fu comprato à zenigaglia usato.
Costò Paoli tre.

n° 20 45-1/2000

Hic Liber est Leij
Zanzinj à S.to
Georgio.

DG 6.2560 (nur 1 Exp., in Wien)
J Adam, BM, JB
1A 106.905 (nur 3 Exple.: Erlangen, Paris, Wien)

IOANNIS ARCVLANI
COMMENTARIA

In Nonum librum Rasis ad regem Almansorẽ: in quibus non solum auctoris mentem late exponit, sed etiam separatim quaeq; tam alte perpendit, ut cæteris qui huic operi manum admouerunt, omnium iudicio longe præstiterit. Nam singulis in morbis quanq; corporis particulam infestantibus. sic anatomen & morbos, sic causas & signa, sic deniq; uictum & remedia distinguit, ut nihil amplius futuro medico ad artem exercendam desiderari possit.

Accedit eiusdem opusculum De fluxibus alui suo loco restitutus: quo nihil adhuc extat a quoquam ea de re aut doctius aut exactius cõscriptũ.

Omnia uero hæc & diligentius castigata sunt q̃ fuerint antea, & accuratius impressa, & instrumentis chirurgicis ab auctore citatis exornata, quæ in fine secundi indicis pingenda curauimus.

Venetijs apud hæredes Lucæ Antonij Iuntæ
ANNO M. D. XLII.

INDEX CAPITVM QVAE in hoc Arculani libro habentur.

1 DE Cephalęa & hemicrania. pag. 4
2 De scotomia & uertigine. 19
3 De phrenesi 24
4 De lethargo. 32
5 De subeth sahara. 35
6 De apòplexia 35
7 De subeth 40
8 De congelatione 43
9 De paralysi 45
10 De stupore & tremore. 50
11 De tortura oris 54
12 De spasmo 56
13 De tetano. 58
14 De epilepsia 61
15 De incubo 68
16 De melancholia 69
17 De catarrho. 81.
18 De ophthalmia 87
19 De ulceribus oculorum. 96
20 De his quæ in oculis cadunt. 100.
21 De albedine oculorum. 101.
21 De scabie & pruritu a oculorum. 101
22 De sebel. 105.
23 De pruritu lachrymalium 108.
24 De ungula in oculo. 108
25 De artaphati siue sanguine effuso in oculo. 111
26 De lachrymis. 112.
27 De debilitate uisus. 115
28 De apostemate seu tumore palpebrarum 128
29 De dispositione pilorum palpebrarum. 130
30 De aqua descendente in oculo. 132
31 De nyctilope. 146
32 De dilatatione pupillæ. 150.
33 De fistula lachrymali. 155.
34 De passionibus aurium. 158
35 De dolore auris. 160
36 De ulcere aurium & sanie. 166.
37 De sonitu & tinnitu. 170
38 De cura sonitus & tinnitus. 172.
39 De grauedine diminutõe seu ablatõe auditus 173
40 De uermibus & paruis animalibus aurium. 177
41 De his quæ in aures extrinsecus cadunt. 177.
42 De ægritudinibus nasi. 178
43 De fluxu sanguinis narium. 179
44 De ulceribus narium. 182.
45 De polypo & hæmorrhoidibus. 184
46 De nocumentis olfactus. 187
47 De passionibus dentium. 190.
48 De dolore dentium. 192.
49 De exedendis dentibus. 196.
50 De congelatione & stupore dentium. 197.
51 De anatomia oris. 198.
52 De ægritudinibus linguæ. 198.
53 De pustula linguæ. 199.
54 De exitu sanguinis gingiuarum. 201.
55 De casu uuulæ. 202.
56 De sanguisugis quæ bibuntur. 205.
57 De his quæ intrant guttur. 206.
58 De passionibus linguæ. 207.
59 De grauedine linguæ. 207.
60 De tumore linguæ. 211.
61 De ranula linguæ. 212
62 De his quæ nascuntur in lingua. 212.
63 De anatomia gutturis. 213,
64 De angina seu synanche. 213.
65 De anatomia pectoris. 219.
66 De tussi. 220.
67 De asthmate. 226.
68 De pleuresi seu pleuritide. 232.
69 De peripneumonia. 246.
70 De empyimate. 249
71 De sputo sanguinis. 251.
72 De phthisi & ulceribus pulmonis. 257.
73 De passionibus cordis. 265.
74 De tremore cordis. 272.
75 De syncopi. 274.
76 De cura tremoris cordis 278. et syncope cura. 281.
77 De anatomia stomachi & meri. 284
78 De uomitu. 285.
79 De cholerica passione. 294.
80 De nocumento digestionis. 299.
81 De dolore stomachi. 307.
82 De apostemate stomachi. 315.
83 De ulceribus stomachi. 316.
84 De singultu. 321.
85 De cura singultus. 323.
86 De appetitu. 325.
87 De corruptione appetitus. 330.
88 De appetitu canino. 331.
89 De bulimo. 334.
90 De siti. 335.
91 De anatomia hepatis. 338.
92 De debilitate hepatis. 341.
94 De oppilatione hepatis. 345
95 De apostemate hepatis. 348.
96 De dubelati hepatis. 349.
97 De dolore hepatis. 355
98 De icteritia. 356
99 De hydropisi. 364.
100 De anatomia splenis & dolore splenis. 375.
et. 377.
De oppilatione splenis. 380.
De inflatione splenis. 380.
101 De anatomia intestinorum. 382.
De punctione intestinorum. 385.
De rugitu & exitu uentositatis inuoluntarię. 386
De colica. 387.
Cura colicæ phlegmaticæ. 401.
Cura colicæ melancholicæ. 402.
Cura colicæ cholericæ. 402.
Cura colicæ uentosæ. 402.
Cura colicæ ex fecibus. 404
De colica apostemosa. 405.
Cura colica ex torsione & ex descensu intestini in bursam testiculorum aut in aliquam rupturam mirach. 405.
Cura reliquarum specierum colicæ. 406.
102 De ileos. 406.
De fluxu uentris. 408.
Tractatus primus de fluxu uentris in generali duo continens capitula.
Cap. primum. De quidditate, speciebus, causis, signis & prognosticis fluxus in generali. 413.
2 De regimine uniuersali pseruatiuo et curati. 415
Tractatus secundus de speciebus fluxus sumptis à causa materiali subiectiua continens duas partes distributas in decem capita. 421
Prim. De diarrhœa. 421.
2. De fluxu sanguinis prouenientis a toto. 422.
3. De fluxu diuersorum colorum. 423
4. De fluxu liquefactiuo. 423.

5. De cholera passione. 424.
Secunda pars est de speciebus fluxus sumptis a membris particularibus continens capitula sex.
6. De fluxu cerebrali 424
7. De lienteria siue de fluxu stomachico. 225
8. De fluxu intestinali 429
4. De tinesmo 433
5. De fluxu hepatico. 436
De fluxu hepatico chylofo. 437.
De fluxu hepatico phlegmatico sub quo aquosus continetur. 439.
De fluxu hepatico cholerico. 440.
De fluxu hepatico melancholico. 440.
De fluxu hepatico sanguineo 444
De fluxu hepatico lotiuo 445
De fluxu hepatico fœtido 445
De fluxu hepatico uirulento 446
De fluxu hepatico qui est substantia hepatis aut sibi similatur. 447
6. De fluxu splenico 447
Tractatus tertius de speciebus Fluxus sumptis à causa materiali obiectiua continens tria capitula 449
1. De fluxu stercoroso. 449.
2. De fluxu uermium 449
3. De fluxu lapidum. 450.
Tractatus quartus de speciebus fluxus penes causam efficientem tria continens capitula. 450.
1. De fluxu critico & Symptomatico. 450
2. De fluxu oppilatiuo. 451.
3. De fluxu à rebus nõ naturalibus & extraneis sicut morsus uenenosorũ & uenenorũ sũptio 456
Tractatus quintus. De speciebus fluxus a causa formali capitulum unum continens. De fluxu suaui & insuaui. 457
Tractatus sextus, De speciebus fluxus à causa finali capitulum unum continens. De fluxu laudabili & illaudabili. 457.
De anatomia renum 457
De anatomia uesicæ. 458
De difficultate urinæ. 459
104 De lapide. 465
105 De apostemate qd fit in renibus & uesica. 471
106 De ardore urinæ. 476
107 De mictu sanguinis & saniei 479
108 De mola. 481
109 De anatomia Siphac & Mirach. 405
110 De eminentia & ruptura. 486
111 De dolore iuncturarum. 491
112 De dolore anchę. 502
De fluxu urinæ. 505
De uermibus qui generantur in uentre. 505
De Hæmorrhoidibus, Fistulis, & Rhagadijs quę in ano fiunt. 506
De egressionibus ani & matricis. 507
De superfluitate menstruorũ constringenda. 507
De prouocatione menstruorum. 507
De rhagadijs uuluæ. 507
De apostemate quod fit in matrice. 507
De ulceribus quæ fiunt in matrice & eius cancro. 508.
De præfocatione matricis. 508
De gibbositate. 508.
De uaricibus. 508.
De elephantiasi. 508.
De ulceratione renum quæ exterius fit in cute. 509.
De dolore qui fit in membris manifestis.

FINIS.

INDEX RERVM VOCVMQVE OMNIVM

Scitu dignarum quæ in hoc Arculani opere habentur. Primus numerus paginam: Secundus idest a, uel b, columnam: Tertius lineam, indicat.

AEgritudinũ tria sunt genera omnibus membris communia. Pagina 70 Columna a Linea 61.
Anatomia capitis humani Pagina. 2. a. 1 et Pagina 3. et 4.
Anatomia oculorum 87 b 57
Anatomia auriũ pagina. 158. b. 30.
Anatomia dentium 190 a 50
Anatomia oris 198 a 14
Anatomia linguę 198 a 48
Anatomia gutturis 213 a 48
Anatomia pectoris 119 a 30
Anatomia cordis 265 b 55
Anatomia meri et stoma. 284 b 17
Anatomia hepatis 338 b 14
Anatomia splenis 375 b 23
Anatomia intestinorũ 382 a 50
Anatomia renum 457 b 28
Anatomia uesicæ 458 b 10
Anatomia siphac 485. a 1
Ani cura. 506 a 1
Anchæ dolor quid 502 b 58
Anchæ causæ 503 a. 27
Anchæ species 503. a 6
Anchę signa 503 a 43
Anchæ prognostica. 503 a 55
Anche cura 503 b 30 & 504 et 505.
Anhelitum dilatantia. 231 b 43
Anhelitus constrictiõis cura 232 a 22
Anhelitus cura 230 b 11
Appetitus quid 325 b 60
Appetitus est duplex 326 a 1
Appetitus quibus ex causis minuat aut deficiat 326 a 34 et 327
Appetitus diminutionis & ablationis cura. 327 a 61 et 328 et 329 et 330
Appetitus excitatio perficitur octo modis 328 b 60 et 329
Appetitus corruptus quid 330 a 50
Appetitus corruptus duplex 330 a 53
Appetitus corrupti causa 330 b 5
Appetitus corrupti signa 330 b 31
Appetitus corrupti cura. 330 b 42. et. 331.
Appetitus caninus quid 331 a 60
Appetitus caninus ẽ duplex 331 b 15
Appetitus canini cãæ 331 b 16 et 332
Appetitus canini signa 332 a 12
Appetitus canini cura. 332 b 25 et 333 et. 334.
Apoplexia quid 35 a 62
Apoplexia unde 35 a 60
Apoplexia fortis & debilis signa. 36 a. 1.
Apoplexia trãsit in palysim 36 a 45
Apoplexiæ duo modi significantes mortem 36 b 2
Apoplexia fortis, debilis, media. 36 b 36
Apoplexiæ species & causæ. 36 b 35 et. 37.
Apoplexiæ prognostica 37 a 34 et 38
Apoplexiæ urina 37 a 52
Apoplexia inchoantis signa 37 a 61
Apoplectica corpora non debent sepeliri usq; ad tertiam diem 38 a 2 1
Apoplexiæ cura 38 a 55 et 39 et 40
Apoplexia habet quinque curatiuas intentiones 40 a 27
Apoplecticorum dięta 40 a 55
Apostema lachrymalis 155 b 60
Apostematum lachrymalium causæ. 156 a 27
Aposte. lachrymalis signa 156 a 37
Apostem. sanguinei, phlegmatici, cholerici, melancholici cogni. 156 a 39
Apostema lachrymalis triplex exigit regimen 157 b 26
Apostematis in canna pulmonis cura 249 a 24
Apostematum resolutio 320 a 26
Apostematis gibbi aut concaui hepatis differentia 349 a 29
Apostema hepatis triplex exigit regimen 350 a 63
Apostema sanguineum hepatis pag. 349 b 7
Apostematis sanguinei cura 352 a 16
Apostematum frigidorum emplastrum 352 b 54.
Apostematum mirach & lacertorũ uentris cura 353 b 28
Apostema renum et uesicæ 471 a 50
Apostematis renum & uesicæ causæ. 471 b 51
Apostematis renum & uesicæ terminatio fit tribus modis. 472 a 7
Apostematum renum & uesicę signa. 472. a 24 & 473 & 474. b 5.
Apostematum renum prognostica 473 a 46.
Apostematum renũ & uesicę cura. 473 b 58 et 474 et 475 et 476
Apostematis matricis cura 507. b. 46.
Aqua descendẽs in oculum. 132 a 20
Aquæ intrantis in oculum cura. 144. a 13.
Arthretica 493 b 44
Asclitis seu ascitis cã 366 b 50 et 336
Asclitis signa 369 b 32
Asclitis cura 369 b 49 & 370.
Asthma 226 a 44
Asthma sumit dupliciter 226 b 44.
Asthmatis causæ 226 b 55
Asthmatis signa 227 a 60
Asthmatis cura 228 a 1. et 229 et 230 et 231 et 232
Auriùm passiones 158 b 30
Aurium anatomia 158 b 49
Auris quid 158 b 49
Auris quare ordinata 150 b 57
Aurium situs 159 a 42
Auris regimen præseruatiuum & cõfortatiuum 159 b 45
Auris dolor quid 160 a 10
Auris doloris signa 160 b 14.
Auris doloris causæ 160 a 41
Aurium signa causarum primitiuarum 160 b 20
Aurium apostema quibus cognoscitur. 160 b 29
Apostematis signa in aure 161 b 47
Auris doloris cura 161 a 57 et 162 et. 163 et 164. et 165. et 166.
Auris quale membrum 168 a 25
Aurium cura quatuor exigit intentiones 168 a 62
Auriũ sonnitus & tinnitus 170 a 6
Auris ulcera quibus cognoscuntur. 167 a 9.
Auris ulcerum causæ. 167 a 2
Aurium ulcus 166 a 26
Aurium ulcerum cura. 167 a 60. & 168 et 169. et 170.
Auditus corruptio. 170 a 54.
Auditus quare aliquando nimis acutus 170 b 6
Auditus corruptiõis cãæ. 170 b 3
Auditus corrupti seu soni. sig. 171 a 38
Auditus corruptionis prognostica. 171 b 30.
Cura sonitus & tinnitus 172 a 40
Auditus grauedo, diminutio, ablatio. 173 b 45
Auditus grauedinis causæ. 174 a 7
Auditus grauedinis signa 174 a 49
Auditus diminutio quibus cognoscitur 174 a 62
Auditus diminut. progno. 174 b 27
Auditus grauedinis cura 175 a 5 & 176 & 177
Cura uermium in aure 177 a 14.
Cura rerũ durarũ & liquidarũ in aure 177 b 51

B

BOlismus seu bulimos quid. 334 b. 12.
Bolismi causæ sunt duplices. 334 b 18.
Bolismi signa 334 b 53
Bolismi prognostica 334 b 59
Bolismi cura 335. a 2

C

CAchexia quid 364 a 1
Cachexiæ causa. 364 a 8
Cachexiæ signa 364 a 26
Cachexię prognostica 364 b
Cachexiæ cura 171 a 49

Cauterioꝝ formę & canones obseruãdi in cauterizãdo: diffuse 500 a 34
Catarrhus quid 81 b. 30
Catarrhus ſumit triplicit 81 b. 33
Catarrhi cauſæ 82 b. 1
Catarrhi ſigna 83 a. 28
Catarrhi prognoſtica 83 b. 45
Catarrhi in cura cãę remotio eſt præmittenda 83. b 57
Catarrhorum dięta 84. b 4
Catarrhũ q̃ ſunt cõſtringẽtia. 86 a 22
Catarrhũ quæ ſiſtunt 86 b 6 230 b 8
Catarrhi ſigna generalia 282 a 25
Catarrhalis tuſſis duas exigit res. 224 45.
Catarrhus eſt duplex 82 a 40
Catarrhi cura exigit tres can. 83. b 51
Catarrhi cura. 84 a 25 & 85 & 86 & 87.
Cataracta quid & unde 138 a 45
Cataracta ſumitur dupliciť 138 b 37
Cataractæ ſigna 140 b 12 & 141
Cataractæ prognoſtica 141 b 33
Cataractæ & imaginationum cura quinq; exigit intẽtiones 142 a 6
cataractę modus d̃ponẽdi 144 b 44
Calorẽ innatũ q̃ paucificãt 365. a 31
Cãcri curatio 185 b 26 & 186 & 187
Capitis confortatiua & repercuſſiua in phreneſi 29 b 1
Caputpurgia 189 b 56
Capitis cõfortatio 116 a 48 et 114 b 6
Capitis complexio mala quibus remoueatur 18 b 45
Capitis paſſiõib. q̃d cauẽdũ 10 b 34
Cephalæa ſeu ſoda quid 4 a 45
Cephalæę cauſæ & ſpecies 5 a 31
Cephalææ ſigna 6 b 17 & 7
Cephalææ prognoſticum 8 a 25
Cephalææ ſanguinææ cura 8 a 44
Cephalææ cholericæ cura 11 a 1
Cephalgę phlegmaticę cura 12 a 24
Cephalææ calidę curationis complementum 14 a 48
Cephalææ frigidę curationis complementum 14 b 34
Cephalgęæ per communitatem ad ſtomachum cura 15 a 44
Cephalæę cura prouenientis a cauſa primitiua 16 b 20
Cephalgę melãcholicæ cura 17 a 33
Cephalęæ p cõitatẽ a toto 17 b 34
Cephalææ criticę cura 17 b 61
Cephalęæ ex oppilatiõe cura 18 a 23
Cephalęæ ex pcuſſione cura 18 a 43
Cephalææ ex debilitate capitis cura. 18 b 40
Cephalgę ex acuitate ſenſus 19 a 3
Cephalęæ ex uermibus exiſtentibus ſupra ſtricturam narium 19 a 18
Cerebri ꝓtes lęſas eſſe ſigna 26 b 47
Cerebri confortatio 114 b 14
Cerebrum quibus confortatur in melancholia 80 b 30
Cerebri purgãtia 189 b 36 et 305 b 10
Congelatio quid 43 a 58
Congelationis cauſæ 44 a 3
Congelationis ſigna 44 a 43
Congelatio duplex 43 b 56
Congelationis prognoſtica 44 b 17
Congelationis cura 44 b 20
Cholerica paſſio 294 b 8
Cholericæ ſpecies 294 b 27
Cholericę cauſæ 294 b 34
Cholericę ſigna 294 b 54
Cholericæ cura 295 a 28
Cholera paſſio quid 424 b 10
Cholerę paſſionis ſpecies, ſigna, cauſæ, prognoſtica, & cura. quęre in tractatu de paſſione ſtomachi.
Cholericę paſſiõi q̃d cõferat 297 b 45
Cholerę multitudinis cauſę 357 a 36
Colica quid 385 a 20
Colicę prognoſticum 385 b 19
Colicę cãæ corpęę duplices 387 b 41
Colicę cãę p ẽentiã quatuor 387 b 43
Colicæ cauſę per cõtratem 389 a 8
Colicæ cauſę primitiuę 389 b 10
Colicæ ſigna 390 a 37
Colicæ prauæ ſigna 390 a 61
Colicæ ſalubris ſigna 390 b 55
Colici doloris & renalis ex lapide differentia 391 a 31
Colicę phlegmaticę ſigna 391 b 60
Colicę phlegmaticę, pgnoſt. 392 a 20
Colicę uentoſę ſigna 392 a 21
Colicę uẽtoſæ prognoſticũ 392 a 56
Colicæ ex fece ſigna. 392 a 58
Colicæ ex fece prognoſticũ 392 b 34
Colicę apoſtemoſę ſigna 392 b 36
Colicæ apoſtemoſæ progno. 393. a 2
Colicæ ex inteſtini cõtorſione ſigna. 393. a 5
Colicæ ex inteſtini contorſione prognoſticum 393 a 19
Colicarum reliquarum quæ raro euenĩunt ſigna. 393 a 28
Colicæ cauſarum primitiuarum ſigna 393 b 27
Colicæ phlegmaticę & cholericæ cura 393 b 35 & 394 & 395.
Colicę uẽtoſę cura 395 b 12 & 396 402 b 40 & 403 & 404
Colicæ ex ſecibus cura 404 b 12
Colicæ cholericæ cura 396. b 11 & 402 b 1.
Colicæ apoſtemoſæ cura 396 b 33 & 405 a 47
Colicæ à cauſa calida cura 397 a 56.
Colicæ phlegmaticæ cura. in qua parte multa de uẽtoſæ colicæ cura tractat 400 b 1 & 401 & 402.
Colicæ melancholicę cura 402 a 40
Colicę extorſione & ex deſcenſu inteſtini in burſas teſticuloꝝ aut in aliquã rupturã mirach cura 405 b 45
Colicę reliquaꝝ ſpẽꝝ cura 406 a 43
Colica eſt cauſa ictericię 359 a 14
Colica unde ſumpſit nomẽ 383 b 9
Colica lateris ſiniſtri facilis curationis. 384 a 1
Cõplexionis calid. frig. ſicę cã 6 a 1
Cor quid 265 b 57 et 269 b 51
Cordis anatomia 265 b 55
Cor poteſt pati omne genus ægritudinis 267 a 59
Cordis ægritudines famoſę ſunt quatuor 267 b 46
Cordis ęgritudinũ iſtarum quatuor, cauſę. 268 12
Cordis diſpoſitiones octo modis ſignificantur 268 b 26
Cordis malarum complexionum ſigna 269 a 25
Cordis diſpoſitionum curatio. 269. b. x. et. 270. et. 271
Cordis tremoris deſcriptio, cauſæ & ſigna 272 a 6
Cordis tremoris, pgnoſtica 274 a 35
Cordis tremoris cura 278 b 1 et 279 et 280 et 281
Coryzę cura 87 b 20
Cuthubuth cura 81 a 40
Chronicorum morborum obſeruatio 230 a 31
Cyſtis debilitatis ſigna 358 b 55
Chyloſi fluxus ſigna 409 b 40
Chyloſi fluxus cura 409 12 et 410
Clyſtere phlegmaticũ 34 a 26
Clyſtere lethargię melãcholi. 34 a 37
Clyſtere ad apoplex. paral. 34 a 42

D

Dentium anatomia & quare ordinati pag. 190 a 50
Dentium regimen conſeruatiuum 191 a 22
Dentium dolores 192 a 5
Dentium doloris cauſa 192 a 15
Dentiũ doloris prognoſtica 192 b 37
Dentium cura 192 b 52
Dentiũ doloris ſigna 192 a 59
Dentium ſtuporis ſeu congelationis deſcriptio 197 a 23
Dentium ſtuporis cauſa 197 a 25
Dentium ſtuporis ſigna 197 a 53
Dẽtiũ ſtuporis prognoſti. 197 a 59
Dentium ſtuporis cura 197 a 16
Dẽtiũ doloris cura mẽdoſa 294 b 39
Dẽtiũ doloris cura uera 194 b 61
Dentium cauterizationes 195 b 20
Dentium extractio fit tribus modis 196 a 3
Diaphragma quid 219 a 43
Diarrhœæ cura 410 a 48
Digeſtionis nocumentum 299 a 25
Digeſtionis corruptio fit quadruplíciter 299 a 31
Digeſtionis nocumenti cauſæ ſunt duplices 299 b 23
Digeſtio impediť duplicit 300 b 42
Digeſtionis nocumẽti ſigna 301 a 4.
Digeſtionis nocumẽti, pgno. 301 b 7
Digeſtionis debilitatis ſigna et cura 302 a 1 et 303 et 304. et 305 et 306
Digeſtiua humorũ 312 b 50 et 328 7
Digeſtiua & euacuatiua quando eſſe mixta debent 17 b 32
Digerentia 81 a 6
Dyſenteriæ cura 410 b 37
Doloris cuiuſcunq; cauſa 492 a 30 & 307 a 50.

E

Elephantiaſis cura. 508 b 55
Epilepſia quid 61 b 15
Epilepſiæ ſigna 61 b 59 et 63 a 9.
Epilepſiæ cauſæ 62 a 56
Epilepſiæ dr̃ia ab apoplexia 62 a 36
Epilepſiæ et ſpaſmi dr̃ia 58 a 17
Epilepſię & uertiginis dr̃ia 22 b 61
Epilepſiæ ſigna, pgnoſtica 63 a 26
Epilepſiæ cura 63 a 52 et 64 et 65 et 66 et 67 et 68.
Epilepticoꝝ dięta 67 b 17
Empyima quid 249 a 40
Empyimatis cauſa 249 a 48
Empyimatis ſigna 249 b 9
Empyimatis ſigna ſalutis et mortis. 249 b 43
Empyimatis cura 250 a 6
Epiglottis quid 216 b 10
Eryſipelas quid 31 b 60
Eryſipelatis in cerebro cura 32 a 3

F

Fames ſyncopalis quid 335 a 36
Famis ſyncopalis cãæ 335 a 40
Famis ſyncopalis ſigna 335 a 45
Famis ſyncopalis, pgnoſticũ 335 a 45
Famis ſyncopalis cura 335 a 48
Famis diminutionis et abla. cauſa 326 a 34.
Famis ſeu appetitus diminutiõis uel ablationis prognoſtica 327 b 51
Famis ſeu appetitus diminuti uel ablati cura 327 b 62
Fluxus quidditas, ſpecies, cã, ſigna et prognoſtica in generali 413 a 30
Fluxus regimen uniuerſale preſeruatiuum & curatiuum 415 a 41
Fluxus uentris quę diarrhœa dr̃ ſpẽs, cãę, ſigna, pgnoſt. et cura 421 b 10
Fluxus ſanguinis prouenientis à toto ſpẽs, cã, ſigna, pgn. et cura 422 a 53
Fluxus diuerſoꝝ coloꝝ, ſpẽs, cãæ, & ſigna, et pgnoſtica, et cura. 423 a 35
Fluxus liquefactiui ſpẽs, cãæ, ſigna, prognoſtica et cura. 423 b 26
Fluxus cerebralis quidditas, ſpẽs, ſigna, cãæ, progno. & cura 424 b 20
Fluxus ſtomachici ſeu liẽterici, quidditas ſpecies, cauſæ, ſigna, prognoſtica et cura. 425 b 56
Fluxus inteſtinalis q̃drupl. 429 a 59
Fluxus ſãguinei inteſtinalis, ſpẽs, cã, ſigna, prognoſtica & cura 429 b 1
Fluxus dyſenterici quidditas, ſpẽs cãę, ſigna, pgnoſtica et cura 429 b 21
Fluxus q dr̃ teneſmos, ſpẽs, ſigna, cauſæ, prognoſtica et cura 433 a 15
Fluxus hepaticus quid 436 b 42
Fluxus hepaticus habet nouẽ ſpẽs pe nes materiã diſtinctas 436 b 43
Fluxus hepatici chyloſi q̃dditas, ſpẽs cãæ, ſigna, pgnoſtica cura 437 b 1
Fluxus hepatici ſub quo aquoſus cõtinetur, cauſæ, ſigna, prognoſtica, & cura. 439 a 27
Fluxus hepatici cholerici, ſpecies, cãę ſigna, pronoſtica, & cu. 440 a 16
Flexus hepatici melãcholici ſpẽs, cãę, ſigna, pronoſtica cura 440 b 42
Fluxus hepatici ſanguinei ſpẽs, cauſæ, ſigna, prognoſtica, & cura. 444. a 41
Fluxus hepatici lotiui cauſæ, ſigna, prognoſtica, & cura 445 a 1
Fluxus hepatici, cauſæ, ſigna, pgnoſtica, cura. 445 b 55
Fluxus hepatici uiruleti cãæ, ſigna, prognoſtica & cura. 446. a 52
Fluxus hepatici qui eſt ſubſtantia hepatis, aut ſibi aſſimilatur, cauſæ, ſigna, prognoſtica & cura 447 a 15
Fluxus ſplenici, ſpẽs, cauſę, ſigna, prognoſtica, et cura. 447 b 32
Fluxus ſtercoroſi ſpecies, cauſę, ſigna prognoſtica et cura 449 a 10.
Fluxus uermiũ ſpecies, cauſę, ſigna, prognoſtica & cura. 449. b. 18.
Fluxus lapidum cauſę, prognoſticũ. cura. 450. a. 20
Fluxus critici quidditas, ſpecies, cauſæ, ſigna, prognoſtica, & cura 450. b. 8.
Fluxus ſymptomatici, quidditas, ſpecies, cauſæ, ſigna, prognoſtica & cura, 450. b. 8.
Fluxus oppilatiui quidditas, ſpecies, cauſæ, ſigna, prognoſtica, & cura 451. a. 40.
Fluxus à rebus nõ naturalibus & ex traneis ſicut uenenoſoꝝ morſus et uenenorum ſumptio, prognoſtica & cura 456. a. 35.
Fluxus ſuauis quidditas, cãæ, ſigna, prognoſtica, & cura. 457. a. 7.
Fluxus inſuauis q̃dditas, cãæ, ſigna, prognoſtica, & cura 457. a. 7.
Fluxus laudabilis quidditas, cauſę, ſigna, pgnoſtica. & cura. 457. a. 49
Fluxus illaudabilis quidditas, cãæ, ſigna, pgnoſtica, & cura. 457. a. 49
Fiſtularum cura. 506. a. 1.
Fiſtula lachrymalis quid. 156. b. 4.
Fiſtulæ lachrymalis cauſæ. 156. b. 24
Fiſtulæ ſigna & cognitio. 156. b. 26.
Fiſtulæ lachrymalis, pgno. 156. b. 46
Fiſtulæ lachrymalis cura. 156. b. 55. & 157. & 158.
Fiſtula ſumitur dupliciter. 157. b. 9.
Febriũ cura. 265. a. 26

G

Gargariſmata quare fiant in catharro. 85. a. 41.
Gibboſitatis cura. 508. b. 9.
Gingiuarum paſſiones. 201. b. 10.
Gingiuaꝝ ſãguinis exitus cauſa, prognoſtica & cura. 201. a. 53.
Gingiuæ cura. 201. b. 49.
Gonorrhœæ medicamen proprium, 99. b. 24.
Guttur quid & anatomia ipſius. 283. a. 49.
Gutturis uitia & cura. 206. 508.
Gutta quid. 491. b. 51.
Guttę cauſa. 492. a. 30.
Guttę ſigna. 493. a. 52.
Guttę prognoſtica. 494. b. 2.
Guttę cura. 495. a. 1. & 502.

H

Hepatis anatomia. 338. b. 12.
Hepatis ęgritudinibus qui canones ſeruandi circa curam. 339. b. 13.
Hepati medicinæ conuenientes quæ. 340. b. 26.
Hepatis debilitatis deſcrip. 341. a. 20
Hepatis debilitatis ſpecies. 341. a. 54.
Hepatis debilitatis cauſæ. 341. a. 61.
Hepatis debilitatis ſigna. 341. b. 43.
Hepatis debilitatis, pgno. 344. a. 59.
Hepatis oppilatio quid. 345. b. 52.
Hepatis oppilatio fit in triplici meatu. 357. b. 39.
Hepatis oppilationis cãæ. 345. b. 61.
Hepatis oppilatiõis ſigna. 346. a. 42.
Hepatis oppilationum prognoſtica. 347. a. 12.
Hepatis oppilationũ cura. 347. a. 28.
Hepatis apoſtema. 348. a. 16.
Hepatis apoſtematũ cãæ. 348. a. 41.
Hepatis apoſtematũ ſigna. 348. b. 17
Hepatis apoſtematum prognoſtica. 350. a. 47.
Hepatis apoſtematum cura. 350. 63. & 351. & 352. & 353.
Hepatis dubelati. 349. b. 55.
Hepatis doloris à calore ſigna. 353. b. 42.
Hepatis doloris cauſæ. 355. b. 12.
Hepatis doloris, pgnoſtica. 355. b. 57.
Hepatis doloris cura. 353. b. 42. & 354. & 355. & 356.
Hepatis attractio retẽtio digeſtio ex pulſio diminuta uel corrupta quibus cognoſcatur. 343. a. 4.
Hepatis attractio retentio digeſtio et expulſio quibus cõforteť. 345. a. 13
Hepatis cõfortatio q̃b. fiat. 345. a. 27
Hepatis mundificatiuũ. 305. b. 10
Hemicranea & eius cura. 19. a. 43.
Hęmorrhoidum cura. 506. a. 1.
Herniaꝝ ſigna. 487. a. 12
Herniarũ cauſa. 487. a. 1.
Herniarum ſpecies. 486. a. 37.
Herniarum prognoſtica. 487. b. 7.
Herniæ cura. 487. b. 24. & 488. & 489. & 490. & 491.
Humorũ ſigna ex fece nariũ. 6. b. 41.
Humorum ſigna. 7. a. 16.
Humoꝝ q̃tuor euacuatio. 216. b. 51.
Humorum euacuatio quando præmittenda. 15. b. 32.
Humores quãdo euacuandi: ſatis diſſe. 11. a. 60. & 34. b. 58.
Humorum cognitio. 305. a. 56.
Humores ſinguli quibus medicinis digerantur & quibus euacuentur 34 a 10
Humores ſinguli quibus medicinis euacuentur. 279. a. 59.
Humorũ minoratio quando facienda. 106. a. 31.

Humiditates in pulmone quomodo finiantur. 230. b. 53.
Homoponagiæ cura. 19.a.43.
Hydropisis quid. 364.b. 11
Hydropisis species. 364.b.40
Hydropis causæ.264. b. 570. & 365 &.366.& 367.
Hydropicorum omnium signa communia. 367. b.39.
Hydropis specierũ omnium propria signa. 368.b. 14.
Hydropis specierum omnium prognostica. 269. a. 6.
Hydropum cura. 369.b.14. &. 370. &. 371. &. 372. &. 373. &. 374. &. 375.
Hyposarcæ causæ. 367.a.39.
Hyposarcæ signa. 368.b.55.
Hyposarcæ prognostica. 369. 7
Hyposarcæ cura. 370.b.30.

I

ICteritia quid. 357. a. 4.
Icteritia causatur uitio cystis fellis. 356. b. 4.
Icteritia est triplex. 357. a. 14.
Icteritię citrinę, causa. 357. a.26,
Icteritiæ nigræ, causa. 357. a. 27. & 358. a. 9.
Icteritiæ secundum eius tres species signa 358. a.45.
Icteritiæ citrinæ,pgnostica.359.a.32.
Icteritiæ nigræ prognostica.360.a.6.
Icteritiæ cum febre cura. 360.a.26.
Icteritiæ sine febre cura. 360.b.30.
Icteritiæ in oculis curæ. 360.b.52.
Icteritiæ cuiuscũ speciei curæ ordo. 361. a. 12.
Ileos quid. 385. a. 31.
Ileos & colicæ differentia. 406. b.32.
Ileos causæ & signa ibidem.
Ileos prognostica. 407. b.9.
Ileos cura. 407. b. 35.
Iliaca passio unde sumpserit nomen. 383. a. 4.
Iliacæ passionis cura. 393. b. 36.
Incubus quid. 68.a. 42.
Incubus duplex. 68. b. 62.
Incubi causæ. 69.a. 2.
Incubi signa, 69. a. 18.
Incubi prognostica. 69. a. 31.
Incubus antecedit, aut epilepsiã, aut apoplexiam, aut maniam, seu melãcholiam. 69. a. 31.
Incubi cura. 69. a. 38.
Intestinorum anatomia. 382. a. 50.
Intestina quid. 382.a. 56
Intestina sunt numero sex. 382.b. 6.
Intestinum duodenum. 382. b. 31.
Intestinum iesunum. 382.b.49
Intestinum ileon. 383. a. 1.
Intestinũ cæcũ seu sacculus.383. a. 20.
Intestinum colon. 383. a.58.
Intestinum rectum. 384. a. 4.
Intestinorũ morbi principales pag. 384. b. 23.
Intestinorũ dolor duplex. 387. a. 31.
Intestinorũ doloris species. 387. a. 31.
Intestinorũ doloris causa. 387. b. 7.
Intestinorũ doloris cura. 393. b. 35.
Ilisci siue passio diuina quę. 72. b. 4.
Ilisci signa. 72. b. 13.
Ilisci causa primaria. 72. b. 50.
Ilisci cura. 81. b. 1.
Iuncturarum dolor. 491.b.49.
Iuncturarũ doloris causæ.491.a.40.
Iuncturarum dolores habent quatuor tempora. 493. a. 30.
Iuncturarum doloris signa.493.a.52
Iuncturarũ doloris,pgno. 494.b.11
Iuncturarum calidarum dolorum cura. 494. a. 1.
Iuncturarum frigidarum dolorum cura. 496.a. 6
Iuncturę quare debiles. 492. b. 11
Iuncturarum doloris regimen diffusæ. 497. b. 50.
Iuncturarũ doloris sedatio. 501.b.55.
Iuncturarum durities est duplex. 502. a. 16.
Iuncturarũ cura:diffusissime. 495.a.1

L

LAchrymæ, distillatio oculi quid. 112. a. 4.
Lachrymarum materiæ generatio.112. a. 50.
Lachrymarum species sunt duplices. 112. b. 25.
Lachrymarum causæ sunt quattuor. 112. b. 51.
Lachymarum signa. 113.a.19.
Lachrymarũ prognostica. 113. b. 6.
Lachrymarum quinq; problemata soluuntur. 113. b. 38.
Lachrymarũ fluxus unde.113.b.25.
Lachrymarum fluxus in tristitia & risu quare. 113. b. 38.
Lachrymarum cura. 114.a. 24.
Lac. 304. a. 61.
Lactis utilitas. 262. a.14.
Lapidis species & causæ 463. b. 11.
Lapidis renum signa. 466. b. 14.
Lapidis uesicæ signa. 466. b. 45.
Lapidis renum & uesicæ cura. 467. a. 35
Lapidis renũ incisionis modus pag. 470. a. 17.
Lapipis renũ medicamen.470.b.50
Lapis renum transponitur.470.a.35
Lethargia quid. 32.a.50
Lethargię causæ. 32.b.59
Lethargiæ signa 33.a.11
Lethargię prognostica. 33.b.43
Lethargię cura. 33.b.50
Lethargię dięta. 35.a.6
Lẽitiũ uẽtris. 294.a.14.et.305.a.62
Leniẽtia in passione pulmonis pag. 231. b.14.
Lingua quid. & eius anatomia. & q̃re ordinata. 198.a.49.et.174.b.45
Linguę egritudines et earum curationes. 207.a.18.
Linguę grauedo quid. 207.b.55
Linguæ grauedinis causæ. 208.a.54.
Linguæ grauedinis signa. 208.b.17
Linguę grauedinis prognostica pag. 209. a.9.
Linguę grauedinis cura: diffuse.209. a.20.
Linguæ ranula. 212. a. 12.
Linguæ ranulæ species. 212.a.29.
Linguę ranulę signa et causę 212.a.34.
Linguę ranulę ,pgnosticũ. 212.a.40
Linguę ranulę cura 212.a.44.
Linguæ apostema. 212.b.39
Linguę apostematis causæ & signa 212. b. 44.
Linguę apostematis cura. 212.b.50
Linguę pustula 199.a.1
Linguæ pustularum species 199.a.4.
Linguę pustularum signa 199.a.4.
Linguę pustularũ causę 199.b.19
Linguæ pustularum prognostica. 199. b. 20
Linguæ motus leditur tripliciter pagin. 207.a.35
Linguæ complexio quibus cognoscitur. 207.a.63.
Linguæ tumor 211.a.33
Linguæ tumoris causa 211.a.46
Linguę tumoris signa 211.a. 55
Linguę tumoris cura 211.b.1
Lienteria quid 408.b.18
Lienterię signa 408.b.15.
Lienteriæ cura 418.a.30.
Lienteriæ cura à phlegmate pendẽtis. 408. b. 51

M

MAnia est duplex 71. b. 46.
Manię cura:diffuse.79.a.40
Maniæ origo 73. a. 2.
Matricis apostematis cura 507.b.45
Matricis ulcerum cura 508.a.6.
Matricis præfocatio 508. a. 30
Melancholia quid 69. b. 19
Melancholia dupliciter sumitur pag. 171.b.15.
Melancholiæ signa. 71. a. 59. &.73. b. 23.
Melancholia species habet infinitas 72.a.14.
Melancholię causæ 72.b.60
Melãcholię,pgnostica pag. 74.b.17
Melãcholię cura:diffuse 74.b.55
Melancholico à quibus abstinendum 76.a.24
Melãcholico obseruare necessarium 77. a. 25
Cerebrum quibus confortandum in melancholia 80.b.40
Melancholiæ & maniæ cura:diffuse 79.a. 40
Medicinæ proprię in dispositiõe melancholica tam alterantes quam euacuantes. 78.b.36
Melancholicos debitum regimen. 77. a. 25
Mẽbra principalia 40.b.49
Membrorum manifestorum doloris cura. 509.b.1
Menses prouocantia 507.b.1
Menstruorum superfluorum cura 507.a. 45

Menstruorũ

Menstruorum medicamen 176.b.1
Membra mandantia quæ 80.b.25
Meri siue œsophagi anatomia pag. 284.b.16
Meri quid 284.b.21
Meri operatio 284.b.30
Mola quid 481.b.34
Mola quadruplex 481.b,39
Molę causæ 481.b.44
Molæ signa 482.a.48
Molæ & impregnationis ueræ signa distinctiua 482.b.59
Molę prognostica 483.b.4
Molæ cura 483.b.12

N

NAsi anatomia 178.b.30
Nasus quale membrum pag. 178.b.33
Nasi compositio 178.b.53
Narium sanguinis fluxus quid & unde 179.b.16
Cãę fluxus sanguinis nariũ 180.a.46
Causæ apertionis uenarum sunt duplices 180.a 61
Signa prognostica 180.b.12
Prognostica 180.b.46
Cura fluxus sãguinis nariũ 180.b.55
Narium ulcera 182.b.56
Cãę ulcerũ et prognostica 183.a.12
Naris ulcerum cura 183.a 54.
Narium polypus quid 184.b.55
Nariũ polypi species 185a.21
Narium polypi causa 185a.34.
Narium polypi signa 185a.55
Narium polypi prognostica 185 a.50
Narium polypi cura 185 b. 5
Naso quomodo medicinæ applicandæ 179 b.1
Nyctilops quid 146,a.10
Nyctilopis & Haliar causæ 146 b.6
Nyctilopi & Haliartici qui 146 a.16
Nyctilops & Haliar sunt species debilitatis uisus
Nyctilopis & Haliar signa 146 a.49
Nyctilopis & Haliar signa 147 a.25
Nyctilopis & Haliar prognostica. 147 a. 32
Nyctilopis cura diffuse 149 a.44

O

OCuli anatomia 87 b.58
Oculorum regimen triplex. 88. a. 40
Oculorum cura 89 b.26
Oculorum ulcera 96 a.25
Oculorum albedo 101 a.55
Oculi distillatio quid 112 a.41
Oculi debilitatis signa 113 a.27
Oculorum albedinis species sunt tres 101 a. 53
Oculorum albedinis cura 102 a.28
Oculorum sanitatem conseruans electuarium sublime 89 a.11
Oculi palpebrarum tumor 128 a.60
Oculi palpebrarum tumoris signa pag. 128 b.25
Oculi palpebrarum tumoris species 128 b.9
Oculi palpebrarum tumoris prognostica 129 b.13
Oculorum palpebrarum tumoris cura 129 a. 15
Oculi palpebrarum pilorum inuersio. 130 a 20
Oculi pilos inuersiõis cura 130 b 40
Oculi imaginationũ species sunt duplices 132 b 17
Oculi imaginationum species diuersificantur multipliciter 133 a 56
Oculorum uisionũ signa 136 b 40
Oculorũ uisionũ prognostica 138 a 33
Oculorum uisioni quædam dubia occurrunt. 133 b 14
Oculorum uisionum cura 142 a 6
Oculi pupillę dilatatio quid 150 b 58
Oculi pupillę dilatatio duplex 151 a 5
Oculi pupillæ dilatationis causæ. pag. 151 a 20
Oculi pupillę dilatationis signa pag. 151.b 45.
Oculi pupillæ dilatationis prognostica 154 b 19
Oculi pupillæ dilatationis cura pag. 154. b 50.
Oculorum scabies quid. 103 a 40
Oculorum scabiei species sunt triplices. 103 a 47
Ophthalmia quid & quotuplex. pag.89. b 20
Ophthalmiæ causæ. 90 a 19
Ophthalmia dupliciter generatur. 90. a 34.
Ophthalmia quibus cognoscitur. pag. 90 a 53
Ophthalmię signa pag. 90. b 16.
Ophthalmiæ prognostica 91 a 1
Ophthalmiæ cura 91 a 40
Ophtalmiæ curationis modus pag. 94 a 20.
Ophthalmicorum diæta 95 a 43
Oppilationum cura 229. a 1
Olfactus quid 187 b 16
Olfactus nocumentum est triplex. pag. 187 b 17
Olfactus amissio & nocumentum pag. 187 b 9
Olfactus nocumentum quibus cognoscitur. 188 a 27
Olfactus nocumẽti causæ 187 b 33
Olfactus nocumenti prognosticum. 188. b 7.
Olfactus amissi optimum remediũ. 188 b 55.
Olfactus cura 188 b 17
Oris anatomia 198 a 14.
Os quid 198 a 17

P

PAralysis quid 45 a 15.
Paralysis quare in una parte. 3. b 60.
Paralysis quadruplex est 45 a 43
Paralysis causæ 45 b 1
Paralysis signa 46 a 21
Paralysis prognostica 46 b 10
Paralysis cura 46 b 53
Peripneumonia quid 246 a 4
Peripneumonia duplex 246. a 37
Peripneumoniæ causa. 246. a 54.
Peripneumoniæ signa 246 b 41
Peripneumonię prognost. 248 a 2
Peripneumonię cura. 248 a 14
Pectoris anatomia 219 a 27
Pectus quid 119 a 33
Pectoraliũ partium motus siue actiones. 221 a 3
Pectoris ulcera consolidantur multis causis. 257 b 31
Phthisis quid 257 a 30
Phthisis causæ 258 a 29
Phthisicorum complexio 258. a 31
Phthisicorum signa. 258 b. 56
Phthisicorum prognostica. 259 b 11
Phthisis specierum notitia 257 b 13
Pthisicorum diæta 259 b 44.
Pthisicorum cura. 259.b 44.
Pleura quid. 219 a 49
Pleuresis quid 232 b 57
Pleuresis est duplex 232 b 61
Pleuresis causa 233 a 17
Pleuresis signa 233 b 47
Pleuresis signa prognosti. 236 b 51
Pleuresis cura 238.a 5
Pleureticorum diæta 242 a 25
Phrenesis quid 24 b 34.
Phrenesis signa 25 a 44 et 26.
Phrenesis est duplex 25 b 39
Phrenesis causæ 25 b 56
Phrenesis prognostica 27 b 21
Phrenesis cura 28, b 48 et 29 et 30 et 31 et 32.
Pruritus lachrymalium. 118 b 1
Pruritus & scabies oculorum differunt. 103 a 40
Pruritus oculorum causæ 103 b 8
Pruritus signa 104 b 41
Pruritus prognostica 104 58
Phlebothomia in phrenesi 30 a 54.
Phlebothomia quomodo & quando debet fieri 238 b 45
Phlebothomia uenarum cordis pag. 269 b 28.
Phlebothomia in catarrho quando necessaria 85 a 10
Phlebothomia in pleuresi à qua parte debet fieri. 238 b 51
Phlegmatici humoris euacuatio pag. 34 a 10. & 39 a 34.
Pulmo quid. 219 a 59
Pulmonis compositio ibidem
Pulmonis ulcerum mundificatio & absterfio 263 b 56
Pulmonis apost. cura 248 a 56
Pulmonis ulcerum causæ. 258 a 29
Pulmonis passio est tussis 221 b 5
Pulmonis diuisio. 247 b 46
Pulmonis apostm. signa 246 b 42
Pulmonis ulcera 253. b 20
Pulmonem confortantia 216 a 1
Polypus narium 184 b 44
Polypi species 185 a 21
Polypi causa 185 a 35
Polypi prognostica. 185 a 60

Polypi cura septem exigit intentiones. 186 a 20.
Polypi cancerosi cura 187 a 25
Polypi medicamen expertũ 186 b 58
Podagra uide in dictione Gutta.
Punctionis causæ. 382.a 38
Punctionis signa. 385.a 51
Punctionis cura. 385.b 26.
Pustula quid. 96.a 37.
Pustularum & ulcerum corneæ cura. 98.a 10.
Pustularum regimen curatiuum exigit triplex regimen. 99.b 30.
Pustularum causæ. 97 b.4
Pustularum signa. 97.b 17
Pustularum prognostica. 97 b.62
Pustula linguæ. 199.a 1
Pustularum linguæ species. 199 a.9
Pustularum linguæ signa. 199.a 39.
Pustularũ linguæ prognostica 199 b 20
Pustularum linguæ cura. 199 b.27.

R

Renes quid. 457.b 31.
Renum anatomia. 457.b 31
Renũ apostemata. 471.a 50.
Renum apostematũ causæ. 471 b 51
Renum apostematũ signa. 472 a 23.
Renum apostematum prognostica. 472.a 47.
Renum apostematum cura. 472 b.6
Rugitus & eius cura 380 b 40.

S

Sanguis quomodo mundificandus. 106.a 61.
Sanguinis sputum 251.b 14
Sanguinis sputum unde. 251 b.18
Sanguinis sputum duplex. 251 b.28
Sanguinis sputi causæ 251.b 38
Sanguinis sputi signa. 252.a 56
Sanguinis sputi prognost. 253.b 40
Sanguinis sputi cura, diffuse 253.b 61
Sanguinis sputo notanda 253.b 8
Sanguinem mundificantia 256.a 16
Sanguinis mictus fit quadrupliciter. 279.b 7.
Sanguinis mictus causæ. 479.b 54.
Sanguinis mictus signa. 479.b 62
Sanguinis mictus pronost. 408.b.16
Sanguinis mictus cura. 480.b. 30.
Sanguisugarum cura 205.a. 30
Sanies quid 166. a 35.
Sanies est duplex. 166. a 37
Saniei causa 166. b 39
Saniei cura. 167 a 59
Sebel quid 105. a 1
Sebel est duplex 105 a 34
Sebel signa 105 a 56
Sebel causa 105 a 44
Sebel prognostica 105 b 37
Sebel cura, diffuse. 105 b 40
Sitis quid 335 b 1
Sitis cuiuscunq; causæ 335 b 19
Signa causæ sitis. 322 b 57
Sitis prognostica 336 b 1
Sitis cura 336 b 6
Sitim sedantia sunt octo modi. pag. 336 b 53
Sitis diminutionis & ablationis causæ, & cura. 338 a 6
Sitim sedantia 31 b 5
Singultus quid 321 a 34
Singultus causæ 322 b 2
Singultus signa 322 b 57
Singultus prognostica 223 a 41
Singultus cura 322 b 13
Sief maturans pustulans 99 a 60
Sief carnem generans, in ulceribus mundificans & sigillans pagi. 99. b 3
Sief ulcerum uestigia subtilians. 99. b 10.
Sief scabiei, sebel, ungulæ & albedini conferens 109 b 49
Sief scabiei, oculorum & ulceribus conferens 107 b 10
Siphac anatomia 485. a 1
Scotomia & uertigo. 19.b 45
Scotomiæ spẽs sunt duplices. 22 a 23
Scotomiæ causæ. 22.a 34.
Scotomiæ signa. 22.b 56.
Scotomię prognostica. 23.a 54
Scotomiæ cura 23.a 62.
Sciaticus siue ischiaticus dolor quis 502 b 60.
Sciaticæ species. 503 a 6
Sciaticæ causæ. 503 a 27
Sciaticæ signa 503 a 43
Sciaticæ prognostica 503 a 52
Sciaticæ doloris cura, diffuse 503 b 30
Spasmus quid 56 b 29
Spasmus duplex 56 b 56
Spasmi causæ 57 b 56
Spasmi signa 58 a 17
Spasmi prognostica 58 b 1
Spasmi cura diffuse 59.b 40
Spasmi & epilepsipæ signa distinctiua. 58 a 17
Splenis anatomia 375 b 20
Sermo uniuersalis de ægritudinibus splenis, ubi de spẽbus, signis, causis, prognosticis & cura in generali tractat. 356 a 50
Splenis dolor 377.a 45
Splenis apostemata 377.b 16
Splenis apostematum & duritiei causæ 377.b 46
Splenis apostematis signa 378 a 9
Splenis apostematum prognostica 378 b 38
Splenis apostematũ cura 379 a 19
Splenieticorum diæta 380.a 60
Splenis oppilationis causæ, & cura. 380.b 33.
Splenis intiationis signa, causæ & cura. 380.b 53.
Splen quando tumidus quando non. 359.b 39.
Synanchia seu angina quid 213.b 15.
Squinantiæ species. 213.b 50.
Squinantiæ causæ coniunctæ antecedentes & primitiuæ. 214.a 19.
Squinantiæ signa. 214.a 37.
Squinantiæ prognostica. 215.a 9.
Squinantiæ cura diffuse. 215.b 6.
Stercus quid. 449 a 11
Stomachi & meri anatomia pag. 284.b 16.
Stomachus quid & quare ordinatus pag. 285.a 2.
Stomachi solutio cõtinua quibus cognoscitur. 287.b 27
Stomachum confortantia & confirmantia. 291.a 31. et 293.a. 26. et 396.b 21.
Stomachi regimen 293 a 21
Stomachi cibus corrumpitur per uirtutem digestiuam 383 a 41
Stomachi dyscrasia quibus corrigatur, diffuse 305 a 25
Stomachi dolor 307 a 40
Stomachi doloris causę sunt 307 a 50
Stomachi doloris signa 398 a 51
Stomachi doloris prognostica pag. 308. b 49.
Stomachi doloris cura diffuse. 309. a 30.
Stomachi apostematum species, signa, causæ, prognostica. 315 b 25
Stomachi ulcerum species, signa, causæ & prognostica. 316 b 30
Stomachi oris confortatio 328 b 59
Stomachi uentositatis causa est duplex 310 a 63
Stomachi emplastrum confortans. 64. b 10.
Stupor quid 50 b 36
Stuporis species 51 a 18
Stuporis causæ 51 a 31
Stuporis signa. 51 b 30
Stuporis prognostica 51. b 43
Stuporis cura. 52. a. 53.
Stuporis & tremoris differentia. 53. b. 26.
Scirbi anatomia 384. b 25
Scirbus quid 384. b 25
Scirbi officium 384. b 28.
Scabiei & pruritus oculorũ species, causæ, signa, & pronosti. 103 a 37
Scabiei & pruritus differentia pag. 103. a 39.
Soda. uide plura in dictione cephalæa. 6. b 16
Somnus triplex. 41.b 2
Somnifera 125 a 51 & 265 a 30.
Somnus quid 40 b 30
Somni causæ 41 a 19
Subeth, Sahara, Dormitatio uigilatiua. 35.a 25.
Subeth quid. 40.b 22.
Subeth duplex. 42.a 34.
Subeth causæ. 42.a 41.
Subeth signa. 42.b 14.
Subeth prognostica. 42.b 54.
Subeth cura 42.b 56.
Sudorem prouocantia. 499.b 54.
Sudoris conditiones. 234.b 49.
Syncopis signa 276.b 25.
Syncopis quid. 274.a 45.
Syncopis causæ. 275.b 1.

Syncopis

Syncopis prognostica. 277 a 55.
Syncopis cura. 281.b 12. et. 282. et 283. et. 284.

T

Tetanus quid. 58.b.15
Tetani species 58.b 50.
Tetani signa. 59.a 41
Tetani prognostica. 59.a 55
Tetani cura. 59.b 41
Tenasmos quid. 411.b 35
Tenasmonis cura. 411.a 47
Trachea quid. 219.b 1.
Tussis propria passio pulmonis pagin. 221.b.5.
Tussis quid. 220.b 21.
Tussis causa est duplex. 222.a 37
Tussis signa. 222.b.25
Tussis prognostica. 223.a 16
Tussis cura, diffuse. 223.a 21
Tympanitis signa, causæ & prognostica. 364.b 55
Tympanitis cura. 371.a 1.
Tremor quid. 52.b 1
Tremoris species. 53.b 36
Tremoris causæ. 53.b 57
Tremoris signa. 54.a 33.
Tremoris prognostica. 54.a 42
Tremoris cura. 54.a 55
Tremoris & iectigationis differentia. 53.b.20
Tortura oris quid. 54.b 50
Torturæ species. 55.a 32.
Torturæ signa. 55.a 57.
Torturæ causæ. 55.a.36
Torturæ prognostica. 55.b 40
Torturæ cura. 55.b 50.

V

Varicum cura. 508.b 30.
Vertigo quid. 19.b.56.
Vertigo capitur quadrupliciter pag. 19.b 56.
Vertiginis species sũt duplices pag. 22.a. 24.
Vertiginis causa duplex. 22.a 35.
Vertiginis & epilepsiæ differentia. 22.b 61.
Vertiginis signa. 22.b.55.
Vertiginis cura diffusæ. 23.a.62
Vesicæ anatomia. 458.b 12
Vesica quid. 458.b 12.
Ventositatis in stomacho est causa duplex. 310.a 63
Ventositatis causę. 310.a.63.
Ventositatis doloris cura. 313.b 2.
Ventositatem soluentia. 310.a 7.
Ventositas digestionis impedimentum. 300.a 35.
Venenositas quibus corrigitur pag. 206. a 42.
Veneni medicamenta. 270.b 55.
Vlcera pulmonis. 257.b 31.
Vlcerum pulmonis mundificatio et absterſio, diffuse. 263.a 44.
Vlcerum cura, diffuse 320.a 25.
Vlcerum matricis cura. 508.a 6.
Ventris fluxum retinentia. 398.b 25
Ventris solutiua in cephalica. 8 b 22.
Ventris solutiua. 305.a 62. et 312.b 25
Venter quibus soluitur. 291.b. 22.
Ventris fluxus curatio, per lõgum, processum. 408.a 30.
Vermium cura. 505.b 35.
Visus debilitas diffuse. 25.b 28.
Visus debilitas habet tres species. 116. a 19.
Visus debilitatis causæ duplices, diffuse. 116.a 52.
Visionis corruptæ causæ, diffuse. 118.b.55.
Visus debilitatis signa, diffuse. 119. b.2.
Visus debilitatis aut defectus prognostica. 123.b.34.
Visus debilitatis cura, diffuse. 123. b.43.
Visum conseruantia. 88.b 33.
Visio uera quid requirat. 136.b 36
Vomitus quid. 285. b. 60.
Vomitus duplex. 285. b 61
Vomitus causæ. 286.a 36.
Vomitus signa. 287.a 44.
Vomitus prognostica. 288.a 27
Vomitus medicinæ, ppriæ. 288.b 50
Vomitus quibus morbis nocet aut confert. 289.25
Quę obseruanda sunt regimina in uomitu curando. 188.b 48
Vomitus cibalis cura, diffuse. 290. a. 15.
Vomitus hũoralis duplex. 292 a 16
Vomitus critici cura. 292.a 18
Vomitus symptomatici cura. 292. a. 25.
Vomitus prægnantis causa & cura. 293.b 21.
Vomitus sanguinis causa & cura. 294. a. 42.
Vomitiua. 289.b.50. &. 231.a.38. & 34. a 58.
Vomitiuum leue. 297. b. 22. & 294. a.16.
Vomitum retinẽtia, diffuse. 299.a 12
Vlcus quid 166. a.25.
Vlcera pectoris consolidãtur multis de causis. 257. b 31.
Vlcerum pulmonis causæ. 258.a 29
Vmbilici augmẽtũ quid. 486 a 60
Vmbilici eminentia est septuplex. 486.b. 7.
Vluę rhagadiarũ cura. 507.b 26.
Vngula oculi quid. 108.b 60.
Vngulæ oculi species. 109.a.54.
Vngulæ oculi causæ. 109.b.19.
Vngulæ oculi prognostica. 109.b.31
Vngulæ oculi cura. 109.b.36
Vuulæ ægritudines sunt quatuor pagin. 202.a. 48
Vuulæ casus. 202.a 57.
Vuulæ casus signum 202.b 25
Vuulæ casus cura. 202.b.55
Vuulæ ægritudinum cura, diffusæ. 203.a.24.
Vrinæ indicia. 234. b 20
Vrina nuncians apoplexiam. 37 a 51
Vrinæ ardor. 476.b 59
Vrinæ ardoris causæ. 476.b 63
Vrinæ ardoris signa. 477.a.26.
Vrinæ ardoris prognostica. 477 b 2
Vrinæ ardoris cura, diffuse. 477. b. 14.
Vrinæ fluxus cura. 505.b.1
Vrinandi actio dupliciter impeditur. 459.a 48
Vrinam retinẽdi actio tripliciter impeditur. 459.b 10
Vrina impeditur septem de causis. pag. 459.b 32
Vrinæ difficultatis signa. 460.b.5.
Vrinæ difficultatis prognostica pagin. 461.a 57
Vrinę difficultatis cura, diffuse pag. 461.b.16.

Finis.

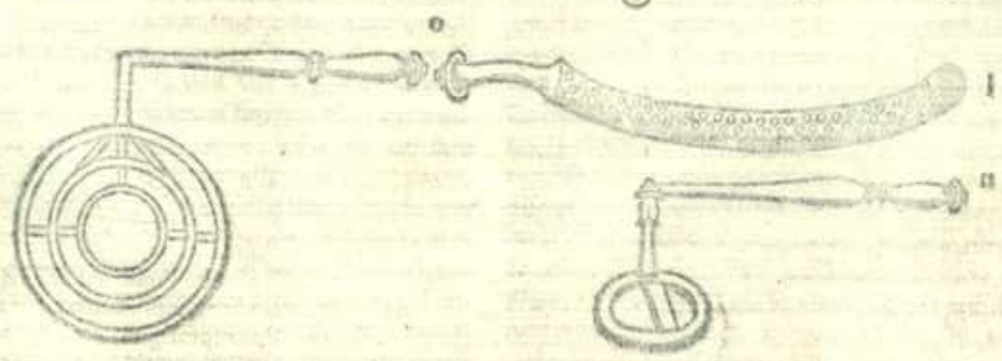

INSTRVMENTORVM CHIRVRGICORVM
formæ, quibus auctor hic, hoc in libro passim utitur.

a Acus argentęę forma habetur, folio. 249.a.43.
b Forceps pro extrahendo res in aurē ingressam picigarola dicta. in capite de ęgritudi. auriū.
c Speculum ad aperiendas nares. in capite de ęgritudinibus nariū.
d Forceps pro extrahendis dentibus pulicanū dicta, folio. 196.b.18.
e Forcipum pro extrahendis dentibus forma, folio. 196.b.18.
f Forceps pro extrahendis fragmentis, quod Rostrum Ciconiæ dicunt, folio. 196.b.18.
g Cannula pro inflando puluere ad uuulam. 203.a.34.
h Speculum ad linguam comprimendam, folio. 204.b.60.
i Cannula pro uuula cauterio amputanda, folio eodem.
k Incisorium aureū uel ferreū ignitū: cuius auriculæ g sint ad angulos obtusos deflexę, fo. eodē
l Instrumentum de plumbo, folio. 206.b.14
m Cauterium à forma cuspidum triangulum constituentium, dictum triāgulatum, folio 500. a.55. & folio 497.b.46.
n Cauterium formam rotæ habens, folio. 505.a.9. & folio. 497.b.43.
o Cauterium rotę similitudinem habens pro coxendicibus adurendis, folio. 497.a.43.

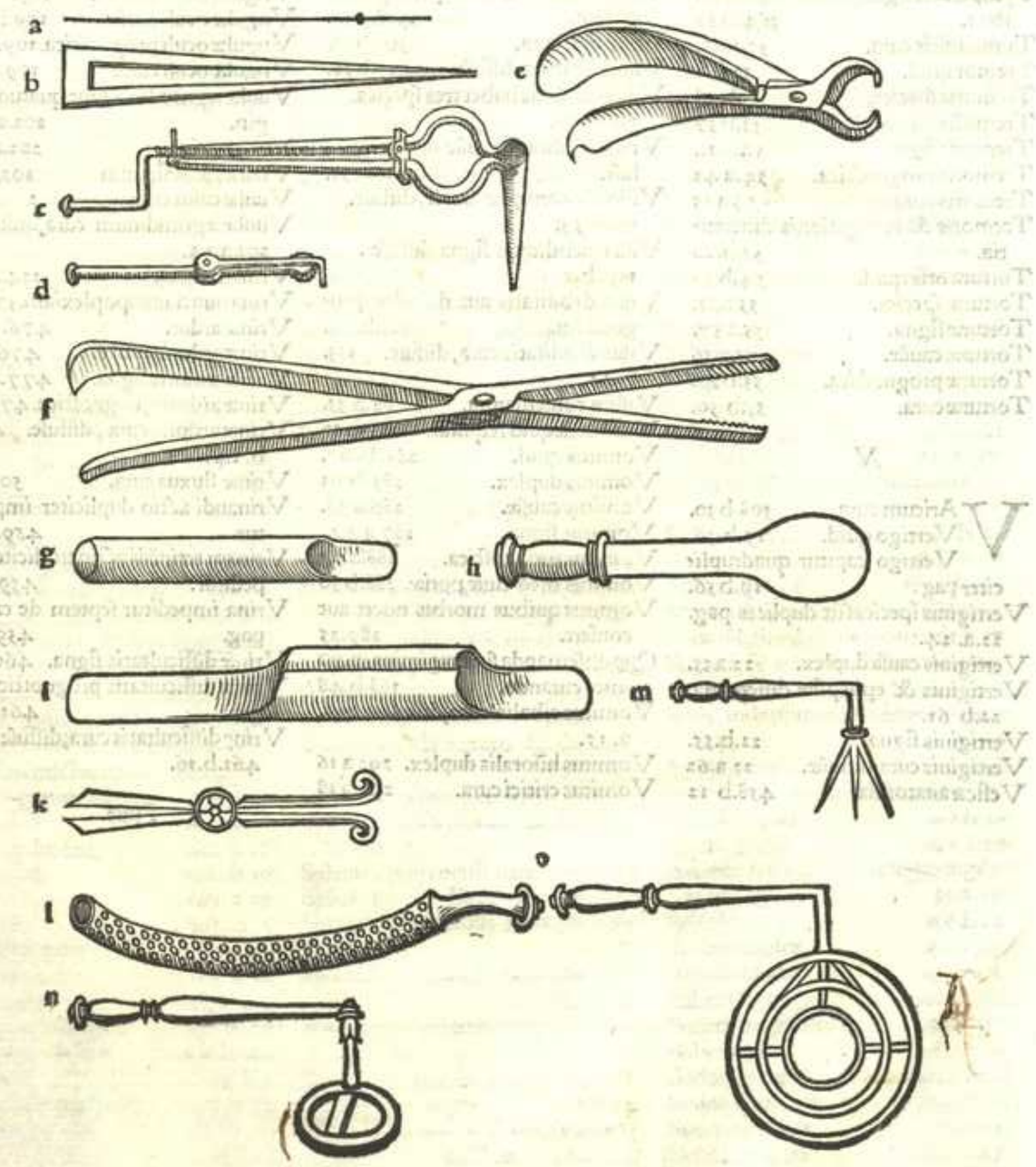

IO. ARCVLANI VERONENSIS IN NONVM LIBRVM ALMANSORIS EXPOSITIO.

EXPOSITVRVS nonum Almansoris reiectis superfluis in librorum principijs inquiri solitis, duo tantum nostro proposito opportuna paucis expediā. Primum quidem erit de laudibus & celebritate Rasis qui hunc librū ædidit, quem Regi Almansori dedicauit. Haud enim dignum censuerim eorum, qui humanum genus sibi obnoxium perpetuoq; deuinctum ingentibus meritis ęternisq; fecere beneficijs nomina in obscuro iacere finere. Ex quibus permaximè Rasim fuisse arbitror. Neminem enim pace aliorum dixerim siue Grękos aut Arabes, siue Chaldęos, aut Latinos mente reuoluo, fuisse existimo, qui tantū medicinę adiecerit, cuiusue studijs assiduisq; laboribus tantum adoleuerit, siue rerum copiam, totiusq; negocij medicinalis in uno uolumine redacti immensitatem consydero, qualis est liber, quem cōtinens appellauit, siue breuitatem, remq; medicinalem exiguo perstrictam uolumine summa cum elegantia, & uerborū uenustate, qualis est hic liber, nomine Regis Almansoris nuncupatus, quem optimis approbatissimisque sententijs refertum cernimus. Quare nos illi, totumq; genus humanum plurimum debere profiteor. Ideo unusquisq; pro uirili, debet Rasi laudes eiusq; uoluminis celebritatē, quę iuxta peripateticorū principem ad illius etiam defuncti gloriam ac felicitatem aliquid momenti allatura sunt, cum id in ethicis multo plus referat, quàm in tragœdijs scelera patrata narrari: ut quasi iam patrentur. Secūdum est de subiecto huius libri, eiusque immensa utilitate. Totius enim huius libri subiectum est corpus humanū arte sanabile, quod totius medicinæ esse subiectum perhibetur. Huius uerò noni subiectū est corpus humanum arte sanabile secūdum passiones particulares singulis membris appropriatas. Ex quo huius libri immensa iam liquet utilitas: cum per eum omnium ægritudinum à capite usq; ad pedes nobis notitia salusq; afferatur. Quis est ergo qui pro huius libri scientia capescenda labores metiri debeat, quis non omnia patientissimè ferat incōmoda? Cum decus, opes, gloriam, cęteraque exteriora ornamenta, sine quibus non contingit esse felicem, per eum nobis polliceri ualeamus. Si nim pro quæstionibus Iacobi, aut Vgonis Senensis tantum ocij tēporisq; terimus summa cum animaduertentia, animique applicatione, quarum notitiam parum decoris, aut lucri nobis allaturam speramus. Quanto magis pro huius libri scientia capascenda inuigilare debemus, ex quo tantorum copiam bonorum assecuturos nos speramus. Credite mihi experto, credite quisquis honores, opes, gloriam, apud homines gratiam consequi desyderat, huic libro intendat: facilè enim breui temporis decursu hic omnia assequetur. Sed de his satis, nunc agamus quod instat.

Continuatur hic nonus ad præcedētes in hunc modum. Postquam Rasis in primo libro determinauit de iuuamentis membrorū & anatomia corporis humani. Et in secundo notificauit complexiones, & humores, & physionomiam. In tertio de uirtutibus medicinarum et ciborum. In quarto de conseruatione sanitatis. In quinto de decoratiōe. In sexto de regimine iter agētium. In septimo de aggregationibus & summis artis chirurgiæ. In octauo de uenenis eorumque sanatione. Placuit ipsi in hoc nono determinare de ægritudinibus particularibus singulis membris appropriatis à capite usq; ad pedes. Tandem in decimo determinaturus de febribus, crisi & diebus creticis, ex quibus omnibus tota medicina integratur. Ægritudines autē, de quibus hic agitur, duobus modis dicuntur particulares. Primò particularitate prędicationis ad differentiam ęgritudinum, de quibus agit Auicenna in primo can. quæ dicuntur uniuersales uniuersalitate prædicationis. Secundo modo dicuntur particulares quia singulis membris appropriatæ ad differentiam febrium, apostematum, & cæterarum ægritudinum, de quibus Auicenna agit in 4. quæ nullo membro appropriantur. Illę enim dicuntur communes communitate indifferentiæ.

Diuiditur autē more quorundam hic liber in quinque partes. In prima agit de ægritudinibus membrorum animalium. In secunda agit de ægritudinibus membrorum spiritualium. In tertia de ęgritudinibus membrorū naturalium. In quarta de ægritudinibus membrorum generatiuorum. In quinta de ægritudinibus membrorum exteriorum. Partes facilè patere possunt, quanq; conformius loquendo menti Rasis, hic liber diuidendus est in nonaginta quinq; partes, sicut sunt nonagintaquinque capita. Cum ipse, ut patet ex ordine suo, nunquam diuiserit præsentem librum in sen. neque in tractatus.

Intentio mea in expositione præsentis libri est. Primò compēdiosè ponere anatomiā membri, de cuius dispositionib. agendum est. Deinde circa unūquodq; capitulum inuestigare. Primò quid nominis & quid rei dispositionis de qua agitur, quod faciā circa rubricam, secundò species, tertiò causas, quartò signa tam generalia, q; particularia, quintò prognosticum, quæ quatuor faciā circa eam partē, in qua Rasis agit theoricè de his dispositionibus, sextò ponā curā memorādo intēciones curatiuas: necnō medicinas tam simplices, q; cōpositas illas intentiones perficientes, quod ultimū faciā circa eam partē, in qua Rasis ponit harum dispositionū curā. In quibus omnibus me conformabo Rasi. Aui. Gal. Mesue, cæterisq; authoribus & doctoribus illustribus. Et si quasi signa propria, aut medicinę expertę apud me fuerint quibus confidam, has subiungam secundum oportunitatem. Ille autem sit nobis in auxiliū, à quo cœlum & tota natura pendet.

DE ANATOMIA CAPITIS.

SEquendo igitur ordinem præmissum, ab anatomia capitis est incipiendum. Pro qua uidendus est primò situs capitis. Quod fuit in alto constitutum propter uisum, non propter alium sensum, non propter cerebrum, ut uoluit princeps de intentione Gal. in principio tertij can. Oculus enim qui est custos corporis debuit esse in alto constitutus, ut à longe fugienda et consequēda facilè possit intueri. Qui oculus debuit esse coniunctus capiti, ut à cerebro per neruos opticos reciperet spiritum uisibilem: & econtrario ut ab oculo deferrentur species uisibiles per eosdem ad sensum communem, quia etiā nerui optici compositionem oculi ingrediuntur, ut infra uidebitur: ut etiam oculi reciperent morum à secundo pari neruorum cerebri, quapropter oportuit caput propter oculum esse in alto constitutum. Deinde uidenda est quantitas. Fuit enim caput magnum, quia debuit magnum cerebrum contineri, et maius in homine quàm in alio animali respectu propriæ molis. Fuit autem factum figuræ sphæricæ ex utraq; parte compressæ ut sit magis tutum ab extrinsecis nocentibus: & quia figura spherica est omniū capacissima. Fuit autem creatum aliqualiter oblongum ut tres uentriculi in eo conuenientius distinguerentur secundum longitudinem. Numerus autem partium eius est denarius, primò enim occurrunt capilli, secundò cutis, tertiò caro, quartò panniculus dictus almochati, quintò craneum, sextò panniculi, dura mater, & pia mater, septimò substantia medullaris cerebri, octauò duo panniculi sub cerebro, nonò rete mirabile, decimò os basilare, quod est basis & fundamentum totius capitis. Capilli autem fuerunt grossi multi & longi, tum ad tutelam capitis, tum ad decorē ordinati. Cutis etiam fuit grossa, quia capilli in ea fixi debuerunt habere radices longas & grossas, ut etiam esset clypeus ossis cerebri. Caro autem reperta fuit in fronte & temporibus, non in omnibus partib. capitis, & fuit musculosa ad dandum motum illis partibus. Almochati uerò ordinata fuit ad tutelam ossis & cerebri, & etiā ad suspendendum duram matrem, cum qua colligatur, & ex qua generatur, mediantibus quibusdam uillis, neruei et ligamentalib. qui egrediuntur à dura matre per cōmissuras cranei ad constitutionem huius panniculi, & hoc ne dura mater cerebrum comprimeret. Propterea in actu practico caueāt chirurgici ne incidant hunc panniculum in locis commissurarum in quibus multum colligatur cum dura matre, & præcipuè in commissura coronali. Nam nocumentum cōmunicatum durę matri facilè posset esse mortale. Craneum uerò fuit ex quinq; ossibus compositum, habens duplicem tabulam, superiorem & inferiorem, unum os est in fronte, alterum posterius, & duo in lateribus, & unum inferius sub cerebro dictum basilare. Fuerunt autem plura ossa, et non unum, ne nocumentum cōmunicatum uni parti, communicetur toti. Et etiam ut ex coniunctione quatuor ossium superiorum tres generentur commissurę. Prima coronalis ad modū coronę, existens in parte anteriori capitis. Secunda lambdę literę similis in parte posteriori existens. Tertia sagittalis penetrans rectè per mediū capitis, à cōmissura coronali scilicet ad lambdam secūdum capitis longitudinem. Et tres fuerunt cōmissurę ueræ, quia penetrāt utrinq;. Sunt etiā & alię duæ cōmissuræ non ueræ à lateribus, dictę non ueræ, quia non penetrant uidelicet os utrinque, sed solum primam tabulam. Istę autē commissuræ fuerunt serratiles, id est ad modum dentium serræ coniunctę ut essent firmiores. Non autem fuerunt nodales, quia motu non indiguerūt. Et ab Auicenna uocantur adorem, & fuerunt ordinatę, ut fumi & uapores ad caput adscēdentes facilius possint resolui, & ut uirtus medicinarum tempore necessitatis applicatarum capiti facilius penetrent in profundum. Et propterea in actu practico cum medici uolunt cerebrum alterare, aut aliquid ab eo resoluere, debēt ponere medicinas super commissuris. Panniculus autem dura mater immediate supponitur craneo, qui est panniculus satis durus, grossus, & fortis, undiq; cōplectens cerebrum nō immediate. Nam immediate post ipsum sequitur pia mater, immediate undique complectens cerebrum, quę pia mater est panniculus satis mollis & subtilissimus. Hæc autem gradatio facta fuit ne molle lædatur ex contactu duri. Hi autem duo panniculi se profundant in cerebro usq; ad uentriculos eius diuidentes cerebrū anterius in duas medietates secundum longum. Diuidentes etiam cerebrum posterius ab anteriori, quod factum fuit ne nocumentū uni parti adueniens facilè cōmunicetur toti. Sed profundatio pię matris ad intrinseca cerebri modo iam dicto fuit propter nutricationem cerebri. Sunt enim in pia matre disseminatæ uenæ multæ, & per ipsam sustentatæ, ordinatæ ad nutriendum cerebrum. Substantia autem medullaris cerebri fuit alba, mollis, uiscosa, per hęc ordinata in nutricationem & debitam generationē neruorū, & nuchæ inde prodeuntium, uerum cerebrum anterius est humidius & mollius q̄ cerebrū posterius & minus frigidum. Hoc autem factū fuit, quia ex cerebro anteriori debent prodire nerui sensus, qui sunt molliores, ex posteriori nucha et nerui motus qui debent esse duriores. In cerebro autem sunt tres uentriculi distincti secundum lōgitudinem eius. In prima parte cerebri est uentriculus primus magnus diuisus in duas medietates dextram scilicet & sinistrā, quarum unaquæq; est maior alijs duobus uentriculis. Hic autem uētriculus primus est sedes & organum duorum sensuum interiorū, scilicet sensus communis & phantasiæ. Est enim sensus communis in prima medietate secundum longum, phātasia in altera, qui sensus communis habet recipere species sensibilium exteriorum eas componendo & diuidendo, non tamen per copulam uerbalem. Phantasia uerò habet pro paruo tempore huiusmodi species reseruare. Et in fine huius primi uentriculi sunt duæ substantiæ, una quæ est sicut ancha, altera sicut est uermis subterraneus, longa, subtilis, rubea, cōtrahibilis & elongabilis, & ideo uermis dicta est. Nam cum elongatur, clauduntur anchæ, & clauditur uentriculus secundum eius partem postremam, secundum quam coniungitur secundo uentriculo. Et similiter clauditur principium secundi uentriculi, ita ut species non possint transire de uno uentriculo ad alium, quod fit cum homo uult cessare à cogitatione, & operationib. sensuū exteriorum: cum autem uermis ille contrahitur, fit harum ancharum dilatatio, ita ut species possint transire de uno uentriculo ad

lo ad alium, cum homo aggreditur cogitationem. Ventriculus autem medius est subtilis & longus, & est sicut delfin, id est, transitus de primo uentriculo ad tertium. Est enim hic uentriculus utriq; contiguus hic autem est sedes & organum duarum uirtutum, scilicet cogitatiuæ, quæ habet componere, diuidere, etiam cum copula uerbali, & ex uno aliud inferre, & in secunda medietate est existimatiua eliciens insensata ex sensatis. Tertius uerò uentriculus est in posteriori cerebro, figuræ pyramidalis, latior secundum partem contiguam secundo uentriculo, gradatim se constringendo procedens usq; ad originem nuchæ, quod factum fuit, ut secundum extremum magis latum reciperet species & intētiones. Et secundum eius strictum ipsas melius conseruaret: est enim organum uirtutis memoratiuæ, quæ est purè conseruatiua, & secundum hanc figurā, figuratur cerebrum posterius. Et hi tres uentriculi sunt distincti per medium secundum eorum longitudinem, licet hæc distinctio sit sensui manifesta solum in primo uentriculo: imò etiam nucha eodem modo est distincta per medium usque ad eius finem: hoc autem factum fuit, ne nocumētum partis cōmunicetur toti. Sed attendendum, quòd duo primi uētriculi sunt interius inuoluti panniculo subtilissimo dicto pia mater. Vltimus autem uentriculus nō, quia eius substantia est satis dura, seipsa conseruabilis, sed substantia duorum primorum, quia satis mollis, indiguit conseruante. Sub fine autem primi uentriculi, & principio secundi descendendo repeirtur quoddam foramen rotundum, oblongum aliqualiter, dictum lacuna siue embotus: in cuius medio est foramē strictum, quod diagonaliter tendit ad palatum, & eidem occurrit uia directa, quæ à medio uentriculo directè descendit ad colatorium, quod est foramē in medio ossis basilaris, ordinatum ad expurgationem superfluitatum cerebri. Et circa hoc foramen sunt carnis eminentiæ magnæ, rotundæ, ordinatę ad sustentandum uenas uel arterias ascēdentes à rete mirabili ad uentriculos dictos, & ideo in basi eius apparent grandulæ, quæ sunt iuxta rete mirabile eminentes. Et per istam lacunam uentriculi anteriores, & cerebrū, quātum ad modum eius, expurgant suas superfluitates, licet quantum ad partes anteriores magis purget suas superfluitates, per colatoria narium. Istud autem foramen, quia latum est superius: inferius uerò strictum ab Haliaba, uocatur embotum. Caput autem rosæ est meatus quidam expulsiuus superfluitatum cerebri amplus superius, strictus inferius, ideo caput rosæ dictus est, & hic est unus ex meatibus terminatis ad lacunam. Torcular autem sunt duæ uenę grossæ, circa principium lacunæ, à quibus ramificantur uenæ paruę per lacunam. Tres autem sunt uię expulsionis superfluitatum à cerebro. Vna est, ossa narium in extremitatibus suis perforata, tum ad expulsionem à parte anteriori cerebri, tum ad receptionem specierum rerum odorabilium, necnon fumalis euaporationis ordinata. Secunda, terminat ad finem primi uentriculi, & principium secundi. Tertia, ad finem secundi uētriculi, & principium tertij, per quas cerebrum secundum eius partes medias, suas purgat superfluitates, qui terminantur ad lacunam, iam dictam, & ideo oblonga creata fuit. Cerebrum autem secundum eius partem anteriorem habet duo additamenta, quæ sunt sicut duæ papillę mammillares, quæ uocantur carunculæ mammillares, & sunt circumuolutæ panniculo, subtili scilicet pia matre, & terminantur ad ossa narium, & sunt organum olfactus. Et à cerebro oriuntur septem paria neruorum. Primum est nerui optici, grossiores quàm reliqui nerui, ortum habentes à uentriculo anteriori, & procedentes uersus oculos, & antequā egrediantur piam matrem, uniuntur ad inuicem, & in loco unionis sunt perforati, & communiter tenetur quod non cruciantur, imò post unionem dexter tendit ad dextrum, et sinister ad sinistrum. Horum autē sunt tria iuuamenta, primum deferre spiritus uisibiles ad oculum: secundum species uisibiles ab oculo ad sensum communem, & ideo uniuntur, ut species delatæ à duobus oculis uniātur, ne una res appareant duæ: tertium, quia ex ipsis generatur retina & tela aranea, ut infra dicetur in anatomia oculorum. Secundum autem par neruorum, quod est post istud ueniens ad oculos, concurrit ad compositionem musculorum oculi, propterea dat oculis motum uoluntarium. Tertium uerò par, diuiditur in plures partes, quarum una uadit ad partes faciei, ad dandum sensum & motum illis partibus. Et huius etiam una pars tendit ad linguam, ad dandum illi gustum secundum Auic. Reliqua pars miscetur cum quarto pari, & descendens per foramen ingressionis uenæ subethicæ per ceruicem, ad diaphragma & stomachum, dat sensum uisceribus. Et inde, secundum Mundinum, oriuntur nerui reuersiui, licet apud Auicenam à tertia parte sexti paris oriantur, qui sunt proprij nerui uocis. Reliqua uerò pars quarti paris tendit ad palatum, ad dandum ei sensum. Post quod est quintum par, quod tendit ad ossa petrosa, quæ sunt prope aures, & ex ipsis in foraminibus eorum generantur panniculi, qui sunt instrumenta auditus. Postea est sextum par diuisum in tres partes, quarum una uadit ad musculos gulæ, secunda ad musculos spatulæ, tertia maior cæteris, ad uiscera descendit in ascensione uenæ subethicæ, & est illi annexa, ex qua in rectitudine epiglottis separantur rami, qui ad musculos ueniunt epiglottales, quorum capita sunt ad superiora, qui epiglottim et ipsius eleuant carthilagines. Cumq; epiglottim pertranseunt ex eis ascendunt rami, qui ad musculos cymbalarem fistulam claudentes ueniunt, & dicuntur nerui reuersiui, & sunt propriè nerui uocis. Reliquū uerò huius rami spargitur in diaphragmate, pectore, corde & pulmone, & associatur ei, quod ex parte tertia tertij paris descendit ad uiscera. Postea est septimū par quod orit à postremo cerebri ueniens ad linguā, & dat illi motum uoluntarium: dicit autē Auic. quod oritur à termino communi inter cerebrum & nucham hominis, & per eum prima duo paria oriuntur à cerebro anteriori, tertium à termino communi inter cerebrū anterius & posterius, reliqua quatuor à cerebro posteriori: sic enim in anatomia nuchæ secundum plurimum uisum est. A posteriori autem cerebro oritur nucha diuisa in duas medietates per panniculum subtilissimum, ne nocumentum unius partis cōmunicetur alteri, & propterea accidit paralysis in una parte, altera non nocita. Ab hac autem descendente per foramina 30. spondilium, oriun-

tur 30. paria neruorum, & quia à cauda oritur unum impar, erunt 30. paria neruorũ, & unum impar, quæ tendunt ad diuersa membra, ad dandum sensum, & motum uoluntarium. Sub cerebro sunt duo panniculi proportionati duræ matri & piæ matri, de quibus ante: ita ut hi panniculi undiq; cerebrum utrinq; inuoluant. Eleuatis autem his occurrit rete mirabile, quod est in medio ossis basilaris è directo colatorij contextum textura fortissima, & miraculosè duplicata ex arterijs subtilissimis & adinuicem cõtextis, quæ sunt rami apopleticarum ascendentium, & in isto rete, siue in uenis ipsius continetur spiritus uitalis ascendens à corde ad cerebrum, ad hoc, ut fiat animalis, qui ut melius conuertatur, est hoc modo ad minima diuisus in his arterijs subtilissimis: ipse tamen in uentriculis postea magis perficitur, & hæc est una ex causis, quare rete mirabile positum fuit sub cerebro: est & alia causa, quia est dignum multa custodia, quapropter natura locauit ipsum in loco tutissimo: est & tertia causa, ut humiditates aliquæ in cerebro condensatæ, ex uaporibus ad ipsum ascendentibus, & cadentes super hoc rete, aliquam oppilationem causarent, quæ esset causa somni, & istud rete sustentant duæ carnes glandosæ factæ principaliter ad ipsum sustentandum, & replendum uacuitates, & ad sustentandum duas uenas ascendentes ad cerebrum, aut duas arterias ascendentes ad uentriculos cerebri. Ex his potes comprehendere unum modum apoplexiæ prouenientem scilicet ex oppilatione huius retis, & arteriarum apoplecticarum ascendentium, præter illum, qui communiter euenit ex oppilatione uentriculorum cerebri, inter quos est difficile distinguere, sed de his in capite de apoplexia. Postea sequitur os basilare, quod est durius cæteris, tum quia debuit alia sustinere, tum ne putrescat cum submissum sit humiditatib. à capite descendentibus. Hoc autẽ est diuisum in ossa petrosa, & narium, & oculorũ, & duo ossa lateralia, quæ uocantur ossa paris. Ex his liquet caput esse complexionis frigidę, temperatæ in passiuis, propter complexionem humidam cerebri, contraoperantem siccitati osium & panniculorum, & quod potest pati omne genus ægritudinis simplicis & compositæ. Hæc de anatomia capitis & neruorum sufficiant. Iam reliquum absoluamus.

DE CEPHALÆA. Cap. I.

Circa hanc rubricam primò notandum, quòd cephalæa, cephalalgia, soda, & dolor capitis sunt termini synonymi significantes hanc dispositionem, de qua diuersi authores sub his diuersis nominibus determinant. Ab Auic. nanq; Io. Serapione & Mesue uocatur soda. Ab Alexandro uocat cephalalgia. A Rasi, Haliabate, Constantino, Passionario uocatur cephalæa, κεφαλὴ græcè, caput latinè. Sed præter hos sunt termini dolorem specialem capitis importantes, sicut nux, ouum, passio scilicet galea ta, significantes dolorem totius, satis inseparabilem, consuetudinarium, ab omni ferè causa facilè excitabilem. Hemicranea dicta ab hemi, quod est medium & craneum, dolorem unius laterum importat consuetudinarium. Et similiter hemipagia. Homonopagia autem dolorem quartæ partis significat. Clauus uerò est dolor fixus, intensus paruam occupans partem, in profundum ad modum clauí caput penetrans. Quantum ad quid rei, dicit Auicenna, quòd soda est læsio in membris capitis, sed intelligendum est quòd est læsio dolorosa in toro capite aut partibus eius. Est enim dolor tristis sensatio tactiua rei subitò, & materialiter imprimentis. Et omnis talis est actio corrupta. Et hęc de quid nominis, & quid rei quantum ad rubricam.

Quando rubedo, & tentio, & graudo in facie & oculis, cum dolore capitis affuerint, & tactus calidus sentitur, & pulsus fuerit magnus, ex cephalica facienda est phlebotomia in parte, in qua est dolor, uel in qua dolor magis infestat. Deinde aqua rosata & oleum ros. & acetum sumantur, & simul mixta agitentur donec unum fiant, & super niuem infrigidata super caput fundantur. Aeger uerò à carnibus & uino abstineat, & comedat adesciam citrinam, id est, cibus qui fit de lentibus coctis, in quibus additur acetum & parum croci, & tapsil, id est, cibus qui fit de lentibus coctis, cum aqua & herbis frigidis & fructib. frigidis. Venter autem soluatur ex mirobolanis citrinis, & prunis, & tamarindis, & sacch. albissimo. Quod si ista non sufficiunt, semina maluauisci in aceto posita agitentur, quousq; ad spissitudinem perueniant, de quibus emplastrum capiti superponatur, ex psillio quoq; & aceto emplastrum fieri utile est.

Diuiditur hoc caput in tres partes. In prima agit de cephalæa pendente à causa corporea. In secunda de cephalæa à causa primitiua. In tertia ponit quoddam remedium efficax & ultimum ubi cætera non suffecissent: secunda ibi prope finem cap. Si autem cephalæa contingeret propter multam. tertia ibi. Si autem adhuc soda perseruauerit. Prima adhuc in duas. In prima, agit de cephalæa per communitatem maximè à stomacho. secunda ibi. Quòd si cephalæa quotidie. Prima iterum in quatuor. In prima agit de cephalæa sanguinea. In secunda, de cholerica. In tertia, de phlegmatica. In quarta, iterum redit ad ponendum quædam antidota conferentia, tam in soda calida, quàm frigida. secunda ibi. Si autem cum istis fuerit in pulsu uelocitas. tertia ibi. Quod si cum soda non fuerit aliquid eorum, quæ diximus. quarta ibi. In cephalæa uerò causa. Prima iterum in duas. Primò ponit signa

signa cephalææ sanguineæ, secundò curam. secunda ibi. Ex cephalica facienda non est phlebotomia.

EXPOSITIO LITERÆ RASIS.

Sed nunc accedendo ad expositionem literæ Rasis. Rasis in prima parte breuitati indulgens ponit quinque signa cephalææ sanguineæ innuens, quòd quando dolenti caput affuerint hæc quinque signa: tunc su. hæc cephalæa pendet à sanguine. Primum rubedo in facie & oculis supple aliqualiter tendens ad fuscum et purpureum: talis est enim color sanguinis. Secundum tensio in eisdem partibus & omnibus partibus dolentibus propter præsentiam sanguinis illas partes replentis & extendentis. Tertiũ grauedo manifesta sensata in illis partibus, pendens ab eadẽ causa. Quartũ tactus calidus. i. manifesta caliditas in illis partib. sensata tam ab ægro q̃ à medico tangente propter multitudinem sanguinis & spirituũ præsentiam. Quintum pulsus magnus maximè arteriarum capitis, licet etiam de pulsu aliarum arteriarum, qui communiter sentitur uerificari possit, & hoc propter necessitatem auctam cum fortitudine uirtutis & obedientia instrumenti. Hic autem pulsus cum hoc quod est magnus, debet esse plenus ob multi sanguinis præsentiam, & ex his literæ sententia iam manifesta est. Quibus omnibus pro complemento addite, urinam rubeam, grossam, sanguini attestantem, nisi materia ad suporiora moueatur, cerebrũ apostematura. Item somnum longum propter multitudinem oppilationis, nisi uehementia doloris excitet: non tamen profundum, cum materia non sit frigida, uiscosa, &c.

CVASÆ CEPHALÆÆ & species.

Sequendo ordinem præmissum in hac, uel circa hanc particulam habemus inquirere tria. Primum scilicet species & causas doloris capitis. Secundum signa. Et tertium prognosticum. Species enim & causas Rasis breuitati indulgens breuiter pertransit, innuit enim solam unicam distinctionem specierum dolorum capitis sumptam à causis, quia quidam dolor capitis est, pendens à causa corporea, quidam à causa primitiua, sicut à sole, igne, balneo, odoribus, ebrietate, uento & frigore, & sic de singulis. Qui uerò à causa corporea, est duplex, quia quidem per essentiam in capite, id est, pendens à læsione alicuius naturarum ipsius capitis, sicut cõplexionis, compositionis, aut unitatis, aut plurimum simul, sicut est in apostemate. Et si à mala complexione, aut simplici, aut composita, cum materia, aut sine materia, licet à mala complexione humida sine materia non possit fieri dolor. Et si cum materia, aut sanguinea cholerica phlegmatica, melancholica, aquosa, uentosa, aut uaporosa. Et si à mala compositione, aut ab una, aut pluribus specierum malæ complexionis. Et si à solutione continui, aut antiqua, aut recenti, simplici, aut composita, facta à causa intrinseca, aut extrinseca, & hæc solutio continui aliquando pendet ex uermibus existentibus supra strictura narium prope caruncu las mammillares. Et si est ab apostemate, aut est sanguineum, aut cholericum, aut phlegmaticum, aut melancholicum, aut aquosum, aut uentosum, aut mixtum. Et fit aut in substantia cerebri, aut in panniculis, aut in uenis, aut in meatibus. Quæ uerò per communitatem aut à toto, sicut in febribus, aut ab aliqua corporis particula, sicut à stomacho quod frequentius accidit, de qua Rasis in litera, aut ab intestinis, aut ab epate, splene, renib. uesica, matrice, aut à membris spiritualibus, aut mirach, aut partibus extremis. Quæ autem est per communitatem, quandoque est cum periodis & paroxysmis, secundum periodos & paroxysmos causæ, quæ est in membro communicante, sicut quę fit cum communitate stomachi, est propter effusionem materierum cholericarum, & aliarum ad ipsum cum periodis, & sicut quæ fit cum periodis febrium. Circa quam distictionẽ pulcherrimè notandum quòd duplex est communitas, scilicet absoluta & non absoluta. Communitatem absolutam definit Auic. prima tertij, tractatu secundo, cap. de speciebus sodæ per cõmunitatem, & est ut ad partem cerebri ex membro communicante nihil perueniat corporeum nisi ipsum nocumentum. Communitas uerò non absoluta est, ut ad cerebrum ex membro communicante aliquid perueniat corporeum, ut materia, uapor, uentositas, aut spiritus. Exemplum primi, sicut dolor capitis pendens ex spasmo, dolore iuncturarum, punctura, & similibus. In quibus ad caput non transit aliquod corporeum, id est, compositum ex materia & forma: ita quòd neq; uapores neq; spiritus, sed sola qualitas manifesta, aut occulta, sicut uenenositas. Aut fortè solum species intẽtionales, secũdum aliquos, quib. malè cõsentio, quia licet species intentionales doloris repræsentent dolorem sensui cõmuni, aut uirtuti cognitiuę: attamen dolorem non faciunt, ut patet ex diffinitione doloris, in qua sumitur quòd res materialiter imprimit, aut fortè nihil ad cerebrum peruenit, quod potest esse: primò, quia anima eadem existens in qualibet parte, dolens, in una parte, dolebit etiam in altera parte ualde sensibili, cuius pars læsa facilè cõmunicet, sicut etiam sentiuntur delitiæ in coitu, in toto corpore solum propter causam delitiarum existentem in capite uirgæ: secundò, ut imaginemur spiritus, & membra alterari per partem, post partem, per species obiecti, seu causas doloris, dato q̃ nulla qualitas tangibilis in cerebro recipiatur, cui imaginationi difficulter assentio: unde stat hoc modo in membro distante fieri per communitatem dolorem per maximã sensibilitatem, licet non fiat in partibus intermedijs, quia fortè non sunt ita sensibiles, aut ita colligatæ. Et nota quòd membrum læsum per communitatem etiã absolutã, frequentertandem læditur per essentiã, aut quia membrum longo dolore debilitatũ facilè recipit superfluitates aliorum membrorum, aut quia per dolorem spiritib. resolutis debilitatur digestiua & expulsiua, unde nõ bene conuertit nutrimentum, nec superfluitates, quæ in qualibet digestione resecantur, debitè expellit, & sic sequitur læsio alicuius suarum naturarum, & ex his infertur esse dolorem in aliqua parte corporis, in qua non sit solutio continui, nec mala complexio. Sed circa causas notate, quòd causa immediata doloris est mala complexio, aut solutio continui, aut utraq; sicut in apostemate, licet secundum Auer. 3. coll. sola mala complexio sit causa doloris: quælibet autẽ mala complexio, siue simplex, siue composita, est causa doloris præterquam mala complexio humida, ipsa enim non facit dolorem, nisi sit cum materia mota ad solutionem, prima tertij tract. 2. cap. 1. Causæ aũt

malæ complexionis calidæ ſunt ſanguis, cholera, phlegma ſalſum, humor factus calidus per putredinem, aut ebullitionem, & uapores ab his eleuati: ſimiliter cauſæ primitiuæ calefacientes ſunt ſicut ſol, ignis, uinum potens, crapula & ſimilia. Cauſæ autem malæ complexionis frigidæ, ſunt humores frigidi, & uapores inde eleuati, quibus non acciderit caliditas accidentalis. Malæ autem complexionis ſiccæ, ſunt exiccantia, ſicut dies caniculares, motus corporei & animaſes, exuberans coitus, fluxus uentris. Cauſæ autem ſolutæ continuitatis ſunt uapores, aut uentoſitates ſui multitudine extendentes, aut ſui acuitate mordicantes: ſimiliter materia multa replens & extendens, humor corroſiuus, percuſsio, aut caſus, uermes generati ſupra ſtricturam narium. Item apoſtema in aliqua parte ſenſibili cerebri, ſiue calidum, ſiue frigidũ, aut mixtum. Sed hic nota quod uapores qui frequenter cauſant dolorem capitis, quandoq; aſcendunt per uias amplas, ſicut per meri aut cannam pulmonis: quandoq; per uias ſtrictas, ſicut per uenas, arterias & neruos, unde in fine primi cap. de ſoda. Soda enim plurimum fit, propterea quia arteriæ afferunt capiti uapores fraudulentos. Et dolores iſti per uenas deferentes uapores, facti ſunt multum fortes & profundi, & magna aduertentia digni. Et notate ex Auicen. quòd omnia aromata calida ſiue frigida faciunt ſodam, licet aromata calida curent ſodam frigidam, & contra, frigida, calidam cum ſuccedunt ſodæ, quod eſt uerum, niſi multiplicentur. Tunc enim replendo caput, & extendendo faciunt ſodam. Amplius ſecundò nota quòd modi colligãtiarum ſunt ſex ſumpti ex Auicenna 2. primi cap. de complendis diſpoſitionibus, & prima tertij tract. 2. cap. de ſpeciebus ſodæ. Primus eſt ratione membri utriſq; communicatis & intermedij, ut os ſtomachi cerebro mediantibus neruis reuerſiuis. Secundus, quia eſt uia & tranſitus de uno membro ad reliquũ ſicut inguen ab epate in apoſtematibus cruris. Tertius ratione uicinitatis ſicut pulmo cerebro, & mãmilla cordi. Quartus quia unum eſt principium & radix operationis alterius, ſicut diaphragma pulmonis. Quintus, quia unum ſeruit alteri ut nerui cerebro. Sextus, quia colligantur uni tertio, ut renes & cerebrum epati, ideo inter ſe colligantur, ſimiliter matrix & diaphragma mediantibus neruis, cor, epar, & ſplen communicant cerebro, mediantibus, neruis, uenis & arterijs, &c. Soda autem facta à cauſa primitiua eſt multiplex ſecũdum multiplicitatem & multitudinem cauſarum primitiuarum, ſicut ſoda ex uentis, & ex radijs ſolaribus, & ſoda ex odoribus bonis & malis, calidis & frigidis, & ſoda ex ebrietate & ex percuſſione, &c. Secunda di. ſumitur penes intenſionem doloris, quia quidam intenſus: de quo dicit Auicenna quòd obuians ſincipiti infantis leuia habentis oſſa, ſeparat, & frangit cõmiſſuram, quidam medius, quidam paruus, ut in lethargia. Tertia ſumitur à perſeuerãtia, quia quidam cõtinuus, quidam interpolatus. Quarta ab accidentibus, quia quidam perducit ad accidentia mala, ut apoſtemata, ſpaſmum, ſingultum, & quidam non.

Quinta penes locum, quia quidam in ſubſtantia cerebri, quidam in panniculis intrinſecis, quidam in almochati, quidam in uenis, quidam in meatibus.

Sexta penes facilitatem motus ipſius aut difficultatem. His enim facilè uenit ſoda qui habent debilitatem cerebri, & multam ſenſibilitatem & membra digeſtiua debilia, contrarijs, contra. Septima quędam eſt ſoda temporalis, id eſt, chronica: quædam pauci temporis. Temporalis fit propter phlegma aut melancholiam, aut debilitatem cerebri, aut apoſtemate incipiente indurari, aut iam indurato, & illud ſæpe uidi & ferè ſemper malè tandem terminatur. Octaua, quia quædam coniuncta cum rheumatiſmis, quędam non: Et ex his iam primum abſolutum ſit ſcilicet ſpecies & cauſæ doloris capitis, &c. Omitto dolores capitis qui ſumuntur ab ipſa doloris eſſentia, quia de his agetur in ſequentibus capitulis, qui dolores capitis ſunt ſecundum plurimum grauatiui, extenſiui, pulſatiui, pungitiui, aut perforatiui ſecundum diuerſitates cauſarum ipſos facientium.

DE SIGNIS CEPHALÆÆ.

Signa quædam prognoſtica ſunt. Primum ſignum eſt urina ſubiugalis, aut liuida: ſi enim mingitur turbida, & remanet turbida, ſignificat magnã ebullitionem à calore putredinali factam, & tunc dolor eſt aut fit: ſi uerò mingitur clara, & ſtatim turbidatur ſignificat dolorem capitis futurum: ſi autem mingitur turbida & poſtea clara fit, minoris eſt malitię, imo frequenter accidit uitio renum & ueſicæ, & propriè cum fecerit reſidentiam, & fit turbida aliquando uia criſis, & eſt bonum ſignum, & maximè in pueris eſt ſignum infallibile ſuper ſalutem, ut ex longa practica uidi. Hæc omnia diſcutienda ſunt 4. aphoriſmorum, aphor. illo, quibus in febribus urinæ turbidatæ.

Secundum ſignum eſt urina alba, ſubtilis in feb. & maximè continuis, non quidem in principio paroxyſmi, ſed poſt augmentum & non ſumpta immediatè poſt cibum: ſignificat enim raptum materierum ad caput, & fortaſſe phreneſim, & hæc, niſi ſit oppilatio, aut niſi materia ad aliud canale permutetur, ſicut ad inteſtina, factura fluxum uentris, aut ad cutim, factura uariolas, aut ad aliud membrum apoſtemandum, ſed ſecundum plurimum repit ad cerebrum. Vltimum ſignum cõmune omni ſodæ materiali eſt ſex inuenta in naribus diuerſos humores ſignificans ſecundum uarietatem coloris. Citrina quidem aut uiridis ſignificat choleram. Alba uerò, phlegma, præcipuè ſi fuerit ſine punctione & mordicatione: ſiccitas autem narium ſine grauedine capitis ſignificat priuationem humoris in capite ſuperflui. Cum grauedine autem ſignificat aut oppilationem in ſtrictura nariũ, quod facilè cognoſcitur cum non poſsit per nares ſufflare, aut raptum materierum, & ſic dolorem præſentem, aut futurum, aut impotentiam expellendi. Sed ueniendo ad ſigna cauſarum. Si fuerit à cauſa primitiua cognoſcitur per præſentiam aut præceſsionem ipſarum, & per effectus ueriſimiliter ab ipſis derelictos, ut prima quarti. de febribus ephemeris. Cognoſcitur autem eſſe per eſſentiam in capite, quia dolor eſt magis continuus, & comprehenditur læſio alicuius naturarum cerebri, aut plurimum, & erit cum reliquis operationibus cerebri nocumentum & tenebroſitas in oculo, & nocumentum in alijs ſenſibus cum bonitate diſpoſitionis reliquorum membrorum. Cognoſcitur uerò eſſe per cõmunitatem, quia non ita continuus, & augetur & minuitur

minuitur ſecundum augmentum & decrementum nocumenti membri communicantis. In quo ſigno eſt conſyderandum cuius membri nocumentum primò incepit, & quod ſubſecutum eſt: primò enim incipiens ægrotare ueriſimiliter alteri nocumentum communicat. Cognoſcitur autem pendere à mala complexione calida aut frigida ſine materia, cum ſentitur manifeſta caliditas aut frigiditas, &c. ſine aliqua capitis grauedine, & eſt cum ſiccitate ſcilicet narium, & ſi ibi eſt caliditas fortaſſe eſt rubedo oculi, & iuuatur frigidis. In frigida uerò res eſt ecõtrario, & non eſt in faciebus eorum extenuatio neque rubedo coloris, neque dolor eſt multus. Siccam autem ſignificat præceſſio cauſarum exiccantium & augetur cum iteratione earum. Materiæ comprehenduntur per hæc ſigna: Siquidem fuerit ſanguis in cauſa, ſunt quinq; ſigna in litera poſita à Raſi, & ſuperius declarata, quibus addendus eſt ſomnus, qui eſt longus propter uaporum multitudinem, niſi à uehementia doloris impediatur: non tamen grauis aut profundus cũ uapores non ſint groſſi aut frigidi multum opprimentes, urina groſſa, rubea, purpurea, quæ omnia intelligenda ſunt ſanguin. peccante magis in quanto quàm in quali &c, ſi uerò peccaret in quali, hæc ſigna eſſent refracta ſecundum inclinationem ſanguinis ad aliquem aliorum humorum & frequentius erit dolor in parte anteriori. Si uerò cholera fuerit in cauſa, erit dolor acutus, mordicatiuus, punctio narium, uigiliæ, color citrinus, parua grauitas, tactus calidus cum mordicitate, pulſus uelox, & non dixit magnus, quia uirtus debilior cæteris paribus, inſtrumentumq; magis inobediens, non in oculis aut facie erit tenſio, & ſitis aderit, & frequentius erit dolor in parte dextra: Si fuerit à phlegmate, erit frigiditas tempotum, color albus, dolor obtuſus & magis perſeuerans, ſenſus hebes, ſomnus profundus, pigritia, deſtructio appetitus uel debilitas, nauſeatiua ſatietas, quæ omnia facit phlegma ſua frigiditate, humiditate, groſſitie, uiſcoſitate, & frequentius erit dolor in parte poſteriori. Si fuerit melancholica erit liuiditas faciei, ſiue plumbeitas, corruptio ſenſuum interiorum, perſeuerantia doloris, obtuſus dolor, & frequentius erit dolor in parte ſiniſtra. Item ſigna uniuerſalia ſumpta ab ætate, complexione, ſexu, regione, temporibus anni, conſuetudine, arte uel exercitio, & ſimilibus uidenda ſecunda primi. In uentoſa autem & uaporoſa minoratur dolor, aut non eſt grauitas, multiplicatur extenſio, & fortaſſe eſt cum punctione aut corroſione, & quandoque eſt cum ſonitu, aut tinnitu, & fortaſſe creſcunt cum ea quidem multum. Et quandoque multiplicatur cum ea permutatio doloris de loco ad locum, & cum multiplicatur uapor, fit pulſatio fortior capitis, & imaginatur imaginationes corruptas, & aſſociatur ei ſcotomia & uertigo, & uidetur infirmo quod eleuetur ad alta, & ſomniabit ſe uolare. Si uerò ſoda fit à ſolutione contiuui, declaratur per ipſam ſolutionem ſi extrinſecus apparet, & per cauſam primitiuam ſoluentem: Si uerò non apparet exterius, declaratur per ſanguinem aut ſaniem egredientem. Si uerò pendeat à maſa compoſitione ipſa ſeipſam declaret, ſi exterius appareat: ſi uerò non, redi ad ſigna cuiuſcunque male, compoſitionis, & cognoſcitur per excluſionem aliarum cauſarum: ſi uerò ſit ab apoſtemate, adſunt ſigna carabiti, aut lethargiæ. & cæterorum ſuo, loco dicenda. Et dolor quandoque communicat uſque ad radices oculorum propter motum neruorum opticorum perforantium panniculos, & intenſius dolent propter motum, & ſi nocumentum eſt in panniculis intrinſecis, tunc dolor eſt fortior: ſi uerò in ſubſtantia, tunc dolor eſt obtuſior, grauatiuus, aut extenſiuus: ſi uerò in panniculo extrinſeco, tunc magis dolet exterius. Signa autem facta ex uermibus in capite ſunt corroſio fortis, & fœtor oris, & fit ſoda fortior cum motu, & ſedatur in quiete, erit etiam aliquando pruritus in naſo propter motum uermium. Si uero ſoda fit per communitatem à toto, ſicut in febribus & criſibus, creſcit ipſis excreſcentibus, decreſcitq; ipſis decreſcentibus, & remouetur cum remotione earum. Facta autem cum communitate ſtomachi ſignificat anguſtiã, nauſeã, paucitatẽ deſyderij, malitiã digeſtionis, & cetera nocumenta ſtomachi, & cum eſt per effuſionem materierum ad ſtomachum, eſt fortior, & cum uacuitas adeſt, et ſuper ſomnũ, et dolor ſtomachi ſi eſt ex cholera, excitatur cũ uacuitas adeſt. & ſi eſt ex humore frigido eſt ſecundum plurimum minor in uacuitate, & ſedat ipſum fames, humor autem peccans in ſtomacho diſtinguitur per uomitum & ructationem. Et multi quidem homines ſunt, qui cum comedunt, ſedatur ſoda & illud ſignificat effuſionem choleræ ad ſtomachum cuius ſignum, quia ſi choleram euomunt ſedatur dolor. Significatur etiam communitas ex parte doloris: dolor enim in ea quæ fit ex ſtomacho, ſecundum plurimum incipit ab interiori parte ſincipitis, & declinat ad medium ſincipitis: deinde remouetur, & quandoque eſt in parte poſteriori propter ſitum meri poſteriorem iuxta dorſum. Et illa quæ fit ex epate declinat ad latus dextrum, & adſunt ægritudines epatis. Et illa quæ fit ex ſplene declinat ad latus ſiniſtrum. Et illa quæ fit ex mirach declinat ad anteriora capitis ualde, & quæ eſt cauſa matricis exiſtit in margine ſincipitis, & fit plurimum poſt partum aut poſt aborſum, aut paucitatem menſtruorm, aut retentionem, & adſunt ſigna ægritudinum matricis, quę autem ex dorſo aut renibus, declinat ad poſteriora ualde. Et uniuerſaliter quæ eſt ex nocumento alicuius membri excitatur & augetur cũ nocumento illius membri, & decreſcit cum decremẽto illius. Illã uerò quæ fit à debilitate capitis, ſignificat eius excitatio cũ parua uel qualibet cauſa, et eſt cũ perturbatione ſenſuũ tam interiorũ q̃ exteriorũ, & inuentione nocumẽti in operationibus cerebri, & citò repletur caput humiditatibus. Et illam quæ fit ab acuitate ſenſus cerebri ſignificat uelocitas patiendi etiam à parua cauſa, ſcilicet uocibus, odoribus & reliquis, & cum hoc ſenſus ſunt boni, & meatus mundi & operationes cerebri non læſæ, & hæc cerebra ſunt communiter cholerica aut ſicca tantum. Vltimò ſigna uiarum per quas fit communicatio ſumuntur à loco materiæ & membro communicante. Nam uapores eleuati à materia exiſtente in ſtomacho tranſeunt per meri, à membris ſpiritualibus per Cannam pulmonis. Si materia contineatur in uenis, ut in febribus continuis, cõicatur per uenas & arterias: ſi materia ſit in corde, magis per arterias, ſi in epate

magis per uenas, si in diaphragmate & reliquis pãniculis & membris neruosis, communicatur magis per neruos & nucham, &c. Oui, nucis siue galeatę passionis species & causę ex præcedentibus patere possunt, pendet enim ab humore malo, calido, aut frigido frequenter apostemante: imò frequenter ab apostemate melancholico aut duro, in panniculo intrinseco aut extrinseco. Et multotiẽs causa remotior, sunt ægritudines antecedentes, quæ debilitarũt cerebrum, & uelamina intrinseca & extrinseca, ut lędãtur ex omni causa, uidelicet ex motib. paruis, qui sunt ex motib. corporis, cibalibus et uaporibus, & motibus extrinsecis. Et in summa, causa dispositiua est duplex, scilicet debilitas capitis & acuitas sensus eius. Causæ autẽ factiuæ sunt, quæ dictæ sunt. Signa eius sunt, quia præter hoc quòd dolor sit continuus, excitatur ab omni parua causa, ut motu, potatione uini, et receptione uaporũ, & cum uoce forti aut media: ita ut patiẽs odio habeat uocem, lumen, conuersationem cum hominibus, diligat solitudinem, tenebras, quietẽ, & resupinationem, & cum est in panniculo extrinseco, tãgendo sentitur, sed in intrinseco tãgendo non sentitur, & cõmunicatur usq; ad oculum, quoniam panniculus ille comprehendit neruos opticos cõmunicantes oculis, cum ex ipsis generetur retina & tela aranea. Prognosticum perducit frequẽter ad mortẽ aut cęcitatẽ. Hemieranę & homonopagiæ sunt species, causæ, signa, prognostica, sicut cephaleæ, de qua superius actum est. Et gratuitas existens infra dolorẽ pendet ab humorib. præcipuè sanguineo, phlegmatico, melancholico. Soda phlegmatica, sanguinea, colerica, melancholica, multiplicatur secundum proportionem, ad quatuor tempora anni. Quando autumnus fuerit meridionalis, pluuiosus, multiplicatur soda in hyeme. Soda continua prolongata frequenter perducit ad apostema cerebri, aut cęcitatem. Soda multotiẽs resoluitur, si contingat ut egrediatur in aurẽ sanies, aut materia aquosa: soda in febribus continuis, quę non alleuiatur cum alleuatione febris, minatur phrenesim. Similiter soda continua ad quam sequitur febris, cum prius non fuerit, transit in phrenesim.

DE CVRA CEPHALÆÆ.

POsitis quid nominis & quid rei, specieb. & causis, signis & pronosticis, &c. Iam ad quintum uniẽdum est, scilicet ad curam. Rasis ergo breuitati indulgens pro cura cephalææ sanguineæ. Primò phlebotomat uenã cephalicam, ex parte in qua est dolor, uel in qua dolor magis infestat. Vt si dolor magis infestat in parte dextra, in manu dextra faciẽda est phlebotomia, scilicet aut incuruatura brachij in parte superiori, aut inter pollicem & indicẽ, licet hic sit ramus uenę cõmunis & non cephalicæ, ex Auic. prima primi, doctrina quinta, c. de anatomia uenarum manuum. Et extrahuntur sex aut octo, unciæ sanguinis, plures aut pauciores secundum exigentiã circunstantiarum consentiente uirtute, ætate, & cæteris huiusmodi. Si autem sit in parte sinistra capitis, phlebotometur ex cephalica sinistra. Et si in ambab. phlebotometur ex ambabus. Secundò super parte dolente, & partibus adiacẽtibus docet apponi medicamen factũ ex aqua rosacea, oleo rosaceo & aceto, simul optimè agitatis & concussis, ita ut inspissentur, & super niuem, id est, ualde actu infrigidatis, in qua mixtura sit acetũ subquadruplum ad aquam rosaceã & oleum. Ita ut exẽpli gratia sit aceti ℥.s. aquæ rosaceæ, olei rosacei an. ℥.1. prius tamen capillis cum forfice abscissis applicentur petiæ lineæ ueteres in hoc medicamine infusæ, sepiusq; secundum exigentiam applicentur. Posset tamen aceti quantitas augeri, ubi quęratur maior repercussio. Tertiò docet debitum regimen, ut abstineat à carne, uino, & cęteris calidis, & sanguinẽ multiplicantibus & uaporantib. et comedat adesiam citrinam, id est, cibum qui fit ex lentib. coctis cum aqua, quibus additur acetum & parum croci, et tapsil, id est, cibum ex lentibus solum in aqua coctis. Ponatur autem in primo cibo acetum ad infrigidandum, & crocus ad corfortandum uirtutes & spiritus, & ut uirtus huius cibi ad caput dirigatur: est enim huius materiæ digestiuũ, ita ut sit cibus & medicina, sed melius est, ut loco lentium ponatur kist ipsarum adiectis corticibus per expressionem instaminea. Et comedat olera frigida, sicut lactucam, endiuiam, et spinachiam, & huiusmodi: & fructus frigidos, sicut poma, et pyra, & cidonia cocta, & propriè in fine mensę cõdita cum coriandris semiconfectis. Quartò docet uentrẽ soluere educendo materias cõmunes, & etiam cholerã, quę posset esse causa inflãmationis sanguinis & fluxus ipsius ad cerebrum cum mirobolanis citrinis, prunis, & tamarindis, & saccharo, quæ recepta fit secũdum hunc modum. ℞. prunorum numero decẽ, tama. ℥.1. mirob. citri. ℥.1. aut. ℥.1. s. bulliant tamarindi, aut pruna in una ℔. aquæ ad consumptionem medietatis, & colatur, in qua aqua debitè colata & calida mirobolani satis subtiliter absq; tamisatione contusi, infundant per unam noctem, deinde fiat debita colatio & expressio & cum medietate ℥. sacchari albi dulcoret, & in matutinis exhibeat: saccharũ enim debet esse album trium coctarum, cum saccharũ rub. calidius sit melle, & exhibeatur iã celebrata digestione cibi præcedentis, ubi autem quæratur maior lenifitatio diminutis, aut remotis mirobolanis posset poni mane ℥.1. aut amplius aut minus secundum exigentiã, & similiter calsia. Quintò docet apponere medicamen infrigidatiuum partim repercussiuũ, partim resolutiuum, ac doloris sedatiuum, quod componitur ex semine altheę, id est maluauisci aut brancæ ursinæ, aut maluæ syluestris, quæ idem sunt. Cuius descriptio erit hæc. ℞. seminis altheæ calidi cum æqualitate declinantis ad siccum, quantum uolumus: uerbi gratia. ℥.4. contundantur optimè semina in mortario, &, cum aceto debitè incorporando fiat emplastrũ aliqualiter liquidum, et super petia extendatur & parti dolenti frigidum applicetur, aut aliqualiter tepidum: si quæras maiorẽ resolutionem. Et subdit quòd ex semine psillij & aceto posset fieri medicamẽ simile. Sed aduerte q̃ debemus accipere mucilaginem psillij exeuntem siue tractam excortice non ex medulla, quia medulla est ulceratiua existens calida & sicca in quarto, pars uerò exterior frigida, & humida in secundo, debet ergo poni in aqua calida, donec mucilago separetur per debitam confricationem absque forti constrictione, quæ mucilago cum aceto misceatur & administretur, sed hoc medicamen magis conuenit in principio, & ubi magna infrigidatione opus sit. Ex his dictis Rasis, quinque elicimus intentiones curatiuas. Prima est sanguinis hunc dolorem facientis euacuatio ac.

tio ac diuersio. Secunda est malæ complexionis calidæ in cerebro infrigidatio ac sanguinis ad ipsum fluentis repercussio. Tertia est choleræ sanguinem acuentis & fluere facientis euacuatio. Quarta est infrigidatio & repercussio cum resolutione mixta tandem perueniens ad resolutiua pura. Quinta est debita sex rerum non naturalium administratio. Et sexta subdi potest, scilicet accidentium correctio. Euacuatio quidem sanguinis debet esse prima, duabus conditionibus obseruatis. Prima, quod uenter non sit stipticus ac fęcibus repletus, in quo casu primò cum clysteri infrigidante, ac lenitiuo educenda sunt. Secundò, q̃ dolor non sit fortissimus adeo q̃ ordinem curationis pręuaricet. In quo casu à sedatione doloris inchoandum est iuxta can. quartæ primi. Cumq; ad diuersum trahere uolueris, dolorem illius membri prius seda. Quod faciendum est secundum præcepta Auicennæ, quarta primi capite tertio, aut cum remouentibus causam, scilicet malam complexionem cal. cum infrigidãtibus, sicut oliuis & succis, de quibus inferius, aut si sit propter solutionem continui à sanguine mordicante aut extendente, ponantur ea quæ leniant, dilatent, poros aperiant resoluendo, ut materia non in loco angusto concludatur, fortius soluens continuum, non tamen cum multa caliditate, sicut mucilago maluauisci, seminis lini & psillij cum oleo rosaceo, & chamomelino, & similib. debitè tepefactis. Aut si hæc non ualeant, fiat cum anodinis, secundum plurimum, sunt enim dilatantia poros, & confortantia calorem naturalem ratione suæ similitudinis, qui est principalis & efficax curator omnium ægritudinum. Et tertiò si hæc duo genera non sufficerent, fiat seditio cum stupefacientibus, sed cum timore & cautela, incipiendo à leuioribus, & magis exterius applicitis, quàm in caput purgijs, aut interius sumptis, aut in aures distillatis. Potare autem ea inter cætera deterius est, licet exterius applicita magis partem oppilent, & materiam amplius in uno loco concludãt. Sed circa phlebotomiam aduerte. Si corpus fuerit plenum, scilicet sanguine, secundum ambitum totius, & cum hoc nobiliter fluat ad caput, aut in causa fuerit retentio menstruorum, aut hæmorhoidarum, ex saphenis primò facienda est phlebotomia, deinde si sanguis fuerit adhuc calidus et multus, ex basilica lateris eiusdẽ partis, aut uena cõmuni: tertiò ex cephalica: quartò ex uena frõtis dolore existente magis posterius, aut loco ipsius, sanguis ex naribus prouocetur, aut naribus sanguisuga applicetur. Si uerò dolor fuerit magis anterius fiat phlebotomia ex uenis nuchæ ubi collum capiti coniungitur: aut uentosatio ibidem, aut in spatulis, aut sanguisugarum in his locis applicatio. Et si magis declinat ad dextram phlebotomentur uenæ post aurem sinistram, & contra, si declinat ad sinistram, phlebotomiam autem uenæ nasi credo magis conferre ad euacuandum sanguinem contentum in parte anteriori, & similiter phlebotomiam uenarũ laboriũ licet aliqualiter diuertat. Phlebotomia aũt paruarum uenarum in cute capitis existẽtium euacuat sanguinẽ coniunctum sibi proximum. Verum si illæ phlebotomiæ fieri non possunt propter ætatẽ & alia huiusmodi, sanguisugæ in locis ipsarũ apponant, quanq; Auenzoar nõ dubitauerit phlebotomare puerũ suum triennẽ, qui phlebotomia illa euasit. Phlebotomiam autem uenarum guidem, nunq; ausus sum facere, uerum in magna plectoria capitis, & in casibus extremis, sicut in apoplexia sanguinea, in magno apostemate sanguineo credo quod nulla phlebotomia est magis prompta ad succurrendum. Si autem magna sanguinis repletio fit in toto sed tamen non in fluxu ad caput à phlebotomia uenæ communis est inchoandum, aut eiusdem lateris aut contrarij secundum maiorem aut minorem plectoriam, aut secundum quòd quręitur maior aut minor diuersio, deinde ad cephalicam & cæteras, per ordinem, ut supra, uenięndum est, imò nota, quod etiam in cephalæa immateriali, corpore existente plectorico, phlebotomia conuenit. Rasis autem præcipiens phlebotomiam cephalicæ eiusdem lateris loquitur in casibus communiter contingentibus, in quibus non est magna repletio, cæteræ autem diuersiones cõtinuari debent, maximè facta phlebotomia, de qua dictum est, sicut fricationes, uentosationes, fine scarificatione, ligaturæ, quæ omnia fiant descendendo, incipiendo à partibus propinquis tendendo ad remotas sed inter cætera memor esto lotionis crurium, cum aqua calida: diuersiones autem, quæ fiunt cum euacuatione, econtra incipiunt à remotis, & rẽdunt ad propinqua. Memora etiam uniuersales euacuationes semper debere præcedere particulares, nisi ubi non adesset repletio in toto, neq; in aliquo membro sibi materiã communicare potente, &c. Secunda autem intentio perficitur cum medicinis, quas Rasis superius posuit, ex aqua rosacea, oleo rosaceo, & aceto, cui intentioni accommodatur postrema eius medicina ex psillio & aceto, cum magis opus esset infrigidare, & loco suprascripto si non habeatur, applicetur succus plantaginis, succus uirgæ pastoris cum modico aceto, & succus lactucæ si adessent uigiliæ, & si opus sit magis infrigidare, succus solatri, semperuiuę, & huiusmodi. Hæc tamen conueniunt obseruatis quibusdam conditionibus. Prima, quòd capilli cum forficibus præabscindantur. Secunda, quòd applicentur super cerebro anteriori, & in loco commissurarum, non autem posteriori, quia multum frigidum est, & est locus originis nuchæ. Sed pone quòd materia calida sit ibidẽ, quid fiendum? Dico quod debemus stare, cõtenti uniuersalib. & si opus est aliquid applicare, applicetur oleum rosaceum, aut aliud simile non multum frigidum, & tamem super parte anteriori applicentur, quæ dicta sunt. Iuuabunt enim ad remotionem caliditatis in parte posteriori. Tertia, est gradus medicinæ, ut sit proportionatus gradui ægritudinis, uirtuti, naturę membri secundum ipsius situm, dignitatem, &c. quarta primi colligenda, capite 1. Quarta, ut sit membri secundum omnes suas uirtutes confortatiua, etiam proprietate sua occulta, siue forma specifica. Quinta, ut stipticitate saltem in principio participet. Sexta, ne modus substantiæ poros oppilet resolutionem prohibens, sicut lac. Ex quibus infertur huiusmodi medicinas non semper actu frigidas applicandas, ut cum uirtus est debilis, calor naturalis paucus, imò sunt aliqñ cum aliquo permiscendę sicut cum pauco croci aut uini odoriferi. Sunt tamen casus tres, in quib. non conueniũt huiusmodi frigida.

Primus casus ubi multi uapores, & grossi essent in capite siue à toto cõmunicati, sicut in febribus materialibus, & præcipuè pendentib. à materia grossa. Sodam enim calidam in febri multiplicat usus epithematum uapores exire non permittentium. prima tertij. ubi tamen uapores essent subtiles, acuti, sicut in tertianis puris, inueni huiusmodi frigida optimè conferre, in hoc autem casu sunt frigida odoranda, & per nares trahenda, sicut acetũ, aqua rosacea, & similia. Similiter quando ab aliquo membro huiusmodi uapores capiti cõmunicarentur, & similiter quando essent in capite congelati. In quo casu cum medicinis faciẽtibus ipsos euaporare esset procedendum, sicut decoctione anethi, florum chamomillæ, rosarum, et similium. Secundus casus ubi soda coniungeretur rheumatismo. In quo casu euacuationibus, & diuersionibus, de quibus supra, esset procedendum, & cum odoratis contrarijs discrasiæ. Tertius casus, ubi caput esset repletũ, ipsius enim euacuatio hæc localia debet præcedere. Tertia autem intentio, scilicẽt euacuatio choleræ permixtæ cum sanguine completur cum his, quæ superius dicta sunt, qui canon amplsãdus est ad euacuationem phlegmatis, melancholiæ, aquositatis aut pluriũ, si sanguini permixti forent cum his, de quibus infra dicetur. Quarta autem intentio complicans repercussionem, & resolutionem complenda est cum his, quæ in textu dicta sunt, & quãto magis ad statũ proceditur resolutiua super repercussiuis augenda sunt, in declinatione autem sint pura sicut in apostematibus pręcipitur. Et ex his, quæ ōptimè ualent ad resolutionem uaporum, & materiæ siue apostematis, siue non, est pulmo agni uel arietis incisus & æquatus, secundum exigentiam partis cui applicatur, qui ita calidus sicut extrahitur ab animali euiscerato applicetur, aut infundat in aqua calida, & expressus capiti applicetur. Sed melius est, ut infundatur in aqua calida decoctionis florum chamomillæ, melliloti, rosarum, uiolarum, anethi, & similium, & applicetur ut supra, cum hoc enim quod resoluit est doloris sedatiuus, & ad hanc intentionem laudantur catuli, et pulli columbarum permedium incisi, & ita calidi caliditate sua naturali applicati, in quo casu huiusmodi remedia essent frequenter permutanda, facilè enim putrescunt & olent, & tunc magis nocerent, quàm prodessent. Sed melius fuisset, ut ex secunda & quarta intentione una fuisset facta ambas complectens. Quinta autem intentio, scilicet debita administratio sex rerum nõ naturalium, licet debeat sequi iuxta textus seriem, cæteris tamen postponenda est, cum ipsa ordinanda sit secundum exigentiam aliarum, & propterea melius est, ut correctio accidentium fit in ordine quinta, quæ completur curando præsentia, ab imminentibus præseruando, ut si adsit instãtia uigiliarum, & similia, curentur, & si timeantur futura, præseruentur, sicut aduentus apostematis, cæcitas, & similia, secundum ea, de quibus in sequentibus capitulis agetur. Sexta autem intentio, scilicet debita administratio sex rerum non naturalium completur sic: Eligatur aer moderatè frigidus, & temperatus in passiuis, aut declinãs parumper ad siccum, boni odoris, priuatus uentis, fumis, & uaporibus extraneis, sit autem eius frigiditas maior & minor secũdum grãdum ægritudinis, cui debet opponi, cui etiam uirtus consentiat, & sit magis aut minus luminosus, secundum dispositionem uirtutis, & spirituum, & uarietatem accidentium consequentiũ. Si enim sit pronitas in subeth, debet esse luminosus: si uerò in uigilias, obscurus, neq; in loco habitationis sit hominum frequentia, neq; strepitus. Potus eius sit diminutus, & similiter cibus, bibat aquam coctã aut simplicem, aut cũ pauco saccharo, aut cum pauco uino granatorum, uinum enim non cõuenit nisi in declinatione, & sit pauciferum, cisiolum, aut album, optimè lymphatum: cibi autem sint frigidi saltem potentia, & melius est, ut ad siccum declinẽt, sed econtrario in cholerica ad humidum, & sint pauci nutrimenti, & boni, & non sint uaporosi, quapropter sint facilis digestionis. Verum ubi timeretur raptus materiæ cholericæ ad stomachum sint stiptici, neq; in hoc casu æger sit famelicus. Ex conuenientibus autem in sanguinea, & cholerica sunt endiuia, portulaca, lactuca, atriplex, spinachia, ferculum ex acresta, panicum, & milium, panis lotus, ptisana hordeacea, & huiusmodi, abstineat à carnibus & ouis, nisi in declinatione. Et tunc pulli parui, & cætera huiusmodi maximè cũ acresta, & uino granatorum poterunt exhiberi, cum quibus etiam & succo limonum, citriorum, aranciorum, &c. etiam sua cibaria poterunt condiri, & in fine mensæ conuenit aliquid pyri, aut cotonea, cocta aut confecta, aut coriandra confecta, & hoc idem regimen conuenit in cholerica, sed magis declinet ad humidum. Multitudo somni communiter confert in soda, & maior sit in cholerica & melancholica, quàm in sanguinea, aut phlegmatica, & sit capite eleuato, & non supinè iacẽdo, & dormiat bene coopertus, secundum partes inferiores. Caput uerò non teneatur multum calidum, ut humores, & uapores non repant ab inferioribus ad superiora, circa inanitionem, intellige generaliter in omni capitis dispositione uentrem debere esse lenem propter eductionem materierum communium, quæ suis uaporibus nocumentum inferunt: secundò, quia paratur uia naturæ ad expulsionem superfluitatum: tertiò, quia melius perficiuntur operationes naturales, similiter uiæ urinales teneãtur apertę cum seminibus communib. aut alijs calidioribus in alijs materijs, secundum exigentiam ipsarum. Et similiter fricationes descendendo conferunt ad uaporum diuersionem, & resolutionem, & etiã euacuationes omnium superfluitatum capitis per nares et palatum, modo fiant cum facilitate, &c. Fricationes tamen fortes capitis uitentur, leuis pectinatio competit, uomitus multum nocet in omnibus passionibus capitis, nisi adsit ægritudo per præsentiam materiæ in stomacho. Coitus similiter secundum plurimum nocet nisi in corporibus coitui assuetis sit præsentia multi spermatis, nam tunc posset concedi, sed fiat rarò & cum facilitate. Exercitentur membra inferiora, caput autem quiescat, frictiones autem corporis descendendo, quartum quidem secunda sit fortior prima, optimè conferunt præcedentibus euacuationibus uniuersalibus, de quibus supra, et feb. non existente forti, similiter effusio aquæ calidæ super extrema. Sit quietus quantum est possibile secundum omnia animi accidentia, unde caueat à furore, ira, uoce clamosa, sonis fortibus, fulgorib. & huiusmodi.

DE CVRA CEPHALÆÆ PROVENIENTIS à cholera.

SI autem cum istis fuerit in pulsu uelocitas, & in tactu sentitur caliditas, sed nec in facie neq; in oculis fuerit rubedo nec tensio: in principio soluatur uenter, deinde fiat ea quæ diximus: naribus autem oleũ inijciatur uiolatum, uel oleum cucurbitæ dulcis, aut nenupharis oleum, aut oleũ de floribus salicis, quorum quodlibet super niuem infrigidatum capiti superfundatur, et nutriatur ut diximus. Aeger quoq; odoret camphoram, & aquam rosarum, & salices, & uiolas, & his similia. Quod si ægritudo multum inualescat, sumatur olei & camphoræ uniuscuiusq; quantum ponderant duo grana hordei, quæ dissoluta in oleo de salicibus mittantur in nares & aures.

In hac parte ponit curam cephalææ prouenientis à cholera. Et primo ponit signa scilicet uelocitatem pulsus & caliditatem in loco doloroso sensatam cum priuatione rubedinis, tensionis, & aliorum san. significantium, de quibus longo sermone superius actum est. Secundò ponit curam: primò per solutiua iam superius posita & declarata: secundò per ea quæ in nares iniciuntur, sicut oleum uiolaceum, frigidum & humidum in primo, oleũ cucurbitæ dulcis frigidum & humidum in secundo, oleum de floribus nenupharis frigidum et humidum in tertio, oleum de floribus salicis frigidum & humidum in primo, quorũ quodlibet singulariter aut etiam plura simul mixta possunt iniici in narib. cuius simile etiam de auribus est intelligendum. Hęc namq; sunt frigida & humida, calidita tẽ et siccitatem à cholera impressam remouẽtia. Et hęc eadem actu ualde frigida super parte dolente applicãda sunt, licet in auribus & naribus iniecta debeant esse tepida. Tertiò curat per odores frigidos: docet enim odorare camphoram, aquam rosaceam, salices & uiolas, quorum fumalis euaporatio singulariter aut mixtim sua frigiditate & humiditate discrasiã calidam & siccam remouet, licet camphora sicca sit. Quartò his non sufficientibus docet accipere opij, camphorę, an. gra. 2. quæ dissoluta in oleo de salicibus in aures & in nares iniciãtur, ut dolor per membri stuporem remoueatur: hæc nanq; frigida sunt, opiũ in quarto, camphora in tertio, dolorẽq; stupefaciẽdo tollunt. Ex quibus duas elicimus intẽtiones curatiuas. Prima cholerã euacuat aut diuertit, quę intentio cõplenda est cum his de quibus actũ est superius. Sed ponesimul cholerã & sanguinẽ esse in causa, aut alium humorem cholerę permixtum. Quid agendũ est? Dico quod si sanguis, aut cholera, aut alius humor ęqualiter cõcurrunt, aut si sanguis dominetur à phlebotomia, tũc incipiendũ, postea cholera euacuanda. Si uerò cholera dominet aut alius humor, tunc aut sunt permixti cum sanguine apti educi cum sanguine, et tunc à phlebotomia est incipiẽdum. Si uerò non sunt permixti nec apti educi cum sanguine, ab euacuatione humoris dominantis cum pharmacia est incipiendum, deinde sanguis minuatur, præterq; in apostemate, in eo enim à phlebotomia saltẽ diuersiua secundum plurimũ est inchoandum. Ita dico de quocunq; humore cum sanguine peccante. Si uerò alius humor cum cholera peccet, ambo simul euacuandi, & ille magis qui dominatur. Si uerò cholera ęqualiter cum alijs dominetur, magis cholera euacuanda est: quia de ea habetur maior suspitio & est cæteris partibus euacuationi paratior. Idem dico de alijs humoribus inuicem permixtis: semper magis dominans & digestior, & de quo magis timet, est magis euacuandus. Digestiua tamen melius est præmittere saltẽ euacuationi eradicatiuæ, licet euacuatio minoratiua, & maximè cum lenientibus præmittenda sit: post quam debẽt sequi digestiua, qualia sunt syrupus uiolaceus, de endiuia, de portulaca, de nenuphare, de papauere, oxysachara, syr. de granatis, de limo, de citro. Sed hæc cum aquis frigidis & humidis tẽperanda sunt, & maximè ducentibus uirtutẽ eorum ad caput, sicut aqua uiolacea, nenupha. lupulorũ, licet non sint humida. Potest aũt unum ualde propriũ sic componi. ℞. sem. cõmunium frigid. ℥. 2. florũ uiol. ros. nenupha. an. ℥. 1. endiuię, scariolę, lactucę an. M. 1. summitatũ papa. al. ℥. s. uini grana. ℥. 4. cum sac. albissimi ℔. 1. fiat syr. decoquendo suprascripta in aquę ℔. 4. donec medietas consumatur, postea coletur debitè exprimendo, & addat saccharũ & uinum grana. & fiat syr. longus pro duabus uicibus. Reliquũ abbreuietur. Et postq; abbreuiatum est, postea cum aquis distempera tum, de quibus dictum est, sumatur. Si uerò cholera grossa fuerit, syr. sint oxysachara, acetosus simplex, endi. bysantinus, acetosus cõpositus, sumpti cũ aquis endi. lupulorũ, cicho. et huiusmodi. Solutiua aũt sunt suprascripta, quibus secundum opportunitatẽ addi possunt electuariũ suc. ros. diaprunis solutiuũ, electuariũ de psi. Et si pillulas maluerit sine custodia, sint pillulę alexiaret, minoratis tamẽ masti. et hiera, et cõfectis cum aqua rosacea, aut electuariũ suc. ros. Cũ custodia uerò, sint pillulæ aureę. Secunda intẽtio malam cõplexionem calidã & siccã in cerebro corrigit, caput confortat, ac cholerã repercutit cum his, quę dicta sunt per Rasim, quæ frigida actu fronti, temporib. & cõmissurę coronali applicẽtur. Et prętęr hęc sunt succus lactucæ, semperuiui, solatri, & harũ decoctiones addendo papauer, flores nenupharis, & mucilaginẽ psillij, uscq; ad se. hyoscy. alb. cum adest instantia uigiliarum. Et tunc nõ ponatur acetum, nisi fortè modicissimum ad penetrandum. Si uerò non adsit instantia uigiliarum addatur acetum pro sexta parte, aut saltem octaua. Et hæc intentio perficitur cum odoramentis, de quibus Rasis. Et quorum est hæc descriptio. ℞. florum uiolarum, florum nenupharis, foliorũ salicis. ana ℥. s. ros. rub. ʒ. 2. camphorę ℈. s. Fiat magdaleon cum aqua rosacea, & sępe odoretur. Aut bulliant in aqua rosacea, & in aliquo uase reponantur. Aut his puluerizatis & cum dragagãto mixtis, aut gummi arabico fiat sicut pomũ. Et ultimo his non ualentibus sedetur dolor, &

uigiliæ, cum ſtupefaciẽtibus, de quibus Raſis in litera. Et debent duæ guttę illius liquoris tepidi pro quacunque aure imponi, & aliquid huiuſmodi naribus ſugatur. Sed non diu in auribus permaneant, ne ſuo ſtupore nocumentum auribus inſerant. Et ad hoc ualet præcipuè cum adeſſet inſtantia uigiliarum, requies, deſcriptione Nicolai, & alia huiuſmodi. Sed ſi ſtupor induceretur, diſſoluatur caſsia lignea, & crocus cum oleo decoſto, & in aure ſtupida aliquid ponatur, aut naribus ſugatur. Cui parum uini optimi addi poſſit. Caſtoreum uerò, theriaca antiqua, & uinum potens corrigit nocumenta narcoticorum. Sed à minus calidis inchoandum eſt. Tertia autem intentio ſcilicet accidentium correctio perficiatur, ſecundum ipſorum exigentiam, utputa uigiliæ, cum his, quæ dicta ſunt. A reliquis autem præſeruetur, ut inferius in proprijs capitulis. Quarta autem intentio, ſcilicet regimen ſex rerum non naturalium perficiatur, ut ſupra in ſoda ſanguinea. Sed in cholerica frigidiora & humidiora conueniunt, & ſomnus prolixior. Et hæduæ intentiones duabus primis ex textu eliciendis adduntur pro complemento curæ.

DE CVRA CEPHALÆÆ PROuenientis à phlegmate.

QVod ſi cum prædictis ægritudinibus nihil eorum quæ diximus affuerit, de rubedine in facie, & fuerit ægritudo antiqua, in principio uenter, cum pillulis cochijs ſoluatur, quas ego feci. Confectio pillularum cochiarũ. Rec. puluerisꝰ picræ drach. 10. colcynthidis drach. 3. & tertiam, ſcammoniæ drach. 2. S. turbith, ſtecados an. drach. 5. Fiant pillulæ ex iſtis. Et ſunt doſes 10. Poſtquam uerò uenter ſolutus fuerit infundatur caput ex oleo ſambacino, & oleo de ben, & mittatur in nares. Aeger quoque odoret algaliam, & inſufletur muſcus naribus. Quod ſi ægritudo multum infeſtauerit, ſumatur euphorbium & caſtoreum amborum: an. 6. pars, drach. 1. & diſſoluta in pauco oleo ſambacino, mittatur in narem & aurem.

Ponit curam cephalæę phlegmaticę. Et primò per medicinas educentes phlegma, ſecundò cum alterantibus malam complexionem, frigidam, & humidam cerebri, & phlegma reſoluentibus, cum medicinis lo calibus loco dolenti applicatis odoratis, & in nares & in aures iniectis. Prima medicina ſolutiua eſt pillulæ cochiæ: cuius eſt hæc deſcriptio. R. puluerisꝰ hieræ pi. ſcilicet ſimplicis Gal. compoſitæ ex maſtiches, ſpicæ nar. carpobalſami, aſſari, croci, xilobalſami, caſsię lig. ana. ʒ. unam, aloës duplum ponderis omnium, de hachierapi. accipiantur drachmæ decem. Eſt enim calida & ſicca circa ſecundum gradum, & poſſet fieri liquida in modum electuarij addendo mellis quantũ ſufficit, utputa, pro 2. ℥. pulu. & dimidia ℔. una mellis: & ſic ea frequenter utimur, maximè in clyſteribus & poſſet ea exhiberi per os ʒ. 1. pro uice, & euacuat phlegma & choleram. Secunda medicina ingrediens hanc receptam eſt colocynthis, calida & ſicca in tertio, euacuans phlegma craſſum à cerebro & neruis, & locis remotis, licet etiam choleram pro parte euacuet cuius ingrediũtur. ʒ. tres & una tertia. Tertia eſt ſcammonia calida, & ſicca in tertio, attrahens choleram cum fortitudine, cuius ingrediuntur ʒ. ij. & s. Quarta eſt turbith calida in tertio, euacuans ſi confortatum ſit cum zingibere & ſimilibus, phlegma craſſum à capite & neruis & iuncturis. Si uerò non confortatum ſit phlegma aquoſum, cuius ſimul cum ſtecados calido in primo, ſicco in ſecundo, euacuante phlegma & choleram, debiliter tamen & ſecundum aliquos melancholia accipiuntur ana. ʒ. 5. Ex quibus hanc medicinam phlegma à prædominio, & choleram ſubdominanter euacuare comprehenditur. De quo fortè quis mirabitur cum ſit propria in ſoda mixta ex phlegmate & cholera quomodo conueniat in plura phlegmatica. Præterea propter admixtionem ſcammoniæ acceleratur operatio eius antequam medicinæ tardè euacuantes phleg. compleant operationem, euacuabunt itaque chole. & non phleg. Et hoc manifeſtè eſt contra præceptum Auicennæ quarta primi capitis, de quando et qualiter euacuari oportet, dicentis quod non ſunt admiſcendæ medicinę diuerſę in uelocitate & tarditate diuerſos humores euacuantes, una enim complebit operationem antequam altera incipiat. Ad quod dicitur primò Raſim hoc feciſſe, quia humores peccãtes cum ad aliquem locũ defluunt ſiue apoſtemandum, ſiue non rarò ſunt puri, imò plurimum adinuicem permixti, ſicut & in uenis ſunt permixti, pręcipuè cholera cum alijs miſcetur, cum ſit ad fluxum paratiſsima, imò ſit aliorum uehiculum. Et propterea ſemper, uel ferè ſemper eſt ipſius euacuationi intendendum, eſto quod ipſam manifeſtè peccare non uideamus. Et credo quod hæc ſit melior reſponſio ea, quam communiter dant expoſitores, dicentes, quod hæc poſita eſt ut ſit calcar aliarum medicinarum, non enim in tanta quantitate deberet poni. Et ad obiectionem ſimul cum authoritate Auicennę dicitur: quod ipſa ſcammonia nõ complet operationem ſuam antequam alię, imò accelerat operationem aliarũ, cũ alię notabiliter ſint dominantes, et propriè, ſi illæ medicinæ diu ſteterint adinuicẽ, & ſint aliqualiter fermentatæ, & propriè cum etiam alię medicinę ſatis citò ſuam uelocitent operationem. Et dicit quod ſunt doſes decem. Ex quo cõprehendere potes hoc ſolutiuũ pro quaqꝫ uice eſſe forte ualde, quia ſi bene cõputes erit unaquęqꝫ doſis 2. 3, & ferè dimidia, cum tamen experiamur 1. 3. notabiliter operari. Quare tibi cõſulo ut ſis cõtentus cõmuniter ʒ. 1. Homines enim ſuæ regionis ſunt robuſtiores noſtris. Secundò docet remouere malam complexionem frigidam, & phlegma reſoluere, caput infundẽdo ex oleo ſambacino. Et eſt oleum ieuſemin, & non eſt factum ex floribus ſambuci, ſecundũ quod arbitrãtur expoſitores. Sambacus enim eſt nomen deductũ ex Arabico ſambac. Sambac autem, apud Arabes pręcipuè eſt ſemen ieuſemini, & eſt arbuſtum quoddã quod ſemper uireſcit calid. & ſiccũ in tertio. Ben uerò eſt ſemen rub. calidũ & ſic. in ſecundo, & oleum eius dicitur oleũ muſcellinum & Dio. uocat hoc granum balanus. Been uerò ſunt radices cordiales, unde in receptis ſcribitur been, alb. & rubeũ. Et ex his oleis eſt aliquid in aures & nares inijciendum, quod ſaltem bis in die debet permutari ne putreat primum ſufficienter extrahendo. Deinde docet odorare algaliã, aliter galiam medicinam ualde redolentẽ, quia cum ipſa miſcetur ambra & muſcus. Sed odoretur pauca quantitas, quia multa uidetur fœtere, & propterea naribus muſcus inſufflatus ſit in modiciſſima quantitate. Et tandẽ ęgro multum infeſtato diſſoluatur euphorbij & caſtorei. an. ſexta. ʒ. 1. in oleo ſambacino, & inijciatur in aurẽ & nares, quod intelligatur de aure ſequente dolorẽ, & in parua quantitate, eſt enim medicina calida in quarto uel de alterans, nõ ergo conuenit, niſi mala cõplexio frigida multũ excedat. Nec mireris, organum enim auditus fortes ſuſtinet medicinas, ſicut teſtatur Gal. 6. de interioribus in cap. de fractura cranei, & docet experientia. Ex his poſſumus elicere quinqꝫ intentiones curatiuas ſodæ phlegmaticæ. Prima euacuat phlegma. Secũda diuertit. Tertia malam complexionem frigid. corrigit, ſcilicet phlegma à quo dependet reſoluendo & caput confortando. Quarta corrigit accidentia. Quinta ordinat debitum regimen ſex rerum non naturalium. Prima quidem integranda eſt ex minoratiuo digeſtiuo & eradicatiuo. Minoratiuum à quo inchoandum eſt, materia exiſtente multa, eſt ſicut pillulæ ex hiera ſimplici, alefangine, quibus pro medietate poteſt addi agaricus in oxymelle ſcylliticoꝫ præparatus, ita ut ex his exhibeatur drachma una cum uadit dormitũ. Et ſi uellet medicinas liquidas, exhibeatur hieræ ſimplicis G. ʒ. 1. aut hieræ cõpoſitę eiuſdem. ℥. 2. aut. ʒ. tres, diaphinicon, aut tantundem electuarij indi, quæ diſtemperari poſſunt cum aqua decoctionis, aut diſtillationis betonicæ, aut hyſſopi, aut maioranæ, aut ſtecados arabici & ſimiliũ, ut amplius uirtus ad caput dirigatur. Digeſtiuum aũt ſit duplex ſecundũ materiam phlegmaticam facientem ſodam. Quædã enim eſt craſſa, uiſcoſa. Quædã ſubtilis facilè rheumatizans. Pro digeſtione primę, cõuenit oxymel ſimplex, oxymel cõpoſitum, oxymel ſcylliticum. ſyr. de ſtecados, diſtemperata cum aquis decoctionis aut deſtillationis, ſtecados arabici, hyſſo. betonicæ, maioranæ & ſimilium. Sed componi poteſt ſyr. ad hanc intentionem ſecundũ hunc modum. ℞. acori, ciperi, an. ʒ. unam, ariſtolochiæ rot. ʒ. 2. interioris ſcyllæ. ʒ. 1. utriuſqꝫ ſaluiæ, cẽtaureæ minoris, foliorũ lauri, betonicæ. an. M. i. aniſi, marathri, ſem. ſiſeleos, baſiliconis, an. ℥. s. liquiritię, paſſul. mundatarum ab arillis utriſqꝫ, ſtecados, florũ anthos, id eſt, roris marini. an. ℥. 2. al. ℥. 1. mellis, ſacchari, an. ℔. s. fiat ſyrupus ſecũdum artem. Et ſi materia fuerit multum frigida, poſſunt addi ſpecies cubebæ, garioph. piperis an. ℥. 2. & fiet calidior & delectabilior, & poteſt fieri ſyr. longus pro tribus uicibus reliquũ abbreuiari, & ſumatur cũ aquis ſuprà ſcriptis: ſi uerò phlegma ſit ſubtile rheumatizans uratur hoc ſyrupo, ℞. foliorũ cupreſsi, ſaluię. an. M. 3. maſtichis, olibani. an. ℥. 1. nucis muſ. nucis cupreſsi, an. ℥. s. ligni aloës. ʒ. duas, mellis, ſacchari. an. ℔. s. fiat ſyrupus longus ut ſupra pro tribus uicibus reliquũ abbreuietur: his & ſimilia magis aut minus calida à te poteris cõprehendere. Eradicatiua aũt ſint pillulæ cochiæ, de quibus Raſis in litera, quarũ cõmuniter exhibeatur. ʒ. 1. cum dimidia. hiera cõpoſita G. hieralogodion & his ſimilia. Turbith uerò non confortatũ educit magis materiam aquoſam ſiue phlegma ſubtile. Secunda intentio præter diuerſiones cõmunes cum fricationibus, uentoſationibus, ligaturis, lotionibus, cõpletur quatuor generibus diuerſionũ, primò clyſteribus, ſecundò caput purgijs, tertiò maſticatorijs, quartò gargariſmatibus. Clyſteria uerò ſint huiuſmodi. ℞. ſaluiæ, hyſſopi, maioranę, ſtecados arab. an. M. 1. centau. minoris. ʒ. 3. colloquin. ʒ. 1. s. agarici in petia ligati. ℥. s. ſalis gemmæ. ℥. s. bulliant in ſex ℔. aquę ad conſumptionem medietatis huius poſt eorũ debitam contuſionem, decoctionis accipiatur ℔. una, olei communis. ℥. 3. fiat clyſtere, et ſi opus eſt ipſum fortificare addatur hiera cõpoſita G. hieralogodion, aut huiuſmodi. Secundus modus diuerſionis perficitur per caput purgia, ſicut aqua ſiue ſuccus ſampſuci, & eſt leuis, & expertus. Et fortior eſt ſi huic addatur ſuccus artanitæ pro medietate, aut tertia parte, & adhuc fortius, ſi addatur tantundem ſucci cucumeris aſinini. Et ad hoc, propriũ eſt oleum de cucumere aſinino Nigella quoqꝫ, die ac nocte infuſa in aceto, deinde ſiccata et trita, cuius odor cũ aliqua eius parte ſubtiliſsima per nares ſit tractus, eſt enim ad hoc propria. Ea tamen quæ ſunt ultima, in hoc caſu ſunt ſi ſupra ſcriptis addatur aliquid euphorbij, aut caſtorei, aut ellebori, aut fellis alicuius & ſimilia. Ardori aũt his ſuccedenti ſuccuratur cum iteratione attractionis aquæ tepidæ per nares aut aquæ uiolaceę. Tertiũ genus diuerſionis per maſticatoria cõpletur, quorũ leue eſt maſtix. Fortius autẽ ſi prædicto addatur radix capparis. Et iterũ fortius ſi addatur piper aut pirethrũ aut ſtaphiſagria. Quæ omnia ſecundũ neceſſitatẽ incorporentur cum aliquo uiſcoſo ſicut cera, pix, reſina aut ſimilia. Et poſſunt aromatizari cum pauco gariophil. galiæ muſ. Quartũ genus diuerſionis eſt cum gargariſmat. quorũ leue eſt oxymel ſimplex aut ſcylliticum cum decoctione corticũ radi. capparis, hyſſopi, & ſtecados arabici. Et fortius eſt, ſi in hac decoctione ponatur piper, pirethrũ, aut ſinapis. Sed ordo medicinalis exigit, ut à leuioribus inchoetur. Necꝫ fiant huiuſmodi cum fluxus rheumatiſmatis ad membra ſubiecta timetur. Hæc quidẽ genera diuerſionũ non uno die omnia facienda ſunt, ſed cum interpolatione, ut una die unũ, ſecunda dię aliud, & ſic deinceps, aut interdũ duo interponantur dies. Tertia aũt intentio perficitur cum alterantibus malã complexionẽ frigidã, caput confortãtibus ac cauſam cõiunctã reſoluẽtibus, applicitis parti dolenti in nares & in aures iniectis ac odoratis. Ex quibus maximè ſunt quæ in litera p[illegible] Raſim tradita ſunt, & quæ etiam tradet parũ infr[illegible] Ex domeſticis in ſoda frigida ſunt cubebæ cõtritæ [illegible] aqua roſacea aſperſa, loco dolenti ſuperpoſitæ. Sed ex cõferentibus in ſoda frigida et uentoſa eſt, ut miliũ cum ſale mixtum, quantum ipſum eſt, calefiat ſuper

tegula aſperſa uino albo & aceto acuto. ex quibus ita calefactis, imò aliqualiter torrefactis ſacculi implean tur, & ita calidi ſæpe applicentur. Grana quoque ſinapis & grana naſturtij infuſi modicum in aceto, optimè conferunt ſi ex eis ſacculi impleantur & applicentur. Theriaca quoq; uel mithridatum cum ſucco mentæ permixtum loco dolenti appoſitum egregiè cõfert. His aliquid opij apud magnam neceſsitatem addi poſſet, aut addatur aliquid philonij rom. in quo opium correctum eſt, aut apud urgentem neceſsitatem diſtillentur 2. gran. opij cum oleo liliorum, aut caſtorei, aut euphorbij & debitè tepidum, in aurem ſequentem dolorem injiciatur. Sed raro accidit ex humore frigido ingentem fieri dolorem, & propterea ſecundum plurimum non eſt uſus opiatorum neceſſarius. Pomum odoriferum ad confortationem cerebri frigidi. ℞. laudani, ligni aloës, ſtiracis, calaminthæ. an. drachmam 1. garioph. nucis muſ. ſem. baſiliconis. an. ʒ. s. cum aqua roſacea in qua ſit aliquid de muſco fiat pomum, & ſi aliquid ambræ addatur, eſt præſtantius.

Quarta intentio eſt correctio accidentium, ex quibus frequenter corrigendus eſt ſubeth cum fricationibus fortibus, & alijs generibus diuerſionũ, & odore aceti acutiſsimi. A cæteris uerò præſeruetur & corrigatur, ut propria exigunt capitula. Quinta intentio exigit aërem calidum & ſiccum, & ſecundum plurimum luminoſum. Potus ſit uinum uetus mediocris uinoſitatis aut multæ aliquando, ſed in parua quantitate, ſed præſtantior eſt aqua mellis cui aliquid modicum piperis addi poſſit. Fercula ſint facilis digeſtionis, paucarum ſuperfluitatum ad calidum & ſiccum declinantia, carnes auium laudabiliũ concedi poſſunt. Et in fine menſæ parum diacitoniten cum ſpeciebus, aut aliquid pyri, aut cidonij confecti.

Somnus debet eſſe minor quàm in alijs ſpeciebus ſodæ. Et dormiat capite leuato, & ſuper latere ſano. Et ſit bene pannis coopertus, tam ſecundum caput, quàm ſecundum corporis reſiduum. Sollicitè purget omnes corporis ſuperfluitates per regiones conuenientes, ſicut ſuperius in ſoda ſanguinea dictũ fuit.

Vomitus tamen ſummopere fugiendus, niſi adeſſet in ſtomacho materia dolorem fugiẽs. Exercitium aũt fugiendum. Verum fricationes ſuppleant uicem exercitij. Vitet accidentia animæ exceſſiua, licet ira leuis et huiuſmodi accidẽtia caliditatẽ naturalem aliqualiter excitantia, liberius concedi poſſunt.

COMPLEMENTVM CVRAE cephalææ calidæ.

IN cephalæa uerò calida emplaſtrũ hoc fronti & temporibus eſt imponẽdum. Cuius hæc eſt confectio. Recipe lactucarum, ſief memithe, ſandalum album & rubrum, faufel, roſas, opium, fiat ex eis emplaſtrum: poſtquam aceto & aqua roſacea conſperſa fuerint, fronti imponantur, ſuper quod mittatur pannus aceto & aqua roſacea infuſus, qui cum tepefactus fuerit, iterum infundatur & deſuper ponatur.

Reuertitur ad complendam curam tam cephalææ calidæ quàm frigidę, inchoans à calida, pro cuius cura conficit hoc emplaſtrũ ultimum & efficaciſsimum ad tollendum malam complexionem calidam, tum etiam ad ſtupefaciendũ. Cuius deſcriptio eſt talis. ℞. ſem. lactucarũ quod eſt frigidum & humidum in ſecundo, ſief memithe, id eſt, ſucci memithe per decoctionem inſpiſſati, uel ad ſolem, frigidi & ſic. in primo, & eſt herba ſimilis papaueri aliter dicta glauciũ, & eſt ſpecies chelidoniæ. Ille autem ſuccus ſic inſpiſſatus dicitur ſief, licet ſief propriè ſumpta ſit medicina ocularis exiſtens formæ pyramidalis ad ſimilitudinem nuclei dactyli. Sandalus eſt lignum triplex, album, rubrum & citrinum, cæteris duobus magis odoriferũ, frigidum & ſiccũ in tertio. Faufel eſt auellana Inda, frigida in ſecundo, & ſic. in tertio. Roſæ frigidę & ſic. in primo. Opium frigidum in quarto, ſiccum in ſecundo. Hæc omnia debent aggregari in modum emplaſtri, poſtquam aceto & aqua roſacea conſperſa fuerint. Et poſſunt poni omnia in ęquali doſi præter opium, quod oportet ſubduplari, aut ſaltem ſubquadruplari ad quodlibet illorum, ubi tamen eſſet mala complexio calida, & ſic. poſſemus augere humidum. Hoc autem emplaſtrũ ſuper aliqua petia ſubtili extenſum, parti dolenti ſuperponatur, & ſuper ipſum imponantur petiæ infuſæ in aqua roſacea & aceto ſæpe replicatæ, ut frigiditas actualis & potentialis conſeruetur, & propterea nõ multum tepeſcere dimittantur.

COMPLET CVRAM CEphalææ frigidæ.

LInimentũ uerò cephalææ frigidæ. Recipe caſtoreum, euphorbium, piper, ſinapim, ſtiracem, rutam, marrubium: quæ ſiccata & puluerizata, & etiam cicotriconizata miſceantur, & conſpergãtur in uino ueteri, ex quibus fiant trochiſci, et deſiccentur. Quandocunq; neceſſe fuerit, ex uno in uino ueteri aut oleo coſtino uel chamomelino diſſoluto frons multotiens liniatur. Hoc enim linimentum omni antiquæ cephalææ confert, non ſolum ſuperpoſitum, ſed etiam auri iniectum, quæ ſequitur illud tempus, poſtquam in aliquo de prædictis oleis reſolutum fuerit. Aegro uerò uinum uetus & forte dandum eſt. Cum autem cephalæa per hebdomadã unam perſeuerauerit, æger in balneum mittendus eſt, atque ſuper caput eius aqua in qua chamomilla et ſampſuchus & nemen, & ſtecas arabicus cocta fuerint, ſimul aut ſigillatim fundenda eſt.

Hic complet curam cephalææ frigidæ cum materia phlegmatica. Licet etiam mala complexio frigida pura his curanda ſit. Primò ponit hoc linimentum cuius eſt hæc deſcriptio: ℞. caſtorei, euphorbij, piperis, ſinapis, quæ omnia calida ſunt in quarto, ſtiracis ſiccæ & calidæ in ſecundo, rutæ calidæ & ſiccæ in tertio, marrubij calidi & ſicci in ſecundo. Quæ omnia in æquali doſi poſita, aut fortè calidorum in quarto poſſet doſis ad cætera ſubduplari, ſiccata, puluerizata, & cicotriconizata, id eſt, tamiſiata, commiſceãtur cum uino ueteri, ex quibus ſic mixtis fiãt trochiſci, & deſiccentur, & uſui reſeruentur. Trochiſcus dicitur forma rotunda ex duabus partibus leuiter compreſſa, & dicitur à trochos græcè, rota latinè, in quam formã reducuntur pulueres cum aliquo liquore permixti, ut eorum uirtus diutius conſeruetur, quorum trochiſcorũ accipiatur unus uel plures neceſſitate urgente, & diſſolutus cum uino ueteri, aut aliquo oleo ſcilicet chamomelino aut coſtino parti dolenti applicetur, aut aliquid eius in aurem parti dolenti proximam injiciatur. Secundò complet hiuus cephalææ curam per uinum uetus & potẽs exhibendum in modica quãtitate ſiue uſa medicinę, ſiue uſa cibi exhibeatur. In magna enim quãtitate nimis euaporãdo, aut in ſtomacho ſeu aceteſando ex indigeſtione poſſet magis nocere quàm iuuare. Demũ docet curare per balneũ ſiue igneum aliter dictum pyreum, ſicut eſt furnus pane extracto, aut aërum ſatis notum, aut aqueum ſiue naturale ſicut thermarum, aut artificiale ſicut ex decoctione rutę, betonicę, calamenthi, ſaluiæ, hyſſopi, ſtecados arabici, maioranę & ſimilium: quibus poteſt addi ſulphur & alia notabiliter calefacientia ſecundũ frigiditatem reſiſtentia. Vltimo docet curare cum embroca facta cum decoctione rerum ſimilium his de quibus ſupra. Eſt aũt embroca caſus liquorũ ex alto ſuper aliquod membrũ, nam propter caſum fortius imprimit, & magis uirtus eius profundatur. Nemen, id eſt, ſerpillum, & non ſiſimbrium.

CVRA CEPHALÆÆ PER COMmunitatem ad ſtomachum.

Quod ſi cephalæa quotidie ante comeſtionem inuadat, & poſt comeſtionem recedat, ſuccurrendum eſt infirmo ante horam qua uenire conſueuit, dando eis buccellas pauis in ſucco granati, aut uuæ acerbæ, aut horum ſimilium infuſas.

Ponit curam cephalææ per cõmunitatem ad ſtomachum, tradens ſolũ curationem illius quæ fit propter raptum materiæ cholericæ ad ſtomachum. Cuius ſignum eſt, quia ante comeſtionẽ inuadit, poſt comeſtionẽ uerò recedit. Cum enim ſtomachus eſt uacuus fit facilè materierũ ſuſceptiuus, & maximè earũ quæ facilè ad ipſum fluunt ſicut materiæ cholericæ. Facilè aũt ſedatur hic dolor per comeſtionem, cholera ad fundum ſtomachi repreſſa, & fortè in aliquibus egrediente pileron, aut fortè per uomitum educta.

Si aũt materia eſſet phlegmatica aut melancholica nõ ſic propter ſuã craſſitiem et uiſcoſitatẽ facilè reprimeretur. Et eſto quòd in principio aliqualiter ſedaretur parum, poſt magis augeretur, cum ipſe cibus corrumpatur à materia cui admiſcetur, & etiam propter indigeſtionem cedat in materiam. Curat ergo dando buccellã panis in uino granatorũ aut acreſta, aut alio ſimili, ſicut ſuccus cydoniorũ, & huiuſmodi, ante raptum materiæ cholericę ad ſtomachũ, uel ſaltem ante aduentum cephalææ, quæ ſua frigiditate aut ſtipticitate choleram reprimunt, aut ipſum aduentum ad ſtomachum prohibent. Ex his datur intelligi cura reliquarum ſpecierum cephalæę per cõmunitatem ſiue à toto ſiue à membro determinato cõmunicetur, quæ ſi à membro determinato cõmunicetur, quinq; exigit intentiones curatiuas. Prima euacuat quod de humore malo in membro ſuſcipiente & mittente continetur. Secunda diuertit quod eſt aptum communicari cum fricationibus, uẽtoſis, ligaturis, lotionibus & clyſterijs trahendo ipſum ad partes oppoſitas membro cui fit cõmunicatio. Necnon rubificantibus, ueſificãtibus, & tandem cauterizantibus factis ſuper ipſo membro cõmunicante. Tertia confortat membrũ mittens ipſius malas cõplexiones & diſpoſitiones corrigendo, ut neq; talem humorem multiplicet, neq; aliunde ſuſcipiat, ſed fiat minera laudabilis chimi. Quarta claudit uias medias inter membrũ mittens & ſuſcipiens. Quinta membrum ſuſcipiens cõfortat ne huiuſmodi trãſmiſſum recipiat. Prima intentio eſt euacuatio humoris. Si ergo ſtomachus, uel epar, uel ſplen, uel matrix, uel membra ſpiritualia cõunicent capiti phlegma uel choleram, uel alium humorem, aut uapores ab his eleuatos, primò præmittenda eſt euacuatio humoris tam in mẽbro ſuſcipiente, quàm in membro mittente, ſiue fit ſanguis cũ phlebotomia, ſiue alius humor cum pharmacia, integrata ex minoratiuo, digeſtiuo, & eradicatiuo, etiam ſæpius iteratis ſecundum exigentiam. Secunda intentio eſt diuerſio ſi fit ſine euacuatione incipit à membro læſo, aut propè ipſum, & tradit ad partes oppoſitas diſtantes tam à membro mittente, quàm ſuſcipiente. Et ex fortibus & proprijs in attractione materiæ ſodę in uigilante ex ſoda, eſt fricatio pedũ, multotiens enim dormit ſuper ipſam patiens ſodam, & quandoq; fit eius aſſiduatio in pedibus donec reſoluatur ſoda & lotiones pedum conferunt: ſi aũt cum euacuatione incipit à remotis ueniens ad propinqua, rubificantia aut ueſicatoria & cauteria ſiue actualia, ſiue potẽtialia fiant ſuper ipſo membro mittente, aut in loco ſibi proximo. Et ulcera diu, ut per unũ menſem, aut amplius teneãtur aperta, ut materiæ integra fiat conſumptio, ut in ſtomacho, ſi ratione fundi fiat per duos digitos ſupra umbilicum, ſi in ore ſtomachi fiat poſterius circa decimã tertiã ſpondylem, aut anterius parum intra malum granatum, ſi in ſplene in latere ſiniſtro circa ipſius regionem, ſi in epate in latere dextro, ſi in matrice circa alchatim, eodem modo in reliquis. Fiant aũt illa magis aut minus profunda ſecundũ ſitum membri mittentis & cæteras naturas cõpoſitionales, & membri ipſius nobilitatẽ, & ſecundum quod opus eſt ut ulcus longo aut breui tempore teneatur apertum, & ſecundũ has conſyderationes

etiam opus est, ut fiat magis aut minus latum. Hæc tamen sunt de his quæ postponenda sunt & non fienda, nisi cum cætera non contulerint, magis tamen ob uulgi infamiã quàm quod res in se sit periculosa, imò existimo si medici essent audaciores multa mirabilia facerent cum his cauterijs, sicut Albucasis.

Tertia autem intẽtio perficitur cum his quæ à proprietate & etiã à qualitate manifesta confortant membrum mittens, ipsius dispositiones corrigendo: siue sit malitia complexionis, siue unitatis, siue compositionis taliter ut fiat minera laudabilis chimi. Quæ omnia qualiter compleri debeant in proprijs uidendum est capitulis de quibus infra.

Quarta autem intentio, scilicet clausio uiarum intermediarum, completur, quandoq; cum stipticis & confortantibus, sumptis per os in fine mensæ, ut cidonijs, pyris, coriãdris, & huiusmodi, quãdoq; cum medicinis & ligaturis, sicut si communitas sit à pede cum institis notabiliter strictis circa totum crus, necnon si oportuerit medicinarum stipticarum applicationem etiam desuper stringendo cum ligatura. Et similiter hæc eadem circa collum fieri possunt, materijs aut uaporibus ad caput ascendentibus per cannam pulmonis, meri, uenas aut arterias colli, quod idem est, & circa tempora medicinis ligaturis compleri potest. Quandoq; uerò completur uenarum & arteriarum laqueatione postquam cõprehensum fuerat quæ sit illa, per tumorẽ, caliditatẽ, pulsum, dolorem, & huiusmodi. Si ergo sit de paruis, fiat altero duorũ modorũ, aut scindendo super ipsam & postea ipsam cum stilo ignito, aut cauterio punctali cauterizãdo, aut cutem simul cum uena urendo, & tandẽ escara remota consolidando. Quod etiam cauterio potentiali perfici posset, actuale tamen melius est & tutius. Si uerò sit de magnis, scindatur uel uratur cutis super ipsa, qua scissa uel amota ligetur uena in duobus locis satis sibi inuicem proximis, & scindatur in medio & utraq; extremitas cauterizetur. Nota tamẽ quod si materia factura cæcitatem, descenderet ad oculos per uias intrinsecas, hæc uenarum laqueatio nullius esset proficui, sed in hoc casu esset ponendum sedaginum in parte posteriori capitis in locis ubi collum capiti coniungitur, aut essent facienda cauteria in duobus cornibus posterioribus scilicet iuxta loca mendosa, aut esset apponendum cauterium in commissura coronali.

Vltima uerò intentio scilicet capitis confortatio, completur cum applicitis extra circa frontem & tempora, ut oleo rosaceo & aceto, quæ, materia existente calida cõtinuentur, frigida uerò existente cum mixtione calidorum temperentur. Confortetur que caput cum sumptis interius, ut diamusco, diambra in discrasia frigida, iuleb ros. & similibus in calida, & ex proprijs sunt cerebella hœdorum et gallinarum. Confortatur etiam caput ne recipiat, & ipsius frigiditas & humiditas corrigitur cum cauterijs sex, aut aliquo istorum. Vno in commissura coronali. Alio in medio sagittalis scilicet circa summitatem capitis. Tertio in lambda. Duobus alijs circa tempora, & maximè ubi sunt commissurę mendosæ. Et ubi timeretur nocumentũ in nucha. Sextum fiat in parte posteriori ubi caput principio colli iungitur, et fiat ad similitudinem ossis oliuæ & penetrent usq; ad os, aut saltem ad almochati, & diu conseruentur aperta scilicet ultra mensem. Et quamuis posita sint sex cauteria prædicta pro cõfortatione capitis & correctione dispositionũ eius, non tamen semper oportet hæc omnia facere, sed plerunque sufficit unum aut plura secundum unam aut plures cerebri particulas corrigendas, quodlibet enim corrigit particulam sibi proximam. Et deum testor quod nulla alia est melior hac medicina, & magis efficax in confortando cerebrum, & corrigẽdo eius prauas dispositiones cuiuscunq; generis sint, & quomodocunque euenerint siue per essentiam siue per communitatem. Sed præcipuè ualet in corrigendo dispositiones chronicas frigidas & humidas cerebri ac ortorum ab eo, necnon membrorum suppositorum quibus cerebrum mittendo superfluitates communicet.

CVRA CEPHALÆÆ PROVENIENTIS à causa primitiua.

SI autem cephalæa contingat propter multam in sole moram, sufficienter ex oleo rosaceo & aceto infrigidatis curari poterit. Quæ tamen si ex hoc non quieuerit, ex alijs infrigidantibus curanda erit.

Docet remouere cephalæam pendentem à causa primitiua, utputa à sole cum frigidis capiti applicitis scilicet oleo rosaceo, subquadruplo ad acetum, et sint actu infrigidata, & capiti cum petijs lineis applicentur. Quæ si non sufficerint docet ad alia frigidiora esse procedendum, quæ ex præcedentibus satis possunt esse nota, sicut sunt succi lactucæ, semperuiuæ, & similium. Quibus semper aliquid aquæ rosaceæ pro confortatione, & aceti pro penetratione est addendum. Et tu pro complemento habeas duas intentiones curatiuas. Prima est remouere causam primitiuam. Secunda nocumentum ab ipsa in capite impressum. Ergo si causa primitiua fuerit sol, aut alia causa calefaciens, pone ægrum in umbra & in loco frigido. Si uerò fuerit uentus aut res infrigidans pone ipsum in loco calido. Nocumentum autem impressum remoue cum contrarijs capiti applicitis, quorum copia ex dictis & dicendis tibi erit manifesta. Si uerò ex soda per liquefactionem humorum à causa calida, aut expressionem à causa materiali frigida fieret, procede sicut superius in soda materiali est ostensum.

VLTIMVM REMEDIVM NE SEquatur amissio uisus.

SI autem soda adhuc perseuerauerit, & fortior fiat, neque ullo modo remoueatur, & timeatur ne æger uisum amittat, & aqua ad oculos descendat, temporum arteriæ sunt incidendæ & extrahendæ. Hoc tamen quod nunc loquimur, est præter nostram intentionem in hoc libro.

In hac parte ultima præsentis capituli ponit ultimum remedium multotiens necessarium, ne sequatur amissio uisus, scilicet incisionem siue laqueationem uenarum & arteriarum, temporum, per quas uias materia ad oculum defertur factura cæcitatem quæ laqueandæ sunt modo superius dicto. Primò cognito per tumorem, dolorem, & pulsationem quę sit illa scilicet per quam materia ad oculum defertur. Nota tamen laqueationem arteriarum magnarum satis esse suspectam. Et propterea si potes cum defensiuis prohibe materiam ad oculum fluentem. Subdit tamen ea quæ nunc dicit esse præter intentionem suam in præsenti opere. Cum non fuerit intentio sua in hoc libro ad tertium instrumentum medicinæ scilicet ad chirurgiam procedere. Ex his iam manifestæ sunt tibi curationes specierum cephalææ pendentium à mala complexione sine materia, cum in ea nõ exigantur nisi tres de intentionibus suprascriptis, scilicet alteratio, accidentium correctio, & debitum regimen sex rerum non naturalium. Et etiam cum materia sanguinea, cholerica, phlegmatica, non autem melancholica, sed eam statim subiungam. Similiter posita est cura cephalææ per communitatem à membris determinatis, non autem à toto sicut in febribus & crisi, quam nunc subiungam. Et cum hoc subiungam curationes multas aliarũ specierum quæ mihi uidebuntur magis necessariæ. Ex quibus reliquæ possunt innotescere. Spiritus autem sanctus sit nobis auxilium amen.

CVRA CEPHALÆÆ PROVENIENTIS à melancholia.

Cura sodæ melancholicæ sex exigit intentiones curatiuas. Prima digerit. Secunda euacuat. Tertia diuertit. Quarta malam complexionem alterat caput confortando. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen sex rerum nõ naturalium. Digestiua debent esse humida, aliquando calida, aliquando frigida, secundum quod melancholia est naturalis, aut adusta. Et debent esse incisiua & subtiliatiua magis aut minus secundum maiorem uel minorem crassitiem aut uiscositatẽ. Et per tertiam & quartam uirtutem respicientia determinatum humorem & membrum. Ex proprijs ergo est syr. de epithymo descriptione Mesue in antidotario. Item alius eiusdem intentionis sublimis & expertus est: hæc. ℞. capillorum ueneris, radicum buglossæ domesticæ & sylue stris, & florum earum, polipodij. ana. ℥. 1. epithymi. ℥. 1. folliculorum senæ, chamæpityos, stecados, ana. ʒ. septem, chamædryos, squinanti, ellebori nigri. ana. ʒ. 3. fumiterræ. ʒ. octo, eupatorij. ʒ. 4. suc. pomorum dulcium. ℥. 8. omnia præter epithymum & succum pomorum bulliant in ℔. quatuor aquæ usq; ad consumptionem medietatis, deinde bulliant in ea epithymum ebullitione una, & coletur, & cum succo pomorum & sacchari. ℔. tribus fiat syrupus, cuius dosis est ʒ. decẽ, usq; ad duas uncias cum aqua buglossæ lupulorum, endiuiæ & similium.

Euacuantia debent habere tres cõditiones. Prima, ut nõ sint multum fortia, ne subito magnam solutionem faciant. Secunda ut nõ multum recedant à graduali tẽperamento. Tertia, ut sint mixta cum lenientibus & humectãtibus, & cum hoc secum aliqua cordialia misceantur. Quæ conditio in omnibus medicinis, ac omni regimine ægritudinum melancholicarum seruanda est, ex proprijs simplicibus est sena, epithymum & polipodium, & similia: & ex compositis pillulæ indæ, de lapide armeno, & de lapide lazuli, & ex electuarijs diasena, confectio amech, maximè in melancholia adusta. Diuersiones autem communes & proprię cum euacuatione & sine, facienda sunt quemadmodum in præcedentibus dictum est in alijs speciebus sodæ. Applicanda autem capiti debent esse humida, calida, aut frigida, secundum quod melancholia est adusta aut nõ adusta, plurimum tamen debet ad calidum declinare, sicut decoctio facta ex buglossa, boragine, sena, epithymo, & similibus, cum capite castrati in decoctione dissoluendo, & ex oleis est oleum sesaminum, amigdalarum dulcium & similia. Accidentia autem sicut uigilia, alienatio &c. corrigantur quemadmodum dictum est, & inferius in proprijs dicetur cap. Regimen autem sit humectatiuum & inpinguatiuum, non tamen oppilatiuum, sit autem declinans ad calidum aut ad frigidum, secundum humoris exigentiam, & aliarum circunstantiarum, sicut dicetur in capite de melancholia. Si uerò in causa sint humores adusti totum regimen medicinale, nec non sex rerum nõ naturalium declinet ad frigiditatem & humiditatem, & humores adusti euacuentur cum pillulis de fumoterrę, electuario amech, & similibus. & ex his potes elicere curam sodæ pendentis ab humoribus mixtis. Digestiua enim & euacuatiua debent esse mixta secundum humorum exigentiam.

Cura autem sodæ per communitatem à toto sicut in febribus est. Vt consyderes, an sit solum in causa, mala complexio calida & sicca. Et tunc sola infrigidatione & humectatione opus est cum his quæ superius dicta sunt. Si uerò materia repat ad caput, ipsum fortè apostematura, procedatur sicut superius dictũ est in soda humorali, & dicetur in capite de phrenesi. Si uerò in causa sint uapores febriles, sicut est secundum plurimum, communicati à toto aut à minera putredinis, consyderentur an sint pauci & subtiles, & tunc duæ sunt intentiones. Prima diuertere sicut dictum est superius. Deinde infrigidare & humectare & confortare caput cum sibi applicitis, & his quæ dicta sunt superius, non tamen multum oppilantibus. Si uerò uapores sint multi & crassi, diuersionibus intendatur omni ingenio. Secundò ipsorum in capite contentorum euaporationi & resolutioni, sicut cum decoctione rosarum, uiolarum, meliloti, chamomillæ, seminis althææ, anethi & similiũ, & si infrigidatione opus sit, quædam frigida sicut dictum est superius, per nares trahantur, & in aures inijciantur, sint tamen actu tepida. Et quandoq; apud necessitatem urgentem utaris narcoticis, aut ex eis aliquid in aures distillando, sicut dixit Rasis in textu, aut aliquid per os sumendo. Non autem capiti applicentur, ne oppilando magis uapores concludantur & incrassentur, & deinde fortior sequatur dolor.

In cura autem sodæ creticæ sit prima intentio ut na

tura iuuetur per quamcunq; uiam expulsionem tentauerit, modo sit conueniens. Vt si senserit dolorem & rugitum circa intestina, cum suppositorijs aut clysteribus adiuuetur. Si uerò nauseam & subuersionē, cum impositione digiti uomitus adiuuetur. Similiter cum impositione pennæ in ore in oleo intinctæ, aut sumptione oxymellis cum succo raphani & similibus. Si uerò senserit grauitatem & tensionem circa renes prouocetur urina cum decoctione seminum communium frigidorum & similium. Si uerò senserit cutem humidam & pulsum undosum sudore adiuuetur, ægrum bene pannis cooperiendo & anhelitum continendo. Et si apparuerit rubedo in oculis, radij, imaginationes citrinæ, tunc sanguis ex naribus prouocetur cum impositione digiti, aut setis porcinis, & similibus sanguinem ex naribus prouocantibus. Si uerò in subascella aut inguine aut postaures dolorē senserit illic emplastra attractiua ponantur, & etiā uentosæ si oportuerit. Secunda intentio quæ uapores reprimūt in fine mensæ sumātur, sicut cidonia, aut coriandra & obseruentur reliqua in crisi seruāda.

Cura sodæ apostematosæ ex cursu phrenesis inferius intelligetur. In cura sodæ ex oppilatione. Primò intendendum est ad deoppilationem educendo humorem oppilantem. Euacuatione tam communi integrata ex minoratiuo digestiuo & eradicatiuo, quàm propria sicut in curatione sodæ materialis superius dictum est. Secundò intendendum est ad alterationem malæ complexionis ex oppilatione derelictæ cum contrarijs ex his quæ dicta sunt colligendis. Accidit autem ut dicit Auicen. in proprio capite, in cura huius sodæ contrarietas, cum aliquando oporteat deoppilari cum calidis tam digestiuis quàm euacuatiuis humore existente crasso, ex quibus augetur mala complexio calida ex oppilatione derelicta: in hoc ergo casu iuxta sententiam Auicen. nunc fiat deoppilatio cum huiusmodi calidis ex quibus aucta mala complexione calida fiat, postea ipsis dimissis, alteratio cum frigidis. Et postea iterum redi ad deoppilandum cum calidis, ita ut hæ intentiones sint sibijnuicem mutuò succedentes totiens, donec cura compleatur.

In cura sodæ ex percussione si fuerit solum contusio absq; uulnere manifesto. Prima intentio est prohibere apostema, scilicet approximando loco contuso faldellas stupeas infusas primò in aqua rosacea, & aceto subtriplo ad ipsam, & postea ipsas bene expressas iterū infusas in oleo rosaceo, & albumine oui debitè adinuicem conquassatis comprimendo, aut ligando desuper cum ligatura conueniente. Et faciendo phlebotomiam ex cephalica, aut uena communi eiusdem partis, aut contrariæ, secundum multitudinem repletionis. Apud quā necesse est reiterare phlebotomiam, ut ante dictum fuit. Si uerò albumen oui non habeatur, accipiantur aquæ, aut succi stipticī, & permixti cum puluerib̄us cōstrictiuis loco percusso applicentur. Aut etiam sola aqua cōmunis applicetur. Sed nō prætermittatur debita strictura cum ligatura facta secundum artem, hæc enim est radix curę. Et debet esse strictura super loco contuso, & super parte distante magis gradatim relaxata. Deinde gradatim debemus permiscere repercussiua cum resolutiuis, donec ueniamus ad resoluentia pura. Et ex proprijs est myrtus, absinthium, cyminum, calamenthum & huiusmodi. Si uerò sit uulnus manifestum cum fluxu sanguinis, intendatur ad ipsius restrictionem, ac etiam apostematis prohibitionem cum faldellis stupeis infusis in albumine oui, cum puluerib̄us constrictiuis debitè conquassato, ex quibus uulnus repleatur. Ac etiam fiat phlebotomia modo iam dicto. Et tandem uulnus curetur, ut ex proprijs capitulis. quarta primi, & quinta sexti est uidendum. Et si propter commotionem cerebri homo fiat sine uoce, ac fortè cum pauco & debili sensu & motu, & steterit sicusq; ad tertiam, & non additur neque minuitur, tunc laudatur in tertio, ut expectetur usque ad septimum & non moueatur ante illud cum aliquo. quarta quarti, capite de casu & offensione. Quod intelligendum est, ægrum non esse mouendum cum aliqua forti operatione, sicut esset secare cutim, os fractum euellere. Tamen debemus facere phlebotomiam uirtute uitali stante, & totum caput infundere cum oleo rosaceo, omphacino, & cum in alijs medicinis localibus suprascriptis secundum exigentiā. Dieta autem in primis casibus debet esse tenuis, sed cum his accidentibus tenuissima. Postea ad confortationem cerebri ægritudine aliqualiter declinante, præcipuè ubi multus sanguis exiuerit. Iubet Auicenna prima tertij, capite proprio cerebella gallinarum dari, sunt enim tunc propria, & tunc in quantitate multa exhibeantur. Rasis autem sexto Almansoris ultimo capite, post principium conficit emplastrum in his dispositionibus proprium, maximè in contusione, factum scilicet ex folijs myrti, balaustijs & corticibus granatorum, in aqua & aceto usquequo dissoluantur coctis, parum musci, galliæ & xiloaloēs, & calami aromatici admiscendo. Ex quibus omnibus cum aceto & aqua & uino ueteri ac stiptico cōiuncti quasi emplastrū conficiatur, & loco superponatur. Veniter autem in his casibus ex aqua fructuum aut leuienemate soluatur.

In curatione sodæ pendentis ex debilitate capitis. Prima intentio post euacuationem est malam complexionem capitis remouere. Secunda caput confortare. Tertia debitum regimen uitæ, excludens omnem causam debilitantem tam exterius occurrentem quàm interius sumptam. Mala autem capitis complexio remouetur cum contrarijs tam interius sumptis quàm exterius applicitis, de quibus supra. Caput autem confortatur cum his quæ dicta sunt propria capiti per tertiam uirtutem, & quæ sunt subtilia cum stipticitate quadam odorifera. Ex frigidis sunt rosæ & camphora: ex calidis, ambra, muscus, maiorana, cinnamomum, cubebe &c. Ex compositis, diambra, diamuscus, aromaticum ros: ex frigidis saccharum rosatum. Compositum confortans omne membrum est theriaca. Et simplex confortans omne membrum est terra sigillata, & oleum rosaceum temperando complexionem confortat omne membrum.

Tertia aūt intētio perficitur cōmensurando cibum & potū in quantitate & qualitate uirtuti digestiuę, & non sit uaporosus nec nocens cerebro, sicut alleum, crocus, orobus, faba, phaseoli, hyoscyamus, lac, lentes, nuces, oliuæ, raphanus & similes, debitè proportionando reliquas sex res non naturales.

Cura sodæ ex acuitate sensus perficitur cum his quæ præbent nutrimentum grossum & uiscosum, sicut sunt capita & pedes animalium, & partes uiscosæ, similiter pisces & caseus, frumentum, hordeum, rixum, far, fabæ & similia digestiua constante. Si uerò sit debilis detur horum granorum chist, & partes uiscosæ horum animalium iuuenum, & similiter pisces parui in specie sua. Narcotica quoque sicut papauer, lactuca & similia ad hoc egregiè cōferunt præcipuè in complexiōe calida aut sicca sicut plurimum est. Quandoque tamen necessarium est leuiter stupefacere etiam cum medicinis tam interius sumptis, q̄ exterius applicitis sicut syr. de papauere & unctionibus & decoctionibus exterius applicitis, & intendatur capitis & corporis humectatiōi. humiditas namque spirituum obtundit sensum.

In cura sodæ ex uermibus existētibus supra strictu ram narium, oportet ut purgatio fiat corporis & cerebri maximè educens phlegma. Deinde fiat caputpurgium cum hierapicra distemperata cum succo foliorum persici, aut radicis mori. Sementina quoq; naribus insufflata, aut cum aliquo humore attracta confert, & similiter omnia quæ necant uermes. Et in summa iuuatur sternutatorijs, & caputpurgijs purgātibus cerebrum, & uermes necantibus.

In cura oui sunt eædem obseruandæ intentiones: Et eius cura eisdem medicinis perficitur. De quibus actum est superius. Quæ diuersificandæ sunt secundum exigētiam causarum à quibus pendet. Sed præter hæc aduertendum est, quod cum ouum similiter & hemicranea aut dolor alius antiquatur, præter intentiones communiter habendas indigemus spiritali capitis confortatione cum his quæ dicta sunt in sodā ex capitis debilitate. Item ouo, hemicranea, & quocunque dolore uehementer intenso frequenter indigemus stupefaciētibus, natura tamen nequeunte dolorem tolerare. Et tertio cum dolores antiquātur frequenter indigemus operatione manuali, sicut uenarum laqueatione, cauterizatione & similibus, est enim radix curæ sodæ huiusmodi.

In cura hemicraneæ & homonopagiæ præter intentiones communes euacuationis & diuersionis, & præter eā quę obseruanda sunt in dolore chronico & forti de confortatione cerebri, stupefactione & operatione manuali, medici inuenerunt quasdam medicinas proprias tam in calida quàm in frigida. Ex proprijs ergo in calida est emplastrum ex fece atramenti sicca quæ dissoluatur cum aceto multæ fortitudinis, & loco dolenti applicetur, & apud uehementem dolorem octaua pars opij secum misceatur optimè incorporando per longum spacium, & super locum distringat, est enim expertum, & crocus est conueniens, & similiter emplastrum ex ruta, menta, cum uino, oleo rosaceo, & pauco aceti. Aliud in calida proprium. Rec. succi agrestæ, mirrhæ ana partem unam, fecis encaustri scriptoris partes duas, aluminis, iameni, croci ana partis unius quartam, confice conterendo cum aceto uini, & liniatur super tempora, siue loco dolenti, & stringatur, strictura enim multum confert, ita ut lignum aut plumbum decenter positum super loco dolenti, & notabiliter constrictum sedet dolorem fortem pulsatiuum. Caputpurgium quoque ex lacte mulieris cum pauco camphoræ, cui etiam apud necessitatem addatur tantundem opij quantum camphoræ optimè confert, de quo etiam aliquid modicum in aure sequente dolorem distilletur. In hemicranea autem frigida quæ ex longitudine temporis deprehenditur: ægritudo enim cuius tempus prolongatur est frigida secundum omnem dispositionem & indiget resolutione, quod calefaciat cum fortitudine. Medicamen expertum acceptum à muliere: decoquantur radices cucumeris asinini & absinthium in oleo & aqua donec dissoluantur, & embrocetur pars dolorosa ex aqua & oleo calidis & fiat emplastrum ex fece: confert enim hemicraneæ frigidæ cum febre & sine febre. Et emplastrum de sinapi ad hanc intentionem reuoluens humorem frigidum rubificans & uesicans. Item unguentum factum ex gummi, rutæ agrestis, corticibus radicum capparorum, scylla & euphorbio tritis, & commixtis cum uino odorifero. Et ex sedantibus dolorem ilico est ut ingrediatur balneum & multiplicentur inclinationes super aquam calidam, deinde fiat caputpurgium ex oleo fisticino. Medicamen magnum conferens hemicraneæ difficili & chronicæ, & non est quod confortet sicut ipsum. Accipe ex emplastro sinapino ℥. ii. & commisce cum eo scyllæ ℥. s. costi, radicum cappa. euphorbij, aā. ʒ. iii. omnia trita cum aceto & uino odorifero, ana. quantum sufficit, aggregabis & emplastra super locum. Caputpurgium expertum ad hemicraneam difficilem ex humore frigido. ℞. euphorbij, castorei, ana. partes æquales, fiat ex eis sief, & apud necessitatem fricetur cum uno eorum super cutem cum aqua calida aut oleo costino, aut nardino, & distilletur ex eo in nares & aurem quæ est ex parte doloris, deinde balneetur, & ad huc ex medicamine distilletur, & hoc uicissim cito hemicranea soluetur, huic adde apud necessitatem parum opij, etc. Et sic est finis huius capituli, deo gratias.

DE SCOTOMIA ET VERTIGINE. Caput. II.

CIRCA rubricam inquirenda sunt quid nominis & quid rei, unde dicitur scotomia à scotos Græcè quod est tenebra, inde scotomia quasi tenebra siue obtenebratio. Et hoc est secundum Isidorum & Simonem Ianuensem. Vnde Isidorus quarto ethimologiarum capite nono dicit: Scotomia uerò nomen sumpsit ab accidente, quod est repræsentans tenebras cum uertigine. Et non dicitur à scotos quod est uisio, & mya musca, sicut quidam sunt arbitrati. Dicitur autem uertigo à utero, uertis, quia apparent res super patientē uerti, aut quòd cerebrū ipsius & corpus reuoluat. Pro notitia aūt quid rei præmittendum est, quòd uertigo capitur quadrupliciter. Primò pro quacunq; gyratione siue circū uolutiōe, quæ integratur ex duobus motibus, motu scilicet pulsus & tractus, & sic accipit septimo physicorum, qui modus nō est ad propositum. Secundo

modo accipiť pro cõprehensione huius motus, siue naturali, siue pręternaturali, qui etiã nõ est ad propositum. Tertio modo accipiť pro cõprehensione pręter naturam huiusmodi circumuolutionis aut alterius motus cum dispositione ad casum. Quartò pro comprehensione præter naturam huiusmodi circum uolutionis, aut alterius motus cum dispositione ad casum corrupta uisione, & uisus obtenebratione. Et hoc quarto modo accepta propriè dicitur scotomia, differẽs à uertigine tertio modo accepta, non connotante uisus corruptionem & obtenebrationem, unde omnis scotomia est uertigo non econtrario. Sed taliter uertigo accepta diffiniatur, quòd est actio corrupta sensus communis cum casu aut dispositione ad casum quam habẽs imaginatur corpus suum, aut res super ipsum reuolui. In descriptione scotomiæ pręter ea quę ponuntur in descriptione uertiginis, additur, cum corruptione uirtutis, uel actionis uirtutis uisiuæ ipsiusq; obtenebratione, quemadmodum quid nominis scotomiæ bene sonat. Quidam uerò dicũt inter uertiginem et scotomiam hoc interesse, quia scotomia & uertigo importãt corruptam uisionem, sed scotomia superaddit solum, uisus obtenebrationem. Quod uidetur satis consonum sententiæ Isidori capitulo superius allegato, cuius sunt hæc uerba: Vertigo est quotiescunq; uentus consurgit, & terram in circuitu mittit. sic & humectatione hominis uenæ & arteriæ uentositatem ex resoluta humectatione gignunt, & in oculis gyrum faciunt. Vnde & uertigo nuncupata est. Superius autem dictum est ex eius sententia scotomiam tenebram importare cum uertigine, &c. Diffinitio autem Auicen. magis consonat sententiæ primę. Dicit enim, uertigo est, ut habẽti ipsam imaginetur corpus suum, aut res super ipsum reuolui, quare non regit se, ita ut firmetur. imo cadit, nullam in diffinione de corrupta uisione, aut obtenebratione mentionem faciens. Licet parum infra ponendo differẽtiam inter uertiginem & epilepsiam dicat. Vertigo autem est, ut cum homo stat, obtenebrẽtur oculi eius, et excitatur ad hoc ut cadat, ibi enim sumit uertiginem contractam ad scotomiam, & secundum utramque uiam scotomia sub uertigine continetur. Secundum tamen Rasim primo continentis capite secundo, uertigo est dispositio in qua apparet res reuolui: & tamẽ homo non cadit, sed regit se. Sed in scotomia homo cadit, & uocatur sidræ secundum glosam contentam in Almansoris cap. de scotomia. Et hoc modo una sub altera non continetur. Tu uerò dic ut libet, nomina sunt ad placitum. Et in harum diffinitione ly actio corrupta ponitur loco generis, quod uerũ est, cum nulli indiuiduo de specie humana naturaliter conueniat. Dicitur autem sensus cõmunis, cum ipsius sit in mente post operationem sensuum exteriorum comprehendere omnia sensibilia tam propria quàm communia. Et per hoc differt ab imaginationibus oculis appropriatis, & cæteris corruptis actionibus tam sensuum exteriorum quàm interiorum. Reliquæ autem particulæ sunt ad exprimendum ipsarum quiditates. Et quanquam hæc dispositio sit actio corrupta: potest tamen morbus dici cum immediatè & per se lædat operationes sensibiliter: facit enim errare cogitatiuam & quandoque uirtutem uisiuam, unde non est uerum quod dicit Gerardus de solo, quòd principium eius est error uirtutis uisiuæ, cum frequenter contingat oculis clausis & sine lumine. Lædit etiam operationes uirtutis motiuæ saltem mediatè: ideo in carente uisu, licet possit esse uertigo, non tamen scotomia. Ex iam dictis possumus habere solutionem quæstionis communiter solitæ moueri. Cum autem contingat sensum communem errare circa obiectum sensus auditus, & aliorum sensuum, quare non dicitur in uertigine aut scotomia ita fieri corruptionem operationum aliorum sensuum, sicut sensus uisus? Ad quod respondet Gerardus d. primam causam esse, quia organum uisus est propinquissimum organo sensus communis. Quæ ratio nulla est, cum æquè propinquum sit organum auditus, cum neruus auditus sit proximus panniculo cerebri, & ualde proximum est organum olfactus scilicet carunculæ mãmillares. Dixit secũdum causam esse, quia organum uisus est maximè inter cætera organa spirituosum huius autem dispositionis causa immediata est motus inordinatus spirituum. Sed hæc ratio solum concludit quod rarius debet complicari aliorum sensuum corruptio. Sed ratio cæteris melior est, quia iu uertigine sensus communis errat in comprehensione motus: non est autem motus ita aptus sentiri alio sensu, sicut uisu. Et qunaquam actio sensus communis possit corrumpi circa comprehensionem sensibilium aliorum sensuum, non deberet dici uertigo, aut scotomia, sed alio nomine nuncupari. Iam ad capitulum accedamus.

CVm aliquis illud quod ante eum est, circulariter moueri uiderit, & oculi tenebrescunt, & cadere uoluerit, facies & oculi in eadem hora rubuerint, uenæ quoque quæ sunt post aures grossæ apparuerint, ex ipsis uenis facienda est phlebotomia. Et uentosæ in collo & tibijs sunt ponendæ. Quòd si prædictæ nõ apparuerint uenæ, & facies fuerit rubea, sanguis ex cephalica uel basilica erit minuendus. Et uentosæ in tibijs sunt ponendæ. In hac præterea scotomiæ specie, & in ea quã ante diximus, caput ex oleo rosaceo et aceto est infundendũ. Cui cõfert ut æger acetosa comedat & stiptica. Et est quando prouenit sidræ cum uapore qui ab aliquo eleuatur membro, cui confert, ut aliqua ex medicinis cutem adurentibus illi superponatur membro Æger quoque calida cibaria uitare debet.

Venter quoque ex apozimate mirobolan. citrin. quod in cap. de cephalæa diximus, est soluendus.

Diuiditur hoc capitulum in partes duas. Primò ponit curam scotomiæ & uertiginis pendentis à materia calida, secundò à materia frigida. secunda ibi. Cum autem neque in facie. Prima iterum in duas. Primò ponit curam scotomiæ & uertiginis pendentis à materia sanguinea: aut saltem à prædominio sanguineæ existentis in cerebro. Secundò ponit curam earundem pendentem à simili materia cerebro à membris inferioribus communicata. secunda ibi. Quòd si prædictæ non apparuerint uenæ. Et ut legam ambas partes simul dicit. Cum aliquis uiderit ea quæ sunt ante ipsum circulariter moueri, aut alio motu licet non moueantur, & oculi obtenebrescunt, & cadere uoluerit, hæc sunt signa communia, licet secundum approprietur scotomię. Et facies, & oculi rubuerint in eadẽ hora, & uenæ quæ sunt post aures grossæ apparuerint, hæc duo ultima scotomiæ & uertigini sanguineæ, aut saltem à prædominio sanguineæ appropriãtur, & uos supplete alia signa scilicet grauedinem capitis, tensionem, tactum calidum & pulsum magnum, somnum longum, nõ tamen profundum, urinã rubeam, grossam, & similia sanguinem significantia. Tunc ex illis uenis quæ sunt post aures facienda est phlebotomia: præmissa tamen phlebotomia cephalicæ. Et uentosæ in collo & tibijs sunt ponẽdæ scilicet incipiẽdo à parte superiori colli, & descendendo ad nates & coxas si fiat sine scarificatione: sin autem cum scarificatione procedatur econtrario à partibus distantibus ad propinquas. Quòd si prædictæ uenæ non apparuerint grossæ, scilicet quæ sunt post aures, & in alijs locis capitis, quod significat sanguinis repletionem non adesse in capite: fuerit tamen facies rubea, quod significat præsentiam sanguinis multã in epate & membris inferioribus quæ cerebro communicãtur: aut saltem uapores eius, tunc ex basilica facienda est phlebotomia consentiente uirtute, & alijs indicantibus de phlebotomia, præmisso dysteri lenitiuo si oportuerit. Et uentosæ in tibijs erunt ponẽdæ, id est, in locis inferioribus infra epar. Non autem in collo ne sanguis uersus caput trahatur. Et in hac & suprascripta conuenit caput epithymari ex aceto et oleo rosaceo subtriplo, ad acetum, ad infrigidandum, repercutiendum, & caput confortandum, & uitanda sunt cibaria calida. Et uenter ex apozimate, id est, decoctione siue infusione mirobolanorum, citrinorum, prunorũ, & tamarindorum, sicut in capitulo præcedenti dictum fuit, est resoluendus, ad educendum materiam cholericam cum sanguine mixtam, quæ facit ipsum euaporare, & amplius ad superiora moueri.

Cum autem neque in facie rubedo, neq; feb. cum scotomia fuerit, attendendum est, an sit stomachi subuersio & nausea, aut nõ. Quæ si affuerit prius uomere cogendus est. Deinde de pillulis cochijs dosim unam sumat. Et à frigidis abstineat cibis.

Ponit curam scotomiæ pendentis à materia phlegmatica. Et primò existente in stomacho, & communicante uapores capiti. Secundò existẽte in cerebro. secunda ibi. Si autem nec subuersio, &c. De ambabus partibus simul dicit, quod cum nõ fuerit in facie rubedo, nec affuerit febris, siue feb. propriè intelligas siue caliditatem in partibus faciei & capitis sensatam, supple nec alia signa significantia materias calidas, tunc consyderãdum est, an stomachi sit subuersio, id est, inclinatio ad uomitũ cum motu stomachi ad ipsum absq; hoc quòd sequatur uomitus, aut nausea, & inclinatio ad uomitum absq; motu ad ipsum, & supple alia signa significantia stomachi læsionem, unde uerisimiliter cerebrum stomacho compatitur: tunc æger prius cogendus est uomere, aut sponte, si natura ad ipsum complendum sit sufficiens, aut artificialiter faciendo ægrum prius comedere quædam uiscosa, sicut alaganas, res salsas, raphanum & huiusmodi, & notabiliter potare, tandem post horam ipso prius moto motibus inordinatis exhibere uomitiuum, sicut hanc decoctionem. ℞. radicis raphani sylueſtris ℥.1. sem. atriplicis, asari, ana. ℥.s. bulliant in octo. ℥. aquæ usque ad consumptionẽ medietatis, & coletur: cũ qua colatura distẽperetur oxymellis simplicis aut scyllitici. ℥.1.s. croci. ʒ.s olei. ℥.1. & tepidum in potu exhibeatur, post cuius sumptionem per horã, aut cum inceperit nauseare, æger procuret sibi uomitum digito imposito in ore, aut penna intincta in oleo, sæpe ac sæpe cum iteratione, ut exquisita fiat euacuatio. Deinde uno aut duobus diebus medijs sumat unam ʒ. pillularum cochiarum, aut s. ℥. hieræ compositæ Gal. debita seruata custodia. Et hæ medicinæ exoluentes conueniunt, ubi non solum in stomacho, sed in partibus circunstantibus fuerit huiusmodi materiæ repletio. Si uerò sola repletio fuerit in stomacho, sufficient pillulę stomachicę, ut alefangine, & abstineat à cibis frigidis ne phlegma augmentetur.

Si autem neque animæ subuersio, neque nausea affuerit, neq; caliditatis signa apparuerint, uenter ex pillulis cochijs multotiens soluatur. Cibaria qnoque frigida omnino uitet. Et gargarismus fiat, quo phlegma deponatur. Et in naribus quoque post illud, ponatur aliquid de his quæ narrauimus quo caput calefiat.

Ponit curam scotomiæ & uertiginis pendentis à phlegmate per essentiam in capite, quam primo complet euacuatione iterata cum pillulis cochijs, integrata ex minoratiua digestiuo & eradicatiuo. Est enim difficile materias grossas à capite educere. Secundò uitandum cibaria frigida & utendo calidis. Tertiò diuertendo cum gargarismatibus phlegma ex capite deponẽtibus. Quod etiã de caput purgijs & masticatorijs est intelligendũ, omniq; genere diuersionũ usq; ad ipsam cauterizationem factã in cõmissura

coronali, cum cætera non contulerint. Cum quibus autem debeant fieri hæc gargarismata, caput purgia, masticatoria, sufficienter dictum est in capitulo præcedenti. Hic uerò commemorabo gargarisma satis huic proposito conueniens. ℞. mastichis, acori, liquiritiæ, passularum. aã. ʒ. 3. 2. ireos hissopi aã. ʒ. 2. pirethri, staphisagriæ ʒ. 3. sinapis aã. ʒ. 1. contundantur grosso modo, & bulliant in 4. ℔. aquæ ad consumptionem medietatis & coletur. Et colatura misceatur cum oximelle simplici, aut syllitico: quo gargarismate utatur stomacho ieiuno. Vltimò docet naribus immitti aliquid quo caput calefiat & confortetur ac phlegma deponatur siue resoluatur, sicut gallia muscata, species diambræ, muscus, nux muscata & huiusmodi. Dans per hæc intelligi cætera quę iuuant ad has intentiones complendas, sicut epithimata, odorata, & naribus insufflata. Ex odoribus autem conueniẽtibus est odor suprascriptus, aut suffumigium ex auiculis cipri, aut cortice citri, aut thure, nuce muscata & similibus. Iam superest declaratis quid nominis & quid rei & textu exposito, reliqua absoluamus scilicet causas, species, signa, prognostica & curam. Prima distinctio, species scotomiæ & uertiginis sunt duplices, scilicet per essentiam & communitatem, siue absolutam, siue nõ absolutam. Quæ uerò sunt per communitatem, quandoq; sunt per cõmunitatẽ à toto sicut in crisi & febribus, qñq; per cõmunitatẽ à mẽbro determinato. Et potest esse quodcunq; membrũ. Sed inter cætera maximè cerebro cõmunicans est stomachus & matrix. Secunda distinctio, uertigo siue scotomia, quędã est intensa existens cum corrupta uisione, obtenebratione & casu, quædam remissa sine aliquo istorum, quædam media. Et iterum, quædam frequens, quædam rara, & quędam media inter has. Pro notitia uerò causarũ. Sciendũ quòd causa coniuncta uertiginis est inordinatus motus spirituum & uaporum qui spiritibus sunt permixti in uenis, arterijs & neruis ac uẽtriculis maximè anterioribus cerebri, qui spiritus inordinatè moti repręsentant sensui communi species motus qui non est, et sic faciunt sensum communem errare, qui error est actio ipsius non diminuta, nõ ablata, sed corrupta. Et similiter quandoq; errat uirtus uisiua propter motũ inordinatum spirituum uisibilium deferentium species obiectorum exteriorum quiescentium. Ac si moueretur, unde uisui apparẽt res extrinsecus moueri, & similiter apparet caput et corpus ipsius patientis reuolui. Nam ęquale est secundum Auicen. cum diuersificatur proportio partium spiritus ad partes mũdi, siue diuersificetur ex parte spiritus siue ex parte mundi. Idẽ enim sequitur effectus scilicet ut iudicetur res uisibilis moueri, siue moueatur, siue quiescat. Sed fortè quis instabit, quia uertiginosus non errat circa aliquod obiectum, nisi illius species ad sensum commune per oculum deferantur, aut delatæ sint, sed cum nemo possit uidere caput suum nisi fortè per species reflexas in speculo, species capitis sui non deferentur per uisum ad sensum communem: non ergo errabit circa caput suum apprehendendo ipsum moueri quando quiescat. Ad quod dicitur concedendo illud ad quod argumentum deducit, & quod non apprehendit caput suum moueri. Sed solum apprehendit partes corporis sui ab ipso uisibiles moueri, & consequenter fit idem iudicium de capite. Causa uerò remotior uertiginis est duplex, primitiua & corporea. Primitiua quidem sicut si homo moueret se circulariter, spiritus eius similiter moti etiam post quietem corporis representabunt res uisibiles similiter moueri, & erit dispositus ad casum, uel fortè cadet cũ spiritus non figantur in membris taliter ut possint regere mẽbra. Secũda causa, si homo aspiciat res circulariter motas aut aliter uelociter motas, sicut aquas currentes aut equos currentes: formæ enim rerũ uisibilium sic motarum in spiritibus impressę, similẽ motum causant in spiritibus, quare disponitur ad casum similiter prospectus ex alto loco. Tertia causa est, aspectus rerum radiosarum & uehemẽter lucentium sicut solis & similium: mouetur enim spiritus inordinatè propter ipsorum excellentiã. Quarta causa sunt uoces, aut soni excedẽtes sicut tonitrua aut sonus bõbardæ, conquassant enim totũ corpus & spiritus inordinatè mouent. Quinta causa est, percussio capitis facies motum undosum in spiritibus, sicut mouetur aqua ex proiectione rei grauis in ea. Sexta causa est percussio circa dorsum, agitatur enim sanguis & spiritus in uena chili, & consequenter in uenis ad caput inde ramificatis ab arteria orti. Septima causa est, furor, timor, & huiusmodi accidentia spiritus inordinatè mouẽtia. Similiter crapula & ebrietas, somnus multus & propriè super repletionem, lõgæ uigilię, & sic de rebus reliquis nõ naturalibus. Causæ uerò corporeæ, quædã sunt in capite, quædam aliunde cõmunicatæ. Primę sunt sicut uapores diu quiescẽtes in capite, postea aliqua occasione commoti. Secunda uapores nouiter geniti ab humoribus, qui sunt in capite ab aliqua mala cõplexione forti inducta, aut à causis primitiuis, aut corporeis. Tertia causa, præsentia malorum humorũ in capite cuiuscunque generis, aut motorũ in ipso capite, aut saltem euaporantiũ: fortis enim caliditas adueniens capiti mouet humores tam naturales quàm præternaturales in ipso cõprehensos & facit ipsos euaporare sicut exẽplo Auicẽ. ignis mouet aquã motu inordinato. Causę uerò communicatæ. Quandoque sunt communicatæ à toto sicut in febrium crisi, alia euacuatiõe artificiali, per quas secundum plurimum uapores, aliquãdo tamen humores ad cerebrum deferuntur. Quandoq; sunt cõmunicatæ à membro particulari quocũq;, frequẽtius tamen à stomacho & à matrice. Et hi uapores, siue sint proprij capiti siue communicati: quandoq; sunt tenebrosi grossi, & tunc magis causant scotomiã: quandoq; pauciores minus grossi & opaci, & tunc magis uertiginem cõtra scotomiã distinctam. Et qui cõmunicantur capiti: quandoq; per uias amplas cõmunicantur scilicet meri & cannam pulmonis: quandoque per uias strictas sicut neruos, uenas & arterias extrinsecus aut intrinsecus. Iam superest agere de signis.

Signa uertiginis & scotomiæ absolutæ nota sunt ex relatu ipsius ægri. Et fortè ex casu, aut dispositiõe ad casum quã cernimus in ipso ęgro. Et cũ hoc ex relatu ęgri habemus, utrum sit solum uertigo, aut cum hoc scotomia per corruptionẽ uisus & obtenebrationem. Interest aũt inter uertiginem et epilepsiã, quia epilepsia est cũ motibus spasmosis sine sensu aut locutione

tione parũ durans, uertigo se habet ecõtrario, quãuis ambę cõueniunt in casu. Signa uerò uertiginis à causa primitiua est prędęssio illius causę & nocumentum ex illa causa derelictum. Si uerò causa fuerit corporea per communitatem. Primum signũ est prędęssio nocumenti totius, aut membri alicuius, & quòd uertigo crescit & decrescit cum cremento aut decremento nocumenti totius, aut membri communicantis, & quòd etiam remouetur cũ remotione illius, ut si sit à nocumento totius, tunc prędęssit febris aut crisis aut aliquid huiusmodi. Similiter si pendeat à stomacho, præcessit mala digestio, deiectio appetitus, grauitas, nausea, uomitus, cõturbatio, & anxietas stomachi, et quòd dolor aliquis est in anteriori parte cerebri uscq; ad mediũ, propter communitatem neruorũ reuersiuorum, & fortasse dolor est in collo propter communitatẽ meri, & si sit à matrice, prędęssęrũt, aut sunt prę-sentes ægritudines matricis, & similiter de alijs. Secundum signum, quia uertigo non est ita frequens, aut continua sicut quando est per essentiã in capite.

Tertium signum, quia operationes sensuũ non sunt ita læsæ quando est per communitatem sicut quãdo per essentiam: quæ autem materiæ peccent in mẽbris communicantibus ex dictis superius & dicendis inferius satis fiet manifestum. Si uerò cõmunitas sit absoluta non apparẽt signa materiarum, aut alicuius corporei in toto, aut membro communicante, quod tamen rarissimum est. Signa uerò uertiginis per essentiam sunt signa his tribus iam dictis contraria. Si uerò sit à mala complexiõe sine materia, in cerebro erit leuitas capitis, & ferè subitus prouẽtus illius malæ cõplexionis notabiliter intensæ secundũ plurimum ab aliqua causa primitiua. Si uerò sit in causa multitudo uaporum, tunc aderit, et etiam prędęssit sonitus & tinnitus aurium, et cuiusdam fragoris in capite, & est caput sine grauitate saltem notabiliter. Si uerò sit prę-sentia materiæ in capite euaporãtis, tunc adest grauitas in capite, perturbatio sensuum tam interiorum q̃ exteriorum, & est uertigo ualde frequens, & fortasse adest in capite dolor ferè cõtinuus. Signa cuiuscunque materiei in capite peccantis ex prędęcẽti cap. nota sunt. Signa uerò uiarum per quas fit cõmunicatio sunt, quia si fit communicatio per uenas & arterias extrinsecas sentitur ipsarum tumor, & tẽsio & pulsatio maior solito. Si uerò per uenas & arterias intrinsecas nõ apparet tumor, licet magis intra sentiatur extensio quædam & pulsatio maior solito, & in his casibus nõ est dolor de quo fit curandum. Si uerò fiat communicatio per neruos, adest in collo dolor notabilis magis intra, & nullum signũ ex suprascriptis apparet. Et etiam quando fit cõmunicatio per uias intrinsecas, compressio super uenis exterioribus, & stipticorum approximatio non cõfert uertigini. Prognostica. Primum, uertigo frequens intensa cũ perturbatione sensuum, nũciat apoplexiam maximè indecrepitis. Secũdum, uertigo sequẽs suporem nunciat appoplexiã. Tertium, soda sequens uertiginem soluit ipsam aut propter calefactionem cerebri ex soda, unde uapores resoluũtur, aut propter fixionẽ materiæ in cerebro, unde facit sodã & nõ uertiginem cũ prius dum esset in motu fecerit uertiginem, sine soda

In cura scotomiæ et uertiginis si pendeant à causa primitiua, sicut si homo se mouerit in gyrũ & aspexerit res uelociter motas, aut radiosas, aut audierit sonos ingẽtes & huiusmodi prętęrquã à percussione & crapula. Prima intentio est remotio causæ primitiuæ, & uicarię eius. Vnde æger se remoueat à uisione huiusmodi et auditu sonorũ, etc. Et remoueatur uicaria eius scilicet cõmotio spirituum, & eorum disgregatio quiescendo animo & corpore in loco obscuro. Et si causa uicaria derelicta fuerit, mala complexio in cerebro curetur cum cõtrarijs interius & exterius applicitis secundum opportunitatem. Secunda intentio si humores fuerint in motu propter quantitatem, aut eorum qualitatem, aut modũ substantię, euacuẽtur, & diuertantur, secundũ exigentiã: & cum plebotomia, & alijs generibus euacuationum, secundum exigentiam cuiuscunque humoris, quæ tamen corpus non præter modum agitent & humores amplius in motu ponant. Et propterea sint coniuncta cum quibusdam stipticis, & confortantibus sicut sunt mirobolani. Et intendatur cæteris generibus diuersionum. Etiam humores, si noceant, qualitate & modo substantiæ alterentur, & ad medium reducantur sibi conueniens donec fiant benigni, aut sint euacuationi præparati. Ingrossatio tamẽ plus iuuat, & prohibet motum quàm subtiliatio. Tertia intẽtio est respectu accidentium sicut tenebrositas derelicta corrigatur cum clarificantibus, de quibus infra. Accidentia etiam imminentia prohibeantur. Vnde non stent super scalis nec super aquis, nec prope ignem, nec prope flumina, aut alias res periculosas in quas facilè prę-cipitari possunt. Quod præceptum multò magis in epilepticis est seruandum. Quarta intentio est debitum regimen uitæ. Debet enim locari in aẽre temperato & aliqualiter obscuro, & sint cibi & potus communiter frigidi, acres & stiptici, sicut succus citoniorum, granatorũ in quibus buccellę panis infundãtur, nec sint uaporosi aut uẽtosabiles, imo fumorũ represiui, dormiat notabiliter, moderatè inaniatur, quiescat mẽte, & corpore sit tranquillus. Si uerò pẽdeat à solutione cõtinui, curetur cura solutionis cõtinui ducta in cap. de soda. Quod si post curã solutionis continui remaneat uertigo, curetur per remotionem causæ eius, sicut in sequentibus dicetur. Similiter si pendeat à crapula aut ebrietate, curetur cura sacietatis nauseatiuæ, & ebrietatis infra ponenda, inter cætera prouocetur uomitus, diu abstineat à cibo et potu, nisi fortè in ebrietate biberit aquam, multum dormiat, residuum satietatis nauseatiuæ cum soluentibus leuibus deponat, & cũ confortãtibus stomachũ sicut diatriõ pipereõ procedatur maximè, in corruptione ad acetosum, & quę uapores reprimũt, in fine mẽsę exhibeãtur, semẽ caulis, post ebrietatẽ exhibitũ, sedat ipsam.

Cura uerò scotomiæ per communitatem siue à toto siue à determinato membro perficit, sicut superius in cura sodæ dictum est longo sermone. Qui huic capitulo est accõmodandus, cũ nõ sit bonũ idẽ totiens replicare inter cætera cauendo à uaporosis & uentosis, & sumẽdo in fine mensæ quæ uapores reprimũt. Cura scotomię per essentiã si fuerit mala complexio, sine materia curanda est cum contrarijs tam interius quàm exterius applicitis. Et cũ hoc caput confortantibus, de quibus in præcedenti capitulo actum est.

Si uerò

Si uerò pendeat à uaporibus prius in capite quiescentibus, nunc uerò propter agitationem facientibus scotomiam iam causa à qua generati sunt, remota. Prima intentio est diuertere uapores & uentositates, quæ facilè possent illos uapores fouere & augere cum clysteribus, fricationibus, lotionibus, & cum omni genere diuersionum. Secunda intentio est illos uapores in capite existẽtes resoluere cum fricatione capitis, scalptione, pectinatione, & tandem cum medicinis ipsos resoluentibus, interius et exterius applicitis. Ex quibus sunt sacculi ex milio & sale in sartagine cum uino & pauco aceti torrefactis. Interius autem sumenda sunt theriaca, mithridatum, diamuscum, diambra, diaciminum, coriandrum, anisum, ameos, & huiusmodi uentositatem carminantia: magis tamen aut minus calefacientia secũdum ipsorum uaporum naturam. Tertia est cõfortatio cerebri & etiam aliquorum instrumentorum sensuum, si debilia fuerint cum theriaca, mithridato, diamusco, diambra, fœniculo, et similibus cum sacculis suprascriptis. Quibus possunt addi cortices citri, nux muscata. maiorana. Sed hæc intentio etiam simul cum secunda compleri posset. Quarta est correctio accidentium ut sonitus & tinnitus cum impositione olei amygdalarum amarum in auribus. Et cum præseruatione ab accidẽtibus imminentibus. Quinta autem, cum debita administratione sex rerum nõ naturalium completur, unde uitentur uaporosa & uentosa, & caput grauãtia sicut phaseoli, fabæ, cicer albũ, pisces uiscosi, cancri, ostraca, & genera conchilum, caules, caputij, fructus humidi, auellanæ recentes, &c. ex libro simplicium cognoscenda. Vinũ potens in modica quãtitate ualet, procuretur bona stomachi & epatis digestio, exercitium supra famem, similiter somnus supra uacuitatem, cõfert ad resolutionem uaporum & uẽrositatum. Accidentia animi caput moderatè calefacientia iuuant similiter.

Cura uertiginis materialis quinq; exigit intentiones curatiuas, prima euacuat, secunda diuertit, tertia malam complexionem alterat & materiam uehementem repercutit: existentem autem in capite resoluit, & extrahit caput confortando, quarta corrigit accidentia, quinta ordinat debitum regimen sex rerum naturalium.

Prima intentio, siquidem materia fuerit sanguinea & peccet solo quanto non solum in capite, sed in epate & alijs membris, materiam capiti communicãtibus fiat phlebotomia, primò de saphenis uel basilica uel communi aut pluribus secundum quod tibi uidetur magis expediens, deinde fiat phlebotomia ex cephalica, & demum phlebotometur uena post aures, cuius iuuamentum ferè est commune ad omnes scotomias materiales: diuertit enim pro parte materiam in capite coniunctam eradicat. Confert etiam stomachicè per communitatem si cauterizetur aut laqueetur prohibendo transitum uaporum, aut materiæ ad cerebrum anterius. Si autem peccatum sanguinis fuerit, in solo capite sufficit sola phlebotomia cephalicę, & postea uenæ post aures aut frõtis, aut uenarũ nasi, aut uenarum quę sunt in cute capitis, aut in his locis sangisugæ apponãtur, postponẽdo semperque causam coniunctam euacuant. Si autem peccet in quali propter admixtionẽ alicuius humoris, cum sanguine ille euacuetur cum proprijs secũdum ipsius naturam & ingrossetur & subtilietur secundum opportunitatem. Secunda intentio, diuersio fiat cum clysteribus, uentositationibus, fricationibus, ligaturis, & cum omni genere diuersionum usq; ad cauterium. Iuuamentum commune huic, & omnibus speciebus uertiginis materialis est, si comprehenderis ipsam prouenire à retentione mẽstruorum, aut sanguinis hęmorrhoidalis, aut saniei ex auribus, aut alterius euacuationis consuetæ, illa solita euacuatione remouetur. Tertia aũt intentio, perficitur cum applicitis ad extra infrigidantibus & repercutientibus si opus est, sicut ex oleo rosaceo & aceto subtriplo ad ipsum. Et in fine cũ resoluẽtibus puris, sicut oleo chamomelino in medio mixtis. Et potest fieri cum emplastris, fomentis, embrocis calidis, aut frigidis secundũ materiæ exigentiam ex capitulo de soda colligendis. Quarta intentio, correctio accidentium fiat secundũ accidentia præsentia & imminentia, sicut dictum est.

Quinta intentio, debitum regimen seruetur sicut in soda sanguinea dictum fuit. Curatio autem reliquarum specierum uertiginis materialis, sicut cholericæ phlegmaticæ & melancholicæ, completur iuxta quinque intentiones dictas, sicut dictum fuit, & ferè cum eisdem remedijs, quorum rememoratio præcessit in soda à simili causa pendente, huic ergo capitulo accmõodentur. Si enim in singulis capitulis fieret dictorm superius iteratio, nimium uolumen excresceret. Et hæc de hoc capitulo sufficiant.

DE PHRENESI CAP. III.

PHrenesis, Karabitus, sirsen, sunt nomina synonyma significantia apostema scilicet calidum in panniculis cerebri, de quo diuersi authores sub his diuersis nominibus determinant. Phrenesis autem est uocabulum Græcum, licet sit sumptum ab accidente consequente hoc apostema, quod accidens est rabies cum alienatione. Attamen apud authores medicinę significat hoc apostema: Karabitus uerò est nomen Arabicum sumptum ab accidente quod est alienatio, propriè enim in lingua Arabica importat alienationem, sed transumptum est ad significandum apostema, ad quod sequitur huiusmodi alienatio. Sirsen uerò est dictio persica à sir quod est caput & sen apostema quasi capitis apostema, sicut birsen dicit à bir, quod est pectus & seu apostema quasi pectoris apostema. Et ex his patet quid rei. Est enim apostema calidum per essentiam in panniculis cerebri, ad quod significandum sunt hi tres termini contracti. Verum aliquando ampliatur ad significãdum apostema calidũ in substantia cerebri, quod est deterius & ut plurimũ interficiens in quarto, licet apostema panniculorum sit magis dolorosum. Et cum transeunt quartum, secundum plurimum sanantur. Est enim ægritudo peracuta. Et si quis quæreret quis panniculorum cerebri frequentius apostemetur. Dicendum hoc esse difficile scire, sed dura mater citius debet apostemari, ex eo quod natura est minus de ipsa sollicita & fortè à causis extrinsecus occurrẽtibus. Sed pia mater frequẽtius quia mollior

mollior & plena uenis & à causis intrinsecus occurrentibus magis apta apostemari. Compara ergo hęc adinuicem: sed in pia matre est deterius. Neque habeas pro inconuenienti substantiam cerebri posse apostemari. Licet Serap. opinatus sit cõtrarium, nam omnia membra siue dura sicut ossa, siue mollia sicut cerebrum, & pulmo, possunt apostemari: omnia enim membra quę possunt extendi cum nutrimento, & augeri, possunt etiam extendi cum superfluitate & sic apostemari. Notate tamen membra dura sicut ossa & panniculi frequentius apostemari à materia calida subtili: si apostementur per uiam defluxus. Et ecõtrario membra rara mollia à materia frigida & grossa. Vbi uero per uiam paulatinæ congestionis, tunc apostematur secundum naturam sui nutrimenti, & superfluitatis inde decisæ.

CVm aliquem febris conclusa continuata inuaserit cum forti capitis & oculorum grauedine, & in facie atque in oculis uehemens fuerit rubedo, & capitis dolor, & horror luminis affuerit, & in pulsu uelocitas & frequentiæ superfluitas inuenientur, signa phrenesis certissima iudicabuntur. Quod si lingua nigra aut citrina fiat, & permisceatur intellectus, & multum fuerit alienatus, et uigilauerit multum, iam phrenesis perfecta est.

Diuiditur præsens capitulum in duas partes. Primò agit de phrenesi theoricè: secundò practicè. Secunda ibi. Aegro itaque antequam. Prima in duas. Nam primò ponit signa phrenesis inchoãtis siue nõdum confirmatæ. Secundò ponit signa phrenesis cõfirmatæ. secunda ibi. Quod si lingua nigra. In prima parte Rasis ponit sex signa phrenesis inchoantis: siue prognostica phrenesis ex proximo secuturę. Prima est febris continua conclusa, id est, in qua non sunt excrescentiæ aut decrescentiæ, quod est proprium febri sanguineæ, ex sua forma specifica, ut nõ crescat de die in diem, nec de tertio in tertiũ, aut de quarto in quartum. Vbi uerò phrenesis esset cholerica febris, sequẽs esset causon aut tertiana continua. Secundum signũ est fortis grauedo capitis et oculorũ, propter multitudinem sanguinis in his partibus grauitantis, licet hoc signum sit commune phlegmati & melancholiæ, & non sit choleræ. Tertium signum est uehemens rubedo in facie & oculis, quod est proprium signum sanguinis, si rubedo illa fuerit purpurea tendens in obscurum. Vbi autem fuerit purpurea tendens in citrinum, magis attestatur choleræ. Verum tensio uenarum facit differre inter sanguinem & choleram, cum in sanguine sit ualde maior. Quartum signum est capitis dolor prouenięs immediatè à mala complexione & solutione continui. Est tamen differens in proueniente à sanguine aut à cholera, quando prouenięs à sanguine sit extensiuus, à cholera uerò mordicatiuus et pungitiuus. Quintum est horror luminis, quia lumen nimium calefacit, disgregat & dilatat amplius sanguinem, & spiritus ipsos magis ad partes faciei et oculorum trahit, unde æger ex lumine læditur, propterea se conuertit ad tenebras effectus cõtrarios iam dictis producentes. Verum horror luminis posset ex alijs causis cõtingere, sicut ex spiritibus paucis & subtilibus, & cæteris causis noctilopę, sicut ex ulcere corneæ. Sextum signum est uelocitas, & magna frequentia in pulsu propter necessitatem adauctam, cui non potest per solam magnitudinẽ satisfieri, aut fortè debilitata uirtute aut instrumento facto inobediente pulsus est paruus. Verum in prouenięte à sanguine pulsus est maior, & magis plenus quàm in proueniente à cholera. In secunda parte ponit signa demonstratiua phrenesis præsentis, & iam confirmatæ. Primum est lingua nigra, aut citrina: citrina quidem si proueniat à cholera, & tandem efficitur nigra & arida adustione continuata. Si uerò à sanguine efficitur nigra per adustionem non tamen præcedente citrinitate. Secundum signum est permixtio intellectus, id est, corruptio cogitatiuę & existimatiuę, & multa alienatio, id est, corruptio & magna læsio sensus communis, quæ etiam imaginatiua dici posset: potest enim & rectè & corruptè imaginari, quod multo magis potest cogitatiua, quod prouenit ex phrenesi in organis harum uirtutum facta: nam si fuerit in primo uentriculo, magis læditur sensus communis: si in secundo, magis cogitatiua & existimatiua: si in posteriori, magis memoratiua. Tertium & ultimum signum est superflua uigilia prouenięns ex uehementi caliditate & siccitate, sicut ad somnum magis facit frigiditas & humiditas.

Iam opus est pro complemento huius partis theoricæ ut ponamus species et causas, & secundò supplea mus signa quæ omissa sunt à Rasi, & ultimò prognostica iuxta morem consuetum. Phrenesis est duplex, uera & nõ uera. Vera est apostema calidũ per essentiam in panniculis cerebri. Et est duplex. Quædam parua lædens unum uẽtriculum tantum pendens à pauca materia. Quędam est magna ualde pendens à multa materia apostemante ferè omnes partes pãniculorum, & lædente ferè omnes operationes sensuum interiorum. Imo quandoque adeo excrescens est, ut propter multitudinem extensionis dilatet commissuras, & tumor partibus extrinsecis communicetur. Quædã est media inter has. In parte tamen posteriori rarò fit phrenesis propter frigiditatem eius, sed secundum plurimum lithargia. Phrenesis autem non uera quæ dicitur periphrenesis, id est, iuxta phrenesim non est apostema, sed adsunt accidentia ueram phrenesim consequentia, sicut dolor, alienatio, & uigiliæ, & huiusmodi: hæc autem pendet à materia, siue à uaporibus à toto communicatis calidis, imprimentibus nocumentum in cerebro, sunt in febribus acutis, & crisi. Et aliquando per simplicem alterationem acuendo spiritus & sanguinem. Secunda causa est humoris acuti in ore stomachi, uel in fundo cõmunicantes nocumentũ cerebro.

Tertia causa est apostema stomachi, aut dolor

uehemēs in eo, similiter apostemata cholerica uel sanguinea in alijs membris communicātia fumos uel no cumentum absolutè, sicut apostema almochati, diaphragma pleuresis, mediastini, pulmōis, lacertorum, pectoris, uesicę, renum, matricis, intestinorū, iunctu rarum, & membrorum neruosorum. Veræ autem phrenesis, causæ primitiuæ, sunt omnia exacuentia choleram, uel sanguinem & cerebrum multum calefa cientia sicut sol, aëris caliditas, cibi & potus nimis calidi & multi, motus fortes & huiusmodi. Causæ corporeę sunt duplices, antecedētes & coniunctæ. Antecedētes sunt humores subtiles, acuti, apti penetrare in panniculos sicut sanguis cholericus, cholera rubea, cholera citrina, et quādoq; humores adusti subtiles, si cut sanguis & cholera adusti: frequētius tamen euenit à sanguine & est benignior, deinde à cholera siue rubea, siue citrina & est malignior: deinde ab humoribus adustis, & est malignissima cui associatur dæmonium. Placuit tamen Auenzoar ipsam posse prouenire à melācholia fecali tertio theisir. Et subdit quòd licet humores calidi sint frequētius in causa sicut cholera & sanguis: ipsi tamen non sunt puri, sed aquoso phlegmati permixti à quo cerebrum non denudatur. Causæ autem coniunctæ sunt idem humores actu facientes apostema.

Signa ueræ phrenesis, quædam sunt prognostica, quædam sunt demonstratiua, & quædam rememoratiua. Primum signum prognosticum phrenesis sunt febres acutæ, continuæ, maximè cum dolore capitis. Secundum, stipticitas uentris in eis et subtilitas, urinæ, materia cholerica petēte superiora. Tertium obliuio rei nouiter factæ sine causa exteriori, quia significat materiam iam opprimere cerebrum. Quartum, somnia mala terribilia, et procliuitas ad iram & odium sine causa, quia arguit materiam calidam petere cerebrum. Quintum, dolor capitis cum repletione & extensione uenarum faciei & oculorum. Sextū, facies citrina præter solitum. Septimum, uigilię prolixæ. Octauū, somnus inquietus cū furore & clamore. Nonum, stridor dentium non consuetus in somno & in uigilijs.

Signa autē prognostica phrenesis iam inchoantis, sunt illa sex quæ posuit Rasis, in textu superius expo sita, scilicet, febris continua conclusa, magna capitis & oculorū grauedo, uehemēs in facie & oculi rubedo, dolor capitis, horror luminis, uelocitas in pulsu et magna frequentia. Et ex prognosticis est corporum præparatio. Corpora autem prępara tiora ad phrenesim, sunt sanguinea et cholerica, & magis iuuenes quàm senes. Ex qua cōiter senes non euadūt. Iuuenes autem cæteris paribus magis euadunt. Sed pueri maximè inter omnes.

Signa uerò demōstratiua phrenesis præsentis sunt tria posita à Rasi, & superius exposita, scilicet lingua nigra, aut citrina, permixtio intellectus, et multa alienatio, nec nō multæ uigiliæ. Hæc nāq; signa simul cū præcedentibus & cum his quæ sequuntur præcisè distinguētibus ueram à non uera, & cum his quæ significant partes cerebri læsas, & cum significātibus causas cōiunctas ipsius phrenesis, sunt certa signa demonstratiua phrenesis præsentis.

Signa distinctiua inter phrenesim ueram & nō ueram sunt, quia cum dolor capitis perseuerat, & alienatio, & uigiliæ, & febris continua conclusa, & cætera signa phrenesis iam dicta, tunc est phrenesis uera. Si uerò hæc accidētia interpolētur & crescente febre, aut alia ægritudine, quæ præcessit crescāt, & illa decrescēte decrescant, & illa recedente etiam recedant, tunc est phrenesis non uera, sicut in paroxysmis febris acutæ frequenter accidit, & non est aliqua phrenesis per cōmunitatem quæ ita appareat continua, & faciat medicum quandoq; errare sicut quæ sequitur apostema diaphragmatis. Secūdò, phrenesis uera non fit subitò, sed paulatim, & semper augendo procedit, non uera fit subitò, & quandoq; augetur & quandoque minuitur. Tertiò, in nō uera prręcessit nocumentū totius aut alicuius mēbri, sed in uera nō est hoc necessariū.

Signa uerò causarum phrenesis sunt, quia incipit cum rubedine oculorum, uenarum tensione & plenitudine, & cæteris signis attestantibus sanguini, ex ætate, complexione, habitudine, tempore, regimine, &c. tunc illa phrenesis est sanguinea. Præterea est cum risu. Tertiò, est uniformis propter motum sanguinis esse uniformem. Alij autem humores habent motus determinatos, quibus mouentur, aut de die in diem, aut de tertio in tertiū, aut de quarto in quartum. Quartò, distillatio sanguinis ex naribus. Quintò, oculi pleni lippa. Sextò, somnus longus. Septimò, imagnationes rubeæ. Octauò, lingua rubea postea nigra per adustionem. Si uerò sit cum rixa, rapacitate & audacia, inquietudine, & facies & oculi fuerint citrini & ficci, & multę uigiliæ, linguę citrinitas, deinde nigredo cum asperitate & alia signa significātia cholerā, tunc phrenesis est cholerica, quibus addas imaginationes citrinas, attenuationes nariū, tractionē frontis ad superiora, spasmatis, musculis frontis. Si uerò sit cum rixa continua, maxima inquietudine permixta melancholię, cum continua uigiliarum instantia, febri acutissima, cū nigredine linguæ & asperitate, & cæteris signis significantibus humores adustos, tunc pendet ab humoribus adustis, & sunt oculi turbati ex directo pupillæ, uaporibus adustis spiritibus permixtis. Et cum his duabus speciebus frequēter cōiungitur dęmoniū, ita ut sint cum furore maximo omnes percutiētes, nec possunt teneri nisi difficulter. Et si nō tenerentur proijcerēt se ex fenestris. Si uerò sint nunc cum fletu, nūc cum risu, & cæteris significātibus humores mixtos, tunc pendet ab eisdem.

Signa uerò significātia partes cerebri læsas sumuntur maximè à læsione operationum. Nam si lædatur sensus communis, ut quia non cognoscat sensibilia extrinseca sibi prius nota, nec inter ea ponat conuenientiam & differentiam, & colligant uillos, & scisitantur species sensatorum, quæ non sunt & corruptè imaginentur, tam in luce quàm in tenebris, tam oculis apertis quàm clausis, tunc læsio est in parte anteriori cerebri, & in primo uentriculo, quod confirmatur si nocumētum oculis communicetur, ut quia fiāt ophthalmici, et similiter si dolor suus fuerit in parte anteriore. Si uerò dolor fuerit in medio capitis, & læsa fuerit cogitatiua ut quia malè discurrat, malè componat & diuidat, & similiter existimatiua, ut quia eliciat amicitiam, ubi debet elicere inimicitiam, aut econtrario, & alia similia, tunc phrenesis est in secundo

cundo uentriculo & hic turbatur, in eo quod audiat quia nerui auditus scilicet, quintū par. correspondet medio uentriculo, licet sit uerisimilius neruos omniū sensuum ad primum uentriculum, scilicet, organum sensus communis terminari, & loquitur cum alienatione plurima, quia cogitatiua est domina sermonis. Si uerò fuerit obliuiosus nec reseruauerit species aut intentiones, quas meritò debuisset seruare, ut quia petit urinale & obliuiscit propter quod petit, tunc phrenesis est in posteriori cerebro, et præcipuè si dolor fuerit in parte posteriori. Si uerò fuerint læsæ plures uirtutes cum febre maxima & dolor fuerint in pluribus partibus, uerisimile est phrenesim multis partibus cōmunicari, sed hoc attendendū est in principio non in statu, quia fortè tunc posset nocumentum unius partis toti communicari.

Signa uerò distinguentia inter apostema cerebri, & panniculorum sumuntur ex dolore. Quia non est dolor nisi obtusus ex apostemate cerebri, & adest rubedo aut citrinitas in oculis, ita ut appareant ophthalmici, & pulsus est undosus. Contraria signa sunt in apostemate panniculorum, & apparent oculi in apostemate cerebri, quasi exeūtes propter impressionem à neruis opticis apostematis, & oculus illius lateris in quo est apostema sibi magis compatitur. Verum apostemate existente magno quandoque dolor ultra modum excrescit propter extensionem panniculorum, sed quomodocunque fit, cæteris paribus, magis communicatur nocumentum oculis in apostemate sanguineo, & cholerico cerebri quàm panniculorū, & est maior ægritudo, secundum plurimum interficiens in tertio propter nobilitatem membri, & si non moriuntur, usque ad quartum euadunt.

Signa temporum phrenesis. Primum, quia subscripta accidentia remissa cum inchoant significant principium. Cum manifestè augentur, augmentum. Cum stant in sua maxima intensione, statum. Cum uerò manifestè declinant, declinationem, licet rarò declinent, cum secundum plurimum moriantur.

Secundum, dolor communicatus parti posteriori quando solum prius fuerit in sincipite, significat phrenesim factam, & materiam in panniculis fixam, & hoc uniuersaliter significat exiccatio oculorum à forti flamma, & postea fluxus lachrymæ inuoluntariæ maximè ex oculo correspondente parti læsæ propter defectum contentiuæ, & est mortale, primo prognosticorum, comment. 14. & Gale. quarto Aphoris. comfirmat, etiam significat fluxus sanguinis narium guttatim, natura nequeunte multum expellere.

Signa uerò rememoratiua sunt accidentia ex phrenesi derelicta. Signa permutationis phrene. sunt hæc. Si permutatur in lithargiam, primò remittuntur omnia accidentia sequentia feruorem. Secundò profundantur oculi magis quàm in lithargia non consequēte phrenesim, magis consumpta humiditate ex phrenesi præcedente, & materia magis deriuata uersus posteriorem uentriculum. Tertiò adsunt magis lachrymę, materia ad naturā phlegmatis uersa. Quartò currit saliua siue superfluitas humida. Quintò, pulsus tardus diminuta necessitate, & lenis, & undosus remota siccitate. Signa permutationis in aschachilos sumēda prima tertij, tractat. 3. cap. de signis Karabiti circa finem. Primo occultatur nigredo oculorum oculis tractis uersus cerebrum sicut in appropinquantibus morti, & apparet albedo oculorum uersus cerebrū. secundò dormit supinus uirtute debilitata. tertiò inflatur etiam uenter eius propter defectum caloris, uapores grossos exiccantis & non resoluentis unde retinentur. quartò extenduntur ossa pectoris anhelitu magnificato ob phrenesis augmentum. quintò multiplicatur tremor membrorum ob defectum uirtutis motiuę, uel tremor, id est, iectigatio propter uapores communicatos musculis & neruis. sextò apparēt testiculi albi sanguine & spiritu tractis ad caput. Si uerò permutetur in hecticā, fit pulsus durus, paruus, frequens, secundum habitudinē unam, oculi profundantur ob resolutionem humiditatum, corpus denigratur ex arefactiōe, & multa alia signa hecticorum. Si mutetur ad spasmum, erunt signa spasmi, de quibus infra dicetur in capitulo de melancholia. Si uerò ad substantiam cerebri signa patēt ex dictis superius.

Prognostica. Quando phrenesis adeò excreuerit ut separauerit commissuras et tumor partibus extrinsecis sit communicatus, tunc est mortalis. Secundū, permixtio ratiōis cum fletu & risu ex quo significat permixtio sanguinis & melancholiæ est ualde mala.

Tertium, phrenesis facta ex permutatiōe peripneumonię ad ipsam, ut septimo Aphoris. 12. Aphoris. In perepneumonia phrenesis malū, quod intelligendū est tam de non uera phrenesi significante calorem intensum, & fumos malignos caput petentes, quàm de uera phrenesi permutata materia symptomaticæ ad cerebrum, quæ permutatio est praua & mortalis, ut post tantam ęgritudinem apostemetur cerebrū membrum principale: non uera autem significat malitiam peripneumoniæ, quæ secundum plurimum est mortalis. Similiter si phrenesis uera permutetur ad non ueram est malum ualde, sicut si materia apostematis panniculorum cerebri permutetur ad pulmonē, aut diaphragma, & sic cordi uicinetur. Similiter si tāta fit ut communicet nocumentum absolutū illis membris ut quia doleant, & impediātur in operationibus suis est uehementer malum, &c. Similiter si permutetur ad substantiam cerebri est citò perimens. Si uerò permutetur ad loca emunctoria cerebri, aut aliquod membrū ignobile, permutatio illa salubris est. Quartum, spasmus sequens phrenesim mortalis præcipuè de inanitione. Quintum uomitus cholerę rubeæ aut citrinæ præcipuè ad quem nō sequitur alleuiatio malum, sed uomitus choleræ zinariæ prædicit festinam mortem. Sextum, urinæ limpidæ claræ significantes deriuationem materię ad cerebrum, & uirtutis impotentiam ad expellēdum ad uias urinæ, ut quarto Aphoris. Quibus urinæ limpidę clarę pronunciāt mortem. Vnde Auicenna, nullus uisus est habens apostema in partibus cerebri, cuius urina fuerit aquosa qui euaserit. Septimum phrenesis in qua habetur fiducia est in qua æger recordatur alienationum suarum: nō enim est cerebrum ultimè oppressum. Octauum, sperandum est in ea in qua est risus continuus, ut sexto Aporism. desipientiæ quæ cum risu fiunt securiores. Significant enim materiam sanguineam benigniorem. Nonū, fluxus hæmorrhoidalis sequens ad phre

nesim bonum, cum per illum quandoque etiam causa coniuncta educatur, aut saltem causa antecedens fo uens cõiunctam, unde postea redditur uirtus fortior super coniunctam ad eam resoluendam. Decimum, phrenesis in lithagia permutata secũdum plurimum bonum: si uerò ad dæmonium, pernitiosum: materia facta adusta, & magis acuta & maligna, si uerò ad hecticam materia communicata toti, aut resoluta, caliditate fixa remanente bonum', dat enim inducias, permutatata autem in aschachilos mortem festinam, materia putrefaciente panniculos cerebri. Vnde septimo Aphoris. Quicunque in cerebro schachilon patiuntur, in tribus diebus pereunt. Vndecimum, fluxus sanguinis narium frequenter soluit phren. Duodecimum, sudor superueniens non diaphoreticus frequenter est salubris terminans ipsam. Si uerò fuerit diaphoreticus, mors festina sequitur. Decimumtertium, risa fortis, continua inquietudo, saltare super parietes in phrenesi uera, mortale: significat enim dæmonium esse coniunctum, Et si quæratur unde est quòd sunt ita fortes secundum uirtutem motiuam, & ita debiles secundum sensitiuam. Dicendum quòd apparent fortiores secundum uirtutẽ motiuam quàm ipsi sani: quod tamẽ non est uerum, sed hoc prouenit quia mouentur secũdum ultimum conatum parendo menti læsæ quod nõ faciunt dum sunt sani, nisi fortè fugientes pericula sicut ignem, aut à uolentibus ipsos occidere: uirtus autem sensitiua diminuta est, quia exiccatio proueniens à phrenesi, magis lædit neruos sensitiuos quàm motiuos, cum nerui sensitiui operationes suas magis humiditate perficiant, & etiam ex alio, quia mente ægrotante non debitè sentiunt etiam res dolorosas iuxta Aphorismũ secundæ partic. Quicunque dolentes aliquid corporis plurimum dolorem non sentiunt, his mens ægrotat. Decimumquartum, si bibunt aquam & strangulantur, de proximo moriuntur, anhelitu impedito, aut fortè meri spasmato, et præcipuè si in strãgulatione illa spuma circa os appareat: nigrescunt enim eorũ facies propter caloris innati suffocationem. Et quia spiritus & sanguis ad loca ita uehementer læsa conueruntur & oculi sunt cõgelati, non moti propter spasmum, & fit frequenter strangulatio cum propter necessitatem magnam non possint tanto tempore continere anhelitum donec bibant. Decimumquintum, quando currunt insania ducti agentes secundum ultimum conatum, deinde cadunt statim, moriuntur spiritibus resolutis. Decimumsextum est sumptum ex libro Hippocr. si in sinistro pollice infirmè apparuerit similitudo fabæ citrinæ, duræ, & infirmus soluatur superius & inferius, moritur in sexto: nam per illud apparens in pollice, scilicet manus & ante signa digestionis significat materia mala uenenosa, scilicet stimulans uirtutem, & uirtus significatur impotens cum non possit expellere ad extra, sed solum creticè per uiam permutationis & partem ualde paruam, & hoc confirmat, quia natura symptomaticè operans soluit uentrem uel prouocat uomitum, ideo moritur in sexta quæ assimilatur sæuo tyranno si non moritur ante. Decimumseptimum, inquisitio extremitatum & festucarum est mortale, primo prognosticorum com, 27. ad finem, quia significat ultimam corruptionem uirtutum interiorum, & frequenter fit cum clausione oculorum. Decimumoctauum, est frigus perseuerans extremorum propter conuersionem sanguinis & spirituum ad caput apostematum, ut quarto Aphoris. com. 48. In non deficientibus febribus si quæ extra frigida fuerint, &c. Et 7. Aphoris. In morbis acutis frigiditas extremitatum malũ. Decimumnonum, anhelitus diuersus & inordinatus aliquando interceptus propter fortem dolorem, aut quia anima est ad aliud officiũ conuersa, unde obliuiscit anhelare, malũ. Vigesimũ, extẽsio ossium pectoris necessitate cogente ad multũ dilatandũ pectus, licet hoc amplius appareat in phren. ab apostemate diaphragmatis, malum. Vigesimumprimum, tremor membrorum nocumento epatis communicato, malum, aut fortè soluit ægritudinem. Vigesimumsecundum, abscisio uocis aut propter spasmum, aut quia obliuiscitur loqui, mortale. Vigesimumtertium, si desyderant aquas, sed parum bibunt, quia continuè uarijs imaginationibus distrahuntur, malum. Vigesimumquartum, pulsus durus serrinus est propter apostema esse in membro sicco, scilicet panniculis. Si uerò esset in substãtia cerebri esset undosus: si in utraque erit mixtus, & est uelox, ut satisfaciat necessitati, & tandem ægritudine procedente fiet frequens, tum quia uirtus debilis nõ poterit ipsum magnificare aut uelocitare, tum quia instrumentum fiet inobediens. arteria præter modum exiccata, diuersus & inordinatus propter uirtutis debilitatem, & fortem pugnam, tremulus propter uirtutis subleuantis impotentiam, aut propter resistentiam ex duritie arteriæ, aut quia sequitur tremorem cordis ad quem sequitur syncopis, spasmosus, quia arteria reperitur tensa ad modum chordæ & significat phren. factam & spasmum de inanitione aut non proportionatũ ad materiã. Et si erit calida & sicca magis quàm frigida & humida significat ægritudinem factam, & secundum plurimum mortem. Vigesimumquintum, quiescere in maiori parte corporis & non in manibus arguit uirtutem prostratam quæ prius deficit in pedibus q̃ in manibus. Vigesimumsextum, pigrè loqui & submissè cum alienatione mortem portendit significans uirtutis oppressionem. secunda quarti, alienatio cum alguaza, id est, uoce submissa & taciturnitate est mortale. Vigesimumseptimum, distillatio urinæ inuolũtariæ, malum. Vigesimumoctauum, obliuio doloris, nisi absunt causæ doloris, mortale.

Aegro igitur antequam prædicta compleantur accidẽtia, est subueniendum ex sanguinis detractione, & uentris solutione cũ succo fructuum.

In hac parte Rasis ponit curam phrenesis. Et diuiditur hæc pars in quatuor, Primò curat phrenes. per euacuationem, secundò per dietam, tertiò cum medicinis capiti applicitis, quartò iterum redit ad complẽdum sermonem de phlebotomia. secunda ibi. Nutrimentum uerò. tertia ibi. Caput autem. quarta ibi. iuxta finem capituli. Cum autem ęger. De prima parte dicit Rasis phreneticum esse curandum cum sanguinis extractione antequam prædicta accidentia compleantur.

Pro quo notate festinandnm esse in cura phrenesis, et similiter in cura cuiuscunq; ægritudinis non dantis inducias: nam si in phrenesi expectetur quòd materia sit fixa, cura erit cassa & uana, uerum antequam figatur, cura est possibilis, sed non apud negligentes, & stolidos, ergo quamprimum occurris præmissa uentris lenitione, aut natura. aut arte cum clysteri leniente, fac phlebotomiam uirtute, & ætate et cęteris consentientibus quæ phlebotomia fit copiosa usque ad syncopim exclusiuè si oportuerit multo sanguine peccante, & fiat ex cephalica eiusdem lateris, post hæc si cholera fuerit permixta sanguini cum succo fructuum euacuetur, quæ medicina superius posita fuit in cap. de cephalæa.

Nutrimentum uero eius sit aqua hordei semel, aut bis in die sumpta secundum consuetudinem quam in tempore sanitatis habuerit.

In hac parte curat per dietam exhibendo aquam hordei semel aut bis secundum cõsuetudinem, quam æger in sanitate habuit. Pro quo notate duplicem aquam hordei. Vnam quæ est potus medicinalis. Altera uero potus tantum quando est potus medicinalis fit hoc modo. ℞. hordei excorticati & bene fricato cum panno aspero ℔. 1. aquæ claræ ℔. 20. bulliant in uase uitreato bene mundo, lento igne, & sine fumo ad consumptionem medietatis & coletur. Hęc quidem cum hoc quòd est potus, est etiam medicina. Lenit enim uirtute medullæ hordei & abstergit per corticem eius. Secunda uerò quæ est potus tantum recipit, ut supra hordei conditi, ℔. 1. laua ipsum pluries cum aqua calida, deinde cum 10. ℔. aquæ facias ipsum bulire una ebullatione, postea aquam proijce, deinde ponas super ipsum aquæ ℔. 20. & decoquitur usque ad consumptionem medietatis. Hæc enim aqua sitim & asperitatem sedat, inflammationem extinguit, uentrem lubricum reddit, præcordia humectat, & non est abstersiua. Si uerò hæc aqua ulteriorem decoctionem recipiat infundendo in ea parum postquam circa ℔. 10. aquæ calidæ efficitur cibus & potus, quæ quibusdam colata, quibusdam uerò non colata secundum necessitatis exigentiam ab Hippocrate dari præcipitur. Colata tamẽ est minus nutritiua. Et quãdo adhuc ulteriorem recipit coctionem usque adeo ut habuerit mediocritatem inter spissum iunctum, & liquidum, est cibus laudabilis habẽs bonitates solennes Si ergo phrenesis acutissima fuerit stabimus contenti aquæ hordei, quæ est potus medicinalis, aut potus tantum. Si uerò fuerit paucæ acuitatis dabimus ptisanam habentem mediocritatem inter spissum iunctum, & liquidum. Si uerò phrenesis fuerit media, dabimus mediam inter has quæ est cibus & potus. Verum moderni ex farina hordei faciunt ptisanam, quę est cibus satis cõueniens si bene decoquatur, & moderni etiam non ita tenuiter dietant sicut antiqui, cum homines nostri tẽporis magis gulę indulgeant. Si autem uolueris esse contentus aqua hordei consulo, ut saltem quater in die naturali exhibeas, scilicet quinque aut sex uncias pro uice.

Caput autem ex oxyrodino infundendum erit. Quòd si multæ affuerint uigiliæ sumantur uiolarum siccarum, corticum papaueris albi. hordei excorticati, sem. lacturarum, radicis mandragoræ, omnium. ana. M. 1. quæ omnia in curcuma plena aqua tamdiu coquantur donec aqua rubefiat, deinde aqua illa dum est tepida, ab alto super caput fundatur, & sic caput super ciminile in quo aqua colligatur, quæ in curcuma posita, iterum super caput fundatur, hoc autem omni die multoties fieri conuenit. Caput præterea ex oleo uiolato muliebri lacte admixto iungendum erit, quod etiam in cotto positum capiti est supponendum.

In hac tertia parte iubet quasdam medicinas capiti apponi ad infrigidandum caput & confortandum, & materiam ad ipsum uenientem repercutiendum. Prima est oxyrodinum, id est, ex aceto & rosis. compositum, uel in quo est uirtus rosarum, istud est medicamen supra descriptum in cura sodæ sanguineæ, in quo acetum est subquadruplum ad aquã rosaceam, & oleum rosaceum, uerum melius est, ut fit tertia pars si intendas magis repercutere, & sit oleum omphacinum factum ex oliuis immaturis, & rosæ sint albę syluestres non maturę. Secunda medicina administranda est ubi multæ fuerint uigiliæ, cuius est hæc descriptio. ℞. uiol. sicca. quæ sunt frigidæ & humidæ in primo, hordei excorticati frigidi & sicci in primo, corticis papaueris albi, frigidi in tertio, sicci in primo, sem. lacturarum, frigidi & humidi in secundo, radicum mandragoræ frigidæ in tertio, siccæ in secundo, omnium ana. M. 1. quæ omnia in curcuma & est uas satis notum, plena aqua donec aqua rubea fiat, decoquantur usque ad consumptionem medietatis. Violæ tamen ponantur in fine decoctionis. Hæc autem aqua super caput ex alto fundatur embrocando, & fit caput super concha, in qua aqua colligatur, quæ aqua in curcuma posita iterum super caput fundatur, quod in die multotiens fieri conuenit, ut uirtus medicinæ ad profundum penetret: forti enim ægritudini fortis medicina opponitur. Et hæc aqua debet esse tepida aut actu frigida, magis aut minus secundum fortitudinem uirtutis, consuetudinem ægri, & gradum ægritudinis cui apponitur. Tertia medicina conficitur ex oleo uiolaceo, lacte muliebri admixto ex quo caput est inungendum, & cottum siue peciæ lineæ in eo confusæ sunt supponendæ, & multotiens reiterandæ ad tollendum malam complexionem calidam.

Cum autem æger in principio huius æ-

gritudinis in uirium fortitudine permanere inuentus fuerit, phlebotomandus est, nisi super iufirmũ timueris. Postquã uerò eius ægritudo minui cœperit nequaquã phlebotometur, quòd si eius iã soluta uirtus est, ex alio præseruetur regimine donec euadat

In hac parte ultima dicit phlebotomiam esse faciendam duabus conditionibus obseruatis. Prima quòd ægritudo sit in principio aut saltem non sit in statu tota materia iam fluxa. Secunda, quòd uirtus sit constans, ad ætatem & reliqua à quibus sumitur indicatio de phlebotomia. Vltimò dicit, quòd cum ægritudo declinare inceperit nequaquam fiat phlebotomia, imo si tunc uirtus temporis fuerit dissoluta, regatur alio regimine magis ingrossante exhibendo aliquid carnium tenuium conditarum cum uino granatorum, aqua rosacea, succo arancij, acetositate citri, & etiam aliquid uini pauciferi optimè lymphati donec ad sanitatem redeat.

Cura phrenesis quinq; exigit intentiones curatiuas, prima euacuat, secunda diuertit, tertia repercutit malam complexionem alterando, in fine resoluens, in medio simul repercutiens & resoluens, quarta corrigit accidentia, quinta ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium. Prima intentio. Mihi non occurrit nisi unus casus in quo non competit phlebotomia, scilicet quando phrenesis pendet à sola cholera nullo sanguini permixta, corpore etiam existente pauci sanguinis. In hoc enim casu sola pharmacia opus est. Tunc ergo exhibeatur aqua fructuum. ℞. prunorum ℥.s. tamarindorum. ʒ. 2. uiol. ʒ. 2. mirobolanorum citrin. ʒ. 1. contundantur grosso modo mirobolani, reliqua addantur præter uiolas & bulliant in ℔. ʒ. aquæ ad consumptionem medietatis, sed uiolæ ponantur in fine decoctionis, coletur & clarificetur, & in potu tepida exhibeatur. Si uerò uenter esset nimis stipticus posset addi aliquid mannæ, aut aliquid parum electuarij de succo ros. aut electuarij de psillio & similium &c. Si aũt medicinam sumere non possit fiat clystere ex decoctione maluarũ, matrum uiolarum, lactucarum, florũ nenupharis & existẽte magno caumate, semperuiuę, solatri, de qua decoctione accipiantur 15. ʒ. olei uiolati. ʒ. 3. salis. ʒ. s. & tepidũ imponatur. Si uenter esset nimis stipticus possunt addi. 3. aut 4. ʒ. electuarij succi ros, quæ clysteria in hoc casu, & in alijs de quibus statim, sunt frequentãda, ut uẽter maneat lenis, & ad inferiora fiat diuersio. In omnibus alijs casibus inchoandum est à phlebotomia cõsentiente uirtute, ætate & alijs à quius quæritur licentia de phlebotomando. Sed sunt tres casus in quibus opus est incipere à phlebotomia uenarum pedum scilicet saphenarum aut aliarum. Primus casus est ubi in toto esset sanguinis plectoria, tunc phlebotomandæ sunt saphenæ ambæ, si materia ambabus partibus capitis communicetur. Si autem soli dextræ, phlebotometur saphena dextra: si soli sinistræ, saphena sinistra secundò per duodecim horas aut circa post, phlebotometur basilica eiusdem lateris & tertiò post phlebotometur cephalica, in manu si queæris maiorem diuersionem, in brachio si quæris maiorem euacuationem. Postea phlebotomentur uenæ frontis aut nasi leporis, aut eisdem locis sanguisugę applicentur, & etiam intra nares quæ etiam applicitæ faucibus scilicet parum infra aures optimè diuertunt & euacuãt. Similiter uenæ post aures & labij superioris phlebotomatæ conferunt, aut si in eis sanguisugæ applicentur. Vltimò, si opus est phlebotomentur uenæ per cutim capitis disseminatæ, aut sanguisugæ applicentur: euacuant enim causam coniunctam. Secundus casus est, ubi phrenesis acciderit propter retentionem sanguinis menstrualis, aut hęmorrhoidalis, post quarum saphenarum phlebotomiam in his casibus applicentur sanguisugæ ano in locis consuetis hæmorrhoidarum 3. aut 4. aut plures secundum exigentiam, ad prouocandum tamen menstrua phlebotomia uenarum quæ sunt sub curuatura poplitis efficacius operatur. Et si non possunt phlebotomari uentosę cum scarificatione aut sanguisugæ in his locis applicentur deinde phlebotomentur aliæ uenę si oportuerit sicut in primo casu. Tertius casus ubi phrenesis succederet ad alium morbũ scilicet ad syncocham, causonẽ tertianam continuam. Et in omnibus his in quibus materiæ permutarentur à membris inferioribus & propriè infra epar ad superiora, post quam phlebotomiam phlebotomentur alię uenæ si oportet ut in alijs casibus. Si uerò materia phrenesis cõmunicetur ab epate aut membris spiritualibus. phlebotomanda est basilica aut dextra, aut sinistra, aut utraq; secundum locum apostematum, post quã succedat phlebotomia cephalicę & aliarũ uenarũ secundũ exigentiã. Si uerò materia cõtineat à furcula supra, phlebotometur cephalica eiusdẽ partis cum parte lęsa, sed in manu ubi quęratur maior diuersio, & propriè in manu opposita, post quã si oportet reiterare, phlebotometur cephalica brachij eiusdem lateris, sed tutius est ambas cephalicas in brachijs uel etiã manibus phlebotomare & propriè in manibus. deinde reliquæ uenę particulares secundũ exigentiã, aut in locis iã dictis sanguisugæ applicentur. Sed memora quòd illę phlebotomię debẽt esse copiosæ, ita ut perueniatur ad syncopim excluiuè, quod comprehẽditur ex pulsu, quapropter oportet in his casib. ut pulsus semper tangatur, nam cum tremit & descendit & diuersificatur absq; ordine, ita ut inuenias unam pulsationem magnam, aliam paruam, significat propinquitatẽ syncopis, quare oportet ut sanguis restringatur. Et oportet ut fit cautela in ligatione uitræ super uena, & ut sit firmata, quã motus ipsius & agitatio irrationalis non soluant. Quãdoq; enim soluit eam & deijcit per seipsum propter imaginationem corruptam ducentem eum ad illud. Quod si uirtus & dispositiones non consentiunt ut fiat phlebotomia uniuersalis ex manibus aut pedibus aut non est tibi possibile tenere eos propter inquietudinẽ & rixã fortẽ, tunc phlebotoma eũ in fronte, aut sanguinẽ ex narib. prouoca, aut sanguisugas in locis iam dictis applica, quę etiã particulares extractiones sanguinis sine uniuersalibus fieri debent si tota materia iam fluxerit. Post hæc si cholera fuerit in causa, eã euacuabis cum medicina leniente superius descripta, aut sibi simili, quæ etiam maximè digesta materia, erit reiterãda. Digestiua aũt sunt syrupus uiolatus, de nenuphare, de portulaca, de papauere, oxisacchara, de citro, de limonibus & similes, distemperandi cum aqua endiuiæ, acetosæ, nenupharis, semperuiuæ, solatri & similibus. Sed syrupus de papauere est præstans in hac re. Secunda intentio perficitur cum clysteribus, de quibus supra, ligaturis, uentosationibus, prouocatione sanguinis hęmorrhoidalis & mẽstrualis. Sed melius est ut diuersiones sint cum euacuatione sicut uentosationes in tibijs, sub genu, in coxis, in natibus, in spatulis, lotiones tamen brachiorũ & crurium cum aqua decoctionis papaueris, lactucarũ, se. hyoscyami, florum nenupharis & similium, optimè conferunt diuertendo & somnũ inducendo. Tertia uerò intentio perficitur cum repercussiuis applicitis fronti, temporibus, parti anteriori colli ferè usq; ad nuchã cum oleo rosato, aceto, aqua rosata, & si opus est cum magis infrigidantibus addendo his succum plantaginis, semperuiuæ, solatri, nisi tumor cõmunicet exterius tunc enim oportet incipere ab eo in quo sit parum mollificationis & sedationis doloris. sicut mucila. sem. psillij, & sem. maluauisci, deinde stiptica applica collo & tẽporibus nõ tumentibus, & si opus est somni inductione ponantur circa frontem & tempora et cõmissuram coronalẽ, semen papaueris, hyoscyami albi usq; ad ipsum opium cũ aliquo liquore permixta, & cholerica iuuatur ualde si fiat emplastrũ ex folijs sentis, id est rubi. Sed in cholerica, aut pendente à materia adusta sint frigida aut humida. In sanguinea frig. & sicca magis proportionant, & magis frigida in cholerica adusta quàm in sanguinea. In augumento autem usq; ad mediũ status repercussiua cum resolutiuis misceantur sicut si oxyrodino adderetur aliquid meliloti, & postea in statu magis augendo melilotum. In his temporibus confert pulmo arietis madefactus in aqua decoctionis rosarũ, uiol. florum nenupharis, chamomilæ, meliloti, quibus pro inducendo somnum potest addi papauer & semen hyoscyami albi. Eodem modo potest applicare columbam aut catulum uiuentem per medium scissum, ita quòd in summa, in principio approximentur repercussiua iam dicta. In augmento repercussiua cum resolutiuis, uincentibus repercussiuis, sed in statu usque ad mediũ eius uincant resolutiua. Sed post mediũ status per totam usq; declinationẽ sint resolutiua pura sicut decoctio facta ex meliloto & similibus quę non multum transcendunt primũ gradum, & sint omnia hæc iuxta posse capitis confortatiua, tam stipticitate quadam quàm forma specifica, sicut flores anthos, id est, rorismarini, fol. lauri, sed cum uiolis possent temperari. Quarta autem intentio corrigit accidentia scilicet uigiliarum instantiam cum iam dictis, & ex proprijs sedantibus dolorem & columba uel catulus uiuus scissus per medium, et aspersus semine hyoscyami albi subtilissimè puluerizato appositus loco dolenti. Aliud fortius illo. Recipe casiæ ligneæ, ʒ. unã, opij, ʒ. duas, croci. ℈. s. puluerizentur, & cum aqua rosacea & pauco aceti albi liniantur frons & tempora. Experimentum Gerardi, ℞. terræ sigillatæ quantumuis malaxetur cum aqua rosacea & aceto & tepidum soleis pedum applicetur. Stupefactiuum domesticum satis. ℞. conseruæ uiolarum, conseruæ nenupharis ana ʒ. s. sem. papa. albi. ʒ. unam, se, hyoscyami. ʒ. 1. sacch. q. s. de hoc qualibet die poterit exhiberi, & quando cætera nõ conferrent detur requies descriptione Nicolai à media. ʒ. usq; ad. 1. Caue tamen opiata maximè sumpta per os & naribus applicita, uirtute existente debili, quoniam perimunt. Sitis autẽ sedatur cum aqua decoctionis tamarindorum & retentione eorum & similium in ore. Vrina aũt prouocetur si obliuiscatur urinare scalpẽdo inter anũ & uirgam ubi est collum uesicæ, aut etiam cimicem, aut sexcupedem in orificio uirgę imponendo. Et tandem cum hæc non suffecerint regionem uesicæ comprimendo, & fomentando sicut cum oleo paritariæ & similibus. Caueant etiam astantes ne saliat ex fenestris, & ne se aut ipsos percutiat. Si uerò transierit in aschachilos, cura uana est, & Auicen. mortem pronunciat. si uerò permutaretur ad substantiam cerebri cura est etiam uana secundum plurimũ. Auicen. laudat phlebotomiam uenarum, quæ sunt sub lingua. Si uerò in lithargiam, curetur cura lithargiæ.

Vltima intentio est debitum regimen sex rerũ non naturalium. Vnde aër declinet ad frigidum, & sit redolens ex aspersione pomorum, florum & foliorum redolentium, necnon aspersione aquæ rosaceę, uitentur calefacientia, ut ignis, sol, flatus hominum, lucididitas aëris multa, strepitus & formæ, id est, picturæ. Cibus sit aqua hordei, uel ptisana subtilis à prin. usq; ad statũ inclusiuè cum emulsione seminum cõmunium frigidorum, & papaueris albi, de aqua tamen hordei est superius sufficienter dictũ. Similiter panis simulæ infusus, & lotus in aqua frigida. Similiter lactuca & acetosa condita cum agresta uel uino granatorũ muzorũ uel acetosorũ, bibant autẽ aquam coctam cum pauco saccharo, quæ permisceatur cum uino granatorum secundum libitũ, aut bibat aquam hordei aut aquam prunorũ tamarindorum. Debent enim tam cibaria quàm medicinalia ad frigidum declinare: magis tamen aut minus secundũ tempus morbi, & tempora anni, necnon materiam, quia in materia adusta cõpetunt frigidiora & humidiora, & similiter in cholerica quàm in sanguinea. Nota tamen quòd huiusmodi potus in his apostematibus non debent esse ualde frigidi actu, imo aliquando tepidi, utpura tempore hyemis, qui canon tamen magis obseruãdus est in apostematib. membrorũ spiritualium & naturaliũ. Et graduetur dieta ita ut à principio usq; ad finẽ, uel statum potius sit ualde tenuis, sed in declinatione minus, & tũc magis cõuenit ferculũ ex simula, & magis in declinatione parũ uini pauciferi optimè lymphati & carniũ cum acribus alteratarũ. Et in cholerica sint fri. & humid. In sanguinea frigida & sicca. Prouocetur somnus ut dictũ est omni ingenio posibili. Ingenietur etiã ad quietem quantũ est posibile: cum præsentia amicorum quos uereantur, & omni blanditia posibili, quibus nõ ualentibus ligentur & detineantur, nõ tamen uerberentur, sicut in mania nõ apostematosa. uenter teneatur lenis, si nõ naturaliter, saltem cum clysteribus de quibus supra, declinent ad iucunditatem, & animi & corporis quietem. Phlegmon & erysypila sunt apostemata in substantia cerebri, scilicet phlegmon à sanguine, erysypila à cholera, quæ distinguuntur à phrenesi sanguinea & cholerica per signa superius dicta, ipsa autem inter se distinguuntur

per ſigna ſimilia illis quibus diſtinguitur phreneſis ſanguinea à cholerica, & eodem modo curatur ſicut phreneſes dictæ. Eryſypila enim in cerebro curatur ſicut phre. à materia cholerica cum aſperſionibus & ſuccis frigidis & humidis & propriè ſumptis ex corticibus melonis, cucurbitæ & cucumeris quibus etiã ſecundum neceſſitatẽ frigidiora addantur & eædem intentiones accommodandæ ſunt quæ dictæ ſunt in phre. cholerica. Et ſimiliter phlegmon in cerebro curatur ſicut phreneſis ſanguinea, appropriat tamen ei Auicen. phlebotomiam uenarum quæ ſunt ſub lingua poſt phlebotomias uniuerſales. Sibare eſt dæmonium ſuperfluum accidens cum ſirſen calido cholerico, ita quòd homo cum hoc quòd habeat ſirſen alienet propter dæmonium agitatiuũ, eſt enim cum furore & rabie modum excedente, dæmoniũ enim ſiue mania lupina non dicit in quiditate ſua niſi alienationem cum rabie & furore ad differentiam maniæ caninæ, quæ eſt alienatio nunc cum rixa & furore, nunc cum iocis & applauſione ſicut eſt natura canum, & prouenit ab humore benigniori, ſicut à ſanguine cholerico aut aduſto, ſed ſibare dicit aggregatum ex dæmonio & apoſtemate cuius cauſa eſt cholera rubea, pura, aut aduſta. Cum karabito enim puro fit alienatiõ ac rationis permixtio, & nõ eſt in ipſo dæmonium, ſi autem eſt cum ipſo dæmonium eſt ſibare. Et multotiens quidem antecedit dæmonium cum cholera ipſa, & cerebrum impellitur in principio ſuę applicationis, deinde ſequitur apoſtema ipſa fixa. In karabito dæmonium accidit ab apoſtemate, in ſibare dęmonium & apoſtemata ſimul prouenĩũt à materia, nec unum eſt cauſa ex qua aliud inueniatur, & ſi quandoque fiat unumquodque cauſa additionis alterius. Species autem & cauſæ ſibaræ patent ex dictis.

Signa prognoſtica, demonſtratiua & rememoratiua. Similiter modi terminationis & prognoſtica ſumuntur ab eiſdem & eodem modo ſicut dictum fuit in phreneſi, & maximè cholerica. Ipſius etiam cura eſt cura phreneſis cholericæ cum additione & humectatione multa, inductione ſomni omnibus auxilijs, & oportet ut extremorum ligatio aſsiduetur cum cæteris generibus diuerſionum materiam cholericam & uapores acutos à capite diuertentium.

DE LITHARGIA. Cap. IIII.

GRatia complementi doctrinæ, hoc ſubdam caput de lithargia. Et iuxta morem conſuetum lithargia, ſirſen frigidum ſunt termini ſynonymi ſignificantes hanc ægritudinem quæ diffinitiuè eſt apoſtema frigidum ad intra craneum. Et hoc apoſtema nomen ſumpſit ab accidente ſcilicet obliuione quæ ſequitur ad ipſum. Lithargia enim apud Græcos obliuionem importat. Prima diſtinct. Lithargia eſt duplex quædam phlegmatica, ut plurimum eueniens, & propterea Auicen. diffinit ipſam apoſtema eſſe phlegmaticum. Quædam eſt melancholica rarò eueniens, nec ita propriè dicta lithargia cum ſit non ita factiua obliuionis. Secunda diſtinct. Quædam fit in panniculis cerebri, & hoc raró, cum rarò accidat humorem groſſum, uiſcoſum, in ſubſtantiam denſam penetrare. Aliquando fit in ſubſtantia cerebri, & hoc etiam rarò, licet frequentius quàm in panniculis, quia rarò contingit, uiſcoſum in uiſcoſum penetrare. Aliquando fit in uentriculis, ſed rarò, & tunc litargia coniungitur apoplex. uel epilep. ſecundum maiorem aut minorem oppilationem, licet aliæ ſint differentiæ. Aliquando & rarò accidit in origine nuchæ & neruorum & in ipſis neruis, & tunc lithargia coniungitur paralyſi aut ſpaſmo. Frequenter autem ſecundum Auicen. accidit in meatibus, anfractibus ſeu poroſitatibus cerebri qui meatus ſunt plurimi, ut patere poteſt in anatomia. Sed fortè quis inſtabit. Si humores colligantur in meatibus cerebri, & non in ſubſtantiam cerebri intrent neq; in panniculis, non fiet ſolutio continui, & ſic non erit apoſtema. Dicunt quidam quod aliqua pars ſubtilior intrabit in ſubſtantiam, & ſic fiet ſolutio continui & apoſtema, ſed certè iſti falluntur malè loquẽtes ad mentem Auicen. Si enim dum lithargia fit in meatibus oporteret aliquam particulam humoris ingredi ſubſtantiam cerebri aut panniculi, fruſtra dixiſſet Auic. quod rarò fit in ſubſtantia cerebri aut pãniculis, imo ſemper ſecundum hanc reſponſionem eſſet in aliqua parte. Ex dictis ergo aliter dicendum eſt, quòd ſecundum plurimum humor colligitur in meatibus, non intrans ſecundum aliquod ſiue in aliquã cerebri partem. Et cum infertur, ergo non facit ſolutionem continui, neganda eſt conſequentia, nam ille humor facit extenſionem in partibus cerebri, cum à lateribus illius meatus ſit in ſubſtantia cerebri in fundo, ſimiliter in parte ſuperiori panniculi. Ad magnam autem extenſionem in partibus cerebri, ſequitur quædam ſolutio continui coniuncta malæ compoſitioni ſequenti extenſionem, & malæ complexioni ſequenti naturam humoris quæ fortaſſe frigida eſt, & etiam alteri malæ complexioni ſequenti conculcationem humorum in eo loco, & prohibitam tranſpirationem quæ fortaſſe calida eſt. Et hi tres morbi apoſtema conſtituunt. Et ne miretur quis de hac reſponſione, legat Auicen. 3. quarti tract. 2. cap. de apoſtematibus uentoſis. Et fortè percutit percuſsione manus, & propriè quando inuenit ſpatium ad quod aggreget, ſicut ſtomachus & inteſtina, & quod eſt inter panniculos circundantes oſſa, & inter oſſa circundata lacertis, & inter lacertos ſimiliter, & quod circundat chordas & fortaſſe non reſoluit ſpatia, imo ſubtiliat membra cõiuncta & etiam reſoluit ea, & generat in eis quod facit neceſſarium diſrumpere ea & uentoſitas remanet propter ſpiſsitudinem ſuam, & propter craſsitiem & ſpiſsitudinẽ eius quod continet eam conſtrictionem pororum. unde patet quòd in his uerbis uult uentoſitatem tam in ſtomacho quàm inteſtinis quàm inter oſſa contentam, extendendo membra illa facere apoſtema uentoſum, abſq; quod intret alicuius membri ſubſtantiam. Iterum lithargia aliquando eſt in cerebro anteriori faciens obliuionem communicando nocumentum uentriculo ſcilicet poſteriori, quandoq; uerò eſt in cerebro poſteriori quæ uerius debet dici lithargia, & eſt plurimum contingens.

Cauſæ lithargiæ primitiuæ ſunt multa, frigiditas aëris multum imprimens in cerebra debilia, uinum uinoſum ſcilicet multũ, uſus cęparũ et omnium multũ euaporantiũ ad caput et propriè uapores uiſcoſos.

Item

Item ſomnus multus et propriè ſupra repletionem, ſupinè dormire, & de die, repletio nauſeatiua & multitudo comeſtionis fructuum & cuiuslibet in quo eſt euaporatio & putrefactio. Cauſæ antecedentes ſunt humores ſcilicet phlegmatici frequentius, & melancholici rarius & mixti ex his. Cauſæ uerò coniunctæ ſunt idem humores in cerebro iam comprehenſi ſicut & materia ſcotomiæ, ſed hæc eſt uehementius confirmata, utraque enim ab eadem materia poteſt pendere, licet materia ſcotomiæ ſit magis uaporoſa.

Signa lethargiæ. Primò, prognoſtica ſunt tremor capitis, grauitas eius, & propriè partis poſterioris, frequenter cum dolore paruo, pigritia ad motus corporeos. Significant enim materiam frigidam oppreſſuram cerebrum. Item ſigna ſupraſcripta permutationis phre. in lethargiam. Demonſtratiua. Primum, dolor leuis, ſed continuus, quia ſubſtantia cerebri non ſentit. non eſt enim dolor niſi per communitatem ad panniculum cooperientem anfractus, & ſic debet eſſe extenſiuus & grãuatiuus. Secundum, febris lenta, in apoſtemate enim principalis neceſſaria eſt feb. propter magnam cõmunitatem cum corde, ſed eſt lenta ratione phlegmatis, imo quandoque non ſentitur, id eſt, uix ſentitur, phleg. leuiter putreſcente. Tertium, ſubeth grauis, id eſt ſomnus profundus propter fortem oppilationẽ ab humore multo craſſo & uiſcoſo. Quartum, obliuio apoſtemate lædente uentriculum poſteriorem, aut per eſſentiam, aut per communitatem. Quintum, anhelitus tardus diminuta neceſſitate, & debilis ob debilitatem muſculorum pectoris, & diaphragmatis ob nocumentum cerebri, cum ſtrictura propter aggregationem materiei, & quia obliuiſcitur anhelare, cum ſputo propter catarrhum, imo eſt aliquando tanta obliuio ut os clauſum obliuiſcantur aperire, & apertum claudere. Sextum, ſingultus communicato nocumento ſtomacho per neruos reuerſiuos. Et albedo linguæ frigidit. & humid. dealbente, & phleg. ſuperaſperſo, pigritia reſpondendi quaſi nõ intelligat aggrauatis ſenſibus interioribus. Et communicato nocumento linguæ per nocumentum in 7. pari neruorum cerebri ortum habente à termino communi inter nucham & cerebrum. Permixtio intellectus & amentia læſo uentriculo medio per eſſentiam aut per communitatem. Egeſtio humida deriuato phleg. ad inteſtina iuxta apho. Quibus ſpumoſæ egeſtiones in diarrhœa his phlegma à capite defluit. Vrina ſicut aſinorum phlegmate aut uaporibus eius cum urina permixtis, iacent præcipitati in lecto econtrario habentibus karabitum, quia cum quiete ſine furore & motu. Pulſus magnus uirtute ſatis cõſtante & inſtrumento obediente cum neceſſitate, nec obſtat anhelitus paruus qui ſecundum plurimũ eſt in iſtis quamuis anhelitus & pulſus proportionentur, anhelitus enim currit curſu pulſus, nam pulſus & anhelitus, licet ſint proportionabiles non tamen æquales, id eſt, eundem ſitum detinẽtes in ſuis latitudinibus, ſed melius ſunt proportionabiles in ſanis ſed non in ægris cum poſſint aliquando impediri inſtrumenta ſcilicet anhelitus & non pulſus & econtrario, ſimiliter in lithargia impediuntur magis inſtrumenta anhelitus quàm pulſus magis nocitis neruis quàm arterijs. Sunt pulſus rari, quia ſatisfit neceſsitati per magnitudinẽ. Et per idem tardi, ſunt tremuli & undoſi debilitata uirtute. Et quia apoſt. eſt molle et in membro molli aſsimilatur pulſibus peripneumonicorum in mollitie, non tamen in uelocitate, & frequentia, maiori exiſtente neceſsitate in peripneumonia. Sunt etiã in peripneumonia longiores et latiores ut melius ſufficiant neceſsitati. Et quia arteria à phleg. in peripneumonia amplius remollita & dilatationi paratior, pulſus ſunt cadentes in medio. Pro quo nota quod reperitur pulſus cadens. Et eſt pulſus cuius quies eſt ualde longa inter duas pulſationes, ita ſcilicet quòd alia pulſatio fieri potuiſſet. Eſt enim ille pulſus cadens lithargicorum. Alius eſt pulſus intercidens, ut in commentro pulſuum de pulſu peripneumonicorũ, & eſt cum deficit alia pars motus, eſt enim geminãs motũ quaſi bis pulſans, ut eſt anhelitus puerorum flentium. Et ille accidit in peripneumonicis, & fit propter defectũ uirtutis, ideo peripneumonia eſt mortalior lithargia cap. allegato. Ex quibus uides quòd aliter hic ſumitur cadens in medio, aliter ſecunda primi. unum ſignum commune omnibus ſpeciebus lithargiæ eſt retentio uriną, aut quia obliuiſcuntur urinare, aut propter debilitatem lacerti colli ueſicæ. Signa autem materierum & maximè melancholicæ. Nam ſigna prædicta phlegmaticæ magis appropriantur. In melancholia dolor eſt fortior: quia frigiditas ſiccitati coniuncta eſt actiuior, eſt etiã longioris durationis, cum melancholia tardius reſoluatur. ſecundò eſt rixa & alienatio, materia magis ſtimulante. tertiò ſunt oculi aperti ſicut congelati, in unum locum intuentes ſiccitate melancholiæ magis muſculos palpebrarũ contrahente, & adſunt cætera ſigna melancholiæ, ſunt etiam ſigna ſumpta à cõplexione, habitudine, & huiuſmodi, & non eſt ſubeth ſicut in lithargia, licet fortè adſit impotẽtia uigilandi. Signa uerò loci apoſt. ſunt hæc: Nam ſi eſt in ſubſtãtia cerebri ſubeth eſt fortior, quia materia eſt magis opprimens, & per idem difficultas maior ad motũ, albedo linguę maior ipſa amplius phleg. aſperſa, oculi ſunt eminentes relaxatis & compreſsis neruis opticis. Si uerò ſit in panniculis dolor eſt fortior, motus leuiores, maior ſenſuum oppreſſio. Prognoſtica. Cum multiplicantur accidentia lithargię & ſudor, eſt perimens, ut ſi multiplicetur tremor membrorum. Sudor diaphoreticus, & anhelitus fiat paruus, ſed frequens cũ ſtrictura & oregmone. Et econuerſo ſi dilatetur anhelitus, & fiat fortis, minoratur ſubeth, hebetudo ſenſuũ, & tremor membrorum, ſperatur ſalus & maximè ſi appareat aliqua bona criſis, ut apoſtema poſt aures uel in cute capitis. Cura lithargiæ quinq; exigit intentiones curatiuas. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia in principio repercutit, in medio ſimul repercutiens & reſoluens, in fine ſolum reſoluens, & cauſam coniunctam educẽs. Quarta corrrigit accidentia. Quinta ordinat debitum regimen ſex rerũ nõ naturaliũ. Pro prima intentione. Si phlegma aut melancholia fuerint peccantes cum ſanguine & cũ ipſo educibiles præmiſſa uentris lenitione, reliquis conſentientibus phlebotomię, inchoetur à phlebotomia, & ſecundum plurimũ fiat de cephalica ſiniſtra, aut dextra ſecũdum quod in dextra aut ſiniſtra parte materia cõtinetur, & hauriãtur

communiter. 6. ℥. ſanguinis uel circa. Si uerò humores iam dicti non fuerint educibiles cum ſanguine, ſanguine tamen peccante, ab euacuatione humorum eſt inchoandum, poſt quā ſequi debet phlebotomia. Si uerò ſanguis nullo modo peccauerit, ſufficiet aliorum humorum euacuatio, uerùm aliquando oporterin primis phlebotomare uenas ſaphenas, ſecundū quod dictum fuit in phre. & aliquādo baſilicam dextram aut ſiniſtram, ſi ſplen aut epar miſerint materiam. Euacuantur autem humores phlegmatici cum hierapicra ſimplici & compoſita, pillulis cochijs, & his quæ dicta ſunt ſuperius in ſoda phlegmatica præmiſſa digeſtione ſaltem ante eradicationē cum oxymelle ſimplici & compoſito, ſcyllitico, ſyrup. de ſtecados & aquis rutæ, ſaluiæ, betonicæ, ſtecados, hyſſopi, maioranę & cęteris ſupraſcriptis in ſoda phlegmatica. Melancholia uerò digeratur cum ſyr. de epithimo, ſyr. de pomis dulcibus & aquis bugloſſæ, boraginis, ſtecados, & cæteris ſuperius dictis in ſoda melancholica & ſoluatur cum educentibus melancholiā ſupra ſcriptis, & inferius in ca. de melancholia deſcribendis. Sed inter omnia clyſteria obtinent principatum & ſunt radix curæ, quapropter duo ſaltē in die naturali facienda ſunt ubi eadem die non fiat alia euacuatio. Deſcriptio clyſteris in phlegmatica eſt illa. ℞. ſaluiæ, maioranæ, rutæ, betonicæ, roriſmarini, aſſari ſiue bacchare, hyſſopi, ſtecados arabici. ana. M. unū, contundantur craſſo modo, & bulliant in octo ℔. aquæ ad conſumptionem dimidij & coletur, de qua decoctione accipiantur. 15. ℥. & cum tribus ℥. olei cōmunis & 2. ℥. mellis. ro. & pauco ſalis fiat clyſtere, & ſi opus eſt facere clyſtere acutius addatur hiera ſimplex uel compoſita, uel electuariū indum & ſimilia, decoctio poſſet fortificari ſi ſupra ſcriptis adderetur centaureæ minoris. M. 1. & ſimiliter colocynthidis. ʒ. 2. carthami. ℥. 1. corticum radicum capparis, ſe. urticæ. an. ℥. s. Clyſtere conferens lithargiæ melancholicæ quæ raro aduenit, & ſi accidit raro eradicatur. ℞. epithimi. ℥. 1. colocynthidis interioris. ʒ. 2. polipodij. ℥. s. calamenthi M. 1. coquantur in 4. ℔. aquæ ad dimidij conſumptionem. Galeni clyſtere efficax & ſublime ad apoplexiam, paralyſim, lithargiam tam phlegmaticam quàm melancholicam. ℞. radicis cyclaminis, colocynthydis. an. ʒ. 1. s. carthami. ʒ. 1. centaureæ minoris. ℥. s. ellebori nigri. ʒ. 1. aſſari. ʒ. 8. coquantur omnia in aqua ſufficienti, & fiat clyſtere. His autem clyſteribus in phlegmatica addi poteſt ſal gemma ad acuendum & ſal indum in melancholica. Et debes clyſteria acuere magis aut minus ſecundum maiorem aut minorem ſtuporem & ſecundum ægri tolerantiam & feb. acuitatem. Incipere tamen debes à leuioribus gradatim procedēs ad fortiora. Et ſi æger non poteſt tenere clyſteria facias minus ſtimulantia ſubtrahendo ſal & mel. Vomitus aliquando confert ſtomacho multum repleto & ipſo cōmunicante uapores aut materias capiti, ſecundum plurimum tamen nocet, ubi ergo conueniat accipiantur duæ ℥. oxymellis ſimplicis, aut ſcyllitici cum 4. ℥. decoctionis raphani, in quo ſi uolueris fortius uomitiuū ſteterint infuſi in eo fuſtes ellebori per unam noctem, aut accipe dictum ſuccū cum oxymelle iam dicto. Secunda intentio completur cum uentoſationibus & fricationibus, ligaturis, lotionibus, quæ cū fiant ſine euacuatione incipiant à nucha & collo & gradatim deſcendendo procedant quæ frequenter reiterentur & ante cibū & poſt cibum, ut materia in capite nō figatur. Confert etiam prouocatio hęmorrhoidarum & menſtruorū, maximè ſi ex eorum retentione prouenerit, necnon quæcunq; euacuatio conſueta renouetur, gargariſmata uerò maſticatoria & ſternutatoria non ita à principio adminiſtrentur, & non niſi uniuerſalibus præmiſſis & reiteratis præcipuè ſternutoria, multum enim inquietant & materiam dilatant, ita ut quandoq; perducant ad apoplexiam materia ad uentriculos delata. Tertia intentio cōpletur cum his quæ repellunt materiam in principio ſicut oleum roſaceum triplum ad acetum, aut duplum approximandum fronti, temporibus, et collo. Et ſi appareret nimis frigidum, adde aliquid ſtipticum calidum ſicut oleū de maſthice aut menta. Et in augmento miſceantur reſolutiua cum repercuſsiuis uſq; ad medium ſtatus, gradatim uerſus ſtatum augendo reſolutiua ſicut ſi ſupraſcriptis adderes parum caſtorei, ſit autem hoc oleum factum ex oleo completo & roſis rubeis completis. In phreneſi autem ſit omphacinum ex roſis rubeis non completis. Et poſt medium ſtatus uſq; ad totam declinationem ponantur reſolutiua purè, ſicut acetum ſcylliticum conquaſſatum cum oleo roſaceo in quo diſtemperatū ſit caſtoreū, confert in augmento & euigilare facit, & quandoq; in ſtatu pro oleo roſaceo fiat permutatio ad oleum irinū & de narciſco. Et quandoq; permiſcentur capilli hominis aduſti triti multum, cum aceto uſq; dum fiat ſicut unguētum, & eſt medicina rationalis in lithargia & ſubeth, excitant cito à ſomni profunditate. Et quandoq; miſcetur eis caſtoreum magis in ſtatu uel prope. Emplaſtrum ex inuentione Meſue conferens lithargiæ in ſtatu & declinatione faciēs euigilare, eſt hoc. Recipe pyrethri, ſinapis, ſcyllæ. ana. ʒ. unam, caſtorei, euphor. ana. ʒ. quinque. omnia cum ſucco aſphodilorum & ſucco ſampſuci miſce & epithimetur pars poſterior capitis, & eſt acutum rubificans, imo fortè ueſicans. Scylla quoq; cum oleo roſaceo & aceto trita addendo caſtoreum, eſt medicina efficax & experta. Si aūt diuturna efficitur hæc paſsio, grana tria caſtorei cum uncia. s. oxymellis in potu exhibita eſt medicina experta. Similiter theriaca, mithridatum, diamuſcus, diambra optimè conferunt confortando & reſoluendo, ad reſoluendum etiam poſſunt fieri fomenta ex ruta, decoctione maioranæ, calamenthi, ſtecados uſque ad ſinapim & ſcyllam in aqua cum pauco aceto acutiſsimo, infundendo ſpongiam in hac decoctione & optimè expreſſam ſuperpone loco apoſtemato & bis aut ter iterata, poſt cuius amotionē ſequatur iunctio cum aliquo ex ſupraſcriptis.

Quarta uerò intentio ſedat ſubeth & obliuionem loquendi, urinandi & egerendi, & aliorum, incitando eos ad loquendum & euigilandum cum clamore & extirpando pilos, maximè ex membris inferioribus, & ligando fortiter membra inferiora, & comprimendo ueſicam & pecten ad hoc ut urinent, & cæteris ingenijs in phreneſi dictis. Si tamen permutaretur ad paralyſim non eſt prohibendum, imò cum fricationibus eiuſdem partis adiuuādum, cum

cum paralyſis ſit minor morbus quàm lithargia & propriè quando timeres permutationem ad apoplexiam. Quinta intentio completur locādo eos in aēre lucido, pleno imaginibus ad calid. & ſic, tendēte cum accenſione ignis ex lignis iuniperi, lauri, roriſmarini & ſimilibus redolētibus. Cibus aūt ſit aqua ciceris ſiue brodiū cicerū, uel lupinorū, & potus ſit aqua mellis, cui poſſunt addi dum coquitur tria aut quatuor grana piperis. Et ſi opus fuerit craſſiori dieta, dentur uitelli ouorum, & uinum uinoſum ualde in modica quantitate concedi poteſt: brodium quoq; carnium cum pauco cinnamomi aut piperis, & panata ſubtilis eſt ad hāc intentionem, ſed dieta ſit ſubtilis uſq; ad medium ſtatus, deinde incraſſetur iuxta canones uniuerſales. Abſtineat ab aqua frigida. Parū dormiat, unde excitetur de media hora in mediam horam & dormiat capite leuato & poſt cibū ſtet uigil per unā horam. Sit uenter eius inanitus cum clyſteribus ut ſuprà, et omnes euacuationes naturales procurētur. Fricationes fortes uicem ſuppleant exercitij, prouocetur ad iram & triſtitiam, & coram eo ſtent clamantes & ſtrepitus facientes ut nō profundetur in ſomno, imo gratia huius ſemper odoret, & in naribus ponatur acetum acutiſſimum.

DE SVBETH, SAHARA, SIVE dormitatione uigilatiua.

Subeth ſahara dormitatio uigilatiua ſunt termini ſynonymi ſignificātes apoſtema mixtū ex phlegmate & cholera intra craneum. Et ſumpſit hoc apoſtema, nomen ab accidētibus ſcilicet à ſomno & uigilia. Subeth enim apud Arabes ſomnū importat: ſahara uigiliam, inde ſubeth ſahara idem ſonat apud Arabes quod dormitatio uigilatiua apud latinos. In hoc autem apoſtemate aliquando phleg. uincit choleram. Et tunc dominante ſomno malo ſupra uigilias malas, uocatur ſubeth ſahara, id eſt, dormitatio uigilatiua. Vincente autem cholera, ſupra phleg. maior eſt uigilia mala quàm ſomnus malus, & tunc dicitur ſahara ſubeth, id eſt, uigilatio dormitatiua, unde ſicut apoſtema eſt mixtum ex phlegmate & chol. ita accidentia ſequentia hoc apoſtema, ſunt mixta. Et ſi dominetur cholera, magis dominātur accidētia choleræ, & tunc magis proportionatur phreneſi. Et ſi magis dominatur phlegma, magis dominantur accidentia phlegmatis, & tunc magis proportionatur lithargiæ, & ſi humores æquantur, accidentia æquantur. Cura exigit eaſdem intentiones quæ dictæ ſunt in phreneſi, & lithargia. Sunt tamen complendę medicinis mixtis euacuantibus & diuertentibus phlegma & choleram & eiſdem repercutientibus & reſoluentibus, & ſimiliter ſedantibus accidentia mixta. Et regimen ſimiliter ſit mediū inter regimen phren. & lithargiæ. Et phlebotomia eſt multum in hac neceſſaria, cum mixtio humorum arguat repletionem.

DE APOPLEXIA. CAP. V.

APoplexia græcè idem ſonat quod percuſſio latinè, cadit enim apoplecticus ac ſi eſſet percuſſus. Eſt autem diffinitiuè ſecundum Auicen. ocioſitas membrorum à ſenſu & motu propter oppilationem contingentem in uentriculis cerebri & in curſibus ſpiritus ſenſibilis & motiui. Ocioſitas à ſenſu & motu ponitur loco generis, & non eſt niſi ablatio ſenſus & motus. Quod intelligendum eſt de omni ſenſu tam interiori quàm exteriori, in apoplexia forti, ſed in debili creditur aliquam eſſe operationem ſenſus interioris, licet nō exterioris. Eſt enim poſſibile eſſe oppilationē in origine nuchæ, & etiam in origine neruorum orientium à cerebro anteriori, licet uentriculus medius non ſit multum oppilatus, & ſic de uentriculo anteriori qui eſt multum latior, operabuntur ergo aliqualiter uirtutes eorum ſicut in epilepſia operantur. Auferetur etiam omnis motus merè uoluntarius, non autem omnis naturalis aut mixtus, cum ſit ad uitam neceſarius motus cordis, & motus aliquis pectoris, quorum primus eſt naturalis, reliquus mixtus. Verum in forti apoplexia etiam aliqui motus mixti auferuntur ſicut motus deglutionis licet reſpiratio non auferatur. Et hi auferuntur à membris qui conſueuerunt ſentire & uolūtariè moueri. Additur poſtea propter oppilationē ad exprimendum cauſam apoplexiæ in uentriculis cerebri ſcilicet primo, ſecūdo & tertio, & in curſibus ſpiritus ſenſibilis & motiui, id eſt, in meatib. cerebri qui ſunt multi in ipſa cerebri ſubſtantia, per quos meatus ipſi ſpiritus mouentur. Et per curſus intelligamus origines ſiue meatus nuchæ & neruorum, per quos, ſpiritus ſenſibiles & motiui ad membra deferuntur. Ex quibus infertur apoplexiam eſſe accidens ſequens oppilationem, licet etiam ſit morbus, cum per eam impediantur cordis & membrorum & anhelitus operationes, fuit autem conuenientius ponere in diffinitione eius ocioſitatem pro genere quàm oppilationem, cum illa ſit nobis notior, & hæc quidem de intentione medicorum dicta ſunt. Ariſt. & philoſophi dicerent apoplexiam eſſe potius paſſionem cordis quàm cerebri, quia ponunt cor eſſe principium ſenſus & motus, à quo nerui habent originem. Verum medici (licet cōcederent apoplexiam eſſe per communitatem à corde, unde dicit A. 11. tertij. 2. cap. iuxta finem. Ægritudines melancholicæ & epilepticæ nō euacuantur à communitate cordis) tamen uolunt apoplexiam apropriari cerebro & non cordi, & cerebrū eſſe principium ſenſus & motus & neruorum. Verum cum medici ſimus, ſequamur medicos. Vtrum autem in apoplexia auferantur operationes intellectus, cum intellectus ſit uirtus non operans per organum & etiam à corpore ſeparata intelligat per ſpecies reſeruatas, eſt dubium nō paruum, cum oporteat. 3. de anima intelligentes phantaſmata ſpeculari, & ſic requiritur uirtus cogitatiua quæ per uentriculum medium operatur. Credo quod huius quæſtionis utraq; pars poteſt defendi ſicut accidit in rebus dubijs, licet niſi una ſit ueritas, & ex diffinitione ſuperius poſita manifeſtè patet ſolum diffinitam eſſe apoplexiam per eſſentiam in cerebro, & non per communitatem, cum in apoplexia per communitatem, ſimiliter propter nocumentum cordis aut oppilationem arteriarum apoplecticarum non ſit oppilatio in uentriculis cerebri.

QVum aliquis quasi dormiens iacet & sine somno stertit, & cũ pungitur non sentit, tunc iam patitur apoplexiam. Est autem huius ægritudinis quãtitas secundum quod fortiter aut debiliter stertit. Si autem spuma ab ore exierit, non est ei medicandum. Cum autem parum sterterit, ægritudo est leuior. Hæc quidem passio aut interficit citò, aut in paralysim transit.

Capitulum istud diuiditur in. 2. partes. Primò determinat de apoplexia theoricè, secundò practicè. secunda ibi. Cum ergo ista. Prima in tres. Primò ponit signa apoplexiæ absolutè, secundò innuens distinctionem quandam apoplexiæ ponit signa fortis apoplexię & debilis, in tertia modũ terminationis ipsius. secunda ibi. Est autem huius ægritudinis &c. tertiò ibi. Hæc autẽ passio &c. De prima parte dicit, quòd cum aliquis iacet quasi dormiẽs & stertit in modum dormientis, non tamen dormit, & cum pungitur aut infertur ipsi aliquis dolor etiam fortis nõ sentit, tunc ille patitur apoplexiam: ita quòd hæc duo signa, scilicet iacere in modum dormientis cum stertore, licet non dormiat, & non sentire, neq; etiam moueri præcipuè cum pungitur aut infertur ipsi fortis dolor, significat apoplexiam. De secunda parte dicit, quòd huius ægritudinis quantitas, id est, apoplexia iudicatur fortior aut debilior secundum fortem aut debilem stertorem. Si enim ipso fortiter stertente spuma ab ore exierit, nõ est ei medicandum: in ea enim propter ipsius fortitudinem non est spes liberationis. Si autem parũ stertat & spuma ab ore non exierit, tunc est leuior, in qua spes liberationis haberi possit, licet difficile. Vltimò dicit quòd hæc ægritudo aut citò interficit cum est multum opprimens cerebrum, ex eo quòd prohibita debita respiratione cor suffocatur, aut si debet liberari transit in paralysim, materia permutata à uentriculis cerebri ad neruos, aut ad originem nuchæ. ista autem paralysis, aut est unius lateris tantum, licet secundum plurimum dextri: aut est amborum, & tunc homo remanet sine sensu & motu in omnibus partibus præterquam in partibus faciei, quibus datur sensus & motus per septimum par neruorum ab ipso cerebro immediatè ortum habentium. Si enim esset paralysis in omnibus partibus, tunc esset apoplexia. Sed circa spumam intellige quòd spuma est congeries multarum ampullarum in humiditate quadam repertarum, quarũ causa immediatè est aër aut uapor, aut uentositas sub humiditate illa reclusa, eleuãs illam in altum, retinetur tamen propter humiditatis uiscositatem. Cum ergo in apoplexia anhelitus est strictus & fit suffocatio tunc calor ebulliens conuertit aliquid illius humiditatis in uapores qui retenti sub humiditate uiscosa, in cuppum eleuata faciunt ampullas & spumam. Secundus modus est, quia anhelitu stricto aër egrediens permiscetur cum humiditate cui obuiat & ipsum eleuat in ampullas, & hij 2. modi mortem significant, significando uehementiam constrictionis anhelitus. Est autem tertia spuma non perniciosa, facta ex retentione humiditatis in ore, unde aër permiscetur cum illa humiditate, aut propter longam moram aut propter multam locutionem &c. Stertor autem fit propter aërem inspiratum & expiratum per loca angusta & per pulmonem & cannam eius. Coangustatur aũt propter impotentiam uirtutis dilatantis pectus, aut propter multam humiditatem in uijs anhelitus contentam, quorũ utrumq; arguit anhelitus suffocationem: quanto autem aër transit per loca magis angusta, tanto est maior stertor & maior suffocatio: quanto aũt per minus angusta, minor stertor & minor suffocatio, & per consequens apoplexia debilior, & hoc secundum plurimũ. Est enim possibile paruo uel multo stertore existente anhelitũ esse strictissimũ, & hoc quia nullus uel minimus aër penetrabit per ea loca, & tamen apoplexia erit fortissima, imo sic est in tendente ad mortem ex apoplexia, stertor enim continuè remittendo procedit. Nota tertio apoplexiam non semper interficere aut in paralysim terminari, imo quãdoq; materia creticè expellitur iuxta apho. 10. sextæ particulæ. Caput dolenti aut circumdolenti, sanies aut aqua aut sanguis fluens, per nares aut aures aut os, soluit ægritudinem. Verum hæc crisis rarissimè fit in apoplexia, cum uirtus sit debilis & multum oppressa à tanta materia: cuius signum, quia si uirtus fuisset fortis, nõ permisisset tantam materiam congeri. Et hæc intelligenda sunt de apoplexia materiali per essentiam in cerebro, de reliquis minimè.

Iuxta ordinem præmissum ad species & causas ueniendum est. Prima distinctio. Aliqua apoplexia est fortis, aliqua debilis, aliqua media. Fortis in qua uix apparet anhelitus, & est sine stertore & spuma. Media in qua anhelitus est debilis, licet manifestus, & est cum stertore & spuma. Debilis in qua anhelitus est satis fortis & ordinatus sine spuma & stertore. Et horum accidentium causa superius reddita est. Et ex his habetur 2. distinctio, quòd aliqua est mortalis, aliqua salubris. Primæ duæ interficiunt, sed prima uelocius secunda, tertia autem est salubris, quia possibilis est liberatio, licet cum difficultate iuxta apho. 42. secundę particulæ. Soluere apoplexiam fortem &c. Tertia distinctio. Aliqua est apoplexia per essentiam in capite, aliqua per communitatem, sicut cum oppilantur uenæ siue arteriæ apoplecticæ, aut coarctatorię à sanguine phlegmate aut melancholia, aut attenuatorię à frigiditate forti, aut stipticitate, aut ab aliqua re exterius fortiter comprimente, & aliquando fit causa cordis propter oppilationem, malam complexionem, aut debilitatem. Vnde in his duobus casibus spiritus uitales non transmittuntur ad cerebrum, ex quibus debent fieri spiritus animales, & quia etiam debent concurrere ad quascunque operationes sensitiuas & motiuas. Tertius casus quãdo in aliquo membro esset fortis dolor propter quem cerebrum contraheretur, unde fieret spasmus uniuersalis in toto, sed hoc fortè magis debet dici epilepsia quàm apoplexia. Quartus casus ubi à toto sicut in febribus communi-

communicarentur uapores capiti uentriculos oppilantes, ita ut fierent sine sensu & motu, & hoc idem eisdem uaporibus ab aliquo particulari membro cõmunicatis. Aliquando apoplexia est per essentiam in cerebro propter oppilationẽ, aut attenuatoriam sicut à frigore forti extrinseco occurrente, aut ex approximatione alicuius rei uenenosæ, unde cerebrum contrahitur, aut à percussione, aut casu comprimente os super cerebrum, aut sanguine, aut alia materia retenta inter os & cerebrũ, aut à simili materia in meatibus cerebri existente. Aliquando oppilatio est coarctatoria propter sanguinem phleg. melancholiam in uentriculis cerebri contentam, & aliquando propter fortem dolorem cerebri ipsum contrahitur taliter ut fiat huiusmodi oppilatio. Causæ autem sumptæ ex rebus nõ naturalibus sunt sicut aër fœtidus, uehementer frigidus & humidus & uaporosus, & sicut nimius potus. 5. apho. Si inebriatus quis repẽtè sine uoce &c. Nec non crapula multa, usus longus rerũ frigidarum caput replentium aut stupefacientium, somnus multus & propriè de die & resupinè, retentio euacuationum consuetarum, nimia quies aut nimis fortè exercitium, subitò occurrens timor multus aut tristitia. Et ex his sequitur quarta distinctio quòd aliqua apoplexia est materialis, quædam immaterialis propter fortem constrictionem cerebri, aut contractionem, propter aliquã causam intrinsecam aut extrinsecam, sicut à dolore aut accidentibus animi. Plures tamen istarum magis merentur nominari epilepsiæ quàm apoplexię cum epilepsia sit spasmus uniuersalis, sicut apoplexia est paralysis uniuersalis, apoplexia uerò nunquã fit à causis exiccantibus cum cerebrum non possit tantum exiccari, ut homo fiat apoplecticus.

Signa uerò quædam sunt prognostica. Ex quibus est dispositio corporum ad apoplexiam. Et ista sunt frigida & humida, maximè secundum cerebrũ complexionaliter & ætatiuè, ut, 2. aphor. Epilepticorum iuuenibus in cõmen. apho. 6. Apoplectici maximè fiunt his ætatibus à 40. an. usq; ad 60. Et in hac ætate magis ab humore melancholico, licet in decrepitis magis à phlegmate, pueri uerò magis incurrunt epilepsiam propter fortitudinem caloris uapores excitantis, quæ sunt magis immediata causa epilepsiæ sicut humores frequentius apoplexiæ, & cum hoc pueri habent uirtutem fortem non sinentem multam materiam cõgregari. Horum oppositum est in senibus, & propriè decrepitis. Item habentia capita parua & stricta sunt ad apoplexiam parata. Vertigo perseuerans in senibus cum debilitate sensuum, incubus, iectigatio, stupor, pigritia, ad motus corporeos, grauis & longus somnus cũ repletione, tremor in toto propriè in capite, concussio dentium in somno, urina nigra, id est liuida, obscura, crassa, cineritia, uaporosa, id est, cum multa spuma tenaci, cum multo sedimine ferrino siue furfureo, id est, diuiso in paruas partes tamen compactas, ut sunt ferraturæ ligni, aut ferinum, id est, simile fero lactis uel fermento in aqua dissoluto, inflatio uenarũ guidez arguens multã materiam oppilaturam arterias subethicas aut cerebri uentriculos, hæc quidem apoplexiam prognosticantur.

Signa inchoantis apoplexiæ sunt clamor, deinde anhelitus mugitui similis, deinde uox sicut strangulati, & hæc sunt cum apoplexia inceperit, sed nõdum multum impresserit, postea ipsa iam multum imprimente fit stertor, postea spuma & fit ablatio sensus & motus ad modum superius expositum. Et hæc ueritatem habent in apoplexia media cõmuniter contingente, in fortissima autem fortasse nõ procedent ista propter subitum aduentum eius neq; etiam apparet stertor modico aëre et tardè inspirato, in debili etiam non est stertor, nec uox strangulati, nec fortè anhelitus mugitui similis, licet clamor frequẽter præcedat.

Signa autem significantia materiam sanguineam sunt facies & oculi rubei, & calore multum suffocato tendit illa rubedo in uiride & tandem in nigrum, tensio uenarum, id est, guidez, uenarum faciei, oculorũ, frontis, temporum & uenarum quæ sunt post aures, & plenitudo uenarum quæ sunt sub lingua, & fit subitò ualde, & si præcessit casus uel percussio est illud manifestius & pulsus plenus. Phlegma uerò significat color albus, oculi pleni lippa, nares humidi, humiditas ex ore profluens, oregmon. Melancholiam aũt significat color tendens in fuscum, priuatio huiusmodi humiditatum à capite profluentium, & sunt signa communia significantia speciem materiæ sumpta à complexione, habitudine, ætate, sexu, regione, arte & regimine de quibus supra. Spuma quoq; significat speciem humoris suo colore albo, plumbeo, citrino, rubeo &c. Signa apoplexię apostemosæ est feb. continua secum coniuncta. Aliquando tamen apostema procedit, & tũc sunt signa apostematis de quibus supra, aliquando subsequitur materia fixa & soluente continuum. Signa distinguentia inter apoplexiam & subeth sunt, quia in subeth remanet auditus & uisus & operationes aliquæ sensuũ interiorum & exteriorum, & fit magis paulatim. Differt à syncopi quia in syncopi facies est sicut mortui reuocato sanguine & spiritu ad cor, in apoplexia facies est secundum consuetudinẽ. Et in syncopi pulsus est submersus, debilis ualde, interdum uermicularis, sed in apoplexia est ferè pulsus consuetus. Et in syncopi secundum plurimum casus in terrã est uelocior. Differt ab epilepsia, quia in ea sunt motus spasmosi, in apoplexia non, licet quandoq; fit cum spasmo in facto esse, & epilepsia est cum periodis, apoplexia non. Differt à præfocatione matricis, quia præfocata audit & sentit & adsunt ei operationes sensuum interiorum.

Apoplexia per colligantiam cognoscitur, quia præcesserunt nocumenta totius uel membri communicantis. Si uerò sit per essentiam non est necessarium tale præcessisse &c. Oppilatio autem arteriarum subethicarum cognoscitur secundum plurimũ per inflationem uenarum colli, & cum abundantia nocumentorum cerebri. Illa autem quæ à corde est cognoscitur, quia secundum plurimum est facies sicut mortui, est enim secundum plurimum syncopi coniuncta. Vltimò distinguitur apoplecticus fortissima apoplexia à mortuo per quatuor signa. Primum est, ut in aëre quieto operiantur os & nares cotto subtilissimè carminato. Aut candela accensa cum flamma ex opposito narium ponatur. Aut cyathus plenus aqua super extremitate pectoris ipsius resupini ponatur, tunc si non uideatur aliquod istorũ moueri, certũ est ipsum esse mortuũ. Quòd si cõtra in ipsis aliquis motus comprehendatur adhuc uiuit. Simile experimentum est de speculo tersissimo opposito ori et naribus

nam ſi non maculetur eſt mortuus. Si uerò maculetur quod non eſt niſi propter flatum anhelitus uiuit, ſed hoc ſignum eſt cęteris minus certum. Pro quo nota quòd anima poteſt mouere pectus motu dilatationis & conſtrictionis ſolo concurſu ſpiritus uitalis ſine animali. Vnde hic motus erit dicendus merè naturalis non mixtus, ut uult G. 2. aphoriſ. 42. com. Et etiam cõfirmatur authoritate Hip. allegata per Auic. 21. tertij cap. de generatione embrionis. Dicit enim quòd cor eſt primum quod uiuit & ultimum quod moritur, ergo motuum eſt cerebrum uiuente corde, ſed cor non poteſt uiuere niſi per reſpirationem euentetur, ergo erit reſpiratio cum nõ erit ſpiritus animalis. Ex quo ſequitur ut ſupra aliquem anhelitum eſſe merè naturalem, licet tamen Gal. ſextò interiorũ uoluerit aliqua animalia frigida per aliquod tempus nõ anhelare, ſed ſufficere eis euentationem quæ fit ab extrinſeco per poroſitates corporis, illud tamẽ tempus eſt paruum, ſed de homine habẽte cor ualde calidum non eſt ueriſimile. Non apparentibus tamen ſignis alicuius anhelitus, neq; pulſus authores prohibent huiuſmodi corpora quæ ſunt uel fuerũt apoplectica, ſepeliri uſq; ad tres dies, cuius triplex ratio redditur.

Prima eſt ſumpta à motu humorum, omnis enim motus humorum in triduo finitur. unde in hoc tempore ſi quid uitæ ſuperſit debet declarari, cum propter motum nouum cuiuſcunq; humoris in triduo, debeat fieri aliquis motus in ęgro, ſicut euentatio aut criſis. Secunda cauſa eſt, quia luna, ſaltem uelociter mota, peragrat mediam quartã circuli ſignorum ex qua conſurgit aſpectus ſextilis uirtutem confortans, peragrat enim uelociter mota ſingulo die quindecim gradus, hæc autem ratio non eſt generalis, ſed ſolum eſt ualida, dum luna uelociter mouetur. Tertia cauſa, quia in hoc tempore incipit aliqualis fœtor mortis declaratiuus, & propterea reſuſcitatio Lazari quatriduani iam fœtentis fuit miraculoſa non naturalis, ergo quàm primum incipit fœtere, etiam ſi eſſet prima dies ſicut in æſtate eſt ſepeliendum pręcipuè factis experimentis ſupraſcriptis. Gentilis tamen addit quòd tertia dies eſt dies ultimi et acutiſſimi conatus, in qua ſi nullum ſignum uitæ apparebit nunquam deinceps eſt ſperãdum. 7. apho. Quibuſcunq; ſphacelatum eſt cerebrum &c. Prognoſtica. Primum, apoplexia fortis aut media eſt ſecundum plurimũ mortalis, uidi enim quoſdam ſed paucos apoplecticos media apoplexia cum forti ſtertore & ſpuma ſaluatos fuiſſe.

Secundum, omnis apoplexia per communitatem, aut immaterialis, ſalubris, ſaluatur abſque tranſitu in paralyſim ſecundum plurimum. Tertium, apoplexia per eſſentiam materialis ſalubris, per tranſitum in paralyſim ſecũdum plurimum ſaluatur. Quartum cum applicantur naribus apopletici potenter cõmouentia ſternutationem, & non ſternutat nec ſentit impreſsionem, mortale. Cura.

CVm ergo iſta accidentia uiſa fuerint, attendendum erit an patientis facies multũ rubere, aut denigrari, aut uiridis fieri uideatur, quẽadmodum contingit cum ſanguis in aliquo membro ex coarctatione retinetur. Tunc enim ſanguis ex duabus guidez illico extrahẽdus erit, aut ex duab. cephalicis.

Hic Raſis ponit curam apoplexiæ. Et diuiditur in tres partes. In prima ponit curam apoplexiæ ſanguineæ. In ſecunda phlegmaticæ. In tertia iterũ redit ad complendum curam ſanguineæ. ſecunda ibi. Quòd ſi ita non fuerit. tertia ibi. In prima aũt huius paſsionis. De prima parte Raſis ponens ſigna apoplexiæ ſanguineæ & curam dicit, quòd cum ſigna apoplexiæ abſolutæ uiſa fuerint, erit attendendũ an patientis facies multum rubere aut denigrari aut uiridis fieri uideatur, ſicut contingit cũ ſanguis in aliquo membro retinetur ex coarctatione, id eſt, propter conſtrictionem, & tunc in hoc caſu faciẽda eſt phlebotomia aut ex duabus guidez, aut duabus cephalicis. Et uos ſupplete alia ſigna ſanguinis, ſcilicet tenſionem uenarum, tactum calidum &c. de quibus ſupra.

Notandũ primò ſanguinẽ quatuor ex cauſis poſſe uiridem fieri & tandẽ denigrari, primò per aduſtionem, quia calidum agens in humidum denigrat. prima primi. ſecundò per congelationem ſpiritus calorem naturalem mortificando, ſpiritib. corruptis, qui ſunt lucidi penès Auic. in lib. de uiribus cordis. tertiò per exitũ ſanguinis à uena in aliquo loco concluſi ſicut in cõtuſione. quartò per conſtrictionẽ ſanguinis etiã ad intra uenas non debitè euentati ſpiritibus corruptis qui ei admiſcentur. Et hic ultimus modus eſt ad propoſitũ, nam propter anhelitus conſtrictionem in apoplexia, ſanguis qui primò erat rubeus prohibita ipſius & ſpirituum debita tranſpiratione & euentatione prius uireſcit, deinde nigreſcit, amplius euentatione prohibita per ulteriorem ſuffocationem. Eſt enim uiriditas quaſi tranſitus à rubeo in nigrum.

Notandum ſecundò, quòd uenæ guidez ſunt duplices. Quædã intrinſecè occultatæ in collo. Et quædam extrinſecè apparentes in eo in ambobus lateribus colli. Et ſunt iſtæ quæ phlebotomantur quarum phlebotomia diuertit à cerebro & ſanguinem in loco coniunctũ propter propinquitatẽ etiam euacuat. Timetur aũt harum phlebotomia primò propter infamiam ne dicatur infirmũ eſſe ſubſcannatum, ſecundò quia retentio ſanguinis abſque forti conſtrictione eſt difficilis. Et ſi fortiter cum ligatura conſtringitur, magis impeditur anhelitus. Item fit expreſsio ſanguinis ad ſuperiora, unde augetur apoplexia, & etiam conſtringitur ſuper arterias apoplecticis quod præparat ad apoplexiam. Veruntamen ſanguis poſſet etiam cum pauca ſtrictura conſtringi ut infuſo cotto in albumine oui & ſuper eum digito cõpreſſo donec adhęreat. Phlebotomia tamen cephalicarũ eſt cõmuniter conſueta, & ſatis efficax. Verum propter ultimũ dictũ Raſis in præſenti cap. aliquando oportet inchoare à phlebotomia ſaphenarũ cum corpus eſt ualde plectoricum & ſanguis petit ſuperiora, ut etiam in alijs duobus caſibus ſupraſcriptis in phre. ubi ueriſimiliter ſimus ſecuri ægrum poſſe durare donec fiat ſecunda phlebotomia ſcilicet ex guidez uel cephalicis ſcilicet uſq; ad duas uel quatuor, horas uel circa. Si autẽ uideremus fortem apoplexiam, tutius eſt à cephalicis inchoare. Et debet eſſe phlebotomia copioſa ſecundũ ſanguinis exuberantiã poſtea phlebotomentur uenę magis proprię ſiue particulares, ut quæ ſunt ſub lingua,

gua, poſt aures, in fronte uel naſo, uel occipite, uel cute capitis, ita ut una aut plures fiant phlebotomiæ ſecundum exigentiam. Poſt hoc ſi opus eſt humores ſanguini commixtos euacuare fiat cum clyſteribus non multum calidis, ſicut in phlegmatica, ſed tamen potenter euacuãtibus, de quibus infra aut cum ſumptis per os ſicut pillulis cochijs, hiera cõpoſita diſtemperata cum pauco hidromellis.

Quòd ſi ita non fuerit, imò cum aërem attrahit hic, ſentitur & auditur in pectore oregmon, ex hoc clyſtere erit clyſterizandus, cuius hæc eſt confectio. Recipe colocynthidis, bucormariem, centaureæ minoris, hartanitæ, ellebori albi, omnium ana M. 1. coquantur omnia in tribus lib. aquæ, donec ad unam redeant, deinde colentur & ex media libra huius apozematis fiat enema, quod ſi citò exierit fiat iterum donec humorum multitudo cum eo exeat.

Ponit curã apoplexiæ phlegmaticæ dicens: Quòd ſi non fuerint ſigna ſupraſcripta ſanguinis, imò cum reſpirat auditur oregmon in pectore, id eſt, ſonitus quidam ſicut inpropinquus morti proueniens ex humiditate multa in canna pulmonis cui aër reſpiratus obuiat, & tu ſupple faciẽ albam & cætera ſigna phlegmatis, tunc clyſterizandus erit hoc clyſteri educente phlegma à locis remotis, imò interdũ ſanguinem propter ſui acuitatẽ. Colocynthidis cal. & ſic. in tertio. Buchormariem, id eſt, panis porcinus ſiue cyclamen ſiue malum terræ cal. & ſic. & in tertio. Centaureæ minoris quæ eſt efficacior ad euacuandum phlegma à capite quàm centaurea maior cal. & ſic. in tertio, al. in ſecundo. Hartanitæ quæ eſt una ſpecies buchormariem ſimiliter cal. & ſic. in tertio. Ellebori albi inductiui ſeuorum accidentium quod natura humana moderno tempore ſi exhibeatur per os non tolerat, licet toleraret elleborum nigrum, & eſt cal. & ſic. in tertio. Ex his quinq; cuiuslibet M. 1. bulliat in trib. ℔. aquæ donec redeat ad unam, & ex media libra huius apozematis, id eſt, decoctionis ſiue infuſionis fiat clyſtere, potenter enim euacuat phlegma & diuertit à partib. longinquis, omnia enim hæc phlegma potenter euacuãt imò hartanita & buchomariem extra applicita ſtomacho & uentri ſoluũt, & uomere faciunt. Si autem uelimus clyſtere minus calidum, poſſet his in decoctione matrum uiolarum. M. 1. addi & nõ imponitur in hac decoctione niſi. 5. ℔. propter ipſius acuitatem, & hæc clyſteria ſunt multotiens replicanda bis aut ter in die, ut fiat notabilis huius phlegmatis euacuatio & diuerſio, ita ut ferè totum tempus occupetur, nunc in clyſteribus, nunc in cæteris diuerſionibus. Aliud Gerardi deſolo. ℞. centau. minoris, utriuſque ſaluiæ, rutæ, abrotani, calamenthi, origani. an. M. 1. aniſi, marathri, ſiſeleos, ſe. baſiliconis. an. ℥. s. florum ſtecados arabici, ℥. 1. pulpæ, colocynthidis. ʒ. 2. furfu. M. 1. mellis anacardi, olei caſtorei. an. 4. s. ſalis gemmæ. ʒ. 1. hieræ picræ, ellebori albi. an. ʒ. 6. bulliant omnia in 10. ℔. aquę præter hierampicram, uſq; ad conſumptionem medietatis & coletur & ex colatura accipiantur. 5. quartę & addatur hiera picra ſupraſcripta & imponatur, eſt enim efficax propriũ & ultimum. Et fortius eſſet ſi aliquid mellis anacardi nõ decocti & ſimiliter oleum de caſtoreo clyſteri admiſceretur, deinde imponeretur, eſt enim mel anacardi calidum in quarto uehementer ſtimulans.

Naribus quoq; condiſi & elleborus albus ſuauiter inſufflentur.

Ponit curam per ſternutationem inſufflando in nares ægri condiſi & elleborum ſubtiliter puluerizatos, ex quo apparet condiſi non eſſe elleborũ, ſed eſt planta quæ dicitur ſtruthium cõmouens ſternutationem. Succus aũt ireos potenter ſternutare facit, ſed ſuccus cucumeris aſinini potentius, omniũ potentiſsimum eſt euphorbium.

Et eſt ingeniandum, ut anacardinũ cum hydromelle per os ad ſtomachum multotiẽs deſcendere cogatur quaque die ſemel. Ex quo aur. 1. pondus in potu ſumendum eſt, cuius deſcriptio eſt in capite de paralyſi. Sartago præterea ferrea calefacienda eſt, & capiti multotiens adeo uicinanda ut patientis capilli adurantur.

Ponit curam dando per os. 1. aur. confectionis anacardinæ commixtæ cum pauca aqua mellis taliter ut deſcendere poſsit per meri, hæc enim feb. inducens phlegma exiccat & reſoluit, cuius confectionis deſcriptio ponetur in paralyſi. Sartago præterea ferrea eſt calefacienda & capiti multotiens adeo uicinanda, ut patientis capilli adurantur. Melius autem eſt, ut hæc ſartago fit ad formam capitis, & quòd capilli prius fuerint abſciſſi, conuertit enim phlegma in uaporem & minuit.

Quòd ſi hoc modo non ſanatur in medicando plus laborabitur. Caput nanque rademus, & ex ſinapi trito, & caſtoreo, & fortiſsimo aceto liniemus.

Docet applicare capiti raſo medicamen factum ex ſinapi, uel allio, & caſtoreo. an. cum aceto fortiſſimo diſtemperatis, hæc propter caliditatem ſuam attingentem uſq; ad quartum gradum potenter phlegma reſoluũt, imò rubificant, & quandoq; ueſicant ſi per duodecim horas ſtent in loco applicata & aliqualiter conſtricta, debent autem poni ſuper toto capite, maximè ſuper tribus commiſſuris. Emplaſtrum Gerardi multum attrahens ad exteriora. ℞. galbani, ſerapini, opopanacis. an. ℥. 2. euphorbij, pyrethri, ſinapis, caſtorei, trium generum piperis. an. ʒ. 2. ſulphuris uiui. ʒ. 1. s. tereben. ℥. 1. puluerizanda puluerizentur, liquefienda liquefiant, poſtea miſceãtur omnia, & fiat maſſa & ſuper alutam extendatur.

In prima autem huius paſsionis ſpecie,

post phlebotomiã stringemus fortiter adiutoria ligando superius parum sub coniunctione ipsorum cum spatulis et stringemus tibias similiter. Capiti quoq; superfundendum est oleum rosaceum & acetum uini, & phlebotomia facienda est prius in pedibus & postea in nasi extremitate.

Redit ad complendum curam apoplexiæ sanguineæ, & in primis iubet phlebotomiã uenarum pedũ, postea uenę extremitatis nasi, et iubet post phlebotomiam fortiter adiutoria stringi parum super coniunctionem, & similiter tibias parum supra genu & capiti infundi acetum & oleum rosa. iuxta superiorẽ doctrinam. Per hanc enim phlebotomiã pedum intendit euacuare & diuertere, & similiter intendit diuertere per ligaturas dolorosas & ægrum excitare, & per oxyrodinum materiam ad caput uenientem, repercutere. quod conuenit materia existente in fluxu ad caput per uenas extrinsecas per phlebotomiam extremitatis nasi intendit sanguinem actu facientem apoplexiam eradicare, sed ante phlebotomiam nasi phlebotomentur cephalicæ uel guidez. Et ex his quæ dicta sunt potes elicere quinq; intentiões curatiuas. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia localia applicat secundum exigentiam temporum. Quarta corrigit accidentia. Quinta ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium. Prima autem in sanguinea & phlegmatica completur, ut dictum est supra, clysteria tamen in sanguinea debent esse minus calida, & aliquando fiant suppositoria sortia ut ex salgemma solo, sed cum filo suspendantur, ut liberè possint extrahi, & potest fieri ex melle cui addi potest salgemma, & illa quę ponuntur in clysteribus. Verum in melancholica ponãtur in clysteribus & suppositorijs elleb. niger & cætera quæ potentius euacuant melancholiam, nec hic opus est digestiuis, cum non det inducias nisi fortè in declinatione. Secunda aũt intentio completur omni genere diuersionum quæ sunt assiduandæ, & propriè fortiores earum sicut ligaturæ & uentosationes & debent sæpe mutari, sic enim melius diuertunt & ægrum excitãt, & fiant sternutationes iteratæ cum his quæ dicta sunt. Tertia intentio est ex dictis manifesta. Quarta uerò intentio completur prouocando urinam cum his quę superius dicta sunt in capite de phrenesi, & alia accidentia corrigãtur secundum exigentiam. Quinta autem similiter completur locando ægrum in aẽre calido & sicco si fuerit phlegmatica, si uerò sanguinea in aẽre sicco temperato in actiuis, aut leuiter declinante ad calidũ, & si fuerit melancholica in aẽre declinante ad temperiem in actiuis & passiuis, aut leuiter declinet ad calidũ. Dieta autem sit nihil dare usque ad declinationem, & tunc potest dari hydromel & oxymel. In phlegmatica & melancholica acetosus simplex, & aqua hordei in sanguinea, & gradatim postea ascendere ad dietam crassiorem, et conformem humori peccanti. Somnus aũt cum declinat concedatur, sed multoties interruptus, sollicitè intẽdatur ad euacuationem omnium superfluitatum, motus in declinatione conuenit, & si non possunt fieri, fricationes fortes uicem suppleant exercitij. Prouocentur ad iram & tristitiam. Duo tamen præcepta maximè hic attende. Primum quod est commune huic et omnibus ualde acutis passionibus, ut scilicet subitò festines ad curam, nam post duodecim horas si tardetur secundum plurimum cura erit irrita & uana. Secundum est in apoplexia per essentiam in cerebro materiali labores in prouocando paralysim cũ fricationibus fortibus maximè in ea parte in quam natura repit, & omnibus alijs auxilijs. Si uerò fuerit per cõmunitatem cura sicut in cap. de soda dictũ fuit cum illis quinq; intentionibus quæ huic loco applicandæ sunt. Si uerò pendeat à causa primitiua ipsam remoue. Et nocumentũ per ipsam immediatè impressum, uirtutem excita, & humores à lapsu prohibe omni genere diuersionum. Si uerò à mala complexione sine materia pendeat, altera cum contrarijs, humores à lapsu prohibe, uirtutem sopitã excita, cum omni genere diuersionum.

DE SVBETH. Cap. VI.

SVbeth apud Arabes importat somnũ longum & profundum, qui diffinitè, secũdum Auicen. est somnus superfluus, scilicet in longitudine, & grauis, id est, profundus à quo difficilis fit excitatio, pendens à causa præter naturam. Dicitur autem superfluus & grauis ad differentiam somni naturalis, et dicitur pendens à causa præter naturam ad differentiam somni non naturalis, de quo infra. Somnus aũt diffinitiuè secundum Auicen. est reditus spiritus animalis ab instrumentis sensum et motus ad suum principium, cum quo priuantur ipsorum instrumenta ab exitu operationis in ipsis, nisi quæ necessaria sunt ad hoc, ut uita permaneat, & illa sunt instrumenta spiritus, id est, anhelitus, dicitur primò reditus spiritus animalis, quamuis etiam redeat spiritus uitalis & naturalis ad sua principia, principaliter tamen animalis, cum propter eum magis somnus inductus sit, quàm propter alios spiritus ipso in uigilijs magis laborante in operationibus sensus & motus', & per consequens magis resoluto. Dicitur ab instrumẽtis sensus & motus, quia propter ea principaliter factus est somnus ut quiescant. Dicitur ad principium quia scilicet ad cerebrum quod est principium spiritus animalis, licet etiam in somno spiritus uitalis redeat ad cor, & naturalis ad epar, nõ est tamen negandum quin omne genus spiritus redeat ad unumquodq; membrorũ principalium, sed plus de animali redit ad cerebrũ quàm de uitali ad cor & de naturali ad epar. Dicitur postea quòd priuantur instrumenta sensuum et motus, non quidem completè, sed diminutè, cum in somno instrumenta sensuũ sentiant obiecta fortiter imprimentia, & moueantur, ut est manifestum. Vltimò additur præter ea quæ sunt necessaria ad uitam, scilicet instrumenta anhelitus, nam ista scilicet diaphragma & pectus nullo modo in operationib. suis diminuũtur. Causæ aũt reditus spiritus ad sua principia est primò inclinatio ipsorũ spirituũ ad redeundũ ad sua principia cum sunt lassati & resoluti, ut in suis principijs fortificentur & restaurentur, nõ quia spiritus nutriantur cum sint inanimati, sed fouẽtur & alij de nouo regenerentur; ideo Auerrois secũdò colliget capite de opere somni

somni, comparat spiritus militibus qui fracti redeũt ad ducem exercitus, & ad signa ut inde fortificati acriores redeant ad pugnam. Trahuntur etiam spiritus à suis principijs, imprimentibus in ipsos proprietatem qua ad ipsos moueantur, licet etiam moueantur ad ipsa ne detur uacuum sicut accidit in corporibus subtilibus permixtis cum una pars mouetur reliqua subsequitur. Licet posset dici quòd mẽbra principalia attrahãt spiritus nihil imprimendo per solam subordinationẽ, utilitas quæ sequitur ex parte ipsorum principalium & deseruientium eis, maximè stomachi est, quòd eorum digestiones fortificantur ideo dicitur quòd somnus est quies operationum animalium cum fortificatione naturaliũ, sed intellige quòd hæc diffinitio est causalis, quia data pe causam efficientem quæ est reditus spiritus, si autẽ uelles formalem, dic quòd somnus est quies operationum animalium cum fortificatione naturaliũ propter reditum spiritus animalis. Ex his quidem possent elici tres causæ somni, scilicet efficiens quæ est ipse reditus spiritus animalis, causa autem remotior efficiens est ipsa forma impressa in spiritibus à principalibus, aut naturalis subordinatio ipsorum, aut propria inclinatio ipsorum, aut ne detur uacuum, quæ omnes sunt causæ reditus. Causa autem efficiens conseruans est oppillatio in rete mirabili & in neruis, uenis, & arterijs, per quas spiritus redeunt ad instrumenta sensus & motus, quæ oppilatio fit à uaporibus ascendentibus ad cerebrum in prima, secunda, & tertia digestione qui uapores ingrossati à frigiditate & humiditate cerebri oppilant huiusmodi uias de quibus sermo præcessit, licet in somno præter naturam fiat oppilatio ab humoribus & uaporibus grossis. Causa autem formalis est quies operationum animalium. finis aũt est fortificatio ipsorum spirituum, & digestionis stomachi & membrorũ principalium, licet non sit finis ultimus, nam finis ultimus omnium operationum humanarum est felicitas &c. Causa aũt materialis non est assignanda, quia neq; somnus, neque aliud accidens habet causam materialem ex qua. Et si Auerrois dicit loco allegato uapores esse causam materialem somni, intellige causam materialem cum qua non ex qua, quæ nihil aliud est quàm causa efficiens. Ex his habemus quod calor in somno fortificatur interius, minuitur exterius, quapropter in somno indigemus pluribus operimentis quàm in uigilijs, & notare quòd cũ spiritus sint fortificati in somno etiã resoluta oppilatione redeunt exterius, et tunc animal expergefit, & non credatis quòd semper redeant ad extra idem numero, qui prius fuerant ingressi, cum ferè in unaquaq; cibatione fiat nouorũ spirituũ regeneratio sicut continuè fit ipsorũ corruptio. Notate etiã quod spiritus redeunt ad principalia à membris omnibus, ut ab osse, carne & huiusmodi quæ non sunt instrumenta, licet nõ ita sicut ab instrumentalibus, & etiam ab instrumentis anhelitus, sed pauci ita ut non diminuantur in operationibus suis, & hoc propter causas & fines assignatos, et ex his manifestũ est quòd somnus est passio anterioris cerebri, & propriè primi uentriculi, cum in eo magis impediatur sensus cõmunis quàm aliquis aliorũ sensuum interiorum, & inter exteriores, magis usus & auditus, quàm tactus, quia fiunt propter neruos ab interiori cerebro ortum habentes, sicut tactus per neruos orientes à nucha & cerebro posteriori. Somnus triplex est, naturalis, nõ naturalis, & præter naturam. naturalis qui fit à causis naturalibus non lædentibus sensibiliter neq; insensibiliter sicut à resolutione moderata spirituũ in uigilijs & laboribus, & oppilatione moderata à uaporibus primæ & secundæ & tertiæ digestionis. Non naturalis qui fit à causis non naturalibus insensibiliter lædentibus, sicut ab exercitio & uigilijs modum excedentibus & præter modum spiritus resoluentibus & à medicina soluente, & sicut à crapula & ebrietate nõ tamen modum excedente & assumptione rerum moderatè stupefacientium, & sicut fit in neutris conualescẽtię, & hic somnus est longus et profundus, aut quia spiritus sunt nimium paucificati, unde nõ supersunt ut possent exire, aut nimis ingrossati, unde sunt facti tardiores ad motũ & fortè nimia oppilatio facta est, nulla tamen existente læsione sensibili. Præternaturalis aũt est qui fit à causis sensibiliter lædentibus sicut est subeth de quo nunc agit Rasis, & sic patet quid est subeth, quid somnus naturalis, & quid nõ naturalis.

CVm aliquis quasi dormiens iacet, et tamen sentit & mouetur, sed oculos secundum plurimum habet clausos, quos tamen dum uocatur cum clamore, aperit licet iterum statim claudat, iam patitur subeth.

Diuiditur præsens capitulum in duas partes. Primò Rasis agit de subeth theoricè, secundò practicè. secunda ibi. Qui cum clysteribus. De prima parte dicit cum aliquis quasi dormiens iacet, & tamen sentit & mouetur ad differentiam apoplectici & syncopizati, & secundum plurimum tenet oculos clausos, ad differentiam congelati, de quo in sequenti capite, qui secundum plurimũ stat oculis apertis, quos tamen dum uocatur cum clamore aperit, licet statim claudat, ad differentiam præfocatæ quæ non aperit oculos, licet audiat et sentiat. Et quia subeth fit paulatim & post somnum & diu durat, præfocatio est his contraria, hic patitur subeth.

Qui cum clysteribus acutis quæ paulò ante nominauimus curandus est. In os quoque ipsius mittendum hydromel, et laborabimus ut descendat, ipsum enim nutrimentum existit eius. Caput præterea usque ad diatritum primũ oxyrodino infundendum. Post tertium autem diem sternutationem prouocabimus ex his quæ nominabimus, & rademus caput, & leniemus ex sinapi & castoreo & aceto.

Hic ponit curam subethici quinq; remedijs. Primò curat ipsum cum clysteribus acutis, dictis in capitulo de apoplexia, quorũ duo aut plura aut saltem unum imponatur in die ad diuertendũ et euacuandum mamateriam phlegmaticam à capite. Clysteria tamen

possunt esse leuiora quàm illa quæ dicta sunt in cap. de apoplexia, cum subeth sit minor ægritudo quàm apoplexia, ut faciendo decoctionem ex hyssopo, calamentho, stecade arabico, agarico, quibus apud necessitatem addatur cẽtaurea, colocynthis, & alia quæ ponuntur in clysteri descripto in cap. de apoplexia.

Secundò curat cum hydromelle pluris aut paucioris aquæ. Commune aũt hydromel recipit 8. partes aquæ, & unam mellis, & bullit usq; ad tertiæ partis consumptionem continuè dispumando, & elaborandum est, ut descendat ad stomachum, quia cum difficultate deglutit. Est enim cibus medicinalis. Et si uis ipsum magis nutritiuũ pone sex partes aquę et unam mellis, & si ipsum minus nutritiuũ pone 12. partes aquæ, & unam mellis, semper dispumando & bullien do, donec pars tertia sit consumpta, uerum declinante subeth oportet ingrossare dietam dando brodium cicerum, & tandem aliquid carnium & uini. Tertiò applicat capiti oxyrodinum superius descriptum, & hoc fronti & temporibus materia fluente per partes extrinsecas usq; ad diatritũ primum, id est, spatiũ triũ dierum, donec materia sit fluxa. Quartò, materiam secundum maiorem partem fluxam euacuat à capite cum sternutatorijs dictis in capitulo de apoplexia, leuiora tamen possunt esse. Sufficit enim fortè succus artanitæ. Vltimò ponit medicinas resoluentes ex sinapi, castoreo & aceto, dictas in capitulo de apoplexia. Est tamen gradatim procedendũ. primò addendo castoreũ, oxyrodino suprascripto, tandem cõponendo castoreum calidum usq; ad finem tertij, & sinapim calidum in quarto cum aceto forti ad maiorem penetrationem. Iuxta modum consuetũ ponendæ sunt species & causæ, signa, prognostica, & tandem cura. Subeth est duplex, quoddam longũ pendens à sanguine, quoddam graue siue profundum pendens à phlegmate. Item, quoddam materiale, quoddã immateriale. Item quoddam per essentiam, quoddam per cõmunitatem, aut à toto, aut à membro particulari, & quodcunq; horum fuerit, aut est intensum, aut remissum, aut medium, &c.

Causæ primitiuæ sunt, sicut casus & percussio in capite maximè comprimens os. percussio in temporibus, ubi sunt arteriæ apoplecticæ, colli laqueatio & compressio super arterijs apoplecticis, frigus acris & humiditas superflua, crapula & ebrietas, narcotica sumpta per os, aut exterius applicita, quorũ quędam oppilant oppilatione attenuatoria, quædam coarctatoria, quædam utroq; modo. Causæ corporeæ per cõmunitatem sunt sicut febres, & propriè frigidæ & maximè phlegmaticæ in suis principijs, nec non multa spirituum resolutio à quacunq; causa fiat siue corporea, siue incorporea, similiter coitu, fame, uigilijs, aut exercitio, aut mora in balneo, resolutio, aut aliud quodcunq; extenuans & resoluens sicut ægritudines acutæ & prolixæ, & similia. Item, communicatio à quocunq; membro mittente uapores ad caput, sicut à stomacho, intestinis, & uermes aut materia eorum, & sic de singulis, qui uapores propter sui multitudinem faciũt oppilationem coarctatoriam. Et si propter malitiam complexionis, fiat contractio cerebri, tunc oppilatio est attenuatoria, & quandoq; est coarctatoria in arterijs subethicis à sanguine aut phlegmate prohibente transitum spiritus uitalis. Et si est cõpleta, sequitur apoplexia. Si diminutiua sequitur subeth. Per essentiã aũt in cerebro potest esse à mala complexione frigida, scilicet constringente, aut à mala cõplexione humida relaxante, ita ut paries cadat supra parietem. Et utraq; est oppilatio attenuatoria, aliquãdo est à materia sanguinea aut phlegmatica, quæ si sit in meatibus transitus spiritus, oppilat coarctatoriè: si uerò extra eos sicut inter craneũ & cerebrum, aut in ipsis anfractibus & substantia cerebri, siue apostemet, siue non, facit subeth oppilando attenuatoriè. Caliditas aũt & siccitas non faciunt subeth nisi per accidens, caliditas attrahendo, siccitas corrugando, & inter omnes qualitates frigiditas est potentior in causando subeth. Signa aũt subeth. Et primò prognostica. Primũ est debilitas capitis à frigiditate, humiditate, repletione & ipsius paruitate. Secundũ est grauitas capitis cum hebetudine sensuum & tarditate ad motũ. Signa distinctiua inter subeth, apoplexiam, syncopim, prędocationem matricis, & cõgelationem sunt ex dictis manifesta. Differt aũt à lithargia, quia lithargia est cum febre, cum alienatione & obliuione, hic uerò non, & est lithargia secundũ plurimum in cerebro posteriori, hic uerò in anteriori, & propriè in primo uentriculo. Signa causarum primitiuarũ sunt prędęssio earum & nocumenta ex ipsis derelicta. Signa subeth per cõmunitatem siue à toto, siue à parte, sunt præcessio nocumenti totius aut partis, & quod augetur subeth cum augmento illius, & decrescit cũ decremento illius, aut aufertur cum ablatione illius, & per cõmunitatem interdum fit subitò, per essentiam uerò fit magis paulatim. Signa subeth à frigiditate sine materia erit color uiridis, tendens in nigrum propter mortificationem spirituum, pulsus durus propter congelationem arteriæ, tardus diminuta necessitate, & nõ erit inflatio in facie nec in palpebris. Et si fit ab humiditate sine materia etiam nõ erit inflatio, nec rubor significans sanguinem, nec grauitas capitis, sed erit mollities in toto & in pulsu. Si fuerit à phlegmate, apparebit eius, multitudo in egestione, urina, ore, naribus & oculis. Secundò, satietas nauseatiua plurima præcedens regimen proportionale, cõplexio naturalis & ętatiua frigida & humida, pulsus mollis, paruus, latus, quasi cadẽte superiori latere arteriæ cum quadam fluctuatione seu undositate, Subeth maximè profundum significat albedo in facie & oculo, linguæ limositas, grauitas capitis, ociositas, ponderositas, inflatio palpebrarũ. Si uerò fuerit à sanguine, erit inflatio uenarũ colli, linguæ, faciei, oculorũ, frontis, temporum, post aures rubedo faciei, & oculorũ caliditas percepta circa capur, & nõ erit somnus ita fixus, nec tanti periculi. Si uerò sanguis & phlegma simul sint in causa, signa sunt mixta: & si apostement, aderunt signa mixta apostematis quærẽda ex his quæ superius dicta sunt in signis apostematũ. Prognosticum subeth non apostemosum secundum plurimũ curatur, sed apostemosum rarissimè. Cura si fuerit à percussione, colli laqueatione, casu, offensione, constrictione, ut causa primitiua remoueatur, & nocumentum ab ipso derelictũ, siue sit uulnus, siue contusio, corrigatur, sicut dictum est in cap. de soda ex percussione, ad quod recurre. Et si pendeat à frigiditate sine materia, remoueatur causa infrigidans, si qua sit, & secundò frigiditas inducta alteretur

tur cum calefaciẽtibus exterius applicitis sicut unctionibus, fomẽtis, embrocis ex oleo laurino, sambacino de lilio, de costo. &c. Et cũ fomẽtis ex maiorana, steca de, calamẽtho, folijs lauri, & cũ interius sumptis, sci licet, diamusco dulci, diãbra, mithridato, theriaca, cõfectione anacardina, & aqua uitę, quę sunt ultima in calefaciẽdo interius sumpta sicut exterius applicata, & sunt aliqua cal. in quarto sicut sinapis, castoreum, euphorbiũ, et huiusmõi permixta cũ pauco aceti ad maiorẽ penetrationẽ, & eligant medicinę secundum gradũ ęgritudinis cui opponuntur. & tertiò omnia hæc sint capitis cõfortatiua stipticitate quadã, aromaticitate, & subtilitate substãtię et forma occulta. Et lapsus humorũ prohibeat cum digerẽtibus, euacuãtibus, & diuertẽtibus secundũ oportunitatẽ, & similibus intẽtiõibus, mala cõplexio humida corrigat, sed sint sicca actu & potentia. Si uerò subeth pendeat à uenenis sumptis, subitò ipsorũ uomitus procuret, & etiã eductio per uentrẽ maximè cũ lauãtibus & liniẽtibus cor & cerebrũ & spiritus confortent. Et bezahartica propria cõtra illa uenena exhibeant, & nocumenta per illa uenena inducta corrigant: si uerò subeth pendeat à crapula & ebrietate, curet cũ uomitu exquisito, lõga abstinẽtia & somno, & cum educẽtib. per inferius & cũ cõfortantibus, sicut dictũ fuit in capite de soda ex ebrietate & nauseatiua satietate. Si uerò subeth pendeat à materia sanguinea uel phlegmatica per essentiam in cerebro, procede sicut dictũ fuit in apoplexia sanguinea, et phlegmatica, prędęter hoc quòd subeth nõ indiget tanta festinatione sicut apoplexia, nec ita fortibus & extremis curatiõibus cũ sit ęgritudo minus acuta, et in qua saltẽ ante eradicatiua põt permitti digestio, nec hic est opus tenuissima dieta sicut in apoplexia, sed det aqua mellis & brodium cicerũ. horũ etiã cura in soda sanguinea & phlegmatica est perquirenda. Subeth uerò à multa resolutione spirituum curatur, restauratione eorum cum debito regimine & delicato ex his quorum parum, multum nutrit, & cum confortatione membrorum principalium & stomachi, nec his opus est euacuatione aut diuersione, sed tãtum aliquali à somni profunditate excitatione. Subeth uerò per communitatem curatur illis quinq; intẽtionibus quæ positæ sunt in cura sodæ per communitatem, quæ huic loco accommodandę sunt, duò tamen præcepta sunt obseruãda in curatione subeth & similium ægritudinum. Primum, ut in approximatione localium uereamur actualem humiditatem, ex qua interdum plus nocetur, quàm iuuetur per potentialẽ siccit. aut cal. Et propterea in discrasia frigida & humida præstantiora sunt quæ sunt calidã & sicca, actu & potentia, sicut sæculi ex rebus calefacientibus & exiccantibus. Secundò, ut timeamus oppilationẽ quæ ex oleagineis frequenter derelinquitur, nisi sit acetum secum mixtum, & propterea post approximationem oleorũ & uiscosorum subsequatur ipsorũ cõuenięs abstersio, & lauatiua prędstantiora sunt q̃ olea.

DE CONGELATIONE. CAP. VIII.

Congelatio sumitur quinq; modis. Primò prout distinguitur contra condensationem & taliter accepta sic diffinit ab Arist. 4. metheo. quòd est pastio humidi aquei à frigiditate forti per quòd humidũ aqueũ, q̃d est terminabile termino alieno per frigiditatẽ indurat, et fit terminabile termino proprio. Cõdensatio uerò nihil aliud dicit nisi minorationẽ quãtitatis materia nõ diminuta. Est enim densum cuius partes propinquę iacẽt, & taliter nõ sumit hic. Secũdò accipit ab Auicẽ. pro tetano siue pro cõgelatione materię humidę in neruis sicut accidit itinerãtibus per loca frigida ex qua nerui tetanant, & taliter nõ sumit hic. Tertiò accipit à Ga. 2. interiorũ ca. 2. pro impedimẽto operatiõis, & taliter nõ sumit hic. Quartò sumit ab eodẽ quartò de accidẽti & morbo pro stupore, & taliter non sumitur hic. Quintò ut hic sumit pro ægritudine partis posterioris cerebri, quæ est mala cõplexio frigida & sic. per quam spũs fiũt immobiles, & nerui inflexibiles auferẽs sensum & motũ uoluntarium, aut notabiliter impediens. Licet Io. Serap. dicat hanc esse oppilationẽ in posteriori uentriculo cerebri, ex qua auferẽ sensus & motus uoluntarius, & hoc modo erit morbus officialis, dic ut libet. Habet enim nomina multa. A Rasi hic dicit cõgelatio. ab Auic. Prima tertij dicitur suchos, est enim species cõgelationis. 2. Aphor. com. 3. dicit catalepsis Gręcè quod est detẽtio Latinè. A Serap. cap. allegato dicit catharas. Et quarto interiorũ uocatur catechos ex his manifesta sunt quid nominis & quid rei cõgelatiõis.

Cum aliquis quasi dormiẽs iacet, & nõ mouetur, et licet sint oculi aperti palpebras tamẽ nõ mouet, cõgelatus est siue rigidus. Curãdus est uerò ex medicinis subeth. Hoc tamẽ addito ut oleũ sambacinũ super caput fundatur, et in omni li. eius sit uncia una euphor. Ipsum quoq; caput ex castoreo et euphorb. et oleo sambacino liniatur.

Diuidit prędsens ca. in duas partes. Primò. Rasis determinat de cõgelatiõe theoricè. Secũdò practicè. secũda ibi. Curãdus uerò erit. De prima parte dicit. Cũ aliquis iacet quasi dormiẽs & nõ mouet, et supple neq; sentit, et licet oculi sint aperti, palpebras tamẽ nõ mouet, neq; etiã oculos. Sũt enim eius oculi fixi quasi intuẽtes in unũ locũ, hic est cõgelatus siue rigidus. De secũda parte dicit, q̃d hic curãdus est ex medicinis subeth cũ oporteat ipsum fortiter calefieri, licet nõ adeò exiccari. Et proptera uitet acetũ quod concedebat in subeth. Et laudat oleũ sambacinũ. i. ienseminũ calidũ et siccũ in 2. cui pro una quoq; ℔. admisceat euphorbij ℥. 1. quod est calidũ in quarto, euphorbiũ quoq; et castoreum permixta cũ oleo sambacino est medicina propria attingẽs ferè usq; ad quartũ gradum, quæ in modũ linimẽti capiti est applicanda, aut si uis maiorem impressionem infundantur petiæ lineæ in ea, & applicentur maximè cerebro posteriori.

Duplex est congelatio. Debilis, in qua nõ cõfertur omnino sensus et motus uoluntarius, de qua dicit Serapio cap. allegato, quòd habens eam dolet in cerebro anteriori. Alia fortis omnino auferẽs sensus interiores & exteriores et omnẽ motum uoluntarium. Credo tertiam speciem in qua aufertur aut minuitur sensus & motus uoluntarius omium partiũ corporis

præterquàm partium faciei, cum nocumentum per essentiam sit frequenter solũ in uentriculo posteriori.

Causæ primitiuæ sunt frigiditas aëris excessiua sicut tempore hiemali, & maximè cum flatu uĉtorum septentrionalium. Et pluuia frigida cum impetu obuians capiti, proprię parti posteriori, nec non potus aquæ frigidissimæ grossę latentis in puteis profundis in quantitate sumpta, & propriè stomacho ieiuno, & maximè post coitum. Exercitium aut balneũ nec non usus ciborum præbentium nutrimentum grossum, frigidum, & multiplicantium melancholiã naturalem, aut per congelationẽ genitam, aut phlegma uitreum, sicut sunt fungi, melongia, lentes, piscis nominatus torpedo, imo hic congelat manus piscatorũ solo tactu. Et fortè odor argenti uiui, ceruse aut opij, & similium causaret hanc passionem. Et fortè poĉtæ fingentes homines uidentes caput Medusæ saxificari uolebant ipsos incurrere hanc passionem ex qua fiũt immobiles. Et extasis quam quandoq; incurrunt homines circa aliquod obiectum attentissimè speculantes, est dispositio huic similis, fiunt enim immobiles semiclausis oculis in unum locum intuentes, licet nõ uideant, neque audiant propter animæ fortem conuersionem ad aliquid speculandum. Nam attenti fortibus imaginationibus delata suboculis nõ uidemus. secundo de anima.

Causæ corporeæ per communitatem sunt uapores frigidi melancholici, aut à phlegmate uitreo eleuati, aut à toto sicut in empiala & liparia, aut in febre syncophali humorosa, aut in quartana, & hi uapores nõ sunt putridi, licet fortè à caliditate putredinali sint eleuati, aut eleuantur ab aliquo membro particulari, sicut splene, mirach, stomacho, intestinis qui ad caput uenientes, & propriè ad partẽ posteriorẽ quæ frigidior est, spiritus cõgelant & neruos reddũt inflexibiles.

Causæ uerò corporeæ per essentiã in cerebro sunt melancholia naturalis, aut genita per cõgelationem, & similiter phlegma uitreum congelans spiritus, opilans, uentriculum posteriorem, aut fortè mala complexio fortis frigida & sicca sine materia impressa ab alia causa primitiua cum dispositione cerebri ad huiusmodi passionem.

Signa uerò prognostica sunt dispositio passi, quia est corpus exangue melancholicum frigidum tam cõplexionaliter quàm ex ætate. Signa uerò demonstratiua sunt quia est sine sensu & motu uoluntario, uel multum in his diminutus propter spirituum congelationem, uentriculi posterioris opilatione, stat oculis apertis, palpebris contractis humido ipsarum exiccato, in cæteris membris stat sicut erat cum incurrit passionem, quia nerui sunt congelati facti inflexibiles, ideo totum corpus est frigidum & inflexibile, unde stat oculis apertis fixis, ac si in unum locum intueretur, & ex his patet differentia inter ipsam & apoplexiam, quia licet ambę priuentur sensu & motu uoluntario, tamen apoplecticus stat oculis clausis nec membra ipsius sunt frigida immobilia, & facies apoplectici est magis similis suæ naturali faciei, congelati uerò magis tendit in pallorem cum nigredine propter calidi extinctionem differt ab epileptico, quia epilepsia est cũ motibus spasmosis, hic sine motu, nec stat cum oculis apertis. Differt etiam à syncopi, quia in syncopi est facies sicut mortui, sed non in cõgelatione, & in syncopi pulsus est cadẽs, diuersus, inordinatus: hic uerò satis æqualis, & in syncopi non stat oculis apertis, necq; corpus est rigidum sicut in cõgelatione. Differt à præfocatione, quia præfocata audit & sentit & stat oculis clausis, & est facies sibi consueta, necq; corpus est rigidũ, sed in congelatione sunt his contraria. Differt à subeth & lithargia, quia subethicus & lithargicus stant oculis clausis, quos tamen aperiunt si cum clamore uocentur, sentiunt, mouentur & loquuntur. Et in lithargico est feb. hic uerò adsunt istorum contraria, & in subethico & lethargico pulsus est magnus undosus, mollis, latus: hic uerò nõ multum magnus, strictus & durus. Differt à tetano, quia tetanatus audit & uidet, & exercet sensus interiores, hic uerò non. Signa causarum ex dictis superius in soda, aut apoplexia sunt satis nota & manifesta.

Prognostica. Si congelatio est fortis, cura est impossibilis. Si debilis cura est possibilis, sed non apud negligentes.

Cura. Primò si pendeat à frigiditate rerum exterius occurrentium, tunc illæ amoueantur. Secundò nocumẽtum per illas impressum à contrarijs abijciat̃ interius q̃ exterius applicitis, unde exterius capiti & toti corpori obuiet aër calidus, & panni calidi, & capiti, & toti corpori applicentur, necnõ medicinæ in textu descriptæ, & interius si fieri possit, detur aqua uitis, aut confectio anacardina, aut theriaca, mithridatum, diambra, diamascum, & similia. Tertio excitetur cum diuersionibus & clamore, quæ etiam iuuant ne fiat materialis. Si uerò sint interius sumpta sicut fungi. Primò ipsorum uomitus exquisitè prouocentur. Et si quid superest cum lenientibus & lauatiuis educatur, fiant quoque clysteria satis acuta horum eductiua. Secundò cerebrum & membra nobilia confortentur cum theriaca & mithridato, & similibus. Tertiò, bezabartica propria contra unũquodque uenenum exhibeantur. Si uerò fuerit per communitatem procedatur cum intĉtionibus quinque curatiuis dictis in capitulo de soda. Si uerò pendeat à materia existente in cerebro melancholica, aut phlegmatica uitrea, quinq; requiruntur intentiones, scilicet, euacuatio, diuersio, approximatio localium, correctio accidentium, & regimen non naturalium. Si materia fuerit phlegmatica euacuetur cum clysteribus & medicinis dictis in capitulo de apoplexia. Et similiter fiant eodem modo diuersiones quæ in apoplexia phlegmatica præcipiuntur. Si uerò sit melancholica sicut est secundum plurimum, fiant clysteria acuta cum decoctione huiusmodi. ℞. polipodij, epithimi. añ. ℥.1. ellebori nigri, ℥.s. stecados arabici ℥.2. senę. ℥.s. salis indi. ℥.s. alias. ℥.1. bulliãt in 4. ℔. aquę ad consumptionem medietatis. Sed epithimum ponatur in fine, & de hac colatura imponãtur 15. ℥. quibus si opus est acuere magis addatur hieralogodion, aut hiera diacolocynthidos, aut hiera hermetis, alicui istarum ℥.1. uel ℥.s. Medicinæ quoq; digestiuæ & euacuatiuæ sumantur sicut dicetur in cap. de melancholica, & dictum fuit in capi. de soda melanch. & fiant diuersiones, quæ præcipiuntur in apoplexia & præcipuè fiat sternuatio cum elleboro nig. Tertia uerò intentio perficitur cum medicinis localibus dictis in textu. Aut si uis facere fomentum, aut embrocam decoque stecadem arabicum, senam assarum, buglossam usque ad euphorbium & sinapim in aqua & spongia in hac decoctione infusa, & optimè expressa sępe capiti applicet, aut permittatur ex alto cadere super cõmissura posteriori. Et in his medicinis semper adde folia & flores iensemini: sunt enim propria, nec hic cõpetunt repercussiua, quia humor est nimis grossus & indigens multa calefactione. Si quod accidens est sicut urinæ retentio corrigat̃ sicut sæpe dictum est. Regimen autem non naturale declinet ad calidum & siccum in phlegmatica, sed in melancholica ad calidũ & humidum, quæ ex dictis superius & dicendis in capitulo de melancholia facilè comprehendi possunt.

DE PARALYSI. CAP. IX.

Paralysis Grecè, resolutio Latinè. Et quãdoq; sumitur communissimè pro nocumẽto in sensu & motu, scilicet ablatione, aut diminutione, undecunque proueniat, non hic ita sumitur. Sic enim accepta dicitur de apoplexia & congelatione & similibus. Cõmuniter uerò accepta conuertitur cum mollificatione, de qua est sermo apud Auicẽ. cap. de paralysi, quę est ablatio aut diminutio in sensu & motu uoluntario, aut mixto, aut saltem in motu in aliqua corporis parte, non in toto. Si enim esset in toto, esset apoplexia. Et ex his patet quòd mollificatio siue mollities non sumitur hic pro qualitate secunda insequente humiditatem. Paralysis autem propriè sumpta est ablatio aut diminutio in sensu aut motu uoluntario, aut mixto secundum alteram medietatem corporis dextram aut sinistram.

Cum aliquis se mouere nõ ualet, aut unum uel plura ex membris mouere non potest, atq; eorum sensum amisit, ipsum paralysim ipsius membri, aut ipsorum membrorum incurisse pronunciamus.

Diuiditur præsens capitulum in das partes. Primò ponit signa paralysis. Secundò curam. secunda ibi. cuius curam. De prima parte quid dicat satis est ex dictis manifestum, maximè ex diffinitione paralysis.

Iam ad species ueniendum. Prima distinctio. Paralysis cõiter accepta quadruplex est. Quandoq; enim est in toto exceptis partibus faciei quæ habẽt sensum & motũ à neruis orientibus à cerebro & nõ à nucha. Quandoq; est in omnibus partibus faciei. Quãdoq; solum in altera medietate dextra scilicet aut sinistra. Quandoq; in membro particulari intrinseco aut extrinseco. Paralysis aũt propriè accepta quæ est in altera medietate. Quãdoq; est in tota medietate, scilicet à medietate uerticis capitis usq; ad pedẽ. Quandoq; solum à ceruice infra nullo existente nocumento in partibus faciei. Secunda diuisio. Paralysis. Aut est cum totali ablatione sensus & motus in parte læsa. Aut sola diminutione ipsorum. Aut tertiò cum nocumento solius motus. Tertia diuisio. Quælibet istarũ. Aut fit incipiendo, aut permutando ex alia ęgritudine, sicut ex apoplexia, epilepsia, cholica, febribus, pleuresi, & similibus. Quarta diuisio paralysis, quædam est materialis, quædam immaterialis, sicut pendens à frigiditate, humiditate, solutiõe cõtinui, desiccatiõe.

Causa paralysis immediata, aut est mala complexio partis paralyticæ lapsa per calidum, siccum, frigidum, aut humidum. Licet mala complexio calida & sicca, nisi multũ excesserit rarò impediat sensum aut motum, cum uideamus hecticos non impediri in sensu aut motu: uerum omnis mala complexio cum excedit deijcit actum propriæ uirtutis. Sed mala complexio frigida & humida facilè sensum & motum impedit, cum per frigiditatẽ fit contraria spiritui, & sensum stupefaciat, & per humiditatem neruos relaxet, unde fiunt impotentes ad motum. Aliquando causa immediata est nocumentum in spiritu uitali aut animali, aut quia nimis crassus aut mala qualitatate affectus manifesta uel occulta, aut nimis paucus unde est ineptum instrumentum ad sensum & motũ, aut quia non transit ad membra propter nocumẽtum in uijs transitus. Hoc autem nocumentum aut est solutio cõtinui maximè secundum latitudinẽ, quia secundum longitudinem rarò impedit transitum spiritus. Aut est consolidatio post solutionem auferens porositatẽ nerui in loco cũsolidationis, aut arterię, non enim hęc membra spermatica restaurantur per uiam primę intentionis & omnino sicut erant, nisi fortè in infantibus. Secunda causa prohibens transitum spiritus est oppilatio, quæ si est in cerebro, aut est in tota medietate dextra trium uentriculorum, & sic fiet paralysis à uertice capitis usq; ad pedem dextrum, & tũc erit impedimentum in locutione. Aut erit in tota medietate sinistra, & fiet paralysis totius lateris sinistri. Aut erit oppilatio solum in uentriculo posteriori secundũ partem dextram aut sinistram, et fiet paralysis lateris dextri aut sinistri à ceruice infra cũ incolumitate partium faciei, quia oppilatio cõmunicat solum uni medietati nuchæ, quę diuisa est in duas medietates secundum longitudinem usq; ad caudam mediante panniculo subtilissimo malè per uisum discernibili, quod rationale est, quia oritur à duabus medietatibus cerebri sic diuisi. Si uerò oppilatio erit in toto uentriculo posteriori absq; oppilatione anteriorum uentriculorum, uel solũ erit in ambabus partibus principij nuchæ, tunc paralysis erit in ambabus partibus, dextra & sinistra cum incolumitate partium faciei, licet cutis capitis sit stupida cum recipiat sensum à neruis orientibus à ceruice. Similiter si fuerit oppilatio in cerebro anteriori & medio secundum partem dextram aut sinistrã, erit paralysis in parte dextra aut sinistra faciei cum incolumitate residui corporis. Rarissimè tamen contingit quòd fit oppilatio in omnibus originibus septem parium neruorum à cerebro orientium quin comitetur alia ægritudo, sicut epilepsia & similis. Si uerò oppilatio est in nucha non in origine sua, sicut in dislocatione spondilis cum attritione nucha aut ruptura, ita ut dislocatio sit quasi angularis, non secundum figuram semicirculi sicut in gibbis, tunc fiet ablatio sensus & motus & paralysis fortissima in omnibus membris infra dislocationem. Et si erit una ex spondilibus colli satis citò morietur prohibita pectoris dilatatione. Et si est ex spondilibus infra pectus aderit impotentia retinendi urinam & feces, & ipsas expellendi. Si uerò oppilatio sit in neruo particulari impedietur sensus & motus illius membri cui deseruit. Et similiter si fuerit à materia deferente spiritum uitalem.

Causæ uerò remotiores primitiuæ sunt sicut percussio, casus, & offensio super capite, unde craneum super cerebrum comprimitur, nec non spōdiles dislocantur, & nerui scinduntur aut rumpuntur. Similiter arteriæ deferentes spiritum uitalem, cuius absentia non solum est causa paralysis, imò etiam mortis membri. Similiter frigiditas extrema aëris obuians capiti congelans spiritum, aut oppilans oppilatione attenuatoria. Similiter humiditas multa remolliens, faciens cadere unum parietem super alterum. Similiter crapula, ebrietas replens caput, & cerebrum debilitans, uinum enim potens multum transiens indigestum ad neruos acetosatur in eis, acetum quoq; acuitate nocet, potus aquæ congelatæ, somnus super repletionem, retentio euacuationum consuetarum, multus coitus, nimia quies, motus laboriosi, sicut extensio, constrictio & similia, accidentia animæ molesta sicut timor & tristitia.

Causæ uerò corporeæ antecedentes & etiam coniunctæ sunt humores superflui phlegmatici, sanguinei, licet phlegmatici ut plurimum sint in causa.

Signa uerò pronostica sunt ista. Primum dispositio corporum frigidorum & humidorum, necnon calidorum & humidorum cum plurimum repleta sunt, & propriè in ætate decrepita, & maximè in hyeme, aut in uere multū humido. Secundum pronosticum. Vrina infantis uiridis pronosticatur paralysim, aut spasmum. Arguit enim frigiditatem & phlegmatis abundantiam, uerisimiliter læsuri neruos infantium debiles. Tertium. Stupor & tremor perseuerans prognosticatur spasmum uel paralysim secundum plurimum secūdum differentiam materiæ crassæ, magis factiuæ spasmi, aut subtilis magis factiuæ paralysis. Quartum. Lassitas membrorum, diminutio in sensu & motu, sunt uia in paralysim.

Signa demonstratiua sunt signa Rasis posita in textu. Et superius exposita scilicet nocumentum diminutionis aut ablationis sensus & motus solius. Pulsus paruus, tardus et rarus, sed uirtute debilitata fit frequēs. Et eueniunt ei uicissitudines sine ordine, id est, quòd aliquando frequens est magis, aliquando minus secundum uarium uirtutis conatum. Et urina secundum plurimum fit in eis alba, materia repente ad locum paralyticum. Et quandoque fit ualde rubea propter renum debilitatem in discernendo sanguinē ab aquositate, aut propter paucitatem eius, aut debilitatem uenarum quę sunt post epar ab attractione sanguinis, aut propter dolorem, aut aliam ęgritudinem, quapropter non oportet ut ex rubedine urinæ arguatur dominium sanguinis, & phlebotomiam esse faciendam. Signa autem causarum sunt, quia si est à casu, percussione, constrictione, ipsa eam significant, & nocumentum ex ipsa derelictum. Quandoque tamen occultatur cum neruus est profundus. Ipsam ergo significat quod subitò accidit, & non confert ei curatio. Signa uerò distinctiua causarū extrinsecarum habentur ex narratione infirmi uel astantium. Si uerò causæ fuerint intrinsecæ, tunc si fuerit mala complexio, signa habentur ex tactu, quia representatur tactui caliditas, frigiditas, mollities uel asperitas, quod etiam æger percipit. Cognoscitur etiam ex iuuantibus & nocētibus, & quòd facilis est curatio, & ex prę cessione causarum imprimentium illam malam complexionem. Ad hoc etiam adiuuat complexio membri ægri, complexio totius, habitudo, regio, ętas, tempus, regimen præcedens. Signa uerò humorum peccantium sunt hæc eadem & quæ superius dicta sunt in cap. de soda. Si uerò fuerit ab apostemate adsunt signa apostematum calidorum aut frigidorum aut mixtorū. Paralysis uerò cretica succedens alijs ęgritudinibus cognoscit per præcessionē illarū, & quòd diminuunt aut auferunt facta huiusmōi permutatiōe.

Prognostica. Primum paralysis ex frigiditate & humiditate, sine materia est, ex his quibus facile est succurrere cum calefactione. Secundum. Quodcunque membrorum mollificatorum secundum colorem reliqui corporis existēs, aut sibi naturalis non minoratur nec extenuatur, est de quo maior fiducia est habenda, sed in contrario contrarium iudica. Tertium. Paralysis subitò eueniens à dislocatione spondilium, & propriè ad interiora, aut à solutione continui secundum latum non recipit curam, quę uerò fit à solutione secundum longum, aut ab ictu non conterente neruos uehementer quādoq; sanatur. Quartum. Paralysis fortis est quasi curæ impossibilis, debilis uerò nō facilè sanatur. Quintum. Tremor & dolor in paralysi superius, bonum. Sextum, Cum paralysis transit annum, secundum plurimum non recipit curam.

Septimum. Ex prohibitione spiritus eueniēs est difficilioris curæ q̄ prouenien s à mala dispositione spiritus, licet illa quæ fit à corruptione spiritus si multa fit uix recipiat curam. Et quæ fit ex prohibitione spiritus uitalis est deterior, cum aufert uitam simul cum motu, & à fortiori causa prouenit, quia uiæ sunt latiores scilicet arteriæ quàm nerui. Octauum. Paralyticatur unum membrum magis quàm aliud, quia magis debile, aut quia uias habet latiores, aut quia suppositum parti cerebri, aut nuchæ quæ magis patitur est. Nonum. Latus paralyticum si est frigidissimum & sanum calidissimum, malum, significat enim conuersionē omnium spirituum ad latus sanū, & ipsorū paucificationē in latere ægro. Vnde partes aquæ & terreæ dominantes in mole deducūt se ad frigiditatem actualē, & ex hac causa macrescit latus paralyticum, & uariat pulsus in eo à pulsu lateris sani, secūdum frigiditatis dominiū. Et oculus lateris paralytici minorat ex eadem causa, scilicet debilitatis uirtutibus naturalibus. Ex his patet quare aliquādo aufert motus & non sensus, aliquando econtrariò, nam spiritibus paucificatis citius aufert motus q̄ sensus. Et si fiant per diuersos neruos stat unum lædi sine altero. Et tertiò hoc fiat secūdum quòd tēperamentum pro uno magis corrumpitur quàm pro alio, sicut lapsus ad humidum magis imperficit motum & econtrariò lapsus ad siccum magis impedit sensum. Cura

Cuius curā incipiemus pilulas fœtid. quas cōposui dādo, quæ recipiūt pulueris picræ drach. 10. colocynthidis interioris drach. quinq;, eupho. drach. 2. et semis, castorei, piperis, assæ fœtidæ, sagapeni. opopā. sceitaragi indi, sinapis, oīum ana drach. 1. centaureæ minoris, elaterij, ambarū ana. drach. 5 gummi in succo rutæ dissoluantur, & alia ex eis coficiantur, & fiunt pilulæ. Et fiunt ex eis decem potiones.

Diuiditur prę̄sens pars in duas partes. In prima ponit curam paralysis phlegmaticæ. In secunda curam paralysis ex percussione & casu. secunda ibi. Quòd si paralysis. Prima in quinq;. Primò ponit curam peruentris solutionem. Secundò per dietam. Tertiò per medicinas locales. Quartò per medicinā sumptam per os resoluentem, scilicet confectionem anacardinā. Quintò ponit quid faciendum sit si hæc non sufficerent. secunda ibi. Quarum una postquam. tertia ibi. Membra quoq; eius. quarta ibi. Diebus uerò quibus. quinta ibi. Quòd si sumptum. De prima parte dicit, quòd tu debeas incipere curam exhibendo pilulas fœtidas quas ipse composuit etc. ℞. pulueris picrę. id est, amaræ, & est hiera simplex, de qua superius dictum calid, & sic. in secundo, soluens magis phlegma quàm choleram, & propriè à capite & satis leuiter. ʒ. decem, euphorbij, colocynthidis, castorei, assę quæ superius dicta & declarata sunt. Sagapeni, calid. in secundo, sic. in tertio. Gummi satis notum, & est in medicina cataractę. Oppopanacis calid. & sicc. in tertio. Sceitaragi, id est, thapsie, & est herba similis nasturcio calid. & sicc. in fine secundi, omnium ana. ʒ. 1. Centaureæ minoris. Elaterij, & est succus cucumeris asinini, calid. & sic. in tertio, & multum ualet in ascite sublimatum, & in pilulas redactum cum correctuis suis, est enim potentissimum ad educendum aquam. Gummi dissoluantur in suco rutæ quæ est calida & sicca in secundo, proprius in ægritudinibus capitis & neruorum, & subdit quot sunt decē potiones. Sed notare quòd unaquæq; potio erit. ʒ. ʒ. cum dimidia, & temporibus nostris est nimis excessiua medicina, quam corpora nequeunt tolerare. Sufficeret enim ʒ. 1. est enim euphorbium fortissima medicina, cuius dosis est Kirat. 1. usque ad 3. & Kirat est 4. gran. hordei. Et pro unaquaque potione de hoc, sola ingrediūtur gran. quindecim. Similiter de collocynthide calid. & sic. in tertio ingrediuntur in unaquaq; potione gran. 30. cuius tamen dosis est à Kirat. 6. usq; ad decem. Assa uerò est calid. in principio quarti, sicca in secundo. Et Galenus existimauit ipsam aliqualiter solutiuam, sed certum est quòd ipsa confert solutioni antiquæ frigidæ. opponacum calid. & sic. in tertio & soluit phlegma. Similiter Sagapenū soluit phlegma & aquositatem. unde si fiat computatio sufficeret. ʒ. 1. huius potionis.

Quarum unam postquam æger sumpserit, per tres dies quiescat. Et nutriatur tūc cum aqua ciceris & oleo & sinapi. Et deinde bibat aliam potionē quod postquam terfecerit, per aliquot dies quiescat. Et nutriatur carne frustatim incisa, & in sartagine frixa, & mutagenath in quibus sunt species calidæ, ut piper & his similia. In potu uerò sumat hydromel.

Hic curat per dietā, dicēs quòd postquā ęger sumpserit unam istarum potionum quiescat per tres dies ab omni alia medicina soluente nisi fortè acciperet aliquod clystere. Et interim nutriatur aqua ciceris condita cum oleo. Est enim mos regionis suæ omnia cibaria ferè condire cum oleo. Et parum sinapis posset admisceri loco aromatum ut cibus sit cālidior magis proprius contra phlegma. Et in fine trium dierum sumat aliam potionem ex suprascriptis. Et sic post triduum sumat aliam & interim nutriatur, ut supra. Deinde post quiescat à medicinis solutiuis per aliquot dies, ut uerbi gratia, per hebdomadam, & interim nutriatur carne frustratim incisa et in sartagine frixa, sed sit caro leuis ut auium, et mutagenath qui sunt cibi ex carnibus minutissimè incisis, & cum speciebus conditis. Sed species in hoc casu sint piper, zingib. nux muscata et similes, quia nutrimentum debet esse calidum & siccum actu & potentia, quapropter uitentur brodialia & quæ declinant ad frigidum & humidum actu & potētia, nisi aliqua de quibus infra. In potu uerò sumat hydromel. Cuius hæc est descriptio, ut octo partes aquæ admisceantur uni mellis, & bulliant ad consuptionem tertiæ partis, & coletur. Cuius laudes sunt eximiæ in omnibus ægritudinibus frigidis capitis & neruorum.

Membra quoq; eius ex oleo costino inungat. Quod recipit costi unciam unam, castorei unciā mediam, piperis, euphorbij pyrethri, omnium trium ana tertiam unciæ unius. Dissoluantur omnia in mediā librā olei Keiri, aut de narcisco, & utere eo:

In hac tertia parte docet membra paralitica inungi, sed multo magis origines neruorum scilicet posterius cerebrum, & totam nucham cum oleo costino. Cuius hæc est descriptio. Recipe costi. ʒ. 1. piperis, pyrethri, euphorbij, ana tertiam. ℥. 1. castorei. ℥. s. & dissoluāt omnia in media ℔. olei de Keiri aut narcisco. Keiri secundum quosdam est uiola omnis mensis, & apud Auic. non est capitulum de ipsa, sed apud Serapionem est. & Dioscorides uocat eam leucoion calidam & siccam in secūdo, & est relotutiua tumorum, prouocat menstrua, sanat ragadias, & ualet podagricis &c. pud Simonē est planta cuius sunt tres species, una habet flores albos, altera purpureos, altera citrinos quę est similiter calid. & sic. Narcisus secundum Dioscoridem est bulbus emeticus, siue ut latini bulbū domesticum, multililium dixerunt, folia similia porro habet, sed minora, hastam duarum palmarum, sine folijs, flos est illi albus in gyro, & in medio croceus aut purpureus, radicem habet rotundam calid. siccam in secundo, proprius in passionibus neruorū. Reliqua nota sunt.

Diebus uerò quibus quiescit dādæ sunt quaq; die drach. 2. de anacardino, quod recipit zingib. pyrethri, nigellæ, costi, melanopiparis, macropiperis, oggi, omnium ana drachmas decem, myrrhhus, rutæ siccæ

siccæ, assæ fœtidæ, aristolochiæ, baccarum lauri, castorei, sceitaragi indi, sinapis, gentianæ, omnium ana, drach. quinq;, mellis, anacardi, drach. quinq;, ungantur cũ oleo nucum & cum melle cocto conficiantur, hoc enim medicamen ualde confert paralysi, apoplexiæ, torturæ, tremori, morphææ, morsib. scorpionis, & omnibus passionibus frigidis, & spasmo humido. Quod cum sumitur ilico prouocat sudorem, & infert febrem.

In hac quarta parte administrat quaq; die 2. ʒ. ana cardinæ confectionis, quod recipit zingib. pyrethri, costi, nigellæ, melanopiperis, id est, nigri piperis, macropiperis, id est longi piperis, quæ omnia sunt superius declarata, oggi alias ozi, id est, sem. petroselini, calid. & sic. in secundo. omnium ana ʒ. 10. myrrhę, ruta ficcæ, assæ fœtidæ quæ supra fuerunt declarata, aristolochiæ calidę in tertio ficcæ in secundo, castorei calid. & sic. in quarto, sceitaragi, id est, thapsię similis nasturtio, acuta, aperitiua, calidę similiter in fine secũdi, sinapis calidi in quarto, gentianæ calidę in tertio, sic. in secũdo, ana. ʒ. 5. mellis anacardi cali. & sic. in quarto. Anacardus est fructus arboris qui pediculus elephantis à quibusdam uocatur, ungatur cum oleo nucum. calid. in tertio, sic. in secundo, & cũ melle cocto conficiantur. Hoc enim medicamen ualde cõfert paralysi, apoplexiæ, torturæ scilicet oris, tremori, albaras, & est species morpheę, morsibus scorpionis, & omnibus passionibus frigidis, & spasmo humido. Quando autem sumitur, ilico prouocat sudorem, & ilico infert febrem, quapropter ualet ad resolutionem causæ coniunctæ paralysis. Et debet sumi cum 1. aut. 2. ℥. hydromel.

Quòd si sumptum non affert sanitatem, æger ab omni medicamine per decem dies abstineat, excepta dieta, deinde ad ipsius curam redeundum.

Ponit in hac quinta parte quid faciendum est cum suprascripta non suffecerint ad curam, dicit esse abstinendum ab omni medicamine per decẽ dies excepta dieta, deinde ad ipsius curam redeundum, scilicet ordinatè sicut dictum est. Ex quo collige in omni ægritudine maximè in chronicis esse faciendum interpolationem medicinarum, ne ægrum tedeat, & abominationem incurrat ex tam cõtinuo usu medicinarũ.

Quòd si paralysis ex percussione aut casu euenerit, & accidit subitò, ita quòd nerui æqualiter contundantur, taliter permanebit, nunquam enim sanabitur. Quòd si non repentè ex prædictis, sed paulatim & molliter inuaserit, loco percussionis emplastrum hoc est apponendum, quod recipit farinam fœnugræci, semen behen, semen: mahalech, semen reusini, bdellium, ammoniacum, adipem anatis, ceram, oleum de lilio. Ex his fiat emplastrum & superponatur.

Hic docet curare paralysim ex percussione, dicens quòd si subitò accideret, taliter permanebit & nunquam sanabitur, quapropter uanum est laborare in eius curatione. Licet in ætate infantili cura sit possibilis, cum membra spermatica possint in ea ætate secundum quod erant primò, restaurari. Quòd si non repentè sed paulatim inuaserit cura est possibilis, cum tunc proueniat ex decursu humorum ad locum qui deinceps possunt resolui. Applicat ergo loco percussionis emplastrum quod etiam origini neruorum est applicandum, cuius est hæc descriptio. ℞. farinam fœnugræci, calidit. & sicc. in primo, exempli gratia ʒ. 2. sem. behem calid. in primo, sic. in secundo, sem. mahaleb, id est, medulla cerasi syluestris cal. & sic. in primo, sem. reusini, id est, pentadactili quæ est cataputia maior siue sponsa solis calid. & sic. in tertio, licet alia species minor sit calida & sicca in quarto, ana ʒ. 2. bdellij cali. in primo & sic. in primo, ammoniaci calidi in fine tertij & sic. in primo ana ℥. s. adipis anathis, olei de lilio ana quantum sufficit ad bene impinguandum, ceræ quantum sufficit ad debitè inuiscandum, misce. Sed nota hanc medicinam debere administrari uulnere iam consolidato, aut contusione remota, paralysi remanente, licet etiam stante contusione conferat.

Cura paralysis. Ante omnia tria sunt considerãda & attẽdeda in cura paralysis spasmi, stuporis, tremoris, & saltus. Primũ, ut non properemus in principio ad usum medicinarum fortium, digerentium, euacuantium, & diuertentium. Sed incipiamus à leuibus, gradatim ad fortiora procedendo. Quæ fortia non sunt applicãda in paralysi leui nisi post quartum. In media post septimum. In forti post 14. Secundum, ut medicinæ quæ applicantur sint propriè in huiusmodi dispositionibus confortantes cerebrum & neruos per uirtutem primam, secundam, tertiam, & quartam. Et similiter iuxta posse sint cibaria. Tertium, ut medicinæ locales applicentur origini neruorum scilicet nuchæ, & inde orientibus. Si uerò fuerit in partibus faciei applicentur circa secundum aut primum uentriculum. Et similiter applicentur membris paralyticis etc. Si ergo paralysis pendeat à causa primitiua, ut à frigore & similib. præterq; à percussione. Prima intentio sit remotio causæ primitiuæ, & nocumenti eius. Secunda prohibitio humorum à lapsu. Tertia correctio accidentium.

Quarta debitum regimen sex rerum non naturalium, quæ ordinatè infra ponentur.

Si uerò paralysis sit phlegmatica sicut est ut plurimum, sex requiruntur intentiones. Prima digerit. Secunda euacuat. Tertia diuertit. Quarta causam coniunctam resoluit. Quinta corrigit accidentia.

Sexta ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium. Et ego docebo simul plures istarum intentionum perficere. Ponamus ergo quòd hæc paralysis sit fortis, ut sit exemplum alijs.

Prima

Prima die paralysi nihil medicinale faciendum est. Nisi fortè clystere leue ex brodio pulli cũ uncia una sacchari rubei & pauco sale, si uenter strictus sit. Aut fiat suppositorium, & eadem die non comedat neq; bibat, nisi fortè apud necessitatem sumere aliquid hydromellis. Secunda die sumat pro digestiuo, & partim cedat loco cibi hydromel bis aut ter exhibitum in quantitate quatuor unciarũ pro uice, & nihil aliud comedat, nisi fortè si esset puer aut assuetus multæ comestioni posset dari aliquid modicum panatæ subtilis, in qua esset saluia, scilicet minutim incisa, & cocta, & hoc semel tantum in die naturali. Et nihil aliud fiat medicinale, nisi fortè clystere, de quo supra, aut suppositorium. In tertia die sumat pro digestiuo aquam saluiæ cum melle ros. aut cum æquali quantitate hydromellis. Aut hydromel in quo decocta sit saluia, stecas arabicum, rosmarinus. Aut similes nõ multũ calidæ, aut aperientes non multum. Et eadem die nihil aliud comedat aut bibat nisi panatã de qua supra, aut ouum unum cum saluia mixtum semel aut bis. Et post sex aut octo aut decem grana pini præparata, & fiat clystere, de quo supra. In quarta die similiter regatur, ut in tertia, sed in quinta sexta & septima sit idẽ regimen cibi & potus de quo supra. In his diebus singula die fiat clystere si opus sit ex decoctione saluiæ, hyssopi, stecados arabici ana M. unum, agarici, unciam semis, salis gemmæ drachmas duas, decoquantur in quatuor ℔. aquæ ad consumptionẽ medietatis, & ex una ℔. huius decoctionis cum tribus uncijs olei fiat clystere. Digestiuum uerò sit hydromel, de quo supra posset tamẽ addi aliquid oxymellis simplicis aut compositi, ubi uerò esset assuetus multiplici comestioni, sicut pueri, interdũ detur aliquid huius confectionis, cuius est hęc descriptio. ℞. sacchari ℥. 4. liquefiat cum aqua saluiæ infusionis cinnamomi, nucis muscatæ & zingib. & fiat manus Christi, uel detur parum huius electuarij. ℞. saluiæ recentis minutim incisæ, & cum melle quantum sufficit, fiat electuarium optimè despumando mel. Octauo uerò die sumat. ℈. duos, pilularum de hiera simplici cum scrupulo uno agarici præparati in oxymelle scyllitico, ex quibus fiant pilulæ septem, & exhibeantur in mane, & tardet prandium per sex horas post. Et si uideretur debilis posset dari aliquid carnis, aut aues paruæ assatæ, aut aliquid simile in parua quantitate. Et semper in fine mensæ dentur grana pini præparata aut confecta. Et hoc regimen uitæ continuetur usque ad quartum decimum diem, dando in cibo ea quæ dicta sunt, & in potu solum hydromel, & abstinere super famem & sitim est propria cura huius ægritudinis. Sed pro digestiuo in hoc tempore sumat hydromel, de quo supra, cui in decoctione potest addi aliquid modicum cinamomi, zingiberis, aut nucis muscatæ, ut. Recipe saluiæ, iuæ, stecados arabici ana manipulum unum, rutæ, maioranæ, ana M. s. mellis, ℔. s. aquæ, ℔. 4. cinamomi. ℈. duos, zingib. nucis muscatę ana scrupulum unum, bulliant ad consumptionem tertiæ partis despumando, & colentur. Et posset etiam addi oxymellis compositi unciam unam, & propriè si materia uideretur crassa. licet ut plurimum sit subtilis, & in hoc tẽpore clysteria fortificentur addendo suprascripto clysteri. ℥. s. uel unam hieræ compositæ. G. aut hieralogodion, aut similium, aut addendo suprascriptis herbis in decoctione cẽtauream, aut colocynthidem & similia. Sed in quintodecimo die exhibeantur. ℈. 2. aut ʒ. 1. pilularum fœtidarum, quarum descriptionem ponit Rasis in textu seruata debita custodia. Et deinceps usq; ad decimũ & octauum uel uigesimum diem cõtinuetur idem regimen uitę, aliquantulum tamen si oportuerit paulatim incrassando. Et pro digestiuo in his diebus detur oxymellis scyllitici, syrupi de stecados ana ʒ, sex, cum tribus ℥. digestiui suprascripti. Postea sumpto digestiuo in his diebus quater aut quinquies detur drachma una, aut ℈. quatuor pilularum fœtidarum, de quibus in textu, seruata debita custodia. Et clysteria in hoc tempore fortificentur multiplicando in hoc tempore centaureã, colocynthidem, & addendo artanitam de quibus in apoplexia, aut multiplicando electuaria solutiua, de quibus supra, deinde sequenti die dentur. ℈. duo theriacæ distemperatæ cum uncia una hydromellis suprascripti &. ℥. 1. uini potentis, & detur in mane, & dormiat post eam, & tardet cibum per septem horas, & sudet si possit. Et in hoc tempore cõueniunt diuersiones fortiores sicut masticatoria, & caputpurgia, & sternutatoria, de quibus supra in alijs capitulis. Et ante ista fortiora, conueniunt leuiora, sicut fricationes super parte sana, fricationes enim super parte ægra non fiunt, nisi cum opus est resoluere facta bina aut trina purgatione, post hoc conueniunt resolutiua applicanda parti læsæ & origini neruorũ incipiendo à leuioribus, sicut est oleum de costo descriptione Mesue, uulpinum, de ruta, de spica, & similes gradatim ascendendo ad oleum de costo positum in litera à Rasi, oleum de castoreo, de piperibus, de euphorbio, postea ad aquam uitis factam ex optimo uino, est enim optima & ultima in resuluendo. Postea ad emplastra rubificantia, & desiccantia ex sinapi & similibus circa nucham & partem posteriorem cerebri, sed attendatur ne nimis profunde ulcerẽt aut apostement, & propterea locus sæpe uideatur. Et in hoc tempore competunt uentosæ super parte paralytica, aliàs, prætacta, & propriè in capitibus lacertorum, & in hoc tempore conuenit confectio anacardina, sed incipiatur primò à ʒ. 1. gradatim ascendendo usq; ad duas. Et detur alternis diebus cum. ℥. aut 2. hydromellis debite calefacti, et detur in mane stomacho ieiuno, dormiat post eam & sudet, quod si non curatus fuerit, quiescat per decem dies debito regimine seruato, deinde iterentur medicinæ fortes, scilicet digestiua, euacuatiua, resolutiua, rubificatiua, et confectio anacardina. Et si cum his nõ liberetur uadat ad balnea sulphurea, ænea, & aluminosa, uel lutosa, & aërea siue fumosa, & sumat aquã super nucham & partem posteriorem cerebri debito regimine in balneis seruato. Si uerò paralysis phlegmatica esset leuior, citius posset incrassare dietam, citius deuenire ad digestiua fortia, resolutiua, rubificantia, & confectionem anacardinam. Procedente tempore, potest bibere parum uini boni cum hydromelle lymphati, & dieta magis incrassetur, quæ semper declinet ad calida & sicca, & uitentur brodialia nisi brodium cicerum, & galli antiquissimi, & brodium serpentis non uenenosi, & confert cerebrum leporum assatum, & herbæ aliquæ in hac dispositione, sicut quæ dictæ sunt acorus, & propriè conditus cum melle, & diacorus. Et

ex aromatibus cinamomum, zingib. nux muscata. galanga, & piper, & ex fructibus grana pini &c.

Aër declinet ad calidum & siccum, cuius caliditas gradatim intendatur. Somnus sit communiter sex horarum, & non dormiat super cibum. Omnes superfluitates sollicite per conuenientes regiones purgẽtur. Exercitetur fortibus fricationibus, suppleant enim fricationes loco exercitij factæ primò super partes sana, deinde super ægra ad spirituũ attractionem, & calidi uiuificationem. Ante illud tempus neq; fricetur, neq; exercitetur.

Accidentia animæ calorem exiccantia sicut ira cõueniunt. Ordinetur dieta sicut dictum fuit subtilior in principio, quæ gradatim incrassando procedat, & cum proprijs sicut hydromel, saluia, rosmarinus, acorus, menta, maiorana, ruta, iua, hyssopus, cappares, brodium cicerum, galli antiqui, ius serpentis non uenenosi, aues paruæ, carnes leporis, & propriè cerebrũ assatum, gran. pini præparata &c. Vitetur uinum nisi paucum ægritudine iam declinante & mediocriter uinosum. Vitetur acetum ex aqua frigida, sit famelicus & sitibundus.

SEQVITVR DE PARALYSI SANGVINEA.

Si uerò sit paralysis sanguinea secundum communem opinionem, tũc ab ipso initio fiat phlebotomia ex parte contraria loco paralytico, & satis copiosa, præmisso clysteri si oportet, licet nunquam uiderim phlebot. iuuare in paralysi nisi fuerit à percussione, cõtusione & similibus. Et detur aqua hordei & aqua sacharata. Et obseruetur reliquum regimen suprascriptum in phlegmatica si phlegma fuerit sanguini permixtum, sicut est ut plurimũ. Sed localia sint parum calid. unde sufficeret oleum chamomælinum, de spica, aut ruta, quibus etiam oleum ros, posset addi, imo calida augmentant ægritudinem. Et ita proportionale regimen seruetur in reliquis. Ex his potes concipere quid faciendum sit in reliquis speciebus paralysis humoralis si contingit. Si uerò pendeat à uulnere, cõtusione, aut laqueatione, dislocatione. Primò huiusmodi curentur cura sibi propria. Deinde paralysis si non subitò euenerit, quia subitò euenientè liberatio est impossibilis secundum plurimum. Curetur ergo cum euacuantibus & diuertentibus. Primò si humores sint in fluxu, & in hoc casu conuenit phlebot. postea super loco paralytico, & loco originis neruorum approximantur medicinæ mollificantes, resoluentes, poros dilatantes, ut spiritus penetrare possint, & cum hoc propriè in passionibus neruorum sicut est emplastrum descriptum à Rasi. Et potes facere balneum uel decoctionem ex uulpe cum quibusdam mollificãtibus & resoluentibus, sicut fœnugræco, althæa, iua, saluia, stecade arabico, hypericone, Et permittatur uulpes excoriata primò, & fracta secundum ossa sua bullire usque ad carnium separationem. In qua decoctione æger ipse & membrũ paralyticum balneetur fricando, flectendo, reflectendo, & postea ungatur cum oleo uulpino, aut ex unguento Rasis & loca bene calida cum pelle uulpis teneantur. Syrupus proprius in paralysi phlegmatica. Recipe saluiæ, rosmarini, stecados, ana. M. unum, radicum acori, unciam unam, gariophilatæ, melissæ, herbæ paralysis, rutæ, satureiæ, hyssopi, betonicæ, baccarum lauri, ana. M. semis, bulliant cum quinq; ℔. mellis in quatuor ℔. aquæ usq; ad consumptionem medietatis, & aromatizetur cum cinamomo, nuce muscata, zingib. pipere, pyrethro, hoc enim conuenit factis huiusmodi purgationibus. Sed magis in processu addatur oxymel scylliticum. Syrupus de stecade descriptione Mesue. Vna ʒ. stecados arabici in pilulas redacta cum oxymelle scyllitico pluribus diebus successiuè exhibita liberat à paralysi. Vna ʒ. pilularum de hiera simplici cum una drachma piperis, cum oxymelle scyllitico in pilulis redacta pluribus diebus exhibita potenter liberat. Ex euacuantibus propriè sunt pilulæ de euphorbio, de opopanaco, de sagapeno, de sarcocolla, de hiera magna, sed uomitiua conueniunt ubi stomachus suggeret materiã, cum hoc etiam quòd calefaciunt cerebrum. Vnus ℈. assæ fœtidæ sumptus in pilulis pluribus diebus est efficax medicina, oleum balsaminum de lateribus fortia sunt in hac dispositione. Vnguentũ efficax. Recipe carpobalsami, euphorbij, ana, drachmã unam, bdellij, sagapeni, ana drachmas duas, salis nitri, castoreorei, ana ℈. duos, puluerisanacardi, sinapis, aristolochiæ rotundæ, spicæ, costi, seminis agni casti, staphisagriæ, pyrethri, asphodylorum, radicis ireos, ana drachmam unam, cucumeris asinini, uini drachmas duas, balsami drachmam semis, mellis anacardi drachmam unam, terebinthinæ drachmas sex, olei de costo, & de ireos ana unciam unam, olei de spica, uncias duas, anethini unciam unam semis, pinguedinis ursi, tassi, uulpis, uulturis ana unciam semis, dissoluantur gummi in aceto scyllitico, deinde cũ cera citrina fiat unguentum molle. Fiant etiam unguenta alia decoquendo anserem, in cuius uentre sit aliquid catti, aut uulpis. Et alia ad hoc propositũ quæ omitto credens hæc sufficere. Et hæc de paralysi dicta sufficiant.

DE STVPORE. Cap. X.

HOc est decimum capitulum, in quo agit Rasis de stupore & tremore. Et primò præmittenda sunt quid nominis, & quid rei stuporis. Stupor enim deriuatur à stupeo, quod quandoq; admirationem importat, quandoq; stuporem mentis, id est diminutionem, aut ablationem uirtutum interiorum cerebri, quandoq; significat cuiuscunq; operationis diminutionem. Sed apud Auicennam hęc dictio stupor aliquando apud quosdam est synonyma paralysi, quorum modorum nullus est ad propositum. Hic uerò sumitur stupor pro ægritudine neruorum, quę sic diffinitur ab Auicenna. Stupor est morbus officialis, id est membri organici faciens euenire nocumentũ, in sensu tactus scilicet destructionem aut diminutionem, non aũt corruptionem ad differentiam doloris, aut cuiuscunq; alterius tactus corrupti, sicut etiam sentire delitiosum pro doloroso aut econtrario aut calidum pro frigido.

QVum aliquis sentit aliquod suorum membrorum sicut est dispositio pedis cum sit stupidus, dicimus in illo membro stuporem esse. Quapropter eius cura non

non est differenda, quando enim prolongatur tempus huius ægritudinis perducit ad paralysim.

Diuiditur præsens capitulum in duas partes. Primò agit Rasis de stupore. Secundò de tremore. secunda ibi. Tremor autem. Prima in duas. Primò notificat tremorem. Secundò ostendit necessitatem festinantiæ curæ. Secunda ibi. Quapropter. De prima parte dicit. Cum aliquis sentit aliquod suorum membrorum, aut etiam totum corpus, sicut est pes quando est dormiens siue obdormitatus, tunc illud membrum patitur stuporem, id est, diminutionẽ aut ablationem tactus. De secunda parte dicit curam non esse differendam cum transeat in paralysim ipsis non differentibus nisi secundum magis & minus.

Species stuporis sumuntur sicut species paralysis. Prima distinctio. Est enim quædam uniuersalis, quędam particularis, ut in altera medietatũ corporis dextræ aut sinistræ, aut in aliquo uel pluribus membris particularibus. Secunda distinctio. Aliquis stupor fit incipiendo, aliquis permutando ex apoplexia, epilepsia, dolore capitis, pleuresi, & colica, & sic de alijs dispositionibus, quibus quandoq; succedit stupor.

Tertia distinctio. Aliquis stupor est materialis, aliquis immaterialis. Aliquis intensus, aliquis remissus. Intensus auferens totaliter tactum, remissus ipsum diminuens. Aliquis est chronicus, aliquis interpolatus, aliquis continuus &c.

Causæ stuporis sumuntur à quatuor, aut enim à principijs scilicet ab anima & duobus membris principalibus corde scilicet & cerebro, aut à deferentibus scilicet nucha, neruis & arterijs, aut à spiritu, aut à mẽbro stupido. Siquidem à principijs, ut ab anima erit, quia ipsa conuersa ad aliquod speculandum non sentit obiecta extrinseca. Vnde secundò de anima. Attenti fortibus imaginationibus delata sub oculis non uidemus. Aut ex parte cordis, nam cum ipsum est de proximo incursurum syncopim fit homo uniuersaliter stupidus spiritibus ad cor retractis. Cum similiter propter oppilationem cordis aut aliam ægritudinẽ spiritibus uitalibus non potentibus exire ad membra fit homo stupidus, nam hoc modo accidit apoplexia ut supra. Aliquando est propter defectum in cerebro, ut in dolore uehemẽti, propter quem omnes spiritus animales conuertuntur ad ipsum. Aliquando propter oppilationem in cerebro coarctatoriam ex humoribus collectis in uentriculis, aut in origine nuchæ & neruorũ, aut attenuatoria ex similibus humoribus, cum apostemate aut sine apostemate. Aliquando est in deferentibus sicut in nucha, aut neruis aut arterijs cum scinduntur, stringuntur, aut aliter oppilantur, sicut nucha oppilatur, aut scinditur propter dislocationem spondilis, ut supra in paralysi, & similiter est in arterijs. Aliquando prouenit stupor ex defectu spiritus, aut quia paucus, aut frigidus crassus, aut affectus alia qualitate manifesta uel occulta, quapropter non est cõueniens instrumentum animæ ad sensum tactus. Aliquãdo est ex parte membri cum nimis calefactum sit, infrigidatum, humectatum, aut exiccatum, licet mala complexio frigida & humida, aliquando fit in causa ut plurimum. Aliquando est ex parte qualitatum secundarum, ut quia nimis crassæ substantię, & propterea cutis pedis potest quodãmodo propter suam crassitiem reputari stupida respectu cutis manus. Et simile huic potest præter naturale accidere alicui membro. Et propterea medium inter plantam pedum & calcaneum est magis sensitiuum, & magis titillationem incurrit 35. problematum, problemate secundo.

Causæ autem remotiores quædam sunt primitiuæ sicut percussio, casus, dislocatio, constrictio, uiolenta extensio, & similes, in capite, neruis, aut arterijs, & sicut morsus scorpionis aquatici, aut tactus piscis nominatus barile uel miracha, nec nõ medicinæ sumptę interius, aut exterius applicitæ, nec non quidam serpentes calidi corrumpentes complexionem spiritus & membri, aër etiã frigidus, nimia crapula, uina potentia, sunt causæ longinquæ stuporis, nimius somnus, superfluæ uigiliæ, retentio superfluorum consuetorum expelli, nimia quies, accidentia animæ excedentia, præcipuè nimius timor qui primò facit tremorem, & tandem auctus aufert sensum tactus. Causæ autem corporeæ antecedentes sunt humores mali, aut malæ cõplexiones totius, aut membrorum communicantium neruis, sicut in febribus fortibus accidit stupor discrasiaro spiritu, & neruorum cõplexione. Et eædem uel similes possunt esse causę coniunctæ. humores autẽ facientes stuporem sunt phlegma secundum plurimũ. Aliquando sanguis sicut etiam in paralysi.

Signa stuporis sunt diminutio aut ablatio sensus tactus, aut totius, aut partis cui secundum plurimum aliquod nocumentum in motu coniungitur. Signa causarum primitiuarum sunt ipsæmet causæ & nocumenta ex ipsis derelicta. Signa causarum corporearum scilicet malæ cõplexionis, & humoris facientis stuporem sunt dicta superius in paralysi & in plerisq; alijs capitulis. Signa stuporis facti permutando sunt præcessio aliarum ægritudinum & ipsius successio quo succedente præcedentes ægritudines minuuntur, aut auferuntur. materia ad neruos, uel ad origines neruorum permutata, licet sit possibile succedere stuporem præcedente ægritudine non diminuta imo potius aucta.

Prognostica. Stupor perseuerans pronunciat aliquam ægritudinem cerebri aut neruorum. Causa enim diminuta faciẽs stuporem si augeatur, aliquam maiorem faciet ægritudinem cerebri aut neruorum.

Secundum omnis stupor membri particularis cum perseuerat transit in paralysim, cum paralysis & stupor non differant nisi secundum magis aut minus.

Tertium, stupor faciei nunciat torturã oris. Quartum, stupor fortis cum uertigine perseuerans nunciat apoplexiam. Quintum, stupor uniuersalis perseuerans, mortem prænunciat. Ex iam dictis inferri potest pedes apriores esse stupori, primò breuiarij capite proprio, & secundo prognost. cum sint distantiores à fonte caloris, & ab influxu sensus & motus, & magis deputati ad motum quàm ad sensum, & materiæ frigidæ pluries præcipitantur ad pedes. In manibus uerò sunt omnia ista opposita. Patet secundò quare pes factus stupidus, ex compressione aut ligatura apparet ualde magnus & grauis præter solitum, non enim est ob aliud, nisi quia uirtus motiua facta debi-

lis exprohibitione ſpirituum facit arbitrari pedem maiorem & grauiorem, ſicut debili homini apparet paruum pondus eſſe magnum & graue. Et tertiò patet quare in membro dormitante fit quædam ſenſatio, ſicut formicarum per illud membrum diſcurrentium. Hoc enim nõ eſt aliud niſi craſſi uapores & partes ſanguinis & ſpirituum, per meatus illius membri adhuc ſtrictos diſcurrẽtium, quod non apparet dum membrum eſt ſanum, illis diſcurrentibus per meatus membri latiores quàm ſint poſt conſtrictionem aut compreſſionem. Alia cauſa eſt quia uirtus tactiua in ſano non immutatur ex horum diſcurſu per membrum propter ſimilitudinem membri cum eiſdem. Sed membro infrigidato per complexionem ob abſentiam ſpirituum poſtea ab ipſis ſpiritibus ſanguine & uaporibus euenientibus immutatur propter diſſimilitudinem. Nec cauſa huius eſt ut nõnulli arbitrantur quòd uirtus tactiua debilis percipiat obiecta quæ fortis non percipit. Credendum eſt enim quòd uirtus tactiua fortis ſi æqualiter ab obiectis immutetur ſicut tactiua debilis melius ſentiat ea ſicut & cæteræ potentiæ ſenſitiuæ. Aliter tactiua temperati fortiſsima non melius ſentiret obiecta etiam minima quàm tactiua diſtemperati.

CVratur autẽ hæc paſsio ex aliqua parte medicinarum paralyſis, & cum dieta & unctione ex oleo coſtino. Quòd ſi inueterauerit paſsio, æger ex pilulis fœtidis purgandus eſt, & complexio æquanda ex anacardino & dieta.

His Raſis ponens curam dicit quòd ſtupor curatur ex aliqua parte medicinarum paralyſis, et cum dieta, & cum unctione ex oleo coſtino, & hoc intelligitur cum fuerit recens & debilis, & immaterialis, aut pendens à pauca materia, & frigida, ad cuius complexionis immutationem & paucæ materiæ reſolutionem ſufficiet dieta & unctio abſq; purgatione & medicinis fortibus &c. Quòd ſi inueterauerit, & ſupplefuerit fortis, auferent ſenſum cum cuius ablatione etiam motus ſecundum plurimum diminuitur, tunc æger erit purgandus cum pilulis fœtidis ſcilicet ſupraſcriptis in paralyſi, & complexio erit æquanda, id eſt, ad medium reducenda proportionatum membro, cum anacardino & dieta ſuperius poſitis in paralyſi cum plurimum ſtupor & paralyſis pendeant à cauſa frigida & materiali. Curatur enim cum fortis eſt ferè eiſdem medicinis quibus curatur paralyſis, ſed aliquantulum leuioribus, cum etiam fortis ſtupor ſit leuior quàm paralyſis.

Cura uerò ſtuporis ordinanda eſt omnino, ſicut cura paralyſis à cauſa proportionali præcedens. Et omnes intentiones ſupra poſitæ in cura paralyſis, & omnes medicinę, atque omnia inſtrumenta illas perficientia ad hunc locũ adducantur. Verũ non oportet ut ſint ita fortes, nec dieta ita tenuis ſicut in paralyſi cũ ſtupor ſit minor morbus quàm paralyſis. Auicenna tamen præcipit in ſtupore à ſanguine pendente phlebotomiam copioſam cum dieta tenui quæ omnia in paralyſi ſanguinea etiam ſunt attendenda.

DE TREMORE.

Quid nominis tremoris ſatis manifeſtum eſt. Deſcribitur autẽ ab Auicenna ſecunda tertij, capite proprio quòd eſt morbus officialis eueniens propter defectum uirtutis motiuæ à motu lacertorũ ſecundum cõtinuitatem comparis grauitati corporis intromittenti ſua motione motionẽ uoluntariam, quare commiſcentur motus uoluntarij cum motibus nõ uoluntarijs. Subdit poſtea ad declarationem deſcriptionis, quòd tremor eſt nocumentum in uirtute motiua, ſicut ſtupor eſt læſio in ſenſibili. Dicitur primò morbus, quia per ſe & immediatè eſt læſiuus operationis duplicis uirtutis motiuæ, quarũ una eſt mouere quãdo oportet & qualiter oportet, & ad omnem differentiam poſitionis ſecundum humanã neceſſitatem, alia autem operatio eſt ſtabilire membrum & figere, quapropter tremor eſt morbus in ſitu, ſiue capiatur ſitus pro loco ſiue pro ſocietate. Officialis ſi ſit caſus nominatiui, id eſt, compoſitionalis, ſiue morbus in compoſitione: ſi uerò ſit caſus genitiui, id eſt, membri organici, ſiue inſtrumentalis, nam quamuis tremor ſit etiam neruorum, eſt tamen principaliter organicorum quibus motus principaliter attribuitur. Eueniens propter defectum uirtutis motiuæ, qui defectus eſt diminutio non corruptio, cum tremor eueniat hominibus naturaliter diſpoſitis ex decurſu ętatiuo, nec ablatio. A motu lacertorũ. Expreſſit principale inſtrumentum corporeum motus uoluntarij, ſecundum continuitatem, quia in tremore fit motus interruptus. Comparis, id eſt, æqualis. grauitati corporis ſcilicet membri. intromittenti ſua motione motionem uoluntariam factam à uirtute. Quare commiſcentur motus uoluntarij cum motibus nõ uoluntarijs, mediantibus tamen quietibus inter utroſque.

Sed contra, tremor in decrepitis ex decurſu ætatiuo non eſt morbus, igitur diffinitio inſufficiens. Dicitur concedendo antecedens, & quòd Auicen. non diffinit hic niſi tremorem præter naturam. Secundò arguitur, tremor nunquam eſt, igitur antecedens patet, quia quando eſt motus ſurſum nõ eſt, nec quando eſt motus deorſum, nec eſt quando eſt quies. Ad hoc negatur antecedens, & dicitur quòd tremor eſt in quocunq; motu & quiete, ex quibus componitur ſicut & tempus eſt quãdo aliquid ipſius eſt, licet non totum ſimul. Tertiò, tremor nõ lædit operationem uirtutis motiuę nec aliam, ergo non eſt morbus. Antecedens probatur, quia tremor eſt actio læſa uirtutis motiuæ, ſed ipſa actio læſa non lædit ſeipſam quare &c. Dicitur quòd tremor eſt compoſitũ ex duplici motione, ſcilicet, facta à uirtute & grauitate: nũc autem licet facta à uirtute non lædat ſeipſam, læditur tamen ab illa quæ facta eſt à grauitate. Quartò, ſi membrum poſitum in igne fugiens contrarium concutiatur, tunc iſte eſt tremor, & tamen nõ fit à grauitate aliquo modo, ergo, &c. Dictur quòd iſte nõ eſt tremor cum non ſit aliqua eius pars uoluntaria, ſicut etiam rigor in febribus nõ eſt tremor, cum nulla pars eius ſit uoluntaria: eſt tamen motus præter naturam ſi fiat à cauſa ægra: ſi uerò non, non eſt præter naturam. Quintò, non ſemper tremor fit ex defectu uirtutis motiuæ à motu lacertorum, cum aliquis ſit tremor in quo uirtus motiua intendit figere lacertos & non mouere. Dicitur ſecundum Gal. in lib. de tremore & rigore, quòd quantumcunq; uirtus intendit ſtabilire membrum & lacertos eius, tamen ibi eſt aliquis motus, ſicut in aue uolante alis extenſis, quę tamen non concutit alas, eſt ibi aliquis motus, licet non multum manifeſtus. Et ita eſt in membro quod uirtus intendit quietare. Ego credo tamen quòd quicquid dicat Galenus, in aue iam dicta eſſe aliquem motum alarum, quia aliter caderet: non tamen ſic eſt neceſſarium in brachio hominis, quòd uirtus teneat extenſum, cum illud inhæreat alicui fixo. Credo ergo deſcriptionem potius eſſe ſupplendam à motu lacertorum uel fixione. Sextò, tremor debilitat uirtutem, ergo nõ cauſatur ex debilitate uirtutis, tenet conſequentia, cum idem non ſit cauſa & cauſatum. Dicitur, quòd idem eſt cauſa & cauſatum, ſed diuerſis modis, tremor quidem debilitat uirtutem fatigando eam, uirtus uerò debilis ipſum producendo: ſunt tamen ambæ de genere efficientium. Septimò, tremor eſt totaliter à natura, nam motio ſurſum eſt à natura, quia à uirtute mẽbri eſt, motio deorſum eſt à natura ſiue naturalis, quia eſt à grauitate, quæ eſt naturalis ipſi membro. Dicitur, quòd eſt à natura nõ tamen naturalis, cum uirtus præternaturaliter diſpoſita ipſum efficiat, unde eſt prętermaturalis, licet ſit aliquo modo naturalis diſtinguendo naturale contra uiolentum.

Octauò, nunquam uirtus eſt compar grauitati, igitur, &c. Aſſumptum patet, quia in motione ſurſum uirtus ſuperat grauitatem, in motione deorſum ſuperatur. Dicitur, quòd eſt compar ad hunc intellectum quòd ferè totiẽs natura ſuperat grauitatẽ quotiens ab ea ſuperatur, tamen tenendum eſt uirtutẽ eſſe aliquando parem ipſi grauitati, quia uirtus ſuperans grauitatem ſucceſſiuè remittitur, donec à grauitate ſuperetur: ergo cum non ſit tranſitus ab extremo ad extremum ſine medio, erit aliquando uirtus compar grauitati, & hoc erit in principio eſſe quietis. Et ſequitur conſequenter, quòd inter hos motus contrarios mediabit quies inſtãtanea. Tenendo ſicut ueritas eſt, quòd omnis proportio maioris inæqualitatis ſufficiat ad motum deducendo etiam reſiſtentiam extrinſecam, ſcilicet medij. Nonò, Si augetur reſiſtẽtia aut minuitur potentia, non fit motus contrarius, ſed tardatur: ergo motus ſurſum debilitata uirtute debet tardari, & non fieri motus deorſum. Dicitur, quòd ſi augetur reſiſtentia, aut tantum minuitur potentia, quòd reſiſtentia ſe habeat ad potẽtiam in proportione maioris inæqualitatis, quòd tunc fit motus cõtrarius. Si uerò reſiſtentiæ ad potentiam ſit ſemper proportio minoris inæqualitatis, eſto quòd reſiſtentia augeatur, aut potentia minuatur motus tardabitur, & non fiet motus contrarius. Ex quo ſequitur motũ ſurſum factum à uirtute continuè remitti uſq; ad nõ gradum: motum autem deorſum factum à grauitate continuè intendi, cum motus deorſum factus à grauitate ſit uelocior in fine quàm in principio. Ex quo ſequitur iſta concluſio quòd motus per totam horam intenditur, & in fine horæ erit ſub non gradu, quæ concluſio licet ſit poſsibilis, tamen in hoc caſu eſt negãda, cum uirtus antea ſufficiat tardare motum deorſum, quàm ipſum totaliter impedire, imò ueriſimilius eſt hunc modum remitti paulatim ad non gradum, licet fortè à principio uſq; ad aliquod tempus intendatur. Decimò, uelocius mouetur membrum ſurſum quàm uirtus exigat, & ſimiliter deorſum, quàm exigat grauitas membri, ergo præter has ſunt aliæ cauſæ horum motuum aſſignandæ. Dicitur negando aſſumptum. mouetur enim membrum ita uelociter ſurſum, ſicut uirtus motiua cum illo conatu mouet ipſum: mouetur tamen uelocius ſaltẽ in principio, quàm appetitus cognoſcitiuus intendat ipſum mouere. Ex quo ſequitur, quòd motiua & propriè debilis nõ eſt appetitui cognoſcitiuo omnino ſubordinãda, membrum tamen deorſum ita uelociter mouetur, ſicut grauitas cum his circumſtantijs mouet ipſum. Tamen credo ad omnem operationem uirtutis motiuæ debilis, ſiue intendat ſtabilire membrũ tremens, ſiue ad quamcunq; differentiam mouere, præter membri grauitatem concurrentem ſolum ad motum deorſum ipſam uirtutem motiuam debilem cum conatu concurrere. In tremore nanq; ad appoſitas differentias etiã hæc experientia ſatis facilè probari poteſt. Ex his patet differentia inter ſtuporem & tremorem, cum ſtupor ſit paſſio ſenſitiuæ, tremor autem motiuæ. Secundò patet differentia inter tremorem & iectigationem, cum tremor ſit partim uoluntarius, iectigatio autem omnino inuoluntaria. Et tremor eſt alicuius membri organici. Iectigatio muſculorum, quæ ſunt partes ipſorum organicorum.

Tertiò patet differentia inter tremorem & pulſum cordis & arteriarum, quia pulſus cordis & arteriarum eſt merè naturalis, tremor autem mixtus. Et quia inter contrarios motus pulſus, percipitur quies media. Sed inter contrarios motus tremoris non percipitur quies media, non quia inſtantanea, ſed quia breuiſsima. Quartò patet differentia inter tremorem & rigorem, quia rigor eſt merè naturalis, & in ipſo totum corpus concutitur: licet tamen cauſa faciens concuſſionem non ſit in toto. Tremor autem eſt motus mixtus, & non eſt in toto neceſſariò, ſed aliquãdo ſolum in uno particulari membro.

Prima diſtinctio. Species tremoris ſunt ſicut ſtuporis, aut enim eſt in toto, aut in parte ſicut in capite, aut alio membro particulari. Secunda, aut eſt chronicus, aut nouus, aut materialis, aut immaterialis, etc. Accidit autem ut caput moueatur ante & retro, propter nocumentum in muſculis anterioribus & poſterioribus, ſicut aliquando tremit ad latera propter nocumentum muſculorum lateralium. Et quandoque fit tremor in utriſque manibus & non in pedibus, ut quando cauſa non eſt in origine nuchæ, ſed in ramis neruorum penetrãtibus ad manus, aut ſi cauſa fuerit in origine nuchæ expellit eam natura ad loca propinquiora propter minus malum, aut quando ſpiritus motiuus in inferioribus corporis eſt fortior, & magis uincens ſecundum neceſſitatem illorũ membrorum, quia ſunt ad motum magis deputata quàm manus, quare non patiuntur à cauſis, quæ non ſunt ualde fortes, propterea frequentius accidit tremor in manibus quàm in pedibus, & cum liberatur paralyſis, citius redit motus in manibus q̃ in pedibus, &c.

Cauſæ ſumuntur aut à uirtute, id eſt, à ſpiritu, aut à membro. ſi à ſpiritu, aut quia paucus in toto propter nimias uigilias, aut exercitia fortia, aut famem, coitum, aut balnea, aut alia euacuantia ſenſibiliter, aut inſenſibiliter, aut quia eſt paucus in membro propter retractionem ipſius ad principale, ſicut in

timore propter aſpectum ex alto, aut propter ambulare ſuper pontem, de cuius pręcipitio timetur, aut propter orare coràm principibus, aut propter diſputare, aut propter uelle inire pugnam, & quomodolibet aliter, aut quia ſpiritus motu inordinato mouentur ſicut in anguſtia, tribulatione, gaudio, deſyderio, paſſione dicta ilen, in qua ſpiritus ſimul ad oppoſitas differentias mouentur. Aliquando eſt defectus ex parte qualitatis ſpiritus, quia craſſus, frigidus, aut putridus, aut alia qualitate occulta uel manifeſta affectus. Quandoq; eſt ex parte membri malè complexionati. Eſt enim complexio potiſſimum & immediatum inſtrumentũ animę ad ſuas operationes perficiẽdas. Hoc autem erit ſi membrum ſit nimis humectatum propter crapulas & mollificatum, aut uidelicet multitudine uini, aut propter potum aquæ plurimæ non in ſua hora, ſicut poſt coitum, balneum, exercitium, & ieiunium, aut eſt mala complexio ſicca faciens membrum non bene obediens flexioni, aut erit oppilatio in membro ex cauſis repletionis multiplicãtibus humores craſſos aut uiſcoſos, aut alijs cauſis oppilantibus coarctoriè, aut attenuatoriè, aut carnoſè, unde non penetrabit ſpiritus ſufficiens ad debitum motum, quo prohibito fieret paralyſis & diminutio ſenſus, tremor, aut ſolutio continui membra debilitans, & quandoque membro & ſpiritui ſimul accidit impedimentum, ſicut ex morſu animalis uenenoſi ſimul nocente ſpiritibus, & membro, aut fortè duplex nocumentum unicuique proprium ſimul coniungetur. Cauſa autem tremoris frequentior eſt frigiditas ſuperflua, aut humiditas remolliens, minor tamen humiditate paralyſim faciente.

Signa tremoris abſolutè ſunt manifeſta ex motu ipſius membri trementis. Signa cauſarum ſunt ipſę cauſæ. Signa autem ipſarum propter defectum uirtutis & ſpirituũ ſunt, quia patiens deficit ex quocunque labore & motu, & ſimiliter à quocunque nutribili facilè releuatur & non poteſt pati famem diuturnam, quoniam ſyncopizaret. Signa uerò ſuperfluę frigiditatis aut humiditatis, & cæterarum cauſarum ſunt ex ſæpe dictis manifeſta.

Prognoſtica. Tremor magis peruerſus eſt qui incipit à ſiniſtro. Secundum, tremor in ſenibus medicatione non eſt remouibilis. Tertium, Tremor eſt uia in ſpaſmum aut paralyſim ſecundum materię diuerſitatem ſubtilis aut craſſæ. Quartum, Tremor in labio inferiori ſignificat uomitum. Quintum, Alienatio ſuperueniens tremori in cauſone, ut dicit Hippocr. ſoluit ipſum propter calorem intenſum præter modum calefacientem cerebrum & neruos, unde ſequitur alienatio, & cauſa tremoris reſoluitur ſicut interdum econtrariò ſoluitur permixtio mentis & cauſon materia ad neruos permutata, propter cuius permutationem ſequitur tremor.

Tremor autem ex eiſdem curatur ex quibus ſanatur ſtupor. Sed ſi ex ſuperflui uini potu euenerit, æger ab ipſo erit abſtinendus. Similiter ſi aqua quæ ex niue diſſoluitur bibendo hanc incurrit paſſionem, ab ipſa abſtineat, & balneum calidiſſimum ingrediatur, in quo tam diu moram faciat donec ſudet à quo cum egreſſus fuerit in ſole aſſiduè moretur.

Hic ponit curam tremoris. Et habet tres partes. Primò ponit curam tremoris abſolutè. Secundò, quando prouenit ex potu uini. Tertiò, quando prouenit ex potu aquæ frigidæ, partes patent. De prima dicit, quòd tremor curatur cum illis, cum quibus ſanatur ſtupor, de cuius cura ſermo præceſſit. Stupor autem & tremor curantur cura paralyſis, uerum leuiores exigunt medicinas ſicut ſunt morbi leuiores paralyſi. De ſecunda parte dicit, quòd ſi tremor prouenit ex ſuperfluo potu uini, æger ab ipſo abſtineat, & bibat aquam ſaccharatam, uel aquam mellis. De tertia parte dicit, quòd ſi prouenit ex potu aquæ quę ex niue diſſoluitur, uel aliter frigida ualde, æger ab ipſa abſtineat, loco cuius utatur uino pauco mediocris potẽtiæ, uel aqua mellis cum pauco ſaluiæ & piperis, & ingrediatur balneum calidiſſimum, in quo tãtum ſtet donec ſudet, ſiue illud balneũ ſit aẽreum ſicut ſtufa, uel igneum ſicut furnus ex quo extractus eſt panis uel ſit aqueum calidum & ſiccum, & actu & potentia ſiue ſit naturale, ſicut thermæ ſulphureæ, aut alia huiuſmodi, aut artificiale. Et ad hoc cõfert ſepeliri in arena ſicca à ſole uehementer calefacta, & ſtatio ſub ſole confert &c.

Cura tremoris perficitur omnino ſicut dictum eſt in paralyſi. Verum ſunt aliqua propria tremori ſicut oleũ de andachocha, id eſt, flore trifolij, quod in hoc habet mirabilẽ proprietatem applicitum ſuper originem neruorum & membro tremulo cum fricatiõe bona. Similiter emplaſtrum factum ex folijs ijſdem trifolij, cerebrum quoq; leporis aſſatum ad hoc mirabiliter confert, & propterea frequenter comedatur. Et ſi tremor eſt in capite expertum eſt ſtecas ſumptum ſingulis diebus pondere ʒ.i. aut. 2. cum ℥.i. hydromellis, aut ſine potu in forma pilularum. Ex nocentibus autem ualde in eo & omni ægritudine neruoſa eſt multitudo phlebotomię, & nimius uſus uini & aceti, & coitus, & aquarum frigidarum: aquæ tamen, pluuialis eſt eis melior & minoris nocumẽti, & in omni ægritudine neruoſa. Caſtoreum quoque & oleum de cucumere aſinino ſunt propria tremori à cauſa frigida proueuiente, ſiue caſtoreum ſit exterius applicitum, ſiue interius ſumptum.

DE TORTVRA ORIS. Cap. XI.

Tortura quæ apud Serapionem uocatur acauis à quibuſdam ſic deſcribitur. Tortura eſt morbus officialis figuram ſiue formam naturalem faciei corrumpens, ab Auicen. uerò completius deſcribitur ſecunda tertij. quòd eſt morbus officialis in facie propter quem trahit pars faciei ad partem non naturalem, & alteratur forma eius naturalis & remouetur bonitas obuiationis utrorumq; labiorum & ambarum palpebrarum ex parte. Officialis, id eſt, compoſitionalis. Eſt enim morbus in figura & etiam in ſitu, ſiue ſitus accipiatur pro loco, ſiue accipiatur pro ſocietate, ut patebit ex dicendis. Aliter officialis, id eſt, membri officialis, id eſt, inſtrumentalis & organici: In facie ad differentiam torturæ alterius membri, propter quem trahitur pars faciei ad partem non naturalem, id eſt, contrahitur aliqua pars faciei ad ſitum non naturalem, & alteratur forma, id eſt, figura eius naturalis, & remouetur bonitas obuiationis utrorumq; labiorum, & ambarum palpebrarum ex parte. In his uerbis ſpecificat modum torturæ, & membra torta ſecundum plurimum in facie, ut ſit nobis magis manifeſta. Subdit autem ex parte, cum ſecũdum aliquam partem ſit bonitas obuiationis, & labiorum & palpebrarum, ſcilicet, ſecundum partem uicinam parti ſanę.

Cum hominis os contorquetur, & unum de oculis ſuis claudere non ualet, & ſi præcipitur ei ut ſufflet flatus ab una tantũ parte exire uidetur, ipſum quoq; tunc contorſionem pati dicimus.

Diuiditur pręſens capitulum in partes duas, primò determinat de tortura theoricè. ſecundò practicè. ſecunda ibi. Cuius curam. In prima parte ponit tria ſigna. Primum, quòd os, id eſt, facies uel os, id eſt, labia oris torquentur. Secundum, quòd oculus partis ægrę claudi non poteſt, id eſt, ob ſpaſmum, aut paralyſim palpebrarum nõ potentium ſed ex toto contingere. Tertium, quia nõ poteſt ſufflare niſi ex parte una, ſcilicet ſana, altera non potente, ſcilicet debitè moueri ob ſpaſmum, aut paralyſim, & ſimiliter nec per eam poteſt expuere.

Species torturæ ſunt iſtæ, nam aliqua eſt chronica ualde, tranſiens ſex menſes. Quędam eſt magis recens ſiue paucioris temporis. Iterum quædam eſt intenſa fortis, quædam debilis & remiſſa uix comprehenſibilis. Cauſæ torturæ coniunctæ ſunt duæ ſcilicet ſpaſmus aut paralyſis partium faciei, unde fit partium faciei contractio, ad quem ſequitur tortura. Spaſmus tum ſecundum plurimum eſt in cauſa, cum partes faciei ſint latæ, ad quas materiæ etiam craſſæ facilè poſſunt præcipitari. Cauſæ autem paralyſis ſunt dictæ ſuperius. Cauſæ ſpaſmi dicentur in capitulo ſequenti. Duas tamen memorabo. Vna eſt apoſtema in collo quod facit torturam, aut cauſando ſpaſmum, quod eſt ſecundum plurimũ in neruis dantibus motum mandibulæ inferiori, quæ ſcilicet oriuntur à prima ſphondyli, aut paralyticans eoſdẽ neruos prohibendo tranſitum ſpirituum, & propriè ſi fuerit apoſtema molle, nerui enim dantes ſenſum & motũ partibus ſuperioribus faciei ramificantur à tertio pari neruorum cerebri. Secunda eſt uulnus in eadem parte aut in partibus faciei per quod fit paralyſis ſolutis neruis, aut muſculis mouentibus partes illas, aut fortè fit ſpaſmus neruis & muſculis non totaliter ſectis, aut propter apoſtema, quod ſequitur ad uulnus replens & contrahens partes illas, quæ ſic deinceps perpetuò remanent contractæ.

Signa prognoſtica ſunt dolor profundus in partibus faciei & ſtupor in cute, & multitudo ſaltus, ſiue iectigationis in eiſdem partibus prolongati, quodlibet nanq; iſtorũ arguit præſentiã materiæ in his partibus, quæ ſi ampliata fuerit, aut uirtus debilitata, fiet ſpaſmus aut paralyſis, & conſequenter tortura.

Signa demonſtratiua torturę cum aliquando propter eius paruitatem occultatur, eſt riſus aut prolatio dictionũ in quibus eſt O. Ex his enim tortura quantumcunque occulta manifeſtatur. Signa uerò partis læſæ plerunque occultantur, quia interdum pars ſana apparet ita torta ſicut ægra, quia aliquãdo pars ſpaſmata contrahit partem ſanam, ita ut ipſa uideatur torta, & aliquando paralytica multum grauitans et defluens attrahit partem ſanam, ita ut etiam uideatur torta, aliquando ſi parum paralytica ſit contrahitur à parte ſana, ita ut ſcilicet aliquando nulla appareat tortura, aut ſi apparet, æquè bene apparet in parte ſana ſicut in ægra. Signa ergo propria & diſtinguentia ſunt infraſcripta. Primum, quia oculus partis læſæ eſt aliqualiter diſcoopertus, cum palpebræ non poſſunt bene uniri: oculus autem ſanus totaliter à palpebris poteſt cooperiri. Secundum eſt, quia non poteſt expuere nec ſufflare per latus ægrum nec per medium oris, ſed ſolum per latus ſanum. Tertium eſt, ut præcipiatur ut moueat genas & labia contrahendo, & elongando, & manifeſtè tunc patebit, quia non poterit latus ægrum ſed bene ſanum. Signa uerò quòd tortura ſit à ſpaſmo, eſt quia pars ſpaſmata extendi non poſſit, pars uerò paralytica facilè ducitur ad omnem differentiam. Secundum, quia cum ſpaſmoſa coniungitur ſoda, & dolor aliquis, cum paralytica uerò non. Tertium, quia in tortura ex paralyſi ſenſus ſunt magis turbati, & ſentitur in cute leuitas, & in lacertis, & ſtupor quidam, & humiditas profluit ex ore, & eſt palpebra inferior demerſa, & medietas panniculi, quæ eſt ſuper palatum ex parte illa eſt mollificata, ſtupida, humida, laxa, & apparet quòd meditetur homo & aſpiciat ad inferiora, quia palpebra ſuperior multum cadit, & magnam partem oculi claudit. In ſpaſmoſa ſunt ſigna his contraria. Signa autem ſpaſmi ſic. & hum. aut non proportionati ad materiam, uidebuntur in capite ſequenti, & ſigna cauſarum paralyſis in proprio cap. fuerunt poſita.

Prognoſtica. Timor eſt mortis in tortura uſq; ad quatuor dies, quia materia facilè poteſt conuerti ad cerebrum ipſum oppilando uel apoſtemando. Secundum, torturæ extenſæ uſque ad ſex menſes fortaſſe non ſperatur rectificatio. Tortura in decrepitis rarò recipit ſalutem. Tortura ſequens ægritudines fortes ſicut apoſtema cerebri & ſimiles, & ſpaſmum de inanitione, quod ſignatur & ſcitur per euentum eius paulatim factum non recipit curationem.

Cura.

Cuius curam incipiemus cum ſolutione uentris ex pilulis fœtidis. Nutrimentum uerò eius atque ipſius potum dicimus, ut in capitulo de paralyſi diximus. Aegro præterea quotidie in mane antequam comedat ſinapim cum ſyrupo acetoſo gargarizare faciemus, et mittemus eum in domum obſcuram, & præcipiemus ut unam nucem muſcatam in parte oris, quæ torta eſt reti-

neat: Naribus quoque tunc sufflabimus condisi, ut sternutatio prouocetur. Sphondyles quoque colli eius, & faciem eius, & frontem ex oleo costino inungere conuenit, & est quotidie de anacardino aur. 1. pondus sumendum. Et si passio hoc modo soluta non fuerit ad uentris solutiones, & ægri sedationem redeundum est. De tortura uerò quæ nõ repentè, sed paulatim accidit non loquimur, ipsa nanque non contingit nisi in phrenesi pernitiosa morte iam imminente, & est ex siccitate.

Hic ponit curam torturæ pendentis à paralysi aut spasmo humido. secundò dicit se non uelle ponere curam torturæ factæ paulatim ex spasmo de inanitione cum ipsa sit pernitiosa. secunda ibi. De tortura uerò. In prima parte docet Rasis euacuare. Primò cum pillulis fœtidis. Secundò docet quòd dieta eius sit sicut dictum fuit in paralysi. Tertiò præcipit gargarisma, ut hoc, ℞. sinapis ℥. s. bulliat in ℔. una aquę ad consumptionem medietatis & coletur, cum qua colatura misceantur syrupi acetosi simplicis ℥. 2. & gargarizetur stomacho ieiuno. Quartò locat tortum in loco obscuro per quatuor dies uel sex, ne materia amplietur & dilatetur per multi luminis prę̃sentiam. Quintò teneat nucem muscatam in parte oris quæ torta est. Sextò prouocet sternutationem cum condisi superius declarato, uel loco eius prouocetur cum elleboro, & similibus. Septimò ungantur sphondyles colli, quia ab ipsis ramificantur nerui uenientes ad faciem. Et similiter ungantur partes frontis & faciei ex oleo costino superius descripto. Vltimò sumant quaq; die aur. 1. confect. anacar. ut supra in paralysi. Et si cum his non curatur quiescat per decem dies solo regimine bono obseruato, deinde iterum redeat ad ea quæ iam dicta sunt. Cura torturæ exigit easdem intentiones quæ dictæ fuerunt in paralysi. Et hic esto memor sicut ibi non properare ad usum medicinarũ fortium in principio digestiuarum aut solutiuarum, sed expecta usq; ad quartum & septimũ & decimum quartum diem sicut dictum fuit. Neq; aliquo modo soluas cum debili aut forti solutiuo, nisi præmissa digestione, sed solum fit contentus clysteribus lenientibus. secundò in tortura ex spasmo primò mollifica, deinde resolue, sed in tortura ex paralysi solummodo resolue. Ex expertis est ut sumantur ʒ. 2. hieræ Hermetis per mensem continuum. secundum expertum est zingib. et acorus confecta cum melle siue diacorus sumptus mane & uespere ad quantitatem nucis. Phlebotomia uenarum linguæ in tortura sanguinea optimè confert. Assiduatio ablutionis faciei cum aceto in quo decocta est sinapis est mirabil. prospicere in speculo sæpe iuuat ad rectificationem torturæ. Cauterium super uenam quæ est post aurem, ultimum si per plures dies dimittatur apertum. Sirupus proprius in causa frigida. ℞. acori ℔. s. zing. nucis muscat. ana. ℥. 1. mellis ℔. 1. fiat syrupus clarificatus bulliendo suprascripta in sufficienti quantitate aquę, & administretur cum aqua decoctionis saluiæ, sed nõ administretur nisi post septimum, & præcedente alia euacuatione. Solutiuum proprium post hunc syrupum est hoc. ℞. pilularum cochiarum fœtidarum an. ℥. s. fiant pilulæ 5. & exhibeantur in mane seruata debita dieta & custodia. Gargarisma. ℞. nucis musc. ℥. s. acori. ℥. 2. pyrethri, sinapis. zing. ana. ℥. s. aceti ℥. 1. mellis ℥. 2. bulliant in ℔. 3. aquæ ad consumptionem duarum partium, sed non fiat gargarisma neq; sternutatorium nisi præcedentibus purgationibus. Succus auriculæ muris cum nuce muscata in eo infusa est proprius per nares attractus. Est autem auricula muris anagallis, pro ea tamen sumimus maioranã. Oleum proprium in tortura. ℞. rad. acori ℥. 2. zing. nucis muscat. ana. ʒ. 2. olei cost. ℥. 4. uini al. potentis tantũdem, bulliãt super cineres usq; ad consumptionem uini, & cum pauco ceræ fiat unguentum. Esto tamen memor in tortura à spasmo præponere mollificantia, deinde resolutiua succedant. Mollificatiuum propriũ. ℞. mucil. fœnugræci, sem. lini, butyri, axungiæ anatis, olei amygdalarum dul. medullæ cruris uituli. an. ℥. s. olei de lilio ℥. 1. nucis musc. ʒ. 1. ceræ quantum sufficit, fiat unguentum molle, aut misceantur mollificantia cum resolutis. Et hæc de tortua.

DE SPASMO. Cap. XII.

Spasmus à græco deriuatũ idem significat quod contractio. Et describitur ab Auicen. secunda tertij cap. proprio, quòd est ægritudo neruosa, qua mouentur lacerti ad sua principia, & inobedientes fiunt in dilatatione. Est quidem ægritudo, quia sensibiliter lædens. Et est ægritudo quæ est compositio prę̃ternaturalis in figura, quia membrum in spasmo malè figuratur contra uoluntatis imperium, & est morbus in situ, capiendo situm tam pro positione siue loco quàm pro societate, cum membrum neq; in debito loco remaneat, neq; possit associari cui debet secundum humanam necessitatem. Neruosa, quia licet in omni spasmo membrum organicum lædatur secundum se totum: læditur tamen principaliter secundum partem neruosam ipsius, Qua mouentur lacerti. Expressit instrumentum principale motus uoluntarij, unde in hoc differt spasmus à singultu, cum in singultu non sit motus lacertorum. Ad sua principia, scilicet ad nucham à qua 31. paria neruorum & unum impar originantur, dantia motum & sensum ferè toti corpori à ceruice infra. Et à cerebro originantur septem paria, ut supra in anatomia quia omnes concurrentes ad cõpositionem omniũ musculorum sunt causa ut ipsi musculi spasmentur, & moueantur uersus nucham aut cerebrum. Et inobedientes fiunt in dilatatione, quia non possunt dilatari secundum uoluntatis imperiũ, nisi ægritudo remoueatur. Nota primò quòd duplex est spasmus, proportionatus ad materiam, & non proportionatus. Non proportionatus est ille cuius causa immediata effectiua est uirtus siue anima, stimulata tamen à re præter naturam, sicut est dolor, solutio continui & huiusmodi. Proportionatus ad materiã est duplex, de repletione & inanitione. Spasmus de repletione est ille cuius causa immediata effectiua est ipsa materia existens in neruo siue apostemet, siue non, nam dilatando membrum & extendendo secundum latitudinem & profunditatẽ est causa, quòd abbreuietur secundum longitudinem, quare fit contractio. Spasmus de inanitione est, cuius principium effectiuum immediatum est siccitas ignea & terrea in eo crescens & dominans propter consumptionẽ humiditatis substantificę, ũn de humidum, aẽreum & aqueum euaporat, & inter hos est differentia, quia in spasmo humido abbreuiatur neruus in longitudine, & incrassatur in latitudine & profunditate. Sed in spasmo de inanitione secundum omnem dimensionem, fit abbreuiatio & contractio. Ex quibus sequitur istas conclusiones esse concedendas. Prima conclusio, aliquis est spasmus immaterialis, qui tamen est morbus materialis, quia spasmus non proportionatus ad materiam pendens, exempli gratia, ex cholera eruginosa in stomacho est spasmus immaterialis, quia non proportionatus ad materiam, est tamen morbus materialis curãdus per euacuationem. Secunda conclusio. Aliquis est morbus siue spasmus materialis, utputa spasmus de inanitione qui est proportionatus ad materiam: & tamen est morbus immaterialis cum non sit ibi materia euacuanda, aut ad benignum perducẽda per distinctionem. Dicitur autem spasmus materialis, quia in eius quiditate exprimitur materia, scilicet ipsius consumptio. Tertia conclusio. Aliquis est spasmus proportionatus ad materiam, & nõ proportionatus ad materiam, patet de spasmo, cuius causa effectiua immediata sit non solum materia, sed etiam uirtus stimulata. Et si magis uirtus concurrat à prædominio dicetur non proportionatus ad materiam, & econtrario si materia à prę̃dominio dicetur spasmus proportionatus ad materiam. Et si ambæ ęqualiter concurrant ab utrisq; æqualiter denominabitur, scilicet ubi quilibet per se esset sufficens ad illum producedum, ubi autem neutra esset per se sufficiens, sed ambæ simul, dicetur proportionatus ad materiam, & nõ proportionatus de copulato extremo, & non copulatiuè. Nec ualet hoc argumentum, est spasmus non proportionatus ad materiam, ergo non est proportionatus ad materiam, nec ibi arguitur ab affirmatiua de prædicato infinito ad negatiuam de prædicato finito.

Quarta conclusio. Aliquis spasmus est de repletione & inanitione. Quinta conclusio. Aliquis est spasmus non proportionatus ad materiam de repletione & de inanitione, quarum deductio faciliter patere posset. Ex his patet, quòd spasmus de inanitione habet unam causam priuatiuã, scilicet consumptionem humiditatis, & positiuam alteram immediatam crementũ siccitatis. Contra, si per siccitatem fieret spasmus, tunc hectici tertiæ speciei omnes spasmarentur, cum in ipsis sit facta ultimata exiccatio qua deducuntur ad mortem. Ad hoc dicitur multum interesse inter siccitatẽ quæ facit spasmum, & quæ facit hecticam tertiæ speciei, nam ista est uniformis ferè æqualis per totam nerui substantiam ex eo quòd inducta est paulatim. Illa uerò quæ facit spasmum nõ est uniformis per totum, nec ęqualis in toto neruo, ex eo quòd ab agente uiolento in paruo tempore inducta est, unde magis exiccatur una pars nerui quàm altera, fit ergo cõtractio & applicatio in parte, scilicet minus exicata, sicut in corio proiecto super prunas fit contractio una parte magis exiccata quàm altera, ubi si in sole aut in loco calido diu stetisset, & multum fuisset exiccatum, non fuisset contractũ, sicut & lateres cum coquuntur in fornace ab igne dulci non torquentur, sed ab igne nimis forti contorquentur. Sed contra, neruus est æqualiter dispositus per totum, agens fortè, utputa calor causonis potest omnibus partibus ęqualiter applicari, ergo non spasmabitur. Præterea, si in hectica est per totum uniformis exiccatio totum deberet ęqualiter contrahi, & sic fieri tetanus. Dicitur causas resistentes exiccationi nerui in causone nõ esse æquales, cum pars nerui aliquando sit circumuoluta membris humidioribus, siue iuxta posita: alia pars membris siccioribus, quare non æqualiter resistit per totum, neq; etiam uapores febriles æqualiter omnibus partibus applicantur. Ad secundũ dicitur, quòd si fieret contractio in hectico, tunc spasmus ille esset de inanitione, & similiter si corpus extensum & inflexibile humido ferè uniformiter in omnibus partibus neruosis exiccato, tunc esset tetanus. Sed dico nullam fieri contractionem notabilem, neq; extensionem ad spasmandum sufficienter, aut ad tentandum.

Secunda distinctio est, aliquis spasmus est in fieri, ut quando actualiter fit contractio, aliquis est in facto esse, ut quando membrum post contractionem remanet contractum, tunc enim est quies ubi dum fiebat erat motus. Et ex hac distinctione sequuntur istæ conclusiones. Primò, Aliquis est spasmus fiens, qui tamen est morbus factus, utputa spasmus de inanitione cum est in fieri, & complebitur etiam remota omni causa conseruante ipsum sicut febre, fluxu, & similib. Est enim morbus factus, quia independẽs. Est tamen spasmus fiens cum actualiter fiat contractio. Secundò, quòd aliquis est spasmus factus, qui tamen est morbus fiens cum ad remotionem causarũ sit aptus remoueri, neque à seipso conseruabilis sit, ut patet in spasmo de repletione facto & curabili. Tertia distinctio. Aliquis est spasmus proprius sicut est superius descriptus. Alius improprius, scilicet singultus, quia in stomacho non est musculus, aut aliud principium motus uoluntarij. Quarta distinct. Aliquis est spasmus fortis adeò, ut ceruix contorqueatur & strideãt dentes. Aliquis debilis sicut oscitatio & aliquis uniuersalis in toto qui non differt ab epilepsia, nisi quia est cum sensu intrinseco & extrinseco. Aliquis est particularis, et in una medietate, aut aliquo membro particulari. Aliquis est spasmus ad posteriora, & dicitur opisthotonus. Aliquis est ad interiora, & dicitur emprosthotonus. Aliquis ad utrunq; et dicitur tetanus. Ad latera aũt rarissimè euenit, cum in lateribus pauciores musculi & nerui sint situati. Et harum diuersitatum causa est secundum quod causa spasmi est in diuersis locis sicut dictum fuit in paralysi. Et quicunq; istorũ aut est initians, aut succedens ad alias ægritudines sicut ad synnachen, pleuresim, sirsen, & similia.

Causæ spasmi non proportionati ad materiã sunt accidentia animæ sicut timor & tristitia, solutio cõtinui, frigus nerui ex uulnere discooperti, putredo, dolor, pũctura animalis uenenosi, comestio & applicatio rerũ uenenosarũ, & cõmunicatio facta neruis ab alijs membris, siue absoluta, siue non absoluta, dummodo nerui non lædantur per essentiã, & magis spa-

ſmantur nerui ex communitate ſtomachi & matricis quàm propter alia membra. Spaſmi de repletione cauſæ ſunt phlegma, ut in pluribus, deinde melancholia uel ſanguis, rariſsimè cholera, ſiue humores apoſtement neruum ſiue non. Et aliquando eſt uentoſitas, & eſt ex his quæ ueniũt in hora & remouentur in hora, & uulgariter uocatur gramſo. Cauſæ anteceden tes ſunt idem humores non actu inbibiti, aut apoſtemantes neruos. Cauſæ primitiuę ſunt crapulæ, ebrietates, ſomnus ſuper ſatietatem. Exercitium fortè corpore pleno, retentio euacuationum etiam conſuetarum, ingredi etiam balneum corpore pleno, liquefactio humiditatum à febre, & ſimiles. Cauſę ſpaſmi de inanitione ſunt febres fortes, ieiunia, uigilia, accidentia animi fortiter exiccãtia, fluxus uentris, & alię euacuationes fortes, & cætera præter modũ exiccantia.

Signa diſtinctiua inter ſpaſmũ & epilepſiam ſunt, quia epilepſia eſt communis toti, & reſoluitur uelociter, & eſt cum periodis & non fit ex inanitione & aufert ſenſum. Spaſmus uerò in his ipſi opponitur, licet tamen ſpaſmus dicatur epilepſia membri, ſicut epilepſia eſt ſpaſmus totius corporis & ſimilãtur in motibus contractiuis, &c.

Signa prognoſtica ſunt diſpoſitiones corporum.

Primum, pueri ſunt ad omnes ſpaſmos maximè diſpoſiti. Et etiam ab omnibus maximè releuabiles. Iuuenes ad ſpaſmum non proportionatum ſunt proniores quàm ſenes. Corpora ſanguinea & cholerica ſunt proniora ad ſpaſmũ quàm phlegmatica aut melancholica. Secũdum, tremor & dolor circa collum & iuncturas nunciat ſpaſmum, pulſus chordoſus, & propriè cum diuerſitate eſt nuncius ſpaſmi. Tertium oculi contorſio & facies in modum ridentis eſt nuncia ſpaſmi: fit enim ex cõtractione partium faciei, tremor manus ægri occultus, qui aliquando percipitur à medico ſolerti dum tangit pulſum pronunciat ſpaſmũ, anhelitus difficilis interſectus, ſuſpirioſus, quia non poteſt dilatari pectus propter contractionẽ diaphragmatis & muſculorum, & huiuſmodi nunciat ſpaſmum. Signa concordantia habes 6. Aphor. Aphor. 54. In acutis paſſionibus cum febre luctuoſa ſuſpiria malum. Stipticitas uentris propter contractionem muſculorum ani aut matricis ad ſuperiora deriuatis. Retentio urinæ aliquando, & aliquando emittitur cum ſanguine mixta propter debilitatem renum, aut fortem expreſſionem ſingultus. Soda, tremor & dolor prænunciant ſpaſmum, ſtridor dentium, contractio cutis capitis. Signa demonſtratiua eſt ipſa actualis contractio uel contractum eſſe, pulſus tenſus diuerſus in modum ſagittæ aſcendens in medio ſui motus, & deſcendens in fine, & humilis in principio, in quo non apparet manifeſta diaſtole propter nimiam tenſionẽ, unde oportet fieri pulſus uelociores & frequentiores. Item arteria eſt calidior aliis membris calido ſpumoſo ignito propter prohibitam tranſpirationem. Differt autem hic pulſus à pulſu principij paroxyſmi, cum hic ſit tenſior et magis manifeſtus. Signa ſpaſmi non proportionati ad materiam ſunt cauſæ ipſæ, de quibus præceſsit ſermo. Signa uerò ſpaſmi de repletione ſunt eius cauſæ. Diſtinguitur inter ſanguineã & phlegmaticã per ſigna ſæpius dicta. Et cauſæ primitiuę ſeipſum ſignificant. Signa ſpaſmi de inanitione, eſt quia paulatim fit & præceſſerũt cauſæ, ſcilicet inanientes. Prognoſtica. Primum, omnis ſpaſmus uniuerſalis ex uulnere eſt mortalis. Secundum, ſpaſmus de inanitione cui in principio non reſiſtitur eſt mortalis. Tertium, ſpaſmus ad poſteriora eſt cæteris deterior. Quartũ, habetur quarto Aphor. In feb. non deficiente ſi labiũ aut oculus, aut ſupercilium, aut naſus diſtorqueatur, aut nõ uideat iam debili exiſtente corpore quodcunque horum fiat iam eſt propè mors. Quintum, Ventoſitas multiplicata cum tremore uentris, mortem ſignificat. Sextum, Saltus ſuperfluus arguens multitudinem uentoſitatis malum. Septimum, Spaſmus non proportionatus ad materiam, niſi ſit uniuerſalis ex uulnere ſecundum plurimum eſt ſalubre.

DE TETANO. Cap. XIII.

Tetanus, quaſi totum tenens à tetano græco nomine deriuatus. Eſt ſecundũ Aui. ſecunda tertij cap. proprio, ęgritudo officialis prohibens uirtutem motiuam à cõtractione membrorum, de quorum aptitudine eſt, ut contrahantur propter nocumentum in lacertis & neruis. Eſt enim tetanus morbus in ſitu & in figura, & propterea officialis, id eſt, compoſitionalis, uel membri officialis, id eſt, organici. Nam licet fit paſsio neruorum: eſt tamen principaliter organicorum, quia principalius & immediatius ſunt ad motũ ordinata ſecundum humanam neceſsitatem, nec unquam eſt in neruis quin ſit in organicis. Dicitur prohibens uirtutem motiuam à contractione membrorũ, ad differentiam ſpaſmi, cuius eſt membra cõtrahere, & ſubditur propter nocumentum in lacertis & neruis, &c. ad differentiam priapiſmi in quo non eſt læſio neruorum nec lacertorũ uirgæ, ſed ſola ipſa tenditur ex multitudine uentoſitatis craſſæ replentis uenas & arterias. Contra ſequitur quòd tetanus non differt à paralyſi. Dicitur, quòd tetanus prohibet uirtutem motiuam à contractione membrorum cum ipſorum extenſione, paralyſis uerò cum ipſorum mollificatione, propterea diffinitio eſt ſupplenda. Et propter hoc etiam differt à ſpaſmo in facto eſſe. Alcuzez uerò dictio arabica uariis modis accipitur, ut uult Auicen. in cap. de tetano. Quandoq; pro ſpaſmo muſculorum furculæ. Quandoque pro ſpaſmo oculi. Quandoq; conuertitur cum tetano. Sed propriè acceptus Alcuzez eſt tetanus à cauſa frigida, & à uentoſitate proueniens, licet Auicẽna in capitulo proprio, & ſimiliter cęteri authores ſint multum uarij in uſu horum terminorum accipientes frequenter unum pro altero.

Species tetani ſumuntur, ſicut ſpecies ſpaſmi. Eſt enim quidam nõ proportionatus ad materiam pendens ex eiſdem cauſis, ex quibus pendet ſpaſmus non proportionatus ad materiam. Et quidam tetanus eſt proportionatus ad materiam duplex exiſtens, de repletione & de inanitione. Et cauſæ ſunt eædem, niſi quia in tetano ſunt duo ſpaſmi diuerſorũ muſculorũ & neruorum ad oppoſitas partes ſiue differentias tra hentium, imo duo tetani per quorũ extenſionẽ membrum remanet rectũ & extenſum ad nullam differentiam contractũ, ſicut ſi eſſet nocumentum in muſculis anterioribus & poſterioribus, aut ſi ſolum unus neruus aut muſculus ſit lęſus, ille eſt lęſus uniformiter per totum, exempli gratia, materia penetrante per riuulos

uulos nerui in totum neruum, unde non magis contrahibilis eſt ad unam partem quàm ad aliam, ſed in ſpaſmo erit in una parte incraſſans illam, & per conſequens trahit ad ſe reliquam partem. Sed contra, ſi materia exiſtens in una parte nerui, dilatans illam eſt cauſa abbreuiationis nerui ſecundum longitudinẽ, multo magis exiſtens in toto neruo & dilatans illum erit cauſa abbreuiationis eius. Ad hoc dicitur negando conſequentiam, quia omnis pars erit æqualiter extenſa, ſicut in marſupio undiq; æqualiter extenſo ſecundum longitudinem & latitudinem, non magis contrahetur ſecundũ longitudinẽ q̃ latitudinẽ, ſed ſecundum omnẽ differẽtiam extendetur & maiorabitur, & ſecundum hunc modum membra undiq; apoſtemata ut non flecti poſſint dicuntur tetanata. Sunt enim ſecundum omnem differentiam magnificata, & ſimiliter poteſt eſſe tetanus de inanitione membro uniformiter exiccato & non contracto, cuius cauſæ ſunt eædem quæ ſpaſmi. Et ſic aliquando uidemus brachium aut crus arefactum inextenſibile. Et ſimiliter erit tetanus non proportionatus ad materiam ex ſimilibus cauſis contingens, ex quibus prouenit ſpaſmus, ſicut ex cauſis primitiuis, ut cũ homo dormit ſuper re dura, aut in ſomno unũ membrum comprimit alterum, aut aliquod membrum fune extenditur aut percutitur taliter ut membrum non poteſt flecti, ſicut aliquando ex ſimilibus cauſis membrum ſpaſmatur, & non poteſt extendi. Alcuzez autem propriè ſumptus prouenit, aut ex frigiditate ſine materia cõgelante, aut ex materia frigida craſſa undiq; æqualiter membrum extendente, ſiue apoſtemet, ſiue non, & ſimiliter à uentoſitate, unde ſi materia paralyſis cõgeletur, aut reſolutis partibus ſubtilibus incraſſetur, taliter, ut membrum remaneat extenſum, ex paralyſi fiet tetanus, ſiue alcuzez. Tetanus etiam aliquando fit incipiendo, aliquãdo ſuccedit alijs ægritudinibus, ſicut ſynache & pleureſi, quemadmodum dictum eſt de ſpaſmo.

Signa ſumuntur eodem modo ſicut dictum eſt in ſpaſmo. Veruntamen ex ſignis prognoſticis tetani eſt ſaltus plurimus, grauitas ſermonis, durities in lacertis, & dolor in partibus ſphondylium uſq; ad aloſos, & difficultas deglutiendi, & cum ſcalpitur non delectatur. Secundum, urina ſicut putredo & uirus cum horripilatione & tenebroſitate in uiſu, ſudore in capite & ceruice ſignificat extenſionem in utriſque lateribus futuram. Tertium, cum tetanus communis incipit clauditur os, rubeſcit facies, fit dolor fortior & non poteſt ſorbere, multiplicatur palpitatio, & lachrymantur oculi. Et differentia inter tetanum & ſpaſmum in principio ſui eſt, quòd ſpaſmus in lacertis incipit cum motu: tetani uerò principium eſt in lacertis cum quiete. Cætera ſigna demonſtratiua ſpecierum eius & ſuarum cauſarum ſunt ſimilia his, quæ dicta ſunt in ſpaſmo.

Prognoſtica. Primum, tetanus eſt ægritudo acutior cæteris paribus quàm ſit ſpaſmus, & magis pernitioſa cum ſint duo ſpaſmi, unde iuxta Aphoriſmũ quintæ particulæ. Quicunq; à tetano apprehenduntur, in quatuor diebus pereunt. Verum ſpaſmus de inanitione eſt deterior quàm tetanus, quia contrahit ſecundum omnẽ dimenſionem. Secundum, ille tetanus eſt malus quem præcedunt febres inſeparabiles cum inquietudine fletu & alienatione, & fit color citrinus propter eas, et exiccatur os et labiũ, denigratur lingua et exaſperatur cutis, & extenditur: eſt enim ex inanitione. Tertium, Omnis tetanus à percuſſione cui aſſociatur ſingultus et permixtio rationis eſt mortalis. Sed circa dicta in litera dubitatur, quare ſpaſmus nõ eſt ita periodicus ſicut epilepſia, cum tamen epilepſia ſit ſpaſmus uniuerſalis. Reſpondetur quòd aliquãdo fiunt ſpaſmi particulares periodici, ut quędam mulieres ſpaſmantur in manibus ſecundum periodos aggregationis materierum in matrice, ut Galen. in libello de ſpermate, cap. 2. Secundò poteſt aggregari in alio membro materia per congeſtionem, uel quòd ipſa recipiatur ab alio membro in determinato tempore quæ erit factiua ſpaſmi periodici. Dico tamen quòd epilepſia per eſſentiam eſt periodica frequentius quàm ſpaſmus, quia fit ex defectu cerebri, & multa malitia ipſius cuius defectus non corrigitur niſi à corde & epate, cum cerebrũ ſit membrum principale, nec; poteſt recipere correctionẽ per exterius applicita, ſicut membra particularia extrinſeca, propter profunditatem & diſtantiam ipſius cerebri, & propriè ſecundum uentriculos eius in quibus hæc materia continetur. Alia uerò membra facilius corriguntur tam in membris principalibus quàm nõ principalibus. Et uirtutes medicinarum melius in membris particularibus penetrant ad profundum. Epilepſia etiam per communitatem eſt frequentius periodica, cum læſio cerebri etiam non ualde magna ſit factiua epilepſię, in qua cerebrum contrahetur. Aequalis tamen læſio perueniens ad neruos, non faciet ipſorum contractionem. Eſt enim natura quę facit huiuſmodi cõtractionem tam in neruis, quàm in cerebro, ut expellat à ſe nocumentum magis ſollicita de cerebro, quàm de neruis: non eſt enim negandũ aliquem ſpaſmum particularem eſſe magis periodicum certa epilepſia per communitatem.

CVm aliquod membrum alicuius contrahitur, & ad ſuã redit originem, aut plura ex membris ſic diſponuntur, ſpaſmata eſſe pronunciabimus. Spaſmus aut ſubitò, aut paulatim inuadit. Spaſmo aũt ſubitò euenienti eadem præparanda eſt cura, quàm in paralyſi conferre diximus. In eo tamen fricatione manuum & inunctione ex oleo coſtino plus utimur. Spaſmus uerò qui non repentè, ſed ſuauiter accidit poſt febrem, aut poſt multam uentris ſolutionem, aut multum uomitum, aut ſanguinis fluxum malus eſt & uix curabilis. Quicquid tamen accidit, ei mederi incipiemus. Aegro nanq; hordei aquam, & iura unctuoſa, & mollia miniſtrabimus, & in

aquam dulcem tepidam ipsum mittemus, & ungemus ex oleo uiolaceo tepido, & oleo de seminibus cucurbitæ, & præcipuè neruorum radices, in quibus spasmus existit. In tina quoq; diu moretur & ex oleo uiolaceo inungatur. De uino bibat patiens parum, quod tamen multum habeat aquæ admixtionem. Et cibis nutriatur humidis.

Diuiditur hoc capitulum de spasmo in tres partes. In prima ponit signa spasmi sumpta ex quiditate ipsius. In secunda ibi. scilicet. Spasmus autem. Ponens unam distinctionem spasmi curat spasmum de repletione. In tertia ibi. Spasmus uerò, &c. Curat ipsum spasmum de inanitione. Prima pars est manifesta ex dictis. In secunda parte primò ponit hanc distinctionem. Spasmus autem accidit subitò, & est de repletione aut paulatim, & est de inanitione. Sed ipsi spasmo subitò euenienti eadem properanda est cura, quæ superius dicta est in paralysi, cum sit de repletione. Est tamen hæc differentia, quia in spasmo indigemus amplius fricatione & inunctione cum manu ex oleo costino superius descripto in paralysi, cum humor sit crassior. Debemus etiam flectere ipsum membrum ad oppositum illi differentiæ ad quam contrahitur. In tertia parte dicit, quòd spasmus qui non repentè, sed paulatim accidit post febrem, aut multam uentris solutionem, aut multum uomitum, aut sanguinis fluxum est malus & uix curabilis, imo non potest curari nisi in principio. Curat autem ipsum cum rebus humectantibus interius & exterius applicitis, quæ qualitatiuè & substantificè humectant. Et hęc secundum plurimũ debent esse frig. minus tamen frig. quàm hum. Et omnia quæ dicit sunt manifesta. Concedit tamen uinum multæ aquæ admixtum, quod debet esse nouum, nutriendo enim humectat substantificè. Et cum hoc facit aquam multam quæ ei admiscetur ad extrema corporis penetrare, quapropter humectat etiam qualitatiuè. In spasmo tamen de repletione debet esse uetus iuuãs ad materię resolutionem.

Cura spasmi de repletione quatuor exigit intentiones curatiuas. Prima ordinat debitum regimen. Secunda euacuat materias communes & causam antecedentem etiam diuertendo. Tertia resoluit causam coniunctam membra confortando. Quarta corrigit accidentia. Aër ergo iuxta primam intentionem declinet ad calidum & siccum. Dieta similiter declinet ad siccum, & sit ualde tenuis præcipuè in spasmo uniuersali, ita ut sint cõtenti aqua mellis aut sacchari, aut pro cibo sumant panatam cum pauco saluiæ minutim incisæ, aut ouũ unũ cum saluia, aut brodiũ cicerũ cum saluia, & similibus. Caueant à carnibus & uino, nisi fortè parum uini antiqui concederetur ad materiæ resolutionem euacuatione iam præcedente. Declinante tamen ægritudine utatur carnibus facilis digestionis declinantibus ad siccum sicut perdicibus, & similibus. Et reliquum regimen seruetur, ut supra in paralysi. Secunda intentio, scilicet euacuatio perficitur cum phlebotomia, si sanguis aut humorũ multitudo sit in causa. Quæ phlebotomia iuxta sententiã Auicen. non fit multũ copiosa tum ut calor innatus non debilitetur qui est principale resoluens, tum etiam quia nerui sunt frigidi. Et fiant aliæ euacuationes secundum exigentiam humorum peccantium, sicut dictum fuit in paralysi. Attende tamen quòd in spasmo uniuersali est necessaria festinatio, nec tardare sicut tardatur in paralysi. Interficit enim frequenter à prima die usque ad quartam. Euacuatio autem fiat cum clysterijs leuibus aut acutis, & cęteris generibus euacuationum sicut dictum fuit in paralysi. Vbi autem daret inducias ante digeratur materia, & seruentur canones superius dicti in paralysi. Ad fortiora tamen digerentia & euacuantia est cæteris paribus citius procedendum, quàm in paralysi, cum materia sit crassior. Digestiua & euacuantia illic requirantur in cap. de paralysi. Tertiò intentio, scilicet causæ coniunctæ resolutio & membrorum confortatio, maximè cerebri & neruorum perficitur cum interius & exterius applicitis. Sed attende quòd quantum ad exterius applicita differt cura spasmi à cura paralysis, quia in spasmo debent esse aliqualiter mollificantia, quia materia est crassa, & membra indigent erectione uersus figuram naturalem. Primum, ex cõuenientibus proprijs est ren contritus cum pinguedine sua, sed propriè uulpis aut lupi, & applicitus debitè calidus origini neruorũ & loco spasmato. Secundum, est pellis uulpis & lupi, ex qua cum calore suo actuali dum nouiter facta est excoriatio æger circundetur, similiter inunctio cum adipe luporum & uulpium. Item sessio in aquis decoctionis luporum, uulpium, & sigillatim, & coniunctim, præcipuè si cum eius decocta fuerint aliqua propria, sicut abrotonum, anethum, folia lauri, hyssopus, stecas arabica, & similia. Oleum quoq; de lilio est ad hoc præcipuum. Lana quoque succida super locis spasmatis præcedentibus prius unctionibus est cõueniens. Vnguentum quoq; factum ex styrace liquida. ℥. 1. oleo de lilio. ℥. 2. euphorbij, castorei, an. ʒ. 1. ceræ quantum sufficit, est cõueniens. Similiter oleum uulpinum, & oleum de costo, descriptione Mesue. Fortius autem iam dictis est oleum de costo, descriptione Rasis. Balnea quoq; et propriè sulphurea sunt ad hanc intentionẽ. Sed ex interius sumptis sunt diamuscum, diambra, theriaca, mithridatũ, acori conditi, & diacorum, &c. Vltimum uerò est confectio anacardina febrem prouocans, de qua superius in paralysi. Quarta autem intentio, scilicet, correctio accidentium perficitur educendo feces, aut urinã si fuerint retentæ, cum eis quæ dicuntur in proprijs capitulis, & subueniatur in difficultate anhelitus cum unctionibus dilatantibus musculos, & positione ægri si oportuerit in balneo olei, cuius mandibulæ etiam uiolenter aperiantur si strictæ fuerint. Et reliqua accidentia curẽtur secundum propria capitula.

Cura spasmi de inanitione perficitur cum frigidis & humidis secundum totum regimen sex rerum nõ naturalium, præcipuè aëris tam inspirati quàm circundantis. Sed tamen secundum plurimum maius studium debet esse in humectando quàm in frigidando. Hæc autem applicentur extra & intus secundum omnem modum, & sint humectantia quæ intus approximantur tam qualitatiuè quàm substantificè.

Vnde

Vnde cõuenit balneum ex lacte aut ex aquis in quibus cocta sint folia salicis, hordeum fractum, uiola nenufar cucurbita, citruli, aut fiat tota tina ex succo cucurbitæ, aut ex aqua ros. in qua decoctum sit aliquod horum, aut ex aqua melonis indi, & similibus. Et fiant clysteria ex rebus similibus additis quibusdam impinguantibus, sicut oleum uiolaceum, nenufarinum, aut pinguedo porci lota pluries cum aqua frigida. Et ex oleo uiolaceo inungantur iuncturę & totum dorsum, aut ex oleo nenufarino, aut salicis, & cum istis permisceri potest pinguedo porci recens, lota pluries cum aqua frigida, & infirmo detur lac recens secundum mensuram cõuenientem, quam possit digerere febre non existente. Sed pręsente febre detur aqua hordei, aqua cucurbitæ, aqua melonis Indicum iuleb uiolaceo, aut simili. Et si cum istis misceatur parum uini albi subtilis unius anni tantum dulcis aliqualiter, aut saltem non acris erit conueniens, & quiescat & multum dormiat, & non fiant euacuationes nisi naturales & leues, & gaudeat, & maximũ studium etiam habeatur in humectatione cerebri embrocãdo & ungendo commissuras capitis, & totum caput, & instillãdo huiusmodi in auribus & naribus, & uratur confuso & brodio consumpto in quo cocta sit cucurbita, lactuca & similia, & si qua accidẽtia superuenerint, corrigantur secundum exigentiam.

Cura spasmi non proportionati ad materiam. Si fuerit à uulnere sedetur dolor & procuretur sanies, ad quod optimè ualet emplastrum de maluauisco cum oleo ros. exterius applicitũ, & terebinthina lota cum uitello oui in uulnere applicita, & tota nucha ungatur & fomentetur cum humectantibus temperatis in actiuis, sicut est oleum amigdalarum dulcium. Et si fuerit febris addatur parũ olei uiol. Et si fuerit à punctura uulnus aperiatur, & cum incisione donec uirus transpiret, & in punctura instilletur sulphur, aut parum euphorbij dissolutum cum oleo rosaceo & terebinthina, & sit actu notabiliter calidum. Et caratim siue uermes terrestres cocti in oleo rosaceo, & applicti optimè conferunt: & si fuerint à putredine alicuius membri uulnerati, optimum remedium est cauterium actuale super parte putrida. Et si fuerit à frigiditate loci uulnerati, locus & partes circumstantes fomententur cum pannis infusis in oleis calidis ad hoc proprijs, sicut oleo de costo, & de croco. Et si fuerit ab apostemate, curetur apostema secundum quod oportet semper mitigando dolorem cum unctionibus & emplastris, & infundendo membrum in oleo, & similibus. Et in omnibus his attendendum est origini neruorum cum humectantibus secundum plurimum temperatis in actiuis: imò frequenter oportet ponere ægrum in tina ex oleo communi, & cum exit à tina induere ipsum camisia, & caligis suffultis lana succida. Et si fuerit à ueneno aut à punctura uenenosorum, cura requiratur sexta quarti. & à Rasis 8. huius. & origines neruorum fomententur cum humidis declinantibus ad calidum aut ad frigidum secundum exigentiam rei uenenosæ. Et si fuerit à cholera prassina in stomacho, aut alio humore, uomitu, aut secessu ducatur, & si fuerit à cõmunitate aliorũ membrorum, sicut matricis ægritudines illius membri curentur secundum quod oporter. Dieta autem debet esse tenuis & declinans ad calidum, aut ad frigidum secundum exigentiam causæ, & accidentia curentur secundum quod oportet.

Cura tetani est eadẽ quæ spasmi à simili causa. Verum indiget ut magis festinetur, quoniam est acutior quàm spasmus. Et ex his quæ ualde conueniunt est ut ferueat succus anethi, & mittatur in ipso catulus tal da, id est, catulus canis aut uulpis, & decoquatur donec dissoluatur, & infundatur æger in decoctione eius bis, aut quantum uel quotiens oportet. Et si non haberetur tanta quantitas succi, ut in ea posset æger infundi. habeantur petiæ quæ in tali decoctione infundantur, & loco nuchæ aut mẽbro tetanato superponatur. Et sic est finis huius cap. de spasmo & tetano.

DE EPILEPSIA. Cap. XIIII.

Epilepsia græcè quasi compreciſio dicitur uel captiuitas latinè, ex eo quòd secundum Alexandrum tenet omnem sensibilitatem captiuam. Dicitur morbus caducus, ex eo quòd cadit patiens ob eam. Dicitur morbus comitialis, eo quòd si aliquis hoc morbo in comitijs caderet, comitia ad aliam diẽ transferebantur. Comitia uerò dicebantur cõuentus uniuersi populi Romani, Calendis Ianuarij in campo Martio ad magistratus creandos. Dicitur morbus lunaticus ex eo quod secundum motum lunæ commoueri uidetur. Hanc alij uocãt ἱερὰν νόσον, id est, sacrum morbum, eo quod sacram partem corporis possideat, scilicet cerebrum in quo animam habitare dicunt. Alij ἡράκλειον, id est, herculeum eo quod Herculem ferũt hoc morbo laborasse, uel quia sit fortis in posternendo homines sicut Hercules. Dicitur etiam comessalis, quia comessationes, crapulæ, ebrietates sint ipsius causæ. Et παιδικὸς, eo quod facilè pueris accidit: nam παῖς græcè puer latinè dicitur. Et propter hoc à quibusdam infantilis uocatur. Ab Auicenna uerò cap. proprio. mater puerorum. Epilepsia ab Auicen. sic describitur: est enim ægritudo prohibens membra animata ab operatione sensus & motus, & erectione non integrè propter oppilationem contingentem. Est quidẽ ægritudo in figura & in situ tam pro positione quàm pro societate. Prohibens membra animata, id est, in quibus uiget uirtus sensibilis aut motiua. Ab operatione sensus & motus, & erectione nõ integrè, eo quòd si fortis sit, tollit omnem sensum interiorem & exteriorem, licet non omnem motum, posthibet tamen ut corpus possit erigi, imò si sit rectum stare non potest, sed in terram cadit. Si uerò sit debilis remanet aliquid sensus interioris, scilicet cogitatiuæ & memorię, ex eo quòd minus lædunt quàm sensus communis, cum magis lædatur uentriculus anterior quàm duo posteriores, cuius oppositum est in apoplexia. Et additur propter oppilationem contingentem, scilicet in cerebro. non enim absoluitur epilepsia ab oppilatione cerebri, & propterea etiam dicitur morbus in uia.

Cum aliquis cadit in terram, & torquetur & commouetur, & intellectum amittit, dicimus ipsum epilepticum fore, Quòd si spuma exit per os, aut se com

mingit, aut ſperma egreditur, aut egeſtio, paſſio tunc eſt grauior & uehementior.

Diuiditur præſens capitulum in duas partes. In prima ponit ſigna epilepſiæ. Secundò curam. ſecunda ibi. Si autem æger. Prima in duas. Primò ponit ſigna epilepſię in generali. Secundò ſigna fortitudinis eius. ſecũda ibi. Quòd ſi ſpuma. In prima parte ponit tria ſigna. Primum eſt, quòd cadit epilepticus ſi rectus ſit. Secundum eſt, quòd poſt caſum commouetur, ſcilicet motibus quibuſdam ſpaſmoſis. Tertium eſt, quòd intellectum amittit, id eſt, omnem ſenſationem interiorem uel maiorem partem, & ſimiliter omnem ſenſum exteriorem præcipuè auditum & uiſum, licet fortè aliquid tactus in parua epilepſia poſſit remanere. Hæc enim omnia fiunt ſpiritu ſenſibili & motiuo non debitè potente tranſire per uentriculos, neque deferri ad membrum propter oppilationem. In ſecunda parte ponit ſignum fortitudinis epilepſiæ, quod eſt exitus ſpumæ per os, uel urinã egredi, aut ſperma, aut egeſtionem, & ſupplete alias euacuationes, ſcilicet ſanguinis per os aut nares. Hæc enim omnia arguũt fortem ſpaſmum propter quem pectus non poteſt dilatari, & calore ſuccenſo in ſpiritualibus prohibita euacuatione fit ſpuma, de qua in apoplexia ſufficienter dictum fuit. Aliæ ſimiliter euacuationes fiunt propter fortem ſpaſmum & cõpreſſionem muſculorum uentris ſuper inteſtina, & ueſicam ad quam ſequitur expreſſio urinæ & ſecum. Similiter ad fortem cõtractionem uaſorum ſpermatis fit ipſius effuſio, & ad fortem contractionẽ cerebri ſequitur expreſſio ſanguinis per nares & colatorium: non tamen hęc omnia in omnibus fiunt, ſed quędam in quibuſdam ſecundum corporum diſpoſitiones.

Quia epilepſia eſt ſpaſmus uniuerſalis ſecundũ plurimum, uel non fit ſine eo, ſicut ſpaſmus particularis eſt epilepſia mẽbri particularis, propterea ſpecies epilepſię ſunt ferè eædem cum ſpeciebus ſpaſmi. Prima diuiſio, eſt enim quædam ſpecies non proportionata ad materiam, & eſt ſecundũ plurimũ. Et quædam proportionata ad materiam. Et hęc eſt de repletione, & non de inanitione, quia epilepſia non poteſt fieri à ſiccitate cerebri tantum, primò quia fit ſubitò, ſed ſpaſmus ſiccus non fit ſubitò. Secundò, quia cerebrum non poſſet tantam ſiccitatem tolerare ut multum ſpaſmetur quin moriatur corpus prius, cum cerebrum ſit membrũ principale. Secunda diuiſio eſt, quia alia eſt à principijs generationis, alia ex tempore, & hæc eſt antiqua, aut noua. Item alia eſt fortis, alia debilis, alia materialis, alia immaterialis. Aliqua fit incipiendo, aliqua permutando ex alijs ęgritudinibus, ut melancholia, incubo, & ſimilibus. Item aliqua non periodica, aliqua periodica & cum periodis ordinatis aut nõ ordinatis, alia cũ motibus ſpaſmoſis, alia ſine

Cauſæ epilepſiæ quædam ſunt primitiuæ ſicut percuſſio, aut in capite, aut in aliquo membro neruoſo, aut morſus animalis uenenoſi, aut ſumptio, aut applicatio medicinæ uenenoſę. Similiter ex ſex rebus non naturalibus aër nimis frigidus, aut putridus, aut plenus fumis malis ſicut aër plenus fumis eleuatis à carbonibus nõ potentibus tranſpirare, lumen intenſum ſubitò occurrens, Auditus ſonorũ ingentium et horrendorũ, crapulæ, ebrietates, & nimia fames, ſomnus nimius, retentio euacuationum conſuetarum, nimia quies, nimius motus, & propriè poſt repletionem. Coitus plurimus & nimia abſtinẽtia ab eo, timor nimius, nimiaq; triſtitia. Sunt etiam quædã quę à proprietate excitant epilepſiam, aut ſi epilepſia ſit occulta ipſam manifeſtant ſicut comeſtio apij & epatis hircini, mirrha quoq; & ſuffumigium cornu caprini detegit epilepſiam. Induí quoq; pelle hirci nouiter excoriati, aut quæ aliquanto tempore ſteterit infuſa in aqua excitat epilepſiam. Cauſæ corporeæ per eſſentiam in cerebro ſunt dolor fortis aut mala complexio fiens fortis, aut ſolutio continui. Cauſa autem immediata omnis epilepſiæ eſt oppilatio coarctatoria, aut ex uapore uentriculos implente, & origines ipſius nuchæ & neruorum, aut ex materia phlegmatica ſecundum plurimũ. ſecũdò melancholica. tertiò ſanguinea, rariſſimè uerò cholerica. Verum ſemper oppilatio eſt cauſa immediata. Remotior ſecundum plurimum uapor aut uentoſitas. Et adhuc remotior ſunt humores à quibus uapores & uentoſitas eleuantur. Oppilatio uerò attenuatoria fit ab eiſdem cauſis in meatibus, non in uentriculis, ſecundũ plurimũ uerò fit ab ipſa uirtute contrahente cerebrum ſtimulata à re præter naturã, ſiue ſit per eſſentiam in cerebro, ſiue aliunde cõmunicatam. Et propterea ſecundũ plurimum epilepſia eſt cum motibus ſpaſmoſis, quia ad contractionem cerebri, ſequitur etiam cõtractio neruorum. Et propterea ſecũdum plurimũ non eſt proportionata ad materiam. Epilepſia uerò facta ab oppilatione coarctatoria, non concurrente uirtute ad contrahendum cerebrum, eſt ſecundum plurimũ ſine motibus ſpaſmoſis. Cauſę autem epilepſiæ per communitatem ſunt, aut à toto ſicut in febribus, aut criſi, aut à ſtomacho propter fortem dolorem, aut fortem famem, & eſt cõmunitas abſolutè, aut propter pręſentiam humoris calidi aut frigidi in eo cõmunicantis uapores cerebro communitate non abſoluta, aut eſt ab epate, aut ſplene, aut ab inteſtinis, ſicut in uermibus, aut dolore forti, aut à mirach, aut à renibus, aut à ueſica, aut à matrice & eſt frequenter, aut à quocunque alio mẽbro particulari, ita ut à pollice pedis perſæpe eleuentur uapores uenenoſi, qui dum attingunt caput faciunt epilepſiam. Verum à matrice frequenter fit diſpoſitio mixta ex ſyncopi & epilepſia, ipſis uaporibus nunc magis cordi, nunc magis cerebro cõmunicatis. Et quandoq; æqualiter: uapores tamen ſpermatici ſunt deteriores quàm menſtrua, & quandoque à uaſis ſpermaticis uiri, cognoui eleuari uapores à ſpermate alterato facientes epilepſiam fortem ſine motibus ſpaſmoſis, qui tandem cum debitis auxilijs ſanitati reſtitutus eſt. Signa quidem quibus differt ſpaſmus ab epilepſia ſuperius dicta ſunt. Differt autem apoplexia ab epilepſia, quia epilepſia eſt cum motibus ſpaſmoſis ſecundum plurimũ qui non ſunt in apoplexia. Differt autem epilepſia ſine motibus ſpaſmoſis ab apoplexia, quia epilepſia ſecundũ plurimum citò ſoluitur, & eſt cum paroxyſmis, & rariſſimè terminatur ad paralyſim. apoplexia ſi fortis ſit interficit, ſi debilis terminatur ad paralyſim ferè ſemper. Differẽtia uerò inter epilepſiã fortem ſine cõtractionibus ſpaſmoſis quæ terminatur in paralyſim & apoplexiam debilem, quæ etiam terminatur in paralyſim non eſt perceptibilis, ſunt enim ferè eædem, & ab eiſdem cauſis prouenientes. Et ſi eſt ſignum diſtinctiuum illud ſumitur ab ætate. Signa uerò prognoſtica ſunt grauitas capitis, incubus, uertigo, & reliqua ſuperius poſita in apoplexia: ſi enim hæc ueniant in ſene prognoſticantur apoplexiam, ſi in pueris epilepſiã, ſi in medijs inter hos, nunc epilep. nunc apoplexiam ſecundum corporis diſpoſitiones.

Signa demonſtratiua ſunt quæ dicta ſunt in textu. Item uiriditas uenarum quę ſunt ſub lingua, cum hoc quòd eſt prognoſticum, eſt etiam ſignum demonſtratiuum. Signa uerò epilepſiæ per cõmunitatem ſunt nocumenta aliorum membrorum pręcedentia, cum quorũ augmẽto multiplicatur diminutione diminuitur, ablatione aufertur, & etiam quia non fit ſubitò, & æger ſentit paulatinum aduentum eius, & eſt cerebrum incolume in ſuis operationibus niſi tempore paroxyſmi. Quando uerò eſt per eſſentiam ſunt ſigna his contraria. Membrũ autem his communicans cognoſcitur per ipſius nocumenta, quæ autem ſint materiæ peccantes in capite cognoſcitur per ſigna dominij phlegmatis, melancholiæ, ſanguinis, choleræ, uentoſitatis, & uaporum quæ ſæpe dicta ſunt ſuperius, præcipuè in cephalæa. Cauſæ aũt primitiuæ ſunt ſibi ſigna.

Prognoſtica. Primum, Epilepſia à generatione rariſſimè curatur. Secundũ, Epilepſia accidens pueris uſque ad quatuor annos ut plurimum interficit propter multitudinẽ materiæ & ſtricturam uiarum: oportet enim ſi epilepſia debet curari, ut cauſæ ipſius remoueantur ſi ſit materia per expulſionem ad nares, uel per colatorium, aut quòd permutetur ad exterius, aut in paralyſim tranſeat, ſi ſint uapores aut uentoſitates quòd reſoluantur, ſi dolor quòd mitigetur, ſi mala complexio quòd æquetur. Tertium, Epilepſia accidens pueris poſt quartum annum frequenter curatur circa 14. aut 25. calore facto acutiori, & materijs paucificatis. Si autem his temporibus non curatur, deinceps nõ curabitur. Quartum, Epilepſia melancholica eſt cæteris deterior, licet rarius eueniens quàm phlegmatica. Quintum, Epilepſia eſt fortiſſima cum qua fiunt fortes ſpaſmi, deinde quies longa cum prolongatione paroxyſmi: nec etiã reminiſcitur caſus, & præcipuè ſi cum ea fuerit expreſſio alicuius ſuperfluitatis. Sextum, Epilepſia per communitatem ſecundum plurimum ſanatur. Septimum, Alſahaphati morphæa, aut alia huiuſmodi apparentia in cute capitis, aut partibus adiacentibus ſunt terminus epilepſiæ. Octauum, Quãdo paroxyſmi epilepſiæ continuantur in omni diſpoſitione interficit. Cura.

Si autem æger ante acceſſionẽ ſentit quaſi aliquid ex aliquo ſuorum membrorum eleuari, & aſcendendo caput petere, & deinde ſyncopizatur & cadit, tunc oportet in hora qua ſentit illud antequam illud accidat membrũ à quo procedit fortiter ligare, prohibebit nanque hoc acceſſionem euenire. In tẽpore uerò quietis corpus multotiens erit euacuandum cum pilulis cochijs. Et locus à quo exoritur paſſio ex ſinapi & pipere, & euphorbio ac melle anacardi erit epithymandus, & epithyma dimittendum erit donec ueſicetur, & ueſicæ rumpãtur, & aqua quæ in eis eſt collecta effluat. Ipſæ quoque non citò ſunt conſolidandæ, quinimo dimittendæ, ut quod in eis colligitur emanet, deinde conſolidentur: hoc enim huius ægritudinis omnino exiſtit ſalus. Ad ultimum uerò uentoſæ cum parua ſcarificatione ſuperponere utile eſt.

Hic ponit curam epilepſiæ. Et primò per communitatem. ſecundò per eſſentiam in cerebro. ſecunda ibi. Quòd ſi cum epilepſia. Prima pars in duas.

Primò ponit curam epilepſiæ per communitatem à membris exterioribus. Secundò per communitatem à ſtomacho. ſecunda ibi. Aeger uerò. Prima iterum in duas. Primò ponit curã epilepſiæ per communitatem à membris exterioribus inchoante paroxyſmo. Secundò tẽpore quietis. ſecunda ibi. In tempore uerò quietis, &c. De prima parte dicit, quòd ſi æger ante acceſſionem ſentit aliquid eleuari ab aliquo ſuorum membrorum & paulatim aſcendendo caput petere, deinde ſyncopizat cum illud ad caput peruenit, tunc pro cura oportet, ut quamprimum ſentit illud eleuari liget membrum à quo iſtud eleuatur, forti ligatura, ſcilicet cum aliqua aluta fortiter ſtringendo membrum illud ſupra locum, à quo ille uapor incipit eleuari. Hæc nanque ligatura aut omnino prohibet paroxyſmũ epilepſiæ, prohibendo ſcilicet tranſitum uaporis uenenoſi, aut ſaltem minuet prohibendo ne totus uapor ad ſuperiora feratur. Vnde ſi uapor à manu eleuetur ligetur brachium, ſi à cubito adiutorium ligetur, ſi à pede tibia, ſi à genu uel infra ligetur coxa. Dicunt etiam quòd ſi fiat ligatura infra locũ à quo eleuatur confert diuertendo ad inferiora.

De ſecunda parte dicit, quòd tempore quietis inter unum paroxyſmum & alterum erit multotiens euacuandum cum pilulis cochijs.

Sed hic nota duo. Primum, quòd euacuatiua debent habere duas conditiones. Prima, ut reſpiciant membrũ determinatũ, ad quod debet fieri euacuatio, unde fortè in caſibus iam dictis eſſet melius euacuare cum pilulis de hermodactilis euacuantibus à locis diſtantibus, & à iuncturis, aut ſi ſimul à cerebro & locis iam dictis bonum eſſet has pilulas adinuicem permiſcere. Sed ut euacuetur humor determinatus peccans pilulæ cochiæ à prædominio euacuant phlegma. Si autẽ peccaret melancholia, oporteret etiam pilulas indas cum iſtis permiſcere, & aliquando aureas, aut ſibi ſimiles cholera ſecum peccante.

Secundum, eſt ut ante iſtas euacuationes pręcedant digeſtiua, non enim poſſet humor euacuari, & præci-

puè ineptus euacuationi, & propriè à locis distantibus, nisi præcedente digestione, quæ etiam digestio debet respicere tam humores peccantes, quàm etiam membra in quibus peccant.

Secundò, debet super loco à quo morbus exoritur apponi uesicatorium ex sinapi, pipere, euphorbio, ana ʒ. unam mellis anacardi, omnium, calid. in quarto, quantum sufficit ad incorporandum & hoc unguentum dimittatur super loco ab octo horis usq; ad duodecim, scilicet donec locus notabiliter uesicetur, deinde uesicæ cũ acu rumpãtur, ut aqua in eis collecta effluat, & sic conseruetur ulceratio in loco, saltem per uiginti dies aut plures & iam reiterãdo uesicatorium donec materia quæ est radix ægritudinis sit eradicata, postea permittatur consolidari. Ventosæ quoq; cum pauca scarificatione ad hoc sunt proficuę trahendo materiam ad exteriora, aut ergo utrumq; fiat, aut alterum tantum secundum materiæ exigentiam, sed materia existente sanguinea, fortasse uẽtosæ plus conferrent, uesicatorium quo cõmuniter utor, fit ex cantharidibus & fermento permixtis adinuicẽ cum aceto fortissimo, & loco superponatur ad quantitatem castaneæ. Et pes coruinus contritus ad hoc ualet, similiter ruta agrestis, sed est leuior. Et quando hęc non sufficerent propter materiæ distantiam à membri superficie, & propriè ubi nõ essent membra suspecta, sicut in coxa, natibus spatulis applicetur cauterium potentiale, & permittatur profundari secundũ exigentiam, & teneatur apertum per 40. dies.

Æger uerò si ante accessionem nauseam aut tristitiam, aut cordis tremorem sentit. Et deinde ægritudinis accessio sequitur, cogendus est multotiens uomere ex aliquo uomitu. Deinde picram in potu sæpe accipere conuenit. Stomacho quoque emplastrũ ex spica, & rosis, & mastiche, & cortice thuris cum uino odorifero ponendum est. Nutrimentum uerò eius totum taliter statuendum est, ut paucarum sit superfluitatum sicut caro frixa in sartagine & caro cocta in caziolis, & cibus qui fit de aue quadam quæ habet in palato dentes, & uocatur taguid, & caro de uolatilibus & hœdina.

Ponit curam epilepsiæ per communitatem à stomacho, dicens quòd si æger ante accessionem, id est, paroxysmũ sentit nauseam, id est inclinationem ad uomitum aut tristitiam, id est conturbationem, aut anxietatem stomachicam aut cordis tremorẽ, id est, oris stomachi, quod antiqui cor appellauere, aut tremorem cordis per communitatem à stomacho, deinde sequitur paroxysmus epilepsiæ, debemus prouocare uomitum, aut cum impositione digiti in ore, aut pennæ, aut cum aliquo uomitiuo sicut ex succo uel decoctione raphani, in quo steterit infusus elleborus per aliquot dies, sufficit tamen communiter dies una, ita ut de illo succo extracto elleboro sumãtur. ʒ. tres, cum. ʒ. duabus oxymellis simplicis, et sumatur tepidum prius per horam præcedente comestione alaganorum, aut huiusmodi rerum uiscosarum, & inciden tium, & exquisitus fiat uomitus. Secundò hoc non sufficiente sumant hieram picram simplicem aut com positam, ut si quid remansit euacuetur. Tertiò confortetur stomachus ut bene digerat, & ne materiam aliunde recipiat cum hoc emplastro uel unguento. ℞. spicæ calid. & sic. in primo, rosarum frigid. & sic. in primo, mastich. calid. & sic. in secundo, corticum thuris calid. & sic. in secundo, cum uino odorifero aggregetur, & si opus est oleo, addatur mastichinum, uel de spica uel cidoniorum, est tamen melius in modum fomenti absq; oleo & cera cum phyltro infuso in uino & bene expresso, in quo suprascripta bene decocta fuerint æqualiter de ipsis sumendo. Quartò nutrimentum eius sit bonum, paucarum superfluitatũ, declinans ad siccum, & propriè humore existente phlegmatico, & propterea carnes comedantur assatæ, aut frixa in sartagine, aut in caziolis quæ sunt magis cupæ, aliâs concauæ quàm sartagines, & sint facilis digestionis, sicut auis uocata taguid quæ habet dentes in palato, quæ non est in regionibus nostris, sed loco ipsius sint perdices, turdi, franguelini, phasiani, turtures, quę augmentum faciunt in cerebro, & augent intellectum. Similiter caro hœdina & leporũ iuuenum est adhuc conueniens.

Quòd si cum epilepsia sensuum affuerit tenebrositas et debilitas, nec aliqua de prædictis significationibus inueniantur, ægro pilulæ cochiæ multotiens sunt tribuendæ. Et eius conseruatio subtilianda. Et cibaria quæ diximus danda. Gargarismus quoque fieri debet. Et sternutatio ex his quæ diximus prouocanda. Ac naribus pœoniæ puluis subtilissimus qui similetur alchol, insufflandus.

In hac parte ponit curam epilepsiæ per essentiam. Primò phlegmaticæ. secundò sanguineæ. tertiò ponit electuariũ. quartò redit ad complendum curam sanguineæ. secunda ibi. Si quis autem. tertia ibi. Electuarium. quarta ibi. Electuarium hoc. De prima parte dicit, quòd si cum epilepsia fuerit tenebrositas sensuum, id est, corruptio & debilitas, id est, diminutio sensuum, scilicet tam interiorum quàm exteriorum, nec aliqua significatio de prædictis inueniatur, quæ nobis significet epilepsiam fieri per communitatẽ ab aliis membris, & hoc maximè quia sentit accessionem eius, tunc ægro sunt multotiens dandæ pilulæ cochiæ, quia materia secundum plurimum est phlegmatica. Sed attende ut supra, quòd digestiones præcedant. Secũdò conseruatio, id est, dieta est subtilianda sicut dicetur, et cibaria iam dicta sunt danda. Tertiò fiat etiã gargarismus & sternutatio, & supple etiam

etiam masticatio cum his quæ sæpe dicta sunt in capitulis præcedentibus. Quartò puluis pœoniæ, scilicet radicis, aut seminis eius calid. & sic. in secundo, & propriè in epilepsia subtilissimus, sicut alcohol, id est, puluis qui in radijs solis apparet, est insufflandus naribus.

Si quis aũt cum epilepsia in facie et oculis rubedinem habuerit, et uenarũ crassitiem, phlebotomandus erit ex saphena sanguis, & ex carnositate tibiarũ cum uentosis erit extrahendus. Capiti præterea oleum ros. et acetũ superinfundatur, & abstineat à uino, & à cæpis, et alleis, ac sinapi, et porris & apio, & fabas, & canabith, & postremò ab omnibus fumum caput ascendentem & replentem generantibus.

Ponit curam epilepsiæ pendentis à sanguine & cerebro, & à toto communicati, quæ cognoscitur per rubedinem oculorum & faciei, crassitiem uenarum, & alia signa, de quibus supra. Tunc in primis facienda est phlebotomia de uena saphena, sed melius ex ambabus, deinde ut legatur ultima pars huius capituli ex uena basilica & supple, aut cephalica, & postea si oportuerit ex uenis magis proprijs, sicut ex uenis quæ sunt sub lingua, post aures, in fronte, in cute capitis non dico in omnibus, sed in quibus uidebitur magis expedire, quod cognoscetur ex ipsarum tensione & crassitie. Et etiam ad diuersionem docet ex carnositate tibiarum fieri cum uentosis scarificationem, cuius simile si oportuerit faciendum est in natibus & in spatulis. Tertiò, fronti, temporibus, aut parti anteriori apponi oleum rosaceum triplum ad acetum ad infrigidandum & repercutiendum. Quartò æger caueat à uino, carnibus omnibus sanguinem multiplicantibus, necnon à cæpis, alleis, sinapi, porris, apio, à proprietate excitante epilepsiam, fabis, canabith quæ est caulis imperialis scilicet caputium, & ab omnibus ad caput euaporantibus, sed comedat ea quæ sanguinem infrigidant sicut panicum, endiuiam acetosam & similes, & bibat rob, id est succũ per decoctionem inspissatum ad solem fructuum acetosorum, sicut agreste granati & similium.

Emplastrum quod omni epilepsiæ speciei remedium affert. Recipe pirethri, siseleos, stecados, omnium ana drach. 10. agarici drach. 5. cordumeni recentis & acuti, assæ optimæ, aristolochiæ, omnium ana drach. 1. & mediam, deinde extrahatur succus ex scilla mixtus cum pari quantitate mellis, coquatur & conficiantur ex eo species & fiat electuarium ex quo patiẽs quotidie sumat & caueat sibi à cibis crassis.

Electuarium hoc omnibus epilepsiæ speciebus excepta una sanguinea, quam Gal. nominauit, & nos etiam iam fecimus mentionem, oppitulatur, cui uidi conferre phlebotomiam ex saphena prius, & postea ex basilica, deinde eius regimen sunt ex his quæ sanguinẽ in corpore minuunt & ipsum infrigidant. A carne præterea & uino abstineat. Et bibat rob acetosorum fructuum. Capiti quoque superponantur ea quæ ipsum infrigidant.

Hic ponit electuarium conferens omni epilepsiæ pręterquam sanguineæ & cholericæ, cuius descriptio est hæc. Recipe pirethri calid. & sic. in tertio, aperitiui oppilationum colatorij & narium extrahentis phlegma, siseleos, id est fileris montani calid. & sic. in secundo multum ualentis in soda, & ad impregnationem mirabilis confortatiui stomachi, & uiscerum, stecados capitalis, maximè solutiui phlegmatis & choleræ, mundificatiui cerebri & neruorum an. ʒ. 10. agarici, quod est medicina domestica euacuans à cerebro & neruis. ʒ. 5. cordumeni id est, carui agrestis uel cardamomi calid. & sic. assæ calid. in quarto, sic. in secundo resoluentis uentositatem, & propriè in epilepsia, aristolochiæ rotundæ calid. & sic. in secundo resoluentis uentositatem. ana. ʒ. 1. s. de his accipiatur secundum dosim prædictam descriptam in textu & cum succo scilicet scillæ multum incisiuo & solutiuo phleg. & melle ana quantum sufficit fiat electuarium, primò bulliendo succum scillæ cum melle donec sufficienter dispumetur, postea addãtur pulueris suprascripti pro unaquaq; ℔. ʒ. 2. & s. & de hoc accipiatur in mane ad quantitatem nucis, & posset accipi de eo in sero cum itur dormitum saltem per duas horas, aut tres post cœnam leuem.

Cura epilepsiæ est duplex. Quædam enim administranda tempore paroxysmi, diuertendo cum fricationibus, ligaturis fortibus, iteratis, & sternutationibus & suffumigiũ ex assa citò remouet paroxysmũ, & uocetur uocibus fortibus, & eius facies aqua frigida aspergatur, necnon digiti cõtorqueantur. Verum in hoc differt à cura apoplexiæ, quia non oportet ut faciamus in paroxysmo eius euacuationes quæ percipiũtur in apoplexia, cum sit breuis terminationis. Neq; in apoplexia fiant sternutationes quæ hic præcipiuntur, cum propter multitudinem materię sit ibi timor de eius agitatione maiori quàm in epilepsia cum à pluri materia pendeat. Hi etiam uersus in aure dicti subitò releuant à paroxysmo.

Gaspar fert myrrham, Thus Melchior, Balthasar aurum.
Hæc tria qui secum portabit nomina regum,
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Qui etiam secum hæc portant, liberantur ab epilepsia. Vbi uerò paroxysmi epilepsiæ essent continui oporteret phlebotomare & euacuare secundum exigentiã materię sicut in apoplexia. Et extrinseca fortia

applicare ſicut ueſicantia cauteria, & etiã ſartaginem ferream ut in apoplexia &c. Cura epilepſiæ à uulnere capitis, ſi eueniat propter cõpreſſionem oſſis ſupra cerebrũ aut retentionem materiæ, tuncipſum os ſubleuetur aut amoueatur. Et procuretur ut materia tranſpiret. Et ſi cerebrũ ſit apoſtematum curetur cura apoſtematis ſuperius dicta & uidenda quinta quarti ab Auic. Si uerò pendeat à uulnere membri neruoſi ſicut à punctura execata aperiat uulnus ut materia tranſpiret & interius imponatur oleum roſaceũ calidum cum pauco ſulphuris. Et apud fortem dolorem membrũ in oleo calido teneatur, & deſuper lumbrici terranei in oleo cocti ſuperponantur, & curetur uulnus, & apoſtema eius ſi fuerit ſecundũ quod oportet, ſi aũt curato uulnere epilepſia remaneat curetur ſicut epilepſia materialis de qua infra, prouenit enim propter aggregationẽ materiæ determinatis periodis uirtute digeſtiua & expulſiua cerebri debilitatis. Si uerò pẽdeat à morſu animalis uenenoſi fricetur locus morſus ut ſanguis exeat, aut uentoſę cum ſcarificatione ſuperponantur, & emplaſtra attractiua & propria contra genus animalis mordẽtis, & inter cætera applicatio animaliũ nouiter interfectorũ apertorum, cum calore actuali confert trahendo ad ſe uenenũ, etiam ipſa uiua cum ano applicita conferunt, & locus ſuperior defendatur cum aceto & forti ſtrictura per magnam partem eius, & membra principalia cõfortentur cum interius & exterius applicitis, prẽcipuè cum theriaca, & bezahartica contra illud uenenũ exhibeantur, nec in his caſibus competunt ſolutiua ſaltem fortia, neq; phlebotomia. Si uerò ſumpſerit uenenũ, procuretur ipſius uomitus exquiſitus. Et ſi quid ſupereſt cum lenientibus educatur, ſicut cum multo oleo calid. ſumpto, aut caſſia & clyſteri. Tertiò membra principalia confortentur & dentur bezahartica contra iſta uenena. Et in hoc caſu non cõpetit phlebotomia. Si uerò pendeat ex labore, aut ex aſpectu luminoſorũ, aut ex auditu ſonorum terribilium, aut ex timore & cæteris animæ accidentibus. Primò cauſæ primitiuæ remoueantur. Secundò inducatur ſomnus & quies & reliquum regimen ſecũdũ quod oportet ordinetur. Et ſi humores poſiti ſint in fluxu diuertantur & quietentur. Si uerò pẽdeat ab aëre malo uenenoſo, aut fœtenti, aut putrido, aut pleno uaporibus malis, ſicut carbonum. Cauſæ primitiuæ remoueantur. Fiant fricationes, & reliquæ diuerſiones. Et procuretur uaporis in capite contenti reſolutio cum fricatione aliquali capitis & pectinatione. Exhibeanturq; illa quæ cerebrũ & cor confortãt interius & exterius applicita & odorata. Non tamen ſtiptica & ualde oppilantia ſuper capite ponãtur. Ex his poteſt elici cura epilepſiæ pendentis à reliquis primitiuis.

Cura epilepſiæ per cõmunitatem ſeptem cõpletur intentionibus. Prima euacuat. Secunda diuertit tam à membro mittente quàm à cerebro. Tertia diſpoſitionem membri mittẽtis corrigit, ipſum confortando. Quarta uis tranſitus ad cerebrum claudit & intercipit. Quinta cerebrum confortat ne recipiat.

Sexta accidentia corrigit. Septima ordinat debitum regimen ſex rerum non naturalium. Vnde ſi pendet à membro exteriori, ut puta à uapore eleuato, à coxa uel genu, primò materia proportionalis illi euacuetur. Secundò, uapores diuertantur fricando & ligando partem illam inferiorẽ ſcilicet tibiam. Tertiò materia ex loco eradicetur apponendo ſuper loco ueſicantia, aut cauteria. Quartò locus ſuperior ſtringatur forti ſtrictura ut uapores non poſſint ad ſuperiora penetrare. Quintò confortetur cerebrum cum interius & exterius applicitis, ne huiuſmodi materiam recipiat. Sextò. curentur accidentia. Septimò regimen ordinetur ſecundũ quod dicetur, & plures harum intentionum ſimul ſunt perficiendæ. Similiter ſi pendeat à ſtomacho, aut à matrice, aut à uaſis ſpermaticis & cæteris membris procedatur, ut iam dictum eſt. Et ego ponam exemplum de epilepſia per communitatem à matrice. Primò ergo fiat euacuatio proportionalis materiæ peccanti, ut ſi pendeat à phlegmate, euacuetur. Secundò. materia & uapores diuertantur fricationibus, ligaturis, appoſitionibus uentoſarum in coxis & tibijs deſcendendo. Tertiò. materia ex matrice eradicetur prouocãdo menſtrua cum phlebotomia ſaphenarum, aut uenæ quæ eſt in curuatura poplitis, & cum naſtalibus prouocãtibus, inter quæ principatum obtinet farina gith cum mercuriali ſuppoſita in matrice, & cæteris remedijs menſtrua prouocantibus, & materias in matrice contentas eradicãtibus, & ſi eſſet ſpermatica, coitu educatur ſi fieri poſſet, aut ſi proportionali, aut cum exiccantibus ſperma procedatur. Quartò. uiæ intermediæ claudantur cum ſtipticis applicitis circa regionem renum & umbilici, & debita ſtrictura. Quintò. caput confortetur, ne recipiat cum interius & exterius applicitis. Sextò. accidentia curentur. Septimò regimen ordinetur, ſecundum quod dicetur in epilepſia per eſſentiam. Cura epilepſiæ per eſſentiam ſex exigit intentiones curatiuas. Prima digerit. Secunda euacuat. Tertia diuertit. Quarta cauſam coniunctam reſoluit & eradicat. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen ſex rerum non naturalium. Et in omnibus his ſemper ſit intentio ad cerebri confortationem. Digeſtio uerò in phlegmatica perficitur cum melle roſ. oxymelle ſimplici, oxymelle compoſito ſcyllitico, ſyrupo de ſtecade, & ſumantur cum decoctionibus proprijs, ſcilicet hyſſopi, pœoniæ, ſtecados, pyrethri, aſſæ, acori, origani, ſiſeleos, ariſtolochiæ rotundæ. Si uerò ſit melancholica, tunc detur ſyrupus de epithymo cum oxymelle ſcyllitico, cum decoctione epithymi, detur ſyrupus de pomis dulcibus ſuperius deſcriptus in ſoda melancholica, cum decoctione iam dicta. Tamen multa inferius ponentur in cura melancholicæ quæ huic capitulo accommodanda ſunt.

Secunda intentio in phlegmatica perficitur cum pilulis cochijs, hiera compoſita Gal. hiera diacolocynthidos et ſimilibus, ſed in mixta ex phlegmate & melancholia eſt hoc proprium. Recipe ſiſeleos, ariſtolochiæ rotundæ, caſtorei, ſalis indi. ana ʒ. quatuor, radicis pœoniæ, trochiſcorũ de ſcylla ana. ʒ. ſex, pul. hierapic. ſtecados, epithymi ana drach. decem, polipodij, ʒ. 8. agarici ʒ. duodecim, colocynthidis drach. undecim, turbith, ʒ. 15. mirobala. nigrorũ, belliricorũ, emblicorũ ana ʒ. tres, lap. lazuli. ʒ. 13. et mirobalanorum citrinorũ, ellebori nigri, chamepitheos, chamedreos ana ʒ. 8. & confice pilulã cum melle ſcyllitico. doſis eſt à drach. una uſq; ad drach. unã ſemis. Sed ad materiã melãcholicã eſt hoc propriũ. Recipe hierę picræ, ʒ.

ceræ, ʒ. quinq;, epithymi. ʒ. 10. lapidis lazuli loti. ʒ. 7. ſcammoneæ. ʒ. 1. colocynthidis ellebori nigri, ſpicæ. ana drach. duas, confice pilulas cum aqua mellis. doſis eſt. ʒ. 1. ſed poſt eas ſumant tres uncias decoctionis epithimi, & paſſularum. In epilepſia cholerica, quę rariſſimè accidit, digeſtiua & euacuatiua accipianẽ, quę ſuperius dicta fuerunt in ſoda cholerica. In ſanguinea uerò fiat phlebotomia, aut ex ſaphenis multa exiſtente plectoria, aut ſi retẽta ſunt mẽſtrua, aut ſanguis hæmorrhoidalis, & poſtea procedatur ad phlebotomiã cephalicę. Si uerò epar fuerit in cã phlebotomeẽ baſilica, deinde cephalica ſecundũ plurimũ, tamen ſufficit phlebotomia cephalicæ, poſtea phlebotomenẽ uenæ ſub lingua et alię uenę particulares, ut ſupra in ſoda et Karabito. Tertia uerò intentio ſcilicet diuerſio perficiẽ cum fricatiõibus primò leuioribus, deinde fortioribus & lotionibus crurium & brachiorũ cum rebus proprijs ſuperius nominatis. materia etiam diuertãẽ cum clyſterijs, quorum hæc eſt deſcriptio, ſcilicet, ℞. alaſcæ hyſſopi, abſinthij, ana ʒ. 5. pulpæ colocynthidis. ʒ. 2. centaureæ minoris ʒ. 4. carthami. ℥. 1. s. bulliãt in quatuor ℔. aquæ ad cõſumptionem dimidij, de qua accipianẽ. ℥. quindecim, & cũ ʒ. s. olei de Kerua, fiat clyſtere. Clyſteria quoq; in apoplex. dicta in hoc conueniunt, diueſificenẽ tamen ſecundũ materiæ exigentiam. Quarta intentio ſcilicet eradicatio materiæ cõiunctæ perficiẽ cũ ſternutatorijs, maſticatorijs, gargariſmatib. ſæpe ſuperius dictis. Et ex proprijs eſt pyrethrum, maſtix, & cubebe, quibus poteſt fieri gargariſma & maſticatorium. Secundò cũ iniectis in narib. ſicut puluis pœonię ſubtiliſſimus, & cum iniectis in aurib. ſicut puluis ſpicę nardi, nã curat perfectè. Et ad hoc ualent ſacculi capiti appliciti, et propriè ſuper cõmiſſura coronali, & ſagittali, & ſtecas, ruta, pœonia, maiorana, nux muſcata & ſimiles, ſimiliter ualet puluis muſtelę, et ſanguis eius & puluis et puluis hirũdinũ iecoris milui inijciẽ in aurib. et narib. balſamus etiam ſimiliter iniectus, & ſub lingua uel palato poſitus eſt proprius. Odorata etiã cõferunt ut ruta, nigella, maiorana, & etiã comeſta ſicut theriaca, mithridatum diamuſcus, diapliris arcoticõ & ſimiles. Sed inter cætera duo ſunt ultima curantia epilepſiã cerebrum ſi manu humana poteſt curari. Vnũ eſt ut fiat cõtractio materierũ de profundo capitis ad cutim, ita quòd in cute fiant alſahafati, ad quod faciendum ponatur ſuper magnã partem capitis, & propriè ſuper commiſſura coronali & ſagittali hoc emplaſtrum capite raſo. ℞. ammoniaci diſſoluti cũ pinguedine anatis, aut milui quę eſt magis propria. ℥. 2. fermẽti. ℥. 1. ſina. ſubtiliter pulueri zati. ℥. s. cãtharid. ʒ. s. pœonię ʒ. 2. fiat emplaſtrũ, & dimittãẽ ſuper loco donec rubefiat, & ueſicas faciat & cruſtas, deinde remoueãẽ & cũ pinguedine milui fiat inũctio, poſtea iterũ emplaſtrũ apponatur, & ſic totiens fiat nunc cum uno, nunc cũ altero donec cruſtæ & alſahafati in capite accidant, et ſic per longum tempus uſq; ad duos menſes aut plures conſeruentur. Reliquum eſt ut fiat cauteriũ actuale aut potentiale in commiſſura coronali uſq; ad oſſis ſuperficiem, & ita ulcus per duos menſes aut plures conſeruetur apertum.

Quinta intentio corrigit ſpaſmũ & dolorẽ ex ipſo accidentẽ inungẽdo ſphondiles cum oleo liliorum alborum, uulpino & de coſto deſcriptione Meſu. Præſeruẽẽ aũt ab imminẽtib. periculis ne ſtet ſuper aquis, aut prope ignem & ſimilia. Sexta autem intentio eſt. Vt ordinetur aër in phlegmatica & melacholica ut ſit declinans ad calid. & ſic. in phlegmatica, & ſit temperatum in paſſiuis in melãcholica, in ſanguinea aũt & in cholerica ad temperamentũ. Permutetur quoq; regio iuxta aphoriſ. ſecundæ particulæ. Epilepticorũ uerò iuuenibus. Et fit boni odoris artificialiter cum ſparſione foliorum lauri, rutæ, iuniperi, & cum auiculis cipri, galia muſcata, laudano, & puluere pœoniæ &c. Salata fit endiuia, ruta, cichorea, fœniculus, aſpharagus, cappares cum aceto parum acuto. Item menta, maiorana, roſmarinus, penthaphilon, de quo Auic. ſcribit quòd bibitum cum uino triginta diebus ſanat. Euitet erucam, allium & cætera euaporantia.

Aromatizet cibaria ſua cum nuce muſcata, cinnamomo, gariophilis, mace, ſiſeli, & ſemine pœoniæ. Potus eius ſit uinum pauciferum medij coloris nõ uinoſum nec antiquum, ſed unius anni bene depuratũ, nam ut dicit Auic. parũ ex ipſo ſumptum dilatat animam & excuſat à multitudine aquæ, nam ipſius multiplicatio eſt nociua ualde. Summè etiã ualent urina artificiata cum ſaluia & rore marino, iuxta doctrinã Dioſc. & Arnoldi. Sed aqua mellis & propriè cum pauco piperis, cinamomi & gariophylorum, eſt præſtantior in phlexmatica. Carnes ſint facilis digeſtionis, boni nutrimenti, paucarum ſuperfluitatum, & aues ſæpius dictæ ſunt præſtantiores quàm quadrupedes, & propriè turtures quæ augmentum faciunt in cerebro & intellectu, ſecundo canon. capite de duragi & propriè cerebra debitè præparata conueniunt. Et ſint carnes iſtæ prius leuiter elixæ, deinde aſſæ uel frixæ, ſimiliter carnes muſculoſæ conueniunt, pingues uerò euitentur. Euitet etiam omnia dantia nutrimentum craſſum ac ſuperfluè humidum, oua ſorbilia conueniunt. In fine menſæ comedat pyrum aſſum uel conditum. Sit cœna leuior prandio, nec etiam comedat niſi celebrata digeſtione cibi præcedentis, & ieiunet ſemel aut bis in hebdomada, non tamen toleret multùm famem, non bibibat extra horas cibationum, non multiplicet cibaria in menſa una. Exercitetur ſtomacho ieiunio intenſiuè & exterius notabiliter ſecundum tolerantiam uirtutis. Non tamen exercitium ſit nimis intenſum, immo potius longum quàm intenſum, & monet Auic. quòd cum infirmus mouet ſuperiora, moueat etiam inferiora. Et induatur ſecundum tempora leuibus non grauantibus, ut pellibus agnorum, dorſorum, uarij, luporum, ceruinorum & ſimilium. Et in æſtate ſint ſuffulti cendalo de grana & ſimilibus. Studeat quantum poteſt ſtare rectus & capite leuato, nec iaceat niſi tempore ſomni. Somnus non ſit meridianus, nec nimis longus, nec nimis breuis, nec ſupra repletionem. Et dormiat ſuper altero laterum, & non ſupinus. Studeat euacuare ſuperfluitates omnes per conuenientes regiones. Et leuis fricatio capitis & pectinatio confert ſecibus expulſis. Nec coëat niſi præter modum ſtimulatus fuerit. Accidentia ſint quieta declinando ad lætitiam. Sunt etiam quædam laudata ab autoribus in epilepſia quorum quædam ſubiungam ex magis proprijs quibus in toto pro-

cessu, aut aliquo eorum utēdum est. Primum est uesica apri immediatè cum abstracta est cum urina sua, quia nunquā est uesica in animali sine urina, hęc cum tota urina posita in furno aut alio modo ad ignē exiccata donec possit puluerizari exhibita in quantitate fabę cum ℥.1.oxymellis, aut media singulo die stomacho ieiuno sanat, autoritate Alexādri, qui refert se uidisse quosdam sanatos in tertio die assumptiōis. Secundum est pyrethrū cōditum sicut conditur zingib. autoritate Hip. in singulo die exhibitum est medicina fidelis. Pœonia secundum omnē modum administrationis, scilicet radix & semen, ita quòd etiam appensa collo ualet autoritate Gal. sed sumatur à stipite habente florem album. Coagulum leporis bibitū in quantitate parua scilicet à sex granis usq; ad decem cum aqua mellis, aut maioranæ, aut rutæ, epar asininum assatum & comestū ualet autoritate Diosc. Cerebrum cameli & mustelæ exiccata & potata perfectè curant. Gal. in libello de theriaca: Item puluis mustelæ, hirūdinum combustorum, epata etiā milui, cornu cerui, bibita, aut singulariter, aut cōiunctim liberāt.

Ruta sylueſtris contrita, naribus imposita alleuiat paroxysmum & eum retardat. Viscus quercinus interius sumptus uel collo suspensus. Item ben, betonica aut folia trifolij & semen cum aqua bibita, aut assa cum sagapeno mixta, utputa assæ. ℈.s. sagapeni. ℈.1. hæc mixta cū aqua & uino potu sumpta ualent. Antimonium à proprietate cōfert. Ossa capitis hominis cōbusta & cū uino subtili bibita singulo die. ʒ.1. chalbanum suffumigatum reuiuiscere facit epilepsiam. Vngula asini combusta & trita, & in potu data, ualet. Britoniæ si sumatur. ʒ.1. aut. 2. prēseruat ab epilepsia per totū annū, si semel sumat autoritate Diosco, Lapides qui reperiunt in uētre hirūdinis, primò natę apud augmentū lunę ualēt autoritate Azarauij si ponantur in subascella sinistra aut puluerizati et bibiti. Smaragdus collo suspēsus & similiter potatus, optimè ualet. Similiter caput cuculli collo suspensum prēseruat ab epilepsia, attrahit ipsam ad se cum singulo mense patiatur epilepsiam sicut magnes attrahit ferrum. Et hæc dicta sufficiant de epilepsia.

DE INCVBO. CAPVT. XV.

INcubus ab incubādo dictus, eo scilicet quod appareat phātasma graue incubare homini in somnijs, ac si cum eo cubaret. Quod phantasma homines dormientes secundum plurimum reputant esse dæmonem. Quod fortè aliquādo est uerum. Sed minus post aduentum Christi, cum antea cum hominibus magis conuersarentur. Propter quod sciēdum de intentione Augustini 15. de ciuitate Dei & sancti Thomæ in prima parte suæ theologiæ quòd reperiunt dæmones qui dicunt incubi & succubi imò unus & idē est incubus postea succubus. Vnde dęmon aliquādo suscipit formā quā ex aēre cōficit, colorē enim suscipit per multā condensationem sicut aqua per cōgelationem. Assumit ergo formam alicuius mulieris cum aliquo uiro consuetę, & cum illo succubo uir coit putans se coire cum muliere cuius formam dæmon assumpsit. Cum dæmon sit succubans in modū mulieris & recipit sperma quod conseruat. Et factus postea incubus accipiēs formā uiri alicui mulieri consueti, & secum coiens interdū ipsam impregnat. Nec est dicendum inde genitum esse filium dæmonis, sed uiri cuius sperma recipit, quod postea in matricem iniecit, sicut nec impregnata in Lauello secundum quod recitat Auerrois, peperit filium lauelli, sed eius qui spermatizauerat in Lauello. Et hoc modo affirmant dōctores fuisse genitos gigantes, quorum maior copia fuit ante diluuium quàm post. Describitur autem ab Auicen. prima tertij, tractatu. 5. capite proprio sic: Incubus est ægritudo in qua homo sentit cum somnum ingreditur phantasma graue super se cadens & comprimens ipsum & angustiatur eius spiritus, & intersecatur uox ipsius & motus eius, & fortasse præfocatur propter pororum oppilationes, & cum ab ipso separatur excitat eum subitò. Est quidem ægritudo quia sensibiliter lædens operationes. Si enim incubus accipiatur pro oppilatione est ægritudo in uia. Si uerò accipiatur pro istis actionibus læsis, scilicet motu, anhelitu, & uoce, quamuis sit actio uel actiones læsæ, & per consequens accidens ægritudinis, est tamen ægritudo ex eo quòd motus impeditus impedit anhelitum, & anhelitus impedit uocem. Sentit autem homo cum somnum ingreditur phantasma graue cadens super se & comprimens se, quod phantasma secundum plurimum existimat esse dæmonem propter opinionem uulgariū, quòd dæmones de nocte ambulent, & cum hominibus coniungātur ipsos lædentes. Illud enim nocumentum perceptum in somno facit hominē sic iudicare. Si uerò nō esset opinio de huiusmodi dæmonibus, existimarent esse aliud graue alterius generis. Primum autē quod impeditur est motus, prohibito debito transitu spirituum ad membra mouenda propter oppilationem diminutam secundum plurimum in priori uentriculo, & ad motus impedimentum sequitur impedimētum anhelitus & uocis, & hoc propter oppilationem pororum, id est, uiarum spiritus. Et cum ab eo supplę incubus separatur excitat hominem subitò, erat enim fortè excitatus uel leuiter dormiens, licet propter hoc nocumentum uel hæc nocumenta non posset exire in operationes. Ex quo infertur huiusmodi oppilationem fieri à leui causa. Virgilius tamen 12. Aeneidos loquens de Turno optimè incubum describit in his uersibus.

Ac ueluti in somnis oculos ubi languida pressit
Nocte quies, nequicquā auidos extendere cursus
Velle uidemur, & in medijs conatibus ægri,
Succidimus, non lingua ualet non corpore notæ
Sufficiunt uires, nec uox nec uerba sequuntur.

Sed instatur quia etiam deberet fieri incubus in uigilijs, quia causa opilans potest esse in uigilijs et ipsam in uigilijs contingit oppilare. Ad quod dicēdum incubum rarissimè inueniri in uigilijs cum uapor qui est causa cōiuncta sit multò magis aptus resolui in uigilijs & motibus quàm in quiete & somno, non tamen negandā est possibilitas. Secundò instatur, quia deberet etiam impedire sensus sicut motus impedito transitu spirituum. Ad quod dicitur leuem oppilationem posse impedire motum, nō sensum, cum plures spiritus ad motum quàm ad sensum requirantur. Et si impediret etiam sensum tunc esset epilepsia.

Ex quo apparet differētia inter incubum, epilepsiam & apoplexiam tam ex parte causæ cū accidentiū. Incubus est duplex, quidam fortis & frequens, quidam debilis & rarus. Itē quidā materialis, quidā immaterialis

materialis, quidam per essentiā, quidā per cōitatem.

Causa immediata eius qui per essentiam est ōppilatio in priori uentriculo uel in origine nuchæ uapore crasso, aut paucissimo humore facile resolubili. Causa antecedēs est sanguis, phleg. aut melanch. à quibus huiusmodi uapores eleuantur.

Causæ primitiuæ sunt omnes quæ possunt huiusmodi uapores excitare. Aliquando uerò fit à frigore extrinseco oppilante originem neruorum attenuatoriè, nec est negandum quin possit fieri à dæmone. Sōnus etiā resupinus est multotiens causa eius, tertia primi, cap. de somno & uigilia, materiæ in uētriculo posteriori congregata ad quem non terminant uiæ expulsionis, sicut ad primum & secundum.

Causæ autem per communitatē sunt oppilatio inemic. aut in arterijs apoplecticis à simili uapore aut à similibus causis primitiuis &c.

Signa incubi absolutè habentur ex relatu ęgri. Signa causarum primitiuarū sunt ipsæmet causæ. Verum difficile esset cognoscere esse dæmonem, nisi per signum sumptum à conferentibus, ut quia passio recederet per coniurationes & similia quę non pertinēt ad medicum. Signa autem causarum antecedentium possunt esse nota ex sępe dictis. Sed quòd sit per essentiam cognoscitur propter aliquam ægritudinem capitis, aut dolorem, antecedētes, aut subsequentes, nec non ex uertigine & tinnitu. Si uerò sit per cōitatem nihil horum adest, sed fortè nocumenta aliorum mēbrorum antecedunt. Item si prouenerit propter decubitum resupinum significatur esse per essentiam.

Prognosticū. Primū, incubus est antecessor uniusmodi ęgritudinum, apoplexiæ, epilepsiæ, aut manię siue melancholiæ. Secundum prognosticum. Habentes corpus debile secundū cerebrum sicut conualescentes aut habentes malitiam complexionis cerebri sunt aptiores ad incubum, & apti magis ab ipso lædi.

CVm quis in somno quasi graue aliquid super se cadere senserit, incubū pati nunciādus est. In ipsius namq; cura nō est tardandum ipse enim epilepsiæ præābulus est, ipse namq; præcedit. Aeger quoq; si in colore rubeus fuerit, et uenas habuerit plenas ex saphena erit minuēdus. Et uentosæ in carnositate tibiarum ponendæ sunt. Aeger præterea potu uini & rerum dulcium comestione abstinendus erit, & præcipuè ab omni re quæ multū generat sanguinē Quòd si huic contrariū accidit uētere ex pilulis cochijs multoties erit soluendus, et eius regimē subtilandū, exercitio quoq; utendū erit & membra interiora erunt fricanda.

Rasis determinans de incubo, primò notificat ipsum, secundò ostendit festinandum esse ad curā cum sit præambulus epilepsiæ, tertiò curans ipsum si pendeat à sanguine multo phlebotomat saphenas, & uētosas docet apponere in carnositate tibiarum ad diuersionem, prohibet uinum, res dulces & omnia generantia multum sanguinem. Si uerò contrariū acciderit, id est, quòd pendeat à phlegmate, uenter multotiens erit soluendus cum pilulis cochijs, & eius regimen subtilianduum quod declinet ad calidum & siccum. Et æger exercitandus est ad materiæ & uaporum resolutionem, & membra inferiora erunt fricanda gratia diuersionis. Cura omnino perficitur sicut in epilepsia & propterea omnes intentiones ibi positæ & ea quæ illas perficiunt sunt huic cap. accommodanda. Ex eis tamen quæ optimè conferunt, sunt grana pœoniæ in potu secundum continuitatem sumpta. Incubus etiā melancholicus curetur secundum ibidem dicta, & in cap. de melancholia dicenda.

DE MELANCHOLIA. CAPVT XVI.

MElancholia dicta æquiuocè, de melancholia humore, & melancholia ægritudine. Dicitur à melan. Græcè, nigrum Latinè, & choli fel siue cholera. Vnde melancholia quasi nigrum fel siue nigra cholera. Describit ab Auic. prima tertij, tract. 4. cap. proprio, quòd est mutatio existimationum & cognitionum à cursu naturali ad corruptionem & timorem & malitiam propter complexionem melanch. facientem sylueſtrem spiritum cerebri, facientem ipsum timidum propter tenebras ipsius sicut tenebræ extrinsecæ sollicitant, & timere faciunt secundum quod complexio frigida & sic. cōtraria est spiritui debilitans ipsum, sicut cōplexio calid. & hu. ut cōplexio uini est cōueniens & cōfortans. Dicitur mutatio existimationum & cogitationū, & supple etiā imaginationū aliquādo. Ad corruptionē & timorē & malitiam. i. iudicium peruersum, cum iudicent melancholici recta & honesta, inhonesta & non recta, eliciantq; inimicitiam pro amicitia. Et frequenter etiam imaginētur ea quæ non sunt ut latrones esse in domo aut dęmones, non aūt corrumpit memoria cū fit in cerebro posteriori, sed uirtutes iam dictæ sunt in anteriori, licet lædat reminiscētia quæ perficit per actum cogitatiuę. Et per hoc differt à corruptiōę imaginatiuę, siue cogitatiuę, cum melanch. dicat corruptionē duarū uirtutū, differt etiā à stoliditate & amētia, quia stoliditas est diminutio uirtutis cogitatiuæ. Amentia uerò quasi sine mēte, cogitatiuę ablatio quantū ad principalē actū eius, qui est discursus, nō enim magis discurrūt cū infantes propterea dicit infantilitas, posset tamen dici & fortè cōformius cōmuni opiniōi quod ly & tenet diuisiuè. Subdit causa harū corruptionū cum dicit propter cōplexionem melanchlicam, ipsa enim siue cū materia siue sine materia facit spiritum cerebri silueſtrem, id est, nō domesticum, sed solitariū. Interius, id est in parte interiori. Et facit ipsum timidum, id est, timorem repræsentantem, uel timidum, quia fugiētem in modum timidi, propter tenebras ipsius melanch. uel ipsius spūs, nā sicut tenebrę extrinsecę sollicitāt hominē, et timere faciūt, sic tenebrę intrinsecę sollcitant spūm, & timidū reddūt, & probat, istud est, quia cōplexio melanch. frig. & sic. est contraria spiritui, quemadmodum cōplexio calida & humid. ut complexio uini est conueniens & cōfortans ipsum spiritum. Ex quibus infertur melācholiam

liam corrumpere existimationes & cogitationes, & primò propter complexionem, secundò propter nigredinem & tenebrositatem, tertiò quidem propter id quod sequitur ex his propter formam specificam occultam siue complexionem insequentem materiam, quæ fortè plus ad hoc concurrit quàm complexio aut tenebrositas. Sed in hoc utrum nigredo siue tenebrositas melancholiæ aut spiritus, aut substantię uentriculorum concurrant ad corruptiones harum uirtutum est magna differentia, & altercatio inter Auer. 3. colliget iuxta finem & sequaces eius & modernos medicos. Auerrois namq; opinatur nigredinem siue in humore, siue in spiritu, siue in cerebro nullo modo esse causam harum corruptionum, & timoris, aut tristitię, quia tunc sequeretur colorem esse ægritudinem, cum immediatè & per se lædat operationes, scilicet debitam receptionem specierum cogitabilium in spiritu & eas indebitè repræsentet uirtuti cogitatiuæ, quia sub ratione horrendi & tristis consequens tamen est falsum cum nunquam distincta sint genera ægritudinum nisi in malam complexionem & compositionem & solutionem continui. Econtrario uerò medici, contra Auerroim instant. Quia cuius temperies est sanitas, eius intemperies est ægritudo per locum à contrarijs, sed luciditas spiritus & cerebri est causa quòd species recipiantur sub ratione conuenientis si obiectum tale sit, ergo tenebrositas erit causa quòd recipiantur sub ratione horrendi, tristis & disconuenientis, & per consequens nigredo in spiritu siue tenebrositas erit ægritudo, Et confirmatur, quia color corneæ & crystalloidis est ægritudo impediens debitam receptionem specierum uisibilium. Secundò quantitas aucta aut diminuta est ęgritudo, & mediocris est sanitas, ergo ita erit in colore & luciditate, tenet consequentia, cum quãtitas sit minus actiua quàm color. Et assumptum concedit ipse Auer. Et ex his infertur secundum medicos melancholiam esse causam corruptionũ harum uirtutum secundum complexionem, formam specificam, & nigredinẽ. Secundò inferẽt quòd homines magis timẽt in tenebris q̃ in luce, quia cũ in tenebris nõ possint ponere differentiã inter obiecta per uisum, omnia reputãtur sensui communi & uirtutibus interioribus sub ratione nigri, tristis, & horrendi, & phantasiantur dęmones & his similia. Medici autem soluunt rationẽ Auerrois cõcedendo ad quod deducit, scilicet quòd sanitas & ægritudo consistunt in colore, luce, & tenebrositate, uerum dicunt aliqui ex medicis, quòd neq; tenebrositas spiritus neq; nigredo humoris, & similiter luciditas spirituum est sanitas, neq; ægritudo, cum huiusmodi debeantur animatis, & non inanimatis.

Sed Iacobus de forliuio diceret quòd inanimata sicut spiritus & humor bene possunt esse subiecta sanitatis & ęgritudinis, licet nõ debeant denominari formaliter sana aut ægra, concederet tamen quòd tenebrositas uentriculorum cerebri est ægritudo sicut eorũ luciditas est sanitas, & ipsos esse denominãdos formaliter sanos & ægros, cum sint animati, & cum infertur contra medicos quòd plura essent genera ægritudinum quàm tria, respõderet colorem ad complexionem reduci, quia insequitur complexionem. Vel melius dic quòd medici posuerũt tantũ tria genera ęgritudinũ omnibus membris cõmunia, malã scilicet cõplexionem, malam compositionem & solutionẽ cõtinui, non tamen negarent alia esse particularia genera ęgritudinum sicut diaphaneitatem, luciditatem, et huiusmodi quæ non debẽtur omnibus membris, sed solũ oculis & cerebro. Secundò instant pro parte Auerrois. Color non potest ledere per se operationem alicuius membri nisi illud membrum per colorẽ, lucem aut diaphanietatem suã exerceat operationes sed solum oculi sunt huiusmodi, igitur. Ad hoc respondẽt medici quòd cerebrum per luciditatem tam propriam suorum uẽtriculorum, q̃ spirituum animaliũ suas exercet operationes sicut et oculus. Tertiò instãt contra medicos nullus color potest immutare aliquẽ sensum interiorẽ cerebri nisi ille prius fuerit sensatus per oculum. Sed color melancholiæ existẽtis in cerebro & tenebrositas spiritus animalis nunquã fuit sensata per oculum, ergo non possunt immutare aliquẽ sensum interiorem cerebri, consequentia nota cũ minori, & maior arguitur, quia ita est de obiectis sensus uisus sicut aliorum sensuum. Sed obiecta aliorum sensuum, sicut odor non possunt immutare sensus interiores, nisi prius immutauerint suos sensus exteriores ergo &c. Ad hoc respondent medici quòd color melancholiæ aut oppacitas spiritus nõ sentiuntur ab aliquo sensu interiori, sunt tamen causa ut omnia obiecta representẽt sensib. interiorib. sub specie opaci & tenebrosi, & per consequens timendi, horrendi, sicut etiã color existẽs in cornea, non uidet à crystalloide, uerum est causa ut omnia uisibilia represententur secundum naturam illius coloris, unde si est niger omnia uidebuntur nigra. si citrinus citrina, & sic de alijs, sicut radij solares transeuntes per uitrum citrinum apparent citrini, & per nigrum nigri. Quartò instat cõtra medicos, quia si color melanch. immutaret sensus interiores, cum hoc faciat sine lumine etiã potest immutare uisum sine lumine, cõsequens est falsum igit. Ad hoc respondẽt medici, quòd neq; color existens in cerebro, neq; color existẽs in oculo immutant uirtutem uisiuam aut aliquem sensum interiorem, sunt tamẽ causa quòd obiecta corruptè comprehendant. Et dicitur secundò quòd ad comprehensionem obiectorum per sensus interiores sufficit lumen intrinsecũ spiritus animalis & uentriculorum cerebri, non tamẽ lumen intrinsecũ oculi sufficit ad uisionem, quia species obiectorum suorum non sunt ita depuratæ sicut postea cum immutãt sensus interiores. Quintò instatur contra medicos si tenebra spiritus animalis esset causa timoris sequeretur quòd alicuius effectus positiui, adæquata causa esset pura priuatio, scilicet tenebra respectu timoris. Ad hoc respõdent medici quòd non solum tenebra est causa timoris, sed etiã ipsi spiritus qui repræsentant & etiam ipsa melanch. est causa huius per suam complexionem, & proprietatẽ occultam. Sextò instatur contra medicos. Si melanch. per suam proprietatem uel etiam opacitatem esset factiua timoris, ergo sanguis propter suam claritatem esset factiuus lætitiæ. Respondent quod sanguis clarus aut nitidus per suam claritatem, complexionem, & proprietatem est factiuus lætitiæ & audaciæ sicut econtrariò melanch. per omnia hæc est factiua timoris & tristitiæ. Septimò instatur, quia melanch. neq; per colorẽ solũ põt immutare sensus interiores, neq; per species eius, cum ibi non sit lumen, quo color & eius

eius species actuentur. Ad quod respondẽt, ut supra. Et ad autoritatem Auer. qui dicit quòd color nõ est causa substantialis, ad corrumpẽdas uirtutes animæ, sed hæc causa prouenit ab una specie malæ cõplexionis sicut & aliæ ægritudines & tu scis quia habitus animæ sequuntur complexionem corporis in hac cõiunctione. Et qui dicunt quòd anima terretur propter humorem melanch, nigrum, sicut terretur homo in obscuro, dicunt uerba cantionum, id est, fabularum, quia aliqua læsio non aduenit animæ in obscuro, nisi priuatio sensati sensui uisibili, quia non uidet anima in corpore, ut possit dici quòd sentiat terrorem nigredinis, & magis fœdum est dicere quòd uideat extra, quia anima non est extra neq; intus. Sed est sciendũ quòd de natura huius humoris melancholici est ut ipsum sequantur hæc accidentia, sicut de natura sanguinis est ut ipsum sequatur lætitia & gaudium. Et propterea dicimus quòd sanguis dat lumen animæ, & hoc manifestum est ei qui gustauit aliquantulum de natura. Non uult ergo Auer. quòd melancholia per suam nigredinem sit causa terroris & timoris, sed solum per suam complexionem primam, aut insequentem materiam, uerum nigredo magis cedit loco signi quàm causæ, sicut in rheubarbaro citrinitas non est causa soluendi choleram, sed solum sua cõplexio siue forma specifica, uerũ citrinitas est signum rheubarbaro inesse bonam proprietatem in soluendo choleram. Nos autem cum medici simus, sequamur medicos, licet rationes medicorum supraſcriptę non sint demonstrationes.

CVm alicui cogitationes malæ sine causa acciderint, & timor, & tristitia in eo præualuerit, melancholiæ principium in eo est. Cum autem res ad hoc peruenerit, ut etiam ea quæ cogitare cœpit, ore promat, uerba sua atque actus permisceat, iam melancholia perfecta est. Cui ergo hæ malæ cogitationes & tristitia & tribulatio accidunt, antequam præualere incipiant, succurrendum est, quia si præualuerint cura est difficilis.

Diuiditur præsens cap. in partes duas. In prima agit Rasis de melancholia theoricè: In secunda practicè, secunda ibi. Quòd si cum melancholia fuerit dolor &c.

Prima in tres. Primò agit ponendo signa initiantis melancholiæ, secundò perfectè & iam completè. tertiò ostendit festinandum esse ad curam antequã perficiatur. secũda ibi. Cum autem res. tertia ibi. Cũ ergo malè. De prima parte dicit quòd cum alicui malæ cogitationes acciderint, supplete uos & existimationes malæ, ut quia existimat amicos, inimicos inhonesta pro honestis, aut phantasietur aliqua quæ non sunt, neque possunt esse, aut non sunt uerisimilia cum timore, & tristitia sine causa, tunc hic incipit esse melancholicus. Credunt enim semper se decepi, semper insidiari sibi. De secunda parte ponit signa melanch, perfectæ dicens quòd quando ad hoc peruenerit ut quæ cogitat ore promat, uerbaque sua & actus permiscent, uerbi gratia, dicens se esse factum regem, aut esse dæmonem, aut quia timeat casum cœli, tunc melancholia perfecta est. Vltimò dicit properandum esse ad curam melancholię initiantis, nam si perficietur, cura erit difficilis, cum omnes ægritudines pendentes ab humore melancholico terreno aut à complexione frigida & sicca difficiliter soluantur, est enim inimica principijs uitæ & spiritui qui est instrumentum animæ ad suas operationes, ut supra ostensum fuit.

Melanch. dupliciter sumitur, communiter & propriè, accepta propriè, est superius diffinita de intẽtione Auicen. Et est corruptio existimationũ & cogitationum à complexione melancholica frigida & sicca, cum materia aut sine materia. Et est sine rixa, saltu & agitatione, imò cum quiete. Et in hoc differt à mania propriè sumpta quæ est cum rixa & agitatione & prouenit à mala complexione calida & sicca, &, humoribus adustis. Sed communiter accepta est communis tam ad melancholiam propriè sumptam quàm ad maniam: Est enim corruptio existimationum & cogitationum à quacunque causa prouenit. Et fortè hoc modo accipit eam Auic. in capitulo de cutubuth, cum dicit quòd cutubuth est species melanch. Et tamen dicit ibidem quòd prouenit à melancholia genita per adustionem choleræ uel melancholiæ quod est satis uerisimile, cum sit semper in motu, & propterea dicta est cutubuth, licet Ger. de solo diceret quòd cutubuth est species melancholiæ propriè dictæ. Et sic uidetur ex ordine capitulorum Auicen. Nec ualet hoc argumentum generatur ex melanch. adusta, ergo est mania, nam dicit ipse quòd in quadam melanch. adusta reseruatur caliditas adurens in quadam uerò non, partibus subtilibus resolutis. Melanch. ergo propriè sumpta potest generari ex melanch. adusta quecunq; sit illa, si in ipsa non reseruetur caliditas adurens, & talis est materia cutubuth, & propterea cutubuth non est cum rixa. Tu uerò dic ut libet hæc non sunt demonstrationes. Communiter ergo melanch. accepta diuiditur in maniam & melanch. propriè sumptam superius diffinitam. Mania uerò est duplex una lupina, aliter dicta dæmonium lupinum, uidentur enim non homines sed dęmones & lupi, qui patiuntur hanc maniam. Alia dicitur mania canina ad canum similitudinem. Et dicitur à quibusdam quòd in urina patientis maniam caninam apparent quædam sicut formæ & figuræ catulorum paruorum, sicut apparent etiam in morsu à cane rabido. Sed causa maniæ lupinæ est melancho. genita per adustionem choleræ, aut melancholiæ & est deterior, quia difficilioris curationis, cum humor genitus per adustionem melancholiæ sit magis crassus, ineptior digestioni & resolutioni & euacuationi. Et signa eius sunt agitatio, saltus, inquisitio, lupinositas, id est mores luporum, & aspectus cui non assimilatur aspectus hominis, immo est sicut luporum. Differt etiam ab una specie Karabiti quæ est cum dæmonio, quoniam cum hac mania non est fe. sed Karab. est cum

cum se. Canina autem est species manię existens cum ira permixta tripudio & inquisitione corrupta permixta petitioni quēadmodum est ex natura canum. Et in hac est associatio uehemēs & amicitia, cum obedientia et conuenientia simul, licet aliquando sit cum ira & rixa. Et ista generatur per adustionem sanguinis cui aliquid choleræ adustæ, aut melācholiæ ex ea genitæ permixtum est. Est autem alia species maniæ quæ uocatur scintillaris in qua lucent oculi ad modū scintillarum ignis, & imaginantur scintillas & ignes. Et hæc prouenit à uaporibus adustis melancholicis eleuatis à melancholia genita per adustionem sanguinis & choleræ.

Melancholia uerò licet habeat infinitas species innominatas. Nam quidā timent casum cœli super se. Quidam quòd terra absorbeat eos. Quidam timent latrones. Quidam ne lupus aut demones ingrediantur ad eos. Et omnes hi errant in cogitatiua, licet fugientes non errent in existimatiua. Quidam uerò imaginantur res coràm oculis quę non sunt. Et quandoque imaginantur se esse factos reges, aut lupos, aut dęmones, aut aues, aut instrumenta artificialia, & hi errant in sensu communi, & imaginatiua. Et sunt quidam eorum qui diligunt mortem. Quidam eam abhorrent. Et sunt quidam qui rident quorum melancholia est sanguinea, imaginantur enim quod placet. & delectet eos. Quidam sunt qui plorant & imaginātur res tristes, quarum causa est melancholia pura.

Sed melancholia habet duas species famosas. Vna dicitur cutubut. Et nomen sumpsit à quadam specie araneæ quę mouetur super aqua diuersis motibus sine ordine. Alia autem dicitur ilisci siue heros. Cutubut autem est species melancholiæ plurimum eueniens in februario, non expectans usq; ad uer, propter subtilitatem humoris melancholici secundum plurimum. Generatur enim à melancholia genita per adustionē choleræ, aut melancholiæ in qua fortè caliditas adurens non multum remansit. Et propterea licet fit cum motu plurimo, tamen non est cum rixa, imò cum timore. hæc enim diligit fugere ab hominibus uiuis & appropinquare mortuis, & sepulchris cū malitia furoris repentè aduenientis ei. Et est eius processio nocturna, & occultatio diurna. Et totum istud facit diligendo solitudinem & elongationem ab hominibus. Et cum hoc non quiescit in uno loco plus una hora, imò non cessat discurrere & ambulare incessione diuersa ignorans quo uadit cauēdo sibi ab hominibus. Quandoq; tamen non cauet sibi ab eis, parum discernens istud quod uidet, & fit ei præsens. Et citrinus est color faciei. Et lingua sicut sitientis. Et super crura ipsius sunt ulcera quæ non consolidantur, quorum causa est corruptio materiei melancholicæ effusæ ad crura, & multitudo motus pedum quarum materiæ ad ipsa descendunt. Et præcipuè quia occurrit cruribus eius frequenter aliquod offendens, aut canes interdū mordent eum, quare fiunt in eis ulcera quę difficulter consolidantur, & propter motum, & quia sunt cancrosa. Et oculi eius sunt sicci, debiles, submersi non lachrymantes propter siccitatem cerebri & oculorum. Causa autem suæ uariæ incessionis sine ordine, nunc ad unam differentiam, nunc ad aliam, sicut facit ista aranea quæ dicitur cutubut, est, quia fugiēs est ab omni indiuiduo apparente ei ipsum timens, nā ipse propter paucitatēm suæ cōseruationis & defectum rectificatiōis consilij sui incipit in parte una moueri et obuians alij indiuiduo iterum fugit ad partem aliam.

Ilisci uerò siue heros, aliter passio diuina, quia quidā putauarūt à deo fieri. 1. prognosticorum, cōment. 7. uel quia accidit istis sicut contemplantibus diuina, qui omnem suum spiritum & cogitationē in illa conferunt. Et hæc passio est sollicitudo melancholica in qua homo inducit omnem cogitationē suam super pulchritudinem quarundam formarum & figurarū cum uehementi desyderio ad illa prosequendum, licet non sequatur.

Et signa eius sunt profunditas oculorum, siccitas ipsorum, & priuatio lachrymarum, nisi cum fletus adest, & motus cōtinuus palpebrarum risibilis quasi aspiciat aliquod pulchrum & delectabile aut audiat rumorem aut iucunditatem, quod prouenit ex apprehēsione alicuius sub ratione iucundi, & anhelitus eius est plurimæ intersectionis, & multæ eleuationis interdum cum suspirijs. Et nunc alteratur ad risum et lætitiam, nūc ad tristitiam & fletū præcipuè cum audit cantilenas amoris, & propriè cum fit memoria tripudij, & elōgationis à re amata, & sunt omnia membra eius arefacta pręter oculos, ipsi enim licet sint profundi, palpebræ tamen sunt graues & crassæ propter uigilias eius & ploratus, propter quos ad palpebras sæpe aliquid rheumatizat, & in figuris eius siue sitib. nō est ordo, quasi in nullo situ inueniat requiē, & pulsus est diuersus absque ordine, sicut pulsus habentium tædium. Et eius quidem pulsus, color, & dispositio alteratur cum fit rememoratio eius quod diligitur, aut cum præsentatur ei. Vnde possibile est ut medicus prudens cognoscat quòd sit illud quod diligit cum cum non confitetur ipsum. Cognitio enim eius quod diligitur non parum confert ad curā, & propterea medicus semper tangens pulsum patientis faciat rememorari nomina eorū circa quæ est suspitio, necnon figuras, domus, artes, genus, regiones, & comparetur unumquodq; ad nomē eius quod diligitur, nam cum rememorabitur illud quod diligit fiet pulsus diuersitas & intersectio, necnon color eius mutabitur, & similiter anhelitus. Confert autem scire istud quoniam interdum nullum regimen medicinale prodest nisi regimen cōiunctionis inter eos si lex & fides permittat. Et iam sunt uisi quidā qui post tolerantiam febrium, & prauarum ægritudinū & post debilitatem uirtutis ex amore ingenti, sanitati restituti sunt cum obtinuerint quod summopere optabāt, ex quo significamus mirabilem obedientiam naturæ meditationibus animi. Causa itaque primaria huius passionis est amor præter modum, uerum postea humores aduruntur, et ad melancholiam conuertuntur quibus amplius hæc passio figitur. Melancholiæ pręterea communiter sumptæ dantur alię distinctiones.

Prima quædam est per essentiam in cerbro, quædam per communitatem. Secunda, quædam est materialis, quædam immaterialis. Tertia quædam fit incipiēdo, quædam succedit alteri ægritudini. Item quædam est periodica, quædam non periodica. Item quædam antiqua, quædam noua.

Causa autem melācholiæ per essentiam in cerebro sunt. Aut mala complexio frigida & sicca sine materia, quæ permutando complexionem cerebri & spiritus

ritus animalis, & similiter eorum substantiam, excludendo scilicet partes subtiles, calidas, luminosas, facit eorum substantiam tenebrosam, hoc idem facit mala complexio calida & sic. nam adurendo denigrat & tenebrosam facit ipsorum substantiam. Aliquando sunt hæ malæ complexiones cum materia, aut melanch. naturali aut genita per congelationem, & hæ faciunt melanch. distinctam contra maniam. Et aliquando pendent à melanch. genita per adustionem sanguinis, aut phleg. in quibus non reseruatur multa caliditas adurēs. Mania autem propriè generatur ex melanch. genita per adustionē choleræ, aut melanch. aut si melancholiæ sanguineæ aut phlegmatice aliquid choleræ adustæ permisceretur. Et hi humores quandoq; sunt in uenis cerebri, quandoq; in meatibus, quādoq; in uentriculis, siue apostement siue nō. Et hi humores quandoq; sunt geniti in ipso cerebro siue per propriam eius cōplexionem siue per malam qualitatem à residuo corporis uel ab extrinseco sibi cōmunicatam. Melanch. uerò per colligantiam quandoq; est à toto sicut in quartana feb. & in fine morborum naturalium acutorum, scilicet in quibus generantur melanch. per adustionem, & ideo isti phantasiantur circa mortuos. Quędam per communitatem à splene. Aut quia splen non debitè mundificat sanguinem, aut quia est apostematus, aut quia uenæ oppilatæ sunt per quas melāch. trāsit ab epate ad ipsum, aut uiæ sunt oppilatæ quę transeūt ab ipso ad intestina, aut uiæ quæ transeunt ab ipso ad os stomachi, & sic non potest expellere melancholiam superfluam. At quia debilitata est expulsiua eius aut attractiua. Vnde neq; expellit saltem ad loca conuenientia, aut non debitè attrahit. Quædam est mirachia, id est à mirach, per mirach intelligendo mesenterium in quo sunt meseraicę, quę primò fit per congregationem superfluitatum crassarum chilosarum quę per adustionem transeunt in melancholiam, & euaporando ad caput faciunt melancholiam. Similiter fieri potest ab oppilatione uel apostemate meseraicarum epatis, quia nutrimento non penetrante putret. Et quandoque fit à matrice sanguine menstruo per putrefactionem, adustionem, uel congelationem in melancholiam uerso. Et quandoq; fit à spermate diu retento modis similibus corrupto. Et nota secundum plurimum nō fit melancholia absq; communitate cordis imò fortasse magnitudo ipsius erit ex corde. Et fortè principium eius secundum plurimum est ex corde, licet cōfirmetur in cerebro, & est in hoc circuitio, quia ad corruptionem complexionis in corde corrumpitur complexio cerebri & econtrario. Huius autē potissima causa est spiritus animalis, quia spiritus animalis est continuus spiritui uitali in arterijs apoplecticis, & rete mirabili, & ex ipso generatur, & si sanguis cordis esset subtilis, tersus, & clarus, resisteret corruptioni cerebri & ipsum rectificaret. Et ex ipso etiā generaretur spiritus uitalis clarus, qui est materia spiritus animalis, quapropter rarò aut nunquā fit melancholia absq; communitate cordis, licet non confirmetur hæc ægritudo nisi in cerebro. Et quandoq; fit per communitatem ab epate, aut quia sanguinē adurit, aut quia non debitè separat melancholiam à sanguine, nec expellit ipsam ad splenem. Et uniuersaliter à quocūq; membro potest fieri melancholia per colligantiam, aut quia aduritur nutrimētum ipsius, aut quia non expellit superfluitatem nutrimenti quæ retēta partibus subtilibus resolutis uertitur in melanch. Causæ uerò primitiuæ sunt aër turbulentus frigid. & sic. aut calid. & sic. adurens sicut aër æstatis & dierum canicularium & autumnus est huic ægritudini proportionatus. Ver uerò licet sit disproportionatum quantum ad causę generationem, tamen proportionatum est ad mouendum causam latentem iam genitam. Vnde 3. aphorismorum illo. Vere & autumno maniæ mouentur, & melancholiæ. Hyems uerò est disproportionata nisi fortè per cōgelationē melāch. multiplicet. Secundò cibi melancholici, ut lentes, caro uaccina, caprina antiqua, panicum, uinum turbidum, crassum, exercitium forte, exiccatiuum, superfluæ uigilię, timor, tristitia fortis, studium uehemens, longi carceres. Causæ autem corporeæ remotę sunt retentio hæmorrhoidarum, & fluxus menstrui consueti. Et quandoq; fit à dæmone corrumpente complexionē cerebri. Agit enim per media naturalia siue semper ibi assistat, siue post hanc operationē recedat.

Signa uerò melancholiæ quædam sunt prognostica, quædam demonstratiua. Ex prognosticis sunt primò dispositiones corporū sicut sunt corpora bruna, pilosa, extenuata, & econtrario parum disposita ad melancholiam sunt corpora alba & pinguia. Secunda corpora habentia cor uehementer calidum & cerebrū humidum sunt disposita ad melancholiam, quia caliditas cordis est generatiua choleræ nigræ in ipso, & humiditas cerebri est susceptiua impressionis eius quod generatur in corde, quapropter trauli, id est, syllabam multotiens repetentes antequā dictionem proferant sunt ad ipsam parati, & propriè si linguas habuerint lenes, oculos mobiles, & quorum facies est uehementis rubedinis, & cum hoc sunt bruni, pilosi, & propriè cum in pectoribus eorum sunt pili nigri, crassi, & amplas habent uenas, & labia crassa, quoniam quædam istorū significāt caliditatem cordis sicut pilositas, amplitudo uenarū, rubedo faciei, oculorum mobilitas, quædam significant humiditatem cerebri, scilicet traulitas, mollities linguæ, crassities labiorum. Tertiò magis dispositi sunt ad melancholiā uiri quàm mulieres, licet in mulieribus fit deterior cum proueniat à fortiori causa, & similiter magis dispositi sunt iuuenes & senes quàm pueri. Secūdum prognosticum sumitur ex aphor. 23. sextæ particulæ. Si timor & pusillanimitas multū tempus habent melancholicum perficiunt, sunt enim melancholiæ simul signum & causa.

Signa uerò initiantis melancholiæ sunt quæ dicta sunt in textu. Item uelocitas iræ si materia fuerit adusta, tertiò dilectio solitudinis, quia non conuersatur propter timorem aut tristitiam. Signa uerò perfectæ melancholiæ sunt ea quæ dicta sunt in textu. Signa uerò causarum immediatarum, infinitarum specierum ipsius melancholiæ malè possunt scirl sicut neq; causæ distinctæ sciuntur. Verum non reducuntur nisi in speciales modos mixtionis melancholiæ, & speciales conditiones indiuiduales, sicut dicimus quòd uenenū canis rabidi inducit ad timorem aquæ, ideo etiam in proposito secundum uarias impressiones specierum uariarum, uarios modos melancholię, & secundum uariam dispositionem passorum fit ua-

riatio in phantasijs & iudicijs corruptis, quapropter ipsarum species esse infinitas, aut saltem indefinitas facilè concedi potest.

Signa uerò melancholiæ per essentiam in cerebro, est superfluitas cogitationis, & assiduatio sollicitudinis melancholicæ, id est, attinentium melancholiæ & assiduus aspectus ad rem unam ut ad terram. Item color niger capitis, faciei & oculorum, & nigredo pilorum capitis, & crassities. Item antecessio insomnietatis & cogitationũ & longa mora in sole, quæ primò cerebro nocet. Item ægritudines cerebri antecedentes sicut epilepsia. Item parum iuuamentum ex medela, & in summa sunt accidentia maiora, & magis continua, quando est per essentiam in cerebro. Item non præcesserunt, nec fortè cõcomitantur eum aliquæ malæ dispositiones corporis uerisimiliter factiuæ melancholiæ. Signa uerò eius quæ est per communitatem à toto, sunt nigredo corporis & eius arefactio, & retentio eius quod solebat euacuari ex splene & stomacho & ex ano aut matrice, scilicet sanguinis hæmorrhoidalis & menstrualis. Item multitudo pilorum crassorũ & nigrorum. Item antecessio ciborum melancholicorum, necnon antecessio ęgritudinum quibus succedit melancholia sicut sunt febres chronicæ & maximè permixtæ.

Signa uerò eius quæ est ex splene sunt multitudo appetitus propter effusionem choleræ nigræ ad stomachũ, cum paucitate digestionis, propter frigiditatem complexionis, multitudo rugitus lateris sinistri, & quandoq; inflatio splenis. Si enim splen non attrahat melanch. propter aliquam ex causis supradictis, tunc splen attenuatur, Si uerò attrahat & non expellat, ppter causas suprascriptas, tunc splen est tumidus.

Signa uerò eius quæ est à stomacho sunt nocumenta stomachi antecedentia, aut concomitantia quibus auctis augetur melancholia & diminutis minuitur.

Signa uerò mirachiæ sunt nausea & frequens grauitas in mirach, malitia animę, corruptio digestionis, & eructuatio acetosa, rugitus & exitus uentositatis, & inflatio, & inuenit dolorem inter utrasq; spatulas usquequo cibus digeratur, & euomit phlegma permixtum choleræ, aut melancholiæ, & quandoque præcedit apostema in mirach, aut oppilatio in meseraicis, & apparet fluxus chilosus chilo non potente transire ad epar.

Signa uerò quòd fit per cũmunitatem à corde aut à matrice, aut membris alijs sunt præcessio nocumentorum huiusmodi membrorũ, & propriè cum non uidetur ab alijs causis pendere uerisimiliter.

Signa uerò humoris melancholici sunt ista, nam quando est à sanguine, est cum risu, siue uero, siue nõ uero, & non est in eo tristitia uehemens. Si autem est à phlegmate est cum pigritia & quiete & dominio frigiditatis & si à cholera est cum agitatione, rixa, & dæmonio. Et si est per adustionem uehementem melancholiæ, est etiam cum rixa & dæmonio magis perseuerante, & si fuerit à cholera pura nigra, tunc cogitatio in ipsa erit plurima, & audacia minor nisi moueatur & rixetur, & habet odium cuius nõ obliuiscitur.

Signa uerò causarum primitiuarum sunt ipsæmet causæ. Signa uerò dæmonis nulla sunt nisi quòd dicat aliqua quæ ante nesciebat, sicut si loqueretur literaliter, aut theutonicum, aut secundum aliud idioma quod prius nesciebat aut sciat aliqua occulta quæ uerisimiliter scire non debet. Quanquam Ari. problematum 19. problem. 1. hæc omnia resoluat in melancholiam. Inquit enim quòd ex melancholia quidam facti sunt sicut diuini prædicentes futura. Et exemplificat de Sybilla & Bachide, & quidam facti sunt poëtæ, sicut Malanthius Syracusanus. Ego uerò adhærens ueritati fidei Christianæ credo Sybillam Erythream esse prophetissam, & de Christo prophetizasse, & Malanthium Syracusanum qui post maniam numeratus est inter poëtas, credo ante maniam non fuisse expertem poëtis, uerum post maniam subtiliorem factũ esse, humiditatibus cerebri eius ingenium hebetantibus resolutis, non enim credo sola melancholia huiusmodi posse contingere, sed ex coniunctione angeli uel dæmonis cum anima humana &c.

Prognostica. Primum melanch. cum risu est salubrior cæteris. Secundum hæmorrhoides, elephantia, uarices superuenientes soluunt melancholiam.

Tertium. Melancholia periodica debito seruato regimine curatur. Ex indebito uerò regimine efficitur continua non curabilis. Quartum. melancholia per essentiam in cerebro multum antiqua non est curabilis, per communitatem uerò antiquata frequenter curatur. Quintum euacuatio choleræ nigræ uomitu & secessu, & similiter eius apparitio in cute sicut in panno & lentiginibus soluit melancholiam.

Quòd si cũ melancholia fuerit dolor uentris & inflatio, & malus color, & digestionis corruptio, & uomitus accessus & excreationis multitudo.

Hic Rasis agit de cura melancholiæ. Habet autem hæc pars. 2. partes. In prima ponit curam melanch. spleneticæ. In secunda ibi. Si autem cum melancholia. Ponit curam melancholicæ per essentiam in cerebro. Prima iterum in duas. Nam in prima parte ponit signa melancholiæ spleneticæ. In secunda ibi. Incipienda est cura. ponit ipsius curam. In prima parte ponit 6. signa. Primum est dolor uentris scilicet stomachi & intestinorum. Secundum est ipsius uentris inflatio propter uentositatem genitam à melanch. est enim melancholia plurimum uentosa, 19. problematum problemate 1. Ventositas etiam multiplicatur propter indigestionem, phlegmate multiplicato & uentosato. Tertium est malus color. Quartum corruptio digestionis, scilicet ad acetosum secũdum plurimum, & propterea fit malus color. Quintum est uomitus acetosus, scilicet aut melanch. ad stomachũ deriuatæ, quæ est acris cum ponticitate, aut fortè fit uomitus acetosus, id est, phleg. acetosi per corruptam digestionem multiplicati. Sextum est multitudo excreationis, id est, sputi per communitatem à stomacho. Deinde cum dicit.

Incipienda est cura cum phlebotomia ex basilica aut saluatella sinistræ manus. Et si sanguis uisus fuerit niger, dimittatur egredi in multa quantitate. Subtilis autem & rubeus si fuerit, restringẽdus erit ilico.

Habet

Habet hęc pars sex partes. In prima ponit curam per phlebotomiam. In secunda ibi. Aeger uerò ex rebus. Ponit curam per nutrientia. In tertia parte, scilicet ibi. Mittendus est in balneo. Ponit curam per balneum. In quarta ibi. Post hoc autem decoctione. Ponit curam per medicinas soluentes. In quinta ibi. In his autem diebus. Complet regimen per dietam, & reliquum regimen sex rerum non naturalium.

In sexta. Et studendũ est. Docet rectificare splenem & stomachum. De prima parte dicit incipiendam esse curam cum phlebotomia basilicæ quæ est in curuatura brachij in parte inferiori, quando intentio est magis euacuare aut in saluatella eiusdem in manus sinistræ, quando intentio est cum hoc diuertere. Et hęc saluatella reperitur in manu inter anularem & auricularem, & est ramus basilicæ. Et subdit quòd sanguis egrediens est consyderandus: si enim fuerit subtilis & rubeus, ilico stringendus est, si uerò fuerit niger & crassus dimittatur egredi in quantitate multa, cum ipso enim humor melancholicus educitur. Et propterea præcipiat medicus phlebotomanti ut faciat foramen latum, ut sanguis crassus possit egredi. Nota tamen sicut dicit Auic. in cap. huic proportionato quamuis sanguis subtilis appareat in princ. non tamen ita subitò est restringendus, sed permittantur egredi duæ ℥. uel circa, quia aliquãdo post subtilem egreditur crassus & niger.

Aeger uerò rebus lenientibus est nutriendus, ut sunt alesfidebegi, quæ sunt ex carne hœdina & arietina.

Ponit curã per nutrientia & dicit quòd nutriendus est æger ex rebus lenientibus, id est, humidis, & etiam uentrem mollificãtibus sicut sunt alesfidebegi, id est, iura quæ fiunt ex carne hœdina parum distante à natiuitate, & arietina unius anni uel circa. Et sic intellige de reliquis carnibus humidis boni nutrimẽti paucarum superfluitatũ sicut capones, phasiani. Et propriè multum impinguati.

Et mittendus est in balneum in quo non diu moretur.

Iubet ægrum poni in balneo aquę dulcis, aut in decoctione rerum humectantium, in quo tamen non multum moretur, ut nõ debilitetur, necq; partes subtiles resoluantur, & ideo balneum debet esse satis temperatum cõforme calori nostro, & debet etiam aqua balnei projici super caput ægri. Et per hunc usum balnei multos à quartana liberaui: digerunt enim humorem melancholicum ipsum reducendo ad benignum uel ad expulsionem præparando.

Post hoc autem decoctione de epithymo quam ego composui utatur. Recipe mirobalanarum indorum drach. 10. polypodij drach. 5. senæ. drach. 8. turbith. drach. 4. stecados drach. 10. passularum enucleatarum drach. 10. epithymi cretensis drach. 10. omnia excepto epithymo in 4. lib. aquæ coquenda sunt donec ad lib. 1. & sem. redeant, quandoq; hoc factũ fuerit addatur epithymũ, & ilico ante ignẽ remoueãtur, et dimittãtur donec infrigidari cœperint. Quumq; infrigidata fuerint manibus fricata colentur. Deinde sumantur agarici 2. tertiæ. drach. 1. aloës. drach. 1. salis indi. drach. sem. elleb. nigri quartam drach. 1. & conficiantur cum melle, aut cum iuleb, & fiant ex eis pilulæ quæ per tres horas ante decoctionis acceptionem sumendæ sunt, postea sumatur decoctio. Deinde tribus diebus quiescat. In his autẽ diebus quibus quiescit nutriatur ex eis quæ præcepimus. Et in potu sumat uinum subtile & clarum & bene odoriferum. Post hoc quoq; iterum soluendus est ut prius. Hoc uerò ita, ut prædiximus, tertiò iterandum est, quarta quoq; potio ei danda est. Aeger uerò ab omnibus quæ choleram generant nigram abstinẽdus est, ut sunt carnes sylueſtres omnes et caro uaccina, & hircina, & magnarum caprarum, & fabæ, & caro salita, & caseus uetus, & lentes, & omnia humectatiua. Vinum præterea grossum, labores & uigilias euitet. Nec patiatur famem uec sitim, uino uerò subtili in potu utatur, & præcipiendum est ei ut dormiat.

In hac quarta parte cũrat per solutiua dando decoctionem de epithymo. ℞. mirobalanorum indorum & nigrorum qui sunt frig. & sic. melancholiam soluentes ʒ. 10. polypodij cal. & sic. in secundo soluentis melancholiam, & phleg. salsum ʒ. 5. senę cal. & sic. in secundo soluentis melancholiam ʒ. 8. turbith. cal. & sic. in secundo soluentis phlegma ʒ. 4. stecados cal. in primo. sic. in secundo soluentis melancholiã & phlegma à capite ʒ. 10. passularum enucleatarum cal. & hum. ℥. 10. epithymi cretensis cal. & sic. in secundo optimè soluẽtis melancholiã ʒ. 10. omnia excepto epithymo coquenda sunt in tribus ℔. aquę ad consumptionem medietatis, & cum quasi facta fuerit huiusmodi consumptio addatur epithymum, & ilico ab igne remoueatur, quia epithymum parum sustinet de decoctione, & hæc sic bullita dimittantur infrigidari & refrigerari, & cum aliquantulum infrigidata fuerint, bene exprimantur & colentur, & colatura reseruetur, quam debet æger accipere in quatuor uicibus debitè calidam. Et inter unam assumptionem &

alteram mediem tres dies, & sumatur unaquæq; potio in mane celebrata digestione cœnæ præcedentis, sed per tres horas ante unamquamq; istarum potionum detur quarta pars istarum pilularum. ℞. agarici cal. & sic. euacuantis phlegma, cholerã & melancholiam ℥.2. aloës cal. & sic. euacuantis phlegma & choleram, & rectificantis, scilicet alia solutiua ʒ.1. salis indi. cal. & sic. in secundo soluentis melancholiam ʒ.s. elleb. nigri cal. & sic. in tertio soluentis melancholiam gran. 15. fiant pilulæ 20. cum melle aut iuleb uiol. aut simili, quæ pilulæ in quatuor uicibus debent sumi sicut decoctio prædicta, sed per tres horas ante decoctionem, hoc autem fit ut pilulæ sint primo actuatæ, deinde decoctio succedat per tres horas, ut adiuuet operationem pilularum suprascriptarum, ut etiam humectet & æquet humores uel humoris substantiam. Si tamen uenter esset facilis sufficeret sola decoctio, & esset præstãtior quàm pilulæ, causis inferius assignandis. Tẽpore intermedio æger quiescat animo & corpore, & nutriatur his brodijs & carnibus quæ dicta sunt superius. Et bibat uinum subtile, clarum, odoriferum, participans aliqua dulcedine, & sit unius anni tantum. Et æger abstineat ab omnibus quę choleram nigram multiplicãt sicut carnes sylueſtres, leporum, cuniculorum, ceruorum, & huiusmodi. uitet carnem uaccinam, hircinã, magnarum caprarum, fabas, carnem salitam, caseum ueterem, lentes, & omnia olera præbentia nutrimentum siccum, sicut ruta, & eruca, & similes. Sed cucurbitæ, spinachiæ, & cætera humida concedi possunt. Vitet etiam uinum crassum, laborem multum, uigilias multas, imò multum dormiat, nec patiatur longam famem, aut sitim.

Et studendum in splenis curatione ex his quæ in sequentibus in cap. de splenis curatione qui augmentatur, dicturi sumus. Os quoq; stomachi confortandum est, & propriè ex medicinis quarum mentionem in sequentibus facturi sumus cum ægritudines stomachi nomnabimus.

In hac sexta parte & ultima dicit Rasis splenem esse curandum, & propriè cum tumidus est secundum quod inferius dicetur, ubi agetur de curatione splenis quãdo tumescit. Est tamen regula generalis in omni ægritudine quæ fit per cõmunitatem ab aliquo membro, membrum istud esse rectificandum. Similiter dicit esse confortandũ os stomachi in melancholia splenetica, cum stomachus per os eius recipiat melancholiam, quæ præter modum fluens ad ipsum corrumpit ipsius digestionem.

Si autem cum melancholica ea quæ nominauimus non fuerint, & acciderit post longam morã sub sole, aut phrenesim, aut percussionem in capite phlebotomia ex cephalica facienda est. Et capiti studium adhibendum ex reliquo regimine quod dicimus propriè. Aqua præterea tepida ab alto loco super caput fundenda est. Deinde oleũ ros. cum aceto uini capiti infundatur, & lac muliebre desuper mulgeatur. Naribus etiã oleũ de seminibus cucurbitæ dulcis, & lac muliebre inijciatur. In balneum quoq; sæpe mittendus est, & multum ex aqua tepida capiti est superinfundendum. Æger etiam omnia odorifera quæ frigida sunt odoret.

In hac secũda parte principali curat melancholiam per essentiam in capite. Habet hæc pars duas partes. In prima curat melancholiam quæ est in mania. In secunda ibi. Si autẽ melancholia. Curat melancholiam propriè sumptã, distinctam contra maniam. De prima parte dicit, quòd si cum melancholia non fuerint ista quæ nominauimus, id est, illa sex signa melancholiæ splenetica, imò acciderit post phrenesim, aut longam morã in sole, quæ arguunt ipsam pendere à melancholia adusta, aut acciderit post percussionẽ in capite, per quam humores calidi ad caput attrahuntur, qui postea adusti faciunt maniam. In his ergo casibus in principio facienda est phlebotomia ex cephalica quæ est incuruatura brachij in parte superiori, tũ ad diuertendum materiã fluentem, tum ad euacuandum materiam iam fluxam. Secundò est capiti studium adhibendũ in reliquo regimine superius dicto per euacuationem humoris melancholici. Tertiò aqua tepida est capiti ab alto infundẽda ad humectandum & infrigidandum, post quam embrocationem oleum ros. mixtum cum quarta parte aceti, ut magis penetret capiti infundendum: hæc enim infrigidant, confortant & repercutiunt, & desuper lac muliebre infundatur ad humectandũ & infrigidãdum, oleum etiam de semine cucurbitæ, lac muliebre singulariter aut coniunctim naribus inijciatur. Vltimò ad infrigidandnm & humectandum debet poni in balneo aquæ tepidæ multũ de ea capiti infundendo & odoret ea quæ frigida sunt & humida, sicut aquam ros. & uiol. & similes.

Si autem cum melancholia nihil fuerit eorum quæ diximus in principio matrix uena dextri brachij aperienda erit et sanguis consyderandus, & ut prædiximus faciendum erit & regiendum. Et postquam hoc regimẽ infirmo adhibueris per aliquot dies quiescere dimittendus est. Deinde ut prius in cura eius incipiendum donec sanitatis fiat restitutio.

Docet curare melancholiã distinctam contra maniam, quæ prouenit à cholera nigra non adusta, aut à melancholia phlegmatica uel sanguinea, in qua non remanet multa caliditas, & etiã quæ prouenit à melancholia genita per cõgelationem, sed maximè hoc regimen

regimen est proprium melancholiæ naturali & sanguineæ. Sed maximè quãdo souentur à mala cordis & membrorum spiritualium dispositione. Et habet hæc pars quatuor partes. In prima ponit curam per phlebotomiam. In secũda ibi. Studium uerò totum. Ponit curam per debitum regimen sex rerum nõ naturalium. In tertia parte ponit curã per solutiua ibi. Pilulæ quæ choleram nigram. In quarta ibi. In duobus uerò, ponit curam per electuarium lætificans. De prima parte dicit quòd si cum melancholia non fuerit aliquod eorũ quæ diximus, scilicet signa ipsius melancholiæ spleneticæ, & supplenecq; fuerint signa maniç, matrix uena, id est, cõmuni dextris brachij erit aperienda, & sanguis cõsyderandus: nã si fuerit subtilis, clarus. non permittatur exire nisi in parua quantitate, ut dictum est. Si uerò crassus & niger permittatur exire secundum uirtutis tolerantiã & cæteras circumstantias. Deinde reliquũ regimen scilicet, balneũ, embrocatio, euacuatio capitis obseruãdum est, ut superius dictũ fuit, interponendo inter unã euacuationẽ & aliam tẽpus sufficiens ad uirtutis restaurationẽ.

Studium uerò totum quod erga melancholicos est obseruandum, est ut impinguentur & carnosi fiãt, ex quo enim pingues & carnosi fuerint ilico sani erunt. Cibi autem qui illis congruunt sunt caro arietina, & hœdina, & gallinacea, & panis de simula. Oppyrus autem panis nullo modo est eis congruus. Vinum quoq; subtile & clarum eis conueniens est, uinum uerò crassum non est eis bonum, nec nigrum. Lac autem recenter ab uberibus extractum dum adhuc calet eis confert. Pisces recentes & sesami de saccharo facti. Et oleum amygdalinum. Præterea audire cantilenas, & gaudere, & habere ante se res delitiosas, & dormire plurimum confert eis. Econtrario uerò cogitare, & solos morari, & uigilare maximè nocet eis.

In hac parte ponit ipsorum debitum regimen. Est enim studendum ut impinguentur & carnosi fiant. Ex quo enim pingues & carnosi fuerint, ilico sani erunt. Cauendum tamen ne cadant in oppilationes, & propterea caro arietina, hœdina, gallinacea, & similes boni nutrimenti & humidi, & brodia ipsarum conueniunt, & panis de simula, id est, optima farina. Panis autem oppyrus, id est, crassus & azimus sicut est panis rusticorum nõ conuenit. Et similiter conuenit uinum subtile clarum, album, unius anni, nigrum uerò crassum aut antiquum non conuenit, lac recenter mulsum ab uberibus, ut non corrumpantur, confert. Et similiter pisces recentes, & sesami cal. & hum. conditi cum saccharo, et oleum amig. cal. & hum. cõferunt. Et similiter audire cantilenas, gaudere, habere res delitiosas conferunt, sicut econtrario superfluę cogitationes, solos morari, multum uigilare & omnia exiccantia plurimum nocent.

Pilulæ quæ choleram nigram expellunt, de quibus datur his qui decoctionem sumere nequeũt. Rec. epithymi cretensis, drach. 20. polypodij, agarici amborum, an. drach. 10. elleb. ni. salis indi amborum, an. drach. 5. stecados drach. 7. pulueris hieræ pic. drach. 15. bibat ex eis drach. 3. In diebus uerò quibus quiescit æger, debet sumere elect. quod uocatur lætificans, quod recipit melissæ, cortic. citri, gariop. galiæ musc. mastichis, croci orientalis, cinamomi, nucis muscatæ, cardamomi, neheremit, been al. & ruzedoariæ, doronigi, sem. ozimi, gariophilati omnium an. partes æquales, musci quantum est 10. pars drach. 1. deinde sumantur chebuli 20. & emblici 30. & terantur, & in tribus lib. aquæ coquantur donec ad unam redeant & colentur, in colatura uerò addatur mellis lib. 1. deinde bulliant donec aqua consumpta sit, post hoc ex hoc melle conficiantur species prædictæ, quod tamen in põdere sit triplum ad species. De quo cum necesse sit ad magnitudinem auellanæ sumendum est. Hoc enim medicamen lætitiam & coloris pulchritudinem, & digestionis bonitatem operatur & retardat canos.

Ponit descriptionem pilularum quæ debent dari his qui non possunt sumere decoctionem. ℞. epithymi, &c. Hæc descriptio superius declarata est sufficienter, tamen ʒ.1.s. pro uice dari potest, licet ipse iubeat dare ʒ.3. In diebus uerò in quibus. Hic Rasis describit electuarium lætificans in quo ponitur melissa dictaranzata & citraria. & secundo canon. bederesegen. cal. & sic. in secundo. lætificatiua cordis auferens tremorem. Cortices subtiles citri aromatici, cordiales cal. & sic. in secundo. Gariophili maximè cordiales cal. & sic. in tertio. Galia musc. cuius plures sunt descriptiones in Seruitore & Mesue, mastix medicina stomachalis, theriaca stomachie cal. & sic. in secundo. Crocus maximè lætificans scilicet, ut ʒ. aur. interficiant lætificando, faciendo spiritus exalare cal. in secundo, sic. in primo. Nux musc. cal. & sic. in secũdo. stomachalis & cerebralis. Cinamomũ cordiale præseruans à putredine cal. & sic. in tertio. & præstantius quàm cassia lignea ad corrigendum putrefactionem

& rectificãdum complexionem, ad mundificandum uirus malum, ad resistendum medicinis mortiferis & uenenosis, sicut uult Auic. 14. tertij c. de cura debilitatis epatis, & istæ duæ excedũt omnes alias medicinas in effectibus iam dictis. Cardamomum cal. & sic. in tertio. stomachale, neheremith, id est, peonia, de qua supra. Been al. & rub. radices cordiales cal. & sic. in secundo. zedoaria ualens contra uenena habens duas species, scilicet, zorumbeth cal. & sic. in tertio. alia est zedoar, quæ est præstantior prima. 2. cañ. cap. de zorumbeth. doronigi cal. & sic. in tertio. cõfortans cor. Seminis ocimi gariophilati, id est, basiliconis minoris habentis folia parua, & redolentis bene ad differẽtiam magni, maiora habentis folia, quod calidius & siccius est quàm maius scilicet circa secundum gradũ, et aliter dicitur bedoragi, de istis 15. accipiantur. añ. ʒ. 2. musci gran. 12. & est cal. & sic. in secundo. hæc omnia subtiliter puluerizentur. deinde sumantur chebuli numero 20. emblici numero 30. & teratur crasso modo, & bulliant, in ℔. 3. aquæ donec redeat ad 1. Verum mihi uidetur nimis magna quantitas mirobalanorum in comparatione ad aquã, sufficeret enim medietas, & coletur, & colatura ista bulliat in ℔. 1. mellis, donec sufficienter spumetur, & aqua consumpta sit. deinde species suprascriptę cum hoc melle misceãtur, ita ut mel sit triplum ad species quamuis mos cõmunis apud apothecarios est, ut pro. 1. ℔. mellis ponantur ℥. 2. et s. puluerisꝫ sed hoc modo est uirtuosius: ponunt etiam communiter pro 1. sachari. s. ℥. puluerisꝫ licet ℥. 1. posset poni. Hoc enim electuarium sumptum ad magnitudinem auellanę in mane cum retardatione cibi saltem per quatuor horas inducit lęticiã, coloris pulchritudinem, digestionis bonitatem, et tardat canitiem. Sed nota hoc electuar. conuenire in melancholia phlegmatica, aut pendente ab humore melancholico genito per congelationem, & non per adustionem: est enim notabiliter cal. & sic. Et si uelles ipsum conuenire in melancholia à cholera nig. & à cholera naturali addas ℥. 3. passularũ enucleat. pro unaquaq; ℔. ipsius.

Primò ponam curam eius quæ est per essentiam in cerebro. secũdò eius quæ est per communitatem. tertiò eius quæ pendet à causis primitiuis. Cura itaq; illius quæ est per essentiam in cerebro, si sit mala complexio sine materia, exigit 4. intentiones curatiuas. Prima alterat malam complexionem cum contrarijs cerebrum in omni dispositione confortantibus & etiam cor. Secunda prohibet humores à fluxu ad cerebrum si fuerint proni ad fluxum. Tertia corrigit accidentia. Quarta ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium. Prima completur cum notabiliter humectantibus, sed sint aliquãdo cal. aliquando frig. secundum discrasiæ exigentiam, & cum hoc propria & cerebri & cordis confortatiua, necnon spiritus confortantia & illustrantia, quæ cõfortatio & spirituum illustratio in toto curę processu debet attẽdi & in qua cũq; specie. Et propterea pro completa notitia bonũ est, ut hic describã nouem modos confortationis spirituum, & per consequens membrorum principaliũ, & sibi deseruientium, deinde medicinas in hac dispositione proprias quibus poteris uti secundum necessitatem. Nouẽ modi confortandi spiritus. Primò cõfortantur spiritus per restaurationem ad quod ualẽt cerebella hœdorum, aprorũ, uitulorum, gallinarum, frequẽter comesta. Et uinum album aromaticũ subtile, & alia generatiua boni sanguinis & clari, & uitellorum aqua carnis, & similia. Secundò per splendidantia spiritum, & reddẽtia ipsum illustrem & clarum, ut faciunt margaritæ. Tertiò per congregãtia & prohibentia resolutionẽ eius sicut Karabe & mirobalani emblici. Quartò corrigendo lapsum cõplexionalem eius, ut frigidum cum calidis proprijs sicut melissa, doronigi, muscus. Et calidum cum frigidis sicut rosa acetosa, & camphora. Quintò per occultã proprietatem, ut hiacynthus & calcedonius. Sextò, separando contraria, ut buglossa, & cætera quæ separant uapores melancholicos à spiritu, & melancholiam à sanguine. Et sicut omnia clarificantia siue mundificantia sanguinem, facientia ipsum illustrem sicut capillus uen. fumus ter. lupulus. Septimò, per exercitãtia spiritus exercitio suaui & sibi proportionato, sicut cogitationes, aspectus, auditus, rerum gratarum & desyderatarum, ut cantilenæ & soni. Octauò, cõfortando & conseruando calidũ complexionale spirituum sicut faciunt omnia aromatica habentia substantiam subtilem aromaticam conformẽ substantiæ spiritus, sicut crocus, & quorum copiam subiungam statim. Nonò & ultimò defendendo spiritus à uenenosis & ab his quæ sunt sibi contraria, tam per qualitates manifestas q̃; occultas, & propter modum mixtionis & alia insequentia materiam, sicut faciunt zedoaria, lapis smaragdus, & similia. Et plures harũ intentionum si diligenter aduertas tu inuenies in dia musco & in electuario de gemmis descriptiõe Mesue. Et in lætificante Alman. in hoc cap. & in similibus cõpositis, & de nouo cõponendis ad hoc propositum, in quibus nihil debet poni nisi propter aliquã specialem intentionem proposito deseruientem. Nunc uerò subiungam medicinas simplices & compositas alteratiuas & euacuatiuas in hac dispositiõe propria ex quibus sunt infrascriptæ. Frigida sunt primò acetũ, quod aliquando debet esse scillitic um propter humoris crassitiem & uiscositatem, lactuca, endiuia, lac, cucurbita, flores nenufaris, acetosa, rosa, uiola, corallí, margaritæ, coriandrum præparatum, flores prunorum, amigdalarum, flores citoniorum, pirorum, & propriè odorare persica, pira, poma aromatica. Cõposita, saccharũ ros. saccharũ uio. Syrupus de pomis Mesue. Olea ex aliquibus suprascriptis. Calida sunt aqua lactis, basilicõ, gariophilatum, calamus arom. gariophili, melissa, muscus, os de corde cerui, ambra, been utrunq;, cortices citri, crocus, cubugi, id est, caro perdicis, doronigi, enula, gallia, macis, menta, nux muscata, rosmarinus, xiloaloës, passulæ. Composita sunt diamuscum, diambra, mithridatum, pliris arcoticon. Rosata magna Nicolai. Electuarium de gemmis Mesue. lætificans Alman. aromaticũ ros. muscatum, gariophilatum. Gabrielis. Mesue. Confectio Kesmes Mes. cõditum de citro. Galia muscata theriaca, &c. Temperata & agentia à proprietate sunt sicut aurum buglossa & flores eius, calcedonius lapis collo suspensus. chrysolithus lapis sinistro brachio ligatus, borago & flores eius. Hiacynthus, saccharum buglossatum, saccharum boraginatum, lapis bezahar. Solutiua simplicia sunt agaricus, aloës, aqua lactis, colocynthis, elleborus niger, epithymum, escula

lapis

lapis lazuli, lapis armenus & mirobalani, chebuli, & nigri, sal indus, sena. Composita sunt confectio hamech, diasenæ, pilulæ indæ, pilulæ de lapide lazuli, pilulæ de lapide armeno, hiera Rasis, Mesue, decoctio epithymi Mesue. His ergo pro complenda prima intentione quæ est malæ complexionis alteratio utere simplicibus, aut compositis exterius applicitis, aut interius sumptis secundum quod expedit tuo proposito. Prohibentur autem humores à fluxu iuxta secundam intentionem euacuando & diuertendo secundum quod dicetur in sequentibus. Corrigantur autem accidentia præsentia secundum quod expedit iuxta tertiam intentionem, utputa uigilia cum somniferis exterius applicitis inungendo, embrocando auribus & naribus instillando, etiam interius sumptis, incipiendo à leuioribus, & gradatim ad fortiora procedendo. Et similiter cætera accidentia præsentia corrigantur secundum opportunitatem. Cauendum est etiam ab imminentibus periculis ægris & astantibus, ne se ex alto præcipitent & ne se percutiãt, neq; alios, quapropter oportet quòd aliquando teneantur in compendibus & uerberentur. Et sint deputati eorum custodes aliqui quos uereantur & timeant: nisi enim sic fiat nec permittent se medicari secundum quod oportet, & magna interdum faciunt scandala, & cura omnis erit uana. Regimen autem sex rerum non naturalium iuxta quartam intentionem declinet ad humidum semper, sed aliquando ad cal. aliquando ad frig. secundum discrasiæ exigentiam, & totum regimen sit impinguatiuum, prę terquàm quod non faciat cadere in oppilationes, & inter cætera somnus sit prolixus, & omnia animi accidentia ad iucunditatem declinent. Si uerò mania & melancholia pẽdeat à mala complexione capitis, aut sit ualde antiqua, aut ex generatione cõtracta, aut sequens alias ægritudines, quarum impossibilis sit eradicatio sicut quę sequitur epilepsiam, cura secundum plurimum est impossibilis, sed lenienda & accidentia mitiganda quantum est possibile.

Cura uerò maniæ & melancholiæ pendentium à mala complexione cum præsentia materiæ melancholicæ in cerebro nõ aliunde communicatæ sex exigit intentiones curatiuas. Prima euacuat euacuatione integra ex minoratione, digestione & eradicatione etiam iterata si oportuerit. secunda diuertit. tertia causam coniunctam resoluit & euacuat, quarta malam complexionẽ in cerebro derelictam corrigit, & cerebrum, & cor confortat. quinta accidentia corrigit. sexta ordinat debitum regimen sex rerum nõ naturalium. Pro prima intentione. Si melancholia fuerit sanguinea, aut aliud genus melancholiæ cum sanguine peccauerit fiat phleborotomia ex cephalica dextra aut sinistra, scilicet, secũdum eam partem in qua maior capitis grauedo apparet, & fiat foramẽ latum & sanguine existente nigro hauriantur 5. aut. 6. ℥. sanguinis secundum exigẽtiam circunstantiarum. Si uerũ sanguis fuerit subtilis aut tendens in album, non hauriantur ultra 2. aut 3. ℥. Et si causa huius melancholiæ fuerit epar, aut splen, phlebotometur basilica dextra aut sinistra, & si retentio menstruorum aut hęmorrhoidarum fuerit in causa, phlebotomentur saphenæ: Mesue autem corpore existente pleno sanguine phlebotomat, primò ex uena nigra, deinde ex basilica in melancholia: incipit enim à phleborotomia magis cõmuni. Sed in mania incipit à basilica existimãs epar esse causam adustionis et conuersionis sanguinis in melancholiam. Et etiã post has si oportuerit phlebotomanda est uena frontis ad eradicationem causæ coniunctæ. Si uerò aliud genus melancholiæ peccauerit distans à natura sanguinis, si mustum fuerit, minoretur cum 1. ʒ. scenę & grã. 5. zing. permixtis cum ℥. 3. seri caprini, uel sumatur serum caprinum cum ʒ. 2. epithymi. & zing. salis gemmæ. añ. gran. 2. uel minoretur cum pilulis istis. ℞. senæ, epithymi, pilularum indarum. ana. ℈. 1. zing. salis gemmæ, ana. grã. 2. aloës epatici ʒ. 1. cum aqua buglossæ formentur pilulæ 15. de quibus possunt sumi quinq; uel septẽ pro minoratiuo. Deinde digerat materia cum syrupo de pomis descriptiõe Sabor apud Mesue in capitulo de cura maniæ aut melancholiæ, aut cum syrupo de epithymo, aut de bisantijs, aut uiolis, aut de fumo terræ cum aqua buglossæ, boraginis, endiuiæ, nenufaris, mellissæ, & similium quæ declinent ad calidum et frigidum secundum exigentiam melancholię & aliarum circumstantiarum. Et possunt syrupi distemperari cum sero caprino, & esset ualde conueniens. Eradicetur autem materia si fuerit adusta in mania cum electuario hamech, distemperato cum sero caprino, in quo bullierit epithymum, senæ, sal indum, zingib. & flores buglossæ. Si uerò melancholia non fuerit adusta loco electuarij hamech ponatur diasena Nicolai, aut eradicetur cum pilulis indis de lapide lazuli, & lapide armeno, & similibus. Multa etiam solutiua per te componere potes obseruatis quatuor regulis Mesue. Prima, ut non semel multam & laboriosam facias euacuationem, sed per interualla parum pro uice educendo, quo euacuato reiteranda est. Secunda, ut medicinæ exoluentes non recedant multum à gradu medicinarum incolumium, quod intelligendum est tam quo ad qualitates manifestas, quàm quo ad occultas. Tertia, ut solutiua semper sint mixta cum humectantibus & lenientibus, propterea præstantiores sunt medicinæ in forma liquida q̃; sicca. Quarta, ut nunquam denudentur à medicinis confortantibus membra principalia & spiritus. Similiter multa digestiua componere potes cal. aut frig. secundum quod expedit, sed semper sint humida non oppilantia, immo oppilationem remouentia. possunt enim aliqua ex simplicibus, supra enumeratis bullire cum aqua lactis, & postea facta debita collatione, potest decoctio syrupizari cum sacch. est enim aqua lactis optimum uehiculum in huiusmodi passionibus. Et nota quòd bonum est huiusmodi digestiuis & euacuatiuis ponere aliquid dirigens talem medicinam ad caput, sicut uiolæ, stecas, & similia. Secunda uerò intentio, scilicet, diuersio perficitur cum clysteribus, quæ per te potes componere fricationibus, uentosationibus, descendendo, lotionibus extremitatum, quæ cum hoc quòd diuertunt, sint etiam ad somnum inducendum iuuatiua si expediret, fiant etiam diuersiones cum caput purgijs, masticatorijs, gargarismatibus, quæ tria cum hoc quòd diuertunt etiam causam coniunctam eradicant, quod pertinet ad tertiam intentionem. Et ad hoc optimè ualent cauteria actualia, & propriè cum

auro facta in cõmissura coronali, sagittali, lambde, & duabus commissuris mendosis quę sunt in lateribus, non dico quòd omnes semper cauterizari debeant, sed una aut plures secundum quod est expediens tuo proposito, semper inspiciendo cuius partis cerebri operatio magis lædatur, & fiat in commissura illi parti pertinenti. Et huiusmodi cauteria non solum conferunt in ea quæ est per essentiam, sed etiam per cõmunitatem confortando cerebrum ne recipiat, ut apparuit in cap. de soda per cõmunitatem & de intentione Auic. Tertia autem intentio quæ est causæ coniunctæ eradicatio completur cum iam dictis in secunda intentione, & partim cum cõplentibus quartam, quæ est cerebri & cordis confortatio & malæ cõplexionis derelictę correctio. Et complentur ambo cum quibusdam localibus, ut embroca ros. foliorum salicis, florum nenufaris, uiol. boraginis, buglossæ, an. M. 1. senæ ℥. s. stecados arabici. ℥. 1. capitis castrati numero 1. Caput castrati confractũ bulliat in sufficienti quantitate aquæ cum suprascriptis uscq; ad decoctionem. deinde cum aqua illa tepida caput lauetur & embrocetur alternis diebus, etiam omni die, & pluries in die si expedierit. Et si non posset dormire, huic decoctioni possunt addi cortices papaueris & lactuca. Balnea etiam ex similibus humectantibus facta, toti corpori sunt in hac dispositione conuenientia, & in fine posset inungi caput, & maximè in mania cũ oleo ros. uiol. de floribus salicis de nenufare, & etiam myrtino ad confortationem & malę complexionis derelictæ correctionẽ. Et confortetur etiam cor cum epithymatibus in hac dispositione proprijs quæ ex suprascriptis eligantur, saccharum quoq; ros. buglossatum, uiol. boraginatum cum gemmis, margaritis, passulis transmarinis, succo pomorum dulcium, & huiusmodi ualent iuxta quartam intentionem ad cerebri & cordis confortationem. Et si mala complexio derelicta esset frigida sicut in melancholia procedatur cum calidis exterius applicitis & interius sumptis. Suprascriptæ enim embrocę & unctiones magis conferunt in mania quàm in melancholia, imò in melancholia augeantur cal. & minuãtur frigida: semper tamen in quacunq; specie declinẽt ad humidum. Corrigantur accidentia & propriè uigiliarum instantia cũ syrupo de papauere, sumpto hora somni, cum lacte sem. papaueris. Et si potẽtioribus opus erit, detur requies descriptione Nicolai, aut aliqua ex pilulis de cynoglossa, siue alcaiber apud Mesue, cap. de catarrho ex inuentione Alexandri, & etiam inducatur somnus cum his quę applicantur fronti & temporibus sicut cum populeone, cui apud necessitatem addatur parum opij, aut cum embrocis de quibus sermo præcessit, & cum balneis humectantibus. Et si aliquando cibus in stomacho corrũperetur, uomitu educatur, & postea stomachus cõfortetur cum aromatico ros. & etiã exterius applicitis, & omnia accidentia secundum quod oportet corrigantur recurrendo ad illorum capita propria. Sexta autem intentio scilicet, debitum regimen, ordinetur ut fuit dictum de intentione Rasis in expositione textus. Declinet enim aër ad humidum, & sit aliqualiter calidus aut temperatus in actiuis in melancholia, sed in mania declinet ad frigidum unde habitet in terreno, sed sit clarus & lucidus. Et domus habitationis sit sine picturis, & similiter sit regimen in cibo & potu, ut dictum est de aëre, & sit impinguatiuum præter hoc quòd oppilet. Sed declinet ad frigidum in mania & ad calidum in melancholia. Et dentur omnia quæ generent bonũ sanguinem, subtilem, clarũ, & cum hoc cerebrum & spiritus confortent. Quapropter uinum album uel medij coloris coloris, subtile, unius anni tantum, aliqualiter dulce, & debitè lymphatum secundum exigentiã, est huic proposito conueniens. Et sit somnus prolixus, & procurentur euacuationes à natura institutæ. caueat à coitu nisi natura præter modum stimulata, moderatè exercitetur, & tempore debito & fricationes leues diuertũt, & impinguant & uicem supplent exercitij. Et omnia iucũda administrentur ei cauendo à tristitia, ira, solitudine, cogitationibus profundis & prolixis. Sit tamen deputatus eius custodię aliquis quem timeat & uereatur, & à quo secundum opportunitatem uerberetur, ut sit obediens.

Cura autem maniæ & melancholiæ per communitatem.

Cura autem maniæ & melanch. per cõmunitatem duplex exigit regimen. Vnum circa membrum recipiens scilicet, cerebrum, alterum circa membrum mittens. Membra autem mittentia quorum communitate frequenter læditur cerebrum & incurrit melancholiam, sunt sex, cor, stomachus, splen, mesenteriũ, quod est causa melancholiæ mirachię, licet etiam mirach propriè acceptum potest esse causa eius, epar, & matrix. Primum autem regimen cerebro adhibendum, quod debet obseruari in toto curę processu, est, ut confortetur & prohibeatur ne à membro sibi communicãte recipiat uapores, aut humores, aut malam qualitatem per quam ipsius complexio distemperetur. Hoc autem fit cum interius sumptis & exterius applicitis ipsum confortantibus ne recipiat huiusmodi causas nocumentorum, & ne labatur in aliquam ægritudinem in quam merito membri sibi communicantis esset aptum labi: ergo in omni dispositione cerebrum debet humectari, debet autem aliquando calefieri & propriè in melancholia, aliquando frigefieri & propriè in mania, secundum exigentiam nocumenti sibi à membro mittente communicati, aut communicandi. Debet etiam confortari cum his quę propria sunt calidis aut frig. secundum exigentiam. Quę autem sint ista patere possunt ex iam dictis, sunt enim enumeratę ferè omnes medicinę famosæ simplices aut compositæ cal. & frig. hu. & sic. & temperatę in hac dispositione propriè, tu tamen utere his quæ tibi magis deseruiunt. Secundum autem regimen respicens membrum mittens quatuor exigit intentiones. Prima quia ista nocumẽta horum membrorum secundum plurimum sunt materialia, est euacuatio integrata ex minoratione, digestione & eradicatione etiam iterata secundum exigentiam. secunda est diuersio tam à membro mittentè quàm à cerebro recipiente. tertia est causæ coniunctæ facientis nocumentum in membro mittẽte resolutio & remotio. quarta est huiusmodi mẽbri confortatio, rectificando ipsius cõplexionem ut huiusmodi materias nõ generet, sed fiat minera materiæ laudabilis. Quæ autem sunt digerentia & euacuantia materias horũ membrorũ iuxta primã intentionẽ ex dictis, & dicendis manifestũ erit. Oportet enim aliquando phlebotomare aliquando electiuè

electiuè euacuare alios humores cum his quæ sunt propria materiæ peccãti & membro læso. Et aliquando uomitu, & aliquãdo secessu, & aliquãdo per alias regiones secundum naturę uariam inclinationem. Et quia hi humores cõmuniter sunt crassi secundum plurimum erit opportunum has euacuationes iterare. Et digerentia debent esse secundum plurimũ humectantia, subtiliantia, incidentia, aperientia, propria materiæ peccanti, & membris læsis. Sed aliquando magis ad cal. aliquando magis ad frig. declinent secundum exigentiam materiæ, & accidentium, & reliquarum circunstantiarum. Diuersio autem iuxta secundam intentionem perficiatur cum clysteribus, lotionibus cruriũ, ligaturis, fricationibus, uentosationibus, quæ descendant à membro læso ad partes distantes. Et etiam aliquando opus est prouocare menstrua & hæmorrhoidas, & si quod ulcus antiquum fuerit, consolidatum, oportet ipsum de nouo rumpere, ut materię retentæ per regiones illas diu consuetas purgentur. Tertiò autẽ intentio scilicet causæ coniunctæ à membro mittente resolutio perficitur cum emplastris, & unguentis, & fomentis tam membri quàm materiæ proprijs, & aliquando cum uentosis, cum scarificatione & fine, & aliquando cum cauterijs tam actualibus quàm potentialibus in membro mittente, licet actualia sint præstantiora quæ diu teneantur aperta: sunt enim efficacia in multis passionibus. Et hæc omnia cum hoc quòd euacuant causam coniunctã etiam à cerebro diuertunt. Istorum autem membrorũ confortatio & malitiæ complexionis rectificatio iuxta quartam intentionem perficitur cum interius applicitis suæ discrasiæ cõtrarijs aliqualiter stipticis, & per uirtutem quartam ipsa confortantibus, quæ omnia patere possunt in proprijs capitulis dispositionũ singulorũ membrorum. Accidentia autem corrigantur & ordinetur debitum regimen sex rerum non naturalium secundum quod dictum fuit in cura melancholiæ per essentiam in cerebro, &c.

DE CVRA CVTHVBVTH.

Cura cuthubuth quæ est una species famosa melancholiæ exigit illas sex intentiones curatiuas superius dictas in cura melancholiæ per essentiam in cerebro. Verum Auic. appropriat aliqua huic dispositioni. Primum ut multum dormiat & totum regimen notabiliter declinet ad hum. & aliqualiter ad frig. cum pendeat à melancholia genita per adustionem choleræ aut melancholiæ. Secundum ut fiat cauterium in syncipite scilicet, in commissura coronali. Tertium ut fiat phlebotomia ferè uscq; ad syncopim, de qua nõ paruũ est dubium, quando Auic. in nulla speciæ melancholiæ aut maniæ perceperit tantam phlebotomiam, cum tamen in melancholia sanguinea competat copiosior phlebotomia. Præterea multa extractio sanguinis qui melancholiæ opponitur, uidetur esse causa augmẽti melancholiæ. Sed ego credo intentionem Auic. fuisse hanc melancholiam esse coniunctam multitudini humorum & sanguinis, cuius signum, quia accidit in principio ueris scilicet, in februario, & ob istam causam tantam præcipit phlebotomiam ad euacuandum multitudinem. Et ex hoc potest faciliter patere solutio ad duas instantias adductas in contrarium. Quartum est ut uerberetur cum hic sit multum inobediens.

DE CVRA ILISCI.

Cura autem ilisci quæ est una species melancholiæ pendens à causa primitiua scilicet ex amore duplex regimen exigit. Primum ut amor & appetitus rei amatę deleatur aut remittatur. Secundũ si primum nõ sufficeret, quia fortè iam pendet à causa corporea fixa in cerebro, est, ut curetur cura melancholiæ per essentiam de qua sermo præcessit. Primum autem regimen duobus perficitur modis. Primus est ut patiẽs potiatur re amata si fieri potest, & est ex illis quæ lex permittit, nam habitibus præsentibus in materia cessat motus. Si uerò istud fieri non potest, aut lex non permittit, tunc secundus modus est ut amor aut appetitus ille deleatur, aut remittatur tum faciendo, ut ipse abominetur rem amatam memorando turpissima illius, & quòd illa potius amabat alium quàm ipsum, imò plures, & persuadendo ei quòd hic est tentatio dæmonis, & in præiudicium animæ suæ. secundo conuertendo animum eius ad alia, tum scilicet ad dignitates ad quas exaltetur, tum ad uenationes iocos & ludos, tum ad amorem aliarum quibus potiatur. Corruptio enim puellarum & plures concubitus ipsarum, & ipsarum renouatio & delectatio cum ipsis maximè iuuãt ad delendum amorem primum. Et si per hoc non deleatur species tristitiæ magnæ, & dolores ingentes, fortasse inducent obliuionem primi amoris. Ex his patere potest cura melancholiæ, à quacunq; alia causa primitiua.

DE CATARRHO. Cap. XVII.

Catarrhus græcè defluxus latinè. Rheuma grecè fluctuatio siue inundatio latinè. Quãuis in libro de doctrina græca catarrhus sumitur tripliciter. Communissimè & est fluxus materiei de uno membro ad reliquum. Cõmuniter & est fluxus materiei à capite ad membra supposita. Propriè est fluxus materiei à capite ad pectus. Branchus est fluxus materiei à cerebro ad fauces, aut ad amigdalas quæ sunt parum infra aures. Branchos autem græcè, latine dicitur raucedo. Coryza uerò grauedo est fluxus humiditatis ad nares, & nomẽ sumpsit à sonitu in ossibus narium & charti laginibus sensatũ. Et Gerardus de solo his duobus uersib. hæc perstrinxit.

Cum fluit ad pectus dicatur rheuma catarrhus,
Ad fauces branchus, ad nares dico coryzam.

Ex his patet quid nominis & quid rei. Catarrhus uerò ad omnes ægritudines corporis disponit. Fluẽs enim ad neruos & originẽ nuchæ potest causare spasmum, paralysim & cæteras neruorum passiones. Fluens ad oculos, causat opthalmiam cæcitatem, & cæteras oculorum passiones. Fluens ad aures surditatem. Ad carunculas mamillares impedit olfactum. Ad cutim capitis facit alfahafati, tineam, & similes. Ad dentes dolorem eorum & corruptionem. Ad linguam & partes oris, alchola & cæteras ægritudines. Ad guttur synanchen. Ad cannam pulmonis, impedit uocem. Ad pulmonem apostema eius & phthisim. Ad pectus, pleuresim. Et interdum fluens ad partes spirituales subitò suffocat. Ad meri impedit deglutionem. Ad stomachum, dolorem in eo, & cæteras egritudines. Ad intestina, fluxũ & cholicam. Descendẽs etiam per neruos & uenas ad loca longinqua causat podagram, & cæteros dolores arcticos.

Ad cor causant tremorem in eo & cæteras passiones. Et ad uenas apoplecticas, apoplexiam. Et per uenas fluens ad epar, causat nocumenta in ipso, & ad renes, & ad uesicam, quãdoq; excoriationẽ. Et ut unico uerbo omnia cõplectar, potest esse causa quarumcunq; ægritudinum cuiuscunq; membri saltem in genere.

CVm caput alicuius in egressione balnei discoopertũ fuerit, aut post exercitium, aut post aliud, fueritq; aër frigidus & uentus septentrionalis, & accidit inde naribus, & palato pruritus, & commotio & sternutatio.

Diuiditur hoc capitulum in partes duas. Primò ponit causas catarrhi & signa in generali. secũdò curam. secunda ibi. Pannus tunc calefaciendus. De prima dicit, quòd dum caput alicuius in egressione balnei discoopertum fuerit, aut post exercitium, aut aliud calefaciens sicut iram, coitum & similia, & præcipuè si fuerit aër frigidus & uentus septentrionalis, qui frigidus est & siccus, tunc iste incurret catarrhum. Cuius signa generalia sunt hæc, titillatio pruritus in naribus & palato, & commotio, & sternutatio. Si enim materia fluat ad nares causabitur in eis pruritus commotio propter motus illius materiei & interdum sternutatio si uirtutem stimulauerit ad expellendum. Horum autem ratio est, quia in balneo humores calefiũt, subtiliantur, pori aperiuntur. Similiter in exercitio & alijs huiusmodi calefacientibus. Vnde aër frigidus occurrens multum penetrat ad profundum, & multo magis uentus, quapropter fit illarũ humiditatum liquefactarũ per balneum expressio ad membra supposita, & sic catarrhus. Signa uerò iam dicta sunt propria, cum cõmotio, titillatio, & pruritus quidam non absoluatur ab ipsa materia actu fluente. Prima distinctio. Catarrhus est duplex, quidã cal. quidam frig. Et catarrhus calidus potest à causa frigida pendere sicut à uento exprimente humiditates calidas in capite existentes, & potest pendere à causa calida sicut à balneo liquefaciente. Idem dicendum est de catarrho frigido. Et propterea nõ te decipiat causa, nec arguas, causa est calida, ergo catarrhus calidus est, nec contra, est causa frigida, ergo catarrhus frigidus, sed uide signa inferius ponenda. Verũ secũdum plurimũ catarrhus calidus pẽdet à causa calida, et frigidus à frigida.

Secũda distinctio est. Aliquis catarrhus est crassus. Aliquis subtilis. Et uterq; potest esse calidus & frigidus subtilis quidẽ cholericus est calidus, subtilis aquosus est frigidus. Similiter crassus potest esse calidus partibus subtilib. per actionẽ calidi resolutis, et potest esse frig. & factus crassus per actionem frigidi partes subtiles exprimentis. Tertia distinctio quidam est salsus, quidam amarus, quidam acutus, quidam fœtẽs, & hi sunt calidi: quidam insipidus, quidam dulcis, & hi sunt frigidi. Quarta distinctio, quidam est continuus, quidam interpolatus, imò frequenter periodicus, materia indeterminato tempore sub certa quantitate sufficiente ad motũ aggregata, qua fluxa quies erit per tantundem temporis.

Causæ sunt triplices primitiuæ antecedentes & coniunctæ. Primitiuæ quædam sunt extraneæ sicut percussio capitis cerebrum debilitans. Sumptio uenenorum aut eorum applicatio, balneum calidum. Et comestio rerum calidarũ sicut alliorum cæparum & similiũ, rosæ & uiolæ à proprietate faciunt coryzam. Ex causis primitiuis non extraneis est aër frigidus, statio sub radijs lunæ & uenti septentrionales humiditates exprimentes, similiter aër calidus, statio sub sole & uenti meridionales caput replentes & humiditates liquefaciẽtes. Et si uenti septentrionales succedant ad meridionales plures catarrhos & ægritudines ab eis pendentes expectare oportet, cũ primi caput repleãt, secundi humiditates exprimant. Et multiplicantur etiam in hyeme, & propriè si præcesserit æstas septentrionalis paucæ pluuiæ, & autumnus austrinus pluuiosus. Et quando multiplicantur catarrhi in hyeme & propriè in regionibus meridionalibus propter repletionem capitũ. Item crapulæ, ebrietates, uina potentia, satietas nauseatiua sunt causa catarrhi, & propriè in regionibus meridionalibus, & omnia ad caput multum effumantia & difficilis digestionis. Somnus enim multus est causa eius caput replendo & humectãdo, repletio superflua & retentio superfluorum consuetorũ euacuari. Item nimia sanguinis euacuatio per phlebotomiam, aut aliter sunt causa eius. Exercitiũ forte humores liquefaciẽdo & nimia quies caput humectando. Ira fortis & cogitationes fortes humores liquefaciendo sunt causa catarrhi. Antecedentes quidem causæ sunt duplices, quædã per essentiam, quædã per cõmunitatem. primi sunt humores superflui cuiuscunq; generis in capite existentes, item malæ cõplexiones, ut frigida debilitãs digestiuam, & humida debilitãs retentiuã, & calida humorem subtilians & stimulans expulsiuã. Sicca uerò rarissimè est in causa eius, nisi fortè poros obstrueret quibus prohiberetur uaporũ resolutio, & mala cõplexio frigida est causa, cur branchi & coryzæ in ualde senibus non maturãtur, cum frigiditas illa ex decursu ætatiuo acquisita corrigi non possit, quapropter per uiam paulatim factæ congestionis in his, & in quibus uirtus digestiua & epulsiua est debilis, fiunt catarrhi, digestiua nõ potente sufficienter conuertere nutrimentum, & expulsiua non potente superfluitates expellere, debilitas istarum uirtutũ quandoq; contrahitur ex principio generationis, quandoq; ex tempore propter longas cerebri ęgritudines. Catarrhi aũt quandoq; fiunt propter cõmunitatem, aut à toto sicut in febribus, & maximè in principijs febriũ uidemus fieri catarrhos materiebus eliquatis ex caliditate uaporũ febrium, quandoq; per cõmunitatem à membro particulari, sicut à stomacho maximè cũ debilis est in digerendo, multis uaporibus ad caput eleuatis, & propriè cũ os stomachi est debile, nõ se corrugans super cibũ. Et similiter pendere possunt à reliquis mẽbris nostri corporis. Sed notate quòd licet plures sint catarrhi frigidi q̃ calidi, eo quod superfluitates cerebri sunt secundum plurimũ frigidæ magis q̃ calidę, sunt tamen frequentius à causa calida q̃ à frigida, cum causæ calidæ faciant catarrhos attrahendo & dissoluendo. Et ex eo quod magis ponũt materias in motu ipsas subtiliando. Frigiditas uerò facit catarrhos debilitando uirtutem, unde paulatim cõgerit materia, & aliquãdo incrassando

crassando uapores ad caput eleuatos, est enim caput sicut alembicus, ut uult Auic. quandoq; uerò humiditates exprimendo. Frigiditas uerò magis immobilitat, & retinet materias quàm caliditas. huic tamen opinioni non assentio cum sit contra experientiam, & contra Auic. 5. tertij cap. proprio, & contra Gal. 2. techni &c. Notate secundò quod caput calidum est paratum catarrhis à causa extrinseca siue calida siue frigida propter pororum dilatationem, caput uerò frigidum est magis paratum catarrhis à causa intrinseca. Humidum uerò propter utramq; causam est ad catarrhos paratissimum. Tertiò notate quòd corpora habentia splenem durum non habent catarrhum, quia habentes unum membrum debile habẽt reliqua membra incolumia materijs ad membrũ debile fluẽtibus, secunda causa, quia habentes splenem durum, habent humores crassos, terreos, non aptos fluxui. Et similiter econtrario habentes catarrhos non facilè incurrunt duritiẽ splenis. Vltimò nota quòd soda coniuncta catarrho auget ipsum tum attrahẽdo propter dolorem, tum uirtutes debilitando &c.

Signa prognostica catarrhi sunt causæ ipsius: & dispositio corporũ de quibus sermo præcessit. Signũ demonstratiuum commune catarrho & coryzæ est titillatio & commotio quædam sensata in naribus uel in gutture secundum fluxum materiæ ad unam partem uel ad alteram.

Signa catarrhi calid. & frigid. sunt hæc. Primum sumptum à complexione maximè capitis, quia si calidum sit, ut quia facies erit rubea uel citrina erit signum catarrhi calid. Si uerò contra complexio fuerit frigida, quod significabitur per palorem et plumbeitatem, erit signũ catarrhi frigidi. Secundum signum est sumptum à caliditate uel frigiditate sensata eius quod fluit per nares aut palatum. Tertium signum sumptum à sapore siue odore eius quod fluit, nam si fuerit saporis aut odoris acuti, aut salsi, aut amari, aut fœtentis istud est calidum. Si uerò insipidi, dulcis aut acris istud est frigidum. Quartum sumitur à colore, si enim quod fluit fuerit citrinum aut rubeum, significat caliditatem. Si uerò album & non fuerit salsum, frigiditatem. Si uerò nigrum aut uiride sine sapore aut odore forti significante caliditatem istud est frigidum. Si uerò cum dolore forti, illud est calidum. Verum nigredo à frigiditate est opaca, à caliditate est lucida. Quintum signum sumitur à iuuantibus & nocentibus. Si enim iuuetur per se à febre & calidis est frigidus, sin contra, est calidus. Sextum signum sumitur à nocumentis eius. Si enim fluens ad nares fecerit punctionem, ardorẽ, frequentem sternutationem cum oculorum rubedine & partium adiacentium, ipse est calidus & præcipuè si ibi fuerit paucitas nasitatis, id est, locutionis cum naso, neq; odoratus fuerit uehementer impeditus, neq; oppilatio narium multa. Ex contrarijs autem signis cognoscitur ipsum esse frigidum. Si uerò fluet ad palatum & guttur & fecerit asperitatem, in gutture punctionem, ardorem, mordicationem, alchola, ipse est calidus, & horũ priuatione arguitur ipsum esse frigidum.

Signa uerò catarrhi crassi uel subtilis sumũtur. Primò ex eo quod expellitur. Nam si fluat & non terminetur termino proprio subtilis est. Si uerò sit globatum & terminetur termino proprio crassus est. Secundò sumitur ex uelocitate fluxus, nã si fluat subitò & maximè ad partes distantes sicut ad uias angustas ipsius pulmonis subitò suffocans est subtilis. Si uerò tarde fluat est crassus imò interdum adeo crassus est, ut uix possit euelli. Verum non te decipiat mora ipsius, nam longa mora exempli gratia in pulmone partibus subtilibus resolutis incrassatur, & sic cũ expellitur apparet crassus, sed hæc ambiguitas tollitur ex uniformitate uel difformitate eius, nam si crassus sit per totum hoc arguit eius crassitiem. Si uerò crassus sit in medio, subtilis in partibus circumstantibus, arguitur ipsum esse subtilem, illę enim partes circumstantes subtiles sunt, quę nouiter aduenerũt nondum incrassatæ. Cæteræ autem differentiæ catarrhi facilè dignoscuntur. Signa uerò causarũ primitiuarum sunt ipsæmet causæ primitiuæ, antecedentes uel concomitantes nocumenta ex ipsis derelicta.

Cognoscitur autem esse per communitatem à toto, ut quia adsunt nocumenta totius, ut puta febres, in quarũ paroxysmis catarrhus augetur & ipsis recedentibus minuitur, ipsis ablatis remouetur, similiter si præcedat aut adsit nocumentum membri particularis, ut stomachi aut aliorum quorum nocumento aucto augetur catarrhus & diminuto diminuitur.

Cognoscitur autem esse per essentiam in capite ex ipsius continuitate, & quia non adsunt aliorũ membrorum ægritudines à quibus pendere potest. Signa uerò humorum scilicet phlegmatis aut choleræ & cætera à quibus pendet sumuntur à signis superius positis. Signa uerò causarum efficientium corporea, scilicet calid. frigid. &c. patent ex dictis in præcedentibus capitulis, ut quia caliditas capitis est cum citrinitate faciei aut rubore, & similiter temporum, frontis & oculorũ, & cum caliditate sensata circa illas partes. & cæteris signis calid. cerebri latius uidendis prima tertij, & secundo techni. Si uerò cum frigiditate erit pallor & albedo, color plumbeus, tactus frigidus. Si uerò fuerit humiditas in causa, erit multa mollities, laxitas &c. Sicca uerò ex asperitate & paucitate catarrhorum cognoscitur.

Signa uerò debilitatis siue ex tempore siue à generatione contractæ, sumantur à diminutione operationum cerebri & ortorum uel corruptione, similiter à paucitate resistentiæ causis ægris &c.

Prognostica. Primũ catarrhosi sunt ferè ad omnes ægritudines facile parati maximè habentes catarrhũ subtilem. Secundum. Catarrhus per essentiam diu inueteratus rarò uel nunquam recipit curationem.

Tertium est Hippocratis. Branchi & coryzæ in ualde senibus, id est, decrepitis non maturantur, 2. Aphor. Ante omnia in cura catarrhi sunt tres canones obseruandi. Primus aliquãdo catarrhus & causa catarrhi conueniunt. Aliquando contrariantur, & siquidem conueniant, ut quia ambo sint frigidi cum calidis procedemus. Si uerò ambo calidi, cum frigidis. Si uerò contrariantur, ut quia causa sit calida, & catarrhus frigidus, aut econtrario, est diligenter consyderãdum cui magis intendere debeamus. Sed hic attende canones Auic. quarta primi, capite ultimo. Si enim causa catarri & catarrhus ęquè fortes sint, aut causa fortior, magis ad causam intendere debemus, tum quia causa, tum quia secundum plurimum ipsa non remota catarrhus non remouetur. Et propterea

Rasis in catarrho prouenienté à uento frigido uel aëre frigido docet caput cum panno multum calefieri, etiam si catarrhus esset calidus. Similiter econtrario ubi catarrhus pendet à sole uel à caliditate impressa in caput deberemus ipsam primò remouere cum frigidis, etiam si catarrhus esset frigidus. Vbi uerò causa esset parua & leuis, catarrhus autem ualde fortis magis oportet intendere catarrho, causa tamen non omnino neglecta.

Secundus canon est ut semper in principio caueamus ab omnibus inquietātibus, & materiam agitantibus, siue illa fuerint medicinalia, siue pertineant ad regimen sex rerum non naturalium. Et propriè omnis motus siue localis siue sternutatio & cætera hujusmodi sunt in principio uitanda.

Tertius canon ut demus ea quæ confortant caput & membrum quod læditur per catarrhum sicut pulmo & hujusmodi. Et caueamus à nocentibus sibi. Et propterea cauendum est ab acribus & acetosis. Et similiter à ualde stipticis & ponticis uel si huiusmodi conueniant propter ipsum catarrhum sicut acetum ad incidendum, bolus armenus ad constringendum, hæc acetosa corrigantur cum dulcibus, stiptica cum lenientibus &c.

Cura ergo catarrhi secundum Mesue sex exigit intentiones. Prima ordinat debitum regimen. Secunda digerit materiam. Tertia euacuat. Quarta diuertit. Quinta sistit ipsum. Sexta corrigit accidentia. Et hæc intelligenda sunt præter intentionem primam generalem quæ est remotio causæ quę secundū plurimum in cura omnium catarrhorum est pręmittenda. Si ergo causa fuerit primitiua sicut aër frigidus, aut calidus, crapula, ebrietas, somnus diurnus, & huiusmodi remoueantur. Et similiter nocumenta ex ipsis derelicta. Si uerò fuerit per cōmunitatem à toto sicut in febribus, attendatur curæ febrium, catarrho non neglecto, & similiter si fuerit per communitatē à stomacho aut à membro particulari nocumentum illius membri corrigatur & diuertantur uapores ad inferiora, omni genere diuersionum. Et semper in fine mensæ sumatur aliquod uaporum repressiuum, & oris stomachi corrugatiuum, sicut coriandrum, citonium & huiusmodi, & iterum cura catarrhi nō negligatur. Si uerò causa fuerit per essentiam in capite sicut mala complexio calida aut frigida, aut debilitas aliam consequēs dispositionem ex tempore, aut à generatione cōtractam, huic in primis intendatur. Et si eius cura, catarrho conueniat simul amborum curæ communi intendatur. Igitur iuxta primam intētionem Mesue. Si catarrhus fuerit calidus declinet aër ad frigidū. Si frigidus ad calidum, secundum plurimum tamen ad siccum. Et hoc dico ubi catarrhus & eius causa conueniant. Vbi uerò contrarientur, causæ secundum plurimum in principio magis attendatur, deinde catarrho, & inter cætera cauendum est ab aëre fumoso, uentoso, pluuioso, & statione sub radijs solaribus aut lunæ, & propriè per fenestram ingredientibus, & sit boni odoris. Caput uerò magis aut minus teneatur calidum secundum temporum exigentiam, ita ut non æstuet neq; frigeat, habendo tamen respectum ad consuetudinem quæ in hoc multum consyderanda est. Verum in causa calida & catarrho calido magis frigidum teneatur, econtrario in catarrho & causa frigidis. Residuum tamen corporis satis calidum teneatur ut uapores nō retineantur, imò transpirent & resoluantur & ad inferiora diuertantur. Potus eius sit aqua saccharata aut aqua mellis aut hordei aut saltem per arenā distillata. Cauendum est à uino nisi in declinatione, potus tamen non sit nimius. Vitet potum aquæ frigidæ, nisi catarrhus ualde calidus sit. Potus aquæ calidæ maturat catarrhos. Verum in catarrho subtili calido retentio aquæ frigidę in ore confert. Ex ferculis conueniunt far, hordeū, spelta, sed maximè horum kisch. Item kisch fabarum, farina hordei, amyli, in calido, sed in frigido kisch frumenti, ficus siccæ, kisch cicerum. Vitentur caules & cætera multum effumantia, uitentur etiam multum brodialia & propriè in cœnis. Ex carnibus & piscibus conueniunt quæ sunt facilis digestionis, boni nutrimenti, paucarum superfluitatum, & lac est pręciosum in catarrhis maximè calidis nisi aliud obstet. Sit cœna leuior prandio imò interdum omittatur. Diminutio enim ciborum & potuum est cura prima. In fine mensæ comedat corrugantia os stomachi & fumos prohibentia, sicut coriandrum præparatum, citonium aut pirum coctum, somnus nimius nocet, & etiam superfluæ uigiliæ, magis tamen nocet somnus & propriè immediatè post crapulas & quemcunque cibum & maximè diurnus, dormiat capite leuato ad alterum laterum declinante. Procurentur euacuationes omnium superfluitatum perconuenientes regiones. Fricatio tamen capitis & pectinatio non conueniunt in principio, sed in fine. Coitus superfluus nociuus est, exercitium non conuenit nisi in declinatione. Verum fricationes & propriè partium inferiorum uicem suppleant exercitij. Accidentia animi sint quieta. Secunda intentio, scilicet digestio perficitur in subtili calido cum syrupo uiolaceo, de iuiubis, de sebesten, de papauere aut cum eorū decoctionibus. Et mucilago psilij est efficax. Similiter diadragagātum, diapapauer, diacodion sunt ultima. Cum hoc enim quòd digerunt etiam sistunt catarrhum. Si uerò fuerit catarrhus, calidus, crassus cum aliquo istorum sicut cum syr. uiolaceo admisceatur aliquod incisiuum, absterſiuum, sicut syrupus acetosus aut oxymel simplex, & aqua hordei potus medicinalis est & absterſiua. In catarrho uerò frigido crasso conuenit oxymel simplex, compositū, scilliticum, loch de pino, diairis & similes: Et sumātur cum aqua mellis aut hyssopi aut passularum, & similium. Si uerò catarrhus fuerit subtilis frigidus aquosus, conueniūt calida & sicca incrassantia sicut syrupus de myrto cum melle ros. & posset sumi cum aqua decoctionis, thuris, sandaracæ, nucum cupressi, & possunt aromatizari cum mace, gariophilis, galia muscata, & similibus. Verum Mesue digerit catarrhos tam calidos quàm frigidos cum balneis, & cum his quæ capiti applicantur & cum his quæ injciuntur in aures & cum odoratis per nares calidis aut frigidis secundum exigentiam. Sed credo hæc non cōuenire nisi ubi materia fuerit ualde pauca aut ubi fuerit minorata.

Tertia autem intentio completur cum euacuantibus materiam peccantem. Si ergo materia fuerit calida educatur cum decoctione fructuum, scilicet iuiubarum, sebesten, prunorum, uiolarum, cum quarum decoctione trahatur, cassiæ, ℥. 1. s. aut mannæ. ℥. 1. s. & exhibeatur

exhibeatur stomacho ieiunio, & posset addi apud necessitatē à. s. ʒ. usq; ad. 1. electuarij de succo rosarum, pilulę etiam alsefaret possent exhiberi post cœnam & apud necessitatem possunt fortificari cum ℈. s. pilularum aurearum, & polypodium habet proprietatem in euacuādo materiā salsam. Si uerò fuerit phlegmatica conuenit hiera simplex, hiera composita, pilulæ cochiæ & similes. Clysteria quoq; conueniunt in calida, si sint infrigidantia & humectantia & lenientia, & in frigida si sint calefaciētia & magis acuta. Phlebotomia uerò non conceditur nisi in tribus casibus. Primus, si catharrus est calidus in corpore calido cū multa sanguinis abundantia, scilicet in quo sit oculorum rubedo, uenarum plenitudo &c. Secundus si catarrhus fuerit calidus & declinans ad aliquam partem figatur in ea, sicut in oculis, faucibus, pulmone pleura, diaphragmate. Tertius casus si catarrhus sit cum febre & maximè continua, arguente materiam uel putrescentem uel peccantē ad intra uenas. Quarta intentio, scilicet diuersio perficitur quandoque cum communibus, sicut cum fricationibus, ligaturis, uentosationibus, lotionibus crurium & brachiorum quę debent diuesificari secundum materiæ diuersitatem. In catarrho quidem calido sint frigidæ, & in frigido calidæ, quandoq; perficitur cum proprijs & sunt quatuor generū, scilicet caputpurgia, gargarismata, masticatoria & uesicantia siue cauterizantia. Caputpurgia uerò fiunt ad diuertēdum materiam per nares de cuius fluxu timemus ad loca nobilia. Hæc enim digesta materia & euacuata optimè conferunt, ipsa uerò non digesta nec euacuata magis nocent agitando materiam, quàm prosint ipsam diuertēdo. Et hæc diuersificanda sunt, in materia quidem frigida conceduntur acuta, sicut succus artanitæ, elleborus & similia, in calida uerò aqua uiol. cum succo blitis aut pauco succo artanitæ. Perficitur etiam hæc intentio cum suffumigationibus & odoramentis aperientibus nares & deoppilantibus colatoria, sicut si in catarrho calido reciperet fumum decoctionis uiolarum, & infrigido fumum decoctionis maioranæ. Gargarismata uerò fiunt propter quatuor intentiones. Prima ut partem nobilem per ignobilem purgent sicut gargarisma factum ex decoctione pyrethri, zingib. & similiū, purgat enim cerebrū per uiam oris, aliquādo fit ad stringendum fluxum sicut administratio diacodiō & decoctio rosarum, balaustiarum & similium. aliquando fit ad abstergendum illud quod fluit sicut administratio oxymellis simplicis aut scillitici. aliquando fit ad alterandum quod fluit sicut administratio camphorę ad calidum, & mirrhæ ad frigidum. Aliquando uerò plures ex his intentionibus per gargarismata complentur, & propterea gargarismata in cura catarrhi conueniunt in tribus casibus. Primus, in catarrho calido subtili cum rebus incrassantibus, & infrigidantibus ut fiat agilis ad expellendum, cum prius propter subtilitatem & acuitatem excreari nō posset, sicut syrupo de papauere cum aqua ros. Secūdus, in catarrho multæ uiscositatis & spissitudinis cum rebus incidentibus & abstergentib. sicut oxymelle simplici aut scyllitico. Tertius, quando timeremus materiam figi in faucibus aut in gutture sicut in synāchi gargarizamus diamoron, & similibus. Sunt autem quatuor casus in quibus gargarismata sunt suspecta. Primus est timor & suspitio catarrhi ad pectus, & ad pulmonem fluere consueti & propterea in paratis ad asthma, & phthisim, & similes passiōes propter catarrhum cauemus gargarismata. Secundus casus est si catarrhus sit acutus, subtilis, cuius fluxus facilè cōcitat, in hoc enim casu melius est retinere in ore infrigidantia & incrassantia non gargarizare. Tertius casus est est in præfocationibus quæ fiunt subitò ad has enim parati non gargarizent. Quartus casus, si catarrhus sit multus & uehemens quantū ad motum eius, Hæc autem gargarismata & masticatoria fiunt quandoq; ad diuertēdum materiam fluentē ad nares ut per uiā oris expellatur. Masticatoria enim licet conferant diuertendo ipsam materiam à naribus & in purgando cerebrum, tamen obsunt aliquando faciendo materiam præcipitari ad guttur, ad meri, & ad cannam pulmonis, & propterea etiā in cura corycæ cautè eis utere. Quartum autem genus, scilicet rubificatio cutis capitis, & uesicatio perficitur radēdo caput in commissura coronali, postea fricando cum cępe acuto aut scillitico aut panno aspero, & deinde super commissura apponere emplastrum de sinapi, & fortius illo est fermentum cum cantharidibus secum mixtis cum aceto forti, & hæc super loco dimittantur. 10. aut. 12. horis cum bona strictura. Deinde remoueatur & uesicæ aperiantur, & super loco caules ad ignem motificatę cum axungia porcina ponātur, ut locus conseruetur apertus, sed oportet ut de quinq; diebus in quinque dies hæc uesicatio renouet usq; ad quadraginta dies, quòd si hæc non contulerit, cauterizetur super commissura coronali, fiat autem hæc cauterizatio cū ferro ignito cādente usq; ad ossis superficiem, & fiat paularim, sæpe cum stilo tentando. Potest etiam fieri cauterio potentiali, sed actuale est præstātius, licet magis horrendum &c. Quinta intentio, scilicet catarrhi constrictio perficitur cum constringentibus statim dicendis. Verum Mesue reprehendit stolidos medicos qui ante digestionem & mundificationem communem, imò in medio agitationis huiusmodi cōstrictiua administrant, quę sunt causa cumulationis catarrhi, deinde disruptionis uehemētis, quapropter regulariter operandò administrentur post intensiones suprascriptas. Verum dubitat Mesue, utrum in casibus extremis, scilicet quando ex catarrho timeremus subitam suffocationem sicut pluries uidi in. 24. horis suffocari, debeamus procedere cura regulari iam dicta, an statim à constringentibus incipere, cum ægritudo non det inducias. Et in summa ipsi tutius uidetur regimē diuersiuum quàm constrictiuum, nam regimen diuersiuum licet agitet materiam & multiplicet, tamen conuertit multiplicatum ad partem contrariam non timorosam. Ego uerò licet credam obsequendum esse secundum plurimum pręceptis huius medici diuini, tamē dicam quæ in his casibus reperi utilia & quæ nociua. Vocatus itaq; ad hos casus et inueniens ipsos cum tanta anhelitus constrictione ut non possent loqui, neque etiam quasi bibere & cum continuo oregmone, & cum facie liuida tendente in nigram, & cū sudore quodam ob anhelitus angustiam, ratus sum hæc tanta nocumēta & tam subita prouenire à catarrho multò & subtili, subitò ad partes pulmonis præcipitato, aut ad aliquas partes ob quarum nocumentum anhelitus impeditur, & sic esse in continuo flu-

ϕ c reuicātibj in Catarrho in commissura coronali applicatij.

consecuū in commissura Coronali in Scarificatione Catarrho

xu, quapropter eos ſtatui in aëre libero, luminoſo, ad frigidum declinante, iniunxique dietam tenuiſſimam. prohibui eis omnem locutionē, & motū corporeum ſituauique eos ſedantes pectore dilatato parum pannis cooperto, cum nulla ſtrictura pānorum circa collum neq; circa alias partes. Et ipſis dedi in potu Syrupum de papauere, cum aqua iuiubarū, & hordei, & diapapauer, aut diacodiō, & interdū apud magnam neceſſitatem unā ex pilulis opiatis inferius deſcribendis, aut parum philonij. Et aliquando ad anhelitum dilatandum poſui uentoſam ſuper ſpondilib. pectoris, & aliquando pectore exiſtente plectorico feci phlebotomiā, ubi materia inciperet figi in aliquo membro nobili, & aliquādo uentoſam in pulpis ſpatulæ ad diuerſionem, & ſecundum hunc modum ferè omnes euaſerunt. Reliqui autem in quibus proceſſum eſt cum euacuantibus & diuertentibus & materiam agitantibus omnes periere, quomodo enim ſperandum eſt huiuſmodi materiā tanto impetu ad partes illas præcipitatam poſſe euacuari aut diuerti, imò huiuſmodi materiam agitantia, amplius eam ad loca profunda fluere faciunt. Conſtringentia catarrhum iuxta quintam intentionem alia ſunt gargariſmata. Alia ſuffumigationes. Alia quæ retinenť in ore. Alia quæ odoranť. Alia quæ deglutiuntur. Alia quę lambūtur. Ex gargariſmatib. ad catarrhum calidum. ℞. aquæ roſ. ℥.3. cāphoræ ℈.1. miſce. Similiter aqua decoctionis, corticū papaueris & roſ. cui ſi addatur parum boli armeni eſt præſtantior, non tamen fiat huiuſmodi gargariſatio magno cum impetu. Ad catarrhum uerò frigidum ſubtilem confert gargariſma cū uino decoctionis olibani, aut uernicis, cui poſſunt addi nuces cupreſſi. Ex ſuffumigijs ad catarrhum calidū eſt ſemē lini prius infuſum in aceto per diem naturalem, poſtea torrefactum & ſuffumigatum. Sandaracha in aceto infuſa eſt ſublimis. Ad catarrhū uerò frigidum fiant ſuffumigia ex olibano, ligno aloës, ſandaracha mixtis uel diuiſis. Nigellæ quoq; torrefactæ & tritę ſuffumigatio eſt mirabilis. Similiter odor ipſius ligatę in panno. Coſti et nigellæ ſuffumigium eſt expertū, formæ ſicut auellanæ ex olibano, ſtirace ſicca, caſtoreo, uernice, ligno alloē an. partibus æqualibus cōfectæ cum reſina pini, aut pice, aut ladano ſuffumigatæ per embotum abſcindūt fluxum catarrhalem. Retenta in ore ad catarrhum calidum ſunt diacodiō & diadragagantū, diapapauer. Et cuilibet iſtorū ſi addatur lutum armenum incorporando cum pauco ſyr. de myrto efficitur præſtantius, modicum cāphoræ tentum in ore fiſtit catarrhum cal. Sed ad frigidum conferunt olibanum, & ſimiliter ſpica in ore retenta. Confectio formarum ſimilium lupinis quę retentæ in ore fiſtunt catarrhum calidum. Recipe amyli, dragaganti, amigdalarum dulcium, ſem. papaueris albi & corticū eius, gūmi arabici, boli arm. an. ℈. unum confice cum mucilagine pſilij, & ſem. citoniorum, et ſi uis ipſam dulcorari adde diacodion ℥. unā. Aliæ fortiores. Recipe olibani. ℥. unam, myrrhę, croci, ſpicæ, ſtiracis ſiccæ an. ℥. ſemis, opij ſcrupulū unū, fiant ex eis formæ prædictæ & teneatur una ex eis in ore & non deglutiatur ſaliua. Ex odoribus ad catarrhum calidum & ad febrem adurentem ſyncopalem aut peſtilentialem ſunt formæ quarum hæc eſt permixtio, ℞. faufel, id eſt, auellanæ indæ, Sandalorum al. & rub. an. ℥.1. roſarū. ℥.2. s. ſandali maſcatij, id eſt, citrini. ℥. tres, camphoræ. ℥. ſemis, boli ar. ℥. octo, omnia præter camphoram terantur ſicut alcochol & agitentur cōterendo cum aqua roſacea per hebdomadā unā, deinde miſceatur cum eis camphora, & fiant poma quatuor cum gūmi arabico, & aqua roſacea hæc odorata ſiſtunt catarrhum & ualent in peſtilentia curando & præſeruando, ſed cōſeruentur in uaſe uitreo in loco recenti, & liniantur ſæpe cū aqua roſacea permixtionis camphoræ & ſandali citrini. Sed ad catarrhum frigidum conferūt poma huiuſmodi ſi odorētur. ℞. ſtiracis calamitæ. ℈.5. olibani, maſtichis, uernicis, añ. ℈.3. coſti, ſpicæ. añ. ℈.2. ambræ. ℈.1. laudani, ligni aloës, añ. ℈.4. muſci. ℈.s. fiat pomum unum cū dragaganto & aqua roſata damaſcina. Aliud ex inuētione Meſue. ℞. laudani. ℈.8. ligni aloës, ℈.7. galliæ muſcatę. ℈,6. ambræ. ℈.2. muſci. ℈.s. fiat pomū unū. Sunt enim nobilia & experta in cōfortatione cerebri & cordis frigidi. Res autem quæ lambunť ad catarrhum calidum ſunt diadragagantū, diapapauer, diacodion cum bolo armeno, ut ſupra. Sed thus & mirrha deglutita ſiſtunt catarrhum frigidum. Confectio pilularum ſiſtentiū omnem catarrhum. ℞. thuris maſculi. ℈.1. mirrhæ, opij, croci, añ. gran. 7. Succi liquiritiæ. ℭ.1. fiant. 7. pilulæ cum aqua roſata, & detur. 1. tempore ſomni. Pilulæ alcaiber deſcriptione Alexandri medici apud Meſue in fine capituli de catharrho ſunt præſtantiſſimæ, & per alcaiber intelligitur cynogloſſa ſiue lingua canis.

Correctio uerò accidētium catarrhalium iuxta ſextam intentionem perficitur per uarietatem nocumētorum, quæ infert ipſe catarrhus, de quibus in ſequentibus uidebitur, ſi deus uoluerit.

Pannus tunc calefaciendus eſt, & capiti ſuperponendus, in quo tamdiu moretur, donec æger calorem in capitis profanditate ſentiat penetraſſe. Deinde nigellam odorare incipiat, & prouocetur ſternutatio, & caueat ne ſupinus iaceat, & comedat parum, à uino quoq; omnino abſtineat.

Hic ponit curam. Et primò catarrhi. ſecūdò coryzæ. ſecunda ibi. Quòd ſi curſus. Prima in tres. Nam primò ponit curam catarrhi leuis magis reſpiciētem cauſam quàm catarrhum. ſecundò ponit curam catarrhi fortis. tertiò pro cura catarrhi inueterati remittit nos ad cap. de tuſſi. ſecunda ibi. Quòd ſi paſſio. tertia ibi. Si uerò tuſſis. In prima parte curat catarrhum leuem à pauca materia pendentem cum panno calefacto craſſo comprehendente totum caput, collum et partes uicinas, quod tādiu ita calidum teneatur, aut totiens applicetur donec æger ſentiat caliditatem in profundum capitis penetraſſe. Hoc fit maximè ad remouendum nocumētum impreſſum ab aëre frigido & uento, & ad reſolutionem materiæ quæ pauca eſt. Secundò odorat nigellam ad eaſdem intentiones. Tertiò prouocat ſternutationē confidens materiam paucā per illam regionem poſſe diuerti. Quartò ordinat regimē cauēdo neęger ſupinus iaceat, ne materia ad poſteriora capitis pręcipitet, et uinū prohibet.

Quod

Quod ſi paſſio ex appoſitione panni calidi alleuiata non fuerit, nec minuitur per ipſum, fiat phlebotomia ex cephalica, et ſoluatur natura ex rebus quæ non exaſperant ſicut hæc decoctio quam in potu ſumere debet qui tuſſim patitur, & in pectore aſperitatem habet, et indiget uentris ſolutione, quæ recipit iuiubas 20. ſebeſten 30. paſſularum enucleatarum, drach. 10. uiolarum ſiccarum, drach. 4. radicis liquiritiæ fricatæ, drach. 5. ficus citrinas 10. coquātur in 3. lib. aquæ donec redeant ad. 1. & colentur, & in colatura diſſoluantur caſſiæ fiſtulæ drach. 7. tereniabin drach. 10.

Hic curat catarrhum fortem. Et primò ſine febre. Secundò cum febre, & ubi timetur materiam figi in aliquo membrorum ſpiritualiū. Secunda ibi. Quòd ſi nec phlebotomia, &c. In prima parte. primò curat hunc catarrhum per phlebotomiam & per medicinā ſoluentem leniendo ex quibus arguitur hanc materiam euacuandam eſſe calidam. Deſcriptio autem huius medicinæ ſolutiuæ ſatis eſt manifeſta.

Quòd ſi neq; phlebotomia profuerit, neq; uentris ſolutio, et inde ad pectus materia deſcenderit & commoueantur tuſſis & febris, ilico fiat phlebotomia de mediana. Et patiens à carne abſtineat, & uino & in potu ſumat aquam hordei, & muraba uiolatum quamdiu calor fixus perſeuerauerit, & tuſſis fuerit ſicca & aſpera. Sed poſtquam calor quieuerit & tuſſis mollificata fuerit & ſcreare inceperit, huius decoctio quaq; die cum muraba uiolato danda eſt donec pectus mundificetur, & tuſſis ſedetur, & uox clara reddatur, quæ recipit ficus citrinas 5. iuiubas 10. ſebeſten 20. paſſularum albarum enucleatarum drach. 10. liquiritiæ excorticatæ drach. 5. coquantur uſque ad diſſolutionem, & colentur, deinde & dentur omni die unciæ tres, cum muraba uiolato drach. 5.

Ponit curā catarrhi cum febre, cum incipit imprimere in aliquo membrorum ſpiritualiū dicēs. Quòd ſi nec phlebothomia cephalicæ nec uentris ſolutio, de quibus dictū eſt profuerit, & materia ad pectus deſcēderit, commouens tuſſim & febrim reiteret ilico phlebotomia, & hæc debet eſſe ex uena communi, ut ſimul à capite & pectore euacuet, & patiens abſtineat à carne & uino, imò bibat aquam hordei cum muraba uiolato, id eſt cōdito uel ſyrupo de uiolis, et hoc quādiu calor fixus, id eſt, febris fortis perſeuerauerit, & tuſſis fuerit ſicca, id eſt, ſine ſputo, & aſpera, materia non digeſta. Sed quieſcente febre & tuſſi mollificata. Et cum æger ſcreare cœperit materia iam digeſta, decoctio infraſcripta eſt ſumenda cum ſyrupo uiolaro uſq; ad pectoris mundificationem & uocis claritatē. Deſcriptio autem huius decoctionis & ſimplicia ſunt ſatis manifeſta.

Si uerò tuſſis inueterauerit diuq; permanſerit, tunc oſtēdemus qualiter curanda ſit, cum de tuſſis cura tractabimus.

Remittit nos ad cap. de tuſſi pro cura catarrhi inueterati.

Quòd ſi curſus in naribus diu perſeuerauerit & non fuerit calor, fluxus erit reſtringendus ſuffumigando nares per traiectorium. Et ſi quod per nares effluit ſubtile ac acutum & citrinū fuerit, ſuffumigatio fiat ex ſulphure prius in aceto infuſo & poſtea ſiccato, aut ex fabis, aut hordeo excorticatis, & in aceto prius infuſis, & poſtea ſiccatis, aut ex ſaccharo albo & ſandalo albo. Quòd ſi neq; calor, neq; rubor in facie fuerit, ſuffumigatio fiat ex coſto, aut thure, hæc nanq; ſuffumigatio fluxū reſtringit.

Hic curat coryzam primò frigidam, cuius tamen curam complet in fine capituli ſuffumigando nares, calore neq; rubedine exiſtente in facie, cum coſto herba calida, & ſic. in ſecundo. & thure calido & ſicco in primo. Si uerò coryza fuerit calida, quod comprehendit ex calore & rubedine faciei, et quia illud quod egreditur per nares eſt ſubtile acutū & citrinum, tunc fiat ſuffumigatio ex thure prius in aceto infuſo, cuius caliditas frangitur per acetum, & ex fabis & hordeo excorticatis prius in aceto infuſis, poſtea ſiccatis: remanet enim in eis uirtus cōſtrictiua propter acetum, aut ex ſaccharo albo, & ſandalo albo, frigido & ſicco in ſecūdo. ſaccharum autem ferè eſt temperatum, & poſſunt adinuicem permiſceri cum aqua roſata, aut pauco aceto faciendo formulas ex quibus fiat ſuffumigatio. Quādo autem hęc remedia Raſis, ſint adminiſtranda ſatis patere poteſt ex ſuperius dictis.

DE OPHTHALMIA. CAP. XVIII.

POſtquam Raſis in præcedentibus egit de paſſionib. cerebri, & neruorum. Hic agit de paſſionibus oculorum incipiens ab ophthalmia. Pro quarum notitia præmittendum, quòd oculus eſt membrum inſtrumētale in ſuperiori parte corporis ſituatum, aqueum, rotūdum ex ſeptem tunicis &

tribus humoribus compositum, sex musculis motũ, uno sustentatum, ad uidendum finaliter ordinatum. Habet enim primò coniunctiuam undecunque oculum circundantem præterquam in parte anteriori ubi est cornea quæ coniunctiua oritur ab almochati. Est deinde cornea undiq; circundans oculum post cõiunctiuã, quæ in parte anteriori dicitur cornea ad similitudinẽ cornu, in parte posteriori sclirotica, id est, dura, ortum habens à dura matre, & hæc in parte anteriori ex directo pupillæ est crassa ex quatuor pelliculis composita, quæ tamen per anatomiam non facilè distingui possunt, & in parte anteriori non est colorata, sed peruia & diaphana. postquam sequitur uuea, ortum habens à pia matre sic dicta, à similitudine grani uuæ, à quo capulus est euulsus, & hoc foramen uueæ dicitur pupilla, posterius autem dicitur secundina. Est deinde aranea, posterius dicta retina ortum habens à neruo optico, quæ non immediatè sequitur uueam, sed inter eam & uueam mediat humor albugineus, licet in parte posteriori sequatur secundina: hæc itaq; circundat immediatè humorem crystallinum & uitreum. Ex humoribus autem primum occurrit albugineus ad similitudinem albuminis oui, qui est maior cæteris in quantitate. Post quem sequitur crystallinus non immediatè, sed mediante tunica aranea, qui crystallinus dictus est à similitudine crystalli. Et dicitur grandineus à similitudine grandinis, aliqualiter durus & rotundus, in parte anteriori ubi recipiuntur species uisibiles, aliqualiter planus, in eo enim perficitur uisio: in parte posteriori figuræ pyramidalis, circundatus secundum partem posteriorem à uitreo à quo nutritur, sic dicto à similitudine uitri liquefacti. Et sic sufficiat de anatomia oculi. Qui licet dicatur componi ex septem tunicis: tamen in uerità non sunt nisi quatuor, sed sunt septem secundum denominationem. Verum Galenus addit quartum humorem quem dixit contineri inter uueam & corneam quem lucidum æthereum appellauit, sed cæteri dicunt hanc esse partem albuginei per foramen uuæ egredientis usq; ad corneam. Triplex est regimen oculis adhibendum, scilicet, regimen quod debetur oculis, inculpatè sanis, siue temperati sint, siue distemperati. Regimen præseruatiuum quod debetur oculis culpatè sanis & neutris. Regimen curatiuũ, quod debetur oculis ægris & neutris. Primum uerò secundum Mesue completur quinq; modis. Primus conseruat superficiem oculi tersione decenti & naturali, & hoc faciunt medicinæ abstersiuę habentes mediocritatem & temperiem in tersione, sicut succus fœniculi, & est proprium, & similiter collyrium ex eo cuius est hæc descriptio. Recipe succi fœniculi depurati per residentiam eius, & facilem coctionem ipsius in uase æneo cum nummis auri puri, sicut in 1. ℥. succi fœniculi ponerentur quinq; folia auri, & post sufficientem colationem ipsius accipitur de ipso ℥. 1. mellis puri, clari. ʒ. 3. & bulliant iterum ebullione una, & coletur, ponatur in ampulla uitrea, & suspendatur in sole, & permutetur de uase in uas abijciendo super hypostasim, & distilletur ex eo in oculo secundum exigentiam. custodit enim sanitatẽ oculi & abstergit ipsum & clarificat uisum, & quandoq; depuratur tantum in sole absq; decoctione, & est expertũ. Et ad hoc ualet succus memythæ & est species chelidoniæ & esset magis proprius in oculis calidis, & cum hoc oportet tueri oculum à fumo, puluere, flatu uentorum, nimia aëris inæqualitate, & ab his quæ faciunt oculum senescere, sicut coitus, labor plurimus, fletus excedens mensuram, ebrietas, somnus plurimus, nimiæ uigiliæ. somnus supra repletionem, & cauere à cibis & potibus uaporosis, turbidis, sicut caules, porri, acrimonia, salsa, fabæ, lentes, & omnia conturbantia sanguinem & spiritum. Item, Fœniculus, uerbena, rosa, chelidonia, ruta. Ex his fit aqua quæ lumina reddit acuta. Si hæc aqua ex his quinq; distillata conseruetur in uase ęneo, acquirit ab eo abstersionem, uerum ubi minori indigeramus abstersione, conseruetur in uase uitreo. Aliud collyrium uisum acuens & oculi sanitatem custodiens. ℞. succi fœniculi ʒ. 40. succi rutæ ʒ. 20. ponatur in ampulla uitrea cum ʒ. 15. mellis clari obturetur orificium eius et dimittatur in sole per tres menses & abijciendo fecem eius bis uel ter in mense. Si autem opus esset minori calefactione, addatur huic succi granatorum dulcium & acetosorũ, ana. ʒ. 10. & dimittatur in sole, ut supra. Antimonium quoq; lotum, & thutia præparata cum aqua rosata, & aqua fœniculi permixta, sanitatem oculi calidi conseruat.

Secunda res completur cum medicinis quæ alterando custodiunt sanitatem oculi, scilicet, calefaciendo, infrigidando, humectando, & exiccando, sed temperatum cum similibus in gradu & forma cõseruamus: calidum uerò cum frigidis, frigidum cum calidis, humidum cum siccis, & siccum cum humidis. Hęc enim sunt uirtualiter similia & non formaliter. Eligant autem ex his quæ oculi sunt propria per uirtutem quartam sicut est thutia in exiccando, uiola, psilium, & albumen oui in humectãdo, fœniculus in calefaciẽdo, rosa in infrigidando. Tertia res completur per medicinas conseruantes sanitatem eius in compositione licet superficies cõtineatur sub compositione. Et hoc faciunt omnes medicinæ confortantes perforationẽ & concauitatem partium eius, & non sinẽtes fieri oppilationẽ pupillæ, nimiam dilatationem, strabositatem, & similes. Siue illæ medicinæ sint euacuantes, siue resoluentes, siue confortantes cum proprietate & stipticitate moderatè. Quarta res completur cum medicinis conseruantibus unitatem & prohibitionẽ omnium causarum, quę possunt soluere continuum, siue primitiuæ sint, siue corporeæ. Quinta res completur per medicinas multiplicantes spiritum uisibilem & ipsum illustrantes sicut sunt carnes assatæ, aut elixæ animalium uiuentium de rapina, & sorbere iura eorum, & propriè picæ. Item ius serpentum non uenenosorum & caro ipsorum comesta confortat uisum. Item cerebella hœdorum & gallinarum. Item uinum album aromaticum subtile, & alia generantia sanguinem clarum. Ex maximè autem splendidantibus uisum & spiritum uisiuum sunt margaritę. Arist. instruens Alexandrum regem inquit. Frequẽtationes pectinis, & propriè eburnei super caput uapores uisum impedientes euertunt ad cutim, ne uisui obsint. Item aspectus rerum uiridium in loco multæ temperiei uisum corroborat & oculi fatigationem remouet. Ex proprijs in hoc est smaragdus. Item iniunxit post oculi defatigationem ingredi domũ obscuram non multæ tenebrositatis, & intueri per fenestras in quibus sit aliquid peruium uiride, uel intueri

tueri aquam clarissimam in uase uiridi existentem, & submergere ipsos oculos in ipsa, sed hoc fiat tempore calido, & exercitatio legendi literas mediocres, pulchras, uisum corroborat, & oculi sanitatem custodit. Et ex proprijs in confortatione uisus & propriè ubi humores sint crassi, uiscosi est usus aceti scyllitici. Itẽ trifera magna & trifera minor, & propriè cum quarta parte pulueris herbæ adhil, & est herba habens folia similia tamarisco, et theodoricum ad hoc multum confert. Item pilulæ lucis euacuando sunt propriæ. Et chebuli conditi euacuando & confortando. Electuarium sublimè conseruans sanitatem oculorum, & confortans spiritum uisibilem in claritate sua. ℞. Herbę adhil, aut loco eius euphragiæ. ℥. 2. seminis fœniculi. ʒ. 5. macis, cubebæ, cinamomi, piperis longi, gariop. ʒ. 1. puluerizentur subtilissimè, & accipe mellis despumati ℔. 1. succi etiam fœniculi cocti depurati, succi rutæ depurati, aã. ℥. 1. succi chælidoniæ. ℥. 9. coquuantur succi cum melle usque dum mellis tenuis habeant spissitudinem, & secum misce species & conseruetur in uase uitreo, cuius dosis est. ʒ. 3. alienando cœnam uel dimittendo, & similiter sumat in mane. Regimen præseruatiuum completur. Primò generaliter cauendo ab omnibus quæ possunt lædere oculos secundum complexionem, compositionem, & unitatem, & spiritus, de quibus pro magna parte dictum est superius. Et adhibẽdo regimen contrarium lapsui in quem oculus est pronus labi, hoc autem consistit in cognoscendo causam lapsus, illud enim secundum plurimum est, aut propter defectum oculi, aut totius, aut alicuius membri oculo communicantis, et hoc propter nocumentum in complexione cum materia, aut fine compositione, aut unitate. Si ergo defectus sit propter complexionẽ sine materia, alteratione indiget cum cõtrarijs sicut superius dictum est.

Si uerò sit cum materia aut ista tantum est in oculo, aut in partibus ipsi communicantibus. Si sit in oculo, solum educat, aut insensibiliter per resolutionem ad quod confert succus & aqua fœniculi, & sarcocolla, aut sensibiliter per lachrymas. Ad quod confert sal, & sal armoniacus ut si in oculo inijciat aquæ ros. salitæ cum sale, aut sale armoniaco. Si uerò sit in partibus sibi communicantib. quadruplici regimine indiget, euacuatione scilicet, diuersione, fluxus interceptione, & oculi confortatione. Euacuatio autem fiat cum phlebotomijs aut pharmacijs secundum exigentiam materiæ peccantis, quæ respiciant utrunq; membrum mittens & suscipiens. Diuertatur etiam materia omni genere diuersionum, siue euacuatiõe, siue fricationib. uẽtosationib. lotionib. &c. Et cũ euacuatione sicut clysterib. masticatorijs, caputpurgijs, gargarismatibus, phlebotomijs uenarũ nocræ uenarum post aures, temporum frõtis, & earum quæ sunt in cute capitis, necnon prouocatione fluxus sanguinis narium, hæmorroidalis & menstrualis. Et ex hoc genere sunt sedagina posita in collo ubi coniungitur capiti, cauteria in cornibus posterioribus ex directo oculorum, cauterium in cõmissura coronali. Interceptio autem fluxus perficitur, aut cum appositis frõti & temporibus, aut cum laqueatiõe uenarum & arteriarum secundum quod dicetur in curatione ophthalmiæ. Confortetur autem oculus cum his quæ sunt propria tam interius quàm exterius applicitis moderatę stipticitatis, de quibus in regimine conseruatiuo dictum fuit. Si uerò nocumentum sit in compositione & unitate studendum est confortationi oculi cum iam dictis. Et ne humores ad oculum profluant cum intentionibus de quibus statim dictum est. Nocumentum autem in spiritibus potest esse, aut propter ipsorum paucitatem aut propter ipsorum crassitiem & turbulentiam. Primò autem subueniendum est cum cibis boni nutrimenti paucarum superfluitatum & bono uino subtili odorifero. Secundò autem, nocumento subueniatur cum his quæ clarificant sanguinem & spiritum, & ipsos spiritus illustrant de quibus superius dictum est, & dicetur in sequentibus in debilitate uisus. Et ne spiritus paucificetur cauendum est à phlebotomijs & alijs modis extrahendi sanguinem, & à coitu, labore nimio, et ab aspectu rerum radiosarum & splendidarum, &c. Tertiũ aũt regimen patebit in sequentibus.

De ophthalmia autem præmittẽdum quid nominis & quid rei. Dicitur enim ophthalmia ab ophthalmos Græcè, quod idem est quod oculus Latinè, inde ophthalmicum, id est, medicamen oculare: Diffinitiuè autem est apostema in oculo scilicet in coniunctiua oculi. &c.

Cum ea quæ in oculis alba sunt in rubedinem mutata fuerint, fluxerintq; lachrymæ, & in angulis oculorum lachrymalibus lippitudo collecta fuerit, tunc dicemus ægrum pati ophthalmiam. Et quantum plus symptomatum uehementia aut ipsorum affuerit minoratio, tãto est ophthalmiæ fortitudo aut ipsius debilitas. Deterior autẽ ophthalmia est, cum alba oculorũ uidentur inflata & adeò eleuata, ut oculorum cooperiant nigredinem, & palpebræ inuersentur.

Istud capitulum diuiditur in partes duas. In prima agit de ophthalmia theoricè. In secunda practicè. Secunda ibi. In principio uerò. Prima in tres. In prima ponit signa. In secunda ibi. Et quanto plus. Ponit signa fortitudinis & debilitatis eius. In tertia ibi. Deterior autem. Ponit signa ophthalmiæ pessimæ. Quæ dicit in omnibus partibus nota sunt, & amplius notificabuntur ex dicedis. Symptoma duo importat. Aut accidens sequens ęgritudinem, & taliter sumitur hic. Aliquando significat motum impetuosum naturæ contra morbum distinctum, contra crisim laudabilẽ. Symptoma enim gręcè periculũ & ruina latinè.

De speciebus ophthalmiæ. Sciẽdum quòd duplex est ophthalmia uera, & non uera ab Auicen. dicta cõturbatio, quæ non est uerum apostema, sed quædam oculi rubedo pendẽs à causa primitiua. Vera autem habet triplicem speciem secundũ magis & minus differentem. Quapropter species appellandæ non sunt, quia magis & minus non uariant speciem. Vna est

maxima in qua coniunctiua tantũ eleuatur ut cooperiat corneam, & palpebra inuersatur ne oculum tegere possit, proueniens secundum plurimũ ex sanguine phlegmatico & in oculis eminentib. qui sunt facilius materierũ susceptiui cũ magna plectoria corporis & capitis, de qua Rasis in litera. Et hæc Grecè uocat chimosis. Arabicè uerò alguardenigi. Et hęc non solum fit à materia calida, sed phlegmatica & melanch. Existimo tamen ipsam nõ fieri à materia cholerica, et plurimum accidit infantib. licet in adultis etiã uiderim. Est & alia species ophthalmiæ quæ est parua à pauco pendens humore. Et per consequens datur tertia species inter has media. Et de speciebus ophthalmiæ est quæ habent periodum secundum periodum generationis materiæ & effusionis eius. Solent etiã species ophthalmiæ assignari sex secundum humores, à quibus pendent scilicet sanguinea, cholerica, phlegmatica, melancholica, aquosa, uentosa.

Sed nunc de causis eius. Primò generalib. efficiente, materiali, formali & finali. Causa efficiens ophthalmiæ tam antecedens, cũ coniuncta sunt humores ipsi. Et nõ sunt causa materialis, quia ophthalmia est accidens, & accidens non potest generari ex substãtia tanquam ex causa materiali. Ophthalmia itaq; neq; aliquod apostema, neq; aliquis morbus, cum sunt accidentia, habẽt humores pro materia sua ex qua generentur, nisi tantum morbus in numero. Causæ efficientes primitiuæ sunt extrinsecæ à sex rebus non naturalib. & sibi annexis sumptę, necnon alijs indebitè occurrentib. Causa ophthalmię materialis in qua nõ ex qua, est ipsa coniunctiua. Causa formalis est ipse tumor. Causa finalis ut oculum destruat, &c.

Sed nunc de modo euentus ophthalmiæ dicendũ est. Potest enim dupliciter generari. Per uiã paulatim factæ congestionis ex superfluitate nutrimenti ipsius coniunctiuæ, & etiam ex nutrimẽto malè conuerso quæ non resoluuntur, sed in dies paulatim congerunturut tandem apostema faciant, quod secundum plurimum est frigidum. Et generatur etiam per uiam defluxus maximè ex capite, aut per partem extrinsecã mediantibus uenis & arterijs humores ad coniunctiuam deferẽtibus, aut per partem intrinsecam, scilicet per foramina orbitæ ad cerebrum terminata per quę musculi & nerui optici ad oculũ ueniunt. Et tunc humores à cerebro & panniculis ueniunt intrinsecis. Secundum tamen plurimũ, est per partem extrinsecam propter colligationem coniunctiuæ cum almochati à quo oritur. Aliquando etiam materię ueniunt oculo ab alijs membris, & propriè cum oculum insecuta est malitia cõplexionis, & fecit eum susceptiuum materierum & est debilis, aut ex generatione, aut ex tempore. Nunc autem de signis.

Cognoscitur ophthalmia in genere per tumorem, grauitatem, dolorem, & ruborẽ. Sed species tres differentes secundum magis & minus cognoscuntur per uisum. Species uerò distinctæ secundum humores cognoscuntur. Quia sanguinea est notabiliter rubea cum tumore notabili, dolore grauatiuo & extensiuo magis quàm pungitiuo, cum multitudine lachrymarum aut mediocritate, lippitudinisq; multitudine, & cæteris signis arguẽtibus dominium sanguinis in corpore & capite. Cognoscitur cholerica per rubedinem clariorem uergentem ad citrinum cum paruo tumore, dolore acuto pungitiuo, effusione lachrymarum acutarum, pauco lippitudinis, paucaq; oculi glutinatione. Cognoscitur phlegmatica per colorem rubeum uergentem ad album cum paucissimo dolore extensiuo, aut grauatiuo non pungitiuo, cum paucitate lachrymarum non acutarum, & multa lippitudine & uiscosa, & similiter cognoscitur aquosa, sed est tumor magis mollis & minor uiscositas lippitudinis, in cæteris similatur phlegmaticæ.

Cognoscitur melancholica per ruborem uergentem uersus fuscum cum pauco tumore, paucissimis lachrymis, pauca lippitudine & minuta sed dura.

Cognoscitur uentosa quia est sine lachrymis, sine lippitudine, sine grauitate, & per euaporantia facilè remouibilis.

Signa temporum ophthalmiæ sunt. Quia in principio est tumor paruus à pauco pẽdens humore cum pauco rubore, & est fluxus lachrymarum subtilium sine lippitudine paucaq; oculi inuiscatione. In augmẽto apparet maior tumor, & rubor, lachrymæque incrassantur fiuntq; tenaciores, & apparet notabilis lippitudo notabilisq; oculi inuiscatio. In statu est maior tumor, qui debet esse, sed fortè rubor tendit ad albedinem quandam, lachrymæ fiunt crassiores & uiscosiores, maior lippitudo, maiorq; oculi inuiscatio. In declinatione hæc omnia minuuntur. Sed quia quędam lippa significat crassitiem & uiscositatẽ materię, quædam digestionem, inter utrãq; est quatuor signis distinguendum. Nam proueniens ex crassitie materiæ ferè statim apparet à principio & cõmuniter in ophthalmia phlegmatica à prædominio. Et apparet cum nondum est neq; præcessit uehementia accidentium excepta grauitate, & grana eius sunt minuta. Et quarto non attinent relucentiæ. Et quatuor signa his contraria sunt in illa quæ prouenit ex digestiõe materiæ. Non enim apparet nisi post processum ægritudinis & post uehementiam accidẽtium, scilicet aut cum est aut cum præfuit. Et grana eius sunt crassa, & attinet cuidam relucentiæ. Quapropter nota quòd lippa est superfluitas quartę digestiõis oculi, licet in oculo ophthalmico pro parte decidat ab humore faciente ophthalmiam. Sed cuidam fortè uidebitur dubium propter quod species ophthalmiæ frigidæ rubent, cũ cætera apostemata ab humoribus frigidis pendentia nõ rubeant. Cuius causa duplex est. Prima sumpta à dolore. Est enim oculus ualde sensibilis & propter dolorem multus sanguis & spiritus ad coniunctiuam trahuntur qui ibidem cõtenti in uenis ipsius coniunctiuæ dant coniunctiuæ colorem rub. licet non apostement, ex quo fit quòd humor apostemans etsi frigid. fit ex se per accidens tamen calefit, & per consequens fit magis illuminabilis ex præsentia sang. & spirituũ. Secunda causa sumitur à multa albedine cõiunctiuę, in qua omnis rubedo eueniens facilè discernitur. Cognoscitur modus euẽtus eius per uenas & arterias extrinsecus quia inueniuntur tumentes uel aliqua ipsarum. Et si arteria, est magis pulsans consueto, palpebra ipsa tumens aliqualiter apparet, & similiter loca ipsi propinqua. Et hoc signum est proprium. Si autem materia fluit per partes intrinsecas multoties fit frequens sternutatio, & dolor prius incipit à profundo oculi & parte posteriori eius quàm uideatur ophthalmia.

Prognosticum

Prognosticũ. Primũ. Ophthalia si rectè curet secundum plurimũ sanatur, nisi quę maxima est, frequẽter enim perducit ad putrefactionẽ oculi & aliquãdo tãdem ad mortem putrefactione ingrediente ad cerebrum per musculos & neruos opticos, frequenter quoque perducit ad exitum ueæ cornea disrupta per corrosionem aut putrefactionem. Secundum. Quando prolongatur ophthalmia secundum plurimum perducit ad ulcerationem uel aliquod uestigium in oculo derelinquit. Causa enim prolongationis est sumpta ex duobus principaliter. Prima ex materia quæ incessanter profluit ad oculum, aut propter multitudinem eius: aut oculi debilitatem, aut uiarum amplitudinem. Secunda causa est aliquod nocumentum iam impressum difficulter remouibile, sicut ulcus in oculo, aut sanies retro corneam, aut aliqua mala materia in tunicis inpiltrata, aut scabies, aut pili palpebrarum. Tertium. Dolor multum prolõgatus in ophthalmia pessimum, significat enim materiam aut acutam corrodentem aut multum extendentem, aut maturationem, aut uaporem crassum tunicis reclusum, sed hoc minus malum est & uaporationibus sedatur. Cuius doloris quadruplices causas distingue per species doloris aut acuti pungitiui & mordicatiui, aut grauantis extensiui, aut pulsatiui sine grauitate & perforatiui, atque alijs signis significantibus acuitatem materiæ & multitudinem. Et signis etiam significantibus maturationem in sequenti cap. de ulceribus dicendis. Quartum. In regionib. meridianis & temporibus calidis & humidis frequẽter accidit ophthalmia, & facilè curatur, in contrarijs uerò contra. Quintum. Cum præcedit hiems septentrionalis & sequitur uer meridionale & similiter æstas, multiplicãtur ophthalmiæ, & multo magis multiplicantur, si econtrario tempora se habuerint &c.

CVRA OPHTHALMIAE NON VERAE A CAVSA primitiua.

Cura conturbationis perficitur remouendo causam. Post cuius remotionem si aliquid in oculo remanet impressum caliditatis aut frigiditatis aut alterius dispositionis prẽter naturam, cũ contrarijs remoueatur applicitis oculo & partibus adiacẽtibus. Et in summa curetur cura principij ophthalmiæ uerę de qua statim, & cum applicitis, & cum phlebotomia si expedierit. Et inter cætera somnus prolixus laudatur, quia dolorem sedat & humorum agitationem. Et si quid nocumẽti impressum est, corrigitur, & maximè remedijs congruentibus prẽappliciti. Et si fuerit ex percussione prius inijciatur in oculo, & desuper albumen oui cum aqua rosacea concussa, & tandem sanguis columbæ ut inferius in tarfati ad sanguinis resolutionem. Et si dolor instaret prẽmissa phlebotomia, fiat oculi fomentatio cum philtro aut spongia, panno subtili lineo inuoluta & infusa in lacte & oleo ros. debitè calidis, & bene expressa oculo dolenti sæpe applicita &c. De cura ophthalmiæ ueræ. Cura ueræ ophthalmiæ triplex exigit regimen. Vnum circa causam antecedentem. Alterum circa causam coniunctam actu facientem ophthalmiam. Tertium est utrisque commune. Primum exigit quinque intentiones. Prima est minoratio materiæ. Secunda digestio. Tertia eradicatio. Quarta est diuersio. Quinta fluxus interceptio.

Prima scilicet minoratio completur secũdum plurimum per phlebotomiam quæcunq; sit materia, uel per uentosationem uel aliquod proportionabile, sicut sunt sanguisugæ quas inueni magis cõferre quàm uentosas si congruè applicentur. Sed materia existente multa fiat prius ex cephalica contrarsa ut docet Rasis. Deinde si materia sanguinea sit, fiat sequenti die phlebotomia cephalicæ eiusdem lateris. In hac enim sanguinea nec digestio, nec euacuatio per solutiua est multum necessaria. Si tamen sanguis est multum subtilis, aut calidus, competerent infrigidantia & incrassantia sicut syr. de papauere, de iuiubis, & similes. Si uerò materia sit cholerica, facta primò phlebotomia, aut ex eodem latere, aut econtrario secũdum materię multitudinẽ, minoretur materia cholerica cum lenitiuo, in quo sit plus alterationis quàm euacuationis sicut ex decoctione fructuum, prunorũ, tamarindorum, uiolarum, & mirobalanorum citrinorum cum qua trahatur mannæ. ℥. 1. s. uel quantum sufficit, suc. etiam ros. est in hac intentione cõueniens si aliquid eius suprascriptis addatur, deinde sequatur si oportuerit propter materię multitudinem secunda phlebotomia ex cephalica eiusdem lateris, & in hac cholerica ophthalmia procedendum est cum digestiuis infrigidantibus ualde & incrassantibus materiam, sicut syr. uio. de papauere, mucilago psilij, aqua nenupharis et similia. Et iterandæ sunt euacuationes, ut materia eradicetur. Si autem plegmatica uel melanch. uel aquosa, uel uentosa reliquis consentientibus, similiter incipiendum est à phlebotomia quæ etiam aliquãdo reiteranda est propter materiæ multitudinem, minus tamen in melancholica, aquosa & uentosa, sed in uẽtosa minus quàm in cæteris, sed in his pendentibus ab humidis frig. possunt exhiberi solutiua exoluẽtia, sicut pilulæ cochiæ de hiera cum agarico in phlegmatica, pilulæ indæ in melancholica, turbith non confortatum in aquosa. Et in uentosa est euacuãdus humor à quo uentositas eleuatur.

Digestiua autem in materia phlegma. est mel ros. oxymel simplex, & in melanch. syrupus de epythimo cum syrupo acetoso, aut oxymelle simplici. Et possunt distemperari cum aqua fæniculi, aut euphragiæ, cum his enim digestiuis & euacuatiuis intendendum est humori facienti ophthalmiã, & membro lęso tam mittenti quàm recipienti, nec stemus contenti una euacuatione, sed iterandæ sunt ut materia eradicetur.

Et sic iam expeditæ sunt tres intẽtiones, scilicet minoratio, digestio & eradicatio. Sequit quarta, scilicet diuersio quæ multiplicib. instrumentis cõplenda est. Est enim quædam diuersio sine euacuatione, et in hac incipere debemus à partib. propinquis & tendere ad partes remotas, sicut exempli gratia, in fricationibus debemus incipere à collo & à spatulis & descẽdere ad brachia deorsum coxas & crura, similiter uentosando primò nocrea, deinde ad spatulas, deinde ad nates, ita in ligaturis & lotionibus. Diuersio autem cum euacuatione fit econtrario incipiens à remotis & perueniens ad propinqua, et completur multis instrumentis, scilicet phlebotomijs, & primò debemus incipere à phlebot. uenarũ quę sunt in nocrea, deinde

uenarum quæ ſunt poſt aures. deinde uenarũ aut arteriarum temporum, deinde uenarum frontis deinde uenarum quæ ſunt in angulis oculorum domeſticis quæ non apparent niſi apud fortẽ gutturis cõſtrictionem. Iſtæ tamen magis euacuant cauſam cõiunctam quàm diuertant. Et loco iſtarum phlebotomiarum excuſaret appoſitio ſanguiſugarum in locis eiſdem. Secũdum genus diuerſionis eſt laqueatio quæ debet fieri in ſuperiori parte colli ubi collum ceruici coniungitur, & ſic debet teneri per triginta uel quadraginta dies, quotidie trahendo ſedaginum ad diuerſionem materiæ. Tertium genus eſt cauterium ſiue cauterizatio ſiue actualis ſiue potentialis, & debet primò fieri in poſteriori capitis ex directo oculi ophthalmici, ut non penetret niſi uſq; ad almochati cuius eſcaræ caſus procuretur & dimittatur apertum, deinde ſi oportet fiat in commiſſura coronali, quod apud uehementem neceſſitatem penetret uſq; ad os, & diu tenea tur apertum. Hæc tamen ſunt de illis quæ poſtponi debent quantum eſt poſſibile. Non dico tamen quòd hæ diuerſiones in ſingulis ophthalmijs ſint neceſſariæ ſed eas memoro, ut unuſquiſq; poſſit uti his quæ ſuo propoſito magis ſeruiunt. Non obliuiſcamini tamen phlebotomiæ uenarum quæ ſunt in nocrea uel uentoſationis in eadem, ſi nõ reperiuntur uenæ aut ſanguiſugarum appoſitione. Ex hoc enim loco ſanguinis extractio eſt inter cæteras diuerſiones præſtantiſſima. Quinta & ultima intentio quantum ad cauſam antecedentem eſt fluxus interceptio. Quæ primò completur cum medicinis cõſtringentibus applicitis fronti & temporibus, de quibus Raſis ponit unam deſcriptionẽ in litera. Et ab hac intentione per medicinas complenda quamuis poſterius poſita ſit, in ordine tamen ab hac uia operationis ferè ab initio facta, ſcilicet una phlebotomia aut duabus plus debitis inchoare. Perficitur ſecundò cum ſectione uenarum uel arteriarum, quod fieri non debet niſi cum ſu praſcripta ad curam nõ ſufficiunt, quæ ſi ſint magnę, debet primò ſcindi pellis, & uena in duabus partibus ligari in medio ligaturę ſcindi & extrema cauterizari, ubi tamen eſt magna neceſſitas euacuationis, nõ eſſet inconueniens ut extremitas uenæ ſciſſæ, quæ eſt uerſus oculum, dimittatur tantum non ligata donec ſanguinis quantitas ſufficiens fluat, in arterijs tamen hoc eſſet magis ſuſpectum. Si autem fit de paruis uenis ſcindatur per medium abſq; ligatura & cauterizatione, ſanguis enim ad libitum reſtringi poteſt. Hæc tamen ultima intentio maximè conueniens eſt materia fluente per partem extrinſecam, ſed materia fluente per partem intrinſecam ſimus ſolliciti in euacuationibus & diuerſionibus iteratis.

Cura autem localis reſpiciẽs cauſam coniunctam tribus perficitur intentionibus. Primò repercuſſione pura conueniente in principio. Secundò reſolutione pura conueniente in declinatione & poſtrema parte ſtatus. Tertiò repercuſſione mixta reſolutione conueniente augmento & ſtatui, ita tamẽ ut gradatim procedatur à repercuſſuis puris paulatim augendo reſolutiua donec deueniamus ad reſolutiua pura. Si autem ophthalmia tenderet in uiam exituræ, recurrendum eſt ad capitulum ſequens de exituris & ulceribus oculorum. Reſtat tertium regimen duas exigens intentiones communes tam cauſæ antecedenti quàm coniunctæ, ſcilicet correctio accidentium ex quibus maximè corrigendus eſt dolor, aut cum remouentibus cauſam de quibus iam dictum eſt, aut cum ſtupefacientibus leuibus, aut opiatis, de quibus ſeriatim poſt expoſitionem textus agetur, aut cum anodinis & facientibus materiam euaporare maximè præmiſſis uniuerſalibus. Et ubi dolor ex conculcatione materiæ in loco proueniret, ſicut cum balneis totius corporis, aut cum ſuffumigationibus & fomentis applicitis oculo dolenti, & partibus adiacentibus ex decoctione uiolarum, roſ. ſeminum citoniorum, fœnugræci, florum chamomilæ, meliloti, anethi, & ſimilium, & ſicut fomẽtum factum ex lacte & oleo roſ. Spongia aut philtro in ipſis infuſo & oculo dolenti aliquotiens applicito, non eſt tamen diu oculus fomentandus ne dilatando & calefaciendo materia ponatur in fluxu. Si uerò dolor proueniret, ſicut plurimum prouenit, aut quia apoſtema exituraretur aut quia ulceraret oculi particulam, recurre ad capitulum ſequens de ulceribus exiturarum. Vltima intentio eſt debita adminiſtratio ſex rerum non naturalium ſecundum exigẽtiam intentionum præcedẽtium. Aliter enim regendus eſt æger in principio, aliter in augmento & ſtatu, aliter in declinatione, aliter cum dolor inſtat, aliter cum eſt ſine dolore. De regimine tamen harum rerum non naturalium. Raſis aliquid tangit in litera. Aliqua ſubiungam poſt textus expoſitionem. Iam igitur ad expoſitionem quorundam dictorum in textu ueniendum eſt, quia quæ clara ſunt omittentur.

IN principio uerò curationis ophthalmiæ, cephalica eſt phlebotomãda ex manu uel ex brachio partis contrariæ quæ eſt oculus infirmus, niſi leuis fuerit ophthalmia. Et quanto fortior fuerit ophthalmia, tanto plus eſt minuẽdum de ſanguine. Deinde uenter ex mirobalanis citrinis & tereniabim & ſucco fructuum ſoluendus eſt. Et æger à carne & à uino & à rebus dulcibus abſtinere debet & cibum minuere.

Pars practica diuiditur in ſex partes. In prima docet curare principium. In ſecunda quæ incipit ibi. Quòd ſi iſta non ſuffecerint. Docet curare augmentum. In tertia quæ incipit ibi. Et ſi lippitudinis. Docet curare ſtatum: In ultima ibi. Si autem oculus leuior. Docet curare declinationem. In quinta ibi. Ex his autem. Redit ad ponendum medicinas principij. In ſexta ibi. Sief album. Ponit deſcriptionem medicinarum quarũ ſuperius fecit mentionem. In prima parte omnia clara ſunt præterquam cum dicit, pblebotometur cephalica ex manu uel ex brachio. Pro quo ſciendum quòd penes Auic. cephalica quæ in manu phlebotomatur non eſt ramus cephalicæ quæ in parte ſuperiori apparet in cubito, ſed eſt ramus uenę communis ſicut eſt ſcellen, ut eſt apud Auicennã prima primi doctrina. 5. cap. 4. de anatomia uenarũ manus, hæc tamen poteſt dici cephalica,

quia confert in paſſionibus capitis. Sed tamen eſt differentia inter phlebotomiam harum uenarum, quia quæ eſt in pollice & eſt ramus uenæ communis confert ad longinqua diuertendo, illa autem quæ eſt in brachio magis multitudinem euacuando, & immediatus à parte læſa.

Quòd ſi iſta non ſuffecerint, ſief album in lacte puellam lactantis fricandum & in oculis diſtillandum. Et ſi lippitudinis multitudo affuerit in oculis collecta, radius cotto inuoluatur & madefiat in aqua, & cum ea oculus ab illa lippa mundetur. Deinde puluis albus aſpergatur & ſuperponendo oculis aliquid, ut cottum ſuauiter ſuſtentetur & ligetur. Et æger in domum tenebroſam mittatur. Et ingeniandum eſt quantum poſsibile eſt ut ſomnus prouocetur. Caueat tamen ne ſuper oculum infirmum dormiat, & ne caput depreſsum ſit ſed ſuperius eleuatum. Nec ueſtinentorum capitia ſint ſtricta nec in faciem ſe diu proijciat.

Docet adminiſtrare ſief album in cuius deſcriptione ponit ſarcocollam, & ideo ſecundum Meſue conuenit in augmento, non in principio. Sed quis fortè inſtabit quòd Raſis omiſit medicinas principij. Dicendum eſt quòd ſic dat ipſas intelligi, nã ſi ab hoc ſief albo remoueat ſarcocolla eſt medicina principij. Vel fortè hic Raſis breuitati indulgẽs uoluit hoc ſief eſſe medicinam principij ophthalmiæ prouenientis ex materia mixta ex humoribus calidis & frigidis. Verum conſuetudo Meſue & aliorum autorum in principio ophthalmiæ calidæ eſt apponere albumen oui cum aqua roſacea, uel lacte. In ſecunda parte principij ſief album ſine ſarcocolla & in augmento cum ſarcocolla, & tandem addere aliquid aquæ fœniculi aut aqua decoctionis, ſem. citoniorũ, aut fœnugræci, ubi quæratur maior digeſtio, et maior ſedatio dolorum. Caue tamen ſummopere ne matures. Et ſi lippitudinis. In hac tertia parte omnia clara ſunt, docet enim curare ſtatum, & ideo ponit puluerem album qui fit ex ſarcocolla & ſief memithe. caue tamen ne pulueris ſubſtantia mordicet ideo fortè melius eſt ut ſimus cõtenti collyrijs in forma liquida, ſief & collyrium idẽ ſunt, ſcilicet medicina ocularis. Et habẽt formam oblongam ad ſimilitudinem oſſis dactili, quanquam moderni intelligant per collyrium medicamen oculare liquidum. Collyrium aliquando accipitur pro ſuppoſitorio quod eſt ad ſimilitudinem ſief ſiue collyrij propriè ſumpti.

Si autem oculus leuior fiat & dolor ſedetur, ac lachrymæ minuantur phlebotomia iam facta, & uentre ſoluto, balneum multoties & frequenter ingrediatur, ex hoc enim paſsionis reliquiæ diſſoluentur. Quòd ſi in oculo humoroſitas & grauedo remanſerint, puluis citrinus eſt immittendus. Ex his autem quæ habenti ophthal. multum conferunt, eſt ut frons & palpebræ ex hoc liniantur epithymate. Quòd Rec. ſief, memithe, roſ, aloes, licij, ſandali rub. faufel, croci orientalis, omnium ana partes æquales, fiant ex eis pilulæ, cumq; neceſse fuerit reſoluatur una ex eis in ſucco coriandri, aut in ſucco endiuiæ, aut in aqua roſacea, & liniatur cum eo & liberabitur ſi deus uoluerit. Sief album. Recipe ceruſæ ablutæ drach. 10. ſarcocollæ craſsæ drach. 3. dragagan. drach. 1. opij drach. ſemis, fiant ex eis pilulæ lenti ſimiles. Puluis citrinus. Recipe ſarcocollæ craſsæ drach. 10. aloes. drach. 2. croci drach. 2. myrrhæ drach. 1. licij drach. 2. & his optimè tritis immittatur puluis cum opus fuerit. Puluis albus. Recipe ſarcocollam albam & pinguem, quæ mittatur in lac mulieris quod melius eſt cum alicuius iuuenculæ fuerit, & dimittatur in umbra donec ſiccetur & teratur optimè & omnibus drach. decem ipſius addatur ſief, memithæ drach. 2. quæ iterum optimè trita roponantur, & cum opus fuerit in oculum mittantur.

In hac ultima parte ponit puluerem citrinum reſolutiuum declinationi conuenientem qui fit ex ſarcocolla, aloẽ, croco &c. Verum applicat in hac ultima parte res conuenientes principio ut puta conſtringẽtia intercipientia fluxum quibus ſtatim ab initio uti debemus, ſcilicet facta prima phlebotomia, ſief, memithę, id eſt ſuccus memithę inſpiſſatus. Eſt autẽ memithe planta frigidæ naturæ quæ dicit glaucium, & eſt ſpecies chelidonię frig. et ſic. in primo, cuius ſuccus extrahahat poſt aliqualem exiccationem ut partes aqueæ reſoluant & ad formam ſief reducat & ſic in ſole exiccetur. Licium uerò temperatum in actiuis ſiccum in ſecundo fit ex folijs, granis, radice cuiuſdam arboris ſpinoſæ ſimilis buxo, multum ualet in ophthalmia. Faufel, id eſt, auellana inda.

Croci orientalis, id eſt, communis quo utimur, crocus autem hortulanus eſt flos chartami, & cætera

nota ſunt. Et nota quòd Raſis in declinatione concedit balneum, in quod multotiens æger ingredi debet ad reſolutionem reſidui materierum, quod balneum debet eſſe aëreum aut aquæ dulcis. Sed tempore iſto hoc non utuntur, nequaquam autem conuenit in augmẽto, eſſet enim cauſa maioris fluxus humorum ad oculum & augmenti apoſtematis, imò neq; conuenit in ſtatu niſi cum tota materia fluxerit. In deſcriptione pulueris albi ponit ſarcocollam quæ eſt gummi calid. in ſecũdo, ſiccũ in primo, multum ualens in ophthal. ad reſoluẽdum & abſtergendum. Et eſt prę parandum in lacte mulieris iuuenculæ. Aliàs docet eſſe præparandum in lacte mulieris nutriẽtis puellam, quod ultimum intelligendum eſt ipſam peperiſſe illam quam nutrit, ſic enim lac eſt frigid. & humidius. Eſt autem melius ut ſit iuuencula quàm ſenex, quia lac ipſius eſt humid. licet calidius, ſed eſt calidius caliuiuificante & ſpirituoſa oculo conueniente. Cætera patent &c.

Sed ut modus curationis ophthalmiæ pro iuuenibus clarè dearticuletur, ponamus exemplum. Occurrit tibi fortè plectoricus patiens opthalmiam ſatis notabilem & infeſtãtem mixtam humoribus calidis dominantibus præcipuè ſanguine ſicut frequenter accidit: Rarò enim fiunt apoſtemata ſingularia, tertia quarti. In prima die ophthalmiæ fiat phlebotomia ſtomacho ieiunio uenæ cephalicæ in brachio contrario oculo ophthalmico, & hauriantur ℥. decem ſanguinis, plures & pauciores ſecundum exigentiam uirtutis, repletionis, ætatis, temporis anni & aliorum à quibus quærenda eſt licentia in phlebotomia. Et ſi fuerit ſtipticus ſecundum uentrem præmittatur huic phlebot. clyſtere lenitiuum. Et eadem die ponatur in oculo aliquid aquæ roſ. & propriè ex roſ. ſylueſtrib. actu frigid. nam quæ in oculis ponuntur debẽt eſſe actu frigida ſecundum plurimum, & quæ in auribus, calida de ſex horis in 6. horas. Et clauſo oculo ponat deſuper faldella cotti lenis circundata petia linea ſubtili infuſa in aqua roſ. quæ cooperiat oculum & partes circunſtantes, & præcipuè magnam partem frontis, & aliqualiter ſtrictè ſuper oculo ligetur ita ut dolorem non inferant: quę ſimiliter de ſex horis in 6. horas cum ſuauitate renouetur. Si autẽ dolor uehemens inſtaret in hoc principio permiſceatur hæc aqua roſ. cum aliquo leui ſtupefaciẽte ſicut eſt aqua papaueris, mucilago pſilij, ſuccus lactucæ, ſolatri, aut pomorum mandragoræ quæ mixta in oculo & ſuper oculo, & partibus adiacẽtibus applicentur. Secunda die phlebotometur ex cephalica eiuſdem brachij & hauriant ℥. 6. ſanguinis uel circa, qua completa ponatur de ſex horis in ſex horas ſief albũ ſine ſarcocolla cum aqua roſ. aut lacte diſtemperatum aut ſuper cote cum eiſdẽ fricatum & ſit ſine opio ſi dolor nõ affuerit, aut cum opio ſi dolor erit, & ſuper frontem, & ſuper tempus oculo communicans ponatur repercuſſiuum. Deſcriptio ſief albi. ℞. gummi arabici, dragaganti, amyli ana ℥. 1. ceruſæ lotæ. ʒ. 1. ſ. & diſtemperentur cum albumine oui. Huic ſi dolor affuerit addantur opij grana ſeptem. Deſcriptio repercuſſiui applicandi ſuper frontem & tempora. ℞. ſief, memithe, roſarum, licij, boli armeni. aã. ʒ. 1. cum albumine oui optimè incorporetur, & fiat ſicut unguentum & extendatur ſuper petia lata ſecũdum frontis latitudinem & frontis apponatur. Et una alia ſimiliter tempori, oculo communicanti & non remutẽtur niſi de tertio in tertium, aut cum cadunt per ſe. Si tamen hoc tẽpore infeſtaretur addatur ʒ. ſ. opij, et utere ut prius. Aliud repercuſſiuum, doloris uehementis ſedatiuum. Recipe croci, memithę, lycij, aloës, gummi arabici, acatiæ, opij, ana partes æquales, confice formas ſimiles auellanis cum ſucco ſolatri aut rubi, & cum oportet diſſolue unam earum cum ſucco ſolatri aut rubi, aut mucilagine ſeminũ citoniorũ aut pſilij, aut albumine oui, aut aqua roſacea ſecundum exigentiam neceſſitatis.

Et in hoc liquore infundatur faldella cotti petia linea ſubtili circundata & ponatur ut ſupra, & remittatur ſecundum neceſſitatem ſatis frequẽter, ne nimis ſuper oculo exiccetur & inuiſcetur, remotio enim rei multum inuiſcatæ eſſet cauſa augmẽti doloris, & maioris fluxus humorum, & propterea multum uiſcoſa non ſunt ſuper oculo ponenda ſicut huiuſmodi faldellæ infuſæ in albumine oui et ſimilibus multum oculo adhærentibus. Deinde tertia die ſoluatur uenter ſi non fuerit nimium ſolutus cum aqua decoctionis mirobalanorum citrinorum, prunorum, tamarindorum, uiolarum, cum cuius uncijs tribus aut 4. trahatur caſſiæ uncia una aut ʒ. 10. aut diſſoluatur cum ea mannæ. ℥. una ſemis, & potio calida exhibeatur, poſt cuius ſumptionem tardet prandium per quinq; horas, & hæc euacuatio poteſt deinceps replicari ſecũdum exigentiam ſemper digerendo materiam cum ſyrupo de papauere, & ſimilibus & idem collyrium oculo imponat, & cætera fiant ut ſupra uſq; ad quartum diẽ. Et in hoc quarto die gratia diuerſionis phlebotomentur uenæ nocrę. Et ſi non reperiuntur, uentoſetur locus iſte cũ ſcarificatione aut ſanguiſugæ apponantur. Deinde quinta die ſief albo ſupraſcripto addatur. ʒ. 1. ſarcocollæ nutritę in lacte mulieris, & diſtemperentur cum lacte mulieris & aqua roſ. & quarta parte mucilaginis, ſem. citoniorũ, aut hoc ſief addita ſarcocolla ſuper cote cũ lacte fricet. In hoc enim tẽpore opus eſt digeſtione aliqua & doloris ſedatione, cum in hoc tempore uniuerſaliter debeat eſſe augmentum quod magis declaratur ſi oculus lippitudinẽ habere cœperit: Ante enim hoc tempus, ſcilicet in toto principio non eſt in oculo lippitudo neq; inuiſcatio notabilis palpebrarum ſed ſolum fluxus lachrymarum ſubtilium: Et in hac quinta die ſi opus fuerit propter materiæ multitudinem gratia diuerſionis phlebotomentur uenæ quæ ſunt poſt aures ex parte oculi ægri & dimittantur per ſe conſtringi, aut ſanguiſugæ apponantur. Hoc etiam ultimum collyrium uſq; in diem ſeptimum continuetur, ſcilicet quouſq; peruentum fuerit ad principium ſtatus quod declarabitur per multitudinem lippitudinis & palpebrarũ inuiſcationem cuius lippitudinis grana ſunt craſſa attinentia cuidam relucentiæ. Deinde poſt ſeptimum collyrio addatur plus ſarcocollæ & aliquid aquæ fœniculi ſicq; continuetur uſque in diem. 10. uel. 11. Et in unaquaq; mutatione eſt oculus debitè à lippis abſtergendus cũ extremitate ſtili cotto inuoluti, & etiã ſi opus fuerit poterit cũ aqua roſ. tepida madefieri, & cum ea oculus lauari & abſtergi, & poſt debitã abſtertionẽ medicinę debent imponi. Et in hoc tẽpore exterius ſuper oculo ponat cottum petia linea ſubtili circundatũ infuſum in decoctione roſarũ & fœnugręci, aut roſ. & meliloti. Si autem hoc tempore dolor excreſceret ſignum eſt ulceris aut exituræ, pro quorum curatione recurre ad capitulum ſequens de ulceribus & exituris. Poſt 11. autem uſq; ad 14. uel circa in quo tempore eſt declinatio, quę per ſigna prius poſita cõprehendi debet, peruenìatur ad reſoluentia pura quæ de intentione autorum in forma pulueris, & liquida poſſunt applicari, licet ut credo tutius ſit cum humidis procedere, puluis enim frequenter & ſi ſit optimè trituratus & præparatus ſua aſperitate dolorem commouet, & eſt aliquãdo cauſa noui fluxus humorum ad oculum. Et ex conuenientibus in declinatione eſt ut oculus collyrizetur cum ſarcocolla nutrita cum aqua fœniculi & diſtemperata, cui propter humoris caliditatẽ aliquid thutiæ præparatæ poſſet addi, aut oculo imponatur collyrium, huiuſmodi deſcriptione Meſue. ℞. ſarcocollæ nutritæ. ʒ. 1. croci, ſpicę, aloës loti. an. gran. 6. diſtemperentur cum aqua fœniculi, cui ſi in oculo uideatur nimia caliditas, addatur aliquid aquæ roſ. Et ſi oculus toleret, in forma pulueris poteſt applicari. Exterius autem ponatur cottum infuſum in decoctione fœnugræci, roſ. meliloti in aqua & uino. Regimen autem ſex rerum non naturalium eſt ut æger locetur in aëre temperato obſcuro nõ uentoſo neq; fumoſo aut mali odoris, teneatq; non ſolũ oculum lęſum clauſum, ſed etiam ſanum, unius enim oculi cõmotio inquietat alterum, teneatq; caput temperatè calid. & in omnem euentum nihil gerat ſtrictum circa caput neq; circa collum. Dormiatq; capite eleuato ſuper ceruice aut ſuper latere oculi ſani, & nequaquam ſuper oculo ægro, dormiatq; multum, de nocte maximè, ſed non dormiat niſi diſtanter à cibo per 2. horas uel circa, habeatq; propoſſe uentrem lubricum ut aſſellet bis in die, aut naturaliter aut auxilio medicinali, ſcilicet ſuppoſitorio aut clyſteribus, nullo modo exercitetur, nec loquatur, ſed fricationes uicem ſuppleant exercitij, quæ fiant ſatis fortes aut mediocres incipiendæ à ſpatulis aut brachijs deſcendendo. Et poſſunt fieri bis in die ſtomacho ieiuno, ſimiliter lotio crurium cum aqua calida, cõfertam ſtomacho ieiuno quàm poſt cibum. Sit ſperans & gaudens. Vitet omnia animi accidentia multum excedentia. Dieta eius ſit tenuis, unde cibum minuat, imò cœnam aliquando omittat, caueatq; à uino, carnibus, & rebus dulcibus in toto curæ proceſſu præterquam in declinatione, ac uniuerſaliter quanto accidentia ſunt uehementiora ſit dieta magis tenuis, & in omnem euentum decliner ad frigidum. Caueatq; ab euaporantibus etiam ſi frigidi ſint ſicut acetum, & etiã ab his quæ à proprietate nocent oculis aut à modo ſubſtantiæ ſicut lactuca, coriandrum, lentes, & inflatiua omnia, unde comedat ptiſanam, panicium, & condiantur cum pauca agreſta, aut uino granatorũ, ſed non ſit multum aceroſa, comedatq; in fine menſæ aliquid repreſſiuum uaporũ ſicut pyrũ aut citonium coctum uel confectum. In declinatione poteſt uti carnibus leuibus in pauca quantitate, & uino paucifero lymphato non uaporoſo, & quanto magis procedit ad finem declinationis, tanto magis dieta incraſſetur. Hæc dixi in cura regulari ſecus in cura coacta. Accidentia namq; & uirtutis debilitas interdum ordinem curationis præuaricant. Et ex hoc poſſunt elici modi curationis cæterarũ ſpecierũ ophthalmiæ, Et erit auxilium ad plura ſequentia capitula. Si enim ophthalmia fuerit cholerica, communiter una phlebotomia ſufficiet, & humor cholericus erit aliquotiẽs euacuandus cum aqua fructuũ de qua ſupra, & cæteræ intentiones reſpiciẽtes cauſam antecedentem ut ſupra compleantur. Et medicinæ locales declinent plus ad frigidum, & minus ad ſiccum. Si uerò fuerit phlegmatica, euacuetur humor phlegmaticus cũ his de quibus ſermo pręceſſit, & remedia plus declinent ad calidum & ſiccum. Si uerò melanch. euacuetur humor melancholicus, & remedia localia ſint magis humida & ſatis in actiuis temperata. In aquoſa euacuetur humiditas aquea cum his quæ dicta ſunt & remedia localia ſint magis ſic. & ad calidum declinantia. In uentoſa aũt euacuet humor à quo eleuatur uentoſitas & procedatur cum calidis & ſiccis uentoſitatẽ carminantibus, quæ aũt ſint huiuſmodi in quacunq; materia cõpetentia non dearticulatè ſcribo, ſed facilè poſſunt elici ex dictis & ex dicendis, ſi enim omnia dearticulatè ponerentur, magnũ uolumen excreſceret & tædium legentibus pareret imò etiam longius proceſſi quàm decreueram, ſed hoc erit auxiliũ ad ſequentia, gratia tamen completioris doctrinæ deſcribã aliqua localia ſecundũ uarias ſpecies ophthalmiæ. Si ergo ophthal. fuerit frigida, phlegmatica utere in principio ſief hoc, cũ ſucco myrti aut aqua roſ. cuius hæc eſt deſcriptio. ℞. ſief albi deſcriptione Almanſoris. ʒ. 1. ſpicæ, croci, ana gran. 5. diſtemperentur cum ſucco myrti, aut aqua roſacea, & in proceſſu utaris iſto. Recipe ſarcocollæ. ʒ. 1. ſpicæ. ℈. 1. roſarum. ℈. 2. croci. ℈. 1. opij, aloës, gummi arabici, amyli, dragaganti. ana. ℈. ſ. confice cum aqua pluuiali et utere eo cum aqua fœniculi, aut ſucco eius, ſed dolore nõ exiſtente remoue opiũ. Si aũt materia fuerit melancholica addatur cum ſimilibus mucilago, ſemen citoniorũ, aut utamur ſimilibus collyrijs ad calidum declinantibus cum lacte. Materia uerò exiſtente cholerica utamur ſief albo cum opio aut ſine opio, cum aqua papaueris aut mucilagine pſilij, aut ſimilibus, & in proceſſu cum lacte & mucilagine ſem. citoniorũ, & addatur in ſtatu parũ ſarcocollę et aqua fœniculi. Et materia exiſtẽte aquoſa utamur thutia cum ſarcocolla & ſimilibus. Sed materia exiſtente uentoſa reſoluatur cum filtro aut ſpongia infuſa in aqua decoctionis roſ. fœniculi, cymini, meliloti, aliquotiens applicita purgatione præcedente. Puluis etiam citrinus, & ſimiliter puluis albus Almanſoris conuenientes in ſtatu & declinatione, ophthal. cal. aut mixtæ etiam eſſent conuenientes in principio ophthalmiæ frig. aut ſaltem in augmento, ſi miſceantur cum lacte, aqua roſ. mucilag. ſem. citoniorũ & ſimilibus & cum decoctione meliloti, & ſem. citoniorũ. Et exterius aũt applicandis ſuper toto in principio ophthal. cal. eſt cottũ carminatũ circundatũ petia lini ſubtili infuſum in aqua roſ. Et ſi dolor eſſet infundatur in aqua papaueris cum lacte & aqua roſ. & in proceſſu conuenit pomũ coctũ cum aqua roſ. permixtum aut coctũ ſupraſcriptũ fuſum in aqua decoctionis roſ. meliloti & ſem. citoniorũ, & ſic ulterius procedendo addantur calida & minuantur frigida. Sed in ophthalmia frigida in principio exterius ſuper oculo applicetur cottum infuſum in aqua decoctionis roſ. & myrti. Et in proceſſu infundat in aqua decoctionis, anethi, roſarũ & maluę in uino ſtiptico,

& magis in processu in uino decoctionis meliloti, spicæ, fœnugræci, & ros. Ex applicandis autem fronti & temporibus in ophthalmia calida ad repercutiendum est istud quo communiter utor. ℞. boli ar. ʒ.1. aquæ ros. ʒ.3. aceti. ʒ.1. albuminis oui numero 2. misce & infundantur petiæ & fronti & temporibus applicentur. Sed in ophthalmia frigida cum hoc misce thus & masticem, uerum apud necessitatem posset suprascriptis addi. ℈.s. opij aut amplius secundum maiorem necessitatē sedandi dolorem. Et si materia esset calida ualde cholerica posset addi succus semperuiuæ aut solatri, aut aqua papaueris. Quòd si materia faciēs ophthalmiam esset corrosiua utaris sief albo cum opio, cum albumine oui, & postea addas aliquid sief de plumbo uel elysir de quibus in sequenti cap. Et nota quòd ea quæ ponuntur in oculis debent esse actu frigida, & nō multum stiptica, sed ea quæ fronti, temporibus apponūtur debent esse ualde stiptica & continuari usq; ad statum inclusiuè, ea autem quæ in oculis ponuntur uariantur secundum tempora, & similiter quæ ponuntur super oculis.

DE VLCERIBVS OCVLORVM. Cap. IX.

CIrca rubricam intellige quòd hæc rubrica, scilicet de ulceribus oculorum multos decipit interpretes huius capituli. Existimant enim quòd Rasis in hoc cap. solum agat de ulceribus oculorum, cum tamen primò agat de pustulis siue exituris oculi ad quas sequuntur ulcera cum rupta sunt, postea de ulceribus. Et utrorumq; in præsenti cap. ponit curationem. Et propterea fortè fuisset conuenientius ut rubrica diceret de pustulis & exituris oculorum. Sed Rasis à fine, scilicet ab ulceribus in fine remanentibus sumpsit denominationem. Præmittenda sunt ergo iuxta consuetudinem quid nominis & quid rei, pustulæ siue exituræ, & similiter ulceris. Pustula enim dicitur quasi apostema paruum, est autem apostema, secunda primi, ægritudo composita ex tribus morbis, ex quibus cum coniungitur prouenit una ægritudo. Aldubellet uerò est apostema colligens humores calidos siue frigidos. Sed exitura est dubellet colligēs humores calidos, unde termini se habent sicut superius & inferius. Exitura autem fit dupliciter incipiendo & permutando. Exitura incipiendo est illa quę sicut incipit fieri, ita incipit colligere. Sed exitura permutando est quæ primò fit, deinde post tempus colligit. Exituræ autem quæ fiunt in oculis, & propriè in cornea secundum plurimum fiunt incipiendo. Vlcus autem est solutio continuitatis cum sanie ad differentiam uulneris, quod est solutio continuitatis sine sanie.

CVm in oculis fortis dolor & punctio nociua ac pulsus sentitur, & lachrymarum fluit multitudo, & cum palpebræ eleuantur, & oculi aperiuntur, loca quæ sunt in albis ipsorum inueniuntur rubea, & si totum fuerit rubeum, & unus locus magis rubere inuenitur, aut in nigredine locus aliquis albus apparet, pustula iam in oculo exorta est.

Ad hanc uerò curandam passionem necessarius est medicus ualde instructus in curis oculorū. Nos tamen curationes ipsius summas & aggregationes dicemus. Dicimus itaq; quòd ulcera quæ in coniunctiua nascuntur, hoc est in albis oculorū non adeò sunt timenda ut ea quæ in cornea, hoc est in oculi nigredine fiunt. Deterius uerò ulcerum est illud quod in nigredine sub pupilla existit, eminētia namq; ad istū est uelocior.

Diuiditur autem præsens capitulum in partes. 2. in prima agit de pustulis siue exituris corneæ theoricè. In secunda ibi. Horum autem ulcerum, agit practicè. Prima in tres. Nam in prima ponit signa earum. In secunda ibi. Ad hāc uerò curandam, ostendit esse necessarium medicum in ægritudinibus oculorum esse eruditum, pro harum dispositionū curatione. In tertia ibi. Dicimus autē quòd ulcera, ponit diuisionem harum pustularum in suas species, ostendens quæ sit deterior. Pro declaratione huius partis theoricæ iuxta consuetudinē nostram primò uidendæ sunt species & causæ pustularum corneæ & ulcerum eius. Secundò signa. Tertiò prognostica.

Pustulæ igitur corneæ. Quædam sunt phleg. pendentes ab aquositate siue phlegmate aquoso, & dicuntur apud Auic. uesicæ. Et apud Axarauium ampullæ. Quædam sunt cholericæ, quas Auic. appellat exituras. Sed Rasis hic & Ioānes Serap. secundo breuiarij & Iesus Alí ulcera. Tertię sunt sanguineæ quæ bothor ab Auic. dicuntur. Quartæ melanch. & propriè ex melancholia adusta quas cancros Auic. nominauit. Rasis tamen breuitati indulgens solummodo de cholericis & sanguineis tractauit hic. Pustulæ uerò phlegmaticæ pendentes à phlegmate aquoso nō aūt crasso, quia nō posset in substantiam densam nisi difficillimè penetrare, distinguuntur quinq; modis, scilicet situ, quantitate, modo substantiæ, acuitate & colore. Situ quidem, nam quandoq; aquositas cōtinetur inter primū & secundum corticem corneæ, quandoq; inter secundum & tertium, quandoq; inter tertium & quartum. Ex parte quantitatis, nam quędam pendent à multa materia ferè totam corneam occupante, quædam à pauca siue mediocri. Modo substantiæ, quia quædam pendent ab aquositate subtiliori, quædā crassiori. Acuitate uerò, nam quædam pendēt ab aquositate magis acuta & corrosiua, quædam ab aquositate suaui non acuta. Colore autem, nam quædam tendunt in nigrum cum diaphaneitate, quædam sunt albæ non diaphanæ. Primæ sunt illæ quæ continentur inter primū corticem & secundum. Secundæ sunt illæ quæ continentur inter tertium & quartum. Mediæ autem inter has sunt cōtentæ inter secundum & tertium. Ratio autem primarum est, quia aquositas illuminatur à lumine cōtinentis propter propinquitatem. Vnde uisio aspicientis potest penetrare per ipsam, usque ad uueam, & propterea apparet coloris nigri, nam quandocunq; nigrum ponitur sub diaphano apparet diaphanum coloris nigri. Secunda ratio est, quia radij penetrantes per ipsam usq; ad uueā reflectuntur ab uuea ad aquositatem, & propter distantiam aquositatis ab uuea radij reflexi sunt rectiores & magis nigredinem ueæ repræsentantes. Si uerò aquositas continetur inter tertium & quartum corticem, tunc nō posset sufficienter illuminari à lumine continentis, neq; uisio aspicientis posset per ipsam penetrare ad uueam, quapropter apparebit sub colore suo, scilicet albo & non apparebit diaphana, & etiam quia radij siqui penetrant usq; ad uueam, postea reflexi non sunt recti propter propinquitatem, ipsa aquositate existente ex directo medij pupillæ, quanto enim radij illi reflexi sunt breuiores tanto sunt minus recti, & propterea minus repræsentant nigredinem uueæ. Et quanto sunt distantiores sunt magis recti & melius ipsam repræsentantes. Oppositum tamen accidit respectu ipsius ægri, nam illa quæ est interior apparet sibi magis nigra & tenebrosa cum magis uisum impediat, & minus illustretur à lumine continentis. Econtrario exterior apparet magis alba, et minus tenebrosa propter causam oppositam. Et si quis quæreret quomodo distinguitur hęc uesica, siue pustula nigra à pustula nigra respectu humoris melancholici. Dicendum quòd nigredo consurgens merito situs est cum luciditate & paruitate, sed consurgens merito humoris est nigredo propria terminans uisum non lucida ne diaphana.

Idem dicendum de his pustulis cum pendent à cholera aut ab alijs humoribus, quæ enim sunt magis extra apparent magis clarę, quæ uerò magis intra magis opacę, semper tamen tendunt in colorem humoris ex quo generantur. Vlcera uerò quæ Auic. exituras appellat, sunt septem specierum, & generantur secundum plurimum ab humoribus acutis adustis quatuor, in superficie corneæ, & accidit propter ipsa asperitas, cum palpebra comprimitur supra cornea. Prima, est ulcus simle fumo uel puluerī in colore, & tenue expansum occupans locum magnum. Secunda species est profundior, uehementius alba & minoris quantitatis, & nominatur nubes propter similitudinem cum nube alba. Tertia dicitur coronalis, quia est super corona nigredinis, & quandoq; occupat aliquid de albo coniunctiuè, & quod est super corona est album, & quod est super coniunctiua est nigrum. Quarta species nominatur lanosa, existēs in superficie corneæ, ac si lana pauca esset super ipsa. Tres aliæ sunt profundæ, quarum una nominatur anulus, submersam habens profunditatem, & est ulcus profundum, strictum mundum, propterea nominatur anulus ad similitudinem gemmæ anuli, & penetrāt usq; ad ultimum corticem. Secunda nominatur ungula, & est minoris profunditatis & latioris occupationis. Tertia est ulcus, quod nominatur adustiuum, & est ulcus sordidum habens crustas in cuius mundificatione est timor, Et etiam si non mundificatur est timor, quia humiditas currit per corrosionem panniculorum, & corrumpitur cum ea oculus. Item ulcera & pustulæ distinguuntur, nam quædam sunt in coniunctiua, & sunt minus mala, quædam sunt in cornea, & sunt deteriora. Et deterius ex illis quæ sunt in cornea, est factum ex directo pupillæ.

Causæ pustularum sunt quatuor humores iam dicti & quæcunq; possunt illos humores mouere ad oculos siue sint causę primitiuæ, siue corporeæ. Causæ uerò ulcerum sunt aut ophthalmia aut pustulæ corneæ, de quibus sermo prœcessit, ipsis enim eruptis succedunt ulcera. Et quandoq; generantur à causis primitiuis, sicut gladio & similibus casu & offensione. Aliquando fiunt ab humore paulatim superficiē corrodente, & etiam lachrymæ acutæ diu continuatę possunt hoc facere. Et nota quòd pustulæ quandoq; rumpuntur exterius & sanies fluit extra, quandoq; rūpuntur interius & sanies continet retro cornea & similat ungulæ, est enim sicut quędam lunula.

Signa pustularum sunt ea, quæ dicta sunt in textu scilicet fortis dolor propter membri sensibilitatem, punctio nociua propter acuitatem & mordicationē humoris, aut pustulæ ruptionem & pulsus siue dolor pulsatiuus propter uehementem caliditatem, unde arteriæ coniunctiuæ pulsantur amplius solito. Et multitudo lachrymarum cum multa aquositate ad oculum deriuata, tam propter dolorem quàm propter caliditatem. Quintum signum per quod locus ulceris distinguitur est, quia scilicet si pustulæ uel ulcera sunt in albis oculorum loca illa apparent rubea. Et si totum fuerit rubeum locus ulceris uel exituræ apparebit magis rubeus, sed in nigredine oculi locus ulceratus uel pustulatus apparebit albus. Ratio primi est duplex dicta superius. Vna quia in coniunctiua sunt multæ uenulæ, & propter dolorem ulceris & calid. multum ex sanguine & spiritu attrahitur ad coniunctiuam & magis ad locum læsum, & propterea rubet sicut facies sanguine ad ipsam attracto. Secunda causa est quia in coniunctiua alba omnis rubedo est ualde manifesta. Causa autem quòd apparet albedo in cornea est, aut propter saniem ibidem existentem albam, aut si fit ulcus sine sanie aër subingrediens repræsentat colorem album, sicut subingrediēs cornu in frusta diuisum. Tertia causa, quia per pustulam & ulcera perditur diaphanitas corneę, & quia color magis conformis diaphaneitati est albedo, color apparet albus diaphaneitate in albedinem conuersa, sicut uidemus aquam diaphanam per congelationem effici albam & uisum terminare. Est enim color extremitas perspicui terminati corporis per opacum Cætera quæ in hac parte dicit Rasis theoricè sunt nota. Dicit tamen in parte ultima huius partis theoricę, quòd ulcus existens sub pupilla ex directo pupillæ, uel etiam parum infra pupillam est deterius cæteris, cum ad ipsum uelocius sequatur eminentia, id est, exitus uueæ. His addas sextum signum, scilicet, quòd qui habet ulcera aut pustulas in cornea, & propriè calidas non potest tollerare lumen, tum scilicet, quia lumen calefacit, tum quia spiritus & sanguinem trahit ad locum unde fit maior inflammatio & dolor propter motum humoris & spiritus ad locum. Et tertia causa est, quia in ulcere lumen penetrat ad crystalloiden nō debitè mundificatū per ulcus in cornea, quapropter non potest ipsum sustinere.

Prognostica. Primum. Pustula aut ulcus profundum in cornea ducit ad cæcitatem aut aliquod uesti-

gium album derelinquit, ſcilicet, cicatricem quæ non eſt diaphana cum ſit reſtaurata per uiam ſecundæ intentionis. Secundum, Puſtula uel ulcus canceroſum ſecundum plurimum eſt incurabile ducens ad deſtructionem oculi, & eſt magis doloroſum in oculo, quàm in alia parte noſtri corporis. Tertium. Secundum plurimum deterior eſt ruptio ad interiora, quàm ad exteriora oculi, licet eruptio utrinq; ſit cæteris deterior.

Horum autem ulcerum curã cum phlebotomia incipere debemus, & ſanguinis extrahere multitudinem ſecũdum quod poſſibile fuerit. Conſequenter autem uenter ſoluendus eſt. Et æger ſibi cauere debet à carne & uino dulci. Et eſſe contentus herbis frigidis, & in potu ſola aqua uti. In oculo uerò in initio ſief album cum lacte muliebris eſt mittendum, & ſi pulſus iam eleuari et ſedari uidetur, ſperandum eſt quòd ægritudo ſoluatur ſine ſaniei collectione. Quòd ſi pulſus poſt ſanguinis extractionẽ & uentris ſolutionẽ ac ſief albi immiſſionẽ quieſcere non uidetur, parua fiducia in hoc quod diximus, eſt habenda. Eſt itaq; tũc ſief de olibano mittendũ in oculo, et pila aliqua oculo ſuperponẽda & cũ ligatura ſtringenda. Ante uerò q̃ hoc eueniat, oculus ſuauiter eſtligandus & ſine ſuperpoſitione pilæ. Et non ceſſes in oculum ſief de thure ſæpe diſtillare donec ſanies in pilã uideatur.

Hic ponit curam puſtularum & ulcerum corneæ. Et diuiditur hæc pars in duas partes. In prima parte ponit regimen uniuerſale curationis iſtorum. In ſecunda ibi. In oculo uerò. Ponit regimen particulare. De prima dicit eſſe inchoandum curã cum phlebotomia extrahendo ſanguinem ſecundum conditionem patientis. Secundò, æger ſoluendus eſt cum medicina leniente frigida deſcripta ſuperius in capite de ophthalmia. Tertiò regatur æger cauendo ſe à carne & uino & propriè dulci, ſed ſit contentus herbis frigidis ſicut portulaca, endiuia, lactuca, cucurbita, & ſolum aquam bibat. In oculo uerò, hic ponit regimen particulare, & diuiditur in quinque partes, in prima parte ponit curam iſtarum puſtularum uſque ad ſtatum. In ſecunda ibi. Quòd ſi pulſus. Ponit curam ipſarum in ſtatu uſquequo rumpantur. In tertia ibi. Ex quo uiſum fuerit, ponit curam ulcerum remanentium poſt rupturam puſtularum. In quarta ibi. Cum autem caro, &c. ponit curationem albedinis remanentis poſt curationem ulcerum. In quinta parte ibi. Sief de thure. Ponit deſcriptionem quatuor collyriorum complentium intentiones ſupraſcriptas. De prima parte dicit, quòd in principio ſief album diſtemperatum cũ lacte mulieris eſt ponendũ in oculo, & ſi per huiuſmodi impoſitionem ſimul cum remedijs uniuerſalibus dolor pulſatiuus alleuiari & ſedari uideretur, ſperandum eſt quòd ægritudo ſoluetur ſine collectione ſaniei. Quòd ſi dolor pulſatiuus poſt remedia ſupraſcripta, non quieſcat, parua fiducia habenda eſt, quòd ęgritudo ſoluetur ſine collectione ſaniei, imò credendum eſt perſeuerante dolore pulſatiuo ſaniem colligi, & propterea eſt accelerandum ad maturationem, & ſief de olibano eſt ponendum in oculo, & pila aliqua ſicut faldella ex cotto eſt ſuperponenda oculo, & cum ligatura ſtringenda, quæ omnia fiunt ne cornea rumpatur, & humores & uuea exeãt.

Si uerò non timeremus ruptionem corneæ non eſſet neceſſarium pilam oculo ſuperponere & ſtringere, continuetur ergo ſief de thure donec puſtula rupta & ſanies in pilam ſuperpoſita uideatur.

Ex quo enim hoc uiſum fuerit, ſief de plumbo uti neceſſe eſt uſquequo profunditas fiat plana & tota caro generetur, ea tamen, quæ diximus, tunc ſunt facienda cum puſtula non eſt magna. Quoniam cum magna fuerit, fueritq; iuxta pupillam, aut inferius ea, eſt tũc neceſſe ut cum eliſir medicetur, ne oculus emineat. Ad pilæ quoq; ſuperpoſitionem & ligaturam eſt redeundum. Æger præterea ſemper ſupinus iacere debet, & à forti motu abſtinere.

Docet curare ulcera remanẽtia poſt rupturam ponendo in oculo ſief de plumbo uſq; quo profunditas fiat plana, & tota caro generetur. Et ſubdit, quòd hęc facienda ſunt cum puſtula non eſt magna, ipſa enim exiſtente magna propriè iuxta pupillam aut infra eam, ita ut manifeſtè timeamus de exitu uueæ & humorum, tunc eſt neceſſe, ut cum ſief eliſir poſito in oculo medicetur, ne oculus emineat rupta cornea & egrediente uuea. Et in hoc caſu debemus pilam ſuperponere & ligare, & æger debet iacere ſupinus, & abſtinere à forti motu, imò etiam à locutione. Iſto autem ſief eliſir utimur ad alteram duarum intentionũ, aut ſanie emanante ad prohibendum ne ulcus corrodatur & amplificetur. Eſt enim frigidum, ſiccum, & ſtipticum. Aut eo utimur ante ruptionem puſtulæ ad faciendum eam rumpi interius, ne oculus deformetur, & ſanies interius collecta in proceſſu poterit reſolui, aut cum operatione manuali extrahi ſcindendo in parte inferiori, ubi ſcilicet, collecta fuerit, ſicut dicetur in curatione cataractarum.

Cum autem caro in loco uulnerum perfectè generata fuerit, uel locus apoſtematis carne repletus fuerit, remanebit ibi in oculo albedo. Quòd ſi ulcus profundus fuerit, albedo eſt craſſa, & ſi in ſuperficie tantum carnis fuerit, erit ſubtilis. Vlcus quoque ſi à pupilla fuerit remotum, & ſteterit ſeparatim per ſe ueſtigium, illud quod remanet nihil mali faciet. Si autem iuxta pupillam quandoq; fuerit poſt ulceris curationem ueſtigium remanens, prohibebit uiſionem. Quapropter tunc utendũ eſt rebus et medicinis, quibus ueſtigium quod diximus abſtergi & deleri poſſit.

Docet curare albedinem poſt conſolidationem ulcerum remanentem, quæ aliquando eſt craſſa & profunda, aliquando ſuperficialis ſecundum quod ulcus eſt profundum aut ſuperficiale. Et hoc aliquãdo non impedit uiſum ſi non fuerit ex directo pupillæ, & aliquando impedit ſi fuerit ex directo, quapropter utendum eſt medicinis, quibus ueſtigium illud poſſit abſtergi & deleri, de his autem dicetur inferius in capite de albedine oculi.

Sief de thure. Recipe ammoniaci, ſarcocollæ amborũ. ana. drach. 5. tuhris, drach. 10. croci, drach. 2. conficiantur ex mucilagine fœnugr. & fiet ex eis ſief. Sief de plumbo. Rec. plumbi uſti, antimonij, thutiæ ablutæ, calcuce caumenon, gummi Arabici, dragag. omnium. ana. drach. 8. opij, drach. 5. terantur, et cum panno ſerico, qui ſit ſubtiliſſimus cernantur & cribellentur, & conſpergantur ex aqua pluuiali, & fiet ex eis ſief: Sief ex quo caro in ulceribus oculorum generatur, & uueæ egreſſio prohibetur, & ueſtigium ſubtiliatur. Rec. cadmiæ ablutæ, thutiæ ablutæ, ceruſæ, antimonij, thuris omniũ, ana. drach. 2. myrrhæ drach. 1. ſarcocollæ craſſæ, drach. 1. & 5. ſang. dracon. aloes, opij, ana. drach. 1. fiat ex eis ſief. Eliſir quo eſt utendum cum timetur ne ex ulcere uueæ ſequatur egreſſio. Rec. antimonij, hæmatitis amborum, ana. drach. 10. acatiæ, drach. 3. aloes drach. 1. terantur, & fiant ex eis ſief, & adminiſtrentur apud neceſſitatem.

Hic deſcribit quatuor ſief, complẽtia quatuor intentiones ſupraſcriptas. Primum eſt ſief de thure maturans puſtulas. ℞. ammoniaci cal. in tertio, ſic. in primo maturatiui & reſolutiui ſarcocollæ, ana. ʒ. 5. thuris cal. & ſic, in primo, ʒ. 10. croci ʒ. 2, conficiatur ſief cum mucilagine, fœnigræci, extrahendo ſecundum doctrinam Seruitoris. Secundum eſt ſief de plumbo carnem generans in ulceribus mundificãs & ſigillans ℞. plumbi uſti frigidi & humidi maximè correctiui ulcerum malignorũ, antimonij frigidi in primo ſic. in ſecundo, thutiæ ablutæ frig. in primo ſic. in ſecudo æris uſti calidi in ſecundo ſic. in tertio abſterſiui, gummi arabici, dragaganti omnium, ana. ʒ. 8. opij ʒ. 8. terantur & tamiſientur & conſpergantur aqua pluuiali, quæ eſt magis ſubtilis & abſterſiua. Deinde ponit aliud ſief, ex quo caro in ulceribus generatur, & prohibet egreſsionem uueæ & ueſtigium ſubtiliat. ℞. cadmiæ ablutæ, quæ eſt fuligo adhærens parietib. ſuperioribus fornacis, in cuiuſcunq; metalli purificatione, & eſt diuerſæ complexionis ſecundum diuerſitatem metallorum, thutiæ, ceruſæ, antimonij, thuris, ana. ʒ. 2. myrrhæ, ʒ. 1. ſarcocollæ craſſæ, ʒ. 1. s. ſang. drac. qui eſt frig. & ſic. conſtrictiuus, prohibens fluxum, conglutinans ulcera & plagas recentes, aloës, opij, añ. ʒ. 1. fiat ex eis ſief. Sief eliſir quo utendum eſt, cum timetur ne ex ulcere ſequatur egreſsio uueæ. ℞. antimonij, lapidis hematitis frig, in ſecundo, ſic. in tertio, & ualet multum in ulceribus oculi. Et habet proprietatem mirabilem ad gomorheã, & debet eſſe lotus añ. ʒ. 10. acatiæ, ʒ. 3. ſed nos non habemus acatiam, quæ fit de ſucco arboris, cuius gummi eſt dragagantum, ſed loco illius utimur ſucco prunellorum, aloës, ʒ. 1. fiant ex eis ſief cum albumine oui: nam hoc ſief eſt frigidum, ſiccum, ſtipticum, conſolidatiuum.

Triplex eſt harum puſtularum regimen curatiuũ, ſicut dictum fuit in ophthalmia. Primum eſt uniuerſale reſpiciens cauſam antecedentẽ. Secundum eſt particulare reſpiciens magis coniunctam. Tertium eſt commune utriq; Regimen uniuerſale quinq; perficitur intentionibus curatiuis. Prima eſt minoratio. ſecunda digeſtio. tertia eradicatio. quarta diuerſio. & quinta fluxus interceptio. Et hæ omnes perficiuntur cum phlebotomijs, euacuationibus, digeſtionibus, diuerſionibus, & fluxus interceptionibus, ſicut dictum fuit. In ophthalmia à ſimili cauſa proueniente ſola eſt differẽtia, quia rarius oportet intercipere fluxum cum repercuſsiuis fronti & temporibus applicitis, & cum ſectione uenarum & arteriarum in puſtulis corneæ, q̃ in ophthalmia, cuius cauſa eſt, quia materiæ fluentes ad coniunctiuam frequentius fluunt per uenas & arterias extrinſecas, quàm per intrinſecas, eo quòd coniunctiua oritur ab almochati. Econtra uerò cornea à dura matre quæ ſub craneo eſt, quare materię frequẽtius fluunt ad ipſam per interiora, quàm per exteriora ſaltem in comparatione ad coniunctiuam. Attamen ubi in utraq; neceſſariũ ſit intercipere fluxum cum eiſdem remedijs eſt illud faciẽdum, &c.

Secundum uerò regimen exigit tres intentiones curatiuas, ſicut dictum fuit in ophthalmia, ſcilicet, repercuſsionem in principio, repercuſsionem cum reſolutione in augmento uſq; ad medium ſtatus gradatim augendo reſolutiua, à medio ſtatus deinceps reſolutiua pura, ſi puſtulæ tendãt in uiam reſolutionis, & hæ eiſdem remedijs ferè complendæ ſunt, niſi quòd magis ſedatiua doloris & ſtupefacientia ſunt neceſſaria in puſtulis corneæ, quàm ophthalmiæ propter doloris magnitudinem. Veruntamen eſt differentia, quia puſtulæ corneæ frequentius maturantur, q̃

ophthalmia, eo quòd cornea est magis densa, & minus habens de caliditate innata, & etiam quia inter cortices eius facilius materia colligitur. Et propterea in principio pustularum indigemus repercussiuis secundum plurimum magis frig. & stupefacientibus, & dolorem sedantibus sicut lacte cum aqua pa. aut sicut sief albo cum opio, siue sarcocolla cum lacte: in augmento uerò addatur sarcoc. Et si dolor & pulsatio, & cætera accidentia uideantur remitti, tunc sperandum est pustulam per uiam resolutionis terminari. Si uerò pulsatio & reliqua accidentia augeantur, suspicandum est de maturatione. Et propterea iubet Rasis, tunc apponi sief de thure, sed quia hoc est nimis cal. laudo, ut in primis incipias cum magis domesticis, sicut cum mucilagine sem. cit. aut sem. lini. aut fœnugr. cum sief albo, & postea uenias ad sief de thure cum lacte, quod tanto tempore continuetur, donec pustula rupta fuerit, & sanies in pila uideatur. Et si illa pila siue saldella esset infusa in lacte, aut in aliqua decoctione maturatiua, sicut sem. citoniorum, sem. lini, aut fœnugr. cum pauca aqua ros. esset præstantius. Hoc autem fit ut per illam compresionem conseruetur cornea ne disrumpatur, & hic etiam modus esset obseruandus in ophthalmia, si ophthalmia aliquando maturaretur. Rupta uerò exitura intentio remanet ad ulcus triplex, scilicet, mundificatio, carnis generatio, & consolidatio. Prima perficitur cum aqua decoctionis mellis ros. aut aqua sacch. aut cum sief de plumbo cum lacte permixto: habet enim uirtutem mundificatiuam, & est cæteris prestantius.

Secunda intentio perficitur cum eodem, & aqua rubi, idem etiam sigillationē perficit, sed magis proprium in sigillando est sief elisir. Dicit tamen Rasis, quòd si pustula est magna uel ulcus magnum, loco sief de plumbo ponamus sief elisir, quod intelligi potest, ut dixi circa tex. & ante maturationem ut sanies fluat interius, ne tota cornea disrumpatur, quod maximè uerum est, ubi pustula illa esset profunda, scilicet inter tertium & quartum corticem, posset etiam intelligi, ut administretur sief elisir in ulcere magno & propriè corrosiuo ad prohibēdum corrosionē, est enim frigidum & siccum & stipticum. Et in his casibus semper debet fieri compresio cum pila, sed cum curantur ulcera sit infusa in aqua ros. Et esto memor nunc̃q; super oculum apponere aliquod tenax, ne in remouendo dolorem faciat. Si uerò uulnus esset recens, factum à causa primitiua, prima intentio esset phlebotomia. Et si alius humor superabundaret in corpore educatur, & maximè cum medicina leniente. Secunda intentio est prohibitio discursus materierum ad oculos cum repercussiuis superius dictis fronti & temporibus applicitis. Tertia est administratio intētionis circa uulnus. In principio ponatur aqua albuminis oui in oculo, & die sequenti aqua albuminis oui cum sief albo, & ita continuetur usq; ad quartum. Et deinceps addatur istis sief de plumbo pro tertia parte & gradatim minuatur sief album, & augeatur sief de plumbo donec sief de plumbo solum ponatur, & postea ad cicatrizandum ponatur sief elisir. Si autem timeremus egressum uueæ, statim apponamus sief elisir cum albumine oui, & semper pila in aqua ros. infusa est super oculo comprimenda. Tertiuum regimen commune utriq; perficitur duabus intentionibus, scilicet correctione accidentium et debito regimine uitæ. Accidentia uerò corrigenda sunt tria, scilicet, dolor, aut cum remouentibus superius dictis, aut cum anodinis fomentando oculum lacte & oleo ros. tepidis, aut cum stupefacientibus tam interius quàm exterius applicitis. Secundum est instantia uigiliarum curanda cum stupefacientibus interius & exterius applicitis. Vnde omni nocte cū uadit dormitum dētur ʒ, 2. syr. de papauer. cum hoc enim quòd digerit materias subtiles cal. etiam somnum inducit. Et si non sufficeret detur à ʒ. s. ad 1. requies descriptione Nicolai, aut aliqua pilula opiata, aut lac sem. papauer. ponatur inferculis. Regimen uerò perficitur cum aere, cibo & potu, sicut dictum est superius, & dieta debet esse subtilior, quàm in ophthalmia, & magis frigida actu & potentia. Et reliquū regimen obseruetur nisi quòd hic opus est pluri somno, maiori quiete, animi & corporis. Si uerò pustula esset aquosa post uniuersalia & euacuationem sibi propriam cum turbith non confortato, scilicet aut eius infusione in aqua fœniculi est necessarium procedere cum his, quæ illam humiditatem exiccant, sicut medicamine de luto comparato ad saniem, loco cuius utimur luto sigillato. ℞. luti sigil. & torrefacti. ʒ. ʒ. thutiæ præparatæ, ʒ. 1. cadmiæ lotæ, & antimonij abluti, ana. ʒ. 2. scoriæ æris ablutæ, ʒ. ʒ. opij si dolor fuerit, ʒ. ʒ. gummi ʒ. 4. terantur cum aqua pluuiali, & fiat ex eis sief, & administretur cum aqua fœnugr. aut fœniculi, & quando multiplicatur curetur cum ferro faciendo foramen paruum in parte inferiori, & eodem modo & cum eisdem medicinis extrahatur sanies contenta sub cornea. Verum de hoc latius, ubi de cura cataractarum. Si uerò apparet bothor sanguineum in cupum aliqualiter eleuatum post uniuersalia distilletur in oculo frequenter lac, postea sanguis columbæ aut turturis calidus sicut exit à uena, & pomum coctum cum aqua ros. permixtum super oculo applicetur, & aliqualiter comprimatur. Si uerò fuerit pustula cancerosa tunc post uniuersalia intentio est sedatio doloris cum sief, scilicet, albo opiato, & lacte mulieris, & emplastrum factum ex uitello oui, & oleo ros. exterius applicitum est conueniens.

Intendatur ergo sedationi doloris, modis superius dictis. uera autem cura non est posibilis & potus lactis laudatur in ea. similiter euacuatio cum sero capri no in quo sit senæ & epithimum. Verum fortè esset præstantius oculum euellere cum non uideatur cura posibilis, fortasse enim (sicut aliquando uidi) cancer per partem post partem communicabitur cerebro, & sequetur mors, & propterea melius esset oculum euellere, & finere multum sanguinem egredi & deinde locum cauterizare cum cauterio actuali.

DE HIS QVÆ IN OCVLIS CADUNT Cap. XX.

Vmatur resina, id est, gumma pini, & per oculum trahatur, & extrahit illud quod in oculo cecidit.

Circa istam rubricam nota, quòd ea quæ in oculis cadunt si ad placitum remoueri possunt, non sunt dicenda ægritudines, licet etiam uisum impediant, aliter sequeretur quòd compedes essent ægritudo, & quòd indutus uestes graues esset æger: sunt enim hi in operationibus sensibilibus impediti. Si uerò illud quod cecidit in oculo non sit ad placitum remouibile, quia fortè fixum in oculo aut in palpebra, si impediat operatiōes est morbus, aut in numero, aut in uia, si impediat delationem specierum ad crystalloidem, aut saltē est causa opilationis, quæ est morbus in uia. Verum hæc fuit differentia inter Gal. & Auic. quia Gal. uoluit quòd nihil debeat dici sanitas aut ægritudo si pendeat à causa primitiua. Auic. uerò uoluit omnem dispositionem immediatè nocentē operationibus aut ipsas perficientem esse dicendam ægritudinem aut sanitatem siue pendeat à causa primitiua, siue non, dummodo sit in aliqua naturarū, scilicet complexione, compositione aut unitate. Mihi tamen magis placet opinio Auic. Et secundum nullum istorum authorū id quod cadit in oculo ad placitum remouibile est dicendum ægritudo. Si autem non potest ad placitum remoueri, quia fixum & incarnatum, et sensibiliter læderet operationes secundum utrunq; istorum est dicendum ęgritudo. Pro cura aduerte quòd multiplex est modus extrahendi id quod cecidit in oculo Primus si fuerit illud sub palpebra superiori aut inferiori trahatur cum una manu palpebra superior inferius notabiliter capiendo ipsam cum digitis in extremitate sua. Et similiter trahatur cum alia manu eodem tempore palpebra inferior inferius, & præcipiatur ægro ut uoluat oculum ad superiora, & subitò quod cecidit in oculo exhibit. Si autem prima uice non consequaris effectum experiaris secunda uice & tertia, & hic modus est leuissimus omnium. Secundus modus est, ut impleas os tuum aqua aut lacte & dilatata palpebra quantū fieri potest insufflet aqua aut lac cum uelocitate in oculum. Istud etiā aptius fit per catathir, siue iniectoriū. Tertius multotiēs dilata ta palpebra, ab ubere lac in oculū injiciat. Et isti modi utiles sunt quando aliquid acutum sicut sal ammoniacus, aut argentum sublimatum, aut similia ceciderint in oculum. Quartus contineatur anhelitus obturando os & nares, donec oculi lachrymētur, & exbit cum lachrymis quicquid in oculo continetur.

Quintus inuersetur palpebra & in extremitate stili ponatur resina, aut terbenthina, aut uiscus, & tangatur quod cecidit in oculo, & extrahatur. Sextus fricetur carabe super panno, donec uehementer calesiat & uicinetur illi quod cecidit in oculo & adhæreibit ipsi. Attrahit enim festucā sicut magnes ferrum.

Septimus si illud sit infixum in oculo aut palpebra cum molletis dentatis, aut tenacula acuta dentata exi trahatur. Et ex his patet litera textus.

DE ALBEDINE OCVLORVM Cap. XXI.

NOta quòd albedo, albula, nubes nebula, albugo, tela, pannus aliquando accipiuntur ut termini synonymi significantes hanc dispositionem quæ diffinitiuè est uestigium apparens in superficie corneæ secundum plurimum tendens in albedinem. Verum apud aliquos diuersa important, ut apud Auic. nebula importat uestigium magis superficiale, albugo magis crassum, sed de his non est curandum. Sunt tamen hæc nomina sumpta à rebus, quibus hæc passio assimilatur. Verum Rasis solummodo loquitur de albedine, quæ est cicatrix ex ulcere derelicta: est autem hæc albedo si sit coràm pupilla uisum impediens, morbus in uia. Si uerò sit concaua aut eleuata, & lædat per illud, posset dici morbus in superficie & in situ. Si autem lædat per colorem, ut quia faciat obiecta apparere citrina, aut alterius coloris cuius non sunt reducitur secundū aliquos ad morbum in complexione, sed secundum ueriorem sententiam reducitur ad morbum in colore. Si uerò non lædat per colorem suum, aut quia non sit ex directo pupillæ nec aliter lædat, tunc non est ægritudo: est tamen de his, quæ cum ægritudinibus nominantur 2. primi. doctrina prima capite sexto.

ALbedo quæ in oculis contingit est uestigium post ulcerum curationem remanēs quando consolidantur.

Hoc caput diuiditur in duas partas. In prima agit de albedine oculi theor. In secunda ibi. Hæc autem passio, &c. Agit de ipsa practicè. prima in duas. Primò ponit ipsius diffinitionē & causam. In secūda ibi. Quæ cum in oculis, &c. innuit species eius. De prima parte dicit, quòd albedo in oculis contingens est uestigium remanens post ulcerum consolidationem, cuius causa est, quia illud quod generatur loco illius quod deperditū est ex ulcere, generatur per uiam secundæ intētionis ex nutrimēto, quapropter non est omogeneum primo, cum primum deperditum fuerit membrum spermaticum, quod non potest restaurari, sicut prius, propter carentiam materiæ sparmaticæ à principio generationis contractæ. Verum in infantibus propter propinquitatem temporis principijs generationis, si parua sit facta deperditio & superficialis potest restaurari per uiam primæ intentionis omnino primo similideperdito, ad quod etiā cōcurrit quòd uirtutes naturales sunt fortiores in infantib. q̄ in adultis potētes melius assimilare nutrimentum secundum naturam eius cui apponitur.

Quæ cum in oculis pueorū fit, leuior est ad curandum q̄ cum accidit annosis. Cum enim in annosis fit, ad sanandum fortasse impossibilis existit, nisi subtilissima fuerit.

In hac secunda parte innuit quòd quæ generatur in oculis pueorum, est leuior ad curandum, q̄ cum accidit annosis, imò forsitan in eis cura est impossibilis nisi albedo subtilissima fuerit, huius causa patet ex iam dictis. Species albedinis sunt tres, quædam est scilicet cicatrix ex ulcere derelicta, quædam est uestigium ex humore imphiltrato in superficie oculi, quædam est uestigium ex defectu uirtutis assimilatiuæ proueniens, sicut albaras & morphæa. Et cuiuslibet istarum specierum, quædam est crassa, profunda, quædam superficialis. Quædam magna occupans magnam partem, quædam parua, & quædam noua quædam antiqua. Cicatricum uerò quædam concaua, quædam eleuata. Secundę & tertiæ speciei, quędam alba & est phlegmat. quædam tendens in uiridi

tatem uel citrinitatē, & est cholerica, quædam in rube dinem & est sanguinea, quædam in fuscum & est melancholica, sed ut plurimum sunt albę, etiam si tēdant in alium colorem. Ex his patent causæ ipsarum.

Signa uerò ipsarum absolutè sumuntur ex uisu. Signa uerò cicatricis sunt. Primum, quia aliquando est concaua, cæterę autem albedines non sunt concauæ. Secundum signum cicatricis est ulcus præcedens, & omnia signa ulceris & pustularum ruptarum dicta superius. Tertium signum, quia frequenter non bene tolerat lumen. Quartum signum est paruum iuuamentum à medicinis. Secundæ uerò speciei sunt signa opposita, licet aliæ ægritudines præcesserint, & non ulcera. Signa uerò tertiæ speciei sunt, quia illa uestigia facta, sunt signa manifesta sine manifesta ægritudine præcedente, uel fuerunt à generatione contracta, & hoc secundum plurimum.

Prognostica. Primum, cicatrix in pueris etiam mediocris quandoq; remouetur, in annosis uerò nō nisi ualde superficialis & minima. Secundum, cum secunda species albedinis etiam crassa in infantibus facilè remouetur, sed in annosis si crassa fuerit, & antiqua nō remouet, nisi fortè cum operatione manuali perficienda secudum quod dicetur in sequentibus: in medijs autem iudicia media sunt habenda. Tertia species non est curabilis, licet fortè paliabilis.

Hæc autem passio ex his medicaminibus curanda est, postquam æger balneum egressus fuerit, aut faciem super uaporem aquæ cal. quousq; rubea sit teuuerit. Si tamen ex hoc medicamine in uenis rubedo oculi & dolor peruenerint per aliquot dies ab eo quiescendum donec oculus quiescat, & post ad idem redeundum. Medicamen uale de utile ad albedinē remouendam & uisum clarificandum, ego quoq; non uidi quòd eo melius aut æquale esset ad albedinem remouendam. Rec. massacumiæ, spumæ maris, stercoris magni lacerti, baurach. sacchari higeri omnium, ana. partes æquales, deinde sumantur acori, chelidoniæ, fœniculi omnium, ana. partes 10. coquantur in lib. 1. aquæ donec ad quartam redeat et coletur, ex hac aqua imbibantur species, quas diximus, ita quòd conficiantur ex ea, & siccentur in umbra, deinde iterum terantur & cōspergantur ut prius & siccentur. Quod postquam quater factum fuerit siccentur & terantur & in oculis mittantur. Hoc medicamen nulli, ut prædiximus, compar existit in remotione albedinis: remouet enim hoc medicamen crassam albedinem, etiam ex oculis animalium.

Hæc pars diuiditur in partes duas, nam in prima parte ponit primā intentionē, quæ est albedinis mollificatio. In secunda parte ibi. Si tamen ex hoc medicamine. Ponit secundam intentionem, quæ est ipsius abstersio. De prima parte dicit, quòd ęger primò debet in balneum poni, aut teneat faciē super uaporem calidum, aquæ calidæ usquequo rubea sit ad hoc, ut albedo mollificetur. De secunda parte dicit, quòd si ex hoc medicamine, de quo dicetur, posito in oculo immediatè post albedinis mollificatiōem rubedo fiat in oculo, & dolor proueniat per aliquot dies ab hoc medicamine quiescendum est, donec oculus ad naturalem redeat dispositionem. Deinde secundò, idem medicamen est imponendum pręcedente prius mollificatione, ut dictum est, & sic est procedendum, nunc ponendo medicamen, nunc interponendo mollificationē, donec albedo cōsumpta sit. Deinde describit istud medicamen, quod summis laudibus extollit, quod medicamen Rasis accipit à Gal. in lib. secretorum. ℞. massa cumiæ. & Simonla. credit quòd sit uitrum nō perfectè decoctum. Alij credunt quòd sit compositio quædam, qua uasa terrea uitreantur, scilicet, facta ex uitro silice & plumbo, licet aliqui solum componant ipsum ex plumbo se habente in proportione dupla sesquialtera ad silicē, id est lapidem à quo excutitur ignis, uitrū enim secundum Auic. cap. proprio, ualet ad delendas albugines, & dicit ibi quòd est inter lapides, sicut stultus inter homines: nam sicut stultus, placidus, est obsequens alijs hominib. sic uitrū est obsequens recipiēs quidem colorē cuiuscūq; quod secum commiscetur, spumæ maris cal. & sic. in tertio abstersiuę uehementer, stercoris stellionis uel diab, quod est multū ualens in cataracta & baurach, loco cuius accipimus sal, nitrum, sacchari albissimi, ana. partes æquales, & deinde sumatur acori cal. & sic. in secundo, chælidoniæ cal. & sic. in tertio, fœniculi cal. & sic. in secundo, ana, ʒ. 10. & istæ tres sunt medicinæ oculares abstersiuæ. Coquantur in 1. ℔. aquæ & colentur, in qua aqua imbibanē species prædictæ, deinde siccētur in umbra, & iterum terātur & conspergantur eadem aqua, ut prius & exiccētur, quod postq̄ factum fuerit quater siccentur & terantur subtilissimè, & in oculum mittantur: delet enim non solum albuginem homini, sed albug. crassam brutorum.

Cura duplex exigit regimen. Vnum generale habendum circa causam antecedentem si adsit sicut in albugine pendente ab humore: si uerò nō adsit, cauea tur tamen fluxus humorum in paratis ad hoc, quòd regimen perficitur digestione, euacuatione, diuersione secundum humorū exigentiam, & aliquando fluus interceptione cum superius dictis in cura ophthalmiæ. Secundum regimen respiciens ipsam ægritudinem iam factam duabus perficitur intentionibus.

Prima mollificat ipsam albuginem, & oculi substantiam teneram facit cum balneo in aqua dulci toti corpori, aut cum inclinatione faciei super aquam decoctionis raparum, aut paleæ hordei, aut paleę auenæ, aut fœnic. uerbenæ, rutæ, chęlidoniæ, & huiusmodi. Secunda

di. Secunda intentio est post suffumigium immediatè apponere aliquod absterstuum & subtiliatiuū incipiendo à leuiorib. sicut sacch. al. candid. aqua distillationis mellis, aut puluis factus ex candid. sarcocol. & spuma mar. aut cum osse sepiæ, aut cum urina pueri coagulata in furno in uase æneo aut cum stercore hirundinis, & est satis forte. Auic. commendat succum centaureæ min. cum succo pap. ruffi mixto cum pauco melle, & succus linguæ passeris est proprius, & est hęrba cum qua hirundines recuperant uisum. Vel ℞. stercoris hirundinum subtilissimè pulueriz. ʒ. 1. mellis quod sufficit ad incorporandū, misceantur, & distemperentur cum aqua acori uel euphragiæ, & fiat collyrium. Secretum Gerardi. Recipe aquā rorisma. quæ fit hoc modo, habeatur uitrum mundum & impleatur floribus rorism. & fortiter obturetur & ponatur sub terra in dieb. magni æstus per 40. dies, et aqua quæ inuenietur in oculo imponatur. Vltimum est medicamen Ras. supra scriptum. Sed attende tria. Primum quòd incipias à leuiorib. deinde gradatim procedas ad fortiora. Secūdum documentū est, quando experiris medicinas fortes, accipias stilumin cuius extremitate sit cottū, & illud in fundein aliquo liquore, deinde fac pilulę rem adhærere & superpone cum stilo solum loco ubi est albugo, & remoueas & reiteres secundum quod tibi uidebitur expediēs. Tertium si rubedo aut dolor in oculo acciderit ex huiusmodi acutorum impositione, desine per aliquot dies donec oculus ad primā redeat sanitatem. Et si aliquo auxilio opus sit, impone lac, deinde redi ad medicamē. Et propterea cū utimur istis fortib, non esset malū apponere frōti & temporib. aliquod defensiuū. Si uerò cū medicinis auferri nō potest, auferat operatiōe manuali, ut infra dicetur, aut si cura uera fieri nō potest cum aliquo colore palietur albugo. Regimen aūt sex rerū non naturalium iam patere potest ex sæpius dictis.

DE SCABIE ET PRVRITV OCVlorum. Cap. XXI.

PRimò agendum est de scabie. Secūdò de febel oculorum. Scabies & pruritus differunt, quia pruritus est tristis sensatio, scilicet cum pūctione & acuitate in superficie intrinseca palpebræ. Scabies uerò est ægritudo insuperficie cū asperitate & rubedine, aut pustulis in superficie intrinseca palpebræ cum pruritu. Vnde hoc modo pruritus est accidens, quia actio læsa uirtutis sensitiuæ, sed scabies propriè est ægritudo in superficie intrinseca palpebræ cōnotando pruritum. Species scabiei secundum Auic. sunt triplices. Prima est asperitas cū rubedine quam secundum plurimū præcedit pruritus, & fit asperitas propter exiccationē superficiei palpebræ & rubedo ex accensione sanguinis & aliorū humorū. Secunda species est granulosa cum rubedine & asperitate assimilata granis intrinsecis ficus immaturę, quæ tendūt in rubedinē. Illæ aūt pustulæ siue grana sunt facta ex materijs leuiorib. cum caliditate & acuitate, et est cum aliquali ulceratione. Tertia species est in qua sunt grana dura cum uehementia scissionis & pauca rubedine, fit autem scissio propter nimiam siccitatem discōtinuantem, sed durities fit propter crassum terreum derelictum partibus subtilioribus euaporantibus, & propterea non est cū tanta rubedine, sicut prima & secunda species, cum per adustionem tendat in fuscedinem. Sunt itaq; grana eius, sicut grana ficus siccæ. Verum Ioannes Serapion distinguit in quatuor species. Prima nominatur dissutis, & eius intentio est pruritus. Secūda curechatis, aliàs trachetis, & eius intentio est asperitas. Tertia successis, & eius intētio est ficus. Quarta tulusis, & eius intentio est exiccatio durities aut soliditas, & si bene cōsyderes non discrepat ab Auic. Causæ coniunctæ sunt quatuor sanguis, scilicet adustus, cholera adusta, phlegma salsum, aut per adustionem transiens in melancholiā, & melancholia adusta. A phlegmate uerò & melancholia puris non generatur scabies aut pruritus cum oporteat eorum materiā subtilitate quadam participare. Verum per putrefactionē uaporib. acutis eleuatis ad cutim posset fieri pruritus, secundum plurimum tamen generanē scabies & pruritus à materia mixta 7. quarti, sicut materia sanguinea cui admisceē cholera adusta, uel sub propria forma, uel per nimiam adustionē in melancholiam uersa. Aliquando sanguini pmiscetur phlegma salsum, & baurachiū & nominat scabies humida respectu prioris, à qua fluit humiditas subtilior, & paucior. Et si hoc phlegma salsum esset conuersum in melancholiā, uel melanch. alterius generis cū sanguine miscereē, scabies esset siccior, paucioré emittens humiditatē. Dicit aūt hoc phlegma nitrosum uel baurachium ad similitudinē salis, nitri et baurach quę inter genera salis sunt acuta, sicut illud inter phlegmata. Causæ antecedētes sunt idem humores, cum nondum collecti sunt in loco. Et quæcunq; causæ corporeæ sunt horum productiuæ. Causæ uerò primitiuę sunt omnia exacuentia humores, & in huiusmodi conuertibilia sicut salsa, acuta, amara, uehemēter dulcia, oleaginea unctuosa, bibita & comesta. Scabies & pruritus quandoq; fiunt incipiendo, quandoq; permutando maximè ex ophthalmia, pustulis & ulceribus, licet ipsorū præsentia augeat & conseruet ophthalmiā & ulcera, sintq; ipsorum productiua. Pro declaratione istius materiæ tria sunt discutienda. Primum, ubi cōtineatur materia pruritus & scabiei. Secundū est, utrū eadem sit materia pruritus & scabiei. Et si differunt quæ sit crassior & acutior. Tertium utrū pruritus semper pręcedat scabiē. Quantum ad primum præmittendum quòd materia pruritus est duplex, sicut scabiei, antecedens & coniūcta. Pręmittendū secundò, q̄ pruritus quādoq; est per essentiam in membro, quandoq; per cōmunitatem siue per colligātiam, sicut est de cæteris specieb. dolorū et delitiei. Quibus præmissis dicendum. Prima conclusio. Causa coniuncta scabiei et pruritus secundum plurimum est inter duas cutes, scilicet hymen & ueram cutem, patet de pruritu, quia plurimum sedatur scalpore cuius actio non profundatur. Patet hoc idem de scabie cum pustulæ ipsius in cute contineantur. Secundò, quia cura utriusq; perficitur per abstergentia & exiccantia in cute posita. Secunda conclusio, causa coniuncta pruritus non necessariò est in cute. Patet in habentibus pruritum, in quibus pustulæ non apparent, huiusmodi enim materia sub cute contineē pungens & stimulans superficiem intrinsecā, licet tamen pruritus posset esse à solo uapore ad cutē perueniente & hic facillimè pauco scalpore sedat. Tertia conclusio, licet sit semper pruritus in scabie: non tamen necessariò materia faciens pustulas scabiei est pruritęua.

Patet conclusio cum uideamus aliquando scabiosos non prurire secundum partem pustulosam, sed secundum superficiem cutis intrinsecā, quod prouenit, aut ex uapore ad cutem delato, aut ex materia pruritiua.

Quarta conclusio in pruritu tam per communitatem absolutam, quàm non absolutam materia pruritus in parte pruriente non continetur, quæ conclusio patet satis ex notitia terminorum. Est autem pruritus per communitatem absolutam cum parti prurienti nihil corporeum communicatur. Econtra per communitatem non absolutam, quando aliquid corporeum parti prurienti communicatur sicut uapor.

Quinta conclusio, causa antecedens pruritus secundum plurimum est in uenis, & aliquando in uijs medijs inter uenas & cutem, &c. Pro solutione secundi dubij nota primò, quòd aliquis pruritus est intensus, aliquis est remissus. aliquis mediocris. Secundò nota, quòd quanto pruitus est intensior tanto materia est calidior & subtilior aliorum paritate supposita ex parte sensibilitatis & cæterorum. Et econtrario quādo pruritus est remissior, materia est minus subtilis & acuta, patet, quanto materia pruritiua est magis stimulatiua, & impressiua, tāto est calidior & subtilior. Et contra quanto minus, tanto est grossior uel frigidior & aquosior, iuxta aphorismum nonū quintæ particulæ. Latæ pustulæ non ualde pruriginosæ, &c. Contra, quia supposita paritate ex parte caliditatis quanto materia est crassior, est magis impressiua, & per consequens magis pruritiua, patet, quia quāto est crassior, habet plus de multitudine formę, quam potentia rei insequitur, igitur, & confirmatur experientia, nam quanto cholera est crassior tanto profundat magis actionem suam, sicut cholera zinaria, unde 13. de ingenio sanitatis, si cholera fuerit crassa, & calidissima cutem excoriabit usque ad sui interiora, sicut accidit in formica miliari in comparatione ad herisipillam. Ad hoc dicendum inhærendo sententiæ priori, quòd quanto humor est crassior aliorum paritate supposita, tanto est impressiuior & actiuior. Sed dico secundò quòd si cum humore crasso fuerit iuncta multa caliditas, faciet aliud genus doloris deterioris, quàm sit dolor pruritus. Et si instetur, ponamus quòd quanto crassities plus imprimit, cę subtilitas, tanto caliditas in humore crasso remittatur, & sequitur quòd humor subtilis & crassus minus calidus æquè intensum facient pruritum. Credo concedendum esse illud ad quod deducitur. Cum hoc tamen concedendum est intentissimum gradum pruritus prouenire ab humore subtili & non crasso, licet diuturnior & non facilè per scalporem sedabilis proueniat ab humore crasso magis quàm subtili. Tertiò nota quòd quidam pruritus scalpore sedatur, scilicet qui pendet à materia subtili & pauca. Calefit enim membrum scalpendo, pori dilatantur, materia subtiliatur, unde facilè exhalat. Econtrario materia existente multa & crassa, non tota resoluitur. Et si fortè tota cōiuncta etiam soluatur, fortè noua materia antecedens trasit in coniunctam. Prima conclusio. Materia pruritus intensi citò per scalporem sedabilis est subtilior, materia scabiei remissi pruritus, & non facilè per scalporem sedabilis. Secunda conclusio. Materia scabiei intensi pruritus facilè sedabilis est subtilior, materia pruritus remissi non facilè sedabilis. Tertia cōclusio. Ex paucitate pruritus tam quo ad intensionem, quàm quo ad durationem, materia pruritus arguitur, aliorum paritate supposita. Quarta conclusio. Non est necessarium materiam scabiei, & pruritus esse distinctarum specierum cum ab omnibus speciebus humoris adusti, de quibus supra possit utraq; pendere. Quinta conclusio. Pruritus & scabies consequens ipsum, secundum plurimū ab eodem pendent humore, qui cum primò cuti applicatur facit pruritum, postea magis egrediens facit scabiem. Sexta conclusio, secundum plurimum materia pruritus quem non consequitur scabies, est subtilior, materia scabiei patet, quia secundum plurimum facilè scalpore sedatur. Oppositum quandoq; contingit cum propter materiæ crassitiem nequeant exterius expelli. Causæ enim pruritus sine scabie sunt aut crassities materiæ aut nimia subtilitas: est enim uapor aut sicut uapor, aut densitas cutis, aut imbecillitas uirtutis sicut in senibus. Pro solutione tertij dubij pone duas conclusiones. Prima secundum plurimum pruritus præcedit scabiem, patet, quia materia scabiei secundum plurimum est pruriginosa, ergo in prima applicatione ad cutem faciet pruritum, postea egrediens faciet scabiem, cum quo tamen stat quòd multi sunt pruritus ad quos non sequitur scabies. Secunda conclusio, impossibile est scabiem præcedere pruritum, patet, cum scabies in quiditate sua includat pruritum. Corolarium scabies & pruitus quandoq; fiunt simul tempore, patet, de pustulis quæ non fiunt à materia pruriginosa quæ postea per adustionē baurachia facta & pruriginosa simul incipit facere scabiē & pruritū, id est, illæ pustulæ fiunt scabies cū ante nō essent scabies.

Signa uerò scabiei & pruritus absolutè sunt ex dictis manifesta, scilicet, ex rubore cum pruitu & asperitate, & sæpe infirmus scalpit palpebram, signa uerò specierum, de quibus supra, sunt ex dictis manifesta. In quo autem differat scabies à lepra est alibi uidendum, inter quas & si multæ sint differentiæ, hæc una est potissima, quia cum lepra, semper associatur defectus tertij actus uirtutis nutritiuę, scilicet assimilatio, quod non est in scabie. Signa uerò causarum sunt, quia fiest à sanguine, est notabilis rubor purpureus sine pustulis aut satis diminutis intensus pruritus, & facilè sedabilis, & si aliquid emanat illud est satis subtile. Et si est à cholera pruitus acutior & facilè sedabilis, & rubedo tendit in citrinum, & postulæ paruæ profundę, & si quid egreditur est subtile citrinum. Signa uerò baurachiarum comprehenduntur ex rubedine tendente in albedinem. Et ex pustulis latioribus id quod egreditur est pluris quantitatis tendens in albedinem: & pruritus est remissus non facilè sedabilis. Melancholia uerò subtilis adusta comprehenditur ex rubore tendente in fuscedinem. Et ex asperitate magna cum pustulis profundis & aliquando crustis paruis, & quod egreditur tendit infuscedinem. Complexio quoque, habitudo & tempus, ætas, ars, regio, regimen præcedens, sunt quoq; coadiuuantes in cognoscendo huiusmodi dispositionum causas.

Prognostica. Pruritus & scabies primæ speciei est cum medicinis curabilis, quæ uerò est tertiæ speciei, non est curabilis nisi cum operatione manuali. Media uerò rarissimè curabilis nisi cum operatione manuali, &c.

De

DE SEBEL. Cap. XXII.

Sebel secundum Auic. est pāniculus accidens oculo ex inflatione uenarum apparentium in superficie coniunctiuæ & corneæ, & texitur quidem in eo quod inter ea sicut fumus. Verum secundum Rasim non est panniculus, sed similitudo panniculi, cuius sententia est uerior, accipiendo panniculum propriè, quia non contexitur ex neruis & ligamentis, sicut texitur panniculus. prima primi. doctrina quinta, capite primo. Sed quia extenditur supra cōiunctiuam & corneam ad modum panniculi, ideo dicitur panniculus. Repletio autem uenarum est causa sebel, & modus est, quia uenæ capillares multæ dispersæ per coniunctiuam, sed paucæ & subtilissimæ per corneam transeuntes intumescunt, & fiunt apparentes, & propter magnam propinquitatem apparent in forma panniculi. Secundò imaginamur, sicut placuit Auic. quòd ab illis resudet sanguis subtilis, qui coagulatur in forma telæ & panniculi. Vel tertiò imaginemur, sicut magis placuit Rasi, quòd caro coniunctiuæ & corneæ tumeat aliqualiter inter illas uenas propinquissimas, unde faciunt nobis phantasiam, quòd hoc totum apparens sit unus panniculus sed in uero ibi sunt naturales uenæ, ut in secunda parte canticorum com. 87. & 20ar. libro 8. cap. de sebel. & ex isto potest inferri differentia inter sebel & ungulam, quia ipsa est quoddam nerueum, uel sicut nerueum sine repletione uenarum, oriens à lachrymali domestico, nec cooperit nisi in forma sagittæ, sed sebel cooperit totum oculum uel quasi totum, & habet alias circumstantias, de quibus supra. Ex quibus infertur quòd sebel est ęgritudo in superficie situ & uia. Et præter hæc secundū Auic. est morbus in numero.

Sebel est duplex, quoddam nouum, quoddam antiquum. Item quoddam grossum, quoddam tenue.

Sebel quandoq; causatur per uiam defluxus materijs fluentibus ad uenas coniunctiuæ & corneę, quandoq; per panniculum extrinsecum, scilicet almochatin, quandoq; per panniculos intrinsecos, scilicet, duram matrem uel piam matrem, siue uenas & arterias earum, quandoq; generatur per uiam paulatim factę congestionis in uenis ipsius oculi ex nutrimento non debitè conuerso & retento & superfluitatibus non resolutis. Causæ uerò coniunctæ sunt sanguis solus, aut alij humores cum sanguine mixti, sed alij humores sine sanguine ipsum causare non possunt, cholera enim pura ipsum causare nō potest, cum propter sui subtilitatem impediat coagulationem & panniculationem, purum etiam phlegma & melancholia non faciūt sebel cum sint alba & fusca, & sebel rub. sed isti mixti cum sanguine poterunt ipsum causare, & ita erit sebel sanguineū, sanguineum cholericum, sanguineum phlegmaticum, & sanguineum melancholicum, &c.

Signa sebel aspicienti satis manifesta sunt cum uideat panniculum rub. tegentem coniunctiuam et corneam pro magna parte ex uenis iam dictis tumentibus contextam. Signa etiam causarum manifesta sunt, est enim sanguineum notabiliter rubeum, purpureum, sanguineum cholericum rub. tendens ad citrinitatē, sanguineum phlegmaticum rub. tendens in alb. sanguineum melanchnlicum rub. tendens in fuscum. Sunt & alia signa superius in scabie dicta, quibus materia peccans cognoscitur. Si uerò descensus materiæ ad oculum per panniculum extrinsecum est exuberatio uenarum exteriorum, rubedo faciei, pulsatio uehemens in fronte aut temporibus si descendat per arterias, aliud signum fluxus materiæ per extrinseca ponit Iesus Ali capite de sebel. quòd te trahente palpebram inferiorem uersus te sebel eleuatur, ac si erigeretur uersus te propter maiorem colligantiam palpebræ cum exterioribus oculi, quod signum est absq; calumnia. Signa uerò descensus materiæ per panniculos intrinsecos sunt, quia nihil istorum, quæ dicta sunt, apparent. Signa uerò quòd materia eius paulatim congesta sit, est quia factum est paulatim in longitudine dierum sebel, præterea consequuntur quædam accidentia, scilicet pruitus propter uapores & materias subtiles adustas retentas, lachrymæ ex oculi debilitate, aut pruitu, aut ex indebito concursu siue contactu palpebræ super oculum, nocumentum à lumine solis uel candelæ propter disgregationem materię attractionem, & eius dilatationem, debilitas uisus, aut ex debilitate oculi, aut quia impedit dilationem specierum pupilla constricta, æstuatio oculi, tum propter dolorem, tum propter multi sanguinis & spirituum præsentiam, minoratio oculi & pupillę retento nutrimento in uenis, & ideo delato ad oculum uel oculi substantiam.

Prognostica. primum. sebel est de ægritudinibus, quæ eradicantur. Secundum. Sebel est morbus contagiosus, ita ut permutetur de uno oculum ad alium aut ad oculum aspicientis ipsum uaporibus exeuntibus inficientibus oculum aspicientis simili infectione, aut propter imaginationem & præcipuè si aspiciens sit debilium oculorum. Tertium. Sebel nouum subtile curabile est medicinis, antiquum uerò & crassum non nisi operatione manuali.

QVum palpebra inuersa et interius apparet rubea, & aspera, & scabies adest. Et cum super alba oculorum & super nigredinem uidetur similitudo panniculi ex uenis rubeis & crassis texti, adest passio, quæ uocatur sebel. Hæ uerò duæ passiones sunt graues & chronicæ & uix curabiles.

Primò agit de his dispotitionibus theoricè. Secundò practicè. secūda ibi. Patiens tamē dum sanus. Quod dicit in prima parte, satis est ex dictis manifestum. Pro cura harū dispositionū ante omnia sciendum, quòd si scabies & ophthalmia aut ulcera cōiunganē prius inchoandum est à curatione ophthalmiæ & ulcerū, & uniuersaliter omnium ægritudinū, quæ sunt maiores, postea ueniendum ad curationē scabiei & ægritudinum minorū. Et hoc ubi harum ægritudinum curatio perfici possit, ubi uerò maiores curare non possent, nō curatis minoribus à curatione minorum inchoandum est, maioribus non neglectis iuxta canonem Auic. 4. primi capite ultimo.

Triplex est igitur regimen harum dispositionum curatiuum. Primum uniuersale respiciẽs causam antecedentem. Secundum particulare siue locale respiciens causam coniunctam. Tertium est commune utriq;. Primum exigit quinque intentiones. Prima minorat. Secunda digerit. Tertia eradicat. Quarta diuertit. Quinta fluxum intercipit. Prima autem intentio, scilicet minoratio secundum plurimum in scabie & sebel, sed maximè in sebel complenda est per phlebotomiam, aut cæphal. si materia fuerit pauca, aut basilicæ si epar communicet mittendo materiam. Et si in causa fuerit retentio menstruorum aut hæmorrhoidarum præmittatur phlebotomia saphenæ eiusdem lateris, & postea duobus diebus intermedijs, aut tribus, aut pluribus phlebotometur cæphalica eiusdem lateris. Hauriatur autem quantitas sang. secundum tenorem uirtutis & cæteras circunstantias indicantes de phlebotomia. Et penes Rasim facta phlebotomia uniuersali, aliquando phlebotomamus uenam frontis ad eradicandam materiam coniunctam, uel de proximo transituram in coniunctam. Si uerò non appareat dominium sang. imò aliorum humorum quod frequenter accidit in scabie, minoretur materia peccans, aut cum pilulis de fumoterræ, quibus admisceatur parum pil. aur. aut aggrega. ut uirtus ducatur ad caput, aut cum infusione, aut decoctione polip. ʒ. 1. in sero caprino, cui etiam potioni addatur parum suc. ros. aut aqua lupulorum, ut uirtus ducatur ad caput. Electuarium quandoq; hamech est in hoc casu præstantissimum si ʒ. ʒ. eius misceantur sero caprino, aut aqua lupulorũ facta minoratione, à qua inchoandum est materia existente multa. Si uerò pauca à digestione incipiendum est, & procedatur ad digerentia sicut est syr. de fumoterræ, cum aqua lupulorum, succus quoque fumiterræ solus depuratus per residentiam aut permixtus cum sero caprino est præstantissimus in hac dispotitione & in scabie totius, mundificans sangui. quod maximè est attendendum, Et ex mundificantibus est casiafist, fumuster. capil. uen. lupuli & epithymus cõfert in hoc, & in euacuando humorem melancholicum, quapropter cum melancholia est in causa, semper misceat, & in digestiuis et euacuatiuis: habet enim antonomasiam super omnibus euacuantibus melãcholiam, licet debiliter soluat, quapropter syr. de epithymo est proprius in digerendo humorem melancholicum: si uerò aliquãdo phlegma grossum esset in causa, sicut aliquando in sebel, misceatur in digestiuis oxymel simplex aut compositum, & petet caput per acetum. Digestiua nanq; in his dispositionibus, imò in omnibus debent respicere determinatam materiam & membrum, tam mittens, quàm suscipiens per tertiam & quartam uirtutem, & per primã & secũdam respicere discrasiam membrorum & materiæ, necnon modum substantiæ ipsius humoris, & ut uiæ conseruentur apertæ aut strictæ secundum exigentiam, & respiciant reliquas species compositionis & unitatis, sic enim operatio sua felicitatur, & in scabie, & plerisq; alijs dispositionibus attendendum est mundificationi sang. sicut cum illis, de quibus dictum est. Quid autem sit mundificare sang. & clarificare, & per quas uirtutes hoc completur, & quot modis fiat, & quæ sunt medicinæ hoc facientes, & similiter, quibus modis spiritus illustrentur, pro parte dictum est in capite de cura melancholiæ, sed magis exquisitè dicetur in capite de cura debilitatis uisus. Digesta autem materia eradicetur, aut cum phlebotomijs secundum exigentiam, & in hoc ualet phlebotomia uenæ frontis, de qua Rasis in litera, aut cum solutiuis, de quibus sermo præcessit, quæ etiam in his dispositionibus sunt iteranda, & uniuersaliter in omnibus dispositionibus, in quibus materia difficulter eradicatur, aut propter dispositionem membri aut materiæ. Et non obliuiscaris, quòd aloës est proprium solutiuum in scabie. septima 4. capite proprio ita ut solus frequenter excuset, & sic absolutè sunt tres primæ intentiones, scilicet minoratio, digestio, & eradicatio. Quarta intentio, scilicet, diuersio posset perfici omnibus generibus diuersionum cum euacuatione & sine, sicut dictum fuit in ophthalmia, & prouocentur menstrua & sang. hæmorrhoidalis si ex eorum retentione acciderint. Ex proprijs autem diuersionibus sunt phlebotomię uenarum nocræ, uenarum post aures, temporũ, & frontis, præcipuè illarum quæ uidentur magis tumentes, aut in his aut in aliquibus ipsarum sanguisugæ apponantur, phlebotomia etiam uenarum quæ sunt in angulis lachrymalium domesticorum optimè confert magis eradicando materiam, quàm diuertendo, sed non uidentur nisi post fortem gulæ constrictionem. Quinta uerò intentio, perficitur cum appositione repercussiuorum fronti & temporibus, & secũdò cum sectione uenarum & arteriarum deferentium humorem ad oculos, sicut dictum fuit in ophthalmia, sed hæc non fiant nisi materia fluente per uenas & arterias extrinsecas. Secundum regimen locale quandoq; perficitur cum medicinis in pruritu et scabie leui & sebel incipiente, quandoq; cum operatione manuali in scabie, secundæ speciei, & tertiæ, & sebel antiquæ. Operatio uerò cum medicinis duas exigit intentiones, sicut in albedine. Prima perficienda est cum mollificantibus, sicut cum balneo aquæ dulcis, & cum fomentatione decoctionis raparum, & aliorum, sicut dictum fuit in albedine. Secunda intentio perficitur cum abstergentibus & exiccantibus, & interdum aliqualiter corrodentibus imediatè applicandis post fomentationẽ prædictam in utraq; dispositione, & inchoandum est à leuioribus gradatim procedendo ad fortiora. Ex proprijs autem leuibus est puluis factus ex facch. candid. thutia, sarcocol. spuma maris añ. fortius autem hoc est. ℞. aloes partem 1. salis ammon. partem s. confice cum melle, aliud satis domesticum. ℞. carabe partem 1. corticum granatorũ partes duas. conficiantur cum melle & applicetur. Et fortius isto est medicamen Auic. accipiatur cortex oui, & stet in aceto cal. 10. diebus, uel dimittatur cum aceto in sole, & postea exiccetur in umbra et teratur subtilissimè, & applicetur, est enim proprium in sebel, puluis etiã lapidis hematitis est proprius in utraq; dispositione, & maximè in sebel. Fortius autẽ isto sief rub. descriptum à Rasi. ℞. hematitis, colcotar usti, id est, uitrioli Romani, & est cal. in quarto, & lapis hematitis non ablutus est cal. in primo. siccus in secũdo. sed ablutus frig. & minus siccus, añ. ʒ. ʒ. æris usti. ʒ. 2. myrrhæ, croci. añ. ʒ. 1. piper. lõn. cal. et sic. in quarto cõspergant uino ueteri post optimã puluerizationẽ, & fiant

& fiant ex eis sief, & si timeres huiusmodi approximationẽ permisce cum tertia parte, aut s. sief al. & tũc paulatim auge secundum necessitatẽ, & secundum q̃ oculus tolerat, & lapis hematitis solus cõfert, aut cum pauco mellis. Aliud Mesue satis domesticum. ℞. ceruse, uiridis æris, añ. tere cõtrititione ultima, & confice conterendo cum uino albo potenti, & succo rutæ, & ponãtur iu uase æneo lympido per diem & noctem, postea coletur & colatura reseruetur in uase uitreo, & distilletur in oculo mane & sero. Sief cõferens ulceribus & scabiei oculorũ cum caliditate. ℞. cadmię, croci, scoriæ æris, gummi arab. æris usti. añ. ʒ. ʒ. myrrhæ lapidis hematitis, spic. añ. ʒ. 1. opij, ro. an. ʒ. 1. piperis al. gran. 4. confice cum uino, & utere cum albumine oui. Sed in horũ applicatione obseruentẽ hi canones. Primus, ut à leuiorib. inchoetur gradatim ad fortiora procedendo. Secũdus, ut sępe in oculo aspiciamus si nimis aut diminutè imprimãt. Et si nimis impresserint, & dolorẽ & ruborem prętер modum fecerint, dimittemus ipsorũ impositionem per aliquot dies, donec oculus sit restitutus. Et postea faciemus ut prius. Si aũt mediocriter, sequamur eo modo, si diminutè, gradatim augebimus, donec sufficienter imprimant. Operatio uerò manualis in scabie sicperficitur. Iaceat æger supinus super aliqua tabula capite aliquãtulum eleuato & inuersetur palpebra, & sub palpebra inuersa ponatur stilus aliquantæ latitudinis, cui palpebra cum fricatur adhæreat, deinde medicus inuoluat digitum suum indicẽ cum folio paritarię aut ficus, & tenẽdo palpebrã, & stilum, cum alia manu fricer superficiem intrincecã palpeb. donec erumpantur granula quæ sunt in eius superficie, & bene sanguinare permittatur, & post lauet palpebram, & oculum cum aqua ros. tepida. Aliquando hæc operatio perficitur cum una lima subtilissimè dentata fricando superficiem palpebræ, ut prius & citius expeditur. Aliquando uerò fricant cum huiusmodi lima prius ponendo super superficiem palpebræ aliquem puluerẽ, sicut spuma maris. Credo quòd secunda operatio sit cæteris expeditior. Postea mundificato oculo, scilicet, à sanguine cum aqua ros. tepida aut aceto, aut uino forti, aut cum his mixtis simul imponũt medicinam aliquam abstergentẽ ex superius descriptis ad consumendum residuum illius quod remansit. Deinde claudat oculum desuper ponendo faldellam ex coto circundata petialinea ueteri, & infusam in lacte & aqua ros. aut in lacte & oculo ros. si uolunt magis mitigare dolorẽ & aliquando secum cõiungunt uitellum oui, sed Mesue emplastrat tẽpore frigido cum amygdalis, & cymino, & mica panis infusa in uino cocto cum pauco croco. Sed tempore calido cum uitellis ouorum oleo ros. & uiol. Sebel autẽ cum operatione manuali curatur sic: Extent ægrum super tabula, aut faciant ipsum sedere super una bancha equitando bancham, & ponant ministrum post ipsum, qui eleuet palpebram superiorẽ, & trahat inferius palpebrã inferiorẽ ita ut oculus stet apertus, deinde medicus accipiat cũ uncino, id est, paruo unco argenteo uenulam unam, & eleuet, et postea cum acu penetret ubi eleuata est, & annectat eam cum filo de serico subtili, aut si non uult penetrare cum acu, penetret cum seta porcina, in cuius extremitate est filum de serico, & sic annectunt ipsum, deinde hoc idem facient in alia parte eiusdem uenæ uel alterius, & sic faciunt in uenis, id est, magnis apparẽtibus tam in parte syluestri, quàm in parte domestica omnibus filo annectendo, ut supra. Deinde omnia huiusmodi fila eleuabunt & incident omnes illas uenulas, quibus sunt fila alligata totaliter ex transuerso, & sinent multam quantitatem sang. egredi, & hanc operationẽ faciant in coniunctiua & non in cornea: nam per exitum sang. ab huiusmodi delitescunt etiam uenæ corneæ. Deinde post hoc, oculo scilicet, mundificato à sanguine, ut supra, imponunt medicinam absterſiuã, sed Mesue prius imponit aquam infusionis cymini, & post illam, peluerẽ citrinum & ligẽt oculum exterius applicando, quę dicta sunt superius in scabie. Sed bonum est ut post has operationes fronti & temporib. applicẽtur defensiua, ne materia propter dolorem attrahatur ad oculum, deinde ponatur in domo obscura & quiescat, & dormiat capite eleuato, & non super latere oculi læsi, & inungatur ei dieta tenuis frigida sine carnibus, ouis & uino neque masticent aliquid, neq; loquantur nisi uoce submissa, & quanto minus est posibile moueãtur, & fiant istę operationes tempore temperato, scilicet, uere aut autumno. Tertium regimen utriq; commune duas exigit intentiones, scilicet accidentiũ correctionem & regimen sex rerum non naturalium. Corrigatur itaq; dolor fomẽtando oculum cum lacte & aqua ros. aut oleo ros. Et secundum Auic. uitellus oui sanat dolorem sequentem operationẽ sebel cum incisione si oculo superponatur, & melius est, ut sit tepidus inter duas petias inuolutus, sed tangens oculum sit subtilissima. Et si hæc non suffecerint administretur in oculo sief album cum opio. Si uerò esset instantia uigiliarũ sedetur, ut superius dictum est, cauendum est etiam post operationem manualem in scabie & sebel ne palpebræ adhæreant oculo & secum inuiscẽtur. Ad hoc autem confert bis aut ter in die aperire palpebras & ab oculo separare, sed melius est oculum intra palpebras aliquotiens resoluere. Vltima intentio est, ut locetur in aere satis tẽperato non uentoso neq; fumoso boni odoris aliqualiter obscuro. Cibi & potus sint declinantes ad frigidum & humidũ, nisi fortè in sebel phlegmatica in quo declinet ad siccũ, & sint præbentia nutrimentum subtile non crassum aut uiscosum. Caueat à salsis acutis, amaris, dulcibus, unctuosis, acetosis multum, & ab omnibus multum uaporosis, inter cætera caueat à nucib. eruca, caulibus, & ab omnibus quæ sunt difficilis digestionis & à melle, caueat à uino uinoso & ebrietate, sit cœna leuior prandio, dormiat multum de nocte, & non incipiat dormire nisi distanter à cibo per duas horas, & capite eleuato, & nullo modo super latere oculi lęsi, nec cum facie deorsum, neq; faciat aliquã operationem secũdum quam oporteat caput inclinare deorsum. Caueat à coitu & uitet iram, clamorem, rixam, nec ferat aliquod strictum circa collum, &c.

Patiens dum sanus est phlebotomia ex brachio & fronte, & uentris solutione uti debet. Et in commestione uitare dactylos & sesamos de melle, & uitet ebrietatem.

Hic ponit curam, & primò per uniuersalia, secundò per particularia: secunda ibi. Et quando non est plenus. De prima dicit, quòd patiens dum sanus est, debet uti phlebotomia ex brachio & uena frontis & uentris solutione, de quibus dictum est, & uiter da ctylos & sesamos conditos cum melle, quia præbent nutrimentum crassum & adustum. Sed uidetur includere contradictionem cum dixit: Patiens dum sanus est. Istud ergo intelligendũ est de regimine pręseruati uo, patiens, id est, aptus pati has dispositiones utatur phlebotomia, & cætera ne huiusmodi dispositiones incurrat. Aliter patiens has dispositiones, id est, nullam aliam habens ægritudinem, nam posset habere aliquam aliam ægritudinem qua prohiberentur huiusmodi operationes sicut phthisim.

Et quando non est plenus sæpe ingredi balneum est ei utile. Et frequẽter immittere oculo sief rubeum similiter cofert. Sief. rub. Rec. hematitis, colcothar combusti amborum. an. drach. 3. æris usti, drach. 2. myrrhæ croci, an. drach. 1. piperis long. drach. s. conspergantur ex uino ueteri & fiat sief, his præterea ægritudinibus confert sief uiride, cuius descriptio in cap. de ungula continetur. Quòd si passiones istæ uetustæ fiant, scabies fricatione indigebit & sebel collectione, non tamen mensuræ huius libri conuenit, ut de his tractemus.

Primò ponit curationem localem cum medicinis: secũdò cum operatione manuali. secunda ibi. Quòd si passiones. De prima parte duas elicit intentiones curatiuas. Prima est mollificare oculum cum balneo & fomentis, sicut dictum fuit. Secunda est abstergere, exiccare, & resoluere, & corrodere cum sief rub. & similibus, cuius descriptionem ponit, & declaratum fuit superius, reliqua sunt manifesta, &c. Curat tertiò operatione manuali remittẽs nos ad aliud cap. 2. ad suam chirugiam, quia hic solum physicè tractat.

DE PRVRITV LACHRYMALIVM Cap. XXIII.

ENdiuia tenera sumatur & teratur, & fiant ex ea magdaleones parui & ex oleo uiol. inungantur & oculis superponantur. Et in hora dormiendi ligentur. Rosatum tamen melius est & citius confert. Et si hoc non suffecerit, lentes absque corticibus, & sumach & ros. rub. & granati carnositas sumantur, & contrita ex careno conspergantur, & more emplastri superponantur.

Hic agit de pruritu lachrymalium, de quo superius dictum est, quantum est expediens. Lachrymalia enim citius pruriũt, quàm cæteræ partes oculi, & propriè lachrymale domesticum, quia plures materiæ ad ipsum defluunt cum uiæ sint latiores. Diuiditur hoc capitulum in partes duas. Primò ponit curam per localia. in secũda ibi. Quòd si non suffecerit. Ponit curam per uniuersalia. De prima parte dicit, quòd fiant magdaleones parui, id est, corpora parua scilicet, ad quantitatem orbitæ ex endiuia tenera, id est, non multum antiqua, quæ scilicet, contundatur cum oleo uiolaceo aut ros. quod est melius, quia magis confortat & repercutit, & oculis superponatur in hora dormiendi, & ligetur ut conuenienter adhæreat est enim hoc medicamen frig. & humidum, repercussiuum, conueniens in principio alterans humorem iam fluxum, & remouẽs malam complexionem impressam & prohibet materiam fluentem. Secundum medicamen si hoc non solum suffecerit, est ut lentes frig. & siccæ absq; corticibus, ut non sit in eis asperitas, & sumach & rosæ rub. & granati carnositas intrinseca, omnia frig. & sic. & stiptica conterantur & post contritionem conspergantur ex careno cal. & hum. mitigatiuo & resolutiuo, & est uinum coctum & reducantur ad formam emplastri, & superponatur ut prius ligando: est enim medicamen augmenti usq; ad medium status.

Quòd si non suffecerit ex cephalica prius phlebotometur patiens, deinde ex uena frontis & ex uenis quæ sunt in lachrymalibus angulis. Venter quoq; frequenter soluatur, & multotiens balneum ingrediatur.

Ponit curam uniuersalem per phlebotomiam uenæ cephalicæ & uenæ frontis & uenarum, quæ sunt in angulis lachrimalibus domesticis. Venter etiam soluatur & balneum ingrediatur, de quibus omnib. sufficienter dictum est superius. Medicamen uerò proprium in pruitu & in prima specie scabiei misceatur thutia præparata subtilissimè puluerizata cum uino maluatico, aut optimo uino antiquo albo, & aqua ros. et potest admisceri magis aut minus de uino secundum quod uolumus maiorem & minorẽ exiccationem & resolutionem, & hoc collyrium quater in die oculo imponatur. Aliud infallibile. ℞. sang. drach. aloẽs epatici, sarcocollæ nutritæ, añ. ʒ. 1. zing. garioph. croci, cãphoræ, añ. ʒ. s. thutiæ præparatæ, ʒ. 4. terãtur pulueres subtilissimè, & misceanẽ in uini maluatici, & aquæ ros. añ. ℔. 1. bulliãt in uase uitreo, ponendo illud uas in una caldaria aquę, per cuius bullitionẽ bulliat dictum collyrium existens in uase uitreo usq; ad tertiæ partis consumptionem & usui reseruetur. Et quandocunq; eo utimur conquassemus uas, melius est tamen ut antehorum applicationem fomententur oculi cum decoctione aliqua, de qua supra, & excusabit à balneo, quod Rasis præcepit fieri.

DE VNGVLA. Cap. XXIIII.

VVgula dicta ad similitudinem unguis, eo quòd ipsa tegit secundum plurimum extremitatem oculi uersus lachrymale domesticum, sicut ungues tegunt extremitatẽ digitorum. Describitur ab Auic. 3. tertij, cap. proprio, quòd est additio coniunctiuæ, & uelaminis continentis oculũ incipiẽs secundum plurimum à lachrymali domestico, & currens semper super coniunctiuam. Et quandoq; tegit corneam & inuadit eam, ita quòd cooperit foramen. Dicitur primò additio, scilicet, pręter naturam, coniunctiuæ, id est, uelaminis continentis oculum. Coiunctiua enim undecunq; continet oculũ præter ubi est cornea. Et dicitur coniunctiua quia cõiungit partes oculi adinuicem, aut quia coniungit oculum cum craneo in orbita, & currit semper super coniunctiuam, licet non semper tegat corneam. Et re uera ungula est membrum cum sit corpus ex prima mixtione humorum genitum & non compositum, ergo simplex. Et non est panniculus, quia non componitur ex uillis nerueis & ligamentis, neque est neruus, ut patet satis ex paucitate sensus: relinquitur ergo quòd sit caro, quia cum nullo alio simplici tantã habet conuenientiam quantam habet cum carne. Et cum caro sit etiam quintuplex uerisimile est ipsam esse carnem confusam præternaturalem. Ex quo infertur ungulam esse morbum in numero. Morbum quidem quia sensibiliter impedit motiuã oculi, & quandoq; sensitiuam faciendo dolorem, in numero, quia addit in numerum partium oculi. Si autem cooperiat pupillam, est etiam morbus in uia, & potest etiam dici morbus in situ & superficie. Et nota quòd aliquando in ipsa apparent uenulæ per substantiam eius disseminatæ.

CVm aliquid panniculo simile ex angulo qui est ex parte naris oriri uidetur, & album oculi cooperire, & peruenit usque ad nigredinem, generatur passio quæ dicitur ungula. Cuius nocumentum tunc solum est peius cum peruenit usq; ad nigredinis partem quæ est iuxta pupillam.

Hoc capitulum de ungula diuiditur in partes duas. In prima parte determinat de ipsa theoricè. In secũda ibi. Hæc igitur passio. determinat practicè. Prima pars satis ex dictis est manifesta. Et non dixi ungulã esse panniculum, sed panniculo similem, quia subtilis & lata. Et ipsam dixit esse deteriorẽ cum peruenit ad partẽm nigredinis, id est, corneæ quę est iuxta pupillam, id est, ex directo pupillæ, tunc enim uisum impedit, pupilla enim propriè est foramen uueæ multum proximæ ipsi corneæ. Species quandoq; sumuntur à modo substantię, & sunt tres. Neruea quia ad nerui similitudinẽ in duritie. Et carnea quia ad carnis similitudinem quando est mollior. Adiposa quia ad similitudinem adipis, & hanc tertiam speciem ponit Albuca. Secundò distinguuntur ex parte caloris. Nam quædam est rubea notabiliter à sanguine proueniẽs. Quędam alba à phlegmate permixto cum sanguine. Quædam citrina siue uiridis à cholera mixta cum sanguine. Quædam nigra à melancholia mixta cum sanguine. Semper enim sanguis concurrit ad generationem membrorum tam cõiuncta generatione quàm seiuncta, & similiter ad nutricationem. Vtrum autem ad generationem membri omnes humores concurrant sicut elementa ad mixti generationem, est alterius speculationis. Distinguiẽ etiam ex parte quantitatis. Nam quædam est magna occupans magnam partem coniunctiuæ, imò corneam ipsam. Quędam est parua. Quædam mediocris. Item quædam est crassa. Quædam subtilis. Distinguitur quartò ex parte adhærentiæ. Nam quædam est multum inuiscata cũ cõiunctiua aut cornea. Quædam leniter est & facillimè separabilis. Quintò ex parte originis. Nã quædam oriẽ ex lachrymali domestico, & est secundum plurimum, quia illud propter latitudinẽ uiarum est plurimum materierum susceptiuum. Quandoque oritur à lachrymali syluestri & est rarius. Quandoq; à profunditate palpebræ inferioris aut superioris, & est rarissimum. Sextò & ultimò. Quædam antiqua. Quædam noua. Et quædam à generatione contracta. Causæ pro magna parte sunt manifestæ. Causa enim materialis ex qua, est secundum plurimum superfluitas nutrimenti lachrymalis & coniunctiuę, licet etiam aliæ materiæ superfluentes possint esse causę materiales ipsius. Causę primitiuæ sunt quæcũq; huiusmõi humores multiplicãt et ad oculos declinare faciũt. Causa efficiẽs est uirtus augmentatiua cũ colore naturali. Formalis est forma carnis. Finalis in quantũ caro ut habeat esse, sed finalis in quantũ morbus ut lædat. Materia uerò adiposæ est phlegma aquosum cum parte unctuosa sanguini permixtum. Signa satis nota sunt, cum sensibus subiaceant.

Prognostica. Primum. Quę dura est, antiqua, crassa, magnam partem occupãs, & multum inuiscata & propriè cum cornea, est incurabilis. Secundum. Adposa mollis, parum inuiscata, subtilis, distãs à cornea, est facilè curabilis. In mediis dispositionibus iudicia sunt media.

Hæc igitur passio dum subtilis est cum sief uiridi, & sief de chalcantho est medicanda. Si autem uetusta fiat & crassa, cum ferro est expolienda.

Primò ponit modos curationis. Secundò ponit duplicem descriptionem sief, ibi. Sief uiride. Quid dicat in prima parte satis notum est. Innuit enim duplicem modum curationis. Vnum cum medicinis. Reliquum cum operatione manuali.

Sief uiride quod cõfert sebel & scabiei & ungulæ et albedini. Rec. ziniar. drach. 3. colcothar usti drach. 6. arsenici rubei, baurach, spumæ maris, omnium ana drachmam unam, salis ammoniaci drachmam semis, ammoniaci drach. duas, ammoniacum in succo rutæ dissoluatur & species ex eo conspergantur & fiat ex eis sief, est enim mirabile. Sief de chalcantho quod confert ungulæ. R. æris usti, chalcanthi amborum

ana drach. 5. ziniar. drach. 2. ſalis ammoniaci, baurach, arſenici ſublimati omnium ana drach. 1. terantur & per hebdomadam unam dimittantur, deinde fiant ex eis ſief, & fricetur ungula cum eis.

℞. ziniar, id eſt uiridis æris corroſiui, calid. & ſic. in quarto. drach. tres, colcotar uſti, id eſt, uitrioli rub. uſti, calid. & ſic. in tertio. ʒ. ſex, arſenici rub. calid. in tertio, ſic. in ſecundo. baurach, ſpumæ maris calid. & ſic. in tertio. omnium ana. ʒ. 1. ſalis ammoniaci calid. & ſic. in quarto. ʒ. ſemis ammoniaci. ʒ. 2. ammoniacum diſſoluatur in ſucco rutæ, & cæteri puluerẽ con ſpergãtur eodem ſuc. & ſimul incorporando fiat ſief, quod eſt mirabile ſiue in forma puluerẽ, ſiue in forma liquida applicetur. Sief de chalcãtho. Recipe æris uſti, chalcanthi, id eſt, uitrioli uiridis ana drach. quinque, ziniar drachmas duas, ſalis ammoniaci, baurach, arſenici ſublimati, omnium ana. ʒ. 1. terantur & per hebdomadam, unam dimittantur, interim ipſa bene puluerizando & incorporando & fiat ſief ex eis cum aliquo liquore ut ſuc. rutæ & cum eis ungula fricẽt. Quatuor ſunt ſpecies uitrioli, ſcilicet, Colcothar quod eſt citrinum, chalcanthum uiride, & hęc ſunt calid. & ſic. in tertio. Chalcadis ſcilicet album. Aſſuriæ rub. & hæc duo ſunt cal. & ſic. in ſecundo. Veruntamẽ Simon Ia. dicit quòd colcothar eſt chalcanthum uiride antiquatũ. Arſenici. ʒ. ſunt ſpeces. Rub. Citrinum, quæ ſunt minus acuta, calid. in tertio, ſic. in ſecũdo. Albũ dictum realgar calid. & ſic. in quarto. Sed arſenicum ſublimatum eſt cæteris acutius & multum cauſticum, & eius operatio durat tribus diebus dum profundè cauterizat quapropter conſyderẽt qualiter in oculo adminiſtretur, ſed de hoc ſtatim dicetur.

Cura ungulæ triplex exigit regimẽ. Primum uniuerſale circa cauſam antecedentem. Secũdum locale. Tertium utriq; commune. Primum cnmpletur. 5. intẽtionib. ſcilicet minoratione, digeſtione, eradicatione, diuerſione, & fluxus interceptione. Quæ omnes qualiter debeãt compleri ſatis poteſt ex ſupraſcriptis patere cap. de ſcabie et ophthalmia. Secundũ regimen duob. perficitur modis, primò cum medicinis, ſecundò cũ operatione manuali. Primus uerò modus conueniens in ſubtilib. et mollib. & propriè quando non poſſunt leuiter cũ operatione manuali remoueri duabus perficitur intẽtionib. Prima eſt mollificatio cum balneo aut fomẽtis ſupraſcriptis. Secũda immediatè poſt fomentationẽ apponere medicinas abſtergentes & corrodentes à leuiorib. inchoando & gradatim ad fortiora procedendo. Thus ſolum tritũ & aſperſum cum aqua calid. & poſtea collyrizatum eſt expertum & ſecurum. Collyrium Ruffini deſcriptũ à Ieſu Ali. ℞. lapidis hęmatitis loti, æris uſti, cadmiæ, argenti. añ ʒ. 4. pip. al. ʒ. 2. pip. nigri, ſpumę maris. añ. ʒ. 8. aloẽs ſuccotrini, ſpicę, garyop. añ. ʒ. 4. zing. ʒ. 3. amyli, mirob. belliricorum. añ. ʒ. 2. croci, ſalis ammo. añ. ʒ. 1. terantur et cribellentur ſubtiliſſimè & utere. Eſt enim ſublime & famoſum. Collyriũ Auic. ex teſta cãcrorum fricata ab ea linimento mixto cum oleo cucurbitę eſt apud eos mirabiliter laudatum. Fortiora ſunt deſcripta per Raſ. in textu. Et ſi uis uti fortib. ſine quibus ſecundum plurimum iſta operatio cõpleri non poteſt. Accipe ſief deſcripta à Raſi & tenendo aliquod ipſorum inter digitos applica cum extremitate eius ſuper ungulam. Et tãdiu teneas donec æger ſentiat dolorẽ, & poſtea amoueas. Et pone in altera parte eiuſdẽ ungulæ & ſic paulatim tota conſumetur aut intingat extremitas ſtili cotto inuoluta in aliquo collyrio fortiex ſupraſcriptis, & applica ſuper ungula ut prius, aut illi extremitati prius in aliquo liquore balneatę annecte puluerẽ ſupraſcriptæ ſief. Et applica quouſq; ſentiat dolorem ut ſupra. Et ſi oculus incurreret ophthalmiam & dolorem, deſiſte ab huiuſmodi operatione per aliquos dies. Deinde reuertere donec cõpleta ſit. Et hoc modo ſecurè poteris uti huiuſmodi medicinis fortib. Elonga tamen hanc operationẽ à cornea quãtum potes. Et cum facis huiuſmodi operatiões doloroſas bonum eſt ponere defenſiuum circa frontem & tempora ne humores fluant ad oculum, & clauſo oculo pone deſuper faldellam cotti infuſam in lacte, & aqua roſ. & oleo roſ. ad doloris mitigationẽ. Modus autẽ operationis manualis in ungula eſt triplex. Primus ſi ungula nõ ſit multum cum oculo inuiſcata & cũ uncinis in extremitate eius mãgis ſeparata ſiue minus inuiſcata capiatur palpebra eius aperta & ſic retẽta per aliquem bonũ miniſtrum eleuet. Et ſi opus ſit alio uncino ad meliorem eleuationem applicetur, poſtea cum inſtrumento ad modum lancetę, ſed obtuſo aliqualiter excoriet ipſam ab oculo ſeparãdo uſq; ad lachrymale cui annexa eſt, & ibidem incidat cum forſice & cautè ne caro lachrymalis incidat, ſic enim fieret fluxus lachrymarũ perpetuus. Secundus modus eſt in illa quæ multũ cum oculo eſt inuiſcata ut ſuſpẽdatur cum uncino propter duritiem eius in parte magis eleuata & craſſa, & ſi non poteſt capi cum uncino propter duritiem eius perforetur ibidẽ cum acu ſubtiliſſima, in cuius extremitate ſit filũ, & cum filo ſuſpẽdat & eleuet quãtum aptè fieri poteſt, qua eleuata adhuc infigatur alia acus capiendo maiorem partẽ eius, & quantum de ipſa capi poteſt, dummodo nõ lædatur oculus et tracto filo de ſerico uſq; ad medium eius trahat filum, nunc ad unam differẽtiam nunc ad aliã ſecãdo & ipſam ab oculo ſeparãdo primò uerſus corneã, poſtea uerſus lachrymale donec totaliter ſeparetur. Et ſi uideretur tibi quòd cum pilo caudæ equinæ ſeparari melius poſſet ſecando ipſam experire quo melius perficiatur operatio hæc poſtea iuxta lachrymale incidatur, & in hac operatione cauendum eſt ab inciſione partium oculi, caro enim lachrymalis cognoſcitur per rubedinem & mollitiem, & coniunctiua cognoſcitur per duritiem & maximè caue ne cornea lædatur. Tertius autem modus ſecundum Albuproprius in ungula adipoſa acceptatus à multis in curatione macularum de quib. ſermo præceſſit, perficit cum raſorijs raſpando ſiue abradendo totũ quod eſt in ſuperficie oculi, illud enim aptè fieri poteſt non radendo oculum, cum illa additio ſit oculo mollior, & poſt has operationes imponũt in oculo cyminũ maſticatum cum ſale ad prohibendum inuiſcationẽ oculi cum palpebra. Ego autem credo conuenientius eſſe immediatè poſt has operationes ſief album cum lacte ad ſedandum dolorẽ & prohibendum ophthalmiã. Prohibetur autem inuiſcatio, faciendo ægrum ſæpe mouere oculum ſub palpebra, & ſi non poſſit aperiãtur aliquando palpebræ ſi ab oculis ſeparentur, & poſtea ſi opus eſt tranſactis duobus diebus uel tribus aliquid ex medicinis abſtergẽtibus, de quibus ſupra, ad conſumẽdum reſiduum in oculo ponatur. Tertium regimen duas exigens intentiones, ſcilicet correctionem accidentium & debitũ regemen ſex rerum non naturalium ex capitulis præcedentibus poteſt elici.

DE ATARFATI SIVE SANGVINE effuſo in oculo. Cap. XXV.

Macula rubea, atarfati, tarfa, puſtula, ſanguis infuſus in oculo ſunt termini ſynonymi ſignificãtes hanc diſpoſitionẽ quæ diffinitiuè eſt ſanguis in ſuperficie oculi adhærens & inuiſcatus. Et ſi ſit ex directo pupillæ impediẽs uiſionem eſt morbus in uia. Si uerò ſit in alia parte oculi et lędat ad malam complexionem cum materia reducitur. Si uerò non lædat non eſt ægritudo, ſed eſt de his quæ non ſunt ægritudines, & tamen cum ægritudinibus numeratur, ut eſt apud A. ſecunda primi doctrina prima, cap. ſexto.

Species eius ſunt, quia aliquando ſanguis ille occupat magnam partẽ ſuperficiei oculi. Aliquando paruam, exiſtens ſicut punctum rubeum, ideo atarfati dictum eſt. Item aliquando eſt recens ſanguine nouiter infuſo, & eſt coloris rub.

Aliquando eſt antiqua, & tunc eſt nigra, uel tendens in nigrum reſolutis ex longa mora partibus igneis & aëris, remanentibus partibus terreis tendentibus in fuſcum.

Cauſa immediata eſt duplex. Vna eſt exitus ſanguinis à uena uel arteria. aut quia ſoluit ipſarum continuitas aut per uiã reſudatiõis. Cauſa aũt ſolutionis cõtinui ipſarum quandoq; eſt primitiua ſicut percuſſio, caſus, fricatio oculi, motus laborioſus, ſtatio ſub ſole & huiuſmodi. Quandoq; eſt intrinſeca corporea ſicut multitudo ſang. extendens, & ipſius ebulitio, ſicut aliquando in febrib. balneo, & forti exercitio unde humor ebulliẽs ſcindit uenam, & fortaſſe ſubtiliatus reſudat extra uenam. Aliquando eſt humor corroſiuus ſubſtantiam uenæ corrodens. Secunda cauſa coniuncta eſt aliquid remanens ex materia apoſtematis ſang. reſoluto ſecundum maiorem partẽ, ſiue ut uerius dicam, illud remanens eſt ipſa macula, ſed apoſtema præcedẽs uel cauſa immediata ipſius eſt cauſa huius maculæ. Signa ſunt macula rub. aſpicienti eſt manifeſta, quòd autẽ ſit ex reliquia apoſtematis ex præcedente apoſtemate cognoſcitur, quòd uerò ſit à cauſa primitiua ex relatu ægri habet, quòd uerò ſit à cauſa corporea cognoſcit cum nulla cauſa primitiua pręceſſerit. Vtrum autẽ à plenitudine uel ab acuitate cognoſcitur, quia plenitudinem declarat tẽſio uenarũ. Ebullitionem uerò declarat complexio calid. corporis & cauſæ ſanguinem ebullire facientes, ſed quòd fit ex reſudatione cognoſcitur quia tenuis & ſubtilis eſt. Et quando eſt ruptura uenæ, craſſior eſt macula illa ſang. craſſior fluente.

Prognoſticum. Hæc diſpoſitio eſt ex toto genere ſalubris natura aut arte curabilis. Cura triplex exigit regimen ut ſupra. Primum uniuerſale. Secundũ particulare. Tertium commune utriq;. Primum regimẽ uniuerſale quidem completur per phlebotomiam ſecundum quod ſuperius dictum fuit. Necnon medicina ſolutiua, quæ debet eſſe leniens & infrigidans ſicut aqua fructuum cum caſſia aut mãna. Diuerſio etiam perficitur, tam diuerſionib. cõmunibus, q̃ proprijs, ſcilicet phlebot. particulariũ uenarũ capitis. de quib. ſupra. Fluxus etiam interceptio, perficiatur ut ſupra.

Secundum regimen perficit in principio cũ repercutientib. & in fine cum reſoluentib. & abſtergentib. in medio autem cõmixtis. Ex conuenientib. in principio eſt aqua albuminis oui in oculo infuſa. Aut ſi in ea infundatur parum boli armeni, & deinde coletur & ſic colata & expreſſa oculo imponatur. Et deinde ſecũda die ponatur in oculo lac in quo bolus armen. et ſimilia ſunt infuſa. Exterius autem applicetur albumen oui cum oleo roſ. contuſum. Deinde tertia & quarta die & quinta imponatur ſanguis columbi calidus, aut turturis, extrahẽdus per phlebotomiam uenarum, quæ ſunt ſub ala, aut per decoctionẽ & eſt calidior. Et hoc tempore emplaſtret oculus cum fœnugræco, & roſis coctis in aqua roſ. aut emplaſtretur cum folijs ſalicis coctis cum aqua roſ. deinde emplaſtretur cum fœnugreco, & roſ. cum uino decoctis. poſtea cum nõ eſt timor noui fluxus uaporetur oculus cum decoctione chamomilę, meliloti, aut foliorũ caulium, & poſtea emplaſtretur cũ folijs ſalicis, et caulis tritis, & coctis cum uino potẽti antiquo. Et in hoc tẽpore ponantur in oculo collyria fortia. ℞. thuris. ʒ. 1. tere ultima cõtritione, et funde ſuper ipſum ex aqua pluuiali in qua ſolutũ ſit ſal cõmune & ſi uis ut magis imprimat diſſoluatur in aqua ſal ammoniacũ, aut ſal gẽma & cum ſupraſcripto thure etiam miſceat, & fiat collyrium. Fortius autem eſt illud quod à Raſi in litera deſcribitur. Olibani quoq; una, & ſalis gemmæ tertia unius partis in lacte diſſoluta egregiè conferunt & ſimiliter cũ aqua raphani. Si uerò macula rub. fuerit reliquia apoſtematis, fomentetur oculus, primò cum decoctione paſſularũ cui parum fœnugræci addi poſſit, deinde collyrizet cum ſucco paſſularum ſine arillis & aqua mellis, & cum eiſdem cum quibus fit fomentatio poteſt emplaſtrari, ut quod derelictum eſt emplaſtretur & mollificetur & reſoluatur.

Tertium regimen cõmune utriq;, ſcilicet complendum eſt per correctionẽ accidentium, & per regimen ſex rerũ non naturalium, patere poteſt ex ſæpe dictis. In principio em̃ dũ eſt dolor & æſtuatio debet eſſe tenuis. Poſtea his accidẽtib. declinantib. põt incraſſari.

Quum in oculo ex percuſsiõe aut ex re alia punctum rub. fieri cõtingit, ſanguis qui ibi eſt diſſoluendus eſt, poſtquam æſtuatio quieuerit. Sumantur igitur arſenici rub, olibani, ammoniaci, myrrhæ, omnium. an. partes æquales & fiant ex eis ſief qui in ſuc. coriandri fricentur & in oculo diſtillentur, quandiu tamen dolor perſeuerat albugo oui ſumenda eſt & oleo roſ. commiſcenda & cottum ex eis inuolutum oculo eſt ſuperponendum.

Habet hoc caput 2. partes. In prima ponit causam huius passionis. In secunda curam. Secunda ibi. Sanguis qui ibi est. Quod dicit in prima manifestũ est. In secunda parte. Primò docet quid faciendum est cum ægritudo processerit, cuius causa est, quia medici secũdum plurimum non uocant in principio sed posteaq; aliquandiu processit. Secundò ponit curã quæ debet principio. Quæ dicit in parte ista manifesta sunt. Describit enim collyriũ satis forte applicandũ, postquàm æstuatio, id est, calor & dolor & fluxus humorum cessauerit. ℞. arsenici rub. olibani, myrrhæ, ammon. aã. partes æquales fiant ex eis fiet cum succo coriandri, qui etiam cum uis uti eis sunt fricãdi super cute in succo coriãdri & collyrizãdi, melius tamẽ est ut arsenicũ sæpe abluat cum aqua rosacea aut succo iam dicto. Et fortè melius est ut hoc collyriũ cũ extremitate stili cotto inuoluto applicet, quia ad placitũ sic potest remoueri & super macula reiterari. Hic est dubiũ nondũ decisum. Vtrum scilicet in cornea sint uenæ & arteriæ per quarum rupturã potest fieri tarfati. Et uidetur quòd sic quia nutrit & uiuit, & quia patit sebel qui est pãniculis accidẽs ex inflãmatione uenarũ apparentium in superficie cõiunctiuæ & corneæ, in oppositum arguit. Quia quantumcunq; essent minutæ adhuc apparerent. Item essent plenæ sanguine qui nõ est diaphanus, & per cõsequens non esset perfectè diaphana, imò in aliqui. partib. colorata. Itẽ si oculus uidet uaporẽ & impedit ab eo multo magis impedietà præsentia sanguinis in cornea. Credo conformando me dictis A. et cæterorũ et experiẽtiq; in ea sint uenulæ et arteriæ minutissimæ, quæ sunt diaphanæ & non repletæ sanguine, sed humiditate prima de secũdis, facta diaphana, & trãsparente secundũ ipsius corneæ exigẽtiam, sed cum multus ad oculos fertur sanguis, sang. replentur & apparẽt. Et ad argumẽta in oppositũ dico quòd si uapor impediat uisum, istæ tamen non impediunt cum sint diaphanæ, sicut cornea, neq; uidẽtur ab ipsa separatæ cum sint minutissimæ & ei similes.

DE LACHRYMIS SIVE DISTILLATIONE OCULI. Cap. XXVI.

Lachrymæ. Distillatio oculi sunt termini synonymi signantes hãc dispositionẽ, quæ diffinitiuè est ægritudo secundũ quã oculi semper apparent humidit. aquosa, & quandoq; currunt guttæ. Vel breuius. Lachrymæ sunt humiditas aquosa ab oculo profluẽs, & in alia ueritate sunt ægritudo in uia, cũ uisum impediat prohibendo debitã delationem specierũ uisibilium per corneã, et hæc nõ sunt nisi superfluitas aquosa resecata in secũda, tertia, aut quarta digestione. Aquositate nanq; genita in epate per secundam digestionem, et postea expulsa cum sang. ad chilim magna pars eius tãquàm superflua expellitur per uenas emulgẽtes ad renes, & deinde à sanguine colata expellitur per poros uritides ad uesicam & mingitur. Reliquum aũt ipsius aquositatis quod remãsit cũ sanguine ut uehiculũ sit ipsius sanguinis, penetrat cum sanguine ad extremitates uenarum quæ ad oculos terminantur & fit lachryma. Generatur secundò materia lachrymæ in tertia digestione in extremitatib. uenarum cum sanguis conuertitur in primã humid. de secundis, est enim illius tertiæ digestionis superfluitas, & hæc simul est materia lachrymarũ & etiã sudorũ, licet etiã prima aquositas sit materia sudoris.

Tertiò resecatur superfluitas aquosa in quarta digestione cum prima humiditas de secundis transmutatur in secundam & tertiam, & tamen tertia, scilicet cambium trãsmutatur in quartam, scilicet in glutem & membrorum substãtiam. Duæ enim in quarta digestione resecantur superfluitates altera crassior, & est illa immundities quæ apparet in corporis superficie, & ex hoc genere sunt mucinarium cerumẽ auriũ etc. Altera subtilis quæ aliquando in uaporem, aliquando in sudorem paucum & subtilem cõuertitur, & delata ad oculos in lachrymas conuertitur. Duæ autem sunt uiæ per quas hæc materia lachrymarum ad oculos defertur. primò per uenas exteriores frontales & tẽporales ad oculos terminatas, secundò per uias intrinsecas peruenientes ad oculos & per foramina quæ sunt in orbita. Potest addi tertia uia quia humiditas fluens per nares quandoq; per foramina ossium nasi ad oculos terminata deriuatur ad oculos sicut econtrario. Collyria posita in oculis deferẽtur per eadem foramina narium ad os, unde quinta tertij, sentitur in ore sapor alcohol positæ in oculo, huiusmodi autem signum est quia multis humiditatib. defluentib. per nares oculi lachrymantur.

Species lachrymarum sunt duplices. Quædam uoluntariæ prouenientes aut ex tristitia dum fit cerebri constrictio, & consequenter humiditatis aquosæ expressio, aut ex lætitia per quam fit cerebri dilatatio & suorum meatuum, & consequenter per canales dilatatos humiditatis aquosæ effusio, & similiter fiunt in ira propter ealiditatẽ dilatantem & materiã mouentem ad exteriora, de quarũ cura nõ est sermo in proposito. Aliquæ autem sunt inuoluntariæ. Et sunt duplices, quædam natiuæ, & quædam temporales siue accidentales, quarum quædam sunt antiquæ, quædã nouæ. Et istarum quædam sequuntur alium morbũ sicut feb. apostemata cerebri & his similia. Quædam uerò non, & primæ remouẽtur cum remotione ægritudinum quas sequuntur. Secundæ uerò quandoque sunt continuæ, quandoq; interpolatæ secundũ differentiam causarũ à quibus pendent et omnes istæ sunt duplices, quædam scilicet calidæ & quædam frigidæ. Sunt tamen quædã lachrymæ accidentales consequẽtes ultimam debilitatem omnium uirtutum oculi & cerebri ac residui corporis quæ accidũt in propinquis morti, & hæc non fiunt à uirtute expellente, sed fiunt à grauitate humiditatis inclinãtis deorsum, quo etiã modo fiunt oregmones in propinquis morti. Et de his sæpe in prognosticis & in aphorismis & lib. reg. acut. fit mentio &c.

Causæ lachrymarum in genere sunt quatuor. Defectus membri suscipiẽtis scilicet oculi. Defectus membri mittentis, puta capitis & cerebri. Præsentia materiæ. Et uiarum latitudo. Ex defectu quidem oculi dupliciter. Aut quia caro lachrymalis amota est, aut à generatione deficit, cuius defectus est dicendus morbus in numero diminuto. Aut est debilitas ipsius oculi, & maximè contentiuæ.

Defectus autẽ membri mittentis quod est cerebrũ, aut caput saltem mediatè, licet à toto corpore ad caput possit hæc materia deriuari. Est autem in uirtute contentiua non potente retinere debitè, aut digestiua superfluitates multiplicante, aut in expulsiua non potente insensibiliter resoluere aut per loca cõuenientia expellere, & hoc propter malam complexionem ipsius cerebri frigidi & humidi secũdum plurimum ex tempore aut ex natiuitate contractã, aut propter malam eius complexionem, aut propter apostema ipsius calid. et frig. aut mixta aliquãdo accidunt propter feb. maximè sanguineas facientes multas materias euaporare ad caput, quæ deinde in humiditatem aquosam condensantur aut liquefaciunt materias ipsius cerebri, unde ad loca suppósita fluunt. Præsentia autem materiæ est causa lachrymarum, aut ratione suæ multitudinis, aut ratione suæ acuitatis expulsiuam ipsius capitis stimulantis. Latitudo autem uiarum siue intrinsecarum siue extrinsecarũ ad hoc adiuuat sicut ad cæteros fluxus. Et quãdoq; causæ lachrymarum sunt primitiuæ, sicut frigus forte mordicando oculos, & exprimendo multo magis quàm calor. Similiter res sternutationem inducentes &c.

Signa lachrymæ sunt uisui nota. Defectus carnis lachrymalis etiam sensui subiacet & habetur ex relatu ægri, aut aliorum, quia fortè fuit abscissa ungula nimis profundè in lachrymali domestico, aut quia impressit fistula in eodem quæ sua sanie corrosit carnem lachrymalẽ, aut quia curata est cũ corrodẽtibus, aut causticantib. aut quia hic defectus fuit à natiuitate cõtractus cum semper habuerit lachrymas.

Signa debilitatis oculi sunt quia oculus facilè recipit superfluitates, unde fit frequenter ophthalmicus, aut quia naturaliter est eminens albus, cuius debilitas est à natiuitate cõtracta, & maximè cum parentes sui fuerint debilium oculorũ, est enim morbus hæreditarius. Signa sumpta ex parte cerebri sunt signa debilitatis digestiuæ, contentiuæ & aliarum uirtutum, nam si absolutè debilis est, uirtutes omnes ipsius & ortorũ ab ipso sunt diminutæ, si uerò digestiua debilis sit multiplicantur superfluitates in ipso. Si uerò contentiua sit debilis quæũcq; superfluitas in ipso aggregata etiã si pauca sit quamprimum fluit ad membra suppósita. Sed fortasse quidam instabit, quia hoc est ex fortitudine expulsiuæ non ex debilitate contentiuæ. Ad quod dicendum, quòd si hæ materiæ expellantur ab ipso per uias à natura institutas hoc arguit fortitudinem expulsiuę. Si uerò fluant non per loca conueniẽtia sicut ad oculos, pulmonem, neruos arguitur potius debilitas contãtiuæ q̃ fortitudo expulsiuæ. Signa autem ægritudinum quæ sunt causæ earum debilitatum cerebri, uel uirtutũ eius malæ complexionis, malæ compositionis & apostematum habenda sunt ex his quæ in capitulis præcedentibus dicta sunt. Signa materiæ: Si multa sit est grauitas capitis & dolor extensiuus aut grauatiuus ipsius, aut quia fortè hæ materiæ undique profluunt ab ipso cerebro.

Si uerò materia sui acuitate sit causa lachrymarũ cognoscitur ex dolore acuto in capite necnon caliditate lachrymarum. Signa uerò latitudinis uiarũ sunt priuatio signorum aliarum causarum, & quia uenæ in fronte & temporib. multum latę et amplę uident.

Signa lachrymarum quæ natiuę sunt habentur ex relatu.

Signa lachrymarum in propinquis morti sunt ipsa mortis propinquitas.

Signa lachrymarum calidarum habentur ex relatu ægri, aut quia ulcerant partes quas attingunt, nec non interdum frequens sternutatio ægri materia fluente per uias intrinsecas.

Signa quòd sequãtur alias ægritudines aut causas primitiuas sunt præsentia ipsarum ægritudinum aut causarum primitiuarum.

Prognosticum. Primum. quæ natiuę sunt non curantur, nisi prouenient ex superflua humiditate per decursum ætatiuum usq; ad ætatem iuuentutis corrigenda. Secundum. lachrymæ antiquę difficillimè curantur. Tertium. lachrymæ sequentes alias ægritudines curantur si curari possunt, si uerò non, non. Quartum. lachrymæ diuturnæ frequẽter perducunt ad fistulam lachrymalem. Vltimum, quæ prouenient ex defectu totali uel maioris partis carnis lachrymalis non curantur, est enim caro lachrymalis frenum lachrymarum qua remota etiam in corpore temperato fluerent lachrymæ. Sed hic remanet dubium nondum discussum, à quibus partibus oculi lachrymę fluant, an à lachrymali domestico an syluestri. Ad quod dicendum quòd à lachrymali domestico secũdum plurimum cum ad ipsum plures uiæ & latiores terminentur. A lachrymali autem syluestri, modicũ cum ad ipsum pauciores uiæ & strictiores scilicet uenę & artertæ temporales terminẽtur. Sed dicit Beneuentus, quòd lachrymæ licet appareant in lachrymalibus, propriè tamen fluunt à duobus foraminib. paruis in fine pilorum palpebrarum, uno in palpebra superiori, altero in inferiori apud lachrymale domesticum. Et subdunt aliqui quòd lachrymæ quę ueniunt propter animi accidentia, scilicet tristitiam, iram, & huiusmodi profluunt à foramine inferiori cum hæc animi accidentia in corde fiãt, unde rationabilius est ut effundantur ex palpebra inferiori, quæ magis communicat cordi quàm ex superiori. Quæ autem ueniunt per alias causas magis crebro communicãtes defluunt per foramen palpebræ superioris. Ex iam dictis facilè colligimus solutionem quorũdam problematum, Primum quare in risu fluunt lachrymę & in tristitia nisi sit uehemẽs et subita non fluũt. Huiusmodi enim est causa quia in risu & gaudio fortis fit expãsio humorum et caloris ad circumferentiam totius et etiam per uiam cuiusdam impressionis cerebri factæ in risu fluunt lachrymæ. In tristitia uerò paulatim facta non fluunt lachyrmæ, quia fit retractio humorũ & spirituum à circunferentia ad centrum, sed in subita fit compressio cerebri & expressio humiditatum. Et ex eadem causa in timore nõ fiunt lachrymæ, quia subitò retrahuntur humores, & spiritus ad cor. Sed in ira quandoq; fiunt lachrymæ propter uehementẽ agitationem, expansionem, & commotionẽ humorum ad exteriora, & hoc uerũ est nõ in principio irę, sed in processu cum calor magis expanditur.

Secundũ problema, quare habentes oculos lachrymosos iudicantur luxuriosi. Sed hoc solum habet ueritatem in quibusdã, in quibus oculi sunt lachrymosi propter subtilitatẽ & mobilitatem humorum, & latitudinem uiarum, cum caliditate. Hæ enim sunt causæ concurrentes ad hoc ut homines sint luxuriosi.

Vbi autem haberent oculos lachrymosos ex alijs causis problema non contineret ueritatem. Verum potius econtrariò possumus dicere luxuriosos habere oculos lachrymosos, quia in ipsis debilitantur uirtutes omnes & proprie celebri, quare merito abun

dant lachrymæ, necnon cæteræ ſuperfluitates.

Tertium problema, quare in forti intuitu alicuius obiecti fiunt lachrymæ. Cuius cauſa eſt, quia in tali intuitu debilitaſ oculus, merito fixiōis ſpirituum ſecundum habitudinem unā. Secundò à lumine & obiecto oculi ita fixi debilitātur, imò quandoque in eis fit etiam quidam modus doloris. Tertiò muſculi ita fixi ſecundum habitudinem unā extenduntur, & ita ipſis remanentibus extēſis per aliquod tempus fit humiditatum oculi expreſſio.

Quartum, quare lachrymæ ridentiū apparent frigidæ. Dicendum iſtud prouenire, quia propter expāſionem caloris ad faciē in riſu, redditur facies calida & lachrymæ minus calidæ quàm ſit facies apparent frigidæ, ſicut urina exiſtentis in balneo, micta ſuper coxam ſuam apparet frigida, cū tamen ſit calida. Ad hoc adiuuat, quia in ridente calore expāſo ad exterio ra lachryma redditur frigidior. In plorante uerò eſt econtrario duabus cauſis ſupraſcriptis contrarijs.

Quintum, quare uiſo aliquo obiecto delectabili uel audito fluūt lachrymę. Huius enim cauſa eſt, quia ut dictum eſt in lætitia calor & humores exterius expanduntur & uiæ dilatantur, quare &c.

Cura lachrymarū. Si ſequanſ cauſas primitiuas aut ægritudines alias fit per remotionem illarum cauſarū & ægritudinum ſi remouibiles ſint, & cum hoc intendatur confortationi membrorum, ſcilicet oculorum cum ſtipticis moderatè & prohibeatur fluxus humorum ad oculū debito ſeruato regimine. Si uerò ſequātur defectum carnis lachrymalis non integrū nec pro maiori parte, curantur, cum impoſitione pulueris citrini ab Auicenna & Raſi in diuiſionib. laudati. Recipe ſarcocollæ nutritæ. ʒ. 10. ſief memithe. ʒ. licij, aloës, añ. ʒ. duas, croci. ʒ. 2, ſemis, ſpumæ maris. ʒ. s. aggregentur & ſubtiliſſimè terantur, puluis etiam factus ex thure ſiue fumo thuris, qui melior eſt ſarcolla & aloē, eſt ad hanc rem etiam præſtantiſſimus, ſed medicinæ iſtæ ſint præparatæ cum aqua decoctionis myrti. Si uerò lachrymæ prouenium ſecundū quod eſt ut plurimum ex præſentia materiæ multæ aut acutæ cū debilitate uirtutum cerebri & oculorū et latitudine uiarum, aut ex pluribus de cauſis ſupraſcriptis.

Cura completur ſex intentionibus. Prima euacuat. ſecunda diuertit. tertia cauſas debilitatis cerebri remouet ipſumq; confortat. quarta fluxum intercipit. quinta oculum confortat. ſexta ordinat regimen cōueniens ſex rerum non naturaliū. Prima intentio cōpletur cum minoratione materiæ ut cū pilulis de hiera ſimplici, cui agaricus addi poteſt materia exiſtente frigida, aut cum pilulis aſſaieret, ſi magis ad caliditatem declinat. Et hat digeſtio in materia calida, cum iuleb roſ. aut ſyrupo de papauere, ſi calidior ſit. Si uerò frigida cum melle roſaceo. Et breuiter cum exiccātibus in omni diſpoſitione. Sed calefacientibus aut infrigidantibus ſecundum exigentiam materiæ & mēbrorum. Non autem cum ſubtiliantibus neque aperientibus imò inuiſcantibus & incraſſantibus. Eradicatio autem fiat cum pilulis cochijs aut hiera compoſita. G. in frigida, aut cū aureis in calid. & cum his mixtis in mixta. Diuerſio autem completur cum lotione brachiorum & crurium & totius corporis fricatione deſcendēdo, necnon cum balneis aëreis, aut aqueis in quibus ſudor prouocetur. Magnificè enim confe-

runt & conſumendo materiam aquoſam & diuertendo. Item cum maſticatorijs et gargariſmatibus ad hoc proprijs. Et tandem cum cætera non ſufficiunt cum cauterio in cōmiſſura coronali, quod eſt ad hoc præcipuum, maximè in cauſa frigida. Tertia autem intentio, ſcilicet capitis confortatio dupliciter cōpletur. Vno modo remouendo cauſas debilitātes cerebrū. Alio modo confortādo ipſius uirtutes & ſpiritus multiplicando & confortādo cum ſibi proprijs per uirtutem primā tertiam & quartam. Si ergo cauſæ debilitantes cerebrum fuerint ægritudines aut cauſæ primitiuæ remoueantur ſi remouibiles ſint. Si uerò fuerit complexio ipſius cerebri naturalis lapſa humid. & frigid. quæ eſt ſecundum plurimum cauſa huiuſmodi, tunc cum eiſdem poterit corrigi cerebrum, & cōfortari ſicut eſt ſacculus ex milio & ſale torrefactis corticibus citri, maiorana, calamintha, ſtecade, cipero & ſimilibus. Quibus ſi maior fuerit frigiditas & humiditas addi poſſet ſemē nauſturtij & ſinapis, qui ſacculi calefiāt ſuper latere calido uino potente aſperſo, & applicētur parti capitis anteriori & medio, aut caput lauetur cum lixiuio exiccante & confortante. Ex cinere uitis & ſtipitum caulium in quo decocta ſit maiorana, bachara, folia lauri & in fine cum uno cyatho uini potentis antiqui maluatici lauetur. A qua ardens capiti applicita eſt in hac diſpoſitiōe ultima. Cōfortatur etiam cerebrum, & mala complexio frigida & humida corrigitur cum interius ſumptis, ſicut theriaca, & mithridato, diambra, & electuario de gēmis cum ſpeciebus Meſue, pliris arcoticon Nicolai, & tandem cum aqua ardente cuius parum à. ʒ. una uſq; ad ʒ. ʒ. bibatur & teneatur os clauſum. Si uerò fuerit mala complexio calida corrigatur cum frigidis & ſic. ſicut cū ſacculo ex milio torrefacto & roſis, cuius ſi maior fuerit caliditas addantur ſandali, ſed fortè præſtātius eſt hæc exrinſecā omittere, nā ſi calida fuerit cerebrum diſcraſiant, ſi frigida humiditatem exprimunt & augent lachrymas. Procedatur ergo cum interius ſumptis ſicut cum iuleb, roſ. ſyrupo de papauere aut diacodion cui aliquid ſpecierum diambræ, uel diamuſci ad cerebri confortationem addi poteſt, & cum odoribus quos require in capitulo de catarrho.

Quarta autem intentio, ſcilicet fluxus interceptio, cōpletur ſi materia fluat per uias extrinſecas conſtrictiuis, fronti & temporibus applicitis, de quibus ſermo præceſſit in ophthalmia. Sed proprium in hac diſpoſitiōe in materia frigida eſt quod ponit Meſue ex inuentione Democriti. Recipe lanam ſuccidam non ablutam, & combure & cinerē eius diligenter tere & ex eo cum albumine oui line frontem et tēpora, mox enim materiei fluxum amputat & lachrymarū. Multa huiuſmodi dicta ſunt ſuperius in ophthalmia ualētia in cauſa calida, & frigid. & mixta. Sed his non potentib. intercipere fluxum ueniendum eſt ad ſectionē uenarū ſicut in ophthalmia dictum fuit. Si uerò materia fluat per partē intrinſecā hæc non conferunt, ſed intercipiēdus eſt fluxus neceſſariò cum interius ſumptis, ad quod optimè cōfert diaolibanū deſcriptione Nicolai dādo ex ipſo. ʒ. s. cū ℥. una uini albi calidi, in quo coctum ſit olibanum per tres aut quatuor horas poſt cenam leuem. In cauſa uerò calida ſumat unā ex pilulis his. Recipe thuris. ℈. unum, myrrhæ, opij, croci, ana grana quinq;, fiant pilulæ cum ſyrupo de

papauere

papauere. Grana quoq; thuris ſimiliter myrrhæ deglutita ad hoc conferunt & non eſt in his timor de ſtupore & propterea ab ipſis & ſimilibus non eſt inchoādum, & multa alia remediorū genera ad hoc require in capitulo de catarrho. Quinta intentio, ſcilicet oculi cōfortatio completur cum rebus mēſuratè ſtipticis præcipuè cū puluere Raſis ualētè in cauſa mixta. Sed in cauſa calida remoueaſ piper, & ex hoc fieri collyrium cū aqua myrti cōfert. Et ad hoc iuuat puluis tutię abluté ſolus cum aqua myrti. Item puluis oſſium mirobalanorum combuſtorum, cum dicta aqua. Itē Recipe tutiæ præparatæ cum aqua myrti. ʒ. 1. coralli albi & rub. oſſium mirobalanorum chebulorum combuſtorum, ſumach gallarum, aloës, olibani, opij ana. ʒ. s. pulueres ſubtiliter triti miſceantur cum aqua infuſionis dragaganti & gummi arabici & eſt optimū. Vltimum cui nō eſt par per deſcriptionem Meſue ex inuentione Zrizes regis Medorum conferens lachrymis, ardori, aſperitati oculorum & ferè omnibus ęgritudinibus ex cauſa calida, & etiā aliqualiter in mixta & confert principio cataractę, & qui uidet unam rem quaſi duas. Recipe ſarcocollæ nutritæ in lacte mulieris diebus pluribus. ʒ. 4. dragaganti albi, olibani, ſcoriæ ferri, magaritarum nō perforatarū ana. ʒ. 1. ſpicæ indi, cadmię, auri & argenti, acaciæ ana. ʒ. s. amyli, cerufæ ana. ʒ. ʒ. tutiæ præparatæ ſubrubeæ. ʒ. tres, tere omnia cum ſucco granatorum acetoſorum et fac ſiccari ſicut prius, deinde cū aqua infuſionis hueg, id eſt acori, ultimò cum aqua ſolatri, deinde pone camphoræ. ʒ. unam. ſacchari albi, aur. 1. deinde tere ultima cōtritione, et fiat ex medietate eius ſief cum aqua roſ. ex alia medietate alcohol ſubtiliſſimus & poſſumus etiā eo uti cum albumine oui & lacte etiam mulieris, eſt enim optimum confortans oculū. Sed nota quòd puluerę præſtantiores ſunt in lachrymis quia fortius imprimunt, & etiam magis oculis inuiſcantur & adhærent ſi non faciant ardorem. A qua tamen ardens ſecūdum quod diu expertus eſt quidam ex ſocijs confert optimè ad exiccandas lachrymas in cauſa multū frigida & humida ſi lachrymale cum hac balneetur aliquotiēs in die. Sed quærit aliquis quare medicamina applicāda oculo in lachrymis, imò in omni paſſione oculi niſi ubi ſanguis flueret & ubi etiā timeretur de exitu uueæ debent eſſe commenſuratæ ſtipticitatis & non fortis. Et in alijs membris cum uolumus cōſtringere aut repercutere utimur fortiter ſtipticis. Dicendum quòd oculus fortificatus eſt ille qui lachrymas principaliter conſtringit & retinet. Fortificatur autē per ſtiptica mēſuratè & non per fortia. Quòd ſi quis inſtaret etiam de brachijs & cæteris membris. Repellunt enim à ſe uaſa confortata ſtipticis pharmacijs. Dicit quòd non eſt ſimilitudo quia in brachio & pluribus alijs membris ſimilibus materiæ fluunt per uenas ſuper quibus ſtiptica fortia aptè poſſunt applicari, imò & ligaturæ repercutientes, ſed ſuper oculo nō ſic, unde melius eſt in eo intendere omnino ad confortationem magis quàm ad ultimā ſtipticitatem ipſum debilitantem. In materia autem fluēte ad oculos applicamus ſuper uijs ſcilicet fronte & temporibus extremè ſtiptica, imò ferè ſic eſt in omni membro, applicamus fortiora ſtiptica ſuper uijs per quas materia fluit quàm ſuper parte recipiēte. Ex his infertur opiata eſſe uitanda quantum eſt poſſibile. Sexta & ultima intentio, ſcilicet debitum regimen perficitur ut dicimus in catarrho.

CVm lachrymales oculorum anguli ſemper humidi uidentur, patiens quotidie ieiunus ingrediatur balneum, & in oculum iſtum alcohol mittat. Rec. tutiæ drach. 10. coralli rub. mirobalanorum citrinorum, fricati aloes, omnium ana drachmas 2. piperis, drach. ſemis, fiat ex eis puluis qui aſſiduè mittatur in oculo.

In hoc capitulo ponit curā lachrymarum. Et primò curat per balneum de quo dictum fuit, & poteſt eſſe balneum aqueum & aëreum ad exiccādum & diuertendum, materiam. ſecundò ponit curam per puluerem ſubtiliſſimum in oculo ponēdum. ℞. tutiæ. ʒ. 10. corallorum rub. frigid. in primo, ſic. in ſecūdo, mirobalanorum citrinorū, aloës ana. ʒ. 2. piperis. ʒ. s. fiat puluis & ualet in cauſa mixta & remoto pipere ualet in calid. & ſic patet textus &c.

DE DEBILITATE VISVS Caput. XXVIII.

Debilitas uiſus, nocumentū, defectio tenebroſitas, ſunt termini ſynonymi huius diſpoſitionis de qua diuerſi autores ſub his diuerſis uocabulis determinant, quę debilitas uiſus diffinitiuè eſt actio uiſus diminuta corrupta uel ablata uel læſio uiſus diminutè corruptè uel ablatè, nā cum Raſis nō faciat aliud capitulū de corruptione uiſus, ablatione congruū eſt ut hoc cap. ſit commune his trib. modis lęſionū. Ex quibus inferſ hanc debilitatē eſſe accidēs licet etiā poſſit eſſe morbus impediendo operatiōes uirtutum interiorum cerebri ſaltē per communitatem.

Sed pro terminorū declaratione, ſciendū eſt actionē tripliciter lædi, ſcilicet diminutè, corruptè, & ablatè. Actio quidē ablata eſt cū omnino auferſ ſicut in uiſu cęcitas, et in appetitu omnimoda ipſius priuatio et dicit mors appetitus. Actio corrupta eſt actio nō cōueniens alicui indiuiduo ſpeciei humanę naturaliter diſpoſito ſiue ſibi ſano, ut exēpli gratia in appetitu, appetitus carbonū & ſimiliū non cōuenientium ſpeciei humanæ, & in uiſu uiſus unius rei quaſi duæ ſint, & unius coloris pro altero. Actio ſecunda diminuta uel diminutè lęſa eſt cū minuit operatio à perfectione operationis conuenientę homini ſibi ſano, non tamē mutans ſpeciem. Sicut in appetitiua appetitus remiſſus, aut nimis intēſus ut caninus. Et in uiſiua uiſio remiſſa. Non tamē eſt ſimile, de uiſiua cogitatiua, & aliquibus operationib. animalib. ſicut de appetitiua & multis alijs. Nā ille poteſt lædi diminutè dupliciter, per remiſſionē, & intenſionē ſicut in appetitiua. Sed in uiſiua et in quibuſdā alijs nō credo hoc euenire, ſcilicet quòd lędantur per intenſionem, imò quanto eſt intēſior, & acutior tāto eſt perfectior, etiā ſi quis haberet uiſum lyncis, licet multi ducti apparētib. rationibus opinentur contrariū. Et hæc omnia intelligenda ſunt ad bonum intellectum, dico enim non eſſe poſſibile uiſionem lædi per incenſionem cum fortitudine

uirtutis uisiuæ quæ maximè arguitur ex tolerãtia excellentium sensibilium, sed sine huiusmodi fortitudine potest lædi per intentionem. secus autem in appetitiua & alijs, possunt enim lædi per intentionem etiam stante fortitudine appetitiuæ. Sed contra, uisio acuta est causa imaginationum, quarum causa nõ est uisio obtusa, ergo &c. Antecedens est A. tertia tertij tractatu 4. cap. de imaginationibus, ut cum uisiua propter eius acuitatem uidet uaporẽ existentem intra corneã, quem oculus obtusi uisus non comprehendit, per huiusmodi enim uisionẽ imaginat̃ homo aliquod obiectum esse in medio coram pupilla, quod tamen non est. Et cõfirmatur, quia huiusmodi uisio est corrupta, ergo lęsa. Assumptum probatur, quia pro uapore ad intra oculum repræsentatur obiectum extra oculum coram pupilla. De hoc autem dicetur in cap. de imaginationibus.

Quum triplex sit species debilitatis uisus iam dicta, uideamus subdiuisionem uniuscuiusque in suas species. Visio enim diminuta duas habet species, quarum, utraque tripartitur. Sunt enim quidam malè uidentes de prope, & bene de longè. Quidam econtrariò malè de longè & bene de prope, quidam malè de prope et de longè. Item aliqui bene uident in claro & res claras & albas. Et malè cõtra, scilicet res nigras, & in obscuro, quæ dispositio dicitur noctilopa. Aliqui bene in obscuro & res nigras, & malè ecõtra, quæ dispositio dicit̃ aliar. Aliqui enim malè uident utroq; modo. Similiter uisio corrupta duas habet species, unã, circa sensibile propriũ. sicut uidentes unũ colorẽ pro alio alterã circa sensibile cõmune. Et est quadruplex. Sunt enim aliqui errãtes circa numerũ, quibus unum apparet duo, & econtra. Aliqui circa motũ & quietem quibus res mota apparet quiescens uel econtra. Aliqui circa figuram quibus quadrata apparent circularia & econtra. Et aliquibus istorum apparent omnia in medio perforata, & aliquibus secundum latus abscissa. Aliqui errant circa magnitudinem, quibus res magnæ apparent paruæ & ecõtra. Quintò aliqui errant secundum situm, licet nõ sit sensibile commune aut proprium, de quo fortè quis mirabitur cum distantia & propinquitas plurib. sensib. possint sentiri, & istorũ aliqui iudicabunt res semper magis de prope q̃ sint. Aliquando omnia magis distanter quàm distent. Actio autem ablata non habet species nisi quod aliqui sunt uidentes aliquid luminis, licet nihil discernant. Et aliqui omnino nihil uident. Sed hæc ultima species propriè dicitur actio ablata, prima autem impropriè & apud communitatẽ. Et istæ omnes species aliquando sunt ex tempore, aliquando sunt ex generatione contractæ.

Causę debilitatis uisus in genere sunt duplices, quędam per communitatem, & quædam per essentiam. Per communitatem dupliciter. Aut à toto. Aut à membris particularib. scilicet stomacho, cerebro, & ortis ab eo matrice & cæteris. Per communitatẽ à toto potest fieri debilitas uisus ex omni genere malæ complexionis, sine materia, & cum materia communicante oculo sub forma humoris aut sub forma uaporis et fumi. Ex caliditate enim superflua totius accidit debilitas uisus, sicut in multum febrientibus, aut alio modo extremè calefactis, tum propter caliditatem resoluentem spiritus, tum propter uapores ad oculos delatos. Imò in febribus non solum accidit diminutio uisus, sed aliquando corruptio cum existimant se uidere aliqua quæ non sunt, & hoc propter uapores coram ipsa crystalloide situatos huiusmodi res repræsentantes. Ex superflua etiam humiditate & frigiditate accidit debilitas uisus, ut in hyposarca chronica spiritibus incrassatis & paucificatis. Et ex omnibus causis addentibus repletionem corporis superfluam, siue quo ad uasa siue quo ad uirtutem potest accidere debilitas in uisu. Accidit tertiò ex uehementi inanitione & siccitate, de qua Rasis in litera, sicut in ethicis, aut alio modo consumptis propter spirituum uisibilium & humorum paucificationem & tunicarum exiccationem. Et propterea in conualescẽtibus accidit debilitas uisus spiritibus resolutis & humido exiccato. Siccitas etiam cum materia melanch. maximè obest spiritibus uisiuis tanquam sibi maximè contraria ut superius in melanch. licet frequentius uisio lædatur à phlegmatica. Est secundò debilitas uisus per communitatem à membris particularibus sicut à stomacho frequentius eueniens propter ipsius malam complexionem frigidam & humidam, cum materia phlegmatica ad caput uaporante, de qua Rasis in litera, licet per prę̃sentiam cuiuscunque materiæ in stomacho existentis potest actio oculi diminui & corrumpi. Item per communitatem à capite propter omne genus ægritudinis, scilicet complexionis, compositiõis, unitatis & propter apost. sed maximè cum hæ ægritudines sunt in parte anteriori cerebri magis oculo communicante. Nam partes integrantes oculum secundum magnam partem à parte anteriori capitis oriunt̃. Vnde propter illius partis ægritudinẽ actio uisus corrumpitur, diminuit̃, & cum ultimantur, aufertur. Maximè autẽ uisus debilitas accidit per communitatem à neruis opticis ad hoc ordinatis ut deferant spiritus uisibiles à cerebro ad oculos, & econtrariò ab oculis ad cerebrum, scilicet ad sensum communem species uisibiles. Et propterea in medio antequàm exeãt, in cerebro coniuncti fuerunt, siue crucientur siue non. Propter ergo ipsorum nocumẽta, ut cum spasmantur aut mollificantur, aut discontinuãtur, accidit frequẽter ut unũ appareat duo. Cum autem oppilantur non totaliter diminuitur uisus, si totaliter, aufertur. Similiter cum patiũtur apost. aut solutionem continui secundum plurimum uisus aufertur, & propterea cõtusiones & incisiones factæ in parte anteriori cerebri frequenter uisum diminuunt, corrumpunt & auferunt. Est etiam debilitas uisus per cõmunitatem secundi paris neruorum cerebri uenientium ad compositionem septem musculorum oculi, propter quorum nocumenta uisus magis corrumpitur quàm minuatur, aut auferatur, faciunt enim frequenter unum apparere duo, & etiã per ipsorum nocumenta oculi obliquantur. Et similiter potest uisus impediri per cõmunitatem à matrice & cæteris membris, sicut à palpebris cum patiuntur scabiem aut alias ægritudines sibi proprias. Similiter à carne lachrymalis cum minuitur & cum lachrymale fistulã incurrit. Causæ autem primitiuę sunt quæcunque possunt huiusmodi nocumenta totius membrorum particulariũ aut ipsius oculi facere aut conseruare. Causæ uerò debilitatis oculi per essentiã sumunt̃ à quatuor, scilicet à cõpositione oculi, spiritib. tunicis. et humorib.

A compositione

A compositione quidem ut cum nimis magnus aut nimis eminens, nã propter eminentiã melius uidet in obscuro q̃ in claro, melius de propè q̃ de lõgè, melius res nigras quàm albas &c. Ecõtra aũt oculus profundus se habet in omnib. Licet absolutè cęteris parib. oculus profundus se habeat melius in omnib. istis q̃ oculus eminens, sicut et oculus paruus respectu cuiuscũque uisibilis melius se habet q̃ oculus magnus. Secundò causæ debilitatis uisus per essentiam sumunt̃ à spiritib. nam quandoq; multiplicantur, quandoq; paucificantur, quandoq; sunt crassi, quandoq; subtiles, quandoq; clari, quandoq; turbidi, quandoq; uniti, quandoq; disgregati. Causę autem multitudinis spirituum sunt multitudo humorũ & nutrimenti cum bonitate membrorum principalium & sibi deseruiẽtium, & paucitate resolutionis ipsorũ. Paucificationis uerò sunt causæ contrarię. Et coitus paucificat spiritus. Et deterior est paucitas spirituum q̃ multitudo eorundẽ. Licet multitudo quãdoq; noceat, cum ipsis multiplicatis nõ fit liber eorum transitus per uias angustas. Et quia propter multitudinẽ fiunt minus parui, hoc tã rarissimè accidit, propterea dixit A. quòd eorum multiplicatio est melior usus uel res &c. Causæ uerò crassitiei ipsorũ est sanguis crassus est quo generant̃ frigid. & humid. & permixtio uaporum cum eis postquã geniti sunt & econtra. Causæ subtilitatis sunt subtilitas sanguinis, calid. & sic. & eorum depuratio à uaporib. Mediocritas tamẽ in crassitie & subtilitate est melior, & propterea uitãda sunt prębẽtia nutrimentũ nimis crassum & subtile, & quæcũq; prę̃ter modum calefaciunt, infrigidant, humectant, & exiccãt. Nec ualet si arguat̃, quia calid. & sic. plerunq; incrassant humores resoluendo partes subtiles terreis remanentib. & ita poterit esse in spiritib. Dicitur quòd nõ est similitudo, quia spiritus sunt subtilissimi naturę aẽreæ, apti facillimè per calid. & sic. transire in naturam igneã, & sic magis subtiliari. Causæ aũt turbulẽtię ipsorum est turbulẽtia sanguinis ex quo generant̃, & turbulẽtia uaporũ secũ permixtorũ, scilicet postq; geniti sunt, sicut econtra causæ claritatis sunt claritas sanguinis, & eorũ à uaporib. depuratio. Causæ aũt primitiuæ sunt quæcunq; generant sanguinẽ turbidũ et quæcũq; ipsum turbidãt sicut omnes qualitates primæ modũ excedẽtes. Et ecõtra, claritatis sunt causæ contrariæ. Causæ uerò unionis spirituũ est aẽr tendẽs in obscurũ cum debita tẽperie sicut econtrariò nimia luciditas & aẽris calid. superflua est causa disgregationis. Et ex his possumus uidere causas sex specierum diminutionis uisus, & causas bonitatis uisionis. Nam si spiritus sint multi clari mediocres fit optima uisio de propè & de longè in claro & in obscuro, & respectu cuiuscunq; obiecti. Habẽtes aũt spiritus his cõtrarios scilicet paucos obscuros nimis crassos aut subtiles econtrariò malè se habent in omnib. huiusmodi dispositionib. Habentes uerò spiritus multos obscuros & crassos bene uidẽt de longè, de propè uerò malè, bene res lucidas et albas, malè nigras, bene in claro, malè in obscuro, & melius magna q̃ parua, et tolerãt obiecta excellentia sicut aspectum solis melius quàm habẽtes spiritus multos & claros et mediocres in substantia. econtrariò se habent in omnibus oculi habentes spiritus his cõtrarios, scilicet paucos subtiles & claros, posset etiam esse tanta paucitas spirituum & obscuritas quòd omnino uisus auferret̃, sicut in propinquis morti, & in quibus est integra oppilatio neruorum opticorũ, disgregatio etiam spirituũ minuit uisionem. Sicut econtra unio perficit nisi modum excedant, quod rarissimè accidit. Et omnes hæ causæ sunt aut à principio generationis aut ex tẽpore cõtractæ.

Tertiò sumuntur causæ debilitatis uisus per essentiam à tunica oculorum. A cõiunctiua quidem cum diu passa est ophthalmiã, licet aliqui ophthalmici clarius uideant quàm ipsi sani. 31. problematum problemate 9. nam multis lachrymis fluentib. depurantur humores oculi & spiritus redduntur clariores. Ex nocumento etiam corneæ debilitatur uisus, corrumpit̃, & aufertur, cum enim patitur exituram & ulcus, si sit in tota cornea uisus aufertur, si partem pupillæ occuper, uisus diminuitur, aut corrumpitur, & similiter cũ remanet ex ulcere cicatrix aut aliud uestigium, si sit in medio apparent obiecta perforata secundum aliquã partem. Si in extremis coràm pupilla, apparent obiecta diminuta secundum aliquam partem. Et quadrata quandoq; apparent rotunda propter diminutionem uisionis, quia anguli non uidentur, quod etiam accidit cum obiecta sint distãtia. Si uerò cornea sit colorata colore rub. propter artafari apparẽt obiecta rubea. Si uerò colore citrino ut in hicteritia, apparẽt omnia citrina & sic erit actio corrupta respectu sensibilis proprij, tunc enim accidet de speciebus ad oculum delatis sicut accidit de radijs solis ingredientibus per uitrum citrinum aut rub. apparent enim rubei aut citrini, nonnunquam etiam cornea exiccatur aut humectatur superfluè, ex quibus perdit paruitatem, & est causa diminutionis uisus, aut ablationis. Et quandoq; etiam uapor existẽs coràm pupilla siue naturalis siue accidentalis sicut in principio cataractę est causa corruptionis uisus secundum situm, nam aliquid iudicatur coràm pupilla quod non est. Hic autem uapor & cataracta non solum possunt esse corneę adhęrentes, sed etiam uueæ & telæ araneæ & in quocunq; loco inter corneam & crystalloidem. Aliquãdo propter solutionem continui in cornea oculus nõ potest tolerare lumen nec uidet in claro licet fortè in obscuro, ex eo quòd transitus luminis nõ gradatim sed magis subitò peruenit, scilicet ad crystalloidem ut optimè sentit A. cap. de debilitate uisus. Quandoq; fortas̃ se hæc ratio dubia uidebitur, cum semper lumen subitò penetret ad crystallinum, & non gradatim, neque in tempore. Sed per gradationem illam intellexit A. modificationem quãdam luminis factam per partes oculi, quæ sunt ante crystalloidem quæ modificatio quomodo fiat subitò à potentia finita difficile est uidere. Sed credo sicut species subitò multiplicantur, ita subitò possunt moderari cum sint intentionales, sicut radij transeuntes per uitrum subitò modificantur & colorantur secundum colorem ipsius quantum ad apparentiam. Et quandoque cornea rumpitur & egrediũtur humores & uuea. Ex defectu etiam uueæ quæ naturaliter debet esse nigra debilitat̃ uisus cum est minus nigra debito sic enim oculus efficit̃ albus & si nimis nigra sic efficitur niger. Et melius uidet in claro sicut ei contrarius in obscuro. Aliquando foramẽ uueæ nimium dilatatur & dicitur alintisar. Aliquando nimium constringitur, & tunc pupilla apparet parua & dicitur constrictio pupillæ, quæ cõstricta

natura

naturaliter melius uidet omnia obiecta quocũq; modo situata q̃ oculus pupillæ latæ, licet habentes pupillam latam melius uideant in obscuro q̃ in claro, melius magna q̃ parua, melius nigra quàm alba. Et melius de prope q̃ de longe, & semper iudicant obiecta minora q̃ sint, pupilla uerò parua ecõtrario se habet in omnib. Ex hoc patet causa corruptę uisionis respectu magnitudinis. Sed contra arguitur quòd pupilla magna magis de prope uideat quàm parua. Sit obiectum æquale ita propinquum utriq; pupillę ut à neutra uideri possit propter propinquitatem, elongetur paulatim æqualiter ab utraq; tũc manifestũ est quòd conus pyramidis huius rei citius recipietur in pupillam magnam quàm paruam, ergo citius & magis de prope uidebit ipsum. Ad quod dicit̃ quòd argumentum conclude de obiectis maiorib. pupilla, sed nõ de minorib. aut æqualibus, nec ualet argumentum, magis de prope uidet, ergo melius uidet. Etsi argueretur quòd obiecta minora pupilla de æque bene secundũ conum suæ pyramidis recipiũtur in pupilla magna sicut in parua, ergo æquè cito ab utraq; uideri debẽt. Dicitur negando consequentiã non enim sufficit sola receptio coni pyramidis in pupilla, sed debita oculi dispositio quæ est deterior in pupilla magna q̃ in parua, neq; etiã species trãseunt ita unitę in magna sicut in parua. Et si infertur ulterius quòd quãto pupilla est minor deberet melius uidere, specieb. transeuntibus magnis unitis. Dicit̃ quòd nõ sequitur, quia potest esse ita parua quòd extremitas pyramidis transeuntis per pupillam prius deperderetur antequam attingat crystallinum. Et hoc tenendo quòd species rei uisibilis deferantur ad crystallinum sub forma pyramidis. In tela aũt aranea potest esse omne genus ægritudinis, unde per nocumẽtum eius potest uisus diminui, corrumpi, auferri, sed tamen de nocumento eius autores non fecerunt mentionẽ tam specialẽ, eo quòd est in profundo constituta nõ ita subiacens uisui, aliarum uerò tunicarum præter corneam, uueam & telã araneam nocumentum non est primitiuũ sed mediatum, lædunt enim uisum communicando nocumentum his de quibus sermo præcessit. Credendum tamẽ est quòd omnes possunt pati malam complexionem cuiuscunq; generis, malam compositionem, solutionem continui & apostemata. Quartò & ultimò lędit̃ uisus merito humorũ. Albugineus ergo uel multiplicatur nimiũ, & hæc est una ex causis propter quã oculi sunt nigri, aut paucificãt̃ aut naturaliter aut propter ægritudinem chronicam uel acutam ipsum resoluentem. Et hæc est una ex causis propter quam oculi sunt glauci, sicut sunt oculi multorum ægrorũ & conualescentium qui postea sanitati restituti habent oculos nigros. Et nõ est dubium quòd isti uident melius de propè quàm de lõgè, melius nigra quàm alba melius in obscuro quã in claro, contrarij autẽ contrario modo se habent. Aliquando albugineus obscuratur aut propter uapores aut aduentum alterius materiæ ipsum turbidantis, aut quia propter aliquam ægritudinem taliter mutatur in substantia eius absq; aduentu alterius materiæ, & tunc malè uidet in omni dispositiõe, licet minus malè res claras in claro, imò aliquando hac causa uisus aufertur aliquando aũt corrumpitur ut cum est in eo præsentia uaporis aut cataractę diminutæ, propter quod existimatur aliquod obiectũ esse coràm pupilla quod non est. Crystalloides uerò aliquãdo magnificatur, aliquãdo situatur uersus corneã. Et hæ duæ causæ sunt quòd oculi apparẽt glauci sicut contrariæ faciunt oculos nigros. Aliquando nimis subtiliatur & nõ tolerat splendorem neq; bene uidet res albas, sicut cum incrassatur melius uidet in claro res albas, aliquando uerò obscuratur propter causas similes quæ dictę sunt in albugineo & in omni dispositione, malè uidet sicut cum est benè clarus est causa perfectæ uisionis, aliquando crystalloides non est situata ex directo pupillæ, & si est eleuata sursum aut deorsum magis debito unũ apparet duo. Si uerò ad latera fit strabositas. Nocumentum aũt uitrei ut dicit A. non est primitiuũ sed lædit uisum pro quanto cõmunicat nutrimentum crystalloidi qui ab ipso nutritur si dat ipsi nutrimentum infectum aut opacum. Et propterea omnia uaporosa, inflatiua, turbidãtia sanguinẽ & spiritus sicut legumina, uina turbida, cœpæ & huiusmodi sunt uitanda. Ex his ergo iam manifestæ sunt causæ oculorũ, licet colorẽtur oculi frequẽter secundum colorem cutis & complexionis dominiũ,

Pro cuius rei ampliori notitia sciendum est coniũctiuam & omnes alias tunicas prętер corneã & telam araneã esse uerè coloratas, nõ diaphanas, nõ lucidas. Cornea autem & tela aranea sunt diaphanæ non coloratæ neq; lucidę licet secundum G. tela aranea sit lucentissima, ut infra. Albugineus uerò & uitreus sunt diaphani, licet albugineus magis, non colorati nec lucidi. Crystallois autem sola inter cęteras partes est diaphana non colorara habens lucem propriam qua cæteras partes oculi luminis susceptiuas illuminat, imò in quibusdam animalibus illuminat medium extrinsecum, sicut in cattis, lupis, leonibus, serpentibus, buffonib. Sed solum restat una causa sumpta ex multitudine spirituum, per quorũ præsentiam oculus redditur glaucus & bene uidet in omni dispositiõe sicut per paucitatem spirituũ oculus redditur niger & malè uidet in omni dispositione, quę quidẽ paucitas spirituum accidit aut propter paucitatem nutrimẽti aut dispositiones resoluentes aut propter oppilationem in neruis opticis, aut propter longum aspectum rerũ albarum & lucentium sicut accidit iter agentibus per niues. & qui solem intuentur, aut propter lõgam moram in tenebris propter quam tãdem spiritus paucificãtur. Et hæc est una ex causis propter quam si quis diu contraxerit morã in tenebris, postea ueniẽs ad lucem magnam subitò excæcatur. Illi enim spiritus qui paucificati fuerunt propter longam moram in tenebris propter lucem ualde intensam resoluuntur antequàm alij succedant, & sic remanent cæci quæ cęcitas deinceps auferri non potest cum de priuatione ad habitum non fit possibilis regressus. Quam rem Dionysius Syracusanus sæpe expertus fuit hoc modo, excęcans multos quos diu incarceratos tenuerat.

Iam restat ut circa uisionẽ corruptã assignent̃ causę propter quid scilicet unũ apparet duo, nisi enim effectus in proprias causas resolueremus, nõ possemus ei curã debitã administrare. Sex ergo sunt causæ quòd unũ apparet duo. Prima sumit̃ ex parte uelocis & inordinati motus siue fluctuosi spuũm deferentiũ simulachrũ rei uisæ, prius enim q̃ prima species recedat à sensu cõmuni in quo fit iudiciũ imprimit̃ secũda spẽs eiusdẽ uisibilis delata per spiritũ subsequentẽ propter agitationem

agitationem in spiritu uisibili deferente, sicut apparet cum forma solis suscipitur in aqua uelociter fluente, apparent enim duæ formæ solis recepta noua forma in aqua antequam prima destruatur, & sicut apparet gutta uelociter mota, quòd sit una linea, & in baculo ignito uelociter circumducto quòd sit circulus. Hoc autem accidit ebrijs, iratis, his quibus caput est contusum propter casum aut offensionem & quibuscunq; ex quacunque causa sit hic motus inordinatus & fluctuosus spirituum.

Secũda causa sumitur ex parte humiditatis seu uaporis separantis spiritum uisibilem in duas medietates uel plures quod accidit etiam habenti solummodo unum oculũ, & hæc separatio potest esse ante crystallinum in ipso crystallino, & post ipsum sicut accidit in rheumatismis & in principio aquæ.

Tertia causa, quando unus oculus magis quàm alter contrahitur secundum rectitudinem aut propter spasmum illius musculi qui est ad retinendum oculũ aut propter contractionem unius nerui optici magis quàm alterius aut alterius relaxationẽ, unde propter breuitatem uiæ simulachrum rei uisæ citius deferẽt̃ per unum neruum quàm per alium ad sensum communem, & sic primo simulachro non corrupto in sensu communi reliquum subsequitur. Quarta causa est discontinuatio neruorum opticorum propter spasmũ unius duorum neruorum aut amborũ, unde species non uniuntur. Quod etiam potest accidere à casu aut à percussione. Quinta causa sumit̃ ex parte unius oculi contorti sursum aut deorsum sicut in strabositate, non aũt ad latera, quia in hac conuersione unius oculi sursum aut deorsum species delatæ ad sensum communem non uniuntur in cõiunctione neruorum, sed transeunt separatę, non autem est ita in cõtorsione ad latera, quia in hac neruus opticus non tãtum contrahitur. Et hæc est causa quam assignat Arist. 31. problematũ, problemate 7. Et G. 10. de utilitate particularum cap. penultimo, licet huiusmodi solutio multas patiatur instãtias, quas gratia breuitatis omitto. Sexta causa dicta est superius de intẽtione lesu Hali, quãdo crystallinus est situatus à magis sursum aut deorsum debito, quod credo intelligendum esse altero crystallino non similiter situato.

Superest dicere causas corruptæ uisionis respectu motus & quietis, respectu propinquitatis & distãtię. Causę enim quare quiescens apparet moueri, est motus fluctuosus & inordinatus spirituum de cuius causis dictum est superius.

His adde multitudinem uaporum permixtorum spiritibus qui sunt causę inordinati motus spirituum sicut in uertigine & scotomia sufficienter dictum fuit, spiritus enim sequit̃ motum uaporum secum permixtorũ, sed de hoc sufficiãt quę dicta sunt in uertigine.

Quòd autem mota appareant quiescentia nõ credo contingere. Causæ autem quòd distantia propinqua appareant, sunt causæ superius dictæ, quod magna apparent parua, quia si res magnæ apparent paruæ, etiam distãtia inter oculum & rem uisam quamuis sit etiã magna apparebit parua, & per consequens res uisa apparebit propinqua, & causæ quare propinqua apparent distantia sunt causæ his contrariæ. Et fortè propter hanc causam distantia & propinquitas non sunt sextum sensibile commune, sed ad magnitudinem reducuntur.

Signa debilitatis uisus absolutè habentur ex relatu ægri. Quod si referre nesciat, aut si fortè uelles ad excellentiam artis dicere quas ægritudines patitur consydera oculum & omnes partes eius quantum pupilla sit dilatata, aut constricta, quàm bene sit clarus oculus, quàm bene moueatur, & consydera dispositionem membrorum, per quorum communitatem oculus posset lædi, & nunquid parentes eius fuerunt debilium oculorum, nam medicus exercitatus sciet dicere quas ęgritudines patiatur, & quas uerisimiliter est incursurus. Si uerò oculus lædatur per communitatem à toto uel à parte cognoscitur, quia præcesserunt ęgritudines totius aut alicuius membri, cum quibus oculus est debilitatus, & quum augetur debilitas uisus, & econtrario minuitur cum illæ minuuntur et quòd debilitas secundum plurimum cõmunicatur ambobus oculis, imò pluribus sensibus simul. Et si fuerint causæ calefacientes & exiccantes apparet oculi conca uitas & exiccatio, & lędit̃ur ex ieiunio, ab euacuatione, & ab aẽre calido & sicco. & iuuatur à contrarijs, et interdũ oculi apparent albi cum sumpto albugineo, cum prius fuissent nigri aut medij &c. Et si sint cũ materia sicut in febribus humoralibus aliquãdo corrũpitur uisio uaporibus delatis ad oculum facientibus existimare aliquod obiectũ esse coràm oculis, quod non est. contra uerò si fuerit à frigiditare & humiditate, & propriè si cũ materia aderit inflatio oculi & fortè cacexia, iuuatur à calid. & sic. ieiunio. euacuatione, nocetur à contrarijs. Et si fuerit per communitatem à stomacho aderunt nocumenta stomachi.

Et si fuerit cum præsentia materiæ plegmaticæ patietur oculus imaginationes albas. Et si in stomacho fuerit prę̃sentia cholerę patietur imaginationes citrinas, & si melancholiæ imaginationes nigras, & secundum plurimum magis lędit̃ stomacho pleno uisus q̃ uacuo. Et sic discurrere per matricẽ & alia membra. Si uerò lædatur uisus per communitatem ad caput hoc declarant ipsius capitis dispositiones præsentes aut præteritę maximè in parte anteriori existẽtes. Et etiã quia nõ solum uisus lædit̃ur, sed secundum plurimũ omnis sensus aut plures. Ponit tamẽ A. casum specialem quòd propter nocumentum cerebri stat aliquando homo oculis apertis non potens claudere palpebras, nec uidens sed audiẽs, quod est propter nocumẽtum communicatum neruis opticis & neruis mouẽtib. palpebras absque hoc quòd communicet̃ quinto pari neruorum cerebri, quod potest esse à causa primitiua & à percussione, & similibus & à causa intrinseca aut à mala complexione frigid. & sic. & est quædam species congelationis. Si uerò sit in uisu nocumẽtum per læsionẽ neruorum opticorum. scilicet apostema oppilationẽ, solutionem continui, est secundum plurimum uisus ablatus, sed si propter apost. adest feb. et si propter oppilationẽ adest grauitas sine feb. & euenit subitò secundum plurimum, si propter solutionẽ continui ipsa solutio est signum. Cognoscitur tamẽ oppilatio neruorum opticorũ fricando unum oculũ & tenendo alterum compressum & uidere utrum in oculo fricato post fricationem aperto immediatè comprehendatur pupillę illius oculi dilatatio & constrictio quibus apparentibus non est oppilatio cũ spiritus liberè transeant, ipsis uerò nõ apparentib. adest oppilatio

oppilatio in neruis opticis, & tu postea experire in alio oculo tenendo primũ compressum. Si uerò lædat oculus per cõitatem ad secundũ par neruorũ secundũ plurimum impeditur motus oculi, & euenit strabositas & frequenter unum apparet duo, strabositate facta sursum aut deorsum. Et cũ fit sursum, res uisa apparet magis infra. Et cum fit deorsum appareat magis desuper. Similiter si fiat ad latus dextrum, res uisa apparet magis in sinistro & econtra.

Sed nunc agamus de signis debilitatis uisus per essentiam.

Si ego fuerit propter malã complexionem aut cõpositionem aut magnitudinem oculi aut eminẽtiam sensui nota est, subtilitas uerò spirituum comprehẽditur quia uidẽt sine perscrutatione sicut econtrario in habentib. spiritus crassos requiritur perscrutari, aliter uehemens intuitus, & aliquandiu obiectum intueri ad bene uidendum. Similiter subtiles non tolerant longam moram uisionis nec aspectum rerum lucentium nec mediũ ualde luminosum, sed contra euenit habentibus spiritus crassos. Et hi non bene uident in obscuro sicut priores, & bene uident de longe, malè de prope, sicut subtiles econtrario. Spiritus autẽ turbidi malè uident secundum omnem dispositionẽ melius tamen in claro & res claras q̃ in obscuro & res nigras & frequẽter patiuntur imaginationes. Spiritus autem disgregari cognoscunt per causas ipsos disgregantes. Vt quia iter egerunt per niues & diu aspexerunt res lucentes & albas & immediatè post illud malè uident in obscuro. Auicennna uerò reddens rationem huius, scilicet quòd habẽtes spiritus crassos sicut senes bene uident de longè malè de prope, & habẽtes subtiles ecõtrario, dicit, quòd si uisio fiat extra mittẽdo, tunc radius uisualis exiens ab oculo & tendens ad rem uisam longinquam, si crassus est subtiliatur, et ad medium reducitur proportionatum uisioni. Si subtilis est resoluitur, sed uidendo propinqua si subtilis est in sua subtilitate conseruatur, crassus autem non subtiliatur quantum est oportunum pro uisione, quare habentes spiritus subtiles melius uident de prope, sed habentes crassos melius de longè. Quæ opinio nullo modo saluari potest, nam per radium uisualẽ aut intelligunt spiritum uisibilem, estq̃ corpus sicut manifestè expressit Iesus Hali & Gentilis. Et tunc sequitur quòd uisio nõ fiat in instanti, imò exiget tempus ualde magnum, scilicet, antequã spiritus trãseat ad obiectum ualde distans, sicut ad cœlum, non enim postq̃ corpus est possunt transire in pleno nisi cum resistentia. Amplius, hic spiritus in tanta distantia, & in tam frequentibus aspectibus debent omnino consumi, etiam si essent multo pluris quantitatis immensæ. Pręterea cum transeant per media distemperata, utputa per sphęram ignis deberent corrumpi & sic uisio impediri. Rursus quomodo hęc corpora transirent per sphæras cœli quæ nequaquã solui possunt nisi darẽt penetratio corporum, &c. Vltimò ex flatu uenti debet linea uisualis impediri uẽto simul impediente aërem & spiritus. Non credo itaq̃ quòd sit possibile uisionẽ fieri per exitũ spiritus ab oculo ad rem uisam. Si uerò per radium uisualem intelligant speciem ab oculo exeuntem ad rem uisam, quod tamen non placuit Gentili, tunc stabit difficultas eadem non soluta quam ipsi hoc ponẽdo, soluere uolunt: non enim apparet quomodo spiritus crassus subtiliatur propter exitum specierum, quæ sunt intentionales nihil resoluentes, aut minuentes de substãtia oculi, aut spiritus. Præterea species intẽtionales quomodo possunt subtiliari aut incrassari? Præterea si species intentionales uadant ad obiectum, non propter hoc uidebitur obiectum, nisi similitudo uel species obiecti ueniat ad ipsum oculum, quare uidetur frustra in uisione tot species multiplicari. Si autem uisio fiat intus suscipiẽdo, speciebus intentionalibus ab obiecto ad oculum transeuntibus, tunc dicit Auic. quòd obiecto existente lõginquo cristallinus multum commouet, ex qua forti commotione si spiritus est crassus, subtiliat & ad medium reducitur spiritus autem subtilis nimium resoluitur, sed obiecto existente propinquo non fit glacialis motus ita fortis, & per consequens spiritus crassus non subtiliatur, sed subtilis bene uidet in sua subtilitate conseruatus, quæ opinio nisi haberet Auic. & reliquos autores ipsam defendentes, multum uideretur extranea, non enim apparet qua ex causa propter aspectum ad longinqua glacialis moueatur nõ ab obiecto, quia eo quòd distans est minus potest in glacialem imprimere quàm si propinquũ esset, & sic ipsum minus commouere, non etiam à lumine medij, quia siue obiectum sit propinquũ siue longinquum idem est lumen alterans oculum glacialem & spiritus. Fortè dicitur sicut placet Iacobo Forliuiẽsi, quòd licet sit idem lumen totale mouens oculum aspicientẽ de longè, & oculum aspicientem de prope: nõ tamen utercq̃ oculus totaliter irradiatur, quia maior multitudo radiorum rectorum peruenit ad oculum distantem q̃ ad propinquum. Cõtra sit a. oculus, spirituum crassorum uidens b. obiectum ad distantiam pedalem. & c. omnino simile b. ad distantiam bipedalem, manifestum est quòd ab eadẽ multitudine radiorum rectorum illuminatur a. oculus simul uidens b & c. Præterea omnes radij existentes in medio luminoso peruenientes ad oculum sub forma pyramidis perueniunt ad oculum, ergo omnes tales recti perueniunt ad oculum, ergo non maior quantitas radiorum rectorum peruenit ad oculũ uidentis de longè q̃ de prope. Assumptum probatur quia simile est de radijs et speciebus uisibilis, sed stante oculo fixo secundum unum situm eleuato uisibili, aut depresso, aut laterali moto: intra tamen distãtiam in qua uideri possit semper species rectę peruenient ad oculum, ergo erit ita de alijs, sic etiam in speculo omnes species obiectorum quomodocunq̃ situatarum, & omnes radij uenientes ad speculum recti peruenient ad ipsum, ergo oculus ab æquali quantitate radiorum rectorum irradiatur siue uideat de prope, siue de longe. Præterea si fieret uisio in medio obscuro, obiecto existente in claro, sicut est possibile, non apparet quòd habẽs spiritus crassos deberet melius uidere de longe quàm de prope, quia spiritus sui non subtiliarentur à lumine medij. Et in hoc casu habens spiritus subtiles debet longius uidere, quàm habens spiritus crassos, quia spiritus sui subtiles in medio obscuro et frigido in sua subtilitate conseruabuntur & crassi non subtiliabuntur, imò incrassabuntur. Nec etiam potest dici quòd spiritus magis subtilientur propter obiectũ longinquũ, quàm propinquũ propter laborem, cum tãtus labor & difficultas sit uidere lõginqua magna sicut propinqua paua, quæ

quæ ratio placuit Iacobo Forliuiensi, imò æqualis difficultas est uidere quæcunq̃ obiecta nimis de prope, sicut nimis de longe, cum neque propter nimiam propinquitatem, necq̃ propter nimiam longinquitatem possint uideri, ergo in uidẽdo de prope & de longe spiritus æqualiter debet subtiliari. Latitudines enim difficultatis uisionis propinqua & remota sunt æquales, cum ambæ ad non gradum potentiæ uidendi terminentur. Vltimò si propter uisionẽ ad longinqua spiritus crassus subtiliaretur sequitur quòd immediatè post illud cum factus est subtilis deberet bene uidere de prope, cuius oppositum experimur.

Solent ergo perspectiui soluere dicentes, quòd quanto conus pyramidis rei uisu est acutior, tanto magis imprimit in uisum, & spiritum uisibilem amplius debilitat, sed conus pyramidis obiecti quanto est distantior tanto est acutior, ergo quanto est distantior, tanto magis imprimit in uisum, & debilitat spiritum uisibilem. Cum ergo spiritus subtilis fit debilior spiritu crasso magis debilitabitur ex distantia obiecti, q̃ spiritus crassus, quare non potest ita de longe uidere sicut spiritus crassus. Ecõtra autem obiecto appropinquante conus pyramidis est obtusior, & per consequens minus imprimens in oculum, & propterea cũ maiori propinquitate ab oculo spiritus subtilis poterit uideri cui parua impressio sufficit ad uisionem: nõ autem ab oculo habente spiritus crassos cum maior pro causanda uisione necessaria sit impressio. Sed contra, sequeretur fieri saltum de extremo ad extremum sine medio, & latitudinẽ actionis subitò deperdi, quod patet, quia obiecto ab oculo recedente, donec in fine horæ non uideatur, nam continuè intendi tur per totam horam impressio obiecti in oculum, quæ tamen in fine horæ est sub non gradu. Secundò sequitur, quòd habens spiritus crassos uideret obiecta minora, quàm habens spiritus subtiles, consequẽs est contra experientiam. Probatur consequẽtia, quia quanto obiectum est minus, conus pyramidis est acutior cæteris paribus, & perconsequens magis impressiuus iuxta responsionem hanc, ergo, &c.

Præterea lucidũ siue album quanto est propinquius oculo, tanto agentius imprimit in oculum, ergo responsio falsa. Et cõfirmatur, quia omnis actio fit per contactum & debitam approximationem agẽtis ad passum. Sed quanto obiectum magis appropinquat oculo magis sibi approximatur, quare. &c. Quidam clarissimus doctor resoluit hos effectus in corrugationem pupillæ, id est partis corneæ ex directo pupillæ: uel pupillæ, id est, foraminis uueæ, dicit quòd in plerisque sicut in senibus corrugatur pupilla ex consumptione humidi substãtifici, quapropter minoratur secundum quamlibet partem sui. In his ergo conus pyramidis rei uisæ non suscipitur nisi in parte nõ corrugata, quæ quia parua est, non potest suscipi nisi sit paruus: nunc autem quanto res uisa est distantior, tanto conus pyramidis est acutior, & per consequens melius suscipietur in parte non corrugata parua, & per consequens melius uident de longe, quàm de prope. Contra, quælibet pars pupillæ siue corrugata, siue nõ corrugata est diaphana, ergo in qualibet parte & in tota superficie suscipitur conus pyramidis, tenet consequentia, & assumptum manifestũ est ad sensum. Secundò sequeretur, quòd deberet melius uidere obiecta parua quàm magna. Consequens est contra experientiam, probatur consequentia, quia conus pyramidis obiecti parui est minor, & per consequens melius suscipietur in parte non corrugata. Tertiò sequeretur, quòd isti deberent curari per humectantia, consequens est contra experientiam, nam curantur per exiccantia. Quartò, quòd hecticus senectutis aut consumptus ex ęgritudine ex simili fundamẽto deberet melius uidere de longe q̃ de prope, consequens est contra experientiã, ergo, &c. Quintò, hæc opinio est insufficiens cum reperiantur iuuenes melius uidentes de longe q̃ de prope, & ecõtrario aliqui quorum effectuum causa non potest resolui in corrugationem aut non corrugationẽ pupillæ. Item sequitur quòd senes deberent ęquè bene uidere obiecta minora sua pupilla, similiter iuuenes quod est cõtra experientiam. Illorum autem error qui resoluerant hos effectus in spiritus magnos & paruos, tunicas & humores crassos & subtiles facilè deprehenditur. Credo igitur aliter esse dicendum. Pro cuius rei declaratione præsuppono primò uisionẽ fieri per pyramidem ueniẽtem ab obiecto ad oculum, cuius basis est in obiecto, conus in crystalloide, hoc suppositum communiter sentiunt philosophi & perspectiui. Secundò suppono, quòd obiectũ potest esse ita distans, ut non uideatur, eo quòd conus pyramidis non attingat ad crystalloidem in qua fit uisio. Et si attingat ita debiliter imprimit, ut non sufficiat ad uisionẽ, similiter obiectum potest esse ita propinquum, ut non uideatur, eo quòd conus pyramidis, licet perueniat ad pupillam, non tamẽ peruenit ad crystalloidem sub forma pyramidis impeditus à foramine uueæ, aut si perueniat ita debiliter imprimit, ut non sufficiat ad causandum uisionem. Hoc suppositum experientia probatur. Tertiò suppono, quòd respectu cuiuscunq̃ obiecti uisibilis est signanda certa distantia in qua optimè uideri potest, ita scilicet, quòd nec sub maiori illa, nec sub minori in eodem medio ita bene uideri potest, quæ distantia non est eadem respectu omnium oculorũ. Si enim respectu alicuius obiecti pedalis di distantia sit optima oculo tẽperatissimo habenti spiritus satis multos mediocriter subtiles & optimè illustres cum cæteris circũstantijs faciẽtibus ad optimam uisionem. Maior distantia requiritur habenti spiritus crassos, cum qua scilicet, maior distãtia obiectum fortius imprimat in oculum, & minor distantia requiritur habenti spiritus subtiles, cum qua minori debilior fiat impressio. Quartò suppono, quòd respectu cuiuscunq̃ obiecti est signanda certa distantia in qua illud obiectum ex natura sua fortissimè imprimit in oculum impressione faciente ad uisionem & oculum debilitante, quod non prouenit nisi quia respectu cuiuscunq̃ obiecti est signandus conus suæ pyramidis determinatæ acuitatis, cum qua optimè imprimat in oculum, ita quòd maior aut minor non ita imprimeret in oculũ. Hoc experiẽtia patet, & pro parte sequitur ex secundo. Et hæc distantia non est illa, de qua dictum fuit in tertio: ista enim diuersificatur secundum diuersitatem oculorũ: hæc uerò est una & eadem ex natura rei & respectu omniũ oculorum. His præmissis soluitur problema, nam respectu cuiuscunq̃ uisibilis habenti spiritus crassos, requiritur illa distantia in qua obiectũ fortissimè imprimit in oculum impres-

ſione faciente ad uiſionem optimam illius obiecti ab oculo, quia ſpiritus craſſus nõ facilè patiẽ ab obiecto. Et hęc diſtantia eſt maior illa quæ requiritur oculo temperato ad uiſionẽ illius cum minor impreſſio ad eius optimam uiſionem ſufficiat. Et quæ requiritur oculo temperato eſt maior requiſita habenti ſpiritus ſubtiles, huic enim ualde parua impreſsio ſufficit ad uiſionem, & à magna oculus debilitaretur. Cum hoc tamen ſtat quòd oculus temperatus melius uideret in omni diſtantia ꝗ habens ſpiritus craſſos, & quàm habens ſpiritus ſubtiles. Et ſimilis ſolutio aſſignanda eſt reſpectu habentium tunicas & humores craſſos aut ſubtiles. Contra ſequitur quòd oculus ſpirituum ſubtilium deberet uidere ad maiorem diſtantiam, ꝗ oculus ſpirituum craſſorum, quia ultra diſtantiam in qua oculus ſpirituum craſſorum exigens fortiſſimam impreſſionẽ optimè uidet, remittitur impreſſio uſq; ad non gradum, ergo erit deuenire ad impreſſionem optimè proportionatam oculo ſpirituum ſubtilum. Ad quod dicitur quòd non ſolum ſufficit determinata impreſsio ab obiecto ad bene uidendum, ſed etiam determinata coni acuitas oculis proportionata. Exigit etiam oculus ſpirituũ ſubtilium conum obtuſiorem, & oculus ſpirituum craſſorum conum acutiorem, & rẽperatus medium inter hos. Contra ſequitur quòd oculus ſpirituum craſſorum poſſet uidere obiecta magis parua, ꝗ oculus ſpirituum ſubtilium, poſtꝗ exigit conum acutiorem, nam quanto obiectum eſt minus cęteris paribus conus eſt acutior. Negatur ad quod deducitur, nam licet ratione coni acutioris debeat melius uidere: tamẽ deficit impreſſio ſufficiens quę debet eſſe fortis in oculo ſpirituũ craſſorum, & debilis in oculo ſpirituum ſubtilium: quanto enim obiectum eſt minus cæteris paribus, tanto minus imprimit, ſed ubi obiectum paruum ab utroque uideri poſſet maior diſtantia exigeretur oculo ſpirituum craſſorum, ꝗ oculo ſpirituum ſubtilium. Et ex hac opinione infertur, quòd nõ omne agens quanto eſt propinquius paſſo tanto fortius agit, licet enim illud ſit uerum in actione reali non eſt uniuerſaliter uerum in actione ſpirituali, ut docet experientia.

Signa debilitatis uiſus propter nocumenta tunicarum, aut humorum ſumuntur, ſicut ſtatim in exemplo declarabo, occurrit tibi ſortes conquerens de mala ualetudine oculorum: debes igitur ipſum oculum diligenter aſpicere notando cõpoſitionem quàm eminens ſit & ꝗ magnus. Quòd ſi uideres eminẽtiam præter modum ac magnitudinem, nunciare potes ipſum eſſe debilium oculorum, & procliuem in multas paſſiones de repletione, & quòd ad præſens non habet perfectum uiſum. Poſtea etiã conſydera utrum oculus ſit ſtraboſus, & ſi traboſitas ſit ad latus dextrũ tunc ipſi nuncia quòd res uiſæ debent ei apparere magis in parte ſiniſtra quàm ſint, & ſi ſtraboſitas ſit ad ſiniſtrum nuncia oppoſitum. Si uerò ſit ſurſum & notabilis res debẽt apparere magis deorſum quàm ſint. Et ſi ſtraboſitas ſit deorſum nuncia contrarium, &c. Et ſi ſtraboſitas ſit ſurſum aut deorſum notabilis in uno oculo tantũ una res apparebit duæ. Poſt hoc conſydera diſpoſitiones ſingularum partium palpebrarum carnis lachrymalis coniunctiuæ, & ſi quæ erunt diſpoſitiones præternaturales nunciare potes nihil interrogando cum iſtæ uiſui ſubiacent. Poſt hoc conſydera corneam nunquid habeat puſtulam uel ulcus quæ comprehendũtur ex ſignis ſupraſcriptis in cap. ſuo. Si uerò nullum iſtorum habuerit cõſydera, nunquid ſit aliquod ueſtigium in cornea, & etiam ſi eſt cicatrix nuncia præceſsiſſe ulcus. Si uerò albedo alterius generis ipſe paſſus eſt defluxum humiditatis ad oculum poſt cuius reſolutionẽ hęc macula remãſit, & ſi huius macula quęcunq; nõ ſit ex d recto pupillę nullo modo uiſum impedit: ſi uerò ex directo pupillæ occupans totã pupillam, conſydera an ſit peruia aut non. Si enim ſit peruia potes nunciare quod apparet ut uideat per quoddã uelum, et ſi eſt alba, obiecta apparent alba: & ſi citrina, citrina: & ſi rubea, ut in atarfati rubea, & ſic de ſingulis coloribus. Si uerò non ſit peruia & occupet totam pupillam, tunc nuncia q̃ nihil uidet niſi fortè ſplendorem. Si uerò macula illa in peruia occupet medium pupillæ ſolum, dic quòd omnia obiecta apparẽt in medio perforata. Si uerò ſit in latere dextro pupillæ obiecta apparebunt diminuta in latere ſiniſtro. Et ſi in latere ſiniſtro apparebunt ex oppoſito diminuta. Et ſi in parte ſuperiori aut inferiori obiecta ſimiliter apparebunt diminuta in parte ſuperiori aut inferiori. Si uerò nullum iſtorum fuerit, conſydera an ipſa tunica cornea ſit bene peruia an non, quòd ſi non conſydera, utrum proueniat ab humiditate ſuperflua, quod declarabitur quia tenſa eſt, oculus plenus, & multæ humiditates profluunt à capite & oculo, & præceſſerũt cauſæ replentes, tunc dic ei quòd diminutè uidet ac ſi per uelum aſpiceret. Et ſi illa imperuietas multum aucta ſit, dic q̃ patitur irim prouenientem ex reflexione luminis cryſtalloidis ad nubem oculi, id eſt, ad humiditatem quæ eſt in cornea aut in albugineo, ſicut in maiori mũdo fit iris ex reflexione radiorum ſolarium à nube ipſis oppoſita.

Si uerò imperuietas corneæ proueniat ex ſiccitate, tunc apparet ſicut corrugata, oculus diminutus cum pauca effuſione humiditatum ab oculo & cerebro, & tunc nihil habet niſi quia diminutè uidet, ac ſi uideret per uelum, ut ſupra. Poſtea cõſydera pupillam, id eſt, foramen uueæ utrum ſit dilatatum aut conſtrictum præter modum. Quòd ſi extremè pupilla dilatata ſit aut conſtricta ferè nihil uidebit. Si autem notabiliter dilatata aut conſtricta, non tamen extremè uidebit omnia maiora ꝗ ſint propter conſtrictionẽ, propter dilatationem uerò omnia minora quàm ſint. Poſt hoc conſydera nunquid uideatur homo oculi, id eſt, forma aſpicientis in oculum. Quòd ſi non uideatur tunc iſtud eſt aut ex defectu corneæ, aut albuginei, aut cryſtalloidis, aut telæ araneæ. Si quidem uideris corneam obfuſcatam non ſolum ex directo pupillæ, ſed in alijs partibus argue quòd ſit ex nocumẽto eius. Si autem uideris corneam bene peruiam argue albugineum turbidatum, uel telam araneam, uel cryſtalloidem inter quæ diſtinguitur interrogando ægrum an appareat ipſi nubes prohibens uiſum, & tunc eſt ex nocumento albuginei obſcurati, uidet enim parum aut nihil. Si autem non uiderit nebulam & non apparet homo oculi ut ſupra, tunc iudica turbidationem telæ araneæ & cryſtalloidis.

Pro quo ſciendum quòd homo oculi ſiue idolum oculi quod eſt forma aſpicientis eſt in tela aranea, per quam reflectuntur ſpecies aſpiciẽtis in oculum, ut eſt apud Hali Abbatem tertio theoricę, & apud Gal. 10. de utilitate

de utilitate particularũ 6. cap. cuius hæc eſt litera. Pupillæ idolum in hac tela aranea uelut in ſpeculo quodam conſiſtit, eſt enim lenis & micans ſuper omnia ſpecula. Sed contra ſequeretur uiſionẽ non perfici in cryſtalloide, cuius tamẽ oppoſitum omnes arbitrantur, conſequẽtia probatur, quia ſi à tela aranea quę eſt ante cryſtalliodem reflectuntur ſpecies uiſibiles ſicut in ſpeculo, ergo aliqualiter terminat ſpecies uiſibiles ſicut & ſpeculum, ergo cum non perfectè tranſeãt ad cryſtallinum, non fiet uiſio perfectè in cryſtallino. Ad quod dicitur q̃ in ſuperficie cryſtallini, cui hæc tela aranea tenuiſsima eſt immediata, perficitur uiſus, & ſimul ab hac tela & ſuperficie cryſtallini reflectuntur ſpecies, & ſunt cauſa apparitionis hominis, ſed hanc Gal. appropriauit telæ araneæ tanꝗ parti denſiori, neq; etiam ualet argumentum, reflectuntur aliqualiter ſpecies per telam araneã, ergo non tranſeunt ſpecies ſufficiẽtes pro uiſione ad cryſtallinum. Nam à quocunq; membro fiat reflexio, certum eſt etiã ſpecies tranſire per neruos opticos ad ſenſum cõmunem Si autem nullum iſtorum nocumentorum quæ dicta ſunt appareant tibi aſpicienti in oculo, tunc conſydera, utrum nocumentum ſit in neruis opticis & tunicis ſequentibus cryſtalliodem, & tunc facias experimentum, de quo ſupra, an pupilla per confricationẽ & alterius oculi compreſsionem dilatetur & conſtringatur an non. Si nõ, tunc argue oppilationem in neruis opticis aut in tunicis poſterioribus oculi & nuncia ei ipſum non uidere. Sed inter oppilationem neruorum & tunicarum diſcernitur, quia ſi ſubitò euenit & ablata ſit uiſio, ſubitò eſt in neruis opticis: ſi uerò paulatim eſt in tunicis poſteriorib. Sed in qua ſit eſt difficile cõprehendere. Cognoſcitur tamen cauſa nocumenti an ſit mala complexio, an apoſtema, & etiam quæ ſpecies malæ cõplexionis & apoſtematis, per ſigna horũ propria ex capitulis generalibus perquirenda. Quòd ſi uideris oculum bene diſpoſitũ ſecundum omnes partes apparentes, & uides ipſius debitum motum non ſtraboſitatẽ, non oppilationem, iudica ipſum eſſe ſanum, niſi fortè haberet imagines per eſſentiam aut per communitatem, de quarum ſignis infra dicetur in capitulis proprijs, aut niſi fortè haberet dolorẽ qui per uiſum à medico cognoſci non poteſt, aut fortè unũ apparet duo propter aliquas ex cauſis ſupraſcriptis quæ uiſui nõ ſubiacẽt, aut niſi haberet diminutam uiſionẽ cauſa ſpirituũ, de qua ſupra.

Aliud ponendum in practica eſt, ut per ſigna propria diſtinguamus inter cauſas colorum oculorum, ut ſciamus effectus in proprias cauſas reſoluere, & eiſdem curam adhibere ſi oportuerit.

Si ergo occurrẽs tibi, habeat oculos glaucos, debes conſyderare. Primò an color cutis totius corporis & pilorum ſit ſimiliter glaucus, id eſt albus, & tunc hanc albedinẽ oculi debemus in dominium complexonis phlegmaticę corporis & humorum reſoluere.

Si uerò non habeat ſimilem colorum in cute aut in pilis, debemus quærere an hęc glaucedo ſit contracta à generatione, an ex tempore propter aliquam diſpoſitionem præcedentem. Si ſit ex tempore & habeat oculos aliqualiter concauos, ſcilicet, magis conſueto & exiccatos, prouenit ex diminutione humoris albuginei, præcipuè ſi non uideat ita bene res ſplendentes & in claro ſicut conſueuit.

Si uerò hæc albedo ſit naturalis, quærendum eſt an bene uideat in omni diſpoſitione an non: ſi bene, eſt illa albedo ex altera duarũ cauſarum, aut ex multitudine ſpirituum & claritate, aut ex magna relucentia cryſtallini inter quæ diſtinguitur, nam ſi fuerit homo bonę habitudinis bene coloratus, abundãs in ſanguine & ſpiritu, credendum eſt illam glaucedinẽ prouenire ex multitudine & claritate ſpirituum.

Si uerò haberet diſpoſitiones his contrarias prouenit ex relucentia cryſtallini.

Si uerò non bene uidet in omni diſpoſitione, imò melius in obſcuro q̃ in claro poteſt ex tribus cauſis contingere, aut ex paucitate albuginei, aut ex parua nigredine uueæ, aut ex magnitudine cryſtallini, ſiue poſitiõe eius uerſus partẽ anteriorem oculi inter quæ diſtinguitur, quia ſi ex paucitate albuginei, oculus apparet concauus, depreſſus non plenus. Si uerò ex pauca nigredine uueę, aut ex defectu cryſtalloidis hoc nõ apparet, ſed inter illa duo diſtinguitur, quia cum cryſtallois eſt magna, aut poſita uerſus partẽ anteriorem apparet albedo oculi cum relucẽtia. Si uerò ſit ex defectu uueæ, apparet oculi albedo ſine relucentia, ſed inter magnitudinem cryſtallini & poſitionem eius uerſus ſuperficiem oculi diſtinguitur, quia quando eſt locata multũ uerſus ſuperficiem uidet nigra, bene etiam in obſcuro, alba uerò male etiam in claro. Sed quando albedo prouenit propter magnitudinẽ cryſtallini ęqualiter bene aut male uidet in claro & in obſcuro, ſed tamẽ non ita bene uidet in aliqua diſpoſitione, ſicut eſt conueniens. Et ex ſignis cõtrarijs ſi conſyderaueris, ſigna diſtinctionis cauſarum colorũ nigrorũ cõprehendere poteris, hęc dixi quæ nunq̃ legi, neq; audiui. Tu aũt ſi in aliquo eſt erratũ, corrige &c.

Prognoſtica. Primũ, defectus uiſus per cõmunitatem ad neruos opticos ſecũdum plurimũ irremediabilis eſt, niſi tribus aut quatuor diebus corrigantur.

Secundum, defectus uiſus propter paucitatem ſpirituum & cauſas inanientes eſt deterior, quàm porpter craſsitiem eorum & cauſas replentes. Tertium, debilitas proueniens propter cryſtalliodem & telam araneam eſt deterior cæteris & minus corrigibilis.

SI cum debilitate huius humiditatis ſigna apparuerint manifeſta, quæ tempore famis & exercitij parumper diſſoluantur, pilulæ cochiæ multotiens aſsiduè erunt tribuendæ. Nutrimentum quoque patientis deſiccatiuum eſſe debet. Et æger ſæpe uomere cogendus eſt. Pulueres etiam deſiccatiui oculis ſunt immittendi.

Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima ponit curam debilitatis uiſus propter humiditatem phlegmaticam exiſtentem in toto, aut in cerebro aut ſtomacho, aut alio membro oculis etiam communicatam, ſub qua etiam comprehenditur cura illius, quæ eſt propter turbulentiam & craſsitiem ſpirituũ.

In ſecunda parte incipiente ibi. Quòd ſi cum prædicta. Ponit curam illius quæ prouenit ex ina-

nitione totius, & exiccatione tunicarum & humorum oculi, nec non ex paucitate & subtilitate spiritum. In tertia ibi.

Confectio alcohol. Reuertitur ad ponendum medicinas locales ponendas, in oculo pro curatione debilitatis uisus ex repletiõe, à cuius cura incipit in principio capituli.

In prima parte omnia clara sunt, nisi quòd q̃uis solum ponit medicinam euacuantem humiditates phlegmaticas, scilicet pilulas cochias, & non ponat digerentia ut breuitati indulgeat, dat tamen ea intelligi. quorum superius multiplicem posuit descriptionem ad quæ recurre.

Intellige etiam dum dicit: Aeger sæpe uomere cogendus est, scilicet cum facilitate, donec cibus & materia phlegmatica stomachum replens, oculis communicans sit educta. Vomitus enim uiolentus facit oculos exire ipsos debilitans, & materias ad ipsos præcipitans, propterea oculi in uomitu ligandi sunt. Nutrimentum patientis debet esse deficcatiuũ, tum quia paucum, tum quia actu & potentia siccum, quapropter à nimio potu & brodialibus est cauendum.

Quòd si cum prædicta ægritudine affuerint siccitas & corporis obfuscatio nutrimentum erit augendum, & uinum in potu est tribuendum, ac super caput ipsius aqua tepida fundẽda, & incuruatio super eam facienda, balneum præterea ingrediatur, in quo tamen non multum sudet. Naribus quoq; oleum de amygdalis dulcibus atq; auribus est immittendum. Oculis uerò lac mulieris adolescentis quaq; die est iniijciendum, quod etiam frequenter fieri conuenit. Hæc uerò debilitatis uisus species fortior sit in tempore famis, & dum uenter uacuus fuerit.

Ponit curam debilitatis uisus cõtingentis ex siccitate ad quam sequitur corporis obfuscatio sanguine & spiritu paucificatis, in qua lac imponẽdum est oculis, adolescentis debet esse, quia magis humidum, magis uiuificum & spirituosum. Amplius spiritus & oculos confortans.

Confectio alcohol quod ualde acuit uisum. quia causa humoris debilitatur. Recipe tutiæ ablutæ & siccatæ, drach. 20. deinde extrahatur succus lampsuci uiridis, & per noctem unam residere dimittatur & coletur ex quo tutia consperſa dimittatur quousq; siccetur, postea teratur, deinde sumantur zingib. piperis nigri, macropiperis, chelidoniæ omnium, ana. drach. 2. salis ammoniaci, drach. 1. cũ tutia fuerit, drach. 20. post hæc omnia terantur & ex succo teneri fœniculi conspergãtur, & siccata iterum terantur & reponantur, & cum necesse fuerit oculis immittatur, ad hoc præterea ualde confert sief de fellibus.

Quod dicit in tertia parte notum est. Est enim puluis istæ exiccatiuus, resolutiuus uaporum, & humiditatis turbidæ, & ipsius cum lachrimis eductiuus, & cum hoc egreditur tutia & chelidonia oculum cõfortantes. Collyria etiam de fellibus & quædam alia pro ampliori doctrina istis adiungantur, &c.

Cum debilitas uisus dupliciter eueniat per essentiam & communitatem. Ab ea scilicet, quæ per communitatem euenit est inchoandum. Et primò ab illa cuius causa est totius corporis repletio, aut alicuius particulæ oculis communicantis maximè stomachi, cerebri & neruorum, horum enim communitate frequentius uisus debilitatur, quia communitate aliorum membrorum maximè stomachi, cum uaporum multitudine, tum uiarum latitudine, tum quia directè respicit oculos, & partem cerebri anteriorem.

Cuius curatio quinq; exigit intẽtiones curatiuas. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia regit membrum mittens. Quarta oculum cõfortat. Quinta ordinat debitum regimen sex rerum nõ naturaliũ. Prima quidem intẽtio si causa repletionis fuerit sanguis, qui dominatur perficitur cum phlebotomia aut alia euacuatione huic proportionali, necnon prouocatione hæmorrhoidarum & menstruorũ, si eorum retẽtio fuerit causa, & similiter cum euacuatione cuiuscunq; humoris, cuius causa oculus debilitatur, de quibus omnibus nec non digestiuis superius sufficienter dictum fuit in plurib. causis, & si materia fuerit in stomacho prouocetur uomitus, sed leuiter iteratis uicibus, ne uomitus impetuosus materias ad oculos præcipitet & ipsos debilitet. Secunda intentio perficitur cum fricationibus, uentosis, clysterib. crurium lotiotionibus. Item si expediret cum phlebotomia uenarũ nocrę, & quæ sunt post aures, &c. ut supra in ophthalmia, aut in his locis sanguisugæ applicẽtur. Summopere tamẽ caue à nimia sanguis euacuatione, nam spiritus paucificantur, quorum magna copia est necessaria ad uisus fortitudinẽ. Si uerò materia fuerit phlegmatica aut alterius generis diuertenda caput purgijs masticatorijs, gargarismatibus. Caput purgia tamen per nares postponantur quantum posibile est. Vltimò uerò his non sufficientibus fiat cauterium aut in occipite aut in coronali, potentiale, aut actuale, quod melius est, de quo supra. Tertia intentio, scilicet membri communicantis regimen & maximè stomachi perficitur cum confortantibus digestiuam eius, & arcentibus uapores à capite præmissa euacuatione, ad quod in causa frigida optimè cõfert triphera minor. Item chebuli conditi, & propriè in mane sumpti. In calida uerò triphera descriptione Mesue in capite de debilitate uisus, cuius est hic textus: Sabor triphera mirabilis uisum cõfortans, cuius accidit impedimentũ propter fumos ignitos cholericos aut salsos, & est ei impressio fortis, reducit enim oculos ad formam uigoris

uigoris adolescentiæ. Recipe mirobalanorũ citrinorum, chebulorum & indorũ, ana. ʒ. 2. s. belliricorum emblicorum, ana. ʒ. duas sacchari, ʒ. 6. tere in uase lapideo, & funde super ipsum aquæ fontium claræ aspergendo parum, & hoc fac per triduũ, deinde permitte exiccari, & postea sparge super ipsum distillando ex oleo ros. & amygdalarum, & contere per alios tres, & iterum permitte exiccari, deinde accipe rosarum, sandali, cubebæ, machasar, id est, sandali citrini, cordumeni, ana. ʒ. 2. spodij, macis, ana. ʒ. 1. succi galliæ muscatæ. ʒ. 1. s. deinde accipe sacchari albi ℔. 1. & & fac ex eis formulas similes auellanis, & da quolibet mane ana. ʒ. 2. ad ʒ. cum aqua calida. Et in hac causa optimè cõfert saccharum ros. & mirobal. citrini conditi. Quarta intentio perficitur cum his quæ in oculo ponuntur complexionem & unitatẽ conseruantibus, præseruantibus, & curantibus, si quid nocumenti impressum sit, & spiritus & humores illustrãtibus. Ex quibus est aqua communitatis facta ex fœniculo, uerbena, rosa, chelidonia, ruta, per distillationem aut decoctionem, & in causa frigida optimè confert collyrium, ex laminis auri superius descriptũ in conseruatione oculi. Aliud collyriũ in causa calida descriptione Mesue: cõfortat. n. uisum debilẽ, & sedat multitudinem lachrymarum. ℞. antimonij loti & prẹparati in aqua pluuiali circa dies uiginti, tutiæ prẹparatæ cadmiæ, id est spumę, argẽti uel auri, ana. ʒ. 6. marchasitæ, ʒ. quatuor, tere unumquodq; per se, & tere bene per dies plurimos cum aqua pluuiali multotiẽs, donec siccentur aquæ eorum, deinde terantur cum aqua fœniculi multotiens cum cõtinuitate dierum aliquorum, similiter donec exiccẽtur. Tertiò uerò cum aqua sampsuci. Quartò cum aqua rutę. Quintò cum aqua chelidoniæ, deinde exiccentur & addatur cum eis sedenegi præparati, id est, lapidis hematitis, & croci, ana. ʒ. 1. margaritarũ non perforatarũ. ʒ. 2. musci ʒ. 1. tertiam, camphoræ, ℈. s. & proijce ipsa in mortario cũ prędictis, deinde adde sumach. ʒ. s. tere usquequo exiccentur & fac alcohol, & administra mane & sero, quoniã probatum est & expertum. Quòd si nõ uolueris ipsum administrare in forma alcohol, distẽpera cum aqua rosata, aut fœniculi secundum quod est conueniens suo proposito, &c. Quinta intentio completur ut infra. Sit aer tẽperatus aut parum à temperie declinans secundum exigentiam dispositionis corrigendæ, uitandus est aer fumosus, uentosus, nebulosus, ualde clarus & nimiũ obscurus, habitẽtq; in domo non alba neq; nigra, sed coloris medij, & propriè uiridis declinantis ad obscurum aut clarum, secundum exigentiã dispositionis corrigendæ. Aspectus enim rerum uiridium maximè cõfert sicut aquę uiridis aut existentis in uase uiridi in qua si oculi supercalefacti teneantur aperti tempore æstiuo, confert in uisus confortatione. Et similiter aspectus gemmarum uiridium sicut smaragdi, similiter speculi uiridis optimè enim confortat. Sit eius potus uinum cisiolum bene clarum pauciserũ, aut mediocris uinositatis lymphandũ magis aut minus cum aqua bene conditionata secundum discrasiam temporis, & circumstantiarum exigentiam: non bibat tamen nisi in prandio & cœna, & non superfluè, neq; bibat in fine mensę, sed postq; potauerit aliquid uaporis repressiuum accipiat, ut citonia aut pyra cõdita, aut coriandrum confectum, aut præparatum. Sit eius panis bene conditionatus in quo aliquid fœniculi aut similiũ uisum confortantium ponatur. Sint eius salatæ cappares, ruta, uerbena, chelidonia, fœniculus, endiuia, scariola sparagi, cicorea, lupuli. Vitetur lactuca, quæ salatæ condiantur cum aceto non multum acuto, aut cum uino granatorũ & agresta secũdum dispositionis exigentiam. Melius tamen est, ut coquantur ut sint facilioris digestionis. Sint eius fercula, quę ex pane aut ouis fiant, secundum omnem usum communem. Ex granis cõueniunt hordeum, pannicium, spelta, far, rizum, & propriè ubi opus esset nutrimento crassitiori. Vitentur faba, phaseoli, cicera, lentes, mes, id est, bisi sit raro in usu. Ex herbis conueniunt fœniculus herba adil, quæ est similis tamarisco, petroselinum, serpillum, saluia, maiorana, borago, rapę, cucurbitę, in dispositione & tẽpore calido amygdalata sermia.

Vitentur tamen fercula in cœnis & propriè in dispositione humida. Vitetur anethum. Ex carnibus magis conueniunt aues, quàm quadrupedia, & propriè quæ sunt facilis digestionis paucarũ superflitatũ, sicut perdices, phasiani, turdi, alaudę, tutures, columbi uolare incipiẽtes, & passeres sunt proprij. Ex quadrupedibus conueniunt uituli, hœdi crastrati annuales, lepores, capreoli, cuniculi, quæ in prandio sint elixæ, in cœnis assatæ, saltẽ quæ ex his sunt facilioris digestionis. Ex piscibus minus nocui sunt petrosi, agiles, parui in specie sua, & squamosi sicut ceuiali, lucij, strili, cauedani, barbones, eorum ouis adiectis senetæ scardue, marsones, & carpiones. Vitentur tinchę, anguillæ, cancri, sthuriones pisces tamen marini minus nociui sunt. Eligantur ergo ex eis cõuenientes secundum speciem suam: frequens tamen usus piscũ inducit cæcitatem. Sapores conueniẽtes tempore frigido, & in dispositione multũ frigida sunt piperata, & similia cum aromatibus & melle, & saccharo condita. Vitentur alleata, sed tempore calido & dispositione calida, uinum granatorum, & agresta, & acetum paucæ acuitatis, & sapores, qui ex his fiunt sicut salsa et similes. Vitẽtur omnes sapores qui sunt ex cœpis, poris. Omnia enim hæc acrumina uitanda sunt. Vitentur lac & lacticinia, licet aqua lactis conueniens sit, butyrum & oleum conceduntur, uitetur caseus. Ex fructibus conueniunt ficus & uuæ bene maturæ. Similiter uuæ siccæ pruna, mora, pepones. Sed præstantia sunt pyra & citonia cocta in fine mensę. Item conueniũt auellanæ, amygdalæ, pineæ piperatæ, & fistica. Ex conditis conueniunt pyra & citonia. Sed zingiberitum in dispositione & tempore frigidis. Aromatica conueniunt sicut zingib. piper, cinamomum macis nux muschata, gariophili, crocus in dispositione & tempore frigidis. Sed in cibatione hę regulę obseruẽtur, ut nunq̃ comedat nisi digestione celebrata. Surgat à mensa cum reliquijs famis, non multiplicet cibaria in mensa una, fit cœna leuior prandio, imò frequenter cœnam dimittat, & in cœna uitet brodialia, sit somnus mediocris, scilicet, septem horarũ, aut circa, somnus minus nocet, sed superfluæ uigilię magis, dormiat capite eleuato, et nunq̃ cum oculis deorsum neq; dormire incipiat nisi distanter à cibo per duas uel tres horas, neq; dormiat in meridie nisi parum, scilicet circa horam mediam, & capite eleuato à medio Maij usq; ad medium Augusti, & hoc nisi somnum

nocturnũ aliqua occasione omiserit. Euacuet superfluitates à natura institutas sollicitè & per loca conuenientia. Coitus multum nocet nisi ad ipsum superfluente materia stimuletur. Sed eius exercitium fit mediocre: superfluum nanq; spiritum resoluit, & nimia quies spiritum incrassat. Similiter eligatur exercitiũ oculo proprium, unde neq; obiecta minima, neque multum distantia diu aspiciat, neq; colores extremos neq; nimis lucida aut obscura, sed media & propriè colorem uiridem ut ante, neq; faciat aliquod exercitium per quod teneat caput & oculos inclinatos, neque post cibum immediatè exerciteť, sed quiescat per duas aut tres horas, sit sperans & gaudens. Accidentia animi excessiua & molesta fugiat. Caueat à fletu longo, licet paucis aliquando uisum corroboret humores oculi depurando & spiritus illustrãdo per exitum lachrymarum. Cura aũt debilitatis uisus propter exiccationem tunicarũ & consumptionem spiritus & humorum per cõmuntatem à toto perficitur cum humectantibus, tam qualitatiuè q̃ substantificè interius & exterius applicitis. Quæ debẽt esse aliquando frigida sicut in hectica febrili. Aliquando calida aut temperata in actiuis sicut in hectica sen. Interius autẽ quę sunt conuenientia ad impinguandum & humectandum tam qualitatiuè q̃ substantificè, & cum hoc propria in confortatione uisus collige ex regimine præcedente & ex capitulis hecticę senectutis & febrilis. Sed exterius applicanda sunt balnea aquæ dulcis tepidæ, in quibus non sudent, & illa aqua est super caput infundenda. Vitẽtur balnea aerea & aquarũ calidarum, olea etiam humida exterius applicita, sicut amygdalinum & uiolatũ conueniunt, & similiter in naribus & auribus iniecta: oculis autẽ lac & propriè humanum uel asininum imponatur frequenter, & in summa recurratur ad capitula de hectica senectutis & febrili. Sed inter cætera attendať capitis humectationi cum infusione lactis super ipsum, et epithimatione ipsius cum eo, & cum infusione decoctionum humectantium laudatarũ in melancholia & mania. Hanc tamen curã integrè pertractat Rasis in hoc cap. Curationes ægritudinũ specialium, siue cõmunium, siue propriarũ, scilicet, quibus nocetur oculus, haberi possunt ex his, quæ dicta sunt superius, & ex dicendis inferius. Curatio uerò nocumẽti uisus per communitatem ad neruos opticos, quod secundum plurimũ est destructio uisus est malè possibilis. Et ideo cum Auicenna posuit causas & signa destructionis uisus non subiungit curã reputans eam impossibilem. Quia tamen alli qui saltem duo per me curati fuerunt, quibus acciderat destructio uisus subitò propter oppilationẽ neruorum opticorum, curam subiungã, imò me Ioan. Arcul. scribente hoc cap. cõiunx cuiusdã uerò Veronensis, quæ ex dolore defuncti filij in una nocte cæcitatem incurrerat humiditate propter dolorẽ & cerebri constrictionẽ expressa ad neruos opticos, scilicet, curata est. Cuius signum est, quia per fricationẽ oculorum secundum modum superius recitatum pupillæ non dilatabantur aut constringebantur. Subiungam itaq; modum curationis per me seruatum. In primis iniunxi illis dieiam ualde tenuem, ita ut nihil eis concesserim nisi aquam mellis per quatuor dies, & etiam quòd nullo modo mouerẽtur, imò quòd non loquerentur timens ne motus amplius faceret fluere materias ad locum, ad quem fluere inceperant. Faciebamq; ipsos dormire capite eleuato quasi sedendo. Et si non habebant uentris beneficium cum suppositorio aut clysteri leui iubebam feces educi, qui duo in quarta die sanati sunt. Multos alios curaui, quos post multos dies suæ cæcitatis uisitare inceپi, & nullum eorum sanaui, in quibus sic processi. Primò minorauí materiam cum pilulis de hiera simplici & agarico. Deinde digessi cum melle ros. & oxymelle simplici distemperatis cum aqua betonicæ & fœniculi. Deinde eradicaui cum pilulis cochijs: Et aliquando aliquibus eorum habentibus habitudinẽ sanguineam cum rubedine oculorum & tumore uenarum. feci phlebothomiam ex cephalica. Deinde superioribus in quib. uidebam phlegma abundare. Iterabam digestiuum cum oxymelle scyllitico & syrupo de stecade cum aquis suprascriptis, & iterũ eradicabam cum cochijs, deinde diuertebam cum masticatorijs & gargarismatibus, & tandem cum caput purgijs per nares. Vltimò his non conferentibus feci cauterium in commissura coronali usq; ad ossis superficiem, quod dimisi apertum donec os squamatum fuerat. Exterius super parte anteriori capitis apponebam medicinas resoluentes & caput confortantes. Curã autem nocumenti uisus ex alijs causis per communitatem pendentis, hic nõ subiungam ne omnia capitula in uno perstringam, &c. Cura autem debilitatis uisus per essentiam in oculo, licet ex multis causis pẽdere possit, quarum cura perquirenda est ex superius dictis, & ex inferius dicendis, hic solummodo cura perstringenda est triũ causarum. Prima quando prouenit propter humiditatem turbidam in tunicis & humoribus. Secunda propter turbulentiam & nimiam crassitiem spiritus uisibilis. Tertia propter paucitatem & nimiã subtilitatem eius. Cura ergo debilitatis uisus propter humiditatẽ turbidam cõpletur quatuor intẽtionib. Prima est euacuatio integrata ex minoratione. s. digestione, & eradicatione, ut superius dictũ fuit, licet in hoc casu magis ,ppria oculis exhibẽda sunt, sicut pro minoratione pilulę de hiera simplici aut cochię ,p eradicatiõe addendæ sunt pilulæ lucis. Sed pro digestione cũ melle ros. oxymelle simplici, aut scyllitico misceatur aqua fœniculi, rutæ, & similium. Syrupus in hac causa proprius. ℞. maioranæ, betonicæ, gariophilatæ, melissę, chelidoniæ, ana. M.s. radicũ fœniculi, petroselini, an. ℥.1. sem. anisi, fęniculi, endiuię, rutę, an. ℥.s. eufragiæ ℥.1.s. sacch. ℥. 15. & fiat syrupus, cuius dosis est ℥.1.s. cũ ℥.3. aquæ decoctionis harũ rerũ. ℞. senæ, eufragiæ, sem. fœniculi, florũ boraginis, ana. ʒ. s. bulliant in ℔ ʒ. aquæ ad consumptionem tertiæ partis, & coletur, et hoc in autumno, sed in uere loco senę ponatur acorus & stecas. Et post purgationem ordinariam frequenter utatur pilulis lucis cum mirobalanis kebulis conditis. Secunda intentio est diuersio cum masticatorijs, gargarismatib. caput purgijs per nares. Et his nõ conferẽtib. fiat cauteriũ in cõmissura coronali. Tertia intẽtio est materię turbidæ ab oculo resolutio & ipsius per lachrymas eductio, ad quod optimè cõfert puluis Rasis in hoc cap. Itẽ collyria defellib. magnificanť in hoc casu. Sed attẽde q̃ fella sunt quadruplicia. s. reptilium. Inter quæ acutissimum est fel uiperæ, super cuius administratione non est prę sumendum nisi in modicissima quantitate & cum maxima

xima cautela. Ex eius enim impositione quorũdam oculi sunt dissipati. In secundo gradu acuitatis sunt fella auium, sed maximè earũ quæ uiuunt ex rapina. In tertio gradu sunt fella quadrupedum, sed inter hęc magis acutum est fel leopardi & leonis, & minoris acuitatis est fel porci. In quarto gradu sunt fella pisciũ & minoris acuitatis cęteris. Tu uerò incipe ab his quę sunt minoris acuitatis. dummodo sint propria, & in casu laudata. Verum etiam fella in acuitate distingũtur secundum quod sunt animalis ieiuni aut depasti, quod est minus acutum. Collyria autem appropriata & approbata ab authoribus in fine capituli subiungam, & cum hoc quædã electuaria in hac dispositione & in sequentibus propria. Quarta intentio est debitum regimen sex rerum non naturalium superius memoratum pręcipuè in cibo & potu quæ in hac dispositione debent paucificari, & ad siccum diclinare. Vnde uitentur brodialia & omnia uaporosa caput & oculum replentia, &c. Nocumentum autem uisus propter superfluam crassitiem & turbulentiam spirituum exigit duplicem intentionẽ generalem. Prima est sanguinis clari & subtilis generatio, quę est materia spiritus. Secũda ipsorum spirituum clarificatio & subtiliatio. Primum duplici regimine perficitur. Primum est debitum regimen sex rerum nõ naturalium superius memoratum maximè in cibo & potu. Vnde in hoc casu sunt eligendæ carnes laudabiles generantes sanguinem subtilem & clarum, sicut auium laudatarum magis quàm quadrupedum, & similiter uinum subtile cisiolum aut album non uaporosum, oua sorbilia, & breuiter sanguinem crassum & turbidum generantia uitentur. Secũdum regimen est medicinale per quod sanguis iam genitus, licet sit turbidus & crassus subtiliatur & clarificatur. Ad quod faciendũ duo sunt genera medicinarũ secundum quod sanguis dupliciter potest fieri turbidus. Vno modo in substantia sua. Alio modo per admixtionem aliorum humorum ipsum turbidantiũ. Primi modi turbulentiæ conferunt medicinæ à proprietate sanguinem clarificantes, inter quas præcipui & famosi sunt lupuli, qui uia cibi & medicinæ possunt exhiberi, capillus ueneris & fumus terræ. Et sunt multæ compositæ inter quas sunt duæ præcipuè, scilicet, decoctio capillorum ueneris, & fumiterrę, quarum descriptionem require à Mesue in suo antidotario. Carnes autem uiperæ secundum quod pręparať in lepra in hoc casu, & in illo, cuius statim rememoratio præcessit. s. in nocumento uisus ex humiditate turbida sunt pręcipuę. Aliud est genus medicinarum soluentiũ & separantium humores turbidos à sanguine, sicut sunt senę & epithymũ in separando melancholicos humores, & mirobalani, & agaricus in separando cholericos, & phlegmaticos, & possumus miscere hæc cũ suprascriptis à ,pprietate sanguinẽ clarificantibus, imò etiã quædã propria in uisus confortatione calida aut frigida secundũ quod est expediens ,pposito nostro. Et si quis quæreret quæ uirtus est ista clarificatiua sanguinis est ne uirtus tertia? Et si tertia, est ne uirtus solutiua? Dicendum quòd est uirtus tertia, quia respicit determinatum humorem, scilicet sanguinem, & non est uirtus solutiua, licet secundum plurimum reperiatur in medicinis soluiuis. Secunda intentio principalis est ipsos spiritus iam genitos depurare à uaporibus secum cõmixtis, & ipsos turbidantibus, & ipsos etiam in sui substantia subtiliare, sicut de sanguine est dictum, quæ duo perficiuntur prohibendo uapores à stomacho, & à toto transire ad caput cum fricationibus & alijs generibus diuersionum, & cum confortantib. stomachũ, & claudentibus os ipsius, & uaporibus reprimentibus, de quibus omnib. supra. Secundò perficitur cum pectinationibus & capitis fricationibus stomacho ieiunio & celebrata digestione integrè. Tertiò cum his quę in loco ponuntur ipsos uapores resoluentibus, de quibus partim dictum est, sed uberius dicetur inferius. Perficitur hæc intentio, secundò principaliter cum his, quæ à proprietate substantiam spiritus clarificant & subtiliant, & uirtutes membrorum principalium & oculi confortant sicut sunt triferæ, de quib. actum est, & quædam etiam electuaria, de quibus agetur, & multa odorabilia inter quæ præcipuus est odor maioranæ siccæ.

Cura autem debilitatis uisus propter spiritus paucos & nimium subtiles perficitur. Primò per debitum regimen sex rerum non naturalium, & præcipuè cibi, & potus, quæ in hoc casu debent esse multi nutrimenti & humidi & aliqualiter crassi & compacti, non tamen turbidi sicut sunt carnes electę quadrupedum, & pedes uitulorum, & quædam fercula sicut hordei, faris, rizi, frumenti, speltæ. Et in hoc casu conuenirent carnes caprinæ & uinum mediocris potentiæ, cisiolum bene clarum, sed non subtile. Secundò perficitur cum confortantibus uirtutes membrorum principalium, sed non multum calidis neq; subtiliantibus, sicut sunt gemmæ, trifera, descriptione Mesue capite de debilitate uisus, superius posita saccharum ros. & si opus fuerit calidis, eligať trifera minor, theriaca, mithridatum, quorũ caliditas si uideať superflua altereť cum saccharo ros. aut trifera statim memorata. Mirobalani tamen, ut uult Mesue, in hac re sunt præcipui. Regimen autẽ confortandi spiritus secũdum nouẽ modos dixi in capite de melancholia.

Hic nunc subiungam descriptiones quorundam medicaminum in debilitate uisus. Primũ est uinum artificiatum cuius est hæc descriptio. ℞. uini nouiter expressi ℔. 50. euphragiæ M. duos, saluiæ domesticæ rutæ, maioranæ, chelidoniæ, rorismarini, betonicæ, seminis anisi, fœniculi ana. M.s. cinnamomi. ℥.s. misce, & permitte bullire. cum quo uino poterunt sumi electuraria theriacæ, triferæ pulueres & similes medicinæ in causa frigida & humida. Est enim uehiculum medicinarum ad caput & oculos. Puluis ex inuentione Gentil. Recipe foliorũ betonicæ, rutæ, euphragię, sem. anisi, cinnamomi, zingib. cardamomi, sem. fœniculi, petroselini, fileris montani, origani, hyssopi, cubebæ, liquiritiæ. ana. ʒ. duas, sacchari optimi ad pondus omnium, sumatur de eo medium coclear in mane cum pauco uini suprascripti. Sed in causa calida utendum est trifera superius descripta ex inuentione Mesue, uel utendus est huiusmodi puluis. ℞. mirobalanorum citrinorum. ℥. 1. chebulor, indorum, belliricorum, emblicorum, ana. ʒ. 1. terantur in uase lapideo tribus diebus omni die bis semper aspergendo cum aqua ros. & permittendo siccari, de quo puluere accipiatur. ℥.1. sandali rub. coriandri præparati an. ʒ.1. euphragię, ʒ.2. misce, de quo puluere potest accipi medium cholear alternis diebus cum succo ros.

aut cum pauco uini ſupraſcripti ſubtripli ad aquam rõſaceam, hic etiã puluis poteſt fieri ſolutiuus addendo turbith, & zingib. aut diagridium ſecundum exigentiã neceſsitatis, & poteſt dulcorari cum ſaccharo roſaceo. Nunc ſubiungam quædam collyria de magis expertis. Primum & facile eſt Gentil. Recipe antimonij præparati, tuthiæ præparatæ, ana cum aqua fœniculi quantum ſufficit, fiat collyrium.

Secundum eſt Geargi de Solo, auis dicta pica exicetur in furno donec poſsit puluerizari & puluis ſubtiliſsimus ex ea oculo imponatur, qui ſi cum ſucco fœniculi, miſceatur, aut aqua roſacea erit cõueniens huic propoſito. Tertium eſt Meſue ſuperius memoratum ex ſucco fœniculi cum nũmis auri aut auro chalcinato, cum argento uiuo, non cum mordicantibus, cui ſi addat 20. pars fellis galli, ut uult Meſue, erit magis reſolutiuum & abſterſiuũ. Et ad hoc cõfert cohol ſuperius memoratum autoritate eiuſdem, ſed magis in cauſa calida. Aliud eſt Ruf. ℞. licium & contere contritione multa cum ſucco fœniculi depurato uſq; dum fiat, ſicut mel, & reconde in uaſe uitreo, & quidam poſteriorum addiderunt ad omnem ℥. eius fellis galli aut perdicis. ℈. 2. Tuthia quoq; ſola. Primò cum aqua pluuiali lota & exiccata. Deinde cũ aqua fœniculi trita & exiccata. Tertiò cum aqua ſampſuci ſimiliter trita & exiccata. Quartò cum aqua ialfaraxion oculis impoſita optimè confortat. Aliud ex inuentione Meſue cõferens ſuper calefactione oculorũ, & debilitati uiſus cauſa humiditatis ſubtilis & acutæ & mordicationi & pruritui in oculis. ℞. tuthiæ carmenæ lotæ in aqua pluuiali, deinde in aqua roſ. pluries ʒ. 10. fricata, mirobalanorum citrinorum cum aqua roſ. ℥. 6. licij, ʒ. 2. ß. zingiberis, piperis longi, an. ʒ. 1. aſpergantur cum ſucco agreſtæ & conterãtur cum eo deinde exiccentur & puluerizentur & fiat alcohol. Poteſt etiam fieri collyrium liquidum miſcẽdo cum aqua roſ. aut ſucco fœniculi ſecundum ꝓ tuo propoſito eſt conueniens. Aliud poſitũ ab Auic. de quo dicitur ꝓ tanti exiſtit iuuaminis ꝓ oculo talem efficit ne ei noceat in ſolem aſpicere. ℞. lapidis fantici, id eſt marchaſitæ, lapidis magnetis, lapid. batis, id eſt, albuminis albi, ſedinę, id eſt, ſedenegi ſiue lapidis hæmatitis, calamenthi ſicci condiſi, quod quidam elleborum dicunt, quidam ſuccum cucumeris aſinini. Sed Simõ Ianuenſis dicit eſſe quandam herbam qua utuntur tinctores non repertã apud nos, omniũ an. partem 1. fellis uulturis, fellis uiperæ ana. partẽ 1. miſce. Tu de collyrio crede quod uis. facilius eſt dicere q̃ facere, ego in oculo humano non auderẽ ponere. Et hoc teneas conſilium in medicinis oculis imponendis, ut ſemper à leuioribus incipias gradatim aſcendendo ad acutiora, ne ſequatur nouiſsimus error peior priore. Attamen de modo utendi felle uiperæ dicã in cap. de imaginationib. oleum balſami in hoc caſu magnificat ſecundum quoſdam, & dicunt ꝓ aut meliorat oculum, aut cõſeruat in eadem diſpoſitione quam reperit, ſed ſufficit una gutta, & hoc in diſpoſitione frigida.

DE TVMORE PALPEBRARVM. Cap. XXVIII.

Epithimetur ex epithimate quod in ca. de ophthal. nominauimus. Tumor palpebrarum. Alintiſar, Inflatio oculi, Inflatio coniuncti uę ſunt nomina ſynonyma hanc paſsionẽ ſignificantia, de qua diuerſi authores ſub his diuerſis nominib. determinant. Quæ diffinitiuè eſt apoſtema palpebrarũ oculi cum intumeſcentia notabili ut plurimum coniunctiuæ cõmunicans ſecundum Ieſum Hali. Et propterea ipſam appellat inflammationem cõiunctiuæ tractatu primo, cap. 42. Et in hoc differt ab hordeolo nodo & pleriſq; alijs apoſtematibus palpebrarum.

Species ſumuntur à cauſis corporis, ex quibus generãtur, quæ ſecundum Auic. ſunt quatuor, uentoſa aquoſa, phlegmatica, melancholica. Non enim poſuit hanc paſsionem à ſanguine aut à cholera prouenire, quanquam plerique alij dicant ipſam ab omni humore poſſe prouenire. Quod uidetur rationabilius, magis conſonum menti Raſis qui curando hanc paſſionem dicit quòd epithimetur epithimate in capite de ophthalmia nominato. Et certũ eſt epithima iſtud magis conuenire in materia calida quàm frigida, fit enim ex ſief memithe, roſ. aloës, licio, ſandalo rub. ſaufel croco orientali, ana diſſolutis in ſucco coriandri, aut endiuiæ, aut aqua roſacea. Reſpõdent tamen hunc humorem ex ſanguine aut cholera prouenientem uocari roſarium, ſed hæc nomina omittamus. Poteſt autem prouenire à cauſa primitiua mouente antecedentem inconiunctam.

Signa huius paſsionis abſolutæ, quia in initio ſui apparet frequenter ſicut punctura acus, muſcæ, aut cimicis cum pruritu, deinde ſtatim palpebra notabiliter tumeſcit. Sed quæ prouenit ex ſanguine eſt cum tumore & duritie tenſiua colore rubeo tendente ad obſcurum dolore extẽſiuo & pulſatiuo & alijs ſignis phlegmonis. Quæ uerò ex cholera minoris eſt tumoris, tenſionis, cum dolore magis acuto & colore rubo. claro uel ad citrinum tendente, & alijs ſignis heriſipelæ. Sed quæ ex uentoſitate euenit ſubitò ſecundum plurimum magis declinans ad lachrymale domeſticum, ſicut & cętera, & eſt ſine grauitate, neq; mutatus eſt color palpebrę, & eſt cum tumore notabili in quo non remanet ueſtigium impreſsionis, & cum pauco dolore. In phlegmatica autem licet color non mutetur, tamen eſt durities minor & remanet ueſtigium impreſsionis per aliquod tempus cum nullo dolore. Similiter in aquoſa eſt mollities maior q̃ in phleg. ſine dolore in qua licet facilis fiat impreſsio, tamen citius remouetur quàm in phlegmatica, & minus cito, quàm in uentoſa, neque color palpebræ eſt mutatus, uel eſt mutatus ad albedinem, tam in phlegmatica q̃ in aquoſa. In melancholica uerò eſt durities notabilis non tamen ſicut in cancro & ſephiros cum ad tantam exiccationem huius ægritudis materia non prouenit, non enim in tam paruo tempore accideret, uidemus enim crancros & ſephiros ad tantum tumorem non niſi longo tempore prouenire. Vnde hanc melancholiam quodammodo mixtam arbitrari debebus cum alijs humoribus augmentũ uelocitantibus. Et tumor hic ſecundum Auic. communicat ſuperciliijs & maxillæ, ſed magis maxillæ, quia grauis eſt deſcendere & cum colore fuſco & pauco dolore, &c. Pronogſticũ. Primũ hæc ægritudo ſecũdum A. conſequitur ophthal. & uariolas. Quod Gentil. exponẽs dicit propter ſeriem textus Auic. debere intelligi de melanch. & cauſas aſsignat, quas omitto, quæ euenit ſecũdum ipſum poſt curationẽ ophthal. & uariolarum, quod credo nequaq; conuenire intentioni A. neq; experientiæ, ſed intelligendũ eſt q̃ ſequiur ophthalmiam & uariolas, id eſt, quod euenit poſtq; hæ paſsiones inchoatæ ſunt, uidemus enim perſæpe inchoata ôpthal. multa materia fluente per partem exteriorẽ palpebras tumeſieri. Similiter in augmento uariolarũ & in ſtatu uidemus palpebras eſſe adeò tumidas, ut nõ poſsint aperire oculos, non obſtat niſi cum materiæ ophthal. & uariolarũ ſint calidæ plurimum hoc apoſtema eſſet calidum, quod repugnat dictis A. niſi uelit hoc apoſtema quandoq; eſſe calidum maximè qñ ſequitur alias ægritudines, & fit per uiã defluxus niſi fortè initiatiuè ſit frigidum. Prognoſticũ ſecundum. Hic tumor palpebrarũ curatur ſecundũ plurimum ſi bene tracteẽ. Si uerò imperitè perducit plerunq; ad cancrenam materia exiſtente multa & cãlida, exiſtente aũt melanch. plerunq; ad cancrum & ſephiros, &c. Cura tres exigit intentiones generales. Prima eſt circa cauſam antecedentẽ complendam per euacuationẽ, diuerſionem, fluxus interceptionem. Secunda eſt circa cauſam coniunctam cõplendam repercuſsione principio cõueniente, reſolutiõe declinationi conueniente, repercuſsione et reſolutione ſimul conueniẽtib. augmẽto & ſtatui, et hoc ſi incedat in uiã reſolutionis. Si autẽ in uiam maturationis loco reſolutiõrum applica maturantia. Tertia intentio duas exigit intentiones particulares, ſcilicet correctionem accidentiũ & debitum regimen, quæ omnia fiant ſicut in ophthalmia. Sed eſt dubium non paruum, an phlebotomia & repercuſsio cõueniant in hac paſsione. Quod non arguit ex intentione Auic. neq; phlebot. neq; repercuſsionem conſulentẽ, quam intentionem approbat Gentil. in expoſitione capituli de alintiphac. Hanc opinionem manifeſtè ponit Ieſus Hali uetans phlebotomiã & tepercuſsionẽ, à quo Auic. totũ hoc caput accepit. In oppoſitũ eſt Raſis. Ex cuius dictis non explicitè ſed implicitè cõprehendere poſſumus phlebot. & repercuſsionẽ cõpetere, cum doceat curare hanc paſsionem medicamine repercuſsiuo poſito in capitulo de ophthalmia. Et confirmatur, quia in cuiuſcunq; apoſtematis principio competunt repercuſsiua niſi in caſibus exceptis. Et certum eſt quòd hic non eſt ex illis, & in apoſtemate ſanguineo omnes concedunt phlebotomiam poteſt autem palpebra apoſtemari à quocunq; humore ſicut & oculus. Pro ſolutione huius dubij dicendum quòd aliqua eſt manifeſta differẽtia in cauſis huius paſsionis inter Auic. & Ieſum Hali ex parte una, & Raſim & pleroſq; alios ex parte altera. Volunt enim primi hanc paſsionem ſolum ex quatuor humoribus iam dictis prouenire. Alij præter hos quatuor humores frigidos arbitrantur ex cholera & ſanguine prouenire poſſe. Eſt ſecunda differentia quam Ieſus Hali exprimit, quòd ſecundum plurimum non prouenit hæc paſsio per uiam defluxus. Sed ophthalmia econtra ſecundum plurimum prouenit per uiam defluxus. Ex quo infertur ſecundum Ieſum Hali & Auic. qui ſequitur ipſum, ſcilicet neq; phlebot. neq; repercuſsionem competere, tum quia materia eſt frigida non bene curabilis per phlebot. tum quia non defluit ad oculum ſed congeritur. Phlebot. autem debetur cauſæ antecedenti non coniunctæ. Sed ſecundum alios authores ponentes ipſam prouenire ex humoribus calidis qui ſecundum plurimum defluunt ad oculum, & non congerũtur, dicendum eſt phlebot. & repercuſsionem competere, multo minus tamen competunt repercuſsiua ſuper loco q̃ in ophthalmia, ex eo quòd palpebra eſt membrum ignobile in cõparatione ad oculum, propterea uitandum eſt ne repercuſsiua applicita ſuper palpebra repercutiant materiam ad oculum & eo magis quia ſecundum plurimum huic paſsioni coniunctiua communiter præcipuè ſecũdum Ieſum Hali, ergo multo etiam magis debemus eſſe ſolliciti de coniunctiua quàm de palpebra, ſicut & in ſynanche, in qua ſimul materia eſt interius, & extra ſolum, interius applicamus repercuſsiua, exterius autem attractiua. Et fortè propter hanc cauſam dixit Ieſus Hali generaliter ſiue fit factum hoc apoſtema per uiam defluxus ſiue per uiam paulatim factæ congeſtionis repercuſsionem non competere. Sed nunc ad medicinas locales ueniamus diſtinguentes modum curationis. Si hoc apoſtema fiat à cauſa primitiua ut contuſione, debemus in principio adminiſtrare albumen oui contuſum cum oleo roſ. & interius albumen oui cum aqua roſac. poſtea ſecunda die oleum roſaceum cum uitello oui ſi dolor affuerit. Si uerò non fuerit epithimabimus cum oleo roſaceo deſuper aſpergendo puluerem myrti, demum procedere ad reſolutionem ſanguinis contuſi, ſicut exigunt canones, interius autem ueniemus ad ſief album & tandem ad cætera competentia in ophthalmia ſecundum tempora ſua. Et ſi ibi fuerit atarfati ut plurimum eſt, curabimus curatione eius, ſicut ſuperius dictum eſt. Si autem apoſtema exterius tendat in uiam maturationis maturabimus & aperiemus, ut docemur in canonibus uniuerſalibus. Si autem proueniat à cauſa antecedente, ſcilicet ſanguine fluente ad palpebram in principio repercutiemus cũ medicamine Raſis cuius deſcriptio eſt in capitulo de ophthal. aut cum aqua roſ. oleo roſ. aceto, bolo armeno ſimul mixtis. Et ſi materia fuerit cholerica his proterimus addere aliquem ſuccum frigidum ſicut ſemperuiuæ aut ſolatri, quæ conſilio meo magis applicanda ſunt ſuper fronte & temporibus q̃ ſuper palpebris. Procedẽtibus autem temporibus reſolue aut matura, aut cum mixtis procede ſicut in phlegmone & eriſipelate & authores præcipiunt cõmiſcendo medicamina huic membro magis propria. Si uerò materia fuerit uentoſa cum ſubitò fiat ſecundum plurimum manifeſtum eſt repercuſsiua non competere. Sed ſecundum Ieſum Hali nihil à principio faciendum eſt. ſ. in prima die, ſed in ſecunda ſi ęgritudo nõ eſt curata laueẽ facies & oculus cum aqua calida & dieta ſubtilietur. Si tamen oportuerit applica ſacculũ ex milio, et ſale, & cimino torrefactis. Sed Gerardus de Solo docet adminiſtrare farinã milij cũ aqua fœniculi. Si uerò materia fuerit phleg. aut aquoſa epithimandæ ſunt palpebræ ex aloe cum ſucco fœniculi. Et ſi fortius uis reſoluere applica ſief rub. leue diſtemperatum, cum aqua fœniculi aut pluuiali, aut aqua fabrorum, & chimolea cum pauco aceti, ſi uis magis reſoluere cum pauco lixiuij. Deſcriptio ſief rub. Raſis in ſuo antidotario. ℞. floris æris uſti, qui fit in minera æris ʒ. 3. colcothar uſti. ʒ. 2. æris uſti ʒ. ß. myrrhę, croci, an. ʒ. 1. piperis. ʒ. ß. fiant ex eis collyria cum uino albo. Hoc enim eſt reſolutiuum efficax. Aliud ex inuentione noſtra ſatis domeſticum. Recipe

pe aloes, myrrhæ, licij, acatię, ſief memithę, ciperi, croci orientalis, boli armeni, ana miſceantur cum aceto, & ſucco fœniculi, aut addatur parum lixiuij ſi uis magis reſoluere, & in materia multũ aquoſa, potes permiſcere cum aqua fabrorum & addere chimoleam. Si autem materia fuerit melancholica, mollifica primò, deinde reſolue, aut cũ mixtis procede ſicut cum mucilaginibus maluauiſci, fœnugræci, lini, & pinguedine gallinę, quibus, ſi uolueris magis reſoluere adde bdellium, aut ammoniacum in aceto diſſolutum. Et tu ex cura apoſtematum ſclíroticorum colligę medicamina huic diſpoſitioni conuenientia addendo aliqua propria ſecundum exigentiam particulæ patientis, &c. Tertium autem regimen ex ſæpe dictis poteſt eſſe manifeſtum, & textus clarus eſt.

DE INVERSIONE PILORVM palpebrarum. Cap. XXIX.

SIpilus fuerit unus aut duo, alijs palpebrarum pilis cum maſtiche, aut oleo ſeni ſunt annectendi, aut radicitus euellantur, & loca à quibus euulſi ſunt cum ferro acuto, aut acu adurantur. Si autem multi fuerint, neceſſe eſt cauo palpebræ incidatur. Loqui tamen de hoc, noſtri libri menſuram prætergreditur.

Pilus à pelle dicitur, quia ex pelle procedit. 11. ethimologiarum, capite primo, ſicut capillus dicitur capitis pilus. Pilus eſt diffinitiuè pars corporis inanimata, tenuis, rotunda, longa, dura, flexibilis, in poris cutis ſecũdum radicẽ fixa, ab exhalatione fumoſa terreſtri, uiſcoſa unctuoſitate participante, genita à calido adurente ad poros cutis eleuata, ſed à complexione cutis & aeris in pilum denſata ad decorem tutelamq; corporis atq; ipſius ab huiuſmodi fumoſis exhalationibus mundificationem finaliter ordinata. Ex qua diffinitione elicere potes cauſas pilorum ſcilicet materialem, efficientem tam incitatiuam quàm completiuam, & cauſam materialem in qua & formalem atq; finalem. Pili autem palpebrarum quadrupliciter poſſunt male diſponi, aut paucificantur, quia tenues, aut curti, aut pauciores debito generantur, aut multiplicantur modis contrarijs, aut inuerſantur in oculum non ſeruantes debitum ſitum. Et hæc inuerſatio tamir uocatur, aut non debitè colorantur, ut quia producuntur albi, aut alterius coloris non naturalis, cum debeant eſſe nigri. Paucificantur autem propter defectum materiæ terreſtris unctuoſæ, aut defectu agẽtis, aut paucitate calidi, aut ex defectu cutis. Ex defectu quidẽ materiæ quia conſumitur, ſicut accidit in ægritudinibus exiccãtibus, ut phthiſi, hectica, & ſimilibus, aut quia materia pilorum in pediculos conuertitur, quæ ab illis poſtquam geniti ſunt etiam conſumitur, aut quia materia pilorum à præſentia alterius materiæ acutæ aut ſalſę conſumitur, ſicut in alopetia aut ex defectu caloris cum paucificatur, ſed hoc rariſſimè eſt cauſa defectus pilorum palpebrarum aliorum aut multotiens cum uideamus in omni ætate, in omni complexione pilos palpebrarum debitè generari. Defectus autem ex parte cutis eſt aut propter oppilationem pororum cutis & ſtricturam, aut nimiam dilatationem, ſiue extempore ſiue generatione cotractæ ſint, aliquando accidit propter ulcera, corroſiones manifeſtas, & puſtulas in palpebris exiſtentes ex quibus fit pilorum caſus, ſicut & in cæteris membris. Et ex contrarijs cauſis tam efficienti quàm materiali, ex qua & in qua accidit pilorum multiplicatio. Inuerſantur autem pili in oculum, aut quia pori exitus pilorum ſunt obliquati uerſus oculum directi, aut ex generatione, aut ex tẽpore, aut quia palpebra ipſa eſt contracta & iam uerſus oculum curuata, aut quia radix unius pili naſcens in poro alterius ſub radice eius non potens exire directè propter impedimẽtum radicis alterius pili curuatur interius uerſus oculum. Male autem colorantur pili, aut propter ægritudines conſumẽtes, unde ex defectu humidi dealbantur ſicut ſegetes cum maturefcunt humido deficiente dealbantur, & hæc albedo incipit ab extremitate pilorum: dealbantur ſecundò pili propter præſentiam materiæ phlegmaticæ putrentis in radice eorum, ſicut accidit in canicie, aut propter præſentiam albaras aut morpheæ in cute pilorum, ſecundum cuius colorationem etiã pili colorantur, & hic color incipit à radice pilorum tendens paulatim ad eorũ extremitatem. Sed ad propoſitum redeũdo, cum quatuor ſint hæ diſpoſitiones pilorum ſolum una, ſcilicet inuerſatio dicitur ægritudo cum ſenſibiliter lædat operationes, et eſt plerũq; cauſa ophalmię & praua rum ægritudinum, eſt enim morbus in ſitu. alię autem diſpoſitiones non ſunt ægritudines, licet perſæpe pendeãt ab ægritudinib. aut cauſis præternaturalib. Et ex his liquent hæ diſpoſitiones & cauſæ earũ. Signa autem manifeſta ſunt cum ſenſui ſubiaceant.

Prognoſticum. Hæ diſpoſitiones curanf cum malæ diſpoſitiones pilorũ non niſi à forti agenti poſſint rectificari, ſuſtinent autem pili, & cutis pilorũ fortes medicinas ſui duritie & uiſcoſitate multum reſiſtentibus, &c. Cura paucificationis pilorum in duob. conſiſtit. Primò in remotione cauſæ pilos paucificantis. Secundo in contractione uel attractione materiæ pilorum generationi proportionatę. Si ergo cauſa paucitatis pilorũ fuerit humidi conſumptio & exiccatio cum humid. & reſiſtentib. curanda eſt. Si autem propter præſentiam pediculorũ ipſos remoue, & interfice & materiã generationis ipſorũ conſume, ut docet Auic. 3. tertij. tract. 3. cap. 1. Et Raſ. 2. contin. Si uerò fuerit præſentia materiæ acutæ & ſalſæ in origine pilorum cura curatione alopetię. Si uerò fuerit propter ulcera aut puſtulas in cute pilorũ conſumentes materiam generationis pilorum & poros oppilantes aut ipſos corrodentes cura curatione alſahaphati. Si uerò fuerit nimia ſtrictura aut dilatatio pororũ à generatione contracta nõ recipit curã. Hic aũt ſolummodo debemus inniti circa ſecundum. ſ. circa attractionem materię terreſtris unctuoſæ ſubijciẽdę pro generatione pilorũ. Ad quod faciẽdum quaſdam ſubiungam medicinas, hoc tamẽ præmiſſo q̃ medicinæ facientes naſci pilos ſunt diuerſorum modorũ. Quædã enim agũt à ꝓprietate occulta, ut lapis lazuli & lapis armenus. Quædam à caliditate trahendo materias pilorũ uerſus poros, cõcurrente etiã quadam proprietate ſicut ſpica nardi, & celtica. Quædam faciunt hoc quadam ſtipticitate confortatiua partium membri unde calor uigoratur, ſicut laudanum, & cætera. Quędam faciunt hoc non generando pilos de nouo, ſed ipſos genitos cõſeruando, ſicut medicinæ ſtipticę & uiſcoſæ. Quędam faciunt hoc remouendo malitiam materierum corrodentium. Et iſtæ ſunt diuerſę ſecundum quod materiæ corruptę egent rectificatione, ſiue exicatione, ſiue abſterſione aut reſolutione, aut corrigendo aliquod genus malitiæ complexionis. Et iſtæ ſub primo regimine continẽtur, quædam ad hoc iuuatiuę ſunt tenendo alias medicinas in loco, ſicut medicinæ uiſcoſæ ſui uiſcoſitate faciẽtes alias medicinas palpebræ adhærere ſicut mel. Et ſi inſtetur, quia medicinæ uiſcoſæ oppilant poros, ergo prohibent generationem pilorũ oppilando, negatur conſequentia nõ enim omne uiſcoſum eſt oppilatiuũ, ſicut mel, & ſi ſit aliqualiter oppilatiuũ, maior tamen eſt conferentia ex parte aliorum q̃ hoc paruum nocumentũ. Deſcriptio conueniens ad pilorum generationem. ℞. lapid. armen. lapid. lazuli. ana. cum melle incorporenf & applicentur. Secundum magis efficax, eſt ſtercus muris aduſtum aut non aduſtum cum melle confectum. Tertium magis iuuans in cauſa cal. ſcilicet, ubi eſt pruritus, rubedo & corroſio, eſt ut granatum cum ſua totalitate decoquatur in aceto donec diſſoluatur, & ſuper locum ponatur. Et hoc quidem magis confert prohibendo caſum pilorum, q̃ eorum nouam generationem procurando. Medicinæ autẽ prohibentes ortum pilorum poſtq̃ euulſi ſunt, multę ab authoribus recitatæ. Vna eſt ex rubigine ferri cum ſaliua diſtemperata uel limatura ferri cocta cum aceto, uel ferrum calcinatum, ſiue crocus ferri coctus cũ aceto. Secundũ eſt ſanguis ranæ propriè in cãnetis habitantis. Tertium eſt tinea canis ſeu lendines canis contuſæ & loco applicatę. Quartũ eſt cum frigidis ſtipticis & opiatis claudentibus poros, & calorem naturalem debilitantibus. Quintum eſt cum ſief de uitriolo ex inuentione Iesu Hali conferente pilul. additis, ſilach ſcabiei ungulæ, ſebel. ℞. gũmi arabici, dragaganti, aloes, ſuccotrini, uiridis æris. arſenici rubei, colcothar, æris uſti trium piperũ, ſedenegi, amyli, rubeæ tinctorum, bataturæ, æris uſti, ana. ʒ. 2. ſanguinis draconis, acatiæ, ana. ʒ. 1. s. tutiæ, ſpicæ, licij, gallę uſtę, ana. ʒ. 1. cadmiæ argenti, cæruſæ myrrhę, ana. ʒ. 1. ſalis ammoniaci, ana. ʒ. 4. diſſoluatur arſenicum cum aqua rutæ, & ſucco pomi citrini, alia bene puluerizata miſce & fiat ſief. Sed certè dicant omnes quicquid uelint, ego adhuc non inueni medicinam in hac re conferentẽ, ſicut nec Galenus ut teſtatur 10. de ſimplici medic. Nam cum plures expertus fuerit non inuenit aliquas in hac re conferentes. &.

Cura autem inuerſionis pilorũ quinq; modis perficitur, de quib. tres tanguntur à Raſi in prę ſenti cap.

Primus eſt inuiſcãdo pilos inuerſatos cum pilis naturalib. cũ maſtiche aut oleo ſeni, id eſt, de illa regione quod uiſcoſum eſt. Sed inter cętera, ut refert Auic. in hoc præſtantior eſt gumma piſciũ. Sed caue ne pili inuerſi ſuperẽt pilos rectos, & trahant ipſos in oculũ.

Secundus modus eſt per cauterium actuale factum in modum acus curuæ, debet ergo palpebra inuerſari, & ipſius extremitatem debemus capere inter duos ſtilos ex utraq; parte ligare, & pilos inuerſos cum moleta dentata extrahere. Deinde oculum tueri cum paſta, ut dicit Ieſus Hali, oculo ſuperpoſita, ſed melius fiet cum cotto in aqua roſata infuſo, oculo ſuperpoſito, & ita acum illam curuam ignitam in poros pilorum extractorum infigere ſemel, aut pluries & ſatis profundè, donec tota caro porri ſit combuſta, poſtea lacte applicito ſuper loco dolor mitigetur, & poſt mediam horam aut quartam ſtili ſoluantur, ut palpebra ad ſitum naturalem redeat, deinde cum prohibentibus ophthalmiam medicetur.

Tertius modus eſt poſitus à Raſi, ſcilicet inciſio, ſed hoc penes authores tripliciter poteſt fieri. Aliqui incidunt palpebram interius parum diſtanter ab origine pilorum, & ſecant ſatis profundè ad hoc, ut caro orta in ſciſſura propellat, & inuerſet palpebrã alterius, & hic modus eſt ſatis inanis, & carens ratione, alij autem ſcindunt cutim palpebræ exterius aliquã partẽ ipſius eleuando ad modũ unius alutę, & deinde cõſolidant unum labrum cum alio ueniendo aut ſutura, aut alio ingenio, ut palpebra poſt conſolidationẽ remaneat aliqualiter exterius inuerſata. Modus autẽ capiendi pellem aptior eſt, ut cum picicarolis eleuetur, & comprehendatur inter duos ſtilos ſubtiliſsimos ſecũdum eam quantitatem, quæ uidetur tibi neceſſaria ad hoc, ut palpebra remaneat aliqualiter inuerſa, adeò ut pili non ingrediãtur in oculum, deinde ſtili ſtringanf ex utroq; capite notabiliter, & pellis iſta intercepta, ſcilicet cum forfice ſuper ſtilis ſcindatur, deinde antq; ſtili remoueantur, figatur acus una uel plures immediatè ſub ſtilis utrũq; labrũ uulneris cõprehendendo, deinde ſtili remoueanf & fiat punctũ unum aut plura ſecundum neceſsitatẽ, quę remaneãt uſq; ad conſolidationẽ perfectã. Et ſi remanere non poſſent inuiſcetur unum labiũ cum alio cum medicinis ad hoc proprijs. Et hic modus eſt ex inuentione noſtra. Alij incidunt totaliter extremitatẽ palpebrę, in qua naſcunf pili inuerſata ipſa palpebra prius intercepta inter duos ſtilos, ut dictũ eſt ſuperius, ſed non pauca apparebit deformitas. Quartus modus non tactus à Raſi eſt cum ſuitione. Et eſt ut ligef primò palpebra inter duos ſtilos ad modum iouectę circa mediũ ipſius, & cum acu perforetur prope pilũ inuerſum ab intra, ad extra ita ut pũcta acus ueniat exterius ex directo pili inuerſati in margine aliorũ pilorũ, & cum acus eſt fixa in palpebra nondũ ex toto penetrãs, figatur pilus inuerſus in foramẽ acus, & ſi non poteſt aliter infigi, capiaf capillus duplicatus, & figaf ita duplus in foramen acus, & cum illa duplicitate, quę ab authoribus uocaf anſa capiatur pilus inuerſus, & trahatur donec pilus ingrediatur foramen acus, & poſtq; ingreſſus eſt trahatur acus exterius ſimul cum pilo inuerſo, & ibi permittaf cõſolidari, ſed bonũ eſt ut inuiſcetur exterius cum uiſco aut alio glutino, ut non poſsit redire, & hic eſt modus omnium pulcherrimus. Et ſicut dixi de uno pilo ita fiat de reliquis ſi plures ſint. Sed caue ne per idem foramen multotiens acus reiteretur: eſt enim cauſa quòd foramen illud fiat latũ, unde pilus ſubtilis non remanebit laterib. adhærens, & ex hoc cõprehendere poſſumus in actu practico quòd quanto acus eſt ſubtilior tanto eſt aptior, dummodo hæ operationes cũ ea poſſint perfici. Vltimus modus recitatus ab authoribus, quem non approbo, eſt ut euellatur pilus, deinde cum prohibentibus eius generationem procedaf,

ſcilicet,cum medicinis ſupraſcriptis, quarum adhuc nullam inueni,cui uidere poſsim. Vltima diſpoſitio pilorum eſt eorũ nõ debita coloratio ad quam remouẽdam duplex eſt intẽtio. Vna remouere ægritudinẽ aut cauſas à quibus dependet illa mala coloratio, ſcilicet,cauſas caniciei,aut morphęam,aut albaras, ſi ab eis pendet quæ faciliora ſunt dictu quàm factu. Sed quomodo remoueantur require à Raſi 5.huius, et ab Auic.7.quarti. Quòd ſi remouere non poſſunt reſtat ultima intentio, ſcilicet, coloratio illorum pilorum cum tincturis colorantibus ſecundum exigentiam pilorum naturalium ſuorum, ſed præſtantius eſt.ut ſint nigri quàm alterius coloris, licet in pleriſq; diſpoſitionibus reperiantur rubei,quas tincturas colligę,ubi ſupra in locis allegatis, & ex iam dictis patet literæ expoſitio.

DE AQVA DESCENDENTE IN oculo. Cap. XXX.

QVandoq; aqua deſcens in oculo, imaginatio,phantaſia,apparitio, ſunt termini ſynonymi ſignificantes hanc diſpoſitionem, de qua diuerſi authores ſub his diuerſis nominibus determinant, licet ſtrictè uim uocabulorum conſyderanti appareat quòd hic terminus aqua deſcendens in oculu ſit inferior ad alios tres cum non omnis imaginatio ſit aqua deſcendens in oculo, ſed bene contra. Sed utamur hoc uocabulo largè ſicut utitur Raſis in præſenti capitulo. Hæc diſpoſitio diffinitiuè eſt uiſio corrupta oculorum qui ſentiuntur coràm uiſu,ac ſi ipſi ſint mixti in aëre, & hic colorem accipimus largè,ex quo fortè infertur, quòd propriè loquendo hæc diſpoſitio non eſt ægritudo, ſed accidens ægritudinis loquendo de ea, quæ comparatur ad nocumentum. Eſt enim accidens oppilationis quę eſt morbus in uia cuius oppilatiõis cauſa eſt aliquod corpuſculum interpoſitum inter cryſtalloidem & res diſtinctè uiſas. Sed contra, hęc uiſio corrupta ſiue comparetur ad nocumentum, ſiue non, per ſe & immediatè lædit operationes alicuius uirtutum cerebri quia per ipſum & per ſe immediatè corrumpitur iudiciũ, quia iudicatur aliquod eſſe in medio coràm uiſu quod non eſt, ſiue iſtud iudicium attribuamus ſenſui communi ſiue cogitatiuę. Ad quod reſpondetur, quòd hæc uiſio corrupta comparata ad opilationem eſt accidẽs, ſed comparata ad iudicium quod corrumpit eſt morbus, aut cauſa ſaltem morbi. Si autem hæc uiſio corrupta ſit de his, quę non comparantur ad nocumentum, dicendum eſt quòd non eſt accidens morbi, neq; morbus, neq; cauſa morbi, quamuis actio ſit corrupta, ſed non corruptè læſa, & corrumpit iudicium, ſed non corruptè lædit. Sed contra, eodem modo & æqualiter & æquè intenſè corrumpitur iudicium, per uiſionem non corruptè læſam pendente ab acuitate ſenſus, ſicut per uiſionẽ corruptè læſam pendente ab oppilatione, ergo qua ratione hæc pendens ab oppilatione corruptè lædit iudiciũ, eadem ratione pendens ab acuitate uiſus etiam corrupte lædit iudicium. Pro ſolutione huius dicẽdum, q̃ aliud eſt uiſionem eſſe corruptam, & aliud corruptè læſam. Ad uiſionem enim corruptã ſufficit quòd iudicetur aliquem colorem eſſe coràm oculis qui non ſit. Sed ad uiſionem corruptè lęſam requiritur prẹter hoc ut ſit error circa ſenſibilia communia aut propria communiter occurentia, circa quæ cum debitis circumſtantijs non debet eſſe error. Primum accidit in homine acutiſsimi uiſus. Sed ſecundum accidit in his, qui habent uapores craſſos in oculis. Et ad formam argumenti cum dicitur, æqualiter & æquè intenſè corrumpitur iudicium per uiſionem non corrupte læſam pendentem ab acuitate ſenſus, negatur, ut patet ex fundamẽto iam dictò, imò non ualet hoc argumẽtum, uiſio Sor. reſpectu aliquorum obiectorum eſt corrupta, & uiſio Platonis ſibi ſani reſpectu nullius obiecti eſt corrupta, neq; alio modo læſa reſpectu obiectorum quę poteſt uidere, ergo melior eſt uiſio Platonis, quàm Sor. quia uiſio Platonis reſpectu illorum obiectorum eſt ablata reſpectu quorum uiſio Sor. eſt corrupta, quod eſt deterius, &c.

Species imagnationum ſunt duplices. Quædam non comparatæ ad nocumentum quæ non fiunt niſi in oculis acutiſsimi uiſus. Quædam comparatæ ad nocumentum, quæ fiunt in oculis mediocris aut obtuſi uiſus. Pro cuius intellectu eſt ſciendum quòd omnium imaginationum cauſa immediata eſt obiectum aliquod non paruum, aut ſaltem non paruum ea paruitate, quæ eſt medium inter res diſtinctè uiſas, & cryſtalloidem poſito quòd obiectum aliqualiter uidetur, ſed non diſtinctè comprehenditur. Si ergo hoc obiectum ſit minimũ ſiue in oculo ſit, ſiue in medio extrinſeco non uidetur nſi à uiſu acutiſsimo, licet non diſtinctè comprehendatur, & hoc eſt duplex, uel dupliciter ſituatur. Aliquando eſt in medio extrinſeco corã pupilla ſicut ſunt atomi, à quibus aer quantumcunq; purus non denudatur, nec etiam aqua nec alia media denudantur. Et aliquando ſituantur in oculo, & ſunt quidam fumi ſiue uapores minimi ab oculis reſoluti, à quocunq; enim membro ferè ſemper aliquid reſoluitur. Et hi fumi uidentur in uiſu acutiſsimo ſicut & atomi, de quibus ſermo præceſsit. Et hæ imaginationes prouenientes ex tanta acuitate uiſus non comparantur ad nocumẽtum, cum non ſint morbus neq; alia res præter naturam, nec ipſe oculus eſt læſus in complexione, compoſitione, unitate, nec in aliquibus particulis ipſum integrãtibus, nec etiam per communitatem. Et ſimile huic quod dictum eſt de uiſu accidit in ſenſu auditus, & eſt apud Raſim ſecundo continentis, & Ieſum Hali. tractatu tertio, capite primo. Fit enim aliquando tinnitus & ſibilus quod eſt actio corrupta, non comparata ad nocumẽtum propter actuitatẽ auditus audientis, minimum ſonitum exiſtentem in organo auditus propter uaporem minimum in eo motum, à quo organũ auditus non denudatur. Aliquando audienti ſonitum minimũ in aere, aut in alio medio extrinſeco, à quo aer quantumcunq; quieſcens non denudatur. Aliquando fit propter craſſam uentoſitatem in organo auditus exiſtentem, & hæc ad nocumentum comparatur. Imaginationes autem comparatæ ad nocumentum fiunt ab obiecto exiſtente in ipſo oculo comprehenſo à uiſu mediocri uel obtuſo, ſiue ſit uapor craſſus, ſiue ſit ueſtigium alterius generis: eſt enim cauſans aliqualem oppilationẽ & hoc obiectũ licet comprehendatur aliquo modo: non tamen diſtinctè comprehenditur. Et hæ imaginationes ſunt duplices. Quædam ſunt propter nocumentum tunicarum, ſcilicet

ſcilicet corneæ, aut telæ araneæ, propter aliquod ueſtigium in aliqua ipſarum derelictum, aut ex ægritudine, aut ex aliqua cauſa præternaturali, quæ quãuis ſit in cornea, non tamen uidetur ab homine in oculo aſpicienti, licet comprehendaẽ ab ægro, cuius rei cauſa eſt, quia nõ uidetur ab oculo aſpiciente propter ſuã paruitatem, ſed comprehenditur ab ęgro ex eo quòd impedit debitum tranſitum ſpecierum uiſibium, minimum enim exiſtens in pupilla, quod à nullo oculo aſpiciente acutiſſimi uiſus uideri poteſt, poteſt multũ impedire trãſitum ſpecierum uiſibilium: nam ad hoc quòd res & ſi ſit maxima ſicut cœlũ uideatur, oportet formam eius recipi in pupillam, & tandem in cryſtalloidem, minimum ergo impedimentum exiſtens in pupilla aut in cryſtalloide poteſt impedire uiſionẽ magnæ partis cœli. Aliquando hoc nocumentũ eſt in humoribus, ſcilicet, albugine aut cryſtalloide: frequentius tamẽ in albugineo, cum omnẽ impreſſionẽ ſui ſubtilitate facilius ſuſcipiat. Et hoc erit dupliciter. Aut propter rem aduenientẽ ipſis humorib. ſiue ſub forma uaporis, ſiue ſub forma humoris qui uapor liue humor mixtus cũ albugineo et cryſtalloide reddit ipſos non peruios aut non peruios ea peruietate, qua debẽt eſſe, & qua ſunt cęteræ partes eorũ. Vnde ſi aliqua pars ipſorum fiat imperuia, & oppilet totum foramen pupillæ, tunc eſt cæcitas, ſicut quando cataracta perficitur. Si nõ oppilet partem: tunc ſi eſt in medio, res non uidetur, niſi ſecundum latera et non ſecũdum medium. Si autẽ ſint in aliquo latere res non uidentur ſecundum illud latus, imò apparẽt diminutæ. Si autem illa pars ſit peruia, ſed non peruietate conſimili primæ. tunc apparent diuerſę imaginationes ſecundum ipſius diuerſitatem. Si enim tẽdat in citrinũ, apparent imaginationes citrinę & obiecta omnia citrina. Si autem ad rubeũ declinet, apparent rubea, & ſic de alijs coloribus. Et hæc quæ ueniunt ad oculum ſunt ſimplicia, aut uapor aut humor. Si uapor tunc prouenit à toto ſicut in febribus & criſibus, aut à ſtomacho, aut à cerebro per uenas, & arterias & neruos, aut ipſe uapor ab ipſo oculo reſoluitur, & coràm cryſtalloide ſituaẽ. Si uerò ſub forma humoris hoc maximè eſt à cerebro, ſicut in rheumatiſmis per uias neruorum, uenarum, & arteriarum. Aliquando uerò hi humores alterantur & efficiuntur non bene peruij, nõ propter rem aduenientem, ſed quia mutantur in ſubſtantia ſua, aut propter caliditatem ſubtiliantem aliquam partem ipſorum, et conuertentem ad naturam aẽris, unde illa pars apparet alba ſiue lactea: aẽr enim commixtus humido aqueo facit colorem album faciendo ſpumã, tertio & quinto de generatiõe animalium, & 21. particula problematũ, problemate primo. Aliquando mutantur à frigiditate congelante & incraſſante, unde fit color albus aliquãdo ab humiditate tenebrante, aliquando à ficcitate incraſſante, uel inſpiſſante.

Diuerſificantur enim ſpecies imaginationum multipliciter. Aliquando ſecũdum colorem, ut quia apparent citrinæ ipſis pendentib. à fumis cholericis, aut à ueſtigijs citrinis peruijs. Aliquando apparent albæ ipſis pendentibus à uaporibus phlegmaticis, aut ueſtigijs albis peruijs, ita aliquando apparent rubæ aut nigræ ex ſimilib. cauſis. Sed hic nota quòd ſi ueſtigiũ ſit non peruium cuiuſcunq; coloris ſit, ſemper imaginatio apparebit nigra, cuius cauſa in ſequentibus aſſignabitur. Aliquando diſtinguuntur imaginationes ratione quantitatis, quia quædam magnæ, quædam paruæ ſecundum quantitatem uaporis aut ueſtigij ſituati inter cryſtalloidem & res uiſas. Aliquando diſtinguuntur ratione craſſitiei, aut ſubtilitatis ratione uaporis, aut ueſtigij craſſi, aut ſubtilis. Aliquãdo diſtinguuntur ſecundum figuram, quia quædam apparent cimicales, quædam muſcales, quædã capillares, & ſic de ſingulis, ſecundum uarias figuras rei ſituatæ inter cryſtalloidem & res uiſas. Aliquando apparẽt ſurſum moueri, aut deorſum, aut lateraliter ſecundũ uaporum uarium motum.

Ad euidentiam eorum quæ dicta ſunt, cadunt hic duo dubia. Primũ. Vtrum res nõ peruia ſituata poſt cryſtalloidem uerſus cerebrum, poſſit eſſe cauſa imaginationum. Et arguitur quòd ſic, uapores eleuati in febribus aut criſibus ſunt cauſa imaginationum cum perueniunt ad cerebrũ: cauſant enim aliquando phreneſim nõ ueram, ergo quęſtio uera pro parte affirmatiua. Secundò, hi uapores eleuati, uel exiſtentes in parte anteriori cerebri mouẽtes ſpiritus motu inordinato ſunt cauſa uertiginis aut ſcotomiæ, & per conſequens imaginationum: imaginantur enim homines corpus ſuum moueri, aut res aliquas circa corpus ſuũ moueri, et eo magis quia ſcotomia interpręatur obtenebratio uiſus. Tertiò res non peruia exiſtens in humore uitreo, poteſt uideri per cryſtalloidẽ ſicut & res exiſtens in albugineo, ergo cum malè uideatur poterit eſſe cauſa uiſionis corruptæ, & per cõſequens imaginationum, &c. Aſſumptum probaẽ, quia ſunt omnia neceſſaria ad uiſionẽ, ſcilicet, obiectum medium cryſtallois uidens lumẽ tam extrinſecum quàm ipſius cryſtalloidis. Quartò ſpecies reſeruata in memoratiua, aut in aliqua uirtutum cerebri poteſt peruenire ab ultimo uentriculo ad medium, à medio ad primum, à primo ad cryſtalloidem, & ſic poterit uidere per cryſtalloidem, ergo à fortiori aliquod corpus nõ peruium exiſtens in cryſtalloide, uel poſt cryſtalloidem poterit uideri, & ſi malè uidebitur erit cauſa uiſionis corruptæ & imaginationum, aſſumptum eſt Auer. 3. colliget. in cap. de accidentibus ſenſus, uiſus, & in lib. de ſenſu & ſenſato. Et confirmatur, quia illa ſpecies perueniens à cerebro ad oculum obuians uaporibus exiſtentibus, in uitreo inficietur ſecũdum naturam illorum uaporum, ergo perueniens ad cryſtalloidẽ, ſic infecta erit cauſa imaginationũ ſicut ſpecies exteriorũ obiectorũ perueniẽtes ad cryſtalloidẽ, inficiuntur ſecũdum colorem uaporum aut humiditatis extraneæ exiſtẽtis in albugineo, et ſunt cauſa imaginationum, ut referũt omnes. In oppoſitum autem eſt Auer. dictum quòd cauſa imaginationum eſt res non peruia inter cryſtalloidem & obiecta exteriora, non autem poſt cryſtalloidem. Pro ſolutione huius quæſtionis præmittendum imaginationes eſſe duorum modorum, quædam enim pertinent uirtutibus cerebri, ſcilicet, ſenſui communi, imaginatiuæ, quæ apparẽt tam in luce, quàm in tenebris, tã homine uidente, quàm nõ uidente, & de iſtis nõ eſt quæſtio noſtra ſed queſtio noſtra eſt de imaginatiõibus quæ appropriant uiſui, & nõ fiunt niſi homine uidẽte. Et circa hunc modũ eſt duplex reſpõſio. Illi enim qui tenẽt uiſionẽ fieri in cryſtalloide quæ eſt cõmunis opinio,

dicũt quòd res nõ peruia post crystalloidẽ nõ est causa imaginationum, tum quia nõ est medium inter res uisas & crystalloidem. Sed respondendum est ad duo argumenta, scilicet ad tertium & quartum facta ante oppositum quæstionis. Vnum probat, quòd hęc res nõ peruia uidetur à crystallino, quia sunt quatuor requisita ad uisionem, scilicet obiectũ, quod est ipsa res non peruia, medium diaphanum, scilicet, ipse humor uitreus, crystallois uidens, & lumens sufficiens. Dicitur quòd non est medium sufficiẽs. Et si arguit quòd est medium diaphanum sicut & albugineus. Dicitur quòd nec uitreus, nec albugineus sunt soli mediũ sufficiens ad uisionem colorum nisi concurrat medium extrinsecum, de hoc tamen clarius in sequẽti quęstione. Ad aliud argumentum cum dicitur species transiens à cerebro ad crystalloidem obuians uaporibus existentibus in uitreo inficietur secundum naturam uaporum quibus obuiabit, ergo sic infecta uisa à crystalloide erit causa imaginationum rubearum aut citrinarum, &c. secundum naturam rei inficientis.

Ad hoc dicitur quòd hæc est species multum immaterialis & multo magis denudata à cõditionibus materialibus, quàm sint species uenientes ab obiectis exterioribus cum obuiant uaporibus existentibus in albugineo, & etiã hæc species potest esse causa uisionis, quia multũ est immaterialis absq; hoc quòd transeat per medium extrinsecum, & hoc tenẽdo opinionem Auerrois. Sed secundum opinionem tenẽtem uisionem fieri in cruciatione neruorum opticorum est duplex responsio, scilicet, una quę magis placuit Gentili qui dicit quòd hæc res non peruia post crystalloidẽ non est causa imaginationũ ex eo quòd ipsa non potest uideri, nec aliquo modo comprehẽdi per uisum, cum cuiuslibet quod debeat aliquo modo uideri siue bene, siue malè, oporteat species plus depurari & modificari in crystalloide, et etiã quia hęc res non est medium inter cruciationem neruorum, & obiecta exteriora ex eo, quòd uisio post crystalloidem non fit secundum rectitudinem linearum, nec secundum formã pyramidis, sed fit quia species uisibiles in crystalloide iam depuratæ suscipiuntur in spiritibus, & deferuntur ad cruciationem neruorum in qua fit uisio.

Alia respõsio quæ mihi magis placet est, quòd res nõ peruia post crystalloidem potest esse causa imaginationum, quia species obiectorum uisibilium trãseuntes per hanc rem non peruiam possunt infici secundũ naturam huius rei, quamuis hęc res per proprias species non possit uideri, ut ostenderur in sequenti quæstione, & quamuis etiam post crystalloidem non fiat uisio secundum rectitudinem linearum, quia spiritus deferẽtes speciem simul cum specie poterunt infici ab hac re non peruia, & sic erit causa imaginationum.

Et ex his iam apertè liquet, quid sit in hac tota quæstione tenendum, & quomodo ad argumenta facta in principio quæstionis fit respondendum. Sed tenẽtes uisionem fieri in neruis opticis, malè poterunt saluare uisionẽ fieri in instanti, scilicet, cũ spiritus nõ moueat in instãti à crystalloide ad cruciationẽ neruorũ.

Secundum dubiũ. Vtrum res non peruia existens in oculo possit uideri. Et arguitur quòd non. primò uisibile positum supra oculũ non potest uideri, ergo à fortiori positum in oculo non poterit uideri, consequentia tenet & assumptũ est philosophi & commentatoris secundo de anima. Secundò ad uisionẽ requiritur medium extrinsecum, ut uult Auer. 2. de anima cõment. 77. ergo res existẽs in oculo cũ non multiplicet species suas per medium extrinsecum non poterit uideri. In oppositum arguitur, quia uapores in oculo existentes uidenr cum de ipsis per uisum faciamus iudicium, ut quòd sint citrini uel rubei, &c. Præterea species uenientes à cerebro ad oculũ sunt causa uisionis, ut fuit dictum in præcedenti quæstione ex intentione Auer. Et certum est quòd non multiplicantur per medium extrinsecum, ergo multo magis res existens in oculo per proprias species uideri poterit. Prętera lumen positũ super oculo & in oculo uideri poterit, ut docet experientia. Imò experimur in nobis ipsis quòd si comprimamus oculũ in lachrymali domestico uersus partem sylueſtrem, siue teneamus oculum clausum siue apertum uidemus aliquod lumen. In hac quæstione dicunt aliqui quòd res non peruia in oculo existens uidetur, sed malè, scilicet, diminutè aut corruptè, sicut tangibile positum supra neruũ sentitur, sed diminutè aut corruptè, & causam assignant, quia sunt ipsi, quatuor ad uisum necessaria, scilicet obiectum, lumen medium, intrinsecum, & crystallois uidens. Contra sequit primò quòd res non peruia existens immediatè supra crystalloidem non posset uideri, nec aliquo modo comprehendi, cum non multiplicet species suas per aliquod medium, & sic non poterit esse causa imaginationum, quod est contra Iesum Hali, tractatu tertio, cap. de accidentibus crystalloidis. Secundò sequitur quòd uuea semper deberet uideri. Consequens contra experientiam, semper enim uideremus aliquod nigrum uel cœlestinũ. Tertiò si uapor existens in oculo, aut aliud uestigium posset uideri ab oculo in quo est, etiam posset uideri ab oculo extrinseco aspicienti, consequens est falsum, nemo enim uidet uapores oculi ægri. Fortè dicitur quòd non est similitudo, tum quia uapor existens in oculo est multum propinquus crystalloidi, & magis distans à crystalloide oculi aspicientis, tum quia iste uapor est in medio aqueo in quo species multiplicatę apparent maiores, sicut experimur de oculo uidenti obiectum in aqua. Contra primũ quia aliquando imaginationes pendentes à uapore apparent sub forma cimicis, aliquãdo maiores, ergo licet fit minor distantia inter uaporem & crystalloidem oculi ægri quàm inter illum & oculum aspicientem, tamen adhuc poterit apparere oculo aspicienti, sed sub quantitate minore, ut uerbi gratia, sub forma pulicis, nec obstat secunda ratio, quia species transiens de medio dẽsiori in rarius, diuertitur à perpendiculari, & propterea si obiectum sit in aqua & oculus uidens sit in aẽre, obiectum apparet maius quàm si ambo sint in aqua aut in aẽre, uapor itaq; existens in oculo deberet apparere maior oculo aspicienti quàm oculo in quo est.

Quartò principaliter si res existens in oculo uidetur semper debere apparere in eadem distantia, cum ipsa res uisa non moueatur, ut pono, neq; crystallois, nec medium mutetur, nec lumen, sed consequens est falsum, quia si oculus habens imaginationes aspiciat in aẽrem apparet ipsi quòd imaginationes sunt in aẽre, si in parietem quòd sint in pariete.

Quintò principaliter si res existens in oculo uideret per speciem propriã, sequeret quòd uestigium album existens in cornea deberet apparere album, sed consequẽs est falsum, quia quãto est albius, tanto oculo in quo est apparet nigrius, ut docet experiẽtia. Certè istæ rationes sunt efficaces, & de necessitate concludunt rem existentẽ in oculo propriè uideri non posse ab oculo in quo sunt. Cum ergo aliquo modo cõprehendantur ab oculo in quo sunt, ut docet experiẽtia, quia si uapores sint citrini apparent imaginationes citrinæ, & si rubei rubeæ, oportet ut subiungamus modum secundum quem res existens in oculo cõprehendit. Dico ergo quòd res existens in oculo aut est peruia, aut nõ peruia. Si peruia aut peruietate simili peruietati oculi, & tunc nõ uidet, neq; est causa imaginationum &c. Si autem sit peruia peruietate non simili peruietati oculi, tũc uidet. Et est causa imaginationũ, sed nõ uidet per species proprias, sed per species obiectorum extrinsecorum, quæ species delatæ ad crystalloidem transeuntes per hanc rem taliter peruiã inficiuntur secundum naturã huius rei, & sic obiecta apparent citrina aut rubea &c. secundũ colorẽ huius rei in quocũq; loco fuerit hæc res, siue immediatè super crystalloidẽ, aut tela aranea, aut albugineo, aut cornea.

Et simile huius accidit sicut experimur in radijs solaribus trãseuntibus per uitrum, quia apparent colorati secundum colorem uitri. Si autem hæc res sit non peruia, tunc nullo modo uidetur nec per se nec per accidens, sed bene comprehenditur per potentiam superiorẽ, ut sensum cõmunem aut cogitatiuã eo quòd obiecta extrinseca apparent nigra, aut obscura, aut perforata, aut diminuta secundum illam partẽ à qua species ad partẽ oculi non peruiã multiplicant. Quibus sic uilis nunc restat ut respondeamus ad rationes adductas post oppositum quæstionis. Duæ enim rationes ante oppositum nihil aliud probant nisi quòd uisibile positum in oculo, aut super oculo non potest uideri nisi in lumine propter suã materialitatẽ, & hoc per species proprias, cũ quo tamen stat quòd per species obiectorum exteriorũ color existens in oculo uideri posset. Ad primum post oppositũ cum dicitur, quòd per uisum iudicamus uapores citrinos aut rub. &c. Iam apparet qualiter sit respondendum. Ad tertium & secundũ uolo postponere responsionem in fine quæstionis. Tamen cum dicit quòd lumen positũ super oculo, aut in oculo potest uideri, concedit, negatur tamẽ cõsequentia cum infert, ergo etiã res nõ peruia posita in oculo aut super oculo etiã poterit uideri ex eo quòd lumẽ est multum immateriale, nec ad hoc ut uideat exigit mediũ extrinsecum, sed color est multũ materialis, nec aliquo modo uideri potest per speciem propriam nisi species sua delata sit per medium extrinsecũ, ut de materiali ad immateriale reducatur, & quia tactum est in illo argumẽto quòd nobis comprimẽtib. oculum in lachrymali domestico apparet aliquod lumẽ, oportet ut huiusmodi apparitiõis causam uideamus. Dico ergo quòd hoc lumen quod uidetur in cõpressione oculi facta in lachrymali domestico & non in alijs partib. oculi, est lumen crystalloidis reflexũ ab uuea ad ipsam crystalloidem, quod lumẽ ideo apparet in forma circuli, quia fit reflexio ab ipsa uuea perforata, & non fit reflexio in parte in qua ipsa est perforata. Et si quis argueret contra, qũia sem per istud lumen deberet apparere quia semper crystallois multiplicãt lumen suum ad uueam, & semper flectitur ab uuea. Dicit quòd licet semper multiplicet lumẽ, tamẽ ipsa crystalloide mota per compressionẽ fortius ipsum multiplicat, aut quia moueat, aut quia mota magis appropinquat ipsi, scilicet uueę, unde facilior fit reflexio sicut experimur quòd nobis mouẽtib. ensem lucidum, apparet magis sui luminis multiplicatio, & etiã maior sui luminis reflexio. Ita etiam hoc apparet lumine solis cadẽte super aqua quę aqua quanto magis agitatur tanto lumen magis multiplicatur, & tanto magis à parietib. circunstãtib. reflectitur. Et si quis diceret etiã ex cõpressione aliarum partium oculi, et non solum à lachrymali domestico deberet apparere hoc lumen cũ similiter moueatur ipsa crystallois. Dicitur quòd non tantũ moueretur sicut si fiat compressio in lachrymali domestico, et etiam si moueatur ipsa crystallois per compressionem in alijs partib. tũ nõ moueret uersus uueã, sicut ex cõpressione in lachrymali domestico. Ad quartũ cum dicit tãgibile positũ supra sensum siue supra organũ tactus aut in organo tactus sentit, ergo positũ supra oculũ aut in oculo deberet uideri, tenet consequentia à simili, & assumptum est manifestũ ad experientiã. Respondet quòd nõ est simile, quia uisus est potentia magis immaterialis q̃ tactus, propterea exigit ad hoc ut color uideat etiã ut multiplicet species suas per mediũ extrinsecum ut de materiali ad minus materiale reducatur, nõ sic est de tangibili, quia tactus est potentia multum materialis, & propterea non exigitur mediũ extrinsecum, sed sufficit intrinsecum. Et propterea dicũt aliqui, quòd si tangibile sit positum supra sensum siue supra neruum, neruus non sentit secundum partẽ immediatam ipsi tangibili, sed secundũ partem sequẽtem, & ipsa pars immediata tãgibili gerit uicem medij. Ad secundum cum dicitur ex 3. collig. de accidentib. sensus uisus quòd species delatę à memoratiua ab aliqua uirtute intrinseca cerebri ad sensum communem, & à sensu cõmuni ad uisum uel auditum est causa uisiois & auditionis &c. ergo à fortiori species multiplicata ab obiecto existente in oculo erit causa uisionis, negaretur consequentia apud uolentem sequi Auer. ex eo quòd species perueniẽs à cerebro ad oculũ est multum immaterialis non indigens medio extrinseco ad hoc scilicet ut ad immateriale reducatur. Sed species rei existẽtis in oculo est multum materialis indigens medio extrinseco ad hoc ut ad immateriale reducatur, & sit conueniens obiectũ sensus uisus. Et sic secundum Auer. haberemus concedere homines uidere & audire, & exercere omnes operationes sensus in somno sicut in uigilijs. Sed cõtra sequitur quòd sine lumine contingit uidere, consequens falsum contra philosophos et perspectiuos, cõsequentia probatur, quia species patris tui iam defuncti in memoratiua, aut in uirtute phantastica reseruata, aut ab aliqua potentia cerebri cognitiua comprehensa potest deferri ad crystalloidem. Et similiter species uocis eius deferri ad organum auditus, & sic fiet uisio eius, & auditus uocis eius tam in somno q̃ in uigilia, tam in luce q̃ in tenebris. Sequit secundò quòd non ens propriè & uerè uidetur & auditur, quia species & simulachrũ coloris & figuræ patris tui existens in crystalloide repręsentans patrem tuum est causa sufficiens ad ueram uisionem. Similiter species uocis eius comprehensa per auditum est causa sufficiẽs ad ueram auditionem

æquè bene ſicut ſi uox patris tui aut color eius exiſtẽtis corã te multiplicarẽtur per medium ad organũ uiſus & auditus. Tertiò ſequitur quòd color nõ eſt obiectum uiſus, nec ſonus, auditus, conſequens falſum contra omnem ſcolam philoſophorũ. Et conſequentia probat, quia nihil eſt color, nec obiectum uiſus, nec ſonus, nec obiectum auditus niſi illud ſit, ſed hic color patris tui, & hæc uox eius non eſt, nec poteſt eſſe, ergo ſequitur quòd color non eſt obiectum uiſus, nec uox auditus.

In oppoſitum eſt Auer. cuius hic eſt textus. Sed ſit modo cõtrario, quia motus incipit in uirtute imaginatiua propter formam receptã deforis in uigilia aliquo tẽpore & illa eſt remota, & propterea mouet primò ſenſum communem, & communis particulares ſenſus, tunc ſentiunt res quaſi eſſent extra, et ſicut hoc fit in ſomno eodem modo fit in uigilia propter multam ſollicitudinem circa aliquam rem. Et per hoc cõfirmantur uirtutes animæ, aut propter aliquam ægritudinẽ fixam in corpore, aut propter timorẽ, aut triſtitiam, quia reſoluitur quidam uapor & aſcendit cerebrũ, & in ipſo imprimit forma rei cogitatæ, & aſcẽdendo ſuperius mouet ſpiritum animalem, et deducitur iſte motus uſq; ad uirtutẽ imaginatiuã, & mediãte ipſa mouetur ſenſus communis, & ille mouet particularem ſenſum, & ſentitur res ac ſi eſſet extra, & uulgus credit quòd hoc fiat ab angelis aut dæmonibus. Et huius demonſtrationes declaratæ ſunt ibi, & hæc quidem ſunt accidentia quæ ſuperueniunt omnibus ſenſibus. Et fortè hæc eſt cauſa quòd plericq; homines ſe dicũt in uigilia uidiſſe & audiuiſſe mortuos loquẽtes, et referunt uerba audita. Et referunt aliquando ſe uidiſſe dæmões. Tu in hac materia tene quod uis pro nulla parte ſunt demõſtrationes. Ego tamen pro parte mea uolo credere Auer. Sed reſpondeamus ad rationes adductas in cõtrarium. Ad primum cum infertur quòd ſine lumine contingit uideri, conceditur de lumine extrinſeco, ſed nõ de intrinſeco ipſius cryſtalloidis & ſpirituũ uiſibiliũ. Et ſi quis diceret quòd ſi quis eſſet cæcus aut priuatus auditu poſſet ne uidere aut audire per huiuſmodi ſpecies delatas à cerebro ad organa iſtarum potentiarum. Dicitur quòd non, ad quãcunq; enim ſenſationẽ requiritur potentia ſentiens. Ad ſecundum cum infertur quòd nõ ens uidet & auditur, uerè conceditur quòd æquè bene auditur & uidet, ſicut ſi obiectũ eſſet in præſentia, imò quod plus eſt nõ ens, nec potẽs eſſe, nec quod unq; fuit, nec quod unq; erit propriè uidet & auditur, nam quodcunq; poteſt per uirtutem imaginatiuam imaginari, poteſt etiã uideri & audiri ſpecieb. illis delatis ab imaginatiua ad hos ſenſus exteriores, & per ipſos cõprehenſis, per quos repræſentatur forma & ſimilitudo, ac ſi obiecta eſſent in præſentia, quãuis accidat error & decipiatur homo credens has res uiſas & auditas eſſe coràm ipſo cum nõ ſint &c. Ad tertium negatur conſequẽtia, ſed bene uerum eſt quòd color qui non eſt nec poteſt eſſe, & ſimiliter ſonus qui non eſt &c. ſunt obiecta uiſus & auditus, nec ualet hoc argumentum, hoc uidetur aut eſt obiectum uiſus, ergo hoc eſt, ſicut non ſequitur, hoc imaginatur, ergo hoc eſt. Et ſi inſtetur quòd arguitur à tertio adiacente ad ſecundũ, qui ſecundum logicos eſt optimus modus arguendi &c. Dicitur quòd non arguitur illo modo, ſed debet argui, hoc eſt obiectum uiſus, ergo hoc poteſt obijci uiſui. Sicut non ſequitur, hoc eſt obiectum uirtutis imaginatiuæ, ergo hoc eſt, quia eſſe obiectum alicuius potentiæ non eſt niſi comprehẽdi per ipſam. Sed non ſequitur, hoc comprehenditur per aliquam potentiã, ergo hoc eſt. Aliter dicitur quòd à tertio adiacẽte ad ſecundũ non tenet uniuerſaliter argumentum cũ terminis ampliatiuis. Sed fortè quis inſtabit. Quia hæc uiſio de qua ſermo præceſſit eſt corrupta, quia per ipſam iudicatur obiectũ eſſe in præſentia quod non eſt, ergo non eſt uera & perfecta. Secundò, quia hæc eſt differentia inter ſenſus exteriores & interiores, quia exteriores cõplent operationes ſuas in præſentia obiecti, interiores uerò tam in præſentia quàm in abſentia, ut eſt de intẽtione Ariſtotel. 2. de anima. Ad hoc reſpõdetur quòd iſta uiſio in ſe nõ eſt corrupta, quia per ſpecies ad uirtutem uiſiuam à cerebro delatas optimè comprehenditur forma, & ſimulachrum rei per ſpecies illas repræſentatę. Sed pro tanto dicitur quòd eſt corrupta, quia eſt cauſa quòd imaginatio corrũpatur iudicando aliquid eſſe in præſentia quod non eſt, nec ſequitur, hæc uiſio eſt corrupta hoc modo, ergo non eſt uera & perfecta, ſicut uiſio fumi per uiſum acutiſſimum eſt uiſio corrupta, & tamen uera. Ad ſecundum dicitur, quod uerum eſt quòd ordine recto ſenſus exteriores ſentiunt in præſentia obiecti, ſed ordine retrogado non eſt inconueniens, quòd ſentiant in abſentia obiecti, ſicut ordine retrogado imaginatiua, aliquãdo imaginat per ſpecies delatas à memoratiua. Hoc enim modo fit reminiſcentia. Et tamen certum eſt quòd quocunq; modo imaginetur imaginatiua, eſt uera & perfecta imaginatio, ergo & ſimiliter ſpeciebus delatis à ſenſibus interioribus ad exteriores. Poſſet tamẽ quis oppoſitum determinationis ſenſatæ defendere, & fortè probabilius & conformius opinioni communi. Et dicere quòd ad uiſionẽ ueram requiritur præſentia obiecti. Tu uerò eam partẽ teneto, quæ magis tibi conſona erit. Hæc enim dixi nunq; audita neclecta, tu uerò in quibus erratum eſt corrige, &c. Signa imaginationũ abſolutè ſunt ipſęmet imaginationes. Signa imaginationum propter acuitatem uiſus quæ non comparantur ad nocumentum ſunt tria. Primũ, quòd ſunt leues & materiæ nullo modo uiſui nocentes ſecundum quod ſunt diuerſorum modorum & figurarum. Secundum, quod atomi in aëre exiſtentes ſunt diuerſi, & ſecundũ quod fumi in oculo exiſtentes ſunt diuerſi à quibus oculus non denudatur. Tertium quòd aliquãdo deſunt iſtæ imaginationes in duob. caſibus, ſcilicet, aut cum aër non eſt bene clarus, aut cũ homo non aduertit, extra hos caſus ſemper comprehendunt. Signa aũt imaginationum quæ comparantur ad nocumentum ſunt his contraria. Signa uero imaginationum per cõmunitatem à toto ſicut in febribus aut criſibus ſunt ipſæ febres, aut criſes, quibus auctis augentur imaginationes & diminutis diminuuntur, & ſecundò, quia ſunt cõmunes utriuſq; oculis. Signa imaginationum per cõmunitatem à ſtomacho ſunt. Primum ipſa ſtomachi nocumenta quibus auctis augentur etiam imaginationes & diminutis diminuuntur. Secundũ, quod ſunt cõmunes utriuſq; oculis. Tertium, quod augẽtur tempore repletionis ſtomachi, & præcipuè rebus uaporantibus, & propter malos motus ſumpto cibo,

bo, & diminuuntur in uacuitate ſtomachi, et ipſo inanito & famelico, niſi pendeant ex cholera in quo caſu frequenter augetur cholera tempore famis ad ſtomachum repentè, & per ſumptionem cibi moderati, frigidi, ſtiptici ſedantur. Quartum eſt, quòd per euacuationem ipſius ſtomachi uomitu aut ſeceſſu minuuntur, & ex contrarijs cauſis augentur, &c. Signa imaginationum per communitatem à matrice aut alijs membris particularibus ſunt nocumenta matricis, & aliorum, quibus auctis augentur, & diminutis diminuuntur. Et ſunt communes utriſque oculis & menſtruis, & alijs humiditatibus à matrice debitè fluentibus minuuntur, ipſis retentis augentur. Et ſimiliter de ſuperfluitatibus aliorum membrorum. Signa imaginationum per communitatem à cerebro quæ ſecundum plurimum minantur cataractam magis quàm imaginationes per communitatem ab alijs membris, ſunt ipſa capitis nocumenta, quibus auctis augentur, & diminutis diminuuntur. Et ſunt aliquando communes utriſq; oculis. Aliquando proprię uni oculo, ſecundum quod uapores aut materiæ caput replentes ſunt in una parte cerebri, aut in utriſque dextra & ſiniſtra. Quod cognoſcitur per grauedinem & alias læſiones unius partis tantum, aut ambarum. Secũdum ſignum, quia hæ imaginationes ſecundum plurimum augendo procedunt, & in cataract. tranſeunt multo magis quàm per communitatem ſtomachi propter. 3. cauſas. Prima, quia uapores ſeu materię cerebrales attinẽt magis naturę aquęę. & cõformiores ſunt ipſi cataract. quàm uapores ſtomachales. Secundò quia nocumenta ſtomachi facilius remouentur q̃ nocumenta cerebri. Tertiò, quia materia exiſtens in cerebro facilè etiam fluit ad membra ſuppoſita, ſcilicet oculos & cætera inſtrumẽta ſenſuum. Signa uerò imaginationum per eſſentiam in oculo quibus diſtinguuntur ab illis quæ ſunt per cõmunitatem ſunt. Primum, abſentia nocumentorum aliorum membrorum oculis communicantium. Secundum, præſentia nocumentorum ipſius oculi, uel quæ ſaltem præceſſerunt. Tertium, quòd ſecundum plurimum ſunt proprię uni oculo. Quartum, quòd ſint cõtinuę à quibus oculus nunquàm abſoluitur. Quintum quòd non recipiunt facilem mutationem ſed aut ſtant uniformiter, aut ſi augentur augendo procedunt, aut ſi minuuntur minuendo procedunt. Signa uerò propter nocumentum corneæ ſunt. Primum, ægritudines in cornea præcedentes, ſcilicet ulcus albugo & ſimiles, ex quibus derelictum eſt aliquod ueſtigium occultum. Secundum, quòd non recipiunt facilem mutationem, ita ut nunc augeantur, nunc minuantur. Sed aut ſtant uniformiter, aut ſi augentur augẽdo procedunt, & ſi diminuunt, diminuendo procedunt. Tertium, quia ſunt continuę à quibus oculus nunq; abſoluitur. Quartũ, quia nõ perducunt ad cataractam. Signa imaginationum per eſſentiam in albugineo ſunt ipſa nocumenta albuginei cũ priuatione nocumentorum aliarum partium oculi, quę nocumẽta ſunt aliquod genus malitię cõplexionis calid. frig. humid. uel ſic. cum materia uel ſine materia. Verum mala complexio ſicca quæ cognoſcit ex eo quòd tempore famis & inanitionis augetur & ex contrarijs cauſis minuit nunq; perducit ad cataractam, licet ſit cauſa imaginationum. Mala aũt cõplexio calid. raro perducit ad cataractã, ſed tã aliquando, ſcilicet cum aliqua particula humoris albuginei ſubtiliatur, & in aërẽ conuertit, pars autem aërea genita per calid. & mixta cum parte aquea eſt cauſa coloris albi, ſicut in ſpuma, licet hæc propriè non erit cataracta, ſed bene ualde ſimilis cataractæ, ita ut medicus malè poſſit diſtinguere inter hanc & cataractam. Et fortè quòd hæc per approximationem infrigidãtium tam exterius q̃ interius ipſa parte aërea incraſſata, & ad naturam albuginei reducta poterit curari, & reputabitur mirabile. Mala autem complexio frig. et humid. eſt illa quæ ſecundũ plurimũ eſt cauſa, ut imaginationes trãſeant in aquã & uerã cataract. trib. modis.

Primò contrahendo aliquam partem ipſius albuginei, ita ut per congelationem acquirat albedinẽ & fiat non peruia, aut propter humid. obſcurantem faciendo ipſam non peruiam. Sed eſt difficile uidere utrum hæc propriè ſit dicẽda cataracta, & utrum cum acu poſſit deponi. Secundò, retinendo uapores proprios & alienos, ſcilicet per communitatem, & ipſos in aquam conuertendo cui concordat gloſa Alman, in hoc cap. Tertiò, debilitando digeſtiuam, & etiam expulſiuã ipſius albuginei, ita ut nutrimentũ eius ſiue uerè nutriatur ſiue non, non debitè conuertatur in ipſum albugineum, ſed generetur aliqua pars non peruia, & erit defectus ultimi actus qui uocatur aſſimilatio. Aut fortè, quia ſuperfluitates in unaquaq; digeſtione reſecandæ debilitata expulſiua non reſoluent, ſed remanẽtes conuertent in humid. aqueam quę erit uera cataracta genita per uiam paulatim factæ congeſtionis, ſicut & illa quæ erit per retentionem uaporis proprij incraſſati in aquam, dicetur uera cataracta & genita per uiam paulatim factę congeſtionis &c. Secundum ſignum, quia hæ imaginationes ſunt continuę à quib. oculus nunquã abſoluit. Tertium, quòd non recipiunt facilem mutationem, ſed aut ſtant, aut ſi augentur in augendo procedunt, et ſi minuunt minuendo procedũt. Quartum, quia apparet quædam obfuſcatio in pupilla tam ipſi ægro, q̃ oculo aſpicienti, licet cornea apparear bene teria & peruia. Quintũ, quia ſecundum plurimũ perducunt ad cataract. maximè illæ imaginationes quæ pendent à mala cõplexione frig. & humid. & hę ſemper agendo procedũt. Signa uerò imaginationũ per eſſentiã in tela aranea & cryſtalloide ſunt ipſæ imaginationes abſq; nocumentis aliarum partium oculi Secundum, quia nõ recipiunt facilem mutationem. Tertium, quia ſunt cõtinuę. Quartum, quia non perducunt ad cataract. Et in ſumma cataracta non eſt niſi in ipſo albugineo, ut infra oſtendet, licet poſſit adhærere tunicis. Signa autem quibus cognoſcuntur imaginationes ducẽtes ad cataract. ab alijs ſunt, quia ducẽtes ad aquã ſunt proprię uni oculo ſecundum plurimũ, & ſunt cõtinuę, & augmentando procedunt & apparet oculo obfuſcatio tam ipſi ægro q̃ aſpicienti. Et apparẽt ſicut cãdelę duplices aut ſimiles rei luminoſæ lumine extrinſeco recepto in uaporib, aqueis craſſis. Et aliquãdiu retento donec comprehendat à cryſtalloide, aut forti lumine, ſcilicet ipſius cryſſalloidis & ſpirituum uiſibiliũ reflexo ab ipſis uaporibus craſſis ad cryſtalloidem, et non pertrãſeunt duo menſes ſecundũ Alman. quòd cataracta completur. Et ſecundũ Raſim ſecundo cõtinentis, & Ieſum Hali, tract. tertio, cap. de imagina-

tionib,non pertranſeunt tres menſes aut quatuor.Et ſecundum Auicennam ſex menſes quòd cataract. cõpletur:cataractarum autem non perducentium ad aquam ſunt ſigna contraria. Sed ne cui mirum uideat quare autores ita diuerſos terminos poſuerũt,nec uidentur concordes,quia hoc inuentum eſt experiẽtia, unde ſecundum quod diuerſi autores diuerſa tempora experti ſunt,ita etiam diuerſa tempora ſcripſerunt quæ diuerſitas potuit accidere ratione diuerſorum regimiꝰum,diuerſorum temporũ, diuerſarum regionum,diuerſarum complexionum. Auic. uerò tẽpus eligit longius.Sed ſcias quòd aliquãdo cataractæ accidunt nullis præcedentibus imaginationibus,humiditate ad albugineũ delata ferè ſubitò per neruos opticos aliquando ea die,uel ſecunda qua apparent imaginationes apparet aqua ex eadem cauſa, aliquando plurib. diebus apparẽt imaginationes quæ continuè augendo procedũt,& ſic fit aqua ſecundum plurimũ ante duos menſes,per uiam,ſcilicet paulatim factæ cõgeſtionis, aut quia uapores aliunde delati ad albugineum incraſſantur, & in cataractam conuertuntur. Quandoq; uerò pertranſeunt ſex menſes & amplius antequam imaginationes in aquam uertant, ſed hoc eſt rariſſimum. Attẽde tamen duo, quòd plures fiũt imaginationes ducentes ad aquam per communitatem à cerebro q̃ per eſſentiam in oculo. Et fiunt pluries per eſſentiam in oculo quàm per communitatẽ à ſtomacho aut ab alijs membris.Sed de non perducẽtibus ad aquam contrarium iudica. Vnde licet uapores ſtomachi aut aliorum membrorum poſſint ducere ad cataractam,hoc tamen rarum eſt,frequenter tamen faciunt imaginationes non ducentes ad aquam.

Prognoſtica ex iam dictis ſatis innoteſcunt. Iam enim uiſum eſt quæ imaginationes proueniunt ex acuitate uiſus,quæ non comparantur ad nocumentũ, & quæ comparantur ad nocumentum.Et inter comparatas ad nocumẽtum,iam notæ ſunt illæ quæ ſunt malè perducẽtes ad cataractam.Et ſimiliter quæ licet noceant uiſui, non tamen perducunt ad cataractam. Sed quia aliquando ad imaginationes ſequuntur cataractæ.Et quia Raſis in præſenti capitulo aliquid de ipſis loquitur,ideo pro completiori doctrina de cataractis eſt agendum.

DE CATARACTA.

CAtaracta ergo deſcenſus aquæ,aqua deſcendens in oculũ gutta,ſuffuſio ſunt termini ſynonymi ſignificantes hanc diſpoſitionem. De qua diuerſi autores ſub his diuerſis nominib. determinant.Dicitur cataracta à catarratin,quod idem eſt quod decritto, oculus enim cataracticus eſt qui demiſſu aquæ obſtruſus eſt. Dicitur aqua ad ſimilitudinem aquæ fluidæ in principio, In proceſſu autem dum confirmata eſt dicitur ad ſimilitudimem aquæ congelatæ.Et ex eadem cauſa dicitur gutta.Diciur enim deſcenſus aquę ſiue aqua deſcendens ex eo quòd frequentius fit per uiam defluxus quã per uiam paulatim factæ congeſtionis.Et ex eadem cauſa dicitur à G.infuſio ſiue ſuffuſio. Et diffinitiuè eſt oppilatio ex aqua inter corneam & cryſtalloidem ſituata uiſum impediens. Licet aliqui alij aliter diffiniant, quòd eſt macula pannicularis intra oculum coràm pupilla, per quam uiſus prohibetur,ex humid. extranea in oculo exiſtente,temporis diuturnitate & frigid. oculi congelata.Et hæc diffinitio propriè diffinit cataract. iam confirmatam. Et ex prima diffinitione quæ eſt artificialior collige quòd cataract. eſt morbus in uia & non in numero ut quidã opinati ſunt,nõ enim ſenſibiliter lædit operationes pro quanto eſt aliquid ſuperadditum partibus oculi. Nam ſi illa aqua eſſet in profundo albuginei non coràm pupilla, non lederet ſenſibiliter operationes, & tamen æquè bene eſſet aliquid ſuperadditum partibus oculi,ſed quia eſt coràm pupilla prohibens uiſum lędit operationẽ principalem oculi,& propterea morbus in uia,nõ autem in numero.Ex quo cõcipe quòd aqua eſt cauſa morbi ſcilicet oppilationis, ipſa enim oppilatio eſt morbus,& læſio operationis uiſiuæ eſt accidens. Ipſa tamen aqua licet non ſit morbus in numero,reducitur tamen ad morbum in numero &c.

Sed circa dicta cadit dubium nondum diſcuſſum, cuius dubij ſolutio eſt multum neceſſaria ad curandũ cataract.operatione manuali,ſcilicet in quo loco cataracta ſituetur,& per conſequẽs ad quem locum debeat peruenire acus pro depoſitione cataract. In quo dubio autores & doctores multum fuere diſcordes. Aliqui namq; ut Azarauius cap.de aqua. Hali Abbas 9.theoricæ,& tertio eiuſdem. Et ſimiliter Galen. 3.techni.Et Gilbertus cap.de aqua, uolunt aquam ſituari inter uueam & cryſtalloidẽ, & per conſequens acum pro deponendo cataractam debere penetrare uſque ad intra uueã.Econtra uerò leſus Hali, A. Meſue, Albucaſis afferunt aquam cõtineri inter uueam & corneam,& conſequenter acum non debere perforare uueam ſed ſolum coniunctiuam, & ſcliroticam coniunctiuæ immediatam,& ita immediatam ut appareat una ſola, ſicut & cornea manifeſtè apparet cũ cõiunctiua uniri ipſis ſolum differentibus ſecundum peruietatem & imperuietatem.

Pro cuius dubij ſolutione prætermittendum cataractam dupliciter ſumi, ſcilicet communiter & propriè.Cataracta communiter ſumpta eſt oppilatio aquoſa,prohibens uiſum,unde ubicũq; poteſt eſſe oppilatio aquoſa prohibens uiſum ibi poteſt eſſe cataracta. Vnde non ſolum ante cryſtalloidẽ,ſed in cryſtalloide & poſt cryſtalloidem,ſcilicet in uitreo retina & ſecundina ſclirotica cõiunctiua neruis opticis poteſt eſſe oppilatio aquoſa prohibens ſpiritus uiſibiles uenire ad cryſtalloidem,& ſic poteſt eſſe cataract.communiter ſumpta,quę tamẽ ab oculis aſpicientibus nõ uidetur,quam aliqui appellant guttam ſerenam, ſed fortè melius eſt conformando ſe dictis autorum appellare guttam ſerenam cataract.apparentem,connotando quòd cum hæc ſit oppilatio ultra cryſtalloidẽ prohibens tranſitum ſpirituum ad oculum,ſed litem de nominib,omittamus.Cataract. aũt propriè ſumpta eſt oppilatio aquoſa prohibens tranſitum ſpecierum uiſibilium ab obiectis exteriorib. ad cryſtalloidem,& hæc ab oculis aſpicientibus uideri poteſt. Vbicũq; ergo poteſt eſſe hęc oppilatio poteſt etiam eſſe cataracta propriè ſumpta, de qua eſt quæſtio noſtra. Cũ ergo hæc oppilatio aquoſa poſſit eſſe in toto ambitu à cornea uſq; ad cryſtalloidem,imò etiam in ſuperficie ipſius cryſtalloidis, ſequiẽ quòd in toto hoc ſpacio poteſt eſſe cataracta propriè ſumpta. Et ſic aliquando erit in ſuperficie cryſtalloidis, Aliquãdo adherens

herens telæ araneæ ſiue uerſus cryſtalloidem ſiue uerſus uueã. Et poteſt eſſe in qualibet parte albuginei & in foramine uueæ & in ultima parte albuginei adhærens corneæ. Quòd autẽ in his omnibus partibus poteſt eſſe oppilatio aquoſa manifeſtum eſt quia in omnibus his partibus poſſunt eſſe imaginatioes aquoſę, ad quas ſequuntur cataractæ ut ſupra determinatũ eſt.

Præterea in omnib.his partib.per uiam paulatim factæ congeſtionis poteſt cataract. fieri,tum ex nutrimento harũ partium non bene conuerſo, tum ex ſuperfluitate nutrimenti non bene reſoluta,tum etiã ex uaporib.qui ad quamcũq; harum partium communicari poſſunt,poſſet etiam in omnib. his partib.per uiam defluxus à capite.cataractæ generari, nam poteſt fluere materia ab almochati ad coniunctiuã quæ exiſtẽs in coniunctiua poteſt reſudare ad albugineũ, & tunc colligeretur cataracta inter corneam & uueã. Et in hoc caſu cum fit per uiam defluxus ab almocha ei laudant autores ſectionem uenarum temporalium aut frontalium.Poteſt etiam materia humida deriuari à dura matre ad ſclirotícam,& cõſequenter ad corneam, & ab ipſis ad albugineum, & tunc ſituabitur cataracta inter corneã & uueam, poteſt etiam tertiò materia humida in pia matre cõtenta deriuari ad ſecundinum & uueam & ab ipſis reſudari ad albugineum,& tũc ſi reſudet ad intra uerſus cryſtalloidem cataracta ſituabitur inter cryſtalloidẽ & uueam. Si uerò ad albugineum reſudabit uerſus corneam,tunc cataracta ſituabitur inter corneam & uueam.

Si uerò hæc humiditas reſudet ab extremitate circuli ipſius uueæ, tunc directè erit in ipſo foramine uueæ. Si uerò materia humid. fit in cerebro,& profluat ad neruos opticos,& à neruis opticis ad retinam et telam araneam,& reſudet à tela aranea uerſus cryſtalloidem,tunc adhærebit ſuperficiei telæ araneæ & cryſtalloidis. Si uerò reſudet uerſus uueam,tunc ſituabitur in extremitate albuginei apud telam araneam, & fortè adhærebit telæ araneę. Ex his itaq; manifeſtum eſt in omnibus his partib.poſſe generari cataractam, ipſamq; poſſe ſituari tam inter cryſtalloidem & uueam q̃ inter uueam & corneam. Ex his etiam manifeſtum eſt quomodo aliquando totus albugineus aut maior pars eius eſt una cataracta ipſo albugineo alterato,& propter aliquam ægritudinem facto albo et inperuio,aut propter multam humiditatẽ ad ipſum a capite decurrẽtem ipſo ſimiliter facto albo & inperuio,hinc eſt quòd aliquãdo totum quod apparet de oculo eſt albũ.Sed iam reſtat ut ſoluamus quaſdã rationes ſenſibiles contra utramq; opinionẽ.Primò cõtra Azarauium & cæteros tenẽtes cataractam ſituari inter cryſtalloidem et uueam, & operatorem cum acu debere perforare coniunctiuam ſclíroticam & uueam ut peruenìat ad ipſam cataractam, nam ex hac operatione deberet ſequi exitus albuginei per foramen acus,conſequens eſt contra experientiam, ergo poſitio falſa. Secundò quia cataracta nõ poſſet extrahi per ſectionem corneæ in parte inferiori, conſequẽs eſt contra experientiam. Et A.in cap.proprio,& cõtra Græcos ſic operantes.Sed ad hoc reſpondetur ſequendo opinionem iſtorum quæ in parte uerior eſt quàm opinio contraria. Ad primũ quòd albugineus cum ſit aliqualiter uiſcoſus propter ſtricturam foraminis,acu ſcilicet exiſtente ſubtili ſicut debet eſſe albugineus non poteſt exire, quia extracta acu quàm primum foramen clauditur, etiam quia hoc argumẽtum æquè bene procedit contra opinionem contrariam cum acus ſecundum opinionem ſuam etiam penetret ad albugineum. Præterea hæc ratio eſt contra eos,quia aliquãdo cum punctura acus aliquid de albugineo extrahitur. Ad ſecundum dicitur quòd non omnis cataracta curatur per ſectionem corneæ, ſed ſolum illa quæ eſt immediata ipſi corneæ & quæ eſt fluida.

Et fortè quòd in hoc caſu eſſet melius ut illud inſtrumentum eſſet perforatũ ita ut cataracta poſſit ſuggi, & hoc inſtrumentũ eſſet cõueniens ad extrahendum ſaniem exiſtentem ad intra corneam. Sed contra opinionem A.& cæterorum ſunt quinque rationes non faciles. Prima quia ſi cataracta continetur intra corneam & uueam non poſſet apparere dilatatio & conſtrictio uueæ, quod tamen eſt ſignum ſemper apparens in cataracta curabili,& probatur conſequentia, nam cataracta opponitur ipſi uueæ uel ipſi foramini uueæ,& cooperit ipſum. Cum ergo non ſit diaphana non poterit ab aſpiciẽte uideri ipſius dilatatio aut conſtrictio aliter non prohiberet uiſum. Secunda, quia cataracta curabilis non deberet ſemper apparere ex directo pupillæ,imò aliquando ſupra,aliquando infra, aliquando deorſum, aliquando dextrorſum, aliquando ſiniſtrorſum ſecundum quod accidit aquam colligi. Conſequens contra experientiam, quia cataracta curabilis ſemper apparet ſolum ex directo pupillæ.Tertia ratio,quia cataracta deberet multotiens apparere maior quàm pupilla,immo æquè magna ſicut tota cornea, cum accidataliquando multam humiditatem coagulari totam corneam occupantem,conſequens contra experientiam, quia apparet ferè ſemper ad quãtitatem pupillæ ſaltem cataracta curabilis. Quarta ratio, quia acus impoſita perueniens ex directo corneę cum cornea ſit diaphana in omni tẽpore ſui deberet uideri in qualibet parte,ſed conſequens eſt falſum,quia non uidetur niſi ex directo pupillæ, cuius ſignum eſt quòd operatores perforant uueam unde acus ſolum apparet ex directo pupillæ &c. Quinta ratio ſumitur ex difficultate operationis quæ ferè æquatur impoſſibilitati. Eſt enim difficillimum perforare coniunctiuam et non uueam ſibi immediatam in ea parte in qua fit perforatio cuius maxima apparet difficultas ex eo quòd aliqui ſunt experti in oculis mortuis, & nunq; poſſunt perforare ſolum coniunctiuam,ita ut penetrent cum acu inter coniunctiuã & uueã ad uacuum coràm pupilla,ergo multo minus in oculis uiuis,qui dolent & non ita quieſcunt tempore operationis.Iſtæ quidem rationes ut uides ſunt apparenter concludentes cõtra A.leſum Hali,& alios hanc uiã ſequentes. Et fortè ſimultitoties operati fuiſſent, mutaſſent opinionem. Credo ergo propter ratiões prędictas quòd ſecundũ plurimum cataracta deponibilis eſt ad intra uueam, aut in circunferentia foraminis uueę,licet etiã aliquãdo contineatur intra corneam et uueam,ut ante probatum eſt.Et credo quòd abſolutè melius ſit et depoſitioni cataract. congruentius ut operator cum acu perforet uueam, nam hoc modo facilè deponet cataractam quę erit intra uueam in quacunque parte fuerit, immo etiam ſi eſſet immediata telæ araneæ. Ca-

uendum tamen ſummopere in curatione ne moueat & diſrumpatur tela aranea, ſic enim neceſſariò uiſus impediretur, eſt enim poſt cryſtal. principaliſſima particula concurrens ad uiſionem, nec eſt ut quidam ſomniauerunt, quòd cataracta deponibilis adhæret telæ araneę & ſimul deponitur cum tela aranea. Et dicunt quòd hæc eſt cauſa propter quam ſemel depoſita cataracta in uno oculo nunquàm alia generatur in eodem, poteſt etiam cum hac operatione facilè deponi cataracta quę eſt propè uueam uel in ipſius foramine, & quæ eſt ultra foramen uueæ adhærens corneæ penetrando acu per foramen uueæ uſq; ad corneam, non autem ita facilè ſecundum modum Ieſus Hali & A. poterit deponi cataracta ea, ſcilicet maximè quæ eſt ad intra uueam ut patet conſyderanti, quãquàm Ieſus Hali dicat quòd per foramen uueæ contorquẽdo acum intromittitur cuſpis acus, & cataracta exiſtens intra uueam poteſt trahi extra uueam, & poni ſub cornea. Et dicit quòd in extractiõe dilatabitur foramen uueæ, deinde ex ſe claudetur ſicut in exitu fœtus aperitur collũ matricis, deinde poſt exitum clauditur. Sed facilius eſt dicere quàm facere. Et pro opinione contra Ieſum Hali, A. & cæteros eſt operatio omnium modernorum qui deponendo eas perforãt uueam & eligunt hunc modum tanquàm aptiorem & faciliorem ad quem minor dolor & remiſſiora ſequunt accidentia, ſecuti enim fuiſſent primam ſi fuiſſet conueniens, Artes enim factæ ſunt per additamenta & cuiuslibet eſt addere quod deficit. 1. ethicorum. Sed tamen quia rationes contra A. & Ieſum Hali cõcludebant cataractam deponibilem nunquàm contineri inter uueam & corneam, ideo ad ratiões illas eſt reſpondẽdum. Ad primum cum infertur quòd non poſſet uideri dilatatio & cõſtrictio pupillæ cataracta poſita inter uidentem & uueam, negatur conſequentia quia cataracta depõibilis debet eſſe aliqualiter trãſparens, & à lumine irradiabilis. Vnde habentes ipſam aliqualiter uident lumen, licet non uideant colores &c. Vnde uuea mota aliqualiter poterit uideri licet difficulter. Ad ſecundum cum infertur quòd non deberet ſemper ſituari ex oppoſito pupillæ, ſed aliquando magis ſupra uel infra. Conceditur ut plerunque accidit unde propter hanc cauſam aliquando cataractici uident medietatẽ inferiorẽ unius rei, aliquãdo ſuperiorem, aliquando dextram, aliquando ſiniſtram. Ad tertiũ cum infertur quòd aliquãdo deberet occupare totam corneam. Conceditur & tunc illa cataracta nullo modo eſt peruia nec illuminabilis & apparet tegere totam corneam, & non eſt deponibilis uel raro. Si autem fit à lumine irradiabilis tunc magis irradiat in ea parte in qua eſt ſubtilior, ſed eſt ſubtilior in circumferentijs corneæ quàm in medio ipſius, et ideo in medio ipſius apparet magis terminare uiſum, et ſic habere magis rationẽ cataractæ, in circumferentijs aũt licet ſit, quia non terminant uiſum, non habent rationem cataractæ, & hæc eſt cauſa propter quam cataracta uidetur minor in loco lucentiſſimo quàm in loco obſcuriori ſicut etiam ea quæ continetur intra uueam uidetur minor, ſcilicet quia propter diſgregationem luminis foramen uueę conſtringitur & in obſcuro dilatatur. Ad quartum cum infertur, quòd deberet uideri cuſpis acus cum eſt ex directo corneæ & non ſolum pupillæ, conceditur, ſed nõ apud operãtes modernos qui perforant uſque ad uueam, uel perforant uueam, non enim uidetur nunc niſi ex directo pupillæ. Ad ultimum argumentum ſumptũ ex difficultate operationis dicitur quòd hæc operatio eſt difficilior, ſed tamen nõ eſt impoſſibilis. Et ſi arguatur quia in oculo mortuo non poteſt fieri, ergo minus in uiuo dolente, & non ita bene quieſcente, negatur conſequentia, quia in uiuo hæ tunicę magis diſtãt calore ſpirituum dilatante & quodammodo replente inter tunicam & tunicam quo conſumpto corrugantur, & magis ſibi inuicem appropinquant. Signa autem quibus diſtinctè comprehendi poteſt an cataracta ſit inter uueã & corneam an poſt uueam an in foramine, ſubiungam cum agetur de ſignis &c. Species cataractarum quandoq; ſumuntur à quantitate. Quia quædam ſunt magnæ oppilantes totam pupillã ut ex nulla parte remaneat diſcooperta, & tunc obiecta extrinſeca ſecundum nullã eorum partẽ comprehendi poſſunt, & aliquando eſt ita magna ut ferè occupet totũ oculum albugineo toto propter aliquam ægritudinem facto in peruio, eſt enim totus una cataracta. Et ſimiliter ſimilitudo humid. ferè per totum albugineum à cerebro deriuetur. Quædam ſunt paruæ oppilantes ſolum partem pupillæ et tunc obiecta uidentur ſecundum eam partem ſecundum quã pupilla eſt diſcoperta. Vnde obiectorum aliquando uidetur dextra pars & non ſiniſtra. Aliquando ſuperior & non inferior. Aliquando ſolum uidetur circumferntia, imò in medio exiſtimantur ſicut obſcura ſiue perforata, licet eadem obiecta ut dicit A. quæ ſecundum unum ſitum non uidetur totaliter ipſorum ſitu mutato totaliter uidebuntur. Aliquando ſpecies cataractæ ſumuntur à colore. Et ſunt quatuor in genere, albus phlegmati proportionatus, rubeus ſanguini, citrinus, aut uiridis clarus, cholerę, niger melancholiæ. Sub colore albo continentur ſex ſpecies, ſcilicet cataractæ. Primò coloris aẽrei aut ætherei. Secundò coloris margaritalis. Tertiò coloris albi uergentis ad citrinum ſiue plumbei. Quartò coloris albi tendentis ad uiridem. Quintò ſimiles argento uiuo non ſolum in colore ſed etiam in motu, nam ex quacunque oculi palpitatione, imò ex motu ſpirituum agitant et mouentur ex eo quòd illa aqua eſt fluida non condenſata. Sextò ſunt gypſeæ ipſo plegmate multum inſpiſſato. Sub colore autem rubeo atteſtante ſanguini continentur rubeæ, claræ, ſiue aureę, non enim reperiuntur aliquæ quæ proprio ſanguinis colori atteſtentur. Quædã prudenter à ſanguine ſunt albæ ſanioſæ ipſo ſanguine in ſaniẽ uerſo, quod tamen raro accidit, nam ſi uertatur in ſaniẽ ſanies deſcendit in albugineo ſua grauitate & non ſtat coràm pupilla, aliquãdo ſunt citrinæ aut remiſſę aut intẽſæ. Et aliquando uirides clarę & hę pendent à cholera, aliquãdo ſunt melancholicæ, aut nigræ aut uiolaceæ, aut uirides obſcurę, quanq; color uiridis obſcurus non ſolum pẽdere poſſit ab humore ſic colorato, ſed etiã multitudine aquæ, aqua enim multa profunda ſicut experimur in fluuijs apparet uiridis obſcura. Color enim niger non ſemper pendet ab humore nigro, ſed aliquãdo apparet in pupilla propter luminis diminutionem & nõ eſt uera nigredo, ſed obſcuritas. Tertiò ſumunt ſpecies cataractæ à modo ſubſtantiæ. Nam quędã ſunt ſubtiles nõdum inuiſcatę ſicut accidit

dit in principio cataractarum non confirmatarum. Quædam ſunt adeo incraſſatæ & inuiſcatæ ut ſint quodammodo in pannum uerſæ, & multum adherentes, quædam ſunt mediæ inter has quæ ſolæ ſunt cum acu deponibiles. Sumuntur & quartò ſpecies cataractæ. Nam quædam ſunt cum oppillatione nerui optici aut alicuius partis ultra cryſtalloidem. Quędã ſine oppilatione. Quinta diuiſio, nam quædam ſituantur inter corneam & uueam, quędam inter uueam & cryſtalloidem, quædam in circunferentia foraminis uueæ, ut antea dictum fuit &c.

Signa cataractæ abſolutæ ſunt ipſæmet cataractæ quæ à domeſtico artis facilè comprehẽduntur habẽte uiſum acutũ. Differunt enim ab albugine & alijs ueſtigijs exiſtentibus in cornea, quia hæc ſunt in ſuperficie corneæ extrinſeca cataractæ ultra corneam. Differũt à ſanie retro corneã quia ſanies in parte inferiori corneæ apparet ad modum lunellæ, & ſi cooperit totam corneam dicit cataracta, ſimiliter partem corneæ ex directo pupillæ. Signa cataractæ quę diuerſificantur ſecundum quantitatem nota ſunt ad uiſum & ex rẽlatu ægri. Signa cataractæ diuerſificatæ ſecundum colores nota ſunt cuicunq; bene uidenti, nã & ſi aliquãdo color obſcurus per priuationem luminis reputet niger, & à non bene conſyderante reputetur pendere à melanch. tamen ſi quis exercitatus bene aſpiciat cõprehendet diuerſitatem inter colorẽ nigrum uera nigredine & obſcurum. Signa cataractæ diſtinctę ſecũdum uel penes modum ſubſtantię ſunt duo. Primum quia ſiquis fricat oculum cataracticum & immediatè poſt aſpiciat in oculo, & uideat aquam dilatari in tantum ut una pars appareat ab altera diuidi & ſeparari tunc eſt nimis ſubtilis. Si autem appareat dilatari & non ſeparari & poſtea immediatè ad ſuum ſitũ cõſuetum redeat, tunc eſt mediocris et cum acu deponibilis. Si autem per fricationem nullo modo moueat, eſt nimis indurata non curabilis. Secundò iſti experimentatores ponunt cottum ſuper oculo, & fortiter ſufflãt, ut illud cottum motum fortiter commoueat oculum, & immediatè aſpicientes in oculum iudicãt per motum cataractæ aut priuationem motus ſecundum quod ſtatim dictũ fuit. Sed conſilio A. hæc experientia non eſt ſæpe tentanda, nã eſt ex eis quæ conturbant aquam, & facit curam cum inſtrumento diſficilem. Signa diſtinguentia utrum ſint cum oppilatione alicuius partis ultra cryſtalloidem aut non ſunt quia oculus alter debet claudi & comprimi, tũc ſi per compreſſionẽ apparebit dilatatio aut conſtrictio pupillæ alterius oculi eſt ſignum oppilationem non adeſſe, ſpiritualibus, trãſeuntib. de uno oculo ad alterũ. Si uerò fiat dilatatio & conſtrictio, adeſt oppilatiõ, uel uno oculo cõpreſſo alter oculus in quo uis experi fricetur & uideatur utrum pupilla dilatetur & conſtringatur. Verum hoc ſignum fallit ſi cataractæ craſſæ eſſent in ambobus oculis tunc enim pupilla propter inuiſcationem à cataracta non poterit moueri, & ſi mouebitur non comprehendetur ab aſpiciente, fallit ſecundò quando quis pateretur alintiſar, aut cõſtrictionem præternaturalem in ambobus oculis. Secundum ſignum eſt quia ſecũdum plurimum ubi nõ eſt oppilatio integra uidetur aliquis ſplendor cum oculus eſt in loco lucentiſſimo conſtitutus & præcipuè ſi uenerit de obſcuro loco ad clariſſimum, aut ſi ſubitò magnum lumen præſentatum fuerit. Signa cataractarum ſituatarum inter corneam & uueam ſunt impedimentum uiſionis uueę, nam ſi cataractę ſint malæ non irradiabiles à lumine uuea nullo modo uidetur, ſi uerò ſunt irradiabiales foramen uueæ aliquo modo uidetur & in loco clariſſimo tamen cum difficultate. Secundum ſignum, quia apparent nõ ſolum oppilare corneam ex directo pupillæ, ſed interdum multo maiorem partem aut totã corneam præcipuè ſi aſpiciantur in loco tenebroſo. Tertium, quia ſecundum plurimum ſunt aliqualiter laterales non in directo ipſius pupillæ ſed aliquando magis à dextris, aliquando à ſiniſtris, ſuperius uerò magis aliquãdo, aliquando magis inferius, licet ſint pupillæ communicantes, quia aliter non eſſent cataractæ. Quartum ſignũ quia pupilla eſt & apparet ſtrictior conſueto ipſa cataracta impellente uueam interius ſua corpulentia. Vnde foramẽ apparet minus, ſed oppoſita ſigna ſunt omnino, cum cataracta eſt intra uueã, quia uuea clarè uidetur etiam in loco nõ multum lucenti. Apparet ſolum ex directo pupillæ & nunquam occupare maiorem partem quàm ſit pupilla licet aliquando minorem & foramen uueę ſecundum plurimum apparet maius conſueto ipſa cataracta ſua corpulentia expellente uueam, unde foramen dilatatur. Signa cataractæ exiſtentis in circũferentia foraminis ſunt omnia ſigna iam dicta quando eſt intra uueam, aut maior pars eorum. Sed eſt unum ſignum diſtinctiuum ſenſibile, quia foramen uueæ apparet minus remotiũ ab oculo uidente quàm ipſa cataracta, ſi ipſa cataracta ſit de albis ſicut ut plurimum eſt, nam in æquali diſtantia color niger apparet propinquior q̃ albus.

Prognoſtica. Primum cataracta maxima quæ ferè totum occupat oculum non eſt curabilis. Secundum. Cataractæ aẽreæ, ſcilicet margaritales declinantes ad uiride cineritiæ ſiue plũbeæ ſunt curabiles. Sed ſimiles argento uiuo ſecundum Græcos facilè curantur. Gypſeę uerò & ſimiles argento uiuo non ſunt cũ acu deponibiles. Aureæ citrinæ non uehementis citrinitatis difficilè curantur. Sed intenſę citrinitatis nõ curantur. Sed nigræ uiolaceæ, plumbeæ, uehementis nigredinis non curantur. Virides obſcurę non curãtur. Virides clarę difficilè curantur. Cataracta mediocris ſubſtantiæ cum acu deponibilis eſt, ſubtilis ſubſtantiæ nondum confirmatæ cum medicinis aliquãdo curantur, licet raro, non autem cum acu deponi poſſunt. Nimis autem incraſſatæ quæ non mouẽtur per compreſſionẽ neq; cũ acu neq; medicinis ſunt curabiles. Cataractę quę ſunt cũ oppilatiõe nerui optici integrę ſunt incurabiles, ſed ſine oppilatione curabiles. Et cataract. quę poſt caſum aut ęgritudinem cerebri aut propter percuſſionẽ in capite ſiue in oculo accidit fit difficilis curatio eius. Cura quia imaginationes et cataractę multũ ſunt affines, de ambarũ cura ſimul agendũ eſt hoc premiſſo quòd hic nõ intẽdo curare imaginatiões proueniẽtes ex acuitate uiſus, quia non comparant ad nocumentũ nec intendo ponere curam earum quę pendent à ſiccitate quæ remouentur per humectantia interius & exterius applicita, quia de ipſis actum eſt ſufficienter in capite de debilitate uiſus. Ad quod recurre neq; hic intendo ponere curam imaginationum prouenientium ex ueſtigijs derelictis in cornea ex albugine, ulcere, & alijs

ægritudinibus

ægritudinibus in ipsa præcedentibus, nam de earum cura sufficienter dictum est supra. Hic ergo solum intendo ponere curam imaginationum ducentium ad aquam & ipsius aquæ initiantis aut perfectæ siue sint per communitatem siue per essentiam in oculo.

Cura itaq; harum imaginationum et aquæ initiãtis per cõmunitatem à toto, aut à stomacho aut à capite & neruis opticis quinq; exigit intentiones curatiuas. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia regit membrum mittens. Quarta oculum cõfortat ne materiam aliunde suscipiat, & si quid susceperit resoluit & euacuat. Quinta ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium & annexorum. Prima intentio cõpletur eisdem instrumẽtis, de quibus in cap. de debilitate uisus prouenientes per communitatem dictum est, hoc addito quòd euacuatiões pro cura imaginationum & aquę initiantis sunt multotiens reiterandæ frequenter ex minoratiuo, digestiuo, & eradicatiuo, euacuantes diuersos humores, & secundũ humoris exigentiam à quo pendet imaginatio siue cataracta, qui tamẽ ut plurimum est phlegmaticus uel aquosus, rarò cholericus sanguineus aut melancholicus. Et propterea rarò in hoc casu competit phlebotomia aut alia sanguinis euacuatio. Et si materiæ peccãtes fuerint in stomacho, uomitu possent euacuari, sed cum timore & magna obseruatione ne materia præcipitetur ad neruos opticos aut ad oculos itaq; capite existente pleno nullo modo fiat, & cum hoc facilis semper debet esse uomitus. Secunda intentio, scilicet, diuersio perficitur cum fricationibus, ligaturis, clysteribus, pedum lotionibus, & si materia fuerit in capite cum gargarismatib. masticatorijs, caputpurgijs per nares, quæ tamen postponenda sunt quantũ est possibile ne propter uicinitatem materias ad oculum præcipitent. Et his non sufficientibus cum laqueatione in suprema parte colli terminata ad occiput, & cum cauterio in parte posteriori capitis, scilicet, in cornu capitis ex directo oculi patientis, & cum cauterio in commissura coronali, & si materia fuerit sanguinea, quæ rarò est, cum phlebotomia uenarum nocręę, & uenarum post aures, & frontaliũ & temporalium si opus fuerit, imò laudat Auic. in hoc casu incisionem arteriarum temporalium, quod similiter de uenis temporalib. est intelligendũ, ubi materia fluat ad oculos per partem extrinsecam quæcunq; sit materia, de quibus omnibus sufficienter actum est in capitulo de debilitate uisus, ad quod recurre. Tertia intentio perficitur in confortando digestiuã & expulsiuam eius, ut si stomachus fuerit in causa, quod tamẽ rarò est in imaginationibus ducentibus ad aquam, licet imaginatiões non perducentes ad aquã persæpe causer. Debet enim cõforrari cum interius & exterius applicitis post sufficientem euacuationẽ & diuersionẽ, ad quod in causa frig. & hum. quæ est ut plurimũ, iam laudata est triphera minor, & chebuli cõditi, & multa superius nominata in debilitate uisus, in quo casu maximè os stomachi debet confortari ipsum corrugãdo, & claudẽdo in fine mense cum cytonijs aut piris conditis, aut coriandris præparatis, de quibus in cap. de debilitate uisus. Similiter caput est confortandum cum electuarijs de quibus supra, ad cuius & etiam oculorum confortationem optimè cõfert maiorana sicca odorata. Quarta intentio perficitur cum collyrijs superius dictis in cura debilitatis uisus propter turbidam humiditatem in oculo, crassitiem & turbulentiam spirituum, ad quæ recurre, & accommoda huic loco siue huic cap. Inferius etiam subiungentur multa collyria experta & in hoc casu laudata. Ad hoc etiam conferunt electuaria & tripheræ, & mirobalani conditi, de quibus omnibus supra. Vltima intentio exquisitè pertractata est in cap. de debilitate uisus, sed in hoc casu amplius subtilianda est dieta, ita ut secundũ Auic. solum comedant semel in die, nõ bibãt uinum, sed aquam mellatam aut saccharatam non comedant humida brodialia, sed stent contenti assatis aut frixis, euitent omnia euaporantia, & omnia præbentia nutrimentum crassum, & morentur in acre sicco, & declinante ad calidum secũdum plurimum, & aspectus rerum uiridium maximè in hoc confert, & præcipuè fortis & longus aspectus in oculo asini syluestris fortiter disgregat aquam subtiliat & resoluit, &c. Cura autem imaginationum & aquæ initiantis per essentiam in oculo perficitur cum eisdem intentionib. et instrumẽtis de quib. amplè dictum est in curatione debilitatis uisus propter humiditatem turbidam existẽtem in oculo ad quæ recurre & huic cap. accmõoda. inferius autem ut dixi, statim subiungentur collyria in hoc casu propria, resoluentia uapores atq; aquã in oculo iam collectam, et ipsam cum lachrymis educẽtia sicut etiam superius dictum fuit. Sed attende tamẽ quòd est differẽtia aliqualis inter localia administrata pro cura imaginationum, & inter ea quæ administrantur pro curatione aquæ iam initiatæ. Prima enim debent esse leuiora. Secunda acutiora, quanto difficilius est resoluere aquam quàm uapores, sed in omnibus tamen incipe à leuioribus gradatim procedendo ad fortiora secundum quod ordo medicinalis exposcit, sed iam ad textus expositionem accedamus, deinde subiungemus ultra medicinas Rasis alias in hoc cap. proprias, & ultimò ponemus curam cataractæ confirmatæ cum operatione manuali, relinquentes curam cataractæ induratæ, & in panniculum solidũ uersæ, quæ nullo ingenio est curabilis.

QVandoq; uidetur alicui quòd ante se habeat cimices uel alia parua corpora subtilia & radiosa, quod aliquando causa stomachi, aliquando ex proprio nocumento ipsius oculi contingit. Ideoq; differẽtia inter hæc duo desyderãda est. Neq; pro paruo est habendum cum hoc accidens euenerit. Ex eo nanq; quòd causa stomachi accidit nõ est multum timendũ quòd oculo nocumentũ inferat. Ex eo uerò quòd ex proprio uitio contingit ualde timendũ est, hoc enim aquæ principiũ existit. Hæc aũt passio dũ recẽs est et in principio curabilis est, Sed cum iam ad perfectionem deuenerit sanari non potest, nisi cum incisione, & fortasse etiam incisio prodesse non poterit. Quapropter differẽtia inter hæc duo prædicta diligẽter est inuestigãda quæ est prout dicemus. Quãdo imaginationes quæ uidentur utriq; apparent oculo, existimandũ est hoc contingere ex uitio stomachi, & cõtra, & cum imaginationes in hora fastidij, & in hora malæ digestionis plura solitò uidentur: In hora autẽ famis & laboris pauciora apparent, existimandum est etiam hoc ex stomacho esse. Et si ex quo istæ imaginationes acciderunt, duo præterierunt menses aut plures, & in pupilla non fuerit uisa conturbatio, existimandum est hoc ex stomacho esse. Quando autem istæ imaginationes tibi aggregatæ fuerint, pilulas cochias in potu tribue. Et si passio omnino remouetur, iam existimationes prædictæ certificatæ erunt. Si autem uno tantum oculo apparuerint, & uno modo in horis omnibus permanserint, existimandum est uitiũ aquæ adesse, præcipuè cum in pupilla non fuerit obfuscatio, obfuscatio nanq; si fuerit in pupilla, dubitatio iam tunc erit sublata.

Hic Rasis agit de imaginationib. quas appellat aquam descendentem in oculo cum frequenter sint aquæ initium. Diuidit hic textus in duas partes. in prima: agit de ipsa theoricè. in secunda practicè ibid. Cũ autem hæc passio. Prima in tres. in prima ponit diffinitionem imaginationum. in secunda ibid. Quòd aliquãdo causa stomachi. ponit duas species imaginationum. in tertia ibid. Quãdo imaginationes. Ponit signa distinctiua inter utrãq; spẽm. Dico quòd in prima parte ponit licet nõ explicitè diffinitionẽ imaginationũ, quã tu supple et ordina, ut supra dictũ fuit. Sũt enim imaginatiões uisio corrupta, cimicũ, aut rerũ similium, aut aliorũ corporũ subtiliũ, radiosorũ, aut non radiosorum, quæ scilicet, apparẽt coràm oculis, licet non sint. Et ex his concipere potes quasdam species imaginationũ sumptas à colore figura aut quãtitate de quib. supra. In secũda parte ponit duas species imaginationum, unam per communitatem à stomacho, aliam per essentiã in oculo inter quas est, ut ipse dicit sollicitè distinguendum, nam licet ex ea quæ uenit per communitatem à stomacho nõ sit multum timendum tamen multum timendum est ex ea quæ prouenit per essentiam in oculo, cum hic frequenter sit aquæ principium, quæ in eius principio aliquando cum medicinis est curabilis: cum autem confirmata est non curabilis nisi cum incisione, id est, depositione quæ fit cum acu, aut incisione quam faciũt quidam perforando corneã in parte inferiori, & extrahendo cataractam de qua infra. Et fortasse aliquando etiã non confert aliquod ingenium curationis, & propterea diligenter est inuestiganda differentia inter utramq; imaginationem, ut ab initio cura conueniẽs possit adhiberi. Sed circa hanc partem nota quamuis sint multæ species cataractæ præter suprascriptas. Rasis breuitati indulgens tetigit solummodo duas frequenter euenientes, de omnibus tamen superius actũ est plenè. In tertia parte ponit signa distinctiua inter utranque speciem, scilicet, inter imaginationes quæ sunt per cõmunitatem à stomacho, & illas quæ sunt per essentiam in oculo ponens quatuor signa distinctiua. Primum, quia imaginationes per communitatem à stomacho sunt communes utriq; oculo. Secundum, quia multiplicãtur & augentur in hora fastidij, id est, abominationis cibi, scilicet, nauseæ subuersionis, & uomitus, & huiusmodi nocumẽtorum stomachi ex repletione ipsius prouenientiũ. Et in hora malæ digestionis, id est, corruptè aut diminutè. In hora autem famis & laboris, id est, inanitionis quæ laborẽ sequitur diminuuntur. Tertium signum est, quòd si prǫterierũt duo mẽses aut plures, scilicet, tres aut quatuor secundum quod dicit ipse Rasis, secundo continentis, aut 6. secundum quod dicit Auic. Et non fuerit in oculo perturbatio supple uisus, existimandum est has imaginationes esse causa stomachi. Quartum signum, quia prouenientes à causa stomachi facilè sunt curabiles per exhibitionem pilularum cochiarũ educentium materias, à quibus pendent. Sed fortè præstantius esset in hoc casu exhibere hieram picram simplicem aut compositam. Modus tamen curationis istarum sufficienter positus est. Et ex quatuor signis contrarijs concipe quòd sunt per essentiam in oculo. Existimandum est, scilicet, iudicio uerisimili nõ tamen certo, quamuis enim omnia signa arguentia imaginationes esse ducentes ad aquam apparuerint, non tamen certè iudicandũ est nisi cum hoc obfuscatio in oculis & tenebrositas affuerit: nam quandoq; imaginationes istæ postquam incęperunt curantur absque hoc quòd perducant ad aquam aut naturæ, aut medici beneficio, &c. Deinde cum dicit.

Cum autẽ hæc passio in oculo propria fuerit, prohibendum est infirmo, ne cum uẽtosis minuat ex collo sanguinem, nec ex brachio, nec comedat pisces, nec omnia quæ humectare possunt. Venter uerò frequenter soluendus est ex pilulis cochijs. Et æger ex calefactiuis & desiccatiuis nutriendus est. Hydromel præterea in potu est ei tribuendum. Et in oculis sief de fellibus mittẽdus. Sief de fellib. quod proficit aquæ in principio & dilationi pupillæ & eis qui post occasum solis nõ uidẽt, et tenebrositati uisus

uisus quæ ex humore. Recipe fellis gruis, fellis ſaboth, fellis hircini, fellis ancipitris, fellis aquilæ, fellis perdicum, omnium ſiccorum unum aut plura, ſumantur q̃ de omnibus drach. 10. iſtorum ſiccorum, euphorbij, colocynthidis, ſagapeni, omnium ana drach. 5. trita aggregentur, & ex ſuc. fœniculi teneri & mittatur in oculum.

Ponit curam aquę initiatis, ex cuius curatione elicere potes tres generales intentiones ſuperius declaratas. Prima euacuatio eſt quam facit, non quidem phlebot. aut uentoſis ex eo quod rariſſimè accidit in hoc caſu quòd ſit conueniens ſanguinis extractio. In quibus tamen caſibus accidit, dictum eſt ſuperius, ſed cum euacuatibus phlegma & aquoſitatem, ſicut ſunt pilulæ cochiæ non una uice ſed ſæpius exhibẽdæ. Secunda intentio eſt regimen uitæ cum calefacientibus & exiccantibus facilis digeſtionis non uaporoſis nec prębentibus nutrimentum craſſum, unde abſtineat à uino et bibat hydromel, id eſt, aquam mellis. Tertia intẽtio eſt cum localibus & maximè cum collyrio ex fellibus cuius deſcriptionem ponit, ſcilicet ℞. fellis ſaboth, id eſt, uarioli &c. hoc tamen collyrium eſt acutum ualde. Vnde conſulo ut in primis leuiora tentẽtur de quibus ſtatim dicetur. Sed quia A. ſecundum unam expoſitionem Gẽtil. laudat fel uiperę, ſecundũ aliam uituperat, licet credam quòd intentio eius fuerit laudare & non uituperare. Attẽde ſeptem conditiones obſeruãdas ſi uolueris ipſum applicare. Prima quòd eligatur fel uiperę non uenenoſæ, ſaltem extremæ, ſcilicet taliis qualem comedere poſſemus, cuius electio tangitur quarto canon. fen. tertia, capitulo de cura lepræ. Secunda conditio eſt quòd tale fel miſcea tur cum alijs medicinis frangẽtibus acuitatem eius ſicut dragagantum, gummi arabicum & ſimilia & ipſum in peruia quantitate. Tertia eſt quòd corpus ſit bene mundificatũ. Quarta quòd non ſit puer, ſed deuenerit ad complementum ætatis ut tunicę eius oculi non ſint multum molles aut paſſibiles. Quinta quòd tunicæ oculi non habeant aliquam ulcerationem nouam nec antiquam nec malam complexionẽ calid. aut apoſtema nec aliam debilitatem accidentalem. Sexta quòd homo nõ ſit multum famelicus nec habeat corpus muſtum inanitum ut nõ trahatur intus aliquid fellis. Septima quòd cum collyrizatur oculus, habeat os plenum aquę ut ſi quid per foramina narium redundet & ingrediatur os non tranſglutiatur, ſed recipiatur in aqua & expuatur. Si ergo tanta ſit ſpes in hoc felle, ut dixit A. cap. de debilitate uiſus, & ut quidam referunt ſe expertos fuiſſe adminiſtra obſeruatis ſeptem conditionibus ſupraſcriptis. Fel ſecundum Raſim debet eſſe exiccatum, non humidum, nam reſolutis partibus humidis remanet in reliquo fortior impreſſio. unde ſi nolueris tãtam impreſſionem melius eſt ut eligatur humidum. Sed iam præter medicinas Raſis & eas quæ dictæ ſunt ſupra in cap. de debilitate uiſus ad reſoluendum humiditatem turbidam in oculo ſubiungam quaſdam in hoc cap. proprias. Ex A. elice quatuor. Prima eſt ſuccus fœniculi cum oleo debitè incorporatis. Secũda eſt alcohol cum ſemine alkem quod eſt ultimum in reſoluẽdo aquam, alketra exiſtimo ſclaream, aliter dictam centrum galli, ſiue galli cryſtinam & gallientum uulgari ſcarloſa. Tertia eſt caput hirundinis aduſtum cum melle confectum. Quarta eſt oleum balſami collyrizatum. A, etiam laudat odorem ſampſuci, id eſt, maioranę & præſtãtius eſt ut ſit ſicca. Ex gloſa Raſis elice hanc deſcriptionem. ℞. ſalis ammoniaci, opopanacis, añ. ʒ. 1. diſſoluantur in lacte ficuum. Gerardus de Solo accipit fellis, balſami ana. ℈. 2. ellebori albi, piperis ana. ℈. 1. puluerizanda puluerizentur & miſce cum aqua diſtillationis raphani. Meſue collyrizat cum aqua rutæ mixta cum ſagapeno aut cum ſucco fœniculi mixto cum felle, hircino melle & ſagapeno quod eſt ultimum. Sabor accipit fellis hircini exiccati in uaſe æneo granorum lauri excorticatorum ana. ʒ. 5. ſagapeni. ʒ. 1. gummi. ʒ. s. miſcentur cum melle pauco & urina pueri non polluti. Ieſus Hal, comedat fel uaccæ mixtum cum aſſa fœtida & pauco balſami. Sed attende quòd in oculo non ſit aliqua ægritudo prohibẽs horum acutorum approximationem ſicut mala complexio calida, ulcus aut apoſtema. Et ex bona præparatione ad reſolutionem aquæ eſt ut ante horum adminiſtrationem anhelet aliquis diu in oculum patientem poſtquam maſticauerit ſemen fœniculi, aut piper, aut allium, aut ſimile acutum, poſtquam anhelationem immediatè ſubſequatur collyrizatio cum aliquo de ſupraſcriptis, aut fomentet primò oculum aqua cal. decoctionis fœniculi, aut infundat oculum in aqua cal. decoctionis fœniculi in uaſe uiridi, nec ſolum adhoc conferunt exterius applicita, ſed interius ſumpta, ſicut ſunt electuaria dicta ſuperius in debilitate uiſus ex humiditate turbida & propter craſſitiem ſpirituum, & ſicut hæc trazea quam conſulit Tadeus. ℞. ſem, fœniculi, aniſi, ameos, ſileris montani, zinzib. gariophilorum, cubebarum piperis longi, nucis muſcatæ, radicum chelidoniæ, euphragiæ, rutæ, betonicæ, aſſæ, regiæ, & ſimilium fiat puluis miſcendo cum ſaccharo, aut cum ſufficienti quantitate mellis, fiat elect. non tamen quòd ſi cataracta fuerit cholerica aut ſanguinea cõueniunt pro reſolutiõe ipſius remiſſiora calida tam exterius q̃ interius applicita. Et ſimiliter diuerſificãda ſunt medicamina ſecundũ tẽpora anni, & cõplexionem corporis, & oculorũ. Et propterea poſitę ſunt diuerſæ medicinæ, tu utere his quę magis tuo propoſito ſeruiũt.

Iam ſupereſt ut ponamus modum deponendi cataractam cum acu quæ deponẽda non eſt niſi ſit ſubſtãtię mediocris & boni coloris, ut antea fuit dictum. Si ergo fuerit nimis tenuis, incraſſetur cum cibis et potib. prębẽtib. nutrimentũ craſſum, non tñ caput multũ replentib. ne cataracta augeat. Concedunt ergo in hoc caſu piſces, carnes craſſę, rixũ, frumentũ, et ſimilia incraſſantia nõ multũ uaporãtia. Imò etiã in hoc caſu ſi caput nimium replere, euacuandũ eſt tam euacuationibus communibus, q̃ proprijs, & incraſſata cataracta ſufficienter præmiſſis euacuationibus etiam & phlebotomia, ſcilicet, ſi propter multitudinẽ ſanguinis uideat opportuna, & patiẽte bene diſpoſito, tam ſecundum corpus, q̃ ſecundum animam, ut quia nõ ſit ruſticuloſus, aut habens aliam ægritudinẽ, nec iracundus, aut habens aliud accidens animi moleſtũ. Et

ſimiliter

ſimiliter oculo nõ habente aliam ægritudinem, procedatur ad operationem, poſtquam æger quieuerit per duos dies poſt euacuationes ſupraſcriptas, ipſo tamen habente beneficium uentris quotidie, aut naturaliter, aut medicinali auxilio, ſcilicet ſuppoſitorio, aut etiam clyſteri, ipſo etiam interim utente dieta tenui, aut ſaltem mediocri. Et ſi timeatur fluxus materiæ ad oculum per partes extrinſecas, ut quia aliàs ſit conſueta fluere approximetur fronti & temporibus aliquod ſtipticum ex dictis in opthalmia. Et tunc operator præparatis neceſſarijs, ſcilicet acu argentea, cuius hæc eſt figura. Et faldela cotti noui in albumine oui bene contuſo infuſa, & aliqua petia ſubtili linea ueteri circundata, quæ ſimiliter madefacta ſit, & ſi uideatur albumen oui eſſe nimis tenax addatur parum aquæ roſaceę, quod fortè melius eſt ne in ſeparatione dolorem faciat, & ſimiliter faſcia ſit parata. Et ſit tempus temperatum ſicut uer aut autumnus, aut fiat temperatum artificialiter, necq; ſit uentoſum aut nebuloſum. Et ſit luna, ſcilicet decreſcens & non in ariete, ſitque æger iciunus non multum famelicus in loco claro conſtitutus, ſedens ſuper una bancha equitando. Et operator ſedeat ſuper eadem altius aliquantulum facie ſua uerſa uerſus faciem ægri. Et cum cruribus ſuis amplexetur coxas ægri, & habeat ſub pedibus eius duas banchas uel duo ſcabella firmiter fixa, quibus tempore operationis inniti poſsit, & miniſter ſit poſt ægrum ſtans rectus, ut poſsit uidere operationem, cuius pectori æger adhæreat & teneat palpebram ſuperiorem eleuatam cum indice aut medio digito, & medicus inferiorem palpebram deprimat ſiniſtram cum manu ſiniſtra, dextram cum manu dextra, & ſic oculo aperto operator ſufflet in eo ter aut quater poſtquam maſticauerit fœniculum, ut cataracta motum cum calore recipiat & depoſitioni obediat, deinde præcipiat patienti ut uertat oculum uerſus naſum & teneat ipſum firmum, & tunc in nomine Dei præmiſſo ſigno crucis intromittat acum per medium coniunctiuę diſtanter à cornea per medium digitum, aut plus, aut minus, ſecũdum oculi magnitudinem intornando acum & perforando intus donec penetret uueam, & immediatè cum ſenſerit acum eſſe in loco uacuo uertat acum uerſus foramen pupillæ, ne aliquo modo tangat cryſtallinam. Et caueat ne nimis intromittat acum, communis enim quantitas eius quod de acu intromittitur eſt quantitas digiti parui. Et propterea bonum eſt ut illa parte acus uſq; ad quam debeat intromitti uel parum altius ſit aliquod ſignum fixum, ut margarita aut ſimile, uel ſit in ea parte deaurata, aut aliter colorata, & quando uidebis acum per corneam, aut ſi non uidebis credis ueriſimiliter peruenifse ad cataractam, quoniam cum cataracta eſt in foramine uueæ, aut inter uueam et corneam non poteſt uideri acus, quamuis acus peruenat ex directo foraminis uueæ, licet quandoque per motum acus uideatur umbra eius. Si autem cataracta ſit poſt foramen uueæ uerſus cryſtalloidem, puncta acus uidetur clarè cum eſt ex directo foraminis, quia cadit puncta acus inter cataractam & foramen uueæ. Et tunc deponat ipſam trahendo paulatim cum ſuauitate ad partem inferiorem, & eam ſic depoſitam, teneat tãto tempore quod diceret ter pater noſter, aut unum miſerere, deinde paululum acum trahat & uideat ſi aſcendat, & ſi reaſcendit iterum eam deponat totiens quòd inferius remaneat: faciendo tamen omnia cum ſuauitate, & cauendo tactum cryſtallinæ aut telæ araneæ, & ſimiliter dilatationem ueæ & perforationem corneæ. Si autem cataracta non poteſt deponi ad partem inferiorem, quia fortè adhæret parti ſuperiori, deponat ipſam ad partem ſuperiorem, aut ſcilicet, ad dextram aut ſiniſtram in qua parte depoſita quieſcit. Et propterea dixit Auic. quòd medicus ante depoſitionem debet experiri mouendo cataractam cum compreſsione ad quam partem magis declinet, & ad eam partem deponere, ad quam uiſa eſt in motu ſuo declinare. Et tunc acum extrahat intornando eam ſicut ipſam intromiſit, & tunc ad extollendam artem oſtende ſibi aliquod obiectum, & interroga quid eſt hoc, ut circumſtantes admirentur & magnificent opus tuum, & propterea bonum eſt, ut oculus ſanus ſit coopertus ante operationem, & non ſolum propter hoc ſed propter alia. Tutius tamen eſt, ut cum adhuc tenes acum in oculo & deprimis cataractam, ut oſtendas obiectum, de quo dictum eſt, deinde clauſa palpebra ſuperpone cottum quod antea pręparaſti, & ligentur ambo oculi ut unus alium non moueat, & educatur cautè ad lectum propinquum, & præcipiatur quies, ſilentium, obſcuritas, & iaceat in lecto ſuper ceruicem capite eleuato, & parum comedat & bibat aquam coctam, & comedat mollia non indigentia maſticatione ſicut priſana hordei, aut oua ſorbilia, ſed non prima aut ſecunda die, ſed tertia aut quarta, & ſic deinceps. Et utatur regimine infrigidatiuo prohibente apoſtema, et uſq; ad quatuor dies non mutetur niſi de tertio in tertium, aut ſaltem niſi ſingula die ſemel, & tranſactis quatuor aut quinq; diebus, ſingula die bis ſemper imponendo albumen oui conquaſſatum cum pauca aqua roſacea, & ſic fiat uſque ad nouem dies. Deinde paulatim redeat ad cibum & potum & operationes ſibi conſuetas paulatim illuminando aerem in quo moratur, &c.

Duo autem ſunt accidentia quæ ſuperuenire poſſunt, quibus eſt ſubueniendum, unum, ſcilicet cum operatio fit alterum poſt operationẽ. Primum, cum operatio fit aliquid ſanguinis poteſt reſudare coràm pupilla, quia fortè pungitur uuea aut cornea, ut illum ſanguinem omni tuo poſſe ſimul cum cataracta deponas aliter erit nouiſsimus error peior priore. Secundum quòd poſt depoſitionem aliquando ſuperuenit dolor tum ex ophthalmia ſuperueniente, tum ex uulnere quod malignatur. Cura ergo ophthalmiam cum ſief albo & reliquo regimine ipſius, ulcus etiam in principio cum ſief albo, & deinde paulatim addendo ſief de plumbo & reliquum regimen eius. Et tempore uehementis doloris non oportet quòd oculus teneatur uehementer compreſſus. Et ſi ſuperuenerit pruritus, qui tamen ſub dolore reponitur, ſubueniatur cum aqua roſacea tepida, qua non ſufficiente aliquid thutiæ præparatæ ei addatur. Et tandem ſi multum moleſtat cum iam ſecuri fuerimus ab apoſtemate, imponatur collyrium noſtrum ſupraſcriptum in capite de pruritu & rubedine palpebrarum. Aliqui tamen ex Græcis antiquis, ut recitat Albucaſis & Auic. faciebant foramen ſubtus, ſcilicet corneam, quod fortè melius eſt facere in coniunctiua cum acu canulata, ut ſugendo extrahant cataractam, quę operatio eſt inconueniens

nisi aliquibus obseruatis conditionibus. Prima, ut aqua ipsa sit citra uueam et non ultra. Secunda, quòd illa aqua sit fluxibilis non confirmata, & quòd hæc operatio fiat paulatim, ne simul albugineus extrahatur, & hæc est propria cura saniei retro corneam. Multa, hoc dixi in capite, quia communiter est male cognitum.

DE NYCTILOPE AC ÆGILOPE. Cap. XXXI.

NYctilops, sequibare, amicalopes, suberrati, asse, tenebrositas, sunt termini synonymi significantes hanc dispositionem, de qua diuersi authores sub his diuersis nominibus determinant. Ab Hali Abbate 9. theo. 13. cap. dicitur sequibare. A Rasi 9. conti. asse. Ab Auic. & Rasi nyctilops quasi noctis passio, siue uisus obscuritas. Et diffinitiuè est actio diminutè læsa, ita ut euanescat uisus in nocte, id est in obscuro, & uideat in die, id est in claro, & debilitetur in fine eius. Et econtra haliar, glaucosis ægilops, sileua, sunt termini synonymi significantes dispositionem nyctilopi contrariam, glaucosis quidem, quia accidit habentibus oculos glaucos: sic enim appellatur quinto de generatione animalium: secundo cap. & tertia aphorismorum, ultimo aphor. Et est actio diminutè læsa, ut non uideat in die sed in nocte, quod non est absolutè intelligendum, ut nullo modo uideat in die, sed diminutè, cum non possit tenere oculos apertos & lumen multum tolerare, nec econtra quòd uideant in nocte perfectè, sed non ita impediuntur in nocte sicut in die in comparatione ad oculos sanos, siue temperatos, imò fortè melius uident in die q̃ in nocte. Sicut etiam non est intelligendum de nyctilope, quòd nullo modo uideat in nocte, sed quòd melius in die quàm in nocte in comparatione ad oculos sanos, quanquam defendi possit quòd aliquis nyctilops melius uideat in loco lucentissimo, & melius toleret aspectum solis, quàm oculus temperatus, & similiter aliquis aliarticus melius uideat in nocte, quàm oculus temperatus. Ex quo tamen non sequitur, quòd uisio absolutè sumpta sit perfectior in ægro aut distemperato, quàm in sibi sano aut temperato. Sed bene uisio respectu determinati obiecti aut medij, aut breuiter cum circumstantijs quibusdam limitata non absoluta. Et ex his diffinitionibus inferre possumus, quòd hæ dispositiones, scilicet nyctipolis & haliar non sunt ægritudines, sed accidentia ægritudinum, à quibus immediatè pendent, &c.

Species harum dispositionum sunt, aut quia hę operationes sunt multum læsæ aut parum, id est quòd istæ dispotiones præternaturales sunt remissæ aut intensæ, sunt recentes aut chronicæ, sunt per essentiam in oculo aut per communitatem licet omnes istæ impropriè species appellandæ sint.

Causæ harum dispositionum licet plurimæ sint, ad hunc tamen modum unitatis reducũtur, quia causa immediata & adæquata nyctilopis est requisitio multi luminis ad uisionem cum hoc quòd oculus potest ipsum tolerare. Et econtrario causa immediata & adæquata haliar est requisitio non multi luminis ad uisionẽ cum hoc quòd oculus non potest multum lumen tolerare. Et ex hoc sequitur quòd illi, qui nihil uident nisi lumen magnum, quamuis non possint nisi lumen magnum tolerare, sicut habentes ulcus in cornea, & quibus uuea egreditur, non sunt dicendi haliartici, sicut econtra, neque sunt dicendi, scilicet nyctilopes, qui nihil uident nisi lumen, quamuis multum lumen tolerare possint: utraq; enim est uisio colorum, licet diminuta. Causæ autem nyctilopis & haliar etiam sumuntur à tribus, scilicet, aut à tunicis oculi, scilicet, cornea uuea, et tela aranea, aut ab humoribus, scilicet albugineo & crystalliode, aut spiritibus. A cornea quidem cum est nimis crassa aut nõ bene peruia. Hæ enim dispositiones sunt causæ nyctilopis, sicut contrariæ, sicut nimia tenuitas cum plurima peruietate sunt causæ haliar. Nimia autẽ crassitiea corneæ secundum plurimum est ex multa humiditate, siue ex tempore, siue ex generatione contracta. Et cõtra tenuitas corneæ est ex ficcitate secundum plurimum: Imperuietas autem corneæ potest sequi omne genus malæ complexionis, & multas etiam alias ægritudines, de quibus omnibus amplè dictum est in cap. de debil. uisus. Verũ ulcus superficiale, licet faciat corneam imperuiam est quandoq; causa haliar, oculo non potente multum lumen sustinere, cum hoc tamen quòd non sit ita imperuia, ut non possit uidere, quod etiam ferè accidit in omni ophthalmia.

Eædem causæ nyctilopis & haliar, sumuntur ex dispositionibus telæ araneæ, ut de cornea dictum est ex uuea, quia aut est nimis nigra reddens totum oculum obscurum & est causa nyctilopis, aut econtrario parum nigra reddens totum oculum glaucum, et est causa haliar. Similiter si foramen eius sit multum strictum, siue naturaliter, siue præternaturaliter est causa nyctilopis, & econtra si nimis latum est causa haliar, quanquam constrictio pupillæ naturalis sit causa, ut melius uideat in claro & obscuro, quàm pupillæ dilatatio, comparando tamen uueam ad reliquam melius uidet, habens pupillę constristionem in claro quàm in obscuro, & econtra habens dilatationem pupillæ. Ab albugineo uerò cum est multus in quantitate aut non bene peruius est causa nyctilopis sicut contrariæ dispositiones sunt causæ haliar.

Causa autem multiplicans albugineum secundum plurimum est humiditas, scilicet cum præsentia materiæ sanguineæ aut phlegmaticæ, sicut causa paucitatis est siccitas, sicut accidit conualescentibus, & qui passi sunt longas ægritudines unde in his oculi efficiuntur glauci, & ipsis ad sanitatem redeuntibus multa humiditate reassumpta, efficiuntur nigri, &c. Causæ autem imperuietatis albuginei dictæ sunt suprà in capite de debil. uisus, & capite de imaginationibus. Ex crystalliodæ uerò, quia si fuerit magna & multũ lucens, aut uersus superficiem oculi est causa haliar. Contrariæ dispositiones sunt causæ nyctilopis. Ex spiritibus uerò, quia si fuerint multi crassi aut turbulenti, sunt causa nyctilopis, contrariæ dispositiones, paucitas. subtilitas cum claritate sunt causa haliar. Vnam causam nyctilopis scribit Iesus hali, scilicet nimius aspectus solis, & rerum albarum, sicut accidit iter agentibus in niue, & econtrario longa mora in tenebris est causa haliar, quod totũ resoluitur in crassitiem & subtilitatem, paucitatem & multitudinem, unionem & disgregationem spirituũ, & etiam assuefactionẽm quandam, uirtutes enim naturales necessitatem aliquam assumentes fortius operantur. Et ex his

his iam apparet solutio multorum propblematum. Primum, propter quid habentes oculos nigros sunt frequẽtius nyctilopes, & habentes glaucos & uarios, sunt frequentius haliartici. Secundum, quare aliqui existentes in claro bene uident in obscuro, aliqui, male & econtrario aliqui existentes in obscuro bene uident in claro, aliqui male, aliqui bene utroq; modo, aliqui male utroq; modo, quanquam omnes existentes in obscuro, melius uideant in claro, quàm existentes in claro uideant in obscuro. Tertium, quare habentes multitudinem colorum in oculis suis sunt apti ad hoc, ut fiant nyctilopes, & similiter anfractuosi in oculis suis, ut dicit Auic. per anfractuosos intellige oculos in quibus apparẽt quædam profunditates obscuræ, hæ enim arguunt aut paruam peruietatem humorum, aut tunicarum, aut crassitiem & turbulentiam spirituum cum paucitate. Quarto, quare oculi eminentes sunt proni magis ad haliar econtra concaui ad nyctilopes. Causę autem nyctilopis & haliar per communitatem à stomacho capitę & toto corpore sumũtur, sicut dictum est in cap. de debilitate uisus, & cap. de imaginationibus, sed certè non causant nyctilopem, neq; haliar, nisi inducendo nocumentum per essentiam in oculo, de quibus sermo precessit, aut ipsa augendo. Signa autem nyctilopis & haliar & & specierum & causarum earũ, siue sint per essentiam siue per communitatem, siue corporeæ, siue primitiuæ, sumuntur eodem modo, sicut in debilitate uisus dictum est, & non immeritò: hę enim sunt species debilitatis uisus, imò ferè ex eisdem causis proueniunt, ex quibus uisio delonge & non de prope, & econtra proueniunt. Prognostica. Haliar consequens subtilitatem spirituum, & paucitatem, & causas inantes secundum plurimum deterior & minus corrigibilis cæteris paribus, quàm nyctilops, consequens nocumenta telæ araneæ, & crystalliodis rarò uel nunq̃ sunt corrigibiles. Nyctilops consequens constrictionem foraminis uueæ præternaturalem, est magis timenda quàm haliar consequens eius dilatationẽ prętaturalem, &c. Sed tunc circa hoc dubitatur. Vtrum homo per aliquam dispositionem naturalem, aut præternaturalem posset uidere in umbra & tenebris. Et arguitur quòd non, quia sine lumine non contingit uidere, igitur quæstio falsa pro parte affirmatiua, tenet consequentia, & assumptum est philosophi & coment. 2. de anima, com. 67. Præterea Auer. in com. de sensu & sensato dicit: lux non est in oculo per naturã oculi, sed intrat ipsum ab extra. Et si inesset ei de eius natura, tunc in obscuro uideret. In contrarium est Auic. cap. de haliar 3. tertij, & confirmatur, quia quædam animalia uident in tenebris sicut leones, serpentes, cattæ, bufones, &c. ut dicunt philosophi, & docet experientia, ergo etiam homo per aliquam dispositionem poterit uidere in tenebris tenet cõsequentia, quia homo quadã uirtualitate continet factiones & perfectiões omniũ, ut inquit Arist. in lib. ad Alex. etiã quia uidemus in homine fieri mirabiles transmutationes ex multis ægritudinibus, ut Auic. 1. tertij & Gal. 3. inte. & Arist. 30. proble. prob. 1. Inquit enim quòd ex melãcholia quadam facti sunt quodammodo diuini uaticinantes & futura prædicẽtes, & exemplificat de Sybilla & Bacchide. Et quidam facti sunt poetæ, sicut Maracus Siracusanus, & recitat Concil. ibidem se habuisse à medico fideli, q̃ quædam mulier illiterata dum esset melancholica latinum congruum loquebatur, qua sanata locutio illa literalis euanuit, & multa etiam similia in nostris temporibus referuntur, quæ certè mirabiliora uidentur, quàm q̃ homo uideat in tenebris. Et nouissimè nostris temporibus fuit Paduæ quædam mulier nominata Angariel, de qua mirabilia prædicantur. Pro solutione huius quæstionis præmittendum primò, quòd medici per umbram intelligunt medium diminutè illuminatum, sicut est in nocte, per tenebram uerò medium omnino luce priuatum. Philosophi autem quiditates rerum proprias indigantes per tenebras intelligũt luminis priuationem, & per umbram tenebram remissam: tenebra enim lumini priuatiuè opponitur, unde non gradus luminis est tenebra infinita, reliqui uerò gradus luminis inter gradum infinitum, & non gradum habent tenebram admixtam.

Ad propositum credo tenendum esse nullum animal posse uidere in medio summè illuminato: uisibile enim tantæ excellentiæ cuiuscunq; animalis uisum corrumperet, imò etiam neq; in medio multum propinquo illi quod summè illuminatum est. Inter animalia tamem est differentia. Quædam enim sunt lumen intensum tolerantia, sicut scilicet aquilæ, uultures, & similia, & multo intẽsius quàm homo. Et sicut tolerant lumen intensius quàm homo, ita uident magis delonge, licet fortè de prope, & obiecta minima melius uideat homo, & similiter in umbra siue in lumine remissiori melius uideret homo q̃ huiusmodi animalia, quod totum prouenit ex crassitie maiori spirituum uisibilium, & humorum in his animalibus q̃ in homine, imò dicitur quòd uultures uident cadauera distantia per quingenta miliaria. Quædam animalia sunt melius uidentia in obscuro quàm homo, imò uidentia in medio omnino lumine exteriori priuato, sicut leones, serpentes, catti, lupi, buffones, licet non omnino uideant sine lumine, habent enim lumen intrinsecum, quod est lumen crystalloidis, & consequenter spirituum uisibilium qui generãtur ex spiritibus animalibus in crystalloide, quod lumen est adeò intensum, ut illuminet medium sibi propinquũ & facit ut colores sibi propinqui potentia uisibiles, actu uideantur. Et hæc animalia optimè uident de prope, & obiecta minima sibi propinqua, & multo melius q̃ homo licet fortè in claro, & de longe melius uideat homo, quàm hæc animalia quod totum prouenit ex maiori subtilitate spirituum cum claritate in his animalibus, quàm in homine, & similiter ex maiori paruitate humorum, & tunicarũ, & maiori paruitate, & claritate crystalloidis: sunt autem quædam animalia quæ neq; in claro, neque in medio multum obscuro uident, sicut uespertiliones quod prouenit ex paucitate spirituum cum pauca claritate ipsorum, & similiter crystalloidis licet fortè satis mediocres sint in crassitie & subtilitate, & hęc male uident delonge & de prope, sicut & homines qui habent paucos spiritus uisibiles, & male claros. Ad propositum ergo cum quęritur, utrum homo sine lumine exteriori posit uidere per aliquam dispositionẽ naturalem, aut præter naturalem. Tenendum est quòd non, ut existimo quanquam Gentilis contrarium arbitretur nam frustra est illa potentia, quę nunquam reducitur

ad actum nunquam autem est auditum neq; uisum, neque scriptum quòd homo sine lumine exteriori uideat, & suas posset exercere operationes in tenebris, quanq; aliqui in medio multum remisse illuminato uideant, habentes, scilicet, subtilitatem spirituũ & humorum cum claritate & magna paruietate, & si cum hochabent multitudinem spirituum uisibilium bene uident in claro & in obscuro, & bene de prope & de longe. Et si quis instaret, quid prohibet etiam similem dispositionem in oculo humano reperiri in crystalloide, scilicet ualde lucente, & consequenter spiritus uisibiles in ea genitos ita lucidos, sicut in animalibus suprascriptis, nam certum est crystalloidem humanam esse lucidam, & eius luciditatem posse intendi, & certum est quòd magis & minus non uariant speciem, quamuis enim crystallois humana fieret, ita lucida sicut crystallois serpentis uel leonis, siue à natiuitate, siue ex tempore non propter hoc desineret esse humana, neq; mutaret speciem, quia hæc dispositio non est essentialis illis speciebus quibus inest, nec forma specifica aut proprietas insequens speciem: sic enim esset propria uini speciei & non communis tot speciebus. Amplius dicit Auic. q̃ haliartici uident in tenebris & umbra, & nisi sit superfluus per tenebras intelligit medium omnino lumine carens. Ad hoc respondetur. Ad primum dicitur quòd sicut omnium naturam constantium determinatus est numerus magnitudinis & augmenti. 2. de anima, sic omnium natura constantium determinatus est terminus intensionis, quamuis neq; magnitudo maior aut minor, neq; intensio maior, aut minor uarient speciem, & consequenter dicendum quòd luminositas illa non est forma essentialis, neq; specifica improprietas uni speciei propria. Sed est forma accidentalis insequens complexionem, & modum mixionis pluribus speciebus communicabilis, sed non speciei humanæ. Simili enim argumento posset probari odoratum hominis, posse intendi ad gradum odoratus canis, & similia, quæ satis reputantur absurda. Sed iam restat ut respondeamus ad argumenta in oppositum. Et quia omnia argumenta tam ante oppositum, quàm post adducta aliqualiter tendunt contra determintionem quęstionis, ad omnia est respondendum. Ad primum igitur cum dicitur quòd sine lumine non contingit uidere conceditur, sed animalibus de quibus supra sufficit intrisecum sine extrinseco, homini uerò præter intrisecum requiritur extrinsecum. Et ad Auer. in com. de sensu et sensato, cum dicitur quòd lux non est in oculo per naturam oculi intelligit de oculo humano, & plurimarum specierum, non de omni oculo, & intelligit de luce sufficiente ad uisionem sine lumine extrinseco. Certum est enim quòd tam in oculo humano quàm cæteris inest lux, scilicet per naturam, sed quibusdam sufficit ad uisionem lumen intrinsecum, quibusdam uerò non, quorum animalium diuersitas à nobis facilè comprehendi potest, nam illa animalia, quorum oculi adeò in tenebris lucent, ut à nobis uideri possint, & non solum oculi, sed os & caput, & medium sibi propinquum possint in tenebris uideri. Et quanto plus de medio sibi propinquo illuminant, tanto melius in tenebris uidere possunt. Et si instetur, ergo etiam obiecta eorum lumine illuminata, & ad tantam distantiam deberemus uidere sicut ipsa. Dicitur quòd aliqua uidentur, sed non omnia, nec ad tantam distantiam cum minima illuminatio propter suorum oculorum dispositionem sit eis sufficiens, ad uisionem non homini. Ad argumenta post oppositum respondetur. Ad authoritatem Auic. in cap. de haliar, dicitur q̃ per tenebras intelligit medium remisse illuminatum sicut in nocte ualde obscura, sed per umbram intelligit medium obscurum magis tamen illuminatum, sicut est immediatè post solis occasum. Ad secũdum dicitur quòd homo, scilicet uirtualitate quadam continet actiones omnium animalium, id est, quòd quicquid faciunt cætera animalia naturali instinctu, homo uiribus sui intellectus, & aliarum potẽtiarum animæ coadiuuantibus organis corporeis facere potest. Sicut enim quædam animalia in aquis natant & degũt. Similiter hoẽs ex indrustria in aquis natant, & pisces capiunt, & merces nauibus hinc inde ferunt. Et si aues per aerem uolant, similiter & homines per artem columbis utuntur ad portandum literas subitò ad loca scilicet distantia. Ex his itaq; & similibus cõcludi potest, quòd homo uirtualitate quadam continet actiones omnium animalium. Ad tertiam rationem arguentem mirabiliores effectus euenire in quibusdam ægritudinibus maximè in mania & melancholia, quàm ut homo uideat in tenebris. Concedit ur. Sed ulterius dicitur conformiter loquendo secundum fidem, quòd hi, scilicet effectus non solum in uim ægritudinis & causas resoluendi sunt naturales, sed in causas supernaturales, scilicet in dæmones, aut angelos, qui cum anima humana coniunguntur. Cui opinioni consentit Auic. 1. tertij, & quarta sexti naturalium. Et Sybilla Erithrea tenetur de Christo prophetizasse, fiunt autem prophetæ ex coniunctione superioris intelligentiæ cum anima humana, ut Auic. loco suprascripto, quanquam astrologi hos effectus in causas cœlestes referant, ut apparet in centiloquio & tertio quadripartiti. De bachide autem multa poeticè referuntur, quibus non leuiter credendum est. Et fortè Arist. 30. problem. probl. 1. multa de his poeticè locutus est, quanquam uisus sit hos & similes effectus, aut in melancholiam, aut in ebrietatem resoluere, ostendens per longum processum ex melancholia & ebrietate omnino similes effectus prouenire.

De Maraco autem Siracusano qui postquam maniam incurrit, factus est poeta. Dicitur quòd non est inconueniens aliquem propter maniam fieri acutioris intellectus, & saltem in aliqua re determinata melius speculari, quàm in sanitate humiditate cerebri resoluta, quæ antea uires intellectus obtundebat. Sicut & superius de intent. Aristot. concessum est aliquem oculum ophthalmicum acutius uidere, quàm ipsum sanum, & sic Maracus Siracusan. factus maniacus, numeratus est inter poetas, cum ante ad poesim, scilicet hebetiorem habuerit intellectum. Licet non credendum sit ipsum ante maniã omnino poeseos inexpertum fuisse. Sic enim miraculosum fuisset, & in causas super naturales resoluendum. Eodem modo in proposito nostro concedo aliquem haliarcum melius uidere in tenebris quàm ipsemet antequã haliar incurrisset, non tamen posse uidere omnino sine lumine exteriori per aliquam dispositionem aut ex tempore aut ex natiuitate acquisitam nisi supernaturaliter, qui

qui enim fecit uidere cæcum natum, poterit facere quòd homo uideat sine lumine exteriori. Et ex his iam manifestum est quid ad cætera respondendum sit. Si enim uera sunt quæ medicus fidelis retulit Petro Apponensi de muliere illa quæ prius illiterata facta maniaca congruè loquebatur, qua sanata locutio literalis euanuit, manifestum est ipsam fuisse dæmoniacam. Similiter etiam dico de muliere Patauina, quæ ideo Angariel nominata est à nomine dęmonis à quo uexabatur. Sed consulo tibi ut in similibus non facilè credas, homines enim plerunque sunt mendaces ducti quadam auiditate magna & inusitata prędicandi. Ego enim cum à 25. annis & citra fuerim diligẽs horum inquisitor nondum uidi aliquos effectus, quos non potuerim in melancholiam referre. Et etiam Petrus Apponensis, qui fuit diligens omnium rerum inuestigator, non dicit se hæc miranda uidisse, sed audiuisse. Et fortè Aristot. cum multa talia audiuisset, & non uidens tempore suo aliquid, quod non posset in causas naturales resoluere, ideo omnia talia in ebrietatem & melancholiam resoluebat, ut in longo processu patet 30. problematũ, problemate primo, &c. Excusamur à prosequendo curam nyctilopis & haliar secundum omnes earum causas propter ea, quæ dicta sunt in capite debilitatis uisus, cuius curam prosecuti fuimus secundum omnes eius causas & species. Est nanq; manifestum quòd nyctilops & haliar sunt species debilitatis uisus pendentes ferè ab eisdem causis à quibus pendet uisio de longe & non de prope, & similiter de prope & non de longe, unde hic perstringemus curam nyctilopis solum prouenientis propter humiditatem turbidam in humoribus, & propter spiritus crassos & turbulentos, cuius causa remotior potest esse, & est sæpe humiditas corporis superflua, aut alicuius membri oculo communicantis, maximè stomachi, aut capitis, & ponam etiam curam nyctilopis propter longum aspectum rerum albarum & lucẽtium, & similiter ex paucitate spirituum & subtilitate, cuius causa remotior est sæpe siccitas corporis superfluua, aut alicuius particulæ oculo communicãtis, & similiter curam haliar scilicet propter longam moram in tenebris, &c.

Cura itaq; nyctilopis propter humiditatem superfluam turbidam in humoribus oculi, & propter crassitiem & turbulentiam spirituum si sit non solum per essentiam in oculo, sed etiam per communitatem exigit istas intentiones, de quibus dictum est in debilitate uisus, à simili causa quas huic cap. accommoda. Vnam tamen tantum hic prosequar, scilicet, resolutionem humiditatis humores oculi turbidantis et incrassantis, necnon resolutionem uaporum spiritus incrassantium & turbidantium cum localibus huic dispositioni proprijs. Et quia Rasis ponit in hoc cap. plures medicinas huic dispositioni proprias, ideo capitulum Rasis exponamus prius, deinde præter medicinas Rasis, alias subiungamus, &c.

AD hoc utile existit epar caprinum scindere & ponere super unam sectionem piper longum, & cooperire ipsum ex alia sectione pipere longo in medio existente, deinde ponere ipsum in furno & dimittere ipsum donec assetur & desiccetur, quo facto piper longum quod in medio erat sumatur & bene teratur cum pauco musco, deinde ex liquore qui ex epate assato expressus fuerit, aspergatur & siccetur & in oculo mittatur. Aut fel caprinum cum melle mixtum in cortina super ignem misceatur, deinde radius in eo illinitus immittatur in oculum. Quod autem ad hoc magis ualet est, ut sief de fellibus in oculum mittatur. Si autem hæc non suffecerint uenter soluatur. Et sanguis ex duabus cephaleis & ex fronte minuatur. Et regimen subtilietur.

Diuiditur hoc cap. in quatuor partes. In prima ponit unam medicinam. In secunda ibi. Aut fel caprinũ ponit aliam. In tertia ibi. Quod autem ad hoc. ponit tertiam. In quarta ibi. Si autem hæc non. ponit scilicet quid agẽdum sit his localibus non sufficientibus. Primum est ut epar caprinum scindatur per medium & melius est ut in eo fiant plures scissuræ, & in medio scissurarum ponatur piper longum crasso modo contusum, & bene iungãtur partes adinuicem, & assetur in furno tandiu donec sit bene coctum: non sit tamen exiccatum, quo facto, piper longum quod erat in medio sumatur & subtilissimè teratur, & misceatur cum pauco musco, quod sit subsexcuplũ aut suboctuplum ad piper, deinde hic puluis cum succo qui ex epate assato exprimitur, misceatur optimè in modum collyrij incorporando, ex quo collyrio est aliquid in die saltem quater in oculo imponendum.

Hoc quidem collirium calefacit, exiccat, & resoluit humiditatem & uaporem, humores, & spiritus subtiliat, oculum confortat, spiritus & humores illustrat. Magis tamen conforme est menti Rasis, ut hic puluis postq; fuerit liquore epatis hircini cõspersus, siccetur, & in oculum mittatur: epar enim caprinum siue hircinum quocunq; modo administratum cõfert in hac dispositione sua occulta proprietate, siue postquam assatum est, aut elixatũ comedatur, & præcipuè cum aliquibus in hac dispositione proprijs sicut est piper longum, sal indum, euphragia, semen fœniculi, siler montanum, & similia, siue dum assetur aut elixetur nictilopi suffumigẽtur, siue collyrium modo suprascripto ordinatum, oculo imponatur. Sed dicitur quòd epar hirci magis confert uiris, capræ uerò mulieribus. Et similiter, ut refert Auic. epar leporis est in hac dispositione conueniens, similiter præparatum.

Secunda medicina Rasis est, ut fel caprinum cum melle, scilicet mixtum in curcuma uel in aliquo uase simili super ignem misceatur, donec bona fiat mixio, & stilus in cuius extremitate sit aliquid cotti isto me-

dicamine illinitus ponatur in oculo. Tertia medicina est collyrium de fellibus in præcedenti cap. à Rasi positum: In ultima parte dicit Rasis, quòd si hęc nõ sufficerent uenter soluatur, & sanguis ex duabus cephalicis & fronte minuatur, & regimen subtilietur, dans per hæc uerba intelligere tria ex intentionibus positis in cap. de debilitate uisus, scilicet euacuationem perficiendam tam phlebotomia, quàm pharmacia, diuersionem & debiti regiminis ordinationem. Causa autem quare aliquando sola localia ad curam sufficiunt est, quia humiditas hæc aut hi uapores sunt per essentiam in oculo, non aliunde communicati, &c. Cum autem materia aut uapores aliunde communicantur scilicet à stomacho, cerebro, aut à toto requiruntur præter localia intẽtiones, quæ ordinatè in cap. de debilit. uisus positæ sunt. Et sunt. Prima euacuatio complenda per phlebotomiam utriusque cephalicæ si sanguis fuerit in causa et fuerit nyctilops utrisque oculis & complenda etiam per pharmacia si alij humores fuerint in causa. Secunda est diuersio, quam Rasis per phlebot. uenæ frontis dedit intelligi. Et tu supple omnia genera diuersionum de quibus in cap. de debilitate uisus longo sermone actum est. Tertia est membri communicantis regimen, sicut ibidem dictum est, & oculi confirmatio, ne recipiat. Quarta est humiditatis in oculo exinstetis resolutio, quæ per angulos lachrymales educitur, ipsorumq; humorũ & spirituũ subtiliatio & illustratio. Quinta est debitum regimen sex rerum non naturalium, & annexorum, sicut ibidem longo sermone positum est, &c.

Cura autem nyctilopis propter crassitiem spirituum & turbulentiam exigit duas intensiones generales, de quibus in debilitate uisus actum est. Quarũ una est sanguis subtilis & clari generatio qui est materia spiritus. Altera est ipsorum spirituũ subtiliatio & illustratio, quæ qualiter compleri debeãt, & cum quibus ibidem sufficiẽter dictũ est. Illuc ergo recurre. Sed nota cp Auic. & Mesue appropriant in hac dispositione uinum uetus purum uinosum ante cibum, scilicet, per mediam horam, aut unam horam iam perfecta cibi pręcedentis digestione, & iam perfectis euacuationibus & diuersionib. de quibus sermo præcessit, et sit in pauca quantitate, scilicet duarũ ℥. aut circa: hoc enim datur ad spiritus & humores subtiliandos. Et si exhiberetur immediatè post sumptiõem alicuius electuarij, aut pulueris in hac dispositiõe proprij, de quibus in debilit. uisus, propter humiditatẽ turbidam, & propter crassitiem & turbulentiam spirituũ acetum est præstantius. Et posset exhiberi etiã per tres horas ante cibum aut pluries, dummodo esset perfecta digestio cibi præcedentis, loco huuis posset exhiberi uinũ artificiatum in isto cap. descriptum. Nota secundò cp Mesue in nyctilope prouenienté ex multitudine sanguinis, facta phlebotomia ex cephalica, præcipit phlebotomiam uenarũ lachrymalium, id est, quæ sunt in lacrymalibus domesticis ad euacuãdum causam coniunctam. Similiter sanguinẽ extrahi ex uenis nariuum aut cum sanguisugis, aut cum instrumento facto ex setis porcinis, aut cum fustibus herbæ quæ sanguinaria uocatur. Vbi tamen hæc duo fieri debent, prius sanguis ex naribus est prouocandus, deinde ex angulis lachrymalibus, ex quibus eliciuntur tres intentiones, scilicet euacuatio, diuersio, & causæ coniunctę remotio. Quarta autem intentio, scilicet humiditatis et uaporum resolutio, & humorũ, & spirituum subtiliatio & illustratio perficitur non solum cum his, quæ in oculo ponuntur, sed etiam cum interius sumptis, sicut herba adhib, id est, euphragia, cubebæ, fœniculus, chebuli conditi, nux muscata condita, tripheræ pulueres, electuaria, uinum artificiatum, epar hircinũ comestum, carnes uiperarum præparatæ, ut in lepra & multa alia, de quibus dictum est in debilit. uisus, & plerisq; alijs capitulis. Sed pręter collyria superius descripta ex intentione Rasis est collyriũ expertum ex intensione Alexandri. ℞. succi fœniculi depurati partem 1. mellis, fellis hircini, ana. partem s. expertũ est, cui si admisceatur ex stercore cocodrili 1. illius serpentis & stercore stellionis, an. partis 1. quarta pars, sanat in paucis diebus, &c. Similiter laudat cohol ex pipere longo, zingib. & spica. Cura autem haliar propter paucitatem et subtilitatẽ spirituum, & humorum perficitur duplici regimine. Vnum est debita administratio cibi & potus, & aliarũ rerum non naturalium quib. multum de sanguine laudabili & aliquãtulum crasso, non tamen turbido generatur, qui est materia spirituum uisibilium & humorum oculi. Secundum est confortatio uirtutũ naturalium, ut ex cibo bonus chilus, ex chilo bonus sanguis, ex sanguine multi spiritus & humores aliquantulum crassi, sed non turbidi generentur, de quibus actũ est sufficienter in debilitate uisus, ad quod recurre. Et hi debent multum dormire & esse ociosi animo & corpore, & multũ humectari qualitatiuè & substantificè, & debent uti mirobalanis & tripheris ex illis factis ad cõfortandum spiritus & uniendum, sed sint permixtæ cum aliquibus humectantibus. s. syrupo aut saccharo uiolato. Et uestes & operimenta sua cum egrediunt domum transeuntes per medium lucidum debẽt esse nigra, & locus habitationis debet esse mediocris coloris maximè uiridis. Et in summa totũ regimen ad frigidum, aut ad temperiẽ in actiuis. Et raro conueniunt euacuationes nisi adsit humor præter modũ spiritus subtilians, qui euacuandus est cum lenib. in quibus sint mirobalani aut eorũ uirtus. Et si longũ essent acturi iter per loca alba aut lucentia, portent uelum nigrũ coràm oculis.

Cura autem nyctilopis propter longum aspectũ rerum albarum & lucentiũ, & similiter haliar propter longam moram in tenebris & aspectũ rerum nigrarum perficitur. Vnde in nyctilope fiat transitus paulatim de medio claro in obscurum. Et econtrario in haliar de obscuro in clarum. Et magis successiuè & paulatim, cq; in nyctilope de claro in obscurũ cum lumen fortius imprimat, quàm tenebra. Demũ hoc regimine non sufficiente procedatur in haliar cũ multiplicantib. & incrassantib. spiritum & humores, & in nyctilope cum subtiliantibus spiritus & humores, & ipsos illustrantibus sicut iam dictum est, &c.

DE DILATATIONE PVPILLÆ. Cap. XXXII.

Dilatatio pupillæ, alinthisar sunt nomina synonyma significantia hanc dispositionem, de qua diuersi authores sub his diuersis nominibus determinant. Quę diffinitiuè secundũ Auic. est ut fiat foramen uueæ latius quàm est à natura. Et contra constrictio est ut sit foramen uueæ strictius, quàm

quàm consuetum sit, ex quibus infertur quòd utraq; earum dispositionum est morbus in uia, ut quia uia delationis specierum nimis dilatatur aut constringitur, imò aliquando uia aufertur foramine penitus obstructo, &c. Duplex est alinthisar siue pupillę dilatatio. quædam naturalis, quædam pręternaturalis, id est, reddens oculum ægrum uel neutrum. Et hęc iterum est duplex, quædam ex tempore, quædam ex generatione contracta. Quarum utraque est duplex, quædam magna, & interdum adeo magna, ut consequatur corneam, quædam parua non multum transcendens limites sibi naturales. Eædem species & diuisiones constrictionis, pupillæ possunt assignari, cum quædam similiter sit naturalis, quædam pręternaturalis. Et præter naturalium quædam ex tempore, quædam ex generatione contracta. Et utraq; duplex, nam quædam magna & interdum ita magna, ut foramen penitus obturetur, quædam parua non multum recedens à limitibus naturalibus.

Causas dilatationis aut constrictionis naturalium non oportet assignare, cum ipsi non debeatur curatio, sed præseruatio uel reductiuo, quæ non sunt pręsentis propositi. Vt plurimũ tamen dilatatio naturalis insequitur humiditatem & multitudinem albugineĭ, & constrictio causas his contrarias. Causæ autem dilatationis & cõstrictionis præternaturalium quandoq; sunt per cõmunitatem, quandoq; sunt per essentiam in oculo. Sed quia necessariũ est in his dispositionibus uueam lædi, aut per essentiã aut per communitem, placet nunc ordine resolutorio causas harum dispositionũ inuestigare resoluendo hos effectus in causas propinquas, & propinquas in remotas, & remotas in remotiores. Causæ itaq; imediatæ harum dispositionum sunt aut mala complexio, aut apostema aut solutio continui, aut mala compositio, sicut malus situs est causa tam dilatationis quàm constrictionis, ut clarius insequentibus. Et si mala complexio, secundum plurimum est aut humida aut sic. Et si humida, aut sine materia, & sic mollificando est causa constrictionis, aut cum materia subtili paralyticãte, & sic etiam est causa constrictionis, aut cum materia crassa spasmãte. Et tũc illa materia aut est imbibita in parte uueæ terminata ad foramen eius, & sic ex causa constrictionis, aut in parte uueæ terminata ad secundinam, & sic est causa dilatationis. Si uerò in tota uuea est causa constrictionis. Si uerò fuerit complexio sicca, aut est non proportionata ad materiam, & sic non est causa dilatationis nec constrictionis, aut proportionata ad materiã, & hæc dupliciter, aut inaniens & resoluens humidum substantificũ ipsius notabiliter, ita ut sit causa constrictionis partium, & contractionis partium adinuicem. Et tunc si est in parte terminata ad foramen, est causa constrictionis, & si est in parte terminata ad secundinam, est contrahendo causa dilatationis. Si autem sit uniformiter per totum est causa constrictionis. Si uerò sit siccitas cum pręsentia materiæ, aut materia est imbibita in parte terminata ad foramen, & sic est causa constrictionis, aut in parte terminata ad secundinam, & sic est causa dilatationis, aut in tota, & est causa constrictionis. Mala autem complexio calida & frigida non faciunt secundum plurimum dilatationem, aut constrictionem nisi immediatè, licet imaginabile sit frigiditatem immediatè partes contrahere in ea parte in qua est, & sic esse mediatam causam dilatationis aut constrictionis ut supra, & si sit per totum est causa constrictionis: si uerò sit apostema, aut est in parte terminata ad foramen, & sic est causa constrictionis, aut in parte terminata ad secundinam, & sic est causa dilatationis, aut in tota & erit causa constrictionis. Solutio autem continui est causa harum dispositionum, & per se, soluendo uueam, unde si soluatur in parte foraminis dilatatur, cui non est cura, & si in parte posteriori constringitur, & per accidens attrahendo humores & apostemando, & dilatabitur, & constringetur secundum differentiam loci apostematis, ut antea. Causæ autẽ harum dispositionum mediatę aut sunt in albugineo, aut sunt inter uueam & corneã. Si in albugineo aut quia superfluè humectatur & multiplicatur, & sic in quantum humectatur est mollificando uueam causa constrictionis, licet in quantum multiplicatur est causa dilatationis extendendo eam, aut quia superfluè exiccatur & paucificatur, & sic ratione siccitatis est secundum plurimum causa dilatationis, licet ratione paucificationis fit causa constrictionis. Si uerò causa sit inter corneam & uueam, scilicet, humiditas retenta est, impellendo uueam ad interiora secundum plurimum est causa constrictionis. Si uerò causa per communitatem sit remotior, aut est in cerebro, aut in alijs membris, licet secundum plurimum sit hæc cõmunicatio à cerebro, sed à quocunq; membro fiat communicatio est secundum alterum trium modorum, aut per simplicem alterationem, aut per uaporum trasmissionem aut humorum. Et quocunque modo sit, non potest uuea dilatari aut constringi nisi propter aliquod nocumẽtum impressum in ipsa à membris sibi, scilicet communicantibus quod non est aliud, nisi aut mala complexio, aut apostema, aut aliud ex nocumentis, de quibus sermo præcessit, aut saltem aliquis modus malę compositionis sicut est in compressione uueæ ab humore contento inter corneam & uueam, aut extensio eius ab humore albugineo ipsam sui multitudine dilatante. Et si quis consyderet, hæc causa reducitur ad morbum in situ, &c. est enim malus situs immediatè causa dilatationis, aut constrictionis. Causæ autem primitiuæ sunt sicut percussio capitis aut oculi.

Signa dilatationis et constrictionis absolutę nota sunt ad sensum. Signa naturaliũ & pręternaturaliũ sumuntur ex perfectione operationum oculorum, aut ex earum læsione præcipuè uisionis, quæ est principalissima eius operatio. Signa accidentalium & earum quæ sunt à generatione contracta, habentur ex relatione cognoscentium ægrum & dispositiones oculorum suorũ. Signa uerò causarum siue sint per communitatẽ, siue per essentiam, siue ab humiditate, siue à siccitate, aut á quacunq; causa dependeant, habentur ex his, quæ longo sermone dicta sunt in capi. de debilitate uisus. Sed circa signa distinguentia inter dilatationem & constrictionem pupillæ cadit dubitatio non parua.

Vtrum dilatatio pupillæ faciat res uideri minores quàm sint, & contra, constrictio maiores. Et arguitur quòd non, quia quanto res repræsentantur sub cono maiori apparet maior, & sub cono acutiori minor, sed in dilatatione pupillæ res repræsentãtur

ſub cono maiori & in conſtrictione ſub minori, ergo
queſtio falſa pro parte affirmatiua, tenet conſequẽtia,
& maiorem declarat experientia, quia aliter non po-
teſt ſolui, quare res de longe uiſę apparent minores &
de prope maiores. Et hoc etiam eſt, ſicut principium
in perſpectiua, minor etiam declaratur, quia lineæ ui-
ſuales peruenientes ad cryſtallinum per uiam latam
faciunt angulum magis latum. Et cõtra per uiam an-
guſtam coanguſtantur, et faciunt angulum acutiorẽ.
Amplius ſpecies receptę in ſpiritu magis diſperſo am
plius diſperguntur & dilatantur, & contra in ſpiritu
unito conſtringuntur. Sed in dilatatione pupillæ ſpi-
ritus eſt magis diſperſus, & contra in conſtrictione u-
nitus, ut omnes concedunt, ergo in dilatatione pupil
læ res debet apparere maior, & contra minor in con-
ſtrictione. In oppoſitum eſt Auic. tertia tertij, cap.
de alinthiſar ſic dicit: Et quandoq; eſt amplitudo ocu
li naturalis & nocet uiſui, uidet enim res minores q̃
oportet. Et Azarauius in cap. de dilatatione dicit de
proprietate huiuſmodi ægritudinis, eſt & eius ſignũ,
quia uidentur res minoris corporis quàm uerè ſint.
Et in cap. de ſtrictura dicit: Signum huius ægritudi-
nis proprium eſt, quia uidentur ei res maiores quàm
uerè exiſtunt. Idem ſcribitur pluries ſecundo conti-
nentis, unde authoritate Butegni: Si pupilla ſit ſtricta
patiens uidet res maiores quàm ſint. Hinc multæ aſ-
ſignantur ſolutiones, ſicut eſt in rebus dubijs conſue-
tudo, cum nulla ſit certa ei integrè ſatisfaciens. Pri-
ma eſt originaliter Ieſus Hali reſoluentis hos effectus
in fortitudinem & debilitatem uirtutis uiſiuæ, nam
quia in dilatatione uirtus uiſus eſt debilior propter
ſpirituum diſperſionem res apparent minores. Et e-
contrario in conſtrictione, quia uirtus uiſiua eſt for-
tior propter ſpirituũ unionem res apparẽt maiores.
Sed certè hæc ſolutio ſtare non poteſt, non poteſt e-
nim aſsignari cauſa quare ex fortitudine uirtutis con
ſurgentis ex unione ſpirituum propter ſtricturam pu
pillæ debeat eſſe error in uiſione. Abſurdum enim eſt
quòd fortitudo uirtutis faciat errorem in uiſione, ſic
enim oculo temperato deberent res apparere maio-
res q̃ ſint, & fortè propter hanc cauſam Auic. ſolum
dixit amplitudinem naturalem eſſe cauſam, ut res mi
nores appareant, nullam faciens mentionem de con-
ſtrictione. Prętera cum in dilatatione & conſtrictio-
tam naturalibus, q̃ præternaturalibus uirtus uiſiua
debilitetur in comparatione ad oculum temperatum
in utriſq; debẽt obiecta apparere minora quàm ſint.
Præterea poteſt eſſe tanta debilitas in oculo pupillæ
conſtrictæ, ſicut in oculo pupillæ latæ, ergo in utroq;
obiecta apparebunt maiora quàm ſint, quod impli-
cat, antecedens facilè deduci poſſet. Secunda reſpon
ſio eſt Gen. ſiue recitata per eum, quòd quia in dilata-
tione ſpiritus uiſibilis eſt rarus & diſperſus non po-
reſt ſpecies uiſibilis in eo multiplicari multiplicatio-
ne quæ fit cum terminatione, quod requiritur ad hoc
ut aliquid in alio uideatur, & ideo res poteſt uideri in
aqua, & non in aere. Cum igitur ſpecies ibi taliter
non multiplicentur, oportet quòd res non diminutè
uideantur, & ſic minores quàm ſint. Et econtrario
quia in conſtrictione propter multam ſpirituum co-
adunationem ſpecies poſſunt multiplicari cum termi
natione, ideo apparent maiores. Et huius exemplum
eſt, quia in ſerenitate hyemali minutiſsimæ ſtellæ ap-
parent, quia ſpecies earum poſſunt recipi terminatiu-
è in aere craſsiori, quæ ſtellæ non apparent in ſereni
tate æſtatis propter aeris raritatem. Sed certè hæc ra
tio nihil aliud cõcludit, niſi quòd aliqua obiecta poſ-
ſunt uideri in conſtrictione pupillæ propter ſpecierũ
unionem, quæ non poſſunt uideri in dilatatiõe, pro-
pter diſgregationem, ſed tamen ſi ab utroq; oculo ea-
dem obiecta uidentur, potius concludit, quòd obie-
cta in dilatatione pupillæ debeant apparere maiora,
cum ſpecies magis diſperſæ tranſeant ad pupillam.
Et econtrario in conſtrictione minora cum tranſeant
magis unitæ, Sed fortè dicet Gen. hanc inſtantiam fa
cere pro opinione ſua, nam omne obiectum quod ab
aliqua potentia deſinit uideri, prius uidetur ſub ma-
iori quantitate, poſtea ſub minori donec paulatim
apparenter decreſcendo euaneſcat, ergo in propoſito
ſi propter diſperſionem ſpecierum uiſibilium deſinat
uideri, ſequitur quòd continuè minoris, & maioris
quantitatis apparebit, ergo diſperſio ſpecierum uiſi-
bilium quæ eſt in dilatatione pupillæ eſt cauſa, ut res
minores appareant. Ad quod dicendum, quòd re-
ſponſio Gẽtilis eſſet bona, ſi maior præaſſumpta eſſet
uera, ſcilicet quòd omne obiectum quod ab acuta po
tentia deſinit uideri, prius uidetur ſub quantitate ma
iori poſtea ſub minori, ſed licet ſit uera de omnib. quę
deſinunt uideri propter diſtantiam: non tamen eſt ue
ra de omnibus quæ deſinunt uideri propter diſgrega
tionem ſpirituum & ſpecierum uiſibilium in dilata-
tione pupillæ, niſi ſcilicet obiectum continuè maneat
in eadem diſtantia, neq; de obiectis quæ deſinũt uide-
ri propter cataractam cum in dies paulatim cõfirma-
tur, nec habet ueritatẽ in his quæ deſinunt uideri pro-
pter nimiam propinquitatem, aut propter tenebras.
Et breuiter credo q; non habeat ueritatem niſi in his,
qnę deſinunt uideri ex eo quòd conus pyramidis ſpe
cierum uiſibilium non poteſt attingere cryſtallinum
cum prius attingeret ex eo quòd ille conus continuè
factus eſt acutior, & acutior, & paulatim diminuẽdo
proceſsit donec deueniret ad non quantum, ſiue non
gradum, quod non eſt niſi propter diſtantiã, aut quia
obiectum continuè diminuendo proceſsit, aut quia
mediũ paulatim fit denſius, & propriè ſi fiat denſius
uniformiter, difformiter extremo denſiori termina-
to ad cryſtallinũ, radius enim tranſiens de medio ra-
riori in denſius conuertitur ad perpendicularem. Sed
reſtat ut reſpondeatur ad experientiam Gentilis, quia
ſtellæ minutiſsimę non apparent in ſerenitate æſtiua-
li, quæ apparẽt in ſerenitate hyemali. Dicoq; propter
ſubtilitatem aeris ſpecies diſperguntur, ita ut conus
ſuæ pyramidis non poteſt attingere cryſtallinum.
Dico etiam quòd ſi aer ultra modum denſaretur ſtan
te æquali diaphaneitate conus pyramidis illarum
ſtellarum minutiſsimarum non poſſet attingere cry
ſtallinum. Vnde ad bene uidendum requiritur,
quòd in medio ſit commenſurata denſitas, & raritas,
non enim ſi totus aer eſſet ita denſus ſicut cryſtallum,
aut uitrum, poſſemus uidere aliquam ſtellam, ta-
men cum toto hoc dico, quòd illæ ſtellæ ſiue ma-
gnæ, ſiue paruæ, quæ uidentur in ſerenitate æſtuali
non apparent minores, quàm ipſæmet appareant
tempore hyemis, ut patet ad experientiam de ſtel-
lis nobis cognitis, quod tamen deberet eſſe ſecun-
dum Gentilem, unde apparet quòd hæc expe-
entia

rientia ſic magis contra opinionem quàm pro opi-
nione. Nã neque poteſt Gentilis in huiuſmodi cauſæ
aſsignatione intelligere, quòd in ſpiritu unito ſpecies
terminatiuè recipiantur per modum cuiuſdam refle-
xionis ſicut exemplum ſuum de his quæ poſſunt ui-
deri in aqua, & non in aere uidetur ſonare, quia ſi ui-
ſio fiat in cryſtallino, uel ultra cryſtallinum ſecũdum
quod tenent omnes, deberent habentes hanc ſpirituũ
unionem propter terminationem ſpeciei & reflexio-
nis ad extra deterius uidere, quàm habentes ſpiritus
diſperſos, ipſis ſpeciebus non ita bene potẽtibus tran-
ſire ad locum in quo perficitur uiſio. Neq; poteſt in-
telligere quòd illę ſpecies terminatiuè receptæ in ſpiri
tu, poſtea per ſpiritum deferantur ad cryſtallinum,
quia exemplum ſuum de ſtellis minutiſsimis uiſis in
ſerenitate hyemali, &c. nõ eſſet ad propoſitum, quia
& ſi illæ ſpecies melius terminatiuè recipiantur in ae-
re denſiori, nõ eſt in illo aere ſpiritus delator illarum
ſpecierum ſic determinatarum ad oculum noſtrum,
niſi fortè diceret, quòd aer ille eſt immediatus oculo
noſtro in cuius ſuperficie ſunt ſpiritus delatores. Sed
tunc oporteret concedere, quòd ſi aer immediatus o-
culo noſtro eſſet ſubtiliatus, tunc ſtellæ minutiſsimæ
ita male apparent in ſerenitate hyemali ſicut æſtuali,
ſed omittamus in hoc longius proceſsi, quàm ſtatue-
ram. Credo tamen quòd hæc opinio haberet bonum
intellectum, licet non fuerit clarè recitata & explicata
per fundatores eius. Tertia cauſa recitata per Gen-
tilem eſt. Propter quam eſt præmittendum, quòd
habentes latitudinem pupillæ ſunt debilis uiſus debi-
litate tali, quòd indigent non multo lumine, quia di-
ſpergeretur ſpiritus uiſibilis, & egent forti motu ex
parte rei uiſæ mouentis, nam res debiliter mouens
non cauſaret modum motus ſufficientis ad uiſionem
& ideò uidemus quòd diſſoluti in uirtute tractatiua
non percipiunt niſi fortia tangibilia.

Secundum quod præmittere oportet eſt quòd li-
neæ uiſuales quanto ſunt magis centrales tanto ſunt
fortiores. Et quanto ſunt magis laterales tanto ſunt
debiliores, ſicut etiam dicimus de radio qui eſt cẽtra-
lis quoniam rectus eſt fortior. Ex quibus apparet
quare habens pupillam latam uidet res minores quia
maximè uidet res ſub lineis rectis fortiter imprimen-
tibus & non ſub lineis lateralibus, & econtrario ha-
bens pupillam ſtrictam quia fortis eſt uiſus uidet ſub
utriſq;. Sed hæc cauſa non poteſt dare modum qua-
re in ſtrictura pupillæ res appareat maior imò debe-
ret ſolum apparere ſicut eſt uel ſecundum quod eſt, e-
tiam ex hac cauſa habetur quòd in dilatatione mediũ
centrale rei apparet & non apparent extrema quod
eſt contra experientiam, ſic enim quadrata triangula
apparerent rotunda, præterea in conſtrictione uiſi-
ua uirtus eſt debilis in cõparatione ad pupillam com-
paratam, ergo in conſtrictione obiecta debent appa
rere minora, quàm ſint ex fundamento præaſſum-
pto & in ſola temperata, aut ſibi uicina debent obie-
cta apparere quanta ſunt, quare hæc ſolutio licet ap-
parẽs ſit, eſt longè à ueritate diſtans. Hæc etiam cauſa
& ſecunda præſupponunt quòd in ſpiritu uiſibili ſpe
cies recipiantur terminatiuè, quod difficile eſt defen-
dere. Si enim eſt pars in oculo in qua ſpecies recipiant
terminatiuè, iſta eſt cryſtallinus humor & tela aranea.
In ſpiritu autem recipitur ſolum delatiuè niſi quis for
ſan diceret quòd in ſpiritu quia eſt delator proximus
ad uiſionem etiam terminatiuè recipiatur.

Quarta cauſa eſt propria Gentil. ſumpta ex quo-
dam dicto Ariſtotelis 31. problematum, problemate
octauo, ubi quærens propter quid obtuſe uidentes
ſcribunt literas paruas, dicunt quòd ſcribunt literas
paruas, quia conſtringunt ſiue coadunant palpebras,
unde ſpecies rerum uiſibilium recipiuntur in oculo
ſub angulo acutiori cum foramẽ tranſitus ſpecierum
coanguſtetur ob clauſionem palpebrarum, & ſimi-
le etiam eſt in his, quæ habent latas pupillas, ſcilicet,
cum à lumine intenſo eorum ſpiritus amplius diſgre-
getur. Econtrario euenit in habentibus pupillam ſtri
ctam, nam dilatant palpebras, quia ſpiritus conſtri-
ctus & denſus multa luce indiget, & ideo ſpecies po-
teſt uenire ad oculum ſub forma pyramidis lata &
ſpiritus denſatus recipit illam ſpeciem ſub modo la-
tiori, ſicut recipitur ſpecies in aere craſſo. Sed contra
ſequitur ex primo dicto quòd habentibus pupillam
magnam deberent res apparere minores ſecundum
longitudinem & non ſecundum latitudinem, conſe-
quens eſt falſum, & contra experientiam, conſequen-
tia probatur, quia anguſtatur foramen tranſitus ſpe-
cierum ſecundum longitudinem & non ſecundum
latitudinem. Sequitur ex ſecundo dicto, quòd quia
ſpecies recipiuntur in ſpiritu denſato ex paruitate pu
pillę quòd res debeant apparere minores ex eo quòd
radius ſiue ſpecies tranſiens de medio rariori in den-
ſius conuertitur ad perpendicularem, & ſic repreſen-
tatur ſub cono acutiori, & econtrario, recepta in ſpi-
ritu rariori dilatatione pupillæ deberet apparere ma-
ior, quia ſpecies tranſiens de medio denſiori in rarius
diuertitur à perpendiculari quare cum hæ ſolutiones
quæſito non ſatisfaciant, oportet alium modum ſol
uendi inueſtigare. Dico ergo quòd aut comparan-
tur oculo in ſui dilatatione & conſtrictione, naturali
bus aut præternaturalibus. Siquidem primo modo
cum oculus habens pupillam latam ſit debilis uiſus,
& econtrario pupillam ſtrictam ſit fortis uiſus ſecun
dum plurimum repræſentãtur res habenti pupillam
latam minores quàm ſint ob uiſus debilitatem, & e-
contrario habenti ſtricturam ob fortitudinem uirtu-
tis uiſiuæ repræſentantur res ſecundum quod ſunt.
Et propterea A. loquens de dilatatione pupillæ natu
rali, dixit quòd in ea res apparent minores, & in capi
tulo de conſtrictione pupillæ non dixit quòd appa-
reant maiores, non enim eſt credendum quòd forti-
tudo uirtutis uiſiuæ ſit cauſa erroris ipſius.

Contra, quicunq; gradus potentiæ uiſiuæ reperit
in conſtrictione pupillæ, æqualis reperitur in dilata-
tione, ergo quantum eſt ex parte uirtutis nulla debet
eſſe diſparitas in uiſione, tenet conſequentia, & ante-
cedens eſt manifeſtum, cum tam in dilatatione quàm
in conſtrictione ſignanda ſit latitudo potentiæ uiſi-
uæ à gradu correſpondente uiſiuæ temperatæ uſque
ad non gradum, licet in dilatatione & conſtrictione
naturalibus ſit ſolum ſignanda latitudo terminata à
temperamento ad certum gradum incluſiuè, qui gra
dus terminans latitudinem eſt æqualis in dilatatione
& conſtrictione.

Dicitur ad hoc, quòd antecedens eſt uerũ, attamen
quia ex ęquali lapſu in conſtrictione non ita debilita-
tur uirtus ſicut in æquali lapſu in dilatatione, medi-

ci aſcripſerunt hunc defectum dilatationi & non con ſtrictioni. Si uerò comparẽtur oculi in ſui dilatatione & conſtrictione præternaturalibus cum ſecundum plurimum dilatatio inſequatur humiditatem ſuperfluam per quam incraſſantur humores præcipuè albugineus, ſimiliter tunicæ & ſpiritus & econtra conſtrictio inſequatur ſiccitatem per quam ſubtiliantur humores tunicæ & ſpiritus niſi illa ſiccitas ad ultimũ peruenìat per quam poſſent humores incraſſari reſolutis partibus ſubtilibus & remanentibus terreis, tenendum eſt ſecundum plurimum in dilatatione res debere apparere minores, & econtra in conſtrictione maiores ex eo quòd ſi eſſet tranſitus de medio rariori in denſius conuerteretur ad perpendicularẽm, unde conus ſuę pyramidis efficitur acutior, & ſic ſpecies uiſibiles tranſeuntes ab aere ad oculum cuius ſpiritus tunicæ & humores ſunt incraſſati propter humiditatem ſuperfluam faciunt conum ſuæ pyramidis acutiorem, & propterea repræſentant res minores quàm ſint, & econtra ſpecies tranſeuntes ab aere ad oculum cuius ſpiritus tunicæ & humores ſunt ſubtiliatæ faciunt conum ſuæ pyramidis latiorem, & per conſequens repræſentant res maiores quàm ſint, uel ſaltem concluditur quòd & ſi in conſtrictione ſequẽte ſiccitatem ſubtiliantem humores, & non ſemper appareant res minores quàm ſint, ſaltem de neceſsitate apparent res maiores quàm appareant in dilatione conſequente humiditatem incraſſantẽ & cætera. Vbi autem dilatatio proueniret ex alijs cauſis, & ſimiliter cõſtrictio non eſt neceſſarium problema illud uerificari.

Quòd autem conſtrictio ſecundum plurimum inſequatur ſiccitatem, dicit Auic. in cap. de conſtrictione, ſic inquiens, & plurimum accidit hoc accidens ex ſiccitate. Ex quo ſyllogizare poſſumus ſecundum plurimum dilatationem inſequi humiditatem, quod etiam clarius plurimi authores experientia teſtantur. Hanc ſolutionem ſi placet accipe, aut male dicta corrige. Hęc etiam ſolutio poſset ampliari ad dilatationem & conſtrictionem naturales. Sed contra ſpecies tranſiens de aere ad quemcunque oculum tranſit de medio rariori ad denſius, ergo res ſemper debent apparere minores. Ad hoc dicit quòd in oculo temperato eſt commenſurata denſitas faciens pro optima uiſione, & ut obiecta appareant quanta ſunt. In reliquis autem labentibus ab hac, ſcilicet denſitate temperata accidit ut res appareant maiores aut minores quàm ſint.

Iam ſupereſt, ut reſpondeamus ad argumenta adducta in principio. Ad primum cum dicitur, quòd quanto res repræſentantur ſub cono maiori, apparent maiores, & ſub minori minores. Conceditur, & negatur minor, quia licet ratione dilatationis pupillæ res poſsit repræſentari ſub cono maiori, tamen ratione incraſſationis & dẽſitatis humorum tunicarum & ſpirituum conus pyramidis conſtringitur, & ſic res illa apparet minor. Et in conſtrictione pupillæ contra euenit propter ſubtilitatem humorum, tunicarum & ſpirituum. Ad ſecundum dicitur quòd ſi ratione dilatationis ſpiritus debeat diſpergi & ratione conſtrictionis pupillæ magis uniri, attamen ratione incraſſationis ſpirituum & tunicarum et humorum in quibus ſpiritus continentur ſunt minus apti in dilatatione pupillæ diſpergi quàm in conſtrictione. Secundò negatur conſequentia. Spiritus ſunt magis diſperſi in pupilla lata quàm inſtricta, ergo ſpecies debent tranſire ad cryſtalloidem magis diſperſæ, plurimum enim facit ad uniorem ſpecierum denſitas medij intrinſeci quàm faciat ad dilatationem diſperſio ſpirituum. Sed ubi cum dilatatione pupillæ eſſent ſpiritus, humores, & tunicæ ſubtiliatæ, & econtrario cum conſtrictione incraſſati ſicut poteſt accidere, omnino contrarij effectus euenirent, & multo magis cum duæ cauſæ ad eundem effectum producendum ſeſe iuuarent. Ex quo etiã concluditur quòd ubi dilatatio pupillæ & incraſſatio humorum, &c. eſſent ęquè potentes ad contrarios effectus producendum, effectus tamen producendus gradui medio correſponderet, & ſic obiectum repræſentaret ſub quantitate quam habet, & idem in conſtrictione deduci poſſet, & tu conſydera.

Prognoſtia. Primum dilatatio naturalis deterior eſt quàm conſtrictio naturalis, imò non reputatur mala niſi modum exceſſerit, &c. Certum eſt enim mediocritatem in dilatatione & cõſtrictione eſſe laudabilem & temperamento pertinere, & econtrario extrema uitioſa & diſtemperata. Aequalis tamen lapſus à temperamẽto in dilatatione eſt deterior quàm æqualis lapſus in conſtrictione. Et econtrario conſtrictio præternaturalis cæteris paribus eſt deterior quàm dilatatio, & quia pronior in uiſus ablationem. Et quia communiter pendent à ſiccitate & inanitione quibus difficillimè ſuccurritur. Et econtrario dilatatio ab humid. & cauſis replentibus quibus faciliter ſuccurritur. Secundum prognoſticum. Hæ diſpoſitiones à natiuitate contractę aut longi temporis, ſiue confirmatæ non ſunt remouibiles, & minus remouibilis eſt dilatatio quàm conſtrictio cum dilatatio ſit morbus diminutionis conſequens defectum materię aut uirtutis informatiuæ. Et econtrario conſtrictio ſit morbus augmenti. Tertium. Si dilatatio tanta fuerit ut ad coniunctiuæ circumferentiam proueniat & econtra cõſtrictio tanta fuerit ut foramen penitus oppileturrarò aut nunqꝫ curam recipiet. Quartum. Hæ paſsiones ſequentes ſodam aut alias cerebri ægritudines difficillimè curabiles ſunt, quia ægritudines cerebri ad iſtas creticè terminantur. Quintum. Hæ paſsiones pendentes à percuſsione, & ſimilibus cauſis primitiuis ſi magnæ ſint, difficillimè curantur, aut nunquam. Si uerò paruæ aut mediocres facillimè, ſi enim diſrumpitur uuea non recipit curam.

QVm pupilla, hoc eſt, foramen quod eſt in nigredine oculi adeo dilatari uidetur, ut undiq; pertingat ad albedinẽ, fuerit q; hoc poſt uehementem cephaleæ dolorem parua eſt habenda fiducia in eius cura. Sed ſi dilatatio parua fuerit tunc aſsidua ſolutio uentris ex cochijs multotiens & ſief defellibus in oculos eſt mittendus. Quòd ſi pupillam poſt percuſsionem dilatari contingat

ri contingat, non eſt inde timendum, quia remouebitur, & fiat ita q; emplaſtrum ex farina fabarum & camæmila & è uiſco cum uino & aqua.

Raſis in præſenti capite determinans de dilatatione pupillę ſiue alinthiſar, tria facit. In prima parte determinat de dilatatione pupillæ conſequente cephaleam. In ſecunda ibi. Sed ſi dilatatio, Ponit curam dilatationis pupillæ non ualde magnæ propter humiditatem ſuperfluam exiſtentẽ in oculo aut propriam aut communicatam. In tertia ibi. Quòd ſi pupillam. Ponit curam dilatationis ſequentis percuſsionem. De prima parte dicit. Cum pupilla, id eſt foramen, ſcilicet quod eſt in nigredine oculi, id eſt, uuea adeò dilatatur, ut undiq; circum circa peruenìat ad albedinem, id eſt, coniunctiuam, fuerit q; poſt uehementem capitis dolorẽ, parua eſt fiducia in eius cura, tum propter eius magnitudinẽ, tum quia eſt critica, unde à capite ſemper noua deriuat materia. De ſecunda parte dicit, quòd dilatatio pupillæ conſequens humid. oculi ſuperfluam, aut propriã aut communicatã curatur frequẽter exhibendo pilulas cochias cum debita tamen interpolatione, ne uirtus terreatur. Secundò ponendo in oculo ſief de fellibus, cuius deſcriptio præceſsit in cap. imaginationum. In tertia parte curat dilatationem ſequentem percuſsionẽ innuens facilem eius curam cum hoc emplaſtro. Recipe farinæ fabarum, quæ eſt frigid. & ſic. repercuſsiua & partim reſolutiua. ℥. 2. chamæmillæ calid. & ſic. in primo reſolutiuæ ſiue attractiuæ ℥. ſemis, euiſci, id eſt, althææ calid. & ſic. reſolutiui et doloris ſedatiui ℥. 1. cum aqua et uino nigro ſtiptico, in quib. chamęmila et althęa coctæ fuerint fiat emplaſtrum, quod quidem competit non ſtatim à principio, ſed poſt tertiam aut quartã diem cum ſit partim repercuſsiuũ partimq; reſolutiuum. Sed contra quia Auic. 3. tertij cap. de alinthiſar, dicit quòd alinthiſar ſequens percuſsionẽ non habet curã. Reſpondetur quòd Auic. intelligit cum dilatatio eſt magna, & propriè ſi ſit cum fractura uueæ: Raſis autem intelligit hic cum eſt parua & ſine fractura uueæ.

Cura dilatationis & conſtrictionis pupillæ conueniunt ſi pendeant à cauſis ſimilibus, unde ſi pendeant ab humiditate ſuperflua aliunde oculo communicata ſex requiruntur intentiones. Prima eſt euacuatio ſecũdum humoris exigentiam, ſi enim fuerit ſanguis in cauſa fiat phlebotomia ex una cephalica, uel ambabus ſi ambo oculi fuerint læſi. Si uerò pendeant ab alijs humoribus fiat euacuatio ſecũdum humoris exigentiam reſpiciens tam membrum mittens quàm recipiens integrata ex minoratiuo digeſtiuo & eradicatiuo aliquotiens reitera, non tamen ita frequẽter, ut uirtus terreatur, de quibus dictum eſt in cap. debilitatis uiſus. Auic. tamen aſsignat terminum decẽ dierum, ſcilicet inter euacuationem & euacuationem.

Secunda intentio eſt diuerſio complenda materia exiſtente ſanguinea cum prouocatione hæmorrhoidarum, menſtruorum, ſanguinis narium, ſi eorum retentio fuerit in cauſa. Item cum uẽtoſatione, phlebotomiis uenarum, nocreæ, & aliarum, de quibus ſermo præceſsit. Si uerò aliæ materis peccauerint fiant diuerſiones aliæ conuenientes, & propriæ uſcę ad ipſa cauteria ſi oportuerit.

Tertia intentio eſt regimen membri mittẽtis complendum cum euacuatione, diuerſione ipſius, confortatione, ne huiuſmodi materiam multiplicet, ſed expellat per loca conuenientia.

Quarta intentio eſt reſolutio cauſæ coniunctę quę ſecundum plurimum eſt humiditas phleg. quę completur cum alcohol ex tuthia. Item cũ collyrio ex ſucco fœniculi, cui addi poſset parum fellis gruis aut hœdi, aut tãtundem mellis. Auic. uerò laudat hoc. ℞. fellis hœdi, fellis gruis an. aureos 2. croci. ʒ. 1. piperis 170. gran. ſuc. liquiritię aur. 5. & tertiam, ammoniaci, aur. 2. mellis quantum ſufficit, terantur terenda cum aqua fœniculi, & miſcendo cum melle fiat collyrium. Ad euacuandum etiam cauſam coniunctam confert phlebot. uenarum quę ſunt in lachrymalibus domeſticis.

Quinta intentio eſt correctio accidentiũ inter quę cauendũ eſt ne dilatata pupilla unius oculi altera dilatetur, & propterea iubet Auic. fieri alcohol alteri oculo cum tuthia præparata ne dilatetur ſicut prius.

Sexta intẽtio eſt debitum regimen quod debet ad ſiccum inclinare, & ad calidum ſecũdum plurimum, uerum materia exiſtente ſanguinea declinet ad frigidum, inter cætera laudat Auic. aquam ciceris cum oleo ſeſam. Si uerò pendeant hæ paſsiones à ſiccitate, tunc adhibeatur omne regimen intrinſecũ & extrinſecum humectatiuum qualitatiuè & ſubſtantiſicè, & in ſumma regatur regimine hecticæ.

Et inter cætera aliquando fiat fricatio oculi & partium circũſtantium, ut nutrimẽtum trahatur ad oculum, ſit tamen breuis. Si uerò pendeat à percuſsione. Prima intentio eſt diuerſio cum phlebotomia cephalicę eiuſdem lateris ſecundum plurimum. Et ſi oportuerit apponantur uentoſæ cum ſcarificatione in ſpatulis, aut nocræa, aut in his locis ſanguiſugæ applicentur. Secunda, fiat repercuſsio ponendo in oculo, & ſuper oculo aquam albuminis oui cum aqua roſacea per duos dies aut circa, deinde ſuper oculo ponatur emplaſtrum Auicennæ, ex farina fabrarum ſine corticibus & farina hordei ana ℥. una, cum aqua foliorũ ſalicis & endiuiæ, aut ponatur lana infuſa in uitello oui & oleo roſaceo, cum pauco uino ſtiptico, & tunc in oculo lac diſtilletur. Et poſt hoc emplaſtrum, oculo ſuperponatur emplaſtrum Raſis magis reſolutiuũ & tunc in oculo diſtilletur ſanguis turturum, columborum, aut pullorum, poſtremò autem cum materia amplius non fluit adminiſtretur collyrium factum ex tuthia, croco & myrrha ana, cui ſi oportuerit addantur aliæ medicinæ magis reſoluentes, de quibus dictum eſt in tarphati, & ſimiliter exterius apponantur magis reſoluentia, &c.

DE FISTVLA LACHRYMALI. Cap. XXIII.

HOc eſt ultimum cap. de paſsionibus oculorum in quo Raſis agit de fiſtula lachrymali. Et iuxta morẽ noſtrum primò uidenda ſunt quid nominis, et quid rei. Sed quia fiſtula lachrymalis ut plurimũ ſequit apoſtema lachrymalis, ideò de ipſo à nobis prius agendum eſt. Apoſtema lachrymalis penes A. dicit bachilus, & eſt apoſtema ſecundum plurimum factum in lachrymali domeſtico.

Huius enim quatuor ſunt ſpecies ſecundum quá

tuor humores, phlegmaticum ſanguineum, cholericum & melancholicum. Verum Auic. de duobus tantummodo loquitur, ſcilicet phlegmatico quod eſt de genere glandularum, ſiue ſit cum chiſti ſiue ſine chiſti, & de ſanguineo. Ex eo quòd iſta duo ſunt ſecundum plurimum euenictia, ſcilicet phegmaticum quidem propter multa phlegmata à cerebro ad lachrymale domeſticum rheumatizãtia. Sanguineum etiam accidit frequenter propter uueam quæ eſt in lachrymali domeſtico, à qua facilè egreditur ſanguis illius apoſt. factiuus. Et hoc apoſtema dicitur exitura bothoralis. Apoſt. enim quæ fiunt in hoc loco ſunt ſecundum plurimum exituræ incipiendo, licet ſecundum plurimum fuit difficilis ſuppurationis, & propterea ex longa mora frequenter putrefaciunt os, ut aliquam particulam, ſcilicet panniculum aut charthi laginem. Apoſtemata uerò cholerica & melancholica rarius accidunt in hoc loco. Et hæc exitura bothoralis exiſtens ſecundum plurimum ſanguinea eſt duplex. Eſt enim quædam magis ſuperficialis ſubiacens uiſui, quædam magis profunda non ſubiacens uiſui, ſed cum compreſsione ſentitur, & eſt deterior. Arguit enim aut craſsitiem materiæ, aut debilitatem uirtutis expulſiuæ, & eſt tardioris ſuppurationis quàm prima ſecundum plurimũ corrumpens os, aut aliam particulam intrinſecam.

Cauſę horum apoſtematum ſunt primò quatuor cauſę generales, ſcilicet fortitudo membri expellentis ſcilicet cerebri ſecundum plurimum, præſentia materiæ & latitudo uiarum, debilitas membri ſuſcipientis cum aptitudine ad recipiendum propter carnis ſpongioſitatem, & propterea hic locus ſcilicet lachrymale domeſticum frequentius apoſtematur quàm ſylueſtris. Cauſa autem efficiens eſt ſanguis ſecundum plurimum, deinde phlegma, poſtea cholera aut melancholia, licet ſecundum plurimũ hæc apoſtemata ſint mixta. Signa huius apoſtematis ſunt tumor, duities, dolor, grauitas, ophthalmiam conſequens, & ſimiliter fluxus lachrymalis. Cognoſcitur autẽ ſanguineum, aut quia rubeum purpureum cum tenſione dolore extenſiuo, & notabili tumore ſecundũ plurimum, cuius rubedo per compreſsionem non dealbatur. Cognoſcitur phlegmaticũ, quia album cum pauco aut nullo dolore, & ſi eſt cum chiſti facilè impellitur de loco ad locum, & parum eſt aptum terminari per ſuppurationem. Cognoſcitur cholericum, quia rubeum clarum uel tendens ad citrinũ cum pauca tenſione & duritie paucaq; eminentia, & dolore pungitiuo, cuius locus rubeus albeſcit per cõpreſsionem, & eſt cum multitudine lachrymarum, ſcilicet calidarum. Cognoſcitur melancholicum, quia tendens infuſcum cum duritie multa & pauco dolore. Hæc apoſtemata ſecundum plurimum generantur per uiam defluxus per partes exteriores, & ſecũdum plurimum ſuppurantur, & tandem rumpuntur, aut intra oculum, aut ad extra per cutim, aut utrinq; materia exiſtente multa & acuta, aut rumpuntur ad nares oſſa putrefaciendo & perforando, ita ut interdum putredo cõmunicetur colatorio, aliquando corrumpuntur chartilagines palpebrarum aut panniculus cooperiens eos, aliquando nullum iſtorum corrumpitur apoſtemate exiſtente pineali, ita ut ſolum cutis rumpatur. Prognoſtica. Corrũpentia os & præcipuè os colatorij ſunt cæteris difficiliora quæ rariſsimè aut nunquam curantur. Pinealia autem facilè curantur, mediorum iudicium eſt medium.

Sed nunc dicamus de fiſtula lachrymali. Nam fiſtula lachrymalis & algarap ſunt termini ſynonymi. Et ſecundo continentis dicitur algarap tranſumptiuè à quodam inſtrumento, ſiue uaſe non habente niſi unum foramẽ per quod aqua infunditur, licet interius ſit amplum. Sed nota quòd fiſtula accipitur duplíciter communiter ſcilicet & propriè, fiſtula enim communiter ſumpta dicitur de quocunq; apoſtemate cauernoſo, & taliter ſumitur hic, propriè autem ſumpta eſt ulcus cuius fundum eſt amplum, & orificium ſtrictum cum duritie & nodoſitate partis intrinſecæ. Hæc autem fiſtula dicta algarap aliquando dicitur lachryma propter multitudinem lachrymarum. Et à Simone Ianuenſi, egilops. Et ab Azarauio abracor. Et hali Abbate cornu uel corna. Et ſecundo continentis, authoritate G. ægilops. Species eius ſunt quæ aliquando eſt ſuperficialis, aliquando profunda. Et hæc eſt duplex, aliquando cum corruptione oſsis & panniculi, aliquando ſine. Item aliquando cum duritie & abſtractione, aliquando ſine.

Cauſæ ſunt apoſtemata iam dicta cum erumpuntur. Item diuturnus fluxus lachrymarum. Signa fiſtulæ eſt reſudatio, uirus, aut ſanies. Item etiam egreſsio ipſius manifeſta per compreſsionem ſuper lachrymale. Egreditur enim aut per oculum, aut per nares, aut per aliquot foramen cutis. Item malus color, & mala diſpoſitio illius partis nec non fluxus lachrymarũ & diſpoſitio ad ophthalmiam. Cognoſcitur quòd ſit ſuperficialis ex apoſtemate pręcedente ſuperficiali & facilè ſcilicet paucis diebus erupto. Et cognoſcitur econtra quòd ſit profundum ex apoſtemate profundo, ſcilicet cui tardata eſt eruptio. Cognoſcitur quòd ſit cum oſtracoſitate ex longitudine temporis, & quia per tactum ſentitur durities manifeſta præter conſuetudinem. Cognoſcitur quòd ſit cum corruptione oſsis per tactum cum proba argẽtea aut plumbea, & per uirus quod egreditur cum eſt ſubtile tendens in citrinitatem. Cognoſcitur aut putredinem eſſe communicatam colatorio, per uirus fœtidum, ſubtile, citrinum, per os egrediens.

Cognoſcitur quòd chartilago oculi ſit corrupta per uiſum. Quòd autem panniculus ſit corruptus cognoſcitur, quia faciliter proba penetrat in ipſum.

Prognoſtica ex dictis facilè innoteſcunt. Hoc tamen affirmare potes, quòd hæ fiſtulæ communiter ſunt chronicę, tum propter continuum defluxum ad lachrymale domeſticum, tum propter motum oculi & lachrymalis, tertiò quia non poteſt fieri ligatura conueniens in ulceribus, quartò quia medicinæ debiles non imprimunt, fortes uerò nocent oculo, &c.

CVm angulus lachrymalis reſudat, et cum premitur, ſanies et uirus ab eo egrediatur, fiſtulam pati intelligitur. Quæ cum cauterio curatur. De hoc tamen loqui plus eſt quàm huic noſtro libro attineat. Nos tamem iam ei adinuenimus medicamen, quod ſi adhibitũ fuit, ipſam per multos menſes adeo tardare facit, ut æger ſanus uideatur. Medicamen autem illud eſt. Recipe aloes, thuris, ſarcocollæ, ſanguinis draco̅is, balauſtiæ, antimonij, aluminis, omniũ ana partes æquales, ziniar quãtum eſt quarta pars unius, fiant ex eis ſief. Cumq; neceſſe fuerit fiſtula in tantum prematur, ut quicquid ſaniei in ea cõtinetur egrediatur.

Deinde infirmus ſuper latus in quo nõ eſt fiſtula iaceat, & de prædicto ſief aliquid diſſoluatur in aqua de qua in angulo lachrymali tres guttæ aut quatuor intimarizentur | magno exiſtente interſtitio inter proiectionem unius guttæ & alterius, quo facto æger per tres ſic iaceat horas. In mane quoque ſequentis diei ſimiliter fiſtula bene præmatur, & fiat eadem cura, quod per hebdomadam unam fieri conuenit, & etiam tam diu donec à fiſtula nihil egrediatur cum premitur. Ex hac nanq; cura locus multis menſibus ſiccus permanebit. De curis oculorum quantum huic loco neceſſarium eſſe putauimus, iam ſatis dictum eſſe credimus. Alia uerò quæ ſunt de curis quæ per ferrum exercentur dimittamus, quia multis indigẽt medicaminibus. Sunt autem quædam ex eis quæ in locis in quibus de decoratione tractabimus, & ſanitatis cuſtodia continentur.

Diuiditur hoc cap. in quatuor partes. In prima parte notificat ipſam fiſtulam. In ſecunda ibi ſcilicet quæ cum cauterio, innuit ueram curationem fiſtulæ. In tertia parte ibi. Nos tamen adinuenimus, ponit curationem fiſtulę mendoſam. In quarta ibi. De curis oculorum, excuſat ſe ab ulteriori determinatione de paſsionibus oculorum. Quæ dicit in omnibus iſtis partibus, ſatis manifeſta ſunt. Verificemus ſolum receptam quæ optimè confert in exiccatione fiſtularum & earum conſolidatione. Aloe nanq; eſt calidum in ſecundo, ſic. in tertio, paucæ mordicationis conglutinans fiſtulas & ulcera difficillimæ conſolidationis ſecundum Serapionem, authoritate Galeni in de ſimplicib. centeſimo nonageſimo ſexto. Secundò eſt thus calidum in ſecundo, ſiccum in primo abſtergens obſcuritatem uiſus, replens uulnera profunda, & incarnat ea apud Dioſcoridem libro primo ſimplicium 71. Tertiò eſt ſarcocolla calida in ſecũdo, ſicca in primo corrodens carnem mortuam, & reſtaurans corroſam. Quatò eſt ſanguis draconis frigid. & ſic. in tertio ſecundum Serapionem, conglutinans ulcera & plagas. Quintò ſunt balauſtiæ frigid. & ſic. in primo ualde ſtipticæ, reſtringentes incarnantes & conſolidantes. Sextò eſt antimonium frigid. in primo, ſic. in ſecundo deſtruens carnes putridas ulcerum, mundificans ſordes eorum & conſolidans ea, prohibens puſtulas fieri in combuſtione ignis, conſolidans ulcera à combuſtione facta mixtum cum ceruſa & mumia. Septimò eſt, alumen habens multas ſpecies, hic uerò ſumitur alumen de rocha calidum et ſiccum in tertio, conſtringens fluxum ſanguinis, deſiccans ulcera. Octauò eſt zinar, corroſiuum, fortè calidum & ſiccum in quarto. Ex his ergo apparet quanta ſit uirtus huius antidoti in huiuſmodi, ſcilicet fiſtulis & alijs in quib. eſt humiditas, ſcilicet ſuperflua.

Dicit autem Raſis hoc debere imponi poſtquam aliquod ſief ex his diſtemperatum eſt cum aqua decoctionis gallarum, exiſtente magno interſtitio, id eſt, ſpacio inter prohibitionem unius guttæ & alterius, ut optimè poſsit ad profundum penetrare, quapropter foramen debet eſſe prius bene dilatatum, & ulcus bene abſterſum, & ſeruare reliqua, quę in textu dicta ſunt. Apoſtematis lachrymalis, & ſimpliciter fiſtulæ eiuſdem triplex eſt regimen, ſcilicet uniuerſale quod debetur cauſæ antecedenti, & particulare proprium cauſæ coniunctæ, tertium eſt regimen commune utriſque. Primum exigit tres intentiones, ſcilicet euacuationem, diuerſionẽ, & fluxus interceptionem, quæ omnes complendæ ſunt, ſecundum quod dictum fuit in ophalmia. Secunda, ſcilicet particulare quod debetur apoſtemati ſi ſit genitum peruiam defluxus, & terminetur per uiam reſolutionis exigit tres intentiones, repercuſsionem in principio, in medio repercuſsiõem mixtam reſolutioni, ſed in fine reſolutionem tantum. Repercuſsiua quæ debentur, in principio ſunt leuia, ſicut in materia calida, aqua roſacea, aqua albuminis oui, lac & oleum roſaceũ permixtum cum aceto quod bullierit uſque ad aceti conſumptionem, & ſuperponatur lachrymali petia infuſa in eo, cauendo, tamẽ ne aliquid eius oculum ingrediatur. Si autem materia ſit frigida, huic aliquid bdellij in aceto diſſoluti permiſceat, & deſuper ponatur, poſtea gradatim addatur ammoniacum, ſuccus fœniculi. Et ſi apparet durities, parum mucilaginis altheę, aut fœnugræci, & ſimilium, tandem ammoniacum in aceto diſſolutum cum decima parte atramenti, id eſt uitrioli, eſt conueniens reſolutiuum, nux rancida contrita & ſuperpoſita eſt ultima. Si uerò tendat ad maturationem adiuuetur cum diachilon, & ſimilib. poſtẽa rumpatur, Sed conſulo tibi ut non expectes eruptionẽ fiendam à natura, ſed tu erumpe cum cauterio, aut cum ſagitella, & diſtanter ab oculo, & ſi minus tarda fuerit maturatio erumpe ante maturationem completam ne ex longa mora partes intrinſecæ corrumpantur, & fac foramen latum ut conuenienter poſsis perficere omnes operationes in hoc caſu opportunas. De maximis enim erroribus & tardantibus curationem eſt paruitas foraminis. Quòd ſi fuerit ruptum cum ſagitella, imponatur pro prima uice, aut etiam duabus uicibus ſtuelli ſtupei in albu-

mine oui infusi iuxta consuetudinem. Si uerò cum cauterio ponatur uitellum oui in oleo rosaceo infusum duobus diebus. Postea quomodocunq; ruptum sit, perueniatur ad mundificandum siue ad mundificantia. Et ex conuenientibus est mel ros. aut oxymel simplex. Et ex proprijs est lanugo inuenta in canna prope radicem permixta cum melle rosaceo, aut oxymelle, fortius istis est unguentum Ægyptiacum remouens carnem mortuam. Et adhuc fortius est hoc. Recipe mellis uiridis, æris, aluminis, ana, & misce. Et conueniens ad mundificandum, & exiccandum, & consolidandum est medicamen Rasis positum in litera, &. Si uerò os sit putrefactum necessarium est ipsum amouere, aut cum cauterio actuali quod ordinetur secundum exigentiam ossis remouēdi, & orificium ulceris, communis autem modus est, ut defendat totus oculus, & etiam labia orificij cum pertijs lineis aut cotto infusis in aqua rosacea, aut albumine oui, aut in aliquo succo frigido quod semper sa ciēdum est cum uoluerimus uti aliqua medicina caustica, & deinde instrumentum bene ignitum ponatur usq; ad os bene adhærendo ipsi ossi, semel, bis aut pluries secundum exigentiam, & propterea sint parata plura instrumenta taliter ignita & semper fundum ulceris à sanie aut à sanguine abstergatur, ne operationem impediat, post hoc albumen oui cum oleo rosaceo & uitello oui cōcussum ponatur intus & desuper & in oculo ponatur sief album cum albumine oui, lacte, aut aqua ros. ne oculus ophthalmetur, & super oculo etiam cottum petia linea circundatum in aqua rosacea infusum, & fronti & temporibus repercussiua applicentur. Si uerò æger abhorreat cauteriū actuale dilatato orificio ulceris cum sectione, aut tentis de spongia, de medulla mellegæ, uel sambuci, uel gentianæ procedatur ad squamationem ossis, & remotionem substantiæ corruptæ, aut ostracosæ cum medicinis incipiendo à leuioribus, sicut est alumē de roca combustum, & peucedanum est proprium in squamatione ossis, & fortius est uitriolum combustum, & potius est euphorbium, uitriolum tamen aliquanto tempore cōtinuatum super osse est mihi expertum, fortius autem in omnibus & infallibile est cauterium factum ex capitello, sed inueteratum ualde, ut amplius in aquā non cōuertatur, si enim quantitas grani frumenti super osse ponatur potēter squamat non solum hoc os, sed etiam cætera ossa, & est mihi expertum. Auic. tamen laudat dicbardich & secundum aliquos fit hoc modo. ℞. bdellij, ammoniaci an. ℥. s. dissoluantur ad ignem, & proijciātur desuper uiridis æris. ʒ. 2. plus si uolueris facere ipsum acutius.

Aliter describitur à Rasi secundo continentis. ℞. arsenici citrini partem unam, æris usti partem s. salis ammoniaci partes quatuor, infundantur in aqua calcis per hebdomadam & exiccentur in sole, deinde sublimentur & reseruetur quod sublimatum est in uase uitreo, & est multum acutum. A qua quoq; separationis auri ab argento si in eo cottum in extremitate stili infundatur & applicetur. Et similiter aqua dissolutionis cauterij, & hæ aquæ leuiter possunt applicari cum extremitate stili in quo uis, & per foramen canulæ potes intromittere stilum in cuius extremitate sit cottū in huiusmodi aquis infusum. Et sic perficies operationem tangendo locum corruptum & nocebis sano. Ex his ergo omnibus collige sex intentiones curatiuas. Prima est dilatatio orificij ulceris, secunda cauterizatio donec mortificetur caro scilicet fistulosa & os corruptum, aut alia substantia, scilicet putrida, tertia est absterſio & eleuatio partium caustica-tarum ad quam intentionem perficiendam ponantur mundificantia, de quibus supra, transactis duobus diebus, in quibus uitellum oui cum oleo rosaceo mixtum potest imponi, quarta est generatio carnis, quę debet fieri cum notabiliter exiccantibus propter humiditatem ulceris superfluam & propterea non denudentur à pauca quantitate uiridis ęris. Et ad hoc perficiendum ualet medicamen Rasis in litera, quinta est sigillatio perficienda cum unguēto de lithargirio, & quandoq; cum alumine combusto, sexta est accidentium correctio, scilicet doloris & ophthalmiæ, scilicet minuendo & temperando oculum cum frigigis & circa frontem & tempora, repercussiua apponendo, & propriè dum fiunt operationes fortes & dolorosæ, &c. Vltimum regimen commune utrique causæ respicit accidentia, de quibus dictum est. Et secundò regimen sex rerum non naturalium uariandum secundum exigentiam intentionum, de quibus supra, sed sit dieta magis tenuis & declinans ad frigigum quanto accidentia sunt fortiora, & quando perficis aliquam operationem dolorosam ex iam dictis. Cura uerò mendosa in textu posita fuit & sufficienter ordinata, &c.

DE PASSIONIBVS AVRIVM, ET PRIMO de anatomia. Cap. XXXIIII.

Actum est in præcedentibus de passionibus cerebri & neruorum & oculorum. Hic agitur de passionibus aurium. Et iuxta consuetudinem præmittam anatomiam auris, & modum regiminis conseruatiui eiusdem, imò potius præseruatiui, deinde ad curandas eius ægritudines accedam iuxta seriem capit. Rasis. Auris dicta est ab hauriendo eo quòd per aures doctrinam haurimus. Nam per auditum maximè efficimur scientes, primo metaphysice, & in libro de sensu & sensato, secundum accidens uerò ad prudentiam auditus plurimum cōfert, sermo enim audibilis existens est causa disciplinæ, quare infra concludit q̄ sapientes à natiuitate utroq; sensu præditi sunt, priuati autem sunt cæci, muti, & surdi, licet enim sensus uisus de se magis conferat ad scientiam q̄ auditus, per accidens tamen magis confert auditus, & unusquisq; nostrum in seipso facilè potest iudicare. Auris descriptio est membrum instrumentale chartilaginosum, rotundum, subtili panno uelatum cum quibusdam eleuationibus anfractuosis habens foramen similiter anfractuosum, non rectum perueniens usq; ad extremitatem foraminis ossis petrosi, in quo est neruus auditiuus in modum panniculi contextus duræ matri continuus, in quo spiritus audibilis complantatus continetur, & ante ipsum sibi cōtiguus est aer stans, uesica quadam circundatus ad audiendum finaliter ordinatum. Est enim membrum instrumēntale & organicum ratione operationis nobilis facientis ad bene esse indiuidui, & esse compositum, fuit autem chartilaginosum, ut esset sonorum, & non fuit factum ossuosum ne casu aut percussione frangeretur, neq; factum fuit carneum aut panniculare,

niculare, quia non bene seruasset figuram & compositionem sibi necessariā, & fuit rotundum, ut esset bene capax aeris, & deinde sonorum, habuit autem anfractus ad similitudinē ostraci limatiarum, ut melius fieret aeris, & inde sonorū reuerberatio. Fuit autē uelatum pāniculo duro subtilissimo, qui secundum ueriorem sententiam est genitus ex uillis nerueis ortum habentibus à quinto pari neruorum cerebri, aut ex uillis ligamētalibus ortum habentibus ab osse petroso, ut auris haberet debitum sensum & cum hoc bene resisteret exterius occurentibus. Fuit autem foramen eius anfractuosum non rectum, ne uentus aut aer discrasiatus aut fortis sonus subitò sine modificatione ad organum auditus perueniret, neruus autem auditiuus est pars principalissima, in qua fit auditus sicut crystallois respectu uisus in oculo, & spiritus cōplantatus est instrumentum auditus, sicut spiritus uisibilis ipsius uisus, & aer stans circundatus uesica, quod totum uocatur miringa, auditus est medium intrisecū specierum, sicut albugineus est medium intrinsecum specierum uisibilium, & foramen auris ab Auic. est appellatum assarmach, sicut foramen uueę dicitur pupilla, in quo uniuntur species soni, sicut in foramine uueæ species uisibiles, non est autem nisi hæc differentia, quia foramen uueę est coopertum cornea, non autem foramē auris. Illud enim fuit necessarium in oculo, ne albugineus exiret. Similis autem necessitas non est in aure. Est autem ad audiēdum ordinatum tanq; in finem, cū q̄uis enim auris habeat alias operationes naturales ministrantes, & ministratas & uitales. Et q̄uis sit deputata ad expurgandum superfluitates cholericas cerebri, ut patet in cerumine auriū, quod per eam egreditur: attamen principalissima operatio est audire, & non est cerebrum euentare sicut quidam existimauerunt, neq; etiam per aures respirare, quod Aristoteles reprobat primo de historijs animalium.

Ex quibus patere potest anatomia auris. Fuerunt duæ, ne nocita una auditus impediatur, patet etiam numerus partiū componentium aurem, scilicet chartilago, panniculus, foramen, aer stans cum uesica sua, neruus auditiuus, & spiritus complantatus. Patet secundò situs, quia fuerunt in altro constitutę ut essent proximæ cerebro, quod propter uisum debuit esse suprema pars corporis, fuerunt in lateribus constitutę, & non ante propter oculos & instrumenta gustus & olfactus, quæ hunc locum sibi uendicarunt, & non fuerunt positæ posterius, quia nimis fuissent distantes à sensu communi, quare. &c. Fuerunt autem immediatę sub tonsura capillorum, quia si fuissent magis supra ab ipsa fuissent uelatæ, & ab his quæ in capite geruntur. Patet etiam substantia, quia chartilaginosa à prædominio, propterea auris est frigida & siccę complexionis quantū ad complexionem innatam, licet quantum ad influentem sit calida & humida, patet etiam quantitas & figura & iuuamentum, potest autē pati omne genus ægritudinis simplicis, & etiam apostema. Ex quibus infertur quòd ea, quæ ponuntur in aure debent esse actu tepida non frigida. Nisi fortè in casu excessiuæ caliditatis pręternaturalis quod rarissimè contingit, neq; multū calida.

Circa hæc duo cadunt dubitationes. Prima quia uidetur quòd unus sonus debet iudicare duo, cum à duabus auribus per duos neruos, qui scilicet nunquā uniūtur, species soni ad sensum communem deferantur, si uera est communis sententia quòd nerui optici uniuntur, ne unum uisibile iudicetur duo. Secunda dubitatio quoniam quintum par neruorum oritur à posteriori cerebro, imò omnia paria pręter duo prima, ut est manifestum his qui uiderunt anatomiā, ergo species soni debent deferri ad cerebrum posterius & ad memoratiuam, non autem ad sensum communem, & sic sensus communis non erit index obiectorum sensuum exteriorum. Ad primam respondetur quòd unus sonus nō debet apparere duo, quia duo nerui, scilicet auditiui uenientes ad duas aures uniuntur in origine ipsorum, & sic fit unio specierum delatarum per ipsos neruos. Contra si illa unio neruorum in origine sua sufficeret ad unionē specierum audibilium à pari sufficeret unio specierum uisibilium in origine neruorum opticorum, & sic frustra esset altera unio circa medium ipsorum.

Ad hoc dicitur, quòd prima unio sufficeret, scilicet ad unionem specierum, secunda tamen unio non est frustra cum sit facta non solum propter unionem specierum uisibilium, sed etiam ut spiritus uisibilis possit cito deferri de uno oculo ad alium, cuius signū quia per compressionem unius oculi, pupilla, scilicet alterius dilatatur: secundum iuuamentum est, ut per illam unionē seipsos melius sustentent, ut uult Auic. prima, primi, doctrina. 5. capite de anatomia neruorum cerebri authoritate Gal. hoc autem non fuit necessariū in auditu, cum pauciores spiritus ad audiendum sufficiant. Et quia duæ aures sunt in duobus lateribus oppositis situatæ ad inuicem ualde distantes. Ad secundum dicitur, quòd à loco coniunctionis neruorum auditiuorum transit uia, occulta tamen ad sensum communem, orti autem fuerunt à cerebro posteriori, ut essent duriores, sic enim fuit expediens pro operatione sua, & quia sunt multum expositi extrinsecus alterantibus, nec de hoc mireris, nam & species tangibilium deferuntur à neruis manuum & pedum ad sensum communem non immediatè, sed per multa media. Primò enim deferuntur ad nucham à qua illi nerui originātur, deinde ad cerebrum posterius, à quo nucha oritur: & inde ad sensum communem, qui est in cerebro anteriori, non tames prius deferuntur ad memoriam, quàm ad sensum communem, ut manifestum est. Regimen autem conseruatiuum auris siue præseruatiuum est, ut tueamur auris complexionem cauendo ab extrinsecus occurrentibus, sicut aere, uento, aqua & similibus potentibus aurium eucrasim corrumpere. Conseruemusq; earum compositionem prohibendo, ne foramē oppiletur ab his quæ possunt aures ingredi, sicut aqua, lapilli, cimices, & similia. Et ne etiam ab intrinseco oppiletur sicut à cerumine, sanguine aut alia humiditate, uermibus aut carne, scilicet interius orta.

Ad hæc autem duo prohibenda optimè confert oleum amygdalarum amararum debitè calidum, si in utraque aure tres guttæ semel singula hebdomada imponantur ipsis auribus bene absterſis, & fine dolore à cerumine & reliquis superfluitatibus in ipsis existentibus, cuius olei extractio cum cotto, postea procuretur. Ad conseruandum autem unitatem & prohibendum apostemata & bothor in eis optimè confert, sief memithe cum pauco aceti similiter instillatū.

Et cauendum est à repletione & satietate nauseatiua, & propriè à somno super repletione, &c.

DE DOLORE AVRIVM. Cap. XXXV.

HÆc pars ægritudinis aurium diuiditur in sex partes, secundum quod Rasis sex facit capitula. Primum cap. est de dolore auris circa quod sunt quædam notanda iuxta morem nostrum. Quid nominis auris satis manifestum est. Dolor autem auris est tristis sensatio tactiua eiusdem rei subitò materialiter imprimentis, &c.

Species doloris quandoq; sumuntur à particula patiente, aut quia quidam est exterius in chartilagine auris, quidam interius in foramine, aliquando communicans neruo auditiuo, aliquando sumũtur à dolore in se, & sic sunt quinq; species doloris communiter euenientes, scilicet pungitiuus, pruritiuus, extensiuus, grauatiuus, pulsatiuus. Item quidam intensus, quidam remissus, quidam criticus, quidam non criticus. Et quilibet dolor est actio corrupta, & propterea est accidens alicuius morbi, licet etiam quandoq; sit morbus cum quandoq; subitò interficiat, sicut apoplexia apud Auic. cap. proprio. Est autẽ & alia actio corrupta auris, de qua infra, quando unus sonus pro alio apprehenditur, aut apprehenditur sonus esse in medio, qui non est, inter quas duas actiones corruptas est differentia. Prima, est enim actio corrupta tactus. Secunda, auditus, licet utraq; actio corrupta fiat in eadem parte organi, & cum eisdem instrumentis adæquatis numero, complexione & spiritu auditiuo. Et per unammet causam imprimentem in organum auditus, scilicet uentositatem & æquè primo tempore, nec obstat famosum dictum Arist. & comtatoris 2. de generatione q̃ ab uno in quãtum unum non prouenit primò nisi unum. Isti enim duo effectus non proueniunt ab eisdem causis in quantũ una est enim potentia auditiua à tactiua, realiter distincta, & etiam species sonora quæ est immediata causa unius, differt à mala complexione aut solutione continui, quæ est immediata causa alterius, &c. Causæ doloris auris aut sunt per essentiam aut per communitatem, q̃uis cuiuslibet doloris causa immediata sit mala complexio aut solutio cõtinui existens in membro dolente, aut in membro sibi communicante, unde non est inconueniens esse dolorem in aliquo membro in quo non sit mala complexio, aut solutio continui, licet illius doloris causa immediata sit mala cõplexio aut solutio continui existens in altero membro sibi communicante. Mala autem complexio factiua doloris auris plurimũ est calid. aut frig. sine materia aut cum materia cuiuscunq; generis & frequenter cum cerumine auris lædente qualitate aut quantitate. Mala aũt complexio calid. aut est à causa extrinseca sicut ab aere calid. aut aqua calid. & propriè cum succedunt causis infrigidantib. Et similiter mala complexio frigid. est ab aere, aut à uento, aut ab aqua frigida, & similibus, & propriè cum succedunt causis calefacientibus, aliquando etiam pendent à causis corporeis sicut in febribus & alijs dispositionibus. Causæ autem solutę continuitatis sunt casus, offensio, aut percussio, aut aliquod animal, aut alia res ingrediens aurem, aut nata in ea, aut uentositas extendens, aut humor aliquis corrodens, aut putrefaciẽs & tandem ulcerans aurem, aut apost. cum rumpitur & frequenter cerumen auris tam sua quantitate q̃ qualitate. &c. Apostemata enim & bothor siue pustulę causant dolorem auris mediante tam mala complexione, q̃ solutione continui, hæc autem apost. secundum plurimum sunt calida, sanguinea aut cholerica, aliquando tamen sunt frigid. phleg. & melanch. Et possunt fieri tam per uiam defluxus, q̃ per uiam paulatim factæ congestionis. Causę autem doloris auris per communitatem, aut sunt à toto sicut in crisi aut febribus, aut à membro particulari sicut stomacho, epate, matrice, frequentius tamen à cerebro, & à quinto pari neruorum cerebri, &c. Signa doloris auris habentur ex relatu ægri. Quod si referre nesciat, quia fortè infans, tangantur loca uerisimiliter dolentia, quòd si dolor erit in aure ex tactu dolor crescet & ploratus & lamẽtatio. Et etiam quia fortè præter consuetudinem aliqua humiditas fluit ex aure, aut fortè illa quæ fluere consueuit est retenta. Signa uerò causarum primitiuarum tam malę complexionis q̃ solutę continuitatis sunt ipsarum præcessio & nocumentum indesecutum causæ proportionatum, sicut exempli gratia, præcessio uenti, aeris frig. aquæ & propriè aurem ingressæ, & frigiditas inde in aure manifestè sensata. Et sicut pręcessio aeris calidi & ingressio lixiuij aut alterius calidi in aurem cum manifesta eius caliditate. Et sicut pręcessio percussionis casus & offensionis sequente fluxu sanguinis aut saniei ab aure. Cognoscitur aute dolorem pendere ab animali, aut ab alia re aurem ingressa aspiciendo in aurem sub radijs solaribus & etiam si est animal sentitur commotio ipsius et punctio & sonitus magnus in eius commotione. Et si est uentositas dolor est extensiuus non grauatiuus & auditur sonitus manifestus & clarus non qualis in apostemate, aut in materia nõ apostemãte in quibus est sonitus, & fragor quidam confusus. Cognoscitur autem mala complexio calid. ex præcessione scilicet causæ calefaciẽtis, & quia caliditas in aure sentitur, iuuatur a frigidis & in hora fridiori diei, nocetur à cal. & in hora calidiori diei. Econtrario sunt signa malæ complexionis frig. & si est sine materia est sine grauitate, sine tumore, sine obturatione foraminis, & præcessit aliqua ex causis primitiuis secũdum plurimum & non multum impeditur auditus. Sed cum præsentia materię adest grauitas & tumor, & foraminis obturatio & magis pendet à causa corporea & impeditur auditus si sit in profundo. Soluta autem cõtinuitas manifesta cognoscitur per exitum sanguinis aut saniei. Sed apostema cognoscitur per grauitatem, dolorem continuum, & tumorem & obturationem foraminis nisi sit in parte ualde intrinseca, & tunc dolor est ualde intensus & adest grauitas & febris continua. Et si calidum sit sanguineum, adest magna grauitas, & tumor & durities, & rubedo tendens in obscurum. Et si ualde profundum sit, dolor est intensissimus cum alienatione & interdum motibus spasmosis, & syncopi, & frig. extremorũ. Et febris est intensa & interdum cũ rigore & horripilatione, in extrinseco enim febris est leuis sicut ephimera. Si autem sit cholericum adest dolor pungitiuus non ita extensiuus & grauatiuus sicut in primo cum calid. mordaci & intensa, & non est ibi tumor magnus, neque magna

gna foraminis obturatio & rubedo est clara quæ per compressionem delitescit. Phlegmaticum autem est cum paruo dolore, pauca febri, neq; color membri est mutatus à colore sibi consueto & est cum leuitate. Melancholicum autem est cum duritie & cum dolore tendente in fuscum, & cum maturatur crescit febris, dolor etiam fit magis pulsatiuus, &cæt. accidentia crescunt, sed eo maturato, omnia minuuntur, & eo corrupto sanies egreditur & multotiens ex insperato cum medici multotiens decipiantur non credentes esse apostema, & non est differentia inter materiam apostemantem, & non apostemantem, sed solum imbibitam nisi quia in non apostemante, est minor tumor, minor dolor, minor obturatio foraminis, minor febris, imò secundum plurimum non est febris, & cætera accidentia sunt remissiora, rarò tamen accidit, ut sit materia imbibita non apostemãs. Species autem materiæ cognoscitur ex signis suprascriptis. Et iterum ex signis communibus sumptis ex ætate, complexione, forma, & tempore anni, arte, regimine præcedente, & similibus. Cognoscitur autem dolorem pendere ex cerumine, quia foramen auris eo plenum est, & ex extractione eius dolor recedit. Cognoscitur autem quòd sit per communitatem à toto uel à parte, ex nocumento totius uel partis præcedente, cum cuius augmento augetur, & diminutione diminuitur, & si sit per communitatem à cerebro secundum plurimum, non solum auditus lędit ur, sed etiam gustus propter propinquitatem originis quinti paris neruorum cerebri præbentis auditum, origini tertij & quarti paris præbentis gustum & sensum linguæ, & dolor criticus cognoscitur ex ægritudine pręcedente, cum cuius doloris augmẽto materia permutata sedatur ægritudo præcedens sicut sedatur phrenesis materia ad aurem permutata.

Prognosticum primum Auic. peruersior dolor auris est qui fit ab apostemate profundo calid. & propriè cum est cum feb. inseparabili, perducit enim ad permixtionem intellectus, & quandoque interficit subitò sicut apoplexia, cum enim est in neruo auditiuo ob fortem dolorem fit cerebri contractio, & perconsequens meatuum oppilatio & prohibitio transitus spiritus animalis ad membra mouenda ex quo prohibito anhelitu sequitur suffocatio & mors, & hæc est potius epilepsia quàm apoplexia cum in contractione tanta cerebri necesse sit uniuersum corpus contrahi, secundum plurimum tamen non interficit in 7. Prognosticum secundum, hic dolor uelocius & frequẽtius interficit adolescentes quàm senes, quia in senibus est sensus obtusior, propter cuius obtusionem toleratur quousque suppuretur. Sed in pueris ob acuitatem sensus non potest tolerari quousque sanietur. Si autem suppuretur cum cæteris signis laudabilibus speratur euasio, nullum tamen usq; ad 55. ætatis meæ annum uidi mori ex auris dolore, &c.

SI cum dolore qui fit in aure fuerit in facie inflatio, & pulsatio, ex cephalica erit minuendus. Et oleum rosaceum aut oleum de floribus salicis tepidum cum pauco aceto est immittendum. Lac quoque ita calidum ut ex mammilla egreditur, erit distillandum multotiens. Venter præterea ex mirobalanis, citrinis, et scammonea et aloe uehementer soluatur, quod hoc modo fit. Rec. mirob. citrin. drach. 20. et poluerizati in 2. lib. aquæ coquantur, donec ad duas tertias unius lib. reddantur & colentur, Post hoc sumantur aloes drach. 1. scammoneæ 6. pars drach. 1. aggregentur cum rob de cytonijs, & fiant ex eis pilulæ, quæ per duas horas ante decoctionem sumantur, deinde bibatur decoctio. Quòd si dolor non quieuerit parum opij in oleo rosaceo resoluti in aurem mittatur, & si pulsatio redierit, & tribus diebus perseuerauerit oleum sesaminum in quo anatis aut gallinæ adeps fuerit resolutus in aurem sæpe mittatur, ibi nanque est pustula, quæ maturatione indiget. Cum autem dolor quieuerit, putredo iam est collecta, ideoque pus subitò ex insperato egreditur de aure.

Diuiditur hoc cap. in partes tres. Nam in prima parte Rasis ponit curam doloris auris ab apostemate siue pustula calid. licet in hac parte comprehendatur cura doloris à mala complexione calida sine apostemate. In secunda ibi, scilicet. Cum autem dolor in aure, ponit curam doloris auris à mala complexione frigid. cum materia. In tertia ibi. Si autem cum dolore, ponit curam doloris pendentis à uentositate. Prima iterum in duas, nam in prima ponit signa doloris auris ab apostemate calido, in secunda ibi. Ex cephalica. Ponit curam. In prima parte ponit duo signa apostematis calidi in aure. Primum est inflatio faciei, & maximè partis circunstantis aurem & ipsius auris propter præsentiam sanguinis aut choleræ mixtæ cum sanguine, ex quo etiã debet sequi aliquis rubor faciei. Secundum signum est pulsatio, id est dolor pulsatiuus, &c. dolor nanq; pulsatiuus est in apostemate calid. & propriè sanguineo etiam in sui principio, & maximè cum est pręsentia arteriarum, qui dolor postea tempore maturationis multo magis augetur. Secunda pars diuiditur in tres, nam in prima ponit curam conuenientem in principio. In secunda ibi. Quòd si dolor. Ponit curam quando dolor nimium excrescit.

In tertia ibi. Et si pulsatio. Ponit curam apostematis quando maturatur.

In prima parte Rasis curat apostemata in sui principio tribus generibus remediorum. Primum est phlebotomia ex cephalica cuius causa nota est. Se-

cundum genus est applicatio localium, sicut olei rosacei aut olei de floribus salicis quod est frigidum & humidum, cum pauco aceto, scilicet quarta parte, secundum immittendum in aure est lac ita tepidum, sicut ex mammilla egreditur frigid. & humid. doloris sedatiuum, & hæc ponuntur in aure, et circa ipsam. Tertium genus remediorum est uentris solutio cum decoctione mirob. citrinorum, quorum sumantur ʒ. 20. & puluerizati crasso modo bulliant in 2. ℔. aquę ad consumptionem duarum partium, secundum solutiuum est aloes ʒ.1. quod soluit phleg. & choleram cum 6. parte ʒ.1. scammoneæ quæ potissimè soluit choleram ex his cum rob de cytoniis, id est, cum succo cytoniorum inspissato per decoctionem, fiant pilulæ, scilicet 7. quæ per duas horas sumantur ante decoctionem. Hæ enim medicinæ potentissimè soluũt choleram. Sed tempore moderno in regione nostra sufficeret medietas istorum solutiuorum, existimo tamen quòd in regione Rasis corpora sint robustiora indigentia fortioribus solutiuis, sicut & in regione Teucrorum, datur magna quãtitas scammoneæ 2. canone. Ratio autem Rasis, quare dat pilulas ante decoctionem per duas horas est, ut sint iam actuatæ, & inceperint iam trahere humores ad stomachum & ad intestina. Et deinde superuenente decoctione adiuuetur & feliciter ipsarum operatio, tardius enim actuantur quàm medicinæ liquidæ. In secunda parte existẽte fortissimo dolore docet permiscere parum opij, ut puta ℈.s. cum ℥.s. olei rosacei de quo duę guttę instillentur in aure. In tertia parte redeunte & crescente dolore pulsatiuo & perseuerante aliquanto tempore docet maturare, & hęc debent apponi tam interius quàm exterius, & litera satis patet, nam cum maturatur dolor excrescit, sed pustula maturata dolor sedatur iuxta aphorisi. Circa generationem saniei, &c. Deinde pustula rumpitur & sanies ex aure egreditur ex insperato, quia fortè nec medicus nec æger credebat esse apostema.

Cum autem dolor in aure fit post fastidiosam satietatem, aut post uentos frigidos oleum in quo ruta aut cæpæ coctæ fuerint, in aure distilletur. Et si hoc non suffecerit oleum in quo turbith coctum fuerit distilletur. Aut oleum de lilio sumatur & cuique uncia 1. ex eo misceatur, euphorbij recentis drach. 1. & castorei dra. 1. Sed si hoc non suffecerit uẽter pilulis cochijs soluatur. Patiens quoq; balneum ingrediatur in quo sudet. Vinũ quoq; uetus et fortè ei tribuatur.

In secunda parte principali ponit curam doloris auris à mala complexione frigida cum præsentia materiæ phlegmaticæ. Et posset diuidi hæc pars in quatuor partes secundum quatuor genera remediorum. Primò enim ponens signa doloris à mala complexione frigida, quæ sumuntur à causis suis, scilicet quod euenerit post fastidiosam satietatem & uentos frigidos. Et supplete uos alias causas infrigidantes.

Ponit primò curam cum iniectione oleorum calefacientium & exiccantium, quorum quędam sunt calida in quarto gradu, sed tutius est incipere à leuioribus & propriè non facta purgatione. Secundò soluit uentrem cum pilulis cochijs, à quibus regulariter operando esset incipiendum. Tertiò ponit curam per balneum ad corporis exiccationem, calefactionẽ, & materiæ resolutionem, quod balneum potest esse tam aereum quàm aqueum, & proprè ex aquis calefacientibus, & exiccantibus siue sint naturales siue artificiales. Quartò exhibet uinum uetus ad calefaciendum, & exiccandum, resoluendum & confortandũ, & debet esse in pauca quantitate. Et similiter totum regimen declinet ad calidum & siccum.

Si autem cum dolore auris sonitus & tinnitus fuerint, atq; uentositas panicum siue milium in sartagine torrefactum, calidum multotiẽs superponatur. Auris quoque super uaporem aquæ in qua sint coctamentastrum & stecas arabicus & sampsucus, teneatur. De castoreo præterea & euphorbio in oleo sambacino dissolutis quorum unumquodque quatuor grana hordei ponderet in aurem mittatur.

In hac ultima parte curat dolorem auris à uentositate, & quæ dixit sunt manifesta. Vltima tamen medicina sic perficitur. ℞. castorei, euphorbij ana gran. 4. olei sambacini, id est, iuiusemini. ʒ.2. misce & duæ aut tres guttæ in aurem instillentur & etiam partes circunstantes inungantur.

Pro curandis ægritudinibus aurium ante omnia. Sciendum est quòd multis modis medicinæ possunt auribus applicari. Primó fomentando aurem cum lana, cotto, petijs, spongijs, aut filtris infusis in aliquo liquore & expressis & applicitis. Secundo modo recipiendo fumum aut uaporem cum emboto aut sine. Tertiò sub forma emplastrorũ & unguentorũ. Quartò sub forma puluerũ. Quintò quo frequentius utimur sub forma liquoris instillando aliquid in profundo auris, circa quem modum sunt octo canones obseruandi. Primus quòd auris pro posse aliqualiter præmundificetur cum cotto aut re simili & leuiter ne dolor inferatur, ut medicinæ possint in profundum penetrare. Secundus canon, ut quæ instillantur sint ualde liquida aut liquidis admixta. Tertius ut non sint ualde calida aut frigida actualiter, sed tepida propter debilitatem miringę, & nerui auditiui non sustinentis excellentias istas qualitatum actualium, licet medicinas potentialiter tales in quarto gradu faciliter sustineant, & propriè siccissimas. Quartus est, ut ea quæ instillantur sint paucæ quantitatis, sufficiunt enim duæ aut tres guttæ propter paruitatem & strictura foraminis. Quintus est, quòd dum imponuntur, iaceat super aure, scilicet cõtraria aliquantulum siue aliquandiu, scilicet donec liquor ad profundum descenderit, nam propter tortuositatem, strictura, & aliqualem distantiam non ita citò descendit

descendit. Sextus, ut instillatum non longo tempore retineatur in aure, sed procuretur frequenter ipsius eductio ne putrescat. Et cum educitur iaceat super eadem aure, & etiam cum cotto eadem auris leuiter mundificetur. Septimus, quòd quę instillantur non sunt facilè putrescibilia. Octauus, quòd frequenter reiterentur, scilicet ter aut quater in die naturali. Nam postquam pauca quantitas debet imponi & pauco tempore debet impositum remanere iuxta canones suprascriptos, sequitur quòd aut nõ fiet actio, aui oportet medicinas frequenter instillare.

Cura doloris auris ab animali ingresso aurem uel naro in ea, & lapide, aqua, & similibus cadentibus in aure, & à casu, offensione, ulceribus & à uentositate patebit ex capite sequenti.

Cura autem doloris auris à mala complexione calida aut frigida sine materia, siue pendeat à causa primitiua siue corporea est. Vt primò causa remoueatur. Secundò nocumentum ex ipso derelictum cum contrarijs sicut frigida cum applicatione pannorum calidorum necnon medicinarum calidarum tam interius quàm exterius. Et similiter calidis cum frigidis interius & exterius applicitis semper aurem sibi confortando. Tertiò prohibeantur humores à fluxu si timeatur ne fluant ad aurem cum euacuantibus & diuertentibus. Quartò corrigantur accidentia si qua corrigenda sint, sicut instantia uigiliarum, & similia secundum ipsorum exigentiam. Quintò ordinetur debitum regimen secundum exigentiã malæ complexionis sibi impressæ, & accidentium. Quę autem sint medicinæ calefaciẽtes aut infrigidantes proprié in dispositionib. auris. Et quę sint medicinę solutiuæ opportunè in his dispositionib. apparebit in sequentibus. Cura doloris auris pendentis ab humore apostemãte, aut non apostemãte, est uarianda secundum quod dolor est criticus aut non criticus, & secundum cp extrinsecus aut intrinsecus, et secundum quod est intensus aut remissus. Si iste dolor fuerit non criticus & intrinsecus pendens à materia apostemante exigit septem intentiones. Prima est euacuatio. Secunda diuersio. Tertia, repercussio, quæ debetur principio. Quarta est repercussio mixta resolutioni aut maturationi quæ debetur augmento uscq; ad medium status. Quinta est pura resolutio quæ debetur à medio status uscq; ad finem declinationis. Sexta est accidentium correctio. Septima est debitum regimẽ sex rerum non naturalium uariãdum non solum secundum diuersitatem materiæ, sed etiam secundum exigentiam intentionum, de quibus dictum est. Et hæc omnia intelliguntur in cura regulari. Sed in dolore extrinseco auris non competit repercussio. Est enim membrum satis ignobile & reputatum ad recipiendum superfluitates membri nobilis, &c. Vbi uerò dolor esset ualde intensus ad eius sedationem ante omnia est inchoandum iuxta sententiam Auic. 4. primi. Quando ad diuersum trahere uolueris membri à quo protrahis dolorem prius seda, quo sedato ad curam ordinariam secundum 7. intentiones suprascriptas est redeundum. Si ergo dolor fortis fit à causa calida hęc remedia facies uel aliquod ipsorum quorum plurima sunt de intentione Mesue, cuius ferè totum caput hoc scribam declarando, quæ declaratione indigent. Oui albumen cum lacte mulieris tepido impositum auri, & partibus circunstantibus cum petijs aut cotto superpositum. Item oleũ ros. tepidum per se aut ablutũ cum aceto quantum est oleum, deinde bullitum ad aceti consumptionẽ, aut permixtũ cum succo cucurbitæ, & bene cum ipso conquassatum, oleum de florib. salicis, secundum eandem doctrinam oleum nenupharinũ, oleum de semine cucurbitę, oleũ papaueris si dolor est uehemẽs per se aut cum aliquanto camphoræ. Est enim sedatiuum tum remouendo malam complexionẽ cali. tum etiam stupefaciendo, lac mulieris solum mox cum mulgetur, aut cum succo solatri aut cum aqua coriandri humid. Mucillago psilij cum oleo ros. conquassata, aut mucilago, sem. cytoniorum, oleum de gribret, id est de mãdragora, quãdo dolor est acutus cum lacte mulieris mox cum mulgetur, lenticulas, scilicet ftãtes insuperficie aquarum coctas, scilicet cum mica panis cataplasmabis, succus hyoscyami fortes sedat dolores, etiam stupefaciendo, lactuca agrestis secundum omnem modum administrationis est medicamen bonum. Similiter succus solatri & papaueris & mandragorę & salicum & turionum uitis, id est, teneritatũ extremitatum uitis & similia hamech. Ad dolorem auris à caliditate. Recipe olei rosacei partes duas, olei amygdalarũ dulcium partem unã, aceti partes tres, fac coqui lẽto igne uscq; ad aceti consumptionem cola & administra tepidum. Item accipe foliorum cucurbitæ aut ipsius cucurbitæ succum, & misce cum oleo rosaceo, diu cõquassato, & utere. Et alicui istorum addere potes apud dolorem fortem parum opij scilicet pro s. ℥. quinque aut decem grana.

Sed ad dolorem auris à causa frigida administretur oleum nardinum, id est, de spica, costinum, sampsuci, rutaceum, amygdalarum amararum, chamæmilinum anethinum, laurinum, de lilio, de chieri, chrysomelinum, de behen, de cherua, oleum cinnamomi, quodcunq; eorum proprietatem habet ad dolorem auris à causa frigida aut uentosa. Fundamentum autem & materia præparationis eorum artificialiter est cæpæ concauum, in quo oleum impositum oportet decoqui cum facilitate super cinere prunarum, & ex rebus admixtis sigillantibus ipsis, uirtutes mirabiles cum bonitate decoctionis in cæpæ cum eis est ruta proprié, & succus radicis qui comeditur, id est, raphani, & spica, & sampsucus & scea, & est species absinthij, & pautatur quòd sit santonicum, scilicet herba lumbricorum siue semen eius, aliàs semen cinam. & chamæmila, & galbanum dissolutum in succo porri per se, & aillum, & castoreũ, & piper, & suth, id est gallia muscata, & succus cæpæ, & succus sarasion, id est prassij, & succus asphodeli & euphorbium, & uterq; elleborus, & propriè albus, & non est inconueniẽs in huiusmodi permixionibus admisceri modicum mellis, & deinde tepidum distilletur.

Si autem dolor est fortis ex miscibilibus bonis est opium cum pauco castorei & croco, aut philonium cum lacte, aut trochisci stellæ, aut trochisci croci, deinde remoue nocumenta narcotici, scilicet cum eis, quæ scis, de quibus statim dicetur.

Ex euaporatorijs autem siccis est milium, aut panicum & sal, calefacta & superposita, aut baccæ lauri cum melle pauco calefactæ & superpositæ, aut pulegium cum melle & olibano, aut granum lauri &

olibanum cum ſucco rutę. Et hęc maximè ualent in dolore uentoſo. Et dixit Gal. ſacelletur ex furfure cum uino cocto, & oleo ſpicæ aut rutæ. Cæpæ marinum cõtuſum cum oleo aut butyro coctum eſt expertum. Euaporatorium autem humidum fit cum aquis decoctionis rerum quæ maturant, & carminãt & mollificant ſicut meliloti propriè & aneti, & chamæmilæ. & fœnugræci & uolubilis, & foliorum cauliu & ſeminis eius, & herbæ uenti, id eſt paritariæ & ſampſuci, & abſinthij & ſimilium, ſingulariter aut cõiunctim, ita ut recipiatur uapor eorum per canulam cuius una extremitas ſit fabricata ſuper uas inquo res coquuntur, & alia extremitas applicetur auri. Et quandoq; eſt neceſſe ut miſceatur his rebus aliquid ex ſtupefacientibus, ut ſedetur uehementia doloris, & tunc fiat iſta cum cautela. Remouent autem nocumenta narcotici uapores ſuperius dicti cum modico, ſcilicet caſtorei, & piperis, ſicut ſcis. Gal. linimentum quod adminiſtratur & ſedat dolorem auris. Accipe medullam ceruinam, aut medullam cruris iuuenci & ceram ana. ʒ. ſ. olei amygdalarum amararum, ſuci poligoniæ, id eſt uirgę paſtoris & à multis uocatur ſanguinaria & corrigiola ana quantum ſufficit, fiat unguentum, & inungatur in circuitu auris. Eſt enim mirabile. Vel radices raphani cum oleo & decoque & diſtilla ex eo in auribus & cum lana calida auri applicita. Et uermes qui ſunt ſicut media faba. Et inueniuntur ſub lapidibus. Aut uermes plurium pedum coquantur in oleo ex oliuis immaturis, & diſtilletur ex eo in aurem, eſt enim expertum. Fit autem ſimiliter ex ſcarabeis & ex lumbricis terreſtrib. coctis cum oleo omphacino. Oleum ſimiliter de ſcorpionibus eſt ad iſtud ſublime. Item fel tauri cum adipe anatis eſt iuuamenti mirabilis ad dolorem auris à cauſa uehementer frigida. Hæc omnia ſunt de intentione Gal. quæ experientia confirmauit. Hic multiplicaui tot medicinas in ſedatione doloris auris, quia uehemens dolor ipſius eſt pernitioſus, &c. Dolore autem ſedato uel remiſſo, procedatur ad curam ordinariam ſecundum ſeptem intentiones ſupraſcriptas. Pro prima igitur intentione quę eſt euacuatio. Si humor peccans fuerit ſanguis, aut ſanguini mixtus, ſi materia non fuerit ualde multa, fiat phlebotomia ex cephalica eiuſdem lateris. Materia autem exiſtente plurima, fiat phlebotomia ex cephalica lateris contrarij deinde ex eodem latere. Vbi autem uideretur epar eſſe in cauſa aut alia membra naturalia, fiat primò phlebotomia ex baſilica, deinde ex cephalica eiuſdem lateris ſi oportuerit. Vbi autem matrix & retentio menſtruorum fuerint in cauſa, primò phlebotometur ſaphena eiuſdem lateris, deinde cephalica eiuſdem lateris ſi oportuerit. Hauriatur autem quantitas ſanguinis ſecundum exigentiam circunſtiarum iuxta doctrinam ſuperius datam. Meſue tamen propter multam ægritudinis acuitatem præcipit multam ſanguinis extractionem, aut una uice aut pluribus. Poſt hoc ſi oportuerit euacuetur humor peccans cholericus, ſcilicet cum his, quæ dicta ſunt in textu, aut cum electuario ſucci roſ. & ſimilibus. Verum materia exiſtente ualde calida, & propriè apoſtemante, lenientia frigida ſunt potentiora, ſicut manna aut caſia cum decoctione prunorũ, tamar. uiol, &c. Phlegmaticus uerò cum cochijs. Melancholicus cum indis & ſimilibus, quibus aliquid cochiarum ſit admixtum. Et ſi non ſit opus phlebotomia ab iſtis euacuationibus eſt inchoandum. Diuerſio iuxta ſecundam intentionem fiat cum clyſteribus, lotionibus brachiorum & crurium, uentoſationibus, diuerſionibus per nares, gargariſmatibus, & phlebotomijs uenarum, quæ ſunt iuxta aures, non autem maſticatorijs, dolorem enim augerent & materiam magis ad locum attrahe rent. Tertia intentio perficitur cum repercuſsiuis impoſitis auri, ſuper aurem, circa aurem, dummodo materia non ſit criticè expulſa, non ſit uenenoſa, non furioſa, non plurima, non expulſa immediatè à cerebro, non ualde tenax craſſa & uiſcoſa, non ibidem paulatim cogeſta neque fluat ad partem extrinſecam auris, aut ad locum emũctorium illi proximũ, repercuſsiua autem poſſunt eſſe multa, ut patet ex iam dictis. Sicut in materia calida oleum roſaceum cum quarta parte aceti, aut oleum roſaceum cum tantundẽ aceti, à quo acetum per decoctionem ſit reſolutum. Et multa ex ſupraſcriptis in ſedatione doloris. Sed in cauſa frig. oleum amygdalarum amararum, aut de ſpica, aut chamæmilinum, & ſimilia non attractiua, ſed aliqualiter ſtiptica, primò conquaſſata cum tantundem aceti, deinde bullita uſq; ad aceti conſumptionem. Et hæc applicentur per totum ſecundum aut tertium diem. Et poſt hoc tempus permiſcenda ſunt iuxta quartam intentionem repercuſsiua cum reſolutiuis & mollificantibus. Vnde in cauſa calida ſupraſcriptis addatur mucilago, ſem. citonirum, aut ſem. lini, aut fœnugræci, aut oleum amygdalarũ dulcium. Et materia non exiſtente multæ caliditatis adeps anatis aut gallinæ. Et ex ualde bonis eſt mulcilago ſem. maluauiſci, medulla cruris uituli, butyrum, & ſint paucę caliditatis. Et quanto magis proceditur uerſus ſtatum, multiplicentur hæc mollificantia & reſolutiua, ita ut tranſacta ſexta uel ſeptima ponantur ſola reſolutiua & mollificantia, de quibus dictum eſt, donec materia reſoluatur aut maturetur iuxta quintam intentionem. Et in toto curæ proceſſu attendatur ſummopere ſedationi doloris, iuxta doctrinã ſuperius datam, eligendo, ſcilicet ex medicinis ſupraſcriptis, quæ magis uidentur conuenire, habendo reſpectum ad qualitatem materiæ & tempus ægritudinis & ad intentionẽ quam quæris. Et nota quòd auri imponenda nõ debent eſſe omnino humida, etiam ſi imponantur gratia ſedationis doloris, aut maturationis, quia complexio auris eſt ficciſsima, cuius conſeruationi cum ficcis ſemper pro parte intendendum eſt. Et propterea Gal. 5. de ingen. ſan. reprobat medicum ponentem in aure nimis maturatiua, quib. communiter utimur in maturatione reliquorum apoſtematum. Et in maturando apoſtemate ualde calido, diachilon minus eſt ualde proprium, & propriè cum oleo de alcanna, diachilon autem magnum utrunq; magis confert in maturando apoſtemate frigido. Ioan. Meſue. Emplaſtrum conferens ad maturandum & reſoluendum apoſtema auris cal. non multæ caliditatis. ℞. farinam hordei, decoque eam cum rob & oleo chamæmilino. Aliud. ℞. farinæ fabarum, fol. uiol. florum chamæmilæ, farinæ hordei, altheæ, meliloti, decoque cum aqua & oleo chamæmilæ, & rob, & ſuperpone. Auicen. œſopi cerotum cuius iuuamentum eſt ſublime, ad apoſtemata auris maturans

turans & ſedans dolorem. ℞. adipis gallini, butyri ouini ſeu uaccini loti, ceræ citrinę, adipis caprini, mellis, olei de lilio, œſopi humidi, ana. partes equales, fiat ex iſtis cerotum & tepidum in aure mittatur, & hoc ualet in materia frigida, ſcilicet non uehementis frigiditatis etiam ſuppoſitum & linitum in circuitu, & eſt expertum. Aliud eiuſdem, cæpæ album elixum & cum butyro contritum & ſuperpoſitum, eſt propriũ in cauſa, ſcilicet frigida. Confectio Raſis emplaſtri ſatis boni ad dolorem aurium apoſtemoſum apoſtemate mixto. ℞. bdellij, adipis caprini, ana. ʒ. ſ. farinę, fœnugræci, farinæ ſem. lini, radicis altheæ, radicis lilij, ana. ʒ. ſ. chamæmilæ, meliloti, ana. ℥. 1. croci. ʒ. 1. uitellum unius oui conficiat ſic: chamæmila, melilotum, radix altheę, radix lilij decoquantur in aqua bene uſq; dum decocta ſint, bdellium uerò diſſoluatur in aqua decoctionis herbarũ, & ex omnibus his fiat emplaſtrum addendo rob, olei ſeſamini ana. ℥. 2. butyri quod ſufficit. Et apud neceſsitatẽ addatur opij, ʒ. 2. & eſt mirabile. Et quandoq; ponitur pro opio papaueris albi, ʒ. 6. Multa etiam dicta ſunt ſupra, in ſedatione doloris, quæ ad hunc locũ etiam accõmodari poſſunt. Et memento q; butyrum nõ habet aliquod ſibi compar in maturando apoſtema aurium, mollificando, reſoluendo, & ſedando dolorẽ, & propriè in corporibus teneris, maturato autem apoſtemate intẽtio eſt ut rumpat, & deinde curetur cura ulcerũ, de quorum curatione agetur in cap. ſequenti. Si uerò apoſtema non fuerit in loco ualde profundo, & aptè poſſit fieri, cum ſagitella ſcindatur. Vbi uerò eſſet profundum, aut æger nollet incidi, rumpatur cum medicinis, & ex leuiter rumpentibus eſt cæpæ album coctum permixtum cum butyro & fermento, & ſi prędictis addatur allium coctum eſt efficacius, aut radix ireos decocta, & cæpæ narciſci, id eſt lilij habentis florem album in giro, & in medio croceũ, aut purpureũ cum radice rotunda ſicut bulbus, & ſemen nigrum & oblongum coctum cum aqua, & mixtum cum melle & oleo liliorum alborum & butyro, & eſt efficax uale. His autem ſi addatur parum fimi columbini efficitur præſtantius, &c. Sexta intentio eſt corrigere accidentia tam preſentia ſicut inſtantia uigiliarum, ſyncopim & ſimilia, q; futura ſicut ſurditatem, &c. quorum curatio ex proprijs cap. poſitis, & ponendis eſt perquirenda. Septima autem, ſcilicet debitum regimen eſt, ut aer inſpiratus declinet ad cal. frig. aut temperamentum ſecundum exigentiam materiæ facientis apoſtema & febris magnitudinem. Cauendum tamen eſt ne auris qualicunq; apoſtemate laboret, lædatur ab aere circumdante frigido, eſt enim frigidum inimicum omnibus neruoſis, & dieta ſit tenuis & declinans ad frigidum in cauſa cal. & propriè apoſtemate. Caueat à uino & carnibus niſi in declinatione, comedat ptiſanam, hordeaceam, panem lotum, & olera frigida. Sed in cauſa frigida non apoſtemoſa, bibat aliquando parum uini ueteris, & dieta declinet ad cal. & ſic. Et ſi eſſet apoſtema frigidum aut non bibat uinum, aut ſit ualde permixtum, & totũ regimen declinet ad cal. aut ſit temperatum. Sit ſomnus communiter ſeptem horarum & non ſuper aure, ſcilicet dolente, niſi fortè cum eſſet tempus eruptionis apoſtematis, aut eſſet ruptum quieſcat, & fricationes uicem ſuppleant exercitij, procuret omnes euacuationes naturales, & ſit ſperans & gaudens fugiat accidentia animi moleſta & exceſsiua. Si autem dolor cum apoſtemate aut ſine eſſet in parte intrinſeca auris, aut prope aurem, non eſt neceſſaria tanta ſolicitudo in euacutiõe, diuerſione, nec ibi competit repercuſsio, imò procedendum eſt cum mollificantibus & reſoluentibus, & reliquo regimine de quo ſupra.

Si autem dolor fuerit criticus, tres requiruntur intentiones. Prima, eſt criſim adiuuare. Secunda, accidentia corrigere. Tertia, eſt debitum regimen ordinare. Prima autem intentio quinq; modis completur. Primus modus eſt debilitare inimicum uirtutis, ſcilicet materiam, qui modus perficitur digerendo & euacuando, & hæc debent fieri ante criſim. Secundus modus eſt confortando uirtutem & membra principalia, & multiplicando ſanguinem & ſpiritum, qui eſt expeditus per criſim. Et hoc debet fieri ante criſim, in criſi, & poſt criſim exhibendo ea quę ſunt facilis digeſtionis & conuerſionis, boni chimi, paucarum ſuperfluitatum, cauendum tamen eſt tempore criſis cum hæc exibentur, ne natura à criſi impediatur, & propterea eſt tutius huiuſmodi ante criſim exhibere. Tertius modus eſt præparando uiam ſicut mundificando aurem à cerumine, & ſuperfluitatibus in ipſa exiſtentibus ſicut mundificamus inteſtina à fecibus. Et hæc faciẽda ſunt ante criſim, et etiam in criſi ſi expedit

Quartus modus eſt ſtimulando uirtutem expulſiuam, ſicut in criſi per inteſtina, ſupponimus ergo ſuppoſitorium aut clyſtere aliquod ſtimulans expulſiuam. Sic & in propoſito poneremus digitum in aure ſcalpendo aliquantulum, aut aliquod ſimile faciendo. Et hoc fieri debet ante criſim ſi tardauerit, & in criſi ſi poſtquam incepit ſit pigra & lenta. Quintus modus perficitur attrahendo materiam, ſicut in criſi per inteſtina fricamus hipochondria, & ilia, & quandoq; ſupponimus clyſtere attractiuum materiæ cuius criſim ſperamus. Sic in propoſito, ſcilicet fricamus quandoq; aurem & emplaſtra ſuperponimus attrahentia, & etiam uentoſas ſi expedierit. Sed cauenda ſunt duo. Primum ne dolor nimis excreſcat. Secundum ne materia extrahatur ſupra illud quod neceſſarium eſt & operatio membri deſtruatur. Et propterea hæc attractiua ut plurimum ſint leuia & dolorem mitigantia ſicut euaporatoria facta cum ſpongijs & filtris, & emplaſtra potius dilatantia poros, quàm fortiter attrahentia niſi fortè materia eſſet uenenoſa aut furioſa. Et ſi timeremus criſim impediri in his caſib. deberemus fortiter attrahere etiã cum uentoſis magis eligentes uitam hominis cum ſurditate, quàm mortem. Si tamen propter huiuſmodi attrahentia dolor nimis excreſceret, ut ad ſyncopim deueniret, & huiuſmodi accidentia extrema hæc dimittendo procedamus cum ſupraſcriptis leuibus dilatantibus, & dolorem lenientibus potius eligentes ut æger, ui ægritudinis moriatur, quàm quòd ipſum interimamus. Emplaſtra autem huiuſmodi & fomenta tam leuia quàm fortia, ex ſupraſcriptis eligantur. Fermentum enim, galbanum, ammoniacum, ariſtolochia, radices lilij, & ſimilia ſunt de fortiter attrahentibus. Secunda intẽtio, ſcilicet accidentium correctio eſt, ut dolor modum excedens leniatur, non cum frigidis repercuſsiuis aut ſtupefacientibus, ſed cum mollificantibus, de quibus ſupra. Reliqua accidentia cu-

rentur ſecundum quod oportet, criſim nõ impedien do. Regimen autem ſex rerum non naturalium iuxta tertiam intentionem eſt, ut aliter ordinentur ne criſim impediant, imò adiuuent, &c. Sit aer leuiter declinans ad cal. aut ad frigidum ſecundum exigentiam cauſę doloris. Vitet excellentiã in qualitatibus primis. Et ſit boni odoris mediocriter illuminatus. Caueat tempore criſis à cibo & potu, niſi quantum ſit expediens pro cuſtodia uirtutis. Et propterea ſi cibus eſt neceſſarius ſit paucus, boni chimi, paucarum ſuperfluitatum, facilis conuerſionis. Caueat à ſomno. Niſi quãtum eſt expediens pro cuſtodia uirtutis in hac criſi & cæteris, niſi in ea quæ fit per ſudorem. Euacuationes naturales ſponteneas natura inuitante procuret. Non multum ſtimulet natura ipſa non inuitante ne ipſam à pugna diuertat. Quieſcat animo & corpore ne naturam à criſi diuertat. Si ergo ſit criſis euacuationis cõpleta, bene eſt. Si uerò incõpleta ſuppleatur per illud quod aptius uidebitur. Si autem ſit criſis permutationis intendatur poſtea reſolutioni & maturationi, non autem repercuſsioni ſecundum quod dictũ fuit, & maturato apoſtemate rumpatur iuxta doctrinam ſuperiorem.

DE VLCERE AVRIVM ET SANIE. Cap. XXVI.

VLcus eſt ſolutio cõtinui cũ ſanie. Et dicitur cum ſanie ad differentiam uulneris, quod eſt ſolutio continui ſine ſanie, &c. Ex quo infertur quòd ulcus eſt morbus in unitate, ſicut & quælibet ſolutio continui, & per conſequens eſt morbus communis tam ſimplicium, q̃ compoſitorum, ſicut & unitas communis eſt utrorunq; , complexio autem appropriatur ſimplicibus ſicut compoſitio organicis. Sanies autem deſcriptiuè eſt ſuperfluitas quartæ digeſtionis ex toto genere præter naturam. Et eſt duplex, ſcilicet laudabilis & illaudabilis. Prima habet quinq; bonas conditiones. Prima eſt enim alba, quia debet aſsimilari membris radicalibus ſiue ſpermaticis, quæ cõcurrunt ad ipſius generationem. In ipſis enim principaliter fundatur calor innatus, qui eſt inſtrumentum ipſorum ad ipſius generationem. Secunda lenis, id eſt uniformis in partibus ſuis, hæc enim arguit bonam proportionem uirtutis naturalis digerentis digeſtione, quæ fit in nocitiuo ad materiam digerendam, & propterea uniformiter patitur à calore digerente & non diuerſificatur in partem obedientem, & non obedientem, neq; in modo ſubſtantiæ, neq; in colore, neq; inreliquis.

Tertiò æqualis, id eſt mediocris ſubſtantiæ non multum ſubtilis aut craſſæ ſeruata proportione ad membrum in quo fit & ad humorẽ ex quo fit, non enim eſt dubium quòd in neruo oſſe & chartilagine, & uniuerſaliter in membro quanto eſt denſioris ſubſtantiæ generatur ſanies ſubtilior, & econtra in carne & membris mollibus generatur ſanies craſsior, & ex humore craſsiori craſsior, & ex ſubtili ſubtilior.

Quartò non debet eſſe multi fœtoris, ſed tamen aliqualiter, per hoc enim ſignificatur dominium coloris innati licet non abſoluatur ab extraneo, id eſt, putredinali. Iuxta ſententiam Auic. tertia, quarti cap. de iudicijs ſaniei. Pro cuius declaratiõe primò nota, quòd ad digeſtionem laudabilem quæfit in iuuatiuo ſolum concurrit calor ut naturalis, ſicut in digeſtione qua chilus ex cibo generatur, ſanguis ex chilo, humiditates ſecundæ ex ſanguine, membrũ aut pars membri ex humiditatibus ſecundis. Et econtrario in putrefactione concurrit calor ſolum, ut extraneus. Sed in digeſtione in nocitiuo qua exempli gratia generatur ſanies, concurrit calor partim ut naturalis, partim ut extraneus. In generatione ſaniei laudabilis concurrit magis ut naturalis. Sed ingeneratione ſaniei malè fœtentis concurrit magis ut præternaturalis. Ex quo ſequitur, quòd inter aliqua media inter has concurrit æqualiter, ut naturalis & præternaturalis. Secundò nota quòd calor iſte de quo loquimur, eſt ille qui ſuſcipit in materia ſanianda. Idem enim calor numero faciens ſaniem ex ſanguine, partim erit naturalis, partim extraneus & putredinalis, ut effectu comprobatur. Tertiò nota, quòd non eſt inconueniens quòd calor membri in quo ſit ſanies ſit omnino naturalis. Calor enim qui à membro ſuſcipitur in materia ſanianda eſt partim naturalis, partim extraneus, ſicut cum generatur ſanies ex ſanguine in concauitate uenarum in homine ſano non exercitato iuxta ſententiam Auic. ſumma de urinis. Sanus præterea non exercitatus mingit urinã ſicut ſaniem, et eſt ei euacuatio laudabilis, & propter hoc remouetur laſsitudo, quæ ei ex dimiſsione exercitij acciderat. Nota quartò non eſſe inconueniens eundem calorem numero in humido putrente eſſe præternaturalem omnino humido quod putrefit, & naturalem omnino uermi per putredinem ex illo humido generando, licet materia adæquata illius uermis non putrefiat. Quintò ſanies debet eſſe mediocris quantitatis non diminutę neq; ſuperfluę in relatione ad membrum in quo fiet, & ad quantitatem ulceris: ſanies enim poteſt eſſe laudabilis in colore, ſubſtantia & in ſingula conditionum ſupraſcriptarum, & in pluribus ipſarum, bonum enim habet rationem finiti, malum uerò infiniti, ſecundo ethicorum.

Cauſa ſaniei materialis eſt humor primus, & propriè ſanguis & humiditas ſecunda. Cauſa efficiens inſtrumentalis eſt calor innatus. Efficiens principalis eſt uis animę digeſtiua. Finis ut paretur expulſioni materia Et ſanies licet plurimum reperiatur in ulceribus & exituris, reperitur quandoq; tamen in aure & alijs membris abſque ulcere & exitura, ſicut uidemus in quibuſdam multiplicari ſaniem in aure abſque ulcere, & exitura, & per longum tempus, & hæc eſt ſanies generata in concauitate uenarum cerebri quæ expellitur ad aures per orificia uenarum ad ipſas terminata, de qua Auic. 4. primi. cap. tertio.

Vlcera auris duplicem recipiunt diſtictionem, ſcilicet in particula patiente, & in ſe, à particula quidem patiẽte, nam quædam ſunt intrinſeca auri, quædam extrinſeca. Et quæ intrinſeca, quædam ſunt in chartilagine, quædam in miringa & neruo auditiuo, quædam in oſſe petroſo. Et hæc aliquãdo ſunt ſuperficialia, aliquando profunda, quæ aliquãdo propter ſui profunditatem poſſunt dici cauernæ & abſcõſiones. In ſe autẽ diſtinguuntur, quia quædam ſunt munda, quædam ſordida, quædam uirulenta, quædam putrida, quædem corroſiua, quædam fiſtulæ, quædam cum apoſtemate, mala complexione aut dolore quædam ſine, quædam antiqua, quædam noua.

Cauſæ

Cauſæ ulcerum ſunt apoſtemata aut bothor, cum rumpuntur nec non humores acuti. Primò ſuperficialiter imprimentes, deinde paulatim ſe profundantes. Et ſimiliter cerumen aurium & uermes & res extrinſecæ cadentes in aures, aut ibidem natæ paulatim corrodentes aut putrefacientes. Et ſimiliter caſus, offenſio aut percuſsio uulnerantes aurem, ad uulnus enim ſequitur ulcus.

Signa, ulcera auris cognoſcũtur ex ſanie inde egrediente. Verum non eſt ſufficiens ſignum, cum iuxta ſuperius dicta poſſit ſanies à cerebro ad aurẽ ſanam deriuari, ſiue in cerebro ſano genita ſit, ſiue fit ex apoſtemate in cerebro rupto profluens. Frequentius tamen decidit ab ulcere auris ſiue ulcus illud ſit factum ex apoſtemate auris ſine nullo præcedente apoſtemate. Inter quæ eſt differentia. Cum enim fuit ſanies ex apoſtemate rupto in cerebro aut in aure. primò ſanies in magna quãtitate effunditur, deinde paulatim donec conſumpta ſit & præceſſerũt ſigna apoſtematis auris aut cerebri, de quibus ſupra. Si autem ſanies genita ſit in cerebro ſano adeſt incolumitas cerebri, et auris, & illa ſanies fluit in primis plurib. diebus in magna quantitate, poſtea paulatim donec cõſumpta ſit, & poſtea aliquando iterum reaggregatur & iterum fluit, imò ipſius uiolenta retentio facit uertiginem aut alias cerebri ægritudines. Si uerò ſanies ſit ex ulcere facto in aure ex uulnere aut ex humore, aut ex alijs huiuſmodi paulatim corrodentibus aut putrefacientibus illa ſanies paulatim incipit fluere, dinde ſicut ulcus excreſcit ſanies augetur quouſque ulcus ſit proximum conſolidationi, tunc enim incipit minui. Sed uera ſigna ulceris auris, ſunt dolor, ardor & punctio cum ſanie, & propriè apud tactum & immiſsionem alicuius acuti, & aliquando ſanguis ſimul cum ſanie egreditur. Cauſæ uerò ulcerum ex ipſarũ præceſsione declaranẽ. Si ulcera ſunt exterius ſenſui ſubiacent. Si uerò interius & ſint in neruo adeſt aut præceſsit dolor intenſiuus. Et ſi ſint in oſſe cognoſcit ex ſanie, quæ eſt ſubtilis, tendens in citrinũ, et ex morbi antiquitate. Et ſi ſtilus poteſt immitti, certificaremur propter oſsis duritiem. Sed illud nõ eſt tutum propter dolorẽ intenſiſsimum, niſi neruo corrupto aut eius complexione. Et quæ profunda ſunt ſicut cauernæ ex multitudine eius quod egreditur cognoſcũtur. Vlcera mũda cognoſcuntur ex ſanie laudabili. Sordida ex craſsitie cũ multitudine eius quod egreditur. Virulenta ex ſubtilitate ſaniei, putrida ex ſanie fœtente. Corroſiua quia aliquãdo poſt ſaniem egreditur ſanguis, fiſtulæ ex diuturnitate ulceris & ſanie uirulenta, & carne calloſa & magis ſolito indurata, &c. Prognoſticum. Primum ulcera munda ſuperficialia facilè curantur, profunda autem peruenientia ad neruum conſolidata relinquunt nocumentum auditus. Secundum. Vlcera prouenientia ad os raro uel nunquam curantur. Et ſimiliter fiſtulæ profundæ. Tertium. Vlcera profunda corroſiua aut putrida frequenter ſunt pernicioſa, cum frequenter ſe profundent uſq; ad cerebrum.

DE CVRA.

CVm pus ab aure egreditur, hydromel tepidũ multotiens in una die in aure eſt diſtillandum. Deinde hoc medicamen optimè faciens ad hoc eſt immittẽdum. Quod recipit ſarcocollæ, aloes, & ſang. draconis, thuris, ſcoriæ ferri, ziniar, ex eo in aceto diſſoluatur, et in aurẽ mittatur, & licinium melle illinitum in prædictis intingatur, & ſic inde mittatur, patiens itaq; ex hoc medicamine & hydromelle medicetur, donec ſanus ſit.

Diuiditur hoc cap. In duas partes. In prima ponit curam per mundificantia. In ſecunda ibi. Deinde hoc medicamen. Ponit curã per conſolidantia. In prima parte mundificat ulcus auris cum hydromelle, ſed debet eſſe paucæ quãtitatis, ut ℞. aquæ ℥. 4. & mellis ℥. 1. bulliant ſimul deſpumando uſq; ad conſumptionẽ tertiæ partis uel medietatis donec habeat aliqualiter tenacitatem & tepidum inſtilletur multotiens, ſcilicet ſaltem quater in die naturali. In ſecunda parte ponit curam per conſolidantia deſcribens medicamen conuenientiſsimum ad hoc. ℞. ſarcocollæ cal. in ſecundo & ſiccæ in primo, habens uirtutem conſolidandi et corrodendi carnem mortuam, & ſpecialem proprietatem habet ad ulcera auris, ita quòd ſi lichinium illinitum melle cum ſarcocolla puluerizata immittatur auri ſanioſæ, ſanat uſq; ad aliquot dies. ſecundo cañ. ſimplic. nono. ſecundò ponit aloes calidum & ſiccũ in fine ſecũdi. ualens in ulceribus difficilis conſolidationis. tertiò eſt ſanguis drac. frigid. & ſicc. In tertio apud Serap. ſed apud Auic. in ſecundo multum ualens ad glutinandum ulcera & uulnera, & contemperat caliditatem aliorum: quartò ponit thus ſiue olibanum à monte Olibano dictum, calidum in ſecundo, ſiccum in primo, conſolidans & habẽs proprietatem ad aurem & ſedans dolorem auris. Quinta ponitur ſquama ferri frig. & ſic. in tertio, & ſiccior omnibus ſquamis. Vltimò ponit ziniar, id eſt, uiride æris, cal. & ſic. in quarto mũdans uulnera ſordida prohibens ambulatiua. Et potes ſic doſare. ℞. ſarcocollæ, aloes, ſanguinis dracõis, thuris, ana ʒ. s. ſcoriæ ferri, ℈. 1. ziniar, gran. 6, diſſoluantur cum aceto non multũ acuto, & eſt acetum frigidum & ſiccum prohibitiuũ putrefactionis, & ambulationis ulcerum, & ſit aggregatum mediocris, ſcilicet ſpiſsitudinis, & ex eo, duæ aut tres guttæ tepidæ in aurem diſtillentur, poſtea lichinium illinitum in melle in prædicto puluere intingatur, & in foramine immitatur: hoc enim ad curam ulcerum ſufficienti hydromelle mundificando, & hoc mundicando & conſolidando, &c.

Pro cura ulcerum auris, & etiam reliquorum ulcerum eſt in primis ſciendum, quòd medicinæ quibus frequenter indigemus in ulcerib. aliquando ſunt corroſiuæ, aliquando abſterſiuæ, aliquando carnis generatiuę, aliquando cõſolidatiuę, aliquando cicatrizatiuæ. Medicina enim corroſiua eſt, cuius proprietas eſt ut conſequatur ex eius reſolutione & ulceratione, quod de ſubſtantia membri minuat, ſicut flos eris, & hæc cal. & ſic. in quarto. Sed medicina abſterſiua eſt cuius proprietas eſt, ut moueat humiditates uiſcoſas,

& congelatas ab orificijs uenarum pororum in superficie membri, ita ut elonget eas ab eo, & hęc est cal. & sic. circa secundum gradum, cum quadam substantia subtili, sicut mel. Medicina generatiua carnis est illa, cuius proprietas est ut conuertat sanguinem superuenientem uulneri in carnem, propterea quód æquat complexionem eius & coagulat, & hæc est communiter sic. in primo cum temperamẽto actiuarum, aut saltem proportione ipsarum ad membrum paucæ stipticitatis, paucæ absterfionis, sicut thus. Consolidatiua uerò siue incarnatiua est quæ exiccat & inspissat humiditatem stãtem inter duas superficies uulneris propinquas, ita ut conuertatur ad conglutinationem, & uiscositatem, & adhæreat una earum alteri sicut sanguis draconis, & aloes, & hæc est sicca communiter in secundo cum proportione actiuarum ad membrum cum stipticitate & uiscositate absq; absterfione. Cicatrizatiua uerò siue sigillatiua est medicina quæ exiccat superficiem uulneris, ita ut fiat cortex, & ista communiter est sic. in tertio cum stipticitate absq; absterfione & absq; multa mordicatione, & est cum temperamento actiuarũ sicut cortex pini, licet quandoq; caliditas superflua exiccado per accidens faciat hanc operationem sicut alumen & uitriolum.

Notandum secundò, quòd quia auris est membrũ ualde siccum naturaliter in ulceribus eius competit medicina siccior, quàm in alio membro nostri corporis aliorum paritate supposita, &c. Quanto enim membrum ulceratum aut lapsum ad humidum est magis siccũ naturaliter competit medicina intensius sicca quàm in membro naturaliter humido lapso æqualiter ad humidum, iuxta Auic. quarta, quarti tractatu primo cap. de medicinis facientibus nasci carnem, cuius ratio est, quia cum nihil agat ultra gradum proprium, & à proportione æqualitatis aut minoris inæqualitatis non proueniat actio, non poterit medicina minus sicca quàm sit membrum, cui applicatur ipsum exiccare. Cum hoc tamen tenendum est, quòd in corpore & membro humido naturaliter, sed æqualiter pręternaturaliter lapso ad humidũ, corpore naturaliter sicco, potentius sicca competunt cẹ in corpore sicco naturaliter, præternaturaliter lapso ad humidum. Cuius ratio est, quia ubi est maior resistẽtia maior requiritur potentia, &c. Sed in corpore humido lapso præternaturaliter ad humidum maior est resistentia, cum exiccantibus resistat humiditas naturaturalis & præternaturalis. In corpore autem sicco resistat tantum humiditas naturalis. Est autẽ inter hæc differentia, quia potẽtia rei insequitur multitudinem formæ. Intentio autem habet attendi penes distantiã à non gradu. Nunc autem reducendo ad actum practicum possumus in corpore sicco approximare intensius sicca sicut aristolochiam, sed in pauca quantitate, & in corpore humido possumus approximare remissius sicca, sicut thus & in multa quantitate. Contra tamen hanc determinationem sunt difficiles instantiæ quas nunc theoricis dimitto. His itaque præmissis, primò ponam curam saniei auris uenientis à cerebro ad aurem absq; ulcere auris, secundò ponam curam ulcerum auris.

Procuratione primæ dispositionis quatuor exiguntur intentiones. Prima est euacuatio, & propriè à cerebro perficienda cum phlebotomia & alijs generibus euacuationum secundum quam dictum fuit in capitulo præcedenti. Secunda est diuersio & propriè à cerebro cum caput purgijs & gargarismatibus multotiens iteratis, de quibus in multis capit. dictum est. Tertia est cerebri confortatio ne talem materiam multiplicet, quapropter confortetur eius digestiua, & expulsiua cum interius sumptis odoratis & capiti applicitis. Vt in causa frig. diamuscum, & diambra, & similia. Et in calida saccharũ ros. cum paucis specieb. diamusci, aut pliris arcoticõ. Odorata aũt in causa frigida sunt sicut nigella torrefacta aut puluis ireos. Quibus potest addi parum musci, ambræ, gariophili, aut galiæ muscatæ, & similia. Et in causa calida odorentur rosæ, & poma artificialia, quorum præcessit rememoratio in cap. de catharro. Applicita autem capiti sunt sicut lotiones ex lixiuio facto ex cinere stipitum caulium, in quo bullierit bachara scena, & stecas arabicum, et propriè in causa frigida. Sed in causa calida, aut non lauetur caput, aut cum lixiuio paucissimæ acuitatis in quo bullierint ros. & bachara, & applicentur capiti sacculi ex milio torrefacto, sale, corticibus citri, maiorana, gariophilis, uermice, gallia muscata. &c. Et in calida, ex rosis & sandaraca, & his non conferentibus fiat cauterium actuale in commissura coronali, iuxta doctrinam in multis cap. positam. Quarta intentio est auris mundificatio & confortatio, non autem stipticatio, imò potius prohibitio ipsius ab ulceratione lauando ipsam cum uino decoctionis mellis & rosarum, & si timeretur ulceratio instillentur duæ aut tres guttæ fief, & memithæ, cum pauco aceti, & similibus. Et si timeretur obturatio mundificetur cum tentis, & ex cotto, & aliquando oleum amygdalarũ amararum instilletur.

Cura ulcerum auris si munda fuerit & in corpore mundo, præter correctionem accidentiũ & regimen uitæ, duas tamen exigit intentiones curatiuas. Prima est ulceris mundificatio, secunda consolidatio, quæ qualiter debeant perfici, apparet in textu, & ex dicendis clarius appatebit. Si uerò ulcus auris fuerit cum mala complexione, apostemate, aut dolore uehemẽti principalius est intendendum curationi illorum non neglecta cura ulceris, qualiter autem curentur, patet ex dictis in præcedenti capitulo. Cura uerò ulcerum auris malignorum, scilicet putridorum, corrosiuorum, fistularum cum corruptione ossis octo exigit intentiones curatiuas. Prima euacuat. secunda diuertit. tertia fluxum intercipit. quarta substantiam corruptam, scilicet putridam corrosam, aut induratam, aut aliter infectam remouet. quinta mundificat. sexta substantiam deperditam generat tãdem cicatrizans. septima accidentia corrigit. octaua ordinat debitum regimen, Euacuatio autem iuxta primam intentionem completur phlebotomia si oportuerit, & alijs euacuationibus integratis ex minoratione, digestione, eradicatione, etiam iteratis si oportuerit iuxta doctrinam præcedentis capituli. Sed attende cẹ digestiua debent rectificare membra, & propriè cerebrum ipsius malas dispositiones corrigendo & ipsum confortando, ut fiat minera humorum laudabilium, debent etiam corrigere humores præpando ipsos euacuationi, aut ad benignum reducendo, ipsorum nanq; malitia in quali aut in quanto multum impedit curationem ulcerum.

Secunda

Secunda intentio, scilicet, diuersio perficitur cum his quæ dicta sunt in præcedenti capitulo, ex diuertẽtibus ad propinqua, imò fortè pro parte eradicantibus materiam malignã aurium est phlebotomia uenarum quæ sunt post aures.

Tertia intentio, scilicet, fluxus interceptio perficit approximando repercussiua & confortãtia circa aurem, oleum ros. rude, id est, factum ex oleo omphacino, & rosis sylueſtrib. albis, cui si opus est addatur acetum, et bolum armenum, aut terra sigillata, aut alia huiusmodi. Quarta intentio, scilicet, substantiæ corruptæ remotio perficitur instillando in aurẽ, unguentum ægyptiacum dissolutum cum pauco aceti aut uini, est enim mirabile. Et fortius isto ubi esset multum de substantia corrupta, & cum quadam sensus obtusione. ℞. uiridis ęris, aluminis, mellis, añ. dissoluantur cũ pauco aceti. Aliud. ℞. floris æris, tubel æris, id est, squamæ æris, añ. ʒ. 2. succi porri, mellis, añ. ʒ. 1. urinæ puræ, quantum sufficit, terantur usq; dum fiant sicut mel, lichinium melle inũctum, deinde uitriolo subtilissimo puluerizato linitũ, & in aure impositum optimè ualet ad remouẽdum carnem putridam & callosam, & ad squamãdum os si ad ipsum peruenire possit. Non est tamen credẽdum quòd ad ipsum perueniat propter tortuositatem foraminis. Et uiride ęs similiter applicitum esset conueniens, & fortius remouens carnes corruptas & callosas quas attingit. Sed si caro corrupta esset in profundo, aut os squamatione indigeret, esset melius huiusmodi in forma liquida instillando applicare, sicut dissoluẽdo alumen aut uitriolum, aut uiride æris in aceto, & ex eo tepido duas aut tres guttas instillare aut aliquem ex medicinis suprascriptis. Sed esto memor nõ frequentare ista acuta sufficit enim istorũ instillatio bis in die, et cum tu comprehendis escaram uerisimiliter factam ex horum impositione eo quòd neq; uirus, neq; sanies egreditur secundum quòd consueuit dimitte huiusmodi acuta, & si dolor est, infunde lac tepidum. Et si nõ est dolor, hydromel quousq; escara remoueatur, qua existẽte, quod comprehendes in eo quod egreditur aut quia fortè mundificando cũ cotto inuenies ipsam, aut partem eius in extramitate cotti, postea procede ad quintam intentionem, scilicet, ad mundificationem, aut si fortè cũ lacte aut hydromelle iam dicto sit facta mundificatio procede ad sextam, scilicet, partis deperditę restaurationem, secũdò attende in horum acutorum approximatione, ut incipias à leuioribus sicut ab alumine dissoluto cum aceto aut oxymelle, deinde hoc non sufficiente, administres unguentum ægyptiacũ, deinde uenias ad alia fortiora gradatim ascendendo. Auicen. tamen ponit curam quorundam medicorũ qui obturant foramen auris optimè, ut sanies nõ possit exire, & faciunt eum dormire supra contrariã partem ut sanies retẽta descendat ad carnem glandosam, quæ est in profundo auris, ut ibidem retenta tumefiat locus ille quem tumefactum scindunt, deinde curãt mundificando cum his quæ necessaria sunt. Non cõsulo tamen ut facias hoc, quia fortè sanies retenta posset putrefacere neruum auditiuum & durã matrem. Sed si natura materiam ad illas, scilicet, partes, glãdosas quæ sunt sub aure deriuauerit, & ille locus intumuerit materia suppurata, & etiam ante perfectã maturationem incide, & cura deinceps illud ulcus secundũ quod oportet, quia facilius, postea ulcus auris consolidabitur. Postea est necessaria tibi quinta intentio, scilicet, mũdificatio, uel propter remotionem escaræ: non enim in his casibus est remouenda escara cum putrefactiuis, uel si remota escara non appareat locus mundificatus propter multitudinem eius quod egreditur aut ipsius malitiam, hæc perficienda est cum hydromelle, aut uino bullito cum melle, aut oxymelle simplici, aut scyllitico si sanies fuerit crassior & uiscosior, quæ possunt immitti per siringam, aut cum catathir si uolumus ut cum fortitudine impellatur ad profundum, sic enim melius lauat. Postea procedatur ad sextam intentionem, scilicet, partis deperditæ restaurationem, & tandem ad cicatrizationem quæ perficienda est cum his quæ sunt mediocris exiccationis sine multa mordicatiõe, sicut olibanum aut cortex eius dissolutus cum uino, aut sarcocolla & olibanum soluta in uino & melle pauco, & est expertũ. Similiter myrrha & aloẽ dissoluta in uino, & sandaraca in hoc est mirabilis, & propriè trita cum uino & melle, & instillata, & immissa cum lichinio. Ex consolidantibus autem siue cicatrizantibus est licium cum fief memithæ. Similiter sang. drach. fief memithæ, sarcocolla, myrrhæ, aloës, spumæ maris, corticis olibani, aluminis usti, aũ. ʒ. 1. terantur contritione ultima cum melle & uino, usq; dum fiat in termino mellis fluentis & distilla & utere cum lichinio, mundificat, cicatrizat, & substantiam deperditam restaurat. Et ad hãc intentionem est medicamen Rasis positum in litera, & superius declaratum, Ioan. Serapionis modus confectionis scoriæ ferri, cuius iuuamẽtum est sublime ad exiccandum & consolidandum. Accipe scoriam ferri, laua eam cum aceto forti, postquã triueris eam uehementer, deinde siccetur super latere calido, postea iterum tere, & laua cum aceto & exicca, & fiat hoc septies donec fiat puluis subtilis, decoquatur postea cũ aceto decoctione uehementi usq; dũ habet mellis spissitudinem, & distilletur ex eo in aure, aut intromittatur cum lichinio. Et si uolueris hoc medicamẽ esse magis absterſiuum adde modicum mellis. Septima autẽ intentio, scilicet, accidentium correctio est, ut corrigatur dolor & surditas, & alia secundum quod dictum fuit, & dicetur in capit. sequentibus. Octaua intẽtio, scilicet regimen uitæ est, ut aẽr declinet ad sic. cum tẽperamento actiuarum. Et cibus & potus similiter minuantur, & propriè dum timemus fluxum humorũ ad locum, & dum intendimus minorationem & mũdificationem ulceris iuxta tertiam, & quartã & quintam intentionem. Cum autem uolumus iuxta sextã intentionem partem deperditam restaurare cibo abundatiori utatur, et semper sit boni chimi, facilis digestionis, paucarum superfluitatum, declinans ad siccũ non uaporatiuus, dormiat super aure contraria immediatè cum imposita sunt medicamina, deinde transactis duabus aut tribus horis dormiat super aure ægra, procuret omnes euacuationes naturales & propriè mundificationes capitis per os & nares quiescat corpore & animo. Si uerò ulcus non sit putridum aut corrosiuum, neq; fistula, neq; cum osse aut alia substantia corrupta, sed sit uirulentum aut sordidum solum exiguntur septem ex intentionibus suprascriptis, non enim requiritur quarta quæ est subsubstantiæ corruptæ remotio; Illę autem intentiones

perficiuntur ſuper hoc attendendo, ſcilicet, quòd uirulentũ indiget multa exiccatiõe, pauca abſterſione. Econtrario ſordidum multa abſterſione, & non tanta exiccatione ſicut oxymelle, ſcyllitico, & ſimilibus.

DE SONITV ET TINnitu. Cap. XXXVII.

Circa rubricam eſt ſciẽdum quòd reperiuntur iſti termini apud autores ſonitus, tonitus, tinnitus, & ſibilum, qui aliquando ſignificant ſonos, aliquando corruptionem auditus. Sed ſecundo modo hic accipitur ſonitus ſiue tinnitus: de ſonitu enim primo modo ſumpto qui diffinitiuè eſt qualitas, de tertia ſpecie qualitatis per ſe primò perceptilis ab auditu cauſata in aẽre, ſcilicet, moto à duobus corporibus duris & planis, aut ab aliquo eorum uicem gerente, ordinata ad ſecũdum aliquid, non eſt hic ſermo. Sonitus autem eſt terminus communis ad alios tres importans quãcunq; huiuſmodi diſpoſitionem corruptam auditus. Tonitus ſignificat corruptionẽ auditus qua apprehẽditur ſonus grauis & fortis. Per ſibilum autem corruptè apprehẽditur ſonus acutus. Sed per tinnitum ſonus medius inter hos ſicut ſonus pluuiarum & foliorum arborum, & huiuſmodi. Eſt autẽ hæc diſpoſitio dicta uocabulo generali ſonitus, deſcriptiuè, auditus corruptio in qua apparet homini audire ſonum aliquem ex motu facto in aẽre exterius, qui eſt interius in miringa auditus, ſicut enim motus & inundatio in aẽre exteriori, ſcilicet, cum ſpeciebus ſoni repræſentãt ſonum qui eſt & apparet exterius. Sic etiam motus & inundatio in aẽre interiori repræſentat ſonum, qui apparet exterius propter cõſuetudinem percipiendi illos ſonos qui ſunt exterius & apud Auic. eius comparatio ad auditum eſt ſicut comparatio imaginationũ ad uiſum. Sicut enim ex uapore aut alia re non peruia coràm cryſtallino apparet homini, quòd uideat aliquod obiectum exterius. Ita ex inundatione aẽris interioris propter uapores effuſos ad aurem, apparet homini, quòd audiat aliquem ſonum exterius qui non eſt. Ex quo infertur, quòd hæc diſpoſitio dum eſt præter naturam, eſt accidens alicuius morbi, licet etiam poſſit dici morbus cũ immediatè impediat operationem ſenſus communis ſiue imaginatiuæ. Eſt autem hæc operatio corrupta duplex. Vna ſcilicet, non comparata ad nocumentũ quæ prouenit ex bonitate auditus in aure etiam temperata, ſicut quando apprehenditur ſonitus uaporis ſubtilis, à quo auris nunquam denudatur quantumcunq; ſana, ac ſi ſonus ille eſſet exterius: hæc enim eſt actio corrupta cum apprehẽdit ſonum eſſe exterius, qui non eſt, non autem eſt corruptè læſa, cum illic nulla ſit læſio in aliqua materia auris neq; in ſpiritibus, neq; per eſſentiam, neq; per communitatem. Eſt autẽ alia actio corrupta auditus, quæ etiam eſt corruptè læſa, quia eſt cum nocumento auris de qua eſt ſermo in præſentiarum. Comprehẽſio autem ſonitus minimi exiſtentis in aẽre, à quo aër quantumcunque quietus nõ denudatur quę ſit ab aure optimi auditus, & non ab aure obtuſi auditus non eſt operatio corrupta neque corruptè læſa. Licet hæc actio in aure debili, acuti auditus ſit diminuta per intenſionem, & ſi ſenſerit uaporem minimum faciẽtem opinari ſonum eſſe exterius, erit non ſolum per intenſionem læſa, ſed etiam corruptè læſa, loquamur autem hæc de actione corruptè læſa, hæc enim curatione indiget, &c.

Cauſa huius eſt duplex. Vna ſumpta ex parte auditiuæ uirtutis. Altera ex parte obiecti & cauſarum mouentium. Et per uirtutem auditiuam intelligo potentiam animæ cum inſtrumentis ſuis. Auditus ergo aliquãdo eſt nimis acutus propter malam diſpoſitionem organi, & reliquorum inſtrumentorum, ut ſentiat quemcunq; minimum ſonum ut uaporis exiſtentis in aure, aut minimum ſonum exiſtẽtem in medio exteriori per quem homo turbatur, & à melioribus operationibus impeditur. Et hoc prouenit aut ex diſpoſitione foraminis, ſicut quando foramen auris eſt nimis largum, aut nõ debitè tortuoſum, quapropter inundatio ſonora non debitè modificatur, aut eſt miringæ auditus cum eſt nimis tenuis, & aer ſtans nimis ſubtilis. Cum enim ad ſonum percipiendum ſit neceſſarius motus & aeris inundatio, ſi cauſa ſoni ſit exterius uterq; aer interior & exterior mouetur. Si uerò cauſa ſoni ſit interius, tantum aer intrinſecus mouet. Requiritur enim ad quemcunq; ſonum percipiendũ medium intrinſecum motus ipſius aeris medij intrinſeci, qui aer ſi ſit tenuis et ſubtilis à quocunq; minimo uapore mouetur, cuius motus & inundatio perueniens ad neruum auditiuum, eſt cauſa perceptionis motus ſiue ſoni. Aut tertiò, quia neruus auditiuus eſt texturæ nimis tenuis & naturali hum. ſiue cõuenienti priuatus, quare factus debilis patitur à qualibet inundatione aeris extrinſeci et minima: primũ autem, ſcilicet, latitudo foraminis & non debita tortuoſitas eſt à generatione cui non eſt cura, ſecundum & tertiũ poteſt eſſe à generatione, & etiam ex tempore ſicut frequenter accidit conualeſcentibus, & his qui nimis abſtinent, humido reſoluto et aere intrinſeco ſubtiliato. Quapropter deficit humiditas naturalis ſenſum aliqualiter obtũdens. Et textura facta eſt rarior debito, quapropter facilius patit, & aer intrinſecus ſubtiliatus ex omni cauſa mouetur. Aliquando prouenit ex ſpiritibus nimis ſubtilibus, & ex complexiõe in corpore illo nimis ad ſiccum declinante, quapropter neruus auditiuus factus debilis patitur à quacunq; minima inundatione aeris intrinſeci, ſed ſicut patitur debilis calorem & frigus à quacunq; minima cauſa calefaciente & infrigidante, ſic aer intrinſecus à quocunque minimo uapore mouetur. Et foramine auris exiſtente lato aut non debitè tortuoſo omnis minima inundatio aeris extrinſeci communicatur aeri intrinſeco, qui aer extrinſecus contiguatur pelliculæ continenti aerem intrinſecum contiguum neruo auditiuo. Et ille aer interior apud Auicen, eſt uapor effuſus in cõcauitate illa. Sed ex cauſis cõtrarijs fit auditus obtuſus, ex parte autem obiecti & cauſarum mouentiũ. Cauſę huiuſmodi corruptionis auditus ſunt uẽtoſitas & uapores craſſi aut multi, qui propter ſuã craſſitiem aut multitudinem non ſolum mouerent aerem inſtãtem ſubtilem, ſed etiam craſſum. Hæc autem uentoſitas et uapores quandoq; fiunt in aure ex humore, ſcilicet, ibidem exiſtente in hos uapores & uentoſitatem reſoluto. quãdoq; ex apoſtemate, quod in aure ſuppurat multis uaporib. à materia dum ſuppuratur reſolutis mouentibus aerem connaturalem, & conſequat neruum auditiuum. Quandoq; uerò hi uapores ſunt auri aliunde cõmunicati, aut fortè etiam humores, quæ communicatio

cõmunicatio quandoq; eſt à toto, ſicut in febrib. & propriè in principio paroxyſmorum uaporibus interius retentis, et non exhalantibus, etiã ſicut in chriſi, & propriè per uomitũ à materia agitata, uapores ſcilicet, reſoluti peruenìunt ad aurẽ. Et ſicut in uehemẽti fame calore cõuerſo circa humid. & eas in uapores cõuertẽte, & ſicut aliquando retentis fluxib. conſuetis, uapores, & materia ad cerebrum et aures deriuantur, & ſunt cauſa ſonitus auris & ſurditatis, ſicut cõtra, fluxus uentris aliquando liberat à ſurditate, iuxta aphoriſ. 57. quartæ particulæ. Quibuſcunq; aures ſurdeſcunt in febribus, his ſolutio ſuperueniẽs, aut ſanguis de naribus fluens, aut uenter turbatus ſoluit ægritudinem. Quandoq; uerò his uapores & etiã humores ad aures delati ſunt per communitatem à membro particulari, et maximè à cerebro. Materia enim ſuperflua et uapores in cerebro congeſti, aut aliunde ad cerebrũ deriuati facilè auribus communicant, & propriè per quintum par neruorum cerebri aut per uenas et arterias à cerebro ad aures ueniens. Aliquando communicatio fit à ſtomacho, aliquando à matrice, & ſic de cæteris membris, &c. Cauſę autem primitiuæ ſunt ſicut aer frigidus retinens uapores, aut aliquæ medicinæ quarũ proprietas eſt, ut retineãtur uapores & uẽtoſitates in partibus cerebri. Et ſicut uentus aurẽ ingrediens. Similiter cibi & potus uaporoſi & propriè ebrietas & nauſeatiua ſatietas. Et ſimiliter ſomnus ſuperfluus, & propriè meridianus aures & caput replẽdo & maximè poſt crapulas, & ſimiliter retentio euacuationnum conſuetarum, & maximè per os & nares, & exercitium forte conuertens humidum in multos uapores, qui ad cerebrum & aures deferuntur. Et inter accidẽtia animi ira poteſt eſſe cauſa huius corruptionis auditus. Similiter cauſæ primitiuæ extraneę, ſicut caſus, percuſſio & offenſio adueniens auri & capiti mouendo ſpiritus & uapores fortiter & inordinatè, licet ſint magis cauſa uertiginis.

Signa: ſonitus cognoſcit ex relatu ęgri. Et ſi ſit propter fortitudinem auditus cognoſcit per carentiã omnium cauſarum præternaturalium, & ex perfectione operationis auditiuæ. Et quia nõ lędit̃ur à mediocribus ſonis, imò non niſi à fortibus & excellentibus. Si uerò ſit ex acuitate auditus abſq; fortitudine, cognoſcit per carentiã uentoſitatis uaporum craſſorũ & repletionis, & lędit à mediocrib. ſonis, ſed excellẽtes tolerare non poteſt. Et ſi eſt ex latitudine foraminis aut paucitate tortuoſitatis illud ſenſui ſubiacet aſpiciẽdo in aurem: Et eſt à generatione contracta. Et ſi eſt à tenuitate miringæ, ſubtilitate aẽris ſtantis & ſpirituũ, raritate texturę, & humidi ſuperflua exiccatiõe cognoſcit, quia deterius ſe habet ex uigilijs, exercitio et abſtinentia, & contrarijs diſpoſitionib. melius ſe habet. Et ſi hæ cauſę fuerint à generatiõe ſemper ſic ſe habebũt. Et ſecundũ plurimũ eius cõplexio declinat ad ſiccũ: et ſi ſunt ex tẽpore hoc nocumentũ ſibi euenit poſt prę-ceſſionẽ alicuius diſpoſitiõis ęgritudinalis in qua fortè nũc eſt conualeſcẽs, aut poſt prę-ceſſionẽ alicuius diſpoſitionis ueriſimiliter ſubtiliãtis & exiccãtis. Signa uerò cauſarũ corruptionis auditus quę ſumuntur ab obiecto & cauſis imprimentibus ſunt ſigna multitudinis uaporum, uentoſitatum & repletionis, & abũdantia cauſarum acuitatis auditus, de quibus ſermo præceſſit. Sed quòd ſit per eſſentiam in aure aut in cerebro cognoſcit, quia ſonitus eſt ferè cõtinuus, per cõmunitatem uerò, quia eſt interpolatus, & excreſcit cũ cremento diſpoſitionum à quibus pẽdet, & decreſcit cum earum decremento, & ſi ex uentoſitate exiſtente in aure ſonitus eſt clarior, eſtq; auris ſine grauitate. Si uerò in aure ſit prę-ſentia humoris, qui cõtinuò in uẽtoſitatẽ reſoluat eſt grauitas in aure & diminutio auditus, & fortaſſe ſonus nõ ita eſt clarus. Si uerò ſit ex apoſtemate quod ſuppuratur in aure, adſunt ſignã apoſtematis, & maturationis eius, & ſonitus eſt magis cõfuſus, & ſi ſit cum communitate cerebri, adſunt nocumenta cerebri, ſcilicet, dolor aut grauitas & nocumentum pluribus ſenſibus communicatur ſecũdum plurimum. Vtrum autẽ ſit per cõmunitatem à toto, aut à membro particulari, & quòd ſit membrum cõmunicans cognoſcitur per nocumentum totius, aut illius membri per cuius nocumentum uel nocumenti augmentum augetur ſonitus, & per cuius decrementum decreſcit. Cognoſcitur autem utrum uentoſitas ſit in aure aut cerebro, uel communicet ab inferioribus per formam & modũ ipſius uentoſitatis. Si enim appareat ſonitus aſcendens, tunc generatur in inferioribus & ad ſuperiora eleuat. Si uerò apparet ſonus circumuolutus & quaſi reflexus in ſeipſo, tunc fit in aure & cerebro. Sibilus autem ſignificat uẽtoſitatẽ paucam cum impetu motam. Tonitus autem uentoſitatem multam & craſſam cum impetu motam. Tinnitus aũt qui inter hos medius eſt diſpoſitionẽ ſiue cauſam mediam ſignat. Cauſæ autem priuatiuæ ex earũ præceſſione cognoſcuntur &c.

Prognoſticũ. Corruptio auditus natiua ſecundũ plurimum non eſt corrigibilis. Chronica & antiqua difficulter corrigitur. Recens autem ſecundum plurimum facilè corrigitur. Pro declaratiõe dictorũ quærenda ſunt aliqua. Primũ. Nunquid ſicut auditus lędit̃ur per intẽſionem. Ita eſt uiſus & quæcunq; alia operatio animalis poſſit lędi per intenſionẽ. Ad quod dicitur quòd ſtante fortitudine uirtutis nulla iſtarum poteſt lędi per intenſionẽ. Sed cum debilitate uirtutis bene poſſunt lędi per intenſionem, ut ſupra declaratũ fuit de auditiua. Debilitas aũt & fortitudo uirtutis ex reſiſtentia parua uel multa excellentib. ſenſibilib. arguit, ſecus aũt in appetitiua & ſimilib. poſſunt enim lędi per intenſionẽ etiã cum fortitudine ipſarũ, poteſt enim appetitiua magis appetere q̃ uirtuti digeſtiuæ cõueniat aut nutritiuę, in quas ordinat, ſed nõ poteſt uiſiua nec auditiua melius aut acutius uidere aut audire quàm cõueniat ſenſui cõmuni aut cogitatiuę aut intellectui in quas ordinatur. Secundum dubium utrum aer connaturalis intrinſecus permutet uel ſemper ſic permaneat in corpore naturaliter diſpoſito. Ad quod dicendum quòd aer ille connaturalis non eſt de genere aẽris extrinſeci, ſed eſt uapor qui propter finem à natura ibidem genitus eſt, & reſolutionẽ recipit & reſtaurationẽ ſicut & ſpiritus. Tertium dubium, nunquid ad percipiendum ſonum præter motum aeris extrinſeci & intrinſeci requirant ſpecies repræſentatiuæ ſoni ſicut ad uidendũ requiruntur ſpecies coloris. Ad quod dicendum, quòd præter motũ duplicis aẽris iam dicti requiruntur etiam ſpecies ſoni, aliter nõ uideretur cur magis ex motu aeris deberet reputari ſonus acutus quàm grauis, nec diſtinguerentur uarij concentus & harmoniæ quæ ſentiuntur

in cantu. Neq; ualet instantia quorundam dicentium non semper requiri motum utriusq; aëris cum nõ uideatur uerisimile in sonitu bombardæ totum aërem orbiculariter per distantiã centum miliariorum moueri. Et secundò quia duo soni aut plures nõ possunt orbiculariter mouere aërem mediũ, quia unda unius aëris moti per unum sonum distantẽ ab alio impedit undam alterius soni &c. Quapropter auris existens in medio, aut non audiret aliquem istorum sonorum si sint æquè potentes, aut audiret solum potentiorẽ. Ad hoc respondetur quòd motus huius aëris non est nisi quidam tremor ipsius, hoc autem potest fieri si sonus sit ualde magnus, & ad ualde longam distãtiam. Semper enim cæteris paribus quantitas aëris moti est proportionata sono mouenti, & etiam si aer inundaret orbiculariter potest una unda alteram superęquitare. Contra aër per unum sonum, exempli gratia, mouetur orbiculariter in quocunque puncto ad distãtiam 10. miliariorum, ergo si per alium sonum idẽ aër uel pars eius mouebitur orbiculariter ad oppositas differẽtias erit necessarium, aut unam undam alteram impedire, aut dari penetrationẽ corporum, nec poterit una unda alteram superęquitare. Ad secundum respõdetur, quòd quia motus aëris est quidã tremor, non sese taliter impediunt, ut existens in medio non possit audire utriũq; sonũ, fortis tamen instantia est contra dicentes non semper requiri motum utriusque aeris, sed solum species sufficere. Si enim sic esset sequeretur quòd sonus æquè cito audiretur ab aure multum distante sicut ab aure parum distante, nam immediatè cum est sonus in aere propinquo rei sonãti species illius soni intentionales cum multiplicentur sine resistentia multiplicantur subitò, & per consequens æquè cito ad locum distantem sicut propinquum, sic etiam per hanc causam species coloris subitò multiplicanẽ, hæc etiã opinio de motu utriusq; aeris est cõformis dictis Aristotelis, Auic. Galeni, & cæterorum qui sunt inter philosophos præstãtiores etc.

DE CVRA SONITVS ET TINNITVS. Cap. XXXVIII.

HAec fortasse quãdoq; contingit ex subtilitate sensus auditus, & eius claritate, cuius signum est quod in tempore famis augetur & in hora satietatis et ebrietatis minuitur, quæ propria non indiget cura, nisi superfluitatẽ obtineãt. Tunc enimdeopio dissoluto in oleo immittendum est quãtũ duo grana hordei ponderant. Si aũt hæc cum grauedine capitis, & auditus debilitate affuerint, oleum de semine raphani, & oleum de amydalis amaris & oleum ros. in quo castoreum fuit resolutum sunt immittenda. Auris quoque super uaporem aquæ in qua sampsucus, stecas arabicus, absinthium, mentastrum, origanum cocta sunt ponenda est. Et uenter multotiens ex pilulis cochijs est soluendus. Et cibaria minuenda. Et uinum dimittendum.

Diuiditur præsens capitulũ in partes duas. In prima ponit curam sonitus ex acuitate auditus. In secunda ibi. Si aũt hoc cum grauedine. Ponit curã sonitus cum debilitate auditus. Quę dicit in prima parte nota sunt ex superius dictis. Sed hoc nota sicut dictũ fuit, quòd duplex est sonitus ex acuitate. Vnus cũ fortitudine uirtutis auditiuæ, qui nullo modo curatione indiget, est enim cum auris tẽperamento. Alter autem sonitus ex acuitate auditus cũ debilitate uirtutis auditiuæ, quæ cognoscitur, quia læditur à sonis etiã mediocribus, curatione indiget, non tamen nisi dum superfluit, quia eius curatio non est nisi stupefactio et sensus diminutio & præterea nisi superfluat non curetur saltem cum stupefacientibus. Sed ubi superfluerit etiam cum stupefaciẽtibus curetur, sicut cum duobus granis opij dissolutis cũ 1. ʒ. olei rosacei, de quo tres guttæ instillentur iuxta textum. Quæ dicit in secunda parte etiam nota sunt. Oleum de semine raphani, et de amgydalis, scilicet amaris singularẽ proprietatẽ habent in resoluendo uentositatẽ auris & confortãdo eam. Castoreum uerò est resolutiuum fortè sua caliditate uehementi de quo Auic. scribit secundo canone, confert surditati frigidę, nec est aliud magis iuuatiuum uentositati in aure q̃ ipsum, quando ex castoreo accipitur quantũ est lens una & dissoluitur in oleo nardino & distilletur in aurẽ, oleum aũt ros. etiã est confortatiuum auris & contemperat caliditatẽ castorei. Reliqua nota sunt et superius declarata. Sed nota quòd melius est post fomentationem auris, aut receptionẽ uaporis de quo loquitur in litera olea supra scripta auri instillare.

Sonitus pendens ab acuitate sensus cum fortitudine uirtutis iuxta dicta in textu nõ indiget curatione. Si uerò pendeat ab acuitate cum debilitate, curatione indiget. Si ergo in causa sit latitudo foraminis aut nõ debita tortuositas curationẽ non habet, quia hæc cõpositio nõ potest permutari, similiter raritas texturę nerui, & propriè à generatione contracta, huic tamẽ raritati aliquo modo subuenitur uniẽdo partes et uirtutem confortando, sicut cum signis calidis instillando oleum ros. primò conquassatum cum tantundem aceti, & postea bullitum ad aceti consumptionẽ. His etiam posset addi sief memithe, sed cum signis frigiditatis oleum de amygdalis amaris cum aceto conquassatum ut supra, & postea bullitum ad consumptionẽ aceti, & totum regimen declinet ad humidum tã substanstiuè q̃ qualitatiuè cum usu rerum incrassantiũ et inuiscantiũ non uaporantiũ neq; uentosarũ. Et hoc idẽ regimen cõueniens est, aere, scilicet & spiritib. auditiuis existẽtib. subtilibus. Si uerò corpus sit nimis siccum cumplexionaliter est humectandum & permutãdum. Si uerò sit factum siccum ex ægritudine sicut conualescentes regatur regimine conualescentium, et quęcũq; mala complexio sit in organo, aut cerebro, quæ secundum plurimũ est sicca aut calida illa corrigatur. Rasis tamen & Auicen. docent subuenire in acuitate auditus, quando uera cura fieri non potest cũ his quæ auditum obtundunt, sed cum hęc sint duplicia, scilicet stupefacientia & humectantia & incrassantia absq; stupore melius est à non stupefacientibus inchoare sicut est nutrimentum humidũ, crassum & uiscosum, & instillatio olei uiol. aut de sem. lactucæ. Quibus non sufficientib. procedaẽ ad stupefacientia inchoando à leuiorib. sicut est oleũ de kengi, & est species hyoscyami permixtum cum oleo rosaceo. Et his non sufficientib. ponatur parum opij, scilicet à duob. granis usq; ad quinq; cum una ʒ. olei ros. aut olei de amygdalis amaris, quę prius conquassata sint cũ aceto, & bulliant donec sit resolutum. Si uerò sonitus pẽdeat à causis primitiuis, sicut percussione, uento, ebrietate, & cæteris quorum præcessit rememoratio, cura est remouere causas primitiuas & nocumenta earũ cũ cõtrarijs super aurẽ & cerebrũ cõfortando. Si uerò sit per communitatẽ à toto sicut in febrib. & crisi intẽtio est cura febris & perfectio crisis ad quã perficiendam si natura sufficeret bñ est, si uerò nõ sufficeret adiuueẽ. Mesue tñ autoritate filij Zacharię approriat in debilitate auditus sequẽte feb. oleũ decoctionis absinthij cũ oleo ros. instillatum in aurib. Si uerò sit per cõunitatem ab aliquo membro particulari sicut frequenter à stomacho, corrigatur nocumẽtum membri illius euacuando, diuertendo, eius complexionem permutãdo si lapsa fuerit, & ipsum cõfortando; et cum hoc intendatur cõfortationi cerebri cum oleo de myrto, & confortationi auris cũ oleo de amyg. amaris. Si uerò sonitus sit per essentiã in aure sicut ab apost. quod maturaẽ cureẽ cura apost. de qua supra. Si uerò pendeat à uentositate & uaporib. crassis, humore crasso, repletione capitis, aut etiã totius, intentionis sunt quinq;.

Prima est euacuatio integrata ex minoratiõe, digestione, eradicatione etiam iteratis si expedierit, & quę sint digerentia & euacuantia, ex suprascriptis patere potest. Secunda est diuersio, cõplenda cum clysterib. fricationib. caput purgijs, masticatorijs, gargarismatib. & tandem cauterijs in commissura coronali si expediret. Tertia est causæ coniunctæ resolutio, aurẽ & cerebrum confortando & eius discrasiam corrigẽdo. Sed in huiusmodi intentionis executione duo canones obseruẽtur. Primus ut ante huiusmodi intentionis executionem duæ primæ intentiones sint absolutę sufficienter, imò exquisitę, nã localia & propriè instillata & maximè caliditatis excellẽtis ante suprascriptarum duarũ intentionũ complementũ magis obsunt q̃ iuuent nisi fortè materia existente paucissima. Secundus ut à leuiorib. inchoetur & gradatim ad fortiora procedaẽ, et ante ab exterius applicitis, q̃ ab his quæ in aurem ponũtur, & ante ab his quæ sub forma solida in aure applicantur q̃ ab his quæ instillanẽ. Ex his ergo quæ ad hanc cõplendam intentionem applicantur sunt sacculi, fomenta, suffumigia, item ea quæ in aure sub forma solida applicanẽ & instillata, ex sacculis est qui fit ex milio & sale torrefactis & aliqualiter uino potente asperſis, auri & partibus circunstãtibus applicitis. Est enim efficax in resolutione uentositatis. ex fomentis præstantissimum est quod ponitur à Rasi in textu, chamæmila enim, melilotum, samsuchus, calamentum, scea, hyssopus sicca, absinthiũ, origanum, stecas arabicum, mentastrum singulariter & cõiunctim sunt propria in huiusmodi dispositione, spongia siue filtrum in aqua decoctionis horum infusum & calidum auri & partibus circunstantibus applicitum & sæpe iteratum optimè ualet.

Ex his etiam cum emboto & sine potest fieri suffumigium. Et post horum applicationem & etiam ante potest poni in aure parum muscati cotto inuolutum, & efficacius est si secum aliquid castorei admisceatur, tẽta quoq; ex radice raphani, ex musato aut castoreo asperſa & inuoluta auri imposita est conueniens. Ex his autẽ quæ instillantur est castoreum cum oleo ros. aut de amygdalis amaris dissolutũ, aut cum oleo rutaceo aut de spica, succus etiam porri cum oleo ros. & lacte muliebri permixtũ in causa minus frigid. & his addatur castoreum si oportuerit. Vltimum et fortissimum ex inuentione Mesue coferens sonitui auris & grauitati auditus propter crassam uentositatẽ, & materiam frigidam & crassam. ℞. ellebori albi, castorei, costi ana. ʒ. 1. rutę, nitri piperis longi ana ʒ. 1. partes 2. euphorbij. ʒ. 1. tertiã. Deinde. Recipe succi radicis quę comeditur, succi porri, olei nardini, chamomælini, anethini, de amygdalis amaris ana ℥. 1. coquantur ad succorum consumptionem, cola et utere, expertũ est. Corrigant autem accidentia iuxta quartam intẽtionem secundum quod oportet. Regimen autem iuxta quintam intentionem declinet ad siccum, & secundũ plurimum ad calidum.

Caueat à uento & pluuijs, neq; stet sub radijs lunæ aut solis nisi fortè in declinatione aut paucissima existente materia. Statio & ambulatio sub sole concedi potest ad resolutionẽ residui superfluitatum. Teneat caput satis calidũ, & totũ corpus præcipuè auris læsa aliquo operimento tegaẽ. Et in orificio auris aliquid cotti muscati teneatur obturans ipsum, sed non inferens dolorem. Vitet ebrietatem & satietatem nauseatiuam, caueat ab euaporantib. & à uino, nisi fortè in declinatiõe. Caueat à somno meridiano, & à somno supra repletionem, & dormiat secundum plurimum super latere cõtrario auris læsæ. Procuret omnes euacuatidnes naturales. Caueat à uomitu, non enim conuenit nisi opus esset stomachum euacuare à superfluitatibus facientibus & fouentibus hãc dispositionem. Inter cætera procuret uentris lenitionem.

Exercitium non conuenit in principio sed in declinatione. Vitet accidentia animi molesta, sicut iram, & quæ præcipitant materias ad caput &c.

DE GRAVEDINE, DIMINVTIONE SIVE ablatione auditus. Cap. XXXIX.

Circa rubricam sciẽdum quòd apud autores reperiuntur isti termini, grauedo auditus, defectus auditus, siue tarax siue tarsen et guarẽ. Grauedo auditus propriè accepta est diminutio auditus. Sed defectus auditus dicit tam diminutionem q̃ ablationem. Surditas autem dicit ablationem auditus consequentẽ defectum foraminis auditus, siue illud sit creatum solidum à natiuitate, siue illa surditas & stoliditas acquisita sit ex tẽpore. In tarax autẽ siue tarsen & guare inuenio autores uarios. Sed dicamus nos quòd guare est ablatio auditus ex defectu nerui auditiui, sed tarsen siue tarax est diminutio auditus et sic conuertitur cũ grauedine auditus. De terminis nõ est lis facienda, aliquando enim unus istorum accipitur pro altero. Sed ut generalizemus magis capitulũ dicamus, quòd intentio Rasis est hic determinare de grauedine auditus largo modo sumpta siue de defe-

ctu qui diffinitiuè est diminutio auditus uel ablatio. De corruptione enim auditus & lęsione ipsius per intentionem actum est in præcedenti capitulo.

Grauedo aũt auditus, quædam est à generatione contracta, quædã ex tempore, & quædam antiqua, quędam noua (nouã autem intelligo, infra duos annos).

Causæ: quędam sunt per communitatem, quædã per essentiã. Per cõmunitatem quidem aut à toto sicut in febribus in quibus uapores ad aures deferũtur, & quandoque materia creticè ad aurem permutatur, aut à membro particulari sicut à cerebro, cui materia scilicet uapores & uentositas facilè permutatur ad aurem, & propter uicinitatem, & quia sunt tanq; emunctorium cerebri aut à membro uicino, sicut in dẽtib. cum oriuntur aut cum dolent, & quãdoq; à membro longinquo sicut à stomacho & cęteris. Et communitas totius & horũ membrorum aliquãdo est sine crisi aliquãdo cum crisi. Et cũ fit crisis, aliquando materia criticè permutaẽ ad aurem et fit grauedo auditus difficilis diu remanens post crisim. Aliquãdo fit crisis absque hoc quòd materia permutetur ad aures, sed solũ materia agitata per quemcunq; locum fluat multi uapores eleuati ad aures grauant auditum. Hæc autem grauedo facilè recedit crisi completa. Aliquando succedit grauedo auditus ad retentionem fluxuum uentris sicut ecõtrariò felleæ egestiones superuenientes soluunt surditatem 4. aphoris. consimiliter potest esse in retẽtione quarumcunq; euacuationum consuetarũ. Causæ autem per essentiam aut sumuntur à foramine cum oppilaẽ aut à causa extrinseca sicut à faba, uerme, lapillo, aqua, & huiusmodi, aut à causa intrinseca sicut ab apostemate, cerumine aurium, & ab alio humore, & à uerruca & carne orta, aut à principio generationis, aut ex tempore quibus fit oppilatio, aut integra, aut diminuta, aut sunt in neruo aut propter malam complexionem cuiuscunq; generis, & maximè frig. sine materia, & cum materia cuiuscunque generis, aut propter malam compositionem sicut est oppilatio ex tempore, aut à generatione contracta, quapropter spiritus auditiuus non potest ad aures peruenire. Et fortè non est neruus in foramine ossis petrosi. Et si est fortè creatus est absq; foramine. Et hoc frequẽter est causa ablationis auditus à natiuitate. Et quandoque læditur neruus à solutione continui, aut noua aut antiqua. Et quandoq; propter apost. in ipso neruo de quo sermo præcessit. Defectus etiam spirituum scilicet cum sunt crassi & pauci est causa grauedinis auditus, & similiter paucitas spirituum, & corporis exiccatio & cõsumptio. Signa: grauedo auditus per cõmunitatem cognoscit expręcessione alicuius ægritudinis aut dispositionis totius aut partis, cum cuius augmento augetur grauedo auditus, diminutione minuitur, quòd ante illam dispositionem auditus erat incolumis, & communitas cerebri cognoscitur, quia secundum plurimum non solum læditur auditus, imo multi sensus, & quandoq; uirtus motiua, cognoscitur autem quòd sit cum crisi, quia ægritudo præcedens terminatur aut minuitur. Et si materia terminatur ad aures fit grauedo auditus difficilis remanens post crisim. Si uerò materia ad aliud membrum permutetur aut expellatur finita crisi remouetur grauedo auditus. Cognoscitur autem quòd fit per essentiam, quia nulla adest dispositio totius aut alterius membri uerisimiliter factiua huius grauedinis, & si adsit oppilatio in foramine cognoscitur aspiciendo in aure sub radijs solis. Et cognoscitur etiã causa oppilans. Cognoscimus autem causam esse in neruo auditiuo ex carentia cuiuscunque alterius dispositionis uerisimiliter facientis grauedinem auditus, & secundũ plurimum est cum dolore. Sed mala complexio, solutio continui, apostemata, uentositas cognoscitur per signa propria dicta in capite de dolore auris, & capite de ulceribus aurium. Et si adsit oppilatio in neruo, cognoscitur ex carẽtia omnium aliarum dispositionũ, & quia fortè præcessit plenitudo capitis, apostema, aut alia causa uerisimiliter oppilans, & quia sentitur grauitas & propriè cum se prosternit in oratione. Et si est surditas à natiuitate cum bonitate foraminis auris cognoscitur illud esse, aut quia deficit neruus in os petroso, aut quia creatus est solidus absq; foramine aut humiditas oppilans ipsum ingressa est.

Cognoscitur autem spiritus esse crassus, quia auditus est diminutus non ablatus, & ex carentia aliarum causarum.

Diminutio autem auditus consequens sicẽtatem & paucitatem spirituum cognoscitur ex præcessione causarum corporis exiccãtium, cum tornatilitate faciei. Causæ autem primitiuæ seipsas ostendunt, & nocumenta ab illis derelicta sibi proportionalia &c.

Prognosticum. Surditas à natiuitate non est curabilis, antiqua supra duos annos difficillimè curatur, noua aliquando faciliter, aliquando difficulter secundum causæ fixionem &c. Dubitatur. Vtrum plures sint muti quàm surdi. Ad quod dicitur quòd à natiuitate plures sunt muti quàm surdi. nam omnes surdi sunt muti, eo quod ipsis non audientibus non possunt discere formationem literarum & syllabarũ nec dictionum. Multi autem sunt muti à natiuitate propter defectum in neruis mouentibus linguam qui ueniunt à septimo pari neruorum cerebri, qui tamen non sunt surdi, nullo existente defectu in quinto pari neruorum cerebri & in cæteris organis & instrumentis quæ deseruiunt auditui.

Sed ecõtrario ex tempore plures sunt surdi quàm muti, uidemus enim ex decursu ætatiuo & etiam ex causis ægris occurrentibus plurimum lædi uisum & auditum, non autem linguam, neq; quantum ad gustum neq; quantum ad motum, de ipsa enim natura multum sollicita fuit, & ordinauit, ut multæ arteriæ & nerui multum crassi à pluribus partibus cerebri uenirent ad linguam, scilicet à tertio & 4. pari ad dandum gustum & à 7. pari ad dandum motum, sed ad aurem pauci nerui, paucæ arteriæ, & uenæ ueniunt et multum subtiles ordinatæ ad ipsius nutritionem, & cum auris sit membrum paruum & exangue, uenæ autem debuerunt esse paruæ per quarum extremitates purgatur naturaliter humor cholericus in aure repertus qui est cerumẽ auriũ ordinatũ sua exiccatiõe et calefactione ad auditus conseruationẽ. Lingua aũt est membrũ magnũ, & carnosum, multo indigẽs nutrimento propterea uenæ eius magnæ fuerunt, & quia multos habuit musculos propter plurimos motus eius, multi ad ipsum ueniunt nerui, natura enim fuit multũ sollicita de lingua & propter gustum sine quo non contingit animal diu uiuere, & propter motum linguę cum deseruiat masticationi, et etiam lingua est magis

magis posita in loco tuto, oculi aũt & aures magis extrinsecus occurrentibus, propterea facilius lædunt q̃ lingua, quare ex tẽpore plures fiũt surdi quàm muti.

CVm in auditu contingit grauitas, consyderandam est, an sit ibi sorditiés quæ uocatur cera quæ fit in aure, quæ si inueterauerit mundetur, aut cum medicinis secundum quod prædiximus, aut cum cura manus. Si autem sordes non affuerit, & uenerit hoc post satietatem fastidiosam, quæ eam præcessit, aut ægritudinem acutam, auris ponẽda est super uaporem aquæ, in qua ea quæ prædiximus cocta fuerint traiectorio interposito quousq; uapor ascẽdat, quod hoc modo fieri conuenit. Res istæ in curcuma habente os acutũ coquantur, deinde traiectoriũ ori curcumæ superponatur, & ne uapor egredi possit, pannis inuoluatur & auris super os traiectorij ponatur. Et istud sief in aurẽ mittatur, quod. Rec, colocynt. drach. 1. baurach tertiam drach. 1. castorei, aristolochiæ rot. suc. absinthij, omnium ana drach. s. costi quartam drach. 1. euphorbij. 6. drach. unius, fellis uaccini quantum sufficit ad prædicta conficienda, fiant ex eis sief. Cumq; necesse fuerit. 1. in oleũ de amyg. amaris auri resolutum immittatur, hoc ualde utile existit dolori phleg, & uentositati & sonitui, et tonitrui qui ex crasso uento fuerit, & surditati quæ est ex crassis humorib. Si aũt auditus debilitas post ieiunium uigilasq; contingit, fueritq; facies extenuata et oculi cõcaui, æger balneum sæpe ingrediatur, Et largiori cibo ac potu utatur. Et in somno fiat profundior. Super caput quoq; aqua tepida cum oleo fundat donec sanetur. Quòd si post phrenesim contingat ex medicinis primis curetur.

Diuiditur præsens cap. in partes quatuor. In prima enim ponit curam grauedinis auditus pendentis à cerumine aurium. In secunda ibi. Si aũt sordes non affuerit. Ponit curam eius quæ pendet ab humiditate in organo auditus infusa siue inuiscata quæ secũdum plurimum frigida est. In tertia parte ibi. Si aũt debilitas. Ponit eius quæ fit ex inanitione & consumptione corporis & paucitate spirituũ audibilium. In quarta ibi. Quòd si post phrenesim. Ponit curam eius quę sequiẽ phrenesim aut alias capitis ægritudines. De prima dicit, quòd si proueniat ex sorditie quæ uocatur cera in aure diu retenta & indurata, curãda est cũ medicinis & operatione manuali. In primis igitur ægro constituto cum aure sub radijs solaribus extendatur auris, ita ut foramen rectificetur, & cum instrumento argenteo communiter consueto auris ab illo cerumine purgetur cauendo, scilicet quãtum est possibile ne organo auditus nocumentum inferatur, ideo fiat cũ omni suauitate. Quòd si cerumẽ multum profundũ fuerit, & induratum & mollificetur & abstergaẽ primò aliquotiens lauando aurem cum hydromelle calido, postea immittendo duas guttas aut tres olei amygdalarum amararum, deinde sequẽti die fiant tẽtæ ex cotto longo subtiles cum quibus auris in profundo sufficienter mundificetur, illas tentas circundu cendo, ut melius cerumen adhæreat. De secunda parte dicit, quòd si surditas sequatur satietatem fastidiosam, ex qua communiter multiplicantur humores frigidi aut suplete aliquam ęgritudinem chronicam, aut aliquam ægritudinem acutã, & sint humores frigidi in aure retenti, tunc suffumigãda est auris cũ emboto posito super orificio curcumæ habẽtis strictum orificium, cuius extremitas subtilis ad aurem peruenìat, & in curcuma bullierint herbæ superius positę in tinnitu & in sonitu, & suffumigium illud fiat stomacho ieiuno, primò per quartam partem horæ, deinde per amplius spacium usque ad mediam, semel aut bis in die, quatuor aut quinq; diebus continuis, deinde immediatè post hoc suffumigium, hoc sief distemperatum cum oleo amygdalarũ amararum auri inijciatur. ℞. colocynthydis. 3. unã, quæ est calida in tertio, sicca in primo, mundificans aurem, resoluens & incidens, & trahens materiã ex profundo auris, baurach, ʒ. 1. pro hoc sale accipimus sal nitrũ quod est siccum in tertio, exiccat & subtiliat, castorei calid. & sic. in principio quarti gradus, aristolochię rotundæ cal. in tertio, sic. in secundo, quæ est subtiliatiua & attractatiua ex profundo & approprietatè abstergit sordes auris confortans auditum, succi absinthij, calid. in primo, sic. in secundo, surditati appropriati, ana. 3. s. costi quarta tertiæ unius calid. in tertio sicc. in secũdo attrahit ex profundo, & confortat omnia neruosa, euphorbij calid. & sicc. in quarto, sextam tertiæ unius, fellis uaccini calid. & sicc. in quarto, quantum sufficit ad conficiendum sief.

In tertia parte dicit, quòd si debilitas auditus contingit post ieiuniũ & uigilias, fueritq; facies extenuata & oculi concaui, sicut accidit his qui passi sunt longas ægritudines, æger sæpe balneum ingrediatur, scilicet, aquæ dulcis, & ampliori cibo utaẽ, totus, et precipuè caput humectetur qualitatiuè & substantificè.

In quarta parte dicit, quòd si contingat post phrenesim curetur cum medicinis primis, per phrenesim intellige quodcunq; apostema siue cal. siue frig. capitis, & magis ampliando quãcunq; ægritudinem materialem ipsius: si ergo quod auri communicaẽ ex capite, fuerit cerumẽ aut similis materia cholerica, cureẽ ipsam extrahẽdo secundũ quod in prima parte cap.

dictum fuit. Si autem fuerit materia frig. infusa in organo auditus curetur, secundũ quod dictum est in secũda parte cap. Si uerò corpus sit consumptũ, præter modum resolutum per has ægritudines curetur cum humectantib. secundũ quod dictum est in tertia parte cap. quæcunq; curetur, curabitur cũ medicinis primis, id est, quæ dictæ sunt. Hic non oportet ordinare curã surditatis quæ pender à cerumine aurium: nã satis est ex suprascriptis manifesta. Neq; curã eius quæ pendet ex siccitate, nã sibi unica debetur intentio, quę est humectatio qualitatiua & substantifica, de qua sępe supra dictum est. Neq; oportet ponere curam eius quæ prouenit ex carentia foraminis, aut ex carentia nerui auditiui, aut neruus ipse creatus fuerit solidus, hæc enim nõ recipiunt curam & est communiter surditas à generatiõe cõtracta, scilicet, ex defectu uirtutis informatiuæ. Neq; oportet ponere curã eius quæ fit in senib. ex decursu ætatiuo propter paucitatẽ & crassitiem spirituum, & exiccationem substantificã nerui auditiui & multitudinẽ humiditatis superfluæ, quia non recipit curam. Neq; curã illius quæ prouenit ab apostemate solutione continui & uapore siue uentositate: nam de his in capitulis pręcedentibus sufficienter actum est. Neq; oportet ordinare curam eius quæ pẽdet ab oppilatione propter uermes in aure, scilicet, existentes, aut alia corpuscula quæ aurẽ ingressa sunt. quia de his in duobus cap. sequentibus agetur.

Superest ergo, ponamus curam surditatis quę pẽdet à mala complexione siue materia in organo auditus existente, siue sit ibi paulatim congesta aut aliunde deriuata.

Cura ergo surditatis à mala complexione sine materia quinq; exigit intentiões, scilicet, alterationẽ perficiendam cum contrarijs, aut prohibitionem humorum à fluxu, correctionem accidentiũ & regimen sex rerum non naturalium. Prima intentio si fuerit mala cõplexio calida perficitur injiciendo aliquid olei rosati cum aceto bulliti ad aceti consumptionẽ, & si frigida fuerit calefaciẽdo cum pannis calidis, & cum infusiõe olei de amigdalis amaris, de spica, de balsamo, de costo, laurino, raphanino, de staphisagria, & similibus, & eisdem intentionibus perficiatur. Secũda intentio, scilicet, auris confortatio completur, & etiam tertia intentio, si huiusmodi sint aliqualiter stipitica, ubi si opus sit, fiant euacuationes & diuersiones secundum opportunitatem. Ex accidentibus, corrigendus est dolor, de quo in principio cap. Regimen autẽ sex rerum nõ naturalium declinet in contrariũ discrasiæ.

Si uerò fuerit mala complexio cum materia aliunde trãsmissa sex exigũtur intentiones, scilicet, euacuatio, diuersio, regimen membri mittentis, materiæ cõiunctæ eductio & resolutio, & cum hoc discrasiæ alteratio, accidentium correctio & debitum regimen. Euacuatio autẽ fiat in materia frigida, cum hieris & cochijs, et agarico, in calida cum decoctione fructuum, pilulis assaieret, & pilulis aureis, & digestiua propria ex capitulo de soda perquirãtur, et multotiens est necessarium iterare euacuationes, & propriè quando fit surditas ex retentione choleræ uel cuiuscunq; alterius humoris fluere consueti, cuius redũdatio fit ad aures iuxta Hippocr. 4. Aphorismorum. Medicamen mirabile in soluendo humores crassos frigidos, optimè conferẽs ad surditatem, & mirabile ad uertiginem & epilepsiam, menstrua potenter educit. ℞. salis ammo. piperis, aã. ʒ. 2. euphorbij, ʒ. unam, dabis ex eo quatuor aut quinq; grana cum ouo sorbili aut hydromelle, et melius est multiplicari numerum euacuationum & minorare quantitatem, ut uirtus conseruet & proueniat maturatio. Diuersio autẽ fiat cũ gargarismatibus, caput purgijs per nares, & masticatorijs secundum quod in pluribus capitulis dictum est usque ad uesicantia & cauterium in commissura coronali, omnes euacuationes diu consuetæ prouocent si facta sit retentio. Regimen autẽ membri mittentis si aliquod sit in causa perficiatur euacuãdo, discrasiam eius corrigendo & ipsum confortando, & de hoc sæpe dictũ est, plurimum enim in surditate cerebrum est in causa. Materiæ autem coniunctæ eductio quę secundum plurimum est frigida perficitur cum exercitio, & propriè per loca sicca, & arenosa, & stomacho ieiunio. Item cum uociferatione & clangorib. tubarum, & cęterorum instrumentorũ musicalium, & cum balneatione in aquis thermarum et salis, imò aqua maris, scilicet, instillata confert, & cum suffumigijs & liquoribus in aures iniectis, de quibus in litera, & etiam cum medicinis siccis in aure retentis. Sed pro hac intentione perficienda aliqui cañ. obseruentur præter cañ. generales ab initio positos. Primus, ut hæc imponenda ordinentur secundum exigentiam discrasię & humoris peccantis. Secundus, ut inchoẽtur à leuioribus, & gradatim procedatur ad fortiora. Tertius, ut primò tententur exterius applicita quàm imposita, ut prius sicca quæ non penetrent in profundum auris, postea humida. Quartus obseruetur an propter horum administrationem sequatur iuuamentum & continuetur, an sequatur nocumẽtum & omittantur: est enim difficile bene metiri huiusmodi medicinas quę ponãtur in auribus. Multotiens enim magis nocent quàm cõferant. Ex conuenientibus ergo ad hoc in causa frigida est muscus cotto inuolutus, & in aure retentus, item frustrum raphani secundum foramen auris figuratum castoreo & musco aspersum, item suffumigiũ de quo dictum est, item oleum amigdalarum amararum, nardinum, costinum, oleum balsami. Euaporatorium bonum est, ut calefiat urceus in quo diu steterit oleum oliuarum, & fit cum amurca sine oleo, & fumum recipiat per traiectorium, & succus, scilicet, absinthij cum sale est leuis & proprius, & urina capręhabet in hoc proprietatem. Aliud leue & expertum. ℞. gariophili, ʒ. s. & mastichis, grana 2. sem. porri, grana. 6. puluerizentur crasso modo, & bulliant in ℥. s. olei de ruta, & tepidum instilletur, & pulpæ colocynthydis, & succo cucumeris asinini aut radici eius inest proprietas mirabilis cum aliquo dictorum oleorum & ex eis est oleum nardinũ cum castoreo & pulpa colocynthydis partibus æqualibus confectis cum felle uaccino & expertus est puluis ellebori albi cum aceto distillatus in aurem, aut missus in aurem cum lichinio item ellebori albi, castorei, pirethri nigri, aã. coquantur in uino potenti cola, & distilla de oleo in auribus, & spolium serpentis cum aceto, & uino confert cum proprietate sua, ut oleum decoctionis eius. In causa calida confert oleum ros. cum aceto bullitum ad aceti consumptionem. Item succus granati reducatur in cortice suo cum pauco aceto thure & oleo rosato, & decoquat donec aliqualiter inspisset, & in maiori

caliditate

caliditate succus lactucæ & solatri cõfert, & ex uaporibus cõuenientib. est aqua calida sola, uel in qua bullierint res infrigidãtes ut folia uitis, salicum, &c. Corrigatur aũt dolor sicut supra dictum fuit in primo capite, & regimen ordinetur in contrarium discrasię, & particulariter perquiretur ex capitulis præcedentib. Surditas aũt pendens ex neruo aut carne addita, rarò propter loci nobilitatem curam recipit: interdum tamen curetur cum administratione medicaminis acuti una uice post aliam usque dum cõsumatur, sed esto memor ut id paulatim fiat & in longitudine dierum.

DE VERMINIBVS AVRIVM ET PARUIS animalibus. Cap. XL.

CVm in aure fuerit titillatio, & pruritus, & dolor, et deinde ceciderint uermes ab aure, immittatur auri succus mẽtastri, aut foliorum persicorum, aut oleum de nucleis ipsorum, aut aloes in aqua dissoluatur & mittatur, hæc enim uermes auris & parua animalia ingrediẽtia ipsam quãdo erunt in aure & in ulceribus nascuntur interficiunt.

Diuiditur hoc capitulum in partes duas. In prima ponit signa uermium & huiusmodi animaliũ in aure existẽtium. In secunda ibi. Immittatur. Ponit curam de ambabus partibus simul. De prima dicit quãdo in aure sentitur titillatio quædam, id est, motus quidam cũ agitatione parua &, adest pruritus quæ est una de decem & quinq; speciebus doloris. secunda prim. & dolor, scilicet, alius qui secundum plurimum est pungitiuus, & aliquando maximus & spasmosus cũ peruenit ad neruum auditiuum, & etiam cum maxima ægri angustia, & inquietudine, & aliquando aliquis uermis ab aure egreditur, hęc manifesta sunt signa ibi adesse uermes, uel similia animalia parua sicut pulices, cimices, sanguisugæ paruæ, & similia. Vermes autem ibi nascuntur ex sanie, aut ex alia humiditate ibidem putrefacta. Aliquãdo uerò aures ingrediuntur, sicut & alia animalia illis similia, & hi uermes quãdo sensibiliter lædũt operationes sunt morbus in numero sicut & uermes in intestinis. In secunda parte dicit, & ponit curam complendam quinq; intentionibus. prima uermes educit. Secunda si uermes educi nõ possunt ipsos interficit. tertia interfectos educit & aures mundificat. quarta corrigit accidẽtia, quinta ordinat regimen. Prima intentio completur situata aure ęgra sub radijs solis immittendo in orificio auris cottũ infusum in lacte, aut in melle, aut in penidijs cũ lacte distemperatis in succo carnium pinguium assatarũ. Ad dulcia enim & pingua mouetur uermis. Et post hoc sternutationem commouere ore clauso & naribus ut impetus & commotio magna fiat ad partes auris, cũ quo excutiantur uermes exterius. Si uerò fuerit sanguisuga quod fortè cognoscetur aspiciendo aurẽ sub radijs solis, tunc sanguis columbę in orificio auris imponatur, & si non separetur, quia fortè iam adhęsit alicui parti distilletur in aurem aqua salita aut lichiniũ & immediatè separabit, & tunc cũ motu sternutationis aut tussis facilius poterit educi. Secunda intẽtio est uermes interficere, quam intentionem compler Rasis cum succo mentastri calidi & ficci in secundo, multũ proprio ad interficiendum uermes, similiter cum succo de folijs persicorum similis complexionis & uirtutis etiam eos interficiens sua amaritudine, similiter cũ oleo de nucleis ipsorum, aut aloẽ cũ aqua dissoluto, distillando ex his duas aut tres guttas in aurẽ, & hæc cum hoc quòd uermes interficiũt etiam aures à sanie & humiditatibus extraneis mundificant, & nõ sinũt in ea fieri putrefactionem. Et breuiter omnia amara acuta, acetosa, sunt in hoc præstantia, & cum hoc si habeant singularem proprietatem contra uermes, magis conueniunt sicut absinthium, alpharasion, id est, radix mori secundũ aliquos, sed credo quòd sit prassium uel centaurea, & fortius his est calamenthũ. Hęc enim aut aliquod eorum si bulliant in uino aut aceto sunt ultima, succus tamen ipsorum est potẽtior, necat enim uermes & dolorem sedat, & similiter succus capparis, succus radicis mori, succus cucumeris aggrestis cum radice eius, & succus lupinorum amarorum, & ex bonis miscibilibus cum eis sunt fella aut euphorbium, & oleandro inest proprietas mirabilis ad hæc.

Dixit Galenus, si cætera non cõferrent, sulphur uiuum & calx uiua terãtur, & cum melle conficiantur, & cum aceto in aurem instillentur, & alkitram distillatum in aurem eos pernecat, & per alkitrã aliqui intelligunt resinam pini, aliqui picem, aliqui gummi cedrini, quæliber est bona. Quãdoq; permiscemus placentia uermibus cũ eis qui eos necant, sicut mel cũ aliquo suprascriptorum. Auic. ponit hoc medicamen. ℞. uini. ʒ. 2. mellis, ʒ. 3. olei, ʒ. 1. misce cum albumine duorum ouorum fiant tepida, & imbibantur lanę, et impleatur auris & cubet super aurem, & non dormiat, deinde subitò rapiatur quoniam uermis egredietur. Tertia intentio est ipsos interfectos educere, impleatur ergo auris una uice post alia ex uino & oleo trepidis, & cum stuellis ex cotto factis circunducendo educantur, & cum hæ intentiones complentur, dormiat æger super aure ægra, ad hoc etiam ualet immissio aquæ mellis, & propriè uiolenter cum catathir, & postea exiccatio cum stuellis de cotto. Quarta intentio, scilicet, accidentium correctio completur sedando dolorem aut curando ulcera ex putredine uermium derelicta secundum quod in capitulis præcedentibus dictum est. Quinta intentio, scilicet, debitum regimen perficit utẽdo amaris, salsis, acutis, & acetosis, & ipsa masticando masticata in ore tenẽdo & odorãdo, etc.

DE HIS QVAE IN AVRES EXTRINSECUS cadunt. Cap. XLI.

QVum aliquid in aure figitur, oleum tepidum est immittendum, & patiens balneum ingrediatur, ibi moram faciẽs donec corpus eius mollificetur. Deinde narib. insufflętur condisi, & teneatur anhelitus ne sternutatio sequatur: forsitan enim sic egredietur. Si autem fuerit difficile,

& non

& non exierit, erit necesse ut cum ferro auri immisso extrahatur. Quod etiam in naribus est faciendum si quid eas ingressum fuerit, quod extrahi non possit. Quòd si aqua aurem intrauerit, capite ad partem auris illius inclinato saliat æger. Quòd si non exierit prouocetur sternutatio, ut diximus. Deinde oleum tepidum multotiens immittatur. Neq; hoc pro paruo est habendum & præcipuè si res malam habens qualitatem ingressa fuerit, ex ea nanque grauis sequitur dolor.

Diuiditur hoc capitulũ in tres partes. In prima ponit modum extractiõis rerũ duarũ fixarum in aure. In secũda ibi. Quòd si aqua. Ponit modũ extractionis rerũ liquidarũ. In tertia parte ibi. Nec hoc pro paruo est. Facit medicum diligentem in huiusmodi rerũ extractione. In prima parte innuit duas intentiones. Prima est foraminis mollificatio et dilatatio & etiam mollificatio rei, quæ ingressa est aurem, aut ipsius cõminutio si fieri possit instillãdo in aurẽ oleum tepidũ & ægrum ponendo in balneo scilicet, aquæ dulcis, & maximè fomentando aurẽ cum philtro aut petia infusa in aqua tepida, caue tamen ne res quę est ingressa aurem per humectationem crescat, sicut faba, phaseolus, cicer & similia, in his enim ab olei instillatione & fomentatione cauendum est. Secunda intentio est ipsius rei extractio prouocando sternutationẽ cum condisi, aut elleboro narib. insufflato, ore & narib. clausis, ut cum impetu aere inspirato, uersus aurẽ moto, illa res ab aure excutiatur. Si autem cum sternutatione exire non poterit, extrahat cum instrumẽto congruo cum quo etiam extrahuntur res narem ingressę cuius instrumenti figuram uides in margine, & cum hoc etiam extrahuntur lapilli in uirga retenti. Sed bene caueat operans quomodo ipsum applicet ne in profundum rem extrahendam impellat. De expertis per me in extractione rerum infixarum in aure est, ut lacerta uiua aut nouiter mortua applicet cum capite suo auri, & liget sic per tres horas retenta, & cũ eam amouebis inuenies rẽ infixã adherentẽ capiti lacertæ, & hoc ualet in extractione cuiuscũq; rei ubicũq; fixa. In secũda parte dicit, quòd in extractione aquę, & rerũ liquidarum debet æger saltare capite incuruato super aure ægra & liquor exibit. & si non sufficiat prouocet sternutatio ut prius. Vlterius dicit quòd medicus nõ debet esse negligens in extractione huiusmodi rerum, et propriè cũ sunt affectæ mala qualitate, causant enim interdum dolorem fortem et alia pessima accidentia. Ingenia autẽ in extractione huiusmodi rerum humidarum penes Auicen. et alios, sunt plurima. Primum est cũ embula, id est, canula perforata, cuius extremitas bene cotto circundata in aurem ponatur ut bene adhęreat, deinde cum ore potenter fiat succcio, exibit enim ne detur uacuum. & simile huic est cathatir cum sua extremitate in aure immissum. Secundus modus est ut spogia facta subtilis per fortem constrictionem cũ extremitate ponat in aure: exiccabit enim humiditatem illam & simile huic est medulla meligæ, aut fustes anethi, aut papirus palustris cum extremitate ponatur in aure, postquam bene per constrictionem fuerit subtiliatum, ut crescendo bene foramini adhęreat. Deinde alia in extremitate cotto circũdata usq; ad tertiam partem sui accendatur ignis, qui procedat ardẽdo usq; prope aurem, ægro iacente super aure ęgra, & subitò extrahat & exibit aqua. Tertius modus est etiam ne detur uacuum, accipiatur uesica, & in collo uesicæ sit canula posita & bene ligata, & in residuo uesicę sint tres circuli æquèdistãtes bene adhærentes & ligati cum uesica siue conseti, & uesica hæc cum circulis suis constingatur uersus collum suum, & cãnula in aure ponatur cotto secundũ extremitatem suã circũdata, & postea uesica elongetur tenendo canulam bene firmã, & exibit aqua ne detur uacuũ, & ad hoc optimè faceret follis paruus, cuius canula esset auri proportionata, his duabus intentionibus peractis. Sequitur tertia quæ est accidentium correctio maximè doloris cuius cura suprapposita est, & imponatur in aure oleum, et propriè de amigdalis amaris si aqua ingressa fuerit, & si lichinium aut aliud calidum oleum ros. omphacinum instilletur, & idẽ facit, & ordinet regimen secundũ exigentiã accidentiũ & intentionẽ, &c.

DE AEGRITVDINIBVS NASI. ET PRIMÒ de anatomia eius. Cap. XLII.

IVxta ordinẽ à nobis præmissum habemus duo præcognoscere. Primũ est anatomia nasi. Secundum est modus congruus applicandi medicinas pro cura passionum nasi. Quantum ad primũ nasus descriptiuè est membrũ instrumẽtale in suprema parte corporis situm ad longum ex duobus ossibus trib. chartilaginib. & duob. musculis compositũ, duo habens foramina usq; ad colatorium penetrantia ad euentandum cerebrum, odorandum, distinguendum literas, & superfluitates à cerebro euacuandum, finaliter ordinatum: est enim primò membrum instrumẽtale siue organicum, quia compositũ, & ad plures operatiões faciẽtes pro bene esse indiuidui ordinatũ, est autem in suprema parte corporis situm ut esset cerebro proximum, est autem factum oblongum: sic enim melius deseruit ad operatiões de quibus infra, est autem compositum ex duobus ossibus figuratis secũdum formam duorum triangulorum, & secundum eorum angulos iunguntur colatorio, secundum bases iunguntur inferius, ita ut nasus sit maior & latior inferius ẹ̃ superius. Hęc autem ossa fuerunt subtilia, ut scilicet essent leuia neque fuerunt multum dura, quia magna fortitudine non indigebant merito operationum in quas ordinantur. Fuit etiam nasus compositus ex tribus chartilaginibus, duabus, scilicet, extremitatibus duorum ossium, quorum iuuamẽtum fuit triplex. Primum generale ne membra mollia sicut cutis & musculi immediatè ossibus duris coniungerent, secundũ fuit, ut nares starent apertę, et possent dilatari & constringi secundum necessitatem aẽris attracti & expulsi: si enim fuisset solum os non potuisset dilatari & constringi. Si uerò caro & panniculus non stetissent nares dilatatæ propter mollitiem substãtię. Tertium iuuamentũ, ut quaterent in epulsione superfluitatum

superfluitatũ, sic enim adiuuat ad ipsarum expulsionem. tertia uerò chartilago est in medio nasi diuidens ipsum per mediũ secundum longum, et est durior superius ẹ̃ inferius. Hoc autẽ factũ fuit ut in naso essent duo foramina, ut superfluitates expulsæ à cerebro secundum plurimum transeant solum per alterum foramen & reliquum attractioni & expulsioni aeris libere subseruiat.

Si enim non fuisset nisi unum frequẽter superfluitatibus à capite descendentibus per nasum fuisset impeditus transitus aẽris. Et fuit compositus ex duob. musculis paruis, ut sua magnitudine non impediret alios musculos qui sunt in genis deseruientes motui labiorum & aliarum partium faciei. Fuerunt aũt fortes ut fortitudine supplerent quod deficit in magnitudine, & ortũ habuerũt à genis, quapropter nares uersus ipsas contrahunt secũdum uoluntatis imperium. Habuit aũt duo foramina peruenientia ad colatoriũ quod est in osse basilari, est em ibi perforatũ. Et similiter perforati sunt panniculi tegentes cerebrum ex ipsius directo usq; ad carunculas mãmillares quę sunt in extremitatibus duarũ partium uentriculi anterioris. Hoc aũt factum fuit ut superfluitates à parte anteriori cerebri possent expelli per nares, ut etiam species odoris & etiã fumalis euaporatio aẽri permixta possent per foramina narium & colatorij & duorum pãniculorum deferri ad carunculas mãmillares qui sunt organum olfactus. Subdunt autem postea in diffinitione quatuor iuuamenta ad quę nasus ordinat. Primũ est ad euentandum cerebrum quod facit mediãte multo aẽre in ipso contento, quem modificat, ut modificatus transeat ad cerebri euentationẽ, licet maior pars aeris per ipsum attracti deferatur ad cordis euentationem. Secundum iuuamentum est, ut multus aer in ipso contentus receptiuus specierum odoris & fumalis euaporationis melius ad odoratum deseruiat. Tertiũ ut per ipsum, scilicet paulatim expulsum, secũdum exigentiam literæ etiam distinguantur, nam taliter deseruit nasus iuxta A. 1. primi, cap. de anatomia ossium nasi, ad distinguẽdum literas qualiter deseruit foramen magnum fistulæ ad distinctionem sonorum. Quartum iuuamentum fuit ad tegendum superfluitates, & ipsas expellendum quæ à cerebro defluunt per nares. Cum enim manibus fit narium constrictio, aer per loca angusta impulsus expellit cũ uiolẽtia superfluitates quib. obuiat. Ex his patet situs nasi, figura, quantitas, numerus partium, substantia. Ex quo etiam patet complexio, est enim frigidæ & siccæ complexionis. Et colligantia, colligat enim cum cerebro, colligat etiã cum ore & gutture, quia per illa foramina est transitus ad guttur, colligat etiam cũ oculis, quia in superioribus partib. ossium nasi sunt foramina quæ ad oculos terminantur, quapropter alcohol positum in oculo gustatur, aliqua parte ipsius resudante ad os per foramina narium. Potest autem pati omne genus ægritudinis, scilicet complexionis, cõpositionis, & unitatis & apostẽmata cuiuscunque generis, & hæc sufficiant de anatomia.

Secundum autem perficiendum est modus applicationis medicinarũ pro quo sciendũ quòd aliquando applicantur capiti, & præcipuè parti anteriori & maximè ad diuertẽdum à naso, aliquando applicant ori sub forma masticatorij, aut gargarismatis. Aliquando applicantur narib. quadrupliciter, aut infundendo eas liquidas in narib. capite conuerso ad posteriora & melius est, saltem medicina existente acuta, ut os sit plenum aqua, secundò naribus suggunt, tertiò sub forma odoris & suffumigij applicantur, quartò sub forma pluueris insufflantur. Sciẽdum tamen est, quòd si medicinæ fuerint acutę sequitur odor & dolor nasi et capitis cui oportet subuenire cũ attractione siue iniectione lactis & similium sedantium acuitatem & dolorem remouentium.

DE SANGVINE A NARIBVS FLVente. Caput. XLIII.

HAec quinta pars de passionibus nasi habet quatuor cap. quorũ primũ est de fluxu sanguinis narium. Quid nominis satis notum est. Sed fluxus sanguinis nariũ descriptiuè est exitus sang. per nares siue immediatè ueniat à narib. siue aliunde, pro cuius notitia ut ueniamus ad secundum, scilicet ad species siue modos fluxus sanguinis narium prima distinctio. Sciendum est quòd sanguis aliquando egreditur immediatè à uenis quæ sunt in naribus aliquando à uenis & arterijs longinquis, sicut ab arterijs retis mirabilis cum rumpuntur, aut ab alis arterijs & uenis quæ sunt in cerebro. Nõnunquàm rupta uena in pulmone sanguine impetuosè expulso cum tussi, aliquando egreditur simul per os & nares. Item accidit sanguine impetuosè uomito. Sanguis tamen ex naribus propriè secundum omnem intẽtionem medicorum dicitur de illo qui immediatè egreditur de naribus aut cerebro siue rete mirabili. Secunda distinctio. Fluxus sanguinis aliquando est paruus sicut distillans, aliquando multus & impetuosus, aliquando medius inter hos. Tertia distinctio. Aliquando est à uena, aliquãdo ab arteria. Quarta distinctio. Aliquando est periodicus, aut de mense in mensem, sicut aliquando accidit mulierib. quibus retenta sunt menstrua. Hic enim supplet uicem fluxus mẽstrualis. Et aliquando habet alios periodos, secundum quod in diuersis temporibus tantus congregatur sanguis, ut sufficiat ad fluxum, aliquando est sine periodis. Quinta distinctio. Aliquando huiusmodi fluxus est criticus aliquarum ægritudinum præcedentium, aliquando non criticus. Sexta distinctio. Est aliquãdo iuuatiuus, aliquando est nocuus. Iuuatiuus quidẽ est existente multa plectoria cum uenæ sunt tensæ, color rubeus præter modum, & facies tumens, imminet enim periculum aut fracturæ uenæ aut suffocationis subitæ. Similiter cum sanguis esset nimis acutus licet etiam esset mediocris quantitatis. In his enim casibus fluxus sanguinis ex naribus optimè cõfert. Est enim iuuatiuus in multis ægritudinibus quæ sunt aptè critice terminari per fluxum sanguinis narium, sicut apostemate cerebri & proprio calido & sanguineo aut cholerico in soda ex sang. prouenięte & in synãche & peripneumonia aut pleuresi et apost. epatis & in morbillis & uariolis & feb. synocha, & febre tertiana & causone in quib. maximè cholera esset mixta cũ sanguine. Sed dicit A. 5. tertij cap. de fluxu sanguinis narium, quòd pleuresis est apta melius & frequentius terminari fluxu sanguinis narium quàm peripneumonia, cuius causa quia secũdum plurimũ fit pleuresis à sanguine cholerico qui est aptus per nares expelli

Et etiam uena arterialis deferens ſanguinẽ ad pulmonem, minorem habet colligantiam cum uena chili aſcendente quàm uenæ pectoris ab ea ramificatæ, dicit tamen A. etiam uena chili aſcendens à qua ramificãtur uenæ diſſeminatæ per pectus eſt proximior uenis narium ſiue quæ terminantur ad nares quàm pars uenæ chili à qua ramificat uena arterialis deferens ſanguinem ad pulmonem. Dicit tamẽ A. 2. quarti de iudicijs fluxus ſang. narium, quòd peripneumonia terminatur per fluxum ſang. narium, & quòd pleureſis quãtum ad hoc iudicium eſt medium, quem paſſum credo ſic eſſe intelligendum, ſcilicet quòd pleureſis rarius terminatur per fluxum ſang. narium quàm multa alia apoſt. ut uerbi gratia rarius quàm apoſtema cerebri & ſynanche, frequẽtius tamen quàm peripneumonia, ego tamen cum uiderim centum pleureſes & multas peripneumonias, nunquàm uidi niſi unam pleureſim ſanguinis fluxu terminari. Nullam autem uidi peripneumoniam ſanguinis fluxu terminari, ſed bene multas phreneſes ſiue apoſt. calid. cerebri. Et fortè etiam quòd apoſt. epatis & propriè exiſtẽtia in gibbo & frequentius terminantur per fluxum ſang. narium quàm pleureſis cum trunchus uenæ chili trãſeat per gibbum epatis. Et fortè hoc intellexit A. in proprio capite de fluxu ſang. nariũ, cum dixit, iuuatur eo præcipuè ægritudinibus acutis & in apoſt. intrinſecis & propriè ſanguineis & cholericis in cerebro, deinde in epate, poſtea in uelamine, id eſt, diaphragmate, et per uelamẽ etiam poſſumus intelligere pleuram, ex hoc ordine Auic. poſſumus elicere ſentẽtiam prædictam. Aliquãdo hic fluxus eſt nociuus ſicut quando ſuperfluit, tunc enim in cholericis facies citrinatur cholera furente & ebulliente et reſiduũ ſanguinis adurente, & in phlegmaticis facies pallidatur, & fit plũbea phlegmate multiplicato, & in melanch, fit facies fuſca, & plerunque in omnib. iſtis facies tendit in colorem mortui ſpiritu paucificato, & extremitates infrigidantur & cadunt in ſyncopim, & interdum moriuntur, & præcipuè cum magna quantitas in paruo tẽpore egrediť, ſicut 25. lib. licet mulierẽ uiderim euaſiſſe poſtquam ab ea egreſſæ ſunt 25. ℔. ſang. per matricem in tribus diebus, ſanguine autem in multa quantitate ſed paulatim fluente & in pluribus diebus, debilitatur epar, & peruenitur ad hydropem & corpora uehementius præparata ad fluxum ſang. narium ſunt corpora citrina ſubtilis ſanguinis, & iuuatur ex eo qui temperatus eſt.

Cauſæ fluxus ſanguinis narium ſunt multiplices, ſcilicet ſecũdum quod differenter ſanguis ægreditur. Aliquando enim aperiuntur uenarum orificia. Aliquando uenæ ſoluuntur, aut ſecundum longum aut ſecundum latum totaliter, aut ſecundum partem. Aliquando ſanguis egreditur reſudando. Orificia autẽ uenarũ à quib. poteſt ſanguis reſudare, licet ſint multa ferè ad uniuerſam cutim terminata, unde aliqui per hunc modum ſudarũt ſudore ſanguineo, ſicut de Chriſto credimus, licet illud etiam potuerit eſſe per reſudationem à uenis. Tria tamen ſunt loca famoſa in quibus frequẽter ſanguis egreditur per orificia uenarũ ad illa loca terminata, ſcilicet naſus, anus et matrix

Cauſæ autem apertionis uenarum ſiue orificiorũ. Quædam ſunt primitiuæ, ſicut aër calidus, ſtatio ſub ſole, balnei ingreſſio, cibi et potus calefacientes, repletio multa ciborum, motus uiolentus, furor & ira, ſimiliter percuſſiones, caſus, & offenſiones, clamores, leuationes ponderum, iterum aliquæ medicinæ ſicut aloẽs, ſcãmonea, & ſimiles. Et aliquæ ſunt corporeæ ſicut multitudo ſanguinis, aut ipſius acuitas & ſubtilitas, feb. calefacientes, debilitas uirtutis retentiuæ & ſimilia. Cauſæ autẽ ſolutionis uenarum ſunt iam dictæ primitiuæ & corporeæ, ſimiliter ulcera corrodẽtia. Cauſæ autem reſudationis ſanguinis eſt caliditas & ſubtilitas ipſius & dilatatio pororum & raritas texturæ texturæ &c.

Signa quædam ſunt prognoſtica ſicut ſplẽdor apparens in utriſq; oculis & lineæ albæ, & rubedo, & citrinitas, & propriè poſt ſodam & reliquas ægritudines, de quib. ſupra, aptas fluxu ſang. terminari, ipſæ enim ægritudines ſunt ſigna fluxus ſanguinis futuri, ſpendor tamen apparens in utriſq; oculis poteſt intelligi ex parte ægri & ex parte aſpicientis in oculum, utroq; modo nunciatur fluxum ſang. futurum, pruritus autẽ & titillatio accidens in naſo cum ſignis iam dictis ſignificat iam fluxum ſanguinis proximum. Signa autem quòd ſanguis egrediatur ex naſo immediatè ſunt, quia per approximationem alicuius lichinij conſtringentis ad intra nares facilè ſedatur, ſecundum quia nullo loco capitis dolor percipitur, ſi uerò ſanguis ſit ex cerebro in aliqua parte determinata dolor percipitur & non facilè ſedatur fluxus ſang, imò in naſo poſita nihil conferunt. Quòd autem ſit ex ruptura uenæ in cerebro, & non ex reſudatione cognoſcitur, quia multus eſt & craſſus, prouenien autem reſudãdo paucus & ſubtilis. Quòd autem ſit ex arteria cognoſcitur, quia calidus rubeus cum claritate, ſubtilis, et eſt cum ſpuma frequenter & impetuoſè egrediť.

Sanguis autem ex uena eſt rubeus tendẽs in fuſcũ, craſſus, ſiue ſpuma, cũ paruo impetu egrediẽs. Quòd autem ſit periodicus cognoſcitur, ex determinata periodo ſeruata, quòd aũt ſit criticus cognoſcitur, quia ſequitur alias ægritudines, & cum ipſo ut plurimum terminantur, quòd autem ſit iuuatiuus cognoſcitur quoniam ſequitur bona conferẽtia, et bene toleratur, contrariorum cõtraria ſunt ſigna. Cauſæ autem primitiuæ & corporeæ ſeipſas oſtendunt, quòd autem ſit ab ulceribus cognoſciť, quia poſt ſaniem ſanguis egreditur, & ſignificat ulcus ambulatiuũ, ſcilicet corroſiuum aut putridum.

Prognoſtica. Primum. Fluxus ſanguinis narium ex fractura arterię in cerebro difficulter curatur, & ſecundum plurimũ malè terminatur, & propriè ſi fragatur arteria rete mirabilis. Secundum eſt A. Et ſcias quòd quandoq; uiuit homo fluxu ſang. nariũ uſque quo egrediantur 20. ℔. & uſq; ad 25. ℔. deinde moritur, licet ut antea dixi, uiderim ſuperuixiſſe mulierẽ, cum tribus diebus egreſſæ fuerunt 25. ℔. ſanguinis.

EX his quæ ſanguinis de naribus fluxum retinent, eſt ſuc. albedorogi cum camphora fuerit in eo reſoluta naribus immiſſus, confert enim ei qui hanc paſſionem incurrere ſolitus eſt, ante eam iniectus, aut

aut in hora ægritudinis. Aut ſumatur gipſum cinis chartæ de panno gallæ, ſang. draconis, calcis gezi, & puluerizata naribus inſufflentur. Aut lichinium in eis intinctum mittatur in aures. Aut alumen iameni puluerizatum, ut alcohol cum amilo eiuſdem quantitatis naribus inſuffletur.

Hoc capitulum de ſang. fluente ex naribus, diuiditur in tres partes. In prima ponit quædam medicamina naribus imponenda. In ſecunda ibi. Quòd ſi adhuc uehemẽter, curat fluxum ſanguinis per diuerſionem. In tertia ibi. Medicamen quod uehementer ualet, ponit aliud medicamen naribus imponendum.

Prima pars poteſt diuidi in tres partes, ſecundum quod tria ſunt medicamina, de quibus facit mentionem, partes patebunt. Primum medicamen eſt ſuc. albedorogi, id eſt, ozimi maioris ſiue baſilicõis, de quo uerbi gratia ſumatur. ʒ. 1. & miſceatur media drachma cãphoræ. Et ſi maior eſſet caliditas ſit ʒ. 1. confert enim, ut dicit Raſis in textu curando, & perſeuerando, cum autem baſilicon ſit triplex, ſcilicet maius habens folia magna & ſtipitẽ ſatis lõgum & eſt commune, ſecundum minus habens folia parua, redolens odorem gariophil. & dicitur ozimum gariophilarũ, tertium habẽs etiam folia ſatis magna redolens odorem citri & diciť citrarium. De maiore eſt hic ſermo. Retinet enim ſanguinẽ à forma ſpecifica, non à qualitate manifeſta. Imò quia calidum eſt fortaſſe magis adiuuaret ad ſanguinis prouocationem. Et ideo ſecũ permiſcetur camphora frigida in quarto ad reprimẽdam eius caliditatem, ſtuellus itaque in eo infuſus & naribus immiſſus optimè iuuat. Secundũ eſt hoc. Recipe gipſi frig. ſic. & ſtiptici, cineris chartæ de panno calid, ſicci & ſtiptici, dicitur de panno ad differentiã chartæ, de papiro paluſtri ſuper qua antiqui ſcribebant, gallarum frigid. & ſic. & ſtipticarum, ſang. draconis frig. & ſic. & ſtiptici et inuiſcatiui, calcis calid. et ſic. in quarto, & cauſticæ, zezi, id eſt uitrioli calid. & ſic. in quarto, omnium ana ʒ. 1. & puluerizata ſubtiliſſimè naribus inſufflentur. Aut lichinium ex cotto prius infuſum in albumine oui, deinde iſto puluere aſperſum naribus immittatur.

Vltimum medicamẽ eſt alumen iameni, calidum & ſiccum & ſtipticum ſubtiliſſimè puluerizatum & mixtum cum æquali quantitate amyli retinentis ſua inuiſcatione.

Quòd ſi adhuc frequenter manauerit ſuperiores ad interiorum partes apud aſcellas cum inſtita & coxa apud inguina ligentur, & teſticuli ſunt ligandi ſimiliter. Si uerò paſſio inualuerit, phlebotometur cephalica eiuſdem partis de qua fluit ſang. Si autem nec hoc modo ſtrictus fuerit, magnæ uentoſæ cum igne ſuperponantur acutari ab ea parte de qua fluit. ſang. Medicamen quod uehementer ualet ad ſanguinem conſtringendum, ſumatur calx al. & leuis quæ utuntur aurifices & ſæpe naribus inſufflatur ſine interpolatione & lichinium album. oui illinitum, ea inuolutione & naribus immittatur.

In hac ſecunda parte curat fluxum ſanguinis diuertendo. primò ſine euacuatione, ſecundò cum euacuatione, ſcilicet phlebotomia, & patet. Et in ultima parte docet aſſumere calcem, qua ſcilicet utuntur aurifices & naribus frequenter inſufflare uel in lichinium in albuine oui illinitum, & poſtea ipſa inuolutum naribus imponi &c.

Pro ordinatione curæ fluxus ſang. narium, ſciendum quòd fluxus criticus non eſt conſtringendus. Imò adiuuandus niſi uirtutem debiliret. Similiter fluxus factus à natura ſtimulata ipſius multitudine, aut etiam ipſius acuitate cum mediocri quãtitate eius nõ eſt reſtringendus. Imò in exitu 4. ℔. eſt aliquando ęgro iuuamentum non paruum, quo fortaſſe præſeruať ab apoſtemate uel ruptura uenæ, uel morte ſubita & ſimilibus. Reliqui autem fluxus ſunt ſecundum plurimum reſtringẽdi. Et etiam iam dicti, cum nimium exuberant.

Cura ergo fluxus ſang. nariũ triplex exigit regimen. primum uniuerſale, ſecundum particulare, tertium commune utriuſq;. Primũ completur quatuor intentionibus. prima ſanguinem infrigidat et incraſſat, caliditatem membrorum reprimens. ſecunda diuertit. tertia uias & meatus quibus ſanguis ducitur ad nares, conſtringit. quarta cauſam fluxus remouet.

Prima completur ex his quæ actu & potentia, aut utroq; modo infrigidant interius et exterius applicitis, ut ſi epar ſit in cauſa, aut cerebrum propter ſuperfluam calid. & ſimiliter uniuerſum corpus infrigidetur cum aceto, aqua roſacea, ſuc. ſemperuiuæ, ſolatri & ſimilium, quæ ſint actu & potentia frigid. ſed ſint propria membris quibus applicãtur, & ſi totum corpus ſit in cauſa, totũ corpus in aqua frigida infundatur, uirtute & reliquis cõſentientib. & interius ſumat ſyrupum de papauere & ſimilia, præcipuè infrigidentur teſticuli cum aceto & aqua ueri frigoris. Secunda intentio, ſcilicet diuerſio perficitur ſtringendo fortiter adiutoria prope aſcellas & coxas, prope inguina & mãmillas in radicibus ſuis, & teſticulos quæ ligaturæ ſint doloroſæ, & ſæpe remutentur. Item ponať uẽtoſa ſuper epate ſi fluat ex nare dextra, & ſuper ſplene ſi ex ſiniſtra, et ſuper utroq; ſi fluat ex utraque, & ponatur ſuper ſumine & ſuper ſpatulis & ſuper nocra, nam cõferunt. Item diuertatur ſanguis cum phlebotomia. Et ſi fuerit magna repletio in toto fiat ex ſaphena uel ex alijs uenis pedis eiuſdẽ lateris. Et ſi epar fuerit in cauſa phlebotometur baſilica. Si uerò repletio fuerit parua aut à furcula ſupra phlebotometur cephalica dextra aut ſiniſtra, & fiat ſemper phlebotomia ſubtilis & hauriatur quantitas ſang. ſecundum quantitatem repletionis & tolerantiæ uirtutis, imò lipothymia ſi ſuperuenerit, eſſet efficax remediũ ſtrin-

gendo ſanguinem . Sed conſulo quòd ſi fluxus dat inducias ut quia nõ ſit impetuoſus uel fortaſſis ſit periodicus, quòd potius reiteret phlebot . cũ quòd magna quantitas una uice extrahatur, ſed impetuoſo & non dante inducias iudico cõtrarium. Sed Meſue dubitans à qua iſtarum duarum intentionũ ſit inchoandum, in actu practico, dicit & bene . Quòd ſi fluxus ſanguinis eſt propter calid. & ſubtilitatem inchoetur à prima. Si uerò propter multitudinem tantum, aut multitudinem cum acuitate ſimul à ſecũda eſt inchoandum quamuis eadem hora ſit ad ambas feſtinandum . Tertia intentio ſcilicet conſtrictio ductuum & uiarum perficitur cum frig. actu & potentia, & ſtipticis applicitis ſuper loca uiarũ & tranſitus ſang. ad nares, & cum debita conſtrictione, quapropter applicẽtur acetum & aqua roſ. & ſimiliter ſuc. frig. iam dicti ſingulariter aut coniunctim circa collum ut oppilentur & claudantur uenæ, deferentes ſanguinem ad caput, hoc idem fiat circa frõtem & tempora, & ſi opus ſit maioris conſtrictionis ſupraſcriptis poſſunt addi bolum armenum, terra ſigillata, ſang. draconis, albumen oui, trochiſci de karabe de terra ſigillata & ſimilia. Quarta intentio, ſcilicet remotio cauſæ perficitur hoc modo . Nam ſi cholera fuerit in cauſa calefaciens, ſubtiliãs, mordicans, & ſtimulans uirtutem expulſiuam euacuetur cum decoctione prunorum, tamarin. mirob. citrin. cum pauco caſſiæ aut mannæ. Si uerò aquoſitas eſſet in cauſa educat cum decoctione aut ſuc. ireos et ſimilibus, ſint tamen admixta cum mirobalanis chebulis, bdellio & ſimilibus conſtringentibus. Et in hoc caſu prima intentio iam dicta nõ habet locum. Et tertia intentio complenda eſt calidis, & ſic. ſtipticis inuiſcantibus, ſicut cũ thure, maſtiche, alumine, nuce cupreſſi & ſimilibus, quæ tam in decoctione, quàm in ſubſtantia poſſunt applicari ad conſtringendum uias & tranſitus . Et nota quòd ubi fluxus eſſet periodicus, aut daret inducias, hæc intentio quæ eſt quarta deberet eſſe prima, ſed in fluxu nõ dante inducias debet eſſe quarta &c.

Secundum regimen, ſcilicet particulare ſiue locale completur cum medicinis naribus impoſitis cõſtringentibus ſecundum unam aut plures harum quinq; uirtutum . Prima eſt uirtus infrigidatiua congelans ſanguinẽ & incraſſans. Et iſtæ ſunt ſicut opium, hyoſcamus, camphora, mãdragora, papauer, ſolatrum, ſemen lactucæ & ſuc. eius, ſemperuiua. Aliæ ſunt cauterizantes, facientes eſcaram, ſicut arſenicum, calx, colchotar, calchantum, æs uſtum, flos æris & ſimiles, & Cauteriũ actuale ubi conuenienter põt applicari, obtinet principatum. Cõglutinatiuæ uerò ſunt ſicut farina uolatilis, albumen oui, charta combuſta, ſpõgia marina combuſta, pili leporis & coagulum eius, fumus thuris & thus, aloẽs, gypſum, gummi aſſum, dragagan. combuſtum, pennę combuſtæ, & raſura lebetis terrei qui ſæpe ſteterit ad ignem . Aliæ ſunt uehementer ſtipticæ. ut roſa, ſemen eius, ſuc. barbæ hircinæ, gallę. ſuc. palmę, balauſtia, cortices granatorum, alumẽ, hematites, myrrha, karabe. ſang. draconis, bolus armen. terra ſigillata, acatia, ſuc. rubi, ſuc. foliorũ pirorũ & ſimiles. Aliæ em̃ à proprietate retinẽt, ſicut ſtercus aſini odoratum inſufflatum. Similiter ſtercus porci, ſuc. porri, ſuc. baſiliconis, menta & plura his ſimilia. Cerebella autem gallinarũ comeſta in magna quantitate retinent ſangũinem fluentem de pelliculis cerebri. Et ſecundum ſententiam Gal. quinto de ingenio ſanitatis, thus & aloës incorporata cum albumine oui, ita ut habeant mediocrem ſpiſſitudinem, ſicut mel excedunt omnes medicinas in conſtrictione ſanguinis fluentis ex pelliculis cerebri. Et in hoc medicamine ſecũda uirtus aloës quæ eſt inuiſcatio reducitur ad actum, & nõ tertia per quam aperit orificia uenarum. Vbi contra, ſi in potu ſumeretur tertia reduceretur ad actum, & non ſecunda, uel ſaltem magis operaretur per tertiam quàm per ſecundam . Securiores tamẽ medicinæ & cæteris præeligendæ ſunt ſtipticę inuiſcantes, reſtringentes à forma ſpecifica. Frigidę enim congelantes corrumpunt ſpiritum & calorem innatum, ſed in approximatione cauterizantium eſt timor de caſu eſcaræ, & de fluxu uehementiori . Iſtæ uerò medicinæ aliquando applicãtur ſub forma pulueris, & ſunt ſubtiliſſimè puluerizandæ, & elaborandum eſt ut bene adhæreant. Aliquando approximẽtur ſtuellæ flue tentæ infuſæ in ipſis & elaborandum ut bene obturent nares multum ad ſuperiora tranſeant, neque remoueãtur niſi poſtquam de fluxu ſanguinis ſecuri ſumus.

Sunt tamen aliquæ medicinæ quę portatæ, uel ſuſpenſæ collo, ſtringũt ſang. ſicut iaſpis & ſimilia. Tertium regimen reſpicit accidẽtia, ſubueniatur ergo debilitati uirtutis cum uino, aqua carnium et ſimilibus. Item ſi ſanguis tranſiret ad pulmonem procuretur eius extractio, & melius eſſet ut tranſitus eius ad pulmonem prohiberet frequenti extractione eius quod deſcendit. Et ſimiliter prohibeatur eius tranſitus ad ſtomachum, & ſi tranſiret uomitu educatur, & ſi tranſierit ad inteſtina cum ſolutiuis, & ſang. diſcoagulantibus per os ſumptis, & cum clyſteribus &c. Regimẽ autem ſex rerum non naturalium declinet ad frigidũ & ſic. ſcilicet aẽr, & cum hoc ſit boni odoris, unde ſternãtur in loco habitationis folia pirorum, citoniorũ, meſpilorum, ſorbarũ rubi & ſimilia, & ſit aẽr aliqualiter obſcurus. Et pauca etiam habeat ueſtimẽta & nõ ſtricta, & propriè circa collum. Et nihil teneat in capite, & ſtet capite eleuato. Cibi ſint ſimiliter huiùs intentionis frigidi, ſic. ſtiptici, uiſcoſi. Et bibat aquam calibeatam.

Et comedat pedes & extremitates animalium, & piſces uiſcoſos, ſomnus ſit multus, ſed interruptus, ne ſanguis declinet ad pulmonem, uel ad ſtomachum, & dormiat capite eleuato, procuretur uentris ſolutio cum clyſteribus leuibus & ſimilibus non agitãtibus. Nares autem nõ demucet, aut demucet minus quàm poteſt. Sit quietus animo et corpore, ita ut uix loquatur, & caueat ab ira, furore, gaudio, timor tamen adiuuat ad conſtrictionem.

DE VLCERIBVS NARIVM. Caput XLIIII.

QVid nominis & quid rei ulceris nariũ ſunt ſatis exdictis manifeſta. Species autem ſumuntur quãdoq; ex parte membri patiẽtis, qñq; ex ulcerib . in ſe ipſis. Primò namq; quædã ſunt extrinſeca quędã intrinſeca. Intrinſecorũ autem quædam ſunt in alkaieſim & ſunt praua, quędam in colatorio & ſunt prauiora . Quædam in carunculis mammillarib. peruenientia uſq; ad ipſam cerebri ſubſtantiã, & ſunt prauiſſima. Et ubicunq; ſunt, aliquãdo ſunt ſuperficialia, & ſunt leuiora, aliquãdo ſe profundant ſicut cauernæ & abſconſiones, & ſunt difficilia . Ex parte aũt ſui diſtinguuntur. Nam quædam ſunt ſic. cruſtoſa à quib. ferè nihil emanat, et ſunt ſuperficialia pẽdentia à uaporibus aut humorib. aduſtis, quędam ſunt humida à quibus notabiliter ſanies emanat . Et iſtorum quædam ſunt munda à quib. ſanies laudabiliter emanat, quædam uirulenta, quædã ſordida, quædam putrida, quædam corroſiua, quædam fiſtulæ, quædam cancroſa . Item quædam horum ſunt recentia, quędam chronica & antiqua. Cauſæ ulcerum ſunt apoſt. aut bothor quę rumpuntur in naribus. Aut uulnera à cauſa primitiua illis partibus illata, quæ poſtea fiũt ulcera. Aut humores acuti paulatim ſe profundãtes. Aut uapores acuti ad partes nariũ eleuati paulatim excoriãtes donec ſe profundent. Cauſæ remotiores ſunt quęcunq; poſſunt hos humores & uapores multiplicare, & hi humores quandoq; defluunt à capite per uiam catarrhi. Aliquando ab aliis conſurgunt partib . & quãdoq; in principio cum ueniũt ad membrũ non ſunt aduſti, ſed poſtea tandẽ adurunt ſicut uidemus multa apoſt. à principio non cancroſa, quæ tandem ad cancrum permutantur. Signa. Vlcera ſi extrinſeca ſint ſenſui ſubiacent. Si uerò profundentur, ex ſanie, aut ex cruſtis deinde egredientibus cognoſcuntur, & dolore interius ſenſato, nam ubi dolor ibi ægritudo.

Et ſi ſint in Kaieſim frequenter obturant nares . Et ſi in colatorio ſanies fœtens per os egreditur . Quæ ſi proueniat ex ulcere & corruptione oſſis eſt ſubtilis. Sed in carunculis mãmillarib. nocetur olfactus . Et ſi proueniat ad cerebrum anterius tandem nocet ſenſus cõmunis & adeſt febris. Et ſi profunda ſint & ampla, ex egreſſiõe multę ſaniei. Si mũda, etiã ex ſanie laudabili. Si ſordida ex ſanie craſſa.

Si uirulenta, ex ſanie ſubtili. Si putrida ex fœtore ſaniei.

Si corroſiua ex exitu ſang. cum ſanie, aut poſt ſaniem corroſione tendente ad partes ſanas . Cancroſa ex ſignis cancri cognoſcuntur, maximè ex dolore ſulmineo cum ſanie fœtentiſſima inde egredięte . Sed fiſtulæ ex antiquitate & ſanies communiter eſt ſubtilis quæ aliquando paucificatur, aliquando multiplicatur. Cauſæ autem ulcerum ſeipſas oſtendunt.

Prognoſtica. Primum. Vlcera extrinſeca ſuperficialia, munda, recentia facilè curantur. Secundũ. Occulta profunda immũda difficillimè curant maximè oſſib. nariũ & colatorio cõmunicata. Putrida uerò corroſiua cãcroſa maximè carũculis mãmillaribus et cerebro cõmunicantia plurimũ ſunt pernitioſa . etc.

CVm in narib . fuerint eſcaræ, cera & oleum, & adeps gallinaceus eis immitatur. Et aquam calidam narib. in mane multotiẽs per aliquot dies odoret . Cũq; puſtula egredi cœperit, lichinium aceto forti infuſum in quo ſal poſitum ſit naribus immittatur, ac ſuper eas ſimiliter ponatur, ſiccabuntur enim ex hoc, & non prolongabitur earum mora. Quòd ſi ulcera ibi affuerint, unguento de ceruſa curentur.

Diuidit hoc caput in duas partes, primò ponit curam ulcerum quæ ſunt ſicca cruſtoſa. In ſecunda. Quòd ſi ulcera etc . Ponit curã ulcerum humidorũ.

De prima dicit, quòd cum in naribus ſunt eſcarę et cruſtæ, primò debet æger odorare frequenter aquam tepidam, id eſt, uapores aquæ calidæ ad nares recipere, poſtea immediatè naribus imponere unguentum hoc. ℞. adipis gallinæ, olei aã. ʒ. s. uel quantum uis, ceræ quantum ſufficit, fiat unguentũ molle, hoc ter aut quater in die ponatur debitè calidum & continuetur quouſq; eſcarę ceciderint, & poſt earum caſum ſtuellus ex cotto in aceto ſolito infuſus naribus immittat & aliquotiens replicetur, ex his enim medicaminib. æger ſatis citò ſanabitur. De ſecũda parti dicit, quòd ſi ulcera, ſcilicet humida in naribus fuerint curẽtur cũ unguento de ceruſa, cuius deſcriptio notiſſima eſt, & propriè apud Meſue, & maximè ſi ulcera ſuperficialia fuerint, & affuerit ibi mala complexio calida.

Horum ulcerum cura triplex exigit regimen, uniuerſale, particulare, & tertium quod eſt commune utriq; . Vniuerſale uerò quatuor completur intentionibus. prima eſt euacuatio, ſecũda diuerſio, tertia regimen membri mittentis, quarta fluxus interceptio. Pro prima intentione complenda maximè attendat cacochimię totius, & maximè membri mittẽtis ita ut fiat phlebotomia, aut aliã euacuatio ſecundum quod oportet etiam iterata ex ſuis partib. minoratione, digeſtione & eradicatione, quæ qualiter fieri debeat eſt ſatis ex ſæpe dictis manifeſtum. Secũda ſcilicet diuerſio completur cum omnibus aut pluribus generibus diuerſionum de quibus ſæpe dictum eſt: Sed ex proprijs eſt uentoſatio aut ſanguiſugarum applicatio circa ſecundã aut primam ſpondilẽ, ſicut ex propriè eradicatib . cauſam coniunctã, eſt phlebot. uenarũ naſi.

Regimen autem membri mittẽtis, quod ſecundũ plurimum eſt cerebrum complet euacuando ab ipſo diſcraſiam eius corrigẽdo & confortãdo, quod qualiter fieri debet, patet ex præcedentibus taliter etiã rectificet epar & cętera membra principalia & ſibi deſeruientia, ut ſanguis delegatus ad nares ſit conueniens in quantitate & qualitate. Intercipitur autem fluxus ungendo nares circum circa cum defenſiuo facto ex bolo armen. aceto, oleo roſaceo, aut ſibi ſimilibus, ſecundum diſcraſiæ exigentiam, & ſimiliter ponẽdo ſtiptica, fluxus ad nares prohibentia, fronti & temporibus ſi per eam regionem materiæ fluxerint. Secundum uerò regimen, ſcilicet locale, ſi ulcus fuerit cruſtoſum perficitur, 2. intentionibus.

Prima eſt mollificatio cun unguẽto in textu dicto, & uapore aquæ calidę, aut aliqua decoctione mollificãte, prius naribus applicita, & ex poprijs eſt butyrum recens. Et ſi affuerit caliditas miſceatur cum oleo uiolaceo aut mucilagine pſilij, aut mucilagine ſem. cytoniorum. Et ſi non fuerit caliditas cum oleo ſeſamino, amyg. dulcium, & pinguedine gallinæ, mucil. malua uiſci, ſem. lini & ſimilibus, et eſcara remota infundat, ſtuellus in aceto ſalito & expreſſus aliqualiter inuoluat unguẽto de ceruſa aut tetrapharmaco facto ſcili-

cet ex lythargyrio, aceto & oleo, aut cum unguento de thutia & narib. immittat. Si uerò ulcus fuerit humidum & mundum solum tres exigit intentiones, primò scilicet mundificationē complendā cum aqua mellis, quod sit subquadruplum ad aquā, & si sit cū signis frigiditatis, cum uino decoctionis mellis & bulliat ad consumptionem tertiæ partis. Secūdò, carnis generationem, complendam cum his quæ dicta sunt in cura ulcerum aurium, ab illo tamē potest demi ziniar cum huic minus sicca debeant q̄ auribus, & magis licca q̄ oculis. Vnguentum quoq; tetrapharmacum & de cerusa est ad hoc cōueniens, & cum hoc cōplebit etiam tertiam intentionem quę est sigillatio, et si opus est confortetur cum pauco colcothar aut alumine. In ulcere uerò sordido indigemus maiore absterſione, sicut oxymelle simplici, & etiam scyllitico apud maiorem necessitatem, & postea generetur caro & cicatrizetur secūdum oportunitatem. Sed in uirulentis maiori indigemus exiccatione, sicut sang. dracōis, scoria ferri, tuthia, cadmia & similibus cum suc. plantaginis, quibus apud maiorem necessitatem posset addi aliquid aluminis aut aliquid paruū aquæ aluminosæ, & pauca indigemus absterſione. Et hæc etiā cicatrizabūt, et propriè si ponatur in forma pulueris. Et si tuthia aut cadmia misceantur cum thure aut sarcocol. cum oleo ros. & cera carnem generabunt. Si uerò ulcus fuerit putridum cum carne aut osse corrupto, aut corrosiuum, aut fistula, quatuor exigit intentōes, scilicet, corrosionem aut cauterizationem complendam cum ferro ignito figurato secundum exigētiam partis cauterizandæ, & propriè si malitia fuerit magna. Et melius est si ferrū illud ignitum immittat per cānulam ferream circumlutatā luto sapientię siue alchimistarum, aut cū medicina corrodente, aut caustica. Et ex leuib. est unguentum Aegyptiacū, & fortius illo est quod fit ex uiridi æris alum. melle ana partib. æqualib. & adhuc fortius est quod fit cauterio facto cum capitello dissoluto, fortissimum autē omniū est arsenicum sublimatum. Sed non ponatur nisi in pauca quantitate, scilicet, ad q̄titatem grani mellicæ, aut grani frumenti. Ex eo tēpore quo istæ operatiōes fiunt tueant partes circunstantes cum aquis & succis frig. postea procuretur casus escaræ non quidē putrefacientibus, sed cum uitello oui, oleo rosaceo, & pauco cerusæ, aut cū stuello in lacte infuso, et postea locus mundificet cū aqua mellis, tertiò caro generet. Et tādem cicatrizet. Et si esset os discoopertū, tentet ipsius squamatio et ossis corrupti emissio cū alumine aut uitriolo sępe super osse iterato. Si uerò ulcus esset occultū, & profundaret ad colatoriū, & ad partes distātes mūdificet cū hydromel attracto per nares. Et si opus sit maiori exiccatione addat oxymel simplex aut cōpositū. Et adhuc apud maiorē necessitatē & ubi esset caro putrida, addatur unguentum Aegyptiacum & per nares suggatur, sed melius est ut capite cōuerso ad posteriora per nares huiusmodi instillent etiā fortiter suggendo. Quidam præcipiūt filum suggi per nares, & elaborare ut descendat per os, & habeat plures nodos, & in modum serræ trahatur & retrahatur donec locus sanguinet. Quæ operatio mihi uidetur satis uana & fortuita, secabitur enim non secandum. Sed fortè in hoc posset esse aliquod iuuamentum, ut in extremitate fili liget aliqua petia subtilis linea, & unguēto aliquo ungat, aut aliquo liquore ut attrahat superius per filum egrediens, per os, & ibidem dimittatur usq; ad sequentem mutationem, & postea in sequente mutatione illi petiæ quæ secundū aliquam partē remāsit extra nares sumat alia petia cōsimiliter uncta & attrahat, debet aūt petia illa esse uncta aut infusa in liquore conueniente ad intentionem quam quæris, scilicet corrosionis, mundificationis, consolationis &c. Sed maximè cum opus est superflua corrodere, Aliter & melius possemus primam petiam abijcere & filo interius remanenti aliam innectere, & ad superiora trahere. Dicit enim Mesue quòd consuetudinaria ulcera, id est, longo tempore consueta ex defluxu scilicet materiæ ad nares quæ sunt sicut crustę & bothor rub. coloris, et asperitates curantur cum duob. cauterijs positis inter labia & gingiuas iuxta dentes caninos, & ascendunt hinc inde ad colateralia nasi, & debent fieri cum duobus stilis ignitis, & debent etiā dimitti aperta longo tēpore ut materia illuc deriuetur. Filius Zacharię, medicamen conferens ulceribus narium. ℞. ceruse, lithar. plumbi usti, ana partes æquales, lauentur pluribus uicibus postq̄ fuerint trita, deinde fac unguentū cum uino & oleo myrthino diu conterendo in mortario, nunc uinum, nūc oleum, usq; dum inspissetur, & fit mortarium de plumbo, & similiter pistellum et propriè quando ulcus esset cancrosum, & tunc dimittatur uinum & ponatur suc. solatri, cadmia quoq; & tuthia sunt in hoc casu præstans. Ex medicinis cōmunibus est ut sumant granata acetosa, sed melius est succus eius cōtritus cum tota substantia sua, decoquatur in uase æreo post ipsius contritionē donec perueniat ad medietatem, & lineatur ex ea et tenta administret. Tertiū regimen corrigit accidentia doloris quod perficitur cum lacte narib. imposito, aut uitello oui & oleo ros. & similibus mitigantibus ardorem sequentē medicinas acutas. Regimen aūt uitæ declinet ad siccū cum temperamento actiuarum, uerum tempore huiusmndi fortium operationum sicut cauterizatio cū ferro, aut medicinis acutis, sit dieta tenuis, sine uino & carnibus declinans ad frigidum.

DE POLYPO ET HEMORROIDIBVS. nasi. Cap. XLV.

Circa rub. sciendum, quòd reperiuntur isti termini hæmorrhis, alharnabeth, polypus quę significant carnes additas in narib. & frequēter hi termini accipiuntur ut synonymi. Sed uim uocabuli consyderanti apparebit quòd hæmorrhois de qua hic est sermo, sit additio carnosa in naribus à qua sanguis facilè profluit. Hæmorrhois enim græcè, fluxus san. latinè, hoc aūt est quia oritur ab extremitatibus uenarū quæ ad nares terminantur. Alharnabeth uerò & polypus importāt additionem carnosam in naribus non connotādo pronitatem ad fluxū sang. sed ex intētione Auic. uidetur posse elici alharnabeth siue polypum esse carnem duriorē quàm sit hæmorrhois. Polypus aūt dictus est hæc ægritudo ad similitudinem carnis piscis qui polypus dicitur, qui tendit in albedinē, aut quia habet multos pedes, id est, radices quib. narib. alligat sicut polypus piscis qui propter hac causam multipes dicitur. Et bene consyderāti apparebit huiusmodi carnes esse morbum in numero cum sit aliquid additum supra partes narium sensibilite

sensibiliter lædens operatiōes. Polypus siue hæmorrhois est duplex. Est enim alter quædam caro mollis alba aut rub. à qua humid. profluunt sine dolore, habens radicem gracilem, quę caro aliquando multum prolōgatur donec nares egrediatur. Aliquando trāsiens per palatum apparet in ore. Sed alter est caro durior tendens in rubedinem uel fuscedinē, à qua minor humiditas profluit existēs cum dolore, habens radicē firmiorem, & communiter minus prolongat, & hæc aliquādo malignata materia propter incisionem aut approximationem medicinarū acutarum aut ex longitudine temporis cum malo regimine sex rerum nō naturaliū uertitur in cancrum. Aliquando tamen in narib. fit cancer, incipiēdo, quia incipit sicut faba parua, durus, fusci coloris, cū dolore fulmineo secūdum radicem in profundū affixus, & incipit secundū plurimū in parte inferiori nasi, qui ualde tandem augmētatur donec nares impleat ipsas ualde extendens cum magna duritie, & communicat collatorio apparēs in palato cū dolore & duritie, & cū ulcerat emittit uirus fœtentissimū, & incrassant labia ulceris & inuersant.

Ex his manifestæ sunt species polypi siue hæmorrhoidis. Est enim quidam mollis, quidā durus, quidā paruus, quidam magnus ualde elongatus donec extra nares pendeat aut in ore appareat, & communiter quanto est mollior magis prolongatur, quidam antiquus, quidam nouus, & quidam habet radicem suam superius ualde affixam in superiori parte. Quidam in parte inferiori quæ sensui subiacet, & est aliquando una caro, aliquando plures quæ habent radices suas diuersas, & est aliquando cum fluxu sanguinis aliquando sine. Et Mesue ponit quòd aliquis est mollis, fœtidus, putridus, qui fortasse nō sanatur, quod potest esse uerum, quia corrūpit partē in qua.

Causa autē materialis sunt humores à cerebro secūdum plurimum deriuati, aliquando in narib. paulatim congesti ex nutrimento scilicet ipsorū qui in hāc carnem paulatim, & in longitudine temporis cōuertunt à uirtute nutritiua aut augmētatiua ad hoc concurrentente sua complexione & spiritu uitali et naturali, ita ut forma carnis inducatur, cuius carnis finis in quātum morbus est ut noceat operationib. narium, qui tamen finis est prēter intentionem uirtutis, sed finis ipsius in quantū caro intentus à uirtute est ut ipsa conseruetur, humores autem isti qui subijciuntur pro materia carnis mollis albæ sine dolore sunt à prædominio phlegmat. quib. aliqua pars sanguinis est admixta nulla participante adustione. Materia aūt carnis durioris tendentis in colorem rub. & aliquando fuscum, sunt humores phlegmat. et sanguinei per adustionem tendentes in melanch. & quandoq; cum his permiscetur aliquid choleræ, aut melanch. propter cuius admixtionem aliquando tendunt in fuscū huiusmodi additiones. Materia autē cancri potest esse quęcunq; melanch. adusta, hoc autem non est caro sed apost. Signa ex iam dictis sunt manifesta, & est quilibet polypus, cum oppilatione foraminis nasi & impedimento respirationis, & species ipsius manifestæ sunt ex iam dictis, et signa, distincta inter eas, & signa quibus à cancro differunt &c.

Prognostica. Primū. Huiusmodi carnes molles albę sine dolore facilè curantur, timor tñ magnus est cū sunt hęmorroides de superfluo fluxu sanguinis. Carnes duriores cum dolore difficulter curantur & transeunt in cancrum. Secūdum pronosticū. Cancer etiā incipiens, curari non potest nisi tota substātia cui affixus est eradicetur, Illi ergo cancri sunt incurabiles, qui non possunt propter loci nobilitatem eradicari,

Quum intus in naribus caro superflua mollis et quasi dissoluta, rubea aut alba exorta fuerit, & nares incrassari cœperint, ac ex carne prædicta repleri. Cephalica prius erit phlebot. Deinde lichinū ex unguēto uiridi quod in cap. de corrodentib. carnē nominauimus liniendū, & narib. erit immittendū. Si uerò istud nō suffecerit, medicamē acutū quod ibi descripsimus apponatur, donec ex toto mūdificetur. Hæc præterea quandoq; curatur cum ferro radicitus omnino incidēdo. Medici tamen plurimū in hoc errant, unde ex eorū cura æger maximū incurrit nocumētum, in hoc namq; loco cancer plurimūq; exoritur.

Verū cācer quādo in hoc nascitur loco, nec tolerat acutas medicinas nec incisionem quæ cū ferro fit. Imò indiget ut suauiter tractetur, & medicaminib. lenientib. & phlebot. et uētris solutiōe curetur. Cognoscitur aūt an illa accidēs sit cancer, quia est durus pertingens quandoq; usq; ad palatū. Sed cū nares siccæ sint et duræ, nec sit in eis aliqua humidit. summopere cauendū est, ne hæc ægritudo aut similis ferro, aut acuto medicamine tangatur. Si aūt quod in narib. exoritur & caro est mollis, fluxerintq; ex eis humores, & cum nares stringuntur inueniuntur molles, & cū tangūtur, tactus nō sentitur solidus, nō est timendū quin ex medicaminibus acutis & ferro mederi possint.

Diuiditur præsens caput in partes tres. In prima notificat hanc ægritudinem. In secunda ibi. Cephalica prius erit phlebotomanda. ponit curam eius. In tertia ibi. Medici tamen, docet quendam errorem euitare. Quod dicit in prima parte notum est, per dissoluta, intellige quod habeat radicem & tenuem & exilē.

Quod dicit in secūda parte est etiam manifestum. Sed ungueta illa corrodētia & cauterizātia require septimo huius cap. de medicinis quę carnē superfluā remouēt, quorū descriptionē ponā, qñ ordinabo curā.

In tertia parte docet euitare errorem, quem medici

plerunque incurrunt.

In hoc namque loco plerunque fit cancer, aut incipiendo, aut permutando, qui neq; curationem cum ferro, neque fortes etiam sustinet medicinas, immo medicinis blandientibus, phlebotomia, uentris solutione & conueniente uitę regimine ad frigidum & humidum declinante curandus est. Quapropter signa distinguentia inter polypum non malignum & polypum malignum tendentem in carne, immo cancrum ipsum sunt bene cōsyderanda. Cum enim fuerit durus fusci coloris nō emittens humiditates communicatas palato cum dolore fulmineo & radicibus magnis non gracilibus non est procedendum in eius cura cum ferro aut medicinis acutis. Vbi uerò adsint contrariæ conditiones cum ferro & medicinis acutis curari potest. Immo cācer ipse incipiens, exiens sicut faba parua, nō debet ferro aut medicinis acutis curari, nisi uoluntas sit ipsum cum tota parte cui affixus est eradicare.

Cura polypi septem exigit intētiones. prima euacuat. secunda diuertit. tertia materiam fluētem intercipit. quarta polypum remouet. quinta consolidat. sexta corrigit accidentia. septima ordinat regimen.

Prima intētio & secunda complentur cum extractione sanguinis, secundum plurimum phlebotomia aut uentosatione, aut sanguisugarum applicatione, si non toleret phlebotomiam. Prouocatione hæmorrhoidarum & mēstruorum si fuerint in causa eorum retentiones. Et phlebotomia uenarū nocreæ & cæteris diuersionibus prēterquàm per nares usque ad cauterium in commissura coronali. Phlebotomia uenarum nasi & fluxus sanguinis narium potius eradicāt quàm diuertant.

Fluxus materiæ intercipitur iuxta tertiam intentionem cum stipticis applicitis fronti & temporibus si fluat per partes extrinsecas. Si uerò per intrinsecas. potius nocent quàm conferant. Sed cum inciditur & cauterizatur polypus est conueniens ut fiant huiusmodi defensiua fronti, temporibus & circa nasum, ne ex defluxu humorum propter dolorem loca illa apostementur.

Quarta intentio perficitur si fuerit ex mollibus trahendo ipsum cum tenacula dētata per quamcunque partem appareat quantum est possibile, dummodo non rumpatur. Et incidatur in radice sua ut nihil aut minimū de eo remaneat, ut cū forfice subtili, stricta, aut cū raspatorio subtili, paruo, cuius sit possibilis in nares ingressus, aut cum cultello, non ex lateribus incidente sed solum secundum extremitatem suam quę sit lata & optimè incidēs. Et si dubitetur de fluxu sanguinis huiusmodi instrumenta cum quibus fit sectio iginātur, postea residuum cum ferro ignito aut cum medicaminibus acutis, de quibus infra consumatur. Si uerò abhorrentur huiusmodi operationes, aut aptè fieri non possunt, consumendus est cum medicinis acutis, quæ in radice sua ponantur. Et si pro his operationibus perficiendis nares nō sint sufficiēter apertę aperiātur & apertę teneantur cum speculo nasi, cuius figura est hæc in margine depicta. Deinde stuellus de cotto inuolutus in unguento uiridi à Rasi descripto 7. huius super radice ponatur. ℞. uiridis æris, bene depurati mel. aā. ʒ. 1. optimè permisceantur. Et hoc etiā confert in corrosione carnis in naribus superfluæ, & sic medicetur mane & sero donec fiat escara fortis. Aliud fortius & citius expediens est ut stuellus infusus in aqua forti, scilicet, qua separatur aurum ab argento, aut in aqua dissolutiōis cauterij super radicem imponatur. Escara autem perfecta procuretur eius remotio cum uitello oui, cum oleo ros. mixto donec cadat, & si tota radix consumpta sit, ita ut separetur bene est. Si uerò non idē medicamē & eodē modo replicēt donec tota cōsumpta sit, & stuelli illi sint cū filo ligati quod pendeat extra, & aliquādo imponimus per os & nares super radice polypi stylum in extremitate sua cotto inuolutum, & infusum in aqua forti sæpius replicando donec fiat escara, sed oportet ut aqua illa sit ualde fortis, sicut illa cuius descriptio est apud Rasim 7. Alman. cap. de his quæ minuunt carnē. ℞. arsenici citrini, alchali, id est, cineris facti ex herba salsa inuenta in littore maris, calcis uiuæ, uiridis æris, ana. ℔. 1. agenti uiui, ℔. 1. salis armon. ʒ. 3. terantur omnia cum aqua donec argentum uiuum sit extinctum. Et fortè melius est quòd aqua illa sit aqua fortis facta ex calce & cinere, & in summa fit capitellum, postea exiccentur, & exiccata iterum terantur, deinde in alambicho alchimistarum totum sublimetur, et quod sublimatum est, in ampulla uitrea totum reseruetur: est enim faciens operationem ignis, & ad hanc intentionem est calidicon in eodem cap. à Rasi descriptum, hāc operationem maximè facimus cum apparet in ore, cum ibi aptè non possint medicinæ dimitti. Operatio autem Mesue & Auicen. est cum tribus pilis caudæ equi nodatis in tribus aut quatuor locis, & contortis adinuicem, & retractis nunc per os. nunc per nares in modum serę, quæ operatio est satis fallax & fortuita, cui parum initendum est. Verum cum polypus est occultus si attrahatur per nares filū, in cuius extremitate sit suta petia unguento, aut aqua ad hoc propria intincta est causa, ut medicamen applicetur super polypo, & applicatum remaneat, & in secunda mutatiōe parti petiæ, quæ remanet extra nares suatur alia petia, & similiter per nares trahatur, & sic fiat quousque uolueris. Sed melius est ut prima petia abijciatur, & filo interius remanenti alia petia consuatur, & in nares cum eodem filo trahatur, & sic fiat in qualibet mutatione, quandoq; tamen in auferendo polypum procedimus, cum medicinis lenibus ipsum in longo tempore auferētibus, ex quibus est medicamē Gal. ℞. ex tribus generibus granatorum partes æquales, & tere ea secūdum totalitatem eorum & extrahe succum ipsorū, & decoque in essentia rob tenuis, deinde tere substantiam granatorum contritione multa donec fiat sicut pasta, & fac cum succo eorum formas similes nastalibus, & intromitte ex eis in naribus unam post unam liniendo semper cum succo prædicto, ita ut attingant radicem polypi, efficit enim operationem suam sine dolore, & tandem sanat, & est expertum. Si autem non sufficienter imprimeret, adde ex trochiscis alcardicon aliquid parum, uel ex medicamine in prin. descripto facto ex melle & uiridi æris. Confectio trochiscorum alcardicon cōsumentium polypum, cancrum, & omnes additiōes carnium in omnibus locis. ℞. calcis non extinctæ, arsenici citrini, aā. par. 2. colcothar. flor. æris, alum. aā, par. 1. gallarum, balustiæ, an. partem s. contere ea in mortario æneo cū aceto forti contritione multa usq; ad

ad quinq; dies, deinde fac ex eis troch. et in uase uitreo conseruentur in loco frigido & sic. et distempera unū eorū cum uino & utere cū lichinio, est enim expertū. Diosc. medicamen auferens polypum cancrosum ℞. seminis lus, id est, serpentariæ, tere cum succo malorū gran. tritorū cum cortice suo, & liniatur super polypo, & in circuitu eius. Idem etiam operatur succus radicis eius, & propriè lana ex aliquo eorū imbibita & immissa narib. est enim expertū. Item xylocaracta cōtusa & immissa super polypo cum lana aut cotto, corrodit enim & cadere facit polypum sicut facit cadere uerucas. Similiter nuces cupressi puluerizatæ. Et Auic. dicit se expertum fuisse attramentum & uitriolum uiride tritum sicut alcohol insufflatum in naso, sed melius est ut aliquid ipsius cum moleta subtilisuper radice polyi ponatur, aut stuellus infusus in oxymelle simplici, in quo puluis eius sit supra positus, sanat enim si mane & sero aliquibus diebus continuēt. Si uerò dubitetur ne canceretur, aut fortè ne cācer nouus incipiat portet crystallum, et ipso in cibo & potu utātur, nā præseruat à cancro, similiter politricū portatum. Medicinæ diuersæ positæ sunt, ut eis secundū opportunitatem utaris, nunc leuibus, nunc fortib. secundum diuersitatem polypi in duritie & mollitie, et secundum eius resistentiam. Cancer uerò & polypus cancerosus curatur cum blandientib. sicut cū unguento de cerusa, & cum mineralibus, sicut tutia præparata, cerusa, cadmia, et similibus, in mortario plumbeo, cum oleo ros. & succo solatri diu agitatis, & pinguedo cancrorum in mortario plumbeo, & cum pistello plūbeo diu malassata, est in hac dispositione propriū: hæc tamen non curant, sed prohibent eius augmentū & ulcerationem. Scribit tamen Auicen. quòd succus expressus ex uua quæ est super extremitate serpentariæ, & cū lana aut cotto impositus destruit omnē carnē additā & cancrū, sed facilius est dicere q̄ facere. Cō solidetur iuxta quintā intentionē si cancer aut polypus fuerit malæ naturę cum mineralib. de quibus sermo prēcessit. Si uerò nō malignus sit ex his potest addi thus, sarcocolla, & similia. Accidentia corrigenda maximè iuxta sextā intentionem sunt dolor qui mitigetur cum lacte tepido, uitello oui, & oleo ros. simul mixtis et similib. fluxus stringat cū his quę dicta sunt Cortices aūt quę q̄nq; remanēt in narib. educant sternutando. Dicta aūt iuxta septimam intentionem declinet ad frigidū & humidū, cum est cancerosus. Et similis fit cum exercemus operationes fortes, de quib. supra, sed cū hoc etiā fit tenuis, ut caueat tūc à uino & carnib. Si uerò polypus fit benignus declinet ad siccū cum temperamēto actiuarū. Cancer aūt incipiens, aliquando curari potest, sed nō nisi incisione profunda eradicante ipsum, & permittatur sanguis egredi multus, et postea satis profundè cauterizet cauterio actuali, & hæc fiant præmissis uniuersalib. uerū aliqui moderni profitentur se omnem polypum & cācrum curare ubicunq; sit cum hoc medicamine. ℞. cātharidarū par. 1. arsenici sublimati par. s. aut plus aut minus secundum quod uis facere unguētum fortius aut debilius, incorporentur cum oxymelle simplici, & apponatur ut bene adhæreat, et quandoq; incorporant ipsum cum sapone nigro, et uerum est quòd est fortis medicina se profundans, cuius operatio durat tribus diebus etiam si minimum sit quod de ipsa ponatur, & cum apponitur, bonum est defendere partes circūstantes cum succis frigidis & defensiuo in forma communi, & uerum est si cancer eradicabilis est, eradicat: si uerò non, saltē facit curam paliatā, & rota uis est in arsenico. Sed caue, scilicet, ne approximes mēbris nobilibus, nam fortè eorum operatio destruetur.

DE AMISSIONE ET NOCVMENTO olfactus. Cap. XLVI.

Circa rub. sciendū, quòd licet amissio olfactus propriè dicat eius ablationem, & nocumentum olfactus dicat eius destructionem, diminut. & corrupt. frequenter tamē hi termini accipiunt̄ ut synonymi. Licet Rasis in prēsenti cap. per amissionē propriè intelligat diminutionem & ablationem.

Est aūt olfactus siue odoratus sensus exterior qua odores percipiuntur. Cuius nocumētum est triplex, diminutio scilicet, in qua solū odores intensi uix percipiuntur, sicut aromaticum ualde, aut fœtentissimū, ablatio in qua nullus percipit̄ odor, & corruptio existens duobus modis. Aliquando enim percipit̄ odor esse in medio qui non est. Aliquādo unus pro altero repræsentatur sicut fœtens pro aromatico & contra. Sunt enim aliqui quibus omnia fœtent, sunt contra aliqui quibus omnia redolent et aromaticum spirent odorem. Quod etiam nocumentum aliquādo est nouum, aliquando antiquum, imò aliquādo à generatione contractum. Hoc autem nocumentum frequenter accidit homini, quia organum sui olfactus est debile propter superfluam humiditatē cerebri in comparatione ad multa animalia. Et propter hoc homo praue odorat, ut dicitur in de sen. & sensat.

Causæ nocumēti odoratus quādoq; sunt ex decursu ætatiuo, sicut in senib. non solum olfactus læditur, sed auditus etiam & uisus, & cæteri sensus interiores & exteriores propter paucitatem spirituum & crassitiem, exiccationem substantificam, & multiplicationem humidatum accidētalium. Et q̄nq; est hoc nocumentum propter ægritudines in cerebro, sicut uertiginem, apoplexiam, lithargiā, & similes, & maximè cum leduntur duo uentriculi anteriores. Et quandoque causæ nocumenti olfactus sunt in duabus carunculis māmillaribus à malitia complexionis sine materia cuiuscunq; generis, quæ tñ secundū plurimū est magis frig. q̄ cal. et magis hum. q̄ sic. aut cū materia cuiuscūq; gñis, sed maximè phlegmatica. Et materiæ huiusmodi quādoq; sunt apostemātes, quādoq; nō. Tertiò causæ nocumenti olfactus quādoq; sunt in colatorio, id est, in foramine ossis basilaris & duorum pāniculorum propter oppilationē in his foraminib. factam à uentositate, aut à materia cuiuscunq; generis apostemante aut non apostemāte, aut carne ibidē nata. Et quādoq; defecerunt huiusmodi foramina sicut etiam potuerunt deficere carūculæ māmillares ex defectu uirtutis informatiuæ. Quartò causa nocumenti olfactus potest esse oppilatio in Kaeisim, aut à materia & propriè à capite rheumatizante. Et dicitur corriza, aut à carne ibidem nata sicut polypo, hæmorrhoide, uerruca & similibus, aut apostemate, quod frequenter est cancrosum. Et quandoque est oppilatio in foramine illo propter malam compositionem illorum ossium, aut ex tempore, sicut cum premuntur aut rumpuntur propter percussionem,

casum aut offensionē, aut fortè est illa mala cōpositio à generatione cōtracta. Et quādoq; est oppilatio ista à faba, phaseolo, lapide, & huiusmodi, nares ingredientibus, sicut etiam potest esse à uermibus, crustis, & similibus. Et causæ horum nocumentorū secundum has quatuor species quādoq; sunt primitiuę, sicut aër malus, cibi mali, potus, crapulæ, ebrietates, somnus meridianus & propriè super crapula, retētio euacuationū consuetarū, & similes. Et causæ primitiuæ magis extraneæ sunt sicut medicinę exterius applicitę. et naribus instillatæ inducentes aliquam speciem malæ cōplexionis, & propriè in carunculis māmillaribus. Item casus, offensiones, & percussiōes, de quib. sermo prēcessit. Sed causa corruptionis odoratus, ut aliquis odor appareat esse in medio qui nō est, aut quòd omnia appareant fœtentia, aut bene redolētia est duplex, scilicet, aut corrupta complexio organi olfactus, scilicet, carūcularum māmillarum per quas uis olfactiua corruptè recipit, & corruptè sensui cōmuni repræsentat. At aliquis odor fœtens, aut redolēs existens in aliqua partium sensatarū suprascriptarum, uel in kaeisim, uel in foraminib. ossis basilaris & panniculorū, aut in carūculis māmillaribus, aut in cerebro, aut fortè in ore stomachi, pulmone & partib. inferiorib. Cuius odoris cā est aliquis humor corruptus aut alia substantia corrupta, aut boni odoris, sicut phlegma dulce existēs in aliqua partiū sensatarū suprascriptarum. Cognoscitur nocumentū olfactus ex relatu ęgri. Sed quòd sit ex decursu ętatiuo senium ipsum declarat, et paulatim factus euentus eius & nocumētum alijs sensibus commune: si autem sint ægritudines in cerebro signa earum iam præcesserunt, & cum hocalij sensus leduntur. Si uerò causa nocumēti sit in carunculis nocumētum odoratus est maximè cōtinuum, neq; apparet nocumētum in cerebro, neq; oppilatio in kaeisim, neq; in foraminibus ossis basilaris & pāniculorum, quia fortè superfluitates descēdunt per nares sicut cōsueuerunt, neq; adest nauseitas & prohibitio respirationis, & malitia compositionis cognoscit, quia sentit cal. aut frig, aut aliqua alia qualitas in anteriori cerebro ubi sunt carunculæ, & quia præcesserunt causæ calefacientes, infrigidātes. Tertiò, quia ęditur à similibus, iuuatur à contrarijs, & materia cognoscitur per grauitatem perceptam. Et si egreditur per colorē, odorem, substantiam, & speciē nocumenti, quod imprimit. Et si apostemat, adest febris, dolor, grauitas, oppilatio uerò in foraminib. ossis basilaris, & pāniculorum cognoscitur, quia humiditas solita nō egredit, & adest ibi dolor, grauitas cū incolumitate Kaeisim & aliarum partium: nō enim est nauseitas et prohibitio respirationis per nares, sicut quādo oppilatio est in Kaeisim. Sed causa oppilans cognoscitur aspiciendo in naribus, & propriè sub radijs solaribus naribus cum speculis dilatatis. Cognoscit enim an sit caro, an apostema, aut crusta, aut humor inuiscatus absq; apostemate, & si quid nares sit ingressum inspiciēdo cognoscitur & habet ex relatu ægri & apostemata cognoscuntur per signa propria. Causæ primitiuę seipsas ostendunt, quia præcesserunt, & postea huiusmodi nocumentum secutum est. Causa corruptionis huiusmodi odoratus si sit mala complexio sine materia existens in carunculis aut partibus uicinis cognoscitur, quia odor iste semper apparet eiusdē speciei, & æquè intensus. Si uerò sit in partibus distantibus nō semper sic apparet, & membrum in quo est huiusmodi humor, aut alia substantia corrupta ex nocumentis illius membri comprehenditur, humor autem sine alia substantia redolens coniectura quadam comprehendi potest quo loco sit, quod patet discurrenti.

Prognostica. Primum. Nocumentū odoratus & propriè ablatio antiqua, aut à generatione contracta est incurabilis. Secundum, quando in ægritudinibus acutis æger percipit odorē malū sicut piscū luti, aut alterius rei fœtētis, quod nō est merito alicuius agētis obiecti extrinseci, & à nullo circunstantiū comprehēditur cū alijs signis malis, argue mortē. Signant enim debilitatem caloris innati ad quam sequitur putrefactio quæ secūdum plurimum est in partibus cerebri.

CVm sensus à quo odorāda percipiuntur amissus fuerit, nec in narib. caro superflua creuerit, & aer ita leuiter ut prius attrahitur, et oculi ac sensus naturaliter existūt, narib. erit insufflandus puluis adeò subtilis ut alcohol, qui fiat ex cōdisi & artanita, & sale ammoniaco. Aegro quoq; præcipiatur ut nares uapori ex aceto calido procedenti multotiens apponat. Si aūt hæc non suffecerint, narib. insufflletur puluis quē nominabimus, cuius descriptio est: Rec. nigellæ, fellis gruis, colocynthydis, elleborí albi, omniū, ana. partes æquales, puluerizentur & ponantur in urina cameli arabici quantitate tanta qua cooperiri possit, & ponatur ad solem donec siccetur, deinde fiāt ex eis sief, cumq; necesse fuerit unū ex eis lentis habens magnitudinem in oleo sambacino intinctū, narib. immittatur, optimum enim ex hoc existit. Si aūt ex eo quod narib. immittitur fortis sequatur dolor, oleum de semine cucurbitæ eis immittatur. Et aqua calida super caput fundatur. Et sorbeat calida ea quæ humectant, ut ptisana, & quod fit de aqua furf. & de farina, & similia. Et hoc quidem est medicamen ad amissionem olfactus probatissimum, quod sic conficitur. Nigella puluerizetur donec fiat ut puluis, & misceatur cum oleo ueteri, deinde æger implens os suum declinet

declinet caput retro quāto plus poterit, & tunc ex prædicto medicamiue aliquātæ guttæ naribus distillētur. Aegro quoq; præcipiatur, ut quantum ei possibile est aerē ex trinsecus interius attrahere nitatur, quod in tribus diebus, tribus uicibus fieri conuenit. Si aūt mordicatio superuenerit fiat hoc quod prædiximus.

Diuiditur hoc cap. in partes duas. In prima notificat nocumentum illud quod intendit curare. In secūda ibi. Naribus erit insufflādus. Curam prosequitur. De prima parte dicit, cum sensus olfactus amissus fuerit, id est, diminutus uel ablatus, nec in naribus fuerit caro, nec aliud oppilans, cuius signum est, quia aër ita leuiter respiratur sicut prius, & oculi, & cæteri sensus naturaliter sunt existentes, quod arguit nocumētum non esse in cerebro: nam tunc plures sensus essent læsi, ex quibus infertur nocumētum odoratus esse, aut in carūculis māmillaribus, aut oppilatio in foraminib. ossis basilaris & panniculorum, quæ secūdum plurimum proueniunt à mala complexione frig. & hum. cum materia phleg. tunc utēdum est medicinis infrascriptis. Narib. erit. Diuidit pars ista in tres. In prima ponit tria medicamina ad hoc propria. In secūda ibi. Si autem ex eo. Docet subuenire ardori ex huiusmodi medicinis contingenti, & propriè ex ultima. In tertia ibi. Et hoc quidem medicamē, ponit aliam medicinā docens similiter ardori ex ipsa contingenti subuenire. Quod dicit in prima parte satis est manifestū. Condisi de quo supra non habemus, sed loco eius accipimus elleborum calidum & sic. in tertio. Arthanita est panis porcinus cal. & sic. in tertio. Et hæc potenter cōmouent sternutationē prouocando, & cerebrū per nares mūdificant, sal amm. cal. et sic. in quarto resoluens & attrahens potenter. Hæc recepta potest sic ordinari. ℞. ellebori, arthanitę, añ. ʒ. 1. salis amm. ℈. 1. fiat puluis subtilis, & insufflentur stomacho ieiuno, prius tamen præcedente euacuatione. Acetum acutū suffumigatum & frequēter odoratū est præstans medicina incidens, subtilians, & se profundans & resoluens, tertia medicina præstantior suprascriptis fit ex nigella cal. & sic. in tertio incisiua, absterstiua, resolutiua uentositatum. Vltima mundificat, aperit oppilationes colatorij à proprietate conferens cerebro & corizę, ex felle gruis cal. et sic. in quarto, colocynthyde, elleboro albo, de quibus superius. De his quatuor accipiantur partes æquales, ponantur in uase aliquo &, cooperiantur urina cameli arabici, & si nō habeatur urina asini post ipsorum puluerizationem. Et dimittantur in sole donec siccentur. Deinde fiant ex eis sief, cumq; necesse fuerit unum ex eis lentis habens similitudinem, id est, ualde parum distemperatur cum oleo ieiusemino, & narib. instilletur capite ad posteriora reuoluto. In secunda parte subuenit dolori ex hoc cōtingenti cum oleo de sem. cucurbitę narib. tepido instillato, & cum infusione aquæ tepidæ in naribus, & cum dieta infrigidante & hum. ut ptisana & propriè hordei, & cum ferculo facto ex aqua furfur, id est, in qua furfur fuerit infusum, postea colatū & sufficiēter coctum, & cū ferculo facto ex farina de simula, id est, flore farinę. Quod dicit in ultima parte est manifestū. Est enim nigella expertissima medicina in hoc casu, et propriè si prius fuerit infusa in aceto forti, postea exiccata siue naribus insufflletur siue odoretur, siue mixta cū aliquo liquore narib. potenter suggatur, siue corpore supino capite conuerso ad posteriora, uel narib. instilletur siue suffumigetur: hæc enim sola sufficit in mala complexione frig. & humid. cum materia & sine materia, siue sit oppilatio, siue materia in organo olfactus sit infusa, &c. Superest ut ordinemus curam nocumenti olfactus. Quod si pendeat, scilicet, ex decursu ætatiuo nulla est curatio, nisi ad retardādum eius totalem ablationem cum odore rutæ, nigellæ, & frequenti mundificatione capitis, masticatorijs, gargarismatibus, caputpurgijs per nares. Si uerò pēdeat ab ægritudinibus cerebri earum cura præcessit. Si uerò sit ē mala complexione carunculārum & partium uicinarum, quæ secūdum plurimum est frig. & hum. Si fuerit sine materia causæ conseruantes remoueantur, discrasia cū cōtrarijs corrigatur, sicut frig. et hum. odorando, suffimigando, fomentando, suggēdo, instillando, embrocando, emplastrando, sacellando, & omnib. alijs modis applicando calida et sicca, & propriè circa partē anteriorem cerebri, & super commissura coronali, & cum hoc in hac dispositiōe propria, sicut est maiorana, spica, ruta, nigella, & muscus, & calamus aromat. & fortiora sunt euphorbium & castoreum, olea propria sunt, sicut oleum de ruta, de spica, de costo, de ieiusemino. Et si fuerit calida remoueatur cum frigidis, sicut cū rosis & aqua rosata, coriandro, & aqua eius odorata, atq; aceti euaporatione, quibus apud maiorē caliditatē posset addi aliquid cāphor. et acetum cum his mixtum facit eorum uirtutem magis ad profundum penetrare. Si uerò malitia complexionis cum materia aut uentositate fuerit in carunculis māmillaribus & uentriculis anterioribus, & oppillatio in colatorio. Primò materia euacuetur cum cochijs & hieris si fuerit frigida, & si fuerit calida cum aureis, & si apostemauerit phlebotometur cephalica, & euacuationes iterum secundum necessitatem. Secundò, materia diuertatur cum diuersiōibus communibus, scilicet, uentosationibus, clysteribus, lotionibus crurium, & similibus, propriè si fuerit communicata à membris inferioribus, & materia existente sanguinea, & propriè apostemante conuenit phlebotomia uenarū nocreæ, & uentosę positæ in parte posteriori, scilicet, in nocra & spatulis, & similiter sanguisugæ. Tertiò, materia eradicetur cum masticatorijs, caputpurgijs per nares, gargarismatibus, et resoluatur cum exterius applicitis, scilicet, sacellis emplastris, unctionib. fomētationib. embrocis, odorib. & suffumigijs, quæ in omni dispositione cerebrum confortent. Masticatoria & gargarismata supra in multis locis dicta sunt. Caputpurgia propria sunt quæ dicta sunt in textu, et similia illis sunt succus radicis ireos, in quo puluis pirethri sit infusus. Similiter inunctio olei nar. in quo aliquid musci, euphorbij, & castorei sit dissolutū sed parū ualde ponatur de euphorbio: est enim nimis acutū, imò sola istorū calidorū sufficeret infusio absq; quòd ponerenē in substātia, ea aūt in quib. possent infundi sunt sicut uinum bonū odoriferū, & aliquod

ex

ex oleis ſupraſcriptis, & cōſulo tibi ut incipias à leuioribus & gradatim ad fortiora procedas, et ſi ante horum inſtillationē aut infuſionē ſiue ſuctionem odoretur aut ſuffumigetur acetū: eſt enim ualde efficax, & ad oppilationem uentoſam laudatur caputpurg. ex oleo amygd, amaro montano, & in cauſa calida inſtillentur aquæ decoctionis roſarum, coriandri, anethi, & ſimilium, ſacceli fiant ex maiorana, ruta, ſpica, nigella, muſco, calamo aromat. floribus ieiuſemini, coſto, & ſimilibus. Et ex eiſdem fiant decoct. in uino & aqua cum quibus fiat fomentatio, & embrocatio, & cum eiſdem poſſunt fieri emplaſtra, & unctiones oleis additis proprijs, de quibus ſupra: ex odorādis autem & ſuffumigandis eſt ruta ſicca, & nigella, et maiorana, muſcus, ambra, laudanū, xyloaloēs, & in cauſa calida roſę, ſandali, poma, & citonia odorifera. Quartò, corrigantur accidentia, ſcilicet, ardor, & dolor conſurgens ex huiuſmodi medicinis cum his quę dicta ſunt in textu, & panis calidus odoratus ad hoc optimè confert. Quintò, ordinetur regimen in contrarium diſcraſiæ cauendo ab euaporantibus & caput replentibus. Procurentur euacuationes à natura inſtitutæ. Et exercitium eſt conueniens ſtomacho ieiuno, cauendum eſt à ſomno meridiano, & ſuper repletionem & ebrietatem.

Si uerò cauſa nocumenti olfactus fuerit oppilatio in Kaeiſim ex humore à capite fluēte, recurre ad capitulum de catharro. Si uerò oppilatio fuerit à uerruca et carne orta in naribus, recurre ad cap. de polypo. Et ſi aliquid intrauerit nares extrahatur ſicut dictum fuit ſuperius in cap. de his quæ ingreſſa ſunt aurem. Si uerò mala oſſis naſi compoſitio fuerit à cauſa primitiua os rumpente, comprimente, aut contorquente reducatur ad ſitum naturalem cum ligno rotundo naſo impoſito, cum quo os ſubleuetur, et ad figuram propriam reducatur alia manu adiuuante ad ipſius æquationem. Et poſt reductionem applicentur, opportuna in hoc caſu, ut inquit Auic. Ille autē qui ſentit odorifera & non ſentit fœtida, non ceſſet ſibi facere caputpurgia, ſcilicet, cum caſtoreo multotiens uſq; quo rectificetur eius diſpoſitio. Si autem omnia ſibi appareant fœtida odoret acetum & ſuffumigetur cū eo, & ſuggat per nares oxymel ſimplex aut ſcylliticū cum uino odorifero, aut cum urina aſini, & cum his parum muſci miſceatur, & gariophili, aut galliæ muſcatæ: & ſi opus ſit fortibus, addantur quædam commouentia ſternutationem. Si autem humor ille fœtidus fuerit in ſtomacho, aut in alia parte euacuetur.

DE PASSIONIBVS DENTIVM. Cap. XLVII.

HAec eſt ſexta pars principalis in qua agit de paſſionibus dentiū, &c. Et ante omnia ſunt tria præmittenda. Primū eſt anatomia dentium. Secundum eſt regimen conſeruatiuum dentiū. Teritū regimen uniuerſale curationis paſſionis dētium. Dentes ergo deſcriptiuè ſunt oſſa parua dura in utraq; mandibula conſita numero 32. aut 28. ad locutionem, ſed principalius ad maſticationē finaliter ordinata. Sunt quidem oſſa parua, quia ſi fuiſſent magna tot numero non potuiſſent in ore & mandibulis contineri, & ſunt duriora cęteris oſſibus noſtri corpóris cum ſint ordinata ad conterendum res duras. Et ſunt in adultis numero 32. ſecundum plurimum, ſcilicet, in ſuperiori 16. mandibula, & 16. in inferiori. In aliquibus autem ſunt ſolum 28. in ſuperiori, ſcilicet, 14. & tot in mādibula inferiori. In quibuſdam enim deficiunt quatuor dētes extremi dicti neguegid, & ſunt dicti dentes ſapientiæ, naſcuntur enim circa medium adoleſcentiæ cum iam homo coire poſſit. Duo anteriores in ſuperiori mandibula uocantur duales, duo alij ab utraq; parte uocātur quadrupli, & iſti ordinati ſunt ad ſcindēdum cibum, poſtea ſunt duo canini ordinati ad frangendum cibum in craſſas partes. Poſtea ſunt octo molares, quatuor ab utraq; parte iā dictorum ordinati ad conterendū cibū. Deinde ſunt duo neguegid iam dicti, qui etiam ſunt molares ad conterendum ſimiliter ordinati, & tot ſunt in mandibula inferiori ad eoſdem fines ordinati. Hi autem dētes infiguntur in foraminibus exiſtentib. in mandibula inferiori & ſuperiori, quibus multum annectuntur mediante additione quadam exiſtente in extremitate dictorum foraminum, & alligantur mandibulæ mediante carne & ligamētis fortibus. Sex autem primi ſuperioris mandibulæ habent radicem unam, & ſimiliter ſex etiam ſibi correſpondentes in mandibula inferiori non habēt niſi duas radices: ſuperioris uerò mādibulæ molares communiter hābent tres radices. Similiter neguegid mandibulæ ſuperioris habent quatuor radices. Sed duo neguegid inferiores habent ſolum tres. Quod factum fuit, quia grauedo ſuperiorū adiuuat ad exitum, et caſum ipſorum, nō autem grauedo inferiorum. Secundò, quia plures rheumatiſmi facientes ad caſum dentium communicantur dentibus ſuperioribus quàm inferioribus. Fuerunt autem creati tot dentes, & non unus ne nocumentum partis communicetur toti, & ſunt ad locutionem, quia per ipſos fit refractio aēris ordinati ad prolationem & diſtinctionem literarum, & ſyllabarum, & dictionum, quapropter carentes dentibus in locutione impediūtur: ſunt tamen principaliter ordinati ad cibum adeò maſticandum, ut poſſit faciliter deglutiri, imò bona eius maſticatio eſt quędam digeſtio, ſiue primę digeſtionis initium. Poſt hæc ſciendum, quòd dens ſentit per neruum uenientem ad radicem eius à cerebro, ſcilicet, à tertio ramo tertij paris neruorū cerebri, quod non conuenit alteri oſſi: hoc autem factum fuit, quia ſoli dētes ſunt diſcooperti & obuiant extrinſecus alterantibus, ne ergo lędantur, datus eſt ipſis ſenſus, quāquam efficax argumentum ſit in contrariū, quòd dētes non ſentiant niſi ſecundum radicem, cum aliæ partes non doleant ex ſolutione continui etiam ſi totaliter ſecentur, ueruntamen apparent dolere ex contractu cal. aut frig. ſed hoc non eſt quòd illæ partes doleant aut ſentiant, ſed quia ſpecies cal. & frig. multiplicantur uſque ad neruum exiſtentem in radice. Secundò ſciendum, quòd dentes habent hoc proprium, quod nulli alteri membro conuenit, quia ipſi creſcūt per omnem decurſum ætatis. Vnde uidemus dentes maiores in ſenio, quàm in iuuentute reliquis membris minoratis. Hoc autem factum fuit, quia dentes ex contritione ſua ſiue maſticatione quotidie minuuntur. Si ergo non creſcerent cito deuenirent ad nō quantum. Et propterea dentes qui non habent ſibi correſpondentes multum creſcunt in comparatione ad alios. Ex his eſt manifeſtus ſitus dentiū, quantitas, numerus,

numerus, colligātia, quia colligant cum mādibulis, & cum cerebro & ſubſtantia, & per conſequens compoſitio eorū etiā patet, ſunt enim frig. & ſicc. in cōparatione ad medium generis, licet in comparatione ad medium ſpeciei ſuæ in aliquib. ſint cal. & hum. quod comprehēditur per craſſitiem & rubedinem naturalem gingiuæ, in aliquibus cal. & ſic. quod cōprehenditur per citrinitatē gingiuæ, in aliquibus frig. & ſic. quod per fuſcedinem gingiuę cognoſcitur. In aliquibus frig. & hum. quod comprehenditur per albedinē gingiuæ. Iuuamenta patēt ex ſupradictis: poſſunt autem pati omne genus ægritudinis complexionis cuiuſcunq; generis cum materia & ſine materia compoſitionis & unitatis cum aliquando ſcindantur, rumpantur, concauentur, putrefiant, & poſſunt pati apoſtema: nā omne membrū quod poteſt naturaliter augmentari cum nutrimento, cum ſuperfluitate, poteſt etiam augmentari pręternaturaliter, & ſic apoſtemari. Patiuntur etiam malas colorationes & limoſitates ſibi adhærentes, & lapides ſiue gypſum circa ipſos generantur.

Regimen autem conſeruatiuū dentium decem cōpletur canonibus. Primus uitet corruptionem cibi et potus in ſtomacho, & per conſequens omnē cauſam corruptionis, utpura ea quæ merito ſuæ ſubſtantiæ corrūpuntur, ſicut lac, piſces ſaliti, & ſimilia, poſtpoſitionē cibi ſubtilis craſſo. Motus fortes poſt cibi aſſumptionem, & ante deſcenſum eius è ſtomacho, nutrientia diuerſa, coitum et balneum poſt cibum, & ſimilia. Secundus, caueat à uomitu & multo magis ſi uomeret rem acetoſam. Tertius, euitet cibaria craſſa, uiſcoſa, & propriè dulcia, uiſcoſa, ſicut ſunt cōfectiones de melle, & ficus ſiccas. Quartus, uitet res duras ad frangendum. Quintus, congelantia dentes ſiue ſtupefacientia fugiat. Sextus, res uehementis frigoris nō comedat, & propriè poſt aſſumptionē calidi. Item omnia uehementer calida, & amplius poſt frigidi aſſumptionem. Septimus, res dētib. nocentes ſua proprietate, ſunt porri. Octauus, mūdificet dētes ſibi immediatè poſt cibū ab eo ſuperfluo, quod ingreditur inter ipſos, & propriè cum ligno ſubtili non acuto nec incidenti, ſed ſit obtuſum cum latitudine quadam, ſicut eſſet ramuſculus cypreſſi, ligni aloēs, pini, roriſmarini, iuniperi, & ſimilium, & hoc faciat abſque multa perſcrutatione ne noceat gingiuę ipſam mouēdo aut dentes ipſos, & ſint hęc propriè participantia amaritudinem cum quadam ſtipticitate. Nonus, facta tali mūdificatione immediatè poſt cibum, ut ſupra lauētur dentes, & propriè cum aliquo ex infraſcriptis uinis mediæ uinoſitatis & ſaporis medij inter dulce & acre nobiliter ſtipticis. Et ex conueniētibus ad hoc eſt ut in quatuor libris muſti cōditionati, ut ſupra, poſtquam bullierit ſub racemis circa tres dies, & extractū ſit de ſub racemis, bulliat in eo una libra ſaluiæ recentis inciſæ in fruſtra mediocria, & non piſtatæ, nec lotæ uſque ad ſufficientem clarificationem ipſius uini, deinde extrahatur et obſeruetur in uaſe bene obturato, uel accipiatur cinamomi electi, ℥.1. maſtichis. ℥.s. galliæ muſcatæ, cubebarum, ana. ʒ. duas, ſem. iunipери, ʒ.3. radicis ciper. ʒ.1.s. fol. roriſma. ℥.6. contundātur omnia craſſo modo exceptis fol. roriſmar. & bulliant omnia ſimul in una brenta uini. ut ſupra conditionati, & fiat per omnia ut ſupradictum eſt, & hoc multum ualet in paſſionibus neruorum. Decimus canon. Fricentur dētes ſuauiter & tempore breui, nam fortis fricatio aut diuturna deſtruit dentium humiditates naturales, & ad eos trahit rheuma & uapores à ſtomacho aſcendentes, aut ſaltem ipſos præparat ad hoc recipiendum, ſed fricatio cum æqualitate abſtergit dentes & carnem gingiuarum confortat, & prohibet lapides ſeu gypſum circa ipſos generari, & facit oris odorē bonum. Et licet Auic. præcipiat fricationem dentium fieri cum oleis calid. frigid. aut mixtis ſecundum exigentiam, nihilominus, quia fricatio cū oleis eſt abominabilis ſtomacho, ideo omiſſa fricatione cum oleis fricentur dentes cum infraſcriptis cum uadit dormitum, & eriam ſtomacho ieiunio quocūque alio tēpore ad libitum. ℞. mellis par. 2. ſacch. optimi, par. 1. miſce. Item aliud. ℞. puluerис capitis leporis aduſti ad quantitatem auellanæ, qui puluis ligetur in petia lini rara & ſubtili. Et cum hac petia in qua ſit hic puluis fiat fricatio. Aliud. ℞. ſalis uſti ad quantitatem auellanæ, mellis quantum ſufficit ad incorporādum pro electuario cū quo ligato in petia, ut ſupra fiat fricatio dentium & gingiuarum. Ex theriaca quoq; fricentur antiqua dētes omni mane ſemel ſtomacho ieiuno, ſcilicet, poſt cœnam per 9. horas, ſuper qua fricatione cū dicta theriaca dormire poteſt ad libitū. Et nota quòd poſt dictas fricationes non debent lauari, ne uirtus ſupraſcriptorum dentibus amoueat, & ſufficit huiuſmodi fricatio ſemel in hebdomada. Et nota quòd medicinæ cōſeruatiuæ dentium debent eſſe ſiccæ, ſed in actiuis temperamento propinquæ. Si uerò dētes eſſent notabiliter læſi ſiue lapſi in actiuis, ad intra tamen latitudinem ſanitatis medicinæ ſint cal, aut frigidi ſecundum exigentiam lapſus corrigendi. Cauendo tamen ab intenſè calidis, ſicut in tertio gradu aut ſupra, ſimiliter ab intenſè frigidis, & ab his quorum ſapore dentes ſtupent, ſicut acria, acetoſa, aut pōtica. Sed ſint medicinæ ſuæ exiccantes, abſtergentes, reſoluentes ſuperfluitatem, quæ eſt in eis cum moderatione, & ipſos confortantes cum ſtipticitate moderata. Et ex frigidis ſunt roſæ ſiccę, gallæ, Karabe, margaritę, fructus tamariſci & folia eius, cortices arboris mori, & radix acetoſę. Sed calidę natura uel artificio, ſicut ſal uſtum, cinamomū hyſſopus ſic. flos ſchinanthi, fructus capparis & cortex radicis eius, folium, maſtix, ſandaraca, caput leporis uſtum, xyloal. muſcus, capil. uen. fol. cupreſſi, fol. iuniperi & cortex radicis eius, cornu cer. uſtum uel non uſtum, mentaſtrū, cortex arboris pini. Acetum uerò licet noceat dentibus ſua acetoſitate, & ſua ſubſtantia ſubtili inciſiua, tamē ponitur frequenter in medicinis dentium infrigidantibus, quia iuuat ad infrigidandum et penetrandum, licet non ita penetret mixtum infrigidātibus eorum frigiditate penetrationem prohibente, & cum calidis, quia iuuat ad penetrandum & reſoluendum ſubſtantia ſua ſubtili calida, & nocumentum ſuum frangitur cum alijs medicinis proprijs dētibus ſecum mixtis. Medicinæ autem dentales, aliæ ſunt dentifricia, aliæ maſticantur, aliæ liniuntur, aliæ ſunt ſicut paſtilli qui ponuntur ſupra dētes, aut ſuper mandibula, & alię ſunt cum quibus fricantur, aliæ ſunt cum quibus dens impletur, aliæ ſunt uaporationes, aliæ ſuffumigationes, aliæ caputpurgia, aliæ diſtillatiōes in aurib. aliæ ſunt euacuantes materiam cum phlebotomia

&

& uentosis ex propinquioribus locis, & aliæ sunt eradicantes dentes quibus utendũ est nunc una nunc altera secundũ quod tuo proposito est cõueniens, etc.

DE DOLORE DENTIVM. Cap. XLVIII.

Circa rubricam dolor dentium quantum ad quid nominis, et quid rei satis manifestus est. Species siue modi ipsius sunt, quia quidam est intensus, quidam remissus, & quidam nouus, quidam antiquus, & quidam continuus, quidam interpolatus, & quidam pulsatiuus, quidam extensiuus, & quidã pungitiuus, quidam perforatiuus, etc.

Causa dolorosa quandoque est substantia dentium, scilicet, mala complexio cal. frig. & sic. sine materia. Et quandoque est cum materia, aut apostemante dentem, aut corrodente, aut in ipso uermem generante. Et quandoq; causa dolorosa est in neruo existente in rad. dentis, scilicet, aut mala complexio siue sine materia, aut cum materia in eo infusa, aut apostemante. Et solutio continui in eo aut est à uerme pungente, aut à materia crassa & multa extendente, aut ab acuta subtili in substantiam eius penetrãte. Et tertia causa dolorosa est in gingiua. Et hæc frequentius accidit propter materiam ad ipsam fluentem, corrodentem, apostemantem, aut carnem superfluam generantem, aut mollificantem: unde fit prona ad suscipiendum materias malas, quæ putrefiunt in ipsa. Et nocent dentibus putrefaciendo & commouendo ipsos. Siccitas etiam propter priuationem nutrimẽti quãdoque est causa doloris, sicut in senibus & consumptis ex ægritudinibus siue sint adhuc ægri, siue conualescentes. Et dolor perforatiuus aut extensiuus quandoque est à uentositate retenta in radice dentium. Sed nocumenti principium apud Auic. aut est ex stomacho, aut ex capite, aut utrisque simul. Et si fuerit totum corpus plenum illa materia, tunc cursus materiæ ex corpore ad dẽtes erit ex his duabus uijs. Et materia ab his membris aut ab alijs communicatur dentibus, aliquando sub forma uaporis, aliquando sub forma humoris. Et quãdoque dolẽt dentes in febribus acutis secundum semitam continuitatis in malitia complexionis. Et quandoque accidit sub aliquo dẽte corroso dolor pulsatiuus, tunc in radice eius est superfluitas non matura, quare apostema illud maturetur, & dolor iuxta posse mitigetur, & cum cætera non conferunt eradicetur dens. Materia autem ad dẽtes deriuata secundum plurimum est phlegma, & aliquando salsum, deinde sanguis, rarius cholera, rarissimè melancholia. Causæ autem primitiuæ sunt percussio, casus & offensio, uentus, aẽr frigidus, crapulæ & reliquum regimen malum sex rerum non naturalium, & quandoque fit difficile pluribus hominibus consyderantibus suum dolorem discernere partem dolorosam, & multo minus causam sui doloris, quamuis regimen debeat esse diuersum, immo quandoque non distinguunt dentem dolorosum à non doloroso.

Signa. Primo consyderes an gingiua patiatur malam compositionem, quod ex malo eius colore potissimum comprehendes, & an sit tumida, sanguinolenta, apostemosa, aut fit in ea corrosio, aut putrefactio, & sanies exeat comprimendo, & tunc iudicabis nocumentum esse in gingiua. Si uerò nihil tale sit, & comparando ipsam gingiuis alijs non comprehendis differentiam, tunc causa dolorosa erit in substantia dentis, uel in neruo inter quæ distingues. nam si fuerit in dente, fortè dens erit corrosus aut magis tumidus solito. Et fortè uermis erit in foramine quod comprehendes ex dolore interpolato cum motu uermis: & si quandoque nihil tale fuerit saltem dens totus dolebit secundum longitudinem suam, & non secundum extensionem mandibulæ, &c. Quòd si nocumentum fuerit in neruo dolor cæteris paribus erit magis acutus quàm in alijs partibus, & erit in radice dentis, & expãdetur in carne rubea, & secundum extensionem mandibulæ, & fortè dens erit etiam stupidus, & tu quidem comprehẽdes malam complexionem cal. aut frigid. ex relatu ægri sentientis calidi aut frig. & ex colore tendente in rubeum uel citrinum album & fuscum, & ex calidis præcedentibus & concomitantibus, & quia iuuatur à cõtrarijs & leditur à similibus, & siccitas cognoscitur per detumitionem & commotionem & præcessionem & concomitantiam causarum exiccantium, et uentositas, & uapor cognoscitur ex permutatione doloris, nisi esset in aliquo loco reclusa: tunc enim faceret dolorem perforatiuum aut extensiuum, & humor crassus cognoscitur cum submersione & mora doloris absque cal. & frig. apparentibus ualde. Sed humor acutus, sanguineus & cholericus cognoscitur ex uelocitate nocumẽti cum intensione & alteratione coloris ad similitudinem humoris, & ex sapore & caliditate acuta sensata ab ægro aut à tangente. Et dolor pulsatiuus arguit humorem calidum, & propriè sanguineum aut apostema quod maturatur. Et scies quòd initium humoris est ex cerebro, aut stomacho, ex repletione & nocumẽto sensato in uno eorum, aut in ambobus. Causæ primitiuæ seipsas ostendunt.

Prognostica. Primum cum causa doloris est in gingiua non sufficit eradicatio dentis, imò non est necessaria, id est, utilis: & si est in dẽte, remouetur dolor cum eradicatione, & si est in neruo, quandoq; remouetur dolor cum eradicatione, quandoque non, & non remouetur nisi quia materia inuenit locum amplum in quo expellitur cum prius esset præfocata retẽta cum dente. Si uerò materia sit fixa in neruo non sic facilè remouetur. Secũdum. Fortissimus dolor est qui prouenit ab apostemate quod in radice dentis maturatur. Tertium. Ad huiusmodi dolores fortissimos quandoque sequitur syncopis aut epilepsia, nocumento cordi aut cerebro, communicato. Quartum. Cum barba tumescit ex directo dentis secundum plurimum dolor sedatur materia exterius deriuata.

SI gingiua cum dolore dẽtium fuerit sanguinolenta & apostemosa, & rub. fueritq; apostematio cum pulsatione extrahatur sanguis, cum uentosis, phlebotomia ex cephalica prius facta. Deinde in ore aliquandiu acetum, & oleum rosatum teneat, quod postquã eiecerit hoc idem iterũ fiat.

Post

Post hoc oleum rosatum in ore teneat. Et si ex hoc non euaserit fueritq; pulsatio uehemens, & cum inflammatione camphora & pirethrum terantur, & in radicibus dentium ponantur, cumq; dissoluta fuerint iterum mittantur. Cottum quoq; oleo rosaceo illinitum superponatur. Quòd si dolor aliquando augmentetur, & uehementior fiat opij sexta pars drach. 1. in oleo rosaceo dissoluatur, ex quo cottum illinitum radici dentis dolentis adhibeatur. Si autem nondum sedetur scalpelletur locus, & sanguisugæ superponendæ sunt.

In hoc quarto tractatu agit de ægritudinibus dentium. Et facit quatuor capitula. Primum est de dolore dentis, quod capitulum trifariam partitur. Primò ponit curam doloris dentis à causa cal. secundò ibi. Gingiua uerò. Ponit curam doloris dẽtis à causa frig. tertiò ibi. Si uerò dens corrosus. Ponit curã doloris dẽtis à corrosione. Prima in duas. Primò ponit signa quando prouenit à causa calida & propriè sanguinea. in secunda ibi. Phlebotomia ex cephalica. Ponit curam. De duabus primis partibus dicit. Si gingiua fuerit rub. sanguinolenta tumida fueritq; apostematio illa cum dolore pulsatiuo, qui, ut superiùs dictum, fuit, maximè prouenit ex apostemate sanguineo, fiat primò phlebotomia ex caphalica, & propriè ex latere dẽtis dolentis, deinde fiat uẽtosatio cum scarificatione in spatulis ad euacuandum & diuertendum. Deinde teneat in ore acetum & oleum rosaceũ quod sit duplum ad acetum, & sint adinuicem bene concussa, & cum fuerit aliquandiu in ore retentum abijciatur illud, & nouum sumatur in ore, & sic fiat pluribus uicibus, & sint actu frigida ad repercutiendum & ad alterandum discrasiam cal. tam membri quàm humoris. Secundò post hoc teneat in ore solum oleum rosaceum ad mitigandum dolorem: non enim est opus amplius tanta repercussione. Tertiò si ex hoc non recesserit dolor, fueritq; pulsatio uehemens cum inflatione, quod prouenit ex præsentia materię calidæ in loco, camphora frigida in tertio & pirethrum calidum in tertio, uel in fine tertię simul terantur, & in radicibus dentium ponantur, & cum dissoluta fuerint iterum ponantur. Et ut melius adhęreant possent permisceri cum oxymelle simplici, & cum cotto radici dentis apponi. Hæc autem mixtio fit ut per camphoram fiat caliditatis alteratio, & per pirethrum materia de profundo dentis educatur, & postea cottum in oleo rosaceo infusum loco dolenti superponatur ad doloris mitigationem. Quartò, si dolor non mitigetur, imò fiat uehementior, opij sexta pars 3. 1. in 2. 3. olei rosacei dissoluatur, ex quo cottum illinitum denti dolenti apponatur. Et apud necessitatem replicetur, cauendo tamen ne deglutiatur. Quintò, si dolor adhuc non sedetur, locus scalpetur, & sanguisuga saltem una superponatur taliter ut materiam quę est causa doloris exiccet, & ea remota permittatur sanguis fluerè. Deinde cum dicit:

Gingiua uerò si non sanguinolenta fuerit, nec apostemosa, nec dolor cum pulsatione, nec in facie fuerit inflatio, aut dolor acciderit post fastidium ex satietate, et post cœnam, comederitq; ex cibo frigido multotiens, uenter ægri soluendus erit ex pilulis cochijs. Et dolentium dentium radices ex hoc medicamine fricandæ sunt, quod sic fit. Recipe pirethri, sinapis, septaragi indi, baurach, piperis, zingiberis, & ex eis pulueri satis dentium fricentur radices. Cottum quoque eis illinitum super dentium radices ponatur.. Postquam æger os ex aceto in quo pirethrum, & mentastrum, & origanum fuerint cocta colluerit de foris, præterea panicum siue milium in sartagine torrefactum super maxillam est ponendum, aut ex piperis puluere, melle commixto dens, et eius radix fricetur, & si hæc non sufficerint in dentium radicibus hæc theriaca ponatur. Quæ, ℞. castorei assæ, piperis, zingiberis, stiracis, opij omnium partes æquales, conficiantur cum melle & administrentur. Æger præterea per aliquantum temporis à comestione abstineat, maneatq; famelicus, & ingrediatur balneum, & utatur motu. Si autem nec sic quiescat, ferrum ignitum radici dentis multotiens apponatur aut eradicetur.

In hac secũda parte principali curat dolorem à causa frigida. Et dicit, quòd si non fuerint signa caliditatis suprascripta, sed potius signa frigiditatis, & maximè quia dolor acciderit post fastidium, & satietatem nauseatiuam, & post regimen & causas infrigidantes, uenter ex pilulis cochijs erit soluendus. Et radices dentium dolentium ex hoc medicamine fricandæ. ℞. sinapis, pirethri, septaragi indi, quæ sunt ligna quædam minuta similia garioph. cal. & sic. baurach, pro quo accipiatur sal nitrum, piper, zingib. de his possunt accipi partes æquales, uel de magis cal. scilicet, in quarto sicut sinapi & piperis minor quantitas accipiatur, & elaboretur, ut radici dentium aliquid adhæreat, postquam æger prius dentes colluerit ex aceto in quo piretrum, mentastrum, & origanum cocta fuerint, & deforis panicum siue milium

torrefactum, & pauco uino & aceto dum torrefit aspersum, & in sacculo positum, & super loco dolente appositum. Item ex pipere puluerizato, & cum melle mixto, dens & eius radix fricentur. Et his no sufficiētibus hæc theriaca in radice dentis, & circa dentem ponatur cum stuello cotti in ea infuso. ℞. castorei assę pirethri, zingib. stiracis, opij, omnium partes æquales, conficiantur cum melle, remouendo causam ac stupefaciendo dolorem mitigat, & dicitur theriaca per similitudinem, quia sicut illa iuuat in passionib. contra quas inucta est, sic ista in tollendo dolorē dentium, & æger fameat, sitiat, exercitetur, balneum ingrediatur, scilicet stuffam aut balneum aliud calidum & siccum & his non sufficientibus stilus ferreus ignitus radici dentis apponatur. Dolorem remouet, & dentem tandem cadere facit, aut eradicetur secūdum quod dicetur in cap. sequenti.

Si uerò dens corrosus fuerit, repleatur ex medicaminibus quæ nominauimus, & quæ sunt corrosiua, aut abstrahatur.

Hic curat dolorem dentis à corrosione, aut putredine prouenientē implendo foramen ex medicaminibus ad hoc proprijs quæ aliquando sunt corrosiua, & consumentia humiditatem putrentem & corrodentem substantiam dentis. Aliquando solum conseruatiua cum proprietate sua & cōuenientia in qualitatibus manifestis primis & secundis, tamen prohibendo ne cibus aut alia res putrens ingrediatur sicut est aurum, & dens extrahatur secundum doctrinam sequentis cap. &c. Cura doloris dentis à mala cōplexione sine materia quatuor exigit intentiones. Prima intentio est remotio causæ facientis aut conseruantis ipsam. Secunda est alterario ipsius cum contrarijs. Tertia est prohibitio humorum à fluxu. Quarta correctio accidentium. Si ergo causæ fuerint primitiuæ sicut uentus aer frig. aut calid. & cibi & potus calefacientes aut infrigidantes, crapulæ ebrietates, & huiusmodi remoueātur, & similiter si causæ fuerint intrinsecæ, sicut feb. hydrops, retētio euacuationum consuetarum iuxta posse remoueantur, &c. Secunda intentio perficitur cum contrarijs tam ex parte regiminis medicinalis, quàm ex parte sex rerum non naturalium. In discrasia ergo calida teneat in ore aquam frigidam aut rosaceam, aut aliquam istarum cum tertia parte aceti permixtā, aut succum aliquem frigidum sicut plantaginis, solatri, semperuiui, & similium, aut aliquā decoctionem, sicut est decoctio facta ex rosis, myrto & folijs salicis, & similibus, & ex olijs est oleum immaturum, oleum ros. salicinū, myrtinum, nenuphar. & apud maiorem necessitatem infrigidationis possumus addere pro qualibet ℥. succi, aquæ aut olei, s. ℈. camphoræ, & apud maiorem necessitatem profundationis, aut repercussionis, aceti, quod sit subtriplum aut subquadruplum ad illud cui admiscetur. Sed in discrasia frigida confert uinum calidum retentum in ore, & decoctiones ex rebus calidis, sicut ex sandaraca, mastice, saluia, hyssopo, zingib. pipere, pirethro, & similibus, ex quibus 1. aut plura cum uino decoquantur, & his potest addi acetum pro octaua parte aut decima. Et theriaca & mithrida, super dentibus illinita conueniunt, & aqua ardens est ultima. Si uerò causa doloris fuerit siccitas pura confert ut fricetur dens cum eis quæ sunt, sicut butyrum & adeps anatis. Et regimen sex rerum similiter ordinetur incontrarium discrasiæ, &c. Prohibentur autem humores à fluxu si suprascripta aliqua stipticitate participent, aut secum admisceatur acetum. Et si oportuerit fiant euacuationes & diuer. de quibus infra. Et corrigantur accidentia secundum quod oportet, & maximè uigilię secundum quod dictum est superius, & maximè cum narcoticis, de quibus infra. Et prohibēt materiam declinare ad dentes.

Si uerò dolor fuerit à mala complexione cum materia & propriè apostemate, exigitur duplex regimē.

Primum tribus completur intentionibus, scilicet, euacuatione, diuersione, & fluxus prohibitione. Prima intētio perficitur cum phlebotomia ex cephalica si materia à capite rheumatizet. Sed si à membris inferioribus cum phlebotomia basilicæ aut saphenarum, & hoc si materia est sanguis aut mixta cum sanguine, & propriè apostemans, & reliqui humores cū proprijs educantur, de quibus sæpe dictum est. Sed materia calida apostemante potius conueniunt medicinæ lenitiuæ, scilicet aqua fructuum quæ cum manna aut cassia permisceatur. Secundam rem complent uentosationes factæ in spatulis, fricationes, extremitatum lotiones, crurium ligaturæ dolorosæ, & ex diuertentibus, & similiter eradicantib. materiam sunt incisio uenarum quæ sunt sub lingua, & in labijs & uentosationes sub mento cum incisione & scarificatione gingiuarū, appositio sanguis. in radicibus dentium. Et dixit Gal. quòd si teratur allium, et ponatur in palma manus in parte domestica per noctē, & propriè in manu quæ sequitur dolorem dentis, tollit, & expertum est. Tertiā rem complent administratiōes prohibentium fluxum materierū sicut pilulæ opiatę alkaib quas fecit Alex. & positæ sunt in cap. de catarrho. Regimen autem particulare diuiditur in curam ueram, & curam mendosam, ut est apud Mesue.

Cura autem mendosa dicitur, quia auferendo sensum sedat dolorem, sed non remouendo causam. Sicut est suffumigatio facta cum hyoscyamo, & propriè cum cānula ueniente ad dentes posita super embotą. Et expertum est oleum ros. ℥. s. cum ℈. s. opij, scilicet linitum super dentes. Et loco ol. potest accipi syr. acetosus. Similiter pirethrum & camph. æqualibus protionibus. Et collutio facta ex aceto decoctione hyoscy. aut ex radice eius cum aceto & oleo ros. Et solatrum cum aceto est medicamen expertum, & hoc in causa cal. Sed in fri. est hoc medicamē. ℞. hyos. al. opij. stir. galb. ana. ʒ. 1. pip. assæ fœtidæ, ana. ʒ. s. misce cum rob, & liniatur super dentem dolorosum. Castoreum quoq; & opium, ana. mixta cum ol. ros. & distilletur in aurem sequentem dolorem optimè confert, & sufficiunt de ambobus duo. gran. simul. Item sagenea, troch. stellæ & philonium, & propriè si fuerit mixtum cum eis aliquantulum opij. Ex sedantibus dolorem illud quo communiter utor est oxymel scyllit. cum opio, ut puta, 2. ʒ. eius cum 5. gran. opij, & cum cotto in hoc inuoluto dens & radix eius inuoluatur. Et hæc sufficiunt pro cura mendosa.

Cura uera autem tribus completur intētionibus. Prima est repercussio conueniens in principio. Secunda repercussio cum resolutione mixta, aut maturatione

tione conueniēs usq; ad medium status. Tertia est resolutio aut maturatio deinceps conueniens. Primò completur cum his quæ repellunt materiam & confortant suą stipticitate, de quibus supra dictum est, saltem in causa cal. quantum est oportunum. Sed in causa frig. in principio, fiat repercussio cum oleo ros. mixto cum mastice, aut sandaraca, aut cum ramich, id est cum mixtura facta cum passulis & gallis ex qua fit gallia musc. & apud Auic. ex rebus fortibus ad repercutiendum. Et propriè in materia frig. est alum. adustum & extinctū cum aceto cum æquali quantitate de sale & administrek, & postea colluatur os cum uino, & decoctio gal. in uino & aceto conuenit, & cum uentum est ad augmentum, administrandum est oleū ros. cum uino decoctionis, mast. aut cū uino decoct. passu. aut fœnug. Et sandaracha cum aceto est sublimis iuuamēti, prohibet enim rheumatizationē, stringit gingiuas & sedat dolorem. Et ultimò peruenendum est ad resoluentia uel maturātia sicut uinū decoctum, passul. ficuum & fœnug. imò ficus masticatę & in ore retentæ super dente dolor. maturant & sedant dolorem. Et ex maturantib. sedantibus dolorē est ol. decoct. rad. althææ, fœnug. chamæm. melil. singulariter aut coniunctim, & hoc in causa cal. sed in frig. cōuenit uinum decoctū hyss. alasce, id est, thymi, & suc. porri cum cotto, loco dolenti aplicitus. Experta habentia singularem proprietatē in sedando dolorem sunt multiplicia, scilicet colluuiones oris apposita circa dentes suffumi exterius apposita, in aurem instill. Cauterizatiōes dentis & fricatiōes. Ex decoctionib. iuuantibus est acetū decoct. spolij serpentis cum proprietate sua, & similiter decoct. rad. cappar. in ore retētum, uel super dente dolente appositum. Item cortex & lignum pini bullitū cum aceto, & radix colocynt. & pulpa eius similiter bullita, & acetū bullitum in testa colocynt. Huiusmodi autem quæ fiunt cum colocynthide quandoq; abhorrentur propter amaritudinem, & ellebor. bullitus cum uino est ultimum Item radix etiā raphani, folia almezereon, pirethrum zing. cucu. asi. harmel. id est ruta agrest. aristol. rot. Hæc omnia singulariter aut coniunctim bullita cum aceto conferunt, & propriè in causa frig. Sed ex proprijs applicitis super dentes dolorē sedantibus est piper & pix simul mixta. Similiter piper & assa, aut sinap. & assa, aut serapinū, resoluit enim dolorē congelatum. Item oppoponacum cum pirethro, spolium serpen. combust. & mixtum cum oleo ad similitudinem unguenti, & positum super dentes est mirabile in sedatione dolorosa. Et puluis factus ex origano & nitro super dentes & gingiuas aspersus mox tollit dolorem. Item. ℞. pirethri staph. ana. ʒ. 1. & fiat puluis subtilis, & cū cera incorporetur, ex qua cera dens inuoluatur. Et ex cōuenientibus leuibus multum iuuantibus est ut medulla panis recentis calidi dentibus comprimatur. Ex suffumigatis est semen porri cum pice suffumigatum cum traiectorio ad radicem dentium, tollit dolorem, & uermē occidit. Res autē quibus fit euaporatio exterius ad dolorem dentium sunt sicut malua, anethum, althæa, paritaria, camom. & melilot. fœnug. sem. lini. sem. caul. sem. porri. &c. Ex his potest fieri emplast. & similiter ex cæpe asso cum oleo chamęm. & anethino, aut oleo lilio. Et quandoque fiant euaporationes ex rebus siccis, sicut ex milio pauco aut sale. Res autem quæ infriciuntur in aures & sedant dolorem, sunt sicut oleum de amyg. dul. & amar, & sambuc. quodcunq; horum coctum fuerit in cæpe cōcauo postq; secum permiscetur aliquid castorei, aut euphor. & quandoq; aliquid opij apud uehementiam doloris. Auic. confectio experta ad dolorē dentium difficilem & ad corrosiones. ℞. castor. myr. opij, piperis galban. ana. cōfice cum rob, & fac ex eis troch. & liniantur dentes. Et apud Auic. si causa doloris est uētositas, resoluatur cum sagapeno galbano & granis alharmel, id est rutæ agrest. & cornua cer. combust. decocta in aceto scyllit. deinde trita & cōfecta in oxymel. denti applicita sedant dolorē, & propriè ex corrosione etiam epar stellionis positum super dentem corrosum sedat dolorem. Et quandoq; uaporatur barba frequenter & emplastratur, ut ad ipsum trahatur materia: cum enim emplastratur barba, id est, locus exterior ex directo dentis dolentis sedatur dolor, & propriè cum cauterizatur dens cum oleo feruenti illa hora. Cauterizatur autem dens aut cum oleo feruente applicito cum extremitate stili cotto inuoluta, aut oleum feruens cum embuba instilletur in foramine dentis. Sed primus modus est melior, & quandoq; cauterizatur cum extremitate stili igniti, & propriè prouenientę ad radicem dentis, aut ad partem putridam aut corrosam. Et bonum est ut gingiua & dentes sani defendantur cum petia in aqua ros. aut aliquo frigido infusa parti defendendæ applicita aut cum pasta, aut simili reuiscosa. Et quandoq; necessarium est ut perforetur dens perforatorio minuto, ut uirtus penetret cauterizatiua ad locum ęgrum. Et fricantur aliquando dentes ad excussionem materię in ipso existentis. Ex cōuenientibus ad fricandum est zing. & pirethrum in oxymelle iusnsum, & similiter acetum cum sale. Et suffumigationes, & propriè cum traiectorio conueniut, & maximè si uermis adsit, sicut si fiat ex colocynth. aut granis eius, aut sem. sinapis, aut cæpe. Tertiò uerò regimen curat accidentia sicut uigilias cum his, quæ dicta sunt in capitulo proprio. Regimen uitæ declinet in contrarium discrasiæ, & cum fiunt huiusmodi cauterizationes declinet ad frigidum & humid. & fit tenuis.

Cura corrosionis dentium tribus cōpletur intentionibus. Prima est euacuatio humiditatum putridarum cum eis quæ dicta sunt. Secunda est resolutio ipsarum ex ipsis dentib. ad quod ualet acetum, decoct. nigellæ cum cotto applicitū, aut nigella trita cum alchitrā, & super dente linita. Et similiter acetū decoct. capparis, aut zing. aut acetum solum, & oxymel scyllit. & est proprium, & epati lacerti inest proprietas in prohibendo corrosionem si eo fricetur dens corrosus. Tertia intentio est confortatio dentis & prohibitio corrosionis cum ex eis linit aut impletur dens corrosus. Et gallia sola prohibet putrefactionem, & cāphora sola in causa cal. est ultima. Et hyoscyamo cum styrace mixto inest operatio mirabilis, cum per traiectorium dens corrosus suffumigatur.

Regimen autem implendo dentem corrosum est, ut impleatur in causa cal. cum frigidis, & in frigida cum calidis. Secundò, ut non impleatur cum labore & uehemētia addente in dolore, & ex proprijs est gallia cum ciperis aut cum mastiche, & eligantur ex suprascriptis cal. aut frig. secundum oportunitatem in

contrarium discrasię dentis, sed ubi non fuerit multus recessus à mediocritate impleatur cum folijs auri.

DE EXTRAHENDIS DENTIBVS. Cap. XLIX.

MEdicamen quod cum in dente corroso ponitur, ipsius sedat dolorẽ, aut ipsum constringit. Sumatur chebichengi, & piper, & trita, & alchitram conspergantur & impleantur ex eo. Medicamen quod dentes debiles & qui sint extrahendi, ac dolentes eradicat. Cortices radicum mori & cappari, & pirethrum, & lac tithimalli atq; lac anabulæ, & arsenicum rub. & radix colocynthydis sumantur, & trita ex tanto aceto quod eis sufficiat conspergantur. Acetum quoq; per hebdomadam unam simul in die ut prius addatur, post hoc dentes in circuitu scalpentur, & ex prædictis decies in die epithimentur donec ad mouendum sint faciles, & sic extrahantur. Aut epithimia fiat ex fece aceti acutissimi per multos dies, & postea extrahantur. Aut ranæ fluuiales in oleo coquantur donec dissoluantur. Quandoque necesse fuerit dentium radices scalpentur, & ex oleo isto multotiẽs inungantur, donec facilè moueri possint, postea cum instrumento euellendi dentes euellantur.

Causæ eradicationis dentium sunt tres. Prima, quia sanitas nocumenti eius, & propriè doloris non speratur, cuius signum potissimum est, quia quamuis aliquando medicinali auxilio sedetur, tamen parum post redit. Secunda quia timetur nocumentum corrosionis, aut putrefactionis, aut aliud cõmunicari dentibus uicinis aut mandibulæ. Tertia, quia fortè impedit operationes in quas ordinatur, scilicet locutionem aut masticationem, quare consilium est procedere ad ipsius eradicationem, & propriè si causa & nocumentum sit in substantia dentis. Si autem dens sit sanus & nocumentum sit in gingiua uerisimilius est eius eradicationem magis obesse quàm prodesse. Si uerò causa nocumenti sit in neruo est indifferens eius eradicatio ad nocendum & iuuandum. Iuuabit enim primò, quia de materia per eradicationem resoluetur. Secundò, quia conuenientius est medicinas parti læsæ, scilicet, neruo applicare. Sed nocebit, quia per dolorem extractionis, materię ad locum dolorosum attrahentur quæ erunt causa augmenti doloris, & quòd communicetur oculo & cerebro, & fortasse febrium, syncopis, & epilepsiæ, & propriè si ante extractionem aderit magnus dolor, & cum hoc si magnus superueniet causa extractionis, quia fortè dens est uelde firmus & pluribus radicibus affixus mandibulæ, etiam si dens ipse fuerit apostemosus aut corrosus. Quare diligenter cosydera antequam ad ipsius extractionem procedas, & alia medicamina prius experire. Quod si consilium tuum omnibus æquè libratis fuerit in ipsius extractione, hoc facito quibusdam canonibus: Primus, ut præcedat euacuatio cum phlebotomia, pharmacia, aut utraque secundum exigentiam plectoriæ, aut cacochymiæ. Secundus est, ut dolor si fuerit, fortis prius sedetur, & si non cum alio saltem cum stupefacientibus. Modi autem in extractione dentium sunt tres. Primus cum ferro, sed prius debet fieri scarificatio gingiuarum & ligamentorum circa radicem dentis ligãtium dentem cum mandibula, deinde cum instrumentis ad hoc proprijs extrahatur, quorum figuras uides in margine. Secundus modus est cum cauterio actuali, ut cum stilo ignito multotiens applicito in foramine dentis si quod est, aut si non est circa radicem dentis, nam per hoc fortè sedabitur dolor, & cadet dens in processu temporis, & uicem huius supplet oleum feruẽs cum cotto in extremitate stili inuolutum multotiens applicitũ denti dolenti, aut cum moleta multotiens applicetur granum olibani feruẽs figuratum secundum exigentiam partis cauterizandæ, & hæc cum hoc quod faciunt dentem in processu dierum cadere, dolorem sedant. Tertius modus est, cum medicinis ad hoc proprijs, quarum quatuor describit Rasis in præsenti capit. Prima sumatur chebichengi id est apium, & propriè sylueſtre, & maximè radix, quæ est calida usq; ad tertium gradum, & sicca in secundo, corrosiua, frangens dentes, & piper calidum in quarto faciens cadere dentem, consumendo humiditatem substantificam ipsius, & ligamẽtorum, & trita incorporentur cum alkitra, id est, pice liquida, calida. & sic. circa secundum gradum posita, ut medicinas faciat denti adhęrere. Impleatur dens corrosus ex hoc, aut circumuoluatur. Dicitur etiã de apio, quòd appensum collo tollit dolorem eius. Secunda, quia eradicat debiles dentes, aut dolentes qui sunt extrahẽdi. ℞. corticum radicum mori frig. & hum. cuius tamen fructus est cal. & hum. si dulcis sit: si uerò acerbus frig. & hum. radicum capparis, de quibus supra, pirethri, lactis tithimalli, lactis anabulæ, arsenici rub. cal. & sic. in tertio, radicis colocynt. ana. & trita cum tanto aceto quod sufficiat ad incorporandum omnia, in modum unguenti misceantur & dentibus applicẽtur. Tithimallus autem habet septem species, quarum una est anabula: lac autem cuiuscunq; speciei ipsius tithimalli est cal. & sic. in tertio corrosiuum, & faciens cadere dentes consumendo humiditatem substantificam eorum & suorum ligamentorum, acetum autem quod singulo die per hebdomadam addi debet, iuuat ad faciendum uirtutes aliarum medicinarum penetrare, & cum hoc humidum substantificum exicat, & hoc unguentum maximè imprimit dentibus in circuitu scarificatis, & multotiens applicetur hoc unguentũ cum cotto in eo infuso dentem circundante donec facilè moueatur & sic extrahatur. Tertia medicina est, ut fiat epithima ex fece aceti acuti, per multos dies, & propriè scarificatis dentibus, ut prius.

Quarta

Quarta medicina est, ut ranæ fluuiales in oleo coquãtur donec dissoluantur, & scarificatis dentibus ex oleo isto multotiens inungatur donec facilè moueri possit, & postea cum instrumento facilè extrahatur, imò cũ digitis aut sola fili suspensiõe aliqualiter cum impetu in rectitudine ipsum trahendo. Melior tamẽ est adeps ranæ uiridis habitantis in arboribus, & propriè si misceatur cum lacte tithimalli, cum autem hæ operationes fiunt, dentes alij tueantur ne nocumẽta eorum quæ applicantur eis communicent. Et dentibus euulsis cum ferro teneat in ore acetum infrigidatum decoc. gallarum aut balaust. sed paucę acuitatis, aut cum aqua rosacea mixtum. Et si dolor adsit oleum rosaceũ solum, aut decoct. mastichis quomodocunq; extracti sint, aut lac in ore teneatur.

DE CONGELATIONE ET STVPORE dentium. Cap. L.

POrtulaca & amygdalæ amaræ masticentur, aut his similia. Aut fiat fricatio cum sale. Et masticetur cæra.

Congelatio dentium siue stupor est diminutio sensus tactus accidens dentibus.

Causa eius est mala complexio, secundum plurimum frig. cum asperitate quadam in superficie dentis quæ fit, aut à causis extrinsecis sicut rebus acetosis, acribus, ponticis, & stipticis masticatis, aut in ore retentis. Quandoq; uerò ab humoribus uenientibus ad dentes sub forma uaporis, aut humorum à stomacho uel à capite, quæ acetositate uel acredine, uel ponticitate participant. Quandoq; uero ab imaginatione, sicut cum uidemus coràm nobis aliquos masticantes res acres, huiusmodi imaginatio facit dentes stupere, siue hoc immediatè faciat, siue mediatè similem humorem, scilicet acetosum, acrem, &c. ad dentes attrahendo. Et quandoq; fit propter nerui oppilationem, aut aliam malam dispositionẽ siue propter alias causas. Et si quæratur quare aqua frig. aut aer frigidus non faciat huiusmodi stuporem postq; sequitur malam complexionem frigidam. Respondetur q; huiusmodi acetosa & pontica cum hoc quod inducunt malam complexionem, etiã exasperant dentes & gingiuę superficies, &c. Et fortè bene consyderanti apparebit stuporẽ dentis esse duplicẽ. Quidam dicit purã diminutionẽ sensus tactus, sicut qui prouenit ex oppilatione nerui, quidam cum diminutiõe quandam tristem sensationem, quæ est actio corrupta sensus tactus ipsius dentis. Et prima posset cõtingere ex aqua frigida diu applicita. Secunda exigit præter diminutionem sensus causas inducentes huiusmodi tristem sensationem in superficie dentis & gingiuæ.

Signa quòd stupor sit ex nocumento dentis cognoscitur ex ipsius diuturnitate, & præcesserunt nocumenta dentis. Sed quòd fit per cõmunitatem à stomacho, aut capite declarant nocumenta præcedentia stomachi aut capitis. Sed quòd fit à causis primitiuis ipsæ semetipsas declarant.

Prognosticum secundum plurimum curatur satis faciliter, nisi sequatur malam nerui dispositionem, & præcipuè eius oppilationem & solutam continuitatem, cuius cura sit difficilis. Cura. Masticatio portul. eam remouet sua uiscositate attrahendo quod in dente impressum est. Et Auic. 2. can. & Serapio dicunt quòd hoc facit sua substantia uiscosa remouendo asperitatem ab huiusmodi acribus & ponticis derelictam. Et similiter hoc facit masticatio ceræ casei, & similium uiscosorum. Amygdalæ autem amaræ masticatæ hoc faciunt partim sua caliditate, partim sua adhærentia & uiscositate. Sal autem fricatum sua caliditate & siccitate alterando malam complexionem frigidam, resoluendo quod ex humiditate subtili stupefaciente in dentibus est impressum, aut in superficie inuiscatum. Et panis calidus hoc idem facit sua caliditate actuali & adhærentia. Et in summa omnia cal. & sic. curant calefaciendo & resoluendo humiditatem dentibus impressam & remouendo malam complexionem frigidam. Et omnia uiscosa sua adhærentia extrahendo quod dentibus est affixum, & quæcunque nerui oppilationem remouent sunt in hoc proficua si ab eius opilatione consurgat.

De stupore tamen superius est actum sufficienter in proprio capitulo.

Oleum calefactum in panno desuper est ponendum. Aut uitellus oui assatus calidus multotiens masticetur. Aut calidum panem multotiens mordeat. Aut fiat fricatio ex balsamo, aut oleo de lilio sylueſtri.

Hæc dispositio ab Auic. nominatur ebet dẽtium, & est ut dentes non tolerent calidum, neq; frigidum, neq; durum. Huius enim causa immediata est debilitas dentis, quare faciliter patitur à quibusdam occurrentibus. Causa autem debilitatis est triplex, scilicet frigiditas. Et est secundum plurimum propter complexionem dentium sua simbolcitate facilè labentem ad frigidum. Et aliquando, sed rarò est caliditas. Et tertiò sed rarissimè est nimia dẽtis sensibilitas cum raritate texturæ ipsius, unde à quibuscunque notabilis impressionis facilè patitur. Et frigid. cognoscitur ex colore gingiuo albo uel fusco, sicut calid. cognoscitur ex colore rubeo uel citrino.

Secundò cognoscitur utraq; ex sensatione caliditatis aut frigiditatis. Tertiò ex causis præcedentibus. Quartò, quia iuuatur à contrarijs & offenditur à similibus. Sed raritas texturæ cognoscitur ex diuturnitate huius passionis, aut fortè quia contracta est à principio generationis cui parum remedia proficiunt.

Prognosticum. Hæc passio cum est à raritate texturæ difficilè curatur. Sed si pendeat ab alijs causis satis faciliter. Secundum, hæc dispositio frequenter nunciat & præcedit dolorem.

Cura. Si fit à calidit. uel frididitate cum materia, est ut post euacuationem & diuersionem factam secundum exigentiam humoris peccantis, quælibet istarum cum suis contrarijs remoueatur, frigiditas quidem, cum panno uel cotto in oleo infuso, & dentibus applicito. Et est primum remedium Rasis. Secundum est ut uitellus oui assatus donec induretur existens multum calidus masticetur. Tertium est ut panem calidum multotiens mordeat. Quartum est ut fiat fricatio ex balsamo calido in tertio, aut ex oleo de lilio, psilio syl. calid. in secundo, quæ tamen

actu calida applicentur. Et per huiusmodi intelligere potestis multa alia cal. & ,ppriè uiscositate quadã participantia, quæ etiã proprietatẽ habeant in sedatione doloris sicut sunt oleagina, remouent enim frigid. & materiã si qua sit resoluunt & dentem confortant. Si uerò sit calid. confert oleum rosac. cum camphora uel sandal. Item portulaca masticata, & semen eius & est propria & his similia. Si uerò sit à nimia sensibilitate cum raritate texturæ confortetur dens cum moderatè stipticis & uiscosis, & sensus obtundantur, etiã si oportuerit cum leuiter stupefacientibus.

DE ANATOMIA ORIS. Cap. LI.

IVxta morem consuetum nobis premittenda est anatomia oris & reliquorum membrorum quę in ore continentur, præterq; dentium, quia de ipsorum anatomia actum est. Os enim descriptiuè est uas uniuersale membrorum locutionis in homine & uociferationis in reliquis animalibus uociferantibus ex sufflatione, ad retinendum cibum donec masticetur & deglutiatur, & retinendum aerem pro euentatione cerebri & membrorum spiritualium, & ad expusionem superfluitatũ quæ per meri cannam pulmonis & colatorium ad ipsum deferuntur finaliter ordinatum. Labia uerò quę sunt anterior pars ipsius sunt composita ex cute, carne, neruis & panniculo interius tegente, qui est continuus cum palato, panniculo linguæ & meri ad os stomachi. Et propterea ante uomitum propter hanc continuationem tremit labium inferius. Et est de signis uomitus proximè futuri. Hæ autem habentes partes labia componentes, sunt adinuicem mirabiliter contextæ, ita ut non possint separari. Hoc autem factum fuit, quia labia debuerunt moueri ad omnem differentiam positionis secundum exigentiam locutionis. Si ergo in ipsis fuissent musculi pro his motibus necessarij nimis labia fuissent crassa, quod ualde fuisset indecorum. Et propterea nerui fuerunt cum his partibus ad minimadiuisi, ut cum subtilitate labiorum seruaretur motus uoluntarius. Ex quo patet quòd labia sunt calida & humida propter carnis dominium. Et in ipsis sunt quatuor uenæ dictæ alieneri, duæ in labio superiori ab utroq; latere superiori una, & duæ in inferiori similiter partitæ, quarum phlebotomia ualet multum in ægritudinibus oris & partium eius, &c.

DE ÆGRITVDINIBVS LINGVÆ. Cap. LII.

LIngua uerò est membrum instrumentale in ore cõstitutum figuræ oblongę ex carne, panniculo uenis, & arterijs, & nouẽ musculis compositum osi lambdæ in parte posteriori alligatum. Ad gustum, locutionem, cibumq; uoluendum pro masticatione finaliter ordinatum. Fuerũt autem tot musculi in lingua, quia debuit ad omnes differentias positionis moueri secundum locutionis exigẽtiam. Et habuit plures uenas, arterias & neruos q̃ aliquod aliud membrum respectu suæ molis. Est autem organum gustus per neruos uenientes à tertio pari neruorum cerebri, & habet motum uoluntarium per neruos uenientes à septimo pari neruorum cerebri. Circa radicem eius ab utraq; parte sunt carnes glandosæ ad hoc ordinatæ, ut humiditatem saliualem generent pro humectatione linguæ, ne tot motibus exsiccetur. Generatur autem in eis saliua ex uaporibus undecunq; ad illas partes eleuatis, et ex rheumatismis à capite descendentibus. Et in illis carnibus glandosis sunt duo foramina in quæ posset ingredi stilus, per quæ humiditas saliualis ad linguam distillat, & cutis linguę est diuisa in duo media coràm commissura coronali. Et inter illa duo est communitas in ligamentis & continuatione. Sub lingua ueró sunt duæ uenæ uirides magnæ, ex quibus procedunt uenæ plures, & uocantur raninæ. Et melior linguarum secundum potentiam bene loquendi est commensurata, id est, mediocris in longitudine & latitudine sua, & subtilis ad extremitatem suam exteriorem. Illa enim quę magna est & lata ualde & crassa, aut parua sicut spasmata, non est conueniens ad locutionem. Et ex his patet linguam esse calid. & humid. in complexione. Et potest pati omne genus ægritudinis, &c. Et patet eius colligantia cum cerebro, epate, corde, per neruos, uenas & arterias, & cum stomacho mediante meri, & cum pulmone & membris spiritualibus per cannam pulmonis. Et propterea signa sumpta à lingua sunt ferè in quacunq; ægritudine efficacissima. Postea sunt dentes quorum anatomia pręcessit. Et postea est palatum habens concauitatem in cacumine superiori ut fiat uocis intonatio & reuolutio agilis cibi quando dentibus conteritur. Et in fine palati est uuula pendens in modum grani uuæ, ideo uocata est uuula existens rara in substantia, & spongiosa, quia principaliter facta est ut superfluitatem descendentem à capite hora rheumatismi recipiat ne ad membra inferiora descendat, & propterea frequenter apostematur. Est etiam formata ut uocem modulet refrangendo aerem qui est materia uocis.

Tertium iuuamentum est ut aerem qui ad pulmonem uadit, & attrahitur per nares & os repercutiendo aliquandiu in ore retineat ne frigidus, sed alteratus ad pulmonem deueniat. Et propterea cõtingit q̃ habentes abscissam uuulam multum sunt catarrhosi, & ideo prohibetur ab autorib. ne incidatur. Sed si sit putrida uel apostemata debet aduri semper dimittendo tantum de ea ut possit ad supra scripta iuuamenta deseruire, quod posset fieri cum cauterio actuali & cãnula ænea, lutata luto sapientiæ. Et cum potentiali, ut puta cotto in extremitate stili impositio, & in aqua forti intincto, & pluries applicito secundum exigentiam siue cum cannula, siue sine cannula, & cum isto etiam potest abscindi si nimis elongatur, & pendeat posita sub ipsa aliqua lamina ferrea, super qua adhæreat, & non debet scindi propter multitudinem sanguinis egredientis difficulter constringibilis, & quia difficulter consolidatur propter situm suum & modum substantiæ, unde perpetuo sanies emanat & sequitur fœtor oris perpetuus. Post uuulam sunt fauces dictæ pharinges, & sunt loca ampla, glandosa, ex utraque parte colli apta suscipere superfluitates cerebri imò sunt emunctoria cerebri, ideo frequenter apostemantur, & apostema earum licet non emineat extra, eminet tamen intus, & ideo si os aperiatur & in profundo aspiciatur. Apparet tumor, & fit ibi una species synanches, quæ in uulgari nostro dicitur gaion, & in fine istarum existit principium cannæ & meri de quorum anatomia infra dicetur.

De

DE PVSTVLA LINGVAE. Cap. LIII.

PVstula linguæ quasi parum apostema & bothor linguæ sunt termini synonymi significantes hanc dispositionem, quæ diffinitiuè est pustulæ multiplicatæ in partibus oris. Bothor enim Arabicè idem significat quod pustula latinè.

Species harum sunt secundum diuersitatem humorum, scilicet sanguineæ cholericę, phleg. & melancholicæ. Item quædam malignæ herpeticæ, quędam paucæ malignitatis. Causæ sunt quædam extrinsecæ sicut constitutio pluuialis, calid. & humid. dispositiones ad humorum putredinem. Similiter cibi in stomacho corrupti & propriè ad putridum & fumosum, licet etiam corruptio ipsorum ad acetosum aliquando posset esse in causa, & propriè corruptio lactis in stomachis puerorum lactentiũ, siue propter lactis dispositionem, siue suorum stomachorum discrasias, aliquando causæ sunt corporeæ duplices existentes per communitatem aut à toto sicut infeb. acutis & propriè pestiferis. Et sicut in speciebus hydropisis, aut à parte, maximè à stomacho & capite propter uapores eleuatos ab humiditabus putrentib. in ipsis & communicatis partibus oris. Et aliquando propter humores à capite rheumatizantes. Similiter potest fieri communicatio à ceteris membris. Hi autem uapores ad os peruenictes faciũt pustulas duobus modis, aut quia fixi in partibus cutis oris quæ subtilis est & tenera, postea incrassati reducuntur siue condensantur in humore à quo eleuati sunt. Aut quia inficiunt partes oris quas attingunt taliter ut illarum partium humores male dispositi faciant has pustulas. Aliquando uerò causæ sunt per essentiam in ore, scilicet mala dispositio humorum in uenis oris contẽtorum talis ut natura moueatur ad ipsos expellendum, & sic expulsi faciant has pustulas nulla alia causa corporea præcedente.

Signa harum pustularum habentur ex relatu ægri & uisu, q̃ sint sanguineæ ex colore rubueo purpureo cognoscitur, & quòd sint cholericæ ex colore rubeo tẽdente in citrinum, & phlegmaticæ ex colore albo, & melancholicæ ex fusco siue nigro, quòd sint malignæ cognoscitur, quia procedunt dilatando se & corrumpendo partes uicinas, & quia tendunt in nigredinem, quòd pendeant à causis primitiuis declarat præcessio illarum. Et quòd sint per communitatem à toto declarant ægritudines totius, & similiter quòd sint per communitatem ab aliquo membro declarat præcessio malę dispositionis illius membri, cum cuius cremento augetur, & decremento minuitur. Quòd autem sint per essentiam in ore declaratur ab absentia aliarum causarum, quæ sunt per communitatem. Prognosticum. Primum, cum pustulæ nigræ huiusmodi multiplicãtur in ægritudinibus acutis mortem in breui secuturam pronuntiat. Secundum. Cum huiusmodi pustulæ maximè non nigræ in ægritudinibus acutis multiplicãtur exterius in labijs, & circa ipsa magis attinet saluti quàm morti. Significant enim dominium uirtutis super materiam, licut in casu priori cum nigræ sunt, & interius factæ significant malignitatem materiæ propter nigredinem & uirtutis impotentiam, quia natura nõ expulit exterius, quapropter oportet ut citò succumbat. Sed quia ad huiusmodi pustulas sequũtur secundum plurimũ ulcera oris, de his ulceribus quæ apud Auic. & Arabes uocantur alchola est agendum.

Sunt enim ulcera existentia in cute oris & linguæ cum expansione & dilatatione & eius species sumuntur ab humoribus, sicut dictum est in pustulis. Et malignius omnibus est melancholicum, & fit ex melacholia adusta, sicut phlematicum fit ex phlemate salso, &c. Causæ & signa sumuntur secundum quod dictum fuit supra in pustulis, non est enim differentia nisi quòd ulcera sunt cum sanie & pustulę non, nisi ulcerentur, & de consuetudine Auic. est ut nominet ea colaham dum in superficie perseuerant. Quandoque putrefiunt & submerguntur, se profundantia & dilatantia non nominat colobam, imò ulcera maligna herpetica, & indigent medicinis cauterizatiuis, & possunt huiusmodi ulcera incipere absque præcessione pustularum.

Prognosticum. Omne ulcus uenens in superficie oris est uelox ad dilatandum, propterea quòd non deficit ei calid. inseparabilis & cutis humida lenis, & sic intellige in cæteris membris similibus, sicut uulua & uereto. Reliqua prognostica sumuntur, ut dictum est in pustulis.

SI pustulæ fiant rubeæ. Sumantur antheræ, amyli, spodij, lentium excorticatarũ, sem. portulacæ, coriandri sicci, sem. scenæ de Mecha, omnium partes æquales, camphoræ parum, ex his puluerizatis fiat fricatio. Et cum aceto mixta & oleo rosaceo in oleo teneantur. Et sanguinis minutio cum uentosis fiat. Albæ uerò si fuerint pustulæ cum sale & melle fricentur. Et fiat syrupus acetosus. Aut almuri in ore teneatur.

Hoc capitulum habet duas partes. In prima ponit curam pustularum calidarum, quæ sunt sanguineæ aut cholericæ. In secunda ibi. Albæ uerò. Ponit curam phlegmaticarum. Et patent omnia. Anthera est semen rosæ colligendum in autumno ex quodam fructu rubeo nascente in extremitate rosarij in cuius parte intrisecа sunt semina dicta anthera cum multa lanugine, & est frigidum & siccum & stipticũ, sicut cætera quæ hic ponuntur præter semen portulacæ quod est frigidum & humidum, & semen scenæ de Mecha, quod est calidum & siccum, & dicitur de Mecha ad differentiam scenæ de Arabia, quod non est ita bonum. Camphora autem sit subdeculpa ad quodlibet aliorum. Et melius est ut in regione nostra fit hæc mixtio sine oleo rosaceo propter abominationem. Quid dicat in secunda parte manifestum est. Almuri est salsamentum factum ex piscibus salsis cum aceto mixtis & speciebus. Et syrupus acetosus de quo sequitur, maximè sit mellinus, licet etiam saccharinus conueniat.

Harum pustularum cura triplex exigit regimen. Primum est uniuersale complendum per euacuationem. diuersionem, & membri mittentis correctionē.

Vnde pro prima intentione fiat phlebotomia, & aliorum humorum euacuatio secundum ꝙ expedit, de quibus dictum fuit sufficienter in multis ex præcedentibus cap. Et communiter euacuantur humores adusti & corrupti. Pro secunda intentione apponātur uentosæ iuxta textum in spatulis uel in nocrea uel sub mento, uel apponantur sanguisugæ, uel phlebotomentur uenæ illarum partium. Et sic discurre per alia genera diuersionum, ut supra in alijs cap. Pro tertia intentione corrigantur ægritudines totius, sicut febres & species hydropis & similes, & reliquorū membrorum communicantium, sicut stomachi & cerebri, secundum quod dictum fuit supra.

Secundum regimen completur primò per eradicationem materiæ coniunctæ, quapropter fiat phlebotomia, aut uenarum sub ligua, aut uenarum alienarum quæ sunt in labijs, aut fiat scarificatio partium læsarum. Et hac intentione opus est cum iam adest materia notabilis quantitatis in partibus illis siue ibi congesta sit, siue aliunde defluxa. Si uerò non, sed incipit fluere, opus est ut repercutiatur in principio postea resoluatur aut suppuretur.

Singularia uerò conuenientia in principio cum opus est infrigidatione & exiccatione, sunt apud A. mirobalan. sem. ros. sief memithæ, tragagan, balau. duo sandali, rosæ, spodium, sumach, lentes, lutum, armen. capita gran. corticum glandium & cadmia. Item suc. frigid. sicut lactucæ, solatri, uirgæ pastoris, portulacæ, extremitatum uitis, camphoræ, rob de ribes, rob acetosę, rob de moris sylvest. succ. & rob. gran. & agrestæ, & sorbarum, pirorum, & similium stipticorum. In processu conueniunt gallæ, fructus tamarisci. ciperum, nux cupressi, folia oliuarum siccar. Et in fine cortices nucis mus. garyophil. mentastrum, gallia, & huiusmodi, quæ conueniunt in processu, uel in fine in causa calida. conueniunt in principio in frigida. Et tua interest miscere calida cum frigidis secundum oportunitatē & temporum ægritudinis, & mixtionis materiæ. Sed chelidonia, gallæ, alchana, id est arbor cyprica cōuenit in principio, in utraq; materia, similiter myrtus & acetum quod secundum plurimum cum his medicinis debet esse permixtum, & chelidoniæ cum rebus stipticis inest uirtus mirabilis in alchola, & similiter camphoræ, ubi opus sit multa infrigidatione. Si uerò huiusmodi pustulæ suppurentur, addiuuetur huiusmodi suppuratio cum lacte & propriè asinino retento in ore.

Item cum mucillaginibus sem. althææ maluæ, lini almaru, id est, linguæ bouinæ, semin. citoniorum, aut cum horum decoctione, aut passularum, & apud A. quidam sublimiū medicorum dixerunt non esse aliquid magis ultimum in cura bothor oris q̄ oleum de schinācho tepidum in ore retentum. Cum aūt ex his pustulis facta sunt ulcera, uel fortè ulcera inchoarint ab initio, tunc consyderandum est, an huiusmodi ulcera calida sint, id est facta ab humoribus per se calida aut frigida, id est facta ab humoribus, per se frig. quitamen secundum plurimum habent caliditatem accidentalem per adustionem aut putredinem acquisitam. Calidorum quidem cura peficitur tum medicinis superius dictis in causa huiusmodi bothor cal. antequam ulcerentur. Sed eligantur medicinæ magis sicc. Et ad hoc sunt propria, quæ sunt dicta in textu in curatione eorum, quæ pendent à causa calida.

Si tamen notabiliter saniosa uideantur, præcedat mundificatio cum aqua sacchari, aut syr. acetoso simplici. Sed frigid. phlegmatica exigunt duplicem intentionem. Prima est mundificatio perficienda cum medicinis absterstuis & exiccatiuis, sicut est oxymel simplex, aut scylit. quæ etiam apud necessitatem poterunt permisceri cum aqua oliuarum salitarum. Item potest fieri oxymel cum uino, & potest huic addi modicum aluminis, aut colchotar, id est uitrioli. Secunda intentio perficitur cum exiccantibus, & consolidantibus, sicut uinum stipticum, decoct. gall. cyperi fructus, tamaris. nucum cupres. & similium. Melanchol. uerò maligniora præcedentibus exigunt duplicem intentionem. Mundificationem perficiendam autem medicinis multum absterstuis, imò uirtute corrosiua participantibus sicut acetum, decoctio gall. aut memithæ quæ est species chelidoniæ, aut almezereon cum melle quibus in decoctione potest addi almuri, & colchotar et passulæ. Vnguentum quoque Ægypt. cum aceto permixtum est ad hoc efficax si loca ulcerata inugantur. Secundò, ardor mitigetur cum lacte in ore retento, aut cum aqua albuminis oui in ore retenta, aut aqua plantaginis, solatri, & similium. Tertiò consolidetur cum his quæ dicta sunt & dicentur.

Si uerò alchola fuerit herpeticum malignū similiter triplicē exigit intentionē. Prima est mūdificatio partis corruptę, cū administratione unguenti Ægyptiaci aut fortioris facti, scilicet ex melle, alumine, uiridi æris ana, quibus pro unaquaque uncia addantur ʒ. 2. aceti acuti, & bulliant, donec habeant mellis spissitudinem, & cum corro super parte corrupta imponatur. Et aquæ fortes & cæteræ medicinæ corrosiuæ superius in cura polypi memoratæ huic loco accommodentur. Et similiter medicamen corrosiuum positum à Rasi in capitul. sequenti de gingiuis sang. & est efficax ad hoc propositum. Vitriolum quoque cum aceto habet mirabilem proprietatē in his alcholacum sint maligna. Similiter administratio floris æris cum colcothar, & gallæ in syrupo acetoso. Et gallæ coctæ cum aceto & sale conferunt omni alchola maligno, & cinis almezereō habet proprietatem mirabilem in alchola etiā maligno, & propriè cum aceto aut oxymelle. Et si os esset contaminatum cauterizetur cum ferro ignito, aut procurentur eius squamationes cum uitriolo, aut alumine combusto. Et hoc cauterium actuale est magis proprium quàm cætera in rectificādo huiusmodi herpetes, & optimum est in huiusmodi herpetibus, quousq; sedata est malitia ipsorum.

Vt frequens fiat collutio oris cum aceto salito tepido, & propriè ante impositionem medicinarum, de quibus supra. Secundò escara remoueatur, & dolor mitigetur cum lacte in ore retento, & multotiēs permutato. Tertiò consolidetur cum his, quæ dicta sunt, & dicentur. Ex expertis in consolidando huiusmodi ulcera cum sunt cum caliditate & superficialia est cerusa cum aqua rosacea aut aqua albuminis oui, aut suc. citon. aut uino granatorum, & similium applicita. Sed cauendum est ne deglutiantur.

Et

Et mineralia frigida propriè & abluta sunt ad hanc intentionē efficacia. Aliud in causa calida. ℞. sumach ros. sic. ana. ʒ. 1. spodij, balaustij ana ʒ. s. ramich. ℈. 1. tere & accipe ex eo parum, & frica locum alcholatum uel puluerem hunc misce cum rob citon. & fiat ex eis oris collutio frequenter. Aliud frigidius. ℞. sem. ros. amyli, sumach, sem. porri, lentiū excorticatarū, spodij, alchanæ, balaustij ana partes æquales, camphoræ partem 1. quartam, ex medietate huius crasso modo contusi fiat decoctio in aqua cum quarta parte uini granatorum, & os sępe colluatur, deinde cum alia medietate pulueris fiat aspersio loci alcholati, & sic frequenter nunc unius, nunc alterius fiat administratio. Sed conferens alchola phlegmatico & huiusmodi. ℞. memithę, id est, radicis chelidonię, corticum radicum capp. colcothar ana partem s. aluminis, balaustiæ, partis unius tertias duas, alchana partem semis, confice cum aceto & melle, & applica.

Si uerò alchola fuerit permixtū ex cholera & phlegmate. ℞. chelidoniæ, sief memithæ, spodij, sem. plantaginis, sem, rosarum, & capitum earum: mirob. citrinorum, balaust. foliorum oliuarum sylvest. sicc. carmezit, id est fructus tamarisci, aluminis, iameni an. terantur & misceantur, & possent administrari sub forma pulueris, & sub forma unguenti conficiendo cum syr. acetoso simplici. Medicamen conferens alchola nigro & herpetico. ℞. fol. oliuarum sicc. foliorum ranic. siccorum, acaciæ ana ʒ. 8. aluminis, iameni, colcothar ana ʒ. 2. croci ʒ, 1. terantur & administrentur, aut sub forma pulueris, aut sub forma unguenti conficiendo cum melle uel oxymelle. Cum autem ulcera hęc sint melanch. confert ut cum alijs misceantur passulæ & semen scenæ de mecha. Hic plures medicinæ positæ sunt quibus utendum est, nunc una, nunc alia, secundum corporum & ulcerum diuersitates, in corpore enim magis molli, sicut sunt pueri minus sicc. competunt & minus corrosiua. Et similiter in ulceribus minus humidis & minore putredine participantibus. Et in contrarijs contraria, &c. Vltimum autem regimen exigit duplicem intentionem. Correctionem accidentium perficiendam secundum ipsorum exigentiam. Secundò, debitum regimen quod ordinetur in contrarium discrasiæ, debet enim secundum plurimum declinare ad frigidum & siccum.

Et in lactentibus caueatur corruptio lactis, alteranda discrasiam stomachorum eorum, & ipsorum stomachus confortando & nutriendo nutricem cum his quæ prohibeant corruptionem lactis & sint contraria discrasiæ per quam corrumpitur lac. Et diamoron cum oxymelle est mihi expertum linitum in alchola puerorum.

DE EXITV SANGVINIS GINGIuarum. Cap. LIIII.

CVm ex gingiuis sanguis subtilis continuè manauerit, utriusque arsenici scilicet rub. et citrini, calcis gallarum, aluminis, omnium partes sumuntur æquales, ex quibus puluerizatis, & cum aceto mixtis parui formentur trochisci. Cumque necesse fuerit, ex eis puluerizatis sumatur quantum sexta pars drach. 1. fricentur ex eo optimè, & permaneat sic parum, deinde teneatur oleum ros. in ore. est enim hoc mirabile ad hanc ægritudinem curandam, & putredinem & herpetem estiomenum qui est in ore.

Sanguis potest exire ex gingiuis duabus ex causis. Aut à causa extrinseca sicut à percussione, casu & offensione. Et de huiusmodi exitu sang. non est sermo hic. Et potest exire à causa intrinseca dupliciter. Aut propter multitudinem sang. quapropter tumescunt gingiuæ & uenę scinduntur, aut earū orificia aperiuntur. Aut subtilitate sua sanguis resudat, & de hoc etiā non est hic sermo, facilè enim curatur cum phlebotomia manus & aliarū uenarum, & scarificatione gingiuarum siue sanguisugarū applicatione. Sed quandoq; sanguis egreditur propter corrosionem factam in gingiuis in materia acuta cholerica aut sanguinea, phlegmat. salsa, & aliquādo melancholica adustione participante. Quapropter corrosione paulatim se dilatante & profundante sanguis effluit & magis subtilis propter corrosionē uenarum capillarium, in quibus hic sanguis continetur. Et differt à putredine gingiuarum in qua scilicet gingiuæ putrefiunt, & caro putrefacta remanet ibi, & non dissoluitur sicut in corrosione. Vnde corrosio prouenit à fortiori calido. Et de sanguine hoc tertio modo fluēte, scilicet per corrosionem est hic sermo in hoc cap. Est enim hęc corrosio quandoq; ulcus corrosiuum, quod aliquando est in superficie. Aliquando magis profundat, licet quando est in superficie non appelletur ulcus, ppter paucitatem saniei inde egredictis, sicut nec superficialis excoriatio uesicæ aut intestinorū dicitur ulcus. Sed in ueritate ubicunq; fit solutio continui cum sanie ibi est ulcus. Hæc autem corrosio aut putrefactio siue fit cum sanie, siue sine sanie, aliquādo est superficialis, aliquando profunda, imò aliquando osi mandibulæ communicata. Huius causę sunt proportionales illis quæ dictæ sunt superius in alchola, & propriè maligno & herpetico, et similiter signa sunt illis proportionalia.

Prognostica. Si superficiales sunt & in principio faciliter curantur. Si autē sint profundę, & propriè osi mandibulæ communicatæ, difficulter curantur.

Cura quantū ad regimen uniuersale ex euacuatione, & diuersione, & membrorū mittentiū rectificatione, est proportionalis curæ alchola. Similiter quantū ad regimen locale exigit tres intentiones proportionales illis quæ dictę sunt in alchola herpetico. primò mundificationē siue cauterizationem partis corrosę, aut putridæ, secundò doloris mitigationē, & partis cauterizatæ remotionem, tertiò consolidationem.

Prima completur cum illis, quæ dicta sunt superius in alchola herpetico. Sed Rasis in præsenti cap. ponit medicinam cuasticam satis potentem. Cum ex gingiuis sang. subtilis assiduè manauerit, scilicet per corrosionē, utriusq; arsenici, scilicet rub. & citrin. quæ sunt calida in tertio, sicca in secundo, corrosiua & caute-

rizatiua, calcis calid. & sic. in quarto, gallarũ frig. & sic. in secundo, aluminis de roca calid, & sicc. in tertio partes sumantur æquales. Ex quib. puluerizatis cum aceto mixtis parui formentur trochisci. Quandoq; necesse fuerit ex eis subtiliter puluerizatis sumat sexta pars drachmæ unius, cum qua fricentur gingiuæ optimè eis applicãdo, & permaneat puluis sic parum super gingiuis, scilicet per quartã partem horæ, deinde remoueatur lauando os cum lacte aut aqua tepida, aut aqua plantaginis. Postea teneat in ore oleum ros. aut lac ad ardoris mitigationem & escaræ (si qua facta fuerit) remotionem iuxta secundam intentionem. Et si opus est mundificetur cum oxymelle aut melle ros. Est enim mirabile illud medicamen causticum ad hanc ægritudinẽ curandam, & herpetẽ estiomenum, id est, putrefactionem profundam, quę fit in ore. Et uos supplete tertiã intentionem, scilicet substantiæ deperditæ restaurationem cum puluere facto ex mirobalanis ablutis cum pauco thuris aut mastiche, & ex his cum melle ros. aut oximelle posset fieri unguẽtum, aut cum puluere facto ex olibano, sarcocolla, & sang. draconis, ana. Et si post hoc opus fuerit prohibitione fluxus & confortatione gingiuarũ colluatur os cum aqua decoctionis aut destillationis foliorum cupressi. Si autem corrosio fuerit leuior & incipiens sufficit alumẽ extinctũ cum aceto, cum duplo sui de sale & cum sauic. id est, uitriolo rub. in proportione sexquialtera ad alumen, & puluerizentur super gingiua, & est Auic. Secundum leuius, etiam penes Auic. est ut adurantur caratha salita usquequo fiant sicut carbo. Caratha autem siue carathim sunt lubrici terrestres, ex quorum puluere sumatur pars una, ros. sic. partes duæ, & mixtæ superponãtur. Aliud eiusdem, sumatur myrti, lẽtium adustarum ana pars una, sumach suriæ ana partes 2. florum squinanti partes 3. misceãtur & administrẽtur. Hæc omnia sunt ad complendam primã intentionem, postea succedant aliæ intẽtiones. Præstãtissimum tamen omnium ad complendam primã intentionem est ferrũ ignitum, scilicet super parte corrosa aut putrida appositũ uel applicitum, licet aurũ ignitum etiã sit præstantius. Cum autem huiusmodi corrosiones sunt leues sufficiunt medicinæ alchola superius dictæ absq; quòd fint corrosiuæ. Regimen autem sex rerum non naturalium communiter ad frigidum & siccũ declinet.

DE CASV VVVLÆ. Cap. LV.

SCiendum quòd ægritudines uuulæ sunt quatuor, scilicet apost. ulcus. putredo siue corrosio & casus. Apost. uerò licet posit fieri à quacunque materia, secundum plurimum tamen fit à sang. uel phlegmate. Vlcus uerò aut sequitur apost. aut fit à materia ulcerante absq; quòd apostemet. Putredo autem siue corrosio fit aut à multitudine materiæ aut eius acuitate & malignitate, & ut plurimum sequitur apostema magnum, aut malignum. Et posset fieri à uaporibus malignis ad ipsam eleuatis. Casus autem uuulæ qui est ipsius præternaturalis elongatio secundum plurimum fit à sanguine aut phlegmate & propriè aquoso ipsam remolliente, siue hi humores apostement siue non, & est ægritudo in situ. Humores autem isti quandoq; congerũtur in uuula, sed ut plurimum à cerebro deriuantur. Apostema uerò cognoscitur per dolorem, tumorem, & duritiem siue extensionem quandam. Cognoscitur autem quòd fit sanguineum ex colore rubeo purpureo. Sed cholericum ex colore rubeo tendente in citrinum. Phlegmaticum ex colore albo. Melancholicum ex colore etiam fusco. Mixta autem colorem habent mixtum.

Et cum sanguineo est dolor grauatiuus & pulsatiuus. Et in cholerico pungitiuus. Cum alijs autem paruus aut nullus adest dolor. Et reliqua communia signa sumpta ex ætate, tempore anni, regimine præcedente, & similibus consignificant. Et significant quòd sint facta per uiam paulatim factæ congestionis paulatim adueniens ipsorum euentus, & longitudo temporis. Sicut econtra quando fiunt per uiã defluxus ferè subitò eueniunt. Vlcus autem sensui manifestum est, & sanies inde egrediens manifestat ipsum. Species ipsorum ulcerum sumuntur & cognoscuntur, sicut dictum fuit in cap. de ulceribus aurium. Putredo autem uuulæ cognoscitur ex nigredine aut uiriditate ipsius cum fœtore magno & humiditate fœtente inde egrediente, & quia non sentit secundum partem quę putrefacta est, corrosio autem est cum dolore, & cum sanguinis destillatiõe sequente corrosionẽ. Casus uerò cognoscitur, quia æger sentit aliquid in radice linguæ suæ præter consuetudinem insistere. Et cum aperitur os uidetur ipsius manifesta elongatio. Quæ elongatio aliquando est ualde magna, sicus cauda muris, aliquando parua aut mediocris, & aliquando cum febre, aliquando sine febre. Et humores qui sunt in causa ex coloribus suis cognoscũtur.

Prognosticum. Apostema cancrosum ipsius, aut non potest curari, aut difficillimè si incipiẽs sit in extremitate ipsius cum totali ipsius euulsione. Reliqua apostemata satis faciliter curantur, & similiter ulcera ipsius. Putredo autẽ & ipsius corrosio etiam si profunda fit causticando curatur. Sed ipsius elongatio si parua sit nec sit graciliata satis faciliter curatur cum medicinis. Si uerò multũ elongata sit, & in radice graciliata, & in extremitate sua facta rotunda curatur sola incisione, aut causticatione donec magna pars ipsius abscindatur. Quòd si totaliter abscindatur, lædit uox & sequitur tussis, & secundum plurimum phthisis aut asthma in processu temporis propter defluxum catarrhorum ad pulmoem, & quia aer inspiratus pro refrigerio spiritualium non modificatur, infrigidatur pulmo secundum plurimum, & ad asthma disponitur, & anhelitus cõstrictionem. Et sequuntur etiam nocumenta stomachi catarrhis ad stomachum descendentibus. Et si totaliter incidatur anteqũ graciliata sit, sequitur fluxus sanguineus qui cum difficultate constringitur, &c.

CVm æger senserit aliquid radici suæ linguæ insistere, aut gutturi & cum iubetur aperire os, & extrahere linguam uidetur uuula eius iam esse fluxa & elongata. Ramich & sal ammoniacum sumantur & bene puluerizata cum instrumento insufflandi

insufflandi super uuulam insufflẽtur, & ex eis in summitate prædicti instrumenti aliquid ponatur, & radici uuulæ cum eo dirigatur & ipsa cum instrumento parum exterius extrahatur. Aut granatum acetosum cum pulpa sua teratur, & fiat ex ea gargarismus. Quòd si diu permanserit totaliter & elongata fuerit, eius q̃ pars superior subtiliata & caput eius rotundum fuerit tunc radicitus erit incidenda.

Cauendum tamen ne antequam ita, ut prædiximus sit disposita incidatur, ex hoc enim sequeretur quandoque sanguinis fluxus qui restringi non potest.

Præsens caput in quo agit Rasis de casu uuulæ diuiditur in 4. partes. In prima ponit signa casus uuulæ superius declarata. In secunda ibi. Ramich, & sal ammoniacum. Curat casum eius quando prouenit à causa frigida. In tertia ibi. Aut granatum acetosum. Curat casum eius à causa calida. In quarta ibi. Quòd si diu permanserit. Ponit modum & necessitatem incidendi ipsam. Quod dicit in prima parte est manifestum ex iam dictis. Sed in secunda parte est sciendum quòd medicamen illud non cõuenit in principio, sed in augmento & statu. Ramich, id est, mixtura facta ex gallis & passulis ex qua fit gallia muscat. & est satis propinquum temperamento cum repercussione & digestione quadam. Sed sal ammon. resolutiuũ cal. in 4. & sic. Ex his enim æqualiter sumptis fiat puluis cuius aliquid ponat in extremitate cannulæ quæ sit lata secundum quantitatẽ uuulæ, sed illa extremitas sit non cãnulata & longa ultra partem cãnulatam ad quantitatem digiti parui, & nõ acuta taliter ut possit poni sub uuula, & sit illa extremitas aliqualiter curua Et cum hac uuula subleuetur trahẽdo eam uersus os. Et cum est sic subleuata, puluis qui est in extremitate cannulæ insufletur in uuulam, & sic tota hoc puluere circundabit, tũ quia sibi adhærebit puluis qui erit in extremitate non cãnulata, tũ quia puluis insufflatus qui cõtinetur in parte cãnulata continua extremitati non cannulatæ sibi adhærebit per insufflationem. Figura huius instrumenti est hic in margine depicta. In tertia parte dicit q̃ cum succo granati acetosi contriti & expressi cum tota substantia sua, fiat gargarisma in ea, est enim frig. & sicc. In ultima parte dicit, quòd quando diu sic permanserit & multum elongata fuerit & gracilis facta, & eius extremitas pendens fuerit rotundata quę rotundatio fit ex humiditate ad illam extremitatem defluxa grauitate sua, natura non regente, tunc est radicitus incidenda, dimisso tamẽ tanto eius quod sufficerit ad fines in quos ordinatur. Et cauendum est ut nullo modo incidatur antequam fuerit sic disposita, sequitur enim fluxus sanguinis qui fortè non constringetur propter sectionem extremitatum uenarum quæ ad uuulam terminantur. Et quia medicinæ non possunt ipsi conuenienter applicari & adhærere. Sed cum est sic elongata & gracilis facta, uenæ illæ sunt extenuatæ sanguine carentes & non est dubium de fluxu sanguinis. Præstantius tamen est ut cum cauterio incidatur, ut infra dicetur.

Cura harum dispositionũ triplex exigit regimen. Primum est uniuersale respiciens causam antecedentem cõplendum euacuatione, diuersione & membri mittentis, scilicet cerebri regimine, quæ intentiones compleantur phlebotomia & cæteris euacuationib. secundum horum exigentiam. Item uentosatione in spatulis aut in nocrea. Item phlebotomia uenarum alienerim, & uenarum quæ sunt sub lĩngua sicut superius cap. de pustulis quæ fiunt in lingua, dictum est. Et similiter caput regatur euacuando discrasiam eius corrigendo & confortando, sicut sæpe dictum est. Mesue tamen si humor apostemãs aut faciens casum uuulæ fuerit ualde calidus laudat euacuationem cum aqua fructuum. Et laudat diuersionem cum fricatione, extensione dolorosa aurium & earum scarificatione, & phlebotomia uenarum quæ sunt post eas est cõueniens, & pro diuersione laudat ut capiatur manipulus capillorum in commissura coronali, & ægro iacente ponas pedes super humeros ægri trahendo capillos eius fortiter, donec cutis dislocet, ex hoc enim subitò uuula eleuatur. Sed hoc remedium satis ignominiosum est. Et subdit quod iam expertum est ut liniatur linimento super commissura coronali emplastrum factum ex succo acatiæ, & hoc in principio, aut ex acatia cum aceto, aut ex gallis adustis cum aceto, quoniam eleuant ipsam.

Regimen autẽ locale apost. uuulæ & casus eius exigit tres intentiones. Repercussionẽ conuenientem in principio. In augmento repercussionem cum resolutione usq; ad medium status. Aut repercussionẽ cum maturatione si tendit in uiam maturationis. Sed à medio status ultra resolutionem aut maturationẽ solum. Si ergo apost. fuerit multum cal. cum magna rubedine repercutiatur in principio cum multũ frigidis sicut suc. solatri, plantag. aut semperuiuę, cum tãtundem aquę ros. & aceto quod sit quarta pars totius, & his possunt addi sandali, & camphoræ apud maiorẽ necessitatem infrigidationis. Si uerò non sit tantæ inflãmationis sufficient suptica & pontica, inter quæ est differentia quia pontica sunt frigidiora, & magis terrea q̃ stiptica, licet utriusq; uirtus minus profundetur q̃ uirtus acetosi. Et ex cõuenientibus est succus granat. acetosi triti & expressi cum rota substãtia sua. Et si permisceatur cum rosis sic. & semine earum fiet adhuc maior repercussio. Et in hoc tempore conuenit puluis subtilissimus factus ex rosis sandalis & balaust. an. quibus apud maiorem necessitatem infrigidationis potest addi camphora, quo puluere utere cum instrumento superius descripto.

Et si adhuc fuerit minor caliditas fiat gargarisma cum succo expresso ex duob. granatis, scilicet acetoso & dulci cõtritis & expressis cum tota substantia sua, & super uuula ponat puluis factus ex gallis balaust. & alumine quod sit duplum ad utrunq;. Et infusio sumach optimè contriti in aqua ros. & aceto subtriplo ad aquam est conueniens in principio. Et in fine principij, & principio augmenti est proprium diamorõ propriè factum ex moris rubi immaturis cum

tantundem aceti & duplo aquæ ros. Et magis procedente augmento conuenit diamoron ex moris celsi, & propriè maturis cum pauciori aceto & aqua hordei aut hordei & passularum, aut aqua decoctionis ramich cum diamoron prędicto. Deinde cum uentum est ad mediũ status solum resolutiuis opus est sicut est crocus, gallia muscata, pyrethrum, zingib. cinnam. passul. mir. mel. potest ex his fieri decoctio gargarizanda. Recipe croci, pyrethri, zingib. cinnam ana ʒ.1. passularum ℥.s. mellis. ℥.4. bulliant in 2. ℔. aquæ ad consumptionem tertiæ partis, & coletur. Et ex suprascriptis potest fieri puluis cum instrumento uuulæ applicandus.

Si autem apostema aut casus fiant à phlegmate, utendum est in principio diamaron, aut diamuscum cum subduplo aceti cum aqua decoctionis ramich, id est, passularum & gallarum, quæ aqua sit dupla ad reliqua, aut hæc aqua misceatur cum oxymelle simplici, aut syrupo acetoso, deinde gradatim perueniendum est ad piper, zingib. sal ammoniacum, sinapi, al muri, cinnamomum, et similia, quibus possumus uti in decoctione ipsarum permiscendo cum oxymelle aut melle ros. aut oxymelle scyllitico. Et possunt huiusmodi cum suprascriptis pulueribus misceri in modum electuarij, & applicari cum extremitate pennæ, & possunt fieri pulueres cum instrumento applicandi. Mesue narrat plures descriptiones.

Prima est filij Serap. ℞. balaust. ʒ.2. aluminis iamenij ʒ.1. croci, ʒ.s. camphoræ gran. 5. fiat puluis subtilissimus, & utere cum instrumento post gargarisma factum ex diamoron & aceto, & ualet in causa calid. in principio augmenti. Item aliud ualde bonum. ℞. ramich. salis ammon. partem unam aluminis, myrrhæ ana. partem s. fiat puluis & utere cum instrumento, conuenit in causa frigida in augmento.

Aliud ex intentione Mesuę. Recipe zingib. cinnamomi piperis, pyrethri, balaust. corticum, granatorum, fol. ros. sem. earum ana. partes æquales, fiat puluis, & utere cum instrumento, & ualet in causa mixta post gargarisma sibi proportionatum.

Auenzoar. ℞. piperis nigri & longi, & myrrhæ, salis ammon. ana. fiat puluis, & ualet in causa frigida in statu, & in declinatione. Et nota quòd quantum ad huiusmodi localia non est differentia inter curam apost. uuulę, & casum eius à causa proportionali uel simili, nisi quia magis constringenda conueniunt in casu, & magis indiget subleuatione cum instrumento pulueribus superpositis, imò si esset apostema absque casu non indigemus subleuatione neq; puluerib. imò sola sufficiunt gargaris. aut electuaria cum penna administrata. Si uerò apostema suppuretur adiuuetur cum gargaris. facto ex ficubus, passulis, dactylis, & materia existente frigidiore addatur radix lilij, & ex fece eorum fiat emplastrum. Et quandoq; cum his admiscetur aliquid ex confortãtibus membrum ne cadat putrefactio in integrum ipsius, & destruatur membrum, sicut balaustia, ramich, myrrhæ, rosæ, ciperi, quodcunque horum magis uidebitur oportere secundum exigentiam materiæ. Postquam autem suppuratum est, aperiatur sicut dicetur in cap. de synanche, & propriè cum sagittela aut instrumento incidente huic operatiõi proportionato, quod habeat additionem quandam distantem à cuspide per medium digitum, ut non possit profundari ulterius. Post hoc curetur cura ulcerum mundificando cum hydromelle gargarizato, aut cũ oxymelle, aut cum melle rosaceo mixto cum thure & sarcocolla applicito, cum extremitate stili cotto inuoluta etiam applicita usque ad intrinseca ulceris. Deinde consolideur cum uino decoctionis gallarum, cyperi & similium, aut cum melle rosaceo aut oxymelle mixto cum thure & sarcocolla applicito cum extremitate stili, ut supra. Si uerò putrefiat uuula, aut præter modum elongetur, & gracilis fiat, ita ut non amplius ad benignum reduci possit, opus est ut auferatur, quæ ablatio licet multis modis fieri possit, præstantior tamen modus est, ut habeatur cãnula ferrea satis amplam habens concauitatem, & sit satis etiam crassa, ut non faciłè igniatur. Sed extremitas quæ peruenit ad uuulam sit licut media cannula ad quantitatem digiti parui, aut medietatis digiti. Sed extremitatí quæ remanet extra os sit annexum manubrium, uel ipsamet desinat in manubrium ex eodem ferro pendens ad inferiora cum quo possit teneri. Situato itaq; ægro super una cathedra in loco lucido, & capite ipsius retento per ministẽrum existtem post ipsum, medicus imponat speculum in ore cum quo fortiter præmat linguam ad inferiora quod speculum per aliquem ministrum teneatur. Post hoc imponat cannulam iam dictam usque prope radicem uuulæ, & cum stilo trahat uuulam super extremitatem non cannulata m, ita ut equitet ipsam & ipsam cãnulam magister teneat cum manu sua sinistra & cum manu dextra immittat per cannulam incisorium aureum uel ferrum ignitum ita ut ferueat, quod tamen incidat satis obtusè, & cum ipso fortiter cõprimendo incidat uuulam, nõ tamen radicitus, sed relinquat aliquid ipsius, scilicet quantũ erat tempore sanitatis, fortasse enim natura sumet ex eo quod remanebit officium aliquod proficuum ad fines in quos ordinata est uuula, & hoc si istud non sit putridum. Si uero tota putrida sit neq; tota auferatur, & deinde colluatur locus cum aceto decoctionis aluminis, & gallarum, & procuretur ipsius cauterizatio cum uino decoctionis earum, scilicet rerum, aut cum puluere facto ex gallis, corticibus granatorum, & similibus. Si autem uuula sit putrens & non pendens, tunc cum instrumento ferreo aut aureo cuius extremitas prportionetur parti cauterizandæ immissio per cannulam cauterizetur & habeãtur diuersa instrumẽta ignita, nam aliquando oportet ipsum multotiẽs cauterizare mutando cannulam, nunc ad unam partem. nunc ad aliam partem secundum exigentiam partis corruptæ cauterizandæ, deinde procedatur ut supra, uel teneatur in ore lac ad mitigationem ardoris, & partis causticatæ remotionem. Si quis autem abhorreat cauterium actuale, ipsam auferat cum cauterio potentiali, habeatur ergo media cannula, & super ipsam cum stilo trahatur uuula, & cum extremitate stili cotto inuoluta infuso in aqua fortí tangat ipsam fortiter comprimendo, & hoc multotiens fiat, deinde teneat lac in ore aliquando donec separetur, & eodem modo si sit putrida non pendens potest causticari, postea procedatur, ut dictum est, quousque sanitati restituta sit.

Instrumenta autem pro hac operatione necessaria sunt in hac margine depicta.

rum

Tertium autem regimen duas exigit intentiones, scilicet correctionem accidentium, & regimen sex rerum non naturalium.

Curetur ergo fluxus sang. ex uuula cum phlebot. cephalicæ, & positione uentosarum super collo, & teneatur in ore iuxta uuulam, succus plãtag. suc. solatri & propriè contusi cum pulueribus costrictiuis, sicut est bolus armenius, sang. draconis, thus, tragagan. & trochis. de karabe, & de terra sigillata, aut huiusmodi pulperes cum aqua albuminis oui permisceantur, & iuxta uuulam teneantur, & omnia sint actu frigida, sicut nix. Et iuxta Auic. administretur medicamen Diogenis, & est helhensum, aliàs altuesich. His uerò non sufficientibus cauterizetur profundè cauterio actuali aut potentiali iuxta superiorem doctrinam si possit applicari, & aliquandiu teneri adhærẽs uuulę.

Secundum accidens est tussis, nocumentum uocis, phthisis, asthma, necnon aliquando nocumenta stomachi propter catarrhos qui non retinentur, & aer inspiratus non modificatur. Sed his subueniatur locando ægrum in aere temperato declinante ad calid. & siccum, & adhibendo curã catarrhi, de qua supra.

Regimen autem sex rerum non naturalium communiter declinet ad siccum, & aliquando leuiter ad calidum, aliquando ad frigidum secundum exigentiam discrasiæ & tempore operationum fortium, scilicet cauterizationis & incisitiois, dieta declinet ad frigidum & sit tenuis.

DE SANGVISVGIS QVAE BIbuntur. Cap. LVI.

CVm aliquis in gutture suo titillationem senserit, & sanguis subtilis inde manaueret, existimandum est tunc sanguisugam in ore esse, & præcipuè si aquam loci in quo sanguisugæ fuerint, biberit. Os igitur ægri est aperiendum & lingua extrahenda, & inferius præmenda & guttur in sole est aspiciendum. Et si sanguisuga in loco propinquo pendere uisa fuerit, cum forficibus quibus sagittæ educuntur, extrahenda erit, quod hoc modo fiat. Caput à quo pendet est stringendum & sic extrahatur. Quòd si non fuerit manifesta, æger multotiẽs gargarizet sinapim cum aceto, quia de loco in quo est mouebitur. Aut fiat gargarismus ex aceto, & assa, aut ex aceto, & assa, & sale. Nigella præterea & sinapi trita insufflentur gutturi. Fiat etiam gargarismus ex succo cæpæ. Si autem post eius casum remanserit ægro sanguinis desudatio, fiat gargarismus ex apozemate in quo cortices granati & balaustiæ, & sumach cocta fuerint. Et gutturi insuffletur puluis ex balaustijs, & thure, & sanguine draconis, & amylo. Si autem sanguisuga stomacho annexa fuerit, medicamina quibus uermes expelluntur in potu sumantur. Ex his etiam quæ sanguisugam exire faciunt, est ut æger balneum ingrediatur & moretur in eo, donec magnam patiatur sitim & tunc aquam infrigidatam in niue frigidissimam, scilicet in ore aliquandiu teneat, cum tepefieri cœperit, eam expellat & aliam sumat, sanguisuga enim quandoq; uenit ad os frigiditatem quærendo.

Sanguisugæ ingrediuntur guttur cum homo aliquando bibit aquã in qua sunt sanguisugæ non aduertendo, aut quia non uidet, sicut accidit iter agentib. tempore noctis. Et aliquando cum homo natat ore aperto, & propriè hoc accidit quando sunt paruæ uix uisibiles, quæ postea magnificanť cum mordent & sang. sugunt, quæ sanguisugæ sunt aliquãdo uenenosę, aliquando nõ. Venenositas aut ex accidentibus inde sequẽtibus maximè cognoscitur, sicut syncopis, tremor cordis, & similia. Et hæ sanguisugæ quandoq; adhærent palato & parti superiori uersus colatorium. Aliquando partibus oris manifestis. Aliquando gutturi. Aliquando meri & stomacho. Et cognoscunť ubicunq; sint ex titillatione & punctiõe in ea parte, et sang. subtili per os fluẽte. Sanguis enim egrediens ex uenis paruis est subtilis in comparatione ad eum qui egreditur ex uenis magnis. Et cõfirmat iudicium hoc quòd homo memoret se bibisse aquam in qua huiusmodi habitant, aut natasse in ea, tunc cognoscitur locus ubi est per sensum titillationis eius & punctionis ubicunq; sit. Et si est prope colatorium, sanguis in ore egreditur, & non indiget rascatione ad hoc ut expuatur. Si uerò sit in partibus oris subiacet sensui, si in gutture sanguis egreditur rascando. Si in meri impeditur deglutio, & uomitus excitatur. Si in ore stomachi uomitus excitatur absq; impedimento deglutionis, et ab his locis sanguis egreditur cum uomitu. Prognosticum. Curatur hæc dispositio satis faciliter si non sint uenenosæ. Si uerò uenenosæ fuerint, non sunt absq; periculo.

Quantum uerò ad curam præsciendum quòd habens sanguisugam debet cauere à clamore & locutione cum tentatur eius separatio, ne fortè ad cannã pulmonis prącipitaretur, esse enim periculum de suffocatione. Si uerò sanguisuga sensui subiacet capiatur cũ tenacula habente rostrum subtile longum dentatum cum capite cum quo adhæret & stringatur fortiter & extrahatur, cum hoc enim solẽt ferra sagittarum extrahi. Quòd si uideri non possit, tunc consyrandum ex signis scriptis ubi uerisimiliter sit. Si enim sit uersus colatorium cum medicinis infra ponendis

fieri debet oris fortis collutio, ut liquor in ore acceptus uſq; ad colatoriũ impleatur, aut per nares ad intra os trahatur. Si uerò eſſet in guture fiat gargariſma Si uerò in meri aut ſtomacho huiuſmodi deglutiantur. Medicinæ autem Raſis ſunt iſtæ. Recipe aceti ℥. quatuor, ſinapi ʒ. 2. aut cum aceto tantundem aſſæ, miſceatur, aut cum eiſdem tantundem ſalis diſſoluatur. Poſtea nigella & ſinapi trita ſubtiliter uerſus partem ubi adhæret inſufletur. Et ſuc. cæpæ ualet optimè ad hanc rem, & hæc omnia inimicantur ſanguiſugis ſua acuitate & fœtore & faciunt eas ſeparari à loco in quo adhærent, imò etiam eas interficiunr. Ex bonis citò interficientibus eas eſt medullæ ʒ. 1. ſem. citrin. cum ℥. ſemis aceti diſſoluta & bibita interficit eam maximè ſi ſit in meri & ſtomacho, & hoc poſſunt uti gargarizando & etiam os colluendo ſecundum oportunitatẽ, & quando eſt in ſtomacho & meri omnes medicinæ quæ ſunt, contra uermes bibitæ aut comeſtæ ipſas interficiunt aut ſaltem ipſas ſeparant. Et Raſis dicit in fine cap. quòd ex his quę ſanguiſugam exire faciunt eſt ut æger balneum ingrediatur qualecunq; ſit illud, & in eo tantum moretur donec ſitiat multum, & tunc aquam in niue infrigidatã ſiue notabiliter frigidam in ore teneat aliquantulum, & cum cœperit tepefieri eam expellat et aliam ſumat. Nam ſanguiſuga quandoq; uenit ad os frigiditatem quærendo, & cum his abſoluta ſit prima intẽtio, quę eſt ſanguiſugæ extractio, aut interfectio, aut ſaltem à loco cui appenſa eſt ſeparatio. Secunda uerò intentio eſt accidentium correctio. Quorum unum eſt fluxus ſanguinis poſt ſanguiſugæ ſeparationem. Cui ſubueniendum eſt permittendo primò aliquid ipſius exire ita enim præcepit Auic. quarta primi cap. de ſanguiſuga poſtea cum dictis in textu conſtringatur, ſcilicet cum apozemate, id eſt, decoctiõe, in qua cortices granat. balauſt. & ſumach cocta fuerint, quo utẽdum eſt gargarizando aut alijs modis ſupraſcriptis, ſcilicet bibendo paulatim, aut colluẽdo taliter, ut peruenias ad locum morſum, & ſimiliter ualet puluis ex balauſtia thure, ſanguine draconis, & amylo gutturi inſufflatis, aut aliter unde fluit applicitis.

Alia accidentia inſequentia uenenoſitatem corrigantur exhibendo theriacam, aut mitridatum, aut zedoariam, aut terram ſigillatam, et huiuſmodi quæ cõtra morſum uenenoſum ſunt propria. Et ex his patet expoſitio textus Raſis, qui diuidendus eſt in quinque partes. In prima ponit ſigna ſanguiſugę in os ingreſſæ. In ſecunda ibi. Os igitur eſt. Docet modum extractionis ipſius cum ſenſui ſubiacet. In tertia ibi. Quòd ſi non fuerit manifeſta. Docet ipſam extrahere cum non ſenſui ſubiacet. In quarta ibi. Si autem poſt eius caſum. Docet conſtringere fluxum ſanguinis poſt eius ſeparationem. In quinta ibi. Si autem ſanguiſuga. Docet occidere uel exrrahere ſanguiſugam in meri & ſtomacho exiſtentem. Quæ dicit in omnibus his partib. manifeſta ſunt ex ſupraſcriptis: ſunt enim ſigillatim ſuperius declarata.

DE HIS QVÆ INTRANT GVTTVR. Cap. LVII.

QVum aliquid quod guttur ingreditur & infigitur in eo, aut meri fuerit bolus magnus, aut ei ſimile de his quæ nõ habent fruſta ſciſſa cõtenta in eis aut acuta, confert plerunq; percutere ægrum in collo poſterius & multotiens. Et aquam ſæpe traijcere, fortaſſe enim deſcendit inferius. Æger quoq; balneum ingrediatur. Et oleum multotiens traijciat quod poſtquàm factum fuerit magnos deglutiat bolos. Quòd ſi non deſcenderit inſtrumentum quod illi ſimile inferius duci conſueuit in os mittatur. Eſt autem inſtrumentum illud de plumbo quod cum ſit reti ſimile eſt longum, gibboſitatem in ſe habens.

In hoc capit. docet Raſis extrahere ea quæ retenta ſunt in gutture ſi fuerit bolus male maſticatus ſiue anulus, aut os pruni, & ſimilia craſſa uiam oppilantia, ſiue fuerit ſpina aut os acutum & ſimile, alicuſ parti gutturis, aut meri affixum. Et primò docet extrahere res craſſas uiam oppilantes. Secundò res acutas gutturi affixas. ſecũda ibi. Poſtq; factũ fuit. De prima dicit, q; cum illud quod guttur ingreditur & infigitur in eo aut in meri, id eſt iſophago ſiue uia tranſitus cibi ad ſtomachum fuerit bolus magnus: de his quæ nõ habent fruſta ſciſſa, id eſt, diuiſa contenta in eis, ſcilicet gutture aut meri aut acuta infixa in eis, confert plerunque percuſsio ægri in collo poſterius ſatis fortiter maximè collo depreſſo, & humeris eleuatis, ſic enim illa res craſſa deſcendet, & iuuat ſecundò, aquam trajcere multotiens aut oleum & propriè ægro exiſtente in balneo, balneum tamen apud nos non eſt multum conſuetum. Et ſi hoc modo res craſſa oppilans non deſcenderit tentetur ipſius uomitus digito uel penna in ore impoſita, & propriè ſi fuerit multum in parte ſuperiori. Ad extrahendam autem ſpinam aut res acutas infixas iubet magnos deglutire bolos, & male maſticatos, ut deſcẽdentes rem infixã ſecum ducant, et adhoc iuuat bibere ſorbitiones uiſcoſas de paſta, & ſimilibus. Et propriè cum impetu. De ſecunda parte dicit. Quòd ſi cum his non deſcenderit: inſtrumentum quod huic ſimile exiſtens interius in gutture duci cõſueuit in os immittatur. Inſtrumentum autem illud eſt cannula de plumbo habens longitudinem palmæ & craſsitiem pennæ, ante perforata multis foraminibus paruis ad modum retis, & propriè ſecundum partem quę guttur ingreditur & ſecundum extremitatem illam aliqualiter curua & ponatur interius quantum eſt poſsibile & trahatur ſurſum & etiam deorſum impellatur ad omnem gutturis differentiam, adhærebit enim in aliquo illorum foraminum res illa acuta & educetur, & poſſet hoc inſtrumentum eſſe ſolidum ſecundum eam partem, quæ tenetur in manu, ſi autem res infixa uideatur, eſt melius ut cum moleta aut tenacula dentata capiatur aut extrahatur. Præter hos ſunt multi modi. Primus ut ſupendatur cum filo, carica quæ male maſticetur & deglutiatur, & poſtea cum filo extrahatur, & ſimiliter poteſt fieri cum

cum carne aut ſpongia condenſata in modum pilę & deglutiatur & dimittatur per quartam horam donec creſcat, & popter hoc bibatur poſt eius deglutionẽ, deinde cum filo extrahatur & eſt melior cæteris, & ʒ. 1. naſturtij, aliàs raphani uel parũ ellebori cum aqua tepida bibita & euomita à proprietate extrahit quod gutturi eſt affixum. Emplaſtra quoq; mollificatiua & maturatiua exterius applicita iuuant, & propriè cum res infixa eſt cauſa apoſtematis. Nam apoſtemate maturato & erupto educitur. Et uidi ſemel os acutum infixum in guture exire per cutem exterius in fine duorum menſium. Gargariſmata autem cum ſunt in guture & propriè uiolenter facta iuuãt ad extractionem. Raſis in continenti dicit quòd ſtercus ſurethi cum aqua decoctionis carnis diſtemperatum & gargarizatum à proprietate extrahit res infixas, ſimiliter facit exterius linitum. Vltimò ſi quæratur. An ſanguiſuga aut res ſimilis exiſtens in gutture aut meri ſit morbus in numero, & an oppilatio inde proueniẽs ſit morbus. Reſpondendũ eſt ſecundum G. q; non, cum eius cauſæ ſint primitiuę, & oppilatio inde pueniẽs immediatè pendeat à cauſa primitiua. Sed penes Auic. ſanguiſuga eſſet morbus in numero, ſicut & uermis ibidem exiſtẽs in corpore genitus & oppilatio inde prouenienſ dicenſ morbus in cõpoſitione.

DE PASSIONIBVS LINGVAE. Cap. LVIII.

SVperius poſita fuit anatomia linguæ. Nunc duo alia circa linguam præmittenda ſunt. Primum eſt, quæ ſunt linguæ ægritudines in generali. Secundum eſt modus generalis curationis ipſarum ægritudinum linguæ. Linguæ igitur ægritudines multiplices ſunt ſecundum quod multiplices ſunt operationes linguæ, quæ per ægritudines eius ledunturſcilicet motus linguæ, guſtus & tactus. Motus linguæ læditur tripliciter diminutè, ablatè, & corruptè, per quas læſiones impeditur locutio una de principalibus operationibus eius diminutè, ablatè, & corruptè, de qua ſtatim erit proprium capitulum. Guſtus etiam & tactus ſimiliter tripliciter læduntur. Hæc autem nocumenta ſunt in lingua per eſſentiam aut per communitatem. Aut à toto, ſicut in feb. Aut à parte ſicut ex nocumento tertij paris neruorum cerebri, & propriè tertij paris neruorum rami eiuſdem, qui linguæ delegatur, læditur guſtus & tactus, licet guſtus poſſit auferri ſine tactu, ſed non econtrario, quia guſtus præſupponit tactum. Et quamuis guſtus & tactus ſint adæquatè in eadem parte linguę & perficiantur eiſdem inſtrumentis, ſtat tamen ab eadem cauſa notabiliter lędi, imò auferri guſtum & nõ tactum. Et ex nocumento ſeptimi paris neruorum cerebri impeditur motus linguæ & per conſequens locutio, aut per communitatem à ſtomacho aut à membris ſpiritualibus, epate, ſplene, renibus, ueſica, matrice, & ſic de ſingulis, quæ ægritudines propriè illis mẽbris ſunt, aut mala complexio, & propriè cum materia aut apoſtema aut ulcera. & huiuſmodi. Ægritudines uerò per eſſentiam in lingua ſimiliter ſunt malæ complexiones cuiuſcunq; generis cum materia, & ſine materia, malę compoſitiones ſicut magnitudo linguæ & paruitas, mala, figura, malus ſitus. Similiter ſoluta continuitas recens aut antiqua. Et apoſtema ſiue bothor cuiuſcunq; generis. Malæ autem complexiones linguæ & propriè cum materia ſiue per eſſentiam ſiue per communitatem cognoſcuntur ex 7. Ex ſapore amaro, acetoſo, ſalſo, pontico, acuto, fœtido, & ſic de ſingulis, quorum quidam arguunt calid. quidam frigid. & ſic humorem calidum aut frigid. Secundò ex colore rubeo purpureo arguente dominium ſang. & ex citrino arguente choleram. Et ſimiliter ex nigro mixto cum citrino ad quem peruenitur ex citrino, aut ex albo arguente phleg. aut ex fuſco ſiue nigro abſque citrinitate & rubedine arguente melanch. Tertiò ex humiditate & ſiccitate. Et ſiccitas quidem ſentitur duobus modis, quorũ unus eſt cum claritate ſuperficiei linguæ. Et hæc eſt ſiccitas leuis, & ſecundum plurimum ſine materia. Et ſecunda eſt, cum curſu humoris uiſcoſi profundi qui eſt in ipſa, quem calor iam exiccauit, & hæc non ſignificant ſiccitatem in ſubſtantia eius, ſcilicet ſine materia, imò humiditatem uiſcoſam aggregatam in ea, aut ex catarrho aut ex uaporibus craſsis, ſpiſsis, & hoc eſt ex eis, quæ faciunt errare medicos, qui cum cognoſcunt ex infirmo diſpoſitionem exiccationis oris non diſcernunt inter iſtas. Quartò ex aſperitate quæ ſignificat ſiccitatem, ſicut planities ſignificat humid. Quintò ex motu ſcilicet uelocitate, tarditate, facilitate, difficultate, quod maximè cognoſcitur ex locutione ueloci aut tarda facili aut difficili, motus nanque ſiue locutio udox & facilis arguit caliditatem cum tẽperata humid. ſicut contra locutio difficilis & tarda frigiditatem aut ſiccitatem aut humiditatem ſuperfluam. Sextò ex craſsitie liguæ arguitur humiditas, & ex tenuitate ſiccitas. Septimò ex puſtulis & reliquis ægritudinibus calidis arguitur caliditas, ex frig. frigiditas. Reliquæ autem eius ægritudines, ſcilicet malæ complexiones, ſolutio continuitatis & apoſtemata ſenſui ſubiacent. Modus autem generalis curationis paſsionum linguæ eſt, ut quando ſunt per communitatem, fiat euacuatio à membris communicantibus & ipſorum driſcraſiæ corrigantur, & tertiò fiat ipſorum conſortatio ne malas materias multiplicent. Quando ſunt per eſſentiam in lingua, curentur medicinis linguæ proprijs, quarum quædam ſunt euacuationes. Cauendum tamen ſiue lędatur per eſſentiam ſiue per communitatem à uomitu quantum eſt poſsibile. Secũdum genus medicinarum eſt collutiones liguæ. Tertium gargariſmata. Quartum unctiones & puluerum aſperſiones. Quintum ea quæ tenentur in ore ſiue ſint pilulæ quæ debent eſſe compreſſæ ſiue electuaria, & ſimilia. Sextum eius fricationes & oportet ut caueatur in adminiſtratiõe medicinarum oris & linguæ cum fuerint ex genere acutarum quæ nocent gutturi & pulmoni & nihil ex his ad illa profluat.

DE GRAVEDINE LINGVÆ. Cap. LIX.

GRauedo linguæ, mollificatio eiuſdem ſunt termini ſynonymi huius diſpoſitionis quæ deſcriptiuè eſt impedimentum motus linguę, locutionem minuens, auferens aut corrumpens. Pro cuius deſcriptionis notitia eſt ſciendum q; motus linguæ tripliciter poteſt impediri diminutè, ablatè, & corruptè. Et tot modis impeditur locutio una de principalibus operationibus linguæ. Minuitur quidẽ motus linguæ cum homo difficulter aut tardè

mouet linguam. Aufertur cum nullo pacto poteſt eam mouere. Corrumpitur autem cum homo intendit mouere ipſam ad unam differentiam, et mouet ad alteram præter uoluntatem. Sicut etiam locutio tripliciter impedit. Aufertur quidem cum homo nihil poteſt loqui, et hi appellantur muti. Diminuitur cum tardè aut difficulter loquitur. Corrumpitur cum una litera profertur pro altera, aut ſyllaba pro altera. Diminutio autem in locutione tripliciter fit. Vno modo quia ſunt aliqui qui nõ poſſunt incipere loqui niſi primò multum aerem inſpirẽt deinde cum uelocitate loquuntur. Hoc enim accidit quia muſculi pectoris, ſed maximè epiglottis ſunt debiles. Vnde niſi primò moueantur cum inſpiratione multi aeris non poſſunt debitè moueri pro uoce formanda. Secundò ſunt aliqui qui non poſſunt incipere loqui niſi prius multotiens moueant labia & linguam. Deinde expeditè loquũtur. Et hi ſunt habentes debilem linguam, quam oporter pluries moueri, & ſimiliter labia antequam opportune moueant ipſa ſecundum exigentiam locutionis formandæ, & hæc diſpoſitio ab Auic. uocatur tarhas. Sunt tertiò aliqui, qui poſtquàm inceperunt loqui impediuntur, nec poſſunt cõtinuare ſermonem. Et eorum aliqui nihil proferunt per tempus, tandem poſtea profenentes quod intendunt, horum autem aliqui ſæpe eandem ſyllabam repetunt antequam dictionem proferant, & hi appellantur trauli. Corruptio autem locutionis eſt multiplex. Imò indiffinita ſecundum indiuiduorum multitudem. Sunt enim aliqui qui non poſſunt proferre unam literam aut ſyllabam, ſed alteram pro illa proferunt. Et multipliciter uariãtur ſecundum multitudinẽ cauſarum indiuiduantiũ. Aliqui etiam in locutione ſua multiplicãt fen fen, ten ten. Nonnulli uerò tata ſicut pueri. Et aliqui ka ka, & ſic de ſingulis. Et omne impedimentum in locutione præter ablationem nominatur ab Auic. alchael, quapropter omnis tarhas eſt alchael, & ſimiliter traulitas eſt alchael, ſed non econtrario, pueri autẽ in principio, ſunt altaka, id eſt, loquentes ta in locutione, quos nos in uulgari ſermone uocamus tartaia, qui poſtea facti uiri rectè loquuntur conſumpta humiditate ſuperflua ex decurſu ætatiuo. Et hi aliquando poſt ægritudinem acutam ſicut febrem incendentem aut chronicam cõſumentem humiditatem ſuperfluam fiunt rectè loquentes. Hæ autem diſpoſitiones aliquando ſunt nouæ, aliquando chronicæ, imò frequenter à generatione contractæ. Vnde aliqui ſunt à generatione muti, & hi ſecundum plurimum ſunt ſurdi. Aliqui tardè loquentes. Aliqui male loquentes, impediti aliquo ex modis ſcriptis. Et hæc ſufficiant quantum ad quid nominis & quid rei & ſpecies grauedinis linguæ.

Cauſæ uerò quædam ſunt primitiuæ ſicut ebrietas, ira, triſtitia, timor, uerecundia. Quædam ſunt corporeæ, & ſunt duplices, quædam per communitatem, quædam per eſſentiam in lingua & muſculis eius. Per communitatem quidem à toto ſicut infebribus, & propriè in arſiuis, quibus lingua arefcit & ſpaſmatur ſpaſmo de inanitione, nonnunquã materia permutata ad linguam fit motus eius, & locutio difficilis. Aut à parte ſicut à ſeptimo pari neruorum cerebri, qui aliquando oppilatur, aliquando apoſtematur, & fit quandoq; ſpaſmus aut paralyſis aut tetanus, & conſequenter ſequitur difficultas aut impotentia ad motum linguæ. Aut per communitatem à cerebro, ſicut in lithargia, & ſimilibus. Et fit defectus in lingua, aut propter humiditatem è cerebro cõmunicatam, aut defectu ſpirituum, aut per communitatem à ſtomacho, epate, membris ſpiritualibus, matrice, & cæteris. Per eſſentiam uerò in lingua aut mala complexio, ſine materia aut cum materia cuiuſcunque generis, ſed ſecundum plurimum ſanguinea aut phlegm. aquoſa, infuſa in ipſa aut muſculis eius, aut à mala compoſitione, ſcilicet magnitudine aut paruitate, aut mala figura, aut malo ſitu, aut à magnitudine ligamenti exiſtentis ſub lingua impediẽte motum eius aut à ſoluta continuitate, ſcilicet uulneribus & ulcerib. derelicta, ut propter apoſtemata & puſtulas ipſius. Signa. Grauedo linguæ eſt ſenſui manifeſta. Sed cauſæ primitiuæ ſunt ſibi ſigna cum conſuetudine prouentus huius impedimenti linguæ ex cauſis ſimilibus.

Cauſæ autem corporeæ per communitatem cognoſcuntur, quia præceſſerunt & etiam cum earum augmento augetur grauedo linguæ, et decremẽto minuitur, & ablatione aufertur. Niſi nocumentum per communitatem ſit factum per eſſentiam. Sed ſpecialiter ſi ſit per communitatem à toto, ſicut in febribus arſiuis adeſt linguæ exiccatio, & fortè ſpaſmus, & ipſius cõtractio ſequens inanitionem, & fortè materia liquefacta impleti ſunt muſculi ipſius. Vnde lingua eſt ſpaſmata ſpaſmo de repletione. Sed ſecundum plurimum paralyticata & remollita humiditate exiſtente ſubtili. Inter quæ diſtinguitur, quia ſpaſmus de repletione et paralyſis ferè ſubitò accidunt Sed ſpaſmus de inanitione paulatim. Spaſmus autem de repletiõe differt à paralyſi, quia taliter ſpaſmata non poteſt per ſe, neque per alium faciliter moueri, ſed paralytica licet non per ſe, per alium tamen faciliter mouetur.

Si uerò ſit læſa per communitatem à 7. pari neruorum cerebri, eſt nocumentum in motu linguæ, quod non eſt commune alijs operationibus cerebri, aut ortorũ ab eo. Et cum hoc non uidetur aliqua ægritudo linguæ propria ex ſcriptis. Nec apparet nocumentũ ei cõmunicatũ ab alio membro. Nam cum eſt per cõmunitatẽ à cerebro nocumentũ eſt commune pluribus operationibus cerebri aut operationibus ortorum ab eo, & ſi materia à cerebro ſit communicata linguæ & muſculis eius eſt ſpaſmata, aut paralytica completè & ſecundum partem. Si uerò ſequatur defectum ſpirituum animalium cognoſcitur ex debilitate uirtutis animalis in cæteris membris, imò aliarũ uirtutum aliqualiter. Similiter ſi ſint per communitatem alio membro præceſſit nocumentum illius membri. Si uerò lingua ſit læſa per eſſentiam nocumẽtum eſt continuum, nec; præceſſit nocumentum alterius membri. Et materea ſanguinea ſignificatur per rubedinem linguæ & caliditatem, & tumorem uenarum, & alia ſigna ſanguinis. Sed ſubtilis aquoſa per multitudinem curſus ſaliuæ, & paucitatem iuuamenti reſolutionis, & iuuamẽtum ab eo in quo eſt ſtipticitas. Item per albedinem linguæ cum palliditate & paucitate caliditatis. Mala autem compoſitio, ſcilicet magnitudo paruitas, mala figura, aut malus ſitus ſenſui

ſunt

ſunt manifeſta. Similiter ſoluta continuitas & cicatrix. Magnitudo autem ligamenti exiſtentis ſub lingua cognoſcitur, quia non poteſt emittere linguam ſecundum quod oportet, ſed remanet curuata cum exterius ipſam emittit. Similiter ligamentum linguæ extenditur ferè uſq; in extremitatem eius. De apoſtematibus autem linguæ agetur in ſequenti cap.

Prognoſtica. Grauedo linguæ ſequens apoplexiam, lithargiã, & ſimiles cum antiquatur, rarò & cum difficultate curatur. Quæ uerò eſt à natiuitate ſequẽs ſurditatem, non recipit curam. Et ſequens malam compoſitionem non poteſt perfectè curari. Quæ uerò eſt à natiuitate contracta non ſequens ſurditatem corrigetur, tum ex decurſu ætatiuo, tum medicinali auxilio. Et ferè omnes reliquæ ſpecies emẽdari poſſunt. Licet omnes ſecundum plurimum non perfectè curentur, & propriè cum inueterantur.

QVum lingua abſque alijs membris grauedinem fuerit paſſa, & æger neq; febrem, neq; acutam ægritudinem incurrerit, ſal ammoniacus, & piper, & zingib. & ſinapi album ac pirethrum, & ſtaphiſagria, atque origanum, & baurach, & ſal indi, & nigella, & ſampſucus ſiccus ſumantur, & in aqua coquantur, aut fiat ex eis gargariſmus. Caueat tamen patiens ne ex eo aliquid traijciat. Aut æger ieiunus multis diebus gargarizet almuri nabati. Aut fiat gargariſmus ex aceto & pirethro. Poſtquam uerò gargarizare ceſſauerit ſumantur ſalis ammoniaci, pirethri, piperis, ſinapi, omnium partes æquales, & ex eis bene puluerizatis lingua diutius fricetur.

Hoc capit. diuiditur in quatuor partes. In prima curat grauedinem linguæ pendentem ab humiditate phlegmatica aquoſa muſculos eius ingreſſa. In ſecunda curat ipſam grauedinem linguæ pendentem à paralyſi & mollificatione per communitatem à cerebro. In tertia parte curat ipſam exiccatam & ſpaſmatam ſpaſmo de inanitione ſequente febres acutas & cauſas huiuſmodi inanientes. In quarta cauſa curat ipſam pendentem à ligamento quod eſt ſub lingua nimis prolongato. ſecunda ibi. Quòd ſi cum linguę. tertia ibid. Si aũt loquela. quarta ibid. Et ſi diu eſt ex quo loquela. Quæ dicit in prima parte nota ſunt.

Nam præmiſsis uniuerſalibus, quæ Raſis omittit breuitati indulgens, curat grauedinem linguæ cum exiccantibus, reſoluentibus humiditatem phlegmaticam, quarum quædam ſunt notabiliter calida attingentia uſq; ad quartum gradum, de quibus debet ſumi minor quantitas ſecundum can. doſandi, quia tamen bulliunt cum aqua contemperante ipſorum acuitatem, poſſumus accipere de ipſis æqualiter, ut Raſis ℞. ſalis ammon. piperis, zingib. ſinapi al. quia eſt minus calidum, pirethrum, ſtaphiſagriæ, baurach, loco eius accipitur ſal nitrum, origani, ſalis indi, nigellæ, ſampſuci ſicci, id eſt maioranæ ſiccæ omnium, an. ʒ. 1. bulliant in 1. ℔. aquæ, ad conſumptionem medietatis & coletur, cum qua colatura debitè calefacta fiat gargariſma ſtomacho ieiuno cauendo ne deglutiatur. Ipſa quoq; debet aliquando in ore teneri abſque quod gargarizetur. Secunda medicina eſt almuri, id eſt ſalſamentum Nabati, id eſt, illius regionis. Tertia medicina eſt acetum cum pirethro, quæ facit fluere multum humiditatem ex lingua. Sed poſt gargarizationem docet fricare linguam cum ſal. ammoniaco, pipere, pirethro, ſinapi, ana. partibus æqualibus. Sed hæc eſt acutior medicina qua non eſt utendum niſi in adultis habentibus ſenſum obtuſum, & hoc quantum ad primam partem.

Quòd ſi cum linguæ grauedine auditus aut reliquorum ſenſuum grauitas fortis affuerit, fiet ægri curatio ſecundum doctrinam qua paralyſis curatur.

In hac ſecunda parte curat grauedinem linguæ per communitatem à cerebro. Et dicit ipſam eſſe curandam ſicut curatur paralyſis, de qua ſuperius factum eſt capit.

Si autem loquela in acutis febribus aggrauata fuerit, & uideris ipſam cum grauitate in loquela extenuatam & abbreuiatam, & ſpaſmatam aqua calida, ab alto ſuper ſpondiles dorſi & auris principia fundatur, & cum oleo fricnetur. Æger quoque oleum tepidum in ore tenere debet.

In hac tertia parte curat grauedinẽ linguę ſequentem ſpaſmũ & arefactionẽ eius propter febres acutas cum embroca aquæ tepidæ ſuper nocra, & ſpondilibus colli, quæ loca deinde cum oleo, & propriè uiolato tepido ungantur benefricando, ut uirtus penetret in profundum, & retentione eiuſdem olei in ore. Sed decentius eſt oleum amygdalinum. Et lac eſt ad hoc conueniens.

Et ſi diu eſt ex quo loquela ſua minui nõ ceſſauerit, uel etiam ſemper conſyderãdum eſt an ligamentum quo inferius lingua connectitur maius ſit quàm debeat. Quod ſi ita fuerit ex eo parum eſt incidendum, & zingib. puluerizatum immittendum.

In hac quarta parte curat grauedinem linguę propter longitudinem ligamenti quod eſt ſub lingua, cuius ſuperius ſigna dicta fuerunt cum ſectione ipſius & zegi, id eſt, uitrioli ſuperpoſitione in loco ſecto ne rurſus conſolidetur. Hæc autem ſectio fiat ſecundum tranſuerſum ligamenti, ut totum in latitudine ſecetur

cum lanceta curua ſubtili in extremitate. Poſtea ponatur zegi ad prohibendum conſolidationem. Sed apud Auic. imponatur filum cum acu et ſtrictè ligetur, donec rumpatur, aut tertiò cum lanceta ignita ſcindendo cauterizetur, & melius eſt ut ſit aurea, iuxta doctrinam ſapientum. Fiat autem hæc ſectio in loco magis oportuno per cuius ſectionem iudicio exiſtimatiuo uideatur magis ad motũ facilitari. Sed hic ultimus modus iudicio meo eſt melior. Poſt eius ſectionem ponatur in uulnere parum cotti infuſi in oleo roſ. tepido uel melius in albumine oui, ut partes ſolutæ diſtantes conſeruentur nec permittantur inuicem reuniri. Conformius tamen uidetur textui Raſis, aliquid de ligamento eſſe ſecundũ longitudinem incidendum. Si cauſę fuerint primitiuæ remoueantur, & paulatim aſſuefiat proferre homo ſyllabas, dictiones & literas in quibus maximè difficultatur. Item aſſuefiat loqui coram magnis uiris & magiſtratibus incipiendo à minus dignis & gradatim ad magis reuerendos procedendo. ſi timore aut uerecũdia in locutione impediatur. Et ſi pueri fuerint tardãtes in locutione ad loquendum irritentur. Et ſi adulti fuerint aut grandes ſtudeant ſe exercendo paulatim cõponere maximè & frequenter proferendo ea quæ ſibi fuerunt difficilia. Et imitentur Demoſthenem uirum eloquentiſſimum, qui cum ineptè & balbutiendo loqueretur, ſumebat in ore lapillos paruos ſex aut plures, poſtea cum ſtudio & conatu loqui ſtudebat. Cumq; pluries ſic loqui ſtuduiſſet, poſtea pauciores in ore loquendo retinebat. Tandem poſt longã conſuetudinem & experientiam talem, ſine lapillis, ita clarè & expeditè locutus eſt ut cęteros in pronunciando ſuperaret. Vtebatur ſpeculo magno in quo ſeipſum frequenter intuebatur, pronuncians in loco ſecreto orationes quas habiturus erat in publico, & ſeipſum notans emendabat ineptos aut turpes geſtus manuũ, & pedum aliorumq; membrorum motus, oculos & oris, ita ut ſe totum corrigeret & poliret, deinde cum uocem breuem & ſubmiſſam, & anhelitus anguſtiam pateretur, ad littora maris acceſſit, ubi ſi ſe orantem audireuolebat, neceſſe erat ut altè clamaret. Quibus ingenijs limatiſſimum ac florentiſſimum ſe fecit. Et propter hoc qui habent anhelitum breuem & anguſtum ſtudeãt anhelitum diu continere. Item longam orationem uno anhelitu uoce ſonora producere.

Si grauedo linguæ pendeat ab humiditate ſanguinea aut aquoſa ſepulta, aut imbibita in lacertis aut muſculis linguę cum cõmunitate cerebri, aut ſine communitate eius exigũtur ſex intentiones. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia reſoluit & exiccat reſiduum materię per partem oppoſitam. Quarta uerò per eandem partem. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat regimen ſex rerum non naturalium. Prima quidem perficitur cum plebotomia ex cephalica ſi materia fuerit ſanguinea. Deinde uenarũ quę ſunt ſub lingua. Et tertiò ſi expedierit ſub mento uentoſetur, quæ omnia fiant ſi materia ſit multa: ſi uerò pauca ſufficit phlebotomia uenarum quę ſunt ſub lingua & uentoſatio ſub mento. Si uerò materia fuerit phlegmatica, aquoſa euacuetur euacuatione, poſt euacuatiõem cum hieris minoribus in principio, deinde cum maioribus. Et pilulæ cochiæ ſunt conueniẽtes. Et pilulæ de hiera cum agarico. Secundam rem complent fricationes extremitatum, uentoſationes in ſpatulis & adminiſtratio clyſtericorum acutorum iteratis uicibus. Primò leuium, deinde acutorum. Item caputpurgia per nares. Tertiam rem complet adminiſtratio medicinarum propriarum parti poſteriori capitis nocreæ, & primis ſpondilibus reſoluentium humiditates aggregatas in lingua & neruis linguæ deſeruientibus incipiendo à fomentis & unctionibus, poſtea procedendo ad embrocas, emplaſtra, & cętera uſq; ad rubificantia & cauteria quando alia non contulerint. Fomenta autem & embrocæ poſſunt fieri ex huiuſmodi. ℞. rutæ, ſaluiæ, roriſmarini, ſampſuci, calamenthi, iuæ, & ſimilium, ana. quantum ſufficit, bulliant in uino & aqua, an. cum pauco aceti & approximentur locis iam dictis cum ſpongia aut filtro debitè expreſsis, poſtea ſequatur aliqua ex unctionibus, cerotis aut emplaſtris dictis in capit. de paralyſi, quæ omnia ad hunc locum afferantur ſecundum oportunitatem, & caſus aquæ thermarum ſulphurearum, & uniuerſaliter exiccantium ſuper puppi capitis & primis ſpondilibus eſt conueniens. Forma autem cauterizationis ſi expedierit eſt ſecundum hunc modum. Fiant tria cauteria actualia cum ferro aut auro figurata, ſecundum formam medietatis oſsis oliuæ, quæ penetrent quantum eſt medietas oſſis oliuæ, ſecundum longitudinem aut minus, & fiat ſecundum longum in fontanella puppis capitis, quorum primum ſit in nocra, id eſt, ubi caput collo coniungitur. ſecundum in fine primæ ſpondilis. tertium in fine ſecundæ, & fiant duo alia lateraliter in radice cranei diſtantia à medio ſecundum quantitatem pollicis, & diu conſeruentur aperta. Iſta tamen poſtponantur quantum eſt poſsibile, ut non fiant niſi cum cætera non contulerint. Quartam rem complent gargariſmata collutiones oris, fricationes linguæ, res quæ in ore retinentur exiccantes reſiduum materiæ ad quas gradatim peruenietur incipiendo à debilioribus, & gradatim procedẽdo ad fortiora, neq; fiant continuè, ſed per interualla dando etiam aliquando dum hæc expediuntur theriacam mithridatum & ſimilia, ſicut ſemel in hebdomada debita ſeruata cuſtodia. Medicinæ autem ſimplices leues ad hanc intentionem ſunt maiorana, ſaluia. iua, ſtecas, hyſſopus, origanum, coſtus, alaſcæ, radices capparis, acorus, & ſimilia. Sed fortia ſunt zingib. cinamomum, ſinapi ſtaphiſagria, pirethrum, tria grana piperis, ſal ammoniacus, nigella, euphorbium, & ſimilia: his autem utipotes faciendo decoctiones, pulueres, pilulas, & ſimilia his ſecundum exigentiam & caſtoreum retentum ſub lingua & confricatum confert mirabiliter. Et ex ſupraſcriptis poſſunt fieri pilulæ incorporando pulueres ſupraſcriptos cum caſtoreo terebinthina, aſſa fętida, laudano, reſina, tragachan. & ſimilibus, & ſunt efficaciſsimę. Item acori conditum & diacori ſunt medicinæ præſtantes ad hanc intentionem. Item confectio de pirethro & confectio anacardina data per interualla eſt conueniens ſumpta, linita & emplaſtrata parti poſteriori & origini neruorum. Item ſal ſolutiuum linitum ſuper linguã deſcriptum in capit. de paralyſi, & quandoq; confert fricatio linguæ cum acetoſis ſtipticis ſicut lac acetoſum ſuccus fructuũ acetoſum qui non ſunt maturi & acetum, & huiuſmodi. Et-

di. Et nota quòd ſi timeatur fluxibilitas materiæ ſunt ſtiptica prædictis exiccantibus miſcenda ſicut darſeſaham, & eſt flos mali granati permixtum cum roſis. Et ſicut flos ſchinanthi cum ſpodio. Medicinæ autem Raſis ſunt fortes & ultimæ. Et humiditate ſanguinea exiſtente in cauſa conueniunt leuiora & minus calida. Quinta autem intentio eſt correctio ardoris aut excoriationis linguæ, & ſimilium ſi acciderit. Sexta autem intentio elici poteſt ex cap. paralyſis, debet enim dięta ad ſiccum declinare. Si uerò grauedo linguæ ſequatur ſpaſmum de inanitione aut magnitudinem ligamenti, quod eſt ſub lingua, cura à Raſi ſufficienter poſita eſt, & per me declarata.

Sequens uerò malam compoſitionem non poteſt perfectè curari, corrigitur tamen ingenijs ſuperius dictis in principio curæ poſitis.

Cura autem grauedinis ſequentis ſolutionem continuitatis eſt cura ipſius ſolutionis, & ſi cicatrix remaneret, molliſicatiõi & ſubtiliationi eius intendat. Apoſtematũ autem linguæ cura ponetur inferius.

DE TVMORE LINGVAE. Cap. LX.

CVm contingit linguam adeò inflari, ut præ magnitudine os egrediatur. Fricanda eſt ex cæpe, aut ex citri aceto ſitate, aut cum ribes, aut ex granato acetoſo, donec ſaliua multa ab ea fluat, hoc nanque modo detumeſcit, & ad primam redibit menſuram. Si autem non ſufficit fiat fricatio ex ſale & aceto. Et ſi nondum ſufficit fiat minutio ex utriſq; cephalicis prius, & poſtea ex uenis ſub lingua.

Diuiditur hoc cap. in partes duas. In prima ponit remedia localia. In ſecunda ibi. Et ſi nec ſufficit. Curat hanc paſsionem per phlebotomiam. totum cap. patebit ex dicendis. Cura huius humoris triplex exigit regimen. Primum reſpicit cauſam antecedẽtem complendum euacuatione & diuerſione. Vnde materia exiſtẽte ſanguinea fiat phlebotomia ex utraq; cephalica propter eius multitudinem. Et ſi retentio hæmorrhoidarum aut menſtruorum eſſet in cauſa præmittatur phlebotomia ſaphenarum, & pro hoc recurre ad ea, quæ ſuperius dicta ſunt ſæpe. Materia autem exiſtente phlegmatica euacuetur, cum ſibi proprijs, de quibus ſupra. Secunda: diuertantur iſtæ materiæ ſanguineæ cum uentoſis in ſpatulis & nocrea, & phlebotometur uena, quę eſt in mento aut ſanguiſuga uel uẽtoſa ibi apponatur. Sed materia phlegmatica cum caputpur. & clyſteribus, & ſimilibus. Secundum regimen reſpicit cauſam coniunctam. Primò complendum per materiæ eradicationẽ, ſanguineæ equidem per phlebotomiam uenarum linguæ. Phlegmaticæ autem gargariſmatibus aut maſticationibus, ſed melius eſt, ut hæc poſtponantur uſq; ad ſtatum, ſecunda materia exiſtente ſanguinea repercutiatur. Et ſi quid fluxũ eſt educatur, cum acetoſitate citri aut ribes, aut uini granati acetoſi, ex quibus lingua fricetur aliqualiter & in ore teneantur: per hæc enim frig. & ſic. & ſtiptica fiat repercuſsio, & per acetoſitatem humiditatis cum ſaliua eductio. In materia uerò phlegmatica in principio, approximetur oxymel ſimplex. In augmento uerò in ſanguinea addatur ſupraſcriptis rob diamorõ, & in phlegmatica oxymel, parũ zing. aut ſalis cõmunis, aut ſalis ammon. & ulterius uerſus declinationem miſceat acetum & diamoron in ſanguinea. Et in phegmatica fiat fricatio cum ſale & aceto cum cępis, addatur tandem zingib. & ſal gemma, & ſal ammoniacus & reuertetur ad mẽſuram ſuam. Molliſicatio quidem linguæ cum accidit pueris, ſufficit in ea ſolicitudo cuſtodiæ, id eſt, regiminis in ſex rebus, & cibatio ex paſſeribus & uolatilibus multũ ambulatiuis, id eſt, quæ declinent ad ſiccũ. Quidam homo, ut dicit Auic. iam uẽtoſatus fuit, & percuſſus eſt cum ſcalpello uiſus nerui in ſpondilib. pãniculi coniuncti cũ lingua, quare molliſicata eſt lingua. Ex quo arguit pręter ſeptimum par neruorũ cerebri alios neruos à ſpondilibus colli orientes cõcurrere ad motum linguæ, & ſecundò infertur in actu practico ſcarifica-

tionem esse faciendam in pulpis spatularum non in spondilibus, necq; prope spondiles. Tertium regimen sedat accidentia ut puta ardorem sequentem ad medicinas acutas, ut cū lacte retento in ore, & similibus, secundò ordinat regimen sex rerum non naturalium. Quòd in sanguinea declinet ad frigidum & siccum, in phlegmatica ad calidum & siccum. Si uerò hic tumor pendeat à uenenosis cura requirenda est sexta quarti. Nimis enim prolixus essem si omnia huiusmodi prosequi uellem.

DE RANVLA LINGVÆ. Cap. LXI.

HÆc passio dicitur glandula, quia ad similitudinem glandulæ in figura, quantitate & duritie, aut quia est uerè glandula, scilicet, apostema phlegmaticum kisti circundatum mobile faciliter de loco ad locum, & hoc est rarò, imò est secundum plurimum caro ibidem nata, ac si noua lingua excresceret. Et dicitur ranula ad similitudinem ranæ paruæ in quantitate figuræ & colore: habet enim colorem album tendentem ad uiridem similem colori ranæ. Hæc autem est similis colori linguæ composito ex colore suæ substantiæ qui est albus, & ex colore uenarum quæ sunt in ea quæ tendit in nigrum, ex quibus consurgit color albus tendens ad uiridem. Et hæc ægritudo est proportionalis pueris & infantibus, quia in eis multiplicatur humiditas uiscosa à capite defluens quæ est eius causa.

Species eius est duplex, estenim quędā alba mollis tractabilis, quędam nigra uel fusca dura intractabilis & utraq; est duplex, quędam cum dolore aut alia sensibili læsione, quædam sine, & quælibet est duplex, quædam antiqua, quædam noua.

Signa, & causæ patent ex dictis. Apparet enim, aliquando in loco iam dicto, ac si noua lingua oriretur & quæ est alba, est ab humore phlegmatico uiscoso, & quę nigra ab humore phlegmatico tendente in melancholiam per adustionem aut per partium subtilium resolutionem.

Prognosticum. Secundum plurimum curatur si conuenienter tractetur. Nisi pendeat ab humore melancholico. Et propriè adustione participante.

CVm sub lingua glandula nociua fuerit, in principio ex sale ammoniaco & gallis fricanda est. Si autem uetusta fuerit, ex medicamine gingiuæ sanguinolentæ fricanda est, quod est medicamen acutum. Æger autem acetum & sal in ore teneat.

Diuiditur hoc cap. in partes duas, primò ponit curationē ranulæ nouæ. secundò antiquæ. secunda ibi. Si autem uetusta fuerit, totum patebit ex dicendis.

Cura post euacuationem & diuersionem, & debiti regiminis ordinationem. Primò est tenenda cum leuibus exiccantibus cum saluia pistata, uel succo eius ibidem cum cotto apposito uel fricetur cum origano sale & corticibus granatorum tritis & simul mixtis, post quam fricationem infundatur cottum cum his medicinis cum aceto mixtis & applicetur, & fortius istis est calcanthum, id est uitriolum ustum, hermodactylum, albumen oui mixta & applicita, uel iuxta testum fricetur cum sale ammoniaco cal. in quarto, & gallis simul mixtis, uel acetum, sal, & flos æris simul mixta applicentur. Acetum etiam & sal ibidem retenta sunt leuia & conferūt in cura. Si autem uetusta fuerit, est auferenda aut cum causticis aut operatione manuali. Rasis autem dicit esse applicādum medicamen superius positum in cap. de gingiuis sanguinolentis, quod tenendum est ibidem per mediam horam aut circa, aut approximetur cauterium ex capitello factum, & eam causticabit in paruo tempore, & tunc temporis defendantur partes circūstantes cum petijs infusis in albumine oui, aut cum succ. plantaginis, & aceto, post eius remotionem applicetur lac aut uitel. oui, & tandem remota escara consolidetur. Operatio autem manualis est ut capiatur cum uncino et cum sagitella eradicetur, post eius eradicationem ponatur uitriolum mixtum cum albumine oui. Sed hæc fortia non fiant nisi in illa, quæ sensibiliter lædit, & quæ non est fusca. Si enim est fusca tutius est dimittere, ne conuertatur in cancrum. Et si fluxus sanguinis impediret pro illa uice dimittatur. Et sanguine constricto sequenti mutatione operatio compleatur. Et post extractionem lauetur locus cum aceto per duos dies postea cum aceto decoctionis myrrhæ, donec sit facta consolidatio.

DE HIS QVÆ NASCVNTVR IN lingua. Cap. LXII.

ISta ex eisdem sunt curanda, ex quibus curantur alcola, quas nominauimus, et synanche sanatur.

Rasis breuiter se expediens dicit hæc esse curanda, sicut alcola, id est pustulæ linguæ, quas superius nominauit, & etiam sicut synanche, de qua in sequenti capit. est acturus. Sed pro integra notitia sciendum est hæc apostemata esse sanguinea, cholerica, phlegmatica, & melancholica. Quæ iterum sunt duplicia, quandoque generantur à melancholia adusta & sunt cancri, quandoque à melancholia non adusta, & sunt de genere sephiros.

Causæ & signa patere possunt ex sępe dictis, quandoque enim generantur ex potu uenenosorum sicut fungi & opij, ac etiam ex morsu, sicut dictum est superius. Prognosticum. Hæc apostemata si conuenienter tractentur, curantur præter melancholica, quorum secundum plurimum est difficilis eradicatio & præcipuè cancri.

Cura similiter exigit triplicem regimen, sicut dictum fuit in tumore non apostemoso: hæc tamen uelocioribus indigent auxilijs. Fiant ergo euacuationes & diuersiones in sanguineo phlegmatico, sicut ibidem dictum est. In cholerico autem & melancholico fiat euacuatio cum proprijs, quæ ex sæpe dictis possunt esse manifesta. Duo tamen hæc attendenda sunt. Primum, quia phlebotomia in quacunque specie horum apostematum secundum plurimum est conueniens. Et similiter phlebotomia uenarum sub lingua ad materiæ eradicationem.

Secunda, ut in his apostematibus, sicut etiam in tumore linguę non apostemoso uomitus caueat, sed su per

per lingua lòcalia applicanda in principio apostemata sanguinei & cholerici sunt suc. plantag. aquaro sacea suc. solatri. suc. semperuiuæ, suc. lact. & est proprius, quæ omnia cum aceto misceantur, quod sit subquadruplum ad succos secum permixtos. Sed in cholerico eligantur ex his quæ sunt magis frigid. & humid. quibus etiam minus aceti permisceatur. Similiter decoctiones ros. & aliarum rerum infrigidantium, & stipticantium, sicut sumach, myrti, & similium. In augmento autem addatur his decoctio foliorum oliuæ & uinum ponticum, & similia, & si tendant in uiam resolutionis. Si uerò maturentur, adiuuentur cum melle & lacte, & cum decoctione ficuum & passularum fœnugr, sem. lini. & similium.

Et post maturationem aperiantur cum sagitella, & tandem mundificentur & consolidentur cum melle ros. uino nigro, & sic de singulis. Phlegmatica uerò in principio repercutiātur cum decoct. myrti, fol. oliuæ, uino pontico & aceto, quibus potest addi radix fœnic. combust. & puluerizati. et ulterius in processu addatur his sal, zingiberis. & similia superius dicta in tumore phlegmatico non apostemoso. Si uerò apostemata sint melancholica inchoandum est cum lacte muliebri, asinino & caprino, postea teneatur in ore decoct. dactil. & ficuum cum uino dul. & sic procedatur per tempora sua, in cancro autem procedatur cum magis frigidis, sicut cum lacte & oleo rosac. & mucil. psil. & suc. solat. & similibus. Et Auic. recitat historiam Gal. de sene sexagenario habente apostema in lingua cui non fecit phlebotomiā, quia non erat consuetus, & cum apposuisset quædam localia non uolebat obedire quia fatuus erat, & tandem dixit se somniasse tenere in ore succ. lactuc. ex quo uidebatur sibi in somnijs esse liberatus, quod Gal. illi concessit & per illum liberatus est. Et est deinceps inuentum succum illum esse medicinam singularem in hoc casu quod etiam multotiens expertus sum.

Curatio autem uera cancri & similiter sephiros puri nō est nisi eradicatio ipsorum cum tota substantia linguæ in qua sunt, & etiā auferēdo aliquid de parte sana, & propriè in cancro, quæ res difficillima est & secundum plurimum impossibilis. Dieta autem in sanguineo declinet. ad frigid. & sicc. In cholerico ad frigid. & humid. in phlegmat. ad calid. & sicc. in melancholico non cancroso ad calidum & humidum, sed in cancroso ad frigidum & humidum.

DE ANATOMIA GVTTVRIS. Cap. LXIII.

POstquam Rasis in parte præcedente egit de passionibus oris. In hac parte agit de passionibus gutturis, de quibus Auicen. determinat, nona tertij. licet de quibusdam passionibus eius superius dictum fuerit. Iuxta ordinem præmissum præmittenda est anatomia gutturis. Est enim guttur spacium in quo sunt meatus, anhelitus & cibi, in cuius principio est uuula pendens ex palato, & à lateribus duæ amygdalæ & sub uuula galsamat & epiglottis, & canna pulmonis, post quas uersus spondiles est meri. De anatomia uuulæ fuit superius dictum. Et similiter pro parte de anatomia duarum amygdalarum, quæ iuxta sententiam Auicen. sunt duæ carnes natæ in radice linguæ tendentes ad superiora, ac si ipsæ sint duæ auriculæ paruæ, & sunt neruosæ, ut sint fortiores, quarum iuuamentum est ut adiuuent, ut aer penetret per epiglottim ad cannam pulmonis. Algasamat uerò est caro pāniculosa & pro parte carthilaginosa annexa palato sub uuula cooperiens caput cannæ, id est orificium epiglottis, ut cibus ab ore possit super hoc cooperimēto transire ad meri quod est situm in parte posteriori, aperitur autem homine loquente, ridente aut canente. Et propterea si tunc tēporis cibum deglutiat uel potum, transit ad epiglottitu, homo strangulatur, & tussit donec quod ingressum est emiserit. Anatomiam uerò epiglottis cannæ pulmonis & meri dicemus posterius.

DE SYNANCHE SEV ANGINA. Cap. LXIIII.

CIrca rub. huius capitis, sciendum quòd reperiuntur isti termini, synanche siue synāchia, cynanchia siue synanche significantes hanc dispositionem, de qua hic agit Rasis, quæ diffinitiuè est apostema in gutture anhelitum impediens uel deglutionem aut utrunq;. Parasynanche, & paracynanche sunt termini synonimi significantes paruam synanchen, & propterea appropriantur synanchiæ, quæ est in musculis extrinsecis & non intrinsecis ipsius meri & epiglottis, licet aput Salernitanos. Synanchia dicatur quando est intus & non apparet extra. Cynanchia uerò, quando est solum foris. Squinantia quando est intus & foris iuxta uersum suum. Sy, intus, cy uerò, foris, squi, tenet utrunq;. Dicitur autem in diffinitione quòd est apostema, nam licet possit accidere impedimentum in deglutione & anhelitu ex alijs causis existentibus in gutture, illud tamen nō dicitur synanchia. Sicut si præfocaretur homo ex comestione fungorum aut aliorum uenenorum, aut ex congelatione sanguinis in aliquibus uisceribus, aut si iste operationes impediretur propter dislocationem alicuius spondilium colli, maximè primæ & secundæ ad interiora quæ dislocatio potest esse tam à causa extrinseca, quàm à causa intrinseca, & propriè in pueris propter debilitatem ligamentorum suorum. Similiter & si spasmarētur aut paralyticarentur musculi meri, aut epiglottis propter quæ istæ operationes impedirentur sicut est possibile nullo existente apostemate, tunc non diceretur synanchia, imò est possibile quòd fiat præfocatio & impediatur anhelitus propter nocumētum lacerti, quæ est in interiori parte epiglottis, quamuis meatus non sit oppilatus, & plurimæ sunt aliæ causæ, quæ possunt impedire deglutionem & anhelitum, quæ tamen non faciunt synanchiam, quia non apostemant.

Species synanchiæ, quandoque sumuntur ab humoribus, quandoq; à locis in quibus fiunt. Est enim quadruplex, scilicet sanguinea, phlegmatica, cholerica, melancholica, quæ tamen rarissimè accidit. Cuius causa est, quia ista passio fit ualde citò & secūdum plurimum per uiam defluxus. Rarò autem humor melancholicus propter sui crassitiem & paucitatem citò permutatur de loco ad locum, necq; huiusmodi apostema melancholicum posset, nisi in longo tempore congeri. Attamen uult Auic. hanc synanchiam melancholicam tam incipiendo, quàm permutando maximè ex apostemate sanguineo aliquando posse generari. Sunt etiam quatuor species distinctæ secundum loca.

Nam aliqua fit in muſculis extrinſecis ipſius epiglottis uerſus partem anteriorem gulę. Et aliquando fit in muſculis extrinſecis ipſius meri ſiue uerſus epiglottim, ſiue uerſus ſpondiles colli, & ſimiliter etiam aliquando fiet in muſculis ſpondilium colli. Tertiò aliqua fit in parte intrinſeca ipſius meri. Quartò aliqua fit in parte intrinſeca epiglottis & cannæ pulmonis. Et quãdoq; fit in pluribus partibus ſimul. Auic. uerò nominat unam ſpeciem famoſam præfocationis quæ dicitur canina. Nam patiens ipſam gerit ſimilitudinem canis ſub æſtu ſolis fatigati. Emittit enim linguam, tenet os apertum, habet anhelitus ſuccedentes ſicut canis taliter fatigatus. & hoc eſt ſecũdum plurimum in parte intrinſeca epiglottis & cannæ. Et ex his infertur apoſtema duarum amygdalarum non propriè ſynanchias appellatas. Cuius cauſa eſt, quia ſecundum plurimum leuiter impediunt deglutionem aut anhelitum, ſed dignius appellantur paracynanchiæ. Cauſæ coniunctæ ſunt humores iam dicti. Sed frequentius ſanguis, quia eius maxima abundantia in uenis & arterijs colli eſt reperta, deinde phlegma, plurimum ex eo à cerebro deriuatur, rarius cholera, rariſsimè melancholia.

Cauſæ antecedentes ſunt repletio aut totius, aut capitis, aut partium circa guttur, ſimiliter debilitas illorum membrorum.

Cauſæ primitiuæ ſunt indebitum regimen ſex rerum non naturalium, & propterea multiplicantur in uere frigido & humido, & aliqui cibi à proprietate eam generant, ſicut andacocha, id eſt, trifolium. Item balneum, exercitium fortè & inconſuetum corpore repleto, & ſimilia. Terminantur autem ſextupliciter, quia aut reſoluitur, aut ſuppuratur, aut induratur, aut permutatur, uel ad cutim exterius, uel ad pulmonem, uel ad cor, uel ad ſtomachum, uel ad cerebrũ, aut putrefit, aut interficit maximè ſuffocãdo.

Signa communia. Omnes ſynanahiæ ſunt impedimentum deglutionis aut anhelitus, & ſecũdum plurimum utriuſq; & aliquando tantum, ut potus cum non poteſt deglutiri per nares egrediatur. Signa autem ſanguineæ ſi ſenſui ſubiacet eſt color rubeus, purpureus, tenſio durities, dolor fortis. extenſiuus, grauatiuus, & quandoq; pulſatiuus, ſapor rei dulcis atteſtantis dulcedini ſanguinis aut ſimilis ſapori uini & conſtrictio anhelitus uehemens, & reliqua ſigna ſumpta ex complexione & habitudine ſanguinea & tenſione uenarum faciei & colli, & ſimilia.

In cholerica color eſt rubeus tendens in citrinum dolor pungitiuus aut mordicatiuus, pauca tenſio & durities, ſitis linguę, citrinitas & ariditas parua, anhelitus conſtrictio & uigiliæ, & apparet quòd ſit in loco aliquid acutum mordicatiuum: dolor tamen cholericæ minor eſt dolore ſanguineæ & cætera atteſtantia choleræ. Phlgmaticæ dolor eſt paruus obtuſus, ſapor phlegmatis ſalſus cum caliditate & uiſcoſitate, quoniam hoc phlegma eſt corruptum & putrefactum, albedo linguæ & faciei, paucitas ſitis & paruitas inflammationis, multa humiditas ex ore profluens & cætera ſigna phlegmatis. Et quandoque proſternitur lingua cum mollificatione, & rarò accidit cum ea apoſtema in glandulis, & non ſunt cum ea feb. & prolongatur ſpacium eius ad quatuor dies, & quando nititur habens eam poſsibilis eſt deglutio, quoniam penetrat deglutitum in mollitiem.

Melancholicę uerò color fuſcus, paruus dolor, ſiccitas linguæ, durities, tardus euentus, eius ſapor ponticus, & cætera ſigna melancholiæ. Et quandoque fit incipiendo, & quandoque permutando ex apoſtemate ſanguineo. Signa illius quæ eſt in muſculis extrinſecis epiglottis uerſus anterius eſt, quia comprehenditur per uiſum & tactum tangendo cutim exterius ex directo epiglottis, nam ſentitur durities, & leui tactu cauſatur dolor, & aliquando color apoſtematis communicatur exterius, & eſt magnum impedimentum in anhelitu paruũ in deglutione non poteſt uideri aſpiciẽdo in ore. Illa uerò quæ fit in muſculis extrinſecus meri, & facta in muſculis ſpondilium comprehendit uiſu fortiter comprimendo linguam, ſed magis impedit deglutionem q̃ anhelitum, & facta in muſculis extrinſecis epiglottis uerſus meri, etiã comprehenditur uiſu fortiter cõprimendo linguam Sed magis impedit anhelitum q̃ deglutionem, facta autem interius in meri non comprehenditur aliquo modo per uiſum, & magis impedit deglutionem q̃ anhelitum. Sed facta in epiglotti etiam non uidetur, & magis impedit anhelitum q̃ deglutionem. Nota quòd ſi fiat in parte inferiori meri, poteſt impedire deglutionem non impediendo anhelitum ſicut facta in canna diſtanter ab epiglotti multũ impedit anhelitum, imò ſecundum plurimum ſuffocat q̃uis nõ impediat deglutionem. Sed in parte ſuperiori propter magnam connexionẽ utriuſq; in quocunq; fiat, utriuſq; notabiliter operationem impedit. Signa uerò cauſarum primitiuarum ſunt ipſarum præceſsio. Signa uerò apoſtematum quę fiunt in amygdalis ex loco ſumuntur, facilè enim ſubiacent uiſui, & etiã cum digito tangi poſſunt. Signa terminationis ipſius ſunt, quia ſi reſoluatur feb. & cætera accidentia completè remittuntur, neq; apparet alterius membri nocumentum. Si uerò ſuppuretur intenditur. feb. & dolor, & propriè pulſatiuus & cætera accidentia, deinde parum quieſcunt circa quartum diem, donec tandem rumpatur, ſiue à natura, ſiue ab arte. Si uerò induratur reſolutis partibus ſubtilibus & craſsis remanentibus, in primis fit alleuiatio, decreſcit feb. & cætera accidentia, & remanet tantum grauitas, & dolor, & impedimentum deglutionis aut anhelitus longo tempore & fortè per annũ. Et quandoq; materia lapidatur. Et aliquando res dura ſicut lapis egreditur. Si uerò permutetur, illius apoſtematis deliteſcunt omnia accidentia præter feb. & cum hoc ſequitur nocumentum in alio membro ad quod materia permutatur. Vnde ſi permutatur ad pulmonem, ſequitur tuſſis & pulſus fit undoſus, anhelitus poſtea conſtringit cum in principio permutationis fuerit dilatatus, & ſequuntur cætera accidentia peripneumoniæ. Si uerò pulſus fiat ſpaſmoſus permutatur ad neruos. Si uerò ad cor fit pulſus diuerſus, debilis, tremor cordis, & ſyncopis, & feſtina mors. Si uerò ad ſtomachum ſequuntur nocumenta ſtomachi cum remiſsione nocumentorum gutturis. Si uerò ad cerebrum ſequitur dolor capitis, alienatio, & cætera accidentia phreneſis, de quibus ſupra. Si uerò ad cutim creſcit in cute dolor, durities, tumor & rubor: ſi materia ſit cal. cũ remiſsione nocumentorum ſynanchiæ. Si uerò non permutetur, ſed potius materia dilatetur propter ſui multitudinem

multitudinem, tunc cum cremento nocumentorum cutis creſcunt accidentia ſynanchiæ. Si autẽ putrefiat creſcit feb. & cætera accidẽtia & partes putridæ, quæ ſenſui ſubiacent, liuent, aut nigreſcunt et fœtent. Si uerò interficit abſque alia ex ſupradictis terminationibus tunc eſt, aut quia corpus non nutritur deglutione impedita, aut præfocatur anhelitu propter apoſtema impedito.

Prognoſtica. Primum. Omnis ſynanche eſt acuta et uelocis terminationis ad mortem uel ad ſalutem niſi ad duritiem terminetur, tunc enim quando chronicatur. Velociſsimæ autem terminationis, & propriè ad mortem eſt quæ eſt in parte intrinſeca epiglottis, ita ut quandoque in 24. imò in 12. horis prę focet. Et cum hac frequenter eſt exitus amborũ oculorum, & egreſsio linguæ cum debilitate motus eius. Sed in pluribus eſt terminatio inter quartum & ſeptimum.

Secundum. Illa ſynanche eſt deterior, quæ apparet interius & exterius occupans omnes partes, poſtquàm ſequitur in malitia, quæ non apparet interius nec exterius, deinde quæ apparet interius & non exterius: minus mala quæ apparet exterius & non interius. Tertiũ. Illa ſynãche eſt ualde mala cum qua prohibetur anhelitus omninò ſi æger reſupineẽ & ſi non reſupineẽ fit anhelitur difficilis. Illa autẽ cum qua impeditur deglutio, imò aufertur abſq; magno impedimento anhelitus eſt ſecundum plurimum ſalubris, ſicut econtrario illa cum qua multum impeditur anhelitus cum pauco impedimẽto meri eſt ſecundum plurimum mortalis, & mortalior eſt illa, quę plurimum impedit anhelitum abſq; aliquo impedimento deglutionis, quàm quæ ſimul impedit anhelitum & deglutionem. Significat enim apoſtema in canna pulmonis quod eſt deterius alijs partibus, quàm in epiglotti. Quartum. Quando tanta fit anhelitus conſtrictio ut eductis humiditatibus ex pulmone fiat ſpuma, tunc non eſt ſpes in ipſo, nec oportet ut curetur.

Cum tamen quandoq; accidat ut præfocatus ſpumet, ſcilicet ex alijs cauſis, deinde ſanetur. Quintum. Cuiuſcunq; præfocati facies fit uiridis & denigratur ſitus oculorum, tunc moritur, & ſimiliter quando minoratur pulſus & infrigidantur extrema.

Sextum. Craſsities linguæ & ipſius denigratio eſt ex ſignis ualde malis. Septimum. Quando eſt cum præfocationibus malis, feb. melancholica & inordinatè uagans & non ſeruans periodum, tunc mors feſtinat, quoniam feb. facit ægrum indigere anhelitu magno. Octauum. Dictum eſt in ſignis mortis uelocis, quòd ſi quis præfocationem patitur, & alteratur color poſtremi colli eius à rubedine ſua conſueta ad albedinem aut ad uiriditatem & ſudant aſſellæ & inguina eius ſudore frigido, moritur inter ſpacium duorum dierum. Nonum. Si permutetur ad pulmonem in ſeptem diebus pereunt. Si uerò hos effugerint ſalui fiunt. Sed quæ permutantur ad cor ſemper interficiunt. Signa uerò ſpei ſunt ſi permutatur rubedo ad exteriora, multotiens enim aperiunt oculos & ſanãtur, & ſimiliter quando alteratur eorum anhelitus & incipiunt anhelare anhelitu breui, cuius cauſa eſt, quia in uehementi conſtrictione habent anhelitum longum, quoniam propter ſtricturam uiarum aerem paulatim intrare faciunt. Cum ergo abbreuietur, remouetur cauſa præparans ad longitudinem, & redeunt membra ad diſpoſitionem naturalem, & ſimiliter quando permutatur materia ad latum oppoſitum facit ſperare, & quando accidit dolor perſeuerans anno uno aut duobus in gutture, ſignificat petroſam ſuperfluitatem in partibus gutturis.

Q Vum in deglutiendo ſentitur anguſtia, adeſt paſsio quæ ſynanchia uocatur, cuius grauitas aut leuitas ſecundũ anguſtiæ quãtitatẽ deprehẽdi poteſt.

Diuiditur hoc cap. in partes duas. In prima ponit ſigna ſynanchiæ. in ſecunda ibi. Cum traijciendi, ponit curam. De prima parte dicit. Cum in deglutiendo ſentitur anguſtia, tum ex dolore in deglutiendo, tum ex anhelitus conſtrictione adeſt ſynanche, & uos ſupplete reliqua ſigna ſuperius dicta concludentia ibi adeſſe apoſtema. Huius autem ſynanchiæ grauitas eſt maior aut minor ſecundum quantitatem anguſtiæ, id eſt, nocumenti in deglutendo & anhelando, ſed maximè in anhelando.

Cumq; traijciendi anguſtia fuerit in facie & oculis rubedo & repletio, in principio curationis cæphalica phlebotometur. Et gargariſmus ex ſucco granati muzi cũ carnoſitate ſua fiat, aut ex rob mali maciani acetoſi, aut ex rob mori de ſemine. Et poſt hoc fiat gargariſmus ex aqua roſacea, in qua ſumach fuerit infuſum. Quod poſtquàm per tres dies ſic factum fuerit, & uentер ex ſucco fructuum, ſicut prunorum, tamar. caſſiæ fiſt. & tereniabim ſolutus fuerit, fiat gargariſmus ex apozimate ficuum citrinarum, & paſſularum, aut ex medulla caſſiæ fiſt. cum hydromelle. Quòd ſi paſsio inueterauerit ex gargariſmis & inſufflatione fortium medicaminum, quæ dicturi ſumus, curanda erit.

Hic ponit curam. Et diuiditur in tres partes. In prima curat ſynãchen à cauſa calida. In ſecundo ibi. Si autem in facie non fuerit rubedo. Curat ſynãchen à cauſa frig. in tertia ibi. De his præterea ponit media malę ſynanchiæ. Quæ dicit in hac parte ſunt manifeſta. Innuit enim curationem uniuerſalem cum phlebotomia cephalicæ, & cum decoct. fructuum, & manna, & caſsia ad euacuandum choleram, quæ in his caſibus cum frigidis lenientibus debet educi & nõ cum medicinis exoluentibus. Recepta autem ſic huiuſmodi. ℞. prunorum tamar. ana. ℥. s. incidantur craſſo modo, & bulliant in 9. ℥. aquæ ad conſumptionem duarum partium & coletur, cum qua colatura trahatur caſſ. ℥. s. mannæ, ℥. i. aut decem, ʒ. flo-

rum caſsię cum ſupraſcripta decoctione miſceantur.

Et quantum ad curam particularem innuit intentiones tres. Prima eſt repercuſsio cum quatuor medicinis frig. & ſic. & ſtipt. & in litera deſcriptis, quæ debent aliqua pōticitate & acredine participare, ut profundius imprimāt, loco macianorum acriū, de quib. ſupra, accipiamus ſuccum pomorū immaturtaorū, aut ſuccum pomorum rub. acrium, mora ſunt duplicia, ſunt enim mora rubi quæ ſunt magis ſtipt. magis conuenientia in principio, & mora celſi magis conuenientia in augmento & utraq; ſunt duplicia matura conuenientia in augmēto, immatura magis in princ. Et ex maturis quædam ſunt acetoſa frigid. & humid. & apud quoſdam frig. & ſic. conuenientia magis in principio, quædam dulcia conuenientia in augmen. & ſtatu. horum ergo ſuccorum aut rob utere ſecundum quod oportet. Secunda eſt reſolutio cum lenitione quadam aut maturatione: quæ tamen debent eſſe mixta cum repercuſsione, & propriè ſi apoſtema tendat in uiam reſolutionis. Si uerò per uiam maturationis aut ſufficiunt ſola maturatiua, aut ſint mixta cum paucis repercuſsiuis. Vnde cum decoctione ficuum paſſularum, & cęt. ſit admixtum aliquid diamoron aut dianucum. Tertiò eſt reſolutio pura conueniens à medio ſtatus, deinceps cum medicinis ponendis in fine cap. Si uerò apoſtema tendat in uiam maturationis adjuuetur maturatio, et pōſtea eruptio ſecundum quod dicetur in ordinatione curæ.

Si autem in facie non fuerit rubedo, fluxeritq; ab ore ſaliuæ multitudo, & æger fuerit humectatus in principio ſoluatur uēter ex chochijs. Et fiat enēa ex clyſteri acuto quod in cap. de apoplexia nominauimus. Cum paſsio tamen inceperit fiat gargariſmus ex ſyru. acetoſo, aut cum hydromelle, pip. & oxymelle. Deinde ex almuri Nabati fiat etiā gargariſ. ex hydrom. et ſinapi.

Quæ dicit in hac ſecunda parte ſunt manifeſta, & magis ex dicendis manifeſtabuntur.

Et de his præterea quæ malæ ſquinantiæ conferunt, ſunt ut ex uenis quæ ſunt ſub lingua fiat minutio, & uentoſæ abſq; ſcarificatione in collo ponantur, & epitimetur collum ex melle, ana, donec ueſicæ in eo generentur, & fiat gargariſ. cum ſinapi. Et fiat gutturi inſufflatio ex hoc medicamine, quod ſic fit, ſinapi, ſal ammoniacus, pirethrum, nitrum aſſa, piper, mentaſt. ſumantur, et ex eis cum hydromelle fiat gargariſ.

In hac ultima parte innuit intentiones quatuor, ſcilicet eradicationē materiæ cum phlebotomia uenarū quæ ſunt ſub lingua. ſecundò meri & epiglottis dilatationem cum uentoſis appoſitis in collo, & propriè ſuper ſecunda ſpondili ad faciliter anhelandum et deglutiendum. tertiò diuerſionē cum melle, ana. c.l. & ſic. in quarto ueſicante apponendo propriè ſupra ſecunda ſpondili per ſpacium 8. aut 10. horarum, donec ueſicæ factæ ſint quæ aperiantur & apertę teneantur, ultimò intendit reſolutionem cum medicinis in textu deſcriptis quæ ſunt illę, de quibus facta eſt mentio ſuperius. Cura ſynanchiæ triplex exigit regimen. Primum debetur cauſæ antecedenti, ſecundum cauſe coniunctæ, tertium commune utriq;. Primum habet tres intentiones, euacuationem, fluxus prohibitionem, & diuerſionem. Euacuatio autem ſi ſolus peccet ſanguis, ut alij humores cum ſanguine dominante, aut etiam ſi omnes humores æquē proportionabiliter creuerint eſt phlebotomia, quæ repletione exiſtente in toto fiat ex uena communi. Et ſi retentus fuerit fluxus hæmorrhoidalis conſuetus aut menſtrualis fiat ex ſaphenis, & ſi epar fuerit in cauſa generans ſanguinem acutum fiat ex baſilica, quæcunque harum prius phlebotomata fuerit, phlebotometur poſtea cephalica eiuſdem lateris, & ſi ad neutrū latus declinauerit ſynanche, phlebotometur cephalica dextra, aut dextra & ſiniſtra ſimul. Quantitas autem ſang. hauriendi conſtante uirtute & multa exiſtente repletione eſt uſq; ad ſyncopim excluſiuè qui in caſibus fortibus non dantibus inducias eſt continuatim extrahendus, donec uideatur ſufficere. Si autem uirtus non toleret aut ægritudo dederit inducias, eſt huiuſmodi phlebotomia partienda, ut uerbi gratia prima hora extrahatur à 6. uſq; ad 12. ℥. ſang. deinde per 8. horas aut 12. horas hauriat à 4. ℥. uſq; ad 8. Et poſtea ſi oportuerit à 3. uſq; ad 6. & melius eſt ut hæc fiant ex diuerſis uenis incipiendo à remotis & ueniendo ad propinquas, & ultimò ad cephalicam eiuſdem lateris, & quacunq; harum phlebotomata, aut pluribus, phlebotomentur (ſi ægritudo nō manifeſtè ceſſauerit) uenę quæ ſunt ſub lingua, & permittatur ſanguis per ſe ſtringi niſi multum exuberauerit. Et ſi repletio ſolum fuerit à furcula, ſupra phlebotomentur ſolum cephalicæ, & prius cephalica lateris oppoſiti, deinde cephalica eiuſdem lateris. Quòd ſi pauca ſit repletio ſicut ueriſimilis eſt in illis qui frequenter incurrunt ſynachen ſufficit phlebotomia cephalicæ eiuſdē lateris à quatuor ℥. uſq; ad 6. poſtquam per duodecim horas ſi oportuerit phlebotomentur uenæ ſub lingua & maximè ſi in eis apparuerit plenitudo.

Si autem choleram cum ſanguine abundare contigerit ſoluatur, & ante phlebotomiam ſi plurimum abundauerit & etiam ſi uenter fuerit ſtipticus ſoluatur. Sed poſt phlebotomiam ſecundum plurimum, & ſoluatur cum medicinis infrigidantibus & lenientibus ſicut cum decoctione prunorū, tamarin. uiol. mirob, & ſimilium addendo caſsiam & mannam. Et apud maiorem neceſsitatem infrigidationis addatur aqua ſola & reiteretur ſecundum neceſsitatem & nullo pacto ſoluatur cum medicinis exoluentibus. Et ſimiliter ſi alij humores peccauerint cum ſanguine facta phlebotomia educatur phlegma cum cochijs & hieris, & melanchol. cum epithymo, ſena, & pilulis indis, & ſimilibus. Pauci enim ſunt caſus in quibus ſit excuſatio à phlebot. Secunda autem intentio ſi materia fuerit calid. ſubtilis perficiatur comedendo & tenēdo in ore diacodion & ſumendo ſyr. de papauere

pauere nocte & die ſtomacho ieiuno ad compingendum & incraſſandum materiam. Et his non ſufficientibus ſumat unam pilulam alkeiber opiatam aut requiem deſcriptionis Nicolai & ſimilia, hæc tamen opiata poſtponantur quantum eſt poſſibile. Tertia autem intentio perficitur cum clyſteribus leuibus in calid. & propriè exiſtente ſeb. & cum acutis in frigid. & cum fricationibus & ligaturis & lotionibus crurium & brachiorum, & cum poſitione uentoſarum in pulpis ſpatularum et in collo. Et propriè circa ſecundam ſpondilem, elargat enim fauces et guttur & addiuuat ad attractionem aēris & expirationem fumorum & remouet prohibitionem deglutiōis. Quapropter oportet ut ſæpius reiterentur, & ſit uentoſa magna. Et confert uentoſa poſita ſuper commiſſura coronali & ſuper mento & ſub mento, & ſuper maxillis, faciunt enim materierum facilem diuerſionē. Et Raſis diuertit cum ueſicatione facta in collo & propriè circa ſecūdam ſpondilem cum melle anacardino. Secundū uerò regimen ſcilicet locale exigit tres intētiones, ſi apoſtema reſoluatur, & quatuor ſi maturatur. Prima intentio eſt repercuſſio conueniens in principio, apud A. & Raſim. licet apud Meſ. non conueniat niſi in augmento. Nam in principio non facta euacuatione eſt ſuſpecta apud eum, non enim recipit repercuſſionem corpus plenum exiſtēs. 3. Tech. Sed inter hos autores eſt concordia hoc modo ponēda. Quòd apud meſuē repercuſſiua gargarizata nō conueniunt corpore exiſtente pleno, cum ille motus gargarizationis agitando materiam ſit cauſa maioris attractionis quàm ſtipticum aut ponticum repercuſſionis. Attamē illa retēta in ore & in gutture non gargarizata corpore exiſtente pleno apud Meſue competeret. Et idem ſentiūt cæteri autores, & communiter practicātes, licet enim non repercutiant materiam faciendo ipſam retrocedere, attamen confortando locum et uias, ſiue ductus ſtringendo, prohibent plurimæ aduentum materiæ & in hoc ſatisfactum eſt autoritati G. 3. Tech. Eſt prēterea aliud dubium diſcuſſiōę dignū. Sunt enim quidam moderni & quidem excellentes uiri qui in principio repercuſſiua exterius iubent apponi, & adducunt rationes apparentes. Si enim in principio phreneſis approximantur repercuſſiua fronti & uſque ad commiſſuram coronalem & in principio apoſt. epatis, ſimiliter & cordis, renum, ueſicæ, ſplenis & ſingulorum menbrorum nobilium, quare etiam non ſunt gulæ approximandæ? & experientia cōfirmatum etiam huiuſmodi applicita cōferre mirabiliter. In qua dubitatione tenendum cenſeo huiuſmodi repercuſſiua in principio ſynanchiæ aut in alijs temporibus nō eſſe exterius gulę approximanda, cum illud plurimū poſſit nocere repercutiendo materiam quæ facilè poteſt permutari ad pulmonem & cętera membra nobilia ſicut perſæpe accidit. Et quia repercuſſiua interius approximantur prohibentia augmentum apoſt. neque ueriſimiliter inferentia illud nocumentum, quod poſſunt repercuſſiua exterius applicita inferre, immo fortè repercutient materiam membra exteriora, cum exterius applicita ſolum repercutiāt materiam ad interiora, & ad experiētiam ſuam quia uiſa ſunt mirabiliter iuuare. Credo quod in aliquibus caſibus hoc fuerit poſſibile ſicut materia exiſtente pauca & benigna. In quibus etiam caſibus ſine horum applicatione liberati fuiſſent, licet fortè non ita celeriter, attamē in caſibus arduis credo illa magis obeſſe quàm iuuare & ad argumēta de apoſt. cerebri & aliorū dico quòd in illis applicanē repercuſſiua exterius, quia non poſſunt applicari interius ſicut in ſynāchiæ. Et ſi inſtetur quòd A. iubet in ſynanchia approximari repercuſſiua ſuper commiſſura coronali, ſicut ſuc. acatiæ, ergo multo magis poterunt gulæ applicari. Negatur conſequentia, eſt enim inter commiſſuram coron. & guttur colligantia quædam qua fit ut medicinæ ibi applicitæ iuuent in paſſionibus gutturis. Sicut & mirabilius eſt quod in fiſſuris labiorum medicinę appoſitæ ſumini & ano conferant. Conferentia ergo in ſanguinea ſunt illa quatuor repercuſſiua in textu poſita. Ex communibus autem eſt aqua roſ. cum quarta parte aceti, & ſuc. ſolat. cum ſem. roſ. eſt ad id mirabile, et ſimiliter ſuc. cytō. ſorbar. zarar. id eſt, genus piri paruum. Et apud Siculos arbor eius uocatur zarore, & non eſt ſorba neq; meſpila, & albelach, id eſt, ſpecies dactylorum & propriè ſylueſtrium & immaturorū, & quandoq; cum iſtis ad uigorandum operationem ſuam admiſcentur balauſt. gal. ſem. roſ. alumen & ſimilia, & ſuc. agreſtæ inſpiſſatus & mixtus cum prędictis medicinis liquidis eſt iuuamenti ſublimis, & ſimiliter ſuccus ſumach inſpiſſatus. Quòd ſi materia fuerit cholerica conferunt hęę quæ diximus facta magis infrigidantia cum eo quod eſt propriè ſuc. ſolat. ſandali & camphoræ, & mucil. pſilij & ſimilia ſtiptica, pontica, aut acetoſa. Et apud Meſue quædam ex his non tantum gargarizata, ſed etiam bibita ſunt iuuamenti ſublimis. Sicut uerbi gratia rob de papauere bibitum eſt ſublimis iuuamenti uehementiæ doloris ſynanchiæ & præfocationis, & propriè cum aqua ſumach. Et ſimiliter lac quod mulgetur ex ſem. papaueris & propriè cum aqua roſ. aut ſumach, & ex eis eſt ſuc. ſolatri depuratus & bibitus mane & ſero ſecundum menſuram duarum teſtarum oui, ſimiliter mucilago pſilij cum coriandro & gran. 1.s. camphoræ. Sed hæc propriè complent intentionem ſecundam regiminis uniuerſalis & ualent in ſedatione doloris & uigiliarum ſicut dicet in regimine tertio. Sed in phlegmate in principio conuenit ſi phlegma fuerit uiſcoſum ſyrup. acetoſus aut oxymel ſimplex gargarizata cum decoctione myrti aut gallarum aut cum diamoron & aceto cum aqua roſ. Et ſi phleg. fuerit aquoſum conuenit decoctio myrti, thuris, gall. aluminis aut alicuius iſtorum cum diamoron aut dianucum prædicto. Et ſi fuerit melancholica gargarizetur decoctio liquiritiæ & paſſularum cum diamoron aut lac cum diamoron aut dianucum. Sed in augmento calid. cum aliquo aut aliquibus ex prędictis ſuperius miſceatur dianucum. Et quanto magis procedit augmentum tanto plus minorentur frigida, acria, acetoſa, pontica & ſtiptica, et addantur reſoluentia & lenientia ſicut decoctio liquiritiæ, paſſul. dactil. aut ficuum aut lac cum diamoron & dianucum cum diamoron aut dianucum. Et lac ſolum eſt optimum ſedans dolorem deinde, & ſit caprinum aut aſininum, & mucilago, ſem. cytoniorum, & ſem. maluauiſ. lenit & ſedat dolorem. In ultimo ſtatus gargarizetur cum lenientibns & reſoluentibus ſimul ſicut eſt decoctio prædicta cui apud maiorem neceſſitatem reſolutionis addatur aliquid modicum cineris hirūdinum

aut aliquid uini albi et in summa in principio cõueni unt repercussiua pura. In augmẽto uscq; ad mediũ status repercussiua mixta cũ resolutiuis & lentiuis gradatim augendo resolutiua & minuẽdo repercussiua. Sed à medio status deinceps resolutiua pura. Sed in phlegmat. in augmento conueniunt decoctiones suprascriptæ cũ diamoron cui in processu addatur mirrha, crocus, baurach, sal ammoniacus, pyrethrũ, sinapi, suc. raph sterc. hirũdinis, cinis ipsarũ cõbustarum cum pennis aut sine pennis. Modus artificialis comburendi hirundines est ut caput abscindatur, & permittatur sanguis exire & deplumentur & saliantur, & ponantur in uase uitreato, lutato luto sapientiæ in furno donec deficcentur ut possint puluerizari, & cõuenit eius puluis ad resolutionem, si uerò tantum cõburatur ut incinerentur non solum confert eius cinis ad resolutionem, imò ad eruptionem, & possunt etiã comburi cum pennis & sunt efficaces. Sed in augmento melancholicę conuenit decoctio prædicta lenitiua cum diamoron & uino cõcto & in processu addatur aliquid ex resoluẽtibus suprascriptis. Exterius applicanda in principio siue terminetur per uiam resolutionis siue maturationis est oleum commune aut chamemill.. quod Auic. iubet cum lana succida applicari. Quòd si timeres calid. lanæ suc. applicetur cum petia lini uetери, neq; aliquo pacto approximanda sunt repercussiua. Postea in augmẽto approximetur hoc emplastrum. ℞. farinę hordei, farinę sem. lini ana ℥. 1. carnium dactylorum, ficuum sic. pinguium ana ℥. 1. s. micæ panis ℥. 1. coquantur omnia in rob, pistẽtur, & fiat emplastrum & potest inpinguari cum oleo amygdalino & pinguedine porci. Emplastrum mirabile ad resolutionem istius apost. Accipe nidum hyrũdinis, fac illud diu in aqua bullire, postea cola cum cribro, deinde in colatura coquant radices lini & maluauis. & folia maluarum, uiolarum & paritarię, postea pistentur fortiter & incorporetur cum eis aliquid fermenti acris & aliquid farinæ sem. lini & in fine addatur olei ueteris, axungiæ porcinę ana quantum sufficit ad impinguandum, & fiat emplastrum, & dum hoc applicatur fiat gargarisma cum aqua, uino cocto & melle, ita ut aqua sit dupla ad uinum, & uinum duplum ad mel, & in his coquantur ficuum sic. passul. sem. maluauisci, sem. cytoniorũ. Secũdum eam proportionem quæ tibi uidetur, hæc tamen magis maturant quàm resoluant. Quod si resoluatur, bene est. Si uerò maturetur erumpendum est. Modi autem eruptiõis sunt isti. Primò suprascriptæ decoctioni maturanti addatur aliquid acutum sicut baurach aut stercus hirundinis, aut cinis hirundinis, præparatus secũdum artem, aut aliquid stercoris adib. aut stercus album canis qui diu pastus est ossibus. Si autem cũ his non rumpitur rumpẽdum est cum ferro si uideri possit, capiatur lignum uel aliud simile in cuius extremitate figatur ferrum non maioris longitudinis quàm sit digitus paruus secundum latum, & sit latitudinis tãtæ sicut est medietas digiti & ore aperto cum instrumẽto simili freno uel ligno inter molares posito perforet locus apostematus in loco qui tibi uidetur magis idoneus, hoc enim instrumentum est tutum ita ut non possit lædere, & certè si uideri potest et constet de maturatione est illud à quo inchoãdum est. Si autem non uideatur, sed cum digitis tãgi potest cum unguibus rumpatur. Sed hæc operatio non est omnibus cõmittenda, sed doctis & expertis. Cum autem sanies manare cœperit teneat os apertum & caput inclinatum ita ut sanies egredi possit, imò aliquando ipse æger aut medicus cum digito aut instrumento obtuso comprimat locum apostematis ut sanies egrediatur, aliqui tamen uolentes rumpere faciunt deglutiri spõgiam cum filo suspensam et ipsam uiolenter extrahũt postquàm creuit, sed hoc est difficile cum secundum plurimum uix aquam possint deglutire, postea uacãdum est mundificationi ulceris cum uino decoctionis mellis, aut alijs huiusmodi, & tandem consolidetur cum uino decoctionis rerum stipticarum.

Quòd si locus synanchicus putrefiat propter multitudinem aut propter malignitatem materiæ, quod comprehenditur, quia locus uiridescit aut denigratur & fœtere incipit, tunc iteratis uniuersalibus & iterata phlebot. uenarũ sub lingua, si uideatur expediens scarificetur locus qui putrescere incipit donec materia corrumpens egrediatur, deinde gargarizet cum aceto salito aut oxymelle multi aceti, & in summa regat regimine alchola herpetici de quo supra. Si uerò apost. indurет, curет cũ mollificantib. exterius applicitis sicut diaquilõe de mucilaginib. et fomẽtis mollificatib. interius cũ gargarismatib. ex decoctiõe ficuũ, sem. lini, cyton. maluauisci, & radicis eius, & teneantur in gula ficus masticatæ & oleum amyg. dulce, & scammonea, et similia, & in summa regat cura apost. durorum. Si uerò permutetur, quod comprehenditur quia minuitur tumor & dolor loci synanchici & membrum ad quod permutatur incipit pati, tunc si permutatur ad partem ignobilem sicut ad cutim adiuuetur ponendo super loco ad quem permutat emplastra attrahentia in quibus ponatur fermentum & emplastrum de sinapi solo, aut aut cum mollificantibus permixtum. Si uerò permutetur ad membrum nobile iteretur phlebot. uẽarum quę sunt sub lingua, gargarizet res mollificãtes potius attrahentes quàm repercutientes, et confortetur membrum ad quod fit permutatio, ne recipiat sicut cerebrũ, cum oxyrod. fronti, & temporib. applicito & fiat phlebot. cephalicæ, & in summa curatur cura phrenesis. Si uerò permutetur ad spiritualia fiat phlebot. de basilica aut ambabus si uideatur expediens, euacuando notabilem quantitatem, & leniatur uenter secundũ materię exigentiam si permutetur ad cor, quod comprehendetur expulsu & tremore cordis & ex alijs accidentibus sibi proprijs, emplastretur pectus cum frig. et sic. cordis confortatiuis.

Et si permutentur ad pulmonem curatur cura peripneumoniæ. Tertium autem regimen habet duas intentiones, una est correctio accidentiũ, secunda debitum regimen sex rerum non naturaliũ. Prima corrigatur dolor gargarizando aut tenẽdo in ore lac caprinum uel asininum, gargarizando tamen addit in dolore propter motum partium dolentium. Si uerò oregmonizet & timeatur suffocatio, gargarizet cum decoctione aliqua ex supradictis, cui si humor sit crassus & uiscosus, posset addi parum oxymellis simplicis, & syrupus deliquiritia, si uerò subtilis, iuiubinus aut uiolaceus & procuretur cum rascatione & tussi euacuatio superfluitatum. Quòd si deglutire non potest, teneat tempore comestionis uentosam super spõdili

dili secunda. Pro secunda intentione locet in aẽre temperato nõ fumeo neq; uẽtoso mediocriter illuminato, & teneat corpus satis bñ pãnis coopertũ secundũ exigentiã tẽporis. Sed caput mediocriter calid. inspecta sua consuetudine ut neq; æstuet neq; frigeat. Sõnus eius sit interruptus & sint ibi astantes fideles et discreti qui expergefaciant ipsum cum sentiunt eũ oregmonizare et faciant ipsum spuere, deinde ad somnũ redire, & dormiat sedens capite ad alterum latus declinante & distanter à cibo per horam. Sollicitè procuret omnes euacuationes à natura institutas præcipuè assellet bis aut semel in die natura aut arte, & demucet nares, non tamen fricetur caput saltem in principio, nullo pacto moueatur neq; loquatur neq; sit ibi strepitus personarum, sit sperans & gaudens, & uitet animi accidentia superflua, prima die nõ bibat nisi aquam saccharat. aut hordeaceam, aut mellitam, si materia fuerit frig. secunda die comedat ptisanã hordeaceam in die uel panem lotum in aqua, & non bibat uinum, neq; comedat carnes aut oua. Et sic continuet quouscq; incipiat declinatio qua incipiente comedat ptisanam hordeaceam aut panem lotum in brodio pulli & poma cocta, tandem ipsa magis declinante concedantur oua sorbilia, & tandem uinũ limphatum, & carnes, et brodiũ cicerum est conueniens propriè in materia frig. Et de hac cura hæc sufficiunt.

DE ANATOMIA PECTORIS. Caput. LXV.

QVia hic agitur de passionibus pectoris & membrorum spiritualium iuxta cõsuetudinem præmittenda est anatomia eorum, & primò anatomia pectoris. Est enim pectus descriptiuè uenter medius contentiuus membrorum spiritualium superius ad furculã, inferius ad diaphragma terminatum. 88. habẽs musculos ad eius motus ordinatos, 24. costas à 12. spondilibus ortum habentes interius circundatas pãniculo dicto pleura ad motum pulmonis & tutelã cordis principaliter ordinatus, & motus musculorũ eius est animatus, id est, uoluntarius, adueniunt ipsi, nerui à duodecim spondilibus pectoris qui nerui in somno non oppilantur nec quiescunt. Diaphragma uerò est pãniculus in medio neruosus cum quo pulmo coniungitur, in circunferentijs carnosus ad anhelitum & diuidendum naturalia à spiritualibus & ad expellendum quæ in membris naturalibus sunt digna expulsione finaliter ordinatum, et eius motus partim est naturalis, partim animatus: adueniũt ipsi, nerui sensitiui et motiui à quarto & quinto pari neruorum nuchæ. Pleura uerò est panniculus durus undiq; tegens costas ad continendum immediatè membra spiritualia, & ut panniculi cætera spiritualia suspendentes & inuoluentes ab eo orirentur finaliter ordinatum, mediastinus uerò est panniculus unus, imò potius duplex diuidens pectus secundum longum, ortum habẽs à pleura ad suspendendum pulmonẽ & prohibendũ transitum meri de una medietate pectoris ad alterã finaliter ordinatus.

Pulmo uerò est membrum instrumentale in pectore contentum ex trachea arteria, uena arteriali & arteria uenali, carne molli, spongiosa & panniculo inuoluente compositus ad anhelitum & cordis euentationem principaliter ordinatus ad anhelitum merè naturaliter concurrens, licet ad ipsum causandum sit agẽs principale. Trachea autem quę est prima pars eius est longa, rotunda, in gutture constituta contigua meri & ori secundum partem eius superiorem quæ uocat epiglottis, ex annulis chartilaginosis & pãniculis inuoluentibus & ligamentis adinuicem annulos continuantibus qui secundum partem posteriorẽ meri cũ quadam pellicula cõtinuantur ad deferendum aẽrem ad pulmonem & exterius referẽdum ad uocem secũdum eius extremum superius ordinata. Epiglottis uerò est cannæ principium ori contiguũ, & cum suprema parte meri multum colligatum ex tribus chartilaginibus & 20. musculis, & panniculis inuoluentibus cõpositum ad uocem principaliter ordinatum. Est enim hic epiglottis in suprema & anteriori parte gutturis constituta ut ipsa cum sit uocis instrumẽtum sit proxima ori in quo perficitur locutio cum uox in locutionem ordinetur, & fuit facta tota chartilaginosa, ut esset sonora. Est autem multum annexa cum meri ut cum meri eleuatur ad cibum attrahendum ipsa secum eleuetur ne remanẽs inferius deglutionem impediat. Vna eius chartilago est anterius & uocatur scutalis siue clipealis ad modũ clipei. Posterior uerò uersus meri uocatur nomen non habẽs. Tertia autem est in medio earum in qua est lingua fistulę ad modulandum ordinata, dicitur autẽ hęc epiglottis fistula, quia est ordinata in cantũ sicut fistula ordinatur in sonũ. est autem ex uiginti musculis composita quia ordinantur in motum eius uoluntarium secundum exigentiam uocis formandæ, & duodecim sunt interius & octo exterius, & ad istos musculos adueniunt duo nerui dicti reuersiui, in unoquoq; latere cannæ est unus, & oriuntur à sexto pari neruorum cerebri, cuius una pars descendit ad cor iuxta arteriam aorti & exinde incipiunt ascendere superius uscq; ad epiglottim. Et hi nerui reuersiui diuidunt in hos 20. musculos dãtes eis sensum & motum, & isti sunt propriè nerui uocis. Alij uerò descendentes de quibus dictum est sunt nerui uocis & aliarum operationum. Hi autem nerui fuerunt reuersiui, & non directè uenerunt à cerebro ad epiglottim quatuor ex causis positis à G. in libro de motibus liquidis. Vna causa, ut essent fortiores, cum sunt principium magni motus. Nũc autem quãto sunt ficciores, sunt duriores & fortiores, ficcitatem autẽ acquirunt quanto magis à cerebro distãt. Secũda causa ut cerebro modicè moto moueretur epiglottis secundum imperium eius, fit hoc autem melius per hoc quòd nerui illi sunt situati ad modum freni, quibus utitur cerebrum sicut miles utitur freno & habenis.

Tertia causa quia licet uox dependeat à cerebro tãquàm à principio uoluntarij motus, dependet tamẽ à corde tanquam ab eo in quo firmatur cõceptus, uel in quo est principium conceptus cerebri, & ideo cum fit cõmunis operatio cerebri & cordis, nerui qui sunt instrumenta uocis debent communicari cordi & cerebro. Sed hæ duæ causæ sunt rhetoricæ. Quarta causa melior est cæteris, quia nerui debent peruenire ad musculos iuxta principium ipsorum, & nõ iuxta finem. Principium autẽ musculorum epiglottis est uersus partem inferiorẽ, quare &c. Pãniculi autem inuoluentes epiglottim & cannã pulmonis ortum habent à pleura & ad istos & panniculum inuoluentem pul-

monem adueniunt nerui ſolum dãtes ſenſum à ſexto pari neruorũ cerebri. Hæc trachea arteria cum eſt infra furculã diuiditur in duas partes, una eius pars trãſit ad dextrum pulmonis, altera ad ſiniſtrum, et utraque ſubdiuiditur. Nam utriuſque una pars tranſit ad ſuperiorem partem pulmonis, altera ad partem inferiorem, & ſic ulterius procedunt ſe diuidendo, ſcilicet rami maiores in minores, & minores in maiores, donec ambiant totam ſubſtantiam pulmonis, & annuli qui ſunt in pulmone, ſunt completi ſtantes ſemper aperti ex eo quod chartilaginoſi.

Fuerunt autem facti in canna tot annuli ut ipſa eſſet flexibilis, & melius poſſet dilatari & ſituari ſecundum exigentiam aëris inſpirandi & expirandi.

Et propterea non fuit facta oſſea, nec fuit facta carnea aut pellicularis ne latera conciderent. Componitur ſecũdò pulmo ex uena arteriali ortũ habẽte à dextro uentriculo cordis deferentis ſanguinem ſubtilẽ, acutum, nutriturum pulmonẽ, & propterea habuit duas tunicas, & dicta eſt arterialis propter hoc, & dicta uena quia non pulſat, & cum uenit ad pulmonem diuiditur in duas medietates dextram & ſiniſtram, et quælibet illarum in duas medietates ſuperiorẽ & inferiorem, & ſic deinceps donec ambiant totum pulmonem, ut de trachea dictum eſt. Eſt deinde arteria uenalis ortum habens à ſiniſtro uentriculo cordis, & dicitur arteria quia pulſat, uenalis dicitur quia habet ſolum unam tunicam. Et eſt facta ut accipiat aërem inſpiratum ad tracheam arteriam & deferat ipſum ad cor, & eius euentationem & econtrario ut referat fumos & aërem multum ad tracheam arteriam & expiretur, et hæc cum uenit ad pulmonem ſimiliter diuiditur, ut de alijs dictum eſt. Et rami iſtorũ trium componuntur ad modum retis totum pulmonẽ ambientis, & foramina huius retis replet caro mollis ſpongioſa quæ eſt propria ſubſtantia pulmonis. Et omnia hæc inuoluuntur panniculo ſubtili ortum habẽte à pleura cui datus eſt ſenſus per neruos, de quibus ſuperius dictum eſt, & mediante iſto, pulmo ſentit, & non per ſubſtantiam ſuam. Et nota quòd rami tracheæ arteriæ ſunt iuxta ramos uenæ arterialis, ut nutriantur ab ea, & iuxa ramos arteriæ uenalis, ut aërem tranſmittant ad arteriam uenalem, ut eum portet ad cor, & à corde ducatur ad tracheam arteriam aër, qui factus eſt inutilis. Iſtæ tamen uiæ ſiue rami qui ſunt iuxta has, ſunt ita ſtricti ut ſint inuij ſanguini & peruij aëri intrãti et exeunti, & ideo ſi dilatantur, ſuperfluè poteſt fieri exitus ſanguinis à pulmone ſine ruptura uenæ, ſicut aliquando contingit propter multitudinẽ ſanguinis aut ipſius ebullitionẽ. Et ex his ulterius patet uia per quam à pectore ad pulmonẽ, et tracheam arteriam expellitur excreatus, ſcilicet, ſanies uel ſanguis emanãs à pectore, ut in pleureſi, empyimate & hæmophthoica paſſione, quia materia in his locis congregata ſubtiliatur, & fortitudine pectoris impellitur ad pulmonẽ per orificia ramorum tracheæ arteriæ, & non per orificia uenæ arterialis aut arteriæ uenalis, quia ſic de neceſſitate prius hæc materia tranſit ad cor.

Sed utrum hoc melius fiat quando pectus dilatatur, aut quando conſtringitur, tenetur communiter quòd hoc fiat quando dilatatur, quia orificia tracheæ arteriæ magis dilatantur.

Sed mihi potius uidetur oppoſitum, nam quãdo pectus conſtringitur magis adhęret pulmoni, ergo facilius poteſt materiã in pulmonẽ impellere ad quod adiuuat, quia aër tunc expiratur, & ſic ne detur uacuum debet materia in pulmonem ingredi per foramina à quibus aër expellitur, nec ualet ratio adducta in contrarium, quia ſemper tracheæ rami arteriæ cum ſint chartilaginoſi ſtant aperti, rami aũt alij bene clauduntur, & ſic non ingreditur per alios.

Et nota quòd in pulmone plus de aëre continetur quàm indigeat cor in pulſu uno, cuius iuuamentum eſt ut cum animal ſubmergit̃ in aqua, aut emittit uocem longam continuam impedientem ipſum ab attractiõe noui aëris, ut cum abhorret attractionem eius ex fœtore aut per aliam cauſam, ſit aër in pulmone præparatus quo interim cor euentetur.

DE TVSSI. CAP. LXVI.

QVid nominis tuſſis manifeſtum eſt. Eſt autem ſecundum Auicennam decima tertij, tractatu tertio, capite primo, ex motibus, quibus expellit natura nocumentum à pulmone & membris, quę ei continuãtur et communicãt. Et ſubdit quòd tuſſis eſt pectori ſicut ſternutatio cerebro. Et cõpletur cum dilatatione pectoris, & conſtrictione, & motu uelaminis, id eſt, diaphragmatis, per hoc quod dixit ex motibus, tetigit genus cautè loquens. Sed per hæc uerba cautè intelligere debemus, quòd tuſſis eſt aggregatum ex duobus motibus, ſcilicet, ex dilatatione & cõſtrictione, & pulmonis, & pectoris impetuoſa, licet principalior motus qui magis meretur dici tuſſis, ſit illa conſtrictio pectoris impetuoſa, per hanc enim fit ſonitus in tuſſi auditus, & rei nociuæ expulſio, quibus expellit natura nocumentum, id eſt, rem nociuam, uel tentat expellere à pulmone, quia tuſſis eſt propria eius paſſio & mẽbrorum quæ ei continuantur, ſicut canna pulmonis & communicant ſicut pectus, diaphragma, & ex his eſt manifeſtum, quòd tuſſis eſt pectori ſicut ſternutatio cerebro, quia in utraq; primò fit dilatatio & aeris attractio, poſtea conſtrictio impetuoſa ad expellendum nociua, & Auic. in parte ſupraſcripta prẽter uirtutem motiuam naturalem pulmõis tangit alios duos motores ad tuſſim concurrentes, ſcilicet, motiuam uirtutem muſculorum pectoris, quæ eſt merè uoluntaria, & uirtutem motiuam diaphragmatis, quæ eſt mixta, ſcilicet naturalis, & partim uoluntaria cum ſibi à quarto & quinto pari neruorum nuchę, ut ſupra declaratum eſt in anatomia adueniat uirtus uoluntariè motiua. Modus autem eſt, quia uirtus ſenſitiua pãniculi pulmonis ſentiens nocumentum mouet uirtutem naturalem pulmonis ad expellendum, quæ cum ex ſe impotẽs ſit adiuuatur ordine naturali à deo inſtituto, à diphragmate habẽte duplicem uirtutem de qua ſtatim dictum eſt, & à muſculis pectoris habentibus ſolum uirtutem uolũtariè motiuam. Ex quo cõcludi poſſet diffinitio integra tuſſis, quia eſt aggregatum ex duobus motibus, ſcilicet dilatatione et cõſtrictione impetuoſa pulmonis & pectoris, uel ſola conſtrictio impetuoſa ad expellẽdum ſibi nociua facta à uirtute expulſiua naturali pulmonis coadunata à uirtute mixta diaphragmatis, & uirtute uoluntariè motiua muſculorum pectoris cum adiutorio aeris impetuoſè expirati. Et quia tuſſis eſt ad expellendũ nociua non eſt diſpoſitio hominis perfectè ſani. Notandum primò quod partium pectoralium quinq; aſſignant̃ motus ſiue actiões. Prima eſt anhelitus æqualis. Qui completur principaliter per uirtutem attractiuam, & expulſiuam naturalẽ ipſius pulmonis naturaliter attrahentis & expellentis aërem. Secundò per uirtutem duplicem ipſius diaphragmatis naturalem & animatam, de dua ſupra coadiuuantẽ pulmonem ad ſupraſcriptam operationem. Tertiò per uirtutem animatã quorundã muſculorũ pectoris. Et quamuis hæ duæ uirtutes diaphragmatis & muſculorũ prius concurrãt ad anhelitum, et incipiant mouere pectus ad cuius motũ ſequat̃ motus pulmonis, ſicut de ſpongia inter manus retẽta quę dilatat̃ cũ manus dilatat̃ & cõſtringit̃ cum cõſtringitur, ut explicat Gal. quinto de interioribus, cap. ſecundo, tamẽ cum toto hoc ſtat quòd principalius pulmo concurrat ad anhelitum, q̃ diaphragma aut muſculi pectoris, cum hæc membra pulmoni in anhelando deſeruiant. Secunda actio eſt flatus aëris maior & impetuoſior ſolito anhelitu & æquali, & hæc actio ſupponit primam, ſcilicet, anhelitum æqualem & tres motores iam dictos ad anhelitũ æqualem concurrentes. Et præter hos exigit lacertos qui ſunt inter coſtas, & etiam cooperientes coſtas interius, ut uult Gal. 4. de interioribus cap. de nocumẽto uocis, & tertio de iuuamentis, cap. 1. cum ad anhelitum æqualem ſufficerent muſculi pectoris extrinſeci, & hæc operatio ſecunda poteſt fieri dormiendo & uigilando ſecundum neceſſitatem inſtãtem expellendi fumos, & attrahendi aerem frigidum pro cordis et ſpiritualium euentatione. Tertia actio eſt flatus cum ictu aliquali aeris expirati & repercuſſiui in trib. chartilaginib. epiglottis, & hæc tertia actio ſupponit duas primas, & omnes motores ſcriptos, & cũ hoc motum lacertorum exiſtẽtium in gutture. Quarta actio eſt uox quæ comprehendit tres pręcedẽtes, & ſupponit eas, & cum hoc exigit expirationẽ aeris cũ maiori ictu, & ſupponit omnes motores præcedentes, & cũ hoc exigit motum lacertorũ epiglottis pro uoce formanda. Quinta actio, partiũ pectoralium eſt loquela comprehendens & ſupponens quatuor dictas, & omnes motores ſupradictos & cum hoc exigit motum linguæ, ut uariet & diuidat uocem & compleat loquelam unà cum partibus quibuſdam adiuuantibus, & ſunt dentes, labia, nares, palatum, ut 4. inter. cap. de nocumẽto uocis, qui motus linguæ fit per neruos uenientes à 7. pari neruorum capitis orto à pupi ſecundum quod patuit ſuperius de intentione Auic. & 4. de interiorib. cap. 3. circa princ. & ſic patet quòd iſtæ actiones partim ſunt naturales, partim ſunt animatę, ſiue uoluntariæ. In primis tribus actionib. uirtus naturalis pulmõis & diaphragmatis ſuperat motiuam uoluntariam. In quarta actione motiua uolũtaria interdum ſuperat naturalem pulmonis, & partium uicinarum ſicut uidemus in tuſſi uoluntaria, interdum naturalis ſuperat motiuam uoluntariam, ut patet in tuſſi inuoluntaria. In quinta actione motiua uoluntaria ſuperat naturalem pulmonis & partium uicinarum, quod patet, quia ſecũdum imperium uoluntatis loquimur, & deſiſtimus à loquela. Et ex his patet quòd quatuor primæ actiones concurrunt in tuſſi. Nã in flatu cũ ictu aliquali & motu lacertorũ gulæ nõ eſt uox, ſed in tuſſi eſt uox, & exigit fortẽ motũ lacertorum gutturis, & lacertorum pectoris, & cum hoc etiam fortem motum lacertorum epiglottis.

Hic eſt dubiũ ſatis difficile. Nunquid tuſſis ſit propria paſſio pulmonis, ita ut non poſſit fieri per alterius membri nocumentũ non nocito pulmone. In qua quæſtione tenẽdum eſt tuſſim eſſe propriam paſſionẽ pulmonis ad hunc intellectum, quòd per nullius alterius membri nocumentum poteſt fieri tuſſis niſi pulmo lædatur, uel aliquo modo ad expellendum nociua irritetur, ſiue per eſſentiam ſiue per communitatẽ, unde Auic. 10. tertij. tractat. 4. cap. de ſignis pleureſis in princ. capituli inquit: Et tuſſis quidem non accidit niſi propterta quòd pulmo læditur ex uicinitate, & hanc eandem ſententiã reperies ab eodẽ decima tertij, in multis locis quę gratia breuitatis omitto. Idem Auerrois tertio colliget. cap. de ægritudinibus pulmonis. dicit enim quòd propria ægritudo pulmonis eſt tuſſis, & Galenus ſentit idem ſecũdo de criſi, & tertio de interiorib. ult. cap. Et breuiter omnes autores quãtum ad hoc in eandem coincidunt ſententiam, & ſemper intelligendum eſt de tuſſi inuolũtaria, quia de tuſſi uoluntaria dicendum eſt oppoſitum, & unuſquiſque poteſt in ſeipſo experiri. Sed contra, tuſſis cõpletur cũ motu pectoris & diaphrag. & principalius res expellẽda per eorũ motũ expellit̃, q̃ per motum pulmonis ergo ſi ex leſiõe pulmonis ſolius accidit tuſſis multo magis ex ipſorũ lęſiõe. Et cõfirmat̃, ſi propter læſionẽ pulmonis pectus mouet̃, & facit tuſſim ut nocumentũ expellat à pulmone, ergo multo magis mouebitur propter nocumentum proprium, ut ipſum à ſe expellat. Cum unumquodq; membrum ſit magis ſollicitum de commodo proprio quàm de alieno, & eo magis ſtat robur huius argumenti, quia pulmo de intentione Galeni, ut ſupra, nullum habet motum niſi quem recipit à pectore. Amplius Raſis in hoc capi. inter cauſas tuſſis ponit res infrigidantes pectus & lacertos eius. Item in apoſtemate epatis fit tuſſis ſicca, & non niſi per mordicationem inducta in diaphragmate, tertio pronoſticorum, commento. 3. Prẽterea ſputum ſanguinis à pectore fit cũ maiori tuſſi et longiori quàm ſputũ ſanguinis à pulmone de intentione omnium autorum, aut ergo fit tuſſis antequã ſanguis tãgat uel lædat pulmonem, & habetur intentum, aut ſolum dum ingreditur pulmonem, & tũc non uidetur ratio, quare tuſſis debeat eſſe maior & longior, quàm ſi ſputum ſanguinis eſſet à pulmone. Et confirmatur, quia autores aſſignantes cauſam huius dicunt quòd ſanguis exiens de pectore uenit à longiori ſeu diſtantiori loco, quàm exiens à pulmone. In ſumma tenenda eſt ſentẽtia ſcripta, quòd ad tuſſim neceſſarium eſt pulmonẽ aliqualiter irritari, aut de per ſe, aut de per accidens, aut per eſſentiam, aut per communitatẽ, ita quòd ſi ſolus lædatur alijs non læſis, neq; per eſſentiã, neq; per communitatem fit tuſſis propter naturalem ſubordinationem ipſorum ad pulmonem: ſi uerò ipſa lædatur nullo modo læſo pulmone non fit tuſſis. Huius ſentẽtiæ habemus duo ſigna. Primum, quia ſi eſſet maximum ulcus aut apoſtema in pectore quod nullo modo penetraret nõ eſſet tuſſis: attamen ex omni modico nocumento pulmonis aut cannę ſequitur tuſſis. Secundũ ſignum eſt, quia non fit tuſſis niſi me-

rito illius membri cui communicatur aër propter expulsionem nocumenti eius. Sed aër nulli membro cõmunicatur nisi pulmoni ad hanc intẽtionem, scilicet, ad expellendum nociua, quare &c. Sed ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum concediť quòd completur tussis propter motũ pectoris & diaphragmatis, & res expellenda expellitť per illa, tamen dico quòd hęc fiunt principalius per pulmonẽ quàm per hæc membra coadiuuantia. Et ad confirmationẽ difficilem dicitur negãdo, quòd si pectus mouetur ad tussim propter nocumẽtum pulmonis, multo magis mouetur propter nocumẽtum proprium, quia licet pectus sit magis solicitum de nocumento proprio q̃ de alieno. Tamen nunquàm moueretur ad faciẽdum tussim nisi prius pulmo sentiret nocumentum & sentiens hoc exigeret motum pectoris in adiutoriũ, quia in hoc subordinatur pulmoni, & nõ pulmo pectori. Et quamuis pulmo nullũm habeat motũ nisi quẽ recipit à pectore. Attamen pectus neq; diaphragma unquam mouebitur ad aliquem motũ nisi pulmone prius illum motum exigente. Ad Rasim dicitur, quòd causæ infrigidantes pectus faciunt tussim quia infrigidãt pulmonẽ. Et similiter de apostemate epatis, quod nunquàm faceret tussim nisi nocumẽtum cõmunicatum immediatè diaphragmati aliquo modo cõmunicaretur pulmõi, & de sputo sanguinis à pectore dicitur, quòd tussis est maior & longior, cũ iste sanguis est crassior, & etiam si esset æquè subtilis multa fit tussis, est enim maior, longior cum iste sanguis est crassior, & etiam si esset æquè subtilis, multa fit tussis antequàm pectus ingrediatur. Illud enim est difficilius q̃ quod postquàm ingressus est exercetur.

Tussis est quædam sic. & est sine sputo, quædã humida existens cum sputo. Et utraq; est duplex, quędã multum frequens quædam rara. Item quædam laboriosa & fortis & quædam facilis.

Causa tussis est duplex primitiua & corporea. Primitiua sicut aër frigid. aut uentosus, maximè uentus septentrionalis exprimẽdo, australis replẽdo, & multiplicať tussis in hyeme & uere hyemali, & cum æstas est septentrionalis parũ pluuiosa, & est autumnus meridionalis pluuiosus, multiplicať tussis in hyeme. Similiter uapores acuti inspirati sicut piperis, & similium sunt causa tussis mordicando pulmonem, & similiter sapor cibi acuti acris aut acetosi ualde, & res bibitæ aut comestæ quæ cannam pulmonis ingrediũtur. causæ uerò corporeæ sunt duplices per communitatem & per essentiã. Per communitatem aut à toto sicut in febre, aut à parte sicut à cerebro ex defluxu materierum ad pulmonem, quæ materiæ cum distillant super cannã pulmonis non faciunt tussim secundum plurimum, sed tunc maximè faciunt tussim cum figũtur in aliqua parte mordicando, aut aëris transitũ oppilãdo. Similiter per communitatem ad pectus sicut in pleuresi & empyimate, aut per communitatem ad diaphragma cum apostematur aut ulceratur, & quãdoq; per communitatẽ à stomacho, epate, splene, cũ apostemantur aut oppilantur, ipsa enim taliter intumescentia faciunt tussim comprimẽdo diaphragma, & pulmonem, & quandoq; materiã transmittendo, à reliquis etiam membris corporis potest accidere tussis communicãdo materiam, uapores aut malam cõplexionem pulmoni. Causæ autem per essentiam aut sunt mala complexio sine materia frig. aut sic. aut cũ materia cuiuscũq; generis sanguinea, phleg. cholerica & melãch. sed rarius, quę materię aliquãdo imbibuntur, aliqãdo inuiscanť, aliquando oppilant, & apostemant, aliquãdo resolutis partibus subtilibus in petrã densantur. A solutione quoq; continui sicut ab ulcere pulmonis fit tussis sicut in phthisi, & similiter à uulnere facto ab aliqua causa primitiua. Causæ autẽ tussis sic. sunt quæcunq; causæ faciunt tussim absq; præsentia materiæ in pulmone sicut causæ primitiuę corporeę communicantes malam cõplexionem aut uapores, aut facientes malam compositionem comprimendo. Materia quoq; existente in pulmone accidit tussis sic. quando est nimium subtilis aut nimiũ crassa, inepta excreationi quæ postea cum reducit ad medium per digestionem facit tussim humidam, propterea multotiens in principio apostematum pulmonis aut quando sunt aliæ materiæ in pulmone non apostemãtes est tussis sicca quæ postea digesta materia efficitur humida. Apostemata autem pulmonis dura sunt ferè semper cum tussi sicca. Materia quoq; contẽta in uenis pulmonis sua acuitate aut multitudine stimulando facit tussim sic. & quandoq; causa tussis siccæ est debilitas uirtutis expellentis.

Signa causarum primitiuarũ tussis sunt ipsarum præcessio. Signa uerò tussis per communitatẽ à toto sicut in feb. sunt quòd post feb. secuta est tussis cũ quarum augmento augetur, & diminutione diminuitur & ipsis recedentibus recedit, etc. Cognoscitur esse per communitatẽ à capite per signa catarrhi, de quibus supra in proprio cap. Et cognoscitur esse per communitatem à pectore & diaphragmate sicut accidit in apostematib. & ulcerib. eorum per signa pleuresis, empyimatis, & ulcerũ ipsorum, de quib. infra, & maxime per excreationẽ sputi sanguinolenti, saniei, & huiusmodi. Cognoscitur autem esse per communitatẽ à stomacho, splene & epate sicut accidit in apostematibus & oppilationibus ipsorũ de quib. infra, & maxime quia tussis huiusmodi est sicca proueniens per solam compressionem diaphragmatis & pulmonis. Similiter cognoscitur asse per communitatem à cæteris membris propter uapores, & malam complexionem pulmoni communicatam, quia præcesserunt ęgritudines ipsorum, & cũ augmẽto ipsarum augetur tussis & diminutione diminuitur, et quia tussis est sic. Cognoscit esse per essentiã in pulmõe, quia est magis cõtinua & magis laboriosa, quàm illa quæ est per cõmunitatẽ, sed quæ est à mala cõplexione calida, frig. aut sic. sine materia est tussis sic. & quia præcesserunt causæ calefacientes, infrigidantes, aut exic. & læditur ex similibus, iuuatur à contrarijs, & calidiras, frig. & sic. ab ægro sentit. Sed materia sanguinea cognoscitur per rubedinem faciei & tensionem uenarum & saporem sanguinis in ore sensatũ. Et quia fortè sanguis excreatur, sicut cholerica cognoscitur per colorẽ faciei citrinum, saporem amarum, sitim & per citrinitatem eius quod excreatur. Et phlegma cognoscitur per palliditatem faciei cum albedine, sapore insipido aut salso cum humiditate superflua oris & pauca siti. melancholica uerò per colorem faciei fuscum & saporem ponticum in ore, & tardum euentum eius, & lõgam durarationẽ. Si uerò materia sit apostemans cognoscit ex signis peripneumonię de quib. infrã. Subtilitas

tilitas uerò materiæ cognoscitur ex subtilitate, & fluxibilitate eius quod expellitur, & quia subitò accidit sicut econtra uiscosa ex signis cõtrarijs. Quòd aũt sit ab ulcere sicut in phthisi cognoscit ex signis phthisis, de quib. infra. Vulnus aũt pulmonis cognoscitur ex sanguine excreato, & ex causa primitiua quæ uulnus intulit. Sed apostema durum comprehenditur, quia tussis est sic. diuturna cum signis cæteris peripneumoniæ. Quòd autem materia ad intra uenas cõtineatur cognoscitur, quia si multa est, adest rẽsio uenarum & repletio. Si uerò acuta sunt signa choleræ, de quibus supra, & hæc tussis est sic. Tussis autem pendens à lapide in pulmone genito cognoscitur per eius excreatũ, & causis calefacientibus & exiccantibus proportionatis generationi ipsius.

Prognostica. Primum tussis intensa frequens & diuturna deducit ad sputũ sanguinis propter ruptuam uenarum. Secundum, tussis prægnantis frequenter prouocat abortum. Tertium, tussis excrescens in febrib. aut post febres augmẽtũ & recidiuã significat.

Q Vum tussis acciderit fuerit q; aspera & sicca, & cum rubedine & calore ægro muraba uiol. & ptisana tribuenda erit. fabas quoq; excorticatas, et spinachias, cum oleo de amig. dul. in comestiõe accipiat. In ore uerò semper tenere debet pilulas bichichias. Aqua aũt quam bibit syrup. uiol. est admiscẽda. Pilulæ bichichiæ. Rec. suc. liquiritiæ. sacch. al. amborũ an drach. 10. amili, dragachan. amig. dul. excorticatarum omnium an, drach. 5. ex his cum mucillagine sem. citonij consperſis informentur pilulæ.

Diuiditur hoc capitulũ in partes tres. In prima ponit curam tussis à causa cal. In secunda ibi. Quòd si cũ tussi, ponit curã tussis à causa frig. in tertia ibi. Quòd si tussis antiqua, ponit curam tussis inueteratę & propriè catarrhalis. De prima parte dicit. Quòd cũ tussis fuerit à causa calida, quod comprehẽditur, quia est cũ asperitate, & est sicca, & sine sputo, aut quia est à mala cõplexione cal. aut sic.. sine materia, aut cum materia subtili, quæ non facilè excreatur nisi postquam digesta est, & cum rubedine, scilicet faciei, & linguæ, & colore, quod cõprehenditur ex febre, aliquãdo ex amaritudine siti, & similibus arguentibus caliditatẽ, tunc detur ægro muraba uiolaceũ, id est, conditum de uiol. ptisana, scilicet, hordeacea, & comedat fabas sine corticibus, sed melius est Kist fabarum. Nam infrigidat, & incrassat, & spinachia conueniunt, quia frig. et hum. & propriè cũ oleo amig. dul. humido, & leniẽte pectus & pulmonẽ, et in ore teneat pilulas bichichias, quæ interpretantur pilulæ ad tussim, nam βὴξ græcè, tussis latinè, ideo bichium medicamen ad tussim: hæc autem descriptio in textu satis manifesta est.

Quòd si cum tussi multum affuerit sputum, quod cum expuendo expelli non potest nocumẽtum infert, sed neque feb. neque uehemẽs uentris solutio ipsam comitantur. Ex his troch. dandum erit infirmo. Rec. sem. fœnic. sem. opij, suc. liquir. capil. ueneris, amig. omnium partes æquales ex his cum mucillagine, sem. lini consperſis informentur trochis. ex quib. drach. 3. tribuantur. Decoctionem aũt qua in hac ægritudine utendũ est in cap. de catarrho iã descripsimus, cui tamen drach. 5. capilli uen. sunt addendæ.

In hac secunda parte curat tussim pendentẽ à phlegmate dicens: Quòd si cum tussi affuerit sputum multum, id est, magna quantitas materię expuendæ, quę tamen non facilè potest expui propter crassitiem & uiscositatem suam non existente febre, nec uentris solutione, denť ex his trochiscis ægro, ʒ. 3. scilicet, in mane stomacho ieiuno debita seruata custodia cum decoctione superius dicta in capitulo de catarrho. Cui decoctioni factæ, scilicet, ex passulis, ficub. liquiritia, et huiusmodi. addantur in decoctione ʒ. 5. capil. uen. qui sunt multum pectoralis temperati in actiuis declinantes ad siccum, & ualde aperitiui. Simplicia autem ingredientia trochiscos in litera descriptos satis nota sunt: possunt autẽ hi trochisci, ʒ. 3. permisceri cum ℥. 3. huius decoctionis, & totum calidum in potum exhiberi, possunt etiã ex trochiscis fieri pilulę, post quarum sumptionẽ sumantur. ℥. 3. decoctionis prędictę.

Quòd si tussis antiqua & nociua fuerit adeò ut ægrum in nocte dormire non permittat, pilulæ styracinæ sunt dandæ, quæ. Rec. mirrhæ, styracis, opij, omniũ partes æquales, informentur ex his pilulæ ad lupinorum similitudinẽ ex quibus una aut duæ patienti tribuãtur, in potu uerò sumat syr. de papauere, & comedat semen albi papaueris cum saccharo. Qui hanc præterea patitur ægritudinem uitet in comestione acetosa, salsa, pontica, acria, atq; amara, suffumigium ad antiquam tussim & sputum fœtidum, Rec. aristolochiæ, mirrhæ, styracis, galbani, omnium partes æquales, arsenici rub. ad pondus omnium, omnia puluerizata ex butyro uac. conspergantur ex quibus magdaleones ad pilulæ paruæ similitudinem informentur,

& cum necesse fuerit in ieiunio ex uno eorum per traiectorium suffumigetur æger.

In hac ultima parte ponit curam tussis antiquæ & propriè catarrhalis. Et primò dum multum infestat propter tussim continuam nõ permittentem ægrum quiescere dando pilulas stupefacientes, materiam incrassantes, quæ uocantur pilulæ de styrace quæ sunt pilulæ satis notę. Cauendũ tamen est cum primò exhibentur ne dentur ultra duo grana opij, concedit etiam syrupum de papauere conuenientem maximè cũ materia est calida subtilis, deinde dat semen apij, & papaueris cum saccharo ut accipiendo sem. apij & papaueris ana ʒ. 2. sacchari ℥. semis, & ex eis simul mixtis 2. aut 3. ʒ. possunt accipi pro uice, hoc conuenit in materia mixta cum apium subtiliet materiam frigidã & papauer calid. & subtilẽ incrassat. Quòd si textus dicit albi papaueris, est clarus, & ponit à quibus in tussi cauendum sit, secundò curat humiditatem superfluã pectoris & pulmõis, siue pẽdeat à sanie sicut in phthisi & empyimate, siue pendeat ab humidit. phlegmatica faciẽdo suffumigium, quod debet ore aperto per embotum inspirari. Est autem hoc suffumigiũ ex aristolachiæ, myrrhæ, styracis, galbani calid. in tertio, omnium partes æquales, arsenici rub. ad pondus omnium quæ puluerizata cum butyro uac. permisceantur & fiant magdaleones ad modum & similitudinẽ paruarum pilularum, ex quarũ uno cum oportuerit fiat suffumigiũ ut supra. Cauendum tamen est ne hoc existente feb. administretur & nõ nisi materia paucificata. Si causæ tussis fuerint primitiuæ remoueãtur & inducatur regimen contrariũ. Si uerò tussis fuerit per cõmunitatem à toto sicut in feb. duplex exigitur cura. Vna contra febrem capitę proprio perquirenda. Altera contra tussim in qua est habenda cõsyderatio, si enim tussis sit sic. sequens malã complexionẽ febrilẽ aut fumos acutos pulmonẽ stimulãtes, curãda est infrigidatione et humectatiõe cũ bibitis & in ore retẽtis sicut aqua hordei, syrup. uiol. mucilago psilij, pilulæ bichichiæ de quib. infra, & si cauma fuerit magnum infrigidetur et humectetur cor & pectus cum exterius applicitis. Si autem pẽr febrẽ liquefiant catarrhi petentes pulmonem quod significabitur per multitudinẽ screatuum curetur cura tussis catarrhalis. Hæc autem tussis catarrhalis duas exigit res una est sedatio fluxus catarrhi, & cura est superius dicta. Altera autem respiciens quod fluxum est, exigit duplicem intẽtionem. Prima est maturatio eius quod fluxit, secũda uerò est illius quod maturatum est eductio & absterſio. Si ergo catarrhus fuerit acutus calid. & subtilis curatur cũ infrigidantibus, incrassantibus, & tardantibus uelocitatem sui fluxus. Et hæc eadem conueniunt ad maturationem eius quod fluxũ est sicut syr. de papauere propriè cum aqua decoctionis hordei, iuiubarum & sebesten, & fortius diacur, siue diacodion datum pondere ʒ. 1. & propriè post cœnam hora somni et teneat in ore pilulas bichichias in textu descriptas aut aliquã ex his si fuerit opus magis infrigidare, & catarrhũ cõstringere. ℞. amyli, tragachan. amyg. dulciũ excorticatarum, rinæ fab. sem. papaueris albi & nig. & corticum eius, gummi arabici, boli armen. añ. fac formas similes lupinis aliquantulum compressas cum mucilagine psilij & sem. cyton. & si cum hoc significat plenitudinẽ esse in sang. phlebotomet cephalica post sedationem acuitatis & inflammationis superfluæ & mane detur aqua decoct. hordei, iuiubarum & sebesten cum iulep aut syr. uiol. Et si indiget uentris solutione. ℞. iuiubarum, & sebest. añ. numero 10. uiol. liquir. añ. ʒ. 1. ficuũ sic. quatuor, bulliant in ℔. aquæ ad cõsumptionem duarum partium & coletur, cum qua colatura distemperetur mannę ℥. 1. s. aut florum cassiæ ℥. 1. & calid. in mane stomacho ieiuno exibeatur. Cum autem apparuerit maturatio & screare inceperit detur hæc decoctio. ℞. ficuum sic. pinguiũ numero 5. sebesten, iuiubarum ana numero 15. passularũ enucleatarum ʒ. 5. liquir. ʒ. 2. sem. althææ, sem. cytoniorũ, hyssopi, uiol. sic. ana ʒ. 2. aquæ ℔. 3. decoquantur ad consumptionem medietatis, aut duarum partium & dentur ℥. 3. cũ semi saccharo uiol. aut 1. ℥. iulep, aut syr. uiol. omni die stomacho ieiuno & in ore tenere potest tragachantũ cũ quarta parte loch de pino. Et si opus fuerit emplastrare pectus stãte magno caumate fiat unguentum ex oleo uiolaceo, mucilag. psilij et pauco ceræ, postea maturatione perfecta cum opus est excreando materiam in pectore collectam educere his addatur oleum amyg. dulcium & similia. Cibi autem sui sint cucurbita, ptisana hordeacea, Kist fabarum, maluæ, atriplices, spinachiæ, blitis, quæ cõdiantur cum lacte amyg. dulcium, aut oleo amygdalino, & triticum, id est frumentum & lac, sem. cõmunium in brodijs, et si non sit feb. lac est conueniens, ex carnibus autem conueniunt pulli parui, pedes uitulorum & similia, aues minutæ, uitelli ouorum recentiũ sorbiliũ, caueat à uino, bibat aquã sacchar. Quòd si tussis pendeat à catarrho calid. cum crassitie uitanda sunt compingẽtia & incrassantia sicut syrupus de papauere, diacodion & similia, & dentur infrigidantia aliqualiter subtiliantia & abstergentia sicut est decoctio statim descripta in catharrho subtili cum est perfecta maturatio, & in ore teneatur tragachant. mixtũ cũ pauco loch de pino. Si uerò tussis sit frig. materialis aut pẽder à materia, à cerebro, aut ab alijs membris delegata aut est in pulmõe paulatim cõgesta. Si uerò primum, exigit duplicem curam, unam quę debetur catarrho & membris mittentibus quæ cura saltem catarrhi à cerebro superius est expedita ad quam recurre secundum necessitatem. Altera quæ debetur causæ uel materiæ iam fluxæ in pulmone collectæ, quę siue fit ab alijs membris defluxa, siue in pulmone cõgesta exigit sex intentiones. Prima degerit materiam. Secunda euacuat euacuatiõe communi. Tertia euacuat euacuatione propria. Quarta exiccat residuum materiæ in pulmone relictæ. Quinta accidẽtia corrigit. Sexta ordinat debitũ regimẽ sex rerum non naturaliũ.

Prima intentio, scilicet digestio materiæ completur cum syr. de liquiritia, de hyssopo descriptiõe Mesue. Item cum syr. de prassio si materia fuerit ualde frig. & crassa & in senib. & frigid. naturæ, & possunt sumi cum aqua decoctionis liquiritię, passularum, ficuum sic. & limilium, & si materia esset ualde crassa aut uiscosa, his posset addi aliquid oxymellis, scilicet compositi aut scyllitici. Si uerò aquosa digeratur cũ melle ros. mixto cum aqua decoctionis thuris, sandarachæ, nucum cupressi, & similium, hæc enim cum hoc quòd digerunt phlegma subtile, sistunt catarrhum frig. Secunda uerò intentio completur cum pilulis de hiera simplici & tertia parte agarici preparati. Item cũ pilulis de agarico descriptione Mesue & si uolumus simul euacuare à capite & pectore misceantur pilulæ cochiæ aut de hiera composita Gal. cum pilulis de agarico. Minoratur etiã & diuertitur huiusmodi materia cum clysteribus acutis aut leuib. secũdum exigentiam & allquando uomitu. Sed tertia intentio completur cum medicinis educentib. materiam à pectore sicut loch de pino, loch sanum & expertum, & multa quæ dicentur in asthmat. in hac intentione.

Quartam intentionem complent medicinæ exiccantes residuum materiæ in pulmone relictæ, quarũ administratio penes Mesue est secundum duos modos, scilicet aut lambendo aut bibendo, aut uaporãdo, & ex his est lambere ʒ. 1. ex mirrha cũ melle, facilitat enim anhelitum et consumit humiditates & ad hoc uaget styrax & oppopanacũ si sumãt cũ ouis aut melle. Item sagapenũ factis ex eo pilulis cũ aqua rutę uitę, et inchoandũ est à parua q̃titate paulatim crescẽdo, ex uaporib. aũt ad tussim antiquam est illud quod dictũ est à Rasi in fine huius capituli de tussi. Aliud. Mesue. ℞. arsen. citrin. aristol. rot. ana fac formas similes auellanis cũ butyro uac. recenti. Aliud eiusdem. ℞. styracis, mirrhæ, thuris, gall. ana ʒ. 1. arsen. citrin. ad pondus omnium, fac formas similes auellanis cum butyro uac. Et si timeres administrationẽ arsen. loco eius administretur tantundem sulphuris, imò aliquando ad hanc intentionẽ exhibetur sulphur cum melle aut uitello oui & diasulphur descriptione Mesue est proprium. Sẽdat enim statim tussim antiquam. Sed cum huiusmodi administrant siue sumantur, siue lambantur, siue suffumigentur, obseruentur hæ conditiones. Prima, ut materia existens in pectore sit paucificata à natura uel ab arte, iteratis euacuationib. communib. & proprijs. Secũda quòd non adsit feb. saltem notabilis. Tertia quòd uirtus sit satis constans. Quarta quòd administretur stomacho ieiuno. Quinta, quòd inchoetur à pauca quãtitate gradatim ascendendo ut experiamur quomodo æger bñ toleret. Sexta quòd fiat suffumigatio cum emboto ore aperto, & ęgro bene tolerante ter aut quater in die. Septima si sequatur constrictio anhelitus, aut feb. augmentum corrigant cum humid. pectus dilatantibus, et frig. aut in actiuis temperatis sicut aqua hordei, liquir. passularum & similiũ cum iulep ut sacc. uiol. huiusmodi medicinę cõferunt in phthisi, asthmate, & empyimate & propriè quando materia est subtilis siue sanio sa. Quinta intẽtio, scilicet correctio accidẽtium completur secundũ ipsorum exigentiam. Si ergo adsunt uigiliæ & tussis fit præter modum infesta dentur somnifera sicut mulsio, sem. papaueris, aut syr, de papauere hora somni, aut aliqua ex pil. infra scriptis. Recipe styracis liquidæ, thuris, mastichis, opij, croci, suc. liquir. ana fiãt pilulæ sicut cicer, & dosis est ab una usq; ad tres, sed incipiens à pauca dosi, ita ut pro prima uice non des ultra duo grana opij, his si uolueris magis calefacere potes addere castoreum, & plenitudine existente in pectore non sunt danda opiata nisi post euacuationem, & dãda sunt per interualla, & cibo digesto aut ferè digesto & si adsit constrictio anhelitus intendatur ipsius dilatationi secundum quod dicetur in asthmate. Et nota quòd opiata sicut philonium Romanum iuuant ad dilatandum anhelitum prefocatum, & si excreuerit febris corrigatur secũdum quod oportet. Et in toto curæ processu attendatur ad sedationem tussis, ad confortationem pectoris, pulmonis cum medicinis ad hoc proprijs & regimine cõuenienti sex rerũ non naturalium. Est enim hoc necessarium maximè quãdo recipiunt materias aliunde. Et ex proprijs mirabilibus est rob, aut syrupus ex suc. gran. myrti cõpletorum, et hoc in tussi calid. sed in frig. misceatur cũ modico mirrhæ, & croci, & pulmõis uulpis sic. est iuuamentum sublime in tussi calid. & frig. sed in calid. detur ex eo suc. & puluerizato aur. 1. cũ syrupo myrtino. In frig. uerò cum aqua mellis, huius etiam intentiõis est crocus cum syrupo myrtino, aut syrupo de hyssopo in materia frigid. similiter sandaracha cum melle & nux cupressi cum uino & melle, & ista cũ hoc quòd confortant pulmonem, sistunt catarrhum, & grana pini confortant, mundificant & anhelitum dilatant. Ex medicinis autem quæ magis tussim sedant pectus & pulmonem cõfortant, sunt theriaca, mithridatum, diamuscus & similia, quibus per interualla utendũ est. Sexta autem intentio, scilicet sex rerum nõ naturalium regimẽ. Aẽr sit temperatus in actiuis declinãs ad sic. Sit parcus in cibo & potu, & cibi sui sint uentris lenitiui pectus dilatantes & confortantes non acetosi, salsi, pontic, acres aut amari, sed potius dulcedine participantes sicut cappares conditi cum oleo amyg. dul. pauco aceto, & propriè passulato, & pauco mel. aut sacc. aut uini cocti. Itẽ radix porri. Ex ferculis cõuenit blitis, brodium cicerum, cicera fracta siue kistcicerum, uitelli ouorum sorbilium, carnes tenerę propriè leporis, gazelli, pullorum & reliquarum auium bene conditionatarum, & pulmones animalium sunt proprij & propriè uulpis, & hericij porcini, et panis sit bene fermentatus in quo sint sem. anisi, fœnic, potus sit uinum subtile, antiquum, paucæ quãtitatis, & uinum dulce & hydromel est bonus potus. Ex fructibus passulæ, ficus sic. & gran. pini dactili, & comestio ficuum sic. cum amyg. et nucibus abscindit illam quæ est antiqua, uitet somnum supra cibum & diurnum, & dormiat cap. eleuato ad alterũ latus declinante ut uideatur magis sedere quàm iacere, exercetur stomacho ieiuno, & à paruo & tardo incipiat gradatim augendo exercitium, procuret omnes euacuationes à natura instituras, sit gaudens & sperans, iram, timorem, tristitiam, & desperationem fugiat. Et nota, quòd si aliquando contingerent intentiones contrariæ, sicut sistere catarrhum cum incrassantib. et educere materiã contentã in pectore cũ abstergẽtib. et subtiliantib. opus est, aut miscere subtiliãtia cũ incrassantibus quæ tamen non sint fermentata sicut syr. de hyssopo, & de myrto, aut syr. de hys. cum aqua decoct. thuris, iuiubarũ & similium, aut uti diuersis medicinis sicut diuersionibus per nares, uesicatorijs, aut cauterijs ratione catharri & syr. subtiliantibus ratione materiæ contentæ in pectore, & possunt etiam retenta in ore contrariarũ intentionum inuicem permisceri, sicut loch de pino cum bol. armen. euacuationes autem sunt utriq; intentioni cõmunes. Si uerò tussis sit per cõitatem à pectore sicut in pleuresi & empyimate, aut per communitatẽ ab epate, stomacho, aut ab alijs membris duplex exigitur cura. Prima quæ debet membro cõmunicanti. Altera debet pulmoni;

moni. Prima autem completur secundũ exigentiam ægritudinis quæ est in membro communicante quæ proprijs cap. perquirant. Secunda autem debetur pulmõi in qua est habẽda cõsyderatio. Nam illud quod communicatur pulmoni aliquando est sola mala cõplexio aut mala compositio sequens compressionem memb. uicini, aut uaporis, & in his casibus duplex est habenda intẽtio una est alteratio discrasiæ pulmonis communicatæ, altera pulmonis cõfortatio quæ qualiter complendæ sint ex scriptis est manifestum. Mala aut compositio, pulmoni communicata à memb. uicino non potest corrigi nisi corrigendo dispositionẽ membri communicantis. Si uerò illud quod cõmunicatur pulmoni fuerit materia cali. aut frig. sanio sa aut non sanio sa, cura perficienda est secundum quod dictum fuit superius, est enim ostensum quibus ingenijs & auxilijs in materia calid. & frig. procedendum est. Mala autem complexio in pulmone cuiuscunque generis sine materia exigit alterationem cum contrarijs & ipsius pul. confortationem, quæ qualiter debeant compleri patet ex suprascriptis, & mala complexio frig. immaterialis rectificatur in momento cum retentione anhelitus: & frig. curantia malam complexionem calid. superius posita sunt in tussi à materia cal: sic. autem curantia malam complexionem hum. sunt sicut, bol. armen. tragachã, gummi arab. hys. capil. uen. cinamom. & similia, et sic. si fuerit sine seb. curatur cum lacte caprin. aut asinino. Si uerò cum feb. aut aqua hor. ptisana hor. sorbitionib. & amyg. dulcib. liquir. retẽta in ore & similia. Si uerò tussis sequatur apost. pulmonis aut solutione continui eiusdem cura ponetur inferius in proprijs cap. Si uerò materia existens in uenis pulmonis faciat tussim sic. eius cura phlebot. basilicę perficitur, aut prouocatione fluxus sang. narium, hæmorrhoidalis aut menstrualis, similiter uentris solutione secundum exigentiam humorum peccãtium materia prædicta. deinde cum medicinis pectus excreando mundificantibus quæ ex suprascriptis patere possunt, hæc tamen parum conferunt, cum difficile sit illas per screatũ educere nisi fortè aliqua pars extra uenas resudaret.

DE ASTHMATE. CAP. LXVI.

Circa rubricam notandum quòd reperiuntur isti termini, asthma, cõstrictio anhelitus, difficultas anhelit. dyspnœa, orthopnœa. Asthma græcè, cãtus latinè, & hæc ægritudo dicta est asthma eo quòd secundũ plurimũ quidã sonitus siue cantus in respiratiõe auditur. Constrictio anhelitus differt à difficultate eo quòd in constrictione (sicut uocabulũ sonat) uia per quam debet aër inspissari, & expirari pro cordis euẽtatione & mũdificatione est stricta quæ strictura pendet immediatè ab aliqua specie oppilationis. Difficultas autem anhelitus est quando cum difficultate pectus dilatatur, & cõstringitur propter nocumentum in membris mouentibus pro anhelitu causando sicut in musculis pectoris, aut diaphragmate, aut neruis uenientibus à nucha ad musculorũ pectoris compositionem. Aut fortè propter nocumẽtum in ipsa nucha, aut in cerebro, ex quo infertur secũdum plurimum cum difficultate est coniunctam constrictionem, licet non econtrario & hæc difficultas dicitur dyspnœa sicut constrictio anhelitus. Aliqua dicitur orthopnœa quia scilicet oportet pro anhelitu complendo pectus stare rectum. Orthos enim græcè, rectum latinè. Anhelitus uerò præparationis est, quando oportet hominem præparari ut possit habere anhelitũ. Et ex hoc infertur quòd omnis orthopnœa est anhelitus præparationis, & nõ contra, licet aliquãdo anhelitus præparationis approprietur cuidam speciei constrictionis anhelitus. Asthma autem dupliciter sumitur, scilicet communiter pro quocunque nocumento anhelitus cum frequentia à quacunque causa proueniat, & sic describitur ab A. 10. tertij. Est ægritudo pulmonis cum qua patiens non inuenit excusationem ab anhelitu frequenti, sicut est anhelitus quo laborat præfocatus aut festinatus. Est enim ægritudo pulmonis cum semper sit necessariũ in asthmate pulmonem lædi per essentiam aut per communitatem. Nam sicut anhelitus est principaliter operatio pulmonis sic nocumentum in anhelitu est principaliter eius passio. Et est necessarium in omni asthmate esse anhelitum frequẽtem sicut est anhelitus festinati, id est, exercitati aut præfocati, siue à causa intrinseca siue extrinseca, sicut à constrictione colli. Non tamen necessarium est in asthmate anhelitum esse uelocem aut magnũ sicut uirtute existente debili aut propter inobedientiam instrumenti. Quapropter si anhelitus esset magnus & uelox & non frequens non diceretur asthma. Et ex his patet quòd asthma est accidens quia actio læsa, licet etiam sit ægritudo cum ex hac impediantur operationes & propriè cordis euentatio. Pendet aut immediatè secundum plurimum ab oppilatione coartatoria, attenuatoria aut carnosa ipsius pulmonis quæ est egritudo in uia siue in receptaculo, posset tantum teneri quòd asthma est oppilatio ad quam sequitur huius frequentia anhelitus & esset magis consonum uerbis Auic. & consequẽter esset morb. in uia aut in receptaculo. Asthma aut propriè sumptum sicut accipitur à Rasi in proprio cap. describitur quòd est anhelitus cõstrictio cum frequẽtia propter materiam inuiscatam in pulmone secundum plurimum cum sonitu & cantu, & ex his patet quòd licet in peripneumonia sit asthma, non tamen peripneumonia est asthma cum sit apostema.

Duplex est asthma: quoddam uerum & est materiale, & propriè à materia in pulmone contenta. Quoddam nõ uerum & est immateriale. Item quoddam antiquũ, quoddam nouum, quoddam periodicum, quoddam sine periodis, & uerum asthma secundum plurimũ est periodicum, cuius periodicationis causa est materia in determinato tempore congregata catarrhizans ad pulmonem, siue fluat ad eum per cannam pulmonis à capite, siue fluat ad eum per uenas & arterias aut à capite aut ab alijs membris nostri corporis siue paulatim in eo congerantur.

Causa quandoq; est per essentiã, quandoq; per cõmunitatem, & quãdoq; est primitiua. Per essentiam quidem aut à mala cõplexione sine materia sicut à frigiditate coangustante et oppilante, quandoq; à siccitate corrugante. Aliquãdo ab humiditate superflua, mollificante & faciente oppilationem attenuatoriã. Aliquando à caliditate augente necessitatem euentationis. Sed secundum plurimum est cum materia, & propriè phlegmatica aut in pulmone cõgesta aut aliunde

unde deriuata licet ab omni materia fieri posset. Hæc autem materia continet aut in canna pulmonis & ramis eius, aut in uena arteriali aut arteria uenali, & ramis earum per uniuersum pulmonem ad minima diuisis, aliquando in spongiositatibus pulmonis & carne molli, & quandoq; pendet asthma à fumis, quandoq; à uentositate in pulmone aut in pectore contenta, quæ si in pectore contineatur prohibet pulmonis dilatationẽ, & sic aëris inspirationem. Si uerò in pulmõe prohibet ipsius constrictionẽ et sic prohibet magis expirationẽ. Aliqũ uerò in causa sunt ulcera & apostemata ipsius per cõmunitatem aut à toto sicut in febribus & hydrope, aut membris particularibus, sicut capite, nucha, neruis, spõdilibus, pectore, diaphragmate, epate, stomacho, splene, matrice & similibus.

A capite quidem secundum plurimum propter catarrhum. A nucha uerò propter oppilationem non potentibus spiritibus trãsire ad musculos pectoris & diaphragma, fit anhelitus difficilis. Et similiter per cõmunitatem à neruis uenientibus ad compositionem musculorum pectoris & ueniẽtibus ad diaphragma ad dandum ipsi motum & sequitur frequenter spasmus aut eorum paralysis. A spondilibus autem colli & pectoris cum dislocant maximè ad intrinseca, quę dislocatio aut fit paulatim à causa corporea sicut gibbus, aut subitò sicut in casu aut percussione. A pectore aũt cum creatum est nimis paruũ aut à uentositate, apostemate, ulcere, et sanie, aut alijs materijs in ipso cõtentis, à diaphragmate similiter propter apostemata, aut ulcus eius, ab epate uerò, stomacho, et splene cum intumescunt propter apostema aut propter oppilationem & comprimunt diaphragma & pulmonem aut sibi materiam uaporis aut malam complexionẽ communicãt. A matrice autem aut quia mouetur ad superiora, aut cum impletur fœtu, uno aut pluribus, aut est molatica aut communicat ipsi uapores malignos aut uentositatem & sequitur præfocatio.

Causæ autem primitiuæ sicut sunt percussiones, casus & offensiões, similiter in causa potest esse aëris intemperies, & cæteræ res non naturales indebitè applicitæ. Maximè multiplicat in hyeme & propriè in fine eius, & in principio ueris, & multiplicatur in locis humid. & antris, & cauernis, & est familiaris his qui circa metalla operantur, et utũtur odore sulphuris colophoniæ, id est, picis græcę, & picis naturalis, & qui conflãt argentum uiuũ, & qui terunt lapides pro uitro cõficiendo et curant per elongatiõẽ ab huiusmõi.

Signa asthmatis absolutè sunt anhelitus frequẽtia, & quia non potest iacere supinus propter casum unius partis pulmõis super alteram, quapropter uia expirationis constringitur. Et secundum plurimum in processu pallescũt eorũ facies & tandẽ fiunt cachexici.

Signa asthmatis à mala complexione sine materia est lenitas pectoris sine extensione, & grauedine sensata in partibus spiritualib. & si fiat tussis, est sine sputo, & mala cõplexio calid. cognoscitur ex sensatione caliditatis & ex anhelitu, & pulsu magis uelocib. & frequentibus, & quia præcesserunt causæ calefacientes iuuatur à frig. & nocetur à calid.

Signa autem frigiditatis sunt, frig. sensata in spiritualibus, pulsus & anhelitus parui, tardi, sed frequentes præcessio causarum infrigidantium, iuuatur à calidis, nocetur à frigidis.

Signa siccitatis sunt asperitas sitis, præcessio causarum exiccantium, iuuatur ab humid. nocetur à siccis, & pulsus est durus serrinus. Sed humiditatis sunt signa cõtraria. Si uerò sit præsentia materię in pulmone adest grauitas, & secundum plurimum sentitur sonitus in respiratione propriè quando materia continetur in trachea arteria. Species autẽ materiæ cognoscuntur per saporem & colorem cum excreatur, & similiter cognoscit crassities & subtilitas. Et si sit in cãna pulmonis sentitur grauitas & oppilatio in partib. gutturis, & fit excreatus faciliter cum tussi parua & rascatione. Si uerò sit in ramis paruis tracheæ arteriæ distantibus à canna non fit screatus nisi cum tussi multa. Si uerò materia contineatur in uena arteriali, aut arteria uenali frequenter est asthma sine tussi, & si fiat tussis est sine sputo, & fit pulsus tremulus maximè quando materia continetur in arteria uenali propter tremorem siue pulsum cordis tremulũ, cui pulsus arteriarum proportionatur, & hoc asthma perducit frequenter ad tremorem cordis confirmatum, & syncopim, & mortem. Si uerò materia contineatur à carne molli fit screatus secundum plurimum cum tussi multa & laboriosa. Si uerò asthma pendeat à uentositate sentitur extensio siue grauitas quæ aliquando permutatur et si sit in pectoris spatio, id est, inter pulmonem & pectus fit difficilis inspiratio & pulmõis dilatatio. Si autem contineatur in pulmone fit difficilis expiratio & pulmonis constrictio. Si uerò asthma pẽdeat ab apostemate, aut ulcere pulmonis signa ponentur inferius in capit. de peripneumonia & phthisi. Si uerò asthma fit per communitatem à toto sicut in febrib. & hydrope, præcesserunt huiusmodi ægritudines cũ quarum augmento augetur asthma, & diminutione diminuitur, & est asthma sine sputo. Si uerò fit per cõmunitatem à cerebro catarrhizante, adsunt signa catharrhi de quibus supra. in proprio cap. & fit subitò secundum plurimum, id est, in paruo tempore & ecõtra quando materia cõgeritur in pulmone non fit nisi in longo tẽpore. Et si fit per cõmunitatem à nucha. aut neruis adest spasmus aut paralysis uniuersalis, aut particularis, & si fit per communitatem à spondilib. adest dislocatio spondilium, & propriè ad interiora nouiter facta à casu, percussione, aut offensiõe, aut adest dislocatio spondiliũ antiquata sicut accidit in gibbis, quæ ad quamcunq; differẽtiam fiat est secundũ angulum curuilineum, & si ad interiora est, comprehẽditur, quia gibbositas est in pectore. Si uerò fit per cõmunitatem à pectore sicut à pleuresi & empyimate adsunt signa ipsarum de quibus infra & nunquàm fit tussis nisi cum materia ingreditur pulmonẽ. Si aũt fit per communitatẽ à splene, epate, stomacho, cũ intumescunt propter apostema, oppilationem, & similia adsunt signa nocumenti ipsorum de quibus infra, & similiter si fit per communitatem à matrice, causæ autem primitiuæ seipsas ostendunt. Prognosticum. Primum, asthma materiale frequenter ducit ad peripneumoniam, quod cognoscitur ex superuẽtu febris cum prius non fuerit & cæteris signis peripneumoniæ. Secundum, asthma est insanabile in senibus & in iuuenibus ualde difficile. Tertium, longitudo asthmatis ducit ad nocumenta epatis. & hydropem. Quartum, asthma periodicum quandoque propter opinionem interficit.

Cum

Cum aliquis assiduè patitur tussim et aerem attrahit, quando eadem fit post cursum aut post uehementem motum, & cum iacet supinus est ei deterius, sed cum sedet est ei melius, decoctio ei danda est, quæ. Rec. ficuum citrin. drach. 10. dact. maiorem humid. habentium, sem. opij, sem. fœniculi, capil. uen. liquirit. hys. prassij, omnium ana drach. 5, coquantur in 3. lib. aquæ dul. donec redeant ad 1. & coletur.

De hac uerò decoctione tribus diebus ægro in potu tribuatur cum pondere duorum aureorum huius confectionis. quæ Rec. suc. liquiritiæ, hys, cap. uen. omnium drach. 10. cordumeni, piperis, amyg. amari. aristol. ros. sem. urticæ omnium ana drach. 5, mellis despumati, quantum sufficit, hæc enim confectio superfluitates quæ sunt in pectore mirabiliter expellit & est optima. Danda itaq; per hebdomadam unam continuò, deinde æger postquã comederit sinapim & mel, uomere cogendus est et uenter ex his pilulis soluendus, quæ Rec. agarici gran. hor. 18. collocynt. interioris, gran. hor. 6. elleb. gran. 4. succi liquir. drach. 5, fiant ex eis pilulæ & sufficiunt ad dosim una, post hoc quoque iterum redeat ad bibendam confectionem & decoctionem sumendam, & postremò ad uomitum & uentris solutionem ut prius, hoc sæpe faciendum est donec æger sanitati restituatur. Interim tamen a cibis crassis & stipt. & acet. abstineat.

Hoc caput de asthmate diuiditur in partes duas. In prima notificatur asthma. In secunda ibi, decoctio enim danda. ponit curam. Prima pars est nota ex suprascriptis. Secunda uerò diuiditur in quinq;. In prima ponit curam per unum digestiuum, & sputi prouocatiuum anhelitusq; facilitatiuum. In secunda ibi. Deinde æger. curat per uomitum. In tertia ibi. Et uenter. curat per solutionem uentris. In quarta ibi. Post hoc quoque. iterum redit ad easdem medicinas. In quinta ibi. Iterum tamen. ponit dietam. Quæ dicit in prima parte nota sunt, permiscet enim decoctionem digestiuam præparantẽ materiam ad expulsionẽ per screatum cum medicina sputum prouocante fortiter subtiliante, abstergente & incidente, uirtutemque expulsiuam pulmonis stimulante, ut simul digerendo euacuet per sputum, & hæc medicina propriè conuenit in asthmate uero, pendente à materia phlegmatica, crassa, uiscosa, in pulmone cõgregata & simplicia sunt satis nota, prassium, id est, marrubium, cordumeni apud quosdam cardamomum, sed apud Ioannem Serapionem cui credendum est, carui agrestæ.

Ista autem medicina danda est per hebdomadam, licet decoctio non sufficiat nisi pro tribus diebus, & certè decoctiones non debent fieri pro pluribus dieb. cum facilè putrescant. In secunda parte curans per uomitum præcipit ægrum prius comedere sinapim & mel ad subtiliandum, & incidendum, & abstergendũ phlegmata in stomacho contẽta, postea uomitũ prouocare, scilicet cum pẽna aut digito in ore imposito, aut sumendo aliquid uomitiuum ex describendis inferius dum curã ordinabimus. Vomitus enim in facilè paratis ad ipsum est conuenientior quàm uẽtris solutio. Tum quia euacuat à pulmõe per uiam propinquiorẽ, tum quia stomachus est lacuna phlegmatis.

In tertia parte curãs per uentris solutionem præcipit pilulas sumendas cũ custodia euacuantes à pectore, & à capite phlegmata & etiam à membris naturalibus, elaterium, id est, succus fructus cucumeri asinini. Inter tamẽ uomitum & solutionem debet tempus notabile mediare ut uirtus restauretur in quarta parte posito alicuius tẽporis interuallo, ne natura ex nimis continuo usu medicinarum terreatur, docet redire ad medicinas iam dictas eodem ordine qui dictus est. Vltimò ponit dietam ostendens à quibus cauendum est.

Asthma pendens à mala complexione frigida sine materia curatur cum retentione anhelitus & inspiratione aẽris calidi & applicatione pãnorum & rerum calidarum exterius et cum regimine medicinali & sex rerum non naturalium declinante ad calid. et confert decoctio fœnugræci cum passul. Sed cum regimine contrario curatur pendens à mala complexione calid. sine materia, & est in ueritate species malitiæ anhelitus & non constrictio.

Et confert saccharum uel iulep aut syr. uiol. cum aqua hor. & curat cura hecticę febrilis. Si uerò pendeat à siccitate & sit cum feb. putrida dẽtur frig. humectantia nõ putrescibilia sicut aqua hor. syr. uiol. & similia frig. & humid. interius et exterius applicita & in ore retẽta. Si uerò sit sine febre aut saltẽ sine febre putrida lac caprinũ & asininũ sunt prestantissima, et administret aẽr & omne regimẽ medicinale et sex rerũ humectantiũ, & curetur cura hecticæ febrilis, si sit cõiuncta calid. & cura ethicæ senectutis si sit coniuncta frig. Si uerò pendeat ab humid. exiccetur tam regimine sex rerum non naturalium quàm medicinali aut aẽre sicdieta tenui et exiccante, pauco somno, exercitio sumpto & similibus. Et similiter ordinetur regimen medicinale in contrarium discrasiæ. Si uerò asthma sit pendens à materia in pulmone contenta quæ secundum plurimũ est phleg. exigit 7. intentiones penes Mesue: Prima est debitum regimen sex rerum. Secunda adequatio materiæ. Tertia subtractio eius. Quarta diuersio. Quinta eductio propriè cum sputi prouocatiõe. Sexta exiccatio residui in pulmone cõtenti. Septima correctio

correctio accidentium. Pro prima intentione. Sit aẽr temperatus in actiuis declinãs ad sic. hac consyderatione semper habita quòd si asthma sit catarrhale & causa catar. fuerit calid. declinet parumper ad frig. Et econtrario, si causa fuerit frig. declinet ad calid. & sit boni odoris, & si opus est rectificetur artificialiter secundum temporis exigentiam, & mutatio regionis & propriè humid. ad sicciorem plerunq; confert. Panis sit ex optima farina frumenti non omnino à furfuribus depurata, bene fermẽtatus, aliqualiter salitus, qui non comedatur dũ est calid. neq; transacta quarta die, in quo si ponat aliquid anisi aut fœniculi, mellis, aut sacchari, est præstãtior. Vinum eius sit album, subtile, antiquum, aliqualiter dulce, aut aliquid uini dulcis commisceatur cum uino antiquo subtili & parum bibatur, sed nec post cibum neq; inter unã cibationem & alteram est bibẽdum neq; aquam neq; uinum, debet autẽ uinum esse limphatũ si catarrhus fuerit in causa, & etiã absq; catarrho si fuerit hominũ cõsuetudo bibere uinum limphatum, & non bibat multum subitò, sed in pluribus uicib. parum pro uice etc. Carnes sint facilis digestionis, boni chimi, paucarum superfluitatum, & sic. sicut aues bene conditionatæ satis notæ. Et ex quadrupedibus caro gazelli, leporis, hœdi castrati annualis, pulmones uerò animaliũ conueniunt cũ proprietate sua, propriè pulmo uulpis & hericij porcini. Item piscículi petrosi, ex ferculis cõueniẽtibus cicerum, cicera fracta, Kist fabarum & horius galli decrepiti. Et ex herbis conueniunt blites, ius cauliũ, petroselinum, fœnic. lingua arietis & similes. Et intendatur uentris lenitio in dando passul. & ficus siccas, saccharum & aquam mellis, imò ipsa est potus conuenientissimus, & his non sufficientibus ad lubricandũ detur in principio mensæ aliquid medullæ cartami cum brodio, & cappares salitæ stimulando lubricant & oua sorbilia leniendo & condiantur ferculа cum his quæ dilatãt anhelitum sicut mel & crocus, butyrum, saccharum, & oleum amyg. dulcium cauẽda sunt acetosa, acria, crassa, stiptica & pontica, & sit parcus in cibo et potu, nã fames et sitis moderatę sunt cura huius ægritudinis. Somnus sit nocturnus nõ meridianus nisi aliqua occasione somnum nocturnum omiserit, & distans à cibo per duas horas. & dormiat magis sedens quàm iacẽs, & sit communiter sex horarum nõ cõtinuus, sed interpolatus, & cum euigilat sufficienter se exerceat & caueatur dormiendo superflua calefactio cum puluinaribus aut alijs pannis. Exercitium suũ sit gradatim de remissio ad intensum de breui ad longum, ita tamen ut non multum intendatur anhelitus difficultas, laudatur autem descẽsus per loca decliuia & arenosa, & exercitium sit iucundum. Item laudatur leuatio uocis & ipsius gradatio de breui aut humili ad fortem & longum, & fiat frequenter stomacho ieiuno.

Procuret omnes euacuationes à natura institutas, præcipuè per sternutationem & demucationem narium, & mundificationem per screatum. Et si uomitũ aliquando natura tentaret adiuuandus est, imò procurandus artificialiter ut dicetur inferius.

Secunda intentio est digestio pro qua artificialiter facienda, aliqui præmittuntur canones obseruãdi in cura asthmatis & cuiuscunq; ægritudinis ab oppilatione pendentis. Nam si oppilatio fiat à multitudine cura est euacuatio de qua dicet. Si uerò à uiscositate curat incisione. Si uerò à crassitie, curat subtiliatione. Sed in subtiliatione crassi duplex est periculũ. primũ ne subtiliatiuum sit nimis remissum, ita ut solum rarificet nihil resoluendo, tunc enim crassum maiorem locum occupando plus oppilabit. secundũ ne subtiliatiuum resoluat subtile, & crassum indurando petrificet. Quapropter cum necessaria est resolutio crassi fiant cum resoluẽtibus leuib. sicut chamæmila, melilotum, et similia. Et si opus est fortibus resoluẽtibus, his admiscenda sunt mollificantia humid. participantia actuali & potentiali, sicut exempli gratia uaporatorium humid. & sic. prestantius. Pro quibus intelligẽdis est sciendum. Primò quòd humor quanto est crassior tanto est aptior ad petrificationem. Et similiter quanto uiscosior. Vnde plures lapides ex phlegmate quàm ex melanch. generant. Secundò quanto medicina resoluens agit à maiori proportione in humorẽ resoluendum, tãto citius indurat & petrificat, ut si ad resoluendum sufficeret chamęmila calid. in primo, tu administres calamenthum. Tertiò quando medicina participat multa siccitate. Et idem dico de quocunq; alio resoluente disproportionato materiæ resoluendæ sicut aẽr calid. exercitium, ieiunium, & balneum, et omnia applicita. Quartò quando humor longam moram in loco contraheret, siue ex angustia loci siue in renibus siue sit inuiscatus sicut in uesica, siue non possit expelli nisi ascendendo, sicut in pulmone hæc longa mora propter actionem caloris facit ut humor induretur & petrificetur. Quintò quando humor retinetur in loco intensi caloris, sicut in pulmone hæ omnes causæ faciunt ut humor induretur & petrificetur & contrariæ prohibent petrificationem. Ad propositum redeũdo sunt multæ ex his caulis petrificationis in pulmone asthmatico, uero asthmate. Est enim humor crassus & uiscosus siue ab initio talis sit in pulmone aggregatus, siue sit factus talis ex actione caloris. Secundò est longa mora, tum propter loci angustiam saltem in aliquibus partibus pulmonis, tum quia oportet humorem euacuãdum ascendere. Tertiò est intensus calor. Propter has omnes causas, medicinæ asthmatis ueri non debẽt esse ualde calid. nec multæ sic. coniunctæ, imò humectantibus permixtæ. Et cum hoc etiam habentes proprietatem singularem in confortatione eius. Ad quod etiam facit, quia pulmo est membrũ molle, facilè passibile, non tolerans medicinas acutas sine nocumento.

Quapropter infertur primò quòd pro digestione & mundificatione materierũ ab ipso indigemus medicinis remissè calid. lenitiuis applanatiuis & humidis, absterstiuis, & incisiuis. Et si aliquando medicinæ notabiliter calid. necessariæ sint, sicut hyssopus, prassium & similes, est eorum calid. remittenda cum frig. secum mixtis, & similiter siccitas sua cũ humid. sicut facit Mesue et cæteri autores cũ componũt huiusmodi syrupos. Infertur secundò esse uitandas medicinas multum exiccatiuas licet frigidas. Tertiò uitandas esse medicinas multum frigidas sicut opium, papauer, hyoscyamus & similia, incrassant enim & congelãt, & prohibent expulsionem. Et dicit A. in cap. de asthmate antiquos non fuisse usos opio, hyoscyamo uel mandragora nisi intentio sit per illud prohibitio catarrhi cum multiplicetur, imò nec psilio, nisi quod

deus uult gloriosus et excelsus quasi dicat psilio utũtur aliquãdo propter suam singularem proprietatẽ. Quartò uitãdas esse medicinas multum subtiliatiuas et incisiuas, siue modo A. subtiliatiuas et incisiuas puras, adducunt enim quandoq; labor earum & inobediẽtia materiã ad uulnera in pulmone. Quintò uitãdas esse medicinas prouocantes ualde proptera quia extrahũt subtile & remanet crassum. Sextò cum crassities epatis coniungitur asthmati, sicut accidit frequenter asthmate prolongato, permiscẽdas esse medicinas pectorales cum medicinis epatis, quę sunt sicut eupatorium & absinthium. Et istud quod coniungit inter duas res simul uehementer habeat proprietatẽ singularem in utrisq; membris, sicut rubea tinctorum & aristolochia. Idem est iudiciũ de nocumentis aliorum membrorũ cum asthmate coniungitur. Septimò ubi necessaria sit resolutio, siue subtiliatio materiæ & incisio. Incisio debet subtiliationem superare, patet, quia prohibet indurationem & facit ad expulsionem. Vnde 10. tertij, 5. cap. sit studium cum incisiõe plusquàm cum resolutione. Octauo, quia asthma est ægritudo chronica sunt permutandæ medicinæ & eiusdem generis, & potẽtiæ, quoniam inter medicinas & corpora sunt proportiones quę nõ cõprehenduntur nisi cum experimento, cũ experieris pluries consequeris, id est, colliges quod magis sit iuuatiuũ. A. in cap. proprio. Itẽ. 4. primi, cap. 1. Imò in una medicatione medicinam permuta, quoniam ab eo quod consuetum est non fit passio, & uni quidem corpori, & uni membro in una hora, & altera inest proprietas ab una medicina pati, & non ab altera. Et propter istos sermões sapientes practici in curis ęgritudinum chronicarum ordinant plures medicinas eiusdem uirtutis diuersarum tamen compositionum, & unam exhibent quatuor diebus aut sex, postea alteram, & sic faciunt coalternationes. Nonò in ægritudinibus chronicis faciẽdæ sunt interpolationes, uerbi gratia inter unũ ordinem medicinarum digestiuarum & similiter euacuãtium, secundum ordinem aliarum mediabunt 6. uel 8. dies in quibus æger utetur sola dieta, & quanto ægritudo magis prolongabiť magis interponetur tẽpus ne natura ex cõtinuo usu medicinarum terreatur & abominetur. Decimò si causa antecedens & cõiuncta aduersentur, exẽpli gratia, catarrhus quia indigeat in crassatione & materia in pectore contẽta subtiliatione, incisione, & absterſione incitãtib. expulsionem procedatur secũdum alterum tertium modorũ. Aut enim attendať dispositioni magis infestę, & propriè si sine curatione illius altera curari non potest, sicut secundum plurimum est catarrhus, postea attendatur materiæ iam fluxæ, aut secundò cũ aliquib. instrumentis attẽdatur catarrho, utputa cum diuersionib. & his quæ in ore tenenť, & cum alijs instrument, attendatur materiæ iam fluxę, ut puta cum bibitis, et his quæ lambendo sumuntur & cum exterius pectori applicitis. Aut tertio eodẽ instrument. quod ex diuersis componať, sicut quando permiscemus aliquãdo syr. de hyssop. cum syr. de myrto, aut de iuiubis, natura enim sagax digerit incrassantia cõtra materiã fluentem & subtiliantia cõtra fluxam, sicut etiam in augmen. apost. miscemus repercussiua cum resolutiuis, & in hemitritæo aquam hord. cum pipere. Digestiua autem taliter conditionata sunt fœnugræc. pasſul. ficus sic. dactyli pingues, mel in materia frig. sed in calid. hordeũ, uiol. iuiub. sem. cyton. & similia cũ sacc. & ex his possunt fieri decoct. & syr. secundũ exigentiam. Et sem. maluæ, cyton. sunt optima in causa calid. sem. maluauis. in causa frig. Et si uolueris incidere & abstergere his addemus parum oxymel. simplicis. Aquæ autem sunt aqua mellis, aqua hor. si uoluerimus temperare aliorum calidit. Et si uoluerimus sistere catarrhum cum his permiscemus syr. de iuiubis, de myrto, aut aliquid syr. de papauere. Et si uoluerimus facilitare anhelitum aromatizemus cum pauco croci, aliquando facimus aquam ex decoctione iuiubarum, liquiritię, hordei, passularum, ficuum sic. quã permiscemus cũ syrupo factis ex suprascriptis. Et ad has intentiones fiũt loch & electuaria, ut ℞. tragachã. frigid. loch de pino ana ℥. 1. pulparũ, sebesten ℥. s. croci gran. 5. fiat electuarium spissum cum syr. uiol. & de hyssopo ana quantum sufficit, & incorporando sine igne. Et hic secundum necessitatẽ potes addere dactylos maturos, passulas. Imò parum boli armen. ubi sit opus constringere catarrhũ, nam bolus armen. apud Auic. est mirabilis iuuamẽti in prohibendo catarrhũ & in exiccando humiditates pectoris, sed constringit & difficultat anhelitum, nisi misceatur cum lenictib. in magna quantitate. Ego autem sæpe misceo unã ʒ. boli armen. cũ 1. ℥. loch de pino. Et de proprijs est ænula cocta, comesta sola, aut cũ alijs cibis aut cũ melle permixta. Similiter aqua distillata aut decoctio eius. Et medicinæ superius scriptæ in cap. de tussi ad hũc locum afferanť. Et medicina Rasis superius in textu exposita est efficax, & ultima ad phlegma crassum. Cõsulo tamen propter causas dictas superius ut secundũ plurimũ leuioribus utaris, & si opus est fortibus gradatim ad alia ascende. Ex uerè aũt maturãtibus & domesticis apud Mesue est ius galli antiqui, & ego misceo aliquãdo cum syrupo secundum exigentiam. Itẽ syr. recipiens fœnugræci & passularum, ænulæ, ana partes æquales, est iuuatiuus ualde. Et ex unctionib. conuenientibus ad hanc intentionẽ est oleum amyg. chamom. anethi, & de Keiri citrino, laurinũ, de ireos, sed magis tẽpore mundificationis. Et ex his cõposita fieri possunt addendo etiam mollificantia secundum exigentiã sicut mucillaginẽ, fœnugræc. althęæ, & fiat inunctio cum fricatione conuenienti, & lana œsipi superponať. Tertia intẽtio est euacuatio. Si ergo uideať plenitudo sang. fiat phlebot. ex basilica, aut cõmuni, si repletio appareat in toto. Aut ex saphenis si fuerit in causa retẽtio menstruorũ aut sang. hæmorrhoid. Verũ phlebot. secundũ plurimũ ab initio debet fieri.

Postea digesta materia cõueniunt propria solutiua, quæ secundum plurimũ debent esse facilia, inquit etiã A. finianť humidit, quæ sunt in pulmonib. eorũ cum facilitate & æqualitate. Finiunť aũt humiditates cum digerentib. prouocantib. sputum & exiccantib. Oportet ergo omnia ista esse facilia æqualiter operantia circa partes crassas & subtiles. Solutiua ergo conuenientia sunt sicut cassia, agaricus epythym. polip. & charta. & fortiora sunt colocynthis, & suc. fructus cucumeris asi. & hierapi, diaphænicon, electuarium Indũ, pilulæ de agarico, sed leuissimè sebestẽ, passulę, uiol. & si cerebrum communicet misceantur cochię, aut pilulę de hierapi. cum pilulis de agarico. Troc. autem de uiol. conueniunt in materia calid. imò potius in

in mixta. ℞. folia uiol. mediocrium in exiccatione & humectatiõe ʒ. 6. turbith electi ʒ. 4. suc. liquiritiæ, tereniabim ana ʒ. 2. scammoneæ correctæ ʒ. 2. fac trochiscos. Valent ad constrictionem anhelitus et leniũt naturam & pectus mundificant & dosis est à ʒ. 1. usq; ad ʒ. 2. cũ aliqua decoctione pectorali & sunt boni saporis. Sed existente febre & propriè corpore existente debili melius est soluere cum cassia aut mãna. Et ex his trochiscis potest addi aliquid tanquam calca. scil. ℈. 1. distemperentur autem electuaria solutiua cum aquis proprijs scilicet uiol. hor. excorticati, cap. uen. hyssopi, farfarę, id est, pulmonarię, aqua mellis aut alicuius decoctionis compositæ ex reb. pectoralib. Et in hac intentione obseruentur hi canones. Primus est iam dictus ut fiat solutio cum facilitate & ęqualitate. Sed hic nota quòd materia euacuanda est duplex. Quædã enim est coniuncta coangustata in meatib. et carne spongiosa pulmonis & huiusmodi cum solutiuis non est multum speranda euacuatio, neq; cũ uomitiuis, sed ex screatu. Quædã uerò sub forma causæ antecedentis, & hęc cũ resolutiuis est educenda, aut cũ uomitiuis. Propterea dicit Auicen. in capite de asthmate. si materia est plurima, scilicet, supra illam, quæ est sub forma causę coniunctæ, tunc necessaria est purgatio, scilicet, cum medicina solutiua. Si aũt fuerit solum ea quæ sub forma causæ coniunctæ non est educenda pharmacia, sed per screatum. Secundus canon, ut sit digesta subtilis, ducta ad mediũ per incrassationem, crassa et uiscosa, per subtiliationem et incisionẽ. Tertius, ut nõ fiat euacuatio tẽpore paroxysmi asthmatis. Quartus, ut reiteretur euacuatio cum difficulter materia educatur, & non nisi pluribus euacuationib. Sed inter unam euacuationẽ, & alteram interponatur tempus notabile, ut uirtus nõ debilitetur, imò reficiatur. Mesue aũt iubet inter euacuationes uomitum prouocari. Sed intellige mediante notabili tẽpore ne addať debilitas debilitati. Et secundò quòd corpus sit satis facile ad uomitũ. Vomitiua aũt sunt sicut suc. aut decoct. raph. à duab. usq; ad tres ℥. cum duabus ℥. oxymellis simplicis cõpositi aut scyllitici secũdum fortioris, aut minus fortis uomitiui exigẽtiam. Et ex fortiorib. est suc. raph. in quo steterit infusus elleborus à 12. usq; ad 24. horas. Quintus canon, ut euacuatio fiat cum medicinis trahentib. à lõginquo, quæ tamen non sint multum agitatiuæ. Agitatio nãq; facit constrictionem anhelitus, quam ipsi, materijs quiescentibus, maximè patiũtur: huiusmodi aũt est agaricus & maximè præparatus secũdum artẽ Mes. Item colocynthis, sed in parua quantitate sicut apparet in pil. descrip. Rasis in textu: Sarcocolla, oppo. & debẽt omnes esse consolatæ secundum artẽ Mes. suc. aut cucum. asin. magis ualet ad educendum aquositatẽ. Sextus canon, ut eligantur medicinæ expertæ, quapropter illæ quæ positæ sunt ab autoribus sunt tutiores. Septimus, ut medicinæ huiusmodi euacuent à membro mittente, scilicet, à capite aut quodcũq; aliud fuerit, quàm à pulmone recipiente. Quarta intentio, est diuersio complenda cum fricationibus extremitatũ, fricatione pectoris, & aliorum membrorum, aut manu, aut mantili asperso rubificante cutim, attrahente materiam de profundo ad superficiẽ. Ad quam si sequatur lassitudo remoueatur ungendo partes dolorosas cum oleo chamomelino, & similibus. Item uẽtosatiões in spatulis & natib. Clysteria quoq; sunt ad hanc intentionẽ. Et si catarrhus esset in causa fiant caputpurgia per nares, de quib. sufficienter dictũ est in cap. de catarrho. Et fiant apud magnam necessitatem uesicationes & cauteria, & in commissura coronali. Quinta intẽtio est eductio propria cum sputi prouocatione, & cõplentia hanc intentionem sunt multiplicia, quædam lenientia, quædã remollientia cũ absterſione, & hæc duo genera magis complent tertiã intentionem, scilicet, digestionem, quędam irritantia cum incisione & absterſione aut acuitate, quædam abstergentia cum proprietate, quædam mundificãtia cum proprietate, quædã ampliatiua uiarum, quædã sunt subtiliantia. Lenitiua quidem sunt uiolæ, pruna, cassia, uitelli ouorũ, iuscula pinguia, iulep & sirup. uiol. saccharum uiol. & sebesten, & liquiritia. Remolliẽtia uerò cum absterſione quædam sunt sicut butyrum, fœnumgræcum, malua, althæa, semina earum, & mucilagines ipsarum, ficus siccæ, passulæ, grana pini, & sunt propria. Irritantia uerò cum incisione & absterſione sicut sirup. aceto. species oxymellis, scilicet simplicis, compositi, scilicet scyllitici. Sed incitantia acuitate sunt sicut sem. urticæ infusum in aceto, sem. nasturtij infusum in oleo amig. dul. sinapis, piper, diatrion pipereon. Sed abstergentia cũ proprietate sunt sicut mel hysop. & sirup. eius, hasce, id est, thymus, prassium, origanum, calcan. crocus cum melle, laurus secũdum omnem modum administrationis est ualde expertus, enula & suc. eius, aristol. rot. species centaureæ, quarum maior ualet in paroxysmo, minor in quiete, loch de pino, loch sanum & expertum, loch de scilla, capares salitæ. Item porrum cum melle, item iris mundificat pectus efficaciter, & iuuamentum decoctionis calamenthi cum ficubus, & passulis in extractione humorum crassorum ex pectore, & pulmone, & dilatatione anhelitus est sublime. Et huius intentionis est thymus & gran. lauri cum melle & sirup. de hyssopo & prassio. Sed mundificantia cum proprietate qua pulmo confortatus expellit à se nociua sunt liquir. capil. uen. pulmo uulpis, & ericij, campestris, porcini, theriaca, mithridatum, diamuscum dul. & amar. Sed ampliatiua uiarum sunt crocus, & capil. uen. & sunt dilatantia anhelitũ, & istis duobus generibus uti debemus à principio usq; ad finem, componẽdo tamen illa cum medicinis proprijs ad intentionem quam uolueris complere, tuentur enim pulmonem et faciũt uirtutes aliarum citius ad pulmonem penetrare. Sed subtiliantia sunt sicut ammon. oppop. & sagapenum cum aqua rutæ, & ista cõueniunt post digestionem & minorationem, similiter mundificantia sine acuitate, dicta sunt superius. Medici autem prudentes & experti multotiens componunt adinuicem medicinas diuersarum intentionum secundum necessitatis exigentiam. Et taliter facit Rasis in præsenti cap. permiscens decoctionem cum electuario, & apud Gal. decoctio passularum enuc. & fœnugræci cum modico castoreo, scilicet, ℥. 3. decoct. cum ℈. s. castorei, frequenter data commodius operatur. Item gutta ammoniaci mixta cum oxymelle potenter liberat. Item decoct. hyss. cum melle & ficubus, item crocus cum melle aut cum melle & ficubus. Ex medicinis compositis conferentibus strictura anhelitus & difficultati sunt mi-

thridatũ, theriáca, athanasia, diamuscus, philoniũ, & est propriũ. Vnctio conueniens in hac intentione est hęc. ℞. cerę citrinę, ʒ. 1. olei de Keiri, et propriè citrini, ʒ. 4. adipis anatis, & gallinę, mucil. fœnugr. & sem. lini, añ. ʒ. 5. styracis, ʒ. 6. fiat eorũ bona aggregatio, & cũ eo debitè calido ungat pectus. Et si oportuerit magis calefacere his adde hyssopũ humidam, & materia existente cal. ungant cũ oleo uiolac. oleo amigd. dul. añ. ℥. 1. mucilagine psilij, ℥. s. cũ pauco ceræ, & si materia sit mixta, misce in cõpositione calida cum frigidis. Sexta aũt intẽ. est exiccatio & cõsumptio residui humid. in pulmone contentę. Pro qua intentione cõplẽda recurre ad cap. precedẽs de tussi intẽtione quarta: ibi enim dicit quantũ est oportunũ. Sed pro septima intentione corrigenda est sitis cũ bibitis & retẽtis in ore, quæ tamẽ sputum non impediant, imò facilitẽt, sicut aqua hordei uel sacchari potata, liquiritia in ore retenta, pruna bñ matura, anguria, & similia. Sed instantia uigiliarũ cum diapopuleone applicito frõti & temporib. & philoniũ rom. quantitate, ʒ. s. exhibitum inducit somnũ, & sedat anhelitus præfocationẽ. Sed cõstrictio anhelitus, quę tẽpore paroxysmi asthmatis adeò crescit, ut præfocet diligẽti curatione indiget. Primò situet infirmus in aëre libero ad frig. declinante, nec; habeat circa gulã, nec; circa pectus aliquid strictũ, ideo stet aliquãdo pectore à pãnis discooperto, & sedeat super cathedra quę ab utroq; latere habeat ligna satis alta & satis distantia, quib. cubitis possit adhęrere, ita ut pectus sit latũ, & altum cũ brachijs dilatatis se apodiet alicui ligno ut stet apodiatus pectore dilatato, uel apodiet cubitos supra genua sua, uel super disco aliquo se inclinando uersus faciẽ, uel cũ manib. se appendẽdo ad locum altũ, et undiq; pectus dilatet. Necessitas enim respirandi docebit situ cõuenientiorem & paucificet cibus ante paroxysmũ & etiã in paroxysmo, & sit cibus sicut ptisana hordeacea, & denk lenitiua dilatãtia anhelitũ, sicut aqua hor. excorticati cum croco & saccharo uel iulep uiolac. aut fiat aqua cum passulis, liquiritia, & similib. leuib. Nã iuxta Mes. autoritatẽ potius blandiendũ q̃ curandum: peruenit enim interdum ad præfocationẽ excitatione medicaminũ laboriosorũ. Postea ueniendũ est ad fricationes, extremitatum ligaturas & huiusmodi diuertẽtia. Et uentosæ positę circa spõdiles pectoris dilatãt anhelitum. Demũ si expedierit propter multitudinẽ sang. fiat phlebot. basilicę. Alię uerò euacuationes, scilicet, uomitus et solutio nõ fiãt in paroxysmo. Sed si nõ possit habere bñficium uentris fiat suppositorium aut clystere leue, licet sit difficile clysterizare propter sitũ, & somnus sit interruptus. Et si paroxysmus prolongat usq; ad quatuor dies uentosetur inter spatulas cum scarificatione, & ponant rubificãtia uel uesicatoria super pectore. Et in paroxysmo cõfert leuis euctratio cũ flabellis. Et apud Auic. in primo cap. sumat baurach, loco eius utimur aliqua specie salis acuti, ʒ. 4. cũ ʒ. 2. nasturcij in ℥. s. aquę mellitę: cõfert enim statim apud uehementiã prefocationis & cõstrictionis anhelitus. Et iuuat in schiatica. Credo tamẽ tutius esse partiri hanc medicinã in duab. aut plurib. uicib. Et reliqua accidẽtia curent secundum quod oportet. Si uerò asthma pẽdet ab alijs materieb. in pulmone cõtentis, scilicet. sang. cholera, uel melãch. quod rarò euenit, proceda t eisdẽ intentionib. Sed materia existente cholerica declinet regimen magis ad frigid. & humid. Sed melancholia existente in causa notabiliter ad humid. sed ad cal. & ad frig. secundum quod est adusta uel non adusta. Si uerò sanguinis fuerit in causa declinet aliqualiter ad frigidũ cũ temperamẽto passiuarũ uel prope. In asthmate aũt & constrictione anhelitus propter uapores fumosos dominantes in corde, & ab humorib. existentib. in arterijs cordis, cõfert apud Auic. phlebot. & melior est illa quæ fit in latere sinistro, scilicet, ex basilica sinistra. In cura uerò asthmatis ex uctositate penes Auic. exigunt tres res, quarũ una est resolutio uctositatis cũ facilitate, quod fit cum subtiliatiuis notis. Et secũda est apertio oppilatiõis ut inueniat quod inobediẽs est ex ea ad dissoluendũ meatũ. Et ex eis quę conferunt ad hoc est inunctio cũ oleo de neridẽ, oleo laurino, oleo rutaceo. Et ex emplastris iuuatiuis est, ut anethũ, & sampsucus, et chamęmila decoquant, & uaporet cum eis pectus & ambo latera. Et ex his quę in potu sumũt est sagenea, omorusia, & etiã sagapenũ & oppopanacũ, & sit potio cuiuslibet eorũ aureus unus. Et q̃ nq; potest hæc esse necessaria euacuatio cõmunis humoris à quo uctositas eleuat. Si uerò in causa sint ulcera, & apostemata intendat principaliter eorũ curationi, & cũ hoc attendat dilatationi anhelitus, cõfortationi pulmonis sputi prouocationi, & cæteris secundũ quod oportet. Si uerò fit per cõmunitatem à toto sicut in febrib. & hydrope attendat principaliter curationi illarũ dispositionũ. Et in febrib. uapores diuertant ad extrema cũ fricationib. lotionib. cruriũ, & huiusmodi, et iuuetur cũ aëris frig. inspiratione. In hydrope aũt constrictio anhelitus uehemens superueniens cũ prius non fuerit est signũ mortis festinę, cui parũ prosunt remedia. Si uerò fit per cõitatem à capite, scilicet, ex catarrho, elaboret in prohibẽdo catarrhũ, & secundò in faciendo spuere quod aggregatũ est. Et cura patet ex suprascriptis. Illius aũt quod est per cõmunitatem à nucha, aut neruis quod secũdum ueritatẽ est species difficilitatis anhelitus & nõ cõstrictionis, radix curæ est remotio dispositionis membri cõmunicantis. Et cum hoc intẽdere dilatationi anhelitus & pulmonis cõfortationi. Si uerò pẽdeat à paruitate pectoris, cũ talis nõ sit remouibilis beneficio medici, regẽdus est regimine preseruatiuo prohibẽdo catarrhos & repletiones, & nocentia pectori & pulmoni. Si uerò fit per cõitatem à spõdilib. diaphragmate, pleura, epate, stomacho, matrice, & sic de cæteris, radix est cura dispositionũ mẽbrorum cõicantium si fieri potest. Attendat tamẽ dilatationi anhelitus, confortationi pulmonis, mõdificationi, et huiusmodi secundũ quod oportet. Si uerò pendeat à causis primitiuis multotiẽs curatur per elõgationem ab ipsis, imò hæc sit prima intentio, & secũdo remoueatur dispositio in pulmone impressa cum cõtrarijs secundũ quod oportet. Et ex his possunt patere curationes reliquarũ specierũ malitiæ anhelitus.

DE PLEVRESI. CAP. LXVIII.

Pleuresis dicta à pleura panniculo tegente costas interius, ex eo quòd in ipso fiat secundum plurimum. Aliter dicta brisen, quasi pectoris apostema, licet propriè pleura græcè sit costa latinè.

Est enim duplex scilicet, uera & non uera, siue pura & non pura secundum Auic. Vera autem pleuresis siue pura est diffinitiuè apostema calidũ in panniculis aut lacertis pectoris intrinsecis. Non uera aũt siue nõ pura est apostema cali. in panniculo aut lacertis extrinsecis. Ex quo infertur, quòd si apostema sit uctosum, aut etiã ex humoribus frigidis per essentiam quibus nõ acciderit caliditas per accidens, sicut sephiros purum adubeleth phlegmaticum non est dicẽda pleuresis. Sunt enim pãniculi intrinseci pectoris tres, scilicet, pleura tegẽs costas interius, mediastinum diuidens pectus secundum longum in dextrum & sinistrum, & diaphragma aliter dictum metaphrenõ diuidens naturalia à spiritualibus, in quibus potest fieri pleuresis uera. Lacerti quidam sunt intrinseci aut mediantes inter costas, in quibus etiam potest fieri pleuresis uera, quidam extrinseci in quibus & panniculo tegente costas exterius fit pleuresis non uera.

Causa coniuncta pleuresis sunt quatuor humores scilicet, cholera frequentius siue sang. choler. Deinde sang. purus. Rarò enim phlegma. Rarissimè melãch. Et hi quandoq; sunt adusti, quãdoq; non, sed semper sunt calidi cũ hanc pleuresim faciunt per se, aut per accidens per putrefactionẽ, aut saltem per adustionem, & propterea pleuresis semper est apostema cal. Verũ pendens ab humoribus per se calidis est ægritudo secundum plurimũ acuta, à per se uerò frigidis frequenter chronica. Causa antecedens sunt humores huiusmodi in cerebro aut membris spiritualibus, aut naturalibus contenti, qui ad membra supra scripta catarrhizantes, aut deriuati huiusmodi causant apostema, concurrẽte fortitudine membrorum expellentium, debilitate recipientiũ, & uiarum aptitudine. Veruntamen propter debilitatẽ uirtutis digestiuæ et expulsiuæ in membris istis, hoc apost. quandoq; paulatim cõgeritur attinens tunc magis pleuresi frigidæ per essentiam q̃ calidæ. Causa primitiua est inordinatum regimẽ in sex rebus non naturalib. & annexis in aëre præcipuè, ut in frigida, &c. Pleuresis aut 5. modis terminatur. Aut enim resoluitur, aut maturatur, aut putrefit et corrumpitur, aut induratur, aut permutatur. Resolutio autem, aut est insensibilis per poros cutis, & hoc est rarò, aut est sensibilis, licet non propriè resolutio dici debet cùm paulatim resudando ad pulmonem cum tussi expellitur et hoc frequẽter. Maturatur autem cum retenta materia & non paulatim euacuata, fit exitura & sanies in sinu colligitur. Sed putrefit cum à calore præter naturam materia alterata simul cum parte membri cirundante corrumpitur, & fit cancrena ascachilos, & tãdem estiomenus quę terminatio est mortalis, & hæc terminatio ab autoribus non ponitur. Aut induratur per resolutionem partium subtiliũ, et hoc rarissimè. Aut permutatur, & hoc multipliciter. Quandoq; enim ex approximatione repercussiui in principio materia retrocedit et uenas ingreditur, ibiq; ad benignum reducitur. Quandoq; permutatur ad superiora, & fit apostema in faucibus aut post aures, & hęc est terminatio salubris, aut ad cerebrum & fit phrenesis secundum plurimum mortalis, aut ad neruos inducens paralysim, aut aliam huiusmodi passionem. Quandoq; permutatur ad pulmonem interdum subitò prefocans sui multitudine, quandoq; paulatim cũ materia non est tanta, sed uirtus deficit à sputo, aut ex defectu sui, aut ex læsiõe instrumenti, aut materię inobedientia, operatio nanq; spuendi duab. completur uirtutibus, quarum una est naturalis maturatiua & expulsiua & altera uoluntaria. Et quando non confortantur ambæ possibile est, ut deficiat à mundificando. Quandoq; est faciens peripneumoniam mortalem secundum plurimum aliquãdo phthisim inducens, aut immediatè, aut mediante peripneumonia, quod potest esse ante maturationem & post. Aliquando permutatur ad cor syncopin & mortem festinã faciens. Aliquãdo ad empyima materia super diaphragmate collecta secundũ plurimum post pleuresis eruptionem, quæ si non mundificatur in 40. diebus à die rupturæ transit in phthisim. Quandoq; permutatur resudando ad uenam chilis & consequenter ad uesicam, & cum urina expellitur, quandoque ad intestina & secessu expellitur quę duæ permutationes salubres sunt. Et cõmuniter post digestionẽ eueniunt. Quandoq; ad subascellas. Quãdoq; ad cutim pectoris. Quandoq; ad inguina. Quãdoq; ad iuncturas membrorum inferiorum ibidem plerunque faciens apostema quod persæpe transit in fistulam, &c. Pleuresis autem quędam est in dextro latere existens communiter salubrior, sed tardioris terminationis, quædã in sinistro minus salubris, sed uelocioris terminationis, & quæ est in diaphrag. omnibus est periculosior, & magis molesta. Deinde in mediastino. Deinde in musculis intrinsecis. Deinde in pleura. Deinde in panniculo & musculis extrinsecis, & facta à sang. est deterior, quàm à cholera sed tardioris terminationis. Et quæ ab humoribus adustis & uenenosis pernitiosior, & à melancholia deterior, q̃ à phlegmate & tardioris terminationis. Hæc autem pleuresis habet quatuor tempora uniuersalia, si salubris sit penes accidẽtia distincta: si uerò mortalis tria, principium, aug. & statum, sed penes alterationẽ materiæ frequenter quatuor quandoq; pauciora: sed hęc tempora penes accidentia & materiæ alterationẽ consyderata secundum plurimum non coincidunt. Hãc dispositionem consequuntur hæc accidentia, instantia uigiliarum, & aliquãdo subeth, somnia terribilia, & molesta, & phrenesis uera aut nõ uera ex uaporib. aut humoribus ad caput delatis, dolores neruorum & contractiones spasmosę his repentibus ad neruos. Syncopis, tremor cordis, & huiusmodi ad cor delatis. Fluxus uentris, aut creticus, aut symptomaticus, aut ex debilitate uirtutum naturalium, aut ex irritatione materiæ, fitis, fluxus sang. nar. superfluens & alchola, &c.

Signa quędam significant pleuresim, ipsam distinguentia à multis passionibus sibi similibus, quædam eius puritatem, aut impuritatẽ, & consequenter particulam patientem, quædã quòd salubris sit aut mortalis, quædam causas ipsius, quędam tempora ipsius, quædam longitudinem & breuitatem, quædam ipsius terminationem siue permutetur siue non. Signa ueræ pleuresis sunt quinq;. Primum febris continua propter cordis uicinitatem. Secundum dolor pungitiuus sub costis quoniam membrum est panniculosum. Et quandoque est extensiuus propter multitudinem materiæ. Tensio enim significat multitudinem, & punctura fortitudinẽ in penetratione & mordicatione. Tertiũ est constrictio anhelitus, paruitas & frequentia propter coarctationem factã ab apostemate. Quartũ est pulsus serrinus cuius quidẽ diuersitas au-

gmentatur & egreditur ab ordine apud ſtatum propter debilitatem uirtutis & materię multitudinem, et hoc de ſtatu accidētium ſolo ſi pleureſis per excretionem paulatim factā terminet. Si uerò ſuppuretur uerum eſt tam de ſtatu accidentiū quàm quo ad alterationem materiæ. Quintum eſt tuſſis ſic. ſecundū plurimum in princ. ſiue ægritudine inchoante. Deinde cum ſputo ægritudine procedente, & quandoque eſt eſt hæc tuſſis in princ. rei cū ſputo, & eſt laudabile ualde, &c. Et quamuis pleureſis aſſimiletur apoſtemati ipſius epatis in tuſſi, febre, conſtrictione anhelitus, dolore prouenienteād panniculum cooperientem propter tēſionem ſuſpenſoriorum eius. Differt tamen ab eo quoniam pulſus in apoſt. epatis eſt undoſus, & dolor eſt grauatiuus, pungitiuus, & facies eſt uergens ad citrinitatē aut aliter malè colorata, & tuſſis eſt abſque ſputo in princ. & in proceſſu, & ſecundum plurimū urina eſt deterior, et egeſtio ſimiliter in apoſtemate epatis, & ſentitur ſecundum plurimum tumor & duritiesinfra coſtas in latere dextro, & conſtrictio anhelitus eſt minor. Et licet etiam in pluribus ſimiletur peripneumoniæ: differt tamen, quia dolor in peripneumonia eſt grauatiuus & ualde paruus. Cōſtrictio anhelitus maxima & pulſus undoſus, multo magis diuerſus & abſq; ordine cū in pleureſi, et in ea poma maxillarum faciei rubent ut tinctæ appareant colore rubeo, etc. Et differt à firſen ſiue apoſtemate cerebri, licet in multis ſecum communicet quoniam in pleureſi cōſtrictio anhelitus, et frequentia eſt ab ipſo initio, in fine uerò alienatio, oppoſitū enim accidit in firſen: eſt enim ferè incipiens cū alienatione & poſtponitur anhelitus conſtrictio & frequētia, & in firſen eſt rubedo oculorū, & attractio ipſorū ad ſuperiora, & in firſen tractio mirach ad ſuperiora & dolor in pectore pūgitiuus, & pulſus in firſen eſt magnus declinās ad raritatem, & in pleureſi paruus declinans ad frquentiam ut ſuccurrat paruitati, & in pleureſi urina multū tincta eſt & craſſa, econtrario in firſen. Differt autem uera à non uera in quinq; ſignis ſupra ſcriptis. In uera enim tuſſis non eſt niſi in ultimo ſi rumpit interius, ſed frequenter rumpitur exterius, aut reſoluitur, & ſic nunquam eſt in ea tuſſis, nec etiam tanta feb. nec tanta anhelitus conſtrictio, nec pulſus ſerrinus ſicut in uera, & licet dolor ſit in utraq;, et plerunq; pungitiuus, tactus tamen in non uera leuiter premendo inuenit dolorē. In uera aūt minimè, & in non uera præſertim ſi ſit in muſculis adeſt pulſatio. In uera aūt minimè, cum ibi non ſit præſentia arteriarum ad hoc ſufficiēs, ſcilicet, in panniculis. Cognoſcit aūt particula patiens in nō uera. Nam ſi ſentitur dolor in attractione aēris eſt in muſculo dilatante. Si uerò in aēris emiſſione eſt in laceto conſtringente. Sed in pura ſi ſit pleura, ſentitur dolor aſcendens uſque ad furculas & ſpatulas, aut deſcendens ad hipochōdria. Si uerò in mediaſtino communicat dolor anterius uſq; ad oſſa pectoris, & fortè uſque ad collum tranſiens per medium pectoris in lōgitudine, aut dolor ſentitur poſterius communicans ſpondilib. pectoris, et accidentia quinq; ſupra ſcripta ualde intenſa plurimum perducent ad alienationem. Si uerò ſit in diaphragmate ſentitur dolor in extremitatib. coſtarum, & extremitate oſſium pectoris, ſcilicet, ubi finiunt ſpiritualia, & incipiūt naturalia, cum locus ille ſit diaphragmatis, & accidentia quinque ſupra ſcripta ſunt intenſa ualde, & eſt multum ducēs ad alienationem. Diſtinguitur autem uera & non uera à doloribus uentoſis in pectore ex carētia febris in his. Et frequēter ex doloris permutatione. Et quia dolor alleuiatur etiam ex approximatione carminantium in principio. In pleureſi aūt uera in principio ſecundum plurimum intendit, ex horum approximatione. Signa ſalutis ſunt infra ſcripta, ſcilicet, ſputum bene cōditionatum, ſcilicet, facile, uelox, plurimū, quātitati tamen materiæ apoſtematis proportionatum, maturum quod eſt albū æquale, id eſt, non diuerſum in partibus, mediocris ſubſtantiæ, non fœtens neque mali ſaporis, non rotundum, hæc enim ſunt cōditiones boni ſputi quo ad digeſtionem in ſtatu, uerum in initio ſufficit ad bñ prognoſticandū quòd ſit ſubrubeum uel ſubcitrinum uelox & facile, & in augmento medio modo ſe habeat inter hoc & illud. Sputum ſpumoſum malum, mortem enim ſignificat. Rubeū purum, citrinum purū, album, uiſcoſum, rotundū, in omnibus deterius eſt nigrū, & propriè fœtidum. Viride autem minus malum quàm nigrum et ſignificat congelationem, aut aduſtionem uehementem & putrefactionē inter quas fœtor & ipſius priuatio diſtinguit. Et non rotūdum melius eſt rotundo ſecundum plurimum, cum illud ſuperfluam craſſitiem ſignet, et multotiens conuerſionē ad phthiſim. Et ſimiliter nimis ſubtile, aut craſſum & diuerſum in partib. tardū, difficile, paucum, malum ſignificāt. Similiter ſalſum ſuperfluē & amarum. Vrina bene conditionata bonum prognoſticatur. Et melius eſt ut tendat ad rubedinem quādam aut citrinitatem cum craſſitie quàm ad albedinem & ſubtilitatē, & ſimiliter multa melior eſt quàm pauca. Econtrario urina malè cōditionata malū prognoſticatur, & multo deterius cū urina bona bonū ſignificat, ſicut urina alba tenuis aut ualde rubea, aut pauca, aut liuida, aut ſubiugalis, aut nigra, aut uiridis ſine hypoſtaſi, &c. Hæc omnia maximū malum prognoſticantur & frequenter mortem. Vrina ſanioſa ſecundū plurimū bona ſignificās pleureſis criſim laudabilē. Egeſtio bñ cōditionata bonū, malè cōditionata malū, et ualde deterius cū bona ſignificat bonū. Et ſecundū plurimū melius eſt ut uēter declinet ad ſtipticum quàm ad lubricum. Fluxus enim uētris ſecundū plurimum malus in principio, cum multitudine materiæ. In proceſſu aūt ſecundum uirtutum naturalium ſtomachi & epatis defectionem ſignificat, licet quādoq; cum alijs bonis ſignis prædigeſta materia bonam criſim ſignificet. Egeſtio ſanioſa ſecūdum plurimum bona, ut ſupra de urina. Sudor bene conditionatus aliquādo bonum, & propriè cum ſequit alleuatio, malè aūt conditionatus malū ſicut frigidus fœtēs. Sudor diaphoreticus malus. Sudor ſequēs anhelitus conſtrictionē malus, fluxus ſang. narium aut hæmorrhoidalis, aut ex matrice bonus & laudabilis. Febris intenſa multum, malum ſignificat, econtrario ipſius remiſſio. Frigiditas extremitatū cum caumate intrinſeco mortalis rubedo faciei ſuperfluū malū, ſed deteriorē ſuperflua liuiditas, & color ſicut mortui. Facies tornatilis mortalis, Ariditas linguæ, citrinitas et nigredo malū. Pulſus paruus, debilis, frequens, multum durus, & diuerſus, malum, nimia anhelitus conſtrictio & frequentia. Intenſus dolor, & propriè tendens ad poſteriora, ſimiliter ſuperfluæ uigiliæ & ſubeth

ſubeth malum. Econtrario ſomni incolumitas bonū mentis alienatio peſſimum, paruitas ſitis bonū. Tremor ſub thorace in pleureſi ſignificat commixtionē rationis propter cōmunitatem diaphragmatis cum cerebro. Ex ſignis malis eſt ut profundentur exituræ procedentes à pleureſi abſq; ſedatione feb. & non ſit ſputum bonum, ſignificat enim mortem propter reditionem materiæ ad profundum. Et cum in pleureſi nō eſt ſputum ualde malum, niſi ibidem modicum ſit de materia: ſignificat enim aut debilitatē uirtutis, aut quòd eſt mala aut fraudulenta. Inquit Hippocrates, multotiens eſt ſputum bonum facile, ſimiliter & anhelitus, & reliqua ſigna ſunt mortalia ſicut illa in qua, ſcilicet, dolor tendit ad poſteriora, & eſt eius dorſum ſicut dorſum uerberati: ſi tamen pertranſit ſeptimum, ut plurimum euadit. Et quando adeſt ſputum diuerſarum materierū aquoſum, deinde dolor ſit uehemētior moritur ſatis cito, aut ſi non cito moritur, ſanatur. Et quando ſequitur pulſatio à furculis extenſa uſq; ad crura, & eſt urina aquoſa et nō eſt ſedamen, nec ſputum, nec alia euacuatio, eſt mortalis propter declinationē materiæ ad caput. Si autem pertranſit ſeptimū ſanat, & ut plurimū cū pleureſis ualde acuta pertranſit ſeptimū ſanat. Conferētia medicaminū & ægri bona toleranda bonum, contraria uerò malū.

Signa harum. Cum nō eſt ſputum, aut eſt ſputum ſubtile, aut paruum, aut id quod nominat ſaliua tūc eſt principiū principij. Cum uerò ſubrubeū aut ſubcitrinum, tunc eſt finis principij. Et cum augmentātur accidentia & ſputum, & incipit remoueri à ſubrubedine aut ſubcitrinitate in albedinem, tunc eſt augmentum. Et cum ſputum iam eſt album æquale plurimū, &c. & accidentia remittuntur, tunc eſt ſtatus quo ad alterationem materiæ, declinatio quo ad accidentia. Et cum ſputum minuitur uel incipit minui, accidentia remitti notabiliter tunc eſt declinatio. Cumq; ſputum totaliter remouetur & ceſſant accidentia, iam cōpletur declinatio. Ex his infert, in ea pleureſi, quę terminatur per paulatim factam euacuationem, tempora accidentium & materiæ non coincidere. Imò augmentum reſpectu materiæ comprehendit augmentum & ſtatum accidētium. Et ſtatus & declinatio reſpectu materiæ comprehendit declinationem accidētium. Secus in ea quæ terminatur ad maturationem, coincidunt enim ſecūdum plurimum utraq; tempora: tunc enim eſt declinatio cū eſt perfectè matura, & tūc iam remittunt accidētia. Et tu ex his concipe tempora quādo alijs modis terminant. Speculatio enim huiuſmodi confert ad curā. Si enim termineť ad putrefactionē. tūc eſt princ. cū parū ſputi aut indigeſtū. Cumq; ſputū auget & incipit fieri liuidū eſt augmentum reſpectu materię & accidentium. Cumq; multiplicat, aut eſt iam uiride, aut nigrū, eſt ſtatus reſpectu materiæ & accidentiū cui nō ſubſequitur declinatio.

Signa cauſarum ſumunt ex colore ſputi, ex dolore, ex febre, ex paroxyſmis febris, cōplexione & habitudine, tēpore anni, & ex regimine præcedente. Cum enim ſputum eſt rubeum aut ſubrubeum eſt ex ſang. Cum eſt tendēs ad citrinitatem eſt ex cholera. Et cum albū non exiſtente adhuc digeſtione facta eſt ex phlegmate. Et cū eſt tendēs ad nigredinem & plumbeitatem non propter putredinem aut cauſam extrinſecā eſt ex melanch. Si aūt colores ſint mixti, tūc humor eſt mixtus. Ex dolore, quia ſi dolor eſt aſcendēs, tunc eſt ex humorib. calid. Si deſcendens, eſt ex humorib. frig. Et minor eſt dolor ex frig. cū ex calid. Et magis pungitiuus ex cholera, ex alijs fortè magis extēſiuus. Ex febre, quia maior feb. eſt ex cald. cū ex frig. Sed ex paroxyſmo, unicuiq; enim humori ineſt periodus que ſibi conuenit 1. quart. cap. de feb. apoſtematum: Afflictio ſang. ferè uniformis. Phleg. motus quotidianus incipiens uerſus ſerò. Choleræ de tertio in ter. incipiens in manè. Melanch. de quarto in quar. incipiens in ueſperis. Ex cōplexione & habitudine, quia pleureſis proportionatur ſecundum plurimum complexioni. Et ita ex regimine præcedenti & temporib. anni, quia in uere magis à ſang. & ab omnib. humorib. ſimiliter. In æſtate uerò magis ex cholera. In hyeme uerò magis ex phlegmate. In autumno uerò magis ex melāch. & ex humorib. aduſtis. Et tu omnia ſigna conſydera & adinuicem compara. Signa reſolutionis. Cum terminat nulla apparente manifeſta euacuatione gradatim tamen procedens per tēpora quo ad accidentia tunc reſoluitur. Si autem terminatur per paulatim factam euacuationem cum ſputo uſq; ad ſinē quod eſt ſecundū plur. in uera, tūc eſt quia pulmo paulatim recipit materiā, quæ ab apoſt. deciditur ſua ſpōgioſitate cū pectus conſtringit. Et ſic trāſit materia de uenis paruis ad magnas, & de magnis ad maiores, donec deueniat ad tracheā arteriā, ſiue truncum magnū eius exiſtentē in collo, et tandē expellit ad extra coadiuuāte tuſſi, & tandē raſcatione cōcurrentib. etiam uirtutib. naturalib. maximè digeſtiua et expulſiua. Si aūt materia retrocedat ex approximatiōe repercuſſiui, aut propter phlebot. aut aliam cauſam, & materia uenas reingreſſa ad benignum reducit, cognoſcit, quia poſt principiū non uidet ſequi aliud tēpus. Si aūt terminat ad putrefactionē ſputum apparet liuidum, et tandem uiride & nigrum multū fœtēs cū reliquis ſignis malis, & magno anhelitus fœtore. Si uerò indurет ceſſat febris, nec apparet aliqua euacuatio manifeſta niſi diminuta, ceſſat dolor, præſertim pūgitiuus et extēſiuus, ſed remanet dolor grauatiuus & ſerrinitas pulſus, & anhelitus conſtrictio minuitur ſed non auferт, et diu remanet ſecundū hunc modum & ita multū chronica efficit. Si aūt tranſit ad cancrū, augebitur feb. aut ſaltem nō minuitur, & ſequitur dolor quidam fulmineus cum grauedine, & ſi ulcerabitur, emittitur per ſputum uirus nimium fœtēs. Si uerò permutatur ad aliquod membrū puta caput, apparebit urina tenuis alba cū mentis alienatione, & ut plurimū uēter reſtringit. Si uerò ad pulmonē ut faciat peripneumoniā ceſſabit dolor lateris, et cōſtrictio anhelitus augebit, & febris, ſubſequēter accidētia reliqua peripneumonię, de quibus infra. Si aūt ſui multitudine ſuffocet ſubitò oppilādo meatus pulmonis, apparebit ultima anhelitus cōſtrictio, ſubita pulſus, ſcilicet, uehementis diuerſitas, rubedo faciei cū nigredine, ſudor plurimus, oregmō multus in reſpiratione, et anhelitu ſuccedētes. Si aūt poſt peripneumoniā ruptam remanebit ulcus in pulmone, aut ipſa materia quæ paulatim tranſit per pulmonem ulceratum, tunc res efficit chronica & apparebunt ſigna phthiſis Si autem permutetur ad cor, apparebit pulſus & tremor cordis, & pulſus uehementis diuerſitatis: non tamen cum ultimata anhelitus cōſtrictione, & tandem

ſyncopis et mors feſtinā. Si aūt permutaretur ad neruos, apparebit aliqua neruorū ægritudo, ut ſtupor, tremor, ſpaſmus, paralyſis, etc. cū alleuiatiōe doloris ſine manifeſta euacuatione. Et quando cōſtrictio anhelitus fit uehemens & febris non ſit fortis, eſt ſignificatio ſpaſmi iam inchoantis. Si uerò permuteť ad fauces ad ſubaſcellas, ad inguina, ad iuncturas, & ad alia membra extrinſeca cognoſcitur ex tumore & dolore illius membri ad quod terminantur, & ex mitigatione doloris in loco pleureſis, aut ex ſedatione cæterorum accidentiū eius. Si uerò maturetur cognoſciť, quia ſputum non eſt uelox facilè copioſum, nec mundificatur in 14. dieb. & dum maturatur uehemens fit dolor, febris et ſiccitas linguę, alienatio, & difficultas, & anhelitus conſtrictio, & eius duplicitas apud dilatationem cum paruitate, & etiā tuſſis ſine ſputo propter materiæ inobedientiam & ſpiſſitudinem uelaminis & uirtutis debilitatem. Cum uerò facta eſt collectio quieſcunt feb. & dolor, & augeť grauitas. Cumq; rumpitur accidit tremor diuerſus & dilatatur pulſus cū diuerſitate ſui, & cadit uirtus & debilitatur anhelitus, & multotiens accidit feb. uehemens, quia materia mordicat membra ad quæ effundiť aut per quæ tranſit. Sed poſt rupturā ſi non mūdificatur in quadraginta diebus à die rupturæ perducit ad phthiſim. Et ruptura ſanioſi in die 7. uel ante, rarò euenit, ſed ſecundum plurimum tardatur eruptio uſq; ad 40. aut 60. Et quanto plus fuerint accidentia collectionis uehemētiora, erit eruptio uelocior, & quanto plus fuerint leuiora, erit eruptio tardior, & propriè feb. exiſtēs de ſumma accidentiū & ſimiliter dolor. Et quando apparent accidentia fortia cum cōſtantia uirtutis, nec alia euacuatio manifeſta ſufficiēs, tunc nihil timeas: eſt enim eorum euentus cauſa collectionis nō propter aliā cauſam. Si uerò uirtus erit debilis & materia multa, ſubitò moritur propter ſuffocationem et reſolutionem caliditatis innatæ. Si uerò uirtus fortis aut materia non tantæ quantitatis accidit in primis debilitas manifeſta fortè cum lipothymia aliqua ſyncopi, & eſt pulſus debilitatus, tardus, dilatatus, & rarificatus propter reſolutionē uirtutis cum euacuatione & extinctione calid. innatæ, & accidit tremor quem ſequiť feb. cauſa mordicationis factæ à materia corrumpēte. Deinde materia quieta in cōcauitate pectoris ſequitur quibuſdam diebus alienatio, cum grauitate tamen manifeſta ſuper diaphrag. deinde malignata materia & nocumento cōmunicato pulmoni, & membris circunſtantib. creſcunt accidentia tuſſis feb. inquietudo, defectio uirtutis, appetitus, etc. Et cū uideris ęgritudinem ſedari ſine ſputo, tunc minuitur materia cum urina aut ægeſtione, & ſic apparebit aut urina craſſa, aut fluxus uentris materiæ chol. ſubtilis, aut alia manifeſta euacuatio. Quòd ſi nihil ex his apparet, & uideris tenſionem ad mirach. hypochūdria & cutem, cum grauitate indicabit exituram apud inguina & crura, quod eſt uehemens ſignificatio incolumitatis & euaſionis, &c. Longitudinem aut breuitatem pleureſis, ſiue longinquitatē aut propinquitatem ſtatus, quod idē eſt ſiue ſalubris aut mortalis declarāt ægritudo ipſa, cauſa eius, particula patiēs, ætas, complexio, tempus, regio & accidētia eius. Aegritudo ipſa ſe acutam cōmuniter oſtendit, eſt enim ut plurimum media inter peracutas & tropicas, eius enim ſtatus eſt communiter circa ſeptimum & terminatur frequenter in decima quarta aut ante: ſi uera pleureſis ſit, frequenter tamē cū non eſt uera pleureſis, aut ſi uera eſt ex humore frigido per eſſentiā, eſt ex genere tropicarū, aut chronic. & ſic cauſa eius, ipſius ſtatū declarat: eſt enim breuior ex choler. q̄ ex ſang. & ex ſang. quàm ex phleg. et ex phleg. breuior quàm ex melancholia omnium ſemper paritate ſuppoſita. Particula etiam patiēs ſi ſiniſtra fuerit, cordi propinqua, ſtatū propinquiorē oſtendit, & cōmuniter quāto particula eſt nobilior, cæteris parib. tanto ſtatus uelocior. Ideo uelocior eſt ſtatus cū eſt in mediaſtino, aut in diaphragmate quàm in pleura & maximè cum eſt mortalis. Aetas uerò, cōplexio, regio, tempus, anni ſi calida ſint, abbreuiant: ſi frig. ſint prolongant. Accidentia uerò eius quāto uehementiora fuerint tanto ſecundum plurimum ipſam breuiorē ſignificant, & propriè ſi ſit mortalis. Ecōtra uerò quanto remiſſiora tāto longiorem ipſam ſignificant, niſi ex materiæ paucitate ipſiuſq; benignitate prouenit, quod rarò eſt, & per accidentia intelligo febrem, conſtrictionem anhelitus, dolorem, alienationem, inſtātiam uigiliarum, inter cętera tamen ſputum eſt efficax ſignum longitudinis aut breuitatis. Si ergo in prima die expuerit aliquid ſubrubeum aut ſubcitrinū, aut ſpumoſum maturitati attinens, licet non maturum ſperādum eſt ut maturetur in quarto, & terminеť in ſeptimo. Si autē non expuerit in die primo, nec maturať uſq; ad quartum, ſed in quinto aut circa tunc terminabitur 11. aut 14. Si aūt non expuit niſi poſt quartum, & quod expuit ſit attinens maturati, tūc terminatur circa 20. Si aūt non ſit maturitas, tunc res prolongať uſq; ad 24. aut ſupra, ſi cum fiducia adſint bona ſigna uirtutis, ętatis, & appetitus, & bonæ tolerantiæ, quibus deficientib. ęger deficiet in uia. Si aūt non expuit uſq; ad 7. aut expuat aliquid in quo nō appareat ueſtigiū maturationis, ſi ſit uera pleureſis et materia acuta, ut plurimū moriť ante 14. ſi uirtus ſit debilis. Si aūt uirtus ſit fortis, deſyderia bona, ſomnus incolumis, & anhelitus, urina matura, etc. tranſiet 14. ſed morietur poſt illum, quoniā uirtus nō eſt tāta ut poſſit expectare uſq; ad 40. & 60. in quib. ſecundū plurimū eſt hora criſis. Et quandoq; ex ſputo & cæteris indicamus ægritudinem terminandam in 14. Deinde apparebit ſputum nigrum aut uiride, aut aliquod ſeuum accidens & morieť in 7. Non uera aūt pleureſis ex materia acuta, & etiam uera pleureſis ex materia nō acuta poteſt terminari etiam poſt quartum diem, tam ad bonum quàm ad malum. Si uerò pleureſis ex materia acuta non tranſit, ſcilicet, 30. diem niſi ſit recidiuatio, &c.

Signa prognoſtica quibus temporib. ætatibus, cōſtitutionibus multæ pleureſes & peripneumonię uēturæ ſunt. Horū ergo quædā ſumuntur à corporib. cœleſtibus, quorum conſyderatio pertinet aſtrologo. Quędam ab ętatibus, temporibus anni, aēris impreſſionibus, quorum cōſyderatio medico pertinet. Ratione ergo ætatis fræquentius accidit primis ſenibus, quàm his qui in alijs ætatibus conſtituti ſunt, ſcilicet 25. annis uel circa uſq; ad 70. annū. Et in hyeme frequentius quàm in alijs, & in conſtitutione boreali frig. & ſic. quàm in auſtralib. aut in cæteris. Quando enim fuerit hyems borealis notabiliter frig. & ſic. tēpus uerò præcedens auſtrinum & pluuioſum hyeme pleureſes & peripneumonias expectare oportet.

CVm aliquis ſub coſtis ſuis dolorē ſentit pungitiuū, & propriè quādo ſiccam patitur tuſſim & febrim, expedit, ut ſi dolor ſuper partem coſtarum & furculam tendat, fiat minutio ex baſilica eius partis in qua eſt dolor. Niſi totum corpus multo ſang. repletū fuerit: tunc enim ex latere contrario ſang. detractio faciēda eſt. Aegritudo quoq; ſi iam per aliquos dies infeſtauerit ægrum à principio ſui phlebot. à parte dolente faciēda eſt. Quòd ſi dolor inferius ad partem coſtarum poſteriorem tendit, uēter ex decoctione quam in cap. de rheumatiſmo deſcripſimus, eſt ſoluendus, Melius tamē eſt ut phlebo. fiat, deinde aqua hor. cū ſacch. aſſiduè tribuatur. Et ſi uideris tuſſim eius uehemētis ſiccitatis, da ei in diluculo omni die de iulep, deinde da ei in potu aquā hordei, & ſi æger fuerit debilis nutriatur cum pane de ſacch. Si autem fortis fuerit, aqua hord. uſq; ad diē quartū ſufficiat. Quandoq; ſcreare cœperit decoctionē quā in cap. de rheumatiſmo nominauimus, quotidie ſumat, antequam aquā hord. bibat donec ſanetur. Si autem feb. & acuitas perſeuerent, & æger in excreatione difficultatē patiatur, detur decoctio quā in cap. de aſthmate nominauimus, quod ſimiliter eſt faciendum cum ſaniei fit excreatio. Quòd ſi in princ. paſſiōis quod excreatur, nigrum, aut ualde citrinum apparet, et ſic permanſerit, & feb. non quieuerit, nec calor uſq; in diem ſeptimū, timoroſum eſt. Et ſi cum hoc toto aeris attractio non alleuiatur, & in pectore affuerit oregmō, aut in maxillis rubedo et in oculis labor eſt morti propinquus. Si aūt exterius in latere apparuerit rubedo, aut appoſtematio & cū premitur locus dolet, ponatur deſuper uentoſa, aut emplaſtrū ex ſinapi & ficubus, & dimittatur ibi donec locus ulceretur. De his uerò quæ ex errore ſtolidorum ad augmentū nocumēti accidunt hāc ægritudinem patientib. eſt quòd cū dolor ſentitur in principio ſub coſtis, exiſtimant craſſam fore uētoſitatem, ideoq; electuariū diamuſcum, aut eis ſimilia ægro tribuunt eumq; interficiūt, hæc paſſio uocatur birſen, cuius cauſa eſt apoſtema quod oritur interius ſub coſtis hypochondriorum.

Diuiditur hoc cap. in partes octo. In prima notificat pleureſim. In ſecunda ibi. Expedit ut ſi. Curat per euacuationem. In tertia parte ibi. Deinde aqua hord. Curat per digeſtiua conuenientia in princ. cum tuſſis eſt ſic. In quarta parte ibi. Et ſi æger fuerit debilis. Curat per dietā. In quinta ibi. Quādoq; ſcreare cœperit. Curat per digeſtiua & mūdificantia cum ſputo, cum tuſſis eſt hum. In ſexta parte ibi. Quòd ſi in principio paſſionis. Ponit ſigna malæ pleureſis, & ſecundū plurimū pernicioſę. In ſeptima parte ibi. Si aūt exterius. Ponit curam pleureſis, quæ exterius ad cutim permutatur. In octaua ibi. De his uerò. Docet euitare errorē plerunq; medicis contingentem. Quæ dicit in prima parte nota ſunt, & uos ſupplete reliqua duo ſigna generalia pleureſis, ſcilicet, pulſum ſerrinū, & anhelitus conſtrictionē. In ſecūda parte curat per phlebot. baſilicæ eiuſdē lateris corpore nō exiſtēte repleto. Sed ipſo exiſtēte repleto. Primò, per phlebot. baſilicę cōtrariæ partis uel lateris oppoſiti in princ. Secundò per phlebot. baſilicæ eiuſdē lateris in augmēto quæ phlebot. maximè cōueniunt dolore aſcendēte ad furculā & coſtas ſuperiores. Sed dolore deſcendēte ad coſtas inferiores docet ſoluere uentrem cum medicina lenitiua ſuperius deſcripta in cap. de catarrho, ſed tamen abſoluè, ſiue dolor aſcēdat ſiue deſcendat magis laudat phlebot. q̄ pharmaciam. De his tamē inferius dicetur quantum eſt opportunum. In tertia parte digerit in pric. cū aqua hord. exhibita frequenter. Sed ubi tuſſis ſit omnino ſine ſputo, dat in diluculo, id eſt, ante ortum ſolis per unā horā aut duas, iulep ſcilicet, factum de aqua cōmuni cū multo ſacch. deinde per duas horas poſt dat aquam hord. ad educendum quod per iulep eſt abſterſum, et cum hoc ad infrigidandum & humectandum. Credo tamen aquā hord. cū ſacch. utranq; intentionem complere. In quarta parte cibat pleureticum debilem cum panata ſach. ſed melius eſt ut panis ſit lotus ter aut quater. Fortem uerò cibat cum aqua hord. ſola uſque ad quartum diem, ſcilicet, uſq; ad ſtatum accidentium incluſiuè. Sed conſulo ut tēporib. noſtris utatur ptiſana hord. ſubtili cum ſacch. In quinta parte digerit & mundificat cum iam ſcreatus incœperit, ſed nota ſunt omnia: nā materia exiſtēte calidiori & ſubtiliori exhibet primò, ſcilicet in diluculo decoct. dictā in cap. de catarrho factā, ſcilicet, ex ficub. citrin. numero 5. iuiub. numero 10. ſeb. numero 20. paſſul. ʒ. 10. liquir. ʒ. 5. cōquantur uſque ad diſſolutionem, & colentur, ſcilicet. in ʒ. ℔. aquæ, et dentur ex hac omni die ℥. ʒ. cum ʒ. ʒ. murabo. uiol. & ſacch. uiol. et per duas horas poſt det aquam hord. ad

ad lauandum infrigidandum & humectandum, ſed materia exiſtente frigid. & craſſiori, & digerit, & mũ dificat cũ decoctiõe dicta in cap. de aſthmate facta, ſcilicet, ficub. dactyl. ſem. apij, &c. Sed hæc ſola in potu exhibeatur ſine electuario quod iubet adminiſtrari. Quæ dicit in ſexta parte ſunt nota ex ſuperius dictis. Similiter quæ dicit in ſeptima, ponũtur enim illa ad iuuandum naturã in expulſione materiæ ad exterior̃a: illud autem emplaſtrum ex ſinapi & ficub. deſcribit à Meſue in ſuo antidotario. In ultima parte admonet medicum ut non properet ad curam niſi prẽcognita ægritudine, & quæ dicit non ſunt hipochondria, quæ ſunt partes uentris laterales ſuperiores, ſed ilia, partes uentris laterales inferiores.

Cura pleureſis duplex exigit regimen, ſcilicet, tentatiuũ & curatiuũ. Regimen tentatiuũ eſt quo nobis acquiritur notitia, ſcilicet, an ſit pleureſis, an dolor uẽtoſus, quòd quia ſecundum plurimũ medicis & mediocriter exercitatis innoteſcit, rarò eſt opus hoc regimine. Verum Meſ. ut apparet ex proceſſu ſuæ operationis non ſolum uentoſitatẽ, ſed etiam humorẽ intẽdit reſoluere ſi paucus ſit, ita ut excuſemur à tranſeundo ad aliud genus curationis. Cõpetit ergo materia exiſtẽte pauca & apta per poros cutis reſolui. Tutius aũt eſt primò incipere à calefactorijs humidis ex quibus eſt philtrũ ſiue ſpongia in aqua cal. infuſa & optimè expreſſa, & petia linea ſubtiliſſima circunuoluta, & toti loco dolẽti applicita, & bis aut ter iterata ſemper poſt infuſionem ipſius in aqua calida, & optima expreſſione, & circũuolutione cum petia ſicca, & hoc ſi uideremus ipſius conferentiã. Si aũt dilatata materia dolor augereť. ab hac operatione deſiſtendũ eſt, et ad curam pleureſis procedendum ut infra. Debet aũt ſuper loco remanere tanto tẽpore uidelicet, donec calor ipſius tepeſcat, et deinde reinfundi in aqua calida, ut ſupra quod aptius fieri poterit ſi duæ ſpongiæ aut duo philtra habeantur huic operationi deſeruientia: una enim remota quàmprimũ altera ſuperponi poterit et apponatur debitè calida, ſed non acutè ſiue intenſè. Et conueniens ad hoc eſt ſacculus ex furfuribus frumenti magnus ſecundum loci dolentis quantitatẽ bullitũ in aqua, leui ebulitiõe & loco dolenti poſt ipſius fortem expreſſionẽ applicitus, & ſecundũ neceſſitatem reiteratus ut ſupra, & his efficacior eſt ſpongia ſiue philtrũ infuſum in aqua decoct. infraſcriptæ. ℞. altheæ, ʒ.3. maluarum M.1. ſem. lini, ℥.s. florum chamæmil. melioti, anethi, añ. M.1. radices lotæ & non abraſæ extracto ab ipſis meditullio bulliant ſimul cũ reliquis medicinis in aqua fluuiali quantum ſufficit, uſq; ad ſufficientẽ decoct. maluauiſci, & fiat ut ab initio dictũ fuit. Paritaria quoq; cũ oleo in patella mortificata, et loco dolenti ſuperpoſita eſt ad hoc efficax, & reiteretur ſecũdum neceſſitatem ut ſupra. Et ex ſiccis autem uaporatorijs eſt ſacellatio facta ex milio, ſale aut furfure debitè calefactis & applicitis, ut ſupra. Et ſi uoluerimus calefactoria media inter ſicca & humida aſpergimus res ſupraſcriptas, cũ eas calefecimus uino aut aqua, aut aceto, aut ex his ſimul mixtis: deinde in ſacculis ponemus aut prius ex his faciemus ſacculos quos calefaciemus ſuper lateribus calid. aſperſis cum ſupraſcriptis, aut ipſos ſacculos infundemus in huiuſmodi debitè cal. & poſt ſufficientem expreſſionem applicabimus, ut ſupra. In reſoluendo autem cũ his calefactorijs ordo ſeruandus eſt, ut ſecundum plurimum ab humid. inchoẽmus, & à debiliorib. gradatim procedentes ad fortius reſoluẽtia habito ſemper reſpectu ad materiam reſoluendã, ut ſi ſubtilis ſit, aut craſſa, poſita in ſuperficie, uel profundo, humid. uel ſic. cal. uel frig. In materia enim ſicca ſiue cholerica, ſiue melancholica, melius eſt cũ humidis procedere. In materia autem humida, ſiue phlegmatica, ſiue ſanguinea, audacius cum ſiccis. In materia craſſa, cum humidis primò tandem ad ſicca procedentes: in ſubtili aũt cum ſiccis, ad reſoluendum materiam profundã fortius reſoluentib. indigemus q̃ ſuperficialem. Cauendum tamen eſt ne uapor ex uaporatorijs conſurgens ad nares ægri pertingat: debilitatem enim & triſtitiã generat, & anhelitus neceſſitatem, & fortem conſtrictionem. Cum ergo ex ſententia operationis noſtræ dolor quietatur notabiliter, aut in totũ euaneſcit excuſati ſumus à tranſeundo ulterius. Si uerò dolor nõ minuitur notabiliter aut fortè augetur, ad curam uerę pleureſis procedendum eſt.

Cura uerę pleureſis octo exigit intentiones curatiuas ubi per reſolutionem inſenſibilẽ aut paulatinam excreationem terminetur ſicut ſecundum plurimum eſt in ſalubrib. Prima lenit uentrem ſi fuerit conſtipatus. Secunda minorat & diuertit cauſam antecedentem phlebotomia, aut uentoſatione huic proportionata, aut pharmacia, aut alijs generib. diuerſionum. Tertia repercutit cauſam antecedentem ne tranſeat in coniunctam. Quarta digerit tam cauſam antecedentem quàm coniunctam. Quinta, eradicat cauſam antecedentem. Sexta, digerit cauſam coniunctam, & eã ad ſputum habilitat, abſtergit, & mundificat, & inſenſibiliter reſoluit, ſi uideať pleureſis poſſe per hãc uiam terminari. Septima, accidentia corrigit. Octaua, ordinat debitũ regimẽ ſecundũ exigentiã intentionum.

Ventris lenitiuum iuxta primam intẽtionem. ℞. decoct. hord. maluarũ matrum uiol. blitis ℥.15. flor. caſſię. ℥.s. olei uiol. ſi pleureſis uideatur cholerica aut ſang. ℥.4. ſacchari albiſſimi, ℥.s. ſalis communis, ʒ.2. miſce & fiat clyſtere. Si uerò uideať phlegmatica, aut melanch. dimittantur matres uiol. & addatur mercurialis, & furfur, & ſemen lini, & oleum commune, & uitellum oui, & puluis ſacchar. & cum cæteris poſitis in alio clyſteri & fiat clyſtere. Si autem uenter fuerit lenis non eſt opus hac prima intentione.

Phlebotomia minoratiua & diuerſiua cauſę antecedentis iuxta ſecundam intentionem ſi materia peccans ſiue faciens pleureſim fuerit ſanguis ſolus, aut ſaltem à prędominio, uirtute, & cæteris ad hoc conſentientibus fiat quàm citius eſt poſſibile, præmiſſa ut ſupra, uẽtris lenitiõe ſi expedierit ſanguinis minutio ſatis copioſa. Sed ex qua parte debeat fieri apud medicos modernos eſt multa altercatio cũ quidã ſolummodo ex ſaphenis, quidam ex baſilica contraria dicãt in principio eſſe phlebotomandum, & omnes ſe ſuis tuentur rationib. & experientijs, & proſperis uel aduerſis ſucceſſibus, quorum rationes omitto.

Sed pro parte mea hanc uiam ſequar quam nunc ſubſcribam, Solum in quatuor caſibus mihi uidetur eſſe facienda phlebotomia de ſaphenis à principio principiante. Primus, quando corpus eſſet multum repletum, & materia peccans ueriſimiliter multa. Secundus, quando eſſet uenenoſa, aut uenenoſitati attinens, & multum corrupta & putrida. Tertius, quando timeremus raptũ ipſius ad membra ſuperiora, ſcilicet nobilia. Quartus, quãdo prouenire t aut cum ea adeſſet retentio alicuius euacuationis conſuetæ à mẽbris inferioribus, ſicut retentio menſtruorum, ſanguinis hæmorrhoidalis, conſolidatio ulcerum crurum antiquorum, laqueatio uenarum.

Sed in cæteris caſibus omittẽda eſt. Quid enim cõfert phlebot. ſaphenæ in pleureſi facta per uiam paulatim factæ cõgeſtionis, aut etiam per uiam defluxus ubi membrum mittens eſſet epar, aut ab epate ſupra, nam ab epate infra non eſſet materia peccans, cum nõ euacuet hæc phlebot. niſi ab epate infra quarta primi cap. de phlebotomia. Præterea ubi materia eſſet pauca & corpus inanitum, nec eſſet conueniens reiterare phlebotomiã, nõne præſtãtius eſt ex brachio phlebotomare, prętera phlebotomia pedum multo plus debilitat, quàm phlebotomia brachiorũ. Stante ergo pari utilitate, ſcilicet utriuſque tutius eſt ex brachio phlebotomare.

Non ergo niſi in quatuor caſib. ſupraſcriptis eſt facienda phlebotomia ſaphenæ. Et debet fieri ex ſaphena eiuſdem partis niſi in repletione modum excedẽte in quo caſu uult Meſue fieri ex ſaphena oppoſita. Sed fortè melius eſſet phlebotomare utraſque ſaphenas ſimul incipiendo à contraria, & poſt ipſam phlebotomeť uena baſilica oppoſita in latitudine niſi fortè materia exiſtẽte uenenoſa aut ualde corrupta, & timeremus ipſam trahere uerſus cor phlebotomando baſilicam ſiniſtram, in hoc enim caſu fortè melius eſſet phlebot. baſilicam eiuſdem lateris præcedente phlebot. ſaphenæ. Sed poſt phlebot. baſilicę oppoſitæ docet A. phlebot. communem eiuſdem lateris oppoſiti, quod uerũ eſſet in maxima repletione ubi ſcilicet eſſet neceſſariũ multiplicare tot phlebot. diuerſiuas, quod rarò euenit, cũ nõ ſit reiterãda phlebot. niſi ex magna cauſa ne materia congeletur, in cæteris autem caſibus prẽter ſupraſcriptos notabili exiſtente repletione debemus incipere à phlebot. baſilicę oppoſitę communiter uſq; ad 3. dies incluſiuè, ſed in prima et ſecunda die melius eſt ex manu, in tertia ex brachio, & deinde ſi expedit ex baſilica eiuſdem lateris phlebotomamus. Si uerò pauca eſſet repletio, aut iam tranſiuiſſet tertia dies, melius eſt phlebot. baſilicam eiuſdẽ lateris. Sunt tamen imaginabiles caſus in quibus nullo modo cõpetit phlebot. Vt pura in pleureſi ex cholera pura multum diſtante à natura ſang. nec apta educi cum ſang. & corpore exiſtente multũ cholerico in quibus euacudão ſang. timeremus choleram furere. Et ſimiliter in phleg. puro, & corpore phleg. ne perduceremus ad humorum cruditatẽ. Sed quia humores non ſunt puri cõmuniter, imò permixti cum ſang. aut apti educi cũ ſang. Et quia cõmuniter omnes humores phlebot. euacuat, cũ omnes in uenis cõtineanť, propter hoc ferè ſemper in pleureſi & cęteris apoſt. intrinſecis facimus phlebot. nõ tamẽ ſic facimus in febre, cũ cõmuniter humores faciẽtes feb. ſint magis ſimplices nec opus ſit in feb. ſic diuertere ſicut in apoſt. optimũ autẽ diuerſiuum eſt phlebot. &c. Si autem phlebot. non poterimus aut ratione ætatis aut debilitatis aut quauis cauſa cum uentoſis ſupplendum eſt appoſitis in natib. aut in curuaturis genuũ, etiã aliquãdo chole ra aut alio humore multum dominante opportebit præmittere ſolutionem, & deinde ſang. minuere. In pluribus tamen præſtantius eſt primò minuere, cum phlebot. ſit omnium humorũ euacuatiua & optimè diuertat, quæ plerunq; ſola ſufficiet, ubi alij humores non ſint in cauſa, ſed ſit copioſa iuxta quantitatem repletionis & tenorem uirtutis & alia quæ phlebot. cõſentiunt aut diſſentiunt &c. Si autẽ alij humores peccent cum ſanguine, eſto quòd ſint prædominantes aliquantulum fiat primò phlebotomia ſed minus copioſa, deinde quàm citius fieri poſſit ſequatur uentris ſolutio. Si autẽ alij humores peccent ſine peccato ſanguinis, ſint tamen apti educi cum phlebot. nec multũ diſtantes à natura ſanguinis prę̃mittatur pharmacia, deinde quàmprimum ſequatur phlebotomia, ubi autem non peccent cum ſanguine, & ſint multum diſtãtes à natura ſanguinis, ſimus contẽti pharmacia ſine phlebotomia, ut in præcedẽtibus caſibus dictum eſt, quemadmodum nec in eryſipelate extrinſeca ex cholera pura competit phlebot. iuxta præceptum Auic. tertia quarti capite proprio.

Pharmacia aũt ſi humor cholericus in cauſa fuerit ſiue præcedat aut ſubſequatur phlebot. aut fiat ſine phlebotomia, fiat cum ſolutiuis benedictis lenientib. & non ſtipticis iuxta ſententiam Meſue & Auic.

Quapropter ineptè operãtur quidam uiri magnæ experientiæ qui fortia exoluentia exhibent uolentes prohibere augmentũ apoſtematis notabiliter minorando materiam. Sunt enim cauſa quòd humores agitati & non digeſti fluant amplius ad locum dolentem, & ſic apoſtema augmentent. & febrem, & corpus amplius calefaciant.

Item uirtutem debilitant & interdum fluxum qui non facilè ſiſtitur, prouocant qui ſecundum plurimũ peſſimus eſt in pleureſi, nec̃q; etiam ſolutiua debent eſſe ſtiptica ne derelinquẽdo ueſtigium ſtipticitatis ſputum prohibeant, quod eſt ſumopere cauẽdum, propterea nec̃q; miroba. nec̃q; rheumbarbarũ aliquo modo cõuenit ſicut opinatus eſt Gordonius in hoc caſu exhibens rheumbar. Nec ratio ſua alicuius eſt momẽti cum dicit, ideo exhibendum eſſe rheumbar. cũ optimè cholerã euacuet & relinquat ueſtigium ſtip. qua prohibetur fluxus uẽtris in hac paſſione ſuſpectus: imò ſtiptificando prohibet uentris lenitatem, debet enim uenter eſſe lenis, ſed non lubricus, debet enim aſſellare bis in die. Sit ergo ſolutiuũ huiuſmodi in materia cholerica. ℞. mannæ ℥.1. ſuc. uiol. pulparũ, ſebeſt. ana ℥.s. ſeri caprini quantũ ſufficit, pro potiõe miſce aut loco ſeri caprini aqua decoct. uiol. iuiub. ſebeſt. quantum ſufficit, & loco mannæ ſi non habeatur ponať caſſia ſed in minori doſi. Iſtud ſolutiuũ ſumat in aurora cum cuſtodia, deinde non aſſumat lauatiuum aliquod. Si uerò fluxum uentris acceſſurũ timeret in pleureſi, tunc nec hoc nec aliud ſolutiuũ aſſumat, maximè autem ſolutiuo uti debet dolore deſecẽdente ad hypochondria. Virture uerò exiſtente debili non cõſentiat phlebotomię nec ſolutioni, de qua ſupra, tunc diuerte et aliqualiter euacua cum clyſteribus lenitiuis medijs aut etiam acutis, in quibus caſſia aut agaricus ingrediatur ſecundum exigentiam, aut aliud huiuſmodi, & propriè dolore deſcendente ad hypochondria quibus utatur ſingulis diebus aut alternis ſecundum neceſſitatem. Vbi autem timeretur fluxus uentris nullo huiuſmodi utatur. Alleuiatio enim uentris

tris à fece & uĕtositate excusat ab additione nocumen torum in hacęgritudine. Et si pleuresis quidem fuerit phlegmatica, euacuetur sumendo cassiæ ʒ. 6. agarici prępparati ʒ.s.cum decoctione liquir.passul.hys.cū pauco melle. Si uerò fuerit melāch. sumaĩ cassia cum sena & epithymo cum horū decoct.nec non buglossę & pauco sacc.uel trahatur cassia cum decoct.senæ, & epith. & aliquorum pectoralium, ubi autem timereĩ fluxus uĕtris nullo modo utatur aliquo solutiuo. Di uersiuum & acuitatis humoris æquatiuum iuxta secundum intentionem ℞. fol.lactucæ M.1.maluæ M. 2.salicis uitis ana M.2.florū uiol.M.2.nenuphar. cha mæmil.añ.M.1.incidantur aliqualiter & bulliant simul in aqua fluuiali quantum sufficit pro lotione amborum crurium,sed flores uiol.& nenupharis po nantur in fine ad bulliendum.In hac decoctione debi tè calida lauentur stomacho ieiuno & fricĕtur primò pedes & crura à genu infra,deinde eadem hora imme diatè manus & brachiū à cubito infra ipsi pleurę op positæ,licet fortè regularius sit primò lauari brachia, deinde crura,hoc uerò diuersiuo utaĩ singulo die sto macho ieiuno saltem semel,sed hora qua non assumit clystere suprascriptum aut fiat alia ex euacuationib. suprascriptis aut diuersionib. descriptis. Diuersionē autem cum uĕtosis ad cutim & ad partes extrinsecas positis super loco dolente nō laudo,nisi natura id per se primò tentauerit,in quo casu adiuuanda est cū uen tosis,cum scarificatione & sine, & cum rubificantib. loco appositis sed maximè hanc operationem debĕt præcellisse tam phlebot.diuersiuæ quàm euacuatiuę, nec non minoratio materiæ cum solutiuis de quibus dictum est & dicetur,& etiam ipsius eradicatio si fieri potest. Tertia autē intentio,scilicet repercussio perfici tur cum exterius applicitis & non interius & dome sticè repercussiuis non fortibus,et solum in principio principiante & nō in augmento usq; ad duos dies cō muniter,exceptis semper casib.qui excipiuntur quar ta primi,de cura apost.ut quia materia nō sit ueneno sa nec multum corrupta,non sit crassa & inepta reper cussioni nec timeatur reditus eius ad pulmonem,cor, cerebrum, & huiusmodi membra magis nobilia nec corpus sit repletum ualde. Et quia frequenter desunt conditiones suprascriptæ repercussiua communiter omittuntur. Repercussiuum autem domesticum est quo utebatur G. factū ex cera alba & oleo rosaceo si mul mixtis,& pluries lotis cum aqua ros. Repercussi ua autē Mesue sunt satis fortia super quib. nō præsu merē,pręcipuè quę fiunt cū ros.aceto,balaust. In materia tamē choler. subtili licĕtius possumus uti reper cussiuis q̃ in materia crassiori:adiuuant eñ incrassan do pro parte ad digestionem, oleum ros.esset satis ad hoc conueniens,aut mixtū cum oleo uiol.&c. Quar ta intentio completur cum digerentibus tam interius quàm exterius applicitis. Materia autē existente cho ler.cōuenit huiusmodi.℞.syr.de uiol.de iuiub.añ. ʒ. 1.aqua decoct.hordei,iuiub.seb.& uiol.añ. ʒ .3. misce,sed uiol.ponantur in fine,hoc digestiuum cali. sumat in hyeme, æstate uerò tepidum in aurora & etiā in uesperis per 2.horas ad minus ante cœnā quatuor dieb.cōtinuis & dormiat si potest post eius sumptio nem, sed non amplius 2.horis, similiter in sero per 1. horam dormiat, & sufficit si huiusmodi syr.cum a qua hor.distemperentur.

Si uerò maiori extinctiōe opus sit addatur syr. de nenuphare.Et si adhuc pluri frigidatione opus fuerit addatur mucil.psilij, ʒ.s. rescindantur autem omnia quantum est possibile, quæ cōstringunt sicut portul. papauer.lactucæ,& similia. A quæ uerò conuenien tes in materia choler.sunt aquæ citrulli,cucur. melo nis Indi quæ solæ cum sacc.aut suprascriptis syr. mi sceri possunt. Si autē materia peccans fuerit sang.sint digestiua maioris absterſionis et minoris alterationis sicut syrupi suprascripti cum aqua hor.seu sem. com munium frig.iuiub.seb.& similium. Digerentia aūt exterius applicita sunt oleum uiol.et amyg.dulcium secundum quantitatem quæ uidebitur, in his debi tè calid.infundatur petia linea subtilis & cum ea un gatur particula dolens, deinde super ipsa extendatur & debitè fasciet cum fascia subtili ueteri,2. reuolutio nib. Si uerò materia sit phleg.exhibeatur aqua mellis cui si opus fuerit admisceat oxymel simplex,syr. de liquiritia,& huiusmodi.Si uerò melācholia addatur his syr.de buglossa uel de pomis dulcib.Et pariformi ter exterius addant suprascriptis aliqua olera pecto ralia magis calid.attinentia.de quibus infra,sicut ole um chamæmel. Quinta autem intentio, scilicet causę antecedētis eradicatio perficitur phlebot.& pharma cia,phlebot.ergo basilica eiusdē lateris si opus erit ite rata plebot.& hauriatur sang. secundum tenorē uir tutis & quantitatē repletionis,sed non fiat nisi ex for ti causa ne materia cōgeletur & sputum prohibeatur & fiant communiter trāsacta dĕ tertia,obseruatis ca nonib. suprascriptis in prima phlebot. Deinde si fue rit materia peccans præter sanguinē pharmacia edu cat proportionata uirtuti & materię peccanti,ut pu ta quando aliqua ex ea quæ suprascriptæ sunt in secū da intēctione obseruatis canonibus ibidem descriptis, hoc obseruato quòd inter hanc phlebot. & pharma ciam cadat dies medius in quo uirtus restaurari pos sit. Sed semper memor sis ne uentrē nimium lubrices, est enim prestātius ut sit nimis stip. quàm nimis lubri cus. Sexta autem intentio est ut causa coniuncta pleu resi digeratur paulatim,per sputum mundificetur,& etiam pro parte insensibiliter resoluatur semper cauēdo iuxta posse ne suppuretur. Mundificatiuum.℞. liquir.rasæ & mundæ à cortice suo ʒ.s.hor. excorti cat. ʒ.s.sebestē. ʒ.1.iuiub. ʒ.2.uiol.M.2.suc. granat. dul. ʒ.6.aquæ uiol. ℔.4.sacc.candidi, penidiorum, diadragan. ana ʒ.1.s. incidātur incidenda deinde si mul bulliant ad leuem ignem usq; ad consumptionē tertiæ partis aquę,& fiat iulep lōgum, uiol.tamē ad dantur in fine ad bulliendum, de hoc iulep tepid. aut calid.gargarizet & teneat in ore lambēdō, deglutiat sæpius in die maximè stomacho ieiuno,cui si opus fuerit amplius mundificare et digerere addatur suc.li quir. ʒ.1.sem.maluę,sem.maluauis.sem. cōmunium frig.añ. ʒ.s.& de eo bulliendo fiat iulep lōgum. Et si amplius fuerit opus mundificare & digerere addatur mellis uiol. ʒ.1.&c. Mundificatiuū cum sputo effica cius supra scripto,et digestiuū.℞.diadragachāti frig. Nicolai ʒ.3.mucil.sem.maluæ,& maluauisci, & cy roniorū,añ.ʒ.2.mannæ ʒ.2.mellis,uiol. ʒ.s.reforme tur confectio in forma mediocriter liquida. Si uerò sanguis fuerit in causa,requiritur maior absterſio & minor infrigidatio.

Et si materia fuerit uiscosa,aliqualis incisio;ad quæ omnia

omnia confert oxymel cum suprascriptis mixtum& pro complendo hanc intentionem exterius ungatur ut infra.℞. Oleorum,uiol.amyg.dul.chamæmilini, butyri ana. ʒ.1.misce,in his oleis debitè cal.infundatur petia lini subtilis uetus & inūgatur particula, pe tia illa taliter infusa superextendatur & fascietur, nec non fomentatio facta,scilicet ex aqua decoct.maluarum.sem.lini.paritariæ,fœnugræci, maluauis. & si milum. Minuit enim dolorem & sputum accelerat post quam sequatur inunctio, aut emplastrum sub sequens. Maturatiuum adiuuans, scilicet ad mun dificandum & doloris sedatiuum. ℞. foliorum uiol. M. 3. mucil.altheæ,semin.lin,fœnugræci, ana. ʒ.s. florum chamæme. meliloti, ana ʒ. s. oleorum uiol.amyg.dulciū,butyri recentis sine sale ana quan tum sufficit ad impinguandum farinæ hordei partes duas,farinę sem.lini partem unam, ita quòd sufficiāt ad inspissandum,flores bulliant in sufficienti quanti tate aquæ ad faciendum bullitionem sufficientē pro emplastro,deinde omnia simul misce ad lentū ignem & fiat emplastrum,&c, Super apost.loco dolente emplast.hoc tepidum apponatur & quandoq; itere retur bis in die. Si uerò phlegma fuerit in causa adhuc requiritur minor infrigidat. & maior incisio, & ab sterſio sicut hydromel cum oxymelle simplici & syr. de liquiritia quibus etiam aliqua ex suprascriptis po ssunt admisceri & potest fieri aqua mellis cum ficub. passulis, & liquir. nec non loch de pino addatur su prascriptis. Si uerò melancholia fuerit in causa con fert decoctio ex melle,passulis,liquiritia, lupulis,bu glossa,cui oxymel addi potest si fuerit opus incidere. Et si magis infrigidare uis, ponantur uiolæ in deco ctione, aut addatur syrupus uiolaceus: & si magis uis maturare addatur in decoctione semen maluæ, cytoniorum,maluauisci,& ficus sic.pingues, & loch de pino cum syrupo,de buglossa,melle uiol.oxymel le simplici,& cum mucilagine,semine maluauisci, se mine maluæ,& semine cytoniorum, fit ad hoc sublime,non enim sunt expolienda abstergentia nec inci dentia à maturantibus & remanentibus asperitatem sic enim felicitatur operatio,exterius autem applicen tur infrascripta. Recipe olei uiolarum, amygdala rum dulcium,butyri recentissimi,mucilaginis,malu auisci,fœnugræci,sem.lini misce,quibus si erit opus fortius abstergere addantur radices lilij & caules cum butyro. Sed in materia melancholica intendatur magis mollificationis,& in phlegmatica magis abster sioni. Vnguentum leue competēs in pleuresi ex me lancholia. Recipe,mucilaginis, maluauisci, fœnu græci,lini,butyri recentis,medullæ cruris uituli, olei amyg.dul.liliorum alb.ana. ʒ.s.croci.ʒ.2.misce.

Septima intentio, scilicet correctio accidentium completur,ut infra,si fuerit instantia uigiliarum.pri mò lauentur crura & brachia trahendo inferius cum decoctione dicta,in secunda intentione ex foliis lactu cæ,maluæ,&c. Et ponantur in decoctione cortices papaueris albi & nigri, & etiā seminis hyoscyami,& & ungantur exterius tempora & frons cum diapō puleon addito etiam opio si oportuerit.

Et detur etiam apud necessitatem syrupus de pa pauere factus ex semine papaueris, & non ex cortice, sed cum cautela ne compingat sputum quod esset de terius,& si hoc timeretur detur cum aqua mellis, aut aqua decoctionis passularum,aut similibus.

Subeth, si accidat curetur odorando acetum acu tum,& ponendo petias in eo infusas circa frontem,et tempora,& apponendo uentosas parti posteriori de scendendo & faciendo clysteria ad hoc propria & fri cationes fortes,trahendo inferius ligaturas& recurra tur ad caput de subeth. Subueniatur autem phrene si,si non sit uera,inducendo somnum,lauando cru ra & brachia, ut supra in sedatione uigiliarum super commissura coronali fiat embroca, aut fomentum cum decoctione suprascripta pro cruribus & diuida tur pullus columbinus per medium et aspergatur pul uis hyoscyami albi, & tepidus ponatur super com missura & dimittatur per horam.

Si autem uentre existente stiptico, sicut est ut pluri mum in tali casu leniatur,primò uenter cum clysteri bus lenitiuis & etiam cum acutis si oportuerit, & fiat phlebot. quādo materia est in ascensu, ex saphenis,et ponantur uentosæ in spatulis & natib.cum scarifica tione,sed postq̃ ascendit uirtute consentiente fiat ex cephalica,aut phlebot.uenæ frontis,aut fluxus sang. narium prouocetur,& super caput ponatur embro ca,de aqua supra scripta. Et unctiones in primis alte rantes,& somnum inducentes & in processu aliquan tulum magis resolutiuæ. Si uerò materia repat ad ca put & neruos fiant fricationes in latere contrario, & super locis læsis fiat unctio cum oleo chamæmel.& li liorum al.debitè calid. & inuoluantur faldellæ lanæ suc.& fiant diuersiones debitę per clysteria,&c. Si ue rò accidat syncopis ex uirtutis debilitate subueniatur exhibēdo modicum uini dulcis lymphati cum aqua hor.aut uiol.& contusi pulli aut brodij consumpti. Si uerò ex raptu humorum aut uaporum ad cor fiāt diuersiones omnibus modis suprascriptis, & confor tetur cor et spiritualia cū odoribus bonis. Sitis uerò sedanda est cum humectantibus & uehementiam in flammationis extinguentibus sicut aqua citrulli,me lonis indi,mucilago psilij & consimilibus, uerum o portet ut non sint frig.actu, & oportet ut misceas se cum aliquid ex abstergentibus subtiliter, ut lenifice tur sputum,sicut sacc.aut suc. granatorum dulcium. Et si fuerit sitis à caumate spiritualium administretur libertas aeris temperati declinantis,scilicet ad humid. Si autem fuerit ab ebullitione cholerę rub.cōfert syr. acetosus & uiol.cum aqua plurima, sedat enim sitim etiam aqua hor.facta,scilicet secundum ordinem & debitam artem. Fluxum sang.à naribus contingen tem si fuerit crericus nō debemus restringere nisi mo dum excedat,& si fuerit non creticus propter exube rantiam sang.confert tunc phlebot.& cætera quæ re quirenda sunt in proprio cap.& similiter ex ebulitio ne magna cum exstinguentib. & ebulltionē sedanti bus procedendum, ita tamen ut non compingatur materia & sputum prohibeatur. Fluxus uentris si ac cidat in principio morbi est secundum unū duorum modorum,aut propter multitudinem materiæ prę sentia regulationis naturæ & non est restringendus, sequitur enim ex hoc anhelitus facilitatio & delitescē tia feb.& est significatio bona, aut est propter multi tudinem materiæ præter hoc quòd reguletur à natu ra,imò est sicut egurgitans,& est significatio mala,& propriè cum non sedatur per ipsum cōstrictio anheli tus & feb.inflammatio, tunc enim superueniet fortè

mors in 4.uel ante,nec hic est restringendus nisi modum excedat,sed obuiandum malæ qualitati humoris siue occultè siue manifestè impediente naturam ut regulare non possit,& natura ipsa fouenda est, ut nõ cadat. Si autem accidat fluxus in fine morbi aut precedente morbo est similiter secundum alterum duorum modorum. Aut enim est creticus expellente natura nociuum,& separante post debitam digestionẽ, & sequitur ipsam incolumitas,& non est restringendus,nisi modũ excedat,aut accidit ex debilitate membrorum naturalium,scilicet prostratione, digestiuæ, & contentiuæ eorum,& sequitur ipsum mors. Huic autem subueniendum confortando utramq; uirtutẽ cum interius & exterius applicitis, ita tamen ut sputum non prohibeatur. Alchola autem uel oris excoriatio si proueniat à uaporibus febrilib. acutis, siue à uaporibus eleuatis ab humoribus putrescẽtibus, aut in membris naturalib. aut in spiritualib. aut ab ipso ulceris in pectore,aut pul.& denotat multam ipsius ulceris corruptionem,subueniendum est cum his, quæ dicta sunt in cap. proprio,cauendo semper, ne remedia localia sint stiptica multum impedientia sputum, quod esset deterius. Conuenit ergo retentio lactis in ore,& gargaris. cum eo & decoctio iusub. dia. & huiusmodi in utroq; conferentia. Regimen sex rerum non naturalium iuxta octauam intentionem. Sit aer in actiuis temperatus potius declinans ad calidum q̃ ad frig. sed tendens aliqualiter ad humidum. Vitetur aer uentosus & uaporosus,& fumosus & superfluè humidus & aquosus,& similiter æstuosus & siccus. Vbi autem esset magnum cauma in spiritualibus & suis ardens & huiusmodi accidentia cum cal. superflua posset aliqualiter ad frig. & humidum declinare,nec sit suffocatus,uaporibus plenus,maximè existẽte spiritu anxio,ut cum anhelitus sunt subsequẽtes & sit mediocriter illuminatus. Veruntamen si est spiritus anxius et uidetur infirmo quòd suffocetur fit magis illuminatus,& sit redolens odore remisso non intenso. Sit eius somnus communiter septem uel octo horarum & magis nocturnus, uerum etiã in die dormire potest, sed non incipiat dormire nisi saltem distanter à cibo per unam horam cum dimidio. Et dormiat non reuolutus,sed quasi sedens, & in situ secundum quem minus à dolore molestatur, uerum iacere super latus ægrum magis adiuuat ad spuendum. Sit eius corpus magis inanitum,quàm plenum,unde sollicitè euacuet omnes superfluitates catarrhales per os,nares, & sit sollicitus ad tussiendum, spuendum, & non parcat dolori,habeatq; pro posse bis in die beneficium uentris, scilicet ante prandium & cœnam, naturaliter aut medicinali auxilio cum clysterib. uel suppositorio,uerum si solum assellet in die semel sufficiet,similiter urinam non retineat,nec sudorem stringat natura inuitante,quiescat, non excercitetur, uerum fricatiões suaues à pectore infra supplent uicem exercitij & diuertunt ad inferiora,fiant ergo aliquando stomacho ieiuno, nisi senserit se debilitari, parum loquatur,& uoce submissa. Sit gaudens sperans,solicitudinem,timorem,tristitiam, gaudium magnum, uerecundiam, & omnes animi passiones excedentes euitet. In dietando ad quatuor respiciendum est, scilicet ad morbum,causam eius,accidentia ipsius, eusq; distantiã à statu,aut propinquitatẽ, secundò ad fortitudinem uel debilitatem ægri,tertiò ad eius consuetudinem,quartò ad ipsius repletionem, & inanitionem. Quanto enim morbus est intensior & accidentia sæueriora & statui propinquior competit magis tenuis diæta.

Causa uerò morbi magis indicat de qualitate dietæ quàm de quantitate. Fortitudo uirtutis indicat minus de cibo exhibendum esse,licet plus pro uice. Econtrario uirtutis debilitas, cõsuetudo indicat tam quantitatem continuam,quàm discretam cibi, iuxta aphorismum 17. primæ particulæ, & sub his duobus etiam ætas & cætera intelliguntur: frequentius enim pueris & decrepitis exhibendum est. Iuuenibus plus pro uice sed rarius, senibus primis minus, & rarius, quàm cæteris. Repletio etiam multum esse attenuandum indicat,contra uerò inanitio.&c.

Sed pone quòd sit pleuresis cholerica uel sanguinea,mediocris intentionis, cuius status debeat esse in septima,secundum quod & plurimum euenit, in corpore mediocris fortitudinis mediocriter repleto,ætatis à 19.usque ad 70.in prima die naturali nihil debet comedere, sed solum bibere aquam hordaceam, uel aquam sacch.solum,aut cum iulep aut syr.uiol.ita ut aqua sit tripla aut quadrupla ad iulep,quæ sit facta secundum artem, ut accipiatur hordei bene conditionati, mundi à cortice exteriori, quòd prius fricetur cum panno asperso uehementer pars una,aquæ bene conditionatæ partes uiginti, decoquatur lento igne sine fumo ad consumptionẽ medietatis aut duarum partium auferendo spumam. Hic enim est potus medicinalis abstergens, lauans, sputum facilitans, uentrem lubricans,oppilationes aperiẽs & urinam prouocans. Si uerò uelimus ut sit potus tantum,fricetur primò fortiter & excludantur cortices intrinsecæ & bulliat una pars eius cum octo partibus, scilicet aquæ una bullitione, & proijciatur aqua illa, deinde pone super ipsum aquę calidę ℔. 20. & decoque cum facilitate usque ad ℔. 10. Sitim enim & etiam asperitatem sedat, inflammationem extinguit, pectus & pulmonem & guttur lenit, uentrem lubricum facit,præcordia humectat, & sputum facilitat, hæc secunda magis competit ubi esset pectoris asperitas & siccitas,inflammatio maior, de aliqua ergo istarum, quæ magis facit ad propositum, bibat ut supra, aut sola,aut cum iulep, aqua uerò sacch. fit ut accipiatur ℥. 1.sacch.optimi, & 20. aquæ decoquatur ad consumptionem tertiæ partis, aut medietatis. Secunda uerò die comedat ptisanam hord. factam scilicet aut ex farina hordeacea debitè cocta cum aqua,aut secundum Mesue, ut hæc aqua ultima descripta per ulteriorem decoctionem refundẽdo adhuc parum post parum circa decem partes aquæ inspissetur aliqualiter quousque habeat mediocritatem inter spissum & liquidum,& est cibus laudabilis hoc in proposito,de qua sumat in prandio& cœna. Tertia etiam die comedat hanc ptisanam altero ipsorum modorum factam, scilicet in brodio pulli parui. Et similiter in die quarta & quinta. Die uerò sexta & septima in quibus est status ægritudinis & accidentia sæuissima iterum redeat ad ptisanam primam factam in aqua & non in brodio cui potest addere modicum sacch. optimi ad libitum. Die uerò octaua & nona cum incipit declinatio redeat ad ptisanam in brodio pulli cum

cum sacch.sed pullus sit maior. Decima & undecima adhuc pullus sit maior & sumat ptisanam cum pluri saccharo. Sequentibus uerò diebus potest dare ptisanam cum pulpis pulli cõtusi cum saccharo usque ad 14.& post 14.iam ferè totaliter declinante ægritudine incipiat comedere præter ferculum primò de extremitatibus pulli. Deinde ulterioribus diebus ex partibus maioris nutrimenti, & incipiat bibere parum uini aquosi cum aqua sacch. & tandem de uino dulci cum aqua prædicta. Sed nunquam bibat uinum nisi cum ægritudo ferè totaliter declinauerit,& præcipuè dulce,sed solum aquam, de qua in principio. Sed uolentibus ptisanam detur temporibus proportionatis amyg. aut lac seminum communium frigid. cum brodio pulli aut panatella,ita ut panis sit quinquies lotus cum aqua calid.quamuis Galen. prohibuerit dari panem & fermentatum & non fermentatum, sed corrigatur lauando cum aqua calida,ut supra. Aut detur brodium consummatum abijciendo partes unctuosas cum saccharo, aut sine saccharo. Aut cucurbita in brodio pulli, aut aliquid ex maluis,blitis,& spinachijs. Similiter auiculæ paruę in declinatione,ut supra de pullo,& similiter pisces parui petrosi iam declinante ægritudine & oua sorbilia concedi possunt:poma autem cocta conceduntur in fine mensæ,& granata dulcia.

Ex confectionibus conuenientibus in declinatione est marzapanis ex amyg.saccharum & aqua uiol. & pineæ præparatæ confectæ, & passulæ transmarinæ. Et secundum maiorem distantiam status post secundam diem est incrassanda diæta,ut puta si debeat esse status in 14. in tertia die debemus dare contusum pulli cum ptisana, & sic continuabimus usq; ad undecimũ diẽ, deinde usq; ad quatuordecim,demus ptisanã solam, postea declinante ægritudine redibimus ad ptisanam mixtam cum pullo contuso, ut supra. Si uerò materia fuerit phlegmatica, uel melancholica,& status sit æquè propinquus cum suprascriptis incrassabimus & subtiliabimus ut ante,sed faciemus diuersitatem in qualitate ciborum. Nam in prima die dabimus potum solum, scilicet aquam mellis pauci aut multi mellis secundum maiorem aut minorem calid.quæ fit secundum hunc modum. ℞. mellis clari ℔. 1. aquæ cisternę ℔. 9. bulliant simul ad lentum ignem sine fumo ad consumptionem tertię partis & despumetur optimè & coletur, aliquando accipimus partem unam, mellis & decem uel duodecim aquæ secũdum maiorem aut minorem inflammationem,& est magis delectabilis. Ex cibis conuenientibus est brodium cicerum, aut ptisana cocta in brodio cicerum, aut in brodio caulium, aut in brodio bugloſſæ, & boraginis, si materia fuerit melancholica,& kist ipsorum cicerum,quæ omnia possunt fieri cum brodio pulli aut sine, secundum exigentiam temporum ipsius pleuresis,deinde deueniendum declinante ægritudine ad contusum pulli & pisces & uinum,& cętera ut supra, licet secundum plurimum audacius possemus incrassare in pleuresi phlegmat. & melanchol.cum secundum plurimum status sit distãtior à principio,quàm in sanguinea aut cholerica, & in his passulæ & pineæ præparatæ magis conuenisũt. Et hæc diæta est regularis. Attamen aliquando compellimur irregulariter dare uinum & contusum in statu quando uirtus dissoluitur & deficit. Attẽde tamen quòd pueri frequenter sunt cibandi à decimo anno& infra. Et senes à septuagesimo supra oportet cibare frequẽtius,& pręcipuè infantes & tanto pluries quanto sunt animosiores & habentes plus de caliditate, & similiter decrepitos cum nõ possint multum cibum digerere una uice. Dabimus ergo infantibus quater in die naturali, decrepitis ter utplurimum. Similiter si pleureticus fuerit à principio supra modum repletus stabimus contenti solo potu duobus diebus & si multum fuerit inanitus à principio, statim incipiemus à ptisana hor. Si autem resolutio non fuerit possibilis,imò tendit ad hoc ut suppuretur,quod maximè signatur ex eo quòd non mundificatur in quatuodecim diebus,imò crescunt accidentia cum deberent minui,scilicet dolor feb. difficultas & cõstrictio anhelitus,tussis, tunc attentè consyderemus an cum prędictis accidentibus,etiam auctis ster fortitudo uirtutis an non. Si primũ expecta suppurationem, si secundum, mortem. Ars uerò producendi ad suppurationem,& ex suppuratione ad sanitatem sex exigit intentiones curatiuas. Prima quidem est apostem. maturatio: secunda ruptura eius: tertia abstertio & mundificatio: quarta incarnatio.& tandem sigillatio:quinta correctio accidentium: sexta regulatio uitæ. Intentionem primam complent res calefacientes temperatè & communiter humectantes cum uiscositate quadam prohibente, scilicet fortem resolutionem ne separetur humidum à sicco,sed remaneat sicco permixtum, ut sit æqualitas in toto & euenìat æqualis maturatio per totum, & hoc interest inter medicinam maturatiuam & resolutiuam, est enim resolutiua priuata uiscositate ne fiat retentio materię.

Imò fiat eius resolutio per partem post partem & attinet magis caliditati & siccitati, quàm humiditati. Mollificatiua autẽ attinet magis hum. quàm aliqua istarum & minus calid. nec est inuiscatiua,imò pororum dilatatiua,properat enim ad hoc,ut humor cum æqualitate resoluatur, & quòd non remaneant partes terrestres in fine, & maturationum quædam administrantur interius, quædam exterius. De interius applicitis temperatè maturãtibus est aqua decoctionis ficuum sicc. aut dact. aut utrorumq;. aut aqua decoctionis ficuum sic.passularum, fœnugræci cum aqua & uino cocto aut sine eo. Et possunt addi semina maluauisci & maluæ. Et si fortiori opus est, ut in materia phlegmatica crassa, addantur radices lilij in decoctione,&c. Si uerò materia in caliditate excedat accipiantur semen maluæ, cyron.uiol. hordei, & coquantur in aqua sufficienti cum saccharo, & addatur etiam semen maluauisci & lini si amplius maturare necesse fuerit. Possunt etiam fieri ex suprascriptis, aut alijs mixtis cum his trochis. loch, electuaria calid. aut frig.secundum necessitatem cum mucil. sem.lini,aut sem. maluæ,aut seminis maluauisci, aut cyron.& exhiberi cum syrupo uiol.aut aliqua decoctione delectabili & ex his teneat aliqua in ore,gargarizet & bibat & sumat actu calid. Ex maturantibus aut extrinsecis quædam sunt embrocationes ex decoctione maluarum,althææ,fænug.sem.lini, & similibus. Et administretur potius cum filtro quàm cum

ſpongijs. Et cum ſedare dolorem oportuerit addantur aliqua ex anodinis aliqualiter reſoluentia, ſicut paritaria, melilotum & anethum, Et ſi fortius maturare uolueris radices ireos & ex mucilagine ſupraſcriptorum cum adipe gallinæ & anatis poſſunt fieri unguenta. Et diachilon cum mucilaginibus eſt efficax, & poſſunt fieri emplaſtra, & ſunt efficacia ualde cum maluauiſco, farinis ad hoc proprijs, pinguedinibus, oleis & cæteris quæ in emplaſtris maturatiuis poni conſueuerunt. Et ex fortibus ualde conuenientibus in materia phlegmatica aut melanch. ſunt folia caulis in emplaſtro addita. Et adhuc fortius radices ireos aut aliquid de galbano diſſoluto in rob. Et adhuc fortius ſi addatur aliquid ex fimo columbino, imò hæc ſunt cauſa ut materia ad cutem quandoq; trahatur, ſed incipiendum ſemper à leuioribus, habendum reſpectum ad qualitatem materiæ & accidentia, & gradatim aſcendendo, & cum perficit hæc prima intentio quieſcat in aere temperato declinante ad calid. Et ſint eius cibi maturantes ſicut ferculum ex malua, blito ſiue ſicla, atriplice cum oleo amygd. & ius cicerum abiecta prima aqua, & kiſt, & brodium frumenti, & ius caulium, & in ſecunda menſa ficus ſicc. paſſulæ ſine interioribus, dactyli, poma dulcia elixa.

Secunda intentio perficitur, aut cum medicinis ad hoc proprijs, aut cum motibus partim apoſtemata conquaſſantibus aut extendentibus. Ad quam intentionem non eſt perueniendum niſi præcedente maturatione & iam exiturato apoſtemate, quod ſignatur ex remiſsione doloris & feb. & multiplicatione grauedinis in loco collectionis. Medicinæ autem ſint calidæ lenientes, ſubtiliantes, ſicut ſecundum Meſue ſyrupus de hyſſopo, de praſsio, & eius efficacior eſt ſyrupus herbæ bendeſtur cum melle, aut decoctio eius ſumpta cum modico fermenti ſecum diſtemperati & cocti, & fortius eſt ſuc. eus cum fermento & melle. Et fortius eis eſt ſi addatur modicum baurach, & propriè cum natura eſt fortior & feb. eſt remiſſa. Et in hoc caſu laudat Auicen. theriacam & mithridatum ad erumpendum cum conſeruatione caloris innati.

Exterius autem applicetur emplaſtrum factum ex bendeſtur cum butyro, adipe antiquo & melle, & adhuc fortius ſi addatur fermentum & fimus columbinus. Et fortius ſi addatur baurach. Emplaſtrum etiam factum ex radice maluauiſci, ireos recenti, ſimul coctis & præparatis cum axungia ueteri & far. fœnugræci, & ſem. lini. & oleo liliorũ alborum, eſt ad hoc efficax & domeſticum ſatis. Et addatur fermentum & fimus columbinus & baurach ſi oportuerit. Motus autem ad hoc conuenientes ſunt tuſsis fortis, uomitus uiolentus, & iacere ſuper latus ægrum & ſubitò ſe ad ſanum uoluere, uel econtra. Et in hac hora ſint cibi eius ſorbitiones fermentatæ cum melle & ptiſana ex farina frumenti & panis bene fermentatus, paſſulæ & ficus ſiccæ, grana pini cum ficubus & amygd. & dactyli ſunt proprij. Et ſi cum his, quæ dicta ſunt, apoſtema non rumpitur opus, ut aperiatur cum ferro, aut cum cauterio, ſed quia difficile eſt inuenire locum ſaniei cum ferro perforãdo, aut cum cauterio niſi aliquis tumor aut qualitas mutata appareat exterius. Præſtantius eſt, ut à tali operatione abſtineas, niſi locus ſaniei per aliquod huiuſmodi tibi manifeſtetur, & in caſu etiamquo manifeſtetur tutius eſt primò cauterizare cum cauterio poſsibili uſque ad coſtas aut prope, ita ut cauterizatio ſit ſatis magna & incidens ſecundum inceſſum coſtarum. Deinde cum phlebotomia perforare uſque ad locum ſaniei. Et ſi cum phlebotomia prima uice non inueniatur, iterum perforetur ſecunda uice & tertia in loco cauterizato imò in diſtinctis locis loci cauterizati donec inueniatur. Illud enim ferè ſine dolore fieri poterit iam loco mortificato, ut ſupra. Debet eũ in hac operatione paulatim incidere ne cum phlemot. penetret interius & ſanies in pectore colligatur & fiat empyima. Et propterea huiuſmodi operatio non eſt multum tardanda ne interius fiat eruptio. Et fortè ad hanc operationem conuenientius eſt pilum paruum ut ſanies paulatim extrahatur juxta canon. ne uirtus deficiat, & conſyderetur qualitas ſaniei. Si enim æqualis alba cum paruo fœtore fuerit cum bona tolerantia bene ſperandum eſt. Si uerò cõtrarium malum. Et procedendum eſt ęgrum reficiendo ſecundum quod oportet & quantum oportet cum uino, ferculis, carnibus laudabilibus, & huiuſmodi. Qualiter autem hoc uulnus factum ſit tractandum uideatur cap. de empyimate. Tertiam rem complent abſtergentia, lauantia, & mundificantia, hoc prius diligenter inueſtigato quòd quandoq; ſanies expellitur per pulmonem cum tuſsi, & aliquando ingreditur uenam magnam reſudando tandem ad epar. Et quandoq; expellitur ad renes. Quandoq; per concauum epatis tranſit ad inteſtina, quæ omnia ſenſus manifeſtè diſtinguit. Aliquando in uacuitate pectoris colligitur & ibidem diu retenta perducit ad malas ægritudines. Niſi enim mundificetur in 14. diebus perducit ad phthiſim, ex mundificantibus autem per os & tandem per uiam pulmonis ſunt aqua ſacc. aqua hordeacea, aqua mellis, ſyrupus de liquiritia, de hyſſopo, oxymel ſimplex & tandem decoctio radicũ lilij cœleſtis cũ ſupraſcriptis & ſyr. loch de cãtib. & loch de ſcilla, & plurima in aſthmate conferentia. Exterius autem applicetur quæ reſoluant inſenſibiliter materiam in pectore contentam, & cum hæc adiuuent ad ſputum, ſicut decoctio halaſſæ, id eſt, thimi hyſſopi, & ireos, quibus poſſet addi lignum balſami, ſpica, & acorus, hueg. id eſt, ariſtolochiæ rotũdę, quę decoctio debitè calida adminiſtretur cum ſpongijs in ipſa infuſis & optimè expreſsis ſuper loco congregationis ſaniei & poſt eorum applicatiõem ter uel quater exiccetur locus cum panno calido. Et ungatur locus cum oleo de lilijs, de ſpica, de anetho, de alchanna, de cypero, & fortius eſt oleum de ireos, de balſamo, de quibus omnibus ſi quæratur maior reſolutio & exiccatio addatur ſulphur & aſphaltum, id eſt, bitumen iudaicum, & aggregentur cum melle, & adiuuet ad penetrationem, aut prius iungatur oxymelle, & propriè ſcillitico & deſuper aſpergatur puluis factus ex ſupraſcriptis, his autem arſenicum, id eſt auripigmentum, ſi opus eſt fortiori reſolutione addi poteſt. Si uerò appareat materia ad uias urinæ deriuari adiuuetur cum decoctione radicum apij, ſparagi, fæniculi, ſem. communibus alchechengi. Item cum brodio cicerum & ſimilibus urinam prouocantibus.

Si uerò ad inteſtina deriuetur adiuuetur cum medulla carthami, caſsia, manna, & huiuſmodi cum clyſteribus trahentibus ad inteſtina & mundificantibus ſicut decoctione agarici, carthami, hyſſopi, ariſtolochiæ cum debita mellis quantitate & huiuſmodi. Sunt tamen quædam quæ ſumpta per os adiuuant expulſionem per omnes uias ſupraſcriptas, ſicut ius galli antiqui iuxta doctrinam Meſue capite proprio de iure gallorum & gallinarum. Item aqua mellis, liquiritiæ, hyſſopi, capil. ueneris diuiſim & coniunctim. Item caſsia, manna, & cætera. Et ex medicinis magnis adminiſtrandis cum morbus chronicatur ſunt mithridatum, theriaca, athanaſia, quæ per omnes adiuuant uias, medicinis autem extremis ſicut de piperibus, de arſenico, & ſulphure & ſimilibus non eſt utendum niſi cum cætera non contulerint incipiendo à doſi pauca & minori quæ ab authoribus ſcripta ſit præcipuè à Meſue in capite de aſthmate & gradatim aſcendendo ſeruatis canonibus ab eodem ſcriptis in capite proprio de pleureſi, & de aſthmate, ſed his non eſt utendum niſi cum in pulmone & pectore eſt ſuperflua humiditas non corrigibilis per ſupra ſcripta, et feb. eſt remiſſa & uirtus conſtans, & prius ſuffumigijs utendum eſt, ſicut ſi ex arſenico & ſulphure & croco fiant formæ ſimiles auellanis cum adiperenum capræ, & ex una earum poſita ſuper prunis recipiat fumus per os.

Si autem aliquid horum oportuerit dari per os, detur ʒ.s. ſulphuris cũ ouo ſorbili, aut detur diaſulphuris deſcriptione Meſue tantundem cum aqua mellis ſemel aut pluries ſecundum exigentiam, & ſi quid nocumenti acciderit ex exiccatione aut calefactione corrige cum contrarijs ſecundum canon. Meſue.

Cibi eorum ſunt ius cicerum, ius caulium, farina hordei, ius galli antiqui. Condianturq; cibaria ſua cum ſaccharo aut melle, aut oleo amyg. dulcium, & niſi febris obſtet aromaticetur cum pipere, ſed declinante materia ad inteſtina dentur, quæ uentrem laxant ſicut malua, bleta, atriplices & betonica, quæ dicitur & leureng, uel leuloga. Declinante uerò materia ad uias renum ſparagi, baucia, id eſt, paſticana, & in ſecunda menſa dactyli, paſſulæ, pineæ præparatæ, amygdalæ, necnon poma dulcia, ſimiliter cytonia declinante materia ad uias urinæ. Potus autem ſit uinum dulce, aqua mellis, aqua ſacc. aqua hordei, & uinum de paſſulis, uinum alcheſures, &c. Si autem materia in cõcauitate pectoris colligatur ad nullam partem declinans oportet ut perforetur aut cum cauterio actuali uel potentiali, & tandem cum ſagittella, ut ſupra in ſecunda intentione dictum fuit. Aut incidatur abſque cauterizatione, locus autem incidendus eſt ubi aliquis exterius tumor apparuerit, & ſi nullus tumor appareat communiter fiat apertio inter quartam & quintam coſtam diſtanter à ſpondilibus per quatuor & ſeptem digitos in latere in quo per ſigna comprehenditur ſaniem fuiſſe collectam et paulatim ſanies extrahatur, & locus mundificetur, ita ut ſi opus fuerit inijciatur aqua aut uinum, melilotum cum cathair, id eſt, ſiringa, & tandem curetur, ut infra in capite de empyimate.

Quartam rem complent medicinæ incarnantes tam interius quàm exterius applicitæ, ſed aliquãdo oportet uti incarnantibus, aliquando redire ad mundificantia ſecũdum quòd neceſsitas expoſtulat, aliquando ſimul miſcere ex conuenientibus lac aſinæ, capræ, uaccinũ, & pecudinum plus incarnat, quàm caprinum aut aſininum, & generaliter lac pluris caſei & minoris ſerofitatis eſt magis incarnatiuum, & econtra magis mundificatiuum, aqua hordei decoct, cancrorum fluuialium ſecundum artem præparatorum, ſacc. roſ. bolum armen. ſecundum omnem modum adminiſtrationis, & multæ aliæ medicinæ, quæ reperiuntur in capite de ſputo ſanguinis aut phthiſi. Cibi autem complentes quartam intentionem ſunt aues paruæ degentes in arboribus, pedes & partes uiſcoſæ uitulorum, porcorum, & huiuſmodi, & ex ferculis conueniunt tri. pannicium. hor, frumentum, kiſt fabarum, priſana ex farina frumenti, amylum, & hordeum rizi, & lac coctum, & fercula quæ cum lacte fiunt. Caſeus recens non ſalitus aut pauci ſalis, potus autem ſit uinum mediocriter ſtipticum aut uinum dulce, aqua calibeata, aut aqua fluuialis infuſionis gummi Arabici, & rob myrtinũ & ſyr. eius, &c.

Quintam rem complent auxilia ſedantia accidentia ſuperuenientia totius curæ proceſſũ, quæ ſunt dolor feb. tuſsis uehemens conſtrictio anhelitus, anguſtiæ, ſitis, uigiliæ, abominatio cibi, quæ tempore maturationis ſuſpecta ſunt, ſed maturata materia ſuſpecta ſunt magis poſt eruptionem aut diu remanentia mortalia & præcipuè dolor feb. conſtrictio anhelitus anguſtiæ, ſolent enim hæc accidentia iuxta doctrinã Hipp. maturato apoſtemate remitti & ipſo erupto adhuc magis remitti ſaltem poſt primam & ſecundam diem, demum ſicut materia paulatim mundificatur, ita in dies paulatim emittitur. Si ergo contrarium horũ acciderit, quid aliud aſſignare poſſunt niſi morbi ſummam malignitatem & profundam corruptionem, præcipuè ſi ſanies quæ egreditur ſit fœtens, mali coloris & ſubſtantiæ. Verum ſunt aliqua accidentia minus ſuſpecta ſicut uigilia, ſitis, appetitus defectus, quæ poſſunt habere alias cauſas quàm ulceris malitiam & profundam corruptionem, quæ cauſæ poſſunt remoueri & corrigi. Sed ſi ſequantur ulceris malitiam, aut ſint complicata cum alijs accidentibus ſęuioribus omninò deſperandum eſt, hæc autem accidentia corriguntur remouendo eorum cauſas, quod ex proprijs eorum capitulis conſyderandum eſt. Sextam rem complent debitum regimen ſex rerum non naturalium exigentiam 5. intentionum ſupraſcriptarũ, de quo ſufficienter actum eſt in regimine pleureſis per reſolutionem.

Si autẽ permutetur ad putredinem, ad corruptionem, quod apparet ex ſignis ab initio dictis obuiandum eſt prohibendo cauſam antecedentem, ne tranſeat in coniunctam omni auxilio ſuperius dicto, ſcilicet phlebotomia, euacuatione, &c. circa quas in hoc caſu debemus eſſe audaciores cum ferè certum mortis imminet periculum, & feſtino auxilio opus ſit, & eum adiuuare, ut cauſa coniuncta extrahatur per ſputum & reſolutionem inſenſibilem, et in hoc caſu competit oxymel ſimplex cum adiuuet ſputum & ſua acetoſitate corruptionem prohibeat.

Si uerò induretur procedendum eſt cum mollificantibus interius & exterius, interius autem cum ſauonea quæ comedatur & in ore retenta degluttiatur, & cum decoctione, ſem. maluauiſci maluæ, cyton. paſſul. ficuum ſicc. & huiuſmodi molificantium ex

qua aliquid post aliquid bibatur, in ore teneatur & cum ea gargarizetur, & exterius applicentur, quæ mollificant ex his quæ in apost. sclirotico conferre consueuerunt præter acetum, & cum hęc sint propria membro cui applicantur, scilicet pectori, & hæc ex proprijs requirantur cap. Si uerò permutetur ad cancrum nulla fiducia salutis habenda est, sed cum frigid. & hum. est procedendum, & cura blanditiua. Si uerò permutetur ad neruos, cerebrum, cor, &c. dicta est cura, supra in correctione accidentium. Si uerò permutetur ad exteriora, natura iuuanda est cum attrahentibus & tandem curà apost, extrinsecorũ est procedendum. Si uerò ad pulmonem & phthisim procedendum est cura phthisis, si uerò ad peripneumoniã tunc procedendum cura peripneumoniæ, de qua infra. Sed obuiandum est omni ingenio posibili ne mutetur ad pulm. euacuando, diuertẽdo, etiam cum uentosis super loco pleuresis applicitis cum scarificatione & sine, & similiter quando permutatur ad loca nobilia.

DE PERIPNEVMONIA. Cap. LXIX.

Peripneumonia dicit ethimologicè quasi prope pulmonem, & est difinitiuè apostema calidum in pulmone, siue hæc caliditas insit ei per causam essentialem siue accidentalem per putrefactionem aut adustionem. Ex quo infertur quòd nodus aut glandula, aut alia huiusmodi adubeleth phlegmatica aut apost. aquosum, aut phlematicum molle, aut sephiros purum aut non purum, quibus non insit caliditas notabilis, nec per se, nec per accidẽs, esto quòd sit in substantia pulmonis, non sunt peripneumoniæ quapropter distincta de huiusmodi Auicen. facit capita. Facit tamen capit. de bothor in pulmone, quòd est pustula parua calida pulmonis, quod ratione paruitatis non appellat peripneumoniam, licet posset dici peripneumonia parua. Generatur autem peripneumonia dupliciter per uiam paulatim factę congestionis cum materia ex superfluitate nutrimenti.

Aut ex nutrimento ipso paulatim congeritur faciẽs apostema, quod in dies paulatim augetur, donec notabiliter excrescat. Et hoc est secundum plurimum, chronicum, aut per uiam defluxus, aut à cerebro humiditate ad pulmonẽ catarizante, aut à gutture cum synãche muratur ad pulmonem uel ad peripneumoniam, aut à partibus pectoris cum pleuresis muratur ad peripneumoniam. Frequẽter etiam fit in pulmone apostema per uiam defluxus humoribus aliunde defluentibus & in pulmone congregatis nulla ægritudine præcedente. Et ex his infertur peripneumoniam quandoq; fieri incipiendo, scilicet, nulla ægritudine præcedente quandoque permutando, scilicet, ex alia ægritudine.

Causæ autem coniunctæ peripneumoniæ sunt quatuor humores. Verum frequentius generatur à phlegmate, deinde ex sanguine, rarò ex cholera, rarius ex melancholia. Sicut contra pleuresis frequenter ex cholera, rarò ex phlegmate, quod non est absque ratione: cholera enim faciliter penetrat in rem densam, sicut est panniculus, & in eo retinetur, non autem sic phlegma sua crassitie penetrat in rem densam, sed bene in rem raram in qua sua crassitie facilè retinetur. Esto enim quòd cholera facilè penetrat in rem raram, tamen ab ea sua subtilitate facilè euaporat & resoluitur. quare, &c. Est autem duplex secundum Mesue uera & non uera, siue propria & ezebdeng, id est nota: uera siue propria, ut dicit Mes. authoritate Galeni, est quę fit ex phlegmate, cum frequẽtius eueniat propter causas suprascriptas, & minus mortalis. Et proportionatur superfluitati nutrimenti ipsius pulmonis, quæ phlegmatica est, licet nutrimentum sit cholericum. Quamuis quidam opinentur contrarium, maximè.

Concil. differentia 100. reprehendens Mes. dicentem superfluitatem nutrimenti pulmonis esse phlegmaticum cum potius sit cholericum, debet enim proportionari nutrimento suo quod est sang. choler. Et consequenter secundum Concil. haberemus dicere peripneumoniam genitam per uiam paulatim factæ congestionis esse cholericam & acutam, quod est contra sensum. Licet concederet Concil. peripneumoniam genitam ex superfluitate accidentali ipsius pulmonis, quæ inest sibi à catarrhis descendentibus, & à uaporibus à toto ad ipsum eleuatis esse secũdum plurimum phlegmaticam. Sed sequendo Mes. respondendum est superfluitatem nutrimenti esse contrariam ipsi nutrimento, sicut nutrimento ossis contrariatur medulla. Vnde quia nutrimentum pulmonis est cholericum eius superfluitas est phlegmatica. Sed contra hoc sunt multæ instantiæ, de quibus aliàs. Sed in summa secundum Concil. concedere habemus omnem peripneumoniam genitam per uiam paulatim factæ cõgestionis esse cholericam aut à sanguine acuto, sed per uiã defluxus quandoq; phleg. quãdoq; cholericã secundum naturã humoris fluentis, licet secundum plurimum phlegmaticã propter causas suprascriptas. Sed secundum Mes. si per uiam paulatim factæ congestionis generetur, ex nutrimento esse semper cholericam aut sang. si autem ex superfluitate nutrimenti, esse semper phlegmaticam: si uerò per uiam defluxus quandoq; phlegmaticam quandoq; cholericam.

Signa quædam significant genus ægritudinis, scilicet ipsam peripneumoniam eam ab alijs dispositionibus distinguentia, quædam causas eius, quædã quòd salubris sit aut mortalis, quædam tempora eius, quędam modos terminationis, quædam longitudinem & breuitatem, &c. Terminatur aũt quinq; modis, ut supra de pleuresi. Aut enim resoluit uel insensibiliter uel sensibiliter cum eius materia paulatim per sputũ euacuatur, aut induratur, aut permutatur, uel ad caput, uel ad neruos, uel ad pectus, & transit in pleur. uel ad exituras manifestas, aut eius materia per urinam, aut etiam flux. uen. euacuatur, aut maturatur, aut putrefit, ut superius in pleuresi, &c.

Significant peripneumoniam ipsam feb. acuta, & cæteris paribus acutior quàm in pleuresi propter cordis propinquitatem: maior tamen aut minor secundum causam facientem ipsam. Constrictio anhelitus uehemens & maior quàm in pleuresi. Altus tamen uelox & frequens est anhelitus secundum feb. magnitudinem, & est cum magna necessitate euentandi, ita ut arbitretur se ex proximo suffocari. Et quandoque infirmus coactus erigitur & stat erectus secundum eam positionem, quæ orthopnæa uocatur, & multo tiens non potest bibere & non nisi male loqui. Dolor extensiuus & grauatiuus, non pungitiuus, sicut in pleuresi, & est dolor extensiuus in pectore toto, licet magis in ea parte in qua est apostema, procedens ex profundo ad partem thoracis, et ad dorsum secundum incessum mediastini, & panniculi tegentis pulmonem, pulsus secundum plurimum undosus & diuersus multum, frequentior & rarior secundum necessitatem. Hæc diuersitas prouenit propter uehementem pugnam naturæ contra morbum, & econtrario non tamen semper est undosus, ut puta in peripneumonia choler. aut melanch. Nec potest dormire super dorsum, nec super latera, nec super faciem, sed oportet ut dormiat sedens, licet secũdum plurimum minus molesterur dormiendo super dorsum, quàm super latera. Et coloratur lingua secundum naturam calidi apostematis, licet secundum plurimum sit inuiscata & adhæreat ei digitus tangentis, & propter multitudinem uaporum ascendentium ad superiora quandoq; incrassatur collum ut appareat, sicut uenter plenus uento, ut uidi. Et propter hanc causam rubefiunt maxillæ, ut uideantur tinctæ. Et secundum plurimum apparet plenitudo & extensio in tota facie & collo, & oculi rubefiunt & tumescunt ut uideantur apostemari. Tussis in principio sicca sine screatu, sed procedente ægritudine cum screatu pluri, aut pauciori secundum quantitatem materiæ & eius digestionem, & uirtutis fortitudinem. Vrina ruffa aut subruffa, spumosa, liuida secundum plurimum. Et quandoq; subiugalis, & hic screatus est frequẽter spumosus propter conclusionem aeris respirati sub humiditate quæ expellitur & propter uaporum multitudinem. Aliquando aduenit subeth materia existente phlegmatica aut sang. cum multa uaporatione.

Aliquando sarra in materia cholerica. Signa causarum facilè elici possunt ex his, quæ dicta sunt in signis causarum pleuresis. Signa salutis & mortis etiam sumuntur ex his, quæ dicta sunt in pleuresi. Fluxus tamen sang. nar. non est adeo efficax signum in significando salutem peripneumoniæ sicut pleuresis, propter diuersitatem materiæ, quæ est crassior in peripneumonia, unde est eius crisis aptior per inferiora, scilicet per anum uel matricem, & quia non est tanta colligantia pulmonis cum uenis narium sicut pectoris, ut ex anatomia patet. Et propterea fluxus menstruorum, aut sang. hæmorroidalis, aut crisis per urinam, aut per fluxum uẽtris est cõmuniter signum bonum in peripneumonia plus q̃ in in pleuresi: hoc tamen diligenter attẽde quòd peripneumonia secundum plurimum est mortalis, pleuresis uerò ecõtra secundum plurimum est salubris. Signa terminationis faciliter habentur ex his, quæ in pleuresi dicta sunt, uerum si conuertitur ad pleuresim, alleuiatur anhelitus constrictio, & fit in pectore dolor pungitiuus, & est terminatio salubris secundum plurimum. Signa longitudinis & breuitatis sumuntur ex dictis in pleuresi, sed frequẽtius reperit̃ peripneumonia longior, quàm pleuresis cum communiter pendeat ab humore crassiori, quàm pleuresis. Cum prolongatur peripneumonia perducit ad tumorem pedum & hydropem frequenter propter nocumentum epati communicatũ.

Signa etiam temporum proportionabilia dicta sunt in pleuresi. Accidit in pulmone apostema durum nullo modo cal. nec per se, nec per accidens saltem caliditate notabili, quod est uel phlegmaticum, sicut dubeleth, scilicet nodi aut glandulæ, aut melancholicum, cuius signum est constrictio anhelitus, quę in dies augetur secundum apostematis augmentum tussis frequens sicc. & caloris paucitas, & grauitas sensata, constrictio anhelitus qui quandoque alleuiatur, deinde redit. Et quandoq; accidit apostema molle phlegmaticum in pulmone, cuius signum est constrictio anhelitus, saliua plurima, humiditas multa in lingua & partibus oris, lenitas pectoris, paucitas caliditatis, liuiditas faciei tendens ad colorem plumbeum. Et quandoq; accidit in pulmone bothor, id est pustula parua calida differens à peripneum. sicut paruum à magno, licet ratione suæ qualitatis fit ãpta facere accidentia peripneumoniæ, de quibus supra. Attamen ratione paruitatis suæ non facit ea neq; meretur nomen peripneumoniæ, licet posit dici peripneumonia parua Signa cuius sunt grauitas non multa, constrictio aliqualis anhelitus cum uelocitate & frequentia, caliditas in pectore sensata, & inflammatio corporis absque feb. notabiliter sensibili, est enim neutralitas aut feb. parua, ita ut totum corpus non calefiat notabiliter, licet partes propinquiores apostemati amplius calefiant. Et quandoque congregatur in pulmone aquositas siue apostemans, siue non, quę quia non est cum caliditate notabili non meretur dici peripneumonia, cuius signa sunt commotio de latere in latus. Cum enim infirmus se resoluit de latere ad latus sentitur ab infirmo, & fortè auditur à circunstantibus sonitus aquæ commotæ, feb. leuis aliqua caliditate putredinali in ea accensa, constrictio anhelitus, sputum subtile aquosum, color faciei albus, liuidus cum apostemate undimiali extremitatum, & breuiter est ut dispositio hydropica, de qua posset esse dubium quomodo ibi congregata sit, an per uiam defluxus, an per uiam paulatim factæ congestionis, &c. Est præterea dubium cum sit multæ quantitatis & fluxibilis ualde sicut aqua, & in meatibus tracheæ arteriæ, & spongiositatibus pulmonis contenta, quomodo non subitò suffocet patientem penetrando ad partes angustas, & prohibendo transitum aeris ad cor. Ad quod pro nunc dicendum pulmonem esse diuisum in duas medietates, scilicet, dextram & sinistram mediante mediastino diuidente pectus per medium, potest ergo aqua in una medietate contineri, & per alteram fieri inspirationem & expirationem, sed de his satis pro nunc. Accidit apostema in canna pulmonis, quod quandoq; ulceratur, cuius signa sunt feb. remissa cum materia in ea parte collecta, quæ ex natura morbi non posset esse multa, dolor & pulsario dorsi ex directo spondilium à 12. spondili supra, & à 5. infra, quia in ea parte canna pulmonis situatur, quę sensibilis est mediante panniculo, quo tegitur pruritus in corpore propter uapores dispersos per corpus. Aliter pruritus in constrictione narium, & naribus ipsis propter ipsorum propinquitatem ad cannam pulmonis, & raucedo uocis, causa nota est, & sputum paucum, quia membrum est densum in quo non nisi pauca materia sputabilis potest contineri. Et si ulceratur, est odor oris

fœtidus, & repræsentatur in ore sicut odor piscium.

Prognostica, peripneumonia ut plurimũ est mortalis, omnis peripneumonia cholerica est mortalis, peripneumonia facta ex synanchia aut pleuresi est mortalis secundum plurimũ, quia aut interficit in spatio 7. dierum, aut efficiuntur empyici & tandem phthisici iuxta Aphor. &c. licet ut plurimum si transierit 7. est salubris, sed tamen rarissimè transeunt 7. peripneumonia diuturna perducit tandem ad nocumentum epatis, ita ut erret eius digestiua, & tumescunt pedes & crura & interdum uenter. A pleuritide aut peripneumonia habito, diarrhœa superueniens malum.

Cum homini superuenerit feb. & in anhelitu tantam patitur constrictionem, ut se præfocari putet, & in maxillis ita uehemens sit rubedo, ut tinctæ uideantur, & anterior pars pectoris dolet & tussis adest, et quod cum screatione emittit, existit spumosum, & in pectore sentitur grauitas sine punctione & sine calore cui omnia hæc accidunt, acutum in pulmone patitur apostema, & uocatur hæc passio peripneumonia. In principio igitur curationis eius basilica est minuenda, deinde æger ex his quibus medicatur pleuresis est curandus.

Diuiditur hoc capitulum in partes duas. In prima ponit signa. In secunda ibi. In principo ponit curam. In prima parte ponit sex signa, febrem scilicet continuam, constrictionem anhelitus maximam, maxillarum notabilem rubedinem, uaporibus petentibus superiora, tussim frequentem, screatum spumosum propter magnam ebullitionem subtiliantem materiã, & conuertentem ipsam in uapores, qui retenti sub materia uiscosa, eleuant ipsam in diuersis partibus facientibus ampullas. Ad quod adiuuat aeris respiratio per loca angusta, cuius pars sub materia illa retinetur faciens ampullas, in pectore sentitur grauitas & extensio sine punctione, & sine alia specie doloris, quia pulmo non sentit nisi per panniculum inuoluentem, per quem apostemate existente in substantia pulmonis non sentitur nisi extensio, & per panniculum suspendentem, scilicet mediastinum per quem non sentitur nisi dolor grauatiuus, & per eandem causam non sentitur calor in parte apostemata. Si autem materia communicaretur alteri istorum panniculorum sentiretur dolor pungitiuus, & calor: quæ dicit in secunda parte nota sunt.

Cura peripneumoniæ similis est curæ pleuresis quo ad omnes intentiones curatiuas dictas in capitulo de pleuresi, quas omnes huic cap. peripneumoniæ accommoda secundum exigentiam ipsius terminationis, similiter eadem antidota sunt utrique communia, oportet tamen ut medicinæ exterius applicitæ, iuxta sententiam Auic. sint magis profundantes in peripneumonia, cum sit à cute distantior quàm pleuresis ad quarum profundationem duo iuuant: una est forma medicinarum, nam uirtus emplastri magis profundatur, quàm uirtus unguenti, & uirtus embrocæ quàm fomenti. Secundum, in medicinis peripneumoniæ ponatur aliquid acuitatem habẽs subtilium partiũ sicut modicum aceti acuti, sit enim ita modicum, ut penetrare faciat & sputum non prohibeat, neque prohibeat permutationem peripneumoniæ ad pleuresim. Et oportet ut sit maior sollicitudo ad mundificandum cum sputo, quod ualde difficilius est, quàm in pleuresi. non propter loci distantiam, sed propter nocumenti magnitudinem ad materiæ inobedientiam. Ad quod iuuat statio super loco infirmo. Tertiò, ut cum auxilijs nostris magis intendamus euacuare & diuertere ad inferiora, quàm in pleuresi. Et propterea prouocatio hæmorrhoidarum ac menstruorum est utilissima & ultima in peripneumonia. Sicut fluxus sanguinis narium est ultimum in pleuresi. Et longè melius est phlebotomare saphenas in peripneumonia, quàm in pleuresi, cuius causa potissima est, quia peripneumonia cõmuniter est crassior magis petens inferiora.

Cura peripneumoniæ cholericæ, quæ almesir dicitur, est difficilis, est enim ægritudo peracuta plurimũ occidens in 7. uel ante, & in hac opus est pluri extinctione, quàm in pleuresi à simili causa propter membri caliditatem & cordi uicinitatem. Dentur ægro per os extinguentia fortia & in quantitate notabili & actu frigida, sint tamen stringentia aut compingẽtia, sicut aqua melonis indi, cucurbitæ, mucillaginis psilij, aqua solatri, & huiusmodi, & exterius non ponantur emplastra, sed unctiones, sicut oleum uiolaceum aut epithimata, quia & si emplastra frigida sint tamen calorem reflectendo, interius calefaciunt. Et potest fieri exterius epithima cum aqua uiolacea, & modico aceti, quæritur enim maior extinctio, quàm resolutio. sicut in erysipelate puro & similiter omne regimen reliquum magis ad frigidum declinet quàm in pleuresi. Cura autem & regimen reliquorum apostematum pulmonis, quæ non dicuntur peripneumoniæ, cum in eis non sit caliditas notabilis, nec per se nec per accidens est similis curæ peripneumoniæ. Seu cæteris paribus cum magis calid. procedere possumus, quàm in peripneumonia.

Si enim sit melancholica curetur cura pleuresis melanch. de qua supra. Si uerò phlegmatica à phlegm. crasso curetur cura pleuresis phlegmat. & procedatur cum multum humid. mollificantibus, aut parum sic. remissè calefacientibus. Si uerò à phlegmate subtili aquoso cum calefacientibus magis & aliqualiter exiccantib. sputum calefacientib. sputum facilitantib. In omni enim huiusmodi dispositione sputum facilitandum est, ut in crasso & uiscoso iuuetur cum subtilianbus et incidentib. Verũ aquositas in pul. congregata indiget proprijs educentib. aquositatẽ, ad quod præcipuè est suc. ireos cũ educat aquositatẽ & fit medicina pulm. & ppriè 3. 2. cũ aqua mellis & in hac audacius procedere possumus cum cal. interius et exterius exiccantibus usq; ad sulphur & asphaltum, & similia exterius applicita, & interius etiam medicamen de arsen. & sulphure, de quibus apud authores in capit. de asthmate & etiã superius in curatione pleur. sufficienter

ter actum est, ista tamen apost. multum chronicantur præter bothor, & plerunq; perducunt ad malum exitum nisi diligenter curentur. Cura bothor in pulmone similis est curæ peripneumoniæ aut pleuresis sanguineæ, sed propter paucitatem materiæ & paruitatem eius est facilis curationis & citæ curationis, licet ut plurimum suppurentur, propterea ipso erupto regendus est æger diligenter cura ulceris, de qua supra in pleuresi cum terminatur per suppurationem, actũ est sufficienter, ne aucto ulcere & malignato transeat ad phthisim. Ex uariolis enim quandoq; fit phthisis, ut aliquãdo uidi. Et propterea minus malum est pro honore medici & utilitate ægri, oẽs ægritudines aliquantulum pluris periculi existimare, quàm paucioris, ut & ipse diligens sit omnes præmeditãs sinistros euentus, omniaq; symptomatica occurrere potentia ut ipsis secundum exigentiam succurat & ne aliquando dicat non sic putabam, homo enim est præstantissimus omnium quæ sunt infra concauum orbis lunę qui semel periens non amplius reuiuiscit, nisi in die nouissimo, sunt & aliæ rationes quæ diligenter animaduertenti possunt facilè innotescere, &c.

Apost. in canna pul. eodem modo curatur sicut in peripneumonia & pleuresi, de quarum cura sufficienter actum est, hoc addito quòd medicinæ exterius applicitæ, debent poni posterius super spondilib. & anterius in medio pectoris ex directo partis cannæ apost. Secundò quia medicinę quæ per os sumuntur debent potius in ore teneri, gargarizari, & lambi q̃ bibi, ut ex ipsis aliquid ad cannã pulmonis transeat. Et si deglutiunt paulatim debent deglutiri, nam cum meri sit proximum cannæ pulmonis in longa mora sui incessus, & per meri melius uirtutes eorũ possunt cannæ pulmonis communicari. Et propterea quę deglutiuntur alicuius corpulentiæ & uiscositatis esse debent ut diu in transitu morentur, licet etiam bibita & comesta uiuent, sicut etiam in peripneumonia.

DE EMPYIMATE. Cap. LXX.

Empyima est collectio saniei in pectore, siue super diaphragmate in spatio inter pulmonem & pectus, aut in una medietate tantum, aut in ambabus, quamuis collectio cuiuscunq; humiditatis etiam si sanio sa non esset, posset largo modo empyima dici, sicut collectio aquositatis, ut iam uidi phlegmatis & san. &c. Huius causa multiplex est, aut catarrhus effusus ad pulmonem, & tandem ad pectus aut materia synanches permutatæ ad has partes, aut apostema ruptum in pulmone, aut ulcus pulmonis, aut pleuresis quæ post maturationem rumpitur, aut saltem quæ non debitè mundificatur, aut effusio sanguinis ad pectus propter uulnus extrinsecũ, aut propter uenarum intrinsecarum rupturam, aut aggregatio humiditatis in pectore quæ postea saniatur, siue fuerit paulatim cõgesta, siue à pulmone deriuata, aut aliunde per uias occultas, potest etiam sanies per occultos meatus à multis partibus corporis ad pectus deriuari, sicut in Ioanne Boiardo. Cumq; materia in pectore colligitur terminatur uno quinq; modorũ. Aut enim subitò præfocat sui multitudine, aut putre fit pulmo, & facit cadere in phthisim, & hoc secũdum plurimum, aut mundificatur cum sputo facilè succurrente, aut mundificatur ex uia uenæ magnæ & arteriæ magnæ ad uesicam cum urina crassa, & est cursus eius prius ex uena ad epar, deinde ad renes. Et quandoq; ad intestina cum egestione, & sunt ambæ laudabiles facientes sanitatem necessario, sicut in domino Nicolao de Bonauerijs per uiam secessus, & quandoque apparente tumore in cute pectoris scinditur, & materia per foramen illud educitur.

Signa sunt feb. minuta quæ quandoq; malignata materia & amplius putrefacta excrescit & augetur ualde & fortè est feb. minuta quæ est hectica. Secundum calefactio extremitatum, aut manuum & pedum propter uapores illuc delatos. Tertium grauitas & extensio quędam in pectore præcipuè in ea parte in qua sanies continetur. Quartum est tussis sicca, in principio, in processu uerò humida, cum materia ingreditur pulmonem & sputo educitur. Quintum rubedo maxillarum ex uaporibus ad ipsas ascendentibus. Sextum dolores circa eas partes ex mordicatione saniei, et cum incipit malignari. Septimum corpus extenuatur & extrema tumescunt, licet substantificè exiccetur debilitata amplius digestiua in extremis. Octauum anhelitus consequentes & frequentes fiunt uoces eorum, quod accidit propter strictura anhelitus & laborem in anhelando, & dicit Auic. q; frequenter fiunt nares eorum, id est, motus dilatationũ uel dilatatiuus & constrictiuus narium ob eandem causam. Nonum deiectio appetitus, imò tandem ablatio: læsis enim spiritualibus, necesse est tandem naturalia lędi. Decimum tumor aliquando exterius apparẽs ex directo illius partis in qua sanies collecta est. Vndecimum iacent & dormiunt super latere in quo collecta est sanies, & super latere opposito iacere non possunt, quia grauãtur & suffocantur à sanie pulmonem comprimente, & per hęc duo signa distinguitur latus saniei. Duodecimum signum sonitus auditus, in reuolutione de latere ad latus ex puris agitatione. Et dicit Auicenna, quòd quidam intingunt filum in luto rubeo in aqua dissoluto, & cum eo circundant pectus, & ille est locus saniei in quo fit prius fili exiccatio. Signa salutis & mortis in empyimate sumuntur ab actione læsa, qualitate mutata, & exeuntibus.

Ab actione quidem læsa, quia cum fortificantur operationes & conualescunt sicut somnus, appetitus digestio, pulsus, anhelitus, bonum. Econtra uerò malum. A qualitate mutata, quia si febris minuitur, & coloris habitudo melioratur, bonum, econtra malum. Ab exeuntibus quia facilitas puri & copiosi secundum exigentiam materiæ & laudabilis, ut quòd apparear sanies laudabilis bene conditionata, bonum, econtra uerò malum. Et similiter exitus saniei per urinam aut secessum copiosè secundum materiæ exigentiam arguit sanitatem necessario, etiam si non sit laudabilis. Significat enim fortitudinem uirtutis, & materiæ obedientiam cum non possit expelli nisi resudando ad uenam chilis aut ad arteriam magnam, ut supra scriptum est. Et similiter exitus saniei laudabilis cum perforatur locus empyimatis, bonũ, contra uerò malum. Distinguitur aũt sanies ab hum. phlegmatica per odorẽ, saporem, colorem, modum, hæc tamen distinctè scribi nõ possunt,

ſed oporteret horum notitiam longa experientia acquiri, ut agnoſceretur habitus dictus gnomon 6. ethi eo. Et ſanies quàm primum deſcendit in aqua, econtra uerò humiditas phlegmatica natat. niſi ſit ualde craſſa, & in partibus ſuis tenax & inuiſcata, &c.

Cura empyimatis magna ex parte habenda eſt ex his, quæ dicta ſunt, præcipuè de cura pleureſis per ſuppurationem. Eſt enim in cura empyimatis una intentio principalis, ſcilicet euacuatio materiæ ſuper diaphragmate contentæ, quæ per tres uias poteſt educi, aut enim reſudat ad uenam concauam tranſiens per eam ad gibbum epatis, & exinde per alterā duarum uiarum expellitur. Si enim tranſit ad uenam chilis deſcendentem exinde per emulgentes ad renes tandem ad ueſicam mictu educitur. Si uerò ex gibbo epatis tranſeat ad concauam exinde per meſeraicas adinteſtina ſeceſſu educitur. Et ſi per utraſq; uias tranſiuerit ſimul mictu & ſeceſſu educitur, qui modus terminationis eſt laudabilis, cum quo eſt fiducia ſanitatis, ſed rariſsimus. Quem modum ſi natura tentauerit adiuuāda eſt, ſi diminuta fuerit cum his, quæ dicta ſunt in capite de curatione pleureſis, per ſuppurationem intentione tertia. Si uerò per ſe ſuffecerit non eſt impedienda. Sed regenda eſt debito regimine ſex rerum non naturalium ſecundum exigentiam accidentium & uirtutis tolerantiam quod ex ſupradctis facile elici poteſt. Secunda uia euacuationis huiuſmodi materię eſt, ut paulatim reſudet ad pulmonem & tandem per tracheam arteriam tranſeundo educatur qui modus terminationis licet ſit frequens, non tamen ita tutus, ſicut ſupraſcriptus, cum plerunq; natura deficiat à ſputo, aut ipſius imbecillitate, aut materię inobedientia, eſt enim difficilius graue aſcendere quàm deſcendere, & plerunq; materia diu tranſiens per pulmonem ſua nitroſitate ulcerando perducit ad phthiſim, hanc quoq; euacuationem ſi natura tentauerit adiuuanda eſt, ut ſupraſcriptum eſt in cura pleureſis per ſuppurationem intentione tertia.

Reſtat tertia uia ſi neutram iſtarum non tentaret, aut non uideatur ſufficiens, ſcilicet aperire pectus apertione penetrante interius ad locum ſaniei taliter, ut per foramen factum ſanies poſsit educi. Super quam operationem non eſt præſumendum, niſi duabus conditionibus ſeruatis. Prima, ut uirtus ſit conſtans potens hanc operationem tolerare. Secunda, ut alicui membro nobili ſicut eſt pulmo aut diaphragma non ſit impreſſum nocumentum quod non uideatur corrigibile, quod plerunq; ex longa mora ſolet euenire. Et propterea cum aliæ duæ uię euacuationis huius materiæ non uidentur ſufficientes, non eſt tardandum uſque ad quadraginta dies, in quo tempore ſoler eſſe nocumentum hoc adeò impreſſum ut deinceps ſit male corrigibile. Sed quanto citius tanto melius, dummodo primò uiſum ſit neutrum aliorum ad hoc ſufficere, niſi ubi natura per ſe tentaret huiuſmodi materiæ expulſionem eleuando in cupum & tumorem manifeſtum aliquam partem pectoris, tunc enim omninò adiuuanda eſſet, niſi iam eſſet ultima uirtutis defectio. His ergo conditionibus ſtantibus ſuper tali operatione audendum eſt. Dummodo primò ab ægro aut ab amicis ſuis detali operatione rogati fuerimus. Nobis tamen non promittentibus ſalutem, imò rei dubium euentum, ſed aſſerentibus, quód ſi qua eſt uia ſolam hanc eſſe, quæ ſeruari poſsit. Et tunc dei nomine inuocato eſt perforandum aut cum ſagitella forti aut roſario, ita ut foramen ſit ſatis anguſtum, dummodo ſanies per ipſum ſufficienter poſsit educi, aut frigida exiſtente materia, ſaltem radicaliter, & cum pauca ſeb. cum cauterio actuali aut potentiali, licet actuale ſit ſalubrius, quamuis magis horribile. Sed in omnem euentum foramen ſit tantum ut ſanies & trumbi ſiqui ſint libere poſsint egredi, nec fiat uirtutis & ſpirituum nimia reſolutio, fiatque foramen iſtud ſecundum inceſſum coſtarum, inter quartam & quintam coſtam mendoſam, diſtanter à ſpina ſecūdum longitudinem coſtarum, aliquantulum tamen citra coſtarum extremitates, ut puta per duos digitos uel circa, penetrans interius ad locum ſaniei. Si autem fieret hæc operatio cum cauterio potentiali, oportet poſt cauterizationem perforare quod uſtum eſt cum ſagitella, adeo ut ſanies liberè egrediatur. Et in prima uice aliquid modicum, ut puta medius cyatus permittatur exire. In ſecunda uice per duodecim horas poſt, cyathus unus in tertia ſimiliter tantum uel parum plus. Et ſic deinceps uſq; ad completam euacuationem. Inquit enim Hip. 6. Aphoriſ. Quicunq; empyici aut hydropici aut uruntur aut inciduntur, hi fluente aqua aut ſanie repentè omnino pereunt. Et adiuuetur etiam ad exitum ſaniei ſi fuerit neceſſarium cum tuſsi hora mutationis, & iacendo ſuper latus ægrum. Et quàm primum ſanies ſufficiens exierit, claudatur uulnus, nec diu dimittatur apertum, ne fiat ab aere alteratio & caloris exhalatio. Medicinæ autem uulneri imponendæ uſq; ad duos dies uel circa, ſunt tentæ infuſæ in oleo roſaceo, ſatis molles ad doloris ſedationem & apoſtematis prohibitionem & circum circa cum oleo roſaceo eſt inungendum. Si uerò eſcara fuerit ex cauterio derelicta in oleo roſaceo, uitello oui admixto eſt tenta infundenda, ut dolor mitigetur & procuretur caſus eſcaræ.

Si autem timeretur ne ſanies erumperet propter ſui multitudinem & ſubtilitatem et fieret nimius eius fluxus tutius eſt in albumine oui, aut albumine ſimul cum uitello tentam infundere, & etiam ſtupas in his ſimul infuſas & exterius applicare, conuenienterque ligare donec amplius hunc repētinum exitum non timuerimus. Tranſactis duobus uel tribus diebus ad mundificantia ueniendum eſt. Si ergo uideatur neceſſarium ad meliorem mundificationem inijciatur interius cum cathair aut alio inſtrumento, aqua aut uinum decoctionis mellis in quātitate notabili, ita ut mel ſit ſexta pars, & fiat decoctio ad conſumpſitionem tertiæ partis, & inijciatur debitè calid. & reuoluatur de latere ad latus in modum ablutionis uegetis cum ſuauitate tamen, & poſtea permittatur exire quod immiſſum eſt ſimul cum ſanie, & ſi fuerit neceſſarium reiterare reiteretur tolerāte uirtute donec quod immiſſum eſt clarum exeat. Si uerò uirtus non toleret, ſufficiat una immiſsio donec uirtus fortificet, & ſi opus fuerit fortiori mundificatione & à putrefactione, preſeruatione, inijciatur aqua aut uinum decoct. myrrhæ & lupinorum, & procedatur modo qui ſupraſcriptus eſt, exterius aūt ponatur unguentū ex

ex melle roſacéo terebinthina & farina hordei. Et ſi opus erit fortius mundificare addatur myrrha & ſarcocolla, & ſi propter eſcaram eſſet opus aliquali maturatione addatur uitellum oui aut parum farinæ fœnugræci & tandem incarnetur cum thure, maſtice & mumia, aut cum unguento ex ipſis facto cum terebinthina aut alio huiuſmodi, & hoc poſt ſufficientem mundificationem cum iam uulnus exiccari uiſum fuerit & parum ſaniei emittere & tunc tentę quotidie diminuantur. Vltimò cicatrizetur cum puluere facto ex nuce cupreſsi, balauſtijs, gall. thutia, croco, ferro aut ære uſto, primò cum uino nigro balneando in quo decocta ſint aliqua ſtiptica huiuſmodi. Et poſtea loco exiccato aſpergendo huiuſmodi puluere, quibus etiam ſi opus fuerit maiori exiccatione poteſt addi aliquid aluminis, & poſſent etiam in huiuſmodi uino ſtupæ infuſæ & bene expreſſæ deſuper apponi, &c. Dicta in principio uſque ad duos uel tres dies licet ratione uulneris deberet eſſe tenuis, tamen ratione debilitatis uirtutis propter reſolutionem ſpirituum, tum ex dolore, tum propter emanationem ſaniei debet aliquantulum incraſſari, & ad frigidum declinare. Vnde in hoc tempore eſt exhibendum contuſum pulli alteratum cum lacte ſeminum communium & ſuc. hordei in brodio conſumato, & ſimilia.

Et uinum debet eſſe dulce, lymphatum nobiliter cum aqua ſacc. & exhibendum eſt de cibo bis ter aut pluries in die naturali ſecundum uirtutis conſtātiam & ægri conſuetudinem. Tranſactis autem duobus uel tribus diebus, cum tunc ſit tempus mundificationis, dentur cibi adiuuantes ad mundificationem ſicut ſuc. hordei in optimo brodio, brodium cicerum, hordeum ipſum coctum in brodio laudabilium carnium, & ſimilia. Et carnes laudabiles, pullorum, perdicum, & cæt. Et poſtea aduenente tempore incarnationis & conſolidationis dentur cibi magis inuiſcātes, ſicut ſpelta, frumentum, tritum, & uinum rub. ſemper tamē aliquali dulcedine participans, aut fiat tale cum aqua ſacch. quæ aqua ſi oportuerit ad maiorem conſolidationem poſſet calibeari, & tunc etiam exibeantur carnes laudabiles pluris nutrimenti, ſicut caponum, phaſianorum, & tandem capreri, & caſtrati iuuenis, & extremitates horum animalium magis inuiſcantes & tandem ad dictam ſanorum paulatim perducatur. Si autem ulcus uera conſolidatione conſolidari non poteſt, imò tranſit ad fiſtulam quod quandoq; accidit propter debilitatem particulæ præcipuè cum ſanies longam moram ibi contraxerit adhibenda eſt cura fiſtulæ. Impedimentum enim conſolidationis poteſt ex duplici cauſa accidere, aut ex continua reaggregatione materiæ ſiue ſaniei ſuper diaphragmate, aut per uiam paulatim congeſtionis iam digeſtiua deblitata, aut per uiam defluxus aliunde. Secundò ex malitia ulceris facti in pectore, aut quia labia ſunt inuerſa, aut genita ſit caro mollis aut dura fiſtuloſa. Si primum ſit in cauſa, intendendum eſt ad confortationem membrorum ſpiritualium & præcipuè digeſtiuæ & expulſiuæ ipſorum & fortem exiccationem tam cum cibis quàm cum medicinis tam interius, quàm exterius applicitis quæ omnia ex his, quæ dicta ſunt ſupra, innoteſcere poſſunt præcipuè ex cura aquæ in pulmone, & ex cura pleureſis cum ſuppuratur intentione tertia. Si uerò impedimentum conſolidationis prouenire ex malitia ulceris pectoris iam dicta, cauterizetur totum ulcus cum ferro ignito aut auro uſq; ad profundum, cauendo tamen à læſione pulmonis cauterizatione ſatis notabili, deinde caſus eſcarę procuretur, tandem mundificetur, incarnetur, & conſolidetur, ut ſuperius dictum fuit. Hoc ſemper memorando quòd medicinæ in his ulceribus ſiſtularibus debent eſſe ualde ſiccæ, et ſicciores cæteris paribus quàm in alijs ulceribus communiter occurrentibus, & hæc de his diſpoſitionibus ſatis dicta ſint.

DE SPVTO SANGVINIS. Cap. LXI.

QVid nominis & quid rei ſputi ſang. ſunt ſatis manifeſta. Eſt enim ſputum ſang. emiſſio ſanguinis per os undecunq; proueniat, propter quod ſciēdum quòd ſanguis qui ſputur aliquando deſcendit à cerebro, aliquando uenit ex naribus, aliquando ſputur ex partibus oris, ſicut gingiuis & lingua, aliquando ſputur ex partibus gutturis ſcilicet à principio meri, epiglottis, & à partibus uicinis, aliquando ſputur ex partibus meri, ſtomacho, & alijs membris naturalibus mediante ſtomacho, aliquando ſputur ex canna pulmonis, pectore & panniculis intrinſecis ipſius pectoris, omne autem illud appellatur ſputum ſang. ſi per os emittatur à quocunque membro proueniat. Sputum ſang. eſt duplex. Eſt enim quoddam impetuoſum in quo eſt egreſsio multi ſanguinis. Quoddam eſt cum pauco impetu, & exitu pauci ſang. Et quodliber iſtorum eſt duplex, quoddam eſt creticum, quoddam non creticū, & iterum quoddam eſt periodicum, & quoddam ſine periodis, in quibuſdam enim ſang. determinato tempore congregatus poſtea expellitur, quod frequentius eſt à membris naturalibus, cę à ſpiritualib, aut animalibus, & aliquando eſt illis ſanitas, aut præſeruatio à multis ægritudinibus. Pro notitia cauſarum ſciendum quod ſanguis aliquando egreditur à uenis & arterijs, aliquando à membrorum ſubſtantia. Sed primo modo egreditur tripliciter, aut propter apertionem orificiorum uenarum, aut propter reſudationem, aut propter ſolutionem continuitatis in uenis & arterijs ſiue illæ rumpantur totaliter ſecundum latum, ſiue in parteſcindantur, aut ſecundum longum, aut ſecundum latum. Sang. autem egreditur propter apertionem orificiorū, aut quia orificia illa facta ſunt lata in creatiōe ſua, aut quia ex tempore dilatata ſunt propter malam complexionem humid. & cal. laxantem aut dilatantem, aut quia remota eſt pellicula tegens ipſa orificia, aut ab humoribus acutis corrodentibus, aut à medicinis fortiter abſtergentibus & orificia uenarum aperientibus, ſicut aloes & medicinæ exoluentes ualde acutæ, aliquando prouenit ex debilitate contentiuæ ſequente omnem malam complexionem, licet propriè calid. & humid. aliquando fit ſanguinis egreſsio per orificia propter multitudem ipſius aut acuitatem, aut ſubtilitatem, ſiue ſubtilitas ſit per choleram, ſiue per aquoſitatem ſanguinis permixtam, aliquando fit hoc per motum ſang. cum magno impetu ad ipſa orificia propter fortes motus corporeos aut animales, aut propter phlebot. trahentem ſang. impetuoſè ad ipſa orificia, & ſecundum hunc

modum phlebot. ſaphenarum prouocat ſanguinem menſtrualem. Cauſa uerò reſudationis ſang. à uenis eſt aut ſubtilitas ſang. undecunq; proueniat aut raritas texturæ uenarum, huiuſmodi autem cauſa eſt frequenter ebullitio & in ſanguine agitatio. Cauſa uerò ſolutionis continuitatis uenarum coniuncta, eſt aut multitudo ſanguinis extendens, aut acuitas ſanguinis, aut humor corrodens uenas, aut uentoſitas retenta in eis ſcindens eas, remotior autem eſt caliditas humores ebullire faciens, & retentio euacuationũ conſuetarum, ſicut ſanguis per nares menſtrualis & hęmorrhoidalis, aut uaricum laqueatio, aut ulcerum antiquorum conſolidatio, aut alicuius membri abſciſio quapropter ſuperfluit nutrimentum illius membri. Cauſæ autem primitiuæ ſunt caſus, percuſsio, morſus uenenoſorum. Aer nimis æſtuoſus aut nimis frigidus, aut nimis ſiccus uenam exiccans, et indurans, propter quod paratur eruptioni, quod etiam poteſt à cauſis intrinſecis contingere. Cibi multiplicantes ſang. aut acuentes ipſum. Medicinæ acutæ, corroſiuæ, aut à proprietate aperientes orificia ſicut euphorbium, gummi, ruta agreſtis, & aloes, ſomnus multus, retinens ſuperfluitates et propriè ſuper redura, aut ſuperfluæ uigiliæ. ſang. ſubtiliantes & acuentes, nima repletio & retentio euacuationum cõſuetarum & motus fortes corporei & animales, ſicut ira timor, tuſsis frequens et fortis, uociferatio, acuitas uocis, ſine gradatione & rixa. Et propter hoc multiplicatur in dæmoniacis, & in illis qui rixantur ab omni re, & procedit ex uomitu laborioſo, ſternutatione, expreſsione forti, retentione anhelitus, & omnib. huiuſmodi motibus fortibus, & propriè factis ſine gradatione. Soluuntur etiam uenæ & membrorum ſubſtantiæ propter corroſiones & putrefactiones & maximè pulmonis ex humoribus acutis in ipſo congeſtis, aut ad ipſum aliunde deriuatis, & maximè à cerebro, eſt enim pulmo propter mollitiem ſuæ ſubſtantiæ & ipſius humoris acuti pronus in corroſiones & putrefactiones ad quas fluxus ſang. ſequitur.

Eſt autem ſciendum quòd cum uenæ ſunt ſang. præter modum repletæ, natura tentat ipſius euacuationem per regiones conuenientes, ſcilicet, per uenas narium, hęmorrhoidales, aut mẽſtruales, per ſputum, & ſolutionem ſang. quę cum non poteſt per illa loca expellere, tentat uenę ſciſſuram, ne ſang. retentus repens ad membra nobilia per uenas magnas, ſcilicet cerebrum, cor, & huiuſmodi ſubitò ſuffocando interimat. Sang. autem à membrorum ſubſtantia egreditur, aut propter apoſt. aut puſtulas membrorum à quibus ſang. reſudat ſicut in pleureſi & peripneumonia quę apoſt. aliquando ſunt ſalua quãdo ſunt ſang. & quando reſudat materia nõ imbibita nec incraſſata, aut propter corroſiones & putrefactiones aut propter ſanguiſugam alicui membro appẽſam, aut propter eradicationem humoris cum membri ſuperficie inuiſcati quomodo poſſet etiã uena excoriari & ſcindi. Signa ſputi ſang. à cerebro eſt nocumentum cerebri præcedens, & quod ſang. egreditur cum extractione ad inferiora, aliquando tamen decidit in os abſq; alio auxilio per uiam colatorij & aperiendo os egreditur, & ſi ſanguis fuerit arterialis egreditur cum maiori impetu & eſt ſubtilior rubeus cum claritate, & ſpumoſus & eius retentio eſt difficilis, & contraria ſigna ſunt ſang. uenalis. Signa uerò quod ſang. ille ſit ex naribus, eſt frequens fluxus ſang. narium & illius attractio ad partes oris cum raſcatione, & ſi inſpiciantur nares ſunt ſanguinolentæ, item in ſuflatione narium ſang. educitur. Si uerò ſit à palato egreditur cum raſcatione ſenſata in palato, & ſi à colatorio egreditur cum raſcatiõe ſenſata in acumine palati, & ſi eſt à lingua uel gingiuis ſolum expuitur, & aliquando in ſuctione ipſarum. nocumenta quoq; horum membrorum, quæ ſenſui ſubiacent hoc declarant. Si uerò egreditur à partibus gutturis, raſcatione educit in gutture ſenſata, & nocumenta harum partium hæc declarant.

Quòd ſi fuerit in cãna pulmonis & epiglotti egreditur cum pauca tuſsi, & forti raſcatione, & dolor exiſtit in canna, eſt enim ſenſibilis per panniculum tegentem ipſam, & ille qui eſt ex uenis cannæ eſt minus ſpumoſus & magis ſpiſſus q̃ qui eſt ex pulmone, & ſimilior ſang. quamuis nõ ſit in craſsitie eius qui eſt ex pectore, & cum hoc ex omnibus his locis ſanguis eſt paruæ quantitatis præterquam ex cerebro & narib.

Signa prognoſtica ſputi ſanguinis à pectore aut pulmone ſunt diſpoſitiones corporum ad ipſum, ſicut nuditas pectoris à carne cum ſtrictura humeri eleuati & ſpatulæ exterius eminentes, ſicut curuaturę alarum, collum ſubtile & longum, depreſſum inter alas & humeros, & frequentat eos tuſsicula cum punctura, nunc apud dexteram, nunc apud ſiniſtram ſpatulam, nunc apud aliquam mammillarum.

Quòd ſi fuerit à pulmone & pectore egrediẽ cum multa tuſsi. Nam quanto ſang. uenit magis à propinquo, expuitur cum tuſsi minori, et à longinquo cum maiori, & quando dormit ſuper loco in quo eſt ægritudo, additur excreatio eius quod expuitur.

Diſtinguitur autem ſanguis prouenienſ à uenis pectoris à ſanguine prouenięte à uenis pulmonis, quia à uenis pectoris prouenienſ eſt minoris quantitatis magis craſſus, imò aliquando coagulatus, ſicut ſanguiſuga, cuius coagulatio poteſt fieri in concauitate pectoris, & deinde ſic. coagulatus ingrediens pulmonem expuitur & poteſt fieri cum coagulatione in pulmone. Sanguis autem pulmonis non coagulatur propter multam choleræ admixionem. Item ueniẽs à pectore cum maiori tuſsi expuitur propter difficultatem ingrediendi pulmonem, & maiorem diſtantiam & propter craſsitiem. Item adeſt dolor pectoris & eſt parum ſpumoſus, ſigna his contraria, oſtendũt ex pulmone prouenire. Diſtinguitur autem prouenienſ à ſubſtantia pectoris, à prouenięte à ſubſtãtia pulmonis, ſicut accidit in à poſtematibus & ulcerib. ipſorum per ſigna apoſtematum ipſorum, de quibus ſupra, & per ſigna ulcerum ipſorum, de quibus infra in cap. de phthiſi. Et ueniens à pectore eſt cum dolore, magis niger, minus ſpumoſus, cum maiori tuſsi ſicut nunc dictum eſt. Diſtinguitur autem ſanguis ueniens ab utriuſq; uenis à ſanguine ueniente ab eorum ſubſtãtia, per multitudinem cum eſt à uenis, per paucitatẽ cum eſt ab ipſorum ſubſtantia, & eſt abſciſſus, id eſt non continuus, imò manifeſtè ſeparatus, ſcilicet unum ſputum ab altero in uaſe in quo colligitur prouenienſ autem à uenis eſt continuus. Diſtinguitur autem prouenienſ ab apertione meatuum qui cõtinuant arterias pulmonis cum trachea arteria, qui naturali

naturali diſpoſitione ſunt peruij, aerei, & inuij ſang. à ſanguine prouenienſ ex factura uenarum pulmonis quia ille eſt paucus, hic uerò multus, & cum leuibus remedijs ille facilè curatur, hic uerò difficiliter, prouenienſ autem à meri excreatur cum uomitu, & cognoſcitur per nocumentum ſenſatũ in ipſo meri & eſt paucus. Sed prouenienſ à ſtomacho, cognoſcitur ex doloreſtomachi, & quia egreditur cum uomitu. Sed egrediens ab epate, & membris, quæ ſunt ultra eparmittentibus ſanguinem ſtomacho cognoſcitur per nocumenta eorum, et ſanguis prouenienſ à ſplene eſt magis niger, & habet odorem ponticum.

Nota tamen ne contingat error, quandoq; ſanguinem à pectore uel pulmone manantem ad ſtomachũ deſcendere & uomitu educi, ſicut econtra aliquid de ſanguine à ſtomacho exiens ad pulmonem deſcendit & tuſsi educitur. Et diſcernitur inter hoc, quia ſi eſt à pulmone uel pectore in principio, et ſecundum pluralitatem uicum expellitur à tuſsi, & raro uomitu, & ita ſi à ſtomacho in principio, & ſecundum pluralitatem uicum expellitur à uomitu & raro tuſsi. Creticus cognoſcitur, quia eſt terminus alicuius ægtitudinis. Periodicus cognoſcitur ex ordine ſui periodi, & ſecundum plurimum prouenit à ſtomacho & eſt per eum aliquando ſalus & præſeruatio à multis ęgritudinibus. Cognoſcitur autem prouenire ex apertione orificiorum uenarum, quia in principio eſt paucus & augendo procedit, & eſt ſine dolore. Econtra uerò prouenienſ ex ruptura uenarum in principio eſt multus, deinde paucus et cum aliquali dolore.

Differt autem prouenienſ per reſudationem ab utroque iſtorum, quia ille eſt ualde modicus & ſubtilis in comparatione ad utrunque iſtorum, ſed dilatatio orificiorum à generatione contracta, cognoſcitur propter facilem fluxum ſanguinis à quacunque cauſa. Signa cauſarum primitiuarum ſunt ipſæmet cauſæ, cognoſcitur autem prouenire ex apoſtematis corrroſionibus. & ulceribus, ex ipſarum præceſsione & cum ſputum ſanguinis ſuccedit ſputo ſanieі, ſignatur ulcus eſſe factum corroſiuum. Corroſionis ſigna ſumuntur ex anteceſsione cauſarum corrodentium, ut catarrhi acuti, ſalſi, uel ſuppuratione alicuius corroſiui, & erit aliquando febris propter malitiam materiæ corrodentis. Item fortè præceſsit ſputum ſanieі uel alicuius cruſtæ, uel partis pulmonis. Et aliquando apparet ſputum ſimile aquæ carnis lotę propter paucum ſanguinẽ commiſceri multæ aquoſitati. Item incipit ſputum ſanguinis paulatim, maximè corroſione exiſtente in carne pulmonis & non in uena. Et quandoq; deinde fluit ſubitò & expuitur res magnæ quantitatis. Et color eius eſt malus maximè quando corroſio profundatur, quia corrũpitur ſanguis uicinus, & etiam propter nouam mixtionem materiæ corrodentis, unde color apparet liuidus, niger uel uiridis, & plus manifeſtatur illa malitia coloris in primo ſang. exiſtente, quàm in poſtero, & plus in pauco quàm in multo. Et propter hoc cognoſcitur quòd non eſt ab apertione orificiorum nec abſciſione uenæ, quia in illis non eſt color malus. Et ſi ſanguis eſt arterialis, eſt feruens, calidiſsimus, ſpumoſus, ſaliens, & cum ſaltu exiens, aut ſaltem cum maiori impetu, & eſt ſubtilior, rubeus cum claritate, cuius retentio eſt difficilis. Oppoſitæ conditiones ſunt in ſanguine uenali. Sanguiſuga autem cognoſcitur ex punctione pluries ſenſata, & quia bibit aquam in qua habitant. Significatur autem ſanguinem fluere per eradicationẽ alicuius pelliculæ ſuperficialis, quia aliquid uiſcoſum habẽs pelliculam annexam ſanguinolentam emittitur. Signa autem corporum prępara-torum ad ſputum ſang. dicẽtur in phthiſi. Sed pro complemento doctrinæ ſunt aliqua notanda. Primum quòd in ſputo ſang. quatuor timentur. Primũ ne nimis ſuperfluat. Secundum, ne ſui multitudine ſubitò ſuffocet. Tertiũ, ne in aliqua parte coaguletur. Quartum, ne ſequatur ulcus propter ipſius ſang. conſtrictionem & putrefactionem, aut quia uulnus non conſolidatum fiat ulcus. Secundò notandum eſt q; fluxus ſang. ex pulmone eſt ualde malus, & deterior q̃ fluxus ſang. ex pectore pluribus ex cauſis. Prima, quia motus pulmonis impedit conſolidationem, & auget fluxum ſang. ſed hęc cauſa eſt etiam communis pectori. Secunda, quia ſanies in membro ſpongioſo diutius retinetur, & difficilius extrahitur, unde magis acuitur, & acuta magis ulcerat. Tertia, quia ſolutio continui in pulmone impedit anhelitum magis, q̃ in pectore, unde augetur caliditas & corpus deficcatur. Quarta, quia caro pulmonis eſt multæ paſsibilitatis, unde ciò fit ulcus pronũ ad dilatationem. Quinta, quia pulmo nutritur ſanguine ſubtili, acuto impediente conſolidationem. Sexta, quia pulmo eſt magis ſubiectus catarrhis prohibẽtibus conſolidationem & augentib. putrefactionem. Tertiò notandũ quòd ſang. exiens ex naribus frequenter in ſomno, & alio modo deſcendit ad pulmonẽ, qui deinde cum tuſsi expuitur, & facit ſuſpitionem quòd ueniat ex pulmone, quare conſydera, an præceſsit fluxus ſang. nar. & ſigna ipſius ſuperius dicta in fluxu ſang. nar. ſcilicet rubedo faciei, & oculi, & ſplendor coram oculis, capitis alleuiatio poſt grauitatem, & ut nõ ſpuma ſit, & inſpice nares an ſint ſanguinolentæ, & an ex ſuflando ſang. exeat, de his tamen ſtatim dictũ fuit, &c.

Prognoſtica. Primum. Omne ſputum ſanguinis in notabili quantitate cum febre eſt ſuſpectum, cum febris ſignificet putredinem & corruptionem, maiorem tamen inducit ſuſpitionem ſputum ſanguinis arterialis quàm uenalis, imò etiam ſine febre ſuſpectum eſt. Secundum. Omne ſputum ſanguinis cum tuſsi ex pectore aut pulmone, cũ feb. & ſine feb. malum, ſed deterius eſt prouenienſ ex pulmone, & maximè ex ipſa ſubſtantia pulmonis ſecundum plurimum ducens ad phthiſim: quod enim eſt ex pectore ſanatur uelociter, & ſi non ſanatur habet malitiam ulcerum pulmonis, et multotiens fit ulcus fiſtuloſum rediens frequenter cum ſputo ſanguinis. Tertium. Omne ſputum ſanguinis ſequens corroſionem pulmonis eſt mortale. Quartum. Sputum ſanguinis cum uomitu etiam in notabili quantitate ſine febre, aut cum modica febre curat multas ægritudines, aut ab eis præſeruat, ſed cum febre intenſa & perſeuerante eſt ſupectum. Quintum, reliqua ſputa ſanguinis & maximè ſine febre ſunt ſalubria.

CVm ſanguis cum raſcatione, aut paruo ſonitu qui fit ſine tuſsi egredi-

tur, non est ægro inde timendum. Poterit enim sanari gargarizando ea quæ in cap. de synanche nominauimus, & regimen subtiliando.

Capit. hoc diuiditur in in tres partes. In prima agit de sputo sanguinis cum rascatione proueniẽte ab uuula, palato & partibus gutturis. In secunda ibi. Cum uomitu quoq; agit de sputo sang. cum uomitu emanante à stomacho & membris naturalibus. In tertia ibi. Quòd si cum tussi. agit de sputo sang. emanante à pectore, pulmone, & canna pulmonis. De primo dicit cum sanguis egreditur cum rascatione aut paruo sonitu, qui fit sine tussi non est ægro timendum: sanabitur enim gargarizando, scilicet stiptica, quæ dicta sunt in cap. de synanche. Et etiam diętam subtiliando, quæ etiam sit uiscosa & stiptica.

Cum uomitu quoque si exit sanguis non magnum affert timorem. Curatur nanque hoc phlebotomando ægrum. Et si comederit stiptica sicut sumach & suc. uuæ acerbæ. In potu præterea sumat ex bolo arm. gummi arab. balaust. sang. drac. thuris omnium ana partes æquales: dentur ex eo drachmas 3. cum rob simplici de citon. Quibusdam autẽ solet accidere sanguinis exitus cum interpolatione ex quo nullum sentiunt nocumentum, imò remedium, ideoq; sic est dimittendus.

In hac secunda parte curans sputum sang. cum uomitu emanãte, dicit quinq;. Primò q̃ hoc sputum nõ magnum timorem affert, quod est intelligendum, si fuerit sine febre. Secundò curetur phlebotomando ægrum, scilicet ex basilica aut ex saphenis, si in causa fuerit retentio menstruorum aut hęmor. Tertiò si comederit stiptica, scilicet succum fructuũ siccorum, & stipticorum, & succum uuæ acerbæ similis complexionis. & sumet etiam cibaria quæ ex eis fiunt, aut cum his condiuntur. Quartò sumendo in potu ʒ. 3. huius pulueris cum rob simplici de citon. id est, succus citon. per decoctionem inspissato. ℞. boli armen. sang. draconis, gummi arab. omnium frigidorum, & stipticorum, & uiscos. thur. cal. & sicc. uiscos. ana partes æquales, stomacho ieiuno. Quintò dicit, quòd quibusdam solet accidere hoc sputum cum interpolatione ex quo nullum sequitur nocumentum, imò remedium ad curandum, scilicet, uel præseruandum, quapropter sic est dimittendum.

Quòd si cũ tussi superueniat sanguinis egressio, est timorosum. Et tamen incipiendum in curatione ægri cum sanguinis subtractione ex basilica. Deinde ex trochiscis istis in potu est tribuendum, qui. Rec. thur. sang, drac. amborum, drach. 3. & tertiam, charabe, drach. 5. hæmatitis, terræ sigillatæ amborum, ana drach. 10. aluminis, drac. 2. et s. balaust. drach. 3. opij, drach. 2. rauedsceni, drach. 2. ex his omnib. fiant trochisci 10. de quibus quotidie unus in potu sumatur cum succo ozimi maioris aut portulacæ. Et si ægritudo uehemens fuerit alius circa noctem dandus est. A diutorium quoq; ac coxarum partes superiores sunt ligandæ. Et extremitates fricãdæ. Pectus etiã præcipuè si fuerit in eo locus dolens ex prædictis trochiscis, ex aqua & aceto epithimetur. Eius præterea cibaria suc. uuæ acerbæ, & sumach, & eius similia auxilia admixta habeant. Et patiens supinus iacens de terra sigillata aliquid post aliquid paulatim comedat.

In hac tertia parte curat sputũ sang. cum tussi, & dicit 7. Primum, q̃ hoc sputum est timorosum, ut patet ex dictis. Secundum, q̃ phlebotomanda est basilica ad minorandum sang. & ad diuertendum. Tertium q̃ unum ex his trochiscis dandus est in die, scilicet in mane stomacho ieiuno, et si ęgritudo fuerit uehemẽs id est, q̃ sanguis impetuosè egrediatur, alius est dandus circa noctẽ, id est, per duas aut tres horas ante cœnam cibo prædigesto, distemperatus cum suc. ozimi maioris, id est, basiliconis communis uel citrarij, non autem gariophilati: habent enim ambo folia lata, & q̃uis sint calid. & sic. & potius per qualitates manifestas dilatantia, stringunt tamen cum proprietate occulta, aut dentur cum suc. portul. frig. & hum. uiscoso, & optimo in hac dispositione, præcipuè si sit cum caliditate & sanguinis acuitate, et similiter est suc. plantag. quantitas aũt succi sit ʒ. 1. usq; ad 2. & detur actu frig. Trochisci autẽ sunt isti. ℞. thu. sang. drach. ana ʒ. 3. & tertiam karabæ frig, & sic. stipticæ & uiscosæ, ʒ. 5. hæmatitis, terræ sigillatæ frig. & sic. stipticæ & uiscosæ, ana. ʒ. 10. aluminis, scilicet rochiæ uel iamenj, uel sacch. cal. & sic. stipt. ʒ. 2. & s. balaust. frig. & sicc. ʒ. 3. opij, ʒ. 2. rauedsceni, loco cuius accipiatur rheum barbarũ, ʒ. 2. & est cal. & sic. stipticũ habens proprietatem in confortatione stomachi & epatis, ex omnibus his fiant trnchisci 10. cum aliquo ex dictis succis, sufficit medietas unius ex his trochiscis: est enim quilibet 4. ʒ. habens 12. gran. opij, & unus non dabit absque timore in una uice. Quartum, q̃ adiutorium, id est partium brachiorũ à cubitis usq; ad spatulas superiores partes sunt ligandæ, & similiter partes superiores coxarũ fortiter stringendo, quæ ligaturę sunt mutandæ descendendo, & extremitates sunt fricandæ, non autẽ aliæ partes, quia supercalefaciendo nocerẽt. Quintum, q̃ locus pectoris dolens ex trochiscis prędictis

dictis cum aceto & aqua ros. mixtis epithimetur. Sextum, q̃ cibaria sint suc. uuæ acerbæ, & sumach admixta habeant: sit tamen istorum acredo cum sacch. dulcorata ne tussim exitent. Vltimum, q̃ patiens supinus iacens aliquid post aliquid de terra sigill. comedat, scilicet lambendo, ut aliquid eius ad pulmonem transeat: est enim propria frig. & sic. stiptica, uiscosa.

Cura sputi sang. à cerebro emanantis, & similiter deriuati à naribus ad os, patet ex cura fluxus sang. narium, de quo supra. Et similiter cura sputi sang. à partibus oris, & à partib. gutturis, patet ex prædictis in cap. de uulneribus, & ulcerib. oris & partium eius, & similiter ex cap. de ulceribus uuulæ, et etiam partium adiacentiũ. Et conserunt eis retentiones in ore, & gargarizationes rerum stipticantiũ & inuiscantium, sicut aqua albuminis oui sola, aut in qua infusus sit bo. armen. sang. drac. trachagantus, & similia, quæ in textu dicta sunt, item succus plantag. & portul. cum similibus permixti, & sint actu notabiliter frig. uel si locus emanationis subiacet sensui, ponatur super uena soluta aliquid pulueris suprascripti, & aliquantulum retineatur bene compressum, quæ si non suffecerint phlebotometur de cephal. uice post uicẽ phlebotomia subtili diuertẽte, & paulatim subtiliorem partẽ eius euacuante, quæ est pronior fluxui. Et si cætera non contulerint & sensui subiaceat cauterizetur cauterio actuali, aut potentiali profundè satis, ut escara non facilè remoueatur & fiant reliqua remedia in similibus casibus oportuna. Si uerò sputum sangu. sit cum uomitu est habenda diligens consyderatio. Si enim sit criticum, aut propter malitiã eius in quanto uel in quali expellatur, finendus est, nisi modum excederet. Curat enim & præseruat à multis ægritudinibus. Si uerò nihil tale sit aut fortè superfluat uirtutem deijciens, sistendus est. Pro cuius cõstrictione exigunt̃ tres intentiones præter duas omnibus cõmunes. Prima est rectificatio membri à quo est origo emanationis eius remouendo nocumentum illius membri, & ipsum confortando, ut sit minera humorum laudabilium. Secunda est, ut fiat diuersio cum subtractione sang. ex uena deseruiente illi membro & cum applicatione uentosarum super ipsum, & si est à toto corpore propter exuberantiam sag. in ipso fiat phlebotomia cum iteratione ex basilica aut communi, nunc dextra nunc sinistra, & quandoq; ex saphenis, si retentio menstruorum aut hæmor. fuerint in causa, & si solum quantitate exuberet. larga phlebotomia, uel mediocris facienda est: si autem sit acuitas aut inflatio in sang. cum subtilitate & ebullitione subtili phlebotomia utendum est. Et similiter si esset subtilis propter nimiam aquositatem sibi admixtam, minor tamen fit phlebotomia. Tertia intentio est administratio cõsolidantium & conglutinantiũ sicut expedit, nunc uerò quæ compingant sang. & incrassent ex his quæ dicentur. Huius tamen cura licet posit esse nota ex his quæ dicta sunt in præsenti cap. manifestior tamẽ fiet cum agemus de dispositionib. membrorũ naturaliũ.

Cura autẽ sputi sang. ex pectore aut canna pulmonis apud Mesue, cuius doctrinam sequar, exigit duplex regimen, uniuersale & particulare. Vniuersale autem quatuor cõplebitur intentionib. Prima est adequatio sang. complenda maximè debito regimine sex rerum. Secunda est eius diuersio. Tertia ipsius mundificatio. Quarta accidentium correctio. Prima alia intentio corrigit nocumenta sang. in quantitate, aut qualitate eius, aut utriusq;. In quantitate quidẽ cum diminutione cibi & potus, & dimissione uini, & si nõ potest dimitti, sit stipticum pauciferum multæ permixtionis cum aqua, & propriè ferrata extinctionis calibis, aut in aqua infusum fuerit tragachantum, aut aqua ros. & propriè decoct. rosarum sic. Et si potest abstinere à uino bibat huiusmodi aquas cum rob myrtino, aut bibat aquam decoct. iuiubarum, & ulter dulcia, & omnia quę dilatant & multiplicãt sang. sicut frumentum & trit. Et consimiliter omnia, quæ fiunt ex farina frumenti, sicut alaganæ, & similia, & propriè quando est peccatũ in quantitate sang. nam huiusmodi, quando esset peccatum in subtilitate eius conferunt incrassando & inuiscando. Et panis eius sit ex farina milij & siliginis, aut ex his cum pauca farina frumenti parum fermentatus non salitus. Et sint contenti sorbitionibus factis ex rizo, milio, lentibus prima aqua abiecta, scilicet decoct. earum & horum kist est conueniens. Similiter kist fabarum aut sorbitio ex farina earum. Item kist hordei & propriè torrefacti. Ex olerib. conuenit portulaca, lactuc. cucurb. citrulli & plantago. Ex carnib. perdices & aues minutę extremitates uiscosæ, uituli castrati, & similium, turtures & similes stipticitate quadam participãtes: comedat tamen in parua quantitate cum sang. superabundet, item caro cuniculi, capreoli. Et ex piscibus pisces petrosos, qui tamen non sint frixi, sed assati aut elixi, item cancri fluuiales cocti in lacte, aut aqua hordei, & propriè torrefacti. Fructus conuenientes sunt stiptici sicut pira, citonia, sorbæ, mespila, uitent tamen omnes fructus, & cætera nimis acria, aut acetosa, dulcia, amara, salsa, unctuosa & acuta, sed insipida, pontica, stiptica conueniunt. Et si peccatum in sanguine sit propter acuitatem & subtilitatẽ eius corrigatur cum extinguentibus inflammationem, & incrassantibus ipsum, sicut cibi & potus stiptici extinctiui inflãmationum, sicut cibi ex lentibus aut cucurbita aut citru. & portul. & plantago sunt mirabiles: sedant enim inflammationem & stringunt sang. Et concedantur eis cibi paucæ acetositatis, sicut qui fiunt ex prunis, cerasis acribus, granatis, carnibus paruarum auium, & extremitates animalium uiscoscæ, propriè cum remisse acribus conditæ. Et confert maximũ iuuamentum administratio aqua ros. aut plantag. aut portulacæ permixtæ cum coriandro asso, aut sem. portul. papaueris in maturinis: hæc enim incrassant & compingunt sang. & laudantur iuiubæ, & aqua decoct. earum, fructus stiptici & sic. & simile sit reliquum regimen sex rerum non naturalium. Aer aũt declinet parum ad frig. & sic. si fuerit peccatum in multitudine sang. Si uerò in acuitate, declinet ad frig. & hum. & si fuerit multum aquosus, declinet ad sic. cum temperamento actiuarum. Vitetur aer fumosus & uentosus, & nimis humidus. Vitet omnes motus fortes corporeos & animales, & nimium somnum cum est multitudo sangu. in causa & propriè sub radijs solis, aut lunæ & nimiam quietem, econtra autem somnus & quies confert cum est peccatum in acuitate sang. Item uiter coitum & balneum aquæ dulcis. Et procuret omnes euacuationes à natura institutas & etiam non naturales, si fuerit ex longo tẽpore consueta, &

si fuerit peccatum in multitudine & acuitate materiei nostra occupatio erit cum utraq; simul, & similiter si fuerit in multitudine & aquositate. Secundā intentionem, scilicet diuersionem, cōplent phlebotomiæ iteratæ, nunc ex basilica dextra nūc ex sinistra, quæ sunt subtiles: si fuerit peccatum in sola acuitate, aut aquositate cum subtilitate. Si uerò in sola multitudine, sint latæ. Si uerò in utrisq; simul, scilicet multitudine & subtilitate, sint mediocris latudinis. Et quādoq; phlebotomentur saphenę si magna ualde fuerit sanguinis multitudo, aut cum in causa fuerit retētio sang. menstrualis aut hæmor. qui iuxta posse prouocetur, & similiter fluxus sang. nar. si fuerit retentus. Lac quoq; prouocetur, si in causa fuerit eius retentio. Et conferunt uētosationes in hypochondrijs sine scarificatione, scilicet super epate et splene. Tertiam intentionem scilicet sanguinis mundificationem cōplent administrationes medicaminum sanguinem mundificantium, aut à cholera secum permixta cum decoctione fructuum. ℞. mirob. citrin. à ℥. 1. usq; ad 2. prunor. tamar. ana. ℥. s. iuiub. numero 15. incidantur incidenda & bulliant in ℔. 1. aquæ ad comsumptionem duarum partium, & cum sufficienti expressione colētur, huic posset addi ℥. s. syru. uiol. aut de iuiubis, aut exhibe. ʒ. 1. s. rheu barbari cum suc. linguæ arietis, aut aqua quæ mulgetur ex semine protul. & si in causa fuerit aquositas educatur cum ʒ. 1. turbith non confortati, aut quantum sufficit, dissoluta cum decoctione mirobol. chebulorum, aut cum decoctione mirobo. chebul. in aqua mellis misceatur succi ireos. ʒ. s. usque ad 1. & in his casibus si sanguis peccauerit sola qualitate, scilicet subtilitate, incipere debemus ab ipsius mundificatione & postea phlebotomare. Si autem peccauerit multitudine & subtilitate prius minorandus est phlebotomia, deinde mundificandus. Si uerò sola quantitate, sola sufficit phlebotomia. Ex his autem quæ mundificant sanguinem & diuertunt inferius sunt clysteria quę sanguinem peccantem acuitate sint leuiter infrigidantia. Si uerò aquositate, sint acutiora, & propriè sicut cum decoctione ireos, & similium, aut in eis ponatur succi ireos à ʒ. duabus usque ad sex. Si uerò sanguis sola quantitate peccauerit, sint lenientia aut mediocris acuitatis. Si uerò plures causæ adinuicem componantur, circa plures fiat occupatio. Quarta autem intentio, scilicet correctio accidentium perficitur prohibendo reiterationē sputi sanguinis cum soleat frequenter reiterari, aut præseruando, ne accidat in paratis ad ipsum qui sunt conditionati, ut superius dictum fuit, et dicetur in cap. de phthisi. Et secundò perficitur, succurendo accidentibus, sequentibus sputum sanguinis.

Primum autem, scilicet prohibitio casus in ipsum, aut reiterationis eius perficitur tripliciter. Primò, cum prohibitione rerum facientium cadere in ipsum sicut sunt res acuentes & agitantes sanguinē, ueluti cibi & medicinæ acutę, labor uehemens, ebrietas, rixę, uociferationes, casus, percussiōes, & similia descripta superius inter causas eius. Secundò, perficitur cum administratione conuenientium ad prēseruandum à casu in ipsum eius reiteratione, sicut est phlebotomia basilicæ aut saphenæ secundum exigentiam, & appositio uentosarum in cruribus, & prouocatio hæmor. aut menstruorum, aut sang. narium. Et conueniens administratio sex rerum. Et hęc omnia in uere obseruanda sunt: est enim tempus faciens sanguinem exuberare, nocumenta autem facientia cadere in ipsum, quibus secundum exigētiam subueniendum est, sunt catarrhus acutus, & tussis uehemens, cuius cura iam præmissa est. Item apostema pleureticum, peripneumonia, in quibus apparens sputum sang. est laudabile: si tamen non fuerit sanguineum purum, quorum cura præcessit. Item apostema epaticum in quo apparitio sputi sang. in princ. est malum, significans multitudinem, aut malitiam & apostematis magnitudinem. In processu uerò cum incipit resolui est bonum, de cuius cura infra. Item retentio sanguinis narium, de qua supra, & retentio sanguinis hæmorrhoidalis, aut menstrualis consueti fluere, de quibus infra. Item lactis retentio, quibus subueniendum est ipsum prouocando secūdum oportunitatem. Tertium autem, scilicet succurere accidentibus sequentibus sputū sanguinis, perficitur secundum ipsorum exigentiam. Syncopi ergo subueniatur secundum quod dicetur in cap. proprio. Similiter coagulationi sanguinis in pectore uel stomacho. Pro cuius discoagulatiōe dentur aliqua incidentia & abstergentia, sicut oxymel simplex & coagulum leporis uel hœdi confert cum proprietate sua ad coagulandum discoagulata, et discoagulandum coagulata, siue sit sanguis, siue sit lac, de quo possunt dari gran. 5. cum ℥. 1. oxymellis, & ℥. 2. aquæ saccharatæ. Particulare autem regimen uariatur secundum quatuor modos sputi sanguinis.

Primum, cum sputum sanguinis resudat ex membrorum substantia, uenis aut arterijs. Quod si fuit ab apost. sanguineo cuius materia parū post parū cum screatu expellitur constrictione non indiget, imò potius screatus adiuuandus est secundum quod fuit in pleuresi. Si uerò resudet ex uenis aut arterijs pectoris, aut pulmonis propter ebullitionem, aut agitatiōem sanguinis conueniunt medicamina sangu. seruorem reprimentia & ipsum compingentia, sicut portulaca masticata, cuius succus paulatim deglutiatur & in ore teneatur, & semen eius assum, & tota planta ipsius secundum omnem modum administrationis, & similiter papauer assum. Item iuiubæ secundum eundem modum administratiōis. Et in mucilagine psilij cum lapide hæmatite subtilissimè trito et diligenter loto, propriè cum aqua plantaginis est uirtus mirabilis. Et si idem lapis præparatus misceatur succo plantaginis. Et dosis eius sit communiter circa ʒ. s. cum ℥. 1. succi plantag. aut mucilag. psilij. Et psilium assum conquassatum cum succo portul. Et semen eius usq; dum fiat mucilaginosum, est ad illud mirabile. Et similiter sem. hyoscyami albi, ℈. 1. cum succi arnoglossæ, ℥. s. Item lac coctum cum lapidibus fluuialibus, aut ferro ignito & propriè acetosum abstracto butyro optimè cōuenit. Item lutum sigillatū & armenum & propriè cum succo plantaginis sunt medicinę prestantes ad illud. Item aqua ferrata cum gummi arab. & tragachanto asso. Et quandoque oportet cum his aliquid ex narcoticis permiscere, sicut trochiscos de karabe. M. & descriptione à Rasi in textu. Secundum est contra sputum sauguinis emanantis secundum uiam redundationis ex alijs membris, sicut ex matrice, & similibus, & huiusmodi cura perficitur cum euacuatione & diuersione, tam à membro mittente, quàm recipiente, quæ potest patere ex suprascriptis, &c. Tertiū contra sputum sanguinis fluentis ex ruptura uenæ, & indiget administratione stipticorum consolidantium, sicut sang. draconis, karabis, boli armen. lutum sigil. balaustiæ, rosæ, cornu cerui adustum, corallus adustus, cortices & flores granatorum hæmatites, gummi assum, mumia, rheumbarbarum & propriè assum cortices thuris, cortices mastichis, coagulum leporis, coriandrum, semen linguæ arietis capita & uirgulta rosarum, & fructus, folia myrti, spodium. Ea autem in quibus hæc sunt administranda, sunt succus plantaginis, succus portulacę, suc. basiliconis maiorjs, & aqua ferrata infusionis gūmi assi, aqua ros. succus cisoniorum succus granorum myrti. Medicinæ autem compositæ sunt sacc. ros. est enim medicamen benedictum, myrrha, syrupus de ros. ficis, syrupus de iuiubis, syrupus myrtinus, trochisci de terra sigillata, trochisci de karabæ, philoniū persicum. Administrada autem exterius, sunt oleum ros. mastichinum, myrtinum, oleum de cytonijs, & similia, quæ possunt permisceri cum pulueribus suprascriptis, & cum farina sauich, lentium, fabarū, & similiū cum succis suprascriptis, & album. oui, & ex proprijs est thus subtilissimè puluerizatum mixtum cum albumine oui, & hæc administrentur super loco doloroso: in illo enim uerisimiliter est ruptura uenæ.

Quartum, contra sputum sanguinis ex corrosione & ulcere præcedente, & hoc est illud, quod est maximè suspectum & timorosum, sed huius curam ponemus in cap. sequenti de phthisi, si deus uoluerit.

DE PHTHISI. Cap. LXXII.

PHthysis græcè, sputum latinè. Sed phthisis græcè, consumptio latinè. Hæc dispositio quocunque nomine uocetur est descriptiuè secundum Mesue detrimentum desiccationis & consumptionis cadens in corpus ex calore febrium habitudinalium minutarum ex ulceratione pulmonis. In qua descriptione uidemus ad phthisim esse necessariam corporis consumptionem immediatè sequentem febres habitudinales, id est, hecticas, quæ proueniunt ex ulcere pulmonis. Dicitur autem minutarum, quia feb. hecticæ non sunt ardentes, sicut putridæ, imō phthisici non sentiunt se febrire, nisi cum cibum sumunt, per cuius sumptionem ratione hecticæ calor excrescit. Est enim proprium hecticorum, ut superfecalefiant post cibum. Cum quo tamen concedendum est nullam hecticam esse remissiorem ephimera aut putrida, quam immediatè sequitur, quia primū esse feb. factæ, est primum non esse fientis.

Et ex hac descriptione patet differentia inter phthisim hecticam, marasmum & tabem. Hectica est enim febris habituata & facta, cum sit independens à causa corporea speciali dependentia, cuius calefactum esse, est in substantia cordis, & non includere in quiditate eius quòd sequatur ulcus pulmonis, quapropter omnis phthisicus est hecticus, & non econtrario.

Differt autem ab hectica etiam impropriè sumpta quia dicitur de hectica senectutis, & de hectica membri particularis: sicut de hectica stomachi & epatis, & huiusmodi, quia hæc hectica dicit siccitatem fixam, absque caliditate, aut totius, aut membrorum particularium, quapropter nullus phthisicus est hecticus hoc modo.

Marasmus autē & tabes dicunt corporis multam consumptionem, siue sit feb. siue non sit, & dicuntur etiam de consumptione membri particularis, sicut aliquando dicimus crus tabidum & brachium marasmatum, licet secundum alios marasmus differt à tabe, ex eo quòd importat corporis consumptionem sequentem febrem acutam. Sed tabes absolutè corporis consumptionem, undecunq; proueniat. Sed litem de nominibus omittamus, nam quandoq; hi termini apud authores accipiuntur ut synonymi.

Pro notitia specierum phthisis est sciendum quòd ulcera membrorum spiritualium. Aliquando sunt in pleura & musculis intrinsecis pectoris, & ossibus eiusdem cum eorum corruptione. Aliquando in diaphragmate. Aliquando in mediastino. Aliquando in canna pulmonis. Quandoq; in pulmone ipso. Deteriora cæteris partibus sunt quæ fiunt in pulmone, deinde in diaphragmate, deinde in mediastino, deinde in pleura & partibus ipsi cōtinuis: ita quòd quidam arbitrati sunt nunquam ulcera pulmonis posse consolidari, eo quòd est in continuo motu, quibus Galenus 6. de ingenio sanitat, contradicit motum non impedire consolidationem, cum ulcera pectoris & diaphragmatis, quæ sunt in continuo motu possint consolidari, sed materiam limitando dicit, quòd ulcera munda siue pura superficialia in pulmone consolidantur. Putrida uerò corrosiua apostemosa ualde sordida aut uirulenta, & huiusmodi non possunt consolidari, cui sententiæ Mesues consentit. Vlcera uerò pectoris et immunda siue impura consolidantur multis ex causis. Primò, quia pectus est carnosum. Secundò, quia est cum paruo motu. Tertio, non habet substantiam mollem, pronam in corrosionem et putredinem. Quartò, non habet carnem spongiosam in qua sanies retineatur, imò quod ab ulcere pectoris resudat, aut per aliam uiam expellatur, super diaphragmate colligitur, si non exspuatur, postea paulatim expellitur secundum plurimum. Quintò, non est multum subiectum catarrhis. Sextò, non nutritur sanguine calidissimo multæ choleræ admixto impediente consolidationem. Septimò, non habet uenas magnas & amplas, sicut pulmo. Octauo, non ita cordi deseruit, sicut pulmo. Oppositæ conditiones reperiuntur in pulmone. Item medicinarum quæ applicantur exterius uirtutes uix possunt attingere ad pulmonem, quæ autem sumuntur interius si deglutiantur multum transmutatæ sunt, & earum uirtus est diminuta quādo ad pulmonem uenerit.

Si autem teneātur in ore, uel lambendo sumantur, parum de ipsis ad pulmonem penetrat. Præterea aut sunt calid. & febrem augent, aut frigid. et sputum impediunt, & cum hoc sunt tarde non penetrantes, aut sicc. & similiter sputum impediunt, & nocent hecticæ, aut humidæ, & nocent ulceri. Præterea si ulcus sit corrosiuum, requiritur tempus antequam humor corrodens sit correctus, & interim ulcus dilatatur & ampliatur. Præterea si ulcera pulmonis debent curari, indigent mundificatione, quæ maximè tussi perficitur, sed tussim commouedo ampliatur ulcus. Item addit in dolorem si ulcus ad panniculum peruenerit, & dolor impedit consolidationem, humores

attrahendo, quare rarò ulcera pulmonis consolidantur nisi fuerint munda, & superficialia, & non multum antiquata: quæ tamen exigunt medicum prudentem & diligentem. Si uerò profundetur notabiliter in substantia pulmonis difficillimè curantur, & si peruenerint ad chartilagines non recipient curationem: homines tamen magis susceptibiles curæ phthisis sunt infantes. Crustosa tamen ulcera non impetiginosa, aut perdentia ab humore adusto, quia hæc difficillimè rectificantur, sed crustosa, quia superficialia & paucæ saniei quibus facillimè aduenit crusta siue cutis non uera, facilè rectificantur, & si non perfectè liberentur, lõgissimo tempore durant antequam ægrum ad interitum ducant, ita ut aliquando secundum Auic. prolongetur tempus in phthisi circiter 23. annos. Vlcera uerò diaphragmatis in parte carnosa rectificantur, nisi utrinq; penetrent, sed in parte neruosa si sint aliqualiter profunda, rarò uel nunquam curam recipiunt. Vlcera uerò mediastini facilius rectificantur, quàm ulcera diaphragmatis, & adhuc facilius ulcera pleurę & musculorum inter costas, & costarum etiam si sint corruptæ, sed opus est sectione aut cauterio in parte extrinseca, ut perueniatur ad costam corruptam. Et ex his manifestæ sunt differentiæ ulcerum pulmonis. Vlcera uerò existentia in canna pulmonis si sint in panniculo tegente cannam & chartilagines ipsius, facilè curantur. Si uerò profundentur in substantiam chartilaginum non recipiunt curam. Causę ulcerum pulmonis quandoque sumuntur ex dispositione patientis, quandoq; ex fortitudine causæ imprimentis. Primo modo, aut ex parte complexionis. Et sic complexio frig. est paratior in phthisim secundum Auic. quàm calid. quod uerificantur in hoc tantum, quòd habent pectus strictius & abundant magis in superfluitatibus. Oppilatio tamen calida ratione acuitatis superfluitatum imprimentium in pulmone est magis parata ad phthisim. Et certè uidi plures phthisicos, habentes complexionem calidam quàm frigidam. Complexio autem sicca & humida sunt ferè æqualiter paratæ ad phthisim. Sicca quidem magis ratione fracturæ uenæ. Humida uerò, quia abundans in pluribus superfluis, & quia pulmo est mollior. Ex parte sexus fœminæ & masculi sunt ferè æqualiter parati, licet apud Mesue, in mulieribus magis occulteur, quàm in uiris. Ex parte ætatis maximè parati sunt à 18. anno usque ad trigesimum secundum Auicen. licet secundum Hippoc. usque ad trigesimum quintum, id est, ad finem consistentię, quod prouenit, quia in hac ætate est pulmo satis mollis, facilè susceptiuus impressionis, & humores acuti multum imprimentes.

In pueritia uerò licet pulmo sit mollior, humores tamen sunt paucæ acuitatis propter multam humiditatem obtundentem caliditatem. Item secundò, quia uirtutes naturales puerorum sunt fortissimę optime digerentes, & sua expellentes superflua. In senio uerò pulmo est durior & humores paucæ acuitatis diminuta caliditate ex decursu ætatiuo. Credo tamen quod rarius accidat pueris, quàm senibus, & si accidat pueris facilius curantur quàm senes, licet in senibus non curata magis occultetur, quàm in pueris. Sed merito compositionis, proni in phthisim sunt, habentes collum gracile, & longum tendentes ad interiora cum eminentia. Et habentes humeros alatos, sicut sunt curuaturæ alarum, & spatulas quasi à pectore separatas. Isti enim uidentur quasi alati, id est habentes alas, & de necessitate habent pectus cõstrictum. Si autem cum hoc sunt macilenti, & habentes carnem mollem cum acuitate humorum, & cerebrum catarrhizans, ut fit debile, facilè recipiens superfluitates & nutrimentum proprium, non bene transmutans cum multiplicatione uentositatis in pectoribus eorum, & pulmonibus, & partibus uicinis, quæ multiplicantur propter debilitatem pectorum, & eorum sequentem malam compositionem. Et frequenter uexat eos tussicula cum punctura alicuius spatularum aut manmillarum, & præcipuè si sint ex irascentibus facilè, cholerici sunt maximè inter omnes parati ad phthisim, & propriè qñ cum acuitate humorum habeant carnem mollem. Corpora enim mollia sunt parata ad phthisim, quia facilè ulceratur substantia pulmonis, sed dura & spissa propter illud, quod accidit eisdem de eruptione uenarum. Ratione ergo causæ imprimentis multæ sunt causæ primitiuæ, sicut aer. Autumnus enim maximè facit cadere in phthisim, & uehementius nocet factis phthisicis. Item constitutio borealis multum dominans & maximè quando præcessit austrina, & similiter econtra, licet secundum Mesue regio borealis multum frigida & sicca. Item cibi & potus salsi & acuti & capita replentes. Item retentio omnium euacuationum consuetarum. Item motus fortes corporei & animales, quia uenas rumpunt. Item percussio penetrans ad pulmonem, casus & offensio, & similes. Et ex corporeis antecedentibus sunt humiditates acutæ repentes ad pulmonem, sicut sanies ab ulcere synanchico, aut ab ulcere pleuretico, aut empyima.

Si enim non mundificatur in quadraginta diebus secundum doctrinam Hippocratis ducunt ad phthisim, licet in duobus uiderim ulcus pleureticum non mundificatum in quatuor annis, quod tamen non duxit ad phthisim. Sed causæ coniunctæ per essentiam in pulmone sunt bothor & uariolæ, quæ ulcerantur. Item peripneumonia, quando transit in ulcus, Frequenter autem inter omnes causas sunt catarrhi à capite defluentes ad pulmonem, aut sui acuitate corrodentes, aut sua humiditate superflua putrefacientes. Ruptura quoq; uenarum in pulmone à quibuscunque causis fiat, de quibus dictum est in capitulo præcedenti, frequenter ducit ad phthisim.

Aliquando etiam generatur phthisis incipiendo per essentiã in pulmone ex nutrimẽto suo non bene conuerso, & ex superfluitatibus suis non bene resolutis ob uirtutum suarum debilitates, quæ diuturnantes in pulmone ipsum corrodunt, aut putrefaciunt, sicut quæcunque aliæ humiditates undecunque ad pulmonem defluxerint, & ideo ex asthmate quãdoque transitur in phthisim, licet frequentius econtra phthisis associet sibi asthma.

Signa quædam sumuntur ab exeuntibus, sicut à sputo quando est crassum, saniosum, quod cognoscitur, quia fœtet sanies quando ponitur super prunas, & habet colorem album tendentem in uiridem uel citrinum, & quia descendit in aqua. Per hæc tria à sputo phlegmatico non digesto discernitur, nam si esset digestum descenderet ad fundum, sicut sanies: nam de ratione phlegmatum digestorum, quòd sint incrassata, & ad terreum deducta, ideo descendit in aqua, ut placuit Auer. in commento canticorum, comment. 9. hoc tamen signum non solum est efficax, cum etiam sanies spuatur in ægritudine, quæ nõ est phthisis apud Auicen. capite de empyimate.

Et quandoq; post sputum saniosum sequitur sputum sanguineum, & est proprium signũ ulceris corrosiui, sicut econtra, quandoq; ad sanguineum sequitur saniosum. Si autem in sputo sint crustę, aut aliquid aliud de pulmonis substantia non remanet dubitatio. Est em certa phthisis, & salsedo sputi arguit ulcus corrosiuum. Et si expuitur aliquid & sit crassum, est ex pulmone. Si uerò subtile, est ex canna pul. & quandoq; in ulcere magno expuũt anulos ex cãna pulmonis. Et nota q; aliquando est sputum sanio sum, quod tamẽ non descendit in aqua propter duo.

Primò, quia est ualde crassum, & tenax, & obuiãs multæ quantitati aquę multum resistenti non potest ipsam diuidere. Secundò, quia fortè est cum multa spmua & inclusione multæ uẽrositatis subleuantis quapropter sputo solo non est credendum.

Vrina phthisici est naturalis secundum plurimum si non habeant aliam ægritudinem complicatam in substantia, colore, quantitate, sedimine. Verum aliquando habet oleagineitatem in superficie, & aliquando furfures, & aliquando petala quædam, quæ omnia significant humidi comsumptionem. Egestiones sunt naturales, nisi quod aliquando pręcedente phthisi fit fluxus lientericus aut diarrhœicus ob debilitatem uirtutũ naturalium, & est malum signum. Sudor quoque factus in fine digestionis quando spargitur nutrimentum per membrum est signum phthisis, & malum: significat enim humidi debentis nutrire dissolutionem à calore præter naturam. Sed à qualitate mutata. Primum signum est febris minuata, continuata, uniformis, nisi quando cibum sumit, & hæc febris est hectica, licet secundum plurimum phthisicus non euacuetur à febre putrida sequente saniem ulceris, nec ex hac febre putrida est lac phthisicis disconueniens. Et quandoq; associantur eis aliæ febres putridæ, scilicet quotidiana, tertiana, quartana, quintana, & est deterior per uiam signi, significat enim ultimam exiccationem per quam humores incinerant, & transeunt in melancholiam, licet per uiam causæ, aliæ febres sint deteriores, quia magis affligãt. Et propter hoc tertiana est media in malitia tam per uiam signi, quàm per uiam causæ. Color faciei est plumbinus, licet post assumptionem cibi rubeat uaporibus sursum eleuatis. Extrema & propriè pedes quandoq; tument et undimiantur iam errante digestiua epatis, & ipsorum per communitatem ad pulmonem, & superfluũt uenæ eorum omni hora, quoniam uirtutes eorum debilitantur à retentione nutrimenti & regimine eius: & caliditas resoluit & liquefacit, quapropter non attracto nutrimento à uenis, & humido ipsorum resoluto superfluunt uenæ. Sed ab actione læsa sumuntur signa, quia male dormiant. Secundò, quia pulsus eorum est minutus, durus, frequens, uniformis, nisi quia cum cibum sumit excrescit, & diuersus in fine debilitatis uirtutis. Et anhelitus licet in principio parum recedat à naturali, in fine tamen frequentatur & diuersificatur, & appetitus est diminutus secundum plurimum, & in fine aufertur. Dolor quandoq; est in phthisi, scilicet, cum ulcus peruenit ad panniculum tegentem pulmonem interius aut exterius, aliter non est dolor in phthisi notabilis. Signa autem causarum primitiuarum sunt ipsæmet caulæ. Sed signa causarum per communitatem & per essentiam in ipso pulmone sunt nota ex præcedentibus cap. Quando ergo aliqua signa & maximè, quæ sunt potẽtiora ex suprascriptis adsunt debemus cõcludere phthisim adesse, & propriè quando pręfcesserũt causę uniuersales ad ipsam ducentes.

Prognostica. Primum, quando in phthisi sputuntur crustæ, substantia pulmonis, & annuli eius, & uenæ, & lapilli, significat ulcus magnum & propinquitatem mortis. Secundum, quando magis proceditur in phthisi sputum magis incrassatur ipso longiori tempore retento propter uirtutis debilitatem.

Tertium, quando intrinsecatur sputum aut retinetur in fine phthisis, & tunc non additur super quartum diem: quandoq; enim constrigitur anhelitus eorum usque quo fiat insensibilis. Quartum, casus capillorum, curuitas unguium ultimatam exiccationem arguentem significat propinquitatem mortis. Quintum, si super spatulas appareat pustula, sicut faba tendens, scilicet in duritiem, & fuscedinem moritur post uiginti duos dies, id est, post multos dies, significatur enim quòd humor malignus sit in causa. Sextum, cum tussis uehemens ducit ad sputum sanguinis continuum ponitur res ferè in desperatione. Si enim curetur tussis cum prohibitiuis sputi moriuntur aut suffocantur, aut quia fluxus uentris superuenit ob superfluitatum retentionem. Si autem dimittuntur tussire, moriuntur tussiendo & spuendo sanguinem. Septimum, quando phthisis parum impressérit, & non fit ulcus ambulatiuum, & nõ pendens à causa incorrigibili sanari potest, sed non apud negligentem & stolidum. Cum autem multum impressit cura secundum plurimum est cassa & uana, nisi iussu Dei, sicut in Mediolanensi ordinis sancti Francisci de obseruantia, qui post annum quartum suæ phthisis ex sputo sanguinis pluries iterato tandem uenit post multam corporis tabem ad impotentiam expuendi cum oregmone. Et cum crederetur ipsum esse morti proximum, euasit ex miraculo & impinguatus est. Vltimum, fluxus uentris in phthisi pernitiosus est.

QVm aliquis carniũ diminutionem pati uidetur post tussim ex chronica passione, & sputo sang. aut sanies procedente, lac asininum in potu tribuatur. Quòd si inueniri non poterit caprinum cum pauco saccharo dandum est, cum quo etiam panem sæpe comedat, ipsumq; quanto plus potest loco aquæ sumat: uinũ tamen subtile & tẽperatum aliquando est tribuendum. Nutrimentũ quoq; ægri sit ex carnib.

auium & hœdina. Æger præterea ante comestionem & post, balneum ingrediatur quod non sit calidum, sed tepidum, & in semicupio moram faciat. Summopere uerò cauendum est ne uenter soluatur, cui tamen si solutus fuerit ex huius pulueris bibitione succurrẽdum est, qui. Rec. gummi arabicæ spodij, boli arm. seminis myrtini omniũ ana drach. fiat ex eis puluis, de quo in die, drac. 3. cum syrupo de papauere albo, aut rob myrtino dentur, huius quoq; pulueris bibitio omnibus uẽtris constrictione indigentibus qui tussim patiuntur remedium affert. Cui plerũq; adduntur zilocractẽ de syria & bdellium de mecha. Et si lac ægro febrẽ gener auerit auferendum est ei lac & ptisana, quousq; febris recedat, danda est. Deinde lac ei denuo tribuatur, & si febris iterũ redierit remoto lacte ptisana est dãda, post cuius recessionem ut prius ad lac est redeundum: hoc autem semper est faciendum, ut necessitas urget & uenter summopere custodiendus est, ne soluatur.

Hoc cap. habet duas partes. In prima ponit signa phthisis. In secunda curam ibi. Lac asininum, &c. Prima per se ex dictis manifesta est. Secunda pars diuiditur in quatuor. In prima ponit regimen uitæ. In secunda ibi. Æger præterea. Docet usum balnei in phthisico. In tertia ibi. Summopere. docet subuenire fluxui uentris superuenienti hecticæ. In quarta ibid. Quòd si lac. docet curare febrem superuenientem.

Pro notitia primæ partis sciendum, q̃ genera lactis quæ conceduntur sunt humanũ, asininum, caprinum, uaccinum, ouinũ, equinum. Humanũ quidem summè confert cum proprietate currente inter indiuidua speciei humanæ, & melius est, ut suggat̃ ab ubere. Asininũ est magis subtile cæteris, prohibens oppilationẽ, & est absterstiuum ulceris propter multã partem serosam. Vaccinum aũt et ouinum cum habeant multum de parte caseali & butyrosa multum nutriunt. Caprinum uerò est temperatum apud Auic. secundo canon. cap. proprio, id est mediũ inter subtilitatem lactis asinini, & crassitiẽ lactis ouini & uaccini, & similiter est minus frigidum lacte asinino, et magis frigidum lacte ouino & uaccino. Equinum uerò abstergit magis & facilitat sputum propter multã partem serosam. Vtere ergo his secundum intentionem, quam habes potiorem magis deseruientem tuo proposito. Sed in ipsius usu seruentur quinq; conditiones iuxta Aphor. quòd caput non doleat, quòd æger non sit febriens, scilicet febre putrida, nec sit siticulosus, nec uenter rugiat, nec fluat, Sed si uelles ipsum exhibere medicinaliter, in prima die accipiat paucam quantitatem, sicut à ʒ. 10. usque ad ℥. 3. cum paucco saccharo immediatè cum est mulctum ab ubere, deinde paulatim omni die dosis augeatur usq; ad 5. aut 6. ℥. & in plures, & sic continuet ipsum quousque senserit se iuuari: est tamen melius ut suggatur humanum ab ubere. Si uerò febris aut aliud nocumentum acciderit, docet Rasis in fine capit. loco eius uti ptisana hordeacea facta secundum artem, de qua sermo præcessit in pleuresi, & sumat lac in mane aut ante cœnam iam cibo præcedente digesto, & post ipsum non dormiat nec exercitetur, & tardet cibum per tres horas, uel quousque lac digestum sit.

Pro secunda parte nota, balneum pro phthisico coneniens esse ex aqua dulci tepida non calida cum fiat ad humectandum & infrigidandum, & tãto tempore moretur in semicupio, id est, in uase balnei quousque uerisimiliter potuit impresisse, quod est communiter à quarta horæ usque ad mediam. Cauendum tamen ne adsit febris putrida, neq; uenter lubricus nec multa debilitas, & ponatur in eo, cibo iam digesto quo ad primam digestionem. Cæteræ conditiones in usu balnei sumendæ sunt ex capit. de hecti ca. Et non est ita administrandum à principio, sed maximè conuenit phthisi declinante, semicupium tamen quasi medium capiens, propriè sumptum non est uas conueniens ad balneandum hecticum, sed est uas in quo sedetur cruribus stantibus extra pro corrigendis ægritudinibus matricis & iliorũ pro cholica.

Pro tertia parte nota: uentris solutiua non conueniunt in phthisi, ut phthsis est, cum non sit morbus materialis & nocerent, corpus exiccando, imò si fluat uenter summopere constringendus est cum puluere à Rasi descripto, qui est frigidus, siccus, stipticus, inuiscans, & est proprius per uirtutem quartam maximè propter gummi arabicum, sem. myrti, xylocractæ de sen. id est, carubiæ de regione illa sunt conuenientes: quia stipticæ siccæ. & cum hoc pulmoni conferentes: ξύλον enim græcẽ, est lignum latinè, κέρατα cornua quasi cornua ligni, bdeli deũ mecha, id est, de regione illa est conueniens, quia frigidum, stipticum & uiscosum, & ponitur de mecha ad differentiam bdellij iudaici, quod est calidum, & non est ita cõueniens huic propositio, reliqua patent.

Duplex est regimen habendum in phthisi præseruatiuum & curatiuum. De præseruatiuo sit prius sermo quod duas exigit intentiones. Prima est prohibere & remouere quascunque causas potentes ducere ad phthisim si possibile sit; quæ intentio perficitur curando catarrhum, synanchen, pleuresim, peripneumoniam, sputum sanguinis, empyima, & similia si fuerint in causa. Quòd si nulla talis fuerit, sed solum dispositio ad phthisim, merito complexionis, compositionis, ætatis, & similium, de quibus supra, intendatur ipsarum correctioni aut prohibitioni ulterioris lapsus, quàm bene est possibile. Quapropter cauendum est ab omnibus cibis, & medicinis acutis & mordicatiuis, & ab omnibus quæ extẽdunt membra pectoris, & clamor & rixa, & saltus, & lucta, & procurentur omnes euacuationes naturales, & etiam non naturales longo tempore consuerẹ, & reliquum regimen seruetur secundum quod oportet.

Secunda

Secunda intentio est confortare pul. cum proprijs moderata stipticitate participantib. & contrarijs discrasiæ pulm. & cæteris nocumentis eius, & ex proprijs sunt pulmo uulpis præparatus secũdum artem, liquiritia & succus eius, capil. uen. gran. myrti, rob, aut syr. eius, hæc omnia singulariter aut coniunctim, & propriè cum aliquo dulci, sicut sacch. optimè condiata, ualent in cõfortatione pul. Sed regimen curatiuum phthisis est duplex secundum Mesue uniuersale & particulare. Vniuersale tribus completur intentionibus. Prima remouet causam phthisis. Secunda euacuat materiam nocentem in phthisi. Tertia ordinat debitũ regimen sex rerum non naturalium. Verum duas primas intẽtiones in unam possem redurere, uel remouere causam phthisis, tam producentem, quàm conseruantem. Prima intentio perficitur curando catarrhum si pendeat à catarrho, similiter ulcus, synanchen, pleuresim, empyima, sputum sangu. & huiusmodi si ab aliquo istorum pendeat, quorum omnium cura perquirenda est ex capitulis proprijs, quæ præcesserunt. Attamen curãdo ista debes etiam intendere, quantum est possibile, ad curam phthisis cum his quæ dicentur. Secunda intentio, scilicet euacuatio, debet perfici si sang. fuerit in causa cum phlebot. ex basilica. primò ad euacuandum multitudinẽ si fuerit, deinde ex saluatella ad diuertendum si oportuerit, & si retentio hæmorrhoid. aut menstruorum fuerit in causa, ante omnia phlebor. saphena & procurentur omnes euacuationes consuetæ. Si uerò cholera fuerit in causa educatur cum decoctione prunorũ, uiol. iuiubarum, sebesten, capil. uen. ℥. 3. trahatur, & cum cassiæ. ℥. 1. aut mannæ ℥. 1. s. iulep, aut syr. uiol. ℥. 1. fit tamen solutiuum facile. Si tamen uenter esset præter modum stipticus Mes. addit parum trochisci de uiol. quorum descriptio posita est superius, sed omittantur quantum est possibile cum sint scamoneati. Et si phleg. fuerit in causa, exhibeantur pilulæ cochiæ in parua dosi ʒ. s. uel ℈. 2. ℈. s. bdellij, aut gummi arabici. Et si melanch. fuerit in causa detur sena, aut epithymum cum sero caprino aut similia. Sed in his uidetur contradictio inter Auic. & Mesue ex una parte, & Rasis proprio cap. ex altera parte, primi enim precipiunt solutiua iam dicta. Rasis omninò prohibet solutiua. Ratio Rasis fuit, quòd ratione hecticę uitanda sunt solutiua, ratione ulceris est ut ulcus non conueniunt, quapropter in phthisi ut phthisis est non conueniũt solutiua. Ratio Auic. & Mesue fuit, quòd solutiua conueniant, ut auferatur causa tam factiua, quàm conseruatiua phthisis, sicut catarrhus. In catarrho enim solutiua conueniunt. Item humores maligni superfluentes in quanto aut in quali impediunt ulceris pulmonis consolidationem, sicut & consolidationem aliorum ulcerum, ergo cum oporteat causam auferri, solutiua pro ipsorum euacuatione erunt oportuna, sicut et quotidie facimus in curatione aliorum ulcerum. Et confirmatur, cum propter præsentiam humoris maligni ulcera ista fiant corrosiua.

Responsio est q̃ intentio Rasis fuit solutiua non conuenire in curatiõe phthisis, ut phthisis est, scilicet cum est facta & independens, quod etiam primi non negassent, sed ratione causæ non ratione phthisis conceduntur solutiua. Tertia uerò intentio exigit aerem aliqualiter frigid. temperatum in passiuis, quanquam Gal. 5. de ingenio, capite quarto recitet, quòd ipse existens Romæ eligebat ipsis phthisicis montes calid. & siccos percussos à sole & elongatos à paludibus & locis humilibus, & mittebat eos ad montem altum in Sicilia, scilicet Ætnam, ubi est continuus ignis & dabat eis theriacam et mithridatum quarto interiorum cap. ultimo, & cum talibus prolongabat uitam, tandem tamen moriebantur, nullus enim eorum euasit cum suis remedijs, ut recitat ibidem. Et ut tollatur contradictio & instantiæ, quæ fieri possent, Gal. concedens huiusmodi aerem exiccantem & calefaciẽtem intendit curam paliatiuam non ueram, quæ est ulceris exiccatio & curæ non uerę inductio. Sed Auicen. concedens aerem siccum in cura uerę phthisis respicit ad ulcus quod est causa hecticæ, & non ad hecticam, quæ non potest remoueri sine remotione ulceris pulmonis. Similiter Mesue concedens aerem temperatum in actiuis ad siccitatem debilitantem curat phthisim, cui remissa hectica est associata. Ego autem simul intendens curæ ulceris & hecticæ aerem frigidum, ratione hecticæ eligo, qui ratione ulceris solius deberet esse temperatus in actiuis, & eligo ipsum temperatum in passiuis, quia ratione ulceris deberet esse siccus & ratione hecticæ deber esse humidus. Tu uerò elige aerem qui proposito fuerit conformior omnibus æquè libratis, scilicet hectica, ulcere, causis, & accidentibus, quæ secundum plurimum debent esse proxima temperamento, non enim omnia sexto possunt mensurari. Et confert mutatio de regione propria ad regionem & aerem sibi magis conformẽ: econtra si ægrotauerit in regione & aere sibi non connaturali redire ad regionem propriam & aerem sibi connaturalem. Diæta uerò aliquando habet respectum ad ulcus, & indiget primò abstergentibus & mundificantibus, & secundò consolidantibus. Aliquando habet respectum ad hecticam & indiget infrigidantibus, & humectantibus & bene restaurantib. Aliquando habet respectum ad causam aut ad accidens fortè sibi cõiunctum, ut exempli gratia, sputum sang. & indiget stipticis uiscosis constringentibus, propterea medicus sit diligens & secundum exigentiam ægritudinis causarum, & accidentiũ, non secundum exigentiam intentionum ordinet diætam. Ea tamen quibus utitur sint facilis digestionis, boni chimi, paucarũ superfluitatum quorum parum, multũ nutriat, sicut oua sorbilia, testiculi gallorum, carnes laudabiles, uinum subtile. Et si aliquando fercula non habentia has conditiones conceduntur propter alia iuuamenta, sint cocta iuribus laudabilium carnium. Ratione ergo absterstionis ulceris conuenitius cicerum rub. coctorum in aqua hor. excorticati. Item cicera ipsa facta aut kist ipsorum sunt præstantia ad nutriendum pulmonem secundo canon. capite proprio. Item ptisana hor. cum saccharo est præstantissima, & aliquando ponitur mel in cibis eorum ad abstergẽdum quando non timetur calid. eius, panatella quoque cum semin. communibus frig. spinachiæ, atriplices, blites, borag. buglos. quibus potest addi parum fœniculi, aut petros. ius galli decrepiti cum saccharo & semin. communibus frig. item brodetum ex uitellis ouorum cum albumine addendo modicum sacchari aut uitellis oui cum lacte debitè coctis cum albumine aut sine, Sed & ad consolidandum cum adest spu-

cum sang. dãtur portulaca, lentes abiecta prima aqua far, ptisana ex farina amyli, rizum, panicum, spelta, trit. siue alaganæ & propriè coctæ cum aqua calibeata. Item carnes uiscosæ, sicut pedes & rostra animaliũ bene conditionati, elixi, aut assi nõ frixi. Sed ratione hecticæ conueniunt cucurbitæ, portulaca, brodeti, lac, testiculi gallorum nondum coeuntium, cerebella hœdorum, epata gallinarum, cancri debitè præparati, sicut præparantur in hectica. Item limaciæ, ranæ, testudines, quæ debitè abluantur & præparentur. Quòd si salatas affectarent concedatur eis aliquando lactuca, endiuia, borago, cichor. lupul. quæ debitè coquantur & cum uino granat. & cum saccharo condiantur. Lac autem ad omnia huiusmodi est conueniẽs abstergit enim per partem serosam, cõsolidat per partem casealem, humectat per partem butyrosam. Si ergo uolumus exhibere ipsum ratione hecticæ sint animalia, quorum lac sumitur nutrita rebus humectãtibus & infrigidantibus. Si uerò uolumus ulcus abstergere, nutriantur rebus stipticis & inuiscantibus, & ponatur in ipso panis bis coctus, & sit lac calibeatum aut coctum cum lapidibus. Modus autem est, ut quinta pars aquæ pluuialis cum lacte misceatur, postea calibs feruens ter aut pluries in ipsum mittatur, uel lapides fluuij igniti sine fumo, & si aqua secum permixta esset calibeata, esset præstantius, & melius, ut ante calibeationem butyrum sit extractum. Ex lactibus magis conueniens est lac adolescentis puellam lactantis. scilicet quam peperit, si uis ipsum frigidius, sit nutrita lactucis, cucurbitis, & similibus, & si uis abstergere sit nutrita hordeo, & ciceribus, & si uis consolidare aut sanguinem sistere, sit nutrita rizo, panitio, kist lentium, alaganis, piscibus, & carnibus uiscosis, confert enim cum proprietate cadente inter indiuidua eiusdem speciei & sugatur ab ubere, post ipsum est lac capræ sanæ, rubeæ, iuuenis comedentis fol. salicis, lactucæ, uitis si uolumus hecticæ conferre. Si uerò mundificare nutriatur hyssopo, hascæ, fœniculo, hordeo, & cicere, & misceatur cum melle, & si consolidare & sanguinem constringere, nutriatur foliis quercus, pirorum rubi, & similibus, uel misceatur cum saccharo rosaceo. Lac uerò asininæ est frigidius & humid. sed minoris nutrimenti, postea est equinum facilitans sputum & mundificans propter multam partem serosam, sed minus conglutinosum, habet enim parum de parte caseali, nec multum humectat cum habeat parum de parte butyrosa, propterea est multum nutriens et consolidans, humanum itaq; confert cum proprietate, asininũ cum infrigidatione & humectatione, & notabili abstersione, sed caprinum cum mediocritate sua habens stipticitatem plus magis aliis ualet ad consolidandum.

Equinum uerò propter multam serositatem magis ualet ad mundificandum. Sed ouinum & uaccinum cum sint crassiora & habentia multum de parte caseali & butyrosa ualent magis ad nutriendum & consolidandum, & penes Auicen. asinæ debent esse elongatæ à partu quatuor uel quinq; mensibus. Mulieres uerò per mensem, & credo quòd capræ debent esse elongatæ à partu, sicut mulieres, oues autem & uaccæ sunt mediæ inter utrunq;. Lac uerò bestiarum propter abhominationem non suggatur ab ubere, sed in uase mundo sumatur & tepidum sicut mulgetur bibatur, iam præcedente cibi digestione celebrata & tardet comestionem per tres horas, aut tanto tempore, donec sit digestum. Et Mesue dicit quòd cum lacte dentur tortellæ trituratæ, id est panis bis coctus, quod maximè uerum est ubi opus sit consolidare aut sanguinem sistere, secundum Rasim dat lac cum parte, Auicen. uerò cum saccharo & inchoandum est à modica quantitate per duos aut tres dies, ut puta ab ℥.3. postea dentur quatuor per totidem dies & sic paulatim augendum est, donec perueniatur ad ℥.6. uel plures, & detur primò semel in die, postea bis & secum alius cibus non conmisceatur nec sumatur, donec digestus sit. Ista autem gradatio fit, ut natura assuescat & non inducat lubricitatem uel febrem. Et post lactis consumptionem non dormiat nec exercitetur. Rasis autem tantum confidit in lacte ut dicat quòd quanto plus potest loco aquæ in potu sumat, dat enim ipsum in potu quotidiano, & ipsum cum cibis alijs commisceet, hoc autem uerum est in illis, qui potui lactis multum assueti sunt & si febrem induceret, curetur febris, postea redeat ad lac, & si induceret lubricitatem uentris permisceantur secum aliqua stiptica ut coralli, ros. hipocystic, & similia, & si tussis infestaret apud Auicen. secum ponatur tragachan. quod est pectorale prohibens catarrhum, & si propter debilitatem stomachi multiplicaretur uentositas, secum misceatur cyminum uel carui uel si timeretur febris, trochisci, diarhodon, & lac coctum uel calibeatum minus multiplicat uentositates & uentrem sistit. Si uerò uolumus ipsum esse uentris lenitiuum sumatur cum saccharo, & pauco salis. Lac uerò aceto sum est cõueniens ad exitinctionem caliditatis ad sedandum sitim, & modus acetosandi est, ut accipiatur lac caprinum bonum & extrahatur butyrum, postea dimittatur die aut nocte una in aere ut temperetur, postea agitetur uehementer & proijciatur spuma & est exiccatiuum, constrictiuum, et cõsolidatiuum.

Casei quoq; nouiter facti non saliti sunt præstantes, & similiter lac coagulatum & capita lactis conueniunt ubi opus esset resumere, & humectare, & febre hectica existente remissa. habent enim multum de parte butyrosa apta inflammationi, memorando semper quòd lac conceditur & est præstans cibus medicinalis præterquàm in quinque casibus de intentione Hippocratis in textu explicitis. Butyrum uerò prohibetur propter aptitudinem ad inflammationem. Ius quoq; caulium conceditur impinguatum cum gallis. Carnes pullorum cuiuscunque generis & auium bene conditionatarum. Item hœdi capreoli & agni aliquantulum crassiores, & castrati annuales, & pulmones supra scriptorum animalium conferunt cum proprietate. Pisces etiam bene conditionati conueniunt qui sunt boni chimi, facilis digestionis, paucarum superfluitatum, parui in specie sua, degentes in aquis laudabilibus, & comedantur elixi aut assi, similiter carnes. Oua conueniunt secundum omnem modum administrationis modo sint mollia, non per decoctionem indurata. Olea uitentur nisi oleum amygdalinum dulce. Fructus conuenientes qui aliquando concedi possunt, sunt persica, melon. angu. sed in fine mensæ sunt pineę quater in aqua feruenti infusæ & quater exiccatæ solæ aut mixtæ cum passulis.

Similiter

Similiter amygdalæ præparatæ cum passulis mixtę, ex saporibus conueniunt, agresta aut uinum granatorum cum amygdalis & saccharo mixta cui possunt ad libitum addi passulæ. Potus ipsorum non febricitantium febre putrida, penes Rasim esset lac. Sed febricitantium est aqua hordei, aut aqua sacchari, aut aqua hordei, decoctio cancrorum fluuialium, quę fit hoc modo, cancri fluuiales abiectis extremis & cortibus, lauentur ter aut quater cum aqua cineris salita, deinde bulliant duę aut tres unciæ ipsorũ taliter præparatorum in 2. ℔. aquę hordei, donec optimè cocti sint, aut aqua hordei cum iulep ros. aut uiol. Et si adesset uel timeatur sputum sanguinis bibat aquam calibeatam aut solam cum syrupo myrtino. Vinum uerò conceditur apud uirtutis debilitatem, & etiam fortibus ubi nõ sit magna inflammatio, sed sit pauciferũ aliquali attinens dulcedini album subtile cum sufficiẽti quantitate aquæ temperatum, maximè in mensa, sed extra horas cibationis non conceditur, maximè autem uinum cõcedendum est his, qui uino multum assueti sunt. Citò enim et multum restaurat & nutrit. Sed Auic. phlacet aqua pluuialis, panis autem sit similagineus, id est, ex optima frumenti farina, mediocriter coctus, non salitus, magis fermentatus cum opus est mundificare, sed minus cum opus est consolidare, & farinæ frumenti posset addi farina milij, aut hordei secundum exigentiam. Somnus nocturnus prolixus, scilicet septem horarum aut plurium conceditur, sed sit interruptus, ut expuat secũdum exigẽtiam, meridianus uitandus est nisi aliqua occasione somnum nocturnũ omiserit, & sit distans à cibo per horam cum dimidia, multum tamen debilibus & cõsuetis meridianus conceditur & dormiant capite eleuato ad alterum latus declinante. Procurẽtur omnes euacuationes à natura institutę, & præcipuè euacuationes capitis per conuenientes regiones imò etiam non naturales longo tempore consuetæ. Timenda tamen magis nimia uentris fluxitas q̃ stipticitas.

Coitus uitandus est. Exercitium nullum uel leuissimum, deambulatio tamen ante cibum eis concẽditur, post cibum quiescant per duas aut tres horas, fricationes tamen leues stomacho ieiuno conueniunt, sint sperantes & gaudentes, uitent iram, tristitiam timorem, & similia corpus exterminantia. Restauratiua quoq; ex uarijs composita secundum exigentias sunt in his casibus præstantia. Sunt enim cibi medicinales sicut huiusmodi. ℞. pulparum caponis, uel gallinæ unius anni tantum uel duorum bene pinguis aut phasiani uel perdicis uel franquillini, aut harum omnium aut plurimum simul uncias sex. Et huiusmodi carnes sint elixæ sufficienter coctę, non tamen multum, imò melius est, ut sint parum coctæ, quàm nimium, & si timeretur fluxus uentris, melius est ut sint assatæ, amygd. excortic. ℥. unam, pinearum præparatarum ℥.s. auellanarum mundatarum seminum communium frigidorum ana ʒ. 1. amyli ℈.1. passularum electarum ʒ.6. liquir. rasæ. ℥. s. margaritarum perforatarum, gemmarum, electuarij de gemmis sine speciebus ana. ℈.1. scoriæ ferri præparatæ ℈.s. mentæ sic. tragachan. gummi arabici ana ℈. s. specierum triasandalorum sine camphora. ʒ.s. specierum diarhodon abbatis. ℈.1. coral. rub. boli armeni, ana. ℈.1. seminis papaueris albi, sem. plantag. seminis portulacæ, ana ℈.s. pulparum, sebesten ℥. 2. sacchari optimi, penidiorum ana quantum sufficit, fiat confectio in forma solida in morsellis cum sufficienti quantitate aquæ rosaceæ, aut uiol. aut plantag. aut acetosellæ aut buglossæ secundum exigentiam. Quòd si appetitus esset deiectus dimittantur ea quæ non sunt boni saporis sicut species diarhodon abbatis. Aliquãdo uerò addantur aromata cordialia sicut gariophil. & stomaticha, sicut lignum aloes, & galanga, & epatica, sicut cinamomum secundum exigentiam si non obstet febris. Croci tamen aliquid semper est ponendum cum sit cordialis, amicus pectoris, sputum facilitans, & ponuntur iuiubæ dum intendimus incrassare. Et in hac cõfectione habemus multam nutribilitatem ex carnibus & amygdalis, epatis confortationem ex auellanis & speciebus diarhodon. Mundificationem ex passulis, pineis, liquir. penidijs, exiccationem ulceris, consolidationem, & sistionem fluxus sanguinis ex bolo armen. coral. tragachan. gummi arabico, sistionem catharri ex sem. papaueris, bolo armen. sebesten, iuiubis, cõfortatione cordis, remissionem hecticę ex margaritis & gẽmis, speciebus triasandalorum, & similibus. Confortationem epatis ex scoria ferri & stomachi per mentam & aromata, hac ergo confectione uti potest tam in horis cibationis, quàm extra horas cibationis sumendo unum morsellum, aut plures secundum exigentiam cum potu aut sine potu ad libitum, & potest ex his fieri electuarium addendo plus de aqua rosacea, aut alia simili. Item addendo brodium carnium suprascriptarum, cuius pars nimis pinguis est eligenda alius cibus medicinalis apud Mesue est huiusmodi.

℞. lactis acetosi, de quo supra, ℥. 3. tortellarum de sceni bene tritarum ℥. 1. bulliant leui ebullitione, donec adinuicem optimè misceantur & sumantur stomacho ieiuno, & non comedatur aliud nisi illud sit digestum, & sequenti die addatur suprascriptæ quantitati aureus unus lactis & aliquid de tortellis diminuatur & sic procedatur quolibet die addendo aureum unum lactis, & minuendo parum tortel. donec deueniatur ad exhibitionem lactis puri. Cum autem peruentum fuerit ad declinationem ęgritudinis tunc incipiamus diminuere aliquid de lacte acetoso & addere aliquid de tortellis, de sceni, donec paulatim deueniatur ad exibitionem tortel. tantum. Tortellæ autem sunt panis bis coctus.

Particulare uerò regimen habet quinq; intentiones. Prima est ulceris mundificatio & absterfio. Sed hic notandum quòd ubi à sputo sanguinis fuisset facta phthisis, aut ubi timeretur sputum sanguinis abstergentia sint leuiora, ne fluxus sang. reiteretur, unde in hoc casu sufficeret aqua hordei excorticati, cum saccharo & propriè ubi adesset febris, & in corpore iuuenili & tempore calidi. Sed in tempore frig. & corpore senili cum pauca febre, & sputo sanioso existente crassiori utemur aqua mellis, cuius descriptio est, accipatur mel ℥.1. aquæ ℥.8. bulliant ad consumtionem tertiæ partis, & aliquando augetur dosis aquæ ubi oporteat magis infrigidare. Et fortius ipsa est ius cicerum cum saccharo aut melle. Et adhuc fortior est decoctio hyssopi & cum saccharo, & adhuc fortius cummelle. Et adhuc fortius est loch de caulibus, id est, succus caulium cum melle inspissatus.

Et fortissimus est loch de scylla, dia iris, & similia. De his tamen fortibus detur pauca dosis, sicut à ʒ. una usq; ad duas, & possunt exhiberi mane, & sero sto macho ieiuno cum aqua mellis aut hordei. Sed fortè tutius est, ut hæc fortia sumantur lambendo, ne febrē augeant, sed ubi esset maxima necessitas absterstionis, sicut in sene & in sanie crassa cum pauca febre dentur utroq; modo, & hoc tempore dantur cibaria similis intentionis, sicut ius cicerum, ius caulium, kist hordei cum melle, & kist orobi est fortius, & porrum elixatum cum aqua mellis est mundificatiuum, & maximi iuuamēti est huius. Recipe ireos assę, hyssopi, ana partes æquales confice cum melle, da mane & sero, ista tamen fortiora abstergentia apud Mesue uitanda sunt in phthisi quantum est possibile, ducūt enim ad sputum sanguinis, & augent febrem & liberius in asthmate concedi possunt.

Secunda intentio est prohibitio transitus materiei ad pulmonem, quæ intentio duobus modis perficitur, scilicet regendo membrum mittens ne materiam transmittat, sicut cerebrum, cum his, quæ dicta sunt in capite de catarrho, & in summa cuiuscunq; membri mittentis dispositio corrigatur, ut materiæ per aliam regionem deriuentur. Secundò, attendatur consortationi pulmonis ne recipiat, & ex eis est rob myrti, aut syr. eius cum ʒ. duabus pulmonis uulpis præparati secundum artem. Et ex medicinis mirabilis iuuamenti, aggregātibus uirtutis consortationem & mundificationem est medicamen Gal. Recipe pulmo. uulpis sicci, succi liquiritiæ, capillorū ueneris seminis fœniculi ana cōfice cum rob aut syrupo myrtino. Modus autem præparandi pulmonem uulpis est ut diuidatur in fruſtra, lauetur cū uino albo. Deinde bulliat in aqua rosacea, in qua aliquid granatorum myrti crasso modo contusorum ponatur una ebullitione, postea abstergatur & lauetur cum uino & aqua ros. deinde exiccetur donec possit puluerizari.

Modus Gerardi pulmonem uulpis

Tertia intentio, scilicet exiccatio & resolutio materierum, quæ sunt in pulmone, perficitur cum his quæ lambuntur & suffumigantur & sumuntur, quorum copiam superius habuisti in cap. de tussi. Est etiā canon in usu harum medicinarum seruandus. Et Gal. multum utebatur theriaca & mithridato, tamen hæ medicinę propter hecticam mihi magis suspectę sunt quàm in tussi aut asthmate. Vtere ergo leuioribus & pauciori tempore, & ex domesticis kytram, id est, gummi cedri cum melle & posset addi parū galbani.

Quarta intentio est incarnatio siue consolidatio. Summa autē medicinarum incarnātium ulcera pulmonis et pectoris penes Mesue, sunt sanguis draconis propriè lutum sigillatum, lutum armen. karabe sedenegi, id est lapis hæmatitis, olibanum, mastix, balaustia, rosa, & semē eius, corallus sem. portulacæ assum, amylum assum, sem. maluæ, & althęę assa, sem. arnoglossæ assum, gummi assum, gran. myrti, & similia. Materialia autem cum quibus hæc sunt danda, sunt sicut uitelli ouorum, lac dulce & acetosum, aqua pluuialis & propriè calibeata, aqua hordei, decoctio cancrorum fluuialium, aqua sauic. id est, hordei torrefacti, succus citon. id est miua, succus myrti, rob & syrupus eius, mucilago psilij & sem. citon. syrupus de papauere, uiol. ros. & similia. Ex medicinis autem compositis sunt croci de luto sigillato, de luto armenico, philonium persicum & est ultimum, mūdificat enim & desiccat putredines & consolidat ulcera & sistit catarrhum & sputum sanguinis, & tussim sedat, & multa alia habet iuuamenta, & est apud Mesuen in cap. de sputo sanguinis in fine. ℞. sem. papaueris albi, hyoscyami ana ʒ. 20. terræ sigillatæ, opij, ana ʒ. 1. sedenegi, croci ana. drach. quinque, castorei, spicæ pyrethri, euphorbij, margaritarum non perforatarum, karabæ, zedoariæ, doronigi, ramich, id est galię mus. ana. ʒ. 1. camphoræ ʒ. 1. tertiam, confice cum melle ros. colato quantum sufficit dosis est ʒ. s. usq; ad 1. cum suc. arnoglossæ, aut aqua rosac. & modico uini puri, sed credo non esse dandum, nisi post fermentationem, scilicet, post tres menses. Ex rebus autem mirabilibus ad consolidationes ulcerum pulmonis est saccharum ros. recens, id est eiusdem anni: aggregat enim in eo uirtus absterstiōis ex parte succi ros. & uirtus cōsolidationis ex parte substantiæ earum. Virtus enim absterstionis propter antiquitatem abscinditur, quæ adhuc possidetur in recentibus, & Gal. præcipit dari saccharum ros. singulis diebus in quantitate plurima cum rebus medicinalibus & cibalibus, ita quòd etiam cum pane. Et post eum plurimi usi sunt & non comprehensibilis est numerus eorum, qui sanati sunt ex eius usu, tamen prius præcedentibus mundificationibus. Falluntur enim utentes à principio dum mundificatio non præcessit: coartat enim in pulmone materias. Mesue aūt dat ipsum non febricitantib. cum lacte calido, febricantib. autem cum aqua hordeacea, decoct. cancrorum fluuialiū, et alijs multis modis, & inuenit ipsum esse utilissimū. Verū quotiēs eius administratione contingit constringi anhelitum, dentur ea quæ elargant ipsum ex his, quæ educunt saniem, sicut propriè syrupus de hyssopo, & similia, et si accidat super calefacto propter exiccationem eius, quod potest esse quia siccitas accendit calorem, dentur syrup. de iuiubis, uiol. mucilago psilij, aut citonij, cum aqua gran. dulc. aut aqua expressionis, scilicet portulacæ cum trochiscis de camphora, & si sequatur post ipsum constipatio uentris dentur muraba de uiolis, id est condita de uiolis, & est saccharū uiolatum aut detur syr. uiol. cum aqua hordei. Et postquam cessauerit redeatur ad saccharum ros. Credo tamē cp saccharum ros. nouum non ita stringit uentrem, sicut antiquū, nam succus ros. ponit inter solutiua, et hoc sacch. ros. summis laudibus extollit Auicen. in capitulo proprio, & adducit in exemplo fœminam illam quasi mortuam ex phthisi, quæ sanata est comestione sacchari rosacei. Et dicit Auicen. quòd non est possibile, ut dicat summam sacchari ros. quod comedit, & quidam modernus medicus dixit quandam comedisse quadringentas ℔. sacchari rosacei cum quo sanata est.

Quinta intentio, scilicet correctio accidentiū completur secundum ipsorum exigentiam. Accidentia enim cōcomitantia sunt consumptio & debilitas tussis, quæ interdum modum excedit. Superuenientia sunt sputum sanguinis, fluxus uentris, cōstipatio, fastidium, febris putrida, uigiliæ.

Consumptioni quidem subuenimus cum eis quæ humectant, & cibis et potibus tam qualitatiuè quàm substantificè, scilicet, cum administratione lactis, confectionum restaurātium, & ciborū quorum parum, multum nutrit. Item cum balneatione in aqua dulci

postquam

postquam uentum est ad declinationem. Nam ante illud est res prauior, & est ponere ægrum in desperatione, & post balneationem ungere corpus cum oleo uiolarum, ℥. duabus rosacei, ℥. 1. amygdalarum dulcium, ℥. semis. pinguedinis porci recentis decies lotæ cū aqua frigida, et in fine cum aqua uiolacea ℥. 5. quibus potest addi mucilago psilij & similia. Modū autem balneandi prolixum require ab Auic. in capitulo de hectica, & à Mesue in capitulo de phthisi. Tussi autem, si modum excedat subueniendum est, sicut dictum est in capitulo proprio, & similiter de sputo sanguinis, prącessit capitulum proprium, ad quod recurre. Sed fluxui uentris succurrendum est cum medicinis Rasis in textu, sunt enim prestantia Constipationi autem quæ tamen nō est multum timenda succurrimus facilè cum enemate lenitiuo infrigidante & humectante, sicut ex lacte, saccharo, uitello oui, & oleo uiol. & apud maiorem necessitatē addatur cassia, aut mel uiolaceum similiter lac sumptū cum multo saccharo & sale, & iure gallinarum cum saccharo, et passulę, & similia sunt præstantia, Fastidio autem & deiectioni appetitus cum exhibitione citoniorum, pirorum, & similium in miua, & succo citoniorum, & salitis, de quib. supra, & cum emplastro de pomis coctis in uino & aceto cui addantur rosæ, & gallia mus. & stomacho applicetur. Febri autē subuenitur cum exhibitione aquæ hordei, & ptisanæ hordeaceæ, & si inualescereet febris putrida constante uirtute digeratur humor faciēs febrem & euacuetur secundum exigentiam, sed cum leuibus. Vigilijs subueniatur cum emulsionib. papaueris & syrupo eius, quę si non sufficerent detur aliquid opiatū sicut ϑ. 1. philonij, perfici, aut pilula una opiata ex pilulis alchaiber, dictis in cap. de catarrho & tussi, & hæc est cura uera si fuerit possibilis. Quòd si cura uera non uideatur possibilis administretur cura blanditiua, & paliatiua, quę secūdum Auic. est regimen indurans & exiccans, faciens crustam & escaram in superficie ulceris, ut prohibeat dilatatio & profundatio ulceris, licet cum hoc regimine non speretur incarnatio & consolidatio. Et in hoc est spes in prolongatione uitæ patientis, licet hæc uita parum sit dilecta, & lædituṙ à quolibet errore: dimittatur ergo lac, & cætera humectantia & primò facta aliquali mundificatione procedat ad consolidantia, exiccantia notabiliter sicut sacch. ros. diatragachantū in quibus ponitur bolus armenus, & terra sigillata, sanguis draconis, lapis hæmatitis, & similia. Item trochisci de terra sigillata, de Karabe, et mixti cum sacch. ros. quæ lambantur & deglutiantur, & sedetur tussis cum papauere, & ex his quæ fiunt ex papauere, & cū trochiscis suprascriptis si aliter sedari nō potest, sumatur aliquid opij, & philonium persicum, ualet in hoc casu, & comedat assata, & pulmo uulpis mixtus cum trochiscis de terra sigillata, & syrupo de myrto est prestans medicina tam sumpta lambendo quàm deglutiendo.

Vlcus uero cānæ pulmonis quod cognoscit, quia dolor est in medio colli anterius aut posterius: nō tamen plurimus & accidit cū hoc pruritus in corpore, raucedo uocis, odor oris fœtidus, sputū paucū sanioſum, quod excreat cū tussi aliqua pauca & rascatione plurima. Et fortassis prącessit apost. in eadem parte significatum per febrem debilem & dolorem pulsatiuum in eadem parte curatur cum eodem regimine uniuersali & particulari quo curatur ulcus pulmonis, sed elaborandum est ut medicinæ maximè abstergentes et consolidantes sumantur lambendo. Dicit enim Auic. quòd æger iaceat super collum suum & teneat medicinā in ore, & deglutiat saliuam suā paulatim, ita ut non immittat plurimum subitò & excitet tussim, & oportet ut mollificet lacertum gutturis sui, ita ut descendat ad guttur ipsius absq; excitatione sodæ, id est, doloris. Medicinæ autem mundificatiuæ sunt sicut diadragagant. cū pauco melle mixtum aut diatragachant. cum loch de pino, sed consolidatiuæ sunt sicut sacch. aut diatragachant. cū bolo armeno, & terra sigillata, reformata adinuicē cum syrupo de myrto, & his posset addi parum pulmonis uulpis præparati et bolum armenum solum, aut terra sigillata solum in ore retenta præstans in cōsolidatione, de ulcere aūt pectoris sufficienter dictū fuit superius in pleuresi & empyimate, & qualiter pleuresis non uera secanda sit aut urēda, si tumor aut dolor, aut qualitas mutata cō municentur cuti. Et qualiter post sectionem sanguis restringendus est, & labia uulneris dirigenda, postea mundificandum & consolidandum sit, & si uratur qualiter escara remouenda, postea mundificandum & consolidandum, & dictum fuit qualiter in empyimate secandum sit, aut urendū inter quartam et quintam costam si alio modo mundificari non potest per screatum, uomitū aut secessum. Et si tumor aut qualitas mutata non apparuerit in parte alia, & qualiter postea mundificandum sit & consolidandum.

Quòd si ulcus sit in aliqua parte pectoris & intrinsecum sit, eadem procedendum est cura qua proceditur in phthisi. Si uerò hac uia sanari non potest, & antiquatur & fiat fistula, quæ multotiens remouetur cū emissione sanguinis & saniei per screatum, sicut uidi in pluribus durasse per multos annos, nulla est uia in curatione nisi aperiatur exterius. Quod tamen nullo pacto facere debemus nisi tumor, dolor, et qualitas mutata communicetur exterius, id est, ex directo doloris intrinseci consueti, & in eo casu tutius est primò cauterizari locum tumentē cauterio potētiali, quod satis notabilem partem capiat, ut ad locum ulceratū peruenire possimus. Non tamē profundetur nisi usque ad costas, postea remota escara tentemus cum sagittella paulatim perforare usq; ad locum ulceris donec uideamus saniem egredientem, postea mundificetur & consolidetur. Si uerò aliquid costæ esset corruptum, tēremus cum medicinis aut cauterio actuali euellere partem corruptam, postea mundificare & cōsolidare, &c. & sic deo duce sit finis huius capituli.

DE PASSIONIBVS CORDIS. Cap. LXXIII.

QVia hic agitur de passionibus cordis ante omnia iuxta consuetudinem prę mittenda est cordis anatomia. Cor descriptiuè est membrum principalissimum mediocris quantitatis, figuræ pyramidalis in medio corporis situm, osse chartilaginoso sustētatum ex pinguedine, uenis & arterijs, & carne, cum uillis longitudinalibus & latitudinalibus & transuersalibus constitutum, tribus uētriculis & duabus auriculis diuisum, capsa pā-

niculari circundatum, uenarum et arteriarum origo, diastolen habens & systolen, spiritus & uirtutis uitalis sedes & principium, & quidem principalissimum. Nam cum quatuor sint membra principalia. Vnum scilicet, testiculi ordinati in cõseruationem speciei, reliqua tria, scilicet, cor, epar, & cerebrum, ordinata in conseruationem indiuidui, cor inter hæc est principalissimum. Est enim primum, quod uiuit & ultimum quod moritur, imò ex uirtute uitæ cordis est, quod quando aufertur ab animali inuenitur pulsare usque ad horam per temperamentum suum generans spiritum uitalem necessariò ad quancunq; alterius membri operationem concurrens. Est autem mediocris quantitatis in genere membrorum hominis licet in comparatione ad corda aliorum animalium homo habeat maximum cor respectu suæ molis, quòd fuit, quia homo habet plus de calido innato q̃ titatiuè, non autem intensiuè. Vnde nota, quòd animalia habentia parum calidi cum magnitudine cordis sicut lepus, ceruus, sunt timida, ex eo quòd pauco existente calido corda eorum non sufficienter calefiunt. Cum quo tamen stat, quòd animal audacissimum cum habeat multum de calido, habeat etiã cor magnum, sicut homo, leo, equus, & similia. Dicitur figuræ pyramidalis ut cum sit calidissimũ inter membra assimilef primo calido, scilicet igni, & etiam cum figura illa uentriculi melius distinguntur, & tertiò, si esset uniforme per totũ in crassitie sicut est in basi nimium grauitaret. Basis autem est altior pars eius ut sit lõginquum ab appodiatione super ossa pectoris, & non lædatur tactu eorum, & conus factus est subtilis & durus, ut minus posset lædi contactu ossium pectoris. Est autem in medio corporis situm inter sursum et deorsum demptis extremis ante & retro, dextrorsum & sinistrorsum sicut rex in medio regni: declinat tamen cum acutie id sinistrum, ut ipsum calefaciat. Calefit enim dextrum per epar. Dicitur sustentatum osse chartilaginoso: oportet enim omne quod mouetur sicut cor inniti alicui fixo: illud autẽ est magis osseum & durum secundum partem coniunctam dorso, & est magis molle & chatilaginosum secundũ partẽ coniunctã cordi ne molle lędat ex contactu duri: maximũ aũt os cordis, & durũ est in elephãte, licet os cordis cerui sit magis cordis cunfortatiuũ, licet humanũ fortè magis cõfortaret cum proprietate currẽte inter indiuidua. Est autem compositum ex pingue dine secundum eius superficiem magis ex fine, generata, scilicet, ut prohibeat cordis exiccationẽ, quàm sit generata merito agentis cum pinguedo generetur à frigido, & cor sit calidissimum. Credendum tamen est aliquam partem frigidam ipsius sicut pãniculum concurrere ad ipsius generationem. Et est compositũ ex uenis, arteriis disperſis per eius substantiam. Nam immediatè à uena chilis oriente à corde nascitur quędam uena, quæ per cordis partitur substantiam. Et ita ab arteria aorti descendit ramus, qui similiter trãsit per cordis substantiam. Et est compositum ex carne dura cum habeat sustinere multos et fortes motus. in quo sunt uilli longitudinales ad attrahendum, trãsuersales ad retinendum, latitudinales ad expellẽdum. Et est tribus uentriculis diuisum. Vnus dexter, alius sinister, tertius medius. Dexter quidem ad continendum sanguinem qui trahitur ab epate per uenam chilis, ut in eo mundificetur secundum exigẽtiam membrorum nutriendorum. Laterã uerò huius uentriculi non sunt ualde crassa cum debuerint continere sanguinem non facilè resolubilem. Ventriculus autem sinister fuit ad cõtinendum spiritus, propterea factus est crassus & densus cum debuerit rem subtilem facilè uaporabilem continere. Et secundò, quia debuit per digestionem spiritum generare, ad cuius generationem fortis requiritur calidtas, quæ magis est in subiecto & denso, et multo quàm pauco & raro. Tertiò, ut sinister uentriculus per grauitatem suæ substantiæ contra operef grauitati uentriculi dextri ratione grauitatis sanguinis, ut esset æqualiter graue per totum, & basis quidem uentris sinistri est altior quàm basis nentris dextri, sed basis uentris dextri descendit multum, & est ualde maior quàm sinister. Tertius autem uentriculus est paries qui est in medio dextri & sinistri, in quo sunt multa foramina penetrantia utrinque: non tamen rectè sed curuè, & hæc orificia sunt ampliora uersus dextrum, quàm uersus sinistrum, ut sanguis conuertendus in spiritus recipiatur in illis foraminibus, & sic receptus paulatim transeat ad alium uentriculum, & iterum pertranseundo per digestionem conuertatur uersus naturam spiritus, & tandem factus uapor formam substantialem spiritus uitalis accipiat in uentriculo sinistro. Et illa foramina siue uiæ dilatantur in ipso cum dilatatur cor, & coarctantur apud longitudinem eius, id est, cum constringitur, & temperatior sanguis in medio continetur. Habet autem duas auriculas, unam in dextris alteram in sinistris, quæ ad hoc factæ sunt, ut si aliquãdo repleatur multum, sanguine, spiritu aut uapore illæ auriculæ impleantur: sunt enim tenues, duræ & extensibiles ad hoc ne calor innatus suffocetur. Cum autem contingit hæc paucificari, illæ auriculæ contrahuntur: hæ tamen auriculæ corde dilatato tenduntur & implentur, sed ipso constricto mollificantur & euacuantur. Sed fortè quis obijceret sicut obijcit Galen. 5. interior. cap. 2. quare nõ fecit natura cor ita magnum, quod posset continere omnem multitudinem sanguinis: & spiritus. Sed fecit illa additamenta. Respondetur si cor fuisset ualde magnum esset causa debilitatis uirtutum propter dispersionẽ spiritus, cum spiritus & sanguis paucificarentur. Secunda causa, quia euitatur ponderositas quæ esset ex cordis magnitudine. Illę enim auriculæ leues et tenuissimę sunt, & sanguine & spiritu multiplicatis extendunf, ipsis diminutis contrahuntur, & sic uitatur uacuitas & põderositas quæ sequeretur ad cordis magnitudinem. Est autem circundatum capsula quæ est panniculus durus ordinata ad tutelam cordis, & ut contineat aquositatem quæ in illa continetur ordinata ad humectationem cordis, ne ex moribus exiccetur. Quapropter cum illa minuitur aut totaliter consumitur cor, & totum corpus marasmatur & tabescit. Cum autem excrescit prȩter modum, tunc incurrit cor tremorem aut iectigationem, & apparet homini ut cor eius suffocetur. Hæc autem capsula, licet sit ex genere panniculorum. tamen non inuenitur panniculus ei compar in spissitudine, ut sit cordis clipeus, & tutum & separatum est cor ab illo panniculo cum quantitate quadam nisi apud radicem ipsius, ut dilaterur in eo absque præfocatione. Est autem origo uenarum & arteriarum,

arteriarum, quoniam à uentriculo dextro oritur uena chilis, cum ibi sit crassior quàm in alia parte, & postea ramificatur in chilim ascendentem & descendentem, & stipes ille qui egreditur à corde non ulterius procedit. Et in origine istius uenæ sunt tria hostiola, quæ aperiuntur ab extra ad intus cum cor dilatatur & attrahit sang. & clauduntur ab intra ad extra cum cor impellit sanguinem per uenam chilim ad nutriendum membra, sed non clauduntur perfecta clausione: huius autem causa fuit, quia cor plus attrahit sanguinem, per uenam chilim, quàm postea quando mundificatus est, expellat per eandem: remanet enim in eo sanguis nutriturus cor & pulmonem, & cõuertendus in spiritum. Item est aliud orificium in eodem uentriculo à quo oritur uena arterialis nutritura pulmonem quæ dicitur uena, quia non pulsat: arterialis, quia habet duas tunicas, ut melius conseruaret sanguinem subtilissimum, & propriè in pulmone qui est in continuo motu, & in orificio eius sunt tria hostiola, quæ aperiũtur ab intus ad extra cum cor constringitf & impellit sanguinem ad pulmonem, & cõstringuntur de extra ab intus perfecta clausione cum cor dilatatur, cuius est ratio, quia per hanc cor expellit & nihil recipit. In sinistro uentriculo sunt etiam duo foramina, unum arteriæ aorti quæ dicitur aorti, quia immediatè oritur à corde, uel quia omnes arteriæ ab ipsa originant, & in eius orificio sunt tria hostiola quæ aperiuntur ab intus ad extra cum cor constringitur & impellit spiritus ad membra per hanc arteriam, & clauduntur ab extra ad intus cum cor dilatatur & recipit aërem ab arteria. Quapropter credo quòd non perfecta clausione claudantur, sicut quidam dicunt cum aliquid cor recipiat. Est etiam in eodem uẽtriculo aliud orificium in quo originatur arteria uenalis, quæ dicitur arteria, quia pulsat, & dicif uenalis, quia non habet nisi unam tunicam, cum non debeat nisi continere aërem & uapores capnosos, & habet duo hostiola in eius orificio quæ no perfectè clauduntur: est enim ordinata ad expellendũ fumos & aërem inutilem ad pulmonem, & tandem egreditur per tracheam arteriam & os, & ad attrahẽdum aërem frigidum à pulmone cum cor dilatatur. Omnes autem aliȩ arteriæ præter istam habent duas tunicas, quarum durior est intrinseca cum ipsa sit obuians percussioni & motui substantiæ spiritus, forti, cuius intenditur conseruatio, custodia & fortitudo. Habet autem cor diastolẽ, ut cum dilatatur recipiat aërem frigidum à pulmone & arteriis, & habet systolen ut cum constringitur expellat sanguinem per uenam chilis ad membra & sanguinem ad pulmonem per uenam arterialem, et aërem inutilem ad fumos per arteriam uenalem: est autem sedes & principium spiritus & uirtutis uitalis quia deputatus est et est proprius pro operatiõib. uitalibus: cũ hoc tamen concurrit tanquàm agens uniuersale ad quamcunque operationem alterius membri, & motus cordis non est uoluntarius, propterea non est lacertus, licet sit simillimus lacerto, & sic patet anatomia cordis. Ex quo sequitur quòd cor est ualde cal. & aliqualiter sic. & potest pati omne genus ægritudinis, scilicet, complexionis cuiuscunq; generis sine materia, & cum materia sanguinea, cho. phleg. et melanch. aquosa & uentosa contenta in uenis eius secundum plurimum, quæ mala complexio cum confirmatur ad hunc intellectum, quia sit maximè fixa aut in ultima sui malitia, non recipit curam. Si uerò est cõfirmata quia esset in statu, aut quia esset facta independens bene posset recipere curam. Complexio tamen frigida esset deterior quàm calida & sicca, quàm humida, & hæ malę complexiones sunt minus corrigibiles in corde quàm in alijs membris, quia cor licet alijs membris ferat subsidium, à nullo tamen suscipit subsidium, aut saltem nõ tantum suscipit subsidium, quantum alijs tribuit. Potest etiam pati malam compositionem & propriè oppilatiões propter quas spiritus suffocabuntur in corde non inuenientes spiraculum. Et aliquando malum situm multa acquisitione capsulæ comprimentis ipsum. Patitur etiam solutionem continui quæ ex toto genere est mortalis. Si tamen fuerit superficialis, tardatur mors interdum usq; ad secundum diem. Si uerò fuerit profunda & maximè penetrans ad uentriculos interficit subitò. Potest etiam pati apostema cuiuscunque generis sed sanguineum frequentius, deinde cholericum, rarissimè melancholicum, phlegmaticum, aut aquosum. Et hęc frigida fiunt frequenter in capsula cordis, quæ facta in ea, licet possint chronicari sicut in simia, Galen. tandẽ tamen interimunt. Sed facta in corde ualde citò interimunt. Nam si fuerit calidum & superficiale tardatur mors usq; ad secundum diem. Cum autem profundum, interficit in hora. Si autem fuerit frigidum & superficiale potest tardari mors usq; ad quartum. Si uerò profundum usque ad sequentem diem. Ex quo insertur quòd apostema calidum est deterius q̃ frigidum, licet mala complexio frigida sit deterior quàm calida, cuius diuersitatis causa est, quia apostema est ex toto genere mortale, & illud est deterius quod citius interficit. Sed mala complexio frigida non est ex toto genere mortalis, & salubrior cæteris paribus est calida quàm frigida, licet fortè calida excessiua mortalis citius interficeret quàm frigida mortalis. Est enim caliditas acutior quàm frigiditas. Patitur etiam bothor siue pustulam paruam, quæ tãdem interficit cum egressu sanguinis nigri per nares, quia niger effectus est, mortificatis spiritibus, per quorum præsentiam reddebatur lucidus, dolores etiam non potest longo tempore tolerare sicut nec alia nocumẽta fortia: propter hoc apud Auic. decolaf, id est, syncopizat, uel in cuius corde inuenitur ex nocumentis quod inuenitur in reliquis membris. Aegritudines autem cordis famosæ ab autoribus nominatę sequẽtes ægritudines suprascriptas sunt quatuor, debilitas cordis, pulsus, tremor, syncopis, quarum causæ differunt secundum magis & minus. Causæ enim ægræ cum sint leues faciũt cordis debilitatem, ita ut fiat impotens ad operationes. Aliqualiter auctę faciunt pulsum cordis efficaciter imprimendo in cor. Cor enim se concutit ut nocumentum expellat faciendo uariationem in motibus, scilicet, ex magno ueloci uel frequenti ad paruum, tardum uel rarum aut econtra, quę mutationes si non fuerint magnę ualde aut frequẽtes, aut cum magna debilitate cordis, hæc passio dicitur pulsus cordis. Si autem fuerint ualde magnæ, ualde frequentes & continuæ, & cum magna cordis debilitate, tunc dicitur tremor cordis, differunt etiam aliter, quia pulsus cordis magis sit uirtute existente forti tentante expulsionem rei nocentis. Tremor

autem fit existente debili non potente perficere motum suum. Ex quibus infertur quòd licet mutationes motuum cordis sint maiores in tremore quàm in pulsu, pulsationes tamen possunt esse minores cum sit debilius in tremore, sed istæ causæ multum imprimentes donec motum cordis notabiliter impediant, faciunt syncopim & ultimarè auctæ mortem. Auic. tamen sub tremore cordis comprehendit, quod est satis rationabile, cum non differat nisi secundum magis & minus.

Causæ autem harum quatuor dispositionum sunt omnes ægritudines, de quibus supra per essentiam existentes in corde sicut malæ complexiones cuiuscunque generis cum materia, & sine materia, malæ compositiones, solutio continui, apostemata, pustulę, dolores, sed de his statim sufficienter dictum est. Causæ autem istarum per communitatem sunt, aut à toto sicut in febribus cum quarum augmento augentur, & decremento decrescunt, aut in crisi, qua perfecta sedantur hæ passiones, aut à dolore forti cuiuscunque membri, cuius augmento augentur & sedatione decrescunt, & quãdoque ab euacuationibus magnis siue fiant à toto corpore siue à membris particularibus sicut in apertione apost. extractione aquę hydropicorum, phlebot. solutione, sudore nimio & similibus immo à nimia raritate corporis aut à membris particularibus sicut à cerebro quando in ipso multiplicatur humor melanch. qui penetrans in substantiam cerebri postea penetrat in uias arteriarum usque ad cor excitans tremorem cordis, pusillanimitatem & tristitiam cum excitatione malitiæ cogitationis & angustiæ sicut aliquando ex cerebro peruenit ad cor per hanc uiam ex humido, & facit accidere obliuionem, pigritiam & tarditatem motus tam ad inchoandum quàm ad prosequendum. Et quandoque propter nocumentum cerebri & neruorum debilitantur diaphragma & lacerti concurrentes ad anhelitũ quæ propter cor non debitè euentarum neq; mundificatum incurrunt huiusmodi passiones, cuius signum est nocumentum cerebri præcedens, post quod sequitur tremor cordis & huiusmodi passiones, & quandoque accidunt huiusmodi ægriudines propter mutationem materiæ ex synanchia, pleuresi, & peripneum. ad cor, & præforat & interficit secundum plurimum, & paroxysmus asthmatis frequenter coniungitur tremori cordis & alię passiones, & quandoque accidunt propter nocumenta epatis deficientis in trãsmittendo nutrimentum ad ipsum, & quia mittit ad ipsum humorem aut uaporem malignum. Et quandoque accidunt huiusmodi ægritudines propter apost. calid. aut frig. in capsula cordis aquosum aut melanch. & quandoq; propter multitudinem aquositatis contentæ in capsula suffocantem cor, & sentit manifestè cor eius suffocari multo humido. Et quandoque propter eius diminutionem cuius defectu arefit & exiccatur, cuius signum est corporis consumptio cum nocumentis cordis, quæ non uidentur ab alia causa pendere. Et quandoque accidit propter nocumẽtum oris stomachi ab humore uiscoso aut mordificatiuo aut uermibus in ipso aut intestinis, aut uomitu mordificatiuo, quia euenit cordis tremor ex eo. Et quandoque sunt propter communitatem in dolore stomachi quando fit uehemens, & multotiens interficit in pauco tempore, & quandoque accidit in ipso ore stomachi tremor & nocet cordi. Et quandoque accidunt huiusmodi ægritudines propter famem, repletionem, bothor, & ulcus in ore stomachi. Vnde propter magnam communitatem oris stomachi ad cor, antiqui os stomachi præcordia uocauerunt, & quandoque accidunt huiusmodi ægritudines cordis per communitatem ægritudinum matricis, ex quibus est præfocatio quæ sequitur aut retentionem spermatis aut membrorum mittentium malignum humorem aut uaporẽ ad cor & diaphragma. Et quandoque matrix ipsa mouetur ad superiora comprimens diaphragma, & uniuersaliter per communitatem à quocunque membro mittente uaporem ad cor malignum sua qualitate manifesta aut occulta possunt huiusmodi quatuor ęgritudines cordis contingere. Causæ uerò primitiuæ harum quatuor dispositionum sunt aër pestilentialis, odores fœtidi corrupti uel uenenosi, aut sumptio rerum uenenosarum & morsus uenenosorum, quæ omnia inimicantur cordi. Item ex accidentibus animi timor magnus & subitus, gaudium & huiusmodi. Item balneatio, labor, coitus, & reliqua ex non naturalibus rebus, aut extraneis ualde disproportionata.

Modi autem penes A. quibus significantur dispositiones cordis sunt octo, pulsus, anhelitus, creatura pectoris, ea quæ nascuntur super pectus, tactus corporis, mores, fortitudo corporis & debilitas eius, meditationes. Pulsus quidem quoniam magnitudo uelocitas & frequentia ipsius significant calid. eius, & eorum cõtraria significant frig. et eius lenitas humid. & durities significat siccitatem, & fortitudo, æqualitas, & ordinatio significant sanitatem, et contraria significãt contrariũ. Et anhelitus magnus, uelox, & frequẽs significãt cali. sed cõtraria frig. Et pectus amplũ latũ si non est propter multitudinẽ cerebri significatã per magnitudinẽ capitis facientẽ magnitudinẽ nuchę facientis magnitudines spondiliũ facientiũ magnitudinẽ costarũ ortarũ ab eis, imò est illic paruitas capitis aut mediocritas significat calid. cordis, & contraria ipsius si non facit ipsum paruitas capitis significat frig. Et pili plurimi orti super pectus & proprie crispi significant calid. sicut econtra nuditas pectoris & paucitas pilorum significat frig. quod est uerum nisi humidit. corporis superflua mora in aëre frigido, & ætas pueritiæ resistat. Quintus modus est à calid. totius sensata per tactum, quia cor calidum facit totum calidum si epar & splen non contra operetur, & corde existente frig. totum est frig. si epar non contra operetur, & ita intelligatur cor esse humidum per corporis lenitatem, & siccum per corporis asperitatem. Sextus est à moribus ut ira uelox à leui causa, audacia, furiositas, crudelitas, significant cor calid. & opposita frig. Similiter gaudium, fiducia, bonitas spei significant cor fortè calidum, et opposita cõtrarium, similiter inquisitio solicitudinis, timor & tristitia significant cor frig. & siccum. Item promptitudo ad operationes significat caliditatem sicut tarditas frig.

Septimus est à fortitudine corporis quæ significat cordis fortitudinem temperatam & multitudinem spirituum, concurrente tamen bona dispositione cerebri & neruorum: & debilitas significat contrarium & malitiam complexionis.

Octauus

Octauus est meditationes quoniam iucundæ, plenæ spe, & circa res magnas significant temperamentum aut declinationẽ moderatam ad calidum & humidum, sicut econtra meditationes tristes cum desperatione, & circa res paruas significant frigid. & sic. & meditationes contentionis, separationis & rixæ caliditatem & siccitatẽ, spiritus enim cum sunt clari multi, temperati, cor bene se habet & quæ percipiuntur sub ratione delectabilis & spem bonam generant & confidentiam, & econtra pauci fumosi, frig. & sic. timorem & desperationẽ, sed calidi & sic. fumosi multi, contentionem, iniquitatem rixam. His potest addi nonum. Nam caliditas in corde ab ipso patiente percepta significat caliditatem sicut econtra frig. percepta in corde frigiditatem, quod signum potissimè accommodatur ad caliditatem & frigiditatem præternaturales. Potest addi decimum sumptum à pronitate lapsus, nam cęteris paribus facilius & frequentius est lapsus in morbum similem quàm in cõtrarium. Talis ergo complexionis est cor qualis est morbus in quem faciliter & frequenter labitur, & sic ex 10. modis significationum suprascriptarum possumus arguere supra quacunque complexione cordis naturali. Signa autem quibus arguimus super ęgritudinibus cordis sunt infrascripta. Signum malæ complexionis calidæ est augmentum pulsus in uelocitatem & frequentiam non naturalem & declinatio anhelitus ad magnitudinem & uelocitatem & frequentiam non naturalem, & frequẽtiam quæ sedatur cum aëre frig. & bene se habere in frigore & extenuari absque alia causa & econtra.

Signa malę complexionis frig. sunt declinatio pulsus ad paruitatem, tarditatem, & raritatem non naturalem, nisi cadat uirtus, & sit necessaria frequentia, & anhelitus paruus, tardus, & rarus, & tranquillitas cũ approximatione eius quod calefacit. Item timiditas & superfluitas in pietate & misericordia. Signa malæ complexionis humidæ sunt inclinatio pulsus ad lenitatem naturalem & uelocitatem patiendi ex imprimentibus in anima cum uelocitate retẽtionis eorum & multitudo euentus febrium putridarum. Signa malæ complexionis siccæ sunt, declinatio pulsus ad duritiem non naturalem, & difficultas susceptionis passionũ cum fixione earum siue sint fortes siue debiles, & liquefactio corporis, & de significationibus apostematum sunt signa apostematum colorum: Ipsa enim in principio sui faciunt diuersitatem mirabilem in pulsu non consuetam, & fit maxima inflãmatio in corpore propriè in temporibus membrorum, anhelitus quamuis attrahat aërem frigidissimum, tamen est quasi priuatus anhelitu. Deinde sequitur syncopis frequens, & non oportet ut expectetur pulsus durities, sicut in alijs apostematibus calid. quoniam interfuit ante illud, interficit enim secũdum plurimum in prima die uel in secunda. Sed signa apost. frig. quæ rarissimè eueniũt sunt omnia huiusmodi accidẽtia sed remissa cum paucitate inflationis, & interficit inter secundum & quartum. Sed signum malæ compositionis sicut compressionis eius à multitudine aquæ in capsula sunt, quia sentit cor suum suffocari & comprimi. Signa uerò oppilationis uiarum est præfocatio manifestè sensata absque causis alijs. Signa autem solutionis continui sunt ipsæ causæ soluentes. Causæ autem imprimentes in cor quædam sunt communes sibi & alijs membris sicut causæ facientes malam complexionem, solutionem continui, apostemata & similia, quædam sunt proprię cordi sicut malus anhelitus & accidentia animalia, quæ quandoque nocent spargendo spiritum exterius quandoque suffocando ipsum interius, ita ut quandoque sequatur syncopis, imò mors, ira autem est minor omnibus illis in hoc, rarò enim interficit.

Canones uniuersales in curatione dispositionum cordis sunt quatuor. Primus quia cor est membrum principale prius & sublimius omni principali et ideo sumus festini ad curandum cordis dispositiones & sine errore quantum est possibile. Paruus enim error in principali multum timendus est. Secundus canon est quòd in phlebotomia quæ frequenter est necessaria in curatione ægritudinis cordis, cum plurimæ ægritudines cordis materiales à sanguine pendeant, simus soliciti ne superfluat & cadat uirtus, & si ceciderit succurramus cum medicinis & cibis uiuificantib. uirtutem secundum exigentiam de his quæ dicentur, & hæc non appropriatur egressioni sang. tantum, imò etiam cuicunque euacuationi, quamuis sang. euacuatio sit uehementioris necessitatis, ut sibi in casu uirtutis subsidium afferatur. Et quia ut dictum est plurimæ ægritudines cordis sunt à sanguine aut à uapore, phlebotomia est congrua euacuatio à nocumẽto amborum liberans. Repletio enim sanguinea remouetur, phlebotomia basilicæ dextræ, & uaporosa phlebotomia basilicæ sinistræ. Tertius canon est in euacuatione per medicinas solutiuas, & est quia plures medicinæ solutiuæ inimicantur cordi, uel secum permisceamus medicinas cordiales bezaarticas quæ conferunt tripliciter. Primò corrigendo nocumenta medicinarum soluentium. Secundò confortãdo cor addendo in robore cum proprietate sua & stipticitate temperata. Tertiò quia faciunt uirtutes medicinarum penetrare ad cor remouendo eas ab alijs locis Quartus canon est in permutatione complexionis calidæ, frig. humid. & sic. aut compositæ. Nam si uolumus permutare complexionẽ frig. audaces simus cum medicinis cordialibus calid. solis, aut saltem permixtis medicinis cordialibus, uitando tamen ne propter intensionem suæ calidit. aut multitudinem eius fiat agitatio in humoribus cordis, & materia dilatetur & amplietur, & fortè perducat ad apostema, ad oppilationem & reliqua nocumenta, nec tamen multum diminuta fit à gradu & multitudine calidit. sufficienti secundum gradum & resistentiam ægritudinis, sed in permutando complexionem calidam tunc non sumus contenti solis infrigidantibus. Nam substantia per quam cor creatum, est spiritus effusus in ipso qui est substantia calida calid. naturali & non calid. nociua corpori quæ aliquando ex malitia complexionis calidæ resoluitur, minoratur, conuertitur in fumum & conturbatur. Cum ergo superuenit corpori cordis quòd extinguat ipsum non est permixtũ cum medicinis calid. confortantibus calorem innatum non solum propter caliditatem, imò cum proprietate ipsarum associata calid. earum, possibile est ut noceat radici, id est spiritui, quamuis ramo conferat & est corpus cordis contemperando calid. eius.

Quapropter sapientes antiqui permiscent medicinas

frig. cum cordialibus calid. confidendo quòd si natura fuerit fortis discernet inter calefactiuum & infrigidatiuum & affert infrigidatiuum cordi & calid. cordiale spiritui & temperabit ipsum. Et si inueniũt medicamen æquale aut proximum æqualitati confortatiuum spiritus sicut buglossam uigorant & adiuuant se cum eo. Si uerò natura fuerit debilis nõ confert reregimen nec sufficiunt medicinæ cordiales frig. propter aliam causam quia sunt tardæ penetrationis. Quapropter necessarium est ut secum misceant medicinas cordiales calidas quibus iuuatur penetratio uirtutum medicinarum frig. quæ tamen notabiliter debent esse dominantes super medicinis calid. secundum exigẽtiam sui contrarij sicut permisceat crocum medicinis frig. in trochiscis de camphora, propterea qui abstulerunt crocum ex trochis. de camphora blasphemantes priores fecerunt ipsos pauci iuuamenti quàmuis propter ignorantiam non concedant. Cõplexio autem calid. curatur cum sumptis in potu sicut sunt rob frig. cordialia, scilicet de ribes, de pomis & similibus, & cum aqua & suc. fructuum sicut pomorum apiorum, cyton. acetositate citri, & similib. & cum exterius appicitis frig. permixtis cum paucis cordialibus calid. & si fuerit materia euacuetur. Cura aũt malę complexionis frig. est cũ confortatiuis magis quæ dicentur, sicut diamusco, theriac. mithridato & similibus cum uino odorifero, exercitio temperato, cibis calid. q̃ntitate quæ digeratur. Et cum applicitis exterius cordialibus calid. stipticitate temperata participantibus: & si materia frig. fuerit in causa euacuetur. Sed in cura malæ complexionis sic. est necessarius cibus & potus plurimus, humectatiuus dum modo possit digeri. Et administratio tinę aut balnei cum custodia tamen, ne fit multum calid. nec sit longa mora in ipso, ne resoluat & uirtutẽ deijciat, paucitas motus & tranquillitas & potus aquæ non multum frig. & moderatæ q̃ntitatis nisi adsit calidit. coniuncta sic. cum multitudine spirituum, tunc enim magis frig. & pluris quantitatis posset exhiberi, & cõuenit somnus plurimus, & si fuerit materia euacuetur. Cura autem malæ complexionis humid. & subtiliatio dictæ quæ uirtualiter declinet ad sic. & administratio medicinarum exiccantium & exercitia potius longa & frequentia q̃ intensa & fortia, nisi esset coniuncta frig. & materia humida si fuerit in causa euacuetur. Cura autem frigidæ & humid. est intẽtio & multitudo exercitij, in quo tamen fiat gradatio de paruo & breui ad longũ & magnum, et administratio balnei ante cibum præcipuè tinarum & longa mora in aqua calida, administratio solutiuorum et diureticorum, usus uini antiqui, odoriferi, potẽtis, moderatę tamẽ quãtatis, & administratio ciborum calid. & sic. quantitatis moderatæ, & si humid. fuerit coniuncta calid. uitent balneum & utãtur coitu, et si materia aliqua fuerit in causa euacuetur. Solutio autem continui nõ recipit curam, sed oppilatio remouetur, phlebot. & alijs euacuationibus secundum exigentiam & administrationem incidentium & subtiliantium primò, postea aperientium & prouocantium quæ omnia sint cordialia aut cordialib. admixta, & sint cali. aut frig. aut temperata secundum exigentiam. Si uerò sit malus situs propter superfluam humid. capsulæ comprimentis cor intẽdatur omni regimini exiccatiuo tam cibali quàm medicinali, nec non euacuationibus iteratis, quę tamen uirtutem non deficiant. Cura autem apost. Cum inceperunt non est possibilis, sed obstandum est ne incipiant cum phlebot. copiosis, & propriè basilicæ, & apud Auic. quandoq; speratur in euasione eius cum phlebotomijs arteriæ & cum euacuatione humorum cum solutiuis, moderatis tamen ne agitent materiam quibus cordialia sint admixta & sint calid. frig. aut moderata secundum exigentiã, & deinde cum diuersionibus fortibus & uentosis ligaturis & huiusmodi. Et tertiò materia si fuerit subtilis incrassetur & compingatur, ut non fluat etiam exhibendo opiata fortia in notabili quãtitate, & super regionem cordis & partis circunstantis applicentur repercussiua secundum exigentiam confortantia cor cum proprietate sua, & repellentia materiam, & diæta sit tenuissima. Somnus sit interruptus & procurentur euacuationes naturales & non naturales longo tẽpore consuetæ, quiescant animo & corpore quantũ est possibile. Medicinæ autem cordiales quibus utendum est secundum exigentiam temporum descriptæ ab Auicenna & cæteris sunt infrascriptæ. Temperatę sunt lapides præciosi, ut hiacynthus, albedengesif, id est, lapis ualens cõtra uenena, creditur quòd sit saphyrus, uel fortè lapis ille qui uocatur bezahar, id est, liberans à ueneno alfenisagi, id est, smaragdus, & aurũ copiosum in bursa uel scrinio seruatum, argentum, granatę, rubini, buglossa, borago, topazius lapis. Calidæ zedoaria, zorumbet quæ sunt eiusdem speciei quamuis Auicenna de eis diuersa faciat capitula, zorumbet sunt radices similes cipero in figura, sed multo maiores & duriores intus subcitrini coloris, odoris & saporis zedoariæ, remissioris tamen. Doronicum grecè, arabicè, doronigi est radicula parua, saporis dulcis, similis calamo aromat. in colore & figura, been album & rub. & sunt uelocis iuuamenti, gariophil. mirabiles, galanga, nux musc. cinamomum, ozimum, id est, basilicon, ambra, balsamita, oleum balsami lignum & semen eius, stecas, polium, uinum, aromaticum pulegium, origanum, mentastrum, cortex citri, sem. citri, cubebę, muscus, ambra, seta combusta & non combusta, xiloaloës crudum, melissa & sem. eius, enula est mirabilis, macis, calamus aromaticus, cassia, lignea, rosmar. lauendula, saturegia, betonica, hypericon, calamenehum, menta, polytricon, gingiber, spica nardi schinanchum, cardamomum, lapacium, quod Auicen. acetosam appellat, non est illud de quo est hic sermo, sed de lappatio uulgariter dicto rumese, quod est calidit. & sicc. & optimè ualet, contra serpiginem conditum aceto & sale. Frig. margaritæ, camphora, sandali ʒ. spondilum, poma, uiolæ, acetositas citri, cichorea, uinum granat, Karabe, corallus, rosa, lutum sigillatum & armenum, corian. sic. & hum. limones, arantij, scariola, lactuca, acetosa. Et uniuersaliter omnes ualentes cõtra uenena, & omne aromaticum ponitur cordiale. Vnde multipliciter dicitur medicina cordialis, primò quia temperata ut suprascriptæ licet Auer. quinto Colliget cap. de medicinis confortatiuis membrorum uelit quòd medicina tendens ad aliquam calid. sit magis confortatiua quàm temperata. Secundò quædam medicinæ confortant uirtutibus secundis, ut est stipticitas, odor, sicut sunt rosæ & muscus. Quædam confortant

tãt à proprietate occulta, & istę sunt duplices, nã quędam habent proprietatẽ adiutã à qualitate manifesta ut spica & crocus quarum proprietas adiuuatur aromaticitate et caliditate temperatis, & stipticitate quadam. Quædam confortant per proprietatem occultam non adiutam aliqua qualitate manifesta, ut hiacynthus & similes, inter quas interest, quia primæ indigent actuatione à calore nostro ad quam exiguntur duo. Primum ut fiant actuales cum prius solum essent in potentia. Secundum ut uirtus ipsarum ad cor penetret, quæ maximè ducitur per uaporem ad cor penetrantem, secundæ autem non indigent transmutatione à calore nostro per quem ducantur de potentia ad actum, imò non indigent nisi ut uirtus sua ad cor deferatur, & prima proprietas indigens adiutorio qualitatis manifestæ à quibusdam appellatur uirtus tertia, sed secunda nõ indigens adiutorio qualitatis manifestæ uocatur uirtus quarta, & isti sunt quatuor modi quibus aliquæ medicinæ per se primò dicuntur cordiales & confortantes sed medicinæ alijs modis confortantes non diu dicuntur cordiales nec confortantes per se primò, sed solum de per accidens sicut quæ remouent nocumẽta materierum prauarum & uenenorum quæ possunt imprimere in cor. Et harum quędam faciunt hoc euacuando, quædam alterando ad contrarium secundum qualitates primas, ut frig. contra uenenum calidum & sic de cæteris contra sua contraria. Tertiò aliqua faciunt hoc, stipticando, ut terra sigillata, prohibet uaporem eleuari sua stipticitate, & cum hoc etiam cõfortat cor, & similiter lutum armen. in pestilentia. Quartò aliquæ faciunt hoc incidendo, sicut aqua raphani contra fungos. Quintò quædam reprimendo acuitatem ut butyrum, & alia unctuosa, & multi sunt alij modi quib. opponimus uenenis, sed hi sunt principaliores, sed illa quę euactãdo confortant sunt duplicia, quædam enim confortant expellendo uenenum, ut terra & lutum sigillatum, quod non cessat facere uomitum donec uenenum expellatur, quędam autem confortant educendo materias malas existentes in corde & admixtas spiritibus, sicut mirobolani, agaricus, & lapis lazuli. Et in his est proprietas appellata uirtus tertia, scilicet respectus ad cor plus quàm ad aliud membrum. Sunt autem præter hos alij tres modi minus principales quibus medicinę dicuntur confortatiuæ, sicut quæ ducunt uirtutes aliarum ad cor, sicut pulegium & stecas. Aliæ custodiendo ne resoluatur uirtus earum in uia, sicut opium, quædam consolidando alias, sicut species aromaticæ ingredientes trochiscos de tyro quæ ponuntur ad reprimendum earum malitiam, inter has omnes uerè cordiales sunt medicinæ quatuor priorum modorum quæ per se confortant. Aliæ uerò theriacales siue bezahartice appellantur, et non uerè cordiales sunt theriacales, licet non econtra, quia medicina theriacalis potest esse excessiui gradus & operationis nec absolutè confortat cor, sed cum est in dispositione præternaturali, sed uerè cordiales sunt temperatæ, aut parum recedentes à temperamento habentes singularem proprietatem ad ipsum maximè confortantes in dispositione sana, sicut buglossa hiacynthus, sed multæ theriacales nocerẽt in dispositione sana, quæ in dispositioe ægra optimè iuuarent.

Et hæc elici possunt ex dictis Gal. quinto de simplici medicina, & Ser. in suo de simplicibus, capite de medicina custoditiua & liberatiua. Et dicit ibidem quòd medicina theriacalis est media inter uenenum & corpus humanum, cui Auer. contradicit quinto Colliget, capite de medicinis operantibus contra uenenum & dicit quòd medium est eiusdem generis cum extremis, sed medicina theracalis non est eiusdem generis cum corpore nostro & ueneno, quare non est medium. Ad quod dicendum, quòd Gal. & Ser. noluerunt quòd medicina theriacalis sit media per comestionem nec per formalem participationem utriusque, sed est media, quia cum utroque conuenit, cum homine quidem quia ipsum tuetur, sed cum ueneno conuenit, quia participat naturæ proportione quadam & forma uenenosa, participans autẽ uno formaliter &, cum alio uirtualiter, non est sub eodem genere reponibile cum ambobus extremis, sed est in genere extremi, cuius natura participat. Est enim medicina uenenosa, non tamen ex toto genere contraria naturæ hominis, sicut argentum uiuum, fel uiperæ, quia istæ non ponerentur in confectionibus liberatiuis, sed aliquo modo uenenosæ & interficientes si sumantur in notabili quantitate, sicut mirrha, opium, styrax, crocus, faciunt enim stuporem & occidunt in multa quantitate sumpta.

Quapropter concludit Serapion allegato capite, quòd ualde æquilibrata debet esse dosis medicinarum theriacalium, scilicet ne noceant corpori, imò ipsas bene toleret & sint sufficientes contra uenenum, & hoc est difficile apud inexpertos. Sed fortè ex his quis infert contra determinationem suprascriptam, quòd nulla medicina uerè cordialis sit theriacalis cum nulla uerè cordialis participet naturam ueneni. Ad quod dicit quod autores prędicti non loquuti sunt de omnibus theriacalibus sed de his tantum quæ natura uenenosa participant, & propositiones illæ sunt indiffinitiuæ, & non uniuersales. Et ego sequor intentionem Simlan. in dictione bezahardi dicentis. Bezahartica est omnis medicina liberatiua à ueneno, nos autem proprio uocabulo carentes hoc significantes, theriacam uocamus, theriaca itaque & medicina liberans à ueneno sunt synonyma. Et subdit bezahard aliquando uocant galbanum propter excellentem eius uirtutem contra uenenum, quod patet per Auic. in descriptione tertia theriacæ, & per Ser. in descriptione theriacæ, uocatur nihilominus apud eos Kemne, uocatur & interdum bezahard uel bezahar quidam lapis multũ charus regibus, ut in Serapione inuenies. Putant autem aliqui hunc lapidem esse qui generatur in oculis ceruorum in oriente, qui cum serpentes comedunt ut deponentes senium fortiores fiant intrant flumen, ibique morantur immersi usque ad caput, tamdiu quousque sentiunt uirtutem ueneni superatam, interim lachrymam emittunt quæ coagulata in oculis interdum usque ad magnitudinem nucis deficatur donec cadit cum flumen exeunt, & sic inuenitur & dicitur omnium uenenorum theriaca, & uerisimiliter deberet liberare à pestilentia.

Sunt etiam præter suprascripta aliæ medicinæ bezahartice ualde excellentes, sicut tormentilla, dicta-

mum, pimpinella quæ sunt supremæ contra pestilentiam, de quibus feci mentionem in tractatu meo de pestilentia.

DE TREMORE CORDIS. CAP. LXXIIII.

QVid nominis tremoris cordis est satis manifestum. Est autem descriptiuè pennes A. motus tremulus accidens cordi & manifestum est ut dictum fuit superius quòd sub tremore cordis comprehenditur pulsus eius qui qualiter differant si propriè sumantur dictum fuit superius. Species non habet nisi modos quosdam secundum magis & minus differentes, ut quia aliquis chronicus, aliquis magnus, ita ut à circunstantibus audiatur sonitus quidam & uideantur panni tegentes pectus eleuari, quidam paruus, item aliquis continuus, aliquis interpolatus. Item aliquis cum magna debilitate & maximè pulsus diuersitate, aliquis nõ, licet nõ euacuetur à quadam pulsuum diuersitate.

Causæ tremoris cordis, sunt omnia quæ lædunt cor notabiliter, ita tamen ut non perducant ad syncopim. Causæ autem lædentes per essentiam sunt mala complexio cuiuscunque generis sine materia quæ facit tremorem, cor debilitando, & omnis debilitas apud A. efficit in corde (donec perseuerat in ipso uirtus sufficiens) agitationem quandam, ut expellat ab ipso nocumentum, aut quia nõ potest continuare uniformiter motum suum, quare fit motus tremulus, aut quia uirtus facta debilis est apta pati à quacunq; facili causa quare frequenter accidit tremor. Sed contra sequitur quòd mala cõplexio facta, nõ sensu percepta sicut in hecticis potest esse causa tremoris, qui erit cõtinuus propter primã causam, sed propter secũdã erit ualde frequens, consequens cõtra experientiã.

Respondetur quòd mala complexio facta in corde non est sola causa tremoris, nisi ducat ad ultimam debilitatem, cum qua cor non possit complere motũ suum uniformiter, sed mala complexio diuersa quæ sentitur bene potest esse causa tremoris, etiam cum cõstãtia uirtutis, huius autem diuersitatis causa est, quia tremor cordis qui sequitur solam debilitatem uirtutis, absq; tristi sensatione, fit à uirtute uitali debili, nõ potente complere dilatationem cordis uniformiter. Sed tremor qui sequitur tristem sensationem & malam complexionem diuersam fit à uirtute expulsiua naturali ipsius cordis, commouente cor ut expellat nocumentum: sed bene uerum est quòd mala cõplexio facta debilitando cor, est causa ut ipsum facilè incurrat tremorem cordis, propter aliquod nocumentum impressum ab ipsa sensatum, quod non incurreret nisi esset debilitatũ, quia fortis uirtus omnia contemnit, & consequenter conceditur quod debilitas sola non est causa tremoris, sed debilitas cum nocumento impresso sensato, licet debilitas principalius concurrat, sicut etiam in tremore stomachi debilis, sumpto bono cibo cum mouetur ad amplexandum ipsum motu tremulo, uirtus debilis est cũ magis quia cibus bonus. Et notandum secundum Auer. Tertio Colliger, de accidentibus spiritus tactus quòd mala complexio diuersa in habente hecticam non sentitur nisi per malam complexionem frig. retinentem adhuc aliquid naturalitatis, unde hecticus sentit calidit. additam post cibum per hecticam suam. Fit enim tremor à mala complexione cum materia sanguinea, & melanch. quæ frequenter facit tremorem, quia multum horrida cordi, et cuius minera est propè cor, scilicet splen directè cordi suppositus à quo profluit melanchol. ad os stomachi, item mirach et mesenterium, in quorum uenis reperitur multum de melanch. sunt satis propinqua cordi.

Item materia humid. aliquando est in causa, & uẽtosa aliquando, & est leuior cæteris si sit subtilis, & nõ habens materiam à qua eleuetur. Materia autem cholerica sui acuitate magis facit syncopim quàm tremorem. Similiter mala compositio, oppilatio existẽs in cursibus sang. et spiritus in corde et origine uenarum & arteriarum eius aut malus situs cordis sequens cõpressionem apostematis capsulæ aut multitudinem aquæ in ipsa contentæ, et similiter solutio continui in corde, & apostema faciunt in principio apparere tremorem, deinde syncopim, postea mortem, sed de his superius. Factus autem subtilitate sensus cordis cognoscitur, quia habenti ipsam accidit tremor cordis ex qualibet uẽtositate generata in spatio quod est inter ipsum & panniculum eius, aut in corpore panniculi aut in uena eius. Et ex qualibet qualitate calid. aut frig. aduenientе ei, ita ut succedat potui aquę, pręter quòd perducat ad debilitatẽ in operatiõibus suis, Factus autem per communitatem aut est à toto, sicut in febribus & propriè pestilentialibus, aut in crisi, cũ materia mouetur, aut à doloribus fortibus in quacũque parte corporis aut cum communitate panniculi sui, scilicet capsulæ, si accidat in ipsa apostema molle aut durum, sicut accidit simio & Gallo per Ga. anatomizatis.

Et quandoq; accidit cum communitate stomachi, & propriè oris, quando in ipso est humor uiscosus, uitreus, & mordicatiuus, cholericus, aut cibus corruptus, aut bothor in ore eius, aut propter attractiõem materierum ad stomachum, siue apostemente siue nõ, succedentiũ labori, id est dolori eius. Dolor enim stomachi potest facere tremorem cordis tã per se quàm attrahendo materias ad stomachũ. quæ erit causa tremoris. Et per communitatem stomachi est aliquando tremor tantus, et ita continuus ut non discernatur inter ipsum & illum, qui est per essentiam in corde, & quandoq; accidit tremor in ore stomachi simillimus tremori cordiali, & forrasse perducit ad ipsum. Fit autem tremor in ore stomachi duab. ex causis, aut quia uirtus expulsiua oris stomachi concutit ipsum ut expellat nociuũ, aut quia uirtus naturalis stomachi debilis mouetur motu tremulo ad amplexãdum & cõstringendum se supra cibum ut melius digerat.

Et fit aliquando cum cõmunitate pulmonis quando multiplicatur in eo oppilatio in parte illa quę obuiat cordi, et non penetrat anhelitus secundum quod deber, & indicat constrictionem anhelitus non securã cum quandoq; accidat subita suffocatio & mors, sicut aliquando accidit in paroxyismis asthmatis. Et quandoq; accidit per communitatem ab alijs membris, sicut diaphragmate & reliquis partib. pectoris, & à splene, cerebro, gutture, trãsmittentibus materiam & uapores malignos. Et quandoq; per communitatem ab intestinis propter uermes corruptos in ipsis effumantes ad cor, & quia uermes aliqũ mouent ad

ad superiora & nocent ori stomachi, & aliquando perforant intestina. Et fit aliquando per communitatem ab epate transmittente humorem aut uaporem malignum, aut non transmittente sang. sufficientem. Similiter accidit per communitatem à matrice, uaporibus spermaticis aut menstrualibus, aut aliter malignis effumantibus ad cor, & quandocunque matrix ipsa ad superiora mouetur, est causa præfocationis & quandoque fit à causis extraneis, sicut à potu & morsu uenenosorum & quandoque fit ab accidentibus animæ fortibus, fœtore, corruptione aẽris, & sic de singulis causis principiuis potentibus in cor imprimere. Signa communia cuiuscunque tremori cordis sunt, pulsus diuersus ualde in magnitudine, paruitate, uelocitate, tarditate, frequentia, & raritate, & multotiens similatur pulsui habentium asthma & peripneumoniam, & tangendo pectus ex directo cordis sentitur diuersitas motuum cordis proportionata diuersitati motuum pulsus. Similiter aspiciendo arterias quæ sunt in collo uidetur aliquãdo in motibus earum manifesta diuersitas, & aliquando sonitus quidam auditur sequens diuersitatem motuũ ipsius cordis, & pendens ab humid. significatur per lenitatem pulsus, & sentit habens eam quasi cor eius sit positum in humiditate, & si sit humiditas multiplicata in capsula comprimens ipsum præter hoc quod sentit cor eius positum in humiditate sentit ipsum in eadem suffocari. Sed siccitas superflua significatur per duritiem pulsus.

Et si fuerit consumptio humid. existentis in capsula, corpus arefit & exiccatur in dies absque febre, & factus à calidit. superflua singulari significatur per inflammationem in corde sensatam, si non est fixa, & si fixa fuerit per inflammationem sanatam ante fixionem, & pulsus & anhelitus sunt magni, ueloces, & frequentes etiam extra horam tremoris, & præcesserunt causæ calefacientes sicut febres fientes & factæ, motus fortes, & similes. Factus à frigore significatur per causas suas ex extinguentibus calorem innatum tam per se sicut aẽris frig. ægritudines infrigidantes & similia, quàm per accidens, sicut euacuationes extinguẽtes calorem innatum, et adest sensatio frig. in corde nisi sit fixa, & pulsus & anhelitus parui, tardi, & rari, etiam extra horas tremoris. Et malæ complexiones compositæ habent signa composita, sicut habens caliditatem iunctam humi. cum hoc quòd habet pulsum & anhelitum magnum, uelocem, et frequentem, habet ipsum lenem, et sentit quasi cor eius sit positum in humiditate, & per reliqua tu discurre, & omnes huiusmodi malæ complexiones cognoscuntur, quia leduntur à simili & contrarijs iuuantur. Sed tremor sanguineus significatur per magnitudinem & uelocitatem pulsus & anhelitus cum leuitate pulsus & plenitudine eius, etiam extra horas tremoris, & sentitur calid. & inflammatio, & iuuatur coitu, quia sanguinei aggregant multum semen quod corruptum multiplicat malos uapores cordi, & etiam per coitum temperatum clarificatur sanguis & spiritus, euacuatur superfluitas quant. & remittitur calid. superflua. Item est plenitudo & tensio uenarum & multitudo urinæ cum crassitie, & color & habitudo attestantur sanguin. Item complexio, regimen præcedens & similia, & iuuatur minutione. Sed melancholiæ sunt signa contraria & cum tristitia & solicitudine ut eorum qui sunt in terra aliena cum recordãtur suorum.

Sed cholericum, qui tamen raro accidit, significant causæ calefacientes & exiccantes præcedentes ægritudines cholericæ sequẽntes, & est pulsus & anhelitus magnus uelox & frequens cum duritie pulsus, et est uehemẽtia inflammationis, & iuuatur frig. & humidi. & nocetur contrarijs, & sunt huiusmodi color, regimen, habitudo, tempus anni & cætera huiusmodi attestantia choleræ, sed phlegmatici sunt signa contraria, & iuuantur fame & siti & exercitio.

Et uentosum purum significat uelocitas terminationis eius, paucitas nocumenti eius, & diuersitas in pulsu, & nocetur à multiplicantibus uentositatem, & iuuatur à contrarijs. Factus autem ab oppilatione significatur per diuersitatem pulsus in magnitudine & paruitate, tarditate & uelocitate per huiusmodi enim distinguitur à diuersitate pulsus sequentis uirtutis debilitatem, cum uirtus multum debilis non possit facere pulsum magnum, & similiter est diuersitas in fortitudine & debilitate quæ non potest contingere à uirtute debili, cum non possit facere pulsum fortem, & est cum priuatione signorum repletionis, & hoc maximè uerificat cum oppilatio est in locis propinquis cordi & uenis eius. Sed tremor sequens malum situm, scilicet compressionem cognoscitur, quia sentitur cor suffocari & constringi.

Solutio autem continui cognoscitur per causas suas, scilicet tremor sequens apost. in substantia sui cordis, aut sui panniculi cognoscitur per signa superius dicta, immediatè post anatomiam, & præter signa ibidem dicta cum apost. calido in substantia cordis adest maxima inflammatio, & diuersitas mirabilis in pulsu cum feb. maxima, et si fuerit profundum interficit in hora, si uerò superficiale tardatur mors usque ad secundum diem, & si fuerit frig. non adest tãta inflammatio, & si fuerit superficiale tardatur mors usq; ad quartam diem. Si uerò profundum usq; ad secundum ut plurimum, tamen in corde sunt calid. sicut in capsula, ut plurimum frig. mollia aut dura, & cognoscuntur, quia non citò interimunt, immo aliquando chronicantur, tandem tamen interimunt, & cognoscuntur præter signa suprascripta calida & frig. per complexionem, calorem, habitudinem, & regimen præcedens, ętatem, tempus anni, & similia. Factus autem ab acuitate tantum sensus cognoscitur, quia fit à qualibet uentositate & quacunque causa facili, & est cum fortitudine pulsus & sanitate anhelitus, & incolumitate reliquorum membrorum, & fortitudo pulsus & magnitudo ipsius sunt significationes primæ significantes ipsum & certificant ipsum. Si fuerit corpus cum frequentia huius tremoris incolume, & uirtus conseruata, est consuetudo operationibus sana & illi quibus plurimum accidit illi sunt propter quorũ facies apparent uestigia passionum animalium, sicut iræ, tristitiæ, & aliarum q̃uis uestigia sint remissa. Ista autem uestigia passionum animalium apperentia super facie sunt sicut mutatio coloris ex rubeo in pallidum, & econtrario, secundum diuersos motus spirituum & sanguinis nunc intra nunc extra secundum exigentiam passionum, hæ enim mutationes quàmuis remissæ arguunt passiones animales facientes tremorem cordis. Factus autem per communitatem

quomodo cognoscitur solutio continui

nitatem à toto ſicut in ſeb. declaratur per febres ipſas, cum quarum augmento augetur & decremento decreſcit, & ſimiliter criticus per criſim ipſam qua finita ſedatur, ſed factus à doloribus ſignificatur per dolores ipſos, cum quorum augmento augetur, & decremento minuitur, & ablatione aufertur. Signa autem facti per communitatem à capſula ex dictis ſunt manifeſta, factum cauſa ſtomachi ſignificant malæ diſpoſitiones ſtomachi et nocumentum appetitus & aliarum uirtutum eius, item quod expellitur ab ipſo ſtomacho maximè per uomitum, item imaginationes per eleuationem uaporum non ſolum ad cor immo etiam ad cerebrum, & nauſea & ſubuerſio, item alleuiatur cum abſtinet à cibo niſi ſit à materia cholerica effuſa ad os ſtomachi tempore uacuitatis, tunc enim magis fluit & acuitur, & fit uehemens quando cibus incipit digeri uaporibus pluribus cordi communicatis propter laborem uirtutis digerentis. Diſcernitur autem tremor ſtomachi à cordiali, quia hic ſentitur in regione ſtomachi, ille in corde, et præceſſerunt & adſunt nocumenta ſtomachi & non cordis ſicut in cordiali præceſſerunt & adſunt nocumenta cordis & non ſtomachi. Et factus per communitatem à pulmone cognoſcitur, quia præceſſerunt & adſunt nocumenta pulmonis ſicut aſthma, peripneumonia etc. Et ſunt ſigna oppilationis pulmonis ſumpta ex conſtrictione anhelitus, & cæteris, de quib. ſupra in proprijs cap. Similiter factus à communitate epatis, ſplenis, matricis, inteſtinorum, & reliquorum membrorum ſignificatur per nocumẽta ipſorum quæ adſunt & præceſſerunt, cum quorum augmento augetur & decremento decreſcit & ablatione aufertur. Factum autem à uenenis ſumptis à morſu uenenoſorum & reliquis cauſis primitiuis ſignificant cauſæ ipſæ cum priuatione reliquorum ſignorum. Prognoſtica.

Tremor cordis quando ſuperfluit permutatur ad ſyncopim, et quãdo magis ſuperfluit permutatur ad mortem. Secundum. Si quis conqueritur de tremore cordis poſt ægritudines, & habet nauſeam & euomit choleram plurimam, & non remouetur nauſea, eſt malum & indicat ſpaſmum in ſtomacho.

DE SYNCOPI. CAP. LXXV.

SYncopis græcè quaſi conciſio & amputatio latinè. Lipothymia dicitur à λείπω quod eſt deficio & θυμὸς animus. Inde lipothymia, defectus animoſitatis. Sed quid nominis caſus uirtutis ſubitò, eſt ſatis manifeſtum. Subitò enim importat duo, ſcilicet tẽpus inperceptibile & cauſam nõ manifeſtã. Syncopis tamen apud A. deſtructio eſt maioris partis, plurium uirtutum, motiuę & ſenſibilis propter debilitatem cordis, & aggregationẽ ſpiritus totius ad ipſum propter cauſam mouentẽ eum ad interiora, aut propter cauſam præfocantem ipſum interius, quare non inuenit ſpiraculum, aut propter paruitatem & ſubtilitatem ſuam quare non ſuperfluit ſuper illum qui eſt in minera. Dicit primò quòd ſyncopis eſt deſtructio maioris paris plurium uirtutum motiuæ & ſenſibilis, non quidem ſecundum ſuam eſſentiam, ſed deſtruuntur quia impediuntur ab exitu in ſuas operationes. Virtutes enim ſecundo Colliget ſunt nobis parum notæ, operationes autem notæ multum, quare neceſſarium eſt ut uirtutes per operationes notificentur. Dicitur maioris partis plurium uirtutum, non enim operationes omnes motiuæ deſtruuntur, ſed ſolum motiuæ uoluntariæ quę perficiuntur per neruos & lacertos non autem naturales ſicut motus cordis, nec mixtæ ex naturali et uoluntario ſicut motus diaphragmatis & pectoris niſi quando eſſet mors proxima. Senſibilis autem extrinſeca, tota deſtruitur, ſed intrinſeca ſiue operatio cogitatiuæ apud aliquos non totaliter deſtruitur. Per reliquas partes in diffinitione poſitas ponit tres cauſas immediatas ſyncopis. Prima eſt debilitas cordis ſequens aliquod forte nocumentum ſicut dolorem, ſolutionem continui, malam complexionem, malam compoſitionem, apoſtema & ſimiles, quibus debilitatur cor per eſſentiam uel per communitatem, quæ debilitas eſt cauſa ut ſpiritus uitalis totus, uel ferè totus in corde aggregetur propter cauſas mouentes ipſum ad cor, quæ eſt uirtus attractiua ipſius cordis & naturalis ſubordinatio ſpirituum ipſi cordi. Quapropter membra extrinſeca depauperata ſpiritib. fiunt in potentia ad operationes ſenſus & motus.

Secunda cauſa immediata eſt præfocatio ſpiritus in corde tanta ut non inueniat ſpiraculum, ita ut ipſe neque cor poſſit ſufficienter euentari, neque ſpiritus cordis tranſire ad alia membra, quapropter neceſſarium eſt uirtutem ſenſibilẽ & motiuam multum minui in ipſo corde & in membris alijs deſtrui, cũ oporteat uirtutem uitalem ad quamcunque operationem concurrere.

Hæc autem præfocatio immediatè ſequitur prohibitam tranſpirationem, & prohibita tranſpiratio oppilationem, quæ poteſt eſſe coarctatoria ab autore multo aut craſſo, & uiſcoſo, ita ut aẽr ſufficiens non poſſit ingredi ad cor per ipſius dilatationem, & arteriarum conſtrictionem, neque uapores fumoſi poſſunt egredi, neque ſpiritus ad membra tranſire per ipſius conſtrictionem & arteriarum dilatationem. Hęc autem oppilatio erit in origine arteriæ aorti, aut arteriæ uenalis, & poteſt oppilatio eſſe attenuatoria propter cauſam cõprimentem cor, ſicut capſula cordis apoſtemata, aut ſuperflua aquoſitate repleta, aut propter apoſt. in ipſo corde attenuans foramina, ipſa coarctãdo, aut fortè humor, aut uapor malignus lædens uirtutem motiuam cordis, quapropter non poſſet ipſum ſufficienter dilatare & conſtringere. Oppilationem autem carnoſam credo rariſſimè contingere. Tertia cauſa immediata eſt paucitas & ſubtilitas ſpiritus, quare non ſuperfluit ſuper illum qui eſt minera, id eſt in corde.

Alia autem membra erunt ſine ſpiritu naturali ſaltem ſufficienti ad ſenſum & motum. Hæc autem paucitas ſequitur omnes cauſas reſoluentes, & quomodocunque ſpiritus paucificantes ſicut famem, exercitia, balnea, euacuationes aẽrem, malignum, morſus uenenoſorum, febres prolixas, & ſimilia &c. Lipotymia autem deſcriptiuè eſt deſtructio minoris partis plurium uirtutum motiuæ & ſenſibilis propter tres cauſas in ſyncopi explicatas, aut aliquam earum, ſed diminutas in comparatione ad cauſas ſyncopis, ita ut lipothymia ſit uia in ſyncopim, ſicut ſyncopis eſt uia in mortem. Eſt enim ut ſonat quid nominis defectus quidam animoſitatis ad ſenſum & ad motum. Caſus uirtutis ſubitò apud A. eſt deſtructio maioris uel notabilis partis uirtutis motiuæ uoluntariæ abſq; nocumento notabili in uirtute ſenſibili, aut in motiua naturali aut mixta, contingẽs propter defectum in uirtute uitali in tempore uale de paruo & abſque cauſa multum manifeſta, propterea dicit A. hoc plurimum contingit ubi non eſt dolor neq; ſolutio uentris, neq; apoſt. magnum, neq; euacuatio magna, & ſic de alijs cauſis manifeſtis. Et hæc diſpoſitio licet contingat propter defectum ſpiritus & uirtutis uitalis, tamen eſt paſſio uirtutis animalis, quæ debetur inſtrumentis motus uoluntarij. Cauſa immediata huius caſus uirtutis eſt defectus ſpiritus uitalis in inſtrumentis uirtutis motiuæ uoluntariæ, per quem licet notabiliter minuatur motus, non tamen ſenſus, cum pauciores ſpiritus & magis ſubtiles ſufficiant ad ſenſum quàm ad motum. Cauſa autem paucitatis & ſubtilitatis ſpirituum in inſtrumẽt. motus uoluntarij eſt, aut quia à corde non tranſmittuntur, quod poteſt eſſe propter oppilationẽ in uijs tranſitus ipſius, ſcilicet in uenis & arterijs, ita ut etiã quandoque oppilentur uiæ anhelitus, quæ oppilatio plurimum fit ab humore phleg. liquefacto ſubitò fluente ad uias tranſitus, non autẽ ita ab humore melanch. cum non ſit apus propter ſuam terreſtreitatem ita faciliter liquefieri & fluere ad uenas anguſtas, nec ab humore cholerico qui propter ſuam ſubtilitatem et paucitatem non ſit aptus ita faciliter oppilare. Neque ita frequenter ab humore ſang. quia ſang. fluens multotiens ſuffocat & interficit ſui multitudine. Item fluens extra locum naturalem facit ſynocham, et facilius putrefit quàm cæteri humores fluentes extra locum naturalem. Quapropter eſt rarò cauſa ſolius caſus uirtutis & ſyncopis. Et aliquando cor etiam non exiſtente oppilatione non tranſmittit ſpiritus propter nocumentum proprium, aut per cõmunitatem, cuius cauſa non eſt uale de manifeſta, imò potius retrahit ipſos ad ſe. Communitas autem frequẽter eſt à ſtomacho. Et aliquando cauſa caſus uirtutis eſt ſpirituum & humorum ſubtiliatio in ſubſtantia ſua, & quia recipiũt reſolutionem, & propriè in feb. Eſt ergo hic caſus uirtutis apud A. diſpoſitio quædam infra ſyncopim, propterea quandoq; antecedit ſyncopim, quandoq; ſubſequitur, ubi uirtus non deſtruitur niſi à neruis & lacertis ipſis exiſtẽtibus ab ea uacuis, quare homo fit non motus nec remouetur à ſuo ſitu, & dormitione ſua, id eſt, diſpoſitione ſimili dormiẽti niſi cum labore. Cauſa illius eſt accidens, id eſt, nocumentum quod diximus. Nam cum uehemens fit, facit cadere uirtutẽ neruorũ integrè, & ſic fit ſyncopis aut mors. Et ſi nõ fit uehemens facit cadere uirtutem neruorum et lacertorum, & ſic ſequitur caſus uirtutis. Differentia autem inter caſum uirtutis, & lipothymiam eſt, quia lipothymia non connotat quòd fiat ſubitò, id eſt, in tempore inpercepto & ſine manifeſta cauſa ſicut connotat caſus uirtutis ſubitò.

Et ſecundò quia non connotat quòd fiat ſine manifeſta lęſione uirtutis ſenſibilis, ſicut connotatur per caſum uirtutis. Differentia uerò inter caſum uirtutis & ſyncopim patet ex dictis, eſt enim minor ſyncopi antecedens eam, & tranſit in eã cum intenditur. Item ſequitur ad ſycopim cum ſycopis remittitur. Hi tamen tres termini quandoq; accipiũtur ut ſynonymi.

Cauſæ immediatę ſyncopis ſunt illæ tres quę ſunt in diffinitiõe expreſſæ, ſcilicet attractio totius aut maioris partis ſpiritus ad cor, ſecunda præfocatio ſpiritus in corde, ut non inueniat ſpiraculum, tertiã paucificatio ſpiritus in toto ut non ſuperfluat præter illum qui eſt in minera: omnes autem aliæ cauſæ numerandæ præter has inducunt ſyncopim mediante aliqua aut plurib. ex iſtis. Cauſę ergo ſyncopis ſunt mala cõplexio in corde cuiuſcũq; generis fiens aut facta ſine materia aut cum materia cuiuſcũq; generis ſi notabiliter imprimat in cor. Item dolor cordis, puſtula parua leuiſſima, ſolutio cõtinui cũ pauciſſimo ſanguinis fluxu, & pauciſſima ſpirituum reſolutione ſunt cauſa, ut cor nocitum et debilitatum attrahat ſpiritus totius ad ſe. Sed apoſtema notabile in corde facit ſyncopim, ſpiritum præfocando. Solutio autem continui notabilis in corde mediantibus his tribus cauſis eſt cauſa ſyncopis, ſed oppilatio in corde, & malus ſtatus eius facit ſyncopim ſpiritus & cor præfocando, & ſimiliter multitudo ſanguinis & aliorum humorum exiſtens in corde: per communitatem uerò aut à toto ſicut cũ corpus eſt repletum ſanguine & alijs humoribus ſuperfluentibus in quanto, & eſt repletio quo ad uaſa, tunc materia ſubitò fluens ad cor eſt cauſa ſyncopis præfocando. Et aliquando humor exiſtens in toto aut in uenis magnis peccãs qualitate maligna, manifeſta uel occulta abſque multitudine fluens ad cor aut effumans eſt cauſa ſyncopis, aut præfocando, aut ſpiritus attrahendo. Et quandoque oppilationes exiſtentes in toto ſunt cauſa ſyncopis, quæ non fiunt ſolum à multitudine, ſed craſſitie & uiſcoſitate. Et mali humores multiplicantur ex malo & ſuperfluo nutrimento, & malitia digeſtionis, quapropter ſparguntur in corpore, replent uenas & oppilãt meatus, & priuatur corpus nutrimento, & non ſunt apti conuerti in nutrimentum, quoniam propter ſuam malignitatem & multitudinem habent proportionem ſupra naturam, & cum hoc complexio corporis corrumpitur. Et quandoque communitas eſt à toto, ut in febribus, maximè peſtilentialibus mittendo ad cor uapores putridos maligna putredine. Item in ſyncopali minuta mittendo ad cor uapores cholericos & acutos, etiam malignos qualitate occulta, aut etiam manifeſta, repentes ad os ſtomachi, quod maximè contingit in principio paroxyſmi. Item in ſyncopali humeroſa propter uapores frigid. uitreos cor infrigidantes in principijs paroxyſmorum, & etiam quia corpus nõ nutritur, cum ipſum phlegma uitreum non ſit aptum conuerti in ſubſtantiam nutriti, & etiam ita oppilet ut bonus ſanguis nõ poſſit ad membra penetrare. Item in criſibus fit aliquando ſyncopis propter uapores à materia agitata ad cor eleuatos, et quia materia fluit aliquãdo ad aliqua membra nobilia, quib. cor compatiẽ, aut quia fit ſuperflua euacuatio. Item per cõmunitatem à dolorib. fortibus in quacunq; parte corporis fuerint. Item euacuationes fortes reſoluentes ſpiritus ſicut ſudores, quæcũq; aliæ euacuationes fortes, ſiue à toto, ſiue à membris particularibus ſicut fluxus ſanguinis narium hęmorrhoidalis, menſtrualis per phlebot. aut per aliam ſolutionem continui. Item ſolutio uentris, nimius uomitus, ſicut in cholerica paſſione. Item fluxus nimius aquoſitatis uentre ſecto in aſcite, aut plurimæ ſanieĩ ſecto pectore

pectore in empyimate aut quocunq; alio apostemate magno nimia sanie fluēte. Item resolutio superflua insensibilis sequēs raritatem pororum & humorum subtilitatem & similes causas. Fames quoq; superflua in infantibus & decrepitis, deinde in iuuenibus & cōualescentibus magis quàm decidentibus, qua ægri & sani incurrunt syncopim ex fame. Et omnia corpora sic. subtilium humorum, latorum pororum et acuti sensus facilè ex fame incurrunt syncopim, & in æstate difficilius tolerant quàm in hyeme. Item nimia macies et extenuatio. Per communitatem uerò à mēbris particularibus sicut à cerebro: nam cum in eo accidit oppilatio integra, & est apoplexia fit sincopis proculdubio. Sed per communitatem à stomacho fit frequenter propter tria. Primum, quia est propinquus cordi. Secūdò, quia uehementis sensus. Tertiò, quia est minera collectionis humorum diuersorum, quare facit euenire syncopim, quia infrigidat ualde sicut in bolismo, aut quia calefacit ualde, aut quia dolorem efficit ualde. Et hæc fiunt propter præsentiam materię calidæ, aut frigidæ, ulcerum bothor, aut apostematum in eo, et propriè in ore eius. Et quandoque causa syncopis est permutatio materiæ, synanchiæ, pleuresis, peripneumoniæ ad partes cordis subitò. Et quandoq; est propter uiscositatē materierum in poris, quare oppilāt meatus, & propriè in membris anhelitus, & quādoq; per communitatem à splene cum superfluit mittendo melācholiam ad os stomachi, & similiter per communitatem à mirach, aut mesenterio mittentibus uapores melancholicos ad cor. Item per cōmunitatem ab intestinis, maximè cum in eis superfluunt uermes mortui, aut uiuentes, quia quādoque ascendunt ad os stomachi. Item per communitatem à materia maximè cum fit præfocatio mēstrualis aut spermatica. Item per communitatem ab epate mittente sanguinem, & humores superfluos suffocantes ipsum, aut mittendo humores, aut uapores malignos sua qualitate manifesta aut occultata. Item per communitatem à capsula cordis cum apostematur, aut superflua aqua repletur, & idem est iudiciū in cæteris membris quib. cor potest compati, aut propter fortem dolorem, aut quia non transmittit quod deberet transmittere, aut quia transmittit humores, aut uapores superfluos, aut malignos consequens ulcera membrorum aut apostemata, aut corruptiones ipsorum membrorum, aut materierum existentium in eis. Causæ autem primitiuæ sunt sicut uenena sumpta & morsus uenenosorum. Item aër malus inspiratus sicut pestilentialis & cadauerum fœtentium & fouearum quæ diu steterunt clausæ & aperiuntur. Item supefluæ uigiliæ & exercitia fortia & continua. Item nimia inanitio & repletio. Item accidentia animi exterminantia sicut timor, tristitia, gaudium, & huiusmodi cum superfluunt. Sed hic notanda sunt aliqua. Primū cum aliquis inconsuetus syncopizare in phlebotomijs syncopizat, phlebotomia non existente superflua patitur aliquam ægritudinem in stomacho, uel habet stomachum debilem uel nimium sensibilem facilè susceptiuum materierum, quorum nullum ante habuit. Secundò notandum, quòd quando materia decrepiti febrientis eliquatur & fluit ad stomachum, facit syncopim, aut sui frigiditate, aut sui caliditate putredinali, & hoc magis accidit in ipsis decrepitis, quia materię eorum sunt magis aptę dissolui & moueri ad interiora quàm resolui, aut moueri ad exteriora, quia febres senum sunt sepultæ. quarta primi, capitulo de rigore. Tertiò notandum, quòd causa quare aliquis syncopizat in prima phlebotomia, est quia occurrit sibi aliquod inconsuetum faciens agitationem in sanguine, unde cor patiens propter illorum agitationē attrahit spiritus ad se, aut fortè cholera agitata repit ad stomachum, cui cor compatitur: hoc autem magis accidit in prima phlebot. propter timorem rei nondum expertæ. Sed contra hoc deberet magis accidere his qui uulnerantur propter causas suprascriptas, consequens contra experientiam. Dicitur quòd nō accidit illis qui primò uulnerātur, quia sunt intenti ad fugam uel ad persecutionem, un de spiritus & humores non concitantur ad stomachum nec ad cor, sed ad instrumenta motus, &c. Vltimò notandum, quòd multotiens est phlebotomia causa syncopis propter infrigidationem quæ fit priuatiuè propter sanguinis & spiritus euacuationē, & positiuè propter ingressum aëris frigidi circumstātis, & tertiò fit melior euentatio sang. et spirituum sang. euacuato, unde 4. primi cap. dē cura synoche. Syncopis infrigidat complexionem fortem.

Signa attēdenda sunt. Primò illa quibus ponitur differentia inter syncopim, subeth, apoplexiam, epilepsiam, congelationem, præfocationē matricis, quę dispositiones multum conueniunt: hæc autem superius posita fuerūt in cap. de apoplex. Secundò attendēda sunt signa propinqua syncopis. Si non accidit subitò. Primum est minoratio pulsus spiritibus tractis interius. Secundum est pallor existēs in facie, sanguine petente interiora. Tertium palpebræ non eleuantur paucificatis in musculis earum spiritibus mouētibus eas. Quartum apparet in oculis debilitas motus & liuedo propter eandem causam. Quintum uisui apparent imaginationes nō consuetæ, tum ex inordinato motu spirituum, tum ex uaporibus ad ipsos eleuatis in agitatione sanguinis, cum conuertitur ad interiora. Sextum infrigidantur extrema primò, postea totum corpus calore amplius conuerso interius. Septimum apparet ros quidam frigidus in toto corpore quibusdam humiditatibus subtilibus cutaneis calore depauperatis fluentibus exterius per poros cutis debilitata contentiua, uel fortè ex congregatione & suffocatione & ignitione caloris in corde fit quædam effumatio, unde uapores quidam uenientes ad cutis superficiem condensantur à frigiditate cutis & cōtinentis in humid. quadā apparēte in forma roris in cutis superficie. Octauum, impotētia ad loquēdum & cœteros motus ex defectu spirituū in instrumentis motus. Nonum, fit quædam nausea ore stomachi cordi compatiente, uel ipso æquè citò sentiente nocumentū sicut & cor propter acuitatem sui sensus, uel fortè in agitatione humorum aliqui humores profluunt ad ipsum. Prętera medici sint attenti cum phlebotomant, soluunt, incidunt, urūt, extrahunt saniem, aut aquositatem cum uident ista signa, desistāt ab illis operationibus & remoueant causam futuræ syncopis: & si acciderint hæc signa futuræ syncopis in principijs paroxysmorum, aut in quibuscunque alijs casibus, prouideant secundum oportunitatem, ne syncopis confirmetur.

Signa

Signa causarum debilitantium resoluendo spiritum & paucificando ipsum, notificant ex præcessione euacuationū. Item ex diuersitate pulsus uehementi cum uicissitudinibus ex prauitate maxima. Signa autem causarum suffocantium sunt, quia sentit ęger cor suum suffocari, & præcesserunt causæ suffocantes nō inanientes, & permutationes materierum de membris alijs ad cor, & pulsus est significator horum: nam cum est profundus uirtute constante significat materiam comprimentem, & cum uirtus non cōstat significat mortē. Signa causarum syncopis per retractionem spirituum ad cor sunt, quoniā absunt signa causarum inanitionum & suffocationis, de quibus statim dictum fuit, & pulsus non est cum tanta paruitate et diuersitate sicut, cum syncopis sequitur inanitionem, nec cum tanta profundatione sicut cum syncopis sequitur suffocationem, & hoc signum attendendum est in principio, non autem cum syncopizatus appropinquaret morti. Signa causarum syncopis per essentiam habentur per abnegationem aliarū causarum, tam primitiuarum quàm per communitatē. Et secundò per signa debilitatis & alicuius nocumenti cōrdis per proprietatem, quæ ex dictis in tremore possunt esse manifesta. Tertiò, quia frequentat syncopis si causa sit fortis & fixa. Vnde Hippo. 2. Aphor. Aphoris. 4. Quicunq; exoluuntur fortiter et frequēter sine manifesta occasione, repēte moriuntur, id est, qui syncopizant frequenter & fortiter, id est, completa syncopi sine manifesta causa, scilicet, primitiua, aut per communitatem, subitò moriunt: significat enim fortem & fixā causam esse in corde, unde licet pluries euadant tandem moriuntur. Tremor quoq; frequēs & continuus significat nocumentum per proprietatem nisi pendeat à nocumento oris stomachi, aut capsulæ cordis. Signa autem malæ complexionis, oppilationis, mali situs, solutionis continui, pustularū, apostematum, & cæterarum causarum posita sunt in cap. de tremore cordis. Eædem tamen causæ cum debiliter imprimunt in cor, faciunt tremorem, & fortius imprimentes faciūt syncopim. ultimatè uerò mortem subitam. Signa autem multitudinis humorum in corde sunt, quia apparet habētī eam cor suffocari, distinguitur autem inter unumquodq; humorū per signa superius dicta in tremore cordis. Signa aūt syncopis per communitatem ab alijs membris, sunt quia præcesserunt nocumēta aliorum membrorum, cum quorum cremento crescit, & diminutione diminuit, & ablatione aufertur. Signa autem causarum primitiuarum sunt ipsęmet causæ. Signa autem oppilationis & repletionis, tam quo ad uasa quàm quo ad uirtutem, tam in toto quàm in membris particularib. Et signa dominij cuiuscunq; humoris: si non sufficiāt quæ dicta sunt in capit. de tremore cordis, perquirātur ab Auic. secunda primi, in capit. proprijs.

Prognostica. Primum syncopis cōfirmata, id est, pendens à causa non remouibili uel confirmata, quia existēs in ultima sui malitia, non recipit curam, propriè quando perducit ad uiriditatem faciei significantem extinctionē caloris innati, & cōnexionem colli, omnino debilitata uirtute moriua. Hic enim taliter syncopizatus fortasse non eleuabit caput ut inspiret aërem, natura agente secundum ultimum conatum dum caput eleuabit morietur, unde constrictio pectoris quæ sequetur, fiet à membri grauitate, non à uirtute. Secundum, est Aphorismus statim allegatus, quicunque frequenter, &c. Tertium. syncopis etiam frequens sequens nocumenta matricis, & aliorum membrorum cordi communicantium secundum plurimum est salua, nisi causa sit ultimatè fixa.

SI cū cordis tremore fuerit pulsus uelocitas, & febris. Aeger ex basilica est minuendus. Et trochisci comfortati cū suc. malorum acetosorum in potu sunt tribuendi. Qui recipiunt spodij, sem. cucur. citrulli, endiuiæ, lactucæ, portulacæ, ros. sandali al. omniū partes æquales. Et pro unoquoque pondere aurei unius ex eis sumatur, cāphoræ trium grā. hordei pondus. Ex quibus cum succo macianorum confectis fiant trochisci. De quibus in potu quotidie unius aur, pondus tribuatur. Quod per duas hebdomadas fieri conuenit. Si autem hæc non suffecerint, lac de quo butyrū sit extractum ad bibendum detur. Ipse uerò nutriatur ex pullis cum aceto & suc. uuæ acerbæ, & ex acetosa. Syrupum præterea acet. de sacch. factum bibat. Si autem cum tremore cordis non fuerit feb. trochisci mus. in potu sumantur. Qui recipiunt mastichis, spicæ, xiloaloes, cinam. garioph. galliæ musc. nuc. mus. cubebæ, cardā. maioris, helbanæ, corticū citri omnium ana. pondus 1. aur. musci sextam drach. unius, ex his omnibus cum uino bene redolente conspersis fiant troch. et conferunt syncopi & tremori cordis. Electuariū diamus. præciosum quod est ad syncopim & tristitiam, cordisq; tremorem et tædium faciens. Rec. cinamomi sem. ozimi, garioph. sem. melis. sem. sisimbrij sem. sampsuci, macropiperis, omniū partes æquales. Ex quibus omnibus puluerizatis drach. 10. sumātur. margaritarum minutarū, coralli rub. cubebæ, setæ crudæ, karabæ, been albi & rub. folij, omniū, an. drach. 10. musci tabati, adchi puri, drach. 5. confici-

antur cum melle de mirobol. kebulis, hoc enim electuarium ad frigiditatem stomachi & digestiuæ ægritudinem optimum existit.

Rasis indulgens breuitati intẽdit in hoc cap. simul agere de tremore cordis, & syncopi. Habet hoc cap. duas partes. In prima agit de cura harum pẽdentium à causa calida. In secunda, de his pendentibus à causa frig. secunda ibi. Si autem cum tremore. Prima iterum in tres. In prima curat per phlebotomiam. In secunda per infrigidantia. In tertia per diætam. secunda ibi. Trochisci de camphora. tertia ibi. Ipse uerò nutriatur. In prima parte iubet phlebotomiam de basilica. Quod uerum est si sanguis peccauerit solus, aut cum alijs humoribus permixtus. Phlebotomatur autem basilica dextra ad remouẽdum repletionem sanguineam. Sed sinistra ad remouendum repletionem uaporosam. Secundò, iubet dare trochiscos de camphora quaq; die usq; ad duas hebdomadas, quorum sumatur aur. 1. & misceantur cum ʒ. ʒ. aut circa succi pomorum acet. Vel ipsi trochisci in forma pilularũ sumantur primò, & post ipsos immediatè bibant ℥. ʒ. aut circa succi pomorum dictorum, qui sit depuratus per decoct. aut per residentiam. Succus autem pomorum rub. acrium, quorum copia est apud nos, est huic proposito conueniens. Hi autem trochisci sunt conficiendi cum suc. pomorum macianorum. Quæ poma apud dioscor. colligantur in æstate, sed apud Serap. in uere. Et secundum aliquos dicuntur maciana à loco originis, sed uice illorum possumus uti succo pomorum acrium quę apud nos sunt, & etiam in æstate colliguntur. Debet hic enim succus esse frig. stip. aromat. reliqua sunt manifesta. Sed hic nota, quòd Rasis in trochiscis istis non posuit crocum. Sed credo quòd sit ille quẽ Auic. 11. tertij intendit reprehendere, sicut in multis alijs locis consueuit. Credo tamen inhærendo Auic. istos troch. fore prestantiores si adderetur tantum croci quãtum est camphora, scilicet, gra. 3. pro unoquoq; aureo. Secunda pars habet duas partes. In prima curat tremorem cordis, & syncopim pendentem à causa frig. cũ trochiscis mus. In secunda curat easdem cum elect. diamus. Et partes patẽt elbane, id est, cardamomũ minus. Et manifestũ est, quòd illi trochisci sunt cal. & sic. circa secundum gradum stipticitate participantes subtiliatiui, aperitiui, maximè confortatiui cordis, cerebri stomachi, & membrorum naturalium. Descriptio etiam diamusci est manifesta, & est calidum & sic. in secundo participans stipticitate subtiliatiuum, aperitiuum, cõfortatiuum cordis, cerebri, stomachi, & membrorũ naturalium, in quo omnia ingredientia sunt cal. præter margaritas, corallos, Karabe, quorum conclusio superius posita fuit frigida cum melle de mirob. Kebulorum, id est, de Kebulis conditis, qui multum uaient in confortatione membrorum principalium, & stomachi licet sint frig. Et de his est sermo apud Mes. distinct. 4. de conditis. qui ipsos cõditos summis laudibus extollit ad appetitum, & digestionem, rationis & sensus uigorationem, uisus clarificationem. & ad conseruandam iuuentutem.

CVra tremoris cordis. Sed nunc particularitèr accedẽdo ad curam tremoris cordis præsuppositis generalib. suprascriptis, cura tremoris cordis naturalis per essentiam uel per communitatem sex exigit intentiones. Prima ordinat debitum regimen. Secunda digerit. Tertia euacuat. Quarta diuertit. Quinta confortat malam complexionẽ remouẽdo. Sexta corrigit accidentia. Prima inten. In tremore cordis calido sit aër frigidus magis aut minus secundum exigentiam sui contrarij. Imò oportet quòd aliquando sit multum frigidus, ipsum irrorando cum aqua frig. & aceto, & apud potentẽ cum aqua ros. & aceto, & cum flabellis, & præsentia foliorum salicis, uitis, florum nenupharis, uiolarum similium. Item fructuum frigidorum sicut pomorũ, pirorum, & citon. Imò si possibile sit, sint strati eius circa aquas currentes, propriè quando in causa eius esset caliditas & sic. superflua. Et odoret frig. scilicet, flores nenupharis, rosas, uiol. & camphorã, sandalos. Et possunt aliqua ex his misceri cum aqua ros. & pauco aceto. Quibus posset addi paucum uini arom. ut uirtus frigidorum melius ad cor perueniat, & addat in confortatione calidi spiritualis: aër enim inspiratus est efficax medicina cũ immediatè ad cor perueniat. Similiter contra, aër sit calidus in tremore frigido. Ipsum alterando cum musco, laudano, croco, ligno aloẽs, crudo, thure, garioph. gallia, iunipero, & similibus, & strati eorum & panni sint cum istis aromatizati. Propterea bonum est ut pãni sui sint de sera & grana. Declinẽt autem ad siccum, uel ad humidum secundum exigentiam sui contrarij. Cibi uerò in calido sint alterati ad infrigidandum cum acetosis cordialibus, ut acetositate citri, limõis, aranciorum, succo granat. ribes, prunis, & cerasis acetosis, & similibus. Item suc. pirorum & pomorum aromaticorũ, et lac acetosum sine butyro est conueniens. Ex herbis eligantur cucurbita, lactuca, acetosella, endiuia, portulaca, & similia in calido. Sed in cholerico eligantur magis humida, in sanguinea declinẽt ad siccum, quapropter hæc humida condiantur cum aliquo ex succis suprascriptis, ad sic. declinãtibus. Et ex granis possunt eligi aliqua frigida sicut hordeũ, milium, far, ptisana, hordeacea, & horum Kist, condita tamen cũ suprascriptis cordialibus. Ex carnibus eligantur pulli, & cæteræ carnes bene conditionatę. Et perdices sunt proprię. Concedunt tamẽ ubi timeret casus uirtutis. Sed constante uirtute ubi opus esset dieta tenui, uitãdæ sunt. Similiter oua & uinum. Sed uice eius bibat uinum granatorũ, aut syrupum acetosum, aut de granatis, aut de ribes, aut de acetositate citri, aut limones cũ aqua debitè permixtos. Et si opus sit uino sit aromaticum, & limphatum cum aqua acetosa ros. & similibus. Et si abhorret limphetur cum aqua bene conditionata. In frigida uerò eligantur menta, rosmarinus, saluia, melissa, borago, buglossa, fœniculus, petroselinus, & similia. Ex granis cicer, rizum, far, eorũ Kist, & aromatizẽtur cum aromatib. calidis, de quibus supra, & propriè cinamomo, garioph. & croco. Et sint carnes magis ad calidum declinantes, sicut columborum, turturum, turdorum propriè comedentium iuniperum, in quorum uentribus ponantur herbæ aromaticæ calidæ, & uinũ eligatur uinosum clarũ antiquum,

antiquum, ut muscatellinum, maluaticum, tribianũ, & similia boni odoris, & subtilia. Et si declinẽt ad dulcedinem erunt magis amica uirtuti & similis modus seruetur in reliquis rebus non naturalibus, ita ut totũ regimen declinet ad contrariũ discrasiæ. Et fit in omni dispositione cordis confortatiuum, & spirituũ, & membrorum quorum cõmunitate cor compatitur. Secunda intentio est digestio, quam tamen necessitate cogẽte præcedit euacuatio, sicut cũ materia est multa, aut maligna, aut in ipso corde, aut ipsi proxima, fortè si ad ipsum deriuatur, ubicunq; fuerit. Quod sę pe contingit in cordis passionibus. Euacuatio etiam sanguinis secũdum plurimum præcedit digestionem. Syrupi autem & cætera digerentia sint contraria discrasiæ quãtum ad qualitates primas, & sint incisiua, & subtiliatiua in materia crassa, & uiscosa, & incrassantia in materia subtili, & sint cõfortatiua cordis, & membrorum quorum cõmunitate cor patitur tam proprietate quàm stipticitate tẽperata. In sanguineo igitur & cholerico ualent syrup. de acetositate citri, limonis, de ribes, de pomis, de piris, & de citonijs. Item syrup. de agresta ros. & uiol. Aquę uerò sunt sicut rosarum, uiolarum, acetosæ, nenupharis, boraginis, buglossæ, lupulorum, endiuiæ, cichoreæ, capillorum ueneris. Item triasandali, diaboraginatum, diabuglossatum, sacch. ros. uiolaceũ. Et his possunt addi coralli, gemmæ, margaritæ. Sed in cholerico declinet ad humidum. In sanguineo ad siccum. In frigido uerò phlegmatico oxymel simplex compositum syr. acet. cõpositus, de bisantijs, de corticibus citri. Sed in melancholico, de epithymo syrup. sabor, de fumoterrę. Aquæ autem sunt sicut buglossæ, melissę, fœniculi, enulę, rorismarini, boraginis, & possunt fieri diuersæ descriptiones syruporum decoquẽdo herbas suprascriptas, & addendo aromata cordialia calida aut frig. Item acetum, saccharum aut mel secũdum exigentiã.

Tertia intentio est euacuatio complenda cum phlebotomia in sanguineo, & impendente ab alijs humoribus peccantibus cum sanguine, quæ phlebotomia debet fieri ex basilica dextra primò, deinde basilica sinistra si oportuerit. Si tamen retentio fluxus, hæmorrhoidarum, aut menstrualis esset in causa, inchoandũ est à phlebotomia saphenarũ, deinde properandũ est ad phlebotomiam basilicæ dextrę aut sinistræ, aut utriusq; Quãtitas autem sanguinis hauriendi est secũdum exigentiam repletionis & uirturis tolerantiam. Imò aliquãdo oportet ut sit copiosa usq; ad syncopim exclusiuè, scilicet, usq; ad 28. ʒ. aut circa, sicut quando timeret de apostemate, aut subita suffocatiõe & morte, materia multa subito ad cor fluente, aut in inflammatione maxima cum esset opus cor refrigerare subitò & notabiliter. Ægritudine tamen dante inducias melius est ut partiatur, & huiusmodi euacuationes in tremore & syncopi faciendę sunt ante paroxysmum ad prohibẽdum eius reditum. In paroxysmo autem hæc omittẽda regulariter, & magis ad diuersiones est intendendum. In cholericis uerò euacuamus cum decoctione fructuum, manna, cassia, diaprunis, composito & solutiuo, electuario de succo rosarum, electuario de psilio, & similibus. Si autem timeretur de apostemate præstantius est procedere cum leuibus lęnientibus notabiliter infrigidantibus, ne materia agitata amplius fluat ad cor, & ante aut præparetur ad phlebot. nam secundum plurimum ad uitandum apostema à quacunq; causa fiat, cõueniens est phlebot. & aliquando in sanguineo euacuamus cum lenientib. ad sanguinis mundificationem. In phlegmatico uerò & propriè si fuerit phlegma uiscosum confert uomitus, cum optimè stomachum mundificet, qui est lacuna phleg. & propriè stomacho nauseante. Et fiat post comestionem incidentium, subtiliantium uiscosorum, nauseam commouentium. Euacuatio tamẽ per secessum est conuenientior, quæ fieri debet cum agarico, pilulis alephanginis, diaphœnicon, & similibus. In melancholico uerò si fuerit melanch. mixta sanguini fiat phlebotomia. Sæpius autem contingit melanch. mixtã esse sanguini cum ipsa sit fex sanguinis q̃ cholerã aut phlegma. Euacuatio autem melãcholiæ fit cum sena, epithymo, mirobolanis indis, lapide lazuli, & similibus mixtis cum suis correctiuis. Et ex compositis est diasenæ, confectio hamech, pilulæ indæ, de lapide lazuli, et similes. Optimũ aũt uehiculũ medicinarũ soluentium melãch. est aqua lactis cum qua medicinæ suprascriptæ possunt distemperari. Semper tamen his solutiuis est admiscendũ aliquid cordiale, ut uinum & aqua, de quibus supra, aut cũ aquis cordialibus distemperentur. Cauendum tamen est ne ex immoderato usu sequaẽ fluxus aut excoriatio. Expertum Auic. ad melancholiã est ut sumantur mirobol. nig. & chebulorum, an. pondus ʒ. 1. epithymi ʒ. s. lapidis arm. ʒ. 1. quartam, diamus. amari, ʒ. 3. sumãtur in potu cum tanto uini odoriferi cum quo dissoluantur. Et quandoq; sufficit assiduare administrationem hieræ picræ pondere aurei unius, cũ pondere danich, de epithymo dãdo ipsum in potu cum oxymelle cõposito. Quarta intentio, scilicet, diuersio perficitur cũ fortibus diuertentibus mediocribus aut leuibus secũdũ gradus fortitudinis eius. Est enim tremor aliquando ita fortis ut sequatur stridor dẽtium, contorsio oculorum, ablatio uocis, & similia. Aliquis est ita fortis sine tamen his accidentibus, ut audiatur eius pulsatio ab ægro & circunstantib. Alius est qui solum tangendo pectus percipitur. Et in primo casu oportet diuertere potenter. Et quando festinaret casus in syncopim, ægro fiant fricationes fortes, uentosationes, ligaturæ, incipiendo prope cor & descendendo fiant etiã suppositoria & clysteria secundum exigentiam. Et si timeretur aduentus apostematis fiat phlebotomia diuersiua, sed omittatur quantum est possibile. Similiter uentris solutio cum exoluentibus, ne fortè materia agitata amplius fluente ad cor sequatur suffocatio & mors, aut fortè syncopis ex uirturis dissolutione. Tempore aũt quietis phlebotomiæ, & solutiones securius conceduntur, & omnia genera diuersionum, cum quibus intendendum ad diuersionem materierum & uaporum à corde, & ipsorum euacuationem, & resolutionem prohibendo accidentia animi molesta, & quæcunque possunt attrahere materiam & uapores ad cor. Quinta intentio est confortatio cordis quę accommodanda est omnibus intentionibus suprascriptis. Imò cõplentia illa sunt confortantia. Licet enim confortatio cordis sit attendẽda in omnibus ægritudinibus cuiuscunq; membri: maximè tamen in passionibus eius. Et hæc intentio cũ hoc quòd cõfert, fit remotiua malæ cõplexionis; & quorumcũq; nocumentorũ remanentium post euacua-

cuationes suprascriptas, quæ possunt addere in cordis debilitatem. Confortantia autem interius aut exterius applicita. Habeant singularē proprietatem ad cor. Secūdò stipticitate moderata participēt. Tertiò sint sufficienter contraria discrasiæ cordis & obseruētur canōes suprascripti in correctione siue permutatione malę complexionis calidę & frig. &c. Exterius applicita in tremore calido sunt huiusmodi. ℞. ros. uiol. sandalorum rub. citrinorum, et corallorum, an. ʒ. 1. florū boraginis & buglossæ, an. ʒ. s. croci, cāph. ana. gran. 6. aquæ ros. aquæ acet. aquæ florū nenuphris, ana. ℥. 2. aceti, ℥. 1. uini muscatellini, aut alterius uini odoriferi, ℥. s. Misce: Applicentur regioni cordis cum panno aut cendalo de grana in forma rotunda, aut quadrata satis magna, ut notabilem partē pectoris tegat & replicet actu frigidum magis aut minus, aut tepidum secundum exigentiā temporum anni, & caliditatis ipsius cordis & fortitudinis aut debilitatis eius. Et possunt ex his fieri sacculi & unctiōes, & emplastra ad libitū. Sed in tremore frig. ℞. florū boraginis & buglossæ, an. M. 1. rosarū. melis. rorismar. ozimi, gariophilati, an. M. s. serici, xiloaloēs xylobalsami been al. & rub. zedoariæ, doronigi, gariophilorū, cinamomi nucis mus. corticū citri cassię, ligneę, ana. ʒ. s. musci, ambrę, an. grā. 3. aquæ buglossæ, aquæ melissæ, an. ℔. mediā, uini muscatellini uel maluatici, ℥. 3. aceti. ℥. s. Misce. Et si opus esset contēperare caliditatem suprascriptorum his potest addere aquam rosaceam, sandalos, & corallos, & huiusmodi secundum exigētiam. Et potest facere unctiones cum oleo liliorū alborum, & cera, & pauco aceti, emplastra secundum libitū. Ergo discurre per medicinas cordiales de quib. supra, & elige calidas, frig. hum. & sic. aut temperatas secundum quod est expediens tuo proposito, & debent applicari tam tempore quietis q̄ tēpore paroxysmi. Et completur etiam hæc intentio cum sumptis, scilicet, syrupis, aut rob, de acetositate citri, limonis, ribes, & cæteris tā à causa cal. q̄ frig. dictis superius in intent. 2. ad quā recurre. Item medicinę Rasis expositæ superius sunt præstantes in curatione tremoris & syncopis tam à calida q̄ à causa frig. pēdentium. Et Auic. aliquas describit medicinas, quarum una in tremore non uehemēti & calido est hæc. ℞. doronigi partem unam, cāph. 4. partē, sandali 3. partē, margaritarum, carabæ, coralli, xyloaloēs, spodij rosarum an. medietatem partis buglossæ, partes 2. conficiantur cum aqua malorum, & fiant inde trochisci, dosis est, ʒ. usq; ad aureum. Descriptio alia Auic. fortior in extinguendo. ℞. sem. lactucarū sem. endiuiæ, spodij, rosarum, sandali, sem. portulacę, buglossæ, coriādri sicci, coralli, Karabe. margaritarū, an. partes 2. camphoræ 4. partem, dosis sit. ʒ. 2. Credo quòd una sufficiet nisi in causa ualde forti, & potest exhiberi in forma pulueris cum ℥. 2. aquę ros. Sed quia in hac descriptione nihil ponitur calidū possunt addi, ʒ. 2. uini moscatellini. Auic. tamen in fine cap. de cura tremoris calidi ponit descriptionem mirabilem metas trāscendentē: dicit, quòd si superfluat res, augmentet inflāmatio, & timeatur quòd sit uestigiū apostematis, scilicet calidi, tunc fortasse est ibi necessarium, ut in potu des semen mandragoræ & opium. Et melius quidem est ut in potu tribuas de semine mādragoræ pōdus quartæ ʒ. unam, & de opio usq; ad medietatem ʒ. unā, permixtis cum medicamine aromatizato ex musco, xiloaloē crudo, cāphora, et croco, secundum uirtutē & horā necessitatis. Auic. itaq; tribuit in una dosi mediam, ʒ. opij, & quartam de semine mandragoræ, cum tamen ipse secundo canone capitulo de opio ponat dosim eius esse 2. danich, & sunt 16. grana hordei. Amplius in eadem recepta ponit opium duplum ad semen mandragoræ contra canones dosandi medicinas: debet enim minus eleuatū in gradu poni in maiori dosi, præcipuè in his de quorum exhibitione est magnus timor.

Respondet quidam intentionem Auic. esse conficere hāc medicinam, quæ non tota exhibeatur simul, sed quantum uidebitur oportunum. Hæc responsio est contraria uerbis Auic. & suæ intentioni. Respondit Gētilis, quòd triplex est opium. Vnum quod colligit per resudationē ex papauere Aegyptio nigro, et est ualde forte. Secundū fit ex capitibus papauēris cōtritis, & est leuius. Tertium fit ex semine lactucæ agrestis, et est leuissimum, et minus stupefactiuum q̄ semē mandragoræ. Possumus ergo dicere quòd Auic. intellexit de 2. & ʒ. opio non aūt de primo. Alia responsio Gētilis, quòd opium datur ad multas intētiones. Aliquando ad stupefactiones. Aliquando ad sistendum catarrhum & fluxum uentris. Aliquando ad alterādum malam complexionem calidam fortem. In primis casibus communiter parum de eo sufficit, utputa ʒ. aut 4. gran. Sed ad alterandum caliditatē fortem opus est, ut exhibeatur secūdum resistentiam sui contrarij, caliditate q; existente fortissima faciente suspitionem. Imò initium apostematis calidi concedit Auic. dosim prædictam opij, & mandragoræ, præcipuè corpore existēte multorum spirituum & magne resistentiæ, tam ex parte caliditatis naturalis q̄ accidētalis: nec est inconueniēs ut exhibeat huiusmodi medicina ita potens ad euitandum maximam ægritudinem omnino mortalē, & non est inconueniens quòd corpus ægrum magis resistat contrarijs q̄ ipsum sanum: tolerabit ergo dosim opij, quam tempore sanitatis non toleraret. Super hanc tamen medicinam nō est audēdum nisi prius fuerimus experti corpus similes medicinas tolerare faciliter. Ego enim aliquādo in sedatiōe doloris dedi quatuor ʒ. philonij romani, cū ante expertus fuissem duas non facere impressionem. Est ergo hic casus Auic. casus particularis rarissimè cōtingens, sed pro somno inducendo aut catarrho sistendo, & similibus, non est opus ita fortiter stupefacientibus, cum eis communiter non sit contrariū tantæ resistētię. Medicinæ aūt permutātes cōplexionem frig. apud Auic. sunt theriaca, mithridatū, diamuscū dulce, & amarum quod est calidius dulci, milium ambræ, id est, parua quātitas ambræ, quia calida & multum aromatica sicut etiam debet dari parua quātitas musci. Ideo authores in cōfectione medicinarum recipientium muscum, crocum, & similes ualde aromaticas ponunt paruam dosim ipsarum in cōparatione ad alias, quasi superflua aromaticitas sit nocēs. Sexta aūt intētio, scilicet, correctio accidentiū perficitur secūdum ipsorū exigentiā. Inter cætera prohibeat syncopis succurrendo remedijs oportunis, de quibus in capitulo proprio. Et stridori dentiū succurrat ponendo aliquid molle inter dentes. Tremor autem pendēs à mala cōplexione sine materia exigit omnes intentiones

tiones suprascriptas præterq̄ digestionem, euacuationem, & diuersionem. Verū diuersio aliquando cōuenit ad prohibendum fluxum humorum ad locum læsum præcipuè cum humores in corpore superfluerint: patet itaq; curatio eius ex suprascriptis. Tremor autem pendens à solutione continui non habet curā. Similiter pēdens ab apostematibus iam factis in ipso uel eius capsula. Verū in principio antequam fiat succurrēdum est cum phlebotomijs copiosis, euacuationibus secundum exigentiā, & omni genere diuersionum. Item cum stipticis confortantibus & tuentibus cor ne recipiat humorem. Itē remouendo causam fluxus humorum. Item incrassando, & etiam ipsos cōpingēdo si fuerit oportunum ne facilè sua subtilitate fluant. Propterea Auic. concedit stupefactiua. Et in his casibus opus est diæta tenuissima, sicut in alijs apostematibus membrorum interiorum. De eorum tamen cura actum est superius. Similiter dictum est de cura malæ cōpositionis siue sit oppilatio, siue sit malus situs. Et si pendeat à dolore cordis remouetur per remotionem causarum dolorum cordis, quarum cura statim est posita. Sed factus à nimia sensibilitate curatur prohibendo omnes causas potentes lædere cor. Item confortando ipsum sicut dictum fuit in intētione quinta. Tertiò remittendo sensum cum usu præbētium nutrimentum crassum sicut carnes bouinæ, porcinæ, leguminum, & similium, & usu frigidorum, & humidorum sicut lactucæ, endiuiæ, spinachiæ, & similib. Itē casei & lactis. Factus à debilitate cordis curatur remouendo causas debilitatis. Item confortando ipsum conueniente regimine sex rerum, & etiā regimine medicinali si fuerit expediens sicut dictū fuit in quinta intētione. Sed factus à uentositate & uaporibus curatur sicut ille qui pendet à materia, & cū hoc resolutioni uentositatis & uaporum attēdendum est, & in ipso confert phlebotomia basilicæ sinistræ. Factus autem per communitatem à toto sicut in febribus curatur curatione febrium, & confortatione cordis, & resistēdo malitiæ complexionis impressæ, aut imprimendę à febre, uel à causis eius quæ secundū plurimum est calida, & indiget frigidis cordialibus interius & exterius applicitis, licet aliquādo sit frigida sicut in syncopali humorosa. Sed in tremore sequente crisim attēdatur complemento crisis tuendo tamen cor secundum quod est expediens. Sequens autē dolorem cuiuscūq; membri curatur per remotionem illius doloris membri, & cordis confortationem. Cura autem tremoris cordis facti per communitatem à membris particularibus exigit duplex regimen. Vnum est membri communicātis cōplendum euacuatione, diuersione, ab ipso membro remotione malæ complexionis, & cuiuscunq; alterius nocumēti eius, & cōfortatione ut sit minera laūdabilium humorū. Aliud debetur cordi complendum confortatione eius, & resistendo nocumento impresso, & imprimendo in ipsum secundum quod est expediēs. Factus aūt à uenenis sumptis curatur cum eductiōe eorum, uomitu, aut secessu aut utroq; modo. In principio tamē uomitus est præmittendus cum sumptione olei, aut aquæ tepidæ, aut utriusq; simul mixti, et fiat exquisitus, postea detur lenitiuum. Et attendatur confortationi cordis, & dētur bezahartica propria. Factus autem à morsu serpentum curatur attrahendo uenenū impressum in loco, fricando locum ut sanguis exeat, postea lauando cum aqua calida locum morsum, & applicando pullum nouiter mortuum adhuc calidū. Et ut obuiet cum uisceribus aut applicādo anū galliną uiuētis, & uendo partes superiores membri morsi cum aceto, & aqua rosat. Et confortando cor cum interius & exterius applicitis. Et theriaca est optima in morsu uenenosorum sumpta & applicita. Sed tremor sequens alias causas primitiuas curatur cum remotione earū, & remotio nocumenti ab eis impressi, & cordis confortatione.

Cvra syncopis curabilis exigit duplex regimen. Vnum administrandum tempore paroxysmi. Alterum tempore quietis ad prohibēdum reiterationem paroxysmi. Regimem administrandum tempore syncopis diuersificatur secundum causas eius propriè secundum triplicem causam in diffinitione expressam. Si ergo causa syncopis fuerit paucificatio spirituum, & non superfluat præter illos qui sunt in minera, intendendum est ipsorū regenerationi, uiuificationi, & prohibitioni resolutionis & paucificationis ipsorum, tam regimine sex rerū nō natural. q̄ medicinali. Aēr ergo declinet ad contrarium discrasiæ, & nocumēti quod facit paucificationem spirituum. Et sit boni odoris aromatizatus cū calidis aut frigidis secundum exigentiam contrarij corrigendi. Secundum plurimū tamē debet ad frigidum declinare, aut ad temperamentum nisi sit in causa frigiditas mortificans. Et similiter debent uestes et lecti aromatizari. Frigida aūt sunt sicut rosa, uiola, camphora, & sandali, & poma, & pira, citonia, & cætera superius memorata. Calida aūt sunt sicut muscus, ambra, crocus, gariophili, cortex citri, gallia musc. & similia, quibus utendum est pro aēre, uestibus, lectis aromatizandis. Odores aūt magis cōueniētes cæteris paribus sunt illi quibus ægri delectātur: aliquando enim delectant odore citonij, piri, & pomi. Aliquādo odore uini aquæ ros. & similiū. Cōmune tamen magni iuuamēti est quod fit ex uino odorifero aqua ros. muscata in quib. sit panis assus infusus. His autem possunt addi frigida sicut sandali, cāphora, & similia: Et possunt addi cali. sicut gariopb. muscus, & similia, & si acetum placeat potest addi parum aceti. Fiunt etiam poma odorifera calida, frigida, & temperata secundum exigētiam contrarij corrigēdi, quarum descriptiones solēnes posui in tractu de pestilētia, & de his est sermo apud Mesue in fine capituli de catarrho. Hi aūt odores suaues sunt cōueniētes ad nutriendū spiritus, siue potius ad fouendū ipsos sua similitudine: non tamen credo quòd uerè nutriant. Non tamen concedunt in prefocatione matricis, siue in syncopi per communitatē à matrice, cum matrix moueat ad odores bonos. Imò potius applicētur naribus syncopizatę ex matrice odores fœtidi: qui tamen sint conuenientes ori stomachi sicut odor calami usti, qui est expertus in cura calidæ cholericę, & similiter gypsi, In collo matricis supponant odorifera sicut gallia muscata, & propriè cū pauco uino odorifero, aut oleo liliorum alborum infuso in eis lichinio & supposito. Cibi autem & potus sint resumētes calidi, frigidi, aut temperati secundum exigētiam. Eligatur ergo uinum coloris aurei, et odoris aroma-

tici ſubtile cum ſtipticitate quadã attinens dulcedini, notabiliter uinoſum aut mediocris uinoſitatis, ita ut ſumens in ore ferè ſubitò ſentiat fumoſitatem cum aromaticitate. In ſyncopi tamẽ ab euacuatione poteſt eſſe coloris nigri ut ſit craſſius, et nutribilius prohibẽs reſolutionẽ. Et debet exhiberi calefactũ actu, & propriè ualde paucifitatis in calore naturali, & cauſa frigida, & ſi ſit mixtum cum aqua carnis, imò non detur ſine ipſa ſi adſit multa fames & inanitio, uel panis ſit in ipſo diſſolutus ne ſubitò penetret omnino indigeſtum. Et poteſt aromatizari in calida cum aqua roſ. ſecum mixta. Item cum ſandalis, citrinis, et ſimilibus. Et in cauſa frigida cum pauco muſci, cinamomi, gariophilorũ, uel in cauſa calida ſecum miſceatur ſyrupus acetoſitatis citri. Et in frigida parũ diamuſci dulcis, uel miſceatur cum alijs quibus ęger magis delectetur, & ex maximè conueniẽtibus. Et propriè ubi ſtomachus cõmunicet eſt miua appropriata ſyncopi poſita ab Auic. in Antidotario mixta cum uino. Et hęc cibatio ſit freques & pauca pro uice ſufficit ei. Vt deẽ de uino mixto cum aqua carnis pro uice ab ℥. 1. uſq; ad 2. Et ad hanc intentionem eſt contuſum pulli, oua ſorbilia, teſticuli gallorum, & ſimilia quæ cirò tranſmutentur, & quorum parum multũ nutrit. Et cauendũ eſt à uino potenti puro in notabili quantitate, ne cerebrum & neruos percutiat, & ne præter modũ inflãmet propriè in cauſa calida: fortaſſe enim accidet ex eo permixtio ratiõis, aut ſpaſmus, niſi aqua aut alio liquore temperetur, propterea dicit Auic. quãdo neceſſariũ eſt in ægritudinibus acutis dare uinũ propter ſyncopim melius ſiue magis conueniẽs eſt, ut ſit inſipidum, quia tale eſt pauciferũ. Sed fortè quis inſtabit quomodo poteſt ſyncopizatus aliquid ſumere cũ ſit in eo deſtructus ſenſus & motus. Reſpondetur quòd per tempus ſyncopis intelligo totum illud tempus in quo eſt actu ſyncopis uel ſyncopi proximũ, cum nondum in totum conualuit à ſyncopi, licet loqui poſſet, et deglutire. Vidi enim plures ſyncopizãtes decies in hora. Non tamen inter ſyncopim & ſyncopim omnino abſoluebantur à nocumento ſyncopis. Et aliquando cadit tempus notabile inter paroxiſmos ſyncopis. Et hoc eſt quod dicit Auic. Et patiens quidem ſyncopim quandoq; eſt in ſyncopi, quãdoq; eſt in eo quod eſt inter ſyncopim & ſanitatẽ, quandoq; eſt in leui paroxyſmo ſyncopis. Hæc autẽ cibatio frequens quę conceditur in ſyncopi ſequente inanitionem & paucitatem ſpirituum, non ita concedit in ſequente retractionem ſpirituum ad cor, & multo minus in ſequẽte præfocationem ſpirituũ in corde & repletionem. Imò multum debent abſtinere. Et fortè nihil dari durante paroxyſmo ſyncopis, licet in omnibus aër & odores boni cõcedantur. Somnus apud Auic. prohibet. Inquit enim patientes ſincopim prę cipiuntur uigilare et dimittere locutionem, quod uerum eſt in patientibus ſyncopim ex retractione ſpirituum, & ex præfocatione eius in corde, cum ſomnus trahat ſpiritus interius, & augeat præfocationem, ſed in ſyncopizatis propter paucitatẽ ſpirituũ ſequẽtem euacuationem quãcunq; præter ſudorem, credo ſomnum in paroxyſmis ſyncopis cõuenire, cum ſiſtat omnes euacuationes prę ter ſudorem, & maximè poſt cibum ad fortificandum digeſtionem. Quia tamẽ ſomnus eſt conſanguineus ſyncopis, eſt attendẽdum dum dormiunt qualis ſit facies, pulſus & anhelitus. Sed de hoc erit ſpeciale dubiũ in fine capituli. Ex his ſequit exercitium non conuenire ſyncopizatis, cũ apud Auic. præcipiatur ipſos dimittere locutionem. Nam multo magis debẽt dimittere alia exercitia quibus magis fatigantur & debilitentur. Fricationes tamen conueniunt in ſyncopizatis propter retractionẽ ſpirituum, & præfocationem ſpiritus in corde, nõ autem conueniunt in ſyncopi ſequente paucitatem ſpirituum, imò ſtent ſupini & nõ moueantur. Sed alij & prę cipuè ſyncopati ex præfocatione ſpiritus & retractione ſtent magis capite eleuato, & fricẽtur. Omnes tamen ſunt altis uocibus uocãdi & excitandi dũ ſunt actu in ſyncopi, licet extra ſyncopim debeãt permiti dormire qui patiũtur ſyncopim ex inanitione. Circa repletionem & inanitionẽ eſt ſciendum, quòd qui patiuntur ſyncopim propter paucitatem ſpirituũ nõ debent inaniri aliquo genere euacuationis dũ ſunt in paroxyſmis ſyncopis, neq; multum à cibis abſtinere, imò, ut dictũ eſt frequenter, & parum eſt exhibendum. Sed cęteri maximè patientes ſyncopim ex prę focatione propter multitudinem humorum exiſtentium in corde aut repentiũ ad cor, debent abſtinere et euacuari uomitu, ſuppoſitorijs, clyſterijs, phlebotomijs ſecundum exigentiã in paroxyſmis ſyncopis, quæ tamen fiant cum cautela & timore, & quãdo cætera non contulerint. Non tamẽ dent uomitiua fortia aut medicinæ exoluentes & materiã agitantes, ne humores amplius ad cor præcipitentur. Sed difficile eſt ſubuenire ſyncopizatis qui ſimul indigent reſtauratione ſpirituũ, & nociui euacuatione, ſicut aliquando contingit. Et in hoc ſtat medici prudentia ut utrique attendat. Sed ei magis de quo maior eſt ſuſpitio. Sint tranquilli ſperãtes et gaudentes, uitanda ſunt accidentia corpus exterminantia. Iuuãtur rerum amabilium rememoratione & habitatione cum dilectis. Regimen aũt medicinale tempore ſyncopis eſt, ut aſpergatur facies aqua frig. aut aqua roſ. mixta cũ pauco uini odoriferi: excitat enim à profunditate ſyncopis, & eſt cõmune remedium omnibus. Et in omnib. ſpeciebus ſyncopis intendendum eſt ad remotionem cauſæ quantum fieri poſſunt ſecundum uirtutis tolerantiam. Si ergo ſyncopis ſequatur aliquam euacuationem ſiſtenda eſt, non quidem cum opiatis ſi aliter fieri poteſt, ſed alijs ingenijs quæ uirtus poteſt tolerare, & cum hoc uirtus eſt cibis uiuificanda ſecundũ canones ſupraſcriptos. Et cõmune remedium in cibos quæ ſequũtur paucitatẽ ſpirituũ eſt, ut fiat pororũ cutis oppilatio prohibens ſpirituũ reſolutionẽ cũ aquę roſ. roratione, euẽtatione & cũ flabellis, & ſimilib. & cum indumentis in quibus ſit uirtus ſandalorum, roſarum, & ſimilium, & cum odore, & ſorbitione frigidorum cordialium ſicut acetoſitas citri cum aqua roſata, aut acetoſę. Niſi in cauſa ſit frigus uehemens, aut ſolutio fortis: Cum frigidis tamen ſemper ſit mixtũ aliquid calidi quo delectetur ſicut muſci aut croci, notabiliter tamen frigidis dominantibus, & iuxta hanc intentionem eſt melius ut uinum, & quicunq; potus ſit actu frigidus, nõ tamen ita ut fiat calidi extinctio. Illud aũt quod ſupra dicebat de potu calido actu obſeruandum eſt ubi calidum naturale eſt ualde paucificatum, & maximè in cauſa frigida & in quibus multum durat ſyncopis, & quorum totum corpus infrigidatur.

gi datur. Et iſti indigent inunctione extremitatum, & ſtomachi cũ oleis calidis aromatizatis. Et in hac ſyncopi ſequente paucitatẽ ſpirituum aſſiduetur embrocatio extremitatũ, & partium membrorum regaliũ cum aqua roſata, & cæteris frigidis cordialib. in quibus tamen aliquid modicum muſci, croci aut uini odoriferi ponatur. Et ſi fuerit ſingultus aut nauſea, tũc oportet ut uiuificetur caliditas infirmi, & adiuuet natura eius commouendo guttur cum penna excitãdo uomitũ & cõmouendo ſpiritum ad exteriora. Et aſſiduent clamores maximi circa ipſum, & ſtringantur digiti dolorẽ inferendo, & fiant titillationes, & prouocantia ſternutationem, & omnia intelligunt quando eſt in actu ſyncopis ad excitandum ipſum à profunditate ſyncopis. Cumq; illa non ualent, & nõ ſternutat, moritur. Et ſi ſyncopis eſt cauſa meri, & ſit poſſibile ut expellatur cũ uomitu facili, clyſteri, aut phlebotomia, fiat iſtud. Et ſi eſt propter euacuationem ex partibus intrinſecis, non aũt per poros cutis calefiant extremitates ſi ſint frigidæ, & fricentur cum oleis calidis aromatizatis. Et quandoq; neceſſariũ eſt ſtringere ea ad reuocandum calorem exterius, & ad excitandum ægrum à profunditate ſyncopis. Sed multo magis hæc neceſſaria ſunt ubi ſyncopis ſequit attractionem ſpiritus ad cor aut præfocationẽ ipſius in corde. Et ſiſtatur omnis euacuatio ſecũdum quod oportet. Et attendatur uirtutis uiuificationi. Vnde in ſyncopi ſequente cholericã paſſionem ſumantur huiuſmodi potus. ℞. Aquæ carnis propriè factæ per expreſſionẽ carnium ℥. 1. ſucci citoniorum, uini an. ℥. s. galiæ muſc. gran. 5. uel ʒ. s. miſce, & ſi ſyncopis ſequitur ſudorem uel aliam euacuationem ex parte cutis, ungatur cutis cum oleis ſtipticis & aſpergat deſuper puluis cõſtrictiuus ſicut myrtus, lutum, chimolæa, cortices granatorum & ſimilia frigida ſtiptica, & uiſcoſa, & nullo modo materia extrahat exterius, ſed in ſyncopi ſequente euacuationem intrinſecam nullo modo huiuſmodi approximẽtur. Augmentarent enim euacuationem illam comprimendo materiam interius. Et ſi fuerit cauſa doloris, & non ſit poſſibilis eius ſedatio, alio ingenio ſtupefac membrũ doloroſum, ſicut curatur cholica cum philonio & ſimilibus. Et ſi uenena ſint in cauſa, dentur bezahartica cõtra illa uenena. Et obſeruentur canones ſupraſcripti tam in uenenis ſumptis quàm in morſibus uenenoſorum. Et ſi cauſa ſyncopis fuerit repletio in ore ſtomachi, ſtudendum eſt ut euomatur, quoniam ſanat. Et opotet ut toleret famem & minuatur cibus. Et loco exercitij fiant fricationes totius corporis. Ita ut etiam in ſtomacho & uefica. Et nõ cogantur ſumere aliquid niſi uinum prędictum, quod neceſſarium eſt in diſpoſitione ſyncopis. Et medici ſtulti ſtudent in cibando eum exiſtimando quod ſit conueniens, et uiuificent uirtutem eius. Ipſi ergo ſuffocant caliditatem innatam & interficiũt ipſum. Sed conueniẽs eſt ut detur ſyrupus acet. mixtus cum aliquo ſubriliante, ſicut eſt decoctio hyſſopi, ſi humor fuerit craſſus et uiſcoſus. Si autem ſubtilis, poſt ipſius uomitũ. Si fuerit facilis, detur aliquid repreſſiuum, ſicut ſyrupus de granatis, de agreſta & ſimiles. Et in ſumma in quacũq; ſpecie ſyncopis attẽdat remotioni cauſæ eius ſecundũ quod eſt poſſibile.

Ex prædictis ergo breuiter collige duplex regimẽ. Vnum adminiſtrandum tempore paroxiſmi ſyncopis ſiue æger ſit in actuali ſyncopi, ſiue in diſpoſitione media inter actualem ſyncopim, & ſedationem totalem accidentium ſyncopis. Alterũ eſt adminiſtrandum ſedatis omnino accidentib. ſyncopis. Primũ autem ſi eſt in actuali ſyncopi, ut remoueatur à profunditate ſyncopis cum aſperſione uiolẽta aquæ frigidę, ut roſaceæ, aut ſibi proportionalis in facie eius, & cũ clamoribus maximis circa ipſum, et cum titillationibus circa partes ſenſibiles, & inferendo dolores quoſdam ſicut digitos contorquendo, & ſimilia operando circa ipſum, & approximando bonos odores naribus et cordialia in regione cordis, niſi in ea quę prouenit à matrice in qua fœtidi odores narib. apponantur, qui tamen confortẽt os ſtomachi & boni odores in collo matricis ſupponendi ſunt. Item prouocando ſternutationes, & ſi non ſternutat non eſt ſpes ſalutis, & hæc omnia conueniunt in quacunq; ſpecie ſyncopis. Sed in alijs diuerſificant. Nam ſyncopizantes ex paucitate ſpirituũ debent reſtaurari cibo & potu ſicut dictũ fuit. Alij uerò debent abſtinere, & propriè cum ſyncopis ſequitur materiam lædentem multitudine, aut malignitate, nõ autem paucitate ſpirituum, & propriè cum ſpiritus in corde præfocantur. Sed in his conueniunt uomitus, clyſteria, phlebotomiæ, uẽtoſæ, ligaturæ, fricationes, & omnia genera diuerſionũ, quæ non conueniunt in ſequente ſpirituum paucitatẽ. Sed in nullis cõueniunt ſolutiua ſumpta ſaltẽ notabilis fortitudinis. Omnes tamen conueniunt in remotione ſuę cauſę ſecundũ quod eſt poſſibile in tẽpore illo. Et ſyncopizantes ex paucitate ſpirituũ debent iacere ſupini. Sed ſyncopizantes propter retractionem ſpirituum, aut præfocationem eorũ in corde debent ſtare magis eleuati; præcipuè quando ſyncopis ſequeretur aſthma & anhelitus prę focationem.

Regimen autem adhibendum cum totaliter accidentia ſint ſedata, licet remaneant cauſæ potentes reiterare ſyncopim, eſt omnino proſequẽdum ſecundũ quod dictum fuit in cura tremoris. Nam cauſæ eædẽ quæ faciunt tremorẽ cordis, ſi augent, faciunt ſyncopim. Eſt tũ remiſſius procedendũ in ſyncopi in omnib. quę poſſunt uirtutẽ debilitare. Cura lipothymię et caſus uirtutis ſubitò patere poteſt ex cura ſyncopis

Sed ut dictorum ueritas elucear, ſunt quædam dubia remouenda. Primò de intẽtione Gal. & Auic. tenendum eſt uomitum in ſyncopi competere quibuſdam conditionibus ſeruatis. Primò quòd uomens ſit facilis ad uomitum. Secundò quòd materia quæ facit ſyncopim ſit in motu faciens nauſeam & ſubuerſionem taliter ut leui remedio, ſcilicet impoſitione pennę poſſit expelli, aut cũ ſumptione leuis uomitiui, ſicut aquæ tepidæ cui parum olei & aceti ſit admixtum, neq; ſit alia cauſa manifeſta uomitum impediens. Et huic ſententiæ Gal. & Auic. taliter limitatę, parũ obſtant rationes Auer. ſecundo Colliget, quas gratia breuitatis omitto, & quia pauci ſunt momenti. Secundũ dubium remouendum eſt propter dictũ Auic. in fine capit. de ſyncopi. Patientes quidem ſyncopim præcipiuntur uigilare & dimittere locutionẽ. Pro quo ſciendum quòd debent dimittere locutionem, quia labor duplex eſt in locutione ſpiritus reſoluens, & uirtutem debilitans, unus in cogitatione, alter in motu membrorum ſpiritualium & reliquorum deſeruientium locutioni. Attamen pro

paruo tempore debent dimitti, imò cogi loqui ut releuenť magis à profunditate ſyncopis, ſed cũ notabiliter releuati ſunt, prohibeať locutio. Sed de uigiliis ſciendũ dictũ Auic. poſſe intelligi, aut tẽpore actualis ſyncopis, aut tẽpore quietis. Sed de tẽpore quietis dicamus, primò quòd uigiliæ aliqñ conueniunt, aliquãdo diſcõueniunt, ſecundũ diuerſas cauſas ſyncopis. Si em̃ ſyncopis ſequiť morſum, aut ſumptionẽ uenenoſorum, aut apoſtemata maligna uenenoſa, ſicut alchoin & ſimilia, aut febres pendentes à materia uenenoſa ſicut peſtilentiales, ſyncopalem minutã, uigiliæ cõueniunt, & ſomnus prohibendus, ne materia & uapores uenenoſi uãdãt ad cor, cum in ſomno fiat reditus ſanguinis & ſpiritus ad cor, ut ſupra in cap. de ſubeth. Et Ariſt. 3. de animalibus in cap. de ſanguine & lacte, dicit quòd ſignũ reditus ſanguinis ad intra eſt quòd ſi ſcindatuť cutis nõ exibit ſanguis in dormiẽte ſicut in uigilãte, hoc tamen intelligendũ eſt q̃tum ad principiũ ſomni, quia poſtea in proceſſu pandunť ſanguis & ſpiritus. Item Auic. 4. primi cap. de phlebot. dicit, quòd ſuperfluitates in ſomno ad profunditatẽ corporis trahunť. Et propter hoc 2. primi cap. de ſomno et uigilia, homo pr̃eterea cogiť uigilare multotiẽs & ſomnũ à ſe dimittere timore ſyncopis & caſus uirtutis. Item iuuamentũ ſomni quod eſſet in his caſib. ad fortificandũ digeſtionẽ eſt nullũ, quia materiẽ uenenoſæ non ſunt digeſtibiles. Si aũt ſyncopis fieret à mẽbris frigidis repletiõalib. ſicut in ſyncopali humoroſa, ſomnus concediť ad fortificandum digeſtionem. Propterea dicit Auic. in cura ſyncopalis humoroſæ ponať medietas tẽporis dormitioni, & medietas tẽporis fricationi ſi poſſibile eſt. Sõnus enim iuuat ad digeſtionẽ humorũ crudorũ, & fricatio reſolutioni. Itẽ in omni ſyncopi ſequente euacuationẽ ſomnus cõpetit, pr̃eter q̃ in ſequẽte ſudorẽ, cum ſomnus omnes manifeſtas retineat euacuatiões pr̃eter ſudorẽ. Niſi fortè ſudor ſequereť nimiã pororũ dilatationẽ. In quo caſu ſomnus magis cõpetit quàm uigiliẽ, cum magis iuuet ad pororũ cutis conſtrictionẽ quàm uigiliæ. Huius aũt ſignum eſt, quia corpus magis infrigidať ſecundũ partes extrinſecas in ſomno quàm in uigilia, & econtra in uigiliis. Propterea plurib. indigemus operimẽtis in ſomno quã in uigilia, ſecunda primi. Si uerò ſyncopis ſit à dolore corporeo ſomnus cõfert, ſopit em̃ dolorẽ. Si uerò pẽdeat ab accidentib. animi, ſomnus cõfert pro quanto ſedat accidẽtia animi, & facit ad obliuionẽ, ſed magis confert in his accidentib. quẽ trahũt ſpiritus ad exteriora, ſicut gaudiũ, ira, & ſimilia quã in trahentib. ſpiritum ad interiora, ſicut timor, triſtitia, & ſimilia. Si uerò in cauſa ſit labor et fames adhibito cibo ſomnus cõfert, ſed abſq; cibo nocet, apud Raſim in diuiſiõibus cap. de ęgritudinib. ſtomachi. Sed nota quòd quãuis aliquib. ſyncopizantib. ſomnus concedať, aliquib. uigiliæ, no tamẽ credendũ eſt quoſdam eorum ſemper debere uigilare quoſdam dormire, ſed omnib. dum diu perſeuerant in quiete ſyncopis, ſunt ſomnus quã & uigiliæ neceſſariæ, ſed aliquibus magis ſomnus uigiliæ, aliquibus econtra. Et ſemper dũ ſyncopizãtes uigilãt aut dormiunt, ſint medici, aut aſtantes qui ſemper notent faciẽ, pulſum, et anhelitũ, notẽtq; accidẽtia ex ſomno ſequẽtia & uigilia & an ſycopis magis infeſtet in ſomno uel in uigilia Et ſecundum exigentiã poſſet prouideri, ſi em̃ ſomnus cõtulerit permittãť dormire, ſi nõ euigilẽť. Sed in actu ſyncopis ſi ipſa ſequať attractionem ſpiritus ad cor, aut eorũ in corde præfocationẽ, excitandi ſunt, & propriè ſi pendeat à materia læderte ſui multitudine aut malitia. Quòd ſi ſequatur paucitatem ſpirituũ, & fuerit ſine cibo quo reſtaurari poſſunt, euigilenť & cibentur, poſtea permittanť dormire. Si uerò cibati, & dormiant in actu ſyncopis, ſi tibi conſtet de ſomno, quod tamen eſt difficile, permitãtur, & præcipuè ſi præceſſerint longæ uigiliæ, ſed ſemper attẽdatur facies, pulſus, & anhelitus, an tẽdant in melius & ſinantur dormire. Si uerò in deterius euigilenť, et prouideãť ſecundũ oportunitatẽ. Si uerò tibi non cõſtet de ſomno, excitẽtur à profunditate ſyncopis, nã poſſent adeo profundari quòd mors ſequereť.

DE ANATOMIA MERI ET STOmachi. Cap. LXXVII.

IVxta morem noſtrum. Inprimis præmittenda eſt anatomia meri, ſiue œſophagi & ſtomachi. Meri eſt canalis ſiue uia cibi ab ore ad ſtomachũ & ſuperfluitatum à ſtomacho ad os longa, ſtricta, rotunda, cum ore ſuperius et epiglottide, & cum ſtomacho inferius continuata, iuxta ſpondiles ſita, & duabus tunicis, cum uillis longitudinalibus, & latitudinalibus compoſita, ad deglutiendum finaliter ordinatum. Pro eius diffinitionis declaratione ſciendum quòd cum meri habebat duas operationes pro toto communes, ſcilicet deglutire, & expellere quæ in uomitu expelluntur. Principalis operatio ſua eſt deglutire. Et hãc leuiter perficit, primò quia eſt ſibi naturalis, ſecundò, quia ad ipſum cõcurrit utraq; tunica interior neruoſa in qua ſunt uilli longitudinales deſeruiẽtes ad attractionẽ, & exterior carnoſa, in qua ſunt uilli latitudinales deſeruientes ad expulſionem, attrahit enim primò per longitudinales, deinde quod attractum eſt paulatim expellit uerſus ſtomachum per latitudinales. Et tertiò quia graue facilè tendit deorſum. Econtra uerò uomitus eſt difficilis, primò quia pr̃eter naturam, nam ſi fiat à natura fit ab ipſa pr̃eter naturaliter ſtimulata, et non completur niſi per tunicam extrinſecam cum uillis longitudinalibus, et quia graue cum difficultate aſcendit ſuperius. In meri autẽ non fuerunt uilli trãſuerſales, quia non ordinatur in retentionem. Quamuis aliqui dixerunt in ipſo eſſe aliquos paucos tranſuerſales, quia illud quod deglutitur & ſi ſit liquidum paulatim deſcendit, quod arguit ibidem eſſe aliquã uirtutem retentiuam, non enim deſcendit ſicut in foramine. Primi tamẽ reſponderẽt hunc gradatũ deſcenſum eſſe per uillos longitudinales, & latitudinales, nullo modo exiſtentib. tranſuerſalibus. Eſt aũt meri longius quãm ſit cãna pulmõis, cum tranſeat diaphragma uſq; ad 13. ſpondilem, ubi continuatur cum ſtomacho, & eſt ſituatum poſt cannam iuxta ſpondiles, quia canna debuit eſſe anterius, cum inſpiratio aẽris per eam ad pulmonem fit ferè cõtinua, quare hunc locum anteriorem ſibi dignius uẽdicauit, ut ſit ori magis cõtinua per quã aẽr ingrediť. Et etiam cum ſit chartilaginoſa eſt magis tuta ab extrinſecis occurrentibus. Et cum meri deſcendunt duo nerui à tertio pari neruorũ cerebri uenientes ad os ſtomachi ad dandum ipſi ſenſum, ut cum uacuus eſt percipiat inanitionem, & inſurgat cibi & potus deſyderium.

derium. Et non pertranſeunt ad fundum eius cum illi non pertineat hæc ſenſatio. Stomachus eſt membrũ inſtrumentale magnum rotundũ ad figuram tendẽs arcualem, in medio corporis ſitum, ex duab. tunicis cum uillis longitudinalibus, tranſuerſalibus, & latitudinalibus compoſitum, duo habens orificia. Vnum ſuperius cũ meri. Alterum inferius cũ inteſtino duodeno continuatum ad appetendum, & digerendum cibum pro toto prima digeſtione finaliter ordinatũ. Quòd ſit inſtrumentale manifeſtum eſt. Et magnitudinem eius arguit quantitas cibi in ipſo contenti, licet dum cõtinet cibum corrugetur & paruiſicetur, & eſt rotundum, quia hæc figura eſt capaciſſima & à nocẽtibus magis tuta. Tendit tamẽ ad figuram arcualem in modum cucurbitæ retortę, cum os ipſius ſit magis in ſiniſtro & ſuperius, fundus magis in dextro & inferius, quod factum fuit, quia ad os ipſius debet trãſmitti melancholia à ſplene ad famem excitandam, & fundus debuit eſſe in dextro, ut epar ſuperpoſitum ei cum quinq; pennulis ſuis ipſum amplecteretur ad uigorandum eius digeſtionem, & quia cholera quæ in Kyſti ſub media pennula epatis continetur, debet trãſire ad fundum eius ad uigorandum digeſtionem. Et quia in latere ſiniſtro iuxta renem eſt inteſtinum colõ circunuolutum occupans magnam partem, & in dextro ſunt inteſtina gracilia parũ loci occupãtia, quare congruentius fuit, ut fundus in dextro, & os in ſiniſtro locaretur. Eſt autem ſitum in medio corporis, habet enim deſuper cor mediante diaphragmate. Inferius meſenterium & inteſtina, à dextris epar, à ſiniſtris ſplenẽ cui ſuperponitur anterius ſcirbũ, & ſiphax, & mirach. Poſterius habet muſculos dorſi, uenã chilis, & arteriam aorti deſcendentes, ex quibus patet ipſius colligãtia. Eſt aũt compoſitus ex duabus tunicis. Intrinſeca neruoſa denſa & craſſa cũ immediatè obuiet cibo, ne ſi eſſet mollis facilè patiatur ab ipſo. Exterior aũt fuit carnoſa minus denſa & craſſa adiuuans ad digeſtionem. Hæc aũt debuit eſſe exterius, quia non eſt neceſſarium id quod digeritur contangi à digerente. Sed bene neceſſariũ eſt id quod ſentiť ſenſu tactus cõtangi à ſentiente. Sunt aũt in ſtomacho uilli longitudinales ſiti in ſuperficie intrinſeca tunicæ interioris ipſius ſtomachi, ordinati ad attrahẽdum cibũ à meri, imò ipſum meri attrahit cibum ab ore, ſicut & in uomitu ſtomachus eſt primus inchoans, meri autẽ ſibi deſeruit tanquam ei ſubordinatum. In ſuperficie autẽ extrinſeca tunicæ interioris, ſunt uilli tranſuerſales ordinati ad retinendum quod per uillos lõgitudinales eſt attractum, donec digeſtiua ſuam compleat operationẽ. In ſuperficie aũt tunicæ extrinſecæ ſunt uilli latitudinales ordinati ad expellendum, quod in ſtomacho indiget expulſiõe, aut ad inteſtina per pyloron, aut ad extra cum uomitu per uiã oris & meri. Habet etiã ſtomachus duo orificia. Primũ ſuperius cum meri continuatum, quod eſt latius quàm inferius continuatum cum duodeno dictũ pyloron, quia res craſſę debẽt per ſuperius tranſire ad ſtomachũ. Sed res ſubtiles debent ire per pyloron ad inteſtina iam prædigeſtæ in ſtomacho. Iſtorũ autem orificiorum primum non eſt in parte ſuprema ſtomachi. Nec ſecundum in parte infima, ne fieret facilis deſcenſus cibi ad inferiora ante digeſtionẽ. Imò natura ordinauit, ut magna pars fundi ſtomachi eſſet infra orificiũ inferius, ne cibus indigeſtus egrediatur. Et etiam ordinauit, ut magna pars oris ſtomachi eſſet ſupra orificium ſuperius, ne ſi homo pedibus ſuſpẽderet, cibus immediatè per os egrediatur. Eſt tamẽ ſtomachus ſecundum os eius alligatus decimæ tertiæ ſpondili dorſi, quæ eſt uigeſima numerãdo à ſuprema ſpondili. Et propterea medicinæ oris ſtomachi debent exterius circa 13. ſpondilem applicari, quia declinat os ſtomachi poſterius ſicut fundus declinat anterius. Et ſecundum fundũ eius eſt alligatus decimæ octauæ ſpondili dorſi, quæ eſt ultima quinq; ſpondiliũ alchatim. Et numerando à ſuprema ſpondili eſt uigeſima quarta ita quòd ſtomachus ſecundum os eius alligatur primæ ſpõdili alchatim, & ſecundum fundum ultimæ. Eſt autem ordinatus ad appetendum cibum pro toto & digerendum ipſum prima digeſtione, cum ſecũda digeſtio ſit in epate. Appetitus aũt debetur ori ſtomachi ſequens ſenſationem ei tributam per neruum deſcendentem per meri à tertio pari neruorum cerebri. Digeſtio autem principaliter eius fundo debeť. Et ſunt in eo uenæ quę ad minima diuiduntur deferentes ei ſanguinem quo nutritur. Et ſimiliter ſunt in eo arteriæ diuiſæ, ſed nõ ualde manifeſtæ, & ex his patet complexio ſtomachi & meri, ſunt enim frigidæ & ſicę complexionis partibus neruoſis in ipſis dominantibus. Poteſt aũt pati omne genus ægritudinis, ſcilicet malam complexionem generis cuiuſcũq; ſine materia, & cum materia, aut imbibita, aut inuiſcata, aut natãte, aut apoſtemãte. Et poteſt pati malam compoſitionem in creatura, quia ſuperficies ſua poteſt eſſe parũ aſpera, & per conſequens lubrica, aut in uia ſicut eſt oppilatio alicuius ſuorum orificiorũ, aut in quantitate, quia ſit nimis magnus, aut paruus. Item ſolutionem continui quæ ſi ſit ſuperficialis, curabilis, ſi uerò utriuq; penetrans, incurabilis. Apoſtema etiam poteſt pati cuiuſcunq; generis quod ſecundum plurimum eſt mortale, & maximè cum exituratur.

DE VOMITV. CAP. LXXVIII.

PRimò expediemus materiam uomitus, deinde agemus de cholerica paſſione. Eſt ergo ſciendum primò quòd reperiuntur iſti termini uomitus, ſubuerſio, nauſea, faſtidium, ſiue abominatio ſignificantes diſpoſitiones, quarum una eſt uia in reliquam. Paruum enim nocumẽtum ſtomachi facit abominationem aut faſtidium. Quod ſi augeatur facit nauſeã, quæ eſt inclinatio ad ſubuerſionem & uomitum. Si adhuc magis augeatur facit ſubuerſionẽ, quæ eſt motus pr̃eter naturam ſtomachi ad expellendum per uiam oris, quamuis nihil corpulentum expellatur. Et diciť ſubuerſio, quia fundus ſtomachi uertitur ſuperius uerſus os eius, ac ſi deberet inuerſari, uel fortè quia mouetur motũ compreſſionis incipiendo à parte inferiori uerſus ſuperius. Subuerſio autem animi ſecũdum antiquos eſt, aut nauſea inſeparabilis, aut deſtructio appetitus. Si autem magis augeatur & fit aliquid uomibile faciet uomitũ qui eſt motus pr̃eter naturã ſtomachi, cũ quo expellitur aliquid corpulentum per uiam oris. Et iſtæ diſpoſitiones ex omni parte ſunt contrariæ appetitui.

Vomitus eſt duplex. Quidam quietus qualis eſt ille qui accidit ſtomachicis facilè uomentibus. Alius eſt acutus & æſtuoſus, qualis eſt in cholerica paſſione & in

& in his qui sumpserunt uomitiua fortia, in prægnãtibus, & in his qui propter strictura pectoris, aut debilitatem uillorum latitudinalium, & tunicæ extrinsecæ stomachi difficulter uomunt. Item quidam uomitus est creticus existens terminus multarum ægritudinum, sicut febrium acutariũ, apostematũ epatis, quæ sunt in latere concauo & similium. Quidam symptomaticus sicut qui accidit in accesione febrium, & etiã causis similib. Item quidã periodicus, sicut qui sequiẽ periodos expulsionis melãch. ad os stomachi, et qui sequiẽ expulsionem sanguinis ad stomachum omni mense propter retentionem sanguinis menstrualis soliti eo tempore per matricẽ euacuari, & in diuersis diuersas seruant periodos, quibus frequẽter in sua sanitate conseruantur. Quidã sine periodis. Item sumunt species eius secundũ causas obiectas, quæ uomitu expelluntur, sicut quidam est uomitus cholericus chole ra naturali, aut non naturali, sicut uirellina, prassina, æruginosa, & similibus. Quidã phlegmaticus diuersificatus secundum diuersas species phlegmatis. Quidam melanch. Quidam sanguineus secundum plurimum malus, & propriè cum febre, licet aliquãdo bonus, cũ superfluat in quãto, aut malignitas ipsius expectatur, alius permixtus ex plurib. humorib. Item alius cibalis, alius chilosus. Itẽ alius in quo uermes & aliquę fœces expellũt sicut in cholica, ileos. Alius fœtidus sicut in prægnantibus. Item aliquis in quo caro uerrucosa, aut fistulosa expellit abscissa à stomacho propter uehementiam conatus, aut à rebus incidentibus, aut abstergẽtib. Item alius sanios us propter apostema ruptũ in stomacho, aut ulcus eius, aut quia ad ipsum deriuatur ab exituris, aut ulcerib. membrorũ uicinorum, & ex his infertur quinta diuisio, quod aliquis est laudabilis aliquis illaudabilis, licet omnis sit præter naturam.

Causæ uomitus sunt corporeę, aut primitiuæ. Sed corporeæ duplices, aut per essentiã, aut per cõmunitatem. Causæ per essentiam sunt mala cõplexio cuiuscunq; generis cum superfluit, sine materia, & cum materia sanguinea phlegmatica cholerica, melancholica aquosa & uentosa, & cæteris de quibus supra. Huiusmodi autem materiæ sunt, aut natãtes, aut inuiscatæ, aut imbibitæ. Et faciunt uomitum pungendo grauãdo, aut extendendo. Et acuitas sensus oris stomachi, aliquando est in causa sequens complexionem calidã & siccam tantum. Item mala compositio sicut oppilatio pyloron, & uermes qui sunt morbus in numero grauando, aut pungendo, & solutio continui, aut recens, aut antiqua, pẽdens à causa intrinseca, aut extrinseca. Item pustulæ & apostemata cuiuscũq; generis & propriè in ore stomachi. Itẽ dolor stomachi sequẽs malam complexionem, aut solutionem continui, aut ambas sicut in apostemate. Item debilitas stomachi sequens læsionẽ alicuius naturæ unius, aut plurium, aut raritatem texturę, aut paucitatem spirituũ, per has enim causas stomachus facilè ad uomitum paratur, si in eo reperiatur aliquid uomibile sicut cibus aut potus, aut aliquid ex suprascriptis, imò etiam paratur ad susceptionem superfluitatum aliorum membrorum, & ad cõgregandum eas per uiam paulatim factæ congestionis. Istę autem causæ suprascriptæ faciunt uomitum frequenter si sint in stomacho res uomibiles. Si uerò nõ, faciunt nauseam & subuersionẽ.

Vomitus autem per communitatem quandoq; est à toto, sicut in febribus. Qui quãdoq; est criticus & terminus ipsarum, quandoq; symptomaticus sicut in pestilentialibus, & est secundum plurimũ malus mortem protendens. Sed in cæteris est secundum plurimũ bonus, si per eum materia febris educitur. Si uerò solum cibus, est ex toto genere malus. Et quãdoque est per communitatem à toto absq; febre propter superfluam repletionem, aut cachochymiã cum debilitate stomachi recipientis, recipit enim superfluitatem à toto mediante epate. Quandoq; fit uomitus per cõmunitatem à cerebro transmittenti ad stomachum materiam catarrhalem, aliquando per solam communitatem absolutam sicut accidit in percussionibus capitis, apostematibus cerebri, & similibus in quibus stomachus compatitur capiti propter neruos descendẽtes à 3. & 4. pari neruorũ cerebri ad ipsum. Quãdoq; fit per cõmunitatem à splene transmittẽte melãch. cũ periodis aut sine periodis, & quandoq; solum superfluè infrigidando. Quandoq; fit per communitatem ab epate, & propriè à concauo eius & Kysti transmittentibus ei secundum plurimum sanguinem, aut choleram. Et quandoq; est communitas absoluta per cõpassionem stomachi ad epar, sicut in magno apostemate eius, si interueniat simplex alteratio, siue nocumentum mediante neruo utriq; communi. Quandoq; per communitatem ab intestinis, aut per simplicem dolorem ipsius, aut quia uermes ascẽdunt ab eis ad stomachum, aut fœces regurgitãt ad eum sicut in cholica & ileo. Quandoq; per communitatẽ à renibus & poris uritidibus in fortibus doloribus ipsorũ, sicut est dolor calculi, quandoq; per communitatem ad matricem sicut in retentione menstruorum, aut naturaliter sicut in prægnante, aut præternaturaliter sicut in oppilatione, & propter reliqua nocumẽta eius cui stomachus facilè compatitur. Et in summa per cõmunitatẽ ferè ab omnibus membris cõmunitate absoluta et nõ absoluta. Causæ aũt primitiuę sunt, sicut aër superfluè calid. aut frig. aut corruptus, sicut pestilentialis, & à cadaueribus mali odoris, licet prima impressio fit in corde, læditur tamen os stomachi, cordi compatiens sua propinquitate & nimia sensibilitate. Item cibus & potus suo odore, sapore, proprietate, quãtitate nimia, mala præparatione, unctuositate superflua, & similibus stomacho disproportionatis, & propriè cum sumuntur absq; defyderiõ. Item motus agitatiuus post cibum. Item ira, tristitia, & similia animi accidentia, & propriè imaginatio alicuius rei obscœnæ. Item res extraneæ sicut percussio, casus, morsus uenenosorum, & sumptio uenenorum. Item dimissio obseruationis stomachi longo tempore consuetæ, sicut pelles circa ipsum consuetæ portari & similium. Hæ autem causæ leuiter imprimentes faciunt fastidium & abominationem. Sed fortius imprimentes faciunt nauseam, & subuersionem. Et adhuc fortius uomitum si res uomibilis in eo reperiatur. Causæ uerò nauseæ, & subuersionis absque uomitu sunt. Aut absentia rei uomibilis, ut quia non adest, aut si adest, est imbibita, aut inuiscata, aut debilitas causæ imprimentis, aut impotentia ad uomendum propter debilitatem ægri, aut stomachi ineptitudinẽ & difficultatem ex causis supradictis, scilicet quia stricti pectoris, aut haber uillos latitudinales debiles, & sic

sic de alijs causis facientibus stomachum impotẽtem & ineptum ad se constringendum, & mouendum ad superiora, & nimia stomachi lenitio, & relaxatio facit ipsum pronum ad fluxum per inferius et ineptum ad uomitũ. Pro notitia causarum uomitus sanguinis est sciendum, quòd sanguis qui uomitur immediatè uenit à stomacho uel meri. Causa tamen eius aliquando est in ipso stomacho uel meri, ita ut sanguis qui euomitur profluat ex substãtia stomachi uel meri. Aliquando causa est in membris stomacho cõmunicantibus, & sanguis ab ipsis ad stomachũ deriuatur, deinde uomitur. Causa aũt primi est ruptura uenæ in stomacho sequens laboriosum uomitum, aut sumptionem medicinarum, aut ciborum acutorũ aut casum, offensionem, seu percussionem eius, aut apostema nõ maturum ruptum, aut ulcus corrosiuum, aut fistulosum, aut sanguisuga adherens meri uel stomacho. Si uerò ab alijs membris deriuatur ad ipsum tunc uenit, aut à capite, & per colatoriũ descendens ad meri profluit ad stomachum, aut deriuatur à splene per uiam expulsionis melancholiæ ad os stomachi, & tendit in nigrum, habẽs saporem ponticũ, aut acetosum. Aut deriuatur ab epate per meseriacas ad ipsum terminatas, & quãdoq; regurgitat à matrice in retentione mẽstruorum, & quãdoq; à toto cum est retenta euacuatio sang. naturalis, aut artificialis consueta, & quandoq; cum superfluit propter membri mutilationem, aut conuersionem ad regimen sanguinis multiplicatiuum cum paucitate exercitij, & quandoq; fit uomitus sanguinis à uirtute sana expellente superfluũ quãti aut qualis. Et propter hoc est in uomitu duarum librarum sanguinis, aliquando trãquillitas & iuuamẽtum. Et quandoq; fit à uirtute ægra criticè, aut symptomaticè sanguinem expellente, sicut in synochis, & quibusdam alijs febribus, et apostematibus, sanguine ad stomachum deriuato, qui aliquãdo est salubris & terminus ægritudinis, sed ut plurimum perniciosus præcipuè si sit cum febre, & ipsum non sequatur precedentis ægritudinis alleuiatio, & quãdoq; causa uomitus sanguininis est apostema ruptum in epate, splene, et alijs membris stomacho cõmunicantibus, & est secũdum plurimũ sanguis parum permixtus qui deriuat ad stomachũ per uias manifestas, aut occultas.

Signa prognostica uomitus, sunt fastidium & abominatio precedens, tremor labij propter continuationem pelliculæ oris, cũ pellicula oris stomachi, nausea & subuersio & tensio, tractus hypochondriorum ad superiora. Signa demõstratiua nauseæ, subuersionis uomitus habẽtur ex relatu ægri, & sunt sensui manifesta. Signa causarum primitiuarum sunt ipsę causæ primitiuę, post quas sequutus est uomitus, & propriè cum nõ apparet ipsum ab alijs causis uerisimiliter pẽdere. Signa causarum uomitus per communitatem sunt, quia præcesserunt nocumenta totius, aut membri alicuius cum quorum augmento fit & augetur uomitus, & decremento decrescit & ablatione auferitur, & propriè cum non apparẽt aliæ causę primitiuæ, aut per essentiã à quibus uerisimiliter possit pendere. Signa causarum uomitus per essentiã sunt hęc, si enim fit à mala complexione sine materia adest tristis sensatio, & propriè in ore stomachi qualitate illius, & est sine grauitate, necq; habet eructationẽ saporis extranei, & frequenter habet nauseam, & subuersionẽ absq; uomitu nisi cum cibus sumit & læditur ex quacunq; re sumpta, & in frigida magis læditur digestio, in calida magis appetitus, & adest sitis. Sed humida et sicca cognoscuntur ex siti & priuatione eius. Item cognoscuntur ex causis præcedentibus. Item quia læditur à similibus & iuuatur à contrarijs. Si uerò sit materia, adest grauitas & cognoscitur materia per saporem eructuationis redolentis amarum, dulce, acetosum, ponticum, fœtidum, & similes proportionatos materiæ quæ est in stomacho. Item frequenter adest sitis, si in eo sint humores calidi per essentiã, aut putrefactionem. Sed multo magis manifestatur cum motu per saporem, odorem, & colorẽ eius quod uomitur. Item manifestantur per colorem linguæ, et accidentia quæ sunt sicut stupefactio dentium, & nocumento operationum stomachi, & si humores sint inuiscati aut inbibiti adest nausea frequens, et subuersio absq; uomitu. Signa acuti sensus oris stomachi sunt, quia læditur à quacunq; re sumpta etiam debilis impressiõis & est pronus in syncopim propter leuia nocumenta stomachi, necq; potest diu sitim aut famem tolerare. Signum oppilationis pyloron sunt, tardus descensus chili post cibi digestionem etiam si sit paucus & facilis, & propriè cum digestiua non est debilis necq; adsunt aliæ causæ tarditatis descẽsus. Signa uermium in stomacho sunt, quia adest titillatio quędam & commotio quasi uoluntaria, sed de his inferius in proprio cap. Solutio uerò cõtinui in stomacho si recens est, cognoscitur per dolorem, sanguinis exitum per uomitum, aut per secessum. Si antiqua, per exitũ saniei per easdem regiones, & quandocunq; sumitur aliquod acutum, sicut acetum, augetur dolor & mordicatio. Signa pustularum & apostematum ponentur inferius in cap. proprio: Signa autem debilitatis stomachi comprehenduntur ex læsione operationũ suarum. Sed raritas texturæ & paucitas spirituum, quæ sunt causæ debilitatis sumuntur ex extenuatione corporis, & quia facilè læditur à quacunq; causa. Subtilitas autem humoris cognoscitur quia iuuatur à ponticis. Sed crassities, quia iuuatur à subtiliantib. Sed multitudo humiditatis superfluę cognoscitur ex nauseatiuis satietatibus præcedentibus, multitudine saliuæ, multitudine egestionis, sed ex multitudine uomitus certificatur. Distinguitur inter sanguinem uenientem ex substantia meri, & uenientem ex substantia stomachi per locũ doloris, si prouenerit causa ulceris & corrosionis aut rupturæ. Si uerò non adsit dolor, cognoscitur quòd ex meri per paucitatem eius & impedimentum deglutionis, sed ex stomacho maior fluit quantitas, & non est impedimentum in deglutione. Item cognoscitur ex causis precedentibus, & molestantibus stomachũ, aut meri & sumptio aceti mordicando locum à quo sanguis emanat, distinguit locum. Si uerò sit ex apertione orificiorum uenarum, aut resudatione in quibus non est dolor cognoscitur, quia per resudationem est paucus, ualde & ex apertione inprimis paucus, deinde maior, sed in ruptura uenę est aliquis dolor, & multus prima uice egreditur. Et illum qui est à corrosione significant signa ulceris quod præcessit, & sanguis ab eo egreditur in primis paulatim, deinde emanat res plurima ulcere ampliato. Signa autem ulceris sunt manifesta ex suprascriptis, & fistulosum ex antiquitate cognoscit.

Sed

Sed apostema non maturum ruptum cognoscitur in cap. proprio. Et quando ex sauguisuga cognoscit ex præcedenti punctione iterata quando erat adhærens.

Item ex sang. subtili aquoso, & quia bibit aquam in qua habitabant sanguisugæ. Signa aũt sanguinis deriuati à toto, uel ab alijs membris ad stomachum sunt nocumenta totius, & aliorum membrorũ præsentia absque nocumento stomachi cum absentia signorum exitus sangninis à substantia stomachi, de quibus supra. Et si descẽdat à capite per colatorium, multotiẽs ex eo aliquid spuendo cum rascatione, aut sine rascatione emittitur, & si à splene tendit in nigrũ & est rubidum, & habet saporem acetosum aut ponticum. Sed ab epate & reliquis partibus ueniens habet saporem proprium sanguinis. Cognoscitur autem à quibus membris proueniat ex præcessione nocumentorum illorum membrorum, & ex causis eius scilicet ex retentione sanguinis hæmorrhoidalis, aut menstrualis fluere consueti, mutilatione membri, regimine sanguinis multiplicatiuo & similibus. Cognoscitur autem quòd proueniat à sana uirtute cum nihil de esse suo molestetur patiens, & quòd sanguis est satis laudabilis. Et criticus cognoscitur per sedationem ægritudinis præcedentis, sympmtomaticus autem non est cum huius alleuiatione, imò secundum plurimum pernitiosus.

Prognostica. Quando multiplicatur nausea in cõualescentibus indicat conuersionem siue recidiuam. Secundum. Vomitus in apostematibus epatis, & propriè concaui & splenis proportionatus materiæ facienti apostema frequenter bonus. Similiter in eorum oppilationibus, in reliquis apostematibus secundum plurimum malus. Tertium. Vomitus in febribus proportionatis materiæ febris secundum plurimum bonus, & propriè in die critica nisi in pestilentialibus. Quartum, multotiens accidit febricitanti spasmus, aut epilepsia, aut simile epilepsiæ subitò et euomit humorem, ut est flos æris, aut indicum & euadit. Quintum, frequenter uomitus remouet singu!:ũ clamosum. Sextum, ex administratione uomitus cũ æqualitate seruantur renes, & curantur eorum & pedum nocumenta, & fit præseruatio à multis ægritudinibus. Confert enim uomitus in omnibus ægritudinibus quæ fouentur à materia in stomacho contenta, & confert in ægritudinibus proprijs materialibus absq; apostemate & ulcere. Item confert in ægritudinibus renum, uesicæ, & membrorum inferiorum, diuertit enim ab inferioribus & eradicat à superiorib. 4. primi cap. proprio. Et solutio uẽtris se habet econtrario. Et in omni ægritudine materiali maximè bonum est habere solicitudinem de stomacho ut rectificẽtur eius operationes, curat enim & præseruat à pluribus ægritudinibus, & apud Hipp. & Auic. ad præseruandum administretur in mense bis duobus dieb. proximis, ut unus suppleat in quo alter deficit, quod intelligit̃ in corporibus culpatè sanis & facilè uomẽtibus, et quibusdam sufficit bis in anno, scilicet uere et autumno, multiplicatio nãq; uomitus debilitat uirtutem stomachi, & facit ipsum lacunã superfluitatum & iuuãtior uomitus est post balneum, comestionem & potum copiosum. Septimum, uomitus cholericus purus est malus, significans superfluam caliditatem, & similiter phlegmaticus purus malus, significans superfluam frigiditatẽ. Sed laudabilior uomitus est in quo phlegma choleræ est admixtum, qui duo humores non sunt multum distantes à phlegmate, & à cholera naturalibus. Hi enim sunt consueti in stomacho multiplicari, phlegma quidem per uiam paulatim factæ congestionis, sed cholera per uiam defluxus. Vomitus autem fœtidus, niger, prassinus æruginosus, & diuersorũ colorum, id est, in quo aggregant̃ ferè omnes colores significans aggregationem multarum superfluitatum & difformem dispositionem epatis, & totius est pessimus. Et prassinus & ęruginosus significant caliditatem adurentem secundum plurimum. Sed uomitus ad nigredinem declinans sicut azurum & indicum secundum plurimum congelationẽ. Niger uerò indifferenter caliditatem & frigiditatem. Verum quicũq; horum est à caliditate est decliuis ad splendorem & claritatem, & qui à frigiditate est absque splendore, nam in congelatione excludũtur partes diaphanæ, quæ non excluduntur in adustione. Et habenti apostema calidum in epate accidit in primis uomitus cholericus, deinde prassinus, dinde ęruginosus cui coniungitur singultus. Niger uerò secundum plurimum fit à nocumẽto splenis, licet possit esse ab epate, & propriè in apostemate eius propter superfluam adustionem ad quam quandoque fit trãsitus per uomitus cholericos suprascriptos. Octauũ, dispositio mala & timorosa est, ut sit os stomachi subueruersum, patiens syncopim & natura restricta. Nã id quod sedat uomitum addit ad constrictionem uẽtris & quod lenit uentrem addit in uomitum, & est dubium ne feces uomitu educant̃, quod est peximũ, nisi fit illud quod facit uomitum, humor subtilis cholericus. Curari enim poterit utraq; dispositio cum aqua prunorum & tamarindorum, cum cassia, manna, aqua hordei, & similibus. Et nota quòd homo debilis stomachi, præcipuè si fuerit multæ sensibilitatis cum uomitu syncopizat, sed minus hic accidit si cibum sumpserit. Nonum, uomitus sanguinis sequẽs ulcus stomachi, aut apostema non maturum, ruptum in eo, mortem significat. Sequens autem solutionem uenæ, apertionem orificij eius, aut resudationem, sanabilis, præcipuè sine febre. Decimum, uomitus sanguinis cum febre notabili perseuerante est malus, & secundum plurimum pernitiosus. Sed sine febre quandoque bonus & terminus ægritudinis præcedentis, & quandoque ab ægritudinibus futuris præseruatiuus, ita ut in uomitu 2. ℔. fit tranquillitas & iuuamentum. Antequàm accedam ad curam uomitus memorabo quasdam medicinas proprias, simplices & compositas, alteratiuas & solutiuas quibus in regimine uomitus & reliquarum dispositionum stomachi est utendum. Composita calida aromaticum rosaceum, gariophilatum, nardinum, ceratum Alexandrinum Mesue, cyminata Alexandrina, confectio de xiloaloës, de galanga, de citonijs, de scoria. Auic. Electuarium de citro, de myrto, prælatorum lætificans. Aliud emplastrum, diaphœnicon, oleum mastichinum, de absinthio, pilulæ stomatichæ, alephanginæ, rob. syrupus de absinthio, de menta, de fumoterrę maior, de corticibus citri, sufuf, ligni aloës, diarhodon aromaticus, theriaca magna, triphera minor communis. Gal. trochisci de absinthio, de ros. hierapic. Gal.

Frigida

Frigida diacitoniten, diarhodon, electuarium de sorbis, oleum citoniorum, rob de ribes, de berberis, de sumach, de citonijs, de piris, de pomis, de granatis, de citro, syrupus de piris, de citonijs, de myrto, saccharum rosaceum. Calida simplicia absinthium, agaricum, aloes, ameos, calamenthum, calamus aromaticus, cappares, cardamomum, cyminum, cinnamomum, cyperi, cupressi nuces, citrum conditum & nõ conditum, cortex et acetositas, crocus incoriãdo stomachum, fistici, galanga, gallia. gariophili, grana pini sumpta cum melle & saccharo, laudanum, macis, mastix, mentha, oliuæ, olibanum, oua, passulæ, pix, rheumbarbarum, scoria ferri uinum, uua passa, xiloaloes, saccharum. Frigida, acetosa, acetũ, agresta, aqua ferrata, bellirici, berberis, citonia, corallus, coriandrum, emblici, endiuia sylueſtris & domestica, ferratum, scilicet uinum & aqua extinctionis eius, granata omnia, karabæ, chebuli conditi, lac propriè caprinum, lactuca, mirobolani omnes, myrtus, melspilia, persica, pira, poma acria pontica, pruna damascena sicca, ribes, rosa, sorba, sumach, smaragdus suspensus stomacho & portatus, pellicula interior stomachorum gallinarum. Temperata capillus uen. perdix. Quià uomitus est duplex, quidam artificialis ad prę seruandum ab ægritudinibus futuris, & ad curãdum ægritudines præsentes, quidam spontaneus.

De regimine artificiali, sit primus sermo. In quo quædam sunt obseruanda ante uomitum, quædam in uomitu, quædam post uomitum. Hoc in primis præmisso quod non prouocetur uomitus in his qui sunt inepti ad uomitum, quorum conditiones uide quarta primi, capitulo proprio. Obseruanda ante uomitum sunt ista. Primum, ut insueti ad uomendũ prius assuefiant leuibus uomitiuis, ne subito fiat transitus ad inconsueta multum corpus mutantia. Secundum, ut ante uomitum præcedat uentris lenitio, siue eductio materierum communium sponte siue artificialiter, sicut clysteri lenitiuo, & similibus. Tertium, ut ante uomitum cibetur cibis diuersarum uirtutum mixtis ex incisiuis, absterſiuis, uiscosis, dulcibus, acetosis, sed maximè unctuosis. Item diuersis ex parte artificij, sicut frixis, assis elixis, & huiusmodi. Et si timeres uomitum futurum diminutum ex difficultate uenientis, uel ex humorum ineptitudine misceantur cum his cibis aliqua uomitum uigorantia, sicut eruca, raphanus, ficus siccę pingues, cœpę, porri, cum aqua hordei cum fęce sua & melle, melones, cucumeres, mica panis azimi cum oleo.

Atriplices cum seminibus suis, nuces cum melle, aut aliquod istorum, uinum dulce de quo copiose bibat, & sint hi cibi male masticati.

Si tamẽ timeres uomitum non sequuturũ melius est ut cibus bonus permittatur Quartum, ut stomachus et extrema sint sufficienter calefacta, similiter collum & partes pectoris, & tempus anni conueniẽtius, est tẽpus calidum. Et hora diei conueniẽtior, est meridies, nisi magnus fuerit æstus, tunc eligatur hora tertiarum uel circa. Deinde sumat aliquod ex uomitiuis inferius describendis tepidum, sed in hora uomitus uel parum ante moueatur motibus inordinatis, ut cibus in stomacho agitetur. Et fasciet oculos, pilis ex coto superpositis, similiter uentrem leuiter usq; ad umbilicum, sed transacta hora una cum uomituum incœperit mouere, ponat digitum in ore, aut pẽnam anseris oleo intinctam & iteratis uicibus uomitum procuret, donec stomachus à cibo & superfluis mundificetur. Si autem uomitiuum fuerit ualde forte, sicut elleborus albus, est melius ut non præcedat cibus, aut ualde paucus præcedat. Consulo tamen, ut uomitiua non transcendant mediocritatem. Situs autem conuenientior est, ut sedeat & inclinet caput & pectus secundum exigentiam. Quòd si accidẽtia difficilia superuenerint, detur aqua calida, quoniam uoment aut uenter soluetur, & sedabuntur accidentia, & fiat clystere lenitiuum. Sed finito uomitu quiescat & lauetur ei facies cum aqua rosata, cui parum aceti sit admixtum. Lauetq; sibi os cum uino aut aqua, secũdum exigentiam & tardet cibum & potum saltem per duas horas si potest. Et cum cibatur dentur res boni odoris, suauis saporis, paucæ quantitatis boni nutrimenti, paucarum superfluitatum, facilis digestionis & satis facilis penetrationis & dormiat, & non bibat aquam frigdam, neq; alium potum ualde frigidum. Si autem uomitus superfluat succurratur, secundum quod dicetur in sequentibus, & si esset diminutus iteretur & corrigantur accidentia sequentia secundum oportunitatem. Ægritudines autem in quibus confert uomitus præseruando aut curando, sunt ægritudines stomachi materiales, non apostemosæ educendo materiam contentam in eo, siue congestam siue deriuatam ad ipsum, rectificat enim appetitum, attractionem, digestionem & retentionem. Curat singultum clamosum, dolorem stomachi, imò uomitum ipsum. Nocet autem in ægritudinibus eius immaterialibus, & apostematibus eius. Item uomitus curat febres præcipuè criticas & symptomaticas frequẽter iuuat, prę cipuè curat quartanam. Item curat lepram & malitiam choleræ & ulcera mala quæ sunt in corpore. Item confert in epilepsia, apoplexia, soda, uertigine, spasmo materiali & paralysi, tussi, asthmate. Item multas curat ægritudines oculorum. Et breuiter omnes ægritudines, quæ fouentur à materia existente in stomacho, præcipuè phlegmaticas, in quibus maximè esse debemus solicti de stomacho. Et confert in ægritudinibus renum, intestinorum, uesicæ, matricis, podagræ & similium & prohibet generationem lapidis, stomachum enim integrè mundificat, diuertit ab inferioribus, eradicat à superioribus. Et solutio uentris se habet econtra, licet stomachum & intestina mundificet. Nocet tamen uomitus cum superfluit, & nocet secundum plurimum in ægritudinibus membrorum superiorum in quibus stomachus non communicatur. Vomitiua autem leuia in causa calida sint ℥. 5. aut 6. aquæ hordei cum fœce sua. Et fortius est ut huic addatur ℥. 1. aceti, aut ℥. 2. syrup. acetosi, & tantundem de aqua minuatur, & in causa mixta ponatur loco syrupi oxymel compositum, aut scylliticum in eadem dosi. Et fortius his est succi raphani ℥. 3. cum oxymellis simplicis ℥. 2. Et adhuc fortius si in eo steterit infusus elleborus per diem naturalem. Elleborus quoq; niger potest infundi in iure iulep, in aqua, & similibus, & fiet uomitiuum potens secundum tempus moræ in re in qua infunditur, sed non transeat ℥. 1. neq; stet in infusione supra diem naturalem & crasso modo contusus. Et adhuc fortius ipso est ellebo-

rus niger in ſubſtantia,ſed non detur ultra ℈. i. cum aliquo liquore. Elleborum enim album natura noſtri temporis non poteſt tolerare.Semen quoq; atriplicis duarum ʒ.cum ℥.i. oxymellis ſimplicis & tribus aquæ eſt ſatis forte ualens in cauſa calida.Et ſimiliter flos geneſtæ,& granũ regum,cuius duæ ſunt ſpecies.ſ. magnum & paruum,magnũ dicitur kerua, eſt potens uomitiuum educens phlegma.Similiter capiſtrum arborum,uide doſim apud Meſue. Pro cura uomitus ſciendum eſt ipſum eſſe duplicem,ſcilicet cibalem ſub cibali comprehendẽdo uomitũ cuiuſcunque rei in corpore. Aliquando humoralem , ſub humorali comprehendẽdo uomitũ cuiuſcunq; rei corporeæ,de quibus ſuperius theoricè actum eſt.

Cura uomitus cibalis exigit quinq; intentiones. Prima,remouet cauſam uomitus. Secunda confortat ſtomachum cum proprijs moderatè ſtipticis participantibus. Tertia, prohibet humores ne fluant ad ſtomachum. Quarta,corrigit accidentia. Quinta ordinat debitum regimen ſex rerum. Si ergo pendeat ab aere, cibo & potu, & reliquis non naturalibus,de quib. ſupra, remoueatur ipſe & nocumẽtum per eas impreſſum cum contrarijs & corrigentibus malam complexionem, & quodcunq;nocumẽtum per eas inductum,cum interius & exterius applicitis quorum copia inferius ponetur, & cum eiſdem complebitur.Secunda intẽtio,ſcilicet ſtomachi confortatio, ſi illa quæ adminiſtrantur ſunt propria ſtomacho & moderatæ ſtipticitatis participãtia.Tertia autem,ſcilicet prohibitio humorũ à fluxu cum eiſdem ſtipticis perficitur,de quibus in ſecunda intentione. Item cum diuerſionibus cum euacuatione, & ſine ſecundum exigentiam humorum,qui uideantur ueriſimiliter ad ſtomachum fluxuri,& ligaturę manuum ſupra cubitos,& pedum ſupra genua,& uentoſa poſita ſuper fundoſtomachi conferunt ad retentionem. Et poſitio pedum in aqua calida retinet diuertendo, ſicut poſitio ipſorum in frigida nocet congelando, & immobilitando.

Quarta autem, ſcilicet correctio accidentium perficitur ſecundum ipſorum exigentiam,præcipuè ſyncopis corrigatur,ſicut dictum fuit in capit.præcedente,& reliqua ſecundum quod dicetur in hoc capit.

Quinta,autem perficitur præcipiendo regimen contrarium regimini quod fuit cauſa uomitus,& contrarium diſcraſiæ in ſtomachum impreſſæ , præcipuè ſomnus prolixus conuenit. Et paucitas cibi & potus,boni chimi,facilis digeſtionis,ſaporis delectabilis , ſatis citò penetrantis, confortantis ſtomachum tam proprietate,quàm ſtipticitate temperata,contrarij diſcraſiæ impreſſæ. Præcipuè uinum ſit laudabile,placens patienti,& cibi aromatizati cum his , quæ declinant ad calidum,aut frigidum ſecundum exigẽtiam , & amygdalæ excorticatæ contritæ poſitæ in ferculis conferunt & delectant. Et in uomitu calido confert kiſt ſabarum & lentium condita cum aceto& brodium conſumptum,factum ſecundum artem cui admiſceantur amygd. & aromatizatum ſecundum exigentiam diſcraſiæ,in quo etiam aliquando ponitur panis bis coctus. Item laudantur fiſtici , cortices citri,aut arantiorum conditi,cappares in cauſa frigida,ſed in calida præparantur cum uino granatorum agreſta,ſuc.limonum citri,aranciorum,& ſimilium, & marinata confecta , & coriandrum habet ſingularem proprietatem. Poſt cibum utatur piris,aut cyton.aſsis,aut condit.Item diacitoniten & parum caſei in fine menſe.Et eligantur carnes,piſces, & reliqua cibaria ægro placentia & bene conditionata , ieiunet ſæpe. Somnus multus etiã poſt cibum immediatè ad cuius prouocationem cõfert ſumere aquã carnis cum uino odorifero ſtiptico , & pauco pane bis cocto, & pauco pulueris coriandri , dormient enim & ſudabunt. Quies animi & corporis propriè poſt cibum donec à ſtomacho amplexetur , & res terrefacientes, prohibent uomitum dum eſt in fieri, ſicut aſperſio uiolenta faciei cum aqua frigida,& clamare, & eum terrefacere ne uomat,& uerecundia, & ſimilia animã diuertentia à perceptione obiecti facientis uomere.

Si uerò pendeat à percuſsione ſuper ſtomacho,aut in membro ſtomacho communicante, curetur percuſsio ſecundum quod oportet & remoueatur nocumentum ſtomacho impreſſum & confortetur ſtomachus, & prohibeantur humores, ne fluant ad ſtomachum , neq; ad membrum ſtomacho communicans cum phlebotomia,& cæteris diuerſionibus. Corrigantur accidentia ſecũdum quod oportet & ordinetur regimen conueniens habendo reſpectum ad percuſsionem,uomitum & cauſam eius.

Quòd ſi pendeat à uenenoſis ſumptis educantur illa uomitu & ſeceſſu, & dentur bezahartica propria contra illa & ſtomachus,& membra nobilia confortentur. Si uero à morſu uenenoſorum curetur locus morſus ſecundum quod oportet, & ſupra locum morſum ponantur ſtiptica cum debita ligatura prohibentia tranſitum ueneni ad loca nobilia & confortetur ſtomachus,& membra nobilia.

Si uerò uomitus cibalis fuerit per communitatem à toto,aut à membris particularibus , ſicut cerebro, epate,ſplene,&c. Quinq; ſimiles iam dictis exiguntur intentiones. Prima corrigit diſpoſitionem totius , aut membri communicantis. Secunda,corrigit diſpoſitionem ſtomachi ipſum confortando.

Tertia,prohibet ne humores fluant. Quarta corrigit accidentia. Quinta, ordinat regimen. Prima autem intentio completur curando febrem , & cætera nocumenta totius cum quibus oportet , cauendo tamen in eorum curatione quantum eſt poſsibile ab his quæ lædunt ſtomachum , ſicut ſolutiua fortia , & reliqua, quæ ſtomachum debilitant. Similiter debent curari diſpoſitiones cerebri, ſicut dolor,apoſtema,percuſsio,& ſimilia. Item diſpoſitio reliquorum membrorum ſibi communicantium , cauendo ut ſupra,in eorum,curatione ab his,quæ lædunt ſtomachum , quantũ eſt poſsibile.Secundò, iuxta ſecundam intentionem confortetur ſtomachus cum ſumptis interius & exterius applicitis , utputa nocumẽta ipſius corrigentib. quæ tñ non noceant , aut parum noceant toti.aut membris ſibi communicantibus. Tertiò,prohibeatur fluxus humorũ ad ſtomachum, tum confortãdo ipſum ut ſupra, tum diuertendo & euacuando ſecundum quod fuerit expediens,habendo ſemper reſpectum ad diſpoſitiones membri communicantis humorem, ueriſimiliter fluxurum, & ſtomachi diſpoſitionem. Quarta,corrigantur accidẽtia ſecundũ quod oportet,ut dicetur in cap. hoc.

Quintò, ordinetur regimen ſex rerum habendo

Reſpectum

reſpectum ad ſtomachum , ratione cuius debet exhiberi paucus cibus,& conditionatus, ut ſupra,Et ſomnus debet eſſe multus,& multo magis habeatur reſpectus ad diſpoſitionem totius, & membri communicantis. Similiter ſi uomitus cibalis fuerit per eſſentiam in ſtomacho,quinque ſimiles exiguntur intentiones. Prima,eſt remotio cauſæ ſtomachi facientis uomere. Secunda, ſtomachi confortatio. Tertia,prohibitio ne humores fluant. Quarta, accidentium correctio. Quinta,debitum regimen. Si ergo cauſa uomitus cibalis fuerit mala complexio ſine materia alteretur cum contrarijs interius & exterius applicitis , quæ ſunt propria ſtomacho. Si uerò fuerit cum materia, primò materia euacuetur , ſecundò diſcraſia cum contrarijs corrigatur. Si uerò in cauſa fuerint uermes, attendatur curæ ipſorum ſecundum quod dicetur in proprio capitulo. Si uerò oppilatio in pyloron,remoueatur cauſa oppilationis. Et ſi cauſa fuerit apoſtema , aut puſtula curetur , ſicut dicetur capitulo ſequenti. Et ſi fuerit ulcus & corroſio mundificetur & conſolidetur. Si uerò dolor fuerit in cauſa mitigetur.Et ſi raritas texturæ intendatur unioni & confortationi ſtomachi , & eius corrugationi. Et cauſis uomitus remotis,ſtomachus iuxta ſecundam intentionem confortetur. Et ſi ambæ intentiones,ſcilicet remotio cauſæ,& confortatio ſimul perfici poterunt,erit præſtantius. Mala autem complexio calida ſtomachi ſine materia,cum infraſcriptis remouenda eſt. Et cum eiſdem ſtomachus confortari poteſt,& uomitus prohiberi.

℞.olei cytoniorum,roſ.omphacini, ana. ℥. i. roſ. antheræ,corallorũ rub.myrti,ana ʒ.i.galliæ muſcatæ, maſticæ ana ℈. i. aceti modicum, ceræ quantum ſufficit , fiat unctio. Et ſi uis magis infrigidare his adde ſucci acetoſæ ℥.i.& fac bullire cum oleis & aceto,ad ſucci & aceti conſumptionem , & poſtea adde pulueres , & fac unguentum. Et fortius imprimens eſt ſacculus factus ex pulueribus ſupraſcriptis,& figuratis ſecundum formam ſtomachi , & imbaſtitus qui infundatur in aqua roſacea dupla ad acetum, & optimè expreſſa , & actu notabiliter frigidus applicetur multotiens,præcipuè ubi eſſet ſuperfluitas caliditatis & eſſet opus forti retentione,ſicut in cholerica paſsione,poſt ſacculi amotionem ſequatur unctio , de qua ſupra. Poſſet etiam fieri cerotum diſſoluendo,maſtichis ℥.i.cum oleis ſupraſcriptis & aceto,& addendo pulueres ſupraſcriptos, præter maſtichem , & extendatur ſuper corio ſcutalis figuræ ad quantitatem ſtomachi. Sumenda in fine menſæ, ſunt diacitonitem de ſaccharo ſine ſpeciebus,aut pyrum , aut cytonium aſſum conditum. Si uerò in cauſa eſſet mala complexio frigida.℞.thuris,maſtichis, galliæ muſcatæ,ana ʒ.i.garioph.menthæ , roſarum, corallorum, abſinthij,calami aromatici.galan.ana ʒ.s.olei maſtichini,olei de ſpica,ana ℥.i.uini ſtiptici potentis odoriferi ℥.i.aceti acuti modicum,ſcilicet ℥.s.ceræ quantum ſufficit,bulliant olea,uinum , & acetum ad conſumptionem uini & aceti , & fiat unguentum cum quo notabiliter regio ſtomachi ungatur. Ex eiſdem poſſunt fieri ſacculi , qui iufundantur in uino nigro, ſtiptico potenti,quadruplo ad acetum acutum,et ſaculus in ipſis notabiliter calidis infundatur , & optimè expreſſus regioni ſtomachi applicetur ter aut pluries,poſt eius amotionem ſequatur unctio, de qua ſupra. Cerotum ad hanc intentionem.℞. pulueris ſupraſcripti ℥.i. picis græcæ,maſtichis,reſinæ,laudani, ana ℥.s.ceræ quantum ſufficit, diſſoluantur , ad lentum ignem,& cum oleo ſupra ſcripto quantum ſufficit,& ℥.s.aceti,& addendo pulueres, fiat cerotum tenax & applicetur, ut ſupra prius ſuffumigãdo ipſum cum ligno aloes. Hæc enim ſimul complent primam intentionem & ſecundam. Et in fine menſæ ſumat diacitoniten cum ſpeciebus, & ſimilia. Si uerò eſſet lapſus ad humiditatem utatur notabiliter ſiccis, ſicut cypero,nuce cupreſsi,& ſimilib. Si uerò ad ſiccũ permiſceant hum.cum ſiccis & ſtipticis,ut natura dirigat humida contra ſicc. & ſtiptica ad retentionem. Si uerò humores fuerint in ſtomacho fouentes malam complexionem educantur uomitu & ſeceſſu primò deinde mala complexio corrigatur,et ſtomachus confortetur. Vomitus autem ſi materia fuerit natans, fiat cum impoſitione digiti , aut pennæ in ore, aut cum leuibus uomitiuis,quorum deſcriptio ſuperius præceſsit. Similiter ſoluatur uenter, ſi uomitu educi non poſſunt cum ſolutiuis leuibus ſtomacho non nocentibus,ſicut materia cholerica,cum rheum barbaro. Plegmatica cum pilulis alephanginis,aut ſtomatichis. Mixta ex his cum hiera ſimplici in forma pilularum,ſi fuerit natans,ſi uerò imbibita,aut inuiſcata cum hiera ſimplici in forma electutrij , de qua detur ℥.i. Eſt tamen melius ſi fuerit imbibita , aut inuiſcata,ut præmittantur digeſtiua , abſtergentia & incidentia,ſicut ſyrupus acetoſus in cholerica,& oxymel ſimplex in phlegmatica cum aqua ſaccharata , in æquali doſi cum ſyrupo, uel accipiantur ſine aquis , ut diuturniorem moram contrahant in ſtomacho & melius inuiſcentur in ſtomachi ſuperficie. Et ſi opus fuerit fortiori abſtergente, accipiatur oxymel compoſitum, aut ſcylliticum,et poſſunt miſceri cum aqua decoctionis cinamomi. Materia uerò melancholica euacuetur cum diaſenę,aut ſena,aut epitymo conſolatis cum zingibere & pauco ſalis gemmæ, & miſceantur cum pauco iure galli,aut aqua caſei,miro bolani nigri permixti,cum alijs ſolutiuis,euacuando confortant & uomitum ſiſtunt , poſtea diſcraſia ſtomachi corrigatur,& ſtomachus confortetur. Corrigantur autem accidentia iuxta quartam intentionem,ſecundum quod oportet. Quinta autem intentio perficitur faciendo regimen declinare in contrarium diſcraſiæ,& cibus ſit paucus, facilis digeſtionis,boni chimi,cito penetrans, boni odoris , placens patienti,& confortatiuus ſtomachi, & parum bibat, dormiat multum,& immediatè poſt cibum,& quieſcat,& aſpergatur facies, ſi uellet uomere , & terrefiat ne uomat,& fiant ligaturæ in extremis,et uentoſa ſtomacho ſuperponatur , & extrema in aqua calida, aut frigida imponantur ſecundum exigentiam reliquarum circumſtantiarum. Curationes autem uermium,apoſtematum,puſtularum,& ulcerum,& dolorum ſtomachi ponentur in ſequentibus.

Oppilatio autem pyloron,ſi naturalis , curam nõ habet. Si uerò pendeat ab humore craſſo & uiſcoſo, ſecũdum quod eſt ut plurimum , curatur cum abſtergentibus & inciſiuis, quę parum anteſcripta ſunt.

Item cum exhibitiõe hieræ picræ in foma electuarij.

Raritas autem texturæ ſtomachi curatur intendendo unioni partium eius & cõfortationi ipſius, & eius incoriationi, & cauẽdo à ſolutiuis, & facientibus uomere & propriè fortibus, & à ualde reſoluentibus & exiccantibus. Sint ergo exterius applicita propria, & ſtiptica, & contraria diſcraſiæ ipſius, ſed non multum excedentia in qualitatibus primis actu, aut potentia, de quibus ſtatim ſermo præceſsit. Similiter interius ſumpta ſint propriè moderatè ſtiptica uiſcoſitate participantia, hæc enim ſtomachum iuuant & incoriant, ſicut cytonium, thus, maſtix, crocus, & pelliculæ intrinſecæ in ſtomacho gallinarum conueniunt cum proprietate ſua, & uinum ſuaue ſtipticum in pauca quantitate ſumptum, & ſeruet reliquum regimen ſex rerum, de quo ſupra. Si uerò uomitus fuerit humoralis, tunc eſt duplex, criticus aut ſymptomaticus. In uomitu critico ſinatur natura operari, ſi ueriſimiliter ex digeſtione præcedenti & uirtutis tolerantia uideatur fore ſufficiens, nec eſt cibo, aut alio modo impedienda. Si uerò fuerit diminutus adiuuetur cum leuibus tantum, quæ ex dictis in uomitu artificiali elici poſſunt, ſi uerò ſuperfluus conſtringatur cum auxilijs inferius ſcribendis. Si uerò fuerit ſymptomaticus, aut erit ſolum ex humoribus in ſtomacho congeſtis, aut aliunde deriuatis. Si primum, quinque requiruntur intentiones. Prima, eſt humoris in ſtomacho congeſti, uomitu, aut ſeceſſu, aut utroq; modo euacuatio, & ad euacuandum humores imbibitos, aut inuiſcatos, magis confert uomitus, quàm ſolutio. Secunda, eſt correctio diſcraſiæ ſtomachi quæ eſt cauſa cõgeſtionis, & ſimiliter ſtomachi confortatio. Tertia, eſt prohibitio, ne humores à membris circunſtantibus fluant ad ſtomachum. Quarta, accidentium correctio. Quinta, debitum regimen ſex rerum non naturalium. Quæ omnes intentiones complendæ ſunt, ſicut dictum fuit in uomitu cibali à mala complexione cum materia. Si uerò fuerit ſymptomaticus ex humoribus ad ſtomachum, aliunde deriuatis, ſeptem exigunt intentiones. Prima euacuat, Secunda diuertit. Tertia regit membrum mittens. Quarta fluxum intercipit. Quinta regit ſtomachum recipientem. Sexta corrigit accidentia. Septima ordinat regimen ſex rerum non naturalium. Pro prima intentione eſt ſciendum, quòd ſi uomitus fuerit qualis oportet, quem uirtus bene toleret, ſinatur natura operari, uomitus nanq; curat uomitum, ſicut fluxus fluxum. Propterea uomitus in principio paroxiſmorum eſt ſinendus, prohibet enim paroxiſmum, aut minuit, quarta primi. Si uerò fuerit uomitus non qualis oportet, aut uirtus non bene eum toleret, eſt ſiſtendus modis infra ſcriptis penes ſupraſcriptas intentiones, ſi ergo repletio fuerit in toto, & fuerit æqualis omnium humorum, id eſt, proportionalis, aut ſanguis dominetur, fiat phlebotomia de uena communi, aut de ſaphenis, præcipuè ſi retentio ſanguinis menſtrualis, aut hæmorrhoidalis fuerit in cauſa. Si uerò fuerit dominium aliorum humorum abſq; peccato ſanguinis euacuentur, ſecundum ipſorum exigentiam euacuantibus integratis ex ſuis minoratiuis, digeſtiuis, & eradicatiuis, etiam iteratis ſecundum exigentiam. Sint tamen tales quòd ſtomachum non lædant, aut parum lædant, propterea uitanda ſunt ſolutiua fortia, & propriè non correcta, digeſtiua propria in cholerico ſunt oxiſacchrata ſyrup. de agreſta, de granatis, de citro, de limonibus, de papauere, qui prohibet effuſionem materierum ad ſtomachum, ſyrup. endiuiæ, decytonijs. Aquæ uerò ſunt, ſicut endiuiæ, lupuli, aceroſæ, epaticæ, plantaginis. Sed in phlegmatico, & mixto, ſyru. de menta, de abſinthio, mel roſ. aqua mentæ, abſinthij: in melancholico, ſyrup. de bizantijs, de epithymo, de fumo terræ, aqua ſcolopendriæ, bugloſſæ, &c. Sed aqua hordei excorticati ualet in cholerico, & mixto pluribus modis, ſcilicet infrigidando, humectando, aperiendo, prouocando urinam, leniendo uentrem, et ſi fecerit uomitum confert educẽdo cauſam, & eſt optima in curatione febrium, & eductione choleræ praſsinæ, eruginoſæ, & humorum aduſtorum, ita ut frequenter fit medicina ſolennis in curatione fluxus, & uomitus cholerici & mixti & cum ipſa poſſumus multas medicinas permiſcere ſecundum exigentiam, & maximè ualet in materijs corruptis quarum quærimus eradicationem. Solutiua uerò ſunt, ſicut rheumbarbarũ, & myrobolani citrini, in cholerico pilulæ alephanginæ. In phlegmatico pilulæ de rheumbarbaro, & ſtomatichæ in mixto, & ſena myrobolani indi. Epithimum in melancholico, & poſſet fortificari, addendo magis exoluentia ſecundum exigentiam. Secunda autem intẽtio, ſcilicet diuerſio perficitur cum ligatura pedum ſupra genua, & manuum ſupra cubitos. Item cum uentoſis in natibus & coxis. Item ſuper umbilico & regione epatis, & ſplenis, & propriè quando ab eis partibus materia ſtomacho communicaretur.

Clyſteria quoq; leuia, aut acuta ſecundum exigentiam iuuant ad diuerſionem. Lotiones quoq; pedum, & brachiorum cum aqua calida ſunt ad hanc intentionem. Et ad hanc intentionem ſunt prouocatio urinæ, & ſudoris, ſanguinis menſtrualis, hęmorrhoidalis, & ſimilium. Sed pro tertia intentione ſcilicet regimine, membri mittentis debemus tria facere. Primò ab ipſo ſuperflua euacuare. Secundò, diſcraſiam eius corrigere. Tertiò, ipſum confortare. Si ergo ſplen fuerit in cauſa ab ipſo euacuabimus melancholiam, ſi epar & kyſtis maximè ſanguinem, & choleram, ſi matrix menſtrua niſi fuerit prẽgnans, & ſi retentio ſanguinis hæmorrhoidalis fuerit in cauſa, ipſum prouocabimus, et ſic de cęteris, diſcraſiam autem horum membrorum corrigemus, & ſimilia, confortabimus cum contrarijs proprijs moderata ſtipticitate participantibus. Fluxus autem intercipitur iuxta quartam intentionem oppilando uiam tranſitus humorum ad ſtomachum, & humores ipſos incraſſando, & compingendo, & quia ſtomachus recipit humores à toto mediante epate, ſuper regione epatis, ſtomachi, & partium adiacentium ſunt ponenda ſtiptica propria illis membris, & cum hoc contraria ipſorum diſcraſiæ. Et conuenientia ad hoc ſunt unguenta, & ſacculi ſuperius deſcripta, quibus poſſunt addi apud neceſsitatem maioris infrigidationis ſandali, ſpodium, camphora & ſimilia. Et ubi calefacere opus ſit, thus, maſtix, ſpica, nuces cupreſsi, & ſimilia. Humores etiam incraſſentur, & compingantur

compingantur, & uiæ claudantur cum interius ſumptis ſtipticis, et uiſcoſis, & apud maiorẽ neceſsitatem ſtupefacientibus. Et ex leuibus proprijs in cauſa calida ſunt rob, aut ſyrupus de granatis, & ſimiliter de cytonijs deſcriptione Raſis in hoc cap. de uomitu et cholerica paſsione. Item trochiſci de olibano ab eo deſcripti in eodem cap. et ualent in cauſa mixta. Confectio quoq; de cytonijs deſcriptione Meſ. in ſuo Antidotario diſtinctione prima, & incipit, confectio de citonijs bona confortans ſtomachum & faciens digeſtionem, &c. eſt preciosa, & docet ibidẽ ordinare eam in cauſa mixta, & cauſa calida. Et multiplicando calida ualebit in cauſa frigida. Et ſi opus fuerit ſtupefacere detur ſyrupus, de papauere uel ſ. ℈. trohiſcorum de olibano & addatur opij, croci, an. gran. 1. aut plus ſecundum exigentiam. Hæc autem debent ſumi per s. horam ante cibum, & per maius tempus, ſed opiata ſaltem per duas horas añ. Et poſitio extremitatum in aqua frigida eſt ad hanc intentionem, & propriè in cauſa calida. Regimen autem ſtomachi recipientis iuxta quintam intentionem perficitur. Primò educendo materiam in ſtomacho exiſtentem uomitu, & ſeceſſu, aut utroq; modo ſecundum quod uidebitur magis expediens. Secundò ſtomachum confortando cum proprijs ſtipticis diſcraſiæ ſuæ contrarijs. Confortantia autem ſtomachum, & uomitum prohibentia in cauſa frigida ſunt ſyrupus de menta, de abſinthio cum aqua cinam. garioph. galangæ, & ſimilium. Item diacitoniten cum ſpeciebus in fine menſæ. Et in cauſa calida miua cytoniorum, ſyrupus de ribes, de piris cum aqua calibeata. Et in fine menſæ diacitoniten, de ſaccharo. Et ad hanc intentionem ſunt multa electuaria, trochiſci, pulueres ſparſim ab authoribus colligendi. Applicanda autem exterius ſufficienter dicta fuerũt cum ageremus de uomitu cibali. Et ex expertis apud Auic. in cauſa frigida. ℞. galliæ, xiloaloes crudi, gariophili, partes æquales ſumat de eo in potu, exempli gratia, à ʒ. 1. uſq; ad 2. cum uino cytoniorum. Et ſi huic addatur pulegij pars una eſt præſtantius ſi æger non abhorreat.

Et cauendum eſt à ſtipticis uentre exiſtente ſtiptico niſi prius leniatur. Et apud Auic. camphoræ ineſt proprietas ſiſtendi uomitum in cauſa calida, ſumpta in potu cum rob ſtipticis, & odorata, & linita, & remouet nauſeam. Et quando ſint humores mali in ſtomacho, dentur in principio menſæ lubricantia. In fine ſtiptica confortantia. Et trochiſci ſtellæ ſunt potentes in ſiſtendo uomitum, & reliqua opiata. Sed non ſunt adminiſtranda, niſi cum reliqua non ſufficiunt & bene correcta incipiendo à doſi parua diſtanter à cibo. Si uerò materia à capite ad ſtomachum deriuetur. Prima intentio eſt cura catarrhi, de qua ſuperius proprio capit.

Secunda eſt ſtomachi regimen, quod manifeſtum eſt ex dictis. Si uerò materia à ſplene ad ſtomachum deriuetur, ſimiles obſeruandæ ſunt intentiones de euacuatione, diuerſione humoris melancholici, & ſic de cæteris. Verum ea quæ complent has intentiones diuerſificantur ſecundum humores & diſcraſiæ exigentiam, quę omnia poſſunt patere ex iam dictis.

Et idem regimen ſeruandum eſt in cura uomitus, à quocunque membro ſit communicatio.

Accidentia autem iuxta ſextam intentionem corrigantur ſecundum quod oportet. Et regimen ſex rerum, iuxta ſeptimam ordinetur, ſecundum quod dictum eſt in uomitu cibali, hic tamẽ canon in cibando obſeruetur. Quòd ſi euomat reiteretur cibus, ſed bene conditionatus, ut ſupra, & in modica quantitate. Et quotiens euomis totiens reiteretur, nam tandem una uice retinebit.

Et idem canon ſit in medicinis, & narratur ab Auicen. in proprio capit. ſumptus à Gal. 6. interiorum, ſecundo capit. quòd quidam homines inceſſanter appetunt cibum, & quotiens ſumunt expellunt ipſum per inferius, aut ſuperius, & ſunt in continuo exercitio comedendi, & expellendi cibum, & uiuũt uita ſanorum, non tamen uiuerent, niſi aliquid retineret. Similiter eſt auis comedens locuſtas continuè, & continuè eas euomẽs in toto tempore in quo recipit eas.

Idem faciebat quidam guloſus in patria mea, ſcilicet Verona multum famoſus, qui multotiens in die comedebat, & totiens euomebat, ut nouo cibo delectaretur. Vomitus prægnantis contingens per communitatem à matrice propter retentionem menſtruorum communiter eſt magis infeſtans à ſecundo menſe uſque ad quartum. Ante enim menſem ſecundum parum de ſanguine menſtruali retẽtum eſt. Sed poſt quartum fœtu aucto multum ſanguinis cedit in fœtus nutrimentum. Hic ergo ſi fieri poteſt eſſet curandus eiſdem ſeptem intentionibus, de quibus ſupra.

Sed prima intentio, ſcilicet euacuatio prohibetur, niſi à quarto uſque ad ſeptimum, quarta aphoriſmorum. Veruntamen phlebotomia magis ſuſpecta eſt, quanto maior eſt fœtus, quinta aphoriſmorum. Sed ſolutio uentris in primis menſibus, ſcilicet uſque ad tres incluſiuè ſuſpecta eſt, cum eo tempore ligamẽta fœtus ſint debilia, & à ſexto menſe ſupra ſimiliter ſuſpecta, propter fœtus nimiam grauitatem. Concedi tamen poſſunt ſolutiua facilia, ſicut rheumbarbarum, & mirobolani, caſsia manna, & ſimilia. Licet omnia aliquid ſuſpitionis ingerant. Et Auicenna 21. tertij, concedit polypodium exiccatum.

Diuerſiones etiam fieri poſſent iuxta ſecũdam intentionem cum clyſteribus leuibus, ſicut ex brodio carniũ, oleo, ſale, ſaccharo rub. uel melle, & poſſet poni caſsia, ſimiliter ligaturæ manuum ſupra cubitos. Item uentoſa magna ſuper umbilico, hæc tamen non ſunt plurimum continuanda.

Correctio autem diſpoſitionum membri mittentis, ſcilicet matricis, iuxta tertiam intentionem non debet fieri, oportet enim prouocare menſtrua, quorum prouocatio faceret aborſum. Quarta autem intentio, ſcilicet fluxus interceptio, ſuſpecta eſt ne materia ad ſtomachum fluxura retineatur, & retenta putreat, & ad membrum aliquod apoſtemandum conuertatur, eſt enim minus malum ut uomitu educatur Confortatio autem ſtomachi iuxta quintam intentionem male fieri poteſt, cum materia ad ipſum continué deriuetur. Confortatio nanq; applicata interius aut exterius cum ſint ſtiptica ſtomacho exiſtente pleno ſuperfluitatibus ſunt cauſa retentionis illorum ſuperfluorum in ſtomacho, & conſequẽter cauſa maioris conturbationis & anguſtiæ. Quare oportet

alterum duorum fieri, aut materiam ad inteſtina deriuari cnm clyſteribus, de quibus ſupra, et aliquando ſolutiuis ſupraſcriptis leuibus, & cum diæta uentrem leniente, ſicut paſſulis, ficubus, uitellis ouorum, ſaccharo, brodio carnium laudabiliū, & ſimilibus ſumptis in principio menſę. Aut oportet uomitum ſinere & ipſum facilitare, uomitus nanq; materiæ in ſtomacho contentæ ante cibi ſumptionem erit cauſa quietis ſtomachi & appetitus. Et quòd cibus in ſtomacho retineatur & bonæ digeſtionis eius, neque natura ex hoc uomitu etiam quatuor aut pluribus menſibus continuatis tantum terretur, quantum terretur ex uomitu à cauſa præternaturali pendente.

Et nota quòd aqua hordei ſumpta in mane calida aut uentrem lenit, aut uomitum facilitat. Et ſit 4. ℥. uſq; ad 6. Si tamen ſumpto cibo inclinaretur ad uomitum, retineatur aſpergendo faciem cum aqua frigida, & apponendo ſtomacho aliquid cōſtrictiuum ex ſupraſcriptis. Et in fine menſæ ſumendo cytonium, aut pirum, aut aliud ſimile ſtomachi confortatiuum, aut conſtrictiuum, & apponatur uentoſa ſuper umbilico. & ſimilia. Si tamen euomerent, euomant complete cibum & humores, deinde cibus ireretur confortando ſtomachum, ut ſupra, & totiens cibetur, donec aliquid retineat. Et miua cytoniorum cum bolo armeno ſedat uomitum. Et tyrupus de agreſta, & aceroſitas citri ſunt propria in uomitu prægnantis à cauſa calida. Corrigantur accidentia iuxta ſextam intētionem ſecundum ipſorum exigentiam. Et regimen ſex rerum ordinetur, ſicut dictum fuit ſuperius. In hoc tamen habet differentiam prægnans à cæteris uomētibus, quia oportet magis complacere appetitui illius, quàm cæterorum. Et uinum odoriferum paucum ſubtile & rectificans appetitum earum nauſeam & uomitum. Et ſinapis excitat appetitum deiectum per præſentiam humorum, frigidorum, craſſorum, et uiſcorum. Et caſeus aſſatus excitat appetitum & cedat uomitum. Et cytonia aſſata in quibus ſint ſciſſa fruſta xiloaloes indi in fine menſę ſiſtunt uomitum, & ualent ad appetitum.

Vomitus ſanguinis ſi fuerit à uirtute iana expellente ſuperflua, aut fuerit criticus, ſinatur natura operari quouſque æger toleret bene. Alius uerò iſtendus eſt, pro cuius cura recurre ad capit. de ſputo ſanguinis. Omnes enim intentiones & medicinæ ibidem poſitæ ſunt ad hunc locum offerendæ. Non eſt niſi hæc differentia, quia ſicut ibi eligimus medicinas pectorales. ita hic eligantur medicinæ ſtomachales. Auicenna tamen deſcribit remedium expertum. ℞. acatiæ, ſeminum roſarum, terræ ſigillatæ, & balauſtiarum, ana. ʒ. 1. opij gran. 5. ſem. hyoſcyami alb. gra. 8. gummi arabicæ ʒ. 1. ſucci arnoglоſſæ, uel uirgæ paſtoris ℥. 2. Si uolumus dulcorare poſſumus addere ſiulep. roſ. ʒ. 1. Si uerò uolumus ipſum in forma ſolida ponatur cum ſupraſcriptis puluerib⁹, ſucci quantum ſufficit, pro formandis trochiſcis his utere ſecundum exigentiam. Poteſt enim ex his exhiberi à ʒ. 8. uſque ad 1. & s. diſtemperatis cum uino ſtiptico multæ commixtionis cum aqua calibeata, aut cum aqua plantaginis, uel accipiantur in forma pilularum, & poſt eas bibatur aliquid ex ſupraſcriptis. Vomitus autem ſanguinis ſequens ulcera, aut apoſtemata rupta curatur cura ulcerum, aut apoſtematum, de qua infra, admiſcendo medicinis ulcerum ſauguinem conſtringentia. Et ſi à capite deſcenderit, cura poteſt patere ex cura fluxus ſanguinis narium. Cura uomitus, aut ſputi ſanguinis pendentis à ſanguiſuga manifeſtabitur in ſequētibus in quodam cap. proprio.

DE CHOLERICA PASSIONE. Cap. LXXIX.

Hic terminus cholerica paſsio apud Alexandrum & Simonem deſcendit à χολάδες Græcè, quod eſt inteſtinum latinè. Sed penes hos melius ſcriberetur choladica quàm cholerica. Sed apud alios Græcos noſtri temporis hic terminus eſt corruptus cum potius deberet dici cœliaca, κοιλία enim Græcè, idem eſt quod uenter Latinè. Vnde cœliaca paſsio, id eſt, uētralis paſsio, quia κοιλίαν Græci ſcribunt per αι diphtongum, cui Latinè œ, diphtongo correſpondet, melius ſcriberetur cœliaca, quàm ciliaca. Eſt autem deſcriptiuè motus uehemens materierum ex indigeſtione corruptarum ad expellendum eas à corpore cum labore, & acuitate uirtutis expulſiuę, in tantum ut frequenter fiat uomitus & ſeceſſus ſimul, una uia non ſufficiente ad egreſſum huius materiæ propter ſui multitudinem, & acuitatem expulſiuam præter modum ſtimulantem.

Species ſumuntur ſecundum diuerſas ſpecies exeuntium. Sunt enim quædam aquoſa de genere phlegmatis. Quædam cholerica & diuerſarum ſpecierum, & propriè corruptarum, ſicut choleræ praſinæ, eruginoſæ, & ſimilium. Quædam melancholica corrupta frequenter aduſtione participantia diuerſarum naturarum & colorum. Cauſæ eius ſunt omnia quæ corrumpunt digeſtioēm, imò digeſtiones, ſiue ſint cibi mali facile corruptibiles, ſicut, ppriè lac, chryſomilla, melones, et ſimilia, ſiue ſit ciborū quantitas ſuperflua, aut mala præparatio, aut malus ordo, aut tempus incongruum cum ponitur indigeſtum ſuper indigeſto, aut rēpus anni, & propriè æſtas & autumnus. Et aer in ſua ſubſtantia corruptus, & ea quæ accidentaliter occurunt, ſicut coitus, balneum exercitium indebitum, accidentia animi immoderata & propriè rempore non congruo. Et multiplicatur ex potu aquæ frigidæ in ieiunio ſequente cibum craſſum. Corrumpuntur quoq; digeſtiones, quæ ſunt cauſa cholericæ paſsionis propter nocumenta ipſorum digerentium, ſcilicet ſtomachi, et epatis cum ſunt læſa per eſſentiam ſecundum aliquam ſuarum naturarum, aut omnes, aut per communitatem, uel à toto, uel à ſingulis membris communitate abſolutè uel non abſolutè, ſed de cauſis corruptæ digeſtionis in ſequenti cap. uberius agetur.

Signa. Incipit in primis cum lenitate, deinde ſtatim augetur cum dolore & punctione in ſtomacho & inteſtinis. Et quę ſunt minus maligna in primis ſecundum plurimum expelluntur, ſicut cibi corrupti, deinde humores aquoſi, & cholerici citrini, tandem uirides praſini, & eruginoſi, & nigri, & tandem perducit ad fluxum uentris, qui eſt ſicut lotura carnium recentium, & interdum haber dolorem pungitiuum & quandoque perducit ad karatim alcurat, & ſunt fruſta

fruſta ſubtilia ex ſubſtantia inteſtinorum, quæ educuntur in diſenteria. Acccidentia eius ſunt ſitis, cuius tolerantia iuuat, & bibere aquam frigidam nocet, dolor, & punctio, & uigiliarum inſtātia à principio uſque ad finem, ſed in proceſſu perducit ad ſpaſmum & ſingultū, & tandem ad caſum pulſus, ſudorem frigidum, & mortem, & hoc uſq; ad ſeptimum. Eſt enim paſsio peracuta, cuius terminus eſt ad mortem, uel ad ſalutem à 4. uſq; ad 7. dies.

Prognoſtica. Primum qui hanc paſsionem frequenter incurrunt, facilius eam tolerant materia non exiſtente tanta nec ita maligna. Qui uerò rarò difficulter ſaluantur ex cauſis contrarijs, propterea infantes facilius ſaluantur quàm reliqui, quia eam frequentius cæteris incurrunt. Et quia uirtutes ſuæ naturales ſunt fortiſsimę. Secundum, cum uentum eſt ad caſum uirtutis, frigiditatem extremorum, ſpaſmum & ſingultum in fine, non eſt ſpes ſalutis. In priucipio uerò ſic, cum tunc ſequatur punctionem & dolorem & fortem pugnam, in fine uerò uirtutis debilitatem, & corporis conſumptioriem. Tertium, multotiēs cum reſtringitur cholerica paſsio, declinat materia ſubitò ad uias urinæ, & accidit ardor urinæ. Quartum, hæc paſsio ſecundum plurimum eſt ſalubris ſi debitè tractetur, ſed non apud tardos, negligentes, aut imperitos, celeritate enim indiget.

Cvm punctio & triſtitia alicui ſuperuenerit, affuerit cum ea, uel poſt eam uomitus, uel uentris ſolutio. Aqua calida multotiens in potu tribuatur. Et ſi adhuc perſeuerauerit uomitus & uentris fluxus, aqua calida iterum detur, ſedabitur enim paſsio. Cum autem ægritudo quieuerit balneum ingrediatur æger, in quo per unius horæ ſpatium moretur. Egreſſus autem de balneo leui alatur nutrimento. Deinde dormiat.

Hoc capitulum habet duas partes. In prima curat choleriam paſsionem quando eſt debilis. In ſecunda ibi. Sed licet uomitus & uentris fluxus, curat ipſam quando eſt fortis. Item prima in duas. Nam primò curat ipſam in principio, augmento, & ſtatu. In ſecunda parte ibi. Cum autem ægritudo. Curat ipſam in declinatione. De prima parte ponens ſigna cholericæ paſsionis dicit. Cum punctio, ſcilicet, ſtomachi, & inteſtinorum, triſtitia, quæ eſt quędam conturbatio & anxietas ſtomachicha, & cum ea uel poſt ipſam fuerit uomitus, & uentris ſolutio aliquando ſimul una uia non ſufficiente ob multitudinem materiæ, aut ipſius acuitatem præter modum naturam ſtimulantem, aliquando ſucceſsiuè una immediatè poſt reliquam aqua calida in principio & etiam in augmento & ſtatu, ipſa perſeuerante eſt multotiens, & in magna quantitate tribuenda, lauat enim ſtomachum & inteſtina ab his humoribus eorum acuitatem remittens. Et nota pro ſolenni remedio huius aquæ exhibitæ, ualere non ſolum in cholerica paſsione, ſed in omni uomitu & fluxu & anxietate ſtomachicha ab humoribus calidis contingente ſi oportunè afferatur, ita ut frequenter ſola ad curam ſufficiat. In ſecunda parte curat dum uentum eſt ad declinationem per balneum aquæ dulcis ad ſiſtendum uomitum et fluxum, diuertendo materias à centro ad circunferentiam, & ad corpus humectandum ſuperfluè per huiuſmodi euacuationes exiccatum. Et nutrimentum debet eſſe facilis digeſtionis, boni ſimi, citò penetrans, paucarum ſuperfluitatum, ſtomachi & inteſtinorum confortatiuum, ſicut ſuccus & contuſum carnis pulli, aut perdicis, & ſimilium, & propriè poſt aſſationem, & modicum uini ſubtilis aliqualiter ſtiptici.

Quod ſi uomitus uel uentris ſolutio uehemens fiant, & ſymptomata terrefaciē ia ſuperuenerint, non tamen eſt timendum, imò cum medicaminibus quæ ego nominabo ſuccurendum. In principio itaq; trochiſci de olibano cum aqua, & niue, & rob granatorum dentur ſemel. Qui iterum ſunt etiam dandi ſi uomitus non ceſſauerit. Duo quoque adiutoria & coxæ in ſupremis partibus ligentur. Et aqua niue infrigidata ſuper crura, & pedes fundatur, & in ipſam etiam immittantur.

Venter quoque ex ſandalis, roſ. camphora gallia, aqua roſacea conſperſis epithimetur. Et pannus aqua roſacea in niue infrigidata infuſus deſuper ponatur, qui poſtquam tepefactus fuerit eſt remouendus, & alius ut prius deſuper mittendus.

Ad potandum autem paulatim tribuatur uinum uetus temperatum cum rob granatorum. Et quando uomuerit iterum tribuatur. Panem quoq; in ſucco granatorum infuſum cogendus eſt ſumere cum uino & comedere. Quòd ſi uomuerit iterum dandus eſt, donec quieſcat.

In hac parte curat cholericam dum eſt fortis. Et habet quatuor partes. In prima facit, quod dictum eſt, In ſecunda ibi. Quòd ſi ſyncopis. Curat ſyncope ſuperuenientem. In tertia ibi. Quicquid autem. Ordinat diætam propriè conuenientem in declinatione. In quarta parte ibi. Trochiſci dicti de olibano. Deſcribit quaſdā medicinas, de quibus fecerat mentionem. In prima parte dicit, non eſſe timendum, eſto

quòd uomitus & fluxus uentris fiant uehementer & superueniant symptomata, id est accidentia horrenda, sed ad remedia properandum, ut infrà.

Sed nota quòd statim à principio & antequam huiusmodi remedia fiant, debet exhiberi aqua calida in magna quantitate & multotiẽs, ut dictũ est superius.

In primis exhibet unum de trochiscis, de olibano, quorum descriptio ponetur statim, ponderantẽ aur. 1. distemperatum cum ℥.1. aquæ frigidissimæ, & ℥.s. rob de granatis, & si uomitus non cessauerit iteretur eiusdem medicinæ exhibitio, magis enim debemus esse soliciti de retentione uomitus, quàm fluxu uentris. Quòd si abhorrent hunc modum sumendi hos trochiscos possunt exhiberi in forma pilularum, & post eorum sumptionem bibatur liquor suprascriptus, habent enim in restringendo uomitum singularem proprietatem. Secundum remedium, ut duo adiutoria & coxæ in supremis partibus eorum stringantur fortiter, ut ratione doloris materia diuertatur & ut maior dolor tristem sensationem denigret.

Tertiò, aqua frigidissima super crura embrocetur & in ipsa etiam mittantur pedes ad compingendum & incrassandum materiam, ut fiat inepta fluxui.

Et Gerardus de Solo laudat manutergium in aqua frigida infusum, & post expressionem collo applicitum, quia nerui uenientes à cerebro ad stomachum congelantur, unde cessat tristis sensatio in ore stomachi, quæ est causa uomitus, & clauditur meri. Quarta epithymetur stomachus cum hoc. ℞. rosarum, & propriè sylueſtrium stipticarum, sandalorum rub. ana. ʒ.2. camphoræ ʒ.s. galliæ muscatæ ʒ.1. aquæ rosatæ ad conficiendum quantum sufficit: hoc in modum unguenti cum quo stomachus ungatur, postea pannus infusus in aqua rosata frigidissima actu loco inuncto supponatur & sæpe replicetur. Expediens tamen esset ut petia infusa in medicamine prædicto cui multa aqua rosata esset admixta & expressa stomacho sæpe applicetur ne tepefiat. Sed hoc medicamen non omnibus conuenit, sed solum stomachi discrasiam calidam habentibus cum fortitudine caloris innati. Quintò, iubet in potu dari uinum granatorum cum uino ueteri mixtum ad uigorandum uirtutem & confortandum stomachi retentiuam & prohibendum cibi corruptionem ratione acetositatis, dosis sit ab ℥.1. uel quantum uidebitur discretioni medici, & per uinum uetus intelligo uinum depuratum, contra mustum distinctum, & sit stipticum aliqualiter & non ualde crassum. Et si uomuerit iterum exhibeatur, donec retineat. Et panis in uino granatorum infusus similiter exhibeatur loco cibi. Et bibatur uinum in quo est infusus. Quem si uomuerit, iteretur donec retineatur, hanc discrasiam calidam stomachi remouent, & confortando humores uenientes ad os stomachi prohibent.

Quòd si syncopis superuenerit, muscum cum rob granatorum, uel cum uino dare conueniens est, inde inferendo, & succus carnis hœdinæ, & pullinæ cum pauco cytoniorum succo, & uino mixtus in potu est tribuendus. Pulli præterea sunt assandi, & ante nares ipsius discerpendi. Thus etiam dandum est, ut mastichet ipsum, & paulatim traijciat. Postremò bolum corascenũ cõditum cum camphora tribuatur.

In hac parte curat syncopim superuenientem, tum ratione uaporum malignorum cordi communicantium, tum ratione compassionis cordis ori stomachi, tum propter paucitatem spirituum sequentem euacuationem superfluam. Primò, exhibet uinum cum musco, utputa 1. ℥. uini odoriferi subtilis cum 4. granis musci, sed melius est, ut huic addatur s. ℥. aut ℥.1. uini cytoniorum, uel alicuius similis frigidi ualentis in stomachi confortatione. Secundò, exibet cibum resumptiuum, restauratiuum spirituum in breui tempore, propter facilem eius digestionem & penetrationem, & stomachi confortationem.

Cuius sit hæc descriptio. ℞. succi carnis hœdinæ, uel pullinæ, aut alicuius auis bene conditionatæ ℥. 2. uini cytoniorum, uini subtilis aromatici aliquali dulcedine participantis ana ℥. 1. misce & totum debitè calidum, uel quantum sumere potest, ita ut non uomat exhibeatur in potu. Tertiò, cõfortat ægrum bonis odoribus, sicut pullis assatis, & confractis appositis prope nares, sed bonum est ut unicuiq; præsentetur sibi placentes. Quartò, iubet pro confortatione stomachi, & retentione uomitus, thus mastichari & deglutiri, aut si eius masticationem abhorret, deglutiatur absq; masticatione. Quintò, bolum corascenum, qui non est apud nos, cuius loco accipimus mastichis, boli armeni ana ℈. 1. camphoræ ana, gran. 2. usque ad 4. & formare pilulas cum uino cytoniorum, cytonia enim, & quæ ex cytonijs fiunt, conferunt secundum omnem modum administrationis, & ferè omnes excedunt medicinas in hoc casu.

Quicquid autem de huius passionis cura nunc usque diximus, donec uomitus sedetur, & stomachus cibum recipiat, fieri conuenit. Postquam uerò stomachus ipsius retinere poterit, nutriendus est æger. Et parum uini ueteris in potu sumat bene redolentis. Et dormire incipiat.

In hac parte ordinat diætam conuenientem, & propriè uomitu sedato: quæ debet esse crassior quàm antè. Sed tamen omnia quæ exhibentur, sint pauca in quantitate, facilis digestionis, boni chimi, paucarum superfluitatum, quorum paucum, multum nutriat, stomachi & membrorum nobilium confortatiua, odoris & saporis boni, ægro placentia: etiam præcipit somnum, qui tamen est conueniens in toto curæ processu, minoratis superfluitatibus, & propriè post cibi & potus, aut alicuius medicinalis sumptionem.

Trochisci de olibano dicti ad uomitum.

Recipe

Recipe boli, corasceni, thuris, amborum an. drach. 10. cubebæ, cardamomi amborũ ana drach. 2. & s. camphoræ, galliæ, gar. omnium ana 6. drach. 1. fiant trochisci pondere aur. 1. hi enim uomitui multum conferunt. Rob de malis granatis, succus malorum granatorum acetosorum sumantur, & per noctem unam aut amplius dimittantur, donec quod crassum est in fundo resideat, & deinde coquatur, & dispumetur donec iulep similitudinẽ habeat, in quo ab igne deposito adhuc tamen calido mẽtæ uiridis stipites mittantur, & in ipso permanere permittantur, quousq; infrigidentur. Cumque infrigidatum fuerit extrahantur, ad cuius similitudinem syrupus de cyton. & syrupus de malis macianis fieri conuenit.

Si autẽ uomitus hora alia inualuerit nimis, & superfluerit magna uentosa stomacho superponatur.

In hac parte describit quasdam medicinas, de quibus fecerat mentionem, quarum descriptiones sunt istæ. ℞. boli corasceni, loco eius pone mastichis, boli armeni, thuris, ana ʒ. 5. charabæ, cardamomi, an. ʒ. 1. & grana 15. camphoræ, galliæ muschatæ, garioph. ana, gran. quinq;, formentur trochisci aur. 1. cum aqua acetosæ, aut rob de granatis infra scriptis, de quibus detur unus in forma pilularum, post cuius sumptionem sumatur parum eiusdem rob cum pauco aquæ calibeatæ. Descriptio rob de granatis, succus granatorum dimittatur residere per noctem, deinde subtile accipiatur & bulliat, & dispumetur donec iulep similitudinem habuerit, in quo ab igne deposito adhuc calido, myrti uiridis stipites ponantur & in ipso dimittantur manere donec infrigidetur, postea extrahatur & reseruetur, ad cuius similitudinem syrup. de cytonijs, aut malis macianis fieri conuenit & sunt proprij ad uomitum & ad fluxum. Vltimò, uentosam magnam ad sistendum uomitum stomacho superponit.

Cura huius persæpe difficilis est & indiget medico constante, & experto quem non terreant accidentia. Et in summa quinq; exigit intentiones. Prima causam remouet euacuando humiditates corruptas, quę sunt in stomacho, & in intestinis, nec non cachochimiam in toto existentem, pręcipuè in uenis membrorum naturalium secundæ & tertiæ digestionis dolorem & punctionem stomachi & intestinorum sedando. Secunda, diuertit. Tertia, humores incrassat, uias & ductus constringit, tandem stupefaciendo si fuerit necessarium, & cum hoc stomachum & intestina confortat ne recipiant. Quarta, accidentia corrigit. Quinta, ordinat debitum regimen sex rerum.

Imprimis si fuerit dolor & punctio in stomacho & in intestinis cum nausea & inclinatione ad uomitum aut secessum uentris cum incœperit, præmittatur clystere ex 15. ℥. aquæ hordei, & ℥. 4. olei communis, ℥. 1. sacch. rub. & uno uitello oui. Aut si uideantur humores frigidi magis dominari fiat clystere ex ℥. 15. aquæ pauci mellis, quo educto bibat aquæ calidæ, aut aquę hordei ℥. 6.

Et si appareat dominium humorum frigidorum aquæ pauci mellis tantundem, cui posset addi ʒ. s. cymini præparati, est enim proprium, hæc enim aqua materias & cibos corruptos, uel per secessum, uel uomitum purgabit. Post hoc si uomitus & fluxus simul incipiunt, aut alter eorum sinatur natura operari, quousque bene ferat, & propriè his euacuationibus existentibus proportionatis uirtuti & cacochimiæ. Quòd si fuerit improportionatæ cacochimiæ, ut quia nimis paucæ, aut nimis tardę, adiuuentur aut cum clysterijs, de quibus supra, aut uomitibus leuib. sicut si ℥. 4. aquæ hordei admisceantur, ℥. 2. oximellis, & tepidum sumatur, adiuuatur etiam uomitus digitis in ore impositis, aut penna oleo intincta & similiter imposita. Et omnino uitentur fortia solutiua & uomitiua, & omnia stomachum relaxantia sicut olea. Et omnino cauendum est ne uterque simul artificialiter prouocetur, fierent enim motus contrarij sese impedientes. Sed nunc adiuuetur unus, nunc alter secundum naturalẽ inclinationem ad illũ. Si ueró fuerint im,pportionatæ uirtuti, quia nimis superfluant, minorentur & constringantur. Et similiter si fuerint coniunctæ accidentibus molestis sicut dolor, punctio & similia, mitigentur & corrigantur, sicut infrà dicetur. Sumptio enim aquæ calidæ, aut aquæ hordei, in causa calida, aut aquę pauci mellis in causa frigida, in magna quãtitate fluxum facilitat & dolorem & punctionem lenit. Et similiter cum his clysterizatio, & propriè addẽdo oleum ros. aut uiolaceum, aut adipem renum capræ, & similia. Nam hæc intestina confortant, dolorem sedant, excoriationem prohibent, & expertus sum q; huiusmodi aquæ calefactę sumptæ in potu, & clysterizatę modo iam dicto, non solummodo in cholericis passionibus, sed in multis alijs fluxibus etiam optimè conferunt in principio. Secunda intẽtio perficitur cum ligatione brachiorum supra cubitos satis dolorosa, quæ multotiens permutetur nunc parum infra nunc parum supra, necnon cum positione uentosarum in pulpis spatularum sine scarificatione & in dorso, uentosæ quoq; positę super epate & splene fluxum & uomitum retinent, materiã uenientem ad stomachum & intestina prohibendo, & debent esse uentosæ magnæ. Et ad sedandum uomitum confert ligatura coxarum supra genua. licet in fluxu non conferat cum moueat materias ad inferiora. Sudoris quoq; prouocatio egregiè confert si fieri potest ad quem prouocãdum elaboretur sumendo aquam calidam, de qua supra, sed sit notabiliter calida, & cũ quinta parte uini subtilis uinosi mixta. Et æger bene pannis cooperiat, dormiat iuxta posse, anhelitus quoque retentio ad sudorem iuuat, quæ si non suffecerint ponatur in bal

neo aquæ calidæ constante uirtute in quo tamen par uam moram trahat, ne debilitetur, & egrediens de balneo siccetur, & dormiat. Cæteræ quoq; euacuationes sibi consuetæ iuxta posse prouocentur, nam diuertendo euacuant.

Tertia autem intentio, scilicet constrictio, perficiatur cum inferius dicendis. Sed apud me sanum consilium est, ut elaboret imprimis in retentione uomitus, & sinat uenter fluere, quæ uomitus retentio fiat si posibile est secunda die, & postea euacuata materia quantum uidebitur oportunum per secessum, elaboretur in uentris constrictione. Constrictio autem uomitus fiat aspergendo faciem ægri aqua frigida dum uult uomere, & apponendo super stomacho res stipticas confortantes notabiliter frigidas actu & potentia in causa calida, ut .℞. sandalorum rub. rosarum rub. semen rosarum ana ʒ. 2. camphoræ, gran. quinque galliæ muscatæ ʒ. 1. aquæ ros. 4. aceti ℥. 1. s. misce, & petiæ duplæ aut philtrum in modum scuti figuratum secundum quantitatem stomachi infundatur in hoc liquore actu frigido, imò etiam apud necessitatem in niue infrigidato stomacho applicetur, & sæpe reiteretur ne super calefiat. Et his potest addi succus acetosæ, & succus plantaginis apud maiorem necessitatem infrigidationis, & si frigidorum uelis frigiditatem temperare potes suprascriptis addere succum mentæ. Et nota quod mastix dissolutus cum oleo cytoniorum, & aceto, & extensus super corio ad modum ceroti est efficax in retinendo uomitum. Et si opus esset maiori infrigidatione posset addi semen rosarum & sandali, & similia.

Gerardus de Solo facit cerotum optimum efficax ualde. ℞. laudani, mastich. ana, quartam s. olibani, ℥. s. sandali al. & rub. sumach, berberis, ana. ʒ. 1. antheræ, corallorum, acatiæ, hypocistidos, psidiæ, balaustiæ, aha ʒ. s. terebinthinæ quantum sufficit ad tenacitatem, puluerizanda puluerizẽtur, & cum pistello misceantur omnia malaxando cum oleo rosaceo, & fiat cerotum ad modum scuti secundum quantitatem stomachi. Et si uomitus esset fortis fiant duo, unum ponatur ante, reliquum post, scilicet circa 13. spondilem. Nam orificium stomachi magis declinat ap partem posteriorem, sed quia spondiles prohibent penetrationem uirtutis medicinarum à parte posteriori, ideo magis ponimus ante. Et dicit se uidisse emplastrum positum à parte posteriori sistens uomitum, & non à parte anteriori. Item describit istud. ℞. succi plantaginis, aquæ rosatæ de stipitibus, quia ista est magis stiptica, ana quartam 1. aceti ℥. s. sumach, berber. ana ℥. 3. mastichis, olibani, ana. ʒ. 1. farinæ lentium quantum sufficit, puluerizanda puluerizentur, & misceantur omnia, & fiat emplastrum mediocriter liquidum & super stomachum ponatur, & dicit se uidisse quandam uetulam, quæ accepit de pane cocto & pistauit bene & accepit ʒ. 2. puluerisma stichis, & miscuit totum, & posuit in sacculo, & istum sacculum calefecit manibus, & posuit super stomachum patientis & statim fuit retentus. Sed melius est hanc medicinam fic conficere, & est experta, medulla panis torrefiat & infundatur in uino nigro, stiptico, aceto, succo mentæ, an. & postea contundant in mortario addendo mastichen & galliam muscatã, & semen ros. aut sandalos, aut corallos, aut alias medicinas stipticas, quæ tibi magis placuerint, aut plures ex his simul secundum intentionem quam queris & est efficax & expertum. Et ex his possunt fieri unguenta calida aut frigida, aut mixta secundum exigentiam. Cum enim humores peccantes sunt frigidi, & complexio naturalis frigida elige calida stiptica, quæ etiam actu calida applicentur, & cum res se habet econtrario, applica frigida stiptica auctu & potentia. Cum uerò res medio modo se habet, medium teneatur ut applicando stiptica, temperata & stiptica permixta ex calidis & frigidis, ita ut ad medium proportionatum reducatur. Nunquam tamen applicentur nisi actu calida aut frigida, non autem tepida: tepidum nanq; dissoluit robur stomachi. Et quidam dissoluunt mastichen cum albumine oui, & extensum super corio. applicant stomacho, & dicunt esse efficax & ultimum ad retinendum uomitum, sed de curatione uomitus dictum est superius quantum est oportunum. Sed retento uomitu elaborandum est, ut uenter moderatè fluat quousq; cacochimia sit reducta, aut quousque uirtus tolerare potest, postea elaborandum est in constrictione pro quo complendo humores incrassentur, uiæ & ductus oppilentur cum interius sumptis, sicut rob & syrupus de cytonijs & granatis de ribes, de myrto cum aqua plantaginis, aut calibeata, electuarium de sorbis, & similia. Et exterius applicita sunt cerota, emplastra, & unctiones, de quibus sermo præcessit. & ex conuenientibus proprijs est ut ungatur uenter cum oleo rosaceo notabiliter calido, scilicet quantum sufferre potest, postea desuper aspergatur hic puluis. ℞. sem. ros. ʒ. 2. galliæ muscatæ, mastichis, ana ʒ. 1. misce, & super loco uncto aspergatur. Sed de his uberius agetur in capit. de fluxu uentris. Et ex appropriatis est aqua andachocẽ id est trifolij. Quarta intentio, scilicet accidentium, correctio perficitur cum his quæ dicta sunt in textu, sed pro sitis sedatione non est bibenda nisi aqua calida, aut sugatur aliquid succi granati: potus enim nimius & præcipuè actu frigidus multum nocet. Syncopi autem intendatur cum aspersione aquæ frigidæ in faciem & potu pauci uini subtilis odoriferi non multum uinosi & lymphati, & sumptione aquæ carnis, & similibus, in quibus parum musci ponatur, & si extrema infrigidentur, calefiant cum pannis calidis. Singultui autem & propriè ex inanitione subueniatur cum frigidis stomachum confortantibus, euacuationem prohibentibus, sicut uinum, & miua cytoniorum, & exterius aplicetur emplastrum ex cytonijs decoctis in aqua calibeata cum pauco aceti ad penetrandum & stringendum, & his possent addi rosæ & sandali, de quibus supra, & cibetur sæpe parum cum aqua carnis, & huiusmodi boni chimi facilis digestionis, alterati cum frigidis confortantibus & stringentibus. Spasmo autem subueniatur unguẽdo nucham & partem spasmatam ex oleo ros. uiol. pinguedine porci recentis, & medulla uituli decies lotis cum aqua frig. & tempore frigido ex oleo amygdal. Et specialis intentio circa mandibulas spasmatas ut eleuentur cum mento ad superiora & rectificẽtur in contrarium spasmi inunguendo eas cum humectantibus, de quibus supra. Regimen autẽ sex rerum est

est, ut non commedant nec bibant uirtute constante nisi mundificatione pro magna parte facta. Interim tamen semper confortentur bonis odoribus sibi placentibus: plurimi enim fructuum odoribus delectantur, aliqui odore uini, unicuiq; concedatur odor, qui sibi magis placet, & ante mũdificationem, si sitiuerint colluant sibi os, aut lambendo sumant succum granatorum & citoniorum, & similium: tolerantia enim sitis confert, & si non possunt abstinere à cibo, sumant parum aquæ carnis aut contusi, aut ptisanæ, & similium, & parum uini pauciferi, lymphati ut uirtus sustenterur. Declinante autem ægritudine detur contusum pulli, & panis in uino infusus, & carnes auium laudabilium, & similia, & pira, citonia, & huiusmodi, & bibat uinum nigrum, stipticum, lymphatum, cum aqua calibeata. Rasis autem exhibet uinum uetus, id est clarum, & depuratum cum succo granatorum aut cytoniorum. Et si uomeret, iterum detur donec retineat & parum pro uice, præcipuè parum bibat, & in summa utatur cibis boni chimi calidis aut frigidis secundum exigẽtiam, sed omnia sint stomachi & membrorum principalium confortatiua, multum dormiat præcipuè sumpto cibo, quiescat animo & corpore.

DE NOCVMENTO DIGESTIONIS. Cap. LXXX.

Circa rubricam more consueto est sciendum, quòd debilitas digestionis primò quæ debetur fundo stomachi est mutatio ipsius à dispositione naturali per corruptionem, diminutiõem, & ablationem. Corruptio autem ipsius fit quadruplex, nam cibus receptus in stomacho aut acescit, aut adaritur, aut putrescit, aut acquirit aliquam qualitatem non proportionalem ad aliquam qualitatum consuetarum. Diminutur autem apud quosdam dupliciter per remissionem aut intentionem cibo diminutè aut superfluè decocto: ita tamen ut non corrumpatur aliquo modorum suprascriptorum.

Quorũ error apud alios facilè reprehenditur, cum digestio fit æquatio eius quod digeritur in ordine ad nutritionem, quanto autem aliquid magis æquatur in ordine ad nutritionem, tanto magis & melius digeritur. Non itaq; digestio potest lædi per intensionem. Et confirmatur, quia digestio fit à calore æquali multiplicato in quanto apud Galenum 1. Aphor. Aphor. 15. quãto ergo erit æqualior magis, & melius digeret. Item 4. metheo. digestio est cõpletio in unoquoq; humido à proprio naturali calido ex oppositis passiuis, ergo quanto magis complebitur & ultimabitur erit perfectior. Item omnis digestio in iuuatiuo ordinatur in generationem uel perfectionem mixti et non in corruptionem, omnis superflua decoctio ordinatur in corruptionem, ergo nulla superflua decoctio est digestio: oppositum autem contingit in operationibus uirtutum ministrantium nutritiuę: possunt enim lædi per intensionem & remissionem. Digestio tamen est diminuta dupliciter, aut quia tarda, aut quia non completa: nec tamen ex his fit corruptio ad acetosum. Sed contra, sicut potest esse diminuta à complemento absq; corruptione ad acetosum, ita potest esse aucta supra complementum absque corruptione ad fumosum, ergo cum non posset reponi, in alia specie erit digestio læsa per intensionem. Et confirmatur. quia sicut est in artificialibus, ita est in naturalibus sed contingit artificio aliquid maius aut minus decoqui absque hoc quod corrumpatur, ergo. &c.

Item 4. metheo. contingit pepansim lædi in maius & minus. Credo opinionem utranque posse defendi, & fortè non est contradictio, nisi in uerbis: utraque enim concederet decoctionem posse lædi per intensionem & remissionem absque corruptione, & quælibet concederet æquationem & debitam permixtionem humidi cum sicco in ordine ad nutritionem, aut mixti generationem & pefectionem non posse lædi per intensionem. Et facientes differentiam inter magis digeri & perfectius digeri forte sentiunt hoc idem: si enim quanto eliquatio esset fortior, tanto digestio esset intensior, tunc faciet transitum subitum ab intensiua digestione ad non gradum digestionis, ubi ponatur fortificari digestionem, donec digestibile adurator. Aufertur autem digestio, cibo non immutato aliquo modorum suprascriptorum, aut leuissimè immutato, ita ut aliquando etiam post longam retentionem amoueatur aut egeratur non permutato ab ea dispositione in qua assumptus est.

Causæ nocumenti digestionis sunt duplices primitiuæ & corporeæ. Et primitiuæ sunt aut extraneæ, sicut percussio stomachi, aut membri stomacho communicantis. Item morsus, sumptio aut applicatio uenenosorum. Balneum calidum post cibum conuertens calidum exterius, aut frigidum caliditatem extinguens. Aut non sunt extraneæ, sicut sumptæ à sex rebus non naturalibus. Aer nanque superfluè lapsus in qualitatibus primis aut corruptus, aut habens uapores malos admixtos, sicut cadauerum, & similium fœtentium est causa nocumenti, scilicet, corruptionis aut diminutionis, digestionis. Similiter cibus. Aut quia superfluus ut bene digeri non possit & corrumpitur ad acetosum: maximè si stomachus sit frigidus, aut diminutè digeritur, uel est tam paucæ quantitatis, ut aduratur & corrumpatur ad fumosum in stomacho calido, aut nimis decoquitur. Secundò, propter qualitatem superfluam, sicut mel in dulcedine cum notabili caliditate, & corrumpuntur magis ad fumosum, aut superfluitatem infrigidationis, & diminutè digeritur, aut corrumpitur ad acetosum, sicut lactuca, papauer, & similia, aut superfluitatem in humid. sicut persica, pepones, & similia, & putrefiunt in stomacho calido & acetosantur in frigido, & econtrario siccitas superflua corrumpit magis ad fumosum, si coniuncta sit caliditati superfluæ. Tertiò, ratione modi substantiæ tenuis, sicut lac, oua, cerasa, & similia, quæ facilè putrent. Sicut contra quæ sunt crassæ substantiæ tardè digeruntur & diminutè corrumpuntur ad acetosum, sicut caro bubali, pira spissæ substantiæ, & similia, Quartò, quia sunt contraria appetitui, sicut oleaginea, fœtida, pinguedines, rancida, crocus, & similia, quæ magis corrumpuntur ad fumosum & putridum. Quintò, quando currunt proprietates contrariæ, aut à tota specie, sicut inter carnes crudas & hominem, aut insequentem materiam, sicut aliqui abhorrent uinum, aliqui caseum. Et amicus meus soluebatur comestione cancrorum.

Istæ ergo proprietates siue actiuæ siue passiuæ, sunt causa nocumenti digestionis, scilicet, corruptionis, aut diminutionis, & malè possunt remoueri, licet

aliquando contigerit non bibentem uinum postea bibisse. Et imprudenter operantur, qui student has proprietates specificas, aut insequentes materiam permutare, & magis falluntur & ineptius operantur, qui exhibent uinum, aut aliud secundum proprietatem alicui contrariam quãtumcunq; cognouerint illud secundum qualitates manifestas fore conueniens, proprietas enim in omnibus siue specifica, siue insequens materiam, est super omnes dispositiones manifestas obseruanda, & uniuersaliter hic modus amplietur ad quemcunq; cibum & potum alicui horribilem ratione odoris, saporis, cruditatis, et similium. Sextò quando cibus sumitur nõ in hora sua, sicut cum stomachus est repletus humoribus superfluis, aut cum sumitur cibo præcedente nondum perfectè digesto, uel si sumitur ante consuetum exercitium, uel expulsionem superfluitatis: etiam si non sint in stomacho dummodo sint alterantes stomachum. Septimò propter errorem in ordine assumendi: sicut enim cibus difficilis digestionis crassus & stipticus præmittitur faciliori ad digerendum, subtili, & lubrico, quapropter errãt qui præmittunt carnes ouis, nisi sint durę, & lac coagulatum, & cerasa & uuas, & ferculum comedunt in fine mensæ, & elixum cæteris paribus post assatum. Octauò, quãdo cibi diuersi comeduntur, ut liquida, assata, frixa, elixa, artocleæ. Item multum diuersa ex parte saporum, nec non ex parte modi substantiæ, mala super omnia est commixtio salsorum cum dulcibus, & assatorum uel frixorum cum rebus facilis corruptionis, sicut miscere pisces salitos, caseum salitum, pisces frixos cum ouis aut lacte. Et hi pro parte corrumpuntur, pro parte diminutè digeruntur. Nonò, propter malitiam artificis, sicut cibus male coctus, aut pisces qui post coctionem steterint suffocati. Decimò, quando faciens eructionem, quia uentosabilis, alijs præponitur cibis. Tunc enim uẽtositas alios commouet cibos, & permiscet nec finit stomachum bene alios amplexari, propterea raphanus, & similia sunt commedenda in fine non in principio. Vndecimò, quando esset malæ subãstiæ non corrigibilis à uirtute, sicut fungi & cibi qui putruerunt. Contra illos qui comedunt perdices & qualeas fætentes, & isti corrumpuntur ad fœtidum, & qualitatem malam non consuetam. Duodecimò, quando est multus potus in comparatione ad cibum, aut econtra. Sed ex parte somni post cibum, sicut digestio iuuatur calore intus reuocato, ita minuitur aut corrumpitur cum homo uigilat tempore somni, calore exterius moto ad instrumenta motus & sensus uoluntarij. Repletio quoq; superflua & non existens in stomacho, sed in membris ipsi communicantibus impedit stomachi digestionem, calorem innatum suffocando, sicut nimia inanitio ipsum paucificando Motus quoq; laboriosus post cibum minuit aut corrumpit digestionem, tum cibum agitando, ut non bene amplectatur à stomacho, tum calorem trahendo ad instrumenta motus. Leuis tamen deambulatio iuuat faciendo cibum ad fundum descendere stomachi. Et econtra quies post cibum iuuat ad digestionẽ, prolongata etiam completa digestione, minuit digestionem calorem hebetando. Coitus autem post cibum impedit digestionem, & multiplicatus, maximè nocet. Accidentia quoq; animi immoderata, immoderatè mouentia spiritus interius aut exterius, aut simul exterius & interius, sicut passio dicta ellenf digestionẽ impediunt. Spes uerò & gaudium moderatum digestionem iuuant. Causæ uerò corporeę sunt duplices per essentiam aut per communitatem. Per essentiam quidem. Aut in compositione, sicut si stomachus pec caret quantitate, existens nimis magnus aut paruus, aut figura existens figuræ rotundæ, cum debeat esse figuræ oblongæ, sicut cucurbita retorta, aut si esset nimis tenuis, aut raræ substantiæ, aut esset nimis asper, aut lenis in superficie, licet huius speciei compositionis æqualitas immediatè deseruiat retentioni, mediate digestioni. Similiter lapsus in complexione impedit digestionem. Sed inter omnes lapsus ad frigidum & sic. cum digestione maximè iuuetur calido & humido, iuxta Aphoris. Quicunq; uentres habent humidos iuuenes existentes melius commutant, siccos habentibus. Lapsus autem in passiuis cum temperie actiuarum parum impedit digestiõem, nisi proportionẽtur ad materias. Humiditas quidem cum præsentia materiæ, & siccitas cum consumptione & arefactione: sunt enim hæ qualitates passiuæ paucæ impressionis, neq; multum possunt intendi sine lapsu actiuarum. Materiæ ergo in stomacho superfluentes cuiuscunq; generis impediunt digestionem, siue in stomacho contentæ, siue aliunde deriuatæ. Et similiter uentositas aut cibum corrumpendum cum admiscetur aut minuendo, quia non finit stomachi parietes sufficienter cibo adhærere: bona enim comprehensio stomachi super cibum, est causa bonæ digestionis nisi sit grauatiua, sed grauatiua facit retentionem comprimendo & non fit ita bona digestio, licet cibus citius descendat, & nõ sint cum ea eructuatio & rugitus, sed calidæ ex his magis corrũpuntur, imò cum stomachus est calidus absq; materia aut cũ materia cholerica effusa ex epate ad ipsum propter multitudinem generationis eius in ipso per uiam fellis, corrumpuntur in ipso cibi leues, & digeruntur fortes & crassi, sicut est caro uaccina: frigidæ uerò diminuũt, corrumpunt, et interdum auferunt. Sed materia saniosa plurimum corrumpit ad fœtidum. Similiter solutio continui, recens aut antiqua, apostemata, bothor, digestionem impediunt diminuendo aut corrumpendo. Et nota digestionem dupliciter posse à sua operatione impediri, tam propter defectum in instrumento, quod est complexio calida & humida moderatè, quàm in organo quod est fundus stomachi, & defectus in his lædit digestiua per se & immediate. Sed aliquando læditur mediatè & per accidens propter defectum continuæ læso pyloton ab humiditate superflua, aut irritato caliditate excessiua pungente et stimulante, siue sint cum materia siue sine, quare non tantopere retentiua retinet, donec digestiua suam compleat operationem, & aliquãdo propter superfluitatem appetiuæ, quæ debetur ori stomachi secundum plurimum à frigiditate superflua contingentem, quare etiam superfluit attractiua, & consequenter fit comestio superflua in comparatione ad digestionẽ. Sed per communitatem impeditur digestio aut à toto sicut in febribus, hydrope, crisi, & similibus, & per communitatem à membris particularibus, sicut à cerebro, à spiritualibus membris, splene, epate, intestinis, renibus, uesica, mesenterio, zirbo, neruis, iuncturis à mirach, matrice, & similibus communitate absoluta aut non absoluta. Et inter communitatem absolutam computatur

computatur priuatio transmissio eius quod deberet transmitti, sicut in fluxu sanguineo læditur stomachus, spiritu sufficienti ad ipsum non transmisso.

Signa nocumenti digestionis in se & absolutè sumuntur ex grauitate & mala tolerantia cibi, etiam si paucus sit aut mediocris. Item ex multiplicata uentositate per superius aut inferius, aut ex rugitu, tardo descensu cibi ex stomacho, nisi fuerit lubricus aut adsit alia causa lubricans. Item ex pauca corporis restauratione, palliditate faciei, multo sputo cum debilitas digestionis longo tempore prolongatur. Item ex uisu, relatu ægri, & astantium: uidemus enim post longam retentionem cibi in stomacho ipsum egredi per superius aut inferius, nihil aut parum à sua dispositione permutatum, quod est euidens signum primæ digestionis ablatæ. Et si digestio est diminuta notabiliter, eructatio post octauam aut decimam horam redolet odorem cibi, & fortè adest nausea, extensio, & æstuatio anhelitus, & si corrupta ad acetosum, fœtidum, aut fumosum, aut ad qualitatem non consuetam, eructatio redolet illud ad quod corrupta est.

Signa causarum primitiuarum sunt præcessio earum, & subsecutio huius nocumenti digestionis, ueri similiter causæ præcedenti proportionalis. Et quod quotiescunq; talis impedit causa, tale sequitur nocumentum, & quando non præcedit, non sequitur huiusmodi nocumentum. Signa autem malarum dispositionum stomachi, scilicet malæ complexionis, compositionis, solutionis continuitatis, apostematum, patere possunt ex his, quæ dicta sunt in capit. de uomitu, & similiter signa uentositatis. Sed malam complexionem frigidam aut humidam, significant paucitas sitis & constans appetitus ad cibum, albedo linguæ, sapor oris insipidus aut acris, eructatio acris aut incipida, tardus descensus cibi, palor faciei cum albedine. Et econtra malam complexionem cal. & sic. significant sitis, paucitas apperitus ad cibũ, sapor oris, & similiter eructatio amara, fœtens aut fumosa. Color linguæ tendens in citrinum aut fuscum, pallor faciei cum citrinitate, & similia, & uentositatem significant rugitus & extensio, & ipsius per superius aut inferius expulsio. Signa reliquarum dispositionum in cap. de uomitu perquirantur. Signa autem fortis compressionis stomachi supra cibum absque bonitate digestionis sunt, quòd compressio est tremula absq; euentu rugitus & eructatione. Item adest extensio & singultus cum impotentia perficiendi ipsum. Item adest conturbatio, grauitas, desideriũ minuendi grauitatem cum constrictione, & aliquando cibus uelociter descendit absque complemento digestionis. Materiæ uerò corruptæ ultra signa sui generis, de quibus supra, cognoscuntur ex fœtore, sapore horribili, inconsueto, nausea, uomitu singultu, syncopi, & similibus accidentibus malignis, & si huiusmodi materiæ congerantur in stomacho significant huiusmodi nocumenta continua, aut cum pauca interpolatione: quòd si interpolatio fuerit plurium dierum, materiæ illæ erunt aliunde uenientes: quod autem sit membrum mittens, cognoscitur per nocumenta ipsius, quæ præcesserunt, & per materias in stomacho repertas naturæ illius membri proportionales. Si uerò communitas sit absoluta sola precessio nocumentorum illius membri est signum, & propriè cum non uideatur nocumentum illud esse per essentiam, aut ab alia causa pendere. Signa autem tenuitatis stomachi, & raritatis texturæ sunt dolores & aliæ ægritudines in stomacho prolongarę, & debilitas digestionis cum debilitate appetitus, & corporis extenuatio.

Prognostica. Primum. Nocumentum digestionis stomachi est mater ferè omnium ægritudinium materialium, propterea dicitur quòd plures interficit crapula quàm gladius. Secundum. nocumentum digestionis primæ notabile est causa nocumenti digestionis secundæ, dico notabile, quia si fuit paruum corrigitur per bonam monoculi & epatis dispositionem. Tertium. Digestio prima corrupta est causa ægritudinum quæ sequntur corruptionem tertiæ aut quartę digestionis: cum ipsa corrumpendo secundam digestionem fit causa corruptionis digestionis tertiæ & quartæ. Ægritudines autem quæ immediatè sequuntur nocumentum digestionis primæ sunt sicut lienteria & hydropisis tympanites, & quæ sequuntur nocumenta secundæ, sicut sunt ascites, fluxus humoralis, apostemata, & similes, & quę sequuntur, nocumentum tertiæ, & quartæ sunt sicut scabies lepra, hyposarca, albaras, & morphæa. Quartum. Quòd est origo ægritudinum chronicarum multiplicando materias crassas & multas cum debilitate uirtutis. Est enim causa epilepsiæ, melancholiæ mirachiæ, & corruptio digestionis multotiens est causa pruritus. Quintum. Digestio corrupta in conualescentibus prognosticatur recidiuã, arguit enm multiplicatas superfluitates quæ sunt causæ recidiuæ. Sextum. Debilitas digestionis primæ multiplicat phlegma uerum aut non uerum: quia chilus indigestus est similis phlegmati in substantia, colore, uiscositate, frigiditate, quapropter facilè conuertitur in aliquam substantiam similem phlegmati, quod tamen non credo esse uerum phlegma. Est etiam causa phlegmatis ueri quia ex chilo diminutè digesto plus conuertitur in phlegma, in secũda digestione, quam si esset bene digestus, propterea in omnibus ægritudinibus phlegmaticis, maximè debet esse intentio in confortatione digestionis primæ. Secundò, debilitas digestionis perducit ad rigorem & frigus extremitatum, & uelut commotionem principij paroxismi febris, quia calor reuocatur ad intra ut fortius digerat, & hoc licet sit bonum per uiam causę, quia reuocatio interius fortificat digestionem: est tamen malum per uiam signi, significat enim aut paucitatem caloris, & consequenter debilitatem uirtutis digestiuæ, aut absolutè, aut saltem in comparatione ad cibum digerendum. Septimum. Nocumentum digestionis sequens debilitatem uirtutis aut malitiam complexionis confirmatam, difficillimè recipit curationem. Et apud Auic. in libro mortis uelocis dicitur, quòd si super oculos eius, qui habet nauseatiuam satietatem & tarditatem digestionis appareat bothor nigra similis ciceri & rubet pars eius, & fit uiridis pars altera, tunc ipse incipit cum diminutione rationis, & morit in septimadecima: significantur enim per diuersitates colorum diuersæ materię malignę, quarum partem paruã natura symptomaticè expellit, reliquum remanens interimit.

QVum stomachi debilitas cum pauca siti, & tarda cibi de stomacho descensione, & acido ructu fuerit, fuerint que omnia accidẽtia hæc parua, nec fuerint uetusta. Stomachus ex trochis. de ros. est curandus, de quibus æger quotidie in mane pondus aurei, 1.s. cum uncia una decoct. de seminibus, sumat. Decoctio autem de seminib. hæc est, sumantur cymin. nabath & ameos, bulliant in mina aquæ, donec aqua fiat rub. de qua postea cũ trochiscis de rosis, ut prædictum est, in potu tribuatur. Trochis. uerò de ros. sunt, qui. Recipe pulueris ros. rub. drach. 3. xiloaloes, spicæ, mastichis, xilocassiæ, schinanthi, cinamomi, absinthij omnium ana drach. 1. & conspergantur ex uino ueteri, & informentur trochis. Nutriatur uerò ex his quæ citò digeruntur & paucorum sunt humorum ac paucarum superfluitatum, quæ etiam ex redolentibus & seminibus sunt condita, sicut sunt galangæ, & mutagenat. Ipse quoq; ante comestionem multo utatur exercitio, & aquam minus solito bibat, & post comestionem multum dormiat. De uino quoque ueteri & puroparum bibat. Totam nutricationem minuat.

Diuiditur hoc. cap. in partes tres. In prima curat debilitatem digestionis à frigid. In secunda parte curat debilitatẽ digestionis à calid. In tertia curat ipsam pendentem à caliditate cui coniuncta est corporis siccitas & arefactio, secunda ibi. Quòd si digestiuæ debilitas, tertia ibi. Si autem cum hoc diximus. Prima in duas. In prima ponit signa debilitatis digestionis à frig. In secunda curam, secunda ibi. Fuerintq; hæc accidentia. In prima ponit tria signa debilitatis digestionis pendentis à frig. Primum paucam sitim. Secundum tardam cibi descensionem ex stomacho, ipso cibo tardè digesto. Tertium est ructus acidus, quæ omnia arguunt diminutam aut corruptam digestionem à frigiditate. Secunda uerò pars diuiditur in duas. In prima ponit curam debilitatis digestionis cum est remissa, & non est antiqua. In secunda, cum est intensa & ueterata, secunda ibi.

Quòd si hæc accidentia. In prima parte pro cura debilitatis digestionis remissæ & non inueteratæ pendentis à frigiditate, ponit sex remedia. Primum est trochis. de ros. de quibus patiens debet sumere in mane stomacho ieiuno aureum, 1.s. Hos autem trochis. debet distemperare cum ℥.1. decoct. de seminibus, uel sumat primò trochis. in forma pilularum, deinde bibat decoctionem, quæ decoct. debet esse paucæ quantitatis, utputa ℥.1. ne faciat trochis. ex stomacho lubricare. Decoctio autem fit ex cymino Nabati, id est regionis illius, & ameos an. ℥.1. quę crasso modo contusa, bulliant in mina aquæ, quæ est pondus centum 3. donec aqua rub. fiat, utputa ad consumptionem medietatis & coletur, est enim calid. & sic. stomachalis, uentositatum resolutiua, ingredientia autem trochis. omnia sunt calid. Et sunt præter rosas stomachalia & digestionem confortantia, xiloaloes, id est ligni aloes, xilocassiæ, id est, cassię ligneæ, cętera nota sunt. Tertiò nutriatur ex his quæ sunt facilis digestionis, boni chymi, boni odoris placentis, & paucarum superfluitatum, paucorum humorum, id est, quæ non sunt liquida, brodiosa. Ex quo infertur q̃ hic curat debilitatem digestionis pendentis à frig. cum hum. Si enim frig. coniungeretur siccitas superflua humida actu & potentia conuenirent, & sint condita cum speciebus redolentibus, sicut galangæ & mutagenat, qui sunt cibi apud Arabes conditi cum aromatibus. Quartò ante sumptionem cibi exercitetur notabiliter. Quintò bibat uinum antiquum odoriferum, cal. & siccum, sed in pauca quantitate, & parum aut nihil aquæ bibat, & comedat minus solito. Et sexto post comestionem multum dormiat, ad perficiẽdum digestionem.

Quòd si hæc accidentia uetusta fuerint. Electuarium diacymini & diaolibani amborum ana aurei, 1. pondus, cum drach. 1. ueteris uini puri in potu sumat. Regimen autem eius sit, ut prædiximus. Electuariũ diacyminũ. Recipe cymini, carmeni, drac. 100. zingib. drach. 20. pip. drach. 10. fol. rutæ, baurach, panis amborum ana drach. 10. hæ omnia cum melle despumato conficiantur, & detur cum hoc elect. si uenter strictus fuerit. Quòd si uenter solutus fuerit electuarium diaolibanum est dandum, cuius descriptio in capite de uentris solutione continetur. Si autem hec non sufficerint, squama ferri cum uino tribuatur. Scoriæ autem ferri confectio hæc est. Recipe sem. apij, sem. fœniculi, anisi, cymin. ameos, aniudem, orig. cheisim, carui, seminum coriand. melanopiperis, cinamom. thuris, spicæ, gariophil. nucis mus. cyperi, zingib. omnium ana, pondus aurei 1. scoriæ,

1. scoriæ, aurei, 10. omnibus scrupulum uini addatur & coquantur, donec ad medietatem redeant & coletur, deinde æger de hoc syrupo postquam colabitur pondus drach. 30. quotidie sumat & nutricationem alleuiet. Quod per tres hebdomadas faciens, caueat sibi ab acetosis & à fructibus recentibus & aqua frigida, uinum uerò mensuratè bibat. Emplastrum quod stomachum confortat & calefacit. Recipe styracem, spicam, schinanthum, calamũ aromaticũ masthicen, ex his cum uino ueteri, & succo cytoniorum consperſis emplastrum super stomachum ponatur. Ad hoc præterea confert, ut stomachus fricando inungatur ex oleo quod fit ex spica nardi & cypero, aut lana carminata in prædicto oleo calefacta inuoluta super stomachum ponatur, & cum panno ligetur. Æger quoque uinum uetus bibat, aut miuam, aut hydromel. Miua autem hoc modo fit, succus cytoniorum, muzorũ, sumatur & per diem & noctem, ut residere possit, dimittatur & coletur, deinde eius quod clarum est partes duæ sumantur, sacch. pars una, uini ueteris 1. & incipiat coqui suauiter & dispumari, donec in iulep similitudinem transeat. Postea pro unaquaque lib. ex toto sumantur zingib. spic. cinamomi, gariyophyl. omnium ana, drachmam unam, masthicis drachmas duas, omnia pulueriza ta in panno ligentur, & intus dum calefactum est mittantur, & cum infrigidari cœperit pannus extrahatur & exprimatur deinde syrupus rerecondatur.

Nunc curat nocumentum digestiuæ intensum & inueteratum pendens à frigiditate. Et ordinat quinque remedia. Primum est hoc. Recipe diacimini, diaolibani ana, aurei unius, sumatur stomacho ieiuno pluribus diebus cum ℥.1. uini ueteris, siue distemperentur adinuicem siue bibatur post ipsum uinum. Subdit postea quòd si uenter est stipticus utatur diacimino. Est enim aliqualiter solutiuum non quidem à proprietate, sed merito quorundam pungentium & stimulantium sicut piper & baurach. Quo etiam modo uinum granatorũ ponitur ab Auic. prima quarti, cap. de curatione generali febrium inter solutiua, licet fortè etiam soluat comprimendo, si uenter sit solutus utatur diaolibano, cuius descriptio est in cap. de fluxu uentris, notabiliter enim stringit propter baustias: si autem uẽter medio modo se habet, possunt ad inuicem cõponi, sicut hic docet Rasis. Descriptio autem ista diacimini est satis nota, est enim notabiliter calid. & sicc, stomachi confortatiuum & uentositatis resolutiuũ. Baurach arabicè aphronitron Græcè, est spuma nitri Latinè, hic tamen per baurach panis credo Rasim intelligere salem panis, pro quo uide Mesue cap. de speciebus salis ipsum salem panis inter quatuor species famosas salis numerat. Secundum remedium est decoctio scoriæ ferri, quæ multum confortat stomachum & epar, & exiccat inter omnia humiditates superfluas, est enim sicca in tertio, & super alias scorias, remouet mollificationem cocta cum uino, & secum permiscet plurima calida & sicca propria in stomachi confortatione. Aniudem, id est, radix herbæ, de qua fit assa keysin, id est, leuisticum, melano piper, id est nigrum piper, macropiper, id est longum piper, cætera nota sunt. Continuat usum huius per tres hebdomadas, quia hæc malitia complexionis cum est inueterata & fixa non facile remouetur. Tertium est, ut caueat ab acetosis & acribus, à fructibus recentibus ab aqua frigida, & similibus frig. & humidis, & bibat uinum uetus mensuratè. Quartum est emplastrum confortans stomachum & califaciens cuius descriptio est satis nota. Sed ut hoc emplastrum sit tenax, oportet multiplicare masthicen super alios pulueres. Laudatur etiam approximatio olei facti ex spica nardi & cipero, in quo dibitè calefacto lana aut philtrũ infusum et optimè expressũ stomacho applicetur et ligef. Quintum est, ut in potu suamat uinũ uetus, aut miuam, aut hydromel, si non biberit uinum. Describit autem miuam cyton. quæ est nunc in communi usu, quam aromatizat ad hoc ut magis calefaciat & cnnfortet stomachum. Et omnia nota sunt.

Quòd si digestiuæ debilitas fuerit cum multa siti, & paucorum ciborum appetitu, & fœtito ructu, syr. acetosus de citonijs bibatur. Recipe succ. citoniorum acetosorum partem unam sacch. albi partem unam aceti clari quartam partem unius, coquantur omnia simul donec inspissentur. Est autem syrupus iste stomachi confortatiuus, & ad has suas peragendas operationes iuuatiuus, & uehementiam incensionis & inflammationem quæ est in stomacho sedat. Aegri uerò nutricatio sit res, in qua simul congregantur acetositas & stipticitas. Et ut caro cum succo uuæ acerbæ cocta, & malis macianis similiter cocta, &

cum ribes, & facta ex alſuem & almoſi, & illis ſimilia ex cibis. De iſto præterea detur puluere ut tranſglutiat, qui recipit roſ. rub. drachmas decem, ſpodij drachmas tres, ſemen. coriandri drachmas 5. Doſis eius ſit drachmæ duæ cum luc. granati, muzi, & cum ſyrupo de cytonijs acetoſis.

In hac parte curat nocumentum digeſtiuæ ſiue ſit diminuta per intenſionem, ſiue ſit corrupta à calid. ſuperflua, cuius ſigna ſunt multa ſitis, paucus ciborum appetitus, ructus fœtidus, & reliqua ſigna ſuperius dicta. Pro qua corrigenda concedit ſyrupum acetoſum de cironijs, cuius deſcriptio nota eſt.

Et ipſum ſicut eſt ueritas ſummis laudibus extollit. Et præter laudes quas ipſi attribuit prohibet tranſitum choleræ ad ſtomachum, quæ multotiens corrumpit digeſtionem. Diæta autem ſit frig. & utatur acetoſis & ſtipticis quæ nominat in textu, & ſatis nota ſunt. Alzuem & almoſi ſunt condimenta rerum ſicut gelatina, limonea, myrtea, & ſimilia acetoſa & ſtiptica. Ordinat præterea puluerem frigidum, ſiccum, & ſtipticum, cuius deſcriptio & iuuamenta ſatis nota ſunt.

Si autē cum hoc quod diximus fuerit in corpore extenuatio & inflammatio, ægro lac & aqua hordei danda ſunt.

Ipſe quoque ex hærbis humectantibus nutriendus eſt, ut ſunt lactucæ, maluæ, cucurbitæ, citrulli, carnes hœdorum & agnorum lactantium, & piſces recentes. Balneum præterea antequàm comedat & poſt quàm comederit & tinam quotidie ingrediatur. Et uinum clarum ualde temperatum bibat, & aſſiduè utatur quiete. Et motum & exercitium uitet. Sitq; totum eius regimen, qui corporis craſſitiem adipiſci deſiderat. Et ſi cum hac diſpoſitione inflammatio fuerit & incenſio uehementiſſima, ſtomachus ex rebus frigidis eſt liniendus. Et aqua hordei danda. Sitq; eius regimen hecticam habentis.

Curat debilitatem digeſtiuæ à calid. cum corporis extenuatione per frigid. & humid. exterius & interius applicita. Et intendit infrigidare et humectare tam qualitatiuè, q̃ ſubſtantificè. Et quæ dicit nota ſunt. Lac eſt optimum ſi non adſit febris putrida, ſed ęgro putridè febriente uitandum eſt lac. Balneum aquæ dulcis conceditur, ſicut conceditur in hectica, & ad eaſdem intentiones. Et licet Raſis concedat ipſum ante cibum & poſt cibum, credo tamen ipſum magis conuenire cibo prædigeſto quo ad primam & ſecundam digeſtionem, ſcilicet quando nutrimentum debet ad membra delegari. Imò credo balneum cibo non digeſto ſaltem quo ad primam digeſtionem magis obeſſe, q̃ prodeſſe. Cętera nota ſunt. Differentia autem inter balneum & tinam eſt, quia tina eſt uas in quo balneatur. Balneum autem eſt locus conſtructus ex tribus caſis in quo balneantur. Tina ergo poſſet eſſe in balneo, & extra balneum. Cura nocumenti digeſtionis primæ, ſi pendeat à cauſa primitiua, ſex exigit intentiones. Prima, remouet cauſam primitiuā & nocumentum ab ea impreſſum. Secunda, educit cibum corruptum ſi affuerit, & cætera quæ ſunt in ſtomacho adiuuātia ad corruptionem. Tertia, corrigit malam diſpoſitionem ſtomachi, ipſum confortando & etiam epar quod eſt ſedes & principium uirtutis naturalis. Quarta, prohibet fluxum humorum ad ſtomachum. Quinta, corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen ſex rerum non naturalium. Si ergo pendeat à uulnere uel contuſione in ſtomacho aut in membro ipſi communicante, curentur ſecundum quod oportet, iuxta primam intentionem. Et ſi ſumpſerit uenenoſa, uomitu educantur, aut ſeceſſu cum medicinis lenientib. & dentur bezahartica contra illa uenenoſa, & ſtomachus, & membra nobilia confortentur, & ſimiliter ſi applicita fuerint, remoueantur, & nocumentum per ipſa impreſſum, & ſimiliter curetur morſus uenenoſorum & nocumenta per ipſum impreſſa, ſicut ſæpe dictum fuit. Si uerò pendeat ab aere, cibo, & potu, & reliquis rebus non naturalibus inconuenienter applicitis, remoueantur cauſę illæ, & nocumentum per ipſas impreſſum, & induatur regimen contrarium. Et quia regimen malum in cibo & potu ſecundum modos 12. ſupraſcriptos eſt frequentius in cauſa, ipſius correctioni attendatur maximè. Et ſi cibus in ſtomacho fuerit corruptus, iuxta ſecundam intentionem educatur q̃ citius fieri poteſt. Et ſimiliter humores ſibi commixti cum uomitu aut ſeceſſu. Vomitus tamen eſt promptior ad educendum in ſtomacho contenta. Non eſt tamen uomitus frequentandus, ne ſtomachus fiat lacuna ſuperfluitatum. Et ſi non poteſt fieri aut non ſufficiant, dentur ſolutiua lenia, ſicut caſia pilulæ alephangin̄ę, ſtomachicæ. Et diatrionpipereō eſt proprium in corruptione ad acetoſum. Et quædam propria inferius deſcribentur. Poſtea iuxta tertiam intentionem corrigatur ſtomachi diſcraſia. Et digeſtiua eius confortetur cum contrarijs proprijs confortantibus ſtomachum tam proprietate, q̃ ſtipticitate temperatis, & multa ualde propria & ſolennia deſcribuntur à Raſi in litera ſuperius expoſita tam interius, quàm exterius applicanda. Et multa excellentia addam inferius. Prohibetur autem fluxus humorum ad ſtomachum, iuxta quartam intentionem ipſum confortando, ut ſtatim dictum eſt, & etiam diuertendo cum euacuatione, aut ſine ſecundum exigentiam. Corrigantur autem accidentia iuxta 5. intentionem. Et ordinetur regimen ſex rerum in contrarium diſcraſiæ ſecundum quòd dicetur in ſequentib. Si uerò nocumentum digeſtionis fuerit per eſſentiam, quinq; exigunt intentiones. Prima, educit cibum corruptum & humores ſibi

ſibi admixtos. Secunda, corrigit diſcraſiam ſtomachi, & cæteras cauſas digeſtiuam debilitantes, ipſum confortando. Tertia, prohibet humores ne fluant ad ſtomachum. Quarta, corrigit accidentia. Quinta, ordinat debitum regimen.

Prima intentio perficitur, ut ſupra dictum fuit. Secunda uerò perficitur ſecundum exigētiam cauſæ corrigendæ, ſi enim quantitas ſtomachi aucta, aut diminuta, aut malitia figuræ fuerint in cauſa, permutari non poſſunt, ſed cibus eſt moderandus ut ſit facilis digeſtionis, mediocris quantitatis, in ſtomacho tamen paruo debet eſſe paucæ quantitatis, & debet pluries ſumi in die, ut ſufficiat ad nutritionem. Raritas autem & tenuitas ſubſtantiæ aliqualiter emendari poteſt cum proprijs moderatè ſtipticis & aliqualiter uiſcoſis ſtomachum incoriantibus, de quibus ſermo præceſſit in cura uomitus, & cibi ſint facilis digeſtiōis, & moderatæ quantitatis. Aſperitas autem ſuperflua corrigatur cum lenientibus ſumptis in principio menſæ, ſicut ſunt iura pinguia & fercula aliqualiter brodioſa, pruna matura, uua, ficus, & ſimilia ſumpta in principio, & econtra lenitas corrigatur utendo ſtipticis, tam interius, quàm exterius applicitis. Diſcraſia uerò corrigatur cum contrarijs proprijs moderatè ſtipticis interius aut exterius applicitis, de quibus egit Raſis in litera, & multa præſtantia inferius deſcribentur. Sed tertia intentio perficienda eſt, ut ſtatim dictum eſt.

Quarta autem & quinta intentio perficitur, ut dicetur inferius. Si uerò nocumentum primæ digeſtionis fuerit per communitatem à membro aliquo uel à toto ſex exigit intentiones. Prima, rectificat corpus aut membrum mittens euacuando, & diuertendo tam ab eo, quàm à ſtomacho, & ſecundo diſcraſiam membri mittentis corrigendo, & cum hoc ipſum confortando, ut fiat minera laudabilis chimi. Secunda, educit cibum corruptum & ſuperflua quæ ſunt in ſtomacho. Tertia, corrigit eius diſcraſiam ipſum confortando. Quarta, prohibet humores à fluxu. Quinta, corrigit accidentia. Sexta ordinat regimen conueniens.

Prima intentio completur euacuando à toto, aut à membro particulari mittente cum phlebotomia aut ſolutiuis ſecundum quod uidebitur expediens. Sint tamen ſolutiua talia quod non debilitent multum ſtomachum, ſicut eſt proprium ſolutiuorum exoluentium, & ſimiliter diuertantur materiæ tam à membro mittente, quàm à ſtomacho recipiente cum euacuatione & ſine euacuatione ſecundum quod uidebitur expeditas. Et diſcraſia membri mittētis corrigatur, & ſimul etiam confortetur cum contrarijs ſibi proprijs moderatè ſtipticis non oppilantibus. Secunda intentio, ſcilicet eductio cibi corrupti completur, uomitu cum aliquo ex uomitiuis calid. aut frigid. forti aut debili, quæ deſcripta fuerunt ſuperius in capit. de uomitu, & ſi ſufficiat ſola impoſitio digiti aut pennæ in ore iterata multotiens non procedatur ad fortiora. Et ſi hæc intentio uomitus compleri non poſsit, dentur ſolutiua aut lenientia, ſicut caſia aut manna, aut electiuè ſoluentia, ſicut pilulæ alephanginæ aut ſtomachicæ, reumbarbarum, aloes lotus, cui myrobolanorum aut maſtichis poteſt addi.

Sint enim talia ut euacuando confortent, ne uirtus ſua tranſeat ſtomachum & meſeraicas. Hipoc. dixit quod aloes epaticus cum aqua abſinthij, uel artemeſiæ propinata ſtomacho jeiuno, ſanat ſtomachum ab omni languore educendo ab eo materias fraudulentas. Corfortat cerebrum, & uiſcera mundificat, uermes occidit & educit, ſanat apoſtem. ſtomachi & uiſcerum & mundificat epar. Pilulæ confortantes ſtomachum in omni eius languore & læſione intrinſeca, nec permittunt humorem putrefieri in eo, ſed abſtergunt. Et qui utitur eis, diebus ſingulis ſanus permanebit à dolore ſtomachi & capitis. Et ſunt ſalubres oculis, & eis qui triſtantur. Et eſt medicina matricis uitioſæ, & aliorum uiſcerum. Recipe maſtichis ʒ. 4. aloes electi ℥. decem, agarici boni ℥. tres. Et eſt melius ut præparetur cum oxymelle, ſed confice cum ſucco altimiliæ. Doſis à ℈. uno uſque ad drachmam unam per horam ante cœnam, uel cum uadit dormitum.

Corrigitur autem diſcraſia ſtomachi, & ſimul confortatur cum contrarijs proprijs moderatè ſtipticis, quæ dicta ſunt in textu. Et ex ſimplicibus proprijs in hac intentione calidis ſunt gariophili, menta, cinamomum, maſtix, paſſulæ, algaliæ, xyloaloes, zingib. macis, galanga, pelliculæ intrinſecæ ſtomachorum gallinarum, & inter cætera uinum aromaticum, & piper maximè iuuat digeſtionem. Ex compoſitis calidis ſunt aromaticum roſatum, diagalanga, diacinamomum, diatrionpipereon, & confectiones magnæ, ſicut theriaca & mithridatum.

Electuarium nobile apud Franciſcum de Pedomontium confortans ſtomachum & digeſtionem à cauſa frigida. Recipe galangæ, nucis muſcatæ, cardomomi ana ʒ. duas, anthos, id eſt floris roriſmarini drachmas quatuor, mentæ, halaſcæ, ana ʒ. tres, ſyrupus de menta, uel de corticibus citri quantum ſufficit, & in corruptione ad acetoſum confert maſtix, & cum eſt fortis conferunt magnificè, & ultimæ ſummitates ſchinanthi cum carui. Ex frigidis autem ſunt roſæ, coriandrum præparatum, coralli, ſandali, labruſca, citon. & eſt ſingulare. Ex compoſitis diarhodon abbatis, miua acetoſa, & ſimilia, & multæ ſunt ſpecies trochiſcorum in hac diſpoſitione propriè. Et exterius applicita, ad hoc conferunt, ſicut emplaſtra & unctiones, cerata, ſacculi, fomenta quorum deſcriptio ſuperius poſita eſt in capite de uomitu. Verum in hoc eſt differentia, quia reſtringentia uomitum debent eſſe magis ſtiptica, imò notabiliter ſtiptica, hæc uerò moderatè.

Duò autem ſunt quæ confortant omnia membra, unum à complexione, & eſt oleum roſaceum, quod penes Galenum calefacta infrigidat, & frigida calefacit, alterum à proprietate, & eſt terra ſigillata. Et ex confortantibus corpus & omnia membra eſt exercitium moderatum. Sed quarta intentio, ſcilicet prohibitio fluxus humorum cum eiſdem completur, ſed aliquatulum magis ſtipticis

necnon cum diuersionibus, cum euacuatione, & sine si fuerit expediens. Corrigantur autem iuxta quintam intentionem nocumenta totius & cuiuscunq; membri sequentia nocumentum digestionis primæ, quæ possunt esse plura, cum sit digestio ferè omnium ægritudinum materialium. Quæ qualiter debeant corrigi, perquiratur in proprijs capitulis dictis & dicendis. Præcipuè corrigatur nocumentum epatis, si adsit. Et etiam si non adsit, præcipuè intendatur ipsius confortationi. Est enm sedes & principum uirtutis naturalis maximè iuuans stomachum ad suas operationes perficiendas, & eructatio acida illicò corrigitur cum sumptione zingib. conditi aut non conditi.

Aer autem iuxta sextam intẽtionem ordinetur in contrarium discrasiæ, sed sit boni odoris ægro placentis. Et sit notabiliter indutus secundum exigentiam temporis. Verum in discrasia frigida & humida, pannos magis calidos induat, præcipuè teneat partes stomachi & intestinorum notabiliter calidas, sicut cum pelle uulturis, aut sacculo ex pennis cigni, anseris, uel anatis. Et minus calida est pellis agni. Et adhuc minus est pannus de granar. Neque gerat indumenta circa stomachum multum stricta nec multum lata. Similiter diæta ordinetur in contrarium duodecim illorum modorum, qui sunt causa nocumenti digestionis, de quibus supra, & decliner in contrarium lapsus sucundum unam aut plures qualitates, intensè aut remissè secundum exigentiam lapsus corrigendi. Cibi tamen calidi & humidi, subtilis substantiæ sunt communiter magis cæteris digestioni proportionati

Quod si nocumentum digestionis fuerit propter diminutionem calidi absque lapsu graduali, sicut quãdo stomachus est tenuis, raræ texturę, aut scirbus est euulsus, aut similes causæ, sint cibi & potus facilis digestionis temperati, aut aliqualiter ad calidum declinantes, quorum quantitas minoretur & sint aliqualiter stiptici. Et si contra fuerit multitudo calid. absq; lapsu graduali sint aliquantulum difficilis digestionis & notabilis quantitatis temperati, aut aliquantulum ad frigidum declinantes. Et Auicen. in stomacho calido, prohibet cibos subtiles, & concedit crassos, scilicet carnium uaccinarum conditarum cum aceto.

Potus autem calid. & sicc. sint sicut uinum uinosum, uetus, odoriferum, uinum autem uinosum nouum est calidum & humidum, & propriè si dulcescit, sed uinum pauciferum acre est frigidum & siccum. Vinum autem pauciferum insipidum est frigidum & humidum. Aqua mellis cum pauco pipere est calida & sicca notabiliter, sed simplex minoris est caliditatis & siccitatis. Aqua hordei, & aqua destillationis per arenam, aut aliter bene conditionata est frigida & humida. Similiter mixta cum iulep uiol. Sed uinum granatorum, agresta, suc. berberis, limonum, citri, arantij, sunt frigid. & sic. quibus possunt uti in potu cum debita quantitate aquæ, & possunt cum saccharo dulcorari, frigid. & humid. sunt sicut succus prunorum, & cerasorum acrium. Herbæ autem quibus possunt uti declinantes ad caliditatem & siccitatem, sunt sicut menta, & saluia, serpillus, rosmarinus, fœniculus, petroselinum, & similia. Sed frigid. & humida sunt sicut lactuca, endiuia, cichorea, portulaca, cucurbita. & similes. Sed calida & humid. sunt sicut borago & buglossa. Frigid. & sicc. sicut acetosa, plantago, coriandrum. Ex granis frigid. & sicc. sunt milium panicum, kist fabarum & lentium. Ex calidis & sicc. cicera, & ipsorum kist, rizum. Sed calida & humida, frumentum, far. Frigida & humida, kist hordei, ptisana hordeacea, robilia. Ex carnibus eligantur carnes auium, & quadrupedum bene conditionatæ, scilicet quæ sint boni chimi, facilis digestionis, paucarum superfluitatum. Sylue stres communiter sunt sicciores domesticis, licet qualeæ sint superfluæ humiditatis, & concedantur elixæ in discrasia sicca, & assatæ in discrasia humida. Ex piscibus similiter eligantur parui, petrosi, agiles, degentes in aquis bene conditionatis, & habentes squammas. Oua conueniunt, nisi timeatur eorum corruptio ad fœtidum & sint debitè præparata, & in stomacho ualde calido melius est ut sint dura, & cum aliquo frigid. condita. Lac optimè conuenit in lapsu ad calidum & siccum, nisi adsit febris, & similiter caseus recens non salitus.

Sed in discrasia frigida & humida caseus antiquus conuenit modicæ quantitatis in fine mensæ, & aliquando parum salsi in principio butyrum & oleum, sed maximè amygdalarum dulcium conuenit in discrasia sicca. Sapores sicut piperata, sinapismus, & similes conueniunt in discrasia frigida & humida. Et sapor ex amygdalis & passulis in frig. & sicc. Et sapores acetosi suprascripti quidam in calida & humida, quidam in calida & sicca, sicut facti ex prunis & marinata. Fructus conuenientes in causa calida in fine mensæ sunt pira & citonia cocta aut condita. Similiter diacitoniten, & coriandrum semiconfectum. Sed in causa frigida fistici, auellanæ parum torrefactæ, & passulæ, & possunt concedi in fine mensæ, & in principio diacitoniten cum aromatibus calidis in fine mensæ. Aromata autem sunt illa, de quibus superius dictum est, & maximè piper in causa frigida. Regulæ obseruandæ in cibatione sunt edu cto cibo corrupto per superius uel inferius per diem naturalem à cibo abstineat & prolixè dormiat. Deinde comedat, sed parum, & res non aptas corruptioni. Et in præseruando & curando optimè ualet, ut non comedat nisi præcedente cibi digestione celebrata. Surgat à mensa cum reliquijs samis. Non multiplicentur cibaria in mensa una.

Notabiliter comedat antequam bibat. Deinde satis frequenter bibat usque ad finem mensæ, sit tamen potus proportionatus cibo. Et in fine mensæ sumat aliquid confortatiuum oris stomachi, sicut diacitoniten, aut simile, & post ipsum non bibat, nec bibat extra horas cibationum.

Sit eius somnus multus & maximè nocturnus, & sit continuus & sufficiens.

Somnus etiam meridianus ipsi conceditur maximè à medio Maij usque ad medium Augusti, nisi aliquid

aliquid particulare obstet, sed dormire non incipiat, nisi distanter à cibo per horam, & dormiat primò super latere dextro, ut melius cibus ad fundum descendat, secundò super sinistro, ut epar comprimat ipsum amplectendo cum quinque pennulis suis, sic enim melius adiuuat ad digestionem, & tandem super dextro somnum compleat, ut factus chilus melius transeat ad epar. Procuret omnes euacuationes à natura instituras. Coitum non exerceat, nisi naturaliter multum stimulatus, sed nullo modo immediatè post cibum & tempore digestionis. Caueat à sudore. Exercitium ante cibum conuenit, post cibum quiescat. Leuis tamen deambulatio concedi potest, nisi stomachus sit ualde debilis, in quo casu omnis motus nocet, imò uociferatio. Spes & gaudium moderatum sibi conuenit, cætera animi accidentia uitanda sunt, aliqui tamen dicunt digestionem quartam melius compleri in uigilijs, quàm in somno propter conuersionem caloris ad exteriora tempore uigiliarum. Et penes Auicennam amplexari infantem propinquum ad hoc ut polluat secundum longitudinem noctis est de rebus magis iuuantibus ad digestionem. Et similiter catulum canis, aut cattum masculum nigrum. Cuius contrarium habetur in de Somno, & à Galeno in de Accidenti. Nam & si minor calor sit in exterioribus tempore somni, quàm tempore uigiliarum, est tamen tantus, ut una cum eorum complexione sufficiat ad digestionem quartam, quę est facilor quàm prima aut secunda. Præterea membra intrinseca indigẽt, ut digestio quarta in eis celebretur quorũ cura debet esse maior absolutè. Itaq; ad quatuor digestiones magis adiuuat somnus quàm uigilia, &c.

DE DOLORE STOMACHI. Cap. LXXXI.

Dolor stomachi qui est sensus nociuus eiusdem multipliciter distinguitur. Aut ratione suæ essentiæ, quia aliquis est grauatiuus, aliquis extensiuus, aliquis perforatiuus, aliquis pungitiuus aut mordicatiuus. Aut ratione loci, quia aliquis est in toto, aliquis est in parte ut in orificio eius uel in fundo. Et quilibet est intensus & remissus, continuus & interpolatus, periodicus aut sine periodis. Causa cuiuscunque doloris immediata est mala complexio diuersa, aut solutio continui recens, aut antiqua, sed mala complexio est calida, frigid. sicca, aut composita sine materia aut cum materia calida, mordicatiua, adustiua, aut frigida phlegmatica, aut melancholica. Et hæ materiæ faciunt dolorem aut alterando aut soluendo continuum aut extensiuum, cum continetur in loco amplo, aut perforatiuum cum continetur in loco angusto, sicut inter tunicas stomachi. Apostema autem est utroque modo doloris, cum aggreget in se malam complexionem & solutionem continui, & dolor sequens ipsum est pungitiuus & mordicatiuus, si pendeat à materia acuta. Extensiuus & grauatiuus si pendeat à materia multa, & aliquando pulsatiuus dum maturatur & pungitiuus & perforatiuus dum est proximus eruptioni. Causæ autem mediatæ doloris sunt duplices, primitiuæ, aut corporeæ, primitiuæ quidem sicut percussio, casus aut offensio stomachi, aut membri stomacho communicantis, sicut cerebrum, nerui aut intestina, & similia. Aer uerò frigidus, uentus, inordinatio in cibo & potu secundum aliquem modorum 12. in capitulo præcedenti positorum, & sic de alijs sex rebus non naturalibus inconuenienter applicitis, præcipuè potus aquæ in hora non conuenienti, est aliquando causa uehementis doloris. Corporeę autem sunt duplices, per coummunitatem, aut per essentiam. Per communitatem quidem à toto, sicut in febribrus, aut crisi, aut à membro particulari, sicut cerebro communicãte ipsi aut absolutè, aut mittendo materiam catarrhalem, similiter à neruis secundum plurimum communitate absoluta. Item à splene aut superfluè infrigidando aut transmittendo materiam melancholicam, & ab epate & kysti mittentib. materiam cholericam. Item ab intestinis eleuatis uermibus, uentositate, aut fęcibus ad stomachum.

Et per communitatem à renibus, sicut in dolore calculi, & est secundum plurimum communitas absoluta. Item per communitatem à matrice, à retentione menstruorum. Item per retentionem sanguinis hęmorrhoidalis fluere consueti, & breuiter stomachus potest recipere superfluitates à quocunque membro mediante epate. Per essentiam uerò causæ doloris stomachi, sunt causæ immediatæ doloris, de quibus supra, scilicet mala complexio, solutio continui, & apostem. Sed causa remotior frequenter accidens est, nocumentum digestionis, per quod corrumpitur cibus ad fumosum, fœtidum, aut acetosum, & multiplicatur uentositas & phlegm. per indigestionem, quæ omnia discrasiando stomachum aut extendendo, sunt causa doloris. Mala quoque digestio cum debilitate expulsionis est causa quòd apostema in stomacho per uiam paulatim factæ congestionis generetur. Hic autem ponam causas quorundam particularium dolorum frequenter contingentium. Sunt enim aliqui famelici qui incurrunt dolorem stomachi, & cum comedunt sedatur. Huius causa est effusio materierum mordicantium ad stomachum, quando uacuus est à cibo, quæ aliquando sunt melachol. acetosæ, effusæ ad os stomachi à splene per uiam naturalem consuetam, sed nocent, aut quia plures, aut acetosiores quàm in dispositione naturali consueuerunt. Sed frequentius sunt cholericæ effusæ à kysti ad fundum stomachi per porum felleum ad ipsum terminatũ in maiori quantitate, quàm debeat in dispositione naturali. Inquit enim Auic. tolerare famem, stomachum putridis replet humoribus. Sedatur autem post comestionem cibo comprimente hos humores ad fundum stomachi, & fortè extra per pyloron, & hoc cõtingit si non ualde multæ sunt & in stomacho illo sit facilis effusio contentorum in ipso ad intestina aut merito compositionis aut alterius dispositionis. Secundò sunt aliqui quib. post tres aut quatuor horas postq; comederũt, & aliquando post 10. horam incipit dolor, & non sedatur nisi cum uomitu rei acetosæ, quæ est quoddam aggrega-

tum ex humore phleg. aut melancholico acri, & ex ipso cibo corrupto ad acetosum, aut cum descentione totali eius quod in stomacho cõtinetur. Et aliquando hic dolor remanet per longum tempus, ut puta per diem naturalem & supra. Causa autem primi est melanch. acris, aut phleg. acetosum, quæ existentia in fundo stomachi manent quieta. Et secundi causa est cholera manens similiter quieta in fundo stomachi. Cũ autem cibus sumitur ascendunt & cum ipso permiscent & corrumpunt ipsum. Sedatur ergo primus cum uomitu rei acetosæ. Secundus pendens à cholera cum descensu ipsius simul cum cibo, est enim prior sua stimulatione ad hoc ut effundatur extra stomachum quàm melanch. remanent autem sic longo tempore. aut quia non uomitur, aut quia nòn completè uomitur, neq; completè descendit, nisi post longum tempus. Et aliquãdo humor imbibitur aut apostemat, & sic dolor diu permanet. Tertiò sunt aliqui quibus accidit dolor stomachi cum comedunt & sedatur post digestionẽ, & apud Auic. plurimi eorum sunt malanch. & patientes melanch. mirachiam. Cuius doloris causa est uentositas eleuata à materia malancholica. Sedatur autem post digestionem chilo simul cum humore melanch. descendente ad intestina. Quartò, sunt aliqui qui post cibationem incurrũt ardorem stomachi cum eructationibus arsiuis tendentibus in acetosum secundum plurimum, & sedat post digestionem. Huius causa est corruptio cibi ad acetosum secundum plurimũ, & aliquando ad putridum uel fumosum, & tunc eructatio redolet odorem fumi aut rei fœtentis. Et primus ardor tendens ad acetosum pendet à mala cõplexione frig. sine materia aut cum materia phleg. acetosa uel melanch. non multa. Secundus uerò ardor à cal. sine materia aut cum materia cal. secundum plurimum cholerica corrumpente cibum ad putridum aut fumosum, & hoc est rarius & aliquando hoc contingit propter multitudinem comestionis aut iterationem eius absque fame uera, & aliquando propter comestionem rerum acetosarum, aut acrium in stomacho frigido, aut calidarum acutarum in stomacho calido, sicut alliorum, & similium. Huius ardoris & dolorum, de quibus supra, causa immediata potest esse humor aut cibus corruptus, necnon uapores & uentositates ab ipso eleuati. Quintò, aliqui post somnum incurrunt dolorem stomachi, cuius causa est materia catarrhalis descendens ad stomachum in somno, & uomitu sedatur materia catarrhali ab eo expulsa, dolor stomachi aliquando permutatur ad cerebrum, aliquando ad neruos, aliquando ad cor, aliquando ad iuncturas & intestina.

Signa. dolor stomachi cognoscitur ex relatu ægri. Similiter signa specierum distinguntur penes doloris essentiã, quibus nomina sunt imposita, ex ipsa natura rei, habentur ex relatu eiusdem, si compos mentis sit. Si uerò non, oportet ad notitiam earum peruenire ex notitia propriarum causarum cuiuscunq; doloris, Cognoscitur autem in qua parte stomachi sit dolor, similiter ex relatu ægri. Si enim est in ore stomachi, dolor est in parte superiori infra malum granatum per duos digitos, magis læditur appetitus, & fortis adest singultus & aliquando communicatur dorso circa 13. spondilem eius, quæ est secunda incipiendo à prima. Si uerò sit in fundo, dolor est supra umbilicum per duos digitos, & magis læditur digestio, & si dolor est in ore & fundo, dolor in ambobus locis sentitur & simul læditur appetitus & digestio. Sed nota quòd si dolor esset in parte anteriori stomachi tactus inuenit dolorem. Si uerò in posteriori minimè, nisi cum fortissima compressione. Distinguitur autem dolor fundi stomachi à dolore colon superæquitante ipsum, quia in colica est fortis retentio fœcum & uentositatum, & cum educuntur subitò sedatur. Hæc autem non sunt in dolore stomachi, sed econtrario uomitus sedat dolorem stomachi parum conferens in colica. Aliæ species doloris similiter cognoscũtur ex relatu ægri & astantium. Solutio continui si recens sit uera, & manifesta cognoscitur ex sanguine fluente. Si uerò antiqua ex sanie, uomitu, aut per secessum expulsa, aut reliquis signis læsionis stomachi. Sed mala complexio cum materia & sine materia cuiuscunque generis, cognoscitur per signa superius dicta in cap. de uomitu, & in cap. de debilitate digestionis, superfluum enim esset eadem toties reiterare. Ventositas autem cognoscitur ex rugitu et eructatione, & quia ad eius expulsionem per superius aut inferius sequitur doloris alleuiatio, & frequenter dolor permutatur. De apostemat. uerò specialiter agetur in hoc capit. Causæ primitiuæ sunt cibi signa, & quia quandocunque similes causæ præcesserunt, similis sequutus est effectus, scilicet dolor stomachi. Dolor autem aut per communitatem à toto aut à membro particulari cognoscitur ex præcessione nocumentorum totius aut membri communicantis, cum quorum augmento augetur, & decremento decrescit, & ablatione aufertur. Item ex affectibus sequentibus nocumenta membri communicantis, qui sunt causa doloris stomachi, sicut exempli gratia in cõmunitate cerebri adsunt signa descensus catarrhi ad stomachum, & in communitate splenis fluxus melancholiæ ad stomachum, & sic de cæteris. Nocumentum autem digestionis quod frequenter est causa doloris stomachi, cognoscitur ex dictis in præcedenti cap. Cognoscitur autem dolorem, aut materiam eius permutari ad cerebrum, neruos, cor, iuncturas, aut intestina, ex sedatione doloris stomachi & aduentum læsionis in membro, ad quod fit permutatio, scilicet scotomiæ, paralysis, syncopis, doloris iuncturarum colicæ.

Prognostica. Primum, dolor stomachi nisi sit pendens ab ulcere aut apostem. secundum plurimum curatur, exigit tamen medicũ diligentem & expertum. Secundum. multa sensibilitas stomachi cum defluxu materierũ acutarum ad ipsum, est quãdoq; causa doloris intolerabilis perducentis ad syncopim. Tertium. cum permutatur ad cor, quandoq; subitò interficit. Quartum. cum prolongatur dolor stomachi, timendum est ne ducat ad apostema eius. Quintum. licet dolor stomachi multiplicetur in prẹgnantibus & in quib. menstrua retinentur portendit tamẽ aliquando præfocationẽ matricis, materijs, uaporib. aut uentositatibus eleuatis ad stomachum & ad diaphragma. Sextum. apud Auic. in libro mortis festinæ dicitur quod quãdo apparet cum dolore stomachi super pede

pede dextrum quoddam simile uesicæ moritur patiens in 27. & ex signo illius est quod appetit res dulces. Vesica enim illa, quam debemus credere esse phlegmaticam, similiter cum appetitu rerum dulcium, scilicet uehementis dulcedinis arguit dolorem stomachi pendere à phlegmate acetoso, stomachus enim præternaturaliter dispositus apppetit contraria. Sed crisis illa permutationis diminuta arguit uirtutem debilem & materiam inobedientem, ex quibus cum alijs malis signis, quæ hic debemus supponere, arguẽdum est ipsum esse moriturum. Statuit autem ipse 27. quę est una ex creticis morborum tropicorum, licet possit mori & ante &, post secũdum diuersas circumstantias. Septimum signum est si habet dolorem uentris, id est stomachi, & apparet super supercilium eius uestigium & bothor nigrum simile fabæ, deinde fit ulcus tunc ipse morietur, et his quidem accidunt subeth & multitudo somni propter frigus suæ ægritudinis. Significatur enim ex his materiam hanc faciẽtem dolorem stomachi esse frigidam & permutari ad cerebrum, quia sequitur subeth, fit autem bothor in cilio natura tentante expellere materiam ascendentem ad loca ignobilia, sed cum non possit ipsam nisi diminutè expellere maior pars eius ad cerebrum permutata interficit, ulceratur uerò quia licet radicaliter frigida sit, adustione tamen participat, & fortè magis facit subeth multitudine oppilando, quam propter frigus suæ complexionis.

Si cum dolore stomachi adsunt tribulatio & angustia & nausea, ægro aqua tepida in potu est tribuenda, & ut uomat præcipiendum. Et si hoc non suffecerit, uenter ex hierapicra soluatur, quæ Rec. pulueris ros. rub. spicæ, mastichis, xilobalsami, carpobalsami, cinam. xilocassiæ assari omnium ana, drachmas quinq;, aloes scotrensis duplum omnium quod bene tritum, misceas cum medicinis tritis, & cum panno sericino subtilissimè cribellatis, quarum trituratio cum aloe secundo iteretur, cuius dosis sit à pondere duorum aur. usq; ad dramas duas. Ægro quoq; quotidie detur panis in uino & succo mali granati infusus. Et in syrupo acetoso de citonijs.

Diuiditur hoc capitulum in quator partes. In prima agit de dolore stomachi ab humore calido. In secunda quando est à uẽtositate, ibi. Quòd si cum dolore. In tertia, quando est ab apostematibus. ibi. Si autem cum dolore. In quarta parte dicit esse opus medico erudito ad curandum dolorem stomachi & epatis in fine capituli. ibi. Ad dolorem tamen stomachi. Prima, in quatuor. primò ponit signa. secundò curam per uomitum, ibi. Ægro aqua tepida. Tertiò per solutionem uẽtris. ibi. Et si hoc non sufficiat. quartò per diætam. ibi. Ægro quotidie.

De duabus primis partibus dicit, si cum dolore stomachi fuerit tribulatio, id est, conturbatio & anxietas stomaticha, & nausea, id est, inclinatio ad uomitus, pendentes, scilicet ab humoribus calidis, scilicet cholera uitellina, citrina, prasina, & similibus, ægro aqua tepida est in potu tribuenda, scilicet sex ℥. aut circa, huic tamen posset addi aliquid aceti ad inciendum, & magis stimulandum, expulsiuam, aut ℥. 2. oxymellis simplicis, si humor esset crassior, & uiscosior, & præcipiendum est ut uomat, digitum aut pennam in oleo tepido intinctam multotiens imponendo in gutture, donec exquisitè materia euacuetur.

In tertia parte dicit, quòd si hoc non suffecerit ad curã doloris, aut quia uomitus nõ posit fieri, aut quia factus non sufficit ad eradicationem materiæ, uenter est soluendus cum hierapicra dando ex ea à 2. ʒ. usq; ad 2. aur. una tamen. ʒ. aut unus aur. hominibus regionis nostræ cõmuniter sufficit. Et melius est ut ex hoc puluere conficiantur pilulæ ut facilius sumi possint, descriptio hæc nota est, & omnia ingredientia sunt calida & sic. præter rosas & sunt stomachum confortantia, & nihil hic ponitur solutiuum, nisi aloe.

Et habet hæc hiera hoc pręcipuum apud Auicen. 14. 2. tertij ca. de cacexia, ut educat superfluitates stomachi reseruatis humiditatibus innatis. Et eius conferentia non est solum in euacuatione humoris choleri ci, sed etiam phlegmatici: & aliquando hi puluere cum melle permiscentur in modum electuarij, & potest exhiberi ex eo. ℥. 1. & humoribus existẽtibus, imbibitis aut inuiscatis erit maior eius conferẽtia quàm in forma pilularum. Credo tamen quòd in dolore pendente à cholera pura subtili magis obesset inflammando, quàm iuuaret euacuacuando.

Detur itaq; in cholera crassa, aut in cholera mixta cum phlegmate, imò etiam in phlegmate solo in stomacho natante inuiscato & imbibito optimè confert. In dolore autem pungitiuo pendente à cholera subtili magis conferret rheumbarbarum & myrobolani citrini, aut manna aut cassia cum decoctione myrobal. citrinorum, xylobalsami, id est ligni balsami, carpobalsami, id est, fructus balsami, xylocassiæ, id est, cassiæ ligneæ, cætera nota sunt. Vltimò ordinans diætam, dicit quod detur panis infusus in uino, scilicet uuarum, & succo mali granati ad contemperandum caliditatem uini, & detur etiam panis infusus in uino & syrupo acetoso de citonijs, id est, facto ex succo cytoniorum acetosorum, cum debita quantitate sacchari & possunt hæc omnia ad libitum inuicem permisceri.

Quòd si cũ dolore ructuũ multitudo & extensio atq; singultus, ægro electuarium diacyminum & diacalamenthum & aliæ confectiones, quæ uentositatem dissoluere consueuere, quæ in capitulo de colica nominabimus danda erunt. Cibaria quoque eius sint calagiæ & mutagenath cum seminibus. Vini ueteris puri parum bibat.

Et utatur motu. Et ingrediatur balneum. Stomachus quoq; ex oleo de neridem, ut diximus, in panno inuoluto uaporetur:

In hac secunda parte curans dolorem stomachi à uentositate. Primò, ponit tria signa, scilicet ructuum multitudinem, extensionem, id est, dolorem extensiuũ, singultum .f. sequentẽ uentositatem. Secundò, dat medicinas dissoluentes uentositatem, scilicet diacyminum diacalamenthum, & cætera huiusmodi, quæ dissoluunt uentositatem, de quibus in cap. de colica dicetur, sicut est electuarium de baccis lauri, ante tamen horum carminantium exhibitionem conueniens est ut præcedat euacuatio humorum ex quibus uentositas generatur uomitu aut secessu, & cibi sui sint, sicut calagiæ, id est, cibus, qui fit ex pulmone, corde & epate incisis minutim, & cum oleo frixis, in quo post remotionem prędictorum ponitur parum aceti, oua, & parum croci, mutageanth, id est, cibus qui fit in caziola, aut sartagine conditus cum seminibus carminantibus uentositatem, sicut anisum, ammi, cyminum, & similia, parum uini ueteris potentis dandum est, & non in multa quantitate. Exerceatur stomacho ieiuno, post cibũ quiescat, ingrediatur balneum, scilicet aereum, aut balneum naturale, aut artificiale carminatiuum uentositatum, non autem balneum aquæ simplicis. Stomachus quoque uaporetur cũ panno aut philtro infuso, in oleo de neriden, id est de spica, qui expressus optimè & notabiliter calidus stomacho pluries applicetur, & hoc fiat stomacho ieiuno.

Placet mihi gratia clarioris doctrinæ, primò expedire materiam de dolore stomachi ab omnibus causis contingentibus præterquam ab apostematibus stomachi, deinde de apostematibus eius specialem faciam sermonem. Sed antequam ordinem curam doloris stomachi, cum ipse multotiens à uentositate contingat & sequatur stomachi inflationem, placet de inflatione & rugitu aliqua summatim dicere.

Est autem inflatio extensio alicuius partis à uentositate in ipsa comprehensa manente quieta. Rugitus uerò est sonitus uentositatis in aliqua partæ commotæ absque ipsius expulsione, quæ si à stomacho per os expelleretur, sequitur eructatio, si uerò ab intestinis per anum sequitur trula. Inflatio autem distingui potest secundum magnitudinem & paucitatem extensionis. Sed rugitus distinguitur secundum quantitatem eius, & differentiam sonorum, multiplicatur tamen propter multitudinem uentositatis & loci angustiam. Et ex oppositis causis paucificatur. Propterea multiplicatur magis in intestinis subtilib. quàm in crassis, aut stomacho. Sed ex parte soni, quia grauis est sonitus, cum est in loco amplo, sicut in stomacho, aut in intestinis crassis, & est acutus, cum est in intestinis gracilibus. Item aliquando est clarus cum uentositati non permiscetur humiditas. Et ex opposita causa redditur non clarus, quapropter claritas sonitus in intestinis significat mundificationem intestinorum aut exiccationem fęcis Quia causa immediata inflationis & rugitus est uentositas, opus est ut causas uentositatis absoluamus.

Causa autem uentositatis in stomacho & in intestinis est duplex, efficiens & materialis. Formalem & finalem philosophis relinquo. Et uterq; est duplex corporea & primitiua, Corporea duplex per essentiam, & per communitatem. Causa autem efficiens uentositatem est caliditas diminuta, nam sexto de accedenti & morbo. & 3. Colliget, cap. primo, & 13. tertij cap. de inflatione, uẽtositas non à forti calore multiplicatur, quia resoluitur insensibiliter, nec à forti frigore, quia frigus prohibet eleuationem uaporum. Et similiter uentositates 20. tertij cap. de causis diminutionis coitus, caliditas & frigiditas sunt contrariæ uentositati, & ideo in fortissimis caloribus & frigoribus in mundo non apparet uentus. Similiter contingit in corpore nostro, quod nec in forti calore propter resolutionẽ insensibilem, nec in forti frigore prohibente subtiliationem, uapor aut uentositas generabitur, & si cibus uel materia uentosabilis reperiatur. Quapropter fit à caliditate media inter resoluentem & non agentem, ita ut agat, sed non resoluat unde ex cibo uel humore de se non uentoso dicta caliditas generabit uentositatem. Et propter hoc in corporibus ægris uel sanis debilibus multiplicatur uentositas, & in fortibus sanis minimè uel parum licet utantur rebus uentosis. Contra. Primò, in fortissimo calore, sicut febriẽtium multiplicatur uentositas, ergo positio falsa. Secundò. Si calor fortis conuertit materiam in uaporem, resolutioni insensibili aptissimum, cum non fit trasitus de extremo ad extremum sine medio, erit deuenire ad mediocritatem substantiæ uentositati proportionatam.

Tertiò. Calori debili difficilius est ex humore uentositatem generare, quàm uentositatem genitam resoluere, sed facit primum, ergo faciet secundum, quapropter non erit causa inflationis aut rugitus, sicut nec calor fortis. Quartò. Calor quantumcunq; diminutus in corpore humano conuertit humidum in uaporem, ergo, &cæt. Assumptum probatur, quia cum nullo calore corporis uiuentis est admixta tanta frigiditas quanta reperitur in aere hyemali congelante, sed tamen ille conuertit humidum in uaporem, ergo, &c. Et confirmatur, quia in moriente tam in ægritudinibus acutis, quàm in chronicis multiplicatur aliquando uentositas usque ad finem uitæ, in quibus calor diminuitur usque ad gradum cum quo non stat uita. Assumptum manifestum est ex sententia Auicennæ in capite de synocha, & experientia comprobatur in tympanite. Ad primum dicitur, quòd per calorem fortem non intelligitur calor intensus, sed fortis iustitialiter, qui exigit tres conditiones, prima, quòd sit satis intensus, secunda, quòd sit cum notabili multitudine caliditatis, tertia, quòd sit formæ humanæ bene preportionatus cuius est instrumentum, talis autem non est calor febrientium.

Ad secundum dicitur, quòd fiet transitus à substantia humoris ad substantiã uaporis per medium proportionatum generationi uentositatis. Et consequenter quòd uẽtositas generabitur si materia illa erit proportionata generationi uentositatis, sicut phlegma aut melanch. aut multi cibi, de quibus infra, sed tamẽ illa uentositas quæ erit medium transitus, ita citò in uaporem conuertetur & resoluetur, ut non possit facere inflationẽ aut rugitũ, cuius consideratio pertinet ad medicũ. Ad tertium negat maior & dicitur q̃ licet

sit maior distantia inter substantiam humoris siue cibi & substantiam uentositatis, q̃ inter substantiam uentositatis & uaporis, tamen membrum calidum propter meliorem applicationẽ ad cibum uel humorem, q̃ ad uentositatem in ambitu alicuius receptaculi contẽtam, potest facere primum & non secundum, sunt etiam aliæ responsiones, quas gratia breuitatis omitto. Ad quartum dicitur, quod calor quantumcunque remissus in iuuentute conuertit humidum in uaporem generando ipsum ex parte aquea. Ex quo tamen non sequitur quòd debeat generare uentositatem, quæ generatur ex parte crassa terrea alicuius cibi uel humoris, sicut nec in mundo tempore magni frigoris generatur uentus, licet generetur multitudo uaporũ, aut si in corpore nostro generetur uentositas, illa esset modica non apta facere inflationem, aut rugitum à medico considerandum. Ventositas nanque generatur ex parte crassa terrea, uapor autem ex parte aquea, sed exhalatio ex parte ignea & aerea, quapropter cæteris paribus difficilius est uentum, q̃ uaporem aut exhalationem generare. Et ad confirmationem dicitur quod in multis ægritudinibus generatur uentositas usque ad finem uitæ, imò etiam post finem uitæ, nam corpora putrescentia multotiens intumescunt, & per calorem putredinalem uaporibus & uentositatibus eleuatis, & sub cute ab eius densitate retentis, & consequenter sequitur quod calor tendentis in mortem potest intendi cum putrefit, & consequenter negatur quod in hoc casu diminuatur, imò intenditur, sicut quando homo etiam combureretur intenditur ad gradũ cum quo non stat uita. In moriente autem ex tympanite credo quòd uentositas nõ generetur propter finem uitæ ob defectum caloris. Secunda causa uentositatis sunt cibi & potus naturaliter uentosi, quia in ipsis est humid. extranea sicut uinum dulce, turbidum. Item omnes hærbæ recentes. Item omnes fructus humidi, & ex non humidis sunt auellanæ, & castaneæ, & ex piscib. cancri, & omnia conchilia, ex leguminibus fabæ, faseoli, cicera, lentes, item mel. Contingit autem quòd aliquando cibus sit uentosus, sed uelox motus eius de stomacho ad intestina uel de intestinis ad epar, aut uelox descensus eius ad extra, facit quod non multiplicetur ex eo uentositas, nisi fortè modica. Tertia causa est res superueniens debilitãs digestionem dato quod in se sit fortis neq; sumpta sit res uentosa, sicut potus aquæ frigidæ, motus inordinatus, coitus, accidentia animi molesta. Et multotiens fit frigus superueniens corpori exterius causa inflationis, & rugitus uentositatis ex qua repletur corpus, propterea quia debilitat caliditatem operantem in materia, & facit operationem eius mediam, id est diminutam à complemento digestionis eius, cuius operatio est digestio humiditatum, & medietas operationis est uaporatio.

Quarta causa est aliquando cibus calidus, & propriè succęptus in stomacho calido, qui patiens à caliditate improportionata præter modum euaporat, aut fortè ipse sui caliditate aliquas humiditates à quibus obuiat in uapores crassos, & uentositates conuertit, unde piper, cyminum, allia, & huiusmodi sunt frequenter causa multiplicatæ uentositatis. Quinta causa est uacuitas stomachi à cibo unde calor non inueniens cibũ circa quem se conuertat, conuertit superhumiditates quæ sunt in stomacho uel intestinis, ipsas conuertentes in fumum, uapores, & uentositates, propterea in fame multi incurrunt torsiones, rugitus, & eructationes, & quandoque inflationes, & quandoque propter caliditatem expeditam à cibo mouentur uirtutes naturales, & mouetur aer effusus in spacijs, & mouetur cum eo residuum uaporum humiditatum & est sicut uentositas.

Sexta causa sunt ægritudines splenis & multiplicatio melancholiæ, quæ uentosatur & facit rugitum & inflationem tam stomacho pleno, quàm uacuo, & est deterior uẽtositate phlegmatica, licet uentositas phlegmatica fit pluris euentus. Quod autẽ melancholia uẽtosetur habetur tertio porble. problemate primo, & quarto problematũ, proplemate terrio, & ad hanc reducitur melancholia mirachia quæ est causa multiplicationis uentositatis, tum debilitando digestiuam unde cibus uentosatur, tum quia melancholia præcipitatur ad stomachum & intestina ex qua uentositas generatur. Septima causa est multiplicatio phlegmatis in stomacho & intestinis, quod uẽtosatum est causa rugitus & inflationis & uehementis doloris stomachi & intestinorum. Cholera etiam crassa uentosari potest, sed minus quàm melanch. & melancholia rarius, quàm phlegma. licet uentositas melanch. cæteris fit deterior. Causæ autem corporeæ remotiores, sunt debilitates digest. malæ complexiones, ulcera, apost. oppilationes, raritas texturæ, & similia. Et causæ primitiuæ sunt inordinatum regimen in sex rebus non naturalibus & annexis cuius rememoratio in curis iam dictis præcessit. Signa. Inflatio & rugitus cognoscuntur ex relatu ægri. Sed causæ suæ si sint primitiuæ, sicut cibi inflatiui, potus aquæ, & similia cognoscuntur, quia scitur quod cibi illi sunt inflatiui & quod quandocunque sumantur sequitur inflatio & rugitus, & sic de singulis causis primitiuis, & quod bono regimine obseruato non sequitur huiusmodi. Item quòd hęc accidentia sunt leuia & facilè sedantur utputa homine eructante bis aut ter, diminutio autem caloris cognoscitur per læsionem digestionis etiam bono obseruato regimine, humores autem peccantes, qui sunt materia uentositatum cognoscuntur per ipsorum expulsionem, uomitu aut secessu, per saporem eructationis, & alia signa sæpe superius dicta & apud Auicen. differentia inter inflationem melanchol. & illam quæ est ex humoribus, malis, crudis, est quod inflatio melancholiæ est cum siccitate: illa uerò cum humiditate.

Pronostica apud Auicennam. Primum, quando multiplicatur inflatio in uentribus conualescentium indicat conuersionem & recidiuam, significat enim debilitatem digestionis, uel materias uentosabiles, quorum quodlibet sufficit ad recidiuam, modo non fuerit ex parte ciborum.

Secundum, plurimum ægritudines Almeriachiati. id est, mirach & mesenterij sequũtur uehementem caliditatem stomachi & oppilationes uiarum cibi ad corpus, quare reddit & retinetur in partibus stomachi & corruptus facit eructationem acetosam, & accidit uomitus stupefaciens dentes, cibo acetosato simul cum melancholia euomito, præcipuè si communicat splen, & est egestio humida, id est, liquida chilo non potente transire ad epar, & incrassatur

ſang. quia tendit in melancholicum & quandoq; eſt illic apoſt. faciens uaporem melancholicum & facit euenire melancholiam, quę dicitur mirachia. Vbi uerò eſſet uehementia caliditatis ſtomachi, & ſplen non communicaret, fieret potius corruptio cibi ad fumoſum. Cura doloris ſtomachi à mala complexione ſine materia curatur cum contrarijs exterius & interius applicitis, tam cibalibus q̃ medicinalibus.

Ex herbis ergo in calida conceduntur lactuca, endiuia, portulaca, cucurbita, & ſimiles. Ex granis milium, panicum, hordeum, ſpelta lentes, & ſimilia, aut ipſorum kiſt. Ex carnibus alcubugi, id eſt, perdices & alduragi, id eſt turtures, & ſimiles. Ex piſcibus, parui petroſi, & ſimiles bene conditionati, & propriè elixi in aceto, & conceditur lac & propriè acetoſum & maximè de quo extractum eſt eſt butyrum. Item conceditur aqua frigida & propriè his, qui ex potu eius lædi non conſueuerunt & non conſuetis aquę, uolentibus potare uinũ datur apud Raſim permixtum cum uino granatorum, aut cum ſyrupo facto ex ſuc. citoniorum acetoſorum. Ex medicaminibus conuenit ſyrupus acetoſus ſimplex, rob de agreſta, de citonijs, de granatis, & ſimilia ſatis nota, & ex trochiſcis, trochiſci de ſpodio, & ſimiles, & exterius frig. applicentur, & ſi pendeat à frigida, calida actu, & potentia interius & exterius ſunt applicanda, ſicut diagalanga, diatrionpipereon, & ſimilia. Si uerò à ſiccitate humectetur qualitatiuè, & ſubſtantificè interius & exterius, & balneum aquæ dulcis eſt conueniens, & potus uini eiuſdem anni notabiliter lymphatus, & lac & iura pinguia pullorum conueniunt, & ſimilia.

Si uerò pendeat à mala complexione cum materia aliunde ſtomacho communicata exiguntur ſex intentiones. Prima euacuat. Secunda diuertit. Tertia regit membrum mittens. Quarta ſtomachum ſuſcipientem. Quinta curat accidentia. Sexta ordinat debitum regimen. Vbi uerò dolor ſit per eſſentiam in ſtomacho ſolum exiguntur quinq; ex ſupraſcriptis: non enim opus eſt exigere membrum mittens, & hęc intelliguntur ubi dolor non ſit tantus, ut ordinẽ curę præuaricet, ſed ubi modum excederet. Prima intentio eſt doloris ſedatio, quo ſedato rectus ordo curationis proſequendus eſt ſecundum intentionem ſupraſcriptam, quæ dolorẽ uerè ſedat cauſas remouendo. Dolor uerò ſi fortis & intolerabilis fuerit abinitio ſedatur cum anodinis, ſicut cum ſacculis ex floribus chamæmilæ, meliloti roſ. abſinthio, & ſimilibus qui ſacculi poſſunt calefieri ſuper latere calid. aſperſo uino, & ſtomacho applicari, aut infundãtur in aqua calida cui parum uini ſit admixtum, & expreſsi debitè calidi ſtomacho applicentur. Similiter ſacculi ex furfure, atrimento, milio, & ſale ſunt præſtantes, & propriè ſi uentoſitas ſit in cauſa, ueſicæ quoq; plenæ decoctione huiuſmodi anodinorũ debitè calida ſunt præſtantes. Similiter philtra in ea infuſa & expreſſa ſuper toto ſtomacho applicita, opus enim eſt ut magnam partem occupent, unctiones quoq; & emplaſtra eiuſdem intentionis poſt fomentationem applicitæ ſunt præſtantes. Sed his non ſufficientibus ad ſedationem, dentur ſtupefacientia, ſicut in cauſa frigid. philonium à ʒ.s. uſq; ad unam cum pauco uino ſuaui diſtemperatum, & in cauſa calida tantundem requiei deſcriptione Nicolai cum aqua ſaccharata diſtemperata, aut una pilula de cynogloſſa, & frequenter conſueui coniũgere ſtupefacientia cum ſolutiuis, ut ſimul uera cura & mendoſa perficiatur, ſicut ℈. s. pilu. de cynogloſſa cum ℈. 2. alephanginæ in cauſa phleg. aut cum tantundem aloes loti in cholera craſſa, aut materia mixta ex cholera & phlegm. aut cum ℈. 2. pilularum indarum in melanch. & ſi non haberentur pilulæ de cynogloſſa ponãtur cum ſupraſcriptis gra. 2. opij & tantundem croci, aut caſtor. Similiter poſſemus coiungere medicinas liquidas, ſicut philonium cum diaphœnicone & ſimilibus, ſecundum deſiderium patientis. Sed pro cura ordinaria, primò debemus ordiri ad euacuatione, ergo præmittatur clyſtere lenitiuum ſi fuerit ſtipticus, poſtea præcipiatur uomitus ſi nauſeauerit, & ſit facilis ad uomitum, hic enim eſt promptior ad educendum materias quæ ſunt in ſtomacho, quàm uentris ſolutio. Non tamen inchoandum eſt cum fortibus, ſed cum leuibus, ſicut cum impoſitione digiti aut pennæ in ore, aut cum ſumptione aquæ tepidę cum aceto aut oxymelle ſimplici, & ſimilibus, ſemper adiuuando cum impoſitione digiti aut pennæ in ore, & hoc non ſufficiente ad curam, ſoluatur uenter cum leuibus ſi materia ſtomacho aliunde communicetur, ſicut cum caſsia manna, aut rheumbar. materia exiſtente cholerica ſubtili. Si uerò cholera fuerit craſſa, aut fuerit cholera mixta cum phleg. ſoluatur cum hierapicra aut in forma pilularum, aut in forma electuarij præcipuè ſi fuerit imbibita aut inuiſcata. Et phleg. cum pilulis alephanginis, aut ſtomachicis. Et melancholia cum ſęna & epithymo, & mirobolanis indis. Si uerò materia aliunde deriuetur, ſoluatur cum fortioribus proprijs tam membro mittenti, q̃ recipienti & cum hoc eligentib. materiam peccantem ſicut cerebro, aut alijs membris communicantibus materiam cholericam, dentur pilulæ aureæ, ſed mixtæ cum tertia parte mirobol. citrinorum. Aut materia exiſtente phlegmatica pilulæ cochiæ, aut hiera compoſita Galeni & poſſunt permiſceri cum mirobolanis chebulis, & diaphœnicon eſt ad hanc intentionem. Et ſi materia fuerit mixta, dentur pilulæ aggregatiuæ, & materia exiſtente melancholica pilulæ indæ, quibus poſſunt permiſceri mirobolani indi in modica quantitate, ſemper enim cum his exoluẽtibus, debet miſceri in diſpoſitionibus ſtomachi aliquid ſtipticum, ſtomachi confortatiuũ, ne facilè recipiat materiã aliũde ad ipſum uenientẽ, ſicut rheumbar. mirob. & ſimilia. Eſt etiam melius in principio, nondum digeſta materia, incipere cum medicinis benedictis leuiter ſoluentibus, niſi uenter difficulter ſoluatur. Digeſtiua autem in materia cholerica ſubtili ſunt, ſicut ſyrupus de agreſta, de granat. de citonijs, acetoſis cum aqua endiuiæ, maximè ubi epar communicet. Et in cholera craſſa aut cholera mixta cum phleg. ſyr. acetoſus, oximel ſimplex, ſyrupus de menta, de abſinthio cum aquis endiuię, abſinthij. & ſimilium, & materia exiſtente ualde craſſa, aut uiſcoſa, oxymel compoſitum ſcylliticum cum aqua abſinthij, praſsij, & ſimilium. Et in materia frig. nõ uiſcoſa mel roſ. Sed in materia melancholica ſyrupus de epithymo & de fumoterræ, ſi fuerit aduſta cum aqua bugloſſæ, ſcolopendriæ, & ſimilium. Sed digeſta materia eradicetur cum fortibus. Phleb. autem conceditur ubi timeſ aduentus apoſtematis, aut ubi ſanguis eſſet

eſſet in cauſa, ſed maximè fiat ex uena deſeruiẽte membro mittẽti. Si uerò nullum eſſet mittens fiat ex baſilica. Secunda uerò intentio, ſcilicet diuerſio perficitur cum fricationibus, ligaturis, uentoſationibus, clyſteribus, caput purgijs, & ſic de ſingulis diuertentib. tam à membro mittente quàm incipiente. Tua autem interest eligere diuerſiones proprias ſecundum unumquodque membrum mittens tam cum euacuatione quàm ſine. Clyſteria tamẽ ſunt communis iuuamẽti tam reſpectu ſtomachi quàm reſpectu cuiuſcunque mittentis.

Tertia autẽ intentio, ſcilicet regimen membri mittẽtis tribus perficiẽ, ſcilicet euacuatione ſibi propria, unde ſi matrix propter retentionẽ menſtruorũ fuerit in cauſa prouocenẽ, niſi ſit prẽgnãs. Quod ſi prẽgnãs fuerit educanẽ materię à matrice ad ſtomachum deriuatæ uomitu aut ſeceſſu, neq; conſtringantur in ſtomacho ſicut plerique faciunt, propterea clyſteria abſtergentia & lenientia cõueniunt & ſumat in potu ſyrupum acetoſum ſaccharinum aut mellinum. Cauendũ tamen eſt à phlebot. quantum eſt poſſibile & medicinis exoluentibus & prouocantibus. in cæteris procedatur ſicut in nõ prægnantibus. Similiter ſanguis hæmorrhoidalis prouocetur ſi eius retentio fuerit in cauſa, & ſic de cæteris. Qualiter autem à matrice & ſingulis membris mittentibus debeant euacuari, patuit in prima intentione. Secundò remoueantur nocumenta membrorum mittẽtium, ſcilicet malę complexiones cum interius uel exterius applicitis ſecũdum exigentiam & oppilationes, & ſic de cæteris nocumentis, & cum eiſdem uirtutes ipſorum confortentur.

Quarta aũt intentio, ſcilicet regimen ſtomachi recipientis perficiẽ, primò euacuãdo contenta in eo uomitu aut ſeceſſu ſi fuerit cauſa doloris. Secũdò diſcraſiã eius corrigendo et ſimul ipſum confortando cum proprijs moderata ſtipticitate participantibus. Tertiò dolorem ſedando cum anodinis aut ſtupefacientibus de quibus antea parum dictum fuit, inferius autem deſcribam propria ad hanc intentionem. Curentur autem accidentia iuxtam quintam intentionem, ſcilicet inſtantia uigilarum, ſyncopis & ſimilia ſecundum ipſorum exigentiam ſicut dictum fuit in cap. proprijs.

Sed pro ſexta intentione, ſcilicet regimine ſex rerum non naturalium, declinet aẽr in contrarium diſcraſiæ, ſtomachus tamen ſatis calid. teneatur, ſicut eſt neceſſarium in paſſionibus membrorum neruoſorũ, magis tamen in diſcraſia frigida quàm calida. Similiter cibus & potus declinet in contrarium diſcraſiæ, & ſit paucus in quantitate, boni chimi, paucarum ſuperfluitatum, facilis digeſtionis, uelocis penetrationis, & guſtui delectabilis, & proprius in confortatione ſtomachi, & ſedatione doloris eius ſicut pelliculæ intrinſecæ ſtomachorum gallinarum, & non comedat aut bibat, niſi præcedente cibi digeſtione celebrata, non tamen ſamem toleret, præcipuè ſi à cholera uel melancholia contigerit. Somnus ſit prolixus & dormiat quãdo poteſt, maximè enim iuuat in ſedatione doloris: procurẽtur euacuationes à natura inſtituræ, & uenter teneatur potius lubricus quàm ſtrictus. Non coẽat niſi naturaliter multum ſtimulatus. Exercitetur ſtomacho ieiuno. Poſt cibum quieſcat, ſit ſperans & gaudens, iram, triſtitiam, timorem, & huiuſmodi accidentia moleſta fugiat.

Cura doloris uentoſi exigit quatuor intentiones. Prima remouet cauſam tam factiuam quàm conſeruatiuam uentoſitatum. Secunda uentoſitatem carminat & ſtomachum confortat. Tertia corrigit accidentia. Quarta ordinat debitum regimen. Si ergo cauſa uentoſitatis fuerit debilitas innati caloris, cõfortetur cum exterius & interius applicitis, ſicut cum pellibus et ſacculis ſtomacho applicitis, de quibus ſupra in debilitate digeſtiuæ. Cauẽdum tamen eſt maximè cum corpus eſt extenuatum ne præter modum calefiat, licet enim fortè calor intenderetur gradualiter, fortè diminueretur in quãto humido, & ſpiritibus reſolutis: & ſint hæc calida cõfortantia tam proprietate quàm ſtipticitate temperata, ſicut uinum bene conditionatum, aromaticũ roſ. diagalanga, cõfectiones magnæ ſicut theriaca & mithridatum. Si uerò cauſa fuerit cibus & potus uentoſabilis, aut potus aquæ, & ſimilia extrinſeca remoueatur et inducatur regimen contrarium. Et ſi appetitus ægri fertur in cibum ſua frigiditate nocentem, corrigatur cum calidis carminantib. uentoſitatem ſicut diagalãga, diacyminum ſumptũ in principio menſæ. Aut ipſe cibus corrigatur cũ aromatibus calidis, ſicut galanga, pipere, zingib. & ſimilibus. Et econtra ſi cibus eſſet calidus ſumendus in ſtomacho calido, ſumãt in principio menſę diarhodon, triaſandalos. & ſimilia. Aut corrigat cibus cal. cum agreſta, uino granatorum, & ſimilibus. Et ſi cibus ſit habens humiditatem extrinſecam paulatim exiccetur in umbra aut ſole ſecundum quod res exiccandæ habẽt plus, aut minus de humiditate extranea, & ſecundum diuerſum modum ſubſtantiæ, unde uuæ & fructus exiccentur in ſole, ſed roſæ, & uiolæ, & ſimilia, tenuis ſubſtantiæ exiccẽtur in umbra. Si uerò cauſa uentoſitatis fuerit cibus calidus agẽs in humiditates in ſtomacho aut inteſtinis repertus, aut quia calor in ſtomacho uacuo à cibo expeditè conuertit ſe circa eaſdem, aut quia uapores humiditatum coniunguntur cum aẽre etiam à colore commoto, oportet illa ſuperflua à ſtomacho & inteſtinis euacuare, poſtea diſcraſiam ſtomachi ſecũdum exigentiam corrigere. Si uerò cauſa uentoſitatis fuerit materia in ſtomacho congeſta euacuetur uomitu aut ſeceſſu. Si uerò fuerit aliunde ad ſtomachum deriuata curetur ſicut dictum fuit ſuperius in cura doloris ſtomachi à mala complexione cum materia aliunde deriuata.

Secunda intentio, ſcilicet, carminatio uentoſitatis & ipſius eductio perficitur primò leniendo uentrem ut ſit uia libera uẽtoſitati cum clyſteri ex brodio pingui, oleo communi aut anethino, & 2. ℥. mellis, aut exhibeatur ʒ. 1. pilularum alephanginarũ, aut de hiera ſimplici: poſtea carminetur uentoſitas exhibendo diacyminum, diagalanga, diatrionpipereon, electuarium de baccis lauri, aut exhibendo decoctionem ameos, cymini, ſiſeleos, rutæ, baccarũ lauri, galangæ, carui, dauci, aniſi, & ſimilium cum melle roſ. aut oximelle. Et pilulæ iſtæ ſunt præſtantes ſimul ſoluentes, & carminantes uentoſitatem. ℞. pilularum alephanginarum, ʒ. s. ſpecierũ diacimini, galangæ, caſtorei, an. ℈. s. formentur pilulæ & exhibeantur ſtomacho ieiuno. Similiter galanga, zingib. ariſtol. rot. zedoaria ſingulariter aut coniunctim cum uino potenti antiquo exhibita, ſcilicet, à ʒ. s. uſq; ad unã cum ℥ 1. uini

ſupraſcriti. Et caſtorei à ℥.1. uſque ad ʒ.s. cum pauco aceti potatum, aut cum pauco oximellis ſimplicis eſt mirabile. Ex applicitis exterius eſt unctio ex oleo rutaceo, de ſpica, laurino, de Kerua, & ſimilibus, aſpergẽdo ſuper locum inunctum aliquem ex puluerib̃us ſupraſcriptis, uel cum oleis ſupraſcriptis commiſcendo. Et cum oleis ſupraſcriptis, aut decoctione rerum ſupraſcriptarum carminantium uẽtoſitatem, poteſt ſtomachus fomentari cum philtro, ſpongia, lana, & ſimilibus in ſupraſcriptis oleis, aut decoctione debitè calidis infuſis, debitè expreſſis & applicitis: poſt quã applicationem ter aut quater ungatur cum aliquo ex ſupraſcriptis, & emplaſtrum de baccis lauri eſt in hac diſpoſitione proprium. Item cum melle & lana craſſa modo inciſa, & puluerib̃us ſupraſcriptis carminãtibus uentoſitatem fit emplaſtrum conueniens, & balnea mineralia laudantur, & unctio uentris ex caſtoreo diſſoluto cum oleo antiquo, aut aliquibus ex oleis ſupraſcriptis eſt mirabile, & uaporatio cũ milio torrefacto, & uino potenti aſperſo eſt conueniens in doloribus à uentoſitate pauca & ſubtili. Et uentoſa magna ſine ſcarificatione undiq; cõprehendens umbilicum ſic dimiſſa hora dimidia, & longiori tempore eſt mirabilis in ſedatione doloris uentoſi. Corrigantur accidentia iuxta tertiam intentionem ſecundum quod fuerit expediens. Sed pro quarta intentione aër declinet ad calidum, & teneatur ſtomachus cum pannis notabiliter calidus. Sit parcitas in cibo & potu, & uinum eius ſit antiquum & mediocris ſaporis & uinoſitatis, & in diſcraſia multum frigida ſit notabiliter uinoſum. Et cibi declinent ad calidum & ſiccum, allia cocta in conſuetis ſunt ſublimia, aromata ſint huiuſmodi. ℞. cinamomi, ℥.s. zingib. galangæ, piperis an. ʒ.2. croci. ʒ.1. miſce & reliquum regimen ſex rerum non naturalium obſeruetur ut ſupra, & ex his facilè patere poteſt cura multitudinis eructationis.

Cura autem particularium dolorum, de quibus ſupra perficitur ut infra. Si ergo dolor fuerit propter tractum materiæ ad ſtomachum cholericæ aut melãcholicæ tempore famis. Primò huiuſmodi materiæ euacuentur uomitu aut ſeceſſu, ſcilicet per eam regionem quæ uideatur habilior; & quam natura magis tentarit. Secundò, materiæ ad aliam regionem deriuentur, ſcilicet ad inteſtina cum clyſteribus, & ſimilibus, aut uentoſæ ſine ſcarificatione ſuper ſplene aut epate ponantur, ut prohibeãt raptum materiæ ad ſtomachum. Tertiò, ſtomachus confortetur, ne recipiat, cum interius & exterius applicitis, ut cum diarhodon, aut aromatico roſ. & ſimilibus, ſecundum humoris & diſcraſiæ exigentiam ſemper per horam aut mediam ante cibum ſumẽdo aliquid ex ſupraſcriptis prohibentibus tractum materiæ ad ſtomachum, aut bucellam panis infuſam in uino granatorum, agreſta, aut uino citonjorum aceroſorum, cholera repente ad ſtomachum: ſed melancholia repente, aromaticum roſ. aut bucellã panis in uino nigro ſtiptico infuſam. Et cibenſ tẽpeſtiuè ut potius præueniãt famẽ q̃ fames præueniat eos. Et tempore doloris uomitus prouocet, cibo exiſtẽte in ſtomacho uel nõ exiſtẽte, ut humor educat uel procuretur eius exitus per inferius.

Cura autem reliquorum dolorum particularium per eſſentiam, aut per communitatẽ perficitur eiſdem ſex intentionibus quæ ſuperius dictæ fuerunt in cura doloris à mala complexione cum materia. Nec opus eſt in his ſingulariter ſecundum unam quamq; ſpeciem ſermonem prolongare.

Cura autem doloris ſtomachi pendentis à cauſa primitiua eſt. Primò, cauſa primitiua remoueatur & nocumentum per ipſam impreſſum, & inducatur regimen contrarium. Secundò, ſtomachus cõfortetur cum proprijs moderata ſtipticitate participantibus. Tertiò, corrigantur accidẽtia. Quartò, ordinetur regimen contrarium nocumenti in ſtomachũ, per cauſam primitiuã impreſſi. Quod ſi dolor ad membrũ ignobilius ipſo permuteſ, ſicut ad inteſtina aut ad iũcturas, & ſimilia, adiuueſ illa permutatio fricãdo mẽbrum illud aliud ad quod permutatur, & uias aperiendo ut facilior fiat permutatio, et breuiter omnibus alijs ingenijs adiuuantibus permutationem illam. Si uerò permuteſ ad membrum nobilius ſicut ad cor, cerebrum, & ſimilia, impediatur illa permutatio trahendo ad contrarium cum phlebotomijs uẽtoſationibus tam cum ſcarificatiõe quàm ſine, & cæteris modis diuerſionum, tam euacuatione quàm ſine. Et mẽbrum illud ad quod fit permutatio confortetur ne recipiat, uiæq; intermediæ claudantur.

Hic uerò ſubiungã quaſdam medicinas proprias in cura dolorum ſtomachi incipiendo ab eis quæ ſumuntur ab intra. Terebinthina ſumpta cum uino potenti calido, aut ſi poſt eius ſumptionem uinum bibatur in doloribus propriè pendentibus à cauſa frigida, doſis eius eſt ab ℥.1. uſque ad ℥.1.s. Similiter aqua uitis. ℥.1. uel 2. confert in cauſa frigida potentiſſimè. Auic. Dolor qui accidit poſt cibum & non ſedatur niſi uomitu eſt dolor malus, & rectius quidem eſt ut ſumat omni die aliquid mellis ante cibum, et ut cõſyderes cauſas illius ex cauſis uomitus, id eſt, ex eo quod uomitur & euacua illud quod oportet euacuari ex infuſione aloës, et ſimilibus ſecundum exigentiã humoris peccantis. Deinde adminiſtra trochiſcos ſtellæ qui ualent ad dolorem ſtomachi, quando recipit ſuperfluitates expulſas ex reliquis membris ad ipſum. Et ex eis quæ conferunt ad hoc eſt ut ſumatur olibani, maſtichis, nigellæ, ameos, corticum fiſticorũ uiridium, xiloaloës crudi, ana. partes æquales, conficiãtur cum melle emblicorum, & ſumatur ex eis omni die ante cibum quantitas 2.ʒ. uſq; ad duos aur. & confert ei adminiſtratio coriandri, & ſyrupus granatorum cum menta, & ex eis quæ conferunt doloribꝰ ſtomachi cum proprietatẽ ſecundum quod teſtatur Galen. ſunt cutes intrinſecæ ſtomachorum gallinarum, & melius eſt ut ſint prius lotæ cum uino odorifero, & poſtea exiccatæ & puluerizatæ, & ſumantur cum uino, & radix pæoniæ ſumpta, & ſemen eius ſimiliter conferunt cum proprietate, ut corallus ſuſpenſus ad ſtomachum, ita ut tangat os ſtomachi. Confectio trochiſcorum ſtellę ſecundum Almanſorem qui dantur ad dolores ſtomachi profundos & difficiles. ℞. ſpicæ, maſtichis, cinamomi, thuris, ſchinanthi, caſtorei, myrrhæ, piperis, mandragoræ ſem. hyoſcyami, abſinthij, aloës, opij omnium, an. ʒ.10. formentur trochiſci & denſ in potu ʒ.2. cum uino & ſunt de ultimis. Raſis tamen in Almanſore ponit aliam deſcriptionem trochiſcorum ſtellæ ad quã ingreditur terra ſigil. quam exiſtimant eſſe ſtellam, & trochiſci de

roſis ſecundum eundem ſunt ad eandem intentionẽ. Hippo. medicamen confortans ſtomachum & fugãs dolores, et faciẽs accelerare digeſtionẽ. ℞. galangę, maſtichis, ligni aloës, cinamom. ſem. myrri an. ʒ.3. euphragiæ, aniſi, an. ℥.s. corticis exterioris fiſtici, olibani, roſarum, ana. ʒ.2. ſpicę, ℥.1. ſalis gemmę, ʒ.3. iulep roſ. ℔.2. doſis an. ʒ.1. uſqad ʒ.1.s. ſtomacho ieiuno. Aliud ualens ad dolores ſtomachi ex craſſis humoribus ſepultis in ſtomacho et uillis eius, & propriè ſenibus & tempore hyemis. ℞. baccarum lauri, aniſi, an. ʒ.1. pirethri, zingib. galãgæ, an. ʒ.4. maſtichis, myrrhę ana. ʒ.2. oximellis ſimplicis, ℔.1. miſce. Gal. medicamen ualens ad dolores fortes & reliquas ægritudines ſtomachi fortes. ℞. trium piperum, ſpicænard. zingib. roſarum, florum chamæmilæ, ſchinanthi, cẽtaureæ, ariſtol. rot. an. ʒ.6. ligni aloës, ʒ.2. conficiantur cum melle in quo cocta ſint maſtix & gariophili, doſis ℥.s. cum aqua calida. Aliud conferens ad dolorem ſtomachi & epatis remouens putredinem ab eis ex caliditate & acuitate choleræ citrinæ, faciens digerere cibum & confortans ea. ℞. roſ. rub. ʒ.10. trochiſcorum diarhodon, liquiritiæ, an. ʒ.4. garioph. calami aromat. ſpodij, maſtichis, ligni aloës, an. ʒ.2. triũ ſandalorum, ʒ.2. ſeminis portulacæ, ſcariolæ, ſeminum communium mundatorum, albarum magaritarum, raſuræ eboris, tragacãthi, gummi arabaci, an. ʒ.1.s. camphoræ, ʒ.s. confice cum ſyr. roſ. doſis, ʒ.s. cum aqua calida uel frig. Medicamẽ ſanans omnes lãguores ſtomachi, omnes eius uirtutes confortans fluxum, & uomitum ſiſtens, quo nullnm eſt prę ſtantius ℞. maſtichis, ligni aloës, myrrhæ, cinamomi, ana. ʒ.5. corticum exteriorum fiſticorum, gariophilorũ, ſpicæ, an. ʒ.3. euphragiæ. ℥.s, corallorum al. & rub. ana. de his duobus ad pondus omnium ſupraſcriptorum ſyrupi roſati quantum ſufficit. Ex ſoluriuis conuenientibus ſunt pilulæ alephanginæ, pilulæ ſtomaticæ, quorum ſunt plures deſcriptiones apud Meſ. His potes addere ſenam epithymum, pilulas indas pro eductione melancholię, aut alia ſolitiua ſimplicia & compoſita ſecundum exigentiam neceſſitatis. Nunc ſubdam medicinas exterius applicandas tam calidas q̃ frigidas alterantes, reſoluentes, confortantes, dolorẽ ſedantes, tam per proprietates q̃ manifeſtas qualitates. Calefactorium ad dolorem ſtomachi frigidum. ℞. cinerem cal. & imple paropſidẽ, & deſuper aſperge cimas origani aut abſinthij, et ſuperpone pãnum ſubtilem bene ligando & applica loco dolẽti. aut fac ſacculũ ſecundum quãtitatem doloris quem impleas, ex huiuſmodi, & applica dolenti. Sunt etiam experta calefactoria ſicca ex ſale, milio, furfurib. florib. meliloti, abſinthio, origano, & ſimilibus ſecundum exigentiam. Item calefactoria humida ex decoctione roſarum, coriandri præparati, abſinthij, ſpicę, origani, florum chamæmilæ, meliloti, & ſimilium calidorum aut frigidorum confortantium, aut uẽtoſitates carminantium ſecundum exigentiã neceſſitatis, quæ poſſunt applicari cũ ſpõgijs, philtris, aut ueſicis, poſt quarum amotionẽ ſubſequantur emplaſtra, unguenta, aut cerata ſecundum exigentiam, fomenta etiã cũ oleo de ſpica, aut maſtichino, aut laurino ros. aut chamæmilino, de abſinthio, et ſimilibus ſunt prę ſtantia. Vnguentum confortans ſtomachum, remouens opilationes, dolores, & uentoſitatates. ℞. olei nardini, ℔.1. bulliant cum ſampſuco trito, ebullit. unà, poſtea adde ceræ, ℥.3. & fiat unguentum addendo maſtichẽ, myrræ, terebinthinę, laudani, an. ℥.1. unge & ſuperaſperge puluerem aniſi, & roſarũ, & ſuperinpone ſaldellam lanæ ſuccidę panno lineo ſubtili inuolutã debitè calidã. Aliud in cauſa calida. ℞. olei roſarũ, olei myrthini, olei citonij, an. ℥.1. roſarum rubearum, corallorum rubeorum, an. ʒ.2. maſtichis, olibani, ſpicę, ana. ʒ.1. aceti modicum, cerę quantum ſufficit, fiat unctio mollis: et ſi opus eſt arcere uomitum, ſuperaſperge puluerem roſarum, granatorum, & galliam muſcatam. Aliud cõueniens. Lana minutim inciſa incorporetur cum ſufficienti quantitate mellis ad ignem, & ſuperaſperge puluere calidos aut frigidos confortantes, reſoluentes uentoſitates, carminantes, &c. ſecundum exigentiam extẽſum ſuper petia applicetur. Item placentula cocta debitè calida ſcindatur per medium, & ſuperaſpergatur oleum aliquod debitè calefactum, uirtualiter calidum aut frigidum, confortatiuum, reſolutiuum aut uentoſitatis carminatiuum, & ſimiliter pulueres ad eandem intentionem ſecundũ exigentiam neceſſitatis bene incorporando & applicentur, & hæc occupent magnam quantitatẽ uentris.

DE APOSTEMATE STOMACHI. Cap. LXXXII.

Quia Raſis in hac tertia parte ſuperius diuiſa ponit curã doloris ab apoſtematib. ſtomachi opus eſt ut materiã de apoſt. ſtomachi breuiter percurramus. Eſt enim eorũ inueſtigatio per maximè medico neceſſaria. Quid nominis & quid rei apoſt. ſtomachi, ſunt ſatis nota.

Species ſumptæ à cauſa materiali in qua ſunt, quia apoſtema aliquãdo ſit in ore ſtomachi, aliquando in fundo, aliquando in parte anteriori uerſus uentrem, aliquando in parte poſteriori uerſus dorſum ſunt difficulter cognoſcibilia, quia à tactu ſunt remota, niſi fortè in macilente & cum fortì compreſſione. Itẽ quędam ſunt in tunica exteriori, quædam in anteriori, et quandoq; occupant totum ſtomachum & ſunt mortalia, quandoq; partem. Sed ex parte cauſę efficientis humoralis hoc modo diſtinguanſ: ſunt enim aliqua calida ex ipſis, ſanguinea uel cholerica, aliqua frigida phlegmatica: uel melãcholica, plurimũ tamẽ ſunt mixta. Et melãcholica quædam ſunt à materia nõ aduſta, quædam ab aduſta, & ſunt de genere cancrorum.

Cauſæ autem eorum quædã ſunt primitiuæ ſicut caſus & percuſſio, uiolentæ medicinę & propriè exoluentes, aut uomitum prouocantes, ſtomachum inflãmantes et excedentes. Similiter cibi mali ex omni genere, de quibus ſupra. Corporeæ uerò ſunt uomitus frequentes & laborioſi, dolores prolongati & propriè cum corporis repletione, & cacochymia, & hæ cauſæ ſecundum plurimum generant apoſtemata calida per uiam defluxus. Apoſtemata uerò phlegmatica licet generari poſſint per uiam defluxus ex cauſis ſupraſcriptis. Aliquando tamen paulatim congeruntur debilitata ſtomachi digeſtiua & expulſiua, & proprie cum homo multũ comedit & ociatur, & interueniunt reliquæ cauſę multiplicãtes materias craſſas, & eas in uaſis & ulceribus concitantes, melancholica uerò raro fiunt incipiendo, frequentius, permutando ex apoſtematibus calidis et propriè ſanguineis, etiã aliquãdo ſed rarius ex apoſt. phlegmaticis.

Signa ſunt primò cõmunia ſicut dolor continuus longo tempore perſeuerãs, quamuis regimen fiat bonum. Minor tamen in apoſtematibus frigidis grauitas notabilis, ſed minor in cholerico: tumor ſenſu perceptus, et male tolerat compreſſionem, niſi apoſtema ſit poſterius, tenſio, & durities, & maior in melancholico & ſanguineo, minor in phlegmatico & cholerico, feb. continua, licet remiſſa in apoſtematib. frigidis, leſio digeſtionis, aut appetitus, aut utriuſq; Sextum nõ toleratur cibus mediocris quantitatis, nedũ quod magnæ, propriè ſi eſt in interiori tunica, quia quicunq; cibus comprimit, ita ut ſentiatur moleſtia, dolor, inquietudo dum in ſtomacho eſt, & quouſq; exierit, & quanto cibus eſt maioris quãtitatis, grauitatis, duritiei, acuitatis, tãto magis moleſtat, ita ut cogatur uirtus niſi multum defecta ſit cum uomitu uel ſeceſſu expellere: poſſet tamen cibus eſſe ita leuis, ita paucus & remittẽs malam complexionem ſtomachi, ut paruam inferret moleſtiã & retineretur. Signa uerò ſpecierum diſtinctarum ex parte cauſæ materialis in qua ſunt, quia ſi eſt in ore ſtomachi dolor eſt magnus & propriè ſtatim poſt aſſumptionem cibi, & tumor propè malum granatum, nocumentum appetitus magnũ cum frequenti nauſea, ſubuerſione, & uomitu, & ex concomitantib. frequenter ſunt ſpaſmus cum alienatione ſi eſt calidũ, uel cum ſubeth & ſtupore ſi eſt frigidũ. Item frequenter ſequũt pulſus cordis, frigiditas extremitatũ, ſudor frigidus, & tremor cordis, & ſincopis, & ſunt ualde mala. Si uerò ſit in fundo ſtomachi dolor eſt minor & excreſcit, non immediatè poſt cibum, ſed per horã poſt eius ſumptionem tumor & dolor prope umbilicum per duos digitos aut tres aliquando declinans magis uerſus dextrũ, aliquãdo uerſus ſiniſtrũ, & magis lædit digeſtio q̃ appetitus. Si uerò ſit anterius magis ſubiacet ſenſui, & dolor in parte anteriori ſentit & non tolerat cõpreſſionem. Si uerò poſterius eſt econtrario & dolor ſentitur poſterius. Si uerò ſit in omnibus partib. ſunt accidẽtia in omnibus patib. cõmunia. Apoſtemata ſignificant calida per inflammationẽ totius et aduſtionem quæ cõmunicatur ori & linguę. Et urina & egeſtiones ſunt plurimum cum tinctura et alijs ſignis arguentibus caliditatem. Dolor intenſus pungitiuus ſi fuerit à cholera. Et extenſiuus et grauatiuus ſi fuerit à ſanguine, feb. intenſa, quia membrum nobile & uicinũ cordi. Alienatio propter uapores aſcendentes, & magnam colligantiã cum cerebro per neruos deſcendentes ad ſtomachum à quarto pari neruorum cerebri, corruptio coloris, & pulſus tendens in ſerrinum. Frigida uerò phlegmatica ſignificant dolor perſeuerans, remiſſus tamẽ, inquietudo & febris remiſſa niſi apoſtema ſuppurẽt, quod raro accidit: non enim credo apoſtema notabile nobilis membri uicini cordi à feb. euacuari, humiditas lubrica, id eſt, fluida in ore, color albus cũ palliditate, paucitas ſitis, malitia digeſtionis & paucitas appetitus. Melãcholica uerò ſignificat durities pulſus, corporis extenuatio, grauitas notabilis, color, & lingua fuſca, lõga duratio, & præceſſerunt apoſtemata calida, ſanguinea ſecũdum plurimum & aliquãdo phlegmatica, raro enim fit incipiẽdo multitudo uarietatis duritiei à duritie aliorum apoſtematũ ſtomachi cum cætera non euacuent à duritie quadam & tenſione, ſed hæc intenſior & manifeſtior & magis ſapiens naturam duritiei, q̃ tenſionis. Aliter multitudo uarietatis duritiei, quia durities ſua eſt ualde difformis cum nõ uniformiter omnes partes indurent. Si uero fuerit cãcroſum præter ſupraſcripta adſunt dolor fulmineus, ſitis intenſa, feb. notabilis, & inflammatio, & multa accidẽtia timoroſa, de quib. ſupra, & cum ulceratur emittitur uirus fœtens, et adſunt ſigna ulceris. Signa uerò maturationis ſunt corporis extenuatio, multiplicatio, fluxus uentris, & uomitus, febris & doloris excreſcentia, minoratio urinæ, & apoſtemate exiturato minorantur huiuſmodi accidentia, et comprimendo ſentitur mollities cum antea durities ſenſata fuerit. Cumq; uult erũpi redeunt dolores & pungitiui & perforatiui. Item multiplicatur inquietudo & multa ex accidentib. ſupraſcriptis. Cum eruptum eſt dolor ſedatur, ſed pulſus debilitatur & facies paleſcit, & fortè ſequitur lipothymia aut ſyncopis, & non ſentitur amplius tumor conſuetus, & ſi erumpitur interius egredit ſanies, uomitu aut ſeceſſu. Si uerò exterius in uacuitate uen. ſanies colligitur in inguinibus.

Prognoſtica. Primũ. quodcũq; apoſtema ſtomachi notabile cum confirmatur ſecundum plurimum interficit, ſed calidum uelocius quàm frigidum, propterea in eius cura ab initio ſollicitè intẽdatur. Secũdum cuius apoſtema notabile exituratur eſt propinquior deſperationi quàm ſpei. Tertium in nullo apoſtemate canceroſo paruo ſiue magno eſt ſpes ſalutis.

DE VLCERIBVS STOMACHI.

Cap. LXXXIII.

QVid nominis & quid rei ulceris ſtomachi ſint ſatis manifeſta.

Species enim eorum diſtinguuntur ſecundum diuerſitatem particulæ patientis ſicut de apoſtematibus ſuperius dictum fuit. Et diſtinguitur ſecundum ſuam eſſentiam, ita ut quædam ſint munda à quibus profluit ſanies laudabilis. Quædam ſordida à quib. profluit ſanies craſſa ſordities dicta. Quę dã uirulenta à quibus profluit ſanies ſubtilis. Quædã putrida exiſtentia cum ſubſtantia corrupta à quibus ſanies fœtẽs egredit. Quædã corroſiua à quib. ſimul cũ ſanie aut poſt ſaniẽ ſanguis egreditur, & hæc quãdoq; ſunt cãceroſa, quandoq; fiunt fiſtulæ in ſtomacho licet rariſſimè cum non tantas dent inducias; ut cum profunditate fiat in eis caro calloſa, & quãdoq; ſunt cõiuncta malę cõplexioni, apoſtemate, q̃ñq; nõ. Cauſæ ulcerum ſtomachi ſunt apoſtemata & bothor poſt eruptionem. Item catarrhi calidi cum perſeuerãt corrodendo aut putrefaciendo. Item humores acuti ab epate aut à reliquis membris mediante epate deriuati ad ſtomachum, licet quandoq; à ſplene ad ſtomachum deriuetur abſq; tranſitu per epar. Et quãdoq; humores in ſtomacho congeſti tandem corrodentes & putrefacientes nonnunquam cibi & medicinę acutæ, item percuſſiones.

Signa ſpecierum ulcerum ſunt ſatis ex dictis manifeſta. Similiter ſigna cauſarum corporearum ut catarrhi ex cap. proprio cognoſcuntur, ſimiliter reliqui humores cholerici ſanguinei aut melancholici, ſimiliter ex ſplene aut ab epate, aut reſiduo corporis mediante epate deriuati cognoſcuntur ex natura humoris & ex nocumentis perceptis in membris mittẽtibus. Cognoſcẽtur autem humores eſſe in ſtomacho cõgeſtos ex grauitate & cæteris nocumẽtis ſtomachi ferè cõtinuis. Quòd aũt ulcera pendeãt à medicinis et cibis acutis, et reliquis cauſis primitiuis ex eorũ præceſſione cognoſcitur. Sed diſtinguitur inter ulcus ſtomachi & inteſtinorũ gracilium, licet plerunq; conueniant in egeſtione ſaniei & corticum ſubtilium. Primò, quia dolor ſtomachi ſentitur diſtanter ab umbilico uerſus ſuperius ſaltẽ per duos digitos, dolor inteſtinorum circa umbilicũ uel infra. Secundò, quia frequenter in ulceribus ſtomachi & meri adeſt uomitus ſaniei & corticum, qui non adeſt in ulceribus inteſtinorum. Tertiò ex nocumento perceptio in deſcenſu cibi & propriè acuti ſicut ſinapis aut aceti, et etiam cũ deſcendit ad fundũ qui non ſentitur in inteſtinis niſi poſt longum ſpacium, ſcilicet, cum exiuit pyloron. Quartò, ex fœtore eructationis redolẽtis ſaniem, ſentato in ulcere ſtomachi et nõ inteſtinorũ. Quintò, ex eleuatiõe uaporis faciẽtis incurrere ſiccitatẽ linguę manifeſtius q̃ in ulcere inteſtinorũ licet etiam in ulcerib. inteſtinorũ q̃ñq; exiccent. Sextò, quia rarius egerunt cortices in ulcere ſtomachi q̃ inteſtinorũ et graciliũ, licet ſint craſſiores & latiores q̃ cortices ipſorũ. Diſtinguitur autem inter ulcus meri & ſtomachi, quia in ulcere meri ſentitur dolor, poſterius in collo et inter ſpatulas, & uerificat diſpoſitionem eius tranſitus deglutiti, quoniam ſignificat locum doloroſum cum præſentia eius, & quandoq; pertranſit hunc locum parũper. Sed ulcus factum in ore ſtomachi ſignificat quod dolor eſt in inferioribus pectoris et ſupremis uentris, & eſt uehementior propter oris ſtomachi ſenſibilitatem & deglutitũ ſignificat ipſum cum pertranſitione pectoris, & plurimum eius declinat ad mirach, & minoratur ex eo anhelitus, infrigidatur corpus & propriè extrema, & perducit ad ſyncopim plurimũ, uerum factum in fundo ſtomachi ſignificat exitus corticis ulceris eius in ægeſtione abſque excoriatione inteſtinorum, & inuctio doloris poſt quietẽ eius, quod ſumptum eſt in inferioribus ſtomachi. Dolor tamen eſt paruus in comparatione ad dolorem oris ſtomachi, nec ſequuntur accidentia ita ſæua, ex his facilè diſtingui põt inter apoſtemata ſtomachi & ulcera eius.

Prognoſtica. Vlcera ſtomachi et meri ſuperficialia noua facilè curantur, ſed profunda et antiqua difficilimè, et frequenter cura eſt impoſſibilis ſecundum Auic. & quando ſtomachus diſrumpitur non euadunt niſi pauci à ruptura parua.

SI autẽ cum dolore ſtomachi fuerit feb. & apoſtema manifeſtũ, et cũ tangitur ſentitur caliditas, æger prius ex baſilica phlebotometur, & loco dolenti duo ſuperponantur ſandali et roſ. & camphoræ cum aqua roſ. & ſucco citoniorum. Nutrimentũ uerò eius non ſit niſi ſola hordei aqua, et cuſtodiatur à carne et uino & cõfectionib. quæ de melle fiunt, & bibat ſuccum granatorũ muzorũ, & rob. de fructibus frigidis. Cũq; caloris uehemẽtia ſedata fuerit ægro caſſia fiſt. cũ ſucco endiuiæ diſſoluta ac bullita & deſpumata ad bibendum detur.

In hac tertia parte principali ſuperius diuiſa ponit curam doloris ſtomachi ab apoſtemate & habet duas partes. In prima ponit curam doloris ab apoſtemate calido. Secundò ab apoſtemate frig. ſecunda ibi. Cũ autẽ apoſtema. Prima iterũ in duas. Nam primò curat apoſtema cal. nondum conuerſum in duritiẽ. Secũdò curat ipſum, poſtquàm induratum eſt, ibi. Cũ autẽ ægritudinis. In prima parte, poſitis quibuſdã ſignis apoſtematis calidi, quæ ſunt febris notabilis, apoſtema manifeſtè cognitũ per duritẽ, grauitatẽ, dolorem notabilem, continuum, et ſimilia, de quibus ſupra, & per ſenſationẽ caliditatis in regione ſtomachi tam à medico tangente q̃ ab ægro curat quatuor inſtrumẽtis. Primò per phlebot. baſilicę, de qua agetur cum ordinabo curã. Secundò per epithima ſtomachi ſuperponẽdum frigidum, ſtipticum, repercuſſiuum, cuius deſcriptio ſic ordinetur. ℞. aquæ roſ. ℔. s. ſucci citoniorum, ℥. 2. ſandali al. & rub. roſarum rub an. ʒ. 2. camphorę, ℈. s. aut. 1. ſi maior fuerit caliditas miſce, & petia ſiue philtrum aut lana in eo infuſa non multũ frigida applicetur, & ſaltem quater in die naturali replicetur. Tertiò, per diætam quæ ſit ſola aquã hordei exhibita ter in die naturali aut per aquam hordei intelligamus ptiſanam colatam bis in die exhibitã, quę fortè temporibus noſtris eſſet conuenientior in quibus homines copioſius comedunt. Et abſtineat à carne & uino & confectionibus quę ſunt de melle & omnibus calidis, bibat uinum granatorum muzorum, et rob de fructibus frigidis ſicut de agreſta, citoniorũ, de ribes, & ſimilia, & temperentur cum aqua cocta. Quartò, cum uehementia caliditatis ſedata fuerit per medicinas ſupraſcriptas det flos caſſiæ cũ ſucco endiuię diſſoluta, bullita, & diſpumata, cuius hęc eſt deſcriptio. ℞. florum caſſiæ, ℔. 1. ſucci endiuiæ per reſidentiam depurati ℔. s. cum quo trahatur caſſia ſupraſcripta bulliat ad lentum ignem deſpumando donec acquirant mediocritatem ſubſtantiæ, & poſſunt ad libitum cum ſaccharo tabarzet dulcorari. huius doſis ſit ℥. 1. uel circa. Confert educendo materias communes, infrigidans, confortans & dolorem ſedans & poteſt exhiberi bis in hebdomada aut quãdo uidebitur ſecundum oportunitatem, & exhibeatur calidum ſicut eſt, aut cum aliqua aqua diſtemperatum quæ magis uideatur oportuna.

Cum aũt ægritudinis dies elongati fuerint, & calor omnino quieuerit, ſi remanſerit apoſtema cum duritie ex hoc emplaſtro epithimetur locus. Quod Rec. uiolarũ ſiccarum, drach. 10. roſarum rub. drach. 5. ſpicæ odoriferæ, maſt. amborũ, an. drach. 3. ciperi, ſchinanthi, calami aromat. omniũ, an. drach. 2. farinæ fœnugr. drach. 20. florum

chamæmilæ, ſeminis maluauiſci albi, farinæ hord. omnium, an. drach. 10. conſpergantur omnia ex mucilagine ſem. lini, deinde locus ex oleo de neriden tepefacto inunctus emplaſtretur ex prædictis per. 4. horas antequã comedat. Et poſtq̃ cibus fuerit digeſtus et ſtomachus fuerit euacuatus ex oleo de neriden cũ lana, ut diximus uaporetur. Confectio olei nardini ſimplicis. Rec. olei de ben. lib. 1. ſpicæ, drach. 5. maſtichis, coſti, ciperi, ſchinãthi, calami aromatici omniũ, an. octaua unc. unius. omnia hæc puluerizata in prædicto oleo poſita ad ſolẽ per hebdomadã unã, uaſis ore clauſo dimittantur: deinde colentur & exprimantur fœces & ſcophæ, quæ in manib. remanſerint emplaſtris admiſceantur, optimè enim erunt.

In hac parte curat apoſtema cal. de quo ſupra uerſum in duritiẽ cuius duritiei cauſa poteſt eſſe triplex, aut inepta reſolutio, aut nimia infrigidatio, aut materię etherogeneitas, cui accidit ut partes ſubtiles reſoluant̃ aut exprimant̃ remanẽte terreo. Et curat per emplaſtrũ et unctionẽ. Deſcriptio emplaſtri nota eſt. Declinat leuiter ad calidũ, reſoluit, mollificat, et cõfortat, & eſt excellẽs in caſu. Vnctio aũt eſt oleũ de neridẽ, id eſt, de ſpica calid. & ſic. cõfortatiuum ſtomachi proprietate & ſtipticitate moderatis. In quorũ approximatione docet hunc ordinẽ ſeruari. Primò euaporet̃ ſtomachus cũ lana ſuta ſuper pecia ad figuram ſtomachi infuſa in oleo prædicto debitè calido bis aut ter. Poſtea emplaſtrũ ſuperponat̃ debitè calidũ & faſciet̃ & hæc fiant per quatuor horas aut pauciores ante cibũ, cibo præſenti iam digeſto bis in die naturali. Deſcriptio olei de ſpica eſt ſatis nota, ſed credo præſtantius eſſe ut loco olei de ben quod eſt quoddã granũ, de quo apud Meſ. notabiliter calidum et ſiccum acciperetur oleum ſeſaminum ſicut facit Meſue.

Cum aũt apoſtema in ſtomacho inueterauerit, trochiſci de ſpica erunt dãdi. Qui, recipiũt florũ ſchinãthi, xilocaſſiæ, rauedceni, calami aromat. ſpicæ omnium, ana. drach. 3. croci, myrrhæ, aniſi, coſti, piperis, omniũ, an. drach. 1. bdellij uarij, drach. 3. maſtichis, drach. 2. ammoniaci. drach. 1. informentur troch. quorum unuſquiſq; ponderetur. 1. ex quib. unus quotidie cum uino coctodetur. Emplaſtrum quoq; iſtud fiat, quod Rec. bdellij mollis, drach. 10. ammoniaci. drach. 5. ſem. behen, ſem. apij, amborũ, ana. drach. 10. ſpicæ, maſtichis nigri amborum, ana. drach. 5. ceræ, drach. 3. olei de neridẽ, drach. 15. gummæ uino diſſoluantur, deinde omnia cõiungantur, et fiat ex eis emplaſtrũ

In parte præſenti curat apoſtema ſtomachi frig. Et primò cũ troch. de ſpica, quorum deſcriptio nota eſt, qui calefaciũt, exiccãt, confortant, & mollificant, maximè cũ uino cocto diſtemperati & ſumpti ſaltẽ per tres horas ante cibum cibo præcedenti digeſto. Secũdò cũ emplaſtro, cuius deſcriptio nota eſt, & eſt propriũ in reſolutione apoſt. et ſtomachi confortationet̃ hæ tamen duæ medicinæ magis reſoluunt q̃ mollificent, quapropter appſtemate exiſtente duro, ſi opus fuerit magis mollificare his addo mollificantia, ſicut adipes, medullas, mucilagines, oleum amygdalinũ, ſeſaminum, & ſimilia ſecundum exigentiam, & regimen in cibo & potu proportionantur regimini medicinali.

Ad dolorẽ tamẽ ſtomachi et epatis curandum, medicus ualde eruditus eſt neceſſarius, qui ipſorũ diligẽter attẽdat diſpoſitiones. Nos tamẽ aggregatiões et ſummas ad hoc cõferẽtes iã diximus, licet inquantũ potuimus in hoc abbreuiauerimus ſermonẽ.

In hac quarta parte et ultima dicit, quod pro curãdis ſtomachi et epatis diſpoſitiõib. ſunt neceſſarij medici ualde eruditi & experti: niſi enim citò ſuccurrat̃, ab initio uana deinceps erit omnis cura. qualiter ergo facient iuuenes parum docti & inexperti? Cura apoſtematum ſtomachi triplex exigit regimen. Primum debet̃ cauſæ antecedenti. ſecundum coniũctæ, tertium eſt commune utriq; curans accidentia, & ordinans regimen ſex rerũ. Primũ regimen cõpletur tribus intentionib. euacuatione, diuerſione, & materiæ fluentis interceptione. Pro prima intentione, ſcilicet, euacuatiõe, ſciendũ eſt, quod ferè nunq̃ eſt excuſatio à phlebot. uel ab aliquo gerente uicem phlebot. in cura apoſtematũ ſtomachi & cuiuſcunq; alterius membri nobilis quæ generant̃ per uiam defluxus, ſiue calida ſint, ſiue frig. Et multo magis cõfert phlebot. q̃ uẽtris ſolutio aut uomitus, & propriè in apoſtematib. ſtomachi. Imò in his uomitus eſt aptus multo magis obeſſe q̃ prodeſſe. Et uẽtris ſolutio parum proderit, imò nocebit, niſi ſit limitata & cõditionata, ut inferius diceť. Ad phlebot. aũt & reliquum genus curationis eſt properãdum ſtatim ab initio: cũ enim apoſtema notabiliter creuerit cura erit caſſa et uana. Ergo cũ primum occurris fac phlebot. præmiſſo clyſteri lenitiuo ſi oportuerit. Quantitas aũt ſang. hauriẽdi, & electio uenarũ phlebot. ſumũtur à uirtute, repletione, magnitudine doloris & apoſtemate & ipſius tẽpore. Omnib. ergo his conſentientib. fiat phlebot copioſa, inchoando à uenis magis diſtãtib. & parũ poſt phlebotomando magis propinquas. Vbi aũt hæc diſſentirẽt fiat phlebotomia parua, & ex uena baſilica eiuſdem lateris. Sed his mediocriter conſentientibus phlebotometur

botomet̃ primò baſilica lateris contrarij & hauriãtur 8. ℥: ſang. Et per 12. horas poſt aut circa phlebotomet̃ baſilica eiuſdem lateris, hauriẽdo 4. ℥. ſang. Aut ambæ ſimul phlebotomen̄t̃ hauriendo 10. ℥. ſang. uel circa. Si tamẽ retẽtio ſang. menſtrualis aut hæmorrhoidalis eſſet in cauſa, primò phlebotomentur ſaphenæ, poſtea baſilica eiuſdẽ lateris. Euacuationes aũt aliorũ humorum fiant diebus ſequẽtibus ſecundum humorũ exigentiã. Cholera cũ flore caſſiæ mixto cũ ſucco aut aqua endiuiæ ut dixit Raſis, aut caſſia uel manna diſtemperetur cum aqua fructuum, ſcilicet, prunorũ, tamarindorum, uiol. & ſem. endiuię. Non autem mirobol. citrin. quia nimis ſtipticant & exaſperant. Neque cum medicinis exoluentibus, niſi in materia uenenoſa aut furioſa. Imò iſtæ lenientes ſint leues & notabiliter infrigidantes. Et alij humores ſoluãtur cum leuibus ſecundum ipſorum exigentiã in quibus ſemper miſceant̃ ſtomachum confortantia tã proprietate quàm ſtipticitate moderata quæ omnia ex multotiens dictis poſſunt faciliter elici. Credo tamẽ præſtãtius eſſe ut fiat ſolutio cum medicinis leniẽtibus ſicut in apoſtem. phlegmatico cum ℥. 1. floris caſſiæ detractæ cum decoctione florum chamæmilæ & meliloti, & in melancholico trahatur caſſia ſupraſcripta cum decoctione ſenæ, & epithymi cum pauco zingib. Si aut huiuſmodi liquida abhorreret, ſumat pilulas alephanginas, & ſimilia lenia reſpicientia humorem euacuandum. Diuerſio autem completur cum clyſteribus uariandis ſecundum exigẽtiam materiæ, cum uentoſis, prouocatione ſang. narium, menſtrualis aut hæmorrhoidalis, & ſimilibus. Fluxus autẽ intercæptio fiat compingendo & incraſſando materiam fluentem ſi fuerit ſubtilis. Item claudendo uias medias inter membrum mittẽs, & ſtomachum cum ſtipticis ſuper uiſs illis applicitis, quæ ſunt magis aut minus frigida ſecundum materiæ & diſcraſiæ exigentiã, quæ autem ſint huiuſmodi ex ſequẽtibus apparebit: nam repercuſſiua de quibus ſtatim dicetur complent hanc intentionem.

Secundum regimẽ ſtatim à principio exequendũ præmiſſa phlebotomia exigit tres intentiones repercuſſionem in principio. In augmento uſq; ad medium ſtatus repercuſſionem cum reſolutione & maturatiuis. Tertia eſt reſolutio pura, aut pura maturatio conueniens deinceps. Verũ in materia frigida magis ſolliciti ſumus de reſolutiõe & minus de repercuſſione. Econtrario in materia calida. Et in melancholica magis de mollificatione quàm de reſolutione. Econtra in phlegmatica. Prima complet̃ in cauſa calida in qua de repercuſſione maxima debemus eſſe ſolliciti cum epithimate Raſis ex ſandalis, aqua roſ. cãphora, uino citõ. quę medicina fuit ſuperius doſata et declarata. Illi poſſent addi coralli, ſpodiũ, labruſca, balauſtia, ſchinanthum, & ſimilia, & ex pluribus iam dictis poſſunt fieri, unguenta cum oleo roſ. myrtino citoniorum, & ſimilibus cum cera & aceto. Quibus apud neceſſitatem maioris infrigidatiõis poſſet addi modicum camphorę, & poſſunt fieri emplaſtra quæ potentius operantur propter maiorem multitudinẽ formæ, cum ſupraſcriptis pulueribus miſcendo farinam hordeaceam, fabarum, lentes excorticatas, carnes citoniorum, cortices cucurbitæ, portulacas, plantaginem, et ſimilia, et parũ ſchinanthi aut abſinthij, & impinguando cum aliquo aut plurib. ex oleis ſupraſcriptis & addendo parũ aceti. Et pro hac intentione cõplenda ſunt etiã repercuſſiua interius ſumẽda ſicut miua citoniorũ, ſyrub. de ribes, de portulaca, uiol. nenupharinus, de piris, de granatis, de agreſta. Et apud maiorẽ neceſſitatẽ infrigidandi & ſedãdi dolorẽ, ſyrup. de papauere. Multũ tamen frigida uitanda ſunt quantum eſt poſſibile. Cõpingunt enim & prohibẽt materiæ reſudationem. Sed hæc in principio in quo materia adhuc pauca fluit minus uerẽda ſunt, & propriè ſi fuerit ſubtilis. Aquæ aũt ſunt ſicut endiuię, ſolatri lactucę, portulacæ, plãtaginis. Sed in cauſa frig. repercuſſiua ſint ſtiptica aliqualiter ad calid. declinãtia, uel miſceantur calida cum frigidis ſicut oleũ roſ. aut citoniorũ cum oleo maſtichino, de abſinthio, uel de menta. Cum quibus addito aceto pro ſexta parte poterimus epithimare ſtomachum. Aut ex his cum pauco aceti & cera poſſumus conficere unguentum, addendo etiam ad libitum puluerem roſarum, myrti, maſtichis, & abſinthij, ciperi, calami aromatici, & ſimilium. Sed interius conueniunt ſyr. de mẽta cum iulep. roſ. Item ſyr. acetoſ. cum abſinthio longo tempore in eo infuſo. Item ſyr. acet. cum melle roſ. Aquæ aũt ſunt ſicut cichoreæ, mentæ, lupulorum, & ſimiliũ ſingulariter aut coniunctim ſecundum quod uidebitur expediens. Secunda intẽtio huius ſecundi regiminis perficitur miſcẽdo cum ſupraſcriptis repercuſſiuis in cauſa cal. aliqua leuia reſolutiua ſubdominãtia, ut flores chamæmilæ, meliloti, abſinthium, ſchinanthũ, paſſulas, ficus, capillos uen. farinam fœnugræci, ſem. lini, parũ croci, et ſimilia. Sed in cauſa frig. repercuſſiuis conuenientibus in ea addemus reſolutiua calidat̃ ſtipticitate tamen aliqua participãtia, ſicut oleum de ſpica, maſtichinũ, ſpicã, ſem. apij, maſt. bdellij, ammoniaci, & ſimilia. Et emplaſtrum Raſis, quod dicit conuenire in apoſtemate cum induratur eſt cõueniens in hoc tempore, quod fit ex uiolis, roſis, ſpica, maſtiche, &c. Et in hoc tempore conueniunt oleum roſ. oleum maſtichinum, & de ſpica ſimul mixta. Et ſi apoſtema tenderet in uiã maturationis, his poſſunt addi aliqua iuuantia ad maturationem ſicut mucilagines maluauiſci, fœnugræc. ſem. lini, pinguedinis gallinæ in materia calida. Sed anatis, anſeris, & hiſſopum humidã, in materia frigida, & œſypi cerotũ deſcriptione Philagrij apud Meſue. Et ſimiliter emplaſtrũ de meliloto reſoluũt, mollificãt, et maturãt, ualẽtia magis in materia frig. Et in materia phlegmatica Auic. laudat hoc emplaſtrum. ℞. polij, meliloti, amomi, chamæmil. anethi, an. ʒ. 10. abſinthij, ſpicæ, an. ʒ. 7. aloẽs, ʒ. 8. maſtichis, ʒ. 10. thuris, ʒ. 6. radicis althęæ, ʒ. 15. ammoniaci, oppopanacis, ſtyrax. an. ʒ. 10. adipis anſeris & gallinæ, ana. ℥. 2. ceræ rubeæ ℔. s. miſce & fac unguentũ gummis in uino diſſolutis. Polium aũt de quo ſupra eſt plãta, cuius longitudo eſt circa palmum quam Plinius & Iſidorus mirabilem prędicant, folia enim eius mane cãdida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciuntur, calida in ſecundo, ſicca in tertio. Sed in materia melancholica apud Auic. ponatur in emplaſtris medulla oſſium cerui, medulla cruris uaccini, & pinguedo gibbi camelorum, & ex conferentib. ad hoc & in dubelati eſt iſtud. ℞. meliloti, fœnugr. chamæmilæ, baccarum lauri, althęę, abſintij, an. partem. 1. ammoniaci, thuris, an. duas, tertias partis diſſoluan

tur,gummæ istę,scilicet,ammoniacum & thus in decoctione 10.ficuũ cum uino & melle,deinde coniunge cũ eis reliqua:est enim mirabile. Huic si uis magis mollificare addas medullã uituli, adipes, ol. amyg. dul.mucilagines maluauisci,sem.lini,& similiũ. Ammoniacum cum pinguedine gallinę,& oleo mastichino dissolutum,mollificat, resoluit, & confortat. Et emplastrum Rasis in præsenti cap.de bdellio, ammoniaco,&c.Est optimum in materia frigida ad mollificandum & resoluendum, licet magis ad resoluendum. Tua autẽ interest huiusmodi medicinas famosas traditas ab authoribus modificare secũdum exigentiam. Et cum uis repercutere et caliditatem aliorũ temperare adde ol. ros. & acetum:cum uerò mollificare,adipes,medullas,& mucilagines:cum uerò caliditatẽ superfluè temperare adde uiolas,ol.uiol. & farinam hord.& similia. Et poteris ex medicinis suprascriptis conficere unguenta, emplastra, decoctiones, liniementa,cum quibus stomachus potest fomẽtari uarias habentes uirtutes secundum exigentiam. Sed interius medicinæ quæ sumuntur in uirtute sint eorum quæ exterius applicãtur. Similiter debet proportionari regimen sex rerum, præcipuè in cibo & potu. Qualia autem debent esse repercussiua sumpta interius in materia calida & frigida, dictũ est superius. Sed resolutiua in apostemate phlegmatico sunt sicut diagalanga,diacinamomum, & multi trochisci sicut de rheubarbaro,de absinthio, & similes. Et Rasis in textu exhibet trochiscos de spica cũ uino cocto & sunt proprij.Sed in materia mixta ex cholera et phlegmate,diarhodon abbati,& aromaticũ ros.magis phleg, dominãte.Itẽ trochiscide rosis trochisci diarhodõ & similes. Sed in apostemate melanch. sauonia,id est, oleum amigdalinum cum sacch. Item decoctio chamæmilæ,& decoctio meliloti & hyssopi,et quandoque decoquimus passulas cum aliquo istorum. Nam apud Auic. chamæmila bibitur propter apostemata uiscerum spissa,& absinthium confert duritiebus intrinsecis in emplastro positum aut bibitũ, & tua interest permiscere huiusmodi secundum exigentiam temporum & mixtionem materierũ, & si uideamus apostema suppurãdum esse interius,& exterius multiplicemus mollificantia supra resolutiua.Sed apostemate maturato intentio est ipsum erumpere. Melior autem eruptio,licet raro cõtingat,est ut uenter ex directo stomachi intumeat,& ibi rumpat ut sanies profluat exterius:hæc aũt operatio melius fiet cũ rasorio stricto paulatim profundando donec sanies exeat & fiat foramen paruũ ne multitudo saniei subitò effluat,& spiritibus exhalantibus mors subsequatur. Secunda eruptio minus bona est ut rumpatur interius: nam per secessum & uomitum facilè purgari poterit. Et ad hanc faciendam ualent motus uiolenti sicut reuolutio impetuosa super stomachũ.Itẽ uomitus, tussis fortis,& sternutatio,& medicinæ interius sumptę abstergentes,mordicantes & mollificantes, sicut decoctio ficuum passularum cum pauco pipere, aut cũ pauco cepe,narcisci et orobi,aut radicis ireos & similiũ bullitorũ cum suprascriptis & melle. Deterior aũt omnium est ut rumpatur ad concauum uentris inferioris,tum quia medicinę pro curatione ulcerum male poterunt applicari, tum quia fortè oportebit scindere in inguinibus ubi materia colligetur. Postea curetur ulcus secũdum quod oportet mundificando & cõsolidando. Est tamẽ magna differentia inter ulcera noua superficialia & antiquata. In primis enim sola consolidatio sufficit,perficienda cum aqua albuminis oui cum qua potest dragagantum, gummi arab, bol.arm.thus,mastix,et similia permisceri,aut huiusmodi pulueres misceantur cum aqua hordei, aut lacte,aut uino citoniorum,& stomacho ieiuno deglutiantur,aut huiusmodi misceantur cum iulep,aut saccharo ros.Et succus plantaginis cum bolo armeno est mirabilis,& propriè si adest discrasia calida. Si uerò ulcera fuerint magis profunda & sordida aut uirulenta primò mundificentur. Sordida quidem cum abstergentibus notabiliter & exiccantibus sicut aqua mellis sacch. hordei aut passularum singulariter aut coniunctim. Virulenta uerò cum exiccantib.paucæ abstersionis sicut aqua plantaginis,aut ferrata cũ mel le ros.aut sacch.ros.Deinde consolidentẽ cum his quæ statim dicta sunt superius,aut cum aqua calibeata & saccharo ros.sub quadruplo ad aquam. Quibus potest addi ad maiorem cosolidationẽ thus, mastix,bolus armenus,dragagantum,& similia. Et his medicinalibus utendum stomacho ieiuno. Licet etiam cibaria debent medicinis proportionari. Vnde tempore mundificationis dentur ptisana hordeacea,Kist hordei,cicerum,et orobi,fabarum & similia. Et potus sit uinum album,& cum aqua hordei,sacchari,aut passularum,tempore consolidationis Kist,rizi,panicij, milij,lentium,prima aqua abiecta,et similium,potus sit uinum nigrum stipticum,aqua ferrata.

Si uerò ulcus fuerit putridum mundificetur, primò substãtia putrida. Vnde si orificium est exterius, possumus applicare cum stuello unguẽtum ceraseos, aut Aegyptiacum usq; ad remotionẽ substãtiæ corruptæ.Si uerò orificium sit interius,laudat Auic.hieram picram,non tanquam solutiuum, sed uelut absterſiuum & mundificatiuum.Ideo in pauca quantitate debet administrari cum aqua hordei, aut mellis, aut sacchari. Nec ad mundificandum substantiã corruptam debemus per os exhibere corrosiua, sed solũ mundificatiua domestica. Secũdò substantia deperdita,restauretur cum dragaganto, gummi Arabico, thure,mastiche,corallis,spodio & similibus, exhibitis cũ aqua saccharata,hordei,ferrata, uino nigro stiptico,& similibus. Vltimo sigillentur cum notabiliter exiccantibus,sicut cornu cerui usto,lapide hæmatitis loto cum aqua plantaginis,balaustijs,& similib. exhibitis cum aqua ferrata,& possunt cum iulep, aut saccharo ros.dulcorari. Et conglutinatiua post mundificationem iuuant cooperiendo membrum, & defendendo ne ab alijs cibis,aut humoribus lædatur.

Lac aũt complet multa ex his intentionibus abstergendo,& propriè cum melle,aut saccharo permixtũ, & est optimum consolidatiuum, & propriè calibeatum,aut permixtum cum pulueribus consolidantibus,de quibus supra,& cum hoc est remotiuum malæ complexionis calidæ propiè acetosum. Et ad has intentiones ualẽt syrup.& iulep,et rob,sicut de agresta,de citonijs,de piris,et similes. Item mel ros.& possunt misceri cum mundificantibus, & substantiã deperditam regenerantibus, & cicatrizantibus secundũ exigentiã. Et si ulcus sit in meri huiusmodi in quibus sermo præcessit misceantur cum his, quæ habent

tardare descensum medicinarum per meri,& sint mixta cum inuiscantibus facientibus ipsa adhærere superficiei meri,ut per moram & meliorem applicationem melius imprimant, præterea exhibeantur in forma electuarij,& confectionis solidæ,sicut diadragagantũ,& similia,& paulatim deglutiantẽ, & in descensu longam moram contrahant. Quod si ulcus corrosiuum fuerit,nihil est præstantius quàm succus plantaginis cum bolo arm. Et si adsit fluxus sanguinis cũ his misceat lapis hæmatitis lotus, trochisci de charabe,de terra sigil.& similia. Et si fuerit necessarium soluere uentrem,soluatur cum leuibus, sicut manna,casia,mirobolanis,& similibus. Curentur autem accidentia secundum ipsorum exigentiam. Solutio quidem uentris cum trochiscis de spodio, cum sem. acetosæ,& rob,stipticis,& aqua sauic,id est, hordei torrefacti. Vomitus autem curetur sicut dictum fuit in cap.proprio,dieta autem proportionetur intentionibus regiminis particularis, ut dentur mundificantia,incarnantia,aut carnem generantia, & sigillantia secundum exigentiam intentionis perficiendæ.

DE SINGVLTV. Cap.LXXXIIII.

Singultus,Græcè,lygmos, Arabice alfoach. Et apud Auic.descriptiuè est motus diuersus compositus,sicut spasmus constrictiuus cum tensione dilatatiua,existens in ore stomachi,aut toto corpore eius,aut meri, ex quo aggregatur ad seipsum cum spasmo fugiens à nocente si fuerit nocens,aut præparatus ad motum fortis expulsionis sequẽtis ipsum sicut accidit ei qui uult, & assimilatur alicui modorum motus tussis,quæ est in pulmone & uelamine ad expellendum humorem,aut si non sit nocẽs, imò sit secundum semitam superfluitatis siccitatis mouẽtis ad similitudinem aliquam sicut spasmus,& natura moueat ad dilatationem & non obediat illud, & succurrat ei. Dicitur primò motus diuersus, scilicet à motibus naturalibus. Compositus scilicet ex constrictione & dilatatione in quo est contractio & tensio dilatatoria. Sicut spasmus cõstrictiuus,cum tensione dilatatiua,id est,sicut spasmus in fieri in quo est cõtractio & tensio dilatatiua,non autem in spasmo facto,quia singultus non est uere spasmus,cum neq; meri,neque stomachus sint membra lacertosa. Est autem spasmus passio membri lacertosi, ut superius declaratum fuit in cap.de spasmo. In ore stomachi uel meri, uel in toto corpore stomachi,cum aliquãdo solum os stomachi,aliquãdo meri cũ ore stomachi, aliquando totus stomachus singultet, licet principaliter singultus,& tremor ori stomachi tãquam parti sensibilissimę approprietur. Ex quo aggregatur ad seipsum cum spasmo,id est,cum contractione,fugiens à nocente si fuerit nocẽs,aut præparatus ad motum fortis expulsionis sequentis ipsum,scilicet spasmum, id est, contractionem. Sicut accidit ei qui uult,id est,in motu uoluntario sicut in proijciendo lapidem. Et assimulatur alicui modorũ motus, tussis scilicet non uoluntarię. Quæ scilicet tussis, est in pulmone & uelamine,id est, diaphragmate. Ad expellendum humorem, si adsit in stomacho humor expellendus, aut ad expellendũ aliud,si adsit aliud læsurum,quod non sit humor, sicut superflua siccitas in stomacho contrahens, sicut spasmus de inanitione. Et natura moueat ad dilatationem & nõ obediat illud,scilicet siccitas. Et succurrat ei,uirtus nanq; dilatat,sed siccitas contrahit et cõstringit. Et sic in singultu de inanitione fiunt duo motus oppositi, scilicet dilatatio facta à uirtute, & constrictio à siccitate facta, et etiam à uirtute sentiente nociuum quæ primo se dilatat, ut deinde impetuosius constringendo melius nociuum excutiat. Pro cuius defininitionis declaratione, notandum primò quod in expulsione duo reperiuntur motus. Vnus est pura contractio,sicut in expulsione cibi digesti à stomacho per pyloron, cõtrahendo enim se expellit ipsum ad intestina. Alius est impulsio quædam quãdo post contractionem,uel simul cum ea est etiam impulsio membri,ut manu expellente lapidem manus mouetur ad sequendum motum lapidis per certum spaciũ. In singultu ergo est uterq; istorum motuum oris stomachi meri,uel totius corporis stomachi contractiuus & impulsiuus,ideo dixit compositus. Secundò notandum quod assimilat singultũ tussi,& cum sternutatio assimiletur tussi,ut superius ostensum fuit,sequitur quod singultus etiam assimilatur sternutationi. Assimilatio autem est in hoc quia in tussi primus motus est dilatatio pulmonis, diaphragmatis, et pectoris ut pulmo impleatur aẽre, ut adiuuet pulmonẽ ad expellendum,postea est constrictio pulmonis,pectoris,et diaphragmatis cum impulsione ad superiora,ut simul cum adiutorio aẽris subleuantis humor expellatur. Et hi duo motus sunt in cerebro sternutãte. Primò dilatatio cerebri ut aẽre impleatur. Secundò constrictio cum impulsione aẽris & humiditatis expellenda sicut in singultu uomitu, & subuersione sunt isti duo motus. Primò dilatatio oris stomachi, meri, uel totius stomachi, non quidem ad recipiendum aliquid in adiutorium, sicut in tussi & sternutatione, sed ad impetuosius attrahendum cum impulsione,sicut uolentes proijcere lapidem,retrahunt manum posterius ut impetuosius moueatur ad proijciendum. Secundò est motus contractionis stomachi cum impulsione ad expellendum. Sed contra. sequitur diffinitionem istam uomitui & subuersioni competere. Dicitur quod licet in motibus iam dictis multũ similenẽ singultui. Est tamẽ differentia in hoc, quia motus iam dicti pręcipuè posterior, scilicet contractio cum impulsione sunt in singultu cum uibratione, sed in uomitu & subuersione. sine uibratione. Notandum tertiò, quod motus contractionis membri est propter duas causas. Vna ut fugiat, licet post fugam aut fugiendo expellat,sicut manus ab igne cõbusta fugit se retrahens, licet postea se cõcutiat ad expellendũ. Secunda ut non fugiat,sed ut fortius expellat,sicut uolẽs fortiter lapidem proijcere, manum retrahit simul cũ lapide, ut impetuosius manũ extẽdat ad proijciendũ lapidẽ. Et hę duę causæ contractionis mẽbri sunt immaginabiles in cerebro laborãte epilepsia, aut sternutatiõe,& in pulmone tussiẽte,et stomacho singultãte, cum non à re nocẽte, præter modũ lædunẽ,& stimulenẽ, intentio cõtractionis est ad fugam nocitiui,unde potest esse quod huiusmodi membra primò se contrahant antequam dilatentur, & fortè in illa contractione absque potenti dilatatione expellent nociuũ. Si uerò à re lædente parum stimulentur possibile est ut contrahãtur non ad fugam, sed ad expellendum rem lædentem,sed in hoc casu prius se di-

latant antequam contrahant, ut deinde impetuosius se attrahẽdo nociuum expellant, maximè hoc fiet cũ id nociuum cum difficultate expellet, licet enim huiusmodi membra in his operationib. nõ utant discursu, dirigunt tamen ut placuit Auer. Ab intelligentia non errante.

Notãdum quartò pro declaratione prędictæ diffinitionis et dictorum Auic. in præsenti capitulo differentiam esse inter rem lædentem & rem nocentem. Res enim lædens est parum lædens, & non multũ deijciẽs uirtutem, ita ut uirtus stimulata remaneat tantæ potẽtiæ ut possit facere singultum, & duos motus ad ipsius integrationem concurrentes. Sed res nocẽs est intẽsæ lædens, & ita uirtutem deijciens, ut nõ possit facere hos duos motus singultus integrantes, & facit tremorem, id est motum tremulum oris stomachi. Sicut etiam res parũ lædens cor facit pulsum cordis in quo cor mouetur motu constrictiuo & dilatatiuo fortibus ad expulsionem nociui. Et res nocens facit tremorem cordis, in quo cor debilitatum non potest moueri motibus fortibus, sed tremit faciendo motus paruos & inordinatos. Quæ res nocens si ulterius augeatur, inducit syncopim & tandẽ mortem. Et licet causę singultus possint esse multæ fortes, semper tamen sunt minores, & minus lædentes in eadem specie causæ, & cum maiori fortitudine uirtutis quàm causæ tremoris stomachi. Ideo uidemus singultum de inanitione mortalem, & similiter alios singultus cum quibus æger ducitur ad mortem deficere, & remanere motum tremulum. Itẽ etiã in corde prius deficere pulsum quàm tremorem. Nota tamẽ tremorem oris stomachi frequenter fieri in ipso dum est licum sensibilissimũ & debile. Et simile de tremore cordis existimandum est. Auic. tamẽ in hoc cap. aliquãdo his terminis lædẽs & nocens, utitur ut synonimis. Aliquando uidetur appropriare nocens causis faciẽtibus singultum replẽdo, aut stimulando, sed lædens magis siccitati & causis facientibus singultũ inaniendo, sed de his non est habenda cura. Notãdum quintò quod singultus est leuior motus quàm uomitus propter duo. Primum quia leuis causa nõ potẽs facere uomitũ facit singultum, quę postea aucta faciet uomitum. Item quia in singultu secundum plurimum solum mouetur os stomachi, sed in uomitu os & fundus. Singultus est duplex proportionatus ad materiam, & non proportionatus. Et proportionatus ad materiam duplex, quidã de repletione, quidã de inanitione sicut de spasmo dictum fuit, & est aphoris. 39. sextæ particulæ. Quanquam non sit omnino similiter iudicandum de spasmo & singultu. Potest enim aliquis spasmus esse solum de repletione, aliquis solũ de inanitione, aliquis solum non proportionatus ad materiã. Quorum primi causa immediata effectiua est sola materia replens, secundi sola siccitas, tertij sola uirtus stimulata contrahens. Sed ad omnem singultum necessario concurrit uirtus, cum sit compositus ex duobus motibus dilatatione & constrictione, qui non possunt causari nec à siccitate sola, nec à materia replente sola, sed necessarium est unicuic istorum coagere uirtutem. Verum à uirtute sola possunt ambo motus perfici, non concurrente aliqua alia causa, tanquã causa immediata. Et sic potest esse aliquis singultus solum non proportionatus ad materiam, sed nullus potest esse solum de inanitione, nec aliquis solum de repletione.

Causæ singultus quędam sunt per essentiam, quędam per communitatem quędam primitiuæ. Per essentiam sicut mala complexio fiens siue materia calida siue frigida, uel sicca, calida mordicando, frigida per contrarietatem. Item per constrictionem & corrugationem quam facit in ore stomachi. Sicca autem si non fuerit confirmata quolibet humectante curat. Confirmata difficilè sed secũdum plurimum est cum materia aut calida pungẽte, aut frigida grauante, aut mordicãte si fuerit phlegma acetosum, aut corrugãte & constringente si fuerit phlegma ponticum, aut melancholia quæ etiam exiccando iuuat ad singultum. Bothor quoq; & ulcera in ore stomachi quandoque sunt in causa. Et quandoq; singultus causæ sunt reliquæ uomitus quæ remanserunt in ore stomachi imbibitæ uel adhærentes, ideo sæpe singultus sequit uomitum, & aliquando antecedit cum materia sit pauca, aut parum stimulans, & non sufficit ad uomitum quæ postea aucta facit uomitum. Item uentositas existẽs in ore stomachi est aliquãdo in causa, aut extẽdo, aut sua acuitate stimulando, siue sit in stomacho genita ex humoribus, aut cibis uentosabilibus, siue aliunde ad stomachum deriuata.

Per communitatem uerò à toto sicut in febrib. calefaciendo, aut exiccando, aut uapores uel humores acutos ori stomachi communicando quod maximè accidit in principijs paroxismorum materia petente interiora. Item in crisib. in quibus materia, uel uapores ori stomachi cõmunicant. Aut per cõmunitatem à cerebro sicut in percussionibus capitis & in phrenesi in quibus per neruos reuersiuos compatitur, os stomachi, & est mortale secundum plurimum. Aut per cõmunitatem ab epate sicut in apost. eius, & proprie concaui cõmunicando, aut qualitatẽ solã sicut caliditatem, aut siccitatem & est deterius, aut cholera per ieiuniũ, aut nocumentum solum per neruũ colligantẽ stomachum cum epate. Et quomodocunq; fiat hæc cõmunitas, oportet apostema esse magnum propter distantiam oris stomachi à concauo epatis. Et de hoc loquitur aphorismus 16. septimæ particulæ. In phlegmone epatis singultus malum. Aut per communitatem ab intestinis dum laborant uermibus, aut apostematib. aut materieb. cuiuscũq; generis uelut in cholica, & ileos, ut aphor. 10. secundæ particulæ. In ileos uomitus & singultus malum. Item per communitatẽ à matrice in retentione menstruorũ, partu, abortu & similib. Item à uesica, renib. & alijs membris oris stomachi communicare potentibus. Causæ uerò primitiuæ sunt, sicut aër frigidus. Item res comestæ lædentes acuitate, sicut res acetosæ, sinapis, diapipereõ, helleborus, & cibus corruptus ad qualitatem acutam. Item cibi uẽtosabiles, aut multitudine sua aggrauãtes. Item fames longa os stomachi exiccando, & quæcunque possunt os stomachi præter modum exiccare, sicut euacuationes superfluę & similia. Signa. Differt singultus à tremore oris stomachi, quia in singultu adsunt duo motus integrantes, scilicet dilatatio & cõstrictio fortes & integri, sed in tremore diminuti, est enim motus tremulus ori stomacho, & est cum maiori uirtutis debilitate. Quod autem fit de repletione cognoscitur per grauitatem stomachi, extẽsione, uomitu, subuersione, & similibus, & quia subitò, id est, in paruo tempore accidit & excrescit, & præcesserũt causæ replentes stomachum primitiuę, aut corporeę, iuuatur fame, & reliquis inanientibus, nocetur à contrarijs. Sed qui est de inanitione paulatim accidit & excrescit, & præcesserũt causæ inanientes, sicut febres acutæ, euacuationes fortes factæ in paruo tempore. Iuuatur ab humectantibus tam qualitatiuè quã substantificè nocetur à contrarijs. Sed non proportionatus ad materiam cognoscitur, quia nullæ tales causæ inanientes, aut replentes præcesserunt. Sed causæ tantummodo stimulantes, & istæ secundum plurimum sunt primitiuæ, aut lędentes os stomachi per communitatem nõ transmittendo humores, aut mala cõplexio in ore stomachi sine materia, ulcus, aut bothor. Sed ne consurgat error. Nota quod aliquando in febribus acutis & euacuationibus humores acuti commoti fluentes ad os stomachi causant singultũ, quem medici propter causas præcedentes credunt esse de inanitione cum sit de repletione, aut fortè non proportionate ad materiam, sed de hoc certificamur prouocando uomitum, si enim uomitus stomachum mundificat, sedat singultum non est de inanitione. Si uerò non sedatur, imò additur est de inanitione. Similiter si tolerantia sitis sedat, est de repletione econtra de inanitione. Sed qui fit per essentiam cognoscitur, quia est continuus aut cum pauca interpolatione, sed mala complexio sine materia, & cum materia cognoscitur per signa superius posita in cap. de uomitu. Similiter ulcera, bothor, & apostema ex dictis in cap. de apostematibus, & ulceribus stomachi, & quia singultus sequens apostema uomitu nõ sedatur. Sed uẽtositas cognoscit extensione absq; grauitate, & quia eructatio ex carminãtibus uentositatẽ facilè sedatur.

Sed qui fit per communitatẽ alicuius membri, aut communitate totius cognoscitur, quia non est continuus & præcesserunt nocumenta totius, aut membri communicantis cum quorum augmento augetur & decremento minuitur. Causæ autem primitiuæ cognoscunt ex earũ præcessione cũ similitude effectuũ.

Prognostica. Primum. Singultus malum protenditur, & secundum plurimum mortem in multis casibus. In apostemate epatis, ileos, uulnere, aut apostemate cerebri. Secundum est aphor. trigesim. quartæ particulę, uerisificatus per Auic. in uomitu & singultu. oculi rubei malũ, nam singultus nõ cessans in uomitu, nec post uomitum, & oculorum rubedo notabilis significant apostema in stomacho, aut in radice nerui uenientis ex cerebro ad ipsum, aut in cerebro ipso, & sequitur ambo, scilicet apostema cerebri, & apostema stomachi, rubedo oculi per communitatem nerui uenientis à cerebro ad stomochum. Sed distinguitur inter utrunque per accidentia apostematum cerebri, & accidentia apostematis stomachi. Tertium est Auic. in libro signorum mortis uelocis qui fuit Hip. Dicitur quod quando accidit singultus uehemens habenti apostema in latere dextro, ægritudines à natura, id est, à consuetudine præ magnitudine sua, uel quia sit singultus habens solam cõtractionem propter fugam rei nocentis absque causa cognita, quia causa huiusmodi singultus difficulter cognoscitur, licet causa triplex reddita sit superius. egreditur anima ex singultis ante ortum solis, id est, citissimè, significatur enim apostema magnum epatis communicans nocumentum, non solum ori stomachi, sed cordi. Quartum. Qui cum singultu habet pũctionem, uomitum, & cuzez, id est, spasmum & destructionem rationis morit, scilicet ualde citò. Significatur enim nocumentum esse tantum in stomacho, quod etiam maximũ cerebro communicatur. Quintum. Singultus de inanitione qui humectantibus nõ facilè sedatur mortalis præcipuè si spasmus ipsi coniunctus fuerit. Significat enim siccitatem fixam. Sextũ. Reliqui singultus, qui nec inanitionẽ nec apostema sequuntur secundum plurimum salubres &c.

Cum singultus post crassi cibi comestionẽ, aut uini ualde temperatè adhibitionem superuenerit. Aqua calida in qua cyminum, & menta, & mentastrum, & parum thuris bullierint multotiens in potu est sumenda, & ægro ut dormiat est præcipiendum, & uenter uaporandus, & ieiunandum est ei. Cum autem per multos dies à comestione abstinuerit, iubendum est balneum sæpe ingredi. Deinde paucis cibis desiccantibus tamen est alendus, sicut sunt calagiæ et mutagenath cum seminibus, & uini parum puri in potu tribuẽdum. Et si hoc non suffecerit trochisci isti dandi sunt qui dicuntur de thure. Rec. thuris drach. 5. enulæ drach 3. mentastri fol. rutæ siccæ amborum an. drach. 2. sem. sisimbrij drach. 3. s. informẽtur trochisci ex eis põdere aur. 1. ex quibus unus in die cum apozimate cymini tribuatur.

Diuiditur præsens cap. in tres partes. Primò curat singultum à uentositate. Secundò de inanitione. Tertiò dicit in cura singultus conuenire sternutationẽ & anhelitus retentionẽ. secunda ibi.. Quòd si singultus. tertia in fine cap. ibi Singultui propterea. De prima parte dicit. Cũ singultus superuenerit post cõmestionem, cibi crassi, id est, propter suam substantiam crassam difficilis digestionis, sicut sunt fabæ, castaneæ, caro bufali, & similia & post potum uini ualde tẽperati cum aqua, quia debilitando digestiuã est causa uentositatis, & uos supplete quæcunq; possunt multiplicare uentositatem, sicut cibi habentes humidũ superfluum uentosabile sicut herbæ & similia. Et sicut humores phlegmatici, aut melancholici in stomacho congesti, aut ad ipsum deriuati qui sunt apti uentosari. In his enim casibus post eductionem cibi, aut humoris uentosabilis cum abstinentia, cum euacuationibus oportunis detur aqua huiusmodi calida. ℞. cymini, mentæ, scilicet hortulanæ domesticæ, calidæ & siccę, mentastri,

mentastri, scilicet sylueſtris, adhuc calidioris & siccioris, licet menta Romana habens folia longiora, & latiora sit adhuc magis calida, añ. ℥.s. thuris ʒ.1. quæ omnia sicca bulliant in tribus ℔. aquæ ad consumptionem medietatis et coletur, de qua accipiat stomacho ieiuno ℥.3. et bonũ est ut secum misceanť ʒ.2. diacymini, aut diagalangæ, aut parum sac. & sumať debitè calida tribus, aut quatuor dieb. & tardetur cibus per quatuor horas, aut quinq;, & post eius sumptionem dormiat ad libitum, cõfert enim somnus & maximè stomacho ieiuno, hæc enim tria, scilicet fames, somnus, et exercitium optimè cõferunt ad resolutionem uentositatis. Et uenter uaporandus est cum carminantibus uentositatem, sicut sacculis, fomentis, & huiusmodi, & hic debet per multos dies à cibo abstinere, id est, parum comedere, postea balneum ingredi, scilicet stufam, aut balneum actu & potentia calidum, sicut thermæ quæ præter uirtutem sulphuream qua omnes participant, sunt etiam participantes uirtute ferrea, aut simili stomachi confortatiua. Cibi autem sui sint calefacientes, deficcantes, pauci in quantitate, sicut calagiæ & mutagenath, id est, cibi facti ex carnibus frixis in sartagine conditi cum seminibus, scilicet anisi, fœniculi, & similibus, & aliquibus aromatibus inter quæ præstãtissimum est galanga, & bibat parum uini uinosi puri, aut mediocris potentiæ, nam multum fortificat digestionem. His autem non sufficientibus ad curam dentur huiusmodi trochisci. ℞. thuris ʒ.5. enulæ ʒ.3. mentastri foliorum rutæ siccæ an. ʒ. foliorum nemen, id est, serpilli. ʒ.3.s. formẽtur trochisci pondere aur. 1. Ex quib. unus in die exhibeatur cum apozimate, id est, decoctione cymini, hæc omnia calida sunt, & sicca uentositatem carminantia. Et per ista intelligit electuaria calida famosa, sicut diacyminũ, diagalanga, diatrionpipereon, diaolibanum, electuarium de baccis lauri, & similia, & gariophili apud Auic. appropriantur singultui.

Quòd si singultus post feb. acciderit fueritq; cum eo tribulatio, aut nausea, aut sitis, aut in ore siccitas, aqua calida ægro multotiens tribuenda erit, non tamen repente, sed paulatim. Et si sedatus non fuerit, aqua hordei cum oleo de amygdalis dulcibus detur. Spondiles quoq; colli, & dorsi ex oleo tepido inũgantur, & fricentur. Et mucilago psilij cum iulep, & succo granati in potu tribuantur.

In parte ista curat singultum de inanitione. Et quę dicit nota sunt, tribulatio, id est, conturbatio & anxietas stomachi.

Singultui præterea & sternutationi confert retinere anhelitum.

In hac parte dicit, quod sternutatio confert in singultu, quia confert conquassando totum corpus, & stomachum, remouet materiam ab ore stomachi iuxta aporis. 13. sextæ particulæ. A singultu habito sternutatio superueniens soluit ægritudinem. Et ex eodem fundamento tussis, & omnes sortes motus conferunt. Sed retentio anhelitus confert, quia corde inflammato inflammãtur partes circunstantes, unde fit uẽtositatis & humorũ resolutio. Propterea hæc intelligunť de singultu pendente à materia, uel uẽtositate.

Cura singultus à mala complexione sine materia patet ex sæpe dictis superius, sola enim alteratione cũ cõtrarijs interius et exterius applicitis indiget, quæ tamen stomachum confortent, tam proprietate quàm stipticitate moderata. Si tamen siccitas sequens humidi consumptionem propter febres acutas, aut euacuationes, faceret singultum de inanitione duæ exiguntur intentiones. Prima est remotio, aut sedatio causæ exiccantis quod oportet. Secunda est, humectatio totius corporis, sed maximè stomachi qualitatiua, aut substantifica cum interius & exterius applicitis. Quæ duæ intentiones iuxta posse cõplendę sunt simul, sicut cum aqua hordei excorticati, cui syrupus uiol. posset addi, et parum uini granatorum dulcium, aut muzorum, aut uini citoniorum. Si fluxus uentris esset in causa, non existente febre putrida, lac est sublime, & stãte fluxu posset calibeari. Et detur aqua carnis, et iura carnium resumptiua alterata, secundum quod oportet & bibat uinum non antiquum aliqualiter dulce multæ permixtionis cum aqua hordei, & balneetur in aqua dulci tepida, & stomachus epithimetur cum oleo rosato, citoniorum, & similibus, & cibetur sæpe parum pro uice, & multum dormiat. Et si opus est uentris lenitione, fiat clystere cum lacte, aut aqua hordei, & oleo uiolato. Et si maiori infrigidatione opus sit, addatur succus cucurbitæ. Et apud Rasim ungantur spõdiles, colli, & dorsi cum oleo, sed propriè uiolaceo, & detur mucilago, psilij cum iulep, & succo granati, & oleum amygdalarum dulcium est optimum secundum omnem modũ administrationis caumate non existente magno. Si uerò singultus pẽdeat ab humoribus imbibitis natantibus, & inuiscatis, siue in stomacho congestis, siue aliunde transmissis octo exiguntur intentiones.

Prima est digestio secundum humoris exigẽtiam, debent enim digestiua esse quantũ ad qualitates primas contraria discrasiæ membri mittentis stomachi & humoris: quantum ad secundas incisiua, si fuerint uiscosi, subtiliatiua, si crassi, inuiscatiua, si fuerint subtiles imbibiti, ut inuiscata cum eis euellant ipsos à membri superficie, & respiciant per uirtutes tertias et quartas, tam stomachum quàm humores peccantes, imò membra mittentia quorum descriptiones possunt patere ex suprascriptis. Secũda intentio est euacuatio materiæ peccantis tam uomitu quam secessu etiam reiterata secundum oportunitatem. Tertia intẽtio est diuersio cum clysteribus, ligaturis extremorum & ipsorum lotionibus. Item balneis diuertentibus materias ad cutem, et eas per poros cutis resoluẽtibus siue sint balnea aquea, siue aërea, item uentosis. Et apud Auic. in singultu antiquato ponantur uentosæ super stomachũ sine scarificatione, & super dorso circa 13. spondilem ubi incipit os stomachi. Et post uentosas ponantur rubificantia ad attrahendum materias ad cutim. In quo casu inueni uesicatoria conuenire super eisdem locis applicita, nec minus etiam cõferunt si ponantur super membris mittentibus, hæc tamen

tamẽ sunt de illis quę debent postponi. Et in hac intẽtione ualent diuretica & aperientia porum felleum, sicut cum seminibus maioribus, decoctiõe radicum, asparagi, apij. Item aqua lupulorum, hordei excorticati, capillorum uen. cuscutæ, & similium, quæ secundum materierum diuersitatem sint diuersificanda.

Quarta intẽtio est excussio materiæ ab ore stomachi, aut diuersio materiæ prẽter uomitum & secessum, de quibus supra. Conueniunt motus laboriosi sicut uociferatio alterius, aut clamor proprius, & ira, timor, gaudium, tristitia, asperſio aquæ frigidæ improuisę, conuersio animi fortis ad aliquid audiendum, aut cõtemplãdum commotio corporis magna currendo, saltando, equitando, tussis, sternutatio, retentio anhelitus, & similia. Hęc enim aut materiam ab ore stomachi excutiunt, aut corpus inflammãdo resoluunt, aut animam diuertunt, ut non percipiat tristem oris stomachi sensationem. Et ex hoc genere sunt dolores, secũdum aliam partem corporis, iuxta aphorismum secundæ particulæ. Quicunq; dolentes &c. Quinta est obtusio sensus oris stomachi, maximè exequenda materia existente acuta sua acuitate pungẽs, & stimulans, & in stomacho acuti sensus, quæ intentio aliquando completur cum humidis maximè unctuosis, ut butyro, brodijs pinguibus. Vel fiant electuaria longiorem moram in ore stomachi contrahentia, ut ℞. diadragaganti frigidi ℥.1. butyri recentis sine sale, sem. papaueris albi, sebesten, iuiubarum an. ℥.1. misce, & si hæc non suffecerint misceantur cum his narcotica, sicut semen hyoscyami albi, camphora, semen lactucæ, mucilago psilij, & similia. Et possunt huiusmodi cum saccharo uiol. incorporari. Et apud maiorem necessitatem detur parum requiei, aut philonij, & huiusmodi opiata sine aliquo liquore exhibeantur, ut diuturniorem moram contrahant in ore stomachi, aut exterius applicentur aliqua opiata in ore stomachi. Hæc autem opiata, siue interius, siue exterius cau tè applicentur, ne nocumentum cordi communicetur, neq; posterius circa 13. spondilem applicentur ne membrorũ inferiorum sensus, aut motus impediať.

Sexta intentio est stomachi confortatio simul corrigendo malam complexionem in stomacho derelictam post humoris euacuationem. Septima est correctio accidentium perficienda secundum exigentiã. Ad has tamen intentiones sunt trochisci huiusmodi. ℞. costi, croci, rosarum recentiũ, mastic. spicæ an. aur. 4. assari aur. 2. aloẽs, opij an. aur. 1. conficiantur cum succo psilij, & bibatur ex eis medietas aur. psilium enim & opium stupefaciunt, spica confortat & resoluit, assarum inclinat humiditates ad partes uring, educens eas per uias illas, aloẽs tnclinat illas ad uiam fęcis, & extrahit eas per eam, costus, & crocus maturãt & confortant calefacientes, propter hoc ergo sunt trochisci isti cõferentes ualde singultui uehementi & subuersioni animæ, & sunt à me experti. Octaua & ultima intentio est debitum regimen sex rerum quod tẽdat in contrarium discrasiæ. Aër ergo in discrasia frigida & humida declinet ad calidum & siccum, in calida & sic. ad frigidum et humidum, et sit boni odoris. Similiter diæta in calida & sicc. sit frigida & humida cum aliquali stipticitate, utať itaq; portulacis, cucurbitis, lactucis, spinachijs, endiuia, boragine, blite, acetosa, farre, panicio, milio, robilijs, & similibus. Sed condiantur cum agresta, uino granatorum, aut citoniorũ, cum puluere coriandri, rosarum, sandalorum, & similium, & geletina, limonea, myrtea conueniunt, & comedat carnes laudabiles, similiter alteratas, bibat aquã si consuetus sit, aut eam bene toleret, si uerò nõ, bibat uinum paruissimum optimè limphatum. Sed in causa frigida, & humida diæta declinet ad calidum & siccum, unde utatur capparibus, fœniculo, petroselino, serpillo, iure cicerum, & similium, & conditur cum aromatibus, sicut pipere, cinamomo, galanga, zing. croco, gariophilis, & similibus, & sit uinum antiquum uinosum purum, tamen in parua quantitate, & similiter reliquum regimen ordinetur in contrarium discrasiæ. Cura autẽ apostematum bothor, & ulcerum patet ex dictis in cap. præsenti. Et similiter patet ex cap. præcedenti cura singultus à uentositate. Si uerò singultus fit per communitatem à toto, uel à membris particularibus cura patet ex his quæ dicta sunt statim superius in cura malæ complexionis cum materia siue in stomacho congesta, siue aliunde deriuata: præcipua enim intentio est habenda ad membra communicantia ut superflua eorum euacuentur, & mala complexio oppilatio, & cętera nocumenta corrigantur, & tandem confortentur. Si uerò singultus pẽdeat à causis primitiuis, utputa ab aëre lædente à sua calid. aut frigid. locetur in aëre cõtrario dispositioni impressę, et discrasia in stomacho impressa cũ contrarijs alterеť, ipsum confortando & preseruãdo ne humores fluant ad stomachum. Et si sit à cibo corrupto, cura patet ex dictis in cap. de debilitate digestionis, & si pendeat à cibo acuto, aut medicina acuta mordicante os stomachi, primo uomitu aut secessu educatur, et eius acuitas frangatur cum sumptione aquæ tepidæ, aut aquæ hordei in notabili quantitate, scilicet usq; ad 1. ℔. uel duas. Et si fuerit necessitas maioris absersionis, addãtur in decoctione passulę trãsmarinæ paruæ, nigræ, uel huiusmodi aquæ misceanť cum syrupo acetoso, aut oximelle simplici. Et si pro eductione horum ciborum, & medicinarum acutarũ necnon humorum ad stomachum defluxorum esset opus aliquo leniente, detur cassia, & manna cum decoctione prunorum, tamarindorum, sebesten, & similium lenientium, & lubricantium. Secundò corrigatur discrasia stomachi, & confortetur cum interius sumptis, sicut cũ miua citoniorum, rob de granatis, aut de citonijs, & syrupo de citonijs, quibus aliquid syrupi acet. addi potest ad incidendum & abstergendum, si quid imbitum & inuiscatum in stomacho remansisset. Et exterius applicitis, sicut cum oleo rosato, de citonijs, & similibus. Et prohibeantur humores à fluxu, tum quietando eos somno & quiete, tum diuertendo secundum exigẽtiam, & corrigantur accidentia, & ordinetur debitum regimen in contrariũ discrãsię. Si uerò singultus pendeat à cibo crasso, uentosabili, aut habente humiditatem superfluam, aut à potu uini multum lymphati, aut crassi, multum similiter uentosabili, cura sufficiẽter dicta est in expositione textus circa principium capituli.

A DE APPETITVS LAESIONE. Cap. LXXXVI.

Appetitus qui est desyderium animatum cibi, aut potus sequens tristem sensationem

oris stomachi est duplex. Alter cibi, & dicitur fames, quæ descriptiuè est appetitus calidi & sicci. Alter potus, & dicitur sitis, & est appetitus frigidi & humidi. Vterq; læditur tripliciter. Ablatè quando omnino nihil appetitur, diminutè dupliciter, per intēsionem & remissionem. Per remissionem quidem cum minus appetitur q̃ sit necessarium p̃ nutritione corporis, & humectatione. Aut quādo aliqua appetuntur, aliqua non, ex his quæ secūdum naturam debent appeti siue cibalia, siue potabilia. Per intensionem uerò quando magis appetitur quàm possit digeri, aut q̃ sit expediēs pro nutritiōe & corporis humectatione. Et huiusmodi appetitus quando est ad cibum dicitur appetitus caninus. Sed quando ad potum dicitur sitis superflua. Et ex hoc genere est appetitus intolerabilis: sunt enim quidam qui dum famem notabiliter patiūtur incurrunt syncopim, cholera repente ad os stomachi, aut spiritibus præter modum resolutis, aut incurrunt dolorem stomachi, et capitis: et ista sunt corpora cholerica aut sicca tantum, acuti sensus, habētia poros latos et humidum facilè resolubile. Et quędam horum sunt corpora exuberantis carnis, habentia multum de calido & humido, sed habent ipsum subtile cum latitudine pororum, & omnis eius calor innatus est fortis ualde, aut plurimus, & ualde debilis non potest famem tolerare. Bulimu autem fames membrorum cum satietate stomachi. Sed appetitus corruptus, est appetitus quorundam quæ non debēt appeti ab aliquo indiuiduo de specie humana naturaliter disposito. Nunc uerò sequendo ordinem. Auic. Primò agetur de diminutione & ablatione famis. Secundò de corruptione eius. Tertiò de appetitu canino, & de intolerabili. Quartò de bulimo.

Quintò de siti. Causa diminutionis & ablationis famis potest esse omne genus malæ complexionis in ore stomachi siue materia cum superfluit, caliditas quidem à quacunq; causa pendeat, siue corporea, siue primitiua rarefaciendo raritate opposita corrugationi. Secūdò attrahēdo humores ad os stomachi, qui replēdo famem deijciunt. Tertiò quia non sinit os stomachi pati frigiditatem sequentem naturalem resolutionem, & aduentum melancholiæ, ad famem excitāndam: frigiditas uerò licet non excedens multum, excitat appetitum, quapropter inueniūtur Septentrionales ex uentis, et Hyems ex temporibus uehemētiores ad excitādum appetitum, & qui iter peragit in niue uehementioris est appetitus ualde. Attamen cum superfluit est magis inter cæteras qualitates destruēs appetitum, mortificando duas uirtutes, scilicet sensibilem & attractiuam, sed hoc est raro. humiditas uerò & siccitas sunt in hac re paucæ impressionis, magis ad sitim minuendam & excitandam facientes quàm ad famem. humores quoq; cuiuscūq; generis cum superfluunt in ore stomachi famem auferunt, aut minuunt, sed calidi magis, econtrario sitim excitantes, frigidi uerò licet sitim minuant, et interdum famem excitent dum sunt pauci & non multi præter naturales, & propriè phlegma parum acre, & melancholia pontica, attamen cum superfluunt in præternaturalitate aut multitudine auferunt, & minuunt nauseam, subuersionem, aut uomitum excitātes. Similiter ulcera, bythor, & apostemata in stomacho famem impediunt, sitim si calida fuerint excitātia. Diminutio quoque & ablatio sensus oris stomachi, siue sequatur aliquam ex causis suprascriptis per essentiam in ore stomachi, siue per communitatem à cerebro, aut tertio pari, aut sexto neruorum cerebri sitim & famem simul aufert, aut minuit, per communitatem uerò aut à toto, sicut in febribus in quibus caliditas ori stomachi communicata, præter modum calefacit, & exiccat, sitim augens, famem minuens, aut auferens propter causas superius dictas, & aliquando repletio humorum qualitate aut quantitate peccātium in uenis facit ipsas fugere ab attractione & potius laborare ad expulsionem, quo modo in syncopali humorosa deijcitur appetitus, & in multis alijs laborantibus non solum febribus, sed alijs generibus ægritudinum. Vidi enim mulierem laborantem fluxu uentris nihil comedisse, neq; bibisse per octo dies nisi aquam frigidā, quæ tamen superuixit. Similiter Teutonicum quendam febricētem nihil comedisse in 28. diebus cum omnia penitus abhorreret, sed solum bibisse uinū quod euenit, quia eorum uenæ humoribus superfluis præter modum erant repletæ. Et hoc modo quādoq; deficit appetitus prægnantium, & in quibus menstrua retinentur, quomodo etiam ursi per totam hyemem abstinent à cibo. Aliquādo deficit appetitus propter debilitatem attractiuæ membrorum, sicut in hecticis & alijs ægris multum debilibus, in quibus membrorum uirtus attractiua deficit, non quidem ob defectū resolutionis, sed propter attractiuę impotentiam. Et aliquando deficit propter paucitatem resolutionis, sicut in frigidis ualde complexionaliter, aut ætatiuè, quo modo serpentes, ranæ, & cætera animalia debilis caloris in hyeme stant sine cibo, quia calor eorum sopitur & minuitur, ita ut quasi sola respiratione constet, & nutricationem quasi nullam faciat, per communitatem uerò à membris particularibus, sicut catarrhus à capite descendēs, si figatur in ore stomachi, aut inuiscetur & adhæreat deijcit appetitum, & quandoq; facit appetere contraria, scilicet incidētia, et subtiliantia si fuerit crassus & uiscosus. Item per communitatem à neruis uenientibus ad dandum sensum & motū ori stomachi, scilicet sextò pari, tollitur desyderium cum non percipiat succionem, neq; melācholiæ inpressionem. Item per communitatem à splene cum melancholia non transmittitur ad os stomachi, aut cū superfluè transmittitur, aut nimis acris. Itē per cōmunitatem ab epate cum debilitatur eius attractiua post fluxum sanguinis, aut alias euacuationes, aut cum ipsum, aut melaraice apostemantur, aut oppilantur, sicut in hydrope, aut etiam cum oppilantur uenę quæ sunt post epar. Item per communitatem ab intestinis sicut in colica & ileos, in quibus appetitus ad cibum deletur & sitis intenditur causis inferius ponendis in cap. proprijs. Item propter uermes existentes in intestinis uiuentes, aut mortuos qui suis uaporibus nocent ori stomachi, & sic ascendunt ad stomachum multo magis uomitum excitando, licet aliquando chilum fugendo faciant appetitum caninum, ut infra in cap. proprio. Item per communitatem à corde, sicut cū oppressum est ueneno, aut sicut in pestilentiali: prius cum os stomachi propter propinquitatē & maximam sensibilitatem facile cōpatitur. Propterea magna prostratio appetitus in principio uniuersali febris absque manifestā læsione ipsius oris stomachi est

signum

signum satis efficax super febrem pestilentialem. Item per cōmunitatē à matrice et quibuscūq; mēbris potentibus communicare stomacho communitate absoluta & non absoluta. Causæ autem primitiuæ sunt, sicut caliditas aut frig. aëris superflua, aut ipsius occulta malitia, fœtor superfluus & similia. Item cibi & propriè ualde pingues & unctuosi. aut superfluè dulces & humidi, uigiliæ superfluè resoluendo, & tādem infrigidando, licet fortè in principio calefaciāt. Somnus uerò hebetando & multiplicādo superfluitates, licet somnus & uigiliæ aliquando faciant appetitum caninum, ut infra. Item quandoq; inanitio superflua debilitando, sicut econtra repletio superflua os stomachi replendo. Similiter motus & quies cum superfluūt, nec nō animi accidētia ualde excedentia. Item res extraneæ potentes occurrere. Et ex his dictis patet solutio problematis. Quare sumptio cibi aut potus aliquādo suscitat appetitum. Facit enim illud remouendo nocumentum stomachi quo appetitus obtūdebatur, siue illud sit qualitas prima, ipsum corrumpendo sua contrarietate actuali aut potentiali, siue sit humor inuiscatus ipsum abstergendo ab oris stomachi superficie, siue sit nimia raritas partes uniēdo, siue sit defectus sensus oris stomachi ipsum excitādo, siue sit defectus melancholię debentis fluere ad os stomachi pro fame excitanda, ut quia sumatur aliquid ponticum supplens uices eius, propterea non omnis cibus aut potus excitat appetitum, sed tantum qui remouet causam appetitum obtūdentem. Et causę de quibus supra cū sunt debiles minuūt appetitū. Auctę uerò & magnificatę ipsum destruunt.

Signa malæ complexionis sine materia sunt, quia non adest grauitas, neq; uomitus humoralis, neq; eructuatio redolēs aliquē saporem extraneum & species malæ complexionis cognoscitur ex causis præcedentibus, calefacientibus, infrigidātibus, humectantibus, aut exiccantibus. Item sensatio illius malę complexionis in ore stomachi, et iuuatur contrarijs, nocetur à similibus, humores autem cognoscuntur per saporem & calorem in ore perceptum, & eructuationē præsentantem ipsos stomacho ieiuno, & per sitim si sint calidi et certificatur per eorum uomitum, et si humor est crassus & uiscosus, adest appetitus incidentium & subtiliantium, & nausea frequens, & limositas oris & linguę, & debilitas digestionis.

Signa ulcerum stomachi superius posita, scilicet dolor, & egressus saniei uomitu, aut secessu, mollificatio uentris, paruitas moræ cibi in stomacho, mordicatio cum sumitur aliquid acutum, signa apostematis superius posita sunt.

Signa obtusionis sensus oris stomachi sunt, quia deficit fames & sitis, & non percipit aliud stomachi nocumentum, & res acutæ non faciunt mordicationem neq; singultum sicut diatriōn piperon, syrupus scilliticus et similia sumpta stomacho ieiuno, & fortè aliquod nocumētum cerebri, aut neruorū pręcessit. Quod aūt sit per cōitatem à toto, sicut in febribus, ex febribus ipsis cognoscit, et quia sitis adest sed'm plurimum, & si humores in febribus stomacho communicentur cognoscitur ex signis statim superius positis, & etiam cuiusmodi humores sint. Quod autem sit ex repletione humorum in toto, cognoscitur ex signis repletionis colligendis secunda primi cap. proprio, scilicet ex regimine pręcedentæ tumore uenarum crassitiæ urinæ, plenitudine pulsus, somnolētia, pigritia corporis, multitudine egestionis, & quia euacuatiōe, abstinentia, & exercitio iuuatur. Quod autem sit propter impotentiam attractiuæ membrorum cognoscitur ex corporis debilitate, & consumptione. Si uero membra non attrahant propter paucitatem resolutionis cognoscitur, quia forte corpora illa ualde frigida sunt complexionaliter, aut ętatiue: aut aliter notabiliter infrigidata sūt. Et quia propter abstinentiam corpus non consumitur. Quod autem sit per communitatem à cerebro & neruis, cognoscitur ex nocumento ipsorum. Et si in causa sit catharrus, cognoscitur ex signis catharri, de quibus in capite proprio. Quod autem sit propter defectum melancholiæ transmittentæ à splene ad os stomachi cognoscitur: quia si sumat pōtica, aut acetosa appetitus excitatur, supplent enim uicem melancholię, & facit credere hanc significationem magnitudo splenis propter retentionem eius quod oportet ut effundatur.

Quod si superfluat melācholia, aut si minus acris cognoscitur ex uomitu melancholiæ & sapore acetoso pontico, inquietudine, et alteratione caloris corporis, & linguæ ad nigredinem.

Quod autem sit per communitatem ab epate propter nocumentum attractiuæ cognoscitur, quia adsunt causę eius, scilicet mala complexio frigida, superflua euacuatio & propriè sanguinis, & aliquando apostema aut oppilatio eius, aut meseraicarū, & quia non apparent alię causæ. Signa autem oppilationis uiarum quæ sunt, post epar sunt color malus & corporis consumptio: quia prohibetur sanguis penetrare ad membra, & cutis superficiem, & non apparent alia signa. Oppillatio autem epatis cognoscitur ex grauitate, tensione, et quia frequenter adest fluxus. Quod autem sit per communitatem ab intestinis sicut in cholica & uermibus cognoscitur ex signis inferius in proprijs capitulis ponendis. Quod autem sit per communitatem à corde cognoscitur ex nocumentis ipsius, de quibus supra. Sed quod sit per communitatem à matrice cognoscitur, quia fortè est prægnans, aut alia ex causa retenta sunt menstrua, aut fortè adsunt alia nocumenta matricis, de quibus infra. Similiter quod sit per communitatem à quocunque alio membro cognoscitur per nocumenta ipsius cum quorum augmēto augetur nocumentum appetitus, & decremento decrescit, & ablatione aufertur. Causæ autem primitiuę seipsas ostendunt: & quod quandocunque tales causæ adsunt talis sequitur effectus.

Prognostica. Primum. cum appetitus conualescentium non est bonus, aut cadit significat recidiuationem, nisi sit propter sanguinis paucitatem et debilitatem corporis. Secundum casus apppetitus in ægritudinibus cronicis est significatio ualde mala, imò nunquam uidi aliquem cuius appetitus destructio perseuerauerit in ægritudine chronica & remissa qui euaderet, similiter contra, constantia appetitus in ægritudine chronica & intensa magnam affert spem salutis.

Cura diminutionis & ablationis appetitus exigit quatuor intentiones. Prima est remotio cau-

ſæ. Secunda appetitus excitatio. Tertiò accidentium correctio. Quarta regimen ſex rerum. Si ergo pendeat à mala complexione ſine materia remoueatur cauſa ipſa aut imprimens aut conſeruans, & qualitas impreſſa in ſtomachum cum cõtrarijs interius et exterius applicitis proprijs ſtomachum confortantibus, de quibus ſtatim. Sed in mala complexione cũ materia digeratur primò materia ſi fuerit cholerica cum ſyrupo acetoſo ſimplici, oxiſaccharo, de acetoſitate citri, limonum, de granatis, cauendo tamen à multum ſtipticis, & cum aquis endiuiæ, lupulorum, epaticæ, acetoſæ, & ſimilium. Sed phlegmatica cum oximelle ſimplici & compoſito, ſcillitico, melle roſaceo, ſyrupo de menta, de abſinthio & aquis mentæ, abſinthij, fœnic. & miua cytoniorum cum melle eſt propria. Sed in melancholica aduſta cum ſyrupo de fumo terræ, de biſantijs, & in non aduſta cum ſyrupo de epithymo, ſyrupo ſabor, et aquis lupulorum, boraginis, bugloſſæ, ſcolop. & hæc digeſtiua reſpiciãt præter materiam tam membrum mittens quàm recipiens. Cauendum tamen ne digeſtiua ſint ualde ſtiptica in principio & propriè in materia craſſa & uiſcoſa, poſtea euacuetur materia calida cum rheubarbaro, mirobol. citrinis, mãna, prunis, tamarindis, electuario de pſilio, de ſucco roſa. Sed frigida cum alefanguinis, pillulis ſtomatichis, de hiera ſimplici, mirobolanis, kebulis conditis qui ſuſcitant appetitum, ſed melancholica cum polypodio, ſtecade, epithymo, ſena, diaſenæ, electuario hamech, pillulis indis & reſpiciant tam membrum mittens quàm recipiens. Caueantur tamen iuxta poſſe fortia exoluentia, debilitant enim ſtomachum & membra nobilia. Aliquando euacuamus cum uomitiuis & eſt proptior euacuatio & magis feſtina cũ uentris ſolutio, eligantur ergo uomitiua quæ uideantur magis opportuna. Sed de his amplè in cap. de uomitu dictum eſt, & maximè fiat uomitus in his qui inclinati ſunt ad uomitum et facilè uomunt, imò etiam excitatio uomitus cum digitis impoſitis confert excitando uirtutem quamuis non uomant, & mirabiliter confert uomitus ei, cuius appetitus proſtratus eſt in dulcibus & unctuoſis, & appetit aceroſa & acuta. Appetit enim contraria diſpoſitioni ſuæ præternaturali, eſt itaque ueriſimile deſtructionem appetitus ſui pendere ab humore craſſo & uiſcoſo, & hæc prima intentio etiam completur cum diuerſione quæ fiat tam à membro mittente quàm recipiente, eligantur ergo modi diuertẽdi magis opportuni ſiue fiant ſine euacuatione, ſicut ligaturæ, fricationes, uentoſationes, lotiones, & ſimiles, ſiue fiant cum euacuatione, ſicut clyſteria, prouocatio ſudoris urinæ & huiuſmodi. Si uerò nocumentum appetitus pendeat ab apoſtematibus, bothor aut ulceribus in ſtomacho curentur ſicut dictum eſt in capite proprio. Si uerò pendeat à diminutione aut ablatione ſenſus oris ſtomachi remoueatur cauſa diminutionis aut ablationis, ſiue fuerit aliqua ægritudo cerebri ſiue ægritudo neruorum ſicut paralyſis. Et de his ſuperius in proprijs capitulis ſufficienter dictum eſt, ſiue fuerit mala complexio in ore ſtomachi aut humor inuiſcatus in eius ſuperficie, & de eorum cura ſtatim dictum eſt. Si uerò fuerit per communitatem a toto ſicut in febribus humoralibus curentur digerendo & euacuando ſecundum quod expedit, Et qualitas ſtomacho impreſſa alteretur cum contrarijs. Si uerò humores ſtomacho cõicati ſunt euacuentur uomitu aut ſeceſſu, deinde tueatur ſtomachus, & confortetur ne recipiat cum proprijs moderata ſtipticitate participantibus, appetitum excitantibus, et ſi pendeat à feb. hecticis curentur ipſæ, & diſpoſitio ſtomacho impreſſa cum frigidis, humidis, ſtomachũ confortantibus, & hectica ſenectutis cum humidis et calidis aut temperatis in actiuis, & cum fricatione et balneo perfecta & ſecunda digeſtione ut nutrimentum ad membra attrahatur. Et ſi fuerit in toto repletio aut cacochimia ſicut in ſcabie & lepra, phlebotometur aut euacuetur ſecundum quod oportet & membra nobilia et propria naturalia rectificentur et confortentur & in ſyncopali humoroſa in qua eſt repletio humorum crudorum obſeruentur præcepta Auicennę prima quarti capite proprio. Et friſcationes fortes & diuturnę in ea conferunt & in omnibus in quibus eſt neceſſarium ſuperfluitates reſoluere, & nutrimentum ad membra trahere, aut calorem ſopitum excitare. Et ſi fuerit per communitatem à cerebro ſicut in catharro præmittatur cura catharri. Et ſi quid ad ſtomachum defluxerit educatur uomitu aut ſeceſſu, & poſtea ſtomachus confortetur eius diſcraſiam alterando. Et ſi fuerit per communitatem à ſplene ſuperfluam tranſmittente melancholiam digeratur, euacuetur & diuertatur ad inteſtina clyſteribus & ſolutiuis exhibitis, & ſi fuerit defectus melancholiæ in ore ſtomachi confortetur ſplen, aperiatur uena quæ eſt inter ſplenem et ſtomachum cum decoctione epithymi, polypodij, lupulorum, capili ueneris, ſcolopendriæ, corti cum radicum capparis & ſimilium bibita, uel cum ueſica faciendo fomentationes & fiant fricationes in loco tranſitus illius uenę, & aliquando uomitus prouocetur propriè cum his in quibus ſit uirtus ellebori & cappares, & trochiſci de capparibus ſunt ad propoſitum hoc & ſi fuerit per communitatem ab epate ſicut influxibus curetur ſecũdum quod dicetur in ſequentibus, & ſimiliter oppilationes & apoſtemata. poſtea epar & ſtomachus confortetur. Et ſimiliter ſi fuerit per communitatem à corde curentur ægritudines cordis ſicut dictum fuit ſuperius, & per communitatem ab inteſtinis ſicut in cholica & uermibus & à matrice, & à quocunque membro ſibi communicante, curentur primò diſpoſitiones membri communicantis, deinde ſtomachus rectificetur, uerũ quia in pregnante, menſtrua non poſſunt prouocari, attendatur diſpoſitioni ſtomachi, ſecundum quod eſt poſſibile, hoc tamen ſuperius dictum eſt in capitulo de uomitu quantum eſt opportunum. Nocumentum autem appetitus à cauſis primitiuis curatur remouendo cauſas primitiuas & nocumentum ſtomacho impreſſum, poſtea diſcraſiam ſtomachi corrigẽdo, & ipſum confortando ſecundum quod oportet, & ſic abſoluta ſit prima intentio quę eſt remotio cauſæ diminutionis & ablationis apppetitus. Secunda intentio ſcilicet confortatio oris ſtomachi, & totius, et appetitus excitatio, perficitur octo modis infraſcriptis, quę perficiunt cauſas concurrentes ad ueram famem, quæ cauſæ ſunt membrorum inanitio, ipſorum attractio; uenis, uenarum ab epate, epatis mediantibus

antibus meſeraicis ab inteſtinis & ſtomacho, oris ſtomachi inanitio melancholiæ à ſplene ad os ſtomachi deriuatio, triſtis ſenſatio in ore ſtomachi, ad quæ ſequitur, fames ſiue cibi deſyderium. Si ergo membra non inaniantur fortè propter pororum oppilationem aut debilitatem caloris reſoluentis & conſequenter membra non attrahant à uenis nec uenæ ab epate, nec epar à ſtomacho, fiãt fricationes membrorum etiam iteratę ſi oportuerit & propriè poſt ſomnum, & iam perfecta prima & ſecunda digeſtione quando ſcilicet eſt tempus diſtribuendi ſanguinem ad membra, ad hoc etiam conferunt balnea aérea & aqua dulcis & omnia quæ confortant quatuor digeſtiones. Secundus modus eſt procurare ut chilus cito penetret ad epar, & ad hoc ualent quęcunque re mouent oppillationes & ſunt ſubtilis ſubſtantiæ facilè penetrãtis ſicut uinum uetus ſubtile, diacalamentum, mithridatum, theriaca in cauſa frigida, ſed in calida triaſandali, diarhodon abbatis poſt quæ bibatur parum uini limphati. Tertius modus eſt prouocare ut cerebrum ſit bene diſpoſitum & mundum à ſuperfluitatibus cum ſpirituum temperamento & multitudine, & in ſumma uigorare uirtutem animalem ad quem modum cauſa exiſtente frigida ualet theriaca, mithridatum, uinum uetus, diamuſcum, diambra, diapliris arcoticon, zingiber conditum, ſecacul conditum. Confectio anacardina in cauſa multum frigida. Item acorus conditus, diacori & omnia quæ confortant neruos & neruoſa. Et ex his aliquid poteſt teneri in ore quod lambendo deglutiatur. Sed in cauſa calida iulep & ſacch. roſ. quib. aliquid diamuſci aut ſimile poſſet permiſceri. Vnctiones quoque applicite parti poſteriori capitis in collo uſque ad 13. ſpondilem uigorãdo neruum deſcendentem ad os ſtomachi, & ipſum os ad hoc conferunt. Quartus modus eſt attrahere melancholicam ad os ſtomachi ſi defecerit, quæ artractio qualiter debeat procurari dictum eſt ſuperius, & ſi hoc fieri non poſſet dentur aliqua uicẽ eius ſupplentia, quæ excitent illam uirtutem ſopitam, ſicut in cauſa frigida, allium, piper album, nigrum enim minus eſt uſtiuum niſi materia eſſet nimis frigida. zing. cappares, oliuæ conditæ, piſces ſaliti, almuri, quod fit hoc modo. Accipiantur farinæ hordei partes duę, ſalis pars una miſceantur ſimul, & fiant fugaciæ ſiue panis depreſſus & ponantur in furno, uſquequo cõburantur paulatim intus & extra, poſtea frangantur, quælibet in tres aut quatuor partes & poſitæ primò in uaſe uitreo iterum ponãtur in furno uſq; mane & iſtud eſt almuri, licet ſint & alij modi, hoc poſſumus uti permiſcendo cum aceto aut alijs modis, qui gũſtui magis placeant, hęc tamen calida non propriè ſupplent uicem melancholiæ niſi quodam modo generali cum melancholia ſit frigida põtica, ſed in cauſa calida acetum, agreſta, acetoſitas citri, citranguli, limones, uinum granatorum, berberis & ſimilia, et ex his poſſunt fieri ſyrup. & poſſunt fieri condita ſicut marinata, & aliquando facimus ſapores addẽdo ſaccharum & mel, aut paſſulas & aromata ad libitum. Et quandoque cum his ponimus exiccantia ſicut nuces, & ſimilia. Iſta enim pontica ſupplent uicem melancholiæ, infrigidando & ſtipticando, & uillos longos uniendo quibus melior fit attractio. Quintus modus eſt per abſterſionem humoris inuiſcati in ore ſtomachi, in ſuperficie oris ſtomachi, ad quod cõferunt cepæ coctæ aut crudæ cum aceto, & aromatibus conditæ, & cui placet datur oleum. Item oximel ſimplex, aut ſillicum, & ſyrupus, & quęcunq; abſtergunt & incidunt. Sed in cauſa calida, aqua decoctionis hordei, & paſſularum cum lacte, ſeminũ comunium frigidorum. Item ualent exiccantia humiditatis ſtomachi, et propriè quando ſunt ſubtiles, ſicut panis biſcotus, et furfuraceus ſtomacho ieiuno. Et ad hanc intentionem, laudat Auic. ſauich hordei ablutam, cum aqua & aceto. Fit autem ſauich hordei, accipiendo hordeum nouum, antequam plena maturitate induretur, & ponitur in uaſe ęneo, uel terreo uitreato, & eſt melius, & ſuper ignem leuiter torrefit, deinde fricetur et uentiletur, donec totus cortex recedat, quo cocto utunt̃ ad placitum, & in hoc caſu laudatur uomitus cũ oximelle & balnea bibita, quæ deponunt phlegma ex ſtomacho. Item exercitium ſtomacho ieiuno & longa abſtinentia. Sextus modus eſt cum odoriferis, ægro placentibus, ſicut citonia, pira, poma, limones, arancij, citri, perſica, pipiones aſſati, & cum uino citoniorum, & gariophilis cõditi. Et odor panis nouiter extracti de furno, & in ſumma ingenientur in faciendo cibos odoriferos, ſaporoſos, ægro placentes, & uideat alios comedere res diuerſorum modorum. Septimus modus perficitur per ea, quæ à proprietate confortant. Inter quæ abſinthium obtinet principatum ſuſcitans appetitum mortuum. Secundò menta, rob, & ſyrupus eius. Rob mentæ apud Auicennam. Terantur granata, acetoſa cum corticibus ſuis, & de ſucco eorum accipiantur partes duæ, ſucci mentæ pars una, mellis aut ſacch. pars una, ſiue quantum ſufficit, ad faciendum guſtui placidum, & eſt ſingulare, ſed præparandum ad ignem facilitate, ut fiat bona comiſtio, cuius doſis in ieiuno ſit coclearium unum, deinde thus, maſtix, gallia muſcata, xiloaloes, calamus aromaticus, bauciæ, id eſt paſtinacæ, ſchinãthum, Sed in cauſa calida, citonia cruda cocta condita. Item ſuccus eorum, diacitonitem, & apud Meſ. confectio de citonijs facta cum ſucco citoniorum & ualet ſine ſpeciebus in cauſa calida. Sed cum ſpeciebus quas ibi ponit ualet in cauſa frigida. Et quandoque potus aquæ frigidæ, in q̃titate quæ nõ mortificet calorem innatum, rectificat appetitum, & propriè in conſuetis. Medicamen proprium in conualeſcentibus ex febribus. Recipe roſarum drachmas decem, ſumach drachmas duas, cardamomi drachmã unam fiant ex eis trochiſci ʒ. 3. facit enim appetitũ, & ſedat ſitim. Octauus modus eſt permiſcere plura ex iſtis ſecundum diuerſas intentiones, ita tamen ut opponantur cauſæ ſiue lapſui qui fuerit in ore ſtomachi & non ſolum cõpleatur huiuſmodi perſumpta, imò quandoque per exterius applicita ſicut fomenta, unctiones, cerata & emplaſtra, quæ opponuntur lapſui, & ſint excitantia appetitum, et non ſolum ponatur in ore ſtomachi, imò ſuper toto ſtomacho, & ex proprijs eſt ut coquatur citonium in uino nigro ſtiptico cum pauco aceti, poſtea addatur panis biſcoctus ſiue aſſatus & ſuccus mentæ, piper longum, maſtix, ſchinanthus, thus & ſimilia, et poteſt fieri calidum aut frigidum, ſecundum exigentiam la-

psus. Aliquando etiam rectificamus gustum linguæ, cum collutionibus, & his quę masticantur, sicut cum uino optimo odorifero ægro placenti. Aliquando cum aceto aut oximelle. Aliquando facimus ipsos masticare passulas, nuces, auellanas, pineas prępparatas, fistica, aliquando panem, et postea masticatum expuere ut humores & limositates in lingua inuiscate remoueātur. Pro tertia intentione, scilicet correctio accidentium sunt tria, quæ aliquando sequuntur ad nocumentum appetitus scilicet diminutio aut corruptio digestionis, de cuius curatione sermo prącessit. Item macrefactio, cui subuenitur dando cibos facilis digestionis de eius curatione sermo prącessit. Item macrefactio, cui subuenitur, dandos cibos facilis digestionis, citę penetrationis, & multæ nutribilitatis, quæ gustui ægri sint conformia, quantum est possibile. Tertiò aliquando casus appetitus, perducit ad syncopim. Et cura eius apud Auic. est approximatio odoramentorum delectabilium, sicut hœdus lactens, & gallina assata. Et prohibeatur ei somnus, & cibetur cum conualescit, pane infuso in uino, & sumat sorbitionem, uel locis nutrimenti. Pro quarta intentione regimen sex rerum declinet in contrarium causæ deijcientis appetitum, & fit excitans appetitum omnibus modis possibilibus, de quibus supra, uitentur itaque multum pinguia & oleaginea rancida, & quæcunque malo odore, aut sapore, aut alia mala qualitate participantia, & propriè ægro displicentia, & uitetur crocus, & eligantur quę sunt boni odoris, saporis, & propriè placentia, & habentia tā qualitates manifestas, quàm occultas ad hoc conuenientes de quibus in secunda intentione sufficienter dictū est, & obseruentur canones conuenientes in cibatione, scilicet ut non comedat, nisi prącedente cibi digestione celebrata. Vnde fit notabilis distantia inter unam cibationem & alteram, imò prohibeatur cibus spatio longo, & propriè in mala complexione frigida materiali phlegmatica, ut materia illa resoluatur, aut aliter expellatur, ut per lōgam abstinentiam sequatur fames, sicut etiam aliquando somno longo tempore prohibito, postea sequitur somnus fortis, quo concesso fit in ipso profundatio. Et inter cætera non multiplicetur potus, sicut communiter faciunt, qui non possunt comedere. Cæteræ res non naturales taliter ordinentur ut non sint cōtrariæ causæ deijciente appetitum.

DE CORRVPTIONE APPETITVS. Cap. LXXXVII.

APPetitus corruptus est appetitus rerum diuersarum à consuetis humanæ speciei. Et est duplex quidam minus corruptus, sicut qui declinat ad acetosum & acutum, & appetunt aliquando secem aceti, aliquando calcem & similia. Quidam magis corruptus decliuis ad exiccatū, uaide siccum, sicut est lutum siccum, carbones, et teste uasorum, gipsum & similia. Et quandoque est decliuis ad aliqua inconsueta speciei humanæ, licet consueta, alijs speciebus, quæ omnia eueniunt propter humores in stomacho existentes affectos mala qualitate manifesta, uel occulta, diuersa à consueta, faciente ipsos appetere cibos aliorum animalium, et quandoque res nulli animali consuetas, uidi enim quandam comedentem carnes crudas, quandam melicam & speltam. Et quandoque, ut supra appetunt res nulli speciei consuetas.

Causa huiusmodi est, quia stomachus præternaturaliter dispositus appetit contraria dispositioni præternaturali stomacho impresse ut ipsam fugēt et corrumpant, crasso autem & uiscoso opponuntur subtiliantia & incidentia. Sed humiditati superfluæ lubricæ opponuntur exiccantia. Quod autem appetunt magis carbones, aut gipsum, quàm panem ustulatum, qui est siccus & notabiliter exiccans, speciei humanæ consuetus, aut quod nō appetant indifferenter omnia exiccantia æqualis incensionis et potentiæ sibi cognita æqualiter, non prouenit nisi ex quadā ąpprietate, currente inter unū contrariū, et nō alterū. Hic aūt appetitus, licet possit accidere indiuiduis speciei humanæ, utriusque sexus propter multiplices uarias, & inconsuetas humorum corruptorū dispositiones in stomachis ipsorum repertis, ex cibis & potibus corruptis, nec non ex causis corporeis accidere potentibus, frequentius tamen accidit pregnātibus, in secundo aut tertio mense, propter retentionem mēstruorum, & ipsorum corruptorum stomacho communicationem. In primo nanque mensæ retenta sunt pauca, & non admodum corrupta, sed supra tertium plurima eorum cedunt in nutrimentum fœtus fœtu iam magnificato, quare nō ita superfluunt, ut stomacho cōicentur, imò apud Aui. hic appetitus corruptus plus accidit in eis q̄ ipsius destructio

Signa satis nota sunt & humor corrumpens appetitum cognoscitur ex odore, calore, sapore, eructuatione & similibus.

Prognostica. Primum, hic appetitus apud Auic. nominatur periculum, quia potest esse signum, et causa periculosarum ægritudinum, & nominatur discrimen, id est, differentia, distinguitur enim per ipsum præguans à non prægnante. Secundum, hic appetitus secundum plurimum curatur, nisi sit à principijs generationis contractus. Aliquando tamen est cura difficilis, quæ non nisi longo tempore perficitur.

Cura huius est quatuor res prącedentes in cura prostrationis appetitus. Prima remouet causam. Secunda os stomachi, imò totum stomachum rectificat. Tertia curat accidentia. Quarta ordinat regimen. Pro prima intentione euacuandi sunt humores corrupti uomitu, aut secessu. Vomitus tamen est promptior uia si nauseauerit, & sit facilis ad uomitum, qui perficiendus est cum uomitiuis, de quibus sępe dictū est. Item cum solutionibus integratis ex suis minoratiuis, digestiuis & eradicatiuis. Digestiua autem opponātur, humori corrupto, tam secundum qualitates primas quàm secundas, secundum plurimum enim humores huiusmodi sunt frigidi, propterea digestiua debent esse calida, ac frequenter sunt crassi, & uiscosi, & tunc digestiua debent esse incidētia & subtiliantia sicut oximel: scilicet compositum & scillitticum, & quandoque sunt subtiles, fluxibiles, & digerentia debent esse exiccantia, absque incisione et subtiliatione, sicut mel rosarum. Et appetitus corruptus indicat, qualia debent esse digerentia, debent enim esse conformia appetitui stomachi, cum ipse appetat contraria dispositioni, præter naturali suæ.

Solutiua

Solutiua autem sint propria, contra humorem peccantem. Et polipodiū est proprium in appetitu luti & in prągnantibus. Et hierapicra obtinet principatum tam in humoribus crassis quam subtilibus inuiscatis, aut inbibitis, cuius dosis est. ℥. 1. pilulæ etiam sicut alephang. & stomatichæ & electuarium de alchaf, descriptione Mes. est proprium & conceditur prągnantibus. Et mirob. confortant stomachum, dosis eius est circa. 3. ʒ. & aqua mellis pluribus diebus exhibita quantitas. 5. ℥. aut plurium, lauat & mūdificat stomachum & intestina à superfluitatibus in eis contentis, similiter aqua thermarum bibita sicut aqua Poretæ. Debent etiam humores diuerti sicut dictum fuit in capitulo prącedenti. Et de bonis auxilijs in curatione eius est ut accipiatur res quæ appetitur sicut lutum & miscęatur cum quibusdam uomitiuis, sicut sunt pinguedines rancidæ, oleaginea.

Et quædam à proprietate uomitum prouocantia sicut succ. raphani, aut ʒ. 1. ellebori aut pulueris, in liquore in quo est res quæ appetitur dissoluta infundātur taliter ut euomat, sic enim deijcietur aut auferetur appetitus ille, & hoc modo facimus abhorrere uinū illos, qui libenter bibunt, & inebriantur multum in fundendo elleborum in uino taliter ut euomant. Secunda intentio perficitur cum corrigentibus discrasiam stomachi & ipsum confortantibus, ex quibus est aromaticum rosarum, descriptione Gabrielis. Itē diacinamomum, & aliquæ tripheræ, sunt ad hanc intentionem amygdalæ amaræ, uinum ponticum coctum usque ad medietatem, de quo bibatur in mane per hebdomadam unam. ℥. 3. Et ruta est mirabilis iuramenti. Item ameos, cyminum, & mastix commixta masticetur. Rec. belliricorum, embli. aā. ʒ. 8. nucis henden, quæ apud Auic. est terra granosa sicut cicer ℈. 1. mastix, ʒ. 8. cardamomi maioris, ameos zing. aā. ℈. 1. fiat electuarium cum melle, & detur ad quantitatem nucis ante cibum & post. Pro tertia intentione scilicet, correctione accidentium, oportet aliquando curare digestionem corruptam quę aliquando sequitur ad hunc appetitū corruptum, quapropter oportet euacuare huiusmodi cibos malos, quæ ab his appetuntur. Et secundo si assumpti fuerint statim ipsos educere uomitu, aut secessu, aut utroque modo. Et tertio digestionem corruptam si acciderit curare secundum doctrinam datam in capitulo prącedente. Regimen sex rerum declinet in contrarium discrasiæ. Cauendum est ab aēre corrupto, cibi conuenientes sunt pulli columbarū assati, farina amyli in iure carnium laudabilium cum sale condita, suctio salsorum, uinum ponticum. Et apud Auic. in secuuda mensa uti ameos est ualde mirabile & similiter amygd. amaris, fisticis, passulis, chrisomelis, castaneis & inter omnes herbas ruta est præstantissima, & inter omnes species, piper, zingiber, & reliquum regimen sit contrarium discrasiæ, & humori corrupto, & procuret summopere ut bona fiet digestio.

DE APPETITV CANINO. Cap. LXXXVIII.

APPetitus caninus, licet apud quosdam sub appetitu corrupto reponatur, cū non conueniat alicui indiuiduo de specie humana naturaliter disposito, imò uidetur transcendere naturam humanam, & sequi naturam canum uel luporū à quibus nomen sumpsit, unde apud istos non est inconueniens eundem appetitum lædi corruptè & diminutè per intensionem. Attamen iuxta diffinitionem appetitus corrupti superius per me datam cōformem menti, Auic. non est appetitus caninus sub corrupto appetitu ponendus, imò sub appetitu diminuto læso per intensionē nisi fortè appetitus corruptus modum transcenderet in appetendo res disconueniētes speciei humanæ, post quarum sumptione non satiatur, tunc enim idem esset appetitus caninus & corruptus, licet secundum distinctas rationes. Est autem appetitus caninus appetitus intensus & pluris quam possit digeri & post eius sumptionem non satiatur.

Hic appetitus est duplex, quidam qui sequitur causas quasi naturales aut neutrales sicut appetitus multum uigilantium & eorum qui famem multo tēpore perpessi sunt & superflue se exercitantium & balneatorū siue in balneis calidis resoluentibus siue in aquis frig. calorem intrinsecum per antiperistasim fortificātibus & iter agentium per niues & aquas. Item conualescentium à longis ægritudinibus quæ arefecerūt corpus. Item euacuationem à natura uel ab arte, & ex hoc genere est appetitus sequens caliditatem fortē in ore stomachi, siue sit innata intrinseca siue extrinseca ab aēre, quæ caliditas non sit debilitans nec inflammans, sed faciens id quod facit suctio uenarum meseraicarū attrahendo in uirtute epatis ad quē sequitur frigiditas propter resolutionē humidi substātifici, & ex hoc genere est caliditas existens in totū si sit naturalis & notabiliter resoluens. Si uerò ista caliditas esset prętternaturalis causans famē prętter modū resoluēdo tunc appetitus esset prętternaturalis, & sub hoc prętternaturali reponitur iste qui sequitur debilitatē contentiuæ cibi propter quē corpus nō nutritur, & sub hoc prętternaturali reponitur qui sequitur catarrhū descēdentem ad stomachū, qui nō imbibitur in ore stomachi, nec̄ etiā replet stomachū, sed solū infrigidat frigiditate excitāte famē, & si catarrhus iste esset ponticus uel acetosus adhuc magis excitaret famē. Et sub hoc appetitu prętternaturali comprehēditur ille qui sequitur suctionē humiditatis cibalis à uermibus, aut quando stimulādo faciūt ipsam descēdere ut exeat sicut in lienteria. Quapropter corpus nō nutritur unde necessariū est sequi famē, pręcipue si nō ascendāt ad stomachum turbātes & pungētes os stomachi, ita ut prouocent nauseam. Hi tamē uermes aliquādo corrumpūt appetitū sua mala qualitate potius occulta q̄ manifesta, quapropter secundū diuersos ipsorum effectus & applicationes aliquādo minuunt, imò destruūt appetitum aliquādo augent, aliquādo corrūpunt appetitum. Et sub hoc genere cōprehenditur sequens phlegma acetosum in stomacho cōgestum, aut aliunde deriuatum, aut melancholiā acrem, aut ponticam à splene ad os stomachi deriuatā, licet fortè hic appetitus nisi modum excederet sub naturali, aut quasi naturali cōprehendi posset, ducunt enim hi humores frequēter ad appetitum caninum. Primo, quia deponunt uiscositatem ab ore stomachi cuius præsentia impeditur appetitus. Secundo quia corrugant os stomachi quæ corrugatio suscitat appetitum. Tertio, quia inspissant, uniunt & fortificant uillos longitudinales quibus fit attractio, frigus quoq̄ intensum

aëris corrugando & inspissando uillos longitudinales potest esse causa huius appetitus, sicut accidit iter agentibus per aquas & per niues, licet fortificando calorem intrinsecum per antiperistasim hoc possit accidere sicut ab initio dictum fuit. Et in summa si hæ causę fuerint naturales & quasi naturales, faciunt appetitum caninum naturalem aut quasi naturalem.

Si uerò multum prȩternaturales faciũt ipsum ægritudinalem, licet hic appetitus & omnes causę eius nõ absoluantur ab aliqua præternaturalitate. Et ex his manifeste sunt species & causæ appetitus canini. Signa. Appetitus caninus cognoscitur, quia est intensus. Et si homo ei sequatur est necessarium iuxta Rasi. cibum egredi indigestum per superius aut inferius, plus enim iuxta descriptionem superius datam appetitur quàm possit digeri. Causæ autem primitiuæ, scilicet, uigilie, exercitium, balneatio, frigiditas aëris, aut superflua eius caliditas resoluens, longa fames & similes cognoscuntur, quia cum adsunt aut præcesserunt, secundum plurimum sequitur hic appetitus caninus. Et quia non adsunt aliæ causæ à quibus possunt pendere. Causæ autem per communitatem à toto sicut in conualescentibus ex longis ægritudinibus resolutis & arefactis. Et sicut in habentibus calorem fortem naturalem aut prȩternaturalem prȩter modum resoluentem, & sicut in euacuatione superflua à natura uel arte cognoscuntur. Primo, ex præcessione illarum ægritudinum & corporis arefactione. Secundo ex caliditate forti tactu percepta cum colore rub. aut tendente in citrinum, & robore corporis, si caliditas illa fuerit naturalis, si uerò fuerit præternatur. erit mordacior debito cum debilitate corporis & imperfectione operationum. Signa tamen complexionis posita sunt secunda primi, ad quæ recurre. Tertio uerò ex præcessione euacuationum spontanearum aut artificialium. Et cum his & omnibus causis præter modum resoluentibus secundum plurimum uenter est stipticus, quia natura retinet feces ut exurget, quicquid potest licet aliquando actualis fluxus posset esse causa appetitus canini. Catarrhi autem cognoscuntur ex dictis superius in capitulo proprio, quod fluunt secundum plurimum nõ solum ad stomachum, imò etiam ad pulmonem, uerum existimo ipsos raro esse in causa cum magis sint apti appetitũ destruere quàm intendere. Signa uermium ponentur infra. Signa autem causarum quę sunt proprie ori stomachi sumuntur hoc modo, caliditas superflua oris stomachi comprehenditur ex siti, cum non solum exiccet humidum substãtificum, sed etiam roridum, & est uenter stipticus, & est sine acetositate & rugitu, & similibus frigiditatem significãtibus. Et contraria signa sunt dominantia, & si hæ dispositiones fuerint naturales appetunt similia, si uerò præternaturales contraria, sed humor acetosus in stomacho cognoscitur ex eructuatione, sapore, odore, uomitu, redolentibus saporẽ acetosum, & quod homo non appetit aquam, neque res frigidas, & si est phlegma, color linguæ est albus, & sputum album acetosum, & color faciei albus, & similia quæ sunt signa phlegmatis, & si est melancholia, color linguę est fuscus, & sapor in ore repræsentans cum acredine declinet ad ponticitatem, & fortè adsunt nocumentum splenis, & signa eius qui est ex debilitate contentiuæ in stomacho & in corpore sunt egressio festina cibi indigesti. Et si adsit debilitas contentiuæ aliorũ membrorum adsunt fluxus aliorum generum, & fortasse peruenitur ad sanguinolentam egestionem, & ad eandem quæ est sicut lotura carnis, secundum plurimum tamen his fluxibus dum actu sunt coniungitur deiectio appetitus.

Prognostica. Primum, appetitus caninus perducit ad bulimum, facit enim ut multus cibus sumatur qui sumptus non potest digeri, & sic est necessarium iuxta Rasim ipsum indigestũ egredi uomitu aut secessu & multas humiditates prȩternaturales in stomacho congeri & corpus non nutriri, quapropter sequitur bulimus qui est fames membrorum cum satietate stomachi, & ducit ad subeth propter multitudinẽ uaporum phlegmaticorum caput replentium, qui eleuantur ab humiditatibus phlegmaticis in stomacho congestis. Et ex eadem causa potest ducere ad mortem uaporibus illis eleuatis ad caput, in humiditatem phlegmaticam condensatis & facientibus apostema lithargicum, & etiam quia corpus non debitè nutritur unde exiccatur & arefit. Secundum, hic appetitus caninus secundum plurimum curatur.

CVm aliquis famem assidue patitur, & cibus post comestionẽ adeò grauat, ut aut uomere, aut per inferiorem regionem ipsum eijcere cogatur, rizi dandum est ei, quod cum coquitur ex liquore qui fluit ab agno, qui in furno assatur impinguatur, & cauda, & ei similia, nec non ex omni cibo qui unctuosus est. Et uinum uetus purum dandum de quo quãtum poterit bibat.

Deinde præcipiendum est ei ut euomat, et hoc regimem conseruandum est donec sanetur. Quod si nec cibus eum grauat, nec ipsum euomit, nec per secessum expellit, carnes uaccinæ sunt dandæ, & frumentum coctum, ut puls & rizi cum lacte, & aquam frigidam in potu sumat, & in aëre frigido moretur. Hac autem ægritudine laborans nihil acetosum & stipticum, nec acutum comedat, sed dulcibus & unctuosis solum utatur.

Diuiditur hoc capitulum in partes duas. In prima parte determinat de appetitu canino pendente à causa frigida. In secunda de appetitu canino à causa calida. secunda ibi. Quod si neq; cibus. Prima in duas. Primo ponit signa eius. Secundo curam, secunda ibi. Rizi est ei dandum. Quæ dicit in prima parte nota sunt ex suprascriptis. In secunda parte curat appetitum caninum exhibendo rizum impinguatum cum pinguedine cadente ex agno dum assatur & exhibet carnes ualde pingues, sicut carnes existentes in caudis agnorum quæ sunt ualde pinques: hæc enim ualde pinguia, & similiter oleaginea destruunt appetitum, postea dat uinum uetus in magna quantitate, corrigit enim malam complexionẽ frigidã, postea iubet uomitũ prouocari, ut humor acetosus in stomacho existẽs educatur, & hoc multotiens debet fieri donec sanetur, non tamen debet euomere omnem cibum, quia sic non nutriretur.

Sed exempli gratia, comedat & bibat copiose in prandio, ex his quæ dicta sunt aut similibus, postea euomat. Sed in cœnis ex his unctuosis parum comedat, & uinum uetus bibat in moderata quantitate & illud retineat. Et hoc pluribus diebus faciẽdum est donec sanetur. In secunda parte curans appetitũ caninum à causa calida dicit, quod si cibus eum non grauat, nec per uomitum aut secessum emittat. Ex quibus significatur calorem naturalem esse fortem, & bene digerentem, sed superflue resoluentem, danda sunt ea quæ sunt difficilis digestionis, & solidi & uiscosi nutrimenti, ne facile resoluantur, & cum hoc ad frigidum declinantia, & temperetur complexio superflue calida sicut est frumentum coctum, ut puls optime coctum, est enim parum distans à temperamento uersus calidum, temperatum in passiuis & ipsum elixatum sicut hic præcipit est apud Auic. tardæ digestionis, inflatiuum, plurimi nutrimenti super omnia alia genera. Et rizum calidum, & siccum coctum cum lacte, ad temperãdum eius caliditatem, & bibat aquam frigidam, & moretur in aëre frigido, de quo tamen est dubium ne per antiperistasim fortificet calorem intrinsecum iuxta Aphorisi. Ventres uere & hyeme calidissimi sunt natura. Sed credo Rasis non uelle debilitare digestionem, imò potius fortificare, sed bene prohiberet nimiam resolutionem humidi, quæ multo magis fit in aëre calido q̃ frigido. Et si bene consideremus hic appetitus caninus est naturalis aut quasi. Vltimo dicit, quod laborantes huiusmodi appetitu non debent uti acetosis, stipticis aut acutis, hæc enim excitant appetitũ. Et in his qui habent fortitudinem caloris, cauẽdum est ab his quæ sunt facilis digestionis & paucæ quantitatis, ne digestio corrumpatur ad fumosum.

SVpereest ut ordinẽt cura appetitus canini, qui à quacunque causa pendeat exigit quinq; intentiones. Prima, est remotio causæ. Secunda, appetitus obtusio. Tertia, stomachi confortatio. Quarta, correctio accidentium. Quinta, regimen sex rerum. Si ergo pendeat à causis primitiuis remoueantur, & nocumẽtum si quod est per ipsas impressum, utputa si fuerit à superfluis uigiliis, inducatur somnus aliqualiter superfluus, non tamen multum in longitudine & profunditate unius somni, imò in pluribus uicibus satisfiat, ita ut ubi consueuit dormire semel in die naturali, dormiat bis & ter secundum oportunitatem. Similiter si sequatur longã famem detur cibus copiosus non quidem una uice, quia nõ posset digeri, sed potius pluribus uicibus inter quas tantum tempus mediet quod præcedens cibus possit digeri, & si sequatur superfluum exercitium inducatur quies opportuna eodem modo in reliquis. secundo appetitus obtundatur, & aliæ intentiones perficiantur, ut infra. Si uero appetitus caninus sit per communitatem à toto aut ab alijs membris, exiguntur quinq; intentiones similes suprascriptis, quarum prima est remotio causæ, uerbi gratia, in arefactis ex longis ægritudinibus intendatur restaurationi exhibendo cibũ copiosum nõ in una uice, sed in pluribus uicibus, qui sit facilis digestionis, boni chimi & paucarum superfluitatum. Sed in habentibus calorem fortem præter modũ resoluentem intendatur ipsius remissioni tam regimine cibali, quàm medicinali, sicut cum syrupis, confectionibus, electuarijs, aquis, epithimatibus, emplastris infrigidantibus quæ satis nota sunt. Et cum cibis frigidis sicut lactuca, acetosa, endiuia, portul. & dentur cibi præbentes nutrimentũ crassum & multum, sicut frumentum, rizum, carnes grossæ, & similes, iuxta textũ Rasis, & in omnibus in quibus appetitus caninus sequitur nimiam resolutionẽ, sunt pori cutis inspissandi cum stipticis, sicut oleum myrtinum cum cera dissolutum, & sicut alumen dissolutum cum aceto, & ut abluatur aqua frig. nisi timetur caloris extinctio. Quod si sequatur, euacuationes superfluas sistendæ sunt, & similiter si sequatur, debilitatem contentiuæ membrorum confortanda est sicut dicitur in fluxibus. Et similiter si catarrhus fuerit in causa curetur sicut dictum est in. c. proprio, & uermes similiter sicut dicetur inferius. Si uerò causæ fuerint proprie sicut caliditas aut frigiditas curetur cum contrarijs interius & exterius regioni stomachi applicitis quæ ex suprascriptis satis nota sunt, & phlegma acetosum, & melancholia acris pontica in ore stomachi educatur aut cũ uomitu, est enim promptior uia, & sic iubet Rasis in litera, aut cum solutiuis, sicut sunt pilulæ alphanging, stomachicæ, hiera simplex & similes, phlegmate existente in causa, quibus præmittantur digestiua sicut oximel simplex, compositum, scilliticum, mel, & aquę proportionales, & melancholia cum sena, epithimo, mirob. indis, diasenę quibus prȩmittantur digestiua sicut syr. de epithimo sabor, & similes cum aquis proportionalib. & hæc digestiua & euacuat. respiciant tam membrum mittens q̃ recipiens. Et quandoque sanguine melanchol. existente multo, aut splene apostemato confert phlebotomia basilicæ, & aliquando uentosatio super splenem confert prohibendo transitum melancholiæ ad stomachum, & in summa à quibuscunq; causis pendeat exequendæ sunt quinq; intentiones suprascriptæ. Quarum prima est remotio causæ complenda, ut dictum est. Secunda intentio, scilicet, obtusio appetitus perficitur multis modis. Primo suadendo eis ut rationi obsequantur & non appetitui. Secundo, quod medicus faciat illis in mensa prȩsentari quantum est ipsis sufficiens & nihil aliud & cũ comederint illud, abstineant ne præsentia obiecti eorum accendatur appetitus & intendatur. Tertio, quod sumpto cibo quantum uidetur sufficiens surgant à mensa & ad alias cogitationes se transferant. Quarto, si hæc non suffecerint sicut accidit in pueris, & quibusdam alijs qui nõ obsequuntur rationi, nec sunt aliquo pacto tolerantes famem cum surrexerunt à mensa dentur aliqua quæ paulatim comedant, quę parum grauent stomachum sicut aliquas passulas & auellanas aut phisticos & similia, quæ ipsi rumpant, aut interim paulatim aliqua

aliqua pauca comedendo appetitus sopiatur. Quin tò, his non sufficientibus dentur in princ. aut in medio mense cibi potabiles sicut brodium: hi enim appetitum magis obtundunt et non grauant digestionem. Sextò, his non sufficientibus dentur cibi fastidiosi ut insipidi, primò non cum sale & cæteris, non secundum consuetudinem debite conditi, deinde pingues aut dulces, & proprie pinguetudine aut dulcedine fastidiosa. Caucdo ab acetosis, ponticis, stipticis, acutis, salsis. Septimò, sopiendo aut debilitando os stomachi cum intensæ frigidis aut multum uiscosis adhærentibus ori stomachi ægro dando fœtida aut res habentes odores ægro displicentes. Itē rancida aut aliqualiter putrefacta, quæ sint pinguia os stomachi disgregantia & relaxantia. Et inter cætera ponatur multus crocus pro condimento suorum ciborum & potuum. Item pineæ antiquæ aut nuces rancidæ, & similia multum appetitum deijciunt, butyrum quoq; deijcit appetitum, & proprie quando fuerit antiquum horridi odoris & saporis. Et in summa omnia multū pinguia & oleaginea deijciunt appetitum. Vinum autem sit mediocris potentiæ non stipticum, acre aut ponticum, de quo multum bibat siue intentio fuerit uomere, siue intentio sit depositio humoris uiscosi ex ore stomachi. Sed ratione uomitus prouocandi detur post alia cibalia abominabilia & ad uomitum disponentia aut simul cum ipsis. Sed ratione resolutionis aut dispositionis humoris uiscosi ex ore stomachi detur stomacho ieiuno ne alijs cibis impeditum debilius operetur. Et si bibatur calidū ratione utriusq; intentionis magis conuenit. Auic. tamen quando adest fluxus prohibet omne uinum: stipticum namq; & acetosum auget appetitū, sed amarum addit in solutione uentris fortè quod insipida sicut quædam ferariensia conuenirent. Octauò, deijcitur appetitus cum exterius applicitis sicut fomentationes ex mollificantibus ex decoctione maluauisci, maluæ, fœnugr. sem. lini, & similium, uel uesica plena huiusmodi decoctione tepida ori stomachi applicetur. Item unctiones ex pinguedine mucilaginibus, medullis & oleis mollificantibus cū butyro, & si huiusmodi exhibeantur per os amplius deijciunt appetitum. Cauendum tamen est summopere ne ex horū applicatione aut sumptione destruatur appetitus. Est enim deterior destructio appetitus q̄ appetitus caninus. Tertia autem intentio, scilicet, confortatio stomachi perficitur cum moderate stipticis habentibus proprietatem ab ipso, & contrarijs eius discrasiæ interius sumptis & exterius applicitis, non tamen exiccātibus appetitum quæ possunt patere ex superius dictis, & propriæ in cap. de debilitate digestionis. Et muscus & laudanum confortant stomachum, & nō augent appetitum, similiter crocus confortat stomachum & deijcit appetitum. Quarta autem intentio, scilicet, correctio accidentium perficitur secundū ipsorum exigentiam. Vomitus quidem cura præcessit superius in 1. cap. de dispositionibus stomachi, & similiter cura debilitatis digestionis in secundo. Et cura bulimi statim sequitur. Sed de fluxu uentris cuiuscunq; generis agetur in sequentibus: hęc enim sunt accidentia quæ aliquando sequuntur appetitum caninum. Pro quinta intentione aēr & reliquum regimē sex rerum declinet in contrarium discrasiæ, & melius est partiri cibum quàm multū una uice exhibere. Et cauendum est ab acetosis, acutis, ponticis, stipticis & amaris. Et utendum est dulcibus, unctuosis & insipidis. Et apud Auic. uitellus oui induratus per assationem & confert in fine mense. Somnus longus & multa quies conueniunt. Et ioci & ludi, & meditationes diuertētes animum à comestione & ciborum consideratione, & reliquum regimen magis speciale potest patere ex suprascriptis in hoc capitulo.

DE BVLIMO. Cap. LXXXIX.

BVlimus aliter dictus fames uaccina est descriptiue apud Auicen. fames membrorum cum satietate stomachi. Sunt namq; membra famelica indigentia nutrimento, sed stomachus respuit ipsum, & non habet species nisi modos differentes secundum intensum & remissum. Causæ bulimi sunt duplices, sicut duo sunt inclusa in quiditate eius, Vnum est membrorum desiderium sequens ipsorum inanitionem. Quęcunq; ergo possunt esse causa inanitionis membrorum, possunt esse causa saltem partialis bulimi. Reliquum est satietas stomachi, id est, deiectio siue destructio appetitus ac si stom. esset satur. Quæcunque ergo causæ possunt minuere aut destruere appetitum, possunt esse causa saltem partialis bulimi. Bulimus itaq; exigit causas quæ utrunque faciunt, scilicet, membrorum inanitionem & deiectionem appetitus. Istæ ergo causæ aliquando sunt unæ, id est, q̄ una & eadem causa faciet utrunq;, sicut appetitus canin. modo superius declarato: facit enim ut multus cibus sumatur qui sumptus non potest digeri, & sic membra inaniuntur, & cum hoc nō digesto est causa nauseatiuæ satietatis & deiectionis appetitus. Item frigus intensum exempli gratia in agentibus iter per niues est aliquando causa congelationis oris stomachi & mortificationis uirtutis sensitiuæ & attractiuę eius: & tamen per antiperistasin potuit aliorum membrorum calorem fortificare. Item febres aliquando membra inaniunt, & tamen humores à quibus pendent ad stomachum repentes appetitum deijciunt. Item debilitas digestiuæ facit ut superfluitates in stomacho congerantur, & eadem facit ut deficiente nutrimento corpus inaniatur, & sic de singulis. Aliquando pendet à diuersis causis, nam potest obtundi appetitus propter nocumentum neruorum cerebri uenientium, ad dandum ipsi sensum, aut propter catarrhum in ore stomachi inuiscatum, & tamen ex alijs causis corpus inaniri, & tu per reliquas causas discurre, quæ possunt elici ex capit. destructionis aut diminutionis appetitus, & ex hoc capit. appetitus canini.

Signa cuiuscunq; causæ patent ex suprascriptis in dictis capitulis. Signa namq; inanitionis membrorum sumuntur à macie, complexione calida resoluente, & similibus. Sed signa causarum destructionis aut diminutionis appetitus positi sunt in capitulo proprio.

Prognostica. Primum bulimus quandoq; ducit ad syncopim, tum propter corporis inanitionem, tum propter nocumentum oris stomachi, cui cor compatitur. Secundum. Licet bulimus secundum plurimum curetur; tamen si longo tempore perseueret secundum plurimum ducit ad inceritum, etiam sine causa ualde manifesta. Cura exigit quatuor intentiones. Prima est remotio causæ uel causarum tam destructionis appetitus stomachi quàm inanitionis aliorum membrorum. Quæ causæ qualiter debeant remoueri, patet ex dictis suprascriptis duobus cap. scilicet in capitulo destructionis appetitus, & in cap. apperitus canini. Secunda est apperitus excitatio & oris stomachi canfortatio, quæ qualiter debeat compleri manifestum est ex dictis in cura apperitus canini. Et inter cætera in lapsu calido administrentur odorifera sicut citonia, poma odorifera, arācia, limones, & quæ fiunt ex ipsis & cum speciebus odoriferis sicut coriandri præparati, rosæ, flores lambruscæ, camphora & similia, & in lapsu frigido gariophili, cinamomum, uinum odoriferum cum mica panis assata & aspersa gariophilis, & similib. aromaticis, aut cum tortellis de seni, id est, pane biscocto infuso in uino optimo & comesto. Exterius etiam stomacho applicita ad hoc conferunt quæ sunt stiptica aromatica cum proprietate appetitum excitātia, declinantia ad contrarium lapsus, quæ apposita sunt superius in capitulo destructionis appetitus. Pro tertia intentione, corrigenda est syncopis aspergendo faciē cum aqua frigida, & ponendo sub naribus odorifera, & non sinendo ipsos dormire & excitando ipsos à profunditate syncopis cum ligaturis, euulsionibus aliquorum pilorum, aut aliquo alio modo leuem dolorem inferendo, & cum titillationibus, & similibus ingenijs & cum euadunt à syncopi cibentur pane infuso in uino odorifero ne redeat syncopis. Et si possibile est prohibeatur antequam fiat cibando eos cum stipticis odoriferis suo lapsui contrarijs. Quarta autem intentio, scilicet, regimen sex rerum patere potest ex dictis cap. destructionis appetitus, & appetitus canini: debet enim declinare ad contrarium discrasiæ.

Fames autem syncopalis iuxta Auicen. est ut patientes ipsam non sint tolerantes seipsos cum sint famelici, cumq; tardatur eis cibus superuenit eis syncopis & casus uirtutis.

Causę enim sunt debilitas aut nimia sensibilitas oris stomachi, cui cor facilè compatitur. Itē nimia resolutio sequēs aut fortem caliditatem, aut humidi substantifici & humorum subtilitatem aut raritatem texturæ & pororum latitudine.

Signa nota sunt ex suprascriptis. Prognosticum. Fami syncopali facilè subuenitur, famis syncopalis curatur cura syncopis & cura appetitus canini.

Et in summa cura uertitur circa duo, unum est ad curandum ipsos in dispositione syncopis, & de hoc sufficiens sermo præcessit in capitulo syncopis, & in capitulo de bulimo. Aliud est ad curandum ipsos cum euadunt à syncopi, imò potius antequam ipsam incurrant si cognoscitur eius aduentus apud Auic. cibandi sunt pane infrigidato in uino, syrupo de fructibus, sed forcè delectabilius erit si cum uino odorifero misceatur uinum citoniorum in quo panis infusus actu frigidus sumatur, aut si maior fuerit caliditas, misceatur cum uino uinū granatorum, aut uinum crispinum, aut de berberis, aut succus acetositatis citri, limonum & similium, & prohibeantur à somno plurimo, & non tardetur eis cibus, & cibentur frigidis actu.

DE SITI. CAP. XC.

SItis iuxta suprascripta. Est descriptiue appetitus frigidi & hum. Et est duplex: Quędam naturalis sequēs causas efficiētes naturales, scilicet, uiritis & caloris naturalis actionē, et propter fines à natura intētos, qui sunt humidi, & roridi, restauratio ciborū in stomacho melior commixtio, & consequēter melior digestio chili ad epar & sanguinis ad mēbra melior penetratio, & quartò madefactio in locis necessarijs sicut in lingua, gutture, pulmōe, iuncturis, et similib. Quędā sitis est preternaturalis. De cuius curatiōe hic agēdū est, quę potest lædi diminutè, ablatè, & corruptè. Et diminutio dupliciter per intensionē, & remissionē. Sed de ipsa ipsa per intensionē prius agēdū est. Quæ est duplex, quędā enim est sitis intensissima in qua appetitus potus frigidissimus. Alia multa in qua appetitē potus multus, licet non ualde frigidus quarū causę sunt distinctę, quę poterūt elici ex dicēdis

Causa immediata cuiuscūq; sitis est tristis sensatio sequens consumptionem humidi roridi in ore stomachi. Causæ uerò mediatæ quædam sunt extrinsecæ sicut aēr æstuosus & ualde siccus, uinum potens, antiquum, calidum & sic. quod apud Gal. 2. interiorum perduxit seruum notarij ad instātiam uigiliarum, alienationem & febrim, & tandem ad mortem. Item aquæ salsæ de quibus Gal. ibidem. Et tempore meo quidam Quirinus nobilis Venetus cum tempestate impulsus pertransiuisset Gades Herculeos cum 60. socijs, solū cum quinq; socijs superuixit. Reliqui enim feruore sitis compulsi biberūt aquam salsam, & mortui sunt solutione uentris superueniente, & dysenteria cum siti continua usq; ad ultimum anhelitum. Ipse aūt cum quinq; socijs qui superuixerunt biberunt urinam propriam ab aqua salsa abstinentes. Item cibi calidi acuti, sicut allium, piper, & similes. Item cibi salsi, sicut carnes, caseus, et pisces saliti. Item res crassæ, & uiscosæ faciunt sitim, quia natura quærit ipsas expellere lotione, incisione, & subtiliatione, ad quæ peragenda quærit potum in auxilium, & pisces saliti sunt causa sitis his tribus modis, quia crassi, quia uiscosi, & quia salsi. Item amara faciunt sitim, quia calida exiccantia, & dulcia quia inflammātur. Item, quia aliqua eorum acuitate participant sicut mel & ficus. Item stiptica & pontica, quia exprimunt humidum ab ore stomachi comprimendo, & multitudo cibi cū paucitate potus est causa sitis. Item omnia putrefacta in stomacho sunt causa sitis. Item somnus longus superfluè calefaciendo, & uigiliæ multæ nimium exiccando. Et somnus super crapulam & cibos calidos, quorum auget caliditatem, intendit sitim, licet somnus fortificando digestionem aliquando sedet sitim iuxta Aphorif. 28. quintæ particulæ. Qui bibere appetunt. Quandoque enim superuenit sitis labore digestionis, quam somnus sedat fortificādo digestionem, & aliquando humectando sicut qui contingit ex siccitate meri, licet sitis præcipuè fortis ex alijs causis contingens parū somno sedet, sed potius potu. Item multitudo locutionis, exercitiū longū aut intensum. Et accidētia animi corpus inflāmantia aut exiccātia faciunt sitim sicut ira, tristitia, timor. Et sit sitis à morsu quorūdā uenenosorū cā à proprietate q̄ à qualitate manifesta ipsam exiccantē. Et uinū aut cibi in quo mortua sunt uiperæ faciūt sitim quæ nullo ingenio sedatur,

ſedatur, inſuper accidit ſitis per communitatem à à toto ſicut in febribus & criſi, imò ſitis ſignificat criſim ſignificando commotionem antecedentem criſim. Et quandoq; in ſolutione uentris fit ſitis, ſiue ſit ſpontanea ſine medicina ſolutiua, imò ſitis ſequẽs ſolutionem pharmaci ſignificat ſecundum plurimum complementum operationis, licet quandoq; antecedat propter caliditatem ipſius & ſiccitatem ſtomachi, quandoque tardetur ex cauſis contrarijs, & per communitatem à membris particularibus, ſicut à cerebro cum præter modum ſupercalefit aut apoſtematur, & propriè apoſtemate calido. Item per communitatem à membris ſpiritualib. ſicut à pulmone, corde, & ſimilibus, cum præter modum inflammatur. Item per communitatem à meri, fundo ſtomachi, inteſtino ieiuno & cæteris, cum præter modum calefiunt et exiccantur. Item per communitatem à renibus & cæteris membris urinalibus, ſicut in diabete & apoſtematibus, & ulceribus renum, & ueſicæ. Item per cõmunitatem ab apoſtemate cum inflammatur & apoſtematur, aut cum oppilatur, ſiue oppilatio ſit in ipſo, aut in meſeraicis, aut in uenis, quæ ſunt ultra epar prohibens tranſitum humiditatis debentis membra humectare, & hoc modo accidit ſitis in hydrope, & colica in ileos. Et inter cętera fundus ſtomachi & meri plus communicat ori ſtomachi, quia ſibi continua & poſt ipſa cor & pulmo, quia propiniora ori ſtomachi, licet epar ſit propinquius fundo. Poſtea inteſtina, &c. quæ ſupercalefacta aut exiccata poſſunt eſſe cauſa ſupercalefactionis aut exiccationis oris ſtomachi, inſuper accidit ſitis per proprietatem in ore ſtomachi, propter caliditatem aut ſiccitatem eius ſuperfluam ſine materia aut cum materia per ſe calida, aut per putrefactionem materia imbibita, inuiſcata, aut apoſtemata.

Signa cauſæ primitiuæ cognoſcuntur ex ſui præceſſione, & ex ſimilitudine effectuum naturæ ſuæ, & quando non adſunt cauſæ corporeæ à quibus poſſit ſitis pendere. Cauſæ uerò per communitatem à toto aut membris particularibus cognoſcuntur ex nocumentis totius, aut membrorum particularibus cum quorum augmento augetur ſitis, diminutione diminuitur. Oppilationes autem cognoſcuntur, quia ſi ſint in epate aut meſeraicis aut uenis quæ ſunt ultra epar ſecundum plurimum adeſt uentris ſolutio, ſi ſit in inteſtinis adeſt uomitus, & prohibitio ſeceſſus, & ſignum factæ cauſa diabetis, eſt ſitis uehemens quam non ſedet potus aquæ, imò cum bibitur emittitur cum urina, & redit ſitis, quare ſunt ſitis & prouocatio urinę ſeſe communicantes et ęquales. Signa uerò eius quæ fit communitate pulmonis, & membrorum ſpiritualium, ſunt quod eam ſedat attractio aëris frig, & uigilię conferunt ei reſoluendo uapores, & ſomnus addit in ea accelerando uapores. Et ſuctio aquæ paulatim magis confer in ſedando eam, quàm ſorbere eam ſubitò aliqua parte eius ad cãnam reſudante, quę in ſubitò deſcenſu non reſudaret, imò aſſumptio aquæ plurimæ ſubitò quãdoq; congelat ſuperfluitatem quę deinde calefit et additur ſitis in duplo, & ſic expulſio ſitis addit in ſitim, quare nõ iuuatur ab eis quibus iuuabatur in princ. Et cauſæ propriè ſtomacho, ſcilicet calid. & ſiccitas ſine materia, & cum materia cognoſcuntur per ea quæ ſæpe dicta ſunt in præcedentibus cap.

Prognoſtica. Primum. Quando aggregantur in ægritudinibus acutis ſitis uehemens, & ſiccitas uehemens, eſt malum ualde. Secundum. Si ſitis debitè regatur ſecundum plurimum curatur aut temperatur. Cura ſitis exigit quinq; intentiones. Prima remouet cauſam ſitis. Secunda ſedat ſitim. Tertia confortat ſtomachum. Quarta corrigit accidentia. Quinta ordinat debitum regimen ſex rerum. Si ergo cauſæ fuerint primitiuæ ſicut aër æſtuoſus, uinum potens, aqua ſalſa, cibi ſalſi, aut acuti, res craſſę & uiſcoſæ, & ſimilia, remoueatur & inducatur regimẽ contrarium. Et res comeſtæ aut imbibitæ in ſtomcho exiſtentes, uomitu & ſeceſſu educantur cum aqua tepida ſumpta in notabili quantitate, deinde remoueatur diſcraſia per cauſas primitiuas impreſſa cum contrarijs interius & exterius applicitis, quæ poſſunt eſſe manifeſta ex ſępe dictis, ſed magis ex ſtatim dicendis. Similiter ſi ſuperfluitas ſomni aut uigiliæ fuerit in cauſa, nimia locutio, & exercitium, & accidentia animi remoueantur, & inducatur regimen cõtrarium. Si uerò pendeat à morſu uenenoſorum, aut ſumptiõe eorum ſumpta educantur uomitu aut ſeceſſu, aut utriſque feſtinanter, & frangatur ipſorum audacia & uenenoſitas, & dentur bezahartica propria. Et ſimiliter reſiſtatur morſui ipſorum extrahendo uenenum extra, & prohibẽdo ipſum incluſum cum defenſiuis ſupra locum applicitis, & intendatur confortationi membrorum nobilium, & ad remotionem diſcraſię ſibi impreſſæ cum contrarijs habentibus proprietatem ad illud quæ ſupra quarto & octauo Alman. perquirenda ſunt. Si uerò ſit per communitatem à toto ſicut in febribus attendatur curæ febrium ſecundum quod oportet, & uitandus eſt potus in principijs paroxiſmorum & exacerbationum quãtum eſt poſſibile, ſed ſitis mitiganda eſt alijs ingenijs de quibus infra, ſimiliter in criſi uitandus eſt multus potus ne materia impediatur, imò ſinatur operari & adiuuetur ſecundum quod oportet, ſimiliter in ſiti per communitatem à membris particularibus attendatur correctioni, diſpoſitioni membri communicantis, & ſitis mitigetur remedijs oportunis de quib. infra. Sed ſi fuerit per communitatem à pulmone & membris ſpiritualib. cum ſuperfluè calefiũt aut exiccantur, intendatur ipſorum infrigidationi cum inſpiratione aëris notabiliter frigid. & in hoc caſu multum conferunt retenta in ore, & quæ labuntur declinantia notabiliter ad frig. & hum. Et aqua frig. lambendo ſumpta, & ſi fuerit per proprietatem in ore ſtomachi propter malam complexionem calid. aut ſic. in ore ſtomachi corrigatur cum contrarijs, & ſi fuerit materia educatur uomitu aut ſeceſſu ſecundum quod oportet. Nunc uerò iuxta ſecundam intentionem quæ eſt ſitis ſedatio memorabo octo modos ſedandi ſitim, quibus procendendum eſt, nunc cum uno, nunc cum altero aut pluribus ſimul ſecundum diuerſitatem cauſarum ſitis. Primus modus eſt cum his quæ olfacimus, aut ſuper quibus anhelamus, ſicut odorando poma, pira, citonia, roſas, uiolas, flores nenupharis, folia ſalicis, & ſimilia, aut anhelando ſuper aqua frigidiſſima, & hic modus maximè confert in ſiti ſequente ſuperfluam calefactionem cerebri & membrorum ſpiritualium. Secundus modus

modus eſt, per retenta in ore ſicut fruſtum anguriæ, cucumeris, melonis, cucurbitæ, prunarum, arancij, citri, pomi, & ſimilium, qui prius ſint infuſi in aqua frigidiſsima & ſæpe iterata. Item ſaccharum cand. chryſtallum & liquiritia, & hic modus maximè ualet in ſiti ſequente calefactionem aut exiccationem meri, cannæ pulmonis aut membrorum ſpiritualium. Tertius modus eſt per collutiones & gargariſmata cum aqua frigida ſola, aut cui admixtum ſit aliquid uini granatorum, aut aceti, aut ſucci citri, aut arancij, & ſimilium, de his quæ bibuntur pro ſedatione ſitis, & hoc maximè ualet in ſiti ſequente diſpoſitiones capitis maximè quando colluendo aut gargarizando facimus liquorem aſcendere ad ſuperiora uerſus colatorium. Similiter in ſiti ſequente diſpoſitiones meri, cannæ pulmonis & ſpiritualium. Quartus modus eſt, epithimata aut unctiões frigidas circa gulam, collum, & ſpõdiles uſq; ad 9. & malum granatum cum lacte, aqua endiuię, acetoſæ, nenupharis, lactucæ, quibus aliquid aceti poteſt admiſceri ad penetrandum, aut ol. uiol. nenupharinum cum pauco ceræ & aceti: & hic modus ualet in ſiti merito cuiuſcunq; membri contingentis, cuius regio ungitur aut epithimatur, ita quod ſi cõtigerit merito epatis, renum & aliorum eorum inunctio aut epithimatio conferret. Similiter in ſiti per proprietatem in ore ſtomachi. Quintus modus eſt, cum ſomno fortificando digeſtionem, tamen per eius debilitatem accidit ſitis, ſimiliter humectando meri iuxta Aphoriſ. ſuperius alleg. Similiter uigiliæ aliquando ſedant ſitim reſoluendo uapores, qui in ſomno accelerantur. Sextus modus eſt, cum bibitis quæ in mala complexione calida & ſicca, ſine materia debent eſſe frigida actu & potentia. Sed ubi adſit materia cholerica aut ſalſa, aut alterius generis potius conueniunt actu calida, & propriè ubi materia ſit imbibita aut inuiſcata, quæ lauando abijciant materiam à ſuperficie oris ſtomachi, ſicut aqua calida ſimplex, aut decoctionis hordei, aut liquiritię, aut paſſularum: nec obſtat quod dicitur tertio regiminis acutorum, quòd aqua calida inflammat, & in choleram conuertitur. Similiter prima quarti, de cura febrium peſtilentialium, aqua in pauca quantitate excitat caliditatem, intelligitur quando non eſt tanta, ut poſsit humores à ſtomachi ſuperficie abluere, aut ad intellectum Auicen. quando conſequenter & paulatim exhibita tota conuertitur in uapores corpus inflammantes propter uehementiam caloris febrilis, non eſt enim extinctiuum tanto calori proportionatum, ſed ubi ſufficit humores à ſtomachi ſuperficie abluere eſt conueniens. Aqua uerò frigida fortè noceret humores compingendo, & amplius eos circa ſuperficiem ſtomachi inuiſcando, potus autem conuenientes prętęr ſupraſcriptos qui aliquando ſunt exhibendi actu calidi, aliquando frigidi, ſunt infraſcripti. Aqua hordei cum iulep uiolarum, aut iulep roſar. Item aqua cocta mixta cum ſaccharo, & uino granatorum dulcium in materia frigida, uel muzorum aut acetoſorum in materia calida. Similiter mucilagines, ſemina citoniorum, uel pſilij cum aqua hordei & ſaccharo, ubi non timeretur uentris lubricitas, ſimiliter ſucci fructuum acetoſorum, ſicut acetoſitas limonum, citri, arancij, pomorum, pirorum, prunorum, maraſcarum, extremitates uitis ſoli aut bibiti cum ſaccharo & tamarindi ſunt proprij ad hoc, & reſiſtentes feruori materiæ cholericæ & ſanguinis & debitè dulcorati cum ſaccharo non ſtupefaciunt dentes Et iulep facti cum huiuſmodi acetoſis optimè conueniunt. Et à fide digno habui & expertus ſum aquam frigidam cum debita quantitate aceti guſtui ſumentis proportionata eſſe optimum ſitis extinctiuum. Verum diuerſi potus eligantur ſecundum diuerſitatem materiæ. In materia phlegmatica mel roſ. oximel ſimplex, ſyrupus acetoſus ſimplex: in cholerica oxyſacchara, ſyrupus acetoſus, ſyrupus de acetoſitate citri, limonis, arancij, dia prunis ſimplex, ſyrupus uiolaceus. Et rob ex ſupraſcriptis magis extinguntſitim, ſicut de berberis, de agreſta, de citro, de limonibus, de ſumah, de pomis de piris, & ſimilibus, quæ cum aqua ſaccharata poſſunt exhiberi & aliquando exhibemus aquas ſublimatas, ſicut endiuiæ, acetoſæ, roſarum, & ſimilium. Quæ debent eſſe ſublimatę ad uaporem aquæ, ſiue ad balneum mariæ. Et non ad ignem ſicut communiter fit. Primę enim ſunt prę-ſtantes habentes odorem, & uim rerum quæ ſublimantur. Secundę uerò habentes odorem aduſtionis, ſiue declinantes ad fumoſum ſunt pauci iuuamenti. Eius ſignum, quia non ſeruant odorem proprium. Quæ diſtillantur & quæ extrahuntur ex rebus frigidis minus infrigidant quàm debent. Et quæ ex calidis magis calefaciunt quàm debent. Et cum hoc nullę ſeruant odorẽ uim & proprietates rerum à quibus per diſtillationem extrahuntur. Et ſuo malo odore & ſapore diſplicent facientes ægros renuentes uſum earum, & ſic parum proficiunt. Cæteris enim paribus magis iuuat cibus & medicina placens, quàm diſplicens iuxta Aphoriſ. Parum deterior cibus. Quapropter medici multum deberent eſſe uigilantes ut fierent huiuſmodi aquæ. Imò cæteræ medicinæ ſecundum quod oportet, cum aliquando oporteat iſtis aquis uti non tantum ut medicinalibus, ſed loco potus ſicut in hydrope colica, & ſimilibus, in quibus aqua omnino prohibetur, & aliquando propter diſcraſiam calidam non poterimus uti uino. His ergo potibus ſitis ſedatiuis aliquando utimur in parua quantitate aut mediocri, aliquando in magna, aut una uice, aut pluribus uicibus, non tantum propter ſitim quantum propter cauſam ſitis, ſicut in cauſone, tertiana continua, ſynocha, febre peſtilentiali, in quibus de aqua aut alio potu infrigidante exhibetur quantum bibere poſſunt, & hic modus maximè ualet in extinctione ſitis per proprietatem in ore ſtomachi & per communitatem à toto & à membris, quorum diſcraſijs os ſtomachi præter modum calefit & exiccatur, & etiam ſi pendeat à cauſis primitiuis, de quibus ſupra. Septimus modus eſt ſtupefaciendo aliqualiter ſenſum oris ſtomachi cum intenſæ frigidis actu & potentia, ſicut cum ſyrup. electuarijs, in quibus ſit uirtus ſeminis lactucæ, & propriæ nigræ, papaueris albi & nigri, mandragoræ, hyoſcyami uſque ad opium, ſed de opio in modiciſsima quantitate, & hic modus ualet in ſiti à quacunque cauſa contingente. Octauus modus eſt conuertendo mentem ad alia multum tangentia, ita ut ſitis obliuiſcatur, & hic modus ualet in ſiti ab omni cauſa contingente ſi parua ſit. Tertia intentio, ſcilicet confortatio ſtomachi perficitur cum interius & exterius ap-

plicitis proprijs, contrarijs discrasiæ, habentibus stipticitatem moderatam, de quibus superius. Accidētia autem iuxta quartam intētionem corrigantur secundum quod oportet. Regimen uerò sex rerum iuxta quintam declinet in contrarium discrasiæ.

Nunc uerò, quia diminutio aut ablatio sitis est signum pessimum, & propiè in ægritudinibus acutis causas ipsius breuiter percurramus. Primitiuæ quidem sunt sicut aër superflue humidus, cibi quoq; superflue humectātes actu & potētia. Somnus nimius, pauca inanitio, quies corporea & animalis. Per communitatem autem à toto sicut sunt superflua repletio humiditatum phlegmaticarum, paucitas repletionis, aut propter crassitiem & uiscositatē humidi, aut propter stricturam pororum, & paucitatem caloris. Per communitatem autem à capite est aliquando catarrhus phlegmaticus fluens ad os stomachi. Aliquādo nocumētū cerebri propter quod impeditur sensatio oris stomachi, sicut aliquando in epilepsia, lithargia, & similibus, aliquando paralysis tertij aut sexti paris neruorum cerebri similiter impediens debitū sensum oris stomachi. Item quodcunq; membrum potest communicare humiditatem superfluam ori stomachi potest sitim impedire. Per essentiam uerò sunt humiditates superfluæ sine materia aut cum materia phlegmatica, imbibita, inuiscata, natante in ore stomachi. Item quicunq; lapsus complexionis potēs debitum sensum oris stomachi impedire, quomodo aliquando in febribus acutis fit tanta adustio in ore stomachi, ut sensus eius prohibeatur, eius signa, quia tota lingua est nigra & arefacta, tamen potū abhorrent.

Prognostica. Primum, quādo in ægritudinibus incensiuis sicut febres acutę & apostemata calida abhorretur potus, est malum tam per uiam causæ, quia abstinētia à potu est causa arefactionis, quàm per uiam signi, quia significatur destructionem sensus oris stomachi, aut siccitatem & caliditatem in eo factas & habituatas, propter quod non appetit contraria, scilicet frigida & humida. Secundum, quādocunque adsunt uehementes causæ sitis & nō est sitis, est ualde malum & frequenter pernitiosum.

Cura diminutionis aut ablationis sitis exigit quinque intentiones proportionales suprascriptis in cap. præcedenti. Prima est remotio causarum diminutionis sitis. Quæ intentio qualiter debeat compleri, patere potest ex dictis in præcedenti cap. intentione prima. Secunda excitatio sitis complenda octo modis proportionalibus suprascriptis in pręcedēti cap. Contrariorum enim eadem est disciplina. Cauendū tamen est ne excitando sitim augeamus causam diminutionis sitis, sicut si diminutio sitis proueniret ex adustione oris stomachi, & pro excitāda siti daremus calida & sicca, imò in hoc casu & similibus intendendum est causæ, & quamuis non sitiat potus est uiolenter exhibendus causæ diminutionis sitis contrarius.

Tertia est confortatio stomachi complenda cū proprijs moderata stipticitate participantibus & contrarijs causis dimitutionis sitis, & sitim excitantibus, nisi excitantia sitim augeant causam sitis, in hoc enim casu, ut supra dictum est, est causæ intendendū. Quarta uerò, scilicet, correctio accidentium perficitur secundum ipsorum exigentiam, puta corporis exicca tio remoueatur cum potu discrasiæ contrario uiolenter exhibito.

Regimen autem sex rerum declinet in contrarium causæ, & cum hoc iuuet ad excitandum sitim, nisi sitim excitantia causam augeant, in quo casu intenditur causæ. Appetitus autem corruptus ad potum, qui sitis corrupta dici potest, sicut quando quis appeteret bibere urinam aut oleum, aut aquam marinā quantum ad quid rei, species, causas, signa, prognostica, & curam patere potest ex his quæ dicta sunt superius in cap. de appetitu corrupto abcibum.

DE ANATOMIA EPATIS.
Cap. XCI.

IVxta consuetudinem, præmittenda est anatomia epatis. Epar dscriptiue est membrum principale magnum, figuræ lunaris in latere dextro sub costis mendosis collocatum, ex carne rubea, panniculo inuoluente & suspendente uenis, quarum est principium secundum medicos, unico neruo, & unica arteria compositum, ex latere gibboso & concauo integratum uirtutis, & spiritus naturalis sedes, & principium ad generandum sanguinem ex chilo ordinatum. Est enim primum membrum principale, cum sit per proprium temperamentum alicuius instrumentum uirtutis naturalis, scilicet, & spiritus naturalis necessarij ad indiuidui conseruationem. Et est magnum, imò maius quàm in cęteris animalibus respectu suæ molis, quia debuit homo plurima caliditate & humid. abundare. Et quamuis Auic. dicat, quod animalia multū comedentia & debilis cordis habent epar magnum. Attamen homo quamuis sit fortis cordis habet epar magnum multi sanguinis generatiuum, qui debuit in magna quantitate in uenis contineri pro nutritione, quia nutritio debuit esse continua, non autem generatio sanguinis debuit esse continua, sicut neque generatio chili, neque comestio debuit esse continua.

Est figuræ lunaris, id est, maior quàm media luna, sed nondū cōpleta, cuius conuexū est superius, concauum inferius, propterea apostemata epatis sunt figuræ lunaris in qua differunt ab apostemate lacertorū uētris, quod est figurę longę si sit in lōgitudinalibus. Et similiter in trāsuersalibus & latitudinalibus est figuræ tendentis secundū latum, aut transuersum uentris secundū incessum ipsorū. Est autem in latere dextro sub costis mendosis collocatū, quia pars dextra debuit esse calidior sinistra. Et quamuis in mortuo cū anatomizatur appareat epar multum eleuatū & multum comprimens diaphragma, quia tunc mēbra uitalia sunt inanita calido exhalante tamen nō est sic cū diaphragma extremis costis iungatur, quapropter epar sub diaphragmate continetur infra costas mendosas. Componitur autem ex carne rubea quæ est sicut sanguis coagulatus à calido & non à frigido, quæ caro in ipso dominatur, & habet pauniculum inuoluentem & suspendentem generatum ex ligamēto & neruo unico à cerebro uenientem, ligamentum autem uenit ex costis dorsi quibus epar alligatur, licet diaphragmati ab eius concauo, cuius quinq; rami transeunt ad quinque pennulas epatis, & subdiuiduntur & contexuntur adinuicem ad modum retis, cuius uacuitates replet caro epatis iam dicta.

Rami

Rami etiam ipsius capillares uadunt uersus gibbū epatis & secundum suas extremitates obuiant extremitatibus ramorum uenæ chilis uenientium uersus concauum, ut sanguis in hoc transitu per angusta loca bene digeratur & perficiatur. Ex hoc apparet epar esse ualde pronum in opilationes. Hæc autem facta fuerunt ut minimum chili ab epate contangeretur, ut bona fieret sangiuificatio. Nō autem sic fuit in stomacho, imò cibus tanquam in quodam uase collectus est. Tum quia cibus erat crassus & non potuisset per loca angusta transire. Tum quia chilificatio non est ita perfecta digestio sicut sanguificatio. Ab hac autem uena portæ oriūtur multi rami egrediētes epar, quorum sex sunt manifesti. Vnus transit ad nutriendum partem dextram stomachi inferiorem. Secundus transit ad splenem deferens sanguinem melācholicum & est ualde manifestus. Tertius trāsit ad nutriendum superiorem partem stomachi dextram.

Quartus transit ad nutriendum zirbum pro parte, & pro parte ad intestinū rectum. Quintus uadit ad colon. Sextus ad ilia & intestina gracilia. Et qui uadunt ad intestina cōponunt meseraicas per quas epar suggit chilum ab intestinis. A gibbo autem oritur uena chilis secundum medicos ab Auic. dicta concaua, licet fortè dignius sit propter causas supradictas in corde ut à corde oriatur, habet autem unicum neruum à cerebro uenientem ad constituendum panniculum ut det ipsi sensum, sicut & unica arteria uenit ad ipsum à corde ad dandum uirtutem uitalem. Est autem integratum ex latere gibboso quod est superius & concauo inferius, & est pennulatum, scilicet, quinque pennulis, licet non in omnibus sint manifestæ, quibus amplectitur stomachum ad uigorādum eius digestionem. Et habet uirtutes quatuor naturales, attractiuam, retentiuam, digestiuam, & expulsiuam. Attrahit enim chilum mediantibus meseraicis. Retinet ipsum donec fit in sanguinē conuersum per uillos transuersales, digerit per calorem eius principaliter fundatum in carne rubea, eius propterea sanguis est rubeus quamuis generetur ex chilo albo, expellit autem sanguinem per uenam chilis ad cor & reliqua membra. Sed superfluitatem cholericam ad Kistim fellis mediante poro felleo existente sub pennula eius, superfluitatē melancholicā expellit ad splenē mediante ramo uenæ portę, de quo supra. A quo sitatem uerò ad renes per uenas emulgentes, meseraice tamen licet principaliter per eas attrahat epar chilum habent tamen præter uirtutem attractiuam aliqualē uirtutem sanguificatiuā in uirtute epatis sicut & uasa spermatica immutant sanguinem uersus naturam spermatis antequam ueniat ad testiculos, & ad hanc sententiam confirmandum Auicennę 14. tertij, cap. primo in fine, multas adijcit rationes, quas inutile esset prosequi. Reliqua posita in diffinitione sunt manifesta. Et ex his iam patet quod epar est calidæ & humidæ complexionis. Et potest pati omne genus ægritudinum simplicis & compositæ, scilicet, malā complexionem cuiuscunque generis sine materia & cum materia. Item species malæ compositionis & propriæ opilationes, nec non solutionem continui etiam salubrem plusquam multa alia membra nobilia, tum quia quietū, tum quia carnosum, & quia est sedes & principium uirtutis naturalis, qua fit consolidatio. Item potest pati apostema & uesicas quę rumpuntur, & consequenter debilitatem suarum uirtutum quæ sequuntur aliquam aut plures ex ægritudinibus suprascriptis, propter quam aliquando corporis extenuatio, dolores, hicteritia, & similes. Ego uerò præter tria capitula Rasis pro completiori doctrina intendo agere de debilitate epatis & oppilationibus eius. Item de apostematibus & ulceribus eius. Nam hæc frequenter eueniunt, de fluxu autē epatico loquar, cum agam de passionibus intestinorum. Reliquarum autem ægritudinum epatis cura erit ex his manifesta.

Sed ante omnia pro habendo ingenium curatiuū ægritudinum epatis ponendi sunt aliqui canones seruandi in cura dispositionum eius. Primus est, quod medicinæ exhibendo per os dentur quando completa est digestio prima & secunda, & superfluitates harum digestionum sunt expulsę, & proprie hic canon obseruandus est quando exhibentur medicinæ aperitiuæ. Nam tunc temporis epar est pręparatum ad suscipiendum operationem medicinæ, & ad regulandum ipsam, quia tunc non est circa aliud occupatum & de aperitiuis maior est ratio, quia possunt secum trahere de chilo indigesto. Tempus autem primæ digestionis est circa horas octo. Tempus autem secundę digestionis est secundum plurimum subduplū & quia secundum plurimum nondum finita prima incipit secunda, communis terminus ambarum sunt decem horæ, licet isti termini non possunt bene limitari propter diuersitatem corporum ciborum & consuetudinum. Si tamen plus differtur, non est inconueniens nisi in solutiuis, quæ non debent dari in fame, Sed statim post complementum primæ & secundæ digestionis. Secundus canon, ut cum omnibus medicinis aperitiuis, quibus indigemus in morbis epatis materialibus apostemosis, sicut in oppilationibus misceantur medicinę moderata stipticitate confortantes, nisi fortè timeremus siccitatem superfluū in proprijs. Oportet enim semper intendere ad confortationem membri principalis, quæ maximè completur cum proprijs moderata stipticitate participantibus. Tertius canon, quia subtiliantium medicinarum, licet sint aperitiuæ, proprietas est ut acuant sanguinem, sicut aqua radicum aperitiuarū, & quādoq; generent humores diuersos discōuenientes per adustionem, & quandoq; conuertant humores in lapideitatem, sequi debent medicinæ lenitiuę sicut cassia, & similes, ut mundificent, adustionem prohibeant, & petrificationem. Quartus cañ. uitanda est omnis superflua calefactio & omnis superflua infrigidatio. Primo, quia epar est membrum principale indigens magna custodia, unde 48. primi, cap. 1. Super membra principalia cum fortibus medicinis non faciemus aliquid in quo sit ambigendum, quanto magis poterimus, ne nocumentum toti commune facimus. Primo, quia nocumentum principalium est toti commune. Secundo, quia alia non principalia à principalibus iuuantur. Ipsa uero principalia non sic iuuantur nisi à corde. Tertio, quia superfluè calida colliquant substantiam epatis quæ est lassa & debilis compaginis, indurant, & in lapidem conuertunt.

Epar etiam est inclinatum ad lapsum calidum, sed intense frigida oppilāt meatus & maximè uenas epa-

tis, & propriè capillares quæ ſibi obuiant cum ſint anguſtæ aptiſſimè oppilationi. Item frigida inimicantur uirtutibus principalibus epatis maximè digeſtiuæ & attractiuæ, oportet itaq; illa commenſurare, unde quamuis merito diſcraſiæ gratia exempli debentur cal. aut frig. in tertio, propter cauſas hic ſupraſcriptas adminiſtrentur ſolum talia in ſecundo. Ad quod adiuuat propinquitas epatis ad uias ſuſceptionis per os, ſcilicet, propinquitas ad ſtomachum, & ad ea quæ immituntur per inferiora, ſcilicet, propinquitas ad inteſtina, & etiã propinquitas epatis ad ea quę exterius apponuntur, cum non ſit multum profundum, ſed ſub ſiphac immediate. Quintus cañ. dum infrigidamus epar cum notabiliter infrigidantibus ſemper ſecum admiſceãtur calida appropriata, ſicut abſinthium & ſchinanthum, tum propter cauſam dictam, tum etiam quia natura diriget frig. contra diſcraſiam cal. & calida ad conſortandum calidum naturale, ſcilicet ſpiritum, & propriè ſi hæ medicinæ nõ fuerint fermentatæ, qui canon ſuperius eſt traditus in diſpoſitionib. cordis dum eſſet ſermo de trochiſcis, de camph. & debet obſeruari in curatione diſpoſitionum omnium membrorum nobilium. Sextus cañ. omnes medicinæ quæ pro curandis diſpoſitionibus epatis adminiſtrantur ſecundum ſubſtantiam ſuam, debent eſſe ſubtiliſſimæ tritæ, ut poſſint peruenire ad meatus anguſtos ipſius, & propriè in oppilationib. Quapropter trochiſci ſunt ſubtiliter terendi & miſcẽdi cum liquidis ut penetrare poſſint. Septimus cañ. aperire debemus & urinam prouocare quando materia eſt in gibbo contenta, quia gibbus uijs urinæ cõmunicat, & uentrẽ ſoluere quando materia eſt in concauo, quoniam concauum inteſtinis cõmunicat mediante uena portæ. Octauus cañ. Vitentur omnes cauſæ debilitatis digeſtiuæ ſtomachi ſuperius memoratæ in cap. ſuo. Debilitas namq; ſtomachi præparat ad debilitatem epatis. Et uitetur potus aquæ, & propriè in ieiuno, & poſt coitum balneum & exercitiũ, nec non poſt omnes euacuationes fortes, nam tunc calor eſt debilis, & aqua frigida quandoq; ipſum totaliter extinguit & ſequitur hydrops & mors. Quod ſi uoluntas affuerit aſſumendi aquam ſumatur cũ uino uel aceto aut aliquo iulep, & ſumatur paulatim, & hoc in caſibus ipſam exigentibus. Danda tamẽ eſt aqua ueri frigoris in aliquibus caſibus & in magna quantitate, & ſubito, id eſt, in ualde paruo tempore, ſicut in peſtilẽtialibus, cauſonide, ſynocha inflatiua, nam pauca & conſequenter exhibita fortaſſe excitarer caliditatem, & hoc colligitur prima 4. cap. de curatione febrium in generali, & cap. de cura peſtilentialis, & danda eſt aliquando poſt copioſam phlebotomiam in ſynocha, ſed per temporis interuallum, & non eſt incõueniens quod corpus intenſe febriens minus lædatur à frigidis q̃ ipſum ſanũ. Nonus canon. In diſpoſitionibus epatis uitẽtur uiſcoſa, ſicut caſeus, piſces uiſcoſi, paſtilia, frumentum coctum, & ſimilia. Item ea quæ ſunt fortis ſtipticitatis ſicut caſtaneæ, pira immatura, ſorbæ, meſpila, niſi in caſibus quibus oporteret uirtutem retẽtiuam confortare ſicut in fluxibus. Vitenturq; dulcia cum ſint oppilatiua, & propriè quando cum dulcedine uiſcoſitate participant ſicut uinum dulce & ſappa, ubi uerò cum dulcedine eſſent abſterſiua, ſicut mel & ſaccharum non ita nocere poſſunt, imò in multis caſibus iuuare, & ſimiliter quãdo eſſent inciſiua. Et uinum dulce eſt oppilatiuũ pulmonis conueniens ad abſtergendum, & mundificandum partes pectorales cuius ratio eſt, quia uinũ dulce attrahit ad epar nõ gradatim, propterea quia epar diligit ipſum, quia dulce, & propter ſuam penetrationem ex hoc quod eſt potus, quare nõ moratur in ſtomacho quantitate qua ſeparetur fex ab eo ſecundum moram aliarum rerũ craſſarum, imò ſuperuenit epati cum craſſitudine ſua & inuenit uias ad ipſum paratas, quoniam uiæ quæ ſunt inter ſtomachum & epar ſunt amplæ ſecundum comparationẽ ad illud quod eſt de uenis ſparſis in epate. Amplius cum comprehenditur in epate non moratur quantitate qua ſeparetur & digeratur, imò expellitur ſubtilè in uenas ſtrictas uelocitate ſuæ penetrationis, & dimittit ſedimen propter conſtrictionem uiæ. In pulmone uerò res eſt econtrario quoniã ſuperuenit ei uinũ cum iam colatum eſt, aut ex uia meatuum meri ſecundum ſemitã reſudationis ex meatibus ſtrictis ad amplos, aut ex uena concaua cum iam dimiſit fecem, & uadit cũ iam eſt colatum & tranſit ex meatibus ſtrictis ad amplos, quare colatur uice altera, & non ſunt reliquę cauſę attractionis uelocis eius ad pulmonẽ quę ſunt in epate.

Medicinæ uerò conuenientes epati ſunt. Primo, illa in quibus eſt amaritudo cum uirtute aperitiua ſicut abſinthium, marubium, endiuia ſylueſtris, cichorea. Secundo illa in quibus eſt operatio cum ſtipticitate ſicut rheum barbarũ. Tertio, illa in quibus eſt apertio cum ſtipticitate, aromaticitate prohibẽte putrefactionẽ ſicut cinamomũ, ſummitates ſchinanthi. Quarto, abſterſiua, lauatiua, mundificatiua uirus mali ſicut aqua hord. cũ ſaccharo. Quinto, mollificantia, & lenientia cũ ſtipticitate & confortatione ſicut crocus. Sexto, quæ cum conditione prædicta ſunt ſuauia ſicut paſſulæ. Et ſi cum prædictis cõditionibus ſint uelocis penetrationis ſicut uinum ſubtile odoriferũ cõferunt epatibus, in quibus non eſt caliditas uehemens & quando medicinæ aggregant conditionibus prędictis aut pluribus ipſarũ ſuauitatẽ, tunc amicantur epati ſicut paſſæ, ficus, auellanæ, & propriè quãdo nõ ſunt putreſcibilia ſicut ceraſa, & dulcia ſunt conueniẽtia epati quod non eſt aptum oppilari, nec in eo multiplicari. Ideo dulcia, calida, craſſa, ſicut ſappa ſunt epati nocibiliora, & propriè calido apto oppilationi. Et omnes ſpecies endiuiæ cõueniunt epati inflammato cum frigiditate, aperitione, ſtipticitate & proprietate. Propterea bonum eſt ut miſceantur cum aliqua medicina habente qualitatem contrariã, ſic enim ſummę iuuabunt & nullo modo nocebũt ſicut ſi miſceantur cum melle aut aqua mellis. Vnde quandoq; exiccantur & ſumuntur in potu cum aqua mellis, & conferunt ualde, & educunt humorẽ frigidum cũ urina. In diſpoſitione tamen notabiliter calida dimittatur cichorea, & quę ſunt uehementis amaritudinis, minus enim ad frigidũ declinant, licet magis aperiãt, propterea in oppilationibus, & humore exiſtẽte craſſo magis conueniunt. Et fiſtici ſunt multi iuuamenti, propter ſuam ſtipticitatem aromaticitatem, & mundificationem uiarum cibi. Verum, quia ſunt uehemẽter calidi, nõ conferunt niſi in epate frigido. Sed auellanæ ſunt conuenientes omnib. epatibus, quoniam ipſæ non ſunt uehemẽtis caliditatis, & ſunt aperiuę,

& chimus

& chimus earum eſt bonus. Sed debent eſſe aliqualiter torrefactæ, aliter faciunt ſodam præcipuè recentes, quia in ipſis eſt humiditas uẽtoſabilis. Item epar adip, id eſt, lupi ſecundum aliquos, uel ſi adip differt à lupo, eius tamen epar eſt in uirtute epatis lupi. Item carnes limaciarum conferunt cũ proprietate quæ frigidę ſunt & humidę. Caro autem teſtitudinis eſt propria & magis propinqua æqualitati, & ambæ conferunt hecticis, ſed quia uiſcoſæ ſunt, & habent quandã humiditatem ſuperfluam, & propriè limacię bonum eſt, ut ante coctionem lauetur cum lixiuio aut uino, aceto, ſale, & ſimilibus. Et cõferũt epati exiccato & in flãmato dando nutrimentum frigidum & humidũ & conſtans non facile euaporabile, & propriè ſi non ſit oppilatũ, ſano tamen epati perdices ſunt ſaniores.

DE DEBILITATE EPATIS.
Cap. XCII.

QVamuis Raſis de debilitate epatis explicitè non loquatur, tũ pro complemẽto doctrinæ decreui de ea facere capitulum cum pluries contingat, & ſit frequẽter cauſa reliquarum ægritudinũ eius. Debilitas epatis deſcriptiue eſt eius impotentia ad ſuas perficiendũ operationes, & propriè digeſtiuæ abſque manifeſta cauſa ex apoſtemate, ſolutione continui in eo, & ſimilibus cauſis ualde manifeſtis: dicitur autẽ propriè digeſtiue, quia licet epar debilitatum ſecundum attractiuam, retentiuam, aut expulſiuã debeat dici debile, tamen nomen debilitatis importat debilitatem principalis operationis eius quæ eſt digeſtio, cui cæteræ ſubſeruiunt, dicitur abſq; manifeſta cauſa, quia ſi adeſſet aliqua manifeſta cauſa, ſicut apoſtemia, ſolutio cõtinui, & ſimiles. Ab illis diſpoſitio ſua ſumpſiſſet denominationem, & non à nomine accidentis quod eſt debilitas, ſequens tamen aliquam eius ægritudinem aut neutralitatem, ſicut etiã conualeſcentem ex febre, dicimus debilẽ & non febrientem. Quãdo ergo epar eſſet neutrum cõualeſcentiæ, aut decidentiæ ſicut eſſet neutralitas cõplexionis, compoſitionis unitatis aut apoſtem. aut ægrotaret ægritudine difficulter cognoſcibili, diceremus ipſum eſſe debile, non denominando ipſum ab aliqua tali ægritudine aut neutralitate. Cum quælibet talis ſit immanifeſta, propterea Galenus 5. interiorum, 7. cap. inquit. Epaticus, id eſt, debilis ſecundum epar. Eſt ille in cuius epatis operationibus eſt debilitas abſq; re manifeſta ex apoſtemate aut dubelati, id eſt, ulcere uel apoſtemate maturato, licet in uirtute debilitas epatis ſequatur eius ægritudines tanquam accidens. Et hæc ſufficiant quantũ ad quid rei. Licet aliter poſſet deſcribi quod eſt diminutio aut corruptio unius aut plurium operationũ eius, & propriè digeſtiuæ abſq; manifeſta cauſa.

Species debilitatis epatis quædam eſt noua, quædã eſt antiqua, quædam remiſſa, quædam intenſa. Item quandoq; eſt debilitas unius uirtutis tantum, quandoq; plurium aut omnium. Et plurimum quidem debilitatur attractiua ex frigore, retentiua ex humiditate, expulſiua ex ficcitate.

Cauſæ quædã ſunt primitiuæ, quædam per cõmunitatem, quædam per eſſentiam. Primitiuæ extraneę ſunt ſicut percuſſio, caſus & offenſio ſuper epate, Item læſio à rebus uenenoſis, & ſimiles. Nõ extraneæ ſunt quæ ſumuntur à rebus non naturalibus indebitè applicitis. Per communitatem uerò, aut à toto ſicut in febribus, aut à membris particularibus ipſi cõtiguis, ſicut Kyſtis fellis, quando non trahit cholerã ab epate, aut propter oppilationem aut debilitatẽ, aut quando eſſet ea præter modum repleta epar ſuperfluè calefaciens. Aut à ſplene quando non trahit melancholiam ex cauſis eiſdem, aut quando eſſet præter modũ ipſe repletus, epar ſuperfluè infrigidãs. Aut à renibus & ueſica, quando non trahunt aquoſitatem ex ſimilibus cauſis. Similiter à matrice quando propter ſuperfluum fluxum menſtruorum infrigidatur epar, aut propter uehementem retentionem eorum, & corrũpitur per ipſam ſanguis epatis, ſicut etiã propter fluxum ſuperfluum ſanguinis hæmorrhoidalis, aut eius retentione accidit epatis debilitas. Et ſimile accidit in quocunque ſuperfluo fluxu ſanguinis. Aliquando per communitatem à ſtomacho communicante epati chilum diminute digeſtum aut corruptũ.

Item per communitatem ab inteſtinis cum lædunt aliquo nocumento notabili. Et quando accidit inter ea & inter fel propter multitudinem phlegmatis uiſcoſi exiſtentis in eis aut in uijs inter ea & fel oppilatio & nõ mũdificatur cholera ab epate & inteſtina remanent plena fecibus, quare non recipiunt illud quod uadit ad ea ex ſanguine & alijs humoribus. Et hoc multotiens accidit in colica, & aliquando propter communitatem membrorum pectoris, quibus propter uicinitatem & maximam colligantiam epar facile compatitur. Et breuiter per communitatem à quocunque membro potente epar notabiliter lædere. Aliquando uerò cauſæ ſunt per eſſentiam in epate propter malam complexionem cuiuſcunque generis cum materia aut ſine materia, aut propter apoſtema ſanguineum, eryſipelas, ſephiros & cancrum aut undimiam, id eſt, apoſtema phlegmaticum molle, aut propter ſolutionem continui cum ſanie aut ſine ſanie, aut propter putrefactionem accidentem ei, aut propter oppilationem, de qua erit ſequens capi. aut exitum ſanguinis ſuperfluum ex eo propter ruptura uenæ aut cauſam aliam.

Signa ſumuntur ex multis. Primo ex colore, quia color citrinus ſignificat caliditatem epatis, & color albus, pallidus ipſius frigiditatem. Et uiridis obſcurus adhuc maiorem frigiditatem quod poteſt eſſe dupliciter, aut quia epar diſcraſiatum ad cal. multiplicat choleram citrinantem cutim, & diſcraſiatum ad frig. phlegma pallefaciens cum albedine. Et diſcraſiatum ad frigidum & ſiccum melancholiam per cuius præſentiam color cutis fit uiridis obſcurus, aut fortè fit color uiridis obſcurus, quoniam cum dominio humorum frigidorum paucificantur ſpiritus debentes ſanguinem illuſtrare, unde color ſanguinis fit obſcurus, licet hæc mutatio coloris ſanguinis etiam poſſit eſſe per ſimplicem alterationem epatis abſque noua humorum generatione: eſt autẽ obſcurus propter defectum ſpiritus naturalis debẽtis humores aut cutim illuſtrare, & cuius color eſt optimus habet epar ſanum. Et quamuis Auicen. dicat quòd medicus expertus cognoſcit epaticum & ſtomachicum per colorem non egens ſignificatione alia, credo tamen difficile eſſe per colorem ſolum diſtinguere inter epaticũ

& ſtomachicum, tamen quia nocumentum ſtomachi frequenter facit colorem malum nocendo epati, licet poſſibile ſit cõtrarium ſicut in ſyncopi per communitatem à ſtomacho, tamen quia colores ex defectu utriuſque prouenientes ſunt ſimiles, propterea ad diſtinguendum inter utrunque oportet conſyderare actiones læſas aut exeuntia utrique pertinentia, hæc tamen quæ dicta ſunt de ſignificando per colorem intelligũtur ſeruatis conditionibus Galen. 2. techni. quod color non ſit alteratus ab aëre aut ab alijs cauſis extrinſecis, & quod humores non ſint in interioribus occulti, ut habetur 2. commento primæ particulæ Aphoriſ. Verum nocumentum epatis per eſſentiam potius facit colorem malum, quàm nocumentum ſtomachi per eſſentiam cum nocumentum ſtomachi plurimum faciat colorem malum nocendo epati.

Secundum ſignum eſt ſumptum ex egeſtione aut urina quæ ſunt ſicut lotura carnis. Quæ licet ſignificent principalius aut ſecundum plurimum debilitatem digeſtiuæ, quia digeſtiua debilis non bene tranſmutat chilum in ſanguinem quare fit ſicut lotura carnis recentis cum ipſe exiſtens albus non complete rubificetur. Poſſunt tamen & præcipuæ egeſtio ſimilis loturæ carnis eſſe propter defectum in attractiua nõ attrahente ipſum ad centrum epatis, ſed dimittit ipſum in meſeraicis, quæ licet habeant aliquam uirtutem ſignificatiuam, tamen illa eſt diminuta. Tertio, poteſt eſſe ex defectu retentiuæ non tanto tempore retinentis donec digeſtiua ſuam compleat operationem. Quarto, ex acuitate uirtutis expulſiuæ expellentis ipſum ad inteſtina antequam digeſtiua epatis complete eum tranſmutauerit. Nam ex quacunque cauſa acciderit hæc diminuta tranſmutatio chili in ſanguinem natura expellit ipſum tanquam ſuperfluum, & maximè ad inteſtina, quia hæc uia eſt ſibi aprior & minoris nocumenti, poteſt etiam fieri urina ſicut lotura carnis ex defectu digeſtiuæ epatis non bene tranſmutantis nec ſeparantis aquoſitatem à ſanguine, & propter hanc cauſam quandoque apparet in ſtomachicis. Similiter ex nocumento expulſiuę expellentis ad renes ante completam ſanguificationem, & tertio retentiuæ non tantum retinentis donec digeſtiua perfecte ſanguificauerit, & propter has cauſas accidit aliquando mictus ſicut lotura carnis, frequentius tamen ſequitur debilitatem digeſtiuæ. Et apud Auic. iſte fluxus uẽtris lauatiuus in fine ſuo permutatur ad alteram ſpeciem, & fit in habente complexionem calidam uirulentus, id eſt, ſicut uirulentia quæ cum albedine quadam tendit in rubedinem uel citrinitatem, deinde fit ſicut fex uini partibus ſubtilibus reſolutis, & fit ſicut ſanguis aduſtus qui tendit ad nigredinem, licet ante hunc frequenter multiplicetur ſolutio uentris cum cholera pura. Sed in habente lapſum ad frigidum fit poſt fluxum qui eſt ſicut lotura carnis fluxus qui eſt ſicut ſanguis congelatus. Et peruenìunt ambo ſimul ad educendum res diuerſarum qualitatum & ſubſtantiarum. Sed magis in habente complexionem frigidam, calor nanque propter intenſionem acuitatis ſuæ tribuit unam formam aduſtionis agendo in paſſum magis uniformiter. Sed frigiditas minoris acuitatis aliquam partem magis paſſibilem congelando immutat dando colorem & modum ſubſtantiæ ſecundum ſui exigentiam. Aliam uerò partem magis reſiſtentem alterat corrumpendo eius complexionem & calorem proprium, cui poſtea ſuccedit calor extraneus putrefaciens, & dat ei colorem & modum ſubſtantiæ differentis à primis. Tertium ſignum eſt dolor leuis extenſus uſqꝫ ad furculas dum penetret chilus in epar: nam ſicut ſtomachus debilis grauatur ſumpto cibo, ita epar ex chilo. Sed iſta grauitas non ita percipitur in epate ſicut in ſtomacho cum non ſit tantæ ſenſibilitatis: percipitur tamen ab his quę diligenter conſyderant accidentia ſua, & ex his ſignificamus debilitatem epatis abſolutæ & propriè digeſtiuæ. Sed ſigna cauſarum primitiuarum ſumantur, ut infra.

Quod enim debilitas epatis pendeat à cauſis primitiuis, cognoſcitur ex earum præceſſione, ut quia aqua frigida potata fuerit & ſimiles, & conſequutione debilitatis epatis. Et quod quandocunque præceſſerunt ſimiles cauſæ, ſequuta eſt ſimilis debilitas. Et regimine ſex rerum in melius mutato, multoties facile corrigitur epatis debilitas. Quod uerò debilitas epatis ſit per communitatem ſicut in febribus cognoſcitur, quia præceſſerunt, & propriè febres chronicæ, quæ debilitant etiam paucificando calidum, licet non remittendo: fit enim bona digeſtio à caliditate naturali & æquali multiplicata in quanto. Sed illam quæ ſit communitate fellis ſignificat color icterìcus, & quandoque eſt cum eo egeſtio alba, quando eſt oppilatio inter ſel & inteſtina. Facta uerò communitate ſplenis ſignificatur per ęgritudines ſplenis, & per colorem in quo uincit nigredo. Stomaticha uerò ſignificatur per malitiam digeſtionis & nocumenta ſtomachi non ſolum præſentia, ſed etiam quę præceſſerunt. Et illa quę eſt per communitatem ab inteſtinis ſignificatur per puncturam eorum, uentoſitates, rugitus & per cholicam, & quæ ſunt illis ſimilia. Et quæ eſt communitate renum, aut ueſicæ ſignificatur per alterationem diſpoſitionis uriuæ ab eo quod oportet ſecundum naturam, & per declinationem formæ ad malitiam, & hydropoſim.

Et illam quæ fit propter membra pectoris ſignificat malitia anhelitus, & tuſſis ſicca, & quandoque ſentit habens eam in ſuſpenſorijs epatis, aut pulmonis, aut utriuſque grauitatem, aut tenſionem.

Et quæ eſt per communitatem à matrice ſignificatur per retentionem menſtruorum, aut fluxum ſuperfluum, aut alias eius ægritudines.

Et ſimiliter quæ eſt per communitatem ab hæmorrhoidibus ſignificatur per fluxum ſuperfluum, aut retentionem ſanguinis hæmorrhoidalis.

Signa uerò debilitatis epatis per eſſentiam ſunt ut infra. Mala nanque complexio calida, frigida, humida, aut ſicca, ſignificatur per complexiones epatis naturales, facilius nanque labitur quodcunqꝫ mẽbrum ad lapſum præter naturalem ſibi ſimilem quã ad contrarium.

Item ex pręceſſione regimimis cui mala complexio ſequens atteſtatur ſicut cauſa effectui, & quod nocetur à ſimilibus iuuatur à contrarijs, & calida cognoſcitur per colorẽ citrinũ et frigida per colorẽ albũ pallidũ, humida per mollitiem & lenitatem, & ſicca per aſperitatem. Item calida multiplicat humores aduſtos, frigida craſſos, tardi motus, ſicca paucos & craſſos

& craſſos, humida aquoſos. Signa autem oppilationum apoſtematum ſolutæ continuatis fient manifeſta in capitulis ſequentibus. Sed ſigna debilitatis cuiuſcunque uirtutis ſunt infraſcripta. Primo ſi digeſtiua minuitur, ſanguis exiſtens in toto erit diminutæ digeſtus, ut quia phlegmaticus ſicut in hypoſarco uel aquoſus ſicut in aſcite. Aut ſuperfluè decoctus, & ſic erit cholericus, aut aduſtus. Vt plurimum tamen in aſcite digeſtiua corrumpitur, cum multum eius cp deberet in ſanguinem conuerti, conuertatur in aquoſitatẽ, ſed ablatio digeſtiuæ cognoſcitur per exitum chili, ſcilicet in quantitate in qua intrauit epar. Sed cũ eius ablatione non credo hominem longo tempore poſſe uiuere, ſicut nec abſcꝫ cibo. Sed hoc ſignum ex exitu chili uideo fallax cum poſſit ſequi ad nocumẽtum digeſtiuæ ſtomachi, & generaliter quãdo eſt chilus incõueniens pro nutrimento corporis, & ſic non attrahetur ab epate & deſcendet. Item poteſt ſequi oppilationem meſeraicarum. Item debilitatem attractiuæ epatis & meſeraicarum. Item debilitatem contentiuæ epatis, quare regreditur ſicut intrauit, inter quas cauſas huius effectus, ſcilicet fluxus chili productiuas, licet ſit difficile diſtinguere, credo tamen hoc modo diſtinguendum eſſe. Nam ſi prouenit ex nocumento ſtomachi, adſunt & præceſſerunt nocumenta ſtomachi. Item chilus ille apparet male immutatus in modo ſubſtantiæ, uel colore exiſtens fortè difformis in partibus ſuis, & cum eo aſſociatur lienteria.

Si uerò ſequãtur oppilationes meſeraicarum adſunt ſigna oppilationum earum cauſarum, de quibus infra. Si ſequitur debilitatem attractiuæ epatis ualde cito egreditur celebrata 1. digeſtione cum non attrahitur ad epar, & in hoc maxime differt à fluxu chiloſo ſequente ablationem digeſtiuæ cum poſt celebratam digeſtionem ſtomachi notabile tẽpus interuenit antequam egrediatur, cum oporteat ipſum ingredi epar, et regredi antequam fluat exterius. Si uerò ſequitur debilitatem retentiuæ epatis ſtante bonitate digeſtiuæ & attractiuæ cognoſcitur, quia eſt aliqualiter immutatus uerſus colorem ſanguinis cum aliquãto tempore in epate, aut meſeraicis moretur, in quo tẽpore per actionem digeſtiuæ immutatur. Eſt & alia differentia, quia cum aufertur digeſtiua apparent ſigna frigiditatis ſecundum plurimum. Cum uerò læditur contentiua apparent ſigna humiditatis, & ex ſimilibus ſignis diſtinguitur inter diminutam digeſtionem ſanguinis cum aliquanto tempore in epate, aut meſeraicis manet & debilitatem digeſtiuæ epatis, & contentiuæ eius. Sed de his ſtatim dicetur uberius. Sed corruptio digeſtiuæ epatis & fluxus rerum corruptarum cognoſcitur, item ex generatiõe aquoſitatis ſuperflue ſicut in aſcite & multiplicatione uentoſitatis ſicut in tympanite, et ex multiplicatiõe phlegmatis ſuperflui, & multum diſtantis à natura ſanguinis ſicut in aliqua hypoſarca, et fluxus lotiuus poteſt eſſe tam à diminuta quam à corrupta digeſtione. Si emẽ ſit ex chilo diminute uerſo in ſanguinẽ eſt à diminuta digeſtione, ſi uerò ſit ab aquoſitate ſanguini permixta cum impotentia diſcretiue erit à corrupta digeſtione. Cognoſcitur tamen corrupta digeſtio epatis magis ex urina quàm ex egeſtione, quia in gibbo fit humorum generatio, aut ſaltem perfectio & aquoſitatis ſequeſtratio. Cum ergo apparet urina mą læ ſubſtantiæ confuſę in qua non apparet ſequeſtratio uel hypoſtaſis, aut quando apparet urina ſanguinolenta non ex defectu membrorum urinę ſignificatur corrupta digeſtio, aut ualde diminuta. Significatur etiam corrupta digeſtio per ſanguinẽ corruptũ, quia ſit in putredinẽ uerſus, aut in melancholiã per ſuperfluã infrigidationẽ aut aduſtionem, ſicut cũ apparent egeſtiones, ſicut uini fex, & cognoſcitur ſanguis corruptus in phlebotomia cum eſt diuerſorum colorum cum uiriditate quadam, ſed cognoſcitur eius diminuta digeſtio in phlebotomia, quia tendit in albedinem cum admixtione multi phlegmatis & aquoſitatis, & ſuperfluę decoctus tendit in citrinũ cũ nigredine quadam & mixtum multæ choleræ. Debilitas uerò ſiue diminutio attractiuæ ſignificatur per egeſtionẽ humidam lenẽ. Item cp̃do apparet urina boni coloris & ſtomachus eſt ſanus, tunc per hæc tria certificatur debilitas attractiuæ. Item debilitas in toto & macrefactio à paucitate ſanguinis ſignificat debilitatem attractiuæ. Retentiuæ uerò debilitatem ſignificant nocumenta digeſtiuæ cui ipſa retentiua ſubordinatur, ſicut penetratio ſanguinis diminutæ decocti in membra ſignificat debilitatem retentiuę, licet plus digeſtiuæ. Item apparitio ſanguinis in toto mixti cũ ſuperfluitatibus ſuis, ſcilicet phlegmate, cholera, melancholia, & aquoſitate, ſignificat debilitatem retentiuæ, ita ut ſit color citrinus per choleram, albus per phlegma, fuſcus per melancholiam, & mollities per aquoſitatem. Et minuitur urina, quia aquoſitas mittitur ad totum & minuitur neceſſitas aſſellandi, quia cholera debens iuuare expulſiuam inteſtinorum mittitur ad totũ. Et minuitur appetitus, quia deficit aduentus melancholiæ quæ excitat appetitum. Iſta emẽ omnia non fiunt niſi quia non tanto tempore retinetur maſſa ſanguinea in epate quod poſſit fieri ſequeſtratio, unde aliq̃do fit hydrops digeſtiua debilitata, aut retentiua, & aliq̃do fit colica fecalis, aut phlegmatica, quia deficit mundificatiuum inteſtinorum quod eſt cholera. Expulſiuæ uerò debilitatem ſignificamus, ſimiliter quia ſanguinis ſuperfluitates remanent permixtæ ſanguini, & nulla ſufficienter expellitur ad locum ſuum. Sed corruptionem expulſiuæ ſignificamus, quando ſuperfluitates expelluntur quo non debent, ſicut aquoſitas ad ſtomachum, & ſic de alijs, & cum ex debilitate retentiuæ & expulſiuæ aliquando prouenerunt ſimiles effectus & accidentia, ſimiliter debet diſtingui inter utranque per cauſas ſuę debilitatis, cum enim uidemus dominium humiditatis, debemus potius credere debilitatem expulſiuæ iuxta dicta ſuperius.

Sed dubitatur quare debili exiſtente retentiua, humores alij à ſanguine magis expelluntur cum ſanguine ad totum quam expellantur ad loca propria, ſcilicet cholera ad kiſtim, melancholia ad ſplenem, aquoſitas ad renes, cum potius deberet eſſe oppoſitum kiſti, & reliquis receptaculis hos humores naturaliter attrahentibus. Reſpondetur duplex eſſe tempus retentionis. Vnum & primum in quo humores generantur, aut acquirunt ſuas formas ſubſtantiales. Secundum in quo poſtquam geniti ſunt localiter ſeparantur, & certum eſt quod eſt difficilius retentiuæ his duobus temporibus retinere quam primo tempore tantum,

& est facilius expulsiuæ totam massam humoralem expellere ad uenam chilis, & consequenter ad totum corpus quam singulos horum ad sua receptacula expellere. Quapropter in paruo tempore posset facere primum & non secundum. Est etiam possibile & fortè frequenter contingens quod retentiua sit ita debilis, ut non possit tanto tempore retinere, in quo ex chilo sint quatuor humores geniti secũdum suas formas substantiales, sed solum acquisiuerunt dispositiones quasdam diminutas facientes pro introductione suæ formæ, & tunc expulsiua mittit eos imperfectos ad uenam chilis, aut totum corpus. Et in utroq; casu minorabitur separatio cũ superfluitatib. ad loca propria. Et in utroq; casu aggregabitur in corpore molities cũ citrinitate ac cum albedine & nigredine permixta sicut dicit Auicen. quia in corpore tũc est massa humoralis in qua non sunt humores actu per suas formas substantiales, sed solum sunt adepti aliquas dispositiones pro formis suis in cõfuso sicut in abortibus 30. dierum apparent lineationes & similitudines membrorum exteriorum licet membra nõ sint integrè formata. Et hæc quæ dicta sunt intelligi debent de notabili parte ipsius massæ humoralis, non de tota, quia si tota massa esset taliter imperfecta non credo uitam posse nisi paruo tempore permanere, cum nihil nutriat nisi sit aut fuerit formaliter humor. Est enim certum talem massam, si non sint humores esse chilum.

Secundum dubium, quod est deterius an operationem auferri an corrumpi uel diminui. Pro quo sciẽdum quod nocumenta harum operationum possunt dupliciter consyderari, aut quãtum ad causam producentem ea, aut quantum ad nocumenta quæ relinquuntur. Si primo modo consyderetur nocumentum ablationis est deterius, deinde diminutiõis, ultimo corruptionis, quia ablatio, & diminutio, & propriè nutritiuę & digestiuę fiunt à frigiditate, quæ aufert omnem uirtutem si est fortis, licet frequentius attractiuam & digestiuam. Et ipsa facit maius nocumentum quam caliditas, quę est corrumpens secũdum plurimum.

Si uerò consyderetur secundo modo nocumentum corruptionis est deterius, deinde ablationis, deinde diminutionis. Et ratio quia difficilius est rem corruptè digestam, corrigi quam nullo modo digestam, aut diminutè, quia non attenditur malitia maior aut minor, nisi inquãtum sunt magis aut minus remota ab hoc ut perficiantur. Et certum est quod sanguis corruptus magis distat, ut fiat bonus quam sanguis diminute, aut nullo modo digestus, et hoc modo potest esse concordia inter Auic. qui dixit, quod nocumentum digestionis quod est ablatio est deterius, deinde diminutio, minus uerò corruptio, scilicet quantum ad causam, & inter Serapionẽ quarto breuiarij, primo capitulo dicẽtem: quod nocumentum quod est corruptio est deterius, deinde ablationis, deinde diminutionis, scilicet quantum ad posse corrigi.

Prognostica. Primum, nocumentum digestiuæ epatis est factiuum, aut constructiuum ferè omnium ægritudinum tam materialium q̃ immaterialium.

Secundum. Debilitas epatis notabilis cũ fuerit antiquata difficillimè, aut nunquam emendatur.

Cura debilitatis epatis habet quatuor intẽtiones. Prima est remotio causæ debilitantis ipsum. Secunda est ipsius confortatio. Tertia accidentium correctio. Quarta debitum regimen sex rerum. Prima intentio. Si causa fuerit primitiua remoue ipsam & nocumẽtum per ipsam epati impressum, sicut exempli gratia. Si potus aquæ frigidæ fuerit in causa prohibe ipsum & potet uinum.

Et similiter remoue frigiditatem epati et membris naturalibus, impressum cum calidis interius & exterius applicitis, & idem fit iudicium de reliquis causis primitiuis. Si uerò debilitas epatis fit per communitatem à toto sicut in febrib. cura febres secundum quod oportet, et remoue discrasiam epati impressã cum contrarijs ipsum confortantibus tam proprietate quã stipticitate moderatis, & aromaticitate quagaudent spiritus. Si uerò fuerit per communitatem ab aliquo membro corrige illius membri dispositionem, primo euacuando & diuertẽdo tam ab eo quã ab epate, si quid humoris fuerit in causa. Secundo malam illius membri dispositionẽ corrigendo. Et tertio ipsum confortando ut fiat minera laudabilis chimi, remoue etiam nocumentum epati impressum per membrum communicans. Quod si debilitas epatis fuerit per essentiam propter malam complexionem, malam cõpositionem, solutam continuitatem, aut apostema remoue iuxta posse ægritudinẽ illam qua debilitatur. Et in summa omnia hæc sunt ad perficiendum primam intentionem quę est remotio causę debilitatis epatis. Cum quibus aũt hęc intentio perficiatur, potest esse manifestum ex curis ęgritudinum epatis positis & ponendis, nec nõ ex curis ægritudinum totius, et membrorum particularium quibus epar compatitur. Debilitas nanque ipsarum est accidens remouendum per remotionem ęgritudinis facientis ipsam. Secunda intentio, scilicet epatis confortatio, quæ propriè pertinet huic capitulo perficienda est cum infra scriptis. Primum est calefactio subtilis, id est, leuis ut seruetur complexio naturalis epatis, aut spirituũ, uel subtilis, id est, cum subtilib. in substãtia habẽtibus uirtutem penetratiuam, sicut in schinantho, cipero, croco. Secundum est apertio etiam leuis quia ferè semper est timor de oppilationibus, et hæc reperitur in fisticis, absinthio, marrubio. Tertiũ est maturatio sicut in croco. Quartum lenificatio, sicut in passulis, & uino granatorum dulcium. Quintũ abstersio, sicut in aqua hordei excorticati, aut mellis. Sextum incisio, sicut in uino granatorum mazorum & acetosorum. Septimum cum stipticis moderate, sicut in schinantho, absinthio, ros. & similibus. Octauum prohibitio putrefactionis, sicut in cinnamomo, cassia lignea. Nonũ excitatio, sicut in spodio. Decimum mundificatio uirus, sicut cum melle & uino subtili. Vndecimum cum proprietate, sicut in spica, epate, adip, & carne limaciarũ, rheubarbaro. Duodecimum cum amicitia currente inter epar & medicinas propter multas causas, sicut in passulis. Non dico tamẽ quod in omnibus casibus pro confirmatione epatis his omnibus indigeamus, sed hęc memorata sunt, ut his utamur quę proposito nostro magis deseruiunt. Et ut sciamus uerificare receptas authorũ cõponentium antidota ex diuersis simplicibus habentibus plures, aut omnes has intentiões

Quamuis

Quamuis sit possibile quod in uno simplici plures ex his conditionibus reperiãtur, ut patet habenti notitiam simplicium.

Præter hoc esto memor pro confortatione epatis multum attendere cõfertationi spirituum ipsos multiplicando. Et omnibus nouem modis ipsos cofortãdo, de quibus fuit sermo in capitulo de melancholia. Ipsi enim sunt cuiuscunq; uirtutis instrumentum ad suas perficiendas operationes.

Item præter hæc esto memor diligenter consyderare, quæ uirtus sit læsa principaliter, & ipsius confortationi magis attẽdere, & propriè digestiuę, cui reliquæ subseruiunt. Attractiua enim confortatur calido & sicco, retentiua frigido & sicco. Digestiua calido & humido, aut cum temperamento passiuarum. Expulsiua calido & humido, licet magis humido q̃ calido. Et digestiua magis calido quàm humido, & quàm temperamento passiuarũ. Retentiua uerò magis sicco quàm frigido, & attractiua magis calido q̃ sicco. His ergo utere quæ tuo proposito deseruiant secundum exigentiã uirtutis læsæ.

Vltimo non solum attende confortationi epatis. Sed eorum membrorum quæ debent trahere superfluitates ab epate, quæ sunt renes, splen, kystis, fellis, & intestina, licet ipsa non ita immediatè epati deseruiant, sicut reliqua tria.

Sed superest ut ponamus quædam antidota iuuãtia in confortatione epatis. Excellẽs in causa frigida est diagalanga, descriptione Mesue. Et diarrhodon abbatis in causa calida. Ex syrupis in causa frigida, syrupus de absinthio, syrupus acetosus. Sed in causa calida, syrupus bizantinus. Ex trochiscis in causa frigida, trochisci de ligno aloẽs, trochisci de rheubarbaro, sed in cã calida, trochisci de sandalis, de berberis.

Et Rasis in capitulo de dolore epatis, describit medicinas elegantiss. in confortatione epatis tam in causa calida quàm in frigida.

Auicenna uerò describit medicamen acceptum à Gal. multum in debilitate epatis laudatum. ℞. passularum enucleatarum, aur. 25. croci aur. 1. calami aromatici aur. 2. bdellij iudaici aur. 2. s. cinamomi aur. 1. cassiæ ligneæ medietatem aurei, spicæ aur. 3. schinanthi aur. 2. s. myrrhæ aur. 4. gummi albotin aur. 4. darsesceam, id est, arboris granati syluestris aur. 2. loco cuius ponitur zylocaracta, mellis aur. 16. uini subtilis quantum sufficit, & quandoque ponimus in ipso opium, & semen hyoscyami albi, scilicet cum adsunt signa superfluæ caliditatis, & hanc receptam uerificat Auic. in textu Gal.

Electuarium ualens in causa frigida mirabiliter cõfortans epar, & mundificans canales eius, & urinam prouocans. ℞. ligni aloẽs, rosarum, spicæ nardi, cinamomi aã ʒ. 2. laccę, rheubarbari, gariopholi, aã ʒ. s. asari, anisi, maioranæ, mastichis, gummi, balsami, aã ʒ. 3. fu, meu, schinanthi, spodij, aã. ʒ. 1. chamepythyos, cuscutæ, aã. ʒ. 2. confice cum syrupo de ligno aloẽs.

Euaporatio in causa frigida. ℞. cinamomi, cassiæ ligneę, ana ℥. s. spicæ ʒ. 1. absinthij, euaporatorij, ana ʒ. 5. bulliãt in uino odorifero stiptico in quo sunt commixtæ tortellæ, id est, panis biscotus, & parum olei de neriden, infundatur lana, uel filtrum in hoc liquore, & fiet euaporatio. Sed in causa calida. ℞. endiuiæ M. 1. sandal. alb. & rub. spodij, aã ʒ. 2. cuscutę, absinthij, ana ʒ. s. bulliant in aqua ros. in qua sit quarta pars uini granatorũ, aut parũ aceti, et fiat euaporatio ut supra, sed ubi est fortis caliditas, melius est ut sit actu frigida.

Vnguentum in causa frigida. ℞. suc. eupatorij ℥. duas, spicæ ʒ. duas, olei de spica, ℈. duos, bulliant ad consumptionẽ succi, & addendo spicam in fine cum pauco aceti, & cera sufficienti fiat unguentum. Sed in causa calida. ℞. sandalorum alborum & rubeorum, spodij, aã ʒ. 1. spicæ, ℈. 1. succi endiuię, olei ros. ana ʒ. 1. bulliant succus et oleum ad consumptionem succi, & cũ pauco aceti, & cera sufficienti fiat unguẽtum.

Multę alię medicinę sunt ad hanc intentionẽ, quas causa breuitatis omitto. Medicinę tamẽ Rasis in capde dolore epatis sunt præstantissimæ.

Attende tamen pręcepta Auic. in proprio capitulo de debilitate epatis.

Nam cum uides debilitari digestiuam, confortacum eis in quibus est stipticitas & caliditas cum mensura, id est, non excessiua & aromaticitate, & fit in eis maturatio, sicut sunt medicinæ compositę ex eis quę sunt sicut spica, folium, nux muscata, coriandrum, cardamomum mastix, calamus aromaticus, cyperi, & similia. Et si fuerit proueniens à retentiua adde de stipticitate, & minue de caliditate, aut confortа huiusmodi medicinas cum medicinis oppositis eis cũ infrigidatiuis, sicut sunt balaustiæ, rosæ, & hypocisthis, & si fuerit debilitas in attractiua, conforta cũ eis in quibus est stipticitas parua, tanta scilicet quod uirtutem epatis conseruet, & fit in eis caliditas & aromaticitas, & stude in aperitione oppilationum. Et si fuerit debilitas in expulsiua conforta cum calefacientib. & humectantibus aromaticis, & calefac splenem, renes, & uiscera cum sibi proprijs, & aperi poros siue meatus per quos superfluitas ad hæc membra expelluntur. Et quia cuiuscunque uirtutis debilitas potest ab omni mala complexione contingere est necessarium ut magis consyderes malitiam complexionis lædentis uirtutem quàm uirtutis lęsionem, cum oporteat uirtutem confortare per remotionem causæ lædentis. Vnde oportet aliquando digestiuam & attractiuam confortare cum infrigidantibus, licet secũdum plurimum debilitentur à frigore. Et passulæ cõferunt in debilitate epatis ita ut prohibeant solutionem uentris similem aquæ carnis.

DE OPPILATIONE EPATIS. Cap. XCIIII.

OPPilatio epatis est morbus in uijs eius prohibens transitũ humiditatis naturalis, aut superfluè, quæ per ipsum naturaliter transire consueuit.

Et est triplex, quędam in poris substantiæ eius per quos transit nutrimentum ipsi proprium, quædam in uenis eius per quas transit nutrimentum toti commune, quædam in poris, siue meatibus per quos superfluitates expelluntur.

Causæ primæ apud Auicennam est crassities sanguinis, qui nutrit epar, aut debilitas expulsiuæ cum uehementia attractiuæ eius, quapropter neque superfluitates

perfluitates epatis quæ resecantur in digestione quarta, sufficienter expelluntur, & nutrimentum proprium attrahitur indigestum.

Causæ autem remotiores sunt cibi præbentes nutrimentum crassum, & quęcunque possunt debilitare expulsiuam, & fortificare attractiuam.

Causæ autem oppilationis quæ est in uenis sunt quia creatæ sunt strictæ, aut inuolutæ à generatione. Vnde ex omni parua re oppilantur. Aut quia sunt ex tempore constrictæ, & secundum plurimum rami portæ oppilantur, quoniam materia oppillans peruenit ad ipsos, primò per illud quod tollitur à ramis ipsius in ramos uenæ chilis sibi obuiantes, quapropter fex in ipsis relinquitur ipsos oppilans, propterea plurimum oppilationum est in latere concauo, licet etiam quandoque fiant in gibbo, & oppilationes istæ quæ sunt in uenis epatis, aut sunt coartatorię ab humore multo crasso, aut uiscoso genito, ex cibis sibi proportionalibus concurrẽte debilitate digestiuæ, & expulsiuæ alicuius complexionis malitiam insequẽte, cibi autem isti sunt, sicut carnes crassæ, & res quæ comeduntur in appetitu corrupto, sicut carbones, gipsum, & similia non proportionata humanæ speciei, item sicut fungi & quædam genera pomorum nutrimenti crassi, & sicut zarror, id est, sorbæ, & similia. Aliquando istæ oppilationes sunt attenuatoriæ sequentes apostema, uentositatem, aut qualitatem constrictiuam.

Carnosę uerò nunquam aut rarissimè sunt, quia orificia uenarum sunt neruosa, super quorum substantia nihil tale generat, & si super aliquo oritur non cõmunicatur omnibus, aut pluribus, & iam dictum est in dispositionibus pulmonis quod res quę sunt crassæ & oppilantes epar, non oppillant membra quæ sunt post epar cum digerunt in epate, sicut frumentum conglutinosum, & uinũ dulce, & similia.

Oppilationes autem quæ sunt in meatibus expulsionis superfluitatum dicẽtur cum agemus de dispositionibus fellis, & splenis, ipsę tamen à consimilibus causis proueniunt, & sunt triplices, coartatorię, attenuatoriæ, & carnosæ, sicut præcedentes.

Signa oppilationis in epate sunt. Primum color citrinus, uel pallidus in toto corpore, quoniam sanguis bonus in quantitate sufficiẽti ad corporis superficiem non accedit, sed subtile potius aquositati, uel choleræ mixtum attrahentibus membris inanitis. Secundum est grauitas in hypochondrio dextro, tũ propter materiam oppilantem, tum propter materiam ex oppilatione retentam, imò apud Auicennam secunda primi est maior grauitas in oppilatione quã in apostemate, quod uerificatur si oppilatio sit magna, aut in uijs transitus humorum & superfluitatum, apostema uerò nec humorum, nec superfluitatum transitum est impediens. Sed ubi cætera sunt paria ex parte quantitatis & loci ac reliquorum credo maiorem esse grauitatem in apostemate quàm in oppilatione, cum cæteris paribus materia sit magis in apostemate in uno loco collecta, & sit magis grauitas. Tertium est impedimentum anhelitus, & propriè cum dilatatur propter compressionem diaphragmatis ab epate oppilato et ipsius tractionem inferius. Quod maximè uerificatur cũ oppilatio est in gibbo, hæc tamen signa sunt communia apostemati epatis & oppilationi inter quæ febris distinguit, quę necessario associat apostemati epatis, & nõ oppilatiõi.

Quarũ signum est fluxus uentris ex materiæ crassæ regurgitatione, oppilatione sibi transitum impediente, & urinę multitudo et subtiliatur propter subtile aqueum multiplicatum ex indigestione, penetrans, epate pellente, et membris attrahentibus si epatis & totius corporis ariditas non obsistat.

Sed signa distinctiua inter oppilationem pororũ transitus nutrimenti proprij & oppilationem uenarum sunt, quia in oppilatione uenarum prædicta signa sequuntur à principio & corporis consumptio, sed in oppilatione pororum transitus nutrimenti illa non sunt à principio, sed apparet in principio multiplicatio sanguinis in uenis, & color rubeus in cute, quia sanguis non accedit ad nutriendum epar. Sed si oppilatio esset in poris, siue uijs purgatiõis superfluitatum ab epate, scilicet in uijs purgationis choleręab epate ad kystim fellis, & melancholiæ ad splenem appareret in sanguine multiplicatio choleræ & melancholiæ cum colore citrino nigro, aut mixto in cute. Sed de his uberius agetur in sequentibus.

Signa uerò distinctiua inter oppilationem uenæ chilis, aut ramorum eius, & oppilationem uenæ portæ, & ramorum eius sunt, quia oppilationem uenæ chilis & ramorum eius sequitur fluxus uẽtris sanguinis, et humorum iam generatorum in porta, siue cõcauo epatis, non potentium penetrare ad membra oppilatione chilis transitum impedicte ad ambitum totius, & propriè quantum ad partem eorum crassam. Quare regurgitãt ad portam, deinde per meseraicas ad intestina, & fit urinæ subtilis multiplicatio cum tinctura propter debilitatem digestionis epatis multiplicantis aquositatem, & propter transitũ subtilis partis sanguinis & aquositatis nõ bene à sanguine discretè membris trahentibus.

Crassities quoque ac durities hypochondrij dextri est sensui manifesta. Sed oppilatione existente in porta et ramis eius fit fluxus chilosus, aut humorum diminutè digestorũ, nam si sit oppilatio in meseraicis, quæ sunt rami uenæ portæ terminatæ ad intestina fit fluxus materiæ chilosę, si uerò sit in porta, & ramis eius cõtentis in epate fit fluxus humorum diminutè digestorum, et aliquando sicut lotura carnis chilo ualde diminute decocto, & aliquando fluxus partim chilosus, partim humoralis, & non apparet crassities, aut tensio sensui manifesta in hypochõdrio dextro. Signa autem distinctiua inter oppilationem portæ, & ramorum eius, & debilitatem ipsius epatis, quamuis conueniunt fluxu chilosо manifesta sunt ex capitulo præcedente. Quod autem oppilatio sit coartatoria à multitudine humorum cognoscitur ex signis plectorię, de quibus 2. primi, additis signis generalib. oppilationis suprascriptis.

Quod uerò pẽdeat ab humore crasso, aut uiscoso, cognoscit ex signis cacochimię, de quib. 2. primi, additis signis oppilationis suprascriptis. Item cognoscitur ex regimine pręcedenti, & malitia digestionis, ex quib. si multiplicet uentositas apparebit crassities, & tẽsio augeri aut minui subitò uel in breui. Si uerò nõ semper tẽsio & crassities permanebũt æquales, ad quiuabit regiminis debiti uariatio & mixtio humorũ in ægestionibus, uel urinis apparens. Si uerò oppilatio

tio est attenuatoria, ut quia uię epatis creatæ fuerunt strictę, cognoscit ex diuturnitate passiõis, et à principio generationis contractæ cũ fortitudine retentiuę, & debilitate expulsiuæ. Si uerò oppilatio attenuatoria sequat apostema, aut aliã cãm uiã attenuantẽ sive corporea siue incorporea illorũ signa apparebũt, de quibus infra. Si uerò oppilatio fuerit carnosa, ex pustula, bothor, uel uerruca oppilatio nõ erit uniuersalis, imò in paucis uenis, et sic signa oppilationis erũt debilia. Et cum hoc cura parum proderit, aut nihil, si fuert à ueruca aut carne addita.

Prognostica. Primum. Oppilationes epatis sunt matres omnium ęgritudinũ. Secundum. Cum prolongatur difficilis, aut impossibilis est curatio et multotiens perducunt ad putrefactiones facientes accidere febres, aut apostemata perducẽtia ad hydropisim. Et ad generationem uentositatis faciẽtis accidere dolores prauos. Tertium Multotiens confortatur natura ad expellendas materias oppilationum seipsa uel arte. Et egrediuntur aut in egestione, si fuerit oppilatio in latere concauo, aut in urina si fuerit oppilatio in latere gibboso, humores permixti crassi, & soluit oppilatio. Quartum. Oppilatio naturalis à generatione contracta non recipit curam, pręseruari tamen potest qui hãc patitur cum bono regimine ab incursu ęgritudinũ quę oppilationes sequi consueuerunt. Accidentalis uerò noua secũdm plurimũ facile curat.

Cura opilationum epatis exigit quatuor intentiones. Prima causam oppilantem epar remouet. Secunda ipsum confortat. Tertia corrigit accidentia. Quarta ordinat debitum regimen sex rerum.

Prima intentio perficitur secundum diuersitatem causæ oppilantis. Si ergo oppilatio fuerit à multitudine, euacua aut cum phlebotomia, si sanguis fuerit uincens, aut alij humores peccauerint cum sanguine. Quæ phlebotomia fiat à uena cõmuni, repletiõe existente in toto, aut à saphenis. Si in causa fuerit retentio sanguis menstrualis, aut hęmorrhoidalis, postea phlebotometur basilica, aut saluatella dextra. Si uero repletio non fuerit cõmunis, sed propria epati sufficit phlebotomia solius basilicæ, aut saluatellæ, postea alij humores euacuentur secundum quod oportet. Si uerò causa oppilationis fuerit humor crassus, et uiscosus, prius digere, deinde euacua. Digestiua autem in primis sint incisiua, absterstiua, subtiliatiua absque magna apertione, aut prouocatione, postea sint magis aperitiua. Euacuatio autem fiat cum solutiuis si oppilatio fuerit in concauo. Si uero in gibbo cum diureticis, & fortiter aperientibus. Digestiua autem conuenientia à principio sunt, sicut syrup. acetosus simplex, saccharinus, aut melinus cum aquis endiuię, aut absinthij, aut similibus paucę aperitionis. Deinde in processu cũ syrupo acetoso composito, melino, aut saccharino, oximelle, scyllitico, & aquis cuscutæ, capilli uen. asari, rubeæ, & similibus calidis & frigidis, aut propinquis æqualitati secundum exigẽtiam. Pro quo sciendum est quod medicinę aperitiuæ, quædam sunt simplices, quædam compositæ, & utrunq; quędã frigidæ, quędã calidę, quędam æqualitati uicinæ. Frigidę quędã sunt sicut endiuia hortulana, & campestris, quæ est taraxacon, & aqua plantaginis cum foliis & radicibus suis, & omnia prouocantia cum infrigidatione, sicut semina communia frigida, quibus utendum est in oppilatione cum calliditate. Et ex compositis, syrup. bizantinus, syrupus acetosus compositus, licet forte conuenientius inter æqualitati propinqua possent numerari. Calidę uerò sunt diuretica fortia, ut asarum, tapsia, petroselinum, aristolochia, rubea tinctorum, iris, filitici, agaricus, epithymus, scylla, polium, spica, centaurea minor, et succus eius, gentiana. Et ex compositis syrup. acetosus cum rubea et melle, oximel scylliticum, oximel compositum, & hæc sunt supra caliditatem primi gradus temperatæ autem uicinæ temperamento sunt, lupuli, lacca, cuscutę, capil. uen. & sunt ambo aperitiua ualde cum æqualitate ualentia, tam in oppilatione cum caliditate quam cum frigiditate. Sed calidæ circa primum gradum quæ sunt proximè immediatè supra scriptis, sunt rhubarbarum, absinthium, eupatorium, cimæ schinanthi, amygdalæ amarę, succus fœnic. chamepithie, & propriè quando oppilatio esset in uijs strictis, acetum scylliticum, aspargi, & similes. Et ualent in oppilatione frigida cum uino, aut aqua seminum calidorum. Et in calida cum aqua endiuiæ, cuscutæ, quæ propriè aperit oppilationes splenis. Item cum decoctione seminum frigidorum communium, uel etiam sine his. Non enim curãdum est de inflammatione cum iuuamentum aperitionis pręualeat nocumento quod efficit earum calor inflammando, eo quod ad extinguendum est facilis post aperitionem. Et nota quod medicinę supra scriptæ non solum ualent sumptæ interius, sed etiam exterius applicitæ secundum opportunitatem.

Et multas medicinas compositas inuenies in antidotarijs huic proposito deseruientes calidas, frigidas, et temperatas ex genere decoctionum, syruporum, electuariorum, trochiscorum, unguentorum, et similiũ quibus utere secundũ necessitatem, & multas tuapte cõponere potes Si uerò oppilatio esset attenuatoria à generatione contracta, utputa naturalis strictura uenarum curam non habet. Cauẽdum tamen est ab his quæ possunt esse causa alterius accidentalis oppilationis. Sed cura oppilationis attenuatorię sequens alicuius cõplexionis malitiã patere põt ex cap. pręcedẽti. Cura uerò oppilatiõis sequẽtis apostema epatis manifesta erit ex cap. sequẽti. De cura aũt oppilationum existentiũ in meatibus expulsiõis superfluitatũ agetur in cap. de hicteritia, & de dolore splenis.

Secunda uerò intẽtio. s. epatis consortatio perficit cum medicinis dictis in cap. præcedenti, cauendo tũ à multum stipticis, aut uiscosis, & omnibus quę possent oppilationẽ renouare, aut augere.

Tertia intentio, scilicet correctio accidentium perficitur curando, & pręseruando ab omnibus ægritudinibus, quarum oppilatio epatis potest esse causa, hæ autem sunt plurimæ, quarum curam perquire in capitulo præcedenti, & sequenti. Sed pro quarta intentione cauendum est à superflue stipticis, ponticis, uiscosis, & multum dulcibus & prębentibus nutrimentum crassum, & frequenter utendum est incisiuis, subtiliantibus, absterstentibus, et summopere elaborandum est, ut fiat bona digestio tam in prima q̃ secũda. Quapropter utatur his quę bene potest digerere, et non superfluat in quantitate. Nec comedat nisi præcedentis cibi digestione celebrata. Non multiplicet cibaria in mẽsa una. Surgat à mensa cũ reliquijs

liquijs famis. Primo nota biliter comedat antequam bibat, deinde frequenter bibat, & parum pro uice. Caueat ab aqua frigida, & cibis, & potibus, actu aut potentia ualde frigidis. Somnus fit septem horarum aut circa, ut fiat bona digestio, & fit nocturnus, meridianus uitandus est, nisi fortè à medio Maij usq; ad medium Augusti dormiat per horam in meridie.

Procuret euacuationes à natura institutas. Post cibum quiescat & exercitetur perfecta prima digestione, & fit sperans & gaudens, & fugiat solicitudinem, tristitiam, timorem, iram, & similia corpus exterminantia. Et sit indutus uestibus mediocriter calidis secundum temporum exigentiam.

DE APOSTEMATE EPATIS. Cap. XCV.

APostema epatis, quantum ad quid nominis, & quid rei est satis manifestum. Sed pro notitia specierum est sciendum quòd apostematum quæ accidunt in regione epatis, quædam accidunt in ipso epate, quædam in lacertis positis super epar, quædam accidunt in meseraicis & mesenterio. Sed eorum quæ accidunt in epate, quædam accidunt in partibus superioribus eius, scilicet in gibbo, quædam in partibus inferioribus, scilicet in concauo. Item quædam accidunt in suspensorijs & panniculis eius, quædam in uenis eius, quædam in ipsius substantia. Plures tamen accidunt in ipsius substantia, & quandoq; cõmunicant pluribus partib. simul.

Distinguntur præterea ex partæ materiæ effectiuæ concurrentis ad ipsorum generationem. Nam aliquod est sanguineum, siue phlegmonides dubelati aut non dubelati, id est, colligens & non colligens, quoddam est cholericum, quoddam est phlegmaticum, quoddam melancholicum factum incipiendo, aut permutando. Et melancholicum est duplex, quoddam ex melancholia non adusta de genere sephiros, quoddam ex melancholia adusta de genere cancrorum, quoddam est inflatiuum, uentosum, & frequenter apostemata epatis sunt mixta.

Causæ apostematum epatis per essentiam sunt mala complexio calida malignans humores & ipsos attrahens qui non debitè regulati faciunt apostemata. Item mala complexio frigida debilitans digestiuam & expulsiuam est causa cur apostema congeratur in epate, superflua quoq; attractio epatis est causa, cur attractum non bene reguletur & faciat apostema. Oppilatio quoq; retinens humores & superfluitates est causa, cur indebitè figantur in epate, præcipuè opilatio in parte epatis terminata ad porum felleum qui est sub media pennula epatis. Dolores quoq; epatis frequenter causant apostema attrahendo materiam ad locum dolentem, & fit apost. per uiam defluxus, aliquando debilitando sunt causa, ut apostema paulatim congeratur. Per communitatem uerò aut à kisti fellis cum oppilatur, aut aliter efficitur impotens ad expellendum choleram per meatus conuenientes unde regurgitans ad epar est causa apostematis. Similiter per communitatem ad splenem cum oppilatur, aut apostematur, & similiter cum oppilatur uia deferens melancholiam ad splenem. Item per communitatem ad stomachum cum læditur, & maximè secundum digestiuam, unde non præparatur chilus epati conueniens, ut inde sanguis & humores laudabiles fiant. Item per communitatem à membris spiritualibus, intestinis, renibus, matrice, maximè in retentione menstruorum. Et per communitatem ab ano cum retinetur sanguis hæmorrhoidalis. Causæ autem primitiuæ sunt casus, percussio, offensio epatis. Item cibi superfluè calidi, aut frigidi, crassi, uiscosi, & quæcunq; possunt epar lædere. Apostemata epatis terminantur quadrupliciter. Aut enim resoluuntur. Aut suppurantur. Aut indurantur. Aut permutantur & si permutentur ad membra ignobilia, sicut ad splenẽ est bonum, & contra, si permutentur ad magis nobilia, malum. Et quandoque critice expelluntur, aut cum sudore, prouocatione urinæ, aut fluxu sang. narium, cum est in gibbo, et si est in concauo facit crisim cum sudore, uomitu, aut solutione uentris.

Signa. Primò ponam signa distinctiua inter apostema epatis & pleuresim, licet in multis similes sint, & propriè cum pleuresis est in costis mendosis lateris dextri. Primum est ex parte doloris, quia in pleuresi dolor est sub costis uersus pulmonẽ, in apost. epatis infra costas uersus ancham. Secundum in apostemate epatis non est sputum cum tussi in principio, neq; in processu. Sed in pleuresi est sputum cum tussi saltem in processu. Tertium, in pleuresi est pulsus serrinus, in apostemate epatis undosus. Quartum, in pluresi est dolor pungitiuus satis intensus, in apostemate epatis grauatiuus, id est, remissus nisi causa doloris sit in panniculo. Quintum, in pleuresi est magna anhelitus malitia, sed in apostemate epatis nulla aut pauca. Sextum in apostemate epatis est color multum à naturali mutatus, in pleuresi parũ aut nihil. Signa uerò distinctiua inter apostema mirach & apostema epatis sunt. Quia tumor in apostemate mirach leui compressione sentitur, sed apostema epatis nisi cum magna compressione, est enim epar positum in profundo. Item tumor in apostemate mirach, plerunque subiacet uisui. Sed in apostemate epatis minimè, nisi fortè esset in gibbo, & maximè quantitatis & in macilento. Tertium ex parte figuræ, nam lacertus apostematus est longitudinalis, latitudinalis, aut transuersalis, & apostema est illius figuræ incedens secundum situm musculi, & assimilatur caudæ muris, cuius una pars est subtilis, altera crassa, sic enim est figura lacerti, est enim crassior in origine sua quàm uersus medium uentris. Sed apostema epatis est lunare habens figuram semicirculi aut maiorem, sic enim est figura epatis. Quartum apostema musculi nõ facit accidentia ex siti, febre, alteratione coloris aut formæ quæ sequuntur ad apostema epatis.

Quintum, cum uides mirach extenuari & tendere in fuscum iudica quòd apostema est in epate, hæc enim sequuntur defectum nutrimẽti, qui non fit nisi ex nocumento epatis. Est tamen sciendum huiusmodi apostemata mirach, quandoq; facere hydropem nocendo epati, maximè quãdo sunt in parte mirach, superposita epati propter compressionem uicinitatem & colligantiam. Distinguitur autem apostema epatis, ab apostemate meseraicarum, licet in signis multum communicent, scilicet febre, grauitate, dolore & similibus, quia apostema meseraicarum est cum minori febre, minori grauitate, & sequitur ad ipsum fluxus chilosus secundum plurimum, quòd nõ sequitur

ad apostema epatis, & ad ipsum est magis apta sequi extenuatio quam cacexia, aut hydrops quę frequenter sequuntur apostema epatis. Neq; tactui subiacet, sicut apostema epatis. Signa uerò apostematis epatis sunt infra scripta. Primum grauitas notabilis in apostemate epatis, & maior quam in oppilatione cęteris paribus, licet in oppilatiõe magna possit esse maior grauitas quã in apostemate paruo, sicut uoluit Aui. secunda primi. Secũdum dolor multo maior in apostemate epatis quam in oppilatione ratione solutionis cõtinui, quę est in apostemate et nõ in oppilatiõe

Tertium signum est mutatio formę & coloris uaide notabilis, non enim stat bonus color sine præsentia boni sanguinis, cuius defectus sequitur ad apostema epatis. Minus tamen mala mutatio est in phlegmone epatis, imò aliquando uidetur habitudo & color factus bonus propter sanguinis inflãmationem facientẽ faciẽ rubere. Attamẽ si bene notabil' uidebit' notabiliter mutata in uiuiditate oculorum & in forma, & si fortè rãta mutatio nõ appareat à principio parum post apparebit. Quartum signum est attractio furculę & humeri dextri ad inferiora, quia epar grauitans trahit suspensoriũ alligatum dorso. Quintum, quia habentes apostema magnum, & propriè calidum non possunt dormire, imò parum iacere super latere dextro, quia epar cõprimitur à stomacho et ab intestinis, nec possunt iacere super sinistro, quia epar grauitat, imò etiam grauat eos situs resupinus, licet minus cæteris. Signa uerò distinctiua inter apostema gibbi, aut concaui sunt. Quia tactus inuenit ipsum cõprimendo in extremitate costarum hypochõdrij dextri cum est in gibbo, non aũt cum est in concauo nisi forte in macilento habente apostema magnum & cum forti cõpressione.

Secundo inuenitur maior grauitas in apostemate gibbi quam concaui, tũ quia epar per gibbũ apprehenditur, tum quia concauum stomacho sustẽtatur. Tertio in apostemate gibbi est constrictio anhelitus, quia gibbus apostematus cõprimendo diaphragma & pulmonem facit tussim siccam, quę non accidit in apostemate concaui. Quarto minoratur urina in apostemate gibbi, imò cum est magnum aliquando retinetur propter oppilationem attenuatoriam sequentem ipsum, & aliquando propter debilitatem expulsiuæ. Sed hoc non accidit in apostemate concaui, sed econtra in apostemate concaui adsunt aliqua accidentia quæ deficiunt in apostemate gibbi. Primum. singultus quando apostema est magnum propter colligantiam oris stomachi in cõcauo epatis mediante neruo subtili. Secundum. dolor magnus quando sumitur cibus notabilis, uel aliter stomachus extenditur, quia stomachus extensus cõprimit concauum epatis, et non gibbum. Et in summa per apostema concaui stomachus multũ lęditur, & econtra per apostema gibbi multum lęduntur spiritualia maximè pulmo et diaphragma. Quod si apostema est in gibbo & concauo apparent omnia accidentia suprascripta, et si apostema est in pãniculo, est dolor uehementior et tractus humeri deorsum plus & maximè si est in suspensorio. Signa uerò specierum apostematis epatis distinctarum penes materiam, efficientem ipsa sunt infra scripta. Si apostema sit cholericum dictum almeser parua est grauitas, & parauus tumor, sed inflammatio & mordicatio magna. Item citrinitas linguæ, deinde denigratio cũ asperitate, et est febris fortis, continua exacerbans, de tertio in tertium. Et pulsus est durus, magis serrinus quam undosus multum uelox & frequens, sed non ualde magnus. Sitis intensa & iuuatur à frigidis & humidis. Si uerò fuerit apostema sanguineum dictũ phlegmon significatur per rubedinem faciei, & exuberationem uenarum, & pulsus est plenus, magnus uelox et frequens, magis undosus quam serrinus. Et maior est tumor & minor grauitas. Dolor est grauatiuus, extẽsiuus magis q̃ pungitiuus. Febris cõtinua conclusa, et nõ iuuat' à ualde frigidis et humidis, sicut cholericum, sed apostema phlegmaticũ significatur per inflationem quandam, & lenitatem cutis, plumbeitatem coloris. Et non est in loco sensata durities, licet sit grauitas, & est pulsus leuis. Et non est sitis, neque nigredo linguæ, neque febris notabilis, sed apostema melancholicum est duplex, quoddam à melãcholia adusta, et est cancer, quoddam à melancholia non adusta, & est de genere sephiros, & utrunque q̃ doq; fit incipiendo, quandoque permutando ex apostemate sanguineo, aut ex alijs. Signa comunia sunt. Primum durities manifesta in loco sensata propriè si fuerit in gibbo. Secundum grauitas notabiliter. Tertium extenuatio mirach, unde manifeste repræsentatur ipsius figura lunaris properatio ad hydropem, hyposarcã, aut ascitẽ. Extenuatio corporis, casus appetitus, tenebrositas coloris, aut minoratio urinæ. Signa uerò distinguentia inter sephiros et cancrũ sunt, quia in cãcro est febris notabilis in sephiros remissa. In cancro dolor notabilis, propriè fulmineus, in sephiros nullus si sit purum, si uerò nõ purum etiam nõ est dolor, nisi leuis apud magnum motum corporis aut fortem compressionem super locum apostematum, aut cum stomachus est plenus cibo cõprimens ipsum, & in summa omnia accidentia sunt fortiora, in cancro, sicut inquietudo, casus appetitus, singultus, nausea, maior extenuatio, et similia. Signa uerò quòd fiant incipiendo sunt, quia non præcessit apostema alterius speciei, sed solum aliqua causa primitiua, aut corporea non de genere apostematis. Quod uerò fiat permutando econtra cognoscitur quia præcessit apostema alterius speciei & maximè sanguineum, illud enim inter cætera facile permutatur in duritiem, & lapideitatem, et propriè cum in fine applicantur super eo notabiliter frigida & stiptica, epar namque uelociter oppilatur & induratur. Apostema uerò uentosum, cognoscitur ex dolore extensiuo absque grauedine cum pauca aut nulla febre. Dispositiones quoque naturales, & non naturales sicut ætas, complexio, regimen precedens, & similia ducũt in notitiam materiæ apostematis. Nam in habentibus simbolum facilior est transitus.

DE DVBELATI EPATIS. Cap. XCVI.

DVbelati de quo est hic sermo, fit cũ in apostematibus materia in uno loco colligitur, & saniatur, propterea maximè sequitur apostema sanguineum, cum illud inter cætera maximè maturationi paratum sit. Signa futuræ maturationis sunt quia auxilia debite facta non proficiunt, imò accidẽtia, sicut febris, dolor grauãs, sitis,

inquietudo, instantia uigiliarum & similia augendo procedunt & diu perseuerant. Cunque hæc accidentia notabiliter fortificantur iam maturatio incipit, et tamen aliquando accidunt rigores diuersi materia, per putrefactionem exacuata ledẽte magis membra sensibilia sibi proxima. Item lęditur apud resupinationẽ, nedum à statiõe super latera materia in unum collecta magis grauitante. Non autem fit dolor pulsatiuus, sicut in reliquis apostematibus, existentibus in membris arteriosis cum maturantur, quia ad epar non uenit nisi arteria parua. Sed nota quod durities pulsus, secundum Auic. tertia quarti cap. de significatione exiturę intrinsecę, est testimonium magnum exituræ, aut dubelati in uisceribus, dicit enim. Et quando apparet signum exiturę, & dubelati in uisceribus, & non induratur, pulsus non iudices penitus quod exitura sit interior, huiusmodi enim fortasse non erit in uisceribus, imò in siphac quod continet uiscera. Cum autem facta est sanies, tunc remittuntur omnia accidentia, nisi grauitas, quę fit maior, materia magis in uno loco congregata. Et comprimendo inuenitur, lenitas siue mollities, cum prius sentiretur durities. Cum autem eruptio appropinquat tũc redit dolor & punctio, & febris crescit, et grauitas fit maior. Cum autem accidit rigor subito, & sedatur grauitas & dolor tunc eruptio facta est, & tunc si nõ fuerit facta eruptio ad uentrem, sanies egrediens ex apostemate euacuatur, aut per meseraicas ad intestina, & egreditur cum egestione, si fuerit in concauo, aut per uenam chilis descendentem, et emulgentes ad renes & uesicam, & egreditur cum urina, si fuerit in gibbo, aut euacuatur in concauitatem uentris, si eruptio facta sit ad uentrem. Et tunc materia colligitur in inguinibus, maximè in inguine dextro. Et fortè post eruptionem materia existente melancholica accidit pulsus cordis, & syncopis. Et fortasse mors propter resolutionem uirtutis, aut saltem accidet debilitas uirtutis manifesta. Sanies autem egrediens, significat situm dubelati epatis. Nam si tendit in nigrium significat ipsum fuisse profundum in substantia epatis. Si uerò tendit in albedinem, significat ipsum fuisse factum prope panniculum, cuius colori albedo attestatur. Et ex ipsius saniei colore, substantia, odore, multitudine, significantur signa efficacia salutis & mortis, licet secundum plurimum huiusmodi dubelati epatis sint mortalia.

Prognostica. Primum, apostema lateris gibbosi est deterius apostemate lateris concaui. Secũdum, permutatio apostematis epatis, ad splenem bonum, econtra malum. Tertium. singultus sequens apostema epatis secundum plurimum mortem prænunciat. Quartum. secundum plurimum apostemata epatis cum prolongantur ducũt ad hydropisim. Quintum. cum apostema epatis sequitur solutio uentris est mortale. Sextum. non euadit aliquis ab apostemate duro quiescente confirmato in epate, multominus sanabile est apostema durũ non quiescens, quod est cancer. uelocius enim interficit. Septimum. exitura notabilis in epate est propinquior desperatiõi q̃ spei. Octauum secundum plurimum apostemata epatis sanantur si debite regantur, & maximè si non fit error in principio.

Cura apostematis epatis exigit triplex regimen. Primum debitum causæ antecedenti. Secundum debitum causæ coniunctę. Tertium cõmune utrique. Primum cõpletur duabus intentionibus, scilicet euacuatione & diuersione. Secundum uerò exigit repercussiõem in princ. sed in augmento usq; ad medium status repercussionem cum resolutiuis, deinceps uerò resolutionem solam, si tendit in uiam resolutionis si uerò in uiam maturationis, adiuuetur. Tertium uerò regimen completur cura accidentium, & regimine sex rerum non naturalium. Sed pro cõplendis his intentionibus duo canones maximè obseruentur. Primus quod medicus sit festinus in cura apostematis epatis, & propriè calidi, plures ex supra scriptis intẽtiones simul cõplendo, nisi enim succurratur à principio & festine secundum quod oportet, & similiter in cura cuiuscũq; apostematis calidi mẽbri ualde nobilis secundum plurimũ cura erit illita & uana. Secũdus canon, quod maximè intendatur prohibitioni augmenti, & prohibitioni maturationis. cauendum tamen ne induretur, est enim ualde pronum in duritiem.

Prima intentio, scilicet euacuatio in principio cuiuscunq; apostematis epatis cõpletur phlebotomia, nisi fuerit prohibitio fortis, sicut ætas infantię, aut timi senij, aut quia corpus fuerit ualde exangue, & apostema pẽdeat ab humore cholerico, phlegmatico, aut melancholico, nullo modo peccante cum sanguine, & non apto euacuari cum phlebotomia, imò potius per phlebotomiã timeretur cholerę ebulitio, aut frigidorũ cruditas, licet in infante & ultimo sene forte, nati dextre, posset applicari sanguisuga aut uentosa cum scarificatiõe. In cęteris casibus cõpetit phlebotomia, quę repletione existente multa, cuius repletionis causa fuerit retentio sanguinis menstrualis, aut hę morrhoidalis, fiat ex saphenis & hauriatur notabilis quantitas sanguinis, deinde sequenti die phlebotometur basilica dextra hauriendo notabilem quantitatem sanguinis, uirtute tolerante, proprie si apostema fuerit sanguineum. Si uerò repletio fuerit multa, cuius tamen causa non fuerit retẽtio san. mẽstrualis, aut hemorrho. primo phlebotomeẽ basilica sinistra, deinde eadem die, uel sequenti phlebotometur basilica dextra, aut saluatella dextra, si uolueris magis diuertere, & timueris debilitatem. Auic. tamen si non reperitur basilica docet phlebotomare communem aut cephalicam. Cõmuniter tamẽ, quia repletio non est plurima, sufficit phlebotomia basilicę aut saluatellę eiusdẽ lateris. Et si uirtus est fortis extrahatur sanguis q̃tũ oportet una uice, & si non fuerit fortis uirtus, partiaẽ, & non applices stiptica repercussiua quę conueniunt in principio, nisi prędecedente phlebotomia, aut si nõ cõpetit phlebotomia, nisi prędecedat alia euacuatio. Nam secundum Auic. quando non phlebotomas, & dimittis materiam in epate, & administras stiptica & apocrustica proculdubio induratur apostema. Et si administras resolutiua nõ est dubiũ, quin moueaẽ dolor. Alię aũt euacuatiões in cholerico phlegmat. melancholico aut mixto sunt faciendę per uentrẽ, secdm q̃ oportet et propriè qñ sunt in concauo. Nã in apostemate gibbi parũ opus est solutõe, sed magis, puocatiõe per urinã. In cholerico quidẽ cõueniũt clysteria ex decoc. maluarũ, matrũ uiol. endiuię, scariolę, epaticę, et similiũ cũ oleo uiol, sale, et mel le uiolaceo, quibus possunt addi electuaria solutiua de quibus infra secundũ exigentiam. Sumenda aũt sunt sicut aqua endiuię infusionis duarũ ʒ. rheubarbari cum 1. ℥. mannę aut 6. ʒ. cassię, & succus ros. absinthij, & eupatorij, uiolæ, aloës, sed fit lotus, pruna, tamarindi, mirob. Auic. uituperat. Propter stipticitatẽ. Electuaria aũt conuenientia, cũ opus est magis soluere sunt electuariũ de psillio, aut de succo ros. cuius ʒ. s. cum suprascripta infusione posset misceri. Cauendũ tamen est in apostematibus à uehementer soluentibus, debilitãt. n. epar & materias agitant, & amplius ad locum apostematũ interdum fluere faciunt. Est igitur melior multiplicatio numeri quã quantitas. In phlegmatico aũt fiat decoctio pro clysteri ex chamęmila, meliloto, fœniculo, petroselino, asparago, lupulis, cuscutę, & similib. quibus posset agaricus turbith, cartamus, & similia solutiua, in decoctione addi, his ẽt potest addi electuariũ indum, hiera, simplex, cõposita, logodiõ & similia antidota solutiua, secundum exigentiã. Fiant tamẽ in principio clysteria leuia postea gradatim fortificentur secundum q̃d oportet. Sumenda aũt sunt sicut pilulę de rheubarbaro, cui agaricus addi potest. Item cassia distemperata cum aqua absinthij, aut eupatorij infusionis turbith, aut pauci sacch. Item cassia cum pauco electuarij indi & aquis suprascriptis. Itẽ pilulę de hiera, stomatichę, alefangine. In melancholico aũt fiant ex cuscute, chamedry, chamepity, stecade, agarico, sena, & foliculis eius, corticib. capparis, et ponatur in clysteribus sal indum, diasena, electuarium, hamech, et similia secũdum exigentiam. Sumenda aũt sunt prędicta electuaria cum cassia distemperata, cum decoctione aliquorum ex suprascriptis, sicut cuscutę, senę, epithymi, quibus potest addi, semen endiuię, passulę, & similia, item sena solum sumpta cum aqua lactis infusionis sem. endiuię, & cuscutę. Sunt etiam pilulę indę de lapide lazuli, de lapide armeno, deseruientes huic proposito. Digestiua aũt in cholerico sunt oxisacchara, acetosus, syrup. s. de granatis, de endiuia, de agresta, ros. uiol. de acetositate citri, limonis cum aqua endiuię, & epaticæ, uiol. lupulorum. solatri, alchechengi, acetosę, portulacę, plantag. papap. & similes. Itẽ huiusmodi aquę infusionis specierum diarhodon abbatis, triasandalorum cum sacch. sufficienti. Digestiua in apostemate epatis phlegmatico sunt mel rosarũ, oximel simplex, compositum cum aqua absinthij, eupatorij & similibus, digestiua uerò in apostemate melancholico à melancholia adusta, sunt syrupus bizantinus, de pomis dulcibus, de fumo terrę, cũ aqua endiuię, epaticę, & similibus frigidis & humidis. Sed in apostemate melancholico à melancholia non adusta syrup. de eupatorio cum aqua buglossę, boragines, aut cum decoctione passularum, tamarisci & similium, & elaborandum est ut euacuationes sint integratę ex minoratiuo, digestiuo, & eradicatiuo, etiã interatis secundum exigentiam. Diuersio autẽ iuxta secundam intentionem fiat cum clysteribus de quib. supra. Item cum apositione uentosarum in naribus, pulpis, spatularum cum scarificatione aut sine. Item cum prouocatiõe sanguinis menstrualis hęmorrhoidalis, aut sanguinis narium, si retentus fuerit præter consuetudinem. Item cum lotione crurium & similibus. Regiminis autem particularium prima intentio, scilicet repercussio potest compleri per sumpta et applicita pro qua intentione debitè complenda, sciendum primo quod repercussiua & si sint magnę necessitatis sunt tamẽ magni timoris, primo quia epar habet uias ualde angustas, & timor est de oppilatione maiori, secundo cum repercussiua sint stiptica & materiam incuneantia, timor est de apostematis induratione. Tertio quia prohibẽt resudationem multotiens in apostematibus intrinsecis necessariã, quarto quia sunt causa retentionis cholerę, quę est magna causa faciens, aut fouens apostemata calida in epate. Ex quibus infertur. Primo quod ipsa debent esse in stipticitate remissa, licet possint esse notabiliter frigida secundum exigentiam sui contrarij. Secundo q̃d nisi humor apostemans sit ualde calidus & subtilis, sicut cholera naturalis, debent esse mixta cum aperitiuis, lenitiuis uel incisiuis. Tertio quod oportet resolutiua citius applicare in apostematibus epatis calidis quam in alijs apostematibus calidis aliorum mẽbrorũ, in quibus resolutiua sunt dominantia ualde, in medio augmenti uel in fine repercussiuis cõmiscentur, sed in his in principio augmenti debent commisceri. In resolutiuis est timor et nocumentum. Primo quia dissoluunt uirtutem & substantiam epatis, quæ est sanguis coagulatus. Item apostema lapideãt & indurant resoluendo partes subtiles, quod est facile in epate, ut supra dictum est in cap. de oppilationibus. Quare oportet ut inter hoc teneatur medium quod est difficile. Et hęc sunt uerba Ga. 13. therapeu. 12. cap. hic ab Alman. posita. Sed consilium meum in tenendo hoc medium, ut operemur sine errore, uel cum pauco, est ut alterum duorum faciamus, aut quod utamur medicinis nõ multum eleuatis in grad. secundum qualitates primas, neque secundum qualitates secundas sicut est stipticas, resolutio et similes. Aut si uolumus his uti propter excellentiam sui contrarij sint aliqualiter refractæ cum medicinis sibi contrarijs quas melius est non esse fermẽtatas ut natura possit ipsas dirigere cõtra sua contraria. exempla autem statim ponentur. Est autem sciendum, quod stiptica interius sumpta, magis sunt apta nocere in apostemate concaui quam gibbi, quia citius sibi occurrũt, & cum maiori stipticitate, cum magis occurrant cum suis partibus terreis. Secundo sciendum stiptica applicando non debere esse notabiliter frigida actu, tunc. n. difficilis esset suæ uirtutis penetratio, frigiditate actuali porositates obturãte, q̃propter petiæ, uel filtrũ in medicinis applicandis infusum aliquãdiu in manu teneaẽ, ut illa frigiditas repescat, sed in apostemate frigido debent esse calidæ actu non superfluæ. Interius etiam sumpta debent esse actu calida, nisi in casu excessiuæ caliditatis cum subtilitate humorum, frigida aũt & calida interius sumenda sunt pro parte posita cum posuimus digestiua. Tua autem inter est, uti eis tam interius quam exterius secundum can. datos, utendo scilicet his quę non sunt ualde excessiua, secundum qualitates primas aut secundas, aut si fuerint excessiua refrãgendo ea cũ cõtrarijs. Vnde si syrup. fuerit stipticus, sicut rosaceus, de acresta, de acetositate citri et similes refrangaẽ cũ syrup. uiol. de nenuphare, aut cum aqua endiuię, nenupharis, uiol. & similib. Similiter si aqua fuerit minus frigida sicut aqua solatri refrãgaẽ cũ aqua cichoreæ, capil. uener. &

ſimilibus tẽperatis aut minus frigidis. Similiter ſi ſyrup. fuerit nimis cali. aut nimis reſolutiuus, ſicut oximel compoſitũ miſceatnr cũ ſyrup. de bizantijs. mel le, paſſularũ & ſimilib. Item can. obſeruãdus eſt in applicandis exterius. Vnde in ſpecieb. ceroti ſandalini ponitur parum croci aut ſchinanthi aut ſpicę & ſimilium contẽperantium ſuperfluã frigiditatem, ſimiliter in emplaſtris ſtipticis regioni epatis applicãdis, ut puta factis ex roſ. burſa paſtoris, carne citon. & ſimilibus, ponatur aliquid chamæmillę, meliloti, medullę uituli & ſimilium. Similiter in reſolutiuis ponatur aliquid mollificatiuũ aut inciſiuum, ſicut in ſucco eupatorij aut abſinthij & ſimilibus reſoluentibus ponat aliquid mucilaginis, maluauiſci, fœnugręci, aut ſem. lini, uel aliquid medullę, aut pinguedinis, itẽ ponatur aliquid aceti. Epithima cõueniens in principio apoſtematis ſanguinei. ℞. aquę roſ. aquę endiuię añ. ℥.z. acet. ℥.1. ſandal. rub. ʒ.z. ſpodij. ʒ.1. miſce & cũ petia aut filtro infuſo in eo applicet ipſis aliqualiter inter manus tepefactis. Vnctio. ℞. olei roſ. ℥.1. ſpecierum ceroti ſandalini ʒ.z. aceti modicũ, cere quantũ ſufficit, fiat unctio, ſed in eryſipelate cũ his miſceãtur magis infrigidantia ſicut ſuccus ſolatri, ſemperuiuæ, camph. & ſimilia, & exiſtente magno caumate ponãtur actu frigida. Sed in augmẽto apoſtematis ſanguinei cum ſupraſcriptis miſceatur aliquid olei de ſpica, maſtichini aut chamomelini, et parum mucilaginis, maluauiſci fœnugr. aut ſem. lini, uel parũ medullę uituli aut pinguedinis alicuius, aut olei ſeſa. aut olei amig. dul. & ita gradatim q̃to magis procedit augeant reſolutiua addendo etiam quędã mollificantia, ſed in eryſipelate etiã uſq; ad declinationẽ non ſunt addenda calida reſolutiua aut mollificãtia niſi in modica quantitate, & in fine principij apoſtematis ſanguinei conuenit emplaſtrũ factum ex cytonijs tritis, cum ſar. hord. cũ aqua roſ. pauco aceti, aut citonia in aceto decocta, aut aqua tripla ad acetũ, quib. põt addi oleũ roſ. et ſãd. hęc. n. ſub forma emplaſtri fortius imprimũt, ſed poſtea in proceſſu addantur prędictis oleũ de ſpica, maſtich. pinguedines, medullæ, aut mucil. ſecũdũ exigentiã. Ex Auic. collige emplaſtrũ hoc expertũ, & laudabile conueniẽs in ſtatu & declinatione. ℞. ſtyracis liquidę, cerę. añ. darchimeth. 10. maſtichis, croci, amomi, añ. darchim. 4. olei de arbore maſtichis, olei roſ. añ. darchimet. z. uini cotylas duas & mediã. Eſt aũt darchimeth põdus, ʒ.1. ſed cotyla põdus 8. ℥. hoc medicamen hoc modo conficiendũ eſt, bulliant uinum & olea ſimul ad conſumptionẽ uini, & cum ipſis miſceantur reliqua, & reducatur ad formam unguenti. Quod ſi apoſtema fuerit phlegmaticũ epithimet in principio regio epatis hoc epithimate. ℞. olei roſ. de ſpica, olei maſtich. aceti, añ. ℥.1. miſce, & petia uel filtrũ in eo infuſum exprimatur et aliqualiter inter manus calefiat & applicetur, uel fiat unctio ex prędictis addẽdo cerę quãtum ſufficit. Sed in augmento dimittatur oleũ roſ. & acetũ ſit ſubquadruplum ad olea, & applicetur ut ſupra, ſed in ſtatu cum prædictis ſuccus eupatorij miſceatur, & ſi opus eſt maiori reſolutione cũ aliquali mollificatione ſupponatur emplaſtrum de meliloto. Interim tamen cũ aquis, ſyrupis, & electuarijs, clyſteribus & ſimilibus & in hac diſpoſitione proprijs adiuuetur, quæ prouocent apoſtemate exiſtente in gibbo, & per uentrem educant apoſtemate exiſtente in concauo, & ex prouocantibus eſt oximel compoſitẽ cũ aqua fœnapij, aſparagi, et ſimilibus, Item dialacca, diacurcuma quæ ſi uideantur nimis calida cum diarrhodon abbatis poſſunt temperari, & ex ſimplicibus proprijs prouocantib. & cõfortantibus ſunt cin. cappares & fiſtica. Si uerò fuerit in concauo leniatur uẽter cũ clyſterib. & dentur pil. alefanginę, pil. de rheubarbaro, & ſimilia. Quod ſi apoſtema fuerit melancholicũ, ponantur in principio repercuſſiua dicta in phlegmatico & his quæ precipiunt in phlegmatico, in augmẽto, in melancholico addatur farina fœnugr. farina ſem. lini aut oleũ ſeſaminũ, aut medulla uituli, aut aliqua pinguedo, aut aliqua mucilago. ſ. maluauiſci fœnugr. ſem. lini & ſimiliũ, & procedente tepore admiſceatur æſopi cerotum, et ſi maiori erit opus mollificatione cũ eo miſceat medulla uituli aut aliud ex mollificantib. iã dictis. Et ſi fuerit in gibbo prouocet cũ aliquibus ex prouocantib. dictis in phlegmatico diſtẽperatis cum decoctione paſſul. & ſi fuerit in concauo tentetur eductio cũ clyſter. factis ex decoctione ſenę, epythimi, polipodij, ſalis indi et ſimiliũ cum ſufficienti q̃titate olei, aut ſumat ſenã cum aqua lactis, aut cũ decoctione paſſul. cui pro correctiuo addatur ℈.s. zing. Si uerò hęc apoſtemata epatis nõ citò interficiũt, neq; ẽt reſolutis partib. ſubtilibus conuertantur ad duritiẽ neq; ad aliud mẽbrum permutẽtur, neq; totaliter reſoluant, opus eſt ut maturẽtur, ut uult Gal. com. prognoſticorũ particula 1. ſuper uerbo illo. Quod ſi trãſierit diem 20. non em̃ ſunt alij modi terminationũ. Quapropter cum hoc cognoueris per ſigna prędicta adiuua maturationem conſeruata uirtute & calore innato, quantũ eſt poſſibile. Emplaſtrũ cõueniens eſt apoſtematib. cal. ℞. farinę hordei, ℥.4. farinę fœnug. farinę, ſem. lini, pinguedinis anatis, anſeris, porci, añ ʒ.z. cyperi ſchinãthi añ. ℥.1. amoniaci ℥.1.s. terebinh. ℥.4 maluauiſci mundati à ligno interiori cocti & prępara ti ℔.1. olei maſtichini, olei roſ. ana ℥.3. cerę. ℥.1. diſſoluant ammoniacũ, cera et terebint. in cazola ad ignẽ, et cum diſſoluta fuerint incorporent in mortario cũ maluauiſco dicto, & omnib. alijs hic poſitis, ſecundũ q̃ melius fieri põt, fiat emplaſtrum et extẽdatur q̃tum de eo ſufficit ſuper corio et calidũ epati applicet, ſufficeret tñ medietas receptæ. Aliud ex inuentiõe Raſ. 9. Almanſo. in cap. de dolore & apoſt. ſtomachi magis æquale & cõueniens, ubi non certi ſimus de maturatiõe et uolumus magis intẽdere ad mollificationẽ et reſolutionẽ q̃ maturationẽ ſicut debet fieri, quia cũ maturatiõe raro uita ſaluat ℞. uiol. ſiccę ʒ.10. roſ. rub. ʒ.5. ſpicę odor. maſt. añ. ʒ.3. cyperi ſchinãthi, cal. arom. añ. ʒ.z. farinę fœnugr. ʒ.20. flos chamęmilę ſem. maluauiſci alb. farinę hordei añ. ʒ.10. conſpergãtur omnia cum mucil. ſem. lini. et fiat emplaſtrũ. Emplaſtrũ maturatiuũ apoſtematis frigidorũ. ℞. bdellij, ammoniaci oppopanacis ſagapeni añ. ℥.s. farinæ, ſem. lini, fœnugr. añ. ℥.3. maluauiſci præparati. ℔.1. olei de ſpica. ℥.z. terebinthinæ. ℥.s. diſſoluantur gũmi in uino, & cũ diſſoluterę fuerũt addatur cũ eis terebinthina, & diſſoluatur cũ eis, poſtea ponãtur omnia in mortario & percutiantur cum piſtello, & de eo ſuper corio extẽdatur, quantũ ſufficit. Iſta enim emplaſtra cum hoc quod maturant, cõfortant, mollificant, & adiuuãt naturam ad mundificationem

tionem ſanieĩ poſt apertionem & rumpturam. Sed rariſſimè cum maturatiõe ſaluatur uita, imò poſt apertionem quandoque citò moritur, quandoque uita aliquando tempore prolongata tandem moritur propter mẽbri nobilitatẽ, cum cuius tanto nocumẽto non poteſt ſaluari uita. Maturantur aũt huiuſmodi apoſtemata cũ interius ſumptis ſicut lac aſininũ cũ ſacch. ſumptum. Et ſicut aqua decoc. radicum aperitiuarum, ficuum, paſſularum, et dactylorum. Poſtea facta maturatione adiuuetur eruptio natura non ſufficiente miſcendo cum emplaſtris ſupra ſcriptis, cepe narciſci, fermentum, ſimum columbinum et ſimilia, & iacendo ſuper latere ægro ſe uelociter mouendo. Quod ſi erũpat fit penes Auic. eruptio aut ad inteſtina ſanie expulſa per meſeraicas ad ipſa, quę eruptio accidit, qñ ẽ apoſtema in cõcauo. Aut fit eruptio ad renes & ueſicã, quę fit dũ apoſtema eſt in gibbo. Aut fit eruptio ad concauitatem uentris inferioris, qñ ſcilicet rumpitur ſubſtantia epatis & panniculus inuoluens, & tunc ſanies colligitur in inguine dextro, ſecũdum plurimum. Ego autem nõ uideo cur etiam per meſeraicas terminatas ad ſtomachum non poſſit eſſe effuſio ſanieĩ ad ipſum, cum etiam uideamus ſanguinem effundi ab epate ad ſtomachũ, imò ſtomachus recipit ſuperfluitates totius mediante epate. Si ergo ſanies effundat ad ſtomachũ, uel ad inteſtina ſumat in potu aquã mellis, debitè calidam, ut fiat mundificatio ſtomachi & inteſtinorum, nec non ulceris à ſanie. Et attendatur uomitui aut uentris ſolutioni cum lenibus mũdificantibus regiones illas maximè natura tẽtante euacuationẽ per easdẽ. Si uerò erũpitur ad renes & ad ueſicã, ſumat aquã mellis cũ lacte ſeminũ cõium frigidorũ. Vbi adſit notabilis caliditas, uel ẽt ponãtur grana alchechengi ad bulliendũ, dũ fit aqua mellis. Si uerò eſſet remiſſa caliditas ponãtur radices aſparagi, apij, & ſimiliũ diureticorũ ad bulliendum, dũ fit aqua mellis. Si uerò ſanies cõtineatur in inguine, & ſit notabilis q̃titatis, ut nõ ſit ueriſimiliter reſolutio, perforetur uẽter ubi eſt ſanies cauẽdo ſectionẽ muſculi ita ut perforetur ſiphac nominatũ ab Auic. burabaton. Et ſit foramen paruũ in quo ponatur cãnula pro extractiõe ſanieĩ ſi fuerit expedicẽs. Et paulatim extrahatur ſecdm quod extrahit in extractiõe aquæ hydropicorũ. Poſtea intendatur cõſolidationi cum thure, maſtiche, ſan. drac. bolo. arm. charabe, & ſimiliũ quę ſumãtur cũ aqua mellis aut ſacchari, aut endiuiæ, plantaginis, & ſimiliũ. Et in toto curæ proceſſu corrigantur accidentia, iuxta primã intentionẽ tertij regiminis, ſecũdum quod fuerit expediens. Vltima aũt intentio tertij regiminis perficitur ut infra. Regimen enim ſex rerum non naturalium in apoſtematibus calidis, debet eſſe frigidum, ſed magis in cholerico q̃ in ſanguineo, & in frigidis debet eſſe calidũ, humidum in melancholico, ſiccũ in phlegmatico, unde primo in cal. eligatur aẽr frig. uel prępare artificialiter modis ſupradictis. Et huic oppoſitus eligatur in frigidis, uel prępare cũ igne & ſimilib. Diera ſit frigida & ualde tenui, ſicut aqua hordei, cum pauco iulep uiolati, uel ſit aqua ſacch. ita ut uſque ad tertium nihil aliud detur niſi fortè ptiſana, quæ etiam continuetur uſque ad ſeptimum, uel detur ius pulli parui cum acreſta uel uino granatorum, donec peruenia tur ad extremitates pullarum, et olera ut lactuca, atriplices, ſpinachia, endiuia, et epatica. Et ſi opus erit panis fiat ex hordeo, uel farre, aut ex farina frumenti non omnino à furfuribus depurata, uinum non conceditur, niſi fortè pauciſerum, cui aqua permixta ſit ſexcupla. Procedente tamen tempore & propriè cũ uẽtum eſt ad declinationem dieta, magis incraſſetur. Et liberius uinum concedi poteſt ſubtile non dulce. Sit quietus animo & corpore, ſomnus iuuat ad digeſtionem & doloris ſedationem, et ratione huius debet eſſe longus, nocet tamen attrahendo materias, eligatur ergo mediocris ſcilicet ſeptem horarũ aut circa. Credo tamen minus malum eſſe declinare ad ſomnũ prolixiorẽ quam oportet, q̃ ad breuiorẽ q̃ oportet prę̃cipuè in apoſtematibus calidis, in quibus multum impeditur ſomnus. In frigidis uerò ſimiliter dieta debet eſſe ſubtilis, licet non tantum quantum in calidis ad prohibendum augmentum, & digerendum humorem. Nam facta diminutione in humoribus non fiet tantus fluxus, ſed debet eſſe circa temperiem aut declinans ad calidũ ſicut ptiſana, panis lotus, quę ſi præparentur cum ſchinantho erunt præſtantiora, poſtea præparentur cum croco, paſſulis, & alijs digerentib. Venter ſit potius lenis, q̃ ſtrictus. Et procurent aliæ euacuatiões naturales & etiam nõ naturales ſibi cõſuetę ſicut fluxus hęmorrhoidalis & ulcus diu cõſuetũ & ſimilia. Sõnus ſit ſeptem horarum, aut circa. Quieſcat animo & corpore.

Cura apoſtematũ mirach et lacertorũ uẽtris inferioris eſt, proxima curationi apoſtematũ epatis. Vnde eędẽ medicinę & eiuſdẽ intentiõis cõueniũt in utriſq;. Et nõ eſt differẽtia, niſi quia in his debemus audacius repercutere in principio, & propriè in augmento, & audacius reſoluere in ſtatu, et declinatione q̃ in apoſtematib. epatis. Medicinę ergo poſitę in apoſt. epatis his accõmodent in exequẽdo intẽtiões ſimiles tãtum uniuerſales q̃ particulares. Cura apoſt. meſeraicę ſiue meſẽterij eſt ſimilis curatiõi apoſt. cõcauitatis epatis.

DE DOLORE EPATIS. Cap. XCVII.

Cum quis male fuerit coloratus, & cũ hoc malam habuerit formam, habuerit q; dolorem in dextro latere apud coſtas poſteriores, et fuerit eius malus color citrinus, & fuerit cum hoc in ore ſiccitas & ſitis uehemens.

Hoc cap. intitulatũ de dolor epatis eſt primũ inter cap. diſpoſitionũ epatis, de quib. agit Raſis in parte prę̃ſenti, quia dolor q̃tum ad quid nõinis aut quid rei eſt ſatis manifeſtus. Diuidit hoc cap. in partes 3. In 1. determinat de dolore à cã cal. In 2. de dolore à cã frig. In 3. pro cura apoſtematũ epatis remittit nos ad curã apoſtematũ ſtomachi. 2. ibi. Quod ſi malus color 3. ibi. Si aũt apoſte. in epate fiãt. Prima in duas. In 1. ponunt aliqua ſigna apoſtem. cal. in epate, ſecdo curã. 2. ibi. A qua hordei. In 1. dicit, cũ aliquis fuerit male coloratus, et cũ hoc fuerit malę figurę. i. habitudinis ſiue formę, et habuerit dolorẽ in latere dextro apud coſtas poſteriores, quę dicũt mẽdoſę, et color ſuus malus fuerit citr, & fuerit in ore ſic, et ſitis uehemẽs

Quę duo ſigna poſtrema arguunt dominium calidi tatis cum materia colerica, ſuppletu hic, dolor proue nit à cauſa calida.

Aqua hordei, et ſucci herbarum ut endiuiæ, & ſolatri, & cuſcutæ cum ſyrupo acetoſo, de ſaccharo alb. facto in potu tribuatur. Emplaſtrum quoque ex 2. ſandalis & roſis & camph. & aqua roſ. cum pāno lineo loco ſuperponatur. Quod hoc modo fiat. Pannus in prædictis inuolutus ſuperponatur, quando tepere inceperit remoueatur, & alius loco eius apponatur. In potu præterea ſumat granatorum ſuccum, & rob, qui infrigidare conſueuerunt. Hic quoque à uino, & à confectionibus, quæ de melle fiunt ſibi caueat, & à cibis calefacientibus. Et ſumat trochiſcos de berberis. Qui recipit ſucci berberis drachmas decem, ſeminis endiuiæ, ſeminis citrulli, portulacæ, ſeminis omnium, ana drach. tres, roſarum, drachmas duas rauedſeni, drachmam unam, ſpice drachmam ſemis, informentur trochiſci pondere aurei unius, ex quibus detur unus cū ſyrupo acetoſo de ſaccharo, aut cum ſucco granati. Venter quoq; ſi neceſſe fuerit cum ſucco fructuum ſoluatur, ut ſunt pruna & tamarindi. & ſaccharo albo.

Hic ponit curam. Primo cum aqua hordei, & ſucis endiuię, ſolatri, cuſcute, mixtis cum ſyrupo acetoſo, ſimpliciter facto ex ſaccharo albo, quæ in potu tribuātur. Aqua quidem hordei per ſe ne forte mixta cum ſyrup. acetoſo in ſtomacho acetoſetur. Succi uerò ſingulariter aut coniunctim mixti cum ſyrup. acetoſo. Sunt enim aperitiui epatis, confortatiui, & primi duo frigidi. Sed ſuccus cuſcutę, circa tēperiē notabiliter aperitiuus oppilationū, & propriè pori fellei.

Secundo emplaſtrum, id eſt, epithyma ex duobus ſandalis, ana, ʒ. 2. roſ. ʒ. 1. camphoræ, ℈. s. aquæ roſ. ℥. 3. in quo infundatur pannus & aliqualiter compreſſus regiōi epatis applicetur notabiliter frigidus. Et cū tepere cœperit remoueas & alius actu frigidus ſuperponatur. ait enim Auicen. per frigiditatem actualem et potētialem caliditas epatis ſuperflua temperetur. Tertio in potu ſumat uinum granatorū, ſcilicet muzorum aut acrium & ſimiliter rob, id eſt, ſuccos per decoctionem aut ad ſolem inſpiſſatos qui frigidi ſint ſicut rob de agreſta de acetoſitate citri, limonis & ſimiliū cū aqua endiuię, epaticæ & ſimiliū, aut cum aqua cocta cum ſaccharo. Quarto à uino confectionib. de melle & cibis calefacientibus abſtineat. Quinto ſumat trochiſcos de berberis. Quorū deſcriptio. ℞. ſuc. berberis frig. et ſic. in fine tertij ſem. endiuię, citrulli, portul. añ ʒ. 3. roſ. ʒ. 2. rauedſeni, ʒ. 1. ſpicę, ʒ. s. informenē trochiſci pōdere aur. 1. ex quib. detur unus cum ſyrupo acetoſo, de ſacch. aut cū ſucco granati. Sexto uēter, ſi neceſſe eſt cū ſucco fructuū ſoluatur, ſi haberi pōt, ſi uerò non. ℞. prunorū, tamarindorū, ana. ℥. 3. incidātur & infundātur in una ℔. aquæ & media per decem horas, deinde bulliant, donec remaneat tertia pars aquæ & coletur ſufficienter exprimēdo & calida in potu exhibeatur cum ſaccharo dulcoretur.

Quod ſi malus color qui eſt cum dolore epatis fuerit albus, medius uidelicet inter eum. qui eſt cum fluxibilitate, et eum qui eſt cum tumore, fueritque cum eo uentris ſolutio & palpebrarum atq; extremitatum tumor, trochiſci de rauedſeni cum ſyrupo acetoſo de melle in potu dandi ſunt. Rec. ſpicæ maſtichis, ſuc. eupatorij, ſucci abſinthij, ſeminis fœniculi, aniſi omnium ana drachm. 2. rauedſeni drach. 10. informentur trochiſci pondere aur. unius ex quib. unus in potu omni die tribuatur. Sumantur præterea maſtix, ſpica, ciperi, ſchinanthus, calamus, aromat. croc. mirrha, deinde mirrha & maſtix in uino diſſoluta cum alijs miſceantur, & ex eis emplaſtrum epati ſuperponatur.

Aeger uerò à cibis frigidis & craſſis abſtineat. Si autem hæc non ſuffecerint trochiſci de lacca cum apozemate de radicibus ſunt dandi. Trochiſci autem de lacca ſunt iſti. Rec. laccæ, rauedſeni amborum, ana drach. 3. ſpicæ, ſeminis apij, ameos, maſtichis, ſchinanthi, ſem. iuniperi, amygdalarum amararum, coſti amari, rubeæ, ſucci eupatorij, aſari, ariſtol. rotun. gentianæ, omnium. ana drach. 1. s. informentur ex his trochiſci pondere auri unius. Apozema de radicibus. Rec. cordicum radicū apij, fœniculi amborum, ana drach. 10. ſem. apij, ſem. fœniculi, florum, ſchinanthi, ameos, omnium ana. drac, 5. roſ. rub. ſpicæ odoriferæ, amborum, ana. drac. 3. coquantur in lib. 1. donec ad tertiam redeāt, & det in potu cum prædictis trochiſcis.

Hic ponit curam, quādo eſt à cauſa frigida. primo per trochiſchos de reubarbaro, & emplaſtrum, ſecundo per regimen uitæ, tertio per trochiſchos de laccā quos deſcribit, & deſcribit etiam decoctionem unā, quam uult dari cum dictis trochiſchis. ſecunda ibi. Æger uero. tertia ibi. Si autem hæc. In prima parte dicit, quod ſi malus color, qui eſt cum dolore epatis fuerit albus atteſtans phlegmati; medius uidelicet inter eum, qui eſt cum fluxibilitate, id eſt, magna mollitie, qualis eſt mollities reperta in hypoſarca ſupra, & paruam mollitiem qualis eſt mollities phlegmatici naturaliter diſpoſiti, & medius etiam inter illum, qui eſt cum tumore hypoſartico, & illum qui eſt in phlegmatico naturaliter diſpoſito. Iſte enim color, de quo eſt hic ſermo, eſt propriè color cazetici qui eſt medius inter cholorem hypoſarcæ, & naturalē phlegmatici, ſicut etiam mollities & tumor ſunt medij. Quod ſi fuerint cum eo uentris ſolutio, & palpebrarum, atque extremitatum tumor, ſicut aliquando accidit, trochiſci de rauedſeni cum oximelle dandi ſunt in potu. Rec. ſpicę, maſtichis, ſucci eupatorij, ſucci abſinthij, ſem. fœniculi, aniſi. añ. ʒ. 2. raued. id eſt, rheubarbarum, ʒ. 10. informentur trochiſci pōdere unius aur. ex quibus in potu omni die ſumatur cū aliquo liquore proprio, ſicut aqua abſinthij, aut eupatorij, aut apozema ſtatim deſcribendum. Sumatur præterea, hic deſcribitur emplaſtrum, Rec. ſpicæ, maſtix, ciperi, ſchinanthi, calami, aromat. ana. ʒ. 2. croci. ʒ. 1. mirrhe. ʒ. 2. conficiatur hoc modo, mirrha, & maſtix in uino diſſoluātur & cum alijs miſceatur, & epati ſuperponatur. Et ſi non eſſet bene tenax addatur plus de maſtiche & mirra. Æger uerò à cibis craſſis & frigidis abſtineat. Si autem hæc non ſuffecerint trochiſci de lacca cum apozemate, id eſt, decoctione de radicibus dandi ſunt, qui, Recip. laccæ, rauedſeni amborū, ana. ʒ. 3. ſpicæ, ſemi. apij, ameos maſtichis, ſchinanthi, ſemi. iuniperi, amigdalarū amararū, coſti amari, quia calidior, rubeæ, ſucci eupatorij, aſari, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, ana. ʒ. unam ſemis, informentur trochiſci ponderis, aurei. 1. Ex quibus detur unus cū apozemate de radicibus, quod Recipit, corticum radicum apij, fœniculi, añ. ℥. 10. ſem. apij, ſem. fœniculi florum ſchinanthi, ameos añ. ʒ. 5. roſarum rub. ſpicæ odoriferæ, añ. ʒ. 3. coquantur in lib. 1. aquę donec redeat ad tertiam, & detur in potu cum prædictis trochiſcis. Certe ego non credo tantam quantitatem rerum in una lib. poſſe decoqui, immo uix ſufficerēt tres lib. ex quo collige magnam quantitatem rerum debere poni in decoctione, cuius oppoſitum faciunt moderni. Sed mihi uidētur antiqui & moderni tenere extrema, complexiones iſtarum medicinarum ſunt ſæpe dclaratæ ſuperius.

Si autem apoſtemata in epate fiant, eorum cura erit ut apoſtematum quæ in ſtomacho generantur.

Raſis in parte pręſenti pro cura apoſtematum epatis remittit nos ad capitulum de cura apoſtematis ſtomachi. Dolor epatis, aut eſt perforatiuus & fit à uētoſitate, aut uapore craſſo ſub panniculo contento parum ſpacium occupante. Aut eſt extenſiuū & fit à uentoſitate, aut uapore ſatis magnum ſpacium occupante, aut ab humore multo extēdente. Aut eſt pungitiuus, & fit ab humore acuto panniculum pungente. Aut eſt grauatiuus, & fit ab humore multo aut craſſo ſiue apoſtemet ſiue non. Sunt & aliæ ſpecies dolorum, ſed hæ communiter accidunt epati.

Sed pro notitia cauſarum eſt ſciendum, quod cauſa immediata doloris eius eſt ſolutio cōtinui, aut mala complexio panniculo cōmunicata, cum epar quātum ad eius carnem nō ſentiat. Prima autem cauſa ſolutionis continui eſt uentoſitas, aut uapor craſſus extendens panniculum & faciens inflationem. Qui uapor & uentoſitas non inueniunt exitum, aut propter multitudinem, aut propter oppilationem. Cauſæ autem uaporum & uentoſitatum & conſequenter inflationis epatis ſunt ſicut in inflatione ſtomachi dictum eſt. Aut ex parte ciborum & proprie illorum quæ in ſecunda digeſtione uentoſantur, quorum uentoſitas in epate retinetur faciens eius inflationem, ſicut illa quæ generatur in tertia digeſtione eſt cauſa erectionis uirgæ. Aut ſunt ex parte caliditatis medię inter reſoluentem inſenſibiliter, & non potentem humidum uentoſare, plurimum tamen cauſa materialis eſt multitudo phlegmatis aut melancholiæ, ubicunq; ſit in epate, uenis, ſtomacho uel ſplene. Secunda cauſa ſolutionis continui aut malæ complexionis & conſequenter doloris eſt multitudo humorum aut eorū acuitas abſque quod apoſtement. Tertia cauſa eſt apoſtema calidum aut durum. Nam phlegmaticum raro facit dolorem notabilem. Quarta cauſa eſt motus criticus aut ſymptomaticus humorum qui dolorem faciunt aut ſuis uaporibus, aut quia ipſimet moti ad epar, implendo extendunt, & ſimul faciunt malam complexionem & ſolutionem continui. Quinta cauſa eſt oppilatio. Sexta debilitas. Sciendū tamen, quod quando dolor epatis eſt fortis, aut eſt ab apoſtemate, aut à uentoſitate, & ſi eſt ab apoſtemate eſt febris & grauitas. Si uerò à uentoſitate, non eſt febris neque grauitas & talem dolorem reſoluit febris iuxta aphor. 49. ſeptimæ particulę. Quibuſcunq; circundolet epar his febris ſuperueniēs ſoluit dolorem.

Signa uentoſitatis & inflationis ſunt tenſio quædā in epate, & additio feſtina & mutatio, propriū enim uentoſitati eſt cito augeri & minui, mutari & interpolare & ibi non eſt grauitas, neq; alteratur cum ea forma niſi uentoſitas habeat materiam fouentē, & quandoque compreſſio ſedat eam, ſimiliter carminantia ſi ipſa uentoſitas non habet materiam. Signa uerò malarum complexionum, epatis debilitatis, oppilationis apoſtematum patent ex cap. præcedentibus.

Criſis uerò cognoſcitur ex præcedenti ægritudine quæ cum ea terminatur.

Prognoſtica. Primum. Dolor epatis ſanatur ſi ægritudines à quibus pendet ſanari poſſunt. Secundum eſt ex lib. Hippocratis, inuēto in ſepulchro, quādo eſt dolor epatis cum pruritu uehementi in camadati, id eſt, in collo uel poſteriori parte capitis & pollice pedis, & apparet bothor ſimile fabæ in collo mo-

ritur talis in quinto, ante ortum ſolis, & acidit ipſi difficultas urinę cum diſtillatione propter oppilatio nem in collo ueſicæ, propter nocumentum lacerti eius. Et ratio huius eſt, quia hic dolor fit ab humoribus malignis, qui ſunt opilatiui, ideo fit difficultas urinæ, & in ipſis eſt caliditas & bauracitas, unde eleuantur uapores, qui faciunt pruritum in locis dictis, & natura tentat materiam expellere, & non poteſt ni ſi paruam partem permutare, cuius ſignũ eſt bothor in collo, ergo ſignificatur, cum hæc ægritudo ſit acuta, quod natura cito ſuccumbet, ſcilicet in fine quarti, ideo moritur ante ortum ſolis quinti diei.

Cura doloris epatis ſi ſequatur uapores & uentoſi tates inflantes & extendentes exigit ſex intentiones. Prima euacuat euacuatione integrata ex minoratiuo, digeſtiuo & eradicatiuo, etiam iteratis ſi fuerit expediens: Secunda diuertit cum clyſteribus, & alijs generibus diuerſionum. Tertia aperit uias ut uentoſitas ubere poſſit exire. Quarta uentoſitates reſoluit epar confortando. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen ſex rerum. Sumat pro minoratiuo iuxta primam intentionem, ſeptem pilulas de rheubarbaro, aut de eupatorio, aut de alchechengi. Et pro digeſtiuo ſyrupum aceto ſum compoſitũ aut oximel compoſitum cum aqua abſinthij cichoreæ & ſimilium, & pro eradicatione pilulas de raued aut aggregatiuas aut electuarium indum. Pro ſecunda intentione utatur clyſteribus carminantibus uentoſitatem, & euacuantibus humores, ex quibus uentoſitas generatur. Et aliquando ponãtur uentoſę ſub epate. Sed pro tertia utatur dialacca, aut diacurcuma & ſi uiderentur nimis calidæ cum diarhodon tempe rentur. Sed pro quarta utatur fomentis reſoluctibus uentoſitatem, ſicut eſt fomentatio, cum oleo de ſpica, aut cum decoctione in uino, aut aqua carminantium uentoſitatem ſicut ſpica, anethum, ruta & ſimilia, aut cum ſacculis ex milio aut furfure torrefacti, aut uino aſperſis, & apud Auicennam conſyderetur, ad quod latus declinet uentoſitas, nam ſi extenditur dolor ad partes inteſtinorum, tũc ſolue uentrem prius cũ prædictis, deinde ſolue uentoſitatem, & ſi extenditur ad diaphragma, oſſa pectoris, & dorſum adminiſtra diu retica ſicut dialacca &c. Deinde reſoluentia uentoſita tem prædictam. Sed pro quinta intentione corrigan tur accidentia ſecundum exigentiam. Pro ſexta uerò apud Auicennam cõuenit uinum purum in ieiunio, ſed in modica quãtitate, uiter potum aquę frigidæ, ſit parcus in cibo & potu, qui tamen declinent ad calidũ & ſiccum ſecundum plurimũ, & utatur aperientibus & carminan tibus uentoſitatem, & uitet multiplican tia uentoſitatem & oppilantia, ſed de his dictum eſt in paſſionibus ſtomachi, & dicetur in colica uentoſa & tympanite, inter cætera notabiliter exercitetur ſto macho ieiuno. Doloris autem pendentis à reliquis cauſis, ſcilicet à mala complexione ſine materia & cũ materia, ab apoſtematibus, ab oppilationibus & debilitate, cura patere poteſt ex capitulis præcedentibus & pro magna parte patet ex textu Raſis. Auicenna tamen appropriat quædam in cura doloris epatis, ſicut trochiſcos de rheubarbaro, confectionem de reubarbaro, diacurcuma & ſimilia, quæ lege in eo in proprio capitulo.

DE ICTERITIA. Cap. XCVIII.

SI cum icteritia. Quia icteritia ſecundum plurimum cauſatur uitio Kyſtis fellis, ideo de ipſius anatomia iuxta morem conſuetum agendum eſt. Kyſtis fellis quę deſcriptiue eſt membrum inſtrumentale paruũ, figurę oblongæ ad rotunditatẽ tendentis ſub media pennula epatis collocatum ex una pellicula, neruo, arteria & uena compoſitum ex fundo, & collo trifurcato integratum, ad mundificandum choleram à ſanguine, iptamq; ad fundum ſtomachi pro uigoranda digeſtione expellendum, ad inteſtinum duodenum, pro uigoranda expulſione fina liter ordinatum. Eſt quidem inſtrumentale, quia compoſitũ & ad operationes, pro conſeruatione indiuidui, neceſſarias totiq; communes ordinatũ. Paruum quidem ſaltem in comparatione ad ſplenem, cũ minor ſit quantitas choleræ quam melancholiæ. Eſt autem figuræ oblongæ, ſic enim aptius diuidi poteſt in collum & fundum eius. Tendit autem ad rotunditatem, quia hæc figura eſt omnium capaciſſima & à nocumentis magis tuta, & eſt collocatum ſub media pennula epatis quantum ad fundum, licet collum à medio epatis originem trahat. Hoc enim conueniens fuit, ut cholera ſuperflua poſſet apertius ad ipſũ purgari, in medio enim epatis perficitur digeſtio, & in ea parte cholerę reſecatio. Et ex hoc patet cõcordia. Gal. 5. de iuuamentis membrorum dicentis Kyſtim fellis in medio collocari inter uenas, quæ deferunt chilum ad epar, id eſt, meſeraicas & uenas quæ deferunt ſanguinem ad membra, id eſt, uenam chilim. Hoc enim intelligitur de collo eius, quantum ad ipſius originẽ, non autem de fundo, & eſt compoſita ex unica pellicula habente tres ſpecies uillorum, ſola enim ſibi ſufficit ex unico neruo, & unica arteria uenientibus ad ipſam ad dandum ipſi ſenſum & uitam, & hi ſunt rami nerui & arteriæ, qui delegati ſunt à cerebro & corde ad epar, uena autem ipſam nutriens deſcendit ab epate. Eſt autem integrata ex fundo ad continendũ choleram in modum ſacculi, & collo eius trifurcato. Prima autem pars colli cõtinua fundo fert choleram ad fundum, & ipſam refert cum expellenda eſt ad ſtomachum, & ad inteſtina, propterea dixit Gal. 3. uirtutũ naturalium, quod Kyſtis per idem collũ attrahit choleram & expellit. Hoc autem collũ bifurcatur. Vna pars tendit ad medium epatis ſiue melius ab ipſo oritur, quæ ſolum eſt choleræ ad Kiſtim delatiua. Alter autem ramus tendit uerſus fundum ſtomachi, & inteſtinum duodenum, & bifurcatur in quibuſdam, una eius pars quæ eſt minor, uadit ad fundum ſtomachi, ad uigorandum digeſtionem. Altera autem pars, & maior uadit ad duodenum ad uigorandum expulſiuam inteſtinorum propterea feces ſunt citrinæ. Si autem contingat quod maior eſt ramus, in quibuſdam tendens ad ſtomachum, illi ſunt infelices à generatione cum fere quotidie choleram euomant, & ſunt ſtricti ſecundum uentrem. Poſtea in diffinitione exprimuntur tres fines Kyſtis fellis. Vnus ad mundificandum choleram à ſanguine ne nutritionem impediat. Secũdus eſt ad uigorandum digeſtionem ſtomachi. Tertius ad uigorandum expulſiuam inteſtinorum. Et ex his patet, quia Kyſtis fellis eſt complexionis calidæ & ſiccæ, quantum ad complexionem innatam,

actuatam per influentem, & poteſt pati omne genus ægritudinis ſimplicis, & compoſitę, præcipue frequẽter patitur oppilationem, ad quam ſequitur icteritia de qua Raſ. agit in præſenti capitulo. Icteritia dicta eſt ab aue icteri croceo colore. Et eſt auis quę comedit ficus. Vnde Plinius. Icteris uocatur auis à colore, quę ſi ſpectetur ab icterico ſanari illud malum tradũt & auem mori, à quibuſdã dicitur morbus arcuatus, ab iri arcu propter colorum uarietatem. Icteritia deſcriptiue apud Auic. 15. tertij. eſt alteratio coloris fœda, ad citrinitatem tendens, aut nigredinem propter curſum humoris citrini aut nigri ad cutem & quæ ſequuntur eam.

Icteritia eſt triplex citrina, nigra, & uiridis. Citrina pendet à cholera citrina. Nigra à cholera nigra, ſiue melancholia. Viridis à colera uiridi, uel ab utriſque ſimul mixtis. Ex colore enim citrino admixto colori nigro reſultat color uiridis. His ergo duobus humoribus uenientibus ad cutim cauſatur icteritia uiridis. Quanquam ſit imaginabile à cholera uiridi praſſina uel zinaria ſparſa, ad cutim fieri icteritiam uiridem. De hac tamen cum rariſſime cõtingat perpauci autores faciunt mentionem. Hi autem humores ſi putrefierent facerent febres, cholera quidem tertianã, malancholia quartanam, ambe ſimul utranq;.

Cauſę autem citrinæ. Secundum plurimum eſt ex parte epatis, & Kyſtis fellis. Et cauſa nigræ eſt ex ſplene. Et quandoq; accidit ex epate, cum ſuperfluat eius caliditas. Et quandoque accidit ut ſit cauſa citrinæ aut nigræ ſimul complexio communis corpori cum ſuperfluit in caliditate, conuertitur enim ſanguis partim in choleram, partim in melancholiã per aduſtionem. Sed loquamur prius de cauſis citrinæ. Cauſæ ergo icteritiæ citrinæ ſunt, aut multitudo choleræ & generatiõis eius, aut prohibitio euacuationis eius. Cauſæ autem multitudinis choleræ ſunt primitiuæ, aut corporeæ. Et primitiuæ aliquæ ſunt extraneæ, ſicut morſus ſerpentis qui dicitur gererati, morſus tyri uel ueſpæ groſſæ, & punctura pediculi uulturis, & res bibitæ ſicut fel leopardi & uiperæ quando non interficiunt ſtatim, & ita ſunt omnes medicinæ fortiſſimæ caliditatis adurendo ſanguinem in choleram. Sunt autem quædam nõ extraneæ ſumptę ex ſex generibus rerum ſicut eſtas & aër ualde calidus & ſiccus & uenti ſimiles, & influxus cœleſtes, ſol, ignis, & huiuſmodi. Item potus calidi ſicut uinum, potus aquę uitis, & aqua multi mellis, & omnia notabiliter dulcia & amara & acuta, & maximè res cal. ſubtilis ſubſtantiæ quæ ſunt aptæ ſuperfluæ decoqui. Item ex parte artificij ſicut res fixæ aut ſuperfluæ aſſatę, ex his enim eſt apta multa cholera generari. Item uigiliæ ſuperfluæ & exercitiũ intenſum & maximè ſub æſtu ſolis aut circa materiam aduſtiuam. Similiter accidentia animi multum inflammantia ſicut ira, timor, &c. Cauſæ autem corporeæ ſunt, aut propter totum aut propter epar, licet ſtomachus coadiuuet & cor, cum multum ſunt calidi. Propter totum quidẽ ſicut quãdo totum corpus multum ſuper calefit à febre, aut ex alijs cauſis. Subtile enim ſanguis conuertitur in cholera m. Et quandoq; choleram cum multa eſt & acuta, natura ſtimulata critice aut ſymptomatice expellit ad cutem ſicut plerunq; accidit in febribus cholericis iuxta Aphoriſ. 62. quartæ particulæ, Quibuſcunque in febribus in ſeptima aut nona, aut undecima, aut decima quarta die icteritia ſuperuenit bonum, ſi non dextrum hypochondrion durum fiat. Si uerò fit non eſt bonum, & tunc fit ſubito icteritia. Quandoq; fit paulatim quando illud quod de cholera paulatim generatur, ad cutim tranſmittitur & non reſoluitur propter ſpiſſitudinem cutis, uel craſſitiem materiei, uel prohibitionem reſolutionis ab aëre frigido, & propriè quando flant uenti ſeptentrionales. Similiter contingit in retentione ſudoris à quacunq; cauſa fiat. Propter epar uerò quando eſt calidiſſimæ complexionis, & tũc ferè ſemper homo eſt aliqualiter icterícus, aut quãdo ſuperfluè calefit, ſicut in febribus & apoſtematibus calidis. Aliquando etiam ſupercalefit epar ſupernaturaliter propter longam moram choleræ in ipſo, aut propter oppilationem, aut debilitatem expulſiuæ ſuæ, aut debilitatem attractiuæ Kyſtis. Et ita de alijs cauſis præter modum inflammantibus epar, ut panni calidi, clyſteria calida quibus aliquando utimur in colica, aquæ uitis, & potius reliqui ſuperfluè calidi. Prohibitio autem euacuationis eſt, aut ab epate, aut à Kyſti, aut ab inteſtinis, aut ab alijs membris. Ab epate quidem, quia uirtus eius expulſiua aut ſeparatiua ſiue diſcretiua eſt debilis propter aliquam eius ęgritudinem, aut fortè, quia oppilatum eſt propter cauſas oppilationis ſupraſcriptas, aut facta eſt oppilatio in principio uel circa principium canalis, per quem Kyſtis recipit choleram ab epate ſiue illa oppilatio ſit coniuncta apoſtemati ſiue non. Ex parte uerò Kyſtis ſumuntur cauſæ multipliciter aut propter debilitatem attractiuæ eius aut intenſionem eius, unde attrahit multum uice una, & impletur nimis & extenditur præter modum, & ſic debilitatur maximè ſecundum uillos longitudinales & latitudinales, ut neq; poſſit expellere neq; attrahere. Itẽ aliquando accidit propter nimis feſtinam attractionem, quod aliquod phlegma ſimul cum cholera attrahitur nondum facta perfecta ſeparatione in epate, quapropter fit oppilatio, aut in meatu per quẽ cholera attrahitur ad ipſum, aut per quem expellitur ad ſtomachum aut ad inteſtina. Quapropter huiuſmodi oppilatio poteſt eſſe in triplici meatu, ſcilicet, aut in illo per quem attrahit ab epate, aut per quẽ expellit ad fundum ſtomachi, aut per quem expellit ad inteſtina. Sed per communitatem ab inteſtinis fit icteritia, quãdo oppilatur extremitas meatus Kyſtis fellis ad ieiunum propter phlegmata, quæ ſunt in ipſis inteſtinis obturãtia orificium dicti meatus, uel dũ ipſa inteſtina ſunt oppilata ut in colica & ileos dicetur. Cholera etiam craſſa replens inteſtina poteſt eſſe cauſa, cur cholera exiſtens in Kyſti non ueniat ad inteſtina quamuis meatus ſit apertus. Et in hoc caſu aliquando cholera in inteſtinis retenta aſcendit ad ſtomachum per reuolutiones inteſtinorum, & fit ardor in ſtomacho, & corruptio digeſtionis, uertigo & ſimilia. Et in his caſibus non habens deſcenſum per inteſtina reuertitur ad epar, & poſtea ſpargitur cum ſanguine per totum, & eſt cauſa icteritiæ. Hoc autem eſt ualde raro, & non niſi ſopita expulſiua uel deſtructa ſopito, aut deſtructo inteſtinorum ſenſu, uel etiam deſtructa operatione uillorum latitudinalium ipſorũ inteſtinorum, quod aliquãdo accidit propter nimiã ipſorum extenſionem, unde colica eſt cauſa icteritiæ & antecedit

& antecedit eã, & aliqñ icteritia antecedit colicã, quãdo propter oppilationẽ aut aliã causam cholera retẽta nõuenit ad inteſtina ad ſtimulandũ expulſiuã, & laxandum inteſtina, & pendent ambę, ſcilicet icteritia, & colica ab eadem cauſa communi, utputa ab oppilatione pori fellei uenientis ad inteſtina, ultimo fit per communitatem ab alijs membris, ſicut quando propter oppilationem pororum cutis prohibetur choleræ reſolutio. Icteritia nigra in cauſis ſimulatur icteritiæ citrinæ. Eſt enim quandoqę propter multitudinem melancholię, quandoqę propter prohibitionem euacuationis eius. Cauſę uerò multiplicationis eius, quandoqę ſunt primitiuæ ſicut caliditas aeris adurẽs & frigiditas congelans, nec non cibaria proportionata generationi melancholiæ, de quibus dictũ in cap. de melancholia. Cauſæ corporeæ ſunt ſuperflua caliditas epatis aut totius adurens ſanguinẽ, & craſſum eius conuertens in melancholiam. Aut eorum ſuperflua frigiditas congelando ſanguinem denigrans & in melancholiam conuertens. Cauſæ autem calefacientes & infrigidantes poſſunt eſſe primitiuæ iam dictæ & corporeæ ſicut febres adurentes & totius frigiditas ſuperflua maximè ſiccitati coniuncta. Item aliquando hæc icteritia eſt critica ſicut in febribus quartanis aut ægritudine ſplenis, & fit in paruo tempore cum uirtus expellens eſt fortis & materia non multum craſſa. Aliquando uerò fit in longo tempore melancholia paulatim generata & paulatim ad cutim expulſa. Secũdo icteritia nigra fit propter prohibitionem euacuationis ſequentem debilitatem deſcriptiuæ & expulſiuæ epatis, aut debilitatem attractiuæ ſplenis aut nimiam eius repletionem. Aut oppilationem rami uenæ portæ deferentis melancholiã ad ſplenem, aut oppilationem meatus à ſplene ad os ſtomachi, aut propter oppilationem inteſtinorũ aut meſeraicarum quæ ab ipſa terminantur. Ego autem uidi icteritiam nigram ſequentem gibboſitatem per quam fiebat tanta compreſſio ſuper ſplenem, ut non poſſet recipere melancholiam ſibi ab epate delegatã, aliquando duæ icteritiæ, ſcilicet, citrina & nigra ſimul coniunguntur propter cauſas & nocumenta cõmunia epati Kyſti fellis & ſpleni, aut quia duæ choleræ ex ſanguine generantur per eius aduſtionem, uel cum ſanguine commiſcentur & ſparguntur in toto.

Signa icteritiæ ſecundum eius tres ſpecies ſunt manifeſta uiſui. Manifeſtatur autem ſecundum plurimũ in coniunctiua oculi propter eius albedinem faciente, ut omne minimum ueſtigium in ea facilè & ſubito appareat. Sed opus eſt ut ponamus ſigna cuiuſcunqę propria & cauſarum eius incipiendo ab icteritia citrina. Primum ſignum ferè commune omni icteritiæ citrinæ eſt urinæ citrinitas propter mixtionem choleræ cum ea, imò interdum tãta fit choleræ admixtio cũ aquoſitate urinali, ut urina appareat nigra & ſtante icteritia quanto magis tingitur tanto maior ſignificatur fortitudo expulſiuę epatis, licet melius eſſet ut expelleretur ad inteſtina. Secundo, minoratur appetitus propter caliditatem & horribilitatem choleræ, & econtra multiplicatur ſitis. Tertio, corpus exiccatur & extenuatur. Quarto, fit paulatim niſi icteritia ſit critica. Quinto, fit pulſus paruus & durus propter debilitatem uirtutis & arteriæ exiccationem à caliditate & ſiccitate ſuperflua & mala reſtauratione, non eſt tamen uelox, quia uirtus non eſt ita fortis ut uelocitare poſſit propter malitiam complexionis & hæc ſunt ſigna icteritiæ citrinæ abſolutæ ferè communia cuicunqę icteritiæ citrinæ. Signa uerò cauſarum ſumuntur hoc modo. Nam ſi fuerint primitiuæ earum præceſſio & nocumentum ex eis in corpore derelictum declarant eas, nam ſi fuerit morſus animalis uenenoſi, ipſe morſus eſt ſignum & aduentus icteritiæ ſatis feſtinus, & ſimiliter ſi ſumpſerit uenenoſa ipſorum præceſſio. Aduentus feſtinus icteritiæ & reliqua accidentia ueneni ſignificant ipſam. Item non apparent aliæ cauſæ icteritiæ. Et ſimiliter ſignificant reliquæ cauſæ primitiuæ ex earum præceſſione & nocumento ex ipſis derelicto. Et quia nõ apparent prętter eas aliæ cauſæ icteritiæ. Cauſæ uerò corporeæ cognoſcũtur hoc modo. Nam ſi fuerit icteritia propter nocumentum totius, ſignificatur ex ægritudinibus totius ſicut ſunt febres, quæ adurendo ſubtile ſanguinis conuertunt in choleram. Aut fortè debilitando uirtutem prohibent ſeparationem choleræ à ſanguine, & hæc icteritia fit paulatim. Et non apparent feces albæ ſicut in icteritia ſequente oppilationẽ, imò ferè omnia exeuntia apparẽt citrina, nec apparet graueda quæ ſentitur in oppilatiua. Signa uerò malarum complexionum epatis debilitantis ſuam uirtutem, oppilationum & apoſtematum eius dicta fuerũt ſuperius cum pertractatæ fuerunt eius ægritudines. Cognoſcitur autẽ pendere à caliditate ſuperflua epatis ſibi naturali, quia ferè ſemper eſt homo aliqualiter icterícus. Tertia uerò ſignificatur per ægritudines præcedentes in quibus ueriſimiliter talis criſis poteſt & conſueuit fieri. Hæ autem ſunt febres cholericæ iuxta Aphor. 62. ſextæ particulæ ſuperius allegatum. Et eſt cum pluribus cõditionibus laudabilis criſis. Secundo, quia fortè coniungetur nauſeæ ſubuerſio. Et fortè aliquis uomitus aut ſeceſſus cholericus, inſtãtia uigiliarum, paruitas appetitus, linguę ſiccitas & amaritudo cibi, quæ omnia fiunt ex agitatione materiæ cholericæ, imò aliquando fiet anhelitus conſtrictio, & diuerſitas in uaporibus à materia agitata eleuatis prouenientibus ad pulmonem. Et fortè per eoſdem nocebitur cor, & fiet pulſus diuerſus & fit in paruo tẽpore. Symptomatica uerò cognoſcitur per eadem ſigna, ſed cum eſt paucis aut nullis conditionibus laudabilis criſis. Cũ uerò cholera non expellitur ad cutim critice aut ſymptomatice fit icteritia paulatim & in longo tempore. Et hæc ut plurimũ ſunt ſigna icteritiæ ſequentis multiplicationem choleræ, quibus omnib. ſignum commune eſt quod omnia exeuntia ſunt citrina. At differentiam icteritiarum quæ ſequũtur prohibitionem euacuationis cholerę in quibus ferè nunquam omnia exeuntia ſunt citrina. Prohibitio autem euacuationis coleræ, quæ ſequũtur aut debilitatem diſcretiuæ & expulſiue epatis & debilitatẽ diſcretiue Kyſtis aut expulſiue eius, aut oppilationẽ, cognoſcitur hoc modo. Nam ſi ſequatur debilitatẽ uirtutum de quibus ſupra, icteritia fit paulatim, & in longo tempore nec̃ę eſt ualde intenſa, & feces non apparent albæ ſicut in oppilatiua, imò medio modo ſe habẽtes inter albedinem & citrinitatem. Item adſunt ſigna debilitatis uirtutũ epatis, de quibus in proprio capitulo ſufficienter actum eſt. Signa uerò debilitatis Kyſtis cum conſtantia epatis ſunt, quia urina ſic multum

multum citrina, & in paruo tempore & icteritia ſatis intenſa, nec̃ę apparent reliqua nocumenta epatis.

Oppilatiuę uerò ſigna ſumuntur hoc modo: Nã ſi oppilatio fuerit in poro felleo exiſtẽte ſub media pennula per quem cholera delegatur ad Kyſtim cognoſcitur, quia adeſt grauitas in epate & inflatio propter retentionẽ choleræ in eo. Et prius fit icteritia & urina citrina, poſtea feces dealbantur. Si uerò oppilatio fuerit in poro felleo terminato ad duodenum prius apparent feces albæ, poſtea fit urina citrina, & icteritia & fortè commouetur nauſea, ſubuerſio & uomitus cholera retenta & deriuata ad ſtomachum, & uenter ſtringitur, & fortè fit colica, cuius cauſa eſt oppilatio iam dicta. Cognoſcitur autem quod colica ſit cauſa icteritiæ quando ipſa præcedit icteritiã. Cognoſcitur autem quod ſit oppilatio in poro felleo terminato ad ſtomachum ex diminutione digeſtionis ſtomachi, & quod non repræſentatur amaritudo in ore ſecundum quod cõſueuit, & cum hoc icteritia eſt remiſſa, & fit in lõgo tempore & feces ſunt citrinæ.

Signa uerò cauſæ oppilationis ſumuntur hoc modo. Nam ſi cauſa eſt humor craſſus ſignificatur per regimen præcedens. Et ſi cauſa eius eſt naſcentia rei alicuius in meatu, aut eius incarnatio ſignificabitur per aſſiduationem icteritiæ, & per aſſiduationem ſignorum oppilationis, & paucitas iuuamenti per adminiſtrationem clyſteriorum & reliquorum apparentiũ, & ſi oppilatio fuerit attenuatoria ſequens apoſtema membri uicini aut aliud ſimile cognoſcitur per ſigna apoſtematis illius membri, aut alterius ſimilis ægritudinis potentis oppilare attenuatoriæ.

Prognoſtica. Primum. Omni oppilatione meatus epatis ad fel, aut meatus fellis ad inteſtina quæ ex incarnatione aut poro ſiue carne orta in meatu non ſperatur ſanitas. Secundum. Secundum plurimum uelocius generatur icteritia citrina q̃ nigra, quia facilius & uelocius à cauſis extraneis generatur cholera quàm melancholia. Tertium. Sicut icteritia citrina eſt frequens criſis ægritudinum epatis, & Kyſtis fellis ægritudinum cholericarum, ita icteritia nigra ſplenis & melancholicarum. Quartum. In illo qui habet icteritiam factam & non curatur nec̃ę materia expellitur eſt timor. Nam pluribus eorum accidit mors ſubita materia repente cõmunicata cordi aut alteri mẽbro nobili. Quintum. Eſt Aphor. 62. quartæ particulæ, Quibuſcunqę in febribus in ſeptima aut nona aut. 12. aut 14. die icteritia ſuperuenit bonũ ſi dextrũ hypochondrium nõ durum fiat. Si uerò durum fiat non bonum. Sextum, Hippocr. dixit in his quæ referũtur ad ipſum quod icteritiæ ſpecies eſt mala, quã do in urina patientis ipſam eſt ſimilitudo orobi, id eſt, corpuſculorum generatorum per aduſtionem, & eſt profundatio in uentre propter exiccationẽ & tremor, & impotentia locutionis propter debilitatem uirtutis animalis interficit enim in 14. uel circa ſecundum tenorem uirtutis. Septimum. Quando diu remanet urina alba aut parum tincta icteritia non curata, eſt timendum quod habens eam cadat in hydropoſim, ſignificatur enim quod oppilatio eſt ex frigore.

Quod icteritia ſit nigra ſenſui manifeſtũ eſt, cuius cauſa coniuncta ſemper eſt melancholia. Hæc autem ſecundum plurimum prouenit uitio ſplenis, poteſt tamen uitio totius & epatis prouenire. Sed icteritia citrina nũquam prouenit uitio ſplenis. Et cum hac icteritia nigra undecunqę proueniat frequenter mirach eſt extenſum cum dolore & grauedine propter multiplicationem uentoſitatis & craſſitiem humoris. Et ſecundum plurimum natura eſt conſtricta, licet quandoqę nõ, cum melancholia eſt aduſta ſtimulans expulſiuam. Et tertio eſt digeſtio mala & deterior q̃ appetitus. Et quarto eſt cum ea malitia animæ, id eſt, malę cogitationes & triſtitia, & malitia animę, id eſt, oris ſtomachi. Et uarietas, id eſt, error in uirtutib. comprehenſiuis propter uapores melancholicos petentes cor & cerebrum. Quinto, egreditur quandoque ſudor niger ſicut in citrina egreditur ſudor citrinus. Sed quod hæc icteritia ſit uitio ſplenis cognoſcitur. Primo, quia eſt uehementioris nigredinis quàm prouenientes uitio totius, aut epatis. Secundo, durities, magnitudo ſplenis & dolores eius, qui ſunt in ſiniſtro latere ſeparant eam ab ea quę uitio totius & epatis cõtingit. Tertio, quia licet in ſplenetica ſit quandoque egeſtio & urina nigra cum ſuperfluit nocumentum eius, tamẽ ſecundum plurimũ non eſt in ea urina nigra. Sed in ea quæ uitio totius aut epatis accidit ferè ſemper eſt urina nigra. Item prętceſſerunt nocumenta totius aut epatis cum incolumitate ſplenis & ecõtrario cum eſt ſplenetica. Sed diſtinguitur inter eam quæ prouenit uitio totius ab ea quę uitio epatis, quia in illa præceſſerunt nocumenta totius ſicut febres adurentes, aut ſuperflua totius frigiditas, & in prouenientе uitio epatis præceſſerunt ægritudines eius ſicut malæ complexiones, oppilationes, apoſtemata, & debilitas diſcertiue & expulſiue epatis ſequens aliquam ægritudinem eius. Factam uerò propter oppilationem in meatibus ſignificãt grauitas uehemens & difficultas dormiendo ſuper latus ſiniſtrum. Sed facta propter apoſtema durum ſplenis ſignificant grauitas, tumor & durities ipſius. Sed in facta propter debilitatẽ attractiuæ ſplenis nihil tale accidit, & nota quod ſecundum plurimum quãdo eſt debilitas attractiuę ſplenis, aut ẽ oppilatio in meatu per quem tranſit melãcholia ad ſplenem, ſplen nõ eſt tumidus, & contra, quando eſt oppilatio in meatu per quem natura expellit melancholiam ad os ſtomachi eſt ſplen tumidus. Facta autem uitio epatis ſignificatur, quia prima nocumenta fuerunt in epate, quorum ſigna ſuperius præceſſerunt cum incolumitate ſplenis. Et non eſt nigredo pura ſicut in ſplenetica licet quandoque nigredo in epatica ſit magis luminoſa cum melancholia eſt aduſta reſeruatis in ea quibuſdam partibus igneis. Econtrario melãcholia ſplenetica eſt terrea opaca, & ſignificat ipſum nocumentum in urina. Et ſi fuerit corruptio, id eſt, digeſtio corrupta epatis per quam generatur melancholia propter dominium caliditatis & ſiccitatis erit nigredo icteritiæ decliuis ad citrinitatem. Et ſi fuerit illic dominium caliditatis & humiditatis erit nigredo cũ rubedine, & ſi fuerit dominium frigiditatis & ſiccitatis uincente frigore, nigredo declinabit ad uiriditatem, ſed ſiccitate uincente declinabit ad nigredinẽ, & ſi fuerit dominium frigid. & humi. humiditate uincente declinabit ad citrinitatem quandam, ſed frigiditate uincente ad uiriditatem. Splenetiçę uerò color unus, ſcilicet, nigredo pura abſq; declinatione & alios colores,

lores, diuersificantur etiam colores icteritiæ melancholicę secundum diuersitatem specierum melancholiæ, scilicet, sanguineæ, cholericæ, phlegmaticæ & melancholicæ, quæ tanta diuersitas non reperitur in splenetica.

Prognostica. Primum, icteritia nigra est rarioris euentus quàm icteritia citrina. Secundum, icteritia nigra magis prolongatur, & cæteris paribus difficilius curatur q̃ citrina. Tertium, icteritia nigra est frequenter crisis ægritudinum splenis melancholicarũ. Et nota quod quandoque aggregatur utraque icteritia simul, quia choleræ & ei quod ipsum admiscetur ex sanguine accidit adustio, & fit nigra aliqualiter, & aliqualiter remanet de citrinitate priori. Et quandoque componũtur ambo humores simul, quia in epate & splene simul est nocumentum. Et tertio, quia sanguis per adustionem secundum partem subtilem uertitur in choleram, & secundum partem crassam in melancholiam, & ex his duabus icteritijs simul mixtis secundum plurimum consurgit color uiridis, licet sit imaginabile icteritiam uiridem à cholera uiridi pendere, scilicet, prassina aut cinaria. Huius autem icteritiæ uiridis signa possunt ex dictis elici & similiter prognostica.

Si cum icteritia fuerit febris, suc. endiuiæ & solatri, & aqua hord. ægro in potu tribuatur. Ipse quoque ex cucurbita, & chrysolachana & citrullis, & his similib. hærbis frigiditati attinentibus nutriendus est. Et syrupum acetosum ex fortissimo aceto in potu sumat. Epati præterea emplastrum ex duobus sandalis est superponendum. Ei uenter ex succo prunorum & sacch. soluendus. Quæ si non sufficerint, trochisci de camphora cum succo granatorum dandi sunt. Trochisci de camphora. Rec. sacchari spodij, rosarum rub. omnium, ana drach. 3. sem. endiuiæ, sem. citrullorum, cucurbitæ, lactucæ, portulacæ, sem. ex omnibus sandalis rub. omnium, ana. drach. 1. formentur ex his trochisci pondere drach. 2. ex quibus quotidie unus cum sexta, drach. 1. de camphora detur, si autem æger uenas habuerit plenas, fueritque diu ex quo minutus non fuerit phlebothometur.

Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima curat icteritiam cum febre. In secunda icteritiam sine febre. In tertia docet remouere colorem maximè in oculis remanentem, secunda ibi, Quod si icteritia fuerit sine febre. tertia ibi. Si autem icteritia in oculis remanserit. In prima parte curat hanc icteritiam cum febre septem auxilijs. Primo. ℞. succi endiuiæ, ℥. 1. succi solatri. ℥. s. aquæ hordei, ℥, 3. misce, his ad libitum posset addi parum sacchari, hæc mixtio sumatur quatuor aut quinq; diebus, & ualet in icteritia cum febre siue sit coniuncta oppilationi siue nõ. Secũdo, quod nutriatur ex cucurbita aut chrysolachana quæ est aureum olus à colore aureo. Nam χρυσὸς aurum & λαχανον olus. Et est attriplex, frigida est & humida in primo, & apud aliquos temperata citrullis, & similibus, sicut cucumeribus, anguria quæ sunt frigida.

Tertio, sumat syrupum acetosum simplicem ex fortissimo aceto, est enim magis aperitiuus, & potest ipsum sumere cum aqua endiuiæ, & in oppilatione melior est cum aqua cuscutæ. Quarto, epati superponat emplastrũ ex duobus sandalis, scilicet, albis, rub. Item sicut cerotum sandalinum descrip. Mesue. Quinto, uenter ex succo prunorum quatuor aut quinque ℥. & saccharo soluendus est, & si non habeatur suc. fiat decoctio, licet sit maioris quantitatis usque ad 6. ℥. Sexto, trochisci de camphora dandi sunt, quorum descriptionẽ uide in textu. Et pro duabus ʒ. trochis. misce 6. ʒ. unius de camphora. Sed communiter sufficeret medietas huius dosis nisi corpus sit robustum naturaliter & præternaturaliter notabiliter calidum. Septimo, si uenas habuerit plenas, fueritq; diu ex quo non minutus fuerit, phlebotometur, scilicet ex dextra basilica.

Quod si icteritia fuerit sine febre, uenter ex his pilulis soluatur, quæ Rec. aloẽs drach. 1. scammoneæ quartam, drach. 1. ex his cum succo endiuiæ confectis fiant pilulæ, & sufficient ad dosim 1. Deinde dentur trochisci de lacca cum apozemate de radicibus.

Hic curat icteritiam sine febre, & propriè oppilationi coniunctam duobus auxilijs. Primo, soluit uentrem cum his pilulis. ℞. aloẽs ʒ. 1. scãmoneæ quarta, ʒ. unius, agarici partes duas unius ʒ. id est, ℥, 2. succi eupatorij tertiam ʒ. unius, ex his cum succo endiuiæ mixtis fiant pilulæ & sufficient ad dosim unam, sed erit magna, ita ut in multis sufficeret medietas, simul enim euacuat choleram & phlegma quod oppilat. Secundo, dentur trochisci de lacca cum apozemate, id est, decoctione de radicibus, de qua in capitulo præcedenti. Hi enim dantur ad deoppilandum.

Si autem icteritia in oculis remãserit, æger fortissimum acetũ paulatim olfaciat. Et balneum ingrediatur. Eius quoq; oculis qui icteritiam cũ feb. patitur aqua ros. mittenda est. Icteritiæ præterea ualde confert, ut æger per tres hebdomadas serum bibat.

Hic remouet icteritiam in oculis existentem 4. auxilijs

xilijs. Primo odorando acetum fortissimum, cuius uapores iuuant ad resolutionem. Secundo balneum ingrediatur, scilicet aquæ dulcis debite calidum, similiter ad resoluendum humorem facientem icteritiam sub forma sudoris educendum. Tertio immitit oculis patiẽtis icteritiam cum febre aquam rosaceam ad confortandum & infrigidandum. Quarto bibat serum per tres hebdomadas debite calidum sumendo tres aut quatuor ℥. pro uice, confert enim choleram euacuando.

ORDO CVRÆ ET PRIMO icteritiæ.

QVia icteritia citrina a duabus causis in genere contingit, altera est cholerę multiplicatio. Altera prohibitio euacuationis eius. Primo curabimus sequentem multiplicationem cholerę. Secundo sequentem prohibitionẽ euacuationis eius.

Cura icteritiæ sequentis multiplicationem choleræ, exigit sex intẽtiones. Prima remouet causas multiplicationis eius. Secunda euacuat ipsam mutiplicam. Tertia corrigit discrasiam membrorum & cætera eorũ nocumenta, quæ remanserunt ipsa confortando, ne iterum multiplicẽtur. Quarta remouet citrinitatem ab oculis & a toto. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen sex rerum. Vbi tamen cholera esset prẽter modum multiplicata, intentio secunda, quæ est cholerę euacuatio, debet esse prima, tum quia tanta multitudo choleræ non dat inducias, tum quia iuuat ad sui ipsius multiplicationem. Si ergo causæ fuerint primitiuæ, iuxta primam intentionem remouendæ sunt, & nocumenta per ipsas impressa, unde intendatur morsui uenenosorum trahendo uenenum exterius cum applicitis super loco morso, sicut culus gallinæ uiuentis. Et sicut animalia nouiter mortua per medium secta, & emplastra propria secũdum quodlibet uenenosum. Item partes supra locum morsum tueantur cum frigidis & stipticis, sicut aqua rosacea, aceto & succis in frigidantibus proprijs cum debita strictura. Et confortetur cor & membra nobilia. Et dentur bezahartica propria contra illa. Et remoueatur caliditas & siccitas superflua per uenenosa impressa. Similiter si uenena fuerint sumpta procuretur eorum uomitus & secessus. Et frangatur ipsorum acuitas cum proprijs. Et tueantur membra nobilia. Et extinguatur membrorum et humorum superflua caliditas. Idem est iudicium in reliquis causis primitiuis. Similiter causæ corporeæ per communitatem a toto remoueantur, sicut febres cum quibus oportet. Et secundum plurimũ opus est extinctiuis cũ febres illæ sua caliditate superflua, subtilæ sanguinis in cholerã cõuertãt.

Opus etiam est euacuatione, aut cũ phlebotomia aut solutiuis & reliquis secundum quod præcipitur in capitulis proprijs. Crisis autem choleræ ad cutim non est impedienda, quæ plerunque fit in febribus iuxta aphor. 62. quartæ particulæ. Imò potius adiuuanda cum aspectu rerum citrinarum, & etiam indu endo uestes citrinas & reliquis auxilijs, & cum hoc studẽdum est in ipsius eductiõe per poros cutis, cum fricatione, balneo & similibus auxilijs occulte aut manifeste sub forma sudoris choleram educentibus. Si uero causa multiplicatiõis choleræ fuerit caliditas superflua epatis aut totius, naturalis aut præter naturam, aut etiam cuiuscunque alterius membri studendum est in remotione eius, & inductione dispositionis contrariæ. Complentia aũt hanc intentionẽ sunt infrigidantia magis aut minus potentia, secundum exigentiam sui contrarij, dispositiones tamen naturales magis paulatim permutandæ sunt, quam præternaturales. Cum hoc tamen semper cauendum ab oppilatione. Eligatur ergo regimen sex rerum, declinans ad frigidum & humidum, de quo infra in sexta intentione. Item regimen medicinale complendum cum his quæ interius sumuntur sicut syrup. acetosus simplex, oxisacchara, syrup. de granatis, de acetositate citri, limonis & similes, cum aquis endiuiæ, lactucæ, epaticę, acetosæ & similibus, quæ aliquando possunt aromatizari cum infusione sandalorum et similium, electuaria conuenientia sunt sicut triasandali, diarrhodon abbatis. Trochisci conuenientes sunt sicut trochisci de camphora de quibus in textu. Et ex succis conuenientibus est succus solatri, endiuię, acetosæ, qui possunt sumi cum aqua hordei. Item succus granatorum, succus berberis, acetositas citri & limonis. Applicanda autem exterius sunt, sicut cerotum sandalinum, applicandum epati. Item epithimata cum sandalis, spodio, aqua endiuiæ, epatice, rosacea, aceto similiter applicanda epati. Item infrigidãs Gal. applicandum renibus. Item cordialia applicanda cordi. de quibus omnibus superius dictum est. Et cũ his ẽt horum mẽbrorum uirtutes confortabũtur.

Secunda intentio, scilicet choleræ euacuatio perficitur cum manna aut cassia distemperatis cum infusione prunorum & tamarindorum. Item cum infusione reubarbari, & etiam cum ipso sumpto in substãtia. Et fortiora sunt electuarium succi rosarum, electuarium de psilio, pilulæ aureæ, aloës lotus & nutritus cum aqua endiuiæ & solatri euacuat choleram crassam. Succus ros. euacuat cholerã & aperit oppilatiões, est tñ calidus. Tertiam autem intẽtionem complent ea quæ dicta sunt in prima intẽtione, quæ replicanda sunt si fuerit expediens. Quarta autẽ intentio, scilicet remotio citrinitatis ab oculis & toto completur iuxta textum cum odore aceti. Item cum balneo in aqua dulci & aceto quæ omnia iuuant ad cholerę resolutionem. Si tamen fuerit notabilis caliditas, & proprie febrilis, aqua rosacea oculis imponatur.

Quinta autem intentio, scilicet correctio accidentium perficitur, secundum ipsorum exigentiam, ita ut non solum præsentia curentur, sed etiam futura uerisimiliter suspecta prohibeantur. Sed pro sexta intentione, aër declinet ad frigidum, non tamen superflue, ne poros oppilãdo choleræ resolutionem impediat. Vitentur omnia choleram multiplicantia sicut dulcia, amara, salsa, acuta, unctuosa, uinum potens, imò omne uinum nisi particularis conditio obstet, aut forte sit ex nudis declinantibus ad frigidum, sit album subtile, & cum aqua bene conditionata sufficienter limphetur, uitentur omnia stiptica oppilantia. Ex herbis conuenientibus sunt sicut lactuca, endiuia, portulaca, scariola, epatica, sed possunt misceri cum modico fœniculi & petroselini. Item asparagi & lupuli conueniunt, cucurbita, cucumeres & similia frigida, & humida, et si fiunt salatę, possunt cõdiri cum aceto, uino granatorum, agresta & similibus.

Et ex his ferculis conueniunt hordeum, far, ptisana hordeacea, ex carnibus eligantur quæ sunt facilis digestionis, boni chimi, paucarum superfluitatum & pisces parui petrosi, et similes bene conditionati, concedi possent elixi aut assi & conditi cum declinantibus ad frigidum sicut sunt suprascripta, & succus arācij, limonis & citri, & caro ericij est propria & caro limaciarum. Ex fructibus concedūtur poma persica, pruna, melones, anguria, cerasa & similia ad frigidū declinātia, somnus sit satis prolixus, exercitium parum, procuret euacuationes naturales, sit sperans & gaudens, uitet iram & accidentia animi inflammantia.

Cura icteritiæ propter prohibitionem euacuationis choleræ.

QVod si icteritia sequatur prohibitionem euacuationis choleræ, tunc est dupliciter, aut propter debilitatem uirtutum epatis aut kistis fellis, aut propter oppilationē. Quod si sequatur debilitatem cura patere potest ex his quæ dicta sunt in cap. de cura debilitatis epatis.

Si uerò oppilationem, exiguntur sex intēctiones. Prima remouet causam oppilantem. Secunda choleram ex oppilatione retentam euacuat. Tertia corrigit discrasiam membrorum, ipsam confortando. Quarta remouet citrinitatem ab oculis & à toto. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen sex rerum. Pro prima intentione. Si causa oppilans fuerit phlegma aut cholera crassa sicut est secundum plurimum sumatur, ʒ.1. aloës in forma pilularum per horam ante cœnam, & est efficax si continuetur alternis diebus. Si uero fuerit nimis debile in comparatione ad eum qui solui debet, fortificetur cum tribus aut quatuor gran. diagridij, aut sumatur solutiuum expertum ab Auic. ℞. aloës ʒ.1. scammoneę grañ. 4. salis naptici gran. 15. rubeæ tinctorum. agar. ana. ʒ.s. misce, & fiant pilulæ, & sunt dos. una. Et sumenda est cum custodia. Aliud in forma liquida. sumantur electuarij succi ros. ʒ.1.s. electuarij indi uel diaphęniconis tantundem, uel quantum uidebitur expediens cum sero caprino distemperetur, & sumatur cum custodia. Quod si huiusmodi solutiua sumerentur cum infusione aloës aut rheubarbari pręstantius operarentur. Aliquo ergo aut pluribus ex his utere secundum quod tibi uidetur expediens. Et hæc simul causam oppilantem euacuāt, & choleram ex oppilatione retentam iuxta secundam intentionem. Item uomitus confert in omni icteritia euacuando & diuertendo.

Phlebotomia quoque basilicæ & saluatellæ manus dextræ iuuat in aperitione oppilationis maxime sanguine abundante. Et ad aperiendum oppilationes, & ad mundificandum cannales ualet syrupus bizantinus, cum aqua cuscutæ. Item succus rosarum duarum. ℥. cum aqua endiuię & cuscutæ. añ. ℥. 2. & ex expertis est huiusmodi. ℞. uini albi subtilis, pauciferi aut medię uinositatis, aqua endiuiæ, añ ℔. 1. cuscutæ, prassij, recentium, ana Man. 1. bulliant simul ad consumptionem tertię partis, sed cuscuta ponatur in fine, & coletur, de qua colatura dentur, ℥. 3. aut 4. cum una. ℥. syrupi acetosi simplicis, præcedente tamen aliqua euacuatione, cum his de quibus supra. Et de syrupis proprijs ad mundificandum cannales, & aperiendum oppilationes est syrupus de endiuia, de bisantijs. Syrupus acetosus simplex saccharinus aut mellinus, syrupus acetosus cōpositus, oximel compositum, & scilliticum si materia est multa, & crassa, ut in senibus & pinguibus. A quæ autem sunt endiuiæ, cichoreæ, lupulorum, cuscutæ, scolopēdriæ, capillorum ueneris, raphani, apij, fœniculi, petroselini, asparagi, brusci, de quibus in cura oppilationis epatis, & aliquando cum his admiscemus pulueres subtilissimos aperitiuorum, aut cuscutæ rubeæ tinctorum, asari, gentianæ & similium. Item conueniunt decoctiones huiusmodi aperientium, & sunt fortiores aquis distillatiōis sicut decoctio capilli uen. & rubeæ tinctorum, seminum aperientium, est tamē dubium in aperitiuis, ne materia tāta feratur ad uias urinę quod excoriet, istorum tamen aperientium est uarius usus apud medicos modernos, aliqui dāt succos, aliqui ius cicerum, in quo decocta sunt aperientia, aliqui electuaria, ut diarrhodon, dialacca, diacurcuma cū aquis decoctionis destillationis aut expressionis. Tu uerò utere fortibus aut debilibus, magis aut minus calidis aut frigidis, secūdum exigentiam. Si uero causa oppilationis fuerit apostema in epate, aut in aliquo ramo kistis cura patet ex dictis in cura apostematis epatis, & inter cætera præmittatur phlebotomia. Si uero oppilatio esset carnosa parua est spes curæ, licet quandoque naturæ beneficio caro illa cum mollis est remoueatur, & dicunt quidam ad hanc ualere succum portulacæ, & succum foliorum raphani, & aquam acetosæ, de quibus pro quoque accipiatur, ℔ s. & bulliāt simul ad consumptionem tertiæ partis, & colentur, quibus addatur orobi contriti, seminis melonis, seminis raphani, ana ℥. 2. costi, mirrhæ, añ. ℈. 2. & est pro tribus uicibus. Quod si oppilatio sit a siccitate cum lenientibus & humectantibus aperienda est sicut cum syrupo uio. ℥. 1. mixto cum mucillagine seminis citoniorum, sem. psilij, seminis maluarum, añ. ʒ. 1. distemperatis cum tribus ℥. decoctionis prunorum, sebesten et similium, & cū his posset misceri manna aut cassia si opus esset solutione, uomitus quoque quandoque iuuat in aperitione oppilationis. Secunda uero intentio perficitur cum solutiuis, de quibus supra, & ex fortibus & præstantibus sunt electuarium de psilio, & electuarium succ. ros. sed aperta oppilatione leuioribus utendum est, ne forte perducerent ad disenteriam, sufficit ergo aloës lotus, infusio rheubarbari in sero caprino, & similia, aut de his fortibus detur modica quantitas. Tertia uero intentio perficitur secundum plurimum cum frigidis cōfortantibus membra naturalia, sicut diarrhodon abbatis, triasandali & similia. Quarta autem intentio. Et quinta perficitur cum his quæ dicta sunt in cura icteritiæ sequentis multitudinem choleræ.

Sexta autem intentio, scilicet regimen sex rerum perficitur similier sicut dictū fuit in cura icteritiæ sequentis multiplicationē choleræ, his additis cp in cura huius oppilationis non oportet ita infrigidare, & magis cauendum est a crassis uiscosis stipticis oppilātibus, & magis utēdum est incisiuis, subtiliatiuis, abstergentibus

stergentibus, & aperitiuis, propterea in hac acetum magis conuenit, quam uinum granatorum aut acresta, & ius cicerum, radices & semina aperientia liberius conceduntur.

Quia icteritia nigra à duabus causis in genere contingit. Prima, est multiplicatio choleræ nigræ. Secunda, prohibitio euacuatiōis eius, duplex erit regimen curatiuum, primum cōtra icteritiam sequentem choleræ nigræ multiplicationem, secūndum contra icteritiam sequentem prohibitionem euacuationis eius. Primum regimen habet sex intentiones. Prima remouet causas multiplicationis choleræ nigræ. Secunda euacuat ipsam multiplicatam. Tertia corrigit discrasiam membrorum & cætera eorum nocumenta quæ remanserunt, ne iterum multiplicentur. Quarta remouet nigredinem ab oculis & à toto. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat debitum regimen sex rerum. Vbi tamē cholera nigra esset præter modum multiplicata, secunda intentio, scilicet melancholiæ euacuatio deberet esse prima propter cusas superius dictas in cura citrinæ. Pro executione ergo primæ intentionis remoueantur omnes causæ primitiuæ melancholiam multiplicantes siue fuerint primitiuę extraneę, sicut uenena, siue non extraneę sumptę ex sex generibus rerum, remoueanturq; causæ corporeæ, sicut febres adurentes, febres inordinate uagantes aut quartanæ necnon malę cōplexiones cordis & membrorum naturalium quę aliquando superflua calidi tate & sicci melancholiam adustam multiplcant, aliquando frigiditate & sicci. melancholiam non adustam. Et aliquando apostemata membrorum naturalium, scilicet epatis aut splenis sunt in causa, quæ ægritudines qualiter sint curandæ, uide prima quarti quātum ad febres, sed quantum ad reliquas dispositiones epatis collige ex dictis superius in cura dispositionum epatis, & ex dicendis inferius in cura dispositionum splenis. Et si in causa fuerit crisis per quam materia ad cutim expellatur adiuuanda est, sicut superius in citrina. Secunda intentio perficitur minorando materiam, cum sena, epithymo, polypodio, & similibus maxime sumptis cum sero caprino, aut iure pulli, aut decoc. passularum. Item dirigendo melancholiam cum syr. de pomis dulcibus, si fuerit adusta, & epithymo si non adusta, qui sumantur cum sero caprino aut decoct. passularum, florum boragin. aut buglossę, & Auic. laudat euacuando decoction. epithymi, cuius meliorem descriptionem collige à Mesue dist. 7. Et a Rasi in capitulo de melancholia. Et confectio hamech euacuat melancholiā adustam, sed non adustam diasenæ, & pilulæ indæ, de lapide lazuli, & similes, sed de his uberius in dispositiōibus splenis. Sed tertiam intentionem cōplent ea, quę perficiunt primam intentionem, quæ sunt replicanda, si fuerit expediens. Est enim mala complexio cordis & membrorum naturalium remouēda cum contrarijs sumptis & applicitis quę huiusmodi membra cōfortent, tum proprietate, tum moderata stipticitate. Quarta autem intentio similiter. Quinta perficitur cum proportionalibus, quæ dicta sunt in perficiendo quartam & quintam intentionem pro cura icteritiæ citrinæ. Sed pro sexta intentione intendatur multiplicationi boni sanguinis et paucificatione melancholiæ cum aēre sereno declinante ad humidum temperato in actiuis aut leuiter ad frigidū declinante in pendente a melancholia adusta, aut leuiter ad calidum in pendente a melancholia non adusta, & uinum eius sit clarum album, subtile, attinens dulcedini, & carnes sint iuuenes bene conditionatæ, quæ potius comedantur elixæ. Et uitelli ouorum sunt proprij & cerebella hœdorum, uitentur caules, lentes, & alia legumina salita omnia et sicca. Et somnus sit prolixus, exercitium moderatum, & accidentia animi, quæ iocunditatem afferāt. Et superfluitates sollicite expellantur per conuenientes regiones.

Secundum autem regimen cōtra icteritiam sequētem prohibitionem euacuationis choleræ nigræ. Si prohibitio euacuationis sequatur debilitatem uirtutum epatis aut splenis attendatur eorum confortationi, cum proprijs utrique membro, prius remotis causis debilitantibus utrunque. Et ex proprijs confortantibus splenem, & cum hoc aperientibus oppilationes sunt cappares, scolopendria, tamariscus, semen agni casti, sed de his in dispositiōibus eius agetur uberius. Et si splen propter debilitatem non attraheret, ponātur sub ipso emplastra attractiua calida, sicut emplastra de fermento, descriptione Mes. cum hoc enim, quod attrahit, iuuat mirabiliter ad resolutionem humoris melancholici in splene contenti, & diminutionem eius. Item super regione splenis fiant uentosæ sine scarificatione ad attrahendum melancholiam ad splenem. Quod si prohibeatur euacuatio melancholiæ propter oppilationes exiguntur sex intentiones proportionales illis quæ dictæ sunt in cura icteritiæ citrinæ à simili causa prouenientę. Digeratur ergo primo materia oppilans, & etiā humor melancholicus ex oppilatione retentus cum oximelle simplici, syrupo de epithymo, cum aquis scolopendriæ, tamarisci & similibus, deinde euacuetur cum his, quæ superius dicta sunt. Postea meatus aperiantur cum fortibus, ℞. scolopendriæ, tamarisci corticum radicum, capparis, seminis agni casti, seminis endiuiæ, seminis portulacæ, ana. Man. 1. epithymi. Man. 2. bulliant in tribus libris aquę cum quinq; aut sex uncijs mellis & tribus uncijs aceti acuti ad cōsumptionem medietatis & coletur. Et clarificetur, sed epithymus ponatur ad bulliendū in fine, de qua debite calida dentur quatuor aut quinque ℥. quotidie in mane stomacho ieiuno, & cum hac posset misceri syrupus acetosus compositus, aut oximel compositum ad libitū. Et si apostema splenis esset in causa attendatur curationi eius secundum quod dicitur. Et ex proprijs est phlebotomia saluatellæ sinistræ. Et cum his completa est prima intentio, quę est remotio oppilationis, & secunda quæ est euacuatio melancholiæ ex oppilatione retentæ. Reliqua autem quatuor intentiones, scilicet correctio discrasiæ mēbrorum, remotio nigredinis ab oculis & a toto, accidentium correctio, & regimen sex rerum patere possunt ex dictis. Si uerò istæ duæ icteritiæ componerentur simul, tunc similiter componantur utriq; conuenientia prout causæ indicauerint æqualiter uel una fortius altera, & sic completum sit hoc capitulum difficile, de icteritia.

DE CACEXIA.

CVm uenter. Quia cacexia antecedit hydropem de ea in primis agendum est: cacexia dicta à κακεξία græce, idem sonante, quod mala habitudo latine. Est descriptiue mala habitudo præuia in hypropẽ, species ipsius possũt assignari tres secdm tres species hydropisis, quas antecedit de quib. agetur. Causa eius est uitiũ corruptiõis digestionis epatis. Nam cum erit cõpleta corruptio digestionis epatis, fiet una ex tribus speciebus hydropis. Causæ itaque fortes de quibus agetur, quæ faciunt aliquam speciem hydropis, cum sunt leues & initiantes faciunt cacexiam. Tenendum tamen est posse fieri hydropem et ascitem aut tympanitem absq; quod præcedat cacexia, licet de hyposarca, id non credam fore possibile. Cum quo tamen tenendum est cuiuscunque hydropis causas successiuæ augeri, faciunt tamen aliquando hydropem non præcedente cacexia cum sunt fortes accelerantes hydropem. Et quandoque apud Auic. accidit cacexia propter aggregationem aquæ in pulmone, & fit forma patientis eam similis formæ hydropisis. Quod etiã de reliquis ęgritudinibus pulmonis posset affirmari. Nam dum ducũt ad hydropem. 10. tertij, etiam possunt ducere ad cacexiam.

Signa. Primũ permutatio coloris faciei & corporis ad albedinem & citrinitatẽ. Secundum est inflatio in palpebris & extremitatibus, scilicet manuum & pedum, qui aliquãdo spargitur in totum corpus, maximè quãdo antecedit speciem hydropis dictam hyposarcam. Tertium quia licet sit in ea initium corruptionis digestionis epatis, et aliquando stomachi, frequenter tamẽ appetitus est fortis. Quartum apud Auic. natura, id est, uenter in sua retentione & resolutione secundum ordines, id est, lenis & strictus, secundum quod naturaliter consueuit esse. Aliter aliquando fluit uenter, aliquando constringitur, secundũ ordines, id est, ordinate quo ad tẽpus secundum aggregationem materiæ, nunc stringitur, & ipsius expulsionem, & tunc soluitur. Quintum. Et similiter est dispositio syncopis, scilicet ueræ aut lypothymiæ, q̃doque in aliquibus secundum effumationem materiæ malignæ ad cor. Sextum. Et uigiliarum & elongationis eius &c. id est, aliquando præter modũ uigilant, aliquando bene dormiunt, aut forte nimis secundum diuersitatem materię effumãtis ad cerebrũ. Septimum. Et elongationis eius ad uias, id est, nõ bene possunt ambulare. Aliter sunt elongati à uijs suis id est, ab operationibus sibi naturaliter consuetis. Octauum. Et mineratur cum ea urina, & sudor, superfluitatibus propriæ aquosis retentis, et non expulsis per rigiones consuetas. Et hæc quando cacexia antecedit ascitem aut hyposarcam, & multiplicetur uẽtositas, et fortis fit inflatio mirach, quando antecedit ascitem aut hyposarcam, q̃doq; aũt antecedit tympanitem. Nonũ. Et quãdoq; inflãtur testiculi, id est, oscheum maximè in antecedẽte ascitem. Decimum. Et cũ accidit ulcus fit difficilis cõsolidatio propter multiplicationem superfluitatum malarum et minoratiõem boni sanguinis. Vndecimum. Et accidit in commissuris, scilicet capitis & gingiuis caliditas, & pruritus propter uaporem corruptum ascendẽtem, sed magis petit commissuras faciens in parte illa pruritum, quia per illas uapor egreditur ad gingiuã matrem ualde sensibilem faciens in ea pruritum cum caliditate. Similiter gingiuæ pruriunt et calent, quia ratione suæ substantiæ sunt facile passibiles.

Duodecimum. Fit corpus debile mollificatum materijs petentibus instrumenta motus.

Prognosticum. Hęc passio curatur nisi pendeat à cã incorrigibile sicut esset apostema pulmõis, et aqua retenta in eo, apostema epatis, stomachi, & similia.

DE HYDROPISI. Cap. XCIX.

HYdrops siue hydropisis penes Theodorũ Priscianum libro 5. dicta ab ὕδωρ græce idẽ sonante, quod aqua latine & πῦσις passio, quasi aquę passio, eo quod in triplici eius specie adest aqua. In ascite multa. In tympanite pauca. In hyposarca phlegma molle aquæ proportionatum. Et descriptiue apud Auic. 14. tertij cap. proprio est ægritudo materialis, cuius causa est materia exuberãs frigida ingrediens membra & crescunt per eam, aut mẽbra manifesta omnia, aut loca uacua partium, in quibus sunt regimẽ nutrimenti & humoris. Est quidem ęgritudo materialis cum fit apostema aquosum quo ad ascitem, uentosum quo ad tympanitem, phlegmaticum quo ad hyposarcam. Ideo subdit. Cuius causa, scilicet immediata efficiens est materia exuberans frigida. Sunt enim aquositas, uentositas, et phlegma frigidę, licet forte habeant aliquam caliditatem accidentalem, quæ materiæ ingrediuntur membra, & crescunt, id est, tument per eam, aut membra. Manifesta, id est, extrinseca omnia quo ad hyposarcam, aut loca uacua, id est, uenter inferior contentiuus membrorum naturalium qui quo ad ascitem impletur aquositate, & quo ad tympanitem uentositate, et in his membris naturalibus sunt regimen nutrimenti maxime in epate, & sunt humores cum in ipso, & per ipsum humores generentur. Est etiam humor melãcholicus in splene, cholericus in kisti.

Tres sunt species hydropis distinctę secundum causam triplicem immediatam materialem, scilicet cum qua non ex qua, quia cum hydrops sit accidens non habet causam materialem ex qua. Vna est ascites cuius causa est aquositas à prædominio. Tympanites est secunda, cuius causa est uentositas a prędominio. Tertia hyposarca cuius causa est phlegma aquosum. Et dicitur ascites ab ἄσκος græce quod est uter latine, est enim uelut uter plenus aqua. Hyposarca dicitur de hypo quod est sub & σάρξ caro quasi sub carne, quia in ea tumefit tota caro & cutis extrinseca, & forte etiam pro magna parte caro intrinseca ut dicet in causis, & hęc uocatur leuco phlegmatica à leuco q̃ est album, & phlegma, quia fit à phlegmate albo. Tertia dicitur tympanites ad similitudinem tympani.

Causæ immediate sunt tres iam dictæ. Causa remotior est debilitas, aut corruptio digestiuæ epatis cum hæc sit necessaria in quacunq; hydrope, per quã multiplicantur, aut fouentur aliquę, aut plures ex suprascriptis materiebus. Ex quo infertur quod si per stomachũ multiplicaretur uentositas extendens uentrem inferiorem non concurrẽte nocumento epatis non esset tympanites.

Similiter

Similter si rupto poro uritide, aut homine altera ex causa non potente mingere, sicut uidi in una prægnãte impleretur uenter inferior aqua non concurrẽte nocumẽto epatis, non esset ascites. Similiter si propter frigiditatem extrinsecam mẽbrorum, aut usum ciborum frigidorum, aut frigiditatem stomachi, nõ bene chilificantis nutrimentum non conueniens ad poros mẽbrorum attrahentium, sed non unitũ esset causa tumoris qualis in hyposarca non diceretur tumor ille hyposarca, quia non concurreret nocumentum epatis, propterea in descriptione addẽdum est, quod est ęgritudo materialis pendens à nocumento digestiue epatis, appropriat enim hęc ægritudo epati, sicut febres cordi. Ex quibus sequitur quod si uenter esset tumidus, aut membra manifesta omnia in cafibus suprascriptis, ille tumor non esset hydrops, qui postea nocito epate per causas suprascriptas dicetur hydrops, quamuis non pendeat ab errore digestiuæ epatis nisi in conseruari. Causa remota est debilitas, uel corruptio digestiuæ epatis, cuius causa est aliqua ægritudo eius, aut per essentiam, sicut mala complexio cuiuscunque generis sine materia et cum materia Item mala compositio sicut paruitas epatis, oppilatio, solutio cõtinui, licet raro, apostema uerò frequẽter calidum, frig. molle & durum, quandoque oppilans orificium uenæ ascendentis per communitatem uerò, aut à toto, sicut in febribus chronicis, aut acutis, quæ paucificando calorem innatum epar debilitant, & faciunt digestiuã ipsius errare, ut pro sanguine generet phlegma, aquositatem, aut uentositatem. Calor nanq; epatis & etiam totius quandoque paulatim resoluitur, quandoque uelociter extinguitur, quę extinctio potest esse tã à calido superfluo, sicut à febribus acutis quam à frigido, sicut à potu aquæ frigidæ & hyemæ, & post balneum, exercitium, et coitum. Itẽ ab omni exiccante et humectante superfluo. Item omnes euacuationes superflue paucificant calorem innatum, sicut euacuatiões per sudorem, urinã, solutionẽ uentris cum rasura intestinorum, aut fine. Item per menstrua, hæmorrhoidas, fluxum sanguinis narium, & euacuatio sanguinis superflua quocunque modo, aut per quancunq; regionem, hæc.n. paucificando calorem innatum debilitant epar, & faciunt eius digestiuam errare. Nocibilior omnium euacuationum est, euacuatio sang. Per communitatem uerò à mẽbris particularibus, sicut à pulmone et diaphragmate apostemantur, aut cum pulmo est plenus aquæ, aut cũ aliquid eorum superflue calefit, aut infrigidatur, nam decima tertij, cap. de apostematibus accidentibus pulmoni multotiens quidẽ perducunt ægritudines pulmonis ad ægritudines apatis, sicut perducit uehementia frigiditatis eius, & uehemẽtia caliditas eius ad hydropisim, & similiter uelaminis, id est, diaphragmatis. Similiter cũ empyima in pectore diuturnatur, aliquando propter frigus stomachi & malitiam cõplexionis eius. Et proprie cum succedit fluxus uentris sanguinolẽtus, aut est propter meseraicã, id est, nocumentũ in mesenterio. Aut propter cõitatem splenis, aut propter magnitudinẽ suã, aut propter apostema durũ in ipso, aut leuia calida. Aut quia nõ bene mũdificat epar à melancholia, aut quia nimis cõplet ea. Et sic impletũ nocet stomacho superflue infrigidando ipsũ, est.n. ipsi cõtrarius, aut nocet ei acredine malãcholię quę est in ipso inficiẽdo sanguinem, aut faciendo ipsum acrescere, aut forte quia cum melancholia attrahit etiam multum de sanguine. Vnde uirtus digestiua epatis debilitatur. Et quandoque communitate renum, scilicet propter caliditatem superfluam, aut frigiditatem, aut propter eorum oppilationem, aut duritiem, quare non attrahunt aquositatem, aut propter ęgritudines intestinorum, et proprie monoculi quia est propinquũ epati. Item propter uesicam & matricem multis ex causis satis notis. Non enim hęc membra causant hydropẽ solum communicando malam complexionem epati, imò propter eorum oppilationes, dolores & apostemata, & aliquando communicando materiam ipsi sicut sæpe facit matrix cum oppilatur. Et quandoque per communitatem sphicteris cum sang. hęmorrhoidalis fluere consuetus retinetur. Et plurimum cõmunicant mẽbra secis concauitati, & mẽbra pro retẽtione, scilicet urinæ, & anhelitus gibbositati, et quandoque læditur epar læsione educente ad hydropem, propter apostema siphac tegentis epar, uerum plurimæ communitates perducentes ad hypropem, sunt communicationes cum renibus, orbo, splene, mesenterio, & stomacho, & causa in orbo de quo minus uidetur est, quia ordinatus est in complementũ primæ digestionis. Causę aũt primitiuæ sunt in ordinatum regimen sex rerum non naturalium, quod manifestabitur ordinando regimen conueniens pro cura hydropis. Item causæ extraneę, sicut percussio, casus, & offensio super epar, et similia. Sed dubitat Auic. quę species hydropis est deterior, in quo dubio tenendũ est cum Auic. ascitem esse deteriorem secundum plurimum, tum quia prouenit à deteriorib. causis, sicut sunt apostemata epatis febres malignę fortissimæ, sicut impressiones à causis primitiuis, et quia debilitas digestiuę faciens aquositatem est maior, quia si aquositas generetur à frigiditate epatis, non generatur nisi à magna, à qua non generatur phlegma aquosum, neque uentus sed à minori. Si uero à caliditate generetur superflua, hoc est, quia caliditas naturalis paucificatur in quanto per resolutionem proprij humidi, & spirituum multo magis quam in tympanite, aut hyposarca. Secundo quia aquositas in uentre cõgregata difficilius educitur quam uentositas, ut manifestum est propter maiorẽ crassitiẽ, & difficilius q̃ phlegma, quia licet phlegma sit crassius, est tñ ad minima dispersũ per uniuersam corporis superficiẽ, unde minus causę resoluẽti resistit, & cuiliber parti eius calidũ resoluẽs melius applicatur, & ecõtra in ascite. Tertio quia accidẽtia sequentia ascitẽ & causas eius sunt deteriora. s. sitis uehemẽs, grauedo corporis, suffocatio, syncopis, materia aquea quę implet concauitatẽ existente et resudante ad spiritualia. Et propter astensũ uaporum corruptorũ ad omnia mẽbra nobilia. Tenendo secũdo cũ Auic. quod hyposarca secdm plurimũ est minus mala cęteris, propter tres causas cõtrarias suprascriptas. Ex quib. inferẽt tympanitem esse mediam secdm malitiam, & q̃ licet in qualibet ex tribus speciebus reperiat aliqua mortalis, et aliqua salubris, secundũ plurimũ tamen minus mortalis & magis salubris est hyposarca, econtra ascites, sed tympanites media. Contra determinationẽ instat. Primo quia in hyposarca nocumentũ est in omnibus membris

Notabile.

cum sit causa in ea ut plurimum corruptio digestionis tertiæ, quæ est in omnium membrorum uenis, nam ubi deberet generari humiditas prima de secundis generatur humiditas phlegmatica inconueniens pro nutrimento membrorum. Item ęditur digestio quarta omnium membrorum, quia nutrimentum inconueniens attrahitur in porositatibus membrorum & non unitur neque assimilatur, & cum hoc est nocumẽtum digestionis secundę, sicut in cęteris quæ aliquando sequitur defectum digestionis primæ. Et confirmatur quia omnia membra nobilia & ignobilia tument propter causas dictas, & sic omnia multũ ęduntur. Secundo instatur quod tympanites sit deterior cæteris, quia sicut se habet uentus ad aquam, & phlegma in comparatione ad sanguinẽ laudabilem ita digestio per quam generatur uentus ad digestiones, per quas generatur aqua & phlegma in comparatione ad digestionem, per quam generatur bonus sanguis, sed uentus magis distat à sanguine laudabili quam aqua et phlegma, ergo similiter digestio per q̃ uentus generatur magis distabit ab optima digestione generante bonum sanguinem, quam digestiones per quas generatur aquositas & phlegma, maior manifesta, quia affectus & causa sunt proportionales, siue similes in bonitate et malitia, sed minor probatur, quia uentus in modo substantiæ magis distat à sanguine quam aquositas & phlegma, ut manifestũ est.

Item magis in complexione cum sit frigidus et sicus, sed aquositas & phlegma frigidæ & humidæ, unde conueniunt cum sanguine in humiditate. Ex quo sequitur quod tympanites, cuius causa coniuncta est uentus sit deterior cæteris, quia quanto aliquid magis distat ab optimo in aliquo genere illud est deterius. Tertio instatur quod tympanites sit minus mala cęteris tum quia uentositas facillimè resoluitur, secũdo quia à leui causa generatur tam ex parte ciborum quam ex parte caliditatis. Vnde non significat tantum lapsum quantum alię duæ. Tertio non communicatur nocumentum uniuersale toti, sicut in hyposarca. Ad primum conceditur quod nocumentum est in omnibus membris in hyposarca, sed ex hoc nõ sequitur, quod sit cæteris deterior cum similiter in aliis duabus nocumentum sit in omnibus membris. s. omnium membrorum fortis exiccatio substãtifica, quæ non est in hyposarca. Præterea nocumentum commune non semper est deterius nocumento particulari, sicut in lepra quę est cancer uniuersalis comparata cancro particulari, quæ est deterior & non sanabilis, nisi cum euulsione mẽbri cancerati, tertia quarti, capitulo de cancro, & capitulo de lepra, lepra autẽ multotiens sanatur membris non amputatis, ita etiã de febre comparata aliis ægritudinibus particularibus. Et ad confirmationem, dicitur quod quamuis lædãtur tres digestiones, secunda, tertia, et quarta diminute aut corrupte, tamen secundum plurimũ læsio secundæ in tympanite & ascite est deterior, & minus corrigibilis quam læsio trium in hyposarca, & pendens à fortiori causa & minus corrigibili. Et ad secundam confirmationem dicitur nõ omnia membra tumere, sed bene manifesta ignobilia & forte caro cuti propinqua, sed cor, pulmo, epar, & cætera nobilia non tument, et q̃uis nutrimentũ secũm plurimũ eius sit inconueniens tũ mẽbra nobilia q̃ ex nutrimẽto est cõuenientius attrahũt ipsum, unientia & assimilantia, & residuũ pro ignobilibus relinquẽtia, & forte illud quod attrahunt aliqualiter perficiunt. Et si multum excresceret malitia nutrimẽti, forte tumerẽt membra nobilia & tandem sequeretur mors. Ad secundam rationẽ negatur maior generaliter sumpta, sed bene cõceditur q̃ sicut se habet uentus ad aquam, & phlegma in malitia in comparatione ad sanguinẽ bonum, ita se habet digestio generatiua uẽti ad digestiones generatiuas aquæ & phlegmatis. Vnde sicut uentus faciens tympanitem est medius in malitia & difficultate extractionis inter aquam et phlegma. Ita digestio per quam generatur uentus est media in malitia inter duas alias digestiones, non tamen est medius in modo substantiæ & in cõplexione, nec oportet in omnibus affectum assimilari causæ, præcipue illi quę non est totalis. Ad tertiam sequendo conclusiones dictas, dicitur q̃ licet uentus cæteris paribus facilius resoluatur quam phlegma, & quam aquositas, attamen uentositas multa cõclusa in uentre difficilius euacuatur quam phlegma per mẽbra ad minima diuisum propter causas suprascriptas. Ad secundam negatur quod leui causa generatur, imò secundũ plurimum fit à corruptione primę & secundæ digestionis à fortiori causa prouenięte quã nocumenta secũdæ, tertiæ, aut quartæ digestionis facientis hyposarcam, Ad tertiam patet ex dictis, qualiter sit respondẽdum. Si quę aũt sint authoritates quæ sonãt cõtrarium determinationis Aui. dic quod fuerunt opiniones cõtrarię opinioni Auic. uel si forte dixerunt hyposarcam esse deteriorem intellexerũt ratione cõmunitatis nocumenti toti, aut maiori parti corporis. Si uerò dixerint tympanitem deteriorem, intellexerũt ratione maioris distãtię uenti à sanguine laudabili in cõplexione et modo substãtię quam phlegmatis, aut aquositatis, & intellexerunt de tympanite sequente febres acutas, sicut sanguinẽ pestilẽtialem, et similes. Auic. uerò intellexit ascitem esse deteriorem, eo q̃d sit magis mortalis & minus salubris quam reliqua. Hyposarcam uerò econtra & tympanitẽ mediam, & hanc sententiã iam dictam in cõparatione hyposarcę, & tympanitis affirmat magis experientia quã ratio. Ego uerò in diebus uitę meę uidi paucas hyposarcas & multas tympanites, & utrasq; secundũ plurimum sanatas præter quasdam tympanites, siue ueras, siue non ueras euenientes in febribus acutis quasi subito & in propinquitate mortis ascites uerò cum multas uiderim paucas uidi sanari.

Nunc uerò agamus in speciali de causis specierum hydropisis, & primo ascitis quæ cum fiat ab aquositate expulsa ad concauitatem uentris inferioris. Primo ponam causas multiplicatiõis eius 2. deriuatiõis eius ad concauitatẽ iam dictã, & cur non fluat per uias cõsuetas, per quas si copiose flueret nõ fieret ascites

Causæ ergo multiplicationis sunt ex parte materię agentis, ac extrinsecorũ. Ex parte materię sunt potus aquæ, aut uinum multum limphati. Item cibi superflue humidi et aquosi, sicut cerasa, persica, pira, poma, cucum. angur. melones, uuæ immaturæ, & similia. Ex parte uerò agentis, debilitas aut corruptio digestiuæ epatis, de quibus dictum fuit in cap. de debilitate epatis. Sed ex parte extrinsecorum, sicut aër humidus & frig. qui circũdat & inspiratur ab his qui habitant loca terrena, & carceres, & meatus subterraneos longo tempore, & qui habitant in uallibus & balneãtur in aquis, aut bibunt eas, & propriè post exercitium, balneum, aut coitum. Causæ uerò sparsionis eius in uentrem sunt, aut ex parte epatis, aut renum uel uesicæ, uel ex parte ipsius aquæ. Ex parte epatis quãdo eius expulsiua est debilitata, ita ut non possit expellere ad uias urinæ, aut corrupta, quare expellit ad uentrem quod non debet, uel fortè in uena magna, uel emulgentibus est oppilatio, aut in gibbo epatis, quare aquositas non potest penetrare. Aut in gibbo epatis est apostema, & propriè durum ex parte renum, quia in renibus fit oppilatio, uel apostema, propter quod aqua non potens penetrare regurgitat ad epar, uel fortè eorum attractiua debilitetur, uel fiant in ipsis ulcera dolorosa. Ita ut propter dolorem aut ardorem ex urina fugiant ab attractione. Similiter intelligatur de uesica & poris uritidibus. Ex parte uerò aquæ quod sit tantæ quantitatis quod superet expulsiuam epatis, & sequestratiuã quare remanet cum sanguine, & penetrat postea per uenas, & propriè per uenas mirach, & resudando penetrat in concauitatem mirach. Et hæc est una de uijs quibus aqua penetrat per concauitatem mirach, scilicet aqua penetrat per uenas communes mirach uel perueniens ad uenas quę ascendũt ad sumen, per quas mingit fœtus in utero sudando cadat in concauitatẽ, & quod hæc penetratio licet mirabilis, sit possibilis, patet quia medicinæ cholericæ aliquando penetrant per spondyles ad nucham, per quam penetrationem sequitur paralysis, ut suprascriptum est in paralysi.

Secunda uia quod penetrat per meseraicas, & ex eis resudat ad cõcauitatem, sed certe facilior esset eius penetratio ad concauitatẽ intestinorũ, sed hoc accideret quando esset exuberans. Tertia uia quod ab ipso epate resudet ad concauitatem. Quarta si aliqua uia uel meatus frangeretur, sicut uena aliqua de prædictis, aut forte unus ex poris uritidibus. Et per scissurã illam flueret ad concauitatem. Causæ uerò speciales hyposarcæ præter coniunctam, quæ est appositio nutrimenti in poris, sed non unio propter phlegmaticitatem suam. Vnde tument membra exteriora, est corruptio digestionis tertię, scilicet quę fit in uenis ad phlegmaticitatẽ. Vnde generatur prima humiditas de secundis phlegmatica cruda inepta ad nutricationem. Et semper concurrit nocumentum digestionis secundæ, aut aliquando primæ similiter declinantis ad phlegmaticitatem & cruditatem. Causæ uerò corruptionis harum digestionum sunt malę complexiones horum membrorum frigidæ & hum. aliquando oppilationes, aut apostemata frigida maximè in epate. Item in frigidationes & oppilationes in membris exterioribus obtundentes calorem innatum, & prohibentes superflua euaporare. Causæ autem primitiuæ sunt stomacho in aëre uehementer frigido ut in carceribus, cameris terrenis, & locis paludosis, & similibus, de quibus supra. Item cibi frigidi & humidi suprascripti, potus aquosi, res uiscosæ, & similia. Et quandoque in causa est caliditas colliquans & liquefaciens carnes. Quapropter humores liquefacti peruenientes ad renes oppilant eos crassitie sua, unde nõ potentes descendere sparguntur per corpus & fit hyposarca. Tympanitis uerò causæ sunt secundũ plurimum corruptio digestionis primę. Cuius causa est debilitas digestiuæ stomachi uel quia materia, id est, cibus qui sumitur est uentosabilis, caliditas enim stomachi debilis, operationem debilem faciens in cibo, facit, ut cum peruenit ad epar cõuertatur in uaporẽ, aut uentositatem eo quod non est præparatus in conuersionẽ sanguinis, quia non habet eliquationem bonam cum permixtione partium subtilium cum crassis. Vnde separatæ uentosantur faciliter. Secunda causa est debilitas caloris epatis quæ aget in cibũ, uel materias humorales sibi uicinas ita ut non sufficiat transmutare & agere in eas nisi euaporando.

Tertia causa est caliditas intensa in stomacho & epate extranea quæ agit in cibos humidos actione disproportionali antequam calor eorũ, ut naturalis incipiat digerere. Vnde conuertit eos in uaporem & uẽtositatem. Quarta causa est multus usus ciborum uentosabilium, ut sunt legumina recentia, fabæ, faseoli, allium, cepe, porri, fructus humidi, lac, acresta, uinũ granatorum, & similia. Sed hoc sciendum quod digestio qua generatur uentositas, & similiter caliditas eam generãs dicitur corrupta, quia generatur aliquid non habens rationem humoris, hæc autem uentositas generatur ex cibo assumpto. Aliquando ex humiditatibus repertis in stomacho, intestinis, epate & partibus uicinis à caliditate extranea ipsas subtiliante in uaporem crassum, aut uentositatem. Item sciendum quod in febribus pestilentialibus, imò in multis acutis pestilentialibus, sicut in synocha & similibus fit inflatio uentris & tympanites, cum representatione soni tympani, & hoc fit à caliditate forti, sed debili inquãtum naturalis à multitudine materierum, aut crudarum per uiam indigestionis multiplicatarũ aut corruptarum per malignam putredinem quę per actionem huius caliditatis uentosantur, & euaporantur, sed non resoluuntur, quia maior est eorum multiplicatio quam resolutio, & est malum signum, & secundum plurimum mortale.

Signa primo ponentur communia ferè omnibus hydropicis. Deinde de signis cuiusque speciei specialibus agam. Primum, est mutatio coloris à naturali uiuido ad malum diuersum, tamen secundum complexionem epatis. In frigida enim mutatur ad album plumbeum, in calida citrinum qui aliquãdo non aduertenti apparebit rubeus rubedine sana. Sed si bene & distinctæ notabitur, uidebitur in oculis mutatio à uiuiditate sana, & à pulchritudine in sinu oculorum & circunferentia maxillarum, & in his coloribus bene caueant medici ne decipiantur. Secundum signũ est inflatio oculorum, pedum, & interdum manuum nisi in tympanite. Sed in hyposarca plus quod prouenit propter humiditates & uapores crassos cõmunicatos partibus extremis nisi in tympanite, ubi nullus tumor nisi in uentre reperitur. Manus autem nõ ita inflãtur sicut pedes, quia fontí caloris propinquiores, per quem fit resolutio, uirtutum naturalium cõfortatio, & cum hoc propter fortitudinem expulsiuę non recipiunt superflua. Secundo quia frequentius mouẽtur. Tertiò quia humores graues amplius sunt parati descendere, contingit tamen aliquando unum crurium plus altero tumefieri, uel ex maiori eius debilitate, uel quia materia in membris superioribus eiusdem lateris magis continetur. Tertium signum est

sig. 7tia

ſitis intenſa in omnibus ſpeciebus hydropis calidæ. Primo in tympanite cum nõ reſtauretur humidum, ſed corpus areſiat, in aſcite propter uapores ab aqua eleuatos calidos, ſiue ex putredine, ſiue ex mixtione choleræ cum ea quando ſcilicet aquoſitas eſt citrina, qui uapores petunt ſuperiora. Et quia non reſtauratur humidum, roridum cõueniens, ſed mala aquoſitas. Similiter in hypoſarca ex cauſis ſimilibus. Quartum deiectio appetitus cibi. Et propriè in calida propter uehementiam appetitus aquę, niſi accidat quæcunque illarum à frigiditate, & propriè à potu aquæ frigidæ non à ſua hora. Quintum in omnibus minoratur urina & propriè in aſcite, deinde in hypoſarca & in pluribus rubet propter paucitatem ſuam, ita ut à pauca cholera ſit apta tingi. Item tingitur propter paucitatẽ ſeparationis aquoſitatis à ſanguine & cholera. Quapropter ex citrinitate, aut rubedine urinæ non eſt iudicanda hydropiſis calida, niſi eſſet uehementia tincturæ cum mediocri quantitate urinæ, & ſatis bona ſubſtantia. Ex quibus infertur tincturam urine non eſſe propter cauſas nuper dictas ſignum hydropis calidæ, niſi cum duabus conditionibus ſupraſcriptis. A qua uero quæ in uentre congregatur non eſt ita tincta ſicut illa quæ mingitur.

Primo quia non tandiu remanet in epate ſicut illa quæ mingitur. Secundo quia reſudat per poroſitates anguſtas. Vnde depuratur. Sextum febres in hydropicis ſunt tepidæ, quia humiditates iſte leuiter putrent. Septimum accidunt in eis bothor, quæ eruptæ emittunt aquam citrinam quod magis uerificatur in poſtremis materia iam malignata.

Octauum multiplicatur egeſtio ſanguinolenta in hypoſarca & tympanite, epate debilitato non ſufficiente tranſmutare chilum in bonum ſanguinem. Vnde tranſmutatur in rem quaſi mediam inter chilum & ſanguinem aſſimilatam loturæ carnis recentis. Talis enim renuitur à membris cum non ſit bona ad nutriendum, Et mittitur ad inteſtina. Ipſa uerò apparet plus in tympanite & hypoſarca, quia in eis chilus amplius trãſmutatur uerſus ſanguinem, in aſcite enim ſola fit aquæ generatio. Et ſi quid ſanguinis generatur, illud modicum, & ſi non bonum, pro nutrimento membrorum auidorum retinetur. Et Et hæc ſunt ſigna communia hydropis.

Signa uerò cauſarum ſunt hæc. Si enim pendeat à cauſa calida adeſt ſitis, magna inflammatio, citrinitas uel rubedo, amaritudo oris, uomitus citrinus, aut uiridis, corporis notabilis exiccatio, defectus appetitus cibi, tinctura notabilis urinæ, cum conditionibus ſupraſcriptis, & aliquando ardor ipſius, frigiditatis ſuperfluæ contraria ſunt ſigna.

Si uerò pendeat ab oppilatione, aut apoſtemate ſigna præcellerunt in capitulis proprijs. Si uerò fuerit à ſolutione continui, ſigna ſunt cauſę ipſius primi tiuæ, ſicut caſus, percuſſio, offenſio in regione epatis, ad quas ſequitur contuſio ulcus, apoſtema, & ſimilia quæ per ſigna propria cognoſcuntur.

Et ſi fuerit per communitatem à toto ſicut in febribus, febres ipſæ quæ adſunt & pręceſſerũt ſunt ſigna. Et ſi fuerint arſiuæ forte adeſt liquefactio tam in egeſtione quam in uriria, aut in altera, & forte erit egeſtio uirulenta, & urina ſicut lotura carnis, aut fortaſſe præceſſit.

Si uerò hydrops ſequatur aliquam notabilem euacuationem, & propriè ſanguinis ipſius præceſſio eſt ſignum & pallor faciei.

Si uerò fuerit per communitatem à membris particularibus, ſicut à pulmone, & cæteris membis ſpiritualibus ſtomacho, ſplene, meſenterio, inteſtinis, mẽbris, urina, matrice cognoſcitur per præceſſionẽ ægritudinum illorum mẽbrorum cum quarum augmento augendo præceſſit. Cauſę uerò primitiuę & propriè quæ diu præceſſerunt ſignificant ſeipſas, & propriè quando non apparet aliqua cauſa corporea per eſſentiam aut per communitatem quæ ueriſimiliter ſit in cauſa.

Species uerò hydropis habent ſigna propria per quæ abinuicem diſtinguuntur. Primum ſignum aſcitis eſt grauitas ſenſibilis in uentre. Secundum, cum percutitur non eſt ei ſonitus, ſicut in tympanite, ſed quando commouetur auditur ſonus aquæ commotæ, ſimiliter quando habens eam permutatur de latere ad latus, non ſicut in tympanite & hypoſarca.

Tertium, tactus eius eſt tactus utris pleni aqua, non utris pleni uento. Quartum, non magnificantur cũ ea omnia membra ſicut in hypoſarca, imò ſuperiora areſiunt, & inferiora ſicut pedes inflantur, ita ut aliquando infletur uirga & oſcheum. In tympanite uerò omnia areſiunt. Quintum, cutis uentris & cruriũ eſt humida, extẽſa, lucens cum aquoſitate ſuppoſita. Sextum, eſt paucitas urinæ magis quam reliquis.

Septimum pulſus eſt paruus, frequens, decliuis ad duritiem cum aliquanta tenſione propter tenſionem uelaminum, & quandoq; in fine declinat ad lenitatẽ propter multitudinem humiditatis. Octauum, quãdo eſt hydropiſis aſcitis eueniens ſubito, & maximè poſt lapidem exeuntem abſque cauſis manifeſtis nocumenti epatis, una uiarum urinæ eſt diſrupta, ſicut etiam pori uritides, aut ueſica, inter quas diſtinguitur per locum doloris.

Sed ſignum proprium ſubiacens uiſui, per quod ſpecies hydropis inter ſe diſtinguuntur, & etiã diſtinguũtur à mola matricis, & pregnatione, eſt ut reſupines patientem, & uideas ſi totus uenter ſit extẽſus, an ſolum ab umbilico infra. Si primum eſt hydrops. Si eſt ſecundum prægnatio uel mola. Poſtea ſi uenter totus eſt extenſus conſydera an ſuperior pars uentris deprimatur, & latera extendantur & tunc eſt aſcites. Si uerò pars ſuperior eleuetur, & propriè umbilico exeunte, latera uerò non extendãtur eſt tympanites. Huius exemplum habes in duabus ueſicis, ſiue duobus utribus, quorum unus ſit plenus uẽto, alter aqua, ſi uerò uenter non appareat multum eleuatus, & cum premitur cum digito remanet ueſtigium eſt hypoſarca, & maximè quando ſimilis tumor eſt in reliquis membris. Sed mola diſtinguitur ab impręgnatione per ſigna quæ dicentur in capitulis ſuis.

Signa hypoſarcæ. Primum, inflatio in toto corpore ſicut accidit in corpore mortui. Secundum, impinguãtur membra omnia apparenter. Et propriè facies & partes ſuperiores nutrimento phlegmatico perente ſuperiora propter cerebrum. Tertium, cum premantur digiti in omni parte corporis remanet ueſtigium. Quartum, non eſt in uentre eius de inflatione & commotione quod eſt in uentre aſcitis, nec de inflatione & exitu ſuminis, id eſt, umbilici & partiũ propinquarũ,

propinquarum, quod eſt in tympanite Quintum, & ſequuntur eam fluxus uentris ſanguinolentus & lenitas naturę tendens in albedinem, ſcilicet phlegmaticam, quod ſignum uerificatum fuit in ſignis generalibus. Sextum, & quandoque pulſus eius eſt undoſus, latus, lenis, propter multam humiditatem.

Prognoſticum Auic. autoritate aliorum, quando in facie hypoſarcici, aut manu ſiniſtra eius ſit mollities, id eſt, paralyſis & accidit in princ. huius accidẽtis pruritus in naſo, moritur in ſecundo die, aut in tertio. Significatur enim magna corruptio, unde fit uaporum corruptorum eleuatio ad ſuperiora qui faciunt pruritum in naſo, quare ſtante tanta corruptione cum debilitate uirtutis ſignificata per paralyſim moritur feſtine. Signa tympanitis. Primum, egreditur in ea ſumen notabiliter. Secundum, non eſt in ea grauitas ſicut in aſcite. Tertiũ, eſt in uentre maior tenſio quam in aſcite, imò uenter eſt ſicut chorda tenſa. Quartum, & non eſt in ipſa pinguedo, id eſt, inflatio cum mollitie aliorum membrorum, ſicut in hypoſarca, imò tendunt ad areſactionem. Quintum, & cum uenter percutitur auditur ſonitus uentris pleni aẽre non uentris pleni aqua. Sextum, & eſt appetens eructuationem ſemper, & iuuatur ex ea propter exitum uentoſitatis. Septimum, & eius pulſus eſt longior pulſu aliorum hydropicorum propter tenſionem cum fortitudine uirtutis in comparatione ad aſcitem. Et propter hoc apparet durus, uelox, frequens, cum propter inobedientiam inſtrumenti non poſſit ſatisfacere cum magnitudine, eſt ſatis fortis cum uirtus nõ debilitetur ſicut in aſcite. Octauum, & non eſt inflatio in ea omnium membrorum, ſicut in hypoſarca, nec pedum, ſicut in aſcite cauſa patet ex dictis.

Prognoſticum. Primum, homo de quo uehementius timetur cum accidit ei hydropiſis eſt ille, cuius cõplexio naturalis eſt calida & ſic. non enim ægrotat in contrarium ſuæ complexionis niſi propter fortẽ cauſam. Secundum, hydropiſis adueniens propter duritiem ſplenis, eſt magis ſalua quam ueniẽs propter duritiem epatis, imò eſt in qua ſperatur curatio. Tertiũ, quando dominatur materia hydropis adeo ut faciat accidere dyſpnœam, id eſt, difficultatem & cõſtrictionem anhelitus, & ſolutionem uẽtris ſignificatur propinquitas mortis in tribus diebus. Si autem noceatur anhelitus propter malam complexionem officialem, id eſt, membrorum officialium, ſicut diaphragmatis pulmonis, non eſt ita malum ſicut propter multitudinem materię. Quartum, ulcera maligna oris & gingiuarum, & reliquarum partium, accidentia in proceſſu, iam uirtute defecta propter malitiam uaporũ & ſanguinis, ſignificant mortem non multum diſtare. Quintum. Quando deſcẽdit ex hydropico quod eſt ſicut caro pronuntiat mortem eius, fortè enim illud deſcẽdens ex epate ſignificat eius corruptionem. Sextum. Si alicui habenti melancholiam accidat hydropiſis curatur per aduẽtum hydropiſis, quoniam humectatur. Septimum. Fluxus uentris hydropico ſuperueniẽs mortalis niſi euacuetur cauſa hydropis. Octauum. Venter ſiccus in hydrope eſt melior quã lenis, & propriè ſi hydrops proueniat ex nocumento renum & mebrorum urinæ. Nam in hoc fit lenis uẽter propter reuerſionem humiditatis ad inteſtina. Et ſiccitas uentris eſt maior in hydrope ſequente nocumenta membrorum anterioriorum, & quando ſumen, & fœmoralia ſunt carnoſa eſt melius, ſignificãt fortitudinem & tolerantiã ſolutionis, & his poſſunt exhiberi ſolutiua fortia. Nonũ. Omnia ulcera in hydropiſi ſunt difficilis curationis. Decimum. Omnis hydrops ſequens peripneumoniam eſt mortalis. Vndecimum. Hydrops aſcites eſt ſecundum plurimum mortalis, ſed hypoſarca, & tympanites ſecundũ plurimum ſalubris, niſi tympanites quaſi ſubita ſequens ægritudines acutas, ſicut ſynochas peſtilentiales, & ſimiles quæ ferè ſemper eſt mortalis. Duodecimum. Omnis hydrops in acuta febre malum, ſecundo prognoſtic.

Cvm uenter poſt epatis dolorem & feb. augmentari cœperit, & quod eſt ab umbilico uſque ad femur exterius prominuerit, & cutis quæ eſt ibi ſubtiliari & albere uiſa fuerit, & cum uenter mouetur, auditur ſonus quaſi aquæ in uaſe non pleno moto, & ſi cum his urina fuerit rubea. parua eſt habenda fiducia, propriè ſi uirtutis non affuerit fortitudo.

Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima Raſis curat aſcitem. In ſecunda hypoſarcam. In tertia tympanitem. ſecunda ibi. Quod ſi in palpebris. tertia ibi. Si uerò uẽter. Prima in 2. Primo ponit ſigna aſcitis: 2. curam. ſecũda ibi. His tñ. In prima parte ponit quatuor ſigna. Primũ quod uenter poſt epatis dolores qui ſequũtur ad apoſtemata, aut alias eius ægritudines cœperit tumere ita ut ab umbilico uſque fœmur exterius eminuerit, imò etiam ſuper umbilicum, licet minus. Secundum quod cutis uentris uiſa fuerit albere & ſubtiliari quaſi tenſa à re alba. Tertium cum uenter mouetur auditur ſonus aquæ inuaſe non pleno moto, hæc tamen ſignificant hydropiſim, aſcitem. Quartum & ſi cum his urina fuerit rub. ſcilicet notabiliter & cum cõditionibus ſupraſcriptis, ſcilicet quod non fuerit ualde pauca, nec malæ ſubſtãtiæ quæ ſignificant & ipſam pendere à cauſa calida. Et conſequenter parum ſperandum eſſe & maximè uirtute exiſtente debili cum deterius ſit hydrops calida q̃ frig. hæc quatuor ſignificant aſcitem mortalẽ.

His tamen ſi uirtus fortis fuerit, & uenter uehementer ſiccus, pilulæ de rauedſeni dandæ ſunt, quæ Rec. rauedſeni, ſucci eupatorij, ſem. endiuiæ, omnium ana. drach. 3 agar. drach. 5. mezereon drach. 10. fiant ex his pilulæ, quarũ doſis ſit drach. 2. s. ex quibus quaque hebdomada doſis una ſumatur.

Quod ſi uirtus fuerit debilis trochiſci de mezereon dandi ſunt. Qui Rec. ſem.

endiuiæ

endiuiæ drach.10.mezereon drach.1. & .2. tertias agarici, succi eupatorij similiter tantundem, rosarum, sem. citrullorum amborum ana drach. 2. & s. ex his omnibus fiant trochisci 10. de quibus unus in die cum syru. aceto. de saccharo dandus est. Si autem uenter fuerit solutus dentur trochisci de berberis cum syru. acet.

Aeger quoque nutriatur ex zibregi. Et bibat syrupum acetosum de citonijs. Et si uentris solutio uehemens fuerit citoniorum rob solum dandum est,

Hic curat ascitem primo à causa calida. secundo à causa frigida, secunda ibi. Si autem cum his. In prima parte ponit tria remedia. Primum uirtute existẽte forti, & uentre sicco pilulæ de raued, id est, de rheu barbaro in quibus ponitur mezereon. ℞. raued seni. sed loco ipsius accipimus rheubarbarum, & est melius, succi eupatorij, semi. endiuiæ añ. 3.3. agar. 3.5. mezereon 3.10. fiant pilulæ, quarum dos. est 3.2. s. & quaque hebdomada sumatur dosis infra cum custodia. Si uerò uirtus fuerit debilis dentur trochisci de mezereon. ut ℞. sem. endiuiæ 3. 10. mezereon, agarici, succi eupatorij añ. 3.1. & 2.3. rosarum sem. citrullorum añ. 3.2.s. ex his fiãt trochisci 10. de quibus unus in die cum syrupo acet. de saccharo dandus, trochisci isti sunt leues, sed pilulę fortes & non dandę nisi uirtute existente forti. Est enim mezereon calidum & sic. in quarto excoriatiuum, serosum, inflammabile, consumptiuum & dissolutiuum uirtutis, educens aquam citrinam cum fortitudine, cuius dos. substantia est à 3.s. usque ad unam & nocet epati nisi rectificetur, sed semen endiuiæ, & succus eupatorij, & semẽ citrulli ipsum rectificat, mezereon tamen bonum cõmuniter non reperitur apud nos. Secundum remedium, quod si uenter fuerit lubricus dentur trochisci de berberis cum syrupo acetoso, infrigidant enim & stringunt. Tertium, quod æger nutriatur ex zibei uel zibrebegi, qui est cibus factus ex carne cocta, & ouis simul mixtis, & bibat syrupum acetosum de citon. Et si uentris solutio uehemẽs fuerit, citoniorum, rob solum dandum est ad uentris constrictionem.

Si autem cum hac passione non fuit urina rub. nec calor, pilulæ istæ dandæ sunt, quæ. Recip. mezereon, sagapeni amborum ana drach. s. salis indi, fimi columbi amborum ana 6. drach.1. pilulæ enim istæ aquam uehementer descendere faciunt. Trochisci præterea de lacca cum apozimate de radicibus dandi sunt. Emplastrum asciti conueniens. Rec. fari. hord. ciperi, stercoris bouini ueteris, baurach. boli ar. omnium partes æquales ex his omnibus tritis fiat epithyma super uentrem, huius nanque proprietas est aquæ magnam partem exiccare.

Hic curat ascitem à causa frigida per tres medicinas. Prima medicina est. Quod si cum hac passione non fuerit urina rub. nec calor scilicet febrilis, aut cõplexionalis superfluus, pilulæ istæ dandæ sunt. ℞. mezereon, sagapeni cal. in tertio, sic in secundo educentes humores crassos & uiscosos, & aquam citrinam añ. 3.s. salis indi cal. & sic. in tertio, soluentis melancholiam & humores uiscosos, fimi columbini calidi in quarto soluentis pungendo & dissoluendo añ. 3. s. fiant pilulæ & sunt dosis una, & potenter soluunt aquam, in aliquibus tamen libris nõ sunt sal indum, neq; fimus columbinus, credo illos textus esse meliores. Secunda medicina est, ut dentur trochisci de lacca cum decoctione de radicibus quorum descriptio pręcessit in cap. de dolore epatis, aperiunt oppilationes & prouocant. Tertia medicina est hæc. ℞. farinæ hord. ciperi, stercoris bouini ueteris, baurach. boli arm. omnium añ. partes æquales fiat epythima super uentrem, permiscendo cum aliquo liquore, sicut esset aqua cineris & uinum album. Iuuat enim in resoluendo aquam.

Quod si in palpebris & extremitatibus fuerit apostema molle, & testiculi apostemantur, faciesque ac totum corpus mollitie quadam teneatur, erit tunc hydropisis species quæ hyposarca uocatur. Aegro itaque hac specie laboranti trochisci de lacca cum apozemate, de radicibus sunt tribuendi. Et uenter quaque hebdomada ex pilulis de rheumbar. est soluendus. Et patiens in arena calida est sepeliendus. Et quoque est præcipiendum ut exercitio utatur. Et famem, & sitim sæpe patiatur.

Hic curat hyposarcam dicẽs: quod si in palpebris & extremitatibus fuerit apostema molle, & testiculi apostemantur, id est, oscheum, & fortè testiculi cum eo, & facies, & totum corpus fit factum molle cũ quodam tumore quæ omnia sunt signa hyposarcæ. Pro cura hac ægritudine laboranti, sunt tribuendi trochisci de lacca cum decoctione de radicibus ad mundificandum corpus per uiam urinæ, & aperiendum oppilationes, & frequenter exibeantur. Et uenter quaque hebdomada soluendus cum pilulis, de rheubarbaro quæ possunt fortificari reformãdo eas cum succo ireos. Pilulæ tamen de raued. Mesue sunt fortiores. Et factis euacuationibus patiens in arena calida sepelietur ad resoluendũ phlegma aquosum. Et exercitetur stomacho ieiuno. Et fac sæpe famescat & sitiat.

Siuerò

Si uero uenter inflatus fuerit, ac tensus, & cum percutitur sonum reddit ut tympanum, hydropisis species adesse significabitur quæ tympanites dicitur. Quam qui patitur, à comestione olerum abstinere debet, atque eorum omnium quæ uentositatis sunt generatiua. Venter quoque omni die ex panico est uaporandus. Et uentosæ super uentrem ponendæ. Et medicamina tumorem dissoluentia danda sunt, ut diacyminum, & electuarium de bacca lauri, quod in cap. de iliaca nominabimus. Aeger præterea exercitio uti assuescat. Et fumem pati. Ex collyrijs quæ uentositatem dissoluunt, quorum faciemus mentionem sibi subijciat. Venter quoque mantili donec incipiat rubere fricetur. Et ex oleo rutaceo clysterizetur.

In parte ista curat tympanitẽ dicens: Quod si uenter inflatus ac tẽsus fuerit, & cum percutitur sonat ut tympanum, est species hydropis dicta tympanites & tu supplere reliqua signa tympanitis superius allegata siue posita. Sed pro cura, debet abstinere à comestione olerum & omniũ quæ uentositatis sunt generatiua. Pro quo nota omnia olera esse uentosa, licet aliqua eorum carminent uentositatem, sicut ruta. Secundo est euaporandus cum panico, aut milio & propriè torrefactis. Tertio uentosæ super uentrẽ sunt ponendæ. Quarto medicamina uentositatem dissoluentia dãda sunt, sicut diacyminum, electuarium de baccis lauri, cuius descriptio ponitur in ca. de colica. Quinto æger multum exercitetur stomacho ieiuno. Sexto patiatur famẽ & sitim. Septimo collyria uentositatem dissoluentia, de quibus agetur in cap. de colica subijciantur. Octauo uenter cum panno fricetur donec rubere incipiat. Nonum ex oleo rutaceo clysterizetur.

ORDO CVRÆ.

QVia cura cacexiæ non differt à cura hydropisis nisi secũdum magis & minus, ideo de ambarum curatione simul agendum est.

Harum itaq; cura sex exigit intẽtiones. Prima ordinat debitum regimen sex rerum. Secunda minorat superflua. Tertia digerit, aperit, & membra naturalia confortat eorum discrasiam corrigendo. Quarta eradicat. Quinta corrigit accidentia. Sexta remouet causas recidiuationis, quia est multum recidiualis.

Regimen autem sex rerum non naturalium debet tendere in contrariũ causæ facientis hydropem, ideo habet diuersificari secundum diuersitatem specierum hydropis & causarum suarum, debet ergo in causa calida declinare ad frigidum, in frigida ad calidum, sed secundum plurimum ad siccum. Et semper magno opere ad confortationẽ stomachi, & epatis, & membrorum naturalium. Aër ergo sit clarus declinans ad siccum, quapropter habitet in solari non in loco terreno humido, & sit calidus in frigida, & frigidus in calida, magis tamen cæteris paribus declinet ad calidum in frigida, quam ad frigidum in calida cum in omni hydrope opus sit causam coniunctam resoluere. Vitetur aër uentosus & aquosus.

In cibo & potu obseruentur hæ conditiones. Prima ut sit parcus in utroque, quapropter nõ comedat nisi præcedentis cibi digestione celebrata, & nisi notabiliter fameat constante appetitu, similiter non bibat nisi multum sitiuerit. Sunt enim fames & sitis summum remedium in hac ægritudine, & propriè sitis. Quapropter non comedant, neque bibant extra prandium & cœnam imò si bene possent tolerare cõueniens esset ut non cibarentur nisi semel in die. Secũda ut non multiplicent cibaria in mensa una. Tertia ut surgant à mensa cum reliquijs famis. Quarta ut notabiliter comedant antequam bibant, & nullo pacto bibant aquã. Et si necessitas aliqua cogeret ad aquã misceatur cum uino per 3. aut 4. horas antequam bibat, & ante potum præcedat cibus, ut tardius penetret ad epar. Quod si patiens non biberet uinũ à proprietate quadam indiuiduali sibi horrendum nõ cogatur ad ipsum, sed potius bibat aquam endiuię, aut absinthij cum syrupo acetoso simplici, saccharino, aut mellino, aut saltem aquam calibeatam, est enim aqua summopere uitanda secundum omnem modũ administrationis. Vinum tamen in causa notabiliter calida nocet nisi sit ualde pauciferum, unde fortè præstantior est aqua endiuiæ, aut ius galli & propriè decrepiti, sed in causa frigida sit potius subtile antiquum clarum, de quo tamen parum bibat, & melius est album quam nigrũ. Panis hordeaceus est melior quam triticeus. Si uerò abhorreret ipsum comedat triticeum, non omnino à furfuribus depuratum, bene coctum & salitum, cui si administratur semen endiuiæ, aut fœniculi, aut anisi erit præstantior. Ex salatis conueniunt in causa calida endiuia, cichorea, lupuli, in frigida, cappares, fœniculi, petros. carota, prassium, apium, asparagi in utraque, & sint debitæ coctæ, & cum pauco aceto, & oleo conditæ asparagi tamen cum solo sale condiantur. Sed in tympanite olera & propriè recentia uitanda sunt. Ex ferculis cõuenit ius cicerum, & phaseolorum, & decoctiones radicum, & semen aperientium, & caulium, & quæ fiũt ex pane, aut ouis absque caseo, & quæ fiunt ex enula & sit cocta in iure laudabilium carnium infrascriptarum, uitetur tamen superfluus usus brodiorum. Ex carnibus conueniunt perdices, phaseani, franguelini, turtures, turdi, alaude. Aues paruę degentes in arboribus & pratis, columbi uolare incipiẽtes, ex quadrupedibus hœdi, cuniculi, capreoli, lepores &c. quæ comedãtur in prandio elixæ, in cœnis assæ, epata gallinarũ optime conueniunt super prunis cocta nõ multum, pisces uitentur, sed caro limaciarum conuenit, oua conueniunt secundum omnem modum administrationis, & sint mollia nõ per decoctionem indurata, uitetur lac, caseus, & lacticinia omnia, butyro, & oleo raro utatur. Ex saporibus conuenit in frigida

mostarda

mostarda, & sapor ex passulis, & sapor ex aromatibus in calida acresta, uinum granatorum, de berberis & quæ cum his fiunt. Aromata conuenientia in frigida sunt cynamomum, zing. piper, grana longa, crocus, & similia, sed in calida sandali, spodium, coriandrum. Fructus conuenientes in frigida, sunt passulæ, fistica, auellanæ torrefactæ, sed in calida granata muza. Somnus sit nocturnus sex horarũ, aut circa. Exercitiũ & propriè stomacho ieiuno est eis utile. Et propriè ambulando per loca arenosa, sicca, & per montes usque ad sudorem qui continue absterga tur. Et tunc caueant à uentis, & post exercitium stent in sole capite protecto & alijs membris discoopertis.

Accidentia animi conueniunt, sicut lites, ira, solicitudo, & similia exiccantia, cauendum est ab accidentibus quibus corrumpitur digestio, sicut tristitia, timor, & similia, hæc autem exiccantia magis conueniunt in ascite, & hyposarca, minus in tympanite. Solicite procuret omnes euacuationes naturales, imò etiam non naturales, sicut uomitus si eis fuerit consuetus, est enim euacuatio sibi conuiens. Pro secunda intentione quæ est minoratio huiusmodi cañ. obseruentur. Primus, quod diuersi humores euacuentur crassi, subtiles, cholerici, phlegmatici, aliquando melancholici propriè cum splen est in causa. Sed in ascite maximè aquositas, in hyposarca phlegma, in tympanite diuersi secundum diuersitatem humorum qui in uentositatem subtiliantur, sed frequentius phlegma, deinde melancholia, licet aliquando ex chilo immediate generetur uentositas. Causæ autem tantæ diuersitatis humorum est eterogenitas chili cum errore digestiuæ. Secundus, quod solutiua ista parum sint lęsiua membrorum nobiliũ maximè stomachi & epatis, ut quia sunt leuia sicut benedicta, hiera simplex, pilulæ de rheubarbaro, de eupatorio, aut si opus est fortibus sint bene correcta, & mixta etiam cum his quæ stomachum & epar confortant sicut ligno aloës crudo, schinantho, & similibus. Tertius, frequẽs sit euacuatio ne materia multum exuberet, non tamen pro uice sit copiosa ne uirtus deficiatur. Quartus, post solutiua dentur aliqua confortantia stomachũ & epar stipticitate moderata, proprietate & aromaticitate. Quintus, nõ cõuenit phlebotomia ratiõe hydropis, tũ quia materia hydropis, & propriè ascitis, aut tympanitis nõ est multum apta educi cum phlebotomia, materia uerò hyposarcę fortasse magis, tũ quia phlebotomia pauciticat calorem innatum per quem epatis & stomachi digestio perficitur, tum quia pauco existente sanguine in corpore phlebothomia prohibetur, quarta primi, ca. de phlebotomia. Verum aliquando competit ratione causæ, ut puta apostematis epatis, in cuius principio debet fieri phlebotomia, sed post principium minus cõpetit phlebotomia, q̃ si esset apostema solum sine hydrope. Secundo, si causa hydropis esset retentio sanguinis menstrualis aut hæmorrhoidalis fluere consueti, tunc ex saphenis facienda est phlebotomia aut huiusmodi sanguis prouocetur, similiter dico de sanguine retento, per aliam regionem fluere consueto, in his casibus facienda est phlebothomia, nisi sit fortis indicatio in cõtrarium, phlebotomia tamen magis toleratur in hyposarca quàm in cæteris, quia plurimum materiæ hyposarcę in uenis continetur, licet paucitas sanguinis huic obster. Et si consiliũ tuum sit de phlebotomando, prius materiæ aliæ multum dominantes sunt minorandę, postea phlebotomandum, & sic fiat phlebotomia lãta, & propriè in hyposarca ut phlegma cũ sanguine possit educi. Sextus, uomitus aliquando conuenit ad mundificandum superflua in stomacho contẽta, quæ digestionem impediunt, & propriè stomacho nauseãte qui fieri potest stomacho ieiuno, & post sumptionem alicuius cibi iuuantis ad uomitum. Septimus, clysteria conueniuut in euacuando causam antecedentetem & coniunctã hydropis. Item in euacuando materias quibus stomachus & epar debilitatur, In clysteribus ergo possunt poni solutiua secundum exigentiam materierum euacuandarum. Item possunt poni aperitiua alterantia secundum exigentiam causę hydropis. Ego enim in clysteribus aliquo tiens pono succũ ireos in ascite & in tympanite electuariũ de baccis lauri, & in hyposarca hieralogodiõ, electuarium indum benedictam, & similia. Solutiua ergo exhibenda sunt hiera simplex ualens in calida et frigida. Sed in frigida magis, quæ educit superflua & reseruatis humiditatibus innatis. Quod si humores fuerint crassiores, secum misceatur tertia pars agarid præparati, & fortiora sunt hieralogodion, hiera diacolocynthidos & electuarium indum, & hæc ualent in cacexia & omnibus speciebus hydropis, sed in ascite propriè sunt pilulæ de raued cum mezereon, quæ sunt primæ pilulæ descripte à Rasi, ualentes in ascite, calida uirtute existente forti, sed incipias à ʒ. 1. si autẽ uirtus fuerit debilior des trochiscos ab ipso descriptos etiam ualẽtes in causa calida, & detur trochiscus unus, pilulæ tamen de mezereon M. sunt fortè in his præstantiores. Ego tamen in his pilulis de mezereon paucam inueni utilitatem, quod euenit, quia non habemus bonum mezereon, & in causa frigida Rasis iubet dari pilulas de mezereon cum sagapeno. Ego uerò in ascite do succum ireos facta residentia à ʒ. 2. usq̃ ad 6. cũ tantũdem aquæ mellis aut aquę casei, & si fuerit uehemens caliditas cum his misceo, ℈. 1. sandalorũ uel tantundem specierum triasandalorum aut saltem in fundo, ʒ. 1. postea extraho facta bona expressione. Vbi autem in fluxibili uẽtre leuiora sufficiant, do pilulas de rheubarbaro, aut de eupatorio descriptione Mes. in ascite & hyposarca, & si uolo fortificare easre formo cum succo ireos & sunt optimæ. Item pilulę de raued, Mesuæ sunt prestantes, ius etiam galli decrepiti cum polypodio & aneto confert & leniter soluit & alchechengi, almezereon, alscebram descriptione Mes. dist. 3. sunt efficacia.

Sed pro tertia intẽtione, quæ digerit, aperit, & mẽbra naturalia confortat, sunt obseruandi isti cañ. Primus canon digestiua sint calida aut frigida secũdum exigentiam sui contrarij. Sed quo ad uirtutes secundas sint subtiliatiua, abstersiua, incisiua, aperitiua, prouocatiua secũdum quod oportet, sed quo ad uirtutes tertias sint membrorum naturalium confortatiua tam proprietate q̃ stipticitate moderata. Hęc autem facilius complemus in complexione frigida q̃ in kal. tum quia securius possumus calefacere q̃ infrigidare: tum quia magis efficacia, & à proprietate magis operantia reperiuntur calida quàm frig. & propter hanc causam facilius curatur hydrops frigida q̃ cal. Item, quia ut dictum fuit in prognosticis, hydrops

2ª intẽtio.

drops cum fit morbus frigidus, quo ad causam coniunctam materialem, prouenit a fortiori causa in epate calido quam frigido. Et eo magis si sequatur discrasiam calidam cum ratione discrasiæ calidæ, quæ est causa antecedens, oporteat infrigidare, sed ratione causæ coniunctæ calefacere, ideo iuxta eum parua habenda est fiducia in hydrope a causa calida nisi adsit uirtutis fortitudo. Secundus canon, quod in hydrope est morbus ualde chronicus oportet digestiua, imò omne genus medicinarũ permutare, tum quia morbus uariatur in decursu per tempora sua, secundo oportet uariare secundum diuersitatem temporum anni, tertio secundum uarietatem uirtutis, quarto dato quod in suprascriptis nulla fieret uariatio oportet uariare compositiones medicinarũ, quæ tamen sint similis uirtutis habentes diuersa materialia, & diuersos modos ne natura assuefiat tum ne medicinæ huiusmodi tædium afferant ægro, propterea cum uno tẽpore fuerimus usi syr. alio tempore utamur aquis, postea confectionibus, postea electuarijs, postea epithimatibus, unctionibus, emplastris, cerotis, & similibus, & hęc aliquando sint similis uirtutis aliquando differentis gradualiter aut formaliter secundum exigentiam. Item oportet uariare medicinas secundum diuersitatem intentionum, ut nunc digerere, euacuare, aut per urinam, aut per sudorem, aut per uomitum, aut per fluxum uentris & similibus modis. Nunc uero confortare, oportet enim hoc modo medicinas alterare. Quid enim prodesset semper euacuare & non confortare cum membra naturalia debilia iterum regenerãt aquam phlegma & uentositates, neque iuuaret confortatio absq̃ euacuatione, nec tamen unius modi euacuatio iuuat, imò oportet diuersas tentare & magis illas sequi quę magis conferunt. Tertius canon, cum compleuerimus unum ordinem medicinarum, ut puta minoratiuum, digestiuum, eradicatiuum, confortatiuum, si namus naturam aliquanto tempore quiescere sine medicinis cum sola dieta conueniente, cuius temporis longitudo et breuitas debet prudentia medici mẽsurari, & hoc ne natura terreatur ex tam continuo usu medicinarum. In hydrope ergo frigida ualet syr. de absinthio, qui cum hoc quod non est multum calidus confortatiuus membrorum naturalium & aperitiuus, deinde syrupus acetosus diarrhodon, & syrup. de eupatorio, qui est his calidior & magis aperitiuus, & si opus esset incisione & absterstone cum his misceat aliquid oximellis simplicis aut oximellis compositi si fuerit opus magis aperire et prouocare, & syrup. acetosus aut oximel simplex, si opus fuerit magis calefacere, in quo steterit infusum absinthium uidelicet ad incisionem, absterstonem, aperitionem, & confortationem. Aquæ autem his proportionales sunt aqua absinthij, prassij, cuscutæ, capil. ueneris, asparagorum, fenic. apij, & similium. Et aliquando dantur sine syrup. alicuius confectionis aut electuarij proprij in hac dispositione, sicut diarrhodon abbatis, aromaticum rosarum, diacurcuma, dialacca, in qua est species ad omnem hydropem. diamorusia, diacostum, confectio de rauedseni. Ex trochiscis autem conuenientibus sunt trochisci de ros. de absinthio, de lacca. Item trochisci de rauedseni descripti a Rasi in capitulo de dolore epatis, & trochisci de rheubarbaro Mesue. Item trochisci de eupatorio, de capparis maxime ualentes in hydrope sequente oppilationem splenis. Ex epithimatibus, unctionibus, & emplastris sunt, quæ dicta sunt in cap. de debilitate epatis. Sed in hydrope calida ualet syrupus endiuiæ, syr. de bizantijs, oxisacchara, syrup. de granatis. A quæ uero sunt aqua endiuiæ, epaticę, lupulorum, capil. ueneris, quę est temperata, et quando non est magna caliditas cum his frigidis possumus admiscere aliqua calida ex aquis aut syr. suprascriptis. Nam natura sagax diriget frigida cõtra malam complexionem calidam, & calida ad confortandum spirituum & calorem innatum, quod est intelligendum tam in his quæ interius sumuntur, quam in his quæ exterius applicantur. Ex confectionibus uero sunt triasandali, diarrhodon abbatis. Ex trochiscis sunt trochisci de berberis descripti a Rasi in cap. de dolore epatis. Trochisci de camphora, caumate existente magno. Applicando autem exterius in cõfortatione epatis cal. & frig. descripta sunt in cap. de debilitate epatis & de dolore ipsius, ad quod recurre Quod si oppilationes fuerint fortes & multum traxerint ad se curam utere ex his quę sunt magis aperientia, quorum sermo præcessit sicut dialacca, diacurcuma, & similia, & si uideantur nimis calida misce cũ diarrhodon abbatis, & similibus infrigidantibus, & pro his recurre ad capitulũ de cura oppilationum q̃ præcessit, pro quibus aperiendis non solum prosunt sumpta, sed etiam clysterizata sicut clysteria ex radicibus & seminibus aperitiuis, mensura tamen sit in aperientibus & prouocantibus ne forte superflue prouocando inducerent excoriationem. Aut ne forte in tympanite multiplicarent uentositatem propter superfluam caliditatem, ideo Auicenna post administrationem fortium diureticorum docet administrare eius gallinæ pinguis ut incoriet uias urinæ & ardorem remoueat. Prouocantia tamen fortia magis sunt necessaria in ascite & hyposarca, minus in tympanite, sufficiunt enim leuia quæ ducunt materiam in uentositates conuertibilem, sed iura sunt magis necessaria carminantia uentositatem, & ex medicinis communis iuuamenti in omnibus speciebus hydropis sunt urinæ infantium, quæ cum saccharo bibantur usque ad 5. ℥. pro uice, & autores aliqui laudant urinas proprias. Item ad hæc omnia ualet uinum album decoctionis absinthij, marubij, endiuię, cichoreæ, cuscutæ, & similium, & urina leporis cum spica nardi est propria, est enim urina leporis & humana ualde mirabilis in dispositionibus frigidis epatis & splenis. Sed pro quarta intentione quæ est eradicatio materię hydropis tam antecedentis quam coniunctę diuersa sunt instrumenta et auxilia secundum diuersas species hydropis. In ascite quidem sex modis eius materiam eradicamus. Primo, per solutionem uentris. Secundo, per urinam. Tertio, per sudorem. Quarto, euacuando per uenas umbilicales. Quinto, per resolutionem insensibilem. Sexto, per uesicationem cauteria & sectionem. Primus modus, scilicet euacuatio per uentris solutionem, completur cum aqua distillationis corticis mediani sambuci. Item cum solutiuis superius positis in minoratione quæ fuit intẽtio secunda, & si opus est augeatur ipsarum dosis aut frequentius iterentur.

in hydrope calida membra confortatia

prouocatia fortia.

4ª intẽtio.

Euacuatio in ascite

Et fortius illis est succus cucumeris asinini. Extrahatur ergo succus ex fructu cucumeris asinini absq; uio lentia postquam est maturus quod cognoscitur ex citrinitate sibi adueniente in fine æstatis, & permittatur depurari per residentiam, deinde quod depuratum est permittatur exiccari infundendo in eo pro unaquaque uncia. ʒ. 1. specierum alephanginarum in petia subtili quæ cum extrahentur exprimantur, ut uirtus earum ingrediatur in succum, & secum pro unaquaque uncia dum est exiccatus, aut quasi misce atur ʒ.1. dragaganti aut bdellij. Et reseruetur qui exhibeatur post sex menses. Et dosis eius est a ℈. s. usque 1. reformata una aut duabus pilulis, & potenter educit aquam. Succus tamen ireos est magis domesticus quo communiter utor aut cum aqua mellis ut supra, aut in his qui facile soluuntur reformando pilulas de rheubarb. aut de raued cum eo, clysteria quoque in quibus ponuntur huiusmodi aquam educentia, sicut in quibus ponitur succus ireos, & similia conferunt ad hoc, & potest de his in clysteribus poni maior quantitas quam in exhibitis per os. Secundo minoratur materia ascitis per urinam cum apozemate de radicibus Rasis in cap. de dolore epatis, aut cum diacurcuma aut dialacca, cuius dosis est a ʒ.1. usque ad ʒ. cum aqua apij, aut asparagorum & pauco uini subtilis, & si uiderentur nimis calida secum misceatur tantundem diarrhodon abbatis, aut aliquid triasandalorum, & continuetur pluribus diebus, & fortius est iustinum aut lithon thrypton cuius parũ potest cum his permisceri, & secundum Gal. ʒ. complexionũ medicamen de cantaridibus correctis per adustionem, aut per gummi cerasorum admixtionem ualet educendo multitudinem humiditatis, sed non detur nisi gran. s. & posset cum suprascriptis misceri. Tertio modo minoratur per euacuantia per sudorem sicut sunt balnea ignea, sicut furnus, balnea aërea, sicut stufæ ualent educendo multitudinem humiditatis, quibus theutonici plurimum utuntur. Et balnea aquea sicut thermæ & receptio fumorum thermarum. Et ex sumptis est medicamen de assa, cuius sumatur drachmam unam cum uncia una aut pluribus uini subtilis calidi, post cuius sumptionem bene pannis cooperiatur & dormiat, & retentio anhelitus & absterso sudoris iuuat ad prouocandum sudorem. Item iuuat post sumptionem sudatiui si stufetur sub pannis aspergẽdo laterem calidum existentem prope ipsum in aliquo bacili aut alio uase, sed aspergatur cum aqua decoctionis anethi bacarum lauri, sulphuris, aut similium prouocantium sudorem. Quarto euacuatur per uenas umbilicales ponendo uentosas super umbilico, & emplastra attrahẽtia & dilatantia. Quinto, per resolutionem insensibilem sicut cum emplastris uentri superpositis sicut est factum ex stercore uaccino et caprarum pascentium herbas siccas, quibus aliquid salis & sulphuris addi potest. Item stercus caprarum mixtum cum urina infantum. Item stercus columbarum, baccę lauri, ires, elleborus, mixta cum prędictis stercoribus, & proprie cum urina camelorũ & equorum, & est forte. Item limaciæ contritæ positæ super uentrem & dimissæ donec exiccentur, similiter ostraca & lapis pumex est mirabilis, & huiusmodi possũt misceri cum lixiuio & pauco aceti, sed caue cũ huiusmodi administras in hydrope calida ne epar inflammetur. Quapropter huiusmodi non administrentur super rigione epatis, imò super regione epatis dũ hęc fuerint applicetur cerotũ sandalinum, aut aliquod epithyma infrigidans. Emplastrum tamen Rasis est conueniens, & parum calefacit. Crura & coxæ tumidæ similiter exiccentur cum spõgijs infusis in lixiuio facto ex cinere uitis & stipitum caulium, & similium calefacientium & exiccantiũ quę spongię calidę actu & optimæ expressę applicentur partibus tumidis cũ bona ligatura & solutione. Sexto, euacuatur aquositas in ascite cum uesicatorijs, quę fiunt in uentre aut in cruribus ubi est maior tumor cũ maiori mollitie, & fieri possunt cũ pede coruino contrito super loco stricte ligato, & sic retento per decem aut duodecim horas, ego uero communiter utor cantharidibus cõtritis permixtis cum fermento cum aceto forti, ita ut plurimum cantharidarum contangat locũ, & ligentur cum bona strictura, & sic dimittantur per decem horas aut circa, & illa ulceratio cõseruetur aperta de tertio in tertiũ, imponẽdo asphodilos mixtos cũ cantharibus. Cauteria uero actualia aut potentialia fiant in locis eisdem, quæ penetrẽt cutim uerã, & remota escara ulcera conseruentur aperta per sexaginta dies ad quorũ aperitionis conseruationem cõfert in ulcere tenere granum ciceris aut cerã, & super ulcere tenere diaquilon, & possunt fieri in pluribus locis uentris in parte inferiori in quibus sit maior tensio & mollities. Albucasis, uero cauterizat in circuitu umbilici cum quatuor cauterijs, similiter epar & splenem & stomachum, & dimittit ea aperta longo tempore, penetrent parum ultra cutim, et foramina sint ad quantitatem ciceris, incisiones uero fiant in bursa testiculorum quando est plena aqua in ea parte in qua est aquositas aut in ambabus, si fuerit in ambabus, & fiat cum lanceta foramen paruum ita ut aqua resudando egrediatur. Et quandoque pungimus eam in pluribus locis cum acubus ut aqua habeat resudationes plures, & si bursa non est plena aqua elaboretur ut aqua fluat ad eam a uentre cum motibus corporis & sternutationibus, si in ea poneretur seton esset præstantius. Si uero suprascripta non sufficiant ad curam, & cum magna instantia fueris requisitus de extractione aquæ per sectionem uentris præmissa prognosticatione de periculo mortis, patiente existente forti, non sene neque habente tussim, nec fluxum aut aliud accidens quod sectionem impediat autoritate Albucasis, Hali abb. & Auic. ipsum incide a parte anteriori sub umbilico per tres digitos si hydropisis sit causa intestinorum, non quidem directe sub umbilico, ne incidantur musculi longitudinales, sed aliquantum lateraliter, si uero causa splenis incide a parte sinistra, si uero causa epatis incide in parte dextra non quidem ex directo umbilici, sed infra per tres digitos aut circa, & modus est ut patiens sedeat & sit minister post dorsum eius sustinens ipsum, & cum manibus aquam ad locum incisionis ducens, deinde tu pellem uentris trahe superius per spacium unius digiti aut amplius, & ibi cum rosario paruo perfora usque ad locum uacuum faciendo foramen paruum, ita tamen ut aqua exire possit, & tunc extracto modico de aqua, tanto scilicet, quod uideas, quod possit exire, pellem

pellem descendere dimittas, ut claudat foramen, & diligenter liga ne aqua exire possit. Et postea ęgrum ciba & in lecto repone, postea quotidie semel in die pellem trahe superius, ægro sedente aut iacente supino, & imposita cannula aquam extrahe paulatim quantũ uirtus bene tolerat. Et melius apud Aui. est infra subsistere quam nimis euacuare, est enim ad omnem euacuationem aptus sequi casus uirtutis, & tandem aqua pro magna parte extracta uulnus suæ & consolida. Quod si quid remanserit cum auxilijs dictis extrahatur, & in hoc tẽpore, attende confortationi uirtutis & rectificationi discrasię membrorum naturalium, non enim hoc tempore opus est alia euacuatione, & hoc tempore sollicitus sis ne aqua inopinate egrediatur bene foramen obturando. Nam iuxta aphorismum uigesimumseptimũ, sextę particulæ. Quicunque empyici aut hydropici utuntur aut inciduntur sanie, aut aqua multa fluente repente pereunt. Propterea semper postquam medicati sunt singulis diebus taliter sitiuentur ut uulnus sit superius, & sit bene obstructum. Sed in hyposarca materiam eradicamus tantũ quatuor modis. s. per solutionem uentris, per urinam, per sudorem & insensibiliter. Primus uero modus completur cum pilulis de hiera simplici, de rheubarbaro, de eupatorio, & fortiores sunt hiera composita Galen. hiera logodion, hiera diacolocynthidos, electuarium indum, & ubi phlegma esset a quosum pilulæ leues suprascriptæ reformatæ cum succo ireos essent præstantes, per urinam uero & per sudorem eradicamus materiam cũ dictis in ascite. Insensibiliter uero & etiam per sudorem eradicamus faciendo ipsos stare in sole calido tegendo tamen caput & faciem. Item sepeliendo in arena calida. Sed in tympanite similiter quatuor modis dictis in hyposarca materia eradicamus, per solutionem uentris cũ leuioribus ex medicinis dictis in hyposarca. Item cum pilulis alephãginis, & si inesset melancholia quę in uentositatem conuerteretur, euacuatur cum senæ & epithymo aut cum suprascriptis misceantur. Clysteria tamẽ de quibus statim agetur forte sunt efficaciora, & si forte coniungeretur tympanites cum ascite solutiua suprascripta reformentur cum succo ireos, & similiter per urinam minoramus cum leuioribus ex suprascriptis in hyposarca, sed per sudorem cum eisdem. Insensibiliter uero multis modis. Primo cum clysteribus carminantibus uentositatem, licet hæc aliquando minorent materiam sensibiliter, sicut factis ex decoctione anethi, anisi, carui, ameos, rutæ, & similium cum qua decoctione possunt misceri ʒ. duæ electuarij de baccis lauri. Et si uideretur nimis calidũ cum decoctione suprascripta ponatur ad bullicẽdum maluarum, blitis, matrum uiolarum, ana. M.1. aut quantum uidebitur, & potest addi oleum rutaceum aut de spica. Secundo, uenter uaporetur cum pannicio & milio torrefactis, aut ungatur cum oleo rutaceo, aut de spica calido. Ventosæ quoque lati orificij super uentrem ponantur. Item, dentur medicamina uentositatem dissoluẽtia, sicut diacyminum, electuarium de baccis lauri. Item collyria uentositatem carminantia, de quibus in colica, superponantur, exercitetur stomacho ieiuno fame & sitim patiantur, & uenter aliquando stomacho ieiuno cum panno aspero fricetur donec rubeat. Accidentia uero corrigantur iuxta quintam intentionem secundum quod oportet, sitis quidem cum acribus in ore retentis, aut os colluendo, & si non potest abstinere a potu, bibat aquas sublimationum cũ syrupo acetoso, oxisacchara, & similibus, sed pro his recurre ad capitulum de siti. Sed deiectioni appetitus subueniatur cum acetosis appetitum excitantibus, & similibus quę ęgro placent & proprie in principio mensæ. Sed ad prohibendum recidiuationem iuxta ultimam intentionem obseruetur regimen suprascriptũ, maxime quantũ ad tres intentiones, scilicet, regimen sex rerum, minorationem materiæ ne aliquando superflueret sed cum leuibus, sed maxime attendatur ad confirmationem stomachi & epatis, & proprie cum cibis conuenientibus tam proprietate quam secundum qualitates manifestas. Et aliquando quibusdam electuarijs aut confectionibus proprijs, & sic est finis huius difficilis capituli.

DE ANATOMIA splenis.

QVia Rasis hic agit de passionibus splenis iuxta consuetudinem est eius anatomia præmittenda. Splen est membrum instrumentale, mediocris quantitatis, figuræ quadrangularis, in sinistro latere sub costis mendosis locatum, ex carne spõgiosa, uenis & arterijs multis & crassis panniculo inuoluente compositum, dorso & costis mendosis mediantibus panniculis orictibus a siphach alligatum, cum corde, cum diaphragmate, epate & meienterio scirbo, & stomacho colligatum, ad contra operandum cordi & epati, melancholiam quæ ab epate, & sanguinem mundificandum, ipsumque pro fame excitanda ad os stomachi transmittendum finaliter ordinatum. Est quidem instrumentale propter causas sæpe dictas. Est figuræ quadrangularis, superius crassior inferius subtilior in modum linguæ, locatur in latere sinistro sub costis mendosis, sed non ita alte sicut epar, componitur ex carne spongiosa, ut facile recipiat humorem melancholicum crassum, in cuius receptionem est ordinatus. Habet autem uenam magnam uenientem ad ipsum a uena portæ, a qua descendit unus ramus in medio transitus eius ad mesenterium ad ipsum nutriendum, deferens ad ipsum sanguinem aquosiorem & humidiorem, postea quando ista uena approximatur spleni, iterum unus ramus ramificatur ab ea qui uadit ad nutriendum partem inferiorem stomachi sinistram, postea ueniens ad concauitatem splenis ramificatur in duos ramos inferiorem et superiorem, inferior descendit ad nutriendum scirbum quantum ad partem sinistram, sed superior transiens per concauitatem splenis emittit duos ramos, quorum primus peruenit ad partem superiorem sinistram stomachi ad nutriendum. Alter uero circa orificium stomachi peruenit ad portãdum melancholiam, quæ emulgendo profluit ad os stomachi ad excitandum appetitum. Quod uero ex hac uena remanet in splene ipsum nutrit. Ex quibus apparet splenem mediãte hac uena colligari epati, mesenterio, scirbo & stomacho, cui multum appropinquat secundum eius concauum: Et secundum conuexum costis & diaphragmati.

Colligantiam autem habet cum corde per arterias, quæ ad ipsum ueniunt ab arteria aorti, quæ in dorso est infra diaphragma, a quibus arterijs stomachus multum calefit in latere sinistro siue a splene merito istarum arteriarum, & hæc fuit una causa, quare arteriæ multæ & magnę ueniunt ad splenem. Et alia causa fuit ut calore istarum arteriarū sanguis crassus, qui nutriturus est splenem, subtilietur & digeratur, panniculus autem inuoluens ipsum, similiter panniculus suspendens ipsum cum dorso & costis mendosis ortum habent a siphach. Tres autem fines in descriptione positi sunt satis noti. Ex quibus infertur quod si splen non recipiat & retineat melancholiam sufficienter, non potest debite caliditati epatis & cordis contra operari. Et est causa arefactionis cordis & epatis. Si uero superflue, ipsa præter modum infrigidat, imò propter superfluitatem melancholiæ est aliquando causa hydropisis & tremoris cordis. Item si non mundificet epar & sanguinem a melancholia est causa febrium & apostematum melancholicorum, panni, lepræ, icteritiæ nigræ, lentiginum nigrarum, elephantiæ, morphę nigræ, uaricum & melancholiæ, & similium. Si uero melancholiam receptam non expellat ad os stomachi deficit appetitus, & forte melancholia retenta splen intumescit & apostematur. Si uero ipsam superfluæ quantitatis perpellat ad os stomachi, & fit pontica est causa intensionis appetitus. Si uero nimis superflue pellat ad os stomachi aut fit nimis acris quamuis in moderata quantitate est causa nauseæ, subuersionis & uomitus. Et quandoque fluens ad intestina facit exoriationem melancholicam mortiferam. Et ex istis apparet figura, quantitas, numerus, situs, substantia, colligantia, & operationes principales in quas ordinatur. Et apparet complexio, est enim quo ad complexionem innatam calidæ & humidæ complexionis, licet merito nutrimenti & melancholiæ quam recipit fit frigidæ & siccæ complexionis. Et consequenter apparet quas ægritudines potest pati, quia oppilationem, tumorē, & similia, & quę ęgritudines possint merito ipsius in humano corpore accidere. Item quod in actu practico pro resoluendis tumoribus eius mediocriter resoluentia sunt applicanda, licet enim fortia competerent ratione humoris. Nimium tamen substantiam eius mollem exterminarent & exiccarent, & forte resolutis partibus subtilibus crassam petrificarent, & secundo, quod mollificantia & incidentia debent cum resoluentibus permisceri pro tumoribus & oppilationibus eius curandis.

SERMO VNIVERSALIS DE ęgritudinibus splenis.

SPleni accidunt omnes species egritudinum simplicium & compositarum, scilicet, mala complexio simplex & composita, sine materia & cum materia, mala compositio sicut oppilatio, solutio, continui apostemata, & tumores non apostemosi, tensio a uentositate & dolor. Harū causæ signa & pronostica sient manifesta ex cap. sequenti.

Sed notandum primo, quod quando splen magnificatur extenuatur corpus, quia destruitur uirtus epatis digestiua propter superfluā infrigidationem, quare minoratur sanguinis generatio. Amplius splen propter magnitudinem suam attrahit plurimum de sanguine epatis, quare ipsum amplius debilitatur. Econtra autem splenis extenuatio significando bonitatem epatis, significat bonitatem humorū, sicut econtra, magnitudo eius significat humorum malitiam.

Secundo sciendum, quod ægritudines splenis ducunt ad febres cōmixtas, sicut ipsę quādoq; ex eis generant, generātur nanq; ex tertiana nō pura, febrib. pestilentialibus, & febribus compositis, sicut est hæmitriteus, duplex tertiana, & similes, quæ quandoq; fiunt inordinatæ uagantes mutatis humoribus per adustionem in qualitatibus, quātitatibus & formis, unde non seruant suos periodos, uerum continuata, adustione conuersi in melancholiam, tādem faciunt quartanam, iuxta Hippoc. 3. prognost. febribus inordinate uagantibus, quartanæ sunt futurę maxime circa autumnū, ægritudines itaque splenis & febres huiusmodi sese mutuo fouent & augent, plurimæ itaque ægritudines splenis sunt autumnales, & faciunt colorem habentis eas decliuem ad citrinitatem & nigredinem.

Tertio notandū, q̄ ęgritudines splenis, quandoq; augent appetitum cū sunt remissæ, quandoq; destruunt ipsum cū sunt intensæ. Et quandoq; cogunt in fine digestionis ad euomēdum rem acetosam ex qua ebullit terra propter superfluam eius acredinem, & hæc res euomita non est nisi melancholia acris cū cibo ad acetosum corrupto permixta. Et propter hoc non sequitur dolor neq; aliud nocumentum notabile. Si.n. dolor aut aliud nocumentū præfuit forte sanatur. Si uero non præfuit post hunc uomitum non sequitur.

Quarto notandum, quod urina sanguinea, id est, rubea, obscura, crassa, est bona in fine, id est, in processu ægritudinum splenis quæ fiunt a sanguine melancholico crasso. Et forte est crisis, & significat eam crisis, similiter urina crassa in qua est fex & uiscositas, similis uiscositati, id est, feci sanguinis quæ est melancholia, est bona in ægritudinibus melancholicis magis puris significans earum crisim & ægritudinem quæ sequuntur eas.

Signa malarum complexionum splenis. Calidam significat sitis & inflammatio sensata in latere sinistro. Item fortitudo uirtutis attrahentis melancholiam, quia attrahit citius quam debet, id est, ante completam humorum generationem, & quia attrahit quod non debet, scilicet alios humores pręter melancholiam, & inuenitur splen magis tumidus quā debet esse. Sed frigidam significat debilitas attractionis eius. Vnde deficit spleni melancholia quam debet stomacho mittere, & eius defectu sequit casus appetitus, & iteratio fastidiosæ satietatis, ꝓpter duo. Primo, quia comedit sine appetitu, & quotiēs sumit cibū fastiditur. Secundo, quia splen frigidus infrigidat stomachū unde crudificatur cibus in stomacho, & ex hoc sequitur fastidiosa satietas ex pręsentia cibi crudi in stomacho. Item sequitur multitudo rugitus et eructuationis, quia materia melancholica propter paucitatem caliditatis uentosatur. Est enim melācholia uentosa iuxta dicta superius. Item, quia debilis caliditas stomachi facit cibum euaporare & uentosari.

Sed

Sed mala complexio sicca significatur per asperitatem duritiem, & debilitatem corporis, crassitiem sanguinis, & uehementiam nigredinis corporis & sanguinis. Sed humidam significat lenitas lateris sinistri mollities corporis & nigredo declinans ad albedinem plumbeam.

Prognosticum. Mala complexio in principio facile curatur, sed confirmata difficulter.

Cura huius est proxima curationi malæ complexionis epatis. Vnde intentiones quæ ibidem positæ sunt huic capitulo accommodentur. Verum medicinæ splenis debent esse fortiores & magis penetrantes, quia est membrum minus nobile & magis in profundo positum. Et humor est crassior et magis resistēs. Acquiritur autem eis fortitudo per intensionem & multitudinem formæ, penetratio autem per admixtionem aceti, & utraque secum permiscēdo aliqua uiscosa, & cum hoc propria sicut ammoniacum ut uirtus non exalet. Et hæc uera sunt tam de his quæ applicantur exterius, quā de his quæ sumuntur interius. Sumpta enim interius tam alterantia quam euacuātia magis distant a splene quam ab epate. Nam oportet eas penetrare per epar ad splenem, quare oportet eas esse fortiores & penetrabiliores. Et humor est magis resistens digestioni & euacuationi, in splene tamen uti debemus medicinis sibi proprijs. Cappares enim & scolopendria multum sibi sunt appropriatæ. Vnde 13. therapeu. cap. penultimo, quale est pharmacum, absinthiū epati, tale spleni capparis cortex, & quale epati eupatorium, tale spleni scolopendria. Ex frigidis autem est semen endiuiæ & portulacæ. Et si phlebotomia fuerit necessaria phlebotometur ad euacuandum multitudinem de basilica sinistra in brachio. Sed materia existente pauca & uirtute debili, & ubi opus sit magis diuertere, phlebotometur saluatella. Et communiter fiat phlebotomia lata. In multitudine tamen superflua aliquando phlebotomantur saphenæ, & quando in causa esset retentio menstruorum & hæmorrhoidarum. Phlebotomantur etiam aliquando quidem timore conuersionis materiæ ad caput, & existente magna plectoria. Sed de medicinis tam alterantibus q̄ euacuātibus uberius inferius agetur.

DE DOLORE SPLENIS. Cap. C.

QVia Rasis indulgēs breuitati facit solum unum capitulū intitulatum de dolore splenis, conabor omnes eius ęgritudines in hoc capitulo perstringere. Dolor splenis qui est tristis sensatio, eiusdem inexistens ei per panniculum non per carnem spongiosam eius est quintuplex, pungitiuus, perforatiuus, extensiuus, grauatiuus & pulsatiuus. Ineſt. n. ei dolor pulsatiuus magis quā in epate propter multitudinē & magnitudinē arteriarū quæ sunt in ipso & non in epate. Causa immediata cuiuscunq; doloris est mala cōplexio aut solutio cōtinui. Aut utraq; simul sicut in apost. eius. Tumor aūt nō apostemosus siue sit humoralis, siue uentosus non est causa doloris immediata, sed solum mediāte mala cōplexione aut solutione continui sequente extensionem, similiter eius oppilatio. Mala autem complexio existens causa doloris eius potest esse cal. frig. & sic. sine materia. Sed cum materia potest esse cuiuscūque generis, sed secundum plurimum cum materia est melanch. aut sanguinea. Raro cholerica aut phlegmatica. Huius autem malæ complexionis causæ quandoque sunt primitiuæ, sicut aliquæ aut plures ex sex rebus non naturalibus aut extraneis. Quandoque corporeæ sequitur enim dominium humorum qui sunt in ipso aut eius oppilationem. Et quandoque fit aut fouetur per communitatem, aut a toto sicut in febribus, hydrope, lepra & similibus, aut a membris particularibus, sicut epate matrice & alijs. Apostemata splenis, quia sunt causa doloris eius, de ipsis erit sermo, & etiam de duritie & tumore splenis quæ sunt infra apostema.

Apostema splenis quantum ad quid nominis, & quid rei est satis ex dictis manifestum. Et differt a tumore et duritie non apostemosa per solutionem continui, quæ est in apostemate & non in duritie & tumore non apostemoso. Nam in his materia continetur in porositatibus splenis non faciens eorum solutionem, sed in apostemate in pluribus porositatibus solutis propter crassitiem, aut maiorem multitudinē materię extendētis, & hoc est deterius, fit una concauitas in qua materia cōtinetur.

Apostemata splenis dupliciter distinguūtur, scilicet penes materiam. Et sicut plurimum sunt melancholica dura, raro sunt mollia phlegmatica & cholerica. Sanguinea uero fiunt aliquando incidendo, sed plurimum ad duritem permutantur, quoniam sanguis ad splenem ueniens est spissus. secundo distinguuntur penes figuram. Nam figuræ eorum sunt quatuor, scilicet rotunda aut ad rotunditatem tendens. secunda, lata, tertia, longa crassa. quarta, longa subtilis. Et in prima sequitur maiorem multitudinem materiæ, quam secunda, & tertia maiorem multitudinem et crassitiem quam quarta, et fiunt duę postremæ secundum figuram & situm splenis. Et spleneticus dicitur qui habet duritiem in splene suo, aut apostemosam, aut infra apostema ex quo infertur, non ex simili causa aliquē denominari spleneticum & epaticum, nam epaticus dicitur qui habet ægritudinem occultam in epate suo modo superius exposito, sed spleneticus dicitur qui habet duritiem in splene suo.

Causæ apostematum & duritiei splenis quædam sunt primitiuæ sicut indebitum regimen sex rerum ut puta aēr crassus & turbidus. Item uinum crassum & reliqua cibaria multiplicantia melancholiam & sanguinem melancholicum. Ex quibus causis fit, ut Ferrariæ multi sint splenetici. Quædam sunt corporeæ, aut per essentiā, sicut debilitas expulsiuæ splenis aut fortitudo attractiuæ eius. Item oppilatio uenæ per quam defertur melancholia ad os stomachi, debilitas digestiuæ eius non debite subtiliantis & digerentis nutrimentum proprium potest esse in causa. Per cōmunitatem uero aut a toto sicut in febribus diuersis et inordinate uagantibus, quę multotiens in quartanā mutantur. Item per communitatem a mēbris particularibus sicut ab epate propter caliditatē aut frigiditatem superfluam cum siccitate multiplicātē melancholiam. Item per communitatem a matrice in retentione menstruorum.

Tumores ſplenis terminantur quintupliciter. Nam aut reſoluuntur inſenſibiliter. Aut euacuantur ſenſibiliter per uomitum, urinam aut ſeceſſum. Aut indurantur ſic perpetuo remanentia. Aut permutantur ad epar, aut ad alia membra nobilia aut ignobilia ſicut ad cutim, & fiunt apoſtemata difficilis ſuppurationis, & forte fit aliquando icteritia nigra. Aut maturantur, & poſtea erumpuntur.

Signa communia omni apoſtemati ſplenis ſunt grauedo, magnitudo, aut dolor extenſiuus cõmuni cans uſque ad diaphragma in latere ſiniſtro, & quandoque cum magnificatur apoſtema aſcendit dolor uſque ad furculam & humerum ſiniſtrum, propter communitatem furculæ cum diaphragmate & humero ſiniſtro.

Secundo, quandoque facit anhelitum duplum ſecundun formam anhelitus fletus infantis, quoniam apoſtema impedit diaphragma ne uadat in motu anhelitus, quare ſtat ſubito propter læſionem deinde redit, & dum non eſt apoſtema magnum non comprimit diaphragma, nam communicatio ſplenis ad diaphragma minor eſt communicatione ſtomachi ad diaphragma, ut patet ex anatomia, ſed ſtomachus non comprimit diaphragma niſi dum eſt multum plenus cibo, aut aliter multum extenſus, ergo ſimiliter ſplen non comprimit diaphragma niſi dum eſt multum tumidus. Ideo ſenſus aliquando comprehendit inflationem ſplenis. Et tamen anhelitus non comprimitur. Tertio, quandoque accidit ex apoſtemate ſplenis, quando eſt in inferiori parte eius ut ſubtilietur ſanguis, quoniam ſplen mundificat ſanguinem a fece ſua, ſcilicet melancholia, quę eſt fex ſanguinis, & rubeant pedes & genua patientis, quæ rubedo non ita accideret ſi apoſtema eſſet in ſuperiori parte ſplenis, eo quod comprimeret uiam per quam defertur melancholia ad os ſtomachi. Vnde ſanguis non poſſet ita depurari a fece ſua, & accidit extremitati naſi & auris ſplenetici ut reſplendeant propter cauſam ſupraſcriptam.

Signa autem diſtinctiua inter apoſtema ſplenis et tenſionem a uentoſitate ſunt quatuor. Primum, quia in inflatione non eſt grauitas. Secundum quod inceſſus & exercitium facit ſplenem apoſtematũ dolere, ſed dolorem ſedat in inflatione uentoſitatem reſoluendo. Tertium, quia in inflatione adeſt rugitus qui non eſt in apoſtem. etiam eructuatio per quam alleuiatur. Quartum, quia in inflatione non eſt febris quæ eſt in apoſtemate. Sed tumor non apoſtemoſus differt ab apoſtemoſo per carentiam febris continuæ, & quia omnia eius accidentia ſunt leuiora.

Signa autem ſpecierum apoſtematum ſplenis diſtinctarum ſecundum humorum uarietatẽ ſunt hæc, nam apoſtemata cal. prẽter accidentia dicta communia omnia apoſtemati communicãt in quatuor. ſ. in inflatione ſenſata, in ſplene, ſiti & febre & urinæ tinctura. Verum in eo quod eſt cholericum, inflammatio eſt uehementior, ſitis fortior & grauedo minor. Et dolor eſt magis pungitiuus quam extenſiuus & color cum rubedine tendit in citrinitatem, ſed in ſanguineo econtra. Sed in apoſtematibus duris, maligna fit anima, ex cogitatione tædioſa commouetur triſtitia & uarietas, ſcilicet mentis, non tamen fit hic uarietas et commixtio ſenſus niſi materia melancholica plurimum dominante, quia materia non mouetur ad caput. Sed fit commixtio ſenſus per communitatem ſplenis ad diaphragma et diaphragmatis ad cerebrum. Et quandoque denigratur lingua in duritiæ ſplenis, & ſentitur durities abſque rugitu cum præmitur niſi aggregetur eius inflatio, & nõ eſt cum ea febris continua, imò quandoque eſt interpolata, & proprie quartana. Verum in apoſtemate, & proprie magno eſt febris continua forte habens excreſcẽtias de quarto in quartum. Et quandoque cum his duritiebus multiplicantur ulcera crurium & corroduntur dentes et gingiuæ propter craſſitudinem ſanguinis, qui deſcendit ad crura ipſa ulcerans, & corruptionem uaporis qui aſcendit in omnes partes gingiuarum & dentium. Et quandoque fit in ulceribus crurium criſis ipſius, pluribus nanq; eorum qui ſplenem habent, cum accidant exercitia laborioſa, attrahitur materia ad crura & euadunt, & ſecundum plurimum bothor quædam dicta ab Auic. anithan antecedunt illa. Vrina aũt ſplenetici eſt ſicut ſani ſecũm plurimũ, ſed cũ exercet ſeipſum ſubtiliatur melãcholia & permiſcetur cũ urina & fit nigra, quæ nigredo non eſt merito renum, nã ſi eſſet cauſa renũ, eſſet multotiens non præcedente exercitio, cum oporteat urinam tranſire per renes, et plurima phlebotomia apoſtemat ſplenem euacuando ſubtile, craſſo remanente, propterea bonum eſt ut in regimine ſplenetici fiat phlebotomia lata, & autumnus eſt inimicus ſplenetics. Signa uero duritiei ſplenis ſequentis apoſtema calidum ſumuntur ex accidentibus apoſtematis calidi quæ præceſſerunt, & accidentibus duritiei quæ ſecuta eſt. Signa autem apoſtematum phlegmaticorum ſunt lenitas tactus: albedo coloris tendens ad nigredinem cum reliquis ſignis apoſtematum eius. Signa uero apoſtematum ſplenis diſtinctorum ſecundum figuram ſumuntur ex ipſa figura.

Prognoſtica. Primum, ſi ſpleneticus inuenit dolorem intrinſecum in ipſo ſplene eſt maior ſpecies ſalutis, ſignificatur enim melancholiam non eſſe ualde craſſam, ita ut priuet membrum ſenſu faciendo ſephiros purum. Secundum, ſi acciderit fluxus uentris cum ſanguine aliquãdo bonum: forte erit criſis eius. Quod ſi perſeuerauerit aduenit ei lubricitas hydropica & morietur. Tertium, qui habet catharrhum non habet ſplenem, nam catarrhus ſignificat dominium humiditatis cum quo non multiplicatur melancholia. Quartum, ſumptum ex libro Hippocratis, habens dolorem in ſplene ſuo cum fluit per uentrem ſanguis rubeus ſignificans magnam compaſſionem epatis ſpleni, & apparent in eo ulcera alba non dolorosa eo quod non participãt acuitate moritur in die ſecundo, ſignificatur enim magna debilitas epatis, et totius propter euacuationem boni ſanguinis, & remanentiam malarum materierum frigidarum, ex quibus corpus non eſt aptum nutriri, quarum pars aliqua ſymptomatice expellitur ad crura ulcerans illa. Si uero non moritur, cadit appetitus propter multam calidi, naturalis diminutionem. Quintum, quandoque terminantur apoſtemata ſplenis, fluxus ſanguinis narium, & proprie ex latere ſiniſtro, & apoſtematibus apud aures difficilis ſuppurationis & apertionis propter craſſitiem materiæ.

Sextum

Sextum, laudabilior urina eorum eſt craſſa ſanguinea, & urina in qua eſt fex uiſcoſa ſignificat ſanitatem ſplenis & deſtructionem eius, & cum in urina febricitantis habentis ſplenẽ apparuerit ſicut ſuſpenſio ſanguinis, id eſt, hypoſtaſis ſanguinea à ſanguine melancholico deſtruitur ſplen eius, id eſt, ægritudo eius.

Septimum, apoſtema epatis permutari ad apoſtema ſplenis eſt ualde bonum, & econtrario ualde malum. Octauum, & multotiens confortatur ſplen ſubito per ſeipſum, aut propter iſtud quod cõfortat ipſum, & præualet ſuper totum iſtud quod eſt in ipſo de materia mala, & ſolutione educit eam feculentam, ſicut fex oliuarum, & ſignificatur quod eſt ex ſplene & non ex epate, quia ſplen habet eius ægritudinẽ, nõ autem epar. Item detumitio ſplenis poſt hanc euacuationem. Nonum, uehemẽtia appetitus ſequens ſplenem eſt ualde melior, quàm eius deſtructio ſequens multitudinem melancholiæ aut malitiam.

Cura apoſtematum ſplenis exigit triplex regimen. Primum, debetur cauſæ antecedenti complendum euacuatione & diuerſione. Secundum, cauſæ coniunctæ complendum repercuſſione in principio. In augmento repercuſſione mixta reſolutioni. In ſtatu & declinatione ſola reſolutione. Et hoc ſi tẽdat in uiã reſolutionis. Si uerò in uiã maturationis adiuuetur.

Tertium regimen eſt accidentium correctio. Prima intentio, ſcilicet, euacuatio completur ſecundum plurimum in principio cum phlebotomia, quæ materia exiſtẽte multa propriè dominante ſanguine cõmuniter facienda eſt ex baſilica dextra, & hauriãtur, 6. ℥. ſang. aut circa, poſtea ſi expedierit fiat ex ſaluatella ſiniſtra, de qua dicit Auicen. debere dimitti per ſe conſtringi, ſi conſtringitur ante caſum uirtutis. Si tamen in cauſa eſſet retentio mẽſtruorum aut ſang. hæmorrhoidalis conſueti fluere præmittatur phlebotomia ſaphenarum, deinde phlebotometur baſilica ſiniſtra aut ſaluatella ſiniſtra. Comuniter tamen ſufficit phlebotomia baſilicæ aut ſaluatellæ ſiniſtræ. Raſis tamen prælegit phlebotomiam ſaluatellę ſiniſtræ, & fiat foramen latum. Et ſi uenter nõ eſt lenis, præmittatur ante phlebotomiam lenitio uentris ſaltem cum clyſteri. Poſtea euacuentur alij humores ſecundum exigentiam, communiter præmittẽdo digeſtionem, quæ materia exiſtente calida perficiatur cum hoc. ℞. ſyrupi acetoſi ſimplicis, ℥. 1. iulep, roſ. ℥. s. aquę decoct. infraſcriptæ, ℥. 3. miſce. ℞. ſem. portul. ſem. end. ana. ℥. s. & tamariſci & ſcolopendriæ, ana. ʒ. 1. bul. in 1. ℔. aquę ad conſumptionem medietatis & coletur. Sed Raſ. dat trochiſcos de agno caſto cũ ſyrupo aceroſo & ſunt præſtantes. Syrupus Gerardi de Solo. ℞. corticum radicũ capparis, mediani corticis tamariſci, geniſte, ana. ℥. 1, endiuię ſcariolę, portulacæ, ſcolopendrię, capil. uen. recentium, an. M. quatuor ſem. communium frigidorum mũdatorum, ſem. portul. ſem. appij, ſem. bruſci, ſem. aſparagi, ana. ℥. 1. liquiritiæ raſæ, uuarum paſſul. enucleatarum. ana. ℥. 1. mellis electi quartã unam, ſacchari quartas tres, temperẽtur cum aceto per noctem, & fiat ſyr. clarificatus uſqp ad quartas quinque, ſed hoc magis uidelicet in materia mixta. Solutiuum ſit huiuſmodi. ℞. tamariſci foliorum, florum boraginis, florum bugloſſæ, ℥. s. paſſularum mundatarũ ab arillis, ʒ. 6. aniſorum, ʒ. 1. polypodij, epithymi, aã. ℥. s. bul. in ſufficienti quantitate aquæ ad conſumptionẽ medietatis & coletur, quæ decoctio colata trium ℥. miſceatur cum ʒ. 1. ſenę & calida exhibeatur in potu debita ſeruata cuſtodia, uel cum hac diſtemperentur diaſenæ, ʒ. 3. hamec. ʒ. 1. & calida exhibeatur. Item poſſunt fieri pilulę ex aloë, ℈. s. ſenæ. zing. graã. 2. quæ reformentur cum electuario hamec, & ſunt ſatis faciles. Si uerò apoſtema pendeat à materia frigida abſque febre detur hoc digeſtiuum. ℞. ſyrup. de epithymo, oximellis compoſiti, ana. ℥. 1. aquę ſcolopendriæ, ℥. 3. miſce. Aliud ex inuenrione propria quo cõmuniter utor, eſt huiuſmodi. ℞. corticum radicum capparis, ſcolopendrię, tamariſci, ſem. agni caſti ana. ℥. s. paſſul. ℥. 1. epithymi, ʒ. 6. bulliant in, ʒ. ℔. aquæ ad conſumptionem medietatis, ſed epithymum ponatur ad buliendum in fine, quæ decoctio colata cum bona expreſſione miſceatur cum ſyrupo de epithymo, & oximellis ſimplicis, aã. ℥. 2. & clarificetur. Materia etiam exiſtente digeſta & pro parte minorata melius eſt oximel cõpoſitum, & Gerardus de Solo ponit digeſtiuum longe compoſitionis huic propoſito deſeruiens. Ego tamen exiſtimo una cum principe, quinto can. iſtarum medicinarum eſſe melius plurimo earum licet oppoſitum ſenſerit Auenzoar & Auer. Solutiuum fit diaſenæ de quo detur ℥. 1. diſtemperata cũ aliqua ex decoctionibus ſupraſcriptis. Ex pilulis conueniunt inde, pilulæ de lapide lazuli, pilulæ de lapide armeno, ex hieris cõuenit hiera rufini, hiera diacolocinthidos, & ſimiles. Et ſi peccet phlegma conuenit electuariũ indum. Et ſi humores ſint mixti, ſolutiua ſint mixta, aut detur ſolutiuum illos ſimul euacuans, & in humoribus aduſtis uidelicet confectio hamec. Item pilulæ de fumoterræ, & melius eſt iterare ſolutiuum quam dare ſolutiuum multum una uice euacuans. Diuerſio tamen iuxta ſecundam intentionem completur cum clyſteribus factis ex decoctionibus eorum quæ reſpiciũt ſplenem. Et prouocatio hęmorrhoidarum eſt conueniens diuerſiuum. Item conueniunt aliæ diuerſiones communes, de quibus ſæpe dictum eſt, & hæ duæ intentiones in toto proceſſu morbi ſunt exequendæ, ut ſemper materia minoretur, eſt enim difficilis eductionis.

Sed prima intentio ſecundi regiminis, ſcilicet repercuſſio maximè conuenit in apoſtematibus calidis in principio. Et tutius hæc ſtiptica adminiſtrantur in apoſtematibus ſplenis quam epatis. Primo, quia uia per quam recipit ſplen eſt latior, ſcilicet ramus uenæ portæ. Secundo, quia ſplen eſt membrum ignobilius quam epar. Tertio, quia in eo non ſunt tot meatus anguſti, de quorum oppilatione timeamus, quot ſunt in epate. Et hoc maximè conueniunt in principio adminiſtranda tam interius quam exterius, ſicut in epate dictum fuit. Et ſunt diuerſificanda ſecundũ materiam, apoſtemati tamen duro non conueniunt huiuſmodi ſtiptica. Vnde in materia calida conuenit iulep roſaceum, aut ſyrup. acetoſus ſimplex cum aqua decoctionis, ſem. endiuiæ, & portulacæ, & capillorum ueneris, ſed in materia frigida mel roſarum cum oximele ſimplici, & aqua capilli uen. & hæc ſimul digerunt & repercutiunt. Exterius autem applicanda, ſunt, oleum roſ. cum tertia parte aceti in calida, ſed in frigida his poteſt addi parum olei maſtichini, poſtea in proceſſu his admiſceatur oleum de

capparibus. Tandem deueniendum est ad hanc unctionem qua communiter utor. ℞. olei de capparibus ʒ.6. medullæ uituli, pinguedinis anatis, ammoniaci in aceto dissoluti ana. ʒ.2. aceti modicum, cere quantum sufficit, & est mihi experta. Et nota quod acetum est conueniens ferè in omni materia, & in toto curæ processu saltem cum alijs mixtum, imò Ras. in præsenti cap. applicat ipsum solum in materia calida, iuuat enim in principio ad repercussionem in omni materia, in augmẽto ad repercussionem & resolutionem, & ad faciendum uirtutes aliarum medicinarum penetrare, sed deinceps iuuat ad resolutionẽ, mollificationem, & ad faciendum uirtutes aliarum medicinarum penetrare, acetum enim mollificat apostemata dura, & propriè uapor eius. Similiter sumptum interius conuenit, ut plurimũ incidens humores crassos, & faciens uirtutes aliarum medicinarum penetrare, indigemus enim propter crassitiem, & uiscositatem humoris in toto curæ processu incisione & absterſione. Ex mirabilibus autem ad resolutionẽ huiusmodi apostematum, est emplastrum de fermento Mesue mihi expertum, cuius est hæc descriptio. ℞. ammoniaci bdellij, ficuum siccarum ana. ʒ.s. fermenti in aceto salito dissoluti ʒ.z. bdellium & ammonia cum in aceto dissoluantur, & misceantur simul cum ficubus, & addatur foliorum rutæ, tamarisci, salis nitri ana. ℈.1. & misce bene incorporando & applicetur, & propriè post aliqualem mollificationem, & ad eradicationem materiæ, cum cætera non contulerint ualet unum, aut plura cauteria actualia, aut potentialia penetrantia cutem, quæ per tres aut quatuor menses conseruentur aperta. Si uerò apostema tendat in maturationem adiuuetur cum diachylone & similibus, sed attende maturantia esse diuersificanda secundum diuersitatem materierum. In materijs enim calidis conuenit maluauiscus, farina sem. lini, fœnugræci ficus pingues, oleum sesaminum, & similia parum calida, sed in frigidis magis calida. Vnde his addantur radices ireos coctæ & præparatæ, & materia existente melancholica ponantur multum mollificantia, nõ tamen multũ calida sicut medullæ, mucillagines maluauisci, fœnugræc. sem. lini, & similium, deinde studendum est eruptioni cum motibus, & addendo suprascriptis emplastris cepe, narcisci coctum, quod optime iuuat ad erumpendum, & post eruptionem intendendum est mũdificationi ulceris, & tandem consolidationi sicut dictũ fuit in apostematibus renum, & si eruptio fieret ad uentrem & sanies colligeretur in inguine sinistro sicut aliquando uidi, studendum est in eius resolutione. Quæ si resolutioni non obediat extrahatur locum perforando.

Accidentia uerò iuxta primam intentionem tertij regiminis corrigantur secundum quod oportet. Præcipuè dolor à cuius sedatione interdum præ magnitudine sua coacte oportet incipere cum unctionibus, fomentis, sacculis, emplastris, uesicis, & similibus semper utendo proprijs. Et si anodina sufficiũt bene est, si uerò non, transeundum est ad stupefacientia tam sumpta quam applicita. Regimẽ autem sex rerum non naturalium tendat in contrarium discrasiæ & humoris facientis apostema. Sed ut plurimum dieta debet esse tenuis in principio ad prohibendum augmentum apostematis, sed cum apostema, & huiusmodi dispositiones melãcholicæ prolungantur, regimen debet esse impinguatiuũ non oppilans, neq; incrassans sanguinem ut minoretur melãcholia. Vnde uinum sit subtile album unius anni tamen pauciferum, aut multæ uentositatis secundum exigẽtiam, & panis bene conditionatus nõ azimus, aut auto pyrus. Multus potus aquæ communiter uitandus est, & sit aqua bene conditionata, sicut aqua pluuialis destillata per arenam. Similiter eligãtur carnes pingues boni chimi, & elixæ. Oua conueniunt mollia nõ indurata. Et pro salata utatur capparis, aut endiuia, aut cichorea cocta, lupulis, asparagis, & similibus, & condiantur cũ aceto, passulæ conueniunt, uitetur caseus, & omne lac præter lac camelarum, quia apud Auic. id est, aperitiuum, siue propter pascua, siue à proprietate. Vnde secundo can. confert pluribus ægritudinibus epatis, & splenis, & reliquum regimen ordinetur in contrarium humoris & discrasiæ. Et nota quod sunt quædam conferentia à proprietate quibus frequenter utendum est tam in regimine cibali quã medicinali, sicut splen asini, aut pulli equi ambo exiccati & puluerizati dati in quantitate ʒ.1. uel plus cum uino subtili aromatico à proprietate ualet mirabiliter. Item uespertilio pinguis & decolatus & exiccatus in furno, in uase uitreo & puluerizatus exhibitus quantitate trium ʒ. cum uino, aut aceto est curatio experta. Item ponantur folia & uirgulta tamarisci ad bulliendum in musto, aut ad decoquendũ in ferculis suis & ita possent poni reliqua à proprietate respicientia splenem, sicut scolopendria, capparus, capillus ueneris, rubea, acorus, baccara &c.

DE OPPILATIONE SPLENIS.

QVandoque oppilatur uia per quam splen recipit melancholiã. Cuius signum, quia splen non est tumidus tumore ab humore proueniẽte, imò potius extenuatus. Quandoq; oppilatur uia per quã mittitur melancholia ad os stomachi. Cuius signum, quia splen est tumidus cum recipiat melãcholiam & non expellat, neque fames excitatur sicut consueuit. Cuius oppilationis causa quandoque est uentositas, quandoque est apostema, quandoque humores multi crassi, aut uiscosi absque apostemate. Signa uentosæ sunt extensio uehemens cum lenitate. Sed apostemosæ sunt signa apostematis, de quibus supra. Sed oppilationes aliæ sunt cum grauedine absque signis apostematis. Curationes sunt illæ eædem quæ sint fortes ex curationibus oppilationum epatis, de quibus in proprio capitulo. Sed sint magis propriè contra humores melancholicos.

DE INFLATIONE SPLENIS.

INflatio splenis est tensio & eminentia eius à uentositate. Cuius signa sunt tensio & eminentia quæ cedit comprimenti, sed subito reuertitur, sicut in uesica plena uento, & nõ est grauitas & durities solida, sicut in apostematibus, & quandoque cũ premitur sentitur rugitus. Curam inflationis splenis perficitur cum eiusdem medicinis quibus curatur durities, siue tumor nõ apostemosus splenis. Indiget enim aperitiuis, absterſiuis, & resolutiuis, cum uirtute stiptica maiori quam in duritie splenis, quoniam materia

materia uentosa est leuis de cuius restrictione parũ timemus. Et cũ hoc stipticitas facit ad cõfortationẽ splenis, qui confortatus melius resoluit uentositatem minusq; eam recipit aut materiam eius. Medicinę autem magis conuenientes sunt, sicut agnus castus, cyminũ, ruta, semen eius, ameos, & his similia, cum quibus decoctis in aqua, aut uino subtili, aut in utrisque potest splen fomentari. Quibus etiam aliquid acuti aceti addi potest, & ex eisdem possunt fieri unguenta cum oleo de capparis, de ruta, de spica, uino subtili & pauco aceti faciendo bullire olea cũ uino & aceto ad consumptionem uini & aceti, postea addendo ceram & pulueres, nec hic mollificãtibus opus est sicut in duritie. Et iuuatur multum ex positione uentosarũ ignitarum super splene, hæc tamen facienda sunt præmissa euacuatione cum his quæ dicta sunt. Et oportet ut famem toleret & patiatur cibum, & abstineat ab aqua quãtum potest, & bibat uinum subtile antiquũ & non dormiat immediate post cibum, sed tardet donec extensio stomachi sedata est. Quod si extensionem dolorosam senserit comprimat super ipsam & ingenietur ad egestionem & postea dormiat, & utatur trochiscis de capparis, trochiscis de agno casto fomentetur splen stomacho ieiuno cum filtris infusis in aceto decoctionis corticum radicũ capparis, sulphuris, tamarisci, scolopendriæ, semine agni casti, nucis, cupressi, & rutæ. Et Rasis in textu ponit medicinas excellentes ad hanc intentionem. Tua autem interest uti medicinis minus calidis cũ adest febris & magis calidis in eius absentia.

Et ex his tãdẽ patet cura doloris splenis de quo intitulatum est capitulum Rasis. Nam dolor sequitur malam complexionem, aut solutam continuitatem, aut humorem, aut oppilationem, aut inflationẽ quorum omnium cura præcessit. Ergo cum cura doloris sit triplex, una per remotionem causę. secunda per anodina. tertia per stupefacientia. Prima iam manifesta est. Nam pendet ex cura ægritudinum quę sunt causa doloris, quarum cura iam absoluta est. Quod si fortè dolor non daret inducias sui magnitudine, ut cura regulari procedere non possis, tentetur statim cura cum anodinis, sicut floribus chamæmilæ, meliloti, aneti, seminis lini, fœnugræci, althea, paritaria, quibus quædam propria addantur, sicut scolopendria, tamariscus, & similia faciendo ex his unctiones emplastra, sacculos, fomenta, & similia. Quibus si nõ alleuiatur procedatur ad stupefacientia sumpta, aut applicita, mixta, tamen cũ his quę appropriãtur spleni.

SI cum dolore splenis fuerit calor, & urinæ rubedo, & febris, æger ex his trochiscis sumat. Trochisci de agno cast. Recip. seminis agni casti, seminis tamarisci amborum ana. drach. 10. seminis endi. seminis portulacæ, amborum ana. drach. 5. ex his fiãt trochisci, de quibus detur quotidie unus cum syrupo aceto. de saccharo cuius pondus sit drach. 3. Æger uerò si repletus fuerit ex Jaluatella quæ est in sinistra manu phlebotometur.

Splen quoque ex frustro filtri aceto calido infusi embrocetur, & obseruetur à rebus dulcibus, & cibis crassis.

Hoc capitulum de dolore splenis diuiditur in tres partes. In prima agit de dolore splenis à causa calida. In secunda à causa frigida materiali. In tertia agit de ipso pendẽte à uentositate. secunda ibi. Quod si cum prædicta ægritudine. tertia ibi. Si autem splen tensus fuerit. prima in duas. In prima ponit signa doloris splenis à causa calida. In secunda curam. secuda ibi. Æger. Primum signum est calor sensatus in splene & ex præsentia materiæ calidæ contentæ in splene causantis malam complexionem diuersam.

Secundum est rubedo urinæ ex parte materiæ calidæ mixta cum urina. Tertiũ est feb. putrida ex materia putrente in splene ad cor effumante, aut ephimera pendens à calefacto esse spirituum propter dolorẽ, aut materiæ caliditatem, hæc autem feb. non ita est apta pendere à materia frigida. Hic ponit quatuor auxilia pro cura huius doloris à causa calida. Primũ est trochisci de agno casto, quorum est hæc compositio. ℞. seminis agni casti, seminis tamarisci calidorũ & sic. ana. ʒ. 10. seminis endiuiæ, seminis portulacæ frigidorum & humi. ana. ʒ. 5. Ex his puluerizatis fiãt trochisci cum aceto, aut syrupo acer. ex quibus quotidie unus trium ʒ. detur cum syrupo acetoso, de saccharo, & potest addi aqua endiuiæ infusionis tamarisci, ut sint potabiles, infrigidant enim, materiam subtiliant, confortant. Secundum auxilium est phlebotomia saluatellæ sinistræ ad minorandum materiam tam antecedentem quam coniunctam, & fiat foramẽ latũ ut humor crassus possit exire, ab hac tamen prius est inchoandum, & similiter ab alijs euacuationibus si opus fuerit. Tertium est embrocatio, siue fomentũ regionis splenis ex filtro infuso in aceto calido acuto, infrigidat enim, incidit, & resoluit. Quartum est regimen in cibo & potu, prohibens à comestione rerum dulcium ne humor cholericus multiplicetur, & à rebus crassis, ne multiplicetur sanguis crassus.

Quod si cum prædicta ægritudine non fuerit calor, ægro trochisci, de capparis dandi sunt. Reci. corticum radicis capp. sem. agni cast. amborum ana. drach. 10. scolopend. drach. 7. aristoloch. long. foliorum rutæ, semi. nasturtij, acori, nigellæ omnium ana. drach. 3. ammoniaci drach. 3. ammoniacum in aceto dissoluatur, ex quo cætera conficiantur & informẽtur, ex his trochisci ponderantes drach. 2. ex quibus unus cum syrupo acetoso, de melle, & apozemate, de radicibus in potu sumatur.

Hic curans dolorem à causa materali frigida dicit. Quod si cum prædicta ægritudine non fuerit calor, cuius absentia significat materiam esse frigidã simul cum absentia febris & tincturæ urinæ, dentur trochisci de cappariibus. ℞. corticum radicum capparorum, sem. agni casti añ. ʒ. 10. scolopendriæ ʒ. 8. aristoloch. long. foliorum rutæ, sem. nasturtij, acori, nigellæ añ. ʒ. ʒ. ammoniaci ʒ. ʒ. dissoluatur ammoniacum in aceto ex quo cætera puluerizata conficiãtur in forma trochiscorum, quorum quilibet ponderet ʒ. z. Et usus eorum est ut unus quotidie potetur cum oximelle simplici aut cum composito. Et cum decoctione radicum, sunt enim omnia componentia calida præter acetum, & ex quibus fit medicina subtiliatiua, incisiua, abstersiua propria in splene. Quæ tamen administranda sunt post euacuationem.

Si autem splen tensus fuerit, & cum premitur auditur sub eo rugitus, ex prædictis trochiscis cum apozemate de radicibus est dandum. Et uinum uetus tribuendum, & potus aquæ minoretur quãto plus possibile fuerit.

Emplastrum ad duritiem & uentositatem quæ est sub splene, faciens. Rec. foliorum rutæ drach. 1. baurach, mentastri sic. amborum ana. drach. 3. ammoniaci drach. 7. ammoniacum in uino ueteri dissoluatur ex quo cætera conficiantur, & fiat ex eis emplastrum quod loco superponatur.

Hic curat dolorẽ splenis à uentositate dicẽs, quod si tensus fuerit, scilicet, sine grauitate, & cum premitur auditur rugitus ex motu uentositatis. Ex prędictis trochiscis dandum est, ut supra, & potet uinum uetus & minoretur potus aquæ. Deinde ponit emplastrum contra duritiem & uentositatem splenis. ℞. foliorum rutæ propriè in resolutione uentositatis, baurach loco cuius accipimus sal nitrum amborũ ana drach. 3. ammoniaci drach. 7. ammoniacum in uino ueteri dissoluatur ex quo cętera conficiantur, & fiat emplastrum quod spleni superponatur, resoluit enim uentositatem & humorem. Et sic est finis.

DE ANATOMIA INTESTINORVM. Cap. CI.

ACtum est in præcedentibus de ægritudinibus splenis, hic agendum est de passionibus intestinorum, de quibus ab Auic. agitur in 16. fen. tertij. Et iuxta consuetudinem est præmittenda anatomia intestinorum. Sunt enim intestina descriptiue membra longa, rotunda, concauia, numero sex, plures habentia reuolutiones, superius cum orificio fundi stomachi, inferius ad anum terminãtia, in uentre inferiore locata, cum dorso mediante mesenterio ligata, ex duabus tunicis cum uillis longitudinalibus & transuersalibus, uenis, neruis, & arterijs, & pinguedine composita, ad complendũ digestionem primam, eiusque superfluitates expellendum finaliter ordinata. Sunt autem intestina adeo longa, ut omnia simul extensa sint communiter nouem cubitorum. Rotunda, quia hæc figura est capacissima & à nocumẽtis magis tuta. Concaua, ad continendum chilum & superfluitates eius. Sunt autem numero sex, plures habẽtia reuolutiones, nam si fuisset unum intestinum solum & rectum, oportuisset hominem esse in continua comestione & ferè continua assellatione, quorum primum impediuisset hominẽ à negocijs in uita necessarijs. secundum autem fuisset indecorum & molestum. Propterea Deus sapientissimus prouidens humanæ necessitati, ordinauit ut essent plurima multas habentia reuolutiones, ut quod digestum est in stomacho non cito descendat, sed per meseraicas uenientes à uena portæ ad intestina paulatim ab epate suggatur, unde illud quod effugit primã aciem meseraicarum, cum meseraicæ non attrahant nisi illud quod peruenit ad contactum superficiei intrinsecę intestinorum, attrahitur per meseraicas uenientes ad alias reuolutiones intestinorũ, quia quod unaiuice est occultum, fit postea manifestum orificijs uenarum, donec totum conueniens pro nutrimento attrahatur, reliquum tanquam superfluum & fex expellatur, per meseraicas enim uenientes ad stomachum parum quid attrahitur, scilicet illud tantum quod contangunt & satis remissæ, & sunt magis deputatæ ad deferendum sanguinem ad stomachum, ipsum nutriturum quam ad deferẽdum chilum ad epar, ut sensit Gal. 4. de utilitate particularũ, cui sententiæ concors est Auicẽ. 16. tertij. Primum autem intestinũ quod uocatur duodenum, eo quod habeat longitudinem 12. digitorum coniunctorum, incipit ab orificio fundi stomachi quod dicitur pyloron, id est, portenariũ est multum subtile habens concauitatem angustam, proportionatam orificio à quo sumpsit initium, & est eius concauitas minor quam sit concauitas meri cum per illud debeant transire res crassæ nondum digestæ, per hoc res in stomacho iam prædigestæ & eliquatæ. Secundo quia ad descensum eius quod prædigestum est ad intestina concurrunt expulsiua stomachi, & attractiua intestinorum simul attrahentiũ chilum & fecem, in qua uoluptuantur sicut uesica in urina & Kystis in felle. 3. de uirtutibus naturalibus. Sed ad attrahendum cibum ad stomachum solum cõcurrit attractiua stomachi & meri, & nulla expulsiua nisi quædam expulsiua meri quæ est partim naturalis, & partim uoluntaria, & ad finem huius terminatur porus selleus deferens choleram ad intestina. Huic autem continuum est secundum intestinum ieiunum sic dictum, quia semper uacuum & inanitum reperitur propter tria, primum quia id quod est conueniẽs ex chilo ad ipsum perueniens facile ad epar attrahitur propter multitudinem meseraicarum ad hoc intestinum descendentium magis quam ad aliquod aliud respectu suæ quantitatis, & post ipsum plures in duodeno reperiuntur. secunda causa suæ inanitionis est multitudo choleræ purę ad ipsum uenientis & lauantis. tertia quia parum habet obliquitatis in comparatione ad sequentia. Est etiam satis breue non multũ longius duodeno, & hoc est illud intestinum, de cuius excoriatione maximè timetur in fluxu dysenterico, & quod maximè extenuatur & exiccatur in ægritudinibus

dinibus acutis. Deinde tertio sequitur ileon intestinum ualde longum plures habens reuolutiones, nũc ad dextram, nunc ad sinistram & posterius, & dicitur ileon quia locatum est in ileis. Et ab hoc sumpsit nomen passio iliaca siue ileos, aliter dictum miserere, dolor existens intensissimus perducens ad uomitum fecum, & ad mortem in septem diebus. Et ad hoc intestinum plures descendunt meseraicæ quã ad aliquod aliud cum sit cęteris longius. Et clysteria imposita cõmuniter non transeunt hoc intestinũ, & hæc tria sunt gracilia, quia subtilia sunt, & satis tenuis substantiæ parum habentia de pinguedine & mucilaginositate, in quibus solutio continui à quacunque causa prouenerit est multum timẽda. Et in his tribus gracilibus uiget magis uirtus digestiua quam in crassis, non quidem dans formam chilo, sed per confectionem & cõplementum digestionis, forma enim datur chilo per uirtutem digestiuam stomachi, in monoculo tamen magis uiget uirtus digestiua quam in cæteris crassis.

Post ileon sequitur sacculus. Primum ex crassis, sic dictũ, quia est pendens in modum sacculi, aliter dictũ monoculus, quia non habet apparenter nisi unũ orificium, licet in ueritate sit necessarium habere duos, unum per quod attrahat à superioribus, aliud per quod attractum descendat ad inferiora. Sunt tamen hæc orificia adeo uicina ut unicum æstimetur. Hoc autem intestinum est satis breue locatum infra renes magis posterius quã anterius, & magis dextrorsum quam sinistrorsum, huius autem fines sunt multi. Primus ut illud quod descendit in hoc tanquam in sacculo diu retineatur, ut complere digeri possit quod effugit digestionem stomachi. Et ideo locatur satis iuxta epar ut ab eo uirtutem digestiuam acquirat, & hoc se habet in comparatione ad duo intestina sequentia, sicut stomachus ad tria præcedentia, neq; hoc factum est principaliter ut meseraicæ sugant ab eo, cum pauciores meseraicæ ad hoc ueniãt quam ad quodcunq; aliud. Secundus finis est ut fex incipiat in isto acquirere formã fecis manifeste, licet in ueritate forma substantialis fecis inducatur in materiam fecis in stomacho. Nam per uirtutem digestiuam stomachi corrũpitur forma cibi in stomacho, ergo per eandem debet induci in materiam eius alia forma. Et non in totam materiam inducitur forma chili, ergo in partem aliam inducetur alia forma, & non nisi forma fecis, ergo &c. aliter sequeretur quod aut per tempus stabit materia sine forma, aut generabitur aliquod mixtum medium uia transitus inter cibum & fecem. primum impossibile, secundũ incõueniens, frustra enim est multiplicare huiusmodi entia sine necessitate. Tertius ut uermes in hoc intestino generentur, quorum præsentia si pauci sint, & non magni est iuuatiua, cũ sugant superflua, & ex his generentur, quorum superfluitatum præsentia cum putrerent posset esse ualde nociua, licet etiam aliquando in alijs generẽtur, & hoc est illud intestinum quod in ruptura frequentius descendit ad bursam testiculorum, quia est pẽdens & minus cæteris dorso alligatum. Post hoc sequitur colon intestinum crassum, sic dictũ, quia multos habet colos, & etiã multas habet cellulas in quibus stercora figuram accipiunt quę figura rotunda maximè apparet in schibalis cum indurãtur, & ideo figura cellularum debet esse rotunda, sicut & schibalæ sunt rotundæ, & in illis cellulis multa phlegmata continentur quæ aliquando emittuntur appensa ipsis schibalis, & in his generantur frequenter uermes cucurbitini, sed inter cellulam, & cellulam cum parũ de phlegmate cõtineatur, generatur solummodo panniculus continuans unum uermem cum reliquo in altera cellula generato, hinc est quod aliquando apparent uermes habentes longitudinem sex pedum. Et ab hoc intestino nomen sumpsit colica, existens dolor ualde intensus cum in ipso frequenter propter duritiem fecum generetur, & ad hoc sicut ad superiora multę meseraicæ terminantur ad suggendum si quid boni remansit, hoc autem intestinum incipit in dextra parte & situatur sub media penula epatis & contangitur à Kysti fellis, ut præter choleram ad ipsum interius uenientem à superioribus intestinis stimuletur ad expellendum à contactu Kystis fellis, & propterea hoc intestinum in illa parte apparet citrinum croceũ, & gustui amarum. Deinde æquitat stomachum, ordinauit enim natura cum sit satis ignobile in comparatione ad superiora ut situetur supra stomachũ, quasi stomachum & alia intestina defendens, & etiã ut sit proximum scirbo per cuius caliditatem & humiditatem iuuetur in expulsione fecum, ideo scirbus huic intestino est maximè adhærens, cum tamen cooperiat stomachum, & reliqua intestina, deinde postea hoc intestinum transiens ad sinistram locatur circa renem sinistrum. Et ex hoc situ possumus concipere multa utilia tam ad partem theoricam quam ad practicam. Primum quare nocumentum factum in hoc intestino, sicut cum humores descendũt per ipsum, aut clysteria ascendunt per ipsum ducit ad syncopim, hoc enim est per communitatem oris stomachi, cuius nocumentum facile cordi communicatur. Secundum quare dolor colicus multum assimiletur dolori renũ, cuius causa est, quia hoc intestinũ iuxta renes, & propriè sinistrũ situatur, inter quos dolores docet Auic. distinguere per cibum assumptum, nam si dolor augetur ex sumptione cibi, tunc dolor est colicus, stomachus enim cibo plenus comprimit intestinum colon. Si autem sit dolor renalis sedatur propter humiditatem uaporosam cibi doloris sedatiuam. Habemus etiam iuuamẽta in actu practico duo. Primum, quia remedia quæ exterius applicantur magis deberent declinare ad sinistrum quam ad dextrum, cũ magis in sinistris quam in dextris hoc intestinum locetur. Secundum iuuamentum est, quia cum imponimus clystere debemus facere, ut æger iaceat magis in principio super parte dextra ut liquor possit ascendere, & cum superius ascendit & eleuatus est aliqualiter postmodum iaceat super parte sinistra, ut per compressionem liquoris liquor ascendat magis ad superiora, & transeat ad partem dextram, & postea cum uult ipsum emittere reuoluat se super dextrũ, & postea surgens clystere emittat. Oppositus autẽ situs debet seruari in operatione medicinæ, nam cum materiæ descendunt ad intestina reuoluat se super sinistrũ, & postea super dextrum, sic enim fit facilior superfluitatum exitus. Habemus quinto differentiam, an rugitus & dolor sensatus ex præsentia humorum sit in stomacho, aut intestino colon. Nam si cito descẽdit est in colon. Si uerò tarde est in stomacho, cum oporteat per omnes intestinorum reuolutiones descẽdere.

Et ex

Et ex his infertur quod colica lateris sinistri est facilius curabilis, quam lateris dextri, cum materia in illa parte contenta sit propinquior uijs eductionis, faciliusque clysteria perueniãt ad eam partem. Vltimo est intestinum rectum cæteris crassius & latius, cuius situs est secundum rectum super dorsum, & ascendit usque prope renes, huius autem iuuamentũ est ad attrahendum id quod in superioribus intestinis continetur, & ideo latum creatum est, & consequẽter ad expellendum par uiam ani, quę est eius extremitas, propterea in hoc intestino fuerunt multi uilli longitudinales manifesti qui deseruiũt attractiõi eius, ut quod attractum est magna quãtitate, postea facilius expellatur. Et in hoc intestino & maximè uersus extremitatem eius accidit tenesmus. Vltimo est sphicteris, siue anus qui est extremitas intestini recti, in cuius circunferentia sunt quinque orificia uenarum hæmorrhoidalium, quatuor muschulis iuuãtibus ad eius dilatationẽ & constrictionem mota, ad retinendum & expellendum superfluitates primæ digestionis secundum exigentiam necessitatis & uoluntatis imperium finaliter ordinata, unus enim musculus est in extremitate ani, exprimens quod de fece aliquando in ano cõtinetur, & est ad minima diuisus cum carne sphicteris sicut in labijs. Secundus est magis superius existens, sicut caput hominis, cuius una pars transit ad radicem uirgæ, altera pars dilatatur in circunferentia sphicteris. Deinde est unum par musculorũ super hos duos situatum, quorum officium est longaonem, siue sphicterim, siue anum superius trahere, & ex nocumento horum fit ani descensus qui interdum reduci non potest. Et in summa ex uijs cibi & superfluitatum primę digestionis nulla est quæ habeat motum uoluntariũ, nisi principium, scilicet meri, & finis, idest sphicteris. Sunt autem hæc intestina cum dorso mediante mesenterio, aliter dicta ancharas, ligata, quod quidẽ mesenterium est membrum dorso continuum ex pannículis ortũ habentibus à siphac, ligamentis, multa adipe, & carne glandosa, uenis meseraicis, & arterijs compositum, & dictum est mesenteriũ à meseraicis multis in ipso repertis quæ per hanc uiam ad intestina delegantur. Carnes autem glandosæ sunt factæ in ipso ad sustentandum huiusmodi meseraicas, & etiam ad humectandum intestina ut facile feces possint descendere, & propter hanc causam, est etiam in ipso multitudo adipis. Et in hoc mesenterio frequenter colligitur multitudo humoris melancholici faciens melancholiam mirachiam. Fuit autem cõueniens ut huiusmodi mesenterium mediaret inter dorsum & intestina, ne molle sicut intestina lædatur à contactu duri, Composita autem fuerũt intestina ex duabus tunicis, ne nocumentum unius partis facile alteri communicetur, & etiam propter diuersitatem uillorũ fuerunt in eis hæ duæ tunicæ necessariæ, fuerunt enim in eis uilli longitudinales ad attrahendum, transuersales ad retinendum, latitudinales ad expellendum, sed latitudinales magis in eis dominantur quam in stomacho cum sint magis ad expellendum ordinati, nisi in intestino recto in quo magis longitudinales dominãtur, habet enim attrahere rem crassam difficilis expulsionis, uenæ autem existentes in ipsis quæ plurimæ sunt, omnes sunt meseraicæ descendentes à uena portæ. Arteriæ autem ueniunt ad ipsa ad dandum uirtutem uitalem ab arteria aorti descendente. Nerui autem sensitiui plurimi ueniũt ad ipsa cum plurimo sensu indiguerint, qui nerui partim à cerebro, partim à nucha ueniunt. Pinguedo autem magis est in superficie extrinseca intestinorum quam intrinseca, licet etiam interius penes Auic. sit pinguedo, pinguedo tamen magis est in crassis quam subtilibus, quia sunt magis frigida & magis crassa, & propter finem, quia oportuit eorum feces duras à multitudine adipis mollificari, multitudo etiã mucositatis & phlegmatis inuiscati est in superficie intrinseca intestinorũ crassorum ne facile lædantur à duritie secum, phlegma etiam stagnans, & inuiscatum reperitur in intestinis superioribus gracilibus, sed in minori quantitate.

Vltimo in diffinitione subduntur fines duo, quorum unus est complementum digestionis primæ. Reliquus est superfluitatũ ipsius primæ digestionis expulsio, & ex his manifesta est tota anatomia intestinorum, scilicet quantitas, figura, numerus, situs, colligãtia, & quæ sunt partes componentes, & consequenter ex his manifestum est, quod sint frigidæ & sic. complexionis, & quod possunt pati omne genus ægritudinis simplicis & compositæ, frequenter autem patiuntur colicam, & fluxum, & uermes. Gratia completioris doctrinæ de anatomia scirbi aliquid dicendum est. Est autem scirbus à Gal. dictus omentũ mẽbrum compositum ex duobus panniculis, uenis, & arterijs in modum reris adinuicem contextis adipe seposa uacuitates replente ad uigorandum digestiuã stomachi & intestinorum finaliter ordinatus, duo autem panniculi ex quibus componitur, ortum habẽt à duabus extremitatibus siphac dorso alligatis. Sed uenæ & arteriæ eius ortum habent à uena chilis, & arteria aorti descendentibus. Adeps autem seposa eius ortum habet ab adipe mesenterij, fuit autem ordinatus ad uigorandum digestiuam stomachi & intestinorum, tamen reflectendo calorem, quod optime facit mediantibus panniculis densis, ex quibus componitur, qui etiam quia leues sunt, & extensibiles non comprimunt stomachum & intestina, neq; propter suam facilem extensionem prohibent intumescentiã stomachi & intestinorum aliquando necessariam.

Iuuat etiam ad digestionem calefaciendo mediante adipe seposa, quæ licet ab autoribus graduetur inter membra frigida, est tamen potentia calida, quod declaratur ex facili inflammabilitate, nec minus adeps ipsa iuuat reflectendo calorem, uenæ quoque & arteriæ in ipso dispersæ adiuuant digestionem, calefaciendo per sanguinem & spiritum in ipsis contentũ. Propterea miles in bello percussus cui abscissus fuit omentum post consolidationem non potuit escam digere. quinto de ingen. sani. Hic autem scirbus cooperit anterius stomachum & omnia intestina, quod nõ sic facit in alijs animalibus, quia homo inter cætera animalia est debilioris uirtutis digestiuæ, & etiam ut sit tutela stomachi & intestinorum, quod magis necessarium fuit in homine quam in cęteris animalibus, cum uenter ipsorum non sit ita expositus extrinsecis occurrentibus, & reguntur pelle duriori. Et ex his manifesta est colligantia ipsius. Colligatur enim cũ stomacho & intestinis maximè cum colon cui multum annectitur. Et colligatur cum omnibus membris à quibus componentia ipsum ortum habent, ut dictum

ctũ est, et manifestus est situs eius, est enim immediate sub siphach contentus. Similiter quantitas & eius complexio. Est enim calidæ & humidæ complexionis & potest pati omne genus ęgritudinis simplicis & compositæ. Sed inter cætera descendens per didymum in bursam testiculorum facit herniam scirbalem. Si autem propter uulnus uentris, aliquando scirbus egrediatur, & aliquanto tempore moretur disponitur ad putredinẽ, quapropter oportet ut quicquid egressum est post aliquantum tempus ligẽt fortiter & supra ligaturã incidatur & cauterizetur, deinde cũ filo intromittatur, filo pendente extra uulnus, postea uulnere extrinseco cõsolidato, uel prope consolidationem filum illud extrahatur.

DE PVNCTIONE intestinorum.

PRo notitia huius materiæ sciendum quod reperiuntur istę passiones, punctio, colica, ileos, quę licet in aliquibus conueniant in multis tamen differunt. Est enim punctio de qua apud Auicennam 1. 6. tertij dolor remissus, paruum occupans spacium existens in intestinis.

Colica uero distincta contra ileos est dolor intensus in intestinis crassis maxime in colo, cum quo fit difficilis exitus eius, quod inferius per naturam egreditur, scilicet secis, uentositatis humorum, uermium, & huiusmodi, quæ per intestina egredi consueuerunt. Ileos autem descriptiue est dolor intestinalis fortissimus in intestinis gracilibus maxime in ileo cum quo fit difficilis exitus eius quod per anũ egreditur. Sed primo sequendo Auicen. absoluamus materiam punctionis. Punctio quidem non habet species nisi quosdam modos differentes secundum causas, & loca ipsius.

Causæ uero punctionis quædam sunt primitiuæ, quædam corporeæ. Primitiuæ quidem sicut cibi acuti, salsi, acetosi. Item uenena sicut argentum uiuum sublimatum, calx, arsenicum, & huiusmodi. Corporeæ uero sicut uentositas quæ aliquando in spatio intestini continentur. Aliquando inter utranque tunicam, & est difficilior. Aliquando cholera pungens & mordicans. Tertio phlegma salsum. Quarto melancholia adusta. Quinto phlegma uiscosum in cuius separatione fit dolor. Sexto excoriatio & ulcus. Septimo apostema. Octauo uermes, crisis quoq; est cã eius cum qua humores ad intestina deriuanť, imò ipsa pũctio est signũ crisis.

Signa. Primo causæ primitiuæ sunt sibi signa. Et similiter nocumenta ipsas consequentia. Ventositas uero cognoscitur per rugitũ, & aliquando punctionis mutationem. Item per eructationem, aut exitum uentositatis per inferius cum quibus punctio alleuiatur. Humor cholericus cognoscitur per caliditatem in loco sensatam, sitim, oris amaritudinem, linguæ citrinitatem, & quod cholera aliquando per inferius aut superius expellitur. Et cætera signa generalia sumpta ex complexione, ætate tẽpore anni, regimine precedente & similibus consignificant, si choleræ attestentur. Cognoscitur autem phlegma salsum per punctionem cum grauitate, & si egrediatur inferius apparet album, & cum hoc sentitur in ano mordicatio & tenesmus. Et si expellatur per superius percipitur in ore salsedo, phlegma quoque crassum et uiscosum cognoscit ex grauedine magna, & quia cũ educit apparet in aliqua parte superficiei eius aliquid sanguinis adhęrẽs. Melãcholia quoque cognoscit per saporẽ ponticũ, aut acrẽ & per colorem eius fuscũ cum educit. Et hęc omnia significantur ex signis cõibus sumptis ex cõplexione ætate & similibus. Vermes aũt cognoscuntur per signa uermiũ inferius ponenda. Similiter excoriatio, & ulcus penes signa dicenda in cap. fluxus dissenterici. Apostema uero cognoscitur per signa communia ex duritie, tensione, grauitate, febre, dolore continuo in una parte & similibus. Crisis autem declaratur per ægritudinem præcedentem & euacuationem sequentem cum qua prima ægritudo terminatur uel minuitur.

Prognostica. Primum, ægritudo secundum plurimum curatur si debite tractetur. Secundum, hæc ægritudo si augeatur ducit ad colicam, aut ad ileon, est enim uia in ipsas & proprie cum est fine fluxu. Tertium, quando peruenit punctio ad alcuzez, uomitum, singultum, destructionem rationis significat mortem.

Cura punctionis quatuor exigit intentiones. Prima causam remouet. secunda stomachum & intestina confortat ipsorum discrasiam corrigendo. tertia corrigit accidentia. quarta ordinat debitum regimen. Si ergo cibi fuerint causa punctionis illi prohibeantur præcipiendo regimen contrarium, ut puta si fuerint acuti, aut salsi dentur frig. & humid. & insipida, sicut portulacæ, lact. cucurbitæ, cucumeres, et similia. Et si fuerint acetosi dentur dulcia et calida, & quicquid fuerit contentum in stomacho ex his cibis uomitu educatur. secundo confortetur stomachus & intestina cum proprijs moderatæ stipticis cõtrarijs discrasiæ a cibis facientibus punctionem inductæ. Si uero in causa fuerint uenena, uomitu quam primum educantur sicut exibẽdo potum copiosum tepidum ex aqua cum oleo sesamino, aut oliuarum subtriplo ad aquam, & cum hoc uomitus præcipiatur. Et si punctio ad intestina descendat cum clysteribus ex eisdem rebus factis educantur, & si uomitu, aut solutione uentris cum iam dictis educi non possent detur aqua decoctionis anethi cum pauco mellis, & salis, hicenim potus tepidus adiuuat uomitum. Et si fuerit in intestinis & proprie superioribus, et non sufficiunt, quę dicta sunt detur callia cum decoctione prunorum, & similium, & pro his recurratur ad sextam quarti, aut ad octauum Almian. Si uero in causa fuerit uentositas considerandum est an multiplicetur merito stomachi, & aliorum membrorum absque humoris præsentia, an sit humoris præsentia qui quotidie uentosatur, si primum cum hoc sit a diminuta caliditate, confortandus & multiplicandus est calor innatus cum his quæ interius et exterius applicantur, quæ etiam uentositatem carminant, sicut bonum uinum antiquum non dulce paucum, multa abstinentia a cibo, fames, & exercitium, & cibaria ad calidum & siccum declinantia non uentosa, & detur in principio mensæ diacyminum, aut diagalanga, & super ci-

barijs ſuis ponantur aromata proprie facta ex cinamomi ℥.1.zing.galangæ ana ℥.s.piper drachmas 2. his etiam quibus placent poſſet addi cyminum præparatum medicinaliter, aut ſtomacho ieiuno poſſent exhiberi trochiſci de aromatibus, electuarium de baccis lauri, & ſimilia. Auic. tamen dicit quod ex his quę ſunt mirabilis iuuamenti apud experimentatores eſt, ut calcaneus porci aduratur et ſumat ipſum in potu habens punctionem uentoſam, utputa dando de ipſo puluerizato ʒ. 2. cum potu uini potentis calidi. Aut dentur de granis lauri ſiccis ſolis puluerizatis duo coclearia, eſt autem coclear ʒ.s. & fiāt exterius ſtomacho, & inteſtinis euaporationes cum rebus carminantibus uentoſitatem, & inungātur cum oleo de ſpica, de ruta, laurino, & ſimilibus, aut ponatur emplaſtrum de baccis lauri, & ſimiliter fiāt clyſteria ex carminantibus uentoſitatem in quibus ponatur oleum rutaceum. Si autem ſit humoris præſentia ex quo generetur uentoſitas ille educatur cum pilulis alephanginis, diaphœnicone, electuario indo. Et ſi fuerit melancholia cum diaſenę. et ſimiliter fiant clyſteria eiuſdem intentionis, deinde procedatur ad regimen de quo ſupra. Si autem in cauſa fuerit cholera attente conſyderādum eſt. Dicit enim Auic. quod punctio a quacunque cauſa curatur cura cholicæ niſi ſit punctio cholerica. Oportet enim ut in ea caueatur ab errore cadente, & æſtimatur quod ſit cholica, & curatur cura eius, & moritur infirmus. Credo Auic. intellexiſſe quod cura colicæ ſecundum plurimum eſt cum carminantibus uentoſitatem calefacientibus et exiccantibus, et interdum cum fortibus ſolutiuis, cum leuia non ſufficiant. Si autem punctio cholerica curetur cum iſtis non eſt dubium quod æger poſſet duci ad perditionem. Secūdo quia medici inaduertētes dāt ſolutiua fortia, ſicut diaphœniconē, electuarium indum, ſicut aliquando conſueuerunt in cholica & perducunt ægrum ad fluxum uehementem qui nō facile ſedatur, & interdum ad cholericam paſſionem, eſt enim punctio de proprijs ſignis antecedentibus cholericam paſſionem. Quapropter pro cura huius debemus in principio choleram ſoluere cum clyſteribus frig. lenientibus, et ſi non ſuffecerint detur caſſia, aut manna cum decoctione prunorum, aut tamarindorum, & ſi cholera fuerit craſſa detur aloë lotus. Secundo cholera educta diſcraſia corrigatur cum frigidis interius & exterius applicatis, ita ut in eis ponatur ſolatrum, & ſandali, & roſæ, ſed ſemper miſceatur aliquid abſinthij, & ſimilium calidorum ſtomachum confortantium, & interius ſumat diarrhodon abbatis, et triaſandalos, & aliquando in his caſibus datur uinum granatorum, uinum berberis, & ſimilia. Cauendum tamen eſt a ſtipticis, imò omnia ſint lenientia niſi adſit fluxus uentris. Si uero humor fuerit baurachius, educatur cum clyſteribus factis ex decoctione turbith, polypodij, uiolarum, fumiterræ, & ſimilium, & euacuetur cum ſolutiuis ſumptis per os quæ ſunt, ſicut hierapicra, diacitoniten deſcriptione Meſ. & ſimilia. Si autem fuerit phlegma uiſcoſum, aut melancholia, illa ſollicite educatur cum clyſteribus mundificantibus, et abſtergentibus & eis quæ ſumuntur per os, ſicut electuarium indum, & diaſenæ pilulæ, alephanginæ, & ſimilia, & prēmittantur digeſtiua ſi opus eſt, facta ex oximelle ſimplici, compoſito aut ſcyllitico, ſyrupo de epythimo, & ſimilibus cum aqua decoctionis cinamomi, & aniſorum. Secundo corrigatur diſcraſia. Stomachus & inteſtina confortentur cum proprijs, ex quibus maxime laudat Auic. puluerem amomi ſumptum per ſe, ſequente potu, utputa alicuius uini uinoſi pauci & dentur trochiſci de aromatibus, & ſimilia calefacientia & confortantia. Si autem in cauſa fuerit excoriatio, ulcus, aut apoſtema curentur, ut dicetur inferius in cap. de colica apoſtemoſa & diſenteria. Si uero criſis fuerit in cauſa, ſinatur naturam operari ſi per ſe fuerit ſufficiens. Si uero non, adiuuetur cum fricatione uentris, clyſteribus et ſolutiuis leuibus.

Pro cura autem punctionis pendentis a uermibus, recurre ad capitulum de uermibus infra ponendum. Tertia autem intentio, ſcilicet correctio accidentium perficitur ſecundum ipſorum exigentiam, pro quorum cura recurre ad capitula pręcedentia de uomitu, ſingultu, alcuzez, & ſimilibus. Quarta autem intentio, ſcilicet debitum regimen ſex rerum non naturalium ordinetur in contrarium diſcraſiæ, unde cibi & potus ſint facilis digeſtionis, boni chimi pauçarum ſuperfluitatum, & ſint uentris lenitiui niſi adſit fluxus uentris. Quapropter iura pinguia conueniunt, & proprie ius galli decrepiti, & apud Auicennam eritius aſſatus eſt proprius conferens in utriſque punctionibus, ſcilicet tam calida quam frigida, & intelligitur de ericio porcino & non canino, ſomnus eorum ſit prolixus & proprie nocturnus. Procurent omnes euacuationes a natura inſtitutas, nec uentroſitatem retineant natura inuitante, ſint pauci in cibo & potu, non comedant niſi fame pręcedente, imò tolerantia famis in uentoſa & phlegmatica, & exercitium ſuper fame optime conuenit.

DE RVGITVET exitu uentoſitatis inuoluntariæ.

FAcit Auicenna capitulum de rugitu & exitu uentoſitatis inuoluntariæ. Cauſa immediata rugitus eſt multitudo uentoſitatis. Hæc autem multiplicatur, aut propter cibos uentoſabiles, aut propter malitiam digeſtionis in membris, ſcilicet in ſtomacho, & inteſtinis. Cuius cauſa eſt aut ipſorum frigiditas, aut paucitas caloris innati, licet forte non ſit remiſſio in gradu, ſicut in fine phthiſis. Multiplicatur enim uentoſitas propter diminutionem caloris, ſiue ſit diminutio in quanto, ſiue in gradu. Hæc autem diminutio aliquando eſt per eſſentiam, aliquando per communitatem a ſplene, aliquando ab epate, aliquando a mirach et meſenterio, ſiue per ſimplicem alterationem, ſiue in ſtomacho, & inteſtinis communicando materiam uentoſibilitatem. Et plurimum eſt cum lenitate naturæ. Et ſi eſt in inteſtinis ſubtilibus, tunc ſonitus eſt acutus. Et ſi in craſſis, tunc ſonus eſt grauis propter latitudinem foraminis, & ſi rugitus eſt cum gurgulatione, tunc uentoſitati eſt admixta humiditas. Eſt autem ſecundum plurimum magis merito malitiæ digeſtionis membrorum quam merito ciborum, & rugitus plerunque eſt ſignum criſis antecedens ipſam.

Exitus

Exitus autem uentoſitatis inuoluntariæ, aliquando fit propter mollificationem inteſtini recti, et proprie extremitatis eius.

Quandoque apud Auicennam propter mollificationem ieiuni, de qua re non parum eſt admirandum, cum ieiunum non habeat muſculos qui ſint inſtrumentum motus uoluntarij neq; taliter locatum ut per ipſum uētoſitates poſſint ad extra exire. Credo autem textum eſſe corruptum, & forte loco ieiuni debet eſſe meri, per cuius mollificationem poſſet egredi uentoſitas inuoluntariæ per ſuperius, ſicut per mollificationem ani egreditur inuoluntariæ per inferius, aut forte ieiunum habet occultam colligantiam cum inteſtino recto ita ut propter eius nocumentū mollificetur rectum. Cura rugitus nota eſt ex his quę dicta ſunt ſuperius in curatione punctionis a uentoſitate, quam curam huic cap. accommoda.

Cura aūt exitus uētoſitatis inuolūtarie perficit cura paralyſis ani, quæ eſt manifeſta ex cura paralyſis in generali. Verū remedia localia applicāda ſūt regioni aloſos et ab alcatim, infra. Et ſi fuerit per nocumētum ieiuni aut meri inungatur quod eſt ſuper umbilicum cum oleo coſtino ante & retro.

DE COLICA.

SEquendo ordinem Auic. iam de colico & ileos eſt nobis agendum. & licet quid nominis & quid rei harum diſpoſitionum ſint ſatis ex dictis manifeſta, attamen ut memoriter teneantur, & ſecundum ſcilicet ſpecies & differentiæ abſoluantur. Permitto quod dolor inteſtinorum qui eſt triſtis eorum ſenſatio eſt duplex, quidam exiſtens in omnibus inteſtinis, quidam in aliqua eorum parte circumſcriptus. Primus autem duplex, quidam enim eſt cum motu deſcendens aut aſcendens per reuolutiones inteſtinorum & uocatur tortio.

Quidam autem quieſcens, & uocatur nomine generis dolor inteſtinorum, & hij aliquando ſunt remiſſi aut mediocres de genere naturalitatum inſenſibiliter ledentes. Si uero dolor inteſtinorum ſit circumſcriptus aut eſt remiſſus exiſtēs de genere neutralitatis, & eſt punctio, de qua ſupra, aut eſt fortis, et dicitur colica ſi ſit in colo & reliquis inteſtinis craſſis cum difficili exitu eius, quod per naturam egreditur aut eſt in ileo, & inteſtinis gracilibus, & dicitur ileos conuocando ſimiliter difficilem exitum eius, quod per inferius egreditur, nomen autem ſumpſerunt hi duo dolores ab illis duobus inteſtinis, eo quod in illis frequentius accidant, in duodeno enim raro accidit dolor propter ipſius rectitudinem, breuitatem et propinquitatem orificio ſtomachi, et in ieiuno raro, cum cauſæ doloris factiuæ parum in eo morentur, propter cauſas ſupra ſcriptas. Sed in ileo frequenter propter ipſius longitudinem & plurimam circūuolutionem. Similiter in recto rariſſime propter breuitatem, rectitudinem, amplitudinem, & ani propinquitatem. Et ſimiliter in ſacculo rarius accidit quam in colon propter breuitatem & amplitudinē. In colo autem frequenter propter longitudinem, tortuoſitatem, ſtricturam, & quia feces durę, & multa phlegmata in ipſius cellulis continentur, & propter hanc ultimam cauſam frequentius accidit colica q̄ ileos, ſaltem a cā intrinſeca licet a cā extrinſeca non frequentius. Et hæ ſunt ſpecies dolorum ſumptæ ſecundum diuerſitatem cauſarum recipientium. Sed ſecundum diuerſitatem dolorum in ſe, & diuerſitatem cauſarum imprimentium ſumitur hoc modo. Nam aliquis eſt pungitiuus, aliquis grauatiuus, aliquis extenſiuus, aliquis perforatiuus.

Cauſa enim interior ipſum dolorem imprimens aut eſt calida acuta & ſubtilis ipſorum ſoluens continuitatē, licet ſit raro, & tunc facit pungitiuū ſicut humor cholerius aut ſalſus ſua baurachitate mordens. Aut ſanguis corruptus, aut uermes ſuis aculeis pungentes, aut uentoſitas in aliquo paruo loco cōcluſa, aut ulcus paruum. Sed grauatiui cauſa eſt materia frigida, groſſa, uiſcoſa in inteſtinis aggregata ſicut humor pglegmaticus aut ſanguis congelatus, aut melancholia quę de ſe dolorem talem faciunt ſatis quietum. Si uero uentoſetur dolorem faciunt intenſiuum extenſiuum aut perforatiuum ſi in aliquo loco concludantur.

Si uero moueantur faciunt tortionem, cauſa aūt extenſiui, tortiui & perforatiui eſt uētoſitas. Si enim multa ſit occupans magnum ſpatium non mota, ſed in illo concluſa facit dolorem extenſiuum. Et ſimiliter fit dolor extenſiuus a multitudine alicuius materiæ extendentis. Si uero moueatur facit dolorem tortiuum. Si uero ſit in aliquo loco paruo concluſa, ſicut inter duas tunicas inteſtini dolorem facit perforatiuum differentem a pungitiuo, quia uentoſitas & ſimiliter humor faciens pungitiuum eſt magis ſubtilis quam humor aut uentoſitas faciens perforatiuum, differt autem perforatiuus ab actuali, eſt. n. actualis, cum fit panniculi actualis eruptio, & frequēter ſequitur perforatiuum. Item quidam dolor eſt periodicus ſequens aggregationem materiæ in determinato tempore ſufficientem ad dolorem, quidam non periodicus.

Cauſæ colicæ quædam ſunt corporeæ, quædam primitiuæ. Corporeæ duplices, per eſſentiam & per communitatem. Sed abſoluamus primo illas, quæ ſunt per eſſentiam in inteſtinis. Deinde quæ ſunt per communitatem. Tertio primitiuas.

Cauſæ autem per eſſentiam ſunt quatuor, ſcilicet mala complexio non quęliber, ſed diuerſa, mala cōpoſitio, ſolutio continui, apoſtema. Primo malæ complexiones immateriales. Caliditas enim per ſe poteſt facere dolorem, ſecundo per accidens reſoluendo & exiccando fecem. Item attrahendo humidum ipſius ad epar, per cuius præſentiam fex reddebatur mollis & fluxibilis, fex autem retenta eſt cauſa colicę. Item frigiditas poteſt facere dolorem tam per ſe quam per accidens debilitando expulſiuam tam muſculorum uentris quam inteſtinorum aut oppilando poros, & tunc creſcit caliditas per antiperiſtaſim exiccans feces ut ſtatim dictum eſt. Item frigiditas impreſſa in ſphicteri ſicut accidit ſedentibus in terra aut ſuper lapidibus unde conſtringitur ſphicteris & expelluntur feces ſurſum & retinetur urina, & propter hoc multiplicatur colica in regionibus frigidis & temporibus frigidis & flantibus uentis frigidis. Tertio complexio mala ſicca tam per ſe quam per accidens eſt in cauſa, ſiue ſit ſiccitas poſitiua, ſiue ſit per conſumptionem humidi facientis feces lubricas, licet una ab altera raro abſoluatur.

Mala autem complexio humida immaterialis, per se non facit dolorem, sed bene per accidens obtundendo calorem innatum cum superfluit, unde debilitata expulsiua & digestiua fiet aggregatio superfluitatū quæ erunt causa colicę, mala autem complexio cum materia cuiuscunque generis potest esse causa colicę, licet secundum plurimum sit materia frigida, & proprie phlegmatica, hæc enim ad intestina aliquando deriuatur & a capite & a stomacho & ab alijs membris, sed plurimum de ipsa in ipsis congeritur propter frigiditatem suæ complexionis & digestiuæ suæ debilitatem, humores autem alij non congeruntur in intestinis, licet ad ipsa deriuentur. Et cholica aliquando est paroxysmalis secundū aggregationē materiæ in determinato tempore sufficientis ad causandum dolorem, siue illa materia congeratur siue aliunde deriuetur, & licet hæ malæ complexiones possint facere colicam absolutæ sine oppilatione, secundum plurimum tamen coniungitur oppilatio. Secunda causa principalis colicæ est oppilatio quæ est causa doloris solum per accidens, scilicet mediante complexione mala et solutione continui, quarum utraque est causa doloris per se, quoniam ambæ per se opponuntur naturis duabus, scilicet bonæ complexioni & unitati siue continuitati, per quas tanquam per instrumentum anima sentit, bona autem compositio non est per se instrumentum animæ ad sentiendum eo quod compositio per se debetur organicis, non autem simplicibus quipus per se debetur sensatio tactus, scilicet neruis, sed complexio per se primo debetur simplicibus, unitas autem utrisque secundum Galenum, & per consequens utraque est per se instrumentum sensationis tactiuæ conuenientis, scilicet bona complexio, & unitas, ergo dispositiones his contrarię, scilicet mala complexio & solutio continui erunt per se causæ tristis sensationis quæ est dolor, mala autem compositio solum per accidens. Etsi instetur argumento Auerr. quia neque continuitas, neque contiguitas siue compositio est instrumentum animę ad bene sentiendum, ergo nec discontinuitas nec mala compositio siue mala contiguitas erit per se causa tristis sensationis. Dicitur negando antecedens, quantū ad continuitates, licet quantum ad contiguitatem fit uerum, cum illa non sit natura simplicium sicut est continuitas.

Oppilatio fit autem a multis causis. Aliquando ab apostemate intestinorum, quod secundum plurimum est calidum, si fiat per uiam defluxus. Si uero per uiam paulatim factæ congestionis est frigidum. Aliquando autem fit ab humore & proprie crasso uiscoso phlegmatico, et hoc frequenter, a quo eleuatur uentositas fortis penetrans, aut inter tunicas intestinorum, aut conclusa in aliqua concauitate intestinorum quę impedit exitum egestionis & humorum, sicut etiam impedit deglutiōem. Tertio aliquando uentositas oppilat contorquendo intestinum, sicut etiam aliquando contorquetur a percussione, saltu, casu & offensione super uentrem & uiscera, unde ruptis ligamentis intestinum cōtorquetur. Quarto, oppilatio fit a uermibus cōglobatis. Quinto, a fece sicca adhærente & appellatur colica a fecibus, & hæ quinque dicuntur oppilationes coartatoriæ, & sex etiam potest facere colicam extendendo aut mordicando per aliquam qualitatem in eā existentem, quæ colica a fece multotiens accidit.

Fit autem oppilatio intestini attenuatoria a duabus causis. Vna quando ipsum non motum a loco suo comprimitur ab aliquo membro uicino tumente.

Secunda quando intestinum propter aperturam aut rupturam didimi caderet in bursam testiculorum, aut quando in alia parte rumpetur siphach & caderet inter siphach & mirach.

Causæ autem exiccationis fecis plurimæ sunt. Primo cibi sicci actu sicut legumina sine brodio. Item assata & frixa, similiter cibi sicci potentia in quibus sunt puluerę exiccatiui ut aromata. Secundo quia fex longam contrahit moram in intestinis sicut contingit in occupatis circa res gerēdas, qui sui obliuiscuntur.

Tertio propter debilitatem musculorum uentris & intestinorum sicut in utentibus multo coitu & infrigidatis & debilibus ex ægritudinibus. Quarto propter apostemata & mollificatiōes in musculis uētris. Quinto propter potum narcoticorum uirtutes debilitantium, aut propter alias causas sensum intestinorum obtundentes. Sexto propter paucitatem effusionis choleræ stimulantis expulsiuam. Istæ tamen præter primam sunt causę exiccationis fecum, quia sunt causæ longæ moræ ipsius in intestinis. Septimo, ꝓpter epar & meseraicas humiditates ipsius fecis attrahētes. Octauo propter multum sudorem, humiditates enim trahuntur ad circunferentiam. Nono propter exercitia fortia fecem exiccantia insensibiliter resoluendo. Decimo propter raritatem corporis a complexione calida. Talis enim calefit ab aēre calefaciente, & facile resoluitur & consequenter fex exiccatur, licet etiam raritas multa sola possit esse causa exiccationis fecum, quam raritatem Auic. appellat fistulosam, eo quod cum ipsa sint pori lati sicut foramina fistulæ, loquitur enim methaphorice. Vndecimo propter lōgam moram in balneo aereo aut aēreo trahente humiditates ad circunferentiam & simile fit in aēre æstiuo calido, etiam non existente corporis raritate. Decimo secundo, ab arte ut uitrarijs, fabris, coquis & similibus. Decimotertio, a multitudine cholerę effusæ ad intestina inueniente fecem duram & paucam & exiccationi paratam. Hoc autem rarissimę, nam cholera stimulando expellit in intestinis contenta. Decimoquarto ab inanitione ut in ieiunantibus & euacuatis & conualescentibus. Decimoquinto, a descensu matricis cum comprimit intestina aut ab ipsius repletione, sicut cum est prægnans & exiccat diu retinendo fecem. Circa quod notandum, quod aliquando retinet feces & urinam cum comprimit intestina inferiora & collum uesicæ, aliquando prohibet retentionem fecum & urinæ sicut cum comprimit intestina superiora & fundum uesicæ. Decimosexto ab hæmorrhoidibus, ragadijs, ulceribus & apostematibus sphicteris aut colli uesicæ uel matricis, nam per ista quandoque fex retinetur, & retenta exiccatur. Tertio principaliter solutio cōtinui est causa colicæ, tum quia per se facit dolorem, tum quia natura terretur in emissione fecum per loca ulcerata, unde retētę sunt cā colicę. Causę aūt solutæ cōtinuitatis est humor acutus uel multus, uētositas, uermes, lapis in intestinis generatus. Itē causę extrinsecæ et reliqua. Quarto principaliter apost. causāt colicā, sunt enim per se causa doloris tam per malam complexionem quam solutionem continui, causant etiam colicam per accidens oppilando quę si sint facta per uiam defluxus sunt secundum plurimum calida, si uero per uiam paulatim factæ congestionis secundum plurimum frigida.

Colica autem per communitatem est a multis mēbris. Primo a stomacho aggregante interdum phlegma aut melancholiam aut alium humorem qui aliquando uentosatur. Interdum aggregante uentositatem ex cibis, ut supra in capitulo de inflatione stomachi, quę tamen non faceret dolorem in stomacho propter amplitudinem eius. Et quia descendit ad inferiora, & quia stomachus est intra membra calida, nec etiam in gracilibus faciet dolorem, quia sunt calidiora neque retinetur in eis, non enim habent feces siccas oppilantes, sed descendens ad intestina crassa intensum faciet dolorem, quia sunt frigidiora remota a membris calidis facile oppilabilia propter præsentiam fecum & multas reuolutiones. Et sunt spissa non rara sicut gracilia a quibus uētositas facile resolui potest. Similiter per communitatem ab epate generante uentositatem & expellente ad intestina, ut supra in tympanite, iuxta aphorismum 11. quartæ particulæ.

Quibuscunq; torsiones, &c. et similiter epar expellit humores, quandoque ad intestina, qui sunt causa colicæ, imò intestina recipiunt superfluitates a toto corpore mediante epate. Item per communitatem a splene cum melancholia effusa ad intestina uentosatur. Aut etiam uentositas a splene communicatur intestinis, aut splen tumefactus coartat intestina. Item per communitatem a spiritualibus ut cum ab ulceribus pectoris et pulmonis sanies mittitur ad intestina per uenam chilis mediante epate aut cerebro sicut in catarrhis. Item per communitatem a renibus sicut cum apostemantur & coartant intestina & proprie ren sinister qui contangitur a colon, similiter cum patiuntur lapidem communicatur nocumentum intestinis, retinentur superfluitates, & fit colica, propterea difficile est distinguere dolorem colicum a renali cum ambo communicent in retentione fecum. De differentia tamen inter eas statim agetur. Item fit colica per communitatem a matrice & uesica cum apostemantur. Item fit colica per communitatem a toto sicut in febribus, ꝙ contigit Ferrariæ de anno 1449. fere omnes qui infirmabantur incurrebāt cholicam aut fluxum uentris. Quod non erat nisi, quia humores maligni multi crassi, et secundum plurimum adusti pellebantur de uenis ad intestina. Et sic si grossi erant & uenter multum stipticus faciebant colicam, si uero magis subtiles & multi & uenter natura fluxibilis faciebant fluxum uentris, multotiens dysenteriam, sicut mihi eodem anno contigit. Imò dicit Auicenna, quod quandoque accidunt colica & ileos, sed frequentius ileos secundum semitam accidentię ægritudinum pestilentialium & transeunt de regione in regionem, et de homine ad hominem ex quo conclu dit: has ægritudines esse quandoque contagiosas & pendere ab influxibus super cœlestibus taliter disponentibus. Et multa extranea Auicen. subdit ibi quæ prosequi esset inutile. Et quandoque accidit colica habentibus tetanum, quare deficiunt ab expellendo humores & feces ab intestinis superioribus, sicut deficiunt a retinendo quod est in inferioribus. Et quandoque deficiunt ab expellendo tam a superioribus quam ab inferioribus, in summa ergo colica cum fiat a tot causis, frequentius tamen contingit a phlegmate, uentositate & duritiæ secum.

Causæ autem primitiuæ colicæ sunt uinum plurimæ commixtionis & proprie mustum. Item olera & proprie cucurbita. Melones quoque & anguriæ & fructus omnes recentes habentes humiditatem superfluam uentosabilem, sicut poma, uua & similia. Item fructus stiptici & pontici, sicut pira, zarur. citonia, sorba, mespila, castaneæ. Item legumina & proprie recentia. Item milium & rizum & cætera uentem stringentia & proprie cum post huiusmodi bibitur aqua. Item coitus & retentio uentositatis uolentis egredi. Item aduentus frigoris stomacho & intestinis sicut si homo præter consuetudinem expositus fuerit uento & aēri frigido aut steterit in aqua frigida, aut sederit super lapide frigido, & apud Auicennam ex eis quæ præparant intestina inferiora ad colicam est comestio ouorum assorum durorum. Item pirorum & citoniorum. Item sauich, milij, & rizi & simili. Item retentio egestionis uolentis egredi. Item aēr pestilens & uentus septentrionalis & sumptio ueneni, casus super uētrem percussio contundens aut scindens.

Hic notanda sunt aliqua. Primum quod secundum plurimum ex materia colicæ siue sit humor siue feces aut alia materia impletur primo monoculum, deinde peruenit ad alia, nec est propter hoc necessarium secundum plurimum prius dolere monoculum quam alia, non enim propter amplitudinem suam quælibet repletio facit dolorem in ipso nisi modum excedat aut sit intensæ malitiæ aut acuitatis. Secundum, quod non accidit sanitas integra nisi complete euacuetur monoculum cum semper suggerat materiam alijs. Tertium & quandoque materia colica uenit desuper, & quando fit clystere, scilicet carminatiuum aut apponitur aliquod euaporatiuum ampliatur materia & dilatatur, & sic dolor duplicatur, & propterea in his casibus clystería ex oleo & similibus lenientibus sunt conuenientiora neq; carminantia conueniunt nisi materia pauficata. Quartum febris est iuuatiua in omnibus doloribus colicæ, cuius causa est uentositas crassa aut phlegma, aut malitia complexionis frigidæ, & est ex rebus uelociter sanantibus uentosam. Quintum colica multotiens permutatur ad paralysim & sanatur per eam, materia enim dilatata petit nucham aut aliquos neruos aliquibus membris particularibus deseruientes, & similiter aliquando permutatur ad iuncturas, quæ permutationes aliquando accidunt propter medicos inepte operantes, qui ut sedent dolorem faciunt balnea siue semicupia nondum materia minorata, & adhibent alias medicinas colliquantes, esset enim minus malum ut stupefacerent. Primum uidi in fratre domini episcopi Veronensis, qui post paralysim uniuersalem mortuus est sequenti die.

Secundum in potestate Leniati qui longo tempore artetica laborauit, hæc enim illico secuta sunt post balnei administrationem. Sextum & multotiens permutatur phlegmatica & sanguinea ad dolorem dorsi, quia materiæ subtiliatæ per caliditatem doloroſam. Et per medicinas iliacæ quæ communiter subtiliãtur facile fluunt ad dorsum cui dolori optime confert phlebotomia, est enim communis euacuatio & eo maxime, quia ibi est uena chilis quæ sug gerens materias dorso inanitur per phlebotomiam. Septimum similiter permutatur ad melancholiam & epilepsiam, quæ sunt ualde male. Et quandoque ad hydropisim corrumpendo complexionem epatis. Octauum, quando cholica inuenit dolores articulorum non apparẽt tribus de causis, quoniam dolor fortior scilicet colicæ impedit debiliorem siue denigrat, & quia materiæ conuertuntur ad latus doloris fortis, scilicet ad intestina, & quoniam dolor, abstinentia & uigiliæ, resoluunt superfluitates. Nonum, & quando prolongatur retentio fecis & inflatur uenter propter fortem extensionem fecum retentarum interficit, & quosdam uidi in quibus intestina rumpuntur, & fex egrediens replet concauitatem uentris & fiunt sicut hydropici, & fœtent odorem stercorum, & quosdam uidi qui post retentionem fecum, scilicet ad sextum diem postea incurrunt fluxum uentris, & cum lienteria moriuntur in tribus diebus, quia propter fortem extensionem & malam complexionem impressam uirtus digestiua & retentiua intestinorum ablatæ sunt. Decimum et multotiens colica succedit ad fluxum uentris cum quo euacuatæ sunt materiæ subtiles & remanserunt crassæ factiuæ colicę. Vndecimum & multotiens cura colicæ remouet singultum, quia materia graditur ad intestina.

Iam ponenda sunt signa colicæ. Et primo communia. Signa ergo initij colicę sunt, quia parum de fece egreditur & mutatur paroxismus, id est consuetudo egerendi, non enim egerit horis sibi consuetis, minuitur appetitus imò quandoque aufertur propter magnam communitatem stomachi cum intestinis, præcipue abhorret dulcia & unctuosa. Hæc enim sunt similia phlegmati, sed magis appetit salsa, acuta & acetosa, contrariantur enim materiæ phlegmaticæ quæ indiget calefactione, incisione, subtiliatione, stomachus enim præter naturaliter dispositus appetit contraria, sicut naturaliter dispositus appetit similia, secundo techni, appetit tamen aquam frigidam, propter sitim magnam ex consumptione humidi roridi in ore stomachi, quę consumptio fit a uaporibus fecum retentarum calidis & siccis, & fit sitis propter alias causas statim dicendas, debilitatur digestio propter magnam compassionem stomachi, et propter uapores corruptos petentes stomachum, sentit dolorem in dorso propter uicinitatem, intestina enim alligantur dorso, & dolorem in cruribus propter nocumentum communicatum neruis ad crura descendentibus, & quia propter dolorem reuocatur calor ad uiscera.

Signa autem augmenti colicæ sunt fortificatio doloris & uenter stringitur, ita ut non possit egredi uentositas, imò interdum non possunt eructuare, & aliquando fit fortis punctio & dolor perforatiuus, & actualis, maxime quando uentositas continetur inter tunicas intestinorum, sed quando materiæ continentur in coneauo intestinorum est dolor communiter extensiuus et grauatiuus, & fit fortis sitis et non satiatur, licet bibat plurimum, quoniam quod bibitur nõ penetrat ad epar propter oppilationes in orificijs meseraicarum, quæ sequuntur uentrem, id est, ad intestina terminantur quæ sunt plena, & sic orificia ipsarum oppilantur. Item fit sitis propter dolorem, & uigilias, & propter uapores fecum calefacientes & exiccantes humidum roridum oris stomachi. Item multiplicatur in aliquibus ipsorum tremor absque causa, scilicet manifesta. Fit enim a uaporibus malignis petentibus cerebrum, & opprimentibus ipsum & neruos, & dolor etiam fortis communitate absoluta communicat omnibus membris. Item si aliquo ingenio aliquid egreditur per anum, illud est schibale, id est, stercora sicca, rotunda, dura, sicut stercora ouium & caprarum magna & parua, quarum causa in anatomia intestinorum dicta fuit. Aliquando egreditur res natans in aqua propter uentositatem inclusam subleuantem. Item fit frequens uomitus phlegmaticus, & cholericus, secundum plurimum phlegmaticus, deinde cholericus, deinde euomunt choleram poralem siue prassinam, deinde choleram eruginosam, & tandem melancholiam adustam, aduruntur enim humores dolore, uigiliis, fame, medicinarum calidarum exhibitione, & fit uomitus frequens per communitatem stomachi ad intestina, & prohibitionem exitus per partem inferiorem & multitudinem materierum corruptarum, & quandoque uia choleræ ad intestina secundum plurimum constringitur, quare expellitur ad superiora. Item urina est tincta propter conuersionem maioris partis choleræ ad renes cum non inuenit uiam ad intestina quæ sunt oppilata, & sic oppilata est extremitas pori fellei terminata ad intestina. Secundo tingitur propter dolorem. Tertio, quoniam renes communicant in dolore, et propter istud quandoque retinetur urina, comprimitur enim uia transitus urinę. Et quandoque est urina in principio, sicut aqua ciceris, aut aqua calei dicta lactea, propter materias cum urina mixtas, licet fit etiam istud in fine, nisi uiæ transitus urinę oppilentur, fit enim lactea ex permixtione phlegmatis cum aquositate. Sed in ea quæ est sicut aqua ciceris permiscentur humores diuersi. Item aliquando associatur tremor cordis maximus, ita ut pectus indigeat retentione cum manu propter compassionem cordis in fortissimo dolore & uapores malignos ad ipsum eleuatos, & tã dẽ peruenit ad syncopm, est enim tremor uia in syncopim & peruenit ad sudorem frigidum, et mortẽ. Sunt enim fœtor & dolor de maxime prosternentibus uirtutem.

Signa colicæ salubris. Primum quia egrediuntur aliquando fex & uentositas. Secundum, est mutatio doloris de loco ad locum. Tertium, quia aliquando dolor interpolatur aut saltem remittitur, & inuenit per clysteria & alia remedia quietem, & per exitum uentositatis, & egestionis.

Contraria autem significant colicam prauam, & aliquando mortalem.

Sicut dolor fortissimus qui non minuitur neque permutatur

permutatur. Secundo in qua nullo ingenio aliquid egreditur. Tertio, in qua uomitus consequitur uomitum, significat enim fortis oppilatio intestinorũ, & materiam regurgitare ad stomachum, & quod per ueniet ad uomitum fecum & cadit uirtus cum nihil retineat, quo possit nutriri.

Item sudor frigidus & frigus extremitatum propter uehementiam doloris uentris, & declinationem sanguinis & spiritus ad ipsum.

Item quando peruenit ad singultum, quorũ unus sequitur alium propter magnum nocumentum cõmunicatum ori stomachi.

Item quandoque peruenit ad turbationem rationis, & spasmum, significatur enim materiam cõmunicari cerebro & neruis aut saltem est communicatio absoluta propter doloris uehementiam.

Et ex signis extrancis est cum apparet in colico uestigium & bothor nigrum sicut faba & ulceratur, & remanet usque ad diem secundum, aut parum plus, quoniam moritur, significatur enim materia melancholica adusta, quia est bothor nigrum & ulceratur, cuius materia natura tentat expulsionem, & non potest expellere nisi modicam rem, quapropter cũ maligna fit necessarium est naturam cito succũbere, præcipuæ in colica quæ est ægritudo acuta, & subdit, quod huic homini aduenit subeth in principio, materia aut saltem multis uaporibus cerebrum opprimentibus, ultimum est quod bonitas anhelitus est bona significatio ad euadendum sicut econtra malitia anhelitus est efficax signum ad moriendum.

Differentia inter dolorem colicum & renalem ex lapide. Quia dolor colicus & renalis maximè ex lapide multum similantur propter propinquitatẽ colon renibus, & propriè reni sinistro & colligantiam eorũ adinuicem. Ideo signa distinctiua inter hos dolores sunt ponendo quæ penes Auicennã sumũtur ex sex.

Primum est ex parte doloris quatuor modis, scilicet quantitate, loco, tempore & motu.

Quantitate, quia renalis paruum occupat spaciũ, colicus autem magnum. Loco, quia colicus incipit à dextro secundum plurimum, & transit ad sinistrum superæquitans stomachum. Quandoque etiam incipit à sinistra, & uertitur uersus mirach & pecten ille enim est locus intestinorum crassorum, & quãdo magnificatur & extenditur, dilatatur dextra & sinistra, & in summa est decliuior ad anteriora quam ad posteriora. Sed renalis incipit à superioribus posterius ubi sunt renes, & descendit paulatim per poros uritides usque ad uesicam, & est decliuior ad posteriora ubi sunt renes. A tempore uerò, quia renalis est fortis, et quando stomachus est uacuus à cibo, & colicus alleuiatur. Sed econtra renalis alleuiatur cum sumitur cibus & colicus fortificatur. Huiusmodi autem causa est, quia stomacho uacuo renes dolore inflãmati non refrigerantur nec remolliuntur, sed sumpto cibo aliquibus partibus uaporosis aut subtilibus aquosis cito penetrantibus humectantur & remolliuntur, & sic dolor sedatur. Econtra uerò sumpto cibo colon à stomacho pleno & grauante comprimitur, & dolet. Itẽ per descensum cibi augetur repletio in colon, item colicus fit subito, sicut in eo uelociter fit oppilatio, imò melius sicut facta oppilatione à uentositate retẽta fit extensio, & renalis non fit ita subito cum lapis non subito generatur, licet aliquando intendatur subito cũ lapis incepit moueri.

Quarto principaliter sumitur differentia ex motu doloris, quia colicus mouetur ad plures partes uẽtris & magnum occupat spacium, sed renalis stat fixus, et si mouetur, mouetur descendendo solum secundum incessum pororum uritidum, & sic sunt quatuor differentiæ ex dolore sumptæ. Secunda differẽtia principalis est ex parte uicinantium, quia in lapide dolet dorsum totum, & multiplicatur tremor & impotentia flexionis corporis, & erectionis. Et in colico non.

Tertia differentia principalis est ex parte iuuãtium & nocentium, quia in colica exitus fecum & uentositatis per clysteria, & alia non solum alleuiãt, imò perfecte curant, sed in dolore lapidis, licet alleuient, tamẽ parum & saltem non curatur nisi exeat lapis, & econtra medicinæ frangentes lapidem & prouocatiuæ curant lapidẽ & non colicam. Quarta differentia principalis sumitnr ex eo quod egreditur aut retinetur, quia in colica cum adest dolor retinẽtur schibale stercus siccum & stercus uaccinum, & fortè adest rugitus ex præsentia uentositatis, & cum huiusmodi educuntur curatur. Sed cum adest dolor renalis est in uijs urinæ præsentia lapidis aut arenularum conglobararũ & per istarum exitum curatur. Quinta differentia principaliter est ex parte ultimitatis accidentiũ quoniam dolor crurium & dorsi & tremor in renali est plus, sed casus, appetitus & uomitus frequens paruitas digestionis, uehementia doloris & perductio ad syncopin, & sudor frigidus in renali sunt minus. Sed econtra omnia se habent in dolore colico. Sexta differentia principalis sumitur ex parte significationum & causat præcedentium, quoniam frequentia nauseatiuæ sacietatis & sumptio ciborum malorũ qui sunt aquosi, uentosabiles aut stiptici siue pontici & uicissitudo punctionis & rugitus & retentio fecis sunt precedentes in colica, sed urina arenosa & filosa est præcedens in renali, & nõ est in ea urina subtilis nisi dum esset ultima oppilatio. Item renalem præcedit grauitas renum, & sumptio ciborum uiscosorum quorũ chimi sunt materia lapidis. Differentia autẽ inter dolorem colicum & matricalem sumitur ex 5. Primũ quia dolor matricis communicatur inguinibus, pectini, anchis & coxis & alcatim & ilijs & non ascendit supra ilia neque superæquitat stomachum, sed econtra licet colica communicet ilijs & pectini, tamen non communicat inguinibus & coxis, frequenter stomachum superæquitat. Secundum quia in dolore matricis licet fit uenter factus lenis & eductæ superfluitates intestinorum, tamẽ dolor non sedatur, sed in colica sicca. Tertium, quia in dolore matricis præcessit retentio menstruorum & humiditatum consuetarũ per uuluam euacuari, sed in colica pręcessit fecis & uẽtositatis retentio. Quartum, quia dolor matricis iuuatur cum eductione humiditatum & uentositatis ex matrice, colicus cum eductione fecum & superfluitatum intestinorum. Quintum, quia aliquando habens dolorem matricis præfocatur uaporibus ascendentibus ad cor, diaphragma, non autẽ sic in colica. Signa distinctiua in species colicæ. Colica phlegmatica signatur per antecessionem causarum generatiuarum phlegmatis ex facietate nauseatiua, & ex speciebus ciborum generantiũ phlegma. Item per ætatẽ

ſcilicet ſenectutis & pueritiæ, & regionem frigidam & humidam. Et tempus anni ſcilicet hyemem. Et reliqua ſcilicet ſecundum artem & ſimilia. Secundum ſignum eſt exitus phlegmatis ante cholicam & in ipſa colica cum fit clyſtere. Tertium eſt frigiditas inteſtinorum & grauitas ſenſata propter frigiditatem & grauitatem phlegmatis. Quartum eſt uehementia retentionis, ita ut non egrediatur aliquid de fece aut humore & uentoſitate, & ſi quid egreditur illud eſt res inflata ſicut ſtercus uaccinum natans, quale egreditur in uentoſa propter phlegma quod uentoſatur. Et ſi comparetur ad uentoſam dolor eſt remiſſior quam dolor uentoſus, ſed eſt longioris durationis cum difficile ſit illud phlegma educere propter ſui craſſitiem et uentoſitatem, licet non tantam faciat extenſionem ſicut uentoſitas & per conſequens nõ ita intenſum dolorem, nec decipiatur aliquis propter ſitim inflãmationem & rubedinem aquæ & æſtimet quod ægritudo ſit calida hę nanq; ſunt omnibus colicis cõmunia.

Prognoſticum. Colica phlegmatica ſecũdum plurimum curatur. Signa uentoſæ ſunt iſta. Primum eſt anteceſſio cauſarum uentoſitatis ſicut eſt multitudo potus aquæ frigidæ. Item potus uini commixti & olera inflatiua ſcilicet in quibus eſt humiditas ſuperflua & fructus humidi inflatiui. Secũdum quod cibus non fuit digeſtus. Tertium rugitus. Quartũ retentio fecum in inteſtinis prohibentium exitũ uentoſitatis. Item extenſio & uolutatio uehemens, id eſt, inquietudo propter magnitudinẽ doloris, quaſi inteſtinum terebello perforetur & quaſi in inteſtino occultetur acus, & hæc accidentia licet aliquando ſint in phlegmatica cum retinetur uentoſitas aut generet ipſam ſunt tamen fortiora in uentoſa. Et cum hoc in uentoſa nõ eſt grauedo ſenſata in phlegmatica. Item in uentoſa quandoque præcedunt rugitus plurimi & uentoſitates. Et quandoque uenter non rugit, & fortaſſe non rugit niſi cum ſit euaporatio & compreſſio. Et quandoq; figitur dolor & non permutatur. Et quandoque cognoſcitur inflatio cum manu & ſecundum plurimum iuuatur compreſſione & euaporatio quandoque iuuat, quandoq; non. Iuuat enim cũ eſt pauca & ſubtilis ita ut ſubtiliata poſſit reſolui. Cum autem eſt multa & craſſa, & in aliquo loco concluſa tunc euaporatio nocet. Et ſimiliter cum eius materia eſt ſicca melancholica. Item ſignificat ipſam inflatio fecis uaccinæ quę plena uentoſitate natat ſuper aqua. Et quandoque eſt cum ea uenter lenis fluens & egrediuntur humores & non iuuatur propter retentionem uentoſitatis craſſæ inter tunicas.

Et ex ſignis propriis ſignificantibus ipſam contineri inter duas tunicas inteſtini eſt dolor fortis perforatiuus in eodem loco ſemper permanens. Et illa in qua ẽ permutatio doloris eſt incolumior. Sed in qua eſt inflatio ſicut in tympanite ẽ mala, ſignificat enim corruptionem digeſtionis ſtomachi & epatis.

Prognoſticum. Colica uentoſa ſecundum plurimum curatur & ſi prolongatur tranſit in tympanitẽ.

Signa colicæ ex fece ſunt anteceſſio retentionis fecis ante colicam cum tenſione & grauitate uehementi, & ſentitur quaſi inteſtinum rumpatur & quandoque fit teneſmon propter fecem ſtimulantem inteſtinum rectum & grauantem ipſum & propriè extremitatem eius, & tamen nõ egreditur aliquid propter fecis craſſitiem aut duritiem. Et quandoque egreditur res uiſcoſa & craſſa, ſcilicet parum phlegmatis aut parum fecis duræ phlegmatæ inuolutæ aut quibuſdam mucilaginibus, quarum magna eſt copia in inteſtinis craſſis. Verum illam quæ eſt ex fece exiccata à cholera ſignificat tinctura fecis, mordicatio, aduſtio & inflammatio, ſiccitas linguæ, & multitudo eius, quod egreditur de cholera, & aduentus quietis cum fluxu choleræ & nocetur à famæ & iuuatur à frigidis temperatis. Sed feculentam factam à raritate corporis ſignificat præceſſio paruitatis fecis duræ, extenuatio corporis, item uelocitas & facilitas lædendi à calore & frigore extrinſeco, item paucitas pilorum. Sed feculentam factam à caliditate & ſiccitate uentris ſignificat intentio inflammationis & ſiccitas mirach & tenebroſitas eius & ſiccitas egeſtionis cum nigredine. Sed feculentam factam à reſolutione aẽris, balneo, exercitio, ſudore, & reliquis ſimilibus ſignificat præmiſſio paruitatis fecis & anteceſſio cauſarum prędictarum. Sed ſigna factæ ex retentione cholerę, ita ut non tranſeat ad inteſtina ſunt ſigna icteritię ſupraſcriptæ in capitulo proprio, & albedo fecis cum difficultate exitus eius, & forte aderit icteritia. Signa uerò colicæ feculentæ à cauſis primitiuis, ſicut à comeſtione rerum ſiccarum, aut exiccantium, aut quia homo propter occupationem tardauerit egeſtionẽ, aut quia fex ſit exiccata propter ieiunium ſunt ipſæmet cauſæ primitiuæ, & cõſecutio duritiei fecis poſt ipſas, & idem ſit iudicium in omnibus cauſis primitiuis.

Signa autem ſuperfluæ caliditatis epatis propter nimiam attractionem feces exciccantis, & ſimiliter frigiditatis eius ſunt manifeſta ex his quæ ſuperius dicta ſunt in paſſionibus epatis.

Prognoſticum. Colica ex fece ſecundum plurimũ curatur.

Signa apoſtemoſæ ſunt. Si ſanguineum eſt, tumor, durities tenſiua, dolor continuus, extenſiuus & grauatiuus, fixus in loco uno cum pulſatione & inflatione, febris acuta, ſitis uehemens, rubedo in colore, retẽtio urinæ apoſtemate comprimente uias urinæ, & eſt ſignum fortè magnitudinis apoſtematis. Item lædi cum fluxu cum exiens peruenit ad locum apoſtemoſum, & quandoq; eſt iſte dolor cum lenitate uentris, & quandoque perducit ad frigus extremitatum cum calore uehementi in uentre, & quandoq; rubet locus uentris exterius, & ſignificat magnitudinem apoſtematis, aut quia fortè apoſtema permutatur exterius. Si uerò apoſtema fuerit cholericum erunt tenſio, pulſatio & grauitas minus, & febris & inflammatio & mordicatio uehementius.

Signa apoſtematis phlegmatici, & eſt parum, ſunt. Vt ſit dolor continuus in loco uno, & propriè cum deſcendit aliquid per partem apoſtematam. Et inuenitur cum manu inflatio cum lenitate. Et habitudo ægri eſt habitudo mollium phlegmaticorum. Et forte iam præmiſſum eſt regimen phlegmatis multiplicatiuum ſicut lactis, piſcium, olerum & fructuum frigidorum humidorum & carnium craſſarum. Et eſt ſperma eius frigidum ſubtile, & eſt ſignum conueniẽs ad hoc, & egeſtio eſt phlegmatica. A melãcholia non prouenit niſi rariſſime, & poſſet fieri permutando ex apoſtemate ſanguineo & etiam incipiendo, & ſigna ex prædictis in hoc capitulo de apoſtemate ſtomachi

machi patere poſſunt.

Prognoſticum. Colica ſequens apoſtema in inteſtinis craſſis ſecundum plurimum curatur. Sed in gracilibus ſi fuerit notabile, ſecũdum plurimũ mortalis.

Signa factæ ex torſione inteſtini & ex aperitione didimi & ruptura eius aut ſiphac ſunt. Si eſt ex torſione euentus eius ſubito poſt motũ laborioſum aut ſaltum uehemẽtem, aut caſum, aut percuſſionem, aut calcationem, aut luctationem, aut tolerantiam ponderis, aut quia præceſſit uentoſitas uehemens hæc omnia contorquent inteſtinum rumpendo ligamenta. Item ſecundum plurimũ dolor eſt ſimilis à principio uſque in finem non addens neque minuens. Si uerò ſit ex dilatatione aut ruptura didimi apparet tumor oſchei repleti ex inteſtino quod deſcẽdit ad burſam. Si uerò ſiphac in aliqua parte ruptũ fuerit apparet ibi tumor ubi ingreſium eſt inteſtinum, & in omnibus his caſibus fit retentio fœcũ ſecũdũ plurimũ.

Prognoſticum. Colica ſequens contorſionem inteſtini nunquam ſanatur niſi Deus uoluerit, & niſi à caſu inteſtinum ad oppoſitam differentiam reuolutum redeat ad ſitum naturalem. Colica autẽ ſequẽs deſcenſum inteſtini in burſam teſticulorum aut in rupturam ſiphac curatur ſecundum plurimum. Nam ſecundum plurimum reduci poteſt ad intra uentrem & ad ſitum naturalem, ſed non apud in expertos, & iſtæ ſunt ſpecies famoſæ colicæ ſecundum plurimum uenientes. Sed ſigna reliquarum ſpecierum colicæ rarius eueniẽtium breuiter abſoluam. Signa ergo factæ à frigiditate inteſtinorum ſunt paruitas ſitis, ſenſibilitas frigoris in inteſtinis, leuitas doloris ſine grauitate, item inflatio egeſtionis, & quando eſt ſperma cum ea frigidum. Iuuatur à calidis, nocetur à frigidis. Et ſigna factę ex caliditate ſine materia ſunt ſigna cõtraria. Et ſigna factæ ex ſiccitate ſunt egeſtio, ualde ſicca, corporis exiccatio & cutis, uentris ſubtiliatio & aſperitas, & ſigna factæ ex præſentia cholerę in inteſtinis ſunt regimen præcedens multiplicatiuũ choleræ, ætas, tempus, regio & forma, mordicatio uehemens, & inflãmatio, item noceri à clyſteribus acutis, item noceri ab his quæ educunt choleram, quia in ipſa actuali eductione dolor augetur, licet eductio choleræ, poſtea iuuet, quia cauſa doloris remouetur niſi cholera fuerit imbibita, & quandoque aſſociatur ei febris, & non eſt febris intenſa neque cum ea magnitudine accidentium quæ reperiuntur in colica apoſtemoſa. Et quandoq; aſſociatur dolor in pectine quaſi punctura cultelli abſque uentoſitate. Sed ſigna factę ex melancholia ſunt eructuatio acris, nigredo egeſtionis, inflatio uentris cum paruitate doloris & reliqua ſigna communia atteſtantia melãcholiæ. Sed ſigna debilitatis expulſiuæ ſunt ut iam anteceſſerit lenitas uentris & neceſſitas ſurgẽdi frequenter ad aſſelandũ. Sed egerebatur parum pro uice. Item anteceſſio cauſarum debilitantium uirtutem ex calore, frigore, & reliquis, aut præſumptio alicuius rei debilitantis uirtutẽ uenenoſæ aut nõ uenenoſæ. Et multotiens accidit ut uenter ſit lenis aut temperatus, & ſit quantitas & qualitas egeſtionis ſecundum curſum naturalem, & tamẽ non poteſt egredi ſex, niſi cum clyſtere aut ſuppoſitorio aut alio ingenio. Et iſtud eſt quandoque propter fiſtulã in ſphicteri aut ragadias aut hęmorrhoides aut alia ſimilia nocumenta propter quæ natura terretur in emittendo feces. Et quandoq; accidit propter obtuſionem ſenſus. Et quandoque propter debilitatem muſculorum uentris, diſcurrat ergo medicus, & cauſam inueniat. Sed ſigna colicæ ſequẽtis debilitatem ſenſus ſunt ut patiens ſumat ea quæ faciũt fecem mordicantem, & non percipiatur in aſſellatione, hęc autẽ ſunt ſicut cæpe, porrum, caſeus ſalitus & cętera acuta. Item quod non ſentiatur nocumẽtũ ſuppoſitoriorũ acutorum, & uenter inflatur ex eis quæ retinentur & non doleat dolore notabili. Sed ſigna factæ ex uermibus ſunt ſigna uermium, de quibus infra & anteceſſio exitus eorum. Signa autẽ colicę à ſolutione continui in inteſtinis ſunt exitus ſanguinis aut ſaniei, aut fortè præceſſit apoſtema quod ruptum eſt. Si uerò cauſa eius fuerit lapis in inteſtinis erit ibi grauedo, & punctio & quod alias pręcedenti tempore genitus ſit & eductus. Sed ſigna colicę, per cõmunitatem à ſtomacho, cerebro, ſpũalibus, epate, ſplene, renibus, ueſica, matrice, mirach, & toto, ſunt quia pręceſſerũt nocumenta eorum mẽbrorũ aut totius, cum quorũ augmento augetur colica, diminutionẽ minuitur, & quibus recedentibus colica recedit. Sed ſigna colicę cõtagioſæ & peſtilentialis eſt ipſe trãſitus de homine ad hominem & de regione ad regionem, & quod maximè accidit his qui conuerſantur, & hæc frequenter eſt mortalis, & ſecundum plurimum colica, ileos.

Signa autem cauſarum primitiuarum colicę eſt ipſarum cauſarum pręceſſio & ſubſecutio colicę ſecundum plurimum his cauſis pręcedentibus. Prognoſticum. Hæ ſpecies colicæ ſecundum plurimum curãtur, præter peſtilentiam. Cum uentum eſt ad uomitum fœcum in quacunque ſpecie mortale ſecundũ plurimum.

SI cum dolore uentris fuerit ipſius conſtrictio & nauſea, ſed nec calor, nec febris affuerit, ea ægro danda ſunt quæ uentrem ſine uomendi deſyderio ſoluant ut eſt electuariũ de galia. Quod Rec. maſtichis, garioph. zing. melanopiperis, macropiperis, cinamomi, nucis muſcatæ, galiæ, omniũ ana. drach. 10. ſcammoneæ, drach. 10. poſtea exprimantur citonia aceroſa, & recentia, & ſuccus eorum cum eiuſdem quantitatis melle miſceantur & coquantur, uſq; ad ſpiſſitudinem paulatim. Et conficiatur ex eo medicamen, quod tamen eiuſdem quantitatis ſit, cuius ſpecies ſunt. Cuius doſis ſit ab aur. 2. uſque ad. 2. & .s.

Hic Raſis incipit determinare de paſſionibus inteſtinorum, & in primo cap. determinat de doloribus inteſtinorum, in ſecundo de fluxibus. Cauſam autem de uermibus poſtponitur. Sed primum cap. de dolore inteſtinorum diuiditur in ſex partes. In prima determinat de dolore inteſtinorum à phlegmate & cholera

& cholera, siue sit dolor colicus siue iliacus. In secunda ibi. Quod si cum uentris dolore. determinat de colica uēnosa. In tertia ibi. Si autem cum dolore febris affuerit determinat de colica à causa calida inuēta cū febre. In quarta ibi. Cum autē locus doloris, determinat de colica apostemosa. In quinta ibi. Qui autem cum hoc dolore. ponit regimen præseruatiuum à colica uentosa. In sexta ibi. Sed si cui dolor iste. redit ad ponendum curam colicæ à causa calida. Primam diuido in quattuor. In prima ponit curam doloris intestinorum siue colici siue iliaci cū electuario solutiuo, quando est cum uehementi nausea. in secunda ibi. Quod si nauseæ uehementia non fuerit. ponit curam huius doloris cum pilulis solutiuis, quādo est sine uehementi nausea. In tertia ibi. Si autē passio iliaca. curat hunc dolorem cum suppositorijs. In quarta ibi. Et si nō contulerit curat hunc dolorem cum clysteribus, quid dicat in prima parte satis est manifestū.

Curat, hunc dolorem existentem cum nausea cum electuario de galia stomachi confortatiuo ne sequatur uomitus. Est tamen tutius ut præmittantur aliqua clysteria, ut uenter sit obediens, ne medicina solutiua efficiatur uomitiua. Recepta ordinetur hoc modo, ℞. mastichis, gariophilorū, zing. melanopiperis, id est, nigri piperis, macropiperis, id est, magni siue lōgi piperis, cinamomi, nucis mus. galiæ. ſ. alefangine descriptione Mes. omniū añ. ʒ.10. scāmoneę ʒ.10. succi citoniorū acetosorū recētiū, mellis añ. ℔.1. bulliāt primo succus, & mel lento, igne paulatim ad succi cōsumptionē, & in fine puluisiā dictus secū misceatur. Vult enim Rasis quod mel remanens in fine postquā est cum succo bullitum sit tantæ quantitatis quantæ est puluis secum miscendus, quod tamen inusitatum. At plus enim in communi usu ponūtur pro una ℔ mellis tres. ℥. puluerisʒ, sed hoc non erit electuarium, sed una massa solida, dos. eius est à ʒ.2. usq; ad ʒ.2. cū dimidia. Et si bene cōpuras dosis non est magna, erūt enim pro unaquaq; dosi à.6. usq; ad.7. gran. scāmoneæ, & non est aliud solutiuum. De qua re admirandum est cum intentio sua fuerit principaliter soluere phlegma, quod patet ex pilulis sequentibus in textu Rasis. Credo in textu Ras. esse defectum. Et quod debuerit esse in hoc electuario saltem ʒ8.ʒ. turbit. Quid patet ex duobus. Primo quia dos. apud consuetudinem. Mes. est parua. Secūdo, quia Mes. describēs hoc electuarium in suo antidotario distinctione tertia in fine. Quando uult soluere choleram & phlegma permiscet turbith cum scammonea. Et tu si placet uide descriptionem eius. Aut oportet dicere, quod intentio Rasis fuerit solum soluere choleram, quod non est bene consonum receptis sequentibus. Ego autem tibi consulo, ut in hac recepta, Mes. sequaris, qui cum uult soluere solam choleram ponit solum scammoneam. Cum uult soluere choleram & phlegma ponit scammoneam & turbit. Si autem solū uult soluere phlegma, ponit turbit, & loco scammoneæ tantum cartami excorticati. Et si uult educere solum melancholiā, loco istorum ponit elleborum, epithymum & polypodium. Vel si uis potes dicere, quod in isto electuario ponitur piper nigrum, & piper longum, qui soluunt phlegma liquefaciendo & ipsum dissoluēdo & uirtutem stimulando. Nec mireris de hoc, nam ipse Rasis in suo antidotario conficit pilulas ualentes in nauseatiua satietate & in colica soluentes, in quibus tamen nihil ponitur solutiuum nisi piper & saccharum & ita facit Auic. in cap. de colica, & Ras. in suo antidotario ponens hanc met receptam ex succo citoniorum non ponit nisi scammoneam. Hic ut liber. Et si instetur, quod dosis est parua contra consuetudinem Ras. Responde quod in colica solutiua non debent esse multum fortia, ne forte peruenianturad uomitum secum. Et hęc responsio est cōformis intentioni Rasis in diuisionibus in cap. de colica, ubi in colica perueniente à phlegmate crasso dicit quod hora paroxismi succurratur cū clysteri lenitiuo solutiuo. Et si sufficit bene est. Et si non cum solutione mediocri, & si sufficit quando est, & si non, cum acuto solutiuo, & detur electuarium de dactylis. Et electuarium diacitoniten solutiuum. Et certum est quod non loquitur de alio diacitoniten solutiuo, nisi quod hic describitur & in antidotario suo.

Quod si nauseæ uehementia non fuerit nec æger medicinas uomuerit pilulæ iliacæ sunt dandæ. Quæ Rec. colocynthidis sagapeni amborum, ana. drach.10. scammoneæ, drach.3. & tertiam, informentur pilulæ, de quibus unius aur. pondus est dandum, uelociter enim passionem dissoluunt iliacam.

Hic Ras. non existente nausea magna dat pilulas proprias contra passionem iliacam. ut ℞. colocynthidis calidæ, siccæ, educentes phlegma crassum & consentis colicæ phlegmaticæ & uentosæ iuuamentū ultimum, & similiter hydropisi, sagapeni calidi & sic. quod bibitum & clysterizatū confert colicæ phlegmaticæ & uentosæ, ana. ʒ.10. scammoneæ ʒ.ʒ. & formentur pilulæ de quibus pondus aur. 1. est dandum, uelociter enim passionem dissoluunt iliacam. Ista est medicina fortis, à qua non est incipiendum, imò præmittenda sunt clysteria, & non auderem ex pilulis his dare, ʒ.1. & iam uidi cum hoc solutiuo quēdam peruenisse ad uomitum secum, cui etiam fractum est intestinum & uenter plenus est fecibus, ac si esset hydropicus & fœtens erat & mortuus est tertia die post hoc solutiuum, & in quinta die à principio ęgritudinis. Cū tamen etiam patientes iliacam non moriantur de intentione Auicen. & ut dictat experientia ante septimum diem. Ego itaque consulo ut incipias à clysteribus, & si non sufficiant peruenias ad solutiua leuia, sicut sunt pilulæ alephanginæ & similia leuia. Quod etiam consilium habes à Rasi in diuisionibus loco statim allegato.

Si autem passio iliaca difficilis fuerit, nec medicamina uentris solutiua eis contulerint, hoc suppone collyrium. Quod Rec. salis panis, drach.10. colocynthidis interioris, scammoneæ amborum, ana. drach.2. et ʒ. fiāt ex eis collyria longa & supponātur.

Curat hanc passionem cum suppositorijs, & solū in textu ponit pulueres solutiuos. Sed debent sic ordinari, ℞. panis salis, ʒ.10. & est sal quo communiter utimur & ponitur in pane, colocynthidis interiorum, scammoneę añ. amborum, ʒ.ʒ. mellis. ʒ.ʒ. buliat mel & addantur pulueres suprascripti & fiant suppositoria longa, etiam usque ad longitudinem, 7. digitorū coniunctorum, est enim intestinum rectum, longum satis & latum, ita ut sit capax huiusmodi liciniorum.

Et si non contulerint ex enemate leui clysterizetur. Quod Rec. ficus citrinas, ʒ. furfuris quantum una manu capi potest, maluauisci, manip.1. hæc in panno ligata & siclæ folia 10. in duabus lib. aquæ coquantur, donec ad unam redeant, deinde coletur & ponatur super eā baurach pōdus unius aur. olei sesamini, unc.1. & fiat clystere ex eo. Si autem quis fortius & acutius facere uoluerit pondus aur. unius de collyrio quod prius diximus admisceat. Clystere uehementer soluens, quod tunc utendum est cum medicamina non conferunt, nec uenter soluitur, Rec. colocynthidis interioris, drach. 10. centaureæ, drach.ʒ. buchormarien, arthanitæ, amborū, ana, drac.2. mentastri rutæ, origani, omnium ana, manip.1. omnia in tribus lib. aquæ donec ad tertias duas redant coquantur & colentur, deinde dissoluantur in ea alchitram, mellis, amborū, ana, drah.3. castorei, sagapeni, oppopanaci, collyrij, quod prædiximus, omniū ana drach.2. misceantur omnia, & dum est tepidum, fiat ex eo enema. Et si schibalæ non exerint iteretur clystere donec exire uidentur, hoc namque clystere administrari debet cum res fortissima est & pessima, & in colica mala, & est illa in qua fit nausea ualde uehemens & inferius nihil egreditur.

Huic præterea ægritudini quandoque fœtida superuenit eructuatio & plerunq; stercus per os egreditur, quod cum accidit sæpe mortem portendit.

Curat hanc passionem clysteribus lenitiuis. Quæ si non sufficerint docet clysteri admisceri aureū unū pulueris collyrij suprascripti. Et si hæc non conferūt, docet Rasis imponere clystere ultimum & fortissimū etiam multotiens iterandum si schibale & reliqua oppilatiua non exierint. Similia namque clysteria fortia fieri conuenit in colica & iliaca mala, in qua timetur ne feces euomantur. Nam uomitus stercoris sæpe portendit mortem. Buchormarien & arthanita, sunt duæ species mali terræ siue panis porcini, siue cyclaminis, idem enim sunt, alchitrā est pix apud alios gummi cedri. Reliqua nota sunt. Sed certe tutius est primo incipere à clysteribus lenitiuis, quæ si non sufficerint procedatur ad clysteria fortia, & his nō sufficientibus ad solutiua leuia, & ultimo ad fortia.

Quod si cum dolore uentris non fuerit ipsius strictura, sed inflatio & rugitus & tensio in uentre existunt, confectio de baccis lauri danda est, quæ reci. foliorum rutæ siccorum, drach.10. ameos, cimini, nigellæ, cheisin, origani, carui, alexandrini sem. amigdalarum amar. melanopiperis, macropiperis, mentastri, dauci, acori, baccarum, laur. castor, omnium, ana, drach.2. sagapeni, drach.4. oppopanacis, drach.ʒ. conficiātur cum melle eiusdem ponderis, cuius dosis sit ut auellana una, aut nabacha multis uicibus cum uncia.1. uini calefacti, aut cum apozemate de radicibus. Huic confectioni in remouenda uentositate & dissoluenda nihil æquiparatur. Hoc præterea suppositorium subijciatur, quod fit uentositatis dissolutiuum. reci. cymini, foliorum rutæ uiridis, amborum, ana, manip.1. buchormarien, arthanitæ, amborū, ana, drach.ʒ. baurach. drach.1. conficiantur ex melle & superponātur cum spongia uel lana, hoc enim dissoluit uentositatem inferius & expellit. Venter quoque assidue ex panno calido uaporandus est, & æger in tinia mittendus.

Si autem hæc non sufficerint uētosa cū igne ponenda est, & locus donec rubere cœperit fricandus. Post hæc inunctio fieri conuenit ex oleo rutaceo, & ex alijs oleis calidis, & ex eis clysterizandus est æger postquam eis admixta fuerint castoreum, euphorbium, amborum ana, drach. semis.

Hanc uerò solitus pati ægritudinem, dum sanus est caueat ne uinum aqua mixtū

bibat

bibat, nec etiam ſumat uinum niſi purum, et forte nec aquam multã bibat, & abſtineat ab hærbis & lactæ, et omnibus inflatiuis.

Philonium faciens iliosis cum maximo coartantur dolore & timetur ne ſyncopis ſuperueniat, uentoſitatem carminat & ſomnum prouocat, recipe, piperis, ameos, foliorum rutæ, mentaſtri, caſtorei, baccarum lauri, cymini, omnium, ana, unc. 1. oppij, mãdragoræ, hyoſchyami, ſem. omnium, ana, unc. s. conficiantur cum melle eiuſdem quantitatis detur ex eo pondus aur. unius huic quoque electuario additur plerunque ſcammoneæ, unc. tertia, & fit tunc medicamen uentris ſolutiuum.

In hac ſecunda parte principali curat colicam ſiue iliacam uentoſam. Et diuiditur in partes ſeptem. Primo ponit curam per electuarium, quando non eſt in uentre conſtipatio. In ſecunda ibi. Hoc præterea. curat colicam & maximè cum uentris cõſtipatione, cũ ſuppoſitorio. In tertia ibi. Venter quoque. curat per approximationem panni calidi & balneum. In quarta ibi. Si autem hæc non ſuffecerint curat cum uentoſa. In quinta ibi. Poſt hæc unctionem fieri conuenit, curat cum unctione & clyſteribus. In ſexta ibi. Hanc uerò ſolitus pati. docet à quibus eſt cauendũ tempore ſanitatis. In ſeptima ibi. Philoniũ. ponit philoniũ ultimũ in ſedando dolores fortiſſimos. Quæ dicit in prima parte ſatis nota ſunt. Cheiſin, id eſt, ſemen leuiſtici, alexandri ſeminis, id eſt, petroſelini, & iubet omnia permiſceri cũ melle tantæ quantitatis, quantæ ſunt reliqua, quod tamen ut ſtatim dixi non eſt in cõmuni uſu, doſis huius electuarij ſit, ut auellana aut nabatha, id eſt, iuiuba ſilueſtris & miſceatur cum ℥. 1. uini calefacti potentis, aut detur cum apozemate ex radicibus ſuperius dictis in cap. de dolore epatis. In ſecunda parte curat colicam cum ſuppoſitorio, ſed ponit extraneum modum faciendi hoc ſuppoſitorium, facit enim primo electuarium cũ melle ut patet, deinde facit ſuppoſitorium de ſpongia uel de lana in communi forma, quod poſtea intingit in electuario dicto & ſupponit. Sed certe præſtãtius eſſet facere ſuppoſitorium in cõmuni forma, faciendo mel per decoctionem inſpiſſari ſicut dictum fuit in alio ſuppoſitorio.

In tertia parte quæ dicit nota ſunt, ſed balneũ illud ſiue tina debet eſſe cum decoctione rerum carminantium uentoſitatem. In quarta parte quæ dicit ſunt manifeſta. Ventoſa enim habet ſoluere uentoſitatem, & debet eſſe uentoſa magna. In quinta parte quę dicit ſunt manifeſta. Et nota quod ponit in clyſteri caſtorei, euphorbij, añ. 3. s. Et eſt forte inſolitum, & non auderem facere niſi in forti, & non in puero, neque in prægnante, prouocat enim aborſum mirabiliter. In ſexta parte quæ dicit ſunt manifeſta. In ſeptima parte deſcribit philonium, ualde efficax in ſedando dolorem uentoſum & quemcunq; alium dolorem maximè à frigida cauſa, ſed nõ debet dari, niſi in caſibus extremis, & cum alia non contulerint, nec debet multum frequentari, ſedat enim dolorem ſtupefaciendo, & ſubdit quod huic electuario additur tertia pars, ℥. ſcammoneæ & efficitur ſolutiuum. Et nota quod eſt bonum ingenium cum ſtupefactiuis miſcere ſolutiua, ſimul enim perficitur cura uera & mendoſa, ſtupefactiuum poteſt minus nocere, quando eſt iunctũ ſolutiuo.

Si autem cum dolore febris affuerit, caſſia fiſt. in ſucco endiuiæ bullito & diſpumato diſſoluta ægro eſt danda. Et ſyrupus uiola. in potu eſt tribuendus. Et nutriẽdus eſt ex taphea cum oleo de amigdalis dulcibus condita. Et ex leui clyſteri clyſterizandus.

In hac tertia parte principali curat colicam pendentem à cholera, & docet lenire uentrem cum caſſia diſſoluta, cũ ſucco endiuiæ bullito, donec diſpumetur. Et clyſterizetur cum clyſteribus lenientibus frigidis. Et nutrit ægrum ex taphea. Taphea eſt duplex, una alba quæ fit ex ſola aqua & carne. altera uiridis quæ fit ex aqua & carne & coriandro uel aliqua herba uiridi. Et per hæc intelligit cibaria frigida & humida.

Omittantur tamen ea, quæ à proprietate faciũt colicam ſicut cucurbita & ſimilia.

Cum autem locus doloris in uentre apparuerit craſſus, & æger habens apoſtema in principio phlebotometur, deinde caſſia fiſtula, cum ſucco herbarum ſepe danda eſt. Et ſit cibus eius, cui hic dolor ex conſuetudine accidere ſolet, taphea unctuoſa, cũ ſacharo, & oleo ſæſamino. Et abſtineat à ſtipticis, & acetoſis, & à cibis craſsis, & uentrem ſtringentibus.

In hac quarta parte principali curat colicam apoſtemoſam, quapropter præcipit phlebotomiam in principio, ſcilicet ex baſilica & hauriatur quantitas ſanguinis notabilis ſecundum exigentiam repletionis & uirtutis. deinde detur caſſia cum ſucco herbarũ frigidarum, ſicut endiuiæ, lactucę, & ſimilium. Intendit enim curare apoſtema calidum, nam hoc ſecundũ plurimum euenit, cætera manifeſta ſunt.

Qui autem cum hoc dolore uentoſitatem pati ſolitus eſt cibetur cum calagiæ & mutagenat conditis cum ſeminibus. Et abſtineat ab oleribus & lacte, & omnibus quæ inflant. Et bibat uinum forte, & non uicium, aut hydromel cum ſpeciebus quæ pro condimento ponuntur, ut piper quas dicemus.

Confectio hydromelis. Recipe mel mundi, libram unam, aquæ libras ſex miſceantur & coquantur diu & ſpumentur bene, donec fiat ad ſpiſſitudinem iulep.

Cunque hoc factum fuerit in una quaque libra, ex eo mittantur, drachmas duas, puluerizati piperis in panno ligati, donec appropinquet finis decoctionis eius, & cum infrigidatur extrahatur pannus & exprimatur, & cum neceſſe fuerit propinetur.

In hac quinta parte principali, primo docet præſeruare a dolore uentoſo, licet hoc regimen etiam conferat in cura doloris colici præſentis. In ſecunda ibi. Confert etiam, deſcribit medicinam conferentem in actuali dolore. Quę dicit in prima manifeſta ſunt. Calagię & mutagenat ſunt cibi apud Arabes, qui fiunt in cazola ex carnibus minutim incisis cum aromatibus & ſeminibus reſoluẽtibus uentoſitatem. Hydromel, id eſt, aqua mellis.

Confert etiam cui hæc paſſio ex uentoſitate & craſſa ſuperfluitate accidere ſolet oleum de cherua recenti cum apozemate de ſeminibus ſumptum. Apozema de ſeminibus, hoc eſt, Recipe, ameos, cymini, cheiſim, carui, origani, nigellæ, omnium, ana, pugillum unum. Iſtis autem admiſceantur, libras tres aquæ & coquantur, donec ad libram unam ſemis redeant, de hoc itaque apozemate ſumantur unciæ duæ, quibus drachmas tres olei de cherua addatur & multis diebus bibantur.

In ſecunda parte docet dare olei de cherua, drachmas tres, cum uncijs duabus apozematis, id eſt, decoctionis de ſeminibus diebus pluribus ſtomacho ieiuno. Cherua Arabice eſt planta quæ communiter uocatur pentadactylus, cataputia maior & a quibuſdam ſpõſa ſolis. apud Dioſcoridem uocatur cici aut ſeſamus agreſtis, ex hac recenti fit oleum de cherua granis eius expreſſis.

Sed ſi cui dolor iſte cum calore ſuperuenerit pruna 20. & ficus citrinæ, 5. & paſſularum enucleatarum, drachmas 5. ſumantur et coquantur et colẽtur, cui oleũ amigd. admiſceantur, deinde caſſia fiſtula, in eo diſſoluta coletur & miſceatur. Et ex apozemate quod in capite de rheumatiſmo diximus in potu tribuatur.

Venter uero ſi multũ fuerit ſiccus prædicto apozemati addantur polypodij & turbith amborum, ana, drachmas duas & coquantur cum eo, & detur donec uenter ſoluatur, cum autem ſolutus fuerit remoueatur polypodium & turbith. Confectio electuarij quæ uentrem ſoluens deſtruit uentoſitatem & grauedinem. Recipe turbith albi fricati et puluerizati, drachmas uiginti, ſacchari, drachmas triginta, zin. drach. decẽ. huius puluerис, drachmas tres ad bibendum tribuantur. Pilulæ de quibus cum quis uentrem ſoluere uoluerit unam ſumere debet, quæ & appetitum excitant & inflationem reſoluunt & grauedinem & cibum digerunt, Recipe, maſtichis, zing. cinamomi, garioph. nechereminſch, melanopiper. macropiperis, ſcammoneæ, ſacch. uiolacei omnium ana. drachmam unam, fiant ex eis pilulæ ad magnitudinem ciceris & ſumatur una, mouebit enĩ ſemel aut bis.

In hac ſexta parte principali redit ad ponendum curam colicæ a cauſa calida ſiue quando cum cholica coniungitur ſeb. Et primo docet ſoluere uentrem cum hac medicina. Recipe prunorum, roſ. ficuum citrinorum quinqę, paſſularum enucleatarum, drachmas quinque incidantur incidenda & coquantur in duabus libris aquę ad conſumptionem duarum partium & cum 3. ℥. huius decoct. trahatur caſſiæ floris, ℥. 1, cui toti addatur, olei amig. dulcium recentium, ℥. 1. & calida exhibeatur ſtomacho ieiuno, hæc enim leniendo feces exiccatas educit & non inflammat, & eſt medicina ſecura. Item docet exhibere decoctionem, quam ſuperius poſuit in cap. de catarrho. Et eſt prima decoctio ibi poſita uentris lenitiua, & ſi uẽter fuerit nimis ſtipticus docet admiſceri illi decoctioni turbith polypodij ana drachmas duas, quæ debẽt bullire cum cæteris poſitis in decoctione iſta ita ut uẽtrem ſufficienter ſoluat. Sed cui uenter ſolutus fuerit adminiſtretur ſola decoctio prima. Iſta enim ſufficiet ad tenendum uentrem lenem, tandem Raſis ponit duas receptas conuenientes in colica. Prima eſt ſatis manifeſta, ualens in colica phlegmatica, & ſumatur cum cuſtodia. Turbith enim eſt ſolutiuum phlegmatis ſatis forte, et ſi ſit confortatum cum zing. ſicut hic ſoluit phlegma craſsũ. Si uero nõ, ſoluit phlegma aquosũ. Secũdo deſcribit receptã pilu. ualentiũ in cã

mixta, quas magnis laudibus extollit & possunt sumi per horam ante cibum.

Melius tamen est propter scammoneam ut seruetur aliqua custodia, & quæ dicit patent, necheremisch dicitur esse rosa asinina, & dicitur quod est species endiuiæ alibi pœoniæ.

PRo curæ colicæ sunt præmittendi quidam canones generales & sunt 13.

Primus quod regimen colicæ non tardetur, est enim secundum plurimum ægritudo acuta & inter cætera repletio minoretur, ita ut cibus exhibeatur rarius & in minori quantitate, multumque tempore sanitatis, & cum hoc non fit crassus, uiscosus aut uentosus sed lenitiuus. Item si nauseauerunt uomitus adiuuetur. Et proprie si fuerit stomachus plenus cibo, & cum eo etiam humores in stomacho existentes educantur, hic namque minuit materiam colicæ.

Secundus canon, nullo pacto festinet medicus dare in principio solutiuum forte desuper, sed primo incipiat cum clysteribus lenictibus, & deinde aliqualiter acutis si opus est, quibus non sufficientibus det solutiuum, sicut ius galli antiqui simplex aut compositum si non fuerit febris. Si uero fuerit febris, aquam hordei medicinalem debite calidam. Et Rasis in textu facit aliquas decoctiones lenientes ex prunis, ficubus, passulis & similibus cum quibus potes mannam aut cassiam permiscere. Quandoque scybalæ & humores crassi descendunt per inferius, & dolor instans coëgerit daro solutiuum, electuarium per superius tunc detur, sed leue & in pauca quãtitate & boni odoris sicut pilulas alephanginas, & sunt proprie mihi experte, aut hiera simplex aut diaphœnicon, aut diacitoniten descriptione Mesue. Et quanto medicina est minoris quantitatis & melioris odoris & saporis, tanto est melius. Melius enim a stomacho retinetur, detur tamen quantitas, tanta quæ uerisimiliter sufficiat operari. Est tamen melius dare illa, quorum uirtus parum transeat ultra stomachum, & intestina, ne materiæ a corpore precipitentur ad intestina, propterea omittantur medicinæ exoluentes, quantum est possibile. Et similiter omittantur medicinæ leues electiuæ si clysteria sufficient educere scybalas & alia quæ oppilant nisi materia fuerit in stomacho, & in intestinis superioribus quæ non potuit uomitu educi, hoc autem comprehenditur per grauitatem & dolorem supra umbilicum sensatum, & tunc ista medicina solutiua lenis sumpta per os, aut euacuabit materiã totaliter ad extra, aut attrahet ipsam ad aliquod intestinum inferius, quæ deinde per clystere poterit educi. Similiter oportet dare solutiuum per os quando colica sequitur excoriationem siue fluxum dissentericum, est enim materia communiter contenta, supra locum excoriationis, ad quam clysteria non attingunt.

Tertius canon, quod aliquando opus est dare medicinas exoluentes & satis fortes, & trahentes a longinquis in tribus casibus. Primus casus, quando materia antecedens transiens in causam coniunctam colicæ continetur in locis distantibus sicut in uenis, & hoc frequenter contingit, quando febres permutantur ad colicam, sicut fuit de anno 1449. Eerrarie, tunc in hoc casu competit diaphœnicon, pilulæ aggregatiuæ, & similia. Secundus casus, quando humores essent crassi in intestinis inuiscati, quos neque clysteribus neque solutiuis leuibus possumus eradicare. Tertius, quando esset fortis oppilatio, quam neque clysteria, neque leuia solutiua possunt auferre, & in his duobus casibus ultimis authores concesserunt pilulas de sagapeno, & Rasis in litera pilulas iliacas, tibi tamen iureiurando affirmo, quod ad soluendum fortem oppilationem uidi magis conferre oleum commune bene conditionatum calefactum exhibitum in quantitate sex aut octo unciarum. Et est medicina satis secura cum sit cibus & medicina, & perficit operationem communiter in duodecim horis, sed post ipsum nihil detur nisi cum iam ex stomacho descenderit, scilicet per quinque horas post ne euomatur. Et procuret quantum est possibile aspergendo faciem aqua frigida ne euomatur. Et post ipsum immediate dando pomum aut pirum, aut aliquod talegratum infirmo ut abominatio sedetur.

Quartus canon quod nullo pacto ponatur agaricus in medicinis colicæ, qui agaricus adhæret intestinis. Et facit etiam alias medicinas retineri & profundari in intestinis, & cum hoc trahit a longinquis.

Quintus canon quod secundum plurimum debemus esse contenti clysteribus & suppositoriis, quia clysteria educunt humores etiam crassos existentes in intestinis, & cum hoc non trahunt ex longinquis alias materias ad intestina. Et tertio non faciunt agitationem in humoribus & casum in febres sicut medicinæ. Et quarto si non soluunt neque educunt materiam oppilantem non est dubium quod faciant peruenire ad uomitum secum & debilitent uirtutem sicut medicinæ. Et quinto secundum necessitatem possunt reiterari absque paruo nocumento non sicut medicinæ, non enim etiam si essent acuta taliter actuantur sicut medicinæ in stomacho, præterea medicine in stomacho quandoque trahunt humores malos ad intestina excoriantes ipsa, quare aggregatur colica & excoriatio simul, & hoc est ex nocumentis mortalibus.

Sextus canon, quando clysteria sunt aliquotiẽs iterata & non soluunt, abstinendum est ab ipsis & proprie ab acutis donec materia sit digesta quæ interim digeritur, tum a calore naturali, tum auxilio medicinarum digerentium secundum humoris exigentiam, imo proprius usus clysteriorum acutorum est post maturationem, timetur enim ex ipsis cordi & epati, & faciunt accidere soda cum non soluant propter agitationem. Et quia quandoque sunt ex rebus mittentibus uapores acutos ad caput.

Ideo oportet quandoque ut adiuuentur desuper sicut etiam euacuatio desuper iuuatur cum suppositorijs & clysteribus, hæc nota sunt scienti medicinarum acutarum malitiam. Et nota quod quanto maior est febris clysteria debent esse magis lenientia & minus acuta, cum tamen apud Auicennam oportet aliquando in clysteribus esse duas drachmas & mediam salis. Septimus canon. Non fiant clysteria cum aliquid crudum in stomacho continetur quod maxime de cibo intelligitur. Octauus canon

non. Oportet ut fiat interpolatio in clysteribus, nec ex omni causa fiat clystere, contra ignorãtes qui singula hora & pro singulo dolore faciunt clystere, huius autem ratio est, quia clysteria agitãt non educendo, et sunt causa febrium aut aliorũ nocumẽtorum, secundo debilitant stomachum & epar, & posset aliquando sequi fluxus immoderatus sicut aliquando mihi contigit. Nonus canon. Oportet ut custodiatur caput ut non recipiat uapores materierum retentarũ nec medicinarum quas sæpe administrare oportet, sicut sunt clysteria, fomentationes, balnea siue semicupia, hi enim aliquando grauant caput. Et aliquando sequitur alienatio & uigiliarum instantia, huic autem subueniatur stringendo ægrum circa medium cum fomentatur aut ponitur in semicupio. Et similiter ponẽdo aliquem pannum inter caput & locum fomentatum, ut uapores non possint ad caput peruenire. Et tertio epithimando frontem & tẽpora cũ rebus frigidis caput confortantibus, sicut aqua ros. aut oleum ros. cum quarta parte aceti, & similiter cum succis infrigidantibus. Decimus canon. custodiatur pars epatis ab emplastris, fomẽtationibus, sacculis, & huiusmodi calidis, quæ uentri propter dolorem applicantur, ne supercalefiat, imò si uidebitur infrigidetur cum sibi proprijs sicut cum cerato sandalino, & huiusmodi. Et similiter custodiatur regio cordis cum succis frigidis, cãphora, & huiusmodi. Et si potest poni aliquid distinguens inter uentrẽ & huiusmodi membra fiat ne medicinæ unius membri alteri communicetur. Vndecimus toleretur fitis quantum est possibile in colica, facit enim ad resolutionem humorum uentositatis. Quod si a potu abstinere non possit sedetur cum aliquo iulep, ut puta uiolaceo aut cum decoc. prunorum tamarindorum & similium cum saccharo dulcorata, et similibus. Est enim in istis lubricatio, & quia dulcia sunt & corpori amica cito penetrant, & bibatur parum pro uice, sic enim cum pauco potu melius satisfit siti nec sequitur uomitus, aut teneantur aliqua in ore sitim sedantia. Duodecimus, quando in colica est uomitus frequens & tamen oppilatio est in intestinis oportet, ut fiat retentio uomitus etiam cum stipticis exterius applicitis, deinde soluatur uenter. Ego tamẽ in his casibus constringo uomitum, aspergendo faciem cum aqua frigida & alijs ingenijs, & omitto quãtum possum medicinas stipticas exterius applicitas ne augeant oppilationem intestinorum. Decimustertius, & si in cura regulari doloris intestinorum sit incipiendum a remotione causæ, attamen coactæ aliquando est incipiendum a sedatione doloris, in fortissimo dolore non dante inducias tamen rarissime contingit ut cogamur incipere cum stupefactiuis. Quod si necessitas cogat aliquando ad hoc melius est ut solutiua cum narcotis misceantur, ut simul utraque cura perficiatur sicut miscere unam drachmam aloẽs, aut pilularum alephãginarum cum duobus granis opij, et uno grano croci, aut ʒ. 3. diaphœniconis cum ʒ. 3. philonij.

CVRA COLICÆ phlegmaticæ.

HIs canonibus præmissis iam accedamus ad curam colicę particulariter secundum eius species. Incipiendo curare phlegmaticam. Cura cuius exigit octo intẽtiones. Prima eit uentris lenitio & intestinorum deoppilatio. Secunda, est humoris peccantis minoratio. Tertia, digestio. Quarta, eradicatio. Quinta, doloris sedatio. Sexta, stomachi intestinorum & membrorum mittentium si qua sint in causa confortatio. Septima, accidentium correctio. Octaua, debitum regimen sex rerum non naturalium.

Prima intentio completur cum clysteribus lenitiuis, & abstergentibus factis ex uncijs decem, brodij carnium pinguium, uncias quinque, olei communis, uel sesam. & uncias duas sacchari rubei, uel tantundem mellis uiolacei & drachmas duas salis. Quod si clysteria retinentur secundum quod frequenter accidit ponantur cum brodio carnium suprascripto, quatuor, aut sex uncias mellis crudi aut unus cyathus urinæ. uel Recipe olei communis libram unam mellis, uncias sex, misce, & calidum imponatur. Fiat etiam decoctio ex furfuris, fœnugræci, seminis anethi, mal. seminis maluauisci, blitis. ana. Manipulum unum, quę bulliant in aquæ libras quinque, usque ad sufficientem decoctionem ex qua decoctione accipiatur libram unam olei communis, uel sesamini, uel anethini, uncias quinque, mellis, uncias tres, & debite calidum supponatur, quod si clysteria retinere non posset omittantur acuta stimulantia sicut mel, sal, & urina, & similia. Et pro secreto habe quod butyrum impositum in his clysteribus est optimum faciens ad linitionem, & doloris sedationem.

Secunda intentio est materiæ minoratio. Verum ubi non esset fortis oppilatio possent istæ duæ intentiones simul compleri, sicut suprascriptis clysteribus addendo cassiam, hieram simplicem, hieram compositam, hieralogodion, diaphœnicon, electuarium indum, hieram hermetis, & similia, de his ergo unum uel plura addantur secundum quod est tuo proposito conueniens. Et possent fieri decoctiones educentes phlegma, ut, Recipe polypodij, unciam unam, cartami, uncias duas, centaureæ minoris, drachmas duas, colocynthidis, dracmam unam, fœnugræci, unciam unam, ficuum siccarum numero octo bulliant in tribus libris aquæ ad consumptionem medietatis & coletur, cuius decoct. uncias octo misceatur cum uncijs quatuor olei sesamini aut communis, & unciam unam butyri, & addatur salis aut sal gemmæ, uncias duas, uel imponatur sine sale si uis quod diutius retineatur. Clysteræ autem ultimum & efficacissimum est, quod est descriptum a Rasi in textu & a me expositum, & si uis temperare medicinarum calidarum acuitatem his adde in decoctione maluas, sebesten, matres uiolarum, & similia. Collyria quoque in textu descripta sunt ad hoc multum efficacia, potes etiam si placet facere collyria minus acuta si drachmas duas mellis, addatur salis gemmæ, drachmas duas, stercoris muris, drachmam unam. Et in summa multa talia sicut scammonea, colocynthis, elleborus, turbith, & similia, possunt cum melle incorporari & fieri collyria secundum exigentiam.

Pa. Intentio.

Secunda Intentio.

Auicenna facit ſpeciale capitulum de clyſteribus educentibus phlegma & humores uiſcoſos. Similiter poteſt fieri minoratio cum ſolutiuis ſumptis per os, ſed conſulo ut incipias a leuioribus ſicut a pilulis alephãginis, quarum exhibeatur drachmam unam aut drachmam unam ſemis pro uice, quarum forte tardabitur ſolutio per 24. horas. Et ſimiliter aloē ſolum ſucotrinum ſumptum in eadem doſi eſt efficax, & non fallit ſimul educens phlegma & colicam. Item pilulæ ſtomachicæ. Sed magis confido in alephanginis & aloē, & fortiora his ſunt hiera compoſita diaphœnicon, electuarium de algalim deſcriptum in textu, electuarium indum, pilulæ autē fortes ſunt ſicut fœtidæ. Item pilulę iliacæ poſitę a Raſi in textu & ſunt fortiſſime. Tertia uero intentio eſt digeſtio perficienda in materia phlegmatica cum oximelle ſimplici, oximelle compoſito, oximelle ſcyllitico ſi fuerit multum uiſcoſa, et cum melle roſ. ſyrup. de abſinthio, et de calamen. ſi fuerit minus uiſcoſa, aquę autem ſunt ſicut abſinthij, ſceni. apij, & aliquando bulimus cinamomi, aniſorum, ana drachmas duas, in duabus libris aquæ ad conſumptionem tertię partis, & ualet in phlegmatica & uentoſa. Digerimus quoque cum electuariis ſicut diacymino, diacinamomo, diambra, diacalamentho, theriaca, metridato, & aliis confectionibus magnis, ius autem galli decrepiti ſimplex aut compoſitum factum ſecundum artem Meſ. eſt ſimul digeſtiuum & euacuatiuum.

Quarta intentio, eſt eradicatio complenda uicibus ſecundum exigentiam multitudinis, ita ut euacuatio fit pro unaquaque uice parua ſed reiterata. Et complentia hanc intentionem ſunt iam dicta in ſecunda intentione, eſt tamē ſemper tutius ut cū leuibus procedas dummodo educant ſatis ſufficienter. Inter cætera præſtantiſſimum ſolutiuum eſt terebinthina, confert. n. omnibus mēbris neruoſis ſicut in doloribus arteticis, doloribus ſtomachi, matricis, inteſtinorum a cauſa phlegmatica, uide Auicen. ſecundo cañ. capitulo proprio. Verum, quia debilitat ſtomachum attendatur eius cōfortationi cum capparibus, menta, & ſimilibus. Modus autem exhibendi ipſam quod inchoetur a parua quantitate, ſicut ab uncia ſemis, & aliqui inuoluunt ipſam in ſaccharo trito & deglutiunt, aliqui uero abluūt os ſuum cum aqua aut uino, deinde habent ipſam natantem in uino uel aqua & ſorbent ipſam gutture aperto. Aliqui inuoluūt ipſam in hoſtia uel ſcaletta infuſa in uino uel aqua, deinde ſequenti die dentur ſex drachmæ & tertia die unciam unam & ultra procedat ſecundum oportunitatem quæ ſequitur ex ea. Hæc etiam intentio completur cum clyſteribus, de quibus ſupra.

Quinta intentio, eſt mitigatio doloris quam ab ipſo initio complere oportet ſi neceſſitas inſtat. Sed Auidat cañ. quod ualde errat qui a principio approximat narcotica materia exiſtente frigida, quia non abſcindunt cauſam doloris, imò augent & confirmant quia ſi humor eſt craſſus fit craſſior. ſecundo ſi complexio eſt frigida fit frigidior, ſi uentoſitas eſt ſpiſſa fit ſpiſſior & augetur oppilatio, & tandem redit dolor fortior quam prius. Quapropter oportet ut narcotica poſtponātur quantum eſt poſſibile, & tenetur doloris ſedatio aliis modis, & proprie cū his quę cauſam abſcindunt. Modi autem præter ſtupefactiua ſunt quatuor. Primus cū clyſteribus educentibus humores & carminātibus uentoſitatē quę ab illis humoribus eleuaē, quę debent ſecundū exigentiā doloris reiterari, quorum multa poſita ſunt ſuperius in intentione prima & ſecunda, & multa ponenē inferius in colica uentoſa. Sed ſint anodina, lenitiua, humoris eductiua, et uētoſitatis carminatiua, inteſtinorūq; confortatiua, ut, ℞. olei anethini, ℥. 8. uini al. potentis. ℥ 4. ſacch, rub. ℥. duas, miſc. & calidū imponatur & diu retineaē. Vel iſtud, ℞. mal. biſmaluę, brancę urſinæ, mercurialis, ana. M. 1. caricarum pinguiū num. 10. ſem. fœ. ſem. lini, ſem. anethini, añ ʒ. 1. furfur, pugillū 1. bul. in quinq; ℔. aquæ ad cōſump. medietatis & coletur de qua decoct. accipiatur ℔. 1. mellis, olei ſeſami, ana ℥. 1. ſemis, ſalis gemmę ʒ. unā, florum caſſiæ, unciā unam ſemis, benedictæ, hierę picræ, ana ʒ. 6. miſ. Et ius galli decrepiti clyſterizatū ſimplex aut cōpoſitum eſt proprium. Secūdus cū his quę exterius applicantur quæ ſint poros dilatantia, humorem maturantia, uentoſitatē carminantia, ex quibus ſunt fomenta, ſacculi, uentoſæ, emplaſtra, unctiones, & cauendū eſt ne ſint nimis calida ne amplius humorē in uentoſitatē conuertāt, cū ſit illud q̄ de uentoſitate & materia reſoluunt, imò ſit quātitas caliditatis quę faciat in uentoſitate reſolutionem fortem, & in materia ſubtiliationem & maturationem non reſolutionem fortem, id eſt, in uentoſitatis conuerſionē, eſt. n. quandoq; neceſſarium propter dolorem cōmotum ex euaporatione, aut dimittere euaporationem, aut multiplicare & iterare ipſam, ut reſoluat quod cōmouit de uentoſitate. Ex fomentis aūt eſt decoctio facta ex floribus chamomilę, melilоti, aneti, ſiſeleos, ruta, & ſimilium, facta in aqua, aut uino, aut utriſq;, & applicita cum ſpongia aut filtro, aut impleaē ueſica ex hac decoctione, & uentri applicentur reſoluendo ipſam ſuper loco dolente, aut impleatur ueſica oleo cal. cōmuni aut aliis oleis proprijs & applicetur. Item ſunt ſacculi ex floribus chamomilę, melil. anethi, furfuribus attaminatis, ita ut nihil remāſerit farinæ, milio, panicio, ſale, & ſimilibus. Item ſacculus ex cinere debite calido, & ſint omnes molles nō duri. Et poſſunt bullire una ebulitione in aqua uel uino decoctionis rerū ſimiliū & calidi applicari, & paritaria cum oleo anethino in patella calefacta & ſemicocta loco dolenti applicita eſt efficax in ſedādo dolorē. Item, uētoſę magnę, lati orificij, quę multum ignitæ ponanē ſuper loco dolente. Itē ſunt emplaſtra & unctiones inferius ponendæ in colica uētoſa. Et applicatio fili crudi, dū a mulieribus decoquitur cum cinere notabiliter calidū ſolēniter iuuat. Tertius modus eſt, cū his quæ ſumunē. Inter cętera comeſtio alliorum in colica frigida. Et apud conſuetos comeduntur cruda, & apud inconſuetos comeduntur cocta, et poſt ipſa bibatur uinū potens nō dulce neq; acre, ſed medij ſaporis, & dormiat aut exercitetur, aut utrunq; faciat. Et reiteretur comeſtio ſecundū neceſſitatē, nec alliū facit ſitim ſicut cepæ. Item decoctio cymini & abſinthiij, añ. ſumpta quantitate triū aut quatuor ℥. Item caſtoreū ſumptum uſque ad medium ℥. mirabiliter confert. Similiter radix lilij in aqua decoctionis praſſij. Itē zing. et ariſtolochię rot. añ. ʒ. s. ſumpta cum uino potenti cū quo bullierint. Item, lumbrici exiccati ſumpti cum uino uſq; ad ʒ. s.

Item

Item, ſtercus lupi ex oſſibus quod ſit album & proprie collectum ſuper ſpinis, & aromatizatum cum ſale & pipere uſque ad drachmam ſemis. Item dicitur quod ſuſpenſio in pelle leopardi uel cerui, uel in lana arietis, qui fugit ab eo, ſcilicet lupo aut in argēto a proprietate confert, ut teſtatur Galenus 4. de ſimplici medicina, cui Auicenna cōſentit in capitulo de colica. Et inteſtinum lupi exiccatum & bibitum eſt adhuc prestantius, imò delatio eius in forma cinguli ualet. Item, ſcorpiones aſſati in colica uera, & in lapide renum ſunt ultimi, ſed in lapide renum de per ſe in colica de per accidens, credo prouocādo urinam. Et ex laudatis in uehementia colicæ eſt cornu ceruinum aduſtum in potu ſumptum uſque ad drachmā unam cum uino, ſedat enim dolorem ſtatim. Quartus modus eſt cum balneis & embrocis, balnea autem ſint mineralia ſiue aquæ thermarum, aut in qua decoquantur res carminantes uentoſitatem et remollientes dolorem, quia ſedantes de his quæ dicta ſunt ſuperius in fomentis. Et ſint magis aut minus calidæ ſecundum exigentiam materiæ colicæ, temporis anni & complexionis ipſius patientis, & accidentia quæ ſecum complicantur, multum enim iuuant tum ſedando dolorem ſua humiditate, anodinatum maturando, materiam reſoluendo & uentoſitatem carminando, tum mollificando muſculum ani & faciendo uentrem obedientem. Sed in horum adminiſtratione ſunt cañ. obſeruandi. Primus, quod aqua non attingat niſi uſque ad umbilicum, & ſit moderate calida quæ delectet & poſſit toleрari, & propterea melius inſtrumentum ad hoc eſt ſemicuplum. Et ſi non ſit paratum, habeatur brenta altitudinis unius pedis in qua ſedeat æger pedibus exiſtentibus extra. Secundus, quod non diu moretur & proprie debilis, eſt enim conuenientior iteratio quam longa mora in eo et ſint prope eū res boni odoris, quibus delectetur ſicut fructus odoriferi, uinum, uel ùipa cum gariophilis, uino, optimo aceto, & aqua roſ. & apud neceſſitatem aliquid uini exhibeatur, aut aqua carnis ſi timeretur caſus in ſyncopi. Si tamen infirmus ualde debilis ſit non fiat balneū. Tertius, quod non adminiſtretur materia exiſtente multa niſi iam minorata ſit, timetur enim de paralyſi & de raptu materierum ad aliqua membra nobilia. Quapropter exiſtente aliquo apoſtemate iam inchoato aut de proximo inchoando non fiat balneum iſtud, & proprie ſecundum membrum illud de cuius apoſtemate timetur. Quapropter non conuenit in colica apoſtemoſa niſi forte in declinatione, et ſimilis huic eſt embroca ſuper uentrem patientis iacentis ſupini, & ſemper cum ſurgit a balneo uel remouetur embroca exiccetur & ungatur, & in lecto ponatur & dormiat, fortaſſe enim ilicò dormiet, & ſubueniatur ſiti eius, et cuicunque alteri accidenti ipſum moleſtanti ne a ſomno impediatur. Cum autem dolor non poſſet his quatuor modis ſedari, & eſſet fortis uirtutem diſſoluens, tunc ad narcotica, id eſt, ſtupefactiua ueniēdum eſt, et ex proprijs eſt illud philonium, quod eſt a Raſi in litera deſcriptum. Et Auicenna facit capitulum de narcoticis quæ ſunt in hac diſpoſitione propria, & ordinat quædam ſumenda per os in modum electuarij. Sed præſtans ualde eſt philonium romanum deſcriptum a Meſue & hoc a Raſi deſcriptum. Sed in forma pilularum poteſt exhiberi iſtud ab Auicenna deſcriptum. Recipe croci, ſtyracis liquidæ, zingib. piperis longi, ſeminis hyoſcyami, albi, ana drachmam unam, opij, caſtorei, ana drachmam unam, quartam, formentur pilulæ paruæ, & ſit doſis earum a ʒ. s. uſque ʒ. 1. Item poſſunt fieri clyſteria ex iam dictis lenientibus quibus ponatur caſtorei, drachmam ſemis, & opij grana quinque & ſedat dolorem, & quandoque fit tenta ſiue ſuppoſitorium ex petia lanæ aut cotto, & intingitur in olei de ſeminibus, aut in olei anethini, unciā unam, opij, ſcrupulum unum, caſtorei, drachmam ſemis, optime adinuicem diſſolutis, & ſit ligatum cum filo cotti, ita ut ligamentum pendeat extra, ut poſſit extrahi ad libitum, & poſſit ad libitum ex eodem medicamine infundi etiam abſque quod extrahatur. Et nota quod ubi timeretur conuerſio materiei ad aliud membrum ſicut ad neruos, eſt minus malum ſedare dolorē cum narcoticis quam facere balneum. Item nota quod aliquando huiuſmodi narcotica miſcentur cum ſolutiuis, ſicut præcipit Raſis miſcere ſcammoneam cum philonio quod ordinat in textu. Ego autem utor his pilulis. Recipe aloës, ſucci citrini, uel pilularum alephanginarum, ſed melius eſt quod ſint ex aloē non loto, drachmam unam uel ℈. quatuor, opij, croci, ana granā. 1. uel 2, uel pro croco pone caſtoreum, fiant pilulæ ſeptem uel nouē & exhibeantur ſtomacho ieiuno, dolorem enim poſt horam ſedant & poſtea tandem ſoluunt & faciunt operationem incolumen. Et ſi uelles quod uelocius ſoluerent adde duo aut tria grana, ſcammoneę, & cum his nō modicum honorem ſumpſit aliquando conſecutus. Sexta autem intentio, ſcilicet ſtomachi & inteſtinorum cōfortatio aliquando neceſſaria eſt, quia huiuſmodi mēbra ſunt laſſata ex dolore & cauſis eius. Vnde multiplicabunt iterum phlegma et uentoſitatem, ergo confortandi ſunt confectionibus, ſicut aromatico roſ. diadraganto, diagalanga, ſpeciebus ducis bono uino & aliis huiuſmodi. Et ſimiliter eorum mala complexio eſt corrigenda cum contrariis. Si autem aliqua membra ſunt cōmunicantia ſicut epar, ſplen, & cętera corrigātur ſecdm quod dictū eſt, & dicetur in cap. proprijs. Septima aūt intentio. ſ. correctio accidentiū perficiatur ſecdm ipſorum exigentiā. Inſtantia uigiliarum remouetur per remotionē doloris, cui aliqn oportet ſubuenire cū narcoticis ſimul tolentibus dolorem & ſomnū inducentibus. Vomitui oportet ſubuenire abſtergendo faciē cum aqua frig. et reliquis remedijs in prēcedentibus cap. dictis. Syncopi cū exibitione uini & aquæ carnis, & ſimilibus. Reliquiorū accidentiū cura ſuis cap. perquiratur. Vltima aūt intētio. ſ. regimē uitæ perficitur faciendo aērē declinare ad calid. & ſic. naturaliter aut artificialiter. Et ſit notabiliter indutus ſecdm exigentiam tēporum, prēcipue teneat ſtomachum & uentrē debite calidū, dieta ſua tam in quantitate continua, cū diſcreta ſit tenuis. Et cibi ſui non ſint ſicci, craſſi aut uiſcoſi, neque uentoſabiles & ſint uentrem lubricantes. Et panis ſuus ſit bene coctus, ſalitus & fermentatus, qui cōdiri poteſt cū aliquibus granis aniſi, cymini, foniculi, licet hoc ſit magis conueniens in fine quam in principio. Vinū ſit odoriferū, purum, antiquū, aromaticum.

Sed in pauca quantitate & aliquando conuenit parum maluatici ad subtiliandum humorem, confortandum uirtutem uigorandum digestiōem. Fercula autem sua sint brodialia pinguia, uitentur assata & frixa, sit brodium caponum & gallinarum pinguium. Sed proprium est ius galli antiqui uia cibi & medicinæ, & quanto pinguius tanto melius. Item, brodium caulium & cicerum. Item, brodium factum ex decoctione caulium, ceparum, porrorum, allij, cum oleo uel carne pingui castrati est mirabile. Item, brodium blitis coctæ cum carnibus laudabilibus pinguibus. Sed apud debilitatem uirtutis dentur contusi pulli, oua sorbilia, brodium carnium laudabilium cum uitello oui concassatum.

Carnes uero sint perdicum, phasianorum & franquillinorum, auium paruarum, pipionū iuuenum, uitentur crassæ carnes, & sint elixæ non assatę nec frixę, uitent potum aquę frigidę, et uini multum aquati. Aqua sua sit aqua saccharata, aut aqua decoctionis pauci mellis, ita ut aqua sit duodecupla ad mel, et optime bulliat et despumetur. Est enim aliquando aqua necessaria cum adest febris & ius blitis & spinachiarum tunc esset conueniens. Pro salata utatur capparibus & asparagis. Aromata autem sua sint proprie ex cinamomi partibus duabus zingib. piper. galāgę, ana pars una, croci quarta unius partis. Somnus super repletiōe malus, in uacuitate bonus, licet secundum plurimum oporteat ipsos dormire quando possunt. Similiter in retentione fecis malus. Deambulet stomacho ieiuno, post cibum quiescat, & in præseruatione exercitium est oportunum, euitet retentionem fecis & stiptica. Et retinere uentositatem exire uolentem, desperatio, tristitia & huiusmodi accidentia corrumpentia digestionem disconueniunt, ita tamen conuenit nisi modum excedat.

Fercula.

Carnes.

Aqua.

Aromata.

Somnus.

CVRA COLICÆ melancholicæ.

Sed in colica melancholica procedatur cum eisdem intentionibus. Sed etiam euacuantia & digerentia debent esse melancholiæ propria. Et carminantia uentositatē debent esse fortiora, quia illa uentositas est crassior & deterior, horum autem copia habita est in ægritudinibus splenis. Decoctio tamen epithymi Mes. est propria. Item pilulæ indæ, de lapide lazuli, & electuarium diasenæ, & in melancholia adusta electuarium hamech. Et pro clysteribus in decoctione ponatur epithymum stœcas & sal indum. Et in suppositorijs lapis lazuli contritus & lapis armenus & sal indum. Et apud Auicennam euaporetur uenter cum eis quę sunt grana lauri, armel, id est, ruta agrestis, origanum, chamęmila in aceto decocta ad maiorem incisionem & penetrationem. Et regimen declinet magis ad humidum. Et in brodijs suis decoquatur borago & buglossa. Et fructus conuenientes sunt passulæ. Et salata eorum sint cappares, & proprie si splen sit in causa.

CVRA COLICÆ cholericæ.

Et in cholica cholerica seruentur eędem intentiones. Sed totum regimen tam medicinale quam sex rerum non naturalium declinet ad frigidum & humidum. Vnde clysteria fiant ex decoctione blitis, matrum uiolarum & maluarum, sebesten cum oleo uiol. & pauco salis. Et si retinerentur addantur uncias tres mellis uiolacei, & similiter fieri possunt ex aqua hordei cum oleo uiolaceo & sale. Et posset addi cassia in clysteribus, & electuarium de succo ros. Solutiua autem per os sumenda sunt penes Rasim, florū cassiæ, drachmas decem, quæ trahatur cum succo endiuiæ bullito donec clarescat. Sed melius est ut trahatur cassia cum decoctione prunorum tamarindorum & uiolarum, & si militer possent exhiberi uncias duas mannæ distemperatæ cum eisdem. Si autem colica fuerit crassior & minus calida, possunt dari cassia distemperata cum decoctione prunorum et passularum & ficuum & in hac posset concedi aloēs loti, drachmam unam, sed ubi causa antecedens esset distans, possent dari pilulæ aureæ, electuarium de succo ros. & similia. Digestiua uero sint syrupus uiolaceus cum aqua hordei medicinali, aut cum decoctione prunorum & tamarindorum, & si cholera sit crassior misceatur cum syrupo uiolaceo syrupo acetoso simplici. Et pro ferculis conceditur decoctio blitis, endiuiæ, lactucæ, & similium in iure carnium laudabilium, bibat aquam saccharatam aut hordei, & si expediens sit, uinum sit pauciferum, & Rasis nutrit cum taphea cum oleo de amigdalis dulcibus condita. Et si fuerit expediens stupefactiuum iubet Auic. permisceri stercus adip, id est, lupi cum stupefaciētibus. Et cauendū est a castoreo & euphorbio & similibus, sed pro correctione opij ponatur crocus, & requies descriptione Nicolai, si misceatur cū pauco stercoris adip, esset ad intentionem Auicennæ.

CVRA COLICÆ uentosæ.

Eius cura exigit intentiones suprascriptas, scilicet, lenitionem & deoppilationem intestinorum, ut uētositas possit exire aut extrahi modis infra dicendis. Secundo, minorationem materiæ ex qua generatur & fouetur uentositas. Tertio digestionem. Quarto, eradicationem, paulatim tamen & in pluribus uicibus & omnes hæ intentiones cum medicinis dictis superius complētur. Verum Auicenna multa describit clysteria, suppositoria, & medicinas solutiuas, mirabilis et extranęę compositionis, quas si placet uide. Quinta autem intentio est doloris sedatio multis modis complenda maxime per carminationem uentositatis siue ipsius eductionem quouis ingenio, quę modis septem educi potest. Primus, est per uentris lenitionem & intestinorum deoppilationem iam dictam in intentione prima. Secundus, est apertio porositatum uentris complenda, ut supra dictum est cum fomentis, sacculis, emplastris, unctionibus, fricationibus, & similibus. Tertius, est eius attractio cum uentosis magnis latorum orificiorum.

Quartus

Quartus, cum attractione eius ad inferiora & eductione per annum cum clysteribus & suppositorijs, in quibus ponuntur carminantia & attrahentia uentositatem ad inferiora, ex quibus sunt ruta, cyminū, sesilis, ammomum, ammi, baccæ, lauri, aristolochia, bdellium, sagapenum, castoreū, sal, & similia, ex quibus possunt fieri decoctiones pro clysteribus secundum exigentiam, & ex compositis componendis in clysteri est electuarium de baccis lauri cui nō est compar. Quintus, cum eductione eius per superiora & inferiora, & per porositates uentris simul cū confectionibus ad hoc proprijs, sicut diacyminum, diazingiber, diagalanga, diacinamomum, diacalamen. theriaca uetus, mithridatum, diambra, diatriompipereon, electuarium de baccis lauri in textu descriptum, item decoctio de seminibus similiter in textu descripta, cuius ℥.3. dantur cum olei de alcherua ʒ.3.

Et tu iuxta Auic. consydera modum illum artificialem dandi in potu oleum de alcherua, de qua re facit speciale cap. Item, decoctiones in uino bono seminum carminantium, sicut cymini, ameos, ammomi, siseleos, dauci, anisi, fœniculi, petroselini, carui, nigellę, iuniperi, baccarum lauri, urticę, carthami, rutę, calamen. pulegij, chamedryos, chamepityos siccorū, & aromatum sicut zingib. gariophilorum cinamomi, piperis, galāgæ, & similium, & ex fortibus est aristolochia & castoreum per omnem modum adhibita, & ad hanc intentionem sunt unctiones ex oleis in quibus illa bullierint & sacculi & emplastra stomacho & uētri applicita ex similibus composita, in quibus uult Auic. & alij autores ut ponantur solutiua, scilicet colocynthis, turbith, & similia. Ex quibus est unguentum arthanitę, descriptione Mes. quòd super uentrem positum soluit solutione catarchici, & super stomacho prouocat uomitum. Et nota quod inunctio umbilici & partium inferiorum cum butyri recētis, ʒ.1. & colocynthidis, ʒ.2. & eius suppositio soluit uentrem & curat colicam. Et ex emplastris uentositatem carminātibus est emplastrum de baccis lauri descriptione Mes. Sextus modus est, ut stringatur totus uenter, & stomachus cum fascia, deinde patiens proijciat se super aliquo cussino de corio pendētibus capite & pedibus ut per compressionem expellatur uentositas, expelletur enim per superius aut inferius, uel uenter apodiet alicui rei super quam se fortiter cōprimat. Septimus modus, ut toleret famē duobus aut tribus diebus, aut quātum potest exercitetur. Faciunt enim hæc duo ad resolutionem uentositatis & humorum & dormiat cū uentre deorsum, facit enim amplius ad uigorationem caloris innati. Præterea, quia clysteribus in his dispositiōibus, maximè opus est, & uentositate resistente difficile est clysteria imponere: facit Auic. speciale cap. de clysteribus. Modi autem siue figuræ clysteriorum præter illum Auic. quē non intelligo sunt tres. Primus est communis cū manica de corio & cannula pyramidali in extremitate anum ingrediente plura habente foramina. Secundus modus est cum canna longa perforata ex pluribus fustis composita, quorum unum ingreditur, alterum stricte ut nihil possit resudare, & in parte inferiore huius cannæ recte infixa est una canna lōga una spansa diametraliter fixa secundum latus cannæ longe prædictæ. Et in hac canna taliter infixa est cannula pyramidalis anum ingrediens infixa in extremitate eius cadēs diametraliter super illam extremitatem secundum latus ipsius, in summitate autē primæ cannæ longæ est scutella in qua imponitur liquor anum ingressurus qui uocatur enema. Et instrumētum quo inijcitur uocatur clystere. Liquor autem ingrediens primo descendit postea ascendit. Canna autem prima longa ex fustis composita debet esse parum longior quàm sit unus cubitus. Et cum hoc instrumento homo potest sibimet imponere clystere. Tertius modus est, ut habeātur duo ligna sicut duo incisoria parua optimè rotunda, & corium de pelle hœdi inuoluatur stricte circa ista duo incisoria secundum ipsorū circunferētiam, stricte ipsum figendo cum clauis paruis, ut liquor cum erit impositus nō possit exire. Vel fiant duo cannales in medio duarum circunferentiarum horum incisoriorum, in quibus cannalibus pellis iam dicta ligetur cum filo forti cerato strictissimè, sed melius est ut utrunq; fiat, scilicet quod figatur cū clauis, & quod ligetur. Et in centro unius istorum incisoriorum sit foramen in quo ponatur cannula pyramidalis anū ingressura, & per hoc foramen liquor imponatur, deinde ponatur cannula iam dicta bene stricta in foramine illo ut nihil possit resudare, super quā cannulā in ano fixam patiens sedeat cōprimēdo illa incisoria adinuicē. Nam per hunc modum ne detur penetratio corporum necesse est liquorem in intestina ascendere. Sit autem prædicta canna anum ingrediens perforata in extremitate sua anum ingrediēte, & habeat duo alia foramina lateralia unum propè corium in latere uno aliud parum altius in latere opposito. Et sit longitudo sua communis quinque digitorum coniunctorum, licet in puero minor. Sed in casibus aliquibus oportet quod sit ad longitudinem unius spansæ uel 10. digitorum coniunctorum utputa in colica, ileos & ubi oportet liquorem ascēdere ad intestina gracilia. Similiter cum oportet inijcere aliquem liquorem in matricem, sicut pro secundina extrahenda, aut pro matrice mundificanda aut pro curandis ulceribus eius, & cum istis duabus ultimis formis clysteriorum potest patiens seipsum clysterizare, quæ res est frequenter oportuna in his qui uerecundantur, præcipue in mulieribus. Situs autem clysterizandi uariatur secundum locum læsum. Si enim uelimus dorso prodesse, stet homo resupinus. Si intestinis, stet cum facie deorsum & magis ascendit homine stante cum facie deorsum quàm secūdum situm aliū, & præcipue si posteriora sint tempore impositionis & post impositionem magis eleuata quàm anteriora, & si dextro uolumus magis prodesse super dextro uoluatur, & ita de sinistro. Et si uolumus enema multum ascendere ad superiora sicut in colica, ileos & cū ulcera sunt in intestinis gracilibus eleuentur posteriora & conquassentur. Cauendum tamen ne liquor stomachum ingrediatur ne forte sequatur uomitus ipsius, & stercorum, præcipue in his qui cum ascēdit parum ad superiora syncopizant. Et patiente existēte debili imponatur clystere ipso iacente super lateribus uel supino nec post impositionem conquassetur. Quantitas autem liquoris in adultis est ab una ℔ cū dimidia ad ℔.2. In infantibus sufficit ℔.s. Hęc tamē uarianda sunt secundum magnitudinem intestinorū & secundum diuersitatem loci quem uolumus attin-

gere, quanto enim locus attingẽdus est magis supra, quantitas debet esse maior, quãto inferior sufficit minor quantitas. Vnde si uolumus mundificare aut cõsolidare ulcus intestini recti sufficit ℔. s. aut parum plus. Modus autem imponendi cum primo clysteri est ut stringatur manica cum manu propè liquorẽ, ne aër mediet inter manum & liquorem, deinde imposita cannula in ano & ægro aut alio firmiter eam tenẽte impellatur enema siue liquor successiue donec ingrediatur quantum sufficit. Sit autem impulsio illa cum maiori conatu quando uolumus liquorẽ magis ascendere. Quanto autem minus, impellatur cum minori conatu. Et tempore impositionis nõ tussiat, neque sternutet, neque uomat, neque se exprimat, sed anhelitum dilatet. Et immediate post impositionem stuppa prius circunuoluta canulæ impellatur propè anum & bene adhæreat, deinde æger crura & coxas extendat. Et postea reuoluat secundum exigentiam utilitatis quàm quæris, & similiter magis aut minus eleuetur. Retineatur autem in colica non superfluè imò post decimum horæ, cum primũ stimulat & pungit, eijciatur, sed in fluxibus multo tempore retineatur. In reliquis autem casibus longiori aut breuiori tempore secundum quod uis uirtutẽ eius ad loca magis aut minus distantia attingere, & secundum alias circunstantias quas sapiens metiatur. Quod si debito tempore non retineretur aliud minus acutũ aut minoris quantitatis replicetur. Si uerò nimis retineretur sicut in colica accidit in qua interdum retinentur 7. clysteria, tũc suppositorium stimulãs imponatur. Et si istud non sufficit inijciatur cum clysteri liquor in quo fit magna quantitas mellis etiam usq; ad ℔. 1. Et infallanter educet secum reliqua clysteria & cætera quæ facile possunt educi. Et nota quod fiunt clysteria non solum ad inijciendum liquorem, sed ad attrahendum uentositatem in intestinis contentam sicut in colica uentosa. Modus autem est ut habeatur follis paruus cuius cannula sit longa 10. digitis coniunctis uel etiam amplius. Et fit de ligno, ferro & argento, & cum latera follis sunt clausa imponatur. Deinde aliquo uel ægro ipso firme tenente cannulam latera follis dilatentur, & ne detur uacuũ egredietur uentositas. Sunt & alij modi huic proportionales, aliqui etiam pro expellenda uentositate tenent in ano cãnulam argenteam uel ligneam utrinque perforatam, ut libere uentositas egrediatur. Sed fit illa cannula secundum partem ingredictem intestinum in multis locis perforata ne omnia foramina simul obturentur. Secundo sedatur dolor cum stupefacientibus, quorum copiam superius descripsi. Sed cõmuniter in hoc casu utor philonio romano uel philõnio à Rasi in textu descripto. Sexta autem intentio, scilicet membrorum confortatio est complenda, ut prius dixi in colica phlegmatica. Similiter septima intentio, scilicet accidentium correctio perficiatur ut prius. Octaua autem intentio, scilicet regimen uitæ declinet ad calidũ & sic. & caueatur aër frigidus & uẽtosus, & humidus, & pannis bene opertus sit præcipue secundum uentrem & stomachum & anum, sit parcus in cibo & potu, & sint calidi & sic. non uiscosi, nõ uentosabiles, facilis digestionis, uentrẽ non constringentes, dormiat multum maximè in nocte. Exercitetur multum stomacho ieiuno, sit sollicitus in expellendo superfluitates inferius, nullo pacto retineat uentositatem, nec superius nec inferius, sit sperans & gaudens, & aliquando leuiter irascatur. Sed tristitia, timor, & accidentia corrumpentia digestionem fugienda sunt. Omitto reliqua particularia, nota enim satis sunt ex suprascriptis, scilicet quod uinum suum debet esse potens, antiquum, medij saporis in pauca quantitate bibitum, & quod panis sit bene fermẽtatus & salitus in quo semina carminantia uentositatem aliquando ponantur, hæc nota sunt ex suprascriptis.

CVRA COLICÆ EX FECIBVS.

EIus cura exigit tres intentiones præter tres cõmunes in quacunque specie colicę necessarias. Prima est fecis mollificatio & superficiei intrinsecæ intestinorum applanatio, ut facile lubricet. Secunda ipsius eductio. Tertia causę siccitatis, fecis remotio, & hæc intentio simul concernit regimẽ curatiuum & præseruatiuum. Prima intentio completur primo cum clysteribus ex ℔. s. olei communis cui possunt addi ℥. 2. butyri recentis. Item cũ clysteribus ex oleo sesamino nec non cum brodijs pinguibus carnium, sicut pullorum, agnorum castratorum, & similium, & propriè capitum & intestinorũ eorum addendo æqualem quantitatem alicuius ex oleis suprascriptis, & potest addi butyrum, & quando nihil aliud esset paratum solum oleum sufficit, & possunt fieri decoctiones ex maluis, matribus uiolarum, sem. lini, sem. aut radice maluauisci, ficubus, & similibus & frigidioribus possumus uti existente febre, & cum signis caliditatis & calidioribus in dispositione contraria. Item compleri potest hęc prima intentio cum sumendis per os ex quibus sunt iura pinguia carnium laudabilium, gallinarum, caponum, agnorum castratorũ, & ius galli antiqui est propriũ, non solum leniens, sed sua nitrositate abstergens; uitelli quoque ouorum sorbilium, passulæ nigræ sine nucleis, ficus albæ tam siccæ quàm recẽtes, pulpa prunorum optime maturorũ, penidia, sacch. iulep uiol. brodium cicerum rub. integrorum, brodium cauliũ collectorum ante ortum solis leuissime lotorum, nec fractorum in frusta ualde parua & leuiter coctorum. Item brodium blitis, attriplicis spinachiarum, maluarum, mercurialis, maluauisci, & similium, & in summa omne brodium habens uirtutẽ nitrosam, uel bauachiam, uel absterstuam, uel salsam stimulatiuã uirtutis, uel in qua sint partes unctuosæ & pingues, & si uolumus maiorem mollificationem faciemus bullire herbas suprascriptas in aqua uel brodio carnium, deinde addamus oleum commune in magna quantitate uel butyrum recens, & similia, & brodium decoctionis acruminum sicut ceparum & similium ualet ad lubricandum, & quandoque in brodijs laudabilium ponatur sacch. uel penidia. Et quando cætera non sufficerent ad leniendum oleum communẽ bene conditionatum, aut sesaminum, aut amigdalarum dulcium recentium sumptum in quantitate. 6. aut. 8. ℥. non fallit. Et si timeretur læsio stomachi & nimia lenitas huic misceantur ℥. 4. olei amigdalarum amararum, aut facta uentris lenitione confortetur & corrigatur stomachus cum stipticis confortantibus interius & exterius applicitis. Sed existente febre detur aqua hordei excorticati facta secũdum artem mixta cum iulep uiolaceo uel saccharo rubeo. Vel detur syrupus acetosus simplex per duas horas post ipsam aquam. Cassia quoque & manna sumptæ in potu cũ aqua hord. aut brodio carnium aut decoctione prunorum faciunt ad uentris lubricitatẽ, & similiter etiã in clysteribus ponantur. Emplastra quoque, fomenta, unctiones, & semicupia facta ex huiusmodi lenientibus ad hoc conferunt, & cum hoc sedant dolorem. Secunda uerò intentio, scilicet eductio fecis mollificatæ eadem die complenda, aut sequenti die perficitur si alicui istorum clysteriorum mollificantium, de quibus supra, addantur mellis ab. ℥. 3. usque ad. ℥. 6. aut secum miscendo multum salis, aut 6. ℥. urinæ, mel tamen est mihi magis dilectum, aut replicetur sæpe aliquod suppositorium ex supra scriptis. Quæ si nõ sufficiant detur cassia, aut hiera picra per os & pilulæ alephanginæ, & aloë non fallunt præcedente mollificatione, & fortiora sunt diaphœnicon, diacitoniten solutiuum, & similia. Tertia autem intentio, scilicet remotio causarum, siccitas secum perficitur secundum ipsarum exigentiam. Si ergo adsint causæ primitiuæ sicut cibaria sicca, pauca comestio, balneum, exercitium nimium, nimius coitus. &c. huiusmodi similia remoueantur, & inducatur regimen contrarium. Itẽ, alteretur caliditas epatis si sit in causa, & deoppiletur Kystis quæ qualiter debeant perfici dictum est superius in passionibus epatis & icteritia. Et si causa est debilitas expulsiuæ intestinorum & obtusio sensus eorum succurratur cum theriaca, mithridato, diacori, diapliris arcoticon, diamusco. Item, stimuletur expulsiua cum suppositorijs & clysterib. acutis, & si causa est multitudo choleræ educatur & remoueantur causæ ipsam multiplicantes, ut superius in icteritia. Et si causa esset raritas corporis & sudor nimius ungatur cum oleo ros. rudi, aut cũ oleo de myrto, & similib. præstantius tamen est ut causæ sudorum auferantur. Et si causa est urinæ prouocatio cohibeatur per frigi. stiptica, sed tutius ẽ causas eius auferre. Et si causa exicationis fecis & longæ retentionis eius sit per communitatem à membris nocumenta illorum membrorũ corrigantur secundum quod dictum est in capitulis præcedentibus & dicetur in sequentibus. Reliquæ autem intentiones, scilicet doloris sedatio, accidentium correctio, & regimen sex rerum non naturalium possunt patere ex supra scriptis.

DE COLICA APOSTEMOSA.

EIus cura est ut in primis lenias uentrẽ. Et educas materias communes si fuerint retẽtæ cum clysteribus in apostemate cal. quod est secundum plurimum frigidis & humidis, sicut est aqua decoctionis hordei, sebesten uiolarum, & oleo uiol. aut cum lacte & oleo uiol. & pauco saccharo. Et addatur cassia si fuerit opus magis lenire. Et si fuerit opus magis infrigidare, ponatur in clysteribus aqua solatri aut mucilago psilij. Deinde quã citius fieri potest fiat phlebotomia basilicæ. Et hauriantur 6. aut 8. ℥. sanguinis, aut plures secundum repletionem & uirtutem. Et si apostema fuerit uehementis magnitudinis cõmunicans uijs urinæ, & retinens ipsam fiat phlebotomia saphenæ eiusdem lateris post phlebotomiã basilicæ, & hauriatur notabilis quantitas sanguinis. Et attendatur etiam lenitati uentris cum sumptis per os, quæ cum hoc etiam sicut aqua hord. cum mucilagine, psilij, & similibus, prẽter cucurbitam. Inest enim ei mala proprietas in passionibus intestinorũ. Et ex proprijs est aqua siue succus duorum granatorum 5. ℥. Item aqua endiuiæ, & aqua solatri, cum quibus si opus est lenire uentem misceantur 3. 6. aut ℥. 1. florũ cassiæ, aut ℥. 2. mannæ, & hoc tẽpore super loco apostemato ponantur repercussiua frigida non stiptica multum sicut oleum uiol. mixtum cũ oleo ros. Deinde in augmento misceantur cum sumptis interius & clysterizatis resolutiua & mollitiua cum repercussione sicut aqua decoct. hord. sebesten & passularum, & his possunt addi in decoctione folia altheæ, & hæc decoctio potest bibi & clysterizari, & si clysterizetur huic potest addi oleum sesaminum & amygdalinum. Et circa statum fiat decoctio ex floribus chamomillæ, sem. maluauisci, sem. lini, & similibus, qui clysterizetur addendo oleum sesaminum aut amigdalinum, aut parũ uini cocti. Et si opus fuerit abstergere ponatur ℥. 1. sacch. rub. Et si tendat ad maturationẽ rumpatur, regatur cura ulceris intestinorum, de qua infra & similes intentiones habeantur in sumptis interius & applicitis exterius. Sicut interius est aqua decoctionis sebesten, hordei, passularum, ficuum, & sem. maluauisci, & potest cum sacch. dulcorari. Et exterius sicut oleum ros. chamomælinum, sesaminum, quibus potest addi pinguedo gallinæ, anatis, & similiũ. Item possunt addi mucilagines maluauisci, fœnugr. sem. lini, & ad confortandum misceatur secum oleum mastichinum, & ad hanc intentionem possunt fieri emplastra & fomenta. Si uerò apostema fuerit frigidũ leniatur uenter primo. Deinde phlebotometur ex basilica. Et obseruentur eædem intentiones quæ positæ sunt in calido, sed declinent ad calidum. Vnde ea quę competunt in augmento calidi possunt competere, in princ. frigidi, & quę competunt in statu calidi, possunt competere in augmento frigidi. Sed in statu & declinatione addãtur magis calida sicut oleum de spica, oleum laurinum, adeps anseris, & similia.

CVRA COLICÆ EX TORSIONE & ex descensu intestini in bursam testiculorũ aut in aliquã rupturã mirach.

SI fuerit ex torsione situetur æger supinus in loco temperato, prius eductis fecibus quæ sunt infra intestinum tortum cum clysteribus iuxta doctrinam datam in præcedentibus cap. Et manibus inunctis in oleo de spica, de enula uel castoreo, si fuerit facta torsio ex uentositate, fricetur uenter primo leuiter descendendo & ascendendo, nunc ad latera trahendo & semper ascendendo cum fricatione & descendendo, & ad latera trahẽdo perueniatur ad locum ubi sentitur intestinum tortũ & hoc fiat pluries. Et si cum leui fricatione non obedit neque redit ad situm naturalem, fricatio fiat fortior etiam iterata. Et si non redit ad situm naturalem experiantur alij situs super latera similiter fricando. Et aliquando iaceat cũ uentre deorsum. Itẽ ipse sedens aut iacens se conquasset, aliquando se inordinato motu proijciat, aut aliquando

quando pedes eleuetur. Fortasse autem quod arte fieri nequit à casu redibit ad situm naturalem. Si autem à casu, percussione, saltu, & similibus causis primitiuis facta fuerit torsio, fiat hæc eadẽ fricatio sed leuior ne locus apostemetur, & sint manus inunctæ cum oleo uiol. aut simili frigido aut temperato. Et nullo pacto dentur in his casibus solutiua superius nisi prius intestinum fuerit reductum, & dieta ualde tenuis.

Cumque intestinum est reductum procuretur exitus secum iuxta superiorum doctrinam. Deinde uenter stringatur cum fascia strictura decenti ut non amplius dislocetur, & stringantur crura fortiter super genu & similiter adiutoria super cubitum, ne intestinũ contortum apostemetur. Et dieta sit tenuis lubrica. Et si fuerit ex descensu intestini in oscheum aut in aliquam fracturam siphac, prius feces quę sunt infra intestinum illud dislocatum educantur & imponantur clysteria mollificantia quæ ascendant usque ad intestinum dislocatum & non sint acuta ut possint retineri. Et exterius applicentur mollificantia quæ etiã uentositatem carminent, ægro iacente supino & aliqualiter magis eleuato cum parte ad quam facta est dislocatio. Et si opus est ponatur in balneo mollificante liquore ascendente ad locum ubi retentum est intestinum dislocatum. Aut loco illi applicentur philtra infusa in huiusmodi mollificantibus. Postea cõprimatur intestinum cum suauitate uersus aperturam. Et inter cætera obseruetur hoc ingenium, ut intestinũ propè aperturam digitis stringatur ut subtilietur, & paulatim stringendo impellatur modicum, post modicũ de intestino aut de fece in eo contẽta, donec paulatim quasi inungendo ad superiora totum interius impellatur. Nec faciendum est sicut faciunt quidam inexperti qui totum fortiter comprimendo una uice uolunt impellere. Et cum reductum est procuretur exitus secum omni ingenio. Sed ante reductionem non dentur solutiua. Et dieta sit ualde tenuis & lenitiua. Et reducto intestino consolidetur ruptura cum ligatura braccali & reliquis necessarijs interius & exterius applicitis.

CVRA RELIQVARVM SPECIERVM COLICÆ.

SI fuerit ex lapide in intestinis humid. lubricis, abstergentibus, quibus aliqua lapidem frangentia sunt admiscenda, curandus est. Quæ si lapis fuerit in superioribus intestinis per os exhibeantur. Si uerò in inferioribus per clysteria. Si uerò fuerit ex uermibus cum interficientibus & ipsos educentibus curetur iuxta doctrinam in proprio cap. ponẽdam. Si uerò ex sang. in intestinis congelato fuerit educatur. Si fuerit in intestinis inferioribus cum aquę decoct. hordei & furfuris & similium abstergentium mollificantium, cuius ℔.i. sit admixtum oximel simplex uel scilliticum, ℥.3. Si uerò fuerit in superioribus detur aqua hord. calida cum oximelle simplici uel scillitico & istis adhibitis tam superius quàm inferius potest admisceri aliquid coaguli, sumptis per os usq; ad 5. grãñ. sed clysterizatis usque ad ℈.s. Si uerò dolor intestinorum fuerit à solutione continui & fuerit ex causa exteriori, utputa ex uulnere eius cura alibi perquiratur, & propriè ab Auic. quarti. Si uerò fuerit ab humore acuto pungente & corrodente siue sit colica, siue phleg. salsum, aut à cibo acuto, & est secundũ plurimum de genere punctionis, eius cura est habita superius cap. de punctione. Et si excoriatio & ulcus iam factum sit in intestinis cura perquirenda est interius in cap. de dissenteria. Est etiam superius posita cura colicæ quæ huic deseruit quantum est expediens. Si dolor intestinorum fuerit per communitatem ab alijs membris, pura à cerebro, neruis, pectore, epate, splene, instrumentis urinæ, mirach & lacertis uentris, & similibus, aut per communitatem à toto, duæ habeantur intẽtiones generales, una ad membrum mittens, altera ad membrum recipiens, à quarum prima licet regulariter incipiendum frequenter tamẽ coacte à secunda incipimus. Si uerò dolor fuerit à causa extrinseca, utputa à potu aquæ frigidæ & balneatio in ipsa, uento septẽtrionali, sessione super lapide, ab aẽre pestilenti, à ueneno sumpto, à cibis stipticis & ponticis, aut à proprietate facientibus hanc passionem duę sunt intentiones. Vna est causam primitiuam remouere, eam omnino à corpore abijciendo uel quãtum est possibile & inducere regimen contrarium. Secunda est dispositionem impressam corrigere. Quæ intẽtiones qualiter debeant compleri ex suprascriptis patere potest.

DE ILEOS Cap. CII.

QVid nominis & quid rei ileos quæ apud antiquos dicta est, domine miserere mei, propter mortem crudelem & obscœnam post tantos cruciatus & uomitum stercorum, superius posita sunt. Quę licet cum colica conueniat in quibusdam generalibus, scilicet causis accidentibus & cura, sunt tamen quandoque particularia quibus abinuicem differunt, scilicet causæ, dolor, exeũtia, iuuamentum remediorum, & ultimitas accidentium. Primo. in causis quidem differunt. Nã iliaca plus accidit à causis primitiuis & extrinsecis, & mala complexione singulari & frigida, sicut in potu aquæ frigidæ in tempore nõ congruo, & hoc quia gracilia sunt stomacho propinqua magis. Item, frequentius accidit ab aẽre pestilenti propter propinquitatem ad cor. Et similiter à uenenis propter propinquitatem ad stomachum & ad cor. Et propter has causas magis permutatur de regione ad regionẽ, & de corpore ad corpus in modum pestilentis morbi. Item frequẽtius accidit ab apostem. propter uicinitatem ad epar, & maiorem multitudinem meseraicarum uenientium ad gracilia. Item frequentius accidit propter uehemẽtiã uirtutis retentiuæ, cum gracilia sint magis ordinata in retentione quam crassa, & econtra crassa magis ad expulsionem, sunt enim gracilia strictiora. Sed econtra colica frequentius fit à causa coporea, scilicet uentositate, phleg. stercore sicco, uermibus & similibus, cum sint frigidiora & ad horum expulsionem ordinata. Et si accidat in eis frequenter propter defectum expulsiuæ. Secundo. In dolore quidem. Primo quãtum ad speciem. Accidit enim in gracilibus frequenter dolor pũgitiuus & tortiuus. Pungitiuus quidem propter choleram immediate ad ipsa uenientem. Sed tortiuus propter ipsorum longitudinem & plurimã reuolutionem, licet in quocunq; intestino, quęcunq; species doloris possit accidere. Secundo, quantum ad intentionem

intensionem, est enim dolor in gracilibus intensior quàm in crassis, quia sunt magis neruosa & acutioris sensus. Tertio, in loco doloris. Nam dolor iliacus est supra umbilicum & hypochondrijs magis, sed colicus est infra umbilicum. Quarto, in permutatione, facilius enim ileos permutatur quã colica propter maiorem colligantiam & uicinitatem intestinorum gracilium cum membris ad quæ permutari cõsueuit, de qua permutatione superius dictum est. Sed econtra in colica dolor est magis extẽsiuus, grauatiuus, & perforatiuus, & si aliquando est pungitiuus est propter uermes. Item, dolor colicus licet sit remissior, est tamẽ magis perdurans propter longam materiæ retentionem ex ipsorum spissitudine & carnositate. Et dolor magis est infra umbilicum circa pectinem. Et minus nocumentum communicat superioribus nobilibus cũ iliaca. Et minus permutatur, licet sit maioris permutationis ad iliacam quàm econtra, cum enim colon aut sacculus oppilatur, materia regurgitat ad superiora in quibus propter ipsorum strictura facile retinetur & causat iliacam. Sed cum oppilantur superiora in iliaca materia ad stomachum regurgitat. Et si descendit ad crassa cum sit subtilis, & intestina illa sint larga non retinetur, sed descendit secundum plurimũ & egreditur. Tertio, principaliter differunt in exeuntibus. Nam in ileos per anum ferè nihil egreditur, & non nisi cum maxima difficultate, sed per uomitum plur. & faciliter. Et illud est phlegmaticum, quãdoq; cholericum, quandoque uiride, prassinum uel eruginosum, quandoque nigrum melanch. Item plurimũ uentosum cum eructuatione, & tandem quandoque fœtidum stercorosum cum uermib. mixtum. Et est secundum plur. mortale. Item, in iliaca urina est magis tincta propter dolorem auctiorem magis inflãmantem. Item, propter retentionem choleræ quæ per canalem ad finem duodeni terminatũ, ad gracilia transmitti consueuit, quare rediens ad uias urinę tingit ipsam. Sudor quandoque in iliaca magis cõtingit propter doloris uehementiam in spiritualibus angustiã imprimentem, & est frigidior, calore amplius ad locum doloris attracto, & uirtute magis dissoluta. Sed in colica cum clysteri aut collyrio facilius egreditur phlegma mucilaginosum & stercus scybalosũ phlegmate inuolutum. Item, uentositas crassa sonans & uermes. Et non fit nisi per compassionem gracilium, & stomachi ad gracilia. Item, urina in colica rubet propter dolorem inflammantem, & etiam propter compassionem renum in dolore, quare urinam retinent diu & tingitur, non autem propter choleræ regurgitationem. Quarto principaliter in remediorum iuuamento est differentia, quia iliaci iuuãtur maximè per superius exhibita. Sicut colici econtra iuuantur per clysteria & suppositoria. Quinto est differentia in accidentium ultimata consecutione. Nam casus uirtutis, alienatio, spasmus, alcuzes, instantia uigiliarum, tremor cordis, syncopis, frigiditas extremorum, singultus, & huiusmodi accidentia terroris, & tandem mors sunt in iliaca magis & in colica minus propter causas suprascriptas. Et apparet in iliaca inflatio oculi magis quàm in colica, id est, inflatio monoculi. Et in summa iliaca est difficilior quã colica ex causa proportionali uel consimili. Et factam ex ueneno significat antecessio ueneni, & alia accidentia ueneni, scilicet debilitas corporis, tremor cordis, quæ aliquando dolorem iliacum antecedunt. Et factum ex apostemate significat durities fecis, & uelocitas in egestione, id est in uomitu fecis & febris. Cum alijs enim non erit febris nec casus uirtutis uehemens nisi forte fuerit à ueneno. Et ex suprascriptis in hoc capitulo de colica iã manifesta sunt quid nominis & quid rei ileos causæ & signa.

Sed prognostica sunt ista. Primum, cum plus occidit ileos occidit in septimo, quod est uerum secundum plurimum, quandoq; etiam uidi enim occidisse in quinto. Secundum. Cum accidunt accidentia horrenda supra scripta pauca est spes salutis, licet aliquos uiderim peruenisse ad uomitum stercorũ cum accidentibus fortibus & euasisse. Tertium est Aphorismus sextę partic. Cum ex distillatione accidit ileos moritur, cuius est in septimo, nisi accidat febris & currat cum ea sudor plurimus. Et quamuis dicat Auicenna. Galenum causam huius Aphorismi ignorauisse, credo causam esse, quia distillatio ex humiditate superflua accidit, propter quam superfluitates cõsuetæ cum urina euacuari, sunt retentę. Et regurgitantes ad intestina faciunt ileos. Febris autem superueniens est causa ut materia subtiliata cum sudore educatur, per cuius presentiã causabatur distillatio & ileos. Quartum, ileos, phlegmatica & uentosa iuuantur febre.

Quintum, Bonitas urinæ in ileo nõ facit fiduciam sanitatis, quid ergo iudicandum est de urina mala.

Sextum, Deterior ileos est in quo egreditur stercus uomitu. Deinde illa in qua egreditur sudor fœtidus, scilicet habens odorem stercoris. Tertio, in quo est anhelitus habens odorem stercoris. Quarto, in quo est eructuatio habens odorem stercoris. Quinto, leuissima omnium est in qua inferior uentositas est fœtida. Cura ileos proxima est curæ colicæ. Verũ differt à cura colicæ in tribus. Prima differẽtia est, quia cura eius maiorem exigit festinationem quàm cura colicæ, quanto est morbus acutior tãto minores dat inducias. Secunda differẽtia est, quia bibita sunt cũ hac magis iuuatiua quàm supposita, cuius oppositũ est in colica. Causa autem differentiæ est, quia clysteria & lichina non ascendunt nisi difficulter ad intestina gracilia. Attamen bibita & supposita sunt in eius cura necessaria, & quamuis A. dicat quòd non refert à quo incipiatur an à bibitis an à suppositis, dummodo alterum subsequatur. Ego tamen existimo melius esse incipere à clysteribus ut intestina crassa mundificentur ab his quæ in eis continentur, ut uia exitus superfluitatum quæ dolorem faciunt intestinis gracilibus sit expedita, & facile possint descẽdere, & eo magis, quia oppilatio inferiorum & prẽcipue sacculi frequenter est causa retentionis superfluitatum in superioribus. Et consequẽter doloris eorum quamuis inferioribus, & propriè in sacculo nõ fit dolor propter suam amplitudinem. Et clystere primum debet esse lenitiuum secundum, acutum ut eradicet materias ab inferioribus, & trahantur à superioribus. Et clysteria ista debent esse magnæ quantitatis, & postea quàm citius fieri potest, subsequatur aliquod lenitiuum desuper. Et Auicẽ. dicit, quod sorbitio aquæ calidæ sedat dolorem. Ego tamen credo tutius esse ut exhibeatur oleum commune bene conditionatum 6. aut. 8. ℥. de bite calefactum, & elaboretur cum ingenio ut retineatur.

tur. Aut si abhorreatur detur ℔.1. brodij caponis uel gallinæ multum pinguis, sed melius galli decrepiti. Aut detur alia medicina lenitiua ex cassia, manna, & similibus dictis in colica. Et apud necessitatē miscean tur cum diaphœnicone, diacitonitē, electuario indo, & similibus. Aut ipsa sola electuaria exhibeantur cū lenictibus sicut brodio galli decrepiti, aut aliquo mo do secūdum exigentiam, ita ut fiat deoppilatio & re tenta educātur. Tertia differētia est, quia in iliaca magis est necessaria phlebotomia quàm in colica, ita ut non solum in apostemosa sit necessaria, sed etiam frequenter in alijs speciebus. Nam propter fortem dolo rem & multitudinem uenarum meseraicarum ueniētium ad gracilia sunt magis apta apostemari gracilia quàm intestina crassa. Item, quia facta oppilatione in gracilibus magis per corpus spargūtur humores con sueti euacuare quàm propter oppillationem in cras sis quæ sparsi phlebotomia sunt euacuandi. Obser uatis ergo his tribus differētijs, procedatur ad curam iliacæ secundum unamquanque causam secundum quod dictum fuit in colica. Item, ut intentiones illæ & remedia ibidem dicta secundum unamquāq; causam colicæ ad hunc locum afferantur, curando iliacā à simili causa pendentem sicut dictum est in colica. Nam à quacunque causa potest pendere colica ab eadem uel simili potest pendere iliaca & econtra. Et obseruetur quarta differentia, quia dieta debet esse magis tenuis in iliaca quàm in colica, quanto iliaca est acutior colica.

DE FLVXV VENTRIS.

CVm cibus in stomacho more solito non moratur, imò citius egreditur, non mutatus nisi parum, & fuerit cum hoc mordicatio & dolor in uentre & sitis, cum quo etiā plerunque adest uentris fluxus, in quo ante comestionem inuenitur aliquid pu rulentum. Detur ægro rob de succo uuæ acerbæ, aut de succo ribes, aut de succo gra natorum, cum spodij & ros. amborū, ana. drach. 1. Trochisci quoque de spodio constri ctiui itidem tribuantur. Nutriantur uerò ex adesia citrina & pullis cum aceto coctis & assatis, & cum succo uuæ acerbæ posi tis, in potu uerò sumat sumach cū aqua ros. Et deinde nutriatur ex cibo cui admiscetur sumach, qui uocatur sumachia. Totumque eius regimen ad hoc perducatur ut infrigi dare possit & constringere.

Hoc capitulum diuiditur in quinq; partes. In prima agit de lienteria. In secunda de fluxu chiloso. In tertia, de diarrhœa. In quarta, de dysenteria. In quin ta, de tenesmone. secunda ibi. Si uerò cibus non egreditur. tertia ibi. Si autem quod egreditur citrinū fuerit. quarta ibi. Quod si ex fluxu uētris euenerit excoriatio. quinta ibi. Trochisci ad tenesmonem. Primā partem diuidit in quatuor. In prima ponit generalia signa lienteriæ. In secunda agit de lienteria pendente à cholera & excoriatione siue ulcere stomachi. In tertia agit de lienteria pendēte à phleg. existēte in stom. In quarta parte agit de lienteria pendente à mala com plexione stomachi frig. & hum. sine materia. Secunda pars incipit ibi parum distanter à principio. Et fue rit cum hoc mordicatio. tertia ibi. Quod si non fuerit cum eo mordicatio. quarta ibi. Si autē cū hoc quod diximus nihil egreditur. In prima parte ponit duo si gna generalia lienteriæ. Primum, quod cibus in stomacho non moratur quantum contueuit. Secūdum quod egreditur, scilicet per anum extra corpus nō di gestus nisi parum. Est enim lienteria fluxus cibi indigesti. Quod potest esse tribus modis, aut quia cibus nullo modo est digestus, quia egreditur in ea qualita te & quantitate in qua sumptus est, aut quia est dimi nutæ digestus secundum quodlibet eius, aut tertio, quia aliqua pars eius difficilioris digestionis non est digesta reliquo ipsius existente digesto. In secunda parte, primo ponit signa lienteriæ à cholera & ulcere pendentes, quæ sunt mordicatio, & dolor in uentre, id est, in stomacho & sitis cum quo plerunque est flu xus uentris, in quo etiam ante comestionem inueni tur aliquid purulentum, id est, sanioſum. Deinde dat remedia infra scripta. Primum est rob de succo uuæ acerbę, aut rob de succo ribes, aut de succo granatorū quæ omnia sunt frigida, sic. & stiptica, & permiscen da sunt cum spodij, ros. ana, ʒ.1. & possunt dari hæ tria rob simul mixta, & singulum de per se. Secundū est trochisci de spod. quorum descriptio ponetur in hoc cap. & sunt præstātes in hac re. Tertium est quod nutriatur ex adesia citrina, id est, ex cibo facto ex len tibus cū pauco sapharani, sed prima aqua decoctio. lentium semper debet abijci. Item, ex pullis cum ace to coctis, hæc est gelatina. Item, ex pullis assatis posi tis in succo uuæ acer. id est, agreste, & in potu sumat aquam ros. infusionis sumach. Item, comedat suma chiam, id est, cibarium factum ex granis sumach frig. siccis, & stip. optime ualentibus in hoc proposito & myrtea & limonea sunt præstantis iuuamenti. Nota tamen quòd existente ulcere in stomacho caueas ab acribus & acetosis notabiliter, ne sequatur mordica tio intolerabilis. Et in casu ulceris ultimum remediū est succus plantaginis cum bolo ar. aut trochiscis de spodio dissoluris in succo dicto.

Quod si non fuerit cum eo in uentre mordicatio, neque quod egreditur pus ha bet admixtum, sed est uiscosum, & adest in flationis paucitas, & ructus acidus, & pauca sitis, ægro sicla & sinapis, & pi sces saliti tribuantur. Deinde cogatur ea uomere, sumendo salem, & mel, & ane thum coctum. Quæ si non suffecerint me

dicamen

dicamen quod expellit phlegma tribuatur, quod Recipe aloës, drachmam unam, co locynthidis interioris, drachmas quatuor, salis indi, drachmas quatuor, turbith, drachmam unam, ex his fiant pilulæ & suf ficiunt ad dosim 1. Vomitu præterea sæ pe utatur. Et cibaria quibus utitur in almuri per se intingātur. Et comedat ful cita quæ sale condiuntur, & acrimoniam habēt quæ appetitū prouocare consueuere.

In hac secunda parte primæ partis agit de lienteria a phlegmate dicens, quod si non fuerit mordica tio in stomacho, nec illud quod egreditur per anum pus habet admixtum, licet sit uiscosum, sicut est de natura phlegmatis, & paucitas inflāmationis & pau ca sitis, eructuatio acida quæ omnia attestantur frigi ditati, detur primo ægro hoc uomitiuum. Recipe anethi Manipulum unum uel duos bulliant in unam libram aquæ ad consumptionem medietatis et cole tur, cum qua decoctione colata 5. uel 6. unciarum ad ministrentur, mellis uncias duas, salis, drachmas du as, & totum tepidum sumatur postquam æger prius comederit siclam, id est, blitem, sinapim, id est, mo stardam & pisces salitos, quæ omnia sunt incidentia phlegma, abstergentia & subtiliantia, deinde tentet uomitum digitum aut pennam in gutture imponen do, ut phlegma simul cum eo quod sumptū est edu catur. Secundū remedium hoc non sufficiente est ut detur una ex pilulis infra scriptis. ℞. aloës solu tiui phlegmatis et cholerę ʒ.1. colocynt. interioris so lutiuę phlegmatis chol. & aquositatis ʒ.4. sal. indi so lutiui phleg. & melan. ʒ.4. turbith solutiui phlegma tis, ʒ.1. fiant pilulæ crassæ. Tertium remedium quod utatur sæpe uomitu, hoc enim promptius est ad mundificandum stomachum quam solutio. Quartum, quod cibaria sua quibus utitur intingan tur in almuri, id est, salsamento facto ex pisciculis sa litis & aromatibus, sparso, id est, dissoluto, & co medat fulcita quæ sale condiuntur, & quæ habent acrimoniam, id est, acuitatem per aromata quæ ful cita consueuerunt prouocare appetitum, & hæc fulci ta sunt mortatellæ, & similia.

Si autem cum hoc quod diximus nihil egreditur superfluum, neque quod expelli tur aliquid purulentum, uel phlegmaticum habet admixtum, ægro uinum forte pu rum tribuendum est. Et diaolibanum dandum, quod Recipe olibani drachmas decem, piperis, ameos, spic. cheisim, ani si, nigellæ, omnium, ana drachmas duas, balaustiæ, drachmas decem, mellis despu mati quantum sufficit ad conficiendum, de tur ex hoc in potu, quia stomachū calefacit & uehementer desiccat. Apozema quoq; qd in cap. colicæ passiōis nominauimus de tur. Et assuescat in potu sumere uinū purū.

In hac quarta parte & ultima huius primæ partis principalis curat lienteriam a mala complexione frigida & humida sine materia, & quæ dicit nota sunt. Nam ea quæ ipse concedit sunt calida, sicca, constringentia & stomachum confortantia. Et omnia nota sunt, cheisim, id est, leuisticum.

Si uero cibus non egredietur, sed res sub tilis, alba & aquosa cū qua sunt ea quæ epa tis significant debilitatem, ægro tribuatur id quod fit de scoria & diaolibanū, & elec tuarium diacalamenthum, et trochisci cale facientes epar quos nominauimus, & elec tuarium diacalamenthum, quod Recipe fo liorum rutæ, calamenthi, uitrum, ameos, carui, cheisim, zingiberis, cinamomi, ma cropiperis, omnium partes æquales, confi ciantur cum melle cocto. Et dentur alia medicamina quæ nominauimus in cap. epa tis ex his qui ipsum calefaciūt et cōfortant.

Hæc est secunda pars principalis huius capit. in qua agit de fluxu chyloso & habet duas partes. In prima agit de fluxu chyloso propter nocumentum epatis & maxime debilitatem attractiuę eius. In se cunda uero agit de fluxu chyloso sequēte nocumen tum stomachi & intestinorum, & maxime debilita tem retentiuæ eorum. Ibi secund. Si autem cum prę dicta ægritudine. In prima parte ponit primo signa fluxus chylosi dicens, quod si cibus non egredit imò egreditur res subtilis aquosa & alba quę est chilus, est enim chylus substantia alba, subtilis aquosa ex melio ri parte cibi per primam digestionem genita, adsunt etiam ea quæ significant epatis debilitatem, scilicet mala cōplexio frigida, aut apostema, aut oppilatio ex quibus debilitetur epar, & maxime secundum at tractiuam dentur remedia infra scripta. Primum id quod fit ex scoria ferri superius in capitulo de de bilitate stomachi descriptū. Secundum est diaolibanum in parte prēcedēti descriptū. Tertium, trochisci calefacientes epar, scilicet trochisci de rheubarbaro, trochisci de lacca, de quibus superius in capitulo de dolore epatis. Quartum est diacalamentum quod hic describit. Et nota sunt omnia ex sæpe dictis, et ualent hæc medicamina ad calefaciendum epar, exic cando, confortādo, & faciunt chylum penetrare per ipsum, & remouent eius oppilationes.

Si autem cum prædicta ægritudine non fuerit significatio debilitatis epatis, imo quod egreditur subtile est & album,

M

fuerit in ſtomacho grauitas, puluis de malis granatis ad tranſglutiendum dandus eſt, cuius confectio. Recipe oſſium granatorum aceto ſorum, & tritorum ut alchohol, drachmas decem, carui, ſeminis coriandri, amborum aceto acerrimo infuſorum, & poſtea aſſatorum ana drachmas uiginti, xilocarat, ſumach, balauſtiæ omnium ana drachmas decem, puluerizentur optime & dentur ad tranſglutiendum.

Electuarium quoque quod dicitur chanzi, detur, quod Recipe arillorum paſſorum tritorum ut alcohol, libram unam, myrtillorum ſiccorum puluerizatorum ut alcohol, libram ſemis, xylocerat, nabati, balauſtiæ ſeminis tamariſci, ameos omnium ana drachmas decem, conficiantur cum melle de canna, aut cum melle apum optime diſpumato, & electuarium ſumatur.

In hac parte ſecunda huius ſecundæ partis principalis curat fluxum chyloſum ex debilitate contentiuæ ſtomachi, & inteſtinorum prouenientem quę ſequitur ſecũdum plurimum malam complexionem humidam, non enim tanto tempore retinet chylum quod poſſit per epar attrahi mediantibus meſeraicis. Et ponens ſigna dicit, quod non ſunt ſigna debilitatis epatis, ſed adſunt ſigna debilitatis ſtomachi, quia grauitas. Tunc detur patienti puluis de granatis, cuius deſcriptionem ponit. Et ſunt nota omnia ex ſupraſcriptis. Xylocerata, id eſt, cornua ligni, et ſunt carubiæ. Hic autem puluis poteſt cum aliquo liquore permiſceri, ut miua & uino citoniorum. Secundum eſt electuarium quod dicitur chanzi, forte nomine inuentoris, & deſcriptio manifeſta eſt, hęc enim ſunt notabiliter ſicca, parum ſecũdum qualitates primas a temperamento recedentia, et confortantia rectiuam ſtomachi & inteſtinorum per ſiccitatem, ſtipticitatem & proprietatem.

Si autem quod egreditur citrinum fuerit, & anum mordicat, ægerque ſitim patiatur & febrem, trochiſci conſtrictiui de ſpodio, & aqua ſauich, hordei detur.

Et trochiſci conſtrictiui de ſpodio. Recipe roſarum rubearum, ſpodij ana drachmas decem, ſeminis acetoſi, ſumach, balauſtiæ, gummi arabici omnium ana drachmas quinque, informentur trochiſci pondere drach. 2. quorum unus cum un. 1. de rob citoniorum ſimplici ſumatur. Aqua uero ſauich hordei ita fit. Hordeum factum in aqua ipſum cooperiente bulliat donec aqua inſpiſſetur, deinde coletur & bibantur ex eo uncias quatuor, cum drachmis tribus, ſpodij & gummi arabici eadem quantitate.

In hac tertia parte principali curat diarrhœam græce, quæ latine ſignificat fluxum. Et dicitur a διαῤῥέω uerbo græco, idem quod fluo ſignificante, nomen enim generis ſibi uendicauit cum frequentius cæteris fluxibus accidat. Eſt autem deſcriptiue fluxus unius, plurium, aut omnium humorum prȩterquam ſanguinis, qui ſi flueret diceretur fluxus ſanguineus, maxime tamen hic curat fluxum cholericum dicens. Quod ſi illud quod egreditur fuerit citrinum, et anum mordicat, ægerque ſitim patiatur & febrem, quæ omnia choleræ atteſtantur, trochiſci de ſpodio conſtrictiui ſtatim dentur, quorum deſcriptio ſatis nota eſt. Et ſunt præſtantes, infrigidantes, confortantes, & fluxum ſtringentes, & maxime debent dari cum ſucco citoniorum. Similiter debet dari aqua ſauich, hordei, quæ fit ex hordeo torre facto ſuper quo ponatur tãta aqua, quod notabiliter cooperiat ipſum, poteſt enim eſſe aqua uigecupla, aut etiam minoris quantitatis ad ipſum & bulliat uſque ad aliqualem inſpiſſationem aquæ, deinde coletur, & cum quatuor uncijs eiuſdem miſceantur ſpodij, gummi arabici ana drachmas tres, & in potu pluribus uicibus ſumatur. Hæc enim optime confert infrigidando, conſtringendo, & dolerem ſeu punctionem ſedando.

Quod ſi ex fluxu uentris euenerit excoriatio, puluis de bolo ad tranſglutiendum detur qui Recipe pſilij drachmas uiginti, ſeminis plantaginis drachmas decem, gummi arabici, boli armen. amborum ana drachmas tres, pſillium aſſetur, & gummi, & bolus puluerizentur, & commiſceantur, & ſumatur in potu ex eo in mane drachmas tres, cum rob de citonijs & circa noctem tantundem. Cibus uero eius ſit pulmentum factum cum granis granatorum & paſsis cum aqua & aceto. Et cibus factus cum ſucco uuæ acerbæ, & ſumachia, & caſea, cui admiſcetur ſuccus ſumach, & his ſimilia cibaria. Trochiſci de balauſtijs qui cum nimie conferant diarrhœe, dandi ſunt cũ fluxus fuerit ſupfluus, ſiue habeat ſanguinem admixtum ſiue non.

Recipe

Recipe gallarum, ſiliquarũ nabati, ſeminis tamariſci, olibani, balauſtiæ, omnium partes æquales, opij, gummi arabici amborum ana partem ſemis, informentur trochiſci pondere drach. 2. ex quibus, unus cum uino ſumatur. ſi neq; calor affuerit, neque febris, ſed ſi febris affuerit cum rob de citonijs acetoſis ſumatur, qui tunc dandi ſunt cum fluxus uentris ſuperfluus fuerit.

In hac quarta parte principali Raſ. curat diſenteriam dictã a δύς, quod eſt male, & ἔντερον quod eſt inteſtinum: Iſidorus ſexto ethimologiarum, et eſt deſcriptiue fluxus uentris cum excoriatione, aut ulcere inteſtini. Pro cuius cura primo dat puluerem de bolo cuius eſt hæc deſcriptio. Recipe pſilij frigidi & humidi in ſecundo, ſed per aſſationem minuitur eius humiditas drachmas uiginti, ſeminis plantaginis frigidi & ſicci drachmas decem, gummi arabici frigidi & ſicci, uiſcoſi, boli armeni frigidi et ſicci, ſtiptici, uiſcoſi proprie in conſolidando ulcera inteſtinorum ana drachmas tres, pſilium aſſetur, & gummi, et bolus armenus puluerizati commiſceantur, de quo puluere ſumatur drach. 3. in mane & per duas horas ante cœnam cum rob de citonijs. Cibus ſit pulmentum, id eſt, ius cibale in quo ſint grana granatorum & paſſę, et aliquid aceti ſed modicum, timetur enim excoriatio ex aceto, item cibus factus cum agreſta, & ſumachia, id eſt, cibus factus cum granis ſumach, & his ſimilia, ſicut limonea & myrrhea. Dat tertio trochiſcos de balauſtijs opiatos, quorum deſcriptio nota eſt, et iubet dari drachmas duas pro uice cũ uino non exiſtente febre, & cum rob de citonijs ſi adſit febris. Hi tamen non debent dari niſi cum eſt ſuperfluus fluxus, & cætera non contulerint, una tamen drachma ab initio experienda eſt, ſiliqua nabati, id eſt carubia regionis illius.

Trochiſci ad teneſmon qui tunc dandi ſunt cum caloris abſentia fuerit, & uentoſitas erit nociua & ſonitus.

Recipe ſeminis hyoſcyami albi, ſeminis anethi. ſeminis fœniculi omnium ana drachmas quinque, ameos drachmas duas & ſemis, opij drachmas tres, ſeminis apij drachmas decem, fiant trochiſci de quibus pondus unius aurei in potu ſumatur.

Confectio electuarij de ſtyracæ, quæ antiquo fluxui uentris confert, ac teneſmon, cum neque febris, neque calor affuerit, ſed aderit uentoſitas nociua, danda erit.

Recipe caſtorei, opij, aſari, ſtyracis liquide, myrrhe, ſeminis hyoſcyami nigri, thuris, omnium partes æquales, mellis quantum ſufficit ad ſpecierum confectionem, cuius doſis ſit drachm. 2. uel tres.

Si autem poſtquam teneſmon decem tranſierit dies non uiſa fuerint medicamina conferre, & æger ſuper pectinem ſentit dolorem redeundum eſt ad clyſtere.

Quod recipe panici excorticati, rizi excorticati, lentium excorticatarum, roſarum ſiccarum, balauſtiæ, cupularum, glandium omnium ana Manipulum unum, omnia in tres libras aquæ coquantur donec ad unam & ſemis redeant, deinde colentur deinde ſumantur ceruſæ, cineris papyri amborum ana drachmam unam, boli armeni drachmam ſemis, uitelli oui unius aſſati duri, olei roſ. unciam ſemis, ex his omnibus in prædicto apozemate fricando diſſolutis clyſterizetur æger ſemel, aut bis.

In hac quinta parta & ultima huius capituli ponit curam teneſmonis, τεινεσμὸς autem ſiue melius σιρασμὸς græce idem ſignificat quod gemitus latine dictum a σιράζω uerbo græco, idem quod gemo ſignificante, eſt deſcriptiue expreſſio inteſtini recti cum gemitu & conamine ad egerendum facta ab expulſiua ſtimulata a cauſa prȩter naturam exiſtente in ipſo, aut in extremitate eius quæ eſt anus.

Hæc pars diuiditur in quatuor partes. In prima parte curat teneſmonem pauci temporis. In ſecunda teneſmonem longi temporis. In tertia ponit duo antidota optime ualentia in conſtrictione fluxus uentris. In quarta parte ponit remedium ultimum in teneſmone. Secunda pars incipit ibi. Quod ſi teneſmon fuerit longi temporis. Tertia pars ibi. Epithyma de quo. Quarta pars ibi. Quod ſi æger.

Primam partem poſſem diuidere in tres ſecundum quod tria affert remedia pro curando teneſmum, partes patebunt diſcurrendo per textum. Primum remedium eſt, trochiſci cum adſunt ſigna frigiditatis, & eſt uentoſitas nociua ab humore frigido eleuata, quæ cum ſonitu emittitur, horum deſcriptio eſt iſta. Recipe ſeminis hyoſcyami albi, frigidi in principio quarti gradus ſtupefactiui, ſeminis anethi calidi in ſecundo reſolutiui uentoſitatis, ſeminis fœniculi ſimiliter calid. omnium ana drachmas, 5. ameos calid. in ſecundo uentoſitatis reſolutiui drachmas duas ſemis, opij drachmas tres, ſeminis apij calid. aperitiui uentoſitatis reſolutiti ʒ. 10.

fiant trochisci, de quibus detur pondus aurei unius, sed medietas aurei in primis tẽtanda, nam in uno aureo ingrediuntur plura quàm sex gran. opij. Secundum remedium est, electuarium de styrace conferens antiquo fluxui uentris & tenesmo cum adsunt signa frigiditatis & uentositatis. Recipe castorei calidi in principio quarti, opij correcti assari, id est, baccarę calidę et siccę, styracis liquidę, mirrhę calidorum & siccorum, seminis hyoscyami nigri, frigidioris quam album, & deterius, quo raro utendum est, est enim frigidum in fine tertij gradus, album uero in principio, tertij thuris omnium partes æquales, mellis quod sufficit ad specierum confectionem. Et debet esse quadruplum ad species, dosis eius est a drachmis duabus ad tres, sed sufficiat medietas. Tertio, ponit clystere constrictiuum conueniens in tenesmo postquam transierint dies uiginti dolore existente in intestinis crassis. Recipe panici excorticati frigidi & sicci, rizi excorticati calidi & sicci, lentium excorticatarum, rosarum siccarum rub. balaustiæ, cupularum glãdium omnium frigidarum & siccarum ana Manipulum unum, bulliant in tres libras aquæ donec redeant ad unam & semis, sed iudicio meo opus esset maiore quantitate aquę pro sufficienti decoctione de qua accipiatur libram unam & semis, deinde misceatur secum cerusæ frigidæ & siccæ, cineris papyri babylonici calidi & sicci, stiptici añ. drachmam unam. Est autem papyrus babylonicus, iuncus sylueſtris super quo antiqui scribebant, hoc utimur ad obturandum uegetes ne uinum exeat, boli armeni drachmam semis, uitelli duri unius oui, olei rosacei, unciam semis, ex his omnibus ab inuicem commixtis fiat clystere, est enim constrictiuum sua stipticitate & uiscositate.

Quod si tenesmus fuerit longi temporis in quo non egreditur sanguis, sed rasura alba, & mucilagini similis, medicamen putredinis, quod in capitulo putridarum gingiuarum nominauimus, dandum est, ex quo in apozemate eorum quæ nominauimus fricato & dissoluto clystere semel, aut bis fiat.

Et si ex uentris fluxu in uentre uehemens mordicatio secuta fuerit clystere, fiat ex oleo rosato tepido. Si autem nullo modo mordicat clystere ex illo medicamine ad datur multotiens donec sanetur.

In hac secunda parte huius quintæ partis principalis curat tenesmum longi temporis quando iam factum est ulcus putridum in intestino recto, unde illud quod emittitur est album simile mucilagini sanioſæ, curat autem ponendo in clysteri suprascriptæ descriptionis medicamen superius positum in capitulo de cura gingiuarum sanguinolẽtarum, quod est notabiliter corrosiuum propter arsenicum, calcem, & reliqua acuta quæ ingrediuntur eius compositionem, de hoc tamen non est in clysteri nisi parua quantitas imponenda, scilicet drachmam semis, & si non senserit ardorem ponatur secunda uice unciam unam, & sic procedatur augendo quantitatem donec senserit notabilem ardorem, ponitur enim ad causticandum carnem putridam impedientem ulceris consolidationem. Propterea subiungitur quod si ardor superuenerit clysterizetur cum oleo rosaceo tepido ad ardoris sedationem. Illud tamen non fiat immediate, ne operatio medicinæ impediatur.

Epithyma quo uenter cum fluxus uehemens est, & uirtus debilitata leniendus est. Recipe galliæ, acatiæ, cyperi, mirrhæ, gallarum, cupressi, thuris, omnium partes æquales, ex omnibus his uino uetteri, aut succo citoniorum consperſis liniatur uenter, huic quoque quandoque additur panis bis coctus de syria. Si autem cum hac ægritudine fuerit calor, epythima fieri conuenit ex duobus sandalis & ros. & bolo armeno, & faufel, & gallia, & pane bis cocto cum succo macianorum, aut citoniorum, aut myrtino.

In hac tertia parte huius quintæ partis principalis describit duo antidota, primum in causa frigida. secundum, in causa calida, optime ualentia ad fluxũ constringendum, & descriptiones notę sunt. Acacia est gummi cuiusdam arboris, quæ non est apud nos, sed pro ea accipimus succum prunellorum immaturorum. Faufel, id est, auellana inda frigida et sicca, quam non habemus.

Quod si æger uehementer patiatur tenesmum & sæpe uadat ad sellam, & nihil tamen egreditur, collyrium istud subijciatur, est enim mirabile ad sedandum tenesmum, quod Recipe thuris, licij, croci, gummi arabici ana drachmam unam, opij drachmas duas informentur collyria & supponantur.

In hac parte ultima ponit remedium ultimum in tenesmo ipsius sedatiuum stupefaciẽdo, ex hoc enim medicamine debent fieri collyria, id est, suppos. subtilia longua ad quantitatem digiti parui, & debent optime ligari ut possint extrahi ad libitum, melior autem modus est, ut massa ex his medicinis cum albumine oui confecta optime permisceatur cum lino, scilicet accipiendo tantum de lino & massa illa quantum sufficit pro uno lichinio, & bene adinuicem misceantur, & exiccari permittantur & supponãtur apud magnã necessitatẽ, ita ut totũ collyrium anum ingrediatur, & cum dolor incœperit sedari, & somnus induci ilico extrahatur, est enim dubium si remaneret ne ægrum interimeret.

Recurre tamen pro administrandis opiatis ad ea quę dixi in tractatu de fluxibus. Rasis enim hic procedit ordine retrogrado in cura tenesmi, nam incipit ab opiatis, cum tamen debeant postponi. Item pro cura tenesmi debemus primo facere clystere mundificatiuum, deinde constrictiuum, tandem his non sufficientibus administrentur opiata incipiẽdo iuxta canonem Auicennæ, ab his quæ exterius applicantur. Quibus non sufficientibus uenientdum est ad suppositoria, dimittendo tamen ea pauco tempore. Tertio ad clysteria suppositorijs non sufficientibus. Quarto ad exhibitionem per os eorum quæ opiata sunt. Non tamen hæc administranda sunt nisi uirtute existente forti, nec quotidie sed per interualla.

TRACTATVS PRIMVS DE fluxu uentris in generali duo continens capitula.

DE QVIDDITATE SPECIE bus, causis, signis, & prognosticis fluxus in generali. Caput I.

FLuxus uentris est motus ad expellẽdum rem materialem a corpore per uiam intestinorum & ani factus a uirtute, aut aliqua causarũ præternaturalium. In hac diffinitione ly motus cadit loco generis. Et tangitur per ipsum causa formalis fluxus. Per ly ad expellendum tangitur finis, est .n. cuiuscunq; fluxus finis materie a corpore expulsio. Per ly rem materialem manifestatur materia siue obiectum a corpore expellendum scilicet ad differentiam uaporis uentositatis, & spiritus, quę non dicuntur res materiales apud medicos. Per ly a corpore per uiam intestinorũ, & ani, ponitur causa materialis, in qua reliquæ particulæ diffinitionis manifestãt causam efficientem, fit enim aut a uirtute expulsiua, aut ab aliqua causarum præternaturalium, sicut a cõpressione facta super uentrem, aut a grauitate materie uirtute iam defecta, sicut accidit in timentibus, & in propinquis morti in quibus casibus, aliquando nullo modo uirtus expulsiua concurrit, sed est defectus contentiuæ, quę tamen non est per se, & adequata causa fluxus, cum nullũ priuatiuum sit per se causa positiui, sed per se concurrit grauitas materiæ, & alia huiusmodi, defectus aũt cõtentiue per accidens.

Species & differentie fluxus sumi possunt secundum unamquanque causam in diffinitione positam ut a causa formali, quia motus ille est suauis uirtuti & repletioni proportionatus, aut insuauis, illis non proportionatus. Similiter a causa finali, quia aut expelluntur nocentia, & dicitur laudabilis, aut iuuantia & dicitur illaudabilis. Similiter a causa materiali obiectiua, quæ fluxu expellitur sumuntur hæ differentię. Quod enim expellitur. Aut est quid extrinsecum incorporeum sicut cibi, potus, & medicinæ, & sub lubricitate, & lienteria continetur. Aut est quid intrinsecum corporeum. Et hoc est duplex, aut est immediate ex cibo genitũ secundum plurimum eius. Et hoc est duplex, scilicet chilus, & dicitur fluxus chilosus, aut est fex, siue stercus, & dicitur feculentus, seu multi stercoris, aut non est immediate ex cibo genitum. Et est duplex, scilicet continens & contentum. Continens sicut membrum, pars membri, frustum eius, aut pellicula &c. Contentum uero quod fluxu expellitur. Aut est ex naturalibus humoribus, puta sãguine, phlegmate, cholera, et melancholia, & ab humore, pprio generaliter nuncupatur, quia sanguineus, phlegmaticus, cholericus, & melancholicus, & specialiter a specie uniuscuiusque, sicut phlegmaticus salsus, cholericus uitellinus, & sic de singulis: aut est ex non naturalibus sicut fluxus a prædictis humoribus corruptis perductus, quia fetidus, prasinus, eruginosus, sanioſus, uirulentus, lotiuus, sicut lotura carnis, aquosus, feculentus, niger, sicut sang. aut uini fex, felleus niger, et niger melãcholicus, et per adustionẽ phlegmatis genitus et fluxus diuersorum colorum, & quod est simile carni epatis. Et hi secũdum plurimũ sunt species epatici. Et quandoque est ex uermibus quotidie aut frequenter expulsis, sicut in infantibus qui lacte nutriuntur, et quandoque est ex lapidibus, quem tamen nunquã uidi, cum tamen semel uiderim apostema ex lapidibus duris, & satis crassis in inguine, & lapides e pulmone excreatos.

Differentię aũt fluxus sumpte a causa materiali in qua, sunt huiusmodi. Aut .n. fluxus est a toto. Aut a mẽbris particularibus. Si a toto sic est quintuplex, scilicet diaria, fluxus sanguineus, fluxus diuersorum colorũ, fluxus liquefactiuus, & cholerica passio. Si aũt sit a parte, aut est a cerebro, & dicit cerebralis, aut a stomacho & dicit licteticus siue stomaticus, aut ab intestinis in quib. materia paulatim cõgregata est. Et est quadruplex, scilicet lubricitas intestinorum, diarrhœa, fluxus sanguineus, & dyssenteria. Et hęc dissenteria est triplex, aut ab intestinis superioribus gracilibus, scilicet duodeno & ieiuno, aut a medijs, scilicet ileon & sacculo aut a duobus inferioribus, scilicet colon & recto, nonnunquam ab extremitate intestini recti, & dicitur tenesmus. Disenteria tamen secũdum plurimum est a materia ab alijs membris ad intestina defluxa.

Fluxus uero ab epate & kisti fellis & meseraicis dicitur epaticus. Materia etiam non fluente ab his dicitur epaticus, quando scilicet esset propter ipsorũ nocumentum, sicut est fluxus chilosus.

Fluxus autem a splene dicitur spleneticus secundũ plurimum existens melãcholicus: siue materia ab ipso splene defluat, siue non, modo sit factus impotens scilicet ad debite trahendum melancholiam aut propter oppilationem, aut debilitatem attractiue.

Ex quo infertur non esse inconueniens eundẽ fluxum simul epaticum & spleneticum nuncupari posse ob rationes diuersas. Descriptiue enim epaticus est qui fit uitio epatis, sicut spleneticus qui fit uitio splenis, nunc autem contingit utriusque uitio eundem fluxum fieri.

Sed a causa efficiente sumuntur differentię fluxus, quia aut fit a uirtute ex se principaliter operãte, quia primo digerit, secundo diuidit, tertio nociuum ex-

pellit, & dicitur fluxus criticus. Aut fit a uirtute stimulata non ordinate hos actus perficiente, & dicitur symptomaticus, siue ruinosus, in quo nociuum & iuuatiuum simul expellit. Symptoma enim græce est periculum, & ruina latine, inter quos interest multum. Nã in primo sicut debet esse ordine naturali, expulsiua prius incipit quam retentiua cedat, & paulatim sicut expulsiua expellit, ita retentiua cedit. Econtra in symtomatico prius cedit retẽtiua quam expulsiua expellat, & aliquando hæ duæ uirtutes quæ sibi debent esse naturaliter subordinate inter se aduersantur, cum aliquando conante expulsiua expellere conetur retentiua retinere, quæ contrarietas non est in fluxu critico.

Fluxus autem ab oppilatione contingens qui oppilatiuus nuncupatur secundum plurimum est symptomaticus. Fluxus autẽ facti ab alijs causis præter naturam efficientibus non concurrente uirtute sunt ex toto genere illaudabiles, & si fiant a causis efficientibus, non naturalibus, sicut a cibis & medicinis, aẽre & similibus quãdoq; sunt laudabiles quandoque illaudabiles, sed cum tot sint differentiæ, scilicet fluxus sumptę ab his causis in diffinitione positis hic.

In primis prosequar differẽtias fluxus quę sumuntur a causa materiali in qua. Deinde illas quæ sumuntur a causa materiali obiectiua. Tertio quæ sumũtur a causa efficiente. Quarto quæ sumuntr a causa formali. Quinto prosequar differentias fluxus sumptas a causa finali &c.

Sed prẽter causas fluxus generales a quibus sumũtur species, & differentię fluxus sunt aliq; causę minus generales, scilicet fortitudo membri, uel membrorũ mittentium, debilitas intestinorum recipientiũ, latitudo uiarũ, prẽsẽtia materię aptę ad fluxum sua multitudine modo substãtie mediocri et sua qualitate uirtutem stimulante. Sicut econtra causa diminutionis aut priuatiõis fluxus sunt, debilitas mẽbrorum mittentium, fortitudo recipientium, strictura meseraicarum, & aliorũ ductuum, materiæ inobedientia, quia pauca aut nimis crassa, aut uiscosa aut subtilis imbibita, carens acuitatę & mordicatione.

Causę autem magis particulares secundum plurimum concurrentes sunt debilitas attractiuæ, debilitas retentiuæ, debilitas & corruptio digestiuæ, debilitas expulsiuæ, & quandoque ipsius acuitas & fortitudo, hæ autem sequuntur malitiam complexionis sine materia, & cum materia cuiuscunque generis, licet sit rarius sicca in causa, uerum attractiua amplius debilitatur frigido, & retentiua humi. et digestiua debilitatur frigido, licet a caliditate superflua corrumpatur. Expulsiua uero debilitatur sicco, & a suo contrario fortificatur, licet omnis immoderata discrasia deijciat actum cuiuscunque uirtutis. secundo techni. Debilitãtur quoq; propter malam compositionem & proprie oppilationem, aut ægritudinem in superficie, similiter propter solutã continuitatem, & apostemata. Causę aũt corporeę magis remotæ sunt quecunq; possunt huiusmodi ęgritudines simplices aut compositas causare.

Causæ autem primitiuę sunt res non naturales inconuenienter applicitæ, sicut aẽr propter malam dispositionem eius manifestam uel occultam, et corruptionem suæ substãtię. Et similiter cibi & potus malichymi multarum superfluitatum, malę proprietatis malæ præparati, & inconuenienter sumpti, & sic de cæteris rebus non naturalibus, et sibi annexis. Et quãdoque res extraneæ sunt in causa, sicut morsus serpẽtum, casus, percussiones, & similia &c.

Signa fluxus generalia demõstratiua & rememoratiua satis manifesta sunt, sed pronostica futuri fluxus sunt huiusmodi.

Primum, signa arguentia cacochymiam, & materiæ multitudinem, & proprie cum non est sanguinea.

Secundum plurimus euentus fluxuum tẽpore illo quod contingit, scilicet ex aẽris dispositione manifesta uel occulta, aut ex ciborum malitia.

Tertium retentio aliarum euacuationum consuetarum, scilicet uomitus, sudoris, fluxus sanguinis narium, hæmorrhoidalis aut menstrualis, urinæ & cæterorum.

Quartum, rugitus & dolor circa uentrem, & proprie descendens.

Quintum, maior tinctura & humorositas egestionum consueta.

Sextum, tumor siue augmentum magis consueto circa hypochondria.

Septimum, quando urina post egestionem perseuerat subtilis & alba, tunc expectatur fluxus uentris qui forte erit cum rasura intestinorum, & proprie cũ non sentitur euentus nocumenti in altero membro, neq; alia manifesta euacuatio. Particularia uero signa dicentur in particularibus capitulis.

Pronostica. Omnis fluxus perducens ad casum pulsus, aut manifestam eius debilitatem, sicut est uermicularis aut formicans, aut ad frigiditatem extremorum perseuerantem mortalis, & moritur ęger post pulsus destructionem cum frigiditate extremorum.

Secundum, omnis fluxus sequens aliquam ægritudinem cum quo illa ægritudo non minuitur cum mala ęgri tolerantia, mortalis, significat enim humorum plurimum corruptionem.

Tertium in hydropisi fluxus omnis secundũ plurimum malus, sanguinolẽtus, pessimus & mortalis.

Quartum post fluxum fortem singultus superueniens, mortale secundum plurimum.

Quintum si retẽtio superfluitatum molesta, et eius expulsio non alleuiat, & fluxus diu duraueret, mortale.

Sextum fluxus prolixus in senibus mortalis.

Septimum fluxus uentris cum nausea, & uomitu ualde malus.

Octauum si in fluxibus apparent pustulæ, & subito delitescunt, malum, earum uero egressio & multiplicatio bona.

Nonum in uentris fluxibus mutationes egestionum iuuant, si non ad malum se transmutauerint, unde si fluxus fuerit niger ex adustione, postea fiat uiridis, deinde citrinus fit in melius transmutatio.

Decimum fluxus sequens apostemata intrinseca secundum plurimum mortalis.

Vndecimum alcheta, id est, traulis accidit diaria plurima propter humiditatem dominantem super membra ipsorum neruosa, id est, super stomachos eorum cum communitate suorum cerebrorum.

Duodecimum

Duodecimum secundum plurimum ille qui est lenis aut dure naturæ in pueritia, est apud senectutem contrario modo se habens.

Decimumtertium omnis fluxus uentris accidens post ægritudinem uehementem est significatio mortis, quia significat corruptionem subitam, & propriè in senibus.

Decimumquartum cum cibatur habens uentrem liquidum, & non additur uirtus eius, tũc nõ cures eũ.

Decimumquintum qui egerit species diuersas cũ multa corruptione nõ est constringendus nisi uirtus cadat, perducit enim ad ægritudines difficiles & fraudulentas si constringatur.

Decimumsextum si alicui fluxus uentris constringatur, & non fortificatur significat quòd corpus non recipit cibum.

Decimumseptimum si quis plus assellat in die quã in nocte, & quandocunque sumpserit cibũ tunc causa eius est debilitas stomachi, si autem plus in nocte cẽ; in die causa est debilitas epatis.

Decimumoctauũ multotiens succedit fluxui propterea quod expellitur subtile, & remanet crassum colica uehemens.

Decimumnonum est Auic. cũ retentio conturbat, & solutio facit acquirere tranquillitatem, mortale secundum plurimum. Quod dictum intelligitur de retentione rationabiliter facta, & de solutione faciente tranquillitatem respectu nocumenti secuti ex retentione, non autem respectu dispositionis principalis, sicut accidit in phthisicis aut alio modo consumptis, & ualde debilibus, quorũ uirtutes naturales proprijs grauantur humoribus, est enim mortale, cum sit necessarium aut solutionem, scilicet more, aut retineri, quorum utrumque ducit ad mortem, & ex hac glossa apparet solutio omnium instantiarum quę contra hunc textum. A. fieri consueuerunt.

DE REGIMINE VNIVERSALI PRÆseruatiuo & curatiuo. Cap. II.

Regimen fluxus est duplex, preseruatiuum & curatiuũ. De preseruatiuo sit prius sermo quod tribus completur intẽtionibus. Prima euacuat humores superfluos. Secũda discrasiam membrorum alterat, quæ sunt causa fluxus ipsa confortando, oppilationes & cætera ipsorum nocumenta remouendo. Tertia ordinat debitũ regimen sex rerum non naturalium.

Pro prima intentione si humor superfluus fuerit sanguineus aut alij humores mixti cum sanguine, dominante sanguine aut ipsis equatis ad bonum intellectum, scilicet secundum debitam proportionem geometricam fiat phlebotomia, aut alijs modis sanguis minuatur, deinde alij humores secundũ opportunitatẽ euacuentur, si uerò alij humores sanguini dominarentur prius educantur, postea sanguinis minutio fiat, & si soli sine sanguine peccauerint soli educantur, & similiter si solus sanguis peccet sine alijs, quod rarissime accidit in fluxibus solus euacuetur. Phlebotomia uerò fiat à uenis euacuantibus à membris in quibus materiæ peccantes continentur, ut si in matrice fuerit retentio menstruorum aut fluxus hæmorrhoidarum in causa phlebotomentur saphene, & si in causa fuerit epar phlebotometur basilica dextra, et si splen basilica sinistra, & si totum uena communis, & si caput cephalica aut fiant uentosationes aut sanguisuge apponãtur secundum horum membrorum exigentiam & sanguinis quantitas educatur secundũ exigentiam repletionis, & tolerantiam uirtutis. Similiter alij humores euacuentur cum proprijs respicientibus humores peccantes & membra in quibus peccant quæ medicinæ sint benedicte non exoluentes, neque membra debilitantes sicut aloës lotus, agaricus, & proprie præparatus, reubarbarum, mirabo. sena, epithymũ, cassia, manna, & similia. Cauẽdum est à scammonea colocynthidæ, turbith, elleboro, cucumere asinino, euphorbio, & similibus corpus inflãmantibus & membra debilitantibus. Et ex compositis sunt pilulę alephãg. de hiera simplici, communes, de reub. stomaticæ & similes. Item, diacatolicon elescof. diaprunis compositum nõ solutiuum, & similia.

Cauendum est etiam ab aggregatiuis aureis & similibus, item ab electuario de succo rosarum diaphœnicone electuario indo, diaprunis solutiuis & similib. Nisi forte ex his exoluentibus aliquid modicũ cum medicinis benedictis supra scriptis misceretur in corpore forti, cuius uenter non esset obediens, & hę intẽtiones maxime in corpore repleto sint integrate exminoratiuo digestiuo & eradicatiuo etiam iteratis secundum opportunitatem &c. Secunda intentio, scilicet discrasiæ membrorum alteratio perficitur cum contrarijs membra ipsa proprietate & moderata stipticitate confortantibus. Maxime autem confortãdus est stomachus & epar cum sint potissima causa generationis humorum. Quapropter eligãtur propria frigida, sicut aqua endi. & syru. eius, aqua cuscutę, cicoreę, & similiũ &c. Et calida propria sunt sicut aqua absynthij, eupatorij, & syrupi ex ipsis. Item diarodõ abbatis, triasandali, aromaticum ro. & similia. Et ex proprijs confortantibus stomachum & epar sunt pelliculæ intrinsecę stomachorum gallinarum lote cum uino & exiccate. Epar adip. id est lupi caro limaciarũ. Item, epar gallinarum anserum, & anatum, passulæ, fistica, & auellanæ torrefactæ. Et si fuerint oppilationes syr. ace. compositus, de eupatorio & similes. Et si splen fuerit in causa propria sunt tamariscus, scolopẽdria, cortices, radicum capparorum, sem. agni casti, sem. portu. acetum, & similia. Cauendum tamen est à superfluo usu aceti & propriè acuti, tam in cibis cẽ; in medicinis &c. Tertia autem intentio, scilicet debitum regimen sex rerum non naturalium est ut aẽr sit temperatus, aut aliqualiter cõtrarius discrasiæ membrorum corrigendæ. Cauendum autem est à uentis & aẽre lacunali aut excedente secundum aliquam qualitatem, aut aliter infecto & putrefacto. Sit parcus in cibo & potu, & fiant naturæ digestiones & uinum suum sit pauciferum, aut mediocris uinositatis moderata stipticitate participans, & lymphetur secũdum exigentiam temporum complexionum & consuetudinum cum aqua bene conditionata, & similiter cętera cibaria sint etiam boni chymi, facilis digestionis, paucarum superfluitatum bene pręparata nõ ualde fluentia neque nimis spissa. Cauendum est à diuersitate ciborum in mensa una, surgat etiam à mensa cum reliquijs famis, neque comedat nisi fame præcedente. Somnus eius sit mediocris & sit maximè

nocturnus, in meridie tamen dormire poteſt per horam à medio Madij uſq; ad medium Auguſti. Procuret omnes euacuationes à natura inſtitutas, & etiã diu conſueras, & ſi non fuerint naturales. Coitus ſuperfluus uitetur. Et non coeat niſi à natura fuerit multum ſtimulatus. Vitentur motus ſuperflui intenſiuæ & extenſiuæ. Exercitium tamen moderatũ ſtomacho ieiuno conuenit. Sit ſperans gaudens, & omnes animi delectationes quærat. Soliciras & triſtes animi fugiat cogitationes, iram, triſtitiam, & omnia accidentia animi ualde exceſſiua &c. Nunc ſequitur de cura ipſius fluxus in generali: cuius principiũ ante ponebatur, nunc autem etiam ponetur.

Cura fluxus in generali ſeptem completur intẽtionibus. Prima cauſam remouet, aut ſaltẽ minuit, ſiue ſit corporea, ſiue incorporea. Secũda membrum mittens regit ſi aliquod eſt in cauſa ſuperflua ab eo euacuando, diſcraſiam eius corrigendo & ipſam confortando. Tertia inteſtina confortat & mundat à ſuperfluitatibus in ipſis exiſtentibus & dolorem ex curſu humorum præcedentium lenit. Quarta humorem ad inteſtina fluentem uel fluxurum diuertit. Quinta humorem incraſſat uias & ductus conſtringit & inteſtina confortat ne recipiant etiam ſenſum obtundens apud neceſſitatem. Sexta accidẽtia corrigit. Septima ordinat debitum regimen ſex rerum nõ naturalium & annexorum ſecundum exigentiam intentionum.

Prima intentio, ſcilicet cauſæ remotio aut minoratio completur hoc modo. Nam ſi ſit cauſa primitiua, ſcilicet cibi & potus hoc facientes, aut conſtitutio auſtralis aut borealis, & aẽr male diſpoſitus ſecundũ qualitates manifeſtas aut occultas: aut modũ ſubſtantiæ ſicut fuit anno .1450. Ferrariẹ in quo fuit multitudo fluxuum quæ ueriſimiliter pendebat ab aẽris diſpoſitione. Effectus namque uniuerſales reſolui debent in cauſas uniuerſales. Hæc ergo & ſimilia remoueantur & inducatur regimen contrarium. Similiter & potus fluxũ facientes aut augentes uitandi ſunt & his contrarijs eſt utendum. Similiter aẽr uentoſus uitandus eſt & eius exceſſus ſecundum qualitates manifeſtas eſt contemperandus. Et ſi corruptus ſit cũ igne & odoriferis corrigendus eſt. Idem eſt iudicium ſi accidentia animi fuerint in cauſa. De fluxu tamen à rebus non naturalibus & extraneis exiſtente eſt ſpeciale capitulum inferius. Quod ſi in cauſa eſt medicina ſolutiua frangatur eius audacia, & cito à corpore educatur cum aqua calida ſumpta in potu etiam uſq; ad. ℥.12. ſex tamen ℥. communiter ſufficiũt, aut cum aqua hord. ſola, aut mixta cum zuccharo rubeo quæ lauando & abſtergendo eam educit, aut cum comprimentibus, & propriè cum ſucco cydo. aut cydonijs ipſis & ſimilibus comprimentibus, & propriè præcedentibus huiuſmodi lauãtibus, & abſtergentibus, de quibus ſtatim dictum eſt. Et clyſteria lauatiua & abſterſiua optime cõferunt. Si uerò cauſa fuerit corporea ſicut multitudo aut malitia humoris, et fluxus fuerit qualis & quantus oportet, & in ſumma uirtuti & repletioni proportionatus, iuxta ſententiam Hip. dimittatur. Eſt enim natura tunc ſufficiens in ſuis ſuperfluis expurgandis, huius autem ſignũ eſt potiſſimum quia confert & bene fertur. Si uerò fuerit ſuperfluus uirtuti aut repletioni improportionatus cohibẽdus eſt iuxta ordinem ſequentium intentionum. Si autem fluxus fuerit diminutus in cõparatione ad multitudinem materiæ aut eius malitiam ſecundũ quod accidit in fluxibus communiter occurrentibus præcipue his temporibus in quibus eſt tanta multitudo fluxuum quorum materia multa & maligna exiſtens paulatim & in longo tempore à natura educta quandoque nocẽs membris principalibus in quatuor diebus interficit, & quandoq; inteſtina excoriat, & tandem profundius ſoluit continuum ita ut interficiat aut ulcera magna derelinquat. In his enim caſibus cõſiderandum eſt qualis ſit materia. Si enim fuerit ſanguis aut mixta cum ſanguine & proprie corpore exiſtente carnoſo & cæteris omnibus, aut pluribus conſentientibus phlebotomiæ, phlebotomentur, aut de uena cõmuni ſi repletio ſit in toto aut de baſilica dextra ſi epar fuerit in cauſa, aut ſiniſtra, ſi fuerit ſplen in cauſa, aut ex ſaphenis ſi retentio menſtruorum aut hęmorrhoidarum fuerit in cauſa, & hauriatur quantitas ſanguinis ſecundum exigentiam circunſtantiarũ. Sunt tamen huiuſmodi materiæ & proprie facientes dyſenteriam communiter multum diſtantes à natura ſanguinis ſicut cholera praſſina & alij humores in melancholiam per aduſtionem uerſi, unde ſecundum plurimũ non competit phlebotomia. Si autem non fuerit mixta cum ſanguine & natura tentaret eius euacuationem per aliam regionem ſicut per uomitum ſudorem & urinam, & cætera adiuuetur, ſic enim materia per illas regiones paucificata fluxus uentris minorabitur. Si autem nullum horum adſit ſecundum quòd eſt in diarrhœis & dyſenterijs communiter occurrentibus. Eſt iuxta primam intentionem materia per eandem regionem minoranda, & propriè cũ fuerit multa aut maligna ratione quantitatis occulte aut manifeſte, & hoc quàm citius fieri poteſt. Solutiuũ autem debet eſſe in principio hoc modo conditionatum. Primo, ſit frigidum potentia ſi humores ſunt calidi ſecundum quòd eſt ut plurimum & propriè in dyſenterijs. Secundo, ſtomachi confortariuũ & etiã inteſtinorum. Tertio, humoris fluentis eductiuum. Quarto, non multum ſtipticũ ut in principio. Si humores ſint frigidi, non tamen multũ declinent ad calidum. Si ergo humor fluens fuerit cholericus ſecundum quòd eſt frequenter & propriè qui facit dyſenteriam. ℞. tamarindorum. ℥.z. uel ab. ℥.z. uſq; ad. ʒ. diſſoluantur cum. ʒ. ℥. aquę lactis & addatur. ℥.1. uel quantum ſufficit iulep ro. aut ſyr. de ribes aut de acetoſi. citri. aut de acreſta. Et ſi deficeret aqua lactis ſumatur aqua plantagi. uel endi. uel portu. uel florum nenufaris. Et ſi humor fluens ẽfuerit melancholicus in 4. ℥. aquæ caſei ponatur in infuſione. ℥.1.s. ſene. craſſo modo puluerizate, aut. ʒ.3. epithymi. Et bulliat epithymum una ebulli. ſed ſcene longiori tempore, & colata ab epithymo aut à ſcena miſceatur cum. ℥.1 myrabo. indorum, & dulcoretur cum. ℥.1. ſyr. uiol. aut de floribus nenufaris ſi malãcholia fuerit aduſta.

Si uerò non aduſta cum. ℥.1. ſyrupo de epithymo & calida exhibeatur. Cauendum tamen ſi ſtomachus ſit abhorrens ne medicina ſit nimiæ quantitatis ne cogatur ad uomitum, & in eo caſu minuatur aqua caſei aut alter liquor, dummodo poſſit potari & remaneat eiuſdem potentiæ, & ſi deficeret ſerum caprinum, ſumatur aqua boraginis uel bugloſſæ, ſi melancholia fuerit non aduſta. Si uerò fuerit aduſta ſumatur

matur aqua uiol. & florum nenufaris, multotiens tamen propter uomitus timorem cogimur dare in forma pillularum, & in hoc caſu in materia melancholica accipiantur. ʒ.s. ſcene, & ʒ.s. mirabo. indorũ cum duobus gra. zing. & in cholerica à ʒ.1. reubar. uſq; ad z. & conficiantur pilulæ cum aqua plantag. aut ſero caprino aut aliqua ex aquis ſuprapoſitis. Si autem humor fuerit phlegmaticus tunc ſumat. ʒ.s. uel quantum ſuffi. pilulæ alephanginarum aut tantundem pillu. ſtomaticarum deſcrip. Me. quæ incipit. Pillulę ſtomaticæ ſtomachum & digeſtionem confortant, & ſi mallet medicinam liquidam. ʒ.3. carthami craſſo modo contuſi cum. ϑ.s. galãge infundantur in. ℥.2. mellis ro. per ſex horas, poſtea colentur & ipſi melli ro. ſic colato & expreſſo addantur. ʒ.z. mirab. Kebulorum ſubtiliter puluerizatorum, & cum ſuffic. quantitate aquę abſynthij ſumatur in potu, & ſi phlegma ſit ſalſum diſtemperentur cum aqua caſei, & loco carthami poſſunt accipi. ʒ.z. polypodij & infundi ſicut dictum eſt de carthamo. Si autẽ humores fluentes fuerint mixti ſicut phlegma & cholera ſecundum quòd eſt frequenter exhibeatur reubarb. à. ʒ.1. ad. z. cũ ſuf. quanti. aquæ caſei aut aquæ endi. & uno cocleario uini, & dulcoretur cum iulep. roſ. aut ſimilibus tuo propoſito deſeruientibus. Et ſi cũ his mixtis fuerit humor melancholicus bulliat in aqua caſei aliquid ſcene aut epithymi aut mirab. indorum & cum ea ab eiſdem colata diſtemperetur reubarbarum aut ex reubarbaro conficiãtur pilu. ſicut dictum fuit ſuperius addẽdo aliquid ſcene epithymi aut mirab. indorum. Myrabolani enim in omnibus ſeruiunt caſibus. Citrini ad choleram euacuandam, Kebuli ad phlegma. Indi ad melãcholiam, & poſſunt exhiberi in infuſione ubi parua ſit intentio ad conſtringendum, ubi autem maior non dentur in ſubſtãtia torrefacti, ſed ubi adhuc maior exibeantur torrefacti, ſicut cum fluxus multum præceſſerit, idem iudicio de reubarbaro & cæteris medicinis, parum enim conſtringendum eſt in prin. in medio mediocriter, in fine maxime.

Moderni tamen quidam in omni fluxu & in omni tempore indifferenter utũtur reubarbaro torrefacto.

Eſt etiam uariandum in ſolutiuis ſecundum diuerſitatem excoriationis uel alterius nocumenri ex parte loci: nam ſi excoriatio ſit in ſuperioribus, ſcilicet ieiuno & duodeno magis cum timore ſoluendum eſt, & cum his quæ ſtomachum & inteſtina cõfortant, licet in hoc caſu multum properandum ſit cum ægritudo non det inducias quantas dat cũ excoriatio ſit in alijs inteſtinis. Si uerò in medijs, in ileo & ſacculo iudiciũ eſt medium. Si in infimis, ſcilicet colo & recto, audacius eſt ſoluendum. Eſt etiam ſecundnm hanc uariẽtatem diuerſificanda medicinarum cuiuſcunque generis approximatio, quia ſi excoriatio ſit in duobus ſuperioribus, medicinę dentur per os, quia iuxta Ga. clyſteria non tranſcendunt ieiunum, imò in dyſenterijs neque ad ileon peruenjunt, quia clyſteria parum retinentur, & eſt continua uoluntas ad expellendum etiam cũ imponuntur. Si uerò in duobus inferioribus maxime conferunt clyſteria, parum uerò medicinæ bibitæ, in duobus medijs iudicium eſt medium, utreque enim mediocriter conferunt. Secũda intentio, ſcilicet regimen membri mittentis expedienda cũ citius fieri poteſt. Tria exigũt regimina. Primum eſt materiam ſi qua ſit in ipſo euacuare. Secundum dyſcraſiam eius corrigere. Tertium ipſum confortare ut fiat minera laudabilis humoris. Euacuatio autẽ per phlebotomiam qualiter debeat fieri dictum eſt in prima intentione, euacuationes etiam reliquę ibidem dictæ quantum poſſibile eſt reſpiciant membrum mittens. Dyſcraſia etiam membri mittentis contrarijs corrigatur interius & exterius applicitis quæ moderata ſtipticitate participent, & ſingularem habeãt ad ipſum proprietatem ut uirtutes ipſius confortentur.

Tertia intentio ſcilicet inteſtinorum mundificatio, confortatio & doloris ſedatio, quæ die immediate ſequente exequenda, aut quàm citius fieri poſſit completa prima intentione perficitur. Si excoriatio aut dolor aut aliud nocumentum ſit in inteſtinis ſuperioribus & ab humore calido cum aqua hord. calida in potu ſumpta. Cuius q̃titas ſit circa. ℥.5. & ſi uolueris magis confortare miſ. ℥.3. aquæ hordei cum. ℥.z. iulep ro. uel cum ℥.s. zucchari ro. & ſi humor fuerit frigidus miſceatur tantũdem aquæ hord. aut aquæ zuccharate cum ℥.z. mellis roſ. & calida ſtomacho ieiuno ſumatur in potu, & ad hanc intentionem eſt aqua lactis ſumpta in potu propriè cum humores fuerint aduſti aut baurachij. Si uerò nocumentũ fuerit magis in inteſtinis inferioribus fiat hoc clyſtere commune in cauſa calida ℞. aquæ hord. factæ ſecundum artẽ ℥.16. uel. 17. olei roſ. ℥.3. uitelli oui nume. 1. adipis renum capræ uel hircine. unc. 1. fiat clyſtere, & ſtomacho ieiuno tepidum imponatur. Debent enim clyſteria in hoc caſu eſſe minus actu calida quàm in alijs caſibus, aliter non poſſunt retineri. In cauſa uerò frigida loco aquę hor. ponatur aqua mellis, aut ſupra ſcriptis addatur mel. ro. unc. 2. & oleũ camomellinũ eſt in hoc caſu conueniens. Clyſtere quoque ex aqua decoct. furfuris, aut ex brodio renum capre uel caſtrati aut ex ambobus ſimul mixtis cum reliquis in altero clyſteri poſitis eſt in hoc præſtans. Et ſi materia eſſet nimis calida naturaliter aut per aduſtionem, ſicut eſt cholera zinaria aut praſſina aut melancholia genita per aduſtionẽ choleræ, ſuc. portul. aut cucurbite aut mucilago pſillij ſupra ſcripto clyſteri facto ex aqua, ſcilicet hordei &c. addatur in quantitate. unc. 2. aut quantum uidebitur. Si uerò nocumentum ſit in inteſtinis medijs, tunc & potata & clyſterizata conueniunt diuerſificanda ſecundum materiæ diuerſitatẽ.

Quarta uerò intentio, ſcilicet materiæ diuerſio immediate poſt tres primos dies expedienda uel immediate poſt tres primas intẽtiones expedienda, aut etiã ſimul cum ipſis ſi fieri poteſt perficitur cum phlebotomijs dictis in prima intentione ſi fuerint in caſu expedientes. Itẽ, uomitu ſi ad ipſum natura inclinetur ponendo digitum aut pennam oleo intinctã in ore. Vomitiua tamen fortia quæ poſſent nocere in fluxu uitanda ſunt. Lenia autem ſicut aqua hord. tepida & ſimilia concedi poſſunt. Similiter prouocari poteſt urina cum lacte ſe. cõmunium in cauſa calida aut decoct. radicum aſparagi & ſimilium in cauſa frigida, & citonia ſunt ad hoc ſingularia, prouocãt enim urinam & confortant & ſtringunt fluxum, prouocatio etiam ſudoris cunctas in hoc diuerſiones excedit penes Hip. inquit enim quòd uomitus ſedat fluxum & fluxus uomitum, & uomitus uomitum, & fluxus fluxum, ſed ſudor utrunq;. Prouocatur autem ſudor

& ſimul

& ſimul fit diuerſio ad extrema lauãdo brachia cum aqua calida fricando & attrahendo ab humeris uerſus manus. Item, receptio fumi ab aqua calida eleuati ad faciem pectus & reſiduum corporis eſt ad hoc conueniens. Item, poſitio ægri in balneo uel in ſtupha in quo ſudet. Et ſomnus adiuuat ad ſudorem & anhelitus retentio, ligationes quoque uctoſationes & uerberationes partium ſuperiorum fluxuum materiam diuertunt, ſed lotio, fricatio, & ligatio crurium ſuſpecta eſt ne materia mota inferius amplius fluat ad inteſtina, ad quæ fluere incepit, & in his caſibus omnibus omnis euacuatio naturalis, ſiue præternaturalis diu conſueta prouocetur, unde prouocentur menſtrua et ſanguis hęmorrhoidalis, & fluxus ſanguinis narium diu conſuetus, & ſi qua ulcera antiqua cõſolidata fuerint reſcindantur, idem ſit iudicium in cæteris.

Quinta intentio, ſcilicet humorum incraſſatio, uiarum & ductuum conſtrictio perficitur cum interius ſumptis, exterius applicitis ſuppoſitis & ſuffumigatis, quæ intentio eſt, aliquando citius, aliquando tardius ſecundum materiæ multitudinem & uirturis tolerantiam exequanda. Rob conueniens in cauſa calida ſunt rob de ribes, de acreſta, de cornibus, de berbere, de ſumach, & eſt etiam propriũ, prohibet enim ne uiſcera materiam ad ipſa fluentẽ ſuſcipiant rob de moris immaturis, de cydo. de piris, de aceroſitate citri. & cum hoc eſt proprium in confortatione cordis rob de fructibus. M. rob. myrtinum. Et ex eiſdẽ poſſunt fieri ſyrupi, ſed rob ſunt præſtantiores, quia zuccharum & mel uentrẽ liniunt, his ergo uel aliquo iſtorum utere, exhibendo ab unc. s. uſq; ad. 1. uel plus uel minus ſecundum ægri appetitum quæ uidentur magis tuo propoſito deſeruire. Rob de granatis licet apud M. conferat eſt mihi ſuſpectum cum Aui. in curatione generali febrium ponat ſuccum granatorum inter uentrem lenientia, & ſimiliter in multis alijs capitulis, credo tamen quòd magis ſoluat comprimendo & eſſet conueniens ubi ſoluendum eſſet opus ſtringere. Syrupus de papauere optime confert cũ opus eſt aliqualiter propter dolorem ſtupefacere & in ſomnum inducere, ſed in cauſa frigida accipiantur aliqua ex his rob minus frigidis, ſicut rob de myrto, de cydonijs, & ſimilia, & miſceantur ſiue in iplis fundãtur aliqua aromata calida, ſicut maſtiche, lignum aloes, thus, gallia muſcata, macis, gariofili, nuces, cypreſſi, et ſimilia, hi autẽ rob. & ſyrupi ſumi poſſunt ſine alterius rei mixtione, ſed communiter ſumũtur cũ aqua ferrata aut aqua acet. aut plantaginis, aut portulacę, aut nenufaris, aut aqua ferrata decoctionis ſumach, aut in qua infuſum fuerit, aut coctũ thus, maſtix, gariofili, & ſimilia, in cauſa frigida, ſimiliter aqua decoctionis ſorbarum, meſpilorum, cydoniorum, ſe. plãtaginis, ſe. acetoſe, prunellorum ſilueſtriũ, cornium, tragacanthi, gummi arab. & propriè cum ſunt torrefacta, & ſucci multorum ex prædictis ſunt cõuenientes, & per ipſorum inſpiſſationem poſſunt etiam fieri rob, & permiſcendo zuccharum aut mel cum aquis, aut ſuccis ipſorum poſſunt fieri ſyru. & de ſubſtantijs ipſorum poſſunt fieri electuaria, ſicut eſt electuarium de ſorbis, de cydonijs & diatritoniten quod eſt in cõmuni uſu, & his poſſunt addi alia contingentia ſecundum quòd tuo propoſito eſſet conueniens. Cydonia quoque & pira condita, & meſpila, & ſorbæ & huiuſmodi ad hoc conferunt. Sed in cauſa frigida, ſuccus & aqua menthe, & foliorum cypreſſi ſunt præſtantes, & quædam alia quæ trituratione indigent cõuenientia in fluxu calido, ſicut ſpodium, roſe, ſemen portulacæ, ſemen acetoſe, gummi ara. tragacanthum galle, barba hircina, coriandrum infuſum in aceto, ſumach amylum, balauſtie, cortices granatorum, berberis, myrtus, camphora, antera, ſang. drag. ramich. acatia, hypociſthis, lapiſemathitis, bolus, ar. terra ſigillata, Karabe, margarite, cornu cerui, papauer albũ & ni. hyoſcyamus, & opium quæ ſtupefaciendo & compingendo retinent, & hæc ſi uſtulentur ſunt magis retinẽtia, niſi papauer hyoſcyamus, & opium, & ſimilia ſtupefactiua quæ propter uſtionem uirtutem ſtupefactiuam amittunt. Sed in cauſa frigida calida ſtiptica aut uiſcoſa, ſicut thus, maſtix, gallia, gariofil. xyloaloes, aniſum, ciminum, naſturtium, & ammi torrefacta. Item, coagulum hœdi uel leporis, & caſeus antiquus prius bullitus in aqua ut ſal remoueatur, deinde exiccatus & trituratus eſt apud Auic. præſtantior quàm coagulum &c. Quædam tamen ex his magis ad unam intentionem deſeruiunt quàm ad alteram. Coriandro utimur quando uolumus materias incraſſare & compingere, ſed luto ſigil. & ſanguine draconis quãdo excoriationem eſſe credimus, ſpodio quando dolores pungitiuos ſedare intendimus, acatia ſanguine dra. Karabe quando oportet ſedare fluxum ſanguinis, & ſucco barbe hyrcine quando uenter & ductus laſſe reſudant materiam ad inteſtina, adipibus utimur in pũcturis mordicationibus & excoriationibus inteſtinorum, mucilagine pſilij in expellendo reſiduũ materiæ rebus narcoticis utimur quando quęritur ſtupefactio & ſomnus materierum incraſſatio, ſed in fine rei tantũ, quando alia non contulerint in deſperatione & cauſis magnis & timoroſis, non tamen hæc danda ſunt niſi adhuc ſtante fortitudine uirtutis. Bdellio utimur in prohibendo fluxum ſanguinis hęmorrhoidalis, bolo ar. utimur, & ſucco plantag. in conſolidando ulcera ſtomachi & inteſtinorum, & ſunt propriè cum ſignis caliditatis, & cum ſignis frigiditatis, his addatur thus, maſtix, & ſimilia, quibus uti potes in clyſteribus, & per os ſecundum neceſſitatis exigentiam. Ex compoſitis eſt electuarium de fructibus deſcriptione Meſ. & electuarium de ſorbis eiuſdem. Item, duo electuaria Nicolai conſtrictiua, ſed in cauſa frigida electuarium de myrto Nicolai, & trifera minor arte ſenonis Meſ. & micheleta Nicolai ualde efficax & ultima, & multa electuaria de cydonijs apud Meſ. & uariæ deſcriptiones miue cydoniorum eiuſdem, quarũ aliqueualent in cauſa calida, aliqueinfrigida. Electuarium Meſ. in cauſa calida. ℞. granorum myrti ſubtiliſſime puluerizatorum ʒ. 12. roſarum, ſpodij, ſumach ſandali al. rubei & citrini, balauſtiarum, gummi ara. añ. ʒ. 1. s. granorum granatorum acetoſorum. ʒ. 7. coriandri infuſi in aceto & aſſati. ʒ. 4. ſe. acetoſe, ſe. plantag. ſe. roſarum. añ. ʒ. 1. fiat omniũ contritio bona, & fricentur cum ſucco acreſte, & exiccentur, uel cum ſucco myrti aceto, deinde inuoluantur cum miua facta ex ſucco cydoniorum & aceto. & ſit doſis eius. ʒ. 3. cum ſucco cydoniorum acetoſorum, ſed in cauſa frigida. ℞. ligni aloes, ſpice, gallie, muſ. cyperi, calami aromatici, ana, ʒ. 2. cimini, carmeni infuſi in aceto die ac nocte

cte, & torrefacti, ſe. porri torrefacti. ana. ʒ. 1. s. emblicorum infuſorum in aceto & torrefactorum. ʒ. 2. s. granorum naſturtij torrefactorum drach. 6. granorũ paſſularum drach. 5. granorum myrti tritorum ſubtiliſſime drach. 16. balauſtie, concularum aduſtarum, thuris, fructus tamariſci. ana. drach. 2. s. ameos. drac. ʒ. tere omnia ſicut alcohol, & infundãtur in uino odorifero, deinde fricentur & fundantur iterum in aqua antiqua granorum myrti. exiccẽtur & iterum terantur & inuoluantur in miua, doſis eius eſt. drach. ʒ. cũ ſyrupo cydoniorum aut myrtinorũ. Ex trociſcis ſunt trociſci de ſpodio cũ ſemine acetoſe, trociſci de Karabe, & de terra ſigil. opiati & non opiati, confectio trociſcorum deſcriptione Meſ. ℞. ſpodij drach. 7. roſarum ſe. earum, acatie, balauſtiæ, ſang. drac. añ. drach. 1. s. barbe hircine, carnis ſumach ſe. planta. ſe. portula. aſſati. ana. drach. 1. & ſexta, gummi aſſati. ʒ. 1. fiant trociſci drach. s. da cum aqua ſauich, id eſt, facta ex hordeo torrefacto. Trociſci deſcriptione M. quando fluxus eſt chronicus, & ualer in cauſa frigida & mixta. ℞. balauſtiarum, corticum glandium infuſorum in aceto & torrefactorum capitum granatorum: fructus tamariſci, macis, xyloaloes, galliæ aromatice maſtiches, ſpice. ana. drach. 1. ſe. acetoſe, gũmi, boli ar. granorum paſſularum torrefactarum. ana. ʒ. s. granorum coriandri infuſorum in aceto & aſſatorum. drach. 2. fac trociſcos. drach. 1. cum uino pontico, & ſit doſis trociſcus unus, puta drach. 1. cum ſyrupo cydoniorum, uel aliquo rob ſtiptico. Et trociſci Raſ. de ſpodio. 9. Alm. & trociſci Meſ. de ſpodio cũ ſemine acetoſe ſunt proprij in fluxu cholerico cum febre acuta dati cum aqua ſauich, aut aliquo ſucco frigido, & ſucco cydoniorum, ſorbarum, & ſimilium.

Et cum fuerit dyſenteria, detur iſte puluis Raſ. mane & ſero &c. ℞. pſilij drach. 20. ſcilicet herbe nõ ſeminis, ſe. plantagi. drach. 10. gummi ara. boli ar. ana. ʒ. 3. pſilium aſſetur, & gummi, & bolus puluerizetur & dentur drach. ʒ. mane & ſero, & cũ ſucco cydoniorũ & ſi hęc non ſufficiant dentur opiata, ſicut trociſci de balauſtijs Raſ. & trociſci conſtrictiui Nicolai. Exterius applicita ſunt unctiones, puluere, emplaſtra, cerata, encatiſmata, ſiue ſemicupia. Vnctiones ſunt. ℞. olei cydoniorum unc. 1. ſe. roſ. drach. 2. maſtiche, gallię muſ. ana, ℈. 1. aceti modicum, cere quantũ ſuff. & fiat unctio, & ſi opus eſt amplius ipſam fortificare addatur drach. 1. uel quantum uis unius ex trociſcis.

Item, dicit Meſ. quòd in fluxu prouenienteà catarrho ſi ungatur uenter ex oleo roſ. calido quantum pati poſſit, & deſuper ſpargatur puluis ex maſtiche roſ. & gallia inuenitur mirabile, mihi tamen uidetur præſtantius, ſemen roſ. quàm roſę, & hæ unctiones fiant toti uentri ſtomacho ieiuno. Vnguentum conueniens. ℞. roſarum, ſe. earum, pulpę, ſumach, ſandali albi & rub. ſpodij, ſanguinis drac. karabę, balauſtię, gallarum, acatie, hypociſthidos, gallię muſca. corticum mandragoræ, corticum granatorum. añ. drac. ʒ. camphorę. drach. 1. & tertium unius, tere & fac puluerem & accipe ſucci extremitatum uitis. unc. 2. ſucci acreſt. drach. 1. ſucci extremitatum myrti, aceti. ana. drac. 1. infunde in eis die ac nocte ſauic. hord. drac. ʒ. gummi drac. ʒ. granorum myrti tritorum, ſicut alcohol. ʒ. ʒ. & miſce cum eis miue acetoſe. unc. ʒ. decoque igne leui donec habeat ſpiſſitudinem uiſcoſam, deinde aggrega ſimul cum ſpeciebus in mortario & contunde donec permiſceantur: & line ex eo ſuper petia, & ſuffumigetur cum xyloaloes & applicetur toti uentri, & conuenit in cauſa ualde calida. Facilius tamẽ poſſet fieri emplaſtrum non minus efficax precedenti. ℞. cydonium unum aut plura, & inciſum in fruſta, & mundatũ à meditulio interiori coque in aceto, deinde contunde & ſecum miſce puluerem ex uno trociſcorum ſuperius deſcriptorum addendo parum maſticis, & gallię muſ. & ſi uis ſuffumiga cum xiloaloe, & uentri applica. Et ad hanc intentionem eſt emplaſtrum diaphœnicon deſcriptione Meſ. ſecunda, nam prima magis confert in cauſa frigida. Et in cauſa frigida poſſunt fieri unctiones cum oleo de maſtiche & ſpicha addendo maſtichen, gariofil. galliam muſcatam, & ſimilia. Itẽ, poteſt fieri emplaſtrũ decoquẽdo cydoniũ in uino nigro & ſecũ permiſcendo panẽ aſſatũ in ſucco miue infuſum, deinde permiſcẽdo puluere calidos ſupraſciptos. Et poteſt fieri ceratum. ℞. laudani, picis, raſine. ana. unc. s. maſticis. unc. 1. gariofi. gallię muſ. nucum cypreſſi, xyloaloes, thuris. ana. drach. 1. olei maſtichini. q. s. cere & aceti modicum.

Ex quibus etiam debeant fieri puluere ſuperaſpergendi unctionibus, ſatis eſt ex dictis manifeſtũ. Clyſteria autem conſtringentia fiant ex decoctione alicuius, aut plurium rerum ſupra ſcriptarum, ſicut ſunt myrtus, roſę, copule, glãdium, milium, ſiue panicum & hordeum torrefactum, gallæ, & ſimilia, de qua decoctione accipiatur ℔. 1. olei roſ. unc. ʒ. uitelli oui in aceto aſſati numero. 1. adipis renũ, capręę. unc. 1. uel. s. ſucci plantaginis uel portu. unc. ʒ. ſang. drac. boli ar. & alicuius ex trociſcis ſupraſcriptis, ſicut de Karabe, de terra ſigil. maximè ubi ſanguis fuerit añ. drac. 1. & miſce, & materia exiſtente frigida ponãtur nuces cypreſſi & rizum in decoctione, & unc. ʒ. uini nigri ſtiptici ſatis uinoſi, & oleum camomil. & puluis thuris, maſtiches, & litrij. Et apud magnam neceſſitatem ponantur trociſci opiati, ita tamen ut à parua quantitate opiatorum incipias, & augeas ſecundũ neceſſitatẽ.

Eſt enim canon in adminiſtratione opiatorũ, ſi ſufficiat applicatio eorum exterius non ſupponantur. Et ſi non ſufficiat applicatio eorum ad extra, fiat lychinium quod ad libitũ poſſit remoueri. Et ſi adhuc hoc non ſufficiat clyſterizentur, quod ſi adhuc nõ ſufficiant, ſumantur in potu. Secundus canon eſt, ut fit uſus eorũ ſtomacho ieiuno. Tertius canõ eſt, quòd inchoetur à parua quantitate, ita ut opium non tranſcendat gran. 2. Quartus canon eſt, quòd interpoſitis diebus eis utendum eſt. Quintus poſtponẽdus eſt uſus eorum quantum eſt poſſibile, & non niſi cum alia remedia non ſufficerẽt. Sextus quòd uirtus adhuc ſit conſtans potens tolerare, unde iuxta hos canones poſſumus ponere apud magnum dolorem & inquietudinem & fluxum uehementem parum ex trociſcis opiatis inunctionibus uel emplaſtris, & ſi illud non ſufficit ſupponatur lychinium deſcriptione Alman. ℞. thuris, litrij, croci, gummi ara. ana. drac. 1. opij ℈. 2. formentur collyria diuerſarum quantitatũ, ſed communiter ſint ualde parua & aliqualiter longa & ſubtilia, & bene ligata ut poſſint extrahi, unde cum filis lini optime permiſceantur ad minima, quę fila poſtea deſinãt in chordam uel ex eis fiat chorda quę pendeat extra anum cum lychinium eſt impoſitum, &

prima uice non reretineatur ultra horam ſiue ſomnũ induxerit, ſiue non, deinde ſi bene ferat æger poterit longiori tempore retineri. His autem aliquãdo utimur cum nõ poſſunt clyſteria retineri, lychinio enim prius impoſito per aliquod tempus ſtupefit locus, & poſtea clyſtere impoſitũ facilius retinetur. Sunt quidam dicentes hæc lychinia eſſe nimis opiata: propterea opium diminuunt. Ego uerò credo hæc eſſe conuenientia, nam quando nõ cito inducitur ſtupor per opium non poſſunt retineri. Stimulant enim uirtutẽ expulſiuam, ita ut æger cogatur expellere, eſt autem in poteſtate tua poſtquã actuata ſunt extrahere quando uis. Si autem his non ſufficientibus opus ſit clyſteribus opiatis, ſupraſcriptis clyſteribus poteſt addi drac. 1. trochiſcorum de Karabe oppiatorum, aut tãtundem philonij perſici, & ſic de alijs opiatis, ſi uerò his non ſufficientibus opus ſit dari in potu opiata incipiendum eſt à duobus. ℈. aut drach. s. philonij perſici, aut à drach. s. trochiſcorũ de karabe, & gradatim doſis augeatur apud neceſſitatem.

Deſcriptio philonij perſici eſt apud Meſ. in fine capituli de ſputo ſanguinis, & eſt hæc. Confectio philonij perſici uehemẽtis uirtutis ad emanationes ſanguinis undecunq;, & ſcreatũ eius cum tuſſi & ſuperfluitatem menſtruorũ doloroſam & hęmorrhoidarum & egeſtionem ſanguineã & ad mulieres pręgnantes quibus abrumpuntur menſtrua, cõſeruat enim fœtus in matricibus earum. ℞. ſe. papaueris albi, hyoſcyami, ana. drach. 20. terre ſigilla. oppij. ana. drac. 10. ſedene gi, id eſt, lapidis emathitis, croci, ana. drac. 5. caſtorei, piretri euphorbij, ſpicæ, margaritarum non perforatarum, Karabæ, zedoariæ, doronigi, ramich, galliæ muſ. ana. drac. 1. camphore drach. unius tertiam confice cum melle roſaceo quantum ſuffi. & doſis eius eſt à drac. s. uſque ad. 1. cum ſucco arnogloſſæ, aut aqua ro. & modico uini puri, exiſtente tamen excoriatione in ſtomacho, aut in inteſtinis, aut materia exiſtente ualde calida remoueatur piretrum & euphorbium ab hoc philonio. Et breuiter diuerſificanda ſunt clyſteria, lychinia, unctiones, emplaſtra, unguenta, & omnia genera medicaminũ ſecundum materiæ diuerſitatem complexionum temporum anni, & ſimiliũ.

Suffumigia fiant in cauſa calida ex decoctione roſarum, myrtillorum, foliorum meſpillorum, ſorbariũ, pirorum, cydoniorum, balauſtiarum, & huiuſmodi in aqua calibeata: & quidam utũtur melica ſolum in aqua decocta, & poſſet in decoctione addi parum uini ſtiptici, ſed ſuffumigia ſicca fiant ex thure, tragacãtho, Karabę, ſpodio, & huiuſmodi, poſitis ſuper prunis quæ ſint frigida & ſtiptica & uiſcoſa, & boni odoris. Sed in cauſa frigida, & thure, & pice, & laudano, nucibus cypreſſi, ſtyrace ſicca, & ſimilibus, aut calida ſtiptica, in uino decoquantur ſi malueris ſuffumigiũ humidum, quæ in ipſo ſurgente ad ſellam ſupponantur, ſeſſio etiam in decoctionibus ſtipticis calidis actu frigidis, aut calidis in potentia ſecundum exigentiam confert, & liquor perueniat uſque ad umbilicum, & inſtrumẽta apta ſunt ſemicupia & huiuſmodi. Pannus quoq; lini aut lanę bene infuſus in uino aut aqua decoctionis rerum ſtipticarum, & expreſſus anò applicitus & compreſſus ſuper ipſum iuuat ad retentionem. Et balneatio totius perſonæ in balneis ſtipticis non laudatur, imò uituperatur apud Meſ. & cæteros, prohibet enim ſudorem & pellit materiam decircunferentijs ad cẽtrum. Similiter nec lotio crurium nec brachiorum confert cum huiuſmodi ſtipticis ob eandem cauſam, imò potius lotione huiuſmodi quæ dilatant & trahunt materias ad circunferẽtiam & ad extrema &c. Sexta intentio, ſcilicet accidentiũ correctio ſecundum ipſorum exigentiam perficitur, dolor ſedetur ponendo in clyſteribus pinguedinem recentem caſtrati aut capre & oleum roſaceum. Et ſi dolor fuerit pungitiuus ponatur ſpodium, & lac clyſterizatũ eſt ad hoc cõueniens, & exterius applicetur zirbus caſtrati, aut agni calefactus in ſartagine cum oleo roſaceo, & apud magnam neceſſitatem ſedeat in ſemicupio in quo ſit aqua debite calida decoctiõis aliquorum ſtipticorum calidorum aut frigidorum ſecundũ cauſæ exigentiam, in quo tamen nõ diu moretur, eſt enim melior reiteratio quàm longa in eo ſtatio, & in excoriatione ſuperficiali à materia acuta ceruſa lota clyſterizata cum oleo ro. conuenit, & ſi fuerit dolor in ſuperioribus inteſtinis bibat aquam hordei, ſyrupum de papauere & ſimilia, ſed apud maximam neceſſitatem ubicunque ſit dolor dentur ſtupefacientia exterius applicita, ſuppoſita, clyſterizata, aut bibita ſecundum quòd tuo propoſito cõuenit. Gerardus Veronenſis dicit ſe expertum fuiſſe ſi dolor ſit in ſuperioribus inteſtinis aquã roſaceam decoctionis ſemi num papaueris, & florum taſſi barbaſſi in potu exhibitam, & ſit tepida uel calida. Secundum accidens eſt caſus uirtutis cui ſubueniendum eſt dando uitellũ oui & parum uini dulcis odoriferi lymphati ſecundũ exigẽtiam cum aqua calibeata aut permixti cũ aqua diſtillationis aut expreſſionis, aut decoctionis carniũ aut aqua ipſa primo exhibeatur, poſtea parum uini.

Sed attende quòd aqua diſtillationis, aut expreſſionis, aut decoctionis carnium debet eſſe alterata cum conſtringentibus calidis, aut frigidis ſecundum exigentiam, unde in cauſa calida lauetur primo caro & propriè diſtillãdo cum aqua roſacea & acetoſe, & ponantur ſecum ad bulliendum fruſta ſorbarum aut cydoniorum, & ſemina plantaginis, & ſemina acetoſe recentia, & ſimilia. Et in cauſa frigida uirtus macis, gariof. xyloaloes & ſimilia, lauentur primo carnes cum uino odorifero ſtiptico, ſimiliter aqua decoctionis fiat decoquendo pullum in aqua calibeata uſq; ad carnis conſumptionem, & ſecum bulliant aliqua ex ſupraſcriptis calida aut frigida ſecundum exigẽtiam, ſed ſuccus ſiue aqua expreſſiõis carniũ fiat primo carnes coctas exprimendo, deinde ſecum permiſcendo aliquod ſtipticum calidum & frigidum ſecundũ exigentiam, & quia uirtus debilis non poſſet multũ dirigere cibentur frequenter, ſed parum pro uice.

Vigilijs autem ſubueniatur ungendo frõtem cum diapõpuleon cui apud neceſſitatem addatur parum opij, ſyrupus de papauere eſt conueniens, quia ſomnum inducit & ſedat fluxum, ſed apud magnam neceſſitatẽ ſupponatur pro paruo tempore lychiniũ opiatum, aut parum philonij perſici, & apud ultimã neceſſitatẽ detur per os aliquid opiati ſtiptici, cui admixta ſint calida aut magis aut minus ſecundũ quòd tuo propoſito pertinet, ſed cum cautela aut timore. Cætera autem accidentia ſicut tineſmus & dyſenteria & ſimilia curentur ſecundum quòd in ſuis dicetur capitulis. Septima intentio perficitur locãdo ægrum in aere

in aere non uentoſo boni odoris tẽperato in actiuis. Sed in cã frigida declinet aliqualiter ad calidũ, & minus malum eſt ut declinet magis ad calidum q̃ oportet q̃ ad frigidum quã oportet, & melius eſt ut declinet ad ſiccum q̃ ad hu. nec in camera ſua aſpergatur acetum nec huiuſmodi quæ uigilias excitant dormiat quantum poteſt & q̃do poteſt. Communiter. n. in his propter frequentẽ aſcellatiõem & multas alias cauſas ſomnus impeditur procuret oẽs alias euacuationes, tam naturales q̃ præternaturales ſibi conſuetas, præter eam quę eſt ſecundum uentrẽ, quieſcat q̃tum poteſt, uerum fricationes partium ſuperiorum aliquando conueniunt. Accidentia animi exceſſiua cõiter uitanda ſunt. Gaudium tñ & uerecundia moderata conuenit, hic. n. mouent materias a centro ad circunferentiam, & econtra, timor, deſperatio, triſtitia, multum nocent, & ira agitat humores qui cõmoti amplius fluũt. Sit parcus in cibo & potu in primis duobus aut tribus diebus, & in reliquo tempore etiã non ſuperflue comedat, & iuxta poſſe prius notabiliter comedat añtequam bibat, & cibaria ſua & propriè cum opus eſt ſtringere ſint aliqualiter ſpiſſa non fluẽtia, & in principio mẽſe comedat aliquid cõſtringens, ſicut pirum cydonium, aut diacitonitem, diaſorbon, & ſimilia, in cauſa calida, & in frigida aromatizentur cum mace, cinamomo, galanga, cymino pręparato & ſimilia, & panis eius ſit ex farina frumenti uel hordei quibus etiã parum farinæ milij aut panici poſſet addi cum opus eſt conſtringere, & tunc neq; ſit ſalitus nec multum fermẽtatus, & non primi diei, & non tranſcendens quartum diem, de quo tamen parum edat. Et uinum ſuum in cauſa calida ſit pauciferum ſtipticum et debite lymphatũ cum aqua calibeata, & aliquando ſint in ea cocta ſumach, aut fruſta ſorbarũ, aut cydoniorũ, aut parum tragacanthi & ſimiliũ, ſed cõſtante uirtute in cauſa calida præſtantior eſt aqua quã uinum. Sed in cauſa fridida ſit uinum ſtipticum mediocriter uinoſum lymphatum cum aqua calibeata, in qua etiam aliquando infundatur parum maſtiches, & carnes cõiter ſint ex pullis & auibus ſylueſtribus bene conditionatis, & turtures laudantur. Ex quadrupedibus hedi, cuniculi, et ſimiles faciles digeſtiõis, paucarum ſuperfluitatum, & extremitates & omnes partes uiſcoſæ conferunt ad retentionem. Et ex ferculis panicum, rizum, far, lẽtes, abiecta prima aqua, alagane & proprie cõdite cũ caſeo antiquo prius in aqua bullito & exiccato poſtea triturato. Oua etiã conueniunt & proprie apud debilitatem uirtutis, ſed ſint media inter fluẽtia & dura, & apud modernos cõiter cum teſtis ſuis coquunt in aceto. Et ferculum ex acreſta cum ouo cõuenit, ſed contuſum pulli et proprie prius aſſati alteratum acreſta, ſucco citri, arantij & ſimilibus in cauſa calida, & cum calidis in cã frigida, ſicut mace gariofil. eſt apud debilitatem uirtutis cõuenientiſſimum. Piſces cõuenientes ſunt parui, petroſi, lutij, temali, & ſtrilij, aurate, ſardelle, paſſeres, & ſimiles boni Kimi & facilis digeſtionis, & ſint cõiter aſſati in ueru, aut ſuper craticula, & condiantur cum acreſta ſapore de myrto et ſimilibus in cã calida, ſed in frigida aromatizẽtur cum mace, galanga, gariophil. cinamomo, & ſimilibus. Ex fructibus cõueniunt pira, cydonia, meſpila, ſorbę, in cã calida & proprie in principio menſæ, ſed in cã frigida, auellanę, & piſtica torrefacta &c. Et hęc de fluxu in generali dicta ſufficiant &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE ſpeciebus fluxus ſumptis a cã materiali ſubiectiua continens duas partes diſtributas in decem cap.

Prima pars eſt de ſpeciebus fluxus ſumptis a toto quinque continens capitula.

DE DIARRHOEA. Cap. I.

Diarrhœa apud græcos idẽ ſignificans quod fluxus apud latinos, deriuatũ a διαῤῥέω idẽ ſignificante q̃ fluo, is. Nomen generis ſibi uendicãs eo q̃ frequentius cęteris fluxibus accidat. Eſt deſcriptiuę fluxus a toto unius plurium aut omnium humorum præterquam ſanguinis abſque excoriatione inteſtinorum.

Quapropter eius ſpecies diſtingui poſſunt ſecundum ſpecies humorum. Vt dicatur quędam choleri ca, quędã phleg. quędã melancholica, quædã mixta.

Cuius cauſa eſt multitudo aut malitia humorum. Sed cauſa remotior eſt indebitum regimen in cibo et potu quo huiuſmodi humores multiplicãtur qui cũ non ſint apti in ſubſtantiam nutriti conuerti, nec aliter ſenſibiliter, aut inſenſibiliter expellãtur, natura tãdem mouetur ad ipſorum expulſionẽ per uiam epatis & meſeraicarum ad inteſtina, & tandem ad extra per uiã inteſtinorum & ani quæ eſt uia facilior & naturæ magis conueniens &c. Et quandoq; ſunt in cauſa febres malignę pręcedentes chronice aut acute hos humores corrumpentes & dimiſſio euacuationis cõſuetæ naturalis aut artificialis, & dimiſſio etiam exercitij conſueti. Et in ſumma reliquum malum regimẽ ſex rerum non naturalium & annexorum, eſt enim mala aẽris diſpoſitio manifeſta uel occulta frequẽter huius fluxus cauſa hos humores corrumpendo, aut uirtutes debilitando. Et quandoq; eſt cã fluxus, prohibitio tranſitus nutrimenti ad membra propter oppilationem, concurrente etiam debilitate attractiue membrorum, aliquando fit hic fluxus a medicina ſolutiua ſuo acumine aut multitudine, aut quia aliquid eius eſt in inteſtinis aut meſeraicis affixum continue nouam ad inteſtina attrahens materiam &c.

Signa prognoſtica huius fluxus futuri. Et prognoſtica diſpoſitionum inde ſequentiũ ſatis ſunt ex generalibus manifeſta. Similiter ſigna demõſtratiua & rememoratiua ex ſupraſcriptis facile patẽt. Signa autem particularia cuiuſcũq; humoris fluentis ſumuntur ex colore modo ſubſtantiæ & ex nocumẽtis quę imprimunt in mẽbra per quæ tranſeunt. Et ſunt reliqua ſigna ĉoadiuuantia ſumpta ex cõplexione, ætate, regimine pręcedente, arte, tẽpore anni, et huiuſmodi. Cholericus quidẽ citrinus eſt aut uiridis, & aliqũ cum citrinitate tendit in rubedinem, & aliquando in nigredinẽ, & cholera uitellina ſimilatur uitellis ouorum, & eſt craſſa & citrina minus craſſa, ſed multæ citrinitatis, & cholera minoris fame tendit in fuſcum, & eſt multũ craſſa. Praſſina ſimilat ſucco praſſij ſiue ſucco porri. Et zinaria colori uiridis æris, & eſt multum craſſa, & hæ choleræ faciunt punctionem & ardorem, & facile excoriant partes per quas tranſeunt.

Et complexiò cholerica, ætas iuuentutis, estas, ars calida, regimen pręcedens, multiplicant choleram, & reliqua huiusmodi adiuuāt ad significandū. Sed phlegma est coloris albi. Et suę species cognoscuntur ex colore, modo substantię, & ex nocumentis quæ imprimunt mēbris, siue sit phlegma salsum, siue acetosum, & sic de singulis speciebus phlegmatis. Et acetosum cum hoc cognoscitur ex odore. Obseruāda sunt etiā reliqua consignificantia sumpta ex cōplexione, tempore, anni, ętate, regimine pręcedente, & huiusmodi. Sed melancholia cognoscitur ex nigredine uel fuscedine & acredine a qua fugiunt muscæ. Ex odore acri etiam cognoscitur, & est genita per adustionem melancholiæ naturalis, sicut genita per adustionē cholerę redolet amarū, & est ualde mala cito ducens ad excoriationem intestinorum. Naturalis aūt habet odorem pōticum, nec multum imprimit in intestina. Et quæ genita est per adustionem cōmuniter habet odorem grauem & nigredinem lucentem. Quæ uero per congelationem est odore priuata, & habet nigredinē remissam non lucidā, imò pallidam. Attende etiam reliqua consignificantia sumpta ex complexione & alijs huiusmodi de quibus supra. Signa autem causarum tā antecedentium q̄ primitiuarū satis nota sunt sed pro signis oppilationis cum est in causa fluxus recurre ad capitulum de fluxu oppilatiuo de quo infra & inter cętera fluxus ab oppilatione mēbrorum quę sunt ultra epar est periodicus, debilitatem autem attractiue membrorum significat corporis debilitas et extenuatio.

Prognostica. Primum, cholera fluens per intestina communiter excoriat ante decimumquintum, phlegma ante trigesimum & melancholia ante quadragesimum, uerū cum hi humores sint multū adusti frequenter excoriant in prima die uel secunda, & phlegma aliquādo excoriat propter difficilem ab intestinis separationem. Secundum prognosticum est aphorismus quartæ particulę. Quibuscunq; in ægritudinibus acutis, aut multi temporis, aut abortibus, aut aliter extenuatis, id est, multum cōsumptis et debilitatis fel nigrum sursum.i. per uomitum, aut deorsum.i. per secessum exierit sequenti die, id est, per parum tempus post morietur, pro reliquis prognosticis recurre ad generale capitulum &c.

Cura diarrhœe easdem septem exigit intentiones quæ superius positæ fuerunt in cap. generali, ad q̄d recurre, & eas huic capitulo accōmoda secūdum exigentiam, & metire medicinas illas intentiones complentes secundum exigentiā uirtutis, repletionis, tēporis anni, & reliquorum quæ omnia apud prudentem medicum sunt consyderanda.

DE FLVXV SANGVINIS proueniētis a toto. Cap. II.

FLuxus sanguinis a toto quātum ad quid nominis & quid rei satis est manifestus. Species proprie nō habet sed solum quosdam modos secundum magis & minus differētes. Est.n. quandoq; multus, quandoq; paucus, quandoq; notus, aliquando antiquus, quandoq; continuus, non nunquam interpolatus, quandoque criticus, aliquādo symptomaticus.

Eius causa est repletio uenarū totius ex comestione multarum carnium & potu uini nigri crassi, quæ repletio non est diminuta per exercitium, neq; solitas euacuationes naturales, sicut per fluxum sanguinarium menstrualem aut hæmorrhoidalem, neque per euacuationes artificiales sicut per phlebotomiam & similes. Et forte fuit in causa membri mutilatio, unde superfluit sanguis qui debuit esse nutrimentum eius, quapropter natura stimulata misit hunc sanguinem ex uenis paruis ad magnas et ex magnis ad uenā chyli, & tandem per ramos uene chyli disseminatos per epatis gibbum mittit ad ramos uene porte sibi obuiantes disseminatos per concauum epatis, & tandem per meseraicas ortum habētes a uena portę transmittit ad intestina, et hoc fluxus accidit in ęgritudinibus acutis sanguineis, sicut in synocha & similibus & plerunq; est ipsarum crisis, & aliq; do hic sanguis per uenas emulgentes mittitur ad renes, & uenis ipsorum dilatatis, aut forte solutis per poros uritides mittitur ad uesicam, & fit mictus sanguinis, & aliquando repit ad stomachum, & in uomitu z. ℔. aliquando est sanitas, penes. Aui. 13. tertij cap. proprio, & quandoque per poros cutis sub forma sudoris emittitur. Tertio de histo. animalium, licet hoc rarissimū sit, & quādoq; causa huius fluxus est oppilatio membrorum quę sunt ultra epar, & aliquando debilitas attractiuę ipsorū. Signa eius sunt regimen pręcedens multiplicatiuum sanguinis, & repletio totius etiā quo ad uasa uenę sunt tumentes & facies rubicunda. Item, carētia euacuationum naturalium aut artificialium consuetarum, aut membri mutilatio. Signa huius cum prouenit ab oppilatione ponētur in fluxu epatico & oppilatiuo, & inter cætera fluxus est periodicus. Debilitatem autem attractiue mēbrorum declarat corporis debilitas & extenuatio. Signa aūt distinguētia hunc fluxū a fluxu sanguineo ab epate stomacho & intestinis sunt causę prædictę absq; nocumētis particularibus horum mēbrorum etc. Prognosticum. secundum plurimum curatur hic fluxus si debite tractetur, si uero indebite perducit ad casum uirtutis, & quando diu continuatur ad hydropem &c.

Cura. Si fuerit criticus dimittāt q̄usq; natura toleret, et similiter si fuerit symptomaticus quē natura regulet et bene ferat. Si uero superfluerit aut aliomodo fuerit naturæ improportionatus, aut quia intestina excoriet, aut fit cū alijs accītibus molestis. Constringāt primo remouendo regimē præcedens sanguinis multiplicatiuū et pręcipiendo regimen cōtrarium. s. dietam extenuatiuā, & cum hoc stipticā aut constringētem. Secundo minuendo sanguinem & diuertendo, q̄d fiat aut prouocādo eūones consuetas si fuerit in cā earū retentio. s. fluxū san. nariū hęmorrhoidalē et menstualē, q̄ si non possint prouocari fiat phlebotomia his proportionata. s. uenę cephalicę aut saphenarū, & si nulla talis retētio sit in cā phlebotomet basilica aut cōis, q̄ si cā fluxus fuerit admixtio cholere cū sanguine ipsū fluere faciētis educāt, & sanguis ab ea mūdificet cum decoctiōe prunorū, tamarind. myrobo. citrinorū: cum qua colatura distēperet reubar. ʒ.1. uel q̄tum suf. & hęc et educit materias cōes & sanguinē si forte in intestinis coagulatus fuerit, q̄ si cā fluxus sanguinis esset aquositas sanguini permixta educāt cū decoctione myrabolanorū, kebulorū, cui parū succi ireos, utputa, ʒ.s. uel 1. ʒ. aut plus posset addi, uel

uel potest exhiberi decoc. myrabolanorum, kebulorum cū pauco turbith non confortati cum zingib. Et tertio his non sufficientibus dētur retinētia sanguinem, stiptica, cōglutinatiua, & ex proprijs est succus plātaginis, uel cōsolidę, uel caudę equinę. ℥.1. uel ℥.2 cui ʒ.1. lapidis emathitis, aut denē species luti & proprie armeni aut sigillati, & trochisci de karabe, & de terra sigil. sine opio & cum opio apud magnā necessitatē sunt præstantes, & philoniū persicum, & ungāt epar, & similiter dorsum ex directo uene chyli cū cerato sandalino cui bolus armenus, aut sang. dra. aut lapis emathitis, aut aliquis ex trochiscis suprascriptis sit admixtus aut epithimetur cum succo plātaginis, & aliquo ex pulueribus suprascriptis, & in cā frigida suprascriptis stipticis addāt thus, mastiche, et similia, & in utrisque addatur aliquid aceti ad penetrandū et cōstringendum. Et quarto ordinetur regimen stipticum non multiplicatiuum sanguinis, & bibat aquā ferratā sine uino nisi timeatur casus uirtutis, & tūc detur uinū nigrum stipticū cum eadē aqua lymphatū, & si in causa esset aquositas sanguini permixta detur tristera ferruginata ex arte fenonis, & cōfortetur cum lapide emathitis, aut cum aliqua ex trochiscis suprascriptis, & ordinetur regimen stipticū non declinans ad frigidum, q̄ si nocumentum aliquod esset in intestinis, ut quia sanguis esset in eis coagulatus cum clysteri mundificāte educatur, & si excoriatio sit in eis sāta curetur medicinis dysenteriæ inferius ponendis. Cura autem fluxus sanguinei a toto ex oppilatione procedentis ponetur infra in fluxu epatico, & in fluxu oppilatiuo. Sed cura fluxus sanguinei ex debilitate attractiue mēbrorum perficitur cum fricatiōe corporis, & exhibitione uini subtilis & rerum facile penetrantium & similium.

DE FLVXV DIVERSORVM colorum. Cap. III.

FLuxus diuersorum colorū qui ē est a toto, q̄tum ad quid nominis, & quid rei satis manifestus est. Apparent.n. in egestionibus colores diuersi ualde, sicut albus, niger, subniger, citrinus obscurus, citrinus clarus, similiter uiridis diuersorum modorum rubeus obscurus, rubeus clarus morellus, & in summa fere non est imaginabilis color qui non appareat. Imò interdum in una ascellatione multiplices colores apparebunt. Eius causæ & signa sunt regimen pręcedēs diuersum et dyscrasia corporis diuersa ita ut sit necessarium diuersos effectus prouenire &c. Prognosticum secundum plurimum curatur si debite tractetur. Cura. Si fluxus fuerit uirtuti & repletioni proportionatus sinat regimini naturæ, & solum equetur regimen et discrasia corporis diuersa. Si uero nimis superfluat cōstringatur ut non ita repente fluat. Subita.n. & multa euacuatio a natura nō tolerat. Modi constringendi sunt manifesti ex his quæ superius in cura generali fluxus dicta sunt. Si uero fuerit tardus & diminutus natura adiuuetur prius mundificando corpus cum his quæ diuersos humores euacuant, non exsoluentibus, sed stipticis, sed derelinquentibus in intestinis & uijs ductum uestigium constrictionis, quorum copia supra habita est in cura generali. Et si fuerit multa plectoria cum uirtutis constantia, et in habitudine carnosa fiat phlebotomia ex saphenis, si retentio fluxus mēstrualis aut hæmorrhoidalis fuerit in causa. Si autem nihil tale fuerit phlebotometur basilica uel communis. Secundo ęquetur regimē et corporis complexio, ita ut ad proportionalitatem quædam naturæ conformē ducatur omnium membrorum complexio, quæ ergo superflue lapsa sunt corrigātur cum interius & exterius applicitis, & tam cibalibus quam medicinalibus & omnium membrorum & proprie nutrimentorū uirtutes confortentur cum proprijs stipticitate moderata participantibus & euacuationes consuetę procurentur tam naturales quam etiam præternaturales diu consuetæ. Et in summa hic obseruetur documentum. Auic. 14. tertij. tract. 4. c. 1. quod quandoque est in expulsionibus diuersorum colorum lenitas scilicet quando expellitur quantū & quale, et qualiter oportet. Et errāt qui tenent hos colores diuersa in omni dispositione, scilicet ante completam mundificationem. Et uehementior error eius est qui tenet eos cum oppilatiuis, constipatiuis, quia retinēdi sunt mundificando discrasiam corporis diuersam alterādo & membra confortando.

DE FLVXV LIQVEFACTIVO. Cap. IIII.

FLuxus liquefactiuus qui etiam est a toto quātum ad quid nominis & quid rei est satis manifestus. Est enim fluxus per quem humiditates membrorum substātiales educuntur. Species siue modi eius diuersificantur secundum eius q̄d egreditur diuersitatem, et cōsequenter secundū diuersitatem membrorum a quibus fit liquefactio et dissolutio. Quandoque enim fluentia sunt alba uiscosa, non tamen unctuosa, & oleagina, & prouenium ex dissolutione membrorum radicalium, & sunt sicut uirus subtile album, & si est ex liquefactione musculorum & carnis rubeę sunt sicut uirus rubeum. Quādoq; uero sunt unctuosa & oleagina, et prouenium ex dissolutione adipis & pinguedinis, & si pinguedo dissoluta fuerit recens exeūtia sunt alba, & si antiqua sunt citrina, & si ex dissolutiōe adipis renum sunt magis conglobata &c. Causæ huius fluxus sunt omnia corpus præter modum calefacientia, & exiccantia, siue sint intrinseca, siue corporea sicut febres fortes & diu durantes, tam ethice quam humorales, & causæ magis remotę sunt ulcera & apostemata membrorū nobilium & corporum parua resistentia, quia sunt mollia, aut ex ætate sicut pueri, aut ex complexione & habitudine sicut illi qui habent lacertos molles & humidos &c. Signa sunt ipsæ causæ præcedentes & concomitantes corpus liquefacientes, necnō effectus inde sequentes sicut exeuntia de quibus sermo pręcessit, necnon corporis consumptio & arefactio, & etiā ipsa urina quæ apparet unctuosa & oleagina in superficie, imò aliquādo notabilis pars eius, sicut oleū & pinguedo liquefacta alba, uel citrina secundū dissolutionē adipis recētis uel antiqui, & hoc quādo fit dissolutio multę adipis & pinguedinis, et si apparet cōglobata separata & supernatans magis est ex dissolutione adipis renum iuxta aphorismum, quibus uero pinguis hypostasis & cōglobata nefreticū significat, si uero urina fuerit alba similis lacti uel spermati non ūctuosa magis ex liquefactiōe radicaliū peruenit etc.

Prognosticũ. Fluxus liquefactiuus ex dissolutione adipis uel pinguedinis curabilis est, & proprie cũ non est ex dissolutione pinguedinis antiquę, non tñ apud negligẽtes & parum exercitatos, & proprie curabilis est si cã eius posset remoueri. Vbi .n. pendeat ab apostemate fixo in mẽbro nobili intrinseco, aut ab ulcere pulmonis & similiũ ẽt incipiens esset incurabilis, si uero proueniat ex dissolutione membrorũ radicaliũ si notabilis est, est incurabilis.

Huius fluxus cura duplicem exigit intentionem. Prima est remotio causæ immediatæ liquefactionis .s. caliditatis & sicc. liquefacientis. Secunda est eius q̃ deperditum est restauratio. Prima intentio cõpletur cum remotione causarũ caliditatem illam & siccitatẽ conseruantium, siue sint febres putridæ, siue ulcera aut apostemata, quæ qualiter debeant curari ex suis capitulis perquiratur, quod si remoueri non possint non est ingenium nisi in prolongatione uitæ, quę tñ magis potest dici mors quam uita. Intendendũ est ergo siue huiusmodi causæ fouentes caliditatẽ remoueri possint, siue non ad ipsius caliditatis & sicc. alterationẽ cũ frigidis & hu. stipticis & uiscosis, quæ tamẽ nõ sint multũ frigida, ne calorem naturalẽ extinguãt qui debilis est, neq; multum stiptica, ne transitũ nutrimenti prohibeant ad mẽbra, ex complentibus aũt hanc intentionẽ quędam sunt medicinę, quædã cibi medicinales. Medicinę aũt quędam exterius applicãtur sicut fronti, temporibus, et cerebro anteriori, quędam cordi, quędã epati, quædam dorso, spinali, medullę, & renibus, & quædã partibus extremis, & oẽs hę sint frigidę & hu. magis aut minus secundũ corporis dyscrasiam & fortitudinẽ caliditatis innate potẽtis. .s. tolerare et mederata stipticitate participãtes maxime quę applicanť principalibus magis ad confortandum q̃ ad constringendum, & cõiter nisi calor innatus sit ualde debilis actu frigidę applicenť, aut saltem nõ calidæ, & balnea ex lacte aut ex his qui in hectica fieri consueuerũt sunt in hac præstantia. Medicinę aũt suprascrptę ex cap. hectice colligantur, similiter medicinę quę interius sumũtur sint frigidę & hu. maiori tñ stipticitate, & uiscositate participantes ut melius prohibeant liquefactionẽ. Et quę clysterizantur sint similiter conditionatæ sed magis stiptice.

Cibi aut sint frigidi et hu. aliqualiter stiptici paucarũ superfluitatũ præbẽtes nutrimentum bonum, uiscosum, & solidũ, ne facile liquefiat, & cũ hoc sint facilis digestiõis, sicut est uinũ nigrũ stipticũ cum aqua calibeata, aut infusionibus tragacanthi, debite lymphatum, & ex carnibus pulli cuiuscunq; generis phasiani, perdices, coturnices, franquillini, & similes, cõditi cum acresta aut uino cydoniorũ, aut in gelatina, aut cũ sumach myrto & similibus. Et oua sorbilia cocta in aceto & aqua ros. Et genera lactis in quibus sit extinctũ ferrum & proprie mulieris, deinde asinæ, deinde capręę, deinde ouiũ, deinde uaccinum, & caseus recẽs, & pisces bene cõditionati, & ex granis far hordeum, spelta, amylũ, & similia, sed melius est kist eorũ. Et ex herbis, cucurbita, portulaca, lactuca, sed acetosa est propria, & cibaria sua q̃dq; immiscẽtur cum puluere gũmi, tragacãthi, coriãdri q̃ est propriũ: inspissat. n. humiditates & uiscosas facit, & mẽbris adherẽtes, & propterea minus liquefactibiles, & ad hoc karabe confert & folia usneę, & est res albi coloris collecta super arboribus sunt in hoc, ppria & hęc sua stipticitate tẽperata paulatim fluxũ stringũt non repẽte, & secũm hanc intentionẽ facile fieri possent cõpositа, sicut marzapanis & electuaria restauratiua & sibi similia. Secunda aũt intẽtio. .s. humidi restauratio perficitur cũ similibus cibis quorũ præcessit rememoratio & uirtute existẽte debili pluries in die sunt cibãdi.

DE CHOLERA PASSIONE. Cap. V.

Cholera passio, est descriptiue motus uehemẽs materierũ ex indigestione corruptarũ ad expellendũ a corpore cũ labore & acuitate uirtutis expulsiuę tãta ut propter multitudinẽ & acuitatẽ materię fiat uomitus & secessus simul &c.

Complementũ huius cap. quo ad species, causas, signa, prognostica. Et curam quere supra in tractatu de passionibus stomachi.

Secunda pars est de spẽbus fluxus sumptis a membris particularibus continens capitula sex.

DE FLVXV CEREBRALI. Cap. VI.

Fluxus cerebralis est qui fit propter catarrhũ a cerebro ad stomachũ, & tandẽ ad intestina descendentẽ multotiens corrũpentem cibum & facientẽ ipsũ fluere, & descendentẽ simul cũ eo ppter suã lubrcitatẽ et expulsionẽ factã ab intestinis.

Causę huius fluxus sunt omnia qnę catarrhũ multiplicant, siue corporea sint, siue incorporea, & maxime secũdum plurimũ mala cõplexio frigida cerebri et humida, & aliquando calida & hu. quæ ratione caliditatis attrahit & ratione humidi resolutionem impedit, unde neque fit nutrimenti debita cõuersio, nec superfluitatũ propriarum, aut cõsum resolutio, aut per proprias regiones euacuatio, quapropter descendentes per colatorium, aut alias uias occultas ad stomachum deriuanť, & sunt secundum plurimũ phlegmatice. Item, uapores qui a membris inferioribus & maxime a stomacho ad cerebrum eleuati a frigiditate sua & humiditate condensati sunt frequenter in cã, multiplicantur aũt & ad cerebrum eleuãtur propter debilitatem suarum digestionum, & quia non possunt per alias regiões sensibiliter aut insensibiliter expelli & frequenter pororum oppilationes &c.

Species non habet nisi quoſdam modos secundum magis & minus differẽtes, ut quia aliquis est nouus, aliquis antiquus & similes &c. Causæ aũt primitiuæ sunt aër frigi. & hu. & uentosus, auster enim caput implet, boreas exprimit, & statio sub radijs solis, aut lunę capite repleto. Item cibi difficilis, digestionis uaporosi, & potus nimius, & pręcipue uini uino si, & somnus multus, & proprie meridianus, & immediate post crapulã aut ebrietatẽ. Itẽ, retẽtio euacuationũ consuetarũ, & quies multa, et exercitiũ forte in cõsuetũ, capite ẽt repleto & coitus multus debilitãs cerebrũ et mẽbra naturalia. Itẽ, accñs animę sicut tristitia nimiũ studiũ, cogitatiões profunde, et similia etc.

Signa fluxus cerebralis sunt primo signa corruptionis cõplexionis cerebri. .s. frigiditatis & hu. secundum plurimum, sed caliditatis & hum. rarius, & adsunt signa catarrhi, quia sentitur in gutture titillatio quædam, & descensus eius per mery, quem quandoq; sentiens deglutit, & cum peruenit ad stomachũ sentitur frequenter grauedo, & aliquando nausea, & quandoque dolor, & apparet in egestionibus cibus indigestus cum mucis phlegmaticis, & habet periodos secundum aggregationem materiæ catarrhalis magis in somno, et post expergefactionem descendit, & quandoque descendit in somno, ita ut sentiatur patiens deglutire. Et differt a lubricitate stomachi, quia illa non habet periodos, sed quacunque hora cibus assumitur descendit, & secũdum plurimum est sine mucis phlegmaticis, & econtra uero fluxus cerebralis est cum exitu humorum catarrhalium absq; cibo, & aliqñ absq; alia fecum admixtiõe, nec adsunt in lubricitate signa corruptionis cõplexionis cerebri nec signa catarrhi quę apparẽt in gutture & mery & in stomacho postq̃ descendit, de quibus dictum est.

Prognosticum. Huius fluxus cura facile perficitur si catarrhus potest prohiberi, quapropter in senibus est huiusmodi cura difficilima &c.

Cura huius fluxus septem exigit intentiones, scilicet euacuationem diuersionem, cerebri rectificationem, fistionem stomachi, & intestinorum mundificationem, & ipsorum confortationem, & debitum regimen sex rerum non naturalium secundun exigentiam intentionum. Prima intentio in catarrho frigido aut mixto completur cum pilulis de hyera simplici, aut de hiera composita, aut cum agarico uel cũ huiusmodi. Recipe pilularum de hiera simplici ʒ.i. agarici pręparati, myrabolanorum, kebulorum añ. ʒ.s. cum aqua menthæ, aut maioranæ, aut cum uino formentur pilulæ. ℥.s. de quibus sumantur, ʒ.aut ʒ. secundum exigentiam mane, aut completa digestione cibi præcedentis, & apud maiorem necessitatem pilulis de hiera simplici, potest addi aliquid cochiarum & in calido euacuetur cum pilulis assaieret quibus apud necessitatem posset addi aliquid modicũ aurearum. Sed cauẽdum est cum adsit fluxus ne fortia soluentia nimium soluant & stomachum debilitent & intestina, propterea bonum est cum medicinis soluẽtibus suprascriptis aliquid myrabolanorũ misceri. Digestiua autem si eis opus sit sunt in materia frigid. mel ros. syrupus de stecados, & his posset admisceri aliquid thuris ad confortandum et incrassandum, et in calido iulep rosaceum de myrto, & syrupus de papauere, & debent hi sumi cum aqua leuiter calibeata, sed in causa frig. sit in ea infusum aliquid thuris, macis, nucis muscate, et similiũ. Diuertať iuxta secũdã intentionẽ materia catarrhabilis fluẽs uel fluxura, & similiter uapores caput petentes omni genere diuersionũ cõium, & cum aliquibus proprijs, maxime caput purgijs & desiccatorijs, & tandem cauterijs cõmissuræ coronali applicitis, masticatoria uero & gargarismata sunt mihi suspecta ne amplius materiam ad stomachũ pręcipitẽt & diuersificenť caput purgia secũm materię diuersitatẽ & sensus acuitatẽ, & similiter uesicatoria & cauteria. Cõfortetur aũt cerebrũ iuxta tertiã intentionẽ cũ exterius applicitis, sicut sacculo maxime applicito super cõmissura coronali facto ex salis ustulati, sandarace, radice nenuf. exiccata. ana. ʒ.℥ spicę, myrrhę. añ. ʒ. ℥. et hic sacculus aliqualiter calefactus super latere cal. asperso uino, & pauco aceti bis in die applicetur, & sumpta interius sint diamuscus & diãbra in causa frigida, & zuccarum rosaceum in cã calida myrabolani quoq; chebuli conditi optime ualent in confortatione stomachi & capitis, & cum hoc comprimendo euacuant, & trifera feruginata est propria ex arte fenonis, sed in confortatione stomachi superflue remoliti, & aromaticũ rosaceũ est propriũ in utriusq; confortatione, & in causa mixta aut frigida. Sistatur aũt catarrhus frigid. iuxta quartã intẽtionem multis modis, sed maxime tenendo in ore thus aut spicam, & thus deglutitũ post cenã optime confert, sed in calido teneatur in ore semen papaueris al. diacodiõ, terra sig. lutum armenũ, aut aliquid ex eis deglutiatur, & quandoq; oportet uti narcoticis, sed pòsponatur quantum est possibile. Suffumigia etiam facta cum thure, sandaraca, costo, laudano, xiloaloẽs singulariter aut cõiunctim, & proprie si cũ resina & pice incorporentur optime ualent ad sistendum catarrhum, & ad cerebri confortationem. Mundificetur aũt stomachus iuxta quintam intentionem cum uomitu, & proprie si nauseauerit. Et stomachus & intestina mundificentur cum clysteribus aut solutiuis leuibus sicut pilulis de hiera simplici cum pauco myrabolanorum. Deinde cõfortetur iuxta sextam intentionem cum stipticis & aromaticis, & prohibẽtibus effusionem materiæ ad ipsa. Et ex proprijs est thus, spica, capilli ueneris, mastiche, macis, & similia. Et si qua sit dyscrasia impressa in stomacho & intestinis frigida cũ calidis amoueatur, sicut sunt cortex citri, zingiberis, ameos, cortex thuris, & sicut aromaticum ro. theriaca, mitridatum usq; ad aquam uitis, & similiter cum exterius applicitis. Calida autem remoueatur cum frigidis cõfortantibus, sicut diarrhodon abbatis, zuccharũ ros. & similiter leuiter ad frigidum declinantia applicentur exterius. Aër iuxta septimam intentionem declinet ad siccum & ad temperamentum in actiuis, aut leuiter ad calidum. Caueat a uentis & a statione sub radijs solis aut lunæ, teneat caput pãnis mediocriter coopertum inspecta eius discrasia, sed residuum corporis magis calidum. Vitet uinum quantum est possibile. Sed bibat aquam mellitam uel zuccharatam, aut uinum rubeum optime lymphatum & proprie aqua aliquantulum calibeata. Et sint cibi eius facilis digestionis non uaporosi ad siccum declinãtes, non comedat brodialia in cenis. Post cibum sumat aliquid cydonij, aut piri cocti aut conditi, aut coriandros semicõfectos, aut saltem præparatos. Non dormiat in die iuxta posse, & tardet somnum post cenam quæ sit leuis, dormiat capite eleuato ad alterum laterum declinante, ita ut humiditates sint prone fluere per nares. Procuret uomitũ si nauseauerit immediate post somnum. Et cæteras procuret euacuationes per conuenientes regiones. Exercitetur stomacho ieiuno, sed exercitium sit magis longum quam forte aut intensum. Et fricationes aliquando suppleant uicem exercitij. Sit sperans & gaudens, uitet tristitiam & longum studium, et nimiam solicitudinem.

DE LIENTERIA SIVE FLVXV stomatico. Cap. VII.

Lienteria lubricitas stomachi, lenitas eius, fluxus stomaticus sunt termini synonymi, et dicitur lienteria a λεῖος quod est lene & ἔντερον intestinum, id est, lenitas intestinorum. Propterea diffinierũt quod est lenitas stomachi & intestinorum, est enim tunc eorum superficies lenis non aspera, sicut debet esse in dispositione naturali.

Est autem descriptiue asperitas, inęqualitas, superficiei secũdum corpus durũ, quę naturaliter debet esse in superficie intrinseca stomachi propter retentionẽ, cum enim stomachus primę digestionis organũ sit principaliter ordinatum ad digerendũ cibum & potum sibi ab ore per mery delatum quem digerere nõ potest nisi ipsum debito tempore retineat, cũ actiones naturales non fiant nisi in tempore, fuit a natura sapienter ordinatum ut tunicæ ipsius stomachi cum uilis suis corrugarentur, & super cibo cõtraherentur clauso portunario ut fieret immediata adhesio cibi ad stomachum & ecõtra, & nullum caderet uacuum inter ipsos, sic enim duæ sequuntur utilitates. una est retentio cibi debito tempore quę maxime perficitur per superficiem intrinsecam asperam ex tunicarum corrugatione prouenientem. altera est cibi bona digestio, & in chylum transmutatio quæ perficitur per bonam stomachi cibo digerendo adhesionẽ. Si ergo stomachus debens esse naturaliter asper fiat lenis lederet immediate retẽtiua, & consequenter digestiua, & ęgrotabit ægritudine quę dicitur secũdm essentiam suam lenitas opposita asperitati quæ sub creatura continetur. Et secundum accidens immediatum dicitur lubricitas, & secundum mediatum dicitur lienteria quę descriptiue est fluxus indigesti, primo enim lenitur superficies stomachi interior, deinde ex ea deficit retentiua & lubricat chylus, ex quo consequenter deficit digestiua, ultimo cibus indigestus emittitur &c.

Hic fluxus species non habet nisi quasdam improprias differentias secundum magis & minus, aut secundum diuersitatem suarum causarum. Est enim quędam lienteria in qua emittitur cibus et potus omnino indigestus, & in ea quantitate in qua est assumptus. Est etiam alia species leuior in qua cibus totus emittitur, sed non omnino indigestus sicut assũptus est. Et est tertia species leuissima in qua non totus, sed aliqua parte eius bene in chylũ cõuersa, aliqua uero refugiente digestionem emittitur indigestus, similiter possunt assignari species secũdum diuersitatem suarũ causarum ut quod aliqua pẽdet a causa primitiua, sicut à cibo aut medicina, & aliqua a causa corporea, sicut ex nocumẽto stomachi & membrorum sibi communicantium.

Propterea causas huius fluxus absoluamus incipiendo a primitiuis ex quibus est medicina solutiua, cuius aliquid est in stomacho aut intestinis, prius autem in orificijs meseraicarum derelictum materiam a membris circunstantibus attrahens ad stomachum & intestina, quibus uirtus grauata simul cum illis cibum expellit. Et aliquando cum periodis materia in determinato tempore aggregata sufficiente stimulare expulsiuam, aut debilitare contentiuam. Quandoque a cibo, aut propter sui quantitatem, aut qualitatem, aut malum ordinem, aut quia non sumitur in tempore conuenienti, aut quia non debite præparatur, aut quia non fit debita ciborum mixtio adinuicem, aut quia non seruatur debitus ordo sumpto cibo. Cibus enim quantitatis multæ grauando retentiuã est causa fluxus, & si corrumpitur propter diminutam decoctionem corrumpitur ad acetosum. Cibus autem paruæ quantitatis interdum est causa fluxus cum propter magnam proportionem uirtutis digerentis corrumpitur ad fumosum, & stimulando expulsiuam est causa fluxus. Secundus cibus malę qualitatis, ut puta grauis & crassæ substantiæ, sicut fabæ, caro buffali, & similia debilitando contentiuã est causa fluxus ẽt ante eius digestionem, & salsedo cibi acuitas et acetositas irritat ad expulsionem ante digestionem, sicut allea, piper, acetum & ualde salsa, & uentositas sicut in fungis malis, & uelox cibi corruptio sicut lac. Et cibus multæ aquositatis, sicut cerasa, pepones, uuæ, & similia & fluxibilia ualde, sicut brodia & unctuosa faciunt ad lubricitatem, & cibi quorum multum parum nutritur, sicut olera, conturbãt enim stomachum, cum parum cedat in nutrmẽtum, plurimum in superfluitatem. Item, cibus qui non est conueniens homini cum sua proprietate cõtraria toti speciei, sicut fenum, carnes crudę et cibi animalium non hominum, aut quod est contrarius uni homini, ita quod non alteri cum sua proprietate materiã insequente, sicut cancri qui solebant amicum meum soluere, & in eo fluxum prouocare totiens quotiens cãcros comederet. Tertio ratione mali ordinis fit fluxus cum prẽmittitur cibus lubricus facilis digestionis, & postponitur stipticus, aut quando postponitur cibus facilis digestionis & corrumpitur, est causa fluxus corrumpendo quod est sub se & irritat naturam ad expellendum. Quarto quando sumitur in tẽpore non conuenienti, sicut cum sumitur cibus præcedenti nõdum digesto, aut cum tardatur cibus post famem replẽtem stomachum malis humoribus fit ut corrumpatur, & tanquam superfluum expellatur. Quinto non debita prẽparatio, sicut quãdo non bene coquitur aut minus excoquitur, aut frigidus comeditur, & similia. Sexto mala ciborum mixtio, sicut quando ex incisiuis abstergẽtibus, salsis, unctuosis fit mixtio &c. Septimo indebitum regimen post cibum est causa fluxus, sicut potus multæ aquæ post cenam est, causa curſibus lubricet. Quãquam aliqui ex tali potu credant se bene digerere sed fallunt, quia non digerunt, sed sic uidetur eis, quia cibus descendit indigestus & citius quam solebat. Similiter qui se exercent inordinate post cibum, aut coeunt, aut incurrunt timorem, iram, & huiusmodi accidentia extrema. Aẽr quoque humidus superflue adiuuat ad fluxum, & etiam qualitercunque multum discrasiatus, est enim causa debilitatis uirtutis contentiue, aut corruptionis humorum qui corrupti sunt causa fluxus. Ex parte uero stomachi est mala complexio frigida & humida, maxime debilitando contentiuam ratione humiditatis, & ratione frigiditatis digestiuã licet enim frigiditas utranque debilitet multum, humiditas multo magis ledit contentiuam quam digestiuam quamquam caliditas & siccitas cum excedũt sint causa fluxus debilitando contentiuam & digestiuam, sicut in propinquis morti. Omnis enim moderata discrasia deijcit actum proprie uirtutis secundo techni. Secunda causa, sunt humiditates phlegmatice stomacho adherentes, siue in eo congeste, siue aliunde defluxere, quę non sinunt cibum figi in stomacho uel tanto tempore remanere ut digeratur, & potest esse quod eorum præsentia stomachus non sit lesus, sicut neque dicimus hominem lesum in uirtute retentiua manuum habentem manus oleo inunctas, quãuis non bene retineat, secundum plurimum, tamen si prolongaretur in stomacho ledunt retentiuam & digestiuam.

Similiter præsentia humoris cholerici aut phlegmatici salsi pungentis & stimulantis expulsiuã non sinit cibum figi. Ventositas etiam nõ sinens stomachum adhærere cibo est causa ut corrumpatur & expellatur. Tertia causa, sunt ulcera pustule aut apostema stomachi tantum dolorem inferentia ut nõ tolleret cibi contactum, quapropter irritatur expulsiua ad expellendum. Item, dolores stomachi à quacunque causa contigerint. Quarta causa, posset esse apostema & ulcera membrorum sibi uicinantium, scilicet diaphragmatis, epatis, intestinorum, gracilium, & colon, qui superequitat stomachum, & similiter ipsorum dolores. Est tamen aduertendum lienteriam quamuis sit principaliter passio stomachi cui principaliter debetur cibi digestio, esse etiam passionem intestinorum & propriè superiorum, quorum actio est in cibo prędigesto in stomacho ad complendam eius digestionem, licet uirtus retentiua nõ insit eis per uirtutem in eis repertam, sed solum per ipsorum circunuolutionem, ut uoluit Gal.

Signa lienteriæ sunt ipsa lienteria. s. exitus cibi & potus indigesti. Differt tamen lienteria stomachi à lienteria intestinorum. Nam in intestinali egreditur cibus notabiliter digestus, cum ipsius digestio principaliter in stomacho perficiatur. Sed in stomachali siue stomachia secundum plurimum notabiliter indigestus, & adsunt nocumenta intestinorum cum sanitate stomachi, uel econuerso, & distinguitur per locũ doloris, & cuiuscunque alterius nocumenti sensati an sit in regione stomachi, uel intestinorum. Item, ex ægritudinibus quæ præcesserunt an fuerint in stomacho, sicut nausea, subuersio, uomitus, & similes, an fuerint in intestinis, sicut colica, dysenteria, & similes, quæ magis in intestinis appropriantur, & uomitus saniei & sanguinis cum dolore circa stomachum sensato, siue præsens, siue antecedens significat lienteriam esse stomaticam cum sanies & sanguis intestinorum male posset euomi nisi magna esset oppilatio in intestinis sicut in ileo, uerum sanies & sanguis stomachi facile potest per secessum expelli, & differt à fluxu cerebrali, quia lienteria ordinem non habet neque periodum, sed quacunque hora cibus assumitur, & propriè difficilis digestionis egreditur. Cerebralis autem ordinem habet & periodos, ut supra.

Signa causarum si fuerint primitiue sicut medicina cibus, potus, & aẽr, & alia quæ superueniunt sumpto cibo, scilicet exercitium & similia sunt præcessio ipsarum causarum. Et quandocunque talis causa præcessit, ut quia talis sũptus est cibus, aut aliqua ex causis iam dictis semper sequitur talis effectus, scilicet lienteria & nulla tali causa præcedente non sequitur lienteria, & si est causa medicina solutiua interdum sentitur dolor & punctio, & sapor eius, & quia est ex eis quæ hoc facere consueuerunt, sicut est agaricum aut colocynthis consumitur in substantia nisi sit infusa, sicut oxymelle &c.

Signa male complexionis frigidæ & humi. stomachi sine materia sunt albedo faciei, & linguę, paucitas sitis, & tarda digestio, frequens corruptio cibi ad acetosum cum oxyremia, multitudo sputi, & nõ est grauitas stomachi neque nausea. Sed si sit cum præsentia materiæ phlegmatice, adsunt signa suprascripta, & cum hoc grauitas & frequenter stomacho ieiuno adest nausea, subuersio, uomitus phlegmatis, quod etiam frequenter secessu educitur, & si in causa est uentositas sentitur motus uẽtositatis per superius aut per inferius & rugitus & dolor, nunc in una parte, nunc in altera.

Et si in causa sit mala complexio calida & humores calidi adsunt signa contraria supra scripta, & eorũ sapor in eructuatione sentitur & frequenter uomitu aut secessu emittentur, & cum hoc sunt signa generalia ex complexione, habitudine, ætate, tempore, regimine præcedente & similibus, quæ malæ complexioni calidæ aut frigidæ attestantur, & phlegma salsum cognoscitur ex sapore si euomitur, & ex substantia sua subtili & acuitate & mordicatione tinesmo si per secessum emittitur.

Et signa ulcerum sunt uomitus saniei & eructuatio redolens saniem, & secessus saniei multum cõmixtæ fecibus propter longum cum chylo & fecibus incessum, & si ulcera sunt in intestinis raro uel nunquam sanies euomitur, neque eructuatio est redolens odorẽ eius, sed solum per secessum emittitur, & sumpta per os si acuta sint ardorem inferunt quando ulcera sunt in stomacho: sed in intestinis minimè, & apostemata cognoscuntur ex tumore, duritiæ, grauitate, dolore continuo, febre continua, & bothor cognoscuntur ex punctione & mordicatione, & frequenter apparẽt in ore propter continuationem pelliculæ oris cũ pellicula stomachi, & facile possunt in causis communicare. Et si apostemata sint in intestinis adest colica et lienteria ex debilitale retentiuæ distinguitur à lienteria ex debilitate digestiuæ, quia in prima cum cibus assumptus est statim emittitur, & propriè cum homo sedet uel incedit, sed paulatim existẽte ferè semper aliquo conatu ad retinendum, & propriè cum expulsiua non est ualde fortis, & apparet in cibo aliqua digestio secundum moram eius in stomacho, sed in secunda ex debilitate digestiue cibus notabili tempore retinetur, postea tandem indigestus per superius aut inferius emittitur. Et frequenter apparent signa corrupta digestionis.

Prognostica. Primum est aforismus quintæ particulæ, scilicet in diuturnis lienterijs quòd oxyremia superueniens prius non existens bonum, & est sensus quòd oxyremia, idest eructuatio redolens acetũ uel acrestam superueniens prius non existens bonum est per uiam signi, significat enim cibum immutari cum prius nõ immutaretur, & sic bonum est, & præcipuè si redoleat odorem aceti cum magis actionem caliditatis significet. Si autem oxyremia præcessisset lienteriam, aut simul cum ea inchoasset, siue diu durasset, siue non, non est bonum signum, significat enim phlegmatis acetosi, aut melancholiæ acris præsentia in stomacho aut magnam distemperantiam stomachi ad frigidum, quorum nullum est bonum.

Dicunt etiam quidam esse bonum per uiam causæ quia res acetose phlegmata incidũt, sed in hoc casu arbitror hoc paruum iuuamentum.

Secundum prognosticum, lienteria succedens fluxibus antiquis, & ad chronicas ęgritudines mortalis.

Tertium, lienteria sequẽs malam complexionem frig. & humid. est summæ difficilis cum antiquatur tandem & ducit ad hydropem, tum epar refrigerando, tum male chylum præparando.

Quartum prognosticum, lienteria sequens medicinas exoluentes, aliquando ducit ad dysenteriam & mala ulcera intestinorum.

Quintum, uomitus in lienteria est malus. Significat enim debilitatem toti stomacho communem aut multitudinem materiæ in toto stomacho incitantem ad uomitum & ad secessum, & similiter significat omnes alias causas toti stomacho communes.

Sextum, quando apparet in lubricitate intestinorum super costis aliquid simile ciceri, & prouocatur urina, & multiplicatur, moritur æger in hora illa.

Cura lienteriæ si fuerit à medicina solutiua exigit quinque intentiones. prima, frangit audaciam medicinę & eam è corpore educit. secunda, humores diuertit. tertia, confortat stomachum & intestina ne recipiant, necnon cor & membra nobilia, & cum hoc ductus & uias constringit, incrassat materiam, & tandē compingit. quarta, accidentia corrigit. quinta, ordinat debitum regimen.

Prima completur exhibendo aquam hordei, aut aquam calibeatam in potu in notabili quātitate etiā pluribus uicibus, & si apparent signa frigiditatis detur aqua passularum zucchari rub. uel mellis. Mucilago quoq; se. psilij, uel se. cydoniorū, & exhibitio olei omphancini uel sisamini, & similium optime ualet, tum ad deponēdum medicinam, tum ad frangendū eius acuitatem, & maximè si sit uenenosa, & debent dari in notabili quantitate & multotiens, & possunt mucilagines cum aqua hord. permisceri, & similiter butyrum cum aqua ca. permixtum est in hac re præstantis iuuamenti, & ex similibus rebus fiant clysteria secundum necessitatem.

Communiter tamen sufficiat aqua hord. uel aqua communis calida siue potata siue clysterizata, sed in clysteribus aliquid unctuosum, sicut oleum uel butyrum, & similiter aliquod abstersiuum, sicut zuc. rub. permisceatur, & si per duas horas, post huiusmodi lauatiua dentur aliqua compressiua, sicut succus cydoniorum, uinum granatorum, sorbium, & similium, & decoctio myrabolanorum optimè confert ad deponendum medicinam.

Secunda intentio completur cum diuersionibus, & propriè si medicina fluxum humorum excitauerit, ex quibus sunt ligaturæ supra cubitos multotiens reiterande, necnon uentose spatulis applicite. Item fricationes & lotiones brachiorum, sed uentosa magna stomacho applicita cibum in stomacho retinet.

Tertia intētio completur cum interius & exterius applicitis, sicut cum unguentis emplastris ceratis epithimatibus stomacho & intestinis applicitis, necnon syrupis, electuarijs, & cæteris, de quibus sermo præcessit in cura fluxus in uniuersali.

Confortetur etiam cor cum exterius applicitis, & omnes hæ medicinæ constrictiuæ interius sumptæ, sunt etiam pro parte cordis constrictiue & confortatiue, sicut rob de acetositate citri de ribes & similes, & epar confortetur cū stipticis claudentibus uias & ductus eius, per quos materia ad stomachū & intestina defertur. Recipiunt enim stomachus & intestina superfluitates ferè à toto corpore mediante epate, & tādem apud magnam necessitatem compingendum & stupefaciēdum est iuxta doctrinam supra scriptorū.

Corrigantur accidentia iuxta quartam intentionē, & similiter debitum regimen ordinetur iuxta quintum sicut dictum est in ca. generali curationis fluxus. Similiter si lienteria fuerit ex cibis aut à quacunque alia causa primitiua illa remoueatur, & inducatur regimen contrarium.

Cura lienteriæ à phlegmate existente in stomacho exigit sex intentiones curatiuas. Prima digerit incidēdo & abstergendo phlegma existens in stomacho cū oxymelle simplici, oxymele composito & squillitico apud maiorem necessitatem & melle ros. cum his mixto ad aliqualem confortationem, & aquæ sint sicut aqua menthe absynthij aqua decoct. cinnamomi & similes. Sed esto memor paucam aquam cū syru. permiscere, utputa tantundem aquæ ut melius adhęrendo abstergat. Secunda intentio est euacuatio cū pillulis alephanignis de hiera simplici stomaticis, & non excedendum est in solutiuis fortibus quæ multū trahant à longinquis, ne stomachum debilitēt & amplius de materia trahatur ad stomachum nisi illa materia à membris distantibus mitteretur, & tunc in eo casu possemus uti electuario elescos. si mitteretur à membris nutritiuis, & pillulis cochijs si à capite mitteretur, sint tamen in parua quantitate & cum quibusdam stipticis permixta stomachum confortantibus.

Vomitus quoque & propriè si ad ipsum æger inclinetur est præstans in melancholia, & propriè præcedentibus incisiuis & subtiliatiuis & abstergentibus, sicut sunt almuri & res salse, & synapis, & cepe decocte aut raphanum, & his succedant inuiscantia, sicut alagane in eadem mensa, & multum potet de uino satis potenti, & per horam post elaboret in uomendo iteratis uicibus imponēdo digitum in ore, aut pennam oleo intinctam donec multū de phlegmate euomat.

Tertia autem intentio est diuisio quæ perficitur secundum materierum fluentium exigentiā ad stomachum & membrorum à quibus fluunt, & hæc perficiatur ut sępe dictum est. Quarta autem intentio scilicet confortatio & propriè retentiue eius completur cum unguentis, emplastris, ceratis, sacculis, fomentis factis ex rebus calidis & stipticis odoriferis per uirtutem tertiam stomachum confortantibus, sicut est mastix, thus, gallia mus. absynthium, gariofili, spica, mētha, calamus aromaticus, laudanum ex quibus possunt fieri composita permiscendo cum oleo de mastice, de spica, & similibus, & succo menthe, uino odorifero, & pauco aceti, cera, pice, resina, secundum exigētiam unguēti aut cerati. Interius autem sumpta sint sicut thus, mastix, diaolibanū, miua aromatica, syru. de mentha, diacitonitem cū mastice. Sed nota quòd inter herbas mentha est pręstantissima in stomachi cōfortatione & maximè hortulana boni odoris, & castoreum plus confortat ipsum cæteris carnibus, mastix plus cæteris gummis, galanga plus cæteris aromatibus, enula magis omnibus rad. cappares conditi plus omnibus floribus, & cydonia plus omnibus fructibus. Quinta intentio est cura accidentiū, pro quibus etiam recurre ad ea quæ dicta sunt. Sexta intentio ordinat debitum regimen sex rerum non naturalium. Aër ergo declinet ad calidū & sic. naturaliter, aut artificialiter, & cibi sui sint calidi & sic. incidentes abstergentes non stiptici saltem in principio sicut ex salatis cappares cum aceto conditi & pauco mellis. Et cepe debite decoctum, & similia, cum aceto & melle, & paucis

& paucis aromatibus condita, aut cum zuc. rub. raphanum & porrum concedi possunt in pauca quantitate. Ex ferculis, brodium, cicerum cum mentha in eo minutim incisa. Item, radices petrosellini debite cocte & prępparate. Item, brodium caulium, & carnes ex auibus boni kimi & facilis digestionis, & ex saporibus synapismum, & piperata, & uinum antiquum aromaticum uinosum aut mediocris potentiæ. In fine autem multa materia phlegmatica educta magis stipticis utendum est.

Si fuerit mala complexio frigida & humi. sine materia unica intentione opus est, scilicet calefactione & exiccatione cum his quæ habent stomachum confortare sua stipticitate temperata aromaticitate & proprietate.

Si uerò uentositas fuerit in causa. Primo materia à qua eleuatur euacuetur iuxta modū præcedentis doctrinæ. Secundo uentositas carminetur cum his quæ etiam stomachum confortāt, sicut est zing. & ex maximè proprijs est galanga, & diagalanga. Item, casto reum, & diaciminum, & bacce lauri, & electuarium de baccis lauri.

Et si in causa fuerint humores calidi uomitu aut secessu educantur per eam, scilicet regionem quam magis natura tentaret. Et diuertatur iuxta modum generalem superius dictum, postea mala complexio eius alteretur cum frigidis & stipticis interius & exterius applicitis stomachum confortantibus, quorum copiam superius habuisti, & similiter seruetur regimen in cibo & potu.

Si uerò lienteria pendeat ab ulceribus, cura ex proprio cap. requiratur. Et maximè autem cōferentibus est succus plantagi. cum bolo ar. & maximè si adsunt signa caliditatis, his tamen posset addi thus, aut mastiche, existentibus signis frigiditatis.

Cura uerò apostematū stomachi ex proprijs capitulis requiratur. Et ex proprijs potest patere causa fluxus chylosi accidentis merito nocumentorum stomachi & intestinorū. Causæ enim intensæ de quibus supra quæ faciunt lienteriā remisse possunt facere Kylosum, quare cura erit proportionalis supra scriptis.

Cura uerò lienterię ex debilitate contentiue magis indiget siccis stipticis quàm quæ ex debilitate digestiue, sed in caliditate satis parificantur. Vinum enim potens antiquum stipticum magis subuenit debilitati contentiue ex causa frig. & hum. Vinum autem potens minus siccum & minoris stipticitatis magis subuenit digestiue ex simili causa. Et diaolibanum est summæ laudatum in defectu utriusque à causa frigi. & hu. cuius est descrip. ℞. olibani. ʒ. 4. piperis, ameos spice, Keisim, idest leuistici, anisi, nigelle. ana. ʒ. 2. balaustiarum. ʒ. 4. mellis dispumati. q. s. misce. dentur de eo stomacho ieiuno. ʒ. 3. pro uice, & tardet prandium per duas horas.

Cura fluxus stomachi sanguinei completur cum his quæ dicentur in cura fluxus intestinalis sanguinei ad quod cap. recurre.

DE FLVXV INTESTINALI. Cap. III.

FLuxus intestinalis est quadruplex, scilicet diarrhœicus, lictericus, sanguineus, & dysentericus De diarrhœa & lictería satis actum est. fluxus sanguineus ab intestinis, de quo est hic sermo est fluxus sanguinis ab eisdem in notabili quantitate. Species non habet, nisi forte quosdā modos secundum magis & minus differentes.

Causę sunt solutio unius aut plurium uenarum in intestinis, aut apertio orificiorum ipsarum, aut propter multitudinem extendentem, aut acuitatem corrodentem, & quandoque excoriatio aut ulcus intestinorum paulatim se dilatans, profundans per eorum substantiam.

Signa distinctiua inter hunc fluxum sanguineum intestinalem & fluxum sang. à toto, & fluxum sang. epaticum, sunt manifesta ex dictis superius in fluxu sanguineo à toto. Et ex dicēdis in fluxu epatico satis in principio cap. ibi enim ponuntur sex signa distinctiua inter epaticum & intestinalem.

Prognostica. Hic fluxus sequens dilatationē orificiorum uenarum intestinorū facile curatur, sequens autem fracturam absq; corrosione & ulceratione difficulter, sed sequens ulcera & corrosiones difficillimè, pręcipuè si fuerit in intestinis gracilibus.

Dysenteria uerò est fluxus uentris cum excoriatione aut ulcere intestinorum à δὺς quod difficultatem significat & ἔντερον intestinū quasi difficultas intestini. Isido. 6. ety. Est autem excoriatio intestinorū dolor abrasionis, siue abrasio dolorosa in superficie eorum intrinseca. Vlcus autem est solutio continuitatis eorum cum sanie. Et hæ ulcera & excoriationes frequenter fiunt in intestinis, in stomacho rarissime.

Species dysenteriæ sumuntur aut ab intestinis ipsis. Est enim quædam facta in duobus superioribus, scilicet duodeno & ieiuno, quædam in duobus medijs, scilicet ileo & sacculo. Quædam in duobus inferioribus, scilicet colo & recto, & quandoque fit in extremitate intestini recti, & si est cum punctione graumine & conamine ad egerēdum dicitur tinesmus, de quo posterius agetur. Quandoque species dysenteriæ sumuntur à solutione continui, & sunt tres. Prima in qua educitur sanguis pinguedo, siue potius uiscositas quædam, & est phlegma stagnans intestina. Secunda est in qua cortex intestinorum educitur, & dicitur alkurat uel alkurati. Tertia in qua frustum seu pars intestini educitur. Et quelibet istarum, aut est recens sine sanie, aut antiqua cū sanie. Et quanto est maior & profundior, tanto plus de sanie educitur. Et hęc ulcera intestinorum. quandoque sunt munda à quibus sanies laudabilis emanat, quandoque sunt immūda, scilicet corrosiua à quibus cum sanie, & propter ulteriorem corrosionem etiam sanguis emanat, & quæ sunt putrida à quibus uirus fœtens emittitur. Et quædam propter antiquitatem tandem conuertuntur ad fistulas, & quædam adeo profundantur ut perforent intestina, & fex in uentre colligitur, quod est deterius quàm si simul uenter & intestina perforentur.

Causæ autem sunt primitiuæ sicut medicinę, uenenosa solutiua, aut non solutiua, necnō cibi acuti. Corporeæ autem sicut humores, sed frequentius cholera cuiuscunque generis. Ex quibus ualde mala est prassina, pessima, zinaria, & deinde frequentius post choleram est in causa phlegma salsum aut uiscosum sua tenacitate cum separatur soluens continuum, sed hoc magis in intestino recto. Tertio loco est melancholia adusta cuiuscunque generis, & sanguis acutus & hi humores excoriantes quandoque sunt paulatim in intestinis

ſtinis congeſti, ſed ſecundum plurimũ ſunt aliunde deriuati. Et cholera trãſiens per inteſtina penes. Aui. ſecũdum plurimum excoriat infra. 15. dies, humor uerò phlegmaticus in uno menſe. Melancholicus in. 40 diebus, licet frequenter in prima aut ſecunda die quilibet iſtorum excoriet. Sanies quoque catarrhi & quicunque alter humor acutus ad inteſtina deriuatus eſt in cauſa. Et quandoque cauſa excoriationis eſt fex dura, & propriè in extremitate inteſtini recti, & cauſat tineſmum. Aliquãdo cauſa ulceris eſt apoſtema quod in inteſtinis rumpitur.

Signa. Prognoſtica dyſenteriæ & fluxus ſanguinis ex uentre ſunt cum præceſſerit hyems ſicca ſeptẽtrionalis & ſuccedit uer pluuioſum & eſtas pluuioſa. Similiter quando hyems eſt auſtrina & uer boreale paucæ pluuiæ, ſuccedunt enim fluxus propter multiplicationem catarrhorũ. Et multiplicatur fluxus in regionibus meridionalibus cum exuſtlationibus auſtrinis multitudine pluuiæ.

Signum demonſtratiuum cõmune omnibus dyſenterijs eſt, quia ſanguis pinguedo, ſiue phlegma ſtagnans ſanies, cortex, aut fruſtũ inteſtini educitur, aut ſolũ, aut cum fecibus ex alijs humoribus permixta, & eſt cum punctione & dolore notabili in inteſtinis, & per hoc ſanies & ſanguis ab inteſtinis diſtinguitur à ſanie & ſang. prouenięte à membris ſuperioribus, cũ ille ſit ſine notabili dolore inteſtinorum. Et in inteſtinali ſanies & ſanguis ueniunt paulatim, & ſecundum continuationem & permixti cum fecibus niſi uena ſoluatur aut orificium eius aperiatur, aut apoſtema in inteſtinis ſubito rumpatur. In epatico aũt & communiter in alijs fluxibus ueniunt in quantitate notabili & interpolate & non permixti, immò primo fex emittitur & ſuccedit ſanguis aut ſanies, & ſunt nocumenta manifeſta in epate & in alijs mẽbris quę pręceſſerũt. Et in inteſtinis nõ eſt nocumentũ manifeſtũ. Et cum exit ſanguis ex excoriatione inteſtinorum paularim incipit & agendo procedit niſi ſoluatur uena, & eſt cum febre continua. Cum uerò uenit ex epate & membris ſuperioribus communiter uenire incipit in magna quantitate cũ interpollatiõibus, ut dictum eſt, & communiter omnis paroxyſmus eſt deterior & manifeſtior præcedente, niſi cum uentum eſt ad declinationem.

Signa cauſarum primitiuarum ſunt ipſemet cauſę primitiuæ, ſcilicet melancholia aut cibi mali qui præceſſerunt. Humores cognoſcũtur per colores ſuos.

Phlegma enim colorem habet album & eſt eius euẽtus cum rugitu à uentoſitate, ſed materia ſalſa baurachia diſtinguitur à craſſa uiſcoſa ſua uiſcoſitate ſeparante pelliculas, quia phlegma ſalſum eſt ſubtile, hoc uerò craſſum conglobatum, & hoc craſſum habet alkait ſiue pelliculas ſibi adhærentes, ſalſum uerò nõ, & cum hoc craſſo ſentitur grauitas & dolor manſiuus aliquo tempore qui non permutatur. Cholera autem cognoſcitur per colorem ſuum citrinum, aut rubeũ, aut uiridẽ atteſtantẽ colori praſſi ſiue ſucci eius aut colori ſucci fol. porri ſi fuerit praſſina aut colorẽ uiridẽ magis clarũ atteſtantẽ erugini æris ſi fuerit zinaria, & eſt ſeuorũ accidentiũ, & aliquando cũ ſyncopi. Sed melancholia habet colorem magnum & magis lucidũ quæ genita eſt per aduſtionẽ, & magis nigrum quàm quę eſt genita per congelationem. Sed melancholia naturalis habet colorem fuſcum, & habet odorem ponticũ & acrem, & genita per aduſtionem melancholiæ naturalis habet odorem acetoſum cum ponticitate & genita per aduſtionem cholerę, habet odorem acetoſum cũ amaritudine, & genita per aduſtionem phlegmatis, habet colorem mixtum cũ albo & nigro, & per aduſtionem ſanguinis permixtũ ex rubeo & nigro, & dolorem habet dulcem tendentem in acetoſum, & genita per aduſtionem choleræ & melancholię ſunt cum accidentibus ſeuis. Et hę duę ſpecies ebulliunt ſuper terrã, ſed magis genita ex melancholia, & fugiunt ab eis muſce. Apoſtemata eorum cognoſcuntur per tumorem, duritiem, grauitatem, dolorem continuum in ipſis inteſtinis & ſimilia & cum rumpuntur ſanies ſubito profluit in magna quantitate, nec abſoluitur æger à feb. continua. Et cũ eſt excoriatio ex duritiæ fecis cognoſcitur cũ aliquid ſui egreditur cum abſentia aliorum ſignorum, & ſedatur dolor cum lenitate uentris. Et multotiens egreditur ſuccus fecis ex fece iã dura, & exiſtimatur quòd ſit fluxus uentris, & conſtringitur, & in hoc eſt mors & perditio ægri. Et diſtinguitur ab alijs fluxibus per colorem, & ex longa fecis retentione, & ex uentris tumore cum duritiæ. Et cognoſcitur eſſe in duobus ſuperioribus, quia dolor eſt ſupra umbilicũ & multus fortis, & ſtomachus multum leditur, unde fit frequẽs uomitus, nauſea, & ſubuerſio, & ſingultus, & epar cõpatitur maximè ſi ſit in ieiuno. Et egeſtio non egreditur poſt dolorem inchoatum cum oporteat eam trãſire per plures inteſtinorum reuolutiones antequam egrediatur, & eſt cum notabili quantitate ſanguinis. Et pelliculæ inde egredientes ſunt minores & tenuiores. Et habent ſanguis ſanies, & pelliculæ maiorem cũ fecibus permixtionẽ. Et quod egreditur ſi ſanioſum eſt, eſt magis fœtidum & chyloſum habet admixtũ. Et frequenter aſſimilatur aquæ carnis. Et cũ eſt in duobus inferioribus omnia ſunt his cõtraria, & dolor eſt infra umbilicũ. Et multotiens ſanguis & ſanies egreditur ante feces, & propriè cum eſt in recto & in extremitate eius. Et cum eſt in duobus medijs omnia medio modo ſe habent, & dolor eſt circa umbilicum.

Species dyſenterię ſecũdum maiorem & minorem profunditatem cognoſcuntur per exeuntia. Nam in prima ſpecie egreditur ſanguis & mucoſitas. In ſecunda ſpecie pelliculę. In tertia cortices inteſtinorum craſſiores. Et hæ maximè deſcendunt & manifeſtantur in clyſteri lauatiuo. Sed ulcera per ſaniem cognoſcũtur, & cum ſanies eſt laudabilis, tunc ulcera ſunt munda, cum uerò mali coloris fetens, tunc ulcera ſunt putrida, & cum ſaniei ſanguis aſſociatur cũ dolore tunc ſunt corroſiua, & cum ulcera ſunt multæ ſaniei & ſine dolore, tunc ſunt ſordida, & diſtinguũtur à putridis, quia putrida ſunt cum dolore & fœtore. Et ſi eſt ulcus cancroſum uirus ſuum declinat ad nigredinem, & pręceſſit fluxus melancholicus. Et ſi eſt cancer ſunt ſigna eius præter ſigna apoſtematis. Et ſi ulcus fiſtulatur eſt ſine dolore, & egreditur uirulentia ſubtilis, cuius exitus interpollatur.

Prognoſtica. Primũ, ulcera & excoriationes quę ſunt in inteſtinis gracilibus, ſunt multum ſuſpecta ad mortem. Et propriè ea quæ ſunt in ieiuno inteſtino propter multitudinem uenarum eius craſſitiem earũ & ſubtilitatem corporis ſui, & curſum choleræ puræ ex felle

ex felle ad ipſum, & propter propinquitatem eius in membro regali, id eſt epati, eſt enim cæteris inteſtinis ſibi propinquius, & quia medicina non permanet ſuper eo, immo quamprimum propter choleræ mordicationem lubricat ex eo. Quæ uerò fiunt in inteſtinis craſſis ſecundum plurimum ſalua ſunt. Secundum prognoſticum. Fluxus à cholera praſſina malus ex eruginoſa peior. Sed qui ex humoribus minus malignis ſecundum plurimum ſalubris. Quæ uerò ex melancholia aduſta quæ ſparſa ſuper terrã ebullit & habet odorem acetoſum mortalis ſecũdum plurimum, eſto quòd uirtus ſit potens, & propriè cũ eſt incipiens iuxta aphoriſmum. 24. quartæ particulę. Dyſenteria ſi ex felle nigro inchoauerit mortale. Significat enim cancrum ulceratiuum aut ulcus cãceroſum. Et ſequitur alter. Quibuſcunque in ægritudinibus acutis, aut multi temporis aut aliter extenuatis fel nigrum ſurſum aut deorſum exierit, ſequenti die morietur, id eſt parum poſt, hæc omnia intelligantur ſecundum plurimum eſſe uera, quia ſi mutantur in bonum & naturales ſuperfluitates admixtas habuerint eſt bonum, ut uult Gal. Si uerò melancholia non fuerit ualde maligna poteſt eſſe criſis, aut terminus alicuius ægritudinis, duæ enim ſunt ſpecies melancholiæ per aduſtionem genitæ ualde maligne, ſcilicet quę fit per aduſtionem choleræ, & eſt ſubtilis redolens amaritudinem. Altera per aduſtionem melancholiæ, & eſt craſſior et redolet acetoſitatem ſiue acredinem, & ab utraque fugiunt muſce. Et utraque ſparſa ſupra terram ebullit, ſed magis ea quæ redolet acetoſum. Tertium prognoſticum. Quando perforantur inteſtina, & propriè gracilia eſt mortale omnino. Si uerò craſſa perforentur non omnino mortale, immo quidam uiuunt in quibus poſt perforationem inteſtini apoſtematur uenter, & rumpitur, & feces, & uermes, per foramina egrediuntur. Et ſecundum plurimum cum egreditur ex inteſtino aliquid ſaltem aliqua notabilis quãtitas moritur æger, etiam ſi ſit de craſſis, quanto magis ex ſubtilibus & propriè ex ieiuno, nam ſtatim communicat ſtomachus & epar, nihil in ſtomacho retinetur & cadit uirtus, & non abſoluitur à dolore continuo uſque ad mortem. Quartum prognoſticũ. Fluxus ſanguinis puri in quantitate poſt dyſenteriam ualde malus, ſignificat enim profundationem excoriationis, ita ut uenæ ſcindantur. Quintum. Cum fit egeſtio ſimilis aquæ poſtea ſimilis unguento malum.

Sextum. Poſt hydropiſim egeſtio ſanguinolenta mortale propriè perſeuerans, non enim educitur materia hydropiſis ſed quæ uirtutem debilitat. Septimum prognoſticum. Spaſmus uomitus & ſingultus conturbatio rationis poſt dyſenteriam, immo poſt omnem fluxum, mortẽ ſignificat. Octauum eſt inuentum in libro ſecretorum Hip. ſi habenti dyſenteriam appareat poſt aurem ſiniſtram res nigra ſimilis orobo, & cũ hoc accidit ſitis uehemens, moritur æger in ſecundo die. Nonum. Quandocunque congelatur aliquid ſanguinis effuſi in uentre rupto inteſtinis ſignificatur per frigus extremitatum ſubito inflationem uentris caſum pulſus & ſyncopim. Si autem hic ſanguis congeletur in inteſtinis accidunt hæc accidentia, ſed remiſſiora. Decimum. Vlcera & inteſtinorũ excoriatio quandoq; ducunt ad hydropiſim. Vndecimum. uando poſt alkurat, id eſt fruſta ſubtilia inteſtinorum egreditur ſanguis plurimus, ſignificat quòd ulcus profundatur, & ægritudo fit fortis, & finitur id quod eſt in ſuperficie inteſtinorum, & peruenitur ad profunditatem ſubſtantiæ eorum, quòd ſi ante alkuit & excoriationem fluxus ſan. pręcedat, difficile eſt cognoſcere an ſit ex inteſtinis, an ex membris frigidioribus, cum quandoq; ex inteſtinis egreditur ſine punctione à dolore notabili, & etiam cum periodis. Sed tamen diſcernitur quia inteſtinalis eſt aut permixtus cum fecibus, aut præcedit eas, ſcilicet quando eſt ab inteſtino recto & ſphicteri. Epaticus autem & qui eſt ab alijs membris ſupra inteſtina communiter ſubſequitur, & hic eſt minus timendus, quàm quãdo pręcedit alkurat uel excoriatio. Duodecimum. Si cauſa dyſenteriæ ſimul expellitur cum alkuit, tunc excoriatio eſt in uia additionis propter inſeparabilitatem cauſæ. Quòd ſi abſcindatur cauſa & ſolum alkurat expellitur res tutior eſt, & melius de ſalute ſperandum eſt, & ſoli excoriationi intendẽdum eſt, cum in primo caſu ſimul excoriationi & cauſæ ſit intendendum.

Cura fluxus inteſtinalis quæ dicitur diaria, ſcilicet aliorum humorum præterquam ſanguinis ſufficienter ſopropoſita eſt. Et ſimiliter fluxus cibalis quæ dicitur lienteria. Supereſt enim ut curremus fluxum ſanguinis ab inteſtinis ſine excoriatione qui prouenit à dilatatione orificij alicuius uenæ, uel plurium, aut ex ruptura earum. Et ſecundo curremus fluxum ſanguinis eb excoriatione prouenientem. Et tertio dyſenteriam & ulcera inteſtinorum.

Cura primi exigit quinque intẽtiones. Prima ſanguinem diuertit. Secunda, cauſam fluxus remouet. Tertia ipſum ſanguinem conſtringit. Quarta, corrigit accidentia. Quinta, ordinat debitum regimen ſex rerum non naturalium.

Prima intentio perficitur cum phlebotomia baſilicæ ſi epar fuerit in cauſa. Si autem in cauſa fuerit retentio menſtruorum, aut hęmorrhoydarum phlebotomentur ſaphenæ, & ſi in cauſa ſit repletio in toto phlebotometur uena communis.

Secunda intẽtio, ſi cauſa fuerit cholerica permixta cum ſanguine eſt ipſius euacuatio fienda cum his quę ſanguinem conſtringunt, ſicut ʒ. z. reubarbari aliqualiter torrefacti cum aqua plãtaginis, aut aqua calibeata ſumptæ, & mirabolani citrini ſunt ad hanc intentionem, & ſi in cauſa fuerit aquoſitas ſanguini permixta ſumantur mirabolani Kebuli cũ uirtute turbith.

Tertia intentio conſtringens ſanguinem fluentem perficitur cum bolo armeno, lapide emathitis, Karabe, acatia, ſang. drac. Trochiſcis de Karabe, de terra ſigillata exhibitis cum ſucco plãtaginis, aut ſyrupo de myrto ſi fuerit in inteſtinis ſuperioribus, aut cum eiſdem clyſterizatis ſi fluxerit ab inteſtinis inferioribus aut cum utriſque ſi fluxerit ex medijs.

Quarta intentio requiratur ſuperius in cap. gñali.

Et ſimiliter quinta quæ eſt debitum regimẽ. Si autem fluxus ſanguineus fuerit ab excoriatiõe curetur ut ſupra dictum eſt, & cum hoc attẽdatur excoriationi & ulceri cum his quæ ſtatim dicentur. Non enim bonum eſt in ſingulis capitulis eadem replicare.

Cura dyſenteriæ quæ ſecundum plurimum pendet ex materia ab alijs membris ad inteſtina deriuata nouem exigit intentiones. Prima, cauſam remouet.

Secunda

Secunda, intestina ab humoribus in ipsis dolorem generantibus mūdificat. Tertia, diuertit. Quarta, regit membrum mittens. Quinta, constringit & cum hoc intestina excoriata consolidat. Sexta, si fuerint ulcera ipsa mundificat. Septima, ipsa consolidat. Octaua, corrigit accidentia. Nona, ordinat debitum regimē, pro quibus duabus ultimis recurratur ad capitulum generale.

Prima intentio perficitur corrigendo aërem, prohibendo cibos, potus, & medicinas ipsius factiuas & fotiuas, & corrigendo quascunque causas primitiuas siue corporeas huius fluxus dysenterici. Sed quia multitudo aut malitia humorum secundum plurimum est in causa inchoandum est ab eorum euacuatione. Si ergo fuerit sanguis in causa, aut alij humores cum sanguine peccauerint incipiendum est à phlebotomia saphenarum si in causa fuerit retentio sang. hæmorrhoydalis aut menstrualis. Et si in causa fuerit epar ipsum multiplicās, aut sua caliditate ipsum adurens & inflammās phlebotometur basilica aut salua tella dextra, & si in causa fuerit splen basilica aut salua tella sinistra, & si fuerit repletio in toto non facta propter aliquod membrum de supradictis phlebotometur uena communis, & hauriatur quantitas sanguinis secundum quòd exigit repletio uirtus & cætera, à quibus quæritur licentia in phlebotomia. Si uerò alij humores sanguine educto superfuerint, aut fortè ipsi absque peccato sanguinis fuerint in causa, educantur etiam iteratis uicibus cum his quæ non sunt exoluentia, immo aliquod uestigium stipticitatis derelinquant, de quibus in ca. generali curationis fluxus dictum est, & si pro his euacuationibus complendis opus esset digestione, digerātur humores secundum plurimum cum his quæ incrassant & inuiscant & stipticant calidis aut frig. secundum complexiones & humorum exigentiam confortantibus membra nobilia & propriè nutritiua per uirtutē tertiam de quibus supra in cap. generali dictum est.

Secunda intentio, scilicet mundificatio intestinorum & doloris sedatio completur cum his quæ dicta sunt supra in secunda intētione regiminis fluxus uniuersalis. Et similiter completur tertia, quarta, & quinta, sicut supra dictum est in eodem cap. generali.

Sexta intentio, scilicet excoriationis & ulceris mūdificatio perficitur cum infrascriptis medicinis. Si quidem excoriatio fuerit superficialis & cum signis caliditatis sufficit clystere ex aqua hordei. ℥. 15. olei ro. ℥. 3. adipis renum capræ. ℥. 2. & tepidum sicut lac nouiter emulsum imponatur, sed maiori existente caliditate his addātur. ℥. 2. succi plantagi. aut succi portula. Si uerò fuerint in intestinis superioribus bibātur aquæ hord. medicinalis. ℥. 6. aut circa debite calide stomacho ieiuno, & huic pro stomachi confortatione posset addi iulep ros. pro tertia aut quarta parte. Si uerò excoriatio profundior & cum pauciori caliditate cum apparētia alicuius saniei aut phlegmatum uiscosorum suprascriptorum, possunt addi duę. ℥. mellis ros. & si ulcus esset profundius cum eductione phlegmatis uiscosi acuti aut saniei crassioris fiat clystere ex aqua mellis. ℥. 15. melle ros. ℥. 3. & dimittatur oleum & adeps. Si uerò esset ulcus putridū cum sanie fetente clysterizetur cum. ℥. 12. aquæ salite, aut aquæ piscium salitorum, aut aquæ oliuarum condi-

tarum, & addi possunt, ℥. 3. mellis ros. sed melius est oximel simplex, melius tamē est ut prius temperetur clysteræ ex tribus partibus aquæ hordei & una parte aquæ salite & gradatim procedatur in acuitate, & clystere ex urina factum est ad hanc intentionem efficax.

Trochiscis autem de arsenico non auderem uti nisi in modicissima quantitate & in forti & carnoso, & in intestinis crassis inferioribus, & in eo qui non est ualde acuti sensus, neque febriens faciendo clystere paruum, ut. ℞. aquæ hordei. ℥. 8. trochiscorum de arsenico. ʒ. 1. misce. Descriptio trochiscorum de arsenico, & est uiatici. ℞. arseni, sandarace. ana. ℥. s. calcis uiue. ʒ. 3. chartæ bombacinæ combustæ, acatie. ana. ʒ. 1 fac puluerem, & cum succo arnoglosse fac trochis. ʒ. 1

Trochisci. Auic. ℞. sumach capitum granatorum, & succo eorum balaustiarum, id est florum granatorum agrestium, licet moderni balaustias pro caduco granatorum accipiunt, & sunt capita granatorū interiorum, acreste, chalcanthi, colcotar. ana. ʒ. 1. & sunt duæ species uitrioli, æris usti, antimonij, floris æris. ana. ʒ. s. fiant trochisci cum succo plantaginis, & sunt ualde fortes, & experiatur primo cū. ʒ. 1. in aqua hordei, uel lacte, quidā tamen his trochiscis addunt opiū ut dolor conlurgens extro. mitigetur, sed non ponatur ultra duo grana aut tria pro quoliber clysteri.

Et quidam ante impositionem clysteris suprascripti stupefaciunt cum lychinio aut clysteri opiato, ut deinde clysteræ corrosiuum sequens primo educto possit facilius tolerari sine dolore, & est melius. Sed obserua in impositione huius clysteris cōditiones suprascriptas. Si uerò sit ulcus corrosiuum quod distinguitur à putrido, quia procedit corrodendo substātiam ipsorum intestinorum, ita ut post saniem, aut simul cum saniæ sanguis egrediatur, non autem procedit putrefaciendo, & non est cum eo fetor sicut in putrido. Curetur tamen frigidis siccis stipticis sicut cū succo planta. cerusa, tuscia, & similibus cum clysteri iniectis. Et si non sufficiat clysterizetur cum aqua aut succo planta. 1. ℔. in qua etiam bullierit aluminis de rocha. ℥. s. usque ad consumptionem quartæ partis, & tepidum imponatur. Et si dolorem fecerit sedetur cum clysteri ex lacte & oleo ro. cui apud necessitatem addatur trochiscorum de Karabe opiatorum. ʒ. 1.

Septima autem intentio, scilicet ulceris consolidatio perficitur si ulcera fuerint cum caliditate cum thutia, cerusa, lythargirio, spodio, bolo ar. sang. drac. tragacantho, gummi arabico, succo plantaginis, & similibus. Cuius pulueris accipiantur. ʒ. 3. & dissoluantur cum succo planta. aut aqua calibeata quę sit ℔. 1. aut plus, aut accipiatur aliqua decoctio constrictiua ex supradictis in cap. generali, sicut quæ fit ex ros. myrto floribus tassi barbassi, copulis glādium, milio aut hordeo torrefactis & similibus. Neque in istis ponatur adeps aut oleum nisi quantum esset necessarium pro mitigatione doloris. Et si esset ulcus cū signis frigiditatis, pulueres positi in clysteri sint thus, sed melior est cortex thuris, myrra, sandaraca, litium. Et decoctio sit facta ex cyperis, nucibus cypressi, myrto, et similibus, in aqua ferrata. Si autem ulcus sit in intestinis superioribus, facta mundificatione, non quidem cum corrodentibus, sed cum aqua hordei, aut aqua mellis, de quibus supra consolidetur. In causa calida cū succo planta. ℥. 1, boli ar. ʒ. 1, quæ medicina

bsi in die

bis in die exhibeatur stomacho ieiuno, & non fallit. Si uero fuerit cum signis frigiditatis accipiatur succi plantaginis unciam unam, boli armen. thuris, masti ches, ana scrupulum unum, aut huiusmodi pulueres sumantur cum aqua calibeata aut uino ferrato, aut exhibeatur uinum & aqua calibeata infusionis, thuris, mastiches, tragachāti, macis, garioph. & similiū.

Pro reliquis duabus intentionibus recurratur ad capitulum generale fluxus ut dictū est supra. Et hæc de cura dysenteriæ sufficiant,

DE TINESMO, ET EST fluxus ab intestino recto. Cap. IIII.

Tinesmus immo potius σιφασμὸς græce, idem sonās quod gemitus latine. Dictum a σιφάζω uerbo græco idem quod gemo significante. Est descriptiue expressio intestini recti cū gemitu & conamine ad egerendū facta ab expulsiua stimulata a causa præternaturali ledente ipsum aut extremitatem eius.

Prima distinctio, tinesmus est duplex, uerū et non uerum. Verum est a cā corporea affixa substantiæ intestini recti aut extremitatis eius. Non uerū aūt est q̄ fit a causa incorporea, aut incorporea nō fixa in substantia intestini recti, aut extremitatis eius, sicut a sessiōe super lapide duro, aut frigiditate extrinseca, aut a fece dura, aut a materia fluente per intestina & anū, quę non figitur neq; inuiscatur in intestino recto aut extremitate eius.

Secunda distinctio, quoddam est purū, et est absq; materia quæ sit cā eius, quoddam impurū, & est cum materia quæ existit cā eius & manifestum est q̄ huiusmodi distinctiones non coincidunt.

Causa est duplex, corporea, & incorporea. Corporea est duplex. Aut propria in eo existens. Aut a superioribus effusa. Propria est materia cholerica in eo imbibita pungens & stimulans, aut phlegmatica adherens & inuiscata, quæ per putrefactionē aut pauca cholerę admixtionem, & acquisiuit acuitatem salsedinē & baurachitatem, sicut est phlegma putridum aut salsum quę materia grauat aut pungit, aut melancholia adusta, aut sanguis acutus, uel est apostema calidum aut durum grauās q̄ putredinem acquisiuit, aut sua uirulentia refudante molestās, aut ulcera corrosiua, fistulæ, hęmorrhoidis occulte & ragadiæ. Sed a superioribus effusa est duplex. Aut materia acuta sicut humores, sanies, & similia fluentia per intestinū rectum sicut accidit in fluxibus. Aut est fex sicca dura exasperans, quæ in incessu suo pongēdo & grauando stimulat intestinum ad expulsionem.

Nonnunquam uentositas est cā tinesmi pungendo & stimuādo extremitatem recti. Incorporea autem est res extrinseca infrigidans intestinū rectum, sicut aër frigidus obuians ano discooperto, aut aqua frigida cum homo stat in ea, aut sessio super lapide duro frigido ledente contundendo et infrigidando. Est autem contusio species solutionis continuitatis. Similiter mala complexio calida siue materia multum excedens. Et quęcunque causa impressa sit potest esse in causa, licet de raro sit. Reliquæ quoque medicinæ remanentes circa siterim stimulando est causa tenasmonis. Similiter clystere acutū aut suppositorium, & introitus cimicis in anū, & uermes ad ipsum prouenientes. Cibi quoque acuti & salis maxime uiscosi possunt esse in causa aut immediate si secundum aliq̄ eorum particulam in ano retenti sint aut mediate fece ex ipsis genita. Tinesmus autem frequētius euenit a frigiditate sine materia quam a ca. tum quia intestinum rectum facilius alteratur a causis infrigidātibus communiter occurrentibus quam a causis calefacientibus, quia in habentibus symbolum facilior est transitus. Est autem complexio intestini naturaliter frigida, tū quia frigiditas est magis sibi discōueniens, sicut & cæteris membris frigidis, iuxta 18. aphorismum 5. particulæ. Frigidum inimicum neruis &c. Mouetur autem natura ad huiusmodi frigiditatis & reliquorum nocentium expulsionem contrahendo musculos uentris comprimendo intestinum rectū, et ipsum extendendo, & anum dilatando, & huiusmodi nociua per anum educant, quāuis non sit, possibilis ipsius frigiditatis eductio cum sit res immaterialis. In hoc enim natura decipitur credens id nocitum esse rē materialē educibilem cum non sit, sicut etiam decipit in tussi & nausea, & sternutatione a causa immaterialī pendentibus.

Signa communia cuicunq; tinesmi sunt subitum desiderium & conatus ad egerendum cum expressione recti intestini, & extensione, & ani apertione, & si quid egreditur in principio est modicum pingue & uiscosum. Deinde apparēt puncta sanguinis parua. Deinde plus de san. non ualde permixto cū reliquo quod egreditur. Est enim cōmuniter illud quod est in immateriali egreditur mucositas quædā, & phlegma stagnans intestinū rectū uiolenter propter multū conatum expressum. Apparent autem puncta sanguinis parua propter separationem phlegmatis stagnantis a fece intestini recti. Deinde apparet plus de sanguine illo phlegmate profundius euulso cum aliquali excoriatiōe, hęc aūt quę dicta sunt de eo quod egeritur sunt propria signa tinesmi ueri. In non uero enim pēdente a causa primitiua quandoq; nihil egreditur, & in pendēte a materia desuper effusa secundū plurimū multū egreditur, sicut accidit in fluxibus.

Distinguitur etiam uerum a non uero ex punctione pruritu pondere fere continuis in uero. In non uero autem cum maiori interpolatione distinguitur purū siue immateriale ab impuro siue materiali quia in puro preter materiam, de qua supra fere cōmunē omni tinesmo nihil egreditur, sed in materiali prēter suprascripta secundum plurimum egreditur aliquid de materia quę est in causa.

Cognoscitur aūt materiam esse a superioribus influxā, quia primo prēcessit fluxus illius materię, postea secutū est tinesmus. Et crescit tinesmus cum materia illa per intestina descendit, qua euacuata cessat aut minuitur tinesmus, & nunquam redit aut crescit nisi noua materia descendente.

Sed ubi materia non sit in fluxu, immo sit solum affixa aut inuiscata in intestino recto adsunt signa contraria & accidentia tinesmi sunt magis uniformiter continua. Sed materia cholerica cognoscitur ex regiminę prēcedente multiplicante choleram, & ex signis dominij cholere in corpore egri. Item, ex punctione perceptā in recto & ano, & exeuntia sunt citrina uel citrinitati admixta. Et quia a mundificātibus

choleram & alterantibus iuuatur, & multum calidis manifeste leditur. Et si phlegma salsum fuerit in cã cognoscitur ex præcedẽte regimine multiplicãte phlegma & cholerã subdominantur cum circunstantibus similibus. Secundo ex signis dominij phlegmatis salsi. Tertio ex pruritu percepto in loco & exeuntibus phlegmaticis. Quarto iuuatur calidis anodinis & humidis abstergentibus, de quibus infra, & a contrarijs ledit manifeste. Et si melancholia sit in cã aut sanguis acutus adsunt signa sibi proportiõalia quę ex dictis facile comprehendi pñt. Et si apostema sit in cã, sentit grauedo & dolor cõtinuus & magis apud emissionẽ stercoris, & non euacuatur a febre, & exeũtia difficile emittuntur, & quandoq; egreditur uirulentia etiã ab alijs exeuntibus distincta & impermixta. Iuuat mollificantibus & anodinis, & a cõtrarijs leditur. Quod si pendeat ab ulcere corrosione, aut ragadijs præcesserunt cãæ ulcerantes & corrodentes. s. humores acuti, uel forte apostema antea fuit ruptũ, uel præcessit dysenteria, aut fluxus eruginosus prassinus niger felleus uel phlegmatis salsi, aut medicina ulceratiua exhibita fuit, sicut euphorbiũ, colocynthis, & similes. Vel forte sumpsit aliq; rem durã acutam indigestibilem, ut uitrũ et similia. Vel præcessit immissio clysteris, cuius cannula fuit acuta, uel immissio collyrij acuti aut nimis crassi, & sentitur ardor in loco continuus, maxime in egestionibus, & sanies, & putredo forte egre diũtur iuuãtur lauãtibus, & acutis mordent. Quod si pendeat ex hęmorrhoidibus occultis & intrinsecis sanguis niger apparebit a cætrris exeuntibus distinctus, & reliqua signa hæmorrhoidarũ, de quibus infra. Quod si pendeat a fece dura præcesserũt cãæ uentrem cõstipantes, & paucitas egestionis, exasperatio circa anũ percepta ab humidis & lubricis iuuatur, leditur a contrarijs. Quod si fuerit ex frigiditate præcesserunt causæ infrigidantes, sicut statio in aquis & discoopertio ani aẽri & uento frigido, & sessio super re frigida sicut marmor, & proprie mensibus erratis, siue tempore frigido, sensus obtusus, & frigus in loco perceptũ, & a calidis iuuatur, nocet a frigidis, et signa sũt cõtraria si accidat a caliditate immateriali. Quod si pendeat a uentositate adest præsentia uẽtositatis in intestinis, maxime in recto, qua perueniente ad extremitatem recti fit tinesmus, & exunte remouetur. Causæ uero primitiuæ reliquę sicut medicinę reliquę aut cibi acuti declarantur ex ipsarum præcessione & tenasmonis subsequentia. Introitus autem cimicis in anũ aut uermes in ipso existẽtes declarantur ex titillatione, & commotione in ano sensata.

Prognosticum. Primum tinesmus secundum plurimum curatur. Secundum tinesmus aliquando prouocat aborsum.

Cura tinesmi materialis absq; apostemate quinq; exigit intentiones. Prima, prohibet cãm antecedentẽ si qua sit ne transeat in coniunctã. Secũda, materiam coniunctã reloluit & abstergit. Tertia, malã complexionem in intestino derelictã alterat ipsum confortãdo. Quarta, corrigit accidentia. Quinta, ordinat debitũ regimen. Prima intentio cõpletur euacuãdo, diuertendo, sistendo, materiã antecedentẽ cum his quę dicta sunt in cura fluxus in generali. Secunda uero, s. resolutio & mundificatio causæ coniunctę imbibitę aut inuiscatæ in recto cõpletur cum clysteribus, collyrijs, emplastris, unctionibus, sacculis, fomentis, sessionibus diuersificandis secundum exigentiam materiæ. Materia ergo existente cholerica fiat clystere ex aqua hor. ℥.10. olei uio. ℥.3. uitellis ouorum duobus zuc. ru. ℥.1. postea his addes. ℥.3. mellis uio. aut ℥.1.9. floris cassiæ, & si fuerit magna caliditas, pone olea infrigidantia sicut nenufaris, mandragoræ, aut papaueris, aut aquã, aut suc. nenuf. solatri, semperuiuę. Sed in phlegmatica clysterizabis cum aqua mellis, et oleo sisamino, aut decoc. furfuris et hordei, cui addes oleum sisaminũ, & mel ros. & si propter maiorem inuiscationem, opus fuerit magis abstergẽtibus clysterizabis cum aqua mellis, & aqua parum salita. añ. ℥.4. aut loco aquę salitæ ponatur aqua oliuarũ parum salitarũ, aut succus blitis, & cum similibus curari põt sanguinea & melancholica, hoc præmisso q; si isti humores sint adusti aut acuti ualde cũ mitioribus procedatur. Et nota q; clysteria cõiter debent esse paucæ q̃titatis, ita ut sufficiant 10. aut 12. ℥. non. n. opus est ut trãseant ultra intestinũ rectum, & cũ hoc melius retinent, & melãcholia adusta clysterizari põt cũ aqua decoc. hor. & mellis. añ. ℥.6. pñt addi olei uiol. aut sisamini diu ducti in mortario plũbeo. ℥.4. & nota q; sisaminũ & oleum eius cataplasmatũ & clysterizatũ est in his dispositionibus propriũ. Collyria aũt fiant in cholerica ex litij croci, añ. ʒ.1.s. ceruſ. ʒ.3. quę puluerizata misc. cũ 1. ℥. adipis renũ capre dissolutę et in melancholica addat plũbum ustũ et adeps cancrorũ, al. capræ, & sint collyria longa usq; ad 7. digitos, uel supra & intincta in oleo uio. tepido cũ supponũtur. Sed in phlegmatica fiant collyria ex bdellio, croco, ana. ʒ.2. laudano. ℥.s. adipe gallinæ et cera. ana. q.s. hæc. n. dolorẽ leniunt & dissoluunt, & sunt experta. Fomenta uero fiant in cholerica ex decoct. uiol. ros. myrti, fenug. se. li. mal. melilot. rad. altæe, sisami, chamomillæ, & similium mollificantium & resoluentium & partim infrigidãtium. Sed in phlegmatica his addatur fumus terrę, lapacium paritaria, absynthiũ, & similia, & minuantur fri. Hæ autem fomentationes fiant cum spõgia, filtro, lana, uel cotto quæ in his decoctionibus infusa et expressa debite calida sępe applicentur ano & partibus circunstantibus, & in melancholica addatur epithimum. Sessio quoque in huiusmodi decoctionibus mirabiliter confert ad sedandum tinesmum. Et ex his possunt fieri sacculi qui in aqua ca. infusi & expressi sępe applicentur ano et partibus adiacẽtibus, etiam sacculus ex furfure debite calefactus est proprius in phlegmatica. Et possent fieri unguẽta in calida cũ oleo ros. loto, cũ aqua nenuph. & adipe gallinę siue renũ capre lota cum aqua frigid. pluries, sed in frigida cũ oleo sisam. & adipibus prędictis, et si fuerit superficialis excoriatio his adde cerusam lotam, & ungatur anus interius quãtum est possibile. Quod si tinesmus ualde fuerit molestum aliquãdo supponãtur collyria siue lychinia descriptione Alman. Recipe, thuris, litij, croci, gummi arabici. ana drachmam unam, opij, drachmas duas formentur lychinia aliqualiter longa subtilia incorporãdo puluereis prædictos cum albumine oui, et suspendantur bene ut possint ad libitum extrahi, non enim dimittendi sunt nisi per horam. Et replicentur secundum opportunitatem. Et si intentio esset consolidare, somnum prouocare, fluxum stringere potest uti

lychinio

lychinio ochel. Recipe sanguis draconis, boli arme. ceruſæ ablutæ cum aqua ro. ana drachmas duas, masti. unciam semis, opij, hyoscyami, croci, ana scrupulum unum, corti gra. scrupulum unum, & cum uino stiptico fiant lychinia, aut cum albumine oui, & ualet in causa calida, sed in frigida castoreum, thus, crocus, & litium cum opio misceãtur secundum exigentiam. Et si uis lychinia non opiata. Reci. masti. myrræ, sandaracæ, thuris, ana scrupulum unum, litij, laudani, ana scrupulum semis, ceruſæ, sanguis draconis, ana scrupulum unum puluerizentur, et cum uino fiant lychinia. Et hæc eadem sine opio sufficient ad complendum tertiam intentionem si sibi addantur aliqua stiptica calida aut frig. secundum exigentiam dyscrasiæ corrigendæ.

Pro complenda autem quarta intentione maxime corrigendę sunt uigilię; ardor, dolor, & punctio, quæ omnia optime sedãtur cum lychinijs supra descriptis & cæteris de quibus supra, pro his etiam accidentibus corrigendis recurratur ad capitulum generale curæ fluxus.

Regimen uero sex rerum iuxta quintam intentionem declinet in tenasmone cholerico ad frigidum, et sit temperate stipticum stomachi & membrorum naturalium confortatiuum si per compassionem aliquod eorum debilitatum fuerit. In tinesmo autem flegmatico declinet parumper ad calidum, aut sit tẽperatum in actiuis similiter moderate stipticũ & mẽbrorum naturalium confortatiuum. Sed in melancolico ad frigidum & humidum. In sanguineo ad frigidum & siccum.

Si uero tinesmus pẽdeat ab apostemate facto per uiam defluxus exigit triplex regimen. Primum respicit causam antecedẽtem complendam euacuatione, diuersione, & fluxus materiei prohibitione. Si ergo materia peccet cum sang. fiat phlebotomia basilicæ, imò fere nunquam a flebotomia est excusatio, & si repletio sit communis in toto flebotometur cõmunis, et si retentio hęmorrhoidarum aut menstruorum sit causa phlebotomentur saphenæ, & uomitus est magis conueniens quam uentris solutio. Quod si solutio fuerit necessaria fiat cum lenientibus sicut mãna, cassia, sed distemperetur cum decoctione myrabolanorum, bdellij, & similium prohibẽtium fluxũ humorum ad locum apostematũ, & decoctio myrabolanorum citri. in cholerica, kebulorum in phlegmatica, indorũ in melancholica et reubarbari in mixta ex cholera & phlegmate est conueniens. Ventosæ quoque appositæ super epate splene & spatulis conferunt diuertendo, & similiter urinæ & sudoris prouocatio, prohibetur autem fluxus materię ad locum apostematum exhibẽdo incrassantia & frigida, maxime si fuerit calida subtilis sicut suc. granatorũ cyd. & similium. Item, lac & syr. de papa. & oxyzacharam syr. ros. uio. iuiubinum, aquam lactucæ, cucurbitæ, citruli, hordei, & similium. Sed incrassantia & uẽtrem lenientia sicut syr. iuiubinus uio. sunt præstantiora quam uentrem stringentia sed in causa frigida eligantur temperate ad calidum declinãtia aut parum frigida, sicut syr. myrtinus, miua cydo. cum uino, & aromatibus, & similia.

Secundum est regimen particulare complendum in principio cũ repercussiuis dolorẽ sedantibus sicut est oleũ ros. & myrtinum clysterizatũ et lychiniũ ex cotto molli in eis intinctum & tepidum suppositũ si possit retineri absque dolore, & materia existẽte multum calida, hæc olea possent lauari aut cũ eis misceri succi infrigidantes sicut lactucæ solatri semperuiuæ, plantaginis, & similium. Sed in causa frigida his addatur oleum chamomellinũ & sisaminum, similiter exterius ungatur & epithimetur siteri peritoneum renes pectẽ inguina cum filtro in his oleis infuso, & partibus prædictis applicito, & similiter infuso in aqua decoct. ro. myrti & similium quibus in causa frigida posset addi purum schinãthi, & florum chamomillę, et in his quę applicantur exterius posset admisceri parum aceti ad repercutiendum. In augmẽto uero suprascriptis oleis frigidis cum clysteri imponendis addenda sunt calida resoluẽtia & mollificãtia, sicut oleum anhetinũ, liliorũ alb. de spica, butyrum, adeps renũ, capræ oleum sisaminum, amig. dul. & similiũ, & bdellium est proprium. Et possunt fieri decoc. & emplastra ex rosis, myrto, rad. maluauisci, floribus chamomillæ, anheto, sem. lini. fenug. & si maturetur fiat clystere ex decoct. maluauisci, fenugræci, seminis lini, in qua bdellium sit dissolutum, & butyrum, & adeps renum capræ, & si humor sit multum frigidus addatur hyssopus humida, cum his decoctionibus potest epythimari clysterizari & in ipsis potest sedere, & cum fece earum potest emplastrari. Et in causa frigida cepæ album assatum cũ butyro & hyssopo humida exterius applicitum est optimum maturatiuum, in apostemate autem duro mollificantia uincant resoluentia, & medullæ, adipes, oleum sisaminum, amig. mucilagines, maluauisci. fenugr. sem. lini sunt proprie, & similiter butyrum. Et si fuerit frigiditas notabilis hyssopus hu. Et si apostema esset cancrosum omne regimen decliner ad frigidũ & hu. & clysterizetur cum oleo uio. aut ros. ℥.6. aut 7. quibus possunt addi butyri recẽtis, ℥.3. & omnia diu ducta sint in mortario plumbeo, & pro huius cura quæ debet esse blanditiua, cum cura uera non sit possibilis recurratur ad capitulũ de cancro, & in summa in his apostematibus procedatur secundum suorum tẽporum & materiæ exigentiam. Vltimum aũt regimen cõprehendẽs correctionem accidentium & regimen sex rerũ non naturalium qualiter debeat compleri patere potest ex suprascriptis. Dieta. n. debet esse ualde tenuis & uentris lenitiua non constipatiua declinans ad calidum aut frigi. hu. aut sic. secundũ materiæ exigentiam & reliquorũ, a quibus sumitur indicatio, & quanto egritudo est acutior dieta debet esse magis tenuis, quod si apostema rumpatur curetur cura ulcerum. ut statim dicetur.

Si uero apostema genitum sit per uiam paulatim factæ congestionis, duo ultima regimina sunt necessaria, sed primum omittatur, quia respicit causam antecedentem transeuntem in coniunctam.

Si uero tinesmus sit ab ulceribus & corrosione in intestino recto & extremitate eius. Primo mundificetur cum aqua aut uino decoct. mel. aut mel. ro. Et si adsit putredo in loco q; cognoscitur ex egressione uirus fetentis mali coloris suprascriptis addat oxymel simplex, ita ut 4ª. pars, aut addat aqua salita, aut oliuarũ salitarũ p 3ª aut 4ª parte, & hec clysteria sint paucæ quãtitate cũ sint acuta, s. 4. aut, 6. ℥. iam intestinis

a fecibus mundificatis, & ubi esset maior putredo cũ aqua mellis misceatur aqua decoctionis aluminis, & quando hæc non sufficerent cum uncijs 6. aquæ hor. misce a duabus drachmis usque ad unciam s. unguenti egyptiaci. Rasis tamen 9. Almã. cap. de fluxu uentris quando tinesmus fuerit longi temporis in quo non egeratur sanguis, sed rasura alba mucilagini similis docet administrari medicamen quod in cura gingiuarum putrida posuit quod est medicamẽ acutum ualde, factum, scilicet ex arsenico citri. & rub. & calce &c. Sed consulo ut cum leuioribus procedas, et si sequetur mordicatio clysterizetur immediate cum oleo tepido, postea consolidetur cum ungento de cerusa cum aqua calibeata aut succo plantaginis clysterizato, aut inijciantur pulueres consolidatiui, sicut cerusa, lithargyrium, plumbum ustum & lutum, thutia præparata, cadmia, anthimonium & similia, quibus potest addi aloës lotum, & sarcocolla nutrita, & in summa curetur cura ulcerum intestinorũ de qua supra. Et apud Franciscum de pedemõtium, oleum uetus clysterizatum cum acresta est proprium et pulueres suprascripti possunt cum cannula in ano imposita insufflari. Sed semper ante immissionem harum medicinarum mundificantium aut consolidantium educantur feces cum clysteri ex aqua mellis aut hordei.

Possunt etiam fieri lychinia longa ex melle aut adipe renum capre & secum misceri huiusmodi mundificantia aut consolidantia, & sint longa ut attingant ad locum ulceratum. Et uitentur cibi acuti salsi amari acetosi ualde qui possunt facere feces acutas. Et sint potius lenientes quam constipantes. Si uero sit excoriatio lenis sufficiat iniectio cerusæ aut unguẽti de cerusa, aut aliquid ex pluribus suprascriptis cũ aqua hordei, aut succo plãtaginis, & similibus, aut ex similibus fiant lychinia longa. Si uero pendeat a ragadijs hæmorrhoidibus & fistulis eius cura inferius proprijs cap. perquiretur.

Si uero pendeat a fecibus siccis eius cura perquiratur in capitulo de cura colicæ a febribus siccis, & in summa feces cũ clysteribus & sumptis superius mollificentur, deinde cum clysteribus suprascriptis quibus acuta addantur, & proprie mel in magna quantitate educatur. Verum clysteria & sumpta per os declinẽt ad calidum aut frigidum secundum fecum maiorem acuitatem aut minorem, & cæteris circunstantijs a quibus queritur indicatio.

Si uero pendeat a frigiditate ano impressa omne regimen declinet ad calidum tam sex rerum non naturalium quam medicinale & proprie teneat anum uentrem & partes circunstantes ani calidas, & feces educantur cum oleo anhetino sisamino aut communi quibus eductione addatur aliquid acutum si opus est sicut mel aut urina, postea clysterizetur cum oleo anhetino, ruthaceo, & similibus, quibus uinum potens dulce admisceatur aut clysterizẽtur decoctiones rerum calidarum mollificantium aut lenientiũ, aut secum talia misceantur, sicut olea & adipes, aut fiant fomenta & sessiones in huiusmodi, aut sacculi ex rebus calefaciẽtibus ano applicẽtur, aut sedeat super assere cal. aut uẽter catuli ano applicet, aut filum bulitũ in aqua ano applicet aut uesica plena oleis aut decoctionibus calidis ano applicetur.

Si uero pendeat a caliditate omne regimen declinet ad frigidum, & in hoc casu oleum ros. uio. succi frigidantes inuncti cataplasmati clysterizati sunt conuenientes, clysterizata tamen debent esse actu tepida.

Si uero tinesmus pendeat a uentositate, fiant clysteria carminantia uentositatem ex decoctione seminum anethi, anisi, karui, dauci, rutæ, ameos & similium, cuius uncias octo addantur olei anethini, olei ruthacei, ana ℥.ɔ. Et cum similibus decoctionibus potest locus fomentari, & in ipsis potest sedere. Rasis tamen 9. Alman. præcipit duo opiata, scilicet trochiscos & confectionem de styrace, quorum descriptionem in textu exposui, simul enim stupefaciunt & uẽtositatem resoluunt. Reliquum regimẽ perquiratur ex cap. de colica uentosa.

Solutiua tamen minus hic conueniunt quam ibi.

Si uero tinesmus fuerit ex reliquijs medicinæ abstergatur et lauetur cum clysteri ex aqua hordei, oleo uiolaceo, zuccharo & similibus, & si timueris excoriationem laua adipem renum capræ cum aqua frigida, & suprascriptis adde, & si inceperit excoriatio adde cerusam lotam cum succo plantaginis & oleum ros.

Et similiter si fuerit ab acuitate clysteris laua & infrigida, & locum conforta ne apostemetur cum suprascriptis, & si fuerit a cimice & uermibus interficiantur & educantur cum his quæ dicentur in capitulo proprio. Et si fuerit a cibis acutis & salsis clysterizentur cum aqua hordei et oleo uiolaceo, et si quid fuerit uiscosum cum magis abstergentibus sicut cum aqua mellis, & si fuerit ex cessiõe super re dura administrentur mollificantia & prohibentia apostema, sicut decoctio rosarum chamomillæ & anethi debite calida approximata cum filtro, & unctio ex oleo rosaceo, chamomillæ, & adipe gallinæ, & si timeretur apostema approximetur oleum ro. solum.

DE FLVXV epatico.

FLuxus epaticus qui descriptione est fluxus factus uitio epatis apud Auicennam habet nouem species penes materiam distinctas.

Prima est chylosa. Secunda phlegmatica, quam Auicenna sub aquosa comprehendit. Tertia cholerica. Quarta melancholica quam Auicenna in nigram subtilem felleam in nigram fecalem & nigram melancholicam subdistinxit. Quinta sanguinea pura. Sexta lotiua. Septima fetida. Octaua uirulenta. Nona est res crassa nigra quæ est substantia stomachi aut epatis.

Fluxus autem diuersorum colorum licet possit contingere uitio epatis, & sic dici epaticus, qui magis in epate continget ex diuersitate partium chyli, & consequenter ex diuersitate cibi & potus quam propter diuersam & difformem dispositionem partium epatis, congruentius inter quinque fluxus a toto superius connumeratus est, cum frequentius contingat membrorum totius corporis diuersam & difformem esse dispositionem quam solius epatis, sed de hoc ibi dictum est quantum est opportunum. Sed nunc sigillatim species nouem suprascriptas absoluamus.

soluamus. Posita tamen prius differẽtia inter solutionem epaticam & intestinalem. Secundo inter epaticam & stomaticam. Tertio inter epaticam et meseraicalem, cum hæ omnes cum epatica in aliquibus conueniant pręcipue in exeuntibus.

Differt epatica ab intestinali, & proprie quæ est cũ rasura aut ulcere intestinorum. Primo quia epatica est sine dolore intestinorum, imò etiam frequenter sine dolore epatis. Sed intestinalis iã dicta est cum dolore notabili intestinorum. Secundo quia epatica est multa & cũ interpolatiõe notabili secũdm plurimum. Sed intestinalis est paulatim facta et fere cõtinua. Tertia differentia sumit̃ a permixtione fecum cum solutione antepositione aut postpositiõe. Intestinalis. n. sanguis aut sanies est semper fere permixta cum fecibus, & magis ea quæ a superioribus uenit intestinis quam quę ab inferioribus. Sed epatica aut descendit sola si non inueniat fecem in intestinis aptam descendere aut descendit post egestionem sibi contiguam, facit enim egestionem descẽdere cum applicatur ad eam. Et hoc maxime uerum est si egestio sit prope anum. Si enim egestio siue fex esset distans posset secum permisceri in longo trãsitu. Nunquam tamen solutio epatica præcedit fecem, ita ut fex immediate subsequatur, & in hoc differt a sangine hæmorrhoidali, ille enim frequenter immediate præcedit fecem, et certissimum signum sanguis hęmorrhoidalis est si appareat egredi saltando sicut ex phlebotomia. Quarta differentia est quia epaticum præcesserunt epatis nocumenta et concomitanter absq; nocumentis intestinorum, sed cũ intestinali adsunt & præcesserunt nocumenta intestinorum absq; nocumentis epatis. Quinta differentia, quia epatica est secundum plurimum chronica, intestinalis autem acuta. Sexta, quia epatica cum retinetur cum oppilantibus et constringentibus, sequitur nocumentũ secundum plurimum, raro enim absoluitur ab oppilatione, & etiam si non esset oppilatio, frequenter sequeretur nocumentum, ut patet discurrendo per causas eius, sed intestinalis frequenter sine nocumento retinetur.

Epatica autẽ & stomatica licet conueniant in exitu chyli. Differunt tamẽ. Primo quia in epatica chylus est æqualis perfecte digestus. Sed in stomatica imperfecte. Item, in stomatica secundum plurimum descendit cibus cum chylo & adest lienteria, sed in epatica minime. Tertio in stomatica adsunt nocumenta stomachi & non epatis, saltem manifesta, sed in epatica adsunt nocumenta epatis manifesta.

Sed differentia inter solutionem epaticam & meseraicalem, licet conueniant in egressione chyli, est. Primo, quia chylus in epatica est tendens in sanguineum, cum iam epar impresserit aliquid digestionis. Sed in meseraicali minime aut leuissime. Secundo, quia in epatica adsunt manifesta nocumenta epatis quæ ex urina & fece ex grauitate & dolore & similibus circa regionem epatis comprehenduntur, sed in meseraicali non adsunt hæc nocumenta, imò adsunt nocumenta meseterij ex dolore & grauitate circa dorsum per ceptis.

DE FLVXV EPATICO chyloso.

FLuxus epaticus chylosus est descriptiue fluxus chyli qui est substantia subtilis alba in stomacho per primam digestionem ex parte meliori cibi genita, deinde in intestinis perfecta.

Hæc species non habet nisi modos quosdam secundum magis & minus differentes. Quandoque enim totus chylus egreditur, quandoque pars eius.

Hi autem fluxus licet possint contingere uitio stomachi solum, tamen de eo hic agemus qui prouenit uitio epatis, nã de stomacho superius dictum est quantum est opportunum.

Hic autem quinque ex causis contingere potest. Prima causa quia chylus est pluris quantitatis quam sit expediens pro corpore nutriendo. unde quod superfluum est ab epate renuitur, & tanquam superfluum ab intestinis expellitur. Generatur autem plus de eo quam sit expediens propter superfluum apperitum stomachi cum bona eius digestione, & quia cibus assumptus est multus & multi nutrimẽti & paucarum superfluitatum facile in chilum conuertibilis. Idem etiam fluxus posset contingere si chylus genitus esset nimium crassus aut uiscosus. Aut aliter male conditionatus, ob defectum stomachi, aut cibi. Secunda causa, quia epar fuit creatum paruum. unde non potuisset multum chylum continere. Tertia est apostema concaui epatis aut meseraicarum q̃d licet possit pendere a quacunque materia, est tamen secundum plurimum sanguineum & frequenter permutando efficitur durum. Quarta causa est oppilatio cõcaui epatis aut meseraicarum attenuatoria aut coartatoria aut carnosa. Si. n. essent in gibbo fieret fluxus humoralis, cum humores in concauo generentur, licet in gibbo perficiantur. Quinta est debilitas attractiue epatis uel meseraicarum, licet maxime epati approprietur. non est enim attractiua meseraicarum de qua fit curandum, fit enim attractio in uirtute epatis. Hęc autem debilitas licet possit a quacunque specie malę complexionis cum superfluit contingere, secundum plurimum tamen pendet a superflua frigiditate, & quandoque a multitudine euacuationis tam per uomitum quam per alias regiones.

Signa flluxus chylosi absolute manifesta sunt cognoscenti chylum qui est albus subtilis sicut ptisana hordeacea, siue solus expellatur, siue cum alijs exeuntibus permixtus. Sed quod proueniat ex chylo ampliori cognoscitur, quia patiens non macrefit & comedit amplius consueto, & forte cibos pluris nutrimenti & in summa est cum bona habitudine & constantia uirtutum naturalium. Quòd uero chylus sit crassus aut uiscosus aut aliter male conditionatus cognoscitur per uisum, & quia utitur regimine malo, aut forte adest mala stomachi dispositio cum carentia aliarum causarum. Quòd autem sit hic fluxus a paruitate epatis cognoscitur, quia est a generatione contractus. & quod cum comedit parum prouice & frequentius melius se habet. Quòd autem sit ab apostemate epatis aut meseraicarum & a qua specie apostematis cognoscitur per signa superius dicta in passionibus epatis, ad quas recurrendum. Et similiter est illuc recurrendum pro cognoscendis

in concauo epatis humores generantur in gibbo perficiantur

oppilationibus epatis & meseraicarum. Inter quas & apostema est distinguendum, & maxime per febrem quę necessario sequit quodcũq; apostema epatis & meseraicarum, licet in apostemate meseraicarũ sit ualde remissa. cum oppilatione aut secundum plurimum non ast febris. Item quia ad apostemata uehementiora sequuntur nocumenta. & in breuiori tempore quam ad oppilationes. sicut decoctio appetitus. singultus: arefactio hydrops & similia. In cæteris enim signis communibus multum similantur. Et hic nota quod fluxum esse periodicum est signum fere cõmune omnibus fluxibus oppilatiuis secũdum aggregationem materiæ in determinato tempore, minus tamen fluxibus chylosis conuenit, licet sint cum oppilatione. De fluxu autem oppilatiuo inferius faciam speciale capitulum, ad quod recurre. Quod autem sit a debilitate attractiue cognoscitur per carentiam aliarũ causarum, & per præsentiam malę cõplexionis in epate uerisimiliter ipsius factiuæ quę secundum plurimum est frigida. Pro cognitiõe autem specierum malæ complexionis epatis in causa recurratur ad superius dicta in passionibus epatis.

Prognostica. Primum hic fluxus secundum plurimum curat nisi pẽdeat ex apostemate, exigit tñ medicum expertum & diligentem. Secundum, hic fluxus est ex eis qui cum dimittũtur arefaciunt & debilitant uirtutem, & quando retinẽtur & proprie cum oppilatiuis constringentibus inflantur in superioribus, & constringitur anhelitus.

Cura epatici chylosi. Si pendeat a nimia quantitate chyli, minoretur. cibus. Quod si propter famẽ non posset abstinere dentur cibaria quorum multa quantitas parum nutriat, sint tamen boni nutrimenti sicut olera laudabilia panicum & similia. Curetur cura appetitus canini. Licet forte melius sit hunc fluxum sinere. Si uero chylus esset nimium crassus aut uiscosus, dentur cibi præbentes nutrimentum subtile, sicut uinum album, carnes auium laudabilium, uitelli ouorum, & si cum hoc sint aperitiui erit proficuum sicut brodium cicerum abiecta prima decoctione. Item decoctiones radicũ feniculi, petroselini, apij & similium, & aromentizentur cum cinamomo. & panis suus sit communi fermẽtatior. Et si chylus fuerit aliter male conditionatus incidatur in contrariũ regiminis præcedentis, & stomachus si fuerit in causa corrigatur.

Quod si pẽdeat a paruitate epatis comedat frequẽtius & parum pro uice & cibaria boni nutrimẽti subtilis & multi & paucarum superfluitatum non uentrem lubricantia.

Quod si pendeat ab epate concaui epatis aut meseraicarum phlebotometur aut aliter euacuetur, & diuertatur, & quantum ad localia administrẽtur secundum exigentiã suorũ temporũ & materię. Et dieta sit tenuis cõtraria discrasiæ apostematis, ita ut in apostemate saltẽ calido prohibeãtur panis carnes & uinum præbeat tamen nutrimentum subtile facile penetrãs, & pro cura huius recurratur ad capit. de apostemate epatis. Et cauendum est ab administratione fortiter constringentium & oppilantium tam interius quã exterius. Habeant tamen stipticitatem paucam cum singulari proprietate quibus sint epatis & membrorum naturalium confortantia, nec sint uentrem lubricantia.

Si uero pendeat ab oppilatione, curetur cura fluxus oppilatiui de quo infra in capitulo proprio. Et si sit repletio sanguinea phlebotometur basilica aut saluatella dextra secundum exigentiam repletionis & uirtutis. Si uero materia oppilans sit phlegmatica crassa aut uiscosa secundum quod est ut plurimũ digeratur cum oxymelle simplici & aqua absinthij. Deinde euacuetur cum pilulis de reubarbaro aut alephãginis cũ tertia parte agarici præparati, et pilulæ de raued Mesue sunt fortiores. Tertio digeratur cum oxymelle composito aut scillitico aut syrupo de eupatorio & aquis absinthij apij aut eupatorij. Quarto euacuetur cum eisdem aucta dosi, & proprie cum pilulis de raued de eupatorio aut de alkekengi Mesuæ. & Auicen. dicit clysteria fortis aperitionis & attractionis, & similiter uomitiuum esse ex rebus magis iuuatiuis, si tamen appareat dominium caliditatis dẽtur digerentia & euacuantia temperata aut ad frigidum declinantia sicut aqua cicoreæ aqua cuscutæ capillorum ueneris, syrupus bisantinus & acetosus simplex & compositus. Quinto aperiantur oppilationes cũ theriaca diacalamentho diacinamomo quæ cum uino subtili aut aquis aperientibus exhibeantur, uinũ tamen est melius ut sit antiquum, & sit ʒ. uel ʒ. ℥. Item passulæ cum phisticis, seminibus communibus frigidis, anisis, semiconfectis & cinamomo sunt prestantes & passulæ solæ optime conferunt aut cum diarrodon admixtæ. Et si appareat dominium caliditatis detur diarrodon & semina communia frigida. Dieta autem declinet ad calidum frigidum aut secundũ exigentiam dyscrasiæ & aliarum circunstantiarum. Et sint cibi & potus aperitiui non oppilantes. Et uinum sit album subtile non dulce bene clarum magis aut minus uinosum secundum quod oportet. nam plurimus potus uini passi recẽtis facit cadere in solutionem epaticam propter suam crassitiem & dulcedinem. Et cum apparent signa caliditatis ptisana hordeacea confert. & dimittatur panis uinum & carnes, constante uirtute, & cibus est partiendus ut parum pro uice comedat, sed frequentius. Dormiat sufficienter ut fiat bona digestio, fiant fricationes toti corpori celebrata prima & secunda digestione, ut nutrimentum ad mẽbra trahatur, & summopere uitanda sunt oppilantia & constringentia interius aut exterius applicita & ualde dulcia. Et hæc cura est communis cuicunque fluxui oppilatiuo chylosi, aut humorali, siue oppilatio sit in gibbo aut concauo epatis, siue inter epar & intestina siue in membris quæ sunt ultra epar. Si uero fluxus chylosus pẽdeat ex debilitate attractiuę sequẽtem malam cõplexionem frigidã cum materia sicut accidit sedm plurimũ procedat eodem mõ qui dictus est in cura fluxus oppilatiui a materia frigida. Verũ cõiter non indiget ita fortibus incisiuis et subtiliatiuis pro digõne, sed bene fortibus aperitiuis, et et cõiter sufficiunt leuiora solutiua cum quibusdã stipticis cõfortata, sicut pilulæ de reubar. additis mirabolanis kebulis pro quarta parte. Si uero fit mala cõplexio frig. sine materia nõ indiget eũone, sed calefiat epar cum oleo de spica, quod esset præstantius si bulliret dum pauco uino uinoso subtili aromatico usque ad uini consumptionem & ungatur notabiliter fricando ipso oleo prius calefacto, & panis sit communi

communi fermentatior conditus cum aniso & similibus & uinum sit antiquum subtile &c. ut superius cõditionatum, sed si in hoc casu attinetur alicui dulcedini forte esset præstantius. Non sic in oppilatione, & phistici & passulæ pingues auellanæ depillate cũ cinna. essent prestantes, & in reliquis fiat ut dictum est in fluxu chylosi ab oppilatione. Et si appareat dominium caliditatis dentur aperitiua frigida, epatis tamẽ confortatiua sicut diarodon aut triasandali cum passulis, & seminibus communibus frigidis, & ungatur cũ oleo ro. & myrtino, & reliquũ regimẽ declinet ad frigidum, & sit epatis & mẽbrorum naturalium confortatiuum tam stipticitate temperata quàm singulari proprietate, & si fuerit debilitata propter lapsum ad humidum, totum regimen declinat ad siccum.

Et econtra si fuerit debilitata propter lapsum ad siccum declinet ad humidum, & si fuerit debilitata propter nimias euacuationes sistantur euacuationes ille & totum regimen medicinale, & in cibo & potu sit stipticum cum temperamẽto actiuarum & cum hoc sit aperitiuum facile penetrans ad membra, & sit multũ resumptiuum ita ut parum ipsius multum nutriat, & in hoc casu maximè cibus est partiendus.

DE FLVXV EPATICO PHLEGMATICO sub quo aquosus continetur.

QVid nominis & quid rei huius fluxus satis manifesta sunt.

Est autem hic fluxus duplex, quidã aquosus, quidam à phlegmate crassiori.

Causa aquosi est corruptio digestiuę epatis, quam coadiuuat multus potus aquæ & uisus rerum aquosarum. Et potentia uirtutis expellentis per meseraicas ad intestina, quæ si deficeret esset causa ascitis. Corrũpitur autem digestiua huiusmodi producens aquositatem secundum plurimum à frigido, licet etiam caliditas epatis superfluens in gradu diminuta tamen in quanto possit per corruptam digestionem aquositatem multiplicare, sicut accidit in habentibus epar superfluè calidũ & febrientibus qui efficiuntur hydropici, potentia enim rei insequitur multitudinem formæ. Item corrumpitur ab humido. A sicco autẽ corrupta non producit aquositatem aut rarissime. Apostemata quoque epatis & oppilationis corrumpunt epatis digestiuam. Corrumpitur etiam per communitatem & à toto & à pluribus membris. De his tamẽ quantum est expediens dictum fuit superius in hydrope. Conuersio quoque aquæ hydropicorum per meseraicas ad intestina est causa huiusmodi fluxus, & per ipsum soluitur ascites sicut dicit Hip. 6. aphorismorũ aphorismo. 14. Ab hydrope habito secũdũ uenas in uentrẽ aqua fluente solutio fit. Causa autẽ fluxus à phlegmate crassiori est mala complexio frigida epatis destruẽs digestiuam cum regimine proportionali generationi huius phlegmatis & fortitudo expulsiuæ.

Signa sunt illud quod egreditur, scilicet phlegma & aquositas & regimen præcedens, scilicet comestio fructuum aquosorum & potus aquæ superfluus & propriè tempore non congruo. Item paucitas urinæ & sudoris uel ascites præcedens cum confortatione uirtutis, & aqua tunc est citrina, sed ex præcedẽti causa est alba, & propriè si fuerit in causa mala cõplexio frigida epatis. Si autem malæ complexionis epatis apostematis oppilationis & nocumenti ipsius epatis per communitatem ab alijs membris, sunt ex dictis superius manifesta.

Prognostica. Primum, hic fluxus curatur secundum plurimum, nisi pendeat ab epate. Secundum, cum retinetur hic fluxus aquosus errante digestiua, impletur epar aquositate, & rumpens in uentrem facit hydropem aquosam secundum plurimum mortalem, iuxta aphorismum. 56. septimæ particulæ. Si epar impletum aqua in omentum eruperit, id est in zirbum, his uenter aqua impletur & moriuntur.

Cura. Si causa fluxus aquosi fuerit cõuersio aquę ascitici ad intestina, sinatur natura operari, & medicus ad nihil aliud intendat, nisi ad confortationem digestiuæ & expulsiuæ epatis cum proprijs per uirtutẽ tertiam & contrarijs epatis discrasiæ & cæteris nocumentis eius, & cum hoc moderata stipticitate participantibus. Si tamen nimis superflueret, cohibeatur cũ magis stipticis, proprijs tamen in confortatione epatis & contrarijs ipsius discrasiæ, ut supra. Si uerò in causa fuerit regimen præcedens malum, ordinetur regimen contrarium tam regimini præcedenti quã discrasiæ inducte in epate per regimen illud, & dieta sit tenuis, boni chymi, & paucarum superfluitatum. Si uerò in causa fuerit aliquod epatis nocumentum per essentiam uel per cõmunitatem ex suprascriptis, quatuor debentur intentiones. prima est remotio causæ siue nocumenti illius, secunda uirtutum epatis cõfortatio. tertia correctio accidentium. quarta regimẽ uitæ. Pro prima intẽtione. primo mundificetur epar ab aquositate, nunc per eandem regionem, scilicet per intestina si natura per se non fuerit sufficiens cum decoctione hieros & mirabol. kebulorum. ana. ʒ. ℥. quę decoctio fiat in aqua mel. ℥. 6. ad consumptionẽ medietatis, & coletur, & sufficienter exprimatur, uel cum aqua mellis, dococt. mirabol. kebulorum. ℥. 1. miscea tur. ʒ. s. succi ireos, aut quantum uidetur sufficere, uel si fluxns fuerit phlegmaticus, minoretur cum his quę dicta sunt in cura generali fluxus. Aliquando uerò mundificetur, & diuertatur aquositas illa per urinam cum diacurcuma, aut dialacca exhibita cum uino albo, aut cum decoctiõe radicum & seminum prouocantium, cum qua etiã trochisci de lacca possunt exhiberi. Si tamen esset cum signis caliditatis aut febre dentur diuretica frigida sicut decoctio seminum communium frigidorum & radicũ aspharagi permixta cum triasandalis aut diarodon abbatis, sudor etiam si oportuerit prouocetur ponendo ipsum in stupha aut in furno à quo panis sit extractus & teneat caput extra, aut ponendo ipsum in thermis quæ non sint atramentales aut aluminose, aut alio modo stiptice, & si esset debilis non potens huiusmodi tolerare dormiat, & in somno bene pannis operiatur, aut anhelitum cõtineat aut hora somni exhibeatur potio sudoris prouocatiua sicut theriaca aut metridatũ cũ uino subtili potenti. Deinde pro complenda hac intentione alteretur epatis discrasia & corrigantur cætera nocumenta eius siue sint per essentiam, siue per cõmunitatem cum his quę dicta sunt in passionibus epatis.

Et cum eisdem compleatur intentio secunda quæ est digestiuæ epatis confortatio. Et ex proprijs sunt passulæ

Passulæ, fistica, auellane, cinnamomo epar. adip. & caro limaciarum cum proprietate crocus uinum mediocris uinositatis odoriferum medium inter dulce & acre. Et ex frigidis sunt species endiuiæ & multa alia simplicia & composita de quibus supra in debilitate epatis.

Tertio corrigantur accidentia sicut dictum fuit in cura generali fluxus. Et regimen declinet ad calidum aut frigidum secundum exigentiam dyscrasiæ, sed secundum plurimũ ad siccum, & sit participans stipticitate temperata cum singulari proprietate in confortatione epatis.

DE FLVXV EPATICO CHOLERICO.

FLuxus epaticus cholericus quantum ad quid nominis & quid rei est satis ex dictis manifestus.

Species habet diuersas sumptas secundum diuersas species choleræ. Expellitur enim quandoque cholera naturalis, quandoque non naturalis sicut citrina uitellina cholera minoris famæ, prassina eruginosa.

Causa eius est multitudo choleræ aut acuitas propter discrasiam epatis calidam cum regimine calido proportionali generationi eius sicut est frequens usus ciborum acutorum amarorum salsorum ualde dulcium & unctuosorum, & motus fortes sub æstu solis & in diebus canicularibus ira & reliqua quæ corpus inflammant. Et similiter causæ prẽternaturales sicut febres adurentes apostemata calida, & oppilationes. & propriè oppilatio in poris Kystis cum fortitudine expulsiuæ. huiusmodi enim causæ inflammantes cum excedunt adurunt sanguinem & humores & per adustionem inspissando sunt causæ choleræ zinariæ, immo adustionis substantiæ epatis.

Signa. Hic fluxus cholericus secundum species suas cognoscitur per calorem & substantiã eius quod expellitur. Sed de signis fluxus cholerici sufficienter actum est in capitulo de diarrhœa. Sed eruginosus raro eueniens est sicut erugo æris cum multa corporis & epatis inflammatione quæ si perseueret aduritur substantia epatis. Signa autem discrasiæ epatis apostematum oppilationum eius & Kystis fellis sunt ex præcedentibus manifesta.

Prognostica. Primum, hic fluxus perducit ad excoriationem & ulcera intestinorum, & tanto citius quanto cholera est acutior & maioris adustionis.

Secundum. Hic fluxus secundum plurimum curatur nisi pendeat ab apostemate aut sit cum adustione substantiæ epatis, quæ adustio cognoscitur ex hypostasi orobina rubea tendente in nigredinẽ, cuius orobus est frangibilis ad differentiam orobine citrine, nõ facile frangibilis quę est ex rene, & ille orobus de quo supra non est nisi de substantia epatis adusta si tenacitatem aliquã habuerit ad differẽtiã sanguinis adusti.

Cura huius fluxus cholerici epatici quatuor exigit intentiones. prima, remouet causam fluxus. secunda, epar confortat. tertia, corrigit accidentia. quarta ordinat debitum regimen.

Si ergo causa fluxus fuerit regimen præcedens remoueatur & inducatur regimen contrarium infrigidans & humectans. Si uerò in causa fuerit epatis superflua caliditas alteretur cum infrigidantibus magis aut minus intensis secundum discrasiæ exigentiam quæ applicentur intus, & extra. Sed tamen extra nõ applicentur nisi prius facta sufficienti choleræ euacuatione, quæ educatur nisi natura per se ad hoc sufficiat cum decoct. prunorum tama. mirabo. citri. in qua infuse sint. ʒ. ii. reubarb. infrigidantia autẽ interius sumpta sunt sicut syrupus de granatis cum aqua endiuię, plantaginis aut solatri aut semperuiue, aut portulacę, & similium magis aut minus frigidorum secundum exigentiam in quibus possunt infundi sandali aut species triasandalorum cum camphora apud maiorem inflammationem. Vinum quoque granatorum de berberis siue crispinum cũ aquis suprascriptis ad hoc conueniunt. Exterius autem fiant epithimata cum aqua endi. plantaginis cum spodio speciebus triasandalorum & similium, quibus addatur parum aceti. & si uirtus esset debilis parum uini aromatici aut spice. Apostemata uerò & oppilationes siue epatis siue Kystis manifesta sunt ex dictis in oppilationibus epatis & icteritia. Sint tamen deoppilãtia fr. aut temperata si cum frigidis non posset fieri apertio sicut est aqua hordei se. communium frigidorum cuscute capil. uen. & similium.

Confortatur autem epar cum eisdem de quibus statim dictum est.

Pro tertia intentione, scilicet correctione accidentium frequententur clysteria mundificatiua prohibẽtia excoriationẽ in quibus ponatur aqua hor. adeps renum capre, albumen cum uitello oui. oleum uiola. & similia. Reliqua accidentia sicut instantiæ uigiliarum & similia curentur, ut dictum est supra in capitulo generali.

Regimen autem sex rerum non naturalium iuxta quartam intentionem declinet ad frig. & hum. cum temperata stipticitate & singulari proprietate epatis confortatiua.

DE FLVXV EPATICO NIGRO melancholico.

QVid nominis & quid rei huius fluxus epatici nigri melancholici satis sunt ex dictis manifesta. Est enim hic fluxus descriptiuæ fluxus humoris siue puris melancholici uitio epatis ex quo patet quomodo differat à fluxu nigro qui est substantia epatis aut stomachi, & etiam à diarrhœa melancholica. Illa enim non est uitio proprio epatis sed totius.

Species ipsius famose sunt tres, scilicet. Fluxus niger sicut sanguis niger aut uini nigri fex. Fluxus niger felleus. Et niger melancholicus. Primus autẽ triplex penes. Auic. est enim quidam existens sicut sanguis subtilis niger non cõglobatus. alter uerò frequẽtius ueniens qualis sanguis niger conglobatus. Similiter fluxus niger felleus est duplex, quidam est fluxus melancholiæ genitę per adustionem choleræ rubeæ naturalis, alter per adustionem choleræ non naturalis. Sed tertius fluxus, scilicet niger melancholicus est iterum duplex, scilicet melancholiæ naturalis cum superfluit, & melancholiæ præter naturam genitæ per adustionẽ melancholiæ naturalis, alter per adustionem subtilioris partis eius. Species autẽ fluxus melancholici

melancholici non famose sunt quæ fiunt per congelationem melancholię, aut per adustionem phlegmatis aquosi aut crassioris, aut ipsius congelationem, quæ ideo sunt non famose, quia raro eueniẽtes. Ex melancholia enim genita per congelationem melancholiæ non fit fluxus nisi raro propter sui crassitiem & paucam stimulationem, sed fit sephyros purum. Melancholia autem genita ex phlegmate pauce attinet nigredini.

Causę primi fluxus, scilicet melãcholici fecalis sunt sex. Prima est mala complexio epatis calida adurẽs aut frigida cõgelans, materia autem est massa sanguinea in hanc melancholiam fecalem per adustionẽ aut congelationem uersa ad quod iuuat mixtio multi humoris melancholici in massa sanguinea. Secũda causa est ulcus putridum in substantia epatis emittẽs pus nigrum. Tertia causa est dubelati quod rumpitur in substantia epatis subito emittens magnam quantitatem puris nigri quod per meseraicas ad intestina defertur. Si enim solũ resudaret & non rumperetur manifeste fieret fluxus uirulentus subtilis de quo infra.

Quarta causa est oppilatio epatis quæ aperitur. unde materiæ diu per oppilationem retente & denigrate educuntur, licet quandoque per apertionem huiusmodi oppilationis fiat fluxus diuersorum colorũ aperitur autẽ oppilatio aut à uirtute forti sola aut cũ auxilio medicinarũ. Quinta causa ẽ fortitudo uirtutis aut sola aut auxilio medicinali adiuta digerẽs & separans nocitiuũ à iuuatiuo, & tãdẽ nocitiuũ nigrum fecalem de quo supra expellens. Sexta causa est debilitas uirtutis, scilicet retẽtiue aut digestiue epatis, et hunc fluxum fecalem antecedit fluxus lotiuus secundum plurimum de quo infra. Retentiua autem & digestiua licet possint debilitari ab omni genere ægritudinis, quantum tamen pertinet huic proposito debilitantur à mala complexione calida aut frigida. Calida autem magis lædit retentiuam. Frigida uerò magis digestiuam quę malę complexiones aucte aut diu imprimentes perducunt, tandem aut fluxum feculentum adurendo aut cõgelando. Propterea dicit Auic. quòd hæc mutatio ex lotiuo ad feculentum nõ fit subito, id est in modico tempore, sed paulatim. Citius tamen ad hunc perducit caliditas adurendo quàm frigiditas congelando, cum ipsa sit magis actiua. Fluxus autem sanguinis denigrati propter longam moram non reducitur ad hunc fecalem, sed ad fluxũ sanguineum de quo infra, quia forte licet sit denigratus, adhuc tamen retinet foramen sanguinis aut saltẽ magis sanguini assimilatur quàm huic melancholię feculente. Eius autem mora denigrans ipsum secundum plurimum est in intestinis. Ab his tamen sex causis suprascriptis, licet uterque fluxus fecalis pendere possit, scilicet subtilis & crassus. Subtilis tamen penes. A. frequentius fit à debilitate uirtutis digestiue, & consequenter à mala complexione frigida. Et ideo fluxus lotiuus frequenter antecedit ipsum, & sitis in principio sui est parua, & appetitus cibi plurimus: quamuis in fine rei perducat propter sui putredinem ad febres & deijciat uirtutem & perducat ad hydropisim, & ad ultimum est longitudo cum extensione dispositiõis.

Causę uerò secundi fluxus melancholici, scilicet nigri fellei est caliditas epatis adurens conuertens choleram rubeam naturalem aut non naturalem in melancholiam adustam.

Causæ tertij fluxus melancholici qui dicitur niger melancholicus est debilitas attractiuæ splenis aut eius oppilatio siue sit in porro attrahente siue in porro expellente melancholiam ad hos stomachi, quare melãcholia ab epate nõ mundificata tanquã superflua expellitur ab ipso per meseraicas ad intestina ad quod concurrit multitudo generationis eius, aut propter cibos proportionales aut propter epatis discrasiam superflue calidam adurentem, & sic cõuertentem melancholiam naturalem uel subtilem partẽ eius in melancholiam adustam, non autem conuertentem massam sanguineam, quia esset fluxus fecalis pertinens ad primam speciem de qua supra, necę etiam choleram quia pertinet ad secundum modum de quo supra.

Species autem nõ famose de quibus supra fiunt aut ex frigiditate congelante melancholiam aut phlegma aut ipsum adurente.

Signa. Fluxus fecalis niger est coloris nigri tendẽtis in rubeum. Et si est crassus est sicut fex uini aut sanguis niger cõgelatus. Si uerò subtilis est sicut sanguis niger subtilis non congelatus.

Differt autem qui fit à mala complexione adurente aut congelante ab his qui pendent ab alijs causis, quia adsunt signa malæ complexionis non autẽ apostematis, neque ulceris aut oppilationis: nec reliquarum causarũ de quibus supra. Et qui est à caliditate est magis niger. Et habet nigredinem magis lucentem. Et est magis fetens. Et antecedunt eum liquefactio humorum & membrorum, & fluxus uentris uirulẽtus sitis, paucitas appetitus, uehementia rubedinis aquæ. Et plurimum sunt cum eo febres & egestio præcedẽs eum est sicut egestio febris pestilentiæ in uehementia fetoris crassitudine & tinctura coloris, & tandem in fine egreditur sanguis niger. Sed quando fit à frigiditate adsunt signa contraria. Et quando siccitas est coniuncta caliditati aut frigiditati est maior sitis & fluxus magis conglobatus, quando autem humiditas est ipsis coniuncta adsunt effectus contrarij.

Si uerò pendeat ab ulcere aut corrosione est cũ dolore in partibus epatis & cũ paucitate eius quod egreditur & remanet, scilicet in epate & antecessione causarum facientium necessario ulcera & corrosiones, paulatim enim pus educitur, sicut paulatim in ulcere aggregatur. Et non profluit magna quantitas subito sicut in ruptura dubelati. Si uerò pendeat à ruptura apostematis adsunt primo signa apostematis, fortè nondum colligendis sumpta ex grauedine crassitiæ dolore & febre continuis. Deinde signa dubelati siue collectionis & maturationis eius sumpta ex augmento febris doloris & cremento reliquorum accidentiũ. Et febres ille sunt non seruantes ordinẽ. Et multotiens incipiunt cum rigoribus. Et durities pulsus est testimonium magnum dubelati in uisceribus. Et aliquando paulatim resudat uirus. Et lædit̃ur à resupinatione nedum à statione super latus. Et cũ perfecta est maturatio quiescunt febris dolor & reliqua accidentia, & crescit grauitas. Et quãdo redeunt dolores & punctiones, & grauitas fit maior, appropinquat eruptio. Cum ergo accidit rigor subito & sedatur grauitas & dolor in loco apostemato, tunc iam eruptio facta est, & propriè quando descendit magna quantitas puris mordicans illud quod pertransit, et fortasse accidunt

pulsus

pulsus cordis, syncopis & mors propter uirtutis resolutionem. Et quandoque non solum egreditur pus immo notabilis quantitas sanguinis, aliqua uena soluta. Et quando rumpitur, ad intestina egreditur cũ egestione. Sed quãdo ad renes egreditur cum urina. Sed quando ad uentrẽ, per nullam regionẽ egreditur sed detumescit epar & apparet tumor circa inguina.

Si uerò pendeat ab oppilatione aperta, præcesserũt signa oppilationis epatis quæ multum apostemati similantur. Absentia tamen febris facit secundum plurimum eas ab apostematibus differre. licet in eis sit maior grauitas quàm in apostematibus. secunda primi. Secundo hic fluxus accidit subito, & est secũdum plurimum salubris.

Si uerò pendeat à fortitudine uirtutis apparent signa digestionis cum uirtutis constantia. & fit fluxus cito cum omnibus aut pluribus cõditionibus laudabilis crisis qui ad salutem satis cito terminatur. Si uerò pendeat à debilitate uirtutis digestiue aut retentiue præcesserunt causæ debilitatis, & præcedit secundum plurimum fluxus lotiuus qui tandem ad feculentum perducitur.

Signa uerò fluxus fellei sumuntur ex colore eius quod egreditur nigro tendente in citrinum & odore amaro & subtilitate substantię, & si est per adustionẽ choleræ naturalis est subtilior & acuitate & mordicatione eius. Et quia in paruo tempore ducit ad dysenteriam, & præcesserunt causæ adurentes, & cum reliquis accidentibus proportionalibus & est cum fetore notabili.

Signa uerò fluxus melãcholici subtilis adusti sunt quia habet odorem acrem, sicut acetum à quo fugiũt musce, & sparsa super terram ebullit, & est acuta & uelocis impressionis, & est nigra relucens non tendens in citrinum, neque in rubeum, neque in album.

Si uerò sit fluxus melancholiæ crassæ genitæ per adustionem, tunc est crassa, habẽs odorem acrem tendentem in ponticum nigra, ut supra cum relucentia, sed est tardioris impressionis, & cũ hoc tardioris euacuationis, & utraque est cum fetore notabili. Melancholia autẽ naturalis fluens est cum paruo fetore, paucę impressionis, nigra non mulum, neq; relucẽs, neq; præcesserunt causæ adustionis, & habet odorem ponticum. Quod autem in causa sint cibi melancholici, significat ipsorum usus.

Debilitas autem attractiuæ splenis. aut oppilationes ipsius cognoscũtur per signa propria superius posita in passionibus eius, ad quas recurre, & inferius ponenda in fluxu oppilatiuo.

Quæ uerò est per congelationem melancholiæ est multum crassa, paucę impressionis, pauci fœtoris, difficilis curæ, habens nigredinem non relucentẽ & odorem ponticum tendentem in acrem.

Quæ uerò est per adustionem phlegmatis aquosi habet odorem salsum subtilis existens substãtiæ, coloris parum nigri tendentis in album satis fortis impressionis satis faciliter curabilis satis fœtens.

Quæ uerò est per adustionem phlegmatis crassioris est crassa habens odorem parum acrem aut ponticum paucę impressionis difficulter curabilis parum nigra tendens in album satis fœtens. Si uerò sit per congelationem phlegmatis habet colorem parum nigrum cum albedine siue relucentia saporis pontici cũ acredine parum fœtens, paucę impressionis difficulter curabilis, & signa frigiditatis præcesserunt.

Prognostica. Primũ Hip. 4. aphorismorũ aphorismo. 21. egestiones nigre qualis sanguis sponte uenientes, id est non apparentibus signis digestionis & sine auxilio speciali & perseuerantes siue sequantur calidi tatem adurentem aut frigiditatem congelantem aut indebitam mundificationem melancholiæ propter defectum splenis sunt pessime & mortales secundum plurimum. Sed cum pharmaco, aut apparentibus signis digestionis minus malum. Secundum, huiusmodi egestiones sequentes ulcus aut rupturam dubelati in epate secundum plurimũ sunt mortales. Tertium, sequentes apertionem oppilationis epatis, aut crisim secundum plurimum salubres sunt. Quartũ, sequentes debilitatem uirtutis quas antecedit fluxus lotiuus secundum plurimum mortales. Quintum, Hip. 4. aphorismorum aphorismo. 22. Egritudinibus quibuscunque incipientibus, si fel nigrũ sursum aut deorsum exierit mortale, ampliando aphorismũ ad quancunq; speciem melancholiæ genitæ per adustionem, maximè per adustionem cholerę aut melancholiæ, & supposito quòd fluxus talis melancholiæ sit perseuerans. Sextum, Hip. 4. aphorismorũ aphorismo. 23. Quibuscunq; ex ægritudinibus acutis aut multi tẽporis aut abortibus aut aliter extenuatis fel nigrum aut quasi sanguis niger exierit sequenti die moritur. i. per parum tẽpus post, intelligẽdo semper quod corpora ista sint debilitata notabiliter quod dedit intelligi per extenuationem et quod egestiones iste sint perseuerãtes & sponte uenientes non pręparãtibus signis digõnis. Septimũ. 4. aphorismorũ aphorismo 24. dysenteria si a felle nigro inchoauerit mortale ampliando. ut supra aphorismũ ad quancũq; speciem melãcholię per adustionem genite maximè per adustionẽ cholerę & melãcholię naturalis. & intelligitur quod hmõi melancholia affixa sit & diuturnauerit in intestinis, nã excoriatio siue ulcus hmõi quod datur intelligi per dysenteriam est cancer ulceratus siue ulcus cancrosum, quod est ex toto genere mortale & ex hoc tollitur contradictio aphorismi 48. 6. particulæ spleneticis dysenteria superueniens soluit egritudinem. Illa enim melancholia à splene ad intestina deriuata facit dysenteriam transeundo & non figitur in intestinis.

Cura fluxus epatici feculenti nigri exigit quatuor intentiones. prima causam remouet. secũda epar confortat. tertia corrigit accidentia. quarta ordinat debitum regimen.

Si ergò iuxta primam intẽtionem causa huius fluxus fuerit regimen præcedens malum multiplicatiuum melancholiæ aut choleræ adustæ & sanguinis adustiuum illud remoueatur & inducatur regimen contrarium.

Et si in causa fuerint febres adurentes sanguinem, scilicet causon tertiana continua, synocha pestilentialis attendatur euacuationi cum phlebotomijs, & solutiuis quæ sint tamen plurimæ infrigidationis & humectationis, & secundo attendatur extinctioni caumatis febrilis sex modis. Primus cum infrigidatione aẽris, & eius humectatione, qui tamen stante fluxu non debet adeo infrigidari ne materia pellatur à circunferentia ad centrum. Aër tamen inspiratus debet esse

esse notabiliter frigidus cui semper sint admixti uapores rerum frigidarum redolentium, quibus æger delectetur. Secundus cum his quæ in ore retinentur infrigidantibus & humectãtibus guttur & linguam.

Tertius est alteratio per clysteria, sed stãte fluxu sint mundificatiua. Quapropter aquæ hordei addantur succi infrigidantes, sicut portulacæ plantaginis solatri semperuiue & similium, oleũ uio. nenufa. & adeps renum capræ ad prohibendum excoriationem.

Quartus est per cibos & potus, quapropter in cibis suis ponatur uinum granatorum de berberis aut acresta. Et in brodijs ex quibus debent fieri fercula bulliat lactuca endiuia plantago portulaca cucurbita & similia aut aliquod istorum. Quintus per epithimata applicanda, cordi, epati, renibus, dorso, capiti.

Sed hic duo obserua. Primum, ut hæc non applicentur nisi præcedente sufficienti euacuatione. Secundum, ut stante fluxu totũ corpus aut maior pars cum his frigidis nõ epithimetur ne materia amplius pellatur à circunferentijs ad centrum, sic enim fluxus nimis augeretur. Sextus, per ea quæ sumuntur quæ sint infrigidantia & humectantia epar & membra nobilia confortantia cum singulari proprietate cum stipticitate temperata, & cum hoc sint propria humori peccanti, scilicet choleræ aut melãcholiæ cum sanguine mixte quæ per sui caliditatem aut putrefactionem sunt causa adustionis sanguinis. Potus tamẽ aquę frigidæ qui conceditur in febribus urentibus, stante fluxu nõ est cõcedendus, facile enim perduceret ad lyenteriam, aut ad fluxum chylosum.

Et si causa fluxus fuerit defectus splenis in mundificando epar regatur secundum quòd dicetur in fluxu splenetico.

Et si in causa fuerit caliditas adurens epatis aut mẽbrorum quæ sunt ultra epar alteretur cum infrigidãtibus fortibus, quæ tamen non extinguant calorem innatum interius sumptis & exterius applicitis epati & cordi & dorso secundum situm uenę chylis. Et sint confortantia, ut supra stipticitate temperata & singulari proprietate, sed non approximentur exterius nisi prius debita mundificatione præcedente. Si ergo adsit multitudo sanguinis pręponatur phlebotomia ex basilica aut ex communi, aut ex saphenis si in causa fuerit retentio menstruorum aut hæmorrhoidarũ, postea humor dominans in sanguine mundificetur, cholera quidem cum decoctione fructuũ, scilicet prunorum tamarindorum, & mirabol. citri. in aqua endiuiæ, in cuius. ℥. 3. debite colatis & expressis infundantur reubarbari. ʒ. 2. per. 12. horas cum ebullitione parua & debita expressione & colatione.

Et si in causa fuerit humor melancholicus educatur, ut. 82. epithimi mirabol. indorum. ana. ʒ. 2. sene. ʒ. 1. bulliant in. 6. ℥. aquæ lactis ad consumptionem medietatis, & coletur exprimendo, sed epithimũ ponatur ad bulliendum in fine. Et si uenter non esset facile obediens cum hac decoctione distemperetur. ʒ. 1. aut quantum uidetur electuarij amech. Quod si nõ fuerit opus phlebotomia, à mũdificatione iam dicta inchoandum est. Deinde alteretur epatis & cordis dyscrasia cum frigidis sæpe dictis, & similiter dorsum siue regio uenæ chylis cum infrigidante Gal. aut similibus sicut oleo ros. cum quarta parte aceti. Similiter sumat frigido de quibus superius in fluxu cholerico.

Quod si nimia frigiditas epatis aut membrorum quæ sunt ultra epar fuerit in causa educatur prius melancholia cum decoctione statim posita. Sed loco electuarij hamech. ponatur diasene aut exhibeantur pillulæ ad hanc intentionem. In quibus tamen ponãtur mirabol. nigri derelinquentes aliquod uestigium cõstrictionis. Et regatur splen si deficeret ab attrahendo melancholiam, aut propter debilitatem aut oppilationem, ut infra in fluxu splenetico. Postea calefiat epar cum interius sumptis sicut syrupo de absinthio de eupatorio cum syrupo de epithymo cũ aquis absinthij buglossæ & similibus. Et ex confectionibus conueniunt diagalanga diatriompipereon diacalamentum diamuscum. Item theriaca & metridathum. Et si opus esset calefacere & humectare cõueniunt zuccharum buglossatum zuccharum boraginatũ cum passulis auellanis parum torrefactis & fistícis. Et exterius applicentur oleum de spica de absinthio cum tantundem uini potentis & pauco aceti & aromatizentur cum gariofilis & spica & similia modo tuo elige.

Et hæc eadem quę dicta sunt optimè ualent ad complendum secundam intentionem quæ est epatis confortatio, modo habeant stipticitatem moderatam, & singularem proprietatem ad epar. Si uerò fluxus feculentus pendeat ab ulcere remanẽte post rupturam apostematis aut pendente ab alijs. primo remoueatur causa fluxus mundificando & consolidando partem ulceratam. Secundo epar confortetur. Tertio accidentia corrigantur. Quarto ordinetur regimen.

Primo mundficetur epar cum aqua hordei, aut zucchari, aut mellis permixtis cum melle ros. oxymelle simplici aut syrupo aceroso simplici secundum exigentiam dyscrasiæ & putredinis ulceris. quibus utendum est aliquibus diebus donec pus minoretur post ea consolidetur cum succi plantaginis. ℥. z. succi end. ℥. s. boli ar. ʒ. 1. Et si opus erit minori infrigidatione his addatur aliquid thuris aut masticis, item diorodõ abbatis & triasandali permixti cum his aut similibus confortant & consolidant. Et si opus esset calefacere eligatur syrupus de absinthio diarodon de succis herbarum. Item trochisci diarodon de reubarbaro, et cum his compleatur prima & secunda intentio.

Si uerò fluxus feculentus pendeat ab apertione oppilationis aut à uirtute creticante sinatur natura operari & adiuuetur si defecerit. Vbi uerò fluxus nimiũ excederet quem uirtus non bene ferret sedetur secundum opportunitatem.

Si uerò fluxus feculẽtus pendeat à debilitate uirtutis quẽ frequẽter antecedit lotiuus, remoueatur causa eius, quæ secundũ plurimũ est mala cõplexio aut calida debilitans contentiua aut frigida debilitans digestiuam cum his quæ sæpe supra dicta sunt.

Et cum eisdem epar confortetur ut supra.

Et corrigantur accidentia secundum exigentiam ipsorũ, & ordinetur regimẽ secundũ causæ exigẽtiã.

Cura uerò nigri fellei & nigri melancholici exigit intentiones quatuor suprascriptas. Sed properandũ est maximè in cura nigri fellei & melancholici subtilis propter fortitudinem suæ impressionis. Ergo quã primum potes euacua huiusmodi humores cum. ℥. 3 decoctionis prunorum tamarindorum, mirabo. indorum, epithymi & scene in qua post debitam colationem & expressionem infunde reubarb. ʒ. 1. per. 12 horas.

horas, deinde coletur exprimatur & secum misceatur ʒ.i. electuarij hamech uel quantum uidetur. Et eadē medicina conuenit in melancholia facta per adustionem phlegmatis. Sed in melancholia naturali aut genita per congelationem detur diascene ab. ℥.s. usq; ad. ℥.i. cum aqua absinthij, infusionis epithymi & mirabolanorum indorum.

Post euacuationem alteretur epatis dyscrasia cali. aut frig. secundum exigentiam medicinæ aut alteratiue tam interius sumendæ quàm exterius applicandæ patere possunt ex supradictis quæ cum hoc quòd alterent sint etiam epatis confortatiue iuxta secundam intentionem.

Sed pro tertia intentione prohibenda est excoriatio intestinorum, dolor est sedandus cum clysteribus & reliquis proprijs ad hoc, quæ requirantur in cura dysenteriæ & in cura generali fluxus. Tu tamen debes uti clysterbibus magis aut minus infrigidātibus & magis & minus abstergentibus & aliquando stupefactiuis secundum humoris diuersitatem & necessitatis exigentiam quorum copiam in cura dysenteriæ & cura generali fluxus habuisti. Et reliqua accidentia corrigantur secundum quòd ibi dictum est &c.

Sed pro quarta intentione regimen sex rerum declinet ad frigidum aut ad cali. secundum exigentiam discrasiæ. Licet secundum plurimum debeat declinare ad frigidum, immo aliquando debet esse notabiliter frigidum. Similiter quandoq; debet declinare ad humid. quandoque ad sic. Et aliquando cum temperamento actiuarum aut passiuarum aut utrarunque.

Similiter dieta debet esse aliquando tenuis, aliquando crassa secundum longitudinem aut breuitatē morbi & uirtutis tolerantiam. Quæ autem sit huiusmodi requiratur in cura generali fluxus.

DE FLVXV EPATICO SANGVINEO.

HIc fluxus quātum ad quid nominis & quid rei est satis ex dictis manifestus.

Est autem hic sanguis quandoque rubeus uiuidus, quandoque niger, & niger est fetens, aut non fetens. Et quicunque istorum quādoq; est multus, quandoque paucus, quandoque nouus, quandoq; antiquus quandoque continuus quādoque interpollatus siue periodicus, quandoque criticus quandoque symptomaticus.

Causa rubei prima est scissura uenæ portæ aut meseraicæ absque scissura carnis aut panniculi tegentis ipsas facta à causa primitiua aut à multitudine extendente aut ab acuitate corrodente. Si enim simul cum ipsis scinderetur caro & panniculus tegens ipsas sanguis exiens reperet ad concauum uentris sicut scissura uenę chylis aut emulgentis absque scissura rei tegētis ipsas est causa mictus sanguinei. Secunda causa est multitudo eius supra illum qui necessarius est pro corpore nutriendo aut acuitas eius stimulans expulsiuam. Tertia causa est oppilatio ramorū uenæ chylis aut portę, quare sanguis in epate generatus ad mēbra nutrienda transire non ualet sed tanquam superfluus ab eo ad intestina expellitur. Quarta causa tenens se ex parte corporis est repletio eius apostema oppilatio debilitas attractiue ipsius, quarum causas require in capitulo de fluxu sanguinis à toto.

Causa autem nigri non fetentis est lōga mora eius in intestinis aut multa admixtio humoris melancholici, aut frigiditas congelans.

Sed causa nigri fetentis est mora adeo longa ut fetet. Item caliditas putrefaciens.

Signa. Differt epaticus sanguineus à fluxu intestinali sanguineo per signa ex superius posita in prin. huius capituli. Sed differt à sanguineo proueniente à toto, quia cum hoc adsunt nocumenta epatis, cum illo non. sed adsunt signa nocumenti membrorum ultra epar, scilicet oppilationis apostematis repletionis debilitatis attractiue & similibus. Pro quibus recurre ad capitulum de fluxu sanguineo à toto. Signa scissuræ uenæ portæ sunt ipsa causa primitiua, scilicet casus offensio aut percussio super epar si præcesserint. Et dolor quidam sensatus circa concauum epatis, & quòd sanguis egreditur in magna quantitate et subito, & non facile sistitur neque cito. Sed quod superfluit supra illum qui est necessarius pro corpore nutriendo cognoscitur quia sumit cibum maioris quātitatis aut magis nutritiuum quàm consueuerit. Sed quòd sit acutus cognoscitur ex præcedenti acuitate cibi & quia mordicat loca per quæ fluit, & fortè tendit in citrinum. Sed quòd sit oppilatio in uenis epatis cognoscitur per signa superius posita ex graue dine tumore, & similibus, quę melius in gibbo quàm in concauo percipiuntur, & quando sanguis uenit à gibbo est magis nitidus, & depuratus, & oppilatio gibbi magis communicat spiritualibus, sicut oppilatio concaui magis communicat stomacho, & qui est ex oppilatione cito abscinditur & est periodicus.

Et differt à lotiuo, quia hic est purus ille sicut lotura carnis.

Prognostica. Primum, hic fluxus secundum plurimum curatur, sed non apud negligentes & inexpertos. Secundum, fluxus sanguinis nigri fetentis deterior est quàm fluxus nig. non fetentis. Tertium fluxus sanguinis rubei deterior est quàm sit fluxus nigri non fetentis cui concordat apho. 25. quartæ particulæ. Sanguis quidem sursum qualiscunq; fuerit pros malum, deorsum uerò bonum si niger fuerit.

Cura huius fluxus sanguinei epatici rubei quantum ad omnes causas eius præterquam ab oppilatione patere potest ex cura fluxus sanguinei à toto de quo superius factum est speciale capitulum. Sed pro cura huius epatici sanguinei pendentis ab oppilatione recurratur ad capitulum de fluxu chyloso de quo supra, & ad capitulum de fluxu oppilatiuo, de quo infra. Sed cura sanguinei nigri fetentis aut non fetentis est, ut primo procuretur ipsius eductio cum clysteribus mundificantibus aut solutiuis quæ uentrem lauant aut soluunt comprimendo aut mixtis ex his, & est præstantius, deinde remoueatur causa nigredinis sanguinis & putoris eius. Si enim causa sit admixtio humoris melācholici educatur cum his quæ dicta sunt in fluxu melancholico. Si uerò in causa sit caliditas putredinalis aut frigiditas congelans alteretur cum his etiam quæ ibidem dicta sunt.

De fluxu

DE FLVXV EPATICO lotiuo.

FLuxus epaticus lotiuus est descriptiue fluxus rei quæ est sicut lotura carnis recentis, est enim aquositas tendens in rubedinem sanguineam.

Causa eius immediata est duplex, scilicet defectus digestiue siue ex se principaliter deficiat siue ex defectu contentiue quæ non tanto tempore retineat chylum in epate donec digestiua complete ipsum digerat. Hic autē defectus digestiue est duplex, aut quia diminute ipsum digerat in mutādo ipsum debiliter uersus naturam sanguinis, aut quia corrupte ipsum digerat corrumpēdo ipsum in aquositatem sicut in fluxu aquoso dictum est. Sed in hoc lotiuo non est tāta corruptio quin appareat alicuius sanguinis uestigium. Secunda causa est debilitas sequestrationis aquositatis a sanguine propter debilitatem epatis & renum.

Causa aūt harum debilitatum epatis, licet possit esse omne genus malę complexionis cum est immoderata. z. techni. secundum plurimum tamen digestiua epatis, debilitatur a frigido, & retētiua a calido & hu. cum superfluunt. Apostemata quoque & oppilationes sunt cā harum debilitatum. Et debilitatur ēt per communitatem aut a toto aut a membris particularibus sicut superius in fluxu aquoso & hydrope dictum fuit. Causa aūt defectus attractiue renum secundum plurimum est ipsorum frigiditas aut oppilatio aut apostema. Causæ autem primitiuę sunt nimius potus aquę & proprie hora incongrua, & similiter usus fructuum aquosorum & omnis superfluus potus & comestio.

Signa Differentia inter diminutionem digestiuæ & debilitatē retentiuæ epatis haberi non possunt per egestionem lotiuam, utriusq; enim est chylus diminute digestus qui cum sua albedine tendit in rubedinem. Sed differentia inter defectus ipsarum habetur per causas. Si. n. adsit mala complexio frigida uerisimiliter iudicandum est esse debilitatam digestiuam. Si uero adsit mala complexio calida aut hu. iudicandum est esse debilitatem contentiuā. Sed contra a caliditate superflua potest digestiua epatis diminui. Ergo signum erit dubium, scilicet an sit diminuta digestiua, aut lesa retentiua. Ad hoc dicitur quod digestiua a caliditate superflua corrumpitur & nō diminuitur nisi forte rarissime. Quapropter si erit corrupta digestiua exiens erit aquositas tēdens in rubedinem sanguineam. Si autem lesa retentiua erit chylus tendens in rubedinem sanguineam, facile autem discernitur inter chylum, & aquositatem, forte aliæ essent instantiæ, sed nolo ut tantum labores. nam quæcunque ipsarum lesa sit eadem est cura, scilicet remotio causæ ledentis. Si uero causa huius fluxus sit defectus sequestrationis aquositatis a sanguine propter defectum renum, egestio lotiua secūdum plurimum erit aquositas multa cum pauco sanguine permixta qui sanguis forte residebit aquositati, non autem erit aquositas cum sua albedine tēdens in rubedinem sanguineam, inter quas duas est differentia, quia in prima sanguis residet, in secunda non, & erit paucitas urinæ non solum cum fluxus adest, quia est commune omnibus fluxibus iuxta aphorismum ultimum quartæ particulæ, urina multa noctu facta modicum secessum significat, & econuerso, sed etiam ante fluxum.

Signa autem ægritudinum epatis superius habuisti.

Sed signa ægritudinum renum inferius ponentur si deus uoluerit.

Prognostica. Primum. Hic fluxus secundum plurimum curatur nisi pendeat ab apostemate. Secundum si nō debite curatur ducit ad ascitem, aut ad fluxum feculentum de quo supra.

Cura huius fluxus est proportionalis curæ fluxus aquosi de quo supra. Et exigit quatuor intentiones. Prima causam remouet. Secunda uirtutem epatis, scilicet digestiuam & retentiuam confortat. Tertia corrigit accidentia. Quarta ordinat regimen.

Pro executione primæ intentionis. Si fuerit multiplicata aquositas. educatur uel per secessum, uel per urinam, uel per sudorem, scilicet nunc per unam, nūc per alteram. Non autem per omnes simul, sicut dictum est in cura fluxus aquosi. Deinde nocumenta epatis corrigantur ut ibi. Si autem in causa fuerit solum diminutio digestiue & non corruptio ita ut solum sit chylus diminute digestus, alteretur epatis dyscrasia quæ est in ea. & similiter cætera eius nocumenta corrigantur sicut dictum fuit in passionibus epatis. Tertio confortētur uirtutes epatis cum his quæ simul epar confortent & corrigant nocumēta ipsius, & propria in confortatione digestiue dicta sunt in fluxu aquoso, scilicet passulæ, fistica, auellanæ, crocus, cinamomum, epar adip & caro limaciarum. Et in causa calida endiuia, & composita sunt sicut electuarium de passulis uerificatum per Auicennam in capitulo debilitatis epatis in causa frigida, sed in causa calida diarodon & triasandali. Applicita etiam exterius ad hoc conferunt calida aut frigida secundū exigentiam sed in confortatione retentiua sint magis stiptica quæ habeant etiam singularem proprietatem ad epar, et laudanum cum uino & potus succi et seminis linguæ arietis habent singularem proprietatem. Et corrigantur accidentia sicut dictum fuit in cura generali fluxus. Et regimen ordinetur in contrarium dyscrasiæ, & fit dieta tenuis aut crassa secundum longitudinem aut breuitatem ægritudinis. Sit tamē ex his quæ præbent nutrimentum bonum paucarū superfluitatum & facile digerātur, & est præstantius ut cibus partiatur, sic enim chylus inde genitus melius retinebitur & digeretur.

DE FLVXV EPATICO fetido.

HIc fluxus descriptiue est fluxus rei fetentis, siue sit humor aut sanies, aut substātia epatis corrupta.

Species non habet nisi quosdam modos differentes secundum diuersitatem eius q̄ egreditur paucitatem aut multitudinem eius continuationem aut interpolationem.

Causæ humoris fetētis sunt aliquando longa mora humoris, & proprie cum retinetur in loco non

naturali ſicut in inteſtinis. Licet tamẽ in hoc & in q̃cunq; alio fetente ſit neceſſarium cõcurrere calorem extraneum putredinalem. Similiter quandoq; humor putreſcit in ipſo epate & tanq̃ ſuperfluus expellitur. Tertio in cauſa eſt aliquando ulcus aut apoſtema epatis a quibus ſanies fetẽs fluit. Quarto in cauſa eſt ipſa epatis putrefactio per quã aliquid de ſubſtantia epatis corrupta fluit per meſeraicas ad inteſtina.

Signa ſunt ipſe fetor rei quę egreditur, ſed humor fetens & ſanies & ſubſtãtia epatis corrupta diſtinguũtur per calorem et ſubſtantiã. et quia ſanies deſcendit in aqua humor ſecundum plurimũ ſupernatat. Subſtantia aũt epatis eſt ſpiſſior, neq; facile diuiſibilis.

Prognoſtica. Hic fluxus ſi pendeat ab humore ſecundum plurimũ curatur, ſi ab ulcere aut apoſtemate epatis difficillime & raro, ſi a ſubſtãtia epatis putrida nunquã curatur niſi ſit res modiciſſima.

Cura Hic fluxus exigit 4. intentiões ſępe dictas. ſ. remotionẽ cauſæ perficiendam.

Primo cum mundificatiõe harũ rerum ſetentium quæ nullo modo debent conſtringi. ſi tamen fluxus ſit excedens quem uirtus nequeat tolerare aliqualiter cohibeatur, ſed non reſtringatur niſi perfecta mundificatione, quę mundificatio fiat cum clyſteribus mũdificantibus & cum ſolutiuis ſecundum exigentiam humoris ſi humor corruptus ſit educibilis cum ſolutiuis proprijs ſicut cholera phlegma aut melãcholia, quorum ſoiutiuorum copiã ſuperius habuiſti in cura generali fluxus. Si uero ſit ſanguis educatur cum lenitiuis abſtergẽtibus, & ſecundo alteretur calor putredinalis cum frigidis interius & exterius applicitis. Si uero in cã ſit ulcus mundificetur, & ſimiliter mundificetur ſubſtantia epatis corrupta prohibendo ulteriorem putredinẽ. Ad q̃ ualet aqua decoctiõis hor. aut mellis cum oxymelle aut ſyr. acetoſo ſimplici, & reliquis quæ dicta ſunt ſuperius in cura fluxus feculẽti, ad quam recurre.

Secundo confortetur epar cum proprijs contrarijs tamen ipſius diſcraſiæ.

Tertio corrigantur accidentia ſecundum quod oportet.

Quarto ordinetur debitũ regimen in cõtrarium dyſcraſiæ, ſicut dictum fuit ſupra in fluxu feculento. Et hic fluxus fetidus põt eſſe a toto, cuius cauſæ ſigna prognoſtica cura ſunt proportionales his quæ dicta ſunt in hoc fluxu epatico fetenti.

DE FLVXV EPATICO. uirulento.

HIc fluxus deſcriptiuæ eſt fluxus rei ſubtilis tendentis in citrinitatem aut rubedinem ad modum uirulentię.

Species non habet, niſi modos differentes ſecundum colores. Cum aliq̃ & proprie qui uenit a meſcraica ſiue a meſenterio magis tendat in citrinum. Qui uero ab epate magis in rubeum. Diſtinguitur etiam ſecundum quantitatem maiorem aut minorẽ & ſecundum continuitatem aut interpolationem.

Cauſæ ſunt tres. Prima liquefactio ſanguinis & humorum a caliditate forti & tandem ipſius ſubſtantiæ epatis. Secunda eſt reſudatio apoſtematis calidi nondum manifeſte rupti in epate aut in meſeraicis. Tertia cauſa eſt uirtus expellẽs huiuſmodi humoris cri tice aut ſymptomatice.

Signa ſunt inflammatio epatis non aduſtiua, ſed liquefactiua. Item ſigna apoſtematis calidi ſub cute ſubtili celati non profundi, quia non reſudaret inter quę duo diſtinguit. quia frequenter eſt huiuſmodi caliditas ſine febre, ſed apoſtema nunquam abſoluitur a febre. Item cum apoſtemate adſunt ſigna apoſtematis de quibus ſupra. Differt autem uirus prouenens ab apoſtemate meſeraice ſiue meſenterij a prouenienre ab apoſtemate epatis. Primo per ſigna propria diſtinguentia inter utrunque apoſtema. de quibus ſupra in paſſionibus epatis, inter quæ eſt febris quæ fortis eſt in apoſtemate calido epatis, ſed in apoſtemate meſeraice leuis. Secundo. quia uirus epaticum magis declinat ad rubedinem. ſed uirus meſeraice cum albedine declinat ad citrinitatem. Cognoſcitur autem hunc fluxum eſſe criticum, quia eſt cum omnibus aut pluribus conditionibus laudabilis criſis, & cum ipſo ſequitur feſtina ſalus ægritudinis præcedentis. Symptomaticus autem eſt cum nullis aut paucioribus conditionibus laudabilis criſis.

Prognoſtica. Primum. Hic fluxus ſi pendeat a caliditate liquefaciente ſanguinem & humores curatur ſecundum plurimum. ſi uero liquefiat ſubſtantia epatis aut pendeat ab apoſtemate difficillime curatur. Secundum. Hic fluxus facile tranſit in feculentum cum per intenſionem aut ex diſpoſitione paſſi caliditas calefactiua efficitur aduſtiua. Tertium. Ex hoc liquefactiuo quandoque peruenit ad eductionem ſubſtantiæ epatis, & eſt mortale, ut infra. Quartum. Factus a uirtute cretice aut ſymptomatice expellente ſecundum plurimum eſt ſalubris.

Cura Hic fluxus ſi pendeat a caliditate liquefaciente exigit quatuor intentiones ſupraſcriptas.

Prima remouet cauſam mundificando uirulentiam cum decoctione prunorum tamarindorum, mirabolanorum, citrinorum, cum qua diſtemperetur drachma una mannę aut drachmas ſex caſſię aut in qua inſuſæ ſint drachmæ duæ rheubarbari & expreſſæ. Deinde infrigidetur caliditas epatis liquefaciens cum exterius & interius applicitis, quorum copiam ſuperius habuiſti in fluxu feculento.

Cura tamen liquefactionis ſubſtantię epatis pro magna parte pendet ex cura fluxus liquefactiui, de quo ſuperius eſt factum ſpeciale capitulum.

Si uero pendeat ex reſudatione apoſtematis epatis mundificetur cum aqua hordei ſumpta cum triſandalis, prius tamen præmiſſa phlebotomia, & præmiſſo reliquo regimine dicto in cura apoſtematum epatis calidorum. Deinde ſi apoſtema manifeſte rumpatur attendatur mnndificationi & prohibitioni putrefactionis ſubſtantiæ epatis, & tandẽ ulcus conſolidetur cum his quæ dicta ſunt in fluxu feculento, ad quod recurre.

Si uero hic fluxus pendeat a uirtute ſymptomatice aut critice humores uirulentos expellente, ſinatur ſi per ſe ſufficiens fuerit. Si uero deficiat adiuuetur. Si uero fluxus ſuperfluit aliqualiter compeſcendus eſt, non tamen ex toto retinendus niſi facta ſufficienti mũdificatione.

Et ſecundo

Et ſecundo in hoc fluxu q̃tum ad omnes eius ſpẽs attendatur in toto curæ proceſſu confortatoni uirtutum epatis cum his quę ſunt cõtraria ipſius diſcraſię, & confortent ipſum ſtipticitate moderata et ſingulari proprietate, de quibus ſupra.

Tertio corrigant accidẽtia ſecd̃m opportunitatẽ.

Et quarto ordinetur regimen in contrarium dyſcraſiæ epatis.

DE FLVXV EPATICO QVI EST ſubſtantia epatis aut ſibi ſimilatur.

NEcontingat error eſt ſciendum q̃ aliq̃do in fluxu egreditur res nigra nõ facile diuiſibilis quę eſt ſubſtãtia epatis ab epate ſeparata per putrefactionẽ aut aduſtiõem ſubſtantię ipſius, & cum huiuſmodi epatis ſubſtantia deſcẽdat per meſeraicas ad inteſtina opus eſt ut ſit non magnę quãtitatis, ſicut aliquando deſcendit cum urina. Et eſt ſicut orobus differẽs ab orobo a renibus deciſo per colorem tendentem in rubeũ. Orobus aũt renalis tendit in citrinum ut ſuperius dictum fuit. Item per modum ſubſtantiæ, non. n. eſt orobus renalis facile frangibilis ſicut epaticus. Aliquando uero egreditur in fluxu non proprie ſubſtãtia epatis, ſed q̃dã ſimilatum ſubſtãtiæ epatis in ſua naturali diſpoſitione exiſtentis in colore rubeo in mõ ſubſtãtiæ eius. eſt tñ mollius, imò q̃ plus eſt cum diuiditur in partes apparent ſicut uenulæ duriores reliqua ſubſtantia ſicut apparent in uero epate cum in fruſta ſecatur. Et perſæpe uidi egredi huiuſmodi ſubſtantiam in pluribus fruſtis diuiſim uſque ad quantitatem quinque librarum, inter quæ reperiebatur fruſtum. s. ℔. omnino epati ſimile.

Cauſæ primi ſunt putredines & aduſtiones ſubſtantiæ epatis, necnon ulcera putrida & corroſiua, ſiue genita ſint ab apoſtematibus ruptis, ſiue a cauſis alijs.

Cauſę aũt ſecundi. ſ. rei aſſimilatæ ſubſtãtię epatis eſt fluxus ſanguinis ab epate ad inteſtina gracilia, qui ſanguis eſt pronus ad coagulationẽ ratiõe ſuæ complexiõis, & modi ſubſtãtię. Quapropter a uirtute naturali inteſtinorum directa a uirtute digeſtiua epatis coagulatur in rem ſimilem ſubſtantiæ epatis cum pronitate ſua ad hanc conuerſionem. nam unumquod q̃ agens intẽdit paſſi aſſimilationem.

Signa diſtinctiua inter ſubſtantiam epatis corruptam nigram fetẽtem, & id quod aſſimilatur ſubſtãtiæ epatis ſani quod in rei ueritate nõ eſt niſi ſanguis coagulatus ſunt ſatis nota. Sed diſtinguẽtia inter ſubſtantiam epatis corruptam & ſanguinem feculentũ corruptum ſunt, quia feculentus corruptus eſt in magna quãtitate, & habet fruſtra magna, & parum dura & facile diuiſibilia. Sed econtra ſe habet epatis ſubſtãtia corrupta. Similiter ſunt ſigna diſtinguẽtia inter fruſtum epatis ueri & ſanguinẽ coagulatum ſibi aſſimilatum, quia uerũ epar eſt durum non facile diuiſibile, neq; liquefit in aqua calida ſicut ſanguis coagulatus. Signa autem cauſarum manifeſta ſunt ex ſupraſcriptis in fluxu feculento.

Prognoſtica. Primum, fluxus ſubſtantiæ epatis corrupte eſt mortalis ſecũdum plurimũ niſi quod egreditur fuerit modiciſſimum. Sicut econtra fluxus ſanguinis coagulati ſimilis epati ſano eſt ſecundum plurimum ſalubris, ſignificat enim fortitudinẽ epatis & ſatis bonã ſanguinis diſpoſitiõem cum conſtãtia uirtutum inteſtinorum gracilium.

Huius cura cum eſt ſubſtantia epatis corrupta exigit quatuor intentiones ſupraſcriptas. Prima cauſam remouet. Secunda epar confortat. Tertia corrigit accidentia. Quarta ordinat regimen. Quæ omnes intentiones ſunt complendæ ſicut ſuperius dictũ fuit in fluxu feculento a putredine & corroſione ſiue ulceribus putridis & corroſiuis. Si uero ſit fluxus ſanguinis coagulati. primo ſanguis ille educatur cũ clyſteribus mundificantibus & potionibus ſicut eſt aqua hordei, cum oxymelle ſimplici, & apud maiorem neceſſitatem addantur. 4. grana coaguli leporis uel hedi. Aut exhibeatur caſ. ℥. i. cum aqua decoct. mellis. Poſtea intendatur ad curam fluxus ſang. ab epate ad inteſtina cum his quæ ſuperius dicta ſunt in cura fluxus epatici ſanguinei ad quam recurrẽ, non enim eſt bonum totiens idem replicare. nam ſic uolumen nimis excreſceret. Et ſic deo dante ſit factus finis huic fluxui epatico ſuper cæteras materias difficillimo tam ad cognoſcẽdum q̃ ad operandũ pro quo ipſi gratias ago infinitas.

DE FLVXV SPLENETICO. Cap. VI.

HIc deſcriptiue eſt fluxus factus uitio ſplẽis, & eſt ſecundum plurimum melãcholicus. qui eſt hic aliquando multus aliquando paucus, quandoque criticus, quandoque ſymptomaticus, quandoque periodicus, quandoque ſine periodis.

Cauſa in genere eſt triplex. Prima eſt defectus mũdificationis melancholię ab epate, quare ſuperfluens expellitur per meſeraicas ad inteſtina. hic autem defectus mundificationis eſt aut propter oppil. in poro ſiue uena ortum habente a uena porte & terminata ad ſplenem ad hoc principaliter ordinata ut deferat melancholiam ſuperfluentem ab epate ad ſplenem, hæc autem oppilatio eſt ſecũdum plurimum, coartatoria & melancholia craſſa meatum implente. Et aliquando hic defectus eſt propter debilitatem attractiue ſplenis aut a mala cõplexione quæ ſecundum plurimum eſt frigida aut propter apoſtema & duritiem eius aut ſolutam continuitatem. Secunda cauſa principalis eſt defectus expulſionis melancholię ad os ſtomachi quę naturaliter debet ad ipſum fluere ad famẽ excitandam, hic autem defectus eſt aut propter oppilationem in uena per quam defertur melancholia ad os ſtomachi, quæ etiam ſecundum plurimum eſt coartatoria ab humore melancholico, aut accidit propter debilitatem expulſiue ſplenis quæ frequenter eſt a ſiccitate ſuperflua, licet poſſit ab omni genere ægritudis contingere. Tertia cauſa principaliter fluxus eſt multitudo melancholiæ in ſplene cum apoſtemate aut ſine, ad cuius expulſionẽ natura irritata tandẽ mouetur aut ſola aut medicinali auxilio adiuta, et ſic expellit ad epar, et poſtea per meſeraicas ad inteſtina.

Si uero expelletur per uenam terminatam ad os stomachi faciet uomitum melãcholicum, & forte faciet fluxum melancholiæ expulsiue a stomacho ad intestina, et ideo cum expellitur aliquando per utranque uiam accidit simul uomitus & secessus melancholicus. Licet etiam uterque possit contingere ab epate simul expellente per meseraicas terminatas ad stomachum & intestina. Reliquæ autem causæ, scilicet defectus epatis in expellendo melancholiã ad splenẽ aut superflua generatio melãcholiæ supra illã quę est pro splene necessaria prouenit ex defectu epatis aut ex regimine non conuenienti, & non appropriantur spleni.

Signa fluxus spleneticus cognoscitur, quia ꝓ egre ditur secundum plurimũ est melancholicum. Et cognoscitur defectus mundificationis melancholiæ ab epate, quia secundum plurimũ splen est extenuatus. Iste defectus si proueniat ex debilitate attractiue splenis propter aliq̃ suam ægritudinẽ cognoscitur per signa ægritudinũ eius de quibus supra. Si uero ab oppilatiõe uenę deferentis melancholiã ab epate ad splenem, sentitur grauitas inter epar & splenem cum carẽtia ægritudinum splenis. Si uero proucĩat ex defectu expulsionis melancholiæ ad os stomachi, nõ accidit fames, debitis horis, sicut consueuerat & splen est plenus & tumens secundũ plurimum. Cuius defectus si cã fuerit debilitas expulsiuæ, aderũt ægritudines splenis, de quibus supra in proprijs cap. Quæ si nõ fuerit ex oppilatione pori, siue uenæ deferentis melancholiã ad os stomachi. Si uero in causa fuerit multitudo materię melancholicę in splene ex tumore, grauitate, et tensione cõprehenditur. Differt aũt apostema splenis a duritie non apostemosa per febrẽ & dolorẽ, & cętera signa de quibus supra in proprijs cap.

Prognostica. Hic fluxus a uirtute factus cum omnibus aut pluribus cõditionibus laudabilis crisis soluit ægritudines melancholicas, scilicet duritiem splenis, apostema eius. Quartanam, melancholiam myrachiam, spleneticam & cerebralem. Si uero sit fine his, secundum plurimum mortalis. Reliqua prognostica quęrãtur in cap. generali fluxus, & in fluxo epatico & melancholico.

Cura huius fluxus exigit quatuor intentiones. Prima remouet causam. Secunda confortat splenem. Tertia corrigit accidentia. Quarta ordinat regimẽ. Si ergo in causa fuerit oppilatio, curetur perficiendo has intentiones, sicut infra dicetur in fluxu oppilatiuo. Si uero in causa fuerit debilitas attractiue splenis propter malã complexionem frigidã. Primo mundificetur melancholia cum decoc. epithimi apud Me. cuius põt exhiberi circa ℥.1. & diascenę est proprium, aut exhibeatur istud. ℞. scene, mirabo. indorum, añ ʒ.s. epithymi ʒ.z. zinzib. ℈.s. aquę lactis caprini. ℥. z. aut exhibeãtur pilulæ istæ. ℞. mirabo. indorum scene pilularum alefanginarũ ana. ℈. 1. zinzib. gra. 1. fiant pilulę 7. cum aqua scolopendrie, & fortiores istis esset pilulę indę & de lapide lazuli. Sed in fluxibus cõiter leuia sufficiunt. Et ab ipsis est incho andum, imò in multis si daretur medietas dosis istorũ solutiuorum sufficeret, & si materia esset plurima melius esset abstinere. Deinde dentur aperitiua sicut hoc. ℞. scolopen tamarisci, ana ʒ.z. corticum radicis caparorum ℥.s. se. agni casti. ʒ.z, cõtundantur crasso modo & bulliant in ℔. z. aquę ad consumptionem medietatis & coletur cum expressione cuius exhibẽatur. ℥.ʒ.cum. ℥.1.s. syr. aceto. compositi, et super splene ponantur uentosę absq; scarificatione, & emplastra attrahentia, & si fluxus superfluerit restringãtur & ex proprijs simplicibus est xyloaloes, et aqua myrti, aut syr. eius & ex cõpositis micheleta. Si uero in cã fuerit superflua quantitas melancholiæ mũdificetur cũ his quæ dicta sunt. Et si splen fuerit oppilatus aut apostematus cęteris cõicãtibus fiat phlebotomia basilice, aut saluatellę, sinistræ. Quod si cã fuerit debilitas expulsiue splenis ad os stomachi facta mũdificatione, ut prius dentur aperiẽtia de quibus supra. Tertio corrigatur mala complexio splenis quæ secundũ plurimũ est ficca, & quęcunq; alia ægritudo fuerit in cã. Quarto super ore stomachi ponatur attractiua sicut uẽtosę & emplastra attrahẽtia. Si uero fluxus melancholiæ ad os stomachi superflueret mundificetur, ut prius cũ his quę nullo mõ sint uomitiua. Sed in casu immediate pręcedenti euacuatiua melãcholiæ debẽt esse pro parte uomitiua. Secũdo confortetur stomachus ne recipiat cum syr. de mẽtha, de myrto, miua cydoniorum & similibus, et ẽt cum ceratis unguẽtis emplastris et epythimatibus stomacho applicitis. Tertio ponantur uentosę sine scarificatione. pri° super splene deinde immediate super epate.

Ei in omnibus his casibus, peracta pri^a intẽtiõe expediatur. z^a. s. splenis cõfortatio exhibẽdo cappares et diamuscum dulcẽ, aut zucch. boraginatum aut buglossatum cum aqua endi. & tamarisci, & in summa ea quæ confortat sine propria per uirtutem tertiam moderata stipticitate participantia & contraria discrasiæ splenis.

Pro tertia intentione, scilicet correctione accidentium prohibeatur excoriatio intestinorum cum clysteribus mundificãtibus in quibus ponatur adeps renum capre & subueniatur in dolore ipsorum & in reliquis accidentibus sicut dictum fuit in generali cura fluxus.

Pro quarta intentione, sit regimen declinans ad calidum, aut ad frigidum secundum exigentiã dyscrasię, sed secundum plurimum ad hu. Et sit dieta tenuis aut crassa secundum tollerantiam uirtutis, & lõgitudinem aut breuitatẽ ægritudinis, & sit generatiua boni sanguinis non melãcholici, & sit constrictiua, aut aperitiua secundum exigentiã intentionum, quas in tẽdis perficere. Et sic cum auxilio dei, cui gratias ago immortales, sunt expeditæ undecim species fluxus, penes cãm materialem, in qua quarum primę quinq; se tenent ex parte totius. Reliquæ sex ex parte membrorum particularium. Sequitur iã ut absoluamus species fluxus se tenentes ex parte causę materialis obiectiue quę fluxu expellitur, licet multę ex his iam absolute sint, imò maior pars in fluxibus præcedentibus. Relinquuntur enim solum tres species penes hanc cãm, quas si deus uoluerit expediemus scilicet fluxus stercorosus, fluxus uermium & fluxus lapidum.

Tractatus

TRACTATVS TERTIVS DE speciebus fluxus sumptis a causa materiali obiectiua continens tria capitula.

DE FLVXV STERCOroso. Cap. I.

FLuxus stercorosus descriptiue est fluxus stercorũ in quantitate exuberante supra id quod est conueniens. Est autem stercus superfluitas primæ digestionis recipiens formam substantialem in stomacho, licet in intestinis accidentaliter perficiatur.

Modos habet differentes secundum magis & minus. Sunt enim stercora aliquando magis dura & compacta, aliquando magis liquida et fluentia, item aliquando cum multa mixtione humorum, scilicet phlegmatis & utriusq; choleræ, aliquando sine, item recipiunt differẽtias penes multitudinẽ eius, ꝓ egerit tam secundum q̃titatem continuam q̃ discretam.

Causæ eius sunt multa quantitas cibi, item qualitas eius, quia scilicet parum eius trãsmutatur in chylum, plurimũ in superfluitates, sicut sunt fructus, olera, & similia, quorum multum parum nutrit. Item paucitas eius quod ad epar & membra attrahitur, siue proueniat ex defectu stomachi, & intestinorũ non debite immutantiũ aut non debito tẽpore retinentium donec epar & meseraicæ sugant, quod eis pertinet, aut ex defectu epatis, et meseraicarum propter debilitatem attractiue aut oppilationem, & causas superius dictas in fluxu chyloso, aut propter defectum membrorum quę sunt ultra epar, quia repleta nimis aut debiliter attrahentia aut oppilata, sicut superius dictum fuit in fluxu sanguineo. Item tertio multitudo eius quod ex phlegmate aquositate, & utraque cholera redit ad intestina, & totum cum stercore permixtum, stercore dominante nomine stercoris appellatur, propterea dicimus ailq̃d stercus esse magis cholericum, aliquod phlegmaticum aliquod melancholicum, & forte huiusmodi humores ad intestina delati uirtute intestinorum stercorizantur.

Signa patẽt ex his quę dicta sunt in fluxu sanguineo, & chyloso, ad quorum capitula recurre.

Prognostica. Primum hic fluxus secundum plurimum curatur si debite tractetur. Secundum difficile est, & non bene tutum medicinaliter permutare naturas, & hominum consuetudines. Sunt enim quidam naturaliter egerentes semel in die, quidã bis, quidam ter quater aut pluries. Quendam de Cauaiono Veronensi uidi ascellãtem tm̃ semel omnibus 22. diebus & sic se habuerat per totũ decursum uitę suę. Tertiũ homines multũ permutantur ex decursu ętatiuo, iuxta aphor. zz. secundę partic. Quibuscunq; iuuenibus exñtibus uentres humectãtur his senescẽtibus exiccantur & econtra. Qui aphorismus est ex contingentibus æqualiter.

Huius cura exigit tres intentiones. Prima ut cãæ corporeę si quę sint remoueantur. s. oppilationes malę cõplexionis stomachi intestinorũ epatis, & membrorũ quę sunt ultra epar, & sic de singulis ægritudinibus, quæ possent esse cã huius fluxus, quæ qualiter remouẽdę sint ex supradictis patere põt. Et si corpus superflue plenũ fuerit euacuetur secundum repletionis exigentiam. Secunda intentio ut fiant fricationes toti corpori & balneationes nõ quidẽ stiptice, sed dilatantes poros, et attrahentes nutrimentũ ad mẽbra quæ fiant completa prima & secunda digestione. Tertia intentio ut denĩ cibi multi nutrimẽnti, et paucarum superfluitatum non lenientes, imò potius aperientes & prouocantes, & sint moderatæ q̃titatis sufficientis, tamen pro corpore nutriendo, sicut uinum subtile odoriferum carnes laubabiles uitelli ouorum sorbiles debite cocti, testiculi gallorum fistica auellanæ parũ torrefactę, & similia quę pręter suprascriptas cõditiones stomachũ, & epar confortent.

DE FLVXV VERMIum. Cap. II.

HIc fluxus descriptiue est fluxus ipsorũ uermiũ uiuentium aut mortuorum.

Spẽs huius fluxus sumi possunt secũdm differẽtias ipsorũ spẽs quę sunt tres. s. cucurbitini in modũ seminis cucurbite: qui tamen aliquando adinuicem connexi mediante humiditate phlegmatica non animata ipsos continuante inueniuntur longi secundum hominis staturam: sicut persepe uidi ascarides subtiles parui, aliquando rotundi & oblongi, sicut ariste, & lumbrici rubei tendentes in albedinem longi secundũ palmi longitudinem: imò aliquãdo cubiti. Distinguuntur etiam spẽs fluxus secũdũ ꝓ hmõi uermes expelluntur uiuẽtes aut mortui.

Causa materialis uermiũ est phlegma: locus sunt intestina, & aliquando stomachus causa efficiens disponẽs est calor putredinalis, principalius operãs est calor naturalis, saltẽ sibi siue sint duo nũero distinctũ siue tm̃ unus, perficiẽs aũt est cœlestis influentia, quæ est cã primitiua aut principalius concurrens.

Signa uermiũ reseruenĩ ad capit. proprium. Sed signa fluxus ipsorũ, ipsorũq; distinctio secũdum species suas sensui manifesta sunt.

Prognostica. Primum. Fluxus uermiũ mortuorum in ægritudinibus acutis est ualde deterius q̃ fluxus uiuentiũ, significat. n. malitia ægritudinis ipsos interimẽs, sed si uiui descẽdunt significat aut expulsiue potẽtia aut nõ tanta ægritudinis malitia. Secũdm. Si soli impermixti fecibus egerant malũ, permixti uero bonũ. Tertiũ. Si permixti sanguini egerantur malum. Quartum. Vomitum expulsi malũ. Sed in hac materia leuiter pertrãseo. Inferius. n. in capitulo proprio deo dante dicetur quantum erit opportunum.

Cura. Si natura per se non fuerit sufficiens adiuuet cum educentibus uermes, & mundificãtibus materiã eorum. Et ex proprijs est clystere factũ ex 15. ℥. lactis aut quantum uideatur opportunum inspecta ætatę cum 1. aut. z. ℥. zucch. rub. aut ʒ.z. mellis. ros. Et si fluxus aliaꝝ materierũ præter uermes est nimis exuberans fit lac calibeatũ, aut clysterizet cum aqua mellis facta secundũ artẽ, aut cum aqua hord. cũ melle ros. Et si fuerit aut timeatur excoriatio addatur adeps renum capræ, & si uermibus aut materia eorũ existẽtibus in stomacho, aut in intestinis superiorib. fuerit opus mũdificare per ea quæ sumtunĩ detur mel ro. infusiõis semẽzinę, aut in quo sit admixta ʒ.s. aut ℈.1. semenzinæ cum pauco aquæ hordei aut mellis,

& ita detur duabus aut tribus uicibus, quoniam educet uermes, & eorum materiam. Et si opus fuerit constringere fluxum & uermes educere detur micheleta cũ pauco semẽz inæ distẽperata cum uino cydoniorum, & similibus. Et in summa intẽdatur contra uermes & fluxum. Et pro ampliori notitia si est expediens recurratur superius ad capitulum generalis curæ fluxus, & interius ad capitulum de uermibus, & curentur accidentia secundum quod dictum fuit in cura generali fluxus, & dicetur in cura uermium, & similiter ordinetur regimen sex rerum secundum exigentiam fluxus & uermium, & discrasiæ, & reliquorum a quibus sumenda est indicatio.

DE FLVXV LAPIDVM. Cap. III.

QVid rei huius fluxus satis est manifestum. Hunc fluxum nunquam uidi. Sed recitat Franciscus de pedemõtium quod quidam clericus neapolitanus cui nomen erat medicus, per mensem emisit lapides per uirgam & anũ, & qui per uirgam emittebantur erant ad quantitatẽ nucellę. Qui uero per anum ad quantitatem oui, qui finaliter fuit liberatus cum comestione melonum. Hi lapides saltem crassi uerisimiliter generãtur in sacculo, aut colo scilicet in cellulis ipsius in quibus scybale figurantur. In eis enim multum de phlegmate uiscoso continetur, quod est materia ipsorum. Agens autem est calor intestinorum adiutus a calore membrorum circunstantium. Neq; est credendum quod materiæ tantorum lapidum fuerint una uice congregatæ quę in huiusmodi lapides condensentur, sed potius paulatim crescunt per paulatim factam materię addi tionem, sicut etiam lapis crescit in uesica.

Prognosticum. uerisimile est hunc fluxum secundum plurimum esse salubrem.

Cura est eductio lapidum, & phlegmatis uiscosi quod est materia eorum cum bibitis, sicut aqua mellis cum oxymelle scillitico quibus posset addi ad magis lubricãdum oleum commune uel amigdalarum dulcium, nisi stomachus abominaretur, uel cũ aqua mellis distemperentur. drachmæ decem floris cassiæ, aut quãtum uideatur sufficere, aut cũ clysterizatis a quibus est inchoandum, sicut ex oleo communi, aut sisamino cum oxymelle scillitico, aut cum tertia parte urinę, & similibus, prius tamen oleum solum cum butyro ad mollificandum clysterizetur. Regimen autem non naturalium sit cum eis quæ uentrem lubricet, & non sint generatiua huiusmodi flegmatis uiscosi, imò ipsius generationem prohibeant.

Et sic cum dei gratia sunt absolute omnes species fluxus penes causam materialem subiectiuam et obiectiuã. Superest iã ut absoluamus spẽs fluxus penes causam efficientem.

TRACTATVS QVARTVS DE speciebus fluxus penes causam efficientem tria continens capitula.

DE FLVXV CRITICO, & symptomatico. Cap. I.

FLuxus criticus est qui est terminus alicuius egritudinis materialis existens cum omnibus aut pluribus conditionibus laudabilis crisis. quæ sunt ut materia sit prædigesta, sit indicatiua sit in die cretica cum euacuatione qualis, & quãti oportet cum bona ægri tollerantia & cõferentia, & in hoc fluxu primo fit digestio, deinde nocitiui a iuuatiuo separatio tandem nocitiui expulsio retento iuuatiuo, & expulsiua prius incipit expellere & retentiua cedit, sicut expulsiua expellit, neque sibi aduersatur cum utraque suum finem consequatur, expulsiua nocitiuum expellente, & retentiua iuuatiuum retinente.

Sed in fluxu symptomatico, oppositæ sunt conditiones qui propterea symptomaticus, id est, ruinosus appellatus est. In hoc emim fit iuuatiui & nocitiui expulsio, propterea retentiua & expulsiua sibi in suis operationibus aduersantur, & aliquando prius retentiua cedit quam expulsiua expellat, imò quandoque fit fluxus ex solo defectu contentiue expulsiua nullo mõ cõcurrente, sicut accidit in propinquis morti, in timẽtibus, & in fine phthisis, quo modo frequenter accidit oregmon, & lachrymæ inuoluntarie, & sudor diaphoreticus, est itaque hic symptomaticus duplex. unus factus a uirtute expulsiua stimulata, alter ex defectu contentiuæ, nullo modo concurrente expulsiua, & proportionatur illis motibus, de quibus dicit Auer. 3. col. quod non habet principium, neque causam, neq; finem, sed solum defectum, eius enim causa per se non est aliqua uirtus, sed sola grauitas. Et ex his patet quid nominis, & quid rei. Species, causæ, & signa.

Prognostica. Sed prognostica sunt hæc. Primum omnis crisis in omni ægritudine materiali, etiam pestilentiali existens cum omnibus conditionibus suprascriptis est euidens signum salutis. Si uero deficiant aliquæ ex principalibus conditionibus suprascriptis, non est efficax signum salutis, & proprie in pestilentialibus. Secundum. Fluxus symptomaticus accidens in principijs ægritudinum, licet conferat euacuando nociuum est secũdum plurimum malus, significans multitudinem materiæ aut malitiam. Tertium. Fluxus uentris symptomaticus accidens post ægritudines uehementes, aut post ægritudines chronicas est secundum plurimum mortalis significans uehementem corruptionem aut defectum uirtutis. Quartum. Fluxus symptomaticus proueniẽs ex solo defectu contentiue est uniuersaliter mortalis.

Cura fluxus critici & symptomatici si fluxus criticus fuerit cũ omnibus, aut pluribus conditionibus laudabilis crisis finatur naturã operari, iuxta aphorismũ 20. primæ partic. Prohibeanturq; omnia quæ crisim possent impedire, solum medicus intendat regimini sex rerum non naturalium secũdum exigentiã ęgritudinis, & accidẽtiũ. Quapropter in ęgritudine acuta abstineat a uino, et carnibus, et si crisi diu durante opus fuerit aliquo cibo accipiat ptisanã, & similia, sed in ęgritudine chronica maximè crisi diu durãte põt uti uino, & carnibus moderate siue aqua carnis & similib. quę tñ nõ crisim impediãt. Si uerò fluxus fuerit diminutus adiuuetur cũ clysteribus calidis aut fri. secundum exigentiã incipiendo à leuibus, & gradatim procedendo ad acutiora, quæ si non sufficiant aliquod leue solutiuum exhiberi potest, sicut infusio prunorum, tamarindorum, manna, cassia, reubarbarum, polypodium, carthamum, & similia, quorum tamen uirtus solutiua sit aliquo stiptico repressa aut per torrefactionem. Si uerò superfluat cohibẽdum est cum his, quæ dicta sunt in cap. generali fluxus, & in capitulis præcedentibus. Ad quod ualet ptisana hordeacea ex hordeo torrefacto, & similes cibi stiptici & incrassantes calidi, aut frigi. secundũ quòd oportet conditi cum uino cydo. & similibus. Item sumachia, myrthea, & similes, & obseruet reliquũ regimen suprascriptum. Si uerò fluxus fuerit symptomaticus factus à uirtute expulsiua irritata in principio ęgritudinis, & fuerit ex genere humoris qui facit ęgritudinem dimittendus est, nisi modum excedat, in fine uerò ægritudinis moderandus. nam tunc secundũ plurimum timetur de casu uirtutis. Si uerò fluxus proueniat ex solo casu uirtutis, non concurrente expulsiua, cohibendus est, & uirtuti cadenti subueniendum, ita ut dentur ea quæ sunt boni chymi, facilis digestionis, paucarum superfluitatum, quorũ parum multum nutrit cito in sanguinem, & spiritus conuertenda, & cum hoc constringẽtia à sua proprietate. Et reliquum regimen constrictiuum obseruetur, & boni odores conferunt ad uirtutis subleuationem, sed fortè potius si ius diuinum, & naturale permitteret, ab horum cura fugiendum esset. Non enim hic aliud intendere possumus nisi cuiusdam miserabilis uitæ aliquantulam productionem.

DE FLVXV OPPILATIVO Cap. II.

FLuxus oppilatiuus est qui prouenit ab oppilatione uel ex apertione oppilationis, quamuis huiusmodi causæ sint efficientes mediatæ. Immediata enim causa est uirtus expulsiua stimulata à præsentia materiæ, aut defectus cõtentiue cum grauitate materiæ.

Species. Hic autem fluxus est quintuplex secundum quinque species siue modos oppilationum distinctos secundum mẽbra quæ possunt esse causa fluxus. Prima est oppilatio meseraicarum. Secunda epatis, & pororum eius. Tertia splenis & pororum eius. Quarta uenarum quæ sunt ultra epar ortum habentium à chyli ascendente aut descendente. Quinta oppilatio pororum cutis, & apertio omnium istarum potest esse causa fluxus præter quàm oppilationis pororum cutis, hæc enim potest esse causa sudoris cum prius retentus esset. Est autem oppilatio horum mẽbrorum morbus in uia prohibens transitum humiditatis bonæ aut superflue, quæ naturaliter transire debet, & est triplex. una à quibusdam appellata coartatoria, & est illa cuius causa est in uia, & nõ in instrumento, cuius causa secundum plurimum est humor multus crassus uiscosus aut congelatus. Huius autem causæ primitiuæ sunt cibi & potus præbentes nutrimentum multum crassum aut uiscosum. Secunda uerò dicitur attenuatoria, & est illa cuius causa est in instrumento, & non in uia, sicut apostema membri uicini coartans, aut uentositas aut alicuius membri dislocatio comprimentis meatum, aut ligatura aut mala complexio frigida, & sicca uiam constringens aut calida & sicca exiccando contrahens. Tertia autem est dicta carnosa cuius nocumentum est commune uiæ, & instrumento, & eius causa est caro, uerruca, pustula uel cicatrix, & omnes istæ causæ sunt perficientes. Causa autem disponẽs est strictura meatuũ in creatione sua. Causa oppilationis meseraicarum disponens est strictura ipsarum in creatione sua & perficiens secundum plurimum est chylus, & humor crassus & uiscosus. sed causæ primitiuæ sunt potus aquæ frigidæ aquæ lutosæ aluminosę & attramentales, itẽ caseus antiquus, & carnes antique boum, bufalorum, & similia, & hæc secundum plurimum sunt causæ cæterarum oppilationum. Oppilatio autem epatis est duplex, quædam in uenis, quædam in poris eius, & utraq; est duplex. Quæ enim est in uenis, aut est in paruis aut in magnis, sed quæ in magnis aut accidit in porta & ramis eius crassis & est raro, aut in chyli & ramis eius crassis & ẽ rarius, sed in ramis paruis utriusque frequenter accidit, & propriè in capitibus ipsorũ sibiinuicem occurrentibus propter ipsorum uehemẽtem stricturam, & hanc oppilationem frequenter sequitur fluxus uentris, quæ autem in poris est duplex aut enim est in poris purgationis superfluitatum, & est frequenter causa primo icteritia citrina si sit in poro felleo qui sub media penula epatis collocatur transiens usque ad gibbum eius, & aliquando licet raro sequitur tandem fluxus cholericus cholera regurgitante per meseraicas ad intestina. Si autem fit in alijs ramis kystis accidit icteritia, & feces dealbantur, & rarissime cõtingit fluxus choleri. licet dealbatio fecum & tinctura urinæ sit ferè commune signum cuiuscunque pori fellei oppilati, præterquã transeuntis ad fundum stomachi & si fit in poro purgationis superfluitatis melancholicæ à splene sequitur icteritia nigra, et tandem, licet raro fluxus melancholicus, & si fuerit oppilatio in utrisque poris accidit icteritia uiridis siue mixta utraque cholera sparsa per cutis superficiem ex colore enim citrino, & nig. cum permiscetur resultat color uiridis, de his tamen in icteritia dictum est quantum est opportunum, & ad hos oppilatiuos si sequeretur fluxus quod rarissimum est esset mixtus ex cholera, & melancholia. Si autem oppilatio sit in poris trãsitus nutrimenti de parte in partem per substantiam epatis quæ est raro non sequitur fluxus neque icteritia, sed crassities epatis cum duritiæ, & corporis extenuatio, quod est commune signum omniũ oppilationum epatis, licet per has aliquando corpus præternaturaliter tumeat, & possunt eam multæ alię ægritudines concomitari cum oppilatio epatis sit fere mater omnium ægritudinum, & unaquęq; istarũ oppilationũ, aut est noua, aut antiqua, simplex, aut composita, & unaquęq; istarũ potest esse coartatoria attenuatoria & carnosa, quarum causæ sunt illæ, de quibus supra. Sed frequenter oppilationes epatis sunt coartatoriæ ab humore multo crasso & uiscoso. Raro attenuatoriæ ab apostemate coartante. Quarũ causæ primitiuæ sunt ille, de quibus supra. Rarissi-

me carnose. Oppilatio aũt splenis est morbus in uijs & ductibus per quos habet trahere fecem sanguinis, scilicet melãcholiam superfluã ab epate, ut sanguis depuretur, & sit conueniens mẽbrorum alimentum, & ipsam ad hos stomachi pro fame excitanda delegare, quæ est triplex. Aut enim est in poro qui est inter ipsum, & epar per quem trahit fecem sanguinis ab ipso & hic est unus ex octo ramis uenæ portæ ægredientibus epar ualde manifestus aut est in uia, quæ est inter ipsum, & stomachum per quem delegatur melancholia ad os stomachi, & est ramus uenę suprascriptę, aut est in ipsa splenis substantia, & posset esse in aliquibus aut omnibus his simul, & oppilatio eius est secundũ plurimum coartatoria pendens ab humore melãcholico feculento, qui propter multitudinem & crassitiẽ non potens transire per ductus, & poros remanet in eis obstructus, & quandoque est attenuatoria ex siccitate, & ponticitate cholerę nig. uel uentositate uicinorum, aut apostemate comprimente, licet in aliquo uiderim ipsam sequi compressionem costarũ super splene, cuius causa erat gibbositas, & incurrerat icteritiã nigram sibi coeternam. Rarissime est carnosa, ad has autem oppilationes præcipue ad eam quæ est in uia per quam melancholia mittitur ab epate ad splenem, sequitur icteritia nigra, & quandoque fluxus melancholicus melancholia regurgitante ad portam, deinde per meseraicas ad intestina. Similiter ex deoppilatione istarũ splene ante repleto sequitur fluxus melancholicus. Sed si deoppilatur uia inter ipsum, & stomachum sequitur uomitus melancholicus & melancholia ualde superfluente fit uomitus & fluxus simul, sicut uidi in domino Laurentio donato potestate Verone qui uomitu & secessu expulit. 15. ℔. melancholiæ in duobus diebus, & quamuis deuenerit ad frigiditatẽ extremorum, & pulsum uermicularem cum frequentia syncopis, tamen superuixit contra intentionem aphorismi. 23. quartæ particulæ, quibuscunque in ægritudinibus acutis &c. erat enim summę extenuatus cum laborasset dolore stomachi tribus annis continuis.

Oppilatio autem uenarũ, quæ sunt ultra epar quãtum ad quid nominis, & quid rei ex dictis est manifesta. Modi autem eius sunt duo, quãdoque enim oppilantur uenæ ortũ habentes à chyli ascendente, quãdoque ortum habentes à chyli descendente, & primę sunt à gibbo epatis supra, & secundæ à gibbo epatis infra. Earum autem oppilatio secundum plurimum est coartatoria. Raro attenuatoria. Rarissime carnosa. & causæ ipsarum sunt quæ superius dictæ sunt.

Oppilatio pororum cutis quandoque est coartatoria à superfluitate multa aut crassa & uiscosa, quæ resecatur in quarta digestione propter multiplicationẽ ciborum crassorum uiscosorum, & omissionem fricationis & balnei, quandoque est attenuatoria propter frigiditatem aẽris, aut aquę in qua balneatur condensantem, quandoque à caliditate solis aut ignis arefaciendo constringente, & quandoq; balnea aluminosa aut attramentalia, & similia constringendo sunt in causa, quandoque est carnosa ex cicatrice orta in corporis superficie, per hanc enim pororum oppilationem prohibetur euacuatio insensibilis, & etiam sensibilis sub forma sudoris. unde materiæ per hanc regionem solitæ euacuari retinentur, & retente alias inficiunt, & tandem cum plurimę aggregate sunt pellun tur de uenis paruis ad magnas, & de magnis ad uenã chylis, & tandem ad uenam portæ, & postea per meseraicas ad intestina, & fluxu uentris expelluntur, & iste oppilationes aliquando sunt cum febre, aliquando sine secũdum quam diuersitatem oportet curam uariari exhibendo minus calida quando sunt febribus coniunctæ.

Signa communia cuicunque oppilationi sunt.

Primo grauitas & extensio in parte oppilata, quę tamen non ab omnibus ægris discernitur. Secundo color à naturali notabiliter permutatus, scilicet pallidus uel citrinus in toto corpore, quia sanguis laudabilis, & copiosus non uenit ad cutis superficiem, sed subtile eius solum aquositati uel choleræ mixtum attrahentibus membris inanitis, & hoc maximè uerificatur in oppilationibus epatis, & uenarum. nam si sit in meatibus kystis aut splenis color fit ictericus citrinus niger aut uiridis, sed in oppilationibus pororum cutis non est necessarium colorem ita permutari, & urina in oppilationibus epatis, & uenarum est subtilis. Sed in oppilatione pororum purgationis superfluitatum est crassa icteritia, & in oppilationibus cutis crassa non icteritia. Et tertio est homo in suis operationibus impeditus secundum ea membra in quibus est oppilatio, & sibi communicantibus. Et est signum efficax cum non uisa fuerit alia ægritudo quæ possit uerisimiliter illas operationes impedire, et cum non adsunt signa repletionis in toto corpore.

Signum commune ferè cuicunque fluxui oppilatiuo est esse periodicum, fiunt enim periodi secũdum aggregationem materiæ in determinato tempore, & ipsius expulsionem, & carentiam fluxus quousq; noua materia ad fluxum sufficiens sit aggregata.

Sed signum proprium fluxus oppilatiui meseraicalis est fluxus kyli perfecte digesti, id est sine notabili admixtione lienteriæ non tendentis aliqualiter in colorem rub. festinus, post complementum digestionis primæ existens cum grauitate hypocõdrij dextri declinante uersus dorsum, & per has circũstantias differt hic fluxus à fluxu chyloso sequente nocumentũ stomachi, & intestinorum, & propriè retentiuę eorũ. Est enim chylus non perfecte digestus, immo admixtus lienteriæ. Differt secundo à fluxu sequente oppilationem portæ, & ramorum eius non egredientiũ epar. Ille enim licet sit chylosus, tendit tamen in colorem sanguinis aliqualiter, cũ uirtus aliqualis sanguificatiua sit in meseraicis, à uirtute tamen epatis. Itẽ non est festinus post complementum primæ digestionis, & in eo quòd chylosus differt à fluxu sequente oppilationem chylis, cũ ille sit humoralis chilo iam in sanguinem, & in reliquos humores uerso in uena portę.

Et per hoc etiam differt à reliquis fluxibus oppilationis uenarũ quę sunt ultra epar. Sed per hoc quòd est cum grauitate hypochondrij dextri tendente uersus dorsum differt à fluxu sequente debilitatem attractiuæ epatis, qui licet sit chylosus, est tamen sine grauitate. Differt etiam à fluxu sequente oppilationẽ partium epatis, quia est cum grauitate hypochondrij dextri, quæ tamen non tendit uersus dorsum. Differẽtia autem inter apostema epatis, & meseraicarum, & oppilationem eorum est, quia febris concomitatur apostema & non oppilationem, licet aliquando grauitas sit maior in oppilatione epatis quàm in apostemate eius, iuxta Aui. 2. primi. de signis oppilationũ. Item apostemata epatis maiora causant nocumenta in breui tempore quàm ipsius oppilationis, sicut est deiectio appetitus singultus, arefactio, hydros, & similia. Et ex his manifesta sunt signa fluxus oppilatiui, siue oppilatio sit in meseraicis, siue in uena portæ, siue in uena chylis. Signa præterea distinctiua inter partes epatis, oppilatas etiam distinguunt inter fluxus inde prodeuntes, nam oppilatio gibbi manifestior est sensui, sentitur enim per tactũ durities & crassities, & lędit magis partes spirituales, sed oppilatio concaui magis lædit stomachum, & nõ est ad tactum manifesta. Sed signa oppilationis pororum kystis fellis sunt dealbatio fecum, urina citrina crassa, icteritia citrina, & tandem, licet raro fluxus cholericus cholera rheumatizante per meseraicas ad intestina, sed ad apertionem oppilationis horum pororum, sequitur aliquando fluxus cholericus, aliquando uomitus, si aperiatur oppilatio pori fellei tendentis ad fundum stomachi. Quæ autẽ sint signa distinctiua inter oppilationes diuersorum pororum kystis sufficiẽter dictum fuit in icteritia. Signa autem oppilationis pororum transitus nutrimenti ex dictis in hoc capitulo manifesta sunt, nõ enim sequitur fluxus uentris neq; icteritia, sed crassities epatis cum duritiæ, & corporis extenuatio, quod est commune signum omnium oppilationum epatis. Signa uerò oppilationis splenis ex dictis superius sunt manifesta, siquidem fuerit in poro per quem splen attrahit melancholiam ab epate sequitur fluxus melancholicus, & splen est extenuatus. Si uerò fuerit in poro per quem melãcholia delegatur ad os stomachi splen incrassatur, & cadit appetitus, ad cuius apertionem sequitur uomitus melancholicus, & interdum melancholia exhuberante uomitus & fluxus simul. Si uerò fit in ipsa substantia splenis, adest crassities splenis absque fluxu aut uomitu, nisi modum excederet, quæ crassities si soluerẽtur posset esse causa uomitus aut secessus melãcholici. De his tamen superius sufficienter dictum est.

Signa uerò oppilationis uenarum, quæ sunt ultra epar sunt signa oppilationis generalia suprascripta, & cum hoc non sint signa spiritualia alicuius ex quatuor oppilationibus suprascriptis. Item fluxus inde sequens est humoralis cum periodis.

Signa uerò oppilationis pororum cutis sunt causæ ipsius, de quibus supra, & cum hoc prohibitio sudoris consueti, & non sunt signa alterius oppilationis, & fluxus est humoralis periodicus.

Signa uero causarum sunt huiusmodi. Siquidem oppilatio sit coartatoria ab humorum multitudine adsunt signa plectoriæ prædictis generalibus signis oppilationis addita. Si uerò sit coartatoria ab humorum crassitiæ & uiscositate adsunt signa cacochymiæ, item regimen præcedens cum malitia digestionis, quæ si multiplicet uentositatem apparebit durities & crassities augeri & minui in breui tempore. si uerò nõ permanebit semper æqualis durities uel crassities. si uerò causa fuerit attenuatoria perficiens erũt signa apostematis epatis uel præassumptio alicuius ex prænarratis aggregantibus & constringentibus eas. Si uerò fuerit compressio costarum aut ligatura & similia extrinseca, omnia sunt sensui manifesta.

Si uerò fuerit carnosa, puta pustula aut bothor apparebunt signa apostematis, & pustularum. Si uerò carnis additio ueruce oppilatio erit partialis in aliqua uia uel poro propter quod oppilatio nõ erit magna, & per consequens signa oppilationis debilia, & cum hoc cura parum proderit. Si uerò causa fuerit disponens, puta strictura uiarum in creatione sua. signum erit diuturnitas passionis, quia à principio generationis contracta cum fortitudine retentiue & debilitate expulsiuæ. Signa uerò fluxus sequẽtis deoppilationem sunt ipsa oppilatio præcedens, de qua supra. Deinde fluxus humoralis sequens. Et tertio cura omnium accidentium sequentium oppilationẽ illã.

Prognostica. Primum fluxus sequens oppilationem coartatoriam antiquatã difficulter curatur. Nouam uerò facile curatur si debite tractetur. Secundũ. Fluxus sequens oppilationem attenuatoriã propter apostema coartans, aut dislocationem membri uicini comprimentis raro, & difficulter curatur. Sequens uerò malam complexionem sine materia, aut uentositatem uias attenuantem facile curatur. Tertium. Fluxus sequens oppilationem carnosam non recipit curam. Quartum. Fluxus sequens constrictionem meatuum à generatione contractus est coeternus patienti. Quintum. Fluxus sequens apertionem oppilationis est secundum plurimum salubris. Et terminus accidentium sequentium oppilationem.

CVRA FLVXVS OPPILATIVI in generali.

CVra generalis fluxus sequentis oppilationẽ exigit quinq; intentiones. Prima apertio oppilationis si fieri potest. Secunda mundificatio humorum qui propter oppilationẽ sunt retenti. Tertia confortatio membrorum tam mittentium quàm suscipientium. Quarta correctio accidentium. Quinta debitum regimen sex rerum non naturalium.

Sed in oppilationibus meseraicarum uenæ portæ ramorum, uenæ chylis, & uenarũ quę sunt ultra epar apertis oppilationibus, & facta mundificatione superfluorum, quæ per oppilationem erãt retenta dentur ea quæ faciunt chylum penetrare ad epar, & humores ad membra confortando ipsorum attractiuã cum fricatione & reliquis ingenijs. Quę intentio in reliquis oppilationibus dictis non est necessaria, sicut in oppilationibus Kystis splenis & pororum cutis, quia in istis non prohibetur transitus nutrimenti ad membra. Si uerò fluxus sequatur apertionem oppilationis exiguntur cætere intentiones præter primam. Et ex his infertur stiptica constringentia non conuenire in cura fluxus oppilatiui nisi aperta oppilatione fluxus modum excederet, & hoc est quod dicit Auic. 16. tertij tractatu. 2. cap. 1. & istud quod cadit in hoc cap. de errore est, ut dentur illi qui habet fluxum epaticum oppilatiuum medicinæ constipatiue addentes in oppilatione confortantes eã ut constringant naturam, & perducit istud ad errorem maximũ & multotiens quidem linit insipiens cum inspissantibus sanguinem, & extinguẽtibus epar per hoc quòd sunt frigida, & in hoc est mors, & successio putrefactionis, imò oportet cum sciueris quòd causa in ipso est oppilatio

est oppilatio in epate, & meseraica ut intēdas cū apertione oppilatiōis, & iam laudate fuerunt passulæ pingues in hoc cap. ita ut quidā existimauerūt q̃ ipse sanant fluxum difficilem. Et nos quidem experti sumus, & fuit res non longuinqua ab eo quod dixerūt & sicut est de epatico ita in cæteris fluxibus oppilatiuis sentiendum est nisi secundum modum quem dixi. De fluxu tamen epatico chyloso propter oppilationem dixi quantum est opportunum, quòd si oppilatio fuerit coartatoria in meseraicis, epate, uel poris Kystis, & uenis quę sunt ultra epar pendens à multitudine humorum secundum plurimum conuenit phlebotomia, & si repletio fuerit uniuersalis in toto, fiat primo ex communi, deinde ex basilica dextra.

Si uerò repletio non excederet modum sufficit phlebotomia basilicæ aut saluatelle dextræ. Si tamen in causa esset retentio hæmorrhoidarum aut menstruorum permittatur phlebotomia saphene, deinde phlebotometur basilica dextra. Et ficus infuse in oleo amigdalino sunt fortes in prouocando menstrua. Quod si relique conditiones à quibus quæritur licentia in phlebotomando non consentirent uētosentur nates, aut sanguisuge applicentur. Si uerò in causa fuerit humor crassus aut uiscosus, primo digeratur, deinde euacuetur, postea dentur aperitiua secundum exigentiam. Digerentia enim in principio non debent esse multum aperientia aut prouocantia, sed abstergentia & incidentia, sicut syru. aceto. aut oximel simplex, postea dentur magis aperientia & prouocātia, sicut syru. acet. compositus, oxymel compositū, oxymel squilliticum, & possunt hi syrupi permisceri cum aquis magis aut minus aperientibus calidis aut frigidis secundum exigētiam, hic autem ponam quædam simplicia & composita, quibus secundum exigentiam utendum est. Frigida sunt sicut endiuia & cicorea, & aquæ ipsarum. Aqua plantaginis ex folijs, & radicibus suis. Semina communia frigida quibus utendum est in oppilatione cum caliditate. Calidæ uerò sunt, feniculus, petroselinum, apium, assarū, calsia lignea, rubea tinctorum, sistica scilla, spica, gentiana, aqua cicerum, reubarbarum, absinthium, eupatoriū, zime, schinanthi, amigdale amare, chamepityos & proprie quādo oppilatio esset in uijs strictis uinū subtile est proprium confortans & aperiens, & causa frigida possunt cum eo distēperari aliqua ex electuarijs infrascriptis. Æ qualitati propinqua sunt, lupuli, cuscute, lacca, capilli ue. sparagi, acetum scilliticum, sed cuscute est proprium in apertione meatuum kystis fellis. Ex compositis autem sunt quæ dicta sunt superius. Item syrupus acetosus ex melle uel zucchero factus cum rubea, syru. acetosus diarodon, syrupus acetosus de succis herbarum, syrupus de calamentho, de eupatorio. Item diacalmenthum, diacucurma dialacca, theriaca, & similia, quorum plurima sunt de scriptione Mes. sunt etiam trochisci ad hoc proprij, sicut de reubarbaro, de absinthio, de eupatorio, de aniso, de lacca, & similes. Frigida autem paucæ apertionis sunt, diarodon, & triasandali. Tu uerò utere calidis ubi sunt signa frigiditatis, & econtra frigidis aut æqualibus secundum exigentiam. Sed nota quòd in causa calida si aperientia frigida non sufficiunt est utendum temperatis aut calidis, aut calida cum frigidis sunt permiscenda, & maius erit iuuamentum apertionis quàm nocumentum inflammationis, quod facile toletur per apertionem, euacuatio autem post digestionem fiat cum proprijs, sicut aloes lotus, reubarbarum, agaricus pręparatus, eupatorium, & similia.

Ex compositis sunt hierapicra, pillulę de eupatorio maiores & minores, pillulę de reubarbaro, pillulę alefangine, pillulę alkekengi, pillulę de raued, & similia. Sed propter fluxum sint in parua dosi. Et quandoq; necessarium est, ut dicit Auicenna. in aperiendo oppilationes solutiuo fortiter attrahens materias crassas facientes oppilationem, & clysteria fortis attractionis & apertionis, sed hæc fortia stante fluxu quātum est possibile omittātur, & uomitus est ex rebus magis iuuatiuis ad istud, & propriè cum oppilatio est in porta aut in uenis quæ stomacho cōmunicant. Sed nota quòd si oppilatio est in concauo epatis poris eius, & meseraicis, aperientia debent esse minus fortia, sed debent esse absterstiua, & uentris solutiua. Si autem fit in gibbo, & in uenis quæ sunt ultra epar debent esse aperientia fortiora & urinam prouocantia. Si uerò oppilatio sit attenuatoria propter apostema partis uicine. Curetur cura apostematis, de quo supra.

Si uerò proueniat à uentositate coartante prius educto humore à quo uentositas eleuatur. Carminetur uentositas cum sumptis interius, sicut est diacalamenthum, diatriompipereon, diaciminum, confectio de seminibus propriè. Diacurcuma quoque ad hoc confert, & si uiderentur nimis calida cum diarodon abbatis, triasandalis, & similibus temperentur aut sumantur cum aqua endiuiæ. Exterius quoque ungatur cū oleo de spica aut approximetur sacculus ex milio, & sale torrefactis aut fomētetur particula cum filtro aut spongia infusa in aliqua ex decoctionibus carminantibus. Si uerò oppilatio pendeat à causa extrinseca remoueatur, & mala complexio inducta cum contrarijs alteretur calidis aut fri. secundum exigentiam, sed secūdum plurimum sint humida, & sint aperitiua ad dilatandum meatus, & quādo opus esset frigidis, sint remissa frigida, sicut aqua lactis caprini cū decoctione absynt. aut eupato. Item aqua cicerum & decoc. radicum cōmunium cum floribus borag. & buglos. lupulorum, cuscute, & passularum, & si opus esset infrigidare fiat decoct. cum seminibus cōmunibus frigidis, semine endiuiæ, lupul. cuscute, passulis, & similibus. Si uerò oppilatio fuerit carnosa ex pustulis in uijs, cura est resolutio si fieri potest, aut sanatio & eruptio. Inquit enim Hip. Quibus in urinali uia pustule nascuntur, saniæ facta, & erupta solutio similiter, & in proposito. Cum quibus autē hæ fiant in cura apostematum epatis dictum fuit superius.

Secunda intentio, scilicet mundificatio humorum qui propter oppilationem sunt retenti ab ipsa natura pellente complentur, quòd si deficeret, aut propter debilitatem aut materię inobedientiam adiuuetur cū aperientibus abstergentibus, & incidentibus secundum exigentiam.

Tertia autem intentio, scilicet confortatio membrorum tam mittentium quàm suscipientium completur cum aperientibus iam dictis confortantibus stipticitate temperata, & proprietate. Eligantur ergo ex suprascriptis quæ uideantur magis conuenire, sicut endiuia, cuscute, passulæ, epar, adip præparatum. Auellane torrefacte, sistica, & similia, imò quia fluxus est

xus est, licet pēdeat ab oppilatione utendū est semper stipticis moderate etiam cū uolumus aperire, & per tertiam uirtutem membra læsa confortantibus.

Quarta autem intētio, scilicet accidētium correctio completur secundum ipsorum exigentiam, pro qua recurre ad curam generalem fluxus. Et si fluxus nimis superflueret aperta oppilatione conueniunt stiptica constringentia, quorum copiam habes in cura generali fluxus. Et in præcedentibus capitulis, & si febris esset coniuncta fluxui, totum regimen magis ad frigidum declinet.

Quinta intentio, scilicet debitum regimen sex rerū completur secundum exigentiam causæ oppilationis, & exigentiam intentionum. Aēr autem secundū plurimū sit tēperatus in actiuis, declinet ad siccū, somnus sit satis prolixus. Procuret euacuatiōes à natura institutas. Quiescat animo & corpore. Cibi sui & potus cum opus est aperire oppilationem sint aperitiui abstergentes & incidentes secundum exigentiam, & in summa sint secundum exigentiam illarum intētionum, quas complere intendimus. Sit dieta satis tenuis, inspecta tamen uirtute ne cadat, & rectius est apud Auicē. ut comedat cibum suum in pluribus uicibus, & partiatur ipsum, & consequi faciat cibū suū quod adiuuet ad penetrandū cum uelocitate, & aperiat oppilationem, sicut exempli gratia. uinum subtile. Et detur ei diacalamēthum aur. 1. ante cibum per mediam horam cum pauco aceti uini subtilis potentis non dulcis, & cum digeritur cibus detur de eo. ʒ. s. cum uino suprascipto, scilicet quando cibus debet penetrare ad epar. Et theriaca sumpta mane cum uino debite calido iuuat uehementer, & balneatio completa secunda digestione iuuat. similiter fricatio ante cibum completa secunda digestione est conueniens, & propria, maximè quando membra sunt debilia in attrahendo, & fiat fortis fricatio cum panno aspero incipiendo à dorso, & uentre, & tendendo ad extrema.

Et non absoluatur æger à fricatione, nam cum fricaueris eum & aperueris oppilationes & solueris humores oppilantes penetrabit cibus ad corpus eius, & non accidet diarrhœa post illud, & confortabitur corpus, quod si aperta oppilatione fluxus superfluerit utendum est stipticis confortantibus.

Et nota quòd aqua calibeata ferè confert in omni fluxu, & in omni tempore, cum hoc enim quòd confortando constringit, non tamen addit in oppilatione. Si uerò fluxus sequeretur apertionem oppilationis exiguntur intentiones suprascriptæ præter primam quæ complendæ sunt sicut dictum fuit.

Cura fluxus splenitici oppilatiui exigit quinq; intentiones suprascriptas, & ferè cum eisdem complendis de quibus dictū est in fluxu epatico oppilatiuo. Fortiora tamen cæteris paribus exiguntur aperitiua in fluxu splenetico non propter densitatem suæ substantiæ cum sit rarior, epate, sed propter humoris melancholici crassitiem.

Ergo iuxta doctrinam primam, si fuerit peccatū in sanguine phlebotometur basilica, aut saluatella sinistra, & prouocetur sanguis hæmorrhoidalis aut menstrualis si eorum retentio fuerit in causa. Et forte in his casibus melius est incipere à phlebotomia saphene sinistræ, deinde phlebotomare basilicam aut saluatellam sinistram. Deinde digeratur humor oppilans, & per oppilationem retētus cum oxymelle simplici composito & scillitico, & syr. de epithymo cū aquis scolopendriæ, tamarisci, & similibus. Sed ex proprijs est huiusmodi. ℞. corticū radicum capparis. ʒ. s. scolopendriæ, tamarisci, se. agni casti, se. endiuiæ, se. portulacæ. ana. ʒ. z. aquæ ℔. z. mellis, aceti. ana. ʒ. ʒ. bulliant simul ad consumptionem medietatis, & coletur & clarificetur, & facta digestione dentur. ʒ. ʒ. epithymi. &. ℥. s. zing. cum. ℥. z. decoctionis suprascriptæ, aut cum tantūdem seri caprini. Item decoctio epithymi descriptione Mesue est ad hęc propria. Item diascene est conueniens, uel accipiatur huiusmodi si euacuādo intendis derelinquere uestigium constrictionis ℞. scene, mirabolanorum indorum. ana. ʒ. s. epithymi. ʒ. z. zing. gran. ʒ. seri caprini. ℥. z. misce, & si mallet pillulas exhibeantur huiusmodi. ℞. mirabolanorum indorum, scene, pillularum alefanginarum ana. ℥. 1. zing. gra. 1. fiant pillulæ. 7. cum aqua scolopendriæ, & exhibeantur, aut exhibeatur quantum de eis uidetur sufficere, in fluxu enim solutiua debent esse leuia.

Si tamen esset cum febre aut cū signis caliditatis dentur frigida aut remisse calida, sicut trochisci de agno casto descriptione Rasis. 9. Almanso. in cap. de dolore splenis. ℞. se. agni casti, se. tamarisci. ana. ʒ. 4. se. endiuiæ, se. portulacæ ana. ʒ. z. fiant trochisci, de quibus quotidiæ detur unus cum syr. acetoso, & sint trochisci. ʒ. z. aut circa. & in his casibus utēdum est aquis frigidis, sicut endiuiæ, cuscute, tamarisci, mediane, fraxini aut salicis, & solutiua etiam cum frigidis temperentur. Si uerò oppilatio esset attenuatoria propter apostema curetur cura eius, de qua supra. Si uerò esset attenuatoria propter uentositatem dentur trochisci de capparibus cū apozimate de radicibus. Et hoc emplastrum confert contra duritiem & uentositatem quæ est sub splene. ℞. foliorū rutæ. ʒ. 10. baurach, mētastri sicci. añ. ʒ. ʒ. ammoniaci. ʒ. 7. ammoniacum in uino ueteri dissoluatur cum quo cętera conficiantur, & fiat emplastrum. Quod si durities cum oppilatione fuerit in substantia splenis, primo mollificetur cū mucilagine maluauisci, pinguedine anatis, medulla uituli, & oleo de capparibus, postea resoluatur, ad quod optimè ualet emplastrum de fermento descriptione Mesue, & quæcunque alia causa oppilationis remoueatur secundum quòd oporter, sicut dictum fuit in oppilatione epatis. Et nota quòd si exhibeatur. ʒ. 1. ammoniaci cum. ℥. 1. syrupi acetosi, &. ℥. ʒ. decoctionis radicum capparis, soluit oppilationem, & mundificat splenem. Cætere autē intentiones completantur, scilicet mundificatio splenis confortatio, & accidentium correctio secundum quòd oporter. Si tamen aperta oppilatione fluxus superflueret constringatur cum interius & exterius applicitis, quorum copiam superius habuisti in cura generali fluxus, & ex proprijs confortantibus splenem, & stringētibus fluxum sunt, ut exhibeatur in potu sumach, se. portulacæ ana. ʒ. z. cum aceto aut syru. aceto. & semen cuscutæ, folia salicis & semen acetose sunt ad hoc propria.

Sed in causa frigida exhibeātur cum oxymelle simplici. Pro regimine autem cibi exhibeantur cibi leues & pingues ex iuribus præparatis cum subtilianibus & temperate calefacientibus. Et cappares cū aceto sunt propriæ, & aqua extinctionis calibis, & uinū subtile. Declinet autem magis aut minus ad calidum

secundum

ſecundum exigentiam cauſæ accidentium temporis anni, & huiuſmodi. Quod ſi fluxus ſequatur oppilationem pororum cutis, & fuerit coartatoria euacuetur humor qui eſt ſub forma cauſæ antecedentis phlebotomia & pharmacia ſecundum ipſius exigentiam poſtea intẽdatur ad eductionẽ humorũ qui ſtant ſub forma cauſæ cõiunctæ in poris cutis cũ balneis aëreis aut aqueis ſudare faciẽtibus, in quibus ſint cocta aperitiua, ſicut anetum, flores, chamomillæ, & ſimilia, & fricetur cutis cum pannis aſperis donec rubeant.

Poſtea ingrediatur balneum aqueum aut aëreum, & apud maiorem neceſſitatem fricentur cum melle, in quo mixta ſit farina orobi, radi. lilij, & ariſtol. ro. & ſi fortis fuerit oppilatio ponatur parum ſalis nitri, deinde ingrediatur balneum, & lauetur & abſtergatur. Frequentatio enim balnei aërei aut aquei poros cutis aperit & ſudorem prouocat. Sumpta etiam ſicut eſt uinum ſubtile, aut theriaca cũ uino ſubtili prouocando ſudorem aperit poros, & remouet oppilationem à quacunque cauſa proueniat niſi fuerit carnoſa, cuius cura non eſt poſſibilis. Poſtea perficiantur relique intentiones, ſicut humorum mũdificatio per ſeceſſum aut urinam. Et quinto membra cõfortentur, & corrigantur accidentia ſecundũ quòd oportet, quæ qualiter debeant compleri ex dictis poteſt eſſe manifeſtum, & cauendum eſt à uiſcoſis, & ſtipticis tam cibalibus quàm medicinalibus, niſi aperta oppilatione fluxus ſuperflueret. Præcipue in his caſibus exterius applicita non ſint ſtiptica. Et ſic cum dei gratia finitum eſt capitulum de fluxu oppilatiuo.

DE FLVXV A REBVS NON NATVRALIBVS, & extraneis ſicut morſus uenenoſorum & uenenorum ſumptio. Cap. III.

HIc fluxus quantũ ad quid nominis, & quid rei eſt manifeſtus. Species non habet niſi quoſdam modos ſecundum cauſas eius differentes. Aër enim poteſt eſſe cauſa eius, aut propter eius ſuperfluum lapſum ſecundum qualitates manifeſtas, aut propter qualitatem malignam ſibi impreſſam à formis cœleſtibus, aut quia putridus.

Venti quoque plerunq; ſunt cauſa fluxus, aut corpora replendo & humores liquefaciendo, ſicut uenti auſtrales & ſubſolanus, aut exprimendo humores à circunferentia ad centrum ſicut boreales, imò cum accidit tanta copia fluxuum qui ſunt cõmunes uni patriæ, aut regioni, ſicut fuit Ferrariæ anno. 1450. exiſtimandum, hos etiam pendere ab aliqua cauſa uniuerſali, ſiue ſit aër, ſiue fruges illius regionis taliter corruptæ, aut formæ cœleſtes, quæ tamen imprimunt in corpora noſtra mediante aëre, aut mediantibus cibis & potibus per ipſas corruptis quibus ueſcuntur. Effectus nãq; uniuerſales in cãs uniuerſales reſolui debẽt.

Regimen quoq; malũ in cibo, & potu eſt frequẽter cauſa fluxus quod eſſe poteſt multipliciter, aut propter quantitatẽ auctã, & eſt frequenter, & fit ſecundũ plurimũ corruptio ad acetoſum, aut quantitatẽ diminutã, & eſt raro, & fit ſecũdũ plurimũ corruptio ad fumoſum, & utraque diſponit ad putredinem chyli, & chymi inde generãdi, aut propter qualitates primas inter quas maximè facit caliditas & humiditas, caliditas quidem pungendo, & excoriando, humiditas autem leniendo & lubricando, aut propter qualitates ſecundas, ſicut ſubtilitas ſubſtantiæ, fluxibilitas, lenitas, abſterſio, inciſio, & ſimiles, aut propter proprietatem occultam facientem hoc à tota ſpeciæ, ſicut medicinæ ſolutiue, aut propter proprietatem indiuidualem inſequentem materiam, ſicut cancri ſoluũt quoſdam, aut propter malitiam ordinis, ſicut cum liquida præmittuntur ſtipticis compreſſiuis aut ponitur indigeſtum ſuper indigeſtum, aut propter malitiam artificij, quæ poteſt eſſe multipliciter, aut propter eaq; comeſtioni ſuperueniunt, ſicut coitus, motus fortes, accidentia animi & ſimilia. Accidentia quoque animi ſicut timor ſunt cauſa fluxus trahẽdo materias à circunferentia ad centrum ad quem fluxum ſicut dictum fuit non ſemper concurrit expulſiua, ſed aliquãdo ſola grauitas materiæ cum debilitate contentiuæ.

Morſus quoque animaliũ uenenoſorum eſt aliquãdo cauſa fluxus aut corrũpendo humores aut debilitando cõtentiuã. Similiter caſus & percuſſio ſoluẽdo continuum, & frequenter ſequitur fluxus ſanguinis.

Signa ſunt cauſæ ſuæ.

Prognoſtica. Hic fluxus ſecundum plurimũ curatur, niſi ſequatur corruptionem aëris & peſtilentiã. Aliquando enim imò frequenter interficit à quarta uſque ad ſeptimam. Si uerò ſequatur morſum uenenoſorum cura eſt difficilis, aut impoſſibilis ſecũdum malitiam, & intenſionẽ uenenoſitatis impreſſę.

Cura poſita eſt ſuperius in cap. z. ubi ponitur cura generalis cuiuſcunque fluxus, & eſt ſermo de ea in principio capituli. Verum ſi ſit fluxus peſtilẽtialis non eſt reſtringendus niſi timeatur caſus uirtutis, & intendatur confortationi cordis, & membrorum nobilium, & prohibeatur putredo quantum eſt poſſibile, & pro completa notitia huius recurre ad capitulũ de febre peſtilentiali, & inter cętera cogatur ad cibum & ad potum qui partiendus eſt propter uirtutis debilitatem. Si uerò fluxus pendeat à morſu animalis uenenoſi fricetur locus morſus ut ſanguis exeat, aut uentoſe cũ ſacrificatione ſuperponãtur, & emplaſtretur cum attrahentibus, & proprijs contra genus animalis quod momordit, & inter cętera applicatio animalium nouiter interfectorum & apertorũ cum calore actuali confert trahẽdo ad ſe uenenum, imò etiam ipſa uiua, ſicut gallinę cum ano applicite cõferunt, & locus ſuperior defendatur cũ aceto & forti ſtrictura per magnã partẽ eius, & mẽbra principalia cõfortentur cũ interius & exterius applicitis, & propriè cũ theriaca, & bezoartica propria contra illa uenena exhibeãtur, nec in his caſibus cõpetũt ſolutiua ſaltẽ fortia neq; phlebotomia, & propriè in princ. ne uenenũ trahatur à loco morſo ad mẽbra nobilia. Si uerò ſumpſerint uenenũ aut medicinã uenenoſam procuretur ipſius uomitus exquiſitus, & ſi quid ſupereſt cũ leniẽtibus educatur, ſicut cũ multo oleo calido aſſumpto, & caſſia & clyſteribus. Tertio mẽbra principalia cõfortẽtur & dentur bezoartica cõtra iſta uenena, & in hoc caſu ſecundũ plurimũ nõ cõpetit phlebotomia.

Si uerò fluxus ſequatur caſum, & percuſſionẽ phlebotometur ſanguis fluẽs cõſtringatur, & uena ſoluta cõſolidetur, & ſi quid ſanguinis coagulatũ fuerit educatur ſecundũ q; eſt expediens. Et ſic auxilio dei abſolute ſunt ſpecies fluxus penes cauſam efficientem, & finitus tractatus quartus.

Tractatus

TRACTATVS QVINTus de ſpeciebus fluxus a cauſa formali capitulum unum continens de fluxu ſuaui & inſuaui.

FLuxus ſuauis eſt qui uirtuti & repletioni eſt proportionatus. Econtra inſuauis qui eſt alteri harum improportionatus. Si enim ſit nimis uelox eſt uirtuti improportionatus. Si uero nimis tardus eſt improportionatus cacochymię.

Cauſæ ſuauis ſunt dominium uirtutis ſupra materiã, & ipſius digeſtio cum conuenienti uiarum latitudine, & contrariæ cauſæ ſunt inſuauis.

Signa fluxus ſuauis ſunt bona conferentia et tollerantia, & ſigna digeſtionis materiæ, & de hoc genere eſt fluxus criticus. Item fluxus per quem natura aliquando expellit ſuperflua nulla præcedente ægritudine.

Signa fluxus inſuauis ſunt his contraria, & de hoc genere eſt fluxus ſymptomaticus, & cholerica paſſio. Item fluxus omnes cum quibus tarde ſuperflua educuntur.

Prognoſtica. Fluxus ſuauis aut eſt terminus ægritudinis, aut ab ægritudine præſeruat. Inſuauis autem eſt malus. Aliquãdo nimia uelocitate, aut tarditate ducens ad interitum.

Cura. Si uero fuerit ſuauis ſinatur natura operari, ſicut in fluxu critico dictum fuit ſuperius, nec in hoc aliquid eſt ordinandum niſi regimen ſex rerũ ſecundum quod eſt expediens.

Si uero fuerit inſuauis nimia uelocitate quam natura non toleret retardetur ingenijs opportunis, de quibus ſufficienter dictum fuit in capitulo generali curationis fluxus, & etiam in particularibus, hic enim neceſſario ad aliquem ex fluxibus particularibus, de quibus ſupra reducitur.

Si uero nimis tardus uelociter, ſicut in fluxu critico diminuto, & tardante ſuperius dictum fuit. Et ſic finitum eſt hoc capitulum, & cum eo tractatus quintus.

TRACTATVS SEXtus de ſpeciebus fluxus a cauſa finali capitulum unum continens de fluxu laudabili & illaudabili.

FLuxus laudabilis eſt per quem expelluntur nocitiua. Illaudabilis uero per quem iuuatiua, ex quibus infertur quod aliquis fluxus poteſt eſſe laudabilis, qui tamẽ non eſt ſuauis, ſicut fluxus per quẽ expelluntur nocitiua nimis uelociter qualem motum uirtus non bene tolerat, quẽadmodum etiam in alijs euacuationibus eſt manifeſtum ſicut in empyimate, & hydropiſi cum aperiuntur. unde 6. aphor. aphoriſmo z7. Quicunque empici aut hydropici uruntur aut iuciduntur his fluente ſanie, aut aqua multa, aut repente omnino pereũt. In talibus enim melius eſt infra ſubſiſtere quã exquiſite ſubito euacuare.

Cauſæ laudabilis ſunt dominium uirtutis ſupra materiam digerentis ſeparantis nocitiuum a iuuatiuo, & expellentis nocitiuum retento iuuatiuo, & debita proportio uirtutis retentiuæ ad expulſiuam, & econtra.

Signa huius ſunt ſigna digeſtionis materiæ, & bona conferentia, & tollerantia niſi nimis uelociter ſuperflua educantur.

Cauſæ autem & ſigna illaudabilis ſunt his contraria:

Prognoſtica. Fluxus laudabilis ſecundum plurimum eſt ſalubris, & eſt terminus alicuius ægritudinis, aut ab aliqua ægritudine præſeruans. Econtra uero illaudabilis frequenter perniciosus.

Cura laudabilis eſt ut ſinatur natura operari, ſi tamẽ eſſet nimis uelox aut tardus adiuuetur auxilijs opportunis. Sed cura illaudabilis perficienda eſt ſecundum quod dictum fuit in capitulo generali, & in capitulis particularibus præcedẽtibus, ad aliquem enim fluxum particularium ſupraſcriptorum reducendus eſt. Et ſic cum Dei auxilio, cui gratias ſemper ago immortales, finitus eſt tractatus iſte difficilis de fluxu uentris, cuius æternæ maieſtati ſupplico ut me cunctaſque actiones, & greſſus meos dirigat in ſui contemplationem, & uiam ſalutis æternæ.

AMEN.

DE ANATOMIA renum.

QVia hic agitur de paſſionibus renum & ueſicæ, eſt eorum anatomia præmittenda.

Renes deſcriptiue ſunt membra inſtrumentalia parua, figuræ oblongæ, ad rotunditatem tendentis, numero duo, iuxta ſpõdiles alchatim ex utroque latere locata, ex parte gibboſa & concaua integrata, ex panniculo, carne craſſa, & ſolida, uena et arteria compoſita, ad mundificandum aquoſitatem ſuperfluam a ſanguine finaliter ordinata. Sunt quidem inſtrumentalia cum ſint compoſita & in operationem neceſſariam ad eſſe indiuidui ordinata, parua in comparatione fere ad omnia membra intrinſeca. Sunt creati figuræ oblongæ, quia ſic duo foramina ſuperius, aut inferius melius ſunt diſtincta. Tendunt ad rotunditatem, quia hæc figura magis eſt capax, aut a nocumentis magis tuta. Fuerunt autem duo cum tamen cuiuslibet aliarum ſuperfluitatum, ſcilicet choleræ, & melancholiæ receptaculum ſit tantum unum, quia hæc aquoſitas eſt multo maioris quantitatis quam aliqua illarum ſuperfluitatum. Et ſecundo ne læſo uno huius aquoſitatis mundificatio impediatur. Tertio, quia ſi fuiſſet tãtum unus oportuiſſet ipſum eſſe magnum, qui non potuiſſet debite locari niſi fuiſſet facta eminentia in alchitim, quod fuiſſet ſatis turpe & indecorum. Sunt autem locati iuxta ſpondyles alchatim, unus in dextro latere, alter in ſiniſtro, ſed qui in dextro latere eſt magis eleuatus, tum quia calidior, tum quia epar minus deſcendit quam ſplen, & tertio ut cedat monoculo qui infra renem dextrum eſt locatus. Habent autem partem gibboſam & concauam, ſecundum quam adhærent dorſo, cum hac enim forma melius aquoſitas attrahitur, & per poros ad ueſicam expellitur, & ſanguis nutriturus renes melius digeritur, & ipſi melius dorſo alligantur.

Q

Panniculus autem inuoluens & suspendens unumquenque eorum per quem datur ipsi sensus componitur ex neruo oriente a media spondylium alchatim, & ex ligamāto ortum habente ab ipsis spondylibus. Caro autem fuit solida ne facile excorientur ab urina acuta, & ab humoribus acutis qui ei permiscentur aliquando, sed fuit crassa, ut in eis uirtus attractiua esset fortior, cuius fortitudo insequitur multitudinem caliditatis, & spirituum. Venæ autem uenientes ad renes dicuntur emulgentes, quæ oriuntur a uena chyli descendente cum est ex directo renum. Orificia autem istarum uenarum non sunt ex directo, sed unū est altius & superius, scilicet quod est initium uenæ emulgentis uenientis ad renem dextrum. Cuius causa est quia ren dexter est magis in alto situatus quam sinister, & quelibet istarum emulgentium uenit ad renis concauitatem, & in ea dilatatur & rarefit, & ipsa sic rarefacta est colatorium, per quod colatur aquositas a sanguine, nā renes per uenas emulgentes attrahunt aquositatem simul cum pauco sanguinis ipsos nutrituro, sed in renibus per colatorium colatur aquositas et descendit ad orificium inferius ad quod terminatur porus uritis deferēs illam aquositatem ad uesicam. Sanguis autem quia crassior non potens transire remanet, qui renes nutrit. Quapropter aquositas optime colata ad uesicam defertur, quę deinde mingitur. Similiter ad utrunq; renē ab arteria aorti descēdente, uenit ramus arteriæ deferens spiritum uitalem. Nerui autem ipsi adueniūt a nucha spondylium alchatim, ex quibus ut dictum est simul cum ligamentis ab eisdem spondylibus ortum habentibus texuntur panniculi ipsos renes inuoluentes & suspendentes. Sunt autem ordinati ad mundificandum aquositatem, quia aquositas multa quæ erat necessaria, ut simul cum ea sanguis penetraret per ramos subtilissimos uenę portæ, aut uenæ chylis sibi obuiantes, cum sanguis transiuit ad chylim est superflua, propterea per uenas emulgentes expellitur ad renes, ut deinde tanquam superflua expellatur. Non enim de ea remanet cum sanguine nisi quantum sufficit ad faciendum sanguinem penetrare per uenas ad corpus nutriendum.

Ex quibus manifestū est ipsos renes colligari cum cerebro mediantibus neruis a nucha orientibus, et cū corde mediantibus arterijs orientibus ab arteria aorti, & cum epate per uenas emulgentes, & cum uesica per poros uritides, & quod sunt complexionis calidæ & humidæ, & possunt pati omne genus ægritudinis, scilicet malam cōplexionem quę est secundum plurimum calida, malam cōpositionem, scilicet oppilationem, & morbū in numero sicut lapidem, arenulas, & pilos, qui secundum plurimum ex eadem materia generantur, scilicet crassa, phlegmatica, uiscosa caliditate ipsorum, & quandoque pili generantur ad longitudinē palmi cum materia illa transiens per aliquem porum strictum colatorij, paulatim in pilū condensatur, & quandoque patiuntur solutionem cōtinui secundum aliquam uenam colatorij, unde fit mictus sanguinis, licet etiam possit esse mictus sanguinis propter colatorij dilatatiōem, sed hic paruus est, imò quod mingitur est sicut lotura carnis, licet etiā ruptura emulgentis superius possit esse causa mictus sanguinis, debilitando colatorium, sed hoc rarius.

Item possunt pati apostemata, post cuius rupturam sequitur ulcus licet ulcus in eis ex pluribus alijs causis contingere possit. Item causa ipsorum fit diabetes, quando tota aquositas uel plusquam debeat trahitur ad renes, & attracta fere subito expellitur, & similatur lienteriæ, cum nullam digestionem in renibus recipiat, sicut nec cibus in stomacho.

DE ANATOMIA uesicæ.

VEsica est membrum instrumentale, magnam habens concauitatem infra renes, dorso alligatum, superius cum renibus mediantibus poris uritidibus, anterius cum uirga mediante collo eius colligatum, ex duabus tunicis quātum ad fundum ex carne & musculis quātum ad collum, & neruis, uenis, & arterijs compositum ad attrahendum aquositatem, ipsam quoque debito tempore retinendum, & tandem expellendum finaliter ordinatum. Quod sit instrumentale patet ex sæpe dictis. Concauitatem autem habuit magnam propter multitudinem superfluitatis aquosæ, quam habuit continere. Est autem dorso alligata infra renes, quia renes alligantur spondylibus alchatim. Ipsa uero spondylibus alanis secundum eius concauum. Est autem superius continuata cū renibus mediantibus poris uritidibus, quorum dexter oritur a foramine inferiori renis dextri. Sinister a foramine inferiori renis sinistri, qui pori uritides sunt cannales stricti, rotundi, longi, per quorum foramina defertur aquositas urinalis a renibus ad uesicam. Hi autem perueniunt ad uesicam circa medium eius, dexter ad dextrū, sinister ad sinistrum eius. Et non perforant uesicam directo uno foramine magno, imò foraminibus paruis & obliquis procedentibus inter tunicam, & tunicam per aliquantum spatium, postea penetrantia secundam tunicam. Quod factum fuit ne cum uesica impleretur urina, posset urina regredi, imò quanto magis est plena, tanto tunica interior magis comprimit exteriorem non sinens urinam egredi. Et sunt neruosi ex duabus tunicis composti, sicut & fundus uesicæ, continuatur autem collum uesicæ, cum uirga in uiris, in quo collo simul & uirga est foramen per quod mingitur, sed in mulieribus extremitas colli uesice terminatur ad uuluā, distanter ab orificio eius per duos digitos, aut circa, & collum uesicæ in uiris est longius quam in mulieribus, & habet tres anfractus, in quibus aliquid urinæ cum egreditur retinetur, quia anfractus iuuant ad retentionem urinæ, ne facile inuoluntarie egrediatur, sed collum uesicæ in mulieribus nō habet nisi unum anfractum, & est magis latum quam in uiris. Est autem fundus uesicæ compositus ex duabus tunicis, quarum intrinseca est dupla secūdum crassitiem ad extrinsecam cum obuiet aquositati urinæ acutæ, sed collum est carneum, siue carnosum, & crassum, propterea facile consolidabile cum soluitur, fundus uero non. Ad uesicæ autem tam partem dextram quam sinistram ueniunt nerui, uenæ, & arteriæ a nucha, uena chyli, & arteria aorti descendentibus cum sunt ex directo spondylium, alanis, & alosos.

In

In collo aūt eius est tātum unus musculus qui ipsum circundat. Cuius iuuamentum est urinam usque ad horam uoluntatis retinere, & cum uoluntas fuerit expellendi eius laxabitur constrictio, & uentris musculi uesicam urgebunt, & urinam expulsiua adiuuante expellent. Finis autem inseritur in fine. Nam iuxta Auicennam 19. tertij, capitulo primo. Quemadmodum Deus excelsus creauit, fecit uasa comprehendentia totum usquequo aggregatur, deinde expellitur totum simul per quod fit excusatio ab assellatione fere continua. Similiter præparauit superfluitati aquosę dignę expelli capacitatem & saccum comprehendentem totalitatem, aut plurimū eius, donec surgat ad expellendum simul, & non sit necessarium expellere ipsam continue, sicut accidit patientibus distillationem urinæ, & capacitas illa est uesica.

Ex his manifesta est anatomia uesicæ, & complexio eius quæ est frigida & sicca. Vesica autem potest pati omne genus ęgritudinis, scilicet malam complexionem cuiuscunque generis, malam compositionem, sicut oppilationem, siue fit in meatu per quem urina attrahitur ad uesicam, siue in meatu per quem expellitur. Item morbum in numero, scilicet lapidem, qui aliquando crescit ad quantitatem oui. Item ægritudinem in quantitate aucta, aut diminuta. Item ægritudinem in situ propter dislocationem. Item solutionem & apostema, & quādo que ipsi communicant membra regalia & nobilia, sicut cerebrum. Nam fit dolorosum cum ea, & aduenit ei uertigo, & quandoque prouenit ad firsen causa communitatis ægritudinum calidarum uesicæ. Item epar, quare aliquando accidit hydropisis propter frigus uesicæ. Et communicat ei cor per arteriam, & ægritudines uesicæ multiplicantur in hyeme, & curantur sicut ægritudines renum, sed cum medicinis fortioribus & magis remanentibus, & sunt potiones, iniectiones, unctiones, & emplastra, quibus emplastrantur duo emunctoria, id est, pori uritides, & sub umbilico, scilicet usque ad pecten, & in duabus commissuris singularibus, scilicet ubi pori uritides ad uesicam terminantur, & etiam in peritoneon, scilicet inter anum & testiculos, et curantur cum sessionibus in tinijs.

DE DIFFICVLTATE urinæ.

PRo notitia terminorum est sciendum, quod actio urinandi dupliciter impeditur, aut in emissione, aut in retentione. In emissione quidem diminute, ablate, aut corrupte. Diminute quidem quando homo tenuiter mingit, unde magnum tempus occupat in mingēdo, aut quia urina existente in uesica non potest incipere mingere cū uult, aut forte postquam incoēpit non potest continuare, sed per notabile tēpus intercipitur, & hæc dicitur actio emittendi urinam diminuta, & a quibusdam uocatur dysuria. Ablate autem læditur, quando homo nullo pacto potest mingere, & hæc ab eisdem uocatur suria. Corrupte uero quando guttatim emittitur, aut cum conamine, hæc enim actio corrupta dicitur, quia non conuenit alicui indiuiduo de specie humana naturaliter disposito, & dicitur stranguria. Et has dispositiones hoc uersu perstrinxerunt. Strangur guttatim. Sur. nil. dysurque per horas. uerum his terminis antiqui et moderni abutuntur, sed secundum Simonem apud græcos stranguiria quæ potius dicitur, & scribitur stranguria exponitur constrictio urinæ, & est cum guttatim mingitur, & est species dysuriæ, sed hanc contentionem de his nominibus omittamus.

Actio etiam retinendi urinam tripliciter impeditur. Diminute quando non potest eam debito tempore continere, sicut accidit inuoluntarie mingentibus dum uigilant, & etiam mingentibus in somno. Ablate quando nullo modo potest continere, & dicitur distillatio. Corrupte uero quando cum dolore retinentur. Vtrum autem istæ duę actiones, scilicet emissio & retentio urinæ possint diminute lædi per intensionem est ex dictis manifestum.

Est enim tenenda pars affirmatiua. Rasis autem in præsenti capitulo per difficultatem urinæ intellexit emissionem urinæ tripliciter impeditam, scilicet diminute, ablate, & corrupte. De impedimento autem triplici retentionis urinę loquitur in quodam capitulo sequente intitulato de fluxu urinæ. Et ex his manifesta est quiditas difficultatis urinæ, de qua intitulatur prę̄sens capitulum. Est enim lęsio emissionis urinæ, diminute, ablate, aut corrupte. Sicut econtra fluxus urinæ, de quo intitulatur quoddam capitulum sequens, est læsio retentionis urinæ, diminute, ablate, aut corrupte, sunt etiam utriusqte species manifestæ ex dictis.

Causæ difficultatis, siue impedimenti emissionis urinæ sunt septem. Prima, est nocumentum uesicæ. Secunda, est læsio in meatu urinæ, qui est collum uesicæ, uel uirga. Tertia, est nocumentum in uirtute. Quarta, est nocumentum lacerti, colli, uesicæ. Quinta, est dispositio urinæ. Sexta, est dispositio renum & pororum uritidum. Septima, est dispositio membrorum principalium, & sibi deseruientium.

Prima causa, scilicet nocumētum uesicæ est. Aut propter malam complexionem sine materia, quæ secundum plurimum est frigida aut cum materia cuiuscunque generis. Secundo propter apostema ipsius calidum, aut frigidum frequenter durum. Tertio ex retentione urinæ longo tempore. Nam uesica extenditur, & meatus urinæ oppilatur, & etiam propter extensionem uilli latitudinales facti debiles non possunt se contrahere & constringere uesicam, ita ut urina expellatur.

Secunda causa, scilicet lęsio in meatu colli uesicę, aut uirgæ, est aliquando ulcus ualens, aut scabies in meatu urinę existens, ex quibus natura sentiens mordicatiōem terretur ab expulsione urinæ per meatum illum. Nam quotiens uult mingere dolet, ideo nō exprimit uictor uesicam fugiens a dolore, imò constringit meatum urinæ, & fit oppilatio attenuatoria. Fit etiam eiusdem oppilatio attenuatoria propter compressionem ab aliquo membro, sicut anus, intestinum rectum, collum matricis cum huiusmodi membra apostemantur, aut ex aliqua causa tument & comprimunt collum uesicæ,

aut ſicut apoſtema factum in partibus inferioribus dorſi, aut torſio, & ſicut ſi accidat teſticulo eleuari ad mirach, quare comprimat meatum, & quandoque exiccatio humiditatis fluentis a carne glandoſa, quæ eſt apud collum ueſicæ eſt cauſa conſtrictionis meatus. Aliquando uero meatus iſtæ oppilatur coarctatoriæ propter lapidem, ſanguinem coagulatum, ſaniem, humorem craſſum, & uiſcoſum uel propter uētoſitatem craſſam. Veruca autem, & caro orta in meatu facit oppilationem carnoſam, & oppilatio ſequens apoſtema eiuſdem meatus reducitur ad oppilationem carnoſam. Tertia cauſa, eſt nocumentum in uirtute, quæ eſt triplex, ſcilicet ſenſitiua, motiua uoluntarie, & motiua naturalis. In ſenſitiua quidem eſt nocumentum cum uirtus ſenſibilis non percipit mordicationem, aut grauitatem urinæ propter ſtuporem eius, ſed in motiua uoluntaria eſt nocumentum cum in his lacertis latitudinalibus uentris eſt paralyſis, unde non poſſunt ſe cōtrahere pro urina expellenda. Si autem in lacerto colli ueſicę eſſet paralyſis, potius fieret diſtillatio urinæ quam difficultas, & econtra ſi ſpaſmus eſſet in eo, in motiua autem naturali, eſt nocumentum quando uilli latitudinales fundi ueſicæ non poſſunt ſe contrahere pro expulſione urinæ.

Cauſæ autem nocumenti harum uirtutum ſunt, aut mala complexio, aut defectus ſpirituum, aut nocumentum in principijs. Quinta cauſa eſt diſpoſitio urinæ, aut ex parte quantitatis, ut cum eſt pauca, a cuius expreſſione deficit uirtus non ſtimulata, uel eſt nimia ſupra quam uirtus non habet proportionem, aut ex parte qualitatis ut cum in ea fuerit calor faciens mordicationem per poros uritides collum ueſicæ, & uirgam, & maxime ſi loca iſta fuerint ulcerata, aut ſcabioſa. Sexta cauſa, eſt diſpoſitio renum cum fuerint debiles, non potentes attrahere aquoſitatem propter malitiam complexionis, & proprie frigidæ, aut non potentes eam expellere, aut fuerint oppilati, aut apoſtemati. Et ſimiliter cum pori uritides fuerint oppilati, aut forte rupti, ex qua ruptura aqua ingreditur concauum uentris inferioris. Septima cauſa eſt ex parte membrorum principalium, ſicut epatis, cum deficit a ſequeſtratione aquæ & eius expulſione ad uenam concauam, ſicut in aſcite de quo defectu ſermo præterijt in hydrope. Similiter cum cerebrum retrahit ſpiritum animalem tempore ſomni, aut uerecundiam, aut aliquas occupationes circa peragenda ab inſtrumentis urinæ, quare remanent uilli latitudinales debiles, & alia inſtrumenta debilia pro contractiōe neceſſaria ad expulſionem, uel forte propter aliquas ægritudines cerebri, ſicut lithargiam & ſimiles, de quibus ſermo prēceſſit. Et aliquando lę duntur nucha & nerui, unde ſi fiat paralyſis frequenter urina emittitur inuoluntarie. Si uero ſpaſmus frequenter ſequitur difficultas.

Cauſæ autem primitiue, quędam ſunt extraneę, ſicut caſus, percuſſio, offenſio inſtrumentorum urinæ, unde ſubito aliqui fiunt impotentes ad emittendum urinam, quia forte diſrumpitur ueſica, aut porus uritides, aut ren, unde urina ingreditur concauitatem uētris, aut forte uilli latitudinales debilitātur. Aliqui uero inuoluntarie urinā emittunt nocito la certo colli ueſicæ. Quædam uero cauſæ primitiuæ ſunt non extraneę ſumptę ex rebus non naturalibus & hoc ſecundum plurimum non cauſant difficultatem urinæ immediate.

Signa. Difficultas urinæ & retentio eius eſt manifeſta. Notitia uero cauſarū eſt occulta, ſed in primis bonum eſt quod cognoſcas, an difficultas urinæ ſit propter nocumenta ueſicę & ſibi uicinorum, an propter nocumenta renum & pororum uritidum, aut membrorum quæ ſunt ſupra renes. Cognoſcitur autem quod difficultas ſit propter ueſicam, quando ueſica eſt plena urina, quod cognoſcitur per tumorem in femore perceptum. Si uero ueſica ſit uacua ab urina notabilis quātitatis non eſt tumor in femore, quare difficultas urinæ eſt propter membra quæ ſunt ſupra ueſicam. Et ſi in cauſa ſint renes, aut pori uritides declaratur per nocumenta eorum. Si uero in cauſa ſint membra ſupra renes, ſcilicet epar, aut cerebrū, aut nucha, & nerui declaratur per nocumenta ſua. Cum ergo per tumorem in ueſica certificatus es impedimentum urinādi eſſe propter ueſicam, tunc per ſigna diſtingue cauſas ipſi ueſicæ pertinentes. Quod enim fit propter frigiditatem eius cognoſcitur per albedinē urinæ cum craſſitudine, aut tenuitate, & multitudinem neceſſitatis ſurgendi ad mingendum ante iſtud, & ſenſibilitatem frigoris, & iuuari a calidis & priuationem ſignorum reliquarum cauſarum. Signum uero caliditatis eſt acuitas urinæ & inflammatio ſenſu percepta. Et ſi cauſa eſt conſtrictio a frigore ſignificatur per iuuamentum prouenienſ ex mollificatione. Et ſi eſt a febribus adurentibus & ſiccitate ſignificatur, quia iuuatur ab humectantibus & frigidis. Et iterum de ſignis eius eſt quod parum non egreditur, & multum eſt facilioris exitus propterea quod humectat madefaciendo meatum & dilatando ipſum.

Signa autem eius quę eſt cauſa apoſtematis in ueſica, aut membris ipſi uicinis, aut exituræ ſcies ex capitulo ſequente intitulato de apoſtemate, quod fit in renibus & ueſica. Et differentia inter difficultatem factam ex apoſtemate, & factam ab alijs cauſis eſt, quod apoſtema non accidit ſubito, ſed paulatim niſi ſit res magna ualde, & cum ea adeſt febris. Sed difficultas ab alijs cauſis ſicut ab oppilatione nō apoſtemoſa frequenter fit ſubito, & cum illa raro eſt febris.

Et cognoſcitur difficultas ſequens oppilationem per cauſam in ueſica ipſa, aut propter coarctationem a membro uicino ex inflammatione & tenſione eius propter multitudinem urinæ extendentis. Illa enim quæ eſt cauſa membri mittentis non eſt cum coarctatione a membro uicino, neque cum tumore & tenſione, cum urina non deſcendat ad eam, & omnes ſpecies oppillationis quæ accidunt in ueſica propter cauſam in ipſa, aut cauſa membri uicini coarctantis ſunt cum dolore. Et quod fit a teſticulo eleuato comprimente meatum ipſa eleuatio eſt ſignum. Et quod fit ab exiccatione carnis glandoſæ, præceſſio cauſarun exiccantium eſt ſignum. Item quia urina multa melius mingitur quam pauca:

Et cognoſcitur apoſtema oppilans per ſigna propria, de quibus infra. Et etiam per ſigna dicta.

Cognoſcitur

Cognoſcitur autem res oppillans abſque apoſtemate per ſyringam, et per illud quod ipſa expellit de ſanguine, aut alio humore, aut per id quod ſtat in facie eius ex ueruca, aut lapide, aut incarnatione & non dimittit ipſam penetrare. Et lapis cognoſcitur per ſigna eius, & proptera quod ſyringa tangit rem duram ualde. Et ſanguis quidem & humor cognoſcuntur iterum per urinam, nam ſecundum plurimum aliquid egreditur cum urina. Et ſanguis etiam cognoſcitur per ſigna congelationis ſanguinis in ueſica ex citrinitate coloris, aut paruitate pulſus & anhelitus, & frequentia amborum, & ſudore frigido, & rigore, & nauſea, & eſt malus a quo parum fit euaſio. Et humor quidem craſſus cognoſcitur ex grauitate ſenſata, ſi ſit notabilis quantitatis, & iterum ſi egreditur in urina. Et illius quidem quæ eſt a frigore conſtringente, aut calore ſolidum faciente cauſæ propinquæ & antecedentes ſunt ſigna.

Et illius quę eſt a uētoſitate ſignum eſt tenſio ſine grauitate, & quandoque eſt cum permutatione, quandoque ſine. Et ſignum eius quæ eſt ex debilitate ſenſus, eſt ut non ſentiat mordicationem urinæ. Et ſignum eius quæ eſt a debilitate expulſiuæ, eſt ut compreſſio faciliter educat eam. Et ſignum mollificationis lacerti uentris eſt, quia non poteſt uentrem contrahere pro compreſſione facienda, & compreſſio facile eam educit. Signum autem mollificationis lacerti colli eſt, quia urina egreditur inuoluntariæ & econtra eſt de ſpaſmo utriuſque, quia per ſpaſmum lacertorum latitudinalium uentris urina exprimitur, ſed per ſpaſmum lacerti ueſicæ urina retinetur, nec poteſt educi niſi cum compreſſione. Et difficultas facta cauſa renum, & pororum uritidum, ſiue ſequatur debilitatem attractiuæ, uel propter aliquam ſpeciem malæ complexionis, ſiue oppilationem, ſiue apoſtema, aut ſolutionem continui cognoſcitur per ſigna inferius ponenda, & ut dictum eſt urina non continetur in ueſica, & ſi ſit magna grauitas circa renes ibidem urina retinetur, non potens ad ueſicam penetrare. Et ſi grauitas ſit mediocris, tunc illic eſt materia cum apoſtemate, aut ſine. Si autem non ſit grauitas, ſed dolor extenſiuus tunc eſt uentoſitas in renibus. Et quando non eſt nocumentum in ueſica nec adſunt ſigna oppilationis renum, & uenter eſt lenis, tunc cauſa difficultatis urinæ eſt debilitas attractionis renum. Et ſignum factæ cauſæ doloris accidentis ex ulcere, aut ex acuitate urinæ eſt quod tolerantia dolorum educit eam. Item adſunt ſigna ulceris ſumpta a ſanie. Et ſigna facta ab exiccatione humoroſitatis in membris glandoſis, ſunt anteceſſio cauſarum exiccantium, & quod humectatio facit fluere urinam. Et ſigna difficultatis urinæ cauſa epatis, cerebri, nuchę, et neruorum ſunt ęgritudines ſuę, de quibus ſermo prę ceſſit, & proprie cum non apparent nocumēta in inſtrumentis urinæ.

Prognoſtica. Primum. Hæc paſſio difficulter ſanatur in ſenibus, & proprie in decrepitis, & ad hoc ampliatur aphoriſmus ſextus, ſextæ particulæ, nephretici & circa ueſicam dolores laborioſæ ſanantur in ſenibus. Secundum Auicennam expertum quidem eſt in pluribus horis, & dictum eſt qui habet difficultatem urinæ, & aduenit ei poſtea teneſmus, moritur in ſeptimo niſi accidat febris et prouocationem plurimam faciat. Verificatur autem quia aliquādo accidit difficultas urinæ propter ſpaſmum lacerti, colli, ueſicæ, & poſtea aduenit teneſmus propter fortem conatum ad mingendum, unde fit magna compreſſio ani, febris autem ſuperueniens reſoluendo humiditatem ſpaſmātem curat difficultatem ex qua mortuus fuiſſet in ſeptimo, licet aliquando moriuntur, ſoluto autem ſpaſmo fit plurima urinæ prouocatio. Tertium. Quibus mictus denegatus fuerit, ſi mingunt in ſeptimo uel ante ſufficienter ſecundum plurimum ſaluantur. Si uero poſt ſeptimum ſecundum plurimum moriuntur, iam læſis notobiliter membris nobilibus ex urinæ retentione.

Cum urina minuitur aut ex toto retinetur, nec tumor apparet in femore nec grauitas, nec dolor in renibus ſentitur, ſuccurrendum eſt ex medicaminibus urinæ prouocatiuis quæ nominabimus. Quorum unius confectio. Recipe ſeminis apij, nitri, rubeæ tinctorum, ſeminis oluſatri, aſari, ſeminis iuniperi, ameos, ſeminis fœniculi, ſpicæ, amygdalarum amararum, ana drachmas uiginti, ſeminis melonis drachmas decem, cantharidarum, quarum capita & ale abſciſſa fuerint drachmam unam, ammoniaci drachmas tres, ammoniacum in uino diſſoluatur, & aliæ ſpecies ex eo conſpergantur, ex quibus fiant formæ auellanis ſimiles. Ex quibus ſumatur ab una drachma uſq; ad tres. Hoc enim medicamen ualde confert corpori cum diſſolutionem & laxationem patitur, & hypoſarcæ ad expellenda omnia accidentia cauſæ quorum corpus deſiccari oportet.

Hoc capitul. diuiditur in quatuor partes. In prima curat difficultatem urinæ ex debilitate attractiue renum. In ſecunda parte curat difficultatem ſequentem apoſtema propter caſum & percuſſionem. In tertia parte curat difficultatem ſequentem oppilatiōem coarctatoriam a trumbis ſanguinis, aut ſanioſis, aut ab humore craſſo, & uiſcoſo. In quarta parte curat difficultatem propter lapidem in ueſica. Secunda ibi. Quod ſi contingat. Tertia ibi. Si autem mingendi. Quarta ibi. Si autem mingendi difficultas. In prima parte dicit: Cum urina minuitur, nec in femore apparet tumor, nec grauitas, quod ſignat in ueſica non eſſe oppilationem, nec dolor in renibus ſentitur, quod ſignificat ibi non eſſe apoſtema, aut lapidem, neque urinam ibi congregatam, unde eſt ſola impotentia attrahendi aquoſitatem ſe-

quens malam complexionem secundum plurimum frigidam. Succurrendum est cum urinæ prouocatiuis quæ nominabimus, quorum unum est hoc.

Recipe seminis apij, nitri, rubeæ tinctorum, olusatri, ʒ. seminis macedonici, alias seminis alexandrini, seminis iuniperi, seminis asari, ameos, sem. fœnicuili, spicæ, amygdalarum amararum añ. ʒ. zo. seminis melonis. ʒ. ro. cantharidarum quarum capita & alæ abscissa fuerint, sunt enim nimis excoriatiua. ʒ. ı. ammoniaci. ʒ. ʒ. ammoniacum in uino dissoluatur, & alia secum misceantur ex quibus fiant formæ similes auellanis, de quibus sumatur a ʒ. ı. uscq; ad ʒ. ʒ. hoc. n. medicamẽ ualde cõfert corpori cũ dissolutionẽ, id est mollificationem patitur ab humiditate superflua, & laxitatem, id est, mollitiem hyposarcę propter phlegma & aquositatem superfluam. Et in summa ubi opus est corpus exiccare, sũt enim hęc omnia fortiter prouocantia notabiliter calida & sicca, præter semina melonum quæ sunt frigida & humida. Et potest hoc medicamen exhiberi cum iure cicerum, aut alio prouocante sicut aqua raphani.

Quod si contingat mingendi difficultas ex casu, uel percussione in femore, uel in ano, uel in eorum circuitu, æger ex basilica minuatur. Deinde aqua calida sæpe superfundatur, & usque ad spatium medij diei ex oleis fricetur. Ægro quoque præcipiatur ut urinam expellere nitatur.

Hic curat difficultatem urinæ a casu, aut percussione, quibus accidit apostema in meatu colli, uesicę, aut uirgæ, aut in membro uicino, prȩcipiens ægrum ex basilica minui ad prohibẽdum augmentum apostematis, postea aqua calida superfundatur ad sedandum dolorem & meatum dilatãdum. Et ex oleis fricetur ita ut uirtus olei penetret in profundum, & sit oleum doloris sedatiuum, sicut oleum uiolaceum sesaminum, & præcipiatur ut æger conetur expellere urinam, imò aliqua compressione adiuuetur eius expulsio. Sed ut credo melius esset in principio epithimare locum cum oleo rosato rudi, ad prohibendum apostema, deinde uenire ad mollificantia iam dicta, præmissa semper phlebotomia copiosa, & etiam iterata si fuerit expediens, & uentre cum clysteribus linito. Signa autem distinctiua inter apostema meatus, uesicę & membri uicini sunt, quia in apostemate membri uicini urina exprimitur sine dolore magno, sed in apostemate proprio meatui cum dolore magno. Item adsunt signa propria cuicunque membro apostemato.

Si autem mingendi difficultas cõtingit uesica existente plena & extensa, et fit hoc post sanguinis uel puris mictum, medicamina quæ trumbos sanguinis, uel puris quod in uesica generatur soluere consueuerunt, & aliqua redanda sunt. Confectio medicaminis sang. uel puris trumbos quod in uesica fit dissoluentis. Recipe cordumeni, myrrhæ rubeæ de qua tingitur, seminis iuniperi, ammoniaci, assæ fœtidæ omnium ana partes æquales, ammoniacum dissoluatur, & informentur pilulæ ex eis, uel his speciebus cum eo conspersis. De quibus quater in die sumatur cum apozemate de seminibus quod nominauimus. Syrupus etiam acetosus ex forti aceto factus multotiens detur. Per syringam præterea immitatur aqua in uesicam, in qua dissolutus fuerit sal, aut aqua cineris. Et ista est confectio aquæ, quæ fit de cinere. Recipe cinerem de ilice, cinerem de uitibus calidis, calcem, his omnibus admisceatur tantum aquæ, ut ex ea cooperiri possint & dimittantur sic per tres dies, deinde colentur & per syringam inijciatur. Herba quoque croci hortulani, & sulla coctæ supponantur.

Tinam præterea ingrediatur, in aqua in qua cocta sit chamomila stœcas arab. sampsuchus, sisimbrium, uel in qua extremitas caulium & sulla, & fimus collumbinus cocta fuerint. Et sedeat in ea quandiu poterit. Ex herbis istis sic coctis fiet emplastrum siue epithima super femur, & partes ei circumadiacentes.

Et dum in tina moratur, sumat ea in potu, quæ urinam prouocãt. Et si hæc omnia non profuerint ad instrumeutum quo urina prouocatur redeundum est.

Hic curat difficultatem prouenientem ex oppilatione coarctatoria meatus.

Et ponens signa dicit quod uesica est plena & tẽsa, quod comprehenditur ex tumore in femore, & quia prȩcessit mictus sanguinis aut saniei. Et tu supple aut phlegmatis crassi. Primum remedium, tunc dentur illa quæ dissoluant huiusmodi trumbos sicut istud. Recipe cordumeni, id est, carui agrestis, rubeæ, myrrhę, seminis iuniperi, ammoniaci, assæ, omnium partes æquales, ammoniacum dissoluatur, exẽpli gratia cum oxymelle simplici, uel cõposito, scillitico, & cum eo misceantur reliqua, & reformentur pilulæ, de quibus detur quater in die cum apozemate de seminibus superius descripto. Dosis autem istarum pilularum est ʒ. ʒ. Secundum remedium est, ut syrupus acetosus ex forti aceto factus multotiens cum syringa imitatur in uesicam cui sit admixtum aliquid salis ad dissoluendum trumbos illos. Tertium ut aqua cineris etiã immittatur per syringam cuius est hæc descriptio. Recipe cineris de ilice, cineris de uitibus calidis, id est, cineris qui fit de quadã herba salsa quo utuntur tinctores, calcis, ana partes æquales, cum his misceatur tantum aquæ, ut ex ea cooperiri possint. Et dimittantur sic per tres dies, deinde colentur, & per syringam in uesicam inijciatur aliquid eius, & est fortis & non ponenda ubi timor sit de excoriatione aut ulcere. Quartũ est herba croci hortulani, id est, carthami & sulla, id est, herba artetica, quæ regoni uesicæ superponatur postquam est cocta, prouocat enim. Quintum est, ut ingrediatur tinam aquæ, in qua cocta sunt chamæmilla, stœcas arab. sampsucus, id est, maiorana, sisimbrium, aut in qua coctæ sint extremitates caulium aut fimus colũbinus, & similia prouocantia, & æger in decoctione earum sedeat, & ex herbis istis sic coctis & debite calidis emplastrum, super femur apponatur, & partes uicinas. Sextum dum in tina moratur sumat in potu medicinas prouocantes, & ultimo his non sufficientibus ad curam ad instrumentum cum quo urina prouocatur est recurrendum, & est syringa, quę debet poni per foramen uirgæ, usque ad concauum uesicæ, ut id quod est in meatu propellatur. Et si aliquid sit in meatu syringe, postquam est immissa extrahatur. Et sequetur urina ne detur uacuum, uel cathatir ponatur cũ extremitate sua in meatũ syringe & extrahatur, & sequetur urina ne detur uacuũ. Sed de his infra.

Si autem mingendi difficultas post lapidis signa affuerit, æger supinus iaceat, & pedes eius diu & diuersis modis, & fortiter quatiendi sunt. Et si urina non egressa fuerit, oportebit ut cum instrumento curetur per quod membro immissum sit impulsio. Cauendum tamen est ne uirgæ immittatur, cum est ibi apostema. Ad difficultatem uero urinæ ualde confert sæpe ingredi tinam. Et ungere locum ex oleo. Et medicamina urinam prouocantia in potu sumere. Et abstinere à nutrientibus acetosis & ponticis & crassis.

Hic curat difficultatem propter lapidem oppilantem meatum uesicæ. Si ergo signa lapidis affuerint, quę scientur ex cap. sequenti, æger supinus iacens per pedes captus eleuetur & fortiter concutiatur, ut lapis fortiter ab orificio remoueatur, & si hoc non sufficit, oportet ut instrumentum aliquod sicut syringa per uirgam immittatur, per cuius immissionem lapis à meatu propellatur. Cauendum tamen est ne uirgæ immittatur, cũ est ibi apostema, esset enim causa augmenti apostematis dolorem intensum inferendo.

Postea epilogans, dicit quod ad difficultatem urinę confert sæpe ingredi tinam, & inungere loca ex oleis. Et tertio medicamina urinam prouocantia sumere, & quarto abstinere à nutrientibus acetosis & ponticis & crassis imò potius uti absterstuis incidentibus & prouocantibus.

DE CVRA DIFFICVLTATIS VRINÆ.

CVra difficultatis urinæ exigit quatuor intentiones, prima remouet causam, secunda educit urinam, tertia corrigit accidentia, quarta ordinat debitum regimen sex rerũ. Si ergo in causa fuerit caliditas frigi. aut alia discrasia remoueatur cum contrarijs applicitis & assumptis, quæ tamen sint propria in prouocando urinam de quibus dicetur. Si uerò fuerit propter apostema curetur cura apostematis de quo infra in cap. proprio. Et administrentur illa, quæ cum hoc quod sunt propria in cura tione apostematis etiam prouocent urinã. De quibus est phlebotomia basilicæ in primis, deinde phlebotomia saphenæ, quandoqę enim prouocatur cum ea urina, & applicatur femori, paritaria, caules, semina lini, altheæ, mortificata in sartagine cum oleo chamæmil. anethino, sesamino & similibus. Itẽ fiant clysteria ex decoc. istorum & similium cum oleis dictis, nam cum est leuitas apostematis descendit urina cum expressione & cõpressione, & minoretur potus aquę & prohibeatur cibus duobus diebus aut ualde minoretur. Et si in causa fuerit retentio urinæ longo tempore curetur sedendo in decoctione mollificante & fomentando femur cum ea, facta scilicet ex se. lini & similibus. Deinde utere ruta & multum prouocantibus, & oleum balsami, & quæ sunt ei comparia sunt multi iuuamenti, & iuuatur etiam cum compressione. Et si in causa fuerit humor aut sanies oppilans meatum, existimo tutius esse non exhibere diuretica, & maximè uesica existente plena, ne fiat maior oppilatio, & maior ipsius uesicæ extensio, sed bonum femori applicare dissoluẽtia trumbos sanguinis, saniei & humoris crassi, & ex eisdem clysterizare, & ponere ægrum in tina siue in semicupio. Quibus non sufficientibus trumbos à meatu cum syringa pellere, & inijcere in uesicam ea quę illos dissoluant. Et urina expellere cum syringa sicut dicetur, tandem his non sufficientibus exhibere diuretica & trumbos dissoluentia. Vltimo his non conferentibus cum res iam posita est in desperatione incidere in collo uesicæ, secundũ modum qui seruatur in incidendo collum uesicę pro extractione lapidis, sed pro expellenda urina multo minus sufficiat foramen. Medicinæ ergo femori superponendæ, clysterizandæ & in semicupio ponendæ sunt istæ, paritaria, cretanus marinus, herba croci hortulani, extremitates caulium, chamęmila, stœcas, sampsucus, folia & radices apij. Sed fortia sunt cordumeni, rubea, mirrha, semen iuniperi, saluia, asarũ ammomum, folia raphani & semen, pulegium, daucus, sinapis, fimus colũbinus, his ergo aut aliquibus earum pro libito utaris. Medicinę uerò fortes sumẽdæ sunt, diacurcuma, dialacca & similes, quæ sumi

possunt cum aqua raphani, aut aqua ciceris nigri.

Fortissime uerò sunt prima descripta à Rasi in hoc cap. Et apud Auic. cõfectio diuretica fortis circa principium cap. in quibus ingrediuntur cantharides, quę sunt ultimæ in prouocando interius sumptæ & exterius applicitæ, & ad dissoluendum trumbos saniei & sanguinis optimum est medicamen positum à Rasi, cuius litera. medicamẽ quod trumbos sanguinis aut saniei. Et similiter injiciendum per syringam est aqua cineris quam describit. Cum uerò. utere magis aut minus fortibus secundum quod uidebitur tibi expediens. Caue tamen ne in puero ualde fortibus utaris, imò leuia ex his danda sunt cum lacte materno, aut his nutrix utatur. remanebit enim uirtus in lacte prouocatiua. Similiter uitanda sunt ubi adsit aut timeatur excoriatio aut ulcus. Sed cura illius quæ est causa lapidis in renibus, est ut primo leniatur uenter. Et fiat renum mundificatio cum. ℞. ʒ. florum cassiæ dissolutæ cum aqua scolopendriæ, & fiant clysteria lenitiua & prouocantia ex decoct. paritariæ oleo anethino, liliorum alborum cum benedicta simplici & similibus. Exterius apponatur paritaria mortificata, cum oleo scorpionum, & sedeat in tinis prouocantibus & lenientibus. Et sumat iustinũ aut lithon thrypton cum aqua raphani & similibus. Si uerò in causa fuerit lapis uesicæ æger eleuatus per pedes concutiatur, aut cum syringa immissa in uesica lapis à meatu uesicę amoueatur, aut cum digitis in anum positis similiter amoueatur donec urinet, postea attendatur ueræ curæ ipsius lapidis. Si uerò lapis fuerit in meatu uirgæ retentus ponatur uirga in aqua calida. Et cũ oleis lenientibus & dilatantibus ungatur & uersus extrema lapis exprimatur. Et impellendo urinam uiolenter tentet ipsius expulsionem. His autem non sufficientibus cum stilo habente extremitatem aliqualiter curuam extrahatur, quod est simile instrumẽto cum quo mundificantur aures, & his non sufficientibus incidatur meatus uirgæ, in quo continetur & extrahatur. Modus autem incidendi collum uesicæ pro extrahendo lapidem est satis notus. Si autem difficultatis causa fuerit ueruca aut caro cum mollificãtibus procedatur, & modus Auic. fortasse proderit, fortasse non, facta autẽ causa uentositatis curetur cura uentositatis, de qua in tympanite. Facta uerò propter dolorem ex læsione in meatu curatur cum administratione stupefacientium & iniectione, deinde præcipiatur ut se exprimat, & etiã comprimendo femur adiuuetur, & post illud administretur cura ulceris, aut cura æquationis urinæ acutæ cum cibis & potibus infrigidantibus, & quandoque injciantur facientia conglutinationem separantia inter acuitatem urinæ & nocumentum eius in meatu sensibili, sicut aqua albumen oui, difficultas autẽ sequens apostema membri uicini curatur cum phlebotomia & reliqua cura apostematum, & maximè cũ mollificantibus & compressione uesicæ. Testiculus autẽ eleuatus ad mirach trahitur deorsum cum mollificantibus quæ applicantur, & in quibus sedetur. Exiccatio uerò carnis glandosæ similiter curatur cum humectantibus. Si uerò in causa fuerit defectus uirtutis sensitiuæ aut motiuæ, & sequatur nocumẽtum principiorum, curetur cura paralypsis spasmi aut stuporis. Si uerò nocumentũ fuerit in uesica & lacerto exhibeatur theriaca & mithridatum, & ungatur cum oleo sambacino & oleo de lilio & de narciso, aut de croco, aut de balsamo. Et administretur emplastrum de folijs arborum & oleo rum dilectorum spiritibus animalibus sicut folia malorum, menta, ruta. Et misceantur cum eis medicinę expergefacientes sicut semẽ armel. & semen rutę montanæ, & emplastretur cum eis pecten, & si sequitur debilitatem expulsiuæ remoue discrasiam eius, quę est causa eius, & est secundum plurimum frigida & curatur cũ calidis moderate stipticis. Si uerò difficultas urinę sequatur nocumenta renum intendatur curę discrasiæ apostematis & oppilationis renum, & cũ hoc est necessarium administrare mollificãtia exterius & reliquis applicitis necessaria est administratio prouocantium urinam, nisi timeatur quod faciant descẽdere materiam plurimam. Si uerò difficultas sequatur nocumenta membrorum nobilium, sicut epatis & cęrebri, intendatur curæ suarum dispositionum secundum quod dictũ fuit in suis capitulis. Et cum hoc tentetur urinæ prouocatio omnibus ingenijs. Cura uera difficultatis sequentis percussionem aut casum patuit in expositione textus. Et ex his patet prima intẽtio habenda in cura difficultatis urinæ quæ est remotio causæ. Secunda uerò scilicet eductio urinæ perficitur modis infrasciptis. Primus, comprimendo uesicam, & hoc maximè ualet ubi est debilitas uirtutis sensitiuæ, motiuæ aut naturalis, & non est fortis oppilatio, sed fiat æqualiter aut cum gradatione incipiẽdo ex leui & procedendo ad fortem compressionem.

Secũdus modus, est cum immissione pediculi aut cimicis in foramine uirgæ. Et hoc maximè ualet ubi est sopita uirtus sensitiua. Tertius modus, imponendo in ano aliquod suppositorium, sicut apud Auic. suppositorium de sali taberzet, & ut credo est saccharum candi, prouocabit enim urinam, & soluet uentrem, hoc enim stimulando excitat uirtutem expulsiuam, sed non uideo cur etiã ex melle supposito aut aliquo proportionali non debeat sequi idem effectus. Colligantiam namq; habent magnam nerui, uenientes ad constituendum musculos ani cum neruo ueniẽtes ad constitutionem musculi coli uesicæ, quare excitatio unius est causa excitationis alterius. Quartus autẽ modus, est cum syringis, quarum quidã sunt ad injiciendum aliquid in uesicam, quidam ad extrahendũ qui in uesica continentur, quidam ad utrunq; simul deseruiunt. Syringa autem debet esse ad longitudinẽ palmi subtilis concaua in eius extremitate rotunda. In qua extremitate fit foramen omnino absque asperitate, & similiter in lateribus sint plura foramina ut si unum oppiletur alterum suppleat ad injiciendum & attrahendum secundum necessitatem. Extremitas autem remanens exterius debet esse latior & amplior cum rotunditate, ut per illam facile possint injci quæ injicienda sunt. Cum ergo uolumus mittere aliquid extremitati exteriori, appendimus aliquid sicut uesicam aut uaginam quam implemus liquore ipsam comprimendo, sicut cum comprimitur clystere injcitur contentum in illo ad concauum uesicæ. Et hoc est ad injiciendum, licet per foramen eius possit ægredi urina in uesica contenta. Quædam uerò est ad extrahendum, & est ut in concauitate eius fit aliquis globus rotundus ex spõgia, filtro uel aliquo his proportionali perfectæ obturans meatum in ea parte in qua continetur

continetur, & sit suspensus cum filo ferreo uel æneo, ut ad libitum possit per foramẽ intus pelli & extrahi, hoc ergo si trahitur uersus partem exteriorem, ne detur uacuum, educit quæ in uesica continentur, licet ea quę in uesica continentur, possint suggendo extrahi.

Aliqua uerò simul est ad injiciendum & ad impellendum. Et est ut habeatur cathatir cuius extremitas acuta & concaua adequatur extremitati syringæ remanẽti extra, & prius impleatur cathatir liquore injiciendo in uesica. Et extremitate sua acuta ponatur in concauum syringæ, iam existentis in uesica & impellatur liquor ad uesicam ne detur penetratio corporũ & econtra cum eodem potest extrahi, quod in uesica continetur ne detur uacuum, syringæ autem possunt ex multis fieri, scilicet ex ære, argento, stanno, ligno, corio debite præparato sicut charta, super qua scribitur. Et quãto ex materia magis leui aut flexibili cum debita firmitudine sunt præstantiores. Est ergo bonum ut diuersę sint apud te quibus possis uti secundũ exigentiam, & similiter diuersa cathatir. Modus autem imponendi syringam sine dolore aut cum minori dolore quantum est possibile, est ut æger sedeat super extremitate caudæ suę retro sustentatus, & eleuet genua aliquantulũ super inguina, quæ genua sint satis distantia inter se, deinde operator, uel æger ipse imponat syringam prius mollificata uirga & uesica in tina uel cum fomentis, unctionibus aut emplastris. Et imponat extremitatẽ syringæ iam inunctam cũ oleo aut unguento leni quod fortasse est melius paulatim quousq; peruenerit ad obstaculum, & tunc eleuet aut deprimat syringam, donec pertranseat illud cum omni facilitate ne excoriet quousq; perueniat ad concauum, & tunc potest aliquẽ liquorem injcere in uesicam aut extrahere contenta in ea secundum exigentiam modis iam dictis aut utrunque facere. His autẽ non sufficientibus ad prouocãdum urinam, opus est deuenire ad sectionem in collo uesicę, sicut fit in extractione lapidis, sed foramen sufficit paruum pro extrahenda urina. Tertia autem intẽtio, scilicet correctio accidentium perficitur secũdum ipsorum exigentiã.

Quarto uerò scilicet regimen sex rerum perficitur secundum exigentiam causæ difficultatis urinę & accidentium, sit tamen dieta tenuis ita ut abstineat quãtum est possibile à cibo & potu, & maximè à potu, & omnino caueat à stipticis & uiscosis, sed potius cibi sui sint subtiliantes, incidentes, abstergentes. Et caueat à potu aquę, imò sufficiat ipsi collutio oris cũ ea.

DE LAPIDE. Cap. CIIII.

CVm æger urinam sæpe fricat. Quamuis lapis in multis partibus corporis humani possit generari scilicet, In intestinis crassis, infrascentis. maximè in colo, ut uidi Ferrariæ anno. 1457. & erant quantitatis auellanæ magnæ & multum duri, emissi per anum à quadam muliere in multis uicibus numero circa. 50. cuius rei testis est excellens medicus Bartholomeus Falconetus, & in pulmone ut dicit Galenus, & ut uidi Verone, & sub lingua ut habeo à Zoar, & in poro fellis à Gentili, & in paucibus iuncturis & stomacho ut dicit Gilbertus. Et in inguinibus ut uidi Verone una cũ eximio medico magistro Benedicto de Leonibus. Vt plurimũ tamen generantur in renibus & uesica. Et nominatur hæc passio ab Hipp. lithiasis. 4. Aphoris, ab Hali abbate, calculus à quibusdam petra. Ab Auic. & Rasi lapis. Qui lapis in renibus uel uesica, de quo est hic sermo est ægritudo in numero, si in quãtum quid additum ultra partes membri, in quo continetur immediate & sensibiliter lędat operationes eius, & est multotiens causa oppilationis quæ est morbus in uia impediendo transitum urinæ & aliorum quæ per meatus urinales transire consueuerunt.

Species lapidis sumuntur hoc modo. Quidã enim sunt renales. Quidam uesicales. Et distinguuntur inter se magnitudine duritie, asperitate, colore. Nãgeniti in uesica sunt maiores, duriores, asperiores, tendẽtes in colorem album, uel fuscum. Sed renales tẽdunt in colorem rubeum. Horum autem diuersitates sumuntur ex materia agente & loco & tempore sicut dicetur quamuis in uesica reperiatur aliquando lapis facile comminuibilis.

Causæ de consyderatione medicorum sunt duplices, materialis, & efficiens. Formalem & finalem physicis relinquo, quæ tamen sunt satis notæ. Formalis enim est forma lapidis. Finalis uerò ut habeant esse, licet in quantum morbus finis fit nocere operationibus. Materia uerò lapidis quæ est eius causa coniuncta, est humiditas crassa & uiscosa de genere phlegmatis, sanguinis, aut saniei in hoc differens à materia arenularũ quæ licet sit crassa, non tamen est uiscosa, ideo facile comminuitur. Materia autem remotior est cibi & potus huius materiæ generationi proportionales sicut lac, caseus & propriè humidus. Item carnes crassæ, sicut auium, palustrium & magni corporis. Et caro camelina, hircina & caro uaccina, & quæ de siluestribus incrassant, & pisces crassi, & cibi frixi, panis uiscosus, crudus & azimus, similiter uinum crassum, & aquæ crassæ & quæcunq; merito sui, aut malitia artificij, aut ordinis, aut multitudinis, & similium sunt apta generationi chymorum crassorũ & uiscosorum.

Causa autem retentionis huiusmodi materiæ lapidis in renibus uel uesica, est debilitas expulsiuæ ipsorum, sequens malam complexionem aut apostema, aut ulcus, aut oppilatio prohibens exitum materiæ ab huiusmodi membris, & retinentur superfluitates crassæ residentes ex omni aquositate perueniente ad hæc membra. Et hæ causæ retentionis materiæ tenẽt se ex parte causæ materialis. Et fortasse fortitudo attractionis renum, sequens caliditatem superfluam facit ut cum aquositate aliq attrahantur materiæ crassę, quæ postea non expulsæ densantur in lapidem, antequam expellantur, & hæc caliditas respectu lapidis simul se tenet ex parte agentis & materiæ. Oppilatio autem de qua supra aliquando est coarctatoria superfluitate crassa retenta, aliquando attenuatoria à superflua frigiditate aut à compressione membri uicini sicut intestini, aut carnosa ab apostemate. Caliditas autem actiuæ concurrens ad generationem lapidis, quandoq; est inseparabilis, quia forte naturalis. Aliquando separabilis, quia forte accidit propter dolorem, aut propter acceptionem rei calefacientis. Sed quomodocunq; fit. uidetur Auicennæ, quod caliditas factiua lapidis sit egressa ab æqualitate per intensionem. Quod apud Serap. non est uerum uniuersaliter. Imò quandoque est caliditas illa temperata, aliquando

quando remissior temperata ut manifestat generatio lapidis in phlegmaticis, melancholicis & senioribus. Quapropter in generatiõe lapidis plus operatur crassities & uiscositas materiæ quam caliditatis intensio. Et hoc affirmat Rasis in continente dicens, quod ille in quo generatur lapis non potest esse frigidorum renum nisi raro, præterea lapis uesicæ in qua est pauca caliditas est crassior, & durior quã lapis renum, quãuis materia sit similis. Ex quibus infertur quod caliditas ualde superflua est causa, cur aliquãdo lapis sit minor & facilius comminuibilis superfluè exiccãdo humidum cõtinuatiuum partium, & fortè causa magnitudinis lapidis in uesica est loci amplitudo. Et ecõtra angustia loci est causa paruitatis eius in renibus. Et similiter causa duritiei in uesica potest esse lõga mora cum calore moderato, sicut econtra paucitas more lapidis in renibus cũ calore superfluo, potest esse causa cur lapis renum sit mollior, & facilius comminubilis. Et omnes istæ causæ lapidis reperiuntur in uesica, licet tamen ut dictum est sint ualde differentes in magnitudine, duritie, asperitate, propter causas dictas.

Causa autem cur lapis renum sit rubeus est rubedo renum, & fortè decoctio uiolenta & festina, & ille cui plurimum accidit lapis renũ est pinguis, & ille cui plurimum accidit lapis uesicæ est extenuatus. Primi fortè causa est oppilatio attenuatoria sequens pingue dinem. Secundi uerò causa est debilitas expulsiue in extenuato sequens paucitatem caloris innati, & senibus frequentius accidit lapis renum quam uesicæ, sed in infantibus aut sibi proximis est econtra. Et plurimum huiusmodi est inter infantiam & pubertatis initium, & illud ideo quoniam uirtus expulsiua in infantibus & adolescẽtibus est fortis, quare expellit à superioribus membris ad inferiora. In senibus uerò uirtutes renum ipsorum sunt debiles. Et iterum quoniam infantum & adolescentum humores sunt subtiliores, propterea penetrant in renibus ipsorum. Et senum humores sunt crassiores, quare nõ penetrant in renibus ipsorum. Et quod plurimum generatur lapis in infantibus est propter appetitum eorum & motũ ipsorum super repletionem, & quia potant lac, & propter constrictionem meatus uesicæ ipsorum. Et in senibus propter debilitatem digestionis eorum. Et propter hoc iudicauit Hippocrates, quod lapis in senibus nõ sanatur. Et omnis urina, in qua est humor plurimns, est dignior ut ex ea generetur lapis, & est illa in qua cum descendit ad fundum generatur sal, & est eius sal plurimus. Sal namque generatur ab aquositate, in qua est terreitas plurima, quã adussit caliditas. Et urina quidem infantum plus habet salis quam senum, non quoniã eius terreitas est plurima, imò quoniam caliditas in eis est plus, & terreitas eius est profundius adusta. Et propter hoc urinæ eorum sunt turbidę propter multitudinem permixtionis ipsorum, & propter raritatem corporum eorum, quare resoluitur ab eis plurimum aquositatis cũ resolutione occulta. Et dignior puerorum ut in eo generetur lapis est ille qui est siccæ naturæ secundum plurimum & caliditi stomachi, & non siccatur natura secundum plurimum, nisi propter attractionẽ humiditatum ad epar eius, deinde ad membra urinæ ipsius, & quando est illic caliditas, est causa efficiens præsens. Et ad summũ siccitas uentris facit urinam crassiorem & plurimam. Et in illo, in quo est sedimen arenosum non aggregatur lapis in uesica, quoniam materia non est coarctata. Et puellis & mulieribus raro accidit lapis in uesica, quoniam meatus uesicæ earum est breuior & latior, quam meatus uirorum & paucorum anfractuum, & in breui facilior est expulsio quam in longo. In ipsis etiam raro accidit lapis renum, uel quia meatus renũ sunt latiores, uel quia nõ habent caliditatem satis potentem ad condensandum humiditatem in lapidem, uel quia plurimum suarum superfluitatum per matricem purgant.

Primo ponẽtur signa generatiõis lapidis renũ, secũdo signa lapidis geniti, tertio signa eius cũ mouetur.

Primum signum generationis lapidis renum est quod urina post crassitiem cõuertitur ad tenuitatem propter retentionem turbidi. Et quanto urina post crassitiem, & cum multo sedimine fit uehementius clara & paucioris sediminis significat quod lapis est durior. Similiter retentio harenæ consuetæ egredi cum urina significat lapidis generationem. Signum autem ipsius iã geniti est dolor & grauitas in alchatim, & fortè difficultas urinæ, & propriè si lapis sit in ambobus renibus. Signa uerò motus eius est uehementia doloris & descensio eius doloris ex alchatim usq; ad inguina, & ad emunctoria cum iam peruenit lapis ad uesicam, & quandoque communicatur dolor didimis & testiculis, oportet enim quod dolor sit uehemens propter transitum eius per loca angusta sensibilia. Cum autem cecidit in uesicam sedatur dolor, & tandem postea mingitur & fortè sanguis cum eo.

Signa autem distinguẽtia inter dolorem colicum & renalem posita sunt superius in colica. Et inter cætera colicus crescit immediate post sumptum cibum, quia colon comprimitur, sed renalis fortè alleuiatur propter humectationẽ renum à uaporibus cibi, aut si fortè ambo immediate, post sumptum cibũ crescunt magis excrescit colicus quam renalis, licet in processu chylo cum fecibus descendente magis excrescat renalis. Et ex his patet concordia inter dicta autorũ quę uidentur contraria in hoc signo. Et tu attende reliqua signa distinctiua superius posita in colica cum in multis accidẽtibus hæ duę ægritudines conueniãt, scilicet in uomitu, uentris constrictione & reliquis & plerunque faciunt medicum dubium.

Signa uerò lapidis in uesica sunt hæc. Primum, quod laborans ex lapide in uesica frequẽter fricat uel scalpit uirgam suam & eam manu pertractat propter pruritum & dolorem existentem in ea ex communitate uirgæ ad uesicam. Et non solum in uirga, sed in radice eius & pectine fit pruritus, & dolor aliquis assiduus ex communitate uirgæ ad illas partes. Et quandoque propter dictam frictionem & manus pertractationem erigitur uirga. Deinde arescit, id est, deficit ab erectione, & fit eius mollificatio propriè. Hęc uerificantur in puero, non sic in iuuene, & minus in sene. Secundum, egressio urinæ cum difficultate & conamine, & hoc quia lapis oppilat foramẽ nõ complete, nam si oppilaret cõplete, tunc esset retentio urinæ, & est talis egressio urinæ cum dolore, cum uesica sit membrum sensibile facile patiens ex lapide. Tertium signum est exitus longaonis siue ani quandoq;. Cuius causa est duplex. Vna, est uehemens conatus ad mingendum & fortis expressio facta per lacertos uentris

uentris ad quã sequitur exitus ani. Secunda causa põt esse, quia lapis existens in uesica cũ magnus ẽ propter propinquitatẽ colli uesicę ad anum, cõprimit anũ unde anus egreditur. Non tamen hæc uniuersaliter uera sunt, ideo dicitur fortasse, id est, aliquando. Qui autẽ uolunt certificari an lapis sit in uesica ponãt digitum uel duos digitos longiores in anum prius uentre à fecibus mundato & coxis sursum eleuatis. Et si aderit lapis ipsum manifeste sentient & quantitatem eius discernent. Signa uerò futuri lapidis in renibus uel uesica sunt, quia si arenulæ quæ præcesserunt postea retentæ fuerunt rubeæ uel citrinæ, significant lapidem futurum in renibus. Si autem fuerint albæ significant ipsum futurum in uesica. Licet quandoque urina arenosa significet lapidem in uesica. Nam si fuerint arenulæ rubeæ uel citrinæ significant ipsum ex renibus descendisse. Si uerò albæ uel cinertiæ significãt ipsum in uesica congestum cum alijs signis, de quibus supra, unde Hip. quibus arena & alba sedimina substant his uesica lithiasim habet.

Prognostica. Primum de habentibus lapidẽ sunt quidam qui sunt paratissimi generandi lapidem & mingendi eum, & quando aggregatur & mingitur cum urina aduenit sicut colica. Et spatium, hoc est inter mensem, usque ad annum, & hoc maximè uerificatur de lapide renum. Secundum. Lapis renum & uesicæ sunt de his quæ hæriditantur. Tertium. Val de difficilior ad curandum est secundum plurimum lapis uesicæ quam renum, licet lapis renum quãdoq; ducat ad mortem, tum prohibendo urinã, tum apostemando. Quartum. Nephretici & circa uesicã dolores laboriose sanantur in senibus, sexta aphorismorum. Quintum. Lapis uesicæ cum perficitur secundum plurimum nõ sanatur, nisi cum sectione in qua tamen est timor.

Cum æger uirgam sæpe fricat, & manu tractat, ipsa quoque frequenter erigitur & subtiliatur, & urina difficulter & cum dolore egreditur, in qua ægritudine fortasse, & longaon exit, lapis in uesica esse significatur.

Si autem æger cum difficultate mingendo sentit uehementem dolorem in renibus, emunctorijs & nauseam, & uentris constrictionẽ in renibus lapis esse monstratur.

Hoc capitulum duas habet partes principales. In prima docet cognoscere an lapis sit in renibus uel uesica. In secunda ponit curam. In secundo ibi. Lapidi uerò qui. Prima iterum in duas. In prima ponit signa lapidis in uesica. In secunda lapidis renum, secunda ibi. Si autem æger. In prima ponit tria signa lapidis in uesica superius posita & declarata. Si autem in hac parte. Ponit signa lapidis renum. Primum, quod si æger cum difficultate mingendi, id est, aliquali impedimento, imò aliquando tanto, ut nullo pacto possit mingere habuerit uehementem dolorem in renibus & in emunctorijs, id est, ubi pori uritides terminantur ad uesicam, & habuerit nauseã & uentris constrictionem in renibus lapis esse monstratur, hæc autem signa & alia superius sufficiẽter fuerũt declarata.

Lapidi uero qui est in uesica confectio hæc utilis existit, & est optima ad frangendum lapidem, etiam cum fuerit uetustus. Ego quoque iam fregi cum eo magnum lapidem in minori spatio quam. 40. dierum. Recipe, carpobalsami, semi. raphani, dauci, olusatri, sem. corticum radicis, oppopanaci, corticum radicis capparis, amygdalarum amararum, dannochochiæ, schinanthi, ciperi, spicæ indæ, cassiæ ligneæ, sacolocondrion, harmel, gentiane, aristolochiæ rotund. asari, cordumeni, ammoniaci, sagapeni, bdellij, piperis, acori, omnium ana. partes æquales, gumme dissolute, sufficienti balsamo malaxentur, & ex eis aliæ species conspergantur ex quibus informẽtur pilulæ & sumatur ex eis in die drach. 1. cum apozemate de seminibus.

Quandoque septima pars. 1. drach. de cinere scorpionum cum eis datur.

Cinis uero de scorpionibus hoc modo fit. Scorpiones sumantur & in ollam nouam positi os habentem oppilatum super laterculum in furno mittantur in quo non sit nimius calor, neque uehemens, & sint in eo. 6. horarum spacio, deinde extracti puluerizentur & reponantur.

In parte præsenti curat lapidẽ. Et primo qui est in uesica, secundo qui est in renibus, tertio qui est in uirga, secunda ibi. Cum autẽ in renibus lapis fuerit. tertia ibi. Si autem lapis ceciderit. In prima parte dicit, quod lapidi existenti in uesica, curatio ista utilis & optima existit, frangit enim lapidem in spatio minori. 40. dierum. Cuius confectio est ista. ℞. carpobalsami, id est, fructus balsami, sem. raphani. dauci, olusatri, id est, seminis macedonici, corticum radicũ, oppopanicis, corticum radicum capparis, amygdalarum amararũ, dannocochiæ, id est, saxifragię, schinanthi, ciperi, spicæ indæ, cassiæ ligneæ, saccolocondrion, id est, scolopendriæ, gentianæ, aristoloch. rot. asari. cordumeni, id est, charui agrestis, ammoniaci, sagapeni, bdelij, piperis, acori, omnium partes æquales, gumme, in sufficienti balsamo, id est, oleo balsami dissolute malaxentur, & ex eis aliæ species conficiantur, ex

tur, ex quibus informantur pilulæ, & sumatur ex eis in die, ʒ.1. cum apozemate de seminibus, de quo supra. Et quandoq; sexta pars. ʒ.1. de cinere scorpionum cum his addatur. Cinis uerò de scorpionibus fit hoc modo, scorpiones mittantur in ollam nouam quæ bene oppilata ponatur in furno super latere, in quo non sit uehemens calor per spacium sex horarũ, deinde extracti puluerizentur & reponantur, scilicet in uase uitreo, in quo bene reseruentur, hæ enim medicinæ omnes sunt calidæ & siccæ præter scorpiones qui sunt frigidi secundum plurimũ, & habent omnes singularem proprietatem in cõminuendo lapidem.

Æger uerò nutriatur ex aqua ciceris & calagiæ & mutagenat, & abstineat à lacte & caseo & ab alijs nutrientibus crassis & ingrediatur tinam, ubi sit aqua, in qua cocta sint folia caulium & sulla & berengesiph, & mentastrum, & fimus columbinus, & medulla croci hortulani.

Hic ponit dietam conuenientem contra lapidem, est enim subtiliatiua & abstersiua, & incisiua, & prouocatiua sicut aqua decoct. ciceris, calagię, & mutagenat de quibus supra, abstineat à lactæ & caseo, & ab alijs cibis crassis.

Ingrediatur tinam. Hic ponit tertium remedium dicens, quod æger ingrediatur tinam, id est semicupium, in qua sit aqua decoct. foliorum caulium, sullę id est, iuæ siue arteticæ. Berẽgesiph, id est, abrotani, sed pro eo potest accipi serapinum, mentrastrum & fimus columbinus, medulla, sem. croci hortulani, id est, carthami, hoc semicupium est ad comminuendũ lapidem.

Femur etiam sæpe inungatur ex oleo scorpionis, & immittatur uirgæ, quod, Rec. aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, cortic. radic. capparis ana. unc. 1. hæc omnia in lib. 1. olei de amygdalis amaris posita ad solem per hebdomadam unam dimittantur & colentur. Et pro unaquaque lib. de eo adiungantur ei scorpiones. 10 & totum in uas, cuius os oppilatum fuerit, missum ad solem per duas septimanas moretur, deinde colatum reponatur, est enim optimum & mirabile, de quo guttatim quotidie in uirga mittẽdum est, postquam æger egreditur de tina. Quod si lapis magnus fuerit, non inuenitur aliud remedium, nisi ut cum incisione extrahatur. De hoc tamẽ loqui, huius nostri libri modum excedit.

Hoc est quartum remedium, & est quod post extum à balneo ungatur femur cum oleo de scorpionibus, & ex eo etiam in uirga distilletur. Cuius olei est hæc descriptio. ℞. aristol. rosarum, gentianæ, cyperi, corticum radicum capparis, ana. ʒ.1. hæc omnia in ℔.1. olei de amig. amar. posita ad solem per hebdomadam unam dimittantur & colentur & exprimantur. Et pro unaquaq; ℔. ex eo adiungantur scorpiones, 10. & totum in uas cuius os sit oppilatũ, missum ad solem per duas hebdomadas moretur, deinde coletur & reponatur. Est enim optimum & mirabile, de quo quotidie per uirgam guttatim fundendum est, postquam æger de tina egreditur, sic enim præcedente mollificatione per balneum melius comminuetur.

Vltimum remedium si lapis fuerit ingens his remedijs non sufficientibus fiat sectio in collo uesicæ secundum quod dicetur & extrahatur, loqui tamen de modo sectionis metas huius libri transcendit.

Cum autem in renibus fuerit lapis æger frequenter ingrediatur balneum. Et renes & ilia ex oleis inungantur. Et ea quæ calefaciunt locum desuper, cum panno ponantur, ut sunt ea quæ nominauimus. In potu quoque sumantur ea quæ lapidem frangunt.

Hic curat lapidem renum tribus auxilijs. Primũ quod frequenter tinam ingrediatur, de qua supra, & si cum ea ponentur aliqua mollificãtia esset præstantior. Secundum quod renes & ilia ex oleis ungantur & desuper ponantur ea quæ locum calefaciunt, ut sunt ea quæ dicta sunt in lapide uesicæ. Tertio sumat ea quæ lapidem frangunt, de quibus supra.

Si autem lapis ceciderit & in uirga obstaculum fecerit, aqua calida ab alto distillando ei super fundatur, donec rubere uideatur, deinde oleum tepidum, guttatim super inijciatur & fricetur. Et si necesse fuerit fugatur, et ex hoc mouebitur lapis et exhibit. Sed si magnus & angulosus fuerit, necesse est ut uirga inferius incidatur & extrahatur.

Hic curat lapidem in uirga retentum duobus auxilijs. Primum est casus aquæ calidę ex alto, & postea inunctio cum oleo tepido exprimendo lapidem uersus extra. Secundum auxilium est, quod his nõ sufficiẽtibus uirga inferius scindatur & extrahatur lapis.

Cura lapidis renum & uesicæ habet duplex regimen. Primum est præseruatiuum, reliquum curatiuum. Regimen præseruatiuum duas habet intentiones. Prima est prohibitio generationis materiæ lapidis maximè complenda regimine sex rerum non naturalium. Secunda est ipsius materiæ iam genitæ euacuatio. Regimen autem sex rerum non naturalium prohibens generationem materię lapidis est, ut panis sit ex optima farina frumenti non omnino à furfure depurata, cõuenienter salitus & coctus. Et uinum sit album

album aut medij coloris, clarum, subtilis substantię, pauciferum aut mediocris uinositatis, limphandum secundum exigentiam cõplexionis temporis & consuetudinis, & aqua sit subtilis, lenis, clara habens 18. conditiones laudabiles, de quibus secunda primi, & carnes sint generatiuę sanguinis subtilis, sicut aues bene cõditionate, hœdi, uituli lactentis, castrati annualis agni, crassi, uitentur pisces, nisi quidam sicut temali, lutij parui. Item pisces parui, petrosi, & similes ex maritimis auratæ rubi & similes. Vitentur lac & caseus & lacticinia omnia, ius cicerum conuenit & ius caulium & rapæ debite coctæ. Et ex herbis bauciæ recentes, apium, fœniculum, petroselinum, endiuia, cichorea, aspargi, ex leguminibus chist hordei, & ius cicerum. Ex fructibus ficus humidæ, & siccę amygdalæ uua alba, oua conueniunt modo sint mollia non per decoctionem indurata, & utatur ferculis & brodijs, & omnibus hijs quæ uentrem leniunt, propterea magis conueniunt elixa quam assa aut frixa. Vitetur tamẽ in regimine præseruatiuo nimius usus diureticorum, præcipitant enim materias ad instrumenta urinæ. Vitentur fercula ex pasta & sal immundum, & in summa sit intentio ad generandum sanguinem subtilem nõ autem humores crassos aut uiscosos, & ad leniendum uentrem, & non multum ad prouocandum, & procuretur ut fiant bonæ digestiones, & ut superflua per regiones proprias euacuentur. Propterea sit aliqualiter parcus in cibo & potu, & surgat a mensa cum reliquijs famis, & non multiplicet cibaria in mensæ una, & non comedat nisi digestione celebrata, et potus sit cibo proportionatus, nec gerat uestimenta stricta circa dorsum. Et exercitetur animo & corpore tempore debito, & nõ coẽat nisi natura exigente.

Sub secunda intentione quę est materię iã genitę, euacuatio comprehenditur prohibitio generationis lapidis. Et prohibitio augmenti ipsius iã geniti. Nec nõ ipsius iam geniti eductio antequã magnificetur. Et ad cõplendum omnia hęc sunt duę medicinę laudatę ab autoribus & mihi expertæ.

Prima est, Recipe. florum cassiæ ʒ.10. cum aqua scolopendrię scilicet distillatio, aut decoctione trahatur cassia, & fiat potio quam accipiat semel in mense, aut etiam pluries si expedierit. Secunda medicina est aqua mellis secundum descriptionem Mesue, de qua debite calida accipiat quatuor diebus continuis, quatuor uncias pro uice in aurora iam præcedentis cœne digestiõe celebrata. Æger potest unam istarum medicinarum accipere in principio mensis, reliquam in medio mẽsis, & si ante potum aquæ mellis acciperet decẽ amygalas amaras, singula die quas bene masticet, & post eas immediatæ biberet aquam iam dictam res esset efficacior. Et si patiens esset renum calidorum, sumat cassiam prædictam cum decoctione seminum communium frigidorum, liquiritiæ & granorum alchechengi, & proprie tempore calido. Item cum aqua mellis, quãdo decoquitur bulliant grana alchechengi. Et postea cum ipsa colata trahatur lac unciam semis seminum communiũ frigidorum, & hæc sufficiant pro complenda hac intentione. Si tamen patiens esset ficci uentris potest suprascriptę cassiæ addi, drachmã unam, benedictæ simplicis aut tantundem electuarij indi.

Regimen uero curatiuum, tres habet intẽtiones. Prima, lapidem cõminuit & ipsum educit cõminutum aut non cõminutum. Secunda, corrigit accidentia. Tertia, ordinat debitum regimen sex rerum. Medicinarum aũt perficientium primam intentionem, quædam sunt simplices, quędam compositæ. Et simplices, sunt triplices quædam cõminuunt a cõplexione, quædam a proprietate, quędam utroque modo.

Comminuentium autem a complexione quædam sunt debiles tantum in lapidem renum imprimentes, quales sunt medicinæ amaræ absterſiuæ aut fortis incisionis sicut oxymel, aut acetum, betonica, penthaphylon, capill. ueneris, grana solis, saxiphragia, folia fraxini, radix scolopẽdrię quarum impressio non est nisi in lapide renum, pertrãseuntia autem usque ad lapidem uesicę, sunt cicer nigrum, aqua eius radix costi, bdellium, radix sidę, allia, tribuli, apium montanum, calamentum, pulegium, cucumer asininum, radix balsami & partes eius, semen raphani, & aqua radicum eius, scordeõ, præputia uitis albæ, ruta agrestis, baurach, piper puluerizatum, ex quo factus est trochiscus, daucus cum aqua fistici, facit descẽdere lapidem, uitrum adustum, & sang. hirci secundum artẽ collectus & reseruatus in trochiscis, de quibus in hora doloris detur unus cum uini aceto, aut aqua apij montani a proprietate autem comminuentia sunt puluis scorpionum & oleum eius & solatrum hortulanum, & lapis spongiæ & iudaicus & cinis leporis decolati, lumbrici terrestres exiccati, cinis epatis asini in lapide renum & gramen, quidam comminuunt utroque modo sicut uitrum album & clarum puluerizatum, cinis corticũ ouorum scarabei. Et semen genestæ quod frangit & educit & prohibet generari, & auis parua uocata cauda tremula & græce troglodytes in cuius alis sunt pennæ aureæ, & super cauda sunt puncta alba & francigenæ uocant fasunegi, hæc adusta & cinis eius cum aqua mellis extrahit lapidem. Item fimus columbinus. Modus autem componendi has medicinas est ut fiat una medicina composita habens conditiones oportunas in hac intentione est ut misceanẽ adinuicẽ medicinæ habentes uirtutem comminuendi ex dictis. Et quædam iuuantes ad penetrandum quæ etiam comminuant, sicut piper, cinnamomum, calamenthum. Et quædam prouocantes extrahentes superfluitates crassas, sicut radix, rubeæ, fœnugrecum, daucus, fu, meu, assarum, ameos, cheisim, sesilis, semen agni casti, schinanthum, & cordumeni, & cantharides, in hoc sunt potissime imprimentes etiam in lapidem, sed administrentur cum cautela, ut non ulcerent uirgam, unde in una potione non fit ad plus, nisi una, cuius caput & alæ sint abscissæ. Quædam sint alteratiuæ & frangentes caliditatem aliarum sicut solatrum.

Aliæ sint retardantes & detinentes medicinas in loco donec compleant suas operationes, & hoc faciunt cum uiscositate quadam, sicut species gummi. Aliæ sint confortantes sua aromaticitate, sicut spica, cassia lignea. Alia confortent stipticitate moderata, ut radix rubi, uirga pastoris, aliæ sunt sedantes dolorem cum proprietate, sicut nuces auellanę quæ etiam retardant medicinas in loco, & quadã anodinitatę, sicut habentes caliditatem primi gradus, & proprie

cum humiditate, & quędam ſtupefaciendo. Et ex his ita artificialiter mixtis fiet una medicina cōpoſita habens uirtutes opportunas in hac intentione, & natura ſagax diſcerner inter eas. Et eas ad diuerſas operationes prout expediet ordinabit, ſed oportet ut hæc medicina compoſita non ſit fermentata. Et ſi uolueris uerificare receptas inuenies iuſtinum, litonh thrypton, & reliqua ab autoribus compoſita habere plures ex his uirtutibus hic numeratis. Nullum .n. ſimplex debet poni in aliqua medicina cōpoſita, quod non habeat aliquam ſpecialem utilitatem contra dipoſitionem, contra quam ordinata eſt compoſita. Et iſtæ medicinæ quandoque ſumuntur, quandoq; applicantur in unctionibus, emplaſtris, fomentis ſemicupijs, quandoque in ueſicam inijciantur, & ualet hic modus in utoq; lapide.

Secundus modus, eſt cum inciſione, & extractione lapidis ſi primus non ſuffecerit, qui in lapide renū eſt incōueniens & mortalis, ſed in lapide ueſicæ poſſibilis, licet timoroſus propter mēbri nobilitatē ex cuius ſectione ſequiſ aliquando dolor fortis, ſpaſmus, ſyncopis, apoſtema, et aliquando mors. Et quādoq; uulnus illud uertitur in fiſtulā, ex quo urina cōtinue fluit. Caueant ergo ut non niſi magna neceſſitate cogente ſecent. Sicut quando adeſſet dolor fortis, aut retentio urinæ, aut ſimilia accidentia ſuſpitionem mortis facientia, & non ſecent niſi in forti & conſtante, et prēeuacuato, & cū cautela ab errore, & ſi tales nō ſint dimittant ſectionem, & properent ad tollendum accidentia, tunc prēſentia meliori modo poſſibili, tranſponant ergo lapidem, & ſimiliter ſanguis ex punctura lapidis defluxum ad orificium colli ueſicæ, ut urina libere effundatur, fit aūt hęc trāſpoſitio tripliciter, ſicut dictum fuit in cap. prēcedenti.

Tranſponitur autem lapis renum, primo mouendo ipſum inferius motu forti ſaltando de gradu in gradum per aliquam ſcalam. Item anhelitus retentione ac compreſſione & fricatione renum & aliorum trahendo inferius. Item cum uentoſa paulatim mutata a renibus ad inferiora, & ex illis ſunt clamores & clyſteria calefacientia & humectantia, & inferiorum calefactio cum fomentis & emplaſtris, hæc enim trahunt lapidem renum uſque ad ueſicam paulatim, & quandoque extra de ueſica per uirgam expellitur, aut per uuluam mulieris, quod ſi forte non poſſet trahi inferius & retentus urinam impediret, aut aliter multum noceret, trahatur ſuperius, aut uomitu uiolento, aut cum uentoſa ſupra renes poſita. Inciſionis aūt modus cum deliberata fuerit fit obſeruatis cañ. infraſcriptis.

Primus quod incidendus ſit puer conſtantis uirtutis, bonæ complexionis & habitudinis, & ſit prēeuacuatus, & inteſtina lenita, cui ordinetur dieta tenuis ſine uino, carnibus, & ouis cū pauco potu quæ ſic obſeruetur uſque ad quartū diem, & eligatur tempus temperatum, dies clara & locus conueniens. Secundus quod inſtrumenta ſint parata, ſcilicet pilum, inſtrumenta curua ad extrahendnm lapidem poſt ſectionem faſcie, medicinæ appropriatæ in conſtrictione ſang.

Tertius canō, q̄d æger iaceat ſupinus cruribus retractis & dilatatis, & detētus ſit a circunſtantibus firmiter, & chirurgus imponat indicē in anū pueri uel puellę uirginis, uel in uuluam deuirginatę donec per ueniat ad lapidem. Et cum peruenerit ipſum ad collū ueſicæ trahat, & teneat firmiter impellendo ſemper uerſus collum, & tunc ſignet attramento ubi inciſionem facturus eſt: Fiatq; in collo ueſicæ inter anum & burſam teſticulorum, & non in fundo ueſicæ, & fiat ſectio ſuper lapide, ita ut acuties pili ueniat ad lapidē, & ſit tanta ut lapis poſſit extrahi, nam quāto minor eſt ſectio, modo lapis poſſit extrahi tanto eſt melior, deinde extrahat illum cum inſtrumento curuo cum quanta facilitate & uelocitate poteſt. Deinde ponat ſtupam, uel cottum infuſum in album. oui cum uitello mixtis cum puluere conſtringente ſangui. & non moueat ipſum uſq; in tertium diē, niſi aliquādo accidens cogat ad mutationem, & tandem cura propria uulnerati conſolidetur, & ſuccurratur accidentibus, ſuperueniētib .ſ. dolori apoſtemati, ſan. cōgelationi & reliquis ſecundum quod oportet. Si aūt lapis peruenerit ad cannale uirgæ ſuccurratur, ſecundum q̄d dictum fuit in expoſitione textus. Et quotidie antequam mutetur, mingat ut urina egrediatur per foramen naturale, & non per ſectionem. Secunda autem intentio, ſcilicet correctio accidentium perficiatur ſecundum ipſorum exigētiam, dolor ergo ſi fortis eſt, oportet ſedare ante ſectionem cum epithimatibus, emplaſtris, unctionibus, & ſemicupijs, & cum clyſteribus ex anodinis, & ſi expediat cum ſtupefaciētibus bibitis, ſicut philonio, theriaca noua, quæ cum hoc quod ſtupefaciunt, etiam uentoſitatē reſoluunt, quę aliquando eſt cauſa doloris & prouocant urinā, & ſunt quę ante inciſionem ſtupefaciunt locum cum opiatis ſumptis cum uino. Et quandoque cum unctionibus applicitis parti incidendæ & circunſtantibus. Sedatio nāque doloris a futuro apoſtemate liberat, & forte a morte, & ad prohibendū apoſtema bonum eſt ut partes circunſtātes liniantur cum aliq; repercuſſiuo, et phlebotomia & dieta tenuis ad hoc prēſeruāt. Si uero ex lapide retineatur urina propter opilationē in renibus, poris uritidibus, aut collo ueſicæ, aut meatu uirgæ tentetur eius eductio, aut tranſpoſitio q̄; citius eſt poſſibile, quæ res qualiter debeat perfici patet ex ſupraſcriptis. Si uero ſequatur excoriatis aut ulcus in inſtrumētis urinæ ſuccuratur ſecundum q̄ docetur in ſequentibus cap.

Regimen aūt ſex rerū iuxta tertiā intentonem ordinetur, ſicut dictum fuit in regimine præſeruatiuo, ſed in hoc regimine curatiuo opus eſt cibis magis abſtergentibus, incidētibus, & ſubtiliātibus, & ꝓuocantibus. Et tēpore operationū fortium, ſicut eſt ſectio, dieta debet eſſe tenuis ſine uino, ſine carnibus, & ouis uſq; ad quartū diē, uel q̄uſq; ſumus ſecuri ab apoſtemate, & alijs ſeuis accidentibus.

Sequuntur medicinæ compoſitæ. Medicamen ſublime & expertum ad lapidem renum, ſecundum Serapionem. Recipe ſeminis batecæ excorticati, milij ſolis, uitri aduſti, dauci, ana terantur & cribellentur, & dētur de eo drach. tres cum aqua decoc. ciceris nigri. Aliud ſecundum eum ad lapidem ueſicæ. Recipe condiſi drachmam unam, fimi columbini. ʒ. 1. s. terantur & detur omni mane cum aqua raphani. Aliud conſtātini. Rec. ſem. batecarum, citruli, cucumeris excorticatorū ana. ʒ. s. ſem. raphani, & apij & rapę ſylueſtris, et dauci, et petroſelini aā drachmas 2. ſem.

ſeminis fœniculi ʒ. 3. granorum nere, id eſt, cereſorum ſylueſtrium ʒ. 4. ſtercoris uaccæ paſcentis inuoluti cum oleo ſambacino. ʒ. 5. terātur & cribellentur & detur de eo pondus. ʒ. 3. cum aqua apij et raphani. Ad lapidem uero puerorum ſufficit balneum ex rebus mollificantibus & frangentibus lapidem cum ſumptione rerum frangentium lapidem magis facilium. Rufus, inquit, plurima balneatio in thermis ſulphureis frangit lapidem, ſimiliter ſi infundatur in eis pannus & calidus applicetur loco lapidis operatur ad exitum eius. Galenus autem teſtificatur quod puluis leporis cōbuſti exhibitus aliquod diebus quātitate duarum drach. cum aqua calida frangit lapidē renum & ueſicæ, & ſang. hircinus præparatus ſecundum artem exhibitus quātitate duorum aureorum eſt fortis in hoc caſu. Et modus præparationis eſt ut eligatur hircus quatuor annorum, aut circa rubeus, & nutriatur per menſem herbis, & granis proprijs in hoc cap. & iuguletur de menſe Auguſti, & extrahatur ſanguis cuius primus abijciatur, & poſtremus, medius reſeruetur, & exiccetur ad ſolē diuiſus in fruſta, quantitate duorum aureorum, & exhibeantur cum uino potenti aliqualiter acetoſo, aut cum aqua ciceris, aut raphani duo aur. pro uice aliquibus diebus, uocatur enim manus Dei ob excellētem eius uirtutem, & apud Auicennam nigella aliquod diebus adminiſtrata cum aqua mellis frangit utrunque. Sed Gerardus. Recipe cretę marinæ, milij ſolis ana ʒ. unam ſemis, ſang. hircini prēparati ſecundum artem drachmas duas, lapidis ſpongiæ, lapidis iudaici ana ʒ. s. ſem. melonis. ℥. 1. aquæ ſaxiphragiæ. ℥. s. panis ſacch. ℔. 1. fiat electuarium.

Aliud eiuſdem. Recipe corrigiolæ, unciam ſemis, cicerum rub. quart. ſemis, ſeminis melonis, unciam ſemis, bulliant in tribus libris aquæ ad conſumptionem tertiæ partis, coletur & cum modico ſaccharo adminiſtretur mirabiliter ualet & expellit arenulas. Item ualet ſuccus limonum, & quaſdam alias medicinas deſcribit quas lege ab eo, & dicit quod pro frangendo lapidem bonum eſt præmittere mollificatiua, ſicut ſemicupia & emplaſtra mollificantia, mixta tamen cum aliquibus fortibus in hoc capitulo, deinde exhibere fortia ex iam dictis. Et ex fortibus eſt iuſtinum lithon thrypton, electuarium ducis & ſimilia, et frāgunt utrūq; ladidē, difficilius. n. eſt frangere lapidē ueſicæ q̄ renum, q̄. n. frangit lapidē ueſicæ, frangit lapidem renum, ſed non econtra.

DE APOSTEMATE QVOD FIT IN renibus uel ueſica. Cap. CV.

QVid ſit apoſtema renum et ueſicæ, ex ſpedictis poteſt eſſe manifeſtum. Apoſtemata renum & ueſicæ diuerſificantur. Aut ex parte materię apoſtematis. Et ſecundum hoc quædā fūt ex materia calida eſſentialiter ſanguinea, uel cholerica, magis tamen fiunt ex ſang. groſſo, uel ſubtili cholerico, quam ex cholera, quædam ex materia frigida phlegmatica, uel melancholia, ſecundum plurimum tamen ex materia mixta, & quæ ſunt melancholica quandoque ſunt talia incipiendo, quandoque permutando ſiue ſint melancholica aduſta, ſiue non aduſta.

Secundo diuerſificātur ex parte locorum in quibus fit apoſtema. Nam aliquando fit in utroque renum. Quandoque in uno eorū dexto uel ſiniſtro. Et q̄nq; ſunt magna occupātia totū corpus renis. Quandoq; parua, & tunc uel ſunt in latere concauitatis, in qua colaē urina, uel in latere gibboſitatis apud pāniculum, uel in pāniculo, uel ante eos, uel ſunt in parte terminata ad dorſum, uel ſunt in parte terminata ad emunctoriū. i. porum uritidē, uel in parte meatus ſuperioris uerſus uenas emulgentes.

Similiter apoſtemata ueſicæ diuerſificantur ex parte materiæ, aut ex parte locorū. Sed ex parte materiæ eſt contrarietas inter Auic. & Raſim in libro diuiſionum. Vult enim Auic. raro fieri apoſtema calidum in ueſica, quoniam apoſtema calidum eſt morbus diſſimilis complexioni ueſicæ quę eſt frigida, unde ſi fiat in ea apoſtema calidum non erit niſi a forti cauſa. Raſis uero in libro diuiſionum in hoc capitulo dicit, quod plurimum apoſtematis quod accidit in ueſica eſt apoſtema calidum. Et eius ratio eſt quia ueſica eſt membrum denſum, in cuius ſubſtantiam difficulter penetrat humor frigidus, dicendum ut tollatur contrarietas quod apoſtema in ueſica quandoque generatur per uiā paulatim factę cōgeſtionis, q̄; doque per uiam defluxus. Si primo modo tunc apoſtema ueſicę ſemper eſt frigidum, quia nutrimentum eius & etiam ſuperfluitas nutrimenti, ex quibus apoſtema paulatim congeritur ſunt frigidę. Si uero apoſtema fiat per uiam defluxus, aut cauſa defluxus eſt intrinſeca corporea, & tunc apoſtema ſecundum plurimum eſt frigidum, licet aliquando ſit calidum quia in cauſa eſt dominium humorum calidorum, aut forte lapis nocens ueſicæ. Si uero cauſa defluxus fuerit primitiua, ſicut percuſſio, caſus, aut offenſio ueſicę, tunc apoſtema ſecundum plurimum eſt calidum, cum cauſa attractionis materię ad ueſicā fit dolor ſequens cauſam primitiuam, qui ſecundū plurimum eſt cauſa attractionis humorum calid. & propriе ſang. Et hoc eſt quod uoluit dicere Auicenna, cum dixit in ueſica nō fieri apoſtema calidum ut plurimum, non enim fit niſi a forti cauſa. Raſis uero uoluit apoſtema ex cauſis fortibus iam dictis eſſe ſecundum plurimum calidum. Quapropter ſunt concordes. Aliquando apoſtema diuerſificatur ſecundum locum. Nam quandoq; apoſtema eſt in parte ueſicæ terminata ad collum, uel in collo ipſo, quandoq; eſt in parte ueſicæ terminata ad poros uritides. Quandoque eſt in parte ſuperiori uerſus uentrem. Quandoque in parte inferiori uerſus dorſum, quandoque in tota ueſica uel plurimo eius.

Cauſę apoſtematum renum & ueſicę ſunt humores, de quibus ſupra, actu ingreſſi horum membrorū ſubſtantiam. Licet non ſit longinquum a uero quod aqua, aut uētoſitas, aut alius humor exiſtēs in cōcauitate renis, aut ueſicę extendens latera faciet apoſtema abſque quod ingrediatur membri ſubſtantiam, ut bene ſenſit Auicenna tertia quarti cap. de apoſtematibus uentoſis, & humiditates ſecundæ & ſuperflua reſecata in tertia aut quarta digeſtione ſunt aliquando cauſa coniuncta apoſtematis paulatim congeſti, cauſæ antecedentes ſunt humores ſuperflui in quanto aut in quali exiſtentes in uenis. Item mala complexio totius aut partis his mēbris communicantis.

tertio debilitas renum & uesicę, & eorum dolor, causa & oppilatio. quarto, latitudo uiarum per quas defluit materia ad hæc membra apostemanda. Item retentio urinæ extendens renes aut uesicam, causæ primitiuæ sunt indebitum regimen sex rerum. Item causę extraneæ, sicut casus, percussio offensio, balneum, strictura lumbaris & similia. Apostemata renum & uesicę terminantur tribus modis. Quandoque enim resoluuntur et est optima terminatio, quandoque indurantur resolutis partibus subtilibus, quandoque suppurantur, & post suppurationem rumpuntur & sanies expellitur per uesicam & uirgam, quandoque expellitur ad intestina per uias ocultas, aut per uenas emulgẽtes ad chylim, et ex chyli ad epar, et tandẽ ad intestina per uenas meseraicas. Et hæc est deterior terminatio quam per uias urinæ. Tertio aliquando fit ruptio ad uentrem. Et materia colligitur in concauitate uentris inferioris, & indiget perforatione. Et hęc est pessima omnium nisi forte illa cum qua fieret horum membrorum putrefactio. Aliquando non erũpuntur imò remanent in eis, & hæc etiam curantur cum apertione.

Signa. Primo, ponentur signa apostematis renum. Secundo, uesicæ. Signa apostematis renum sunt dolor, & grauitas in alchatim, & maxime cum iacet æger cum uẽtre deorsum, & fit frequens mictus propter debilitatem renis & stimulationem a materia apostemante sed hoc accidens magis est in apostemate uesicæ nisi propter apostema urina retineatur. Et si est in rene dextro maxime sentitur dolor & grauitas, quando iacet super latere sinistro. Et econtra si est in sinistro quando iacet super latere dextro. Et si est in utroque secundum utrunque situm magnificatur dolor & grauitas renis oppositi. Item si apostema est in rene dextro, dolor ascendit maxime quando est in parte superiori usq; ad epar. Et si in sinistro dolor descendit usq; ad uesicã & uirgam, imò etiam in utroque quando est in parte inferiori renis. Et cum dolor est apud panniculum & suspẽsorium magnificatur dolor & fit fortis, & prohibet erectionem tussim, & sternutationem, & difficile est sibi inuenire situm in quo quiescat nisi forte cũ̃do apostema esset confirmatum priuans membrum sensu. Et quando resupinatur dolor est leuior quam in alio situ. Quando autem apostema est in carnositate dolor est leuis ut uix sentiatur & secundum omnem situm. Cognoscitur autem quod sit calidum ex febre cõtinua quæ habet remissiones & excrescentias inordinatas, quasi sint principia quartanæ, id est, sicut accidit febribus commixtis inordinatæ uagantibus quæ in quartanam perficiuntur, & hoc est propter diuersas materias & difformes adustiones quę sunt in materia apostemante renes, & apparet in principijs suarum exacerbationum coarctatio pulsus, sicut in reliquis febribus & incipiunt cum frigore extremitatum. Et fit horripilatio cõmiscens inflammationem, id est, post quam incipit horripilatio sequitur inflammatio, & iterũ post inflãmationem sequitur horripilatio, alia litera habet propter materierum diuersitatem. Et hic uerificãtur siue febris sit inseparabilis siue nõ, non. n. est impossibile q̃ in cõtinua sint huiusmodi horripilationes & typi, febris aũt sequens apostema frigidũ est remissior, & forte in continua, sed etiam febris sequẽs apostema calidũ non fit multũ intensa propter distantiam a corde. Et aliq̃ istæ febres sunt putridæ, aliq̃ ephimerę. Item nocet ab omni diuretico, acuto, salso & ualde acetoso, sed magis & minus secundum diuersitatẽ materię. Nam in apostemate cal. magis lędit cũ̃ in fridido & proprie ab acuto & salso. Et q̃ũ apostema est calidum & magnum perducit ad commixtionẽ sensus propter cõmunitatem diaphragmatis cum renibus & cũ cerebro. Et ad uomitũ choleræ propter cõmunitatem stomachi ad epar & epatis ad renẽ. Et q̃nque cõicatur dolor faciei & oculorũ. Et retinetur uenter, quia apostema coarctat intestina, urina uero est alba in principio materia ad renẽ permutata, deinde fit citrina, ignea, nõ permixta cũ̃do apostema calidũ est in statu & cholera quæ cõsueuit deriuari ad renẽ, iam expellitur cum urina. Deinde fit rubea circa declinationẽ, cũ̃do aliquid de materia apostemante expellitur cũ urina. Et quãdo urina perseuerat alba indicat duritiẽ futuram aut cõuersionem ad dubelati. i. maturationẽ, nihil. n. de materia cũ urina expellitur. Et ad ultimũ urina perseuerans uiscosa & alba est significatio mala, & aliq̃ rubet aqua & perseuerat in ea sedimẽ laudabile, tũc obedit apostema digestionis absq; cõuersione ad duritiem aut ad suppurationem. Et quãdo in primis diebus remanet urina clara & tenuis tunc apostema est in uia maturationis aut induratiõis, & q̃ũ apostema maturatur magnificatur grauitas ualde, et sentitur grauitas quasi sphera grauatiua in uentre, et accidit inflatio in locis uacuis, quia partes circunstãtes tumefiũt extractiõe materiæ ad illas & accẽtia fiunt fortia, et sentit̃ punctura uehemens in uirga. Et cũ̃do apostema est maturũ alleuiatur febris, et augmẽtatur horripilatio uaporibus acutis cõicatis membris sensibilibus, & incrassatur urina materia cũ ipsa expulsa, et multiplicatur in ea sedimẽ bonum, et quando ruptũ est apostema remouetur febris & rigor, & si sanies alba, lenis, non fœtida egreditur cum urina tunc adeò est bonũ ut nihil melius, & similiter si est sanguis & pus album, & q̃ est diuersum ab hoc est deterius secundum q̃ magis elõgatur a conditionibus bonæ saniei. Signa autem distinguentia inter species apostematum penes materiam maxime sumuntur a febribus & reliquis accidentibus homogeneis materię apostemanti, & item a conueniente ætate, tempore anni, regimine præcedente et similibus. Signa quod apostema maturetur posita sunt superius. Sed signa eruptionis est egressio saniei cum urina aut cum egestione. Si autem rumpitur ad concauitatem uentris inferioris sequitur subita alleuiatio doloris & grauitatis, post pręcessionem signorum maturationis non apparet exitus saniei per aliquam regionem. Signa resolutionis sunt quod omnia accidentia remittuntur cum bona conualescentia. Signa duritiei, sunt quod omnia accidentia remittuntur præter grauitatem. Signa putrefactionis renis sunt continuatio sęuorum accidentium usque ad mortem, & quod aliquando egreditur, sanies mala fœtentissima cum urina aut fecibus. Signa apostematis uesicæ sunt dolor continuus in femore & illis cum duritie & tensione febre continua. Itẽ retentio urinæ, difficultas aut distillatio, & frequẽter non possunt mingere nisi stantes, nam si apostema est in parte uersus uentrem facile subiacet tactui.

Si uero

Si uero in parte uersus dorsum, non occurrit tactui nisi cum forti compressione. Si uero sit in parte terminata ad poros uritides fit retentio urinæ, & cum hoc uesica sentitur uacua ab urina. Si uero sit in parte terminata ad collum, & collo ipso adest similiter retentio aut magna difficultas, et cum hoc uesica est plena urina quod ex magno tumore in femore comprehenditur, si uero sit in alijs partibus est frequens mictus & distillatio, & quandoq; retentio stercoris propter cõpressionem intestini recti a uesica apostemata. Quod aũt apostema sit calidũ, cognoscitur ex febre forti & caliditate in loco sensata. Item ex dolore pungitiuo si sit cholericum, aut extensiuo, grauatiuo & pulsatiuo si sit sanguineum, & quandoque apparet rubedo exterius. Item cognoscitur ex siti uehementi uomitu choleræ puræ & asmate frigore extremitatum quæ fortasse non calefiunt. Item, ex alienatione, nigredine linguæ, & quia non nocetur ab omni acuto & diuretico, & significat ipsum complexio, ætas, causæ præcedentes. Et signa maturationis sunt horripilationes diuersæ, & febres permixtæ, sicut dictum est in dubelati renum, & significant maturitatem eius mollities sensata, & urina cum sedimine laudabili significat digestionẽ, eruptionẽ, aut significat urina habens pus a dmixtum. Si aũt signa maturitatis non apparuerint non rũpitur usq; ad hebdomadam, & plurimæ uesicæ fiunt uersus collum eius, & q̃nque in partibus alijs & q̃nque aperiuntur ad interiorem partem uesicę, & tunc sanies mingitur & q̃nque aperiuntur ad partẽ exteriorẽ et sanies quę egreditur colligitur in uentre. Signa apostematis frigidi in renibus sunt signa cõmunia apostematum ex duritie, tumore & grauitate, retentione urinæ, difficultate & distillatione, sed est pauca febris, paruus dolor, & grauatiuus absque siti, & alijs quę attestantur apostemati calido, & si est apostema durum sentitur durities cum grauitate notabili, & fortasse pręcessit apostema calidum & proprie sanguineum quod terminatum est ad duritiem. Sic enim fit apostema durum in renibus & uesica secũdum plurimum permutando ex aposte. sang. quandoque associatur stupor in cruribus & dispositio ad hydropisim, sed apostema phleg. in his omnibus assimilatur apostemati duro præterquam in duritie sang. cum mollitiæ, & secundũ plur. fit incipiendo, nec fit tanta ad hydropẽ dispositio, neq; tanta sentitur grauitas.

Prognostica. Primum apostema renum secundum plur. salubre, & apostema uesicę secundũ pluri. mortale. Secundum. Vtrũq; prolongatur & indurat ac disponit ad hydropem. Tertium. Apostema uesicæ cæteris paribus citius interficit cũ̃ apostema renum. Quartum. Auic. omnia renum apostemata uelocia sunt ad hoc ut in lapidem. i. duritiẽ conuertant̃, & quomodo non ? cum ipsa sint cã lapidis. Quintum. Cum apostema calidum est in rene cum febre notabili, deinde accidit cõmixtio rationis, tunc illud est cã cõmunitatis uelaminum. i. pãniculorum cerebri magnitudinem apostematis, et est mortale, et proprie q̃ũ est significatio mala, nã illud propter cõmunitatẽ malam. Quod si accidat cõmunicatio mala, tunc expectatur ruptura ad salutẽ, & fortasse egreditur sicut pilus rubeus in lõgitudine unius palmi & plus. Sextum. Deterius apostema uesicæ est illud cũ quo cõtinuatur caliditas febris acutæ, & uehemẽs fit retentio urinæ & stercoris, & fortis dolor, et in urina non est digest. est. n. mortale, & plus mortale cũ maturatur. Cum autem apparet in urina hypost. & sex subsidens lenis tunc est maioris spei.

A Postema q̃ fit in renibus & uesica comitatur febris permixta, quæ non est uehementis caloris, cum qua est horripilatio & rigor, & frequens mictus, & dolores in inferioribus dorsi & grauitas, & cum impellitur uidetur ægro quod aliquid ibi sit suspensum.

Hoc capitulum habet tres partes principales. In prima ponit signa & curam apostematis renum. In secunda signa & curam apostematis uesicæ. In tertia parte ponit signa & curam apostematis renum cum induratur, secunda ibi. Apostema uero q̃ fit in uesica, tertia ibi. Est autem quando apostema renum. Pri[a] in duas. In prima parte ponit signa apostematis renum quę ẽt pro parte sunt cõmunia apostemati uesicæ. In secunda curam. Secunda ibi. Cum his itaq;. In prima parte dicit, q̃ signa apostematis quod fit in renibus & uesica sunt ista.

Primum febris permixta propter diuersitatem materierum & diuersitas adustiones in eis. Quæ tamen febris non est uehementis caloris, quia materia putrens notabiliter distat a corde, cum qua febre est horripilatio et rigor frequens siue sit interpolata siue contentiua propter diuersas excrescentias, & diuersos paroxismos, imò inordinatos sequentes diuersitates materierum ex duobus suprascriptis. Est autem horripilatio prima 4. cap. proprio dispositio in qua inuenit corpus diuersitatem in frigore & punctionem in cute & in lacertis. Rigor autem est ut non possit cõtinere membra sua ex commotione a tremore eueniente in eis & motibus inuoluntarijs. Secundum signum. est frequens mictus, sequens debilitatẽ, renum & uesicæ necnon ad stimulationem a præsentia materię apostematis. Tertium est dolor in inferioribus dorsi, scilicet ab alchatim usque ad caudam, ibi enim est situs renum & uesicæ. Quartun signum cum impellitur, id est, cum homo se cõmouet aut cõquassando se aut reuoluendo de latere ad latus, aut uoluendo se cũ facie deorsum, uidetur sibi q̃ aliquid sit suspensum, sentit enim pondus & dolorem membri apostemati ponderantis, minus enim molestus situs eius est cum iacet supinus.

Cum itaq; hæc signa uisa fuerint æger ex basilica minuatur eius partis, in qua grauedinem & dolorem sentit.

In hac parte curat apostema renũ, & pri° per euacuationem quæ maxime respicit causam antecedentem. Secundo per auxilia applicita, quæ maxime respicit cãm coniunctam, secunda ibi. Loco quoq; emplastra. In prima parte cum dicit, cum hæc signa uisa fuerint quę signãt apostema renũ, ęger phlebotomet

ex basilica eius partis in qua sentit dolorẽ et grauedinem ad minorandum materiam & diuertendum.

Loco quoque emplastra infrigidantia superponantur & si ægritudo sic dissoluta fuerit bonum erit.

Hic curat per auxilia applicita super loco quæ maxime respiciunt causam cõiunctam, & habet tres partes. In prima parte curat apostema terminandũ per respirationem, aut etiam per resolutionem. In secunda curat ipsum quando terminatur per suppurationem. In tertia parte curat ipsum postquam suppuratum est, & eruptum, id est postquam factum est ulcus. secunda ibi. Si autem febris, tertia ibi. Si autem æger minxerit pus. In prima parte dicit quod super regione renum. scilicet super alchatim ponentur emplastra infrigidantia. Et si cum his ægritudo dissoluta fuerit bonum erit, dissoluitur autẽ apostema cum his quia pars materiæ retrocedit & uenas reingreditur, pars autem aliqua ex calore naturali confortato per applicita resoluitur, quæ autem sint huiusmodi frigida dicetur inferius.

Si autem febris & dolor & grauitas perseuerauerint & urina nimium & frequenter ægrediatur, significatur ibi pus colligi. Emplastrum igitur est tunc super dorsum ponendum ex chamemila, sem. lini, oleo sesamino furfure conspersis, & ægro præcipiendum ut in tinia sedeat.

In parte præsenti curat apostema cum suppuratur dicens. Si autem febris, & dolor & grauitas perseuerauerint quorum perseuerantia & augmentum significat suppurationem iuxta aphorismum. Circa generationem saniei fiunt dolores & febres. & tunc crescit grauitas, quia materia in uno loco colligitur. Et urina minutim & frequẽter ægreditur sicut in stranguria uirtute debilitata & stimulata significatur pus colligi, est igitur tũc super dorsum ponendũ emplastrum. Rec. chamemilæ. sem. lini, furfuris ana, m. 1. contundantur cõtundenda mediocriter & cum oleo sesamino, quãtum sufficit, fiat emplastrum, hoc enim partim resoluit, partem maturat & dolorẽ mitigat. Est enim sem. lini calidum & humidũ, reliqua calida & sicca in primo gradu, secundo sedeat in tina eiusdem intentiones.

Si autem æger minxerit pus semina quæ nominabimus in capitulo de ardore urinæ sunt danda, donec pus minuatur, deinde trochisci dentur, quos in cap. de mictu sanguinis & puris nominabimus.

In parte præsenti curat ulcus remanens post apostematis rupturam dicẽs, quod si æger minxerit pus, semĩna quæ nominabimus in capitulo de ardore urinæ danda sunt ad mundificationem & doloris mitigationem, deinde dentur trochisci qui dicentur in capitulo de mictu sanguinis et saniei ad mundificandũ & consolidandum, necnon ad dolorem mitigandũ, uide horum descriptionem in duobus cap. sequentibus. Et hi trochisci sunt ultimi qui ponuntur in cap. de mictu saniei & sanguinis.

Apostema uero quod fit in uesica debet comitari febr. conclusa & difficultas mingendi & dissuria & femoris & uirgæ dolor, & tunc æger ex basilica minuendus est, & fiat huius ægritudinis cura quẽ admodum prædiximus.

In hac parte primo ponit signa apostematis uesicæ. Secundo curam, secundo ibi. Et tunc æger de basilica phlebotomandus. In prima parte ponit tria signa. Primum est febris cõclusio, quod uerũ est si apostema fuerit sanguineum. Si uero cholericum febris est acuta continua habens proportionem ad tertium diem manifestam uel occultam. Si uero apostema fuerit frigidum, febris non est fortis, nisi forte fieret suppuratio. Secundum signum est difficultas mingendi quæ est uel retentio urinæ uel maxima difficultas emittendi aliquid eius quod maxime uerificatur si apostema fuerit in parte terminata ad collum uel ad poros uritides. Et dysuria, id est emissio urinæ guttatim uel per interualla cum apostema est in alijs partibus uesicæ. Terium est dolor femoris & uirgæ, nam si apostema est in parte terminata ad collum dolor notabilis est in femore, quia ibi est collum uesicæ, cui uirga continuatur, & si est in alijs partibus distantibus a collo uesicæ forte aliquis dolor licet leuis potest femori, & uirgæ communicari.

Tuncæger. Hic pro cura phlebotomatur ex basilica, & dicitur reliquam curam esse obseruandam statim positam in cura apostematis renum, cp si aliqua sit differentia dicetur cũ ordinabo curam.

Est autem quando renum apostema nõ peruenit ad saniem, imo transit in duritiem cuius grauitas in renibus sine febre perseuerat. Est ergo clysterizandus ex mucilagine fœnugræci, & semin. lini, & apozemate chamæmilæ & caulium & meliloti, & maluauisci, & furfuris, & uomat frequenter. Renibus quoque superponatur emplastrum ex his quæ nominauimus & si urina minui uidetur, urinam prouocantia dentur.

Hic curat apostema renum quando induratur, dicens quod huiusmodi signum est grauitas notabilis absque febre, resolutis enim humoribus calidioribus et subtilioribus faciẽtibus apostema cessat febris. Et pro cura, primo præcipit ægrum esse clysterizandum hoc clysteri. Recipe chamæmilæ, meliloti, caulium, furfuris. ana. m. 1. radicum maluauisci contusarum aut incisarum, ℥. z. bulliant in 5. ℔. aquæ uel pluribus ad sufficiẽtem coctionẽ, de qua decoctione accipiatur ℔. 1. mucilaginis, fœn. et sem. lini. ana. ℥. 1 fiat clystere, quod debite calidũ imponatur, hic posset addi olei sesamini, medullę uituli, pinguedinis gallinę, aã. ℥. 1. Secundo uomatur frequenter, ad diuertendum est enim melior euacuatio quam per resoluti ua, quia solutiua prçcipitant materiã ad locum apostematum nisi sint leuia.

Tertio regioni renum, scilicet alchatim superponatur emplastrum ex his quæ nominauimus, quæ scilicet ponuntur in clysteri statim descripto.

Quarto, si urina minuitur dentur cum illo clysteri & emplastro prouocantia urinam, id est, secum misceantur aliqua cum illa quæ prouocent, sicut paritaria, creta marina, & similia, uel aliter dentur cum illo, id est, fiunt remedia suprascripta, sumat etiam ea quæ prouocant urinã, non tamen fortia sed leuia, de quibus supra in proprio capitulo.

Hoc quoque pro paruo non est habendum, quia ex eo peruenitur ad hydropisim.

Vltimo, hic admonet medicum, ut sit diligens in cura huius apostematis duri, quoniã perducit ad hydropisim, debilitatur enim uirtus attractiua renum, quapropter aquositate remanente in apostemate & membris supra renes fit transitus in hydropen, & cũ hęc fit oppilatio prohibẽs descensum urinę ad uesicã.

Hic etiam canon obseruãdus est in apostemate uesicæ cum induretur, & remedia eadem uel similia applicentur, clysteria tamen in apostemate uesicæ sint minoris quantitatis ut melius retineãtur, & cum hoc pauca quantitas sufficit propter propinquitatem, nõ sic in apostemate renum, & cassia posita in his clysteribus est præstans.

Cura apostematum renum & uesicę exigit triplex regimen. Primum, debetur causæ antecedenti complendum euacuatione & diuersione. Secundum, causæ coniunctæ diuersimode complendum secundum uarios modos terminationis eius. Tertium, est commune utrique curans accidentia, & ordinans debitũ regimen sex rerum.

Pro euacuatione secundum plurimum necessaria est phlebotomia in apostematibus renum, aut uesicæ quę repletione existente multa, & sanguine dominante debet esse copiosa, & similiter ipso cum alijs humoribus ęquato, si uerò alij dominentur, phlebothomia sit minus copiosa, & fiat ex basilica eiusdem lateris, et postea apud Auic. phlebotometur uena curuaturæ poplitis, & hoc maximè conuenit si retentio menstruorũ, aut sanguinis hæmorrhoidalis fuerit in causa, & si non apparet phlebotometur saphena eiusdem lateris. Prima enim est ad euacuandum & diuertendum. Secunda uerò fit ad eradicandum causam coniunctam, aut proximam coniunctæ, & existimo secundam esse tardandam usque ad diem tertiam. Ante tamen has si expedierit prçmittatur uentris lenitio cum clysteri facto ex aqua decoctionis hordei, maluarum, & similium lenientium magis aut minus frigidorum secundum exigentiam materiæ. Sed secunda die facta prima phlebotomia soluatur uẽter, aut cum clysteri lenientę in quo sint mucilagines, sem. maluarum, maluauisci, sem. lini, fœnugræc. & similium, & ex oleis ponatur uiolaceum, amygdalinum, sesaminum, & ex medullis, medulla uituli, cerui, & similes, & ex pinguedinibus, pinguedo gallinæ, anatis, anseris, butyrum, & similia, & eligantur magis calida, aut minus secundum diuersitatem materię. Et si opus fuerit medicina solutiua sit lenitiua, non attrahens à longinquis, sicut cassia, aut manna, sed præstãtior est cassia quę misceatur cum sero caprino, sunt enim ambo præstantia in his casibus, & aqua hordei in calido, & aqua mellis in frigido, & aqua sacchari in mixto sunt prçstantes, cum quibus etiam potest esse cassia distemperari, & omnino caueantur solutiua fortia, & si prçmittatur digestio solutioni est præstantius, & omnino caueantur diuretica ante maturationem, sed post maturationem conueniunt, & quamuis aqua iuuet in eo quod infrigidat & humectat in apostemate calido, tamen nocet in eo quod facit urinare. Caueatur itaque multitudo eius, & propriè cũ impedita est urina, & sit aqua dulcis clara fugendo sumpta non multum frigida ne incrudet humores, neque notabiliter calida, imò caueatur omne mulum calidum in actu & potentia in apostemate calido renum, aut uesicæ, & similiter caueatur omne ualde frigidum actu & potentia in quocunq; apostemate renum & uesicæ, sed maximè in frig. Digestiua autem sicut syrupus uiol. in calido sumptus cum tantumdem aquæ hordei, sed in phlegmatico mel ros. cum tantundem aquæ mellis, in melancholico uero syrupus de pomis dulcibus cum aqua passularum, solutiuum autem sit cassia à. ℥ 8. usq; ad. 10. sumpta cum aquis dictis, aut cum aqua casei in adusto & salso. Et si clysteria sufficiunt fortè melius est omittere quodcũq; solutiuum bibitum ne prçcipitet materias ad locum apostematum. In processu uerò cum materia amplius non est in fluxu, siue terminetur per maturationem, siue per resolutionem possumus uti diureticis, sicut est lac, sem. communiũ frigidorum in calido & frigido, decoctione radicum & seminum prouocantium, & aqua ciceris nigri. Et in mixto mixta ex his quæ prouocantia etiam possunt exterius applicari. Secunda intentio, scilicet diuersio completur cum clystribus iam dictis, in quibus ponantur cassia. Et si opus est fortioribus in materia frigida addatur benedicta. Itẽ appositione uentosarum in spatulis cum scarificatione, & sine in apostemate renum, & cum appositione earum in natibus in apostemate uesicæ. Item cum prouocantibus sudorem. Secundum regimen respiciens causam coniunctam si terminetur per uiã resolutionis exigit in principio repercussiua. Vnde in apostemate calido. ℞. olei ros. aut aquæ ros. succi foliorum salicis, ana. partem unam, aceti partem mediam misce, & cum eis regio membri apostemati epithimetur, & si caliditas fuerit uehemens his adde succum plantaginis, semper uiuæ, solatri, & similia, & hoc tẽpore administra clysteria ex aqua hordei, oleo uiolato, & similibus, aut ex lacte. Et post administra emplastra ex farina hordei, fabarum cum oleo ros. & pauco aceti. Postea in statu minora frigida, & adde fœnugræcum, chamæmilam, anethum, sem. lini, & oleum sesaminum, & similia. Et clysteria etiam sint eiusdem intentionis facta ex decoctione hordei, & maluarum, & sint in eis mucilago, maluauisci, fœnugræci, sem. lini, oleum sesaminum, & similia. Si uerò apostema sit frigidum, phlegmaticum in principio, incipe cũ oleo rosaceo, de spica, & aceto, postea adde folia lauri grana eius, et

oleum ipsius, in lauro enim est plurima fiducia similiter in ruta. Si uerò apostemata ista maturẽtur quod raro contingit de phlegmatico, & melancholico, & cholerico, sed frequenter de sanguineo post principiũ in quo procedendum est ut dictum fuit in resolutione procedatur cũ minus calidis & magis humidis habentibus uiscositatem. Est enim secundo cañ. medicamen resolutiuum de cuius proprietate est ut fortitudine suæ caliditatis conuertendo humorem in uaporem finiant ipsum. Medicamen uerò maturatiuũ est, cuius proprietas est ut acquirat humori digestionem, quoniam calefacit cum æqualitate &c. Mollificatiuum uerò est, quod sua caliditate & humiditate poros membri dilatat & præparat humorem ad facilem expulsionem. Vnde resolutiuum habet caliditatem cum siccitate notali absque uiscositate, sed maturatiuum habet caliditatem moderatam cum humiditate & uiscositate, mollificatiuum uerò moderatã cum multa humiditate. Maturatiua uerò in calido sunt malua, maluauiscus, fænugræc. sem. lini, oleum sesaminum, & similia quibus utere secundum exigentiam, & in ualde calido potes his addere mucilaginẽ psilij, sed apostemate maturato erumpẽdum est cum motibus, sicut sternutando, & uelociter se mutando de latere ad latus, & similibus. Et secundo cum applicitis & etiam sedendo in tinis, siue semicupijs, in quibus sit fimus columbinus, & cepe, narcisci, & tertio cũ sumptis in quibus sit fermentũ, & similia. & quarto si appareat tumor in alchatim, aut in regione colli uesicæ inter bursam testiculorum, & anum cum incisione. Quod si apostema fuerit durum post uniuersalia ex phlebotomia & uentris lenitione duæ sunt intentiones, una est mollificatio à qua inchoandum est, altera resolutio & materiæ eductio, pro mollificatione utere mucilaginibus dictis. Item oleo sesamino, oleo amygd. dul. Item medullis & pinguedinibus & similibus, ex quibus fiant unctiones, emplastra, epithymata, item clysteria & sumat etiã ea quæ sunt ad hanc intẽtionẽ. Postea utatur magis resolutiuis, & etiam prouocatiuis in quibus non sit superfluitas, ut resolutis partibus subtilibus remaneat crassum & conuertatur in lapidem, imò consydera urinam, & quotiens incrassatur prouoca cum æqualitate, & quotiens stat absque incrassatione mollificat, & de signis maturitatis & obedientiæ materiæ est multiplicatio urinæ, & ad resoluendum conferunt unctiones, & uaporationes cum oleo chamomęlino, nardino, sambacino, costino, laurino, & cõferunt emplastra ex meliloto, chamomila, semine lini. Et quandoque sunt necessaria ea quæ sunt, sicut bdelium, ammoniacum, sagapenũ, adeps ursi, medulla uaccina, & ceruina, & quandoq; est necessarium ut bdelium, ammoniacum. Et similiter chamæmila, tribuli, & melilotum dissoluantur in decoctione diureticorum, & dentur ex eis in potu. Quandoq; uerò in apostematibus duris duas intentiones simul perficimus, miscendo mollificantia cum resolutiuis in applicitis sumptis & clysterizatis. Item in tinis, siue semicupijs quibus multo tiens oportet ut iam præcedentibus unctionibus, tum ad sedandum dolorem, tum ad prouocandum urinam, & maximè in apostemate duro & phlegmatico. Et etiam in apostemate calido cũ est facta maturatio ad rumpendum ipsum, & nota quod cura apostematum renum, & uesicæ cum pendent à materia eadem uel simili, est eadẽ exigens easdem, uel similes intẽtiones, & cum eisdem perficiendas, & nõ est differentia nisi in quatuor. Primum quia minori tempore debemus continuare frigida, repercussiua in apostemate uesicę quam renum. Et secundo debemus esse magis in eo solliciti de sedatione doloris, etiam cum stupefacientibus sumptis, in iectis, & applicitis, quia est membrum magis ueruosum. Et tertio magis solliciti, ut urina educatur cum in apostemate uesicæ frequentius retineatur. Et quarto, quod aliquando utimur syringis & cathatir, tum ad incidendas medicinas, tum ad extrahendum urinam, & quæ in uesica continentur. Quibus non possumus uti in apostematibus renum, quapropter mihi placuit horum curationes in eodem capitulo concludere. Sed pro tertio regimine. Primo curẽtur accidentia secũdum quod oportet, dolor quidem cum anodinis applicitis, sicut fomentando cum spongijs & filtro infusis in decoctionibus seminis lini, anethi, fœnugræci, paritariæ, florum chamæmilæ, meliloti, & similium. Item cum uesicis, plenis his decoctionibus & oleis ad hanc intentionem, item cum semicupijs eiusdem intentionis. Et his non sufficientibus, stupefaciendum est dando requiem in causa calida, & frigida philonium. Item applicandum hyoscyamum, opium, & huiusmodi cum anodinis. Si uerò urina retineatur recurre ad capitulum præcedens de difficultate urinæ, & reliquis succurratur secundum eorum exigentiam. Secunda uerò intẽtio huius regiminis, scilicet regimine sex rerum, est ut dieta in apostematibus calidis sit tenuis frigida, unde utatur ptisana hordeacea, pane loto, spinachijs, blite, & similibus, omittendo, uinum, carnes, & oua usque ad statum inclusiue, & bibat aquam hordei, aut sacchari non multum frigidam, neque calidam paulatim sugendo eam, sed postea crassetur dieta, paulatim utendo carnibus, uino & ouis.

Sed in apostematibus frigidis utatur in principio in potu aquę, mellis, iure caulium, & etiam ferculis suprascriptis, sed possunt esse fercula sua cocta in iure laudabilium carnium, & cum saccharo cõdita, postea dieta magis incrassetur utẽdo uino, carnibus, & ouis. Crassior enim conuenit dieta in frigidis quam in calidis, & in principijs non utatur cibis, aut potibus diureticis, sed in processu sic. & propriè cum uentum est ad statum, & adhuc magis in declinatione, sicut fercu lis, in quibus sunt sem. communia frigida, in apostematibus calidis, sed in frigidis iure cicerum, & decoctionibus radicum prouocantium, & in quocunque tempore uitetur potus superfluus, imò sit parcus, & propriè cum retinetur urina. Dormiat multum, procurentur euacuationes solitæ, siue naturales, siue non naturales. Quiescat animo & corpore, nisi cum instaret tempus eruptionis apostematis, nam motus iuuat ad erumpendum, ut dictum fuit.

DE ARDORE VRINÆ Cap. CVI.

ARdor urinę est dolor mordicatiuus in meatu colli uesicæ, aut uirgæ causa urinæ. Qui aliquando est intensus, aliquãdo remissus, aliquando nouus, aliquãdo antiquus, quãdoque frequens, aliquando rarus. Causæ eius sunt acuitas urinæ propter permixtionem alicuius acuti cum ea, sicut est cholera, phlegma, salsum, aut alius humor notabiliter acutus, item sicut sanies arenulæ, frusta lapidis, & similia cum urina mixta. Secunda causa est excoriatio superficialis, aut ulcus in uesica, aut in meatu colli eius, aut uirgæ, item scabies adustionẽ faciens. Causa uerò excoriationis & ulceris est, aliquãdo lapis, aliquãdo humor cholericus, aut baurachius & similes humiditates acutæ, tertio aliquando in causa est apostema, aut pustula quæ rumpitur, quarto aliquando causa est percussio, aut casus, causa uerò scabiei secundum plurimum sunt humores adusti. Tertia causa est defectus humiditatis in carnibus glandosis quæ sunt in collo uesicæ. Cuius finis est duplex. Vnus est temperare acuitatem urinę cui permiscetur, secunda ut ipsa sparsa super meatum urinæ faciat ipsum glutinosum. Quapropter ipsa deficiente, urina fit acutior magis imprimens. Et secundo tollitur resistentia uesicæ, & meatus urinę imprimenti, hic autem defectus humiditatis est aliquando propter frequentem coitum. Nam illę humiditates egrediuntur cum spermate propter uicinitatem ipsarum ad ipsum cũ exitu plurimi spermatis. Item deficiunt propter ægritudines & causas extrinsecas eliquãtes corpus. Causæ autem primitiuæ sunt res acutæ sumptæ, sicut cantharides, cibi, & medicinæ acutæ. Signa ardoris urinæ sunt punctio, aut mordicatio sensata in capite uirgæ, aut in peritoneon quando mingitur, & etiã post mictum, sed quod sit ab acuitate urinæ, cognoscitur ex defectu aliarum causarum, quarum signa ponentur, & si urina sit citrina indicatur quod ei sit admixta cholera. Si uerò alba quod ei sit admixtio phlegmatis baurachij, & quodcunq; ei admixtum potens facere ipsam acutam facile cognoscitur post eius residentiam, siue sit sanies, siue lapis, & quodcunque huiusmodi. Sed quod sit ab excoriatione, uel ulcere in locis iam dictis, cognoscitur per exitũ sanguinis, aut saniei, aut utriusque cum punctione & mordicatione in locis dictis, hoc addito quod in membro superiori non præcesserit soluta continuitas, à quo talis sanguis, aut sanies possit emanare, nec etiam sanies illa descendat à concauitate uenarum absque ulcere sicut plerunque accidit sanis nõ exercitatis, secunda primi cap. de signis substantiæ urinæ, hoc autem certificatur, quia si ardor præcessit exitum sanguinis, aut saniei significatur solutionem continui esse in locis iam dictis. Si uerò exitus sanguinis aut saniei præcedat ardorem, uerisimiliter à membris superioribus contingit. Et discernitur an membra superiora sint ulcerata, uel non ulcerata ex bona ualitudine, aut aduersa, necnon ex signis ulcerum cuiuscunque membri aut priuatione ipsorum. Quod uerò sit à scabie cognoscitur ex ustione urinæ, fœtore eius, & dolore uehemẽti cum pruritu & sedimine furfureo. Et cum diuturnatur quandoque exit humiditas, & quandoque aliquid sanguinis, sicut accidit in scabie mẽbrorum extrinsecorum. Signa uerò causarum ulceris & scabiei sunt nota ex capitulis præcedentibus, & ex dictis in hoc capitulo. Quod uerò ardor urinę sit ex defectu humiditatis in carnibus glandosis cognoscitur ex carentia aliarum causarum. Item ex causis defectus huius humiditatis, quarum sermo præcessit. Signa autem causarum primitiuarum sunt ipsarum præcessio cum subsecutione ardoris.

Prognostica. Primum est Hip. 6. Aphorismorũ nephretici & circa uesicam dolores laboriosæ sanantur in senibus. Secundum, Rasis, & Auic. ardor urinæ cum perseuerat, perducit ad ulcera in instrumẽtis urinæ. Tertium, ardor urinę in non senibus, aut nõ habentibus solutã continuitatem in instrumentis urinæ facile curatur, nisi sequatur extremã consumptionem humiditatis carnis glandosæ. Quid autem futurum fit in ardore sequente ulcera instrumentorum urinæ, uidebitur in sequenti capitulo.

CVm æger dum mingit sentit ardorem, & punctionem in uirga. A salsis, & acetosis, & acutis abstinendus est, & nutriendus est ex tapheis lenibus & zibrebegi, & eorum similibus. Hæc quoque medicina danda est ei: Recip. sem. melonis excorticati drach. 30. citrulli, cucurbitæ, portulacæ, papaueris al. semiminum ana. drach. 3. sem. hyoscyami, al. drach. 2. sacchari albissimi ad pondus omnium pulueris horum quotidiæ drach. 3. in mane, & aliæ. 3. circa noctem cum uncia una syrupi uiolati, aut iulep sumantur.

Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima notificat ardorem urinæ absolute. In secunda ponit eius curationem secundum unam causam tantum. In tertia admonet medicum ut sit diligens in curãdo ardorem urinæ, secunda ibi. A salsis & acetosis, tertia ibi. Hæc quoque ægritudo. Quę dicit in prima parte nota sunt. In secunda dicit quod abstinere debet à salsis & acetosis, & acutis, quia augent mordicationem, & nutriendus est tapheis lenibus, id est, quæ habent lenire humectando. Est autem taphea duplex. Quædam alba & fit ex carne & iure. Quædam uiridis, & fit ex suprascriptis cum aliqua herba dante colorem uiridem, & zebengi, uel zibrebegi. Et est taphea mixta cum ouis & similibus, scilicet humectantibus. Hoc quoq; medicamen dandum est. ℞. sem. melonis excorticati. ʒ. 30. sem. citrulli, sem. cucu. sem. portul. sem. papaueris albi omnium añ. ʒ. 3. sem. hyoscyami albi. ʒ. 2. sacchari albissimi ad pondus omniũ, de puluere eorum quotidie in potu. ʒ. 3. in mane dandæ sunt, & totidem circa noctem, id est, per duas horas, aut tres ante cœnam cum ℥. 1. syr. uiol. & aliqua aqua conueniente, sicut decoctio hordei, liquiritię, & sebesten, aut cum. ℥. 1. iulep, id est, aquæ sacchari.

Hæc ergo ægritudo non est paruipendenda, quia cum sit mansiua & perseuerans proueniunt ex ea in uesica, & instrumentis urinalibus ulcera.

Hic admonet medicum ut sit diligens in cura huius ægritudinis, ut patet.

Cura,

Cura. Hic tantummodo ordinabo curam ardoris ab acuitate urinæ. Et propter defectum humiditatis glutinosæ. Et tertio pendentis à caufis primitiuis. Reliquarũ caufarũ cura pertinet ad fequens capitulũ.

Cura ergo ardoris ab acuitate urinæ exigit duplicem intentionem. Prima euacuat humorẽ acuentem urinam, & ipfum diuertit ad regionem aliam. Secũda alterat difcrafiam calidam & liccam mẽbrorum humidorum, & aquofitatis. Prima autẽ intentio completur exhibendo. ℥.1. florum caffiæ, aut. ℥.1. &.s. mannæ cum fero caprino, aut aqua decoctionis febeften, & prunorum. Et poteft cum his miffceri fyrup. aut iulep uiol. Et apud me nihil ponatur quod fit diuretícum, ne humores deriuentur ad uias urinæ. Et potio hic poteft aliquando replicari. Diuertunt etiam & euacuantur humores cum uomitu fecundum ipforum exigentiam, & eft præftans medicina maximè ægro naufeante, & propriè cum eft facilis ad uomitũ fint tamẽ uomitiua non acuta, ficut oximel cũ aqua hordei. Item conferunt clyfteria alterantia & diuertentia facta, fcilicet ex lacte cum oleo uiol. & caffia, & fimilibus eiufdem intentionis. Et fanguine dominante, aut etiam fubdominãte fi alij humores fint ipfi admixti apti cum ipfo euacuari fiat phlebotomia communiter ex bafilica, aut ex faphenis materia exiftente plurima, & maximè cum mouetur ad fuperiora, aut fi in caufa fuerit retẽtio fanguinis menftrualis, aut hæmorrhoidalis. Prouocatio etiã fudoris optimè cõfert euacuando & diuertendo. Dubitatur utrũ diuretica fiue euacuantia per urinam conueniant. Et uidetur quod fic ex Rafi & cæteris qui adminiftrant femina cõmunia, & alia diuretica ut dicit Auic. in cap. de ardore urinæ. Et fi nõ fuerint ulcera nec fanies, tũc melior cura eius erit exuberatio urinæ confequenter extrahẽdo fuperfluitates cum folutione fubtili, id eft, poftquã extraxeris fuperfluitates cum folutione &c.

Tertio aliquãdo oportet educere fuperfluitates quę funt in membris urinalibus quæ melius educuntur cũ diureticis. Quarto quanto urina eft maioris quantitatis minorem facit ardorem ut docet experientia quare multiplicanda eft. Et confirmatur quià quanto magis multiplicatur eft minoris acuitatis ut declarat fenfus & ratio.

In oppofitum quia diuretica ducunt humores ad inftrumenta urinæ & cogunt frequẽter mingere, hoc tamen eft uehementer nociuum. Amplius Auicenna in capitulo de cura ulcerum in renibus & uefica dicit, & minoratio potus aquæ, ut minoretur neceffitas mingendi, & minoretur motus renum ab eo quod peruenit ad eos, & eorum rafio per iftud, canon enim curationis ulcerũ eft quies. Credo in hoc dubio ifta effe tenẽda. Tenendum primo tam in ardore urinę quam in ulceribus membrorum urinalium aliquando competere diuretica, tum ad ducendum uirtutes medicinarum ad loca illa, tum ad euacuãdum fuperflua contenta in meatibus ipforum quę aptiffime per eandem regionem euacuantur. Tenẽdum fecundo de intentione Auicennę, quod leuiora debent adminiftrari in ulcere ueficæ quã ardore eius fequente acuitatem urinæ, nam diuretica inquietant membra ulcerata, & canon curationis ulcerum eft quies. Tertio tenendum, quod in ardore urinæ fequente paucitatẽ humiditatis glutinofæ non competunt diuretica.

Quarto tenendum quod exuberatio urinę in ardore eius eft melior cura eius, non quidem facta per diuretica, fed potius per cibos & potus multiplicantes aquofitatem urinalem, ficut cucurbitæ, & fimilia, & confequenter potum aquæ frigidæ in eo conuenire nifi aliquid craffum cum urina mixtũ impediat, non fic in ulceribus membrorum urinalium, cum omnis potus fuperfluus uini & reliquorum in ulceribus horum membrorum uitandus eft. Contraria autẽ huius determinationis facile foluuntur. Secunda autẽ intentio, fcilicet alteratio difcrafiæ perficitur regimine medicinali & fex rerum, & ex medicinis perficientibus hanc intentionem eft puluis Rafis, fed præter hunc quædam alia fubiungetur, fcilicet trochifci, fyrupi, & aquæ, defcriptio trochifci ad antiquos ardores urinæ cum patientes coguntur frequenter mingere cum multo dolore. ℞. medullæ, femin. citrulli & cucurbitæ añ. ʒ.4. femi. lactucæ, & portulacæ ana. ʒ.2. fucci liquiritiæ, glandium ana. ʒ.1. rof. ʒ.s. uiolarum lentium excorticatarũ ana. ℈.1. terantur & cum fucco portulacæ, & mucilagine pfilij fiant trochifci quorum quilibet ponderet. ʒ.1. &.s. exibeatur cum lacte, aut decoct. hordei, febeften, & fimilium, & fi uis magis cõftringere compone cum fucco hypocifthidos.

Syrupus. ℞. fucci endiuiæ, lactucæ, caudæ equinæ, ana. partem.1. bulliant continue difpumando, quibus defpumatis adde fucci cucumeris, & lactis, femi. communium frigidorum, & aquæ uiolatæ añ. partẽ s. bulliant lento igne, & cum faccharo albo fiat fyrupus longus, de quo dentur mane & uefpere. ℥.4. pro uice. Sed nota quod ex præftantibus fyrupis, eft fyrupus de papauere cuius. ℥.2. fumãtur cum aqua decoctionis hordei mundi, febeften, & liquiritiæ in mane, & medietas in uefpere, aut fumantur cum fucco cucurbitæ, bullito ad conſumptionem tertiæ partis.

Et aqua facta ex decoctione febeften & quatuor feminum communium frigidorum, papauere albo, & liquiritia eft præftans, & fi ardor effet ex humore craffo urinæ permixto, tunc ualde cõuenit aqua fublimationis acori, & florum maluæ bibita omni die, cuius dofis fit. ℥.3. quæ exhibeantur bis in die in ieiuno.

Et fi ardor effet uehemens, effet neceffarium adminiftrare aliquid de ſtupefacientibus fortibus, ficut de trochifcis alchechengi, prius tamẽ tentatis leuioribus, fcilicet papauere exhibẽdo omnia permixta cũ aqua, aut fyrupo eius, hæc etiam intentio perficitur cum iectis & appliciris. Simplicia funt femina quatuor, albumen oui, fiue aqua eius poft fortem eius cõquaſſationem, lac mulieris, afinæ, aut caprę, mucilago pfilij, & femi. citon. oleum nenupharinum. Sed compofitum auxilium optimum fic fit. ℞. femi. pfilij, & citon. integrorum ana. partes æquales, & pone ea in fucco cucurbitæ calido, & ftent in infufione quousq; poffint extrahi mucilagines quæ extracte bulliant cũ oleo uiol. mandragorato, papauerino, nenuph. deinde ponantur in eis lac mulieris, lactantis puellã quam peperit, & albumen oui recentis, & fiat horum agitatio & conquaffatio. Et ultimo addatur camphoræ parum, & fiat horum fimplicium, fiue compofitorũ frequens iniectio in uirgam & ueficam, caue tamẽ ne inficiantur cum dolore, nam forte fequeretur maius nocumentum quam utilitas.

Quapropter fyringa fit fubtilis & aptiffima quam æger

æger fibi imponat, aut imponatur ab artifice bene experto, & operante cum leuitate.

Sed ab extra epithimentur, aut ungantur renes, femur, & peritoneon. ℞. oleorum uiolarum, nenupharini, lotorum, cum fuccis endiuię, plantaginis, & fem peruiuæ añ. ℥.1. lactis mulieris. ℥.s. mucilagin. pfilij. ℥.1.s. camphoræ. ℈.1. ceræ albæ quantum fufficit fiat unctio quę eft conferens ualde quando ardor eft cum difficultate mingendi. Item cum impediretur urina emplaftretur femur, aut peritoneon cũ umbilico ueneris decocto, item ualet fomẽtatio cũ ſapa in qua decocta fint urtica, paritaria, & malua, & in uehementia ardoris inficiantur in uirgã narcotica, fcilicet aliquid de femine hyofciami albi, aut opij, & pone in capite uirgæ de aqua rofata, in qua diffolutum fit opium, cuius aliquid per foramen ingrediatur. Agentia autem à proprietate funt uefica tauri, & uefica caprę pulueriza tæ, & puluis miſceatur cum his quæ inficiuntur in ueficam.

Cura uerò ardoris fequentis defectum humiditatis glutinofæ perficitur prohibendo coitum, & remouendo omnes caufas corpus exiccãtes, & adminiftrãdo omnia humectantia qualitatiue & fubftantifice interius & exterius. Sed cura ardoris urinæ fequentis lapidem, aut arenulas manifefta eft ex cura lapidis de qua fermo præcefferit. Cura autem ardoris urinę fequentis folutionem continui ponetur in cap. fequẽti.

Regimen autem fex rerum complens hanc intentionem fecũdam eft infra fcriptum. Aër declinet ad frigidum & humidum, nec fit multum opertus pannis fecundum renes, aut regionem ueficæ, non tamen multum frigeat fecundum ueficam. Cibi eius declinent ad frigidum & humidũ, & fint infipidi, aut paucæ dulcedinis, & uitentur acuta, amara, falfa, acetofa, & multum dulcia. Item multum ſtiptica, aut uifcofa propriè quando urinæ effet admixtum aliquid craffum de genere humoris lapidis & fimilium. Et uitẽtur multum aperientia & prouocantia. Panis eius fit ex optima farina frumenti parum fermentatus nõ falitus. Vinum eius fit pauciferum mediocris fubftãtiæ bene clarum unius anni tantum, & limphetur cũ aqua bene cõditionata, aut aqua decoctionionis hordei, & febeften, & fimilium, aut bibat aquam folam fimplicem, aut decoctionis rerum dictarum. Et potus lactis effet præftans nifi adeffet febris putrida. Ferculа ex ouis & lacte conueniunt, aut ex pane loto, & ouis fecundum communem ufum ex granis conuenit hordeum, ptifana, hordeacea robile, aut horum chift. Ex herbis conuenit lactuca, fpinachia, blitis, endiuia, malua, borago. Item cõuenit cucurbita, pepon melon, indus, cucumer, citrullus. Ex fructibus conueniunt pruna, perfica, poma, pineæ præparatæ, uitentur ficus ficcæ & humidæ. Item uuæ recentes, fed ficcæ conueniunt. Oua conueniunt, lac, butyrum recens, capita lactis cafeus recens, non falitus nouiter factus, & conuenientes funt pulli, & cęterę aues bene cõditionatæ. Ex quadrupedibus uituli lactentes agni hœdi, & fimiles, & communiter comedantur elixæ. Oleum amygdalinum eft cęteris oleis melius. Notabiliter dormiat, procuret euacuationes naturales. Fugiat coitum. Sit quietus animo & corpore.

DE MICTV SANGVINIS ET SANIEI. Cap. CVII.

PRimo agetur de mictu fanguinis. Poftea de mictu fanjei. Pro notitia primi eft fciendum quod fanguis uel fimile fanguini quod mingitur eft quadruplex. Aliquãdo mingitur fanguis uerus & complete folus, ficut in ruptura aut apertione uenę emulgentis, aut uenę in uefica propter percuſſionem, equitationem fortem aut alias caufas corporeas, aut primitiuas, & hic aliquãdo licet raro procedit ex membris quæ funt fupra renes & ueficam, ficut eft epar, aliquando ex corpore toto propter repletionem multam fanguineam, quare feparatur continuitas uenarum, aut aperiuntur, & aliquando fequitur corrofionem, uentofitatem, tetanum, aut fpafmũ fortem, & caufas primitiuas, ficut & ille qui mingitur à membris urinalibus, & fit mictus fanguinis, aliquãdo propter fubtilitatem eius unde currit, quia fuperfluus, & quia non eft ei effentia. Secundo mingitur fanguis permixtus aquofitati urinali propter debilitatem uirtutis epatis, uel renum non feparantis uerũ & completum fanguinem ab aquofitate, unde taliter mixtus defcẽdit ad ueficam & mingitur. Mictus autem fanguinis permixti humoribus craffis plurimũ fit propter debilitatem renum. Tertio mingitur aliquid fimile fanguini, fcilicet quando caro epatis, aut renum liquefit quæ rediens in liquorem fimilem fanguini mingitur. Quarto eft mictus rei deficientis à cõplemento fanguinis, eft enim chylus diminute fanguificatus, aut fanguis diminute digeftus, & hoc accidit ex debilitate uirtutis digeftiuæ epatis, & talis in colore & fubftantia affimilatur loturæ carnis recentis.

Secundo fciendum, quod aliquando eft mictus fanguinis fecundum uiam mundificationis fuperfluitatum etiam in corpore fano, qui eft quandoque habẽs periodos, & circuitus in quibus redit & aliquãdo nõ redit, & aliquando fit mictus fanguinis, uidelicet fymptomaticus, & aliquando eft criticus exiftens terminus alicuius ægritudinis. Mictus autem rei fimilis capillis plurimum fit caufa debilitatis digeftionis uenarum, & quandoque eft ualde longa quafi duobus palmis, & quadoque eft decliuis ad albedinem, quandoque ad rubedinem, & non prolongatur nifi caufa fuæ generationis in inuolutionibus uenarum renum aut aliorum, & ex cibis craffis, & generibus lactis, & granis, ficut fabis, & fimilibus, & non eft in mictu eius de timore fecundum quod terretur cor ex afpectu.

Vrinæ autem craffæ minguntur, aut caufa mundificationis & crifis quam fequitur alleuiatio, & quandoque fiunt propter multitudinem humorum crafforum propter debilitatem digeftionis. Vrinæ uerò pinguis facilis exitus fignificat liquefactionẽ adipis. Mictus uerò puris aut fanguinis permixti puri, quandoque fit propter ruptionẽ adubelet in membris fuperioribus pulmonis & pectoris, & epatis, aut propter apoftema ruptum in mẽbris urinæ, aut propter ulcera in eis, & quandoque fit infanis non exercitatis abſq; ulcere, ficut dictum fuit fuperius. Et ex his iam manifeftæ funt fpecies & caufę mictus fanguinis & fanniei, quid nominis autem & quid rei fatis nota funt. Signa mictus fanguinis puri ueri cognofcitur ex colore & modo fubftantiæ, & quia nõ eft ei permixtio aquofitatis.

aquositatis aut aliorum humorum. Quod uerò fit ex uesica, cognoscitur per nocumenta uesicæ ex dolore, & similibus, & quia sanguis ueniens ex uesica est paucus, habet .n. uesica uenas paruas, in quibus paucus sanguis cõtinetur solũ sufficiens ad nutrimentum eius. Mictus uerò sanguinis ex renibus, cognoscitur quia est multus maximè quãdo uena rumpitur. Sunt enim uenæ uenientes ad renes magnæ, multum sanguinem deferentes non solum sufficientem pro nutrimento ipsorum, sed aliorum membrorũ, & sunt magis paratæ eruptioni, quia non sunt boni situs æqualis, imò eleuatæ supra partes in quibus continentur. Sed uenæ uesicæ sunt conseruatæ, alias contentę non expositæ scissioni & eruptioni cum situ suo. Quod uerò mictus sanguinis ueniat ex epate & mẽbris alijs supra renes & uesicam, cognoscitur ex carentia nocumentorum renum & uesicæ, ex præsentia causarum potentium facere in eis rupturam, aut apertionem uenæ ex qua sequatur mictus sanguinis, sicut est repletio & similes statim dictæ, & ille qui est propter apertionem uenarum fit sine dolore, & est paucus in principio licet fortè postea augeatur, & est mundus & syncerus. Sanguis uerò eruptionis & scissionis est multũ in principio & postea aliquando minoratur, & aliquando non est mundus, aut syncerus, cum sequatur ulcera, aut corrosionem, imò si est corrosio est paulatim ad nigredinem decliuis, & quandoq; est cum eo fœtor, & sequitur alias ęgritudines, & multotiẽs sunt cum eo cortices, & sanies & pus, quod si est cum ulceræ absq; corrosione saltem est cum eo sanies aut pus. Mictus autem sanguinis permixti aquositati cognoscitur, quia apparet aquositas ipsi permixta, & aliquando sanguis residet in fundo urinalis, aut saltem si coletur per petiam descendit aquositas & remanet sanguis, & per hoc distinguitur à mictu sanguinis diminute decocti, qui neque residet, neque colari potest ab aquositate, licet ambo cõueniãt in hoc quod sunt, sicut lotura carnis. Distinguitur autem an ueniat ex epate uel renibus, quia ueniens ex renibus magis tendit in albedinem & est magis crassa. Veniẽs autem ex epate magis trahit ad rubedinem, & est subtilior & similior sanguini, mictus autẽ rei similis sanguini quæ est ex substantia epatis, aut renis liquefacta cognoscitur ex causis præcedentibus, scilicet febribus colliquãtibus: item ex causis primitiuis multum calefacientibus: item quod mingitur est tenue sicut adustum, & quod est ex liquefactione epatis magis tendit in rubedinem & econtra, quod est ex liquefactione renũ magis in albedinem cum minori rubedine. Mictus autem sanguinis propter tenuitatem eius significatur quia sanguis qui egreditur mingendo, & per phlebotomiam est ualde tenuis, & non sunt signa aliarũ causarum, locus autẽ saniei & ulceris cognoscitur per dolorem si fuerit membrum dolorosum, & cognoscitur per signa ægritudinum in quibuscunque mẽbris existant, licut per signa apostematis, aut dubelati, aut ulceris, aut repletionis, & cognoscitur ex uia cõmixtionis, nam quanto locus ulceratus magis est alteratus, est sanies, aut sanguis inde egrediens maioris commixtionis, & quanto inferior minoris & maioris separationis ab alijs quæ secum aliquando miscentur, sicut est urina, & si ambo egrediantur ex eodem ulcerę in loco inferiori magis sunt adinuicem separata, siuerò ex loco alto magis sunt adinuicem permixta. Ille autem qui est propter causas uicinas uirgę, aut in uirga antecedit urinam, & elongatus à uirga postponitur ab urina, aut permiscetur ei uehementer. Apostemata autem & ulcera cuiuscunque membri cognoscuntur per signa & accidentia propria, sed distinguitur an sanies quæ mingitur sit ex ulcere aut apostemate, nam quę est ex apostemate mingitur subito in magna quantitate, quæ uerò ex ulcere paulatim, & multotiens ex lõgo processu perducit ad excoriationem & ardorem partes per quas transit. Expulsio autem critica cognoscitur, quia est subita, & cum alleuiatione & fortitudine, symptomatica uerò sine his. Signa uerò mictus rei similis capillis, & pinguedinis, & renum crassarum sunt ipse res quæ minguntur.

Prognostica. Primum Auic. autoritate Hippo. Cum mingitur sanguis sine dolore aut est paucus in horis quibusdam non est malum. Cum autem perseuerat fortasse accidet febris & mictus puris. Secundum, mictus puris ex ulcere epatis, aut fundi uesicę secundum plurimum mortalis. Ex ulcere uerò renis, aut colli uesicæ frequenter salubris. Tertium, cuius renis porus uritis, aut uesica disrumpitur moritur.

Quartum, mictus rei similis capillis pinguedinis, aut rerum crassarum secundum plurimum sanatur.

CVm aliquis propter casum uel percussionem sanguinem minxerit, ex basilica minuatur. Et trochisci qui dicuntur trochisci de charabæ tribuantur, qui Recip. charabæ, gummi, tremulæ arboris ana. drach. 5. balaustiarum, hypochistidos ana. drach. 2. & .s. olibani drac. 2. sem. apij, opij ana drach. 1. formentur trochisci pondere aur. 1. ex quibus unus in die cum apozemate sumach tribuatur.

Ad comedendum uerò tribuantur carnes coctæ cum sumach, & carnes coctæ cum succo uuæ acerbæ. Abstineat à nutrientibus acutis & salsis. Loco uerò percussionis superponatur emplastrum ex bolo armeno, & acatia, & aloë, & litio confectis cum aceto & aqua.

Hic Rasis primo agit de mictu sanguinis. Secundo, de mictu saniei, secunda ibi. Pus uerò si minxerit.

Prima in duas. In prima curat mictum sanguinis sequentis casum, aut percussionem. In secunda curat mictum sanguinis sequentem cibos & potus acutos, secunda ibi. Si autem sanguinis mictus euenerit.

In prima parte dicit, cum aliquis propter casum, aut percussionem minxerit sanguinem phlebolometur ex basilica, ætate scilicet & reliquis consentientibus, de hac tamen uberius dicetur cum ordinabo curam, deinde dentur trochisci de charabæ ad constringendum,

gendum, præcedente tamen aliqua mundificatione, si fuerit expediẽs de qua dicitur. ℞. charabe, gummi, tremulę arboris, id est, granati sylueſtris ana ʒ. 1. balaustiarũ, hypocisthidos ana ʒ. z. s. olibani ʒ. z. sem. apij, opij, ana ʒ. 1. Ex istis puluerizatis formẽtur trochisci cum succo ozimi, quorum quilibet sit aur. unus, ex quibus omni die unus exhibeatur dissolutus cum decoctiõe sumach in ieiuno, hęc. n. sunt constringentia, partim stipticitate, partim uiscositate, opium autem compingendo, sed semen apij ponitur ut ducat uirtutes medicinarum ad locum, sed ad comedendum tribuatur caro cocta cum sumach, & caro cocta cum succo uuæ acerbæ, hæc enim constringunt frigiditate, siccitate, stipticitate. Abstineant a cibis acutis, & salsis, super loco uero percussionis ponatur emplastrum ex bolo armeno, & acatia pro qua sumitur succus prunellorum, aloë, & litium quod est succus arboris quæ habet folia similia buxo. Et fructus eius est similis piperi, hæc autem sumpta in æquali dosi, & mixta cum aqua, & aceto, & superposita loco percusso optime sanguinem constringunt. Et si uis magis infrigidare, auge frigida, scilicet bonum & acatiam.

Si uero sanguinis mictus euenerit post comestionem ciborũ acutorum, aut potum uini acuti, phlebotometur æger & trochiscos de charabæ in potu sumat, & eodẽ quo diximus gubernetur regimine.

Hic curat mictum sang. ex sumptiõe rerum acutarum, sicut alliorum, sinapis & uini potentis &c. dicens ęgrum esse phlebotomandũ, & ipsi esse tribuendum de trochiscis, de carabe prædictis. Et reliquo regimine suprascripto esse regendum.

Pus uero si minxerit ægro trochisci isti dandi sunt. Recipe melonis, citrulli, cucurbitæ absque corticibus omnium drachmas uiginti, boli armeni, gummi arabici, thuris, sang. drac. omnium ana drachmas decem, opij drachmas tres, seminis apij, drachmas duas, informentur trochisci pondere drach. duarum, ex quibus omni die unus cum syrupo de papauere tribuatur unciam unam in potu. Virgæ quoque ex isto collyrio immitatur. Collyrium de ceruſa. Recipe ceruſæ, sarcocollæ, olibani, gummi arabici, opij, sanguis draconis, omnium partes æquales fiant ex eis collyria, & per syringam prius fiat iniectio ex hydromelle, et mingat æger, et post eius egressionem fiat iterũ iniectio istius collyrij dissoluti in lacte asinæ.

Hic curat mictum puris ex ulceribus maximè renum & uesicæ, dicens esse ęgro tribuendũ de his trochiscis. ℞. sem. melonis, citrulli, cucurbitæ absq; corticibus añ ʒ. 20. boli armeni gũmi arabici, thuris, sang. drac. ana ʒ. 10. opij, ʒ. 3. sem. apij, ʒ. z. formentur trochisci duarum drach. ex quibus omni die unus cum syrupo de papauere ℥. 1. in potu tribuatur. Virgæ quoq; ex isto collyrio immitatur. ℞. ceruſę, sarcocollæ, olibani, gummi arabici, opij, sang. drac. ana partes ęquales fiant ex eis collyria, id est sieff, quibus hoc modo utendum est.

Primo. n. fit iniectio ex hydromelle ad mundificandum, & mingat ęger, & post eius egestiõẽ fiat iniectio istius collyrij dissoluti cum lacte asinę ad cõsolidandum & dolorem mitigandum.

Hoc diuinũ opus imperfectũ nobis reliquit clarissimus Physicus Ioan. Arculan. qui dum in florentissimo Ferrariensi gymnasio publice medicinam legeret, ac indies hoc ipsum opus studeret absoluere, dira atque acerba morte interceptus est, cum tamẽ iam pridem de mola matricis achernia, decq; iũcturarum doloribus materiam plene absoluisset. Cuius quidẽ admirnadi uiri sepulchro huiuscemodi inscriptus est epigramma.

Qui iustæ uitæ meritis, & philosophiæ
Summa arte ac studio gloria summa fuit.
Ipsam qui uere medicinam nouit, & ægris
Si qua fuit, solus spesq; salusq; fuit.
Reges & populos deflenda morte Ioannes,
Orbatos linquens conditur hoc titulo.

DE MOLA. Cap. CVIII.

MOla dicta a molin persice idẽ significante q̃ parturitio carnis. Latine est pręgnatio mendosa, in qua non fœtus sed fructum carnis, uentositas, aut aquositas, aut humoris diuersi in matrice continentur.

Ex quibus infertur quod mola est quadruplex, scilicet carnosa, uentosa, aquosa, & humoralis. Est autem carnosa morbus in numero. Reliqua autem reducuntur ad morbum in complexione & compositione.

Causæ carnosæ quę proprie est mola, est duplex materialis & efficiens, omitto finalem & formalem, quarum consideratio ad philosophos pertinet. Causa materialis carnosæ est sanguis menstruus in concauo matricis contentus. Causa efficiens est uirtus augmentatiua concurrente caliditate & siccitate matricis conuertens hunc sanguinem in carnem quæ caro nullius animalis formam, aut similitudinem gerit, & habet solum animam uegetatiuam. Secunda causa est sperma muliebre quod aliquando in somnis iniicitur in concauum matricis, aut alijs modis mulieribus notis, quod permiscetur cum sanguine mẽstruo ipsum extendens & in carnem conuertens. Sed propter defectũ uirtutis informatiuæ non acquirit formam hominis, nec alterius animalis, & sic remanet informe nullam gerens similitudinem alicuius animalis. Tertia causa est aliquando sperma uirile non habẽs sufficientẽ uirtutẽ informatiuam, q̃ permixtũ cũ sanguine mẽstruo licet dilatet & extẽdat, non tẽ lineat ipsũ & figurat secũdũ humanę animę exigẽtiam,

Causæ uero molæ uentosæ materialis est phlegma, aut alius humor uentosabilis existens in matrice. Causa uero efficiens est caliditas matricis ipsum potens uentosare, nõ autem uentositatem inde genitam resoluere. Secundo posset hæc uentositas genita ex errore digestiuæ epatis, sicut in tympanite deferri ad concauum matricis, sicut in tympanite defertur, aliquando in uentrem contentiuum membrorum naturalium. Tertia causa potest esse uentus ueniens de foris ingrediens matricem per uias manifestas uel occultas. Causæ uero molæ aquosæ, sunt aliquando aquositas genita ex errore digestiuę epatis quæ cum sanguine transmittitur ad matricem. Sed sanguis cedit in nutrimentum eius. Aquositas uero effusa ad concauum eius & ibidem retenta propter clausionem colli matricis, sicut fit in prægnatiõe uera est cãmolę aquosę quę in dies ex eadem cã augẽdo, pcedit.

Secundo multiplicatur aquositas in matrice per uiam paulatim factæ cõgestionis ex superfluitate nutrimenti eius non expulsa. Causa uero humoralis est multitudo humorum secundum plurimum permixtorũ cum sanguine qui ad matricem delati effunduntur ad concauum eius per orificia uenarum menstrualium & ibidem retẽti et in dies aucti faciunt molam. Vidi tamen semel molam ab humore phlegmatico, crasso ad similitudinem pultis factæ per superfluam milij decoctionem in aqua, quę tantum excreuit, ut post mortem patientis facta anatomia esset maioris quantitatis & ponderis quam residuum corporis ipsius.

Sed prẽter hęc superflua aliqñ in matrice cõtenta quæ sunt causa molę ut supra reperiuntur uermes in matrice in notabili quãtitate geniti ex phlegmate putrido, qui tamen non debent dici mola cum ex ipsis non fit aptus tantus tumor prouenire ut assimiletur prægnationi.

Si tamen ad aliquam speciem molæ essent deducendi ad speciẽ molę carneę reducerentur. Reperiuntur quoqꝫ quandoqꝫ in matrice simul cum fœtu animalia diuersarũ specierum, sicut bufones, & similia, & proprie in regionibus Australibus & Occidentalibus, quæ sunt genita ex concursu spermatis uiri post ueram prægnationem permixti cum sanguine menstruo concurrente in fluxu supercœlesti ad horũ animalium generationem quæ cum sint uenenosa, si mordeant fœtum, sicut aliquando accidit in partu moritur fœtus.

Nunc superest ut ponanť signa. Sed primo ponantur signa distinguentia inter prẽgnationẽ ueram & species molæ. Secundo signa distinguẽtia unam spẽm ab altera. Tertio, signa distinguentia inter speciem molæ, & specię hydropisis, ex quibus apparebit differentia inter ueram prægnationem & species hydropisis, hęc.n. magna inuestigatione digna sunt cũ plerunqꝫ ex eorũ ignorãtia accidãt errores malę corrigibiles & uituperia nõ pauca medicis, & nõ mirũ.

Nam multum assimilantur uere prægnantes molaticis in retentione menstruorum, alteratione coloris, nocumentis stomachi, conclusione oris matricis, inflammatione mammillarum, tumore uentris, qui augetur quotidie ad tempus naturalis partus, sed in partu error detegitur cum molatice non fœtum, sed frustum carnis aquositatem, uentositatem, aut humores diuersos emittunt.

Signa ergo distinctiua inter ueram impręgnationem & molam carneam sunt quinque. Primum, quia fœtus post tertium mensem usqꝫ ad tempus partus mouet ex se & ad diuersas, imò ad oppositas differentias, mola uero carnea minime, imò non mouetur nisi post cõpressionem fortem. Secundum, quia maior durities est in mola carnea, quam in prægnatione uera cum frustum carnis sit aliquando ita durum ut uix scindi possit. Tertium, quia extremitates, scilicet manus et pedes patientis molam carneam sunt molles, sicut undimiati propter errorem digestiuæ quæ magis accidit in extremis quam in alijs partibus, & non est ita in prægnante, cum uirtus digestiua fit fortior. Quartum, in mola carnea totum corpus extenuatur ex debilitate digestiuę, non sic in prę gnatione uera. Quintum, patiens molam est secundum plurimum debilior in omnibus operationibus quam uere prægnans. Distinguitur autem inter molam carneam, & fœtum mortuum, quia in reuolutione de latere ad latus, fœtus mortuus cadit ad latus ad quod uenter inclinatur, sed mola carnea non mouetur a suo loco. Sunt & alia signa fœtus mortui, sicut frigiditas suminis, & reliqua uidenda capitulo proprio. Signa uero distinctiua inter ueram imprægnationem, & molam uentosam sunt quinque.

Primum, quia in prægnante tumor & durities sunt magis in una parte determinata, & si duo fœtus in duobus lateribus matricis contineantur apparet in illis durities & tumor. In medio uero apparet mollities per quã distinguitur inter duos fœtus, sed in mola uentosa, fere æqualis apparet tumor & uniformis in omnibus partibus eius. Secundum, quia in mola uentosa est leuitas cum dolore extensiuo, & interdum perforatiuo quæ non sunt in uera prægnante. Tertium, mola uentosa cum tumore notabili accidit in paruo tempore non sic in prægnante. Quartum, tumor ille aliquando notabiliter crescit aliqñ decrescit in paruo tempore non sic in prægnante. Quintũ, cum percutitur uenter sonat ut tympanũ in mola uentosa, non sic in prægnante.

Signa distinctiua inter ueram prægnationem & molam aquosam, sunt qusnqꝫ. Primum, quia in uera prægnatione sunt tumor & durities in una parte determinata, scilicet ubi est fœtus, & si sunt duo fœtus apparent in uentre, duo tumores, & duæ durities distinctę secũdum locũ. Sed in mola aquosa est mollities, & tumor uniformis per totũ. Secundum, quia uere prægnans non est multum discolorata, sed habẽs molam aquosam est ualde pallida cum mollitie quadam. Tertium, quia in mola aquosa in motu & corporis reuolutione auditui sonitus aquę motę, nõ autem sic in prægnante. Quartum, quia in habente molam aquosam est sumen & pecten, undimiatum cum magna mollitie quod non est in uere prægnante. Quintum, quia in habente molam aquosam, aliquando egreditur humiditas aquosa per uuluam, non sic in prægnate.

Signa uero distinctiua inter ueram prægnationem, & molã humoralem sunt duo. Primum, quia in uera prægnatione sunt tumor & durities in una parte determinata ubi est fœtus, aut in pluribus si plures sint fœtus. Sed in habente molam humoralem est tumor

est tumor cum mollitie uniformis per totam regionem matricis. Secundum, quia in mola humorali egrediuntur per uuluam humores diuersi quandoque mixti cum sanguine, non sic in prægnante, nisi cum uellet abortire.

Signa uero distinctiua inter species molę sunt infrascripta. Distinguiť ergo mola carnea uentosa per signa quinque. Primum, quia in mola carnea est durities fortis & tumor in una parte determinata, ubi est frustum carnis, sed in mola uẽtosa est tumor & tẽsio uniformis per totam regionem matricis absqꝫ duritie in aliqua parte determinata. Secundum, quia tumor in mola carnea uniformiter augendo procedit, sed in mola uẽtosa nunc tumor subito decrescit, nũc augetur notabiliter. Tertium, quia in uentosa sonat uenter sicut tympanum cum percutitur, non sic in carnea. Quartum, quia accidit frequenter dolor extensiuus & aliquando perforatiuus in uẽtosa, non sic in carnea. Quintum, quia adest leuitas in uentosa, grauitas notabilis in carnea.

Sed distinguitur carnea ab aquosa per quinqꝫ superius posita per quę distinguiť uera prẽgnatio a mola aquosa. Similiter distinguitur mola carnea ab humorali per duo signa suprascripta, per quę distinguitur uera prẽgnatio a mola humorali. Signa uero distinctina inter molã aquosam, & uẽtosam sunt quinque. Primum, quia in mola uentosa est tumor notabilis, & tensio quæ facile non cedit cõprimenti, non sic in aquosa. Secundum, quia utraqꝫ iacente supina in uentosa est uniformis tẽsio per totum, sed in aquosa deprimuntur partes suminis, sed inflantur ilea & latera. Tertium quia uentosa aliquando notabiliter crescit subito, aquosa uero procedit augendo uniformiter. Quartum, quia in uentosa cum percutitur uenter auditur sonus sicut tympani. Sed in aquosa auditur sonitus aquæ in motu & reuolutione de latere ad latus. Quintum, quia in aquosa apparet sumen & pecten undimiatum cum mollitie: item humiditates aquosæ egrediuntur per uuluam, non sic in uentosa.

Signa uero distinctiua inter molam aquosam, & humoralem, sunt difficilia cum multũ assimilenť, hoc tamen interest. Primum, quia in aquosa apparet undimia cum mollitie circa sumen & pecten, non sic in humorali. Secundũ, quia in aquosa interdum egreditur aquositas per uuluã, in humorali uero humores frequenter sanguini permixti. Tertium maior est palledo in aquosa quam in humorali, & pedes, & crura magis undimiata.

Signa uero distinctiua inter species molæ, & species hydropisis sunt difficilia, cum mola aquosa multum assimiletur asciti, & mola uentosa tympaniti. Signa tamen distinctiua sunt tria. Primum, quia in speciebus hydropisis præcesserunt nocumẽta epatis; de quibus actum est superius, sed in mola præcesserunt nocumenta matricis. Secundum, quia tam in mola aquosa quã uentosa, & etiam in humorali non est tumor, nisi in sumine uel ab umbilico infra scilicet ubi cõtinetur regio matricis, sed in duabus speciebus hydropisis iam dictis, scilicet ascite, & tympanite apparet tumor per totum uentrem a pectine usque ad diaphragma. Tertium signum, quia in mola aquosa egreditur frequenter aquositas per uuluam, non sic in ascite, & ex his possunt sumi signa distinguentia inter ueram prægnationem & species hydropisis.

Prognostica. Primum, licet molę secundum plurimum emittantur ante nonum mensem, aliquando tamen prolongantur usque ad tres, uel quatuor annos, aliquando usqꝫ ad extremum uitæ quod maxime uerificatur de carnea & uentosa. Secundum, secundum plurimum cum species molę prolongantur ultra nonum mensem sunt insanabiles & frequenter interimunt.

MVlieribus plerunque accidit passio ex qua prægnantium dispositionis similitudinem incurrunt. Venter nanque crescit, & discoloratæ fiunt, & retinentur menstrua, motus tamen qui est in hac egritudine non est ut motus infantis, immo quandoque de suo mouetur loco cum duriter tangitur. Adultimum uerum cum angustia & dolore frustum carnis informe ac si pateret emittit. Plurimum uero solummodo uentositas & humorum multitudo emittuntur, & deinde minuitur uenter, & remouentur accidentia. Postqꝫ uero tempus præterierit in quod scitur puerum debere moueri si adesset, trochisci de mirrha dandi sunt. Et apozema de seminibus, & oleum de resina ad bibendum. Et pessarium ex ruta & mentastro. Et alia pessaria prædicta in capitulo de alleuiatione partus sunt immittenda. Doses quoque de pilulis fet. frequenter tribuendæ sunt, cum hoc enim cito euadent.

Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima ponit signa molæ. In secunda modum terminationis. In tertia, temporis inchoandi curam, & auxilia opportuna, secũda ibi. Ad ultimum uero, tertia ibi. Postquam uero tempus præterierit. In prima ponit quatuor signa dicens, quod mulieribus aliquando accidit passio dicta mola in qua patientes assimilantur prægnantibus. Primo crescit uenter sicut in prægnantibus cum res in utero contenta paulatim augendo procedat. Secundo fiunt discoloratę nocumento communicato stomacho, & epati maxime propter retentionem menstruorum. Tertio retinentur menstrua propter clausionem oris matricis, sicut in prægnatione quæ clausio fit a uirtute, & est oppilatio attenuatoria. Quarto, quia conten-

tum in matrice mouetur, ſed non ex ſe immo per compreſſionem, & in hoc differt a uera prægnatione, in qua fœtus ex ſe mouetur, etiam ad oppoſitas differentias. In ſecunda parte ponens modum terminationis, dicit quod ad ultimum, id eſt, tranſactis quibuſdam menſibus cum dolore & anguſtia, ac ſi pareret emittit fruſtum carnis, pluries tñ emittit ſolã uentoſitatem, aut humorũ multitudinem, poſt quorum emiſſionem uenter minuitur & ſedantur accidentia. Sed in 3ª parte oſtendit tẽpus inchoandi curam, & ponit remedia oportuna. Tempus aũt inchoandi curã eſt a 4° uel 5° menſe ſupra. ſ. in eo tempore in quo fœtus deberet ſe mouere & non adeſt motus eius. Remedia aũt ſunt quinq;. Primum, trochiſci de mirrha ſunt dandi, ſicut dictum fuit in cap. de prouocatione menſtruorum ad mouendum ſang. ad orificia uenaꝝ menſtrualium, & ad ſtimulandum expulſiuã matricis, ut aperiatur collum eius. Secuudum eſt apozema. i. decoctio de ſeminibus de quo ſupra capitulo de colica & eſt ad eandem intentionem, & ad diſſoluendas uentoſitates exiſtentes in matrice. Tertium eſt oleum de cheiſim. i. de pentadactylo qui aliter dicitur cherua, cataputia maior, ſolſequia, hoc. n. in potu ſumptum a tribus ʒ. uſq; ad 4. ualde potens eſt ad extenuandum phlegma, & ad carminandum uentoſitatem. Quartum eſt peſſarium ex ruta & mẽtaſtro potens ad carminandum uentoſitatem, & alia peſſaria aquæ ſunt immitenda, quæ peſſaria perquire quarto huius cap. de facilitando partum. Quintũ & ultimum auxilium ſunt pilulæ fœtide frequenter exhibendæ, cum hoc. n. ꝙ prouocant educunt cauſam antecedentem.

Cura molę exigit ſex intentiones. Prima euacuat cauſam materialem eius. Secunda prẽparat ad ipſius molæ eductionem. Tertia ipſam educit. Quarta alterat diſcraſiam matricis, quę eſt cauſa generationis eius. Quinta corrigit accidentia. Sexta ordinat regimen ſex rerum. Prima intentio perficitur digerendo & euacuando. Digeſtiuum aũt fit in mola carnea, & uentoſa, et humorali pendente ab humoribus craſſis inciſiuũ, abſterſiuũ, ſubtiliatiuum, & per uirtutem tertiã petẽs matricem, ſicut oxymel ſimplex, cõpoſitum, & ſciliticum cum aqua artemiſiæ, & ſimilibus, & ex proprijs eſt huiuſmodi.

Recipe betonicæ, matricariæ, artemiſiæ, chamedryos, chamepityos, calamenti, mentaſtri, pulegij, origani ana M. 1. ſauinæ, phu, id eſt, ualerianæ, meu, leuiſtici, cyperi, calami, arom. ana ℥. 1. bulliant in ℔. 5. aquæ ad conſumptionem medietatis & coletur, quæ colatura ſyrupizetur cum mellis ℔. 2. aceti ℔. s. & fiat ſyrupus longus pro duabus potionibus reliquum abbreuietur, quod deinde ſumatur cum aqua artemeſiæ, aut matricariæ, euacuatiuum uero ſit electuarium indum, benedicta ſimplex, theodoricon, hieralogodion, pilulæ fætidæ, & ſimilia.

Si uero materia fuerit aquoſa, educatur cum ſucco ireos, & his quæ conueniunt in aſcite, de qua ſupra. Digeſtiua etiam ſunt illa quæ ſuperius poſita ſunt in aſcite, phlebotomia conuenit ſi in cauſa fuerit ſanguis, & fiat ex baſilica aut ex ſaphenis, ſi in cauſa fuerit retentio menſtruorum. Præparetur autem & molę eductio iuxta ſecundam intentionem cum his quę mollificant, & collum matricis dilatant, ex quibus ſunt fomenta, unctiones, ſemicupia, peſſaria, ſuffumigia, et ea quę ſumuntur, mollificantia in quibus eſt ſedendum, & cum quibus eſt fomentandum, ſunt decoctio ex althea, fœnugræco, ſeminis lini, anetho, ſeſamo, malua, branca urſina, & ſimilibus, et cum eiſdem eſt ſuffumigandum, his poſſunt addi in decoctione aliqua prouocantia, ſicut ſauina, ſemen iuniperi, & ſimilia, & peſſarium fiat ex cocto quod infundatur in unctione facta ex pinguedine gallinæ, oleo liliorum alborum, ſeſamino, cui parum muſci addi poteſt. Et hæc maxime in carnea ſunt neceſſaria. Sed in uentoſa cum ſupraſcriptis ponantur ad bulliendũ aliqua carminantia uentoſitatem, ſicut ariſt. rotun. & ſimilia, & in aquoſa aliqua educẽtia aquoſitatem, ſicut iris, & ſumat decoctionem lenientem & lubricantem factam ex capillis ueneris, paſſuls ſebeſten, dactylis, ficubus, ſemine althæ, & artemeſiæ. Eductio autem molę iuxta tertiam intentionem fiat cum his quę ſtimulant expulſiuam, & faciunt collum matricis aperiri ſicut trochiſci de mirrha exhibiti cum aqua decoctionis iuniperi, item ſuffumigium infraſcriptum a Raſ. 4. Alm. Recipe mirrherina, id eſt, galbani, genſu, id eſt, oppoponacis, ſulphuris ana ʒ. unam, puluerizentur, & miſce cum felle uaccino, & fiant pilulę quarum una poſt aliam ſuper prunis mittatur, & recipiatur fumus ad matricem cum emboto, & ſuffumigatio cum elleboro, & colocynthis eſt præſtans, & quæcunque facilitant partum & educunt fœtum, & ſecundinam, ſunt ad hanc intentionem. Et ex preſtantibus quæ non fallunt eſt confectio huiuſmodi. Recipe mirrhæ, caſtorei, ſtyracis ana ʒ. unam, cinam. ſauinę ana ʒ. s. conficiantur cum melle, cuius doſis ſint aurei duo cũ uino, quod ſi mola fuerit aquoſa euacuetur cum diureticis, ſicut diacurcuma, dialacca. Et dentur medicinæ ſoluentes aquoſitatem, & in ſumma regatur regimine aſcitis, de qua ſupra. Si tamẽ poteſt educi aquoſitas per collum matricis illud eſt præſtantius, propterea illa uia tentanda eſt, & efficax ad illud eſt peſſarium factum ex farina gith, & ex mercuriali contrita. Si uero fuerit uentoſa regatur cum carminantibus uentoſitatem ex proprijs, matrici, ſicut ariſt. rotun. potata & peſſarizata.

Et ſicut peſſarium Raſis in litera & oleum de cherua, de quo ſupra, potatum eſt efficax, & in ſumma regatur cura tympanitis. Si uero ſit humoralis præmiſſis uniuerſalibus euacuationibus, de quibus ſupra, tẽtetur eductio eius per collum matricicis cũ his quę dicta ſunt & phlebotomia ſaphenarum.

Quarta intentio alterat diſcraſiam matricis, quæ ſecundum plurimum eſt calida & ſicca cum contrarijs bibitis epithimizatis, & peſſarizatis, & ex proprijs frigidis eſt oleum de alchechengi.

Quinta intentio corrigit accidentia ſecundũ ipſorum exigentiam. Sexta intentio ordinat regimen ſex rerum in contrarium diſcraſię, et etiam ſecundum exigentiã intentionum quas intendimus perficere.

Ce

DE ANATOMIA SIPHAC ET mirach. Cap. CIX.

QVia hic agitur de ægritudinibus mirach eius anatomia eſt præmittenda. Cum tres ſint uentres in humano corpore. Superior contentiuus membrorum animalium & eſt caput. Medius cõtentiuus membrorum ſpiritualium & eſt pectus. Inferius contentiuus membrorum naturalium, de cuius anatomia agendum eſt. Qui deſcriptiue eſt uas ſuperius, ad diaphragma, inferius, ad pectẽ terminatum, poſterius habens dorſum, anterius mirach ad continendum membra naturalia finaliter ordinatũ. Superius enim terminatur ad diaphragma quod diuidit naturalia a ſpiritualibus. Inferius terminatur ad pecten quod continet membra generationis, quæ tamen inter membra naturalia computantur, habet poſterius dorſum, ſcilicet a 19. ſpondilium eius infra. Anterius autem eſt mirach, membra autem naturalia quę continentur in hoc uaſe ſunt decem, ſcilicet ſcirbus, ſtomachus, inteſtina, meſenterium, epar, ſplen, renes, matrix, ueſica, teſticuli, cum uaſis ſpermaticis in mulieribus, quia in uiris procedũt extra. Hic autem uenter habet partes anteriores & laterales & poſteriores. Anteriores ſunt quinque. Prima, eſt pars quę cooperit malum granatum et os ſtomachi. Eſt autem malum granatum os chartilaginoſum figuram habens ſcutalem continuatum inferiori ex oſſibus thoracis quæ ſunt ſeptem, ordinatum ad tutandum os ſtomachi, & ut ſit medium inter thoracem & membra leuia, & dicitur epiglottis apud Auic. eo quod epiglotti aſſimiletur. Secunda pars cooperit fundum ſtomachi durans prope umbilicũ per duos aut tres digitos. Tertia eſt, umbilicus cum quo fœtus alligatur matrici in primo eſt una uena, quæ tranſit per gibbum epatis ad uenam chylim, & cõtinuatur cum orificio unius ex uenis matricis mediante ſecundina, & per hanc fœtus nutritur ex ſanguine attracto a matrice ad gibbũ epatis eius. Nõ. n. in eo ex chylo generatur ſanguis neque celebratur in eo prima digeſtio quæ fit in ſtomacho, propterea nõ ſunt in eo feces quę ſũt ſuperfluitates primæ digeſtionis. Sed fit in gibbo epatis eius ſecunda digeſtio, nõ quidem dans formam ſanguini, ſed ſolum perficiens & ſeparans quędam ſuperflua. Eſt etiam in umbilico arteria una quæ aſcendit ab arteria aorti cum eſt in principio ſpondilium alanis quæ continuatur cum orificio unius arteriæ terminatæ ad concauum matricis. Per quã defertur aër a concauo metricis ad cor fœtus ad ipſius euentatiõem. Non enim fœtus euentatur in utero per aërem inſpiratum ad pulmonem, propterea pulmo fœtus eſt rubeus, ſed albificatur cũ exiuit ab utero per reſpirationem. Quarta, eſt pars quę uocatur ſumen infra umbilicum per quatuor digitos, & eſt pars in qua uenæ quatuor terminantur ad curim, per quas fœtus exiſtẽs in matrice emittunt aquoſitatem. Ideo apud Auicen. hæ uenæ notiores ſunt in non natis quàm in perfectis in quibus fruſtrãtur a tali operatione. Quinta, eſt pars quæ uocatur pecten in qua ſunt membra genitalia, partes uero laterales ſunt hypochondria & ilia, in hypochondrio dextro continetur epar, in ſiniſtro uero ſplen, & ſub eis ſunt ilum dextrum et ſiniſtrum, & quibus reliqua membra naturalia continentur, partes uero componentes mirach ſunt quinque, ſcilicet cutis pinguedo, panniculus carnoſus, octo lacerti uentris cum chordis eorum, & panniculus neruoſus dictus ſiphac, & ab Auicenna uocatur benteron. Auicen. tamen per mirach aliquando intelligit aggregatum ex omnibus his quinque particulis. Cutis facta eſt ad continendum & ſentiendum quæcunq; occurrentia. Poſtea ſequitur pinguedo, maior tamẽ in porco quàm in homine, ordinata ad reflectendum calorem ut uigoretur digeſtio, & ad remolliendum feces ut facilus expellatur. Poſtea eſt panniculus carnoſus qui non eſt neruous ut alij, neque carnoſus ut muſculi. Muſculi autem ſunt octo. Primo ſunt duo longitudinales procedentes a clypeo oris ſtomachi uſque ad oſſa pectinis ſecundum longum uentris, ideo appellati ſunt longitudinales, et iuuant ad attrahendum cum uillis ſe elongando, & poſtea ſe contrahendo. Deinde ſunt duo tranſuerſales ſuperiores, unus a dextris, alter a ſiniſtris, & ambo oriuntur a ſuperioribus iuxta coſtas mendoſas, & deſinunt in chordas iuxta oſſa pectinis ſic quod dextri corda tendit ad ſiniſtrum inferius, & ſiniſtri ad dextrum, & per oppoſitum ſunt duo inferiores procedẽtes ad ſuperiora, quorum ortus eſt ab oſſibus pectinis et anchæ, & deſinentia in chordas eſt ad locum ubi finiunt coſtæ, ita ut ſe crucient ſecundũ angulos obliquos ad modum iſtius figurę. χ. & ſunt ordinati ad retinendum. Vltimo ſunt latitudinales quorum fila procedunt per latum, unus dexter, alter ſiniſter, & ortus & aperentia eorum eſt magis iuxta dorſum uerſus ſuperius, et iſti cum longitudinalibus ſe interſecãt ad angulos rectos, & ſũt ordinati ad expellendum, quapropter eius ſitus eſt magis ſuperius quàm inferius cum magis ordinentur ad expulſionẽ per inferiora, quàm per ſuperiora, & propter eãdem cauſam tranſuerſales ſuperiores ſunt fortiores & craſſiores, cum magis ſunt ordinati ad retinendum ne quid egrediatur per inferius. Vltimo ſequitur ſiphac panniculus, duriſſimus & ſubtiliſſimus, hic factus fuit ut prohiberet ne muſculi comprimerent mẽbra intrinſeca, & ut ea contineret. Propter quod factus fuit neruous & non oſſeus, ut poſſet conſtringi & dilatari ſecundum exigentiam, & fuit ſubtilis ne aggrauaret, & durus ne faciliter rumperetur. Nam ex eius fractura accidit paſſio, quæ dicitur crepatura ſiue hernia, de qua Raſis in capitul. Intumeſcit enim mirach cum rumpitur hoc ſiphac. Sunt etiam eius alia duo iuuamenta apud Auicẽnam in capitulo de anatomia ſtomachi. Vnum ut per curuationem eius cum adiutorio diapragmatis cum quo alligatur expellat, quod in ſtomacho, inteſtinis & in matrice continetur. Aliud iuuamentm eſt ut alliget inteſtina dorſo mediantibus panniculis meſenterij ab ipſo ortum habentibus, & ut ab ipſo oriantur omnes panniculi membrorum in ipſo contentorum, & quinta utilitas apud Galenum quinto de iuuamentis membrorum eſt, quod prohibet inteſtina a ruptura quando inflantur. Poteſt autem uenter pati omne genus ęgritudinis. Sed nihil habet proprium quod ex anatomia dependeat, niſi ſolutionem continui & tumorem præter naturam. Cum enim ſoluitur uenter ſolutione penetrante utrunque aliq̃do egreditur ſcirbus, & opus eſt ut quicquid ab aëre

alteratum est ligetur prope uulnus ligatura forti, & supra ligaturam scindatur & abijciatur & retromittatur, & fila ligaturæ exterius dimittantur, ut facta consolidatione post nouem dies uel decem, possit filum extrahi. Si autem egreditur intestinum retromittatur quàm citius fieri potest. Quod si tumor ingressum impediret fomentetur aqua decoctionis rerum carminantium uentositatem donec detumescat & retromittatur. Et si medicinę non sufficiunt ad detumefaciẽdum ipsum, paulatim stringatur iuxta foramen ut aliquid unctuositatis ingrediatur per partem, cum non possit totum simul ingredi. His autem non sufficientibus uulnus dilatetur cum instrumento aliqualiter curuo ex una tãtum parte incidente & intromittatur. Quod si intestinum esset incisum & sit de crassis, suatur sutura pellipariorum. Si uero de subtilibus suatur similiter, sed postea inuoluatur cum intestino alicuius animalis circum consuto, ut sutionem intestini debite conseruet, cuius quantitas sit adæquata quantitati primi intestini, postea intromittatur dimissis extra filorum capitibus, cum quibus sutio facta est, ut post consolidationem possint extrahi, & uulnus extrinsecum suatur modo Auic. primo apprehendendo cũ acu totum mirach ex una parte, ex altera parte totum mirach præter siphac, & in secundo puncto econuerso apprehendatur totum mirach, ex altero latere primo totum mirach præter siphac, & fiant puncta stricta distantia per medium digitum, postea cum puncta sunt facta omnia stringantur, sic enim coniungetur siphac neruosum cum mirach carnoso & fiet cõsolidatio, in tumore autem ascitico dictum fuit superius qualiter debeat fieri sectio in capitu. de hydropisi sed in tumore apostemoso caueatur ne apostema rumpatur interius, quapropter apostemate exeũte profunde scindatur ante maturationem. Didimi autem sunt panniculi neruosi orientes ex siphach iuxta utrunque inguen stricti superius, sed inferius dilatantur circundãtes testiculos, & per utrunq; didimum ingrediuntur uasa spermatica, de quibus supra, deferentia spiritum animalem, uitalem, & naturalem, & sanguinem conuertendum in sperma, finis itaque didimorum est suspendere testiculos, testiculos cõtinere atq; custodire simul cum uasis spermaticis, & possunt pati omne genus ęgritudinis, præcipue patiuntur dilatationem aut rupturã ægritudinem sibi propriam, per quam ea quę in uentre continentur descendunt in oscheum, quæ passio dicitur hernia, de qua Rasis facit hoc capitulum, licet in hoc etiam agat de eminentia siue augmẽto mirach q; ab Auic. appellatur augmentum umbilici.

DE EMINENTIA ET RVptura Cap. CX.

PRo notitia huius dispositionis est sciendum, quod augmentum umbilici apud Aui. est tumor siue eminẽtia accidens umbilico aut partibus adiacentibus, scilicet sumini pectini, ilijs aut hypochondrijs propter aliquid præternaturaliter contentum inter partes mirach. Dicitur autem augmentum umbilici eo quod frequentius accidat umbilico propter foramen naturalem ibidem existens, de quo supra in anatomia. Augmentum aũt inguinis est tumor similiter accidẽs inguini. Si non cõscatus fuerit bursę testiculorum. Si uero cõcatus fuerit dicitur ramex siue hernia. Sed Rasis has dispositiones sub eminentia & ruptura comprehendit. Sic.n. intitulauit hoc capitulum. Sed agamus primo de augmento umbilici & inguinis. Deinde de ramice siue hernia. Est ergo eminentia umbilici & similiter inguinis septiplex. s. apostemosa, carnosa, uentosa, aquosa, sanguinea, scirbalis & intestinalis. Apostemosa est propter apostema calidum uel frigidum, durũ aut molle. Carnosa pendet a carne nata inter partes mirach, sicut aliquando ex ulceribus ibidem factis in quibus excrescit caro. Ventosa pendet a uentositate contenta inter partes mirach, siue sit ibidem genita, siue illuc deriuata ab epate uel a concauitate uentris sicut aliquando accidit in tympanite, aut propter rupturam siphac aut fine ruptura. A quosa uero pendet ab aqua ad partes mirach secundum plurimum deriuata. Sanguinea uero pendet ab emborismate inter partes mirach facto propter rupturam uenę aut arterię, et sanguis egrediens ibidem retentus facit illas partes intumere. Scirbalis fit a scirbo ibi contento. Scut intestinalis ab intestino ibidem inter partes mirach contento, quæ duę eminentiæ si fiant ex directo umbilici aut suminis, aut in inguine possunt fieri per rupturam siphac, et per dilatationem eius absque ruptura, cum in his tribus locis sint meatus naturales ut patuit ex anatomia. In reliquis autem partibus non credo has duas posse fieri absque ruptura. Reliquas autem quinque species credo in quibuscunq; partibus posse fieri absque ruptura siphac. Harum autem eminentiarum, quædam sunt nouæ, quædam antiquæ, quædam magnæ, quædam paruæ, quædam in pueritia, quædam in alijs ætatibus, quædam in habente complexionem bonam cum bonitate humorum, quædam econtrario.

Species autem herniarum quæ aliter dicuntur ramices sunt octo, scilicet uentosa, aquosa, saniosa, carnosa, uaricosa, scirbalis, & intestinalis, & apostemosa. Ventosa, aquosa, & saniosa, fiunt ex uento phlemate aqua aut sanie per didimum ad testiculos delata, cum ruptura, aut sine ruptura. Sed carnosa ex carne aut adipe intra didimum genita, siue sit adhærens & ininuiscata cũ testiculo, siue cum didimo, aut cum utroq;. Varicosa autem fit ex dilatatione uenarũ & incrassatione quæ descendunt ad testiculos, aliqũ ex incrassatiõe uenarum ipsius oschei. Scirbalis uero fit ex descensu scirbi per didimum. Sicut intestinalis fit ex descensu intenstinorum, quod secundum plurimum est monoculus, quoniam est minus cæteris mesenterio alligatus. Et hæc est quandoque cum ruptura didimi, quandoque ex sola apertione absque ruptura, & frequentius accidit in uiris quàm in mulieribus, maxime ex hac causa, quia mulieres non habent didimos ordinatos ad continendum & suspendendum testiculos, cum testiculi sui non procedãt extra sicut in uiris, & ex his infertur quod hernia accidens mulieribus scirbalis aut intestinalis est semper ex ruptura siphac cum non sit ibi meatus naturalis per cuius apertionem possint descendere.

Species herniarum similiter distingui possunt penes cõtitatem, tempus, ætatem & cõplexionem, sicut statim dictum fuit de eminentijs mirach & inguinis.

Causæ

Causæ coniunctę eminentiarũ & herniarũ ex iam dictis sunt manifestæ. Causæ autem primitiuę sunt casus, percussio, offensio, saltus, cãtus, risus, tussis, sternutatio, & omnis fortis motus, conatus, & expressio & mulotiens sequuntur prẽgnationem, molam & hydropisim propter fortem extensionem mirach, & aliquãdo accidit his qui fune tormẽtãtur, aut super quorum uentrem cadit equus aut alia res grauis. Causæ uerò antecedentes corporeæ ex sæpe dictis possunt esse manifeste.

Signa apostemosa cognoscuntur per signa communia apostematum, scilicet tumorem, duritiẽ, grauitatem, dolorem, & quia paulatim augendo procedit, sed à quo humore pendeat cognoscitur ex colore specie doloris, uelocitate aut tarditate augmenti, & cæteris quæ consignant, scilicet complexione, habitudine, ætate, tempore anni, regimine præcedente & similibus, quæ sæpe dicta sunt, carnosa uerò cognoscitur ex tumore cum duritie sine dolore qui tumor nõ augetur neque minuitur. Sed uentosa cognoscitur ex leuitate cum tensione æquali, & quia subito facta est, & sonat cum percutitur, & est cum claritate quadam, & aliquando cum dolore, sed aquosa cognoscitur ex mollitie cum grauitate & fit paulatim. Sanguinea uerò siue emborisma cognoscitur, quia subito uel in paruo tempore facta est, & est mollities cum caliditate quadam, & aliquando propter multitudinẽ sanguinis extendentis apparet durities potius sequẽs tensionem quàm naturam humoris. Et quandoque sentitur pulsatio sicut arteriæ & color tendit in fuscũ, & præmendo retrocedit aliquando & non præmendo reuertitur sicut ruptura. Sed scirbalis & intestinalis cognoscuntur, quia homine iacente supino per compressionem recedunt scirbo & intestino interius redeũte. Sed cum homo erigitur iterum redeunt. Differt tamẽ scirbalis ab intestinali, quia scirbalis est mollior & sine rugitu intromittitur, & est secundum plurimum minor. Intestinalis autem in his tribus se habet econtra. Herniæ uerò distinguuntur ab eminentijs inguinis, quia sunt cum tumore oschei, eminentię uerò non. Sed signa aquosæ & uentose sunt similia his quæ in eminentia aquosa & uentosa dicta sunt.

Saniosa uerò licet sit similis aquosæ, differt tamẽ ab ea per opacitatem quandam quæ non est in aquosa, & quia saniosæ præcesserunt ulcera aut ruptura apostematis. Carnosa cognoscitur per tactũ carnis duræ adhærentis in testiculo, aut bursę, aut utriusque licet aliquando sit mollior sicut adiposa, & non potest intromitti sicut scirbus aut intestinum de quibus statim. Varicosa uerò cognoscitur, quia sentiuntur uenæ crassæ tortuosæ ab inguine usque ad testiculum, licet aliquando sentiatur in oscheo, & in his duabus testiculus eiusdem partis magis pendet quàm testiculus partis oppositæ. Scirbalis autem & intestinalis cognoscuntur, quia delitescunt per compressionem scirbo & intestino in uentrem redeunte. Sed scirbus facilius & sine rugitu intromittitur, intestinalis difficilius & cum rugitu, imò aliquando non potest intromitti cum est intestinum plenum stercoribus duris. Et aliquando difficilius intromittitur quàm intestinum uacuum à stercoribus, & tunc sequitur colica & uomitus stercorum & mors. Item scirbalis est minor & mollior & cum nullo & paruo dolore. Quod autem prouenìat à scissura siphac, cognoscitur quia subito accidunt & sunt cum dolore, & præcesserũt causæ primitiuæ aut corporeę uiolẽter exprimentes quę in uentre continentur, & regimen præcedens, & tempus anni fuit exciccatiuum. Sed econtra omnino nõ sunt signa dilatationis absque scissura.

Prognostica. Primum. Eminentiæ & herniæ uentosæ, aquosæ, & saniosæ, facile curantur, licet post curationem quandoq; redeant. Secundum. Eminentiæ & herniæ scirbales & intestinales, quando sunt ex dilatatione absque ruptura, ualde facilius curantur quàm quando sunt cũ fractura, ita quod aliquando magnæ & in ætate adulta & antiquæ curantur. Sed quæ sunt cum scissura minime, imò non curantur cũ medicinis nisi paruæ non antiquatæ & in ætate pueritiæ. Reliquiæ uerò procuratione exigunt operationem manualem. Tertium. Eminentia quę est emborisma difficilime sanatur, & exigit medicum expertũ. Quartum. Cura herniæ carnosæ & uaricosæ difficillima est aut impossibilis. Quintum. Herniæ cum prolungantur nocent testiculis interdum ipsos corrumpentes.

CVm aliquis in mirach uentris habuerit eminentiam, qui cum supinus iacuerit & cum leuiter digitis locus compressus fuerit remouetur, & cum sederit redibit, passio adest quæ ruptura dicitur.

Diuiditur hoc cap. in partes duas. In prima agit de eminentia mirach & inguinis scirbali & intestinali, quia solum de his duabus determinat. In secũda agit de hernia quam appellat rupturam. Secũda ibi. Ruptura autem. Prima in duas. In prima ponit signa. In secunda curam. secunda ibi. Qui hoc itaque patitur.

In prima dicit, quãdo aliquis in mirach uentris eminentiam habuerit, quæ cum supinus iacuerit, & locus eminens digito compressus fuerit remouetur, & cum sedet redibit, passio adest quæ ruptura dicitur, eminẽtiam enim huiusmodi rupturã appellat eo quod frequenter sequitur rupturam siue scissuram siphac.

Qui hoc itaque patitur, sibi cauere debet ne post comestionem moueatur, neque comedat fabas, & hoc præcipue, neq; phaseolos, neque lentes, neque olera, neque aliquem cibum inflatiuum. Studere etiam debet ut eius uenter semper sit mollis, hoc namque regimine possibile est ipsum euadere dolorem. Loco præterea aliquod superponendum est obstaculum, & stringendum & proprie cum se mouere uoluerit. Crassus quoque si fuerit, & uentrem habuerit grauem, non debet uti motu, nisi uenter prius sub umbilicum ampla cinga-

tur fascia. Emplastrum ad rupturam. Re ci. gallarum, cupressi, partes. 2. mirrhæ, ciperi, samp suci, gallarum, acatiæ olibani, gummi arab. omnium ana. partem unã, gummæ prius in uino soluantur, & agregentur cum eis reliqua, & super rupturã ægro supino iacente ponatur, & stringatur locus, & non soluatur usque ad tres uel septem dies, postea ægro supino iacente soluatur, & illo eiecto de eodem emplastro superponatur ex hoc.n.prohibetur ampliari.

Hic curat hanc eminentiam quinque auxilijs. Primum est regimen sex rerum quo cauetur ne post cibum moueatur, motus enim simul cum cibo comprimente facit intestina & scirbum egredi, uitet etiã uentosa sicut propriè sunt fabæ. Item reliqua difficilis digestionis & habentia humidum uentosabile sicut reliqua legumina, herbæ, & similia. Secũdum est, quod teneat uentrem lenem, ne uentositates & stercora retenta rupturam augeant, hoc namque regimine possibile est euadere dolorem, qui sequitur rupturam & extensionẽ ab intestinis ex scirbo egredientibus. Tertium, rupturæ superponatur aliquod obstaculum sicut plumaceolus qui cum ligatura debite stringatur, & maximè hoc necessarium cum se mouere uoluerit. Quartum, si crassus fuerit secũdum compositionem, & uentrem habuerit grauem propter intestina crassa & plena stercoribus nullo pacto moueatur, nisi uenter sub umbilico usq; ad pectinem ampla stringatur fascia ad sustentandum uentrem, ne rupturam faciat aut augeat. Quintum, emplastrũ hoc superponatur eminentiæ, scirbo & intestinis intus repositis. ℞. nucum cupressi partes. z. quæ sunt calidæ & sic. & stipt. mirrhæ, ciperi, samp. calidorum & siccorum, gallarũ acatiæ, quæ sunt frigida, & sic. stiptica, olibani, gummi arab. añ. partem. 1. gummæ, scilicet mirrha, thus, gummi ara. prius in uino, scilicet stiptico dissoluantur, & cum eis reliqua misceantur, & fiat unguentum tenax, & super loco ponatur ægro iacente supino, & remutetur de tertio in tertium, sicut unguentum bene adhæreat. Si æger bene se habuerit expectet usque ad septẽ, omnis enim motus est aptus nocere, & quando remouetur fiat cum omni modestia ne partes semi incarnatę discontinuentur & aliud superponatur de eodem augmento, & sic omnis mutatio fiat cum omni modestia possibili. Ruptura autẽ. In parte pręsenti agit de hernia. Et primo enumerat species herniæ, dę quibus acturus est. Secundo de ipsis prosequitur. secunda ibi. Si uerò propter intestina descensum. In prima parte dicit, quòd pellis testiculorũ augmentatur ruptura, id est propter rupturã factam per uentositatem, aut propter aquam quę in oscheo siue pelle testiculorum congregatur, aut quia intestina descẽdunt ad bursam testiculorum, & sic tantũmodo agit de tribus speciebus herniæ.

Ruptura autem testiculorum pellicul[æ] oschei augmentatur, quod fit, aut propter uentositatem, aut propter aquam quæ ibi congregatur, aut quia intestina descendunt ad locum illum. Si uerò propter intestinorum descensum contingat, erit grauis & doloros̃us, & sentit dolorem cum tangitur. Taliter itaque patiens sicut prædiximus regendus est. Et emplastrum prædictum superponẽdum est. Et locus ligatura assidue stringendus est. Ruptura enim cum stringitur dilatatur & augmentatur semper.

Prosequitur de tribus speciebus, herniæ, & primo de ea quæ est propter descensum intestini. In secunda de ea quæ est propter aquositatem. In tertia de ea quę est propter uentositatem. secunda ibi. Si autem causa aquæ, tertia ibi. Cum autem hæc ægritudo. In prima parte curans herniam ex descensu intestini, dicit primo quod æger sentiet grauitatẽ notabilem & dolorem in oscheo & in inguine, & maximè cum tangitur. secundo dicit, quod intestinũ siue scirbus qui descendit est reducẽdus ad locum suum, & emplastrum suprascriptum est superponẽdum, & locus cum ligatura debitæ stringendus, ut iterum non descendat. Ligatura enim inter omnia maximè prohibet descensum intestini & foraminis dilatationem, & si omittatur ligatura & debita compressio cum plumaceolo foramen semper augetur.

Si autem causa aquæ fiat locus apparet lucidus & tensus, huic itaque confert epithimari epithimate quod in cap. de hydropisi nominauimus. Aqua uerò in hac ægritudine plurimum petit inferiora & fluit inde, unde æger per aliquod tempus sanus efficitur, sed postea redit ægritudo. Postquam ergo aqua fluxerit, curatus est æger ex cauterio & medicamento acuto. Ex hoc enim prorsus curabitur nec redibit ægritudo, de hoc tamen loqui plus est quàm hic noster exigat liber.

In parte ista curans herniam aquosam. Dicit primo, quòd si aqua descendit locus apparet turbidus, id est, non ita clarus, sicut quando uentositas ibi continetur. Et est locus ille, scilicet bursa testiculorum tensa, id est, tumida, est tamen tumor ille cum mollitie, sed in uentosa cum duritie propter tensionem. Secundo dicit, quod huic confert epithima superius positũ pro cura hydropisis ascitis. Tertio dicit, quòd aqua huiusmodi descendens ad bursam testiculorum, aliquando egreditur, scilicet resudando, aut quia fortè auxilijs opportunis resoluitur, aut aliter educitur, sed postea

postea redit noua aqua in partibus superioribus congregata, & ad bursam testiculorum iterum deriuata, & hoc fiet multotiẽs, nisi subueniatur cum cauterio, scilicet actuali, aut medicamine acuto, id est, cauterio potentiali apponendo in inguine super loco transitus aquositatis ad bursam testiculorum, & etiam sub ueniendo reliquis auxilijs prohibentibus prædictæ aquæ congregationem, de quibus in cura agetur, de hac tamen operatione manuali loqui nõ pertinet ad hunc librum, sed magis pertinet ad septimum huius ubi agitur de chirurgia.

Cum autem hæc ægritudo uentositatis causa contingat locus fricandus est, & ex oleo sambacino in quo castoreũ & euphorbium dissoluta fuerint iniungendus, & ex eodem intus in uirgam guttatim distillandum est.

In hac parte ultima curans herniam uentosam dicit primo, quòd locus fricandus est cum oleo sambacino, id est, sesamino, exempli gratia, ℥. 1. in quo castorei & euphor. ana. ʒ. 1. dissoluta fuerit, & ex hoc medicamine aliquid in uirga guttatim est instillandũ hoc enim medicamen taliter ungendo locum tumentem applicitum, & in foramine uirgę instillatum plurimum iuuat in resolutione uentositatis.

Cura eminentiæ apostemosæ perficitur sicut cura reliquorum apostematũ. Nihil enim habet propriũ nisi quia oportet apostema cum est profundum ante perfectam maturationem scindere, ne fortè rumpatur interius. Similiter hernia apostemosa quæ est apost. bursę testiculorum eodem modo curatur sicut reliqua apostemata. Verum cauendum est, ne huiusmodi membra putrefiant, sunt enim ad putredinem paratissima & suppositoria conferunt trahendo materiam ad anum, & repercutiendo appropriatur chimolea cum aceto, & in resoluendo appropriatur farina fabarum & aqua caulium, & in sedando dolorem folia hyoscyami summe ualent in causa cal. & in causa frigida ponatur farina fabarum cum sœnug. & cymini. Et si maturentur fiat sectio longe ab ano, & à commissura, & ligatura fiat cũ brachiali tenente bursam cum testiculis suspensam, & æger supinus iaceat culo eleuato. Carnosa uerò siue fit in inguine, siue in mirach curatione non indiget nisi lædat quod raro est, quòd si lædat auferenda est caro addita sectione aut cauterio actuali uel potentiali, & auferatur ita profunde, aut cũ administrabitur cicatrizatiuũ sit ad huc diminuta ab eo quod est secundũ naturã, nã cicatrizatiuũ addit in carnẽ. Cura hernię carneę ponetur infra. Cura autẽ aquosæ & uentosę, siue fuerit eminẽtia, siue hernia exigit duplex regimen. Primum debetur causæ antecedenti. Secundum uerò causæ coniunctæ. Primum exigit tres intentiones. Prima est euacuatio materiæ ex qua generatur uentositas, scilicet phlegmatis aut melanc. item euacuatio aquositat. Secunda est, confortatio epatis, stomachi, & membrorum naturalium per quorum defectum hęc superflua multiplicantur cum quibus autem hæ intentio. compleantur, potest esse manifestum ex cap. de hydropi. Tertia autem intentio est regimen sex rerum, de quo Ras. agit in textu. Sit enim prohibitum generationis aquositatis & uentositatis, sed de hoc dictum est opportune in capitulo de hydropisi. Secundum uerò regimen quod debetur causæ coniunctæ duas intentiones habet. Prima est eductio aquositatis & uentositatis in loco contentæ, & secunda est prohibitione in eodem loco eadem materia congregetur. Prima intentio iuxta posse compleatur cum rosolutiuis ex proprijs mirabilibus ad resolutionem cuiuscunq; materiæ existentis in bursa testiculorum ac in ipsis testiculis siue apostemantis, siue nõ est farina fabarum, au fabæ ipsæ confractæ & mundatæ à corticibus exterioribus, deinde coctæ in aqua, & postea pistatæ in mortario addendo olei rosacei aceti. añ. quantum sufficit & tandem super loco cum decenti ligatura applicitæ, ita ut bursa & testiculi non stent suspensi nec pendentes, sed subleuati, & his non sufficientibus potes addere pro resolutione uentositatis, puluerem cymini præparati & baccarum lauri, aut parum emplastri de baccis lauri pręcipuè quando non est mala cõplexio calida. Sed in hernia aquosa potest suprascriptis addi parum emplastri superius positi in cura hydropisis ascitis, sed fortiora sunt uitrum & piper. In uentosa uerò optimè cõueniunt oleum de spica, oleũ de costo, oleum rutaceum, cyminum, baccæ lauri & calamenthum aliquando uerò pro extractione aquæ opus est aperire bursam, illud tamẽ apud Albucalim non conceditur in uentosa, quod si aqua fuerit in bursa, & non in chist contenta aperiatur cum sagitella in parte inferiori distanter à commissura & extrahatur, & locus consolidetur & medicamen cõstrictiuum super inguine ponatur cum plumaceolo stringendo ne iteretur, & si iterum redeat iteratio sic fiat. Quando autem aqua fuerit conclusa in folliculo ducatur per didimum supra os pectinis, & à parte uentris minister digito fortiter comprimat, ut nõ egrediatur uentrem, & similiter operator stringat à parte bursæ, ut non descendat in bursam, & cum phlebotomo penetret usque ad aquam, & ipsam extrahat ex foramine cum tenta aliqualiter dilatato post accipiat parum arsenici sublimati, utputa sicut medium granũ frumenti, kystim, cauterizet, deinde educta escara consolidetur. Secunda autem intentio, scilicet prohibitio aggregationis aquę perficitur extrahendo aquam, sicut nuper dictũ est, hoc enim regimine aqua extrahitur & prohibetur alterius reaggregatio. Alij tamen cauterio actuali aut potentiali penetrant, usque ad didimum & ipsum cauterizant. Credo tamen istas operationes esse secundum plurimum pluris nocumenti quam iuuamenti, quia aut totus didimus cauterizatur aut non, si non, aqua iterum descẽdit per partem non cauterizatam. Si uerò totus cauterizatur, necesse est testiculum corrũpi & extrahi. Quapropter credo eligibilius esse, ut his operatiõibus omissis quæ non sunt absque periculo, si aqua descendit, extrahatur modis suprascriptis cum medicinis resoluctibus aut cum perforatione, quæ aqua iterum descendente iteretur, sic enim æger dies suos salubriter finiet, & eodem modo procedatur in sanioſa. Hernia sanguinea siue emborisma si sequatur fracturam arterię quę sit notabilis difficulter recipiet curam. Primo ergo tenetur curatio cum appositione unguenti stiptici & debita compressione cum plumaceolo sicut fit in ruptura

ptura, nec mutetur nisi de quinto in quintum aut etiã tardius. Quod si hoc non suffecerit arteria in duabus partibus discooperiatur & ligetur, & in medio ubi est ruptura scindatur & extrema notabiliter cauterizentur & conseruetur escara quantum est possibile, tandem remota escara quantum natura expellit cõsolidetur. Cura herniæ carnosæ difficillima est. Si tamen cum instantia fueris requisitus, præmissis uniuersalibus, scilicet phlebotomia, uentris solutione secundum exigentiam, & ordinata dieta conueniente, quæ tẽpore operationum manualium de quibus infra, sit tenuis decliuis ad frigidum, primo experire in carnosa dura medicinis mollificantibus, postea resoluẽtibus secundum ordinẽ institutum in cura apostematum duorum sed in intentione resolutionis semper medicinæ resoluentes sint admixtæ farinæ fabarum aut earum substãtię, & aceto ad penetrationem, resolutionem & mollificationem, hæ enim medicinę nunc mollificantes, nunc resoluentes in longitudine dierum carnem extenuant, sit tamen longior usus extenuantium quam mollificantium, imò post initium curæ, in quo licet uti mollificantibus sit ferè cõtinuus usus extenuantium & resoluentium.

Si uerò caro sit mollis adiposa solum cum resoluentibus & fortiter exciccantibus procedendum est, sed in uaricosa frequenti phlebotomia basilicæ eiusdem lateris utendum est, & procuretur fluxus sanguinis hęmorrhoidalis præcipuè, si fuerit consuetus, sed medicinæ locales sint stipticę, in quibus sit acetum & applicetur cum bona strictura, & bursæ & testiculorum subleuatione, his enim modis frequenter curatur sine operatione manuali. Sed operatio manualis, primo prognosticato periculo & rei difficultate secũdum Albucasim hoc modo perficienda est, postquã fueris multis præcibus infestatus.

Scinde oscheum sufficienter in ea parte ubi est caro uel uarix, & impositis stuellis cum albumine oui ad sanguinis restrictionem & uulneris dilatationem, nil aliud prima die opereris, sed secunda die tenta separa carnem à testiculo & à partibus quibus alligata est, nõ lædendo testiculum & eam incide.

Si uerò non sit possibile & testiculus totus fortè sit corruptus aut sephiratus uel canceratus liga superius didimum, uel sue, postea cauteriza & totum extrahe, postea uulnus sue, hæc tamen operatio ex sequẽtibus fiat manifestior.

Si uerò fuerit uarix liga eam in parte superiori & inferiori utrobique secando uenam prope ligaturas & inter medium extrahe, deinde uulnus sue.

Cura eminentiæ & herniæ scirbalis & intestinalis sit dupliciter, uno modo cum medicinis, alio modo cum operatione manuali. Curatio cum medicinis aut saltem præseruatio habet quattuor intentiones. Prima euacuat. Secunda scirbum & intestina in uentrem reducit. Tertia stringit & cõsolidat. Quarta ordinat regimen sex rerum.

Prima euacuat phlegmata & aquositatem, feces, & quæcunque possent rupturam facere aut fouere cum medicinis solutiuis, non tamen præter modum exoluentibus, in quibus ponatur aliquid derelinquens uestigium constrictionis, sicut mirobolani citrini, chebuli indi, hæc solutiua ex sæpe dictis possunt esse manifesta. Secunda intentio perficitur, quando difficilis est intromissio, quia fortè intestina quæ descenderunt sunt plena fecibus duris. Primo clysterizando ægrum cum lenientibus & mollificantibus & fomentando particulam cum eisdem & ex eisdem faciendo balneum in quo iaceat, deinde ægro iacẽte supino altius tamen cum parte posteriori quam cum anteriori & cruribus contractis, sed dilatatis, stringendo intestinum propè foramen à quo egressum & paulatim, sicut stringitur implendo ad intra uẽtrem per partem post partẽ, donec totum ingrediatur, maximus enim error est, uelle totum simul implere.

Et post intromissionem procuretur tertia intentio. Primo fomentando locum cum aqua, uino, & aceto decoctionis gallarũ, nucum cupressi & aluminis. Deinde apponatur emplastrũ in loco in quo apparebat eminentia extensum super corio in modum scuti, quod cum brachali aut proportionali ipsi debite stringatur, & mutetur de nouem diebus in nouẽ dies, & cum mutatur ęger stet supinus, & amoueatur cum omni modestia, ne partes continuatæ discontinuentur & teneantur digiti desuper, donec brachale ligetur. Instrumenta autem cum quibus fit huiusmodi constrictio triplicia sunt. Quędam enim fiunt ex petia, aut fustagno in cõmuni forma. Sed hæc non sunt conuenientia, quia si strictę illaqueentur dolorem inferunt abradendo carnem. Si uerò parum stringãtur intestinum ægreditur. Nisi fortè æger uellet per longum tempus quiescere in lecto & stare supinus, in hoc casu esset satis commoda, & si excoriarent aliquã partem ponatur ibi unguentum de cerusa bene coctum. Sed ubi non posset aut uellet quiescere stringatur locus cum brachali de ferro aut de ligno suffulto, fustagno aut simili. Hæc enim conuenientiora sunt, & magis æqualiter cõprimentia. Nec relaxaut sicut ea quę sunt de fustagno aut tela, & commode feruntur equitando & incidendo. Et hoc maximè conuenientia sunt ubi intendamus solum præseruare, & non perfecte curare est enim difficile in homine qui frequenter mouetur locum consolidari, licet aliquando uiderim quotidie exercitatum cum his perfecte curari. Sed ad perfectam curationem secũdum plurimum opus est iacere quinquaginta diebus, deinde alijs quinquaginta diebus postquam surrexit ferre brachale. Quolibet autem mane administretur sibi potio consolidatiua cum uino crasso stiptico.

Descriptio emplastri, ℞. picis naualis, ℥.5. colophonie. ℥.3. lithargirij, amoniaci, oppoponaci, galbani, bdellij, mastichis, terebenthinæ, ana. ℥.1. boli armeni, sanguinis drach. gypsi, thuris, sarcocollę, aloẽs, succotrini, mumiæ, arist. centaureæ utriusque cõsolidæ, sumach, berberis, nucis cupressi, gallarum, psidiæ uermium, terrestrium, ana. ʒ.2. sanguinis humani, ℥.1. glutinis piscium, uici quercini, ana. ℥.1.s. pellis arietinæ coctæ cum aqua pluuiali & aceto usq; ad dissolutionem, ℔.s. dissoluantur gummi cum aceto. Conficiantur omnia cum glutinibus liquefactis & fiat emplastrum.

Emplastrum quoq; Rasis in litera descriptnm est conueniens & breuis compositionis. Potio ruptorum fit ex trium consolidarum, sigilli sanctę Mariæ, utriusque laccę, utriusque plantaginis, ualerianę, pimpinellæ, ana. ℥.1. nucis cupressi, nucis muscatę, cinnamomi, rheubarbari assi, fructus tamarisci, seminis nasturtij

sturtij, cymini præparati, coriandri, ana. ʒ.2. sanguinis draco. mastichis, mumiæ, terræ sigillate, boli armeni, piscis, sarcocollæ, tragacanthi, ana. ʒ.1. fiat puluis quo utatur sumendo de mane, ʒ.1. cum. ℥.1.s. uini nigri stiptici. Alter modus curãdi rupturas apud Guidonẽ est quod supposito bono regimine de quo infra, ægro ut dictum est iacente per. 30. dies & reductis intestinis accipiat quodlibet mane & sero, ℈.1. limaturæ calibis cum uino decoctionis epaticæ terrestris & super locum rupturæ per. 15. dies de tertio in tertium remutando, ponat emplastrũ factum de adamante crasso modo puluerizato, & cum apostolicon malaxando incorporato, & post alios. ʒ5. dies continuet emplastrum dictum superius, & ligetur cũ brachali dicto, & iussu Dei erit curatus. Fundamentum istius curæ & tota spes est, quia in primis. 5. diebus adamas attrahit ad locum rupturę limaturam quę facit ad consolidationem, & in alijs quindecim diebus emplastum complet consolidationem. Quapropter reperietur super loco nodoso carnositas, quæ est signum perfecte curationis. Quarta intentio, scilicet regimen sex rerum declinet ad caliditatem & siccitatẽ temperatam, cum quadam subtiliatione & carminatione uentositatis & proprię consolidandi & aggregandi dilatata & disiuncta. Et cauendum est ab omnibus uentosis & superflue humectantibus. Venter tamen teneatur magis lenis quam stipticus.

Vbi tamen præter modũ uenter stringeretur, posset uti in principio mensæ ouis sorbilibus cum saccharo, passulis sine nucleis & similibus uentrem lenientibus. Et apud maiorem necessitatem in æstate diaprunis, Nicolai compositio cum rheubarbaro. Et in hyeme alephanginis, pilulis de rheubarbaro & similibus. Aut fiant clysteria secundum exigentiam.

Operatio autem manualis in ruptura didimi perficitur duobus modis.

Primus cum incisione cum rasorio, & est quod situato patientæ supino super tabula, & bene ligato, & reductis intestinis in uentrem, signetur locus cum enclaustro, ubi debet fieri sectio ad quem locum testiculus reducatur, postea fiat sectio super testiculo & testiculus cum didimo extrahatur excarnando & separando didimum. Postea suatur & ligetur didimus firmiter, ita alte sicut est possibile, prius capiẽdo & stringendo ipsum didimum inter forpices, propterea bonum est, ut antequam capiatur cum forpicibus trahatur notabiliter inferius, deinde secetur supra forpices. ita tamen ut didimo remaneat supra forpices quantitas medij digiti parui. Deinde fortiter cauterizetur pars remanens supra forpices, & intromittatur, sed capita fili cum quo facta est suitio dimittantur extra, & cum albumine oui in primis, & postea cum curatione aliorum uulnerum curetur, & teneantur semper loca pila stupea cum ligatura debite compressa, ut tũssi aut alio motu non fiat suture disruptio.

Secundus modus est cum cauterio actuali, & ponitur ab albucasi, Auicẽna, & cęteris, & fit quod resupinato patiente modo dicto, & intromisso intestino & ducto testiculo ad os pectinis, signetur locus secundum quãtitatem testiculi cum emplastro, & reducto testiculo per medium signi trãsuersaliter cauterizetur cum cauterio recuruo totiens, quousque ad os pectinis perueniatur. Postea cum albumine oui & cura reliquorum uulnerum curetur, extrahendo tamen didimum cum testiculo. Si uerò uoluntas esset dimittere testiculum, quia forte ruptura non esset ualde magna, facto signo cum emplastro super loco scindendo remanente testiculo in oscheo, & non deducto superius ad locum signatum perforetur, usque ad os cũ instrumento recuruo, ita ut pars didimi secundũ medium eius scindatur utrinque & non totus didimus, & in hoc casu instrumentum sit paruum. Sunt aliqui qui cum cauterio potentiali hanc eandem faciunt operationẽ, quæ est longa, laboriosa, eam uide à Guidone & reliquis. Sunt & multi alij modi quos prætermitto, tum quia difficiles, longi & laboriosi, tum quia aliqui eorum sunt fallaces. Prima tamen est cæteris securior. Quia si eminentia esset in mirach uentris, ruptura siphac, signetur locus eminens ægro iacente supino secundum longum, uentris intestinum introducatur, deinde scindatur mirach secundum lõgum, usque ad siphac exclusiue, deinde siphac ex utraque parte excorietur separando ipsum à reliquis partibus, postea cum forpice capiatur utraq; pars siphac postea suatur & liget infra forpicem, & supra forpicẽ incidatur & cauterizetur. Et capita foliorum, cũ quibus sutum est siphac extra uulnus dimittãtur, postea uulnus mirach consolidetur cura reliquorum uulnerum. Simili modo procedendum est in cura rupturę inguinis mulierum, quę non habent didimum. Nisi quod sectio in inguine, non debet fieri secundũ longum, sed secundum transuersum aliquantulum, secũdum incessum inguinis. Accidẽtia uerò quæ sequũtur operationes suprascriptas sunt tria. Primũ, quia aliquando sequitur dolor intensus cui subueniẽdum est cum rebus anodinis super loco appositis. Item eũ semicupijs anodinis, quod si spasmus sequeretur sicut aliquando uidi, administretur cura spasmi non proportionati ad materiã, & balnea ex oleo toti corpori applicita sunt præstantia. Secundum accidens est fluxus sanguinis, cui subueniatur cum constringẽtibus in communi forma, & his non sufficiẽtibus cauterizetur uena à qua sanguis profluit profunde. Tertium est tumor bursæ testiculorum interdum apostemosus, cui subueniatur cura apostematum, & si saniaretur secetur inferius, similiter si sanies contineretur in oscheo fiat sectio parua in parte inferiori.

DE DOLORE IVNCTTRARVM. Cap. CXI.

Dolor iuncturarum est earum tristis sensatio rei subito secundum plurimum materialiter imprimentis. Gutta autẽ est dolor iuncturarum à causa corporea, quapropter sub dolore iuncturarum gutta continetur, tanquam inferius sub suo superiori. Est autem iunctura ossium membrorum adinuicem coniunctio per ligamẽta & chordas musculorum cum uenis, arterijs & cute, desuper existentibus ad membrorum flexionem & eorũ membrorum secundum suarum operationum exigentiam ordinata.

Dolor iũcturarum dupliciter distinguitur, aut ex parte iuncturarum patientium, aut secundum sui essentiam. Primo modo dicimus, quod aliquis est dolor communis omnibus, uel ferè omnibus iuncturis, & hic

& hic artetica uocatur. Artus enim siue articuli iuncturę dicuntur. Aliquando tamen artetica dicitur, & similiter pro cuiuscunq; artus dolore à causa corporea, & hoc modo gutta & artetica erunt termini synonymi, licet Raſ. intitulās hoc capitulum uideatur per arteticam intelligere dolorem iuncturarum, quę sunt supra pedes magnos. Aliquis autem est proprius aliquibus iuncturis, & hic aut est proprius iuncturis cōmunibus toti corpori quæ sunt iuncturæ spondiliū dorsi, quia super ipsis totum corpus fabricatur, sicut nauis super carina, & hic uocatur dolor iuncturarum dorsi, aut est proprius iuncturę deseruiēti membro particulari. Et hic recipit uariam denominationem secundum membrorum diuersitatem. Si enim sit in iunctura mandibulæ uocatur dolor mandibulæ. Si uerò in iunctura humeri uocatur dolor humeri. Et si in iunctura cubiti uocatur dolor cubiti. Et si in iunctura raſetæ uocatur dolor raſetæ. Et quæcunque est in iunctura manus magnæ uocatur chiragra à χεῖρ, quod est manus. Sicut existens in aliqua iunctura pedis magni uocatur podagra, licet postea recipiat uariam denominationem secundum diuersitatem iuncturarum pedis. Nam existens in ischia dicitur sciaticus, si descendit per coxam aut crus. Si uerò non descendat dicitur dolor anchæ, & existens in genu dicitur dolor genu, eodem modo in reliquis. Distinguitur quoque dolor secūdum eius essentiam, est enim aliquis extensiuus, aliquis pungitiuus, aliquis pulsatiuus, & sic de alijs speciebus doloris.

Causa immediata cuiuscunque doloris est, aut mala complexio, aut solutio continui, aut utrunque simul sicut in apostemate. Sed mala cōplexio est quandoque sine materia existens calida frigida aut sicca, licet secundum plurimum frigida, quia in genere proportionali facilior est transitus. Sed secundum plurimum cum materia, aut mixta ex cholera & phlegmate, & est secundum plurimū. Secundo in causa est sanguis mixtus cum cholera, phlegmate aut melancholia. Tertio in causa est phlegma purum, dulce, aut crudū, aut mucilaginosum, aut alterius speciei. Quarto sanguis purus, raro cholera, rarissime melancholia. Ventositas quoque aliquando est in causa & superfluitates multiplicatæ in digestione tertia aut quarta. Et quandoque hi humores sunt apostemantes, & quādoque non, & secundum plurimum non apostemāt apostemate uero. Et hi humores siue apostement siue non, continentur in concauitate iuncturarum & sunt imbibiti in carne & ligamentis non chordis & neruis. Sic enim in dolore iuncturarum frequēter accideret spasmus cuius oppositum uidemus. Hi autem humores in iuncturis paulatim congeruntur & proprie phlegma propter debilitatem digestiuæ & expulsiuæ, sequentem aliquod genus ægritudinis in ipsis. Sed secundum plurimum deriuantur & aggregantur in eis, per uiam defluxus. Cuius defluxus causa est quadruplex. Dispositio membrorum mittentium, dispositiō membrorum recipientium, præsentia materiæ, latitudo uiarum. Mittentia autem sunt. Aut totum corpus per cuius repletionē aut cacochymiam generatur artetica, materia non expulsa per conuenientes regiones. Si enim aliquando restricto fluxu diarrhico generatur artetica, aut aliqui dolores particulares iuncturarum materia ad ipsas conuersa. Aliquando mittentia sunt membra particularia, & frequentius omnibus epar, secundo cerebrum, tertio matrix, deinde intestina, sicut cū colica permutatur ad iunctura, similiter splen & membra spiritualia, & quæcunque possunt materiam iuncturis communicare propter aliquam illorum membrorū ægritudinem particularem debilitantem digestiuam aut eorum expulsiuam, unde neque eorum nutrimētum debite conuertitur, neque superfluitates per cōuenientes regiones expelluntur, sed potius pellūt ad iuncturas facile recipientes quatuor ex causis. Primo quia multis alijs membris suppositæ. Secundo quia sunt concauæ in quibus propter uacuitatem materiæ facile recipiuntur, & recepte propter earum substantiam duram & densam nō facile expelluntur. Tertio quia dolorosæ, eo quod neruęæ, & dolor est causa attractionis materierum ad eas. Quarto quia debiles eo quod naturaliter create sunt frigidæ. Sic enim fuit necessarium ne fortibus motibus in quos sunt ordinate præter modum calefierent, & propter eandem causam natura instituit humiditates quasdam ad eas deriuari ne fortibus motibus exiccentur. Sed in quibusdam sunt debiles à generatione, eo quod parentes sui fuerunt debilium iuncturarum, quapropter ex dispositione principiorum generationis, similes dispositiones in geniris impresserunt, & in quibusdam fiunt debiles accidentaliter propter malum regimen sex rerū non naturalium de quo infra, & rerum accidētaliter occurrentium, sicut est percussio, casus & similia. Tertio in causa est præsentia, materiæ peccantis multitudine aut malitia, multiplicatæ propter malum regimen sex rerum, præcipue in cibo & potu. Quarto latitudo uiarum, per quas materia à membris mittentibus ad iuncturas recipientes facile effunditur, huiusmodi autem uiæ secundum plurimum sunt uenæ, & aliquando concauitates neruorum & porrositates ipsorum membrorum. Causæ uerò extrinsecę sunt aëris frigiditas congelans, & siccitas indurans priuando eas humiditate naturaliter ordinata, similiter eius caliditas & humiditas dissoluens & humores ad iuncturas fluere faciens. Somnus quoque superfluus præter modum humectans & superfluitatum dissolutionem prohibens, & uigilia superflua digestionem corrumpens. Item retentio euacuationum cōsuetarum. Coitus superfluus & tempore non congruo. Vnde autē Hippocrates sexta aphorismorum aphorismo. 28. Eunuchi non podagrizant. Nimia quies, exercitium superfluum tempore non congruo. Accidētia animi digestionem corrumpētia sicut tristitia timor desperatio & similia. Cibi & potus mali & superflui de quibus suo loco agetur. Causæ uerò extraneę sunt casus percussio iuncturarum dislocatio & similes.

Corpora uerò magis parata ad dolores iuncturarum merito complexionis sunt frigida & sicca, licet calida & humida merito repletionis, & frigida & humida merito cacochymiæ sint paratiora, & merito ętatis, senes sunt paratiores, quam iuuenes, & iuuenes quam pueri, quia pueri non podagrizāt ante aphrodisia, id est, ante coitum. 6. aphorismorū aphorismo. 30. Et merito sexus, magis masculi quam femellæ siue quia habeant uias latiores, siue forte id non sit merito sexus, sed propter inordinatum regimen libidinis merito sexus sibi concessum. Nam mulier non podagrizat, nisi menstrua defecerint. 6. aphor. aphor. 29. Tempora magis proportionata doloribus iuncturarum sunt uer & autumnus tertia particula aphorismorum aphor. 25. & 22. et. 6. aphorismorū aphor. 55. Et merito artis, ille in quibus oportet pedibus & manibus laborare sicut uiatores & portantes onera. Et apud Auicennam humores crudi cum retinentur in corpore & non euacuātur per naturam in egestione, & urina, nec per artem, non est longinquum, quin euenire faciant dolores iuncturarum, si expellātur ad eas, aut febres si putrefiant.

Cum autem natura expellit eos in egestione aut urina, tu inuenies urinam in eis crassam semper non subtilem, crudam, quare finaliter fit securitas ab eorum malitia. Quod si ita non fuerit, erit unum eorum quæ diximus. Et propter hanc causam uidemus homines uinolentos, & in omni re inordinatissimos nunquam incurrere hos dolores neque aliam ægritudinem, quotidie enim sua superflua expelluntur. Et patientes ægritudines chronicas & conualescentes sunt parati ad dolores iuncturarum, & proprie cum non euacuantur secundum quod oportet, neque eorum uirtutes fortificantur. Dolores iuncturarum habent quatuor tempora, principium, augmentum, statum, & declinationem. Licet quandoque in eis tempora cōfundantur, cum post statum et augmentum quandoq; redeat principium noua materia ad iuncturas defluxa, & quandoque respectu diuersarum materierum sunt in principio, augmento, statu & declinatione. Propterea difficile est in ipsis metiri medicinas. Dolores isti terminantur quadrupliciter. Aut enim resoluuntur, & hoc est secundum plurimum. Aut maturantur, sed hoc est raro, eo quod propter uacuitates iuncturarum non suffocantur materiæ neque prohibetur exhalatio, & quia secundum plurimum sunt ex phlegmate, ꝙ difficulter maturatur, & ex cholera, quæ facile resoluitur. Aut induratur quandoque propter materiam humoris, quia phlegma crassum, aut mucilaginosum, aut melancholia, aut quia indocte tractātur, scilicet cum nimis resoluentibus, aut præter modum in frigidantibus, quapropter fit resolutio aut expulsio partium subtilium remanentibus partibus terreis. Quarto quandoque permutantur ad membra nobilia, sicut dolore spondilium & humeri ad cerebrum, nucham, aut cor, quandoque ad membra ignobilia sicut ad uarices, & quandoque sic permanent, id est, usque ad finem uitæ suæ, & quandoque uirtute paulatim deficiente propter febres & dolores sequentes materiam regimine naturę destitutā moriuntur consumpti & marasmati.

Signa doloris iuncturarum cognoscuntur ex relatu ægri & impedimento operationis iuncturæ dolentis. Et quod sit a mala complexione sine materia cognoscitur, quia non est grauitas, neque tumor, neque calor mutatus a naturali, & in calida sentitur caliditas per ægrum aut tangentem, præcesserunt causæ calefacientes, iuuatur a frigidis, nocetur a calidis. Et ex oppositis cognoscitur causa frigida. Mala autem complexio sicca cognoscitur ex asperitate & arefactione sensata per ægrum, & pręcesserunt causæ exiccantes, iuuatur ab humidis nocetur a siccis. Et quælibet harum cognoscitur, quia secundum plurimum facile curantur.

Quod autem dolor sit materialis, sicut est secundum plurimum cognoscitur ex grauitate sensata, & quia utplurimum adest tumor, & color est mutatus a naturali, nisi iuncturæ sint profundæ, sicut iunctura humeri & ischiæ.

Quod autem sit a materia calida præter grauitatem omnibus doloribus materialibus communem cognoscitur ex caliditate sensata, & rubedine, & ueloci augmento, & dolore pungitiuo, pulsatiuo, aut extensiuo magis quam grauatiuo & ex consuetudine: qui dolores consueuerunt esse a materia calida, & ex augmento eorum tempore uacuitatis & sedatione post comestionem. Item ex inflatione & febre sequente dolorem, & quia magis affligitur in die, & ex urina & egestionibus attestantibus humiditatibus calidis aut frigidis; Item ex reliquis consignificantibus sicut ex complexione calida, ætate, regimine præcedente, tempore, arte, & similibus attestantibus caliditati. Et inter alia, quia iuuatur a frigidis, & nocetur a calidis. Et ex signis contrarijs cognoscitur materia frigida.

Hoc tamen signum sumptum ex iuuantibus & nocentibus, quandoque facit errare, qui error prouenit, tam ex parte doloris, quam ex parte medicinæ applicitæ. Ex parte quidem doloris, quia dolor aliquando inflāmat & non resoluit. In primo casu medicina frigida applicita iuuabit in pendente a materia calida & frigida sedando inflammationem & calida nocebit. In secundo casu, econtra calida iuuabit resoluendo materiam per cuius resolutiōem maxime sedatur dolor & frigida nocebit prohibēdo resolutionem. Sed ex parte mecicinæ applicicæ potest esse error, aut merito proprietatis, aut merito cōplexionis. Primo, quia quantumcunque medicina deberet merito complexionis suæ contrarię causæ doloris iuuare, tamen nocebit merito proprietatis. Inest enim apud Auicennam, unicuique corpori & membro, ut ab una medicina patiatur & non ab alia. Sed merito complexionis medicinę, quia si est calida attrahendo materiam augebit dolorem etiam pendentem a materia frigida, uel resoluendo minute dolorem etiam pendentem a materia calida. Si uero frigida aut stupefacit & sic minuit dolorem etiam si ex causa frigida accidat, aut claudendo poros retinet materiam maxime si stiptita fuerit, & sic dolorem auget etiam in materia calida, & hoc modo, causa calida existimabit frigida, & frigida calida.

Sed pro euitando hunc errorem duo attendenda sunt. Primum est, ut attendatur effectus sequens primam impressionem medicinæ & proprie agentis per qualitatem actualem, si enim calida fit & proprie actualiter & iuuet primo occursu notabili iuuamento, dolor pendet a causa frigida, & econtra. Secundo obseruare oportet reliqua signa suprascripta, & ipsa cū hoc signo conferre, & omnibus æquilibratis uidere, quæ sint pauciora, & indicia huiusmodi exigūt medicum prudentē & exercitatum.

Quod si causa fuerit phlegmatica, dolor erit parus, grauatiuus, locus albus, tumor magnus & mollis tactu, frigidus absq; pulsatione & punctione.

Si uero fuerit cholerica econtra se habebit, licet tumor in ea quandoque sit maior atque grauedo, eo

cp de materia plurimũ effunditur ad iuncturam uice una, & modico tempore propter subtilitatem & caliditatem materiæ & rubedo loci magis clara cũ pauca tẽsione, & albescit locus per cõpressionem.

Si uero fuerit sanguinea, color erit rubeus tẽdens in opacũ qui non albescit per cõpressionem, & dolor erit pulsatiuus & caliditas sensata.

Si uero fuerit melancholica, dolor erit minor & profundus, & tumor cum duritiæ & liuiditate.

Si uero fuerit uentosa, tẽsio erit absq; grauedine, & dolor qñq; mutabitur & iuuabit cõpressione, et si mixta fuerit, cp est secundũ plur. signa erunt cõfusa, et est de illis quę non iuuat a calidis neq; frig. & interdũ iuuatur calidis & interdum frigidis.

Et pro horum notitia considera cõplexionem, habitudinem, regimen prçcedens & reliqua cõsignificantia. Et si fuerit materia paulatim aggregata, dolor erit minor. Nã incipit et paulatim augeť. Si uero subito infusa dolor erit maior & repentinus, & hoc secundum plur. arguit latitudinem uiarũ, & subtilitatẽ materię maxime cũ multitudine. Et si materia a toto sit infusa dolor erit pluribus membris cõis, & erit arretica secundum plurimum. Si uero a cerebro passio ipsarum procedẽs hoc indicabit ut catharrhus & materia secundum plur. frigida phlegmatica, licet aliqñ calida si in ea sit salsedo quæ aliquando per gustum percipietur & incidit a spondilibus colli & procedit per collum ad humeros & ad iuncturas pedum. Si uero ab epate eius præcessit ægritudo cum signis repletionis ipsius & uenarum & materia est calida secundum plur. Similiter si fuerit a stomacho & intestinis et reliquis mẽbris, passio ipsorum præcedens hoc indicabit, & materia effusa naturæ membrorum mittẽtiũ, proportionalis fortitudo membrorũ mittentiũ cognoscitur ex ipsorum bonis operationibus, bona complexione, & compositione, & ipsorum alleuiatione cũ transmittunt superflua, & ex contrarijs ipsorum debilitas cognoscitur.

Debilitas uero iuncturarum recipientium, si naturalis est cognoscitur ex mala figura & reliquis speciebus malæ compositionis quæ sequitur ipsam malam complexionem. Et ex parte parentum, quia similiter passi fuerunt. Si uero accidentalis cognoscitur ex casu, percussione aut alia ægritudine quæ præcessit.

Multitudo materiæ aut malitia cognoscitur ex signis repletionis aut cacochymiæ perquirenda secunda primi.

Latitudo uiarum cognoscitur ex amplitudine uenarum, crassitiæ & ipsarum inflatione si manifestæ sint. Si uero occultæ, ex frequenti ipsarum iuncturarum passione. Causæ primitiuæ seipsas ostendunt. Tempora dolorum iuncturarum si ab una pendeat materia non habente nouas effusiones facile cognoscitur. Si uero materię sint diuersę nouas recipientes effusiones confunduntur neque ipsorum potest esse certa cognitio.

Dolores iuncturarum, si per resolutionem terminentur dolor paulatim decrescẽdo procedit, neq; remanet durities aut callositas in iuncturis, neq; impedimentum in operationibus.

Oppositum uero contingit si terminentur ad duritiem. Maturatio uero significatur ex multitudine humorum quibus sanguis est admixtus, & ex augmento febris & doloris perseuerantis cum duritiæ tensiua prolongata, & cremento omnium accidentium, quæ sedantur perfecta maturatione, & locus apparet mollis cum inundatione. Cumque redeunt dolores & punctiones, apostema uult erumpi. Si uero permutetur cognoscitur ex sedatione doloris iuncturę, et ex nocumento membri ad quod permutatur, non tamen decrescit febris & inquietudo nisi permutetur ad membra ignobilia &c.

Prognostica. Primum Auicennæ. Multotiens inuiscantur materiæ inter iuncturas & fiunt sicut gypsum & proprie quæ crudæ sunt. Secundum: Et multotiens oritur super iuncturas eorum caro, & proprie inter digitos, quia torquentur digiti, & fit dolor fortis quandoque, licet quandoque sedetur & fiunt hęc in habentibus complexiones calidas & secundum plurimum non oritur caro dicta, nisi cum materia est sanguinea, quæ est materia illius carnis. Reliqui enim humores, non sunt apti in sanguinem conuerti. Et in his duobus casibus non est spes curæ, sicut nec quando iuncturæ iudurantur ut flecti non possint, nõ quidem propter multitudinẽ humoris extendentis, sed propter exiccationẽ ipsarũ aut putrefactionẽ materiæ iuxta illud Oui.

Soluere nodosam nescit medicina podagram.

Tertium. Qui incurrunt dolores iuncturarum secundum plurimum incipiunt a podagra policis pedis. Quartum. Dolor iuncturarum est morbus hęreditarius. Quintum. Curatio dolorum iuncturarum quandoque ducit ad pernitiem & proprie cum antiqui sunt, quoniam materia solita fluere ad iuncturas conuertitur ad membra nobilia. Sextum. Si succurritur doloribns iuncturarum, in primis cum apparẽt est cura facilis quod si confirmẽtur & consenescant & proprie illi qui generati sunt ex humoribus diuersis non recipiunt curationem. Septimum. Quando apparent uarices in doloribus, & podagra est eorũ sanatio per eas. Octauum. Dolores iuncturarum aliquando cõmouent febres, aliquando sequunť eas. Nonum. Arretica cum curatur secundum plurimum non redit, oppositum est de alijs doloribus iuncturarum. Nam licet curentur redeunt & proprie podagrę. Decimum. Dolores iuncturarum quandoq; ducunt ad mortem, & proprie cum antiquãtur & fiunt continui, quoniam excitant febres continuas ex quibus simul cum doloribus corpus excitať, & tabefit. Vndecimum. Habentibus dolores iuncturarũ prolongãtur oschea testiculorum. Duodecimum. Podagra cholerica quandoque attrahit mortem subitam, & proprie apud regimen plurimum, id est, sollicitudinem in re percutiendo & infrigidando propter conuersionem materiæ ad mẽbra nobilia. Decimumtertium. Tabescit mẽbrum illud in cuius iunctura dolor multum prolongatur & proprie quando dislocatur, tũ propter prohibitionem a motu, secundo quia debilitatur ex dolore, tertio quia mucilagines obtundunt calorem, & quarto propter dolorem & dislocationem clauditur uia transitus nutrimẽti ad mẽbra &c.

Quum

Quum in iuncturis fuerit dolor & apostema, & locus cum tangitur fuerit tactu calidus, & color rubeus, æger si dolet in dextro pede ex dextra manu, & in sinisto ex sinistra est phlebotomandus. Et locus ex hoc medicamine est leniendus. Epithima. Recipe ros. rub. sandali, faufel, sief memithe, bol. armen. opij omnium partes æquales ex istis in aqua & aceto dissolutis fiat epithima, psilium quoque aceto infusum in charta missum de panno superponatur & cum tepuerit mutetur, & loco eius aliud superponatur. Venter præterea ex apozemate mirobolan. & hermodactil. soluatur.

Apozema mirobolan. cum hermodactil. Recipe, mirobolanorum citrinorum, drachmas quindecim, pulueris turbith fricati, polypodij, amborum ana, drachmas tres, senæ, seminis fumiter. ana drachmas tres, hermodactyli albi, seminis endiuiæ, seminis apij, rom. omnium ana drachmas duas coquantur in tres libras aquæ, donec ad unam redeant, deinde manibus fricentur & colentur & bibatur cum sacchari taberzet, drachmas decem. Si quis autem apozema fastidiuerit, pilulas istas sumat quæ in lecto iacentes surgere et incidere faciunt, & pedibus ambulare.

Pilulæ quæ non ualentes incidere, faciunt surgere. Recipe *aloẽs, drachmam unam, scammoneæ quartam scrupulum 1. rosarum rub. tritarum sextam. drachmam unam, hermodactili albi, drach. semis, informentur ex eis pilulæ quæ erunt dosis 1. æger uero nutriatur ex cibis frigidis & stipticis, & abstineat a uino & confectionibus quæ ex melle fiunt, & carne.*

Cum aũt apostematis calor quieuerit, et eius inflãmatio ex his quæ calidorũ apostematum resoluunt reliquias curetur.

Quorum unum, Reci. *ceram in oleo de lilio resolutam cui admisceatur mucilago fœnugræci et sem. lini, deinde terãtur simul donec uniantur & fiant ex eis epithima.*

Hoc capitulum Rasis intitulatum de pogadra artetica & sciatica diuiditur in duas partes. In prima ponit curam arteticæ & podagræ. In secunda curam sciaticæ, secunda ibi. Dolor uero qui. Prima in duas, nam in prima curat arteticam calidam, in secunda frigidam, secunda ibi. Cum autem cum dolore.

Prima iterum in duas. Nam in prima docet curare arteticam calidam. In secunda docet ab ipsa prę seruare. secunda ibi. In tempore autem. Prima iterum in sex. Nam in prima ponit signa arteticæ. In secunda curat per phlebotomiam. In tertia curat per repercussiua & doloris sedatiua. In quarta per resolutiua. In quinta per dietam. In sexta ponit localia conuenientia post sedationem doloris & inflammationis siue conueniẽtia a medio status ultra. secunda ibi. Æger si in dextro. tertia ibi. Et locus ex hoc, quarta ibi. Venter uero, quinta ibi. Æger uero nutriatur, sexta ibi. Cum autem apostematis calor.

Quæ dicit in omnibus his partibus nota sunt & ex dictis & dicendis notificabuntur magis. Faufel .i. auellana inda frigida & sicca. Sief memithæ fiunt ex succo memithæ inspissato, est autem memithæ herba frigidæ naturæ dicta glaucium apud Dioscoridem.

Circa quartam partem nota illius decoctionis esse dosim magnam, & non conuenire hominibus temporis nostri. Est etiam ratione suæ quantitatis multum abhominabilis, sufficeret enim medietas, scilicet sex ℥.

Secunda notat ut patet ex simplicibus ipsam cõuenire in gutta mixta. Similiter pilularum quas secũdo describit sufficeret medietas aut duæ tertiæ. Reliqua nota sunt.

In tempore autem suæ incolumitatis et ꝓprie circa tẽpus in quo cum ægritudo inuadere cõsueuit, et ꝓ maxime in uere assuescat phlebotomia uti & uẽtris solutione, et ex his quæ cholerã expellunt rub. Et a potu uini abstineat, et a comestione eorũ quæ ex melle cõficiũtur, et a carne. Et sint eius cibaria acet. et stiptica & his similia ex eis quæ infrigidant. Membra aũt quæ hanc cõsueuerunt incurrere passionẽ minus solito laborẽ pati assuescant, & præcipue cum tempus inuasionis timetur, & cum corpus fuerit plenum & uenæ plenæ, et fuerit diu

ex quo neq; minutus neq; solutus fuerit.

Hic docet prẹseruare a gutta calida. Et quẹ dicit sunt nota. Et nota acetosa sibi cõuenire sicut acetositas citri, citrãguli, acresta & similia prẹter acetum, est enim maxime neruis & iuncturis inimicum.

Cum autem cum dolore iuncturarum, neque dolor neque rubor in colore fuerit, fueritque æger frigidæ complexionis, & locus tactu sentitur frigidus. In principio curationis eius pilulæ maiores de hermodactylis dandæ sunt, quæ. Recipe hermodactylos, satyrion, mezacchara, omnium ana. drachmas quinque, hierepicræ, drachmas decem, colocynthydis, centaureæ minoris, amborum, ana. drachmas quinque, euphorbij. drachmas duas, turbith, drachmas decem, setaragi indi, zingiber, sinapi, piperis, castorei, omnium ana. drachmam unam, informentur ex eis pilulæ, ex quibus a duabus drachmis & semis, ad tres sumantur, hæ namq; pilulæ ualde conferunt, quia non ualentes surgere incidere faciunt.

Epithima ad podagram frigidam.

Recipe. castorei, styracis liquidæ, euphorbij, mirrhæ, aloës, acatiæ, omnium partes æquales, ex his omnibus uino ueteri admixtis fiat epithima.

Cum itaque dolor quieuerit, succurratur patienti ex distillatione multæ aquæ calidæ ab alto, & in unctio fiat ex oleo de lilio. Et emplastrum de bdellio molli, & styrace, ac fœnugræco, & seminis lini, & ammoniaco superponatur, quod hoc modo conficiatur, ammoniacum, & bdellium in uino ueteri resoluantur, & alia omnia eis admisceãtur, quibus fiat emplastrum & superponatur.

Hæc namque ægritudinis est species quæ in lapidis duritiem transit, & reddit membra & iuncturas fungis similia. Qua propter hanc habens passionem a fastidio, & ab aqua frigida, & a cibis crassis abstineat, & a frequenti ebrietate custodiatur. Eique præcipiendum ut dum sanus est motu utatur, & a coitu abstineat, præcipue cum satur fuerit. Neque balneum ingrediatur. Neque exercitetur post comestionem. Vinum præterea uetus & purum bibat. Eis quoq; dum sanus est utatur quæ urinam prouocare consueuerunt.

In hac parte curat dolorem iuncturarum frigidum. Et habet duas partes. In prima ponit regimen curatiuum. In secunda regimen præseruatiuum, secunda ibi. Eique dum est sanus. Prima pars posset diuidi in quinq; partes, secundum quod quinque intendit, primo ponit signa doloris iuncturarum frigidi, secundo describit pilulas solutiuas, tertio describit quædam applicanda exterius, quarto ponit quoddam accidens, ad quod perueniunt patientes hunc dolorem frigidum, quinto ponit dietam conuenientem, quæ dicit in his partibus satis nota sunt.

Et quãuis dicat in principio curationis dãdas esse pilulas de hermodactylis intelligẽdum est prẹcedente digestione ut declarabitur inferius.

Et quia in pilulis ponitur satyrion, est sciendum quatuor esse species satyrionis. Vnam geminas habens radices, ut testiculos una semper pinguior est altera. Sed secunda singularem tantum habet radicem similem prædictis, nisi quia crassior est. Tertia unam radicem habet similem modo dicto super qua ueluti filum oritur, cui radicula alia parua suspenditur subtercq; crassiorem dicta in terra moratur, quarta uero species cui ob similitudinem manuum duarum nomen a modernis datum est, palma Christi dicta est, cuius interdum folia maculis uiolaceis notata apparent. Orchis etiam uidetur esse species satyrionis maxime quæ cynosorchis dicitur, cuius expositio est canis testiculus. Omnes species satyrionis calidæ sunt cum multo humido uentosabili, propterea excitant coitum. Radices enim eorum confectæ cum melle mirabiliter ualent ad coitum, & ualde prosunt arteticis præcipue succus eorum cum melle exhibitus mechezera, id est, senæ, setaragi indi, id est, capsia.

Emplastrum ultimum sic describitur. Recipe ammoniaci, bdellij, ana, quantum uis dissoluãtur cum uino ueteri, & cum mollificata fuerint secum misceantur styracis, farinæ fœnugræci, semen lini, ana. quantum sufficit ad inspissandum. In quarta parte dicit, quod hæc ægritudo reddit membra & iuncturas fungis similes, apparent enim in iuncturis tumores quidam pleni plegmate gypseo, cætera quæ dicit nota sunt, & magis notificabuntur ex dicendis.

Dolor uero qui ischiaticus uocatur, est qui ab ancha per coxam totam usque ad genu in longitudine protenditur, quandoq; etiam in longitudine ad uirgæ similitudinem extensus per crus usque ad pedes descendit. Et tunc si in complexione dominatus fuerit calor, & in urina tinctura, ex basilica manus eiusdem partis prius minutio facienda est, deinde ex ischiatica.

Si autẽ ægri complexio frigida fuerit, et color fuscus, sæpe prouocandus est uomitus ex apozemate raphani cũ syru. acetoso.

Coxa quoque ac pedes & crus ex oleo, in quo castoreum & euphorbium & styrax sint resoluta inungatur assidue.

Quod si dolor in coxa mansiuus fiat æger ex almuri & nabati, & baurach clysterizetur, & ex enemate acuto quod in cap. de apoplexia nominauimus.

Collyrium quoq; ex cyclamine & colocynthyde factum supponatur, quod eo usq; fieri conuenit donec æger excoriationem incurrat, ex ea enim dum accidit plurimum consequitur sanitas.

Si autem passio inueterauerit sinapi sumatur, & cum fimo columbino eiusdem quantitatis teratur, & ex apozemate ficuum cõficiatur, ex quibus coxæ emplastrum superponatur, quod tam diu dimittatur, donec in loco uesicæ plenæ aqua fiant & scindantur, & cum fluat aqua quæ in eis est euaporetur locus cum aqua calida. Deinde æger per aliquod dies quiescere dimittatur. Et si nondum sanitati restitutus fuerit ad hanc eandem curam redeundum est. Quod si ægritudo ualde mansiua fuerit & longi temporis, & timetur ne uertebrum resiliet, aut egressum fuerit, locus ex instrumento quod rotæ assimilatur cauterizandus est, et intendatur cum cottura, ut super caput anchæ, aut coxæ principium ponatur. Huius tamen rei sermocinatio istius nostri operis metas transcendit.

Taliter prætera patientes tempore sospitatis uomere cõsueuerint, et soluere uentrem et regimẽ subtiliare, et a cibis crassis et frequenti ebrietate abstinere.

In hac parte agẽs de dolore ischiatico, pri° ponit regimẽ curatiuũ, iecundo prẹseruatiuũ. secunda ibi: Patiens in tẽpore sanitatis. Pri^a in duas. In pri^a curat dolorẽ sciaticũ in parte aut totaliter pendentẽ a sang. In secunda parte curat ipsum a phlegmate, & humoribus frigidis pendentem, secunda ibi. Si aũt æger.

Quæ dicit in prima parte nota sunt. Fit enim prima phlebotomia ad euacuandum et diuertendum secunda uero ad eradicandum.

Similiter quẹ dicit in secũda parte satis nota sunt. Primo enim prouocat uomitum cum decoctione raphani quæ debet esse circa ℥. iiij. cum ℥. duabus syrupi acetosi mellini ad euacuandum & digerendum.

Secundo ungit totam partem dolentem cum unctione calida & sicca fere usque ad quartum gradum notabiliter resoluente. Tertio clysterizat dolore existente fixo in ancha ex enemate posito in capitulo de apoplexia cui admiscet almuri, id est, salsamentum, nabati, id est, illius regionis, & Baurach, id est, speciem salis quam non habemus: sed loco eius utimur sale nitro aut salgemma. Quarto facit suppositorium ex cyclamine, id est, pane porcino & colocynthyde, & potest fieri secundum hunc modũ, fiat suppositorium ex cyclamine in forma communi & inuoluatur cum colocynthyde puluerizata & suspensum cum filo superponatur, quod multotiens iterãdum est, & aliquando clystere dictum statim, donec fiat excoriatio in extremitate intestini recti, hoc enim modo aliquando materia ex iunctura anchæ eradicatur. Quinto his non sufficientibus ponit super iuncturam anchæ ueficatorium factum ex sinapi & fimo columbino ana. adinuicem incorporatis cum decoctione ficuum, quod debet super loco dimitti tanto tempore quod locus ueficetur ut puta 12. horis, & postea uesicæ rumpantur, & si consolidentur, iterum uesicatio replicetur, donec materia ex profunditate iuncturẹ eradicetur, ad conseruandum autem locum ita excoriatum superponimus caulem ad ignem mortificatum, butyro aut axungia iunctum, his autem non sufficientibus locus est cauterizandus, caput anchæ, id est, super iunctura uertebrẽ coxæ cum pixidæ anchæ, quæ uertebrum ingreditur quæ apparet in parte sylueſtri cum instrumento rotæ simili, id est, figuræ sphẹricæ, cuius formam hic uides, aliquando facimus cum cauterio triangulato huius figuræ. Cætera quæ dicit nota sunt.

Regimen doloris iuncturarum est triplex. Prẹseruatiuum quod debetur his qui parati sunt ad ipsum. Curatiuum, quod debetur patientibus ipsum. Tertium est resumptiuum quod debetur neutris conualescentiæ ex ipsis doloribus iũcturarum. Primum regimen scilicet præseruatiuum tres habet intentiones, prima ut materia non generetur. Secunda ut generata educatur. Tertia ut membra tam mittentia quam recipientia rectificẽtur.

Prima completur cum debito regimine sex rerũ non naturalium & annexorum. Aẽr declinet ad siccum temperie actiuarum aut prope temperiem, uerum in paratis ad dolores frigidos parũ declinet ad calidum. Sed in paratis ad calidos sit temperatus aut

leuissime declinãs ad frigidum, sunt enim cęteris partibus, magis apti lædi ab aëre frigidp quam opotet & a calidiori quam oportet. Videtur excessus aëris tam in caliditate quam in frigiditate, sed maxime in humiditate, quapropter habitẽt in solari, non in loco terreno humido. Et uitent aërem uentosum & pluuiosum, sint taliter induti & calceati, ut necꝫ æstuent, neque frigeant magis tamen caleant quam frigeant. Vitentur calciamenta stricta dolorem inferentia. Nec utatur calopodijs nec alijs huiusmodi quibus pedes sui multum laborent aut contorqueantur.

Somnus sit a 6. horis usque ad 8. & nocturnus. Meridianus uitãdus est, nisi somnum nocturnũ omiserit. Et si non potest abstinere, dormiat per mediam horam a medio Maij, usꝫ ad medium Augusti. Et iuxta posse dormiat super parte opposita parti quę pati cõsueuit, quapropter si dolores cõsueuerunt in iuncturis lateris dextri dormiat super sinistro & cõtra, si uero in iũcturis utriusque lateris dormiat supinus, si uero in iũcturis dorsi dormiat resupinus, id est cũ facie deorsum, aut super altero laterum.

Procurentur euacuationes oẽs a natura institutę, imò etiam non naturales si fuerint diu consuetæ. Inter cætera lenitas uentris, & mictus plurimus, & proprie urinę crassæ turbidæ prẹseruant a doloribus iuncturarum. Vitetur coitus nisi natura multum stimulante.

Nimia deambulatio, statio, & pedum suspensio lædit iuncturas, sicut ecõtrario nimia quies parat dolores iuncturarũ. Accidentia animi, passiones animi excessiuę corrũpentes digestionem uitãdæ sunt, sicut tristitia timor desperatio, ira, longũ studium & similia. Spes uero, moderatum gaudium cõuenit, panis sit debite conditionatus.

Potus sit uinũ nigrum stipticũ aliqualiter acre, aut saporis medij, per torcular expressum, bene clarum, pauciferum aut medię uinositatis unius anni tãtum, debite limphatum, cum aqua bene conditionata. Debet aũt magis limphari in paratis ad guttã calidam. Minus in paratis ad guttã frigidam. Medio modo in paratis ad mixtam.

Rasis tamen in gutta frigida concedit uinum uetus purum, sed in gutta notabiliter calida existimo præstantiorem potum esse aquam & proprie saccharatam, nisi timeatur læsio stomachi & membrorum naturalium, in quo casu parum uini cum aqua misceatur. Sed in mixta aqua saccharata infusionis foliorum saluiæ, aut uinum suprascriptum bene lymphatum cum aqua suprascripta, sed in frigida aqua paucioris aut pluris mellis secundum exigẽtiam temporis & complexionis & consuetudinis. Salata bis in hebdomada potest uti accipiendo ex ea duo aut tres bolos in gutta & tempore frigidis. Saluia cum boragine, modico rosmarini & modico mentæ simul mixtis. Item capparibus. Sed tempore medio, cichorea cum modico menthæ & saluia. Sed tempore calido endiuia, cichorea, lactuca, quæ condiantur cum acresta aut uino granat. aut aceto modicæ acuitatis, & cum sacch. possunt dulcorari. Vtatur tñ calidis aut frig. secundum exigentiã temporis & gutę & aliarum circunstantiarum. Fercula in gutta calida sint panicium & milium. Item fercula ex ouis & acresta, & ex herbis endiuia, portulaca, spinachia, acetosa, cucurbita, & proprie cum acresta condita. Sed in frigida, rizum, far. Item fercula quæ fiunt ex ouis aut pane secundum cõmunem usum, ius cicerũ, & cicera ipsa fracta & optime cocta aliquãdo conueniunt. Item saluiata radix enulæ triturata cũ uitellis ouorum cocta. In frigida cauenda sunt brodialia in frequenti usu, & in mixta conueniunt amygdalata, blites cum boragine.

Carnes conuenientes sunt pulli cuiuscunque generis, non superflue impinguati. Item columbi uolare incipientes & proprie siluestres, turtures, turdi, ficedulæ, aues paruæ, degentes in arboribus & in pratis præter passeres, perdices, phasiani, franquillini. Sed aues aquaticæ omnino uitentur, & ex quadrupedibus conueniunt hœdi, capreoli, cuniculi, lepores iuuenes, uituli castrati annuales, carnes ericij porcini sunt propriæ, & pedes horum animalium conueniunt cum proprietate sua, sed sint optime cocti. In gutta tamen calida, uitandæ sunt carnes in superfluo usu, & hæ carnes in prandio comedantur elixæ, in cœnis assatæ, uitandæ sunt carnes antiquæ salitæ, licet in gutta frigida aliquid carnium salitarum concedi possit.

Pisces uitandi sunt, sed ex minus nociuis sunt pisces parui, petrosi, lutij, strilei, cauedani, sardenę, temali. Et ex marinis, sardellæ, angusigulæ, auratæ, passeres & similes, facilis digestionis, & boni chymi paucarum superfluitatum.

Oua cõueniunt secundum omnem modum administrationis dummodo sint mollia, nõ per decoc. indurata. Lac & lacticinia uitanda sunt. Oleum et butirum sint in raro usu. Ex saporibus conueniunt uinum granatorum, acresta, uinum crispinum & similia, uitetur acetum, sapor ex amygdalis cum passulis optime conuenit, item ex amygdalis cum acresta piperata in gutta frigida & tempore frigido, similiter, sapo & sinapi. Ex fructibus conueniunt passulę, auellanæ, ficus siccæ, fistica in causa frigida. Sed in calida granata, pira, citonia & proprie cocta & pineæ præparatæ conueniunt in mixta.

Canones obseruandi in cibãdo ut nõ comedat nisi pręcedẽtis cibi digestione celebrata.

Surgat a mensa cum reliquijs famis, non multiplicet cibaria in mensa una. Ieiunet bis in hebdomada, & omnibus diebus secundum legem pręceptis, et proprie parati ad gutam frigidam aut mixtam, & notabiliter comedat anteꝫ bibat. Secunda intentio scilicet euacuatio materiæ iam genitæ completur cũ phlebotomia. Si sanguis solus peccauerit aut alij humores cũ sang. sang. dñante, aut ẽt si ęqua, pportionabiliter peccauerint, & hauriat ꝯtitas sang. secundũ exigentiam uirtutis & repletionis & phlebotometur in uere, aut ante tempus in quo gutta accidere consueuit.

Quod si consueuerit accidere in aliqua iunctura pedum, sicut est secundum plurimum phlebotomentur basilicæ ambæ si in ambobus pedibus accidere consueuit, aut si tantum in uno basilica eiusdem lateris, & proprie si epar aut splen miserit materiam. Quod si cerebrum mitteret materiam præstantius esset phlebotomare communem, ut simul deseruiret membro mittenti & recipienti. Quod si accidere consueuit

re cõsueuit in ambabus manibus phlebotomet utraque saphena, & si in una manu tantũ phlebotometur saphena eiusdem lateris aut basilica lateris cõtrarij, & si mittens esset cerebrum communis manus cõtrarię, & multo plus debemus esse audaciores, & promptiores ad phlebotomandum in regimine præseruatiuo quam curatiuo. Si uerò alij humores fuerint in causa absque peccato sanguinis, aut sanguine multum subdominante euacuentur secundum ipsorum exigentiam. Cholera quidem cum cassia tracta, cum decoctione mirabolanorum citrinorum, prunorum & tamarindorum. Cum qua si uenter fuerit stipticus misceatur drac. 1. aut quantum tibi uidetur electuarij suc. rosa. aut exhibeatur solum electuarium succi rosarum à drac. z. usque ad. 3. cum decoctione suprascripta. Quod si maluerit pilulas, exhibeantur pilulæ de hermodactylis minores circa dra. 1. Præstantius tamen est ut solutiuis exoluentibus præmittantur digestiua. Propterea ante digestionem sufficeret aloës loti, dra. s. mirabolanorum citrinorum, ℈. 1. pilularum minorum de hermodactylis, ℈. s. cum aqua endiuiæ, aut succo rosarum, formentur pilulæ. 7. Si uerò in causa fuerit phlegma, exhibeantur pilulæ de hermodactylis maiores circa dra. 1. aut. ℈. 4. & si maluerit medicinam liquidam, exhibeatur electuarium indum, circa dra. 4. præcedentibus tamen debitis digestionibus secundum materiæ exigentiam, & membrorum tam mittentium quã recipientium, euacuatur quoque huiusmodi materiæ propriè phlegmaticæ cum diureticis & prouocantibus sudorem.

Electuarium boni saporis soluens phlegma ex iuncturis. ℞. hermodactylorum. dra. 1. mirabo. citrino. zing. ana. ℈. 1. miuæ citoniorum, quantum suffi. fiat electuarium est dosis una. Si autem uolueris soluere phlegma & colicam, his adde diagridij, gran. 12. est pro duabus uicibus. Si autẽ opus sit soluere phlegma, choleram & melancholiam, his adde, senæ. polypodij. ana. ℈. z. & sunt tres doses, & adde suprascriptis, ℈. s. zing. & erit conueniens in præseruando & curando, bonum tamen est ut pro conseruatione fiat huiusmodi euacuationes integratæ ex suis digestiuis, solutiuis secundum exigentiam materiæ.

Tertia intentio scilicet mẽbrorum rectificatio completur ut infra. Membra namque mittentia debent regi primo euacuãdo ab eis superflua, propterea euacuationes de quibus supra debẽt respicere tam mẽbra mittentia quam recipientia. Secundo debent eorum discrasiæ corrigi cum interius & exterius applicitis secundum exigentiam. Et tertio uirtutes eorum roborari cum proprijs moderate stripticis. Verum hę duę ultimæ intentiones cum eisdem perficiendæ sunt qui simul alterant membrorum discrasiam & cõfortant.

Membra autem recipientia confortant cum exterius applicitis ex quibus sunt thermæ aluminosæ, & si fuerint simul aluminosæ, ferreæ, salsæ, multum proderunt. Secundum est lotio eorum cum aqua salsa neque frigida, neque multum calida. Tertium est calcare uuas & propriè nigras aut in ipsis calcatis, dũ bulliunt frequenter tenere pedes. Quartum flores amygdalarum, mirti, camomilæ, meliloti. rose. & propriè eorum decoctio confortat iuncturas. Et si fuerit paratus ad guttas frigidas ponatur cum eis aliquid salis aut aluminis, aut utriusque. Ex sumptis est saluia parum cocta, item nux indica, item acorus, item edera terrestris, & dicitur uerbena portata præseruat iuncturas pedum à doloribus. Secundum regimen, scilicet curatiuum tripartitur. Primum debetur causæ antecedenti. Secundum causæ coniunctæ. Tertiũ est commune utrique curans accidentia & ordinans debitum regimen secundum exigentiam intentionũ præcedentium. Primum regimen habet tres intentiones. Prima est euacuatio. Secũda diuersio. Tertia fluxus interceptio. Prima autem intentio scilicet euacuatio completur cum phlebotomia à qua inchoandum est, si solus sanguis fuerit in causa, aut alij humores peccent cum sanguine dominante. Deinde tertio si æqua proportionabiliter creuerint quæ phlebotomia fiat ex parte contraria, sicut dictum fuit in regimine præseruatiuo ad quod recurre. Si uerò alij humores peccent cum sanguine subdominante, fiat primo humorum dominantium euacuatio. Deinde sedata agitatione & fluxu fiat phlebotomia ex parte cõtraria per unam diametrum, hauriẽdo tamen minus ex sanguine quam in casibus præcedentibus. Et hanc credo fuisse opinionem Auicen. qui in phlebotomia uidetur ambiguus, si uerò alij humores peccauerint absque sanguine soli euacuentur. Sed est notandum quod si nauseauerit, uomitus à principio potest concedi cum facilibus, solutio autem uentris minime, nisi cum clysteribus lenitiuis. Timor enim est in administratione lenitiuorum solutiuorum ne materię quę iam sunt in motu ad iuncturas commote à medicina soluente amplius præcipitentur ad iuncturas, & propriæ ad iuncturas pedum. Propterea præmittantur digestiua secundum exigentiam materiæ sicut materia existente phlegmatica mel. ros. cum aqua saluiæ aut hydromel cum saluia bullitũ. Et materia existente cholerica, iulep ros. cum aqua endiuiæ, & in melancholia syrup. de epithymo, cum aqua buglossę immixta, hæc misceantur secundum exigentiã, postea materię digestę euacuentur cum solutiuis superius descriptis in regimine præseruatiuo. Diuertatur autẽ materia iuxta secundam intentionem huius primi regiminis curatiui cum clysteribus, in quibus hierapicra, benedicta, electuarium indum, electuarium de succo rosa. diasene, confectio hamech & similia, item diuertatur materia cum uomitiuis, & propriæ in cõsuetis, & facile uomentibus. Eligantur autem uomitiua ex superius descriptis in ægritudinibus stomachi, & de his statim dicetur in cura ischiatice, leue uomitiuum est aqua tepida decoctionis raphani & semi. aneti. ℥. 4. olei acuti odoris & gustus, ℥. z. aceti. ℥. 1. & tertio diuertatur cum prouocantibus urinam & sudorem.

Sed hæc non fiant nisi materia notabiliter minorata, leue prouocatiuum urinæ, est aqua decoctionis, asparagi, cicerum rubeorum & similium.

Sudorem autem prouocant potus aquæ calidæ, cũ pauco uino subtili & coopertura sufficienti. Retentio etiam anhelitus & balneum aëreum.

Intercipitur autem fluxus materiæ iuxta tertiam intentionem huius primi regiminis dupliciter. Primo cum repercussiuis applicitis nõ solum in loco dolente, sed etiam supra cum debita ligatura, quę tamen non sit multum stricta, sed sit tantæ strictura ut confortet & repercutiat, & propterea sit magis stricta in iunctura, ita tamen ut dolorem non inferat, & quan-

to magis recedit à iunctura uersus superius magis relaxetur. Repercussiua in materia calida leuia sunt oleũ ros.omphacinũ,id est, factũ ex oliuis immaturis,& ros.immaturis,itẽ oleũ ros.bulitũ cum quarta parte aceti ad aceti consumptionem. Et fortius est absq; consumptione aceti bene cũ eo incorporati. Et fortius est ut cum aquis aut succis endiuiæ, plantaginis,solatri rosarũ & similibus misceatur quarta pars aceti,& modicum sandalorum. Aut fiat defensiuum in forma communi ex oleo rosarum,aceto, & bolo armeni. Quod si mucilago psilij,albumẽ oui, oleum rosarum, totum cum aqua plantaginis, & aliquid sandalorum adinuicem misceantur erit efficax in materia cholerica. Item sandali rub. boli armen. sief. memithæ,psidiæ,ferruginis,opij,ana,confice cum aqua rosarum,aut succo coriandri pauco aceti,& repercutiendo sedant dolorem. Et in forma emplastrum,est huiusmodi. ℞. rosarum unc. 1. farinæ hordei, unc. 1. s. farinæ fabarum,unc. 3. misceantur cum olei rosa. partibus tribus,& aceti parte una. Sed in materia frigida ℞. olei de spica unc. z. bulliat cum unc. z. decoctionis gallarum ad eius consumptionem postea misceatur cum eo styracis,mirrhe,aloës,acatię,ana. drac. 1. ceræ modicum, acet. quantum sufficit fiat unctio mollis. Et tu utere ex his quę tuo proposito magis deseruiũt. Hæc tamen simul complent hanc intentionem & primam secundi regiminis curatiui. Memorandum tamen quod aliquæ sunt iuncturæ in quibus leuia aut nulla competunt repercussiua sicut iuncturæ humeri, iuncturæ mandibulæ & spondilium ne materia repat ad principalia membra aut nobilia quibus appropinquat & iunctura anchæ ne materia in profundo retineatur,in reliquis audacius possumus repercutere. Intercipitur secundo materia cum uesicatorijs & causticis. Pro quo est sciẽdum, quod uesicatória & caustica aliquando ponũtur ratione materię fluentis ad intercipiendum eius fluxum, aliquando ratione materiæ iam fluxa ad eradicandum ipsam ex iunctura. Si primo modo debet fieri supra iuncturam maximè in ea parte per quam materia fluit ad iunctu ram. Si uerò fiat ratione materiæ iam fluxę,& in iunctura collectæ fiat infra iuncturam aut supra iuncturam,exempli gratia in dolore humeri ratione materiæ fluentis si materia à cerebro communicetur, aut epate & membris inferioribus per uenam spatularũ, cuius signum est præter alia signa,quia dolor incipit, & est magis in parte superiori humeri, uesicetur, aut cauterizetur locus qui uidetur magis conueniens in spatula distante ab humero per tres unc. & eligatur maxime locus per quem creditur transire materia. Si uerò materia cõmunicetur humero per uenam assellarem,quod raro accidit, cauterizetur in parte sylueſtri prope assellam distante à iunctura per unc. 3. Sed ratione materiæ iam fluxæ fiat in adiutorio distante à iunctura per tres unc.aut circa. Si uerò adesset dislocatio propter humiditatem lubricantẽ,reducta prius iunctura ad statum suum modo possibili,fiat cauterizatio cum instrumento triangulato, cuius hæc est figura,in iunctura humeri penetrando solam cutim. Si uerò fiat cauterizatio, aut uesicatio ratione materiæ fluentis & fluxæ, fiat in utrisque locis, & eodem modo in cæteris iuncturis. Similiter fiat in dolore cubiti ratione materiæ fluentis in parte superiori & ratione materiæ fluxæ in parte inferiori. Eodem modo in dolore rasetæ. Et in omnibus his sola cutis penetranda est,cauendo ne læsio neruis aut chordis cõmunicetur, propterea tutius est cauteriũ actuale aut uesicatio. Si uerò dolor sit in iunctura mandibulæ fiat post aurem eiusdem lateris ratione materiæ fluentis aut sub mento ratione materiæ fluxæ. Si uerò in iuncturis colli ratione fluentis,fiat in occipitio,sed ratione fluxæ in principio dorsi & fine colli distanter à spondilibus utraque per. z. unc. Similiter fiat in reliquis doloribus dorsi & lumborum. Sed in dolore ischiatico tam ratione materiæ fluentis quam fluxæ, fiat uesicatio & cauterizatio super iunctura in parte sylueſtri cum cauterio triangulato aut circulari penetrando totam cutim,materia enim fluit ad hanc iuncturam per uenas intrinsecas ramificatas à uena chyli nec propter carnositatem multum est dubium de nocumẽto neruorum aut chordarum. Sed in dolore genu ratione materiæ fluentis cauterizetur super genu alterius partis quam per. 3. unc. ut uitetur cauterizatio super extremitatibus lacertorum. Sed ratione materiæ fluxæ fiat infra genu in fontanella distante à chordis & lacertis. Sed in dolore iuncturę,pedes, fiat supra pedem in parte sylueſtri aut domestica ubi apparet magnus dolor. Sed secundum plurimũ in parte sylueſtri ratione materiæ fluentis,sed ratione fluxę sub clauicula pedis. In dolore uerò digitorum pedis fiat cauterizatio aut uesicatio in collo pedis. Forma autem cauteriorum tales sunt,in iunctura humeri eligatur cauterium oliuale siue fiat ratione materiæ fluentæ siue fluxæ,& fiat in ea parte quæ superius memorata est. Et quandoque ratione materiæ fluentis facimus supra iuncturam in duobus locis, si materia fluat per duas uias suprascriptas,similiter ratione fluxæ facimus infra iuncturam in duobus locis, scilicet in tẽpore domestica & sylueſtri, cum est difficilis eradicationis. Si uerò adsit dislocatio propter humiditatem lubricantem,eligatur triangulatum oliuale,& ponatur super iũctura in parte sylueſtri sicut dictum fuit, similiter in cubito eligatur oliuale, & fiat ut dictum est ratione materiæ fluentis super iuncturam per tres unc. sed ratione fluxæ parum infra iuncturã, & apud quosdam ratione materiæ fluentis fiat supra iuncturam in duobus locis, scilicet in parte domestica & sylueſtri, quando materia fluit per utranq; partem. Similiter ratione fluxæ, fiat parum infra iuncturam in duobus locis, quando materia est difficilis eradicationis. Sed in iunctura manus, eligatur cauterium punctuale secundum Albuchasim, & fiat in iunctura manus in quatuor locis, sed si uolueris solũ facere in uno loco aut duobus supra iuncturã ratione fluentis,aut parum infra in uno aut in duobus ratione fluxæ eligatur oliuale,sed in dolore digitorum eligatur punctuale,in parte pectinis correspondente digito illi,aut in raseta ratione fluentis si fuerit in pollice,sed ratione fluxæ parum infra iuncturam,in dolore mandibulæ eligatur oliuale,& fiat ratione fluentis & fluxæ,sicut dictum fuit superius, licet forte ratione fluxæ melius esset facere infra iuncturã, in dolore spondilium eligatur oliuale,& fiat ut dictum est licet apud Albuchasim debeat eligi punctuale, & debent fieri tres lineæ secundum latum,ubi est dolor,& in qualibet linea facere quinque cauteria aut plura secundum

cundum magnitudinem doloris & tolerantiam uirtutis,sed prius signetur lineæ & puncta ubi debent fieri. In iunctura anchæ utantur triplici cauterio, unũ est habens figuram sphæricam,cuius diameter est medietas palmi,& non habet alias eminentias,secũdum est simile huic,& habet quinq; eminẽtias oliuales,aut ad modũ ossium dactylorũ,tertiũ habet solũ tres, & homine iacẽte super latere oppositio taliter,ut bene appareat acumẽ anchę cauterizetur,& per medietatẽ palmi intelligo medietatẽ palmę manus. Et apud quosdam sunt quatuor cauteria,tria in lateribus æque distãtia, tria secundũ formã trianguli,quartũ in medio quidam autem cauterizant in ischiatica nõ soum ancham, sed etiam loca distantia ad quæ descendit dolor. Credo solam cauterizationem anchæ sufficere cum ibi sit doloris radix,in dolore genu eligatur oliuale,&fiat,ut dictum est superius,neque laudo quod super iunctura genu ponatur, nisi ualde superficialiter,& fiat quando materia non posset aliter eradicari in pluribus locis secundum exigentiam, sed in iunctura pedis eligatur oliuale & fiat ut dictum est,sed in iuncturis digitorum pedis fiat,ut dictnm est in digitis manus. Canones obseruandi in cauterizatione sunt. Primus,non fiat nisi cum alia remedia nõ contulerint, propter debilitatem iuncturæ, latitudinem uiarum aut continuum fluxum materiæ, aut multã materiam existentem in iunctura. Secundus, ut fiat potius cum cauterio actuali quàm potentiali, quia magis confortat nec communicat nocumentum partibus uicinis. Tertius, ut eligantur cauteria idonea & diuersa secundum exigentiam locorum. Quartus,non penetret ultra cutim. Quintus, ut tempore cauterizationis tueantur partes circunstãtes cum succis & aquis frigidis,& similibus. Sextus,ut eligatur iuxta posse tempus & hora temperatior non superflue calida aut frigida. Septimus, ut infirmus tempore operationis statuatur & quiescat in situ magis conueniente. Octauus,quod præcedat loci stupefactio in ualde sensitiuis. Nonus,ut locus conseruetur ulceratus per longum tempus,puta per quadraginta dies aut cum sphera cerea immissa in uulnere,aut simili,aut cum folio hederæ,aut folio caulis ad ignem aliqualiter calefacto, & postea axungia inunctio,aut cũ cepæ trito cum melle. Decimus, ut clauso foramine postea per interualla fiant euacuationes & phlebotomiæ secundum materiæ exigentiam,ne materia solita fluere,ad iuncturas, postea retenta in membris superioribus nobilibus faciat apostema aut febres, & erit nouissimus error peior priore. Vndecimus, ut fiat in causa frigida aut mixta,non autem in calida.

Duodecimus, non fiat cauterium cum materia est indurata, aut gypseata in iunctura, nec quando est exiccata & marasmata,sed fiat quando adest multitudo materiæ,aut mollities ligamentorum. Decimus tertius,prius signetur locus,postea cauterium suppo natur. Secundum regimen curatiuum, quod debetur causæ coniunctæ exigit in principio repercussiua in augmento usque ad medium status repercussiua mixta cum resolutiuis,sed deinceps resolutiua pura. Quæ autem sint repercussiua conuenientia in principio possunt patere ex regimine præcedente. Sed resolutiua conuenientia in materia frigida sunt huiusmodi. Primum,℞. stercoris bouini calidi, sicut egeritur & dolenti loco superponatur,& est melius pluribus alijs. Hali abbas autem addit cum isto de stercore caprino aliquid cineris caulium ad maio rem resolutionem & consulit ante emplastrationem lauari locum cum aqua decoctionis chamomil. meliloti, anethi,maioranæ, centaureæ, & similium. Aliud Rec. amoniaci,bdellij,styracis,ana. partem unam farinæ fœnug. sem. lini,ana. partem mediã, dissoluatur ammoniacum,bdel. styrax,cum uino ueteri, & cum farinis misceatur incorporando cum oleo costino & fiat emplastrum. Aliud Rasis in alman. in cap. proprio ualens ad materiam multam frigidam & in corpore & tempore frigido. Rec. styrac. liquidæ castorei,euphorbij,mirrhæ,aloës,acatiæ. ana. partes æquales. Ex his cum uino ueteri mixtis fiat epithima.

Aliud Dini. Rec. aloës. unc. 1. mirrhæ. unc. s. salis. ʒ. z croci, drach. 1. farinę lupinorum, furfuris subtilis, añ. unc. z. aquæ cineris quantum sufficit, fiat emplastrũ, & in resolutione materiæ frigidæ ualet aqua ardens, oleum benedictum,& similia. Sed cum crassa resoluitur cauendum est à petrificatione, propterea cum resolutiuis miscenda sunt mollificantia sicut mucilagines maluauisci, fœnugræci,sem. lini,oleum sesaminum,amigdala. dulc. pinguedines,medullæ, & similia,quæ uidentur magis opportuna. Sed resolutiuũ in materia calida est huiusmodi. Rec. mucilaginis fœnugræci,mucilaginis,sem. lini,ana. unc. s. olei liliorũ alborum,unc. 1. ceræ quantum sufficit fiat unctio. Et ex his possunt elici conuenientia in augmento,oportet enim repercussiua misceri cum resolutiuis. Si ueuò apostema iuncturale tenderet in uiam maturationis quod rarissime accidit,adiuuetur cum his quæ cõsueuerunt reliqua apostemata maturare, & si apostema esset difficilis suppurationis aperiatur ante perfectam maturationem ne putrefiant iuncturę. Sed in materia mixta ad resoluendum. Rec. farinæ,fænugr. sem. lini,anethi,chamomilæ,ana. drac. 10. bdellij, styracis liquidæ,ammoniaci,galbani,ana. drach. 5. olei liliorum quantum sufficit dissolutis gummis fiat emplastrum,item urina cocta cum sale,item succus ebuli inspissatus cum oleo ros. item ex multis fiunt unguẽta propria in his casibus sicut de limacijs, de scorpionibus,de ranis,de uulpe,de uespertilionibus, & similibus,coquendo ea cum aqua salita & pinguedo supernatans reseruetur,& cum horum decoctione potest locus epithimari, & postquam epithimatum est & exiccatum cum pinguedine ungatur, aut horum carnes salitæ ponantur in olla perforata, bene desuper obturata,& alia integra sub ea,& sepeliatur in fimo & distilletur & reseruetur. Tertia autem pars huius regiminis curatiui habens duas intentiones, scilicet curationem accidentiũ & regimen sex rerum perficitur,ut infra. Duo enim sunt accidentia corrigenda, scilicet doloris intensio, & durities remanens in iuncturis. Dolor sedatur dupliciter. Primo remouendo causam,& de hoc sermo præcessit. Secundo cum anodinis fomentando locum dolentem cũ oleo chamomælino,anethino, aut cum decoctione ex floribus chamomilæ,meliloti,sem. lini,maluauisci,paritaria, & similibus, & inunctio cum cassia trac. cum aqua rosa. in principio & cum aqua apij in processu est propria,scilicet conueniens. Et tertio cum stupefacientibus mixtis,cum anodinis, de quibus supra. Vt

Rec.

Rec. micam panis albissimi, & misce eam cum lacte & oleo ros. aut chamæmil. aut ambob. simul, quibus adde. ʒo. partem oppij & croci quartam partem ipsius oppij, & fiat emplastrum. Ad idem. Reci. olei rosa. unc. 6. oppij. ʒ. z. croci. drach. 1. ceræ quantum sufficit, & fiat unctio. At idem. Rec. capitum papaueris al. cum seminib. & corticib. suis, hordei mundati, ana. unc. 1. & bulliant in una ℔. aquæ ad consumptionem medietatis & colentur, cui colaturæ addatur mucilaginis psilij, fœnugræc. sem. lini extractę cũ aceto quantum est colatura olei ros. mixti cum albumine oui quantum est medietas, fiat linimentum in quo infundatur pannus lineus, frigidus, applicetur, & quàm cito calefit remoueatur. Item quinto aphorismo. aqua multũ frigida infusa super articulos dolorem ipsorum sedat sensum obtundendo. Pro secundo accidẽte curando, est sciendum quod duities iuncturarum est duplex. Est enim quædam in qua iunctura est marasmata & desiccata absque prẹsentia materiæ saltem, de qua sit curandum. Altera est cum præsentia humoris mucilaginosi crassi, & aliquando gypsei. Vtraque difficilis, & aliquando impossibilis curationis iuxta illud Ouidij uersus.

Soluere nodosam nescit medicina podagram.

Et maximè difficilis curationis est quando adeo desiccata & marasmata est, quod per fricationem non rubet, & adhuc in qua nullus aut paruus est sensus magis difficilis est. Vtraque pro curatione si possibilis est aut melioratione tempus requirit longum. Prima autem existens absque præsentia materiæ, de qua sit curandum unicam exigit intentionem perficiendam cum notabiliter humectantibus tam qualitatiue quam substãtifice & temperatis in actiuis. Vnde embrocetur particula patiens aut stet infusa in aqua mucilaginosa decoctionis radicum altheæ, ulmi, chamæmillæ, meliloti, fœnugr. sem. lini, & similium, aut in aqua decoctionis capitum castratorum, cui si esset admixtus sanguis calidus alicuius animalis esset conuenientior, & tempore balneationis huiusmodi particula patiens fricetur ut nutrimentũ attrahatur ad ipsam, propterea quãdo fiunt huiusmodi debet esse perfecta prima & secunda digestio, & iam sit tempus penetrationis nutrimenti ad membra, & cum hoc tunc debet flecti & reflecti ad omnes differentias, maximè ad eas quæ sunt sibi difficiles, & fiat huiusmodi bis in die, & post huiusmodi balneationem ungatur propè ignem moderatum aliqua unctione mollificante, ut Rec. pinguedinis uulpis aut lupi, olei sesamini, ana. unc. 1. medullæ cruris bouini, mucilaginum maluauis. fœnugræc. sem. lini, ana. drach. z. ceræ quantum sufficit. Et ad hoc ualent species diaquilonis. Si uerò sit cum præsentia materiæ induratę exigit duas intentiones. Prima est mollificatio. Secunda resolutio. Prima completur cum iam dictis. Secunda cum œsypi ceroto descrip. Philagrij apud Mesue. Aliud magis resolutiuum. Rec. dialtheę. unc. 3. olei mastichini, olei de lil. olei nucis indicæ, ana. unc. 1. axungiæ, struthij, aquilæ, marõtanæ, anatis, gallinæ, asini, medullæ cruris uituli cerui, ana. unc. 8. bdellij, hiss. humidæ, styr. liquidæ. ana. drach. z. pinguedinis testiculorum, castorei, drach. 1. ceræ quantum sufficit fiat unguẽtum, possunt etiam fieri emplastra miscendo cum suprascriptis aut alijs quę uidebuntur magis opportunum farina fœnugræc. & sem. lini. Fiat etiam resolutio cũ marchisita ignita extincta cum aceto, & similiter cum lapide molendini similiter ignito & extincto. Gal. uero restatur quòd caseus antiquus coctus cum iure tibiæ salitæ porci rumpendo cutim cum uiolentia extrahit lapides gypseos & mollificat duritiem, quod dicit se in multis probasse. Rasis uerò hoc recitando addit nasturtium. Secunda intentio ultimi regiminis curatiui, scilicet, debitum regimen sex rerum potest elici ex dictis in de regimine præseruatiuo. Oportet tamen dietam magis esse tenuem. Quapropter oportet in gutta calida aut à uino abstineatur. Bibat aquã coctam cum quinta aut sexta parte iulep ros. Si tamẽ non posset abstinere sit pauciferum stipticum saltem in principio, & multum lymphatum. In processu tamen digesta materia & notabiliter minorata potest esse subtilius, sed optime lymphatũ. Abstineat à carnibus saltem in principio. Vtatur auenata hordeacea, pauco milio, & cõdiantur sua cibaria cum rebus stipticis acribus, sicut acresta uino granatorum, suc. limon. aranci, citrinorum, mirtilorum, & similium. Caueat ab aceto. Sed in gutta frigida apud Rasim, caueat à fastidio, & aqua frigida & cibis crassis, & à frequenti ebrietate. Eique præcipiendum dum sanus est ut motu utatur, & à coitu abstineat, & præcipuè cum satur fuerit, nec balneum ingrediatur, nec exercitetur post comestionem. Vinum prætera uetus & purum bibat. Eis quoque utatur dum sanus est, quę urinam prouocare consueuerũt, & similiter gutta declinante. Credo tamen præstantius esse ut saltẽ in principio utatur in potu aqua mellis cum saluia, & carnes suæ sint auium & propriè sylueſtrium, sicut perdices, & similium. Regimen etiam resumptiuum tres habet intentiones. Prima est regimen sex rerũ, & est quod paulatim reducatur ad regimen sanorum incrassando dietam, & exercitium paulatim crescat, & propriè secundum iuncturas, quę ex gutta fuerant impeditæ. Secunda est, quod si aliquid de materia fuerit derelictum cum diureticis & theriaca finiatur, & aliquãdo cum solutiuis benedictis proprijs & confortantibus, aut saltem non debilitantibus membra mittentia neque recipientia. Tertia, quod iuncturæ cum balneis proprijs confortantibus & resoluentibus, & cum unctione ex oleo uulpino, & similibus confortetur, pro qua intentione recurrendum est ad quæ dicta sunt in regimine prẹseruatiuo, intentione. 3. Similiter membra nobilia & propriè mittentia confortentur corrigendo ipsorum discrasiam sicut cum diarrhodon abbatis, aromatico ros. diamusco dulci, trochis. de absinth. de rheumbarb. de capparibus, theriaca, mirobolano. chebul. conditis, acoris conditis, diacori, saluia, pineis præparatis, fistichis, passulis, & similibus secundum exigentiam confortantibus, tam membra mittentia quàm repetentia, quę tamen membrorum confortatio iuxta posse est attendenda in toto curæ processu.

DE DOLORE ANCHÆ. Cap. CXII.

DOlor anchæ & ischiaticus, in quibusdã conueniunt & propriè in essentialibus, scilicet, in membro principaliter patiente quod est in iunctura anchæ, & in causis tam intrinsecis quàm extrinsecis. Differunt tamen in quibusdã accidẽtalibus utputa in doloris extensione. Est enim dolor anchæ dolor fluxus, & in iunctura circumscriptus, sed ischiaticus descendit & extenditur uersus pedem iunctura anchæ non dimissa.

Horum species non sunt nisi quidam modi secundum magis & minus differẽtes. Est enim quidam fortis clamosus, quidam remissus, quidam nouus, quidam antiquus, quidam continuus, quidam interpollatus, quidam cum dislocatione, quidam sine. Et dolor ischiaticus quandoq; descendit usque ad coxam, quandoque descendit usque ad genu, & iuncturæ ipsius motum, & quandoque extenditur usque ad pedem & digitos eius impediens fixionem & firmitatem. Descendit autem quandoque per partem domesticam dolore lacertis & neruis illius partis communicato per materiam existentem in uena saphena ad musculum illius partis resudãtem, & quandoque per sylueſtrem materia resudante ad lacertos & neruos illius partis à uena ischiatica. Et si materia cõtinetur in concauitate iuncturæ, & sicut est secundum plurimum descendit per sylueſtrem communicando materiam neruo lato, propterea dolor ischiaticus, frequentius descendit per sylueſtrem partem quàm domesticam, & causa descensus & extensionis doloris non est nisi multitudo materiæ ubicunque contenta.

Causæ autem sunt duplices corporeæ & primitiuæ, sed corporeæ duplices, per cõmunitatem & propriè. Propriè quidem sunt secundum pluri. materiales alterantes & extendentes ipsius iunctur̥ę partes & sunt secundum plur. phlegmaticæ crudæ & uentosæ, deinde mixtæ, deinde sang. raro melan. & rarius choler. Sed ex communitate secundum plur. à matrice & ex permutatione materiæ ipsius ad anchas quibus alligatur & adhæret iuxta Hippocra. 5. particu. Aphoris. Aphoris. 46. Si matrix in uertebro posita saniem fecerit, necesse est commotum fieri, & apud Auicenn. multotiens permutatur à doloribus matricis, chronicis & remanentibus longo tempore, ita ut sint decem menses. Causæ primitiuæ sunt casus, percussio, sessio, super re dura, equitatio longa, insueta, saltus, & fortis ambulatio.

Signa causarum materialium propriarum ex generalibus signis superius positis cõprehendi possunt. Sunt tamen difficilioris inuestigationis quàm signa causarum propriarum dolorum aliarum iuncturarum propter materiæ profunditatem, & maiorem distantiam à sensu, coniecturari tamen possunt à quãtitate doloris ab exeuntibus à iuuantibus & nocentibus, & à quibuscunque circunstantijs, sicut complexione, ætate, sexu, tempore, anni, regimine præcedente, & similibus. Signa quòd sit per communitatem & maximè à matrice est, quia adest ipsius matricis ægritudo, & quia si permutatur, deficit ægritudo matricis & succedit ipse dolor. Causæ primitiuæ seipsas ostendunt.

Prognostica. Primum est Aphoris. 60. sextæ particulæ. Quibuscunque à coxendicum dolore diu molestatis coxa resilit foras, his tabescit crus exclaudicãt si nõ urantur, huiusmodi enim causa est phlegma mucilaginosum remolliens ligamenta, faciens facilem dislocationem, & facilẽ reingressum coxe in pixidem. Secundum, dolor iuncturæ ischiæ est de uehementioribus doloribus iuncturarum, & difficilioris curationis quàm dolores aliarum iuncturarum propter loci profunditatem & materiæ multitudinem, quæ attrahitur ad ipsum à toto corpore, licet dolores humeri & spondilium sint periculosiores propter propinquitatem ad membra nobilia. Tertium, dolor ischiaticus & uniuersaliter omnis dolor podagricus, licet curetur & materiæ eradicentur facile redit propter situm membri, & distantiam à membris nobilibus. Econtra est in doloribus chiragricis & iuncturarum superiorum. Quartum. Cum dolor ischiaticus prolongatur extenuatur coxa & tibia. Quintum. Cum apostema anchæ exituratur propter sui profunditatem, quandoque ducit ad mortem. Sextum. Si habenti dolorem anchæ appareat rubedo uehemens quantitate trium digitorum non faciens ei dolorem & accidit ei pruritus uehemens, & desyderat olera, morietur in. z5. diebus. Rubedo nanque uehemens non faciens dolorẽ significat choleram symptomatice & diminute expulsam ad membri dolentis superficiem, propterea facit quendam pruritum sui acuitate, & desyderat olera frig. scilicet dispositioni suæ præternaturali contraria. Morietur autem in z5. qui est ferè medius terminus tropicorum materia conuersa ad membra nobilia. Septimum. Iunctura ischiæ rarissime lapidescit aut induratur propter amplitudinem uacuitatis iuncturæ & situm profundũ & multitudinem humiditatis eius in comparationẽ ad alias iuncturas.

Cura doloris ischiatici similis est curæ doloris aliarum iuncturarum quantum ad præseruationem & resumptionem. Differens tamen à cura aliorum in duobus, scilicet in administratione repercussiuorũ quæ debent esse leuia aut nulla, ne materiam in profundo iuncturæ detineant aut coarctent, & sic dolorem augeant, & materiam ineptam resolutioni faciãt aut fortè etiam ad membra nobilia repellant, sed si ea approximare decreueris, quia fortè materia uidetur subtilis aut cal. aut saltem calida admixta sint talia ut confortent locum & materiam uenientem refrenent, sed non repellant, nec in membro coarctent. Similiter resolutiua & attractiua de profundo ad cutis superficiem oportet esse fortiora & leptomeris substantiæ propter profunditatem materię. Regimen quoque præseruatiuum colligatur ex his quæ dicta sunt in regimine præseruatiuo dolorum aliarum iuncturarum, & similiter regimen resumptiuum. Sed regimen curatiuum quantum ad primam intentionem, quæ est euacuatio, completur cum phlebotomia ex basilica eiusdem lateris si sanguis fuit in causa, aut alij humores peccauerint cum sanguine. Postea alij humores euacuentur secundum exigentiam euacuationibus integratis ex digestiuis & eradicatiuis etiam iteratis. Si tamen nausearet aut facile uomeret uomitiua, saltem in principio essent conuenientiora quàm solutiua diuertendo & euacuando, & ante digestionem leuiora competerẽt, post digestionem fortiora.

Ex leuioribus est decoctio raphani. ℥. 4. cum unc. z. oximellis, & fortius est si loco decoctionis accipiatur succus eius. Similiter aquæ tepidæ. unc. 4. cũ flore & semine genestæ, drach. z. & fortius his est succus raphani, in quo fustes ellebori steterint infusi per diem & noctem. Et fortius omnibus est si ponatur

ſcupulum ſemis ellebori cum uncijs duabus oximellis, & cum uncijs quatuor aquæ tepidæ. Digeſtiua ſunt hæc. Recipe mellis roſ. ſyrupus de eupatorio, ana. drachmas ſex, aquæ ſaluiæ uncias duas aquæ iuniperi, unciam unam miſce, & fortius eſt hoc. Recipe ſyrupus de calamentho, ſyrupus de ſtœchados, mellis roſa. ana. unciam ſemis aquæ ſaluiæ, uncias duas, aquæ iuniperi unciam unam miſce. Et fortius eſt ſi ſupra ſcriptis addatur ariſtoloch. rotund. ſeminis rutæ ſiccæ. ana. ſcrupulum unum. Si tamen humores calidi cum frigidis peccarent temperentur huiuſmodi calida cum ſyrupo aut aqua endiuiæ, aut cum iulep. roſ. Solutiua autem ſunt pilulæ iuuamenti. Auicenna quinto canone. Item pilulæ de hermodactylis maiores. Item pilulæ fœtidæ. Item electuarium indum, hiera ruffini, hiera hermetis. Et ſi materiæ calidæ fuerint in cauſa, pilulæ de hermodactylis minores, electuarium de ſucco roſ. Medicina optima ad dolorem anchæ. Recipe. Pulpę colocynthidis. drachmas quinque, paſſularum ſine granis pugillum unum bulliant in tribus libris aquæ donec remaneat tertia pars, da tertiam partem, educit ex phlegmate & humore crudo. Intentio ſecunda, ſcilicet diuerſio perficitur cũ diureticis, id eſt, urinam prouocantibus. Item cum clyſteribus. In primus minus acutis, deinde fortioribus & ſanguinem educentibus. In primis aſarum ſecundum omnem modum adminiſtrationis, ſed maxime eius infuſio bibita confert. Decoctio hipericon cum uino bibita quadraginta diebus, ſanat dolorem anchæ & iſchiaticum. Item decoctio radicum aſparagi, naſturtium confert bibitum, clyſterizatum, & emplaſtratum cum aceto, & ſauich hordei, & cum ungitur locus cum melle, & ſuperaſpergitur puluis eius ſedat dolorem.

Ex compoſitis eſt medicamen hermetis, digerens materiam frigidam & urinam prouocans & eſt mirabile. Recipe chamedryos, gentianæ. ana drachmas decem, ariſtoloch. rotũ. drachmas duas, ſeminis rutæ ſiccæ drachmas duodecim terantur & cribellentur cribello ſubtili, doſis eius eſt choclear unum cum aqua mellis. Eſt autem choclear diuerſum pondus apud autores, ſed ſufficiunt drachmæ duæ, aut circa, poſt cuius exhibitionem aliquibus diebus ſuccedant uomitiua aut ſolutiua, aut utraque ſi opportuerit. Sed in calida confert decoctio radicum papauer. campeſtris data in potu. Cum his tamen ſi uis magis prouocare potes decoquere radices, aſparagi, aut rubeam tinctorum, immò rubea ipſa data in potu cum melicrato prouocando optime confert in frigida & cmixta.

Eſt autem melicratum uinũ ex melle & aqua factũ, loco tamen ipſius poſſumus hydromel accipere. Ex clyſteribus eſt decoctio ireos & corticum radicum capparis. Et fortior eſt aqua oliuarum ſalitarum, & ſi militer aqua piſcium ſalitorum. Clyſtere ex centaurea confert iſchiaticis educens phlegma ex anchis. Similiter ſuccus & decoctio cucumeris aſinini educit ſimilia & ſanguinem, & radix cucumeris aſinini clyſterizata, emplaſtrata & epithymata optime confert, ſed humore exiſtente calido aut mixto huiuſmodi cum frigidis temperentur. Eſt tamen aduertendum quod in uſu medicinarum ſunt interpolationes faciẽdæ, ſicut in cæteris ægritudinibus chronicis, in quo tempore eſt uacandum debito regimini ſex rerum & uirtutis reſtaurationi. Secundum regimen, ſcilicet locale, aut non indiget repercuſſiuis in principio aut ſi indiget ſint leuia, & materiæ fluenti proportionata quæ eligãtur ex dictis ſuperius in cura aliorum dolorum iuncturarum. Reſolutiua autem in principio ſint leuiora & gradatim augendo procedatur, & cum eis intendatur ſedationi doloris, quæ reſoluti ua poſſunt applicari tam interius ſub forma clyſteris quam exterius ſub forma unctionis, emplaſtri, ceroti aut epithymatis. Recipe olei liliorum alborum, uncias octo, olei cheiri, olei ſpicæ, olei chamomillæ, ana. uncias duas, pinguedinis anatis. unciam unam, uitellos oui numero duo, caſſię tractæ, benedictę ſimpli. ſpicæ, ſacchari rubei. ana. unciam ſemis, croci. drachmam ſemis, ſalis communis, drachmas duas, miſce & fiat clyſtere, quod debite calidum imponatur alternis diebus ſtomacho ieiuno. Aliud efficacius florum chamomill. anethi. melilot. ana. manipulum ſemis, ſaturegiæ, ſaluiæ. ana. manipulum unum, chamedryos, manipulum ſemis, radi. ariſtoloch. rotun. cartami, nucleorum perſicorum, unciam ſemis, uitellum oui numero 1. croci, drachmam ſemis, pinguedinis anatis. unciam unam, olei liliorum albor. uncias tres, olei ſpicę, olei de keiri, ana unciam unam, ſacchar. unciam ſemis, ſalis cõmunis, drachmas duas flores, radices, herbæ, ſeminis nuclei bulliant in ſufficienti quantitate ad conſumptionem medietatis, deinde exprimantur & colentur ultimo duodecim. unc. ipſius addantur reliqua, & fiat clyſteræ.

Exterius etiam fieri poſſunt fomentationes cum ſpongijs infuſis in decoctiõe alicuius, aut plurimum infra ſcriptorum, ſcilicet florum chamomil. meliloti, anethi, ſaturegiæ, chamedryos, chamepithyos, pulegij, folij aſari, hipericon, iuæ, ſaluiæ, naſturtij, rutæ ſiccæ, ſauinæ, radicum utriuſque ariſtoloch. hiſſopi ſiccæ calamenthi, quæ poſſunt bullire in ſufficienti quãtitate aquæ, aut aquæ & uini ſimul, & modico aceti acuti, quæ ſpongiæ infuſæ in hac decoctione applicẽtur loco dolenti, nunc una, nunc altera poſt ſufficientem eius expreſſionem, donec locus notabiliter rubere cœperit, & hęc fiant ſtomacho ieiuno bis aut ſemel in die, & poſt earum remotionem & debitam exiccationem, ungatur cum aliqua unctione reſolutiua & confortatiua iuncturæ ſua proprietate, ſicut eſt oleũ de coſto, uulpinum, de croco, de terebinthina, de piperibus, de euphorbio, & ſimilia, quibus poſſunt addi ſagapenum, ammoniacum, oppopanacum, item pinguedines, & ſimilia. Et his non ſufficiẽtibus materiæ coniunctæ ſunt eradicandæ & extrahendæ de centro ad circunferentiam. Eradicantur autem cum phlebotomia uenæ iſchiaticæ, aut ſaluatellæ pedis dolore deſcendente per partem ſyluęſtrem aut ſaphenæ uel eius qui eſt in pollice pedis, dolore deſcendẽte per partem domeſticam, aut curuaturę poplitis per quãcunque uiam deſcenderit, item eradicãtur trahendo ipſas à centro ad circumferentiam cum rubificãtibus ueſicatorijs, & tandem cauterijs, ut Rec. ſinapis, ſimi columbini, ana. unc. 1. terantur, & cum ficubus ſiccis incorporentur, quæ prius ſunt infuſæ in aceto acutiſſimo. Aliud eſt emplaſtrum de ſinapi deſcriptione Meſ. in ſuo Antidotario & hæc poſita ſuper locum dolentem

dolentẽ debent dimitti cum bona cõtritione per 12. horas, aut circa, & ſi hæc non ſuffecerint ſpergatur ſuper emplaſtro facto ex his parum cantharidarum, niſi timeatur ardor urinæ & nimia prouocatio, & locus ueſicatus quantum fieri poteſt conſeruetur apertus, & poſt conſolidationem replicetur ſecundum exigentiam. Sed his non ſufficientibus fiant cauteria actualia, aut cum inſtrumento quod rotæ aſſimilatur, cuius figura eſt hic deſcripta, in parte ſyluęſtri circa iuncturam anchæ & penetret totam cutim ueram, utputa ferè per medietatem digiti parui ſecundum latitudinem, aut fiat circa eandem iuncturam cum inſtrumento triangulato faciente ſimul tria cauteria ęquidiſtantia, cuius hæc eſt figura, & teneantur aperta per quadraginta uſque ad ſexaginta dies.

Vltimum regimen eſt curare accidentia. De quibus permaxime eſt dolor cui intendendum eſt in toto curæ proceſſu, & ſi fiat ualde intenſus ordinem curæ regularis præuaricat. Ita ut non ſufficientibus anodinis & euaporantibus ad ſtupefacientia, etiam ab initio deueniendum eſt & exterius applicita & interius ſumpta, ſicut eſt philonium romanum in cauſa frigida, & requies in cauſa calida. Exterius autem applicita requirantur in cura dolorum aliarum iuncturarum, opus eſt enim cum anodinis & euaporantibus exterius applicitis opium aut aliud ſtupefaciens permiſcere, hæc tamen omittantur quantum eſt poſſibile. Secundum accidens eſt diſlocatio iuncturæ propter mucilagines in ipſa contentas, in cuius cura conferunt rubificantia, ueſicatoria, cauteria, & omnia multum reſoluentia & reductio uertebri in pyxidem quantum eſt poſſibile, cui ſemper inijciendum eſt, & eius in ea cum ligatura conſeruatio. Poſſumus enim audacius reſoluere & exiccare in hac iunctura quam in cæteris, cum minus timeamus indurationem & petrificationem ex cauſis ſuperius dictis. Regimen autem ſex rerum non naturalium eliciendum ex regimine ſuperius poſito in cura dolorum aliarum iuncturarum, eſt enim omnino ſimile. Locus tamen iuncturarum & partes circunſtantes uſque ad genu, immo uſque ad pedem ſi ad ipſum dolor deſcenderit teneatur calidus, & proprie cum caliga facta ex pelle uulpina, habet enim ſingularem proprietatem in confortatione iuncturarum. Sed in tempore calido opus eſt caliga minus calefaciendo quæ ſecundum exigentiam ordinetur. Et ſic eſt finis de doloribus iunctura-rum.

IN FINE HVIVS DIVINI OPERIS IMPRIMENTUR capitula Raſis, quæ clariſſimus iſtæ interpres non expoſuit, ut ſaltem totius textus Raſis noni libri Almanſoris complementum habeatur.

DE FLVXV urinæ.

CVum æger multum urinę emittit, & in emiſſione ardorem nõ ſentit, aut mingit in ſomno ſuo, nec patitur ſitim, nec corporis extenuationem incurrit, ea quæ urinam conſtringunt danda ſunt. Medicamen retinens urinam. Recipe glandium, drachmam unam, olibani, drachmas triginta, ſeminis coriandri, ſicci, boli armen. gummi arabici, ana drachmas decem, fiat ex eis puluis, de quo in mane, drachmas tres, & circa noctem totidem ad tranſglutiendum dentur. Quod ſi cum ægritudine ſitis fuerit ualidiſſima clamoſa, & aqua quæ bibitur cito egrediatur, aqua hordei cum pſilio detur, & nutriatur cum ſucco uuę acerbæ & ſumach, & ſimilibus horum nutrientium, & cum cibo qui fit de ſimula hordei, & maſal, & rob acetoſum da ei in potu, et prohibeatur a labore et cum muliere concũbere. Iſti quoque trochiſci in potu ſumantur. Recipe ſpodij, drachmas decem, lactucæ, ſeminis portulacæ, ana drachmas quindecim, coriandri ſicci, drachmam unam, ſeminis roſæ rub. boli armen. ana drachmas quinque, balauſtiæ, drachmas duas, camphoræ, drachmam ſemis, ſumantur in potu cum ſucco granati acetoſi. Herbæ etiam frigidæ terantur & ſuper renes ponantur. Et caueat ſibi a cibis calidis & uino, & ab omnibus quæ urinam prouocant. Illud autem quod ex nimio ſtolidorum errore prouenit, eſt quia dant in hac ægritudine medicinas calidas, unde illico ducunt ipſum ad phtiſim.

DE VERMIBVS qui generantur in uentre.

QVi hoc nocumento ſolitus eſt lædi, a cibis craſſis, & unctuoſis ſibi cauere debet. Quotidie antequam comedat ſumat bucellas aliquas cum ſinapi & almuri, hoc enim ipſos generari prohibet: Si uero eos generari contingat non conuenit niſi ut expellantur. Medicamen aſcarides expellens, burungi excorticati cum ualde famelicus eſt æger, drachmæ ſeptem ſumantur. Medicamen magnum expellens lumbricos. Recipe burungi excorticati, turbith, ſeminis nigellæ omnium partes æquales, lupinorum, naſturtij, canabel. ana partem ſemis, ſumantur ex eo in potu, drachmæ ſeptem, prius tamen bibat æger lac mox ut mulctum fuerit per tres dies, & deinde die quarta dietet ſe, & de prædicto medicamine in lacte adhuc calido ut eſt mulctum diſſoluto. Et acetum dum eſt ualde famelicus bibat. Vermes uero minuti qui in ano fiunt pro quibus generatur pruritus in eo, & ideo confricatur anus, expelluntur ſi cottum ex oleo abluto inuolutum immittatur. Aut immittatur inuolutum oleo de chryſomil. aut ſucco mentaſtri, aut inuoluatur ex parua quantitate aloẽs & felle uacino & ſuperponatur.

DE HÆMORRHOIDIbus, fistulis, & ragadijs quæ in ano fiunt.

CVm sanguis recens sine dolore per inferiorem fluit regionem interpolatæ tamen, non est constringendus nisi patiens ex eo debilitetur, a multis enim passionibus exinde liberatur. Si autem ex eo debilitetur & indiget constrictione, trochisci de charabe cum succo sumach dentur. In comestione quoque sumat sumachiam, & cibum qui cum succo uuæ acerbæ fit, & his similia de illis quæ nutrienda sunt. Si uero multum debilitetnr nutriatur cum succo carnis, cui plurimum admiscetur succ. citon. & uinum quoque bibat stipticum, & super epar ponatur emplastrum de spica, quod in capitulo de epate nominauimus.
Et si ista non sufficerint, confectio de scoria ferri detur, quæ, Recipe. Mirobolanorum indorum, bel. emb. omnium, ana drachmas quinque, spicæ, schinanthi, ciperi, zingiberis, piperis, olibani, ameos, omnium, ana drachmas duas, scoriæ infusæ in aceto per hebdomadam unam, & postea torrefactæ, drachmas quindecim, conficiantur omnia cum melle despumato quod fuerit coctum cum apozemate emblic. sicut in capitulo de melancholia nominauimus, de quo quotidie ad nucis magnitudinem sumatur, hoc namque hæmorrhoidarum & menstruorum sanguinem constringit, fluxui quoque uentris longi temporis remedium affert. Si autem in ano oritur aliquid prominens extra ex quo magnus prouenit dolor, nec ab eo fluit aliquid, succus cepe cum pauca lana, aut fel uaccinum superponatur.
Suppositorium quoque longum de ciclamine subijciatur, quod patiens per totam teneat noctem, & si contingat egredi remittatur donec infrigidetur, & egrediatur sanguis. Cum autem dolor uehementissimus fuerit & apostema magnum in ano phlebotometur æger. Et emplastrum postea superponatur, sedat enim hæmorrhoidarum dolorem cum adest apostema cum eis, quod, Recipe. melilotum, chamæmilam, quę tam diu in aqua coquantur donec dissoluantur, deinde sumatur ex aqua decoctionis earum quantum una manu capi potest, uitellus oui assati unius croci, drachmam unam, opij, drachmas duas, seminis lini triti, fœnugræci, maluauiscio, mnium ana. Manipulum unum, conficiantur omnia ex rob in quo bdellij, drachmæ tres fuerint dissolutę ex folio superposita, postquam eorum superficies ex oleo sesamino in quo adeps gallinaceus fuerit dissolutus, aut anatis inuncta fuerit more emplastri superponatur dum adhuc sit tepida.
Alia confectio dolorem & apostema sedans. Cepe album optime coctum teratur, & cum butyro uaccino misceatur ut mollefiat, ut tepefactum ano in quo est apostema superponatur, hoc enim dolorem sedat uehementem. Cum uero in ano ragadias habuerit patiens, quæ eum lædunt cum ipsius uenter siccus est, pil. de bdellio utatur, quæ, Recipe, mirobolanorum nigr. chebulorum, amborum, ana drachmas decem sagapeni, drachmas tres, nasturcij albi, drachmas duas, bdellij albi, mollis & pinguis, drachmas quindecim, dissoluatur bdellium in succo pororum, & ex eo conficiantur alia & informentur ex eis pilulæ, & sumatur ex eis frequenter a drachma una usque ad drachmas quatuor. Locus uero si adustionem patiatur ex unguento de cerusa inungatur.
Si autem non sentitur in eo adustio ungatur ex unguento quod fit ex adipe, quod in gibbo cameli inuenitur & bdellio, quod sic fit uidelicet, unguentum de senæ. Recipe ceræ citrinæ, olei sesamini, adipis anatis, medullæ cruris uaccinæ, adipis qui est in gibbo cameli, bdellij, omnium partes æquales, bdellium prius mucilagine seminis lini dissoluatur, deinde omnia misceantur, hoc enim optimum existit.
Si aūt ęger ragadias in ano habuerit profundas a quibus fætens uirus fluxerit medicamen acutum, quod in capitulo de ulceribus oculorum descripsimus, ei superponatur quod æger per duos dies patiatur.
Et si in eis aliquid remaneat quod resudet medicinam iterum apponatur, quod eo usque fiat donec locus siccetur & non resudet si fuerit profundus.
Quod si ea quæ ibi fiunt eminentia extra pendentia fuerint, in tantum ut arescant & nigrescant, butyrum tepidum multotiens superfundatur donec nigredo ab eo remoueatur. Si autem resudatio reuersa fuerit acutum medicamen iterum ibi apponatur. Et si non resudauerit ex unguento de cerusa curetur. Et etiam quando eminentes hæmorrhoides extra curamus cum ferro cauterizando, loqui tamen de hoc plus est quam huius nostri libri modus requirat. Fistulæ uero generantur in ano uelociter quoniam figura eius facit esse illud necessarium. Quæ aut sunt penetrantes, aut non penetrantes utrinque. Cum autem perforatæ sunt utrinque stercus egreditur ex eis & uentositas.
Si autem non egreditur stercus neque uentositas non est penetrans ab utraque parte, loqui uero de eius cura perfecte plus est quam hic noster liber exponat. Sed quia omnes fere homines semper maximum incurrunt errorem in cura eius, unde & maximum incurrunt nocumentum, nos excitabimus eos ad hoc quod huic ęgritudini congruum erit, & ostendemus qualiter a prædicto errore se custodiant.
Et dicemus, quod si fistula utrinque perforata, cum ab ano remota fuerit nullo modo ferro tāgenda est.
In incisione enim ferri contingit stercus inuoluntarie egredi. Est etiam aliud quare fistula ab utraque parte perforata ferro tangi non debet, quia toto tempore uitæ ægri sic permanere poterit non magnum faciens nocumentum, neque proueniet ex ea aliud nisi resudatio & fluxus. Si autem illud quod ab ea fluxerit acutum fuerit & mordicatiuum & fœtidum habuerit odorem, cuius etiam quantitas quotidie augeatur, erit fistula putrida, & cum hocherpete & estiomeno cui ex medicamine acuto, & ex eo quod complet omnia succurrendum est antequam dilatetur & magnificetur.
Cum autem non resudauerit nisi parum, neque eius quantitas quotidie augeatur, neque magnificetur, neque odor ibi augmentatus fuerit, non est in ea aliquid

aliquid quod sit timendum nisi resudatio & fluxus, qui medicari potest donec siccetur & detumescat & non resudet per longum tempus. Si autem resudatio redierit medicamen prædictum adhibeatur, & hoc modo poterit blandiri per totum tempus uitæ ægri & non nocebit. Modus adhibendi huic ægritudini medicamen ex collyrio quod in capitulo de fistula oculi nominauimus, sumatur & optime teratur, & fistula præmatur donec quicquid in ea continetur egrediatur, & si radius eam ingredi poterit inuoluatur cotto, deinde ex prædicto medicamine postquam mollificatum fuerit intinctus in fistulam immittatur. Si uero in ea minime radius ingredi poterit, dissoluatur medicamen in aqua, & subleuetur coxa ægri supposito puluinari & eo supino iacente prædictum medicamen distillando super fistulam fundatur, & fiat hoc in mane & circa noctem per tres dies, & sedeat in aqua de curcuma, & lauetur ex ea.

DE EGRESSIONE ani & matricis.

CVm anus extra egreditur carens apostemate, & ita disponitur quod si impellatur ingreditur, cerusæ, balaustiæ, gallarum, aluminis, antimonii omnium partes sumantur æquales, & in puluerem redigantur. Et super anum ex oleo rosa. calefacto inunctum puluerizetur, & anus intromittatur & constringatur, quod tamen fieri conuenit postquam æger a sella reuersus fuerit ne eum cito ad sellam surgere sit necesse.
Sumatur etiam gallæ balaustiæ, cupulæ glandium, folia myrti, & coquantur in aqua donec rubea fiat, & sedeat in ea & lauetur ex ea. Quod si anus qui apostemosus est ingredi minime potest ęger aquam calidam frequenter ingrediatur, & in ea sedeat.
Vngat anum ex cera & oleo chamæmelino, aut anethino donec ingrediatur. Cumque intromissus fuerit ex his quæ nominauimus curetur.
Vulua præterea si egressa fuerit similiter erit medicanda. Est tamen necesse ut fortiter ligetur, & ut ęgra semper supina iaceat & coxa superius eleuet.

DE SVPERFLVITATE menstruorum constringenda.

PRo superfluis menstruis constringendis, trochisci de karabe per hebdomadā unam sunt dandi. Quod si non contulerint confectio de scoria detur. Et fiat minutio ex basilica. Ventosę quoque ad mammillas apponantur & in comestione cibis utatur stipticis. Et hoc medicamen æger sibi subijciat. Quod Recipe olibani, balaustiarum gallarum, antimonij, acatiæ, aluminis omnium partes æquales, puluis horum optime tritorum cum pauca lana subijciatur. Femur uero & dorsum ex epithimatibus quæ in capitulo de fluxu uentris nominauimus epithimetur, & sedeat in aqua de curcuma.
Quod si ista non contulerint ex alio pessario acuto fiat immissio & maneat in uulua.

DE PROVOCATIONE menstruorum.

CVm ex retentione menstruorum magna sequitur passio. Trochisci de mirrha dentur, qui, Recipe mirrhæ, drachmas tres, lupinorum optime tritorum, drachmas quinque, foliorum rutæ, mentastri, pulegij, cymini, rubeæ, de qua tingitur, assæ, sagapeni, oppopanacis omnium, ana drachmas duas, informentur trochisci ponderantes, drachmas duas, ex quibus detur in die unus cum aqua in qua semē iuniperi coctum fuerit, hoc namque medicamen adeo uehemens existit in prouocandis menstruis, ut etiam fœtum excutiat si qua eo sæpe utatur. Ventosæ quoque sub curuatura poplitis sunt ponendæ, & phlebotomia ex sapena facienda est, postremo quoque uentosæ femori superponendæ.

DE RHAGADIIS uuluæ.

HÆ curandæ sunt ex medicamine de ragadijs ani. Pessarium quoque ex adipe anatis, & hyssopo, & ceroto, & medulla cruris ceruini mixtis cum sera dissoluta in oleo de lilio, aut narcisino subijciatur, si nec febris, neque acuitas affuerint. Quod si illud fuerit cum calore & acuitate oleum rosaceum adhibeatur. Ex unguento quoque de cerusa similiter fiat pessarium.
Si autem calor fuerit uehementior sumatur succus portulacæ, aut lactucæ, aut mucilago psilij, & fiat tabula de plumbo similis marmori in qua teruntur colores, habens in circuitu labium paruum, & ponatur in ea aliquid de prædictis succis, & cum pistello plumbeo adeò super ipsam moueatur, ut de plumbo prædicto liquori multum misceatur, & inspissetur succus, ex quo fiat pessarium postquam oleum rosaceum ei admixtum fuerit & superponatur: hoc enim medicamine cancro uulnerato qui est in matrice optimum existit, & alijs ei similibus.

DE APOSTEMATE quod fit in matrice.

SI cum apostematibus istis adest calor & febris, phlebotomia ex basilica fiat, & patiens aqua hordei nutriatur, & liniantur renes, & femur, & ilia, & lumen ex epithimate apostematis calidi, & infrigidetur locus quantum possibile est. Si uero postquam febris & acuitas quieuerit & remanserit ex apostemate aliquid ex unctionibus liquidis curetur, & mulier in huius liquidis sedeat donec mollescat & maturetur. Pessarium mollificans dura apostemata matricis & conferens doloribus in ea factis, & paulatim ea quiescere faciens. Recipe, adipis anatis, medullę cruris ceruini, medullæ cruris uaccini, bdellij mollis, croci, uitel. oui assati, fecis olei de seminibus, fecis olei de lilio omniū aī partes equales, dissoluant in uino, aut ro. & fiat ex eis pessarium.

Est enim optimum ad sedandum dolorem & mollificandum & duritiem matricis. Patiens præterea sedeat in aqua in qua coquantur fœnugrœcum & chamæmila, & melilotum, & caulium extremitates sigillatim aut omnia simul.

DE VLCERIBVS QVÆ FIVNT in matrice & eius cancro.

CVm à uulua fluxerit sanies spissa, aut uirus tenue si ex propinquo manat loco, neq; fuerit ibi profunditas fœtida neque putrida sumenda sunt aloës & mirrha, & sanguis draconis, & sarcocolla atque olibanum, & loco superponenda donec consolidetur. Si autem ex loco manauerit remoto ex pessario quod nominauimus in cap. de sang. & sanie fiat pro dispnœa. Si autē quod fluxerit est fœtidum odorē habēs malū ex pessario secūdo acuto, fiat iniectio postq; locus mūdificatus fuerit ex aqua & melle iniectis per instrumentū æneū. Si uerò cū hoc quod fluit fuerit punctio & dolor, & apostema durum quod tactu discernitur, summopere cauendum est ne ex alio acuto medicamine tangatur, sed fiat iniectio ex confricatione plumbi quam diximus, aut ex unguento de cerusa. Et phlebotometur ex basilica. Et custodiatur ab omnibus quę coleram nigram gignunt, & seminibus & speciebus quæ pro condimento admiscentur cibis.

DE PRÆFOCATIONE MATRICIS.

CVm menstrua per longum spacium temporis retenta fuerint, aut mulier à commixtione uiri diu abstinuerit, licet ualde affectauerit, & euenerit grauitas & dolor in inferioribus partibus femoris, & senserit quasi aliquod sursū trahi à parte suminis. Fortasse post ista superueniet ei syncopis & quasi mortua cadet, perpendi quoque uix poterit quòd ipsa attrahat aërem uel habeat pulsum. Et forsitan præfocabitur & morietur, & forsitan sanabitur laboriose tamen. Hæc itaque passio ilico ut euenerit curanda est ex huius curatione, & pedes fortiter fricentur & ligentur. Et uentosa magna superponatur. Et obstetrici quoque præcipiatur ut digitum oleo bene redolente inungat, & in circuitu oris uuluæ dum est intus bene commouear. Naribus præterea condisi insuffletur, & circa aures ipsius uoces clamando proferantur, & nihil quod bene redoleat olfaciat, imò bene redolentia, & algalia remoueantur, & pecten & eius inferiora ex eis epithimentur, & naribus malum reddentia odorem applicentur, ut stercus, castoreum & sulphur. Cum autem sanitati restituta fuerit ex hoc medicamine curetur ne ęgritudo redeat, quod si hęc ęgritudo post menstruorum uenerit restrictionem, ea dentur quæ menstrua prouocant. Et in pedibus fiat minutio, & uentosæ in eis apponantur. Si autem post lungā uiri disiunctionem contingat, ex quo etiam sæpe accidit, inciptat uiri consuetudinem habere, aut obstetrix iteret illud quod sæpe diximus in omni pauco tempore, aut medicamina quæ minuunt sperma dentur quæ prædiximus. Et dentur trochisci de mirrha quos in capitulo de menstruis prouocandis nominauimus.

DE GIBBOSITATE.

QVum gibbositas fieri incipit pilulę maiores de hermodactylis dandæ sunt, & oleum de rasni cum apozemate de seminibus sępe sumendum. Locus quoque de oleo sambacino in quo styrax liquida & castoreum & euphorbium resoluta sint frequenter inungendus, & à frigidis cibis abstinendum. Aqua etiam calida in qua cocta sint mētastrum & sampsucus, & stœcas arabicus ab alto super locum distillanda est, deinde frequens fricatio & inunctio ex oleis calidis facienda est. Quod si is qui hanc patitur ægritudinem puer fuerit, balneum solummodo & inunctiones sufficiūt ex his quæ diximus. Si autem cum gibbositas incipit affuerit febris, à prædicto regimine omnino abstinendum est. Sed apozema ex herbis factum cum cassiafistula in potu est tribuendum. Phlebotomia quoque ex basilica facienda est, & emplastra uehementia loco superponenda.

DE VARICIBVS.

QVum uenæ grossæ & plene & diuerso modo curuatæ, & uirides in crure apparuerint ægritudo quæ uitis uocatur adesse significatur. Hæc autem ægritudo frequentius accidit his qui multum pedibus laborare cōsueuerunt, & qui cibaria choleram nigram generantia frequenter sumunt. In principio itaque curationis huius passionis basilicam minuere conuenit & uentrem ex his quæ choleram ducunt nigram soluere, quorum mentionem fecimus in capitulo de melancholia. Hæc autem sæpe facienda sunt, & ab omnibus quibus melancholiam patientes custodiuntur in hac ægritudine abstinendum. Post quam uerò hoc regimen diu adhibitum fuerit ex uenis quas in crure apparuisse diximus minutio fiat, à quibus sanguis tamdiu fluere dimittatur donec quicquid in eis est euacuetur. Deinde huiusmodi patiens choleram nigram expellentibus utatur, & ex basilica minuatur, & caueat sibi ab omnibus quæ choleram generant nigram.

DE ELEPHANTIA.

HÆc passio postquam mansiua fuerit incurabilis est. Cum autem incipit si ei subueniatur & ut debet medicata fuerit, aut sanatur, aut manet sic nihil addens. Cum ergo pedis crassities augeri uidetur & color obfuscari, uenæ quoque quæ uites uocantur apparere cœperint, æger quotidie cogendus est uomere. Et custodiendus ab ambulatione nimia & statione, & uenter uomitu

mitu præcedente ex pilulis maioribus de hermodactylis soluendus. Deinde ad uomitum redeundum. Post illud hoc quoque multotiens fieri oportet. Æger præterea à cibis crassis est abstinendus, & tibia à calcaneo incipiendo sursum usque ad genu stringenda. Ante tamen constrictionem epithimanda ex oleo, & myrrha, & acatia, & hypocysthide, & alumine cum aceto forti dissolutis. Ex basilica quoque manus contrariæ partis minutio facienda est. Neque erectus stet nisi pes strictus ligatus fuerit. Neque epithima nullo modo dimittat. Vomitu quoque frequenter utatur. Quod si paruum intercesserit spatium à præcedenti uomitu, & appetit quiescere uapora ipsum cum seminibus caulium & stœcade, arabico cinere de uitibus, & lupinis, & nitro, & stecore caprino & farina fœnugræci, & liniatur etiam ex aqua cineris per spatium unius diei, aut duorum. Ipsa enim huius ægritudinis maximā resoluit partem, aut leuiorem reddit.

DE VLCERATIONE RENVM QVÆ EXTERIVS FIT IN CVTE.

QVum aliquis longo tempore supinus super dorsum iacet loca renum plurimumq; rubent, & mala ibi fiunt ulcera. Cum ergo loca ista rubere cum augmento uisa fuerint, milium siue panicum, aut folia salicis sub eo sternenda sunt. Et ipse in die est multotiens eleuandus. Loca quoque quæ rubent aqua rosata super niuem infrigidata roranda sunt, & flabellanda ipsa. Quod si calor perseuerauerit imponatur epithima de alubram, quod in capitulo de apostematibus nominauimus. Et uesicæ & ulcera ibi exorta fuerint ex unguēto de cerusa curentur.

DE DOLORE QVÆ FIT IN MEMBRIS MANIFESTIS.

CVm dolor in manu, ut in pede fit, æger interrogandus est si ex percussione hoc ei accidit, aut si super ipsam diu iacuit, aut si contingit ex causa intrinseca. Si autem ab exteriori causa non contigerint locus dolens, cōsyderandus est an sit magis rubeus quàm reliquum corpus aut non, si enim toto corpore rubicundior fuerit ex calidi apostematis medicamine curandus erit.

Et si membrum neq; fuerit calidum neq; rubeum, sed iam quotidie obfuscatur & siccatur aqua calida ab alto super ipsum distillanda est, & ex oleo & cera resoluta inungendus & dimittendus sic, donec dolor sedetur. Quod si locus crassior uideatur & tactu etiā frigidior sentiatur frequenter erit fricandus, & aqua calida in qua sampsucus, & chamæmila, & stœchas arabicus cocta fuerint ab alio, ut diximus, super ipsum erit distillanda, & ex oleo cheiri citrino inungendus. Regimen quoque subtiliandum erit. Ipse uerò utatur exercitio & in balneo sudet. Si autem ista nō suffecerint uenter ex his soluatur, quæ humiditates educunt. Membrum præterea si tactu sentitur frigidum fricetur prius, & deinde inungatur ex oleo costino & sambacino, & oleo de been tepidis, & his similibus. Quod si ista non suffecerint ex unguentis quæ in capitulo de paralysi nominauimus, inungēdus erit donec sanetur.

Finis.

REGISTRVM.

✠ a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.

Omnes sunt terni præter V qui est duernus.

Venetijs expensis hæredum Lucæ Antonij Iunctæ Florentini Anno M. D. XLII. Mense Octobri.

6k, 509 (Esp
5k 184 } AL
1k 130 }